~~1110~~

~~3053~~

Digitized by Google

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III
Racc.
de Marinis
249
NAPOLI

124

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΝΤΙΚΗΝΣΩΡΟΣ

ΤΑ ἙΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

NAPOLI

THEOPHILI ANTECESSORIS PARAPHRASIS GRAECA INSTITUTIONUM CAESAREARUM:

CUM NOTIS INTEGRIS

P. NANNII, J. CURTII, D. GOTHOFREDI,
H. ERNSTII, ET C. A. FABROTI,

AC SELECTIS QUAMPLURIMORUM ERUDITORUM
OBSERVATIONIBUS, CUM EDITIS TUM INEDITIS.

*LECTIONUM VARIETATES EX PRIMARIIS EDITIONIBUS
ET PITHOEANO MS. INSERUIT,
novam verſionem κατα ποδας concinnavit, ſuaſque
animadverſiones & επικρισεις addidit*

GUL. OTTO REITZ, J. CTUS:

Qui & Fragmenta THEOPHILINA nunc primum collecta, & titulos Græcos *de V. S.* ac *de R. J.* denuo recognitos, nec non XX. Excurſus varii argumenti,

CUM GLOSSARIO THEOPHILINO

atque copioſiſſimis tam Rerum quam Auctorum Indicibus ſubjunxit.

TOMUS SECUNDUS.

HAGAE COMITIS,
Apud Fratres OTTONEM ET PETRUM THOLLIOS.
M D C C L I.

Digitized by Google

Digitized by Google

[ΠΕΡΙ [a] ΕΝΟΧΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ.

Εἰπόντες περὶ τῶν πραγμάτων, νῦν μετέλθωμεν ἐπὶ τὰς ἐνοχάς. Ἀλλ' [1] ἔχει τις ἐπιλαβέσθαι τῆς τοιαύτης τάξεως, καὶ εἰπεῖν ὅτι παρὰ τὰ ἐπηγγελμένα περὶ ἐνοχῶν διαλεγόμεθα· εἴρηται γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰνστιτουτίωνι, ἔνθα διελεγόμεθα περὶ πόσα ἡ Ῥωμαϊκὴ καταγίνεται νομοθεσία, ὅτι ἐν τούτοις ἐστίν: ἐν προσώποις, ἐν πράγμασιν, ἐν ἀγωγαῖς. Διαλεχθέντες οὖν περὶ τῶν προσώπων, διεξελθόντες δὲ καὶ περὶ τῶν πραγμάτων, ἀκολούθως [2] ὀφείλομεν εἰπεῖν καὶ περὶ ἀγωγῶν· [b] πῶς οὖν τὰς ἀγωγὰς καταλείψαντες, ἐτράπημεν ἐπὶ [3] τὰς ἐνοχάς; Ἀλλ' οὐκ ἐκτὸς ἀπολογίας ἡ τάξις αὕτη· ὁ γὰρ περὶ ἐνοχῶν διαλεγόμενος, ἠρέμα καὶ [4] περὶ ἀγωγῶν διαλέγεται. Μητέρες [c] γὰρ τῶν ἀγωγῶν αἱ ἐνοχαί.

Απο-

DE OBLIGATIONIBUS.

TITULUS XIII.

234 Poſtquam de Rebus diximus, nunc ad Obligationes deveniamus. Sed poſſit aliquis hunc ordinem reprehendere, ac dicere quod præter promiſſa de Obligationibus diſſeramus. Dictum eſt enim in prima Inſtitutione, ubi diſſerebamus circa quot *objecta* Romanum jus verſaretur, *illud* conſiſtere in
235 his: in Perſonis, in Rebus, in Actionibus. Quum ergo de Perſonis diſſeruerimus, atque item de Rebus egerimus, conſequenter etiam de Actionibus dicere deberemus. Quomodo igitur relictis Actionibus, ad Obligationes divertimus? Verum hic ordo extra defenſionem non eſt. Nam qui de Obligationibus diſſerit, tacite & de Actionibus diſſerit; matres enim Actionum ſunt Obligationes.

Dicta

1. ἔχοι legendum videtur. G. O. R. 2. ὠφείλομεν lego ac verto. G. O. R. 3. τὰς de: F. 4. ἀνεπαισθήτως ad: F. debuiſſet ſaltem ἀνεπ.

a. περὶ ἐνοχῶν παντοίων. 52. *Eclog.* 1. c. 1. 44. Digeſt. 7. D. GOTH.

b. Th. Accurſium ſecutus obligationes ad tertiam partem juris retulit, id eſt ad Actiones: quod obligatio gignat actionem, & qs. mater ejus habeatur, l. *licet* D. *de procur.* ſed dubium non eſt, quin inter res incorporales Juſtinianus ipſe numeret obligationes, ſup. *de Reb. corpor.* ut verius ſit de acquiſitione rerum adhuc diſſerere. Nam inter res de his locutus, in hunc locum rejecit, §. fin. *de Uſu & habit.* quod res eſſent cognatæ actionibus, quæ in ea diviſione pro facto accipiuntur, &c. EG. BARO *in Comment. h. t.*

His ſimilia diſſerunt H. ERNSTIUS in *Var. Obſervatt.* D. GALTIER in *Th. renovato*, & VINNIUS in *Comment.* ad quem ſic noviſſimus Editor: „Recte. Sed non ſolum tamen Th. verum & veteres fere omnes obligationes tanquam præcipuum actionum fundamentum conſideraſſe, vel inde patet, quod in Pandectis æque ac Codice conjunctim & uno eodemque titulo agitur *de Obligationibus & Actionibus.* Et inde, licet perperam, exiſtimavit Th. hic quoque tractatum de obligatione præmitti materiæ de actionibus, quia obligationes ſint fontes actionum, & eatenus ad tertium juris objectum commode referri queant". HEINECC. *ad Vinn.*

c. Obligatio mater actionis. l. 42. D. *de procuratoribus.* ſic διάθεσις dicitur μήτηρ τῶν συναλλαγμάτων §. 8. infra *de inut. ſtipul.* D. GOTH.

Similiter ſcribit Accurſ. infra *de Action.* actiones obligationum filias eſſe, & Mich. Pſellus Synopſ. verſ. 93.

Digitized by Google

236 Ἀπολογησάμενοι περὶ τῆς τάξεως, εἴπωμεν τί ἐστιν ἐνοχή· ἐνοχή [d] ἐστι δέσμος δικαίου, δι' οὗ τις ἀναγκάζεται καταβαλεῖν [e] τὸ ἐποφειλόμενον, κατὰ τοὺς τῆς ἡμετέρας πολιτείας νόμους· οἶδας γὰρ, ὅτι [f] οὐ πᾶσα καταβολὴ χρέους ἔχει τὸ βέβαιον ἐν ἑαυτῇ, εἰ μὴ [5] γένηται κατὰ νόμους· [6] τοῦτο δὲ εἶπον, αἰνιττόμενος τὴν εἰς τὸν πούπιλλον καταβολὴν, ἢ τὴν ἀπὸ τοῦ πουπίλλου· ὅτι δεῖ καὶ τὸν ἐπίτροπον συναινεῖν, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τήρησιν ἑτέρου γίνεσθαί τινος.

Dicta pro ordine cauſa, dicamus quid ſit Obligatio. OBLIGATIO eſt vinculum juris, quo quis debitum ſolvere cogitur, ſecundum civitatis noſtræ leges. Noſti enim, non omnem debiti ſolutionem per ſe eſſe validam, niſi fiat ſecundum leges. Hoc autem dixi, in animo fingens ſolutionem pupillo vel a pupillo *factam*: quia & tutorem conſentire, & alterius aliquando *rei* obſervationem accedere oportet.

237 §. I. Πασῶν δὲ τῶν ἐνοχῶν ἡ ἄκρα διαίρεσις ἐν τούτοις ἐστί· καὶ γὰρ ἢ [g] πολιτικαί εἰσιν [7] αἱ ἐνοχαὶ, ἢ πραιτώριαι· πολιτικαὶ μὲν, αἵτινες ἀπὸ νόμων εὑρέθησαν, ἢ δηλαδὴ [h] ἐβεβαιώθησαν ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ

§. I. Omnium vero obligationum ſumma diviſio in his eſt: Etenim aut civiles ſunt obligationes aut prætoriæ. Civiles quidem, quæ legibus inventæ, aut certe *jure* civili confirmatæ ſunt:

5. γίνοιτο F. 6. ταῦτα F. 7. αἱ δὲ F.

verſ. 93. πολλῶν δ' ὄντων τῶν ἀγωγῶν τέσσαρές αἱ μητέρες, ἃς ἐνοχὰς ὠνόμασαν. FABR.

Adde Huberi *Digreſſ.* pag. 286. G. O. R.

d. Idem ſup. titulo *de rebus corporalibus*, & *incorporalibus* §. 2. D. GOTH.

Cap. 93. *fin.* ſed non plane idem. G. O. R.

Ut vinculum obligationis in l. 67. D. *de procur.* & locationis vinculum in l. 52. §. 2. D. *de fidei.* obligatio civilis eſt juris civilis vinculum, obligatio vero naturalis eſt æquitatis vinculum. l. 95. §. *naturalis*, D. *de ſolut.* æquitas eſt, quod naturalis ratio perſuaſit, Boët. ad Top. FABR. I.

e. Solvendi verbo, *dare*, *facere*, *præſtare* continetur: in his enim verſatur obligationum ſubſtantia. l. 3. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

f. Non omnis ſolutio liberat debitorem, niſi fiat ſecundum noſtræ civitatis jura. Vide hanc quoque interpretationem in Gloſſ. apud Juſtin. verius tamen, opinor, dicetur, verba hæc obligationem reſpicere: ut non adſtringat obligatio, niſi quæ juſta, & legitima eſt. FABR.

Hæc verba (*ſecundum noſtræ civitatis jura*) referenda ſunt ad totum illud, quod præcedit, *quo neceſſitate adſtringimur alicujus rei ſolvendæ.* Temperatur enim hac adjectione, non, ut male Th. poteſtas ſolvendi, ſed neceſſitas: ut intelligamus adſtringi nos non quibuslibet modis, non ex quavis cauſa, ſed ſecundum jus civitatis noſtræ: item neceſſitate non quavis, ſed in qua inſit ea cogendi ratio, quæ jure civitatis noſtræ ſit approbata. Quod ſi cum Th. verba hæc ad id ſolum, quod proxime præcedit, *rei ſolvendæ*, referimus, falſam efficimus ſententiam, nim. eum, qui non recte ſolvit, non eſſe obligatum. In eodem errore fuit & Accurſius. VINN. *in Comment.*

Quamvis Vinnii opinio, quam pluribus ante eum explicuit A COSTA *h. t.* mihi non diſpliceat, tamen Theophili aliorumque DD. ſententia juri nequaquam eſt contraria; neque falſam illam efficit ſententiam, quam inde elicit Vinnius, qui ſic invertere atque inferre debuiſſet: *Qui ſec. civ. jura ſolvere non* COGITUR, *non eſt obligatus*, quod ſane veriſſimum eſt. Meminerimus enim, paraphraſten cum Imp. non omnis Obligationis, ſed civilis & quidem efficacis, heic definitionem dare. G. O. R.

g. Similis diviſio apud Harmenop. 3. tit. 5. §. 62. D. GOTH.

h. Juſtin. *aut certe*, ut legitur in veterib. FABR.

i. Quæ & ex jure honorario, l. 52. §. 6. D. *eod.* D. GOTH.

k. Obligationum quatuor genera hic facit, cum duo tantum faciat §. 1. *infra de perpetuis & temporariis act.* Ex delicto & ex contractu & 2. Gaj. 9. §. 1. ex contractu & culpa. Additur in l. 1. D. *eod.* aut proprio quodam jure ex variis cauſarum figuris: vel ut 32. *Eclog.* 1. c. 1. ἢ ἀπὸ ἰδικοῦ νόμου ἐκ διαφόρων σχημάτων. Extat & alia diviſio in l. *obligamur* 52. D. *eod.* & 62. *Eclog.* 1. c. 51. Nos enim obli-

Digitized by Google

κοῦ 8· πραιτώριαι [i] δὲ, ἃς ὁ πραίτωρ ἐκ τῆς οἰκείας ὁρμώμενος δικαιοδοσίας ὥρισεν, ἅιτινες καὶ 9 honorariæ καλοῦνται· ἅυτη μὲν ἡ πρώτη διαίρεσις.

§. II. Δευτέρα δὲ διαίρεσις ἅυτη, ἥτις 238 εἰς τέσσαρα [k] τέμνεται· ἢ γὰρ ἀπὸ συναλλάγματός εἰσιν, ἢ ὡσανεὶ ἀπὸ συναλλάγματος, ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος, ἢ ὡσανεὶ ἀπὸ ἁμαρτήματος. Δεῖ δὲ πρότερον περὶ τούτων διαλεχθῆναι, ἅι τινες ἀπὸ συναλλάγματός εἰσι· συνάλλαγμα [l] δέ ἐστι, δύο ἢ καί πλειόνων εἰς τὸ αὐτὸ σύνοδός τε καὶ συναίνεσις, ἐπὶ τὸ 10 συνίστασθαι ἐνοχὴν, καὶ τὸν ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ποιῆσαι ὑπεύθυνον. Τέσσαρες [m] δὲ ἐκ τῶν συναλλαγμάτων 11 τίκτονται ἐνοχαί, re, verbis, litteris & conſenſu· καὶ δεῖ περὶ ἑκάστης διαλεχθῆναι.

ſunt: Prætoriæ autem, quas Prætor ſua impulſus juriſdictione conſtituit, quæ Honorariæ etiam vocantur. Hæc quidem prima *eſt* diviſio.

§. II. Altera autem diviſio hæc *eſt*, quæ ſcinditur in quatuor. Aut enim ex contractu ſunt, aut quaſi ex contractu, aut ex delicto, aut quaſi ex delicto. Sed primo de iis diſſerendum eſt, quæ ex contractu ſunt. Contractus autem eſt duorum vel etiam plurium in idem conventio & conſenſus, ad conſtituendam obligationem, & ut alter alteri fiat obnoxius. Quatuor autem ex contractibus naſcuntur obligationes, Re, Verbis, Litteris, & Conſenſu. Atqui de ſingulis diſſerendum eſt.

8. Exciditne δικαίῳ? G. O. R. 9. ὀνομάζεται ante F. 10. συνίστασθαι F. 2. 11. ἐγείρονται F. ante quem paulo poſt legebatur: ἢ γὰρ, [illegible]

obligari ἢ πράγματι, ἢ ἐπερωτήσει, ἢ ἑκατέρῳ ἅμα, ἢ συμφώνῳ, ἢ νόμῳ, ἢ [illegible], ἢ ἀνάγκῃ, ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος. D. GOTH.

l. Συνάλλαγμα quid l. *Labeo* 19. §. 1. D. *de verborum ſignificatione*. D. GOTH.

Theodor. Hermopolites in Regio C. lib. 7. tit. 5. συνάλλαγμα δέ ἐστι δύο, ἢ καὶ πλειόνων εἰς ταυτὸν ἀρέσκεια, καὶ συναίνεσις. hæc definitio pacti eſt, non contractus, l. 1. D. *de pact.* Scholiaſt. Synopſ. Baſilic. quæ in Biblioth. R. συνάλλαγμά ἐστι δύο θελημάτων συνδρομὴ, καὶ συναίνεσις, ἢ καὶ πλειόνων ἐπὶ τὸ συνίστασθαι ἐνοχὴν, καὶ τῷ ἑτέρῳ τὸν ἕτερον ποιήσασθαι ἔνοχον. corrige: δύο ἢ καὶ πλειόνων θελ. quæ definitio optima eſt, & ex Th. levi mutatione deſumpta, [niſi uterque à vetuſtiorib. Græcis acceperit, ut alia pleraque apud Th. & libros Baſilic. totidem verbis leguntur, *ex Edit.* 1.] v. Mich. Pſell. Synopſ. v. 117. & ſeqq. FABR.

Contractus definitio nuſpiam prodita legitur apud Auctores juris noſtri; nam quod ſcriptum eſt in l. *Labeo* 19. D. de V. S. *Contractum ultro citroque obligationem eſſe*, non continet definitionem illius; ſed declarationem hujus verbi Contrahor, contractum eſſe. Ergo ad hanc rem conſulendi eſſent interpretes: verum iſti, ut ſunt innumeri, ita innumeras contractuum definitiones tradiderunt. . . . . Facit tamen auctoritas THi Gr. paraphraſtis, ne illam h. l. prætermittam . . . . . Quamvis ut ab hoc quoque me breviter expediam, dicendum eſt, illam eſſe vitioſam, & non recurrere atque converti: quum ſint quam plurima conventionum genera, quæ ineuntur ideo ut per eas alter alteri obligetur, neque tamen contractus jure cenſeantur; ut pacta legitima, pacta juris gentium quæ contractibus adhærent, atque conventiones prætoriæ. *Etc. &c.* Sic itaque illum definiamus: *Contractus eſt conventio cauſam habens ex regulis juris civilis obligatoriam.*

GALVAN. *de Uſufr.* XVII. §. 1. *pag.* 178—9.

Hæc definitio refellitur ex l. 3. Cod. *de Rer. permut.* ubi ſi inter duos convenerit, ut unus alteri rem aliquam daret, v. g. Stichum, alter vero vice mutua daret ipſi rem alteram, Pamphilum puta, eo animo, ut ſibi invicem obligarentur: non tamen ea conventio eſt contractus, ſed nudum pactum duntaxat, ex quo nulla oritur actio. D. GALTIER.

Atqui Fabrotus hanc definitionem optimam dixit, uti eſt, ſi modo meminerimus, quod in fine ſuper. notæ f. monui. Qui enim civilem contrahere voluerint contractum, intra nudi pacti fines haud conſiſtent, ſed illud vel ſtipulatione firmabunt, ut fiat contractus nominatus; vel dando rem, in contractum innominatum convertent. Et ſic Galvanus aliis verbis haud aliud dicit ac THus, quem haud percepit. G. O. R.

m. Author *Eclog.* 52. tit. 1. c. 1. tres tantum ſpecies facit obligationum ἐν πράγματι, ἐπερωτήσει, συναινέσει. D. GOTH.

[ΤΙΣΙ ΤΡΟΠΟΙΣ Η ΕΝ [a] ΠΡΑΓΜΑΣΙ ΣΥΝΑΛΛΑΤΤΕΤΑΙ ΕΝΟΧΗ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ.

Η RE [b] συνίςαται ἀπὸ φάκλυ, ἤτοι 239
ἀριθμήσεως, καὶ τῆς ἀπὸ χειρὸς εἰς
χεῖρα μεταθέσεως· καὶ ἔςιν ὑπ' αὐτὴν τὸ
δάνειον.

Δάνειον [c] δέ ἐςι, τὸ τὸν λαβόντα γενέ-
σθαι δεσπότην, εἶναι δὲ ἡμῖν ἔνοχον οὐκ εἰς
αὐτὰ ταῦτα, ἀλλ' εἰς ἕτερα τῆς αὐτῆς
[d] ὑποςάσεως καὶ ποσότητος· τὸ τὸν λα-
βόντα γενέσθαι δεσπότην εἶπον, ἵνα [e] φύ-
γω χρῆσιν καὶ παρακαταθήκην· ἐπὶ τούτων 240
γὰρ οὐ γίνεται δεσπότης ὁ λαβών· εἶναι δὲ ἡ-
μῖν ἔνοχον, ἵνα φύγω τὴν δωρεάν· δεσπότης
μὲν γὰρ ὁ λαβὼν γίνεται, οὐκ ἔςι δὲ ἔνοχος·
οὐκ εἰς αὐτὰ ταῦτα, ἀλλ' εἰς ἕτερα τῆς
αὐτῆς ὑποςάσεως καὶ ποσότητος εἶπον,
ἵνα

QUIBUS MODIS RE CONTRAHITUR OBLIGATIO.

TITULUS XIV.

RE contrahitur *Obligatio* ex facto, vel numeratione atque a manu in manum translatione: eique ſubeſt mutuum.

MUTUUM autem eſt, ut accipiens fiat dominus, ſed nobis obligatus ſit non in eadem illa, ſed in alia ejuſdem ſubſtantiæ & quantitatis. Ut accipiens fiat dominus, dixi, ut commodatum & depoſitum evitarem: in his enim accipiens non fit dominus. Ut vero nobis ſit obligatus, ut donationem vitarem: nam dominus quidem fit accipiens, ſed non eſt obligatus. Non in eadem illa, ſed in alia ejuſ-

a. Dicitur & apud authorem *Eclog.* 52. tit. 1. c. 1. ὁ πράγματι ἐνοχή. D. GOTH.

b. Re contrahi dicitur obligatio, quia res ipſa intercedit, l. 52. D. *de obligat.* obligationis ſubſtantia ex datione conſiſtit, infra de *obligat. ex conſ.* in princ. facto igitur, quia factum intervenit, ut puta mutuum re contrahi dicitur, l. 3. C. *de cont. & comm. ſtip.* id eſt, numeratione obligatio naſcitur, l. 9. §. 3. D. *de rebus credit.* l. 7. D. *de novat.* & ideo non contrahitur nudâ pactione, l. 34. D. *mand.* Arnulph. Lexovienſ. *Confitemur nos non artificio civili, ſed re ipſa interveniente naturaliter obligatos.* FABR. I.

Facto opus eſt, id eſt numeratione obligatio naſcitur, l. 9. §. 3. D. *de reb. cred.* l. 7. D. *de novat.* Nec igitur nuda pactione contrahitur, l. 34. D. *mand.* l. *potior eſt.* 11. D. *qui pot. in pign.* FABR. II.

c. Idem refertur ab authore noſtro §. 2. *ſupra quibus alienare:* adde 3. *Eclog.* 4. & 3. Harmen. 5. §. 1. l. 1. 2. D. *de reb. cred.* 2. Gaj. 9. §. 2. D. GOTH.

d. Juſt. *ejuſdem natura.* Juriſconſultus *generis*, l. 3. D. *de reb. cr.* ut in l. 42. D. *de jur. dot.* ejuſdem materiæ, l. 23. C. *de uſur.* quorum eadem poteſtas eſt. Athanaſ. tract. de definit. φύσις καὶ οὐσία, καὶ γένος, καὶ μορφὴ ἕν ἐςι. Res igitur quæ ex eodem genere ſit, reddi debet, ut in can 16. Cod. cann. Eccl. Affric. *Si commodaverit pecuniam, pecuniam accipiat; ſi ſpeciem, quantum dederit, accipiat.* FABR I.

e. De mutui, commodati, & depoſiti differentia adde l. 2. D. *de reb. cred.* l. 1. §. 4. D. *de obligat.* D GOTH.

f. Mutuum conſiſtit in his rebus quæ pondere, numero, & menſurâ valent: Varro de re R. 3. c. ult. *Hirrium Cæſari duo millia murenarum mutua dediſſe in pondus.* Plin. 9. c. 55. Macrob Sat. 2. c. 11. quia magis in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem, quam ſpecie, id eſt, quia res ejuſdem generis redditur, non eadem ſpecies. cum autem idem genus ſolvitur, idem quod creditum eſt, reddi videtur ut omnis aqua eadem ſpecie dicitur, ut ait Ariſtot. 1. Top. καὶ μάλιςα οἱ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ποιότητος ὄντες, ut ait ibid. Alexand. Aphrod. In cæteris autem rebus ideo in creditum ire non poſſumus, quia aliud pro alio invito creditori ſolvi

ἵνα μὴ ἀνέλω τὴν χρείαν τοῦ δανείσματος· ἕκαστος γὰρ δανείζεται ἐπὶ τῷ ταῦτα δαπανῆσαι εἰς οἰκείας χρείας, καὶ ἀντὶ αὐτῶν ἕτερα ἀποδοῦναι· εἰ δὲ αὐτὰ ἀναγκάζεται ἀποκαθιστᾷν, περιττὸν τὸ δανείζεσθαι.

ejuſdem ſubſtantiæ & qualitatis dixi, ut ne mutui uſum tollerem: quisque enim mutuatur, ut ea in ſuos uſus impendat, & pro iis alia reddat. Si vero eadem cogitur reſtituere, ſupervacuum *eſt* mutuari.

241 Δανείζεται δὲ οὐ πάντα τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ [f] pondere, numero, menſura. Pondere [1] μὲν, οἷον χρυσὸς, ἄργυρος, μόλιβδος, [2] καὶ σίδηρος, κηρὸς, πίσσα, κασσίτερος. Menſura, οἷον ἔλαιον, οἶνος, σῖτος. Numero, [g] οἷον νοῦμμοι [3] λεπτοί· καὶ [gg] ἁπλῶς, ἅτινα ἢ ἐν τῷ ἀριθμεῖν, ἢ ἐν τῷ μετρεῖν, ἢ ἐν τῷ σταθμίζειν ἐπὶ τούτῳ [4] δίδομεν, ὥστε ποιῆσαι 242 τοῦ λαμβάνοντος, ἐπὶ τῷ ἀποδοθῆναι ἡμῖν οὐχ [h] αὐτὰ, ἀλλ' ἕτερα τῆς αὐτῆς φύσεως [5] καὶ [i] ποσότητος. Ὅθεν καὶ mutuum τὸ δάνειον [k] ὠνόμασται, quia ita a me tibi datur, ut [6] de meo tuum fiat· τουτέστιν ἐπειδὴ [7] οὕτως [kk] ἀπ' ἐμοῦ σοι δίδοται, ἵνα τὸ ἐμὸν σὸν γένηται. Ἐκ δὲ τούτου τοῦ συναλλάγματος ἀγωγὴ τίκτεται, καὶ λέγεται [8] κονδικτίτιος [l].

Mutuo autem ſumuntur non omnes res, ſed pondere, numero, menſura *conſtantes*. PONDERE, veluti aurum, argentum, plumbum, & ferrum, cera, pix, ſtannum: MENSURA, veluti oleum, vinum, frumentum: NUMERO, veluti nummi minuti. Et ſimpliciter, quæcumque vel in numerando, vel in metiendo, vel in ponderando ad hoc damus, ut faciamus accipientis, non ut reddantur nobis eadem, ſed alia ejuſdem naturæ ac quantitatis. Unde & MUTUUM dictum eſt, quia ita a me tibi datur, ut de MEO TUUM fiat. Porro ex hoc contractu actio naſcitur, & adpellatur CONDICTIO.

§. I. §. I.

1. μὲν de: F. 2. καὶ σίδηρος de: F. 3. οἱ ad: F. unde ſequens ἅτινα recepi. 4. διδόασιν F. 5. ἢ pro καὶ F. Uti hic, monente Gavellio, ποσ. pro vulg. ποι. (*quant.* pro *qual.*) reſcripſi: ſic paullo ante malim, ἐν τῷ αὐτὰ vel οὐκ αὐτὰ ταῦτα. G. O. R. 6. *ex* pro *de* F. 7. ἐξ ἐμοῦ οὕτω δίδ. F. 8. κονδικτίκιος F. conſtanter in fine per κ.

vi non poteſt. l. 2. §. 1. D. *de reb. cred.* & quidem aliud ſolvitur, ὅτι [ὅτε] ἐξ ἰδιοτήτων συνέστηκεν ἕκαστον, ὧν τὸ ἄθροισμα οὐκ ἂν ἐπ' ἄλλου τινὸς ποτὲ τὸ αὐτὸ γένοιτο, ut ait Porphyr. in c. *de ſpec.* FABR. I.

g. Antiquiſſimis autem temporibus priuſquam aurum, argentumve ſignaretur, per trutinam credebatur: id eſt, non adnumerabant, ſed appendebant fœneratores. Vetus Hom. Sch. μηδέπω νομισμάτων ὑπαρχόντων, σταθμῷ ἐδάνειζον οἱ ἀρχαῖοι χρυσίον, καὶ ἀργύριον. FABR. I.

gg. Hinc lectionem *quandoque* propugnat Nerius l. Analect. 21. MEERM.

h. *Agrætius*: mutuo damus pecuniam, triticum, vinum, & his ſimilia, quæ mutuo data recipi neceſſe non eſt. FABR. I.

i. Lucæ cap. 6. δανείζουσιν ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. FABR. I.

k. Δάνειον quid, & ut χεῖρος τοῦ δανείου ſit καθολικώτερον v. 3. Harmen. 5. §. 1. l. 2. §. 3. D. *de reb. cred.* D. GOTH.

* kk. Nonius: *Honeſtius mutuum eſt, quod ſub amico affectu fiat meum tuum uſu temporis neceſſarii.* Boet. in Top. lib. 2. *Quod mutuum datur, ex meo fit accipientis.* atque ideo non cogitur eandem ipſam pecuniam debitor reſtituere creditori, ſed aliam tantam. FABR. I.

l. Κονδικτίτιον pro *certi condictione* hic potuit, alias τοῦ κονδικτιτίου nomen generale ad omnes condictiones extenditur. Paragrapho qui proxime infra ſequetur *condictitia*, de qua hic agitur *actio*, δανειακὸς κονδικτίτιος dicitur, *mutui & certi condictio*, l. 9. D. *de reb. cred.* [adde mox not. o] D. GOTH.

 m. Imo

§. I. Τῆς 9 re ἐνοχῆς m ἐστι καὶ τὸ 243 ἰνδέβιτον· ἐὰν γὰρ ἐγὼ ἐμαυτὸν ὑποπτεύσω ἐποφείλειν σοι ἑκατὸν νομίσματα, καὶ ταῦτά σοι κατὰ πλάνην 10 καταβάλω, n ποιῶ σε δεσπότην· τελευταῖον δὲ γνοὺς τὸ ἀληθὲς, δύναμαι ταῦτα ἀναλαμβάνειν διὰ τοῦ κονδικτιτίου· κινῶν γὰρ λέγω, εἰ φαίνεται τόνδε χρῆναι δοῦναι· καὶ τὸ δάνειον δὲ ἀπαιτῶν, ὡς εἴρηται, κινῶ τὸν κονδικτίτιον, τοῖς αὐτοῖς χρώμενος ῥήμασιν· ἀλλ' ὁ μὲν λέγεται δανειακὸς o κονδικτίτιος, ὁ δὲ p ἰνδέβιτος 11 κονδικτίτιος· καὶ οὐ μόνον αὕτη κοινωνία 244 δανειακοῦ καὶ ἰνδεβίτου κονδικτιτίου, ὅτι ἐπὶ ἑκατέρων τὸ φάκτον προβαίνει τὸ τῆς ἀριθμήσεως· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνῳ, πούπιλλος, ὡς εἰρήκαμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ q ἰνστιτουτίων, ſine tutoris auctoritate δανεισάμενος οὐ κρατεῖται· ἀλλ' οὐδὲ, ἐὰν ἰνδέβιτον αὐτῷ 10 καταβάλω μὴ παρόντος τοῦ ἐπιτρόπου, ἔνοχον αὐτὸν κτῶμαι τῷ ἰνδεβίτῳ κονδικτιτίῳ.

§. I. Obligationi re *contractæ* ſubeſt etiam Indebitum; nam ſi ego ſuſpicer me debere tibi centum ſolidos, eosque tibi per errorem ſolvero, dominum te facio: poſtea vero veritatem cognoſcens, poſſum eos recipere per condictionem. Agens enim dico, SI ADPARET HUNC DARE OPORTERE. Atqui & mutuum repetens, ut dictum eſt, inſtituo condictionem, iiſdem utens verbis. Sed illa dicitur Condictio mutui, hæc Condictio indebiti. Neque vero hoc ſolum commune *eſt* Condictionis mutui & indebiti, quod in utraque factum numerationis præcedit, ſed in illo etiam. Pupillus, ut diximus in ſecunda Inſtitutione, ſine tutoris auctoritate mutuum ſumens non obligatur, ſed neque, ſi indebitum ei ſolvero tutore non præſente, obligatum eum habeo condictione indebiti.

Καὶ ἐν τούτοις μὲν ἡ κοινωνία, ἐν ἐκείνῳ 245 δὲ ἡ διαφορά· ὅτι ὁ μὲν δανειακὸς κονδικτί-

Atque in his quidem *eſt* communio, in illo autem differentia, quod mutui

9. Sic cum Fabroto ubique reſcripſi pro ἐν. 10. καταβαλῶ F. 11. Ante F. legebatur ſatis confuſe: κονδικτίτιος· ὅτι καὶ ἐπὶ ἑκατ. τὸ φάκτον προβ. τῆς ἀριθμ. καὶ οὐ μόν. αὕτη κοιν. δαν. καὶ ἰνδ. κονδ. ἀλλὰ καὶ &c.

m. Imo quaſi ex contractu §. 6. inf. *de obli. quæ quaſi ex contractu.* D. GOTH.
Vide mox cap. 245. G. O. R.

n. Cæterum condictio non competeret, ſed vindicatio, l. *interdum* 29. D. *de cond. ind.* FABR.

o. *Actio condictitia* pro condictione: nam quæ hic condictitia dicitur, condictio appellatur in §. 6. infra *de oblig. quaſi ex contr.* vide §. 24. infra *de act.* FABR. I.
[Adde ſuper. not. *l.*]

p. Græcis ita quoque dicitur τὸ περὶ τῶν μὴ κεχρεωστημένων δίκαιον, & δίκαιον τῷ τῆς ἀπαιτήσεως λόγῳ, l. 52. *Eclog.* 3. ex libro 11. tit. 2. c. 52. & ex libr. 24. tit. 1. c. 17. D. GOTH.
[Non percepit Juſtin. Si enim *Edit.* 1. Ita diſtinguendum. Si *Edit.* 2.] ſolvantur ea, quæ in mutui cauſam veniunt, qui non debitum accepit, tenetur condictione velut ex mutuo, quod tacite contrahitur. Nam & indebiti ſolutio promutuum eſt, ut ait Cuj. *promutuum* dicit ex l. 40. §. 3. D. *de ſtatulib.* [Græci ita vertunt, πρὸς χρῆσιν αὐτοῖς δέδωκεν 48. Baſil. t. 5. in Regio Cod. vide Cuj. Obſer. 3. c. 1. *ex Edit.* 1.] Si aliæ res puta ſervus, ſupellex, indebiti condictione. vide Cujac. Parat. C. *de cond. ind.* FABR.

q. Sup. tit. *quibus alienare non licet.* D. GOTH.

r. Is cui per errorem ſolutum eſt, apud preſſius intuentes, ex diſtractu magis, quam ex contractu obligatus intelligi poteſt. FABR.

s. 51. *Eclog.* 1. c. 1. l. 1. §. 3. & 4. D. *de obligat.* Adde 13. *Eclog.* 1. περὶ κιχρώντων τε καὶ κιχρωμένων: & 2. Harmenop. 10. περὶ χρήσεως. D. GOTH.
Juſtin. *Item is cui res aliqua utenda datur, id eſt, commodatur.* Cur addit interpretationem? quia com-

κονδικτίτιος ἀπὸ συναλλάγματος συνίσταται· δανείζω γάρ σοι ἐπὶ τῷ κλήσασθαί σε ἔνοχον· ὁ δὲ ἰνδέβιτος κονδικτίτιος οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῷ [r] συνάλλαγμα· πῶς γάρ [12] τις καλέσοι συνάλλαγμα, ὁπότε ψυχῆ εὐγνωμονοῦντος καὶ βουλομένου διαλῦσαι ἐνοχὴν ὑποπλευσμένην, ποιοῦμαι τὴν καταβολὴν, οὐκ ἐπὶ τῷ συστῆσαι [13] ἐνοχήν;

§. II. Ὑπὸ τὴν re [14] ἀνάγεται καὶ 246
[s] τὸ κομμοδάτον· ἐὰν γὰρ αἰτήσῃ μέ τις, χρῆσαι αὐτῷ τὸ ἐμὸν βιβλίον, καὶ χρήσω, ἰδοὺ τὸ φάκτον παρηκολούθησε, καὶ τὴν re ἔτεκεν ἐνοχὴν, καὶ ἀγωγὴ τίκτεται ἡ [15] κομμοδάτου· Πολλῷ δὲ ἀφέστηκε τοῦ δανείσματος τὸ κομμοδάτον· τὸ μὲν γὰρ δάνεισμα μετατίθησι δεσποτείαν, τὸ δὲ κομμοδάτον οὐ μετατίθησι· καὶ διὰ τοῦτο [t] τῇ τοῦ πράγματος ἀποκαταστάσει κρατεῖται ὁ
χρησάμενος· ἔστι δὲ καὶ ἑτέρα διαφορά· 247
ὁ γὰρ δανεισάμενος, εἰ καὶ οἱαδήποτε τυχηρᾷ περιστάσει ἀπολέσει τὰ δανεισθέντα, οἷον ἐμπρησμῷ, ἢ συμπτώσει, ἢ ναυαγίῳ, ἢ λῃστῶν ἢ πολεμίων ἐπιδρομῇ, [16] οὐδὲν ἧττον ἔνοχος μένει· ὁ δὲ χρησάμενος [u] ἐπιμελῶς

mutui condictio ex contractu conſtituatur; nam mutuum tibi do, ut obligatum te habeam: ſed condictio indebiti in ſe contractum non habet; quomodo enim quis contractum vocet, quum animo debitum agnoſcentis atque obligationem erroneam diſſolvere volentis, ſolutionem facio, non ut obligationem conſtituam?

§. II. Ad *obligationem* re *contractam* refertur etiam COMMODATUM. Si quis enim me rogaverit, ut ſibi librum commodarem, & commodavero; en factum ſubſequutum eſt, peperitque obligationem re *contractam*, & naſcitur Actio commodati. Multum autem diſtat Commodatum a Mutuo. Mutuum enim transfert dominium, at Commodatum non transfert: atque ideo commodatarius ad reſtitutionem rei tenetur. Eſt autem & alia differentia: nam mutuum accipiens, etſi qualicumque fortuito caſu mutuum amiſerit, veluti incendio, vel ruina, vel naufragio, vel latronum aut

12. ἂν ad: F. Mox καλέσει Goth. & F. 13. ἐνοχὴν de: F. 14. ἐνοχὴν ad: F. 15. *commodati* F. 16. οὐδὲ F.

commodatum à mutuo & locato diſtinguere voluit. Res enim quæ mutuo datur, utenda datur, l. 9. §. ult. D. *de reb. cred.* l. 2. D. *de calumniat.* Plaut. in *Perſ.* Act. 1. Sc. 3. & quæ locatur. Seneca 7. *de Benef.* cap. 5. Itaque locator præſtat conductori frui licere, l. 9. D. *loc.* & quæ commodatur, l. 19. & l. 21. D. *comm.* Plaut. *Aſi.* Act. 2. Sc. 4. & ideo commodatum Græce χρῆσις dicitur, Ariſtotel. 5. Eth. Nicom. c. 5. ubi Græcus Paraphraſt. Heliod. Pruſæus male χρῆσιν pro locatione accipit. FABR. I.

t. Commodatum a domino non avertit proprietatem præſtitæ rei, ut loquitur Savian. l. 8. D. *commod.* Agrætius: *inter commodatum, & mutuatum nonnihil diſtat. commodamus amico pro tempore equum, ſervum, veſtem, hanc ipſam rem, quam dedimus recepturi.* Serva quod ait, *pro tempore:* rem enim noſtram alteri utendam damus ad tempus, l. 2. C. *de commod.* Iſidor. Orig. 5. c. 25. nec importune & intemporaliter repeti poteſt. & ideo commodari non poteſt, quod uſu conſumitur, l. 3. §. ult. D. *comm.* FABR. I.

u. L. 1. §. 4. & l. 18. D. *de oblig.* 14. Eclog. 1. c. 6. §. 5. D. GOTH.

Franciſc. Hotom. apud Juſtin. e veteribus reponendum cenſet, *exactiſſimam*, quam lectionem refellit TH. Juſtin. ait: *ſane quidem exactam diligentiam commodatarius*, &c. quibus verbis ſignificat, commodatarium omnem culpam præſtare: nam vim majorem tantum excipit: Sed de hujus loci interpretatione, vide quæ dixi in Syntagmate Regularum juris. FABR. I.

Theo-

μελᾶς μὴ φυλάττων 17 τὸ κομμοδάτον, οὐκ ἀπαιτεῖται· καὶ οὐκ ἀρκεῖ τοσαύτην 18 αὐτῷ ἐπιμέλειαν ἐπιδείκνυσθαι περὶ τὸ χρησθὲν, ὅσην ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ἔχει πράγμασιν, ἀλλὰ ὅσην ἕτερος ἐπιμελέστερος ἔχειν δύναται· εἰ δὲ μείζονι βίᾳ, τουτέστι τυχηρᾷ 248 περιστάσει, ἀπολέσθαι συμβῇ τὸ κομμοδάτον, οὐ κατασχεθήσεται· εἰ μὴ ἄρα ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ταύτην συμβῇ γενέσθαι τὴν περίστασιν· ὅθεν, εἰ ἔχρησά σοι βιβλίον, ἀποδημῶν δὲ εἶχες τοῦτο μετὰ σεαυτοῦ, καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς πολεμίων ἢ πειρατῶν ἀπώλεσας τοῦτο, ἀναμφιβόλως κατασχεθήσῃ ἐπὶ τῇ τούτου ἀποκαταστάσει· 19 οὐδὲ γὰρ ἔδει σε παρὰ γνώμην ἐμὴν ἐπὶ ξένης φέρειν.

aut hoſtium incurſu, nihilominus obligatus manet: At commodatarius, diligenter tamen commodatum cuſtodiens, non convenitur: neque ſufficit ei tantam circa commodatum curam oſtendere, quantam in ſuis habet rebus, ſed quantam alius diligentior habere poteſt. Quod ſi majore vi, id eſt caſu fortuito, commodatum contingat perire, haud tenebitur; niſi forte ex culpa ejus hic caſus contigerit. Unde, ſi tibi librum commodavero, tu vero proficiſcens eum tecum habueris, atque ex incurſu hoſtium vel prædonum eum amiſeris, procul dubio teneberis ad illius reſtitutionem. Neque enim decebat te præter voluntatem meam peregre ferre.

Τὸ κομμοδάτον δὲ γρατούϊτον εἶναι δεῖ 249 τουτέστι προῖκά σοι ὀφείλω κιχρᾶν, οὐδενὸς δοθέντος μισθοῦ, οὐδὲ μὴν ὁρισθέντος 20 περὶ αὐτοῦ· μισθοῦ γὰρ 21 ὁρισθέντος ἢ δοθέντος, δοκεῖ σοι ἡ χρῆσις τοῦ βιβλίου μεμισθῶσθαι, καὶ οὐκ ἔτι κομμοδάτον τὸ τοιοῦτον κλη-

Commodatum gratuitum eſſe oportet: id eſt, gratis commodare tibi debeo, nulla data mercede, & ne quidem conſtituta pro eo. Nam mercede conſtituta vel data, videtur tibi uſus libri locatus eſſe, neque amplius com-

17. φυλάττων F. omiſſa mox negatione οὐκ. 18. αὐτὸν F. non male. 19. οὐ γὰρ F. 20. ὑπὲρ F. 21. ὑποκειμένου, δοκεῖ F.

Theophilus igitur legit, *exactam diligentiam.* Sed ita tamen intelligendum ut commodatarius exactiſſimam dilig. præſtet. FABR. II.

Et ex leviſſima culpa teneatur, l. 5. §. 4. D. *Commod.* DOUJ.

Curtius in hoc loco nonniſi verba Juſtiniani, fideliter dicam an infideliter? repetiit. Fabrotus ſuam lectionem vertit: *At is qui utendum accepit, diligenter quidem rem commodatam cuſtodire jubetur.* Verum quum ἀπαιτεῖται mea de ſententia nuſquam pro *jubeor* uſurpetur, nec vulgata malum ſenſum præbeat, eam retinere malui. G. O. R.

x. Adde Paul. 2. Sent. 4. §. 2. l. *ut certo.* 5. §. 2. & ſequent. D. *commodati.* D. GOTH.

y. Commodatum gratuitum eſſe debet, ut hic, eadem ratione & mandatum. l. 1. §. 4. D. *mandati.* §. ult. inf. *de mandato.* D. GOTH.

§. *Præterea*, infra *Loc.* Petron. *Sive ergo nobis vendis, quod peto, mercator paratus eſt: ſive quod bum[illegible]s eſt, commodas [illegible]e ut beneficium debeam.* Si merces intervenit, tollitur beneficium, tollitur gratia, quæ ſunt vincula amicitiæ. FABR. I.

z. Adde 3. Harmen. 9. & 13. *Eclog* 2. & 52. *Eclog.* 1. c. 1. Paul. 2. Sent. 12. D. GOTH.

a. Depoſitarius dolum præſtat, ſed & μεγάλην ἀμέλειαν, hoc eſt, *magnam culpam*, at non ſimpliciter ἀμέλειαν ἢ ῥαθυμίαν, ut hic, adde 3. Harm. 9. §. 13. & ſequent. hoc eſt *diligentiam.* adde §. 17. inf. *de oblig. quæ ex delicto.* D. GOTH.

Depoſitum dolum malum duntaxat recipit, ut Exodi 22. *Si depoſitum perierit, is penes quem depoſitum fuit, jurabit nihil ſe dolo egiſſe.* Sic vertit Sulpitius Severus. Nam cum unius ſolius contrahentis commodum verſatur, dolus malus tantum præſtatur: imo depoſitarius oneratur, qui rei depoſitæ cuſtodiam ſponte ſuſcepit, ut ait Schol. Harm. bre-

κληθήσεται· δεῖ γὰρ, ὡς εἴρηται, γρατουΐτον εἶναι τὸ κομμοδάτον.

§. III. [22] Ὑπὸ τὴν re τελεῖ ἐνοχὴν 250
[z] καὶ τὸ depoſitum. Ἐὰν γάρ σοι παραθῶμαι τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, ἔνοχος ἔσῃ τῇ re ἐνοχῇ, ἀγωγῇ δὲ τῇ [23] depoſiti, ἣν ἕξω κατὰ σοῦ, ἀπαιτῶν σε αὐτὸ τὸ δεπόσιτον· δόλον [a] δὲ μόνον [24] μὴ ποιῆσαι ἐποφείλεις ἐπὶ τῷ δεποσίτῳ· εἰ δὲ ἀπὸ σῆς ῥαθυμίας [b] ἤτοι ἀμελείας χεῖρον γενήσεται τὸ παρατεθὲν, ἀνεύθυνος ἔσῃ· ὥσπερ καὶ ἐὰν, σοῦ ῥαθυμήσαντος, ὑπό τινος κλαπῇ τὸ πρᾶγμα· ὁ γὰρ ῥαθύμῳ φίλῳ [c] τὸ πρᾶγμα παραδοὺς φυλακτέον, τὴν οἰκείαν ἄνοιαν αἰτιάσθω.

commodatum hoc vocabitur: oportet enim, ut dictum eſt, gratuitum eſſe commodatum.

§. III. Obligationi re *contractæ* ſubeſt etiam Depoſitum. Si enim rem meam apud te depoſuero, re obligatus eris, ac *teneberis* actione depoſiti, quam adverſus te habebo, ipſum a te depoſitum repetens. Dolum vero ſolum committere non debes in depoſito. Si vero ex negligentia tua vel incuria deterius fiat depoſitum, non eris obnoxius; ſicuti nec, ſi te negligenter agente, res ab aliquo ſubrepta fuerit: nam qui negligenti amico rem tradit ſervandam, ſuam incuſet dementiam.

§. IV. Δανεισάμενος [d] ἐγὼ παρά σου 251
[25] ἑκατὸν νομίσματα, δέδωκά σοι λόγῳ ἐνεχύρου τὸν ἐμὸν οἰκέτην· ἔνοχος ἔσῃ μοι τῇ re ἐνοχῇ, ἀγωγῇ δὲ τῇ [26] πιγνορατιτίᾳ, δι' ἧς μετὰ καταβολὴν τοῦ χρέους αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἀποκαθιστᾶν μοι [27] ἀναγκάζῃ· τοῦτο δὲ τὸ ἐνέχυρον [28] εἰς ὠφέλειαν τῶν δύο ἐπινενόηται, ἐμοῦ τε τοῦ δανειζομένου καὶ σοῦ

§. IV. Ego a te mutuos accipiens centum ſolidos, dedi tibi pignoris cauſa ſervum meum. Re mihi obligatus eris, ac *teneberis* actione pignoratitia, per quam poſt ſolutionem debiti ipſam rem reſtituere mihi cogeris. Hoc autem pignus in amborum utilitatem inventum eſt, & meam mutuum

22. Καὶ τὸ δεπόσιτον ὑπὸ τὴν re τελεῖ ἐνοχήν. F. 23. δεπόσιτι ante F. & ſic ego paulo ante Latinis ſcripſi litteris aliorum δεποσίτυμ. 24. μὴ ποιῆσαι deſ. F. 25. νομ. ἑκ. F. 26. *pigneratitia* F. 27. ἀναγκάσῃ F. 28. ἐπ' ὠφελείᾳ F.

breviarii 6. t. 2. §. 55. & Theodor. Hermopolites ad l. 23. D. *de reg. jur.* Sed & latam culpam depoſitum recipit: ut puta ſi ad ſuum modum curam in depoſito non præſtet: nam ſi res ſuas tuto loco repoſuerit, non etiam alienas, ac per hoc depoſitum furto amiſerit, tenebitur, ut & ſi loci vitio corruptæ ſint, idem Schol. d. §. 55. non enim fraude caret, qui negligentior eſt in alienis, quam in ſuis, quæ culpa latior dicitur in l. 32. D. *dep.* & comparativum igitur pro poſitivo, ut apud Ariſt. in Meteor. notante Olympiod. πραξ. β. & Virg. Æn. 6. auctore Servio. Vide Priſc. lib. 3. Schol. Apollon. in 2. ἀργον. & ex diverſo poſitivum pro comparativo. Joann. 1. verſ. 15. ὅτι πρῶτός μου ἦν. Orig. ἀνωτέρω δὲ τοῦ πρώτου ἐστὶ τοῦ πρῶτος, in Cat. Græcor. PP. in S. Joann. FABR. I.

b. Depoſitæ apud nos res noſtro periculo non ſunt, l. 13. D. *de lib. cauſ.* nec oberit culpa ſi dolus abſit, l. 20. D. *dep.* FABR. I.

c. Qui diſſoluto in re familiari, aut amico negligenti rem ſuam cuſtodiendam tradidit, ſibi expenſum ferre debet, quod diligentiori non commendaverit: namque ille jure, qui ſua conſervaverit, aliorum habet cuſtodiam, ut ait Paulin. Epiſt. 42. rerum autem ſuarum cuſtos negligens, diligentiorem in alienis operam non exhibet, Lucian. Anth. 1. c. 12. FABR. I.

d. Adde 25. *Eclog.* 1. 3. Harmenop. 4. 52. *Eclog.* 1. c. 1. D. GOTH.

σοῦ τοῦ δανείζοντος· ἐμοῦ μὲν, ἐπειδὴ λαμβάνων σὺ τὸ ἐνέχυρον μᾶλλον καταπιστεύεις 29 τὰ ἑκατὸν νομίσματα· σοῦ δὲ, ἐπειδὴ 252 διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ ἐνεχύρου τὸ ἀσφαλὲς ἔχεις ἐπὶ τῷ χρέει· ἀμέλει διὰ τοῦτο, ὡς κερδαίνων διὰ τὸ ἔχειν ἀσφάλειαν ἐπὶ τῷ χρέει, πολλὴν ἐπιμέλειαν [c] ὀφείλεις ἐπιδείκνυσθαι περὶ τὴν αὐτοῦ παραφυλακήν· εἰ δὲ συμβῇ τυχηρᾷ [f] περιστάσει τὸ ἐνέχυρον 30 ἀπολέσθαι, ἕξει τὸ ἀνεύθυνον ὁ κρεδίτωρ· ἀπαιτήσει δὲ ὅμως τὸ χρέος.

tuum accipientis, & tuam mutuum dantis. *In* meam quidem, quoniam 252 tu pignus accipiens centum *mihi* ſolidos magis credis: *in* tuam vero, quoniam per pignoris detentionem de debito ſecurus es. Utique propter hoc, tamquam lucrum faciens quod de debito ſis ſecurus, magnam diligentiam adhibere debes circa ejus cuſtodiam. Sed ſi fortuito caſu contingat pignus perire, impune habebit creditor: & debitum tamen repetet.

29. μοι ad: F. cum Curt. 30. ἀπολέσθαι ante F.

c. Creditor exactam diligentiam præſtat in re cuſtodienda, non exactiſſimam, quæ diligens dicitur & plena. vide Syntagma *Regular. Jur.* l. 23. FABR. I.

f. Idem Harmenop. 3. tit. 9. §. 17. l. *ſi inter* 21. §. quicquid. D. *de pignor.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΤΗΣ [a] ΕΝ ΛΟΓΟΙΣ ΕΝΟΧΗΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ.

Εἰπόντες περὶ τῆς 1 re ἐνοχῆς, εἴπωμεν 2 καὶ περὶ τῆς verbis. [b] Συνίσταται δὲ αὕτη ἐξ ἐπερωτήσεως [c] καὶ συμφώνου [d] ἀποκρίσεως, ἡνίκα ἢ [e] γενέσθαι 3 τι ἢ δοθῆναι ἐπερωτῶμεν· δοθῆναι μὲν, οἷον, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι ἑκατὸν νομίσματα; γέν-

DE VERBORUM OBLIGATIONIBUS.

TITULUS XV.

253 POſtquam diximus de Obligatione *quæ* re *contrahitur*, dicamus etiam de ea quæ verbis. Contrahitur autem hæc ex interrogatione & congrua reſponſione, quando aut fieri quid aut dari ſtipulamur. Dari quidem,

1. ῥε & mox βέρβις ante F. cum quo Latine ſemper ſcripſi, etſi Baſil. hic ſemel, & Pariſ. bis omnino βέρβοις dedit. 2. καὶ de: F. 3. τι poſt δοθῆναι F.

a. Adde titul. *Digeſt. de verborum obligat.* Quæ authori *Ecloga* 52. tit. 1. c. 1. ἡ ἐν ἐπερωτήσει ἀγωγὴ dicitur Latinis *ſtipulatio.* D. GOTH.

b. Cic. pro Cæcinna: *Si quis quod ſpoopondit, qua in re verbo ſe uno obligavit*, &c. FABR. I.

c. Gloſſæ Græcol. ὁμολογία, ἡ ἀπὸ ἐρωτήσεως, *ſponſio*, *ſtipulatio.* hinc interrogatio pro ſtipulatione, Sen. de Benef. lib. 3. c. 15. Gloſſ. Gr. Lat. ἐπερώτησις, *interrogatio*, *ſtipulatio.* FABR.

d. Σύμφωνος ἀπόκρισις hic, & 52. *Eclog.* 1. c. 51. *congruens reſponſio* dicitur in l. *obligamur* 52. §. verbis. 2. D. *de obligationib.* unde *congrue reſpondere* dixit Paul. 2. Sent. 3. §. 1. in l. 1. §. 7. D. *de obligat.* reſponſum. D. GOTH.

Immo *reſponſu* Florentiæ legitur. Vide ſi tanti eſt, Charondæ notulam. G. O. R.

e. Horum alterutrum, aut utrumque ſtipulari ſolemus. l. 1. §. *verbis* D. *de obligat.* Eclog. d. c. 1. 6. Harmen. 3. ſeu titulo de verb. ſignif. ubi definitur ſtipulatio. D. GOTH.

f. Sti-

γενέσθαι δὲ, οἷον, Ὁμολογεῖς κατασκευάζειν μοι οἰκίαν.

Ἐκ δὲ τῆς verbis ἐνοχῆς δύο [f] ἀγωγαὶ ἀναφύονται, ὁ [4] κονδικτίτιος, καὶ ἡ ex ſtipulatu· καὶ εἰ μὲν κέρτον ἐστὶν, [5] ἤτοι φανερὸν, βέβαιον καὶ ὡρισμένον, τὸ ἐν τῇ ἐπερωτήσει κείμενον, ὁ κονδικτίτιος ἁρμόζει· εἶπον γὰρ, Ὁμολογεῖς [h] διδόναι μοι τόνδε τὸν ἀγρὸν, ἢ τόδε τὸ βιβλίον; εἰ δὲ ἴνκερτον ᾖ, εἶπον γὰρ, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι τὰ [i] ἐν τῇ κιβωτῷ, ἢ τὰ ἐν τῷ ὡρείῳ; τότε τίκτεται ἡ [6] ex ſtipulatu. Stipulatio δὲ ἐντεῦθεν ὠνόμασται· παρὰ τοῖς [7] παλαιοῖς

dem, veluti, Spondeſne dare mihi centum ſolidos? Fieri autem, veluti, Spondeſne ædificare mihi domum?

Ex verborum vero obligatione duæ naſcuntur actiones, Condictio, atque ex Stipulatu. Et ſi quidem certum
254 eſt ſive manifeſtum, firmum ac definitum, quod in ſtipulatione ineſt, Condictio competit: *forte* enim dixi, Spondeſne dare mihi hunc agrum, vel hunc librum? Si vero incertum eſt, dixi enim, Spondeſne dare mihi quæ in arca, vel quæ in horreo *ſunt*? tunc *actio* ex ſtipulatu naſcitur. STIPULATIO

4. κονδικτίκιος conſtanter F. Mox ἐξ στιπυλάτυ omnes ante hanc. 5. quinque voculæ interpretativæ de: F. 6. hic Latine ſcripſit F. Quare & ſeq. στιπυλάτιο ſic ſcripſi. 7. παλαιοτέροις F. ante quem priores στιπύλευμ.

f. Stipulatio certi vel incerti eſt, l. 6. C. *de cont. & comm. ſtip.* l. 74. D. *de verb. obl.* Ex ſtipulatione certa datur certi condictio, ex incerta, actio ex ſtipulatu, l. 24. D. *de reb. cred.* quæ dicitur actio incerti ex ſtipulatu, l. 4. D. *de uſur.* quamquam actio ex ſtipulatu plerumque generaliter accipitur pro certi condictione, ut notat hic Cuj. in prior. N. FABR. I.

g. Scholiaſt. φανερὸν καὶ ὡρισμένον. FABR.

Lege ὡρισμ. quomodo & in contextu hic & c. 258. cum Reſcio repoſui. G. O. R.

h. Stipulatio nulla eſt, ſi promiſſor fundos non habeat, ut notant Græci ad l. 69. §. *gener.* D. *de jur. dot.* denique quæ deduci poteſt ad viliſſimum, non conſiſtit, Thalel. ad l. 1. C. *de dot. prom* 29. Baſil. quo loco recte ſcriptum eſt, mulierem, quæ dotem dare promiſit certa pecunia, vel certo corpore non expreſſo non teneri, quod mulier poſſit vel rei viliſſimæ præſtatione liberari, quæ Conſtantin. exſcripſit breviarii 4. t. 8. §. 44. FABR. I.

i. Imo certum eſt, l. 7. §. 1. D. *de cont. empt.* l. 75. §. 2. D. *de verb. obl.* l. 30. §. 4. D. *ad leg. Falc.* Sic Th. infra, §. ult. *de obl. quæ ex cont.* ſcribit, incertum legatum eſſe, ſi quis ita legaverit: *heres meus damnas eſto dare ea quæ in arca ſunt.* Itaque Th. tam hic, quam in d. §. ult. non leviter erravit. exempla incertæ ſtipulationis pete ex d. l. 75. FABR.

Idem fere repetunt VINNIUS & GALTIER *h. t.* qui poſterior addit l. 5. §. 1. & l. 59. §. 1. D. *de Re judic.* HUBERUS *in Prælect.* paulo æquior, rem haud videtur decidere, quum ſcribit: *Promiſſio tritici, vini aut olei, quod in illo horreo eſt, pro certa habetur* l. 75. *de V. O.* &c. *quanquam Th. exemplum rei incertæ hujuſmodi ponat,* ὁμολογεῖς &c. Ego vero pro Th. cauſam dicere ſuſtineo, ſed majoris auctoritatis ergo utar prius verbis alienis, quæ ſequentur:

Cum ſtipulatio concepta eſt de eo, quod in horreo eſt, incertum eſt in ſtipulatione, dum [*i. e.* uſque dum] pateat horreum: ut cum fructus, qui ex illo fundo naſcentur, ſtipulatio complexa eſt. Nam incerta eſt ſtipulatio, dum naſcentur fructus, l. 75. D. *de V. O.* quo tempore certi condictio competet ex contractu incerto, l. 9. D. *Si cert. pet.* Bart. d. l. 75. Theophilus Ex ſtipulatu actionem dari de eo, quod in horreo vel arcula eſt, putat: cui Ulpianus repugnare videtur, qui diſerte certum eſſe in ea obligatione ſcribit d. l. 75. §. 5. Equidem ex præcedenti oratione [l. 75. §. 4.] verbum *Natura* adhibeo; ut certum ſit natura, non apud ſtipulantem, dum horreum aperiatur: quo tempore ex contractu incerto Certi condictio etiam competet, quod Theophilo addimus.

EG. BARO *in Comment.* pag. 369.

His omnino adde Schol. THi infra cap. 365. not. q. l. 7. § 1. D. *de Contrah. emt.* & l. 74. cum pr. & §. 6. l. ſeq. D. *de V. O.* & hoc Lud. Charondæ Scholion ad l. 75. §. 5. *de V. O.* (*Theſ. Jur.* Tom. I. pag. 832.) „Quamvis ex ipſa pronunciatione non „ſatis conſtet de rei certitudine, tamen ratione „loci, qui demonſtratur, POTEST apparere, quid, „quale, quantumque ſit in ſtipulationem deductum". Atqui idem POTEST adparere, ſi fructus

λαιοῖς ſtipulum ἐλέγετο [k] τὸ ἰσχυρὸν, a *7 ſtipite, ἀπὸ τοῦ στελέχυς.

TIO autem inde dicta eſt: apud veteres ſtipulum dicebatur *quod* firmum *erat*, a ſtipite, *id eſt* caudice.

§. I. [8] Επὶ δὲ τῆς verbis πάλαι τοιαῦ- 255 τα παραδέδοται ῥήματα, δι' ὧν αἱ ἐπερωτήσεις ἐγίνοντο. [l] Spondes? ſpondeo. Promittis? promitto. [m] Fide promittis? fide promitto. Fidejubes? fidejubeo. Dabis? [n] dabo. Facies? faciam. Αλλὰ τὸ μὲν [10] ſpondes? ſpondeo, [o] οὐ μεταφράζεται ἑλληνιστί· τὰ δὲ ἕτερα μεταφράζεται· promittis? promitto, τυτέστιν ὁμολογεῖς; ὁμολογῶ. Fide promittis? fide promitto [oo], τουτέστι πιστεικελεύεις; πιστεικελεύω· dabis? dabo, τυτέστι δώσεις; δώσω. Facies? faciam, τυτέστι ποιήσεις; ποιήσω.

§. I. Porro in verborum *obligatione* talia olim tradita fuere verba, per quæ ſtipulationes fiebant: SPONDES? SPONDEO. PROMITTIS? PROMITTO. FIDE PROMITTIS? FIDE PROMITTO. FIDEJUBES? FIDEJUBEO. DABIS? DABO. FACIES? FACIAM. Spondes autem & ſpondeo Græce haud redduntur. Sed reliqua *ſic* redduntur: Promittis? promitto, id eſt ὁμολογεις; ὁμολογω. Fide promittis? fide promitto, id eſt πιστει κελευεις; πιστει κελευω. Dabis? dabo, id eſt δωσεις; δωσω. Facies? faciam, id eſt ποιησεις; ποιησω.

Καὶ ἀδιάφορον ἦν, πότερον ῥωμαιστὶ [11] ἢ 256 ἑλ-

Atque indifferens erat, utrum Romane

*7. *ſtipe* Pith. in Varr. 8. Ἐν δὲ τῇ *verbis* F. 9. παραδέδοται Goth. παραδέδοτο F. 10. Ante F. abhinc Latina Græcis litteris ſic ſcripta erant: σπόνδης, σπόνδεο. προμίττις, προμίττο. φιδεπρομίττις, φιδεπρομίττο. (ſola Lovan. φιδεπρομ.) δάβις, δάβω. φάκις (ſola Lovan. φάκιης, & ſic Pith.) φάκιαμ. 11. ἢ de: F.

ctus nati fuerint, ſi ancilla pepererit &c. Immo Ulpianum hæſitaſſe aliquantulum, patet ex d. §. 6. quam ut chartæ parcamus, deſcribere ſuperſedemus. Optimus autem ſuorum verborum interpres erit ipſe Theophilus in Adpendice noſtra ex Scholiis Baſilicorum. G. O. R.

k. Paul. 5. Sent. t. 7. *& appellata* (ſtipulationes) *quod per eas firmitas obligationum conſtringitur: ſtipulum enim veteres firmum appellaverunt.* Nicolaus PP. in præfat. Concil. Rom. in quo Synodus Metenſis damnata eſt: *ſcriptura, quam ſuis ſtipulaverant manibus quamque volebant ut noſtro roboraremus chirographo.* In duobus autem Th. codicib. *ſtipe*, legitur, errore librarii: in tertio enim legitur, *ſtipite*, & conſtat ita legiſſe Theophilum ex ejus interpretatione. v. tamen Varronem 4. de L. L. Stipulationes aliarum obligationum acceſſiones, & appendices ſunt, ſive, ut ait Paulus, obligationum firmandarum gratia inductæ ſunt, id eſt, ſtipulationem ſubjicit, στερέξαι βυλόμενος τὸ συνάλλαγμα, ut verba Chryſoſtomi uſurpem ex Hom. 5. *de Pœnit.* v. Marculph. Form. 2. 3. & 36. FABR. I.

l. His verbis ſtipulatio fieri ſolet. Paul. 2. ſent. 3. §. 1. adde 2. Gaj. 9. §. 3. D. GOTH.

Solemnitate verborum quis obligatur, l. 7. C. *comm. utr. jud.* l. 12. C. *ſi cert. pet.* hinc ſtipulationum formulæ, Cic. *Partit.* & concepta ſponſio, Auſon. *in grat. act.* FABR. I.

m. Gloſſ. Lat. Gr. *fidei promiſſores*, πιστοπαραγγέλται. Item: *fideipromiſſor*, πιστικελευτής. FABR. I.

n. Vel imperſonaliter, *dabuntur*, quod jam obſervatum eſt. Plaut. in Bacchid. act. 4. ſc. 8. & in Pſeud. act. 4. ſc. 6. FABR. I.

o. Imo ſpondeo, exponitur ἐγγυῶ, ἐγγυῶμαι, ἐπαγγέλλομαι, ὁμολογῶ in Gloſſis Gr. Lat. & Lat. Gr. Auſonius: Thales, ἐγγύα, &c. Latinum eſt, *ſponde.* FABR.

Quis non miretur, Theophilum, cum ſollemnia ſtipulationum verba Romana Græce vellet vertere, illud *ſpondes? ſpondeo*, non reperiſſe, quomodo Græco ſermone exprimeret, atque id profeſſum eſſe? An cum *ſponſoris* & *ſpondendi* ea notione nulla extarent in toto jure Juſtinianeo veſtigia, ideo vel neſciit, quomodo Græce eſſent reddenda, vel conſulto reddere noluit? Quod enim ad verbum ἐγγυῶμαι Græcum attinet, generalis eſt ſignificationis etiam ad fidejuſſores & fidepromiſſores, haud minus quam ad ſponſores. Quis enim alius fide-

ἑλληνιστὶ, ἢ οἱαδήποτε ἑτέρᾳ διαλέκτῳ, οἷον [12] τῶν Σύρων ἢ Αἰγυπτίων, ἡ ἐπερώτησις γέγονε· μόνον μέντοι, εἰ ἑκάτερος τῶν [13] συναλλασσόντων ἐνόει τὰ ἐκφωνούμενα· καὶ οὐδὲ ἐπάναγκες ἦν, τῇ αὐτῇ διαλέκτῳ ἑκάτερον κεχρῆσθαι, ἀλλ' [14] ἤρκει τὸ ἁρμοδίως πρὸς τὴν ἐπερώτησιν γενέσθαι τὴν ἀπόκρισιν· [p] οἷον ἐὰν ἐπερωτήσῃς με Promittis, δύναμαι εἰπεῖν Ὁμολογῶ· ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν εἴπῃς μοι Ὁμολογεῖς, δύναμαι ἀποκρίνασθαι Promitto. 257
Δύνανται δὲ [15] καὶ δύο Ἕλληνες ῥωμαϊστὶ συστήσασθαι τὴν verbis, οἷον τὸ Promittis, [16] promitto.

Ταῦτα δὲ τὰ [pp] τυπικὰ ῥήματα πάλαι μὲν [17] ὑπῆρχεν ἐν χρήσει· μετὰ δὲ ταῦτα Λέοντος [q] διάταξις τὰ τῶν ἐπερωτήσεων ἀνεῖλε τυπικὰ ῥήματα, ἀπαιτοῦσα συναίνεσιν

mane an Græce, an qualicumque alia lingua, veluti Syrorum aut Aegyptiorum, ſtipulatio fieret: dummodo tamen uterque contrahentium pronuntiata intelligeret. Neque neceſſe erat, utrumque eadem lingua uti, ſed ſufficiebat ad interrogationem congrue factam eſſe reſponſionem. Veluti, ſi interrogaris me Promittes? poſſum dicere Ὁμολογῶ: aut ex contrario, ſi dixeris mihi Ὁμολογεῖς; poſſum reſpondere Promitto. Poſſunt etiam duo Græci Latine verbis contrahere, veluti Promittis? Promitto.

Hæc vero verba ſolemnia olim quidem in uſu erant; poſtea vero conſtitutio Leonis ſolemnia ſtipulationum verba ſuſtulit, requirens conventionem

12. τῇ ad: F. 13. συναλλακτ. F. 14. ἄρχει ante F. Mox pro γενέσθαι Pith. in Varr. habet ἀποκρίνασθαι. 15. καὶ addimus cum Curt. & F. 16. πρόμιττο primus in Lov. addidit Reſcius, probante Nannio. 17. ὑπῆρχον ante F.

fidejuſſor aut fidepromiſſor quam ἐγγυητής? At Theophilus aliquot locis poſtea in eodem capite verbum *ſpondeo* Græce reddit ὁμολογῶ, ut in iſtis: *quinque aureos dare ſpondes?* Ὁμολογεῖς δοῦναί μοι πέντε νομίσματα; Hic aliud eſt, & in alio ſignificatu verbum *ſpondere* accipitur, idemque eſt omnino quod *promittere*. In formula vero illa verborum, quam ſupra attulimus, *ſpondere* ſignificat, fidem ſuam pro alio interponere, quod Græcis eſt ἐγγυᾶσθαι: unde *ſponſor* ὁ ἐγγυητής. Quod vocabulum quando nuſquam extaret in Digg. neque in Cod. Juſt. in Græcum ſermonem convertendum non putavit Th. Notes & illud licet, cum in Latinis Gaji legatur, *fidepromittis? fidepromitto. fidejubes? fidejubeo.* eumdem Græcum interpretem alterum tantum retinuiſſe, cum utrumque non poſſet exprimere niſi eadem voce Græca. Inde ergo *fidepromittis? fidepromitto* vertit πιστεικελεύεις; πιστεικελεύω. quod de verbo ad verbum redditum, eſt *fidejubes? fidejubeo.* An ergo *fidepromiſſor* idem cum *fidejuſſore?* Idem certe Theophilo. At *fidepromittere* aliud quam *fidejubere* in illo Pauli loco, quem ex collectaneo 1. Sententiarum [Tit. IX. §. 5.] ante citavimus: *Minor in iis quæ fidejuſſit, vel fidepromiſit, vel ſpopondit, vel mandavit.* Etc. &c.

SALMAS. *de modo uſur.* pag. 707—8.

oo. Quis non videt ex anterionbus locum Theophilæum hoc pacto ſubplendum? φιδεπρομιττὶς; φιδεπρομιττο, τουτέστι πιστομολογεῖς; πιστομολογῶ. φιδειουβες; φιδειουβεο, τουτέστι πιστεικελεύεις; πιστεικελεύω. Sic ut reponatur, ſenſus clamitat, & ipſe auctor admonet.

C. V. VONCK *Specim. Crit.* pag. 103.

De lacuna lubens concedo: ſed πιστομολογῶ Græcitas plane non admittit. Quare mallim, Gloſſas Labbæi ſimul paululum emendans: *Fidepromittis? fidepromitto:* τουτέστι πιστευεπαγγέλλῃ; πιστευεπαγγέλλομαι. *Fidejubes? fidejubeo:* τουτ. πιστεικελεύεις; πιστεικελεύω.

G. O. R.

p. Hic locus amputatis inſititiis quibuſdam, quæ non ſunt in Græcis THi, ita vertendus fuerat: *Veluti ſi me interrogaris*, Promittis? *peſſum dicere* Ὁμολογῶ: *vel e contrario, ſi mihi dixeris*, Ὁμολογεῖς; *poſſum reſpondere* Promitto. In utraque Fabroti deſiderabantur verba, *vel e contrarie, ſi mihi dixeris.*

EDIT. LEID.

pp. Propter quæ ſolennia verba, & directa, ut appellantur in l. 10. C. *de cont. & comm. ſtip.* juriſconſulti ſtipulationum formulas componebant. Cic. 1. de leg. hodie vero quibuſcumque verbis ſtipulatio concipitur d. l. 10. id eſt, etiam vulgaribus verbis, quæ civilibus & legitimis opponi videntur in l. 16. D. *de fideic. libert.*

FABR. I.

q. L. 10. Cod. *de Contrah. ſtipul.*

D. GOTH.

νεσιν καὶ συμφωνίαν ἐξ ἑκατέρου μέρους προϊέναι, μηδεμιᾶς ῥημάτων ἐπιζητουμένης παραφυλακῆς.

§. II. Αἱ δὲ ἐπερωτήσεις ἢ πούρως [18] ἤ- 258
τοι [r] καθαρῶς, ἢ in diem, τουτέστιν ἐν ἡμέρᾳ ὡρισμένῃ, ἢ ὑπὸ αἵρεσιν συνίστανται· πούρως μὲν, οἷον, Ὁμολογεῖς [s] διδόναι μοι σʹ νομίσματα; ἥτις ἐπερώτησις εὐθέως ἔχει τικτομένην τὴν ἀπαίτησιν· in diem, ἡνίκα χρόνος προστεθῇ τῇ ἐπερωτήσει, ὅτε δεῖ τὰ χρήματα καταβληθῆναι· οἷον, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι δέκα νομίσματα ἐν ταῖς ἐπιούσαις καλάνδαις [19] Μαρτίου· τὸ δὲ in diem ἐπερωτώμενον [t] εὐθέως μὲν ἐποφείλεται, ἀπαιτεῖσθαι δὲ πρὸ τῆς ἀφίξεως τῆς ἡμέρας οὐ δύναται· ἀλλ᾽ [u] οὐδὲ ἐν αὐτῇ 259
τῇ αʹ ἡμέρᾳ τῶν καλανδῶν· πᾶσα γὰρ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἐν ἐξουσίᾳ ὑπόκειται τοῦ ἐπερωτηθέντος, εἴγε βούλεται [20] καταβάλλειν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ὧραι τῆς ἡμέρας ἐκείνης παρέλθωσι μὴ καταβαλόντος αὐτοῦ, οὔπω κρίνεται ἀγνώμων· δυνατὸν γὰρ αὐτὸν καὶ τῇ δεκάτῃ ὥρᾳ [21] καταβαλεῖν· τότε δὲ ἀγνώμων κρίνεται, ἡνίκα πᾶσα ἡ αʹ ἡμέρα τῶν καλανδῶν παρέλθῃ [22] Μαρτίου, μηδὲν αὐτοῦ παρασχόντος.

§. III. Ἐπηρώτησά τινα οὕτως, Ὁμο- 260
λογεῖς διδόναι μοι δέκα νομίσματα ἐτήσια, μέ-

nem & conſenſum ab utraque parte intercedere, nulla verborum obſervatione deſiderata,

§. II. Stipulationes vel pure, vel in diem, i. e. die conſtituta, vel ſub conditione contrahuntur. PURE quidem, veluti Promittiſne dare mihi ducentos ſolidos? quæ ſtipulatio ſtatim parit petitionem. IN DIEM, quando tempus ſtipulationi adjectum eſt, quo pecunia ſolvi debeat: veluti, Promittis dare mihi decem ſolidos futuris Calendis Martii. Quod autem in diem ſtipulamur, ſtatim quidem debetur, ſed ante adventum diei peti non
259 poteſt: immo nec ipſo primo Calendarum die; nam totus ille dies in arbitrio eſt promittentis, num ſolvere velit. Licet enim maxime ſeptem vel octo horæ illius diei præterierint, eo non ſolvente, nondum judicatur eſſe *debitor* improbus: namque poteſt vel decima hora ſolvere. Tunc autem *debitor* improbus judicatur, quum totus Calendarum Martiarum dies præterierit, eo nihil præſtante.

§. III. Stipulatus ſum ab aliquo ſic: Spondeſne dare mihi decem ſolidos annuos,

18 ἤτ. καθ. & mox τουτ. ἐν ἡμ. ὡρ. de: F. ante quem ἐν δίῳ ſemper. 19. Μαρτίαις Pith. & F. 20. καταβαλεῖν ante F. 21. & hic malim καταβάλλειν. G. O. R. 22. Μαρτίων F.

r. Paul. 2. ſent. 3. §. 1. in fin. D. GOTH.

s. *Dare*, itaque in ſtipulatione dominium transfertur, l. 25. §. 1. D. *de cont. empt.* FABR. I.

t. Eſt quidem præſens obligatio, ſed in diem differtur ſolutio, l. 46. D. *de verb. obl.* adjectio enim diei pro promiſſore eſt, l. 41. §. ult. *eodem* ideoque recte promiſſor ſolvet ante diem. FABR. I.

u. L. qui hoc anno 42. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

Quod juri Attico convenire ex Ariſtophane docet Cujac. *obſ.* lib. 27. c. 21. FABR. I.

x. Adde l. *cum qui* 56. §. 4. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

Schol. τουτέστι, δύναται καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀπαιτεῖν, διὰ τὸ συνίστασθαι τὸ ἴσως οὐ ζῶ· ἰδοὺ γὰρ καὶ πούρα ἐστιν ἡ ἐπερώτησις. l. 56. §. 3. D. h. t. FABR.

y. Juſtin *quia ad tempus deberi non poteſt*: nam & ſtipulatio ad diem jure non contrahitur, quo ſcilicet ſemel contracta perimatur: quod enim alicui deberi cœpit, certis modis, & in jure proditis deberi

μέχρις [x] οὗ ζῶ· ἡ τοιαύτη ἐπερώτησις
[23] πουρά ἐστιν· ἐντεῦθεν γὰρ ἤδη τοῦ πρώ-
του ἐνιαυτοῦ δυνατὸν γενέσθαι τὴν ἀπαίτη-
σιν· ἔστι δὲ [24] ἡ αὐτὴ καὶ perpetua ἤτοι
διηνεκὴς, οὐδενὶ χρόνῳ σβεννυμένη· πρόσκαι-
ρος [y] γὰρ ἐπερώτησις οὐ δύναται γενέσθαι·
οἷον, ἵνα εἴπω, ὁμολογεῖς διδόναι μοι δέκα
νομίσματα ἕως δέκα ἐνιαυτῶν; τουτέστιν, ἵνα,
εἰ μὴ εἴσω τῶν δέκα ἐνιαυτῶν ἀπαιτήσω σε,
ἔχω ταῦτα· εἰ δὲ παρέλθῃ ἡ [25] δεκὰς καὶ 261
μὴ ἀπαιτήσω σε, ἵνα [26] σβεσθῇ ἡ ἀγωγή·
ὥστε οὖν διηνεκής ἐστιν ἡ ἀγωγὴ ἐπὶ τῆς ἐπε-
ρωτήσεως τῆς λεγούσης, Δώσεις ἐτήσια δέκα
νομίσματα, ἕως οὗ ζῶ; ἐὰν δὲ ὁ ἐπερωτή-
σας τελευτήσῃ, ὁ δὲ κληρονόμος αὐτοῦ κινῇ
τὴν ex ſtipulatu, τὴν μετὰ [27] τελευτὴν τοῦ
ἐπερωτήσαντος δραμόντων ἐνιαυτῶν [28] ὁ ἀπ-
αιτῶν τὴν ποσότητα, ἐκβάλλεται [z] πα-
κτου περιγραφῇ, ὡς ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερω-
τήσας [29] τὴν, Ἕως οὗ ζῶ· τοῦτο γὰρ παρέ-
σχε χώραν τῇ τοῦ πάκτου περιγραφῇ.

§. IV. Ἡ ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερώτησις συν- 262
ίσταται, ὁπότε εἰς τύχην ἀναφέρεται ἡ
ἐνοχή· ἵνα, ἐάν τι γένηται ἢ μὴ γένηται,
ἁρμόσῃ [a] ἡ ἐπερώτησις· οἷον, Ὁμολογεῖς
διδόναι μοι πέντε νομίσματα, ἐὰν [30] ὁ Τί-
τιος ὕπατος [b] γένηται; ἢ [31] μὴ γένηται;
Ἐάν τις οὕτως ἐπερωτήσῃ, Ἐὰν [c] μὴ ἀνέλ-
θω

nuos, quoad vivam? Hujuſmodi ſtipulatio pura eſt. Hinc enim primo jam anno fieri poteſt exactio: Eſt autem eadem & perpetua ſive perennis, nullo tempore exſtinguenda; namque ſtipulatio temporalis fieri nequit. Veluti, ſi dicam, Spondeſne dare mihi decem ſolidos uſque ad annos decem? id eſt, ut, ſiquidem intra decem annos a te
261 petiero, eos habeam: ſi vero decennium præterierit neque ego a te exegero, ut exſtincta ſit actio. Itaque perpetua eſt actio ex ſtipulatione *ſic* loquente: Dabis annuos decem ſolidos, quoad vivam? Si vero ſtipulans obierit, & heres ejus ex ſtipulatu agat, petens quantitatem annorum poſt mortem ſtipulatoris elapſorum, exceptione pacti repellitur, tamquam ſtipulatus ſub conditione hac, Quoad vivam. Hoc enim locum præbuit exceptioni pacti.

262 §. IV. Sub conditione contrahitur ſtipulatio, quum in caſum differtur obligatio; ut, ſi quid fiat aut non fiat, ſtipulatio competat: veluti, Spondeſne dare mihi quinque aureos, ſi Titius conſul factus fuerit? aut non fuerit? Si quis ſic ſtipuletur, ſi in Ca-

23. καὶ ad: F. 24. ἡ αὐτὴ & mox ἔτ. διηνεκ. de: F. ante quem περπετοῦα legebatur. 25. δεκαετία F. 26. ἀποσβ. F. 27. τὴν ad: F. 28. ὁ delendum mihi videtur. G. O. R. 29. τὸ F. 30. ὁ de: F. 31. ὁμολογεῖς διδόναι μοι ε΄ νομίσματα, ἐὰν Τίτιος ὕπατος ad: F.

deberi deſinit, l. 44. §. 1. verſ. *placet*, D. *de oblig.* l. 7. C. *de ſentent. & interlocut.* FABR.

z. Heres vel ſtipulator exceptione pacti vel doli ſubmovebitur, utique enim ſtipulator hoc egit, ne heres ejus peteret, l. 56. §. 4. D. *de verb oblig.* FABR. I.

a. Hoc eſt, ex ea agi poſſit. Tull. 5. in Verrem: *pœnam octupli commiſſam perſequi.* FABR. I.

b. Adde l. 129. D. *de verbor. oblig.* D. GOTH.

c. L. ita ſtipulatus 115. §. 1. *de verbor. oblig.* D. GOTH.

Ejuſmodi ſtipulatio committitur, ex quo certum eſſe cœperit conditionem expleri non poſſe, quod accidit ſtipulatore mortuo, hæc igitur ſtipulatio in ultimum vitæ tempus confertur, l. ult. D. *de man. teſtam.* FABR. I.

d. Adde

θω εἰς τὸ 32 Καπιτώλιον, δώσεις μοι πέντε
νομίσματα; οὕτως ἐστὶν ἡ ἐπερώτησις, ὥσ-
περ εἰ ἐπερώτησά σε, Ὁμολογεῖς διδόναι
μοι πέντε νομίσματα, ὅτε μέλλω τελευ-
τᾷν· τότε γὰρ, ὅτε μέλλω τελευτᾷν, ἐδεί- 263
χθη, ὅτι οὐκ ἔτι ἀνέρχομαι 33 ἐπὶ τὸ Κα-
πιτώλιον· ἐπειδὴ, ὅσος δήποτε χρόνος
34 ἂν παρέλθῃ ἐμοῦ περιόντος, καὶ μὴ
ἀνέλθω εἰς τὸ Καπιτώλιον, οὐκ ἔστιν ἱκα-
νὸς πίστιν παρασχεῖν, τοῦ ὅτι οὐκ ἔτι ἄνει-
μι εἰς τὸ Καπιτώλιον. Δυνατὸν γὰρ, τὸν
ἐπὶ ἑξήκοντα ἐνιαυτοὺς 35 ἢ ἑβδομήκοντα
μὴ ἀνελθόντα εἰς τὸ Καπιτώλιον, μετὰ ταῦ-
τα ἀνελθεῖν· τὸν δὲ ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὄντα
ἀναπνοῇ, οὐκ 36 ἔτι δυνατὸν ἀνελθεῖν.

Ὁ ὑπὸ αἵρεσιν [d] ἐπερωτήσας, ἐλπίδα 264
ἔχει τοῦ ὅτι ἐποφληθήσεται αὐτῷ· ὅθεν
ἐὰν τελευτήσῃ, ταύτην [e] τὴν ἐλπίδα ἐπὶ
τοὺς οἰκείους διαπέμπει κληρονόμους· 37 αἱ
γὰρ ἐπερωτήσεις αἱ αἱρετικαὶ, καὶ τελευτη-
σάντων τῶν ἐπερωτησάντων ἠρτημένης τῆς αἱ-
ρέσεως, μεταβήσονται ἐπὶ κληρονόμους εἰ
καὶ, ὡς εἰρήκαμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ ἰνστι-
τουτίωνι, αἱρετικὸν [f] ληγάτον, τελευτή-
σαντος τοῦ ληγαταρίου πρὸ τῆς ἐκβάσεως
τῆς αἱρέσεως, οὐ μέτεισιν ἐπὶ τοὺς αὐτοῦ
κληρονόμους.

Capitolium non adſcendero, dabiſne
mihi quinque aureos? perinde eſt ſti-
pulatio, acſi te rogaſſem, Spondeſne
dare mihi quinque aureos, quum mo-
263 riar. Tunc enim, quum moriar, ma-
nifeſtum eſt, me in Capitolium haud
amplius adſcenſurum: quoniam, quan-
tumcumque temporis præterierit me
ſuperſtite, neque ego in Capitolium
adſcendero, non ſufficit ad faciendam
fidem, me haud amplius in Capito-
lium iturum. Poteſt enim fieri, ut
qui per ſexaginta annos vel ſeptuagin-
ta in Capitolium non adſcenderit, poſt-
ea adſcendat; ut autem, qui in ultimo
eſt halitu, adſcendat, fieri nequit.

264 Qui ſub conditione ſtipulatus eſt,
ſpem habet fore, ut ſibi debeatur. Un-
de ſi moriatur, hanc ſpem ad ſuos
transmittit heredes. Nam ſtipulatio-
nes conditionales, etiam mortuis pen-
dente conditione ſtipulatoribus, ad
heredes tranſibunt: etiamſi, ut diximus in ſecunda Inſtitutione, legatum
conditionale, mortuo legatario ante
conditionis eventum, ad heredes ejus
non tranſeat.

§. V.

32. Καπιτ. per ω F. ſemper. 33. εἰς τὸ Καπιτ. ἐπεὶ, F. 34. Sic non dubitavi reſcribere pro vulg. ἐὰν. 35. ἢ καὶ F. 36. ἔτι F. 2. 37. αἱ γὰρ αἱρετ. ἐπερ. F.

d. Adde l. *conditionales creditores* 54. D. *de verbor. oblig.* D. GOTH.

e. L. ſi quis 57. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

Is qui ſub conditione ſtipulatus eſt, pendente conditione creditor eſt, quamvis is cui ſub conditione relictum eſt, pendente conditione non ſit creditor, l. 42. D. *de oblig. & act.* l. 27. D. *qui & à quib. man. lib.* ſtipulatio enim conditionalis ex præſenti vires accipit, l. 26. D. *de ſtipul. ser.* Sed ſi defecerit conditio, nulla eſt ſtipulatio, l. 8. D. *de per. & comm. rei vend.* FABR. I.

f. §. 23. *de Legat.* FABR. II.

g. L. 2. qui ita. D. *quod certo loco.* D. GOTH.

Illud negotium faceſſit interpretibus, quid ſit quod Venulejus ait, transacto tempore quo inſulam ædificari oportuit, liberari reum, ſicut liberatur, qui ſe daturum ſpopondit, ſi quandoque tradiderit, d. l. conti. [137. §. 3. *de V. O.*] Nam Paulus, *ſi inſulam*, inquit, *fieri ſtipulatus ſim, & tranſierit tempus, quo potueris facere: quandiu litem conteſtatus non ſim, poſſe te facientem liberari placet. Quod ſi litem jam conteſtatus ſim, nihil prodeſſe tibi, ſi ædifices*, l. ſi inſulam *eod.* [84.] Et putant Venulejum non ad exactam juris rationem cum Paulo, ſed ad facultatem judicis ſpectare; quam Theophilus aliter accipere videtur, quam Latini interpre-

§. V. Εἰώθαμεν δὲ καὶ τόπους ἐν ταῖς 265 ἐπερωτήσεσιν ἐντιθέναι· οἷον, δώσεις [38] ἐν Καρχηδόνι δέκα νομίσματα; ἢ ἐν τῷδε τῷ τόπῳ; ἄυτη δὲ ἡ ἐπερώτησις, εἰ καὶ πύρα δοκεῖ εἶναι κατὰ πρώτην ὄψιν, ὅμως σιωπηρὸν [h] ἔχει χρόνον ἐν ἑαυτῇ καὶ ὑπέρθεσιν, ὅση δύναται δαπανηθῆναι, μέχρις οὗ οἷόν τέ ἐστι τὸν ἐπερωτηθέντα παραγενέσθαι ἐν Καρχηδόνι [i] καὶ καταβαλεῖν· ὅθεν ἐὰν ὁ νῦν ἑστὼς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπερωτήσῃ με, Ὁμολογεῖς σήμερον διδόναι μοι ἐν Καρχηδόνι; ἄ 266 χρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὡς ἔχουσα ἐν ἑαυτῇ τὸ ἀδύνατον· ἀδύνατον γὰρ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀπὸ Ῥώμης ἐλθεῖν εἰς Καρχηδόνα· αἱ δὲ ἐπερωτήσεις αἱ γινόμεναι ὑπὸ ἀδύνατον αἵρεσιν εἰσὶν ἀνυπόστατοι.

§. VI. Ἡ αἵρεσις, ἥτις εἰς [k] παρελθόντα χρόνον ἢ εἰς ἐνεστῶτα τὴν ἀναφορὰν ἔχει, ἢ εὐθέως ἀκυροῖ τὴν ἐνοχὴν, ἢ ὑπέρθεσιν αὐτῇ οὐ χαρίζεται, [39] ἀλλὰ παραχρῆμα ἀπαιτεῖται· οἷον εἰς τὸν παρελθόντα, Δώσεις μοι δέκα νομίσματα, εἰ ὁ Τίτιος ὕπατος γέγονεν; εἰς ἐνεστῶτα, οἷον, Δώ- 267 σεις μοι δέκα νομίσματα, εἰ Μαίβιος περίεστιν; εἰ μὲν γὰρ ταῦτα οὕτως οὐκ ἔχει, οὐδὲ γὰρ ὑπάτευσε Τίτιος, οὐδὲ ζῇ Μαίβιος,

§. V. Solemus etiam loca ſtipulationibus inſerere: veluti Dabiſne Carthagine decem aureos? aut in loco illo? Hæc autem ſtipulatio, etſi pura eſſe videtur prima facie, tamen tacitum in ſe habet tempus & dilationem, quanta impendi debet, donec promiſſor poſſit Carthaginem venire ac ſolvere. Unde ſi, qui nunc Romæ eſt, me interrogaverit, Spondeſne hodie dare mihi Carthagine? inutilis *eſt* ſtipulatio, quippe *rem* impoſſibilem in ſe continens. Impoſſibile enim uno die ab Roma venire Carthaginem. Atqui ſtipulationes factæ ſub conditione impoſſibili invalidæ ſunt.

§. VI. Conditio, quæ in præteritum aut in præſens tempus dilationem continet, aut ſtatim obligationem perimit, aut dilationem ei haud largitur, ſed confeſtim petitur. Veluti in præteritum, Dabiſne mihi decem aureos, ſi Titius conſul factus eſt? in præſens, veluti Dabiſne mihi decem aureos, ſi Mævius vivit? Si enim hæc ita *ſe* non habent, neque enim conſul

38. μοι ad: F. 39. ἀλ. παρ. ἀπ. de: F.

pretantur: nimirum ut ſi reus vel fecerit, vel dederit quod petebatur, abſolvi debeat. Quæ ſententia vera non eſt, cum poſt litem conteſtatam factum invito actori non præſtetur, nec ſit in obligatione, ſed pecunia: quam præſtare oportet reum, ut actori ſatisfaciat, l. ſi quis ab. D. *de Re judic.* l. ſtip. non *de V. O.* Verius ergo erit Venulejum generaliter ſcribentem, per Paulum tempus definientem coanguſtari; & quandoque facientem liberari, ſi modo ante conteſtationem, d. l. ſi inſulam. BARO *ad Inſtit. h. l.*

De antinomia tanto minus hic agendi eſt locus, quoniam necdum in THo eam ſententiam, quam illi Baro tribuit, reperire potui. G. O. R.

h. Tempus tacite huic ſtipulationi ineſt, quo poſſit Carthaginem perveniri; nec ante jure agi poteſt, l. 40. §. ult. D. *de fidei.* l. 73. D. *de verb. oblig.* l. 34. §. 1. D. *de ſtatulib.* quod quidem definitur arbitrio boni viri: nec enim promiſſor cogitur diplomate uti, quo maturius Carthaginem perveniat, l. 137. §. 2. D. *de verb. ob.* diplomata ſunt codicilli, qui dabantur curſu publico iter facientibus, quæ tractoriæ, combinæ, ſynthemata, & evectiones dicuntur. FABR. I.

i. Ineſt tacitum tempus, πρὸς τὸ τῆς ὁδοῦ διάστημα, Græci. FABR. I.

k. L. 100. D. *de verb. oblig.* l. 37. D. *de rebus cred* eſt igitur quaſi conditio. & per abuſionem conditio, l. 120. D. *de verb. oblig.* FABR. I.

βιος, ἀνίσχυρος ἡ ἐπερώτησις· εἰ δὲ ταῦτα οὕτως ἔχει, ἔῤῥωται ἡ ἐπερώτησις εὐθέως, καὶ ἁρμόζει ἡ ἀπαίτησις· καὶ οὐκ, ἐπειδὴ συμβαίνει, εἴγε ταῦτα οὕτως ἔχει, ἡμᾶς ἀγνοεῖν, ἐκ τούτου παρολκὴ γίνεται καὶ ὑπέρθεσις τῷ τοκετῷ τῆς ἀπαιτήσεως· τὰ γὰρ δῆλα [l] διὰ τῆς τῶν πραγμάτων γινόμενα φύσεως, οὐχ ὑπερτίθεται τὴν ἐνοχὴν, εἰ καὶ παρὰ τοῖς συναλλάττουσίν ἐστιν ἄδηλα.

§. VII. Οὐ μόνον πράγματα ἐν ταῖς 268
ἐπερωτήσεσι δύναται φέρεσθαι, οἷον ἀγρὸς, οἰκέτης, βιβλίον, ἀλλὰ καὶ φάκτον [m]· οἷον ἵνα ἐπερωτήσω, ὅτι 40 κατασκευάσεις μοι οἶκον, ἢ 41 οὐ κατασκευάσεις τῷδε οἶκον. Ἐπὶ δὲ τῶν τοιούτων 42 ἐπερωτήσεων, ἔνθα φάκτον ἐστὶν, εἰς τὸ ποιητὸν ἢ εἰς τὸ μὴ ποιητὸν συγκείμενον, κάλλιστόν ἐστι 43 τὸ ποινὴν [n] ἐντεθῆναι· οἷον, Ἐὰν ποιήσῃς [o] ἢ μὴ ποιήσῃς, δώσεις μοι δέκα νομίσματα; τῆς γὰρ ποινῆς μὴ ἐντεθείσης, ἄδηλόν ἐστι, τί ἐποφείλει ὁ ὑπεναντίον τι πράξας, ὧν ὡμολόγησεν· ἐπειδὴ γὰρ εἰς τὸ διαφέρον 269
44 μέλλει καταδικάζεσθαι, (τοῦτο δὲ ἄδηλόν [p] ἐστιν) ἐπάναγκές 45 ἐστι τὸν ἄκτορα [q] ἀποδεικνύειν, τί αὐτῷ διαφέρει· ὥστε οὖν διὰ τὸ φυγεῖν τὰς τοιαύτας δυσκολίας, δεῖ ποινὴν ἐντιθέναι, καὶ εἰ μὲν ἐπερωτήσω σε, ὅτι ποιήσεις τόδε, οὕτως 46 ἐποφείλω

ſul fuit Titius, neque vivit Mævius, invalida *eſt* ſtipulatio: ſin hæc ita *ſe* habent, ſtipulatio ſtatim valet, & competit petitio. Neque, quia contingit nos ignorare, an hæc ita *ſe* habeant, ex eo mora fit & dilatio, *quo minus* petitio naſcatur. Quæ enim per rerum naturam certa fiunt, non differunt obligationem, etiamſi contrahentibus ſint incerta.

§. VII. Non tantum res ſtipulationibus inſerri poſſunt, veluti fundus, ſervus, liber, ſed & factum: veluti, ſi ſtipuler, ut domum mihi exſtruas, vel ne domum illi ædifices. In hujuſmodi autem ſtipulationibus, ubi factum eſt, in faciendo aut in non faciendo conſiſtens, optimum eſt pœnam inſeri. veluti, Si feceris, aut non feceris, dabiſne mihi decem aureos? Namque pœna non inſerta, incertum eſt quid debeat, qui contrarium quid fecit
269 quam promiſit. Quoniam enim in id quod intereſt, condemnandus erit, (hoc autem incertum eſt) neceſſe eſt ut actor demonſtret, quid ſua interſit. Itaque ad fugiendas hujuſmodi difficultates, pœnam inſerere oportet. Et ſiquidem a te ſtipulatus fuero, ut fa-

40. κατασκευάζεις bis ante F. 41. ὅτι ad: F. 42. δὲ h. l. F. 43. τὴν π. ἐντιθέναι F. 44. μένει F. 45. τὸ cum F. ejecimus. 46. ὀφείλω F.

l. Præterita & præſentia per rerum naturam certa ſunt, licet apud nos per inſcientiam incerta ſint. futura quoque naturæ hominum incerta ſunt, Demoſth. de Rhod. lib. ἄδηλον τὸ μέλλον ἅπασιν ἀνθρώποις; rerum naturæ certa: nam quodammodo exiſtunt. Syneſ. de inſomn. ὅσα φύσις ἔχει, πάντων ὄντων γινομένων, μελλόντων· ἐπεὶ καὶ τοῦτο τρίτον ὑπάρξεως. FABR. I.

m. Proinde ſtipulationum aliæ in dando, aliæ in faciendo conſiſtere dicuntur. l. 2. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

n. V. l. ult. D. *de prætoriis ſtipulationibus.* D. GOTH. Ut in l. 28. D. *de act. emp.* FABR. I.

o. Pœnalis ſtipulationis formulæ: *ſi ita factum non erit*: vel: *ſi adverſus id factum ſit*, l. 71. D. *de verb. oblig.* FABR. I.

p. L. ult. D. *ſi quis in jus voc. non ier.* FABR. II.

q. Difficilis autem eſt incertæ rei æſtimatio, Sen. *de benef.* 3. c. 6. FABR.

r. Adde

φείλω σε περὶ τῆς ποινῆς ἐπερωτᾷν, Ἐὰν τοῦτο μὴ γένηται, προστίμου χάριν δώσεις μοι δέκα νομίσματα; εἰ δὲ ἐν τῇ ἐπερωτήσει 47 τέθεικα Φάκτα, τινὰ ὁρῶντα εἰς τὸ 270 ποιητὸν, τινὰ δὲ εἰς τὸ μὴ ποιητὸν, ἡ περὶ τῆς 48 ποινῆς κλαύσυλα, ἤτοι κεφάλαιον, οὕτως r ὀφείλει προστίθεσθαι, Ἐὰν ὑπεναντίον τούτων γένηται, ἤγουν οὕτως, Ἐάν τι τούτων μὴ γένηται, ποινῆς χάριν δώσεις μοι δέκα νομίσματα; καὶ ἐὰν συμβῇ σε παραβῆναι περὶ τὸ ποιητὸν, ἢ μὴ ποιητὸν, ἡ τοιαύτη κλαύσυλα τῆς ποινῆς ἔνοχον ποιήσει σε πολλῶν προστίμων 49 καταβολαῖς.

facias illud, ſic debeo de pœna te interrogare: Si hoc factum non erit, pœnæ nomine decem aureos mihi dabis? Si vero in ſtipulatione poſuero facta, quorum alia ad faciendum ſpectant, alia ad non faciendum, clauſula ſive caput de pœna ſic addi debet: Si adverſus hæc factum fuerit; vel ſic: Si quid horum factum non fuerit, dabisne mihi pœnæ nomine decem aureos? Et ſi contingat, ut circa faciendum vel non faciendum pecces, hujuſmodi pœnæ clauſula obnoxium te faciet multarum pœnarum ſolutionibus.

47. ἐντέθεικα F. Ceteræ τέθεικα præter Lovan. 48. ποίνας F. 49. καταβολῇ. R. Præcedens πολλῶν mihi ſuſpectum eſt. G. O. R.

r. Adde §. 38. infra *de inutil. ſtipul.* l. cum quid 71. l. continuus 137. §. pen. D. *de verbor. oblig.* 24. Eclog. 9. ex tit. 5. c. 5. l. 5. *de contr. & commit. ſtipulat.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΔΥΟ ΡΕΩΝ a ΣΤΙΠΟΥΛΑΝΔΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΜΙΤΤΕΝΔΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙϚ.

Τὸν περὶ 1 ἐπερωτήσεων διαλεγόμενον, ἐπάναγκές ἐστι διδάξαι καὶ περὶ ῥέων στιπουλάνδων καὶ ῥέων προμιττένδων, 271 οἵτινες

DE DUOBUS REIS STIPULANDI ET PROMITTENDI.

TITULUS XVI.

QUi de ſtipulationibus diſſerit, neceſſe eſt ut & de reis ſtipulandi & reis promittendi doceat, qui duo vel

1. ἐπερωτήσεως F. 2.

a. Duos reos ſtipulandi & promittendi communiter dicimus: ſed & duos reos conſtituendi. tit. D. *de duob. reis conſtituendis.* ubi forte melius *conſtituendi* legendum. Author. *Eclog.* 2. tit. 1. ex lib. 43. tit. 2. vocat συγχρεώστας δύο. Novel. Juſtin. 99. ἀλληλεγγύως δανείζεσθαι. 3. Harmenop. 8. §. 11. Interea tamen, antequam huic loco finem faciam, videtur hic legendum περὶ δύο ῥέων στιπουλάνδι καὶ προμιττένδι, ut poſt paulo legitur, non στιπουλάνδων καὶ προμιττένδων. Eſt autem *reus ſtipulandi* is qui ſtipulatur, *promittendi*, qui promittit, l. 1. D. *de duob. reis.* D. GOTH.

Feſt. *Reus ſtipulando eſt, qui ſtipulatur: reus promittendo eſt, qui ſuo nomine alteri quid pro altero promiſit.* Idem in conteſtari: *Conteſtari eſt, cum uterque reus dicit, teſtes eſtote.* Cic. 2. de Orat. *Reos autem appello non eos modo qui arguuntur, ſed omnes quorum de re diſceptatur*, & lib. eod. *Reos appello, quorum res eſt.* Priſcianus autem: *Quidam*, inquit, *reum inde dictum putant, quod rei alicui obnoxius eſt.* FABR. I.

Nuſquam in toto titulo Viglius edidit στιπουλάνδι καὶ προμιττένδι, ſed ubique, ut nos edimus. Lugdunenſis & prima Gothofredi ſemel προμιττένδι, & ejuſdem poſteriores inſuper ſemel στιπουλάνδι habent, ſed typothetarum aberratione: immo licet omnibus

οἵτινες δύο ἢ καὶ πλείονες δύνανται γενέσθαι. Καὶ [2] ῥέοι μὲν στιπυλάνδοι γίνονται οὕτως· ἐὰν Πρῖμος καὶ Σεκοῦνδος δανείσωσί τινι ἑκατὸν νομίσματα, καὶ ἑκάτερος αὐτῶν βουληθείη ἔνοχον ἔχειν αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον, ἐπερωτᾷ κεχωρισμένως ἑκάτερος αὐτῶν· μετὰ 272
δὲ τὴν πάντων ἐπερώτησιν ὁ ἐπερωτώμενος ἐὰν εἴπῃ [3] τὸ Ὁμολογῶ. Οἷον, Πρῖμος ἐπερώτησέ με, Ὁμολογεῖς διδόναι ἑκατὸν νομίσματα; ὁμοίως [4] καὶ Σεκοῦνδος· εἶτα πρὸς τοὺς δύο ἀπεκρινάμην εἰπών, Ἑκατέρῳ ὑμῶν [5] δοῦναι ὁμολογῶ. Εἰ γὰρ πρότερον τῷ Πρίμῳ ἀποκρίνομαι λέγων, Ὁμολογῶ διδόναι, μετὰ δὲ ταῦτα τῷ Σε- 273
κούνδῳ ἀποκρίνομαι, ἑτέρα καὶ ἑτέρα ἐνοχὴ συνίσταται· οὐ μὴν δύο [6] ῥέοι στιπυλάνδοι γενέσθαι λέγονται. Δύο δὲ [7] ἢ καὶ πλείονες ῥέοι προμιττένδοι οὕτω γίνονται· οἷον ἐὰν Μαίβιον καὶ Σεῖον, οἷς ἐδάνεισα ε̄ νομίσματα, οὕτως ἐπερωτήσω, Ὁμολογεῖς, ὦ Μαίβιε, ε̄ νομίσματα διδόναι μοι; Ὁμολογεῖς, ὦ Σεῖε, τὰ αὐτὰ ε̄ νομίσματα διδόναι μοι; καὶ ἕκαστος κεχωρισμένως [8] ἀποκρίνεται, ὁμολογῶ.

vel plures etiam fieri poſſunt. Et reî quidem ſtipulandi ſic fiunt: Si Primus & Secundus centum aureos alicui mutuos dent, & uterque eorum voluerit eum obligatum habere in ſolidum, ſeparatim uterque eorum ſtipulatur: poſt omnium autem ſtipulationem ſi interrogatus dixerit Spondeo. Veluti, Primus interrogavit me, Spondeſne dare centum aureos? ſimiliter & Secundus; poſtea ambobus reſpondi dicens, Utrique veſtrum dare ſpondeo. Si enim prius Primo reſpondeam dicens, Spondeo dare; deinde vero Secundo reſpondeam, alia atque alia contrahitur obligatio, neque duo rei ſtipulandi fieri dicuntur. Duo autem vel plures etiam rei promittendi ſic fiunt: veluti, ſi Mævium ac Sejum, quibus mutuos dedi quinque aureos, ſic interrogem: Spondeſne, Mævi, quinque aureos mihi dare? Spondeſne, Seï, eoſdem quinque aureos mihi dare? & quiſque ſeparatim reſpondeat, Spondeo.

§. I.

§ I.

2. *rei μὲν ſtipulandi* F. 3. τὸ de: F. 4. δὲ καὶ F. 5. δοῦναι F. 6. *rei ſtipulandi* F. 7. ἢ addidi ex F. qui mox: *rei promittendi* habet. 8. ἀπεκρίνατο F. Quidni ἀποκρίνεται? GAVEL.

bus ita edidiſſent locis, nihil contra Viglianum exemplar probarent, namque inde omnes ante Fabrotum editiones profectas eſſe, in Prodromo oſtendimus. Is autem Fabrotus aliquoties ῥέοι στιπυλάνδων καὶ ῥέοι προμιττένδων, & aliquoties *rei ſtipulandi* & *rei promittendi* dedit, ut variantes docebunt. Ego nihil quidem mutare ſum auſus, quum Vigliana ſcriptura ſibi conſtet; quamvis licet perſuadere mihi vix poſſim, T. Hum has voces pro ſubſtantivis & adjectivis ſic declinaſſe, οἱ ῥέοι στιπυλάνδοι, τῶν ῥέων στιπυλάνδων, &c. ſed hæc auditoribus Anteceſſorem male exaudientibus tribuo, qui promiſcue dictitaſſe videtur *reus ſtipulandi* & *reus ſtipulandi*; nam utrumque in uſu eſſe, Feſti locus in præcedenti nota Fabroti probat. G. O. R.

b. Recte ἐπερωτώντων dixit, non ἐπερωτήσεων, ut hinc colligas in textu Latino Inſtitutionum legendum eſſe, non *ſtipulationibus*, ſed *ſtipulantibus*. D. GOTH.

V. C. Cujacius notis primis & ſecundis hoc §. illud *e ſtipulationibus* corrigit *e ſtipulantibus*. Sed vulgaris lectio in libris exſtat antiquis Inſtitutorum, ſimiliterque THi veteres codices habent, editi a Viglio, nempe ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐνοχῶν καὶ τῶν ἐπερωτήσεων, &c. Novi autem libri male, καὶ τῶν ἐπερωτώντων. *In utraque* autem *obligatione* intellige, utriuſque rei ſive obligati. MARCIL. *ad Inſtit.*

Sic legitur in uno. in 2. ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐπερωτήσεων, ſed ſuprascriptum eſt, ἐνοχῶν. in tertio, eoque recentiore: ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἐνοχῶν καὶ τῶν ἐπερωτήσεων, [ut in edit. Viglii. *Sic Edit.* 1. in edit. Viglii: ἐνοχῶν καὶ τῶν ἐπερωτήσεων, *Edit.* 2.] mihi placet

§. I. Ἐκ γὰρ τῶν [b] τοιούτων ἐνοχῶν 274
καὶ τῶν ἐπερωτώντων [9] ἑκάστῳ τὸ ὁλόκληρον [c] ὀφληθήσεται, καὶ τῶν ἐπερωτωμένων ἕκαστος εἰς ὁλόκληρον [d] ἔνοχος γενήσεται· ἐν [10] ἑκατέρᾳ γὰρ ἐνοχῇ ἕν τι [11] ἀποτελεῖται τὸ πρᾶγμα· καὶ γὰρ ὁ εἷς τῶν ῥέων στιπουλάνδων τὸ χρέος ἀπολαβὼν, ἀφαιρεῖται [e] καὶ τῷ συνεπερωτήσαντι τὴν τῆς ἀπαιτήσεως ἄδειαν, ἢ καὶ ὁ ἕτερος τῶν ῥέων προμιττένδων τὸ χρέος καταβαλὼν, καὶ τὸν συνεπερωτηθέντα [f] ἐλευθεροῖ.

§. II. Ἐκ δὲ τῶν δύο ῥέων [12] προμιτ- 75
τένδων, ὁ μὲν πούρως, ὁ δὲ in diem [g] ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ἔνοχος γίνεσθαι δύναται· τουτέστιν οὐκ ἐμποδών τι ἔσται εἰς τὸ εὐθέως ἀπαιτηθῆναι τὸν ἕνα, τὸν πούρως ἐπερωτηθέντα· οὐ γενησομένου ἐμποδίσματος, εἰς τὸ τὸν πούρως ἐπερωτηθέντα ἐντεῦθεν ἤδη μεθοδευθῆναι, τοῦ τὸν ἕτερον in diem ἢ ὑπὸ αἵρεσιν ὁμολογῆσαι.

§. I. Ex hujuſmodi enim obligationibus & ſtipulantium cuique ſolidum debebitur, & promiſſorum quiſque in ſolidum obligatus erit. In utraque enim obligatione una aliqua res peragitur: namque unus reorum ſtipulandi debitum recipiens, etiam conſtipulatori petitionis facultatem aufert; aut alter quoque reorum promittendi debitum ſolvens, etiam compromiſſorem liberat.

§. II. Ex duobus autem reis promittendi unus pure, alter in diem vel ſub conditione obligatus eſſe poteſt: id eſt, nihil impedimento erit, quin alter qui pure interrogatus eſt, ſtatim conveniatur: non obſtante impedimento, quin qui pure interrogatus eſt, inde jam nunc conveniatur, licet alter in diem vel ſub conditione promiſerit.

9. al. τοιούτων ἐπερωτώντων καὶ τῶν &c. Sic Pith. in Varr. 10. δευτέρᾳ ſolus Goth. qui & ſequens τι omiſit. 11. ἀποτ. πρᾶγμα. καὶ γὰρ ὁ εἷς τῶν ῥέων στιπουλάνδων F. 12. προμιττένδων F.

cet ea lectio, quam in contextum recepi. FABR.

Quos novos libros Marcilius deſignet, aut quo errore ductus Viglio falſam lectionem obtrudat, juxta cum ignariſſimis ſcio: nec magis, quid Fabrotus ſibi velit, niſi quod Marcilium cœci inſtar temere deſcripſiſſe videtur. Nam & princeps Viglii editio & ceteræ omnes plane, ut Fabrotus in contextum ſe recepiſſe gloriatur, exhibent; niſi quod Gothofredianæ & Genev. apud Stoer τοιούτων ἐνοχῶν perperam omittant. I nunc, & confide diligentiæ Fabrotianæ! G. O. R.

c. V. l. 2. D. *eod.* 52. *Eclog.* 1. ex lib. 43. tit. 2. c. 2 *ſententia hujus paragraphi ſublata à Juſtiniano.* Novella 69. [99.] D. GOTH.

Ut ſolidum alter petere poſſit, l. 27. D. *de pact.* FABR. I.

d. Salvian contra Avarit. *Nunquid aliquis ideo minus debet, ſi & alius idem debeat? aut ſi centum hominum cautiones de centenis ſeſtertiis ſcripta ſint, num idcirco allevatur unius debitum, ſi omnes ſint ejuſdem numeri debitores?* notat Rittersh. ib. & alter eligi poterat, l. 1. & 2. C. *de duob. re.* Hodie reus ſtipulandi actiones dividere cogitur Nov. 99. ut olim duos reos pro partibus convenire poterat l. 51. §. 2. D *de fideic.* FABR. I.

e. Nam plures rei ſtip. unius loco habentur, l. 9 D. *de pact.* FABR. I.

f. L. 8. §. 1. D *de Legat.* 1. FABR. I.

g. L. ex duobus reis 7. D. *eod.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΩΣ [a] ΔΟΥΛΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ.

Οἱ οἰκέται ἀπρόσωποι [b] ὄντες, ἐκ τῶν 276
προσώπων τῶν οἰκείων δεσποτῶν
χαρακτηρίζονται [c], καὶ ἐκεῖθεν ἕξουσι τὴν
κατάληψιν, πότερον ἐπερωτᾶν δύνανται,
ἢ οὐ δύνανται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἡνίκα
περίεστιν ὁ τοῦ ἐπερωτῶντος οἰκέτου δεσπό-
της· εἰ δὲ τετελεύτηκε, καὶ οὔπω γέγονεν
ἀδιτιὼν, ἡ κληρονομία [d] δεσπόζει τοῦ οἰκέ-
του· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ τὴν τάξιν ἐπέ- 277
χει τοῦ προσώπου τοῦ τελευτήσαντος. Διὸ
[1] ὁ ἐρεδιτάριος οἰκέτης πρὸ τῆς ἀδιτίωνος
εἰ [*1] ἐπερωτήσῃ, τῷ ἀσωμάτῳ προσπορίζει
τῆς κληρονομίας· καὶ μετὰ ταῦτα ἀδιτεύσας
ὁ κληρονόμος, μετὰ ἄλλων πραγμάτων τε
καὶ ἀγωγῶν, [2] τὴν τοιαύτην ἐν τῇ κληρο-
νομίᾳ εὑρήσει ἐπερώτησιν.

§. I. Ἀδιάφορον δὲ [3] ἐστιν, ὅπως ἐπε- 278
ρωτᾷ ὁ οἰκέτης· εἴτε γὰρ εἴπῃ, Ὁμολογεῖς
[4] δοῦναι ἐμοὶ, ἢ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ; εἴτε [5],
Ὁμολογεῖς δοῦναι ἐμοὶ, ἢ τῷ ἐμῷ συνδούλῳ;
[6] ἢ ἀπροσώπως [e] ἐπερωτήσῃ λέγων, Ὁμο-
λογεῖς [7] δοῦναι; τῷ δεσπότῃ ἐκ πασῶν τῶν
τοιουτοτρόπων ἐπερωτήσεων [f] προσπορίζει.
Τὸ

DE STIPULATIONE SERVORUM.

TITULUS XVII.

Servi perſonam non habentes, ex dominorum ſuorum perſonis perſonantur, atque exinde deprehendere licet, utrum ſtipulari poſſint, an non poſſint. Sed hæc quidem, quando ſervi ſtipulantis dominus vivit; ſi vero obiit, & nondum facta eſt aditio, hereditas domina eſt ſervi: ut plurimum enim locum obtinet perſonæ defuncti. Ideo ſervus hereditarius ante aditionem ſi ſtipulabitur, *id* incorporali hereditatis *patrimonio* adquirit: & poſtea heres adiens, cum ceteris rebus & actionibus, hanc in hereditate ſtipulationem inveniet.

§. I. Indifferens autem eſt, quomodo ſtipuletur ſervus. Sive enim dixerit, Spondeſne dare mihi, aut domino meo? ſive, Spondeſne dare mihi, aut conſervo meo? ſive imperſonaliter ſtipulatus ſit, dicens Spondeſne dare? domino ex omnibus hujuſmodi

1. ἐὰν ad: Pith. & F. omiſſo ſequenti εἰ. 2. ταύτην F. 3. ἐστιν δέ: F. 4. δώσειν F. 5. εἴπῃ ad: Pith. & F. Mox διδόναι pro δοῦναι F. 6. ἢ καὶ F. 7. δώσειν; τῷ δεσπ. τῶν F.

*1. Sic Varr. Pithœi pro vulg. ἐπερωτήσει.

a. Adde 24. *Eclog.* 9. & lib. 43. tit. 2. & 3. περὶ ἐπερωτήσεων δούλων. adde tit. Digeſtorum *de ſtipulat. ſervorum.* D. GOTH.

b. Ἀπροσώπους dixit δούλους. Quia jure civili caput non habent, vide quæ ſcripſi ad l. 3. in fin. D. *de capite minutis:* & pro mortuis habentur. l. 209. D. *de reg. jur.* Plura vide apud I. Harmen. 14. §. 1. & paſſim. D. GOTH.

Idem ſcribit TH. ad §. 2. ſupra *de her. inſt.* Theodorus Hermopolites, lib. 6. t. 4. ὁ γὰρ ὢν ἐν δουλείᾳ ἀγνωστός ἐστι παντελῶς τῷ νόμῳ, καὶ ἀπρόσωπος. & lib. 7. t. 6. ὁ δοῦλος παρὰ τοῖς νόμοις ἀπρόσωπός ἐστι, τουτέστιν οὐδὲ δοκεῖ ζῆν, ἢ ὑπάρχειν. [Theodoſ. Nov. *de Compet.* Caſſiod. Var. 6. 8. Paſchaſ. Diacon. Rom. lib. 2. de Spir. S. c. 4. *apud nos homines ſilius juxta patrem, vel ſervus juxta dominum perſona propria locum non habet,* & mox: *ſiquidem perſona res juris eſt, ſubſtantia res naturæ.* Edit. 1.] FABR.

Τὸ αὐτό φαμὲν καὶ ἐπὶ τῶν ὑπεξουσίων παίδων, ἐφ' ὧν μέν τοι αἰτιῶν δύνανται ἡμῖν προσπορίζειν, τουτέστιν ᵍ ex re noſtra.

modi ſtipulationibus adquirit. Idem dicimus etiam de liberis in poteſtate *conſtitutis*, in quibus quidem cauſis nobis adquirere poſſunt, id eſt ex re noſtra.

§. II. Ἡνίκα δὲ φάκτον πρόσκειται τῇ 279
ἐπερωτήσει, ἣν ὁ ἡμέτερος οἰκέτης ποιεῖται, τὸ ἐκείνου σκοπεῖται πρόσωπον, οὐ μὴν τὸ τοῦ δεσπότου· οἷον, ἐὰν ἐπερωτήσῃ τινά, Ὁμολογεῖς ἐξεῖναί μοι διὰ τοῦ σοῦ ἀγροῦ 8 ire, τουτέστι ʰ παριέναι μόνῳ, Ἢ καὶ agere, τουτέστι μετὰ ὑποζυγίου βαδίζειν· τότε γὰρ, εἰ μὲν ὁ δεσπότης κωλυθῇ διὰ τοῦ ἀγροῦ βαδίσαι, οὐδεμία δίδοται αὐτῷ ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπερωτήσεως 9 μέθοδος· τοῦ δὲ οἰκέτου κωλυθέντος κομμιττεύεται ἡ ἐπερώτησις, διὰ τὸ ἀνάγεσθαι τὸ ἐν τῇ ἐπερωτήσει κείμενον φάκτον ⁱ εἰς τὸ τοῦ οἰκέτου πρόσωπον.

§. II. Quum vero factum ſtipulationi ineſt, quam noſter ſervus facit, illius perſona ſpectatur, non domini. Veluti, ſi quem interrogaverit, Spondeſne licere mihi per agrum tuum ire, id eſt ſoli tranſire, aut etiam agere, id eſt cum jumento ire. Tunc enim, ſi quidem dominus prohibeatur per agrum ire, nulla datur ei ex hujuſmodi ſtipulatione actio: ſervo autem prohibito, committitur ſtipulatio, quia factum ſtipulationi inſertum ad ſervi perſonam refertur.

§. III. Οἰκέται δὲ ἐπίκοινοι ἐπερωτῶν- 280
τες ἑκάστῳ τῶν δεσποτῶν ᵏ pro parte dominica ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως προσπορίζουσιν ἐνοχήν· εἴτε ἐξ ἴσων μερῶν εἴτε ἐξ ἀνίσων δεσπόζουσι τοῦ οἰκέτου· ἐξ ἀνίσου δὲ συμβαίνει, οἷον ἡνίκα τις τελευτῶν Πρῖμον καὶ Σεκοῦνδον 10 ἐνστήσηται κληρονόμους· τὸν μὲν εἰς ὀκτώ, τὸν δὲ εἰς δ' οὐγκίας· κατὰ τοσοῦτον γὰρ δεσπόζουσι τῶν ἐν τῇ κληρονομίᾳ εὑρεθέντων οἰκετῶν, ὁ μὲν εἰς τὸ δίμοιρον, ὁ δὲ εἰς τὸ τρίτον· εἰ δὲ ὁ ἐπίκοινος οἰκέτης 281
ἐν τῷ ἐπερωτᾷν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν 11 μνημονεύσῃ

§. III. Servi vero communes ſtipulantes cuique dominorum pro parte dominica ex ſtipulatione obligationem adquirunt; ſive ex partibus æqualibus ſive inæqualibus domini ſint ſervi. Ex inæquali *parte* contingit, veluti quum quis moriens Primum & Secundum inſtituerit heredes; illum in octo, hunc in quatuor uncias: in tantum enim domini fiunt ſervorum in hereditate repertorum, ille in beſſem, hic in trientem. Quod ſi ſervus communis

8. IRE & AGERE reſcripſi ex Pith. *ire, τουτ. παρ. μόνον, ἢ καὶ agere*, F. 9. *μετοδεία* (ſic) F. 10. *ἐνστήσεται κληρονόμους* ante F. 11. *μνημονεύσῃ — ποιεῖται* ante F. & *ἐπερωτήσει* ante hanc.

c. *Χαρακτηρίζειν* dixit pro *cenſeri*, æſtimari. D. GOTH.
Domini eos perſonant, ſic vertit Cujacius, quia Gloſſæ Latinogr. *Διαχαρακτηρίζειν*, & Gl. Gr. Lat. *χαρακτηρίζειν*, *perſonare* interpretantur. FABR.
d. Vide l. *ſervus hereditarius* 16. D. *eod.* l. *non minus* 31. in fin. D. *de her. inſtit.* D. GOTH.
e. Adde l. 1. § 3. D. *eod.* D. GOTH.
f. Plaut. Rud. Act. 5. Sc. 3. — *quod ſervo meo Promiſiſti, meum eſſe oportet.* FABR. I.
g. §. 1 ſup. *Per quas perſ. nob. adq.* FABR II.
h. Vid. ſup. *de ſervis.* FABR. II.
i. L. qui hæredi 44. D. *de condit & demonſtr.* adde l. ſtipulatio 38. §. hi qui. 6. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.
k. V. l. 1. §. communis ſervus 4. l. 2 & paſſim. D. *eod.* l. ult. Cod. *per quas perſonas nobis adquiritur.* D GOTH.

l. L. 7.

μονεύσῃ εἰπὼν, Ὁμολογεῖς διδόναι Πρίμῳ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ; ἐκείνῳ μόνῳ προσπορίζει· ταυτὸ δέ ἐστιν, εἰ καὶ μὴ μνημονεύσῃ [12] ἰδικῶς περὶ Πρίμου ἐν τῇ ἐπερωτήσει, ἀλλὰ ἀπροσώπως ταύτην ποιήσηται [13] κελεύσει μέντοι Πρίμου· κἀνταῦθα γὰρ μόνῳ Πρίμῳ προσπορίζει, διὰ τὸ ἰσοδυναμεῖν [l] τῇ μνήμῃ τοῦ ὀνόματος τὴν τοῦ δεσπότου κέλευσιν.

Εἰ δὲ ἀπροσδιορίστως [14] ἐπερωτήσαντος 282
τοῦ οἰκέτου, τὸ εἰς ἐπερώτησιν ἐνεχθὲν πρᾶγμα [m] τῷ ἑνὶ τῶν δεσποτῶν προσπορισθῆναι οὐ δύναται· (ὑπόθου γὰρ ἐμὲ καὶ Πρῖμον ἐπίκοινον ἔχειν οἰκέτην, Τίτιον δὲ ἐπερωτᾶσθαι ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἡμῶν δούλου οὕτως, Ὁμολογεῖς, ὦ Τίτιε, [15] δοῦναι τόνδε τὸν ἀγρόν; τῆς δὲ ἐμῆς ἐτύγχανε δεσποτείας οὗτος ὁ ἀγρὸς) ὅσον ἐπ' ἐμοὶ, οὐκ ἔρρωται ἡ ἐπερώτησις· ἐπειδὴ οὐδὲ ἐγὼ δι' ἐμαυτοῦ ἰσχυρῶς ἐπερωτῶ νῦν [16] τὸ ὑπ' ἐμοῦ δεσποζόμενον πρᾶγμα, (dare γάρ ἐστι [n] τὸ ποιῆσαι δεσπότην) [17] ἐπὶ πλέον δὲ γενέσθαι 283
δεσπότης οὐ δύναμαι τοῦ ἐμοῦ· εἰ τοίνυν εἰς τὸ ἐμὸν πρόσωπον ἀνίσχυρός ἐστιν ἡ ἐπερώτησις, ζητεῖται εἰς τὸ ἐμοὶ [18] ἐποφεῖλον προσπορισθῆναι, πότερον ἄχρηστος οὖσα ἡ ἐπερώτησις ἀνενέργητός ἐστιν, ἢ ἐμοὶ μὲν οὐδὲν προσπορίζεται, [19] τῷ κοινωνῷ δὲ ὅλον δοθήσεται; ὅπερ καὶ ἤρεσε διὰ τὸν κανόνα [o] τὸν λέγοντα, ὅτι τὸ τῷ ἑνὶ τῶν δεσποτῶν οὐ δυνάμενον προσπορισθῆναι, τοῦτο τῷ ἑτέρῳ προσπορίζεται, τῷ δεκτικῷ τυγχάνοντι τοῦ προσπορισμοῦ.

nis in ſtipulando unius dominorum meminerit, dicens, Spondeſne dare Primo domino meo? illi ſoli adquirit. Idem eſt, etſi non ſpecialiter meminerit de Primo in ſtipulatione, ſed impersonaliter eam fecerit, juſſu tamen Primi: namque & hic ſoli Primo adquirit, quia domini juſſus mentioni nominis æquiparatur.

Quod ſi indefinite ſtipulatus ſit ſervus, & res in ſtipulationem deducta uni dominorum adquiri nequeat: (finge enim me & Primum habere ſervum communem, Titium vero interrogatum eſſe a communi noſtro ſervo ſic: Spondeſne Titi, hunc fundum dare? hic autem fundus mei erat dominii:) quantum ad me, non valet ſtipulatio: quoniam neque ego per me valide ſtipulor rem, cujus *ipſe* nunc ſum dominus, (DARE enim eſt dominum facere) nam *rei* meæ amplius non poſſum fieri dominus. Si igitur in mea perſona ſtipulatio eſt invalida, quæritur circa id quod mihi adquiri deberet, utrum inutilis ſtipulatio ſit inefficax, an *vero* mihi quidem nihil adquiratur, ſed ſocio totum ſit dandum? Quod & placuit propter regulam dicentem, quod uni dominorum adquiri nequit, hoc alteri adquiritur, qui adquiſitionis eſt capax.

12. ἰδ. ἐν τῇ ἐπερ. Πρίμου, ἀλλ' F. 13. Tres voces ſqq. admitto ex Fabrotiano additamento κελ. μέντοι Πρίμου ἐπερωτήσει. 14. ἐπερωτήσει ὁ οἰκέτης ante F. Poſſis & vulgatam ſuſtinere, addendo καὶ poſt οἰκέτης cum Curtio. 15. δώσειν F. 16. διδῶναί μοι ad: Pith. & F. 17. πλεῖον ſine ἐπὶ F. 2. 18. ὀφεῖλον F. Mox ἄχρηστος negligenter. 19. τῷ δὲ κοιν. F. 2.

l. L. 7. §. 1. l. 27. D. & l. 33. D. *eod.* D. GOTH.
Idem repetit in fine tit. *Per quas perſon. nob oblig. adquir.* cap. 454. f. G. O. R.

m. Cum ſervus communis indefinite ſtipulatur, unicuique dominorum adquirit, niſi ſi quod in ſtipulationem deductum eſt, alteri ex dominis adquiri non poſſit, tunc enim ſolidum alteri adquiritur. FABR. I.

n. Vide ad §. 2. infra *de inut. ſtip.* FABR.

o. Adde l. 25. §. quæſtionis eſt. 33. *de uſufructu.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΩΣ [a] ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ.

284 ΟΥχ ἄτοπον δὲ καὶ τὰς τῶν ἐπερωτήσεων ἡμᾶς γνῶναι διαιρέσεις. Τῶν γὰρ ἐπερωτήσεων, αἱ μέν εἰσιν ἰουδικιάλιαι, αἱ δὲ [b] πραιτώριαι, αἱ δὲ [c] κονβεντιονάλιαι, αἱ δὲ [1] κομμοῦνες, τουτέστι πραιτώριαι ἅμα καὶ ἰουδικιάλιαι.

§. 1. Καὶ Ἰουδικιάλιαι μέν εἰσι μονοειδεῖς, αἵ τινες [d] ἐκ μόνου [2] τοῦ ὀφφικίου τοῦ δικαστοῦ ἁρμῶνται· ὁποία ἐστὶν ἡ περὶ τοῦ δόλου ἐπερώτησις· 285 χώρα δὲ αὐτῇ ἐστιν, ἡνίκα κινῶ κατά τινος, ἐξ ἐπερωτήσεως ἐποφείλοντός μοι οἰκέτην, τὴν ex ſtipulatu· εἰδὼς δὲ ὁ ἐναγόμενος, ὡς παντὶ τρόπῳ καταδικασθήσεται, φάρμακον αὐτῷ παράσχῃ, μικρὸν ὕστερον μετὰ τὴν τοῦ οἰκέτου ἀπόδοσιν ὀφεῖλον αὐτὸν ἀνελεῖν [3] τὸν οἰκέτην· ὀφφίκιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ διὰ τὰς τοιαύτας ὑπονοίας ἀναγκάζειν τὸν ῥέον, [4] ἤτοι τὸν ἐναγόμενον, διδόντα τὸν οἰκέτην, ἐπερωτᾶσθαι ὅτι οὐδένα δόλον ἐμηχανήσατο ἐπὶ βλάβῃ τοῦ παρεχομένου οἰκέτου.

286 Ἰουδικιάλιά ἐστιν ἐπερώτησις καὶ ἡ περὶ τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ ἐν φυγῇ διάγοντος οἰκέτου· εἰ γάρ τις [5] τὸν οἰκέτην μου ἀγοράσῃ

DE DIVISIONE STIPULATIONUM.

TITULUS XVIII.

NEc vero abſurdum *fuerit*, nos & ſtipulationum diviſiones noviſſe. Nam ſtipulationum aliæ ſunt Judiciales, aliæ Prætoriæ, aliæ Conventionales, aliæ Communes, hoc eſt Prætoriæ ſimul & Judiciales.

§. I. Et Judiciales quidem ſunt uniformes, quæ ex ſolo Judicis officio proficiſcuntur: qualis eſt de dolo ſtipulatio. Huic autem locus eſt, quum adverſus aliquem, qui ſervum mihi ex ſtipulatione debet, *actionem* ex ſtipulatu inſtituam: at reus ſciens omni ſe modo condemnatum iri, venenum ei præbuerit, quod paulo poſt ſervi traditionem ipſum (ſervum) ſit necaturum. Officium judicis eſt ob hujuſmodi ſuſpiciones cogere reum, qui ſervum tradit, ut caveat nullum ſe dolum adhibuiſſe in damnum ſervi traditi.

Judicialis etiam eſt ſtipulatio de repetitione ſervi in fuga morantis. Nam ſi quis ſervum meum ab aliquo bona fide, cum-

1. *communes* F. 2. τοῦ de: F. 3. τὸν οἰκέτην gloſſema crediderim. 4. ἤτ. τ. ἐναγ. de: F. 5. τὸν ἐμὸν οἰκ. F. Mox ἀγοράσει aut in Lugd. & Goth. ἀγοράζει ante hanc.

a. Adde Titul. Digeſtorum *de prætoriis ſtipulationibus*, & ſequentes. adde etiam ſtipulationum diviſionem ex §. 1. infra *de fidejuſſoribus*, ubi ſtipulationum aliæ dicuntur πολιτικαὶ ſeu civiles, aliæ φυσικαὶ ſeu naturales. D. GOTH.

b. Hæ δικαστικαὶ dicuntur authori *Eclogæ* 24. tit. ex lib. 43. tit. 1. c. 1. §. 3. D. GOTH.

c. Hæ Græcis dicuntur συναλλακτικαί, authori *Eclogæ* d. loco. D. GOTH.

d. Judiciales ſtipulationes ita definiuntur apud authorem *Eclogæ* d. loco, quanquam ita legatur, αἱ μόνως ἐκ τοῦ ὀφφικίου. Hic autem αἵ τινες ἐκ μόνου τοῦ ὀφφικίου. adde l. 5. Judiciales. D. *eod.* D. GOTH.

Juſtin *ex mero*. Varro apud Non. in aſſa: *merum dicitur ſolum*. Gloſſæ Latinogr. *merum*, μόνον. FABR.

σῃ παρά τινος bona fide, καὶ βιτίου [e] μὴ ὑπόντος, ἀκωλύτως τρέχει ἡ ὀυσουκαπιών· πρὸ [6] δὲ τοῦ τέλους τυχὸν τοῦ χρόνου τοῦ περαιοῦντος τὴν ὀυσουκαπίωνα, πρὸ δύο ἢ [7] καὶ τριῶν μηνῶν, εἰ κινήσω τὴν in rem κατὰ τοῦ νομέως, ἐπεκτεινομένης δὲ τῆς δίκης περαιωθῇ [f] ἡ ὀυσουκαπιών, εἶτα δίχα δόλου [g] τοῦ ἐναγομένου ὁ οἰκέτης δραπετεύσῃ, μετὰ δὲ ταῦτα ἀποδείξω ἐγὼ ὁ ἐνάγων τῆς ἐμῆς γεγενῆσθαι [8] δεσποτείας· ἐπειδήπερ ἄτοπόν ἐστι, καταδικασθῆναι τὸν 237 ἐναγόμενον, μηδὲν ἐπταικότα ἐπὶ τῇ τοῦ οἰκέτου φυγῇ· ἀφίεσθαι δὲ αὐτὸν, ἄτοπον ὑπάρχει, [h] ἵνα μή πως [9] ἀνόνητός μοι γένηται ἡ ἐν τῷ τοιούτῳ δικαστηρίῳ νίκη· ὀφφίκιόν ἐστι τοῦ δικαστοῦ, ἀναγκάζειν τὸν ἐναγόμενον διδόναι καυτίωνα, ὡς ἐπειδὰν εὕρῃ τοῦτον τὸν οἰκέτην, [10] κινῆσαι κατὰ τοῦ κατέχοντος [i] τὴν in rem, οἷα γενόμενος ἤδη δεσπότης ἐκ τῆς εἰρημένης [k] ὀυσουκαπίωνος, καὶ τοῦτον ἀποκαταστῆσαί μοι ἢ τὸ . . . . αὐτοῦ

cumque vitium non ſubſit, emerit, currit ſine impedimento uſucapio: ſed ante finem temporis uſucapionem conſummantis, forte ante duos aut etiam tres menſes, ſi adverſus poſſeſſorem in rem egero, protracta autem lite uſucapio conſummata ſit, ac deinde ſervus ſine dolo *rei* conventi fugerit, atque ego petitor poſt illa probavero, *illum* mei fuiſſe dominii: quia abſurdum eſt, *reum* conventum condemnari, qui nihil in fuga ſervi deliquerit; ſed & abſurdum eſt, eum abſolvi, ut ne inutilis mihi ſit in hoc judicio victoria: judicis eſt officium, cogere reum ut cautionem præſtet, *ſe* ſi ſervum hunc invenerit, adverſus poſſeſſorem *actione* in rem experturum, utpote jam factum dominum per dictam uſucapionem, eumque mihi reſtituturum aut ejus pretium: nam ſi

6. δὲ addidi ex lectione Pith. ac Fabr. πρὸ δὲ τὸ τέλος. Sequens τυχὸν cum Curtio refero ad verba πρὸ δύο. G. O. R. 7. καὶ de: F. 8. τὸν οἰκέτην ad: Pith. & F. 9. ἀνόνητος ante F. qui & mox νίκη cum Pith. habet pro vulg. δίκη. 10. Sic Fabr. 1. ſed Fabr. 2. κινήσει pro vulg. κινήσῃ.

Sine juſſu Prætoris, ſine conventione partium, &c. *Cujac.* vid. l. pen. D. *Judic. ſolvi.* DOUJAT.

e. Schol. ψόγου, ἢ αἰτίας, τουτέστι μὴ ὄντος φυγιτίου. v. Cujac. Obſerv. 27 c. 28. FABR.

f. Nam litis conteſtatione non interrumpitur uſucapio, l. 17. in fin. & l. ſeq. l. 21. D. *de rei vind.* FABR.

g. Et culpa bonæ fidei poſſeſſoris. FABR.

h. Cautionis de requirendo, perſequendo, reducendo homine qui eſt in fuga, quam is unde petitur, petitori cavere debet, vel de reſtituenda æſtimatione, fit mentio in tit. *de Diviſ. ſtipul.* III. lib. Inſtit. ubi THus, quo ex Græcis talis tamque eruditus interpres nemo, exemplum apponit ex l. 21. *de Rei vindic.* de ſervo qui, cum per judicem peteretur a bonæ f. poſſeſſore, ſine culpa ejus fugit poſt litem conteſtatam, & uſucaptus eſt ab eodem poſſeſſore ante rem judicatam; quo caſu abſolvi poſſeſſorem oportet, ſi modo petitori ceſſerit actionibus ſuis, puta in rem & ad exhibendum, & fructus ejus temporis, quo poſſidet [*f.* poſſedit,] reſtituerit, vel ut idem TH. adjicit, petitori caverit de ſervo perſequendo & tradendo petitori, vel æſtimatione ejus, quia etſi eum uſuceperit, tamen actori reſtituere & tradere debet, quod verum ſit tempore litis conteſtatæ eum hominem actoris fuiſſe l. 18. *eod. tit.* Has vero conditiones imponi abſolutioni poſſeſſoris ideo THus eleganter ait, ne ſit petitori prorſus inanis & inutilis actio in rem, ἵνα μὴ πάντως ἀνόνητος γένηται δίκη. Sic ſcribendum: ut apud Joſephum in vita ſua, ἀγροὺς ἀνονήτους *agros infructuoſos*, & Euripidem in Hippolyto coronato, ὦ [l. ὦ] τάλαινα μῆτερ [μᾶτερ], ἔτεκες ἀνόνητος, eundemque in Theſeo, atque Ariſtophanem in Veſpis ἀνόνητον ἄγαλμα. Hoc vero de cautione illa perſequendi ſervi, quod addidit THus ad priorem partem d. l. 21. etiam ex contrario poſterior pars ejuſdem legis ſatis indicat, dum ait poſſeſſorem, ſi ſervum nondum uſuceperit, abſolvendum eſſe ſine cautione ſupradicta de perſequenda ea re, & confirmat l. 21. §. ult. *de Evict.* Cæterum ratione eadem, ne ſc. actio prorſus ἀνόνητος ſit, cavere reum debere de ea re reſtituenda, ſi quandoque in poteſtatem ſuam redierit, ut [*ſ.* ait]

αὐτοῦ τίμημα· εἰ γὰρ οὐκ ἔτυχεν οὐσουκαπιτευθεὶς, οὐδὲ ἐδεόμην [l] τῆς τοιαύτης καυτίωνος· [11] δοθήσεται γὰρ τῷ ἄκτωρι κατὰ παντὸς ἑτέρου διακατέχοντος αὐτὸν κινεῖν ἀκωλύτως τὴν in rem.

§. II. Πραιτώριαι δέ εἰσιν ἐπερωτήσεις, 288
αἵτινες ἐκ μόνης [m] τῆς τοῦ πραίτωρος [12] δικαιοδοσίας κατάγονται· ὁποία ἐστὶν ἡ damni [n] infecti, [13] ἤγουν ἡ ἐπιζήμιος. Χώρα δὲ ταύτῃ, [nn] ἡνίκα ἡ τοῦ γείτονος οἰκία, διὰ τὴν αὐτῇ προσοῦσαν σαθρότητα, πτῶσιν ἀπειλεῖ· εἰ γὰρ μὴ βουληθῇ ταύτης φροντίδα ποιήσασθαι ὁ γείτων, μηδὲ ἐπερωτηθῆναι, ὡς εἰ συμβῇ ἐκ τῆς αὐτῆς καταπτώσεως βλαβῆναί με, ὅτι θεραπεύσει μοι τὴν ἐντεῦθεν συμβησομένην βλάβην, πέμπομαι ἐπὶ νομῇ [o] τῆς σαθρᾶς οἰκίας. Βουλόμενος τοίνυν ὁ γείτων μὴ γενέσθαι με ἐν νομῇ τῆς αὐτοῦ οἰκίας, ἀναγκάζεται ἐπερωτᾶσθαι τὴν τοιαύτην ἐπερώτησιν, τὴν ἐπὶ

ſi uſucaptus non eſſet, neque hac cautione indigerem; dabitur enim actori, adverſus alium quemcumque poſſidentem eum, *actionem* in rem ſine obſtaculo inſtituere.

§. II. Prætoriæ autem ſtipulationes ſunt, quæ ex ſola Prætoris juriſdictione proficiſcuntur, qualis eſt DAMNI INFECTI. Huic autem locus *eſt*, quando vicini domus, propter inhærentem ei putredinem, ruinam minatur: ſi enim vicinus noluerit ejus curam agere, neque *de eo* cavere, *quod*, ſi evenerit ut ex illius ruina ego da-
289 mno adficiar, damnum inde eventurum mihi reſarturus ſit, mittor in poſſeſſionem domus ruinoſæ. Vicinus igitur nolens me in poſſeſſione eſſe domus ſuæ, hanc ſtipulationem de damno imperfecto, id eſt damni infecti,

11. *δοθήσεται γὰρ ἄκτωρι* F. 12. *ἰουρισδικτίονος* Pith. & F. 13. *ἤγ. ἡ ἐπιζ.* de: F.

ait] l. 21. *eod.* l. Celſus §. ult. *Ad exhib.* Et *eam rem* dicit, ut l. Cum ſervus *de Legat.* 1. pro homine petito, ſicut *eam rem* pro nave, l. Interdum *Qui pot. in pign. hab.* & pro poſſeſſione l. Qui res *de ſolut.* & Varro *de R. R.* pro mellario. CUJAC. XXVII. *Obſerv.* 28.

Sic habetur in uno: quod mihi probatur, id eſt: *ne victoria ſine fructu ſit*, ut repoſui, [pro Curtiano: *ne judicium illud omne eluſorium ſit.*] Gloſſæ Gr. Lat. *ἀνόνητος*, *infructuoſus.* Longinus, *περὶ ὕψους*, cap. ult. *τὰ θνητὰ ἑαυτῶν μέρη καὶ ἀνόνητα ἐκθαυμάζουσι.* Simeon Metaph. in Charitenoe. *ἀλλ' εἰς ἀνόνητόν σοι τὸ χόλιον τοῦτο σαφῶς ἀποβήσεται.* Gregor. Thaumaturg. Metaph. in Eccleſ. c. 1. *ὡς κενά, καὶ ἀνόνητα τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματά τε καὶ σπουδάσματα.* Theod. Herm. *ἀνόνητος δοκεῖ, καὶ ἀνωφελής.* FABR.

Itidem exemplo quodam hanc cautionem illuſtrat TH. in quo tamen quædam dubiæ circumſtantiæ occurrunt, rem magis intricantes quam extricantes. Duo clariora exempla ſuppeditat Imp. in §. 2. & 3. *de Offic. jud.* ibi: *ut tamen de litis æſtimatione caveat cum fidejuſſore, ſi intra tempus, quod ei datum eſt, non reſtituerit.* BÖHMER *ad Inſtitt.*

Cur non verbo illas circumſtantias indicavit, ut vel ego vel alius iis occurreret. Cæterum non videtur ſuperiorem Cujacii locum legiſſe. G. O. R.

i. Vel actionibus ſuis cedet petitori; d. l. 21. uſucapio enim ei non proderit, ſed rem petitori reddet. d. l. 18. FABR.

k. Eſt enim uſucapio dominii adeptio. FABR.

l. Abſolvitur ſine cautione. d. l. 21. FABR.

m. Prætoriæ ab authore *Eclogæ* 24. titul. 9. & lib. 43. tit. 1. c. 1. §. 3. dicuntur, *αἱ ἀπὸ πραίτωρος*, adde l. 5. §. prætoriæ. D. GOTH.

n. 2. Harmen. 1. §. 60. l. 1. §. item ex cauſa damni infecti. D. *de prætoriis ſtipulationibus* adde l. 4. D. *de damno.* D. GOTH.

Schol. *τουτέστιν, ἀτελὴς ζημία διὰ τοῦτο προσαγορεύεται, διὰ τὸ μήπω ἀκμὴν γενέσθαι τὴν ζημίαν.* FABR.

nn. Hinc forte deſumta uſque ad *Βουλόμενος* eadem inter alia reperias in Gloſſa Nomina *Δάμνη ἰνφέκτη.* Sed varietates adſcribere, inutile foret, niſi quod pro *ἐκ τῆς αὐτῆς καταπτώσεως* ibi ſit *ἐκ τῆς τοιαύτης καταπτ.* G. O. R.

o. Prætor primo decreto jubet caveri: ſecundo in poſſeſſionem mitti: tertio jubet rem poſſideri. FABR.

[14] ἐπὶ ἀτελεῖ [p] (τουτέστι damni infecti) τῇ ζημίᾳ· διὰ γὰρ τὸ μήπω γενέσθαι τὴν ἐκ τῆς καταπτώσεως βλάβην, damni infecti προσαγορεύεται.

Τοιαύτη δέ ἐστι καὶ [15] ἡ legatorum· [q] εἰ 290 γάρ τις τελευτῶν [16] ἐνστήσηταί σε κληρονόμον, ληγάτον δέ μοι καταλείψῃ ὑπὸ αἵρεσιν, οἷον Si navis ex Aſia venerit· ἐπειδὴ τῆς αἱρέσεως ἠρτημένης ἀγωγὴν οὐδεμίαν κατὰ σοῦ τοῦ κληρονόμου κινεῖν δύναμαι, ἔστι δὲ δέος οὐ μικρόν, ἵνα μὴ ἐν τῷ μεταξὺ δαπανήσας σὺ ὁ κληρονόμος τὴν περιουσίαν, εἶτα ἄπορος γεγονώς, [17] ἀνόνητόν 291 μοι ποιήσῃς τὴν τοῦ τεστάτωρος φιλοτιμίαν· [18] κελεύει ὁ πραίτωρ ἐπερωτᾶσθαί σε τὸν κληρονόμον περὶ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως, διδόναι δὲ καὶ ἐγγύας, ὡς ἐκβάσης τῆς αἱρέσεως παρέξεις τὸ ληγάτον· τοῦτο δὲ ποιεῖν τοῦ κληρονόμου [19] μὴ ἀνεχομένου, ἐπὶ νομῇ [r] ἢ τοῦ ληγατευθέντος πράγματος ἢ πάσης πεμφθήσομαι τῆς περιουσίας.

Ταῖς δὲ πραιτωρίαις [s] ἐπερωτήσεσι συναριθμοῦνται 292 καὶ αἱ ædilitiæ ἐπερωτήσεις· καὶ ταύτας γὰρ ἐκ τῆς τῶν ædilium [t] ἰουρισδικτίωνος

fecti, facere cogitur: nam quia nondum ex ruina damnum evenit, damni infecti adpellatur.

Hujuſmodi vero etiam eſt ſtipulatio LEGATORUM. Nam ſi quis moriens te heredem inſtituerit, legatumque mihi reliquerit ſub conditione, veluti ſi navis ex Aſia venerit: quoniam pendente conditione nullam adverſus te heredem movere poſſum actionem, ſed non exiguus eſt metus, ne tu heres bona interim conſumens, *ac* deinde inops factus, inutilem mihi reddas teſtatoris benevolentiam: jubet te Prætor cavere ante conditionis eventum, quin & fidejuſſores dare, te exſiſtente conditione præſtaturum legatum. Id vero herede facere recuſante, mittar in poſſeſſionem vel rei legatæ vel totius patrimonii.

Prætoriis autem ſtipulationibus etiam connumerantur ſtipulationes Aedilitiæ: nam & hæ ex Aedilium juriſdictione

14. ἐπὶ de: F. 2. Sequens τουτ. *damni infecti* gloſſema puto, aut ſaltim poſt ζημίᾳ reponendum. 15. ἡ & ſeq. τις de: F. 2. 16. ἐνστήσηται & καταλείψῃ ante hanc: item μὴ pro μοι præter Lovan. & F. 17. ἀνόνητον ante F. 18. κελεύσει F. 19. οὐκ ἀν. F.

p. L. 2. D. *de Damn. inf.* FABR. II.

q. Adde l. 1. pr. D. *ut legatorum ſeu fideicommiſſorum ſervandorum cauſa caveatur*, l. 1. §. 2. D. *de ſtipulat. pretoriis* D. GOTH.

r. L. 1. §. 1. l. 4. D. *Ut leg. ſ. fid. nom. cav.* l. 1. D. *Quib. ex cauſ. in poſſ. eat.* l. fundus 8. D. *de Ann. leg.* l. certa 6. C. *Ut in poſſ. legat.* FABR. II.

s. Sic apud authorem *Eclogæ*, d. §. 3. πραιτωρίαις δὲ νόει καὶ τὰς αἰδιλιτίας. D. GOTH.

t. Ædilitias ſtipulationes ab *ædilium juriſdictione* venire ait, melius quam in Latinis inſtitutionibus legitur, ædilitias *à juriſdictione Prætoris* venire. D. GOTH.

Et perperam igitur in libris Accurſianis legitur, *à juriſdictione Prætoris.* [Honorariæ quoque ſunt ſtipulationes tribunitiæ, quæ ex juriſdictione Tribunorum veniunt. Tribunitiæ ſtipulationis meminit Ulp. Reg. tit. 7. §. ſi maritus. *Ed.* 1.] FABR.

u. Interdum enim venalitiarii titulo vitia morboſque ſervorum non profitebantur, itaque ſolebant emptores medicos adhibere dignoſcendis eorum morbis, ne à mangonibus circumſcriberentur. Claudian. in Eutropium 1. *Eutropii numerabis heros. quot jura, quot ille Mutavit tabulas, vel quanta vocabula vertit! Nudatus quoties, medicum dum conſulit emptor, Ne qua per occultum lateat jactura dolorem?* ſive venditor vitium ſciens, ſive non, venditio actione redhibitoria in totum reſcinditur. B. Chryſoſtom. Serm. 28. tom. 5. οἰκέτην σαθρὸν φανέντα ἀποδοῦναι τῷ πεπρακότι πάλιν ἀφίεται. FABR. I.

x. Stipulatio de ſanitate ſervi vel noxa plerumque concipitur in duplam, l. 11. §. 1. l. 16. §. 2. l. 32. D. *de evict.* l. 49. D. *fam. erc.* FABR.

y. Ita ut antea dixi, Græcis dicuntur συνεπιστικαὶ

δικτίωνος ἔχειν τὴν γένεσιν συμβαίνει. Χώρα δὲ αὐταῖς ἐστιν ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων, αἳ γίνονται διὰ τὰ πάθη τὰ ἐν τοῖς πιπρασκομένοις οἰκέταις· δεῖ γὰρ τὸν πράτην ἐπερωτᾶσθαι τῷ ἀγοραστῇ, ὡς εἰ πάθος [20] εὑρεθῇ κρυπτὸν [u] ἐν τῷ πιπρασκομένῳ οἰκέτῃ, παρέξει τὸ διπλάσιον [x], λόγου χάριν.

§. III. Κονβεντιονάλιαι δέ εἰσιν, αἵ τινες 293
ἐκ κοινῆς συναινέσεως [y] ἑκατέρου μέρους γίνονται, τουτέστιν οὐδὲ κελεύσει [21] τοῦ δικαστοῦ, οὐδὲ κελεύσει πραίτωρος, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως τῶν συναλλαττόντων· τοσαῦτα [22] γὰρ γένη τῶν κονβεντιοναλίων ἐπερωτήσεων, ὅσα σχεδὸν καὶ συναλλάγματα.

§. IV. Κομμοῦνες [z] δέ εἰσιν ἐπερωτήσεις, [23] ἤγουν κοιναί, οἷον ἡ rem pupilli ſalvam fore ἐπερώτησις· ὁ γὰρ πραίτωρ τὸν καθιστάμενον ἐπίτροπον ἐγγύας διδόναι κε- 294
λεύει, καθὰ εἴρηται [a] ἐν τῇ α' [*23] ἰνστιτουτίῳ, ὅτι σῶα καὶ ἀκέραια τοῦ ἀνήβου [24] φυλαχθήσονται τὰ πράγματα· εἰ δὲ συμβῇ, πρὸ τῆς ἱκανοδόσεως [25] ἐνάγειν τὸν ἐπίτροπον πουπίλλου δεβίτωρα, ὁ δὲ ἀποκρίνασθαι [b] μὴ βουληθῇ, μηδὲ ὑποδέξα-

riſdictione originem habent. His vero locus eſt in ſtipulationibus, quæ fiunt propter vitia in ſervis vendundis: nam venditor cavere debet emtori, *ſe ſi* latens vitium in ſervo vendito inveniatur, duplum, verbi gratia, præſtaturum.

§. III. Conventionales porro ſunt, quæ ex communi utriuſque partis conſenſu fiunt, id eſt neque juſſu Judicis, neque juſſu Prætoris, ſed ex voluntate contrahentium. Tot enim ſtipulationum conventionalium genera ſunt, quot pæne & contractus.

§. IV. Communes vero ſunt ſtipulationes, veluti ſtipulatio Rem pupilli ſalvam fore. Nam Prætor tutorem
conſtituendum fidejuſſores dare jubet, ut in prima Inſtitutione dictum eſt, fore ut ſalvæ & integræ ſerventur res pupilli. Si autem eveniat, ut ante ſatisdationem tutor debitorem pupilli conveniat, hic autem reſpondere nolit, nec judicium ſuſcipere, quod a tu-

20. εὑρεθείη κρ. ἐν τῷ πιπρασκομένῳ F. cum Pith. 21. τοῦ de: F. 22. Præferrem δὲ G. O. R. 23. ἤγ. κοιναὶ de: F. *23. ἰνστιτούτῳ Pith. 24. φυλαχθήσονται F. cum Pith. 25. ἐναγαγεῖν & mox πουπιλλάριον F.

τικαί: cujuſmodi ſunt: αἱ ἀπὸ συμφώνου γινόμεναι. adde l. 5. ver. conventionales. D. GOTH.

In conventionalibus ſtipulationibus contractui formam contrahentes dant, l. 52 D. *de verb. obl* FABR.

z d l. 5. verſ. *communes:* authori *Ecloga* d. §. 3. hæ ſtipulationes dicuntur, κατ' αὐτὸν δικαστικαὶ καὶ πραιτωρίαι, cujus generis duas adfert, τὴν περὶ τῶν πραγμάτων τοῦ ἀνήβου φυλακὴν (quæ hic ſtipulatio & cautio rem pupilli ſaluam fore) καὶ τὴν περὶ τοῦ διπλασίου, hoc eſt duplæ ſtipulationem, adde l. 1. §. communes, D. *de ſtipulat. prætoriis.* D GOTH.

a. Sup. de ſatiſd. tut. adde §. 19. inf. *de inut. ſtipulat.* D. GOTH.

b Igitur ſtipulationes Prætoriæ, judiciales & communes, de quibus h. l. Juſtinianus, in univerſum ex Prætorum juriſdictione vel Aedilium deſcendunt, & propter originem Prætoriæ appellantur, l. 1. D *de Præt. ſtip.* ſed quæ ſolo Prætoris juſſu vel Aedilis extra judicium interponuntur, ob tam apud Prætores interpoſitionem ſpecialiter Prætoriæ hic dicuntur: quæ verborum ambiguitas haud modicum faceſſit negotium plerisque omnibus. THus Græcus paraphraſtes rem acu (ut dicitur) tetigit, & exempla cautionum pluribus verbis expoſuit.

BARO *in Comment.*

Aperte autem hic lapſus eſt TH. bonus alioqui & non contemnendus interpres: qui dum probare cupit, ſtipulationem *rem pupilli ſalvam fore* aliquando judicialem eſſe, pro judiciali attulit exemplum prætoriæ, ejus nimirum, quæ ante litem conteſtatam interponi jubetur ab eo, qui de ea re in jus aditus eſt. Quo caſu non poteſt non eſſe prætoria, cum eo tempore nullum adhuc judicium, nullus judex ſit. Eundemque errorem mox iterum

δέξασθαι τὸ δικαστήριον, διὰ τὸ μήπω δεδόσθαι τὰς παρὰ τοῦ ἐπιτρόπου ἐγγύας· ἐπειδὴ τὸ δικαστήριον ἄλλως προϊέναι οὐ δύναται, κελεύει [26] ὁ δικαστὴς, ὁ δικάζων [c] τῷ ἐπιτρόπῳ καὶ τῷ πουπίλλου δεβίτωρι, δοθῆναι τὴν rem pupilli ſalvam fore ἱκανοδοσίαν· καὶ εὑρεθήσεται [27] δὲ αὐτῆς κοινὴ τῆς τοῦ πραίτωρος δικαιοδοσίας καὶ τοῦ ὀφφικίου τοῦ δικαστοῦ.

Τὸ αὐτό ἐστι καὶ ἐπὶ τῆς Ratam [d] rem dominum habiturum· τοῦ γὰρ πραίτωρος κελεύοντος τὸν alieno nomine ἐνάγοντα, ἐπειδὰν [e] ἀμφιβάλλεται, εἰ κατὰ γνώμην [28] δεσπότου ποιεῖ τὴν ἐπίτασιν, διδόναι ἱκανοδοσίαν· εἰ συμβαίη [29] τινὰς, ὡς κατὰ μανδάτον τοῦ ἀπόντος, κινῆσαι κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, ἐπειδὴ πρὸς τὸ μανδάτον ἐμοῦ ἀμφιβάλλοντος, [30] οὐ δυνατὸν προϊέναι τὸ δικαστήριον, ἀναγκάζει ὁ δικαστὴς τὸν ἐνάγοντα παρασχεῖν τὴν ratam rem [f] dominum habiturum. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ κοινωνήσουσιν ἐπὶ τῇ συστάσει τῆς παρούσης ἐπε-

tutore cautiones nondum ſint datæ: quoniam alioqui judicium procedere non poteſt, jubet Judex, tutorem inter & pupilli debitorem jus dicens,
295 ſatisdari rem pupilli ſalvam fore: & propterea invenietur hæc *ſtipulatio* communis & juriſdictioni Prætoris & officio Judicis.

Idem etiam eſt in *ſtipulatione* Ratam rem dominum habiturum. Nam Prætore jubente agentem alieno nomine ſatisdare, quando ambigitur an domini voluntate actionem intendat:
296 ſi eveniat, ut quidam tanquam ex abſentis mandato adverſus me actionem moveant; quia de mandato me dubitante, judicium procedere non poteſt: judex agentem cogit *cautionem* præſtare, Ratam rem dominum habiturum. Atque hoc modo in conſtitutione præſentis ſtipulationis commu-

26. ὁ δικαστὴς de: Goth. poſt. & F. qui ſic dedit: *κελεύει ὁ δικάζων τῷ πουπιλλαρίῳ δεβίτορι παρασχεθῆναι τὴν rem* &c. V. not. *c.* 27. Quo referendum illud αὐτῆς? 28. τοῦ δεσπότου ποιεῖται Pith. & F. ſeq. διδ. ἱκανοδ. de: Pith. 29. Quidni τινὰ? 30. οὐ δύναται & mox ἀναγκάσει F.

iterum errat in explicatione cautionis de rato. Quod ideo monendum putavi, quia plerique decepti auctoritate viri ſatis habent, [ergo & A. Coſtam tangit:] lectorem, tanquam in re explorata, ad eum remittere. VINN *in Comment.*

Atqui THus de ſatiſdatione præſtanda poſt litem conteſtatam accipi debet, quomodo Huberus in Prælectt. h. t. *Quæ quidem*, inquit, ſtip. rem pup. ſ. f. *ut plurimum citra litis conteſtationem præſtatur: aliquando tamen, ſi prius præſtita non ſit, etiam poſt eam, ut ap. THum.* Finge (ſunt ipſius Vinnii verba ibid.) „ debitorem pupilli conventum „ a tutore, poſt litem conteſtatam demum inter „ moras judicii cognoviſſe, non ſatisdediſſe tuto- „ rem, atque ad hanc exceptionem confugere: „ utique audiendus erit, arg. l. 3. Cod. *de Tutor.* „ *q. ſat. n. ded.* & officio judicis injungetur ſtipu- „ latio". Litem enim conteſtatam hic fuiſſe, mentio judicis jus dicentis probat, maxime ſi cum Hubero in Prælectt. ad L. V. Dig. pag. 244. a. concludas, veterem litis conteſtationem apud Prætorem fuiſſe. G. O. R.

c. Non tam miror Curtium vertiſſe, *jubet tutori iudex, ad quem in jus aditum eſt, ut debitori pupilli ſatiſdet*, quam Fabrotum (qui in 1. edit. tantummodo mutavit *ad quem in jus itum eſt*, in 2. omnia hæc verba omiſit) non modo ὁ δικαστὴς ſed & τῷ ἐπιτρόπῳ & conjunctionem καὶ, quæ vel ſola eum in viam reducere debuiſſet, ejeciſſe. Nova mea verſio, cui Varr. Pith. ſuffragantur, quum non aliam diverſitatem memorent, quam πουπιλλαρίῳ & παρασχεθῆναι, tam clara eſt, ut illuſtratione haud indigeat. Hoc tantum rogo, an JCtus uſquam legerit, debitori ita caveri & ſatisdari a tutore, an vero ipſi pupillo vel pro infante ipſius ſervo aut perſonæ publicæ? l. 2. D. *Rem pup. ſalv. f.* G. O. R.

d. Dicitur hæc ſtipulatio authori Eclogæ τῆς ἀσφαλείας ἱκανοδοσία. v. §. 3. inf. *de ſatiſdationib.* D. GOTH.

e. Quoties incertum eſt an ei mandatum ſit, l. 1. C. *de procurat.* FABR.

f. Schol. δικτὸν τὸ πρᾶγμα τοῖς δεσπότῃ ἔχειν. FABR. I.

ἐπερωτήσεως ὅ,τε πραίτωρ, καθ' ὅλου τοῦτο νομοθετῶν, καὶ ὁ δικαστὴς, διὰ τὸ προελθεῖν τὸ δικαστήριον ταῦτα γίνεσθαι παρασκευάζων.

municabunt, tum Prætor, in univerſum hoc ſtatuens, tum Judex hæc fieri procurans, ut judicium procedat.

[ΠΕΡΙ ΑΧΡΗΣΙΜΩΝ [a] ΕΠΕΡΩΤΗΣΕΩΝ]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΘ.

ΤΩΝ ἐπερωτήσεων αἱ μέν εἰσι χρήσιμοι, αἱ δὲ ἄχρηστοι. Ἀλλ' αἱ μὲν χρήσιμοι πολλαί, αἱ δὲ ἄχρηστοι ὀλίγαι. Δεῖ οὖν εἰπεῖν περὶ τῶν ὀλίγων· ἐντεῦθεν γὰρ τὸ πλῆθος εἰσόμεθα τῶν χρησίμων. 297

Τέως δὲ εἰδέναι χρὴ, ὅτι πᾶν [b] πρᾶγμα, ὃ τῇ ἡμετέρᾳ ὑποπίπτειν δύναται δεσποτείᾳ, ὀρθῶς εἰς ἐπερώτησιν κατάγεται, εἴτε κινητὸν εἴη εἴτε ἀκίνητον.

§. I. Εἰ δέ τις ἐκεῖνο, ὅπερ [c] ἐν τῇ 298 τῶν πραγμάτων οὐκ ἔστι φύσει, [1] ἢ γενέσθαι οὐ δύναται, δοθῆναι αὐτῷ ἐπερωτήσῃ, ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις. Καὶ τὸ μὲν οὐκ ὂν ἐν φύσει, ἔστι τοιοῦτον· οἷον, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι Στίχον τὸν οἰκέτην; οὗτος δὲ ἦν τετελευτηκὼς [d], ὑπόπτευον δὲ αὐτὸν περιεῖναι. Τὸ δὲ ἔσεσθαι μὴ δυνάμενον· οἷον, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι [e] ἱπποκένταυρον;

DE INUTILIBUS STIPULATIONIBUS.

TITULUS XIX.

Stipulationum aliæ ſunt utiles, aliæ inutiles. Sed utiles quidem ſunt multæ, inutiles vero paucæ. Dicendum ergo eſt de paucis: inde enim multitudinem ſciemus utilium.

Principio autem ſcire oportet, rem omnem, quæ noſtro dominio ſubjacere poteſt, recte in ſtipulationem deduci, ſive mobilis ſit ſive immobilis.

§. I. At ſi quis illud, quod in rerum natura non eſt, aut exſiſtere nequit, dari ſibi ſtipulatus ſit, inutilis *eſt* ſtipulatio. Et quod in rerum natura non eſt, tale eſt: veluti, Promittiſne dare mihi Stichum ſervum? ſed is mortuus erat, *ego* autem eum ſupereſſe ſuſpicabar. Quod vero exſiſtere nequit, veluti, Promittiſne dare mihi hip-

1. οὐδὲ γεν. δύν. Pith.

a. Adde tit. C. *de inut. ſtipulat.* D. GOTH.
b. Facit l. 2. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.
c. Quæ natura aut lex non concedit l. ſi ſtipulor 35. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.
d. Mortuum ſtipulari non poſſumus, l. ſi homo mortuus. 69. D. *de verb oblig.* l. 103. [*eod.*] 2. Gaj. 9. §. 6. D. GOTH.
Per contrarium qui ſciens ſtipulatur Stichum ſibi debitum, quem ſcit eſſe mortuum, non inutiliter ſtipulatur, quod & Cujac. putat ad l. 8. C. *de contrah. & committ. ſtip* FABR. I.
e. Dixi ad l. 97. §. 1. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.
Hominem equo mixtum, ut loquitur Hieron. in vita Pauli erem Cic. 2. de nat. D. *Quis hippocentaurum fuiſſe credat?* & 1. Tuſc. *Hippocentaurum qui nunquam fuit.* Ælian. περὶ ζώων, 9. c 23. Sext. Empiric. Pyrr. hyp. c. 14. ἀνυπαρξίας παράδειγμα τὸν ἱπποκένταυρον ἀεὶ φέροντες. Themiſt. in 3. de Anima. denique figmentum illud tribuendum eſt poëticæ, & pictoriæ licentiæ, ut loquitur Tertu". Dio Chryſ Or. 32. Liban. in vitup. Ach. Lucian. in Promet. Philo de legib. Galen. 3. de uſu part. Clem. Alex. Stromate 4. Baſil. 1. adverſus Eunom. Athanaſ. Or. adverſ. G. Theodoret. in Exod. q 38. Euſtat. ad Il. α. οὐδὲ γάρ ἐστιν ὁ ἱπποκένταυρος, ὥσπερ οὐδ'

ρον; ὃς γενέσθαι οὐ δύναται· ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, ὡς εἴρηται.

§. II. Τὸ αὐτό ἐστιν, εἰ καί τις πρᾶγ- 299
μα *1 ἐπερωτήσῃ σάκρον [f] ἢ ῥελεγιόσον, ὅπερ ἀνθρωπίνου δικαίου [g] ἐπίστευον εἶναι· ἢ πούβλικον, ὅπερ ταῖς τοῦ δήμου ἀεὶ ἀφώρισται χρείαις ἤτοι ἀνάκειται [2], οἷον ὁ Φόρος [h], τὸ θέατρον, *2 κυνήγιον [i], καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἢ τὸν ἐλεύθερον ἄνθρωπον, ὃν οἰκέτην ὑπώπτευον εἶναι· ἢ πρᾶγμα, οὗ κομμέρκιον οὐκ εἶχον, τουτέστιν ὃ ἀγοράζειν οὐκ ἠδυνάμην· ([3] κομμέρκιον γάρ ἐστιν ἡ τοῦ 300
δύνασθαι [k] πιπράσκειν ἢ ἀγοράζειν ἐξουσία· ἔστι δὲ [4] τοιοῦτον πρᾶγμα, ἐφ᾽ ὃ πᾶς δίκαιον οὐκ ἔχει [5] κομμερκίου· οἷον, [l] τὸ κτῆμα τὸ ἔχον ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν αἱρετικὸς οὐ δύναται κτᾶσθαι·) ἢ ἐὰν τὸ πρᾶγμα [m] τὸ ἐμὸν ἐπερωτήσω σε, λέγων, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι τόδε τὸ πρᾶγμα; dare [n] γάρ ἐστι τὸ [6] ποιήσασθαι δεσπότην· ἐπὶ πλέον [7] δὲ τοῦ ἐμοῦ γενέσθαι δεσπότης οὐ δύναμαι.

Καὶ οὐδὲ λέγομεν, ἐν ἠρτημένῳ τὴν τῆς 301
ἐπερωτήσεως εἶναι δύναμίν τε καὶ σύστασιν, διὰ τὸ εἰκὸς εἶναι [o] ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πούβλικον πρᾶγμα εἰς ἰδιώτου μεταπίπτειν δύνασθαι δεσποτείαν, τυχὸν βασιλέως τούτῳ παρέχ-

hippocentaurum? qui eſſe non poteſt: inutilis *eſt* ſtipulatio, ut dictum eſt.

§. II. Idem eſt &, ſi quis rem ſacram vel religioſam ſtipulatus ſit, quam humani juris eſſe credebam; vel publicam, quæ populi ſemper uſibus conſtituta ac deſtinata eſt, veluti forum, theatrum, amphitheathrum, & quæcumque ſimilia; vel hominem liberum, quem ſuſpicabar ſervum eſſe; vel rem, cujus commercium non habebam, id eſt, quam emere non poteram; (Commercium enim eſt vendendi emendive facultas: eſt autem res talis, in qua non quilibet jus commercii habet; veluti, prædium orthodoxam habens eccleſiam hæreticus comparare non poteſt:) vel ſi rem meam a te ſtipuler, dicens: Promittiſne dare mihi hanc rem? DARE enim eſt dominum facere: ſed *rei* meæ amplius dominus fieri nequeo.

Neque dicimus in ſuſpenſo eſſe ſtipulationis vim & conſtitutionem, quia fieri poſſit ut interim res publica in dominium *hominis* privati recidat, Imperatore forſan ei concedente: porro &

*1. ἐπερωτήσει ante hanc. 2. χρείαις h. l. F. *2. τὸ excidit. 3. κομμέρτιον ante F. 4. τοιοῦτο F. 5. κομμέρτιον· οἷον, τὸ κτῆμα ὃ ἔχει ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία, ante F. 6. ποιῆσαι F. 7. γὰρ F.

οὐδ᾽ ὁ τραγέλαφος. Ariſt. 4. Phyſ. Themiſt. 16. Niceph. Gregor. Hiſt. Rom. 1. non magis quam ὀνοτραγοταυρελαφοπάρδαλος apud Joann. Tzetz. Chil. 7. Phlegon tamen Trallianus περὶ θαυ. c. pen. & ult. Hippocentaurum fuiſſe tradit. v. etiam Ælian. περὶ ζώων 17. c. 9. Plin. Nat. Hiſt. 7. c. 3. Hieron. loco cit. In ſumma Juriſconſulti hippocentauros, aut centauros inter ea, quæ in rerum natura non ſunt, referunt, ut Stoici, Seneca Epiſt. 58. à quibus auctores noſtri ferè profecti ſunt. FABR. I.

f. 2. Gaj. 9. §. 6. in fin. l. inter ſtipulantem 83. §. ſacram vel religioſam. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

g. Melius ἐπίστευεν. ANON. DUX.

Sed in eadem perſona prima pergit TH. nec ulla varietas apud Fabrotum, licet in Edit. 1. cum Curtio verterit *credebat*, *putabat*, *habebat*, *poterat*: in 2. autem, *credebat*, *putabam*, *habebam*, *poteram*. Sunt autem hujuſmodi perſonarum mutationes apud noſtrum frequentes: & exemplum huic plane ſimile ſupra *de Legatis* cap. 511—2. lect. 40. G. O. R.

h. Georgius Monachus: ἐν φόρῳ τῷ λεγομένῳ βοαρίῳ βωμὸν ἤγειρεν. apud Juſtin. Apol. 2. ἐν τῷ φόρῳ τοῦ Τραϊανοῦ. Gl. Lat. Gr. *forum*, ἀγορά, φόρος. FABR.

i. Κυν-

παραστάντος· καὶ ὁ ἐλεύθερος δὲ, οἰκέτης [8] δύναται γίνεσθαι· τυχὸν γὰρ ἀπελεύθερος ὢν, ὡς ἀχάριστος κατεδουλώθη τῷ πάτρωνι· καὶ κομμέρκιον πολλὰ δύναταί τις παρὰ βασιλέως λαβεῖν ἐπ' ἐκείνῳ, οὗ τῆς κτήσεως ἐφικέσθαι κεκώλυται· καὶ τὸ ἐμὸν 302 πρᾶγμα τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας [9] παύσεσθαι δυνατόν· ὡς λοιπὸν περιστῆναι εἰς τὸ ἀνεμποδίστως λέγειν, [10] ἰσχυρὰν εἶναι τὴν ἐπερώτησιν· ἀλλ' εὐθέως [p] ἐξ ἀρχῆς ἄχρηστον εἶναι ταύτην λέγομεν.

Ὁμοίως [q] ἐκ τοῦ ἐναντίου· εἰ καὶ ἐξ ἀρχῆς χρήσιμος ἡ ἐπερώτησις ἐγεγόνει, μετὰ δὲ ταῦτα εἰς μίαν τῶν προειρημένων ἐμπέπτωκεν [11] αἰτιῶν, οὐ κατὰ γνώμην, οὐδὲ [12] σπουδῇ τοῦ ἐπερωτηθέντος, ἀποσβέννυται ἡ ἐπερώτησις· Οἷον ἐπερώτησά σε, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι Στῖχον τὸν οἰκέτην; οὗτος δὲ Πρίμῳ ἐδούλευε, καὶ ἦν ἰσχυρὰ ἡ 303 ἐπερώτησις ἀμάχως· συνέβη δὲ οὐ κατὰ σὴν γνώμην, ἐλευθερωθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τοῦ δεσπότου. Ἢ ἐπερώτησά σε, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι τόνδε τὸν τόπον, ὃς ἦν ἰδιωτικοῦ δικαίου, εἶτα πρὸ τῆς ἀπαιτήσεως σάκρος γέγονεν ἢ ῥελεγιόσος· ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις, καθὰ εἴρηται, γενήσεται· ἡνίκα γὰρ θέμα

& liber *homo* poteſt ſervus fieri; forte enim libertinus quum eſſet, ut ingratus patrono in ſervitutem condemnatus eſt: & commercium ſæpe poteſt aliquis ab Imperatore impetrare in ea *re*, cujus poſſeſſionem adipiſci prohibitus erat: & res mea deſinere poteſt mei eſſe dominii; ita ut deinceps perveniat *in caſum* quo ſine impedimento dici poſſit, validam eſſe ſtipulationem: ſed ſtatim ab initio inutilem eam eſſe dicimus.

Similiter ex contrario: etſi ab initio inutilis fuit ſtipulatio, poſtea autem in unam ſupradictarum cauſarum inciderit, non voluntate nec ſtudio promiſſoris, exſtinguitur ſtipulatio. Veluti, ſtipulatus ſum a te, Promittiſne dare mihi Stichum ſervum? hic autem Primo ſerviebat, eratque utilis ſtipulatio ſine controverſia: accidit autem præter tuam voluntatem, ut a domino manumitteretur. Vel ſtipulatus ſum a te, Promittiſne dare mihi illum locum, qui erat juris privati, *ac* deinde ante petitionem ſacer factus eſt aut religioſus: inutilis, ut dictum eſt, fiet ſtipulatio. Quum enim *facti*

8. παρ. δύν. F. 9. παύσασθαι F. 10. ἰσχυρὸν F. 11. αἰτίαν F. 2. an, quia verſum fuerat, *cauſam?* 12. σπουδὴν F.

i. Κυνήγιον pro *arena*, poſuit, unde in arenam deſcendere & arenarii, dixi ad l. 4. D. *de accuſ.* D. GOTH.
Vide ſupra *de Legat.* cap. 451. not. *d.* & *e.* fin. G. O. R.

k. Ulp. Reg. tit. 19. *Commercium eſt emendi, vendendique invicem jus.* FABR.

l. L. 10. C. *de her. & Man.* hunc locum reſtitui manuſcriptorum codicum fide. FABR.

m. L. nemo rem ſuam. 82. D. *de verb. oblig.* D. GOTH. Sicut ſuæ rei emptio non valet, l. 16. D. *de cont. empt.* Sen. de benef. 7. c. 4. ita nec ſtipulatio, l. 1. §. ult. D. *uſufr. quemadm. cav.* FABR. I.

n. L. 75. §. ult. D. *de verb. oblig.* v. ad §. 2. ſupra *de verb. oblig.* FABR.

o. Confer omnino l. 83. §. 5. D. *de Verb. oblig.* G. O. R.

p. Juſtin. *protinus inutilis eſt.* Gloſſæ: *protinus*, παραχρῆμα, αὐτίκα. FABR.

q. L. exiſtimo 98. in fin. principii. l. plurib. 140. §. etſi placeat 2. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

θέμα 13 εἰς τοιοῦτον [r] περιςαίη χάσον, ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠδύνατο λαμβάνειν, 14 σβέννυται. Οὐκ ἠδυνάμην δὲ ἐξ ἀρχῆς ἐπερωτᾷν, οὐδὲ τὸν ἐλεύθερον, οὐδὲ τὸ σάκρον ἢ ῥελεγιόσον.

304 Τί οὖν, ὅτι τις περὶ ἐλευθέρου ἐπηρώτησεν οὕτως, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι Τίτιον, ὁπότε δοῦλος γένηται; ἢ καὶ περὶ πουβλίκου, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι τόνδε τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἐστι τὸ θέατρον ἢ τὸ κυνήγιον, ἐὰν γένηται ἰδιωτικοῦ δικαίου; ἄχρηστος *14 ἐξ ἀρχῆς ἡ ἐπερώτησις· [15 τὰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς [s] ἀνυπόστατα, ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων οὐ βεβαιοῦνται·] ἐπειδὴ τὰ κατ' οἰκείαν φύσιν τῇ ἡμετέρᾳ δεσποτείᾳ μὴ ὑποπίπτοντα εἰς ἐπερώτησιν ἐρρωμένως οὐ κατάγεται.

305 §. III. Ἐάν τις ἕτερον δώσειν ἢ ποιήσειν 16 ὁμολογήσῃ τι, ἔνοχος [t] οὐ γενήσεται· οἷον ἐὰν εἴπω, Ὁμολογῶ δώσειν σοι Τίτιον δέκα νομίσματα, ἢ ποιήσειν σοι οἰκίαν. Εἰ δὲ εἴπω, ὅτι παρασκευάσω ἵνα ὁ Τίτιος παράσχῃ σοι δέκα νομίσματα, ἐρρω-

ſti ſpecies in hujuſmodi devenerit caſum, a quo initium capere non potuit, exſtinguitur. Non potui autem ab initio ſtipulari neque *hominem* liberum, neque *rem* ſacram aut religioſam.

Quid ergo? ſi quis de *homine* libero ſic ſtipulatus ſit: Promittiſne dare mihi Titium, quum ſervus factus fuerit? aut etiam de *re* publica, Promittiſne dare mihi illum locum, in quo theatrum vel amphitheatrum eſt, quum privati juris factus fuerit? ab initio inutilis *eſt* ſtipulatio: [namque ab initio invalida ex *factis* poſtea accidentibus haud confirmantur:] quoniam quæ ſui natura dominio noſtro non ſubjacent, in ſtipulationem utiliter non deducuntur.

§. III. Si quis alium quid daturum facturumve promiſerit, obligatus non erit: veluti ſi dicam, Promitto Titium tibi daturum decem ſolidos, aut ſtructurum tibi ædes. Si autem dixero, me procuraturum ut Titius decem tibi

13. εἰς [τὸ ad: F.] τοιοῦτον περιστάιη χάσον Pith. & F. antea legebatur, εἰς τοιοῦτον περιστάιη φάκτον.
14. λήψεσ. F. *14. ἡ h. l. Pith. 15. Hæc incluſa F. ad ſcholion rejecit & deſunt ap. Pith.
16. τι h. l. F.

r. L. *exiſtimo* 98. l. pen. §. 2. *de Verb. oblig.* FABR. II.

s. Nec tales ſtipulationes valebunt, Titium, cum ſervus erit, dabis? Theatrum, cum privati juris erit, dare ſpondes? Hæc enim natura ſui, quam ius eis tribuit, dominio noſtro exempta ſunt, ut nec ſub conditione quidem in obligationem deducantur, l. inter ſtip. D. *de V. O.* Res quæ noſtra eſt, in eadem cauſa non eſt, quæ ſub conditione utiliter deducitur in ſtipulatum, l. quodcumque & l. ſi rem *eod.* THUS regulam ad ſupradictas ſpecies perperam accommodare videtur. Quæ ab initio non conſiſtunt, ex poſt facto non confirmari: quandoquidem regula Catoniana ad conditionalia non pertineat, l. pen. D. *de Reg. Caton.* ut eadem ratione rei noſtræ ſtipulatio ſub conditione non valeret. BARO *in Comment.*

Idem ſup. tit. de exheredationibus liberorum, & apud authorem *Eclog.* 2. tit. 3. c. 29. Harmen. tit. *de reg. jur.* D. GOTH.

Regula Catoniana meo equidem arbitratu heic male accommodata eſt, quia ad conditionalia non pertinet: prout nos docet l. penult. D. *de Reg. Caton.* ERNST.

Ut neque ex poſt facto ſtipulatio convaleſcat. Scholiaſt. τὰ γὰρ ἐξ ἀρχῆς ἀνυπόστατα ἐκ τῶν μετὰ ταῦτα γενομένων οὐ βεβαιοῦνται· & regula igitur Catoniana locum habet in ſtipulationibus. FABR.

Hujus [Catonianæ] Regulæ ſimilitudo pertinet etiam ad contractus §. 2. Inſt. *de Inutil ſtipul* l. 83. §. 5. *de V. O.* non tamen uſque quaque, vid. l. 12. & ſqq. *de Reb. Cred.* HUBER. *ad Tit. de Reg. Cat.*

Adde omnino l. 140. § 2. D. *de V. O.* G. O. R.

t. Quia factum alienum inutiliter promittitur, l. 65.

ἔρρωται ἡ ἐπερώτησις· tt ἐμαυτοῦ γὰρ φάκτον ἐπηγγειλάμην.

§. IV. Ἐάν τις ἑτέρῳ u, ᾧ οὐκ ἦν ὑπ- 306
εξούσιος, ἐπερωτήσῃ, ἀνισχύρως ἐπερωτᾷ. Καταβολὴ μέν τοι καὶ εἰς ἐξωτικὸν πρόσωπον γίνεσθαι δύναται· οἷον, ἐὰν οὕτως ἐγὼ ἐπερωτήσω, Ἐμοὶ ἢ Σηΐῳ δώσεις δέκα νομίσματα; ἡ μὲν γὰρ ἐνοχὴ ἐμοὶ τῷ ἐπερωτήσαντι μόνῳ προσπορίζεται, καταβαλεῖν x δὲ τῷ Σηΐῳ καὶ ἄκοντός μου y ὀρθῶς δυνήσῃ, ὥστε σὲ καὶ ipſo jure ἐκ τῆς καταβολῆς ἐλευθεροῦσθαι· ἕξω δὲ λοιπὸν ἐγὼ κατὰ τοῦ Σηΐου τὴν z mandati ἀγωγὴν, ἐπὶ ἀπαιτήσει τῶν δεδομένων αὐτῷ νομισμάτων.

Εἰ δὲ οὕτως ἐπερωτήσω, Ἐμοὶ καὶ Τι- 307
τίῳ, ὃς 17 μου οὐκ ἔτυχεν a ὑπεξούσιος ὤν, δώσεις δέκα νομίσματα; ἔρρωται μὲν ἡ ἐπερώτησις, ἀλλὰ πότερον τὸ ὅλον ὀφείλεται, τὸ εἰς ἐπερώτησιν ἐνεχθὲν, οἷα τοῦ Τιτίου μηδὲ δοκοῦντος ἐν τῇ ἐπερωτήσει τεθεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δεκτικὸν εἶναι αὐτὸν προσπορισμοῦ, ἢ τὸ ἥμισυ μέρος, διὰ τὸν ΚΑΙ σύνδεσμον, συμπλεκτικὸν ὄντα, ἀμφι-

bi det ſolidos, valet ſtipulatio; meum enim factum promiſi.

§. IV. Si quis alii, in cujus poteſtate non erat, ſtipulatus ſit, inutiliter ſtipulatur. Solutio tamen in extraneam quoque perſonam conferri poteſt: veluti, ſi ego ſic ſtipuler: Mihi aut Sejo decem dabis ſolidos? mihi enim ſoli obligatio adquiritur, ſolvere autem Sejo etiam me nolente recte poteris, ita ut ipſo tu jure ex ſolutione libereris; ceterum ego adverſus Sejum mandati habebo actionem ad repetitionem datorum ei ſolidorum.

Quod ſi ſic ſtipuler, Mihi & Titio, qui in mea haud erat poteſtate, decem ſolidos dabis? valet quidem ſtipulatio, verum an totum debeatur, quod in ſtipulationem deductum eſt, acſi Titius in ſtipulatione poſitus eſſe non videatur, quia neque adquiſitionis ſit capax, an pars dimidia, propter conjunctionem ET, quæ complexiva

17. ἐμοῦ F.

l. 65. D. *de fidei.* l. 38. D. *de verb. obl.* FABR. I.
Terent. Adelph. V: 8, 17. *Fac, promiſi ego illis.* MIC. *Promiſti autem? de te largitor, puer.* G. O. R.

tt. Idem gloſſa ap. Juſtinianum. FABR. II.

u. §. 18. inf. *eod.* l. ſtipulatio iſta 35. §. alteri ſtipulatori 17. D. *de verbor. oblig.* D. GOTH.
Schol. ἑτέρῳ ἔστιν ἐπὶ δανείου· εἰ γάρ τις δανείσῃ ὀνόματι ἑτέρου, ἔρρωται τὸ δάνειον, καὶ προσπορίζεται ἐκείνῳ, ὅτινι ὀνόματι ἐδανείσθη· καὶ οὐ δοκεῖ δι' ἐλευθέρου προσώπου ἀγωγὴ προσπορίζεσθαι· φυσικῷ γάρ τινι λόγῳ οὐκ ἔδοξεν ἐκεῖνος ὁ δανείσας τῷ ὀνόματι ἀριθμεῖν τὰ νομίσματα, ἀλλ' ἐκείνῳ ὅτινος ὀνόματος ἐδάνεισεν, l. 126. §. Chryſogonus, D. *de verb. oblig.* l. 9. §. ſi nummos, D. *de rebus cr.* denique ſingularia quædam recepta ſunt circa pecuniam creditam, l. 15. *eod.* [Sic in utraque.] FABR.

x. L. 10. & 12. §. pen. D. *de ſolutionibus.* D. GOTH.
Adjecto recte ſolvitur, l. 10. D. *de novat.* antequam petam, l. 57. D. *de ſolut.* ſi in eodem ſtatu maneat, l. 38. *eod.* dum enim adjecto ſolvitur, mihi ſolvi videtur, l. 59. *eod.* licet ſtipulator debiti partem acceperit, l. 71. *eod.* Sejus tamen nec petere, nec novare, nec acceptum ferre poteſt, l. 10. *eod.* FABR. I.

y. Quia certam conditionem habuit ſtipulatio, quam mutare non potuit, l. 12. *eod.* FABR. I.

z. Schol. Θεματίζουσι γὰρ ὅτι ἐνετείλατο αὐτὸ λαβεῖν τὸ ποσόν. Solet enim ut plurimum ſtipulator adjecto mandare, ut ſolutionem accipiat, l. 131. §. 1. D. *de verb. obl.* l. 98. §. qui ſtipulatus, D. *de ſolut.* FABR.

a. L. eum qui ita 56. ſi mihi & Titio 110. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.
Theophilus igitur apud Juſtin. legiſſe videtur, *alii qui ejus juri ſubjectus non ſit,* [pro vulg. *alii cujus juri*] ut ex diverſo in verſic. *ſi vero,* ei ſtipulatus dicitur, qui juri ſuo ſubjectus eſt, [nec tamen quid-

ἀμφιβάλλεται· ἤρεσε δὲ, μὴ πλέον τοῦ 308 ἡμίσεως μέρους προσπορίζεσθαι ἐμοὶ τῷ ἐπερωτήσαντι, διὰ τὸ ἀχρήστως τὴν Τιτίου μνήμην ἐμφέρεσθαι τῇ ἐπερωτήσει.

plexiva eſt, ambigitur: placuit autem, non plus parte dimidia mihi ſtipulanti adquiri, eo quod Titii mentio ſtipulationi inutiliter inſerta eſt.

Ἐὰν ἐπερωτήσω, Δώσεις Τιτίῳ; ἦν δὲ ὁ Τίτιος ἐμὸς ὑπεξούσιος, [b] ἐμαυτῷ προσπορίζω· ἡ γὰρ ἐμὴ φωνὴ, τοῦ ὑπεξουσίου μου εἶναι δοκεῖ· ὥσπερ ἡ τοῦ υἱοῦ μου [c] φωνὴ, ἐμὴ νομίζεται εἶναι, ἐν τούτοις μέντοι τοῖς πράγμασιν, ἅτινα δύναται ἡμῖν προσπορίζεσθαι· νοητέον δὲ σήμερον τὰ [d] ex re patris.

Si ſtipuler, Dabiſne Titio? Titius autem in poteſtate mea ſit, mihi adquiro. Mea enim vox, ejus *qui* in poteſtate mea *eſt*, eſſe videtur: ſicuti filii mei vox, mea eſſe cenſetur; in his tamen rebus, quæ nobis adquiri poſſunt: hodie vero *hoc* intelligendum *de iis* quæ ex re patris.

§. V. Ἄχρηστος πρὸς ταῖς εἰρημέναις 309 ἐπερωτήσεσι κἀκείνη, ἐὰν τις μὴ συμφώνως [18] ἀποκρίνηται τῇ ἐπερωτήσει· οἷον, Ὁμολογεῖς δώσειν μοι δέκα νομίσματα; σὺ δὲ εἴπῃς, Δώσω πέντε [e] νομίσματα· ἢ ἐγὼ μὲν πέντε ἐπηρώτησα, σὺ δὲ δέκα ὡμολόγησας· ἢ ἐγὼ μὲν πούρως [f] ἐπηρώτησα, σὺ δὲ ὑπὸ αἵρεσιν ὡμολόγησας· ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὑπὸ αἵρεσιν ου ἐμοῦ ἐπερωτήσαντος, σὺ [19] πούρως ἀπεκρίνου. Ταῦτα δὲ λέγω, εἰ φανερῶς ἐξεφώνησας ἐκεῖνο, ὃ τοῖς

§. V. Præter dictas ſtipulationes inutilis eſt & illa, ſi quis haud congrue ſtipulationi reſpondeat, veluti, Spondeſne *te* daturum mihi decem ſolidos? tu autem dixeris, Dabo quinque ſolidos: aut ego quidem quinque ſtipulatus ſum, tu vero decem promiſiſti: aut ego quidem pure ſtipulatus ſum, tu vero ſub conditione promiſiſti: aut ex contrario, me ſtipulante ſub conditione, tu pure reſpondiſti.

18. ἀποκρίνεται ante F. 19. δὲ cum F. exulare hinc juſſi.

quidquam temere muto. *Edit.* 1.] [Vulgata lectio verior eſt. *Edit.* 2.] FABR.

b. L. Eum qui ita 56. §. qui ſibi aut filio ſuo 2. l. quod dicitur 130. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

c. Una enim & eadem perſona cenſentur, v. l. ult. in fin. Cod. *de impuberum & aliis ſubſtitutionibus*, adde §. 12. infr. *eod.* D. GOTH.

Ergo ipſe ſibi filius ſtipulari videtur, ex diverſo vox filii, vox patris intelligitur: eſt enim filius veluti portio patris. Ariſtot. Eudem. 4. cap. 4. 1. magnor. Mor. c. 34. & Mor. Nicom. 5. c. 10. Heliod. Pruſ. in paraphr. c. 9. Mich. Epheſ. ibid. Philo de præm. Sacerd. Simplic. in Epict. S. Athanaſ. τῶν μὲν γὰρ ἀνθρώπων τὰ γεννήματα, μέρη πως τῶν γεννώντων ἐστίν. FABR. I.

d. Quædam ſunt quæ filio vel ſervo data factave patri acquiritur [*l.* acquiruntur,] ut quæ juris ſunt, aut alioqui perſonalia non ſunt: ut ſi fundum filio des, dominium ad patrem tranſit; ſi facias aream in inſula peculii profectitii, eidem quæritur. Aliæ ſunt ſtipulationes, quæ perſonam continent ejus duntaxat in quem conferuntur, ut cum factum perſonale eſt, quod nonniſi per certam perſonam vel ei fieri poteſt, l. 1. C. *de Caduc.* l. fin. C. *de Contr. ſtip.* l. ſtip. iſta D. *de V. O.* Atque ita procul dubio Paulus hunc locum explicavit, l. *quod di.* [130.] D. *de V. O.* etſi THus Accurſio hic ſubſcribat. BARO *in Comment.*

Hoc eſt, ex cauſa profectitii peculii, recte Th. hic accipit verba illa Juſtin. *quæ ſibi adquiri poſſunt.* v. §. 1. ſupra *de ſtipul. ſerv.* FABR.

In caſtrenſi peculio ſecus, l. 15. §. 1. *de Caſtr. pec.* Cujac. DOUJ.

Pluribus hoc exſequitur Vinnius in Comment. G. O. R.

e. Hoc ordine reſpondendi ſtipulatio vacillare intelligitur, 2. Gai. 9. §. 11. hoc ideo fit propter regulam qua dicitur ſtipulationem vitiari, cum reſponſio

τοῖς περιεχομένοις τῇ ἐπερωτήσει ἐναντίον ἐστί· τουτέστιν, εἰ ἐμοῦ ὑπὸ αἵρεσιν ἢ in 310 diem ἐπερωτῶντος, σὺ ἀπεκρίνου, [20] ἐντεῦθεν ἤδη σαυτὸν διδόναι· εἰ [21] δὲ τοῦτο μόνον ἀπεκρίνου, Ὁμολογῶ, συντόμῳ λόγῳ δοκεῖς [22] ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἢ αἵρεσιν ἀποκέκρισθαι· οὐδὲ γὰρ ἐπαναγκές ἐστιν ἐν τῷ [23] ἀποκρίνασθαι πρὸς ἐπερώτησιν, ταῦτα πάντα ἀναλαμβάνειν, [24] ἃ καὶ ὁ ἐπερωτήσας ἐξεφώνησε· τὸ γὰρ Ὁμολογῶ [h] πρὸς πάντα τὰ τῇ ἐπερωτήσει περιεχόμενα ἀναφέρεται.

diſti. Hæc autem dico, ſi aperte illud exprimas, quod iis quæ ſtipulatione comprehenduntur, contrarium ſit; id eſt, ſi me ſub conditione aut in diem ſtipulante, tu reſpondiſti, te jam ſtatim daturum: ſi autem hoc ſolum reſpondiſti, Promitto, conciſo videris ſermone in eamdem diem vel conditionem reſpondiſſe: nec enim neceſſe eſt in reſpondendo ad ſtipulationem ea omnia repetere, quæ & ſtipulator expreſſit; nam *verbum* Promitto ad omnia, quæ ſtipulatione comprehenduntur, refertur.

§. VI. Ἄχρηστος ὁμοίως ἡ ἐπερώτησις, 311 ἐὰν ἐπερωτήσω τοὺς ἐμοὺς ὑπεξουσίους, ἢ ὑπ' αὐτῶν ἐπερωτηθῶ· μεταξὺ γὰρ ἡμῶν δίκη [i] οὐ δυνατὸν συγκροτεῖσθαι. Ἀλλ' οἰκέτης [k] μὲν οὐ μόνον δεσπότου ἐπερωτῶντος οὐ γενήσεται ἔνοχος, ἀλλ' οὐδὲ ἑτέρου τινός· υἱὸς δὲ ὑπεξούσιος ἑτέροις ἐπερωτηθεὶς ἐνέχεται· ὁ γὰρ ὑπεξούσιος ἐν τοῖς συναλλάγμασιν [l] ἔοικε τῷ αὐτεξουσίῳ.

§. VI. Similiter inutilis *eſt* ſtipulatio, ſi ſtipuler ab *his qui* in mea poteſtate *ſunt*, aut illi a me ſtipulentur: namque inter nos judicium exerceri non poteſt. Sed ſervus quidem non modo domino ſtipulante haud obligabitur, ſed nec alio quopiam: filius autem familias aliis ſtipulantibus obligatur; nam filiusfam. in contractibus patrifam. ſimilis eſt.

§. VII. Τὸν ἄλαλον [m] μήτε ἐπερωτᾷν 312 μήτε

§. VII. Mutum neque ſtipulari neque

20. ἐντεῦτ. F. 21. γὰρ F. 2. Mox ἀπεκρίνῃ F. 22. λόγῳ ejeci cum F. 23. ἀποκρίνεσθαι F. 24. ἃ καὶ ἐπ. Goth. ἃ ὁ ἐπ. F.

ſponſio ei aliquid adjicit vel minuit: niſi ſtipulatori diverſitas reſponſionis illico placuerit. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. 3. in fin. D. *de verb. oblig.* atque ita, ſi quis ſtipulanti viginti, decem reſponderit, contrahitur obligatio in decem: ut e contra ſi ſtipulanti decem, viginti reſpondeas, hoc caſu, in viginti contracta erit obligatio d. l. 1. §. 4. ſi tamen ut ante dictum eſt, diverſitas reſponſionis ſtipulanti illico placuerit. Et hunc in modum conciliari loca illa duo poſſunt, quæ alioqui inter ſe videntur diſſentire. D. GOTH.

f. 2. Gai. 9. §. 10. D. GOTH.

g. Adde l. 1. §. 3. verſ. & verſa vice. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

h. Adde §. 17. inf. *eod.* l. 65. §. 1. l. 134. §. 1. & 2. l. plurib. 140. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

i. Non magis enim cum his, quos in poteſtate habemus, quam nobiſcum ipſi agere poſſumus, l. 16. D. *de furt.* Ariſt. 1. magnor. Mor. c. 34. [imo quia idem ab eodem ſtipulari videtur, l. 56. §. 1. D. *de fidejuſſ.* id eſt, propter vinculum patriæ poteſtatis, pater & filius unius perſonæ vice funguntur. Porro una perſona ipſa ſibi obligari non poteſt. *Edit.* 1.] [Vide comment. *Edit.* 2.] FABR.

k. V. l. 14. D. *de oblig. & act.* D. GOTH.

Quia quod ad jus civile attinet, ſervi pro nullis habentur. Liban. dec. 16. τοῖς δούλοις οὐκ ἔστι μετουσία πολιτείας. Dio Chryſoſt. νόμος, ὅτι τὸν φύσει δοῦλον γενόμενον οὐκ ἐᾷ μετέχειν τῆς πολιτείας. FABR. I.

l. Filiusfam. ex omnibus cauſis tanquam paterfamil. obligatur, l. 39. D. *de obligat. & action.* FABR.

m. L. 1. D. *de verbor. oblig.* l. 1. mutum. 14. D. *de oblig.* D. GOTH.

E. 2

μήτε ἐπερωτᾶσθαι δύνασθαι, τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, ἅπερ καὶ ἐπὶ κωφοῦ [n] ἐλέχθη· ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐπερωτῶντα τῶν τοῦ ἐπερωτωμένου ῥημάτων, καὶ τὸν ἐπερωτώμενον τῶν τοῦ ἐπερωτῶντος ἀκούειν χρή· περὶ ἐκείνου δὲ ὁ λόγος τοῦ κωφοῦ, οὐχ ὃς βραδέως ἀκούει, ἀλλ' ὃς παντελῶς οὐκ ἀκούει.

que promittere poſſe, in confeſſo eſt, quæ etiam in ſurdo recepta ſunt: quoniam & ſtipulantem oportet verba promiſſoris, & promittentem verba ſtipulatoris audire. De eo autem ſurdo ſermo *eſt*, non qui tarde audit, ſed qui omnino non audit.

§. VIII. Ὁ μαινόμενος [o] οὐδὲ ἓν συνάλλαγμα ποιεῖν δύναται· οὐδὲ γὰρ αἴσθησιν [p] ἔχει τῶν γινομένων· ἐστέρηται γὰρ τῆς διαθέσεως· μήτηρ [q] δὲ τῶν συναλλαγμάτων ἡ διάθεσις.

§. VIII. Furioſus nullum contractum facere poteſt: neque enim intellectum eorum quæ fiunt, habet; quia affectu caret: mater autem contractuum *eſt* affectus.

§. IX. Ὁ ἄνηβος [25] πᾶν συνάλλαγμα 313
ἰσχυρῶς συναλλάσσει, ἵνα μέντοι, εἴ ποτε χρεία τῆς τοῦ ἐπιτρόπου γένηται αὐθεντίας, παραληφθῇ ὁ ἐπίτροπος· οἷον ἡνίκα αὐτὸς ἔνοχος γένηται· ἄλλον [r] γὰρ ἑαυτῷ ἔνοχον ὁ πούπιλλος ποιεῖν καὶ δίχα τοῦ ἐπιτρόπου δύναται. Ἀλλ' ὅπερ εἰρήκαμεν περὶ τῶν πουπίλλων, περὶ τούτων δηλαδὴ ἀληθές ἐστιν, οἵ τινες ἤδη τινὰ τῶν γινομένων αἴσθησιν ἔχουσιν· ὁ γὰρ [26] infans

§ IX. Impubes omnem contractum valide celebrat, ut tamen, ſi forte tutoris auctoritate opus fuerit, tutor adſumatur; veluti, quando ipſe obligatur: namque alium obligare ſibi pupillus etiam abſque tutore poteſt. Sed quod de pupillis diximus, de his ſcilicet verum eſt, qui aliquem jam intellectum habent eorum, quæ fiunt: namque infans aut etiam infantiæ proximus

25. πᾶς F. 26. ἴνφανς, & mox ἰνφαντίᾳ, ſed deinceps ἰνφάντι, Item πουβερτάτι ante F. cujus tamen *infanti* pro *infantiæ* probare non potui. G. O. R.

Mutus tamen tacite convenire poteſt, l. 4. D. *de pact.* FABR. I.

n. L. 2. §. ult. D. *de obligat.* D. GOTH.

o. L. 76. §. ſi à furioſo. 4. D. *de fidejuſſorib.* l. 5. & 20. D. *de reg. juris.* D. GOTH.

p. Sen. Cont. 2. 3. *Puta enim patrem alicujus eſſe tam palam furioſum, ut nihil intelligat.* FABR. I.

q. In omnibus rebus quæ dominium transferunt, concurrat oportet affectus ex utraque parte contrahentium, l. 55. D. *de oblig.* furioſus autem affectu caret, l. 1. §. hoc edicto, D. *ne vis fiat ei qui in poſſ. miſſ. er.* FABR.

r. Vide l. 7. C. *de contr. & comm. ſtipul.* D. GOTH.

s. Non recte Th. infantem accipit pro ſububere, ſive eo, qui nondum lacte depulſus eſt, aut certe paulo major eſt, infantem enim dicimus uſque ad annum ſeptimum, l. 1. §. 2. D. *de adm. tut.* & notat Gr. int. 60. Baſil. t. 3. [Infans tamen novem annorum dicitur in vet. inſc. Grut. pag. DCLXXXII. 9. Minor ſeptuenni pro eo eſt, ac ſi fari non poſſet, quia non intelligit, quid loquatur. Hunc Chryſippus ait, non loqui, ſed ut loqui, ut eſt apud Varr. 5. de l. l. Macrob. 1. in S. S. c. 6. *Edit.* 1.] Anno ſept. plene abſolvitur integritas loquendi. [Septuennis ἱκανὸς ἐστιν ἑρμηνεὺς εἶναι τῶν συνήθων ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, Philo 1. Alleg. *Edit.* 1.] Melius igitur Schol. Th. infans, ὁ ἐχλαιτὴς, ὁ δὲ πρόξιμος infanti ἄχρι δέκα ἐτῶν· ὁ πρόξιμος pubertati ἄχρι ιδ. ἐτῶν, ὡς ἐστιν βιβ. ϛ'. τοῦ κωδ. τ. λ'. διατ. ιη. καὶ μονοβίβλῳ de ſponſal. τ. α'. δ'. ιδ'. intelligit, l. 18. C. *de ju. delib.* & l. 14. D. *de ſponſ.* [vid. Comment. ad Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

Sed THus hic, cum utatur particula οἷον *veluti*, exempli cauſa eos adducit, qui primam ſub nutrice ætatem agunt, non abſolute infantiam ea ætate definit. DOUJAT.

t. Proximus infanti eſt, qui ſupra ſeptimum ann. ætatis eſt, puta octennis. non enim recte TH. interpretatur, eum qui annum ſeptimum agit. hic infans

fans ἢ καὶ ὁ πρόξιμος infantiæ οὐ πολὺ τοῦ [27] μαιμνήτος ἀφεστήκασιν· οἱ γὰρ ταύτην ἄγοντες τὴν ἡλικίαν, οὐδεμίαν ἔχειν αἴσθησιν νομίζονται.

Ἐπειδὴ δὲ πούπιλλον εἶπον, καθολικῶς μάνθανε, ὅτι ἡ τοῦ πουπίλλου ἡλικία εἰς τρία διαιρεῖται· τῶν γὰρ πουπίλλων οἱ μέν εἰσιν infantes, οἷον οἱ ἔτι θηλάζοντες, [28] καὶ οἱ μικρῷ [s] μείζονες· οἱ δὲ λέγονται πρόξιμοι [t] infantiæ, οἷον οἱ ἀρξάμενοι λαλεῖν καλῶς, οἱ δὲ πρόξιμοι pubertati. Καὶ ὁ μὲν infans [u] ἐπερωτᾶν οὐ δύναται, διὰ τὸ μηδὲ δύνασθαι φθέγγεσθαι, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ὁ πρόξιμος infantiæ, ὁποῖός ἐστιν ὁ ἕβδομον [29] ἢ ὄγδοον ἄγων ἐνιαυτόν. οὗτος γὰρ εἰ καὶ ἐκφωνεῖν τὰ ῥήματα δύναται, ἀλλὰ διακρίνειν οὐ δύναται [30], ὅ,τι ποτὲ νοεῖ τὰ λεγόμενα· ὁ δὲ πρόξιμος [x] pubertati, οἷον ὁ πλησιάζων τῇ ἥβῃ, ἰσχυρῶς ἐπερωτᾷ, ἐπειδὴ καὶ τοῦ ἐκφωνεῖν καὶ τοῦ αἰσθάνεσθαι τῶν λεγομένων ἐστὶ δεκτικός· ἤρεσε δὲ οὐ κατὰ τὸ ἀκριβὲς, ἀλλὰ κατὰ φιλάγαθον λογισμὸν, ὥστε καὶ τὸν πρόξιμον

ximus non multum *a* furioſo diſtant: hanc enim ætatem agentes nullum habere intellectum creduntur.

314 Quoniam vero de pupillo dixi, generatim diſce, ætatem pupilli in tria dividi: namque pupillorum alii ſunt infantes, veluti qui adhuc lactent, & paullo majores: alii dicuntur infantiæ proximi, veluti qui recte loqui incipiunt; alii pubertati proximi. Et infans quidem ſtipulari non poteſt, quia neque loqui poteſt, nec vero infantiæ proximus, qualis eſt qui ſep-
315 timum vel octavum annum agit: hic enim etſi verba eloqui poteſt, attamen diſcernere nequit, quid tandem ea quæ dicuntur, ſignificent. Aſt pubertati proximus, veluti ad pubertatem accedens, valide ſtipulatur, quoniam & ad pronuntiandum & intelligendum quæ dicuntur, aptus eſt. Placuit autem non ſecundum *juris* rigorem,

27. Sic omnes pro μαιμωνότος. 28. ἢ καὶ F. 29. ἢ ὁ ὀγδ. F. 30. Sic facio e vulg. ὅτι ποτὲ. Fabr. in 1. dedit, ὅτι λεγόμενα, omiſſis mediis, in 2. ποτὲ νοεῖ τὰ λεγ. omiſſo ὅτι. G. O. R.

infans dicitur, ut jam ſupra oſtenſum eſt. FABR. I.

Proximus infanti eſt, qui exceſſit infantiam, id eſt annum ſeptimum: non enim recte THus interpretatur eum qui annum ſeptimum agit; hic infans dicitur, ut jam ſupra oſtenſum eſt. THi Schol. interpretatur eum qui annum decimum agit. FABR. II.

u. L. 1. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

Infantis ſtatus & habitus à furioſi conditione non multum abhorret, l. 1. §. ult. [immo §. 12. 13.] D. *de oblig.* ſicut enim furioſi nullus eſt ſenſus, l. 8 §. 2. D. *de opt. leg.* l. 14. D. *de offic praeſ.* ita nec infantis, l. 32. §. 2. D. *de adq vel am. poſſ.* FABR. I.

x. Schol. τυτέςι ἡ ἡλικία, τυτέςιν ὁ ἐγγὺς τῆς ἐφηβότητος. [Thalel. autem ad l. ult. C. *de bon. quæ liber.* πρώτη ἡλικία ἐςὶν ἡ ἄπηβος. δευτέρα ἐςὶν ἡλικία ἡ ἐλάττων τῶν κε. ἐνιαυτῶν. Sen. ad Marc. c. 20. Tit. Boſtrenſ. ad c. 12. Euang. Luc. τινὲς δὲ πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην φυλακὴν, τὸ διάφορον τῶν ἡλικιῶν ἐξηγήσαντο· πρώτην μὲν, καθ᾽ ἣν ἄνηβοι παῖδές ἐσμεν καὶ δευτέραν, καθ᾽ ἣν νεάζομεν· τρίτην δὲ καθ᾽ ἣν ἄνδρες, καὶ πρεσβῦται. Alii Græci pubertati proximum accipiunt, τὸν ὄντα χρόνων δέκα, ἢ ιγ. Alii, ὅτε πληρώσει τὰ ιγ. ἔτη. v. Balſam. ad Nom. Phot. t. 4 §. 13. Eugraph. in And. Ter. Serv. in Ecl 8. v. cap. *ad id* 21. ext. *de ſponſ.* & c. 6. *de deſp imp.* & exercit noſtram *de delict. imp.* Infans igitur utiliter non ſtipulatur, l. 9 D. *de adm tut.* Proximus infanti ſecundum benignitatem recte ſtipulatur: nam & ipſe non multum à furioſo diſtat, l. 9. D. *de adq. her* Vicinus pubertati, proximus adulto, Ammiano, recte ſtipulatur. Proximus pubertati pro pubere habetur: tametſi animi judicium à pubertate initium ducat. Proclus Diadochus in Ptolem. τετ. lib. 4. c. 10. ἄρχεται διαπλάττεσθαι τότε διανοητικὸν, καὶ τὸ λογικὸν τῆς ψυχῆς. plenum animi judicium, Ulp tit. 20. *Edit.* 1.] [vid. aliud Schol. ſup. & Comment. ad Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

y. L. 70.

μον y infantiæ ἰσχυρῶς ἐπερωτᾶν, ὥσπερ καὶ τὸν τῇ ἥβῃ πλησιάζοντα. Ὁ δὲ ὑπεξούσιος ἄνηβος οὐδὲ αὐθεντοῦντος z τοῦ πατρὸς ἔνοχος γίνεται.

gorem, ſed ſecundum humaniorem ratiocinationem, ut & infantiæ proximus valide ſtipuletur, quemadmodum & qui ad pubertatem accedit. Filius autem familias impubes neque patre auctore obligatur.

§. X. Οὐδὲ καὶ ἀδύνατος a αἵρεσις προσ- 316
κειμένη τῇ ἐπερωτήσει ταύτην ἀκυροῖ. Ἀδύνατος b δέ ἐστιν αἵρεσις, ἧς 31 ἡ φύσις ἐμποδίζει τῇ ἐκβάσει· οἷον ἐάν τις οὕτως εἴπῃ, Εἰ τῷ δακτύλῳ μου ἅψομαι τοῦ οὐρανοῦ, δώσεις μοι δέκα νομίσματα; ἤ, ἐὰν πίω τὴν θάλασσαν; εἰ δέ τις οὕτως 32 εἴπῃ, Δώσεις μοι, εἰ τῷ δακτύλῳ μὴ ἅψομαι τοῦ οὐρανοῦ; πούρως ἡ ἐνοχὴ γεγενῆσθαι 33 δοκεῖ· διὸ παραχρῆμα δύναται ἀπαιτεῖν.

§. X. Poteſt & impoſſibilis conditio ſtipulationi adjecta eam infirmare. Impoſſibilis autem conditio eſt, cujus eventum natura impedit: veluti ſi quis ita dicat, ſi digito meo cœlum attigero, dabin mihi decem aureos? vel, ſi mare ebibero? ſed ſi quis ſic dixerit, dabis mihi, ſi digito cœlum haud attigero? obligatio pure facta videtur: quare confeſtim petere poteſt.

§. XI. Ὁμοίως ἡ verbis ἐνοχὴ με- 317
ταξὺ ἀπόντων c γινομένη ἐστέρηται τῆς ἰσχύος. 34 Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοιοῦτον πρόφασιν δικῶν φιλονείκοις ἀνδράσι παρέσχε, μετὰ χρόνον τυχὸν πολὺν 35 τοιούτων δικαιολογιῶν ἀντιτιθεμένων, καὶ μὴ παρεῖναι κατ' ἐκείνην τὴν πόλιν ἑαυτοὺς, ἢ τοὺς ἐπερωτήσαντας διαμαχομένων· διὰ τοῦτο γέγονε

§. XI. Similiter verborum obligatio inter abſentes facta viribus caret. Sed quia hoc cauſam litium hominibus contentioſis præbebat, poſt longum forte tempus hujuſmodi adlegationibus oppoſitis, neque ſe in illa urbe aut ſtipulatores adfuiſſe contendentibus: ideo facta eſt conſtitutio Im-

31. ἡ de F. 32. ἐπερωτήσει Pith. & F. 33. τοῦτο Pith. & F. 34. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ F.
35. τοιαύτας δικαιολογίας F. Manet tamen ἀνακόλουθον ob præcedens ἀνδράσι.

y. L. 70. in fin. & l. ult. §. pupillus 2. D. *de verbor. oblig.* D. GOTH.

z. Impubes qui in patris poteſtate eſt, ne patre quidem auctore civiliter, aut naturaliter obligatur, l. ult. §. 2. D. *de verb. oblig.* Schol. *Videamus*, inquit, *cur auctore tutore pupillus obligetur, non etiam filiusfam. auctore patre*. καὶ φαμὲν ὅτι ἄνηβος ζημιωθεὶς δύναται κινεῖν κατὰ τοῦ ἐπιτρόπου χάριν τῆς ζημίας, ἧς ὑπέμεινεν· ὁ δὲ ὑπεξούσιος κατὰ τοῦ πατρὸς κινεῖν οὐ δύναται. [Sed & dici poteſt, pupillum auctore tutore obligari propter utilitatem ejus: filium autem familias impuberem auctore patre non obligari, quia commodum obligationis adquirit patri. Ceſſat igitur utilitas ejus, quæ benigniorem interpretationem induxit in perſona pupilli. *Edit.* 1.] [vid. Comment. ad Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

Vide Cujac. XXI. *Obſerv.* 23. DOUJAT.

a. L. Impoſſibilis 7. D. *de verb. oblig.* D. GOTH. Nulla ſtipulatio eſt, l. 9. §. item quæri, D. *de reb. cred.* nec ei ſtipulationi fidejuſſor adhiberi poteſt, l. 29. D. *de fideic.* FABR. I.

b. Conditionum duo ſunt genera: Aut enim poſſibilis eſt conditio aut impoſſibilis. Prior dicitur, quæ per rerum naturam admitti poteſt: impoſſibilis quæ non poteſt. Prior ex eventu expectatur: altera ſubmovetur, hoc eſt pro non ſcripta habetur. Paul. 3. Sent. 4. §. 14. adde 2. Gaj. 9. §. 7. D. GOTH.

c. Paul. 5. Sent. 7. §. 2. Abſens ſtipulationem contrahere non poteſt l. 1. D. *de verb. oblig.* Eſt enim ſtipulatio inter præſentes verborum conceptio. Vetus interpres Paul. 2. Sent. 3. §. 1. D. GOTH

d. Vide

γονε διάταξις [d] τῦ ἡμετέρυ βασιλέως, σύντομον ἀναίρεσιν ταῖς τοιαύταις ἐπάγουσα φιλονεικίαις, ἣν πρὸς τὺς συνηγόρυς *35 Καισαρείας ἀντέγραψεν· ἐν ᾗ διετύπωσε, τὰ 318 τοιαῦτα ἔγγραφα, ἐν οἷς παρεῖναι ἑκάτερον μηνύεται μέρος, 36 προσεῖναι παντὶ τρόπῳ πιθανὰ, εἰ μὴ ὁ τὴν τοιαύτην ἀναίσχυντον προϊσχόμενος δικαιολογίαν, σαφέστατα διελέγξῃ 37 διὰ γραμμάτων ἢ μαρτύρων [e] ἀξιοπίστων, ἐν πάσῃ ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν ἐπεραιῦτο τὸ συμβόλαιον, ἢ ἑαυτὸν ἢ τὸν οἰκεῖον ἀντίδικον ἐν ἄλλοις [f] διατρίβειν τόποις.

Imperatoris noſtri, brevem hiſce controverſiis diremtionem adferens, quam ad Cæſareenſes advocatos reſcripſit: 318 in qua conſtituit, tales ſcripturas, in quibus utraque pars præſens eſſe ſignificatur, omni modo *ut* credibiles admittendas fore, niſi qui impudentem illam adlegationem adfert, clariſſime per ſcripturas vel teſtes fide dignos probaverit, toto illo die, quo inſtrumentum conficiebatur, aut ſe aut ſuum adverſarium in aliis verſatum fuiſſe locis.

§. XII. Poſt mortem ſuam [g] δοθῆ- 319 ναί τις ἑαυτῷ ἀνωφελῶς ἐπερωτᾷ· ὥσπερ καὶ μετὰ τὴν ἐκείνυ τελευτὴν, ὃν ἐπερωτᾷ. Ἀλλὰ οὐδὲ οὗτος, ὃς ἑτέρυ ἐστὶν ὑπεξούσιος, οἷον δοῦλος ἢ υἱὸς, poſt mortem [h] τοῦ οἰκείυ πατρὸς ἢ δεσπότυ ἐπερωτᾷ ἰσχυρῶς. Εἰ δὲ καί τις ἐπερωτήσῃ οὕτως. Πρὸ μιᾶς ἡμέρας τοῦ μέλλειν ἐμὲ ἢ σὲ τελευτᾷν, δοῦναι ὁμολογεῖς; ἄχρηστος ἡ ἐπερώτησις ὑπῆρχε, διὰ τὸ εἰς 38 τὸ poſt 320 mortem ἀνάγεσθαι [i] τὸ pridie, τὴν γὰρ πρὸ μιᾶς ἐκ τῆς τελευτῆς γινώσκομεν. Ἀλλ'

§. XII. Poſt mortem ſuam dari ſibi 319 quis inutiliter ſtipulatur: ſicut & poſt ejus mortem, a quo ſtipulatur. Sed neque is, qui alienæ eſt poteſtatis, veluti ſervus aut filius, poſt mortem ſui patris aut domini valide ſtipulatur. Sed &, ſi quis ſic ſtipuletur: *Pridie id eſt*, Uno ante die quam ego vel tu moriturus es, dare ſpondes? inutilis 320 erat ſtipulatio, quia illud Pridie ad *tempus* poſt mortem refertur, quum *diem* pridianum ex morte cognoſcamus.

*35. καισαπαρίας. & ſuprascript. καισαρείας. Pith. 36. Lego προσεῖναι. G. O. R. 37. δι' γραφων Pith. δι' ἐγγράφων F. 38. τὸ de: F.

d. Vide l. 24. Cod. *de contr. ſtipulat.* D. GOTH.

e. Schol. τὴν μαρτυρίαν ταύτην κατ' ἐγγράφων ἄγραφον εἶναι μὴ νομίσῃς ἐπὶ ἀκτῶν, ἀλλ' ἐπὶ ἰδιωτικῶν συμβολαίων, διὰ τὸ εἰρημένον β. γ'. τοῦ ἀντικαταστάτου τοῦ *de probationibus & præſumpt.* διγ. ἢ μαρτύρων ῥητῷ, καὶ βκ'. δ'. τοῦ κωδ. τίτλῳ *de teſtib.* intelligit, l. 10. D. *de probat.* &, ut puto, l. 1. C. *de teſtib.* Scholiaſtes igitur Juſtin. accipit de privatis inſtrumentis, dictam vero leg. 1. de inſtrumentis publicis, adverſus quæ teſtes non recipiuntur. Theoph. autem probationum nomine intelligit ſcripturas, vel teſtes, quibus præſcribi non poſſit, videntur tamen liquidæ ac manifeſtiſſimæ probationes in l. pen. C. *de cont. ſtip.* nihil aliud eſſe, quam indicia, ſigna, & argumenta omni luce clariora. Itaque ſubjicit: *& melius quidem per ſcripturam*, &c. ut & Cuj. ſcribit ad d. l. pen. FABR.

f. Tabulæ refelluntur, ſi quis abfuiſſe dicatur, quo tempore conſcribebantur, Quintil. inſt. 5. c. 6. & 7. v. Ariſtot. Rhet. ad Alex. c. 14. FABR. I.

g. 2. Gaj. 9. §. 8. ſed & poſt mortem alterius. §. 15. infra *eod.* D. GOTH.

h. Subjicitur hæc ratio apud Juſtin. *quia patris vel domini voce loqui videtur.* id eſt, ipſe pater vel dominus poſt mortem ſuam ſtipulari videretur. Vide Comment. ibid. FABR. II.

i. 2. Gaj. 9. §. 9. D. GOTH. & FABR. II.

Ἀλλ' ἐπειδὴ (καθὰ [k] πολλάκις εἴρηται) ἐκ συναινέσεως [l] τῶν συναλλαττόντων αἱ ἐπερωτήσεις ἰσχύουσιν, ἤρεσε [m] τῷ ἡμετέρῳ βασιλεῖ 39 καὶ τοῦτο τῆς νομοθεσίας τὸ μέρος διορθώσεως ἀξιῶσαι, ἵνα εἴτε poſt mortem, εἴτε pridie τῆς τελευτῆς τοῦ ἐπερωτῶντος ἢ ἐπερωτωμένου, συνετέθη ἡ ἐπερώτησις, ἰσχύῃ ἀμάχως.

§. XIII. Ἄχρηστος καὶ ἡ 40 πραιπό- 321 στερα ἐπερώτησις· οἷον ἐάν τις ἐπερωτήσῃ, Ἐὰν ἡ ναῦς [n] αὔριον ἔλθῃ ἀπὸ Ἀσίας, σήμερόν μοι δοῦναι ὁμολογεῖς; ἄχρηστος δέ ἐστιν ἡ ἐπερώτησις, ἐπειδὴ οὐ δεῖ τὴν δόσιν πρεσβυτέραν εἶναι τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως, ἀλλὰ μεταγενεστέραν. Ἀλλ' ἐπειδὴ Λέοντός [o] ἐστι διάταξις, ἐπὶ τῆς προικὸς τὴν πραιπόστεραν δεχομένη ἐπερώτησιν, διὰ τοῦτο ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς δίκαιον εἶναι ἐνόμισεν, ὥστε ἐπὶ πάσης 41 ἐπερωτήσεως τὸ τοῦ πραιποστέρου πάθος ἐπιγενόμενον μὴ ἀναιρεῖν τὴν ἐνοχήν. Πραιπόστερα γὰρ ἐπε- 322 ρώτησις καὶ οὕτω γίνεται, ἐὰν εἴπω· Ὁμολογῶ δώσειν σοι σήμερον δέκα νομίσματα, ἐὰν αὔριον Τίτιος γένηται ὕπατος· ἤγουν [p] ἐπὶ τῆς

mus. Sed quoniam (ut ſæpe dictum eſt) ex conſenſu contrahentium ſtipulationes valent, placuit Imperatori noſtro hanc quoque juris partem emendatione dignari, ut ſive poſt mortem, ſive pridie mortem ſtipulantis aut promittentis, ſtipulatio concepta ſit, ſine controverſia valeat.

§. XIII. Inutilis quoque *eſt* ſtipulatio præpoſtera: veluti ſi quis ſtipuletur, Si navis cras ex Aſia venerit, hodie mihi dare ſpondes? Inutilis autem eſt ſtipulatio, quia dationem non oportet vetuſtiorem eſſe conditionis eventu, ſed poſteriorem. At quum Leonis ſit conſtitutio, in dote præpoſteram recipiens ſtipulationem; ideo Imperator noſter æquum eſſe cenſuit, ut in omni ſtipulatione vitium præpoſteri accedens obligationem non perimeret. Præpoſtera enim ſtipulatio etiam ſic fit, ſi dicam: Spondeo dare tibi hodie decem aureos, ſi Titius

39. καὶ τοῦτο τὸ τῆς νομ. μέρ. F. 41. *præpoſtera* & mox *præpoſteran* F. 41. τῆς ad: F.

k. §. 1. de Verb. Oblig. & §. 8. ſup. cap. 312. G. O. R.

l. Stipulatio conſenſu perficitur, non tamen ſolo conſenſu conſtat. D. GOTH.

m. Adde l. 11. l. ult. Cod. *de contr. ſtipulat.* D. GOTH.

n. Hujuſmodi ſtipulatio confertur in eventum futuræ conditionis, & tamen ſolutio, in diem præſentem concipitur, ut merito præpoſtera dicatur, adde l. hujuſmodi 64. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

In libris veteribus apud Juſt. non habetur vox: *cras*: nec Accurſ. agnovit, ut conſtat ex ejus gloſſa in v. *venerit*. Porro falluntur qui legunt: *ſi navis venerit hodie, dare ſpondes?* interpunctione rejecta poſt dictionem, *hodie*. FABR. I.

Vide præfat. Viglii §. 42. G. O. R.

o. Vide l. præpoſteri. 25. C. *de teſtamentis.* D. GOTH.

Scholiaſtes: αὕτη οὐ κεῖται ἐν τῷ κώδικι σήμερον, ἀλλὰ παντὶ [*ſic*] ἀνῃρέθη ἐκ τοῦ κώδικος. Accurſ. putabat eſſe legem 25. C. *de jur. dot.* male. FABR.

p. Schol. γίνεται δὲ ἐπὶ προικὸς *præpoſtera* ἐπερώτησις οὕτως, ἵνα ἐπερωτήσῃ τὸν ἄνδρα διδοῦσα ἡ γυνὴ τὴν προῖκα· ὁμολογεῖς ἐὰν συμβῇ διαλυθῆναι τὸν γάμον τὴν προῖκά μοι διδόναι; ἔρρωται γὰρ ἡ τοιαύτη ἐπερώτησις, καὶ ἀφ' οὗ γίνεται ἡ τοιαύτη ἐπερώτησις, χρεωστεῖται ἡ προίξ. ὅθεν ἐὰν συμβῇ διαλυθῆναι τὸν γάμον, τοὺς καρποὺς τοῦ ἀφ' οὗ γέγονεν ἡ ἐπερώτησις ὁ ἀνὴρ δίδωσι, μὴ δυνάμενος τούτους ἀποκερδᾶναι· τὸ δὲ αὐτὸ ἐστι καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν ἐπερωτήσεων, ἡνίκα τόκους προσδέχεται ἐπερώτησις, κατὰ εἰρημένα ἐν τῇ διατάξει τοῦ βασιλέως. FABR.

Sic verto: *Fit autem in dote ſtipulatio præpoſtera h. m. ſi mulier dotem dans ſtipuletur a viro:* Spondeſne, quum matrimonium ſolutum erit, dotem [*addend.* hodie] mihi dare? *valet enim hujuſmodi ſtipulatio, & ex eo tempore quo facta fuerit hujuſmodi ſtipulatio,*

τῆς προικὸς, ἐὰν εἴπῃ ὁ ἀνὴρ τῇ γυναικί. Ὁμολογῶ μελλούσῃ σοι [q] τελευτᾷν διδόναι τὴν προῖκα, ἐὰν ἄπαις τελευτήσῃς· ἡ μὲν γὰρ δόσις εἰς τὸν τῆς ζωῆς ἀνάγεται καιρόν, ἡ δὲ ἔκβασις τῆς αἱρέσεως, τουτέστι τῆς ἀπαιδίας (εἶπε γὰρ, Ἐὰν ἄπαις [42] τελευτήσῃ) εἰς τὸν μετὰ τελευτὴν ἀναφέρεται χρόνον· Ἤρεσεν οὖν οὐ μόνον ἐπὶ προικὸς, ἀλλὰ 323 καὶ ἐπ' ἄλλης οιασδήποτε ἐπερωτήσεως, τὸ πραιπόστερον συμβαῖνον μὴ ἀκυροῦν τὴν ἐπερώτησιν.

tius cras conſul fiat: vel in dote, ſi vir uxori dicat: Spondeo tibi morituræ dotem dare, ſi ſine liberis deceſſeris: quia datio ad vitæ tempus refertur, eventus autem conditionis, id eſt orbitatis (dixit enim, ſi ſine liberis deceſſerit) ad tempus poſt mortem refertur. Placuit igitur non ſolum in dote, ſed etiam in alia quacumque ſtipulatione, ne *vitium* præpoſteri accidens infirmaret ſtipulationem.

§. XIV. Cum [43] morieris [r] ἐπερωτῶν ἢ ἐπερωτώμενος, ἡ ἐπερώτησις ἔρρωται. Σύγκειται δὲ οὕτως· ἐὰν ὁ Τίτιος ἐπερωτώμενος εἴπῃ, Δώσω σοι, [44] ὅτε μέλλω τελευτᾷν· αὕτη γὰρ καὶ παρὰ τοῖς παλαιοῖς [s] χρήσιμος ἦν ἐπερώτησις, καὶ νῦν ἰσχύει.

§. XIV. *Aliquo* ſtipulante vel promittente Cum morieris, valet ſtipulatio. Concipitur autem ſic: ſi Titius promittens dicat, Dabo tibi, quum moriturus ſum. Hæc enim & apud veteres ſtipulatio utilis erat, & nunc valet.

§. XV. Καὶ ἡ poſt mortem δὲ ἑτέρου 324 [t] γινομένη ἐπερώτησις, ἴσχυσε [45] παρὰ τοῖς παλαιοῖς· οἷον εἴ τις εἴπεν, Ὁμολογῶ δώσειν [46] δέκα νομίσματα μετὰ τελευτὴν Τιτίου· ἐπειδὴ συνέβαινε καὶ τῶν συναλλαττόντων περιόντων τελευτᾷν τὸν Τίτιον.

§. XV. Sed & ſtipulatio poſt mortem alterius concepta valebat apud veteres: veluti ſi quis dixerit, Spondeo dare tibi decem aureos poſt mortem Titii: quoniam eveniebat ut & vivis contrahentibus Titius moreretur.

§. XVI. §. XVI.

42. τελευτήσῃς F. cum Curt. 43. *morietur* ἐπερ. ἢ ὁ ἐπ. F. 44. ὅταν F. 45. ἐπὶ ante F. qui habet καὶ παρά. 46. σοι ad: F.

pulatio, dos debetur. Unde quum matrimonium ſolutum fuerit, fructus ab eo tempore, quo facta eſt ſtipulatio, vir reddit, neque eos lucriſacere poteſt. Idem eſt in aliis etiam ſtipulationibus conditionalibus, quando uſuras addit ſtipulatio, prout dicitur in conſtitutione Imperatoris. Confer etiam, ſi tanti eſt, Gloſſam Nomicam Πρεσκοττίῳ· προθοστίῳ ἐπερώτησις. G. O. R.

q. Mulier ita ſtipulatur: *ſi deceſſero ſine liberis, cum moriar dotem reddi.* FABR. I.

r. Vide l. quodcunque 45. §. non ſolum. 3. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

In duobus codicibus legitur: *cum morietur.* recte. cum morietur quis ſtipulari poteſt, l. 45. §. 1. D. *de verb. oblig.* quia totum illud, quod mori dicitur, vitæ vindicatur, qua de re olim quidem quæſitum eſt, ut videre eſt apud Gell. 6. 13. & Sext. Emp. Pyrr. Hyp. 3. ſed auctores noſtri id tempus vitæ dederunt, l. 18. §. 1. D. *de manum. teſt.* unde conditio hæc: *cum moriar, liber eſto,* quantum ad meram rationem inutilis eſſe videtur: ὡς μὴ δυναμένη ἐν ζωῇ τοῦ ἀποθνήσκοντος ἀρμόσαι, ut ajunt Græci: cum enim momentum moriendi vitæ relinquatur, utique conditio non poteſt exiſtere vivo teſtatore. Sed humanitatis ratione, poſt mortem ſuam videtur teſtator ei libertatem reliquiſſe, d. §. 1. FABR. I.

Neſcio, cur tertia *morietur* hic præferenda ſit: nam & ſecundam perſonam Inſtitutiones ſine lectionis varietate habent, & Gothofredus lege citata probat. Tum paullo poſt in Græco articulum ὁ perperam & loco alieniſſimo addit F. denique obſerva & hic nominativum abſolutum pro ἐπερωτῶντός τινος ἢ ἐπερωτωμένου. G. O. R.

s. L. 17. D. *de cond. ind.* non ſolum autem hæc utilis erat, ſed etiam illa, *dabis cum moriar?* FABR. I.

t. Gaj. 9. §. 8. adde §. 12. ſup. *eodem.* l. quodcunque 45. §. 2. ibi, poſt mortem filiæ meæ D.

§. XVI. Ἐὰν ἐν τῷ τῆς ἐπερωτήσεως συμβολαίῳ 47 γραφῇ, [u] ὅτι ὡμολόγησε Τίτιος . . . . . ὡς προηγησαμένης ἐπερωτήσεως [x] ἀπεκρίνατο· προλήψει [y] γὰρ ἡ ἐν συμβολαίῳ ἐγκειμένη 48 ἀπόκρισις, προϋπάρχουσαν ἐπερώτησιν ὑποφαίνει.

§. XVII. Ἡνίκα [z] πολλὰ πράγμα- 325
τα ἐν μιᾷ ἐπερωτήσει περιέχεται, οἷον Ὁμολογεῖς δώσειν μοι τόνδε τὸν οἰκέτην, 49 καὶ τόνδε τὸν ἀγρὸν, καὶ τόδε τὸ βιβλίον, καὶ τήνδε τὴν ἐσθῆτα; εἰ μὲν ὁ ἐπερωτηθεὶς ἁπλούστερον 50 ἀποκρίνεται, Ὁμολογῶ, ἐπὶ πᾶσι κρατεῖται· ἐὰν δὲ πρὸς ἓν τυχὸν, 51 ἢ δεύτερον τῶν ἐν τῇ ἐπερωτήσει περιεχομένων ἀποκρίνεται, ἐπὶ τούτοις μόνοις ἔνοχος 52 γενήσεται, ἐφ᾽ οἷς καὶ ἀπεκρίνατο· πολλῶν οὖν γενομένων ἐπερω- 326
τήσεων, (ἐπειδὴ, ὅσα [a] ἔγκειται τῇ ἐπερωτήσει

§. XVI. Si in inſtrumento ſtipulationis ſcriptum fuerit, Titium promiſiſſe, ... quaſi præcedente interrogatione reſponderit. *Ex* præſumtione enim reſponſio in inſtrumento adſcripta præceſſiſſe interrogationem oſtendit.

§. XVII. Quando multæ res in una continentur ſtipulatione, veluti Spondeſne dare mihi ſervum illum & agrum illum & librum illum & veſtem illam? ſiquidem promiſſor ſimpliciter reſpondeat, Promitto, de omnibus tenetur. Si autem ad unam tantum vel alteram *rerum* quæ ſtipulatione continebantur, reſpondeat, ad eas ſolas obligabitur, de quibus etiam reſpondit. Multis igitur ſtipulationibus factis, (quoniam quot res ſtipulationi inſunt, to-

47. *γραφῇ χωρὶς τοῦ ἢ διαζευκτικοῦ* ante F. Vid. Not. *u*. 48. ἡ repetit F. 2. Mox *προϋπάρχειν* in utraque. 49. ἢ ante F. 50. *ἀποκρίνεται* F. 51. ἢ καὶ F. 52. *γίνεται* F. 2.

D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

u. Lege διαζευκτικοῦ. ita enim ſenſus exigit, ut ſit intellectus, *ſine particula* AN *interrogativa.* Vult enim indicare, quod ſi in ſtipulatione interrogatio, quæ fit per AN, omiſſa ſit, tamen ex reſponſione eam ſubintelligi factam eſſe. Nam ut ἢ hic *vel* ſignificet, plane importunum, quanquam alibi hunc ſignificatum habeat. P. NANN.

Hic in Græcis additum erat *χωρὶς τοῦ ἢ διαζευκτικοῦ*, quod nihil ad præſentem litteram facit. Quapropter ego id in ſequentem tranſtuli: quoniam ibi nonnihil de conjunctionibus agitur. Nannius quidam legere fertur *χωρὶς τοῦ ἢ διαζευκτικοῦ*, quod non intelligo niſi dicere voluit διαζευκτικοῦ: quoniam apud Græcos ἢ modo disjungit, modo interrogat. Sed mea adhuc mihi conjectura veriſimilior videtur. Non tamen eſt animus cum quoquam ea de re contendere. Certe ex aliis locis conſtare poteſt, multa in Græcis perperam eſſe poſita. J. CURT.

Adde nunc Apolog. Nannii §. 10. in Excurſ. v. & ibid. Epiſt. 3. Viglii, ubi ait in exemplari Egnatiano illa verba *χωρὶς τοῦ ἢ διαζ.* omnino deeſſe, ſuperfluoque [in ſua edit.] inſerta, nec poſterioribus etiam adglutinari debere. Fabrotum vides ea in ſeq. §. pro ſcholio adferre. Optime ergo Curtius conjecerat: attamen miror, neque eum neque Fabrotum monuiſſe, paullo poſt aliquid deſiderari, ubi ego lacunam adpinxi; ſed utrumque ipſa tantum Imperatoris verba nobis tradidiſſe G. O. R.

Forſan deeſt *συμφωνῆσαι* aut ſimile quid. GAVEL.

x. Si modo inter præſentes actum ſit, l. 134. D. *de verb. oblig.* infra, *de liter. oblig.* [cap. 355.] FABR.

y. Item §. ult. infr. *de fidejuſſorib.* l. triennium eſt. 30. l. Titia. 134. §. 2. in fin. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

z. Schol. *χωρὶς τοῦ ἢ διαζευκτικοῦ.* alternata ſtipulatio non eſt. FABR.

a. Adde l. quod dicitur 86. l. pluribus 141. & l. Titia 134. §. 3. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

aa. Ait THus rem unam aut alteram perfectam eſſe, ad quam reſponſum ſit, quod de ſtipulatione ejus rei intelligendum eſt. Moneo hoc, quia verſio Curtii a Fabroto retenta non ſatis illud diſcriminis inter Latinum textum & paraphraſin Græcam aperiebat. G. O. R.

b. Hanc clauſulam ex Accurſii gloſſa arripuiſſe noſtrum, falſo credit HOTOM. *in Comment.* pag. 370. [Edit. v. 344.] Eidem apud Juſtin. paullo ſuperius

Non

ρωτήσει πράγματα, τοσαῦταί εἰσι καὶ ἐπερωτήσεις) ἐν ᾗ καὶ δεύτερον πρὸς ὃ ἀπεκρίνατο, [aa] perfectum εἶναι δοκεῖ· πρὸς γὰρ ἕκαστον τῶν 53 τῇ ἐπερωτήσει περιεχομένων καὶ τὴν ἀπόκρισιν γίνεσθαι χρή· οὕτω γὰρ ἐπὶ πᾶσι γενήσεται [b] perfecta ἡ ἐπερώτησις.

totidem ſunt & ſtipulationes) una aut etiam altera *res* ad quam reſpondit, perfecta eſſe videtur: nam ad unamquamque *rerum* ſtipulatione comprehenſarum & reſponſionem fieri oportet: ſic enim in omnibus fiet perfecta ſtipulatio.

327 §. XVIII. Ἑτέρῳ [bb] ἐπερωτᾷν, ὡς προείρηται [c], οὐδεὶς ἐρρωμένως δύναται· ἐπενοήθησαν γὰρ αἱ παροῦσαι ἐπερωτήσεις πρὸς τοῦτο, ὥστε ἵνα ἕκαστον ἑαυτῷ προσπορίζειν τὸ διαφέρον· ἐπεὶ εἴ τις 54 ἑτέρῳ ἐπερωτήσει, ὡς μὴ ὄντος τοῦ διαφέροντος, ἀνίσχυρον τὸ πραττόμενον· εἰ δέ τις βούλοιτο ἰσχυρὸν τοῦτο ποιεῖν, ποινὴν [d] ἐπερωτᾷν ὀφείλει, ἵνα τούτου μὴ γενομένου, ἡ τῆς ποινῆς ἀπαίτησις ἁρμόσῃ· οἷον, Ὁμολογεῖς διδόναι [e] Τιτίῳ δέκα νομίσματα; εἰ δὲ μὴ δῷς, δώσεις μοι λόγῳ ποινῆς πέντε ἢ

§. XVIII. Alteri ſtipulari, ut ante dictum eſt, nemo valide poteſt, namque hæ præſentes ſtipulationes ad id inventæ ſunt, ut unusquiſque ſibi quod *ſua* intereſt, adquirat: ceterum ſi quis alteri ſtipuletur, infirmum *eſt* quod agitur, quippe quum nihil *ſtipulantis* interſit. Sed ſi quis hoc utile velit reddere, pœnam ſtipulari debet, ut illo non facto, pœnæ petitio competat: veluti, Spondeſne dare Titio decem aureos? Sin autem non

53. ἐν ad: F. 54. ἑτέρῳ de: F.

Non ad ſingulas emendanti pro *Et ad ſing.* recte repugnat Vinnius. G. O. R.

bb. L. ſtipulatio iſta 38. §. alteri. 17. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

Alteri ſtipulamur inutiliter, l. 9. §. 3. D. *de reb. cred.* abſenti, l. 3. C. *de cont. ſt.* l. 3. C. *de inut. ſt.* quæ cum loquantur de abſentibus, videntur ſignificare, non in totum inutiliter alteri præſenti quem ſtipulari: & directa igitur actio ei non dabitur, ſed utilis, argumento leg. 79. D. *de verb. obl.* ut poſt Azonem ad d. l. 3. *de cont. ſt.* ſcribit Cujac. ad d. l. 3. *de inut. ſtip.* FABR. I

c. §. 4. ſup. *eod.* [cap. 306.] D. GOTH.

d. Schol. σημείωσαι ὅτι ἡ τῆς ποινῆς προσθήκη καὶ τὰς ἀκύρους ἐπερωτήσεις κυροῖ· τοῦτο δὲ μοι καὶ ἐπὶ δουλειῶν συμβάλλεται· μὴ νομίσῃς δὲ καθολικῶς εἶναι τοῦτο, ὅτι πᾶσαν ἄκυρον ἐπερώτησιν κυροῖ ἡ τῆς ποινῆς προσθήκη· εἰσὶ γάρ τινες, ἐφ᾽ ὧν προστιθεμένη ἡ ποινὴ καὶ αὕτη [αὐτὴ] ἄκυρος γίνεται, οἷον ὡς ἵνα ἐπερωτῶ ποινὴν, ἐὰν χρήσηται τῷ Φαλκιδίῳ· ἐπὶ τούτου γὰρ οὐδὲν ἐπερώτησις, οὐδὲ τὸ πρόστιμον ἔρρωται, ὡς βιβ. λέ. τιτ. β΄. διγ. ιέ. διὰ γὰρ τῶν πριβάτων καυτιόνων περιγράφεσθαι τοὺς νόμους οὐ χρεία. ἀναγν. β. ζ΄. [legend. ϛ΄.] τῶν *de rebus*, τιτ. τελευτ. ἐν ᾧ φησιν, ὅτι ἐπὶ τῶν *bona fide* ἀγωγῶν ἑτέρως τυχεῖται [leg. τυγχάνει] ἡ τοῦ προστίμου ἀπαίτησις, ἔνθα καὶ διαφέροντος εἰσάγει λόγον· εἰ γάρ τις *ex ſtipulatu*, ἀπαιτῶν, καὶ ἀδιαφόρως τὴν ποινὴν εἰσπράττει ὡς κέρδος, ἐπὶ μέντοι τῶν *bona fide* οὐ κερδαίνει τὴν ποινὴν ὁ ἄκτωρ, ἢ λαμβάνει, ἀλλ᾽ εἰς τὸ διαφέρον αὐτὴν καταλογίζεται ἤτοι καὶ εἰς τὸ χρέος, v. l. 11. §. 1. D. *ad leg. Falc.* l. ſi quis à ſocio 41. & l. ſeq. D. *pro ſoc.* FABR.

Ideſt Latine: *Obſerva, pœnæ adjectionem etiam invalidas ſtipulationes confirmare. Hoc autem ego de ſervitutibus quoque conjicio.* [poteſt etiam verti: *hoc autem mihi & in ſervitutibus prodeſt:* ſed prius magis mihi placet.] *Ne tamen putes generaliter hoc ita eſſe, quod omnem ſtipulationem invalidam pœnæ adjectio firmet: ſunt enim quædam, in quibus adjecta pœna & ipſa inutilis eſt; veluti* ubi pœnam ſtipulor, ſi lege Falcidia uſus fuerit: *heic enim nulla eſt ſtipulatio, neque pœna valet, ut docet* Liber XXXV. Tit. 2. digeſtum 15. [§. 1.] *nam per cautiones privatas leges eludi non decet. Legito* librum VI. de Rebus, tit. ult. *ubi ait, in bonæ fidei actionibus pœnæ exactionem aliter accipi, ubi etiam rationem ejus quod intereſt inducit. Quum enim ex ſtipulatu abſciſſe & indifferenter pœnam exigit ut lucrum, in bonæ tamen fidei negotiis actor pœnam non lucratur aut accipit, ſed in id quod intereſt imputat, aut etiam in ſortem.* G. O. R.

e. Adde §. ult. C. *de verb. obligat.* l. 71. l. 85. §. 6. l. 137. §. 7. D. *de verbor. oblig.* l. obligationum §. pen. & ult. D. *de oblig.* D. GOTH.

f. L. 38.

ἢ καὶ πλείονα τυχὸν νομίσματα; [55] ἁρμόσει γάρ μοι ἡ ἀπαίτησις τῆς ποινῆς, εἰ καὶ μὴ δύναμαί τι δεῖξαι διαφέρον· ἡνίκα γὰρ ποινήν τις [56] ἐρωτᾷ, οὐκ ἔτι σκοπούμεθα, [f] εἴ τι διαφέρον ἐστὶ τῷ ἐπερωτήσαντι, ἀλλὰ ποία ἐστὶν ἡ τῆς ποινῆς ποσότης, ἡ ἐγκειμένη τῇ τῆς ἐπερωτήσεως αἱρέσει. Τίς δέ ἐστιν ἡ τῆς ἐπερωτήσεως αἵρεσις; τουτέστι τὸ ἐγκεῖσθαι ἐν αὐτῇ, Ἐὰν [57] μὴ ποιήσεις, δώσεις μοι ποινῆς χάριν δέκα νομίσματα; ὥστε οὖν εἴ τις ἐπερωτήσει Τιτίῳ δοθῆναι, οὐδὲν ἀνύει· εἰ δὲ ποινὴν [58] ἐνθῇ τῇ ἐπερωτήσει, τυχὸν δέκα νομίσματα, ἀνύσει τὸ σπουδαζόμενον.

328 non dederis, dabiſne mihi pœnæ nomine quinque vel forte plures etiam aureos? competet enim mihi pœnæ petitio, licet non poſſim oſtendere quidquam mea intereſſe. Quum enim pœnam quis ſtipulatur, non amplius ſpectamus, an aliquid ſtipulantis interſit, ſed qualis ſit pœnæ quantitas, ſtipulationis conditioni adjecta. Quæ autem eſt ſtipulationis conditio? id eſt, illi hoc adjectum eſſe, Niſi feceris, dabis mihi pœnæ nomine decem ſolidos? Itaque ſi quis Titio datum iri ſtipuletur, nihil agit: ſin autem ſtipulationi pœnam adponat, decem forte ſolidos, perficiet quod ſtudet.

§. XIX. Εἰ δὲ [59] μὴ ποινὴν ἐντέθεικε τῇ ἐπερωτήσει, ὕπεστι δὲ διαφέρον, οὐκ ἤρεσεν ἰσχύειν τὴν ἐπερώτησιν. Ἐὰν γὰρ [h] Πρίμου καὶ Σεκούνδου ὄντων ἐπιτρόπων, Πρίμος παραχωρήσῃ Σεκούνδῳ τῷ συνεπιτρόπῳ τὴν διοίκησιν, ἐπερωτήσῃ δὲ αὐτὸν σῶα καὶ ἀκέραια [i] τὰ τοῦ πουπίλλου φυλάττειν [60] πράγματα, ἐπειδὴ διαφέρει τῷ ἐπερωτήσαντι, τὸ ταῦτα γενέσθαι· (ἔνοχος γὰρ γενήσεται τῇ [61] tutelæ, μάλιστα τοῦ Σεκούνδου περὶ τὴν διοίκησιν διαγινομένου) ἔρρωται ἡ ἐπερώτησις, ὡς καὶ τίκτειν τῷ Πρίμῳ κατὰ Σεκούνδου ἰσχυρὰν [62] ἀγωγήν.

329 §. XIX. Sed ſi pœnam ſtipulationi non inſeruit, & interſit tamen, placuit valere ſtipulationem. Nam ſi, cum Primus ac Secundus tutores eſſent, Primus Secundo adminiſtrationem ceſſerit, atque ab eo ſtipulatus ſit ſalvas atque integras ſervare res pupilli, quoniam ſtipulantis intereſt, ut hæc fiant: (namque *actione* tutelæ tenebitur, Secundo circa adminiſtrationem male verſante) valet ſtipulatio, ut & Primo adverſus Secundum validam actionem pariat.

Ὁμοίως δὲ [63] τῷ οἰκείῳ [ii] προκουράτωρι δοῦναί με ἐπηρώτησας, ἰσχύει ἡ ἐπερώτησις·

330 Similiter quoque ſtipulatus es, me procuratori tuo daturum: valet ſtipulatio.

55. ἁρμόζει F. 2. 56. ἐπερ. F. 57. δὲ ad: F. 58. τυχ. δέκα νομ. h. l. F. & ἐντεθῇ male In 2. edidit. 59. καὶ ad: F. 60. τὰ hic repetebatur ante F. 61. Sic ſcribo pro vet. τουτέλας. Goth. τουτέλας, F. 1. τυτέλε, F. 2. τυτέλαι habet. 62. ἰσχυρὰν Baſil. Pariſ. & Lugd. ἐναγωγὴν F. 63. εἰ καί τις - - - - ἐπερώτησιν F.

f. L. 38. §. 17. verſi. plane. D. *de verborum oblig.* D. GOTH.

g. Adde 2. Gajum 9. §. 12. vide l. 3. in prin. Cod. *eod.* D. GOTH.

h. L. 38. §. ſi ſtipuler alii cum mea intereſſet. 20. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

i. Adde §. 4. ſup. de diviſione ſtipul. & ſup. de ſatiſdat. tutorum. D. GOTH.

ii. L. 38. §. unde & ſi procuratori meo 23. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

k. Sic

οις· τυχὸν γὰρ ὁ σὸς προκουράτωρ διάγων ἐν ἑτέρᾳ χώρᾳ ἐδεῖτο [64] χρήματα εἰς τὸ δημόσιον [k] καταβαλεῖν, ἢ οἰκημάτων ἐπανόρθωσιν, ἢ φιλοκαλίαν ἀγρῶν· μέλλοντα δέ με [65] εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους ἐκδημεῖν ἐπηρώτησας, Ὁμολογεῖς διδόναι τῷ προκουράτωρί μου νομίσματα ἑκατόν; ἰδοὺ γὰρ, κἀνταῦθα διαφέρον ὕπεστι, τὸ ἐξ ἀπορίας μὴ δοθέντων τῷ προκουράτωρί [66] μου τῶν χρημάτων, ζημιωθῆναί με.

latio. Forte enim procurator tuus in alio loco degens pecunia egebat ad ſolvendum *vectigal* publicum, aut *ad* ædium refectionem, aut agrorum politionem & *culturam:* me autem in illa loca proficiſci volentem interrogaſti, Spondeſne dare procuratori meo centum aureos? ecce enim, & hic *mea* intereſt, quod ob defectum nummorum procuratori meo non datorum damnum ſim paſſus.

331 Εἰ δὲ κρεδίτωρα εἶχες, ᾧ τυχὸν ἐνεχυρίασας σὰ πράγματα, καὶ ἐπέτρεψας αὐτῷ ταῦτα πωλῆσαι ἐξ [l] ἀγνωμοσύνης [*66] σῆς, ἢ καὶ ποινὴν ἐπερωτηθεὶς, εἴγε μὴ κατὰ τὴν συγκειμένην [67] καταβάλῃς τὰ χρήματα προθεσμίαν, ἐπηρώτησας δέ με, Ὁμολογεῖς διδόναι τῷ ἐμῷ κρεδίτωρι [m] τόσα νομίσματα; ἐμοῦ τοῦτο μὴ πληρώσαντος, ἐπὶ τῷ διαφέροντι ἕξεις με ὑπεύθυνον, ἐφ᾽ οἷς ἐζημιώθης, [68] τῶν ἐνεχύρων διαπραθέντων, ἢ τὴν ποινὴν ἀπαιτηθείς· καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν in dando.

Quod ſi creditorem habebas, cui forte res tuas oppigneraſti, eique illas vendere permiſiſti ob tuam ſolvendi negligentiam; aut cum pœnam etiam promiſeris, ſi ad conſtitutum tempus pecuniam non ſolviſſes: ſtipulatus autem ſis a me, Spondeſne dare creditori meo tot aureos? me illud non faciente, in id quod intereſt obligatum me habebis, eo quod damnum ſis paſſus, *aut* pignoribus divenditis, aut pœna exacta. Et hæc quidem de *ſtipulationibus* IN DANDO *conſiſtentibus.*

332 §. XX. Εἰ δέ τις ποιήσειν τι ἕτερον [n] ὁμολογήσει, [69] ὅτι ὁ δεῖνα ποιήσει σοι οἰκίαν, οὐδ᾽ ὅλως κρατεῖται, εἰ μὴ ποινὴ ἐντεθῇ τῇ ἐπερωτήσει, ὥστε διαφορὰν εἶναι [70] τῶν in dando, καὶ τῶν in faciendo· ὅτι ἐπὶ μὲν τῆς δόσεως, καὶ ποινῆς μὴ ἐγκειμένης, διαφέροντος δὲ ὑποκειμένου, ἰσχύει ἡ ἐπερώτησις· ἐπὶ δὲ τῶν in faciendo

§. XX. Quod ſi quis alterum quid facturum promiſerit, *veluti* illum tibi exſtructurum domum, omnino non tenetur, niſi pœna ſtipulationi inſerta fuerit, ita ut differentia ſit *ſtipulationum* in dando atque in faciendo *conſiſtentium:* quia in datione quidem, etiam pœnâ non inſerta, ſi tamen intereſt,

64. *χρημάτων εἰς δημοσίαν καταβολὴν (ad fiſcalium ſolutionem)* F. 65. ἐκεῖ F. 66. μου addo ex Pith. Curt. ac Fabr. Mox Εἰ δὲ καὶ Pith. *66. τῆς σῆς Pith. 67. καταβάλεις Pith. καταβάλῃς F. Ex utroque χρημ. reſcripſi pro Vigl. πράγμ. 68. ἢ ad: F. cum Curt. 69. οἶον addit F. & mox ἤδη habet. 70. καὶ ad: F.

k. Sic legitur in MSS. Gloſſæ juris: φισκάλια, δημόσια FABR.

l. Qui dicantur ἀγνώμονες, vel εὐγνώμονες. v. ad tit. *de Actionib.* in princ. FABR.

m. L. 22. C. *de donationib.* D. GOTH.

n. Adde l. 38. in prin. & §. 1. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

do, ἡνίκα εἰς ἕτερον ἀναφέρηται δίχα ποινῆς, οὐκ ἔρρωται ἡ ἐπερώτησις.

333 §. XXI. Εἰρήκαμεν [nn] ἐν τοῖς προλαβοῦσι, μὴ δύνασθαι ὀρθῶς τινα τὸ οἰκεῖον ἐπερωτᾶν πρᾶγμα, διὰ τὸ μὴ ἐπὶ πλέον δεσποτείαν τινὶ δύνασθαι τοῦ οἰκείου πράγματος προσγίνεσθαι· ὅθεν ἐκεῖνο ἐζητήθη· τελευτῶν τις ἐνεστήσατο Πρῖμον κληρονόμον, Στῖχον δὲ ἴδιον οἰκέτην ἐληγάτευσέ μοι ὑπὸ αἵρεσιν, Si navis ex Aſia venerit. Τίτιος δέ τις ὑποφείλων μοι δέκα νομίσματα, [71] ἐπηρωτήθη ἀντὶ τῶν δέκα νομισμάτων δώσειν μοι Στῖχον, [72] τὸν αὐτὸν οἰκέτην, ὑπὸ τὴν αὐτὴν αἵρεσιν [73]. 334 Τελευτήσαντος τοῦ διαθεμένου, καὶ τῆς ἀδιτίωνος γενομένης, μικρὸν ὕστερον ἐξῆλθεν ἡ τοῦ ληγάτου αἵρεσις, ἥτις ἦν καὶ ἐπὶ τῇ ἐπερωτήσει· καὶ δῆλον, ὅτι δεσπότης ἐκ τῆς διαθήκης ἐγενόμην τοῦ Στίχου· οὐ δύναμαι [o] κινεῖν ὡς ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως κατὰ [74] Τιτίου, ἀπαιτῶν τὸν Στῖχον τὸν τῆς ἐμῆς δεσποτείας ἤδη [75] γεγενημένον ἐκ τῆς διαθήκης· ὥσπερ γὰρ εἰ τὴν ἀρχὴν ἐμὸν ὄντα οὐ καλῶς κατέφερον εἰς ἐπερώτησιν, (καθὰ

eſt, ſtipulatio valet: ſed in *ſtipulationibus* in faciendo *conſiſtentibus* ſtipulatio non valet, ſi in alium citra pœnam conferatur.

333 §. XXI. Diximus in præcedentibus, non poſſe quem ſuam rem recte ſtipulari, quia ſuæ rei dominium alicui amplius obvenire nequit. Unde illud quæſitum eſt: Moriens quis Primum heredem inſtituit, Stichumque ſervum ſuum mihi legavit ſub conditione, ſi navis ex Aſia venerit: ſed quidam Titius decem mihi aureos debens, pro decem illis aureis promiſit mihi dare Stichum, eumdem ſervum 334 ſub eadem conditione. Mortuo teſtatore factaque aditione, paullo poſt legati conditio exſtitit, quæ in ſtipulatione etiam fuerat: & manifeſtum *eſt*, me ex teſtamento dominum Stichi eſſe factum: non poſſum tamquam ex ſtipulatione agere adverſus Titium, Stichum petens, qui mei jam dominii ex teſtamento factus eſt. Sicut enim, ſi ab initio meus eſſet, haud recte in ſti-

71. Sic ſcribo pro vulg. ἐπερωτηθεὶς & Fabrotiano ἐπερωτήθης. G. O. R. 72. τοῦτον τὸν Pith. τοῦτον F. 1. τὸν Στ. τοῦτον τὸν F. 2. 73. οἷον, *ſi navis ex Aſia veneris.* add. F. 74. τοῦ add. F. 75. γενόμενον F.

nn. §. 2. *ſup.* cap. 330. G. O. R.

o. Stichum non petam, ſed quæ mihi decem debebat Titius recte petam. Scholiaſtes: ἀλλὰ λοιπὸν ἀπαιτήσω αὐτὸν τὰ δέκα νομίσματα. FABR.

Periculoſum videtur id ſine diſtinctione admittere. Nam ſi legatum id lege Falcidia minuatur, vel propter non aditam ex teſtamento hereditatem infirmetur, vel quia legatarius ante conditionis eventum deceſſit: abſurdum & iniquum eſſet conditionalem illam ſtipulationem non valere. Hoc igitur exemplum tunc ſolummodo congruum eſt, cum legatum valet ſine ulla diminutione. D. GALT.

Reſpondeo primo loco, Theophilum noluiſſe tironibus moleſtum eſſe, in omnibus ubique exceptionibus proponendis, quibus eorum ingenia torquentur potius, quam veris ſolidiſque juris principiis imbuuntur. Deinde his caſibus non fit res ſtipulantis, quia juri ejus etiam aliquid deeſt, adeoque in rem adhuc agi poteſt, ut Doujatius in Diſſert. ad §. 2. *de Act.* XVIII. §. 17. 18. (quam Excurſus exhibet) abunde probat. Denique cum Scholiaſte dicendum, priorem obligationem de X. reviviſcere, quoniam altera fuit inutilis: idque ipſe ſatis THus ſignificat, quum ait Titium *ex ſtipulatione* conveniri non poſſe: poterit ergo ex antiquo debito; nam quomodo ſtipulatio, quæ nulla eſt, novationem inducere adeoque prius debitum exſtinguere potuit? G. O. R.

p. L. nemo

(καθὰ ἤδη εἴρηται) οὕτως οὐδὲ [p] ἐκεῖνον τὸν κάσον εἰς ἐπερώτησιν ἀγαγεῖν δυνήσομαι, ἐν ᾧ τῆς ἐμῆς γενήσεται δεσποτείας, ὅπερ ἐπὶ τοῦ παρόντος συμβαίνει θέματος.

ſtipulationem deducerem, (ut jam dictum eſt) ita neque illum caſum in ſtipulationem conferre potero, quo mei futurus eſt dominii, quod in præſenti ſpecie evenit.

§. XXII. Ἐπειδὴ δὲ εἴρηται [q], ὅτι 335
σύμφωνον τῇ ἐπερωτήσει εἶναι δεῖ τὴν ἀπόκρισιν, ἐζητήθη κἀκεῖνο, εἰ περὶ ἑτέρου [r] μὲν πράγματος ἐσθ' ὅτε ὁ ἐπερωτήσας, περὶ δὲ ἑτέρου ἐνόησεν ὁ ἐπερωτηθείς· ὁμοίως οὐδεμία [s] συνίσταται ἐνοχή· ὥσπερ εἰ 76 καὶ πρὸς τὸ ἐπερωτηθὲν ὁ ἐπερωτώμενος οὐκ ἀπεκρίνετο· οἷον, ἐὰν ἐπερωτήσω σε, δώσεις μοι Στῖχον; σὺ δὲ περὶ Παμφίλου 77 ὑποπλεύσης ταῦτα λέγεσθαι, ὅντινα Στῖχον 78 ἐνόμιζες ὀνομάζεσθαι.

§. XXII. Quoniam vero dictum eſt, reſponſionem interrogationi conſonantem eſſe debere, quæſitum eſt & illud, ſi de alia forte re ſtipulator, de alia promiſſor ſenſerit: nulla ſimiliter obligatio contrahitur; acſi ad interrogatum promiſſor non reſponderit: veluti, ſi te interrogavero, Dabis mihi Stichum? tu autem de Pamphilo hæc dici ſuſpiceris, quem Stichum nominari credebas.

§ XXIII. Ἡ ἐπὶ αἰσχρᾶς αἰτίας [t] γι- 336
νομένη ἐπερώτησις, ἄχρηστος· οἷον εἴ τις ἀνδροφονίαν ἢ μοιχείαν ἢ ἱεροσυλίαν ἑαυτὸν ποιήσειν 79 ὡμολόγησεν.

§. XXIII. Ex turpi cauſa facta ſtipulatio, inutilis *eſt*: veluti, ſi quis homicidium aut adulterium aut ſacrilegium *ſe* facturum promiſerit.

§. XXIV. Ὑπὸ αἵρεσιν [u] γενομένης ἐπερωτήσεως, εἰ καὶ πρὸ τῆς ἐκβάσεως ταύτης ὁ ἐπερωτήσας τελευτήσῃ, μετὰ ταῦτα ἐξιούσης τῆς αἱρέσεως, ὁ τοῦ ἐπερωτήσαντος κληρονόμος τὴν ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως ἀγωγὴν ἕξει. Τὸ αὐτό ἐστιν, εἰ καὶ ὁ ἐπερωτηθεὶς

§. XXIV. Stipulatione ſub conditione facta, etiamſi ante illius eventum ſtipulator obierit, exſiſtente poſtea conditione, heres ſtipulatoris actionem ex ſtipulatione habebit. Idem eſt, etſi promiſſor obiit & deinde conditio

76. καὶ dele: F. 77. ὑποπλεύσης ante F. 78. ἐνόμισας F. 79. ὁμολογήσει F. Voluitne ὁμολογήσῃ?

p. L. nemo rem ſuam. 87. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

q. §. 5. ſupr. *eod.* [cap. 309.] D. GOTH.

r. L. continuus 137. §. 1. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

s. Scholiaſtes: *σημείωσαι διαφορὰν λεγάτων καὶ ἐπερωτήσεων· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν λεγάτων πλάνη τοῦ σώματος, οὐχὶ ἡ ὁμωνυμία ἀναιρεῖ τὸ λεγάτον· ἐπὶ δὲ τῶν ἐπερωτήσεων, ἐν ᾧ καὶ περὶ τὸ ὄνομα γέγονεν ἡ πλάνη, ἀσύστατος ἡ ἐπερώτησις.* *Error*, inquit, *in corpore, non etiam in nomine, legatum vitiat, ſi de corpore conſtat*, l. 4. D. *de leg.* 1. l. 7. C. *de leg.* error autem in nomine ſtipulationem vitiat. [& hoc legatum à ſtipulatione differt. Verum in ſpecie hujus §. erratum eſt in nomine, & de corpore non conſtitit. Cæterum licet in nomine ſervi erratum ſit, cum de corpore conſtat, valet ſtipulatio, l. 32. D. *de verb. obligat.* Edit. 1.] [Vid. Comment. in Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

t. 24. *Eclog.* 9. ex lib. 43. tit. 1. c. 1: 26. l. generaliter. 26. l. ſi flagitium 123. D. *de verb. obligat.* l. 5. in fin. Cod. *de cond. ob turpem cauſ.* D. GOTH.

Joann. Sareſberienſis Policratici 1. c. 11. *ipſoque jure cautum eſt, ut nulla promiſſio, quæ turpem aut triſtem habeat exitum, impleatur.* FABR. I.

u. Schol. hic notat aliud obtinere in legato ex l. 42. D. *de oblig.* l. 57. D. *de verb. oblig.* FABR.

ερωτηθεὶς ἐτελεύτησεν, εἶτα ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις· ὁ γὰρ κληρονόμος [x] αὐτοῦ οὐδὲν ἧττον ἀπαιτηθήσεται.

ditio exſtitit: namque ab herede ejus nihilominus petetur.

§. XXV. [80] Ὁ ὁμολογήσας τούτῳ τῷ 337 ἐνιαυτῷ [y] ἢ τούτῳ τῷ μηνὶ δώσειν, εἰ μὴ πασῶν τῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἤγουν τοῦ μηνὸς παρελθουσῶν ἡμερῶν, οὐκ ἐναχθήσεται.

§. XXV. Qui hoc anno vel hoc menſe dare promiſit, niſi omnibus anni vel menſis diebus præteritis, non convenietur.

§. XXVI. Ἐὰν ἀγρὸν ἢ οἰκέτην δοῦναι ὁμολογήσῃς, οὐκ εὐθέως ἐναχθήσῃ, εἰ μὴ τοσοῦτον [z] παρέδραμε διάστημα χρόνου, ἐν ᾧ παράδοσις ἠδύνατο γενέσθαι.

§. XXVI. Si agrum aut ſervum dare promiſeris, haud recte convenieris, niſi tantum temporis intervallum præteriit, quo traditio fieri potuit.

80. Artic. ὁ de: F.

x. L. ſi quis ſi Titius. 57. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

Nec mirum, cum & idem ſit in legatis ex heredis parte, l. 64. *de Cond. & dem.* &c. Cujac. DOUJ.

y. L. qui hoc anno 42. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

z. L. interdum 73. D. *de verb. obligat.* l. quod dicimus 105. D. *de ſolutionib.* D. GOTH.

Quia eſt non verbis, at vi ipſa ineſt obligationi tractus temporis. itaque ſi quis fructus futuros, puta vinum vel olivas, ſtipulatus ſit, vinum pendens non recte petet, nec ante olivitatem olivas, eſt quidem pura ſtipulatio, ὁ δὲ βότρυς κρέμαται, καὶ προστεθεῖκεν ἔτι τὸν ἀμπελῶνα ἐκδεχόμενος, ut Plutarchi verbis utar περὶ τοῦ μὴ δεῖν δανείζεσθαι [fin.] FABR. I.

[ΠΕΡΙ ΕΓΓΥΗΤΩΝ [a].]

DE FIDEJUSSORIBUS.

ΤΙΤΛΟΣ Κ.

TITULUS XX.

ΥΠὲρ τοῦ ἐπερωτωμένου [b] εἰώθασιν ἕτεροι γίνεσθαι ἔνοχοι, οἵτινες [c] fidejuſſores, τουτέστιν [d] ἐγγυηταὶ, προσαγορεύονται, οὓς [1] οἱ ἄνθρωποι εἰώθασι προσλαμβάνεσθαι, φροντίδα τιθέμενοι [e] τοῦ ἐν ἀσφαλεστέρᾳ τάξει αὐτοῖς εἶναι τὸ συνάλλαγμα. 338

PRo promiſſore ſolent alii obligari, qui FIDEJUSSORES adpellantur, quos homines accipere ſolent, curam agentes, ut ſecuriori loco ipſis ſit contractus.

§. I.

§. I.

1. οἱ de: F.

a. περὶ ἐγγυητῶν καὶ ἀντιφωνητῶν de fidejuſſoribus, & ſponſoribus 3. Harmen. 6. 7. *Eclog.* 14. & Titul. Digeſt. & Cod. *de fidejuſſorib.* D. GOTH.

b. Fidejuſſor pro debitore obligatur, l. 56. §. 1. D. *de fidej.* FABR. I.

c. Obligamur proprio nomine vel alieno. Hoc qui facit ἐγγυητὴς dicitur 52. *Ecloga* 1. c. 1. in f. Formula fidejubendi vid. apud 2. Gaj. 9. §. 3. D. GOTH.

Fidejuſſores, id eſt, auctores credendi, Donato, prædes, vades, fidedictores, ſponſores, adpromiſſores. FABR. I.

d. Idem

§. I. Ἐν πάσαις δὲ ταῖς ἐνοχαῖς παραλαμβάνεσθαι εἰώθασιν οἱ ἐγγυηταὶ, τουτέστιν εἴτε [2] re, εἴτε verbis, εἴτε litteris, εἴτε conſenſu συστῇ. Ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνό ἐστιν ἡμῖν ἐν διαφορᾷ· πότερον πολιτικὴ ἢ φυσικὴ ὕπεστιν ἐνοχὴ, ᾗ προστίθεται ὁ ἐγγυητής. Τί δὲ τοῦτο ἐστὶν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ἔχε ταῦτα ὡς ἐν προθεωρίᾳ· τῶν ἐπερωτήσεων [f] αἱ μὲν εἰσι πολιτικαὶ, αἱ δὲ φυσικαί· πολιτικαὶ μὲν, ἐξ ὧν τίκτονται αἱ ἀγωγαὶ, [3] αἱ κινούμεναι κατὰ τοῦ ἐνόχου γινομένου, καταδικάζεσθαι αὐτὸν [4] παρασκευάζουσι· [g] καὶ καταβολὴ γινομένη ἐξ αὐτῶν οὐκ ἐπιδέχεται ῥεπετιτίονα· εἰ γὰρ ἄκων ὁ γενόμενος ὑπεύθυνος ἀπαιτεῖται, [5] καταβαλὼν οὐ δυνήσεται ῥεπετιτεύειν· Φυσικαὶ δέ εἰσιν, αἵτινες οὐδὲ ἀγωγὴν [h] τίκτουσιν, οὐδὲ καταδίκην ἐπάγουσι· δύο [i] μέντοι γνωρίσματά ἐστιν εὑρεῖν ἐν αὐταῖς, τὸ τὴν καταβολὴν [6] γινομένην [k] μὴ ἐπιδέχεσθαι ῥεπε-

§. I. In omnibus autem obligatio-
nibus fidejuſſores adſumi ſolent, id
eſt, ſive re, ſive verbis, ſive litteris,
339 ſive conſenſu conſtet. Sed neque hoc
differentiam nobis facit, utrum civi-
lis, an naturalis ſit obligatio, cui fi-
dejuſſor adjicitur. Quid vero hoc
ſit, neceſſe *erit* dicere. Habe hæc
in modum prævia contemplationis:
Stipulationum aliæ ſunt Civiles, aliæ
Naturales: Civiles quidem, ex qui-
bus actiones naſcuntur, quæ adverſus
340 obligatum motæ, efficiunt ut conde-
mnetur: ac ſolutio ex iis facta repe-
titionem haud recipit: nam ſi ab reo
invito *quid* exigitur, *is* ſolvens repe-
tere non poterit. Naturales autem
ſunt, quæ neque actionem pariunt,
neque condemnationem inferunt. Duo
tamen inſignia in his invenire licet;
ſcil.

2. ῥε-βέρβις-λίττερας-κονσένσο Baſ. κονσένσο Pariſ. [promiſcue Lugd. & Goth.] κονσένσῳ Lovan. Tum *literis* F. 1. *litteris* F. 2. Hæc omnia per hunc & reliquos titulos cum Fabroto Latine ſcribere maluimus, ut & ſimilia. 3. αἱ ante hanc. 4. παρασκευάζουσαι ante F. 5. ὁ ad: F. 2. male. 6. τὴν γιν. F. 2.

d. Idem 7. *Eclog.* 14. ex lib. 26. tit. 1. c. 1. l. 1. & 8. §. 1. D. *de fidejuſſoribus.* D. GOTH.

e. Fidejuſſores & pignora, ſponſionum fideiq. ſunt vincula, l. 9. in fin. D. *de ſupell. leg.* Sen. de Benef. 7. c. 14. ut ſi reus defectus ſit facultatibus, creditor à fidejuſſore ſuum conſequatur. Quintil. Decl. 273. & plerumque tamen periculoſa, ac lubrica eſt ejuſmodi cautio, Chryſoſtom. Homil. 56. in Matth. FABR. I.

f. Ego ſi hunc locum tranſtuliſſem, pro ἐπερωτήσεων legiſſem ἐνοχῶν: aut ſi Græcam vocem retinere voluiſſem, quo minor offenſa eſſet, eam nomine *pactionum* expoſuiſſem.

NANN. *in Apolog.* §. 11.

Melius erat *Obligationum*, nam de iis agitur.

CURT. *in Antverp.* 1539.

Ἀντὶ τοῦ, ἐνοχῶν. FABR.

Videtur autem THus, quum totus cum Imperatore ſuo in ſtipulationum materia adhuc verſaretur, aliud lingua pronuntiaſſe, aliud apud animum voluiſſe. Verſionem tamen non magis, quam aut Curt. aut Fabr. mutare ſuſtinui, quia res eſt mali exempli. G. O. R.

g. Omnia iſta [καὶ καταβολὴ - - - - οὐ δυνήσεται ῥεπετ.] a ſuo loco detorta ſunt: nam quod naturali debito aſſignandum eſt, civili attribuit: reponenda autem ſunt poſt verbum ἐπάγουσι. Cæterum ἄκων in ἑκὼν [ἑκὼν] mutandum: alioqui ſententia non conſtat. P. NANN.

Hunc locum aliqui invertunt, eo (ut videtur) offenſi, quod dicat TH. ex ſolutione ejus, quod jure civili quis debet, repetitionem non præſtari. Quo quid verius dici potuit? quamvis id civilis obligatio cum naturali obligatione commune habeat.

J. CURT.

Vide nunc Apolog. *Nannii* §. 11. *Excurſu* v. & de ἄκων Viglii *Epiſt.* 3. ibid. G. O. R.

h. Ex naturali obligatione nec petitio eſt, nec repetitio, l. 16. §. 2. D. *de fidej.* l. 10. D. *de oblig.* l. 3. §. ult. D. *quod quiſque jur.* quia creditor debitum ſibi recepiſſe videtur, d. §. 2. FABR.

i. L. fidejuſſ. 16. §. naturales 14. D. *de fidejuſſ.* D. GOTH.

k. L. 6. in fin. l. 7. D. *de fidejuſſor.* D. GOTH.

ῥεπετιτίωνα, καὶ τοὺς δοθέντας ἐγγυητὰς φύσει καὶ νόμῳ κρατεῖσθαι· κανὼν γάρ ἐστιν 341
ὁ λέγων, ὧν οἱ πρωτότυποι φύσει κρατοῦνται, τούτων οἱ ἐγγυηταὶ καὶ φύσει καὶ νόμῳ ἐνέχονται· τοιοῦτός [7] ἐστιν ὁ πούπιλλος [l] ſine tutoris auctoritate δανεισάμενος· αὐτὸς μὲν γὰρ φύσει κρατεῖται· ὁ δὲ ἐγγυησάμενος αὐτὸν καὶ φύσει καὶ νόμῳ.

ſcil. quod ſolutio facta repetitionem non recipiat, & quod fidejuſſores dati natura & lege teneantur. Eſt enim regula dictitans, Quorum principales natura tenentur, horum fidejuſſores & natura & lege tenentur. Hujusmodi eſt pupillus ſine tutoris auctoritate mutuatus: ipſe enim natura tenetur; ſed pro eo fidejubens & natura & lege.

Ἐπειδή σοι ταῦτα προτεθεώρηται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον· εἰρήκαμεν, ὅτι οὐ μόνον ἐπὶ πολιτικαῖς ἐνοχαῖς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φυσικαῖς [m] ὀρθῶς ἐγγυητὴς παραλαμβάνεται· φυσικὰς δὲ λέγω ἐνοχάς, οἷον 342
ἐὰν ὁ οἰκέτης [n] ἔνοχος γενόμενος τῷ μὴ δεσπότῃ, ἢ καὶ τῷ δεσπότῃ, (φυσικῶς δηλονότι, οὐδὲ γὰρ ἐννόμως [o] ἐνδέχεται) δῷ ἐγγυητὴν, εἴτε τῷ ἐξωτικῷ εἴτε τῷ οἰκείῳ δεσπότῃ, ὑπὲρ ὧν ἐποφλήσει αὐτῷ [8] πραγμάτων· κρατεῖται οὖν ὁ ἐγγυητὴς καὶ φύσει καὶ νόμῳ, διὰ τὸ τὸν πρωτότυπον, τουτέστι τὸν οἰκέτην, φύσει κατέχεσθαι.

Poſtquam tibi hæc ſunt præcognita, vide reliquum argumentum. Diximus, non ſolum in civilibus ſed etiam in naturalibus obligationibus fidejuſſorem recte accipi. Naturales autem dico obligationes, veluti ſi ſervus obligatus non domino, aut etiam *ipſi* domino, (naturaliter ſcilicet, nec enim civiliter poteſt) fidejuſſorem det, ſive extraneo ſive domino ſuo, pro rebus quas ei debebat: tenetur ergo fidejuſſor & natura & lege, quoniam principalis, id eſt ſervus, natura obligatur.

§. II.

§. II.

7. *ἐστιν* de: F. ante quem Gr. ſcribebatur, *εἶεν τουτέστιν αὐκτοριτάτι.* 8. *προγμάτων* de: F. 2.

Schol. *τουτέστιν, ἐὰν καταβάλλῃ ὁ πούπιλλος, ἢ ὁ υἱὸς τῷ πατρί, οὐ δύναται ῥεπετιτεύειν, ἐπειδὴ φυσικῶς χρεώστης ἐστίν.* de pupillo, v. quod mox adnotavit Schol. de filio, v. leg. frater 38. §. 1. D. *de cond. ind.* FABR.

Latine: *hoc eſt. ſi ſolverit pupillus, vel filius patri, repetere non poteſt: quia naturaliter eſt debitor.* G. O. R.

l. Quod TH. ait, pupillum ſine tutore mutuam pecuniam accipientem naturaliter tantum obligari, ad obligationem quæ juris gentium non eſt, ſed ex conſenſu venit, nos referimus: nam jure natura i, quod gentium appellatur, nec quidem mutuum accipiendo tenetur, l. pupillus D. *de Action.* & l. quod pupill. [41.] *de Condict. indeb.* niſi locupletior factus ſit: nam tunc civiliter etiam teneretur, l. 5. D. *de Auth. tut.* Scio alios aliter leges contrarias in hoc argumento conciliare, quos alibi refello. §. pupillus ſup. *de Inutil.* & ſup. *Quib. alien. lic.* EG. BARO.

De fidejuſſore pupilli, & ſimilium vide l. Marcellus 25. D. *de fidejuſſoribus.* D. GOTH.

Schol. *τυχὸν γὰρ ὁ πούπιλλος χωρὶς τοῦ ἐπιτρόπου αὐτοῦ ἐδανείσατο, καὶ ἐγένετο ἄκων φύσει ὑπεύθυνος· ἐὰν γὰρ δαπανήσῃ αὐτὰ κακῶς, οὐκ* [l. *οὐχ*] *ἕξει ὁ δανείσας αὐτοῦ τὴν ἐπανάληψιν· εἰ δὲ πλουσιώτερος γίνεται,* [f. *γένηται*] *εἰς ὃ ἐγένετο πλουσιώτερος, καταδικάζεται· εἰ δὲ καὶ καταβάλλῃ τῷ δανειστῇ ἐγνωσμένως, οὐκ ἀναλαμβάνει αὐτὸ, ὡς φύσει χρεωστούμενον.* Pupillus igitur non aliter obligatur naturaliter, quam ſi locupletior factus ſit, eoque nomine conveniri poteſt ex conſtitutione D. Pii. & convenienter ſi pupillus ſolverit, repetitio ceſſat, quia naturâ debuit. FABR.

Latine: *Forte enim pupillus ſine tutore ſuo mutuum accepit, & invitus natura obligatus eſt. Nam ſi illud male conſumſerit,* creditor *dans non habebit repetitionem: ſi autem locupletior factus ſit, in quantum locupletior factus eſt, condemnatur. Quod ſi volens creditori ſolvat, non recipit, quippe natura debitum.* G. O. R.

m. L. 50.

§. II. Οὐ μόνον αὐτὸς ὁ ἐγγυητὴς ἔνο- 343
χος γίνεται, ἀλλὰ καὶ τελευτήσας [p] ἔνο-
χον τὸν οἰκεῖον καταλιμπάνει κληρονόμον.

§. II. Non modo ipſe fidejuſſor obligatur, ſed etiam defunctus heredem ſuum relinquit obligatum.

§. III. Δύναται δὲ ὁ ἐγγυητὴς καὶ 9 προλαμβάνειν [q] τὴν ἐνοχὴν ἐκείνου, ὃν ἐγγυᾶται· οἷον, μέλλων δανείζεσθαι παρά τινος, πρὸ τῆς τοῦ συναλλάγματος συστάσεως δέδωκας ἐγγυητὴν, ἢ καὶ μετὰ 10 συστῆναι [r] τὸ συνάλλαγμα, ἐγγυήσω με.

§. III. Poteſt autem fidejuſſor & obligationem ejus, pro quo fidejubet, præcedere: veluti, *tu* mutuari a quo volens, fidejuſſorem dediſti ante celebrationem contractus; aut etiam poſt celebratum contractum pro me fidejuſſiſti.

§. IV. 11 Τότε εἰ πλείονες γένωνται ἐγ- 344
γυηταὶ, ὅσοι ἂν τὸν ἀριθμὸν ὦσιν, οὐκ εἰς μέρος, ἀλλὰ ἕκαστος αὐτῶν εἰς ὁλόκληρον κατέχεται, ὥστε ἐλευθέραν εἶναι παῤῥησίαν [s] τῷ κρεδίτωρι, καθ' οὗ βούλεται, χωρεῖν εἰς ὁλόκληρον. Ἀλλ' ἐξ ἐπιστολῆς Ἀδριανοῦ τοῦ βασιλέως [t] ἀναγκάζεται ὁ κρεδίτωρ ἕκαστον ἐγγυητὴν, εὔπορον ὄντα ἐν καιρῷ προκατάρξεως, τὸ ἀναλογοῦν ἀπαιτεῖν· ὅθεν εἴ τις τῶν ἐγγυητῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ ἄπορος εὑρεθῇ, ἡ τούτου ἀπορία τοὺς συνεγγυητὰς βαρύνει· οἷον ε' ἦσαν ἐγγυηταὶ ρ' 345
ἐποφειλομένων νομισμάτων· εὔποροι μὴ ὄντες πάν-

§. IV. Si quando plures ſint fidejuſſores, quotquot numero fuerint, non in partem, ſed quiſque eorum in ſolidum tenetur, ut libera ſit creditori facultas, adverſus quem in ſolidum agere velit. Sed ex epiſtola Adriani Cæſaris cogitur creditor a quoque fidejuſſore, qui locuples ſit litis conteſtatæ tempore, ratam *portionem* petere. Unde ſi quis fidejuſſorum illo tempore egenus inveniatur, hujus egeſtas confidejuſſores gravat: veluti, quinque erant fidejuſſores centum aureorum qui de-

9. περὶ ante F. 10. τὸ ad: F. 11. Τότε de: F. 2. cum Curt. Legendum videtur Εἰ ποτε. G. O. R.

m. L. 50. §. etiam, D. *de pecul.* denique omni obligationi fidejuſſor accedere poteſt, l. 1. D. *de fidejuſſ.* itaque pro debitore deportato fidejuſſor accipi non poteſt, quaſi tota obligatio contra eum extincta ſit, l. 47. *eod.* id eſt, tam civilis, quam naturalis: in ſumma fidejuſſio acceſſio ſit. FABR. I.

n. Servus naturaliter obligatur, l. 50. §. etiam, D. *de pecul.* adeo ut dominus recte fidejuſſorem à ſervo ſuo accipiat, l. 70. §. adeo, D. *de fidej.* FABR. I.

o. Schol. διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτὸν δεκτὸν δικαστηρίου· ἀπρόσωπος γάρ. FABR.

Id eſt, ut JCti loquuntur, quia perſonam ſtandi in judicio non habet. G. O. R.

p. L. poteſt 4. §. 1. D. *de fidejuſſ.* 2. Gaj. 9. §. 3. verſ. *&* *non ſolum.* D. GOTH.

q. Futuræ, ut præcedenti, obligationi fidejuſſor adhiberi poteſt, l. 6. in fin. D. *eod.* hoc eſt præcedere & ſubſequi obligationem poteſt, qua parte differt à mandatore & conſentiente pro alio. Ille obligationem tantum præcedere, non ſubſequi, l. 12. §. ſi poſt 14. D. *mandati.* hic ſubſequi, non præcedere ſolet, l. 1. D. *de pecunia conſtituta.* D. GOTH.

Fidejuſſor obligationem præcedere poteſt, l. 6. §. 1. D. *de fidej.* l. 35. D. *de judic.* l. 50. D. *de pecul.* fidejuſſoris tamen obligatio acceſſionis & ſequelæ locum ſemper obtinet, l. 93. D. *de ſolut.* aliquando tamen præcedit fidejuſſio, quæ ſequi non poteſt: exempli cauſa, ante nuptias poteſt dari fidejuſſor dotis, Conſtant Harmenop. Epitomar. lib. 4. t. 8. §. 9. poſt nuptias tamen manente matrimonio fidejuſſor dotis datus non obligatur, l. 1. & 2. C. *ne fidejuſſ. dot. dent.* FABR. I.

r. Interjecto tempore fidejuſſor intervenire poteſt, l. 32. §. 2. D. *de fidej* FABR. I.

s. Jus hoc vetus fuit. 2. Gaj. 9. §. 3. in fin. Adde quæ ſcripſi ad l. inter fidejuſſores 25 *de fidejuſſoribus.* D. GOTH.

t. De epiſtola D. Hadriani, vide d. l. 26. l. ult.

πάντες ἐνήγοντο εἰς ἀνὰ κ´ [12]· ἀπορήσαντος δὲ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, ἡ ἀπορία τοῖς λειπομένοις ζημίαν προσφέρει· οὐκ ἔτι γὰρ πρὸς κ´ οἱ δ´, πρὸς κέ δὲ ἀπαιτηθήσονται. Οὐκοῦν εἰ μετὰ τὴν προκάταρξιν ἕνα ἀπορῆσαι συνέβη, ἡ τούτου ἀπορία τῷ δανειστῇ, οὐ μὴν τοῖς [13] ἐγγυηταῖς προσαύξει ζημίαν.

debebantur: ſi quidem omnes eſſent locupletes, convenirentur ſinguli in *aureos* xx. uno autem ex illis deficiente, egeſtas *ejus* reliquis damnum adfert: neque enim ab illis quatuor *aurei* viceni, ſed viceni quini exigentur. Itaque ſi poſt litis conteſtationem evenerit ut unus deficiat, hujus egeſtas creditori, non autem fidejuſſoribus damnum adauget.

Εἰ δὲ καί τις καθ᾽ ἑνὸς τῶν συνεγγυητῶν 346 χωρήσας, τὸ ὁλόκληρον λάβῃ, τοῦτο αὐτὸν μόνον ἀδικεῖ τὸν ἀπαιτηθέντα· οὔτε γὰρ κατὰ τῶν συνεγγυητῶν ἔχειν τινὰ ἀγωγὴν συγκεχάρηται, οὐδὲ κατὰ τοῦ πρωτοτύπου ἰσχυρῶς κινήσει, ἀπόρου ὑπάρχοντος· καὶ δίκαιός ἐστιν ὁ τοιοῦτος ἐγγυητὴς ἑαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ὁπότε ἐναγόμενος ἠδύνατο βοηθῆναι ἐκ τῆς Ἀδριανοῦ ἐπιστολῆς [x], καὶ παρασκευάσαι, ἵνα ἐξ ἴσου τοῖς συνεγγυηταῖς ἀπαιτηθῇ.

Sed &, ſi quis adverſus unum confidejuſſorum agens, ſolidum acceperit, hoc ipſum ſolum lædit a quo petitum fuit: neque enim adverſus confidejuſſores aliquam habere actionem conceſſum eſt, neque adverſus principalem qui egens eſt, valide aget: & hujuſmodi fidejuſſor ſe ipſe debebit culpare, quum conventus ex Adriani epiſtola adjuvari potuiſſet, atque curare ut ex æquo *cum* confidejuſſoribus ab ſe peteretur.

§. V. Οἱ ἐγγυηταὶ οὕτως ἔνοχοι γίνεσθαι 347 οὐ δύνανται· ὡς πλέον ἢ αὐτοὺς ἐποφείλειν, ἤπερ ἐποφείλει ἐκεῖνος, ὑπὲρ οὗ γεγόνασιν ἔνοχοι· καὶ γὰρ ἡ τῶν ἐγγυητῶν ἐνοχὴ [14] acceſſio εἶναι λέγεται, [z] τουτέστι παρακολούθημα ἤτοι ἐφόλκιον τῆς πρωτοτύπου ἐνοχῆς· οὐ δύναται δὲ

§. V. Fidejuſſores ſic obligari nequeunt, ut plus ipſi debeant, quam is debet, pro quo obligati ſunt. Etenim fidejuſſorum obligatio dicitur acceſſio eſſe, id eſt ſequela ſive appendix obligationis principalis. Non poteſt autem

12. ἐν. ad: F. 2. 13. συνεγγ. F. 14. acceſſiων εἶ, F. & deinde ἀκκεσσίων idem.

ult. C. *de conſtituta pecunia.* Paul. 1. Sent. 20. §. 1. D. GOTH.

u. Onus obligationis integrum cæteri non excipient, l. 51. §. cum inter, D. *de fidej.* FABR. I.

x. Nam inter fidejuſſores obligatio ipſo jure non dividitur, l. 26. *eod.* FABR. I.

y. L. Græce 8. §. illud. 7. l. hi qui 34. l. ſi ita 42. D. *de fidejuſſorib.* D. GOTH.

Contra juris formam in duriorem conditionem fidejuſſor accipitur, l. 49. in fine, & l. 70. *eod.* FABR. I.

z. Unde acceſſionis loco promittere dicuntur, l. 34. D. *eod.* D. GOTH.

a. Secundum plurium ſententiam fidejuſſor omnino non obligatur, l. 8. §. illud *eod.* id eſt, in totum, ſive in decem. ergo in quinque, rejecta eorum qui contra putabant ſententia, quod innuitur ibidem, verbo *placuiſſe.* FABR. I.

b. Adde §. 33. verſ. plus autem inſ. *de actionibus.* l. ſolidum 85. D. *de ſolutionibus*, l. 12. in fin. D. *de verb. obligat.* D. GOTH.

Conditioni ineſt tempus. qui igitur pure promittit, plus debet: nam & tempore augetur obligatio, apud Juſtinian. igitur legend. *non ſolum enim*, ut hic. FABR.

c. Adde

δὲ ἐν τῇ acceſſione εἶναι πλέον, ἤπερ ἐστὶν ἐν τῇ πρωτοτύπῳ δίκῃ· ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἵνα ἧττον ἐποφλήσωσιν, ἔνοχοι γίνεσθαι δύνανται· διὰ τοῦτο ἐὰν ὁ πρωτότυπος, τουτέστιν ὁ δεβίτωρ, δέκα χρυσοῦς δώσειν ὁμολογήσῃ, πέντε [15] αὐτοὶ ἰσχυρῶς ἐπερωτῶνται· 348
τοῦ δὲ πρωτοτύπου πέντε ἐπερωτηθέντος, οὐ καλῶς ὁ ἐγγυητὴς ἐπὶ δέκα [a] παραλαμβάνεται· ὁμοίως ἐὰν ὁ πρωτότυπος πούρως ἐπερωτηθῇ, ὁ fidejuſſor ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερωτᾶσθαι δύναται.

Ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου, τοῦ πρωτοτύπου ὑπὸ αἵρεσιν ἐπερωτηθέντος, ὁ ἐγγυητὴς ὑπὸ αἵρεσιν μὲν ὀρθῶς, πούρως δὲ οὐ δεόντως ἐπερωτᾶται· [16] οὐ γὰρ μόνον ἐν ποσότητι, ἀλλὰ καὶ ἐν χρόνῳ [b] τὸ πλέον καὶ ἧττον νοεῖσθαι χρή· πλέον γάρ ἐστι τὸ εὐθέως τί ποτε δοῦναι, ἧττον δὲ τὸ μετὰ χρόνον [17] δοῦναι.

§. VI. Ὁ ἐγγυητὴς καταβαλὼν ὑπὲρ 349
τοῦ πρωτοτύπου, ἐπὶ ἀναλήψει τῶν δεδομένων ἕξει κατ' αὐτοῦ τὴν mandati [c] ἀγωγήν.

§. VII. Ἑλληνιστὶ [d] ὁ fidejuſſor ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οὕτως ὁμολογεῖ, Τῇ ἐμῇ πίστει κελεύω, [18] λέγω, θέλω ἤγουν βούλομαι· εἰ δὲ καὶ τὸ [e] Φημὶ [19] εἴπῃ, ὁμοίως ἐστὶν, ὥσπερ εἰ εἶπε Λέγω.

§. VIII.

tem in acceſſione plus eſſe quam eſt in cauſa principali. Ex contrario, ut minus debeant, obligari poſſunt: idcirco ſi principalis, id eſt debitor, decem aureos dare promiſerit, illi recte quinque promittunt: ſed principali quinque promittente, non recte fidejuſſor in decem accipitur: ſimiliter ſi principalis pure promiſerit, fidejuſſor ſub conditione promittere poteſt.

Item ex contrario, principali ſub conditione promittente, fidejuſſor ſub conditione quidem recte, pure autem non legitime promittit. Nec enim in quantitate ſolum, ſed etiam in tempore, plus & minus intelligi oportet: namque plus eſt, ſtatim aliquid dare, minus autem poſt tempus dare.

§. VI. Fidejuſſor ſolvens pro principali, ad repetitionem datorum adverſus eum mandati actionem habebit.

§. VII. Græce fidejuſſor ut plurimum ſic promittit: Τῃ εμῃ πιστει κελευω, λεγω, θελω ηγουν βυλομαι, [*id eſt Fide mea jubeo, dico, volo ſive cupio.*] ſed & ſi Φημι dixerit, perinde eſt ac ſi dixerit λεγω.

§. VIII.

15. αὐτὸς ἰσχ. ἐπερωτᾶται F. 2. inconſiderate ob præced. 16. οὐδὲ γὰρ F. 17. δεδῶναι F. 2.
18. λέγω ex F. addo. 19. εἴπῃ. F. 2.

c. Adde l. 6. §. 2. l. 40. l. 53. D. *mandati*. D. GOTH.

Fidejuſſor qui ſolidum ſolvit, habet adverſus reum regreſſum, l. 5. D. *de liber. leg.* id eſt, habet actionem mandati. ei autem qui pro abſente fidejuſſit, datur actio negotiorum geſtorum, l. 20. §. 1. D. *mand.* FABR. I.

d. L. Græce 8. D. *de fidejuſſoribus*. Nec tantum Latine. Fit autem Latine hunc in modum, *Iſtum fide tua eſſe jubes? Fide mea eſſe jubeo* 2. Gaj. 9. §. 3. D. GOTH.

Græco ſermone concipi poteſt fidejuſſio, cum ſermone eodem ſtipulatio concipi poſſit: nam fidejuſſio per ſtipulationem fit, l. 12. C. *eod.* Latine autem fidejuſſor ita accipitur: iſtum fide tua eſſe jubes? fide mea eſſe jubeo. Caj. inſt 2. t. 9. itaque fidejuſſor dicitur reum principalem in fide ſua ſuſcipere, l. pen. C. *eod.* FABR. I.

e. Placeret legendum eſſe [& in THo & apd Juſtin. pro φημὶ] τί μὴν· *quidni?* quæ particula in ſtipulatione Latina egregiam quæſtionem complectitur, l. 1. §. ſi quis ita D. *de V. O.* ſed quia textuum

§. VIII. Ἐπὶ τῶν ἐπερωτήσεων τῶν ἐγγυητῶν ἰστέον ἐστὶν, ὅτι ὅπερ δήποτε εἴη γεγραμμένον ὡς γενόμενον, περιλήψει γεγενῆσθαι δοκεῖ. Διὸ ὡμολόγηται, [20] εἴ τις ἑαυτὸν ἔγραψεν ἐγγυήσασθαι, [21] δοκεῖν πάντα [f] τὰ εἰωθότα πεπρᾶχθαι· οἷον, τὸ ἐπερωτᾶσθαι αὐτὸν ὡς ἐγγυητὴν, καὶ αὐτὸν ἀκολούθως ὡμολογηκέναι. 350

§. VIII. In ſtipulationibus fidejuſſorum ſciendum eſt, quodcumque ſcriptum eſt tamquam actum, *id ex* præſumtione actum videri. Ideo in confeſſo eſt, ſi quis ſe ſcripſerit fidejuſſiſſe, omnia ſolemnia videri acta: veluti, ipſum ut fidejuſſorem interrogatum fuiſſe, & ipſum conſequenter promiſiſſe.

20. ὡς ad: F. 2. 21. δοκεῖ ante F.

textuum correctio, tanquam maxime perniciosa, vitanda eſt: ſatius videtur id omne veterum uſui ac ſolemnitati imputare, &c. D. GALT.

Quoties in hunc locum incido, invertendum eum potius judico: verius enim dixiſſet Juſtin. atque adeo Ulp. in l. 8. *eod.* „ Sed & ſi λέγω dixe„ rit, pro eo erit, atque ſi dixerit φημί". quia λέγω ſimpliciter eſt *loquor*, *dico*, *diſſero*; φημὶ autem *ajo*, *adfirmo*, *promitto*. G. O. R.

f. Similis eſt περίληψις. §. 16. ſup. *de inutilibus ſtipulationibus*. D. GOTH.

L. 30. D. *de verb. obligat.* FABR. I.

[ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΓΡΑΜΜΑΣΙΝ ΕΝΟΧΗΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΑ.

Μετὰ τὴν [1] re, καὶ τὴν verbis, εἴπωμεν περὶ τῆς litteris. Ἡ δὲ litteris τὸ παλαιὸν τοιοῦτον ἐπεδέχετο ὅρον· litteris ἐστὶ, τὸ παλαιὸν χρέος εἰς καινὸν δάνειον [a] μετασχηματιζόμενον [2] ῥήμασι καὶ γράμμασι τυπικοῖς. Εἰ γάρ τις ἐχρεώστει μοι [b] ἑκατὸν νομίσματα ἀπὸ ἀγορασίας 351

DE LITTERARUM OBLIGATIONE.

TITULUS XXI.

POſt *obligationem* aut re aut verbis *contractam*, dicamus de litterarum *obligatione*. Litterarum autem *obligatio* olim hanc recipiebat definitionem: litterarum *obligatio* eſt, vetus debitum per verba & ſcripta ſolemnia transformatum in novum creditum.

1. Vide lect. 2. ſuper. tit. 2. ῥήματι καὶ γράμματι τυπικῷ ante F.

a. Hoc modo novabatur obligatio in obligationem nominum, ut in *l. pen. C. Theod. de denunt. vel edit reſcr.* „ Si quis debiti, quod vel ex fœnore, vel „ mutuo data pecunia ſumpſit exordium, vel ex alio „ quolibet titulo, in literarum obligationem facta „ cautione translatum eſt", &c. Mich. Pſell. Synopſ. v. 159. τῆς δ' ἐνοχῆς τῆς literis ἀγωγὴ novatio, *τὸ χρέος μεταφέρουσα τὸ παλαιὸν εἰς νέον.* vide ſupra *de jur. nat.* §. 2. FABR.

Locum Theod. Cod. (qui de cautione tantum chirographaria agat) huc male trahi, judicat Jac. Gothofr. qui conſulatur Tom. I. pag. 120. G. O. R.

b. Quæ hunc in modum perficitur literarum obligatio, fit à contractu ad alium contractum, ſeu à re ad rem: ſed & alia quoque forma conſtituebatur, aut enim à re in perſonam aut à perſona in perſonam fiebat, qua de re vide Gajum lib. 2. tit. 9. §. 13. D. GOTH.

c. Interponebatur igitur ſtipulatio. Val. Maxim. lib. 8. c. 2. *C. Viſeilius Varro gravi morbo correptus trecenta milia numum ab Otacilia Laterenſi, cum qua commercium libidinis habuerat, expenſa ferri ſibi paſſus*

σίας ἢ μισθώσεως ἢ δανείσματος ἢ ἐπερωτήσεως, (πολλαὶ δὲ τῶν χρεῶν περιφάσεις) ἐβουλόμην δέ σε τοῦτον ὑπεύθυνον ποιῆσαι τῇ litteris ἐνοχῇ, ἀνάγκη ἦν 3 τυπηρὰ λέγειν καὶ γράφειν τὰ ῥήματα πρὸς αὐτὸν, ὃν ἔνοχον ἐβουλόμην τῇ litteris ποιῆσαι ἐνοχῇ· Ἦν δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα, ἅτινα καὶ ἐλέγετο καὶ ἐγράφετο· 4 Τοὺς ἑκατὸν χρυσοῦς, c οὓς ἐμοὶ ἐξ αἰτίας μισθώσεως χρεωστεῖς, σὺ ἐκ συνθήκης καὶ ὁμολογίας δώσεις τῶν οἰκείων γραμμάτων 5; εἶτα ἐνεγράφετο, ὡς ἀπὸ τοῦ ἐνόχου ἤδη γενομένου ἐκ τῆς μισθώσεως, ταῦτα τὰ ῥήματα· 6 Ἐκ τῆς συνθήκης ὀφείλω τῶν οἰκείων γραμμάτων 7. Καὶ ἡ μὲν προτέρα 8 ἐνοχὴ ἀπεσβέννυτο, καινοτέρα d δὲ ἐτίκτετο, τουτέστιν ἡ litteris· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ἐν γράμμασιν εἶναι τὴν ὀνομασίαν ἐδέξατο.

Σή-

ditum. Nam ſi quis centum mihi aureos debebat ex emtione vel locatio-
352 ne vel mutuo vel ſtipulatione, (multæ autem ſunt debitorum cauſæ) *ego* que hunc vellem litteris obligatum *mihi* reddere: neceſſe erat ſolemnia verba dicere & ſcribere ad eum, quem litteris obligare *mihi* volebam. Erant autem hæc verba, quæ & dicebantur & ſcribebantur: Centum aureos, quos mihi ex cauſa locationis debes, tu ex conventione & confeſſione litterarum tuarum dabis? Deinde adſcribeban-
353 tur, ut ab eo qui jam ex locatione obligatus eſſet, hæc verba: Ex conventione debeo litterarum mearum. Et prior obligatio exſtinguebatur, nova autem, id eſt litterarum, naſcebatur. Hæc vero ex eo quod in ſcriptis conſiſteret, adpellationem accepit.

Sed

3. ταῦτα ante F. Tum ſequens τὰ delerem. 4--5. Pro Græcis (in quibus χρυσοῦς ſcripſi cum Lovan. pro vulg. χρυσίους) Pith. ac F. hæc Latina habent: *Centum aureos, quos mibi ex cauſa locationis debes, expenſos tibi tuli?* 6--7. Pith. & F. ſimiliter: *Expenſos mibi tuliſti.* 8. ἥτις ἦν ad: F.

ſus eſt. & mox: *quos ut fronte inverecunda, ita inani ſtipulatione captaverat.* inanem ſtipulationem appellare videtur, quam nullus titulus debendi præceſſerat, niſi forte inanem vocet, ex qua jure agi non poteſt. FABR. I.

d. De hac nominum & litterarum obligatione veteri Hotomanus in *Comment. Inſt. h. t.* Rævardus III. *Varior.* 1. Rad. Fornerius II. *Rerum quotid.* 7. B. Briſſon. VI. *de Formulis R. P.* Cl. Salmaſius tam L. 1. *de Uſuris* 6. quam L. 11. *de modo Uſurar.* 10. & Jac. Oiſelius *ad Caji Inſtit.* pag. 161. ſqq. fuſius agunt, quam ut verba eorum hic locum inveniant; (niſi quod ex Oiſelio deinde aliqua ad THum maxime facientia pro inſtituto omittere non poſſum) maxime quum Gundlingianam ea de re diſſertationem, Latine ex L. Teutonica a me verſam, in *Excurſu* XVII. ſubjungere eſt animus. G. O. R.

Novari olim ſolebat obligatio vel in verborum obligationem §. 1. D. *quibus modis tollitur obligat.* vel in obligationem nominum. Hodie novatur: etiam nudo conſenſu. l. ſingularia. D. *de reb. credit.* de nominum obligatione adde 3. Gell. 2. Ciceronem 4. ad Atticum. ult. D. GOTH.

Huc pertinet tit. 9. lib. 2. Inſtit. Caji, qui eſt *de novationibus*, ſed ita ab Aniano interpolatus, aut incuria librariorum corruptus, ut veræ prudentiæ ne umbra quidem ibi compareat. FABR.

Itaque ego potius cum Fabroto ad THum, Caji verba ab Aniano interpolata, aut librariorum incuria ita corrupta eſſe exiſtimo, ut vix umbra veræ prudentiæ compareat. Videndum tamen, num aliquid boni ex iis exſculpere valeamus. Ac primum quidem ego omnino hic a Gajo per literarum obligationem, quam a re in perſonam fieri dicit, deſignari putem illam literarum obligationem, quam THus veteribus uſitatam fuiſſe dicit. Immo facile crederem THum, quæcumque ibi de literarum obligatione adfert, ea vel ex ipſis Caji noſtri Inſtitutionum libris, vel ſaltem ex alterius veteris JCti ſcriptis hauſiſſe. Vixit enim TH. eo tempore, quo integra Veterum ſcripta, atque inter ea haud dubie Gaji noſtri Inſtitutionum libri adhuc exſtarent, e quibus hauſit, quæ paſſim ex jure veteri adducit ad majorem lucem mutuandam iis, quorum obiter tantum in Juſtiniani Inſtitutionum libris, cum jam in deſuetudinem abiiſſent, mentio fit. Literarum vero obligationem TH. h.

III,

Σήμερον δὲ ταῦτα οὐκ ἔστιν ἐν χρήσει· ἔστι δὲ εὑρεῖν, εἴ τις ἀκριβέστερον 9 κατανοήσει, καὶ σήμερον ᵉ πολιτευομένην τὴν litteris ἐνοχὴν καθ' ἕτερον σχῆμα. Εἰ γάρ τις βουλόμενος δανείσασθαι παρ' ἐμοῦ, διαλεχθῇ μοι περὶ τούτου, ἐγὼ δὲ ἐπέτρεψα 10 αὐτὸν ποιῆσαί μοι γραμματεῖον, καὶ δὴ καθ' ἑαυτὸν οὐ παρόντος ἐμοῦ ᶠ τὸ γραμματεῖον ἐποίησεν, ἐν ᾧ εἶπεν, ὅτι Ἐδανεισάμην ἐγὼ κατὰ τὴν σήμερον ἡμέραν παρὰ τοῦδε, καὶ ταῦτα ἐποφείλω· ἐπερώτησις δὲ οὐκ ἐνετέθη, ἤγουν καὶ ἐντεθεῖσα ἄχρηστος ἦν, διὰ τὸ γεγενῆσθαι τὸ τοιοῦτον συμβόλαιον οὐ παρόντος τοῦ 11 δανείσαντος. Ἐνταῦθα χρόνου παραδραμόντος πολλοῦ

Sed hæc hodie non ſunt in uſu. Invenire tamen licet, ſi quis curatius conſideret, & hodie litterarum obli-
354 gationem uſurpari ſub alia forma. Nam ſi quis a me mutuari cupiens, ea de *re* mihi locutus ſit, egoque ei conceſſerim ut mihi cautionem ſcriberet; atque *is* ſolus me non præſente cautionem ſcripſerit, in qua dicat, Ego mutuatus ſum hodierno die ab illo, eaque debeo, ſed ſtipulatio non inſerta ſit, aut inſerta etiam inutilis ſit, quia hujuſmodi inſtrumentum factum eſt non præſente creditore. Hinc mul-
355 to elapſo tempore quæritur, an conve-

9. κατανεύσει F. 2. 10. αὐτῷ F. omittens ſeq. μοι. 11. δανεισαμένου F.

m. deſcribit: λύτρωσις ἐστι, inquit, τὸ παλ. χρ. . . . quibus verbis novatio deſcribitur, quæ ſolemnibus verbis & literis fieri ſolebat. Adfert deinde TH. exemplum hujus literarum obligationis, quod plane confirmat, cum, quæ de literarum obligatione refert, a Gajo noſtro ſumpſiſſe, cum & ejus veſtigia in Caji verbis, quamvis illa vel ab Aniano vel a librariis imperitis depravata ſint, adhuc compareant. Subdit enim TH. ſi quis debitorem ſuum, qui ei centum aureos ex emptione aut locatione aut mutuo aut ſtipulatione debebat, ex literarum obligatione ſibi obnoxium eſſe vellet, neceſſe erat ut hujuſmodi verba diceret & ſcriberet ad debitorem ſuum: *Centum aureos* &c. . . . . . . quæ literarum obligatio dicebatur, quia in literis conſiſtebat. Atque ita quidem hæc THi verba repræſentat editio illa, quam doctiſſimo Fabroto debemus. Sed ab iſta nonnihil abit THi contextus, prout olim ante Fabrotum a D. Gothofredo editus eſt . . . . . . ut ſenſus ſit ex parte creditoris: *C. aureos, quos mihi ex cauſa locationis debes, tu mihi ex conventione & pactione dabis propriarum literarum?* ex parte vero debitoris: *Ex conventione illos debeo mearum literarum.* Quæ aliquo modo adhuc efficaciora videntur ad priorem obligationem novandum in literarum obligationem. Utrumque tamen eodem redit. [*Hinc pergit ad hanc THi mentem Gajum emendare, & Hotomanum, qui ſolito more fidem noſtro paraphraſtæ abrogat, refutare.*]

OISEL. *ad Caj.* II. 9.

THus ejus (obligationis quæ nominibus conſtare dicebatur) modum ac ritum accurate deſcribit his verbis . . . . quibus clare deſcribit hanc rem, & quidem vere, licet auſi fuerint quidam hac in parte iſtum auctorem irridere. Quis enim credat, interpretem graviſſimum aut ex ingenio fabellam ſibi confingere, aut nobis illudere voluiſſe? Vixit THus Conſtantinopoli, & quidem ea tempeſtate, in qua libri veterum juris Auctorum proſtabant adhuc; cum multa ille ex libris veterum repetita nobis tradat in ſua paraphraſi. Quamobrem ineptum eſt non ſolum dicere, ſed credere illum, ut nobis fucum obduceret, ſe ipſum mendacii reum apud coætaneos ſuos facere voluiſſe: quin potius exiſtimandum eſt, eum ut in aliis, ita in hac etiam parte ex antiqua Juriſprudentia nobis apertam & minime fucatam lucem attuliſſe. Retenta itaque illius declaratione intelligimus: Primum hæc ſcripta *Nomina* non tam fuſe patuiſſe, ut hactenus interpretes noſtri putaverunt: ſed ad eum caſum fuiſſe reſtricta, quo quis creditum antiquum novatione facta in alterum creditum, ut ita dicam litterarium, transferret; atque in eam rem proinde confectam fuiſſe ſcripturam, & quidem ſolemni ritu confirmatam. [Hinc ad GAJI *Inſtitutiones* tranſit ex hoc THi loco illuſtrandas]

GALVAN. *de Uſufr. cap.* XVII. *pag.* 193.

Anianum quidem illa, quæ recte tradiderat Cajus, perperam contrahendo miſere corrupiſſe, facile mihi perſuaſerim: ita tamen, ut vel in his ipſis, quæ nobis reliquit, quaſi per nebulam aliquid videre poſſimus de veteri litterarum ſive nominum obligatione, quam hic deſcripſerat Cajus: qui hic non videtur egiſſe de quodam ex modis pecuniæ vel credendæ, vel creditæ probandæ, quorum aliquos enumerat Cic. *pro Roſc. Com.* cap. 5. & plures

πολλοῦ ζητεῖται, εἰ δυνατὸν ἐνάγεσθαι τὸν τὸ εἰρημένον ἐκθέμενον γραμματεῖον; καὶ λέγομεν ὅτι οὐδὲ ἀπὸ τῆς re δυνατὸν ἐναχθῆναι τὸ παρὸν πρόσωπον, οὐ γὰρ γέγονεν ἀπαρίθμησις, οὐδὲ ἀπὸ τῆς verbis, ἐπειδὴ μὴ παρόντων τῶν δύο μερῶν οὐ γέγονεν ἡ ἐπερώτησις, [12] ἢ αὐτὸ τοῦτο οὐδὲ γέγονεν ἡ ἐπερώτησις· λείπεται οὖν ἀπὸ μόνων τῶν γραμμάτων ἔνοχον αὐτὸν γενέσθαι· καὶ ἰδοὺ, ποτὲ καὶ σήμερον γίνεταί τις ἔνοχος [h] τῇ litteris.

Ὁ δὲ πολὺς χρόνος πάλαι μὲν εἰς τὴν 356
πενταετίαν [i] περιειστήκει· μετὰ γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον οὐκ ἦν ἀντιτιθέναι τὴν τῆς ἀναργυρίας παρα-

veniri poſſit qui dictam cautionem emiſit; & dicimus, neque ex *obligatione re contracta* hanc perſonam conveniri poſſe, neque enim numeratio facta eſt; neque ex verborum *obligatione*, quoniam non præſentibus ambabus partibus ſtipulatio facta eſt, aut nec *ulla* omnino facta eſt ſtipulatio. Reſtat igitur, ex ſolis eum litteris obligari. Et ecce, interdum & hodie aliquis obligatur litteris.

Multum autem tempus olim quidem intra quinquennium conſtitit: nam poſt hoc tempus non licebat oppo-

12. ſeptem voces ſqq. deſunt F. 2. errore ſatis jam noto.

res Gellius XII. *N. A.* 2. qui & inter hos expenſi lationem referunt: de qua, nec non nominibus per ſcripturam menſæ argentariæ plura habet Briſſon. VI. *de Form.* & Salmaſ. *de Uſur.* c. 6. & 17. Verum hic a Cajo eſt actum de illa obligatione, quæ litteris, ſive nominibus olim contrahebatur; cujus mentio in princ. tit. Inſt. *de Litt. obl.* ſed obiter: hic autem ex profeſſo de ea agi videmus, & quidem tamquam de tali, cujus ope novatio inducatur. Adeoque omnino de illa fidem puto habendam eſſe THo, qui idem docet, ut &, illam ſolennibus verbis ore utrimque prolatis & ſcripto comprehenſis contractam fuiſſe: & qui ex autore antiquo, ac forte ex ipſo noſtro Cajo illa, quæ habet, deprompſiſſe videtur. Credere quidem THo non vult Briſſon. *l. all.* ac reprehendit tam illum quam Tribonianum Salmaſ. d. c. 6. nulla tamen addita ratione idonea. Ego vero formulam Latinam, quam editio Fabroti, quæ ad Codd. MSS. eſt exacta, habet, genuinam eſſe facile crediderim, ut dixerit creditor, v. gr. *C. aureos* &c. ....: Minus plene & diſtincte rem narrare videtur TH. dum verba *expenſos mihi tuliſti*, tantum ſcripto mandata fuiſſe refert; quæ tamen revera etiam ore prolata fuiſſe videntur. Hæc vero Latina formula a librariis quibuſdam Græcis, & Latina vel non curantibus vel non intelligentibus, videtur eſſe omiſſa; locoque ejus repoſita illa Gr. quam Viglii nec non D. Goth. editiones ſolam adgnoſcunt: qua debitor interrogabatur, an quod aliunde deberet, ex conventione & confeſſione propriarum litterarum eſſet daturus, iſque id adfirmabat: niſi quis malit utramque formulam conjungendam, & ab ipſo THo profectam eſſe, de quo nihil certi poſſum ſtatuere. Optandum vero eſſet, ut viri eruditi, quoties in veteribus ſcriptoribus, quos edunt, aliquid mutant, ſimul etiam lectores monerent, quo pacto antea lectum fuiſſet, & quo modo & quas ob rationes ac auctoritates aliquid emendaverint: quale nihil video factum eſſe a Fabroto. Et forte illa Lat. formula ſi viſa fuiſſet a viris doctis, narrationem THi feciſſet probabiliorem. Recte vero & Galvanus *l. ante laudato* & Oiſelius *ad h. l.* THo ſubſcribunt. *Etc. &c.*

SCHULT. *ad Caj. pag.* 163. *a.*

Mihi necdum formula Lat. ſe probare poteſt, quum abſurdum videatur, debitorem interrogari non de ſuo, ſed de creditoris facto: Nonne multo credibilius, creditorem interrogaſſe: *C. aureos ..... acceptos mihi retuliſti?* & reſpondiſſe debitorem: *acceptos tibi retuli:* aut ſi hoc mavis: *C. aureos ......: tibi a me expenſos tuliſti? Expenſos tuli.* Confer §. 1. inf. *Quib. mod. toll. oblig.* G. O. R.

e. Adde l. non figura literarum. 38. D. *de obligat. & act.* D. GOTH.

f. Vel etiam præſente: ſed quia nummos ad manum non habebam, pecunia numerata non eſt. FABR.

g. Verborum enim obligatio inter præſentes tantum contrahitur, l. 1. D. *de V. O.* FABR. II.

h. Non exigit hæc obligatio ſcripturæ proprietatem, ut vetus literarum obligatio: qualiſcumque enim ſcriptura ſufficit. FABR.

i. L. 1. C. Hermogeniano *de cauta & non numerata pecunia.* D. GOTH.

k. De

παραγραφὴν, τουτέστι τὴν non numeratæ pecuniæ, καὶ λέγειν τῷ δανειστῇ, Δεῖξον ὅτι ἀπηρίθμησας· τοῦτο γὰρ πολλαῖς βασιλέων εἴρηται διατάξεσιν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο δυσχερὲς ἦν τοῖς κρεδίτωρσιν, ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, ἵνα μὴ πολλοῦ παραδραμόντος χρόνου, τουτέστι τριετίας [13] ἢ τετραετίας, μετὰ τοσοῦτον χρόνον οἱ κρεδίτωρες ἀπαιτούμενοι ἀποδεικνύειν, ὡς ὅτι ταῦτα ἀληθῆ ἐστι, διὰ τὸ μῆκος [14] τοῦ παρελθόντος χρόνου [l] εἰς δυσχέρειαν τῆς ἀποδείξεως ἐμπέσοιεν, καὶ ἐντεῦθεν τῶν οἰκείων στεροῖντο χρημάτων, διάταξιν ἐποίησεν, ἥτις τὴν πενταετίαν εἰς διετίαν [m] περιέστησεν· ὥστε οὖν εἴσω τούτου τοῦ χρόνου καλῶς ἡ τοιαύτη ἀντιτεθήσεται παραγραφὴ, μετὰ δὲ [16] τὴν διετίαν οὐδ᾽ ὅλως.

ponere exceptionem non acceptæ, id eſt non numeratæ pecuniæ, & dicere creditori, Proba te numeraſſe: hoc enim multis Imperatorum conſtitutionibus cautum eſt. Quoniam autem 357 hoc creditoribus difficile erat, Imperator noſter, ut ne multo elapſo tempore, id eſt triennio aut quadriennio, creditores poſt tantum temporis probare juſſi, hæc eſſe vera, propter longitudinem elapſi temporis in difficultatem probationum inciderent, atque exinde pecuniis ſuis ſpoliarentur, conſtitutionem fecit, quæ quinquennium intra biennium concluſit. Itaque intra hoc tempus hujuſmodi exceptio recte opponetur: poſt biennium autem nequaquam.

13. ἢ καὶ F. 14. τοῦ χρ. τοῦ παρ. F. 15. Sic Pith. & F. pro Vigl. πραγμ. 16. τὴν δὲ F.

k. De qua vide §. 2. inf. *de exceptionib.* ubi dixi. D. GOTH.

l. Cum debitor exceptione poſita, ſeu doli ſeu non numeratæ pecuniæ, ſe tuetur, transfertur in creditorem probationis neceſſitas, qui niſi probarit pecuniam ei eſſe numeratam, debitor abſolvetur, l. 3. & l. 10. C. *de non num. pec.* niſi ſi ex chirographo agetur, quo præcedens debiti cauſa, puta emptionis, contineatur. l. 13. *eod.* FABR.

m. Sed & ante biennium cautionem ſuam debitor condicere poterit. Schol. πρὸ γὰρ τῆς διετίας ἔχει τὴν ἰνδέβιτον κονδικτίκιον πρὸς ἀνάληψιν τοῦ πιττακίου ὁ ποιήσας τὸ γραμματεῖον, l. 7. *eod.* l. 3. C. *de cond. ind.* FABR.

Id eſt: *Nam ante biennium is qui cautionem ſcripſit, indebiti condictionem habet ad repetendum inſtrumentum.* G. O. R.

[ΠΕΡΙ ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΗΣ [a] ΕΝΟΧΗΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΒ.

Εἰπόντες περὶ τῆς [1] re καὶ verbis, καὶ litteris, νῦν εἴπωμεν περὶ τῆς conſenſu. Ἡ δὲ ταύτης τῆς ἐνοχῆς σύστασίς ἐστιν

DE OBLIGATIONIBUS EX CONSENSU.

TITULUS XXII.

358 Quum diximus de *obligationibus quæ* re, aut verbis aut litteris *contrahuntur*, nunc dicamus de *ea quæ*

1. Vid. lect. 2. *de Fidejuſſ.*

a. Quæ & συμφώνων ἐνοχὴ, cujuſmodi obligatio ἀπὸ βουλήσεως, hoc eſt ex voluntate eſſe dicitur. 52. Eclog. 1. c. 51. D. GOTH.

b. 2. Gaj.

ἐστιν ἐν τούτοις [2] συναλλάγμασιν [b], ἐν τῇ ἀγορασίᾳ καὶ πράσει, καὶ μισθώσει, καὶ κοινωνίᾳ, καὶ ἐντολῇ. Διὰ τοῦτο δὲ τούτοις τοῖς τρόποις ἡ conſenſu συνίσταται ἐνοχὴ, ἐπειδὴ οὔτε [c] γραφὴ, ὡς ἐπὶ τῆς litteris, οὔτε παρουσία [d], ὡς ἐπὶ τῆς verbis, παντὶ τρόπῳ ἀναγκαία ἐστίν· ἀλλ' οὐδὲ δίδοσθαί τί ποτε ἐπαναγκές ἐστιν, 359 ὥσπερ ἐπὶ τῆς re [e], ἵνα σύστασιν δέξηται ἡ conſenſu· ἀρκεῖ γὰρ [f] τὸ συναινέσαι τοὺς τῇ conſenſu [4] συναλλάσσοντας. Τὰ τοιαῦτα οὖν συναλλάγματα καὶ μεταξὺ ἀπόντων ἰσχυρῶς προβαίνει, οἷον δι' ἐπιστολῆς ἢ δι' ἀγγέλου.

quæ conſenſu contrahitur. Hujus autem obligationis contractus in his negotiis eſt, in emtione & venditione, & locatione, & ſocietate, & mandato. Ideo autem hiſce modis obligatio conſenſu contrahitur, quoniam neque ſcriptura, ut in litterarum *obligatione*, neque præſentia, ut in verborum *obligatione*, omni modo neceſſaria eſt: ſed neque dari quidpiam neceſſe eſt, uti in *obligatione* re *contracta*, ut ſubſtantiam capiat *obligatio* conſenſu *conſtans*; ſufficit enim conſenſiſſe qui *obligationem* conſenſu *conſtantem* contrahunt. Hi igitur contractus etiam inter abſentes valide procedunt, veluti per epiſtolam aut per nuntium.

Καὶ οὐ μόνον ἐν τούτοις διέστηκεν ἡ conſenſu τῶν λοιπῶν ἐνοχῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν ἐκείνῳ· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνοχῶν εἷς μὲν γίνεται ὑπεύθυνος, εἷς δὲ κέκτηται τὸν ἕτερον ὑπεύθυνον· οἷον ἐπὶ τῆς re ὁ μὲν διδοὺς 360 [5] ἔνοχον κέκτηται, ὁ δὲ λαβὼν ὑπεύθυνος γίνεται· ἐπὶ [6] δὲ τῆς verbis ἔνοχον κέκτηται [h] ὁ ἐπερωτήσας, ὑπεύθυνος δέ ἐστιν ὁ ὁμο-

Neque in his ſolum *obligatio* conſenſu *conſtans* ab aliis differt obligationibus, ſed etiam in illo: nam in ceteris quidem obligationibus unus obligatur, unus alterum obligatum habet: veluti in *obligatione* re *contracta* dans obligat, ſed accipiens obligatur; in verborum *obligatione* ſtipulator obligat,

2. τοῖς ad: F. 3. ſine καὶ habet F. μισθώσει καὶ ἐκμισθώσει, κοινωνίᾳ, ἐντολῇ. 4. συν...ντες F. 5. ἔνοχον F. 6. δὲ de: F

b. 2. Gaj. 9. §. conſenſu 14. l. 2. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

c. Neque verborum, neque ſcripturæ ulla proprietas deſideratur, l. 2. D. *de oblig.* id eſt, nihil intereſt, quibus verbis id fiat. ſolemnibus formulis τυπικοῖς verbis opus non eſt, ut olim in verborum, & veteri literarum obligatione. FABR. I.

d. d. l. 2. ut in ſtipulatione, quæ verbis contrahitur. & ideò per nuntium, vel per epiſtolam ea negotia contrahuntur. FABR. I.

e. Ex re tradita initium obligationi præbent, [ſic] ut puta numeratione expletur ſubſtantia mutui, l. 6. D. *de Sen. maced.* FABR. I.

f. Sufficit nuda conſentientium voluntas, l. 1. verſic. *item*, D. *de rer. perm.* FABR. I.

g. Hi contractus ſunt δίπλευροι, præter mutuum & promutuum. Sed non ſtatim obligationem ex utroque latere conſtituunt, ut qui conſenſu perficiuntur, qui proprie contractus appellantur, l. 19. D. *de verb. oblig.* FABR. I.

h. L. 2. in fin. D. *de obligationib.* D. GOTH.

Stipulatio quoque eſt contractus μονόπλευρος. συναλλάγματα δίπλευρα Gr. vocant, ex quibus alter alteri obligatur. μονόπλευρα autem, ex quibus obligatio mutua non naſcitur. Theod. Hermopolites, lib. 10. tit. 4. οὐκ ἐπὶ μόνων δὲ συναλλαγμάτων διπλεύρων ἰσχύει τοῦτο, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐπὶ στρικτων, ἤτοι μονοπλεύρων. FABR. I.

 i. Non

ὁμολογήσας· ἐπὶ τῆς litteris ἐνοχῆς μὲν ὁ γράψας, ἔνοχον δὲ αὐτὸν καλεῖται ἐκεῖνος, εἰς ὃν γέγονεν ἡ γραφή· ἐπὶ δὲ τῆς consensu ἑκάτερος [i] ἑκατέρῳ ὑπεύθυνος γίνεται εἰς τοῦτο, ὅπερ τὸν ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ἐκ τοῦ καλλίστου [k] καὶ δικαίου παρέχειν ἐχρῆν· ὁπότε ἐπὶ τῆς verbis ἐνοχῆς ὁ μὲν ἐπερωτᾷ καὶ καλεῖται ἔνοχον, ὁ δὲ ὁμολογεῖ καὶ γίνεται ἔνοχος.

gat, promiſſor autem obligatur; in litterarum *obligatione* obligatus eſt ſcriptor, obligat vero hunc is, ad quem ſcriptura pertinet: aſt in *obligatione* conſenſu *conſtante* alter alteri obligatur in id, quod alterum alteri ex bono & æquo præſtare oportet: quum in verborum obligatione alter interroget & obliget, alter promittat & obligetur.

i. Non eſt verum; in ſolis contractibus conſenſualibus utrumque contrahentium obligari, nam & in tribus contractibus realibus, commodato ſcil. depoſito & pignore uterque obligatur, licet non ab initio, tamen ex poſtfacto, ut etiam in mandato. TREKELL *in ſchedis.*

Nonne hæc clauſula, ut & ſuperior Fabroti nota ſatis defendunt THum? Alioqui & *mutuum* dixero utrinque obligare, ſi poſtfactum ſpectem, ut ſi illud ante tempus præſtitutum repetam, &c. G. O. R.

k. Κάλλιστον καὶ δίκαιον hic conjungit, ut eſt alibi τὸ καλὸν καὶ ἴσον. 2. *Eclog.* 1. c. 14. *bonum & æquum.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΑΓΟΡΑΣΙΑΣ [a] ΚΑΙ ΠΡΑΣΕΩΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΓ.

ΚΑΙ εἴπωμεν κατὰ πρώτην τάξιν περὶ ἀγορασίας καὶ πράσεως. Ἡ πρᾶσις [b] καὶ ἡ ἀγορασία συνίσταται [c] εὐθέως, ἡνίκα περὶ τοῦ τιμήματος ἑκάτερον [1] συναινέσῃ 361

DE EMTIONE ET VENDITIONE.

TITULUS XXIII.

ET dicamus primo loco de emtione & venditione. Venditio & emtio contrahitur ſtatim, quum de pretio utraque pars conſenſerit. Namque

1. συναινέσῃ ante F.

a. Adde 3. Harmenop. 3. [unde variantes omnes addere hic nihil intereſt. G. O. R.] 19. *Eclog.* 1. περὶ ἀγορασίας καὶ πράσεως. adde Paul. 2. Sent. 17. *ex empto & vendito.* D. GOTH.

Venditio eſt alienatio, & rei ſuæ juriſque ſui in alium tranſlatio, ut ait Seneca 5. *de benef.* c. 10. quæ definitio vera non eſt, ſi is, qui vendit, dominus non ſit: nam res quoque aliena vendi poteſt, cum dominium transferri non ſit neceſſe, ſed vacuam tantum poſſeſſionem tradi. FABR. I.

b. 2. Gaj. 9. §. emptio. 15. D. GOTH.

c. Schol. hic notat, ſi vinum, oleum, frumentum, & his ſimilia, quæ pondere, numero, menſura conſtant, averſione venierint, emptionem venditionem contractam intelligi, ſimulatque de pretio convenerit, ut in cæteris rebus juris eſt: εἰ μὲν γὰρ ὅλον τὸν οἶνον, ἢ ὅλον τὸ ἔλαιον, ἢ ὅλον τὸν σῖτον, ἢ ὅλον τὸν ἄργυρον, ὅσος δήποτε ἦν, ἑνὶ τιμήματι διαπέπρακέ τις, τὸ αὐτὸ κρατήσει, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πιπρασκομένων πραγμάτων, τουτέστιν ἅμα τῇ τοῦ τιμήματος συμφωνίᾳ ἡ πρᾶσις γίνεται *perfecta.* Si vero vinum ita venierit, ut in ſingulas amphoras, aut frumentum, ut in ſingulos modios, aut argentum, ut in ſingulas libras certum pretium diceretur, tunc perfici emptionem, cum fuerint admenſa, adpenſave ex l. 35. §. in his, D. *de cont. empt.* FABR.

Ineſſe enim cenſetur ejuſmodi venditionibus conditio adpendendi, admetiendi vel adnumerandi. DOUJ.

d. Emptio nuda voluntate contrahitur, id eſt, perficitur. & quod dicitur perfici traditione, l. 8. D. *de reſc. vend.* intellige, impleri, conſummarique;

νέσῃ [d] μέρος. Ἐὰν γὰρ εἴπω ἐγώ, ὡς πιπράσκω σοι τόδε ἑκατὸν νομισμάτων, ἀρεσθῇς [2] δὲ σὺ ταύτῃ τῇ τιμῇ, [3] συνέστη ἡ πρᾶσις εὐθέως· εἰ καὶ τὰ μάλιστα [e] μήπω τὸ τίμημα ἀπηρίθμηται, μήτε ἀρραβών τις δέδοται. Καὶ τίκτεται τῷ μὲν πράτῃ ἡ [4] ex vendito, [f] τῷ δὲ ἀγοραστῇ ἡ ex empto. Τὸ δὲ ἀρραβῶνος χάριν παρεχόμενον, ἔλεγχός ἐστι καὶ ἀπόδειξις [g] πράσεως καὶ ἀγορασίας [5] συστάσης, οὐ μὴν αὐτὸ σύστασις.

Ταῦτα [6] περὶ πράσεως καὶ ἀγορασίας νοοῦμεν, τῆς ἀγράφως [h] γινομένης· οὐδὲν γὰρ ἐπὶ ταύτης ἐκαίνισεν ὁ ἡμέτερος βασιλεύς· [i] ἐπὶ δὲ τῆς ἐγγράφως γινομένης οὐχ ἑτέρως τὸ τέλειον προσγίνεσθαι λέγομεν τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγορασίᾳ, εἰ μὴ καὶ τὰ συμβόλαια τῆς πράσεως [k] συγγραφῇ, ἢ οἰκείᾳ χειρὶ τοῦ πιπράσκοντος, ἢ ὑπὸ ἑτέρου μὲν γραφῇ, ὑπογράψῃ δὲ ὁ πιπράσκων. Εἰ δὲ διὰ ταβελλίωνος γένηται, εἰ μὴ

que ſi ego dixero, Vendo hoc tibi centum aureis, tu autem huic pretio adquieveris, venditio ſtatim conſtitit: etſi maxime pretium nondum numeratum eſt, neque arrha aliqua data eſt.
362 Naſciturque venditori quidem *actio* ex vendito, emtori autem ex emto. Arrhabonis autem gratia datum, indicium eſt & probatio venditionis atque emtionis contractæ, non vero ipſe contractus.

Hæc de venditione atque emtione intelligimus, ſine ſcripto facta; nihil enim in hac Imperator noſter innovavit: aſt in ea quæ in ſcripto fit, non aliter conſummationem accedere dicimus venditioni atque emtioni, niſi &
363 inſtrumenta venditionis conſcripta ſint, vel propria vendentis manu, vel ab alio quidem ſcripta ſint, ſed venditor ſubſcripſerit. Si autem per tabellio-

2. δὲ de: ante F. 3. εὐθέως h. l. F. 4. ἐξ βενδίτο & mox ἐξ ἔμπτο ante F. 5. συστάσεως ante F. Pro ſeq. αὐτὸ lego αὐτή: etſi utrumque apud Harmen. legitur. 6. δὲ ad: F.

que, l. 46. D. *de act. empt.* reliqua per conſequentias emptionis propria ſunt. FABR. I.

e. Si tamen plures emerint, eum dominum eſſe, qui pretium numeraverit, ſcribit Chryſoſtomus Homil. 3. in act. Apoſt. ὁ γὰρ τὸ τίμημα καταβαλών, εἰ καὶ ἕτεροι οἱ ἠγορακότες εἶεν, αὐτὸς ἂν εἴη δίκαιος λογίζεσθαι κύριος ἐξωνήσεως μεγάλης. FABR. I.

f. Actio ex vendito, venditori. l. Julianus 13. §. ex vendito. 19. D. *de act. empti.* ex empto, emptori, competit. l. ex empto. 11. D. *de act. empt.* D. GOTH.

g. L. quod ſæpe. 35. D. *de contr. empt.* D. GOTH.

Arra quæ in nummis conſiſtit, eſt μέρος τοῦ παντός, καὶ ὑπὲρ τοῦ παντὸς πίστις· καθάπερ γὰρ ἐπὶ τῶν συμβολαίων, ὁ τὸν ἀρραβῶνα δεξάμενος ὑπὲρ τοῦ παντὸς θαρρεῖ λοιπόν, καὶ πεπίστευκεν, &c. D. Chryſoſt. Serm. 33. tom. 5. vid. eund. Homil. de dicto Abrah. *pone man. tuam.* FABR. I.

h. Cujuſmodi venditiones frequentiſſimo in uſu. vide l. 12. Cod. *de contrah. empt.* D. GOTH.

i. Vide 3. Harmenop. 3. §. 2. & 4. vide l. 17. C. *de fide inſtrum.* Scholiaſtes 19. *Eclog.* 1. c. 2. D. GOTH.

Tom. III. Baſil. pag. 78. A. [Lib. XXII. tit. 1. ad l. 17. Cod. *de Fide inſtr.*] Scholiaſtes aliquis ſequentia verba, auctore non nominato, ſic adlegat: Φασὶ δὲ ὁ κγ'. τίτλ. τῆς γ'. τῶν ἰνστιτ. περὶ τὰς ἀρχὰς οὕτως. [*Sic autem ait tit. NB. 23. L. III. Inſtit. circa initium.*] Ἐπὶ δὲ τῆς ἐγγράφως γινομένης πράσεως οὐχ ἑτέρως τὸ τέλος προσγ. &c. ἢ ὑπὸ τοῦ ἑτέρου &c. γένηται, εἰ μὴ καὶ κομπλετίων [κομπλεσίων Harm.] παρακελευσθῇ ἀγορ. &c. καὶ μεταμελείᾳ χ. γιν. καὶ συν. ὁ πράτης ἢ ὁ ἀγορ. ἀζ. ἀναχ. ἀπὸ τοῦ συναλλ. Hactenus Schol. unde variantes tantum excerpere volui, quum reliqua editioni noſtræ congruant. G. O. R.

k. Emptionalia inſtrumenta, ὠνικά, emptiones, l. 2. C. *quæ res pign. oblig. poſſ.* FABR. I.

Male TH. ſolius venditoris ſubſcriptionem tantum requirit, quem Scholiaſtæ Græci ad L. 22. Baſil. & Harmen. III. 3. ſequuntur: at emtionale inſtrumentum, ut *ſyngrapha*, utriuſque manu ſignari debet. OTTO *in Comm. Inſt. h. l.*

Notabile tamen, præter Schol. & Harm. omnes Charondæ, nec non MSS. Gottorp. ac Dorvill. in hac Inſtit. §. poſteriori loco habere *a contrahente.* G. O. R.

l. Julin.

μὴ κομπλετίονες [l] παρακολουθήσωσιν ἡγησαμένης τῆς ὑπογραφῆς, καὶ [ll] ἀπολυθῇ τὰ συμβόλαια τοῖς μέρεσιν· ἐν ὅσῳ γὰρ ἐλλείπει τι τούτων, καὶ 7 τῇ μεταμελείᾳ [m] χώρα γενήσεται, καὶ δύναται ὁ ἀγοραστὴς ἢ ὁ πράτης ἀζημίως ἀναχωρεῖν ἀπὸ τοῦ συναλλάγματος· οὕτω μέν τοι, εἰ μὴ ἄρα ἤδη ἔτυχέ τι 8 ἀῤῥαβῶνος λόγῳ δοθὲν· τούτου γὰρ γενομένου, εἴτε ἐγγράφως εἴτε ἀγράφως ἡ πρᾶσις γίνεται, *8 ὁ ἀναχωρῶν 9 τοῦ συναλλάγματος, εἰ μὲν 10 ἀγοραστὴς εἴη, ἀπόλλυσι τὸν ἀῤῥαβῶνα, εἰ δὲ ὁ πράτης, τὸ διπλοῦν [n] παρέχειν ἀναγκάζεται, τουτέστιν αὐτὸ τὸ δοθὲν καὶ ἕτερον τοσοῦτον, εἰ καὶ μηδὲν τοιοῦτον ἐν τῷ δίδοσθαι τοὺς ἀῤῥαβῶνας [o] συνεφωνήθη. Τίμημα μέν τοι πάντως ὁρίζεσθαι χρὴ ἐπὶ τῆς πράσεως· οὐδεμία [p] γὰρ καθόλου ἔσται 11 πρᾶσις, τιμήματος μὴ ὑποκειμένου.

§. I. Ἀλλὰ 12 κέρτον [q] ὀφείλει εἶναι τὸ τίμημα. Ἀμέλει εἰ καὶ μεταξύ τινων οὕτω συνεφωνήθη, ἵνα ὅσου ὁ Τίτιος 13 διατιμήσηται τόνδε τὸν ἀγρὸν, τοσούτου εἴη πεπραμένος· μεταξὺ τῶν παλαιῶν πολλὴ ἐκινεῖτο φιλονεικία, πότερον συνέστηκεν ἡ τοιαύτη πρᾶσις, ἢ ἀνίσχυρός ἐστιν· ἀλλὰ γέ-

bellionem facta ſunt, niſi præcedente ſubſcriptione completiones ſubſecutæ, & inſtrumenta partibus abſoluta ſint: donec enim horum aliquid deficit, & pœnitentiæ locus fiet, & emtor aut venditor poterit impune a contractu recedere: ita tamen, niſi jam quid arrhæ nomine datum fuerit; hoc
364 enim facto, ſive in ſcripto ſive ſine ſcripto venditio fiat, qui a contractu recedit, ſi quidem emtor ſit, amittit arrham, ſi vero venditor, duplum præſtare cogitur, id eſt ipſum *quod* datum *fuerat*, & alterum tantum, etiamſi nihil tale in dandis arrhis convenerit. Pretium autem omnino in venditione definiendum eſt: nulla enim in univerſum erit venditio, non ſubjacente pretio.

365 §. I. Sed certum debet eſſe pretium. Itaque etſi inter aliquos ſic convenit, ut quanti Titius hunc agrum æſtimaverit, tanti ſit venditus: magna inter veteres movebatur controverſia, utrum hujuſmodi venditio conſiſteret, an infirma eſſet? ſed facta

7. τῇ de: F. μεταμελείας habet F. 2. 8. λόγῳ ἀῤῥ. F. 2. *8. καὶ ad: Pith. 9. ἀπὸ ad: Pith. & F. 2. Pro ὁ ἀναχωρῶν Harmen. legit ἀποχωρῶν. ERNST. 10. ὁ ad: F. Ego & ſine artic. πράτης malim. 11. ἡ ad: F. 12. καὶ ad: F. 13. διατιμήσεται ante F.

l. Juſtin. Nov. 73. c. 7. Joann. Moſchus Limon. cap. 193. καὶ βάλε καὶ μάρτυρας, καὶ κομπλετίονα. lege: κομπλετίονα. videtur reſpicere ad haſce completiones. vid. Conſtant. Harmenop. lib. 3. t. 3. §. 2. FABR. I.

ll. Vide Gloſſar. noſtrum THinum, in voce Ἀπολύω. G. O. R.

m. Vid. l. 1. & 2. C. *quando liceat ab emptione diſcedere.* D. GOTH.

n. Sic conductor arram amittit, Locator duplum reſtituit, legis Rhod. cap. 19. FABR. I.

o. Quid ſi res jam tradita? v. §. 42. ſup. *de rerum diviſ.* D. GOTH.

p. Sine pretio non eſt venditio. 19. *Eclog.* 1. & 2. ubi vide Scholiaſtem l. 2. §. 1. D. *de contr. emptione.* D. GOTH.

Schol. ὁρίζειν δὲ δεῖ τὸ τίμημα τῇ ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ εἰκονικῶς, ἐπειδὴ *donationis cauſa* πρᾶσις συνιστᾶσθαι οὐ δύναται. l. 9. C. *de cont. empt.* neque mirum, inquit, cum neque ſocietas, neque locatio donationis cauſa recte contrahatur, l. 20. & 46. D. *Loc.* l. 5. §. ult. D. *pro ſoc.* l. 16. D. *de min.* l. 32. §. ſi inter, D. *de don. int. vir.* FABR.

Nulla igitur emptio ſine pretio intelligitur, l. 6. D. *de praeſc. verb.* & ideo emptionis ſubſtantia ex pretio conſiſtere dicitur, l. 72. D. *de cont. empt.* & cum pretium non intervenit, emptio ſui deficere ſubſtantia, l. 3. C. *eod.* denique imaginaria venditio eſt, in qua pretium tranſfunctorie, vel dicis cauſa, & ἀφοσιωμένως intercedit, quæque eſt in uno

γέγονε δεκισίων [r] τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἥτις οὕτω διετύπωσεν, ὥστε ἡνίκα οὕτως συμφωνηθῇ, ἔστω σοι ὁ ἀγρὸς πεπραμένος, ὅσου ἂν ὁ δεῖνα αὐτὸν [14] διατιμήσηται· ἐπὶ τούτοις τοῖς ὅροις ἑστάναι τὸ συνάλλαγμα, [15] ἵνα εἰ μὲν αὐτὸς ὁ ὀνομασθεὶς, οἷον [16] ὁ Τίτιος, ὁρίσει τὸ τίμημα, παντὶ τρόπῳ κατὰ τὴν ἐκείνου διατίμησιν, καὶ τὸ τίμημα καταβληθῇ, καὶ τὸ πρᾶγμα παραδοθῇ, ἵνα ἡ πρᾶσις εἰς πέρας ἀχθῇ, τοῦ μὲν ἀγοραστοῦ τὴν ex emto ἀγωγὴν, τοῦ δὲ πράτου τὴν ex vendito ἔχοντος. Εἰ δὲ ὁ ἐξονομασθεὶς Τίτιος ἢ μὴ βουληθῇ ἢ μὴ δυνηθῇ τὸ τίμημα ὁρίσαι, (τυχὸν γὰρ ὑπερέβαινεν αὐτὸν ἡ γνῶσις τῆς ποσότητος τοῦ τιμήματος) ἀντ' οὐδενὸς ἔστω τὸ σύμφωνον τῆς πράσεως, ἀλλ' οὕτως ἔστωσαν οὗτοι, ὡσανεὶ μηδενὸς μεταξὺ αὐτῶν περὶ πράσεως γενομένου συμφώνου· διὰ τὸ μηδὲ ὑπεῖναι τὸ τίμημα ὡρισμένον. Τοῦτο δὲ ὥρισε μὲν ἡ τοῦ βασιλέως διάταξις ἐπὶ [17] πράσεως· οὐκ ἄτοπον δὲ ἐπὶ μισθώσεως [s] καὶ ἐκμισθώσεως ἕλκεσθαι τοῦτο.

§. II. Δεῖ δὲ οὐ μόνον ὁρισθῆναι τὸ τίμημα, ὡς εἴρηται, καὶ κέρτον εἶναι, ἀλλὰ καὶ [t] ἐν ἀργυρίοις εἶναι. Ἐν γὰρ τοῖς λοιποῖς πράγμασι τοῖς παρὰ [18] ταῦτα, εἰ ἄρα

 cta eſt Imperatoris noſtri deciſio, quæ ſic conſtituit, ut quando ita convenerit, Sit tibi ager venditus, quanti eum
366 ille æſtimaverit; his conditionibus ſtaret contractus, ut ſi quidem ipſe *qui* nominatus *eſt*, veluti Titius, pretium definierit, omni modo ſecundum ejus æſtimationem & pretium ſolvatur, & res tradatur, ut venditio ad finem perducatur, emtore quidem ex emto actionem habente, venditore autem ex vendito. Si autem nominatus Titius aut nolit aut pretium non poſſit definire,
367 (forte enim cognitio de quantitate pretii excedit captum ejus) pro nihilo ſit venditionis conventio, ſed hi perinde ſint, quaſi nulla inter eos de venditione facta ſit conventio, quia neque ſubeſt pretium definitum. Atque hoc quidem in venditione ſanxit Imperatoris conſtitutio: non vero abſurdum, illud ad locationem & conductionem trahere.

368 §. II. Nec vero ſolum definiri debet pretium, ut dictum eſt, & certum eſſe, ſed etiam in nummis conſiſtere. In aliis enim rebus præter hos, an

14. Sic refingo pro vulg. διατιμηθήσεται. G. O. R. 15. καὶ pro ἵνα ante F. cui prævit Curt. 16. ὁ de: F. 2. Mox lego ὁρίσῃ. 17. ἀγορασίας F. 18. τὰ ἀργύρια Pith. & F.

uno nummo, ut in l. 10. in fin. D. *de adq. poſſ.* Horat. Sat. 2. 5. *huic tu, Dic ex parte tua, ſeu fundi, ſive domus ſit Emptor, gaudentem nummo te addicere.* vet. Scholiaſt. „ *nummo*, pretio, quæ erat „ imaginaria venditio pro donatione". recte: eſt enim verius donatio, quam venditio. & ideo donationis cauſa facta venditione, non pro emptore, ſed pro donato res tradita uſucapitur, l. ult. D. *pro don.* hoc eſt, non valet id quod ſimulate concipitur, puta venditio, valet tamen id quod agitur, id eſt, donatio, d. l. 3. & l. 9. FABR. I.

q. Certum eſſe pretium debet. Cornel. Fronto: *certumque vel pondus, vel rei pretium.* FABR. I.

Scholiaſt. κέρτον δὲ νῦν τὸ φύσει κέρτον εἶναι, εἰ καὶ ἡμῖν ἠγνόηται, οἷον τῶν ἐν τῇ κιβωτῷ ἀποκειμένων ἀγοράζω τὸ χρῆμα. ἢ ὅπερ αὐτὸ ὁ τρίτος ... ἠγόρασεν, ὡς βιβ. ζ. τῶν *de rebus*, τιτ. α. διγ. ζ καὶ λζ. id eſt, l. 7. §. 1. & l. 37. D. *de contr. empt.* FABR.

r. L. ult. Cod. *de contr. empt.* adde d. l. 7. & §. 1. infr. *de locatione & conductione.* D. GOTH.

s. Adde d. l. ult. in fin. eod. *de contr. empt.* §. 1. infr. tit. prox. l. ſi merces 25. D. *locati.* D. GOTH.

t. Nec enim rebus fit emptio, ut permutatio l. ult. C. *de rerum permutatione.* l. 3. §. ſed an ſine nummis. 1. D. *de contr. empt.* §. 2. infra *locatione.* D. GOTH.

u. Pere

ἄρα τίμημα εἶναι δύναται, ζητεῖται· οἷον, εἰ ἄρα οἰκέτης ἢ ἀγρὸς ἢ ἐσθὴς ἑτέρου πράγματος τίμημα εἶναι δύναται, ἐζητήθη σφόδρα. Καὶ Σαβῖνος μὲν καὶ Κάσσιος καὶ ἐν ἑτέρῳ πράγματι νομίζουσι δύνασθαι τίμημα συνιστᾶναι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐν τῷ πλήθει θρυλλούμενον, τῇ τῶν πραγμάτων ἐναλλαγῇ [u] πρᾶσιν καὶ ἀγορασίαν συνίστασθαι, 19 καὶ τοῦτο τὸ εἶδος πράσεως [x] ἀρχαιότατον εἶναι. Καὶ μάρτυρι κέχρηνται Ὁμήρῳ [y] τῷ ποιητῇ, ὅστις ἔν τινι μέρει τῆς οἰκείας ποιήσεως τὸ τῶν Ἑλλήνων στρατόπεδον οἶνον ἑαυτῷ ἀγοράζον ὑποτιθέμενός φησιν, ἐναλλαγῇ τινων πραγμάτων τὴν ἀγορασίαν γίνεσθαι, τούτοις τοῖς ἔπεσιν·

[z] Ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο καρηκομόωντες Ἀχαιοί·
Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ·
Ἄλλοι δὲ ῥινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσιν·
Ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσιν.

Οἰνί-

an pretium conſiſtere poſſit, quæritur: veluti an ſervus aut fundus aut veſtis alterius rei pretium eſſe poſſit, valide quæſitum eſt. Ac Sabinus quidem & Caſſius etiam in alia re putant pretium poſſe conſiſtere. Atque hoc eſt quod vulgo frequentatur, Rerum permutatione venditionem & emtionem contrahi, eamque venditionis
369 ſpeciem eſſe antiquiſſimam. utunturque teſte Homero poëta, qui in quadam carminis ſui parte fingens exercitum Græcorum vinum ſibi ementem ait, permutatione rerum quarumdam fieri emtionem, his verſibus:

Inde igitur vinum comparabant comati Achivi:
Alii quidem ære, alii vero nitenti ferro:
Alii rurſus pellibus, alii ipſis bobus:
Alii mancipiis.

Græ-

19. καὶ τοῦτο εἶδος τῆς πρ. Pith. & F.

u. Permutatio inſtar obtinet emptionis. Nov. Valent. 10. *de confirm. iis quæ*, &c. itaque in ædilitio edicto cum permutatum eſt, uterque & venditoris & emptoris loco habetur, l. 19. §. 3. D. *de Ædil. ed.* Philoſtr. in Heroic. βοῦν σίτου, καὶ οἴνου τρύγην, καὶ τοιαῦτα ποιοῦνται, ἢ ὠνοῦνται, ἢ αὐτοὶ ἀποδίδονται. FABR. I.

x. Permutatio rerum antiquiſſima eſt. Pauſan. in Laconic. Euſtath. ad Il. β. & Il. η. Serv. ad Virg. Ecl. 4. & in illud 3. Georg. [307.]

— magno vellera mutentur.

„ Ingenti, inquit, pretio comparentur: nam apud „ majores omne mercimonium in permutatione „ conſtabat, quod & Cajus Homerico confirmat „ exemplo." B. Auguſtin. ſerm. de Oratione: *Nam antiqua commercia rerum mutatio fuit. Olim enim non erat nummus: ideoque barbaricæ gentes, quæ illam primam rudem, & exlegem vitam nondum exuêre, dant res, & accipiunt, & ſpecies pro ſpecie commutant.* Ariſtot. Polit. 1. c. 6. Pomp. Mel. de ſit. 2. c. 1. Solin. de Britannis c. 25. Tacit. de Germanis. Strabo de Luſitanis 3. de Albanis 11. Philoſtr. de vit. Apollon. 6. c. 1. de Æthiopibus & Ægyptiis. de Indis. Pauſ. loco cit. FABR. I.

Confer Gloſſam Nomicam ἡ ἐξ ἀμείψεως καὶ ἡ ἐξ ἀντιδόσεως ἀγωγή. G. O. R.

y. V. Homerum Iliados 7. circa finem. verſ. 472. D. GOTH.

z. Edimus cum Reſcio in Lovan. probante (ut ſolet) Nannio, prout in Homero hodie, nec non in Digg. & ipſis Inſtit legitur Ceteræ editt. habent: (1) Ἐνθ' ἄρα, ſed F. Ἐνθεν ἄρα male. (2) καρηκομόωντες, ſed Goth. & F. καρηκομόωντες. (3) Ἄλλοι δ' ἂν ῥινοῖσιν, partim bene, partim male; namque illud δ' ἂν adprime mihi adridet. Fabrotus autem hic δὲ maluit cum dictis textib. Ad verba αὐτοῖσι βόεσσιν Gudius omnino legend. cenſet αὐτοῖς β. quod ei forte ſuggeſſit, ut jam in *Obſ. Miſcell. Nov. T.* VII. pag. 697. monuimus, Scholiaſtes, qui ad h. v. Homeri ſcribit: Αὐτοῖς τοῖς βουσίν. Ὅσοι γὰρ οὐκ εἶχον πλήθεις θρεμμάτων διαλλάγοντες οἱ ποιηταί, κατὰ τὸ θῆλυκον προφέροντες.

Atta-

370 [a] Οἰνίζοντο δέ ἐστιν, οἶνον ἠγόραζον· καὶ ὑποθέμενος αὐτοὺς οἶνον ἀγοράζοντας, φησὶ δίδοσθαι λόγῳ τιμήματος ἢ χαλκὸν, ἢ σίδηρον, ἢ βύρσας, ἢ βόας, ἢ ἀνδράποδα.

Οἱ δὲ Προκυλιανοὶ τὸ ἐναντίον ἔλεγον, ἕτερον [20] εἶναι λέγοντες περμυτατίωνα [21] πραγμάτων, καὶ ἑτέραν πρᾶσιν καὶ ἀγορασίαν· καί φασι μὴ δύνασθαι [22] καλῶς τὸ πρᾶγμα διακρίνεσθαι [23] ἐναλλαττομένων τῶν πραγμάτων, ποῖα μὲν δοκεῖ πεπρᾶσθαι, ποῖα δὲ τιμήματος λόγῳ δεδόσθαι· Ἑκάτερον γὰρ [24] δοκεῖν καὶ πεπρᾶσθαι, καὶ τιμήματος [25] λόγῳ δεδόσθαι, τὸ εὔλογον οὐκ ἀναδέχεσθαι. 371 [b] Ἀλλ' ἡ τοῦ Προκύλου γνώμη, λέγοντος τὴν περμυτατίωνα ἰδιάζον [c] εἶναι συναλλάγματος εἶδος, κεχωρισμένον τῆς πράσεως, εἰκότως ἐκράτησεν· ὁπότε καὶ αὐτὸς ὁ Πρόκυλος ἑτέρους Ὁμηρικοὺς [d] στίχους ἔχει συνηγοροῦντας αὐτῷ, καὶ ἰσχυροτέροις κέχρηται πρὸς τοῦτο λογισμοῖς· οἱ δὲ στίχοι εἰσὶν οὗτοι·

Græcum autem οἰνίζοντο eſt, vinum emebant: & ſingens eos vinum ementes, ait dediſſe pretii loco aut æs aut ferrum aut coria aut boves aut mancipia.

Sed Proculiani contrarium dicebant, aliud eſſe dicentes rerum permutationem, & aliud emtionem ac venditionem: ajuntque negotium non recte poſſe diſcerni, permutatis rebus, quænam videantur venditæ, & quænam pretii loco datæ: utrumque enim & venditum & pretii loco datum videri, rationem haud admittere. Sed Proculi ſententia, dicentis permutationem ſingulare eſſe contractus genus, a venditione ſeparatum, merito obtinuit: quum & ipſe Proculus alios verſus habeat Homericos, ipſi adſtipulantes, & validioribus utatur inſuper rationibus. Sunt autem verſus hi:

372 [e] Ἔνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο Ζεύς,

Ὃς

Tum vero Glauco mentem ademit Saturnius Jupiter,

Qui

20. λέγ. h. l. F. 2. 21. περμυτατίωνα ante F. 2. 22. τὸ πρ. καλῶς F. 2. 23. ἀλλ' hinc ejecimus cum Curtio, Anonymo Duk. & Fabr. 24. δοκεῖ ante F. 25. ὀνόματι pro λόγῳ F.

Attamen vulgatam non modo ipſe agnoſcit Schol. ſed & Homerus non de integro boum grege loquitur, verum ipſos totos boves opponit ſolis eorum tergoribus. G. O. R.

a. Didymus in Homerum: οἰνίζοντο, οἶνον ἀντήλλαττον. FABR.

b. Verior eſt Proculi ſententia exiſtimantis, permutationem, non emptionem, rebus contrahi. atque ita poetæ verſus accepit Max. Tyr. Serm. 23. & 24. utitur enim verbo, ἀμείβειν, & ἀλλάττεσθαι, quod eſt permutare. Plin. 33. c. 1. *Quantum felicicre avo cum res ipſa permutabantur inter ſe, ſicut & Trojanis temporibus factitatum, Homero credi convenit: ita enim, ut opinor, commercia victus gratia inventa. alios coriis boum, alios ferro, captiviſque rebus mutaſſe tradit.* Sic legebatur in veteri Cujacii, ut ex variis lectionibus ex eodem codice ſublectis, didici. videtur autem abundare vox, rebus. *captivis*, id eſt, ἀνδραπόδεσσιν, Homero. FABR. I.

c. Tametſi emptio & venditio originem cœperit à permutatione l. 1. D. *de contrahend. empt.* D. GOTH.

d. Vide Homerum Odyſſ. verſu 430. D. GOTH.

Erronea citatio, quum Odyſſ. A. vſ. 430. legatur - - - πρίατο κτεάτεσσιν ἑοῖσιν, qui verſus in Dig. loco ſatis noto adfertur poſt illos, de quibus mox. G. O. R.

e. Iſti verſus damnantur a Plutarcho, non quod ſint in . . . . . ſed quod videantur ſequi lucri cupiditatem. ANON. DUK.

Vocabulum ab *in*. . . . . incipiens nemo adhuc legere potuit. Ceterum in toto ego Plutarcho hoc invenire nequivi. Voluit forte Platonem ſignificare. G. O. R.

Ὅς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβε,
Χρύσεα χαλκείων, ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων.

Qui cum Tydide Diomede arma permutaret,
Aurea æneis, centum bobus digna novem dignis.

Ἰδοὺ γὰρ ἐνταῦθα ἄμειψιν σαφῶς ἐκάλεσεν, οὐ πρᾶσιν τὸ γινόμενον. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ πάλαι βασιλεῖς [f] προσεδέξαντο, καὶ ἐν τοῖς Διγέστοις πλατέως περιέχεται.

Ecce enim hic *rem* geſtam diſerte vocavit permutationem, non venditionem. Hoc autem & veteres Principes receperunt, atque in Digeſtis latius continetur.

§. III Εἰρήκαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦ- 373
σι, τὴν ἄγραφον συνίστασθαι πρᾶσιν ἐκ τοῦ περὶ τὸ τίμημα ὅρου καὶ τῆς ποσότητος, 26 εἰς ὃ ἑκάτερον ἠρέσθη μέρος. [g] Μετὰ τοίνυν 27 τὴν εἰρημένην σύστασιν ὁ κίνδυνος [h] τοῦ πεπραμένου πράγματος εὐθέως τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μήπω τὸ πρᾶγμα αὐτῷ παραδέδοται· τοιγαροῦν εἴτε οἰκέτης ἐστὶν ὁ πεπραμένος, καὶ 28 τελευτήσῃ, [i] ἤγουν μέρος τι βλαβῇ τοῦ σώματος, πόδα ἢ χεῖρα ἢ ὀφθαλμόν, ἢ οἰκία οὖσα ἡ πεπραμένη, πᾶσα ἢ ἐκ μέ-
374 ρους πυρὶ δαπανηθῇ, ἢ ἀγρὸς [k] βίᾳ ποταμοῦ 29 ὅλος, ἢ ἐκ μέρους ἀπόληται 30 πλημμύρᾳ ὕδατος, ἢ δένδρων ἐκ θυέλλης [l] ἀνέμου καταπεσόντων πολλῷ ἥττων ἑαυτοῦ καὶ χείρων γένηται ὁ ἀγρός, ἐπὶ πάντων τούτων

§. III. Diximus in præcedentibus, 373
ſine ſcripto venditionem conſiſtere ex definitione & quantitate pretii, in quod utraque pars conſenſit. Itaque poſt dictam *contractûs* ſubſtantiam periculum rei venditæ ſtatim *ad* emtorem ſpectat, etiamſi maxime res ei nondum tradita ſit. Sive igitur ſervus ſit venditus, & obierit, aut parte aliqua corporis læſus ſit, pede vel manu vel oculo; ſive domus quæ ven-
374 dita fuit, tota vel ex parte igne abſumta ſit; ſive ager vi fluminis totus, vel ex parte perierit reſtagnatione aquæ; aut arboribus turbine venti dejectis ager multo deterior ac ſe ipſo minor factus ſit: in his omnibus damnum

26. εἰ ἐκ. F. 27. τὴν de: F. 28. τελευτήσει ante F. 29. ὅλως F. 2. Mox ἀπόλλυται ante F.
30. εἴτε ad: F.

Sic legitur in trib. MSS. & in l. 1. D. *de cont. empt.* ſecund. Flor. ſcripturam. tamen Hom. conſule Odyſſ. 7. FABR.

Nullus hoc intelligo. Nam & omnes Inſtit. & noſtri paraphraſtæ editt. eodem cum Fabroto modo legunt; (nec enim cavillabor, Fabrotum perperam dediſſe ἄντε & ἐξείλετο & ἀμειβεν, quod poſtremum & alii præter Lovan. exhibent :) & L. VII. Odyſſ. nihil hujus rei reperitur. Sed ipſi hi verſus Iliad. Z. 234--6. leguntur. G. O. R.

f. Diocletianus & Maximianus. l. emptionem 7. C. *de rerum permut.* D. GOTH.

g. Juſt. *contracta*: id eſt, perfecta, l. 8. §. 1. D. *de peric. & com. rei vend.* FABR. I.

h. De periculo rei venditæ, v. 3. Harmen. 3. §. 14. 19. *Eclog.* 6. c. 1. D. GOTH.

i. Harmenop. d. §. 14. l. 6. in fin. D. *de periculo & commodo rei vendita.* D. GOTH.

k. L. 7. in prin. l. 9 & 10. in fin. l. 11. D. *de periculo & comm. rei vendita.* D. GOTH.

l. Lucret. 1. *interdum rapido percurrens turbine campos Arboribus magnis ſternit, montiſque ſupremos Silvifragis vexat flabris.* FABR. I.

m. Actio ex vendito manet, l. 5. §. 1. D. *de reſc. vend.* An vero juſtum & æquum aliud ſuadet? Sic Cujacio videtur. ego contra puto. de quo alias curatius. FABR. I.

των ἡ ζημία τὸν ἀγοραστὴν ὁρᾷ. Αμέλειτοι, εἰ καὶ μήπω τῆς τοῦ πράγματος ἐδράξατο νομῆς, ἀναγκάζεται [m] τὸ τίμημα καταβαλεῖν. Καθ' ὅλου [n] γὰρ ἴσθι, εἴ τι δίχα δόλου καὶ ῥαθυμίας τοῦ πράτου συμβῇ τῷ πράγματι, ἕξει τὸ ἀμέριμνον ὁ πράτης.

mnum *ad* emtorem ſpectat. Itaque etſi rei poſſeſſionem nondum nactus eſt, cogitur pretium ſolvere. In univerſum enim ſcito, ſi quid extra dolum & negligentiam venditoris rei acciderit, venditorem ſecurum fore.

Καὶ ὥσπερ [o] ἡ ἐκ τύχης ἐλάττωσις ἤ- 375
τοι ἀπώλεια τοῦ πεπραμένου πράγματος εἰς τὸν ἀγοραστὴν *30 ἀνέρχεται, ὡσαύτως καὶ εἴτι προσγέγονε κέρδος τῷ πεπραμένῳ πράγματι, τὸν ἀγοραστὴν ὠφελήσει· ὅθεν, εἰ δι' ἀλλουβίωνος [p] μείζων γέγονεν ὁ ἀγρὸς, (ἦν γὰρ τυχὸν ἑκατὸν πλέθρων, μετὰ δὲ τὸ συστῆναι τὴν πρᾶσιν ἐξ ἀλλουβίωνος προσετέθη αὐτῷ ἄλλα δέκα πλέθρα) τοῦ κέρδους ὁ ἀγοραστὴς ἀπολαύσει· χρὴ γὰρ ἐκεῖνον ἔχειν τὸ κέρδος, ὃς καὶ κινδυνεύει ἐκ τῆς τούτου μειώσεως.

Et ſicut fortuitum damnum aut interitus rei venditæ ad emtorem recidit, ita & ſi quid lucri adceſſerit rei venditæ, *id* emtori proderit: unde, ſi per alluvionem major factus eſt ager, (forte enim centum erat jugerum, ſed poſtquam venditio ſubſtitit, ex alluvione decem alia ei adceſſere jugera) lucro emtor fruetur; illum enim oportet habere lucrum, qui & ejuſdem deminutione periclitatur.

Εἰ δὲ πρὸ τῆς τραδιτίωνος φύγῃ ὁ πε- 376
πραμένος οἰκέτης, ἢ καὶ κλαπῇ ὑπό τινος, ὡς μὴ δόλον ἢ ῥαθυμίαν ἐλέγχεσθαι περὶ ταῦτα τοῦ πράτου, σκοπήσωμεν εἰ ὁ πράτης 31 ἐκ τούτου ὀφείλει ζημιοῦσθαι; καὶ δεῖ οὕτω διαστίξαι· εἰ μὲν εἰς ἑαυτὸν ὁ πράτης ἀνεδέξατο τὴν τοῦ πεπραμένου οἰκέτου φυλακὴν ἕως τῆς τραδιτίωνος, κουστωδίαν χρεωστεῖ 32, (κουστωδία [q] δέ ἐστιν, ἡ

Si autem ante traditionem fugerit ſervus venditus, aut etiam ab aliquo ſubreptus ſit, ita ut nec dolus nec negligentia venditoris his in *rebus* argui poſſit, videamus an venditor inde damnum debeat pati? atqui ſic diſtinguendum eſt: ſi quidem venditor cuſtodiam ſervi venditi in ſe recepit ad traditionem uſque, cuſtodiam debet, (Eſt

*30. ἀνατρέχειν Pith. 31. ἐκ τούτων F. 32. ὃ κεῖται ἐν τῷ ῥητῷ ad: Pith. & F. (*quod verbum eſt in contextu.*) Mihi gloſſema videtur.

n. L. 5. l. 16. in fin. D. *de periculo & commodo rei vendita.* D. GOTH.

o. De commodo rei venditæ, 3. Harmen. 3. §. 14. & 15. ad ſe Paul. 2. Sent. 17. § 7. l. 16. C. *de act. emt.* l. 7. D. *de pericul. & comm rei vendita:* 19 *Eclog.* 6. c. 1. & 12. l. 1. C. *de periculo & commodo.* D. GOTH.

p. Acceſſio & deceſſio ad emptorem reſpicit: ejus enim debet eſſe damnum, cujus eſt præmium, Sen. Cont. 4. 6. & per contrarium non eſt iniquum, acceſſionem ei quæri, qui damnum perferet. FABR. I.

q. Laudat h. l. & illuſtrat occaſione decantatæ legis 23. *de Reg. Jur.* Electorum cap. 12. pag. 332. P. BURG.

Cuſtodia plena, & diligens. & leviſſimam igitur culpam præſtat venditor: quæ fuit quoque Joannis ſententia, quam etiam venditor præſtat, ſi vinum ad menſuram vænierit, l. 1. §. 1. & l. 2. §. 1. D. *de peric. rei vend.* ubi recte Græci vertunt, φυλακὴν ἀκριβεστάτην. alioquin venditor ante traditionem cuſtodiam præſtat, qualem bonus, id eſt, frugi & diligens paterfamilias ſuis rebus adhibet, l. 14. D. *de furt.* l. 35. §. ſi res, D. *de contr. empt.* l. 11. D. *de peric. rei vend.* l. 36. C. *de act. empt.* FABR. I.

ἡ ἀκριβεστάτη καὶ ὑπερβάλλουσα παραφυλακή·) καὶ αὐτὸς ἐπιγνώσεται τὴν ἐντεῦθεν 33 ζημίαν· τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοι- 377 πῶν ζώων, οἷον ἵππου, ὄνου, καμήλου, καὶ ὅσα τοιαῦτά ἐστι, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν πραγμάτων νοοῦμεν· εἰ δὲ μὴ τὴν φυλακὴν ἀνεδέξατο, οὐκ ἐνέχεται. Τοῦτο δὲ μόνον [r] ἐποφείλει ὁ πράτης, τὸ τὴν in rem 34 ἐπὶ τῇ ἐκδικήσει [s] τοῦ πεπραμένου πράγματος, καὶ τὸν κονδικτίτιον [t] ἐκχωρεῖν τῷ ἀγοραστῇ, διὰ τὸ ἔτι αὐτὸν τὸν πράτην εἶναι δεσπότην, οἷα μήπω τοῦ πράγματος [u] παραδοθέντος· ἐκχωρήσει δὲ 35 καὶ τὴν 378 furti κατὰ τῶν κλεψάντων, καὶ τὴν Ἀκουΐλιον κατὰ τῶν βλαψάντων τὸ πραθὲν πρᾶγμα.

(Eſt autem cuſtodia, diligentiſſima & exactiſſima ſervatio:) & ipſe damnum 377 inde *proveniens* agnoſcet: idemque in ceteris animantibus, veluti equo, aſino, camelo, & quæcumque hujuſmodi ſunt, & in reliquis rebus intelligimus. Si autem cuſtodiam non ſuſcepit, haud tenetur. Hoc vero ſolum debet venditor, cedere emtori *actionem* in rem ad vindicationem rei venditæ, nec non condictionem, quia ipſe adhuc venditor 378 eſt dominus, quippe re nondum tradita: ſed & *actionem* furti cedet adverſus *eos* qui ſurripuerint, & Aquilianam adverſus *eos* qui rei venditæ nocuerint.

§. IV. Ἡ πρᾶσις καὶ πούρως καὶ ὑπὸ αἵρεσιν [x] συναλλάττεσθαι δύναται· ὑπὸ αἵρεσιν, οἷον, Στίχος ὁ οἰκέτης, [y] εἴγε εἴσω μηνὸς 36 μὴ ἀπαρέσει σοὶ, ἔστω σοὶ πεπραμένος δέκα νομισμάτων.

§. IV. Venditio & pure & ſub conditione contrahi poteſt: ſub conditione, veluti; Stichus ſervus, ſi intra menſem tibi non diſplicuerit, venditus tibi eſto decem aureis.

§. V. Τὰ σάκρα [z] ἢ ῥελιγιόσα [a] ἢ τὰ 379 πού-

§. V. Sacra aut religioſa aut publica,

33. *ζημίαν· εἰ δὲ μηδὲν ἀνεδέξατο εἰς ἑαυτὸν, ἔξω τὸ* [Pith. pro *ἔξω τὸ* tantum *ἐξ*] *ἀμίερμνον. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζώων. οἷον ἵπ. ὄν. καμ. καὶ ὅσα τοι. ἐ. καὶ τῶν λ. πρ. νοοῦμεν. Τοῦτο δὲ μόν.* &c. Pith. & F. 34. *τῇ* hinc ejeci cum F. 35. *καὶ* ex F. addidi. 36. *ἀρέσει* ſimpliciter F. Ego malim *ἀρέσῃ* aut *μὴ ἀπαρέσῃ*.

r. L. 3. D. *de periculo & commodo rei vendita.* l. quod ſæpe. 35. §. ſi res. 4. D. *de contr. empt.* D. GOTH.

Actiones perſequendæ rei præſtantur emptori, ſi ſine culpa deſiit poſſidere venditor, l. 21. in fin. D. *de her. vel act. vend.* FABR. I.

s. d. l. 35. §. 4. ibi, ut tamen vindicationem rei, l. 40. D. *de act. empt.* D. GOTH.

t. Furtivam, quæ ſoli domino competit, ſicut vindicatio. FABR. I.

u. Non transfertur dominium tacita mancipatione, aut fictitia traditione, ut in ſocietate, l. 1. §. 1. & l. ſeq. D. *pro ſoc.* FABR. I.

x. 3. Harmen. 3. §. 16. l. 20. D. *locati.* adde titul. *de lege commiſſoria & de in diem addict.* 20. *Eclog.* 1. c. 16. D. GOTH.

Emptio autem nulla eſt, ſi conditio defecerit, l. 37. D. *de contr. empt.* FABR. I.

y. Hujuſmodi conditionalis venditio tunc perficitur, cum impleta fuerit conditio. l. 7. D. *de contr. empt.* D. GOTH.

Atqui in arbitrium emptoris, aut venditoris, quæ confertur emptio, nulla eſt, l. 3. C. *de contr. empt.* l. 7. D. *eod.* ſed quoniam emptoris arbitrium certo tempore concluditur, emptio valet. FABR. I.

z. Quia juris humani eſſe deſiit. denique earum rerum nulla venditio eſt, quas natura, vel gentium jus, aut civile commercio exemit, l. 34. D. *de contr. empt.* ut puta liberi hominis, rei ſacræ, religioſæ & publicæ. niſi venditioni majoris partis locus ſacer, vel religioſus acceſſerit, l. 24. D. *de contr. empt.* Ambroſius de Abrah. 1. c. 9. *Sæpe cum alienationibus poſſeſſionum venales ſiunt, quæ in iiſdem locis ſunt ſepultura.* nec contra religionem fit, ut olim dixit Tiberius apud Tacit. ann. 1. Sed de eodem Tiberio, vide Xiphil. 57. tamen quod Deos

πύϐλικα; οἷον τὸν φόρον ἢ τὴν βασιλικὴν, [b] ἀνισχύρως τις εἰδὼς ἀγοράζει· τουτέστιν, οὐδεμίαν [c] ἕξει προφάσει τοῦ συναλλάγματος ἀγωγήν. Εἰ δὲ ὡσανεὶ ὑπάρχοντος ἰδιωτικοῦ δικαίου 37 ἀπατηθεὶς [d] ὑπὸ τοῦ πράτου ἠγόρασε ταῦτα, τότε ἔχει τὴν 38 ex empto ἀγωγὴν, ἐπὶ ἀπαιτήσει τοῦ διαφέροντος, ἐπειδὴ οὐκ ἔξεστιν [e] ἔχειν τὸ πεπραμένον αὐτῷ. Τὸ αὐτὸ ἔστω, εἰ καὶ ἐλεύθερόν τινα [f] ἀντὶ οἰκέτου ἠγόρασε.

ca, veluti forum vel baſilicam, ſciens quis invalide emit; id eſt, nullam habebit contractus cauſa actionem. Si vero, tamquam privati juris eſſent, a venditore deceptus ea emerit, tum ex emto actionem habet ad petendum quod intereſt, quia *rem* venditam ei habere non licet. Idem eſto, & ſi quem liberum pro ſervo emerit.

37. Sic Lovan. & F. pro vulg. ἀπαιτηθεὶς. quod & Anon. Duk. correxit: paullo ante ὑπάρχοντα lego ac verto. G. O. R. 38. ἐξ ἐμπτοῦ ante F.

Deos penates abalienarent, paganis objicit Tertullian. Apolog. c. 13. & adverſ. Nation. 1. c. 10. FABR. I.

a. Nulla item emptio eſt, ſi omne religioſum vænierit prohibente juris religione, l. 6. & l. 22. D. *de contr. empt* Ennod. declam. in aleatorem quendam: *Non tibi licuiſſet domos ultimas pro abducta ab hoſtibus pignoris tui redemptione diſtrahere.* FABR. I.

b. L. 4. l. 62. §. 1. D. *de contrab. empt.* D. GOTH.

c. A neutra parte obligatio contrahitur. nulla emptio contrahitur. FABR. I.

d. Ei qui ſciens emit, non ſubvenitur: ipſe enim ſe circumvenit, l. 16. §. 1. D. *de lib. cauſ.* ſi vero ignorans emerit, hactenus emptio tenet, ut emptor ex empto agat, ut conſequatur, quanti intereſt non eſſe deceptum, l. 4. & l. 62. D. *de cont. empt.* FABR. I.

e. Nec enim liber homo, locus ſacer, aut religioſus haberi poteſt, d. l. 4. FABR. I.

f. L. 4. 5. l. 6. l. 70. & paſſim. D. *de contr. empt.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ [a] ΚΑΙ ΕΚΜΙΣΘΩΣΕΩΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΔ.

Ἡ Μίσθωσις καὶ ἡ ἐκμίσθωσις ἔοικε 380
[b] τῇ πράσει καὶ τῇ ἀγοράσίᾳ, καὶ διὰ τῶν αὐτῶν πρόεισι κανόνων. Ὥσπερ γὰρ ἡ πρᾶσις τότε συνίσταται, ἡνίκα τὸ τίμημα ἑκατέρῳ μέρει [1] ἀρέσει, οὕτω καὶ ἡ μίσθωσις συνίστασθαι νοεῖται, εἰ τὸ μίσθωμα [c] τοῖς μέρεσιν ἤρεσε. Καὶ ὥσπερ εἰρήκαμεν

DE LOCATIONE ET CONDUCTIONE.

TITULUS XXIV.

Locatio & conductio ſimilis eſt venditioni & emtioni, & per eaſdem procedit regulas. Sicut enim venditio tunc conſiſtit, quando pretium utrique parti placuit, ita & locatio conſiſtere intelligitur, ſi merces partibus placuit. Et ſicut ibi diximus, cer-

1. ἤρεσε præfero.

a. 3. Harmen. 8. 20. *Eclog.* 1. adde tit. D. *locati & conducti.* C. *de locato & conducto*: ut apud Paul. 2. Sent. 18. 2. Gaj. 9. §. locatio. D. GOTH.

b. L. 2. D. *eod.* D. GOTH.

c. Pretium etiam dicitur, l. ult. §. 2. D. *de leg. Rhod.* ſic Catullus pretium dicit, Epigr. 78. Cicero

μθμ ἐκεῖ, κέρτον καὶ ἐν ἀργυρίῳ ὀφείλειν εἶναι τὸ τίμημα, οὕτω καὶ τὸ μίσθωμα κέρτον καὶ ἐν ἀργυρίῳ [d] εἶναι δεῖ.

Καὶ ἁρμόζει τῷ μὲν μισθώσαντι [e] ἡ loca- 381 ti, τῷ δὲ μισθωσαμένῳ ἡ conducti· τῷ μὲν, ἵνα ἀπαιτήσῃ τὸ μίσθωμα, τῷ δὲ, ἵνα λάβῃ τὸ μεμισθωμένον αὐτῷ πρᾶγμα.

§. I. Καὶ τὸ εἰρημένον [f] ἡμῖν περὶ [2] πράσεως, ἡνίκα εἰς ἑτέρου κρίσιν ἡ τοῦ τιμήματος ἀνάγεται ποσότης, οἷον, Ἔστω σοι πεπραμένον, ὅσου ἂν ὁρίσῃ ὁ Τίτιος, ἔνθα καὶ διάταξιν [g] ἀπηγγείλαμεν τοῦ θειοτάτου βασιλέως, διατίζει τὴν τοῦ συναλλάγματος σύστασιν ὑποβάλλουσαν· [3] τὸ αὐτὸ 382 καὶ περὶ μισθώσεως καὶ ἐκμισθώσεως εἰρήσθω, ἡνίκα εἰς ἑτέρου δοκιμασίαν ἡ τοῦ μισθώματος ἀναφέρεται ποσότης, καθὰ καὶ προλαβόντες ἐδιδάξαμεν.

Εἰ δέ τις κναφεῖ [4] κναπλέαν [h], ἢ ῥάπτῃ ῥαπλέαν ἐσθῆτα δέδωκε, μισθοῦ μηδενὸς ὁρισθέντος παραχρῆμα, ὑποσχόμενος τοσοῦτον δώσειν, ὅσον ἂν μεταξὺ τῶν δύο μερῶν συνδόξῃ μετὰ ταῦτα, οὐκ ἔστι μίσθωσις 383 τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ ἕτερόν [5] τι συνάλλαγμα [i] παρὰ τὴν μίσθωσιν, ἐφ' ᾧ καὶ δίδοται [k] ἡ præſcriptis verbis. Καὶ μή τις νομιζέτω,

certum atque in pecunia debere eſſe pretium, ſic & mercedem certam & in pecunia eſſe oportet.

Et locatori quidem locati *actio* competit, conducenti autem conducti: illi, ut mercedem exigat; huic, ut rem ſibi locatam accipiat.

§. I. Et *quod* dictum *eſt* nobis de venditione, quando in alterius arbitrium quantitas pretii refertur, veluti, Venditum tibi eſto, quanti Titius definierit, ubi etiam conſtitutionem ſanctiſſimi Imperatoris retulimus, quæ hujus contractus ſubſtantiam diſtinctioni ſubjicit: idem quoque de locatione & conductione dictum ſit, quando in alterius arbitrium mercedis quantitas refertur, quemadmodum & ſupra docuimus.

Quod ſi quis fulloni poliendam, aut ſartori ſarciendam veſtem dedit, nulla ſtatim mercede definita, pollicitus tantum dare, quantum inter ambas partes poſtea convenerit; non eſt illud locatio, ſed alius quidam contractus, ex quo & præſcriptis verbis actio datur. Et ne quis putet, hoc Im-

2. τῆς ad: F. 3. τὰ αὐτὰ F. 4. Sic Lov. Pith. & F. pro vulg. κναφίαν. 5. τι de: F.

cero mercedem, quod Callimachus μισθὸν, ut ibi obſervatur. FABR. l.

d. [Locatio ſine mercede contrahi non poteſt: quæ enim locatio eſt cum merces non interceſſerit? l. 23. D. *comm. divid.* merces autem debet eſſe certa, l. 52. D. *de donat. int. vir. & ux.* l. 35. §. 1. D. *loc.* Iſidor. Hiſpal. Orig. 5. c. 25. *Locatio eſt res ad uſum data cum definitione mercedis. Conductio eſt res in uſum accepta cum conſtituta mercede.* Sed & *Edit.* 1.] merces in nummis conſiſtere debet, ut hic putat Theop. & §. 3. infra. Idem ſcribit Accurſius hic apud Juſt. & ad tit. 1. lib. 4. *Jacob. Cujac.* τῆς νομικῆς ὀφθαλμὸς contra putat tract. 8. *ad Afr.* ad l. 35. D. *locat.* nam & cum colono partiario contrahi locationem. Plin. 9. Ep. 37. denique fundus recte locatur certa ponderatione olei, l. 21. C. *de loc.* & hoc verius eſt. FABR.

Cujacium variaſſe obſervavit Merillius l. Var. 24. Pro Accurſio & noſtro ſtant Marcilius, Vinnius, alii: medii ſunt a Coſta & Otto. G. O. R.

e. Adde l. ex conducto 15. D. *locati.* D. GOTH.

f. §. 1. ſupra *de emptione & venditione.* D. GOTH.

g. L. ult. in fin. Cod. *de contr. emptione.* D. GOTH.

h. [Officium fullonis eſt polire, curare, l. 12. l. 48.

μίζεται, τοῦτο τέμνεσθαι ἐκ τῆς βασιλικῆς ὁ δικαιότατος· ἕτερος γὰρ ὁ τῆς διατάξεως θεματισμός· ἔχει γὰρ [7] ἐκεῖ, Ἔστω σοι πεπραμένον, ὅσου ἂν ὁρίσῃ Τίτιος· ἐνταῦθα δὲ, Ἔστω σοι μεμισθωμένον, εἰς ὅσον ἂν ἑκατέρῳ μέρει συναρέσῃ.

§. II. Οὕτω δὲ [8] ταυτὰ ζητεῖται ἐπὶ 384 πράσεως [l] καὶ μισθώσεως, ὅτι ὥσπερ ἀμφιβάλλεται, εἰ ἄρα ἡ περμουτατίων τῶν πραγμάτων πρᾶσίς ἐστιν, οὕτω καὶ [9] ἐπὶ μισθώσεως ζητεῖται, εἰ ἐμοῦ πρᾶγμά σοι παρεσχόντος [10] εἰς χρῆσιν, ἤγουν ἐπὶ τῷ καρποῦσθαι, ἕτερόν τι ἀμοιβαδὸν ἐμοὶ δοθήσεται παρὰ σοῦ εἰς χρῆσιν, ἢ εἰς τὸ καρπώσασθαι, ἀμφιβάλλεται εἰ ἔστι μίσθωσις· καὶ ἤρεσε, μὴ εἶναι [11] μίσθωσιν, ἀλλά τι ἰδιάζον γένος συναλλάγματος, οἷον ὡς ἐπὶ θέματος δύο τινὲς ἀγροτείτονες ὑπῆρχον· 385 ἑκάτερος αὐτῶν πρὸς ἕνα βοῦν [m] ἐκέκτητο· οὐδέτερος οὖν ἠδύνατο τὸν οἰκεῖον ἀγρὸν ἀροτριᾷν, διὰ τὸ ἕνα κεκτῆσθαι βοῦν· ἐὰν συμφωνηθῇ μεταξὺ αὐτῶν, ὥστε τὸν ἕτερον τῷ ἑτέρῳ ἐπὶ δέκα ἡμέρας κιχρᾷν τὸν οἰκεῖον βοῦν ἐπὶ τῷ ἀροτριάσαι τὴν γῆν τοῦ λαβόντος, καὶ παρ' αὐτῷ [12] ἀπόλλυται ὁ βοῦς, οὔτε μίσθωσις τὸ τοιοῦτόν ἐστι, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνταῦθα κέρμα ἐν ἀργυρίῳ μίσθωμα·

Imperatoria deciſione decidi: alia enim eſt conſtitutionis ſpecies; exſtat enim illic, Venditum tibi ſit, quanti Titius definierit; hic vero, Locatum tibi ſit, in quantum parti utrique placuerit.

384 §. II. Adeo autem eadem in venditione & locatione quæruntur, ut, quemadmodum ambigitur, anne permutatio rerum venditio ſit, ita & in locatione quæritur: ſi, quum ego tibi rem præſtitero in uſum vel in fructum, aliud quid viciſſim mihi a te datum ſit in uſum vel in fructum; ambigitur an ſit locatio: & placuit, non eſſe locationem, ſed proprium aliquod contractus genus, velut in hac ſpecie: Duo
385 quidam confines erant: quiſque eorum bovem ſingulum poſſidebat: neuter igitur agrum ſuum arare poterat, quoniam unum poſſidebat bovem: ſi inter eos convenerit, ut alteri alter in decem dies ſuum bovem commodaret ad arandam accipientis terram, & apud hunc bos perierit, neque locatio illud eſt, quia hic certa in pecunia merces non eſt; neque commodatum, nam com-

6. Quidni δικαιότατος? 7. ἐκεῖ de: F. 8. ταῦτα omnes ante hanc. Mihi τὰ αὐτὰ legenti ſuggeſſit illud contractum Doctiſſ. Gavel. G. O. R. 9. ἐπὶ de: F. 2. 10. ἐν χρήσει F. 2. 11. μισθ. de: F. 12. ἀπόλλυται F.

l. 48. §. ſi ego, l. 82. D. *de furt.* l. 31. D. *loc.* §. ult. infra, *de mand.* §. item ſi, infra, *de oblig. ex del.* Plin. 35. c. 17. Polienda Gloſſæ vett. interpretantur, λαμπρῦναι, κναπτεῖν. Edit. 1.] Theophilus (autem) hic omiſit τὸ curanda. [infelix eorum emendatio eſt, qui legunt in ſupra dictis locis, *duranda.* durare quidem artis eſt cretariæ, ſeu fullonicæ, Plaut. Aſin. act. 5. ſc. 2. ſed & fullones veſtimenta curare dicuntur, ideoque non erant tot leges ſollicitandæ. Cyprian. Ep. 12. *à fullone curatam receperit.* Edit. 1.] FABR.

Marcilium pungit. Ceterum vid. Ottonis nota crit. h. l. G. O. R.

i. Novum negotium à locatione & mandato ſeparatum, l. 22. D. *de præſc. verb.* proprium negotium. FABR. I.

k. Schol. τουτέστι μόνον λέγεις τὰ παρακολουθήσαντα ἐξηγούμενος τὸ πρᾶγμα. v. Mich. Pſell. Syn. verſ. 1022. FABR.

l. Dixi §. 2. ſ. *de empt. & venditione* [not. t.] D. GOTH.

m. L. ſi gratuitam 17. §. ſi cum unum bovem. 3. D. *de præſcr. verbis.* D. GOTH. Ut apud Theophylact. Simocatt. Ep. 35. τὸν ἀροτῆρα βοῦν κέχρηκα τῷ Τυκαίῳ· οὐ γὰρ ἦν αὐτῷ τοῦ ζεύγους τὸ ἕτερον· ἐπεσ[ύ]γκλαστο [l. ἐπηγγ.] δὲ καὶ ὁ Τυκαίως τὸν ἑαυτοῦ μοι ταῦρον παρασχέσθαι. FABR. I.

μα· ὐδὲ κομμοδάτον, τὸ γὰρ κομμοδάτον 386 γρατυίτον ὀφείλει εἶναι· ἰδοὺ [13] ἐνταῦθα ὁ χρήσας ἔχει, ἤτοι ἐλπίζει τὸ ἐκ τῆς ἀντιλήψεως κέρδος· ἀλλ᾽ ὁριζόμεθα ἐνταῦθα τὴν præſcriptis verbis κατὰ τοῦ ἀπολέσαντος.

§. III. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ κοινωνία τις [n] μεταξὺ πράσεως καὶ μισθώσεώς ἐστιν, ὅτι ἐπί τινων θεμάτων ἀμφιβολία γίνεται, πότερον πρᾶσις ἢ μίσθωσίς ἐστι τὸ γινόμενον; Τοῦτο δὲ συμβαίνει [14] ἐπὶ τῶν ἄγαν ἐμφερῶν, οἷον ὡς ἐπὶ τῶν κτημάτων, [15] ἅπερ περπετούως τισὶ παρέχεται ἐπὶ τῷ καρποῦσθαι, ἵνα ἐφ᾽ ὅσον τὸ μίσθωμα ἤτοι 387 πρόσοδος ὑπὲρ τούτων τῷ δεσπότῃ παρέχεται, μηδεὶς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ μισθωσαμένου [16] ἢ κληρονόμου αὐτοῦ, ἢ ἐκείνου ᾧ ὁ [17] ἐκμισθωσάμενος ἢ ὁ αὐτοῦ κληρονόμος [18] πέπρακεν ἢ ἐδωρήσατο τοῦτο τὸ κτῆμα, ἢ προικὸς ὀνόματι δέδωκεν, ἢ ἑτέρῳ ἐξεποιήσατο τρόπῳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα, ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν παλαιῶν [19] ἀμφιβάλλετο, καὶ ὑπὸ τινῶν μὲν μίσθωσις, ὑφ᾽ ἑτέρων δὲ πρᾶσις ἐνομίζετο· (πρᾶσις μὲν, ἐπειδὴ διέβαινεν ἐπὶ κληρονόμους, 388 καὶ ἐξεποιεῖτο [20] διαφόρως [nn]· μίσθωσις δὲ ἐνομίζετο διὰ τὸ καθ᾽ ἕκαστον ἔτος διδόμενον·) διάταξις [13] γέγονε Ζήνωνος τοῦ θειοτάτου,

commodatum debet eſſe gratuitum, hic vero commodans *aut* habet aut ſperat ex compenſatione lucrum: ſed ſtatuimus hic præſcriptis verbis *actionem* adverſus eum qui *bovem* perdidit.

§. III. In tantum porro communio quædam eſt venditionem inter & locationem, ut in quibuſdam caſibus controverſia exſiſtat, utrum venditio an locatio ſit quod agitur. Hoc autem fit in (*caſibus utrique contractui*) admodum ſimilibus: veluti in poſſeſſionibus, quæ perpetuo quibuſdam traduntur fruenda, ut quamdiu merces aut reditus pro his domino præbentur, nemo conductori aut heredi ejus, vel illi cui conductor aut heres illius vendidit vel donavit id prædium, vel dotis nomine dedit, aut alio modo alienavit: ſed hic contractus quia inter veteres dubitabatur, & a nonnullis locatio, ab aliis venditio putabatur: (venditio quidem, quod tranſiret ad heredes, varieque alienaretur; locatio autem exiſtimabatur propter id quod quoque anno dabatur:) facta eſt conſtitutio divi Zenonis,

13. δὴ ad: F. 14. Sequentia uſque ad alterum ἐπὶ deſunt F. 15. ἅτινα F. 16. οὐ κληρονόμων F. quod non intelligo. 17. μισθωσ. F. 18. τοῦτο τὸ κτῆμα h. l. F. 19. ἠμφ. F. 20. ἀδιαφ. Pith.

n. Adde tit. C. *de jure emphyteutico.* 3. Harmen. 4. §. 1. 2. *Eclog.* 2. c. 1. D. GOTH.

nn. Parum abfuit, quin lectionem Pithoeanam ἀδ. *indifferenter, ſine diſcrimine*, in textum reciperem, quum ſit ſignificantior, noteque quovis modo emphyteuſin olim alienari potuiſſe: cujus etiam ſententiæ fuiſſe video VINNIUM II. *Select. quæſt.* c. 2. ubi ait: *Et quidem Zenonis tempore alienatio emphyteuſios non tantum licita cuilibet fuit, ſed etiam libera.* l. 1. D. *ſi ag. vect.* §. 3. Inſt. *de Loc.* l. 1. C. *de Fund. patrim.* L. XI. *At lege Juſtin. id jus nonnihil imminutum*, l. 3. C. *de Jure emph.* Verum quum hæ leges non ſatis illud evincant, & l. 3. C. *de Jure emph.* in pr. maxime obſtet, & in med. ubi ſic: *his tamen perſonis, quæ non ſolent in emphyteuticis contractibus vetari ad hujusmodi venire emtionem*, &c. quas cum Accurſio curiales credo & milites: rem indeciſam lectori dijudicandam permitto. G. O. R.

o. L. 1. C. *de jure emphyteutico.* D. GOTH.

Emphyteuſis Latine dicitur *inſitio*, Novella Valent. *de præd. piſtor.* Gloſſæ Latino-græcæ: *inſitiuum*,

ατάτου, ἥτις ἐμφύτευσιν [o] τοῦτο ἐκάλεσεν, ἰδιάζουσαν αὐτῷ φύσιν ἐπινοήσασα, οὔτε πρὸς μίσθωσιν [p] καθόλου, οὔτε πρὸς πρᾶσιν ὁρῶσαν, ἀλλ' ἰδίοις ὅροις συνισταμένην· καὶ εἰ μὲν [21] τι πακτευθῇ μεταξὺ τῶν συναλλασσόντων, οὕτως ἰσχυρὸν ἔστω τὸ σύμφωνον, ὡσανεὶ φύσεως τοιαύτης [22] φανερᾶς προσούσης [q] τῷ συναλλάγματι· φύσις γὰρ 389 γινέσθω τῷ συναλλάγματι τὸ πάκτον· εἰ δὲ μηδὲν περὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀπωλείας συνεφωνήθη, τηνικαῦτα, εἰ μὲν [23] παντὸς τοῦ πράγματος γένηται φθορὰ, [qq] τοῦ ἐμφυτευθέντος δηλαδὴ, τὸν δεσπότην, τουτέστι τὸν ἐμφυτεύσαντα, ὁράτω ἡ ζημία· εἰ δὲ μερικὴ, ὁ ἐμφυτευσάμενος ταύτην ἐπιγινωσκέτω τὴν βλάβην, ὅπερ καὶ ἐν χρήσει ἐστί τε καὶ πολιτεύεται.

nis, quæ EMPHYTEUSIN hoc adpellabat, ſpecialem ei naturam conſtituens, quæ neque ad locationem omnino neque ad venditionem ſpectaret, ſed propriis conditionibus conſtaret. Et ſi quid inter contrahentes pactum fuerit, ita firma ſit hæc conventio, acſi certa hæc natura illi contractui ineſſet: pactio enim contractui *pro* natura ſit. Si autem nihil de interitu rei convenerit, tunc ſi quidem totius rei, emphyteuticæ ſcilicet, exitium acciderit, dominum, id eſt dantem in emphyteuſin, damnum *hoc* ſpectet: ſi autem particularis, accipiens in emphyteuſin hoc detrimentum agnoſcet, quod & in uſu *hodie* eſt atque obtinet.

§. IV. Ὁμοίως κἀκεῖνο τῶν ἀμφιβαλ- 390 λομένων ἐστί· χρυσοχόῳ τινὶ δέδωκα λόγου χάριν δέκα νομίσματα, συμφωνήσας ὥστε αὐτὸν τὸν χρυσοχόον [r] ἐξ οἰκείας ὕλης, [24] χρυσοῦς φανεροῦ σταθμοῦ καὶ φανεροῦ τύπου δακτυλίους μοι [25] παρασκευάσαι· πότερον πρᾶσις ἢ μίσθωσις τὸ τοιοῦτόν ἐστι, ζητεῖται; καὶ ὁ μὲν Κάσσιος φησὶν, εἶναι καὶ μίσθωσιν καὶ πρᾶσιν τὸ τοιοῦτον· ἵνα εἰ μὲν 391 αἰτιῶμαι τὴν ὕλην τοῦ χρυσίου, ὡς οὐ χρηστήν,

§. IV. Similiter & illud inter controverſa eſt: Aurifici cuidam dedi verbi gratia decem ſolidos, pactus ut ipſe aurifex ex ſua materia aureos certi ponderis certæque formæ annulos mihi pararet. Utrum venditio an locatio iſtud ſit, quæritur? Aitque Caſſius, & locationem & venditionem hoc eſſe: ut, ſi quidem auri materiam, tamquam minus probam, incuſem, ex emto

21. Sic pro τοι damus cum F. 2. 22. φανερᾶς de: F. 23. παντὸς τοῦ ἐμφυτ. πρ. γίν. φθ. omiſſo δηλαδὴ Pith. & F. 24. Sic reſcribere audeo pro vulg. omnium χρυσοῦ. 25. κατασκ. F.

tium, ἐμφυτεῦσιν. Ovid. 1. de remed. amor. *veneris inſitio, fac ramum ramus adoptet.* Verum non eſt, Zenonem huic conventioni nomen dediſſe, ſed propriam ejus ſtatuit naturam, id eſt, proprium contractum fecit, ab emptione, & conductione ſeparatum. FABR. I.

p. L. 1. 20. *Eclog.* 2. c. 1. vide plura apud Harmen. 3. tit. 4. §. 1. 2. 3. 4. de emphyteuſi, & ejus cognatione & differentia cum alienatione & locatione. D. GOTH.

q. Æmil. Ferretus primus monuit apud Juſtinianum alias legi, *ac ſi natura talis eſſet contractus*, recte, ut ex Th. conſtat. τὰ γὰρ ἐν ἀρχῇ συμφωνούμενα φύσιν διδόασι τοῖς συναλλάγμασι. l. 23. D. *de reg. jur.* apud Theod. Hermopolit. FABR.

Probant Cujac. Charond. Vinn. Böhmer & Otto. G. O. R.

qq. Malim pro gloſſemate ejicere τοῦ ἐμφυτ. δηλ. Tum ego poſt δηλαδὴ diſtinxi, ſed Vigl. & alii ante h. v. unde Curtius vertit: *ad dominum videlicet.* G. O. R.

r. Adde 3. Harmen. 8. §. 1. l. 2. §. 1. D. *de locat. & conduct.* D. GOTH.

ϛὴν, κινήσω τὴν ex empto· εἰ δὲ τὴν ἐρ-
γασίαν, ὡς οὐ καλῶς ἐχούσαν, ἔχοιμι τὴν
locati· [s] ἀλλ' ἤρεσε μᾶλλον πρᾶσιν εἶναι
καὶ ἀγορασίαν τὸ πρᾶγμα, τὸ γὰρ τῆς ἐρ-
γασίας ἐϛὶν [26] ὡς ἐν παρακολουθήματι· εἰ
δὲ ἴδιον δέδωκα ἐγὼ [t] χρυσὸν τῷ χρυσοχόῳ,
μισθοῦ ὁρισθέντος ὑπὲρ τῆς ἐργασίας, ἀναμ-
φιβόλως [u] μίσθωσις καὶ ἐκμίσθωσίς ἐϛι τὸ
τοιοῦτον.

§. V. Ὁ μισθωσάμενος πάντα [v] κα- 392
τὰ τὸν ὅρον τῆς μισθώσεως ὀφείλει ποιεῖν,
τουτέϛι κατὰ τὸ δόξαν μεταξὺ τῶν συναλ-
λαττόντων· εἰ δέ τι ἐν τοῖς συμφώνοις παρ-
οφθῇ, κατὰ τὸ κάλλιϛον καὶ δίκαιον ὀφεί-
λει τοῦτο τυποῦσθαι.

Ἐὰν χρήσω τινὶ ἐσθῆτα ἢ ἄργυρον ἢ
ζῶον, εἶτα ὑπὲρ τῆς χρήσεως τούτου χρυ-
σίον ῥητὸν λόγῳ μισθοῦ δοθῇ μοι, ἢ ὁμολο-
γηθῇ [w] δίδοσθαι, ὁ λαβὼν τοσαύτην ἐπι-
μέλειαν περὶ τὴν τούτων παραφυλακὴν ἐπ-
οφείλει, ὅσην ὁ σφόδρα [x] ἐπιμελέϛατος
περὶ τὰ οἰκεῖα παρέχει πράγματα· ἐὰν 393
γὰρ παράσχῃ, καὶ τυχηρῶς τὰ χρησθέν-
τα [27] ἀπόληται πράγματα, προφάσει
τῆς τῶν πραγμάτων ἀποκαταϛάσεως οὐ
κρατεῖται.

§. VI. Ἐὰν ἐπὶ πενταετίαν [y] μισθώσω
τινὶ τὸν ἐμὸν ἀγρὸν, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τυ-
χὸν

emto *actionem* moveam; ſi vero arti-
ficium, tamquam minus recte ſe ha-
bens, locati *actionem* habeam: ſed
placuit potius venditionem eſſe atque
emtionem hoc negotium; namque ar-
tificium pro acceſſione eſt. Si vero
proprium ego aurum dedi artifici, ſta-
tuta pro artificio mercede, indubie id
locatio & conductio eſt.

§. V. Conductor omnia ſecundum
legem conductionis facere debet, hoc
eſt ſecundum id quod inter contrahen-
tes convenit. Si quid autem in pa-
ctionibus neglectum ſit, id ex æquo
& bono conſtitui debet.

Si cui utendum dedero veſtimen-
tum vel argentum vel animal, & po-
ſtea pro illius uſu certa pecunia mer-
cedis nomine mihi data vel dari pro-
miſſa ſit: debet accipiens tantam di-
ligentiam in his cuſtodiendis, quan-
tam longe diligentiſſimus *homo* in ſuis
præſtat rebus. Nam ſi *eam* præſtite-
rit, & res commodatæ forte perie-
rint, rerum reſtituendarum nomine
non tenetur.

§. VI. Si cui in quinquennium lo-
cavero agrum meum, atque anno for-
te

26. ὡς deeſt F. 27. ἀπόλωνται F. 2.

s. Emptio eſt, & quia nullum corpus datur ab emptore, & quia materia, quæ datur à venditore, immutatur & alienatur, l. 20. & l. 65. D. *de cont. empt.* FABR. I.

t. Si quam rem nobis fieri velimus, puta ſtatuam, & nihil aliud quam pecuniam demns, emptio eſt: ſin rem ipſam nobis faciendam (puta aurum, ut fiat annulus; aream, ut in ea fiat ædificium) conductio eſt. l. Sabinus. 20. l. convenit. 65. D. *de contr empt.* 19. *Ecloz.* 1. c. 54. D. GOTH.

u. Et quia corpus ac ſubſtantia præſtatur à locatore, & quia non alienatur, quæ ſuat locationis notæ, l. pen. §. ult. *eod.* FABR. I.

v. V. l. ſi merces. 25. §. conductor. 3. D. *locati.* l. circa. 19. C. *de locato.* D. GOTH.

w. Certam mercedem promiſit. FABR. I.

x. Vide quæ dixi in Syntagmate Regularum juris ad l. 23. FABR. I.

y. An quinquennium poſuit λόγου χάριν, ut Juriſconſ. in l. 25. §. 4. D. *ſol. matr.* & l. 16. D. *de liber. leg.* an vero reſpicit ad ſolemnes in quinquennium locationes, l. 30. D. *de leg.* 3. l. 49. D. *de act. empt.* l. 4. §. 1. D. *de reb. cred.* Siculus Flaccus, *de cond. agr.* Tertull. *ad Nation.* cap. 10. FABR.

Poſterius

χὼν ἢ τρίτῳ ἐναυτῷ τελευτήσῃ ὁ μισθωσάμενος, ὁ κληρονόμος [z] αὐτοῦ ὑπεισελεύσεται τὴν μίσθωσιν μέχρι πέρατος τῆς πενταετίας.

te ſecundo vel tertio conductor obierit, heres illius in locationem ſuccedet ad finem uſque quinquennii.

Poſterius videtur magis reſpexiſſe. DOUJ.
Illuſtrat h. l. Cl. Salmaſius Diatr. de Mutuo p. 66--7. ubi docet, locationes locorum publicorum per ſingula luſtra a cenſoribus fieri ſolitas. MEERM.
z. L. viam veritatis. 10. C. *de locato.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ [a].]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΕ.

Μετὰ τὴν πρᾶσιν καὶ μίσθωσιν, χρὴ 394
καὶ περὶ κοινωνίας [1] διεξελθεῖν. Συνίσταται δὲ αὕτη μεταξύ τινων, ἢ totorum [b] bonorum, τουτέστιν ἐπὶ πάσῃ τῇ περιουσίᾳ, ἣν οἱ Ἕλληνες ἰδικῶς κοινοπραξίαν [c] καλοῦσιν· ἢ μιᾶς οἵας δήποτε ἐμπορίας,

DE SOCIETATE.

TITULUS XXV.

Poſt venditionem & locationem de ſocietate quoque diſſerendum eſt. Hæc autem contrahitur inter aliquos aut totorum bonorum, id eſt de omni patrimonio, quam Græci ſpeciatim *κοινοπραξίαν* vocant: aut unius alicujus nego-

1. ἐξελθεῖν F. 2.

a. 3. Harmen. 10. 12. *Eclog.* 1. adde tit. D. & C. *pro ſocio* & Paul. 2. Sent. 16. Porro τῆς κοινωνίας καὶ κοινοπραξίας differentiam vide apud Harmen. 3. tit. 10. §. 3. D. GOTH.

b. Hoc eſt omnium bonorum 2. Gaj. 9. §. ſocietatem 17. univerſorum bonorum l. 5. D. *eod.* 12. *Eclog.* 1. c. 4. 3. Harmen. 10. §. 9. D. GOTH.

Societatem interdum coire ſolemus totorum bonorum, l. 1. C. *qui teſtam.* interdum unius rei. FABR. I.

c. Κοινοπραξίαν aliter definit Harmen. d. §. 3. hanc enim citra conſenſum & contractum habitum: κοινωνίαν tractatu & conſenſu fieri. adde l. 30. l. 31. D. *pro ſocio.* D. GOTH.

Harmenopulus tamen κοινοπραξίαν appellat, neceſſariam ſocietatem, id eſt, cum ad ſocietatem res conjungit, & κοινωνίαν, voluntariam, id eſt, quæ conſenſu contrahitur, Epitomar. 3. t. 10. §. 3. FABR. I.

Harmenop. III. 10, 3. Οτι μεν απο συναινεσεως γινεται κοινωνια, χωρα τη περι κοινωνιας αγωγη· οτι δε χωρις συναινεσεως, κοινοπραξια εστιν. Sic in Gloſſis Nomicis: Τι διαφερει ἡ Κοινωνια της Κοινοπραξιας; κοινωνια μεν εστιν, όταν συμφωνησωσι δυο πραγματευσασθαι κοινως· κοινοπραξια δε, όταν περιελθῃ εις τινας δυο η και πλειονας πραγματα αδιαιρετως, η απο λεγατου η κληρονομιας η δωρεας, και όταν μισθωσωνται τινες πραγματα δημοσιου τινος. Poſtremis verbis *conductiones publicorum*, ut Ulp. eas vocat in d. l. 33. D. *eod.* deſignantur. Hanc tamen differentiam inter κοινωνίαν & κοινοπραξίαν non obſervavit TH. ſed de ſocietate agens inquit ἣν οἱ ἰδικ. ἰδ. κοινοπρ. καλ. ſed niſi mendum ap. eum ſit, in eo fallitur TH.
OISEL. *ad Cajum* p. 171.

Nihil erat cauſæ, cur THum carperet Oiſelius. TH uti & ſolent Baſilicorum auctores, ſocietatem Græce vocat κοινωνίαν, addens ſocietatem totorum bonorum ſpecialiter a Græcis dici κοινοπρ. Nec aliter Imp. ipſe, ſaltem ſi editionem Cujacii aliaſque ex optimis (vulgatæ enim habent κοινωνίαν) ſequamur: & ita in MSS. eſſe, apparet ex nota marginali editionis Charondæ. In ipſis quoque Gloſſ. Nom. hæc leguntur: Τορεμ (lege Τοτορεμ) βονορεμ. τουτεστι κοινωνια ἡ επι παση τη ουσια γινομενη· ἣν οἱ Ελληνες κοινοπραξιαν καλουσι. Non nego tamen in Baſil. communionem ſine ſocietate appellari κοινοπρ. ut in l. 32. & 33. D. *Pro ſocio*, ubi id quoque notatur in Scholiis L. XII. tit. 1. Si tamen vim verborum inſpiciamus, κοινωνια magis notabit *communionem*; κοινοπρ. autem negotiorum vel rerum ge-
ſtionem

ρίας d, οἷον ἐπὶ τὸ ἀγοράσαι ἀνδράποδα καὶ αὐτὰ διαπωλῆται, ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ σῖτον.

§. I. Καὶ εἰ μὲν μηδὲν περὶ τοῦ, πόσον 395
μέρος ἕκαστος τῶν κοινωνῶν ἢ κέρδους ἢ ζημίας ἐπιγνώσεται, συμφωνηθῇ, e ἐξ ἴσου 2 τὰ κέρδη καὶ τὰς ζημίας ἐπιγνώσονται· εἰ δὲ ἐκφωνηθῇ τὰ μέρη, φυλάττεσθαι τὸ συμφωνηθὲν δεῖ· ἀναμφίβολον f γάρ ἐστιν, ὅτι ἔρρωται τὸ πάκτον, ἐὰν δύο μεταξὺ ἀλλήλων συμφωνήσωσιν, ἵνα 3 ὁ ἕτερος μὲν δύο μέρη καὶ κέρδους καὶ ζημίας ἐπιγινώσκῃ, ὁ δὲ ἕτερος τρίτον.

§. II. Περὶ δὲ ἐκείνου τοῦ πάκτου ζητεῖ- 396
ται, ἐὰν Τίτιος καὶ Σέϊος μεταξὺ ἀλλήλων πακτεύσωσιν, ἵνα Σέϊος μὲν δύο μέρη λαμβάνῃ τοῦ κέρδους, κατὰ δὲ τὸ τρίτον 4 ζημιῶται, ὁ δὲ Τίτιος κατὰ δύο μέρη ζημιῶται, τοῦ κέρδης τὸ γ' ἀποφερόμενος, εἰ ἔρρωται τὸ σύμφωνον; καὶ ὁ μὲν Κουίντος 5 Μούτιος τῇ φύσει τῆς κοινωνίας g φησὶν ἐναντιοῦσθαι τὸ τοιοῦτον σύμφωνον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ κρατεῖν τὸ πακτευθέν· ὁ δὲ Σέρβιος Σουλπίτιος, οὗ μᾶλλον ἐκράτησεν ἡ γνώμη, τὸ ἐναντίον φησὶ, διὰ τὸ πολλά- 397
κις τινῶν κοινωνῶν h οὕτω τιμιωτάτην εἶναι τὴν σπουδὴν περὶ τὴν κοινωνίαν, ὥστε δίκαιον εἶναι, πλείονα κερδαίνειν αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ μείζονι κέρδει εἰς κοινωνίαν αὐτοὺς δέχεσθαι· καὶ γὰρ οὕτω κοινωνίαν συνίστασθαι i ἀναμφί-

negotiationis, veluti de emendis mancipiis iiſque divendendis, aut *de* oleo vel vino vel frumento.

§. I. Et ſi quidem nihil de eo, quantam partem quiſque ſociorum aut lucri aut damni agniturus ſit, convenerit, ex æquo lucra & damna agnoſcent: ſi autem partes expreſſæ fuerint, cuſtodiendum eſt, quod convenit: namque indubium eſt pactum eſſe validum, ſi duo inter ſe convenerint, ut alter duas partes & lucri & damni agnoſcat, alter *partem* tertiam.

§. II. De illo autem pacto quæritur, ſi Titius & Sejus inter ſe pacti ſint, ut Sejus quidem duas lucri partes capiat, & in tertiam damnum patiatur; Titius autem in duas partes damno adficiatur, lucri tertiam *partem* ferens, num valeat conventio? & Quintus quidem Mutius hanc conventionem ait ſocietatis naturæ adverſari, atque ideo pactum non valere: Servius autem Sulpitius, cujus opinio potius obtinuit, contrarium dicit, eo quod ſociorum quorumdam diligentia ſæpe ita in ſocietate ſit pretioſiſſima, ut æquum ſit eos plura lucrari, & pro majori lucro eos in ſocietatem recipi: etenim indubium eſt, ſo-

2. καὶ ad: F. 3. ὁ de: ante F. 4. ζημιοῦται ante F. bis. 5. Μούκιος & dein Συλπίκιος F.

ſtionem communem: quo pacto & κοινοπραγῶ eſt *conſpiro*, *ſocietatem ineo rerum gerendarum*, notante Budæo Comment. L. Gr. p. 852. SCHULTING. *ibid.*

d. περιζωνίαν dixit author *Eclogæ* d. c. 4. D. GOTH.

e. L. ſocietatem. 7. & l. 29. D. *eod.* 3. Harmen. 10. §. 10. 12. *Eclog.* 3. c. 29. D. GOTH.
Tacite hoc actum videtur, ut partes æquales fierent. FABR. I.

f. Valet ſocietas, ſi convenerit, ut quis duas partes lucri & damni habeat, alius unam: ſi modo aliquid plus contulit ſocietati, vel pecuniæ, vel operæ, l. 29. D. *pro ſoc.* nec enim æquitas patitur, ut qui minus contulit, æqualem partem ferat cum eo qui plus contulit, ſive ex ſorte, ſive ex lucro, Ariſtot. Polit. 3. c. 6. FABR. I.

g. Ut in l. 24. D. *depoſ.* contra naturam depoſiti. FABR. I.

h. D;

φίβολόν ἐστι, ὥστε τὸν μὲν χρήματα [k] συνεισφέρειν, τὸν δὲ οὔ, καὶ κοινὸν εἶναι τὸ περιγινόμενον κέρδος μεταξὺ αὐτῶν· πολλάκις γὰρ ἡ σπουδὴ ἑνὸς τῶν κοινωνῶν ἴσα δύναται τῇ τῶν χρημάτων συνεισφορᾷ.

Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐκράτησεν ἡ τοῦ Σερβίου 398
γνώμη, ἐναντιωθεῖσα τῷ Κοΐντῳ Μουτίῳ, ὅτι καὶ ἐκεῖνο τῶν ὁμολογημένων γέγονε, δύνασθαι πακτεύειν τοὺς κοινωνοὺς, ἵνα τις ἐξ αὐτῶν κέρδους μὲν μέρος ἀποφέρηται, μὴ ὑποβάλληται δὲ ζημίᾳ· ὅπερ [6] καὶ οὕτω νοῆσαι χρή, ἵνα ἐὰν ἔν τινι μέρει κέρδος, ἔν τινι δὲ ζημία προσενεχθῇ, κομπενσατίωνος ἤτοι ἀντιλλόγου γινομένου, τὸ ὑπολειφθὲν τοῦτο μόνον [7] κέρδος νομισθείη· οἷον, ἐνεπορεύοντο [8] ἀνδράποδα καὶ ἐσθῆτα· ἐν 399
τῇ ἐμπορίᾳ τῆς ἐσθῆτος ζημία γέγονεν ἑκατὸν νομίσματα, ἐν δὲ τῇ πραγματείᾳ τῶν οἰκετῶν κέρδος περιεποιήθη τʹ νομίσματα· ἐξαιρεῖται πρότερον τὰ ἑκατὸν νομίσματα [9] τὰ τῆς ζημίας, ὥστε ἐκείνην θεραπευθῆναι ἐκ τοῦ κέρδους τῶν τʹ νομισμάτων, καὶ τὰ σʹ μερισθήσεται μεταξὺ τῶν κοινωνῶν κατὰ τὰ γενόμενα πάκτα. Ὥστε οὖν ἐκ τούτου δείκνυται, ὅτι ἡνίκα μὲν κατὰ ταυτὸν κέρδος καὶ ζημία συμβῇ τῇ κοινωνίᾳ, ἢ κέρδος μόνον, οὐδὲν ὠφεληθήσεται ὁ κοινωνὸς ἐκ 400
τοῦ πάκτου, τοῦ λέγοντος, μετέχειν μὲν αὐτὸν τοῦ κέρδους, μὴ ὑποκεῖσθαι δὲ ζημίᾳ·

ſocietatem ita *poſſe* contrahi, ut ille pecuniam conferat, hic non *conferat*, & lucrum obveniens inter eos ſit commune: ſæpe enim unius ſociorum diligentia æquivalet collationi pecuniæ.

Atque in tantum obtinuit Servii opinio, Quinto Mutio contraria, ut & illud inter confeſſa *nunc* ſit, ſocios poſſe paciſci, ut unus eorum lucri quidem partem ferat, damno autem non ſubjaceat: quod ita eſt intelligendum. Ut, ſi in aliqua parte lucrum, in aliqua autem damnum allatum ſit, compenſatione ſive liquidatione facta, reliquum ſolum lucrum *eſſe* cenſeatur: veluti, negotiabantur mancipiis & veſtimento; in negotiatione veſtimenti damnum factum eſt centum aureorum, in ſervorum vero negotiatione lucrum acquiſitum eſt trecentorum aureorum: eximuntur primo centum aurei, *qui* in damno *ſunt*, ut hoc reſarciatur ex lucro trecentorum aureorum; & ducenti *aurei* inter ſocios ſecundum pacta conventa dividentur. Itaque exinde adparet, quando ſimul & lucrum & damnum ſocietati contigerit, aut lucrum ſolum, nihil juvari ſocium ex pacto dictitante, ut is lucri particeps ſit, damno au-

6. καὶ de: F. 7. ἴσως ad: Pith. & F. 8. καὶ ad: F. Mox ἐσθῆτας, & deinde tamen ἐσθῆτος habet. 9. τὰ de: F.

h. d. c. 29. d. l. 29. in pr. l. 1. C. *eod.* l. 5. §. 1. l. 52. §. 2. D. *eod.* 3. Harmenop. 10 §. 9. D. GOTH.

i. Poſt magnas varietates obtinuit, l. 1. C. *pro ſoc.* hodie igitur non ambigitur, nemo dubitat, jam convenit, conſtat inter omnes. FABR. I.

k. Qui pecuniam non confert, opera compenſare creditur: &, ut ait Plautus in Aſin. act. 1. ſc. 3. *par pari datum hoſtimentum eſt, opera pro pecunia:* ſive, ut eſt in l. 52. §. 1. D. *pro ſoc.* pretium operæ & artis eſt levamentum: id eſt, æſtimatio operæ, artiſve ei eſt levamentum. ἀνταμοιβή. Varro apud Nonium: *amuſſis eſt æquamen, levamentum.* qui artem, operamve præſtat, non minus præſtare creditur, quam is qui pecuniam confert. FABR. I.

l. Con-

μία· ἡνίκα δὲ ζημία μόνη συμβῇ, τότε τὸ ὄφελος τὸ ἐκ τοῦ συμφώνου δείκνυται· ἰδοὺ γὰρ [10] εἰσαγαγόντων αὐτῶν ἀνὰ α, νομίσματα, τοῦ προευρημένου πάκτου παρακολουθήσαντος, συνέβη ζημίαν μόνην γενέσθαι ἐν τῇ ἐμπορίᾳ σ' νομισμάτων, μηδὲν δὲ κέρδος, εἶτα [11] διαλυθῆναι τὴν κοινωνίαν· ὁ μὲν λήψεται, ἃ συνήγαγεν, [l] α, νομίσματα, ὁ δὲ ω'.

autem non ſubjaceat. Quando autem ſolum damnum accidit, tunc utilitas hujus pacti adparet: Ecce enim, quum ipſi contuliſſent millenos quiſque aureos, ſubſecuto pacto prædicto, accidit ut ſolum damnum fieret in negotiatione ducentorum aureorum, nullum autem lucrum, & deinde ſocietas diſſolveretur; alter quidem capiet aureos mille, quos contulit, alter autem octingentos.

§. III. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, ὅτι ἐὰν ἐφ' ἑνὶ μόνῳ τῶν συμβαινόντων μέρος ἐκφωνηθῇ, [12] μέρος δὲ οὐκ ἐκφωνηθῇ, [m] κανὼν γίνεται τοῦ σιγηθέντος [13] τὸ ἐκφωνηθέν· οἷον, γέγονε πάκτον, ὥστε κέρδους συμβαίνοντος τὸν μὲν τὸ δίμοιρον, τὸν δὲ τὸ τρίτον λαμβάνειν. περὶ δὲ ζημίας οὐδὲν ἐλέχθη, ἢ [14] τοὐναντίον· ἐξισωθήσεται τῷ εἰρημένῳ τὸ μὴ λεχθέν. 401

§. III. Illud autem inter confeſſa eſt, ſi in uno tantum, quæ accidere *poſſunt*, pars expreſſa ſit, pars autem non ſit expreſſa, *id quod* expreſſum *eſt*, regulam fieri *ejus* quod omiſſum *eſt*. Veluti facta eſt conventio, ut ſi lucrum eveniat, alter beſſem, alter trientem capiat, de damno autem nihil dictum eſt, aut contra: exæquabitur *quod* non dictum *eſt*, *ei* quod dictum *eſt*.

§. IV. Ἡ [15] δὲ κοινωνία [n] μέχρι τοσούτου συνίσταται, ἕως οὗ τὰ μέρη τῆς αὐτῆς ἔχεται διαθέσεως. Εἰ δέ τις τῶν κοινωνῶν ἀπαγορεύσῃ, [o] λύεται ἡ κοινωνία ἐπὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συμβαίνουσιν. Εἰ δέ τις κα- 402

§. IV. Societas autem eo uſque conſiſtit, quo uſque partes eandem habent mentem: ſi quis vero ſociorum renuntiaverit, ſolvitur ſocietas in *negotiis* poſt illa contingentibus. Sed ſi quis maligno

10. εἰ συνεισενηνεγκότων F. 11. διαλυθῇ ἡ κοινωνία. F. Mox λήψεται ante F. 12. μέρος δὲ οὐκ ἐκφ. de: F. De κανὼν vid. not. *m*. 13. τὸ ἐκφ. de: F. 14. τὸ ἐν. F. 15. δὲ de: F.

l. Convenire autem non poteſt, ut alter quæſtum & compendium tantum, alter damnum ſentiat. & hanc ſocietatem Caſſius Leoninam appellabat. l. 29. §. 1. D. *pro ſoc.* eamque appellationem tractam eſſe ex fabula Æſopia, notat gloſſa ad Juſtin. fallitur autem cum Avieno tribuit: nec enim in Avieni (aut Aviani, ut legitur in vett.) libello hodie κεῖται. FABR. l.

m. Græce eſt κανὼν. Quod non video, quam mentem habeant, qui in κοινὸν mutant. J. CURT. Scil. Quum Reſcius in Lovan. edidiſſet κοινὸν, (quod & Anon. Duk. margini adſcripſit) Nannius non ſatis perpenſe ſolita ſibi formula ita laudavit: „ κοινὸν γίν. pro κανὼν γίν. recte mutavit Reſcius", Jam vide ejuſd. *Apologiam* §. 12. & 13. in Excurſu V. G. O. R.

n. Societas ſolvitur τῇ γνώμῃ, voluntate, ſeu renuntiatione. 3. Harmenop. 11. §. 4. l. verum eſt. 63. §. ult. in fin. D. *pro ſocio*: ſolvitur intereuntibus perſonis & rebus § 5. infr. *eod.* §. ult. 3. Harmen. 11. §. 1. 2. 3. Tollitur etiam actione, cum aut ſtipulatione, aut judicio mutatur ſocietatis cauſa 3. Harmenop. 11. §. 5. l. actione 65. D. *pro ſocio.* D. GOTH.

o. Renunciaſſe autem ii intelliguntur, non modo qui verbis ipſi aut ſcripto renunciant, ſed & qui ſeparatim negotiari ſibi incipiunt. 3. Harmenop. 11. §. 5. l. itaque 64. D. *pro ſocio.* D. GOTH.

Exem-

κακούργῳ p προαιρέσει ἀπηγόρευσε διὰ τοῦτο τῇ κοινωνίᾳ, ἵνα κέρδος τι προσγενόμενον μόνος κλήσηται, τοῦτο κοινὸν ἔσται· εἰ δέ τις κέρδος οὐ 16 προσδοκῶν ἀπηγόρευσεν, αὐτὸς ὃ μὴ προεσκόπησεν, ἕξει μόνος· οἷον Πρῖμος καὶ Σεκοῦνδος totorum 403
bonorum ἦσαν κοινωνοί· συνέβη δὲ Τίτιον ἐπὶ Πρίμῳ τελευτῆσαι κληρονόμῳ, καὶ Σεΐου δὲ τὴν περιουσίαν pp ἐπὶ τὸν αὐτὸν 17 φέρεσθαι Πρῖμον· ἐλθών τις ἀπήγγειλε 18 Πρίμῳ περὶ τῆς τοῦ Τιτίου κληρονομίας· ἄγνωστος δὲ ἦν ἡ Σεΐου κληρονομία Πρίμῳ, εἴγε ἥρμοσεν αὐτῷ· βουλόμενος ὁ Πρῖμος μόνος κλήσασθαι τὴν 19 τοῦ Τιτίου κληρονομίαν, εἰδὼς ὅτι μετὰ λύσιν τῆς κοινωνίας μόνου τοῦ κλησαμένου 20 ἔσται, ἐπιτηδὲς ἀπηγόρευσε τῇ κοινωνίᾳ, ἵνα μόνος κερδάνῃ τὴν κληρονομίαν· τιμωρεῖται τὴν κακίστην αὐτοῦ προαί- 404
ρεσιν ὁ νόμος, ἀναγκάζων αὐτὸν τὸ κέρδος τὸ περιγενόμενον ἐκ τῆς 19 τοῦ Τιτίου κληρονομίας 21 κοινὸν ποιεῖν· τὴν δὲ Σεΐου κληρονομίαν, εἴγε γνοὺς μετὰ ταῦτα καταδέξηται, μόνος ἕξει, οὐδὲ γὰρ ἐλπίδι τοῦ κλήσασθαι ταύτην διέλυσε τὴν κοινωνίαν· πῶς γάρ; ὁπότε καὶ ἠγνόει ταύτην εἰς ἑαυτὸν κατενέχθαι.

ligno animo ſocietati ideo renuntiavit, ut lucrum aliquod obveniens ſolus adquirat, illud commune erit: ſi quis autem lucrum non exſpectans renuntiavit, ipſe, quod non prævide- 403
rat, ſolus habebit. Veluti Primus & Secundus totorum bonorum ſocii erant: evenit autem, ut Titius moreretur, Primo herede *relicto*, & Seji quoque patrimonium eidem Primo deferretur: veniens aliquis nuntiabat Primo de hereditate Titii; ſed hereditas Seji Primo erat incognita, an ſibi competeret: Primus volens hereditatem Titii ſolus adquirere, ſciens *eam* poſt ſocietatis diſſolutionem ſolius adquirentis fore, conſulto renuntiavit ſocietati, ut ſolus hereditatem lucra- 404
retur: punit lex peſſimum ejus conſilium, cogens eum lucrum ex hereditate Titii obveniens commune facere: at Seji hereditatem, ſi poſtea cognoſcens admiſerit, ſolus habebit, neque enim ſpe hujus adipiſcendæ ſocietatem diſſolvit. Qui enim? quum & ignoraret, eam ſibi eſſe delatam. Secundo tamen, ſi quid poſt renuntiationem

16. ἀποσκοπῶν F. 17. ὁμοίως ad: Pith. & F. 18. τῷ ad: F. 19. τοῦ de: F. 20. ἐστὶν ante F. 21. κοινοποιεῖν F.

Exemplum ſolutæ ſocietatis extat ejuſmodi apud Petron. *Rurſus in memoriam revocatus injuriæ, Aſcylte, inquam, intelligo nobis convenire non poſſe. itaque communes ſarcinulas partiamur, ac paupertatem noſtram privatis quæſtibus tentemus expellere.* Apul. Mileſ. 10. *Si tibi denique ſocietas iſta diſplicet, poſſumus omnia quidem cetera fratres manere: ab iſto tamen nexu communionis diſcedere: nam video in immenſum damni procedentem querelam nutrire nobis immanem diſcordiam.* FABR. I.

p. L. 65. §. deximus. 3. D. *pro ſocio.* D. GOTH.

Si dolo malo renuntiatio facta ſit à ſocio, non liberatur, qui callide renuntiavit. *Diſcidium non eſt, hoc Proculeia, lucrum eſt.* maxime quod ſocietas omnis doli expers eſſe debeat. Cic. pro Roſc. Amer. Auguſtin. I. de Nupt. & conc. ad Valer. c. I. *omnis ſocietas fraudulentum ſocium naturaliter non vult.* FABR. I.

pp. Curtius nimis libere vertit, *ſed & Seji hereditas eodem tempore Primo delata eſt:* & retinuit Fabr. niſi quod poſt *Primo* addiderit *quoque* ad exprimendum τὸ ὁμοίως. G. O. R.

q. Schol. εἰ καὶ ἡ κληρονομία παλαιοτέρα ἦν τῆς ἀπαγορεύσεως, ὅτι τυχὸν ἄκοντα αὐτὸν τὸν Σεκοῦνδον ἔγραψέ τις κληρονόμον, εἰδότος αὐτοῦ τοῦτο. FABR.

r. Socie-

χθαι. Τῷ μέντοι Σεκούνδῳ, εἴ τι μετὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τὴν εἰς αὐτὸν γενομένην τῆς κοινωνίας περιεποιήθη, εἰ καὶ ἡ αἰτία [q] τῆς νῦν κλήσεως πρεσβυτέρα τῆς ἀπαγορεύσεως ἦν, μόνος λήψεται, διὰ τὸ μηδένα αὐτοῦ δόλον ἐλέγχεσθαι.

tionem ſocietatis ipſi factam adquiſitum eſt, etiamſi cauſa hujus nunc acquiſitionis antiquior ſit renuntiatione, ſolus capiet, quia nullus ejus dolus arguitur.

§. V. Λύεται ἡ κοινωνία πρὸς τούτοις 405 τῇ τοῦ κοινωνοῦ τελευτῇ· [r] ὁ γὰρ κοινωνίαν συνιστῶν ἐγνωσμένον πρόσωπον ἑαυτῷ ἐπιλέγεται· οὐ πάντως δὲ ὁ τοῦ ἐμοῦ κοινωνοῦ κληρονόμος ἔσται μοι πρὸς κοινωνίαν [s] ἐπιτήδειος. Εἰ δὲ καὶ πλείονες κοινωνοὶ *21 συστήσονται, τῇ τοῦ ἑνὸς τελευτῇ μεταξὺ πάντων [t] διαλύεται ἡ κοινωνία, εἰ καὶ οἱ περιόντες πλείονές εἰσι τῶν τελευτησάντων. (Τί γὰρ, ὅτι πέντε ἢ ἓξ συστησαμένων κοινωνίαν, δύο ἅμα ἐν ναυαγίῳ τεθνήκασιν; 406 ἔσθ' ὅτε γὰρ διὰ τοὺς τελευτήσαντας τοῖς περιοῦσιν ἐπωφελὴς ἅμα καὶ αἱρετὴ ὑπῆρχεν ἡ κοινωνία) εἰ μὴ ἄρα ἐν τῷ συνιστᾷν τὴν κοινωνίαν ἕτερόν τι συνήρεσεν, ὥστε ἑνὸς τελευτήσαντος τοῖς περιοῦσι φυλάττεσθαι τὴν κοινωνίαν.

§. V. Solvitur ſocietas præterea morte ſocii: ſocietatem enim contrahens, cognitam ſibi perſonam eligit: non autem ſemper ſocii mei heres mihi ad ſocietatem erit idoneus. Sed etſi plures ſocii contrahent, morte unius inter omnes ſolvitur ſocietas, etiamſi ſuperſtites plures ſint mortuis. Quid enim, ſi cum quinque aut ſex ſocietatem contraxiſſent, duo ſimul naufragio perierint? (interdum enim propter defunctos ſocietas ſuperſtitibus utilis ſimul & optabilis erat:) niſi in contrahenda ſocietate aliud quid placuit, ut uno mortuo ſocietas ſuperſtitibus ſervaretur.

§. VI. Λύεται ἡ κοινωνία καὶ περαιωθέντος τοῦ πράγματος ἐκείνου, ἐφ' ᾧ συνέστη· εἰ γὰρ ἐπὶ 22 ἐμπορίᾳ ἀνδραπόδων [u] τυχὸν γέγονε, συνέβη δὲ ταύτην τὴν ἐμπορίαν πέρας σχεῖν, 23 συμπαύσεται καὶ ἡ κοινωνία.

§. VI. Solvitur etiam ſocietas conſummato illo negotio, ad quod contracta fuit: nam ſi forte ad mancipiorum negotiationem facta ſit, contigeritque hanc negotiationem habere finem, deſinet quoque ſocietas.

§. VII. §. VII.

*21. κοινωνοὶ de: Pith. Quidni συστήσωνται, contraxerint? GAVEL. 22. ἐμπορίας ante F. bis. 23. ἔχειν Pith. συμπαύεται F.

r. Societas diſſolvitur φθειρομένων τῶν προσώπων, hoc eſt intereuntibus perſonis. Intereunt aut interire intelliguntur perſonæ θανάτῳ, ἢ ἐξορίᾳ, ἢ δημεύσει, morte, relegatione, publicatione. 3. Harm. 11. §. 1. & 2. & tit. 10. §. 4. cujus meminit paragraph. 7. inf. *eod.* Solvitur quoque non modò intereuntibus perſonis, ſed & rebus. Interire enim dicuntur res, cum aut prorſus nullæ, aut certe conditionem mutarunt: utpote vel conſecratæ vel publicatæ. 3. Harmen. 11. §. 3. l. 63. in fin. D. *pro ſocio.* 2. Gaj. 9. §. permanet. 18. D. GOTH.

s. Societas ad heredes ſocii non tranſit, l. 6. §. illud, D. *de his qui not. inf.* quia qui ſocietatem contrahit, certam perſonam ſibi eligit, ut ait Juſtinian. ejuſmodi autem electio adimeretur ei, qui ſocii heredem in ſocietatem invitus forte adſciſcere cogeretur. heres tamen ſocii ea quæ defunctus inchoauit, perficere debet, l. 21. §. ſi vivo, D. *de neg. geſt.* l. 40. D. *pro ſoc.* ut heres perficit, non ut ſocius. FABR. I.

t. Omnium ſocietas ſolvitur. FABR. I.

u. Σωματέμποροι dicuntur, qui hanc negotiationem exercent, & *venaliciarii.* D. GOTH.

v. Fiſcus

§. VII. Καὶ δήμευσις ἑνὸς τῶν κοινωνῶν 407 διαλύει τὴν κοινωνίαν· ἀλλὰ τότε, ἡνίκα πᾶσα ἡ τοῦ κοινωνοῦ περιουσία [24] δημευθῇ· ὁπότε γὰρ εἰς τὴν περιουσίαν [v] τοῦ δημευθέντος ἕτερος ὑπεισέρχεται, τουτέστιν ὁ φίσκος, μίμησις ἐπεισάγεται [w] τελευτῆς, ὅθεν διαλύεται ἡ κοινωνία· μερικῆς γὰρ [25] γενομένης δημεύσεως, ἔτι συνέστηκεν ἡ κοινωνία.

§. VII. Et publicatio unius ſociorum diſſolvit ſocietatem: ſed tunc, quum omne patrimonium ſocii publicatum fuerit. Ubi enim in patrimonium publicati alius ſuccedit, id eſt fiſcus, mortis ſimilitudo introducitur; unde ſocietas diſſolvitur: facta enim publicatione particulari, ſubſiſtit adhuc ſocietas.

§. VIII. Ἐὰν κοινωνὸς, πολλοῖς βαρυ- 408 νόμενος χρέεσι δημοσίοις ἢ καὶ ἰδιωτικοῖς, τῆς οἰκείας ἐκστῇ περιουσίας, καὶ διαπραθῇ [x] αὐτοῦ τὰ πράγματα, λύεται ἡ κοινωνία. Εἰ μέν τοι μετὰ τὴν ἔκστασιν τῆς αὐτῆς ἔχονται διαθέσεως, καινοτέρα νῦν ἄρχεσθαι δοκεῖ κοινωνία.

§. VIII. Si ſocius, multis preſſus debitis publicis aut privatis, patrimonio ſuo ceſſerit, ejuſque bona venierint, ſolvitur ſocietas. Si tamen poſt ceſſionem ejuſdem ſunt mentis, nova tunc ſocietas incipere videtur.

§. IX. Ὁ κοινωνὸς τῷ κοινωνῷ πότερον τούτου μόνου χάριν κρατεῖται τῇ pro ſocio ἀγωγῇ, ([26] ἣν [y] κατ' ἀλλήλων ἔχουσιν οἱ κοινωνοὶ) [27] ἐάν τις κατὰ δόλον βλάψῃ τὴν κοινωνίαν, ὥσπερ ἀπὸ δόλου κρατεῖσθαί φαμεν τῇ depoſiti τὸν ἀνασχόμενον παρ' ἑαυτῷ [28] ἀλλότριον πρᾶγμα παρακαταςχεθῆναι· ἤγουν καὶ κούλπας ὀνόματι, 409 τουτέστι ῥαθυμίας τε καὶ ἀμελείας, τῶν ζητηθέντων ἐστί· ἀλλ' ὅμως [z] ἐκράτησε, καὶ κούλπας χάριν αὐτὸν κρατεῖσθαι. Ἡ δὲ κούλπα οὐ πρὸς τὴν ἀκριβεστάτην ἐπιμέλειαν ἀναφέρεται· ἀρκεῖ γὰρ τοιαύτην ἐπιμέλειαν ἐν

§. IX. Socius utrum ſocio eam ob cauſam ſolam teneatur actione Pro ſocio, (quam ſocii inter ſeſe habent) ſi quis per dolum læſerit ſocietatem, ſicuti ex dolo depoſiti *actione eum* teneri dicimus, qui rem alienam apud ſe deponi paſſus fuit: an vero culpæ etiam nomine, id eſt incuriæ & negligentiæ, inter quæſita eſt. Attamen obtinuit, cum & culpæ nomine obligari. Culpa autem non ad exactiſſimam diligentiam refertur: ſufficit enim, ſocium in rebus communibus talem

24. δημοσία γνώσεται Pith. δημοσία γίνεται F. 25. γιν. F. 2. 26. ἣν καὶ κατ' ἀλλ. ante F. 27. ἢ cum F. hinc expuli. 28. τὸ ἀλλ. ſine πρᾶγμα F.

v. Fiſcus ei cujus bona occupat, ſuccedere dicitur, l. 71. D. *de fidejuſſ.* FABR.

w. Vivo non ſucceditur: aut certe cum ſucceditur, mortui loco habetur. FABR.

x. Proſcriptione & diſtractione bonorum ſolvitur ſocietas, l. 65. D. *pro ſoc.* quæ quidem, ſicut publicatio omnium bonorum morti comparatur. Cicero pro Quintio. FABR. I.

y. Pro ἣν καὶ legend. eſt ἣν καὶ, ut ſint duæ dictiones, & integer ſit ſenſus: *ſocius ſocio, utrum eo nomine ſolum tenetur pro ſocio actione, quam habent mutuo in ſe, an ſi quis per dolum ſocietatem læſerit.* P. NANN.

Eamdem emendat. habet Anon. Duk. & Niſp. G. O. R.

Adde l. 31. l. 34. l. 72. D. *eod.* D. GOTH.

Societatis actio ex utroque latere directa eſt: eſt enim utriuſque ſocii conditio par. FABR. I.

z. L. cum duobus, 52. §. utrum. 2. l. ſocius ſocio. 72. D. *eod.* D. GOTH.

Evaluit eorum ſententia, qui putant ſocium ſocio etiam levis culpæ nomine teneri. FABR. I.

ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασι τὸν κοινωνὸν προσλαμβάνειν, ὁποίαν τοῖς οἰκείοις πράγμασιν εἴωθε παρέχειν· ὁ γὰρ τὸν ἧττον ἐπιμελῆ κοινωνὸν ἑαυτῷ προσλαβὼν, ἑαυτὸν αἰτιάσθω τῆς ἀβουλίας, ὡς ἑαυτῷ 29 τῆς ζημίας γενόμενος αἴτιος.

talem adhibere diligentiam, qualem propriis ſolet rebus adhibere. Nam qui minus diligentem ſocium ſibi adſcivit, imprudentiæ ſemet ipſe incuſet, ut qui ſibi cauſa damni exſtitit.

29. τῆς de: F.

[ΠΕΡΙ ΜΑΝΔΑΤΟΥ [a] ΗΤΟΙ ΕΝΤΑΛΜΑΤΟΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚϚ.

ΥΠόλοιπον ἡμῖν ἐστιν ἐκ τῶν ἀναγομένων ἀπὸ τῶν conſenſu συναλλαγμάτων τὸ μανδάτον. Συνίσταται δὲ τοῦτο τρόποις [b] πέντε· ἢ γὰρ ἐμαυτοῦ μόνου ἐντέλλομαί σοι χάριν, ἢ ἐμαυτοῦ καὶ σοῦ, ἢ ἑτέρου μόνου ἕνεκα, ἢ ἐμοῦ καὶ ἑτέρου, ἢ σοῦ καὶ ἑτέρου. Εἰ γὰρ σοῦ μόνου χάριν γένηται τὸ μανδάτον, περιττὸν τὸ πραχθὲν, καὶ οὐδὲ ἡ conſenſu συνίσταται ἐνοχὴ, οὐδὲ ἡ mandati τίκτεται ἀγωγή. 410

§. I.

DE MANDATO.

TITULUS XXVI.

RElinquum nobis eſt ex *iis contractibus*, qui referuntur ad contractus conſenſu *initos*, MANDATUM: Hoc autem contrahitur quinque modis: aut enim mea ſolius cauſa tibi mando; aut mea & tua; aut alterius ſolius gratia; aut mea & alterius; aut tua & alterius. Si enim tua ſolius cauſa mandatum fiat, ſupervacuum *eſt* quod agitur; ac neque *ex* conſenſu contrahitur obligatio, neque mandati naſcitur actio.

§. I.

a. Adde 14. *Eclog.* 1. περὶ ἐντολῶν καὶ ἐντολέων, *de mandatis & procuratoribus.* Eſt & titulus *de mandatis* apud Paul. 2. Sent. 15. D. GOTH.

b. L. 2. D. *eod.* D. GOTH.

c. Puta Tuſculanum. Quæritur autem, an mandatum rei incertæ valeat? Quidam putant mandatum eſſe inutile: quod & TH. innuere videtur. Vide ad Inſtit. FABR. II.

d. Nam poteſtas erat creditori aut cum reo principali agendi, aut cum fidejuſſoribus. Juſtin. vetus jus reduxit Nov. 4. quo prius conveniebatur debitor, quam acceſſiones. Quintil. Declam. *Non enim aliter ſalvo pudore ad ſponſorem venit creditor, quam ſi recipere à debitore non poſſit.* FABR. I.

e. Non male [hoc a THo] excogitatum videtur propter jus novum, quod Juſt. induxit: quia hodie & ſine hoc mandato ad fidejuſſorem redire poteſt creditor; olim ſine mandato non potuit: & in hoc verſabatur utilitas mandatarii creditoris, quod eruditiſſime D. Cujac. obſervavit XXIII. Obſ. 25. A COSTA *not. prior. ad Inſt.*

Qua ratione verſetur illius, qui mandatum ſuſcipit, utilitas, non ſatis conſtat. THus jus, quo hodie utimur, reſpiciens, cum nullam illius utilitatem videret, comminiſcitur ſine pignore fidejuſſionem factam fuiſſe, & mandatum cum pignore interveniſſe, ut aliquod emolumentum ſit in mandato: qua tamen de re nullum in textu verbum, neque in l. 22. §. 2. & l. 45. §. ult. D. h. t. ex quibus deſumpta eſt hæc ſpecies. Sed utilitas ex jure antiquo repetenda: nam, ut docet Paulus II. Sent. 17. *Electo reo principali fidejuſſor liberabatur*: quod emendavit Juſt. in l. ult. [immo penult.] Cod. *de Fidej.* nec amplius poterat a creditore conveniri priſtina actione; qui tamen actione mandati poterat pulſari, cum creditori mandaverat, ut ſuo peri-

§. I. Καὶ τοῦ ἐντελλομένου μὲν χάριν, 411
1 ἐμοῦ μόνου, γίνεται τὸ μανδάτον, οἷον ἐὰν ἐντείλωμαί σοι, ἵνα τὰ πράγματά μου διοικήσῃς, ἢ ἵνα 2 μοι τὸν ἀγρὸν c τόνδε ἀγοράσῃς, ἢ ἵνα ἐγγυήσῃ με.

§. II. Ἐμοῦ καὶ σοῦ χάριν γίνεται τὸ μανδάτον, ἡνίκα ἐντείλωμαί σοι, ἵνα 3 ἐπὶ τόκῳ δανείσῃς Τιτίῳ, τῷ μέλλοντι ταῦτα τὰ χρήματα εἰς ἐμὰς δαπανᾷν χρείας· καὶ γὰρ καὶ σὲ τὸ 4 γινόμενον ὠφελεῖ διὰ τὴν λῆψιν τῶν τόκων, κἀμὲ, οὗ περὶ τὰς χρείας δαπανηθήσεται τὸ ἀργύριον. Ἢ ἐὰν 412
συμβῇ, δανείσασθαι μὲν παρὰ σοῦ Πρῖμον, ἐμὲ δὲ ἐγγυήσασθαι· βουλομένῳ d δέ σοι χωρῆσαι κατ᾽ ἐμοῦ, ἐντείλωμαί σοι ἐμῷ κινδύνῳ κινῆσαι κατὰ Πρίμου τοῦ πρωτοτύπου· ἰδοὺ γὰρ ἐνταῦθα κἀγὼ ὠφελοῦμαι, τὴν παροῦσαν διαφεύγων 5 ἀγωγὴν, καὶ σὺ δὲ, δυνάμενος μετὰ τὴν κατὰ τοῦ πρωτοτύπου δίκην, εἴγε μὴ 6 ἀποπληρωθῇ τὸ χρέος, ὑποστρέφειν κατ᾽ ἐμοῦ· ὑπόθου γὰρ, ὅτι 413
ἡ ἐγγύη γέγονε δίχα ὑποθήκης, 7 τὸ δὲ μανδάτον μετὰ ὑποθήκης c, ἵνα τι ὄφελος σχῇ τὸ μανδάτον. Ἢ καὶ ἡνίκα ἐχρεώστουν σοι ἑκατὸν νομίσματα, ἤθελες δέ με καλέσαι πρὸς δίκην· ἐδελεγάτευσά 8 σοι ἐγὼ τὸν

§. I. Et mandantis quidem gratia, *id eſt* mea ſolius, mandatum fit, veluti ſi tibi mandavero, ut mea negotia adminiſtres, aut ut mihi agrum illum emas, aut ut pro me fidejubeas.

§. II. Mea ac tua gratia fit mandatum, ſi tibi mandavero, ut ſub fenore Titio mutuum des, qui hanc pecuniam in meas impenſurus eſt utilitates: namque & te quod agitur, juvat ob uſurarum præſtationem, & me, cujus in utilitates ea pecunia impendetur. Vel ſi evenerit, ut a te Primus mutuetur, ego autem *pro illo* fidejubeam: te autem volente adverſus me agere, *ego* tibi mandavero, ut meo periculo adverſus Primum principalem agas. Ecce enim hic & ego juvor, præſentem actionem effugiens; & tu, qui poſt judicium cum principali, ſi debitum non ſit diſſolutum, reverti poſſis adverſus me. Finge enim, fidejuſſionem ſine pignore factam fuiſſe, mandatum vero cum pignore, ut aliquam utilitatem habeat mandatum. Aut etiam, quum tibi centum aureos de-

1. ἐμοῦ de: F. 2. τόνδε h. l. F. 3. ἢ additum habent Baſil. & Lovan. ἐπὶ τόκοις dedit F. 4. γιν. F. 2. 5. ἐναγ. F. 6. ἀποπληρωθῇς F. 1. ἀποπληρώθῃς F. 2. 7. ἵνα ad: F. 2. 8. δὲ ad: F. 2.

periculo adverſus principalem reum experiretur: in quo verſari utilitatem ejus, qui mandatum ſuſcepit, nemo non videt. IDEM *in not. poſt.*

Non puto [ſic & Baro & Merill] fingendum eſſe mandatum cum pignore interceſſiſſe, ut aliquid amplius ſit in mandato, quam in priore obligatione. novatione hac non liberatur fidejuſſor, quia periculo mandantis creditor egit cum reo, & ideo quod minus ſervaveris, conſequeris mandati actione, l. 22. §. 2. D. *eod.* Sicut novatio, quæ fit periculo debitoris, ipſum debitorem non liberat, l. 22. §. 2. l. 45. §. ult. D. *eod.* alioquin vetuſtior obligatio evaneſcit, & liberatur debitor, [qui delegavit, l. 2. C. *eod.* Sen. de Benef. 6. c. 5. *Quamvis non intervenerint nummi, ſed delegatione verbis perfecta ſolutio ſit.* Edit. 1.] FABR.

Verum alia ratione fieri poſſit, ne ſupervacuum ſit mandatum fidejuſſoris, ut ſuo periculo agatur prius cum principali debitore. Poteſt etenim creditori utile eſſe præter antiquam ex ſtipulatu actionem, aliam habere novam actionem adverſus fidejuſſorem ex hoc mandato: ut ſi quæ forte exceptio, veluti pacti, opponi poſſit priori actioni, agere poſſit poſteriori, arg. l. 27. §. 4. f. D. *de Pact.* & l. 21. §. 1. D. *de Fidej.* Eſt & alius caſus, qui colligi poterit ex l. 68. §. 1. D. *eod.* juncta l. 27. §. 4. D. *h. t.* Vide & l. 45. §. ult. *eod.* tit. DOUJAT.

τὸν ἐμὸν δεβίτωρα, εἶτα ἐνετειλάμην [f] σοι ἐγὼ, ἐμῷ κινδύνῳ ἐπερωτᾷν αὐτόν· τυχὸν γὰρ ἐδεδίεις, μήπως ἐπερωτήσας τὸν ἐμὸν δεβίτωρα [g] ἐκπέσῃς τοῦ χρέους, οὔτε παρ' αὐτοῦ δυνάμενός τι λαβεῖν, διὰ τὴν αὐτῷ προσοῦσαν ἀπορίαν, οὔτε κατ' ἐμοῦ 414
δυνάμενος ἐπιστρέφειν, διὰ τὴν συμβᾶσάν [h] μοι ἐκ τῆς νοβατίωνος ἐλευθερίαν. Ἰδοὺ γὰρ, ἐνταῦθα ἑκατέροιν ὠφελεῖ τὸ μανδάτον· ἐμὲ μὲν, καθὸ μένω πρὸς τὸ παρὸν ἀνενόχλητος, σὲ δὲ, ἐπειδὴ καὶ τὸν ἐμὸν δεβίτωρα ὑπεύθυνον [i] ἕξεις ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, καὶ κατ' ἐμοῦ 9 χωρῆσαι ἐκ τοῦ μανδάτου δυνήσῃ· καὶ πάλαι ἕνα κεκτημένος ὑπεύθυνον, νῦν ἕξεις δύο· ἐκεῖνον μὲν ἐκ τῆς ἐπερωτήσεως, ἐμὲ δὲ ἐκ τοῦ μανδάτου.

deberem, velles autem me in jus vocare, ego tibi meum delegavi debitorem: *ac* deinde tibi mandavi, ut meo periculo ab eo ſtipulareris. Forte enim timebas, ne ſtipulatus a meo debitore creditum amitteres, quum neque ab eo quid conſequi poſſes propter ejus inopiam, neque ad me reverti propter liberationem ex novatione mihi contingentem. Ecce enim, hic utrique prodeſt mandatum: mihi quidem, quatenus in præſenti moleſtiæ expers maneo; tibi autem, quoniam & debitorem meum ex ſtipulatione obligatum habebis, & adverſus me ex mandato agere poteris: atque olim unum habens obligatum, nunc duos habebis; illum quidem ex ſtipulatione, me autem ex mandato.

§. III. Ἑτέρου δὲ μόνου [k] χάριν γίνεται 415
τὸ μανδάτον, ἡνίκα ἐντείλωμαί σοι, ἵνα Τιτίου διοικήσῃς τὰ πράγματα· ἢ 10 ἵνα Τιτίῳ ἀγρὸν ἀγοράσῃς, ἢ ἐγγυήσῃ Τίτιον.

§. III. Alterius vero ſolius gratia fit mandatum, ubi mandavero tibi, ut Titii negotia adminiſtres: aut ut Titio agrum emas, aut pro Titio fidejubeas.

§. IV. Ἐμοῦ [l] χάριν καὶ ἑτέρου γίνεται τὸ μανδάτον, ἐὰν ἐντείλωμαι 11 σοι τὰ κοινὰ ἐμοῦ καὶ Τιτίου διοικῆσαι πράγματα· ἢ ἵνα ἐμοὶ καὶ Τιτίῳ ἀγοράσῃς ἀγρὸν, ἢ 12 ἵνα ἐμὲ καὶ Τίτιον ἐγγυήσῃ.

§. IV. Mea & alterius gratia fit mandatum, ſi mandavero tibi communia mea ac Titii negotia adminiſtranda: aut ut mihi ac Titio agrum emas, aut ut pro me ac Titio fidejubeas.

§. V. Σοῦ δὲ καὶ ἑτέρου χάριν [m] ἐντελ- 416
λο-

§. V. Tua autem & alterius gratia mando,

9. χωρήσεις F. omiſſo δυνήσῃ. 10. ἵνα deest F. 12. ἵνα ad: & mox ἐγγυήσῃς habet F. 2.

11. σοι deerat, & τὸ pro τὰ legebatur ante F.

f. Sed & qui debitorem ſuum delegat, mandare ei creditur, l. 12. D. *de novat.* FABR.

g. Bonum nomen facit creditor, qui admittit delegatum, l. 26. §. 2. D. *eod.* FABR.

h. Novatio enim perimit priorem obligationem, l. 2. & 3. verſ. quod ſi C. *de novat.* FABR.

i. Delegatio enim fit per ſtipulationem, l. ult. D. *de in diem add.* l. 11. D. *de novat.* l. 1. & pen. C. *eod.* FABR.

k. d. l. 2. §. aliena tantum. 2. D. *eod.* D. GOTH.

l. d. l. 2. §. mea & aliena. 3. D. *eod.* D. GOTH.

m. d. l. 2. §. tua & aliena. 5. D. *eod.* D. GOTH.

n. d. l. 2. §. tua autem gratia. 6. D. *eod.* D. GOTH.

o. L. conſilii non fraudulenti. 47. D. *de regulis juris.* D. GOTH.

Qui

λομαι, ἐὰν Τιτίου δεομένου χρημάτων, ἐντείλωμαί σοι, ἵνα δανείσῃς αὐτῷ ἐπὶ τόκοις· ἐνταῦθα γὰρ καὶ σὺ διὰ τοὺς τόκους 13 ὠφεληθήσῃ, κἀκεῖνος τῆς οἰκείας ἐντὸς γενήσεται χρείας· εἰ γὰρ, ἵνα ἀτόκως δανείσῃς, ἐντειλάμην σοι· ὑπὲρ ἑτέρου (οὐ μὴν ὑπὲρ σοῦ, οἷα μηδὲν ὠφελουμένου) γίνεται τὸ μανδάτον.

§. VI. Σοῦ 14 μόνου χάριν n γίνεται τὸ 417 μανδάτον, ἡνίκα ἐντείλωμαί σοι, ἵνα τὰ σὰ χρήματα μᾶλλον εἰς ἀγορασίαν κτημάτων παράσχῃς, ἤπερ ἵνα δανείσῃς· ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἵνα μᾶλλον δανείσῃς, ἤπερ ἀγοράσῃς κτήματα. Τὸ δὲ τοιουτότροπον μανδάτον, συμβουλὴ μᾶλλόν ἐστιν ἤπερ μανδάτον, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν τίκτει ἐνοχήν· οὐδεὶς γὰρ ἀπὸ συμβουλῆς o ἐνέχεται τῇ mandati, εἰ καὶ τὰ μάλιστα μὴ ὠφελήθη ὁ συμβουλευθείς· ὁπότε ἐλευθέρα 418 ἑκάστῳ πρόσεστιν ἐξουσία ζητῆσαι καθ' ἑαυτὸν, εἰ ἄρα τὸ ἐν συμβουλῇ αὐτῷ παρά τινος εἰρημένον ἐπωφελὲς ὑπάρχει. Διὸ εἰ ἀργὰ p ἔχοντά σε χρήματα q προτρέψω, ἵνα τι πρᾶγμα ἀγοράσῃς, ἢ ἵνα ταῦτα δανείσῃς, εἰ καὶ τὰ μάλιστα τὸ πραχθὲν ἐπωφελές σοι οὐ γέγονεν, οἷον τὸ ἀγοράσαι, ἐπειδὴ τυχὸν οἰκέται ἦσαν, καὶ ἐτελεύτησαν ἢ ἔφυγον, ἢ ἐδάνεισας ἀπόρῳ, οὐ κατασχεθήσομαί σοι τῇ mandati.

Καὶ

mando, ſi Titio pecuniæ indigente, mandavero tibi, ut ei ſub uſuris credas. Hic enim & tu propter uſuras juvaberis, & ille ſuæ compos fiet utilitatis. Si enim, ut ſine uſuris crederes, tibi mandarim; pro alio (non pro te, quippe qui nihil adjuvaris) contrahitur mandatum.

§. VI. Tua ſolius gratia fit mandatum, ſi tibi mandavero, ut pecuniam tuam potius in prædiorum emtionem colloces, quam ut mutuam des; aut ex contrario, ut mutuam potius des, quam prædia emas. Hujuſmodi autem mandatum, conſilium magis eſt quam mandatum, atque ideo nullam parit actionem: nemo enim ex conſilio mandati *actione* obligatur, etiamſi maxime conſultori non profuerit: quoniam libera cuique competit facultas explorandi apud ſe, numquid quod ipſi ab aliquo pro conſilio ſuggeritur, utile ſit. Quapropter ſi te argentum otioſum habentem impulero, ut rem aliquam emeres, aut ut illud mutuum dares, etiamſi maxime inutile tibi fuerit quod egiſti, veluti quod emiſti, quia forte ſervi erant, & obierunt vel fugerunt, aut mutuum dediſti obærato, non obligabor tibi mandati *actione*.

Et

13. ὠφελῇ F. ſaltim ὠφελῇ. 14. καὶ adi F. Vid. Gloſſ. TH.

Qui conſulit, non mandat. & nulla igitur obligatio eſt: maxime cum liberum ſit cuique apud ſe explorare, an expediat conſilium. Chryſoſtom. de Virginit. ὁ μὲν γὰρ συμβουλεύων ἀφίησι τὸν ἀκούοντα κύριον εἶναι τῆς τῶν προκειμένων αἱρέσεως, ὅπερ οὐ ποιεῖται τὴν συμβουλήν. niſi fraus conſilio ſubſit, ut hic notat Scholiaſt. ex l. 10. §. ſi quis ea, D. *eod.* id enim proprie conſilium eſt, cum ejus, cui datur ſpectat utilitatem? ἅπασα γὰρ συμβουλὴ τὸ τῶν προκειμένων ζητεῖ συμφέρον, Iſidor. Peluſiot. Epiſt. 105. lib. 5. fraudem autem interpretantur ex voluntate, non ex eventu: Idem Epiſt. 333. lib. *eod.* FABR. I.

p. Vet. Homeri Schol. κειμήλια, τὰ ἀργὰ καὶ λάθρα κείμενα χρήματα. Sic otioſa pecunia dicitur in l. 13. §. 1. D. *de uſur.* ſterilis, l. 7. *eod.* & ceſſans in l. 13. §. 1. D. *de admin. tut.* vacua, l. 28. D. *depoſ.* l. 24. D. *de praſc. verb.* ἐνεργὰ vero χρήματα, Demoſth. adverſ. Aphob. vocat fœnebres pecunias, quæ uſuras pariunt, l. 33. D. *de uſur.* Gell. 16. 12. FABR. I.

q. Non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur. FABR. I.

1. Alia

Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ταῦτα οὕτως ἔχει, 419 ὅτι γέγονε [15] παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀμφιβολία, εἰ ἄρα τῇ mandati κατέχομαι, ἐντειλάμενός σοι ἵνα Τιτίῳ ἐπὶ τόκῳ δανείσῃς χρήματα, τινῶν συμβουλὴν τοῦτο λεγόντων, καὶ μὴ τίκτειν ἐνοχὴν κατὰ τὰ εἰρημένα. Ἐκράτησε δὲ μᾶλλον ἡ τοῦ Σαβίνου γνώμη λέγουσα, ἔνοχόν με [16] γενέσθαι τῇ mandati· ἐπειδὴ γὰρ κέρτον [r] ὑπεθέμην πρόσωπον Τιτίου, διὰ τοῦτο [17] καὶ ἐνέχομαι, τρόπον τινὰ μιμούμενος [s] ἐγγυητήν. Εἰ μὲν γὰρ εἴπω [18] ἀπροσδιορίστως, δάνεισον 420 τὰ χρήματα, ἐνοχοποιὸν οὐκ ἔστιν (ὡς εἴρηται) τὸ μανδάτον· εἰ δὲ ῥητὸν ὑποθῶμαι πρόσωπον, κατὰ τὸ κρατῆσαν ἔθος ὑπεύθυνος ἔσομαι τῇ mandati.

Et in tantum hæc ita *ſe* habent, ut apud veteres controverſia fuerit, an mandati tenerer, mandans tibi ut Titio ſub fenore pecuniam crederes, nonnullis conſilium hoc *eſſe* dicentibus, neque actionem parere ſecundum *jam* dicta. Sed obtinuit potius Sabini ſententia, dicens me obligari mandati: nam quia certam Titii perſonam propoſui, ideo & obligor, imitatus quodammodo fidejuſſorem. Si enim indefinite dixero, crede *tuam* pecuniam, obligatorium haud eſt (uti dictum) mandatum: ſin autem certam propoſuero perſonam, ſecundum morem nunc obtinentem mandati *actioni* obnoxius ero.

§. VII. Ὥσπερ τὸ ἐν συμβουλῇ γενόμενον μανδάτον οὐ τίκτει τὴν mandati, οὕτως οὐδὲ τὸ contra bonos mores[t]· οἷον ἐντειλάμην σοι, ὥστε κλέψαι τὰ [19] Τι-
τίου

§. VII. Sicuti mandatum pro conſilio datum mandati *actionem* non parit, ita neque *quod* contra bonos mores *eſt*: veluti mandavi tibi, ut Titii
res

15. ἐπὶ ante F. 16. γεγενῆσθαι F. 17. κατέχομαι F. 2. 18. ἀδιορ. & mox τὰ σὰ χρ. F. 19. Πρίμου F.

r. Alia hic ratio videtur afferri a THo, quam quæ a Juſtiniano. Juſtinianeæ favet 14. *Eclog.* 1. c. 6. [Baſil. L. XIV. pag. 134. pr. quæ eſt l. 6. D. *mox citanda.* G. O. R.] ſupr. 3. verſ. εἰ δὲ [voluit credo §. 5. verſ. εἰ γάρ.] l. 6. §. plane, l. 32. D. *eod.* D. GOTH.

:· Mihi Theophilina ratio haud diverſa videtur ab Juſtinianea: quod & Vinnius in Comm. tacite agnoſcit, quum Juſtinianeam partim bene, partim male exponat, nulla THi facta mentione; unde colligo eum non putaſſe, noſtrum aliud quid velle atque ipſum Imperatorem. Quod dixi *partim male*, (operæ enim pretium erit hoc oſtendere, quum neque Heineccium neque alium quemquam videam hac in re perſpicue & clare loquentem) in eo conſiſtit, quod ſuſpicetur „Juſtinianum h. l. abuſum verbo *mandandi* pro „ conſulendi aut hortandi, quo paulo ante uſus „ ſit: dubitatumque an mandati teneatur, non „ qui ultro & ſponte ſua alteri forte nihil tale co„ gitanti mandat, ut pecuniam certæ perſonæ cre„ dat, ſed qui aditus & rogatus tale conſilium de„ dit hortatuſque conſultorem eſt, ut faceret cir„ ca [*leg.* citra] animum ſe obligandi, ut ratio „ juris videatur denegare actionem: quam tamen „ ex bono & æquo dandam ſecundum Sabini ſen„ tentiam placuerit". Immo vero Imp. hic recte ac proprie loquitur: ſcilicet docuerat a pr. h. §. 6. *mandatum tua tantum gratia interveniens*, (quale eſt, ſi mandem ut pecunias tuas feneres, neque addam certas perſonas, quibus feneres) *non eſſe verum mandatum*, *ſed ſolum conſilium.* Eamque ipſam ob cauſam ſextam hanc mandati ſpeciem, quia pro mandato non habetur, & hic & in pr. huj. tituli in ultimum rejecit locum, poſtquam quinque alias mandatorum obligatoriorum ſpecies tractaſſet. Nunc hoc cap. 419. ſubjungit, conſilium adeo non obligare, ut quinta quoque mandati ſpecies (§. 5. obiter tractata) controverſa olim fuerit, quod eam multi præter Sabinum pro conſilio, non pro vero mandato habuerint, quale eſt, *ſi tibi mandem* (non, ut vult Vinnius, ſi conſulam tantum; ſemper enim & ubique conſilium merum, non fraudulentum, judicatum eſt nullam producere obligationem: quam juris & politiæ regulam quid probare opus eſt?) *ut certa perſona*, *veluti Titio feneres.* Vinnius in
hunc

τίυ πράγματα [u], ἢ ζημιῶσαι αὐτὸν ἢ ὑβρίσαι, εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ σὺ πεισθεὶς τῷ ἐμῷ μανδάτῳ τὴν ἐπὶ τῷ ἁμαρτήματι ὑπέστης [x] ποινὴν, ὅμως οὐχ ἕξεις [y] κατ' ἐμοῦ τὴν mandati.

§. VIII. Ὁ τὸ μανδάτον ἀποδεξά- 421
μενος οὐχ ὀφείλει τοὺς ὅρους [z] ὑπερβῆναι τοῦ
μανδάτου· οἷον ἐνετειλάμην σοι, ὥστε [20] μέ-
χρι ἑκατὸν νομισμάτων ἀγοράσαι μοι τόνδε
τὸν ἀγρὸν, ἢ μέχρι ἑκατὸν νομισμάτων ἐγ-
γυήσασθαι Τίτιον· οὔτε πλείονος ποσότη-
τος ἀγοράσαι [21] μοι τόνδε τὸν ἀγρὸν σε ἔδει,
οὐδὲ εἰς πλεῖον ἐγγυήσασθαι· παραβὰς γὰρ
τὸ εἰρημένον ἡμῖν μέτρον, οὐχ ἕξεις κατ'
ἐμοῦ τὴν mandati· ἐπὶ τοσοῦτον ὅτι Σαβῖ- 422
νος καὶ Κάσσιός [22] φασιν, εἰ καὶ μέχρι ἑ-
κατὸν νομισμάτων [23] βούλῃ κινῆσαι κατ' ἐ-
μοῦ τὴν mandati, τουτέστι μέχρι ἧς ἐνε-
τειλάμην σοι ποσότητος, τοῦ πλείονος κα-
ταφρονήσας, οὐκ ἔσται χρηστὸν ἀποτέλεσμα
τῇ δίκῃ. Οἱ δὲ Προκουλιανοὶ ὀρθῶς σε λέ-
γουσι [a] μέχρι τῶν ἑκατὸν νομισμάτων κινεῖν,
ἥτις

res furareris, cumve damno adficeres aut injuria, etiamſi tu meo mandato maxime obſecundans pœnam pro maleficio ſubieris, tamen adverſus me mandati *actionem* haud habebis.

§. VIII. Qui mandatum ſuſcepit, fines mandati excedere non debet: veluti mandavi tibi, ut ad centum uſque ſolidos illum mihi agrum emeres, aut ad centum uſque ſolidos pro Titio fidejuberes: neque majori ſumma te oportebat illum mihi agrum emere, neque in plus fidejubere: namque definitum nobis modum excedens, mandati *actionem* adverſus me non habebis: in tantum, ut Sabinus & Caſſius dicant, etſi uſque ad centum ſolidos adverſus me mandati *actionem* inſtituere velis, id eſt uſque ad ſummam quam tibi mandaveram, non curans quod ſupra *impendi*, inutilem fore litis exitum: ſed Proculiani recte te dicunt

20. μέχρις F. Vide *Gloſſ. Tb.* 21. μοι τόνδε de: F. Mox δεῖ *oportet* malim. 22. φασὶν ante F. 23. βούλει F. ἀττικῶς.

hunc errorem incidiſſe videtur, quod cohærentiam ſermonis Juſtinianei in hac §. 6. non ſatis perpenderit: atque hinc putarit eum de alia ſpecie loqui, quam quæ §. 5. præceſſerat. Ceterum quod ad l. 6. & 32. Gothofredo adlegatas pertinet, nihil contra me aut THum faciunt, immo ex meis dictis facile intelliguntur; quamvis Noodtius, tam IV. Probab. 12. quam in Comment. ad hunc Dig. tit. & qui eum adverſus Waechtlerum vindicavit, Anonymus Miſcell. Obſ. vol. III. pag. 298. dictam l. 6. emendare cupiant: quibus adde Heineccii notulam ad Vinnii notam præced. G. O. R.

Cum demonſtratur perſona, mandatum eſt: cum indefinite mandatur, conſilium. ut & Placentino videtur. nec adjicit conſilio periculum ſuum. FABR. I.

s. Hic enim velut adfirmator fuit, & ſuaſor ut pecunia crederetur, l. 1. D. *de minor.* FABR.

t. Sic author *Ecloga* 14. tit. 1. c. 6. §. 3. ἐπὶ μιχθῶ πράγματι ἐντολὴ οὐ συνίσταται. adde Gaj. 2. tit. 9. §. ſimiliter l. 6. §. rei turpis. 3. l. 221. §. qui ædem 6. D. *eod.* D. GOTH.

u. Theodorus Balſamon in Paratit. addit τὸ ἱεροσυλῆσαι ex l. 22. §. qui ædem D. *eod.* ut pleraque de ſuo Græci ſolent addere. FABR. I.

x. Qui mandatum illicitum ſuſcepit, admiſſi pœnam ſuſtinet, & fruſtra dicet alieno ſe mandato deliquiſſe. vide Ennodii Epiſt. 4. FABR. I.

y. Mandatum enim rei flagitioſæ nullum eſt, l. 6. §. rei turpis, D. h. t. d. §. qui ædem, l. 35. §. 2. D. *de contr. empt.* FABR. I.

z. 2. Gaj. 9. §. vide diligenter. l. 5. D. *mandat.* D. GOTH.

Non licet aliter agere, quam mandatum eſt: ſi quid enim vel addas, vel detrahas, prævaricatio quædam videtur eſſe mandati: *pura enim & ſimplex mandati forma ſervanda*, ut utamur verbis Ambroſ. de Parad. c. 12. FABR. I.

a. Namque perinjurium eſt, non eſſe mandatori cum mandatario actionem, ſi judicium detrectet, donec ſolidum pretium quod ſolvit, receperit: mandatario vero, ſi velit id quod amplius ſolvit

ἥτις γνώμη μᾶλλόν ἐστι φιλάγαθος. Εἰ δὲ [24] ἐλάττονος ἀγοράσῃς, οἷον π' νομισμάτων, ἕξεις κατ' ἐμοῦ δηλαδὴ τὴν mandati· ὁ γὰρ ἐντελλόμενος [b] ἑκατὸν νομισμά- 423
των αὐτῷ ἀγρὸν ἀγορασθῆναι, προδήλως ἐντέλλεσθαι δοκεῖ, ὥστε καὶ ἐλάττονος, εἰ δυνατὸν, ἀγορασθῆναι· τοῖς γὰρ πλείοσι [c] τὰ ἐλάττονα περιέχεται.

§ IX. Διαλύεται τὸ μανδάτον, κἂν ὀρθῶς προβῇ, εἰ re integra ([25] τουτέστι [d] μενόντων τῶν πραγμάτων) γένηται τούτου ἀνάκλησις· [e] οἷον ἐνετειλάμην [26] σοι τοῦ ἀγοράσαι μοι οἰκέτην· πρὶν ἄρξῃ τῆς ἀγορασίας, ἀνεκαλεσάμην τὸ μανδάτον· τοῦτό ἐστι re integra.

§. X Ὁμοίως [f] re integra θάνατος, 424
[g] συμβὰς τῷ ἐντειλαμένῳ ἢ τῷ ἐνταλθέντι, λύει τὸ μανδάτον· διὰ δὲ τὸ φύσει [h] δίκαιον ἤρεσεν ἔσθ' ὅτε δίδοσθαι τὴν mandati· τί γὰρ, ὅτι μέλλοντί σοι ἐκδημεῖν ἐπὶ τήνδε τὴν χώραν, ἐνετειλάμην [27] μοι ἀγοράσαι ἵππους· δεξάμενος τὸ μανδάτον ἀπεδήμησας· πρὶν [28] ἅψῃ [i] τῆς ἀγορασίας, συνέβη με τελευτῆσαι· ὑποπλεύσαν σὺ

cunt uſque ad centum ſolidos agere; quæ ſententia benignior eſt. Sed ſi minoris emas, veluti octoginta ſoli- 423
dis, habebis ſcilicet adverſus me mandati *actionem*. Nam qui ſibi mandat agrum emi centum ſolidis, manifeſte mandare videtur, ut & minoris, ſi poſſit, ematur: pluribus enim pauciora continentur.

§. IX. Diſſolvitur mandatum, quamvis recte contractum ſit, ſi re integra (id eſt rebus *in ſuo ſtatu* manentibus) ejuſdem revocatio fiat. Veluti mandavi tibi, ut ſervum mihi emeres: antequam emtionem adgrediaris, mandatum revocavi: hoc eſt re integra.

§. X. Similiter re integra mors, mandatori aut mandatario accidens, ſolvit mandatum. Sed propter naturalem æquitatem placuit nonnunquam mandati *actionem* dari. Quid enim, quum tibi in regionem illam profecturo mandavi mihi equos emere: *tu* mandatum ſuſcipiens profectus es: antequam emtionem adgredereris, evenit ut

24. ἐλάττον F. 25. Incluſa de: F. 26. τινι ἀγορ. F. 27. Sic reſcribo pro vulgato σοι, quod de: F. 28. ἄρξῃ F. & με poſt τελ. rejicit.

ſolvit remittere, cum mandatore actionem eſſe, l. 3. D. *eod.* D. GOTH.

b. Non enim videtur exceſſiſſe fines mandati, ὅτι ἔλαττον τετύχηκε: ſicut exceſſiſſe dicitur, qui pluris emit. FABR. I.

c. L. 1. §. ſi ſtipulanti [4.] D. *de V. O.* FABR. II.

d. Schol. μενόντων τῶν πραγμάτων. FABR.

e. Hoc eſt, mandatum finitur, finita ſeu contraria voluntate. 2. Gaj. 9. §. ſolvitur, 20. l. 12. §. ſi mandavero. l. 15. D. *eod.* D. GOTH.

f. Juſtin. *integro mandato*, ut in l. 27. §. 3. D. *eod.* FABR.

g. 2. Gaj. 9. §. ſolvitur l. 26. D. *eodem.* l. ſi quis. 27. §. morte quoque ejus cui mandatum eſt. 3. D. *eod.* D. GOTH.

Morte mandatarii ſolvitur, & intercidit mandatum. mandator enim certi hominis fidem elegit. l. 57. *eod.* Tull. pro Roſc. com. *Nemo enim mandat, niſi amico & fideli.* Exempli cauſſa, ſi Titius donaturus mihi pecuniam dederit Semp. ut ad me perferret, & ante deceſſerit, quam ad me perferret, non fieri pecuniam dominii mei, Julianus ait in l. 2. §. 2. D. *de donat.* ἐμοῦ γὰρ ἢ τοῦ ἐνταλθέντος τελευτῶντος λύεται τὸ μανδάτον, Gr. 47. Baſ. t. 1. & per hoc heres mandatarii licet, quod defunctus ſuæ curæ fecerat, impleverit, non habebit mandati actionem, l. 27. §. 3. D. *eod.* certe ſi cœptum ſit negotium, heres explere poterit. FABR. I.

h. Juſtin. ait: *utilitatis cauſa id receptum eſſe.* item Paulus: *actionem durare utilitatis cauſa*, l. 26. *eod.* quod ita exponit Th. διὰ τὸ φύσει δίκαιον, & διὰ

σὺ ἔτι με [k] περιεῖναι, καὶ 29 τὸ μανδάτον 425
τὸ ἱκανὸν ποιῶν ἠγόρασας τοὺς ἵππους· ὑποστρέψας ἔγνως με τετελευτηκέναι· οὐ δύνασαι 30 κινῆσαι τὴν mandati κατὰ τῶν [l] ἐμῶν κληρονόμων, ἐπειδὴ re integra συνέβη τὸν ἐντειλάμενόν σοι ἐμὲ τελευτῆσαι· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ [m] ἄτοπόν ἐστιν, ἀγνοήσαντά σε ζημιοῦσθαι, ἤρεσε διὰ τὸ φιλάγαθον, ἔχειν σε κατὰ τῶν ἐμῶν κληρονόμων τὴν mandati, ἵνα μὴ ἡ εὔλογος ἄγνοια ζημίαν σοι προσενέγκῃ.

ut morerer: tu ſuſpicans me ſupereſſe adhuc, & mandato ſatisfaciens, equos emiſti: reverſus cognoviſti me deceſſiſſe: non potes mandati *actionem* adverſus heredes meos movere, quia re integra accidit ut ego, qui tibi mandavi, obirem: ſed quoniam abſurdum eſt, te ignorantem damno adfici, placuit propter humanitatem, ut mandati *actionem* adverſus heredes meos haberes, ut ne juſta tibi ignorantia damnum adferat.

Τοῦτο δὲ προβαίνει κατὰ μίμησιν ἐκείνου 426
τοῦ θέματος. 31 Διςπενσάτωρ [n] ἐστὶν ὁ οἰκέτης, ὃς εἴωθεν ἐκδανείζειν τὰ δεσποτικὰ χρήματα· οὗτος δὲ δανείζων 32 ἔνοχον μὲν οὐ κτᾶται· πῶς γὰρ οἰκέτης ὤν; τῷ 33 οἰκείῳ δὲ δεσπότῃ τὴν ἀπὸ τοῦ δανείσματος προσπορίζει ἀγωγήν· ὁ δὲ δανεισάμενος, εἴτε τῷ δεσπότῃ καταβάλῃ, ἐλευθεροῦται τοῦ χρέους· κατέβαλε γὰρ τῷ τὴν ἀγωγὴν ἔχοντι κατ᾽ αὐτοῦ· εἴτε τῷ οἰκέτῃ, καὶ οὕτως ἀπαλλάττεται τοῦ ἐποφείλειν· δέδωκε γὰρ ταῦτα γνώμῃ τοῦ δεσπότου· ὁ γὰρ ἐπιτρέψας [o] τῷ οἰκείῳ οἰκέτῃ 427
δα-

Hoc autem procedit ad ſimilitudinem hujus poſitionis: DISPENSATOR eſt ſervus, qui pecunias dominicas fenerari ſolet. Hic vero fenerans neminem ſibi obligat: quî enim, quum ſervus ſit? ſed domino ſuo mutui actionem adquirit. Qui autem accipit, ſive domino ſolvat, debito liberatur; namque ſolvit ei qui adverſus ipſum actionem habet: ſive ſervo, & ſic a debendo liberatur; dedit enim illa voluntate domini: nam qui ſervo ſuo fenerari permittit, ipſe videtur licentiam

29. Nonne τῷ μανδάτῳ? G. O. R. 30. κινεῖν F. 31. Διςπ. ubique ante F. 32. ἐνοχὴν F.
33. δὲ h. l. F.

διὰ τὸ φιλάγαθον. recte, ut conſtat ex verſ. ſeq. ibi: *cum alioqui ſtricta ratione.* Sic utilitas opponitur ſtrictæ interpretationi in l. 20. §. ſi ſublatum, D. *ſi ſer. vind.* FABR.
Imo *de S. U. P.* DOUJ.
i. Duo codd. ἄρξῃ, ut ἄρξηται ſup. §. in uno ἅψῃ, ut editi. FABR.
k. Similiter ſi mandavero tibi, ut pecuniam Titio des, cui donare volebam, & tu ignorans me mortuum, dederis, dabitur tibi adverſus heredes meos mandati actio: ſi ſciens, non habebis: *ἐπειδὴ εἰδὼς λελῦσθαι τῷ θανάτῳ μου τὸ μανδάτον, κατέβαλες*, Græci ad l. 19. §. 3. D. *de donat.* FABR. I.
l. Quantum ad meram rationem, mandati actio non eſt. FABR. I.
m. L. ſi præcedente. 58. D. *eod.* D. GOTH.
n. Martialis: *Diſpenſatorem fallax ſpoliabit amica.* Hinc & ap. Tranquillum in vita Veſpaſ. Cæſaris: *diſpenſationem impetrare quidam dicitur fratri ſuo voluiſſe:* nec enim de ea loquitur, quam vulgo nunc *diſpenſationem* vocant, nam veteres id *legibus ſolvi* dicebant. J. CURT.
Diſpenſator, ſervus pecuniis fœnerandis & exigendis præpoſitus. adde quæ ſcripſi ad l. 1. C. *adverſus fiſcum.* l. 4. C. *de fide inſtrumentorum.* l. 18. l. 51. l. 62. D. *de ſolutionibus.* D. GOTH.
§. 4. ſupra, *per quas perſ. nob. adq.* v. Sueton. Aug. c. 67. Macrob. 2. c. 3. Petron. Satir. B. Auguſt. Serm. 19. ex novis: *Nonne diſpenſatorem unuſquiſque eligit de familia ſua fidelem, cui committat pecuniam ſuam?* [vide Gloſſ. Baſilic. *Edit.* 1.] FABR.
o. Adde l. quod ſervus qui depoſuit. 11. D. *depoſiti.* l. 18. D. *de ſolutionibus.* D. GOTH.

δανείζειν, αὐτὸς δοκεῖ παῤῥησίαν διδόναι τοῖς δανειζομένοις, τοῦ 34 ἐπ᾽ αὐτὸν τὸν δισπενσάτωρα καταβάλλειν. Ταῦτα δὲ, ἐφ᾽ ὅσον τῆς αὐτῆς ἔχεται ὁ δεσπότης περὶ τὸν οἰκέτην διαθέσεως· εἰ γὰρ ἀποστῇ τῆς τοιαύτης γνώμης, οὐκ ὀρθῶς οἱ δανειζόμενοι ἐπ᾽ αὐτὸν καταβάλλουσιν. Τί οὖν, ὅτι τὸν δισπενσάτωρα ἠλευθέρωσεν ὁ δεσπότης, εἶτα κατέβαλεν ἐπ᾽ αὐτὸν ὁ δανεισάμενος τὰ χρήματα· ἆρα ἐλευθεροῦται τοῦ χρέους; Κατὰ μὲν τὸ ἀκριβὲς p οὐκ ὀφείλει ἐλευθεροῦσθαι, ἐπειδὴ ἑτέρῳ κατέβαλεν, ἤπερ ᾧ ἠβούλετο ὁ δεσπότης τῶν χρημάτων· ἐλευθερώσας γὰρ αὐτὸν, δῆλον ὅτι τῆς τοιαύτης ἀπέστη ἐπ᾽ αὐτῷ διαθέσεως. Ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἄτοπόν ἐστι, τὴν εὔλογον ἄγνοιαν φέρειν βλάβην τῷ καταβαλόντι, ἤρεσεν ἀπαλλάττεσθαι αὐτὸν, διὰ τὸ φύσει δίκαιον, τῆς ἐνοχῆς. Ὥσπερ οὖν ἐπὶ τοῦ δισπενσάτωρος παρὰ τὴν ἀκρίβειαν ἡ εὔλογος ἄγνοια 35 βοηθεῖται, οὕτω καὶ τοῦ μανδάτου re integra διαλυθέντος τελευτῇ τοῦ ἐντειλαμένου, κινηθήσεται ἡ mandati, διὰ τὸν αὐτὸν λογισμὸν q, τουτέστι τὴν εὔλογον ἄγνοιαν.

centiam mutuantibus dare ſolvendi ipſi diſpenſatori. Hæc autem, quamdiu eamdem circa ſervum mentem dominus habet: ſi enim *ab* hujuſmodi voluntate receſſerit, mutuantes non recte ei ſolvunt. Quid ergo, ſi dominus diſpenſatorem manumiſerit; *ac* poſtea debitor ei pecuniam ſolverit: liberaturne debito? Secundum rigorem quidem liberari non poteſt, quia
428 alii ſolvit quam cui dominus pecuniæ volebat: namque cum manumittens, manifeſte *ab* eodem erga illum animo receſſit. Sed quoniam abſurdum eſt, juſtam ignorantiam ſolventi damnum adferre, placuit eum obligatione liberari, ob naturalem æquitatem. Sicut igitur in diſpenſatore præter rigorem juſtæ ignorantiæ ſuccurritur: ita & mandato re integra per mandatoris mortem ſoluto, mandati *actio* inſtituetur, propter eamdem rationem, id eſt juſtam ignorantiam.

§. XI. Τὸ γινόμενον εἰς ἐμὲ μανδάτον ἐξουσία μοι πρόσεστι r μὴ ὑποδέχεσθαι· ὑποδεχθὲν δὲ πληροῦν ὀφείλω, ἢ 36 τάχιστα ἀπαγορεύειν, ὥστε τὸν ἐντειλάμενόν μοι ἢ δι᾽ ἑαυτοῦ ἢ δι᾽ ἑτέρου, τὸ αὐτὸ πρᾶγμα πληρῶσαι. Εἰ γὰρ μὴ οὕτως ἀπαγορεύ-

429 §. XI. Collatum in me mandatum non ſuſcipere liberum mihi eſt: ſuſceptum autem implere cogor aut citiſſime renuntiare, ut qui mihi mandavit, vel per ſe vel per alium, idem negotium impleat. Niſi enim ſic renun-

34. καὶ ad: F. 35. βοηθεῖ F. Paulo poſt μανδάτου pro vulg. μανδάτωρος dedi cum Nannio, Curtio, Anonymo & F. 36. τὸν τάχιστα F.

Ex voluntate domini ei ſolvit, l. 51. D. *de ſolut.* FABR.

p. Stricta quidem ratione non liberatur: ſumma tamen ratione, id eſt, ſecundum benevolentiam, & æquitatem liberatur. FABR. I.

q. Similiter excuſatur peculiaris debitor filiifamilias, qui ignoravit peculium ei ademptum, l. 25. §. qui filiof. D. *de cond. ind.* FABR. I.

r. L. ſi mandavero. 22. §. ſicut autem liberum eſt. 11. l. 27. §. qui mandatum ſuſcepit. [2. D. *eod.*] D. GOTH.

Licet enim mandatum ſuſcipere principio beneficii, ac nudæ voluntatis ſit, ſuſceptum tamen neceſſitatis eſt conſummare, l. 17. §. ſicut, D. *commod.* FABR. I.

s. Commode, l. 22. §. ult. D. *mand.* ſine fraude

ἀπαγορεύσω, ὥστε ἐν ἀκεραίῳ τὰ τοῦ πράγματος τῷ ἐντειλαμένῳ φυλάττεσθαι, καὶ δύνασθαι οὐδὲν ἧττον [s] ἀζημίως 37 αὐτὸ πληροῦν, κατέχομαι τῇ mandati 38. Τί γάρ; 430 ἤμελλον ἀποδημεῖν [t] ἐπὶ τήνδε τὴν χώραν 39· ἠβούλετο δὲ Τίτιος, καὶ αὐτὸς φίλος σοι ὤν, 40 ἀποδημεῖν· ἐνετείλω μοι, ὥστε 41 σοι ἀγοράσαι ἢ ἀνδράποδα ἢ 42 καὶ ἕτερόν τι· ἐὰν ὑποδέξωμαι τὸ μανδάτον, μέχρι τοσούτου ἀζημίως ἀπαγορεύω, 43 ἄχρις οὗ οὐκ ἀπεδήμησεν ὁ Τίτιος, καὶ δυνατὸν αὐτῷ ἐντείλασθαι περὶ τῆς αὐτῆς ἀγορασίας. Εἰ δὲ συμβῇ αὐτὸν ἀποδημῆσαι, τηνικαῦτα ἀπαγορεύσας ἐγὼ, ἔνοχος ἔσομαι τῇ mandati· οὐκ ἔτι γὰρ πληροῦν δι' ἑτέρου δύναται τὸ μανδάτον ὁ ἐντειλάμενος, ἀποδημήσαντος 44 τοῦ Τιτίου ἤδη. Εἰ μέντοι εὔλογος αἰτία ἐπιγένηται, ἥτις 431 οὐ συνεχώρησέ 45 με ἀπαγορεῦσαι, ἢ βραδέως ἀπαγορεῦσαι, συγγνώμης ἀξιωθήσομαι. Τί γὰρ, ὅτι δημοσία [u] χρεία ἢ ἑτέρα τις ἀναγκαία πρόφασις οὐ 46 συνεχώρησέ μοι τὸ μανδάτον ἀποπληρῶσαι.

§. XII. Τὸ μανδάτον καὶ in diem [v] γίνεσθαι δύναται· οἷον Ἐντέλλομαί σοι μετὰ δύο ἔτη τόδε πρᾶξαι· καὶ ὑπὸ αἵρεσιν, οἷον Ἐντέλλομαί σοι, ſi navis ex Aſia venerit, τόδε ποιῆσαι.

§. XIII. Ὡς ἐν τέλει δὲ ἰστέον 47, ὅτι 432 τὸ μανδάτον ὀφείλει [w] εἶναι γρατουΐτον· εἰ μὴ

nuntiavero, ut ea *quæ* ad negotium *illud ſpectant*, mandatori ſalva ſerventur, poſſitque nihilominus id ſine damno implere, mandati obligor. Quid enim? profecturus eram in regionem illam: volebat autem & Titius, amicus itidem tuus, proficiſci: mandaſti mihi, ut tibi emerem aut ſervos aut etiam aliud quid. Si mandatum ſuſcepero, eo uſque impune renuntio, donec Titius nondum profectus eſt, poſſiſque ei de eadem emtione mandare: ſin vero profectus fuerit, tunc ego renuntians mandati *actione* obligatus ero: nec enim amplius per alium mandator *ſuum* mandatum poteſt exſequi, Titio jam profecto. Si tamen probabilis cauſa ſupervenerit, quæ mihi non permiſit renuntiare, aut ſero renuntiare, venia dignabor. Quid enim, ſi publicum munus vel alia quæ cauſa neceſſaria mihi non permiſit mandatum implere?

§. XII. Mandatum etiam in diem fieri poteſt; veluti, Mando tibi poſt duos annos hoc facere: & ſub conditione; veluti, Mando tibi, ſi navis ex Aſia venerit, hoc facere.

§ XIII. Ut in ſumma autem ſciendum *eſt*, mandatum debere eſſe gratui-

37. αὐτὸν F. 38. ὅτι ἤμ. F. 1. Τί γὰρ ὅτι ἤμ. F. 2. 39. ἐγὼ ad: F. 40. ἀποδημῆσαι F. 41. σοι de: F. 42. καὶ de: F. 43. μέχρις F. 44. ἤδη h. l. F. 45. μοι F. 46. συνεχώρει F. 47. ἐστιν ad: F.

fraude & damno mandatoris. FABR.

t. Paul. 2. Sent. 1. §. 1. D. GOTH.

u. Munus aliquod Reipub. & ſi qua alia incommoditas ei poſt ſuſceptum mandatum incidat. FABR.

v. ὑπὸ ἡμέραν dixit author *Eclog.* 14. tit. 1. c. 1. l. 1. §. 3. D. *eod.* D. GOTH.

w. L. 1. §. 4. D. *eod.* Eadem ratione commodatum gratuitum eſſe debet. §. 2. in fin. ſup. *quib. mod. re contr. oblig.* Author *Eclog.* 14. tit. 1. c. 1. dixit κατὰ χάριν εἶναι δεῖ ἐντολὴν, interveniente enim pecunia μίσθωσιν γίνεσθαι, locationem fieri. D. GOTH.

Mandatum gratuitum eſſe debet, l. 13. D. *de præſcr. verb.* l. 1. §. ſed ex contrario, D. *de exerc. act.* nam originem ex officio, atque amicitia trahit. co-

μὴ γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν, εἰς ἕτερον μεταπίπτει συνάλλαγμα· μισθοῦ γὰρ ὁρισθέντος, ἄρχεται μίσθωσις εἶναι καὶ ἐκμίσθωσις. Γενικῶς γὰρ εἰδέναι σε χρὴ, ἐφ' ὧν θεμάτων δίχα μισθοῦ ἀνασχομένου σοῦ τι ποιῆσαι, ἡ mandati ἤγουν [48] ἡ depoſiti [x] συνίσταται ἀγωγὴ, ἐπὶ τούτων τῶν θεμάτων, μισθοῦ παρεντεθέντος, μίσθωσις καὶ ἐκμίσθωσις συναλλάττεται. Διὸ εἰ κναφεῖ κναπτέαν, ἢ λευκαντεῖ ἢ λευκαντέαν [49] ἐσθῆτα παράσχῃς, ἢ ῥάπτῃ ῥαπτέαν, οὐδενὸς μισθοῦ ὁρισθέντος οὐδὲ ἐπαγγελθέντος, προῖκα τοῦ κναφέως ἢ ῥάπτου ταῦτα ποιεῖν ἐπαγγελλομένου, ἐπὶ τῇ [50] τούτων ἀναλήψει ἡ mandati [z] ἁρμόσει [51] ἀγωγή.

tuitum. Niſi enim tale ſit, in alium incidit contractum: nam ſtatuta mercede incipit locatio eſſe & conductio. Generaliter enim ſcire te oportet, in quibus caſibus actio mandati aut depoſiti contrahitur, te citra mercedem ſuſcipiente quid facere; in iiſdem caſibus, mercede interpoſita, locatio &
433 conductio contrahitur. Ideo ſi fulloni poliendam, aut dealbatori dealbandam dederis veſtem, aut ſarcinatori ſarciendam, nulla mercede definita nec promiſſa, fullone vel ſarcinatore hæc gratis facere promittente, ad ea recipienda mandati competet actio.

48. ἢ de: F. 49. [illegible] ἐσθ. F. Paulo ante κναφεῖ vulg. præter Lovan. & F. 50. Quidni ταύτης, ut referatur ad ἐσθῆτα? GAVEL. 51. μοι ad: F. 2.

contrarium porro eſt officio merces, l. 1. §. ult. D. *eod.* non enim, ut ſcribit Ambroſ. 3. de offic. c. ult. *vectigalis amicitia eſt, ſed plena decoris, plena gratia.* ἡ φιλότης χρήμασι βεβαιουμένη, οὐκ ἀγαθή· μικρὸν γάρ τι καὶ ἀνδραποδῶδες, ὠνητή τις ἡ τοιάδε· φιλίας δὲ τὴν ἰσόῤῥοπον τι καὶ οὐχὶ κερδαλέαν ὁρίζεσθαι. Menand. περὶ πρεσβ. ι. Sen. de benef. 4. c. 25. & lib. 6. c. 12. Gregorius Thaumaturg. in Epiſt. Canonic. *de his qui in barbaror. incurſ. idoloth. com.* can. pen. Cæterum videretur mandatarius καπηλεύειν τὴν φιλανθρωπίαν, beneficium cauponari. FABR. I.

x. Forte legendum eſt, præſcriptis verbis, ex l. ſi tibi polienda 22. D. *de præſcript. verbis:* Nam ſi tibi mandavi polienda veſtimenta, & tu hanc operam gratis ſuſcepiſti, *mandatum:* ſi merces conſtituta, *locatio:* ſi neque gratuito neque mercede conſtituta, ſed ut tantum mercedis daretur, quantum inter nos ſtatutum eſſet, *præſcriptis verbis* actio naſcitur. Igitur quibus caſibus neque mandati, neque præſcriptis verbis naſcitur actio, ibi locatio naſcitur. Et tamen ut hæc ita ſint, nihil temere hoc loco mutandum cenſeo. D. GOTH.

Vide ad ultimam h. t. notulam. G. O. R.

Depoſitum quoque gratuitum eſt: & ideo depoſitarius in ſuſcipiendo depoſito beneficium dare dicitur in l. 24. D. *depoſ.* FABR. I.

y. Gloſſis λευκαντὴς *albator* [imo *dealbator*] ῥάπτης *ſarcinator.* Ut & 20. *Eclog.* 1. c. 9. in fin. D. GOTH.

z. Imo præſcriptis verbis d. l. ſi tibi polienda. 22. in fin. D. *de præſcriptis verbis.* D. GOTH.

Non opus hoc refellere. Legatur tantum integra a principio l. 22. G. O. R.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΕΝΟΧΗΣ [a] ΩΣΑΝΕΙ ΑΠΟ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΟΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΖ.

Εἰπόντες [1] οὖν περὶ τῶν ἐνοχῶν, τῶν 434
ἀπὸ κοντράκτου τὴν γένεσιν ἐχουσῶν, εἴπωμεν λοιπὸν περὶ τῶν ἐνοχῶν, ἄιτινες οὐ κυρίως ἀπὸ [2] τῶν συναλλαγμάτων κατάγονται, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξ ἁμαρτήματος οὐκ ἔχουσιν [3] ὑπόστασιν, ὡσανεὶ ἀπὸ [b] συναλλάγματος τίκτεσθαι δοκοῦσιν.

§. I. Ἐάν τις τοίνυν ἀπόντος μου, τὰ 435
ἐμὰ διοικήσῃ πράγματα, ἑκατέρωθεν [c] μεταξὺ ἡμῶν τίκτονται ἀγωγαί· καὶ ἐμοὶ μὲν τῷ δεσπότῃ τῶν πραγμάτων δίδοται [4] ἀγωγὴ ἡ directa negotiorum [d] gestorum· τῷ δὲ διοικήσαντι [5] ἡ contraria [e]. Ταύτας δὲ οὐκ ἔκ τινος συναλλάγματος [f] κυρίως τίκτεσθαι φανερόν ἐστι· τότε γὰρ τίκτονται [6], ἡνίκα τις [g] δίχα μανδάτου τῇ τῶν

DE OBLIGATIONIBUS, QUÆ QUASI EX CONTRACTU NASCUNTUR.

TITULUS XXVII.

QUum igitur diximus de obligationibus, ex contractu ortum habentibus, dicamus deinceps de obligationibus, quæ non proprie ex contractibus deſcendunt, ſed quia non ex maleficio ſubſtantiam capiunt, quaſi ex contractu naſci videntur.

§. I. Si quis ergo abſente me, res meas adminiſtraverit, utrimque inter nos naſcuntur actiones: & mihi quidem rerum domino actio directa datur negotiorum geſtorum, adminiſtratori autem contraria. Has vero non ex contractu aliquo proprie naſci palam eſt: tunc enim naſcuntur, quum quis abſque mandato alienarum rerum ad-

1. οὖν de: F. 2. 2. τῶν de: F. 3. τὴν ad: F. 4. ἀγωγὴ de: F. 2. cum quo multa h. t. Græcis olim litteris ſcripta Latine exhibere maluimus. 5. ἡ de: F. 6. δηλαδὴ ad: F.

a. Dicuntur & ab authore noſtro hæ obligationes ὡς ἀπὸ κοντράκτου. §. 6. infr. *eod.* ὡς ἀπὸ κυάσι κοντράκτου §. 5. in fin. infr. *eod.* D. GOTH.
Ab obligationibus ex contractu ad obligationes quaſi ex contractu proximus tranſitus eſt. dicuntur autem quaſi ex contractu, ut apud medicos, συνάγχη. & ὡς συνάγχη, Cornel. Celſ. lib. 4. c. 4. & ut apud Ariſtot. τις, cap. 7. Nicomach. 2. ὁ δὲ πάσας φεύγων (ἡδονὰς) ἀναίσθητός τις, ut Obſervat. Dan. Heinſius v. cl. *hinc judicati velut obligatio*, l. 3. §. idem ſcribit, D. *de pecul.* nam in judicio quaſi contrahitur. FABR. I.

b. L. 5. in prin. & §. 1. 2. 3. D. *de oblig.* D. GOTH.

c. Ex utroque latere mutua negotiorum geſtorum actio, l. 6. §. ſi quis ita, & §. idem ait D. *de negot. geſtis.* FABR. I.

d. In uno, eoque antiquiſſimo, deeſt vox *geſtorum*, quod defendi poteſt, l. ſi quis debiti 6. C. Theod. *de denunt. vel edit. reſcr.* in qua ſimpliciter dicitur, *actio negotiorum.* FABR.

e. L. 2. l. 10. l. quæ utiliter 45. D. *de negotiis geſtis.* D. GOTH.
Schol. τουτέστιν ἡ ἐξ ἐναντίας. contrarium judicium [vid. Cujac. Obſerv. lib. 9. cap. 2. ex *Edit* 2.] Cic. 3. offic. contraria igitur actio dicitur quaſi mutua, ſive quæ ex contrario datur in eum, cui directa & principalis competit, §. tutores, verſic. & hoc autem, & verſ. non tantum, h. t. etiam non inſtituta directa actione, l. 29. D. *famil. erciſ.* Ex *Edit.* 1.] FABR.

f. Non geritur negotium invicem, ſed ex negotio ultro geſto oritur actio, l. 3 §. 2. D. *de negot. geſt.* FABR. I.

g. Ultro, ſponte immiſcuit, & obtulit ſe negotiis alienis. FABR. I.

h. L. 1.

τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων διοικήσει ἑαυτὸν συνήγαγεν· ἐξ ἧς αἰτίας οἱ τῶν διοικηθέντων πραγμάτων δεσπόται, καὶ ἀγνοοῦντες κατέχονται, καί τοι ἀπὸ συναλλαγμάτων οὐδεὶς ἀγνοῶν κατέχεται. Τοῦτο δὲ ἐπινενόηται διὰ τὸ χρήσιμον τῶν ἀπολιμπανομένων, οἵτινες αἰφνιδίᾳ καὶ σπουδαίᾳ κατασχεθέντες ἀποδημίᾳ, οὐ δυνηθέντες τινὶ τῶν οἰκείων πραγμάτων τὴν διοίκησιν ἐντείλασθαι, ἀπεδήμησαν. Τὸ δὲ χρήσιμόν ἐστιν ἐν τούτοις, (7 δηλονότι ταῖς ἀγωγαῖς, τῇ τε διρέκτᾳ καὶ τῇ κοντραρίᾳ) ἵνα μὴ ἀπερινόητα καταλειφθῇ τὰ πράγματα· οὐκ ἂν γάρ τις [h] τούτων ἐφρόντισεν, εἴγε μή τινα εἶχεν ἀγωγὴν, ἐφ' οἷς ἐδαπάνησε περὶ τὴν τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων διοίκησιν.

Ὥσπερ δὲ ὁ χρησίμως [i] διοικήσας τὰ ἀλλότρια πράγματα ἔνοχον ἔχει τὸν τούτων δεσπότην, ἐφ' οἷς ἐδαπάνησεν· οὕτω καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου αὐτὸς ὁ διοικητὴς κρατεῖται, ὥστε 8 τῆς διοικήσεως [k] λόγους ὑποσχεῖν, ἀπαιτούμενος τὴν ἀκριβεστάτην καὶ 9 ὑπερβάλλουσαν ἐπιμέλειαν [l] τοῖς πράγμασι 10 παρασχεῖν· οὐδὲ γὰρ ἐξαρκεῖ αὐτῷ, πρὸς τὸ μὴ κατασχεθῆναι τῇ negotiorum gestorum, τὸ τοιαύτην ἐπιμέλειαν ἐπιδείξασθαι περὶ τὴν ἀλλοτρίαν οὐσίαν, οἵαν εἰώθει ἐπὶ τοῖς οἰκείοις ποιεῖσθαι πράγμασι,

administrationi ſeſe adplicuit: quam
436 ob cauſam rerum adminiſtratarum domini, etiam ignorantes obligantur, quamquam ex contractibus nemo ignorans obligatur. Hoc autem inventum fuit propter abſentium utilitatem, qui repentina & properata profectione diſtenti, ut nemini rerum ſuarum adminiſtrationem demandare potuerint, profecti ſunt. Utilitas autem in his eſt, (actionibus ſcilicet, & directa & contraria) ut ne res ſine *ulla* cura re-
437 linquantur: nec enim quiſquam eas curaret, niſi aliquam actionem haberet ob ea, quæ circa adminiſtrationem alienarum rerum impendiſſet.

Sicuti autem, qui aliena negotia utiliter adminiſtravit, horum dominum obligatum habet in ea quæ impendit: ita & e contrario ipſe adminiſtrator tenetur, ut adminiſtrationis rationes reddat, quum cogatur exactiſſimam & ſuperabundantem dili-
438 gentiam *alienis* rebus adhibere. Neque enim illi ſufficit, ne negotiorum geſtorum *actione* teneatur, talem oſtendiſſe in alieno patrimonio diligentiam, qualem in ſuis rebus adhibere ſolet, dum-

7. Incluſa deſunt F. & mihi ſuſpecta videntur. 8. τοὺς ad: F. 2. 9. τὴν ad: F. 10. παρέχεσθαι F.

h. L. 1. D. *de negotiis geſtis.* l. ſi quis abſentis. 5. verſ. Ideo autem id ita receptum eſt. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

Sed & ſtultitiæ videretur alienam rem periculo ſuo curare. FABR. I.

i. L. 10. D. *de negotiis geſt.* FABR. I.

k. L. 11. D. *de negotiis geſtis.* l. 5. §. 7. D. *de adminiſtrat. tutorum.* D. GOTH.

l. Geſtor negotiorum exactiſſimam diligentiam in negotiis gerendis præſtare cogitur. l. 23. D. *de regulis juris*: uno tamen caſu dolum tantum præſtat. l. 3. §. 9. D. *de negotiis.* D. GOTH.

Interdum tamen dolum ſolummodo præſtat, l. 3. §. ſi exſecutor *eod.* quod hic adnotavit Scholiaſtes his verbis: ἰσθ' ὅτι δὲ καὶ δόλον μόνον ἀπαιτεῖται, ὡς ἡνίκα μελλόντων τῶν δανειστῶν αὐτοῦ διαρπάζειν τὰ πράγματα, παρεντεθεὶς ἀπεκλήρωσεν. [vide Syntagma noſtrum Regularum juris, quod e Libris Baſilicorum, Theod. Hermopol. Mich. Attal. MSS. Conſtant. Harmenop. & aliis concinnavimus. *Edit.* I.] FABR.

Jure communi tenetur negotiorum geſtor de levi

σι, μόνον μέν τοι, εἴγε ἕτερος ἐπιμελέστερος ἐπωφελέστερον ἤμελλε διοικεῖν τὰ πράγματα· τότε γὰρ οὐ πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ διοικητοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἑτέρου ἐπιμέλειαν τὰ τῆς διοικήσεως κρίνεται.

dummodo alius diligentior *illas* res utilius adminiſtraturus fuiſſet: tunc enim non ad ipſius adminiſtratoris, ſed ad alterius diligentiam adminiſtrationis *cauſa* dijudicanda eſt.

§. II. Καὶ ἐπίτροποι δὲ τῇ tutelæ 439
m κατεχόμενοι ἀγωγῇ, οὐκ ἀπὸ κοντράκτου κυρίως ἔνοχοι γίνεσθαι νοοῦνται· ποῖον γὰρ συνάλλαγμα μεταξὺ ἐπιτρόπου καὶ πουπίλλου συναλλάττεται; καὶ μάλιστα, ἐν ᾧ infans [n] ἐστὶν ὁ πούπιλλος· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἐξ ἁμαρτήματος ἐνταῦθα κατέχονται οἱ ἐπίτροποι· ποῖον γὰρ ἁμάρτημα ἡ ἐπιτροπὴ, ἥτις ἐπὶ προνοίᾳ τῶν πουπίλλων ἐπινενόηται; ὡσανεὶ ἀπὸ συναλλάγματος κατέχεσθαι δοκοῦσι.

§. II. Etiam tutores tutelæ actioni obnoxii, non ex contractu proprie obligati eſſe intelliguntur; qualis enim contractus tutorem inter & pupillum contrahitur? & maxime, ubi pupillus eſt infans: ſed quoniam tutores hic non ex maleficio tenentur, quale enim maleficium *eſt* tutela, quæ ad pupillorum curam inventa fuit? quaſi ex contractu obligari videntur.

Κἀνταῦθα δὲ ἐξ ἑκατέρου [o] πλευροῦ τί- 440
κτονται ἀγωγαί· οὐ μόνον γὰρ ὁ πούπιλλος τὸν ἐπίτροπον ἔνοχον [11] ἕξει τῇ tutelæ ἀγωγῇ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου οὗτος τῷ ἐπιτρόπῳ γίνεται ἔνοχος [oo] τῇ κοντραρίᾳ tutelæ, εἴτε τι ἐδαπάνησεν εἰς τὴν τοῦ πουπίλλου περιουσίαν, ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ γέγονεν ἔνοχος, ἢ οἰκεῖον πρᾶγμα ὁ ἐπίτροπος δανειστῇ πουπιλλαρίῳ ἐνεχυρίασεν.

Et hic quoque ab utraque parte naſcuntur actiones. Nec enim pupillus modo tutorem obnoxium habebit actione tutelæ, ſed etiam hic ex contrario obligatur tutori contraria tutelæ actione, ſive quid in pupilli patrimonium impendit, ſive pro eo fuit obligatus, ſive tutor rem ſuam creditori pupillari oppigneravit.

§. III. Ὑπὸ [12] τὸ κουάσι κοντράκτον 441
ὡσαύτως ἀνάγεται, ἐὰν μεταξύ τινων [13] κοινὸν εἴη πρᾶγμα [p] κοινωνίας ἐκτός· οἷον ἐπειδὴ ἅμα δύο τισὶ τὸ αὐτὸ ἐληγατεύθη πρᾶ-

§. III. Ad quaſi contractum ſimiliter refertur, ſi inter quoſdam res communis ſit extra ſocietatem: veluti quum duobus quibuſdam ſimul eadem res

11. ἔχει F. 12. τὸν F. 2. 13. κοινὸν cum Curtio & F. addidi.

vi culpa, l. 20. Cod. *de Neg. geſt.* Sed leviſſimam præſtat, ſi rei alienæ ſe ingerendo impedimento fuerit, quominus ad eam adminiſtrandam alius diligentior accederet, l. 6. §. ult. D. *eod.* DOUJ.

m. L. ſi quis abſentis 5. §. tutelæ quoque judicio. 1. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

n. §. ſed quod ſup. tit. XIX. [cap. 313.] FABR. II.

o. Ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ ἀγωγαὶ dicuntur mutuæ atque ultro citroque actiones, quales inter tutorem & pupillum, ex tutelæ geſtione. D. GOTH.

oo. L. 1. §. 4. l. 6. D. *de Contr. tut. act.* FABR. II.

Et ſic non tantum naturaliter, ſed civiliter obligatur pupillus, ſine tutoris autoritate, neque enim poteſt tutor in rem ſuam autor eſſe. Hoc ita, quia non ex contractu, ſed ex re ipſa obligationem æquitas naturalis inducit, ex officio nempe adminiſtrationis & neceſſariis impenſis. DOUJ.

p. Communis res eſt inter aliquos, vel ex ſocietate, vel ſine ſocietate. Ex ſocietate communis res eſt, quæ ex conventione ortum habet, ut ſiduo,

πρᾶγμα ἢ ἐδωρήθη· καὶ ἐντεῦθεν [14] ἕτερος τῷ ἑτέρῳ κατέχεται τῷ communi dividundo δικαστηρίῳ, ἐπειδὴ μόνος καρποὺς ἐντεῦθεν ἔλαβεν· ἢ κινεῖ τις, εἶτα [15] νεκεσσάρια δαπανήματα πεποιηκὼς περὶ τὸ κοινὸν πρᾶγμα· οὐδὲ γὰρ [16] αὕτη ἡ ἀγωγὴ 442 κυρίως ἐκ συναλλάγματος κατάγεσθαι δοκεῖ· ποῖον γὰρ μεταξὺ ἀλλήλων συνέθεντο συνάλλαγμα; ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ κακουργήματος χάριν κατέχεται ὁ ἕτερος, κουάσι κοντράκτον εἶναι τοῦτο δοκεῖ.

res legata vel donata ſit: & hinc alter alteri tenetur communi dividundo judicio, quod ſolus inde fructus perceperit; aut agit unus, ut qui neceſſarias impenſas circa rem communem fecerit. Nam neque hæc actio proprie ex contractu deſcendere videtur: qualem enim inter ſe contractum celebravere? ſed quoniam alter ex maleficio non tenetur, quaſi contractus eſſe videtur.

§. IV. Τὸ αὐτό ἐστιν, εἰ καί τινες εἶεν συγκληρονόμοι, [q] εἶτα ἕτερος κατὰ τοῦ ἑτέρου κινεῖ τὸ [17] familiæ erciſcundæ δικαστήριον, ἐκ τῶν εἰρημένων ἐπὶ τῷ communi dividundo αἰτιῶν.

§. IV. Idem eſt, & ſi aliquot ſint coheredes, *ac* deinde alius adverſus alium familiæ erciſcundæ judicium moveat, ex dictis in *judicio* communi dividundo cauſis.

§. V. Εἰ δέ καί τις τελευτῶν [18] ἐνστήσηταί με κληρονόμον, ληγατεύσῃ δὲ [1] παρ' ἐμοῦ πρᾶγμα ἀλλότριον· κατέχομαι ἐγὼ τῷ ληγαταρίῳ ἕνεκα τοῦ καταλειφθέντος τῇ ex teſtamento. Αὕτη δὲ [19] ἡ ex teſtamento οὐκ ἀπὸ συναλλάγματος ἐγείρεται·

443 §. V. Sed &, ſi quis moriens me heredem inſtituerit, atque a me rem alienam legaverit: teneor ego legatario *rei* relictæ nomine *actione* ex teſtamento. Hæc autem *actio* ex teſtamento non oritur ex contractu: nam cum

14. ὁ ad: F. 15. *neceſſaria* F. 16. αὕτη F. 1. ἀντὶ F. 2. Mox συναλλαγμάτων F. 17. φαμιλίας ἐρκισκούνδας & κομμοῦνι διβιδοῦνδο ante F. 18. ἐνστήσεται ante F. qui tamen ληγατεύσει non correxit. 19. ἡ *ex teſt.* de: F.

ſiduo, pluresve ſimul rem emant. Sine ſocietate communes res ſunt quæ duobus vel pluribus legata vel donata l. 2. D. *communi dividundo*, in his alter alteri tenetur vel communi dividundo judicio, ut res ipſa communis dividatur: vel negotiorum geſtorum actione, ſi alteruter quid in rem ita communem impenderit. adde 52. *Eclog.* 1. c. 43. in fin. D. GOTH.

q. Quemadmodum igitur communionem rei habens, quaſi ex contractu obligatur ei, quicum habet communionem rei: ita coheres coheredi obligatur, ut quod de communi dividundo judicio dictum eſt ſuperiore caſu, idem obtineat in altero caſu, hoc eſt familiæ erciſcundæ judicio, quod inter plures coheredes reddi ſolet. l. 1. & 2. D. *familiæ erciſcundæ.* D. GOTH.

Collegatarios conjunxit ad ſocietatem non conſenſus, ſed res item cum coherede non contrahimus, ſed incidimus in eum, l. 25. §. non tantum, D. *fam. erciſc.* ut Petron. incidiſſe in navem videntur, non veniſſe. hæc ſocietas voluntaria non eſt, ſed neceſſaria. FABR. I.

1. L. 5. §. heres. 2. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

Qui hereditatem adiit, videtur contrahere, l. 3. in fin. & l. ſeq. D. *quibus ex cauſ. in poſſ. eat.* ſive, quaſi contrahit, quia nullum negotium geſſiſſe proprie dici poteſt, l. 5. §. 2. D. *de oblig & act.* ideoque hereditas dicitur heredem obligare æri alieno, l. 8. D. *de adq. hered.* i. ὀφλήματα κληρονομίας, ut loquitur Herodian. 5. heres ſolvere compellitur: obligationes enim quibus adſtringebatur defunctus, in heredem transmittuntur, Dion. Orat. 31. Arnulp. Lexov. ad Abbatem S. Ebrulfi. & hoc eſt quod ait Ulp. in l. 1. *de auct. tut.* eum qui heres fit, per conſequentias debita ſubire & non ineleganter igitur dicemus, eum qui hereditatem ſubit (ut in l. 181. *de reg. jur.* & l. un. C. Th. *unde lib.*) æs alienum conſequenter ſubire, ut Ambroſ. off. 2. c. 15; FABR. I.

s. Nam

ῥεται· πρὸς τίνα γὰρ δοκεῖ συνάλλαγμα πεποιῆσθαι ὁ ληγατάριος; οὔτε πρὸς τὸν τεστάτορα, ὁπότε ἀγνοοῦντος τοῦ ληγαταρίου τοῦτο καταλιμπάνει [20] ὁ διαθέμενος· οὔτε πρὸς τὸν κληρονόμον, ὁπότε καὶ ἄκοντος [s] αὐτοῦ [21] τὸ ληγάτον καταλιμπάνεται· ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ κακούργημα τὸ πραχθὲν, ἀπὸ [22] κουάσι κοντράκτου ἔνοχος δοκεῖ γίνεσθαι ὁ δεσπότης.

cum quo videtur legatarius contractum iniiſſe? neque cum teſtatore, quum legatario ignorante teſtator id 444 relinquat; neque cum herede, quum & invito eo legatum relinquatur: ſed quoniam maleficium non *eſt quod* actum *fuit*, ex quaſi contractu dominus (*ſive* heres) obligari videtur.

§. VI. Ὁμοίως ἐάν [23] τις κατὰ πλάνην τὸ μὴ ἐποφειλόμενόν μοι καταβάλη μοι, ὡς [t] ἀπὸ κοντράκτου ἐνέχεσθαι δοκῶ. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἀπὸ συναλλάγματος κυρίως οὐ γίνομαι ἔνοχος, ὅτι εἴ τις ἀκριβεστέρῳ πρόσχηται λογισμῷ, μᾶλλον (ὡς εἰρήκαμεν [u] ἐν τοῖς προλαβοῦσιν) ἀπὸ διαλύσεως [x] ὑποπλευομένου ὀφειλήματος, [24] οὐ μὴν ἐκ συστάσεως, ἔνοχός εἰμι· ὁ γὰρ διαθέσει καταβαλόντος τὸ χρέος διδοὺς, ἐπὶ τούτῳ δίδωσιν, ὥστε τὴν νομιζομένην ὑπεῖναι [25] ἀγωγὴν τῇ καταβολῇ διαλύειν [y], ἤπερ συνιστᾷν· ἀλλ' ὅμως ὁ λαβὼν ἔνοχος γίνεται

§. VI. Similiter ſi quis mihi per errorem ſolverit, quod mihi non debebatur, quaſi ex contractu teneri videor. In tantum enim ex contractu 445 proprie non obligor, ut ſi quis exactiori attendat ratiocinio, potius (ut in ſuperioribus diximus) ex diſſolutione debiti putativi, non autem ex contractione, obligatus ſim. Nam qui animo ſolventis debitum dat, in hoc dat, ut quam putabat ſubeſſe actionem, ſolutione diſſolvat *potius* quam conſtituat: attamen accipiens obli-

20. αὐτῷ F. 21. τῷ ληγαταρίῳ pro τὸ ληγάτον F. 22. τοῦ *quaſi* κ. F. 23. τι pro τις F. 2. Mox καταβάλλῃ dedit, ſequensque ὡς male omiſit. 24. ἢ pro οὐ μὴν, & mox καταβάλλοντος F. 25. ἐνοχὴν malim, ut Curt. vertit.

s. Nam qui proprie contractus eſt, ſponte fit, Ariſtot. Eth. Nicom. 5. c. 2. heres autem cum legatariis ſponte non contrahit, l. qui cum alio, D. *de regul. jur.* dominus pro *herede* hic in fine. FABR. I.

t. Imo re obligatur. §. 1. ſupr. *quibus modis re contrahitur obligatio.* l. 5. §. is quoque qui non debitum accepit 3. D. *de obligat.* D. GOTH.

Si cui hæc objectio dubium & ſcrupulum parit, adeat interpretes Inſtitutionum Cæſarearum. G. O. R.

Is enim qui ſolvit, hoc ipſo aliquid negotii gerit, l. 33. D. *de cond. ind.* id eſt, hac lege ſolviſſe videtur, ut repetat, ſi poſtea conſtiterit debitum non eſſe. ignorantia excuſatur non juris ſed facti, l. 11. §. ult. D. *qui not. inf.* id eſt, error facti, ſive rei geſtæ non obeſt. Sed ignorantia accipienda eſt non deperditi & nimium ſecuri hominis, non negligentia craſſa, l. 3. & 6. D. *de jur. & fact. ign.* Auguſtin. in Pſal. 30. *Sed ne diſſoluta ſecuritate negligentius agant.* id eſt, ſi non objiciatur ſumma negligentia, ſi non uſque ad culpam ignarus ſit, ut loquitur Tacit. Hiſt. 1. puta ſi omnes in civitate ſciant, quod quis ſolus ignorat, l. 9. §. 2. *eod.* nam ipſe ſibi ignorantiæ cauſam præſtitiſſe videtur. Aſpaſius ad 3. Eth. Nic. τῆς γὰρ ἀγνοίας τῆς καθόλου τῆς περὶ τῶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν, αὐτὸς ἕκαστος αὐτῷ αἴτιος. Juris autem ignorantia cuique nocet, d. l. 9. quia jus in medio poſitum eſt. Athanaſius: νόμους μὲν ῥωμαίων ἀγνοεῖν ἀκίνδυνον ᾤετο. Gregor. Nazianz. in Orat. de laud. Athanaſ. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, ῥωμαίων μὲν νόμων μηδενὶ ἀγνοεῖν ἐξεῖναι, &c. FABR. I.

u. §. 1. *Quib. mod. re contr. obl.* cap. m. 243. G. O. R.

x. Διάλυσις diſtractus: cui hic opponitur σύστασις, ut & διαλῦσαι καὶ συστῆσαι. §. 1. ſup. *quib. modis re contr. oblig.* D. GOTH.

y. Quoniam exſolvendi cauſa magis dedit, quam alterius obligandi. FABR. I.

z. Vide

γίνεται τῷ [26] ἰνδεβίτῳ κονδικτιτίῳ, ὥσπερ ὁ δανεισάμενος.

§. VII. Οὐκ ἐπὶ πάσης δὲ δόσεως τῷ 446
κατὰ πλάνην [27] καταβαλόντι [z] δίδοται τοῦ ῥεπετιτεύειν ἄδεια. Κεκανόνισται γὰρ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἐξ ὧν αἰτιῶν ἐξ ἀρνήσεως [a] τὸ τῇ ἀληθείᾳ ἐποφειλόμενον διπλασιάζεται, ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν τὸ ἰνδεβίτως καταβληθὲν οὐκ ἐπιδέχεται ῥεπετιτίωνα· [28] οἷον ὡς ἐπὶ τοῦ Ακυϊλίου· [b] ἐὰν γάρ τις ζημιώσῃ με, ἔχω κατ᾽ αὐτοῦ τὸν Ακουίλιον· εἰ δὲ ἀπαιτούμενος θεραπεῦσαί μοι τὴν ζημίαν, ἀρνήσηται τὸ ἐποφείλειν, εἶτα ἐλεγχθῇ, διπλάσιον καταβάλλει· εἰ μέντοι μὴ ζημιώσας, ὑποπτεύσας δὲ [29] αὐτὸν ἐζημιωκέναι με, ἰνδεβίτως [30] καταβάλῃ, οὐ ῥεπετιτεύει τὸ δοθέν.

Τὸ αὐτὸ ἔφασκον οἱ παλαιοὶ καὶ ἐπὶ 447
τούτων τῶν ληγάτων χώραν ἔχειν, ἅτινα κέρτως κατὰ δαμνατίωνα κατελιμπάνετο οἵῳ δήποτε προσώπῳ. Κέρτον δὲ ληγάτον ἐστιν, ἐὰν εἴπω. Καταδικάζω σε, ὦ κληρονόμε, δοῦναι τῷδε ἑκατὸν νομίσματα·

obligatur condictione indebiti, veluti mutuans.

§. VII. Non autem in omni datione repetendi facultas datur per errorem ſolventi. Namque apud antiquos pro regula traditur: Ex quibus cauſis verum debitum propter infitiationem duplatur, ex iiſdem cauſis indebitum ſolutum repetitionem haud recipit; veluti in *L.* Aquilia. Si quis enim damno me adfecerit, habeo adverſus eum Aquilianam: ſin vero conventus, ut mihi damnum reſarciret, debitum negaverit, *ac* deinde convictus fuerit, duplum ſolvit: quod ſi me non læſerit, ſed ſuſpicans ſe læſiſſe, indebite ſolverit, datum non repetit.

Idem dicebant veteres etiam in his legatis habere locum, quæ certa ratione per damnationem perſonæ cuilibet relinquebantur. Certum autem legatum eſt, ſi dixero: damno te, heres, dare illi centum aureos: nam ſi dixe-

26. ἰνδιβ. de: F. 2. 27. καταβάλ. F. 28. οἷον ἐπὶ τοῦ Ακ. F. 29. ἑαυτὸν F. 2. 30. καταβάλλῃ F.

z. Vide titul. Digeſt. & C. *de cond. indeb.* D. GOTH.

a. Paul. 1. Sent. 19. §. 1. D. GOTH.

b. Dixi ad §. 19. inf. *de actionibus.* D. GOTH.

c. Et hoc certum eſſe legatum, volunt Fabrotus & Galterius ad pr. Tit. *de V. O.* ubi dixi. G. O. R.

d. Paul. 1. Sent. 19. §. 1. D. GOTH.

e. L. 2. Cod. *communia de legatis*, adde §. 2. in fin. ſup. *de legatis.* D. GOTH.

f. Vide & §. 19. & 23. inf. *de actionibus.* D. GOTH.

g. Dubitationem faciebat, quod quæ ita legantur, incertis perſonis legatæ videntur; proinde indebita: ſed tamen obtinuit, legata incertis perſonis ſoluta non repeti. §. 25. in fin. ſup. *de legatis.* [cap. 505.] D. GOTH.

h. Legendum eſt καταλειφθέντος: loquitur enim de eo, qui per errorem, cum nullum eſſet legatum, tamen quaſi legatum eſſet, ſolviſſet: ſuo autem more καταλιπεῖν *legare* appellat. P. NANN.

Ita & vertit Curtius: καταλειφθέντος reſcripſit Anon. & edidit Fabr. etſi hic paullo poſt recte habet καταλελεῖφθαι cum Lov. pro vulg. καταλελεῖφθαι. G. O. R.

i. Ex his cauſis, quæ inficiatione duplantur, perperam ſoluta non repetuntur, ut hic & l. 4. C. *de condict. indebiti.* Forte quia propter periculum inficiationis videntur eſſe ſoluta. Quibus & hoc addendum: Ex his cauſis quæ inficiatione duplantur pacto decidi non poſſe. Paul. 1. Sent. 19. §. 2. D. GOTH.

Actio pii legati ex inficiatione duplatur. perperam igitur ſolutum non repetitur: nam & ex pietatis cauſa ſolutum non repetitur, l. 32. §. 2. D. *de cond. indeb.* FABR. I.

Si modo, ut ante monui, inficiatione uſus eſt, & poſtea mendacii convictus, plus ſolvit quam de-

ματα· εἰ γὰρ εἴπω, καταδικάζω σε δοῦναι τὰ ἐν τῇ κιβωτῷ [c], ἐπειδὴ οὐκ ἔστι πρόδηλος ἡ ποσότης, ἴνκερτον τὸ ληγάτον. Ἐ- 448
πὶ τῶν κέρτων τοίνυν κατὰ δαμνατίωνα [d] ληγατευομένων, ἀρνησάμενος [31] τὸ ἐποφειλόμενον ὁ κληρονόμος, εἶτα ἐλεγχθεὶς, τὸ διπλάσιον [32] κατέβαλλεν· εἰ δὲ καὶ μὴ ἐποφείλων σοι, [33] ἴσως δὲ ὡς ἐποφείλων, πλανηθεὶς δέδωκεν, οὐκ ἠδύνατο ῥεπετιτεύειν. Ἡ δὲ τοῦ [34] ἡμετέρου βασιλέως διάταξις, ὁπότε μίαν [e] φύσιν ὥρισε ληγάτοις τε καὶ φιδεϊκομμίσσοις, τὴν ἐξ ἀρνήσεως [35] διπλωσιν οὐ μόνον ἐπὶ ληγάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φιδεϊκομμίσσων ἐπεκτείνεσθαι βούλεται· ἀλλ' οὐκ ἐπὶ παντὸς ληγάτου, ἀλλ' ἐπὶ 449
[36] μόνων τῶν ληγάτων καὶ φιδεϊκομμίσσων [f], ἅτινα ταῖς ἱερωτάταις ἐκκλησίαις ἢ λοιποῖς σεπτοῖς τόποις [g] καταλιμπάνεται, οὓς ἢ θρησκείας ἢ εὐσεβείας σκόπῳ τιμῶμεν. Εἰ δὲ μηδενὸς [37] καταλειφθέντος [h] ληγάτου ἢ φιδεϊκομμίσσου σεπτῷ τόπῳ, νομίζων ἐγὼ καταλελεῖφθαι καταβάλω, ἀργεῖ [i] ἡ ῥεπετιτίων, διὰ τὸν ἐποφείλοντα τὰ τοιαῦτα τὸν κληρονόμον, εἶτα ἀρνησάμενον, τῇ τοῦ διπλασίονος ὑποπίπτειν καταβολῇ.

dixero, damno te dare *ea* quæ in arca *ſunt*, quia quantitas non eſt manifeſta, incertum legatum *eſt*. In certis igitur per damnationem legatis, heres debitum infitiatus, *ac* deinde convictus, duplum ſolvebat. Sed & ſi non debens tibi, forte tamen ut debens, errabundus dediſſet, repetere non poterat. Verum Imperatoris noſtri conſtitutio, quum unam & legatis & fideicommiſſis conſtituerit naturam, duplationem *hanc* ex negatione non ſolum ad legata, ſed etiam ad fideicommiſſa extendi voluit: aſt non ad omne legatum, ſed ad ſola legata ac fideicommiſſa, quæ ſacroſanctis eccleſiis vel ceteris venerabilibus locis relinquuntur, quæ aut religionis aut pietatis intuitu honoramus. Sin autem nullo relicto legato aut fideicommiſſo *alicui* loco venerabili, ego putans relictum eſſe ſolvero, ceſſat repetitio, quia heres ea debens, *ac* deinde infitians, ad dupli ſolutionem adigitur.

31. ἐποφείλειν F. 32. κατέβαλεν F. 33. καὶ ex ſuperiori commate h. l. pro ἴσως δὲ repoſuit F. 34. ἡμ. de: F. 35. διπλασίονα ante F. unde & διπλασίαν aut τὸ διπλάσιον fieri poſſet. 36. τούτων ad: F: 2. 37. καταβληθέντος ante F.

debebat. Errat hic ſine dubio TH. qui etiam hoc locum habere putat, ubi nullum legatum relictum; quo caſu tamen inficiatio fieri nequit, vel ſi facta eſt, recte facta eſt. BÖHMER *ad Inſtit. h. l.*

In eadem opinione eſſe videtur Vinnius, qui ſic, non nominato THo: *Oportet vero cauſam aliquam ſubeſſe, v. gr. damnum eſſe datum, licet forte non ab eo, qui convenitur, ſed ab alio: legatum aliquod in pios uſus relictum eſſe, licet forte minus ſolemniter. Nam ſi nullum damnum datum ſit aut nihil relictum, puto, locum eſſe repetitioni: quod etiam interpretes notant.* Aſt ego hanc cerebrinam dicere audeo æquitatem, quam ſatis refellit νόμος οὗτω κείμενος. Qui uſucapionem iniquam, qui SC. Silanianum crudele &c. adpellaret, nonne ei reſpondebimus, in jure non philoſophandum, ſi *lex ita ſcripta eſt?* Verum enim vero nulla hic eſt iniquitas: quum vir honeſtus, qui modo vir ſit, non facile metu pœnæ ultro ſoluturus ſit, quod ſe non debere ſibi conſcius eſt: Quod ſi ponas, eum fraude ac dolo alterius inductum, ut ejuſmodi indebitum ſolvat, nonne ei vel actio de dolo vel reſtitutio in integrum, cauſâ cognitâ, ſalva eſt? Boehmeriana ratio de infitiatione minime omnium ſtringit, immo JCto indigna eſt: nec enim quis ob infitiationem non repetit, ſed ob infitiationem duplum ſolvere cogitur. Ceterum ſi cauſam & rationem roges, cur talia indebite ſoluta non repetantur, (quam & Vinnius & Huberus obſcuram dicunt) conſule inprimis Ottonem h. l. quia hoc ad THum haud amplius pertinet. G. O. R.

[ΔΙΑ

[ΔΙΑ ΠΟΙΩΝ [a] ΗΜΙΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ Η ΕΝΟΧΗ ΕΠΙΖΗΤΕΙΤΑΙ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΗ.

Εἰρήκαμεν περὶ τῶν ἐνοχῶν τῶν ἀπὸ 450
κοντράκτου ἢ κυάσι κοντράκτου φυο-
μένων· νῦν ὀφείλομεν εἰπεῖν, ὅτι περ αὗται
[b] αἱ ἐνοχαὶ [1] προσγίνονται ἡμῖν, οὐ μόνον
διὰ ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνων τῶν
προσώπων, ἅτινα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐξουσίᾳ
ἐστίν· οἷον διὰ τῶν ἡμετέρων οἰκετῶν, [2] ἢ
υἱῶν [c] ὑπεξουσίων. Ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ τῶν
[3] ἡμετέρων οἰκετῶν ἡμῖν προσπεριζόμενα,
πάντα ἡμέτερα [4] γίνεται· τὰ δὲ διὰ τῶν 451
οἰκείων [d] παίδων ὑπεξουσίων διὰ τῆς ἐνοχῆς
προσπορίζόμενα, ταῦτα διαιρεῖται μετὰ
μίμησιν τῆς τῶν πραγμάτων δεσποτείας τε
καὶ χρήσεως, ἣν διάταξις [e] τοῦ ἡμετέρου
βασιλέως διέκρινεν· ἵνα ὅπερ ἐκ τῆς ἀγωγῆς
κέρδος

PER QUAS PERSONAS NOBIS OBLIGATIO ADQUIRITUR.

TITULUS XXVIII.

DIximus de obligationibus ex contractu vel quaſi contractu naſcentibus. Nunc dicere debemus, has obligationes nobis obvenire, non ſolum per nos ipſos, ſed etiam per eas perſonas, quæ in noſtra poteſtate ſunt: veluti per noſtros ſervos vel filios in poteſtate *noſtra conſtitutos*. Sed ea quidem quæ per ſervos noſtros nobis adquiruntur, cuncta noſtra fiunt: quæ vero per liberos noſtros in poteſtate *conſtitutos* per obligationem adquiruntur, illa dividuntur ad ſimilitudinem proprietatis atque uſusfructus rerum, quam conſtitutio Imperatoris noſtri diſcrevit: ut quodcumque ex actio-

1. προσγ. Goth. & F. 2. ἢ υἱῶν ὑπεξ. ante F. 3. ἡμετ. de: F. 4. γίνονται ante F. qui ſequentia ſic: τὰ δὲ τῶν ὑπεξ. παίδων.

a. 4. Cod. 27. D. GOTH.

b. Per ſervos dominium, vel obligationem adquirimus, l. 1. C. *de rei vind.* de dominio dictum eſt Inſtitutione ſecunda, tit. 9. FABR. I.

c. L. 22. D. *de ſolut.* FABR. I.

d. Vide l. nec ſervus. 40. D. *de pecul.* D. GOTH.

e. L. 6. Cod. *de bonis quæ liberis.* D. GOTH. Recte *diſcrevit*, ut TH. διέκρινε, non *decrevit*. Cujac. DOUJ.

f. L. ult. C. *de bonis quæ liberis in poteſtate patris conſtitutis ex matrimonio vel alias adquiruntur.* D. GOTH.

g. §. 4. verſic. Idem placet. ſup. *per quas perſonas* D. GOTH.

h. V. §. 4. ſup. *per quas perſonas.* l. 21. D. *de uſufr.* l. poſſeſſio 49. D. *de adquir. poſſeſſ.* D. GOTH.

i. THus ait, ſi ſervus ipſe ſe locet, ex hac cauſſa uſuario quæri. Equidem puto, ſervo uti poſſe ad ſtipulandum & alioqui contrahendum, non uſque ad compendium, ſed ad uſum ſibi & familiæ neceſſarium, l. plenum D. *de Uſu & habit.* Et ideo Juſtinianus non ſcribit, quicquid ex opera ejus quæratur, uſuario quæri: quod alibi ſcribit de ſervo uſufructuario, §. de his, ſup. *Per q. perſ.* EG. BARO.

Et ex operis quidem, ſi uſumfr. habemus, ſive locaverimus ejus ſervi operas, ſive ſervus ſe ipſe locaverit: ſi uſum nudum, non niſi ſe ipſe locaverit, ut TH. ex veteri, ut opinor, prudentia tradit; & verum eſt: nam uſuarius operas ſervi locare non poteſt l. 12. §. ult. l. 14. *eod.* Ut autem pro operis ei mercedem imponere poteſt l. 13. *eod.* cur non poſſit etiam ex operis ejus capere mercedem? CUJAC. *in not. poſt.*

Uſuarius enim operas ſervi locare non poteſt, l. 12. §. ult. & l. 14. D. *de uſ. & habit.* Atqui ſi ſervus uſuarius ſe locet, quidam negant mercedem deberi ei, qui uſum habet, quod mihi non probatur. Cæterum ſervus qui locaret operas ſuas, uſum

κέρδος προσγένηται, τούτου ἡ μὲν χρῆσις εἴη παρὰ τῷ πατρὶ, ἡ δὲ δεσποτεία φυλάττηται τῷ παιδί· 5 τοῦ πατρὸς δηλαδὴ κινοῦντος τὴν ἀγωγὴν, κατὰ τὴν τῆς νεαρᾶς [f] αὐτοῦ καὶ θείας διατάξεως διαίρεσιν.

§. I. Καὶ ἐλεύθερα δὲ πρόσωπα, καὶ 452 ἀλλότριοι οἰκέται, οὓς bona fide [g] νεμόμεθα, προσπορίζουσιν ἡμῖν ἐνοχάς· ἀλλ' ἐκ δύο μόνων αἰτιῶν, τουτέστιν ἐάν τι ἔχωσιν 6 ex operis ſuis, ἢ ex re noſtra 7.

§. II. Ἀλλὰ καὶ δι' ἐκείνου τοῦ οἰκέτου, ἐφ' ᾧ οὐσούφρουκτον [h] ἢ οὖσον ἔχομεν, ὁμοίως ἐκ δύο τῶν αὐτῶν αἰτιῶν γίνεται ἡμῖν προσπορισμός. Ἀλλ' ἔξωθεν δεῖ σε εἰδέναι, ὅτι τὰ ex operis τοῦ οἰκέτου, ἐφ' ᾧ τὸν οὖσον ἔχομεν, οὐ προσπορίζεταί μοι, εἰ μὴ ἄρα [i] αὐτὸς ὁ οἰκέτης ἔτυχεν ἑαυτὸν μισθώσας.

§. III. Ὁ ἐπίκοινος [k] οἰκέτης pro do- 453 mini-

actione lucrum obvenerit, ejus quidem uſusfructus apud patrem ſit, proprietas autem filio ſervetur: patre ſcilicet actionem movente, ſecundum novellæ ipſius & ſacræ conſtitutionis diviſionem.

§. I. Sed & perſonæ liberæ, & ſervi alieni, quos bona fide poſſidemus, obligationes nobis adquirunt: ſed ex duabus tantum cauſis, id eſt ſi quid habeant ex operis ſuis aut ex re noſtra.

§. II. Sed per eum quoque ſervum, in quo uſumfructum vel uſum habemus, ſimiliter ex duabus iiſdem cauſis adquiſitio nobis obvenit. Verum enim vero extrinſecus te ſcire oportet, ex operis ſervi, in quo uſum habemus, mihi non adquiri, niſi forte ipſe ſervus ſeſe locaverit.

§. III. Servus communis pro parte do-

5. τοῦ de: F. 6. Græcis litteris ante F. 7. προσπορίζουσιν ad: F.

uſum ei ſubtraheret. non ſine ejus damno. FABR.

Ex Cujacii ſententia. DOUJ.

Servus, in quo uſum habet aliquis, ſive ſtipuletur, ſive per traditionem accipiat, ſive ex ejus pecunia negotietur, aut inſtitor tabernæ ipſius præpoſitus ſit, recte uſuario ex re ſua acquiret, l. 14. pr. l. 16. §. 2. & l. 20. D. *de Uſu & hab.* Nemo autem ſervi uſuarii operas recte locabit, atque inde adquiret: diſerte Labeo ap. Ulp l. 12. §. 6. D. *eod.* propter hanc rationem: *quemadmodum enim concedere alii operas poterit, cum ipſe uti debeat?* Quid igitur fiet Juſtiniano? qui hic *Per eum*, inquit, *quoque ſervum, in quo uſumfr. vel uſum habemus* &c. An Imperatorem heic lapſum eſſe credemus? an librariis, an vero ſciolis de loco interpolato diem dicemus? Poſterius hoc [Cujacio in *not. priorib.* &] Vinnio placuit, qui Accurſii fidem ſecutus, verba *vel uſum* a vett. quibuſdam libris abeſſe ſcribentis, ex textu eliminanda cenſet. Sed neutrum verum putem. Audiamus THum iſta hoc pacto παραφράζοντα: *Sed & per illum ſervum, in quo uſumfructum aut uſum habemus, ſimiliter e duabus illis cauſis nobis acquiritur. Sed aliunde tibi ſtiendum eſt, ex operis ſervi, in quo uſum habeo, me non acquirere, niſi ſervus ipſe operas ſuas locaverit.* Ingens ſtatim præjudicium pro vulg. lectione, cum ea facere THum, quem minime interpolatum eſſe adpoſita ratio manifeſto evincit: quod in ipſis enim Inſtitutionibus non reperiebatur, ἔξωθεν *aliunde* ait diſcendum, idque e veteri aliquo JCto eum hauſiſſe, non ſine veri ſpecie ſuſpicatur Cujacius in *not. poſter.* Sed non extricat, cur ſervus uſuario inſcio acquirere poſſit ex operis, ſcienti non. Hoc prima fronte intellectu difficile, ſed ita explicandum. Scienti ſervus uſuarius acquirere nequit, propter rationem e Labeone jam ſupra memoratam; ſed inſcienti hoc modo: ſervus, cujus uſus alicui conceſſus eſt, ſeſe ſubducit, & inſcio uſuario, alteri (qui forte liberum eſſe, aut domino, eove cujus intererat, permittente, id fieri credebat) operas locat: interea uſuarius utilitate, quam ex ſervi uſu in quolibet miniſterio percipere poterat, fraudatur. ETC. G. D'ARNAUD l. *Conject.* 15.

k. L. communis ſervus 45. D. *de adquir. rerum dominio.* adde l. 1. §. per communem. 7. D. *de adquir. poſſeſſ.* D. GOTH.

l. Si

minica parte, τουτέστι καθ᾽ ὅσον μέρος ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου τῶν δεσποτῶν δεσπόζεται, προσπορίζει τοῖς δεσπόταις· ἐκείνου δήλου ὄντος, ὡς εἰ ἑνὶ τῶν δεσποτῶν ὀνομαστὶ [8] μόνῳ ἐπερωτήσῃ, οἷον Δώσεις Τιτίῳ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ; αὐτῷ μόνῳ προσπορίζει· ὥσπερ εἰ καὶ [9] ἐπ᾽ ὀνόματος αὐτοῦ μόνου Τιτίου ἔλαβέ τι. κατὰ τραδιτίωνα. 454 Εἰ δὲ [10] καὶ κελεύσει [l] ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐπερωτήσῃ ὁ οἰκέτης, ὀνόματος [m] μὴ μνησθεὶς ἐν τῇ ἐπερωτήσει, πολλὴ μὲν ἐκινεῖτο παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἀμφιβολία περὶ τούτου· ὅμως δὲ [11] δεκισίων γέγονε [n] τοῦ θειοτάτου ἡμῶν βασιλέως, ἡ λέγουσα ἐκείνῳ μόνῳ προσπορίζεσθαι τῷ κελεύσαντι· ὥσπερ καὶ ἄνω [o] εἴρηται ἐπὶ τὸ ἰσοδυναμεῖν τῇ μνήμῃ τοῦ ὀνόματος τὴν κέλευσιν.

dominica, id eſt in quantam partem ab unoquoque dominorum poſſidetur, dominis adquirit: hoc *tamen* certum eſt, quod ſi uni dominorum ſoli nominatim ſtipulatus ſit, velut Dabiſne Titio domino meo? ei ſoli adquirat: quemadmodum & ſi quid nomine illius Titii ſolius per traditionem acceperit. Quod ſi autem juſſu unius dominorum ſervus ſtipulatus ſit, nominis in ſtipulatione mentionem non faciens, magna quidem apud veteres de eo agebatur controverſia: attamen ſanctiſſimi Imperatoris noſtri deciſio intervenit, dicens ei ſoli qui juſſerit, adquiri: ſicut & ſupra dictum eſt, juſſum mentioni nominis æquiparari.

8. μόνον F. ἐπερωτήσει hic & paullo poſt ante hanc. 9. ἐπ᾽ ὀνόματι F. 10. τῇ de: F. 11. δικισ. ante F.

l. Si ſervus ex juſſu unius ἀπροσώπως ſtipulatus ſit, ei quærit obligationem, cujus juſſu ſtipulatus eſt. FABR. l.

m. Hæc ſane negligenter a Triboniano & oſcitanter traduntur. Bipartita enim Juſtiniani conſtitutio illa eſt. nam primo loco eum caſum explicat, quo ſervus ab uno juſſus, alteri tamen nominatim ſtipulatur: qui caſus ſolus a Juſtiniano definitus eſt. Poſt vero caſum eum tractat, quem Theophilus hoc loco intelligit, de ſervo communi qui ab uno domino juſſus, indefinite tamen atque imperſonaliter ſtipulatur. quem caſum apud veteres jus certum habuiſſe, Juſtinianus indicat. neque meo judicio magna in eo dubitandi cauſſa unquam fuit: cum juſſus domini, nominationis vim obtineat. Quare cum hoc loco Juſtinianus aperte oſtendat ſe caſum illum ſignificare, qui jus uſque ad ſua tempora dubium atque obſcurum habuit, neque Theophilo aſſentiri poſſum, qui caſum alterum intellexit, neque Triboniani negligentiæ concedere, qui duorum verborum parſimonia locum hunc exiliter ac jejune deſcripſit.
Ex Comment. Inſt. p. 415. Ed. V. 382. FR. HOTOM.

Videtur voluiſſe Hotomanus, Tribonianum ſic ſcribere debuiſſe; *Sed ſi domini unius juſſu ſervus* ALII DOMINO, *aut* ALII NOMINATIM *fuerit ſtipulatus.* Ceterum illa Juſtiniani Conſtitutio triplicem determinat caſum, quos quum A COSTA, *Azonis* ſententiam ſequens, exploſis aliorum nugis, clare ſatis expoſuerit in utroque Commentario, priori ac poſteriori, eo Lectorem remittimus, monentes tantummodo, medium illorum caſuum a Theophilo memorari. G. O. R.

n. L. ult. Cod. *eod.* G. O. R.

o. Sub fin. Tit. *de ſtipul. ſervor.* cap. 281. not. *l.* G. O. R.

[ΤΙΣΙ

[ΤΙΣΙ ΤΡΟΠΟΙΣ [a] Η ΕΝΟΧΗ ΛΥΕΤΑΙ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΚΘ.

Ἐπειδὴ τὰς συστάσεις τῶν ἐνοχῶν, εἴπομεν αὐτῶν καὶ τὰς λύσεις· τὸ γὰρ τρόπῳ τινὶ συνιστάμενον, τοῦτο καὶ τρόπῳ τινὶ διαλύεται. 455

Ἀναιρεῖται κατὰ πρώτην τάξιν πᾶσα ἐνοχὴ [b] τῇ σολουτίωνι, τουτέστι τῇ καταβολῇ, ἡνίκα αὐτὸ τὸ ἐποφειλόμενον καταβληθῇ· οἷον νομισμάτων ἐποφειλομένων, εἰ νομίσματα κατεβλήθη· εἰ δὲ ἀντὶ νομισ- 456 μάτων [c] σῖτος, ἢ καὶ ἕτερόν τι, ἢ καὶ τὸ ἐναντίον κατεβλήθη, συναινέσει δὲ τοῦ κρεδίτωρος τοῦτο γέγονε, καὶ οὕτως ἀπαλλάττεται τοῦ χρέους ὁ δεβίτωρ.

Οὐ διαφερόμεθα δὲ, [1] τίς ἐστιν ὁ καταβαλὼν, πότερον αὐτὸς ὁ ἐποφείλων, ἢ ἕτερος ὑπὲρ αὐτοῦ· ἐλευθεροῦται γὰρ ὁ δεβίτωρ [d] καὶ ἑτέρου καταβάλλοντος, εἴτε εἰδότος [2] εἴτε ἀγνοοῦντος, ἢ καὶ ἄκοντος [dd] γέγονεν ἡ καταβολή.

Τοῦ

QUIBUS MODIS TOLLITUR OBLIGATIO.

TITULUS XXIX.

QUum diximus de obligationum conſtitutione, dicamus etiam de illarum diſſolutione: quod enim aliquo modo conſtituitur, id aliquo etiam modo diſſolvitur.

Diſſolvitur primo loco omnis obligatio SOLUTIONE, quum ipſum quod debetur, exſolvitur: veluti ſi nummi debeantur, quum nummi ſolvuntur. Sin autem pro nummis frumentum, vel aliud quid, aut etiam contra, ſolutum ſit, idque conſenſu creditoris factum ſit, etiam ſic debito liberatur debitor.

Nec diſtinguimus, quis ſit qui ſolvit, utrum ipſe debitor an alius pro eo: nam liberatur debitor etiam alio ſolvente, ſive eo ſciente ſive ignorante, ſeu etiam invito facta ſit ſolutio.

Reo

1. τί F.

2. ἢ F.

a. Adde 1. Gaj. 10. D. GOTH. Obligationes tolli, aut ſolvi dicuntur. Arator Epiſt. ad Parthenium:

—— ut debita tandem,
Contractuſque meos ſolvere doctè velim.

Hinc debitorum nodos ſolvere, Pet. Chryſ. Serm. 126. debitores enim τῶν χειρογράφων καὶ συμβολαίων ἀφύκτων πεδῶν vinculis adſtringuntur: & διαλύειν τὸ δάνειον; Arrian. Diſſert. Epict. 1. c. 7. FABR. I.

b. Vide 2. Gaj. 10. §. 1. adde l. 107. D. *de ſolution.* l. 5. in fin. C. *depoſit.* D. GOTH. Seneca de benef. 5. c. 14. *Quo genere obligatus es, hoc fidem exſolve.* nam aliud pro alio invito creditori ſolvi non poteſt, l. 2. §. 1. D. *de rebus cr.* l. 46. D. *de ſolut.* Vetus fuit dubitatio, an aliud pro alio ſolvi poſſet. Sed tandem placuit, conſentienti creditori rem pro pecunia ſolvi poſſe, l. 26. §. ſi centum, D. *de cond. ind.* jam placet rem pro re ſolvi poſſe, l. 1. §. 3. D. *de pec. conſtit.* Sic accipiendum illud Senecæ 6. de benef. c. 5. *Pecuniam dicuntur reddidiſſe, quamvis numeravimus pro argenteis aureos*, &c. FABR. I.

c. L. manifeſtum. 17. C. *de ſolutionib.* l. 99. D. *de ſolutionib.* l. 54. l. 64. l. 66. l. 104. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

d. Nam quod quis nomine debitoris ſolvit, debitorem liberat, l. 31. D. *de pet. hered.* FABR. I.

dd. Naturalis enim & civilis ratio ſuaſit alienam conditionem & ignorantis, & inviti meliorem fieri poſſe, l. 39. D. *de neg. geſt.* l. 23. 40. & 53. D. *de ſolut.* cum beneficio adfici hominem interſit hominis, l. 7. D. *de ſerv. export.* FABR. I.

e. L,

Τοῦ δὲ ῥέου καταβαλόντες, καὶ οἱ γεγο- 457
νότες ὑπὲρ αὐτοῦ ἔνοχοι ἐλευθεροῦνται, τουτέστιν ἐγγυηταὶ [e] καὶ μανδάτωρες· εἰ δὲ ἐγγυητὴς [f] καταβάλῃ, ἐλευθεροῖ τὸν πρωτότυπον, ἀπαλλάττει δὲ καὶ ἑαυτὸν τῆς ἐνοχῆς.

§. I. 3 Καὶ ἀκκεπτιλατίων [g] δὲ διαλύει τὴν ἐνοχήν. Ἀκκεπτιλατίων δέ ἐστιν, ὡς ἐν ὅρῳ, εἰκονικὴ [h] καταβολὴ ῥήμασι τυπικοῖς γινομένη· τὸ γὰρ ἐκ τῆς verbis ἐνοχῆς ἐποφειλόμενόν μοι, τοῦτο εἰ βουληθῶ σοι συγχωρῆσαι, δύναται οὕτως γίνεσθαι 458
συγχώρησις, ἐὰν ἀνάσχωμαι 4 σοῦ τοῦ δεβίτωρος ταῦτα λέγοντος τὰ ῥήματα, [i] Quod ego tibi promiſi, habeſne acceptum? κἀγὼ δὲ 5 ἀποκρίνωμαι, Habeo: τουτέστιν, ὅπερ ἐγώ σοι ὡμολόγησα, ἔχεις ληφθέν; καὶ 6 ἀποκρίνηται ὁ κρεδίτωρ, ἔχω.

Ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστὶ δύναται γίνεσθαι ἀκκεπτιλατίων, μόνον εἰ οὕτως γίνεται, ὥσπερ εἴωθε γίνεσθαι καὶ ῥωμαϊστί· Ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα; Ἔχω λαβών.

Ἡ δὲ ἀκκεπτιλατίων (καθὰ εἴρηται) 459
μόνη [k] διαλύει τὴν verbis ἐνοχήν, οὐ μὴν τὰς λοιπάς, οἷον τὴν re ἢ litteris ἢ conſenſu· ἀκόλουθον γὰρ ἐνομίσθη εἶναι, 7 τὴν ῥήμασι συνισταμένην ἐνοχήν, ἑτέροις δύνασθαι ῥη-

Reo autem ſolvente, & qui pro eo obligati fuerant, liberantur, id eſt fidejuſſores & mandatores. Sed & ſi fidejuſſor ſolverit, liberat principalem, & vero ſe ipſum obligatione exſolvit.

§. I. Porro & acceptilatio obligationem diſſolvit. ACCEPTILATIO autem eſt, ut pro definitione *dicam*, imaginaria ſolutio ſolemnibus verbis facta. Quod enim ex verborum obligatione mihi debetur, ſi tibi id remittere voluero, poteſt remiſſio ſic fieri, ſi patiar te debitorem hæc dicere verba: QUOD EGO TIBI PROMISI, HABESNE ACCEPTUM? & ego creditor reſpondeam, HABEO.

Sed & Græce fieri poteſt acceptilatio, dummodo ſic fiat, uti ſolet & Latine fieri: Ἔχεις λαβὼν δηνάρια τόσα; Ἔχω λαβών.

Verum acceptilatio (ut dictum eſt) ſolam verborum obligationem diſſolvit, non autem reliquas, veluti re vel litteris vel conſenſu *contractas*: conſequens enim viſum eſt, obligationem ver-

3. Ἐστι δὲ ἀκκ. F. 4. τοῦ σοῦ ante F. 5. ἀποκρίνωμαι ante F. 6. ἀποκρίνωμαι ὁ κρ. F. Priores ἀποκρίνεται ὁ κρ. 7. τοῖς pro τὴν F.

e. L. cum quis 30. §. de peculio. 2. D. *de ſolut.* D. GOTH.

Liberato reo per conſequentias liberantur adpromiſſores, hypothecæ, pignora, l. 19. D. *de dol. mal.* FABR. I.

f. Vide l. cum is. 36. D. *de fidejuſſoribus.* D. GOTH.

Liberato fidejuſſore, liberatur reus principalis, ſive ſolutio vera ſit, ſive imaginaria, l. 13. §. ſi fidejuſſori, D. *de acceptilat.* FABR. I.

g. Authori *Eclog.* 26. tit. 6. dicitur ἀθώωσις. D. GOTH.

Solutione tollitur obligatio naturaliter, l. ult. C. *ad exhib.* l. pen. D. *de ſolut.* id eſt, re, l. 16. & numeratione, l. 49. *eod.* acceptilatione vero civiliter d. l. pen. non quod jure civili non liberetur, qui ſolvit, l. 5. C. *de pact.* ſed quia civili tantum jure liberatur is cui accepto latum eſt: quo genere donatio contrahitur, ut ſignificat lex 5. D. *de tranſact.* & lex 25. D. *quæ in fraud. cred.* Plin. Ep. 2. 4. FABR. I.

h. Acceptilatio ita definitur apud Scholiaſten *Eclog.* d. t. 6. c. 22. D. GOTH.

i. Græcus Scholiaſtes d. c. 22. hanc Græcè ita

ῥήμασι [l] συναλλάττεσθαι. Εἰ δὲ ἑτέρωθεν ὀφείλεις μοί τι, οἷον ἀπὸ τῆς re, litteris, ἢ consensu, ἢ ἀπὸ τῶν negotiorum gestorum, ἢ ex testamento, βουληθῶ δέ σοι τοῦτο συγχωρῆσαι τὸ χρέος, δύναμαί σε ἐπερωτῆσαι οὕτως, Ὁμολογεῖς δοῦναί μοι, ὅπερ ἐποφείλεις ἐκ ταύτης [9] τῆς 460 ἀγωγῆς; καὶ σοῦ εἰπόντος, Ὁμολογῶ· ἡ μὲν προτέρα ἀνῄρηται ἀγωγή, τίκτεται δὲ ἡ verbis, καὶ λοιπὸν συνεστώσης τῆς verbis, ἀκολούθως ἡ ἀκκεπτιλατίων ἐπάγεται. Καὶ ἐν ἐκείνῳ μέν ἐστι διαφορὰ σολουτίονος καὶ ἀκκεπτιλατίονος, ὅτι ἡ μὲν σολουτίων πᾶσαν διαλύει ἐνοχήν, ἡ δὲ ἀκκεπτιλατίων τὴν verbis· ἐν ἐκείνῳ δέ ἐστιν ἐν αὐταῖς κοινωνία, ὅτι ὥσπερ μέρος χρέους καταβληθὲν ἐν μέρει διαλύει τὴν [10] ἀγωγήν, οὕτω καὶ εἰς μέρος δύναται γίνεσθαι ἡ ἀκκεπτιλατίων.

verbis initam, aliis verbis poſſe diſſolvi. Si vero aliunde mihi quis obligatus ſit, veluti ex re, litteris, vel conſenſu, aut ex negotiorum geſtorum actione, aut ex teſtamento, atque ego hoc debitum tibi remittere velim, poſſum te ſic interrogare: Spondes mihi dare, quodcumque ex illa mihi actione debes? & te dicente Spondeo, prior quidem actio ſublata eſt, naſcitur autem verborum *obligatio*; & conſiſtente deinceps verborum *obligatione*, convenienter acceptilatio ſubjungitur. Atque in eo quidem eſt differentia ſolutionem inter & acceptilationem, quod ſolutio omnem diſſolvat obligationem; acceptilatio *ſolam* verbis *contractam*: in hoc autem eſt inter illas convenientia, quod ſicut pars debiti exſoluta in partem diſſolvit actionem, ita & in partem acceptilatio fieri poteſt.

§. II. Ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν τὸν ἑτέρωθεν 461 ἐποφείλοντα, ἐπερωτηθέντα καὶ γενόμενον ἔνοχον τῇ verbis, δύνασθαι τότε διὰ τῆς ἀκκεπτιλατίονος ἐλευθεροῦσθαι· ἀναγκαῖον εἰπεῖν περὶ τῆς ἀκκεπτιλατίονος *10 καὶ τῆς ἀκυϊλιανῆς ἐπερωτήσεως· ἥτις ἐπερώτησις [11] πλέον πᾶσαν ἐνοχὴν [m] εἰς ἑαυτὴν δύνα-

§. II. Quoniam vero diximus, eum qui aliunde debet, interrogatum ac verbis obligatum, poſſe deinde per acceptilationem liberari; neceſſe *eſt* dicere de acceptilatione & Aquiliana ſtipulatione: quæ ſtipulatio omnem obligationem plenius in ſe transferre &

8. εἰ F. ſed ſic τις ejiciendum, aut ἢ corrigendum. 9. τῆς de: F. 10. Et hic ἐνοχὴν mallim. G. O. R. *10. Pro καὶ ſubſtituerem διὰ per. G. O. R. 11. πλεῖον de: F.

ita reddidit: ὅσα σοι ὡμολόγηται, ἔχεις λαβών; ἔχω. Alia eſt τῆς ἀποχῆς hoc eſt *apocha*. Nam inter ſe differunt [illegible] καὶ ἀποχή. Scholiaſtes d. loco. D. GOTH.

k. Huc referri poteſt illud Terentii in Adelph. Act. 2. Sc. 1. *Neque tu verbis ſolves unquam, quod mihi re maleſeceris.* PARR. I.

l. Crederet quis καταλύεσθαι reponendum, quod συναλλ. [illegible] *diſſolvo* ſignificet: aſt non dubito, quin TH. hoc verbo decompoſito deſigna-verit, *mutuo inter partes conſenſu diſſolvi.* G. O. R.

m. Vide 7. Eclog. 6. ex libr. 26. tit. 4 c. 1. ubi etiam vide Scholiaſten. D. GOTH.

Formulam Aquilianæ ſtipulationis conciſius ex hoc Inſtitutionum loco exhibet Scholiaſtes Baſil. Tom. I. pag. 804. C. D. addito ex parte, quod TH. in f. cap. 464. adjunxit. Vide Adpendicem noſtram e Baſil. Nec te pœnitebit longiorem Gloſſam inter Nomicas, incipientem Ἀκυλιανὴ οὐκ ἔστιν ἀγωγή, ἀλλ' ἐπερώτησις, contuliſſe. G. O. R.

δύναται κατάγειν, καὶ διὰ τῆς ἀκκεπτιλατίωνος ἀναιρεῖν. Ἡ γὰρ ἀκυϊλιανὴ ἐπερώτησις πᾶσαν ἐνεβάτευσεν ἐνοχήν· ὑπὸ δὲ Γάλλου Ἀκυϊλίου τοῦ νομικοῦ οὕτω σύγκειται· „ Εἴ τί μοι ἐξ οἵας δήποτε αἰτίας δοῦναι 462
„ 12 ἤ τι ποιῆσαί σε χρὴ ἢ ἐχρῆν, ἢ πούρως n ἢ in diem· καὶ ὧν πραγμάτων „ χάριν ἐμοὶ κατὰ σοῦ ἀγωγὴ ἢ in rem „ o ἢ περσοναλία ἐστὶν ἢ ἔσται· καὶ ὅπερ „ ἂν σὺ ἐμὸν ἔχεις 13 ἢ κρατεῖς ἢ νέμῃ", (διαφορὰ 14 γὰρ τοῦ κρατεῖν καὶ τοῦ νέμεσθαι αὕτη· ὅτι 15 κρατεῖν ἐστι φυσικῶς p κατέχειν, νέμεσθαι δὲ τὸ ψυχῇ q δεσπόζοντος κατέχειν·) „ ἢ ἐνεμήθης, ἢ „ 16 δόλον ἐποίησας, ὅπως μὴ νεμηθῇς". 463
(τυχὸν γὰρ κληρονομίαν 17 εἰσελθοῦσαν εἰς ἐμὲ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ ἐποιήσω κατοχήν, εἶτά τινα τῶν πραγμάτων ἐνεμήθης· κατασχεθήσῃ γὰρ, καὶ ἐφ' οἷς κατὰ δόλον οὐκ ἐνεμήθης·) „ ὅσον ἂν ἐστιν ἓν ἕκαστον τούτων „ τῶν πραγμάτων, τοσαῦτα χρήματα „ δώσειν ἐπηρώτησε με r Αὖλος Ἀγέριος, „ ὡμολόγησε δὲ Νουμέριος Νεγίδιος". Εἶτα μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν τοιαύτην ἐπερώτησιν, καὶ πάντα 18 ἐνεχθῆναι εἰς τὴν verbis,

& per acceptilationem perimere poteſt. Nam ſtipulatio Aquiliana omnem novabat obligationem, atque a Gallo Aquilio Juriſconſulto ſic compoſita eſt: „ Si quid mihi ex quacumque „ cauſa dare aut quid facere te oporter oportebatve, ſeu pure ſive in „ diem: quarumque rerum ergo mihi „ tecum actio ſive in rem ſive perſo„ nalis eſt eritve; & quodcumque tu „ meum habes aut tenes aut poſſides", (eſt enim hæc tenendi ac poſſidendi differentia, quod TENERE eſt naturaliter detinere: POSSIDERE autem animo domini detinere:) „ aut poſſe„ diſti, aut dolo feciſti ut ne poſſide„ res"; (forte enim hereditatem ad me pertinentem ſub tuam redegiſti detentionem, *ac* poſtea res nonnullas *tantummodo* poſſediſti; etenim teneberis & de iis, quas per dolum non poſſediſti.) „ Quantacumque una„ quæque eſt harum rerum, tantam „ pecuniam dari ſtipulatus eſt Aulus „ Agerius, ſpopondit Numerius Ne„ gidius". Deinde poſt factam hujuſmodi ſtipulationem, atque omnibus in

12. ἢ ποιῆσαι χρὴ F. 13. ἢ δε: F. 14. δι F. 2. 15. κρ. μὲν ἐστι τὸ φ. F. 1. τὸ κρ. μὲν ἡ τὸ φ. F. 2. 16. Vulgata ferri poteſt: tamen malo, ut alias, vel δόλῳ vel κατὰ δόλον. G. O. R. 17. ἰλθ. F. 2. 18. ἐνεχθ. F.

n. Addidere quidam, *aut ſub conditione*, quæ Th. non agnoſcit. vide Cuj. *Not. priores.* FABR.

o. Juſtin. *petitio.* & petitio igitur pro rei vindicatione, ut in Senatuſconſulto Macedoniano, l. 1. D. *de Sen. Mac.* & in Senaſconſulto Velleiano, l. 2. D. *ad Sc. Vellej.* [de actione, petitione & perſecutione vid. Comm. ad Inſtit. *Ex Edit.* 2.] FABR.

p. Σωματικῶς, ſeu corporaliter, l. 24. & l. 49. D. *de adq. poſſ.* FABR.

q. Opinione domini, l. 22. §. 1. D. *de noxal.* domini cogitatione, l. pen. C. *de furt.* FABR. Vide ſup. L. 11. t. 9. cap. 218. not. *p.* G. O. R.

r. Verba legitima. Paul. in collat. jur. Moſaici cum Rom. t. 2. *Quod Auli Agerii pugno mala percuſſa.* Item: *quod Numedius Nigidius illum immiſit Aulo Agerio infamandi cauſa.* Aulus Agerius, l. 41. §. 2. D. *de uſur.* Negidia, l. 92. D. *de leg.* 3. Notæ jur. *A. A. Aulus Agerius.* FABR. I.

rr. ἢ καὶ in omnibus THi editt. atque in Gloſſa Nomica Ἐπερώτησίς ἐστι, invenio: ſed malim alterutrum abeſſe; & licet Baſilica ſolum ἢ agnoſcant, tamen ego καὶ potius retinerem, maxime quum ἢ & καὶ millies confundantur, ut docebit Gloſſar. noſtrum: interim vide quod ſup. *pag.* 30. *not. d.* obſervavi. Aut legi etiam poſſit ὁ καὶ, duce ſuperiori Gloſſa

bis, τότε ὁ Νυμέριος Νεγίδιος διὰ τῆς ἀκουϊλιανῆς ἐκ τοῦ ἐναντίου [19] ἐπηρώτησεν Αὖλον Ἀγέριον· „ ὅτι εἴτι σοι κατὰ τὴν σήμε- 464
„ ρον ἡμέραν ὁ Νυμέριος Νεγίδιος διὰ τῆς
„ ἀκυϊλιανῆς ἐπερωτήσεως ὡμολόγησα, τοῦ-
„ το ὅλον ἔχεις λαβών; ἀποκρίνεται Αὖ-
„ λος Ἀγέριος, Ἔχω λαβὼν, [20] ἢ καὶ λη-
„ φθὲν ἀπηνεγκάμην". Καὶ ἰδοὺ, διὰ μὲν τῶν [21] πρώτων ῥημάτων συνέστη [22] ἡ verbis, ἡ διὰ τῆς ἀκυϊλιανῆς πάσας αἰτίας προϋπάρχουσας [s] ἐνοβάτευσε· διὰ δὲ τῶν δευτέρων ἐτέχθη ἀκκεπτιλατίων, τὴν ἀκυϊλιανὴν ἐπερώτησιν διαλύουσα· αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ παρὰ τῷ πλήθει λεγομένη ἀκυϊλιανὴ διάλυσις.

in verborum *obligationem* translatis, tunc Numerius Negidius e diverſo per Aquilianam interrogavit Aulum Agerium: „Quidquid tibi hodierno die
„ ego Numerius Negidius per ſtipu-
„ lationem Aquilianam ſpopondi, id-
„ ne omne habes acceptum? Reſpon-
„ det Aulus Agerius: Habeo acce-
„ ptum, & acceptum tuli". Et ecce, per priora quidem verba contracta eſt verbis *obligatio*, quæ per Aquilianam omnem cauſam anteriorem novavit: per altera autem nata eſt acceptilatio, ſtipulationem Aquilianam diſſolvens. Hæc igitur eſt, quæ vulgo Aquiliana vocatur diſſolutio.

§. III. Καὶ νοβατίων [t] εἴωθεν ἀναιρεῖν τὰς 465
ἀγωγάς. Ἐὰν γὰρ τὸ παρὰ σοῦ ἐποφειλόμενον ἐπερωτήσω ἐγὼ Τίτιον, παρεντεθέντος καινοῦ προσώπου καινὴ τίκτεται [23] ἐνοχὴ, καὶ ἀναιρεῖται ἡ προτέρα, εἰς τὴν δευτέραν μετατεθεῖσα.

§. III. Etiam novatio actiones tollere ſolet. Nam ſi quod a te debetur, ego a Titio ſtipuler, interpoſita nova perſona nova oritur obligatio, priorque perimitur in alteram translata.

Καὶ ἐπὶ [24] τοσοῦτο ταῦτα οὕτως ἔχει, ὅτι εἰ καὶ συμβῇ τὴν ἐπερώτησιν [u] ἄχρηστον εἶναι, ἀναιρεῖται μὲν ἡ προτέρα, ἡ δὲ δευτέρα [x] ὑπεύθυνον οὐ ποιεῖ κατὰ τὸν νόμον

Et in tantum hæc ita *ſe* habent, ut, etiamſi contingat ſtipulationem eſſe inutilem, prior quidem tollatur, poſterior autem promittentem ſecundum jus

19. ἐπηρωτᾷ F. 20. Vid. not. rr. 21. προτέρων [*ſic*] F. qui in 2. διὰ τῶν προτέρων μὲν. 22. ἡ de: F. 23. ἡ ad: F. 24. τοσοῦτον F.

Gloſſa Nomica Ακυιλιανὴ, quæ pluraliter effert: Ἔχω λαβὼν, ὃ καὶ ληφθέντα ἀπηνεγκάμην. G. O. R.

s. Fit novatio, quæ acceptilatione perimitur, l. 2. C. *de accepti.* & l. 13. C. *de ſolut.* in qua recte quidam codices habent: *non per ſtipulationem novatione facta, per acceptilationem liberaſti.* per ſtipulationem ſcilicet Aquilianam, quod ſupplendum eſt in d. l. 2. & l. 8. C. *arbit. tut.* in qua legendum: *novatione atque acceptilatione*, ut in libro MS. FABR.

t. Quæ & μετάθεσις τοῦ προτέρου χρέους εἰς ἑτέραν ἐνοχὴν πολιτικὴν ἢ φυσικὴν μεταγωγὴ 7. *Eclog.* 6. ex lib. 26. tit. 4. c. 1. adde 26. *Eclog.* 4. περὶ μεταθέσεως ἐνοχῆς. Dicitur autem μετάθεσις, ἀπὸ τοῦ μετατίθεσθαι τὸ παλαιὸν χρέος εἰς καινόν. *quod vetus* debitum *in novum transferatur.* D. GOTH.

Adeo ut prioris contractus fidejuſſores liberentur, niſi ſequenti obligationi acceſſerint, l. 4. C. *de fidej.* FABR. I.

Duo hæc capita 465. & 466. ex THo ἐν τῷ κθ'. τιτ. τῆς Γ. τῶν Ινστ. adfert Scholiaſtes Baſil. Tom. II. pag. 182—3. unde variantes minoris momenti hic non adſcribimus, quum, id facturi ſimus in Adpendice Theoph. ex Baſil. Memorabilis autem illa eſt, quod verba THi poſt *ſine tutoris auctoritate* ſequentia uſque ad Οὐκ ἔτι τὸ αὐτὸ omittat. G. O. R.

u. Inutili acceptilatione quemadmodum tollatur obligatio, vide l. an inutilis. 8. D. *de acceptilationib.* D. GOTH.

x. Inanis obligatio eſt. Juſtinian. *poſterior obligatio*

μου τὸν ἐπερωτηθέντα· [25] οἷον, ἐχρεώστει μοι Τίτιος· ἐπηρώτησα πούπιλλον [y] ſine tutoris auctoritate· ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἀπόλλυταί μοι τὸ χρέος· καὶ [26] γὰρ ὁ Τίτιος ἀπὸ νοβατίωνος ἐλευθεροῦται, καὶ ὁ πούπιλλος οὐ γίνεταί μοι ἔνοχος, οἷα δίχα ἐπιτρόπου ἐπερωτηθείς.

Οὐκ ἔτι τὸ αὐτό ἐστιν, ἐὰν οἰκέτην τις ἐπερωτήσῃ [z] τὸ ἑτέρου χρέος· καὶ γὰρ τηνικαῦτα ἡ προτέρα ἐνοχὴ μένει ἀσάλευτος ἐπὶ σχήματος, ὡσανεὶ [a] μηδεμιᾶς μετὰ ταῦτα γενομένης ἐπερωτήσεως. Καὶ μή τις λεγέτω, ὅτι [27] ὁ οἰκέτης φυσικῶς ἐπερωτηθεὶς [b] ἔνοχος γίνεται· ἀμέλει καὶ οἱ δοθέντες ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐγγυηταὶ καὶ φύσει καὶ νόμῳ [28] ἐνέχονται· [c] ἡ δὲ φυσικὴ ἐνοχὴ νοβατίωνα ποιεῖν δύναται· ἀλλὰ δεῖ πρὸς τοῦτο λέγειν, ὅτι πρὸς νοβατίωνα [d] οὐ μόνον τὸ τίκτεσθαι φυσικὴν ἐνοχήν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπεῖναι πρόσωπον· ἀπρόσωπος δὲ παρὰ τοῖς νόμοις ὁ δοῦλος.

Καὶ

466 jus obligatum non reddat: veluti debebat mihi Titius; ſtipulatus ſum a pupillo ſine tutoris auctoritate. Hoc caſu perit mihi debitum: nam & Titius per novationem liberatur, & pupillus mihi non obligatur, utpote ſine tutore pollicitus.

Non idem quoque eſt, ſi quis a ſervo ſtipuletur alterius debitum: etenim hic prior obligatio ſtabilis manet in *ſuo* ſtatu, quaſi nulla deinde facta ſti-
467 pulatione. Neque quiſquam dicat, ſervum naturaliter promittentem obligari: itaque & dati ab eo fidejuſſores tam natura quam lege teneantur: atqui naturalis obligatio novationem facere poteſt. Sed ad hoc dicere *nos* oportet, novationem fieri non tantum *eo* quod naturalis exſtitit obligatio, ſed & *eo* quod perſona ſubeſt: at in legibus ſervus non eſt perſona.

At-

25. οἷον, ἐὰν ἄλλος ἐχρ. μοι Τίτ. ἐπηρώτησα F. cum Baſilicis. 26. γὰρ de: F. 1. & mox τῆς ad: F. 2. 27. καί τοι ad: F. 28. κατέχ. F.

gatio nulla eſt, quia juris vinculum non obtinet. naturaliter tamen obligatio ſubeſſe debet, quæ novare poteſt; ut puta ſi pupillus pro eo interveniat, cui ipſe tantam pecuniam debebat. Cujac. ad l. 30. D. *de pact.* FABR. I.

Inanis obligatio eſt. Juſtin. *poſterior obligatio nulla eſt*, quia juris vinculum non obtinet: naturaliter tamen obligatio ſubeſſe debet. Cujac. in poſter. not. quæ novare [*leg.* novari] poteſt, l. 1. in pr. & §. 1. D. *de Novat.* ut puta ſi pupillus pro eo expromiſerit novandi cauſa, cui ipſe tantam pecuniam debebat, qua etiam rem ſuam auxerat. Vide Cujac. ad l. 30. D. *de Pact.* & ad l. 127. D. *de Verb. oblig.* FABR. II.

y. L. 20. in fin. D. *de novationib.* D. GOTH.

z. Adde l. 30. §. pen. D. *de pactis.* D. GOTH.

a. Juſtin. *ac ſi poſtea nullus ſtipulatus fuiſſet*: Gloſſa: *ſtipulatus, id eſt, interrogatus*? ſtipulor enim eſt interrogo, ſecundum Priſcianum. lege, *interrogor*, ex Priſc. lib. 8. & 18. Gloſſ. Gr. Lat. ἐπερωτῶμαι, *promitto, ſpondeo, ſtipulor.* FABR.

b. An ſervus naturaliter obligetur, vid. Cujac. *Obſerv.* VIII. 11. FABR. II.

c. Vid. ſup. hoc ipſo §. FABR. II.

d. De hoc loco vide judicium magni Cujacii ad tit. Cod. *An ſervus pro ſuo facto* &c. & VIII. *Obſerv.* 11. ubi tamen THum non nominat. ERNST.

Imo quia ſervus nonniſi ex cauſa peculiari naturaliter obligatur. [Cujac. d. c. undecimo. *Edit.* 2.] FABR.

Jano a Coſta in Comment. priori, Accurſii & Cujacii ſententia minus placebat præ Theophilina; at in poſteriori ſententiam ſic mutavit.

Cum ſervos ex contractibus naturaliter obligari certum ſit l. 14. D. *de Obl. & act.* & naturalem obligationem ſufficere ad novationem, l. 1. D. *de Novat*, merito quæritur, cur novatio non contingat, cum creditor a ſervo novandi animo ſtipulatus eſt. THus hoc fieri aſſerit, quoniam, ut novatio contingat, non ſufficit naſci naturalem obligationem, niſi ſit perſona, quæ eam ſuſtineat: at ſervus in jure civili perſonam non habet, cum pro mortuo habetur l. 209. D. *de R. J.* unde ſequi videtur, ſervum cum perſonam non habeat, non poſſe obligationem novare. Sed cum perſonam domini ſuſtineat, & ab eo perſonetur, ut THus

[*alibi*]

Καὶ ταῦτα μὲν, ἡνίκα εἰς ἕτερον πρόσω- 468 πον ποιώμεθα τὴν νοβατίωνα, τουτέστιν ἡνίκα Πρίμου [29] προχρεωστοῦντός μοι, ἦλθε Σεκοῦνδος ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπερωτώμενος· εἰ δέ γε τὸν ἐποφείλοντά μοι ἐπερωτήσω, ζητοῦμεν εἰ γίνεται νοβατίων; καὶ ἵνα εἴπω σοι ἔξωθεν τελειότερον, εἰ μὲν ἔνοχος ὑπῆρχές μοι ἀπὸ τῆς re ἢ litteris ἢ consensu, ἢ ἀπὸ τῶν ἀγωγῶν τῶν ἀπὸ κουάσι κοντράκτου ἀναφυομένων, ἀμάχως [e] ἐγίνετο νοβατίων· εἰ δὲ πάλαι ἔνοχος ἦσθα τῇ verbis, καὶ 469 νῦν ἐπερωτῶ, τότε [f] γίνεται νοβατίων, ἡνίκα τι χειρότερον παρὰ τὴν προτέραν ἐπερώτησιν ἐμφέρεται τῇ δευτέρᾳ ἐπερωτήσει· τυχὸν γὰρ αἵρεσις ἢ ἡμέρα ἢ ἐγγυητὴς [30] προστίθεται ἢ ὑφαιρεῖται, ἢ καὶ ποσότης προστίθεται· εἰ γὰρ ὑφῃρέθη, ἐπειδὴ ἡ προτέρα ἐπερώτησις ἦν δέκα νομισμάτων, ἡ [31] δὲ δευτέρα πέντε, οὐ γίνεται νοβατίων, ἐπειδὴ τοῖς δέκα ου τὰ πέντε περιέχεται, καὶ οὐδὲν ἔχει χειρότερον ἡ δευτέρα.

Τὸ

Atque hæc quidem, ſi in aliam perſonam faciamus novationem, hoc eſt, quum Primo ante mihi debente, venit Secundus pro eo promittens: ſin autem ab *ipſo* debente mihi ſtipuler, quærimus an fiat novatio? Et ut tibi extrinſecus plenius dicam, ſi quidem obligatus mihi fuiſti ex re vel litteris vel conſenſu, aut ex actionibus ex quaſi contractu natis, ſine controverſia novatio eſt facta: ſed ſi olim verbis obligatus fuiſſes, *ego*que nunc ſtipuler, tunc fit novatio, ſi quid novi præter priorem ſtipulationem ſtipulationi ſecundæ inditur: forte enim conditio vel dies vel fidejuſſor adjicitur aut adimitur; aut quantitas etiam adjicitur: nam ſi adimatur, quoniam prior ſtipulatio erat decem aureorum, poſterior vero quinque, non fit novatio, quia *illis* decem continentur quinque; neque quid novi ſecunda *ſtipulatio* habet.

Quod

29. χρεωσ. F. 30. ἀστ. F. 31. ἡ de: F. 2.

[*alibi*] loquitur, aliunde petenda videtur ratio: nimirum ex eo, quod docet Cujac. VIII. *Obſ.* 11. ex ſententia Sabini, quæ obtinuit, ſervum ne quidem naturaliter obligari, ſi compromiſerit, ſi judicio condemnatus fuerit, ſi actori in judicio jusjurandum detulerit, & ſi extra cauſam peculiarem intervenerit. *Etc.*

Hæc a COSTA, cujus verba & ſatis pauca & ſatis clara deſcribere malui, quam totum illud Cujacii caput inſerere: verumenimvero ſi quis penitius inſpiciat, videbit hoc argumenti in circulum redire, nec ipſa re a Theophilino differre, dummodo obſervet, obligationes naturales duplicis eſſe generis, ut & ipſas civiles; ſunt enim vel efficaces in jure civili vel inefficaces: adeoque ſervus alienum debitum, id eſt extra cauſam peculiarem, novare volens naturaliter & obligatur & non obligatur, prout hoc aut illud naturalis obligationis genus intelligas. Interim ad h. l. in margine olim adſcripſi: Egregie ex hoc THi loco nodum a Cujacio VIII. *Obſ.* XI. nexum ſolvit G. D'ARNAUD in Diſſert. *de Jure ſervor.* pag. 21. ſq. Utrum vero is mecum conſentiat, an aliis argumentis utatur, dicere non habeo, cum nunc ad manum non ſit. G. O. R.

e. Nam vetus obligatio in novam ſtipulationem transfertur, & transfunditur. quæ novatio veluti quædam delegatio eſt: videor enim debitorem meum ex priſtina cauſa mihi delegare, ut rem debeat ex ſtipulatione, l. 17. D. *de cond. furt.* FABR. I.

f. Novatio quando facta intelligatur, v. l. quotiens. 14. D. *de novation.* D. GOTH.

g. Sed ut ad eam revertar [*novationem*], quæ fit mutata cauſa vel ſtatu obligationis, non mutata perſona, hæc quoque fit ſtipulatione iterata, ſi in poſteriori quantitas debiti augeatur, vel minuatur ita ut minor tantum quantitas debeatur, ne obſtet quod THus ſcripſit, ſtipulationem X. non novari ſtipulatione V. quia in X. inſint V. quod verum eſt, niſi id actum ſit, ut ex poſteriori ſtipulatione V. duntaxat deberentur, non X. ex priore: & ita eſt accipiendum, quod ait d. l. ult. [Cod. *de*

470 Τὸ δὲ εἰρημένον περὶ τῆς προσθήκης τῆς αἱρέσεως, ὅτι ποιεῖ νοβατίωνα, οὕτω [32] χρὴ νοεῖν, ὥστε τότε γίνεσθαι [h] νοβατίωνα, ἐν ᾧ ἐξῆλθεν ἡ αἵρεσις· εἰ γὰρ ἠτόνησε, μένει ἡ προτέρα ἐνοχή· ἄτοπον γάρ ἐστι λέγειν, τὴν ἰσχυροτέραν ἐνοχὴν, λέγω δὴ τὴν πούραν, ὑπὸ τῆς σαθρᾶς ἀναιρεῖσθαι· [33] σαθρὰν δὲ [i] καλοῦμεν τὴν αἱρετικὴν, ἕως οὗ τὰ τῆς αἱρέσεως ἤρτηται.

Quod diximus de adjunctione conditionis, eam facere novationem, ita intelligendum eſt, ut tunc fiat novatio, quando conditio exſtitit: nam ſi defecit, prior obligatio manet. Abſurdum enim eſt dicere, validiorem obligationem, dico ſcilicet puram, a debili perimi: debilem autem adpello conditionalem, donec conditionis *caſus* pendet.

471 Ἀλλ' ἐπειδὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὡμολόγητο, τότε γίνεσθαι νοβατίωνα, ἡνίκα novandi animo, [34] τουτέστιν ἀνανεοῦντος ψυχῇ, εἰς τὴν δευτέραν παρεγίνοντο ἐπερώτησιν· τοῦτο δὲ ἦν ἐν ἀμφιβολίᾳ, [35] πότε novandi animo ἐπὶ ταύτην ὁρῶσιν οἱ συναλλάττοντες, καὶ τινές τε προλήψεις ἕτεραι ὑπὸ ἑτέρων ἐν τούτοις εἰσήγοντο τοῖς θέμασι· διὰ τοῦτο πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀναιροῦσα γέγονε διάταξις [k] τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἥτις φανερῶς ὥρισε, τότε μόνον γίνεσθαι νοβατίωνα, ἡνίκα τοῦτο αὐτὸ μεταξὺ τῶν συναλλαττόντων [36] συνεφωνήθη, ὅτι διὰ νοβατίωνα τῆς προτέρας ἐνοχῆς ἐπὶ τὴν παροῦσαν ἦλθον ἐπερώτησιν. Τούτου δὲ μὴ γενομένου, καὶ ἡ προτέρα μένει ἐνοχὴ ἐπὶ σχήματος, καὶ ἡ δευτέρα προστίθεται, καὶ

Quum vero apud veteres conſtaret, novationem tunc fieri, quando NOVANDI ANIMO ad ſecundam deveniſſent ſtipulationem; illud autem in dubio eſſet, quando novandi animo contrahentes ad eam reſpiciant, atque aliæ nonnullæ præſumtiones ab aliis in iiſdem introducerentur caſibus: ideo omnem controverſiam diri-
472 mens conſtitutio Imperatoris noſtri edita eſt, quæ aperte definiit, tunc tantummodo novationem fieri, quando hoc ipſum inter contrahentes convenit, ſe per obligationis prioris novationem ad præſentem venire ſtipulationem. Eo autem non facto, & prior obligatio in *ſuo* ſtatu manet, & alte-

32. δεῖ F. 33. in ſchol: rejicit F. 34. Gr. expl. de: F. 35. ἐνίοτε F. 36. ἐξεφ. F.

de Novat.] *vel quantitatem augendam vel minuendam eſſe crediderit.* CUJAC. XIX. *Obſ.* 36.

Pugnant hæc cum l. ult. Cod. *de Novat. & delegat.* ERNST.

Niſi id actum ſit, ut ex poſteriore ſtipulatione quinque duntaxat deberentur, non decem ex priore. Cujac. *obſ.* 19. c. 36. FABR. I.

Sed & illud inter ambigua ac dubia juris veteris fuiſſe ex hoc Inſtit. loco & d. l. ult. deprehendere mihi videor, ita ut nonnulli quidem pro novatione habuerint, ſed alii maximam partem pro pacto tantum adiecto: nec enim THus expreſſe hoc addidiſſet, niſi ante Juſtinianum apud pleroſque ita obtinuiſſet. G. O. R.

h. Vide l. ſi Stichum. 8. §. 1. quotiens. 24. D. *de novationib.* D. GOTH.

i. Schol. σαθρὰν δὲ καλοῦμεν τὴν αἱρετικὴν, ἕως οὗ τὰ τῆς αἱρέσεως ἤρτηται. FABR.

k. L. 8. ſeu ultima. Cod. *de novationib.* 7. *Eclog.* 6. ex lib. 26. tit. 1. D. GOTH.

Si hoc agatur, ut à priore obligatione diſcedatur, l. ult. C. *de novat.* ex qua Tribuniani manum licet agnoſcere in l. 29. & l. 31. §. 1. D. *eod.* FABR. I.

l. Vide l. prout quidque contractum eſt. 80. D. *de ſolutionibus.* l. 2. l. 3. D. *de reſcind. vend.* l. 35. l. 100. l. 153. D. *de regul. juris.* D. GOTH.

L. 35. l. 100. L. 153. D. *de reg. jur.* Syneſ. de Regno: τοῖς γὰρ ἐναντίοις τῶν συνεστώτων ἕκαστον φθείρεται. FABR. I.

m. Res nondum ſecuta ſeu res integra in emptione & venditione intelligitur, cum emptor pretium

καὶ ὁ ῥεὸς λοιπὸν ἐξ ἑκατέρας αἰτίας ἔνοχος ἔσταί μοι, καθὰ διώρισται τῇ αὐτῇ θείᾳ διατάξει· ταῦτα δὲ ἔξεστι τελειότερον τὴν εἰρημένην ἀναγνόντα διάταξιν μαθεῖν.

§. IV. Πρὸς τοῖς εἰρημένοις τὰ ἀπὸ τῆς 473
consensu ἐγειρόμενα συναλλάγματα τῇ
[l] ἐναντίᾳ διαλύεται βουλήσει. Εἰ γὰρ ἐ-
γὼ πρὸς Τίτιον διελέχθην περὶ πράσεως
37 πραγμάτων, ὥστε αὐτὸν ἀγοράσαι παρ'
ἐμοῦ τόνδε τὸν ἀγρὸν ἑκατὸν νομισμάτων,
εἶτα re nondum sequuta, τουτέστι [m] μήτε
τιμήματος καταβληθέντος, μήτε τοῦ ἀγροῦ
τραδιτευθέντος, ἀρέσῃ μεταξὺ τῶν δύο με-
ρῶν, ὥστε [n] ἀναχωρῆσαι ἀπὸ τῆς ἀγοπρασίας 474
καὶ τῆς πράσεως, ἀμοιβαδὸν 38 ἐλευθεροῦν-
ται, ὡς μήτε τὸν πράτην τὴν ex vendito
κατὰ τοῦ ἀγοραστοῦ, μήτε τὸν ἀγοραστὴν
τὴν ex empto ἔχειν κατὰ τοῦ πράτου·
καὶ τοῦτό ἐστι τὸ λεγόμενον re nondum se-
quuta, 39 τουτέστι πράγματος μὴ πλη-
ρωθέντος, ὑπαναχωρεῖν. Τὸ [o] αὐτό φαμεν
καὶ ἐπὶ τῆς locati, καὶ πάντων τῶν συν-
αλλαγμάτων, ἅτινα ὑπὸ τὴν consensu
ἐνοχὴν ἀνάγεται.

40 Τῆς τρίτης Ινστιτουτίωνος τέλος.

altera adjicitur, reuſque deinceps ex utraque cauſa obligatus mihi erit, prout eadem ſacra conſtitutione ſancitum eſt: hæc autem plenius *ei* diſcere licet, qui dictam conſtitutionem legerit.

§. IV. Præter *jam* dicta contractus ex conſenſu orti voluntate contraria diſſolvuntur. Nam ſi ego cum Titio locutus fuero de venditione rerum, ut ipſe de me agrum illum centum ſolidis emeret, *ac* deinde re nondum ſequuta, id eſt neque pretio ſoluto, neque agro tradito, inter ambas partes placuerit, ut ab emtione ac venditione recederetur, invicem liberantur, ut neque venditor *actionem* habeat ex vendito adverſus emtorem, neque emtor ex emto adverſus venditorem: atque hoc eſt quod dicitur, Re nondum ſequuta, id eſt re non impleta, recedere. Idem dicimus & in *obligatione* locati, & omnibus contractibus, qui ad obligationem *ex* conſenſu referuntur.

TERTIÆ INSTITUTIONIS FINIS.

37. [illegible]ματος F. 38. ἐλευθεροῦμαι ante F. Latine tamen cum Curt. *liberamur.* Statim, ὥστε μήτε τ. πρ. ἔχειν κατὰ τοῦ ἀγ. τὴν [de: τὴν in 2.] *ex vend.* μήτε τ. ἀγ. τὴν *ex e.* κ. τ. πρ. F. 39. ὑπαναχωρεῖν F. ſimpliciter, omittens τουτ. πρ. μὴ πλ. 40. de: Lugd. & Goth. Sed Pith. ſic: ἐπληρώθη σὺν Θεῷ τὸ γ'. βιβλίον τῶν ινστιτούτων. Fabr. autem Επληρώθη σὺν Θεῷ ἡ γ'. Ινστιτουτίων Θεοφίλου, ἀντικήνσωρος *feliciter.*

tium venditor rem nondum tradidit. D. GOTH.

Sic loquitur Ulp. in l. 7. §. adeo, *de pact.* re integra, l. 2. D. *de reſc. vend.* integris omnibus, l. 58. D. *de pact.* id eſt, ſi nondum impleta ſint, quæ utrimque præſtari debuerunt, l. 6. §. ult. D. *de contr. empt.* hoc eſt, neque pretio ſoluto, neque re tradita, ut hic Juſt. interpretatur. Sed & ſi pretium ſolutum ſit, & res tradita, reſcindetur venditio, ſi retro detur res, & pretium, l. 1. C. *quando lic. ab empt. diſc.* cujus rei exemplum extat in Greg. Nazianz. teſtamento. FABR. I.

n. Qui inter ſe obligati ſunt, ab obligatione recedere, diſcedere, vel abire dicuntur. FABR. I.

o. Conſenſu obligationes re integra ac non ſecuta quemadmodum diſſolvi poſſint. l. 80. D. *de ſolutionib.* D. GOTH.

[1] INSTITUTIONUM LIBER QUARTUS.

[ΠΕΡΙ ΕΝΟΧΩΝ [a] ΤΩΝ ΑΠΟ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΓΕΝΟΜΕΝΩΝ ΗΤΟΙ ΦΥΟΜΕΝΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ Α.

ΕΝ τῷ προλαβόντι βιβλίῳ διεξήλθομεν περὶ τῶν ἐνοχῶν τε καὶ ἀγωγῶν, αἵ τινες ἀπὸ κοντράκτου τίκτονται· ἀκόλουθόν ἐστιν εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν ἀπὸ ἁμαρτήματος ἐγειρομένων ἐνοχῶν· καὶ γὰρ ἀρχόμενοι τοῦ περὶ *1 ἐνοχῶν λόγου εἰρήκαμεν, ἢ ἀπὸ συναλλαγμάτων ἢ ἀπὸ ἁμαρτημάτων ταύτας ἐγείρεσθαι. 1

'Αλλ'

DE OBLIGATIONIBUS, QUÆ EX DELICTO NASCUNTUR.

TITULUS I.

IN libro præcedenti diſſeruimus de obligationibus & actionibus, quæ ex contractu naſcuntur: conſequens eſt dicere & de obligationibus quæ ex delicto oriuntur; etenim inchoantes ſermonem de obligationibus diximus, eas aut ex contractibus aut ex delictis oriri.

Sed

LECTIONES VARIANTES.

1. Τῆς Ἰνστιτούτων δ'. Goth. ΑΡΧΗ ΣΥΝ ΘΕΩ ΤΗΣ Δ'. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΙΩΝΟΣ. Pith. & F. *1. τῶν ad: F.

NOTÆ.

a. Delictum, crimen, fraudem, culpam, noxam contrahere quis dicitur. obligationem autem, quæ ex delictis naſcitur συναλλάγματα ἀκούσια appellat Ariſt. 5. Eth. Nic. c. 2. Cur vero dicantur contractus, docet ibid. Mich. Epheſ. ἀλλὰ πῶς συναλλάγματα ταῦτα λέγεται; ἢ ὅτι ὁ κλέψας ἀντὶ τῶν κλεμμάτων ὅτι μὲν δίδωσι ἕτερά τινα, ὅτι δὲ μαστιγοῦται, καὶ γίγνεται τρόπον τινὰ δόσις ἢ λῆψις. at cur involuntarii? nec enim quis invitus peccat, ὅτι ἄκοντες ἁμαρτάνουσιν ἄνθρωποι, Marc. Anton. 12. an quia poſt contractum crimen invitus legi quis obligatur? vel quia nemo volens injuriam patitur? vide infra *de obligat. quaſi ex del.* FABR. I.

Si philoſophari cupis, conſule Gronov. ad Grotium *de J. B. ac P.* II. xx. §. 3. & ſi tanti eſt, Diſſert. meam Inaug. *de Matheſi Juridica* pag 11. & 12. ubi ex aliis noviſq. principiis hanc obligationem deduco. G. O. R.

b. Quadriga delictorum privatorum. FABR. I.

c. Unde & fur Paulo 2. Sent. 91. §. 1. dicitur, qui rem alienam contrectat. D. GOTH.

Iſidorus Peluſ. 3. Ep. 320. κλοπὴ μὲν γάρ ἐστιν ἡ τῶν ἀλλοτρίων ὑφαίρεσις. Proclus in Heſiod. πᾶσα κλοπὴ λεληθυῖα τῶν ἀλλοτρίων μετάθεσίς ἐστι. & in Parmenid. Platon. κλοπὴ γάρ ἐστιν ἡ λανθάνουσα τοῦ ἀλλοτρίου μετάληψις, FABR. I.

Movet litem V. C. Cujacius notis ſecundis ad h. §. & ait: otioſe in hac definitione adpoſitum eſſe illud *lucrifaciendi gratia:* quippe hoc, inquit, nihil aliud quam interpretatio eſt verbi *fraudulosa*. Quocirca etiam plane verba illa (1) delevit ex §. Reſpondeo, minime gentium delenda eſſe: primum quia exſtant in l. 1. §. ult. D. *h. t.* deinde, quia neque abeſſe debent. . . . . . THus quoque negotium exhibet: (2) omiſit enim verbum hoc: *lucrifaciendi gratia.* Repugnare quoque videtur (3) Paulus: nam neque is adpoſuit in *Sent. tit.* 32. [31.] *L.* 2. Ergo recte (4) hoc delet V. C. Cujacius. Reſpondeo: THus ſæpe oſcitanter voces neceſſarias (5) omittit, ut non ſemel jam monui. Pauli vero illa in Sententiis definitio (6) truncata eſt, ut & aliæ illius pleræque ſententiæ.

MARCIL. *Comment. h. l.*

Quum locus ille Marcilii de furti definitione nimis longus ſit, excerpſi tantum quæ ad inſtitutum noſtrum faciunt. Nunc mihi liceat argumenta quædam pro Cujacio ac THo opponere. (1) Cujacius optima ratione delevit, quia non magis invenit in libris vett. quam Charondas, qui teſtatur abeſſe AB OMNIBUS, uti nec nos invenimus in MSS. duobus, Gottorp. & Dorvill. Argumentum e Pandectis (quibus Vryhovius *Obſ. Jur. Civ.* pag. 106.

Ba-

Ἀλλ' αἱ μὲν ἀπὸ κοντράκτου φυόμεναι ἐνοχαὶ εἰς τέσσαρα διῄρηνται γένη, re, verbis, litteris, conſenſu· αὗται δὲ εἰς ἓν 2
2 ἀθελίσανται γένος· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖ ἄρχει μὲν τὸ κοντράκτον, τίκτει δὲ τέσσαρας ἐνοχὰς, οὕτω κἀνταῦθα ἄρχει μὲν τὸ δέλικτον, ἡ δὲ re ἐξ αὐτοῦ φύεται ἐνοχή· τέσσαρα [b] δὲ ἐντεῦθεν κατάγεται ἁμαρτήματα, οἷον κλοπὴ, ἁρπαγὴ, ζημία, ὕβρις.

Sed obligationes quidem ex contractu natæ in quatuor diviſæ ſunt genera, Re, Verbis, Litteris, Conſenſu; hæ autem ad unum rediguntur genus: nam ſicuti illic præcipuus quidem eſt contractus, ſed quatuor parit obligationes; ita & hic præcipuum quidem eſt delictum, ſed ex eo obligatio ex re naſcitur. Verum quatuor inde deducuntur delicta, ut Furtum, Rapina, Damnum, Injuria.

§. I. Κλοπὴ δέ ἐστι [c] ἀλλοτρίου πράγματος κακίστη ψηλάφησις, ἀδικοῦσα τὸν τὴν κλοπὴν ὑποστάντα, ἢ περὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ περὶ 3 τὴν χρῆσιν αὐτοῦ, ἢ περὶ νομήν. [d] Περὶ αὐτὸ μὲν τὸ πρᾶγμα, οἷον ἐὰν ὑφέλωμαι [e] τὸν σὸν οἰκέτην· περὶ χρῆσιν 3

§. I. FURTUM autem eſt peſſima rei alienæ contrectatio, lædens eum qui furtum patitur, ſive in re ipſa, ſive in uſu illius, ſive in poſſeſſione. In re ipſa, veluti ſi ſervum tuum ſubripiam: in uſu, veluti ſi *quod* mihi datum

2. Sic Pith & F. Alii ἀθεῖτ. 3. τὴν δε: F.

Baſilicos addit) non valet adverſus conſenſum omnium vett. librorum. An vero non abeſſe debeant, alia quæſtio eſt, quæ licet magis ad Tribun. quam ad THum ſpectet, tamen dicam, mihi perinde futurum fuiſſe, ſive Tribun. & TH. ea addidiſſent ſive neglexiſſent. Priori caſu majoris illuſtrationis cauſa adjecta putarem, uti vocabula *rei*, item *alienæ*, nec non *invito domino*, aut in libris quibuſdam aut ab Accurſio vel aliis modo adduntur, modo ſubtrahuntur: Ex. gr. Brachylogus L. III. tit ħ. p. m. 165. ſic habet: *Furtum autem eſt contrectatio fraudulosa: quæ fit invito domino, alienæ rei, uſus, poſſeſſioniſve.* Poſteriori caſu recte Cujacius ea ſub *fraudulosa* intelligit, cum *fraudare* incluſam maxime habeat ſignificationem *intercipiendi, ſibique habendi* ac *furandi*, unde Gloſſæ optime: *fraudo*, στερίσκω, πλεονεκτῶ. *fraudator*: πλεονέκτης, ἀποστερητής. (2.) Non male omittit THus, quum apud Imperatorem ſuum non invenerit, nec ut vidimus, Brachyl. habeat; quem & Vryhovius ab antiquitate laudat. (3) Pauli definitio omnium ſimpliciſſima; hæc eſt ex edit. Schultingii: *Fur eſt, qui dolo malo rem alienam contrectat.* (4) Immo vero ex ſuperioribus a me dictis patet, recte ſane deleſſe Cujacium. (5.) Vellem hæc loca demonſtraſſet Marcilius: alioqui, ni me fallit memoria, juſtam ubique cauſam habui defendendi THi. Lectores ea loca ex indice Auctorum, quem (dum hæc ſcribo) ad Notas in THum necdum habeo paratum, invenire poterunt: interim vide ad cap. 62. hujus Libri not. *q.* (6.) Hoc facilius adſeritur quam probatur, niſi prius conſtiterit, verba *lucriſaciendi gratia* ſine ſummo Juriſprudentiæ periculo abeſſe non poſſe. In qua fere opinione eſſe video laudatum Vryhovium, qui idcirco hunc errorem, ut vocat, in librarios potius quam in THum rejicere mavult. Denique miror, neminem noſtro litem moviſſe, quod ALIENÆ *rei* addiderit, cum & *ſuæ rei* quis furtum facere poſſit §. 10. h. t. *cap.* 24. *med.* Reſpondeo: primo & hic vix quidquam intereſſe, utrum addas an detrahas; ſic tamen, ut ſi detrahas, vel *domino invito*, vel *lucriſaciendi gratia* aut ſimile quid ſubſtituendum ſit: ſecundo, ſic clare legi in MS. Gottorp. & ſupraſcriptum eſſe in Cod. Dorv. qui habent: *Furt. eſt contr. rei alienæ fraudulosa*: tertio, ſimiliter definitur in §. 6. h. t. cap. 14. Quarto non facimus furtum in re abſolute noſtra, ſed tum demum ſi quis alius jus in ea habeat, eoque ſenſu quaſi aliena eſt: quod legibus probare, inanis labor eſſet. Poſtea vidi, hoc poſtremum a Fabroto latius tractari ad d. §. 10. h. t.
G. O. R.

d. Citat hunc locum hinc uſque ad [illegible] Scholiaſtes Baſilicorum T. VII pag. 315. f. ſine inſigni varietate, ut adparebit ex Appendice noſtra: non tamen ut ex THo, ſed ex Inſtit.
G. O. R.

e. Rem moventem, aut mobilem. FABR. I.

f. Vel

χρῆσιν 4 δὲ, οἷον ἐὰν τὸ δοθὲν μοι *4 ἐπὶ τῷ χρήσασθαι πρὸς μίαν ἡμέραν, [f] περαιτέρω κρατήσω· περὶ νομὴν δὲ, ὅτε τὸ δοθὲν ἐπὶ τῷ νέμεσθαι, [g] ὡς ἐνέχυρον ἢ ὡς δεπόσιτον, νέμομαι ὡς δεσπότης. Τοῦτο δὲ τὸ τῆς κλοπῆς ἁμάρτημα οὐ μόνον ὁ πολιτικὸς, ἀλλ' οὐδὲ ὁ φυσικὸς [h] προσίεται 5 λόγος.

§. II. Λέγεται [i] δὲ αὕτη ἡ κλοπὴ fur- 4
tum a furvo [k], id eſt nigro, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ μέλανος, ἐπειδὴ λάθρα [l] καὶ ἀμαυρῶς, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐν νυκτὶ [m] γίνεται· ἢ a fraude [n], ἐκ τῆς ἀπάτης, πᾶς γὰρ κλέπτης 6 καὶ [o] ἀπατεών· vel a ferendo [p] id eſt auferendo, τουτέστιν ἀπὸ 7 τοῦ ἀφαιρεῖν, ἤγουν τοῦ σφετερίζεσθαι καὶ ἀποστερεῖν· ἢ ἀπὸ ἑλληνικῆς φωνῆς [q] ἐκ τοῦ ΦΩΡ, Φῶρας γὰρ οἱ Ἕλληνες τοὺς κλέπτας ὀνομάζουσιν ἀπὸ τοῦ ΦΕΡΕΙΝ· Φέρειν δὲ λέγομεν τὸ λαμβάνειν τὰ ἀλλότρια.

§. III.

tum *eſt* utendum in unum diem, diutius retineam: in poſſeſſione, ſi *quod* datum *eſt* poſſidendum tamquam pignus vel tamquam depoſitum, poſſideo ut dominus. Hoc autem furti delictum non modo civilis, ſed neque naturalis ratio admittit.

§. II. Dicitur autem FURTUM a FURVO, id eſt nigro ſive atro, quia clam & obſcure & ut plurimum noctu fit: vel a FRAUDE & dolo, omnis enim fur & fraudator *eſt:* vel a FERENDO, id eſt auferendo & aſportando ſive intervertendo & ſpoliando: vel a Græca lingua ex ΦΩΡ, nam Græci fures nominant Φῶρας a *verbo* Φέρειν. Φέρειν autem dicimus aliena capere.

§. III.

4. δὲ addo cum F. 2. e libris Baſil. *4. περὶ τὸ & paulo poſt ἐπὶ τὸ Pith. 5. νόμος F. 6. καὶ de: F. 7. τοῦ ἀφ. ἤγ. de: F.

f. Vel aliter utar, aut alteri commodavero, l. 48. §. 3. l. 54. §. 1. D. *de furt.* l. 5. §. quin imo, D. *commod.* FABR. I.

g. Creditor naturaliter poſſidet: debitor enim poſſeſſionem transfert, l. 35. §. 1. D. *de pigner. act.* l. 37. D. *de adq. rer. dom.* depoſitarius in poſſeſſione naturali eſt, §. *poſſidere*, infra, *de interd.* depoſitor enim poſſeſſionem retinet, l. 17. §. 1. D. *Dep.* uterque civilis poſſeſſionis furtum facit. FABR.

h. M. Tull. offic. 3. *Illud natura non patitur, ut aliorum ſpoliis noſtras facultates, copias, opes augeamus,* &c. l. 42. D. *de V. S.* l. 1. D. *de furt.* vid. D. Auguſt. 2. Conf. c. 4. FABR. I.

i. Vide l. 1. D. *de furtis.* Adde 1. Gell. 18. D. GOTH.

k. Serv. in 2. & 9. Æn. FABR. I.

l. Nov. 134. c. ult. FABR. I.

Aliqua aliter leguntur in Gloſſa Nom. φωρη μελφικτη: ſed quum non conſtet, an ex hoc THi loco ſit deſumta, adſcribere negligo. G. O. R.

m. Maxim. Tyr. Serm. 9. Gregor. Nazianz. Orat. 48. λωποδύται, καὶ τοιχωρύχοι, καὶ κλέπται, καὶ εἴτι ἄλλο τῆς νυκτὸς ἔργον ἐστί. Joannes Climacus: βδελύττεται ἥλιον κλέπτης. itaque fur ἡμερόκοιτος dicitur, ὁ τὴν ἡμέραν μὲν ὑπνῶν, τὴν δὲ νύκτα ἀγρυπνῶν ἐπὶ τῷ ὑφελέσθαι τινὸς χρήματα, Oppiani Schol. Moſchopul. & Proclus in Heſiod. FABR. I.

n. Ut ait Sabinus in l. 1. D. *de furt.* FABR. I.

o. Fallax, doloſus. qua ratione fur dictus *manticularius*, Tertull. Apolog. cap. 44. Papias: *manticulari, dolum, vel ſtrophas excogitare.* v. Feſtum. FABR. I.

p. Fur loco movet. FABR. I.

q. Serv. in 3. Georg. *fur, à furvo dictus eſt, id eſt nigro,* &c. *aut certe à Graeco venit: nam fur, φὼρ vocatur.* & qui hodie fur dicitur, antiquiore latina lingua *for*, ut opinor, dictus. Gloſſæ Gr. Lat. *κλέπτης, for, involator.* FABR. I.

r. L. 2. D. *eod.* Imo quatuor genera furtorum conſtituuntur à Paul. 2. Sent. 31. §. 2. & 2. Gaj. ult. §. 3. Verum dicendum eſt, Conceptum & oblatum, furti actionum ſpecies eſſe furto cohærentes, quam furtorum genera. Proinde eodem Paulo d. tit. dicitur *concepti & oblati actio*, non conceptum & oblatum. D. GOTH.

s. Idem

§. III. Δύο [r] δὲ τῶν κλοπῶν εἶναι γένη 5 πρόδηλόν ἐστι· ἢ γὰρ κλοπὴ ἢ φανερά ἐστιν [8] ἢ οὐ φανερά. Τὸ γὰρ conceptum καὶ τὸ oblatum, εἴδη μᾶλλόν εἰσιν ἀγωγῶν ἀπὸ κλοπῆς ἐγειρομένων, ἤτοι τῇ κλοπῇ συνημμένων, ἤπερ γένη [9] κλοπῆς, ὡς προϊόντες μαθησόμεθα.

Φανερὸς [s] κλέπτης ἐστὶν, ὃν [t] ἐπαυτοφώρῳ λαμβάνεσθαι λέγουσιν [10] οἱ ἕλληνες, οὐ μόνον οὗτος, ὃς ἐν αὐτῷ τῷ πράγματι καταλαμβάνεται. ἀλλ᾽ ἔτι μὴν καὶ οὗτος, ὃς ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ συνέχεται, ἐν ᾧ γίνεται ἡ κλοπή· οἷον, ἐν οἴκῳ τις κλοπὴν 6 εἰργάσατο, μήπω [11] δὲ τοῦ πυλῶνος ἐκβὰς [12] κατεσχέθη· εἰ δὲ καὶ ἐν ἐλαιῶνί τις ἐλαιῶν, ἢ ἀμπελῶνι σταφυλῶν κλοπὴν ποιήσῃ, ἐφ᾽ ὅσον ἐν τῷ ἐλαιῶνι ἢ ἐν τῷ ἀμπελῶνι [13] κατέχεται, φανερὸς κλέπτης ἐστίν.

Ἕτεροι δὲ περαιτέρω τὴν φανερὰν ἐκτείνουσι κλοπὴν, λέγοντες μέχρι τοσούτου φανερόν τινα κλέπτην νομίζεσθαι, [14] ἑωσότου 7 τὸ κλαπὲν πρᾶγμα [u] κατέχων ἢ [x] ὁραθῇ ἢ

§. III. Duo autem furtorum genera eſſe palam eſt: namque furtum aut Manifeſtum eſt, aut Nec manifeſtum. Conceptum enim & Oblatum, ſpecies potius ſunt actionum ex furto natarum, ſive furto cohærentium, quam genera furti, ut pergentes docebimur.

MANIFESTUS fur eſt, quem Græci ἐπαυτοφώρῳ deprehendi dicunt, non is modo, qui in ipſo facto deprehenditur, ſed item & ille, qui in eo loco retinetur, in quo furtum fit: veluti, in domo aliquis furtum commiſit, nondum autem januam egreſſus retentus fuit. Sed etſi quis in oliveto olivarum, vel *in* vinea uvarum furtum fecerit, quamdiu in oliveto vel in vinea deprenditur, manifeſtus fur eſt.

Alii autem manifeſtum furtum ulterius extendunt, dicentes aliquem eo uſque manifeſtum furem cenſeri, quouſque rem ſubreptam habens aut viſus aut

8. ἢ ἀφανής. F. 9. κλοπῶν F. 10. οἱ de: F. 11. δὲ de: F. 12. συνεχ. F. 13. συνέχ. F. 14. ἕως ὅτε F.

s. Idem l. 3. in prin. D. *eod.* 15. *Eclog.* 2. ex lib. 60. tit. 12. c. 2. D. GOTH.

Κλέπτων δ᾽ ὅταν τις ἐμφανῶς ἐφευρεθῇ. Sophocles. *fur manifeſtarius* Plauto. FABR. I.

Non alienum erit huic loco ſubjungere Gloſſam Nomicam minime contemnendam, prout eam legendam eſſe cenſeo: Φούρτι· κλοπῆς ἀγωγή. Αὕτη δὲ ὁ *furti* ποινάλιά ἐστι, καὶ κινεῖ αὐτὴν πᾶς, ᾧ διαφέρει, καὶ ὁ *bona fide* νεμόμενος. Ἔστι δὲ *manifeſta* καὶ *nec manifeſta*· καὶ *manifeſta* μέν ἐστιν, ὅταν ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ καταληφθῇ ὁ κλέπτης ἐν τῷ τόπῳ οὗ ἔκλεψεν, ἢ ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, ἔτι βαστάζων τὸ πρᾶγμα, πρὶν αὐτὸ ἀποθῆται, ἐν ᾧ ἀπεκτεῖνεν ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μόνον. Αὕτη δὲ τὸν καταδίκην εἰς τὸ τετραπλοῦν ἐπάγει, καὶ ἀπαιτεῖ ἔξωθεν τὸ πρᾶγμα, ἢ διὰ τῆς *in rem*, ἢ διὰ φουρτίβου κονδικτικίου. Ἡ δὲ *nec manifeſta* κινεῖται, ἔνθα μὴ ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ ληφθῇ μηδὲ αὐθήμερον ὁ κλέπτης, ἀλλὰ διελάθη πρὸς καιρόν· αὕτη δὲ εἰς τὸ διπλοῦν καταδικάζει. G. O. R.

t. Duæ ſunt voces, ideoque ita ſcribendæ: ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ. Ita enim olim ſcripſerunt Ariſtoph. in *Plut.* vſ. 455. & Thucyd. L. VI. [cap. 38.] ad quem vide vet. Σχολιαστήν. Quod etiam ad cap. 8. Joannis Euang. vſ. 4. notari velim. ERNST.

Hinc Fabrotus forte ἐπ᾽ αὐτοφόρῳ edidit pro vulg. ἐπαυτοφόρῳ: ſed ſola Lovan., ut nos, penultimam per ω expreſſit. At nihil intereſt, utrum dividas vocem, an conjunctim ſcribas, quia adverbiaſcit. Scholiaſtes ad Thucydideam vocem αὐτοφώρους nihil ea de re decidit, ſed Biſetus ad d. l. Ariſtoph. ubi diviſim editur, ſic ſcribit: οἱ δὲ ἐπαυτοφώρῳ γράφουσιν, ὅπερ ἐπιῤῥήματος ἀχρόνου δύναμιν ἔχει, καὶ γὰρ οὐ λεγομένου ἐπαυτοφώρους· καὶ οἱ μὲν μετὰ τοῦ ι τὸ ῥῷ γράφουσιν, οἱ δὲ χωρὶς τοῦ ι ἐπαυτοφώρῳ λέγουσι. G. O. R.

u. Heſych. ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ, ἐπ᾽ αὐτῷ τῷ κλέμματι ἁλωθεὶς, ἔτι κατέχων αὐτό. quod & de deprehenſo in alio quocumque facinore dicitur. Lyſias Orat. 6. in fin. & Orat. 12. Plutarchus de Fluminibus, τὴν μητέρα μοιχευομένην ἐπ᾽ αὐτοφώρῳ καταλαβὼν, ἀνεῖλεν Plutarcho tribuit hunc libellum Euſtathius in Iliad. tertiam, pag. trecenteſima octuageſima prima edit. Rom. FABR. I.

x. Serv. in illud, Ecl. 3. *Non ego te vidi*: manifeſti,

ἢ συσχεθῇ, ἐν δημοσίῳ [y] ἢ [15] ἰδιωτικῷ
τόπῳ, εἴτε ὑπὸ τοῦ δεσπότου [16] εἴτε ὑ-
πὸ ἄλλου [z] τινὸς, μέχρις οὗ [a] ἐκεῖσε παρα-
γένηται, [17] ἔνθα ἐνεγκεῖν καὶ ἀποθέσθαι
ὥρισε τοῦτο τὸ πρᾶγμα. Υπόθου γὰρ (ἵνα
εὐαπόδεικτον τοῦτο γένηταί σοι) ὅτι πρὶν
κλέψῃ [18] τις, τινὶ τῶν οἰκείων ἐθάῤῥησε
Φίλων, ὅτι κλέψας τόδε τὸ πρᾶγμα βού-
λομαι ἀποθέσθαι ἐν τῷ οἴκῳ, λόγου χά-
ριν, Πρίμου· ἐὰν μετὰ τὸ ὑφελέσθαι εὑρεθῇ 8
τοῦτο κατέχων, ἢ ὀφθῇ ἐν οἱῳδήποτε τό-
πῳ, πρὶν ἀπαγάγῃ εἰς τὸν οἶκον Πρίμου
καὶ ἀπόθηται, Φανερὸς κλέπτης ἐστίν· εἰ δὲ
μετὰ τὸ ἀπαγαγεῖν καὶ ἀποθέσθαι εἰς τὸν
οἶκον Πρίμου συλληφθῇ [b] τοῦτο μὴ κατέχων,
οὐκ ἂν κριθείη Φανερὸς κλέπτης.

Ἔστιν ἐκ τῶν εἰρημένων εὑρεῖν, [19] τίς ὁ μὴ Φανερὸς [c] κλέπτης ἐστί· νοεῖν γὰρ ἔξεστιν, ὡς ὅπερ οὐκ ἔστι manifeſtum, ἀμαχῶς τοῦτο nec manifeſtum ἐστί.

§. IV. Conceptum [d] furtum λέγε- 9
ται, ἡνίκα παρά τινι μαρτύρων παρόντων
[e] τὸ κλαπέν μου πρᾶγμα ζητηθὲν εὑρεθῇ·
κατὰ τούτου γὰρ, παρ' ᾧ εὑρεθῇ, ἰδιάζου-
σα ἀγωγὴ ὥρισται, ἡ concepti· οὐ διαφε-
ρομένων ἡμῶν, εἴτε κλέπτης ἐστὶν οὗτος,
παρ' ᾧ εὑρεθῇ, εἴτε οὐκ ἔστι κλέπτης, ἔλα-
βε δὲ παρ' ἐμοῦ.

Obla-

aut retentus fuerit, in publico aut privato loco, ſive a domino ſive ab alio quo*cumque*, donec eo pervenerit, quo eam rem perferre & deponere ſtatuiſſet. Finge enim (ut hoc bene demonſtratum tibi ſiat) aliquem, antequam furaretur, nonnullis amicorum ſuorum ſecreto dixiſſe: *ego* rem illam ſuratus deponere volo in domo, exempli cauſa, Primi: ſi poſt ſubreptionem inveniatur eam tenens, aut videatur in quocumque loco, priuſquam in Primi domum aſportarit & depoſuerit, manifeſtus fur eſt: quod ſi poſt aſportationem & depoſitionem in domo Primi, comprehendatur eam non habens, non judicaretur manifeſtus fur *eſſe*.

Ex dictis colligere eſt, quis NEC MANIFESTUS fur ſit. Intelligere enim licet, quodcumque manifeſtum non eſt *furtum*, ſine controverſia illud nec manifeſtum eſſe.

§. IV. CONCEPTUM furtum dicitur, ſi quando apud aliquem præſentibus teſtibus res ſubrepta mihi quæratur & inveniatur: nam adverſus hunc apud quem invenitur, ſingularis actio concepti conſtituta eſt: nobis haud diſtinguentibus, utrum is fur ſit, apud quem inveniatur, an fur non ſit, ſed a me *fure* acceperit.

Obla-

15. καὶ ad: F. 16. εἴτ' ὑφ' ἑτέρου, μέχρις F. 17. ἐν ᾧ F. 18. τις de: F. 19. ἀφανὴς ὁ κλέπτης τίς ἐστι. F.

nifeſti, inquit, cum furti arguit, dicendo, *vidi*. FABR. I.

y. L. 5. D. *eod.* D. GOTH.

z. Gerente negotium domini, l. 24. §. 1. D. *de uſur.* FABR. I.

a. Antequam ſe reciperet, quo deſtinaverat, l. 21. D. *de furt.* FABR. I.

b. Imo licet deprehendatur cum re furtiva, fur nec manifeſtus eſt, l. 5. §. 1. D. *de furt.* FABR.

c. L. nec manifeſtum 8. l. 5. §. 1. D. *de furtis.* 2. Gaj. ult. §. 3. v. nec manifeſtum. D. GOTH.

d. Paul. 2. Sent. 31. §. 3. 2 Gaj. ult. §. furtorum, verſ. conceptum. XI. Gell. 18. D. GOTH.

e. Teſtes forte an intelligit Petron. *Intrat ſtabulum*

Oblatum [f] furtum λέγεται, ὁπότε κλοπιμαῖον πρᾶγμα ὑπό τινός μοι προσενεχθῇ ἤτοι δοθῇ, καὶ τοῦτο παρ' ἐμοὶ ζητηθὲν [20] μαρτύρων παρόντων εὑρεθῇ· ἀλλὰ τότε, ἡνίκα τοιαύτῃ διανοίᾳ δέδωκέ τις ἐμοὶ τοῦτο τὸ κλοπιμαῖον πρᾶγμα, ὥστε παρ' ἐμοὶ οὐ μᾶλλον, ἢ παρ' ἐκείνῳ τῷ δόντι εὑρεθῆναι τοῦτο, καὶ τὴν ἐντεῦθεν κατάγνωσιν ἤτοι ἀσχημοσύνην ἐμοὶ μᾶλλον προστεθῆναι, ἤπερ ἐκείνῳ. Ἐνταῦθα γὰρ ἐγὼ μὲν κατέχομαι τῇ concepti, κατὰ δὲ τοῦ δόντος ἔχω τὴν oblati, εἰ καὶ τὰ μάλιστα κλέπτης οὐκ ἔστιν ὁ τοῦτο ποιήσας· οὐκοῦν εἰ μὴ ἐπὶ [21] τοιούτῳ σκόπῳ δέδωκέ μοι τὸ πρᾶγμα, κατασχεθήσομαι [22] τῇ concepti, οὐχ ἕξω δὲ κατ' αὐτοῦ τὴν oblati.

OBLATUM furtum dicitur, quando res furtiva mihi ab aliquo adlata vel data, eaque apud me quæſita præ- 10 ſentibus teſtibus invenitur: ſed tunc *demum*, quum hanc mihi rem furtivam ea mente dedit, ut apud me potius quam apud illum dantem inveniretur, & condemnatio ſive turpitudo inde *eventura* mihi potius infligeretur quam ipſi. Hic enim ego quidem *actione* concepti teneor, aſt adverſus dantem oblati actionem habeo, quamvis maxime fur non ſit, qui hoc commiſit. Igitur niſi hunc in finem rem mihi dedit, tenebor *quidem actione* concepti, ſed oblati *actionem* adverſus eum non habebo.

Ἔστι [23] δὲ καὶ prohibiti furti ἀγωγὴ, ὁριζομένη κατ' ἐκείνου, τοῦ κωλύσαντος μαρτύρων παρόντων τὸν βουληθέντα ζητῆσαι τὸ κλοπιμαῖον πρᾶγμα.

11 Sed eſt etiam PROHIBITI furti actio, adverſus eum conſtituta, qui prohibuit volentem præſentibus teſtibus rem furtivam quærere.

Ἐφεῦρε πρὸς ταύταις καὶ ὁ πραίτωρ τὴν furti non exhibiti, ἁρμόζουσαν κατ' ἐκείνου, ὅστις τὸ ζητηθὲν καὶ εὑρεθὲν παρ' αὐτῷ κλοπιμαῖον πρᾶγμα οὐ συνεχώρησεν ὑπὸ τοῦ εὑρόντος [h] ληφθῆναι.

Invenit præter has etiam Prætor *actionem* furti NON EXHIBITI, competentem adverſus eum, qui rem furtivam apud ſe quæſitam atque inventam non permiſit ab inveniente auferri.

Ταύτας δὲ τὰς ἀγωγὰς, οἷον τὴν concepti, oblati, prohibiti, [24] furti non exhibiti, οὐ δυνατὸν εἰπεῖν γένη εἶναι κλοπῶν, ἀλλ' εἴδη μετὰ τὸ συστῆναι τὴν κλοπὴν ἐπιγινόμενα· ἀμέλει κατὰ τοῦ μὴ κλέψαντος

12 Has vero actiones, ut concepti, oblati, prohibiti, furti non exhibiti, genera furtorum eſſe, dici nequit, ſed ſpecies poſt commiſſum furtum exſiſtentes: nimirum hæ actiones adverſus

20. τῶν ad: F. 2. 21. τῷ ad: F. 22. μὲν adderem cum Curtio, abſorptum a præced. μαι. 23. δὲ de: F. 2. & ſequens *furti* in utraque. 24. *furti* de: F.

bulum præco cum ſervo publico, aliaque ſane modica frequentia, aut ut alias legitur: *non mod fr* nec enim opinor paſſim licebat alienas ædes ingredi. modica igitur frequentia *proe eſtibus*. FABR. I.

f. 2. Gaj. ult. §. 3. in fin. Paul. 2. Sent. 31. §. 3. in fin. Oblati ſimile judicium proponitur in lege Salica tit. de ſepibus. adde XI. Gell. 18. D. GOTH.

g. Inſcium de malitia ejus, qui obtulit. FABR. I.

h. Qui rem non exhibuit, priuſquam conquireretur, & inveniretur. FABR.

i. 2. Gaj.

τος ἁρμόζουσιν αἱ τοιαῦται ἀγωγαί· οὕτως οὐ δυνατὸν ταύτας πρωτοτύπους κλοπὰς ὁρίσασθαι. Ἃς δὲ εἰρήκαμεν ἀγωγὰς εἴδεσι κλοπῶν ἐφαρμόζεσθαι, ταύτας οὐ δυνατὸν σήμερον ἰδεῖν ἐν πολιτείᾳ καὶ ἐν χρή-
σει· ὁπότε γὰρ ἡ τοῦ κλαπέντος πρά- 13
γματος ζήτησις κατὰ τὴν παλαιὰν οὐ πρόεισι [25] παραφυλακήν, τουτέστι μαρτύρων παρόντων, δικαίως ἐξ ἀκολουθίας καὶ αἱ προειρημέναι τῆς κοινῆς ἐξελήλανται χρήσεως ἀγωγαί. Τοῦτο γὰρ τῶν ὁμολογουμένων ἐστίν, ὅτι πᾶς εἰδὼς [i] κλοπιμαῖον εἶναι πρᾶγμα, ὑποδεξάμενός τε καὶ κρύπτων τοῦτο, τῇ nec manifeſti furti κατέχεται.

§. V. Ἡ δὲ ποινὴ τῆς μὲν manifeſti furti [k] εἰς τὸ τετραπλοῦν ἀνάγεται, τῆς [26] δὲ nec manifeſti εἰς τὸ διπλοῦν, εἴτε ἐλεύθερος εἴτε δοῦλος [l] εἴη [27] ὁ κεκλοφώς.

§. VI. Φούρτιβον δέ ἐστιν οὐ μόνον τὸ νύ- 14
κτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν λαμβανόμενον λάθρα, ἀλλὰ πᾶν πρᾶγμα [m] κινητὸν ἀλλότριον παρὰ γνώμην δεσπότου κακῇ διαθέσει ψηλαφώμενον. Διὸ εἴτε ὁ κρεδίτωρ [28] τὸ ἐνέχυρον [n], εἴτε οὗτος παρ' ᾧ κατετέθη τὸ πρᾶγμα, τῷ ἐνεχυριασθέντι ἢ παρατεθέντι πρά-

ſus non furantem competunt: itaque non poſſumus eas *inter* principalia furta cenſere. Quas autem actiones diximus furtorum ſpeciebus adcommodari, eas hodie in civitate & uſu
cernere non poſſumus: quum enim rei 13
ſubreptæ inquiſitio ſecundum veterem obſervationem, id eſt præſentibus teſtibus, haud procedat; merito per conſequentiam etiam prædictæ actiones communi uſu expulſæ ſunt. Hoc enim inter confeſſa eſt, omnem qui ſciat rem eſſe furtivam, eamque recipiat & celet, furti nec manifeſti teneri.

§. V. Poena vero furti manifeſti in quadruplum extenditur, nec manifeſti in duplum, ſive fur ſit *homo* liber ſive ſervus.

§. VI. Furtivum autem eſt, non 14
modo quod noctu vel interdiu clam aufertur, ſed omnis res mobilis aliena præter domini voluntatem malo animo contrectata. Ideo ſive creditor pignore, ſive is apud quem res eſt depoſita, re oppignerata vel depoſita utitur,

25. φυλακὴν F. 26. δὲ de: F. 27. ὁ de: F. 28. τὸ ἐνέχ. de: F. Mox καὶ οὐ παρακατετέθη dedit.

i. 2. Gaj. ult. §. 4. §. 25. infr. *de actionib.* D. GOTH.

k. §. 23. infr. *de actionib.* 1. Harmenop. 3. §. 43. D. GOTH.

l. Schol. τότε ἐπὶ τοῦ οἰκέτου τετραπλασιάζεται ἡ φανερὰ κλοπή, ἤγουν ἡ ἀφανὴς διπλασιάζεται, ὅτε ὁ οἰκέτης ἀλλότριον κλοπὴν ἐργάσηται· *Nam ſi ſervus*, inquit, *domino ſuo furtum fecerit, & dominus ex delicto ſervi conveniatur de peculio, ipſa furti æſtimatio ſola deducetur*, l. 9. §. ſive autem, D. *de pecul.* FABR.

Ergone Scholiaſtes Latine ſcripſit? ſed ſic & alibi ſolet Fabrotus. Vide vocabulum *Scholiaſta THi* in noſtro Auctorum Indice. G. O. R.

m. §. quod autem ſup. *de Uſucap.* [cap. 138.] FABR. II.

n. L. 54. D. *de furtis.* 2. Gaj. ult. §. 5. 2. Harmen. 10. §. 3. in pr. D. GOTH.

L. 16. D. *de Cond. furt.* Gell. VII. 15. Ruricius Lemovicenſ. 1. Ep. 8. Philo, *Quis rer. divin. her. ſit.* FABR. I.

o. Corruptus eſt hoc loco Th. in omnibus vett. vel enim legitur, ἵππον λόγου χάριν. vel, μετεώρας χάριν: & in ora. αἰώρας χάριν, ἀντὶ τῆς μεταβολῆς τέρψει· εὕρηται ἡ λέξις παρὰ Πλουτάρχῳ. Plutarchus utitur ea dictione in libello *de ſanit. tu.* & *an ſeni ſit ger. Reſp.* Cæterum parum intereſt hic legas, δι' αἰώρας, ut apud Aretæum medicum ſæpe [Aetium l. 3. c. 6. *Ed.* 1. *in add.*] & in Caſſii Quæſtionibus medic. ἡ διὰ σκάφης αἰώρα· vel δι' ἰώρας· Gloſſæ Græcolat. ἰώρα, *geſtatio.* item, αἰώρα, *geſtatio.* quid ſi legas? δι' αἰώρας, λόγου χάριν. *geſtandi*

πράγματι κέχρηται, εἴτε ὁ εἰς χρῆσιν λαβὼν ἀλλότριον πρᾶγμα, εἰς ἑτέραν χρῆσιν μεταθήσει τοῦτο, ἤπερ εἰς ἣν ἔλαβε, κλοπὴν ἐπὶ τούτῳ ἁμαρτάνει· οἷον [29], ἀργύριον ἐχρήσατό τις παρ' ἐμοῦ, ὡς δῆθεν φίλους [30] ἑστιάσων, καὶ τοῦτον μεθ' ἑαυτοῦ ἀπήγαγεν ἐπὶ ξένης, οὐ βουλόμενος ἀποστερῆσαι τοῦτον· οὐδὲν ἧττον κατέχεται τῇ furti ἀγωγῇ, ἐπειδὴ περαιτέρω ἤπερ ἔλαβεν, ἐχρήσατο. Εἰ δὲ καί τις ἵππον [o] αἰώρας χάριν αὐτῷ χρησθέντα, ἐπὶ [31] τῷ τοῦτον ἀπαγαγεῖν μέχρι φανεροῦ διαστήματος, ἀπήγαγε [p] περαιτέρω, κλοπὴν ἁμαρτάνει· ὅπερ [32] ἔγραψαν οἱ παλαιοὶ περὶ ἐκείνου, ὅστις εἰς [q] παράταξιν τὸν ἵππον τὸν χρησθέντα αὐτῷ ἀπήγαγε.

§. VII. Ἀρέσκει δὲ τοῦτο καθόλου, πάντας ὅσοι τοῖς χρησθεῖσι πράγμασιν ἑτέρως [r] ἤπερ ἔλαβον, κέχρηνται, κλοπὴν ἁμαρτάνειν, καὶ τῇ furti κατέχεσθαι, εἴγε ὑποπτεύουσιν ἄκοντος τοῦ δεσπότου τοῦτο γίνεσθαι παρ' αὐτῶν, καὶ μαθόντα τὸν δεσπότην οὐκ ἐπιτρέψειν τοῦτο· εἰ γὰρ ἀρέσκεσθαι, καὶ μὴ ἀγανακτεῖν ἐπὶ τῷ γενομένῳ [s] τὸν δεσπότην ἐνόμιζον, ἐκτὸς εἶναι

titur, ſive qui rem alienam in uſum accepit, eam in alium uſum transfert, quam in quem acceperat, furtum in
15 ea committit: veluti, argentum quis a me utendum accepit, utpote amicos convivio excepturus, atque id ſecum peregre tulit, non tamen *illud* intervertere volens: nihilominus furti actione tenetur, quia ultra quam accepit, uſus eſt. Sed & ſi quis equum geſtationis cauſa ſibi commodatum, ut eum ad certum uſque intervallum abduceret, ulterius abducat, furtum admittit: quod veteres de eo ſcripſerunt, qui equum ſibi commodatum in aciem abduxerat.

16 §. VII. Hoc autem omnino placet, omnes, qui rebus commodatis aliter utuntur, quam acceperunt, furtum admittere & furti obligari, ſi quidem opinentur invito domino hoc a ſe fieri, dominumque id comperientem non permiſſurum: nam ſi putabant, dominum adquieſcere neque ob factum indignari, definimus hoc extra

29. ἴσιν, ad: F. 30. ἐσ. omnes præter Lovan. item ἐπήγ. omnes ante F. 2. 31. τὸ F.
32. ἔγραφον F.

ſtandi cauſſa, verbi gratia. FABR.

Gloſſæ etiam ἰώρα, & rectius quidem ſcribunt, ut compoſitum μετέωρος indicat. Ego ante Fabrotum invenio editum διὰ ὥρας χάριν, quod Curtius vertit: *geſtandi cauſa ob aura temporiſque gratiam*, ingenioſe utrumque conjungens & ὥρας & ἰώρας ſive αἰώρας. Pithoeana varians eſt: ὄρου μετεώρας χ. Fabrotus edidit quidem δι' ἰώρας, omiſſo χάριν, vertens ſimpliciter *geſtandi cauſa*; ſed legere mavult, ut modo vidimus, δι' αἰώρας, λόγου χάριν. Mihi vero hoc ſenſu δι' αἰώρας Græcum eſſe non videtur, quia διὰ, licet accuſandi caſum habens, (ſi hunc ſubſtituere velis) cauſam antecedentem, nunquam finalem ſignificat. Jam vero & leviori remedio & veriori emendatione hunc locum ſanaſſe me opinor: ſcil. librarii pro vero ΑΙΩΡΑΣ legerunt ΔΙΩΡΑΣ, unde diviſim primo factum δι' ὥρας, & dein integre ſcriptum διὰ ὥρας. Α autem & Δ (ſicuti & Λ) millies confundi, cur magna oſtentatione probem? G. O. R.

p. 2. Harmen. 10. §. 3. in fin. & 4. l. qui jumenta longius. 40. D. *de furtis*. 7. Gell. 15. D. GOTH.

q. Valer. Max. 8. c. 2. FABR. I.

Stat a vulgata THus; nam Cujac. legebat, *in Ariciam.* FABR. II.

Addenda omnino nota critica OTTONIS h. l. G. O. R.

r. Q. Scævola apud A. Gell. 7. 15. FABR. I.

s. L. inter omnes. 46. §. recte dictum eſt D. *de furtis.* D. GOTH.

Quid enim dolo facit, qui putat dominum conſenſurum fuiſſe? l. 46. §. recte, D. *de furt.* FABR. I.

t. Cum

καὶ 33 τοῦτο τῆς κλοπῆς ἁμαρτήματος ὁριζόμεθα, ἀρίστῳ δηλαδὴ λογισμῷ, 34 quia furtum [t] ſine affectu furandi non committitur, ἄνευ γὰρ πονηρᾶς διαθέσεως οὐχ ἁμαρτάνεται κλοπή.

§. VIII. Εἰ δὲ καὶ ἄκοντος [u] τοῦ δεσπότου ταῦτα ποιεῖν ἑαυτοὺς ὑπενόουν, μαθὼν δὲ ὁ δεσπότης οὐκ ἠγανάκτησεν 35 ἐπὶ τῷ γεγονότι, οὐδὲ [x] οὕτω χώρα γενήσεται τῷ τῆς κλοπῆς λόγῳ. Ὥστε οὖν ἵνα 36 furti ἁρμόσῃ, δεῖ τὰ δύο [y] συνδραμεῖν, κἀμὲ παρὰ γνώμην δεσπότου κεχρῆσθαι, εἰδότα ὡς ἀγανακτήσει ἐπὶ τῷ πραττομένῳ ὁ τοῦ πράγματος κύριος, κἀκεῖνον ὀργισθῆναι μαθόντα· ἓν δὲ τούτων ἐλλεῖψαι οὐκ ἐᾷ τεχθῆναι τὴν furti.

Ἀμέλει ἐντεῦθεν τοιοῦτόν τι ἐζητήθη. Ἔχει δὲ ταῦτα ὡς ἐν προθεωρίᾳ· ἐάν τις τὸν ἐμὸν ὑπονοθεύσῃ δοῦλον, καὶ χείρονας αὐτοῦ τοὺς τρόπους ἀποτελέσῃ, κατέχεταί μοι 37 ἀγωγῇ τῇ λεγομένῃ [z] ſervi corrupti, ἥτις εἰς τὸ διπλάσιον τῆς ἐπὶ τῇ ἐλαττώσει τοῦ οἰκέτου διατιμήσεως ἁρμόζει, ἢ ἡνίκα ἀπώλετο, ἐπὶ τῷ διπλῷ τοῦ τιμήματος. Ἐπειδή σοι ταῦτα προτεθεώρηται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον. Τίτιος [a] διελέχθη τῷ ἐμῷ οἰκέτῃ, τοῦτον [b] ὑπονοθεύων, καὶ φυγεῖν ὑποτιθέμενος αὐτῷ, 38 προσθεὶς ἅμα καὶ τοῦτο, ὥστε αὐτὸν [c] ὑφελέσθαι τι τῶν ἐμῶν πραγμάτων· ὁ οἰκέτης

tra furti crimen fieri; optima ſane ratione, QUIA FURTUM SINE AFFECTU maloque animo FURANDI NON COMMITTITUR.

17 §. VIII. Sed & ſi invito ſe domino facere opinabantur, dominus autem comperiens factum non indignatus eſt, neque ſic furti cauſæ locus fiet. Itaque ut furti *actio* competat, duo concurrere oportet, ut & ego præter domini voluntatem utar, ſciens dominum rei ſuccenſurum ob illud factum, & ut is comperiens ſuccenſeat: unum enim horum deficiens furti *actionem* naſci haud patitur.

18 Hinc adeo tale quid quæſitum eſt. Habe autem hæc in modum præviæ contemplationis: ſi quis ſervum meum corruperit, moreſque ejus deteriores reddiderit, tenetur mihi SERVI CORRUPTI actione, quæ in duplum, *quantum* ad deminutionem pretii *hujus* ſervi, competit, aut ſi periit, in duplum *integri* pretii. Poſtquam tibi hæc

19 ſunt præcognita, vide reliquum argumentum. Titius egit cum ſervo meo, eum ſollicitans, & ſuadens ei fugere, adjiciens ſimul & hoc, ut quid rerum mearum ſubriperet: ſervus hoc mihi

33. τούτους τοῦ τῆς F. 34. *furtum enim* F. 35. ἐπὶ addo ex Pith. & F. 36. ἂν adderem. G. O. R. 37. τῇ ad: F. 38. προτιθεὶς F. 2.

t. Cum facto enim etiam animum furis furtum exigit, l. 41. D. *ad leg. Aq.* furtum non committitur χωρὶς κακῆς προθέσεως. Pſellus. FABR. I.

u. L. 46. §. per contrarium, D. *de furt.* FABR. I.

x. Hic quidem Imperator negat furti teneri. Ulp. in l. inter omnes. 46. §. per contrarium. 8. D. *de furtis*, ait, furtum quidem fieri à contrectante: ſed tamen eum furti non obligatum. D. GOTH.

Hanc dubietatem THus optime tollit, dum κλοπῆς λόγῳ reddidit. Alioqui videatur Vinnius in *Comm.* G. O. R.

y. L. qui vac. 48. §. 1. D. *de furtis.* D. GOTH.

z. Vide

κέτης γνώριμόν μοι τοῦτο κατέστησεν· οὐ πεισθεὶς [d] ἐγὼ τούτῳ τῷ οἰκέτῃ, βουλόμενος δὲ τὸν Τίτιον ἐν αὐτῷ καταλαβεῖν τῷ ἁμαρτήματι, ἐπέτρεπον ταῦτα πράττειν τῷ οἰκέτῃ· ὁ δὲ λαβών τι τῶν παρ' ἐμοὶ ὄντων σκευῶν, 39 ἀπῄει πρὸς Τίτιον· ἐπόμην ἐγὼ λάθρα, γνῶναι βουλόμενος εἰ ἀληθῆ τὰ παρὰ τοῦ οἰκέτου 40 μοι λεχθέντα· γενόμενος ὁ οἰκέτης κατὰ τὸν συντεθέντα τόπον παρὰ αὐτοῦ καὶ Τιτίου, 41 δέδωκε Τιτίῳ τὸ σκεῦος· εὗρον διὰ τῶν γινομένων τὸν οἰκέτην 42 μὴ ψευδόμενον· Ζήτησίς ἐστι, ποία μοι κατὰ Τιτίου δίδοται προφάσει τῶν 43 γενομένων ἀγωγή; Καὶ τέως οὐ δυνατὸν εἰπεῖν, ἁρμόζειν τὴν furti· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ κακῇ διαθέσει λαβὼν 44 ἐψηλάφα τὸ σκεῦος ὁ Τίτιος, ἀλλ' οὐ παρὰ γνώμην δεσπότου συνέβαινε τοῦτο. Ἀλλ' ἡ servi corrupti; ἀλλ' οὐδὲ ταύτην ἐγχωρεῖ παρέχεσθαι· ὁ γὰρ οἰκέτης οὐ χείρων τοὺς τρόπους, μᾶλλον δὲ καὶ πάλαι διαλανθάνων εὐνοῶν τῷ δεσπότῃ, νῦν γέγονε φανερός· καὶ συμβαίνει, κατὰ ταυτὸν πολλὰ 45 Τίτιον πταίσαντα, μηδεμιᾷ κατέχεσθαι 46 ἀγωγῇ. Τινὲς δὲ τῶν νομικῶν ἐδίδοσαν ἐντεῦθεν τὴν furti. Ἀλλ' ἐπειδὴ ζητήσεις ὑπῆρχον τῶν νομικῶν, τῶν μὲν πᾶσαν ἀρνουμένων ἀγωγήν, τῶν δὲ παρεχόντων

mihi notum fecit: ego non credens huic ſervo, ſed Titium in ipſo delicto deprendere volens, ſervo hæc facere permiſi: is vero aliquid ex vaſis, quæ apud me erant, capiens ad Titium
20 abibat: ego clanculum ſequebar, ſcire cupiens, an vera *eſſent* quæ a ſervo mihi dicta fuerant: ſervus ad locum ab ipſo & Titio conſtitutum perveniens, dabat Titio *illud* vas: per ea *quæ* facta *ſunt*, inveni ſervum non mentiri. Quæſtio eſt, qualis mihi adverſus Titium hujus facti nomine actio detur? Et primo dici nequit, furti *actionem* competere: nam licet maxime Titius vas malo animo capiens contrectarit, tamen hoc præter domini voluntatem non accidit. Ergone
21 ſervi corrupti actio? ſed neque hanc dari convenit: ſervus enim moribus deterior non eſt factus, quin immo, quum antea ignoraretur bene cupere *ſuo* domino, nunc adparuit. Et *ſic* evenit, ut Titius multa ſimul delinquens nulla actione teneatur. Nonnulli autem Juriſconſultorum hinc furti *actionem* dabant. Sed quum Juriſconſultorum controverſiæ manerent, his omnem denegantibus actionem, illis furti *actionem* dantibus; ad noſtrum

39. ἀπίει omnes ante hanc: poſſit & ἄπεισι vel ἀπῄει vel ἄπει vel ἀπιὼν legi. 40. μοι de: F. 41. ἐνδίδ. F. 42. οὐ ψ. F. 43. γιν. ante F. 44. ἐψηλάφει ANON. male. 45. τὸν ad: F. 46. ἐνταῦθα F. 2.

z. Vide titul. Digeſt. *de ſervo corrupto*: & C. *de furtis & ſervo corrupt.* D. GOTH.

a. L. 20. Cod. *de furtis.* D. GOTH.

b. Sollicitans. Gloſſ. Lat. Gr. *ſollicito*, ὑποπείθω. Salluſt. *Catilina credebat ſervitia urbana poſſe ſollicitari.* FABR. I.

c. Solet enim ſæpiſſime fugam ſervorum furtum ſubſequi. D. GOTH.

d. Imo fidem habui, ſed Titium volui in ipſo delicto deprehendere. FABR. II.

Quidnam ad jus intereſt, utrum ſervo fidem habuerim, nec ne? Immo addit THus, me voluiſſe Titium deprehendere. Et ſane quis tam temere ſervo credet, hominem honeſtum aut mendacii aut furti aut alio crimine accuſanti, niſi reapſe comperiat ita factum eſſe? G. O. R.

e. L. ſi

των τὴν furti, ἐπὶ τὸν ἡμέτερον ταῦτα ἀνηνέχθη βασιλέα, καὶ γέγονε παρ' αὐτοῦ [e] διάταξις, ἥτις ἕνεκα τῆς 47 τοιαύτης κακουργίας τιμωρουμένη τὸν Τίτιον, οὐ μόνον τῇ furti, ἀλλὰ καὶ τῇ ſervi corrupti ἔνοχον αὐτὸν εἶναι ἐκέλευσεν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ οἱ τοῦ δούλου τρόποι χείρονες οὐ γεγόνασι, καὶ διὰ τοῦτο ἤργησαν οἱ τῆς ſervi corrupti κανόνες, ἀλλ' ὅμως ἐπειδὴ τοῦ ὑπονοθεύοντος ἡ κακίστη βουλὴ πρὸς ἀπώλειαν 48 χρηστῶν τρόπων τοῦ οἰκέτου χωρεῖ, ἐθέσπισεν ἐπὶ τιμωρίᾳ τοῦ Τιτίου δίδοσθαι τὴν ſervi corrupti, ὥσπερ εἰ τῇ ἀληθείᾳ τὸν οἰκέτην 49 διέφθειρεν, ἵνα μὴ ἀτιμώρητος [f] ἐπὶ τούτῳ μείνας ὁ Τίτιος, ἐφ' ἕτερον οἰκέτην ὁρμήσῃ, ὃν δυνατὸν ἴσως τῶν χρηστῶν ἀπαγαγεῖν τρόπων.

§. IX. Ἔσθ' ὅτε καὶ ἐπὶ ἐλευθέροις [g] προσώποις ἁμαρτάνεται κλοπή· οἷον, ἐάν τις τοὺς ὑπεξουσίους [h] παῖδας ὑφέληται λάθρα, υἱὸν ἢ θυγατέρα, ἢ ἔγγονον ἢ ἐγγόνην. Κινῶ δὲ τὴν furti εἰς τὸ διαφέρον· καὶ ποῖον διαφέρον ἐστὶν ἐνταῦθα, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. Ὑπόθου, ὅτι τελευτῶν τις ἐνεστήσατο κληρονόμον τὸν ἐμὸν υἱὸν ὑπὸ αἵρεσιν 50 τὴν, ἐὰν εὑρεθῇ διάγων ἐν ταύτῃ τῇ πόλει· ἔκλεψας δὲ τοῦτον, καὶ εἰς ἑτέραν ἀπή-

ſtrum hæc Imperatorem relata ſunt; & facta eſt ab eo conſtitutio, quæ
22 propter iſtam malitiam ulciſcens Titium, non modo furti ſed & ſervi corrupti *actione* eum teneri juſſit. Quamvis enim maxime ſervi mores non ſint facti deteriores, atque ideo regulæ *de actione* ſervi corrupti ceſſent: attamen quia peſſimum corruptoris conſilium ad corruptionem bonorum morum ſervi tendit, ſtatuit in ultionem Titii *actionem* ſervi corrupti dari, tamquam ſi revera ſervum corrupiſſet, ut ne Titius ob hoc impunitus manens, ad alium ſe conferat ſervum, quem forte *a* bonis moribus abducere poſſet.

23 §. IX. Nonnunquam & in liberis hominibus furtum committitur: veluti, ſi quis liberos in poteſtate *conſtitutos* clam ſubducat, filium vel filiam, aut nepotem vel neptem. Furti autem ago, in id quod intereſt; & quidnam hic *mea* interſit, neceſſe eſt dicere. Finge quemdam morientem inſtituiſſe filium meum heredem ſub conditione hac, ſi inveniatur in hac civitate degens: hunc autem ſubripuiſti, atque

47. τοσαύτης F. 48. τῶν ad: F. 49. ὑπέφθ. F. 2. 50. τὴν de: F.

e. L. ſi quis ſervo alieno ſuaſerit. Cod. *de furtis & ſervo corrupto.* D. GOTH.

f. Οὐ δεῖ γὰρ ἀτιμωρήτους εἶναι τὰς τοιαύτας τῶν ἀνθρώπων ἐγχειρήσεις, Græci 60. Baſilic. FABR. I.

g. L. eum qui. 14. §. ſi filiusfamilias ſubreptus ſit. 13. D. *de furtis.* l. 1. §. 2. D. *de rei vindicat.* D. GOTH.

h. Mater enim furti actionem non habet, l. 38. D. *de furt.* D. GOTH. & FABR. I.

i. Videtur Theoph. exiſtimaſſe, actionem furti patri competere, ſi ejus interſit, puta ob lucra adquiſitionum, quæ Cujacii ſententia eſt *lib.* 21. *obſervat. c.* 20. FABR.

k. §. 13. & 14. inf. *eod.* l. itaque 12. §. pen. l. ſi is qui. 66. D. *de furtis.* Paul. 2. Sent. 31. §. 16. D. GOTH.

Rei noſtræ furtum non facimus, Paul. Sent. 2. t. 31. §. *ſi rem.* Ariſt. 5. Moral. Nic. c. ult. & Magnor. Moral. 1. c. pen. Tertull. adverſ. Marcion. 4. *Nemo ſua furatur, aut ſuffodit, ſed ille potius, qui in aliena deſcendit·* & paulo poſt: *habes ſuprascriptum, neminem rei ſuæ furem eſſe.* interdum tamen rei noſtræ furtum committimus, ut in ſpecie hujus paragr. an quia res in ſecuritatem creditoris oppoſita pleno jure debitoris eſſe non creditur, & quodammodo creditoris eſſe? Philo de Somn. *τὰ δ' ἐνέχυρα τῶν δεδανεικότων μᾶλλον, ἢ τῶν δεδανεισμένων ἐστί·* auctores noſtri tradunt, creditori fur-

ἀπήγαγες πόλιν [51]· κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευτῆς τοῦ τεστάτωρος συνέβη αὐτὸν ἐν αὐτῇ μὴ εὑρεθῆναι τῇ πόλει· ἠτόνησεν ἡ 24 αἵρεσις, καὶ τῆς κληρονομίας ἐξέπεσε· κινῶν ἐγὼ κατὰ σοῦ τὴν furti, λήψομαι ὅσον ἐζημιώθην· ἐζημιώθην δὲ τὸν οὐσούφρουκτον τῆς κληρονομίας, ὃς ἤμελλέ μοι προσπορίζεσθαι· τούτου τὴν διατίμησιν ἀπαιτήσω.

atque in aliam abduxiſti urbem: ſub tempus mortis teſtatoris evenit, ut is in hac civitate non inveniretur: defecit conditio, & hereditate excidit: ego adverſus te *actionem* furti inſtituens conſequar, quantum damnum feci: damnum autem feci in uſufructu hereditatis, qui mihi adquirendus erat: hujus æſtimationem petam.

§. X. Πολλάκις καὶ ἐπὶ τῷ οἰκείῳ [k] τις ἁμαρτάνει πράγματι κλοπήν· οἷον εἰ ὁ δεβίτωρ τὸ πρᾶγμα, [52] ὃ ἐνεχυρίασε τῷ δανειστῇ, ὑφείλετο λάθρα· ἀδικεῖ γὰρ τὸν δανειστήν, τῆς ἀπὸ τοῦ ἐνεχύρου [53] στερῶν [l] ὠφελείας.

§. X. Sæpe etiam in ſua re aliquis furtum admittit: veluti ſi debitor rem, quam creditori oppigneravit, clam ſubripiat: lædit enim creditorem, privans *eum* ſecuritate, *quæ* in pignore *conſiſtit*.

§. XI. Ἔσθ' ὅτε τις καὶ μὴ κλέψας 25 κατέχεται τῇ furti· τοῦτο δὲ συμβαίνει ἐπ' ἐκείνου, cujus ope & conſilio [m] furtum factum eſt, τουτέστιν οὗ σπουδῇ καὶ [54] συμβουλῇ ἡμαρτήθη ἡ κλοπή. Οἷον, νούμμους [n] τις ἐπεφέρετο ἐν τῇ οἰκείᾳ χειρί, τούτους ἐξετίναξεν ἕτερος, ὥστε ἄλλον ἁρπάσαι· ἢ ἐπεσκότισε [o] τῇ σῇ θέᾳ, ὥστε ἄλλον τὸ σὸν ὑφελέσθαι πρᾶγμα· ἢ τὰ πρόβατα ἢ τοὺς βόας τοὺς σοὺς ἐφυγάδευσεν, ὥστε [55] ἄλλον ταῦτα λαβεῖν· ἰδοὺ ἐνταῦθα [p] οὐχ ἥψατο τῶν πραγμάτων τῶν σῶν,

§. XI. Nonnunquam etiam aliquis non furatus furti tenetur: hoc autem evenit in eo, CUJUS OPE ET CONSILIO FURTUM FACTUM EST. Veluti, nummos aliquis in manu ſua ferebat, hos alter excuſſit, ut alius raperet: aut obſtitit viſui tuo, ut alius rem tuam ſubriperet: aut oves vel boves tuos fugavit, ut alius eos caperet: ecce res tuas heic non attigit, attamen furti actione obligatur; dummodo (ſcito hoc extrinſecus) alius res tuas

51. Sic diſtinguo: alii conjungunt uſque ad τεστάτωρος. G. O. R. 52. ὅπερ F. 53. ὑστερῶν ante F. 54. βουλῇ F. 55. ἕτερον F.

furtum civilis poſſeſſionis fieri. FABR. I.

l. Parum abfuit, quin ἀσφαλείας reſcriberem; ita ſaltim verti: quum pignus in ſecuritatem crediti, non in uſum & commodum, (vid. ſup. c. 14.) detur. Nec dubito, quin ita & hic legendum ſit, quia THus & ſupra *Quib. mod. re contr. obl.* cap. 252. & inf. cap. 32. & 33. idem vocabulum ἀσφαλείας uſurpat. G. O. R.

m. Paul. 2. Sent. 31. §. 10. l. in furti actione 50. §. ope, conſilio 1. D. *de furtis*. D. GOTH.

Et eo qui furti conſcius eſt. Lyſias Orat. 28. [al. 29.] εἰ οἱ μὲν τὰ τῶν ἰδιωτῶν ἀποστεροῦντες τοῖς κλέπταις συνειδότες, τοῖς αὐτοῖς ἐνέχονται. FABR. I.

n. L. ſi quis uxori 52. §. ſi quis de manu. 13. D. *de furtis*. D. GOTH.

o. Hoc eſt ſinum furanti præbere. l. ſacrilegio. 6. §. ult. D. *ad l. Jul. peculatus*. Hinc Gell. 11. c. 18. ex Sabino refert, furem hominis eſſe judicatum, qui cum fugitivus præter oculos domini forte iret, obtentu togæ, tanquam ſe amiciens, ne videretur à domino, obſtitiſſet. D. GOTH.

Obtentu togæ, ut Gell. 11. c. ult. FABR. I.

p. Furtum ſine attrectatione fit aliquando, ut in his exemplis. Fit & ſola mente ac ſolo animo, ut in annitente. 11. Gell. ult. in fin. D. GOTH.

q. L. 52.

σῶν, [56] ἀλλ' ὅμως κατέχεται τῇ furti ἀγωγῇ· μόνον μέντοι (τοῦτο [57] ἔξωθεν ἴσθι) εἰ ἕτερος [q] ἐψηλάφησε τὰ ἀπολλύμενά σου [*57] πράγματα· δίχα γὰρ ψηλαφήσεως οὐδέποτε κλοπὴ ἁμαρτάνεται. Τοῦτο δὲ [58] ἔγραφον οἱ παλαιοὶ ἐπ' ἐκείνου, ὅστις ῥάκει ἐρυθρῷ [r] διεπτόησε τὰ βουκόλια· εἰ δὲ τοῦτο [s] κατὰ τρυφὴν, καὶ οὐκ ἐπίτηδες ἵνα κλοπὴ ἁμαρτηθῇ, γεγένηται, ἡ in factum ἀγωγὴ παρέχεται κατὰ τοῦ ταῦτα πράξαντος, κατὰ δὲ τοῦ ὑφελομένου ἡ furti.

tuas perditas contrectaverit: nam ſine
26 contrectatione furtum nunquam committitur. Hoc autem veteres de eo ſcripſerunt, qui rubro panno boves turbaverat: ſed ſi hoc per laſciviam, neque conſulto ut furtum committeretur, factum ſit, adverſus ita facientem actio in factum, & adverſus ſubripientem *actio* furti datur.

Ἡνίκα δὲ τῇ Μαιβίου σπουδῇ ὁ Τίτιος κλοπὴν εἰργάσατο, ἀμφότεροι κρατοῦνται. Κἀκείνου δὲ σπουδῇ καὶ βουλῇ κλοπὴ πλημμελεῖται, ὃς [t] κλίμακα θυρίσιν ἢ [*58] ὑπέθηκεν, ἢ αὐτὰς ἔκλασε τὰς θυρίδας ἢ καὶ θύρας, ἐπὶ τῷ ἕτερον κλέψαι· ἢ ὅστις [59] σιδηρᾶ ἐπὶ τῷ κλάσαι κλεῖν ἢ θυρίδας, ἢ κλίμακας ἔχρησεν, [60] ὥστε ταῖς θυρίσιν ὑποτεθῆναι, ἐπιστάμενος ἐφ' οἵᾳ πράξει τις ταῦτα κίχρᾶται. Εἰ δέ τις [u] οὐδεμίαν σπουδὴν πρὸς ποιητέαν κλοπὴν ἐπεδείξατο, ἀλλὰ μόνον συνεβούλευσε, καὶ τὸν θέλοντα κλέψαι προετρέψατο, οὐ κατέχεται τῇ furti.

27 Quando autem Mævii ope Titius furtum fecit, ambo tenentur. Sed illius quoque ope & conſilio furtum committitur, qui ſcalas feneſtris vel ſuppoſuit, vel ipſas feneſtras aut fores etiam effregit, ut alter furaretur: vel qui ferramenta ad feneſtras vel clauſtrum effringendum, aut ſcalas commodavit, ut feneſtris ſupponerentur, ſciens ad quam actionem quis ea utenda roget. Si quis autem nullam opem ad furtum faciendum adhibuit, ſed tantum conſilium dedit, & volentem furari adhortatus eſt, non tenetur furti.

28 §. XII. Ἐὰν ὁ ἐμὸς οἰκέτης, [61] ἢ ὁ ἐμὸς [x] ὑπεξούσιος, κλέψῃ τι τῶν ἐμῶν, κλο-

§. XII. Si ſervus meus vel filius meus familias de meo quid furetur, fur-

56. καὶ ὅμως F. 57. γὰρ ad: F. *57. πράγματα Pith. 58. τῶν βοῶν ad: Pith. *58. ὑπέθ. ante F. 59. σιδηρᾶ ante hanc, niſi malis σιδήρια. G. O. R. Pro ſeq. ἐπὶ τῷ Pith. habet πρὸς τὸ. 60. ὥστε θυρίσιν F. 61. ἢ ὁ υἱὸς ὁ ὑπεξ. Pith. & F.

q. L. 52. §. ſi quis de manu, D. *de furt.* l. 27. §. ſi quis, D. *ad leg. Aq.* FABR.

r. Dixi Inſtitutionibus, hoc loco: & ad l. in furti. 50. in fin. D. *de furtis.* D. GOTH.

Tauros color rubicundus excitat, & furorem eis acuit, Plutarch. ἐν γαμ. παρ. Ovidius Met. 12. FABR. I.

s. Juſt. *per laſciviam*, ut in l. 4. §. 1. D. ad leg. Corn. de ſic. κατὰ σπατάλην τε καὶ παίγνιον, Joann. Scholaſtic. ad Theodoriti canon. συναγωγῆς, MS. Juſtin. 1. *Cum per laſciviam contumaces flagellis cadiſſet* [ſic] Tacit. Hiſt. 2. hinc laſcivi, Varro *de re R.* 1. c. 14. FABR. I.

t. L. 39. l. 53. l. 54. §. 4. D. *eod.* D. GOTH.

u. Solo conſilio furtum non committitur. l. qui ſervo perſuaſit, 36. l. inficiando. 67. D. *eod.* D. GOTH.

Conſultor enim convenitur hac formula. *ope conſilioque tuo furtum factum eſſe ajo.* Cic. 3. de nat. D. quo reſpicit Ulp. in l. 27. §. ſi quis, D. *ad L. Aq.* his verbis: *quod ſic. aliquem pervenerint. ope ad conſilio furtum factum agendum.* Sic Flor. legitur. FABR. I.

x. L. quamvis res furtiva 84. D. *eod.* D. GOTH.

Cum

κλοπὴ μὴ ἁμαρτάνεται, καὶ furtivum ἀποτελεῖται τὸ πρᾶγμα, καὶ ὑπ' οὐδενὸς οὐσουκαπιτεύεσθαι [y] δύναται, μέχρις οὗ εἰς τὴν τοῦ δεσπότου κατοχὴν ὑποστρέψῃ· ἡ μέντοι furti οὐ τίκτεται κατὰ τῶν κλεψάντων· ἐπειδὴ οὐδ' ἑτέρα τις ἀγωγὴ ἀπὸ συναλλάγματος ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος μεταξὺ τούτων [z] συστῆναι δύναται. Εἰ δὲ συμβουλῇ [62] καὶ σπουδῇ ἑτέρου κλοπὴ περὶ τῶν ἡμετέρων ὑπεξουσίων γένηται ἡμῖν, ἐπειδὴ κλοπὴ πλημμελεῖται, ἁρμοδίως ἐκεῖνος τῇ furti κατασχεθήσεται, οὗ σπουδῇ τοῦτο πέπρακται, εἰ καὶ ὁ ἀφελόμενος διὰ τὸν τῆς ὑπεξουσιότητος λόγον οὐχ ὑποβάλλεται ταύτῃ.

§. XIII. Ἔχε ταῦτα ὡς ἐν προθεωρίᾳ· οἱ γεγονότες ἡμῖν ἔνοχοι ἔκ τινος συναλλάγματος, ἐποφείλουσιν ἐπ' αὐτοῖς [63] οἷς ἐνέχονται, ἔσθ' ὅτε [a] δόλον μόνον, ἔσθ' ὅτε καὶ diligentiam, [64] τουτέστι σπουδήν· ἢ γὰρ οὐκ ὀφείλουσι δόλον περὶ ταῦτα πλημμελεῖν, ἢ οὐ χρὴ ῥαθύμους [65] εἶναι περὶ τὴν τούτων φυλακήν. Ἀλλ' εἰ μὴ μηδὲν κερδαίνουσιν, ἀπὸ δόλου μόνου κατέχονται· εἰ δέ τι πρόσεστιν αὐτοῖς κέρδος, τότε καὶ ἀπὸ ῥαθυμίας [b] ὑπεύθυνοι γίνονται. Κέρδος δὲ λέγω, οὐ μόνον τὴν τῶν χρημάτων λῆψιν, ἀλλὰ

furtum quidem committitur, & res furtiva redditur, atque a nemine uſucapi poteſt, donec in domini poſſeſſionem reverterit; attamen furti *actio* adverſus furantes non naſcitur: quia nec alia ulla actio ex contractu vel ex delicto inter hos conſiſtere poteſt. Sed
29 ſi conſilio & ope alterius nobis, ab iis *qui ſunt* in poteſtate noſtra, furtum fiat, quoniam furtum committitur, convenienter is furti tenebitur, cujus ope hoc factum fuit, etiamſi *ipſe* ſubripiens propter poteſtatis rationem illi haud ſubjiciatur.

§. XIII. Habe hæc in modum præviæ contemplationis: qui nobis obligati ſunt ex aliquo contractu, debent in iis ad quæ tenentur, nonnunquam
30 ſolum dolum, nonnunquam & diligentiam & curam: aut enim non debent dolum in iis committere, aut non oportet negligentes eſſe in eorum cuſtodia. Sed ſi quidem nihil lucrantur, ex ſolo dolo obligantur: ſin autem aliquod iis lucrum obvenit, tunc & ex negligentia obligantur. Lucrum autem dico, non modo pecuniæ adqui-

62. ἢ pro καὶ F. male. Vide ipſius notam z. 63. ἐφ' ad: Pith. & F. 64. τουτ. σπ. de: F. 65. αὐτοὺς ad: F.

Cum filiof. pater furti agere non poteſt: vel quia non magis cum his, quos in poteſtate habemus, quam nobiſcum ipſi agere poſſumus: vel quia qui poteſt in furem ſtatuere, id eſt, in filium animadvertere, neceſſe non habet adverſus furem litigare, Ariſtot. 1. Magn. Mor. c. 34. l. 16. & l. ſeq. D. *de furt.* imo defendi poterat, furtum eum non facere, quia quodammodo dominus eſt, l. 11. D. *de liber. & poſt.* Sic Nerva & Caſſius exiſtimabant uxorem marito furtum non facere, quia ſocietas vitæ quodammodo dominam eam faceret, & propter promiſcuum uſum, ut eſt in l. 17. C. *de furt.* Sed utroque caſu magis placuit furtum committi, furti autem actionem non eſſe, l. 1. D. *rer. amot.* niſi ſi filius ſit in poſſeſſione ſuæ poteſtatis, l. 6. C. *de petit. hered.* vel habeat caſtrenſe peculium. FABR. I.

y. Filius, ſervus, uxor actione furti in duplum patri, domino, marito non tenentur: Qui tamen opem eis fert, in duplum actione furti tenetur. 15. *Ecloꝫ.* 2. ex lib. 60. tit. 12. c. 16. & 34. adde l. 16. D. *eod.* ut in l. fin. Cod. *de furtis.* D. GOTH.

z. L. 4. D. *de judiciis.* D. GOTH.

a. Vide l. contractus. 23. D. *de reg. juris.* D. GOTH.

b. Negligentiam præſtant, hoc eſt: præter dolum abſuturum, diligentiam præſtare in re aliena cuſtodienda debent, qui ex ejus cuſtodia lucrum aut

ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ σκοποῦ [c] ἀποπλήρωσιν.

Ἐπειδή σοι ταῦτα προτεθεώρηται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον· ζήτησις γέγονε κλοπῆς [66] γενομένης, ἄρα τίνι ἁρμόζει ἡ furti ἀγωγή; ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ἂν, ὅτι τῷ δεσπότῃ δίδοται. [67] Ἀλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο ἀληθὲς, ὁπότε καὶ δεσπότην [d] ἔγνωμεν κατεχόμενον, ἡνίκα παρὰ τοῦ οἰκείου κρεδίτωρος τὸ ἐνέχυρον [*67] ὑφέληται· ἀλλὰ δίδοται ἐκείνῳ, ᾧ διαφέρει· διαφέρει [e] δὲ ἐκείνῳ, ὃν λυπεῖ [68] γενομένη ἡ κλοπή· λυπεῖ δὲ ἐκεῖνον, ὃς κερδαίνει τοῦ πράγματος σωζομένου, εἰ καὶ μὴ [f] δεσπότης ἐστίν· ἀμέλει οὔτε δεσπότῃ ἑτέρως ἁρμόσει, εἰ μὴ διαφέροντος [69] ὑπέστη λόγος.

§. XIV. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν σαφέστερον· ἐδανεισάμην ἐγὼ παρὰ Τιτίου, [g] ἐνεχυριάσας τούτῳ πρᾶγμα ἐμόν· ὑφείλετό τις τοῦτο παρὰ Τιτίου· τίνι δοθήσεται ἡ furti ἀγωγή; καὶ λέγομεν, ὅτι τῷ κρεδίτωρι. Τίνος ἕνεκα; ὅτι αὐτῷ διαφέρει· λυπεῖ γὰρ αὐτὸν [70] γενομένη ἡ κλοπή, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἐκέρδαινε σωζομένου τοῦ πράγματος, ἔχων τὴν ἐπὶ τῷ χρέει δι' αὐτοῦ ἀσφάλειαν· ἀμέλει διὰ τοῦτο ἐποφείλει καὶ δόλον καὶ [h] diligentiam, οἷα καρπού-

quiſitionem, ſed etiam propoſiti impletionem.

Poſtquam tibi hæc ſunt præcognita, vide reliquum argumentum. Quæſtio fuit furto facto, cuinam furti actio competat? Forte autem dixerit
31 quis, domino dari. Atqui hoc verum non eſt, quum & dominum viderimus teneri, ſi a creditore ſuo pignus ſubripuerit; ſed ei datur, cujus intereſt: ejus vero intereſt, quem furtum factum lædit: lædit autem eum, qui re ſervata lucratur, etſi dominus non eſt: itaque nec domino aliter competet, niſi cauſa ſubeſt, cur *ejus* interſit.

32 §. XIV. Quid autem hoc ſit, neceſſe *eſt* apertius dicere. Mutuum ego accepi a Titio, rem ei meam oppignerans: ſubripuit eam quis a Titio: cui dabitur furti actio? Et dicimus, Creditori. Quamobrem? quia hujus intereſt; namque eum furtum factum lædit, quoniam & ipſe re ſervata lucratur, quia per illam ſuper credito ſe-
33 curitatem habet: adeo*que* idcirco & dolum & diligentiam debet, utpote lu-

66. γιν. ante hanc. Mox εἴποι F. 67. Οὐκ ἔστι δὲ F. *67. ὑφέληται Pith. 68. γιν. F. 69. Malim ὕπεισι. Vulgata Collegæ magis placet. G. O. R. 70. γιν. ante F. Mox ἐκέρδαινεν Pith.

aut commodum aliquod ſentiunt. adde §. 17. inf. *eod.* D. GOTH.

c. Adde §. 16. inf. *eod.* [cap. 38—9.] D. GOTH.

d. §. 10. ſup. *eod.* D. GOTH.

e. Vide l. cujus interfuit. 10. l. 11. l. 12. D. *eod.* l. ult. C. *eod.* D. GOTH.

f. Colonus dominus non eſt, l. 14. §. 2. D. *de furt.* Seneca de benef. 7. c. 5. *Conduxi domum à te. in hac aliquid tuum, aliquid meum. res tua eſt: uſus rei tua meus eſt.* itaque nec fructus tanges colono tuo prohibente, quamvis tua in poſſeſſione naſcantur. Fructibus tamen ex fundo ſubreptis furti actionem habet, quia intereſt ejus: nam ut primum fructus decerpti ſunt, ejus eſſe incipiunt, d. §. 2. & l. 26. §. 1. *eod.* FABR. I.

Si ad THum ſpectaret quæſtio aut de colono aut de ſtipulatore, forte non contemnenda monerem poſt Cujacium, & Jauchium *de Negat.* pag. 152. & 184. &c. G. O. R.

g. L. Itaque Fullo. 12. §. ſed ſi res pignori data ſit creditori. l. 14. §. 2. D. *eod.* D. GOTH.

h. Exactam diligentiam, §. ult. ſup. *Quib. mod. re contr. obl.* FABR. II.

i. Sed & ipſi domino dari placet, l. itaque 12. §. ſed etſi D. *de Furt.* ſi ejus interſit, puta ſi pignus debiti quantitatem excedat, l. inter omnes 46. §. hæc actio *eod.* FABR. II.

k. L. 12.

κὺμενος (ὡς εἴρηται) τὴν τοῦ χρέους ἀσφάλειαν, διὰ τῆς τοῦ ἐνεχύρου κατοχῆς· οὐκοῦν εἰκότως αὐτῷ δοθήσεται ἡ furti ἀγωγὴ, 71 καὶ οὐκ ἐμοὶ [l] τῷ δεσπότῃ· ἐγὼ γὰρ ἕξω κατ' αὐτοῦ τὴν 72 pignoratitiam, οἷα ῥαθυμήσαντος περὶ τὴν τούτου παραφυλακήν.

lucrans (ut dictum eſt) crediti ſecuritatem per detentionem pignoris: itaque merito ei actio furti dabitur, & non mihi domino: ego enim adverſus eum pignoratitiam habebo, ut qui circa illius cuſtodiam fuerit negligentior.

Ἕξει δὲ τὴν furti αὐτὸς ὁ κρεδίτωρ [k], εἰ καὶ ἐγὼ ὁ δεβίτωρ εὐπορώτατός εἰμι· συμφέρει γὰρ αὐτῷ μᾶλλον κρατεῖν τὸ ἐνέχυρον, καὶ περιποιεῖν ἑαυτῷ τὸ ἀσφαλὲς ἐντεῦθεν, ἢ περσοναλίαν κατ' ἐμοῦ κινεῖν. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ ἀληθὲς, τὸ τὸν κρεδίτωρα ἔχειν τὴν furti, ὅτι εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐγὼ ὁ δεβίτωρ 73 ὑφειλόμην τὸ ἐνέχυρον, οὐδὲν ἧττον τῷ κρεδίτωρι (ὡς εἴρηται [l] πολλάκις) δοθήσεται ἡ furti.

34 Habebit autem furti *actionem* ipſe creditor, quamvis ego debitor ſim locupletiſſimus: nam expedit ei potius habere pignus, ſibique inde ſecuritatem parere, quam adverſus me actionem movere perſonalem. In tantum porro verum *eſt*, creditorem furti actionem habere, ut etiamſi maxime ego debitor pignus ſubripuerim, nihilo ſecius creditori (ut ſæpius dictum eſt) furti *actio* detur.

§. XV. Δέδωκα κναφεῖ [m] κναπλέαν, ἢ 74 πλύτῃ πλυτέαν ἐσθῆτα, ἢ ῥάπτῃ ῥαπτέαν, μισθοῦ ῥητοῦ ὁρισθέντος· κλοπῆς γενομένης ἀπώλετο 75 αὕτη· ὁ κναφεὺς ἢ ὁ ῥάπτης μᾶλλον ἕξει τὴν furti, ἤπερ ὁ δεσπότης· τῷ γὰρ δεσπότῃ οὐ διαφέρει 76 τοῦτο ἀπολέσθαι τὸ πρᾶγμα· ἔχει γὰρ ἐπὶ τῷ ἐσθήματι τὸ ἀσφαλὲς, δυνάμενος κατὰ τοῦ ῥάπτου ἢ κναφέως [n] κινεῖν τὴν locati, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀπαιτεῖν πρᾶγμα· ὁ δὲ ῥάπτης ἢ ὁ κναφεὺς διὰ τοῦτο κινοῦσι τὴν furti, ἐπειδὴ διαφέρει [o] αὐτοῖς, τὸ μὴ γενέσθαι τὴν

35 §. XV. Dedi fulloni poliendam, aut lotori lavandam veſtem, aut ſarcinatori ſarciendam, ſtatuto certo pretio: facto furto ea periit: fullo aut ſarcinator potius furti actionem habebit, quam dominus: domini enim non intereſt hanc rem periiſſe: namque ſecurus & *indemnis* eſt de veſte, quum adverſus ſarcinatorem aut fullonem 36 locati agere poſſit, ſuamque rem repetere: ſarcinator autem vel fullo ideo furti agunt, quia horum intereſt, furtum

71. καὶ de: F. 2. 72. *pignor.* F. 73. ὑφελ. F. 74. πλύτῃ de: F. 75. τεύτας ante F. 76. τὸ ἀπ. F.

k. L. 12. in fin. D. *de furtis.* D. GOTH.
l. Vide §. 10. ſup. *eod.* D. GOTH.
m. Vide l. qui vac. 48. §. ſi ego tibi polienda 4. D. *de furtis.* D. GOTH.
Sequioribus temporibus γναφεὺς Græcis dicebatur πλυνεὺς, ut obſervat Thomas Magiſter. Ita enim vocem πλύνειν, quæ proprie *lavare* notat, uſurpat Artemidorus 2. 3. & 4. Dicitur etiam πλύντης, cujus fœmininum πλυντρία: utrumque eſt apud Pollucem VII. 37. THus πλύτῃ dicit, pro quo forte rectius legeretur πλύτης. Eidem vocatur λευκαντὴς *dealbator* §. 13. *de Mandato.* Φαιδρυντοῦ nomen adnotavit Pollux l. c. quaſi dicat, *qui veſtes facit ſplendidas.* SCHÖTTGEN. *Antiq. Fullon.* p. 6.
Quum in ſeqq. πλύτου nomen nuſquam recurrat, arbitror potius Scholiaſtæ eſſe, & duce Fabroto ejiciendum; maxime ſi idem ſit qui fullo. G. O. R.
n. Licet enim fullo & ſarcinator non pro cuſtodia, ſed pro arte mercedem accipiant, tamen cuſtodiæ nomine ex locato tenentur, l. 5. D. *naut. caup.* FABR. I.
o. Quia cuſtodia rei ad eos pertinet, l. 48. §. ſi ego, D. *de furt.* FABR. I.

τὴν κλοπήν· κερδαίνουσι [p] γὰρ σωζομένου τοῦ ἐσθήματος τὸν 77 ὡρισμένον μισθόν.

Εἰ δέ τις bona [q] fide πράγματος ἀλλοτρίου γενόμενος ἀγοραστὴς, ὑπέστη τούτου κλοπὴν, ἕξει τὴν furti παντὶ τρόπῳ, καὶ ταῦτα δεσπότης οὐκ ὢν, ὥσπερ καὶ ὁ κρεδίτωρ· τῷ δὲ κναφεῖ καὶ τῷ ῥάπτῃ οὐχ ἑτέρως δίδοται ἡ furti, εἰ μὴ εἴησαν εὔποροι, τουτέστιν εἰ 78 μήπου τῷ δεσπότῃ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν καταβάλλειν δύνανται· εἰ γὰρ δοῦναι [r] τὸ τίμημα τοῦ κλαπέντος πράγματος οὐκ ἰσχύουσι, τότε τῷ δεσπότῃ δίδοται ἡ furti, ἅ τε μὴ δυναμένῳ ἐξ αὐτῶν λαβεῖν τοῦ κλαπέντος τὴν διατίμησιν· τότε γὰρ αὐτῷ διαφέρει τὸ σώζεσθαι τὸ πρᾶγμα, οἷα τῆς διατιμήσεως τοῦ ἐσθήματος οὐ φυλαττομένης αὐτῷ ἐκ τῆς τοῦ κναφέως ἢ ῥάπτου περιουσίας. Ταῦτα δὲ λέγομεν, εἴτε εἰς μέρος, εἴτε 79 εἰς ὁλόκληρον [s] ἄπορος ὁ κναφεὺς ἢ ὁ ῥάπτης ὑπάρχει.

§. XVI. Τὰ ἐπὶ τοῦ κναφέως καὶ ῥάπτου εἰρημένα ἅπαντα, ταῦτα μετέφερον οἱ παλαιοὶ [t] καὶ ἐπὶ τοῦ χρησαμένου. Εἰ γάρ τινι ἔχρησα τὸ ἐμὸν 80 βιβλίον, ἐκλάπη δὲ τοῦτο, ἐπειδὴ τὴν commodati εἶχον ἀγωγὴν κατὰ τοῦ χρησαμένου, δι' ἧς ἐσώζετό μοι τὸ τίμημα τοῦ χρησθέντος, οὐκ ἐμοὶ τῷ δεσπότῃ, ἀλλὰ τῷ χρησαμένῳ ἡ furti παρείχετο, ἐπειδὴ αὐτὸν 81 ἐλύπει ἡ συμβᾶσα κλοπή· ἐκέρδαινε γὰρ σωζομένου τοῦ

tum factum non eſſe: veſte enim ſervata mercedem conſtitutam lucrantur.

Si quis autem, qui bona fide rei alienæ emtor exſtitit, illius furtum paſſus eſt, omni modo *actionem* furti habebit, idque licet non ſit dominus, ſicut & creditor: ſed fulloni & ſarcinatori furti *actio* haud aliter da-
37 tur, niſi ſi locupletes ſint, id eſt, niſi domino æſtimationem rei ſolvere poſſint: nam ſi rei ſubreptæ pretium dare nequeunt, tunc domino furti *actio* datur, ut qui ab ipſis ſubreptæ *rei* æſtimationem conſequi non poſſit: tunc enim illius intereſt rem ſervari, quippe veſtimenti æſtimatio ex opibus fullonis aut ſarcinatoris ei ſalva non eſt. Hæc autem dicimus, ſive in partem ſive in ſolidum fullo aut ſarcinator ſolvendo non ſit.

38 §. XVI. Omnia *quæ* de fullone & ſarcinatore dicta *ſunt*, ea antiqui & ad commodatarium transferebant. Nam ſi cui librum meum commodaſſem, is autem ſubreptus eſſet; quoniam adverſus commodatarium actionem habebam commodati, per quam mihi *rei* commodatæ pretium ſervabatur: non mihi domino, ſed commodatario furti *actio* dabatur, quia ipſum lædebat

77. ὁρισθέντα Pith. & F. 78. μήπω F. 79. εἰς ex Pith. & F. addo. De ſequenti ἄπορος vide notam. 80. τυχὸν ad: Pith. & F. 81. Sic Lovan. Ceteræ ἐλύπει.

p. Non tam de lucro hic agitur, quam de vitando damno, quod paſſurus præſertim eſt fullo. Cogitur enim domino pretium veſtis reſtituere. DOUJAT.

Non recte perpendiſſe videtur Profeſſor primicerius, quæ noſter cap. 30. & 38. *de lucro*, eoque quod intereſt, dicit. G. O. R.

q. Adde §. 4. inf. *de act.* l. 20. §. 1. l. 52. §. 10. l. 74. D. *eod.* l. 5. C. *eod.* D. GOTH.

r. L. Itaque fullo 12. D. *de furtis*. D. GOTH.

s. Omnes ante hanc ἄπορος, niſi quod Curtius verterit *ſolvendo non ſit*, ubi Fabrotus non ſatis penſo conſilio Curtianum *non* rurſus ejecit, forte quia ſic eſt in fine ſeq. §. c. 43. ſed alia ibi res eſt, ut contextum legenti adparebit. Certe ſi *in parte* tantummodo dicam, ut Imper. h. l. nihil utro-

τοῦ πράγματος· τὸ δὲ κέρδος ἦν οὐκ ἐν λήψει χρημάτων, ἀλλ' ἐν ἀποπληρώσει σκοποῦ· ἐπληροῦτο δὲ αὐτοῦ ὁ σκοπὸς διὰ τὸ τῆς χρήσεως ἀπολαύειν, καὶ τούτου χάριν diligentiam ἐχρεώστει ἐπὶ τῷ πράγματι, ὥσπερ καὶ ὁ κναφεὺς τῷ λαμβάνειν τὸν μισθόν. Εἰ δὲ ἄπορος [u] ἦν ὁ χρησάμενος εἰς ὁλόκληρον ἢ ἐν μέρει, ὁ νόμος ἐπ' ἐμὲ τὴν furti μετέφερεν.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ μίμησιν τοῦ ῥάπτου καὶ κναφέως παρὰ τοῖς παλαιοῖς ἐπὶ τοῦ χρησαμένου ἐτραχλαίζετο· διάταξις δὲ τοῦ ἡμετέρου [x] γέγονε βασιλέως, ζητήσεως τοιαύτης ἀνενεχθείσης [82] εἰς αὐτόν, ὥστε κλοπὴν ὑποστάντος τοῦ χρησαμένου, ἐξουσίαν εἶναι τῷ δεσπότῃ τοῦ κλαπέντος, εἴτε τὴν commodati βούλεται κατὰ τοῦ χρησαμένου κινῆσαι, εἴτε τὴν furti κατὰ τοῦ κλέπτου, καὶ τῆς ἑτέρας ἐπιλεχθείσης μὴ δύνασθαι τὸν δεσπότην ἐκ μεταμελείας ἐπὶ τὴν ἑτέραν παραγίνεσθαι ἀγωγήν· ἀλλ' εἰ μὲν ἐπιλέξηται τὸν κλέπτην, ἐλευθεροῦσθαι τὸν χρησάμενον, εἰ δὲ ὁ χρήσας ἔλθῃ κατὰ τοῦ χρησαμένου, αὐτῷ μὲν τῷ χρήσαντι οὐκ ἔτι κατὰ τοῦ κλέπτου ἡ furti δοθήσεται, τῷ δὲ χρησαμένῳ ταύτην ἡ διάταξις παρέχει κατὰ τοῦ κλέπτου. Τότε δὲ ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος κινήσας τὴν commodati, ἀπόλλυσι τὴν furti, ἡνίκα εἰδὼς ὡς ἐκλάπη τὸ πρᾶγμα τὸ χρησθὲν, ἐπελέξατο τὴν

bat factum furtum: lucrabatur enim re ſervata: lucrum autem non in ad-
39 quiſitione erat pecuniæ, ſed in expletione propoſiti: implebatur autem ejus propoſitum eo quod uſu *ejus* frueretur, & idcirco diligentiam in *illa* re debebat, ſicut & fullo mercedem accipiendo. Quod ſi inops eſſet commodatarius in ſolidum vel ex parte, jus in me furti *actionem* transferebat.

Verum hæc quidem ad ſimilitudinem ſarcinatoris & fullonis apud antiquos de commodatario tractabantur: ſed conſtitutio Imperatoris noſtri
40 edita eſt, hac quæſtione ad ipſum relata, ut commodatario furtum paſſo, licentia ſit domino *rei* ſubreptæ, ſive adverſus commodatarium agere velit, ſive furti adverſus furem, & altera electa dominus ad alteram actionem ex pœnitentia venire non poſſit: ſed ſi quidem furem elegerit, commodatarius liberetur; ſin autem commodans adverſus commodatarium *in jus* venerit, ipſi quidem commodanti haud amplius adverſus furem furti *actio* dabitur, ſed eam commodatario adver-
41 ſus furem dat conſtitutio. Tunc autem dominus rei commodati *actionem* inſtituens amittit *actionem* furti, quando ſciens rem commodatam eſſe ſubreptam,

82. ἰκ' F.

utrobique intereſt, an *ſolvendo ſit* adfirmative, an vero *non ſolvendo* ſic negative ſubjungas: ſin autem *in ſolidum* quoque addas, ut Imp. in d. §. 16. THus autem in ambobus locis, maxime intereſt. Olim ergo tentabam *εἴτε ὁλόκληρον* hinc ejicere pro gloſſemate inepto: ſed minus violenter, ut nunc edimus, legere juſſit in *Miſcell. Obſ.* VI. pag. 210. *ὁ μακαρίτης* CORN. SIEBEN. G. O. R.

t. L. cum qui emit. 14. §. ſi res commodata eſt. 14. l. hæreditariæ. 68. D. *eod.* D. GOTH.

u. Modeſtinus lib. 2. *Differentiarum* apud Licin. Ruffin. tit. 10. *is cui res commodata ſit, furti experiri debebit, ſi modo ſolvendo fuerit.* FABR. Ex Cujac. qui laudat Sabinum, l. *qui injuriæ* [53.] §. 1. *de Furt.* DOUJ.

x. L. ultim. in prin. & §. 1. C. *de furtis.* D. GOTH.

y. d. l.

τὴν commodati· 83 γνοὺς y δὲ μετὰ τὴν κατὰ τοῦ χρησαμένου προκάταρξιν, εἰ βούλεται καταλιπεῖν τὴν commodati, χωρῆσαι δὲ ἐπὶ τὴν furti, δίδωσιν αὐτῷ παρρησίαν τοῦτο ποιεῖν ἡ διάταξις, καὶ παραγενέσθαι κατὰ τοῦ κλέπτου, 84 μηδεμιᾶς αὐτῷ δικαιολογίας ἀντιτιθεμένης, ἐπειδὴ μήπω γνοὺς τὸ ἀληθὲς προκατήρξατο κατὰ τοῦ χρησαμένου· εἰ μὴ ἄρα ὁ χρησάμενος τῷ δεσπότῃ τοῦ πράγματος τὸ ἱκανὸν ἐποίησεν ἐπὶ τῷ κλαπέντι πράγματι, πρὶν ὁ δεσπότης μάθῃ τοῦτο κεκλέφθαι· τηνικαῦτα γὰρ ὁ μὲν κλέπτης οὐχ ὑποκείσεται τῷ δεσπότῃ τῇ furti, ἐναχθήσεται δὲ παρὰ τοῦ χρησαμένου, ὃς οἰκείοις χρήμασι τῷ δεσπότῃ τοῦ πράγματος ἐθεράπευσε τὴν ζημίαν· ὡμολογημένου κἀκείνου, ὅτι εἰ ἀγνοῶν 85 ὑφῃρῆσθαι τὸ πρᾶγμα ὁ δεσπότης ἐκίνησε τὴν commodati, εἶτα μαθὼν ἐν τῷ μεταξὺ μετῆλθεν ἐπὶ τὴν furti, οὐκ ἔτι δυνήσεται παλινδραμεῖν ἐπὶ τὴν commodati· ἠλευθέρωται γὰρ ὁ χρησάμενος τῆς ἐξ αὐτοῦ 86 ἀγωγῆς, εἰ καὶ [z] τὰ μάλιστα ἡ κατὰ τοῦ κλέπτου ἀγωγὴ οὐκ ἔσχε χρηστὸν ἀποτέλεσμα, διὰ τὸ πολλάκις ἄπορον εὑρεθῆναι τὸν κλέπτην. Κρατείτω [a] δὲ ταῦ-

reptam, commodati *actionem* elege-
rit: ſed comperiens *id* poſt litis con-
teſtationem cum commodatario, ſi ve-
lit *actionem* commodati relinquere,
atque ad furti *actionem* tranſire, dat
42 ei conſtitutio facultatem hoc faciendi
& veniendi adverſus furem, nulla illi
opponenda exceptione, quia vera nec-
dum ſciens cum commodatario litem
conteſtatus eſt: niſi forte commoda-
tarius domino rei ſatisfecerit pro re
ſubrepta, antequam dominus cogno-
verit eam eſſe ſubreptam: tunc enim
fur domino non tenebitur furti, ſed a
commodatario convenietur, qui ſua
pecunia domino rei damnum reſarſit:
43 quum & illud conſtet, ſi dominus
ignorans non eſſe ſubreptam, commo-
dati *actionem* inſtituerit, *ac* deinde *id*
comperiens ad furti *actionem* interim
tranſierit, non poſſe *eum* amplius ad
actionem commodati recurrere; nam-
que commodatarius actione ab illo li-
beratus eſt, quantumvis maxime actio
adverſus furem bonum exitum haud
habuerit, quia fur ſæpe inops reperi-
tur. Hæc autem obtinere debent, ſi-
ve

83. ἀγνοὺς μὲν μετὰ τὴν κατὰ τοῦ χρ. πρ. Pith. unde κατὰ (quod de: in editt. omnib.) recepi. Idem pro ſeq. εἰ habet καί. G. O. R. 84. οὐδεμιᾶς. Pith. & F. 85. ὑφαιρεῖσθαι ante F. 86. οὐκ ἀγ. F.

y. d. l. ult. §. ſin autem neſciens. 2. D. GOTH.

A verſ. γνοὺς δὲ, &c. ſic verte. *Sin autem, cognito poſt litem conteſtatam cum commodatario, rem furto ſublatam eſſe, relinquere velit actionem commodati, & ad furti actionem pervenire, id ei per conſtitutionem licet, & adverſus furem venire, nulla ei allegatione opponenda, quia nondum rei gnarus litem cum commodatario conteſtatus eſt. niſi forte*, &c. [Theophil. omitit vocem, *dubitans*: quanquam dubitans non eſt abſimilis ignoranti· tam errat qui neſcit, quam qui dubitat. *Edit.* 1.] FABR.

Scil. Curtius, cujus tamen verſionem in utraque retinuit Fabrotus & Editor Leidenſis, locum hunc corruptum exiſtimans, quia Imperator habet *neſcius & dubitans*, aſteriſco notavit & Imperatoris fere verba pro Theophilinis adpoſuit. Sed neutiquam eſt corruptus, namque Juſtin. dicit *de ignorantia ante lit. cont.* THus *de ſcientia poſt lit. cont.* Ceterum ego ſimpliciter verti, dum Fabrotus minus neceſſarie παραφράζει. G. O. R.

z. Sive adverſus furem dominus obtinuerit, ſive non. *Baſilica.* FABR. II.

a. Scholiaſtes: θαυμάσιον γὰρ, ὅτι εἰς μέρος ἀντεπληρώθη ὁ δεσπότης τοῦ πράγματος ἀπὸ τοῦ χρησαμένου· ἔχει δὲ εἰς τὸ ὑπόλοιπον κατὰ τοῦ κλέπτου τὴν furti ἀγωγήν· εἰ δὲ εἰς ὁλόκληρον πληρωθῇ, τὴν furti, καὶ ταῦτα κρατείτω videtur legendum, οὐκ ἔχει εἰς τὸ ὑπ. & in fine dele illa:

ταῦτα, εἴτε εἰς μέρος εἴτε εἰς ὁλόκληρον εὔπορος ἦν πρὸς τὴν καταβολὴν τοῦ τιμήματος τοῦ χρησθέντος πράγματος.

ve in partem ſive in ſolidum locuples ſit ad pretii perſolutionem rei commodatæ.

44 §. XVII. Παρεθέμην [b] Τιτίῳ πρᾶγμα ἐμόν· diligentiam [c] οὐκ ἔτι ἐποφείλει ἐπὶ τῷ [87] παρακαταθέντι πράγματι, οἷα μηδὲν κερδαίνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου μᾶλλον αὐτὸς τῷ δεσπότῃ κέρδους αἴτιος γίνεται, ὡς ἐν ἀσφαλεῖ τόπῳ μᾶλλον τὸ ἐμὸν [cc] παραθέμενος πρᾶγμα. Μόνον δὲ ἐπὶ τούτῳ ὑπεύθυνος ἔσται τῇ depoſiti, ἐὰν κατά τινα δόλον αὐτοῦ βλαβῇ τὸ πρᾶγμα· ὅθεν ὑφαιρεθέντος τούτου, ἐπειδὴ οὐκ ἐνάγεται πρὸς τὴν τοῦ πράγματος ἀποκατάστασιν, διὰ τὸ μηδὲν διαφέρειν αὐτῷ [88] τὸ σώζεσθαι τὸ πρᾶγμα, οὐ κινήσει κατὰ τοῦ κλέψαντος τὴν furti, ἀλλ' ἁρμόσει [89] αὐτὴ τῷ δεσπότῃ.

§. XVII. Depoſui rem meam apud Titium: diligentiam non utique debet in re depoſita, ut qui nihil lucratur, immo potius ex contrario ipſe domino lucri cauſa eſt, quippe in loco magis tuto rem meam collocans. In hoc tantum obnoxius erit *actioni* depoſiti, ſi per aliquem ipſius dolum res læſa ſit: unde ea ſubrepta, quum non conveniatur ob rei reſtitutionem, quia ejus nihil intereſt rem ſervari, non inſtituet adverſus furem furti *actionem*, ſed ea domino competet.

45 §. XVIII. Ἐν τέλει δὲ [90] ἐκεῖνο οὐκ ἄτοπον εἰδέναι, ὡς ζήτησις γέγονεν, εἰ ἄρα ἄνηβος [d] ἀλλότριον ὑφελόμενος πρᾶγμα κρατεῖται τῇ furti, ἐπειδὴ πονηρᾶς ἐστέρηται διαθέσεως [e] ἡ τοιαύτη ἡλικία, καὶ μᾶλλον ὡς κατὰ τρυφὴν καὶ ἐμπαιγνίαν, ἢ κατὰ δόλον ἀφαιρεῖσθαι δοκεῖ τὸ πρᾶγμα. Ἀλλ' ἤρεσε, τότε ἔνοχον αὐτὸν γίνεσθαι τῇ furti, ἐὰν ἐστὶ πρόξιμος [f] pubertati, καὶ οἶδεν

§. XVIII. In ſumma neque hoc abſurdum *erit* ſcire, fuiſſe quæſtionem, anne impubes alienam rem ſubripiens furti obligetur? quia talis ætas mali expers eſt animi, ac potius quaſi per laſciviam luſumque, quam per dolum abſtuliſſe rem videtur. Sed placuit, tunc cum furti *actioni* obnoxium fieri, quando pubertati eſt proximus, &

87. παρακαταθέντι ante F. 2. 88. τοῦ ante F. 89. αὐτῇ malim. G. O. R. 90. σε ad: F.

illa: τὴν *furti*. Sententia Juſtiniani hæc eſt: ſive rei dominus ſolidum à commodatario, quem elegit, conſequutus ſit, ſive partem duntaxat, furti adverſus furem non habet actionem, ſed ipſe commodatarius. Addit quoque Schol. quæſitum eſſe, ſi commodatarius furti egerit, remque & pœnam conſecutus fuerit, an rei domino utrumque reſtituturus ſit: καὶ τίκτει καὶ τοῦτο ἡ διάταξις, ὅτι οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν ποινὴν λαμβάνει· ὃν γὰρ τρόπον αὐτῷ κινδυνεύσει ἡ τοῦ πράγματος ἀπώλεια, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ κερδαίνειν ὀφείλει. ut Baſilic. 60. t. 6. Sed Papiniani poſteriorem ſententiam confirmavit Juſtin. in l. ult. C. *de furt.* FABR.

b. V. l. eum qui. 14. §. is autem apud quem res depoſita eſt. 3. D. *de furtis.* D. GOTH.

c. Sed dolum tantum præſtat. d. §. 3. l. 23. D. *de regulis*: §. 3. ſup. *quib. mod. re contrahitur obl.* v. §. 13. ſupra *eod.* D. GOTH.

cc. Ἀνακόλουθος hic eſſe (quod & in verſione imitor), obſervavit quoque D. Gavel: nam ſcribere debuerat TH. παραθεμένῳ, ἐμοὶ ſcil. τῷ δεσπότῃ. G. O. R.

d. V. l. impuberem. 23. D. *de furtis.* D. GOTH.

e. Dixi ſup. §. 3. tit. *de uſucapionibus.* D. GOTH.

f. Et furti, & Aquilia tenetur, ſi ſit injuriæ capax, l. 5. §. 2. D. *ad L. Aq.* & ex dolo, ſi proximus pubertati ſit, l. 13. §. 1. D. *de dol.* FABR. L.

οἶδεν ἑαυτὸν διὰ τοῦτο κλέπτοντα πλημμελεῖν.

§. XIX. Ἡ furti, εἴτε ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ διπλασίονος ἢ τοῦ τετραπλασίονος κινεῖται, ποινῆς [91] μόνον ἀπαίτησιν [g], οὐ τοῦ πράγματος ἔχει· τὸ δὲ πρᾶγμα ἔξωθεν [h] ἀπαιτήσει ὁ τοῦ πράγματος δεσπότης, ἢ διὰ τῆς in rem ἢ διὰ τοῦ [i] κονδικτιτίου. Ἀλλ' ἡ μὲν in rem κατὰ παντὸς [k] νομέως οὕτω δοθήσεται, εἴτε ὁ κλέπτης [92] αὐτὸ νέμεται εἴτε ἕτερός τις· ὁ δὲ Φουρτίβος κονδικτίτιος κατὰ μόνου [l] τοῦ κλέπτου ἢ [93] κληρονόμου [m] αὐτοῦ δοθήσεται, εἰ καὶ μὴ νέμονται τὸ κλαπέν.

& ob id novit ſe furantem delinquere.

46 §. XIX. Furti *actio*, ſive ad dupli ſive ad quadrupli exactionem inſtituatur, pœnæ modo petitionem, non rei continet: rem autem extrinſecus dominus rei petet, vel per *actionem* in rem vel per condictionem. Sed in rem quidem *actio* adverſus omnem poſſeſſorem ita dabitur, ſive fur eam poſſideat, ſive alius quis: condictio autem furtiva adverſus ſolum furem aut ejus heredem dabitur, etiamſi rem ſubreptam non poſſideant.

91. μόνην F. 92. αὐτὸν F. 1. αὐτὸς F. 2. 93. κληρονόμων F.

g. L. ſi pignore. 54. §. cum furti 3. D. *de furtis.* D. GOTH.
Furti actio pœnam petit, l. 7. §. 1. D. *de cond. furt.* id eſt, ad pœnam duntaxat reſpicit, l. 50. D. *pro ſoc.* FABR. I.
h. Paul. 2. Sent. 31. §. 12. D. GOTH.
i. Condictio rem ipſam petit, d. §. 1. FABR. I.
k. Harmen. 3. §. 46. §. 1. inf. *de actionibus.* D. GOTH.
Poſſeſſor rei furtivæ vindicatione tenetur, L. 12. C. *de furt.* Chryſoſtomus in Ecloga Theodori magiſtri de Avaritia. *ταῦτα δὴ καὶ οἱ τῶν ἔξωθεν κείμενοι νόμοι, οἱ τοὺς ἁρπάσαντας καὶ ἀφελομένους ἀφέντες, οὐκ ἐῶσι κελεύουσιν ἀπαιτεῖν, κἂν εἰς ἄν εὕροι τις τὰ αὐτοῦ κείμενα ἀπαιτεῖ·* ex commentar. in Joann. FABR. I.
l. Condictitia ſolus fur tenetur, & heres ejus, l. 13. §. idem, D. *de jurejur.* l. 5. D. *de cond. furt.* FABR. I.
m. Et cæteros ſucceſſores, quia rei perſecutionem habet, l. 7. §. 2. *eod.* FABR. I.

[ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΒΙΑι ΤΑ ΑΛΛΟΤΡΙΑ [a] ΑΡΠΑΖΟΝΤΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ Β.

Τοὺς ἀλλότρια ἁρπάζοντας πράγματα οὐκ ἐῶσιν ἀτιμωρήτους οἱ νόμοι· κρατοῦνται γὰρ [b] τῇ furti, οὐδεὶς γὰρ μᾶλλον τὸ ἀλλότριον πρᾶγμα ἄκοντος ψηλαφᾷ τοῦ δεσπό-

DE VI BONORUM RAPTORUM.

TITULUS II.

47 Eos qui res alienas rapiunt, leges impunitos eſſe haud ſinunt: tenentur enim furti; namque nemo rem alienam invito magis domino contrectat,

a. Adde tit. D. *vi bonorum raptorum.* Eclog. 17. *περὶ τῶν ἁρπαγὰς ἐξ ἐφόδου ποιούντων*, &c. 10. *Eclog.* 2. *περὶ βίας.* D. GOTH.
b. Non manifeſti. l. 1. D. *eod.* 60. *Eclog.* 17. c. 1. tenetur etiam damni injuriæ, & condictione, l. 2. §. 16. D. *eod.* D. GOTH.
Immo & manifeſti, ſi in ipſo delicto ſit comprehenſus, ut DD. communiter docent, & ex re ipſa patet. G. O. R.

c. L.

διαπότου, εἰ μὴ ὁ κατὰ βίαν ἁρπάσας τοῦτο· ὅθεν ὀρθότατα λέγεται τοῦτο [1], ἀναιδέστατον [c] εἶναι κλέπτην τὸν ἅρπαγα. Ἀλλὰ καὶ ὁ πραίτωρ ἰδιάζουσαν [d] ἐπενόησε περιφράσει τούτου γοῦν τοῦ [2] πλάσματος ἀγωγὴν, τὴν vi bonorum raptorum.

ctat, niſi qui eam vi rapit: unde rectiſſime dicitur illud, impudentiſſimum furem eſſe raptorem. Sed & Prætor ſpecialem hujus delicti nomine actionem invenit, *dictam* Vi bonorum raptorum.

Αὕτη δὲ ἔσω [e] μὲν ἐνιαυτοῦ, ἐξ οὗ τὴν ἁρπαγὴν συνέβη γενέσθαι, εἰς τὸ τετραπλοῦν, μετὰ δὲ [3] τὸν ἐνιαυτὸν εἰς τὸ ἁπλοῦν κινηθήσεται. [4] Ἔστι δὲ χρήσιμος ἔτι μὴν καὶ τούτῳ, ὃς ἑνὸς πράγματος ἁρπαγὴν ὑπέστη· οὐδὲ γὰρ, ἐπειδὴ τὸ ὄνομα τῆς ἀγωγῆς [f] πληθυντικῶς πέφρασται, ἐπὶ ἑνὸς οὐχ ἁρμόσει πράγματος ἁρπασθέντος· δίδοται γὰρ οὐδὲν ἧττον· οὐ διαφερομένων ἡμῶν, [g] εἴτε [*4] τίμιον εἴτε εὐτελὲς εἴη τὸ ἁρπαγέν.

48 Hæc autem intra annum quidem, ex quo rapina facta fuit, in quadruplum, poſt annum vero in ſimplum inſtituetur. Porro etiam illi quoque utilis eſt, qui unius rei rapinam paſſus eſt: neque enim, quia nomen actionis pluraliter adpellatum eſt, in rapina unius rei non competet; datur enim nihilominus: nobis haud diſtinguentibus, utrum pretioſa an vilis *res* ſit rapta.

Τὸ δὲ τετραπλάσιον ἐπὶ τῆς vi bonorum raptorum οὐχ ὅλον ἐστὶν ἐν ποινῇ, καὶ ἔξωθεν ἡ τοῦ πράγματος ἀπαίτησις [h], ...

49 Quadruplum vero in *actione* vi bonorum raptorum non totum in pœna eſt, & extrinſecus rei perſecutio, [*ut in actione furti manifeſti diximus, ſed in*

1. τοῦτο λέγ. F. antea λέγ. τοῦτο. 2. Sic F. (Pith. πλάσματος) pro vulg. πράγμ. 3. τὸν de: F. 4. ἔστι F. 2. Mox χρήσιμον ante F. *4. τι μικρὸν Pith. vid. in not. Fabr.

c. L. item ſi cum. 14. §. qui vim intulit 12. D. *quod metus cauſa*. D. GOTH.

Fur dicitur ſubtrahere & clam auferre, l. 59. D. *de furt*. l. 9. C. *eod.* & plerumque noctu ſubtrahit. raptor luce clara deripit palam, ceu Plaut. loquitur· fur ſine vi: raptor cum vi: rapi enim ſine vi non poteſt, l. 3. §. aliud, D. *de inc. ruin.* Plaut. Epid. Act. 1. Sc. 1. Th. *Minus jam furtificus ſum quam antehac.* Ep. *quid ita?* T. *rapio propalam.* Liban. in loco comm. contra Tyr. ὁ δὲ τύραννος οὐδὲν δεῖται κλέπτειν, ἀλλὰ φανερῶς ἁρπάζει. Denique ἁρπαγὴ ſignificat τὴν αἰφνίδιον, καὶ μετὰ βίας ἀφαίρεσιν, ut ait Ammon. qua ratione raptor, fur improbus dicitur, l. 14. §. qui vim, D. *quod met. cauſ.* l. 2. §. cæterum, D. *eod.* id eſt, audax, temerarius, impudens. ἀναιδής, ut improbus accipi fere ſolet, & ita exponitur in Gloſſis vett. Sic *claſſis improba*. Flori 3. c. 10. Plin. 9. Epiſt. 26. Donat. in Phorm. *hic* confidens *pro improbo, audaci ac temerario.* Sic Plato 10. de Rep. ἁρπαγὴν dicit ἀναίσχυντον, & Philo de Decal. Chryſoſtom. in Ep. Pauli ad Theſſalon. 1. c. 5. hom. 11. οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν χρημάτων, ὁ μὲν λάθρα λαβὼν, ταύτῃ τετίμηκε τῷ λάθρα λαβεῖν· ὁ δὲ φανερῶς καὶ δημοσίᾳ μετὰ τῆς ζημίας καὶ αἰσχύνην ἐπήγαγε. FABR. I.

Gloſſæ Philoxeni: *improbus* ἀναιδής. id eſt, audax, temerarius, impudens. nam rem alienam violenter eripit. fur clanculo. FABR. II.

d. L. 2. §. 17. D. *eod.* D. GOTH.

e. Adde l. 4. D. *eod.* D. GOTH.

f. L. 2. §. vel cujus. 11. D. *eod.* 60. *Eclog.* 17. c. 2. D. GOTH.

Nam, ait Prætor, *bona rapta*, l. 2. §. vel cujus, D. h. t. [& actio dicitur *vi bonorum raptorum*. Ex Edit. 2.] FABR.

g. In trib. MSS. εἴτε τι μικρόν· non recte, quia ſubjicitur, εἴτε εὐτελές· hac igitur actione tenetur, qui minimam quoque rem rapuerit, Nov. 63. c. 1. v. ſupra, *de rer. div.* §. 16. [Athenienſium quoque lege, ſi quis ex Lyceo, vel Academia rem etiam minimam ſubtraxiſſet, capite puniebatur. Demoſth. *adverſ. Timocrat.* Ed. 1.] FABR.

Quum tamen ob rem minimam nulla ſit criminis exequutio ſolennis, l. cauſas Cod. Theod. *de juriſd.* Cujac. DOUJAT.

h. Hiulca mihi videtur oratio, unde excidiſſe

. . . .
ὥστε συμβαίνειν τούτῳ τῷ λόγῳ, [i] ἐν τριπλῷ εἶναι τὴν ποινήν. Ταῦτα 5 δὲ λέγομεν, εἴτε συλληφθῇ ὁ ἅρπαξ ἐν αὐτῷ τῷ πλημμελεῖν, εἴτε μή. Τῶν δὲ καταγελάστων ἐστὶ, [k] χειροτέρας αἱρέσεως εἶναι τὸν ἁρπάζοντα βίᾳ τοῦ λάθρα 6 ὑφαιρουμένου· τοῦτο δὲ ἐὰν ἐξετασθείη τῇ furti [l] nec manifeſti, ψευδὴς ὁ λόγος εὑρίσκεται. Ἀλλ᾽ εἴρηται πρὸς τοῦτο ἐπὶ τῆς κλοπῆς· εἰ μὲν συσχεθῇ ἤτοι ὁραθῇ ὁ κλέπτης, ἔστιν αὕτη ἡ furti manifeſti, εἰς τὸ τετραπλάσιον ἔχουσα τὴν ποινήν· εἰ δὲ μὴ συλληφθῇ ἢ μὴ ὁραθῇ, τότε ἐστὶν ἡ furti [m] nec manifeſti εἰς τὸ διπλοῦν· ὁ δὲ τὴν ἁρπαγὴν ἐργασάμενος κατέχεται εἰς τὸ τετρα-

in quadruplo ineſt & rei perſecutio;] ita ut hac ratione contingat pœnam eſſe in triplo. Hæc autem dicimus, ſive comprehenſus ſit raptor in ipſo delicto, ſive non. Atqui inter ridicula eſt, levioris conditionis eſſe vi rapientem, eo qui clanculum aufert: ſed ſi hoc ad *actionem* furti nec manifeſti exigatur, falſum invenitur ratiocinium. Sed ad hoc *ſupra* de furto dictum fuit: ſi quidem fur deprehenſus aut viſus ſit, eſt ea furti manifeſti *actio*, habens pœnam in quadruplum; ſin autem non deprehenſus aut non viſus ſit, tunc furti nec manifeſti eſt *actio* in duplum: at qui rapinam

5. δὲ de: F. 6. ὑφαιρουμ. omnes ante hanc.

ſe credo hæc verba: ἀλλὰ ἐν τῷ τετραπλασίῳ ἔνεστι καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαίτησις, & ſic non modo quadrabit ſequens ὅτι, ſed & ipſa Juſtiniani verba habebimus. Forte etiam major eſt lacuna, ſic explenda: ὡς ἐν τῇ *furti manifeſti* εἰρήκαμεν· ἀλλὰ &c. Hoc tamen haud æque urgeo. G. O. R.

i. Adde §. 19. inf. *de actionib.* l. 2. §. 13. D. *eod.* d. c. 2. in fin. D. GOTH.

Actione in quadruplum tenetur raptor d. Nov. 63. ſed in quadruplo ineſt rei perſecutio. Jure Attico tenebatur quoque in quadruplum; ſed duplum ei, qui rapinam paſſus erat, præſtabatur, duplum autem ærario publico, Demoſth. in Midiam. & ibid. Ulpianus. FABR. I.

k. Raptor fur improbior, atque atrocior eſt. Auguſtin. 2. contra Epiſt. Parmen. c. 9. *Eos ſane cum fure concurriſſe non dico, quia fure pejor eſt raptor.* Chryſoſtom. Hom. 53. in Matth. τοῦ δὲ κλέπτοντος ὁ ἁρπάζων χείρων. & ridiculum igitur foret levioris conditionis eſſe raptorem nec manifeſtum, quam furem nec manifeſtum. utique autem levioris eſſet conditionis, ſi duplo tantum coërceretur, ſicut fur nec manifeſtus, cum ſit fur improbior, gravioris delicti aſperior pœna eſſe debuit. FABR. I.

Præter Commentatores Juſtiniani, maxime Fr. Hotomanum & Janum a Coſta, digni qui ſuper hoc loco videantur, Ferandus Adduenſis II. *Explicat.* 34. (Theſ. Jur. Tomo II. pag. 600.) & Jo. van de Water I. *Obſerv.* 5. G. O. R.

l. Ut ad THum redeam, videtur apud eum in hoc §. dictio *nec* eſſe ſupervacua, cum ait: τοῦτο δὲ &c. quod ſi illa dictio negans tollatur, ſenſus optime quadrabit. Quoniam dictum Juſtiniani quoad furem non manifeſtum ſine dubio eſt verum, cum ille leniore pœna, quam raptor afficiatur: ſed quoad manifeſtum, minus vere videtur dicere Juſtinianus, cum talis fur majorem pœnam, quam raptor dependere videatur: ſi quidem raptor triplum, fur autem manifeſtus quadruplum perſolvere cogitur. Quæ tamen ratio non eſt vera, ut ex ſequentibus poſtea declarat THus: quod a Jacobo Curtio non animadverſum fuiſſe, ſummopere miror; qui convertens hunc locum in eundem errorem incidit. FERANDUS ADDUENSIS *l. c.*

Videtur legendum, *furti manifeſti*: quoniam dictum Imperatoris Juſtiniani, quoad furem non manifeſtum, ſine dubio eſt verum, cum ille leviore pœna, quam raptor afficiatur. H. ERNST.

In uno Cod. *immanifeſti* legitur: in aliis, *nec manifeſti*. Ego puto legend. *furti manifeſti*, perperam à Græculo librario repetitis literis. Hoc ait Theoph. Qui vi rapit, non poteſt videri levioris eſſe conditionis, quam fur manifeſtus, qui in quadruplum tenetur. utique autem levioris non eſt raptor nec manifeſtus, quam fur nec manifeſtus: tenetur enim in duplum fur nec manifeſtus, raptor nec manifeſtus in triplum. Non clementer igitur Prætor egit cum raptore. Raptor manifeſtus dicitur, qui ſolus, aut hominibus coactis armatis, vel inermibus palam rem alienam vi rapit, l. 2. §. 4. D. *vi bon. rapt.* nec manifeſtus dicitur, qui præcedente conſilio ad hoc ipſum homines

τετραπλοῦν, εἴτε ἐν αὐτῷ τῷ πράγματι φωραθῇ, εἴτε καὶ λάθῃ. Καθόλου οὖν ἐπὶ τῆς κλοπῆς πότε μὲν διπλάσιον, πότε δὲ τὸ τετραπλάσιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἁρπαγῆς ἀδιαστίκτως τὸ τριπλοῦν ἔσται ἐν ποινῇ, εἴτε συνελήφθη, εἴτε μὴ ὁ τὴν ἁρπαγὴν ἐργασάμενος· 7 καὶ κατὰ τοῦτο δοκεῖ [n] ἢ πλέον τι ἔχειν, ἢ οὐκ ἐλαττοῦσθαι.

pinam fecit, in quadruplum tenetur, ſive in ipſo facto deprehenſus ſit, ſive etiam latuerit. In univerſum igitur in furto modo duplum, modo quadruplum, in rapina autem indiſtincte triplum in pœna erit, ſive comprehendatur ſive non, qui rapinam fecit: atque ideo videtur aut amplius quid habere, aut *certe* non minus.

51 §. I. Τὴν vi bonorum raptorum συμβαίνει κινεῖσθαι, ἡνίκα δόλῳ [nn] γέγονεν ἡ ἁρπαγή. Ἐντεῦθεν δῆλον, ὡς εἴ τις ἀπατηθεὶς καὶ τὸν νόμον ἀγνοῶν [o] τὸ οἰκεῖον ἥρπασε πρᾶγμα, ὑποπτεύσας ἐξεῖναι τῷ δεσπότῃ τὸ οἰκεῖον πρᾶγμα καὶ βίᾳ δύνασθαι λαμβάνειν ἀπὸ τῶν νεμομένων, οὐκ ὀφείλει

§. I. Vi bonorum raptorum actio inſtituitur, quum rapina dolo facta eſt: Hinc manifeſtum *eſt*, ſi quis deceptus & jus ignorans ſuam rem rapuit, ſuſpicans licere domino rem ſuam etiam vi a poſſeſſoribus auferre, *eum* in judicio non debere vi bonorum ra-

7. καὶ de: F.

mines collegit armatos, ut bona raperet, & neminem invenit, nec ab aliquo deprehenſus eſt, l. 52. §. ult. D. *de furt.* FABR. I.

In uno codice: *immanifeſti* legitur, ut & paulo poſt: in aliis *nec manifeſti.* Ego puto legend. *furti nec manifeſti.* Hoc ait TH. Qui vi rapit, non poteſt videri levioris eſſe conditionis, quam fur manifeſtus, qui in quadruplum tenetur. utique autem levioris conditionis non eſt raptor nec manifeſtus, quam fur nec manifeſtus: nam fur nec manifeſtus tenetur in duplum: raptor nec manifeſtus in triplum. Non clementer igitur Prætor egit cum raptore. FABR. II.

Per repetitas litteras Fabrotus in priori nota *IM* intelligit, quarum altera vocem *furtI* claudit, altera *Manifeſti* inchoat. Mirum autem mihi eſt, quomodo THum utrobique in eamdem ſententiam interpretetur, quum contrario ſenſu antea adfirmative, poſtea negative legerit. Præterea fateor, ejus interpretationem ipſo mihi texto obſcuriorem videri. Licet autem Ferandus non modo talia loquatur, quæ ſtatim intelligas, ſed & prima fronte emendationem illam lectori ſuo perſuadere videatur; attamen Curtiana verſio eſt veriſſima: non tam ob Codicum Vigl. & Fabr. conſenſum, quam quia præmittit THus, ut alias ſolet, objectionem, quam in verſione clare ſatis expreſſi, dum Curtius Imperatoris tantum verba deſcribere amat. Hoc ergo vult paraphraſtes: „ Atqui dicat aliquis, inter ri„ dicula eſſe, raptorem violentum, dum tripli „ pœnam ſuffert, mitius puniri quam furem clan„ deſtinum; etenim hunc deprehenſum pro pœna „ ſolvere quadruplum? Reſpondet noſter: ratio„ cinium illud verum eſſe, quantum ad furem ma„ nifeſtum; ſed falſum quantum ad nec manife„ ſtum, quum is dupli tantum condemnetur, at„ que adeo raptor ſemper gravius puniatur quam „ talis fur." Reliqua, quæ ſequuntur, clariſſima ſunt, dummodo recte attendas ad verba finalia capitis 50. G. O. R.

m. Quidam hanc negationem expungunt. D. GOTH.

Perperam hæc notula in omnibus Gothofredi Editt. & in Genev. huc relata eſt, quum pertineat ad locum ſuperiorem in fin. cap. 49. G. O. R.

n. Hoc falſum eſſe, & cur acerbius ereptorem quam furem multari putemus, initio Verrinæ tertiæ commonſtravimus. HOTOM. *in Lugd.*

Satis dictum in ſuperioribus. G. O. R.

nn. L. 2. in pr. & §. dolo 2. §. doli mali 8. D. *eod.* D. GOTH.

o. L. 2. §. 18. *eod.* D. GOTH.

Longus eſt GALVANUS *de Uſufr.* cap. 40. pag. 606. ſqq. ut adverſus communem Doctorum ſententiam probet, dominum etſi juris gnarum non teneri vi bonorum raptorum, ſi rem ſuam violenter ſine armis invadat, ex lege a D. Goth. hic citata. Sed quum THus non aliud dicat ac Juſtin. nos hanc quæſtionem Commentatoribus Inſtitutionum diſcutiendam relinquimus. Dicimus tantummodo, etſi jure Pandectarum Galvani opinio vera foret, tamen hodierno jure Inſtitutiones pro legibus eſſe. Ceterum pleonaſtice duobus verbis ἐξεῖναι & δύνασθαι, quorum alterutrum ſuffeciſſet, hic utitur

ὀφείλει ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς vi bonorum raptorum καταδικάζεσθαι· ἀκόλουθον δὲ τοῖς εἰρημένοις ἐστὶ, μήτε τῇ furti ἔνοχον αὐτὸν γίνεσθαι, ὃς πεπλανημένῳ λογισμῷ ἥρπασε, καὶ οὐ κακούργως.

Ἀλλ' ἵνα μὴ τοῖς βουλομένοις ἁμαρτάνειν τοιαύτη [8] ἐφευρεθῇ ὁδὸς, δι' ἧς τὰ οἰκεῖα κακουργήματα ἀζημίας ἐπιδείκνυνται, καὶ τὴν οἰκείαν [9] θεραπεύουσιν ἀπληστίαν, καλλίστη γέγονεν [p] ἐκ τῶν θείων διατάξεων ἐπὶ [10] τούτων φροντὶς, ὥστε μὴ συγχωρεῖσθαί τινι κινητὸν ἢ [q] αὐτοκίνητον πρᾶγμα, εἰ καὶ οἰκεῖον [11] τοῦτο νενόμικεν, ἁρπάζειν τε καὶ βίᾳ λαμβάνειν· εἴρηται γὰρ ταῖς αὐταῖς διατάξεσιν, ὅπως τοιοῦτόν τινος πλημμεληθέντος, ὁ ἅρπαξ, εἰ μὲν ὡς οἰκεῖον πρᾶγμα τοῦτο ἁρπάζει, τῆς τοῦ πράγματος [12] ἐκπίπτῃ δεσποτείας· εἰ δὲ τὸ ἀλλότριον οἰκεῖον ἐνόμιζεν εἶναι, ἀποκαθιστάτω μὲν κατὰ [13] πρώτην τάξιν τὸ πρᾶγμα, διδότω δὲ [14] καὶ πρὸς τούτοις καὶ τὴν τοῦ πράγματος διατίμησιν· ὅπερ οὐ μόνον ἐπὶ τῶν κινητῶν πραγμάτων, ἐφ' οἷς καὶ [15] ἡ ἁρπαγὴ [r] δύναται γίνεσθαι, ὥρισαν αἱ διατάξεις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἐφόδων [s], ἃς ἐπὶ τοῖς ἀκινήτοις πράγμασιν, οἰκίαις φημὶ καὶ ἀγροῖς,

raptorum condemnari: & dictis conſequens eſt, neque furti eum obligari, qui erranti animo rapuit & non malitioſe.

52 Sed ne peccare volentibus hujuſmodi inveniatur via, per quam ſua maleficia impune perpetrent, atque avaritiem foveant, optima ex ſacris conſtitutionibus ſuper his acta eſt cura, ut ne cui permittatur rem mobilem aut ſe moventem, etſi propriam eam putavit, rapere & vi auferre: dictum eſt enim iiſdem conſtitutionibus, ut aliquo tale quid delinquente, raptor, ſi quidem ut rem propriam id rapit,
53 dominio rei excidat: ſi autem alienam putavit eſſe ſuam, reſtituat primo loco rem, & inſuper rei quoque pretium det: quod non ſolum in rebus mobilibus, in quibus etiam rapina fieri poteſt, conſtitutiones ſanxerunt, ſed & in invaſionibus, quas in rebus immobilibus, domibus nempe & agris, fieri contingit. Conſtituerunt au-

8. ἐφευρεθείη magis placeret. G. O. R. 9. θεραπεύσωσιν Goth. θεραπεύσωσιν F. 10. τούτῳ & mox συγχωρηθῆναι F. 11. εἶναι ad: Pith. & F. 12. ἐκπίπτει, & mox peſſime εἰ δὲ ἀλλότριον τὸ οἰκ. ὀν. l. F. 13. τὴν ad: F. 14. Et hoc & ſequens καὶ de: F. 15. ἡ de: F. & mox γίνεσθαι habet.

THus, quod me inter alia argumenta, quæ ſuo loco adferam, confirmat, hanc paraphraſin ex ore dictantis Antecesſoris ab auditoribus calamo fuiſſe exceptam. G. O. R.

p. L. 7. l. 10. C. *unde vi.* l. 13. D. *quod metus cauſa.* l. 7. D. *ad. l. Jul. de vi privata.* Adde 20. *Ecleg.* 2. ex lib. 60. tit. 18. c. 12. 6. Harmen. 16. D. GOTH.

Qui rebus etiam ſuis manum injicit, dominium earum amittit. qui rebus alienis, duplum reſtituere compellitur. FABR. I.

q. Sic Pith. notavit & Fabr. edidit, quos ſequi non dubitavimus, quum vulgo legatur ἀκίνητον: etiamſi in Gloſſis Nomicis, Theſ. Jur. Tom. III. pag. 1716. itidem legatur: Ει βουλομαι ραπτορεμ· η κατα των αρπαζοντων πραγματα κινητα η ακινητα. ubi Schultingius: *Si legeremus* η αυτοκινητα, *haberemus id, quod habet Imp. nec non TH. §. 1. Inſt. de Vi b. r.* Et recte: namque de immobilibus non modo deinde cap. 53. dicetur, ſed etiam additur, eas rapi non poſſe, ſed invadi, quamvis par pœna ſit conſtituta. G. O. R.

r. Quod eſt in mobilibus rebus ἁρπαγὴ, id in immobilibus ἔφοδος. Nec enim vi bonorum raptorum actio in immobilibus locum habet. 10. *Eclog.* 2. ex lib. 60. tit. 17. c. 30. D. GOTH.

Rerum mobilium tam furtum, quam rapina fit, non immobilium. itaque Th. ad §. 6. tit. ſup. recte

γεῖς, γίνεσθαι συμβαίνει. 16 Διετύπωσαν δὲ ταῦτα, ὥστε πάσης ἁρπαγῆς τε καὶ ἐφόδου τούτῳ τῷ τρόπῳ τοὺς ἀνθρώπους σωφρονιζομένους ἀπέχεσθαι.

§. II. Ἐπὶ τῆς vi bonorum raptorum [t] οὐ πάντως ἀπαιτοῦμεν δεσπότην εἶναι τοῦ 17 ἁρπαγέντος πράγματος, τὸν τὴν ἁρπαγὴν ὑπομείναντα· εἴτε γὰρ in bonis αὐτοῦ ἐστιν, τουτέστιν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τελεῖ δεσποτείαν, εἴτε οὐ δεσπόζεται ὑπ' αὐτοῦ, μόνον μέν τοι ex bonis 18 αὐτοῦ ἐστιν, τουτέστιν οὐ δεσπόζεται μὲν ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ δὲ τῆς αὐτοῦ ἐστι περιουσίας, χώρα γενήσεται τῇ vi bonorum raptorum. Ταῦτα δέ ἐστιν, ἃ οὐ δεσπόζεται μὲν 19 ὑφ' ἡμῶν, ἐν δὲ τῇ ἡμετέρᾳ ἐστὶ περιουσίᾳ· οἷον, ἐχρησάμην παρά τινος, ἢ ἐμισθωσάμην οἰκέτην, ἢ δανείσας ἔλαβον ἐνέχυρον, ἢ καὶ παρετέθη μοι πρᾶγμα, οὕτως ὥστε μοι διαφέρειν, τὸ μὴ ἀφαιρεθῆναί μοι τοῦτο τὸ πρᾶγμα· τοῦτο δὲ συμβαίνει, εἴγε λαμβάνων τὸ depoſitum, 20 pactum ἐποίησα, ὥστε καὶ [u] ἀπὸ ῥᾳθυμίας με κατέχεσθαι· τὰ γὰρ γινόμενα πάκτα εἰώθει ἀμείβειν τὰς τῶν συναλλαγμάτων [w] φύσεις· ἰδοὺ γὰρ ἐκ τοῦ συμφώνου κινηθήσεται ἡ depoſiti, οὐ μόνον ἀπὸ δόλου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ [x] διλιγεντίας.

Ei

autem hæc, ut omni & rapina & invaſione homines hoc modo continentiores *facti* abſtineant.

54 §. II. In *actione* vi bonorum raptorum non omnino exigimus, ut dominus rei ſit raptæ, qui illius rapinam paſſus eſt: ſive enim IN BONIS ejus ſit, id eſt ejus dominio ſubſit, ſive non ſit in ejus dominio, at tamen EX BONIS ejus, id eſt non quidem in dominio ejus ſed ex ejus ſubſtantia ſit, locus fiet *actioni* vi bonorum raptorum. Hæc autem ſunt, quæ non quidem in noſtro dominio, ſed ex bonis noſtris ſunt: veluti, utendum accepi
55 a quoquam, aut ſervum conduxi, aut mutuum dans accepi pignus, aut etiam res apud me eſt depoſita, ita ut mea interſit, hanc mihi rem non eripi. Hoc autem evenit, ſi depoſitum *ego* ſuſcipiens, pactum feci, ut & ex negligentia tenerer; nam pacta facta contractuum naturas immutare ſolent: ecce enim ex pacto *actio* movebitur depoſiti, non modo ex dolo ſed etiam ex diligentia.

Sed

16. διετύπωσεν ante F. 17. ἁρπαχθέντος F. 18. ἐς. αὐ. F. 19. ἀφ' ante F. Pro ſequentibus malim, ut modo: ἐκ δὲ τῆς ἡμετέρας ἐστὶ περιουσίας. 20. πάκτον F.

cte addit, *mobilem*: item res ſe moventes attrectari dicuntur. Livius, ut auctores noſtri, res moventes accipit pro mobilibus lib. 5. FABR. I.

s. L. 7. C. *unde vi*, Caſſiod. Var. 3. 20. v. Theoderici Edict. §. 10. Res mobiles abripi, & loco moveri dicuntur: res immobiles invadi, & pervadi, l. 9. C. *eod.* B. Auguſtin. Confeſſ. lib. 8. c. 10. *utrum fundum alienum illum, an illum invadat.* Salvianus de Gub. D. 5. Euſebius Gallican. Hom. 11. de Paſcha, Iſidor. Hiſpal. Orig. 1. c. 26. & conſultius igitur eſt, cauſâ, quam vi agere. FABR. I.

t. L. 2. paragr. in hac actione 22. D. *eod.* D. GOTH.

u. L. 2. paragraph. ſi in re depoſita, 24. D. *eod.* D. GOTH.

Vel ut rerum depoſitarum periculum ad me pertineret, l. 19. D. *de petit. her.* FABR. I.

w. Theodorus Hermopolites ad l. 23. D. *de reg. jur.* τὸ συνεχέστερον τῇ συστάσει τοῦ συναλλάγματος συμφωνηθὲν ἀμείβει τὴν φύσιν τοῦ συναλλάγματος, καὶ μεταποιεῖ. Pacta naturam contractuum mutant, augent, imminuunt. FABR.

x. Culpam & cuſtodiam præſtat, l. 1. §. ſæpe, D. *depoſ.* FABR. I.

Αμελείας loquitur paraphraſtes, quum *negligentiam* dicere debuiſſet, quia conjungitur *dolo.* Vide in Gloſſ. Theoph. Αμελολογία. G. O. R.

S 2 y. d.

Εἰ δὲ bona fide νέμομαί τι, ἤγουν καὶ usumfructum ἔχω [21] ἐν ἀλλοτρίῳ πράγματι, ἢ καὶ [y] ἕτερόν τι δίκαιον, οἷον uſum, ὡς διαφέρειν μοι μὴ ἁρπαγῆναι τοῦτο, καλῶς λέγομεν, ἐπὶ πάντων τούτων ἁρμόζειν τῷ τὴν ἁρπαγὴν ὑποστάντι τὴν vi bonorum raptorum. Ταῦτα δὲ [22] εἰρημένα, εἰ καὶ μὴ τῆς αὐτοῦ δεσποτείας ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ περιουσίας ὑπάρχει. Κινῶν δὲ ἐπὶ τούτοις τὴν vi bonorum raptorum, οὐ τὴν δεσποτείαν λήψεται τῶν ἁρπαγέντων, (πῶς γὰρ, ἣν οὐκ εἶχεν;) ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, ὅπερ ἐκ τῆς αὐτοῦ περιουσίας [23] ἀφαιρεῖται, τουτέστιν ὅπερ εἶχεν ἐπὶ τῷ πράγματι δίκαιον, οἷον uſumfructum ἢ uſum εἶχεν ἐπὶ τῷ [24] ἁρπαγέντι· ἐπειδὴ ὅπερ τούτου ἐστερήθη διὰ τῆς ἁρπαγῆς, τοῦτο αὐτῷ καὶ ἀποκαθίσταται.

56 Sed ſi bona fide quid poſſideo, aut uſumfructum etiam in aliena re habeo, aut & aliud jus quoddam, velut uſum, ut mea interſit illud non rapi, recte dicimus in his omnibus rapinam paſſo competere *actionem* vi bonorum raptorum. Hæc autem dicta *ſunto*, etſi in ejus dominio non ſit, ſed ex illius bonis. In his autem vi bonorum raptorum agens, non dominium *rerum* raptarum accipiet, (quî enim, quod
57 non habebat?) ſed illud ſolum, quod ex ejus bonis ſubreptum eſt, id eſt jus quod in re habebat, veluti uſumfructum vel uſum in re rapta habebat: quoniam quo per rapinam privatus fuit, id illi etiam reſtituitur.

Γενικῶς [z] δὲ λεκτέον ἐστὶν, [25] ὅτι ἐξ ὧν αἰτιῶν ἡ furti δίδοται, nec manifeſti κλοπῆς γενομένης, [26] ἐκ τούτων τῶν αἰτιῶν πάντες ἕξουσι τὴν vi bonorum raptorum.

Generaliter autem dicendum eſt, ex quibus cauſis furti *actio* datur, perpetrato furto nec manifeſto, ex iiſdem cauſis *actionem* vi bonorum raptorum omnes habebunt.

21. ἐπὶ F. 22. τὰ ad: F. Ego ſupplerem potius ἴσω. 23. ἀφῄρηται verto cum Curtio. 24. ἁρπαχθέντι F. qui ſequens ὅπερ ejecit. Sed ego τούτου ejecto legerem οὗ περ. G. O. R. vel ἐπειδήπερ vel ἐπειδὴ γὰρ τούτου GAVEL. 25. ὅτι de: F. 26. ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτ. F.

y. d. l. 22. paragr. 22. ibi, *vel quod alius jus*: D. GOTH.

z. V. l. 2. §. & generaliter. 23. D. *eod.* D. GOTH. Schol. ἐξ ὧν αἰτιῶν ἡ *nec manifeſti* δίδοται τοῖς δεσπόταις κλοπῆς γενομένης, τουτέστι, εἰς τὸ διπλάσιον, ἐκ τῶν αὐτῶν τοῖς μὴ δεσπόταις, τουτέστιν, οἳ ἔχουσι τὸ πρᾶγμα, εἰς δεπόσιτον ἢ εἰς μίσθωσιν, καὶ ὑπομείνασιν ἁρπαγὴν, εἰς τὸ διπλοῦν δίδοται ἡ *vi bonorum raptorum.* videtur legendum in princ. τοῖς μὴ δεσπόταις. & in fine, εἰς τὸ τριπλοῦν. Aliud Scholion. ἐκ τῶν αὐτῶν αἰτιῶν πάντες ἕξουσι τὴν *vi bonorum raptorum* τουτέστι, πάντες οἱ νεμόμενοι ἐπὶ ὅτου, καὶ ὑποφέροντες, καὶ bona fide, εἰς τὸ διπλοῦν ἀποκαθίστανται τῇ *vi bonorum raptorum*: legendum & hic, εἰς τὸ τριπλοῦν, vel, εἰς τὸ τετραπλάσιον. FABR.

Prius Scholion hæc ait. „Ex quibus cauſis *actio* nec manifeſti [non] dominis datur facto furto, id eſt in duplum: ex iiſdem *cauſis* non dominis, id eſt qui rem habent pro depoſito aut pro locato, & rapinam paſſis, in duplum [*leg.* triplum] *actio* vi bonorum raptorum datur". Poſterius nihil præcipui habet. G. O. R.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΝΟΜΟΥ [a] ΑΚΟΥΙΛΙΟΥ.]

ΤΙΤΛΟΣ Γ.

Περὶ τῆς ἑτέρῳ προσγινομένης βλάβης [b] ὁ Ἀκυΐλιος νομοθετεῖ, τὸν ζημιοῦντα κολάζων. Ἡ δὲ τούτου νομοθεσία εἰς τρία [c] διαιρεῖται κεφάλαια. Διαλέγεται δὲ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ περὶ τοῦ [d] pecus [1], ἤτοι κτήνους· Φησὶ γὰρ οὕτως. Ἐάν τις ἀλλότριον οἰκέτην, ἢ ἀλλότριον [e] τετράποδον, ὅπερ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν πεκούδων ἐστὶν, ἀδίκως ἀνέλῃ, ὅσου τὸ ἀναιρεθὲν πρᾶγμα πλείονος ὑπῆρχεν ἐν τῷ τῆς ἀναιρέσεως ἐνιαυτῷ, τοσοῦτον ὁ ζημιώσας [f] τῷ δεσπότῃ δοῦναι [2] καταδικαζέσθω. Ἑρμηνεύσωμεν δὲ τὰ εἰρημένα τῷ νόμῳ, ἀσαφῆ κατά τι δοκοῦντα· καὶ τὸ μὲν εἰρημένον, Ἐάν τις ἀλλότριον οἰκέτην ἀδίκως ἀνέλῃ, τῶν ὡμολογημένων ἐστίν.

§. I. Εἶπε δὲ, ἢ ἀλλότριον τετράποδον, καὶ οὐκ ἠρκέσθη τούτῳ, οὐδὲ ἀδιαστίκτως καὶ ἀποτόμως [g] εἶπε περὶ τούτου, ἀλλὰ

DE LEGE AQUILIA.

TITULUS III.

58 De damno alteri facto *Lex* Aquilia ſtatuit, lædentem puniens. Hujus autem conſtitutio in tria dividitur capita. Diſſerit autem in primo capite de [*ſervo & de*] pecude ſive pecore. Sic enim ait: Si quis alienum ſervum, aut alienam quadrupedem, quæ in numero pecudum eſt, injuſte

59 occiderit, quanti res occiſa plurimi fuit intra annum interitus, tantum is qui damnum dedit, domino dare damnator. Interpretemur autem verba legis, quæ aliquantum obſcura videntur. Et quod quidem dicitur, Si quis alienum ſervum injuſte occiderit, inter confeſſa eſt.

60 Sed & dixit, AUT ALIENAM QUADRUPEDEM; neque eo contenta fuit, neque indiſtincte & abſciſſe de illa dixit,

1. ἤτοι κτ. de: F. 2. Sic Pith. & F. pro vulg. καταδικάζεται.

a. Περὶ ζημίας 6. Harmen. 1. 19. *Eclog.* 10. c. περὶ ζημιούντων, &c. D. GOTH.

Aquilius tribunus plebis hanc legem rogavit, §. 15. h. t. Novella 18. c. 8. Iſidor. Hiſpal. Origin. 15. c. 15. FABR. I.

b. ἢ ζημίας. 6. Harmen. 1. §. 1. D. GOTH.

De damno injuria dato. damnum autem injuria datum accipe, quod cum damno injuriam attulit, l. 49. §. 1. D. *eod.* FABR. I.

c. Plura quam tria fuiſſe capita volunt Balduinus & Noodtius: contra quos diſputat H. Mylius in Schedis poſtumis, quas ejuſdem Opuſculis ſubjungemus, atque ubi opus erit, augebimus. Interim cum THo quoque facit Scholiaſtes Anonymus Baſilic. T. VII. pag. 67. ὅθεν *Plebiſcitum* ἐστὶ μᾶλλον ὁ Ἀκυΐλιος ὁ νόμος. Ἔχει δὲ τρία κεφάλαια, ἐν οἷς περὶ ζημίας διαλαμβάνεται. G. O. R.

d. Imo de ſervo & pecude occiſis agitur primo Legis capite. DOUJAT.

Quum THus hoc dicat in ſqq. crediderim hic excidiſſe ἐκείνου καὶ περὶ τοῦ. G. O. R.

e. Lex igitur Aquilia ſervis exæquat quadrupedes, l. 2. §. 2. D. *eod.* Ariſtot. Metaph. 12. c. 10. & in ædilitio edicto fere eadem ſunt in jumentis, quæ in mancipiis, l. 38. §. 1. D. *de edil. ed.* Dio Chryſoſt. Orat. *de Servit.* ἐγνώκασι ὅστις ἂν δοῦλος, καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, ὃν ἄν τις κεκτημένος κυρίως, ὥσπερ ἄλλο τι τῶν αὐτοῦ χρημάτων ἢ βοσκημάτων, ὥστε ἐξεῖναι αὐτῷ χρῆσθαι, ὅ,τι βούλεται. FABR. I.

f. In lege Aq. videtur ſcriptum fuiſſe: *tantum as dare ero damnas eſto*, argum. l. 11. §. legis autem, D. *eod.* in Flor. ſcribitur, *ero*, ut in Gloſſ. Græc. Lat. in δεσπότης. Id obſervavit Cuj. *obſ.* lib. 27. c. 11. FABR. I.

g. ἀποτόμως id eſt *præciſe*, ut l. 1. §. ult. in pr. D. *ut legatorum nomine:* quod idem ac *abſciſſe* l. tempore. 5. §. demonſtratur. 2. D. *de jure immunitatis.* D. GOTH.

h. Abeſt

λὰ 3 προσέθηκεν, ὅπερ ἐν τῷ ἀριθμῷ τῶν πεκούδων ἐστί. Τοῦτο δὲ πρὸς ἐκεῖνο βλέπει· ἐὰν γὰρ ἀπροσδιορίστως εἶπε περὶ τετραπόδων, μὴ συνάψας τὸ 4 εἶναι αὐτὰ ἐν ἀριθμῷ τῶν πεκούδων, ἤμελλε τὸ πρῶτον τοῦ νόμου κεφάλαιον ἕλκεσθαι καὶ ἐπὶ θηρίων ἀγρίων ἐμοὶ διαφερόντων, ἢ κυνῶν, ἡνίκα τις ἀνεῖλε ταῦτα· ἀλλ' οὐκ ἠβουλήθη περὶ τούτων τι ὁ νόμος εἰπεῖν· περὶ γὰρ τούτων 5 μόνον διελέχθη, ἅτινα κυρίως νέμεσθαι [h] καὶ ἀγεληδὸν εἴωθε βόσκεσθαι· 6 ὁποῖά εἰσιν ἵπποι [i], ἡμίονοι [k], βόες [l], πρόβατα, αἶγες. Καὶ περὶ χοίρων [m] δὲ τὸ 61 αὐτὸ ἤρεσε· καὶ γὰρ οἱ χοῖροι τῇ τῶν πεκούδων περιέχονται προσηγορίᾳ, καὶ τούτους γὰρ ἀγεληδὸν νέμεσθαι συνωμολόγηται· τοῦτο γὰρ καὶ ὁ ποιητὴς Ὅμηρος ἐν τῇ Ὀδυσσείᾳ [n] διδάσκει, ὡς ὁ Αἴλιος 7 Μαρκιανὸς ἐν τοῖς οἰκείοις αὐτοῦ ἀναφέρει Ἰνστιτούτοις, τούτων μεμνημένος τῶν ἐπῶν·

Δῆλις

xit, verum addidit, quæ in pecudum numero eſt. Hoc autem eo ſpectat: nam ſi indefinite dixiſſet de Quadrupedibus, non adjungens ut eæ in pecudum numero eſſent, futurum erat, ut primum Legis caput & ad feras beſtias ad me pertinentes, & *ad* canes traheretur, ſi quis ea occidiſſet: ſed de his nihil quidquam Lex dicere voluit: de his enim tantum diſſeruit, quæ proprie paſci & gregatim pabulari ſolent: quales ſunt equi, muli, boves, oves, capræ. Sed idem de ſuibus quoque placuit: nam & ſues pecudum appellatione continentur, quia & hos gregatim paſci conſtat. Hoc enim & poëta Homerus in Odyſſea docet, ut Aelius Martianus in ſuis ipſius Inſtitutis refert, hos verſus memorans:

In-

3. προσέθηκεν F. 4. καὶ interſerit F. 5. μόνων Goth. & F. Sequens verbum ſic reſcribo pro vulg. διελέχθη, quod Reſcius & Fabr. mutarunt in διελέχθη. G. O. R. 6. ὁποῖοι F. 7. Μαρκ. F.

h. Abeſt τὸ *gregatim* a veteribus lib. & a THo. *Cujac.* Hic tamen legitur ἀγεληδὸν βόσκεσθαι. DOUJAT.

i. Syneſ. Ep. 129. ἐν ἀγελαίαις καμήλοις, ἐν ἵπποις φορβάσι· ἵπποι σύννομοι. FABR. I.

k. Adde ὄνοι, ut lib. 60. Baſil. *eod.* tit. FABR. I.

Intelligit credo l. 2. §. 1. pag. 42. ubi legimus: οἷον βοῦν, αἶγα, πρόβατον, μοῦλον, ἵππον, ὄνον, σῦν. Quamvis autem hic locus non probet, quod intendit Fabr. tamen & ipſe ὄνοι hic ſupplendum cenſeo, primo quia Juſtin. ſic ait; deinde quia facile abſorberi potuit ab affini ἡμίονοι. G. O. R.

l. Ariſt. de Animal. 9. c. 4. οἱ βόες καὶ νέμονται καθ' ἑταιρείας, καὶ συνηθείας. Procop. in Eſaiam, cap. 5. οὐκ ἴση βόες· συναγελαστικοὶ γάρ. FABR. I.

m. V. l. 2. §. 2. D. *eod.* l. 65. §. 4. D. *de legat.* 3. D. GOTH.

n. V. Homerum Odyſſ. lib. 13. [vſ. 407.] D. GOTH.

Labeoni placebat, ſues pecudum appellatione contineri, ut refert Cajus in l. 2. D. *eod.* Marcianus utitur Homero teſte in l. 65. §. 4. *de leg.* 3. FABR. I.

o. αἱ ſola Lovanienſis ex emendatione Reſcii, probante Nannio, quia ſic hodie legitur ap. Hom. quomodo & Viri Ampl. van de Water & Otto edere maluerunt. Ceteræ omnes, quas conſului, tam Inſtit. quam THi editiones, maſculinum genus habent. Neque opus eſt, veterum citationes ad hodiernas ſemper lectiones emendare. G. O. R.

p. L. 5. §. 1. l. 49. §. 1. D. *eod.* l. 1. §. interdum. D. *de injuriis.* D. GOTH.

q. 36. *Eclog.* ex lib. 60. tit. 39. c. 18. & 19. l. 4. l. 5. l. 45. §. 4. D. *eod.* D. GOTH.

Ait hic §. *Itaque qui latronem inſidiatorem* &c.

Sed

Δήεις τόνγε σύεσσι παρήμενον· ο οἱ δὲ νέμονται
Πὰρ κόρακος πέτρῃ, ἐπί τε κρήνῃ Ἀρεθούσῃ.

Τὸ δὲ νέμονται δηλοῖ τὸ ἀγεληδὸν βόσκεσθαι·

§. II. Τὸ δὲ εἰρημένον τῷ νόμῳ, injuria p occiderit, 8 τοῦτο νοοῦμεν, παρανόμως ἐφόνευσε, τουτέστι ſine jure. Οὐκοῦν εἰ μὴ παράνομος εἴη ὁ φόνος, ἀκίνδυνος 9 ὁ φονεύσας, καὶ οὔποτε χώρα τούτῳ τῷ νόμῳ· οἷον, ἡνίκα τὸν σὸν οἰκέτην ἀνέλω, λῃστὴν 9 ὄντα, οὐ κατέχομαι τῷ Ἀκουϊλίῳ, ἀλλὰ τότε ἡνίκα τὸν ἐπαγόμενόν μοι παρ' αὐτοῦ κίνδυνον οὐχ ἑτέρως ἠδυνήθην ἐκκλῖναι, εἰ μὴ διὰ τῆς ἐπαχθείσης αὐτῷ παρ' ἐμοῦ πληγῆς· εἰ γὰρ δυνάμενος διαφυγεῖν τοῦτον ἀνεῖλον, κατέχομαι τῷ Ἀκουϊλίῳ.

§. III.

Invenies eum ſuibus adſidentem: hi autem paſcuntur
Apud Corvi rupem; & ad fontem Arethuſam:

Verbum vero *Homericum* νέμονται (*paſcuntur*) ſignificat gregatim pabulari.

62 §. II. Quod autem *in* Lege dicitur, INJURIA OCCIDERIT, hoc intelligimus, inlicite interemerit, id eſt ſine jure. Igitur ſi non inlicita ſit cædes, periculi expers *erit* qui occidit, & huic legi nequaquam locus *eſt*: veluti ſi ſervum tuum latronem occidero, Aquilia haud teneor; ſed tunc quando periculum ab eo mihi inſtans non aliter declinare potui, niſi per vulnus ipſi a me inflictum: nam ſi, quum effugere poſſem, eum occidi, teneor Aquilia.

§. III.

8. οὕτως νοοῦμεν, *ſine jure*, τουτ. παρ. ἐφ. F. 9. ἐφόνευσας Goth.

Sed V. C. Cujacius notis ſecundis delet nomen *inſidiatoris*. Atqui neceſſarium eſt. Nam *latronem inſidiatorem* dixit §. pro latrone inſidiante, ut & Caj. l. 3. D. h. t. *Servum tuum, latronem inſidiantem* &c. Quippe ſervus meus, etſi latro eſt, tamen ſi tibi inſidiatus non eſt, & tu eum occidiſti, habeo in te actionem Aquiliæ. Quin etiamſi inſidiatus tibi eſt, tu autem ſalvus effugere potuiſti, ita ut non occideres, occidiſti tamen, teneris Aquilia hoc §. cum ait: *utique ſi aliter* &c. Neque moveor auctoritate THi, qui vocabulum *inſidiatoris* omiſit: ut enim ſæpe jam dixi, THus ſolitus eſt voces omittere neceſſarias. Eſt autem alius *latro inſidiator*, ut hoc §. alius *latro manifeſtus*, ut apud T. Livium in oratione Demetrii lib. 40.

MARCIL. *ad Inſtit.*

Neque ego Marcilii auctoritate moveor, quum & Charondas teſtetur *abeſſe ab omnibus*, & in ambobus MSS. Gottorp. ac Dorvill. abſit. Quod autem de THo queritur, idem plane eſt, quod ſupra de furti definitione cap. 3. nota *c.* eadem injuria conqueſtus eſt, ubi dixi num. 5. Sed ad ipſam rem quod attinet, quis non intelligat, talem hic latronem deſignari, qui mihi ipſo actu ſit latro; in primis quum ſequentia hoc ſatis declarent?

G. O. R.

L. 4. D. *ead.* Joann. Scholaſticus inſ. ad collection. Cann. Theodoriti tit. 40. ὁ τὸν λῃστὴν φονεύων, ἀναμφιβόλως οὐκ ἐνάγεται· ἐπειδὴ τὸν βουλόμενον ἀνελεῖν, νομίμως ἀνεῖλεν. *Inſidiatori, & latroni, quæ poteſt inferri injuſta nex?* Cicer. Liban. in Oreſte. Auguſtin. de Lib. arbit. 1. c. 5. Antiph. Orat. 11. τὸν γὰρ ἐπιβουλεύοντα κτείνειν (νόμος) φονέα εἶναι. Theod. Balſamon exiſtimat, latronem non aliter jure occiſum videri, quam ſi latro prius mortale vulnus inflixerit, non ſi levem plagam ad c. 43. Gregor. Thaumat.

§. III. Οὐκ ἔστιν ὑπεύθυνος τῷ Ἀκουϊλίῳ, ὁ ἐκ τυχηρᾶς [r] ἀνελὼν περιστάσεως, ἡνίκα μὴ πρόσεστι [s] ῥαθυμία τῷ γινομένῳ· οὐχ ἧττον γὰρ τοῦ δόλου τὸν κατὰ ῥαθυμίαν [t] ἀνελόντα ὁ νόμος τιμωρεῖται. 63

§. III. Aquiliæ haud obnoxius eſt, qui ex caſu fortuito occidit, quando culpa facto non ineſt: quoniam non minus quam dolum Lex eum ulciſcitur, qui per culpam occidit.

§. IV. Διὸ ἐάν τις ἐν τῷ παίζειν ἀκοντίοις, [u] ἢ καὶ γυμνάζεσθαι, παριόντα τὸν σὸν οἰκέτην πλήξας ἀνεῖλεν, εἰ μὲν στρατιώτης ἦν, ὁ τοῦτο ποιήσας [x] ἐν τῷ κάμπῳ, ἢ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ἔνθα γυμνάζεσθαι τοῖς στρατιώταις σύνηθες, ἀνεύθυνος ὁ πλήξας· εἰ δὲ ἰδιώτης ἦν, καὶ ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀνεῖλεν, ἐπειδὴ ἰδιώτης ἐν ὅπλοις γυμνάζεσθαι οὐ νενόμισται, ὑπεύθυνος ἔσται ὁ πλήξας τῷ Ἀκουϊλίῳ. Τὸ αὐτὸ φαμὲν, εἰ καὶ στρατιώτης ἐν 10 τόπῳ, ἐν ᾧ μὴ σύνηθες γυμνάζεσθαι στρατιώτας, παραπλήσιον ἥμαρτεν· ὑποπεσεῖται γὰρ τῷ Ἀκουϊλίῳ.

64 §. IV. Ideo ſi quis inter ludendum aut etiam exercitandum jaculis, ſervum tuum prætereuntem percutiens occidit, ſi quidem miles fuit, qui hoc fecit in campo *Martio*, aut in eo loco, ubi militibus exerceri mos *eſt*, inſons *erit* percuſſor: ſi autem privatus fuit, atque in hoc loco peremit, quoniam privatus in armis exercitari non ſolet, percuſſor Aquiliæ obnoxius erit. Idem dicimus, etſi miles in loco, ubi milites exerceri mos non *eſt*, ſimile *quid* peccavit: namque Aquiliæ ſubjacebit.

§. V. Ἐάν τις κλαδεύων, ἐκ τοῦ δένδρου [y] κλάδου κατενεχθέντος, τὸν ἐμὸν οἰκέτην παριόντα πλήξας ἐφόνευσε, κρατεῖται τῷ Ἀκουϊλίῳ. Τοῦτο δὲ λέγομεν, εἰ

65 §. V. Si quis putator, ramo ex arbore delapſo, ſervum meum prætereuntem percutiens occidit, Aquilia tenetur. Hoc autem dicimus, ſi factum

10. τῷ ad: F.

mat. Ego puto ſatis eſſe, ſi alias in vitæ periculum adducamur. *χρὴ τούτοις, διὰ τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν ἑτέρους ἀπολέσασι, συγγνώμην ἔχειν.* Lyſ. Or. 11. FABR. I.

r. Adde l. ſi ex plagis. 52. paragraph. 2. D. *eod.* D. GOTH.

Antiphon. Or. 14. *τὰ μὲν ἀκούσια τῶν ἁμαρτημάτων ἔχει συγγνώμην, τὰ ἑκούσια οὐκ ἔχει.* Simplicius in Epict. *τὰ γὰρ βίᾳ, καὶ ἀκουσίως πραττόμενα, ὡς μὴ ὄντα ἁμαρτωλὰ, καὶ ὑπὸ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ* [l. *ὑπὸ*] *τῶν νόμων συγγινώσκεται.* Quanquam apud Græcos ultroneo exilio fortuiti caſus luebantur, l. 16. §. 8. D. *de pœn.* Pauſan. 5. v. Antiphont. Orat. 6. 7. 8. & 9. Hac igitur ſe tuetur exceptione, qui caſu occidit: *Si telum manu fugit. τὸ ἔκφυγε βαλλιστικὸν ὂν τῆς ἑκουσίου βολῆς,* Euſtath. ad Il. ψ. Cic. Top. & ibi Boët. FABR. I.

s. Etiam leviſſima, l. 44. D. *eod.* FABR. I.

t. Ex hoc loco videtur legendum apud Juſtinian. *non minus, quam ex dolo, ex culpa quiſque hac lege tenetur.* FABR.

Nihil opus: namque hypallage eſt, cujus multa collegit exempla Wiſſenb. ad l. 1. D. *de V. S.* Immo Pacius negat hic ordinem eſſe inverſum, quem vide, ſi vis. G. O. R.

u. Item l. 9. §. ſed ſi per luſum jaculantibus. 4. D. *eod.* D. GOTH.

Nec enim culpæ reus eſt, qui trajecit, quem providere non potuit. imo culpa non caret, qui præcavere non curavit. v. Antiphont. Orat. 9. Sed ſi in colluctatione alius alium occiderit, ceſſat Aquilia, quia gloriæ cauſa & virtutis, non injuriæ gratia videtur damnum datum, l. 7. §. 4. *eod.* Himerius: *τύπτει τις τὸν πλησίον; ἂν μὲν ἐν ἄθλοις, ἔχει νικήσας τὸν στέφανον· ἂν δὲ τῆς ἀγωνίας ἐκτὸς, ὑπέχει τὸ τίμημα* v. Demoſthen. adv. Ariſtocrat. FABR. I.

x. *ἐν τῷ πεδίῳ τῷ ταῖς τοῦ πολέμου δεχομένῳ μελέταις.* FABR.

Ex Scholiaſte, opinor. G. O. R.

y. Idem 36. *Eclog.* 1. *περὶ φόνου* c. 17. & 19. l. 31. D. *ad l. Aq.* l. 7. D. *de ſicariis.* D. GOTH.

Si frondator, id eſt, qui arbores amputat, non pro-

εἰ [11] τοῦτο γέγονεν ὁδοῦ πουβλίκας ἢ βικιναλίας ὑποκειμένης· ἔδει γὰρ [12] αὐτὸν ἐκβοῆσαι, ὥστε πάντα παριόντα τὴν ἐσομένην φυλάττεσθαι πτῶσιν τοῦ κλάδου· τοῦτο γὰρ μὴ ποιήσας, προφάσει τῆς ῥᾳθυμίας ἤτοι [13] culpæ ὑπεύθυνος ἔσται τῷ Ἀκουϊλίῳ. Εἰ δὲ αὐτὸς μὲν ἐξεβόησε, τῆς δὲ τούτου βοῆς καταφρόνησεν ὁ οἰκέτης, ἀνέγκλητος ὁ κλαδεύων.

ctum id eſt, ubi via publica aut vicinalis ſubjacebat: exclamare enim debuit, ut omnis præteriens futurum rami lapſum caveret: hoc enim non faciens, negligentiæ ſive culpæ nomine obnoxius erit Aquiliæ. Quod ſi ipſe quidem exclamavit, hujus autem clamorem ſervus neglexit, inculpatus *eſt* putator.

Καὶ publica μέν ἐστιν ὁδὸς, ἥτις καὶ 66
[2] μιλιτάρια λέγεται, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησι βασιλικὴ, ᾗ πάντες ἄνθρωποι κέχρηνται, ἐπὶ διαφόρους ἀπιόντες τόπους. [14] Vicinalis [a] δὲ, ἡ ἐπὶ κώμας ἄγουσα, vicus γὰρ ἡ κώμη· διὰ ταύτης [15] γὰρ βαδίζει πᾶς ἐπὶ τὴν κώμην ἀπιών. Εἰ μέντοι [16] ἄπωθεν [b] τῆς ὁδοῦ, ἢ ἐν μέσῳ [c] τυχὸν τοῦ ἀγροῦ ἐκλάδευεν, εἰ καὶ μὴ ἐξεβόησε, πλὴν [17] ἐπεὶ ἐν τοιούτῳ γέγονε τόπῳ, ἐν ᾧ οὐδενὶ τῶν ἐξωτικῶν ἐξουσία τοῦ βαδίζειν ἦν, ἀτιμώρητος [d] ὁ πλήξας.

Et publica quidem via eſt, quæ & militaris dicitur, & apud Græcos regia, qua omnes utuntur homines, ad diverſa abeuntes loca: vicinalis autem, quæ ad vicos ducit; vicus enim eſt *Græce* κωμη, (*vel villa vel pagus*;) namque per hanc incedit quiſquis ad vicum abit. Si tamen procul a via, vel in medio forte agro *arborem* putabat, etiamſi non exclamaverit, dummodo in eo factum ſit loco, in quo extraneorum nemini jus erat verſandi, impunitus *erit* percuſſor.

§. VI. Ἰατρός τις τὸν ἐμὸν οἰκέτην [e] φλεβοτομήσας, καταλέλοιπεν [f] ἀθεράπευτον· τελευ- 67

§. VI. Medicus quis ubi ſervo meo venam ſecuit, reliquit cum ſine curatione:

11. ταῦτα γέγ. ἐν ὁδῷ. ſic Pith. Mox πουβλικίας ante F. 12. αὐτὸν de: F. 2. 13. κούλπας F. 14. βικιναλία F. 15. γὰρ de: F. 2. 16. ἄνωθεν ante hanc. 17. ἐπειδὴ F.

proclamaverit, & prætereuntem ſervum occiderit, cum eo erit actio legis Aq. FABR. I.

2. V. l. 2. §. 22. D. *ne quid in loco publico.* GOTH.

Via militaris mentio fit in l. ult. D. *de Loc. & itin. publ.* & in l. 2. §. 22. viarum D. *Ne quid in loco publ. vel itin. fiat*, appellatur *Prætoria* vel *Conſularis.* ERNST.

Vid. Sueton. Aug. c. 49. Sicul. Flacc. & Hygen. Serv. in 12. Æn. l. 2. §. viarum, D. *ne quid in loco publ.* FABR.

Differentiam tamen aliquam dari inter vias *publicas* & *militares*, oſtendit Cl. Otto *de tutela viarum.* P. II. cap. 2. p. 328. ſq. MEERM.

a. Sic. Flacc. de condit. agror. *Vicinales autem via de publicis, quæ divertuntur in agros.* Vid. d. §. viar. Sen. 5. *de Ben.* c. 24. FABR.

b. Nancel. ἄποθεν *procul.* ἄνωθεν ὑποπτόν ἐςι. FABR. I. *Add.*

Antequam in hanc notulam incidi, jam legeram, ut nunc edo: primo quia ſane ἄνωθεν nonniſi torquendo huic loco aptari poteſt, nec ſolet THUS recondita ſectari; ἄπωθεν ſecundo ſignificat longius remotum & fere in alia regione, ſed ἄπωθεν propius diſtans: ac tertio, quia ſic unicam tantum literulam muto. G. O. R.

c. Sed & ſi per privata loca vulgo iter fiat, de culpa agi poterit. ſi autem nullum iter erit, dolum duntaxat præſtat, l. 31. D. *eod.* FABR. I.

d. Hebræorum quoque jure, qui jactaverit lapidem in atrium ſuum, cædemque fecerit, ſi læſo eo intrandi jus eſt, exulat; alioquin non exulat. Maccoth. c. 2. FABR. I.

e. Solebant olim medici venas incidere, & ægris ſanguinem mittere. Cic. Piſoniana. FABR. I.

f. 19. *Eclog.* 10. ex lib. 60. tit. 3. c. 8. l. 8. D. *ad l. Aquil.* D. GOTH.

Securus igitur non eſt, licet bene ſecuerit, l. 8. *eod.* Juſtin. *dereliqueris curationem ejus.* curatio proprie

τελεύτηκεν ὁ οἰκέτης· ὁ Ἀκουίλιος ἁρμόζει κατὰ τῦ ἰατρῦ.

§. VII. Ἐπειδὴ δὲ εἰρήκαμεν, τὸν κῦλπα φονεύσαντα, κατέχεσθαι τῷ Ἀκουϊλίῳ· εἰδέναι χρὴ, [18] ὡς καὶ ἡ ἀπειρία ἐς κῦλπαν ἀνάγεται· οἷον, ἰατρόν τις ἑαυτὸν εἶναι λέγων, [h] ἀτέχνως τὸν οἰκέτην τὸν σὸν ἀνεῖλεν, ἢ φάρμακον αὐτῷ δέδωκεν οὐ δεομένῳ, ἢ κατὰ καιρὸν οὐχ ἁρμόδιον.

68 §. VIII. Εἰ δὲ καὶ μυλίων [i] ἐπικαθήμενος ὀχήματι, τὴν τ͂ ἡμιόνων ἐξ ἀπειρίας ὁρμὴν ἐπισχεῖν οὐκ ἠδυνήθη, καὶ τὸν ἀλλότριον ἀνεῖλεν οἰκέτην, ὡς ἀπὸ κούλπας ἔνοχος ἔσται τῷ Ἀκουϊλίῳ· εἰ δὲ καὶ ἐξ ἀσθενείας κρατῆσαι τ͂ ἡμιόνων οὐκ ἴσχυσε, δυνατὸν δὲ ἦν ταύτας ὑφ᾽ ἑτέρου μᾶλλον εὐσθενοῦς ἐπισχεθῆναι, εἰς τὴν τοῦ μυλίωνος [k] κῦλπαν [19] ἀναχθήσεται τὸ γεγονὸς, καὶ γενήσεται χώρα τῷ Ἀκουϊλίῳ. Τὰ 69 ἐπὶ [20] μυλίωνος εἰρημένα, καὶ ἐπὶ [l] ἱππέως ἕλκειν δυνάμεθα, εἴγε τὴν ὁρμὴν τοῦ ἵππου ἢ

tione; mortuus eſt ſervus: competit Aquilia adverſus medicum.

§. VII. Quia autem diximus, eum qui *ſua* culpa peremit, Aquilia teneri; ſciri oportet, imperitiam quoque ad culpam referri: veluti, medicum quis ſe eſſe dicens, præter artem ſervum tuum occidit, aut medicamentum ei non indigenti dedit, aut tempore non conveniente.

68 §. VIII. Sed & ſi mulio vehiculo inſidens, mularum impetum præ imperitia ſuſtinere non potuit, alienumque ſervum occidit, velut ex culpa Aquiliæ obnoxius erit. Sed & ſi ex infirmitate mulas cohibere non valuit, fieri autem potuit, ut illæ ab alio validiore cohiberentur, factum hoc ad mulionis culpam referetur, Aquiliæque locus fiet. 69 *Quæ* de mulione dicta *ſunt*, & ad equitem trahere poſſumus, ſi equi impetum vel propter infirmitatem

18. ὅτι F. 19. ἐναχθ. F. 2. 20. τοῦ ad: F.

prie medicorum eſt. Donat. in Andr. A. 1. S. 1. & in Eun. A. 2. 53. FABR. I.

g. V. 2. *Eclog.* 3. c. 1. 5. Harmen. tit. *de reg. jur.* §. 10. l. 132. D *de reg. jur.* l. 8. §. 1. l. 27. & 29. D. *eod.* l. 7. §. pen. D. *locati.* l. 7. in fin. D. *eod.* D. GOTH.

h. Juſtin. *quia male eum ſecuerit.* id eſt, imperite. [*Mittere ſanguinem, cum ſit expeditiſſimum uſum habenti, tum ignaro difficillimum eſt.* Cornel. Celſ. 2. c. 10. In medicum quidem parum proſperæ curationis non recidit eventus: ſive ut eſt in l. 6 §. 7. D. de off. præſ. *eventus mortalitatis medico imputari non debet:* quid enim ſi gravior morbus ſit, quam ut curari poſſit? medicus extra culpam eſſe intelligitur, ὅταν ᾖ μεῖζον τὸ πάθος τῆς ἰατρικῆς βοηθείας, v. Alexandr. Aphrodiſienſ. in 1. Top. Ariſtot. Syneſ. Epiſt. 72. id tamen quod per inſcientiam commiſit, ei imputatur, puta ſi medicamentum dederit ἀμαθῶς, καὶ ἀπειρικῶς, ut loquitur Hippocrat. *de pharm. purgant.* ne præ' extu humanæ fragilitatis, delictum decipientis in periculo homines, innoxium ſit d. §. 7. αἰσχρὸν γὰρ συμφορῇ, φάρμακα διδόντα ἀνθρώπῳ ἀπολέσαι, Hippocr. ibid. & imperitus medicus proximus eſt homicidæ. Caſſiod. Var. 6. 19. Euſtath. ad Iliad. 5. βροτολοιγὸς κοινότερον μὲν ὁ ἀνδροφόνος· δύναται δὲ ποτε σημαίνειν τοιοῦτος, καὶ ὁ ἄτεχνος ἰατρός. Edit. 1.] FABR.

i. 19. *Eclog.* 10. ex lib. 60. tit. 3. c. 8. in fin. l. 8. §. 1. D. *eod.* D. GOTH.

Scholiaſt. ὁ ἐνθύνων [*ſic*] τὰς μούλας ἐν ὀχήματι, τουτέστι καρούχῳ ἐπικαθήμενος. [Hæc duo μουλίων & μούλα occurrunt in Baſilic. Alexander Trallianus lib. 1. cap. 15. ποιοῦται δὲ, ἐὰν τράχας ὄνου καὶ μούλης ἐπιθυμιάσῃς. Ex Edit. 2.] FABR.

An ἐνθύνων vocabulum eſt novæ Græcitatis pro ἰθύνων regens, dirigens? G. O. R.

Poſſis & ἰθύνων reſcribere. GAYEL.

k. Juſtin. *culpa tenetur.* Cujac. ait, recte in veteribus legi, *culpa tenetur*, atqui ſic legitur in l. 13. D. *de liber. cauſ.* FABR. I.

Sic etiam Criſpinus edidit, probante Pacio e MSS. & Charondas teſtatur *culpa* omnib. habere. Quod vero Fabr. ad l. 13. D. *de Liber. cauſa* provocat, neſcio quam editionem deſignet, quum & Tau-

ἢ δι' ἀσθένειαν [21] μὴ δυνηθεὶς ἐπισχεῖν ἢ δι' ἄγνοιαν, ἀλλότριον ἀνεῖλεν οἰκέτην.

§. IX. Ἑρμηνεύσαμεν τὰ πρῶτα ῥήματα τοῦ νόμου, εἴπωμεν καὶ [22] περὶ τῶν ἑξῆς. Λέγει ὁ νόμος, [m] Quanti [23] id in eo anno plurimi fuerit, ἤτοι ὅσου ἐν τῷ αὐτῷ ἐνιαυτῷ πλείονος ὑπῆρχε. Τί βούλεται ταῦτα τὰ ῥήματα; καὶ λέγομεν, ὡς διὰ τῶν εἰρημένων τῷ νόμῳ αὕτη ἀποτελεῖται ἡ ἔννοια· ἵνα ἐάν τις τὸν ἀλλότριον οἰκέτην, χωλὸν ὄντα ἢ ἑτερόφθαλμον [n], ἢ τῆς μιᾶς ἐστερημένον χειρὸς, ἀνέλῃ, τοῦτον δὲ συνέβαινεν ἐν αὐτῷ τῷ ἐνιαυτῷ, καθ' ὃν ἐδέξατο τὴν πληγὴν, ἀκέραιον εἶναι καὶ διὰ τοῦτο τιμιώτερον· εἰς τοὐπίσω [24] ἀνακαλῶν [o] ὁ δικαστὴς τὴν τούτου διατίμησιν ποιεῖται· καὶ εἰ τυχὸν ὁ ἀναιρεθεὶς οἰκέτης ἀκέραιος [25] καὶ ὑγιὴς ὑπῆρχε πρὸ ἐννέα ἢ δέκα ἢ ἕνδεκα μηνῶν, καὶ διὰ τοῦτο πλείονος ἄξιος ἦν, εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον ἀνάγων τὴν διατίμησιν, ποιεῖται τὴν καταδίκην.

'Ex

tem vel propter ignorantiam cohibere non valens, alienum ſervum occidit.

§. IX. Interpretati ſumus prima Legis verba, dicamus etiam de reliquis. Ait Lex: QUANTI ID IN EO ANNO PLURIMI FUERIT. Quid hæc verba volunt? & dicimus per illa a Lege dicta hunc abſolvi intellectum, ut ſi quis alienum ſervum, qui claudus ſit vel luſcus vel altera manu mutilus, peremerit; ſed hic forte in eodem anno, quo vulnus accepit, integer atque ideo pretioſior fuerit: judex retrorſum reflectens æſtimationem ejus ineat. Et ſi forte ſervus occiſus integer & ſanus fuit ante novem aut decem aut undecim menſes, atque idcirco pluris valebat, ad illud tempus æſtimationem referens, condemnationem facit.

Exinde

21. μὴ de: F. vitioſe. 22. ἐπὶ F. 23. *id* de: F. ut & ſq. interpretatio Gr. 24. γὰρ, ἀνακαλῶν δικ. F. 1. ἑαυτὸν ἀνακαλῶν δικ. F. 2. 25. ἢ καὶ ὑγ. ὑπ. πρὸ ἐν. ἢ καὶ δ. ἢ καὶ ἐνδ. μ. F.

Taurellius in Pand. Florent. & ceteri omnes, quos poſſideo, ſine varietatis mentione *culpa* ediderint. At Papinian. l. 77. §. 5. *de Leg.* 2. dixit: *emtorem fideicommiſſi non teneri conſtabat.* Cajus in l. 8. h. t. unde hic §. Inſt. tranſcriptus videtur, *culpa nomine* habet, & ſic Scævola, l. 88. §. 15. *de Leg.* 2. qui idem *ex cauſa* addit l. 33. fin. de Leg. 3. *teneri heredes ex cauſa fideicommiſſi.* G. O. R.

l. Ita legendum. Proinde in d. c. 8. *Eclog.* in l. fin. legendum ἐκεῖνον, non ἐκεῖνο. D. GOTH.

Atqui nemo aliter aut legit aut edidit, quam ἐκείνως: ſed in Baſilicis eſt περὶ ἐκείνου. Hac jam data occaſione monebo, in hoc IV. Inſt. libro errata typographica multo eſſe frequentiora in editt. Gothofr. quam libris ſuperioribus, quæ non adnoto, ſi ei propriæ ſunt, nec ſingulare quid habent, ut ſupr. lect. 9. Pro exemplo ſit hic unus titulus: cap. 60. omiſſum erat περὶ ante τετραπόδων, & eodem verſu legebatur αὐτὰ. cap. 61. in fin. ſolus habebat βίονται. cap. 62. ἐφίστασθαι. In hoc ipſo loco cap. 69. deerat ἐπὶ ante ἐκείνως, uti & mox §. IX. περὶ ante τῶν ἑξῆς. cap. 77. ἢ τὸ ἡμισυ omiſſum ante τετράποδον. cap. 79. κλαπέντα editum. Etc. De talibus ſemel moneri, Lectori tædio eſſe nequit. G. O. R.

m. Ait lex, *Quanti is homo in eo anno plurimi fuiſſet.* l. 23. §. idem. 3. D. *eod.* D. GOTH.

L. 21. pr. D. *eod.* dicere debuiſſet: aſt voces *is homo* ex ſolis Pand. Flor. vulgatæ lectioni ſunt additæ, nec leguntur in l. 2. pr. *eod.* neque in Baſilicorum aut contextu aut Scholiis, neque in Inſtit. ipſis aut THo. An eorum autem loco *id* legi debeat, nec ne, ego tanti non puto. G. O. R.

n. Gloſſæ Lat. Gr. *Luſcus*, μονόφθαλμος, ἑτερόφθαλμος. Gl. Gr. Lat. μονόφθαλμον ποιῶ, *eluſco. deſioculus, altero captus oculo.* [Luſcus propter oris deformitatem, & corporis dehoneſtamentum vilis eſt, qui antea pretioſus: itaque quanti plurimi fuerit, æſtimabitur. *Edit.* 1.] FABR.

o. *Anno replicato*, ut Arnob. loquitur: hoc eſt, anno retrorſus computato, ſive repetitis ex die cædis 365. diebus, l. 21. & l. 51. D. *eod.* FABR. I.

Mihi

71 Ἐκ τούτου δὲ κατασκευάζεται, [26] pœnalem εἶναι τὴν τοῦ Ἀκυϊλίου ἀγωγήν· οὐ γὰρ μόνον εἰς [27] τοσοῦτόν τις καταδικάζεται, εἰς ὅσον ἐζημίωσεν, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε καὶ πλέον. Ἐντεῦθεν ὡμολόγηται, κατὰ [28] κληρονόμων ταύτην τὴν ἀγωγὴν μὴ παραπέμπεσθαι [p], ἅτε pœnalem· εἰ γὰρ εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον τις ἐζημίωσεν, ἔνοχος ἐγίνετο, ἀμάχως καὶ ὁ τούτου κληρονόμος τῇ αὐτῇ ὑπεβάλλετο ἀγωγῇ.

Exinde conficitur, pœnalem eſſe Aquiliæ actionem: nec enim ſolum in tantum quis condemnatur, in quantum nocuit, ſed interdum etiam pluris. Unde conſtat, adverſus heredes hanc actionem non transmitti, utpote pœnalem: nam ſi quis in tantum obligaretur, in quantum nocuit, indubitate & hujus heres eidem ſubjiceretur actioni.

72 §. X. Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τῶν ῥημάτων ἐστὶ λαβεῖν· ἐκ δὲ τῆς ἑρμηνείας, [q] ἣν ἐκ τῆς ἐννοίας ἀποτελεῖσθαι συμβαίνει τοῦ νόμου, ἀρέσκει οὐ μόνον τὴν τοῦ ἀναιρεθέντος οἰκέτου [29] διατίμησιν γίνεσθαι κατὰ τὰ εἰρημένα, τουτέστιν [30] ἀνακαλοῦντος ἑαυτὸν τοῦ δικαστοῦ· ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἕτερον ἐκ τῆς τοῦ σώματος ἀναιρέσεως προσγέγονεν ἡμῖν ζημίωμα, καὶ τοῦτο διατιμηθῆναι χρεὼν· τὸν ἐμὸν οἰκέτην τελευτῶν τις ἐνεστήσατο κληρονόμον· ἠδυνάμην τούτῳ κελεῦσαι 73 [31] ὑπελθεῖν τὴν κληρονομίαν, [r] καὶ ταύτην ἐμοὶ προσπορίσαι· πρὶν ἢ δὲ τοῦτο γένηται παρ' ἐμοῦ, ἀνεῖλεν [32] τοῦτόν τις τὸν οἰκέτην· ἐπειδὴ ἀπολλύναι [33] συμβαίνει μοι τὴν κληρονομίαν, οὐ μόνον καταδικασθήσεται ὁ τοῦτον ἀνελὼν εἰς τὴν τοῦ σώματος διατίμησιν,

§. X. Et hæc quidem ex verbis *ipſis* comprehendere licet: ex interpretatione autem, quam ex mente legis confici evenit, placet non modo ſervi occiſi æſtimationem fieri ſecundum *jam* dicta, id eſt retro ſe referente judice; ſed etiam, ſi quid aliud ex corporis interemtione nobis damnum accidit, & hoc æſtimandum eſt: veluti, ſervum meum moriens aliquis heredem inſtituit: hunc jubere poteram adire hereditatem, eamque mihi adquirere: prius vero quam hoc a me fieret, occidit quis hunc ſervum: quoniam evenit, ut mihi hereditas pereat, non modo condemnabitur illius percuſſor in æſtimationem corporis,

26. ποινάλιον F. ſic & deinceps. 27. τοσοῦτο F. 28. κληρονόμοις. F. 29. γίν. διατ. F. 2. 30. ἀνακαλοῦντος F. Mox ἅτε Goth. poſt. & F. 31. ἀπελθεῖν F. 2. 32. τις τοῦτον οἰκ. F. 2. 33. μοι συμβ. F. 2.

Mihi perinde eſſe videtur, utrum ἀνακαλῶν an ἀνακλῶν, ſive addito ſive intellecto ἑαυτὸν, legas: ideo Viglianas lectiones cum aliis expreſſi, neque auſus ſum earum diverſitatem ad eamdem formam revocare, etſi hic habeat ſimpliciter ἀνακαλῶν, ſed cap. 73. ἀνακαλοῦντος ἑαυτὸν, & cap. 81. ἑαυτὸν ἀνακαλῶν. G. O. R.

p. V. §. 1. inf. *de perpetuis & temporalib. act.* l. 111. §. 1. D. *de regulis juris.* l. inde Neratius 32. l. hanc actionem 8. D. *ad l. Aquil.* D. GOTH.

q. Hæc duo in lege conſiderantur, ῥημάτια καὶ ἑρμηνεία. Adde l. 6. §. verbum ex legibus D. *de verbor. ſignific.* D. GOTH.

r. V. l. 22. & l. inde Neratius, 23. in pr. & §. 1. D. *eod.* D. GOTH.

s. V. l. 2. §. 1. D. *eod.* atque ita cauſæ corpori cohærentes æſtimantur, ut in hoc exemplo non tantum perempti corporis æſtimatio fit, ſed & ejus habetur ratio, quo cætera corpora depretiata ſunt. D. GOTH.

t. Idem extat in d. l. 2. §. 1. D. *eod.* D. GOTH.

u. Qui & ſecundarius, & ſubdica. Gloſſ. Latinogr. *ſecundarius, ſubdica*, ὑποκριτής. Plutarch. in Cicer. ὥσπερ ὑποκριτὴν ὑμνῳδὸν, αὐτῷ τὰ δεύτερα λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Sueton. Neron. c. 24. *Non aliter confirmatus eſt, quam adjurante hypocrita.* Suid.

μησιν, ὡς προείρηται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τῆς κληρονομίας, ἧς 34 ἐξέπεσον.

Παραπλήσιον 35 ἐκ τούτου τοῦ θέματος ἀναφύεται· εἶχέ τις ζεῦγος [s] μυλῶν, αἵτινες ἐοίκασιν ἀλλήλαις, καὶ διὰ τοῦτο πλείστου ὑπῆρχον ἄξιαι· καὶ εἰ μέν τις τὰς δύο διετιμήσατο, εἰς σʹ νομίσματα ἡ διατίμησις αὐτῶν συνήγετο, εἰ δὲ κεχωρισμένως, νʹ νομίσματα ἑκάστης ἐγίνετο τὸ τίμημα· ἐὰν οὖν 36 τούτων τὴν μίαν ἀνέλῃ, οὐ μόνον τῆς ἀναιρεθείσης τὴν διατίμησιν, ἀλλὰ καὶ τῆς περιούσης παρέξει τῆς διατιμήσεως τὴν ἀπομείωσιν, 37 ἤγουν ἑκατὸν νομίσματα.

Τὸ αὐτὸ καὶ εἴ τις εἶχε τέθριππον, [t] εἶτα ἕτερος ἀνεῖλε τὸν ἐν 38 τούτῳ ἀριστεύοντα, ὃς καὶ τίμιον ἐποίει τὸ τέθριππον· ἤγουν ἐκέκτητό τις κωμῳδὸν καὶ τὸν τούτου [u] ὑποκριτήν, ὁ δὲ ὑποκριτὴς ἐκόσμει τὸν κωμῳδόν, καὶ θαυμαστὸν ἐδείκνυεν, ἐν τοῖς ἀγῶσιν 39 αὐτῷ συνών· ἀνεῖλέ τις τοῦτον τὸν ὑποκριτήν· ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν θεμάτων ὁ ἀνελὼν οὐ μόνον τοῦ φονευθέντος τὴν διατίμησιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ περιόντος παρέξει τὴν τῆς διατιμήσεως [x] ἀπομείωσιν.

§ XI. Τῷ δὲ τοῦ ἀναιρεθέντος δούλου δεσπότῃ ἐξουσία δίδοται, καὶ τὸ πριβάτον κινεῖν δικαστήριον, φημὶ [y] τὸν Ἀκουΐλιον, καὶ τὴν

ris, ut prædictum eſt, ſed etiam in hereditatis, qua excidi.

74 Simile ex hac ſpecie exoritur: Habebat quis jugum mularum, quæ pares inter ſe erant, atque ideo pluris valebant: & ſi quis ambas æſtimaſſet, ad ducentos aureos earum pretium colligeretur; ſin ſeorſim, quinquaginta aurei alterutrius pretium foret: ſi igitur harum unam peremerit, non modo peremtæ pretium, ſed & ſuperſtitis deminutionem pretii præſtabit, ſive centum aureos.

75 Idem & ſi quis quadrigas habuit, *ac* deinde alius principem ex iis occidit, qui has quadrigas pretioſiores reddebat: vel poſſidebat aliquis comœdum & hujus ſecundarium; ſed comœdum ſecundarius condecorabat & admirabilem reddebat, in ludis ei adhærens. Interemit aliquis hunc ſecundarium: in utraque ſpecie occiſor non modo pretium occiſi, ſed & ſuperſtitis deminutionem pretii præſtabit.

76 §. XI. Peremti vero ſervi domino facultas datur, & privatum inſtituere judicium, *Legem* intelligo Aquiliam, &

34. ἐξέπεσε F. 35. καὶ ad: F. Ego malim τι, & forte hoc ſcripſerat Fabr. 36. τις ad: F. 37. τουτέστιν PN Pith. τουτέστιν ἑκ. νομ. F. 38. τούτοις F. 2. 39. σὺν ad: F. 2.

Suid. in Demoſth. & in v. ὑποκρίνεσθαι, & Plutarch. in Demoſth. FABR.

Mimi porro hi actionem comœdorum geſtu, ſive loquacibus digitis, oriſque ac totius corporis ridiculo motu, imitabantur. Sed poteſt Juſtinianus de peremto quoque uno e pluribus comœdis intelligi, non minus quam de mimo, ſeu hiſtrione comœdi aſſecla. DOUJAT.

Vertit Curtius ac retinuit Fabr. *Aut ſi quis comœdum & hujus hiſtrionem habeat; & quum hiſtrio hic comœdum inſtitueret adjuvaretque, & ſemper ei in ludis adhærens, omnibus illum admirandum redderet, aliquis hunc hiſtrionem perimat.* Nos dicemus in Gloſſ. TH. v. ὑποκριτής. G. O. R.

x. Juſtin. *quanti depretiati ſunt*, quo verbo utitur Tertull. ad Nation. 1. c. 10. Gloſſæ Lat. Gr. *depretiati*, ἐλαττωθέντες. Pet. Chryſolog. Serm. 59. FABR. f.

y. Etſi Fabrotus cum Curtio Latinius verterint *ex lege Aquilia*, & mox *ex lege Cornelia*; tamen preſſius Græca ſequor, maxime quum cap. 83. clariſſime dicat non modo ὁ δίφρηλος Ακ. & ὁ στάβλος, ſed etiam ὁ νόμος ἐκεῖνος δίδωσι. Et ſic maſculino quoque genere cum Fabroto malim τὸν Κορνήλιον, ſed per ο: quia nuſquam memini THum mulicbriter efferre, ubi νόμος intelligitur. G. O. R.

 z. L. 23.

τὴν 40 προςγινομένην αὐτῷ θεραπείαν ζημίαν· κινήσει δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ 41 publicum ἔγκλημα, τὴν Corneliam de ſicariis· οὐδὲ γὰρ ἡ privata κινηθεῖσα ἀγωγὴ τὴν publicam σβέννυσιν.

§. XII. 42 Κατέχει οὖν μέχρι τούτου τὸ πρῶτον κεφάλαιον· τὸ δὲ δεύτερον [a] οὐκ ἔστιν ἐν χρήσει.

§. XIII. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ περὶ πάσης τῆς λειπομένης *42 ζητήσεως ὁ νόμος διέξεισι. Διὸ ἐάν τις τὸν ἐμὸν οἰκέτην, ἢ τὸ ἐμὸν τετράποδον ὅπερ ἐν ἀριθμῷ τῶν πεκούδων ἐστὶ, τραυματίσῃ, [b] ἤγουν ἐκεῖνο τὸ τετράποδον ὅπερ οὐ συναριθμεῖται τοῖς πεκούδοις, οἷον κύνα, ἢ θηρίον ἄγριον, [c] ἄρκους ἢ λέοντας ἢ λύκους, ἀνέλῃ ἢ τραυματίσῃ· τῷ γʹ ὑποβάλλεται τοῦ νόμου κεφαλαίῳ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πάντων τῶν λοιπῶν ζώων,

& damnum ſibi obveniens perſequi; ſed inſuper etiam crimen publicum inſtituet, *Legem ſcil.* Corneliam de ſicariis: neque enim inſtituta actio privata exſtinguit publicam.

§. XII. Hucuſque ergo primum pertinet caput: at ſecundum in uſu non eſt.

77 §. XIII. In tertio autem capite de omni reliqua quæſtione Lex diſſerit. Ideo ſi quis ſervum meum, vel quadrupedem meam quæ in pecudum numero eſt, vulneraverit, aut illam quadrupedem quæ pecudibus haud connumeratur, velut canem, vel feram beſtiam, urſos vel leones vel lupos, occiderit vel vulneraverit: tertio Legis capiti ſubjacet. Sed & in omnibus reliquis

40. προςγιν. F. 2. 41. πούβλικον ἐγκλ. τὸν Κορνήλιον *de ſic.* F. 42. ἐπέχει. F. Ego κατέχει reſtituo. G. O. R. *42. Forte ζημιώσεως, ut ap. Juſtin. *damno.* G. O. R.

z. L. 23. §. ſi dolo. D. *eod.* l. 3. Cod. *eod.*
D. GOTH.

L. 23. ſi dolo, D. *eod.* Sic veteri Ægyptiorum lege tam liberi hominis, quam ſervi cædes capitalis erat. Diod. Sicul. Bibl. 1. *εἰ δέ τις ἑκουσίως ἀποκτείναι τὸν ἐλεύθερον, ἢ τὸν δοῦλον, ἀποθνήσκειν τοῦτον οἱ νόμοι προσέταττον.*
FABR. I.

Sed hæc ita intelligenda ſunt, ſi ſervus dolo malo fuerit occiſus, d. l. 23. §. 9. nam ex ſola culpa locus non datur huic criminali judicio & capitali accuſationi, l. 7. D. *ad L. Corn. de ſicar.*
DOUJAT.

Græcus interpres ad l. un. C. *Qu. civ. act. crim. prajud.* (1) Ἐν τῷ Ἀκυιλίῳ ἔγνως, ὅτι δύναταί τις καὶ τὸν Ἀκυίλιον κινεῖσθαι, καὶ τὸ τοῦ φόνου ἔγκλημα· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἐναντίον, δύναταί τις (2) κινήσας, ἐὰν ἀπολυθῇ ὁ κρινόμενος, κινῆσαι μετὰ ταῦτα τὸν Ἀκυίλιον· πολλάκις γὰρ ὁ ἀπολυθεὶς ἐν τῇ ἐγκληματικῇ, καταδικάζεται ἐν τῇ χρηματικῇ, ἢ τὸ ἐναντίον. *In Inſtitut. tit. de Aquilia didiciſti, poſſe quem & Aquilia agere, & crimine homicidii: idem & e contrario poteſt quis abſoluto reo, poſtea agere Aq. ſæpe enim abſolutus in criminali, damnatur in civili, & e contrario.* Thalelæus (3) ad l. 3. Cod. *eod.* „Poteſt, qui habet „Aquiliam, criminaliter de cæde experiri. Nota „conſtitutionem duo judicia concedere, ut & in „Inſtitutis poſitum contextum in Aquilia. Nota „conſtit. non dicere, quid prius quidve poſterius „debeat inſtitui, ſed neque contextum in Inſtitutis, ut poſſit quis quod voluerit prius inſtituere, „deinde aliud: forte criminali accuſatione inſtituta mediocrem pœnam judex impoſuit, ut poſſit etiam agi Aquilia".
FABR. II.

(1) Tom. VII. Baſilic. pag. 913. C. (ſi numeros paginarum poſt 889. uſque ad verum 921. corrigas) ubi præmittitur: Καὶ ἐν τοῖς Ἰνστιτούτοις, ut & Fabr. in verſione hic habet. Indidem Ἀκυίλ. reſcripſi, quum Fabr. hic dederit Ἀκυίλ. (2) Omittit hanc voculam in verſione; ſed excidiſſe crediderim vel τὸ τοῦ φόνου ἔγκλημα vel τὴν ἐγκληματικὴν vel tale quid. (3) Eod. Baſ. T. pag 115. D.
G. O. R.

a. L. ſi ſervus. 27. §. hujus legis ſecundum capitulum. 4. D. *eod.*
D. GOTH.

b. 1. Harmen. 18. §. 11. v. d. l. 27. §. tertio autem capite 5. D. *eod.* L. 29. §. hac actione 9. D. *eod.*
D. GOTH.

c. Sic legitur in duobus MSS. & in editione Viglii. & ita ſemper in Baſilicis *eod. tit.* Conſtantin. Manaſſes: κυκλούμενος ὡς ἄρκος. rectius quam in Regiis codd. ἄρκτος. Idem p. 4. Edit. R. ἄρκοι, παρδάλεις. melius quam in Regiis codd. ἄρκτοι.
FABR. II.

Reſcius mutaverat in ἄρκτους, probante (ut ſemper)

ζώων, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων, ἡ προσγινομένη τῷ δεσπότῃ ζημία ἐκ τούτου θεραπεύεται τοῦ κεφαλαίου. Λέγει γὰρ ὁ νόμος· [d] Quicquid enim uſtum aut ruptum aut fractum fuerit, τουτέστιν ἐάν τι καυθῇ ἢ ῥαγῇ ἢ κλασθῇ, ὥστε ἁρμόζειν τὴν ἀγωγὴν ἐκ τοῦ τρίτου κεφαλαίου.

Ἐκ περιττοῦ [e] δὲ ὁ νόμος ἐχρήσατο ταῖς δύο λέξεσι, τῷ uſtum καὶ τῷ fractum· ἡ γὰρ τοῦ rupti προσηγορία πάσας ταύτας ἐξήρκει δηλῶσαι τὰς αἰτίας. Ruptum γὰρ λέγομεν τὸ διαφθαρὲν οἱῳδήποτε τρόπῳ· ὅθεν οὐ μόνον τὰ καυθέντα ἢ κλασθέντα, ἀλλὰ καὶ ἡ σχισθεῖσα [f] ἐσθὴς, καὶ τὰ συνθλασθέντα σκεύη, [44 ἢ οὐ καυθέντα] ἢ ὡς εἰώθασι λέγειν διπλωθέντα· τί γὰρ ὅτι ἀργυρᾶ ἦν; ἢ καὶ ὁ ἐκχυθεὶς οἶνος ἢ ἔλαιον, καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ τὰ οἱῳδήποτε

reliquis animalibus, ac ſimiliter in *rebus* inanimatis, damnum domino contingens ex hoc capite reſarcitur.
78 Ait enim Lex: QUIDQUID ENIM USTUM AUT RUPTUM AUT FRACTUM FUERIT, ut actio ex capite tertio competat.

Ex abundanti autem Lex duabus dictionibus, Uſtum & Fractum, uſa eſt: nam Rupti adpellatio ad omnes has cauſas ſignificandas ſufficit. RUPTUM enim dicimus quocumque mo-
79 do corruptum: unde non tantum *quæ* uſta aut fracta *ſunt*, ſed etiam veſtis ſciſſa, & vaſa colliſa, ſive ut dicere ſolent duplicata; (quid enim, ſi argentea erant?) aut vinum quoque effuſum vel oleum, & quæcumque hujus

43. *Si quid uſtum* Pith. & F. Unde *uſtum* pro vulg. *combuſtum* recepi ob ſequentia. 44. ἤτοι F.

per) Nannio, unde & Anonymi ita reſcripſerunt, & Gothofr. (non tamen Tornæſius in Lugdun.) nec non Fabr. in l. qui nunc in viam recte rediit: ut vel ex Latina voce *urſus* inde formata patet. Confer inf. ad cap. 279. G. O. R.

d. V. l. 27. Inquit lex ruperit. 13. §. rupiſſe. 17. D. *eod.* D. GOTH.

Si quid uſſerit, fregerit, ruperit, l. 27. §. 4. *eod.* FABR. I.

e. Sed tamen commodius eſt hæc ſingulis appellationibus diſtingui, ut §. 5. ſupra, *quib. mod. teſt. inf.* FABR. I.

Obſerva hanc notulam adverſus Juſtinianum, non adv. Theophilum facere; & confer d. l. 27. §. 16. ſqq. G. O. R.

f. d. l. 27. §. ſi quis veſtimenta ſciderit. 18. D. *eod.* D. GOTH. & FABR. I.

g. Διπλωθέντων appellatione quid intelligat author noſter, vix intelligo. Duplicationem argenteorum (ut interpres Latinus vertit hoc loco) puniri lege Aquilia nondum reperi. Imo lege Aquilia non puniri duplicationem rei, cujus ſit difficilis ſeparatio, video ex l. 27. §. 14. D. *eod.* Quare cum ἀργυρίων, id eſt *nummorum* (ſic enim malo, quam *argenteorum*) mentionem faciat, videndum eſt, num hic agatur de nummis manu alicujus excuſſis, ita ut vel in mare, vel in flumen, vel in cloacam caderent, agatur: quod ſane lege Aquilia puniri conſtat ex l. 27. §. ſi quis de manu mihi nummos excuſſerit D. *ad l. Aquiliam.* D. GOTH.

Abundant illa: ἤτοι καυθέντα. videtur autem Th. dicere, vulgi ſermone vaſa colliſa, διπλωθέντα vocari. Gl. Gr. Lat. συντεθλασμένος ἤγουν συνεπτυγμένος ἄργυρος, *colliſum argentum.* FABR.

Gallice dixeris *des plats d'argent ployez ou boſſuez.* DOUJAT.

ἤτοι καυθέντα præter rem & loco minus opportuno hic a neſcio quo infarctum eſſe, & συνθλασθέντα τοῖς διπλωθεῖσι reſpondere, recte jam olim obſervavit Fabr. Sed quæ ſint illa διπλωθέντα, vehementer ineptit Gothofr. ad h. l. Recte interpres vertit *argentea*, quod ad σκεύη refertur, reddidiſſetque perperam: *nummos argenteos*, quod vult Goth. Si rem ipſam putes, διπλωθέντα vaſa ſunt, quæ non equidem fracta, ſed colliſa tamen, incurvata & complicata ſunt, ita ut ſinum, aut quod de ædibus leges noſtræ ajunt, ventrem faciant. Fac orbem argenteum aut pateram ab homine robuſto & viribus valente ut chartam complicari & convolvi: fac craterem aut ſcyphum vi ſumma comprimi: quid obſtat, quo minus hæc vaſa duplicata dicamus, non ſecus ut veteres corpus ſenio aut frigore incurvatum ſæpius *duplicatum* dixerunt. Quod ſi de ea notione dubium quoddam ſuperſit, ipſe noſter addit, ὡς εἰώθασι: quamvis ne quidem eo opus fuiſſe videatur, quod ne iis quidem, qui meliore

ποτε τρόπῳ *44 [διαφθαρέντα· ὅθεν οὐ μόνον] ἀπολλύμενα ἢ χείρονα γεγονότα τῷ rupto περιέχεται.

Ἀμέλει τοι, εἴτις εἰς τὸν ἐμὸν οἶνον [h] κάλλιστον ὄντα, ἢ εἰς τὸ 45 ἐμὸν ἔλαιον πρωτεῖον ὑπάρχον, ἐνέβαλέ τι τοιοῦτον, δι᾽ οὗ ἠφανίζετο 46 ταῦτα, ὑποκείσεται τὰ τοιαῦτα τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ.

§. XIV. Ἐκεῖνο δὲ τῶν ὡμολογημένων ἐστὶν, ὥσπερ ἐκ τοῦ πρώτου κεφαλαίου τότε κατέχεταί τις τῷ Ἀκυϊλίῳ, 47 ἐπειδὰν δόλῳ ἢ κούλπα τὸν ἀλλότριον οἰκέτην ἢ τὸ pecus ἀνέλῃ, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ τρίτου ὁ δόλος [i] ἢ ἡ κοῦλπα ἐνάγεσθαι ποιεῖ τὸν ζημιώσαντα. Οὐκοῦν κατὰ τοῦτο ἐοίκασιν ἀλλήλοις τὰ δύο κεφάλαια· ἐν ἐκείνῳ δὲ διενήνοχεν, ὅτι τὸ μὲν πρῶτον κεφάλαιον περὶ οἰκέτου ἢ πεκούδων φησὶν ἀναιρέσεως, τὸ

jus generis, nec non quovis modo [corrupta: unde non modo] peremta aut deteriora facta *vocabulo* Rupti continentur.

Utique ergo ſi quis in vinum meum, quod optimum erat, aut in oleum quod principatum tenebat, tale quid injecerit, per quod ea diſperderentur, incident iſta in tertium caput.

§. XIV. Illud autem inter confeſſa eſt, ſicut ex primo capite aliquis Aquilia tunc tenetur, quum dolo aut culpa alienum ſervum vel pecudem interemerit, ita & ex tertio dolus aut culpa reum facit eum qui nocuit. Itaque in hoc duo capita inter ſe conveniunt: in illo autem differunt, quod primum quidem caput de ſervi vel pecudum interemtione loquatur, ſed ter-

*44. Sublatis 4. vocibus, quas cancellavi: recte omnia cohærebunt. 45. ἐμὸν deeſt Lugd. & Goth. Mox πρωτεῖον F. Saltim πρωτεῖον. 46. τὰ τοιαῦτα F. quod deinde omittit. 47. ἐπειδὰν F.

liore Græcitate cenſentur, auctoribus ea ſignificatio inuſitata eſt. Plutarchus certe in Camillo: καμπτεσθαι σιδηρον και διπλουσθαι dixit: & ne mediæ ætatis exempla deſint, adire jubeo ad du Cangium Gloſſ. Gr. voce διπλωσις. MYLIUS *in ſchedis.*

Uſque ad *ventrem faciant* omnia ſe recte habent: ſed tanto robore hic nihil opus eſt, ut argentum ita duplicetur ceu charta; ſufficit ſi aut projiciatur aut culpa noſtra in ſolum decidat. Locus Plutarchi exſtat Tom. I. pag. 151. ανεστρεφεν τον ξιφος σιδηρον, μαλακον οντα και λεπτως εληλαμενον, ωστε καμπτεσθαι ταχυ και διπλουσθαι τας μαχαιρας, ubi fere aliud notat, etſi *plicare* vel *duplicare* recte vertas, ſc. quod Belgice dicitur *omgebogen of omgelegen*; quum Theophilinum ſit *gebuild*, *gebult*, *geknenſd.* Du Cangius unicum hoc exemplum habet: διπλουσιν το γραμμα τετραγωνον, και γραφουσιν επιγραφην, *een brief toevouwen*; ſed nec illud ad rem. O. O. R.

h. Hoc, vinum ſpurcare. d. l. 27. §. cum 15. *eod.* D. GOTH.

i. L. 30. §. 3. D. *eod.* D. GOTH.

k. L. 27. §. autem cap. 5. l. 29. in fin. D. *eod.* D. GOTH.

Et hic Aquilia retrorſum ſe refert. unde in quibuſdam Juſtiniani legitur: *retro res fuerit*, ut legit quoque Gloſſa ad l. 27. §. 5. D. *eod.* Sed in vett. hæc dictio non comparet. FABR. I.

l. L. 29. in fin. D. *eod.* D. GOTH.

m. Hoc puerile peccatum eſt, & ſine dubio ex Triboniani ſomniis, quæ in l. 2. *de O. J.* ſub Pomponii nomine uſque adhuc admirati ſumus, huc in locum tranſlatum. *Evenit*, inquit, *ut plebs in diſcordiam cum patribus perveniret, & ſecederet, ſibique jura conſtitueret, quæ Plebiſcita vocantur.* In iſtis plebiſcitis hoc fuiſſe Aquilianum TH. putavit, quum annis ante Aquilium quingentis ſedata illa fuerit diſſenſio. HOTOM. *in Lugdun.*

Si Gallum Aquilium JC. intelligit, ſeditio illa centum & quinquaginta circiter annis ante hunc natum cœpit: at nemo hodie id Plebiſc. Aquilio huic tribuit. Videtur autem Hotomanus illum JCtum, duce Politiano, confudiſſe cum Conſule C. Gallo A. V. 951. de quo vide Otton. *præfat.* in I. *Tom. Theſ.* pag. 17. Plura deinde. Interim hic & paullo poſt vides, quam caute in Antiquitatibus credendum ſit ſuperiorum ſeculorum JCtis, præter Alciatum & Cujacium atque horum ſectatores. G. O. R.

Falſo creditur ab Aquilio Gallo rogata, qui nunquam fuit Tribunus pl. Ego THi verbis ductus cre-

τὸ δὲ τρίτον πότε, νῦν δὲ δεύτερον, περὶ πάσης διαλαμβάνει τῆς λειπομένης ζημίας· καὶ οὐ μόνον 48 ἐπὶ τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐπ᾽ ἐκείνῳ, ὅτι ἐπὶ μὲν τοῦ πρώτου κεφαλαίου ἐπὶ ἐνιαυτὸν ὁ δικαστὴς ἑαυτὸν ἀνακλᾷ, ἐπὶ δὲ τῶν συμβαινόντων ἐκ τοῦ τρίτου κεφαλαίου ἐπὶ τριάκοντα [k] ἡμέρας.

tertium olim, nunc ſecundum, de omni
reliquo damno tractat: & non tantum
81 in hoc, ſed in illo quoque, quod in
primo capite ad annum judex ſe reflectat,
in iis vero quæ ex tertio capite
eveniunt, ad dies triginta.

§. XV. Κἀκεῖ μὲν πρόσκειται τὸ plurimi, ἐνταῦθα δὲ 49 σεσίγηται· ὡς ἐντεῦθεν παῤῥησίαν ἔχειν τὸν δικαστὴν 50 εἰς ἐκείνην ἀναφέρειν ἐκ τῶν τριάκοντα ἡμερῶν τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ ἐλάττονος ἦν ἄξιον τὸ πρᾶγμα, καὶ χαρίσασθαι τῷ ἐναγομένῳ, ἢ εἰς ἣν πλείονος ὑπῆρχε, καὶ ὠφελῆσαι τὸν ἐνάγοντα. Ἀλλὰ κάλλιστόν φησιν ὁ Σαβῖνος, ὁμοίαν [l] εἶναι ποιητέαν τὴν διατίμησιν, ὥσπερ εἰ κἀνταῦθα τὸ plurimi προσέκειτο ῥῆμα· ὁ γὰρ Ῥωμαϊκὸς χυδαῖος δῆμος, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς διαστάσεως [m] τοῦ χυδαίου

§. XV. Et illic adjungitur *verbum*
PLURIMI, hic autem omiſſum eſt: ut
hinc judex facultatem habeat ad illum
diem referre ex diebus triginta, quo
minoris *res* erat pretii, & reo gratificari,
aut ad *eum* quo plurimi erat,
atque actori favere. Sed optime ait
82 Sabinus, parem æſtimationem eſſe faciendam,
acſi & hic verbum Plurimi
adjectum fuiſſet. Plebes enim Romana,
tempore diſcordiæ inter plebem
ac ſenatum, Aquilio (Tribunus plebis
hic

48. ἐν F. bis. 49. ἐσίγηται præter Lov. & F. 50. ἢ ad: F.

crediderim eo tempore latam, quodam Aquilio rogante, quo plebs nondum ſua ſcita legibus æquarat. nam & hujus legis meminit Q. Mutius Scævola, & quidem antequam Gallus Aquilius vel natus eſſet, vel magiſtratibus ſuſcipiendis aptus. l. [39] Quintus Mutius D. *eod. tit.* A. CONT.

Similis Anachroniſmus: nam vel hujus Scævolæ patrem confudit cum filio, cujuſmodi errorem in ipſo Bertrando (quem incaute ſecutus eſt in Antiq. Heineccius) caſtigat Grotius pag. 51. vel Aquilium juſto juniorem putavit. Conſul autem fuit hic Q. Mutius Scævola A. V. 659. (pater 621.) at Gallus Aquilius JC. Prætor 656. Recte tamen ei iſtam L. abrogat. Sed ſi plebiſcita tum nondum legibus æquata fuiſſent, neque *Lex* conſtanter appellaretur, & vetuſtior etiam eſſet quam TH. ſcribit. G. O. R.

Valde dubium videtur, an ad antiquum illud tempus, quo ſeceſſit plebs a patribus, referri debeat hic Aquilii tribunatus, ejuſque hoc plebiſcitum. Aliud ſuadet *Legis* appellatio, quæ non ſtatim Plebiſcitis tributa. DOUJAT.

Male TH. putat eo tempore, quo inter plebem & patres erat diſſenſio, hoc plebiſcitum rogatum fuiſſe, in ſeceſſione in montem: diu enim poſt leges XII. Tab. illud conditum eſſe, l. 1. *h. t.* docet, & *Legis* appellatio ſerius plebiſcitis fuit tributa. OTTO *in Comment. Inſt.*

Primo hic & alias repetitum volo, quod ſupr. pag. 26. num. (1) generaliter ad Doujatii notam monui: tum ſervandum hoc eſt, THum de tertia ſemper loqui plebis ſeceſſione in Janiculum A. U. 467. ut pag. 25. adv. eumd. dixi. Jam vero ambæ illæ objectiones & ab Ottone & a Douj. propoſitæ concidunt, quum hinc pateat, Aquilium non modo Plebiſcitum totis 164. annis poſt XII. & 192. annis ante Scævolæ illius conſulatum fuiſſe latum, ſed & jure ſuo *Legem* dictum, idque tanto magis quod Plebs Lege Hortenſia ſuperbiens avide ſtatim recenti iſto privilegio uſa fuiſſe credi debeat. Accedit quod ipſi diſſentientes, deſerto Hotomano, antiquiſſimam eſſe hanc legem fatentur. Immo hoc ipſum, quod caput ſecundum in deſuetudinem ita jam olim abierit, ut nullum ejus aut veſtigium aut vola apud antiquiſſimos & L. L. & Juris auctores reperiatur, firmiſſimum pro ejus vetuſtate ac THi auctoritate eſt teſtimonium. Tandem non unus hoc ait, ſed & Schol. ἀνώνυμος T. VII. Baſil. pag. 66. Ὁ Ἀκυίλιος δήμαρχος ἦν τοῦ χυδαίου δήμου· ὅτε γὰρ ἐστασίασε τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς συγκλητικοὺς καὶ διέστη ἀπ᾽ αὐτῶν, εἶχον τοῦτον ἄρχοντα, καὶ τὸ πρ. αὐτῶν

δαίου δήμου καὶ τῆς συγκλήτου, τοῦ Ἀκουϊλίου (δήμαρχος 51 οὗτος ἦν) τὸν παρόντα νόμον 52 τιθέντος, ἠρκέσθη τῷ plurimi ῥήματι n ἐν τῷ πρώτῳ 53 κεφαλαίῳ·

§. XVI. o Κανόνι δὲ γενικῷ δεῖ περιλαβεῖν, πότε ὁ δίρεκτος Ἀκυΐλιος ἁρμόσει, πότε δὲ ὁ οὐτίλιος· καὶ τέως εἰδέναι χρή, ὅτι ὁ νόμος ἑαυτὸν δίδωσιν, ἐπειδὰν p ἀδικηθῇ σῶμα, ἀλλ' εἰ μὴ ἐκ σώματος ἡ βλάβη προσγενήσεται, τυχὸν 54 γὰρ ψιλαῖς ταῖς ἐμαυτοῦ q χερσίν, ἢ μετὰ ξύλου ἢ λίθου, ἢ ἑτέρου τινὸς ὀργάνου, πλήξας ἀνεῖλον ἢ ἐτραυμάτισα, δίρεκτος ὁ Ἀκουΐλιος 55 ἁρμόσει. Εἰ δὲ σῶμα μὴ ἠδικήθη, r οὐκ ἀπὸ σώματος δὲ γέγονεν ἡ βλάβη, δίδοσθαι τὸν οὐτίλιον Ἀκυΐλιον χρή· οἷον, τὸν ἐμόν τις οἰκέτην, ἢ τὸ ἐμὸν πέκους, ἐνέκλεισεν ἐπὶ χρόνον 56 τοσοῦτον, ὥστε λιμῷ s διαφθαρῆναι· ἢ τὸ ἐμὸν ὑποζύγιον οὕτως ἤλασε σφοδρῶς, ὡς μὴ ἐνεγκεῖν τὸ πλῆθος τοῦ διαστήματος, ἀλλὰ διαρραγῆναι· ἢ τὸ ἐμὸν τυχὸν πρόβατον, ἢ τὸν ἐμὸν βοῦν, 57 οὕτως τις διετάραξεν, ὡς ἐνεχθῆναι αὐτὸν κατὰ 58 τοῦ κρημνοῦ καὶ ἀπολέσθαι, ἢ κατά τι βλαβῆναι· ἢ ἐάν τις τὸν ἀλλότριον οἰκέ-

hic erat) præſentem legem ferente, contenta fuit verbo Plurimi in capite primo.

83 §. XVI. Aſt generali regula comprehendendum eſt, quando directa *Lex* Aquilia competat, quando utilis: & primo ſciendum eſt, Legem ſe ipſam dare, quum corpus læſum fuerit, ſi tamen a corpore damnum proceſſerit, forte enim nudis meis manibus, aut ligno vel lapide, aut alio quo inſtrumento, percutiens occidi aut vulneravi, Aquilia directa competet. Si corpus quidem læſum, ſed
84 damnum a corpore non factum fuit, utilem Aquiliam dari oportet: veluti aliquis ſervum meum vel pecus meum tanto tempore incluſit, ut fame perimeretur; aut jumentum meum tam fortiter egit, ut longitudinem intervalli non ferret, ſed rumperetur; aut ovem forte meam, vel bovem meum, aliquis ita turbavit, ut in præcipitium rueret & periret, vel in aliquo læderetur;

51. ὃς αὐτὸς ſine ἦν F. 52. τιθ. ante F. 53. κεφαλαίῳ pro κεφ. F. 1. utramque conjungit F. 2. κεφαλ. κεφ. & ſic voluiſſe videtur Pith. 54. γὰρ ex Pith. F. & Baſil. addo. 55. ἁρμόζει F. & Baſ. 56. τοσοῦτον (quod & Baſil. de:) ex Fabr. addidi. 57. οὕτω F. 58. τοῦ de: F. 2. & Baſ.

αὐτῶν νομοθετηθέντων οὕτως ἐκλήθη· ὅθεν *Plebiſcitum* ἐστὶ μᾶλλον ὁ Ἀκυΐλιος ὁ νόμος. Ἔχει δὲ τρία κεφάλαια, ἐν οἷς περὶ ζημίας περιλαμβάνεται. Ex tenore enim verborum ſatis deprendimus, ea ex noſtro non transſcripta, ſed cum THo ex vetuſtiori JCto Latino hauſta fuiſſe. Quid jam difficultatis reſtet, non video. G. O. R.

n. V. l. 134. in fin. D. *de verbor. obligat.* D. GOTH.

o. Hinc uſque ad finem tituli eadem fere, non laudato tamen THo, leguntur in Scholiis Baſilic. Tom. VII. pag. 72—3. quorum varietates notabo in Appendice: hic eas tantum memoro, quas Fabrotus forte ſecutus eſt. G. O. R.

p. L. 15. D. *eod.* D. GOTH.

q. L. 7. §. 1. D. *eod.* FABR. I.

r. Adde l. 4. D. *de ſervo corrupto.* D. GOTH.

s. L. 9. §. ſi quis hominem fame necaverit. 2. l. 29. §. 7. D. *eod.* l. 5. Cod. *eod.* l. 39. l. 53. D. *eod.* l. 51. D. *de furtis.* D. GOTH.

t. V. Quintilianum declamat. 350. D. GOTH.

L. 3. & 4. D. *de Serv. corr.* FABR. I.

u. L. 7. §. ſed ſi quis de ponte. 7. D. *eod.* D. GOTH.

w. Recte interpretatur hæc Juſtiniani: *ipſa lege Aquilia.* FABR. I.

Id eſt *ipſo jure* [*directa actione.*] Cujac. DOUJAT.

x. 6. Harmen. 1. §. 3. in fin. D. GOTH.

y. Schol. ὄνομα ἀγωγῆς κατηγόρησε ἐπὶ τὸ φυλάξαι ἀζήμιον τὸν παθόντα τὴν βλάβην. [actione in factum tene-

οἰκέτην πείσῃ ἀνελθεῖν εἰς δένδρον, ἢ κατελθεῖν [t] εἰς Φρέαρ, εἰδὼς δυσχερεστάτην καὶ ἐπικίνδυνον τὴν ἄνοδον ἢ τὴν κάθοδον εἶναι, εἶτα ὁ οἰκέτης ἀνιὼν ἢ κατιὼν ὠλίσθησε, καὶ ἢ [59] ἐτελεύτησεν ἢ περί τι μέρος ἐβλάβη τοῦ σώματος. Τί δὲ, ὅτι τὸν ἀλλότριον οἰκέτην τις ἀπὸ γεφύρας [u] ἢ ὄχθης ἔρριψε κατὰ τοῦ ποταμοῦ, εἶτα οὗτος κατενεχθεὶς ἐν τῷ ὕδατι ἐπνίγη; ἐνταῦθα τὸν [60] δίρεκτον [w] Ἀκουΐλιον διδόναι χρή· ὃς γὰρ ὤθησε τὸν οἰκέτην, οἰκείῳ σώματι τὴν ἀναίρεσιν εἰργάσατο.

retur; aut ſi quis alieno ſervo perſua-
85 ſerit in arborem adſcendere, vel in puteum deſcendere, ſciens adſcenſum vel deſcenſum eſſe difficillimum & periculoſum, *ac* deinde ſervus adſcendens vel deſcendens ceciderit, & vel mortuus vel aliqua parte corporis læſus fuerit. Quid autem, ſi quis alienum ſervum de ponte vel ripa in fluvium dejecerit, & is deinde prolapſus in aqua ſuffocatus fuerit? hic Aquilia directa eſt danda: qui enim ſervum detruſit, ſuo corpore interitum effecit.

Εἰ δὲ [x] μηδὲ σώματί τις ἔβλαψεν, οὐδὲ σῶμά ἐστι τὸ ἀδικηθὲν, ζημία δέ τις προσγέγονεν ἐμοὶ, ἀργοῦντος τοῦ διρέκτου, [61] ἐπειδὴ οὐκ ἀπὸ σώματος, καὶ οὐτιλίου δὲ, διὰ τὸ μὴ [62] ἀδικηθῆναι σῶμα, ἤρεσε τὸν ζημιώσαντα ὑποπίπτειν [y] τῇ in factum οἷον, τὸν ἐμὸν οἰκέτην, ὡς ἁμαρτάνοντά τι, δεσμοῖς περιέβαλον· τοῦτον ἕτερος οἴκτῳ καὶ Φιλανθρωπίᾳ [z] κινηθεὶς, εἰδὼς ὅτι Φεύξεται, λύσας ἀφῆκε τῶν δεσμῶν.

86 Quod ſi quis neque corpore læſit, neque corpus læſum eſt, ſed damnum mihi aliquod evenit, ceſſante directa, quia non a corpore *proceſſit*, ſed & utili, quia corpus non eſt læſum, placuit lædentem *actioni* in factum ſubjacere. Veluti, ſervum meum, ut qui quid deliquit, vinculis conſtrinxi: hunc alius miſericordia & humanitate motus, fugiturum eſſe ſciens, vinculis ſolutum dimiſit.

59. τετελεύτηκεν. F. 2. Et cur? 60. δίρεκτον dat F. 1. male. 61. οὐκ h. l. ante F. Scripſit ad h. l. Pith. quod non extrico: ἀργοῦντος τοῦ σωμάτου. 62. Sic ſcribo pro vulg. ἀδικηθῆναι. Fabr. habet ἀδικηθῆναι, ſed legend. ἀδικηθῆναι ut Pith. & Baſil. 63. ἐκφ. F. φύγῃ Baſ.

tenetur, qui fumo facto apes fugaverit, vel etiam necaverit, l. 49. D. *eod.* apes fumo abigi, & necari notiſſimum eſt. Lycophr. verſ. 293. Plutarch. Antigonus Cariſt. B. Chryſoſtom. Homil. 2. ad pop. Antioch. B. Gregor. Naz. Orat. fun. Baſil. M. & de vita ſua. Cyrill. Alex. in Nah. c. 2. Theophylact. in Act. Apoſt. c. 12. ex D. Baſil. in Pſ. 33. quod aliis verbis idem Baſil. extulit Homil. 1. de Jejun. Phile in Jamb. c. 29. Ann. Comn. Alexiad. lib. 8. Nonn. Dionyſ. 5. Ammian. Marcell. lib. 18. *Edit.* 1.] FABR.

z. Φιλανθρωπίᾳ *nimia etiam punitur*, l. 7. §. idem Labeo. D. *de dolo*. l. 14. in pr. D. *de cuſtod. reorum.* D. GOTH.

Intempeſtiva miſericordia damnoſa eſt. Itaque ſi quis alienum ſervum infixum codici, ſeu compeditum, & pedes annulatum vinclis exſolverit, ut Macrob. 1. Saturn. c. 11. in factum actione tenetur, l. 7. §. idem, D. *de dol.* Vinculorum pœna coërcebantur ſervi, B. Hieronym. 1. contra Jovinian. Val. Max. 6. c. 8. §. 7. Claudian. prol. 2. in Eutrop. Lucian. in Abdic. & Timone, Tertull. de Patientia, veluti fugitivi. Xenoph. ἀπομν. 2. Lactant. Inſtit. 5. Chryſoſt. in illud Pſ. 38. *veruntamen fruſtra*, &c. καθάπερ δραπέτας μυρίοις δεσμοῖς περισφίγξατε· aut alicujus flagitii ſuſpecti, l. 43. D. *de fid. lib.* Soſipater de Div. quæſt. ὑποπτεύσας τις ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν οἰκέτην ἔδησε, καὶ δήσας ἀπεδήμησεν. FABR. I.

Vinculorum pœna coërcebantur ſervi, ut fugitivi. Plaut. in Menæch. A. 1. Sc. 1. *Qui fugitivis ſervis indunt compedes.* FABR. II.

[ΠΕΡΙ [a] ΥΒΡΕΩΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ Δ.

Οὐκ ἐῶσι τοὺς ὑβριστὰς ἀτιμωρήτους [b] οἱ νόμοι. Γενικῶς δὲ injuria [c] λέγεται, πᾶν [1] ὃ μὴ κατὰ νόμον γίνεται, [d] quod non jure fit· ἰδικῶς δὲ λέγεται [e] contumelia a contemnendo, ἣν οἱ Ἕλληνες ὕβριν καλοῦσιν. Λέγεται δὲ [2] καὶ culpa, ὅπερ οἱ Ἕλληνες ἀδίκημα καλοῦσιν, ὥσπερ ἐπὶ τοῦ Ακυϊλίου· [f] λέγομεν γὰρ damnum injuria [3] datum, τουτέστι ζημία ἡ ἀδίκως γινομένη· πότε δὲ λέγεται iniquitas καὶ injuſtitia, [4] ἣν οἱ Ἕλληνες ἀδι-

DE INJURIIS.

TITULUS IV.

87 INjurioſos haud impunitos *eſſe* Leges ſinunt. Generaliter vero INJURIA dicitur, quidquid non jure fit: ſpecialiter autem dicitur CONTUMELIA a contemnendo, quam Græci ΥΒΡΙΝ vocant. Sed & CULPA dicitur, quod Græci ΑΔΙΚΗΜΑ appellant,
88 ut in *L.* Aquilia: namque dicimus Damnum injuria datum. Nonnunquam vero INIQUITAS & injuſtitia dicitur, quam Græci ΑΔΙΚΙΑΝ vocitant: quan-

1. ὅπερ F. 2. 2. καὶ de: F. 3. *datum* de: F. 4. ἣν de: F.

a. Adde 5. Paul. Sent. 4. *de injuriis.* & 60. *Eclog.* 21. περὶ ὕβρεων. D. GOTH.

b. Philo. περὶ γεωργίας, οἱ γὰρ ταῦτα θαυμάζοντες, τοὺς νόμους τοὺς κατ' ὑβριστῶν, καὶ τιμωρίας τὰς ἐπὶ ταῖς αἰκίαις ἔθεσαν. Atrian. Epict. lib. 3. c. ult. οὐδενὶ δ' ἀζημιόν ἐστι τὸ ποιεῖν τὰ ἄδικα. [Anonym. int. Aphthonii: οἱ νόμοι τοὺς τὰ φαῦλα πράττοντας μισοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο κολάζουσιν. *Ex Edit.* 2.] FABR.

c. L. 1. D. *eod.* 60. *Eclog.* 21. c. 1. 5. Ariſt. Ethic. 1. D. GOTH.

d. B. Auguſt. Confeſſ. 3. c. 8. *ſive per contumeliam, ſive per injuriam.* Ariſtot. Magn. Mor. 1. c. 34. τὸ δὲ ἀδίκημά ἐστι τὸ ἤδη ἀδίκως τι πρᾶξαι. FABR. I.

e. καταφρόνησις *Eclog.* d. loco. D. GOTH.

Gloſſæ Græcolat. ὕβρις, *injuria, contumelia.* Ariſt. Rhet. 2. c. 2. quæ liberis hominibus acerba atque intolerabilis eſt. Demoſth. adv. Mid. FABR. I.

f. L. 1. D. *eod.* l. 5. §. 1. D. *ad l. Aquil.* D. GOTH.

Damnum injuria frequentius dicitur· *injuria* adverbium eſt. Diomedes 1. *Invenitur etiam adverbium aliter terminatum, ut injuria, cui contrarium eſt, jure.* FABR. I.

g. Ἀδικία *qua & iniquia*, ὡς ἐπὶ τοῦ ἀδίκως καὶ παρανόμως ψηφισαμένου. *Eclog.* d. c. 1. D. GOTH.

Serv. in 9. Æn. *& modo injuria eſt*, ἀδίκημα, *id eſt*, injuſtitia. *hinc eſt apud comicos* injurius, *qui audet aliquid contra ordinem juris.* παρὰ τὸ δίκαιον. Schol. Pind. ὕβρις δὲ ἡ ἀδικία, &c. FABR. I.

h. Judex injuriam facit, non is ſecundum quem judicatum eſt. Ariſt. Magn. Mor. 1. c. 34. FABR. I.

i. Injuria committitur re aut verbis. l. 1. §. 1. D. *eod.* ἔργῳ ἢ λόγῳ. *Eclog.* d. loc. D. GOTH.

Lyſias Orat. 7. τί οὕτω με κακῶς, τὰ μὲν λέγεις, τὰ δὲ ποιεῖν ἐπιχειρεῖς; Tertull. de Pat. *Injuria ſeu lingua, ſeu manu incuſſa.* Euſtath. ad Od. α. ὕβρις γὰρ οὐ μόνον ἡ ἐν λόγοις, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ πᾶν ἔργον αἰσχρόν. FABR. I.

k. L. 5. D. *eod.* Hæc injuria in *corpus* inferri dicitur. Eſt & alia quæ in *dignitatem:* alia quæ in *infamiam.* v. *Eclog* d. c. 1. l. 1. §. 2. D. *eod.* D. GOTH.

Sen. *de ben.* 2. c. ult. Auguſtin. 19. contr. Fauſt. Manich. c. 25. Contumelioſa item cædes, colaphus. Don. in Adel. Act. 2. Sc. 1. Chryſoſt. Hom. 18. in Matth. & Hom. 1. *de incomp. D. nat* FABR.

l. Baſilica, λοιδορίας. ut apud Macar. Hom. 32. λοιδορίας βαστάζειν. FABR.

m. Convicium quod & Græcis ὀχλαγώγιον. Dicitur autem πολλῶν τινων σύνοδος, ὅτε πολλῶν τινων φωναὶ παρὰ τοὺς ἀγαθοὺς τῆς πόλεως τρόπους εἰς αὐτὸ συντρέχουσιν εἰς φθόνον ἢ ἀτιμίαν τινός. 60 *Eclog.* 21. c. 15. l. 15. §. 3. 4. *de injuriis.* D. GOTH.

Negotium faceſſit TH. qui *convitium* eſſe ait injuriam re: ſed falli THum palam eſt. Putavit TH. quia convitium in turba aut per turbam fieri poteſt, convitium re fieri; ſed nihilominus fit verbis: neque intereſt unus convitiatus, an multi, & in turba, an ſine turba. MARCIL. *ad Inſtit.*

Im-

ȣ ἀδικίαν λέγουσιν· ὁπότε γὰρ [h] ὁ πραίτωρ ἢ ὁ δικαστὴς οὐ δικαίως κατά τινος ἀποφαίνεται, λέγομεν τὸν ἀδικηθέντα injuriam accepiſſe.

§. I. Ἡ δὲ ὕβρις ἁμαρτάνεται οὐ μόνον 89 ἔργῳ, [i] ἀλλὰ καὶ λόγῳ. Καὶ ἔργῳ μὲν, ὁπότε τις [k] πὺξ ἢ ῥάβδοις ἢ ἱμάντι [l] τυπτηθῇ, εἴτε [5] κονβίκιόν τις ὑποστῇ. Convicium [6] δέ ἐστιν, ἡνίκα τις ἐν ἐπισήμῳ τόπῳ τῆς πόλεως ὕβριν ἐπαγάγῃ μοι, [m] ὥστε καὶ ὄχλον ἐντεῦθεν συναχθῆναι. Ἔργῳ [7] δὲ γίνεται ἡ ὕβρις, καὶ ἡνίκα τις εἰδὼς, ὡς οὐδὲν αὐτῷ ἐποφείλω, ἐπὶ νομὴν γέγονε τῶν ἐμῶν πραγμάτων, ὡς δὴ δανειστής. Λόγῳ δὲ, ἐάν τις πρὸς ἐμὴν ὕβριν πεζὸν 90 [n] λόγον ἔγραψεν, ἢ ἔμμετρον [o] ἔπος, ἢ [8] συνέθηκε κατ' ἐμοῦ ἢ ἐξέδωκεν, ἢ οὐδὲν μὲν τού-

quando enim Prætor aut judex non jure adverſus quem pronuntiat, dicimus læſum injuriam accepiſſe.

§. I. Injuria autem non modo facto ſed etiam verbo committitur. Et facto quidem, quando quis pugnis vel virgis vel loro cæſus, vel convicium quis paſſus fuerit. CONVICIUM vero eſt, quum quis in loco urbis celebri injuriam mihi intulerit, ut & turba inde congregaretur. Facto porro fit injuria, & ſi quis ſciens, me ſibi nihil debere, in poſſeſſionem rerum mearum ierit, tamquam creditor. Verbo autem, ſi quis ad infamiam meam pedeſtrem ſcripſit orationem, vel metricum

5. κονβίκιον ante F. quem ſequor, quia ipſe Vigl. mox *Convicium* edidit, quod alii præter F. per *t.* ſcripſerunt. 6. δι de: F. 7. γὰ pro δὲ F. Mox ἀποφείλω idem cum Goth. 8. Vulgo συντίθησι, ſed Reſcius συντίθησι. Mox ἐκδίδωσι F.

Imprudenti hoc paraphraſtæ inter dictandum excidiſſe videtur; & bene habet, quod ipſi Themidi ac praxi nihil inde periculi imminet. G. O. R.

Convicium a *vicis*, in quibus prius habitatum eſt, videtur dictum; vel immutata littera, quaſi *convocium*: Feſtus. Vid. l. *item ap. Labeon* 15. §. *convicium* 4. D. *de Injur.* ERNST.

Gloſſ. Lat. Gr. *conviciatur illi*, *&* *convicium facit*, καταβοᾷ, ὑβρίζει. item, *convicium*, καταβόησις, ὀχλαγωγία [Sen. Conſ. ad Polyb. c. 35. *Edit.* 1.] FABR.

Ὥστε καὶ ὄχλον] Quicquid igitur in cœtu dicitur. id eſt *convicium*; reliqua non proprie convitia, ſed maledicta vel infamandi cauſa dicta intelliguntur. l. 15. §. 11. & 12. *eod.* HUBER. *ad Inſtit.*

Ad ea, quæ habet §. 1. de conviciis, vide inprimis Chriſtii *Noctes Academ.* Vol. 1. n. 5. MYLIUS *in Schedis.*

Qui Chriſtius, ut THum defendat, Ulpianum in l. 1. D. *de Injur.* corrigit, ſi non corrumpit, deletis verbis, *ut cum convicium fit.* MEERM.

n. Ἔμμετρον ἔπος *opponit* πεζῷ λόγῳ. Supra vero §. 33. *de rer. diviſione.* opponit τῷ ἱστορικῷ aut potius ῥητορικῷ λόγῳ. Adde l. 5. §. 9. D. *eod.* D. GOTH.

Ait autem quoque hic §. injuriam ſcripto eſſe, quæ fit libello famoſo, ſive id *carmen* ſive *hiſtoria* ſit. Sed V. C. Cujacius notis primis otioſum ibi eſſe ait nomen hiſtoriæ; itaque & notis ſecundis prorſus delevit: atqui minime delendum eſt. Vult enim hiſtoriam Tribunianus intelligi orationem proſam ſive ſolutam, recteque TH. pro *hiſtoria* dixit πεζὸν λόγον ſ. *orationem pedeſtrem*, eique oppoſuit ἔμμετρον λόγον ſ. *carmen.* Ἱστορεῖν Græcis eſt *narrare*: quivis autem aliqua de re ſermo quaſi *narratio* eſt Et *narrare* apud Plautum & alios pro quidvis dicere. MARCIL. *ad Inſt.*

Subtilius quam verius: nam voculas *aut hiſtoriam* non modo MSS. noſtri cum Cujacianis ignorant, ſed & Charondas *ab omnibus abeſſe* ſcribit, unde nec TH. habet. ſed *libellum* per πεζ. *carmen* per ἐμμ. reddit. Miror magis, quod non repetierit Marcilius, THum neceſſarias voces omittere, ut in definitione *furti* cap. 3. not. *c.* ubi vide. G. O. R.

Gloſſ. Gr. Lat. πεζὸς λόγος, *pedeſtris oratio*, *proſa oratio.* & opponitur carmini. [Injuriam autem, quæ verbis fit, quidam atrociorem exiſtimant, quam quæ re, factove fit. Plut. in Timol. utique autem ea, quæ famoſis libellis fit, gravior eſt ea, quæ lingua profertur. Liban. Orat. 2. ad Theodoſ. Niceph. Greg. Hiſt. 1. *Edit.* 1.] FABR.

o. Sen. Controv. 6. lib. 5. Epitom *Nunquid cecini? nunquid carmen famoſum compoſui?* Huc pertinet quod de cantico ſcribit Paul. Sent. 5. tit. 4. §. pſalterium. v. l. 15. §. 21. D. *eod.* Petron. *Cecinit convitia.* Græci recentiores φάμουσα dicunt. Joann.

τούτων ἔπραξε, δόλον δὲ ἐποίησεν, ἵνα τι τούτων γένηται· ἕκαστος γὰρ τούτων κρατεῖται τῇ injuriarum· οἷον Πρῖμος ἔγραψεν ἔπος ὑβριστικὸν κατ' ἐμοῦ, Σεκοῦνδος συνέθετο, Τέρτιος τοῦτο ἐκδέδωκε, Κουάρτος οὐδὲν 9 τούτων μὲν ἔπραξε, δόλῳ δὲ οἰκείῳ παρεσκεύασεν ἢ γραφῆναι ἢ συντεθῆναι ἢ ἐκδοθῆναι τὴν κατ' ἐμοῦ ὕβριν.

cum carmen, aut compoſuit adverſus me, aut evulgavit, aut nihil horum commiſit, ſed dolo fecit, ut quid eorum fieret: nam quilibet horum injuriarum *actione* tenetur. Veluti Primus carmen injurioſum in me ſcripſit, Secundus compoſuit, Tertius hoc evulgavit, Quartus horum nihil commiſit, ſed dolo ſuo fecit, ut illa adverſus me injuria vel ſcriberetur vel componeretur vel evulgaretur.

Εἰ δὲ καί τις προϊούσῃ τῇ οἰκοδεσποίνῃ, 91
ἢ τῷ [10] prætextato ἢ τῇ prætextatæ προϊούσῃ, τουτέστι τῷ νέῳ ἢ τῇ νέᾳ· (οἱ γὰρ νέαν ἄγοντες τὴν ἡλικίαν [p] τῇ prætexta ἐχρῶντο, φόρημα δὲ τοῦτο ῥωμαϊκόν·) ἐὰν οὖν ἑνὶ τῶν προειρημένων προϊόντι παρακολουθῇ τις συνεχῶς, μηδὲν [q] φθεγγόμενος, ἤγουν καὶ λέγων τι ἐπὶ τῷ τοὺς σώφρονας αὐτῶν διαστρέψαι τρόπους, κατέχεται τῇ injuriarum. Καὶ ἑτέροις δὲ πλείσταις τὴν ὕβριν ἁμαρτάνεσθαι τρόποις, τῶν ὡμολογημένων ἐστίν.

Sed &, ſi quis prodeunti matrifamilias, aut prætextato vel prætextatæ prodeunti, id eſt adoleſcentulo vel adoleſcentulæ: (namque ætatem minorem agentes prætexta utebantur; geſtamen hoc erat Romanorum:) ſi igitur uni *perſonarum* memoratarum prodeunti aliquis continuo comitetur, nihil loquens, aut etiam dicens aliquid ad probos eorum mores corrumpendos, injuriarum tenetur. Sed & aliis *quam* plurimis modis injuriam committi, inter confeſſa eſt.

§. II.

§. II.

9. μὲν h. l. F. 10. Latine ſcripſi, quia legebatur πραιτεξτάτῳ -- πραιτεξτάτῃ, quod poſterius F. mutavit in πραιτεξτάτῃ.

Joann. Tzetz. Chil. 13. Joann. Antiochenus in Chronicis MS. ἀπέσκωπτον αὐτὸν ᾠδαῖς καὶ παρῳδίαις καὶ τοῖς λεγομένοις φαμώσσοις. quæ verba Suidas ut alia pleraque ex eodem auctore in congeriem ſuam retulit, in Ἰοβιανός, & φαμώσσα. Libelli famoſi legibus prohibentur Julian. Miſop. & in auctores pœna capitalis eſt. FABR. I.

p. Prætexta qui olim uterentur, dixi ad l. 3. in fin. D. *de liberis exhibendis.* D. GOTH.

[Sen. de Benef. 3. c. 33. *Prætextatus in hoſtes equum concitavit. Edit.* I.] Th. Schol. prætextam περιπόρφυρον interpretatur. Sic etiam Plut. appellat in Rom. & Sert. Arrian. Epict. 3. c. ult. [hinc toga virilis, ἀνδρεῖον ἱμάτιον, Plutarch. in Bruto. ἐσθὴς ἀνδρική, Dioni 45. ἀπόρφυρον ἱμάτιον dicitur eidem Plut. in Anton. id eſt, *toga pura*, Cicer. 9. ad Attic. Nicolaus Damaſcenus, περὶ βίου Καίσαρος τοῦ νέου κατίνασιν [ſic] δὲ εἰς τὴν ἀγορὰν περὶ ἔτη μάλιστα γεγονὼς ιδ. ὥστε ἀποθέσθαι μὲν αὐτὸν ἤδη τὴν περιπόρφυρον ἐσθῆτα, ἀναλαβεῖν δὲ τὴν καθαράν, σύμβολον οὖσαν τῆς εἰς ἄνδρας ἐγγραφῆς. *Edit.* I.] Cæterum errat hoc loco Th. Scholiaſtes, qui ad verbum, *prætextato*, hæc adnotavit: τουτέστι τῷ κατακεκαλυμμένῳ, καὶ αἰδεσίμῳ· λέγει δὲ περὶ τοῦ νέου· φόρημα δὲ τοῦτο ῥωμαϊκὸν εἰς τὸ κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλήν. erat enim prætexta toga, ſeu puerile veſtimentum, l. 23. D. *de au. arg. leg.* [& ingenuitatis inſigne, ut calceorum Luna, σύμβολον εὐγενείας, Philoſtrat. in Herode, *Edit.* I.] non capitis tegumentum. FABR.

In verbis *Nicolai* punctum ponendum eſt poſt νέου· & leg. κατέβαινεν. GAVEL.

q. Recte hoc adjectum: differt enim qui adſectatur, ab eo qui appellat. Nam aliud appellare, aliud adſectari. l. 15. §. aliud eſt appellare. D. *de injuriis.* ſic Græcis 60. *Eclog.* 21. c. 29. diſtinguitur. ὁ προσλαλῶν καὶ ὁ συνεχῶς μετὰ σιωπῆς ἐπακολουθῶν. *Appellat*, qui ſermone pudicitiam adtentat: *adſectatur*, qui frequenter tacitus ſequitur. d. §. 22. D. GOTH.

r. Quæ in hoc §. de injuriarum actione tradit,

§. II. [r] Ὑφίσταται δέ τις ὕβριν, οὐ μόνον [s] δι' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ [11] καὶ διὰ τῶν οἰκείων [t] παίδων, οὓς ὑπεξουσίους ἔχει, καὶ διὰ τῆς [u] γαμετῆς· τοῦτο γὰρ ἤρεσεν, εἰ καί τινες ἐναντιώθησαν. Ὥστε οὖν [x] τοῦ ἐμοῦ ὑβρισθέντος ὑπεξουσίου παιδὸς, δίδοταί μοι ἡ injuriarum [y], ἢ καὶ τῆς γαμετῆς· ἀμέλει, ἐὰν ἡ ἐμὴ ὑπεξουσία θυγάτηρ γαμηθῇ Τιτίῳ, σὺ δὲ ταύτην ὑβρίσῃς, καὶ αὐτὴ ὑβρισθεῖσα, καὶ Τίτιος [12] ταύτης ἀνὴρ, κἀγὼ [z] δὲ ὁ [13] ταύτης πατὴρ ἔξομεν κατὰ σοῦ τὴν injuriarum. 92

§. II. Patitur vero aliquis injuriam, non ſolum per ſe, ſed etiam per liberos ſuos, quos in poteſtate habet, & per uxorem: hoc enim placuit, etſi quidam adverſabantur. Itaque filiofamilias meo injuria adfecto, injuriarum mihi *actio* datur, aut uxore etiam [*adfecta, datur viro injuriarum actio.*] Quare ſi filiafamilias mea Titio ſit nupta, tu autem injuria eam adficias, & ipſa injuriam paſſa, & Titius vir ejus, & ego ejuſdem pater habebimus adverſus te injuriarum *actionem*.

Ἐκ [14] τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ὁ ἀνὴρ ὑβρισθῇ, 93 ἡ γυνὴ [a] τὴν injuriarum οὐ δύναται κινεῖν· δεφενδεύεσθαι [b] γὰρ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν τὰς γυναῖκας, οὐ μὴν τοὺς ἄνδρας ὑπὸ τῶν γυναικῶν δίκαιόν ἐστι. Καὶ πενθερὸς δὲ τῆς νύμφης ὀνόματι, τῆς γεγαμημένης τῷ ὑπεξουσίῳ παιδὶ αὐτοῦ, [15] ἀκωλύτως κινήσει τὴν injuriarum.

E contrario, ſi vir injuria adficiatur, uxor injuriarum agere non poteſt: namque mulieres defendi a viris, non vero viros a mulieribus, æquum eſt. Sed & ſocer nomine nurus, filiofamilias ſuo nuptæ, ſine obſtaculo injuriarum aget.

§. III. Ἐὰν ὁ ἐμὸς οἰκέτης ὑβρισθῇ, οὐδεμία αὐτῷ ἀγωγὴ [c] ἁρμόζει· ἐξ ὧν δὲ αὐτὸς ὑβρισθῇ, δοκῶ [16] ἐγὼ ὁ δεσπότης ὕβριν

§. III. Si ſervus meus injuriam patiatur, nulla ei actio competit: ſed dum ille injuria adficitur, ego dominus

11. τῶν ad: F. 12. ὁ αὐτῆς F. 13. ταύτης de: F. ante quem ἔξομεν legebatur. 14. δὲ ad: F. 15. ἀκολύτως Goth. ἀκωλύθως F. 16. αὐτὸς ad: F. ὑβρίσθη hic rectius legit Gavellius.

dit, deſumpta eſſe videntur ex l. 1. §. 9. ult. D. h. t. ERNST.

s. 60. *Eclog.* 21. c. 1. in fin. D. GOTH.

t. Euſebius Emiſſenus Homil. 2. de Symbolo: *vides quod contumelia filii, patris injuria eſt.* Sic Seneca ait, *injuriam quæ Charitib. fit, ſacrilegium eſſe, quia Jovis filiæ ſunt*, 1. de Benef. c. 4. FABR. I.

u. Lucian. in Solœciſta: καὶ γὰρ ὅστις γυναῖκα ὑβρίζει τὴν σὴν, εἰς σὲ ὑβρίζει. καὶ ὅστις παῖδα, καὶ φίλον. καὶ ὅστις γε οἰκέτην. FABR. I.

Poſt hanc vocem γαμετῆς edebatur in omnibus: Ἐκ δὲ τοῦ ἐναντίου, ἐὰν ὁ ἀνὴρ ὑβρισθῇ, ἡ γυνὴ τὴν *injuriarum* οὐ δύναται κινεῖν: quod cur ejecerim, ſequentes notulæ, ſi non res ipſa clamat, docebunt. G. O. R.

Incluſa videntur eſſe gloſſema alicujus: nam paulo poſt hæc eadem ſententia ſequitur: & alioqui deeſt hæc ſententia Latinis inſtitutionibus. D. GOTH.

Incluſa parentheſi [videntur abundare. *Edit.* 1. abundant, ut conſtat ex ſeqq. *Edit* 2.] FABR.

x. Hujuſmodi injuriæ *per conſequentias* fieri dicuntur. l. 1. §. 3. l. 41. D. *eod.* D. GOTH.

y. Poſt *injuriarum* olim addebatur περὶ ὕβρεως, quod Fabroto præeunte delevi, nam Scholiaſtæ videtur. Mox ita ſupplere malim: ἢ καὶ τῆς γαμετῆς ὑβρισθείσης, δίδοται τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἡ περὶ ὕβρεως. G. O. R.

z. Atque ita ex injuria una tribus competit injuriarum actio: uxori, ejuſque marito, & patri: & per unum alterius injuria non conſumitur 60. *Eclog.* 1. c. 3. D. GOTH.

a. *Eclog.* 6. c. 3. l. 2. D. *eod.* D. GOTH.

b. Ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός. Paul. ad Epheſios cap. 5. FABR. I.

c. Tametſi injuriam eis facere non liceat. l. 1. C. *eod.* D. GOTH.

Chryſoſt. Hom. *de Simultate*, Salvian 8. *de Provid.* Athenienſium autem jure non minus tenebatur,

ὕβριν ὑποστῆναι. Ἀλλ' οὐχ, οἵτινες τρό- 94
ποι υἱοῦ ἢ γαμετῆς ὑβρισθέντων διδόασί μοι τὴν injuriarum, οἱ αὐτοὶ καὶ ἐπὶ οἰκέτου· ἐπὶ γὰρ δούλου τότε ὑβρίζεσθαι δοκῶ, ἡνίκα σχεδόν [d] τι κατ' αὐτοῦ ἐπλημμελήθη, καὶ ὅπερ φανερῶς εἰς ὕβριν ὁρᾷ τοῦ δεσπότου, οἷον [e] ἐάν τις τὸν ἐμὸν μαστίξῃ οἰκέτην· ἁρμόζει γὰρ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος ἡ injuriarum. Εἰ δέ τις convicium ποιήσῃ τῷ ἐμῷ οἰκέτῃ, ἢ πὺξ αὐτὸν τυπτήσῃ, οὐδεμία μοι δίδοται ἀγωγή.

nus injuriam pati videor. At non, qui modi filio aut uxore injuria adfectis *actionem* mihi injuriarum dant, iidem & in ſervo *obtinent*. In ſervo enim tunc injuriam pati videor, ſi quid atrox adverſus eum peccatum eſt, quodque manifeſte ad contumeliam domini ſpectat: veluti, ſi quis ſervum meum flagellaverit; competit enim in hoc caſu injuriarum actio: ſed ſi quis ſervo meo convicium fecerit, vel pugno eum percuſſerit, nulla mihi datur actio.

§. IV. Ἐπίκοινον [f] εἶχον οἰκέτην μετὰ 95
Τιτίου, ἐτύπτησας [17] αὐτόν· καὶ ἐμοὶ καὶ Τιτίῳ ἡ injuriarum ἁρμόζει· καὶ οὐ [18] καθ' ὃ μέρος τοῦ οἰκέτου δεσπόζω, ἡ τῆς ὕβρεως γίνεται διατίμησις· ἀλλ' ἐκ τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου ἑνὸς ἑκάστου τῶν δεσποτῶν τὰ τῆς ὕβρεως κρίνεται. Τί γάρ, εἰ ὁ μὲν [19] ἐστι συγκλητικὸς τῶν δεσποτῶν, ὁ δὲ ἰδιώτης;

§. IV. Communem cum Titio ſervum habebam; verberaſti eum: & mihi & Titio injuriarum *actio* datur. Neque *vero* pro qua parte ſervi ſum dominus, injuriæ fit æſtimatio: ſed ex qualitate perſonæ unius cujuſque dominorum *cauſa* injuriæ judicatur. Quid enim, ſi alter dominorum ſit Senator, alter privatus?

§. V. Τοῦ αὐτοῦ οἰκέτου Τίτιος μὲν εἶχε [g] τὸν uſumfructum, Μαίβιος δὲ τὴν [20] δεσποτείαν· ὑβρίσας τοῦτον, ἔνοχος ἔσῃ τῇ injuriarum μόνῳ τῷ Μαιβίῳ.

§. V. Ejuſdem ſervi Titius uſumfructum, Mævius proprietatem habebat. Hunc *tu* injuria adficiens, ſoli Mævio injuriarum teneberis.

§. VI. Ἐλεύθερός [h] τις ἐδούλευέ [21] σοι 96
bona

§. VI. Liber aliquis bona fide tibi ſer-

17. τοῦτον F. 18. καθὰ μ. F. 19. ἐστι & τῶν δεσποτῶν dee: F. 20. *proprietariam* Pith. προπριεταρίαν F. 21. σοι addo ex F.

tur, qui ſervo injuriam fecerat, quam qui libero homini, Demoſth. adverſus Mid. Xenoph. Athenæus, idque ita cautum, ut ab ingenuorum contumelia maxime abſtinerent: οὐ γὰρ ὑπὲρ τῶν οἰκετῶν ἐσπούδασεν ὁ νομοθέτης, Æſchin. in Timarch. FABR. I.

d. L. 1. paragr. 3. l. 15. §. Prætor ait. 34. D. *de injuriis.* D. GOTH.

e. Hujuſmodi injuria *contra bonos mores* illata dicitur. d. §. Prætor 34. & §. adjicitur. D. GOTH.

f. L. 15. §. ult. l. 16. D. *eod.* D. GOTH.

g. L. 15. §. ſi uſumfructum. 47. D. *eod.* D. GOTH.

h. d. l. 15. §. item ſi liberum hominem 48. D. GOTH.

i. Injuriarum actio aut lege, aut more, aut mixto jure introducta: *lege*, XII. Tab. de famoſis carminibus, membris ruptis, & oſſibus fractis: *moribus*, arbitrio judicis: *mixto jure*, ex lege Cornelia. Paul. 5. Sent. 4. §. 6. 7. 8. D. GOTH.

k. Ruptum hic eſt corruptum. Gloſſæ Lat. Gr. *ruptum*, φθαρέν. FABR. I.

l. De qua dixi ad leges XII. Tabul. tit. *de injuriis.* D. GOTH.

Talio, tale, par periculum pœnæ. v. Balſam. ad can. 4. Syn. 7. hinc *retaliare*, Gell. & apud veter. Horat.

bona fide· ὕβρισα τοῦτον ἐγώ· οὐχ ἁρμόσει σοι ἡ injuriarum, αὐτῷ δὲ τῷ bona fide δουλεύοντι δοθήσεται, ὥστε αὐτὸν ſuo nomine κινεῖν ταύτην. Ταῦτα δὲ λέγω, εἰ μὴ ἄρα σαφῶς διὰ τὴν εἰς σὲ καταφρόνησιν ὑβριστικῶς αὐτῷ προσῆλθον· τότε γὰρ καὶ σοὶ δοθήσεται [22] ἡ injuriarum. Τὸ αὐτό φαμεν, καὶ ἡνίκα ἀλλότριος οἰκέτης bona fide σοὶ ἐδούλευεν· ὑβρισθέντος γὰρ αὐτοῦ, τηνικαῦτα δοθήσεταί σοι ἡ injuriarum, ἡνίκα [*22] ἀποδείξεις διὰ τὴν εἰς σὲ καταφρόνησιν πεπρᾶχθαι ταῦτα.

ſerviebat; hunc ego injuria adfeci: non competet tibi injuriarum actio, ſed ipſi bona fide ſervienti dabitur, ita ut ipſe ſuo nomine eam inſtituat. Hæc autem dico, niſi forte manifeſto ob contumeliam tui injurioſe eum tractaverim: tunc enim & tibi injuriarum *actio* dabitur. Idem quoque dicimus, ſi alienus ſervus bona fide tibi ſerviebat: namque eo injuriam paſſo, tunc tibi injuriarum *actio* dabitur, quum probaveris ob contumeliam tui hæc facta eſſe.

§. VII. Ἡ δὲ τῆς injuriarum ποινὴ 97
ἐκ τοῦ δυωδεκαδέλτου [i] νόμου, εἰ μὲν μέλος τινὸς [k] ἐρράγη, ταυτοπάθεια [l] ἦν· τὸ αὐτὸ γὰρ ὑφίστατο ὁ μέλος ῥήξας τινός· εἰ δὲ ὀστοῦν ἔκλασεν, εἰς χρήματα ἐγίνοντο αἱ καταδίκαι· καὶ ἦν τοῦτο ἀφόρητον [m] τοῖς παλαιοῖς, διὰ τὴν προσοῦσαν αὐτοῖς πενίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα οἱ πραίτωρες, ἀναιρεθείσης τῆς ἀπὸ τοῦ δυωδεκαδέλτου τιμωρίας ἐπινενοημένης, τοῖς ὑβρισθεῖσιν [23] ἐπετρέποντο διατιμήσασθαι τὴν ὕβριν, ἣν ὑπέστησαν, ὅσης [24] βούλονται [n] ποσότητος· καὶ 98
τυχὸν αὐτὸς ὁ ὑβρισθεὶς ἔλεγεν, ὅτι Διατιμῶμαι τὴν ὕβριν, ἣν ὑπέστην, ἑκατὸν νομισμά-

§. VII. Pœna autem injuriarum ex Lege XII. Tabularum, ſi quidem membrum cujus ruptum eſſet, talio erat; idem enim patiebatur, qui membrum cujus rupiſſet: ſed ſi os fregiſſet, condemnationes in pecuniam fiebant. Atque hoc graviſſimum erat veteribus propter paupertatem illorum. Sed poſtea Prætores, ſublata *hac* pœna ex *L.* XII. Tab. inventa, injuriam paſſis permittebant æſtimare injuriam, quam
98 ſubierant, quanta vellent ſumma: & forte ipſe injuria adfectus dicebat, Injuriam, quam paſſus ſum, centum aureis

22. ἡ de: F. *22. Quidni ἀποδείξῃς? GAVEL. 23. ἐπέτρεπον F. Quid ſi ſic dividamus? ἐπέτρεπον τὸ G. O. R. 24. βούλοιντο F. & ſequens καὶ omittit.

Horat. Schol. *convicia retaliare.* idemque cautum Locrenſium lege, Demoſth. contra Timocr. Talio autem erat, niſi reus depectus eſſet de talione redimenda, Gell. 20. 1. ubi enim pactio interceſſerat, jam actio de membro rupto ſublata erat. FABR. I.

m. Sex. Cæcilius apud 20. Gellium 1. *Non omnino*, inquit, *omnes injurias ære iſto pauco diluerunt: tametſi hæc* [& hæc ipſa] *paucitas aſſium grave pondus æris fuit. Nam librariis aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt:* quo loco id quod dicitur grave pondus æris fuiſſe, hic ἀφόρητον fuiſſe ſcribitur. D. GOTH.

Lege Solonia deprehenſum adulterum ἐν ἔργῳ, in ipſa turpitudine, ſive concubitu communi, licebat occidere: raptus autem pœna erat pecuniaria: illa ratio redditur, quod in magna veterum paupertate graviores eſſent pœnæ nummariæ. Plutarch. in Solone. FABR. I.

n. Lex Dei quæ talionem imponebat, taxationem injuriæ ponere permittebat. Joſeph. Ant. 4. c. 6. & lex Attica. deq. ea re judices decernebant. v. Harpocrat. & Suid. in αἰκίας. & Prætor igitur æſtimationem injuriarum permittit, Paul. apud Ruff. tit. 2. FABR. I.

μισθώτων καὶ ὁ τῶν injuriarum ἀγορανόμος [illegible]

[illegible]

99 [illegible]

100 [illegible]

reis æſtimo: atque judex injuriarum aliquando in tantum condemnabat, id eſt in centum; interdum in minorem ſummam faciebat condemnationem, prout æquum ei videbatur.

At pœna per *L.* XII. Tab. introducta in deſuetudinem abiit: a prætoribus autem inventio in judiciis frequens

99 eſt. Nam pro gradu dignitatis [illegible] gravitate vitæ i[illegible] modo [illegible] ſecit, modo [illegible] injuriæ æſtimatio. Nonnunquam [illegible] ria ab eodem & ſenatori [illegible] vato honeſto [illegible] *ſe*] vivenü [illegible] viri injuri[illegible], centum quinq[illegible]abitur aureis: privari [illegible] centum; atque in-

100 honeſtis quinquaginta. Hi æſtimatio[illegible]

[illegible]

25. [illegible] F. 2. 26. [illegible] F. [illegible] F.

o. [illegible]

[illegible]

τιμήσεων βαθμοὶ σώζονται καὶ ἐπὶ οἰκετῶν ὑβρισθέντων· ἑτέρως μὲν γὰρ διατιμηθήσεται ἡ ὕβρις, ἐὰν τὸν διοικητὴν [r] οἰκέτην πάσης μου τῆς [30] περιουσίας ὑβρίσῃς· καὶ ἑτέρως, ἡνίκα ὑβρίσῃς τὸν οἰκέτην μου, ᾧ μίαν [31] ἐνεχείρισα φροντίδα, τυχὸν [s] διοικητὴν αὐτὸν ποιήσας τῶν ἐν τῷδε [*31] τῷ τόπῳ διακειμένων μου κτημάτων· ἄλλως δὲ ἐπὶ τοῦ [32] εὐτελεστάτου καὶ ἐν δεσμοῖς [t] ὄντος οἰκέτου.

§. VIII. [33] Οὐδὲ ὁ Κορνήλιος [u] νόμος 101 περὶ ὕβρεως διαλεχθῆναι ἠμέλησεν· ἐπενόησε γὰρ καὶ αὐτὸς τὴν injuriarum, ἥτις ἁρμόζει, ἐὰν ἐλεύθερος λέγει ἑαυτὸν [x] ὠθῆναι ἢ τυπτηθῆναι, ἢ ὅτι βίᾳ [34] τις εἰσῆλθεν εἰς τὸν αὐτοῦ οἶκον. Τὸν δὲ αὐτοῦ οἶκον νοοῦμεν, εἴτε [35] ἐν ἰδίᾳ οἰκίᾳ ᾤκει, εἴτε [36] μισθοῦ, εἴτε προῖκα, εἴτε ὡς ξένος [37] ἐδέχθη.

§. IX. Τραχεῖα δὲ ὕβρις [y] κρίνεται, ἡ 102 ἀπὸ

num gradus etiam in ſervis injuriam paſſis ſervantur: aliter enim æſtimabitur injuria, ſi ſervum actorem omnis mei patrimonii injuria adfeceris; & aliter, ſi ſervum meum, cui unam commiſi curam, forte adminiſtratorem eum faciens poſſeſſionum mearum in illo loco ſitarum; & aliter in ſervo viliſſimo atque in vinculis habito.

§. VIII. Neque Lex Cornelia de injuria neglexit loqui: nam & ipſa injuriarum *actionem* invenit; quæ competit, ſi *homo* liber ſe dicat pulſatum verberatumve eſſe, vel vi aliquem introiiſſe domum ſuam. Suam autem domum intelligimus, ſive in propria domo habitarit, ſive mercede, ſive gratis, ſive ut hoſpes receptus fuerit.

§. IX. Atrox autem injuria judicatur

30. οὐσίας F. 31. ἐνεχείρισα omnes ante hanc. *31. τῷ de: F. 2. 32. ἀτιλ. ante F. (*vid. Gloſſ. Th.*) qui ſtatim ἡ pro καὶ dedit. 33. Οὐκ ἠμέλησεν οὐδὲ ὁ Κορνηλ. &c. F. 34. εἰσῆλθεν τις F. 2. 35. ᾤκει h. l. F. 2. 36. μισθῷ F. 37. ὑπό τινος ad: F.

diaſtini poſt ſervos artifices ponuntur l. ult. pr. D. *de Oper. ſerv.* DOUJAT.

Mihi non dubium eſt, quin fallatur Fabrotus, qui medii actus hominem cum mediaſtino i. e. viliſſimo confundat, & THo dicam ſcribat. Quin nec Nonii Marc. locus aut probat aut docet id quod ait Doujatius: de ſcriptura obſerves velim, Mercerum ibi conſtanter dediſſe cum littera canina *mediaſtrinus*, uti & Stephanum ac Labbæum in Gloſſis *medieſtrinus*. Ne alia addam, facit diligentia *Pignorii* de ſervis pag. 79. & 516. *T. Popma* de Operib. Serv. pag. 14. & 130. *Ravardi* V. Varior. pag. 756. *Beroaldi* in Lex. Ruſtico Geſneri, & *Voſſii* in Etym. G. O. R.

t. *Compeditus* igitur, ὁ ἐν δεσμοῖς. quo habitu plerumque ſervi cuſtodiebantur à dominis & in publicum prodibant. D. GOTH.

u. Adde 60. *Eclog.* 21. c. 53. l. 5. l. 23. D. *eod.* D. GOTH.

L. 42. §. 1. D. *de procur.* hæc actio mixta eſt: id eſt, partim lege conſtituta, partim moribus recepta, Paul. 5. Sent. tit. 4. FABR. I.

x. Cic. 2. in Verr. Si *quis eum pulſaſſet, edixit ſeſe judicium injuriarum non daturum.* [pulſatum pugno vel calce, Juſtin. intelligit, *Edit.* 1.] Ovid. Eleg. 7. am. 1. *an ſi pulſaſſem minimum de plebe Quiritem, plecterer?* [ὠθῆναι hic eſt *pelli*, *trudi*, ut exponitur in Gloſſ. at *pulſatum pugno vel calce* Juſtin. intelligit. *Edit.* 2.] FABR.

O admirabilem Græci Latinique ſermonis præ imperito THo notitiam! Tamen (1) me Grammatica docuit, *pulſare* idem eſſe quod *frequenter pellere:* (2) & eædem me Gloſſæ docent *pulſo* Græcis dici ὠθῶ. (3) Nonne & *cubito* pulſamus ac trudimus? (4) Sed ſi Imp. neceſſario *pugnum* vel *calcem* ſubintellexit, quidni & THus ita intellexit? Sed jam tædet tricarum: nec tamen tædebit Lectorem de verbo *pulſandi* conſulere Latinitatem JCtorum cum Animadv. Cl. DUKERI pag. 138. ſqq. Confer infra ad cap. 115. not. *s.* G. O. R.

Non tantum de caſibus hic propoſitis, ſed etiam de omnibus injuriis introductum L. Cornelia publicum judicium, ex l. 12. in f. D. *de Accuſat.* Cujacius putat ad l. 6. h. t. Lib. LV. Pauli ad Edict. DOUJAT.

y. 60. *Eclog.* 1. c. 11. l. 7. §. atrocem. 7. & 8. D. *de injuriis.* l. 4. C. *eod.* Paul. 5. Sent. 4. §. 10. D. GOTH.

ἀπὸ πράγματος, ἢ ἀπὸ τόπου, ἢ ἀπὸ προσώπου. Ἀπὸ πράγματος, οἷον ἐάν τις ὑπό τινος δέξηται [38] τραύματα, ἢ ῥάβδοις τυπτηθῇ. Ἀπὸ τόπου, οἷον ἐάν τις [a] ἐν θεάτρῳ, ἢ ἐν [39] ἀγορᾷ, ἢ ἐπ' ὄψεσι [b] τοῦ πραίτωρος, τουτέστι τοῦ ἄρχοντος, ὕβριν ὑπομείνῃ. Ἀπὸ προσώπου, οἷον ἐὰν [c] ἄρχων ὑβρισθῇ, ἢ ἐὰν συγκλητικὸς [40] τις ἀπὸ εὐτελοῦς ὕβριν ὑπομείνῃ· ἢ τοὺς γονέ- 103 ας [d] οἱ παῖδες, ἢ τοὺς πάτρωνας ὑβρίσωσιν οἱ ἀπελεύθεροι· ἑτέρως [41] ἡ τοῦ συγκλητικοῦ καὶ [42] ἡ τοῦ γονέως καὶ [42] ἡ τοῦ πάτρωνος, ἑτέρως δὲ ἡ τοῦ ἐξωτικοῦ καὶ εὐτελοῦς προσώπου ὕβρις διατιμᾶται. Ἔσθ' ὅτε [43] καὶ τόπος πληγῆς τραχεῖαν ἀποφαίνει τὴν ὕβριν· οἷον ἐάν τις τὸν ὀφθαλμὸν [e] πληγῇ. Οὐ διαφέρει μέντοι δέ, πότερον αὐτεξουσίῳ ἢ ὑπεξουσίῳ [44] ἡ ὕβρις αὕτη προσενεχθῇ· ἐπὶ πάντων [45] γὰρ τραχεῖα ὕβρις νομισθήσεται.

§. X. Ὡς ἐν τύπῳ δὲ ἰστέον, ὅτι δίδο- 104 ται παῤῥησία τῷ ὑβρισθέντι, [46] ἢ βούλεται ἐλκ[illegible]-

tur vel ex re vel ex loco vel ex perſona. EX RE, velut ſi quis ab aliquo vulnera acceperit, aut fuſtibus cæſus ſit. EX LOCO, veluti ſi quis in theatro vel in foro vel in conſpectu Prætoris, id eſt magiſtratus, injuriam paſſus ſit. EX PERSONA, veluti ſi magiſtratus injuria fuerit adfectus, vel ſi qui Senator a vili *homine* injuriam acceperit; aut liberi adſcendentes, vel liberti patronos injuria adfecerint: aliter *enim* Senatoris & parentis & patroni, aliter extraneæ ac vilis perſonæ injuria æſtimatur. Nonnunquam & locus vulneratus atrocem facit injuriam: veluti ſi quis *in* oculo percuſſus fuerit. Non autem diſtinguo, utrum patrifamilias an filiofamilias hæc injuria illata ſit: namque in omnibus atrox cenſebitur injuria.

§. X. Velut in ſumma autem ſciendum *eſt*, licentiam dari paſſo injuriam,

38. [illegible] F. 39. τῇ ad: F. 40. τις de: F. 2. ſed [illegible] utraque poſt [illegible] ad: [illegible]. Pro [illegible] malim [illegible]. 41. [illegible] ad: F. 2. cum Curt. & Juſ. 42. [illegible] de: F. 43. δὲ ad: F. 44. [illegible] ὕβρις F. 45. γὰρ addo ex F. cum Juſ. & Curt. 46. [illegible] F.

Totum hunc §. [illegible] Quintil. Inſt. [illegible] FABR. I.

[illegible] FABR. II.

Tom. VII. [illegible] Cujac. [illegible] [illegible], [illegible] habet, etſi quædam edit. cum Fabr. 1. *indicatur* male exhibent. Poſtea vidi Vryhovium etiam [illegible] emendare, qui tamen humani quid patſus, quum ait Fabrotum vertiſſe *æſtimatur*. G. O. RE.

z. Philo de legibus, Petr. Chryſolog. Serm. [illegible] Sic à loco & tempore augetur crimen, Iſidor. Pel. Juſ. Ep. 365. & 492. lib. 5. FABR. I.

a. Quia is locus habebatur ſacer Baccho & Muſis. ANON. DOR.

Vel in templo. Demoſth. adv. Mid. [illegible] injuriam eſſe, quæ fit in conſpectu [illegible] ἐν θεάτροις, quam quæ ἐν ὀλίγων [illegible], ſignificat Anacharſis apud Lucian. de Gymnaſ. [illegible] B. Chryſoſt. Ep. 1. Injuriarum igitur tenebatur, qui Lucilium poëtam in ſcena nominatim laeſerat; & tamen Cæcilius Judex eum abſolvit, auctor ad [illegible]. augeri quoque crimen innuit B. Greg. [illegible] 5, quod contrahitur conventus tempo[illegible]. FABR. I.

[illegible] illata in conſpectu *Prætoris* atrox eſt [illegible] in conſpectu *P. Romani*, ipſo tempore [illegible] v. Cujac. in Parat. [illegible] Sent. [illegible] D. GOTH.

[illegible] Omnium Doct. [illegible] Quintil. alter. Inſt. 4. [illegible] Ariſt. Problem. Sect. 29. quæſt. Philo de legib. Salvian. 6. de Gubern. D. Arnob. 4. adv. Gent. Chryſoſt. in Ep. Pauli ad Philemon. Hom. 1. FABR. I.

d. L. 28. §. Omnia. D. *de pœn.* Philo loco cit. [illegible], ut ait Baſil. Seleuciæ Orat. 18. FABR. I.

e. Oculi enim pars corporis pretioſiſſima, Plin. 11. c. 37. [illegible] v. eundem Baſil. Orat. 36. Qui apud Juſtin. legit, *veluti ſi in oculo, qui percuſſus fuerit*, refellitur l. 8. D. h. t. ubi tam libri veteres quam Baſilica lib. 60. tit. 21. legunt, *percuſſus*. FABR. I.

f. [illegible] poſuit pro *extra ordinem* & extra-

ἐγκληματικῶς κινεῖν τὴν injuriarum, ἢ χρηματικῶς ἤτοι πολιτικῶς. Καὶ εἰ μὲν πολιτικῶς ταύτην κινήσῃ, καὶ ἡ διατίμησις τῆς ὕβρεως κατὰ τὰ εἰρημένα γενήσεται, καὶ εἰς τοσοῦτον [47] ἡ καταδίκη ἐπιτεθήσεται· εἰ δὲ ἐγκληματικῶς, ὀφφίκιον ἔσται τοῦ δικαστοῦ, ὥστε [f] ἔξωθεν, ἣν βούλεται, ποινὴν ἐπαγαγεῖν τῷ ὑβρίσαντι, τυχὸν ἐξορίαν, ἢ εἰς μέρος δήμευσιν.

riam, num criminaliter, an pecuniarie ſive civiliter inſtituere velit injuriarum *actionem*. Et ſi quidem civiliter eam inſtituerit, & æſtimatio injuriæ ſecundum *jam* dicta fiet, & condemnatio in tantum decernetur: ſin autem criminaliter, judicis officium erit, ut extra ordinem, quam velit, pœnam infligat ei qui injuriam fecit, forte exilium, aut publicationem pro parte.

Φυλαττέσθω δὲ πανταχοῦ τὸ εἰσενεχθὲν 105 ὑπὸ [48] διατάξεως τοῦ τῆς θείας λήξεως Ζήνωνος, ὥστε τοῖς [g] ἰλλουστρίοις καὶ τοῖς μείζοσι κατὰ τὸ ἀξίωμα ἐξεῖναι διὰ [49] προκουράτωρος [h] τὴν injuriarum ἐγγυμνάζειν ἐγκληματικῶς, καί τοι διὰ [49] προκουράτωρος [i] ἔγκλημα κινεῖν κεκώλυταί τις· διὰ [49] προκουράτωρος δὲ [50] ἐξέστω τοῖς εἰρημένοις ὑποδέχεσθαι τὴν injuriarum, *[50] καθὰ τῇ αὐτῇ περιέχεται διατάξει. Σαφέστερον δὲ πάντα μαθεῖν δυνατὸν ταύτην ἀναγνόντα [51] διάταξιν.

Sed cuſtodiatur ubique quod per conſtitutionem divi Zenonis introdu- majoribus liceat per procuratorem in- ctum eſt: ut illuſtribus & dignitate juriarum *actionem* criminaliter exercere, etſi quis prohibetur per procuratorem crimen movere. Sed *&* per procuratorem liceat dictis *viris* injuriarum *actionem* ſuſcipere, prout eadem continetur conſtitutione. Clarius autem omnia diſcere poteſt, qui hanc conſtitutionem legerit.

§. XI. Οὐ μόνον δὲ ὁ τυπήσας με τῇ 106 injuriarum κρατεῖται, ἀλλὰ [k] κἀκεῖνος, οὗ

§. XI. Non vero *is* ſolum qui me verberavit, injuriarum tenetur, ſed ille

47. ἡ ad: F. 48. τῆς ad: F. 49. προκ-- ρος F. 50. δὲ καὶ legendum puto. G. O. R. *50. καθὸ F. 2. 51. τὴν ad: F. 2. Ego poſt δυνατὸν articulum τὸν adderem.

ordinaria pœna, cujus loco author *Ecloq.* 60. tit. 21. c. 60. dixit ἐξτραορδίνως. D. GOTH.

Ubi pœna legibus definita non eſt, judex extra ordinem eam conſtituit: itaque Græci pœnam extraordinariam interpretantur, τὴν τυχαιοῦσαν παρὰ τοῦ δικαστοῦ τιμωρίαν, in Gloſſis Nomicis. FABR. I.

g. In L. XXIX. Βασιλικ. [immo Schol. ad L. XXVIII. tit. IV. Tom IV. pag. 280.] dicitur, THum in h. t. addidiſſe, eos qui ſunt uſque ad Protoſpatharium, per procuratorem litigare hac actione poſſe: idemqne fere Harmenop. ait lib. V. tit. 4. tit. *de Dignitatib.* Atqui nihil tale hodie extat apud THum hunc quem habemus. Quærendum eſt igitur melius & locupletius THi exemplar, in quo cum hoc, tum alia valde recondita, quæ THo a Græcis tribuuntur, extent. Protoſpatharios autem proximos fuiſſe Protoſtratori, qui præerat equorum curatoribus, narrat Zonaras tomo tertio. A. CONTIUS.

Vide Mylium in Hiſt. THi cap. VI. & noſtram Append. G. O. R.

h. L. ult. C. *eod* 60. *Ecloq.* 21. c. 68. alias exceptis his perſonis, injuriarum niſi præſentes accuſare poſſunt: crimen enim, quod vindictæ aut calumniæ judicium expectat, per alios intendi non poteſt. Paul. 5. Sent. 4. §. 12. l. non ſolum. §. agere. D. *de injuriis*. l. licet. §. 1. D. *de procurat.* D. GOTH.

i. Minus accurate mentem Juſtiniani ipſiuſque THi explicuerat hoc loco interpres [, *neque emendavit Fabrotus*]. Omiſerat enim vocem *criminaliter*, qua uſus erat Imp. & quam autor expreſſerat Græco vocabulo ἐγκλ. idque addi neceſſario debet. *Etc.* DOUJAT.

Iidem interpretes in fine h. t. voces ἅμα τῷ ὑβρισθῆναι Latine haud expreſſere. G. O. R.

k. 60. *Ecloq.* 21. c. 13. D. GOTH.

l. Tha-

οὗ κατὰ δόλον τοῦτο γέγονεν, ἢ ὃς ἐσπούδασε τυφθῆναί με.

§. XII. Ἡ injuriarum [1] ἀποσβέννυται τῇ 52 προσποιήσει· ὅθεν ἐάν τις ὑβρισθεὶς καταφρονήσῃ τοῦ γενομένου, τουτέστι μὴ 53 ἀγανακτήσῃ ἐπὶ τῷ πραχθέντι, μηδὲ ὡς δεινὸν τοῦτο δέξηται κατὰ τὸν οἰκεῖον 54 λόγον ἅμα τῷ ὑβρισθῆναι, 55 τηνικαῦτα ἐκ μεταμελείας τὴν συγχωρηθεῖσαν ὕβριν οὐ δύναται κινεῖν.

le etiam cujus dolo hoc factum eſt, vel qui procuravit ut verberarer.

§. XII. Injuriarum *actio* diſſimulatione tollitur. Unde ſi quis injuriam patiens factum contemſerit, id eſt ob factum non indignatus fuerit, neque illud ut grave acceperit apud animum ſuum, ſimul atque injuria adfectus eſt, tunc ex pœnitentia injuriam remiſſam inſtituere non poterit.

52. παρατρεπ. F. 53. ἀγανακτήσας F. 54. λογισμὸν F. 55. μετὰ δὲ ταῦτα Pith. μετὰ ταῦτα ἐκ μεταμελ. F.

1. Thalelæus ad l. 31. C. *de liber. cauſ.* ad verbum, *conteſtatione* : σημείωσαι, ὅτι ἐὰν σιωπήσῃ, δοκεῖ ἀποπροσποιεῖσθαι τὴν ὕβριν, καὶ οὐκέτι εἰσάγει· habere conteſtationem in d. l. eſt, vocatis teſtibus dicere, ſe injuriam ad animum revocare. Injuria igitur tempore aboletur, id eſt, ſi anno continuo tacitus injuriam tulit, l. 5. C. *eod.* FABR. I.

Si Fabrotus ἀποπροσποιήσει. ex MSS. protulit, nihil obloquor: ſed ſi ob Juſtin. & Curtium, qui ſtellulam adpinxerat, vulgatum προσπ. mutavit, ſciant Lectores, non modo in Gloſſariis inveniri: προσποίησις *diſſimilacio*, προσποιοῦμαι *diſſimilo* &c. προσποιοῦνται *diſſimulant* : ſed & omnem ſimulatorem una diſſimulare; ut pluribus perſequitur Frater Optimus in *Ambig.* & *Contrar.* G. O. R.

[ΠΕΡΙ ΕΝΟΧΩΝ ΩΣΑΝΕΙ [a] ΑΠΟ ΑΜΑΡΤΙΑΣ ΦΥΟΜΕΝΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ Ε.

Εἰπόντες τὰς ἀπὸ δελίκτων ἀγωγὰς, εἴπωμεν καὶ τὰς ὡσανεὶ ἀπὸ δελίκτων. 107

Ἐμοὶ καὶ Τιτίῳ ἐδίκαζε Μαίβιος· [1] ἠδίκηκέ με, τυχὸν γὰρ μηδὲν [2] ἐποφείλοντά με κατεδίκασε, καὶ τὸ λεγόμενον παρὰ τοῖς νομικοῖς litem [b] ſuam ἐποίησε, τουτέστι καθ'

DE OBLIGATIONIBUS, QUÆ QUASI EX DELICTO NASCUNTUR.

TITULUS V.

POſtquam actiones e delictis diximus, dicamus etiam illas quaſi ex delictis.

Inter me & Titium judicabat Mævius: injuriam mihi fecit: forte enim nihil me debentem condemnavit, & quod ab jureconſultis dicitur, litem ſuam

1. ἠδίκησε F. 2. μοι h. l. F.

a. Author *Eclogæ* lib. 7. tit. 3. ex lib. 34. tit. 14. c. 5. dixit ὡσανεὶ ἀπὸ πλημμελήματος. D. GOTH.

b. Litem ſuam facere, ἰδίαν ποιεῖν δίκην dixit author *Eclogæ* 7. tit. 3. ex lib. 54. tit. 14. c. 5. adde l. ult. D. *de variis & extra. cognit.* l. 5. §. ſi judex litem ſuam 4. D. *de oblig. & act.* D. GOTH.

Litis alienæ periculum ſubit, & in ſe convertit, ſuumque facit. κακὰ δὲ πᾶς βουλευόμενος ἐφ' ἑαυτὸν ἐβουλεύσατο, ὡς ἀπὸ στερρῶν σωμάτων τὰ προσπεσόντα βέλη πρὸς τοὺς ἀφέντας ἐπάνεισιν, ut verbis utar Procopii in Eſai. c. 3. A. Gell. 10. 1. *Litem meam facere abſens nolui.* Macrob. S. 2. 12. v. Concil. Chal-

καθ' ἑαυτοῦ δίκην ἤγειρε. 3 Σκοπῶμεν, ἆρα τὸ τοιοῦτον κοντράκτον ἐστὶν, ἢ κουάσι κοντράκτον, ἢ δελίκτον. Καὶ τέως κοντράκτον οὐκ ἔστι· τὸ γὰρ κοντράκτον c τῶν δύο τὴν συναίνεσιν ἀπαιτεῖ, οὐ κατὰ συναίνεσιν d δὲ ἐμὴν ἠδίκησέ με ὁ δικαστής· οὐδὲ κουάσι κοντράκτον· τὸ γὰρ κουάσι κοντράκτον, εἰ καὶ μὴ τῶν δύο 4 τὴν συναίνεσιν ἀπαιτεῖ, ἀλλ' οὖν ὀφείλει παῤῥησίαν ἔχειν ἐκ νόμων εἰς τὸ 5. γίνεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἐπὶ τῆς negotiorum geſtorum· ἀργεῖ δὲ οὗτος ὁ λόγος ἐνταῦθα· οὐδεμία γὰρ δέδοται παῤῥησία τῷ δικαστῇ ἀδικεῖν, ὃν βούλεται τῶν δικαζομένων. Ἀλλ' οὔτε δελίκτον τοῦτο· ἔσθ' ὅτε γὰρ ἐξ ἀπειρίας e τοῦ δικάζειν, οὐ κακῇ διανοίᾳ, τοῦτο ἔπραξεν· ὅθεν ἐπειδὴ ἥμαρτέ τι ὁ δικαστὴς, ὡς ἀπὸ τοῦ κουάσι δελίκτου f κατέχεται· καὶ εἰς τοσοῦτον καταδικάζεται, εἰς ὅσον ἂν δοκιμάσῃ ὁ δικάζων αὐτῷ καὶ τῷ ἀδικηθέντι, χρῆναι 6 αὐτὸν λόγῳ ποινῆς καταβάλλειν· τῷ γὰρ βλαβέντι 7 ἡ in factum 8 ἁρμόζει.

§. I.

ſuam fecit, id eſt judicium adverſus ſe excitavit. Conſideremus, num hu-
108 juſmodi *factum*, contractus ſit an quaſi contractus, an *vero* delictum? Et primo contractus non eſt: nam contractus duorum requirit conſenſum; non autem de conſenſu meo judex injuriam mihi fecit: neque quaſi contractus; nam quaſi contractus, etſi duorum conſenſum haud requirit, attamen licentiam, ut fiat, ex legibus habere debet, qualis eſt in negotiorum ge-
109 ſtorum *actione:* at hic talis ratio ceſſat; nulla enim judici data eſt licentia, quem litigantium velit, injuria adſiciendi. Sed neque delictum illud eſt: nonnunquam enim ex imperitia judicandi, non malo animo, id fecit: unde quia judex quid peccavit, tamquam ex quaſi delicto tenetur, & in tantum condemnatur, in quantum is qui ipſi & injuriam paſſo jus dicit, cenſuerit, eum debere *alteri* pœnæ loco exſolvere: namque læſo *actio* in factum competit.

§. I.

3. σκοποῦμεν ante F. niſi pro fut. 2. ſumatur. Mox καταβαλεῖν F. 7. ἡ de: F.

4. τὴν de: F. 5. ἔθος. F. 6. αὐτῷ ante F.

Chalcedon. act. 1. p. 61. Edit. Colon. FABR. I.

c. L. 1. §. 2. l. 7. §. 2. D. *de pactis*, ſeu ut dicitur §. 2. ſup. *de obligationibus*, duorum pluriumve εἰς τὸ αὐτὸ σύνοδος καὶ συναίνεσις. D. GOTH.

d. Generaliter invitus quis injuriam pati dicitur, l. 16. D. *de offic. præſ.* Ariſtot. 1. *Rhet.* c. 13. [Eundem 4. c. 7. Edit. 1. *in add.*] Magn. Mor. 1. c. 34. & 5. Nicom. ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών. Michaël Epheſius: οὐδεὶς γὰρ μοιχεύει κατὰ συναλλαγμα τοῦ τῆς μοιχευομένης ἀνδρὸς, οὐδ' ὁ ἱεροσυλῶν ἱεροσυλεῖ κατὰ συνάλλαγμα, ἢ ὁ ὑβρίζων ὑβρίζει. FABR.

e. Male judicarunt ἢ ἐξ ἀπειρίας (ἀγνοίαν dixit author *Ecloz.* d. loco) ἢ κακῇ διανοίᾳ. D. GOTH.

B. Chryſoſt. Hom. de Cruce, & Lat. τὰ μὲν γὰρ ἀκόντες [leg. ἑκόντες] τῶν κρινομένων, τὰ δὲ ἄκοντες διαφθείρουσιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων· ἢ γὰρ ἀγνοοῦντες τὸ δίκαιον, καὶ ἀπατηθέντες, ἢ εἰδότες μὲν, ὑπὸ χρημάτων [δὲ] διαφθαρέντες προδῶσι τὴν ἀλήθειαν, καὶ καθυφῆκαν τῶν ἀπολύσεων. M. Tull 2 in Verr. *Tu qui inſtitueras in eos animadvertere, qui perperam judicaſſent, quod ſæpe per imprudentiam fit.* Imperitia igitur, ſive ignorantia juris lapſus obligatur quaſi ex delicto. Si vero prudenter, id eſt, ambitioſe, & gratioſe, καὶ δωροφάγος, id eſt, τὴν χεῖρα κεκινήμενος δώροις, ex delicto tenetur, & in veram litis æſtimationem l. 15. D. *de judic.* l. ult. C. *de pœn. judic. qui mal. judic.* FABR. I.

f. In factum actione, ut infra eodem, & *Eclog.* d. loco. D. GOTH.

Ariſtot. Eudemior. 4. c. 7. ὁ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον· οὐδ' ἄδικος ἡ κρίσις ἐστὶν· ἔστι δὲ ὡς ἄδικος. FABR. I.

g. L. ult. D. *de extraord. cognit.* FABR. I.

h. L. 5.

§. I. Ὑπὸ [8] τὸ κουάσι δέλικτον ἀνάγεται 110 κἀκεῖνο τὸ θέμα· ἔμενον ἐγὼ ἔν τινι οἰκίᾳ, ἧς ὑπῆρχον δεσπότης, ἢ καὶ [9] μισθῷ ταύτην εἶχον, ἢ προῖκα· ἔρριψέ [h] τις ἐντεῦθεν λίθον ἢ κέραμον, ἢ ἐξέχεεν ὕδωρ, καί τις τῶν παριόντων ἐβλάβη· ἐναχθήσομαι ἐγὼ τῇ in factum. Διὰ τοῦτο [10] δὲ οὐ κυρίως δέλικτόν τοῦτό ἐστιν, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖ- 111 στον διὰ τὸ ἑτέρου πταῖσμα, οἰκέτου τυχὸν [11] ἢ ἐλευθέρου [i] συνοικοῦντός μοι καὶ ταῦτα ποιήσαντος, ἐγὼ κρατοῦμαι.

§. I. Ad quaſi delictum refertur quoque hæc ſpecies: habitabam ego in domo quadam, cujus dominus eram, aut etiam mercede eam habebam vel gratis: inde quis lapidem dejecit vel tegulam, aut aquam effudit, & prætereuntium alicui nocitum eſt: ego *actione* in factum conveniar. Ideo autem hoc non proprie delictum eſt, quia ut plurimum propter alterius culpam, ſervi forte aut liberi *hominis* mecum habitantis atque hæc facientis, ego teneor.

Ἔοικε τούτῳ τῷ θέματι κἀκεῖνο· ᾤκουν ἐγὼ [k] ἐν τῇδε τῇ οἰκίᾳ· αἱ δὲ θυρίδες αἱ ἐμαὶ ἑώρων εἰς τόπον δημόσιον, δι' οὗ τοῖς βουλομένοις ἐξῆν παριέναι· ἐν τῇ θυρίδι τῇ ἐμῇ ἐτέθη τι ἤγουν ἐκρεμάσθη, ὅπερ [12] καταπεσὸν ἠδύνατο τὸν παριόντα βλάψαι. Ἔστι δὲ ποινὴ δέκα νομίσματα ἐν τούτῳ τῷ 112 θέματι· ἐν δὲ τῷ προλαβόντι, ἔνθα [13] ἐρρίφη τι ἢ ἐξεχύθη, τὸ διπλάσιον [l] τῆς ζημίας, ἣν ὁ βλαβεὶς ὑπέστη· Εἰ δὲ ἐλεύθερος [m] παριὼν ἐντεῦθεν ἐφονεύθη, εἰς πεντήκοντα νομίσματά ἐστιν ἡ καταδίκη· εἰ δὲ ζῇ μὲν, [14] βέβλαπται δὲ, εἰς τοσοῦτον καταδικασθήσεται ὁ ἐν τῇ οἰκίᾳ μένων, ἐξ ἧς ταῦτα γέγονεν, εἰς ὅσον ἂν συνίδῃ ὁ δικάζων χρῆναι αὐτὸν καταδικασθῆναι· Ὀφείλει γὰρ 113 ὁ δικαστὴς συμψηφίσαι τὸν τοῖς ἰατροῖς παρ-

Similis eſt huic ſpeciei & illa: Ego in domo illa habitabam; at feneſtræ meæ ſpectabant in locum publicum, per quem volentibus licebat tranſire; in mea feneſtra aliquid poſitum aut ſuſpenſum eſt, quod decidens prætereuntem lædere poſſet. Eſt autem pœna in hac ſpecie decem aureorum: at in priori, ubi quid dejectum effuſumve fuit, duplum damni, quod læſus ſubiit. Quod ſi *homo* liber præteriens inde peremtus ſit, in quinquaginta aureos ſit condemnatio: ſi vivat quidem, ſed læſus ſit, in tantum qui in domo habitat, unde hoc factum eſt, condemnabitur, in quantum judex *æquum* cenſuerit eum condemnari oportere

8. Sic F. niſi quod conſtanter *quaſi* ſcribat: alii τοῦ κ. δέλικτοι, ſed Pariſ. τοῦ κ. δελίκτου. 9. μισθῷ F. 10. οὐδὲ ante F. 11. ἢ καὶ F. 12. Sic reſcribo pro vulg. omnium καὶ πεσὸν G. O. R. 13. ἐῤῥίφθη edidit Reſcius, probante de more Nannio. Mox ἢ cum Fabr. pro καὶ malui. *Vid. Gloſſ. meum.* 14. βλάπτεται ante F.

h. L. 5. §. item is ex cujus cœnaculo. 5. D. *de obligat.* & titulo Digeſt. *de his qui dejecerunt vel effuderunt.* D. GOTH.

i. Rectius quam cæteri Græci, qui in l. 5. §. 5. D. *de obligat.* vertunt, τοῦ υἱοῦ. Liberi autem puta hoſpitis, liberti, vel clientis, l. 1. §. pen. & l. 5. §. 1. D. *de his qui effud.* FABR.

k. 19. *Eclog.* 10. ex lib. 60. tit. 4. c. 1. l. 5. §. 5. ver. cui ſimilis D. *de obligationibus.* D. GOTH.

l. Adde *Eclog.* d. loc. c. 1. & lib. 7. tit. 9. ex lib. 10. tit. 37. in fin. ſcholii. D. GOTH.

m. Adde 6. Harmen. 1. §. 5. D. GOTH.

n. Hæc non æſtimationis, ſed pœnæ nomine præſtantur, nec enim liberi corpori æſtimatio eſt.

καὶ

ⁿ παρεχόμενον μισθὸν, καὶ τὰ λοιπὰ δαπανήματα, ἅ τινα περὶ τὴν ἐπιμέλειαν γέγονεν· ἔτι δὲ καὶ ὧν ἐστερήθη ὁ παρὼν· τυχὸν γὰρ τέκτων ἦν, εἶτα πληγεὶς τὴν χεῖρα ἐργάσασθαι τέως οὐκ ἠδύνατο· σκοποῦμεν πόσον ἤμελλε λαμβάνειν, ἐργαζόμενος ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς διὰ τὴν πληγὴν ἐργάσασθαι οὐκ ἠδυνήθη· ἢ καὶ [15] εἰ γέγονεν ° ἀχρεῖος, οὐ μόνον τοῦ παρελθόντος χρόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος, τὰς ὀπέρας διατιμώμεθα.

tere. Debet autem judex computare mercedem medicis præbitam, & reliquas impenſas, quæ in curationem facta ſunt: item & quibus præteriens privatus fuit; forte enim faber erat, *ac* deinde vulneratus manum operari interim non potuit: *itaque* conſideramus, quantum accepturus fuerat, per illos dies operans, per quos ob vulnus operari non potuit. Sed &, ſi inutilis factus eſt, non modo operas præteriti temporis, ſed & futuri, æſtimamus.

§. II. Ὁ ἐμὸς ᵖ ὑπεξούσιος υἱὸς ᾤκει ἐν οἰκίᾳ, κεχωρισμένος ἀπὸ τοῦ ἰδίου [16] (ἐμοῦ δηλαδὴ) πατρός· ἐκ τῆς διαίτης αὐτοῦ [13] ἐρρίφη τι ἢ ἐξεχύθη, ἢ ἐκρεμάσθη [17] ἐκ τῆς αὐτοῦ θυρίδος ἢ καὶ ἐτέθη, οὗ ἡ κατάπτωσις ἐπικίνδυνος τοῖς [18] παριοῦσιν· ἤρεσε τῷ Ἰουλιανῷ κατὰ τοῦ πατρὸς μηδεμίαν εἶναι ἀγωγὴν, ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ τοῦ παιδός. Τὰ αὐτά φαμεν, καὶ ἡνίκα ὁ ἐμὸς ὑπεξούσιος δικάσας ἠδίκησέ σε· κατ' αὐτοῦ γὰρ ἕξεις τὴν in factum, οὐ κατ' ἐμοῦ τοῦ πατρός. 114

§. II Filius meus familias habitabat in domo ſeparatim a ſuo patre, nempe me: ex cœnaculo ejus dejectum quid eſt vel effuſum, aut ex ejus feneſtra ſuſpenſum eſt aut poſitum quoque, cujus caſus periculoſus *eſt* prætereuntibus: placuit Juliano adverſus patrem nullam eſſe actionem, ſed adverſus ipſum filium. Eadem dicimus, & quum filius meus familias jus dicens injuriam tibi fecit: namque adverſus eum in factum *actionem* habebis, non adverſus me patrem.

§. III. Ἐξερκίτωρ ᑫ τις ἦν νεὼς, ἢ καπηλεῖον εἶχεν ἢ πανδοχεῖον. Ἐὰν ἐν τῷ [19] καπηλείῳ, ἢ ἐν τῷ ʳ πλοίῳ ἢ τῷ πανδοχείῳ ˢ κατὰ δόλον τινὸς, ἤγουν κλέψαντος ἐπὶ τῷ 115

§. III. Exercitor navis quis erat, aut cauponam habebat aut diverſorium. Si in caupona vel in navi vel diverſorio per dolum alicujus vel per furem ego

15. ἰσθ' ὅτι ad: F. 16. ἐμοῦ δηλ. de: F. 17. τι ad: F. 2. 18. παρεῦσιν F. 19. πλ. ἢ ἐν τῷ καπ. F. 2.

καὶ δίδωσι ταῦτα, οὐχ ὡς τοῦ τραύματος διατίμησιν, ἀλλ' ὡς ποινὴν ἐκ νόμων ἐπιτεθεῖσαν αὐτῷ, Theodor. Hermopol. ad l. 106. D. *de reg. jur.* FABR. I.

o. Ut in actione quadrupedaria, l. 3. D. *ſi quadrup.* FABR. I.

p. 19. *Eclog.* 10. ex lib. 60. tit. 4. c. 1. in fin. l. 5. §. 5. verſ. Ideo ſi filiusfam. D. *de obligat.* D. GOTH.

q. L. 5. §. item exercitor navis. 6. D. *de obligationibus.* D. GOTH.

r. Si extra navem damnum datum ſit, id non præſtabit, l. ult. D. *naut. caup. ſtab.* FABR. I.

s. Stabulum accipit pro diverſorio: nam & hoc ſtabulum ſignificat. Gloſſæ Lat. Gr. *ſtabulum*, πανδοχεῖον, & Gr. Lat. πανδοχεῖον, *cauponium*, *diverſorium*. πανδοχεύς, *diverſoriarius*, *ſtabularius*, *caupo*. Sic Lucæ c. x. 34. ἤγαγεν εἰς πανδοχεῖον, *duxit in ſtabulum*. Gloſſæ Baſilic. σταβουλάριος, ὁ τὸν στάβλον, ἤγουν πανδοχεῖον ἐνεργολαβῶν. Petron. *Nec quo loco ſtabulum eſſet, ſciebam.* Martial. 6. ult. Sen. *de Benef.* 1. 14. B. Auguſtinus, Serm. de Orat. *Pena-*

ὑποστῶ ἐγὼ ζημίαν, κατασχεθήσεται αὐτὸς τῇ in factum, ὡς ἀπὸ τοῦ κυάσι δελίκτου· μόνον μέντοι, εἰ μηδεμίαν αὐτὸς ἥμαρτε κακουργίαν, ἀλλά τις τῶν ἐργατῶν [20] ἢ τῶν μισθωτῶν, δι᾽ ὧν ἡ ναῦς ἔπλει, ἢ τὸ καπηλεῖον ἢ τὸ πανδοχεῖον [21] διῳκεῖτο. Ἀπὸ γὰρ κοντράκτου οὐκ ἔστιν αὐτὸν εἰπεῖν ἔνοχον τὸν κύριον τῆς νεὼς, ἢ τοῦ καπηλείου ἢ τοῦ πανδοχείου· οὔτε γὰρ συνάλλαγμα γέγονε πρὸς αὐτόν· ἐπεὶ δὲ πλαῖσμά τι ἐλέγχεται αὐτοῦ, καθὸ [t] κακούργους ἀνθρώπους εἶχε τοὺς ὑπηρετοῦντας, διὰ τοῦτο ὡσανεὶ ἀπὸ δελίκτου κατασχεθήσεται.

Αὕτη δὲ ἡ in factum ἀγωγὴ τοῖς μὲν κληρονόμοις τοῦ ἀδικηθέντος δοθήσεται, κατὰ δὲ τῶν κληρονόμων [u] τοῦ ἐξερκίτωρος οὐχ ἁρμόσει.

ego damnum patiar, ipſe *actione* in factum tenebitur, tamquam ex quaſi delicto: duntaxat ſi nullum ipſe maleficium commiſit, ſed unus operariorum vel mercenariorum, per quos navis navigabat, aut caupona vel diverſo-
116 rium exercebatur. Namque ex contractu dicere non licet, obligatum *eſſe* ipſum dominum navis vel cauponæ vel diverſorii: neque enim contractus cum eo factus eſt. Sed quia aliqua ejus culpa arguitur, quatenus malos homines habet miniſtrantes, ea propter quaſi ex delicto tenebitur.

Hæc autem in factum actio heredibus quidem injuriam paſſi dabitur, ſed adverſus heredes exercitoris non competet.

20. ἤτοι μισθ. F. 21. ἰδιωκεῖτο F. nove!

mus nos in ſtabulo vitæ hujus, quaſi peregrini tranſituri, non quaſi poſſeſſores manſueti [nonne, *manſuri?* G. O. R.] hic tamen ſtabulum accipitur pro loco, in quo jumenta ſtabulantur, ut in l. 5. D. *naut. caup. ſtab.* differt enim à caupona. eſt igitur *ſtabulum* apud Juſtinian. ταμιεῖον κτηνῶν. FABR. I.

Indignor ſæpe ac miror, cur tam inclementer & injuſte agatur cum THo. Juſtinianus *ſtabulum* accepiſſe debet pro ταμιείῳ κτηνῶν, quum & *diverſorium* ſ. πανδοχεῖον notare poſſit: THus autem πανδοχεῖον accepiſſe dicitur pro *diverſorio*, licet etiam in Gloſſis, teſte ipſo Fabroto, ſæpius *ſtabulum* exponatur. Nonne Paraphraſtes noſter veriſſime cum Demea Terentiano conqueri poſſet: *Num qui minus mihi idem jus æquum eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?* Si tu Fabrote Juſtinianum, de *ſtabulo* ſtricte dicto intelligis, quidni & THum? Semperne tibi noſter cum Imperatore debet pugnare? Ego, quia meum non eſt aliena deſcribere, jam nolo pluribus, quid ſtabulum, quidque πανδοχεῖον denotet & comprehendat, exſequi. Cur tamen *diverſorium* reddiderim, Præfatio noſtra, ubi generatim de verſionis meæ ratione agam, declarabit? Confer ſupra c. 101. not. *x.* & infra ad cap. 234. ubi Fabrotus ejuſdemmodi criſin iniquam exercet. G. O. R.

t. Adde 3. Harmen. 8. §. 41. in fin. D. GOTH.

d. l. ult. §. 2. verſ. *hæc autem.* FABR. I.

u. Pœnales actiones ex quaſi delictis in hæredem non dantur. l. ult. §. ult. D. *nautæ, caupones, ſtabularii*, l. 16. D. *de judiciis*, l. 5. §. hæc autem. D. *de his qui dejecerunt*: qua in parte quaſi delicta, delictis exæquata, §. 1. infra *de perpetuis & tempor. act.* D. GOTH.

Videtur delenda vox, ἐξερκίτωρος, aut Theophilus erravit: hanc enim clauſulam ad alios quoque caſus pertinere verius eſt, d. l. ult. §. ult. l. 16. D. *de jud.* l. 5. §. hæc autem, D. *de his qui effuder.* FABR.

Atqui THus non adfirmat de ſuperioribus caſibus, quod de hoc poſtremo negat: etiamſi fatear, ob ambiguitatem melius abfore τοῦ ἐξερκ. G. O. R.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΑΓΩΓΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ϛ.

117 Διαλεχθέντες [a] περὶ τῶν ἐνοχῶν, χωρήσωμεν ἐπὶ τὰς ἀγωγάς. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ ἐκ τῶν ἐπηγγελμένων ὑπολιμπανόμενον· εἰρήκαμεν γὰρ ἐν τῇ πρώτῃ Ἰνστιτουτίωνι, τὴν νομοθεσίαν [1] τὴν Ῥωμαϊκὴν καταγίνεσθαι περὶ πρόσωπα, περὶ πράγματα, περὶ ἀγωγάς. Εἰπόντες οὖν τὴν τῶν προσώπων διαίρεσιν ἐν τῇ πρώτῃ Ἰνστιτουτίωνι, διδάξαντες δὲ καὶ περὶ τῶν πραγμάτων ἐν τῇ δευτέρᾳ καὶ ἐν μέρει τῆς τρίτης, μνησθέντες δὲ καὶ τῶν ἐνοχῶν, εἴπωμεν [2] καὶ περὶ τῶν ἀγωγῶν.

118 Ὀφείλεις δὲ εἰδέναι, ὅτι ἃς δίκας [b] ἐκάλουν οἱ Ἀθηναῖοι, ταύτας ἀκτίωνας [3] καλοῦσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Εἴρηνται δὲ ἀγωγαὶ παρὰ [c] τὸ ἄγειν τοὺς ἀγνώμονας [d] ἐπὶ τὸ δικαστήριον.

Ὀφεί-

DE ACTIONIBUS.

TITULUS VI.

Loquuti de obligationibus, deveniamus ad actiones. Hoc enim ex promiſſis reliquum eſt: namque in prima Inſtitutione diximus, Jus Romanum verſari circa perſonas, circa res, circa actiones. Quum igitur perſonarum diviſionem diximus in prima Inſtitutione, atque de rebus docuimus in ſecunda ac parte tertiæ, nec non obligationum meminimus, dicamus etiam de actionibus.

Scire autem debes, quas Athenienſes vocabant DICAS, eas Romanos vocare ACTIONES. Dictæ autem ſunt actiones ab agendis in judicium *debitoribus* improbis.

Sed

1. τὴν de: F. 2. καὶ de: F. 3. λέγουσιν F.

a. Vide ſupra ad pr. tituli *de Obligationibus.* G. O. R.

b. Hinc injuriarum dica, Terentio. & ſcribere dicam. recentiores Græci ἀγωγὴν dixerunt. Gloſſæ Græcolat. ἀγωγὴ, *judicium*, *actio.* hinc ἀγωγεὺς pro actore. Suid. ἀγωγεύς, ὁ ἐνάγων τὴν δίκην, ὁ διώκων. FABR.

c. H. DONELLUS in comment. *de Actionib.* pag. m. 19—25. (quem fere deſcripſit VINNIUS) carpit ob hanc definitionem & THum & qui eum ſequuntur, quia nunquam dicatur *agere quem* id eſt reum qui in jus vocatur, ſicuti *trahere* vel *ducere quem*: & rurſus, nunquam *trahere cum quo*, vel *ducere cum quo*, ſicuti *agere cum quo*, quod ſemper ſic uſurpetur, ut ſit tractare cum aliquo de re aliqua, ut impetremus, &c. Sed cogitemus, vel Stoicam veterum Juriſprudentium fuiſſe definitionem: vel reſpexiſſe noſtrum ad Græcorum linguam, quibus *actor* ὁ διώκων, *reus* ὁ φεύγων dicitur. Neque motus fuit hac Donelli diſputatione H. Grotius, quin in *Florum ſparſione* ad h. t. ſcriberet: *Agere ex Græco ἄγειν eſt* ducere, *quia rei in jus ducebantur: inde* actio *nominata. Et quia* agere πολύσημον *eſt, diſcriminis cauſa addi ſolet*, lege agere. Etc. G. O. R.

d. Quinam dicantur ἀγνώμονες, docet Ulpianus in Olynthiacam ſecundam: νῦν ἀγνώμονας καλοῦμεν τοὺς μὴ ἀποδιδόντας τὰ χρέα, ἤγουν τὰς ἀμοιβάς. B. Chryſoſtom. de Virginit. ἐρυθριώσα τὸν πάντες μᾶλλον ἀγνώμονος ὀφειλέτου. ſunt igitur ἀγνώμονες, *contumaces*, & *indevoti*, ut vertit interpres vetus Novellæ 1. & *indevotio*, ἀγνωμοσύνη in l. 1. in fin. D. de pecul. leg. *la contumace de l'héritier*, & in l. ult. C. *de fideic. libert.* Iis opponuntur εὐγνώμονες ὀφειλέται. Th. Hermopol. ad l. 173. §. 2. D. *de R. J.* Baſilius Hom. 2. in Pſalm. 14. & de Spiritu S. cap. 10. ὡς τῶν χρεωφειλετῶν οἱ ἄνθεν εὐγνώμονες [qui verius ἀγνώμ.] τὰς ἐκ τῶν ἐγγράφων ἀποδείξεις ἐκβοῶνται, τὴν ἄγραφον τῶν πατέρων μαρτυρίαν, ὡς οὐδενὸς ἀξίαν ἀποτιμωμένοι. qui ſua die, ac ſine fruſtratione debita exſolvunt; debitores bonæ fidei, A. Marcellin. lib. 25. FABR.

Ὁριζώμεθα [4] δὲ, τί ἐστιν ἀκτιὼν ἤτοι ἀγωγή. Ἀκτιὼν [5] ἤτοι ἀγωγή ἐστι [e] δίκαιον [f] τοῦ ἀπαιτεῖν [g] ἐν δικαστηρίῳ τὸ ἑαυτῷ ἐποφειλόμενον.

Sed definiamus, quid ſit actio: ACTIO eſt jus petendi in judicio, quod ſibi debetur.

§. I. Τῶν δὲ ἀγωγῶν, ἃς κινοῦμεν κατά τινος παρὰ δικασταῖς, ἤγουν [6] παρὰ αἱρετοῖς [h] δικασταῖς, περί τινος πράγματος, ἡ ἄκρα διαίρεσις εἰς δύο γένη [7] ταῦτα κατάγεται· τῶν γὰρ ἀγωγῶν [i] αἱ μέν εἰσιν in rem, αἱ δὲ περσονάλιαι. Κινεῖ γὰρ εἷς ἕκαστος 119

§. I. Porro actionum, quas adverſus aliquem movemus apud judices, aut apud arbitros, de aliqua re, ſumma diviſio in duo hæc genera deducitur: namque actionum aliæ in rem ſunt, aliæ in perſonam. Agit enim unusquiſ-

4. δὲ τί δὲ F. 2. in utraque Ὁριζόμ. 5. ἤτ. ἀγ. de: F. 6. παρὰ de: F. 7. ταῦτα de: F.

L. 35. Cod. *de Donat.* indevotus dicitur ejuſmodi donator: & l. 119. Cod. Theod. *de Decur.* uſurpatur *indevotio* pro culpa ejus qui patriæ munera fugit: & contra *devotio* pro diligentia & obſequio in tributis inferendis aliiſque functionibus publicis præſtandis, l. 7. *de Div. reſcr.* l. 20. *de Annon.* & alibi in *eod.* Cod. Theod. & *devoti* aut etiam *devotiſſimi*, tum provinciales, tum milites eodem ſenſu. DOUJAT.

[Chryſoſt. Hom. 2. in Epiſt. ad Philem. *Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δόξα δεσπότου, τὸ οἰκέτας ἔχειν εὐγνώμονας.* Vertit Raphelius Tom. II. Adnot. in N. T. Adpend. pag. 63. *Etenim & hæc eſt gloria domini, ſervos habere gratos.*] Εὐγνώμονας. Ita vocant tum *liberales*, ut apud Philoſtr. V. S. I. 23. p. 527. tum *in reddendo debito ad conſtitutum tempus accuratos*; quales ſunt εὐγνώμονες ὀφειλέται Baſilio T. I. p. 107. B. Contra ἀγνώμονες, Ulpiano teſte ad Demoſth. Ol. II. p. 33. B. *οὐχ ὥσπερ τοὺς ἀγνώμονας καλοῦμεν τοὺς μὴ ἀποδιδόντας τὰ χρέα, ἤγουν τὰς ἀμοιβάς.* Male J. Curtius *improbos & perfidos* vertit in THeoParaphr. Inſt. IV. t. 6. Idem peccatum in Artemidoro commiſſum II, 12. p. 100. c. 17. Ἀγνώμονας περὶ τὰς ἀποδόσεις Lucianus habet Hermot. p. 538. E. *ingratos* Marcell. Empir. p. 109. 146. qui juſto medicum honorario fraudant.

HEMSTERH. *in Adnot. ad d. l.*

Ego vero verſionem Curtii (qui ſupra cap. 245. & c. 259. it. L. II. c. 187. L. IV. c. 141. &c. ſatis oſtendit, ſe vim harum vocum intelligere) damnare haud auſim, dummodo *debitores* aut addas aut intelligas, licet Fabrotus ſubſtituerit *indevotos & contumaces*: non quia Belgice ſimiliter dicimus *een kwade ſchuldenaar*, nec quia Græce ita dixit Lucian. citato a Viro Cl. loco: ΠΟΝΗΡΟΣ γὰρ καὶ ἄδικος, καὶ ἀγνώμων, ὦ Λυκῖνε, περὶ τὰς ἀποδόσεις: ſed, quia ſic eos jus noſtrum adpellat in l. 99. *de R. J.* „Non poteſt IMPROBUS videri, qui ignorat, quan„tum ſolvere debeat". ad quam vid. Commentar. Jac. Gothofr. pag. 437--8. Cur autem Curtius addiderit *perfidos*, vel per ſe Lectori, me indicente, patet vel ex eod. Comment. doceri poterit. G. O. R.

e. Actio ita definitur apud auctorem *Eclogæ* 52 tit. 1. ex lib. 10. tit. 11. c. 50. v. l. 51. D. *de obligat. & act.* D. GOTH.

An formula? Prætores etenim qui jus dicebant, & judices cauſæ dabant, & controverſias, vel agendi genus inſtituta actione formabant. &c. ut ait Victorinus in 1. Rhet. Cicer. Verum hodie ſolemniter, & ordine formalibuſque verbis non experimur. Itaque non aliud actio eſt, quam agendi facultas, ut in l. 1. D. *de eo quod cert. loc.* l. 1. §. 2. D. *ad Sc. Trebell.* conveniendi facultas, l. 6. §. ult. D. *de neg. geſt.* FABR. I.

f. Juſtin. *perſequendi* Perſecutiones apud Magiſtratus, id eſt, apud Prætorem vel Præf. inſtituuntur. Gloſſ. jur. nondum editæ. *Perſecutio*, ὁ εἰσαγόμενος ἐκβιβασμὸς, ὃς καὶ μὴ δι' ἀγωγῆς προβαίνει, ἀλλὰ διὰ προσελθόντος τοὺς περὶ ἄρχοντας γινόμενος. Verum poſt ſublatas formulas perſequendi verbum hîc nudæ magis actioni convenit. hinc perſecutio pro qualibet actione, infra *de except.* in pr. FABR.

g. Schol. εἰ γάρ τις ἔξωθεν δικαστηρίου ἐπιχειρεῖται τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ εἰσπρᾶξαι, ἐκπίπτει τοῦ χρέους, ὡς β. δ'. τῶν πρώτων τ. β'. διγ. 13. hoc eſt, l. 12. in fin. D. *quod met.* [leg. ἐπιχειρήσει vel —ρῇ.] FABR.

h. Auctores noſtri receptos arbitros, ſeu judices compromiſſarios appellant, l. 41. D. *de recept.* ubi Gr. compromiſſarium judicem, αἱρετὸν δικαστὴν vertunt, & compromiſſum, αἱρετὸν δικαστήριον in l. 1. *eod.* quoniam ex compromiſſo, ἢ ἐκ τοῦ συμφωνητικοῦ γράμματος καὶ συνθήκης, aut, ut eſt apud Suid. ἐκ προαιρέσεως δύο μερῶν, adeuntur. Verum judex compromiſſarius alius eſt à pedaneo judice, l. 4. D. *de tut. dat.* Arbitros igitur hic accipe eos, quos Prætor dabat, ut liquet ex illa formula apud Valer. Prob. *Prætor, judicem, arbitrumve poſtulo uti des.* Gell. 20. 1. Græci χαμαιδικαστὰς appellant. Gloſſæ Gr. Lat. χαμαιδικαστής, *pedaneus judex, arbiter.*

ἕκαςος [8] κατ᾽ ἐκείνου, ὃν ἔνοχον ἔχει, ἢ ἀπὸ συναλλάγματος ἢ ἀπὸ ἁμαρτήματος· καὶ λέγονται περσονάλιαι, ἐπειδὴ κατὰ τοῦ συναλλάξαντος προσώπου ἢ [9] τοῦ ἁμαρτήσαντος κινοῦνται· καὶ ὁ κινῶν λέγει ταῦτα τὰ ῥήματα· Εἰ [k] φαίνεται, τὸν ἀντίδικον χρῆναι δοῦναι, ποιῆσαι, κατάδικασον αὐτὸν, ὦ δικαςά. Καὶ ἑτέροις [kk] δὲ τρόποις δυνατὸν γενέσθαι τὴν [10] ἀγωγήν.

quiſque adverſus eum, quem habet obligatum, aut ex contractu aut ex maleficio: & dicuntur perſonales, quoniam adverſus perſonam contrahentis vel delinquentis moventur. Et actor hæc dicit verba: Si paret, adverſarium dare facere oportere, condemna eum, Judex. Sed & aliis modis actio poteſt inſtitui.

Ἢ [l] καὶ κινοῦμεν κατ᾽ ἐκείνου, ὅςις [m] οὐκ ἔςιν

Aut agimus etiam adverſus eum, qui nobis

8. ὃ ad: F. 9. κατὰ ad: F. Mox vulgo κινῶνται (Goth. κινοῦνται) ante F. 10. εἰσαγ. F.

biter. & addebantur bonæ fidei judiciis, & arbitrariis, atque ex bono & æquo judicabant, non ex formula, ſicut judices, qui ſtrictis actionibus addicebantur. Cicer. *pro Roſc. Com.* Sen. *de ben.* 3. c. 7. FABR.

i. Actionum eadem diviſio proponitur 52. *Ecloḡ.* 1. ex lib. 10. tit. 4. c. 24. & in l. 25. D. *de obligat.* D. GOTH.

k. De his formulis vid. infra ad cap. 135. G. O. R.

kk. Obſervat H. Donellus in Comment. *de Actionib.* pag. m. 67. THum non diſerte declaraſſe, utrum verba *& aliis quibuſdam modis* connectenda ſint cum verbis ſuperioribus *vel ex contractu vel ex maleficio*, an ad proxime præcedentia de eo qui *intendit*; ſed hoc THum videri voluiſſe. Ipſe autem ſic judicat: *Modum agendi in actione in perſonam, intentione eſſe unum; pro negotiorum qualitate infinitos.* A Coſta ait, non poſſe ſe admittere Cujacii interpretationem, *hæc verba eſſe accipienda de actionibus, quæ verbis quidem in rem ſunt & concipiuntur, ſed vi ipſa & poteſtate ſunt perſonales:* ſed meliorem eſſe interpretationem, quæ velit *actionem perſonalem ex contractu variis modis commutari poſſe*; id eſt non ſolum ita concipi, *dare facere*, ſed etiam reddere, reſtituere, præſtare & ſimilibus verbis: ſed cum *faciendi* verbum hæc omnia comprehendat l. 175. D. *de V. S.* tentat, hæc verba eſſe referenda ad alteram obligationum partem, *ex qua agitur ex maleficio vel ex qs. maleficio:* in hac enim parte, inquit, non utitur verbis actor, quæ contractum demonſtrant, ſed delictum admiſſum & factum arguunt. Verum enim vero & quod ob delictum petitur, *dandi faciendi* verbo comprehenditur, ut in ſtipulatione Aquiliana: *Quidquid te mihi ex quacumque cauſa dare facere oportet.* Vinnius mediam amplectitur ſententiam, quam meliorem dicebat a Coſta, & ſubjungit: „Quamobrem recte „opinor THum verba Juſtiniani *& aliis quibuſdam modis* reddidiſſe: *ſed & aliis modis talis* [ignorat h. v. THus, quam Curtius adjecit, Fabrotus autem ſuſtulit] "*actio intentari poteſt.* „Durum certe eſt, verba iſta referre ad illa remotiora ex contractu vel ex maleficio, quaſi cæteras obligationum cauſas indicent præter contractus & maleficia: adde Bachov. hic & diſput. 4. „*de Act.* th. 1. ". Hoc tamen poſtremum mihi cum Ampliſſimo Ottone, maxime placere, haud diffiteor. Vultejum *Diſcept. Scholaſt.* c. 4. referre ad actiones præjudiciales, monet Huberus in *Prælectt.* p. 477. 2. qui in Hotomani, Mynſingeri ac Vinnii explicatione adquieſcit; *tametſi forte*, inquit, *nec reliquæ interpretationes omnino rejiciendæ fuerint.* G. O. R.

l. Legi poteſt apertius ἢ γὰρ κινοῦμεν. D. GOTH.

Videtur legend. ἢ καὶ κιν. [*Aut etiam intend.*] Schol. λέγει δὲ περὶ τῆς *in rem·* εἶπε γὰρ περὶ τοῦ ὄντος ἐνόχου προσώπου εἰς περσόναμ κινεῖσθαι. *Edit.* 2.] FABR.

Obſecutus ſum utrique: antea omnes ediderunt Ἢν καὶ κιν. G. O. R.

m. Actionem in rem proponimus adverſus eum, qui nullo jure nobis obligatus eſt. Quæ verba egent interpretatione. Quippe depoſitum & pignus vindicamus ab his, qui re nobis obligati ſunt. Quare cum dicimus, actione in rem nos uti adverſus eum, qui nullo jure obligatus eſt, perinde eſt ac ſi diceremus, aliud actionem in rem eſſe, aliud in perſonam. In perſonam actione, agere nos adverſus eum qui nobis obligatus eſt ad faciendum: In rem actione adverſus eum qui neque ad dandum neque ad faciendum nobis obligatus eſt; ſed ad poſſeſſionem reſtituendam. Proinde ſi conjectura ferri poteſt, putarem legendum eſſe hoc loco, qui *neutro jure* obligatus eſt, non autem *nullo jure*, quod & antecedentia ſatis oſtendunt, & lex 25. D. *de obligat.* D. GOTH.

Immo actiones depoſiti, pignoris, commodati, &c. *perſonales* ſunt, licet *rei perſequutoriæ*, §. 17. inf. h. t. Ceterum de verbis Tribuniani *nullo* jure vide

ἔστιν ἡμῖν ἔνοχος, περί τινος δὲ πράγματος σωματικοῦ, ὑπὸ τὴν αὐτοῦ τελοῦντος κατοχὴν, ἐπάγομεν αὐτῷ ζήτησιν· ἐπινενόηται δὲ ἐνταῦθα [11] ἡ in rem ἀγωγή· εἰ γὰρ κατέχεις [n] ἀγρὸν ἢ [12] οἰκίαν, ἅπερ ἐγὼ λέγω τῆς ἐμαυτοῦ δεσποτείας εἶναι, [13] σὺ δὲ τὰ αὐτὰ λέγεις, δεσπότην σεαυτὸν [o] ἀποκαλῶν, κινήσω κατὰ σοῦ τὴν in rem λέγων· Εἰ φαίνεται, τὸ πρᾶγμα τῆς ἐμῆς δεσποτείας εἶναι, καταδίκασον ὦ δικαστὰ τὸν ἀντίδικον.

§. II. [oo] Κινῶ δὲ τὴν in rem, ἢ περὶ σωματικῶν ἢ περὶ ἀσωμάτων, καὶ ἢ [14] κομφεσσορίως ἢ νεγατορίως. Καὶ σωματικὰ μέν ἐστιν [15] ὁ ἀγρὸς, ἡ οἰκία· ἀσώματα δὲ, οἷον uſusfructus, δουλεία. Ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν σωματικῶν κομφεσσορίως μόνον κινῶ, ἐπὶ δὲ τῶν ἀσωμάτων καὶ κομφεσσορίως καὶ νεγατορίως. Καὶ κομφεσσορίως μὲν κινῶ ἐπὶ τῶν σωματικῶν, ἡνίκα λέγω· Εἰ φαίνεται, τόνδε τὸν ἀγρὸν τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας· κομφεσσορίως δὲ ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων, οἷον uſufructu, τοῦτο μὲν ἀγροῦ τοῦτο δὲ οἰκίας, λέγων· Εἰ φαίνεται [16] τὸν οὐσούφρουκτον τοῦ ἀγροῦ ἢ τῆς οἰκίας ἐμὸν εἶναι· ἐπὶ δὲ τῆς δουλείας τοῦ ἀγροῦ λέγω· Εἰ φαίνε-

nobis obligatus non eſt, ſed de re aliqua corporali, quæ in ejus exſiſtit detentione, quæſtionem ei movemus. Hic autem actio in rem inventa eſt. Nam ſi agrum aut domum poſſideas, quæ ego mei eſſe dico dominii, tu vero eadem dicas, dominum te prædicans, *actionem* in rem adverſus te inſtituam, dicens: Si paret rem illam mei eſſe dominii, condemna o Judex adverſarium.

121 §. II. In rem autem ago aut de *rebus* corporalibus aut de incorporalibus, & vel confeſſorie vel negatorie. Et corporalia quidem ſunt, *velut* ager, domus: incorporalia autem, velut uſusfructus, ſervitus. Verum in corporalibus confeſſorie tantum ago, ſed in incorporalibus & confeſſorie & negatorie. Et confeſſorie quidem ago
122 in corporalibus, quum dico: Si paret, hunc agrum mei eſſe dominii: confeſſorie autem in incorporalibus, velut uſufructu, tam fundi quam ædium, dicens: Si adparet uſumfructum fundi aut ædium meum eſſe: aſt in ſer-

11. ἡ addo cum F. 12. οἰκίτην Pith. & F. 13. καὶ ad: F. qui deinde ἰκν. pro σεαυ. dedit. 14. Sic F. ſed Pariſ. & Lovan. aliquoties κομφιασ. dein uti nos: aliæ autem prius κομφισσ. & poſtea κομφισσ. 15. ἀγρὸς ἢ οἰκία. F. 16. τὸ *uti frui* F.

vide Commentatores Inſtitutt. G. O. R.

n. V. §. ult. ſup. *de oblig. qua ex delicto.* D. GOTH.

o. Si contra vindices. Boet. ad Top. ex Cajo Jc. *Is cui res in jure ceditur, rem tenens ita vindicat: Hunc ego hominem ex jure Quiritium meum eſſe ajo. Prætor interrogat, qui eum cedit, an contra vindicet?* FABR. I.

oo. Ad §. æquæ vid. Contii lect. ſucceſ. c. 1. MYLIUS *in Schedis.*

p. Male interpres [Harmenopuli II. 2. 42. ἐξώστη] *ſtillicidium* vertit, ut & Curt. ap. THum, [de Curtio jam obſervaverat A. Contius:] cum ſit *protectum*, [l. *projectum* ex ejuſdem Nomencl.] *mænianum.* vid. infr. in Nomencl. verbor. Dixi etiam ad l. 11. Cod. *de Aedif. priv.* adde 2. *Eclog.* 2. c. 241. 58. *Eclog.* 21. ex tit. 11. c. 9. D. GOTH. *ad Harmen. in Var. Lect.*

Ἐξώστης eſt menianum, l. 11. & l. ſeq. C. *de ædif. priv.* Gloſſæ Lat. Gr. *menianum*, ἐξώστρα. lege: ἐξώστης, vel, ἐξωστήριον. Gloſſæ Gr. Lat. ἐξώστης, *menianum*, *projectus.* Theodor. Hermop. ad l. 90. D. *de verb. S.* ἐξωτήριον, ἤτοι ἡλιακόν. Sic legitur in Reg. cod. legendum autem, ἐξωστήριον, ut Nov. Leon. 113. [Adde Hieron. XII. in Ezech. c. 41. *Edit.* 2.] FABR.

q. Adde l. 5. D. *de uſufructu.* D. GOTH.

r. Ex h. l. Donellus in Comment. *de Act.* §. 2. num. 15. tentat, anne verba Latina *per quam neget rem actoris eſſe*, tamquam gloſſema ſint ejicienda. Sed

Φαίνεται, ἐξεῖναί μοι βαδίζειν διὰ τοῦ ἀγροῦ [17] τοῦ γείτονος, ἢ ἐκεῖθεν ὕδωρ ἕλκειν· ἢ ἐπὶ [18] δουλείας οἰκίας, οἷον ἐὰν κινῶ λέγων, δίκαιόν μοι προσεῖναι τοῦ εἰς ὕψος [19] αἴρειν τὴν ἐμὴν οἰκίαν· ἢ δίκαιόν μοι [20] προσεῖναι τοῦ κατοπτεύειν σε· ἢ τοῦ [21] ὑπεκτείνειν ᵖ ἐξώστην κατὰ τοῦ σοῦ μεσαύλου ἢ κατὰ τῶν σῶν δωμάτων· ἢ τοῦ ἀποτίθεσθαι τὰ βάρη τῶν ἐμῶν δοκῶν κατὰ τῶν [22] τοίχων σοῦ τοῦ γείτονος. Νεγατορίως ᑫ δὲ κινοῦμεν τὴν in rem, ἡνίκα ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων λέγω· Εἰ φαίνεται, τόνδε μὴ ἔχειν τὸ δίκαιον τοῦ uti frui κατὰ τῆς ἐμῆς οἰκίας ἢ κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ· ἢ τοῦ ἐλαύνειν ὑποζύγια διὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ, ἢ ἕλκειν ἐκεῖθεν ὕδωρ· ἢ τοῦ εἰς ὕψος αἴρειν τὰ ἴδια οἰκοδομήματα· ἢ τοῦ κατοπτεύειν με· ἢ τοῦ ἐπεκτείνειν ἐξώστην κατὰ τῶν ἐμῶν δωμάτων ἢ κατὰ τῶν ἐμῶν μεσαύλων· ἢ τοῦ [23] ἐπιθεῖναι βάρη κατὰ τῶν ἐμῶν τοίχων.

Αὗται δὲ πᾶσαι in rem εἰσὶ νεγατορίως κινούμεναι, χώραν οὐκ ἔχουσαι ἐπὶ τῶν σωματικῶν· ἐπὶ γὰρ τῶν σωματικῶν ἐκεῖνος μόνος κινεῖ τὴν in rem, ὅστις οὐ νέμεται· τῷ γὰρ ʳ νεμομένῳ οὐ δίδοται [24] ἡ in rem, οὐδὲ δύναμαι λέγειν· Εἰ φαίνεται, τὸν ἀγρὸν τοῦδε μὴ εἶναι. ˢ Ἐν ἑνὶ δὲ μόνῳ θέματι ὁ νεμό-

ſervitute ruſtica dico: Si adparet licere mihi ire per agrum vicini, vel aquam inde ducere: aut etiam in ſervitute ædium, velut ſi ago dicens, jus
123 mihi competere in altum tollendi ædes meas; aut jus mihi eſſe in tuum deſpiciendi, aut menianum protendendi ſupra atrium tuum vel ſupra ædes tuas: aut trabium mearum onera in tuos vicini parietes imponendi. Negatorie autem in rem agimus, quum dico in incorporalibus: Si apparet, illum non habere jus utendi fruendi in
124 ædibus meis aut in fundo meo; aut jumenta agendi per agrum meum, vel aquam inde ducendi; aut in altum tollendi ædificia ſua; aut deſpiciendi in meum; aut menianum protendendi ſupra ædes meas vel atria mea; aut onera imponendi in parietes meos.

Omnes autem hæ in rem *actiones* negatorie inſtituuntur, locum non habentes in corporalibus: namque in corporalibus is ſolus agit in rem, qui non poſſidet: poſſidenti enim actio in rem non datur, neque dicere poſſum:
125 Si apparet, agrum illius non eſſe. In uno

17. τοῦ de: F. 18. δουλείας ante F. 19. αἴρειν F. 2. 20. σκέπτεσθαι ante F. 21. ἐπεκτ. F. Quid ſi ὑπερείνειν? 22. Sic Lovan. ceteræ τοίχων. Sed τειχῶν F. 1. τειχῶν F. 2. 23. Sic reſcribo pro vulg. ἐπιθεῖναι pro quo Pith. ἐπιτεθεῖναι & F. ἐπιτεθεῖναι. 24. ἡ addo cum F.

Sed inanis eſt labor nec difficultas ulla: quum Theophilina ἑξήγησις aliis verbis idem dicat quod Imp. & Donellum tacite, atque Hotomanum aperte Vinnius jam refutaverit. De formula ſeq. εἰ φαίνεται vide Galvani notam inf. ad cap. 135. G. O. R.

s. *Sane uno caſu* in omnibus meis MSS. legi. Quidam vero legunt, *ſane in hoc caſu*; ut præceptor meus Eg. Baro: alii *unoque caſu*: alii *ſane non uno caſu*. Intelligit autem Juſtin. eum caſum qui eſt in l. ſi prius *de Operis novi nunt.* ut L. 1. *ſubſeciv.* c. 1. demonſtravi: eſtque hic caſus in controverſia rei incorporalis. Quod ſi cum THo malis hunc caſum exigere in controverſia rei corporalis, cito tibi l. quoties D. *de Probat.* ubi patronus poſſidet, & partibus tamen actoris fungi debet: nam libertus de operis conventus dixit, *ſum ingenuus*: patronus dixit, *Non es ingenuus, ſed libertus meus.* In hoc præjudicio libertus eſt actor, patronus reus ſeu poſſeſſor, partibus tamen actoris functurus. A. CONTIUS.

Reſtat igitur, ut ita legamus, *ſane non uno caſu*: niſi malumus ad veterem ſcripturam accedentes propius pro *ſane* legere, *ſed non*, aut *ſed nec*, totidem pene literis, certe finitimis & eod. modo incipientibus particulis: ut ſit *ſed non uno*, aut *ſed nec uno caſu*: ut primo cum ita ſcriptum eſſet, poſt factum

νεμόμενος δύναται κινεῖν τὴν in rem, ὅστις καὶ νέμεται, καὶ τάξιν ἄκτωρος ἐπέχει, ὥσπερ ἐν τοῖς πλατυτέροις τῶν Διγέστων βιβλίοις προσφόρως φανήσεται. Ὥστε οὖν (δεῖ γὰρ συντελέντα εἰπεῖν) κινεῖται ἡ in rem ἐπὶ σωματικῶν καὶ [25] ἀσωμάτων· ἐπὶ σωματικῶν μὲν μόνον κομφεσσορίως· (κομφεσσορία [t] δέ ἐστιν ἀγωγὴ, ἡνίκα τις συνομολογεῖ τὸ προσὸν αὐτῷ δίκαιον, λέγων· εἰ φαίνεται, τὸν ἀγρὸν τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας·) ἐπὶ δὲ τῶν ἀσωμάτων καὶ κομφεσσορίως καὶ νεγατορίως· κομφεσσορίως μὲν, ἡνίκα λέγω· εἰ φαίνεται, τὸ uti frui ἐμὸν εἶναι· νεγατορίως [u] δὲ, ἡνίκα τοῦτο τὸ δίκαιον ἀρνοῦμαι προσεῖναι τῷ ἀντιδίκῳ, λέγων· εἰ φαίνεται τὸ uti frui μὴ ἔχειν τὸν ἀντίδικον κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ. Ὥστε οὖν ἐπὶ τῶν ἀσωμάτων οὐχ ὁ αὐτὸς κινεῖ καὶ κομφεσσορίως καὶ νεγατορίως· ἀλλὰ κομφεσσορίως μὲν ὁ λέγων προσεῖναι αὐτῷ τὸ ἀσώματον, οἷον τὸν uſumfructum ἢ τὴν δουλείαν

uno autem ſolo caſu poſſeſſor *actionem* in rem movere poteſt, qui & poſſidet & actoris locum obtinet, ſicut in latioribus Digeſtorum libris commode adparebit. Itaque (breviter enim dicendum eſt) in rem agitur & in corporalibus & incorporalibus: in corporalibus quidem confeſſorie tantum: (confeſſoria autem actio eſt, ubi quis jus ſibi competens profitetur, dicens: Si adparet, agrum mei eſſe dominii:) in incorporalibus vero & confeſſorie & negatorie: confeſſorie
126 quidem, quum dico: Si adparet, uſumfructum meum eſſe: negatorie autem, quando nego hoc jus competere adverſario, dicens: Si adparet, adverſarium non habere uſumfructum in agro meo. Itaque in incorporalibus idem non agit & confeſſorie & negatorie: ſed confeſſorie quidem, qui dicit *jus* ſibi

25. ἐπὶ ad: F. 2.

factum ſit *ſed ne:* quod cum non intelligeretur, repoſitum *ſane*, quod contextui & exceptioni magis conveniebat. Et quidem illud *ſed* magis expreſſiſſe videtur THus quam *Sane*, ita ſcribens *ἐν ἑνὶ δὲ θέμ.* . . . . Verumtamen ad ſtructuram orationis illud melius, & ad præcedentia temperanda aptius *ſane non uno caſu*, quomodo ſe alicubi legiſſe teſtatur Ferretus. . . . . Sed refragatur gravis teſtis ſuperiori lectioni THus, apud quem & affirmativa oratio eſt, ut in textu latino. ſic enim apud eum ſcriptum legitur: *ἐν ἑνὶ δὲ θέμ. μόνῳ.* Verum quid vetat, quo minus dicamus & hoc ſcriptum mendoſe atque ita legi debere *οὐκ* [*ſic quater habet pro οὐχ*] *ἑνὶ δ. θ. μ.*? quid enim prohibet mendum irrepſiſſe ex textu lat. ut quemadmodum illic vitioſe legebatur affirmative, ſic librarii qui textum THi excudebant, conferentes græca cum latinis pro *οὐκ* repoſuerint *ἐν*, ut ſimiliter affirmativam orationem efficerent? Quod inde admodum fit probabile, quod illud *in*, pro quo poſitum eſt *ἐν*, non eſt in textu lat. ut, ſi recte expreſſit THus, ne id quidem adjicere debuerit. Ac ſi pro *ἐν* reponend. eſt aliud, nihil eſt literis finitimum magis, quam *οὐ*, vel ante vocalem *οὐκ*. Etc.

DONELL. *de Actionib.* h. §.

Fallitur qui tam ſervilem in THo, ut in Doſitheo, *μεταφορὰν* aut quærat aut requirat: nam quod reponit, neutiquam græciſſat; & repugnant omnes Codices. De ipſa re vide Excurſum XVIII. G. O. R.

De hujus loci lectione dixi in *Inſtitutionibus hoc loco.* D. GOTH.

In uno codice legitur: *ἐν ἑνὶ δὲ θέματι.* in duobus aliis: *ἐν ἑνὶ δὲ μόνῳ θ.* & non male igitur apud Juſtin. legetur: *Sane uno caſu.* aut, quod eodem recidit, [quod nego ac pernego. G. O. R.] *Sane hoc uno caſu.* Schol. autem Th. caſum hunc refert ad l. 8. § ſi filius 13. D. *de inoff. teſt.* quod & Goveano venerat in mentem. idem tamen verius eſſe putat, hoc receptum eſſe unico illo caſu, quo de ſervitutibus controverſia eſt. [Sed nec ipſe Goveanus ejus ſententiæ primus auctor fuit, ſed ut videtur, auctor libelli, qui inſcribitur, Brachylogos juris civilis, qui Lib. IV. cap. 23. p. m. 254.: *Item*, inquit, *jus in re conſequitur quis de ſervitutibus urbanorum prædiorum, & ruſticorum, quæ dantur tam ex parte petentis, quam poſſidentis, cum in nullo alio juris*

λείαν κατὰ τῆς ἄλλου δεσποτείας· νεγατορίως δὲ τὴν in rem κινεῖ ὁ δεσπότης τοῦ ἀγροῦ ἢ τῆς οἰκίας, διαβεβαιούμενος τὸν ἀντίδικον μὴ ἔχειν τὸ uti frui, ἢ τὸ δίκαιον τῆς δουλείας κατὰ τῆς αὐτοῦ οἰκίας ἢ κατὰ τοῦ [26] αὐτοῦ ἀγροῦ.

127 ſibi incorporale competere, velut uſumfructum aut ſervitutem in alieno dominio; negatorie autem in rem agit fundi aut ædium dominus, contendens adverſarium non habere uſumfructum vel jus ſervitutis in ſua domo aut in ſuo agro.

Καὶ τίνος ἕνεκα κομφεσσορίως δυνάμεθα κινεῖν, οὐχ ἔτι δὲ καὶ νεγατορίως ἐπὶ τῶν σωματικῶν; Καὶ [27] ἡ αἰτία ἐστὶν αὕτη· ἕκαστος ἐνάγων [x] ὀφείλει περιποιεῖν [28] αὐτῷ τὴν νίκην ἐκ τῶν προσόντων αὐτῷ· οἷον, Εἰ φαίνεται, τόνδε τὸν ἀγρὸν τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας· οὐ μὴν ὀφείλει κινῶν λέγειν, Εἰ φαίνεται, τόνδε τὸν ἀγρὸν μὴ εἶναι τῆς τοῦ ἀντιδίκου δεσποτείας. Εἰ γὰρ οὕτως [*28] εἰσέλθῃ κινῶν, ἐρεῖ αὐτῷ ὁ ἀντίδικος· πρῶτον μὲν, Ἐμός ἐστιν ὁ ἀγρός· εἰ δὲ οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ὡς σὺ λέγεις, οὐ παρὰ τοῦτο σὸς, [29] ἀλλὰ ἄλλου ἐστίν· [30] καὶ γὰρ οὐ πάντως τὸ μὴ ἐμὸν, ἤδη σόν ἐστιν· εἰ δὲ μήτε ἐμὸς, μήτε

Et quamobrem confeſſorie poſſumus agere, non vero negatorie quoque in corporalibus? Atqui hæc eſt ratio: Quiſquis agit, victoriam ſibi
128 parare debet ex *juribus* ipſi ſuppetentibus; veluti, Si adparet hunc agrum mei eſſe dominii: non autem dicere debet actor, Si adparet hunc agrum non eſſe in dominio adverſarii. Nam ſi actor ſic intendat, adverſarius ei dicet: primo quidem, meus eſt ager; ſi autem meus non eſt, ut tu dicis, non idcirco tuus, ſed alterius eſt: nec enim ſemper, *quod* non *eſt* meum, tuum

26. σοῦ ante F. 27. ἡ de: F. 2. 28. αὐ. Goth. ἑαυ. F. cum Harm. Mox δίκην habet Goth: *28. εἰσέλθοι Harmen. 29. ἀλλ' F. 1. cum Harm. ἀλλ' ἄλλου ἐστι de: F. 2. 30. Οὐ γὰρ π. F. cum Harm.

juris articulo poſſidenti actio ſit prodita. l. 6. §. 1. D. *ſi ſervit. vindic.* l. pen. §. ult. D. *ſi uſusfr. pet.* Edit. 1.] FABR.

Ita quidem Cujacius cum Eguin. Barone. Sed unus vere caſus eſt, ni fallor, cujus plura ſunt in Digeſtis exempla: cum ſcil. corpus v. g. legatum, aliave res tradita eſt, ſive alias pervenit ad eum cui debebatur, ita tamen ut adhuc juri rei aliquid deſit, nec ea plene ſoluta ſit. Hoc enim caſu, qui rem poſſidet, agere nihilominus poteſt & rem petere. Cujus rei plenior tractatio poſt tot interpretum varias hallucinationes, quia notarum modum excedit, ſeorſim ad calcem hujus Operis [*hic Excurſu* XVIII.] ſubjicietur. DOUJAT.

t. Confeſſoria actio eſt, qua jus noſtrum confitemur, aut ut Ulpianus ait. l. 2. D. *ſi ſervitus vindicetur*, qua quis ſervitutem ſibi competere contendit. D. GOTH.

An confeſſoria inde dicta, quoniam is qui agit adfirmat, & contendit, ſuam rem eſſe, vel jus aliquod petit? quâ loquendi figura Donatus ait, *duas negativas facere unam confeſſivam.* FABR. I.

u. Negatoria actio eſt, qua jus eſſe adverſario id vel id facere negamus: vel ut Ulpianus d. l. 2. qua dominus negat ſervitutem adverſario competere. D. GOTH.

Hæc actio dicitur *negativa* in l. 5. D. *ſi uſusfr. pet.* & à Juſtin. hic. *actio contraria* in l. 8. D. *ſi ſerv. vind.* FABR. I.

x. Vide 1. Harmen. 2. §. 49. [corr. 53.] l. qui accuſare. C. *de edendo.* l. ult. Cod. *de rei vindicat.* D. GOTH.

Si cui verſio mea diſplicet, quæ fere concordat cum Merceriana ad Harmen. *Debet quiſque actor victoriam ſibi ex iis quæ adſunt comparare:* videat num amplecti malit poſteriorem Fabroti: *Quicumque cum aliquo agit, eo jure quod ipſe habet, judicio vincere debet:* Curtiana enim verſio, quam Fabrotus primo retinuerat, multo etiam eſt liberior: *Quic. c. al. ag. cum eo jure quod ipſe habet, cauſſam ſuam judici probare debet.* Propter hoc vocabulum *cauſſam* Gothofredus mihi videtur νίκην mutaviſſe in δίκην. Ceterum nemo putet, aut me aut typographos hic aberraſſe, quando priori loco αὐτῷ, poſteriori

y μήτε σός ἐστιν ὁ ἀγρὸς, ὀφείλω σε νικᾷν ἐν τῷ παρόντι δικαστηρίῳ *30 διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ἐν ἴσῃ αἰτίᾳ κρείττων ἐστὶν ἡ αἵρεσις τοῦ νεμομένου· in pari cauſa z melior eſt conditio poſſidentis.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῶν σωματικῶν· ἐπὶ δὲ τῶν ἀσωμάτων καλῶς κινοῦμεν τὴν in rem κομφεσσορίως· κινοῦμεν δὲ καὶ νεγατορίως. Καὶ διὰ τί 31 μὴ καὶ ἐνταῦθα, ἐν ᾧ κινεῖ τις νεγατορίως τὴν in rem, μὴ λέγομεν αὐτὸν κακῶς κινεῖν; οὐ γὰρ a ἐκ τῶν αὐτῷ προσόντων, ἀλλ' ἐκ τῶν σαθρῶν τοῦ ἀντιδίκου πειρᾶται ἑαυτῷ τὴν νίκην περιποιεῖν· λέγει γὰρ, Εἰ φαίνεται, τὸ uti frui τόνδε μὴ ἔχειν. Ἀλλ' ἡ ἀπολογία αὕτη ἐστίν· ἐπὶ τῆς νεγατορίας ἐναγωγῆς τῶν ἀσωμάτων, εἰ καὶ τοῖς ῥήμασι νεγατορίως κινοῦμεν τὴν in rem, ἀλλ' οὖν τῷ ἀποτελέσματι κομφεσσορία ἐστίν· ἐπειδὴ γὰρ 32 συνωμολόγηται, ἐμὲ εἶναι δεσπότην τοῦ ἀγροῦ ἢ τῆς οἰκίας, 33 καθ' ἃ ὁ ἀντίδικος ἑαυτῷ προσεῖναι uſumfructum ἢ δουλείαν φησίν· ἐγὼ λέγων, Εἰ φαίνεται, τόνδε μὴ ἔχειν uſumfructum ἢ δουλείαν κατὰ τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ, δοκῶ τῇ δυνάμει ταῦτα λέγειν· Εἰ φαίνεται, ἐλεύθερον δουλείας ἢ ἐλεύθερον uſufructu τὸν ἐμὸν εἶναι ἀγρόν· καὶ ἔστιν οὕτως νοουμένη τῆς in rem 34 ἡ ἐναγωγὴ κομ-

129 tuum continuo eſt. Quod ſi neque meus neque tuus eſt ager, *tamen* vincere te debeo in præſenti judicio propter regulam dictitantem: IN PARI CAUSSA MELIOR EST CONDITIO POSSIDENTIS.

Sed hæc quidem in *rebus* corporalibus: aſt in incorporalibus recte in rem agimus confeſſorie; ſed & nega-
130 torie agimus. Et quare non etiam hic, ubi quis negatorie agit in rem, dicimus eum male agere? Non enim ex *jure* ipſi ſuppetente, ſed ex vitioſo adverſarii *jure* victoriam ſibi parare adnititur: ait enim, Si adparet, illum non habere uſumfructum. Verum reſponſio hæc eſt: in negatoria incorporalium actione, etſi verbis in rem negatorie agimus, attamen *ipſo* effectu
131 confeſſoria eſt: nam quia in confeſſo eſt, me eſſe dominum agri aut ædium, in quibus adverſarius ſibi uſumfructum vel ſervitutem ait competere; ego dicens, Si adparet, illum non habere uſumfructum aut ſervitutem in meo agro, reipſa hæc dicere videor: Si adparet, liberum ſervitute vel liberum uſufructu meum eſſe agrum: atque ſic actio in rem intelligitur eſſe confeſſoria,

*30. κατὰ Harm. qui ſeq. ἐστιν omittit. 31. μὴ de: F. Ego poſterius potius ejicerem. 32. Sic Lovan. ſed Fabr. συνωμολόγηται pro vulg. συνωμολόγηται, unde & fieri poſſet συνωμολογεῖται. 33. καθὸ ante F. 34. ἡ ἀγ. F. Quidni deleto τῆς legimus? ἡ *in rem* ἐναγ. Mox ἡ pro εἰ F. male.

ſteriori αὐτῷ legit: nam licet & hoc adſpirate poſſit efferri, tamen id quod omnes editiones cum noſtra habent, præfero, quia non eadem hic eſt reciprocatio, ut vel ex verſione mea adparet. G. O. R.

y. Poteſt enim quid nec meum, nec tuum eſſe, l. 15. D. *de except. rei judic.* FABR.

z. V. l. 128. D. *de reg. jur.* D. GOTH. & FABR.

a. De ſuo, non de alieno jure quemque agere oportet. Sed qui negative agit, magis de ſuo jure agere videtur, quam alieno, cum exempli cauſa, invito ſe negat jus eſſe utendi fructuario, l. 5. D. *ſi uſusfr. pet.* l. 4. §. competit, D. *ſi servit. vind.* FABR.

b. L. in honorariis. 35. D. *de obligat.* D. GOTH.

Actio confeſſoria, & negatoria legitimæ & civiles actiones dicuntur in l. 19. D. *de nov. oper. nunt.* & l. 6. §. 1. D. *ſi ſerv. vind.* vindicatio eſt ex duodecim tabulis. FABR. I.

c. Le-

κομφεσσορία, εἰ καὶ νεγατορίως πέφρασται.

§. III. Αὗται δὲ αἱ in rem, ὧν ἐποιησάμεθα μνήμην, καὶ αἱ ταύταις ὅμοιαι, ἀπὸ νομίμων [b] καὶ πολιτικῶν αἰτιῶν ἔχουσι τὴν γένεσιν. Εἰσὶ [35] δὲ καὶ ἄλλαι in rem, ἔτι δὲ [36] καὶ περσοναλίαι, ἃς ὁ πραίτωρ ἐξ οἰκείας ὁρμηθεὶς ἐπενόησε διανοίας. Ἀναγκαῖον [37] δὲ ταύτας διὰ παραδειγμάτων ἀποδεῖξαι· οἷον, ἐπιτέτραπται ἡμῖν ἔσθ᾽ ὅτε κινεῖν τὴν in rem μὴ οὐσουκαπιτεύσασι, καὶ λέγειν, Εἰ Φαίνεται τόδε ἐμὸν εἶναι, ὡσανεὶ οὐσουκαπιτευθὲν ὑπ᾽ ἐμοῦ· ἢ [38] ἐκ τοῦ ἐναντίου κατά τινος οὐσουκαπιτεύσαντος τὸ ἐμὸν [c] καὶ νεμομένου δύναμαι κινεῖν, καὶ λέγειν, Εἰ Φαίνεται τόδε ἐμὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα, ὥσπερ εἰ μὴ οὐσουκαπίτευσεν αὐτὸ ὁ ἐμὸς ἀντίδικος.

§. IV. Καὶ τέως εἴπωμεν, ἔνθα τις μὴ οὐσουκαπιτεύσας [d] πλάττεται ἑαυτὸν οὐσουκαπιτευκέναι· οἷον, ἐξ εὐλόγου [e] αἰτίας παρέδωκάς μοι ἀλλότριον [f] πρᾶγμα bona fide λαμβάνοντι, ἢ πωλήσας [g] τοῦτο, ἢ δωρησάμενος, ἢ [39] καὶ εἰς προῖκά μοι ἐπιδοὺς, ἢ ληγατεύσας· ἐδεόμην ἐγὼ τριετίας εἰς τὸ οὐσουκαπιτεῦσαι τοῦτο τὸ πρᾶγμα· [40] ἐνεμήθην αὐτὸ τυχὸν δύο ἐνιαυτούς· ἐξέπεσον αὐτοῦ κατά τινα τύχην· [41] τὴν directam [h] in rem κατὰ τοῦ νεμομένου κινεῖν οὐ δύναμαι· πῶς γάρ; ὁπότε οὐκ οὐσουκα-

ria, licet negatorie enuntietur.

132 §. III. Hæ autem in rem *actiones*, quarum mentionem fecimus, atque his ſimiles, ex legitimis & civilibus cauſis ortum habent. Sunt vero & aliæ in rem, item & perſonales, quas Prætor propria motus ſententia invenit. Neceſſe *eſt* autem eas per exempla oſtendere: veluti, licet nobis nonnunquam in rem agere, licet haud uſuceperimus, ac dicere, Si paret hoc
133 meum eſſe, quaſi a me uſucaptum: aut e contrario adverſus eum qui *rem* meam uſucepit ac poſſidet, agere poſſum & dicere, Si paret, hanc rem meam eſſe, quaſi eam adverſarius meus non uſuceperit.

§. IV. Et primo dicamus, ubi quis, qui non uſucepit, ſe fingat uſucepiſſe: veluti, ex juſta cauſa alienam mihi rem bona fide accipienti tradidiſti, vel vendens eam, vel donans, aut etiam in dotem mihi dans, vel legans;
134 triennio mihi opus erat ad rem illam uſucapiendam; poſſedi eam duos forte annos; excidi eadem per aliquem caſum: directam in rem *actionem* adverſus poſſidentem movere non poſſum: quî enim, quum non uſuceperim?

35. δὲ ex F. addimus. 36. καὶ de: F. 2. 37. δὲ καὶ ἀντ. F. 38. καὶ ad: F. 39. καὶ de: F. 40. ἐνεμήθεις F. ſaltim νεμηθεὶς. 41. τὴν de: F.

c. Legendum igitur apud Juſtin. *vel ex diverſo poſſeſſorem diceret adverſarium ſuum non uſucepiſſe.* FABR.

De Latina hujus loci lectione multi multa, inprimis Donellus in *Comment. de Action.* n. 17. Et meam ego ſententiam dixi in *Obſerv. Miſc. Nov.* Tom. VII. p. 730--1. G. O. R.

d. Eſt igitur actio fictitia, ut apud Ulp. tit. 28. §. ult. FABR.

e. Perpetua. FABR. I.

f. Ex hoc loco quidam reponunt apud Juſtin. *res aliena tradita fuerit.* Sed nihil mutandum. Theoph. enim Juſtin. interpretatur, quem de re aliena loqui conſtat: nec enim, ſi res tradita ſit à domino, uſucapio neceſſaria eſt. Sic igitur Juſtin. accipe, *tradita fuerit à non domino.* FABR.

g. Videtur Prætor emptionis mentionem feciſſe argum. l. 7. §. Prætor ait, & l. 3. verſic. & non ſolum, D. *de public.* FABR. I.

h. Harm. 2. tit. 1. §. 64. D. GOTH.

i. Actio,

καπίτευσα; αἱ [i] γὰρ in rem ἐπενοήθησαν, ἐπὶ τῷ ἕκαστον τὴν προσοῦσαν αὐτῷ δι' αὐτῶν ἐκδικεῖν δεσποτείαν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπάνθρωπον 42, ἐν τούτῳ τῷ θέματι ἀγωγὴν μὴ δίδοσθαι ἀνδρὶ bona fide νεμομένῳ καὶ κατὰ τύχην ἐκπεσόντι, ἐφεῦρεν [k] ὁ πραίτωρ in rem ἀγωγὴν. ἣν κινῶν λέγω, (ἐπειδὴ τόδε τὸ πρᾶγμα ἐξ εὐλόγου αἰτίας, οἷον πράσεως, δωρεᾶς, 43 ἢ προικὸς, ἐνεμόμην bona fide, ἔτρεχε δέ μοι οὐσουκαπιὼν, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ πρὸ τέλους τῆς οὐσουκαπίωνος 44 ἐξέπεσα) ὡσανεὶ οὐσουκαπίτευσα [l], Εἰ φαίνεται 45 τὸ πρᾶγμα τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας. Λέγεται δὲ αὕτη ἡ in rem [m] Πουβλικιανή· ἐπειδὴ πρῶτος Πουβλίκιος πραίτωρ ταύτην ἐπενόησεν.

rim? namque in rem *actiones* excogitatæ ſunt, ut competens ſibi dominium quiſque per eas vindicet. Sed quoniam inhumanum *foret*, in hac
135 ſpecie actionem non dari homini bona fide poſſidenti & per caſum orbato: Prætor invenit actionem in rem, quam inſtituens dico, (quoniam hanc rem ex juſta cauſa, veluti venditione, donatione aut dote, bona fide poſſedi, & mihi uſucapio currebat, atque interea ante uſucapionis conſummationem excidi) quaſi uſuceperim: Si adparet, hanc rem mei eſſe dominii. Hæc autem in rem actio vocatur Publiciana: quia Publicius prætor eam primus adinvenit.

§. V. Ἔστι 46 καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων [n] in rem κινουμένη· ἐὰν γάρ τις, νεμόμενος τὸ ἐμὸν πρᾶγμα bona fide, ἐν τῷ μεταξὺ reipublicæ [o] cauſa 47 ἀποδημήσῃ, οἷον διὰ

136 §. V. Eſt etiam in rem *actio*, quæ ex contrario inſtituitur. Nam ſi quis, rem meam bona fide poſſidens, interim reipublicæ cauſa peregrinetur, velut

42. ἦν ad: F. pro quo in Varr. Pith. *NN*. Idem F. μοι ad: ante μὴ. 43. ἢ de: F. 44. ἐξέπεσον F. 45. τόδε τὸ F. 46. δὲ pro καὶ F. 47. ἀποδημῶν ante hanc.

i. Actionibus in rem dominium, quod vel jure gentium vel civili nobis competit, vindicamus. l. in rem actio. 23. D. *de rei vindicat.* adde §. 15. ſup. *de obligat. ex delicto.* D. GOTH.

k. 2. Harmen. 1. §. 70. & 71. D. GOTH.

l. Bona fides tantumdem poſſidenti præſtat, quantum veritas. Hinc illi a Prætore tribuitur actio Publiciana, quæ proprietatem reſpicit, l. 7. §. 6. D. *de Publ. in rem act.* cum competat uſucapionis completæ prætextu, ut Imper. notat, cujus mentem ita effert THus . . . . in quibus tamen formulam Prætoris judicium dantis cum formula poſſeſſoris hanc actionem exercentis videtur perperam confundere, quod & ab eod. factum in §. 2. *eod.* [cap. 124. fin.] Prætor enim, cum actionem realem concedebat, ita loquebatur: *Si apparet, fundum Q. D. A. actoris eſſe*, ut diſcimus ex Tullio pro Mil. & 3. in Verr. & aliis: at actor cum actionem iſtam intendebat in reum, ita dicebat: *Hic fundus meus eſt*, ſicut indicant infinita exempla, quæ congeſſit B. Briſſonius l. 5. *de Formulis* . . . . . Fortaſſe THum induxit alter Juſtiniani locus in §. 14. *eod.* [cap. 157.] ubi hæc habentur: *non poſſe actorem ſuam rem ita ab aliquo petere: ſi apparet, eum dare oportere*; quibus ſuaderi videtur, actorem ipſum his verbis uſum fuiſſe, *Si apparet.* Quibus videntur etiam iſta congruere in §. 1. Inſt. *Quib. mod. re contr. obl.* [cap. 243.] *Nam perinde ei condici poteſt*, Si apparet eum dare oportere, *ac ſi mutuum accepiſſet.* Verum pro illorum locorum declaratione conſiderandum eſt, in his Juſtinianum reſpexiſſe ad formulam Prætoris, qs. dixerit: Actor inſtituit actionem his verbis datam a Prætore *Si apparet*, quamvis actor non dicat, *Si apparet*, ſed abſolute intendat, aut *Sibi dare oportere*, ſi actio ſit perſonalis; aut ſi realis, *Rem ſuam eſſe*, ut idem ſcripſerat in §. 1. *de Action.*

GALVAN. *de Uſufr. cap.* 28. §. 15. *pag.* 381-2. Primo cur THo minus juris eſt, ut ſic intelligatur, ac quidem Juſtinianum ait eſſe intelligendum. Deinde cogitemus, jam ante Juſtinianum omnia judicia facta eſſe extraordinaria, adeoque formulas haud amplius a prætore præſcriptas, ſed forte ob antiquam ſolemnitatem ab ipſis actoribus ita prolatas

[48] διὰ πρεσβείαν [p], ἢ ὑπὸ τοὺς πολεμίους γένηται, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ, ἐν ὅσῳ ὁ μὲν ἀποδημεῖ, ὁ δὲ παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐστὶν, ὁ τῆς οὐσουκαπίωνος περαιωθῇ χρόνος, [49] ὑποστρέψωσι δὲ, ὁ μὲν ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὁ δὲ τοὺς πολεμίους διαφυγών· ἔξεστιν ἐμοὶ τῷ 137 δεσπότῃ, εἴσω ἐνιαυτοῦ μετὰ τὴν [50] αὐτῶν ὑποστροφὴν [q], ἀναπλυχθείσης ἤτοι ἀνατραπείσης τῆς οὐσουκαπίωνος, κινῆσαι τὴν in rem· λέγω γὰρ, [51] ὡσανεὶ εἰ μὴ οὐσουκαπίτευσεν ὁ ἀντίδικος τὸ ἐμὸν πρᾶγμα, Εἰ φαίνεται τοῦτο τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας. Τὸ δὲ τοιουτότροπον εἶδος τῆς in rem καὶ ἑτέροις ὁ πραίτωρ [r] ἐφιλοτιμήσατο, ἐκ τῆς ὁμοίας ὁρμηθεὶς δικαιοσύνης· ὥσπερ ἐκ τῶν πλατυτέρων [s] βιβλίων τῶν Διγέστων ἤτοι τοῦ Πανδέκτου ἔξεστι λαβεῖν.

ut propter legationem, aut in hoſtium poteſtatem venerit, atque interim, dum ille peregrinatur, aut hic apud hoſtes eſt, tempus uſucapionis finitum fuerit, & *ambo* reverterint, alter ex 137 peregrinatione, alter elapſus hoſtibus: licet mihi domino, intra annum poſt eorum reditum, replicata ſive reſciſſa uſucapione, in rem agere: dico enim, quaſi adverſarius rem meam haud uſuceperit, Si adparet, eam mei eſſe dominii. Hujuſcemodi vero genus *actionis* in rem aliis quoque Prætor permiſit, ſimili motus æquitate: ſicut ex latioribus Digeſtorum libris ſive Pandectæ deprehendere licet.

§. VI. Ἔστιν [52] οὖν καὶ ἄλλη in rem, 138 ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ἐπινοηθεῖσα, ὥσπερ ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐχρεώστει τις πολλοῖς· ἐξεποίησέ τινα τῶν αὐτοῦ πραγμάτων,

§. VI. Eſt ſane & alia in rem *actio*, 138 a Prætore inventa, velut in hac ſpecie: multis aliquis debebat; quaſdam rerum ſuarum alienavit, & *ut* dominus

48. διὰ de: F. ſed mox ἢ καὶ habet. 49. ἐπιστρέψωσι ante F. 50. αὐτοῦ F. Mox ἀποστρ. ante F. 2. 51. ὡς ἂν εἰ μὴ F. 52. οὖν de: F. 2. Mox ἐπὶ ante F.

tas fuiſſe. G. O. R.

His enim formulis identidem Juſtinianus utitur τεχνικῶς, ſignificans actiones in perſonam, §. *ſic itaque* ſup. §. *præterea* inf. *de Except.* quas formulas perficit THus hiſce verbis, *Condemna judex:* quibus & in judicio in rem utitur. §. 1. ſup. *eod.* [de Action.] Sed THus ex perſona actoris, non Prætoris qui dabat judicia, loquitur breviter, omiſſa conditione addita in judicium, *Si arbitrio tuo non reſtituat*, vel *Neque arbitrio tuo* &c. Quam tamen conditionem, an & actio in rem directa habuerit, inferius dicam. BARO *de Act. ad* §. 31. pag. 540.

m. De Publiciana in rem actione, adde §. 31. inf. *eod.* vide tit. Digeſtorum *de Publiciana.* & 2. Harmen. 1. §. 64. & ſeq. l. 35. D. *de oblig.* 52. *Eclog.* ex lib. 15. tit. 2. D. GOTH.

n. Recte dixit ἐκ τῶν ἐναντίων: ſunt enim contraria, vindicare adverſus dominum, ut hic: & nondum dominum vindicare, ut ſup. paragraph. D. GOTH.

Quæ etiam *Publiciana* vocatur in l. 35. D. *de obligat.* à Græcis, *in rem reſciſoria publiciana.* FABR. I.

o. V. l. 1. §. 1. l. 31. D. *quib. ex cauſis majores.* D. GOTH.

p. V. l. 14. l. 15. D. *quibus ex cauſis majores.*

q. Prætor dicitur reſcindere uſucapionem in l. 26. §. feriæ, D. *ex quib. cauſ. maj.* capitis deminutionem, l. 6. §. 1. D. *de bonorum poſſ.* acceptilationem, l. 9. §. volenti, D. *de eo quod met. cauſ.* & §. ſeq. reſcindere traditionem. FABR. I.

r. Juſtin. *accommodat.* accommodari dicuntur actiones utiles, & exceptiones, l. ult. D. *de tranſ.* id eſt, inflecti in eam rem cui directo non conveniebant. [ideoque πλαγιαστικαὶ dicuntur à Græcis. Th. ad §. 4. ſupra, *de fid. heredit.* Gloſſæ Baſil. MSS. οὐτιλίως, πλαγιαστικῶς. Theodor. Hermopol. lib. 10. t. 2. οὐτιλίως, ἤτοι πλαγιαστικῶς. *Edit.* 1.] FABR.

s. Adde l. in honorariis. 35. verſ. ſed cum reſciſſa uſucapione. [de O. & A.] D. GOTH.

t. Licet

των, καὶ 53 ὡς δεσπότης δηλονότι διὰ τῆς τραδιτίωνος 54 μετέθηκε [t] τὴν δεσποτείαν ἐπὶ τὸν λαμβάνοντα· ἔξεστι τοῖς κρεδίτορσιν, ἐξ ἀποφάσεως τοῦ ἄρχοντος τὰ τοῦ δεβίτωρος νεμηθεῖσι πράγματα, ἐν ᾧ πρὸς παραγραφὴν [u] αὐτῶν γέγονεν ἡ ἐκποίησις, κινεῖν τὴν in rem κατὰ τοῦ διακατέχοντος, ἥτις λέγεται [x] Παυλιανή· ἐν ᾗ λέγουσι ταῦτα, ὡσανεὶ μὴ ἐτραδιτεύθη τόδε 55 τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τοῦ δεβίτωρος, Εἰ φαίνεται αὐτὸ ἐν τῇ τοῦ δεβίτωρος μεμενηκέναι δεσποτείᾳ.

§. VII. Ἔτι καὶ Σερβιανὴ καὶ κουάσι Σερβιανὴ in rem (ἥτις ὑποθηκαρία προσαγορεύεται) ἐκ τῆς τοῦ [y] πραίτωρος 56 δικαιοδοσίας, καὶ αὐτὴ τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν ἔχουσα. Κέχρηται δὲ τῇ Σερβιανῇ [z] τις ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐμισθώσω παρ᾽ ἐμοῦ τὸν 57 ἀγρὸν, καὶ γέγονάς μοι [a] κολῶνος, ἐπὶ τὸ παρέχειν μοι 58 λόγῳ μισθώματος καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ἑκατὸν νομίσματα· 59 εἰσήγαγες δὲ ἐν αὐτῷ τῷ ἀγρῷ καὶ πράγματά

nus ſcilicet per traditionem dominium in accipientem tranſtulit: licet creditoribus, ex Præſidis ſententia bona debitoris poſſidentibus, quandoquidem alienatio in fraudem eorum facta
eſt, in rem agere adverſus poſſiden-
139 tem, quæ *actio* dicitur Pauliana: in qua hæc dicunt, quaſi illa res a debitore tradita non ſit, Si adparet eam in dominio debitoris manſiſſe.

§. VII. Serviana quoque & quaſi Serviana in rem *actio* (quæ hypothecaria adpellatur) ex Prætoris eſt juriſdictione, & ipſa eamdem habens ſub-
140 ſtantiam. Utitur autem quis Serviana in hac ſpecie: agrum a me conduxiſti, & factus mihi fuiſti colonus, ad præſtandos mihi mercedis nomine in ſingulum annum centum ſolidos: induxiſti autem in eum agrum res aliquas,

53. ὁ pro ὡς Goth. & F. 54. Sic ſcribo pro vulg. μετέθεικε. F. maluit μετατέθεικεν. 55. τὸ & ſequens τοῦ de: F. 2. 56. *juriſdictionos* lat. Pith. græce F. Mox αὐτὴ & ἔχουσα F. cum Curtio. 57. ἐμὸν ad: Pith. & F. 58. λόγω ante F. 2. 59. εἰσήγαγε F.

t. Licet emerit, ſciens à debitore creditorem fraudari, l. 26. D. *de contr. empt.* FABR. I.

u. V. l. 1. & paſſim. D. *de his quæ in fraudem creditorum.* & tit. C. *de revocandis iis quæ in fraudem creditorum.* D. GOTH.

x. De Pauliana actione v. l. videamus. 38. §. in Faviana. 4. *de uſuris.* D. GOTH.

L. 38. §. 3. D. *de uſur.* actio ſuperior eſt reſciſſoria uſucapionis: hæc eſt reſciſſoria traditionis. hæc actio dominium revocat, l. 14. D. *de his quæ in fraud. cred.* non quod creditores dominium ſibi vindicent, ſed petunt rem eſſe in bonis debitoris: ideoque ad exemplum vindicationis dari dicitur in l. 35. D. *de oblig.* id eſt, utilis vindicatio eſt. FABR. I.

Longa eſt diſputatio H. DONELLI in Comment. de Action. adverſus TH. & viros doctos quamplurimos, qui Paulianam actionem, quæ in perſonam tantum ſit, hic ab Juſtin. deſcribi putant, quum hic proponatur in rem actio. & ſpeciatim de Prætorio pignore. VINNIUS Paulianam eſſe concedit, ſed Theophilum inconſiderate a Tribuniano eſſe deceptum, qui tantum ob ſimilitudinem hanc actionem perſonalem explicuerit inter actiones in rem. HEINECCIUS tandem ad Vinn. hæc commentatur: „ Certum quidem eſt, Paullianam naturam potius „ perſonalium quam realium actionum ſervare. „ Neque tamen ideo credibile ſit, Tribonianum „ & ſocios tam fuiſſe principiorum juris ignaros, ut „ ſolo vocabulo *reſciſſionis* decepti actionem perſo- „ nalem pro reali vendiderint, maxime quum ve- „ roſimile ſit, eos in hoc titulo Cajum vel alium „ ex veteribus κατὰ πόδα fere ſequutos". &c. Cetera apud ipſum & reliquos interpretes fuſius legantur. O. O. R.

y. Ea quoque quæ de pignore nuda conventione conſtituto datur, prætoria eſt: cum enim pignus re contrahitur, eſt quidem civilis obligatio, ſed hæc ad hypothecariam non pertinet, quæ adverſus rei obligatæ poſſeſſorem exercetur, & fere adverſus extraneum. FABR. I.

z. Servianæ fit etiam mentio, §. 31. inf. *eod.* &

γματά τινα, οἷον ἵππους, βόας, οἰκέτας, ἐσθῆτα, ἄργυρον, πακτεύσας [b] ὥστε μοι ταῦτα ὑποκεῖσθαι λόγῳ τοῦ μισθώματος· ἐὰν συμβῇ σε ἀγνωμονῆσαι περὶ τὸ μίσθωμα, δύναμαι κατὰ παντὸς διακατέχοντος πρᾶγμα τῶν εἰσενεχθέντων [60] ἐν τῷ ἐμῷ ἀγρῷ, κινεῖν τὴν Σερβιανήν, [c] εἰ μὴ ἀπολαμβάνω τὸ μίσθωμα.

quas, velut equos, boves, ſervos, veſtem, argentum, pactus ut hæc mihi mercedis nomine ſuppoſita ſint: ſi contingat te in mercede *præſtanda* ceſſare, poſſum adverſus quemlibet, qui rem *aliquam* poſſidet de inlatis in meum agrum, Servianam inſtituere, ſi mercedem non accipio.

141 Ἡ δὲ κουάσι [d] Σερβιανὴ χώραν ἔχει ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐδανείσω παρ' ἐμοῦ [61] ι' νομίσματα· δέδωκάς μοί τινα πράγματα λόγῳ ἐνεχύρου, ἢ καὶ ὑπέθου μοι [62] σὰ πράγματα, εἰπὼν ὅτι καὶ ὑποτίθεμαί σοι ἕνεκα [63] τοῦ χρέους τοῦδε τὸ πρᾶγμα τόδε καὶ τόδε· ἀγνωμονοῦντός σου περὶ τὴν τοῦ χρέους καταβολήν, κατὰ παντὸς [64] τοῦ νομέως κατέχοντος τὰ ἐνεχυριασθέντα μοι ἤτοι ὑποτεθέντα πράγματα, καλῶς κινῶ [e] τὴν κουάσι Σερβιανήν, καὶ ἀποσπῶ, εἰ μὴ καταβληθῇ μοι τὸ χρέος.

Quaſi autem Serviana locum habet in hac ſpecie: mutuos a me ſumſiſti decem aureos; quaſdam mihi res dediſti pignoris nomine, aut ſuppoſuiſti etiam mihi res tuas, dicens etiam ſuppono tibi propter hoc debitum hanc rem & illam: te ceſſante in ſolutione debiti, adverſus omnem poſſeſſorem detinentem res mihi pignori datas aut ſuppoſitas, recte quaſi Servianam inſtituo, *eas*que aufero, ſi debitum mihi non ſolvatur.

142 Μεταξὺ δὲ ἐνεχύρου [f] καὶ ὑποθήκης, ὅσον μὲν ἐπὶ τῷ κινῆσαί με τὴν κουάσι Σερβιανήν,

Inter pignus autem & hypothecam, quantum quidem *ad id* ut quaſi Serviananam

60. χώρᾳ hinc cum F. ejeci: malim autem πρᾶγμά τι. 61. ρ̄. F. 62. τὰ pro σὰ Goth. Utrumque jungit F. 63. τοῦδε τοῦ F. 64. τοῦ de: F. 2.

& §. ult. ſup. *de uſucapionib.* adde l. 1. Cod. *de precario.* D. GOTH.

a. Schol. κολωνὸς λέγει ὧδε τὸν μισθωτὸν κυρίως. id eſt, qui nummis colit, qui ad pecuniam numeratam conduxit. alius eſt, qui dicitur partiarius, id eſt, qui partibus colit. [Sic *partiarius* honor Apulejo. *Edit.* 1.] FABR.

b. Ait THus πακτεύσας, & inf. *eod.* §. præterea ὑπέθετο, quæ verba conventionem ſignificant. Non eſt igitur hic §. accipiendus de tacito jure pignoris, ut indicat §. *interdictum* inf. *de Interd.* l. certi Cod. *de Loc. & cond.* l. eo jure 4. D. *In quib. cauſ. pign. vel hypoth.* ERNST.

Schol. hic notat opus eſſe manifeſtaria conventione. invecta enim & illata in prædium ruſticum citra pactum non obligari. Invecta autem in pr. urbanum, tacito intellectu obligata intelligi. quod certiſſimum eſt. FABR.

His adderem Fr. Duareni ad l. 4. *de Pactis* pag. 49. a. diſputationem contra eos, qui l. *certi juris* C. *de Locat.* de ſola ſcientia domini explicant, & non de conventione, ubi & THi auctoritate ſuam corroborat ſententiam: niſi (1.) locus longior eſſet; (2.) Fabrotus preſſius idem diceret; & (3.) Duareni ſententia nondum ſatis obtinuiſſet. G. O. R.

c. V. l. 4. D. *in quibus cauſis pignus.* D. GOTH.

d. Serviana l. 3. D. *de pignoribus.* l. 6. C. *ſi aliena res pignori* pignoratitia. Serviana ſeu hypothecaria. §. 31. inf. *eod.* l. 3. §. 3. D. *de pignoratitia.* In rem Serviana l. 14. C. *de Obligationibus* l. 1. C. *de precario.* pignoratitia Serviana ſeu hypothecaria l. 3. §. 3. D. *ad exhib.* D. GOTH.

e. Quaſi Serviana creditores pignora & hypothecas perſequebantur, atque ita intendebant: Rem in bonis, eo tempore quo pignus contrahebatur, debitoris fuiſſe. l. ſi ſuperatus. 3. l. 15. §. 1. D. *de pignoribus.* D. GOTH.

f. Inter pignus & hypothecam tantum nominis ſonus differt, l. 5. D. *de pignor.* Sic Auguſtin. lib. de magiſtro c. 6. *Quid nomen, & ὄνομα diſtare inter ſe aliquid putas præter ſonum, quo etiam lingua diſcernuntur Latina atque Græca.* & in Serm. in Natali

βιανὴν, οὐδεμία ἐστὶ διαφορά· εἴτε γὰρ 65 ἐνεχυριάσας μοι, g εἴτε ὑποθεὶς τὰ σεαυτοῦ πράγματα σὺ ὁ δεβίτωρ, ὑπὲρ ὧν ἐδανείσω, h ὀρθῶς κινήσω τὴν κουάσι Σερβιανήν. Ἔστι δὲ ἐν ἑτέροις ἡ διαφορά· ἐνέχυρον i γὰρ κυρίως λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ παραδίδοται τῷ κρεδίτωρι, μάλιστα ἐν ᾧ ἐστι κινητὸν, ὅπερ δὲ δίχα τραδιτίωνος ψιλῷ συμφώνῳ ὑποτίθεται, τοῦτο κυρίως ὑποθήκη προσαγορεύεται.

nam inſtituam, nulla eſt differentia: ſive enim pignori dederis ſive ſuppoſueris mihi res tuas tu debitor, pro iis quæ mutua ſumſiſti, recte agam quaſi Serviana. Sed in aliis eſt differentia: Pignus enim proprie dicitur id quod creditori traditur, maxime quum eſt mobile: quod vero ſine traditione nudo pacto ſupponitur, illud proprie hypotheca nominatur.

§. VIII. Οὐ μόνον δὲ in rem, καθὰ 143
εἴρηται, ἀλλὰ καὶ 66 περσοναλίαν ὁ πραίτωρ ἐπενόησεν, οἷον τὴν pecuniæ k conſtitutæ· αὕτη 67 γὰρ οὐκ ἔστι πολιτική, χώραν δὲ ἔχει ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐχρεώστεις μοι ρ΄ νομίσματα· περιέτυχόν σοι· l ἀπῄτουν σε ταῦτα· ἀπαιτούμενος σὺ, καὶ βουλόμενος τὴν παροῦσαν ἐνόχλησιν διαφυγεῖν, ἀντεφώνησας εἰπών, ὅτι τῇ δεκάτῃ

§. VIII. Non ſolum autem in rem, ut dictum eſt, ſed etiam perſonalem *actionem* Prætor invenit, velut conſtitutæ pecuniæ; hæc enim civilis non eſt: locum autem habet in hac ſpecie: debebas mihi centum aureos; incidi in te, eosque a te petii; tu adpellatus & præſentem moleſtiam evitare cupiens, reſpondiſti dicens: decimo hujus

65. Vide not. *g*. 66. περσοναλίας F. 67. δὲ ante F.

Natali S. Joann. Bapt. *Inter Deum, & θεὸν, diſtat ſonus.* Pignus tamen proprie eſt rei mobilis, hypotheca rei immobilis, eamque differentiam ponunt Græci inter ἐνέχυρον & ὑποθήκην. Galen. προτρεπτ. Chryſoſt. Hom. 5. *de pœnit.* & in *Hexam.* FABR. I.

g. Fabrotus in utraque dedit ἐνεχυριάσας, ſed mox in 1. edit. ὑποθέντες, in 2. ὑπέθου. Mihi vix dubium videtur, quin THus reliquerit ἐνεχυριάσῃς & ὑποθῇς: niſi vulgatam ſic defendas, ut velis nominativum participii hic abſolute ſumi, de quo egi in Belga Græciſſ. pag. 406. G. O. R.

Vel, ἐνεχυριάσας & ὑπέθης. GAVEL.

h. Recte ex ſententia Cujacii *hac actione* experiri poſſe creditorem pigneratitium & hypothecarium THus ait: & minus bene ſcriptum eſſe *hac appellatione* apud Juſtinianum putat eximius Anteceſſor pro *hac actione*. DOUJAT.

Pacius nihil mutandum cenſet, ſi *utraque* ap. Juſt. ablativo caſu ſumatur. G. O. R.

Sententia Juſt. hæc eſt. quantum ad actionem hypothecariam, id eſt, pignoris perſecutionem, & vindicationem, inter pignus & hyp. nihil intereſt: nam actio hypoth. tam de hyp. quam de pignore intenditur, generaliter enim pignus vel hyp. dicitur res de qua inter creditorem & debitorem convenit, ut ſit pro debito obligata. cum tamen appellatione non abutimur, quæ de pignore datur, utilis pigneratitia dicitur, vel pigneratia Serviana, aut utilis Serviana, denique quaſi Serviana: quæ vero de hypotheca datur, hypothecaria appellatur, l. 3. §. 3. D. *ad exhib.* in qua recte Flor. legitur: *pigneratitia Serviana, ſive hypothecaria, quæ creditoribus competunt:* duas enim actiones ponit, pigneratitiam Servianam, & hypothecariam. FABR. I.

i. 2. *Eclog.* 2. c. 38. 3. Harmen. 5. §. 7. & 27. 28. l. 238. §. 2. D. *de verbor. ſignif.* D. GOTH.

Gloſſæ Nomicæ v. Ἐνέχυρον aliis verbis eumdem ſenſum exprimunt. G. O. R.

k. Adde tit. C. Pandectarum Paul. 2. Sent. 2. *de pecunia conſtituta.* 26. *Eclog.* 2. c. 7. περὶ ἀντιφωνητῶν. & 1. Harmenop. 3. §. [47.] adde Novell. 115. c. 6. D. GOTH.

l. Labeo tamen dicebat, vel propter has potiſſimum pecunias, quæ nondum peti poſſunt, conſtituta fuiſſe inducta, ut eadem die vel citeriore ſolverentur, l. 3. §. ult. & l. ſeq. D. *de pecun. conſt.* FABR.

Doctus JCtus nuper ad THum notabat, conſtitutum fieri in diem, idque ipſum verbum ſignificare, eoque videri non valere conſtitutum, ſi quis ſine die conſtituat. Longe aliter ſentio. Quis enim mihi perſuadeat, non eſſe nec dici proprie poſſe *Conſtitutum*, ſi quod in diem debeo, hoc ipſo (1) die conſtituam me ſoluturum? An vis verbi, quominus conſtitutum ſit, (2) prohibebit? Nihil minus,

τῇ [m] τοῦ μηνὸς ταῦτά σοι καταβαλῶ· παρ- 144
ελθούσης τῆς προθεσμίας ἀπῄτουν σε· ἔλεγες σὺ, τοὺς ὅρους τῶν ἀγωγῶν τεχνολογῶν, μηδαμόθεν [68] ἑαυτὸν ὑπεύθυνον εἶναι· οὐδὲ γὰρ ἐπερώτησις γέγονεν, ἵνα κινηθῇ κατὰ σοῦ ἡ ex ſtipulatu, οὐδὲ μανδάτον παρηκολούθησεν, ἵνα ἁρμόσῃ ἡ mandati· ἑωρακὼς τοίνυν τὴν σὴν ἀγνωμοσύνην ὁ πραίτωρ, ὡς ὑπεναντίαν, ὅτι μάχῃ ταῖς [69] σαυτοῦ ὑποσχέσεσιν, ὥρισε τὴν pecuniæ conſtitutæ.

jus menſis *die* eos tibi exſolvam; conſtituto tempore elapſo flagitabam te; dicebas tu, actionum fines artificioſe captans, neutiquam te eſſe obligatum: neque enim ſtipulatio facta fuit, ut *actio* ex ſtipulatu adverſus te inſtituatur; neque mandatum ſubſecutum, ut mandati *actio* competat: videns igitur tergiverſationem tuam Prætor, utpote contrariam, quia *cum* tuis ipſius promiſſis pugnabas, conſtituit pecuniæ conſtitutæ *actionem*.

Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν ὁμοία ταύτης τῆς pe- 145
cuniæ conſtitutæ, καὶ ἡ [70] receptitia, [n] ἥτις ἁρμόζει τραπεζίτου ἀντιφωνήσαντος. Καὶ κοινωνία μὲν τῆς receptitiæ καὶ [71] τῆς pecuniæ conſtitutæ αὕτη, καθὰ ἑκατέρα [o] ἐξ ἀντιφωνήσεως τίκτεται· διαφορὰ δὲ, ὅτι ἡ μὲν pecuniæ conſtitutæ [p] ἐπὶ παν-

Erat autem olim huic pecuniæ conſtitutæ actioni ſimilis etiam *actio* receptitia, quæ competit argentario reſpondente & *conſtituente*. Et receptitiæ quidem *actionis* ac pecuniæ conſtitutæ convenientia hæc eſt, quatenus utraque ex conſtituendo naſcitur: diffe-

68. Malim σεαυτὸν, ut in ſeq. lect. 69. αὐτοῦ ante F. „ Poteſt etiam legi αὐτοῦ". ANON.
70. ῥεκεπτίκια hic & dein F. 71. τῆς de: F. Mox καθὸ habet.

nus. Hac ipſa hora, aut poſt horam poſſum conſtituere, quod non niſi poſt menſem deberem. Nec Petronii locus hilum ad hoc probandum facit: non enim *conſtitutum*, diem condictum ibi ſignificat, (3) ſed locum. *Etc.* SALMAS. *de Modo Uſur.* pag. 720.

(1) Vide, quam ſibi contraria ſcribat: quum hoc ipſum ſit conſtitutum in diem hodiernum. Nec enim aut Fabrotus, aut Paulus in l. 21. *eod.* de longiſſimo die, ſed de certo & præfinito intelligendi ſunt. (2) Non prohibebit, ſi certum addas diem, etiamſi hodiernum: ſed ſi ſimpliciter dixeris, *conſtituo me ſoluturum*, ſtricto jure non tenereris, ſed æquo ac Prætorio jure decem tibi dies conceduntur, *ead. l.* (3) Nihil jam intereſt, utrum Petronii locus cap. XV. *diem* an *locum* ſubauditum habeat, quia utrobique *certus*, *condictus*, *definitus* ſignificatur: ſed prius cum Fabr. malo. nam & præceſſit *poſtero die judex querelam inſpiceret*, & Gloſſ. interpretatur: *condicto & aſſignato die ad jus experiundum venire.* G. O. R.

m. Conſtitutum ſit in diem, l. 17. & 18. *eod.* quod ipſum verbum ſignificat. Petron. *veniremus ad conſtitutum*, id eſt, diem condictum. Itaque videtur non valere conſtitutum, ſi quis ſine die conſtituat. ſed ex natura negotii in decimum diem confertur, l. 21. §. 1. *eod.* FABR. I.

n. V. l. Receptitia 2. C. *de conſtituta pecunia.* D. GOTH.

o. Argentarius ſe daturum recipit. ex conſtituto obligatur, qui conſtituit. FABR.

p. Actio receptitia in argentarium conſtituentem, quod pondere, numero, menſura conſtaret, aut aliud quidlibet, dabatur, ut TH. ait; ſed ego nihil tale ex nova Juſtiniani conſtitutione inducere poſſum, at potius quod debitum non erat, etiam receptitia conſtitui ſolitum: quod in conſtituta alioqui pecunia locum non habuit. Sed nihil penſi habendum eſt, qualis fuerit receptitia, quæ antiquata eſt: cum præſertim De conſtituta locum habeat in omnibus rebus conſtitutis, & perſonis conſtituentibus, quæ modo obligari poſſunt, l. 2. Cod. *eod.* EG. BARO *in Comment.*

Primo THus nihil ait, quod non clare dictum ſit ab Imp. l. 2. Cod. *de Conſt. pec.* Sed illud de *non debito* Imperator ead. l. *ſatis abſurdum, & tam ſuis temporibus quam juſſis legibus contrarium* recte nominat, quare TH. omiſiſſe videtur, maxime ὡς εἰσαγωγῇ. Ego quidem arbitror, receptitiam *de non*

παντὸς ἑτέρου ἀντιφωνήσαντος χώραν ἔχει, ἡ δὲ receptitia ἐπὶ μόνου [72] τραπεζίτου· Καὶ ἑτέρα [73] διαφορὰ, ὅτι ἡ μὲν pecuniæ conſtitutæ χώραν ἔχει, ἡνίκα ἀντιφωνηθῇ τὰ pondere, numero, menſura· ἡ δὲ 146
receptitia, [74] ὅ,τι δήποτε εἴη τὸ ἐποφειλόμενον, εἴτε κινητὸν [q] εἴτε ἀκίνητον, ἀντιφωνήσαντος τραπεζίτου, κινεῖσθαι δύναται. Οὐκοῦν ἡ pecuniæ conſtitutæ πλατύνεται μὲν τοῖς προσώποις, πᾶς γὰρ ἀντιφωνεῖ· στενοῦται δὲ τοῖς πράγμασιν, ἀντιφωνεῖται γὰρ μόνα τὰ [75] ponderis, numeri, menſuræ· ἡ δὲ receptitia ἐκ τοῦ ἐναντίου στενοῦται τοῖς προσώποις, μόνος γὰρ τραπεζίτης ταύτῃ κρατεῖται· πλατύνεται δὲ τοῖς πράγμασι, πάντα γὰρ ἐν ἑαυτῇ ἐπιδέχεται τὰ ἐποφειλόμενα.

differentia autem, quod pecuniæ quidem conſtitutæ *actio* in quovis alio conſtituente locum habeat, receptitia autem in ſolo argentario. Et altera *eſt* differentia, quod pecuniæ quidem conſtitutæ *actio* locum habeat, quando conſtituuntur, *quæ* pondere, numero, menſura *conſtant*; ſed receptitia, qualecumque quod debetur fuerit, ſive mobile ſive immobile, conſtituente argentario, inſtitui poteſt. Itaque pecuniæ conſtitutæ *actio* perſonis quidem ampliatur, namque quilibet conſtituit; ſed rebus coarctatur, ſola enim, *quæ ſunt* ponderis, numeri, menſuræ, conſtituuntur: receptitia autem e diverſo coarctatur perſonis, nam ſolus argentarius ea tenetur; ſed ampliatur rebus, quælibet enim debita in ſe recipit.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὸ παλαιόν· διάταξις 147
[r] δὲ γέγονε τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἥτις εἶπε μόνην κινεῖσθαι [76] καὶ κατὰ τραπεζίτου καὶ παντὸς ἑτέρου ἀντιφωνήσαντος τὴν pecuniæ conſtitutæ, ἀναιροῦσα τὴν receptitiam. Τὸ δὲ πλάτος τῶν πραγμάτων, ὃ ἐν ἑαυτῇ εἶχεν ἡ receptitia, μετήγαγεν [s] ἐπὶ τὴν pecuniæ conſtitutæ, ὥστε σήμερον τὴν pecuniæ conſtitutæ χώραν ἔχειν κατὰ

Verum hæc olim: facta eſt autem conſtitutio Imperatoris noſtri, quæ ſolam pecuniæ conſtitutæ *actionem* & adverſus argentarium & quemvis alium conſtituentem moveri juſſit, tollens receptitiam. Rerum vero ampliationem, quam in ſe habebat receptitia, tranſtulit in *actionem* pec. conſt. ita ut hodie pecuniæ conſt. *actio* locum ha-

72. τοῦ ad: F. 73. δὲ ad: F. 2. 74. οἷον δ. F. 75. *pondere, numero, menſura* F. 76. καὶ de: F.

non debito vel per doli exceptionem elidi potuiſſe, vel per condictionem indebiti (ut ipſe Juſtin. ib. ſignificat) repeti. Ceterum de utraque act. recept. & conſt. pec. vide præter JCtos CL. SALMASIUM *de Modo Uſurar.* pag. 721. ſqq. G. O. R.

L. 2. ibi: *ut liceat omnibus*, C. *eod.* FABR.

q. Res omnes tam mobiles, quam immobiles, & ſe moventes, in ſumma quæ in ſtipulationem deduci poſſunt, d. l. 2. FABR.

r. L. 2. Cod. *de pecunia conſtituta.* D. GOTH.

s. Actio receptitia in conſtitutoriam transfuſa eſt, ut Pegaſianum in Trebellianum, Nov. 1. c. 1. & actio rei uxoriæ in actionem ex ſtipulatu, § 20. *infra*, h. t. FABR. L.

t. De peculio actione plura vide infr. titul. *quod cum eo qui in aliena poteſtate* D. GOTH.

u. Quæ & *conſtitutoria actio.* l. 20. D. *de pecun. conſt.* Harmen. 1. tit. 3 §. 47. & *Eclog.* 26. tit. 1. c. 1. ἐπὶ τῇ [illegible] unde [illegible] 26. *Eclog.* 2. & 3. Harmenop. 6. & Novell. 4. pe-

κατὰ παντὸς ἀντιφωνήσαντος, καὶ ἐπὶ παντὶ πράγματι ἐποφειλομένῳ.

habeat adverſus omnem conſtituentem, & in omni re debita.

148 Ἐκινήσεν ὁ πραίτωρ καὶ τὴν de peculio [t] κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ κατὰ τοῦ δεσπότου, προφάσει τῶν [77] γενομένων πρὸς τοὺς οἰκέτας ἢ τοὺς ὑπεξουσίους παῖδας συναλλαγμάτων.

Reperit etiam Prætor de peculio *actionem* adverſus patrem aut adverſus dominum, contractuum cum ſervis aut filiisfamilias celebratorum nomine.

Ἐφεῦρε δὲ καὶ τὴν in factum, ἥτις ἁρμόζει ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐὰν [78] ἀπαιτῶ σε χρέος, ἀρνῇ δὲ σὺ τοῦτο ἐποφείλειν, εἶτα ἐπαγάγῃς μοι ὅρκον, ὀμόσω δὲ ἐγὼ ἐποφείλεσθαι, ἐκ τούτου αὐτοῦ τοῦ ὅρκου δοθήσεταί μοι ἡ in factum. Καὶ ἑτέρας δὲ πλείστας ἀγωγὰς ἐπενόησεν ὁ πραίτωρ.

Sed & in factum *actionem* invenit, quæ competit in hac ſpecie: ſi debitum te poſcam, tu vero neges *te* id debere, *ac* poſtea jusjurandum mihi injunxeris, atque ego juravero *mihi* deberi, ex ipſo hoc jurejurando *actio* mihi in factum dabitur. Sed & alias complures actiones invenit Prætor.

149 §. IX. Ἡ δὲ pecuniæ [u] conſtitutæ (ἀναδράμωμεν γὰρ πάλιν ἐπ' αὐτὴν) κατὰ παντὸς [x] κινεῖται ἀντιφωνήσαντος, εἴτε ὑπὲρ ἑαυτοῦ εἴτε ὑπὲρ ἑτέρου καταβαλεῖν [*78] τις ἐπηγγείλατο, ἐπερωτήσεως [y] δηλαδὴ μηδεμιᾶς ὑποκειμένης· ταύτης γὰρ παρακολουθησάσης, τὴν ex ſtipulatu [z] δίδωσι τὸ πολιτικόν.

§. IX *Actio* autem pecuniæ conſtitutæ (ad eam enim denuo recurramus) adverſus omnem conſtituentem movetur, ſive pro ſe ſive pro alio *ſe* ſoluturum quis promiſerit, nulla ſcilicet ſtipulatione interpoſita: hac enim ſubſecuta, *jus* civile *actionem* ex ſtipulatu dat.

150 §. X. Τὴν de peculio [a] ἀγωγὴν διὰ τοῦτο κατὰ [79] τοῦ πατρὸς [b] ἢ κατὰ δεσπότου ἐφεῦρεν ὁ πραίτωρ, ἐπειδή, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐκ τῶν πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους συναλλαγμάτων αὐτῷ τῷ νόμῳ οὐ κατέχονται [80] οἱ δεσπόται ἢ πατέρες, (τοῦτο γὰρ ἄγνωστον [c] τῇ πολιτικῇ νομοθεσίᾳ·) ὅμως διὰ τὸ

§. X. Actionem vero de peculio idcirco excogitavit Prætor adverſus patrem aut adverſus dominum, quoniam, quamvis maxime ex contractibus cum *hominibus* alienæ poteſtatis ipſo jure domini aut patres non teneantur, (hoc enim civili legiſlationi inco-

77. γιν. ante hanc. 78. γὰρ ad: F. *78. ἑαυτὸν ad: Pith. ac F. 79. τοῦ de: F. 2. 80. οἱ πατ. ἢ οἱ δεσπ. F.

pecuniæ conſtitutæ reus. Gallis *reſpondant*. D. GOTH.

x. Si id quod mihi Lucius debet, ſoluturum te conſtituas, teneris actione pecuniæ conſtitutæ. Paul. 2. Sent. 2. §. 1. D. GOTH.

y. Et ideo conſtituere poſſumus etiam abſentes, per nuntium, & epiſtolam, & quibuſcumque verbis, l. 14. §. ult. l. 24. l. 26. D. *de conſt. pec.* FABR.

z. Ex ſtipulatione civilis obligatio naſcitur. l. 59. D. *de cond. ind.* FABR.

a. Rectius apud Juſt. *actiones*. actio enim de peculio pertinet ad contractus omnes. FABR.

Ridicula criſis, quam refellere piget. Vid. vel ſolum pr. l. 1. D. *de Peculio.* G. O. R.

b. L. 1. Cod. *ne filius pro patre.* l. 12. C. *quod cum eo.* D. GOTH.

c. Filiusf. patrem civiliter non obligat, nec ſervus dominum, l. 98. D. *de reſc. vend.* l. 8. §. ult. D. *de acceptil.* FABR.

d. Pecu-

τὸ φύσει δίκαιον μέχρι τῆς τοῦ [81] peculii ποσότητος [82] καταδικάζεται· ὅπερ peculium [d] οὐσία τῶν ὑπεξουσίων παίδων, ἀῤῥένων φημὶ καὶ θηλειῶν, ἐστιν, ὁμοίως δὲ καὶ οἰκετῶν· ὥστε τοὺς δεσπότας ἢ τοὺς πατέρας μέχρι τοσαύτης καταδικάζεσθαι ποσότητος.

cognitum eſt:) tamen propter naturalem æquitatem uſque ad peculii quantitatem condemnantur: quod peculium liberorum in poteſtate *conſtitutorum*, maſculorum puta & feminarum, patrimonium eſt, quin & ſimiliter ſervorum: ita ut domini aut patres uſque in tantam condemnentur quantitatem.

§. XI. Ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ ὅρκου in factum 151 (δεῖ γὰρ πλατύτερον [e] περὶ αὐτῆς διαλαβεῖν·) χώραν ἔχει, καθὰ εἴρηται, ἡνίκα ἐμοῦ ἀπαιτοῦντός σε τὸ ἐποφειλόμενον, ὅρκου ἐπαχθέντος μοι, [83] ὀμόσω ἐποφείλειν σε τοσήνδε ποσότητα, ἣν καὶ ἀπαιτῶ. Ἐὰν γὰρ ταύτην μὴ καταβάλῃς, παρασχεθήσεταί μοι ἡ in factum ἀγωγή· ἣν κινῶν οὐκ ἀναγκάζομαι [f] δεῖξαι, πότερον ἐποφείλομαί τι, ἢ οὐκ ἐποφείλομαι, ἀλλὰ τοῦτο μόνον

§. XI. Sed *actio* in factum ex jurejurando (latius enim de illa diſſerendum eſt:) locum habet, uti dictum eſt, quando me poſcente a te debitum, delato mihi jurejurando, juravero te tantam debere ſummam, quam quoque poſco. Nam ſi eam non ſolveris, dabitur mihi in factum *actio:* quam *ego* inſtituens oſtendere non cogor, utrum mihi quid debeatur an non debeatur, ſed hoc ſolum me probante,

81. πεκουλίου & mox πεκούλιον F. 82. καταδικάζεται ante F. 83. ὀμόσω & in fin. cap. ὤμοσα omnes præter Lovan.

d. Peculium, veluti patrimonium liberorum & ſervorum, v. §. 4. infra *quod cum eo*, adde l. 5. §. 2. & 3. D. *de peculio.* D. GOTH.

Juſtin. *veluti patrimonium*, & in l. 32. D. *de pecul.* FABR.

e. Adde §. 4. infr. *de exceptionibus.* D. GOTH.

f. Vide l. non erit 5. §. dato jurejurando 3. D. *de jurejurando.* D. GOTH.

Non principalis cauſa exercetur, ſed jusjurandum actoris conſervatur, l. 30. D. *de jurej.* & quod petitur, jam deberi certum eſt, ὡς ἐν ὅρκῳ πίστει κεχρημένου, διὰ τὸ σέβας τῶν ὅρκων. FABR. l.

g. TH. hæc verba Juſt. *bene multas*, omiſit. ſic autem loquitur Hirt. *de bello Hiſp.* „*bene multis* „*vulneribus affecti*". [Scribon. Largus cap. 119. „*Caſſii medici colice bona multis nota propter effectus*, „*vera hæc eſt.* ἴσως: bene m. n.". *Edit.* 1.] FABR.

Vocabulum πλείονας facile vel ab auditoribus THi inter dictandum potuit confundi vel a librariis omitti ob vocis πεκουλίας adfinem ſonum. Sed res vix tanti eſt, ut adnotetur: maxime quum in fine h. §. idem fortius repetatur. G. O. R.

h. Vide 7. *Eclog.* 3. l. 7. D. *de juriſdict.* D. GOTH.

i. Prætorum edicta in tabulis dealbatis atris literis conſcripta proponebantur. ſicut *ebur candidum atramento pingi*, Martialis ait in Apoph. 3. cujus lemma eſt, *Pugillares eborei.* [v. quæ dixi in Gloſſ. Baſilic. voce, *album* Edit. 1.] FABR.

In ea ego ſum opinione, nigras olim in albo comparuiſſe literas, & *quernas tabulas* antiquitatem *albas* & *album* dixiſſe aptiſſime, cum cineritio ſunt colore. Fovet eandem ſententiam Cl. Fabrotus ad THum: *tabulas* autem *dealbatas* fuiſſe ſtatuit; quod, tempora recentiora reſpiciens, & ego non negavero, uti paullo poſt dicam. Rudem antiquitatem nudis aſſeribus albis politiſque atras inſcripſiſſe literas puto, ſicut pugillares eburnei poſtea, ne cera oculus debilitatis officeret, atramento picti ſunt, ut eſt ap. Martialem Epigr. 5. L. XIV.

Languida ne triſtes obſcurent lumina ceræ,
Nigra tibi niveum litera pingat ebur.

Albis literis edictum conſcriptum olim, legitur ap. THum . . . . . quem ideo Janus a Coſta nugatorem appellat. Mitius vero ſentiendum eſt. Tribuuntur enim THo vulgo, quæ a ſciolis ſemidoctoribus medio ævo, exulante fere omni juriſprudentia vetere, & rituum antiquorum notitia, inſtitutionibus ejus allita ſunt. Gloſſam puto ex Gloſſis βασιλικαῖς deſumptam, & a rudi Librario, qui ad

του 84 ἀποδείξαντός μου, τὸ ὅτιπερ ὤμοσα, ἀνάγκη σε καταδικασθῆναι.

§. XII. Ἐπενόησε δὲ καὶ 85 poenales ἀγωγὰς ὁ πραίτωρ· οἷον, ἔδικτον [h] ὁ πραίτωρ προτέθεικεν· ἐλθὼν δέ τις τοῦτο διέῤῥηξεν ἤτοι ἀφήρπασεν· ἔστι κατ' αὐτοῦ 86 ἡ in factum ἀγωγὴ albi corrupti, τουτέστιν ἕνεκα τοῦ ἄλβου 87 διαφθαρέντος. Ἄλβον δὲ λέγεται τὸ ἔδικτον, διὰ τὸ λευκοῖς γεγράφθαι γράμμασι.

Πολλὴ τοῖς πάτρωσιν ἔτι δὲ καὶ τοῖς πατράσιν ἐποφείλεται τιμὴ παρὰ τῶν παίδων, καὶ τῶν ἀπελευθέρων· μέρος δὲ τῆς τιμῆς ἐστι καὶ τοῦτο, τὸ μὴ δύνασθαι καλεῖν τούτους εἰς τὸ δικαστήριον δίχα αἰτήσεως συγγνώμης· ὑπόθου δὲ τὸν παῖδα εἶναι ἐμαγκιπάτον, ἐπεὶ δικαστήριον [k] οὐ δύναται συστῆναι. Εἰ τοίνυν ὁ μὲν παῖς [l] τὸν πατέρα, ὁ δὲ ἀπελεύθερος τὸν πάτρωνα δίχα αἰτήσεως

te, quod juraverim, neceſſe *eſt* te condemnari.

152 §. XII. Porro & pœnales actiones invenit Prætor: veluti, edictum Prætor propoſuit; veniens autem quis illud dirupit aut abſtulit: adverſus hunc actio eſt in factum ALBI CORRUPTI. Album vero dicitur edictum, propterea quod albis ſcriberetur litteris.

Magnus patronis nec non patribus quoque debetur honos a liberis & libertis: pars autem honoris & illud eſt, quod eos non poſſint in judicium vocare ſine veniæ petitione: ſed finge filium emancipatum, ut judicium conſiſtere poſſit. Si igitur filius patrem vel libertus patronum ſine ve- 153 niæ petitione in judicium vocaverit, *actione*

84. ἐπιδ. F. ſequens τὸ de: F. 2. 85. ποινάλιας F. 86. ἡ ex F. admiſi. 87. τοῦ ad: F.

ad oram libri ſcriptam viderat, textui adjectam. Eadem enim ibi occurrunt verba: *ἄλβον λέγεται τὸ ἔδικτον, διὰ τὸ γεγράφθαι λευκοῖς γράμμασιν*: additis præterea, *ἐπὶ γὰρ κονιάματος τὰ διατάγματα καὶ τὰς παραγραφὰς ἐξετίθεσαν*, quæ majorem ignorantiam produnt.

RITTERUS *præf.* IV. *Tom. Cod. Theod.* pag. 1.

Multo plura erudite idem Vir præclariſſ. de vario albi uſu & in municipiis & ap. Græcos ibid. diſſerit, unde quæ ad *παράφρασιν* ſpectabant, tantum excerpere debuimus. Quæ alii inſuper habent, ut Cujac. XXI. *Obſ.* 24. G. d'Arnaud *Conject.* II. cap. 9. & 19. ad h. l. non faciunt. Mirum autem eſt, Schultingium ad Gloſſ. Nom. de *albis* aut *atris* litteris nihil definire: quum clariſſime loquatur fragmentum L. Serviliæ ap. Sigon. *de Judic.* T. II. pag. 611. ap. Briſſon. *de Formul.* pag. 138. al. 149. ap. Gruter. *Inſcript.* DVI. (*Quei ex*) *H. l. CDL. virei in eum annum lectei erunt ea nomina omnia in tabula* [*in tab.* ignorat Sigon.] *in albo atramento ſcriptos patrem tribum cognomenque tributimque deſcriptos habeto.* Uti ergo nec ego ſeu THo ſeu Gloſſatori adſentior, ita illud *κονίαμα* in verbis poſterioribus (quo forte & Cl. Ritterus reſpexit) jam dudum me male habuit, quum contrarium dicat ſuperioribus, namque eo ubique locorum *opus tectorium ac dealbatum* deſignatur, ut ſexcentis oſtendi facile poſſet exemplis: unde mihi nata eſt ſuſpicio, anne pro *γράμμασι* legere liceat *γραμματείοις* vel *ἐν γραμματείοις*, quam vocem Lexica & *tabulam* & *album* &c. exponunt. quomodo omnia & cohærerent & recte ſe haberent? G. O. R.

k. His verbis, *ἐπ. δικ. οὐ δύν. συν.* videtur deeſſe *ἄλλως*, ut ſit ſenſus: *quoniam alioquin judicium conſtitui nequeat inter filium & patrem, niſi filius emancipatus ſit.* Legend. ergo, *ἐπ. δικ. ἄλλως* & cet. P. NANN.

Expreſſerunt hanc voculam in verſione Curtius ac Fabrotus: ſed mihi veriſimilius ſit, THum hoc voluiſſe, uti & verti: *ἐπεὶ τὸ δικ. δύνασθαι συστῆναι.* Negativum *οὐ* inſertum videtur, poſtquam *ἐπὶ* mutatum fuit in *ἐπεὶ*. G. O. R.

l. L. 4. §. 1. & l. ſi libertus. 12. D. *de in jus vocando.* D. GOTH.

Recte ſpeciem ponit Th. in liberis emancipatis, cum quibus lis nobis eſſe poteſt. Quintil. Inſt. 11. c. 1. [verum parentem hic utriuſque ſexus accipe, l. 4. §. 2. D. *de in jus voc.* l. 3. C. *eod.*] Severus Sulpitius Epiſt. ad Baſſulam ſocrum ſuam: *Si parentes vocari in jus liceret, te plane expilationis furtique ream ad Prætoris tribunal juſto loro traherem.* & quidem in infinitum, d. §. 2. Iſæus Orat. 7. *γονεῖς*

[illegible] ἐπὶ δικαστήριον καλέσαι, κρατεῖται τῇ in factum, καὶ εἰς φανερὰν[m] ποσότητα καταδικάζεται.

Τὸν ἐμοὶ ὑπεύθυνον, ἀγόμενον ἐπὶ[88] δικαστήριον, βίᾳ ἐξείλετό[n] τις, ἢ κατὰ δόλον οὐ συνεχώρησεν ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ δικαστήριον, κατέχεται [illegible] τῇ in factum, τοσοῦτον ἀπαιτούμενος, ὅσον ἐγὼ τὸν καλούμενον ἐπὶ τὸ δικαστήριον ἀπῄτουν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεραι [illegible] in factum[89] pœnales.

§. XIII. Εἰσὶ δὲ καὶ præjudiciales[o] 154 ἀγωγαί, ἐπὶ διαφόρων κινούμεναι θεμάτων. Præjudicium[p] δέ ἐστι τύπος ἀπὸ ἰντεντίονος μόνης συγκείμενος, οὐδὲ γὰρ ἔχει [illegible] ἐν ἑαυτῷ. In rem[q] δέ ἐστι τοῦτο τὸ δικαστήριον, οἷον ὡς ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἀντεμάχετό τις πρὸς τὸν οἰκεῖον δεσπότην, λέγων ἑαυτὸν μὴ εἶναι δοῦ-λον

actione in factum tenetur, atque in certam pecuniæ ſummam condemnatur.

Eum qui obligatus mihi erat, in jus vocatum, vi aliquis exemit, aut per dolum non permiſit in judicium venire, condemnabitur actione in factum, & tantum ab eo exigetur, quantum ego ab illo in jus vocato exigebam. Sunt autem & aliæ innumeræ in factum actiones pœnales.

§. XIII. Sunt vero & actiones præjudiciales, quæ in diverſis moventur caſibus. Præjudicium autem eſt formula ex ſola conſtans intentione, neque enim condemnationem in ſe habet. In rem vero hoc eſt judicium, veluti in hac ſpecie: contendebat quis adverſus dominum ſuum, dicens ſe il-lius

88. δικαστηρίῳ F. 89. [illegible] & mox [illegible] F.

m. [illegible] Edit. 1.] [illegible]

n. In annos [aureos] quinquaginta. 7. Ecloġ. 8. c. 24. l. 23. D. de in jus vocando. D. GOTH. Schol. [illegible] in factum [illegible] hoc eſt, l. 1. D. de in jus voc. FABR.

n. Vide titul. Digeſt. Ne quis eum qui in jus vocabitur, vi eximat. D. GOTH.

o. Quæ & præjudicia. l. 1. §. 2. D. de rei vindic. [illegible] actionis verbo. 37. D. de [illegible] D. GOTH. [illegible] Balſ. ad l. 21. C. de lib. cauſ. [illegible] præjudicia καλοῦνται. Præjudiciales dicuntur, ὅτι [illegible] prius definiuntur, quaſi privilegium earum ſit, ut in primis exerceantur: nam per eas [illegible] fit & impedimentum futuro judicio. Papias, præjudicium, damnatio antequam judicetur, impedimentum cauſæ. itaque Joannes dicebat, omnes alias quæſtiones [illegible] ſilere. FABR.

p. Quod TH. ait, præjudicium eſſe intentionem ſine condemnatione, quaſi [illegible] judicii particulam, vereor ut defendi poſſit. Nam & in præjudiciis in rem, uti in aliis in rem judiciis, ut pronuncietur judiceturve de noſtro jure poſtulamus, l. [illegible] D. de minor. l. 1. de R. V. neque in ullis in rem judiciis dicitur, condemna judex ad dandum vel faciendum, ſed arbitratu judicis fit reſtitutio, & niſi pareatur arbitrio, condemnatio ſequitur, ut dixi. Fertur enim ſententia in præjudiciis, ſi hoc agatur & natura negotii [illegible], d. l. 1. D. de ord. judic. & d. l. ſupra. Sed & in præjudiciis ut in rem, ſi non caveatur non fieri, quo minus libertate vel ingenuitate victor utatur, non video cur in litem non juretur, & condemnetur adverſarius, ut in aliis in rem judiciis, l. harum & l. [illegible] l. Si ſervi [illegible] D. de R. V. [illegible] actio. De in lit. jur. Tu lector deſpice [diſp.] quid TH. velit; ego Latinam ſecutus ſum etymologiam, quam Ciceroni, Fabio, Aſconio, & Laurentio Valen. placuiſſe video; & juriſconſultorum ad leges commentariis maxime convenire. Si quæratur de ſtatu, genere, gente, agnatione, exiſtimatione, ætate, patria poteſtate, falſo [partu extitiſſe credo. G. O. R.] & id genus (quæ in judicium plerumque incidunt) non ut pronuncietur de incidenti quæſtione, ſed tantum examinetur, ne in judicium non procedat, locum habebit, quod ait TH. l. 1. & 2. C. de ord. jud. l. 2. D. de Probat. l. liberti C. de Petit. hær. EG. BARO in Comm. pag. 519.

Quod TH. ſcripſit, præjudicium eſſe formulam ex

[illegible] ὁ ἐμὸς ἀπελεύθερος [illegible] [illegible] δυνατὸν [illegible] ἐπὶ [illegible] τῶν θεμάτων [illegible] δικιαλίως τὴν in rem: δύναται [illegible] ὁ [illegible] εἰς ἐλευθερίαν κινεῖν λέγων· Εἰ φαίνεται, με ἐλεύθερον εἶναι, καὶ [illegible] καταδίκασον ὦ δικαστά.

Τοιαύτη δέ ἐστι καὶ ἡ in rem [illegible] præjudicialis de partu agnoſcendo, [illegible] τοκετοῦ [illegible] [illegible] ἐγκύμων γέγονεν ἐξ [illegible] ῥεπουδίῳ ὁ γάμος· ἐτέχθη [illegible] ἠθελόμην τοῦτον τρέφειν· δύναται [illegible] ἡ γυνή, ἀναγκάζουσά με [illegible] τοῦτον τὸν παῖδα, καὶ ἀναγκ[illegible] 94 ἀποδείξῃ ὅτι ἐξ ἐμοῦ [illegible]. Τρεῖς οὖν εἰρήκαμεν 95 præjudiciales [illegible] ὧν τὰς μὲν δύο [illegible] ἡ δὲ μία [illegible] κατάγεται [illegible]

lius ſervum non eſſe; aut libertus meus
155 proclamabat ad ingenuitatem: poteſt in unoquoque horum caſuum præjudicialiter in rem agi; namque ad libertatem proclamans poteſt agere dicens, Si adparet me liberum eſſe, nec inſuper addere, Condemna judex.

Talis etiam eſt actio in rem præjudicialis de partu agnoſcendo, ſive de partus agnitione: veluti, habebam ego uxorem; prægnans ex me facta eſt;
156 ſolutum eſt repudio matrimonium; natus eſt puer; nolebam hunc alere; poteſt agere mecum mulier, coactura me ut hunc puerum alam: & coget me, ſiquidem ſe probaverit ex me factam fuiſſe prægnantem. Tres igitur diximus actiones præjudiciales, quarum duas quidem invenit Prætor, tertiam autem

90. [illegible] F. 91. præjudicialis F. 92. [illegible] F. 93. [illegible] F. 94. [illegible] antea. 95. præjudicialis F.

[illegible] *in ſola intentione conſtantem*, verum [illegible] ed ab ipſo (ut opinor) non ſatis [illegible] *Adeo, Rituum ſepeatis, amicus*, [illegible] in quibus vero id eſt non [illegible] reſtituere oportere, ſed ſimpliciter [illegible] quis liber ſit ſervus, [illegible] [illegible] Quod autem TH [illegible] pretatur, quaſi is, qui ad libertatem proclamaret, præciſe diceret, *Si apparet me liberum eſſe*, neque adderet *Condemna* [illegible] [illegible] reprehenſione indiguit [illegible] præſcriptione uſus eſſet, tamen hoc addere debuiſſet, *tum me liberum eſſe pronunciato*. [illegible]

NOTON. *Comm.* [illegible] Theophilus [illegible] præjudicialis [illegible] ſola conſtans [illegible] clauſulam condemnationis [illegible] de ingenuitate cauſam [illegible] Neronis [illegible] ut Corn. Tacitus ſcribit XIII. *Annal.* [illegible] l. 3. [illegible] &c. [illegible]

Eadem [illegible] pro TH. [illegible] Donellus in *Comment. de* [illegible]

Schol. [illegible]

[illegible] vium, ſervi in dominium [illegible] l. 1. §. 16. l. 24. D. *de liberali cauſa*: patroni [illegible] liberti in patronatum. l. 14. D. *de probat.* de partu & liberis agnoſcendis: l. 1. [illegible] D. *de lib. exhib.* [illegible] D. GOTH.

De partu agnoſcendo præjudicio agitur, ſive poſt divortium ſive conſtante matrimonio partus editus ſit, vel etiam poſt mortem patris, l. 3. §. 1. D. *de liber. cauſ.* [illegible] FABR.

Ex lege XII. Tab. ex qua vindiciæ ſecundum libertatem dicebantur. l. 2. §. 24. [illegible] D. de orig. jur. TH. [illegible] TH. non agnoſcit [illegible] Mulier *ex quibus certe* [illegible] More ſuo, de quo alibi diximus, [illegible] particulam [illegible] necessaria eſt, quia hæc actio quaſdam habet ex [illegible] l. [illegible] D. [illegible] C. *de* [illegible]. Vid. [illegible] Cujac. [illegible] Male [illegible] in [illegible] pro [illegible] *legis* [illegible] *ſequitur.*] [illegible]

ſecus

ἔνθα λέγει τις, Εἰ φαίνεται, μὲ ἐλεύθερον εἶναι.

§. XIV. Εἰρήκαμεν, ὅτι τῶν ἀγωγῶν 157 αἱ μέν εἰσιν in rem, αἱ δὲ περσονάλιαι· τούτων τοίνυν διακεκριμένων, 96 καὶ πολὺ διϊσταμένων [u] ἀλλήλων, ἐκεῖνο πρόδηλόν ἐστι, τὸ μὴ δύνασθαι τὸν ἐνάγοντα τὸ ὑπ' αὐτοῦ δεσποζόμενον πρᾶγμα διὰ περσοναλίας ἀγωγῆς ἀπαιτεῖν καὶ λέγειν, Εἰ φαίνεται, 97 τὸν ἀντίδικον τόδε τὸ πρᾶγμα χρῆναί μοι [x] δοῦναι· οὐδὲ γὰρ τὸ ὑπάρχον ὑπὸ τὴν δεσποτείαν τινὸς, τοῦτο αὐτῷ δίδοσθαι δύναται· (δοῦναι [y] γάρ ἐστι τὸ ποιῆσαι δεσπότην· ἐπιπλέον δὲ ὁ ἄκτωρ [z], δεσπότης τοῦ οἰκείου γενέσθαι οὐ δύναται·) ὑπεξελέ μοι 158 τὸν φουρτίβον [a] κονδικτίτιον, ὃν δυνάμεθα κινεῖν κατὰ τοῦ κλέπτου, προφάσει αὐτοῦ τοῦ πράγματος τοῦ κλαπέντος· μίσει γὰρ [b] τῶν κλεπτῶν, διὰ τὸ πολλαῖς αὐτοὺς κατέχεσθαι ἀγωγαῖς, παραβαίνομεν ἐνταῦθα τοὺς κανόνας· διὰ 98 γὰρ μὲν τῆς furti [c] τὸ διπλάσιον ἢ τὸ τετραπλάσιον λαμβάνομεν, αὐτὸ δὲ τὸ ὑφαιρεθὲν ἀπαιτοῦμεν, ἢ κατὰ

tem ex *jure* civili deſcendit, ubi quis dicit, Si adparet me eſſe liberum.

§. XIV. Diximus, actionum alias eſſe in rem, alias perſonales: his itaque diſcretis multumque inter ſe diſtantibus, illud manifeſtum eſt, non poſſe actorem rem, cujus dominus ſit, per actionem perſonalem petere ac dicere, Si adparet adverſarium hanc rem mihi dare oportere: neque enim, quod ſub alicujus dominio eſt, hoc ei dari poteſt: (nam dare eſt dominum facere; actor autem rei ſuæ amplius dominus fieri haud poteſt:) excipe mihi condictionem furtivam, quam adverſus furem inſtituere poſſumus, ipſius rei ſurreptæ nomine: namque odio furum, ut multis teneantur actionibus, negligimus hic regulas: per furti enim *actionem* duplum vel quadruplum conſequimur, ipſam autem *rem* ſubreptam repetimus, aut ſecundum regulam per actio-

96. καὶ π. διϊς. de: F. 2. 97. τὸν de: F. 2, Poſt τόδε adi μοι F. 98. μὲν δὲ F.

retus *fere* ornatus cauſa additum putat. OTTO *in Not. Crit.*

Et ſic ante eum fere Marcillus. Nimis vero levis eſt hæc accuſatio, præſertim incerta & controverſa, quam ut propter eam THo vindicias parem. Hominem ſcil. occidat oportet, qui noſtro uti velit patrocinio! G. O. R.

u. Recte Th. interpretatur verbum *diſcretis*. Fauſtus Regienſis: *dum diſcretionem atque diſcrimen tenere neſcit*. FABR. I. *Add.*

x. H. Donellus in *Comm. de Act.* h. §. n. 2. Juſtiniani orationem ait perfectam non eſſe, ſed deeſſe hæc verba *Judex condemnato*, atque ita THum hic ſcripſiſſe. Atqui non hic, ſed ſupra c. 119. E & c. 120. F. ea verba noſter addidit. G. O. R.

y. L. 75. §. ult. D. *de verb. oblig.* FABR.

z. §. 6. §. 10. ſup. *de legatis.* D. GOTH.

Cap. 6. §. cæterum ext. *de jure inſtrum.* FABR.

a. L. 1. D. *de condict. furtiva.* D. GOTH.

b. Sic in odium fœneratorum factum eſt Sc. Macedonianum, l. 40. D. *de cond. ind.* FABR. I.

c. §. 18. inf. *eod.* l. 54. §. 3. D. *de furtis.* adde tit. *de condict. furtiva.* D. GOTH.

d. Nemo rem ſuam condicit, niſi ex cauſa furtiva, vel re mobili abrepta, l. 1. §. ult. D. *de cond. triti.* an quia penes furem dominium eſſe fingimus, propter quod dare eum oportet? FABR. I.

e. l. 1. §. 1. D. *de oblig.* D. GOTH.

f. V. Feſtum in *Condicere* & *Condictio* & *Condictum*. D. GOTH.

Gloſſ. Gr. Lat. παραγγελία, *denuntiatio*, *condictio*, *interdictum*. condicere eſt denuntiare priſce, nunc vero condictionem omnem in perſonam actionem dicimus. ait *omnem*, ut Th. *omnes*. [v. ad Gloſſ. Baſilicorum. Edit. 1.] FABR.

g. Donat. in illud Phorm. Act. 1. Sc. 2. *&* ſibi ſcribam dicam, ,, a denuntiatione, inquit, in ,, perſonam : ne diceret, non mihi denuntiaſti. FABR. [ex Cujacio]

h. Actores denuntiabant adverſario, ut judicio certa & ſtata die adeſſet, ut hic l. 10. C. *de pignorib.* certa ſiquam, puta in tertium ac perendinum,

κατὰ κανόνα διὰ τῆς in rem, ἢ παρὰ κανόνα [d] διὰ τοῦ φουρτίβου κονδικτιτίου, λέγοντες, Εἰ φαίνεται, τόνδε χρῆναι δοῦναι.

actionem in rem, aut præter regulam per condictionem furtivam, dicentes: Si adparet, illum dare oportere.

§. XV. Πᾶσαι δὲ αἱ in rem [e] τῷ γέ- 159 νει λέγονται 99 vendicationes, ὥσπερ καὶ πᾶσαι αἱ περσονάλιαι κονδικτίτιοι προσαγορεύονται. Καὶ πόθεν εἴρηται κονδικτίτιος, ἀναγκαῖον εἰπεῖν. Condicere [f] ἐστὶ κατὰ τὴν ἀρχαίαν διάλεκτον τὸ παραγγεῖλαι· πάλαι γὰρ ὁ ἔχων δίκην πρός τινα [1] παρήγγελεν [g] αὐτῷ, ὅτι ἐλθὲ τῇδε τῇ ἡμέρᾳ, [h] ὡς δικασόμενος μετ' ἐμοῦ· σήμερον δὲ καταχρηστικῶς λέγεται κονδικτίτιος ἡ ἀγωγή, ἣν ὁ ἄκτωρ κινῶν λέγει; Εἰ φαίνεται, τόνδε [i] χρῆναι δοῦναι· ἐπειδὴ κατὰ τὸ νῦν κρα- 160 τοῦν οὐδεμία πρὸς τὸν ἀντίδικον γίνεται παραγγελία, οὐδὲ [2] γὰρ παραγγέλλει αὐτῷ ὁ ἐνάγων, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐλθεῖν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ καὶ δικάσασθαι.

§. XV. Omnes autem in rem *actiones in* genere vocantur Vendicationes, ſicut & omnes perſonales Condictiones adpellantur. Atqui unde Condictio nominetur, neceſſe *eſt* dicere: CONDICERE ſecundum antiquam linguam eſt denuntiare: olim enim, qui cum aliquo litem habebat, denuntiabat ei, Venito illa die, ut judicium mecum ſubeas: hodie autem abuſive condictio dicitur illa actio, quam actor inſtituens dicit, Si adparet, illum dare oportere; quoniam ſecundum id quod nunc obtinet, nulla adverſario fit denuntiatio; nec enim actor ei denuntiat, oportere eum venire illa die ac judicium ſubire.

§. XVI. Δευτέρα [k] τῶν ἀγωγῶν διαίρεσις

§. XVI. Altera actionum diviſio hæc

99. *vind.* F. 1. *παρήγγειλεν* Lov. & F. Sed vulg. eſt aor. 2. 2. *γὰρ* de: F.

num, de quo vide orationem pro Murena. Inde Paulus in Feſti Epitome condictionem interpretatur, *denuntiationem in diem certum ejus rei qua de agitur.* Sic ſtatus, condictuſque dies cum hoſte, de quo dixi ad leges XII. Tab. tit. *de judiciis*, cap. *de judicio ſiſti.* verum hæ denuntiationum ambages ſublatæ, l. ſi quis debiti. Cod. Theodoſ. *de denuntiatione vel editione reſcripti.* lib. 2. tit. 4.
D. GOTH.

Feſtus: *condictio in diem certum, ejus rei qua de agitur, denuntiatio.* v. Martian. Capell. lib. 1. in fine.
FABR.

De Curtiano additamento *aut litem proſequendam* vid. Maranus, quem transſcribit Mylius in *Hiſt.* THi cap. v. §. 4. fin.
G. O. R.

i. Omnes actiones in perſonam, quibus intenditur dari, fieri oportere, condictiones appellamus. cur ergo hîc Juſt. ait, tantum, *dare oportere?* an quia receptius eſt eas condictiones appellari, quibus intenditur *dari?* ſic videtur.
FABR. I.

k. *Sequens illa* [ap. Juſtin.] *δευτέρα* TH. Apud Latinos enim *ſequens* dicitur *ſecundum*, quod interdum ſcribitur *ſequundum.* Unde liquet eos falli pleroſque omnes, qui hic numerant tertiam diviſionem: nam in §. *ſed iſtæ* [3.] ſubdiviſio eſt, non altera diviſio.
A. CONT.

TH. *δευτέρα* id eſt *ſecunda*: cui non adſentior, quia hæc eſt tertia diviſio. Secunda vero fuit in actt. civiles & prætorias: quam qui putant eſſe ſubdiviſionem, mihi videntur nec dividendi artem intelligere, nec Juſtiniani ſententiam percipere.
J. PACIUS.

Dubito an ipſe Pacius eam ſatis perceperit: etſi Marcilius quoque THum errare ait. Contra Zoeſius atque Huberus, & ad hanc §. & ad ſq. 21. cum THo, nec tamen laudato, faciunt. Nonne autem præcedentes §§. 14. & 15. demonſtrant, Juſtinianum hactenus in primaria actionum *in rem* & *in perſonam* diviſione verſatum fuiſſe, niſi eum omnis *ἀμεθόδιας* reum facias? quo tamen argumento Pacius non utitur. Inſuper amat ſive Juſtin. ſive Tribun. *ſequens* pro *ſecundus* & *alter* dicere, ut §. 2. de oblig. att. *ſequens diviſio in 4. ſpecies dividitur*, ubi TH. nemine obloquente, *Δευτέρα δὲ διαίρεσις* αὕτη

ρέσις αὕτη, ὅτι τῶν ἀγωγῶν τὰς μὲν κινοῦμεν ad rei [3] perſequutionem, τουτέστι ψιλὸν τὸ πρᾶγμα ἀπαιτοῦντες, τινὰς δὲ ἐπὶ ἀπαιτήσει ποινῆς· τινὲς δέ εἰσι μικταὶ, ἔχουσαι καὶ rei perſequutionem, οὖσαι δὲ καὶ [4] pœnales.

§. XVII. Καὶ [5] πρὸς μὲν rei perſequu- 161
tionem ἐπινενόηνται πᾶσαι αἱ in rem ἀγωγαί· ἐπὶ δὲ τῶν περσοναλίων, ὅσαι μὲν ἀπὸ συναλλαγμάτων κατάγονται, σχεδὸν πᾶσαι [6] ad rei perſequutionem μόνην ἔχουσι τὴν καταδίκην· οἷον ὁ δανειακὸς κονδικτίτιος, ἢ ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως ex ſtipulatu, ἢ commodati, ἢ depoſiti, ἢ pro ſocio, [7] ἢ ex empto, ἢ ex vendito, ἢ locati, ἢ conducti. Ἐπειδὴ δὲ εἶπον, τὴν depoſiti [8] rei ἔχειν perſequutionem μόνην, ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι εἰ ταραχῆς [l] συμβάσης δημοτικῆς, ἤγουν ἐμ- 162
πρησμοῦ ἢ πτώσεως ἀπειλουμένης, ἢ ναυαγίου μέλλοντος [9] γενέσθαι, παρεθέμην Τιτίῳ πρᾶγμα, ἀπαιτούμενος δὲ ἐκεῖνος μετὰ ταῦτα ὑπερέθετο ποιεῖσθαι τὴν ἀπόδοσιν, κινουμένης [m] τῆς depoſiti κατ' αὐτοῦ τοῦ Τιτίου, ἢ καὶ κατὰ [10] κληρονόμων αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἐλέγχεται δόλος [n] ὑπὸ τοῦ κληρονόμου ἁμαρτηθεὶς, καταδικασθήσεται οὐ

hæc eſt, quod quaſdam actiones inſtituimus ad rei perſequutionem, id eſt nudam rem petentes, quaſdam ad pœnæ exactionem: nonnullæ autem ſunt mixtæ, quæ & rei perſequutionem habent, & pœnales quoque ſunt.

§. XVII. Et ad rei quidem perſequutionem inventæ ſunt omnes in rem actiones: de perſonalibus autem, quotquot ex contractibus oriuntur, fere omnes ad rei perſequutionem ſolam habent condemnationem: veluti mutui condictio, *actio* ex ſtipulatu, commodati, depoſiti, pro ſocio, ex emto, ex vendito, locati, conducti. Quoniam vero dixi, *actionem* depoſiti ſolam rei habere perſequutionem, ſcire debes, ſi publico exorto tumultu, aut minante incendio vel ruina, aut inſtante naufragio, rem apud Titium depoſuerim, & ille poſtea conventus reſtituere ceſſaverit; fore ut, inſtituta adverſus ipſum Titium aut etiam adverſus ejus heredes *actione* depoſiti, dummodo dolus probetur ab herede commiſſus, condemnetur non ſolum

3. *perſequutiona* F. ſemper. 4. περσοναλίων F. male. 5. *ad rei perſ.* F. 6. *ad* & ſeq. τὴν καταδ. de: F. Optime, ſi ex Codd. 7. *ἢ ex empto vendito*, [ἢ F. 2.] *locati conducti*. F. vid. ad cap. 184. 8. ἔχειν *rei p.* F. 2. 9. γεν. F. 10. κληρονόμου F.

αὕτη &c. item pr. de His q. ſui v. al. jur. *Sequitur de jure perſonarum alia diviſio:* TH. cap. 137. Ἀκολουθεῖ ἡ δευτέρα τῶν προσώπων διαίρεσις. Obſerva tamen, Scholiaſten Baſil. etiam hinc *tertiam* actionum diviſionem videri incepiſſe, ut notula noſtra g. ad §. 21. inf. (cap. 171.) indicat. G. O. R.

l. Depoſiti actio creſcit, pro qualitate ipſius depoſiti, ut hic & l. 1 §. 1. D. *depoſiti:* creſcit etiam ex inficiatione. §. 26. infr. *eod.* D. GOTH.

m Depoſiti in duplum agitur eo nomine, quod tumultus, inc. ru. n. cauſa depoſitum ſit, ſi depoſitarius infitietur, §. 23. & 16. *infra*. Scholaſtici autem adverſus eum, qui fidem depoſiti prodit, actionem in quadruplum dabant, Quintilian. decl. 245. FABR. I.

n. In heredem enim de dolo mortui actio eſt in ſimplum, l. 1. §. 1. & l. 18. D. *dep.* ut hic notat Schol. v. infra, *de perp. & temp. act.* FABR.

o. Schol. σήμερον δὲ ἐπὶ πάσης παρακαταθήκης, καὶ ἐπὶ πάσης δόσεως, εἰ μέχρι τέλους ἀρνήσηται τὸ λαβεῖν ἐλεγχθῇ, εἰς τὸ διπλοῦν καταδικάζεται, ὡς ἡ μετὰ τὸν κώδικα διατ. ιϛ. videtur legend. διατ. ιη. ut intelligat Novellam 18. c. 8. & ſeq. FABR.

Vertimus: *Hodie autem in omni depoſito & in omni datione, ſi uſque ad finem negare convictus fuerit ſe accepiſſe, in duplum condemnatur, uti conſtit.*

οὐ μόνον τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ ἕτερον τοσοῦτον καταβαλεῖν· καὶ συναριθμηθήσεται ἡ depoſiti [o] εἰς τὸ διπλοῦν, καίτοι γε ἀπὸ συναλλαγμάτων ἐγειρομένη· ὁμοίως καὶ ταῖς μικταῖς συναριθμουμένη, ταῖς ἐχούσαις [11] ποινῆς καὶ πράγματος ἀπαίτησιν.

§. XVIII. Αἱ δὲ ἐξ ἁμαρτήματος ἐγειρόμεναι ἀγωγαὶ, ποτὲ μὲν μόνης ποινῆς ἀπαίτησιν ἔχουσι, ποτὲ δὲ τοῦτο μὲν ποινῆς, τοῦτο δὲ καὶ τοῦ πράγματος αὐτοῦ, ὥστε αὐτὰς εἶναι μικτάς. Ποινὴν [p] μόνην ἀπαιτοῦμεν διὰ τῆς furti, εἴτε manifeſti κινεῖται ἐπὶ τῷ τετραπλῷ, εἴτε nec manifeſti ἐπὶ τῷ διπλῷ· τὸ γὰρ πρᾶγμα αὐτὸ τὸ κλαπὲν διὰ ἰδιαζούσης ἀπαιτοῦμεν ἀγωγῆς, ἢ διὰ τῆς in [q] rem, εἴτε ὁ κλέπτης, εἴτε ἕτερός τις τοῦτο νέμεται, ἢ διὰ τοῦ Φουρτίου [r] κονδικτιτίου, ὃν κατ' αὐτοῦ [*11] κλέπτου κινεῖν δυνάμεθα. 163

§. XIX. Ἡ δὲ vi bonorum [s] raptorum μικτή ἐστιν· ἐν γὰρ τῷ τετραπλῷ ἐστι καὶ ἡ τοῦ πράγματος ἀπαίτησις· ὥστε οὖν τὸ τετραπλοῦν οὐκ ἐν καθαρᾷ ἐστι ποινῇ. 164

[12] Ἡ δὲ ἐκ τοῦ Ἀκουϊλίου ἀγωγὴ μικτή ἐστιν· οὐ μόνον ἡνίκα κατὰ τοῦ ἀρνουμένου [t] κινεῖται εἰς τὸ διπλάσιον, ἀλλ' ἐσθ' ὅτε καὶ ἡνίκα εἰς τὸ ἁπλοῦν ποιεῖται τὴν ἀγωγήν.

lum ad rem ſed & alterum tantum ſolvendum: & *actio* depoſiti in duplum connumerabitur, licet ex contractibus nata, perinde ac mixtis adnumerata, quæ & pœnæ & rei exactionem habent.

§. XVIII. Natæ autem ex delicto actiones, aliquando ſolius pœnæ habent exactionem, aliquando tam pœnæ quam rei ipſius, ita ut ſint mixtæ. Solam pœnam exigimus per *actionem* furti, ſive manifeſti agatur ad quadruplum, ſive nec manifeſti ad duplum: ipſam enim rem ſubreptam per propriam petimus actionem, vel per *actionem* in rem, ſive eam fur, ſive quis alius poſſidet, vel per condictionem furtivam, quam adverſus furem ipſum inſtituere poſſumus.

§. XIX. Vi autem bonorum raptorum *actio* mixta eſt: nam in quadruplo etiam rei exactio eſt. Quadruplum igitur in mera pœna non eſt.

Sed & actio ex *L.* Aquilia mixta eſt: non ſolum quando adverſus infitiantem in duplum movetur, ſed interdum etiam, quando in ſimplum format

11. ποινῆς ante hanc: nec enim ποινῆς placet. G. O. R.

*11. forte excidit τοῦ. GAVEL.

12. Καὶ videtur excidiſſe. G. O. R.

55. *poſt Codicem* [docet.] G. O. R.

p. L. ſi pignore. 54. §. cum furti. 3. D. *de furtis.* D. GOTH.

Actio furti meram pœnam continet. FABR. I.

q. Juſtinian. *ſuam eſſe petens.* Hac in rem actione rem ſuam quis eſſe petit, §. *ſic itaque*, ſupra h. t. FABR.

r. §. 14. ſup. *eod.* D. GOTH.

s. V. ſupr. *vi bonorum raptorum* in prin. verſi. *quadruplum autem.* D. GOTH.

t. Actiones quædam, ſi à reo inficiantur, duplantur, veluti *judicati.* Paul. 1. Sent. 18. §. 1. & lib. 5. tit. 5. §. 7. Cicero pro Flacco, *depoſiti* (nam ita legendum eſt apud Paul. 1. Sent. 18. §. 1. non *depenſi*) ut §. 26. infr. eo. *legati per damnationem relicti* d. §. 1. & §. ult. D. de obligat. quæ quaſi ex contractu. *damni injuria legis Aquiliæ.* d. §. 1. & §. 26. infra *eod.* §. 7. ſup. de obligation. quæ quaſi ex contractu. item *de modo agri*, cum à venditore emptor per mendacium deceptus eſt. d. paragr. 1. Paul. de Sent. 17. paragr. 4. Cicero 3. de offic. ubi de lingua nuncupatis agit. D. GOTH.

Actio damni injuria ex lege Aquilia inficiatione creſcit in duplum, Paul. Sent. 1. t. 19. §. 1. niſi adverſus uxorem agatur: licet enim uxor Aquilia teneatur, l. pen. D. *ad leg. Aq.* pûtat tamen Græc. interpr. adverſus uxorem inficiantem in duplum non agi arg. l. ult. D. *de ſerv. corr.* lib. 28. Baſil. tit. 11. FABR. I.

u. L. ut

γωγήν. Ἐὰν γάρ τις τὸν ἐμὸν οἰκέτην χωλὸν ὄντα ἢ ἑτερόφθαλμον φονεύσῃ, ἔτυχε δὲ οὗτος ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἀκέραιος ὤν, τυχὸν πρὸ ζ ἢ η ἢ καὶ ι μηνῶν τῆς πληγῆς, οἶδας ὅτι ὁ δικαστὴς ἀνακλᾷ ἑαυ- 165
τὸν εἰς τοὐπίσω ἐπὶ ὁλόκληρον ἐνιαυτὸν, ἡνίκα τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ Ἀκουϊλίου πραγματεύεται, καὶ ἐν ᾧ ἂν εὕρῃ χρόνῳ πλείονος [u] ἄξιον ὄντα τὸν ἀναιρεθέντα οἰκέτην, πρὸς τὴν διατίμησιν ἐκείνης τῆς ἡμέρας ποιεῖται τὴν [13] καταδίκην, κατὰ τὴν διδομένην ἤδη διαίρεσιν. Ἰδοὺ ἐνταῦθα, εἰ [14] καὶ εἰς ἁπλοῦν κινεῖται, ὅμως ἔχει καὶ ποινῆς ἀπαίτησιν· τοῦ γὰρ ἀναιρεθέντος οἰκέτου ἔσθ' ὅτε ἀξίου ὄντος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀναιρέσεως ι νομισμάτων, ἡ καταδίκη γίνεται εἰς ρ' νομίσματα, διὰ τὸ τοσούτου ἄξιον αὐτὸν γεγενῆσθαι κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ ὑγιὴς ἦν.

Μικτὴ [15] δέ ἐστιν ὁμοίως ἀγωγὴ καὶ ἐπ' 166
ἐκείνου τοῦ θέματος· τελευτῶν τις ληγάτον ἢ φιδεϊκόμμισσον κατέλιπεν [x] ἐκκλησίᾳ, ἢ μοναστηρίῳ ἢ εὐκτηρίῳ ἢ ἑτέρῳ τοιούτῳ [16] σεπτῷ τόπῳ· εἶτα ὁ τὸ ληγάτον ἢ τὸ φιδεϊκόμμισσον ἐποφείλων μέχρι τοσούτου τὴν καταβολὴν ὑπερέθετο ποιήσασθαι, μέχρις οὗ

mat intentionem. Nam ſi quis ſervum meum, qui claudus erat vel luſcus, occiderit; at is in eo anno integer fuerat, ſeptem forte aut octo aut novem etiam menſibus ante cædem: ſcis judicem retro ſe referre ad totum annum, quando primum *Legis* Aquiliæ caput tractatur, & quocumque tempore ſervum occiſum plurimi fuiſſe invenerit, ad illius diei æſtimationem facere condemnationem, ſecundum jam traditam diviſionem. Ecce hic, etſi in ſimplum inſtituitur *actio*, tamen & pœnæ habet exactionem: interdum enim, quum ſervus peremtus cædis tempore valeret x. ſolidis, condemnatio fit in c. quia tanti fuerat dignus eo tempore, quo incolumis erat.

Similiter vero mixta eſt actio in hac ſpecie: moriens quis legatum vel fideicommiſſum reliquit eccleſiæ aut monaſterio aut oratorio aut alii ejuſmodi venerabili loco; deinde is qui legatum vel fideicommiſſum debebat, eouſque ceſſavit præſtare ſolutionem, do-

13. δίκην & mox παραδιδ. F. 14. καὶ de: F. 15. δὲ de: & mox ἡ ἀγ. ap. F. 16. σεβασμίῳ F.

u. L. ut lex. 23. parag. idem Julianus D. *ad l. Aquil.* D. GOTH.

x. Adde §. 23. in fin. infr. *eod.* §. Harmen. 10. §. 47. & §. ult. ſup. *de obligat. quæ quaſi ex contractu.* Sunt & alia, quæ inficiando creſcunt, de quibus paulo ante dixi. D. GOTH.

y. Schol. *οὐ μόνον ἐξ ἀρνήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὑπερθέσεως ὁ διπλασιασμὸς ἐπάγεται· τοῦτο εὕρηται βιβ. α'. τοῦ κωδ. τ. γ'. διατ. μέ.* hoc eſt, l. 45. C. *de Epiſc. & Cler.* duplatur igitur actio ex inficiatione, §. ult. ſupra, *de obl. qu. ex cont.* & mora, id eſt, ſi heres annum ceſſaverit in præſtando legato, Euſtath. *περὶ χρ. διατ.* C. *de anno.* FABR.

z. L. item Labeo. 22. §. familiæ herciſcundæ 4. D. *familiæ* D. GOTH.

V. Gloſſ. Baſil. in ea dictione. FABR. I.

Omnes ante hanc editiones habent *φαμιλίας ἐρεσκουνδαε*, quæ mihi ſtribligo ferenda non videbatur, maxime quum in Gloſſis Nomicis ſæpius recte ſcriptum ſit *φαμιλίας ἐρκισκούνδας.* G O. R.

a. *Hereditas* apud Juſt. accipitur pro rebus quæ in hereditate continentur. hereditas enim dividi non poteſt, l. 8. D *de rei vind.* [Cic. Top. *Hereditas eſt pecunia, quæ morte alicujus ad quempiam pervenit jure.* Hieron. in Epit Fabiolæ: *Hic heres uxoris, & hereditatis alii poſſeſſores.* Edit. 1.] FABR.

b. Curtius ſic interpretatur: *ſicut infra favente Deo in titulo* de Officio Judicis *diſcemus.* Fabrotus vero: *ſicut fav. D in tractatu* de Judiciis *diſc.* Non placet verſio prior, quia idem TH. iiſdem verbis utitur

οὗ εἰς δικαστήριον τ κληθεὶς παρεγένετο· τότε γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ καταλειφθὲν πρᾶγμα, ἤτοι τὴν τῶν χρημάτων ποσότητα, ἀναγκάζεται δοῦναι, καὶ ἕτερον τοσοῦτον ποινῆς ἕνεκα· ὡς ἐντεῦθεν δείκνυσθαι, ὅτι εἰς τὸ διπλοῦν ἔχει τὴν καταδίκην.

§. XX Εἰσί τινες ἀγωγαὶ, αἵ τινες καὶ 167
τῆς in rem καὶ τῆς [17] perſonalis τὴν φύσιν ἔχουσιν ἐν ἑαυταῖς. Τοιοῦτόν ἐστι τὸ familiæ [z] ercilcundæ, ὅπερ ἁρμόζει μεταξὺ τῶν συγκληρονόμων ἕνεκα [18] τῆς διαιρέσεως τῶν κληρονομιαίων [a] πραγμάτων· ἔχει γὰρ καὶ τῆς in rem τὸ ἰδίωμα, καθὸ περὶ πραγμάτων κινεῖται, (ἕκαστος γὰρ συγκληρονόμος ἐν μέρει δεσπότης ἐστίν·) ἔχει δὲ καὶ περσοναλίας ἀποτελέσματα· ἐξετάζεται γὰρ ἐπὶ αὐτοῦ, καὶ κατάγεται 168
εἰς καταδίκην κεφάλαια, ἅτινα perſonalis, οὐ μὴν τῆς in rem ἐστὶν οἰκεῖα· ὡς ἐν τοῖς [b] de judiciis σὺν Θεῷ μαθησόμεθα.

Τὸ αὐτό ἐστιν εἰπεῖν καὶ ἐν τῷ communi [c] dividundo, ὅπερ κινεῖσθαι συμβαίνει μεταξὺ τῶν ἐχόντων ἐπίκοινα πράγματα, ἐξ οἱασδήποτε αἰτίας, ἐπὶ τῷ ταῦτα διελέσθαι.

Συναριθμεῖται ταῖς εἰρημέναις ἀγωγαῖς 169
καὶ τὸ finium [d] regundorum, μεταξὺ τῶν

donec in judicium vocatus adeſſet: tunc enim & ipſam rem relictam, aut pecuniæ ſummam, dare cogitur, & alterum tantum pœnæ nomine: ut inde adpareat, *actionem hanc* in duplum habere condemnationem.

§. XX. Sunt quædam actiones, quæ & *actionis* in rem & *actionis* perſonalis naturam in ſe habent. Tale eſt familiæ erciſcundæ *judicium*, quod inter coheredes competit de diviſione rerum hereditariarum. Habet enim & in rem actionis proprietatem, quatenus de rebus inſtituitur: (namque omnis coheres ex parte dominus eſt:) & vero habet perſonalis *actionis* effecta; in hoc enim *judicio* exquiruntur & in condemnationem veniunt capita, quæ *actionis* perſonalis, non autem realis propria ſunt: ſicuti in *libris* de Judiciis cum DEO docebimur.

Idem quoque dicendum eſt & in *judicio* Communi dividundo, quod moveri ſolet inter eos, qui res ex quacumque cauſa communes habent, ad illas dividendas.

Prædictis actionibus etiam adnumeratur finium regundorum *judicium*, quod

17. *perſonalias* F. hic & alias.   18. τῆς de: & mox κληρονομιαίων ap. F.

utitur in §. 2. inf. *de off. Jud.* [cap. 394.] Eum inſuper tit. non inſcribit *de Judiciis*, ſed περὶ ἐφφεσιν τῶν δικαστῶν [TH. tamen Rubricas Græce non reliquit, ſed Latine cum Juſtin. ſcripſit. G. O. R.] Non placet etiam poſterior, quia eſt mere divinatoria: tum etiam quia Græci legum interpretes commentaria & tractatus non edebant, obſtante Juſtiniani conſtitutione, quæ id fieri prohibebat, L. 2. §. hoc autem, & l. 3. §. illud C. *de Vet. Jur. enucl.* ſed epitomas & παράτιτλα duntaxat vel indices. Commodius videtur exponi poſſe, *ſicut diſcemus Deo propitio in ſecunda parte Digeſtorum, qua* τὰ de Judiciis *nuncupatur*, l. 3. §. Ἐφεξῆς C. *de V. J. E.* l. 2. §. ſecundus *eod.* t. & in conſt. *ad Antec.* §. in ſecundo. Præterea in ea parte agitur de Actionibus in utraque THi citatione deſignatis, lib. vid. 6. & 10. Hæc denique pars 2. docebatur in ſcholis Juſtinianæis ſecundo ſtudiorum anno, ut docet Conſtit. *ad Antec* §. in ſecundo. D. GALTIER.

Optime: immo vel ſolus articulus pluralis τοῖς (intellige βιβλίοις) alios interpretes ad veritatem ducere debuiſſet. G. O. R.

c. Vide l. per hoc judicium. 4. §. ſicut autem. 3. D. *commun. divid.* D. GOTH.

V. Harpocrationem in δατεῖσθαι. FABR. I.

d. Vide l. 1. 2. 3. 4. D. *finium regundorum.* D. GOTH.

Fines regere eſt dirigere. Liv. 39. Boet. in Top. lib. 2.

τῶν ἀγρογειτόνων γυμναζόμενον, οἵτινες περὶ ὅρων πρὸς ἀλλήλους ἔχουσι φιλονεικίαν.

Ἐν δὲ τούτοις τοῖς τρισὶ δικαστηρίοις ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, ἑνὶ τῶν δικαζομένων, καθὸ δίκαιον καὶ κάλλιστον αὐτῷ φανῇ, προσκυροῦν [e] τὸ κοινὸν πρᾶγμα, καὶ τῷ ἑτέρῳ ἕτερον ἀδιουδικατεύειν, οἷον καὶ τούτῳ ρ΄ νομισμάτων ἄξιον, κἀκείνῳ ρ΄ νομι- 170
σμάτων ἄξιον. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ [19] συγκροτεῖται τὰ δικαστήρια ταῦτα, ἐπὶ τῷ τὴν κοινότητα [f] καταπαῦσαι [20] καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐγειρομένην φιλονεικίαν. Εἰ δὲ συμβῇ τῷ ἑνὶ προσκυρωθῆναι ἀγρὸν ἄξιον α΄ νομισμάτων, τῷ δὲ ἑτέρῳ οἰκίαν ω΄ νομισμάτων, καταδικασθήσεται ὁ λαβὼν τὸν ἀγρὸν τῶν α΄ νομισμάτων, διὰ τὸ μεῖζον αὐτοῦ εἶναι τὸ μέρος, δοῦναι τῷ λαβόντι τὴν τῶν ω΄ νομισμάτων οἰκίαν, ρ΄ νομίσματα, ὥστε ἕκαστον αὐτῶν ἔχειν ἀνὰ [21] ϡ νομίσματα.

§. XXI. Τρίτη [g] τῶν ἀγωγῶν διαί- 171
ρεσίς ἐστιν αὕτη· πᾶσα [22] γὰρ ἀγωγὴ ἢ εἰς ἁπλοῦν, ἢ εἰς διπλοῦν, ἢ εἰς τριπλοῦν, ἢ εἰς τετραπλοῦν ἔχει τὴν καταδίκην· περαιτέρω

quod inter confines exercetur; qui de finibus inter ſe controverſiam habent.

In his autem tribus judiciis permiſſum eſt judici, prout juſtum atque optimum ei videatur, rem communem uni litigantium addicere, atque alteri alteram adjudicare; veluti & huic c. ſolidis dignam, & illi c. ſolidis dignam. Ideo enim hæc judicia conſtituuntur, ut communio ceſſet & naſcens inde diſcordia. Quod ſi eveniat, ut uni ager mille ſolidis dignus adſignetur, alteri domus octingentorum ſolidorum, condemnabitur qui agrum M. ſolidorum accepit, eo quod portio illius major eſt, dare ei qui domum DCCC. ſolidorum accepit, c. ſolidos, ut quiſque eorum nongentenos habeat ſolidos.

§. XXI. Tertia actionum diviſio hæc eſt: namque omnis actio aut in ſimplum, aut in duplum, aut in triplum, aut in quadruplum habet condemna-

19. συγκρατ. F. vitioſe. 20. καὶ cum Nannio, Anon. ac F. addidi. 21. ϡ Baſil. & Pariſ. 3. Lovan. Nullam aut notam aut numerum. F. Græce habet. F. 22. γὰρ de: F.

lib. 2. *Regi fines dicuntur, quoties unuſquiſque ager propriis finibus terminatur.* FABR. I.

e. Id uti fiat, vide 3. Harmen. 10. §. 19. & §. 4. 5. 6. 7. inf. *de off. judicis.* D. GOTH.

f. Poſt καταπαῦσαι comma notandum, & interjiciendum καὶ: quod niſi facias, hic erit ſenſus: *quæ judicia eo conſtituuntur, ut communionem dirimant naſcentem inde controverſiam:* quo quid diſtortius: quod ſi legas, & *naſc. inde contr.* omnis illa moleſtia interpretandi perit. P. NANN.

Diſcordias materia communionis ſolet excitare, l. 77. §. dulciſſimis, D. *de leg.* 2. l. 26. D. *ſervit. urb. pr.* FABR.

g. Quæ hic THo, Zoeſio & Hubero, eſt *tertia* actionum diviſio, Scholiaſtæ cuidam Baſilic. Tom. II. pag. 108. fin. *quarta* numeratur, his verbis: ὁ μὲν Ἐναντιοφανὴς φησιν, ὡς ἐν τῷ ϛ΄. τίτ. τῆς Δ. τῶν ἰνστιτούτων ἐν τῇ δ΄. διαιρέσει περιέχεται ἐξ ἀρνήσεως τὴν δεποσίτου διπλασιάζεσθαι· οὐ μὴν καὶ χωρὶς ἀρνήσεως· εἶτα ἐπάγει, ὅτι καὶ ἔστι ξένον, καὶ ἀλλαχοῦ μὴ εἰρημένον. κ. τ. λ. Vertit Fabr. *Enantiophanes quidem ait, ut habetur in tit. 6. lib. 4. Inſtitutorum in quarta diviſione, actionem depoſiti in inficiantem in duplum dari, non etiam in confitentem. deinde ſubjicit, id novum eſſe, nec alibi dictum.* Etc. Itaque hic Scholiaſtes *tertiam diviſionem* videtur aut illam appellaſſe, quam TH. ſupra §. 16. (cap. 160.) *ſecundam* dixit, de qua ib. nota *k.* agit, aut actiones mixtas §. 20. ad diviſionem tertiam retulit. G. O. R.

h. Moſaico jure, quintupli pœna fuit. Exod. 22. D. GOTH.

Schol. hic notat, aliquando in quintuplum actionem extendi, ut in l. ult. C. *de his qui à non dom.* & in octuplum, ex l. 3. §. ult. D. *de inc. rui.* ἐκεῖ γάρ φησι, ὅτι ἐάν τις ἀπὸ ναυαγησάντων ἁρπάσῃ πράγματα, ἢ κατὰ δόλον κερδάνῃ, τῷ μὲν ἀδικηθέντι παρέχει τὸ τετραπλοῦν, τῷ δὲ φίσκῳ ἄλλο τετραπλοῦν· καὶ διὰ τὸν ἐξ ἀνατρεπτικίας ἁρπάσαντα, ὁμοίως γὰρ παρέχει

τέρω δὲ τοῦ τετραπλοῦ [h] οὐκ ἔστιν εὑρεῖν.

§. XXII. Καὶ εἰς ἁπλοῦν μὲν ἔχουσι τὴν καταδίκην, οἷον ἡ ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως ἀγωγὴ, ἡ ἀπὸ τοῦ δανείσματος,[23] ἡ ex empto, ἡ ex vendito, ἡ locati, ἡ conducti, ἡ mandati, καὶ ἄλλαι δὲ [24] ἐκ πλειόνων αἰτιῶν ἀναφυόμεναι ἀγωγαί.

§. XXIII. Εἰς διπλοῦν δὲ, οἷον ἡ furti [i] nec manifeſti, καὶ ἡ τοῦ Ἀκουϊλίου [k] ἐξ ἀρνήσεως, καὶ [25] ἡ depoſiti [l] ἐσθ' ὅτε, οἷον ἡνίκα μὴ ἀποδίδοται τὸ ταραχῆς χάριν ἢ ἐμπρησμοῦ παρατεθέν. 172

Ἔτι δὲ καὶ ἡ ſervi [m] corrupti, ἥτις ἁρμόζει κατ' ἐκείνου, τοῦ προτρέψαντος ἢ συμβουλεύσαντος τῷ ἐμῷ οἰκέτῃ, ὥστε φυγεῖν, ἢ ὥστε αὐτὸν προπετῆ κατ' ἐμοῦ γενέσθαι, ἢ ἀσώτως ζῆν, ἢ ἁπλῶς οἱῳδήποτε τρόπῳ χείρονας [n] αὐτοῦ τοὺς τρόπους ἀποτελέσαι· κινουμένης δὲ ταύτης τῆς ſervi corrupti, ἐναχθήσεται καὶ εἰς τὸν τῶν ἀφαιρεθέντων [o] ὑπ' αὐτοῦ πραγμάτων διατίμησιν. 173

Εἰς

demnationem: ultra quadruplum autem nulla invenitur.

§. XXII. Atque in ſimplum quidem condemnationem habent, velut actio ex ſtipulatu, ex mutuo, ex emto, ex vendito, locati, conducti, mandati, aliæque ex compluribus cauſis naſcentes actiones.

§. XXIII. In duplum vero, velut furti nec manifeſti, ac *Legis* Aquiliæ ex infitiatione, & depoſiti nonnunquam, veluti quum non redditur, *quod* tumultus aut incendii cauſa depoſitum *fuit*. Item & ſervi corrupti, quæ adverſus eum competit, qui ſervo meo ſuadet conſiliumve dedit, ut fugeret, aut ut contumax adverſus me fieret, aut luxurioſe viveret, aut ſimpliciter mores ſuos quomodocumque pejores faceret: inſtituta autem hac ſervi corrupti *actione*, convenietur etiam in rerum ab illo ſubreptarum æſtimationem.

In

23. ἡ *ex empto, vendito, locati, conducti, mandati*. F. Vide me ad cap. 184. 24. ἐπὶ F. 25. ἡ de: F.

ἔχει δύο τῷ ἁρπαγέντι, καὶ τρεῖς τῷ φίσκῳ. v. Mich. Pſell. Synopſ. v. 195. & 820. FABR.

Latine: *Ibi enim ait, ſi quis a naufragis res rapuerit, aut per dolum lucrifecerit, cum læſo quidem præbiturum quadruplum, fiſco autem aliud quadruplum: & propter eum qui in tumultu rapuit; nam ſimiliter ſpoliato duo, & fiſco tria præſtat.* G. O. R.

i. Vide §. 5. ſup. *de obligat. quæ ex delicto.* D. GOTH.

k. Vide 26. inf. *eod.* D. GOTH.

l. §. 17. ſup. *eod* §. 26. inf. *eod.* D. GOTH.

Qui hoc depoſitum fallit, tenetur in duplum, l. 1. §. hæc autem, D. *dep.* ubi Cuj. legit, *inutilitas*, qua dictione utitur novi fœderis interpres. *Tumultus* dictus quaſi timor multus, ut Italicus, Gallicus tumultus, Serv. in 2. Æn. FABR. I.

m. L. 10. l. 14. §. 5. D. *de ſervo corrupto.* D. GOTH.

n. Sic Baſil. & Lov. Reliquæ αὐτοῦ, ſed ſic legendum dein foret ἀποτελέσαντος. G. O. R.

o. Plerumque fugitivi res dominicas auferunt, l. 12. C. *ad leg. Fab. de plag.* Plaut. Pœn. Act. 4. Sc. 2. & Perſ. Act. 3. Sc. 3. Arrian. Diſſert. Ep. 3. c. ult. Martial. Epigr. 11. 55. Salvian. 4. de Gubern. D. FABR. I.

Et ſic procul dubio intelligendum, quod Paulus Apoſt. Philemoni de fugitivo ſervo Oneſimo comm. 18. ſcribit: εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. Terent. Phorm. I, 4: 11.

——— *nam abſque eo eſſet,*
Recte ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſaſſem, atque hinc me conjicerem protinus in pedes.
ANT. *Quam hic fugam aut furtum parat!* G. O. R.

p. §. 19.

Εἰς τὸ διπλοῦν ἔχει τὴν καταδίκην, καθὰ εἴρηται p, καὶ τὸ ληγάτον ἢ τὸ φιδεϊκόμμισσον, τὸ καταλειφθὲν σεπτοῖς τόποις, μέχρι τῆς εἰς τὸ δικαςήριον ἀφίξεως q μὴ καταβληθέν.

§. XXIV. Εἰς τὸ τριπλοῦν γίνεται ἡ 174
καταδίκη ἐπὶ ἐκείνου τοῦ θέματος. Διάταξίς r ἐςι τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἥτις τοῖς τῶν ὑποθέσεων ἐκβιβαςαῖς s λόγῳ σπορτούλων ῥητόν τι δίδοσθαι παρεκελεύσατο, πρὸς τὴν ποσότητα τὴν 26 ἐν τῷ βιβλίῳ t τῶν αἰτιάσεων ἐμφερομένην· οἷον λόγου χάριν, μέχρις ἑκατὸν νομισμάτων ὥρισε δίδοσθαι τὸ ἥμισυ τοῦ νομίσματος, εἰ δὲ 27 μείζων εἴη ποσότης, πλείονα εἶναι u καὶ τὰ

In duplum condemnationem, ut diſtum eſt, habet etiam legatum vel fideicommiſſum, venerabilibus locis reliſtum, neque ante in jus ventionem perſolutum.

§. XXIV. In triplum fit condemnatio in hac ſpecie. Conſtitutio eſt Imperatoris noſtri, quæ litium exſequutoribus ſportularum nomine certum quid dari juſſit, pro quantitate libello conventionis inſerta: ut exempli cauſa, ad centum uſque ſolidos conſtituit dandum eſſe dimidium ſolidi; ſi vero major ſit quantitas, & ſportulas fore majores. Ego igitur ver-

26. ἐν de: F. Mox τῆς αἰτιάσεως edidit F. 27. μεῖζον præter Lovan.

p. §. 19. in fin. ſup. *eod.* §. 26. inf. *eod.* §. ult. in fin. ſupr. *de obligat. quæ quaſi ex contractu.* D. GOTH.

q. Adde Paul. 1. Sent. 19. §. 1. D. GOTH.

r. Quæ in priori Codice extabat.: hodie non extat. Simile tamen quiddam in Novell. 8. & Novell. 82. c. 7. D. GOTH.

s. Adde §. 25. infr. *eod.* & 7. *Eclog.* 4. περὶ ἐκβιβαςῶν. Eſt autem, ut ibidem refertur, ἐκβιβαςὴς ὁ μετὰ τὴν ἀπόφασιν παρεχόμενος ἐπὶ τῷ ἐκβιβάσαι τὰ ἀποφανθέντα qui poſt ſententiam adhibetur, ut quæ judicata ſunt exſequatur. de quo v. l. Executorem. 8. C. *de execut. rei judicatæ.* adde 1. Harmenop. 4. §. 55. & vid. tit. C. *de Sportulis.* D GOTH.

De ſportulis vide Harmenop. lib. α. tit. δ. περὶ τῶν ἐνταγιατικῶν. ERNST.

t. Ut Nov. 53. c. 3. & 112. c. 2. FABR.

u. Nov. 82. c. 7. ἐκβαίνειν τὰ ἐν τοῖς σπορτούλοις. Baſilica, ἐπὶ ταῖς συνηθείαις. FABR. II.

x. Serva viatores, ſive exſecutores litium ſolitos à reis ἐκβιβαςικὰ, ſive ſportulas exigere. quid ergo? ſportulas pro conventione dat ſolus reus? ita Placentino & Cujac. videtur. imo & ab actoribus exactas liquet ex Auguſtini Ep. 54. *Sunt aliæ perſonæ inferioris loci, quæ ab utraque parte non inſolenter accipiunt, ſicut officialis, & à quo amovetur & cui admovetur officium.* FABR. I.

y. Hic numerus cum ſequenti non convenit, ubi fingit, ſex nummos ultra æquum ratione ſportularum eſſe petitos: mille enim nummi non conficiunt pro ipſius ὑποθέσει, niſi quinque nummos ſportularum nomine præſtandos, atque ita nonniſi quatuor nummi & dimidium ultra æquum in libellum relati eſſent: nimirum cum reus centum debebat, quod ipſum eſt dimidium nummi. Aut igitur pro α νομίσματα ſcribendum eſt α καὶ τ νομ. ut deductis centum, quæ juſte debebantur, ex reliquis mille ducentis, ſex illi nummi ſupra æquum ſportulis imputati, colligi poſſint: aut in ſequenti exemplo, ſuperius exemplum non reſpexit, quod ipſe tamen facere non ſolet, niſi uno in loco. Eſt autem inf. tit. *Quod cum eo q. in al. pot.* &c. §. cum autem quæritur, ἢ ὁ μὲν υἱὸς ἐποφείλει τῷ σῷ δούλῳ, ἢ ὁ σὸς δοῦλος ἐποφείλει τῷ υἱῷ σοῦ τῷ ὑπεξουσίῳ ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα νομίσματα. P. NANN.

De illo loco dicam ſuo tempore ad cap. 245. fin. de hoc poſt alios. G. O. R.

Sunt qui hanc literam mutent; & quidem corruptus in numeris locus videtur: ſed rectene an falſo, item quomodo corrigendus ſit, non poſſum condicere; quoniam conſtitutio Cæſaris, qua modum ſportulis fecit, majorum incuria in Codice non extat. J. CURT.

Reſpondet Nannius in *Apolog.* §. 14. ſed non ſatisfacit. Viglius autem Epiſt. 3. in utroque exemplari α legi teſtatur. Audiamus nunc alios. G. O. R.

Poſtremo [ſancit conſtit. IV. Cod. *de Sportulis*,] ut ne executores pro editione libellorum vel inſcriptionum vel actorum vel inſtrumentorum plus exigant ſolatii nomine, quam ſit definitum ſequenti conſtit. id eſt quinta, data Kal. Jun. CP. DN. Juſtin. perp. A. III. Coſ. Diem habemus, verba non habemus: ſed conſtat ex multis locis, eam definiviſſe executoribus certum ſportularum modum, & pœnam quadrupli in ſuperexactores,

τὰ σπόρτυλα. Βυλόμενος [x] οὖν ἐγὼ τὸν 175
ἐμὸν ἀντίδικον ζημιῶσαι, καὶ ὑποβαλεῖν πλείονι σπορτύλων [*27] δόσει, ἐποφειλόμενος παρ' αὐτοῦ ἑκατὸν νομίσματα, ἔπεμψα αὐτῷ βιβλίον [y] εἰς ,α νομίσματα, καὶ λοιπὸν ἀνάγκη γέγονε τῷ [28] αἰτηθέντι, ὡς πολλῆς οὔσης τῆς ἐμφερομένης τῷ βιβλίῳ ποσότητος, πλείονα δοῦναι σπόρτυλα· τῆς αἰτιάσεως οὖν ἐξεταζομένης, [29] εὑρέθην ἑκατὸν νομίσματα ἐποφειλόμενος· καὶ ἐπειδὴ πλείο- 176
να, ὧν ἔδει αὐτὸν κατὰ τὸ ἀληθὲς δοῦναι, δέδωκε, λόγου χάριν ἕτερα ἓξ νομίσματα, τεχθήσεται κατ' ἐμοῦ τοῦ ἄκτορος ἐκ τῆς εἰρημένης διατάξεως ὁ ex lege κονδικτίτιος, μεθοδεύων μὲ ιη νομίσματα, αὐτά τε τὰ

verſarium meum volens damno adficere, majorique ſportularum damnationi ſubjicere, quum mihi ab eo centum ſolidi deberentur, miſi illi libellum in mille ſolidos, & neceſſe igitur fuit reo, utpote magna quantitate libello inſerta, majores dare ſportulas: petitione ergo excuſſa, compertum eſt centum mihi ſolidos deberi: & quoniam plura, quam cum ex vero dare oportebat, dedit, verbi gratia alios ſex aureos, naſcetur contra me actorem ex dicta conſtitutione Condictio ex lege, conveniens me in ſolidos XVIII. tum ipſos ex ſuperfluo datos

*27. *δόσει* ante hanc. 28. *αἰτιαθ.* F. non male. 29. *εὑρέθη* F. male: nec enim *ὀφειλόμενος* activum eſt.

actores, §. *quadrupli* Inſt. *de Act.* Nov. 17. 82. 123. Modum autem definivit pro modo petitæ quantitatis, id eſt in centenos aureos dimidiatum, & conſequenter in ducenos aureum unum, in millenos, aureos ſex, ut TH. ſcribit in §. *tripli*, excepto fiſco, quem gratis litigare cavit, ut Julianus antiquus interpres refert in Nov. 17. ſive 21.

CUJAC. XII. *Obſerv.* 22.

Emendo *ατ. νομ.* id eſt CIƆCCCC pro quibus ſportularum nomine debentur 6½ ſoldi: id quod plane convenit cum ſequentibus. H. ERNST.

Videtur legendum, *εἰς ατ. νομισμ.* id eſt, MCCC. pro quibus debentur aurei ſex cum ſemiſſe. & ampliorem igitur ſummam exactus eſt ſportularum nomine: Hæc emendatio debetur Henrico Erneſtio viro doctiſſ. *obſ. lib.* 1. *c.* 17. FABR.

Itaque & Ernſtius & Fabrotus Nannii annotationes in Lovanienſi R. Reſcii editione ignoraſſe videntur. Ceterum omnes ego ſuperiores judico hunc THi locum male accepiſſe, quaſi voluerit in centenos quoſque aureos dimidiatum fuiſſe ſolvendum, atque adeo pro millenis aureos quinque. Verum enim vero ſi hæc ejus mens eſſet, multo paucioribus verbis clarius eam aperuiſſet, & dixiſſet verbi cauſa: *εἰς νομίσματα ἑκατὸν δίδοσθαι ὤφειλεν ἀνὰ ἥμισυ τοῦ νομίσματος*, vel *εἰς τὴν καθεκάστην νομισμάτων ἑκατοντάδα* &c. Nunc autem, aliud ſe ſenſiſſe, dupliciter ſignificat: primo quum dicit, *μείζονος ἐκ. νομ.* unde recte colligas, etiam pro minori ſumma, quam aureorum centum, ex. c. pro 20. 30. 40 &c. uſque ad centum, dimidium aurei ſive ſolidi dandum fuiſſe: deinde, ubi ait, *ἡ δὲ μείζων εἴη ποσότης* &c. unde efficio, in ſummis centum ſolidorum majoribus creviſſe ſportulas, non *ἀναλόγως* pro rata *τῶν ἑκατὸν* proportione, ſed ultra eam. Licet autem neque citatæ ab aliis Novellæ Juſtiniani, neque illæ Conſtantini Porphyrogennetæ, quas inter alias Synopſi Baſilicorum pag. 24. ſqq. ſubjunxit Leunclaius, (ut ipſe ſuum nomen ſcribit, non, ut vulgo, Leunclavius) definitum illud incrementum nobis tradant: illud tamen ex Porphyrog. conſtitutionibus diſcimus, neque hunc eamdem paremque proportionem in minori majorique quantitate præſcripſiſſe; quum pag. 26. hæc ſanciat, quæ Latine tantum ex editoris verſione exhibebimus: *Quapropter in cauſſa* 36. *ſolidorum*, *ſex milia* [ſive milliarenſes] *litis victorem*, *qui judicium ſcriptis comprehenſum accipit*, [Gr. *τὸν δικαιωθέντα καὶ κρίσιν ἔγγραφον λαμβάνοντα*] *ſolvere jubemus*. *In una vero libra vel duabus vel tribus ſolidum unum*. *In libris* 4. *vel* 5. *vel* 6. *ſolidos duos*. *In* 7. *vel* 8. *vel* 9. *libris*, *ſolidos tres*. *In libris* 10. *vel* 11. *vel* 12. *ſolidos* 4. *In majore ſumma*, *quantacumque ſit*, *uſque ad centenarium*, *ſolidos* 5. *non amplius*. Licet autem, ut jam dixi, nemo pro certo dicere nunc poſſit, qua ratione Juſtinianus ſportulas ſenſim augeri & creſcere juſſerit, quoniam hoc infinitis modis variari poteſt; tamen exempli gratia, (ut *ἀγεωμέτρητοι* & me & THum intelligant) ponam, Imperatorem in ſequentes ex ordine centenos aureos ſ. ſolidos augmentum ſextantis ſtatuiſſe, id eſt binorum milliarenſium: tunc enim temporis ſolidus in 12. milliarenſes

τὰ ἐκ περιττοῦ 30 διδόμενα ἓξ νομίσματα, καὶ ἕτερα ιβ. τὸν γὰρ ex lege [z] κονδικτίτιον ἀμάχως ἐκ διατάξεως τίκτεσθαι συμβαίνει.

§. XXV. Εἰς τὸ τετραπλάσιον ἔχουσι 177
τὴν καταδίκην ἡ furti [a] manifesti, ἔτι δὲ καὶ ἡ metus [b] causa· ἐὰν γὰρ ἐπαγάγω φόβον τινὶ, παρασκευάσω δὲ αὐτὸν τὸ οἰκεῖον πρᾶγμά μοι παραδοῦναι, ἕξει κατ' ἐμοῦ τὴν metus causa, καὶ καταδικασθήσομαι αὐτῷ εἰς τὸ 31 τετραπλοῦν.

Εἰσὶ καὶ δύο in factum, εἰς τὸ τετραπλάσιον ἔχουσαι τὴν καταδίκην, οἷον ὡς ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· δέδωκά σοι [c] ἑκατὸν νομίσματα, ὥστε κινῆσαι κατὰ Τιτίου δικαστήριον, καὶ ἀπραγμόνως αὐτῷ μὴ συγχω-
ρῆσαι διάγειν· δύναται ὁ Τίτιος κινῆσαι κα- 178
τὰ σοῦ τὴν in factum ἀγωγὴν, ὑ σε ἀπαιτῶν νομίσματα. Η καὶ ἠθέλετό τις, μηδεμίαν ἔχων κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, κατὰ συκοφαντίαν εἰς τὸ δικαστήριον ἕλκειν με· φοβηθεὶς

datos ſex ſolidos, tum alios XII. namque ex lege condictionem ſine controverſia ex conſtitutione naſci convenit.

§. XXV. In quadruplum condemnationem habent *actiones* furti manifeſti, item & metus cauſa: nam ſi cui metum incuſſero, atque effecero ut propriam mihi rem traderet, habebit adverſus me metus cauſa *actionem*, eique in quadruplum condemnabor.

Sunt etiam duæ in factum *actiones*, condemnationem in quadruplum habentes, velut in hac ſpecie: centum tibi aureos dedi, ut litem adverſus Titium moveres, nec ſinas eum ſine moleſtia degere: poteſt Titius contra te actionem in factum movere, quadringentos te poſcens aureos. Vel volebat etiam quis, nullam habens adverſus me actionem, per calumniam in jus

30. ἀλλ. Goth. poſt. ac F. 31. τετραπλάσιον F.

renſes dividebatur, quorum ſingulos didrachmo ſ. ſchellingo Britannico æquiparat Gronovius. *de Pec. vet.* pag. 364. Hac ratione pro 100. ſolidis, ſportularum nomine unus ſolidus cum augmento ſextantis dandus fuit, id eſt milliar. 14. Tum pro 300 ſolidis, ſeſquiſolidus cum duobus ſextantibus ſ. cum triente, id eſt mill. 22. Porro pro 400. ſolidis, ſolidi duo cum tribus ſextantibus ſ. cum ſemiſſe, id eſt mill. 30. &c. ſecundum tabulam ſubjectam:

Pro Solid.	Sportularum nomine dantur.			
100	$\frac{1}{6}$ Sol. ſive Augment.		Semis ſolidi	i. e. 6. milliar.
200	1 + $\frac{1}{6}$		1. ſolid. ſext.	14.
300	1½ + $\frac{1}{6}$		1. ſolid. dext.	22.
400	2 + $\frac{1}{6}$		2. ſolid. ſem.	30.
500	2½ + $\frac{1}{6}$		3. ſolid. ſext.	38.
600	3 + $\frac{1}{6}$		3. ſolid. dext.	46.
700	3½ + $\frac{1}{6}$	ſ. 4½	4. ſolid. ſem.	54.
800	5 + $\frac{1}{6}$		5. ſolid. ſext.	62.
900	5½ + $\frac{1}{6}$		5. ſolid. dext	70.
1000	6 + $\frac{1}{6}$		6. ſolid. ſem.	78.

Arithmetica 8. milliarenſium progreſſio.

Vides ergo, quo pacto pro mille ſolidis ſportularum nomine ſolvendi forent 6½. ſolidi, nec quidquam contrarii in numeris Græci paraphraſtæ inveniri: ſed iterum moneo, Juſtinianum innumeris aliis modis illud ſportularum pro majori quantitate incrementum inſtituere potuiſſe, quandoquidem ego nonniſi exemplum fictitium, per Algebram erutum, adfero. G. O. R.

z. TH. hunc locum exprimens ſic interpretatur, ut dicat ex hac conſtitutione, quam Juſtinianus refert, naſci condictionem ex lege. Ex quo apparet, apud Juſtin. ita ſcriptum fuiſſe, certe Theophilum ita ſcriptum legiſſe. *ex qua proculdubio eſt ex lege condicticiam emanaſſe. Ex qua*, intellige conſtitutione noſtra. *Proculdubio eſt*, id eſt certum eſt. quod cum ita quidam inter lineas interpretati eſſent, tandem etiam in contextum irrepſit: ſed ſupervacanee, cum *proculdubio eſſe* & *certum eſſe* idem valeant. *Condicticiam* autem TH. ex uſu juris interpretatus eſt condicticiam actionem, id eſt uno verbo condictionem; hanc ex lege, id eſt eam quæ condictio ex lege appellatur. Quod & Hotomanus locum poſtulare primus, opinor, recte vidit, & ſive a THo admonitus, ſive ex

βηθεὶς ἐγὼ διὰ τὴν παροῦσάν 32 μοι ἀπραγμοσύνην, δέδωκα τούτῳ νομίσματα ἑκατὸν ἐπὶ τῷ τὰ ἀπειλούμενα διαφυγεῖν δικαστήρια· δύναμαι ἐπιστραφεὶς κινῆσαι κατ' αὐτοῦ τὴν in factum, καὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ δεδομένων νομισμάτων ἀπαιτῆσαι αὐτὸν τὸ τετραπλοῦν.

jus me trahere: ego mihi metuens propter ſuppetentem a negotiis quietem, dedi illi centum aureos, ut intentata mihi evitarem judicia: poſſum regreſſus adverſus eum inſtituere in factum *actionem*, atque aureorum a me datorum quadruplum ipſum repoſcere.

Ἔστι καὶ ὁ ex lege κονδικτίτιος ἐκ διατάξεως τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ἔχων εἰς τὸ τετραπλοῦν τὴν καταδίκην, ὡς ἐπὶ 33 τοιούτου θέματος· ᾐτιασάμην ἐγὼ τὸν ἐμὸν ἀντίδικον· ἔπεμψα αὐτῷ βιβλίον τῆς ἐποφειλομένης κατὰ τὸ ἀληθὲς ποσότητος· δέον τὸν ἐκβιβαστὴν [d] ὀνόματι σπορτούλων [e] λαβεῖν δύο νομίσματα· ἔλαβεν η' νομίσματα· κινηθήσεται [f] κατ' αὐτοῦ ὁ ex lege κονδικτίτιος, τὸ τετραπλοῦν τῶν η' νομισμάτων αὐτὸν μεθοδεύων. 179

Eſt etiam ex lege Condictio ex Imperatoris noſtri conſtitutione, condemnationem habens in quadruplum, velut in caſu hujuſmodi: in judicium vocavi adverſarium meum; miſi eidem libellum debitæ mihi ex vero quantitatis; oportebat exactorem nomine ſportularum accipere duos ſolidos; accepit ſolidos octo: inſtituetur adverſus eum ex lege condictio, in quadruplum octo ſolidorum ipſum conveniens.

§. XXVI. Εἰρήκαμεν εἰς 34 τὸ διπλοῦν ἔχειν τὴν καταδίκην τὴν furti nec manifeſti, 180

§. XXVI. Diximus condemnationem in duplum habere furti manifeſti *actio-*

32. Sic Nann. Anon. & F. pro vulg. μὴ. Mox αὐτῷ habet F. 2. 33. τοῦ ad: F. 34. τὸ de: F.

ex ingenio, iſto modo emendavit. *Etc.*
H. DONELL. *de Act.* h. §. n. 6.

Condictiones quædam ex lege naſcuntur, l. unica D. *de condict. ex lege.* D. GOTH.

Ex ultimis hujus §. verbis velim quoque notes, perperam heic in Latinis Inſtitutionibus legi: *quam procul dubio certum eſt ex lege condictitia emanare:* quæ verba interea ita legam, donec meliora edocear, nim: *ex qua, certum eſt, ex lege condictionem emanare.* Qui error etiam in §. ſq. a quo tamen neſcio, commiſſus eſt; ubi vulgati libri omnes, quos ego inſpexi, legunt: *item ex lege condictitia noſtra conſtitutio oritur:* quum eſſe ex mente Juſtiniani deberet, *item ex conſtitutione noſtra ex lege condictio oritur.* ERNST.

Recte igitur emendatum eſt ex vett. apud Juſtin. *ex qua dubio procul eſt, ex lege condictitiam emanare.* FABR.

Actionem ſcil. condictitiam, ſive condictionem ex lege: unde ap. THum ſuſpicari licet legend. τὴν in fæminino genere, & ſup. atque inf. ἡ pro ὁ, ut referatur ad ἀγωγήν. DOUJAT.

Oblituſne eſt τοῦ φουρτίβου κονδικτιτίου? Subauditur λόγος, ut in Gloſſario dicam. Ceterum de h. l. dignus legi Ev. Otto *in Comment.* G. O. R.

a. §. 5. ſup. de obligat. *quæ ex delicto.* D. GOTH.

b. L. 14. §. 1. D. *quod metus cauſa.* D. GOTH.

c. Vide l. 1. D. *de calumniatoribus.* D. GOTH.

d. De executoribus dixi §. 24. ſup. *eod.* adde §. 27. inf. *eod.* 7. *Eclog.* 4. c. 6. §. 4. D. GOTH.

Juſtin. ſupra, §. 24. *viatores, id eſt, executores litium.* Gloſſæ Græcolatinæ, ἐκβιβαστὴς, *executor, viator.* FABR.

e. *Sportulæ* Græcis dicuntur ἐνταγιατικά. Harmen. 4. §. 53. περὶ ἐνταγιατικῶν. D. GOTH.

f. Auguſtin. Ep. 54. *ab his extorta per immoderatam improbitatem repeti ſolent, data per tolerabilem conſuetudinem non ſolent.* Jure Gotthico executor in quadruplum tenetur, & fuſtibus cæditur, Edictum Theoderici, §. 4. FABR. I.

ſti, καὶ τὴν ſervi corrupti, καὶ τὸν Ἀκυΐλιον, καὶ τὴν depoſiti· ἔστιν ὅτε καὶ τὴν ἐπὶ τῷ ληγάτῳ ἢ φιδεϊκομμίσσῳ ἀπαίτησιν, ὅπερ κατελείφθη σεβασμίοις τόποις. Διαφορὰ δὲ μεταξὺ 35 αὐτῶν τῶν ἀγωγῶν αὕτη· ὅτι ἡ furti nec manifeſti καὶ ἡ ſervi corrupti παντὶ τρόπῳ g εἰς τὸ διπλοῦν ἔχουσι τὴν καταδίκην, εἴτε ἀρνεῖταί τις, εἴτε ὁμολογεῖ· ὁ δὲ Ἀκυΐλιος 181 h καὶ ἡ depoſiti i ἐπὶ τῶν εἰρημένων θεμάτων κατὰ μὲν τῶν ἀρνουμένων k διπλασιάζονται, κατὰ δὲ τῶν ὁμολογούντων εἰς ἁπλοῦν ποιοῦνται τὴν καταδίκην. Ἐπὶ δὲ l τοῦ ληγάτου τοῦ καταλειφθέντος ἐκκλησίαις, ἢ καὶ ἑτέροις τιμίοις τόποις, οὐ μόνον ἡνίκα τις ἀρνεῖται, ἐστὶ κατ' αὐτοῦ ἡ εἰς τὸ διπλοῦν καταδίκη, ἀλλὰ καὶ ἡνίκα ὑπέρθηται τοῦ καταλιμπανομένου ποιήσασθαι τὴν ἀπόδοσιν, μέχρις οὗ κελεύσει τῶν προσφόρων ἀρχόντων ὀχληθῇ· κατὰ γὰρ 182 τοῦ ὁμολογοῦντος καὶ πρὸ τῆς κατὰ κέλευσιν ἀρχόντων ὀχλήσεως 36 εὐγνωμονοῦντος, εἰς ἁπλοῦν ἐστιν ἡ καταβολή.

actionem, & ſervi corrupti, & *L.* Aquiliam, & *actionem* depoſiti: interdum & petitionem legati vel fideicommiſſi, quod venerabilibus locis relictum eſt. Differentia autem inter illas actiones hæc *eſt*: quod furti nec manifeſti & ſervi corrupti *actiones* omni modo in duplum habent condemnationem, ſive quis neget ſive confiteatur; *L.* vero Aquilia & depoſiti *actio* in dictis caſibus duplicantur quidem adverſus negantes, ſed adverſus confitentes in ſimplum faciunt condemnationem. In legato autem eccleſiis relicto, vel aliis etiam locis venerabilibus, non modo ſi quis infitietur, condemnatio adverſus eum eſt in duplum, ſed etiam ſi ceſſet relicti ſolutionem facere, donec juſſu competentium magiſtratuum interpelletur: namque adverſus confitentem & ante juſſum magiſtratuum exſolventem, in ſimplum eſt ſolutio.

§. XXVII. Ἐπὶ δὲ τῶν εἰς τετραπλοῦν ἐχουσῶν τὴν καταδίκην ἐστὶν αὕτη ἡ διαφορά· ἡ γὰρ metus cauſa διενήνοχε τῶν λοιπῶν τοῦτο, ὅπερ σιωπηρῶς τῇ φύσει αὐτῆς παρέπεται· ἐὰν γὰρ ὁ ταύτῃ m ἐναγόμενος, κελεύσει τοῦ δικαστοῦ, τὸ κατὰ βίαν

§. XXVII. In iis vero quæ in quadruplum habent condemnationem, hæc eſt differentia: nam metus cauſa *actio* differt a ceteris eo, quod tacite ejus naturam conſequitur; ſi *quis* enim ea conventus, juſſu judicis, rem per

35. τούτων lego ac verto. G. O. R. 36. εὐγνωμ. ante F. Vid. in Gloſſario THino ιυ & ε confuſa.

g. Explicat quod ait Juſtin. *actiones furti nec manifeſti, & ſervi corrupti omnimodo dupli eſſe*, id eſt, ſive reus fateatur, ſive infitietur. FABR.

h. Paul. 1. Sent. 19. §. 1. D. GOTH.

i. §. 17. C. 27. ſup. *eod.* Paul. 1. Sent. 1. §. 1. D. GOTH.

k. De actionibus quæ inficiando creſcunt, dixi §. 19. ſup. *eodem.* D. GOTH.

l. Vide §. 19. in fin. & §. 23. §. *eod.* D. GOTH.

m. L. item ſi 14. §. 1. D. *quod metus cauſa.* D. GOTH.

n. Veluti furti: qua actione ſua pœnitentia nemo abſolvitur. l. qui ea mente. 65. D. *de furtis.* D. GOTH.

o. De quibus ſupra, §. 25. verſ. *ſicut & dua.* FABR. I.

Legend. ap. Fabr. *ſunt & dua*, neque intelligendum de textu Latino, ſed de ipſa paraphraſi, cap. mihi 173. med. G. O. R.

p. Bonæ fidei cur dicantur, adde §. 30. inf. *eod.* D. GOTH.

Bona fides in hujuſmodi contractibus maxime de-

βίαν ληφθὲν πρᾶγμα ἀποκαταστήσῃ τῷ εἰσάγοντι, ἀπολύεται· ὅπερ ἐπὶ τῶν λοιπῶν 183
ἀγωγῶν οὐχ οὕτως ἔχει· ἐπ' ἐκείνων [n] γὰρ παντὶ τρόπῳ εἷς ἕκαστος εἰς τὸ τετραπλοῦν καταδικάζεται, οἷον ἐπὶ τῶν δύο [o] in factum καὶ τοῦ ex lege κονδικτιτίου, ὅστις ἁρμόζει κατὰ ἐκβιβαστοῦ, πλείονα τῶν νενομισμένων σπορτούλων κομισαμένου, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς furti manifeſti.

per vim raptam actori reſtituerit, abſolvitur: quod in ceteris actionibus ita *ſe* non habet; in illis enim omni modo unus quiſque in quadruplum condemnatur, velut in duabus in factum *actionibus* & *in* condictione ex lege, quæ adverſus exſequutorem, majores legitimis ſportulas accipientem, competit, ſicut & in furti manifeſti *actione*.

§. XXVIII. Τῶν ἀγωγῶν αἱ μέν εἰσι 184
bonæ [p] fidei, αἱ δὲ [q] ſtrictæ. Bonæ fidei εἰσὶν 37 αὗται, ex empto, [r] ex vendito, locati, conducti, negotiorum geſtorum, mandati, depoſiti, pro ſocio, tutelæ, commodati, 38 pignoratitia, familiæ herciſcundæ, communi dividundo, præſcriptis [s] verbis λεγομένη æſtimatoria· χώρα δὲ αὐτῇ ἐστιν, ἡνίκα διατιμησάμενος πρᾶγμα, οἷον κόσμιον ἢ ἕτερόν τι τοιοῦτον, παράσχω σοι ἐπὶ τῷ πωλῆσαι, εἰπών· ἢ φέρε μοι ρ' νομίσματα, ἢ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡ ἑτέρα 185
præſcriptis verbis, ἥτις ἁρμόζει ἐπὶ τῆς περμυτατίωνος· [t] hereditatis petitio· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ μέχρι τῆς σήμερον ἐστασιάζετο 39 αὕτη, καὶ ἄδηλον ἦν, πότερον συναριθμεῖται τοῖς bonæ fidei δικαστηρίοις, ἢ οὐ συναριθμεῖται, ὅμως διάταξις [u] τοῦ ἡμετέρου

§. XXVIII. Actionum aliæ ſunt bonæ fidei, aliæ *ſunt* ſtrictæ. Bonæ fidei ſunt hæ: ex emto, ex vendito, locati, conducti, negotiorum geſtorum, mandati, depoſiti, pro ſocio, tutelæ, commodati, pigneratitia, familiæ erciſcundæ, communi dividundo, præſcriptis verbis æſtimatoria dicta: locus autem illi eſt, ſi rem æſtimatam, velut ornamentum vel aliud quid tale, tradidero tibi ut vendas, dicens: aut refer mihi centum ſolidos, aut ipſam rem: & altera præſcriptis verbis, quæ in permutatione competit: hereditatis petitio: quamvis enim vel maxime hoc controvertebatur, incertumque erat, utrum bonæ fidei judiciis adnumeraretur, an non adnumeraretur; tamen Imperatoris noſtri con-

37. *αὐταί, ex empto vendito, locati conducti*, F. 38. *pigner.* F. 39. *αὕτη* de: F.

deſideratur, l. 5. C. *de reſc. vend.* Auguſtinus in Pſalm. 102. *Initus eſt bona fidei contractus: nemo fallit redemptorem tuum, nemo circumvenit, nemo premit.* FABR. I.

q. Ut infra, §. 30. & 3. infra, *de except.* apud Boëtium, *ſtricta ſtipulationes* 6. Comment. in Top. Cic. [adde inf. not. *f.* cap. 189.] FABR.

r. Fabrotus non modo hic, ſed & ſupra cap. 161. lect. 7. & cap. 171. lect. 23. (niſi quod ibi commata interjecerit) hæc ita connectit, quaſi una eademque foret actio *ex empto vendito*, nec non altera *locati conducti*, quum tamen longe ſint diverſæ: quod novos Juſtinianos monuiſſe ſatis habeo. G. O. R.

s. Vide l. unicam D. *de æſtimatoria.* D. GOTH.

t. Crederet quis *καὶ* hic interponendum, quomodo Curtius *item* addidit: ſed cogitet, pendere ſenſum uſque ad pr. §. ſeq. *καὶ ἡ rei ux. πάλαι*. Intermedia autem, quæ hanc illamve actionem definiunt, *παρενθέντα* eſſe: ſicuti Fabrotus poſt pr. §. ſeq. expreſſit; ſemicirculis includens (*ἁρμόζει — πραγμάτων*) adeoque connectens: *καὶ ἡ rei ux. πάλαι* [deleto *καὶ*] *ἐν τῶν b. f.* G. O. R.

u. L. ult. Cod. *de petit. hereditat.* D. GOTH.

x. Rel

μετέρου βασιλέως σαφῶς εἶναι ταύτην ἐκέλευσε τῶν bonæ fidei.

§ XXIX. Καὶ ἡ [40] rei uxoriæ [x] πά- 186
λαι· ἥρμοζε δὲ αὕτη μετὰ διάλυσιν τοῦ γά-
μου τῇ γυναικὶ κατὰ τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, ἐπὶ
ἀναλήψει τῶν προικιμαίων πραγμάτων,
[41] καὶ ἦν τῶν bonæ [y] fidei. Ἀλλὰ διά-
ταξις [z] τοῦ ἡμετέρου βασιλέως ταύτην ἀνε-
λοῦσα, δέδωκε πρὸς ἀνάληψιν τῆς προικὸς
τὴν ex ſtipulatu, ὡς οὖσαν πλατυτέραν,
καὶ πᾶν τὸ τῆς rei [42] uxoriæ δίκαιον ἐπὶ
ταύτην μετήγαγε, καὶ [43] τούτῳ τῷ θέ-
ματι τῶν bonæ fidei τὴν ex ſtipulatu
ἀπετέλεσε· καὶ ἑτέρας πολλὰς διαιρέσεις 187
ἐπινοήσας, αὐτῇ τῇ ex ſtipulatu, [44] ἐπ'
ἀπαιτήσει προικὸς [a] ἁρμοζούσῃ, καὶ σιω-
πηρὰν [b] δέδωκεν ὑποθήκην [45] [τῇ ex ſti-
pulatu ἐπ' ἀπαιτήσεως τῆς προικὸς], καὶ
προτίμησιν [c] παντὸς δανειστοῦ, εἰ καὶ πρε-
σβύτερός ἐστι τῷ χρόνῳ· ἀλλὰ τότε, ἡνίκα
βούλεται ἡ γυνὴ αὐτὰ τὰ ἐπιδοθέντα ὑπ'
αὐτῆς λόγῳ προικὸς ἀναλαβεῖν· ὥστε οὖν
ἐπὶ

conſtitutio aperte eam ex bonæ fidei *judiciis* eſſe juſſit.

§. XXIX. Et olim rei uxoriæ *actio:* hæc autem competebat poſt matrimonii diſſolutionem mulieri adverſus maritum ſuum ad rerum dotalium receptionem, eratque ex *actionibus* bonæ fidei. Sed Imperatoris noſtri conſtitutio eam tollens, ad dotis recuperationem dedit ex ſtipulatu *actionem*, tamquam latiorem, omneque *actionis* rei uxoriæ jus in eam tranſtulit, atque in hac ſpecie *actionem* ex ſtipulatu bonæ fidei effecit: aliaſque multas diviſiones inveniens, ipſi ex ſtipulatu *actioni*, ad repetitionem dotis competenti, tacitam quoque hypothecam dedit [*actioni* ex ſtipulatu ad dotis repetitionem], & prælationem ante quemvis creditorem, etſi tempore veterior eſt; ſed tunc, quum mulier ipſas *res* a ſe datas dotis nomine vult recipere: itaque

40. *res uxoria* F. 2. 41. καὶ de: F. Vid. ſup. not. *t*. 42. *uxorias* F. 2. 43. ἐν adderem. 44. ἐπὶ τῇ ἀπ. [τῆς ad: F. 2.] προικὸς F. 45. τῇ *ex ſtip.* de: F. Pro ſeq. ἐπ' habet ἐπὶ τῆς. Ego, quæ incluſi, ejicerem. G. O. E.

x. Rei uxoriæ appellatione intelligimus τὰ πράγματα τῆς γυναικὸς, Priſcianus ſuper 12. verſ. Æn. lib. 3. FABR. I.

y. Facit l. ſed etſi. 21. in fin. D. *ſoluto matrimonio.* D. GOTH.

z. Vide l. unicam Cod. *de rei uxoriæ act.* D. GOTH.

a. *Scholiaſtes.* Hæc obtinent, ſi ipſe pater dotem ſibi reddi ſtipulatus ſit, aut mulier. Si vero dotem extraneus pro muliere dederit, ei dabitur actio præſcriptis verbis, l. 6. C. *de jur. dot.* niſi dos æſtimata ſit: tunc enim ſine diſtinctione, hoc eſt, tam patri, & mulieri, quam extraneæ perſonæ datur actio ex vendito, l. 3. D. *loc.* FABR.

b. Hæc fere eſt Martini ſententia, quam Jac. Cujacius probat. Excipitur fiſcus, cui, ſi prior tempore fuerit, mulier non præfertur, l. 2. *de Privil. fiſci.* ERNST.

c. Vide l. aſſiduis. 12. Cod. *qui potiores.* Novell. 109. c. 1. & 97. c. 3. 4. D. GOTH.

d. *Cujus ſolius* [Imp. in Inſtit.] Recte Accurſius *mulieris*, male TH. *dotis, non donationis propter nuptias*, deceptus a l. 12. §. ult. C. *Qui pot. in pign.* Quis enim non videt, Juſtinianum his verbis manifeſtius facere quod dixit, præferri mulierem omnibus creditoribus anterioribus, cum ipſa mulier de dote agit, cujus contemplatione hoc privilegium introductum eſt, quod & D. Cujacio placuit in *poſt. not.* Et hoc tamen ita exaudiendum eſſe monet, ut neque heredi extraneo, neque patri idem privilegium competat: quod liberis tamen indulgendum eſſe non dubitat, ut expoſuit ad Nov. 91. ex communi interpretum ſententia, rerum judicatarum auctoritate ſæpius confirmata. *Etc.* A COSTA.

Ex Th. ſententia mulier non præfertur anterioribus creditoribus in exactione donationis propter nuptias, l. ult. §. ult. C. *qui pot. in pign.* Verior tamen eſſe videtur interpretatio Gloſſæ, ut in exactione dotis mulier duntaxat privilegium habeat, non heredes ejus extranei. etenim privilegium dotis ad liberos tranſit Nov. 91. FABR.

Primo

ἐπὶ ἀπαιτήσει τῆς 46 προγαμιαίας [d] δωρεᾶς, ἤτοι τῆς διὰ γάμον 47 γενομένης δωρεᾶς, εἰ βουληθῇ χρήσασθαι τῇ ex ſtipulatu, τῶν αὐτῶν οὐ τεύξεται προνομίων.

itaque in repetitione donationis antenuptialis, vel donationis propter nuptias factæ, ſi *actione* ex ſtipulatu velit uti, haud eadem conſequetur privilegia.

§. XXX. Ἐπὶ τῶν bonæ fidei δικα- 188
στηρίων ἐξουσία δέδοται τῷ δικάζοντι ἐκ τοῦ καλλίστου καὶ τοῦ δικαίου κρίνειν, ὅσον τῷ ἄκτορι τὸν ῥέον ἀποκαταστῆσαι χρή. Μέρος δὲ τῆς 48 ἐλευθέρας ἐξουσίας ἐκείνης τοῦ δικαστοῦ ἐστι καὶ τοῦτο· ἐὰν γάρ τις κινεῖ κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν bonæ fidei, δέκα με ἀπαιτῶν νομίσματα, ἀντεποφείλει δέ μοι ε' νομίσματα, κομπεσσατεύσας ὁ δικαστὴς, ἅπερ ἐκεῖνος ἀντεποφείλει μοι, οὐκ εἰς τὰ ι' νομίσματα, ἀλλ' εἰς τὰ ε' με καταδικάσει.
49 Κομπεσσατίων δέ ἐστιν [e] ὁ ἀντέλλογος, 189
τουτέστι τὸ ἀντελλογίσασθαι τὰ ἐποφειλόμενα.

§. XXX. In bonæ fidei judiciis jus dicenti poteſtas data eſt ex bono & æquo judicandi, quantum actori reum reſtituere oporteat. Pars autem liberæ hujus poteſtatis judicis & hæc eſt: nam ſi quis adverſus me bonæ fidei actionem movet, decem me ſolidos poſcens, ſed contra mihi quinque ſolidos debet, compenſans judex, quæ ille mihi contra debet, non in decem ſolidos, ſed in quinque me condemnabit. Compenſatio autem eſt mutua computatio, id eſt debita inter ſe *conferre* & computare.

Ταῦτα μὲν οὖν ἡ φύσις βούλεται τῶν bonæ fidei δικαστηρίων· ἐπὶ δὲ τῶν στρίκτων, ἐπειδὴ τῆς ἀκριβείας [f] αὐτῆς γίνεται λόγος,

Hæc ergo vult natura judiciorum bonæ fidei: in ſtrictis autem, quia ipſius rigoris habetur ratio, ſi quis adverſus

46. προγάμου F. & mox διὰ γάμου F. 2. varia ſcriptura vid. Gloſſar. Th. Seq. ὁ de: F. 47. γεν. ante hanc. 48. ἐλευθ. de: F. 49. De

Primo non video, quomodo THus deceptus eſſe dicatur illa l. ult. *Cod.* quæ expreſſe id ipſum dicit, & ab Accurſio prorſus ut a THo exponitur, eoque eod. ſenſu a Fabroto quoque hic citatur. Deinde cum *ſolius* vox apud Juſtin. dubia ſit, & bonum æque ſenſum præſtet, ſive *mulieris* ſ. *dotis* ſubaudiamus, quid tricamur, Accurſioque plus fidei habemus quam THo, ipſius Tribuniani ſocio? Tertio quod ad liberos pertinet, horum nec Imper. nec προφερέντες hic meminit, ut Novella demum 91. excepti videantur, niſi in concurſu novercæ, id quod pluribus perſequitur A Coſta. Denique Fabrotus THᵒ opponens Gloſſam, a bove ad aſinos tranſit, & longe aliena miſcet. G. O. R.

e. Ita dicitur. 7. *Eclog.* 10 paſſim: & 3. Harmenop. 9. §. 22. adde l. 1. D. *de compenſationibus.* D. GOTH.

§. 2. ſupra, *de ſociet.* Gl. Gr. Lat. ἀντίλλογος, *compenſatio.* item *penſat*, ἀντιλλογεῖ. FABR.

f. H. Donellus in *Comment. de Act.* ad §. 28. poſtquam monuerat, *ſtrictum* hic valere adſtrictum, eoque ſenſu *actionem ſtricti juris* idem declarare, quod actionem ſtrictæ ſ. adſtrictæ poteſtatis, idque fuſius expoſuerat, pergit h. m. „ Utcumque eſt, „ ſi *ſtricto jure vallatam* intellexit Tribonianus eam „ (actionem, in l. un. Cod. *de Rei uxor. act.*) quam „ ſtricti juris intelligi debere diximus, recte ſen„ ſit, & veterum ſententiæ convenienter. Sin „ eam quæ ſtricto, id eſt ſummo jure utatur, ſeu „ in qua ſummi & ſtricti ſolum juris ratio habea„ tur; agnoſcendum eſt dictum ab illo parum com„ mode. Nec melius Th. cum de ſtrictis judiciis „ ita ſcripſit in §. *in bona* inf. ἐν οἷς τῆς ἀκριβείας „ γίνεται λόγος: ſi modo id ſenſit, quod verba „ exprimere videntur, *in quibus ſtricti & ſummi* „ *juris ratio habetur.* Eſt enim adverſus d. l. *pla*„ *cuit* Cod. *de Judic.*" *Hæc* DONELLUS.

Errat adeo TH. & cum eo Pacius in *Analyſi* ſua, dum putant quaſdam actiones ſtricti juris ideo dici, quod in his judex τὸ ἀκριβοδίκαιον, ſummum & ſtrictum jus ſequatur.

A. VINN. §. 28. n. 1. med. TH.

γος, εἰ[50] κινῶν τις κατ' ἐμοῦ περὶ ί νομισμάτων τυχὸν, εἰ καὶ ἀντεποφείλει[51] έ νομίσματα, εἰς τὰ ί οὐδὲν ἧττον καταδικασθήσομαι. 190 Καὶ ταῦτα μὲν, ὅσον ἐκ τῆς ἀκριβείας αὐτῆς· διάταξις δὲ γέγονε Μάρκου τοῦ βασιλέως, ἥτις φησὶν, ἐναγόμενόν με στρίκτα ἀγωγῇ περὶ ί νομισμάτων, καὶ ἀντεποφειλόμενον έ, δύνασθαι ἀντιτιθέναι[52] τῇ ἀγωγῇ τὴν τοῦ δόλου παραγραφήν· καὶ τῆς τοιαύτης ἀντιτεθείσης παραγραφῆς, χώρα δίδοται τῷ δικαστῇ δέξασθαι τὴν κομπενσατίωνα, καὶ εἰς έ μόνα καταδικάσαι νομίσματα.

191 Ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῶν παλαιοτέρων διατάξεων· ἡ δὲ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως παρακελεύεται διάταξις, τὰς σαφεῖς καὶ ἀναμφιβόλους κομπενσατίωνας ipſo jure [h] μειοῦν τὴν ἀγωγὴν, εἴτε in rem ἐστὶν, εἴτε περσοναλία· οἷον, ἔχει τις κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴν, ἢ ſtrictam ἢ καὶ bonæ fidei, περὶ ί νομισμάτων, ἀντεποφείλει δέ μοι γ' νομίσματα· αὐτῷ τῷ νόμῳ ἅμα τῷ ἀντεποφειληθῆναι, ἡ κατ' ἐμοῦ ἀγωγὴ μειοῦται τρισὶ νομίσμασιν, ὡς μηκέτι με ί, ζ' δὲ μόνον ἐποφείλειν νομίσματα. 192 Εἶπον δὲ, ταῦτα χώραν[53] ἔχειν ἐπὶ πάσης in rem καὶ περσοναλίας, ἐξῃρημένης μόνης[i] τῆς depoſiti· ἐὰν γάρ τις παραθῆταί μοι ί νο-

verſus me agens forte de ſolidis decem, etſi invicem quinque debet, nihilominus in decem condemnabor. 190 Atque hæc, quantum ex ipſo rigore: ſed facta eſt conſtitutio Marci Imperatoris, quæ ait, me ſtricta actione conventum de ſolidis x. cum mihi deberentur v. poſſe actioni opponere exceptionem doli: atque hac oppoſita exceptione, judici occaſio datur admittendi compenſationem, & in ſolos v. ſolidos condemnandi.

191 Hæc igitur ex conſtitutionibus veterioribus: at Imperatoris noſtri conſtitutio jubet, manifeſtas & indubias compenſationes ipſo jure minuere actionem, ſive in rem ſit ſive perſonalis, velut: habet quis adverſus me actionem, ſive ſtrictam ſive bonæ fidei, de ſolidis x. ſed contra mihi debet ſolidos III. ipſo jure, ſimulac *aliquid* contra debetur, actio adverſus me minuitur ſolidis tribus, ut haud amplius x. ſed VII. tantum ſolidos debeam. 192 Hæc vero dixi locum habere in omni *actione* in rem & perſonam, ſola depoſiti excepta: ſi quis enim decem ſolidos apud me depo-

50. Anacol. pro κινεῖ. ſeq. ί de: F. 51. μοι ad: F. 52. τῇ ἀγ. F. 2. 53. ἔχει F.

TH. hoc nomine reprehenditur, quod uſitata vocum proprietate deceptus, ſtricti juris actiones eſſe putavit, in quibus obſervatur τὸ ἀκριβοδίκαιον, quod eſt ſecundum Philoſophum 5. *ad Nicom.* c. 10 jus exactius duriuſque, τὸ ἔσχατον τῆς δίκης, ſummum jus, quod eſt ſumma ſæpe injuria. Ego in THo id ita non reperio: ait quidem, ἐν εἰς τῆς ἀκρ. γίν. λόγ. & deinde in bonæ fidei judiciis inquit, ἐξουσία δίδοται τῷ δικάζοντι ἐκ τοῦ καλλίστου καὶ δικαίου κρίνειν: ſed hæc verba ſic commodiſſime excipiuntur, ut judex in his actionibus judicet ex *optimo juſto*, ex bono & æquo per excellentiam; in illis ex præſcripto, nec ultra quam expreſſum; nihilo ſecus ac modo explicatum eſt. HUBER. §. 25. fin.

g. L. ult. C. *de compenſationibus*. D. GOTH.

h. Compenſatio fit mero jure, l. 26. D. *de admin. tut.* id eſt, ipſo jure. FABR. I.

i. Paul. 2. Sent. 12. §. 3. adde l. ult. *commodati*. l. ult. C. *de compenſat.* l. pen. C. *depoſiti* 3. Harmenop. 9. §. 22. D. GOTH.

Et commodati, l. ult. C. *commod.* ut tandem agnovit Cujacius, parat. C. *de ann. except.* ubi ait, verbum *ſola* hîc, & alibi reſtricte accipiendum non eſſe. Corporis igitur commodati cum quantitate compenſatio non eſt. vide eund. Cujac. tit. *de fruct. & lit. exp.* de voce, *nullus*. quam neque ibi reſtricte accipi ait, ut fere ſolet. Hierocl. ad aur. P. ἐν τῷ τοῦ μηδείς, πᾶν περιέσταται κεῖται. FABR. I.

Quandoquidem hæc quæſtio ad Juſtinianum, quem

νομίσματα, [k] ἀντεποφείλη δέ μοι τρία, κινήσῃ δὲ κατ' ἐμοῦ τὴν depoſiti, τὰ ί νομίσματα μεθοδεύσει· ἀτοπώτατον γὰρ ἐνόμισεν ὁ θειότατος ἡμῶν βασιλεὺς, ἀντιτίθεσθαι τὴν κομπενσατίωνα, καὶ προσχήματι ταύτης τῶν παρακατατεθέντων πραγμάτων μὴ γίνεσθαι τὴν ἀπαίτησιν 54 εἰς ἀκέραιον.

poſuerit, & mihi contra tres debeat, ſed adverſus me depoſiti agat, ſolidos decem perſequetur: namque abſurdiſſimum putavit ſanctiſſimus Imperator noſter, compenſationem opponi, atque hujus prætexto rerum depoſitarum repetitionem in ſolidum haud fieri.

§. XXXI. Εἰσί τινες ἀγωγαὶ, ἃς arbitrarias [l] προσαγορεύομεν, διὰ τὸ τῆς κρίσεως [m] ἠρτῆσθαι τοῦ δικαστοῦ· ἐν αἷς, εἰ μὴ 55 μεσιτείᾳ καὶ τῇ κελεύσει τοῦ δικαστοῦ ὁ ῥεὸς ἀποκαταστήσῃ, ἢ εἰς μέσον παραστήσῃ, ἢ καταβάλῃ, ἢ εἰς noxam δῷ, τὸν οἰκέτην ἢ τὸ πρᾶγμα τῷ ἄκτορι, καταδικάζεται πάντως· τοῦτο δὲ ποιήσας καὶ ἀποκαταστήσας, ἢ ἕν τι τῶν εἰρημένων πράξας, διαφεύγει τὴν καταδίκην, διὰ τὸ ἰδικῶς ἐγκεῖσθαι ταῦτα ταῖς ἀγωγαῖς. 193

§. XXXI. Sunt actiones quædam, quas arbitrarias adpellamus, quia ex judicis arbitrio pendent: in quibus, niſi interventione ac juſſu judicis reus reſtituat, aut in medium proferat, aut ſolvat, aut in noxam dedat, ſervum aut rem actori, omnino condemnatur: hoc autem ſi faciat ac reſtituat, vel unum e dictis peragat, effugit condemnationem, quia hæc actionibus proprie inhærent.

Εἰσὶ δὲ αὗται, αἱ μὲν in rem, αἱ δὲ περσοναλίαι. In rem, οἷον ἡ Publiciana· κινῶ δὲ ταύτην, [n] ἐὰν τοῦ bona fide κατεχομένου καὶ οὐσουκαπιτευομένου ἐν τῷ μεταξὺ ἐκπέσω. Καὶ ἡ Serviana [o] δέ ἐστι τοιαύτη, ἣν κινῶ κατὰ τῶν πραγμάτων τοῦ 56 coloni, ὃς ἐπὶ τῷ μισθώματι τοῦ ἀγροῦ ὑπέθετό μοι τὰ ἐκεῖ εἰσενεχθέντα ὑπ' αὐτοῦ 194

Hæ autem ſunt aliæ in rem, aliæ perſonales. In rem, veluti Publiciana: inſtituo autem eam, ſi *re* bona fide poſſeſſa atque uſucapienda interim excidi. Et Serviana talis quoque eſt, quam in res coloni moveo, qui pro mercede fundi res ab eo illuc illatas mihi oppigneravit. Eſt etiam quaſi Ser-

54. εἰς de: F. 55. τῇ ad: F. 2. Ego potius ſequens τῇ tollerem. 56. κολώνου F.

quem TH. ſimpliciter expreſſit, pertinet: remitto lectorem tum ad illius interpretes, tum ad Schultingii *Juriſpr. Antejuſt.* pag. 282. & Ottonis præfat. Tom. 2. *Theſ. Jur.* pag. 32. G. O. R.

k. Hunc locum, in quo olim ἀντεποφείλει & κινήσει legebatur, ſic putavi faciliori remedio ſanatum fore, quam ſi cum Fabr. in poſter. edit. particulam δὲ poſt κινήσει ſuſtuliſſem, & μεθοδεύσει in μεθοδεύων cum eod. mutaviſſem. G. O. R.

l. Heic nonnulli THum de errore accuſant: verum ſubſcribit ei Baro, [in Comment. ad Inſt. pag. m. 539. & maxime 540. ubi totam hanc §. fuſe exponit. G. O. R.] quod ſcil. [in] arbitrariis arbitrium ſive juſſus condemnationem antecedat. Jac. Cujacius, quem ſupra laudavi, ait. Arbitrarias dici, ex quibus condemnatio fit officio arbitrioque judicis. In actionibus bonæ fidei condemnatio fit ex actionis natura; in qua id additum eſt: *tum ex bona fide reus damnetur.* In actionibus ſtrictis condemnatio fit ex ſtricta formula, neque in iis amplius quicquam venit vel actionis natura, vel officio judicis. ERNST.

m. V. Michael. Pſelli Synopſ. verſ. 200. FABR. I.

n. Adde §. 3. v. 4. C. *eod.* [Leg. §. 3. & 4. ſup. *eod.*] D. GOTH.

o. Adde §. 7. ſup. *eod.* D. GOTH.

Scholiaſtes hic notat, Servianam, & quaſi Serv. actiones bonæ fidei non eſſe, quoniam inter arbitrarias connumerantur: arbitrarias enim ſtrictas eſſe, l. 7. D. *de eo qu. cert. lo.* FABR.

Hæc [*Serviana*] cum ſit comparata ad exemplum directæ actionis in rem, & ipſam quoque directam actio-

τοῦ πράγματος. Ἔστι δὲ καὶ ἡ quaſi [p] Serviana, ἥτις ὑποθηκαρία προσαγορεύεται, παντὶ [57] τῷ κρεδίτωρι παρεχομένη ἐπὶ ἐκδικήσει τῶν ὑποκειμένων πραγμάτων· μιᾶς γὰρ τούτων κινουμένης, ἐὰν ὁ ῥέος κελεύσει πεισθεὶς τοῦ δικαστοῦ, ἀποκαταστήσῃ τὸ πρᾶγμα πρὸ καταδίκης, ἀβσολυτίωνος τεύξεται.

195 Serviana, quæ hypothecaria nominatur, cuilibet creditori data ad rerum oppigneratarum vindicationem: una enim harum motæ, ſi reus juſſui judicis parens, rem ante condemnationem reſtituerit, abſolutionem conſequetur.

Περσοναλίαι δέ εἰσιν ἀρβιτράριαι, ἡ metus cauſa καὶ ἡ de dolo. Metus [q] cauſa [58] δέ ἐστιν, ἣν κινῶ κατὰ σοῦ, τὸ παρ' ἐμοῦ βίᾳ ἀφαιρεθὲν ἀπαιτῶν σε· ἐὰν γὰρ πεισθεὶς τῷ δικαστῇ [59] ἀποκαταστήσῃς μοι τὸ πρᾶγμα, τὴν τοῦ τετραπλοῦ καταδίκην ἐκκλίνεις. Καὶ ἡ de dolo [60] δὲ τοιαύτη· οἷον, [r] ἐδελέασας τυχὸν μεθύσας με ἢ καὶ ἑτέρως πως ἀπατήσας, καὶ παρασκευάσας με τὸ ἐμὸν πρᾶγμα τραδιτεῦσαί σοι· τελευταῖον ἐγὼ ἀναλαβὼν ἐμαυτὸν, κινῶ κατὰ σοῦ τὴν de dolo· καὶ εἰ πρὸ καταδίκης ἀποκαταστήσῃς μοι τὸ πρᾶγμα, ἐκφεύγεις τὴν καταδίκην, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐπαγομένην [s] ἀτιμίαν.

Perſonales vero arbitrariæ ſunt, metus cauſa & de dolo *actiones*. Metus autem cauſa eſt, quam adverſus
196 te inſtituo, rem mihi vi ereptam a te petens: ſi enim judici parens rem mihi reſtituas, condemnationem quadrupli effugis. Etiam de dolo *actio* talis *eſt*: velut induxiſti me, forte inebrians aut alitercumque decipiens, atque effeciſti ut meam ego rem tibi traderem: tandem ego me ipſe recuperans, *actionem* de dolo adverſus te moveo: & ſi ante condemnationem rem mihi reſtituas, effugis condemnationem & conſequentem inde infamiam.

Καὶ ἡ ad exhibendum [t] δὲ ἀγωγὴ ἀρβιτραρία ἐστίν· ἐὰν γὰρ, ὃ ἀποκρύπτεις πρᾶγμα, ἀποκαταστήσῃς, οὐκέτι καταδικασθήσῃ.

197 Sed & ad exhibendum actio, arbitraria eſt; nam ſi rem, quam celas, reſtitueris, haud amplius condemnabe-

57. τῷ de: F. 58. δέ ἐστιν de: F. 2. 59. Sic F. 2. Reliquæ ἀποκαταστήσῃ. 60. δὲ de: F.

actionem dicendum eſt arbitrariam eſſe, §. *& ſi in rem* inf. *de Off. jud.* l. qui reſtituere *de Rei vind.* Cujac. DOUJAT.

p. Vide §. 7. ſup. *eod.* D. GOTH.

q. Quod metus cauſa geſtum erit, Prætor ratum non habet, ut in Scholaſtica lege apud Senec. Contr. 4. 8. & lib. 9. 3. Metum autem accipimus non vani hominis, ſed qui merito, & in hominem conſtantiſſimum cadat. puta juſtiſſimus eſt metus mortis, l. 4. C. *de his quæ vi.* φεύγουσι γὰρ εἰώθασι καὶ οἱ τολμηροὶ πλησιάζοντα ὁρῶντες τὸν θάνατον, Sophoclis Schol. in Antig. B. Chryſoſtom. Homil. *de fide, & le. natur.* οὐκ εἶδες πολλάκις θρασεῖς ἄνδρας καὶ ὑπερηφάνους, πῶς ταπεινοὶ καὶ κατεσταλμένοι εἰσὶν ἐν τοῖς θανάτοις; ἀπαγγέλλεται θάνατος, καὶ πάντων ἡ καρδία πίπτει, πάντων ὑποπίπτει τὸ φρόνημα. Plutarch. adverſ. Epicur. Tacit. Hiſtor. 5. Salluſt. in Jug. ὡς οὐδὲν τιμιώτερον ψυχῆς οὐδὲν ἀνθρώποις, Conſtantin. Manaſſ. Sed & ſervitutis, quæ liberis hominibus morte gravior, aut vinculorum timor, [aut verberum terror admittitur, l. 3. §. 1. l. 4. & 7. D. *Quod met. cauſa.* Philo de ſpecial. leg. ἐπεὶ δὲ πληγαὶ τοῖς μὴ δουλοπρεπέσιν οὐκ ἐλάττων δίκης θανάτου. Idem de vita Moſis: ὑπὲρ ἧς (ἐλευθερίας) οὐ μόνον προέσθαι τὰς οὐσίας οἱ νοῦν ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ ἀποθνήσκειν τολμῶσιν. *Ex Addend.*] Quint. Curt. 8. Iſidor. Orig. 5. ult. Arrian. Epict. 3. ult. Seneca Epiſt. 24. Proinde ſi quis meticuloſus, quique levi metu frangitur, rem nullam fruſtra timuerit, ei non ſuccurritur: juſtus enim metus deſideratur, non quilibet, ignavus, ſupervacuus, ac humilis metus. non proprius metus, & quem quis ſibi fingat, καὶ φόβος, οὗ οὐκ ἔστι φόβος, B. Chryſoſt. φόβος, ἀνεξέταστος, B. Gregor. Nazianz. δέος ἀδεές, Diogenian. Prov. Cent. 1. 16. ſed δεῖμα, id eſt, ut Stoicis placet, φόβος ἐκ λόγου, Stob. in Eclog. Ethic. FABR. l. 1. L.

σθήσῃ. Ἐπὶ πασῶν τοίνυν τούτων τῶν ἀγωγῶν καὶ τῶν ὁμοίων ἐπιτέτραπται τῷ δικαστῇ, ἐκ τοῦ καλλίστου καὶ τοῦ δικαίου, κατὰ τὴν μιᾶς ἑκάστης ἀγωγῆς φύσιν, διατιμήσασθαι καὶ κρῖναι, τίνα τρόπον τὸ ἱκανὸν γενέσθαι τῷ ἄκτωρι προσήκει.

beris. In omnibus ergo his ac ſimilibus actionibus permiſſum eſt judici, ex bono & æquo, ſecundum uniuscujuſque actionis naturam, æſtimare & judicare, quemadmodum ſatis fieri actori debeat.

§. XXXII. Καὶ παραινοῦμεν τῷ δικαστῇ, 198
καθ' ὅσον αὐτῷ δυνατὸν, εἰς κέρταν [u] ποσότητα ἤτοι εἰς κέρτον πρᾶγμα [61] ποιεῖσθαι τὴν καταδίκην, εἰ καὶ ἰνκέρτα ἐστὶν ἡ παρ' αὐτῷ κινουμένη ἐναγωγὴ, καὶ λέγειν, Καταδικάζω τόνδε εἰς ρ' νομίσματα, ἢ, Καταδικάζω τόνδε εἰς τόδε τὸ πρᾶγμα· οὐ μὴν ἀποφαίνεσθαι, Ὅσον ἂν εὑρεθῇ ἐποφείλων· εὑρεθήσεται γὰρ ἡ τοιαύτη καταδίκη οὐ πέρας γινομένη φιλονεικίας, ἀλλ' ἑτέρας [62] φιλονεικίας καὶ δίκης ἀρχή.

§. XXXII. Et adhortamur judicem, ut, quantum ei *eſt* poſſibile, in certam quantitatem aut in certam rem faciat condemnationem, etiamſi incerta ſit, quæ apud eum inſtituitur actio; & dicat, Condemno hunc in c. ſolidos, aut, Condemno hunc in illam rem: non autem pronuntiet, Quantum compertus fuerit debere: namque ejuſmodi condemnatio non reperietur finis exſiſtere controverſiæ, ſed alterius controverſiæ ac litis principium.

§. XXXIII. Παραινοῦμαι [63] δὲ τῷ ἄ- 199
κτωρι, αὐτὴν τὴν ἰντεντίωνα καὶ τὴν ἐναγωγὴν εἰς τὸ ἀληθὲς [64] περιποιεῖσθαι χρέος· εἰ γὰρ [x] ἀπόθοιτο πλείονα ποσότητα, ὧν ἐποφείλεται, οἷον [65] εἰς ί νομίσματα ἐποφει-

§. XXXIII. Actorem vero adhortor, ut intentionem atque actionem ad verum debitum redigat: nam ſi majorem quantitatem, quam quæ ei debetur, propoſuerit, velut, quum decem

61. ποιήσασθαι F. 62. φιλ. καὶ de: F. 63. ὅτι καὶ F. Ego Παραινοῦμεν, ut ſuper. cap. malim.
64. ποιεῖσθαι F. 1. ποιήσασθαι F. 2. 65. & εἰς & νομ. de: F.

r. L. arbitrio. 18. D. *de dolo.* Idem Harmenop. 1. tit. 3. §. 71. & 72. D. GOTH.

s. Sed præcipue quæri ſolet de actione, qua id quod certo loco promiſſum eſt, petitur, cujus Juſtin. hic meminit, & quæ a JCtis diſerte appellatur arbitraria, l. 2. *de Eo quod certo loco*, l. ſi duo §. 1. *de Conſtit. pec.* quanquam TH. hoc l. eam prætereat. Certe maxime eam arbitrariam eſſe facile intelligemus, ſi meminerimus, quam minime aut ſtricta fuerit, aut certis finibus concluſa ejus formula. *Etc.* BALDUIN. *Comment. Inſt.* pag. 672. med.

Deeſt Theophilo exemplum arbitrariæ actionis, quæ ad id quod certo loco promiſſum eſt, pertinet. de qua in l. arbitraria actio. 2. D. *de eo quod certo loco.* D. GOTH.

Theophil. arbitrariam, de eo quod certo loco, prætermittere non debuit: arbitraria enim appellari ſolet, l. 16. D. *de pecun. conſt.* & paſſim, tit. *de eo qu. ce. loc.* FABR.

Non crediderim, THum ſcientem ac volentem, ſed humano errore, præſertim inter dictandum, abreptum illud omiſiſſe. G. O. R.

t. Vide l. 3. §. 1. in fin. D. *ad exhibend.* D. GOTH.

u. L. 1. 2. 3. 4. C. *de ſententiis, quæ ſine certa quantitate.* D. GOTH.

Licet actor egerit de incerta quantitate, ut puta ſi egerit in id quod intereſt, quod alias minus eſt, alias plus, l. 6. D. *de vi & vi armat.* & interdum ad exiguam ſummam deducitur, l. ult. D. *de ſtipul. prætor.* ejuſque taxatio ad judicem pertinet, l. 3. C. *de inutil. ſtip.* FABR. l.

x. Sic habet princeps Viglii & quædam editt. Reſcius in Lovan. dedit ἀπόθοιτο ſine neceſſitate: Gothofr.

Φιλόμηλος περὶ ιε' ἐκίνησεν, οὐ μόνον τὰ περιττὰ οὐ λήψεται ε', ἀλλὰ καὶ τῶν ἀληθῶς [y] ἐποφειλομένων αὐτῷ ι' ἐκπίπτει. Οὗτος [66] τε ὁ ὅρος [z] plus petitionis, τὸ ψεῦδος ἀναμίξαι τῇ ἀληθείᾳ· καὶ οὐδὲ βοηθεῖται, οὐδὲ εὐχερῶς τῆς εἰς ἀκέραιον ἀποκαταστάσεως ἀπολαύσει, εἰ μὴ ἄρα [a] ἐλάττων ἐστὶ τῶν κε' ἐνιαυτῶν· τῷ γὰρ ἀφήλικι, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλαις [67] πολλαῖς αἰτίαις, causa cognita, τουτέστι τὴν αἰτίαν διαγνοὺς, καὶ εὑρὼν αὐτὸν διὰ τὸ νέον τῆς ἡλικίας ἑαυτὸν περιγράψαντα ὁ πραίτωρ αὐτῷ συντρέχει· οὕτω κἀνταῦθα τῆς ὁμοίας αὐτὸν κατὰ τὸ συνηθὲς ἀξιοῖ βοηθείας.

cem ei ſolidi deberentur, de xv. *actionem* movit, non modo ſuperfluos quinque non capiet, ſed & decem vere ipſi debitis excidit. Hæc autem defi-
200 nitio *eſt* plus petitionis, veritati admiſcere mendacium: ac neque adjuvatur, neque facile in integrum reſtitutione fruetur, niſi forte xxv. annis minor ſit: namque adulto, ut & in aliis multis cauſis, Prætor cauſa cognita, id eſt cauſam cognoſcens, & comperiens eum propter juvenilem ætatem ſeſe decepiſſe, ſuccurrit; ita & hic ſimili eum de more dignatur auxilio.

Ἔστι δὲ ὅτε καὶ τοῖς τελείοις [b] δίδωσι τὴν ἀποκατάστασιν, ἡνίκα μεγίστη καὶ εὔλογος αἰτία πρόφασιν παράσχῃ τῇ πλάνῃ, ὥστε καὶ τὸν σφόδρα συνετὸν ἀπατηθῆναι, οἷον ὡς ἐπὶ *67 τούτου θέματος· τελευτῶν τις [c] καὶ ἔχων υ' νομισμάτων περιουσίαν, ἐνεστήσατό με κληρονόμον· ἐληγάτευσε Πρίμῳ νομίσματα ρ', Σεκούνδῳ ρ'· ἐπιζήσας τῇ ποιήσει τῆς διαθήκης ἔγραψε κωδίκελλον, ἐν ᾧ [68] κωδικέλλῳ κατέλιπε Τερτίῳ καὶ Κουάρτῳ ἀνὰ ρ' νομίσματα. Ὀφείλεις δὲ εἰδέναι, ὅτι ὁ Φαλκίδιος [d] ipſo jure

201 Nonnunquam autem & majoribus dat reſtitutionem, ubi maxima & juſta cauſa occaſionem errori præbuit, ut vel maxime prudens falli *potuiſſet*, veluti in hac ſpecie: Moriens quis & habens ſolidorum cccc. patrimonium, heredem me inſtituit; legavit Primo ſolidos c. & Secundo c. ſupervivens teſtamenti confectioni ſcripſit codicil-lum, in quo codicillo Tertio ac Quar-
202 to centenos ſingulis ſolidos reliquit. Scire autem debes, *Legem* Falcidiam ipſo

66. Quidni δὲ? Mox *petitionos.* F. 67. πολλαῖς de: F. 2. *67. Vel τούτου lege, vel τοῦ ſubde. GAVEL. 68. κωδ. de: F.

Gothofr. ἀποθεῖτο: Fabr. ἀποθῆτο peſſime. Sed Vigilianum Ἀττικώτατον eſt, ut docet Mich. Mattaire in *Gr. L. dialectis*, fraternæ edit. pag. 61. ſub fin. G. O. R.

y. De pœna plus petentis, vide quæ ſcripſi in fine hujus paragraphi: adde tit. Cod. *de plus petitionibus.* & Paul. 1. Sent. 10. *de plus petendo.* D. GOTH.

z. Qui plus petit, cauſa cadit, ſive litem perdit. Hoc Plaut. ſignificat in Moſtell. act. 3. ſc. 1. Cic. 1. de Orat. & pro Roſcio com. Euſebius Gallicanus Homil. 5. de Paſcha: *Nam ſicut in negotiis gerendis quatuor modis homo cauſa cadere dicitur, id eſt, quatuor modis plus petendo ſubire periculum pro juris ratione perhibetur. quibus quatuor? id eſt, loco, tempore, genere, quantitate.* loco, *ſi alibi forte ſibi debitum ſolvi improbus fœnerator extorſerit, quam ubi cauſatio* (leg. *cautio*) *deſignabat.* tempore, *ſi citius.* quantitate, *ſi amplius petierit.* genere, *ſi alterius rei, aut melioris materiæ mercem, quam ſcriptura continebat, exegerit.* Hoc etiam jus tangit Cæſarius Arelat. Hom. 5. de Paſcha. FABR. I.

Vertit Curtius retinuitque Fabr. *Eſt autem hic finis plus petitionis, falſa veris miſcere:* qui per *finem* & Gr. ὅρον hic procul dubio *definitionem* intelligunt, quam ſignificationem in utroque ſermone frequentem eſſe, ſatis ſcio: ſed ne dubium h. l. cuiquam crearem, clariſſime loqui malui. De hac autem veritatis & falſitatis mixtura verba jam perdere nolo. G. O. R.

a. Facit

jure [69] μειοῖ τὸ ληγατευθὲν ὑπὲρ τὸ ἐννεαούγκιον, καὶ εἰς τοῦτο περιΐστησιν, ὡς μηδὲ δοκεῖν αὐτὸ καταλελεῖφθαι. Εἰ τοίνυν μετὰ τὴν τοῦ τεστάτωρος τελευτὴν ἀνεῴχθη ἡ διαθήκη, διελάνθανον δὲ οἱ κωδικέλλοι, καὶ οὐδεὶς ἠπίστατο τῶν ληγαταρίων ὅτι γεγόνασι, μετὰ δὲ τὴν ἐμὴν ἀδιτίωνα ἔλθῃ ὁ Πρῖμος, εἰδὼς ὅτι [70] ύ νομισμάτων ἐστὶν ἡ περιουσία, καὶ νομίσας σ′ μόνα λεληγατεῦσθαι, καὶ ἔχειν ἐμὲ μὴ μόνον τὸ τέταρτον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τὸ δ′, [71] καὶ κινήσῃ 203
κατ᾽ ἐμοῦ ὑπὲρ ρ′ νομισμάτων, τουτέστιν ἀκέραιον ἀπαιτῶν τὸ ληγάτον· ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἀναφανῶσιν [e] οἱ κωδικέλλοι, ἐν οἷς ἦσαν καταλειφθέντα Τερτίῳ καὶ Κουάρτῳ σ′ νομίσματα, ἢ καὶ μέρος τῶν ληγατευθέντων Πρίμῳ ἀδεμπτευθὲν, καὶ ἐντεῦθεν δειχθῇ, ὡς πλέον τῶν ἐποφειλομένων κατὰ τὸ ἀληθὲς ἀπῄτησεν ὁ Πρῖμος· διὰ τὴν εὐλογωτάτην [f] αἰτίαν καὶ συγγνωσθήσεται, καὶ τὰ οε′ νομίσματα λήψεται, καὶ οὐδὲν βλαβήσεται, εἰ καὶ δέον κινῆσαι περὶ οε′, ἐκίνησε περὶ ρ′.

Ἡ δὲ plus [72] petitio κατὰ δ′ ἁμαρτάνεται [g] τρόπους, πράγματι, χρόνῳ, τόπῳ, αἰτίᾳ. Πράγματι, οἷον ἐάν τις [h] ἀντὶ ι′ νομισμάτων ἐποφειλομένων αὐτῷ κ′ ἀπαι- 204

ipſo jure minuere, *quod* legatum *eſt* ultra dodrantem, eoque redigere, ut illud nec relictum eſſe videatur. Si ergo poſt teſtatoris obitum teſtamentum apertum ſit, ſed codicilli lateant, ac nemo legatariorum ſciat, eos eſſe factos; poſt meam vero aditionem veniat Primus, ſciens patrimonium eſſe ſolidorum cccc. ratuſque ſolos cc. legatos eſſe, & me non modo quadrantem habere, ſed & ultra quadrantem, atque adverſus me de ſolidis c. agat, id eſt, integrum petens legatum: codicilli autem interea compareant, in quibus Tertio ac Quarto ſolidi cc. relicti fuerunt, aut pars etiam eorum, qui Primo legati fuerant, ademta; atque inde pateat, Primum plus quam ipſi vere debebantur, petiiſſe: propter juſtiſſimam cauſam & ignoſcetur ei, & ſolidos LXXV. accipiet, nec quidquam damni faciet, licet, quum de LXXV. agere deberet, de c. egerit.

Plus autem petitio quatuor committitur modis, Re, Tempore, Loco, Cauſa. RE, velut ſi quis pro X. ſolidis ipſi debitis, XX. petierit: aut etiam, ſi

69. λημμειοῖ F. 70. ύ F. male. 71. τῷ de: F. 72. *petition* F. 2. & ſic deinceps.

a. Facit l. 1. l. 11. §. ſciendum. 3. D. *de minorib.* l. 1. Cod. *de prædiis & aliis rebus minorum.* & C. *quibus ex cauſis majores.* D. GOTH.

b. V. tit. D. *ex quibus cauſis majores.* D. GOTH.

c. Vide l. pen. Cod. *ad L. Falcidiam.* D. GOTH.

d. Legata per legem Falcidiam ipſo jure minuuntur, l. 73. §. 2. D. *ad leg. Falcid.* l. 1. §. ſi quis ex mortis, D. *quod leg.* FABR.

e. Codicilli diu celati prolati ſunt, qui ademptionem continent legatorum, vel deminutionem per hoc, quia aliis quoque legata relicta ſunt, ut in l. 2. D. *de cond. ind.* FABR. I.

f. Venia dignus eſt: non enim improbe petit, ſed ſcriptura ductus. FABR. I.

g. Paul. 1. Sent. 10. §. 1. *Cauſa cadimus*, inquit, *loco, ſi alibi: ſumma. ſi plus quam damus, petimus: tempore, petendo ante tempus: qualitate, ejuſdem ſpeciei rem meliorem poſtulantes.* Ex eodem authore 2. Sent. 1. §. 3. in fin. colligimus, eum quoque plus petere, qui totum petit ab eo, cui ipſe viciſſim aliquid debet. adde huic loco §. 5. in fin. ſup. *de fidejuſſoribus.* D. GOTH.

h. Interveniente quoque ratione compenſationis, qui totum petebat, cauſa cadebat, Paul. 2. Sent. tit. 5. In Capitul. Caroli M. lib. 7. c. 224. referuntur verba Aniani ad d. locum Pauli, uti tunc

αἰτήσῃ· ἢ 73 καὶ ἐὰν τὸν ἀγρὸν, οὗ δεσπότης ὑπῆρχον κατὰ τὸ ἥμισυ, 74 ὑπὸ σοῦ διακρατούμενον ἀπαιτήσω διὰ τῆς in rem, λέγων τῆς ἐμῆς εἶναι δεσποτείας πάντα τὸν ἀγρὸν, ἤγουν κατὰ τὸ δίμοιρον μέρος. Χρόνῳ [i] plus πετιτεύω, οἷον ἐὰν in diem ἐποφειλόμενον ἢ ὑπὸ 75 αἱρέσεως πρὸ τῆς ἡμέρας ἢ πρὸ τῆς ἐκβάσεως τῆς αἱρέσεως ἀπαιτήσω· ὥσπερ γὰρ ὁ βραδέως, τουτέστι μετὰ χρόνον [k] καταβαλὼν, ἔλαττον δοκεῖ καταβαλεῖν, οὕτω καὶ ὁ πρὸ τοῦ χρόνου ἀπαιτῶν [l] plus 76 πετιτεύει.

Τόπῳ [m] plus petitio ἁμαρτάνεται, οἷον ἐὰν τὸ ἐποφειλόμενόν μοι ἐν Φανερῷ τόπῳ καταβληθῆναι, ἐν ἑτέρῳ ἀπαιτήσω τόπῳ, μνήμην μὴ ποιησάμενος [n] τοῦ τόπου, ἐν ᾧ τὸ χρέος ἔδει μοι καταβληθῆναι· οἷον ὡς ἐπὶ θέματος, ἐπηρώτησά σε οὕτως, Ὁμολογεῖς 77 διδόναι μοι ἐν Ἐφέσῳ ρʹ νομίσματα; ὅσον ἀπὸ τῆς πολιτικῆς νομοθεσίας οὐ δύναμαί σε ἀπαιτεῖν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ, εἰ μὴ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐφέσῳ· ἔξωθεν γὰρ ἀπαιτῶν σε τῆς Ἐφέσου, τόπῳ plus πετιτεύω· ἐὰν γὰρ εὑρεθῇς ἐν τῇ Ῥώμῃ, καὶ πούρως [o] κινήσω κατὰ σοῦ, τουτέστι μὴ μνησθεὶς τῆς Ἐφέσου, εἰσάγεται ἡ plus petitio. Ἀλλ' ἐπειδὴ συνέβαινέ σε μηδέποτε ἀπαιτεῖσθαι, διὰ τὸ μὴ παραγίνεσθαι ἐπὶ τὴν Ἔφεσον, καὶ οὐκ ἠδυνάμην ἀπαιτῆσαί σε, οὔτε ἐν τῇ Ἐφέσῳ, διὰ τὸ μὴ εὑρίσκεσθαι 78 ἐν αὐτῇ, οὔτε ἐκτὸς τῆς Ἐφέσου διὰ τὴν plus petitionem, τούτου χάριν ὁ πραίτωρ ἐπενόησε

ſi fundum, cujus pro dimidio dominus eram, a te detentum per *actionem* in rem petiero, dicens, mei eſſe dominii totum fundum, aut pro parte beſſali. TEMPORE plus peto, velut
205 ſi in diem vel ſub conditione debitum ante diem vel ante conditionis eventum petiero: ſicut enim tarde, id eſt poſt tempus ſolvens, minus videtur ſolvere, ita & ante tempus petens, plus petere *videtur*.

LOCO plus petitio committitur, velut ſi, quod mihi debetur in certo loco ſolvendum, in alio loco petiero, non facta mentione loci, in quo mihi
206 debitum ſolvendum erat: velut in *hujuſmodi* ſpecie; ſic a te ſtipulatus fui, Spondeſne mihi dare Epheſi ſolidos c? quantum ex jure civili non poſſum a te alio loco petere, niſi in ipſa *urbe* Epheſo: namque extra Epheſum a te petens, loco plus peto. Si enim Romæ inveniaris, *egoque* pure tecum agam, id eſt mentionem Epheſi haud
207 faciens, introducitur plus petitio. Sed quoniam evenire *poterat*, ut nunquam a te petere liceret, eo quod Epheſum non venires, atque *ego* te convenire nequirem, neque Epheſi, quia ibi non invenireris, neque extra Epheſum propter plus petitionem, idcirco Prætor

73. καὶ de: F. 74. ἀπὸ F. 75. αἱρέσεως F. 76. πετιτεύει. F. 77. δοῦναι F. 2. 78. ἐν ad: F.

tunc ineruditorum hominum mos erat. FABR. I.

i. Qui autem ante diem agit, male agit. l. unic. in fin. D. *quando dies uſusfr.* D. GOTH.

k. L. 12. §. 2. D. *de V. S.* FABR. I.

l. Qui ſolvit ante diem, plus præſtitiſſe creditur, quam debebat, l. 15. D. *de ann. leg.* FABR. I.

m. Vide l. 1. & paſſim. D. *de eo quod certo loc.* D. GOTH.

n. Novella Martiani 1. in fine. *maius enim aut minus fit, quamvis idem ſit, tempore, loco, cauſa,* ut ait Seneca Ep. 81. FABR. I.

o. Recte Th. interpretatur, ut conſtat ex Juſtin. ibi: *Romæ pure.* FABR.

Pure agere & cum adjectione loci, ſunt oppoſita, l. fidejuſſor §. 1. *de Fidejuſſ.* Cujac. DOUJAT.

Multa hic in ſenſu tam Juſtiniani quam THi aperto

νοήσε [79] τὴν τοιαύτην ἐναγωγήν· δέδωκε γάρ μοι ἐξουσίαν [80] καὶ ἐκτὸς τῆς Ἐφέσου ἐντι κινεῖν κατὰ σοῦ, μόνον μέν τοι ἵνα μνήμην [81] ποιήσω τῆς Ἐφέσου, καὶ διαφύγω τὴν plus petitionem. Ἐὰν γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ 208 κινήσω κατὰ σοῦ λέγων, Εἰ φαίνεται, τὸν ἀντίδικον χρῆναι δοῦναί μοι ρʹ νομίσματα ἐν Ἐφέσῳ, οὐ δοκῶ plus πετιτεύειν· εἰ δὲ πούρως, τουτέστι μνήμης μὴ γενομένης τῆς Ἐφέσου, εἰσάγεται plus petitio· ἀφαιροῦμαι γὰρ τὸ διαφέρον p καὶ τὸ κέρδος, οὕπερ ἤμελλε τυγχάνειν ὁ ἐπερωτηθεὶς, εἰ κατέβαλεν ἐν τῇ Ἐφέσῳ· ἔσθ᾽ ὅτε γὰρ εὐχερὴς ἦν αὐτῷ [82] τῶν χρημάτων ἡ καταβολὴ ἐν τῇ Ἐφέσῳ, ἐκτὸς δὲ τῆς Ἐφέσου δυσχερεστάτη· καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν εἰς τὰ ρʹ νο- 209 μίσματα καταδικάζεσθαι ἐκτὸς τῆς Ἐφέσου· δεῖ γὰρ ἐξαιρεθῆναι τῶν ρʹ νομισμάτων τοσαῦτα, ὅσα ζημιοῦται ἐκτὸς τῆς Ἐφέσου καταβαλών· τυχὸν γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ χρέος καταβαλεῖν ἀναγκαζόμενος, δαπανᾷ κʹ νομίσματα εἰς τὸ περιποιῆσαι ἑαυτῷ τὴν ποσότητα, ἣν ἐχρῆν μοι δοθῆναι· καὶ διὰ τοῦτο οὐ καταδικάζεται εἰς τὰ ρʹ, ἀλλ᾽ εἰς [83] πʹ. ἐν ᾧ δὲ οὐ μνημονεύω τῆς Ἐφέσου ἐν 210 τῇ δίκῃ, ἐκτὸς κινῶν τῆς Ἐφέσου, ἐπειδὴ παρασκευάζω αὐτὸν εἰς ρʹ νομίσματα καταδικασθῆναι, (ἡ γὰρ πούρα ἐναγωγὴ τὴν τοῦ διαφέροντος ἐξέτασιν ἀναιρεῖ) διὰ τοῦτο plus πετιτεύω.

Τοῦτο δὲ τὸ διαφέρον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐκ τῶν πιπρασκομένων φορτίων q μεγίστην

tor hujuſmodi actionem excogitavit: nam mihi facultatem dedit etiam extra Epheſum degenti adverſus te agere, dum tamen mentionem Epheſi faciam, 208 & plus petitionem effugiam. Si enim Romæ tecum agam, dicens: Si adpareat, adverſarium mihi dare oportere Epheſi ſolidos c. non videor plus petere; ſi autem pure, id eſt mentione Epheſi non facta, plus petitio introducitur: namque id quod intereſt, & lucrum quod promiſſor adepturus erat, ſi Epheſi ſolviſſet, *illi* adimo: fortaſſis enim facilis ei erat Epheſi pecuniæ ſolutio, difficillima autem extra Epheſum: ne- 209 que eum extra Epheſum in c. ſolidos condemnari oportet: nam deducendum eſt tantum ex c. ſolidis, quantum damni facit extra Epheſum ſolvens. Forte enim Romæ debitum ſolvere coactus, viginti impendit ſolidos ad comparandam ſibi ſummam, quam mihi dari oportuit: ideoque non in c. ſed in LXXX. condemnatur: quum ve- 210 ro Epheſi mentionem nullam facio in lite, agens extra Epheſum, quoniam *id* ago ut in c. condemnetur ſolidos, (namque pura intentio explorationem ejus quod intereſt, tollit) ea propter plus peto.

Id autem quod intereſt, ut plurimum, in vendendis mercibus maximam

79. τὴν de: F. 80. ἐν ad: F. 2. 81. ποιήσωμαι F. 82. ἡ h. l. F. 2. 83. τὰ ad: F.

perto tricatur Hotom. *Comment. Inſtit.* Ed. I. pag. 517. (Ed. V. pag. 470.) & concludit tandem, *pure petere* in h. l. nihil aliud ſignificare, quam petere ſine arbitrii mentione. Etc. G. O. R.

p. Lucrum, & id quod intereſt, opponuntur. Adde 9. *Eclog.* II. c. 2. l. 2. D. *ratam rem haberi.* D. GOTH.

Aliud igitur *lucrum* eſt, aliud id quod *intereſt.* FABR.

q. Pretia rerum varia ſunt per ſingulas civitates regioneſque, maxime olei, vini, frumenti. l. 3. D. *de eo quod certo loco.* Quinimo tempora, ut loca, nonnullam pretio varietatem adferunt. Nec enim tantidem Romæ & in Hiſpania oleum æſtimatur: nec continuis ſterilitatibus tantidem, quanti ſecundis fructib. l. pretia rerum 63. D. *ad L. Falcid.* D. GOTH.

l. 63.

στην δέχεται διαφορὰν, οἷον οἴνου, σίτου,
ἐλαίου, ἅτινα καθ' ἕκαστον κλίμα διάφο-
ρον ἔχει τίμημα. Ἀπαιτούμενος γὰρ ἐν 211
τῇ Ῥώμῃ ρ' νομίσματα, καὶ τὰ παρόντα
μοι φορτία διαπωλεῖν ἀναγκαζόμενος,
ἔσθ' ὅτε λήψομαι ὑπὲρ αὐτῶν ρ' νομίσμα-
τα μόνον· εἰ δὲ ἐν τῇ Ἐφέσῳ ταῦτα διε-
πίπρασκον, ἐλάμβανον ρκ' νομίσματα. Οὐ
μόνον δὲ ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ [r] ἐν αὐτοῖς
τοῖς ἀργυρίοις, τὸ διαφέρον ἐκ τῶν κλιμά-
των εἰσάγεται· οὐδὲ γὰρ ἐν παντὶ κλίματι
οἱ αὐτοὶ τόκοι ἀπαιτοῦνται· ἐν μὲν γὰρ τῇ 212
Ῥώμῃ, πολλῶν ὄντων τῶν δανειζόντων, ἔσθ'
ὅτε παρὰ τοῦ δανείζοντός μοι ἀπαιτοῦμαι
τὸ δ' μέρος [s] τῆς ἑκατοστῆς, ὅπερ συντεί-
νει [t] εἰς γ' νομίσματα· ἐν δὲ τῇ ἐπαρχίᾳ,
διὰ τὸ ὀλίγους εἶναι τοὺς δανείζοντας, δανει-
σάμενος ἐγὼ, ἐπὶ τῷ καταβαλεῖν σοι, ἀπ-
αιτοῦμαι λόγῳ τόκων τὸ ἥμισυ [u] τῆς ἑκα-
τοστῆς, τουτέστιν ἓξ νομίσματα· ὥστε οὖν καὶ
84 ἐκ τῆς ποσότητος τῶν τόκων τὸ δια-
φορον ποιεῖ τὰ κλίματα. Διὰ τοῦτο οὖν 213
85 ἀναγκαῖον, μὲ μεμνῆσθαι τῆς Ἐφέσου, ἐκ-
τὸς

mam recipit differentiam, velut *in* vino, frumento, oleo, quæ pro quaque regione diverſam æſtimationem habent. Nam ſi Romæ centum ſolidos poſcar, mercesque mihi ſuppetentes divendere cogar, pro iis forte centum tantummodo ſolidos accipiam: ſi autem Epheſi eaſdem divenderem, CXX. ſolidos acciperem. Sed non tantum in his, verum in ipſis etiam nummis, ex regionibus differentia (*aut, id quod intereſt*) inducitur; neque enim in omni regione eædem uſuræ exiguntur: nam Romæ, quum multi ſint feneratores, forte ab eo qui mihi *pecuniam* credit, quartam centeſimæ partem poſcar, quæ in tres aureos excurrit; in provincia autem, quia pauci ſunt feneratores, ego mutuum ſumens, ut tibi ſolvam, uſurarum nomine poſcar centeſimæ ſemiſſem, id eſt aureos ſex: itaque & in uſurarum quantitate differentiam faciunt regiones.

84. ἐπὶ F. 85. ἀνάγκη μεμν. F.

L. 63. §. ult. D. *ad leg. Falc.* Plin. lib. 33. cap. 13. FABR. I.

r. L. 3. in fin. D. *de eo quod certo loco.* D. GOTH.

s. Uſura igitur centeſima, [τόκος ἑκατοστὸς Galeno, de Hippoc. & Plat. decret. 2. *Edit.* 1.] eſt, cum centeni nummi duodecim quotannis pariunt. Hujus exemplum exſtat in veteri inſcriptione, quam profert Joſeph. Scalig. in diſſert. *de re nummaria.* Sanguinolentæ centeſimæ Sen. *de Benef.* 7. c. 10. FABR.

t. Galli *à trois pour cent*, atque ita quartam partem centeſimæ efficiunt. Centeſimæ enim uſuræ annuos duodecim pariunt in centenos, Galli *à douze pour cent.* D. GOTH.

Uſuræ quadrantes, l. 21. §. Largius, D. *de an. leg.* FABR.

u. Nota de uſuris contra vulgarem Accurtii & doctorum noſtrorum opinionem. CURT.

Gallis *ſix pour cent.* D. GOTH.

x. Id eſt, ſine loci commemoratione, ſcilicet, quia utilitas ſolvendi ſalva eſt promiſſori, ut ait Juſtin. id eſt, ratio non habetur utilitatis, quæ promiſſori competitura fuiſſet, ſi alio loco ſolveret. nam cum eo loco convenitur, quo dare promiſit, ejus nihil intereſt ratione loci. FABR.

Vide me mox ad not. *b.* G. O. R.

y. Ex abundanti locus adjiceretur: nam ſive locus adjiciatur, ſive non, perinde eſt. & manifeſtum eſt, judicio Epheſi conſtituto, non recte utilitatem ipſius loci æſtimari. [quia promiſſoris nihil intereſt eo loco ſolvi, cum alias utilitas ſolvendi ſalva ei eſſe deſinat, ſi alio loco conveniatur. *ex Edit.* 2.] Sic Theoph. hunc locum interpretari debuit: [niſi forte quis dixerit, negative hic legendum eſſe, hoc modo. οὐ καλῶς τὸ διαφ. non recte utilitas ipſius loci æſtimabitur. *Edit.* 1.] FABR.

Quod ait TH. καλῶς, [vid. lect. 88. paullo poſt:] id ita interpretor, ut velit facile æſtimari poſſe, quid interſit promiſſoris, id eſt judicem ſtatim perſpecturum, nihil prorſus ejus intereſſe. DOUJAT.

Mira ſane interpretatio tam Græcæ voculæ, quam THinæ

τὸς τῆς Ἐφέσυ παιέμθρεν τὴν ἐναγωγὴν, ἵνα τὸ διαφέρον σκοπηθῇ. Εἰ δὲ συμβῇ, σὲ τὸν ἐπερωτηθέντα εὑρεθῆναι κατὰ τὴν Ἔφεσον, πούρα ἐ ὀφείλει γίνεσθαι κατὰ σοῦ ἡ ἐναγωγή· κινῶν γὰρ ἐν τῇ Ἐφέσῳ οὐκ 86 ὀφείλεις μνήμην ποιήσασθαι τοῦ τόπου· ἰσοδυναμεῖ γὰρ τῇ μνήμῃ 87 τῦ ὀνόματος τῦ τόπυ ἡ ἔν τινι τόπῳ γινομένη ἐναγωγή· καὶ πρόδηλον, ὅτι ἐν τῇ Ἐφέσῳ κινυμένυ τῦ δικαςηρίυ, 88 καὶ τὸ διαφέρον ἀπὸ τῦ τόπυ σκοπηθήσεται.

nes. Eapropter ergo neceſſe *eſt*, me Epheſi mentionem facere, ſi extra Epheſum intendam actionem, ut quod intereſt, ſpectari poſſit. Si autem eveniat, ut tu promiſſor Epheſi inveniaris, pura adverſus te actio inſtitui debet: namque Epheſi agens loci mentionem facere non debet; quoniam actio in aliquo loco inſtituta æquipollet mentioni nominis *ejus* loci: & manifeſtum *eſt*, conſtituto Epheſi judicio, etiam id quod intereſt, ex loco ſpectatum iri.

Ἔοικε τῷ plus πετιτεύοντι 89 τόπῳ, καὶ 214 ὁ αἰτίᾳ plus πετιτεύων. Καὶ πῶς αἰτίᾳ plus petitio 90 γενήσεται; τῦτο συμβαίνει ἐπὶ τῆς ἀλτερνατίωνος. Ἀλτερνατίων δέ ἐςιν 91 ὁ ἐπαμφοτερισμός· οἷον, ἐπηρώτησά σε, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι Στῖχον τὸν οἰκέτην, ἢ ί νομίσματα; καὶ μετὰ ταῦτα ἦλθον μονοειδῶς τὰ ί νομίσματα ἀπαιτῶν· 92 αἰτίᾳ plus πετιτεύω, ἐπειδὴ ἀφαιρῦμαί σε τὴν ἐπιλογὴν, ἣν ἡ φύσις τῆς ἐπε-

Loco plus petenti ſimilis eſt & qui CAUSA plus petit. Et quomodo plus petitio fiet cauſa? Hoc in alternatione accidit. Alternatio autem Græce eſt ἐπαμφοτερισμός: veluti, Stipulatus ſum a te, Spondes dare mihi Stichum ſervum, aut ſolidos decem? & poſtea *te conveni*, decem ſolidos ſimpliciter petens: cauſa plus peto, quoniam tibi electionem adimo, quam na-

86. Legend. vel ὀφείλω vel ὀφείλει. G. O. R. καλῶς F. pro γῆ, & αὐτοῦ uterque pro ſeq. λοιπ. Pith. qui poſt αἰτίᾳ reponit. 87. τοῦ ὀν. de: Pith. ac F. 88. καλῶς Pith. 89. ἐν hinc ejeci cum F. 90. γίνεται F. & 91. ὁ de: F. 92. αἴτινα Pith.

THinæ mentis. Ego antea pro καὶ (ſ. Fabr. καλῶς) conjiciebam εἰκῇ *fruſtra*, *incaſſum*: ſed nunc nihil muto, ac puto, tam Fabrotum quam A Coſta, qui ſimiliter hic THum perſtringit, verſione Curtiana ſe decipi paſſos eſſe, quæ habet: *Nec dubium eſt, quin judicis Epheſi conſtituto, & ejus quod intereſt, ratio ex loco ducenda ſit*: quaſi judex ejus quod intereſt debeat habere rationem, quo nihil a mente noſtri eſt alienius. Mea autem de ſententia THus hoc vult, quod vel antecedentia ſatis demonſtrant, niſi eum fingas tam brevi intervallo pugnantia inter ſe ſcripſiſſe: *Si in ipſa Epheſo actio pure ſine loci commemoratione intendatur, tacite ſimul & per ſe id ſpectari atque in judicium venire, quod aut rei aut actoris interſit*, ut Epheſi ſolvatur; nam utriuſque rationem haberi, docent l. 2. §. 8. & l. 4. pr. D. *de Eo q. certo loco*. Eodemque modo interpretor illa poſtrema Imperatoris verba: *ſcil. quia utilitas ſolvendi ſalva eſt promiſſori*: quæ quum adfirmantia ſint, Fabrotus (æque mire ac Doujatius illud καλῶς) negative exponit, *rationem utilitatis* NON *haberi*, *ejuſque* NIHIL *intereſſe ratione loci*. Sed ſic confunditur judicis officium cum ipſa intentione pura & ejus effectu. Pura ſcil. hujuſmodi intentio, eo loci facta, ubi debetur, efficit, ut utilitas illius loci vel ad actorem vel ad reum tacite & ipſa re perveniat, ejuſque adeo rationem extrinſecus habere, id eſt eam pro arbitrio æſtimare, judex non cogatur: neque enim, ſi eodem loco petatur, quo quis dare promiſit, arbitraria eſt, ſed ſtricti juris ex ſtipulatu. G. O. R.

z. L. ſi quis ſervum. 9. D. *de ſervo corrupto*. l. 2. §. 3. D. *quod certo loco*. l. Prætor. 7. §. quod autem. 4. D. *de injuriis*. Feſto, Alternatio per vices ſucceſſio. [quæ huc non facit.] D. GOTH.

Suid. ἐπαμφοτερίσαι, εἰς ἀμφιβολίαν ἀγαγεῖν τὸν λόγον, ὡς καθ' ἑκάτερον ἐλέγχεσθαι. FABR.

ἐπερωτήσεώς σοι παρέχει· ὁ γὰρ οὕτως ἐπερωτηθεὶς, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι 93 ί νομίσματα, ἢ Στῖχον τὸν οἰκέτην; ἐξουσίαν ἔχει τοῦ καταβαλεῖν ὃ βούλεται· ὁ τοίνυν τὰ δέκα νομίσματα ἀπαιτῶν, ἢ μόνον τὸν οἰκέτην, ἀφαιρεῖται τὴν ἐπιλογὴν τοῦ χρέους· καὶ ἐντεῦθεν καλλίονα μὲν τὴν ἑαυτοῦ, χείρονα δὲ τὴν αἵρεσιν ποιεῖ τοῦ ἐναγομένου· ἔσθ᾽ ὅτε γὰρ δυσχερεστέρα ἐστὶν ἡ καταβολὴ τῷ ῥέῳ τῶν δέκα νομισμάτων, ἤπερ τοῦ οἰκέτου, καὶ διὰ τοῦτο βλάπτεται, τὴν ἐπιλογὴν οὐκ ἔχων. Ὥστε οὖν δεῖ ὁμοιότροπον εἶναι τὴν ἐναγωγὴν τῇ ἐπερωτήσει, ἵνα οὕτως εἴπω 94· Εἰ φαίνεται, τὸν ἀντίδικον χρῆναι δοῦναι Στῖχον, ἢ ί νομίσματα.

215 natura ſtipulationis tibi præbebat. Nam qui ſic interrogatus fuit, Sponden dare mihi decem ſolidos, aut Stichum ſervum? licentiam habet ſolvendi quod vult: qui igitur decem ſolidos petit, aut ſolum ſervum, electionem debiti adimit; atque inde ſuam quidem conditionem facit meliorem, ſed *rei* conventi deteriorem: nonnunquam enim ſolutio decem ſolidorum reo eſt difficilior, quam ſervi, atque ita læ-
216 ditur, electionem non habens. Itaque intentionem oportet ſimilem eſſe ſtipulationi, ut ſic dicam: Si adparet, adverſarium dare oportere Stichum aut ſolidos decem.

Εἰ δὲ καί τις γενικῶς [a] οἰκέτην ἐπερωτήσῃ,

Sed & ſi quis generaliter ſervum ſti-

93. Στῖχον ἢ ί νομ. F. omiſſo τὸν οἰκέτην. 94. ἐναγωγῇ ad: Pith. ἐνάγων F.

a. Qui generaliter hominem promittit, ſimilis eſt ei qui hominem aut decem promittit. l. cum is 32. in fin. D. *de condict. indebiti* l. 2. §. 1. D. *de verb. oblig.* D. GOTH.

b. Præter Fabr. 2. quam ſequor, nulla editionum hoc nomen conſtanti ratione ſcribit, modo enim καμπανὸς, modo καμπάνιος habent. Καμπάνιος nuſquam ego adhuc aut Græce aut Latine reperi: ſed præter uſitatum *Campanus, a, um, Campanicus* ex Plauto citant Lexica; quorum utrumque ap. Strabonem L. V. invenio. Nam pag. 377. med. al. 246. occurrit, τὰ δ᾽ ὕστερα [ὀνόματα] τοῖς Ἑλληνικοῖς ἐοικυῖα τὰ Καμπανικά: & pag. 382. pr. al. 249. καὶ αὗται Καμπανικαὶ πόλεις εἰσίν. G. O. R.

c. Quæ nobilior eſt. Strabo lib. 16. Euſtath. ad Odyſſ. *a.* ἐπαινεῖται γοῦν ἡ Τυρία πορφύρα. Holoverum Tyrium appellat Anaſtaſius bibliothecarius in Gregorio. Procop. in ἀνεκδότοις. βάμματ@ [βάμματος] δὲ τοῦ βασιλικοῦ, ὅπερ καλεῖν ὁλόβηρον νενομίκασι. ex quibus intelligimus, quæ ſint in codice, *holovera veſtes*, ſi verum eſt quod ſcribit Procopius. FABR. I.

d. Ulpianus ejus exemplum pro eo quod eſt optimum, adducit l. ſtipulationum & l. ſq. *de Verb. Oblig.* CURT. & ſic fere ERNST.

Contra THum Flori etiam L. I. & Plinii III. 5. auctoritates citat in *Comment. Inſt.* Edit. I. p. 519. [Edit. V. 471.] HOTOM. atque ita & VINNIUS.

Blenno & inſipido palato oportet fuiſſe THum, qui interpretatur *Campanum vinum, peſſimum.* At fortean non guſtavit? eſto. Imperitiſſimum tamen fuiſſe oportet, & hiſtoriæ ignariſſimum. . . . . . . Quin imo vinum Campanum ob pretium & bonitatem ſuam proverbia ſuſtuliſſe dixerim. [Hinc præter loca ſuperius citata addit Varr. I. *de R. R.* 1. Iſidor. xx. 3. & Martialis aliquot epigrammata.] COLERUS *Parergon* 24.

Hanc pugnam [Digeſta inter ac THum] aliqui tangunt; plerique tamen in ſuſpenſo relinquunt. Solus, quod ſciam, Antonius Uſillus ad iſtum §. 33. eam ita dirimit, quod parcendum ſit THo, ob loci inſcitiam, quem unquam non viſerat, quod Græcus eſſet. *Erat enim Imperialibus blanditiis in aula Juſtiniani occupatus*, ait Uſill. d. l. Etenim teſtantur alii de fertilitate loci. Florus..... Plinius.... epitomator Strabonis.... Seneca.... Columella.... FORSTER. I. *de Juris interpr.* c. 8.

Quale vinum Campanum intelligat Th. non liquet. Certe *Falernum* nobile erat, Athen. 1. v. Varr. 1. de re R. c. 2. Martial. ep. 18. lib. 1. & lib. 13. ep. 118. alias 115. & *Cæcubum* generoſiſſimum, de quo Strabo lib. 5. [pag. Edit. noviſſ. 372. *alias* 243.] utrumque autem Campanum. Sed & alia Campaniæ vina celebrantur, de quibus Str. d. lib. 5. Plin. lib. 3. c. 5. Denique optimum quoque eſſe poteſt Campanum, l. 74. & l. ſeq. D. *de verb. obl.* tamen Vejentanum vinum peſſimum eſt. eſt autem Vejentum civitas Campaniæ. vet. Schol. Horat. ad Sat. 3. lib. 2. FABR.

Verum eſt plus petere aliquando videri, qui vilius petit ac deterius pro pretioſiore ac meliore.

Sed

σῃ, καὶ ἔλθῃ ἰδικῶς Στῖχον ἀπαιτῶν, ἢ γενικῶς οἶνον ἐπερωτήσας, 95 μετὰ ταῦτα ἰδικῶς b Καμπανὸν οἶνον 96 ἀπαιτήσῃ, ἢ γενικῶς πορφύραν ἐπερωτήσας, μετὰ ταῦτα ἰδικῶς c Τυρίαν 96 ἀπαιτήσῃ, plus πετιτεύει· τὴν γὰρ ἐπιλογὴν ἀφαιρεῖται τοῦ ἐναγομένου, ἣν φύσις αὐτῷ δίδωσι τῆς ἐπερωτήσεως· ὁ γὰρ γενικῶς ἐπερωτηθεὶς οἰκέτην, ἢ οἶνον, ἢ πορφύραν, ἐξουσίαν 97 ἔξει, ἐξ οὗ βούλεται τόπου τοῦτο λαβὼν καταβαλεῖν· Τὸ πλέον φημὶ, εἰ καὶ εὐτελέστατον εἴη τὸ ἀπαιτούμενον, οὐδὲν ἧττον καὶ οὕτως ὁ ἄκτωρ plus πετιτεύει· συμβαίνει γὰρ ἔσθ' ὅτε 98 τὸ νομιζόμενον εἶναι εὐτελὲς, δυσχερὲς εἰς καταβολὴν γίνεσθαι τῷ ἐναγομένῳ· οἷον λόγου χάριν, πάντων τῶν οἴνων d χείρων ἐστὶν ὁ Καμπανός· ἐὰν γενικῶς ἐπερωτήσας, ἰδικῶς

ſtipulatus ſit, & *in jus* venerit ſpecialiter Stichum petens, vel generaliter vinum ſtipulatus, poſtea ſpecialiter
217 ter vinum Campanum petat, vel generaliter purpuram ſtipulatus, poſtea ſpecialiter Tyriam petat, plus petit; namque *reo* convento electionem adimit, quam natura ſtipulationis ei dat: qui enim generaliter ſervum vel vinum vel purpuram promiſit, poteſtatem habet, ex quo velit loco id petitum ſolvere. Plus dico, etſi viliſſimum ſit
218 quod petitur, nihilominus & ſic actor plus petit: fit enim interdum, ut quod putetur eſſe vile, reo ad ſolvendum difficile fiat; velut exempli cauſa, omnium vinorum peſſimum eſt Campanum:

95. καὶ ἰδ. F. 96. ἀπαιτεῖ Pith. ac F. 97. ἔχει F. 98. καὶ ad: F.

Sed vina Campana, in quibus Falernum, Cæcubum, Maſſicum, optima: Vejentanum in peſſimis: ſed hoc in Tuſcia ex agro Vejente ſeu Vejentano. Quo pertinet illud Martialis III. Epigr. *Vejentina mihi miſces, tibi Maſſica potas.* Et Plinius ipſe Vejentanos numerat inter Hetruriæ populos L. III. c. 5. ſed Cluverius pro Vejentanis Verentanos legit a Verento, ejuſdem Tuſciæ oppido minus cognito, quod nunc *Valentano* dicitur. DOUJAT.

Vario item Campaniæ vino, & maxime Falerno, quod optimum Campanum dicitur l. 74. D. *de V. O.* THo fruſtra repugnante, principatum aſſeruit [Ant: Auguſtinus], Varronis, Strabonis, Plinii & Galeni auctoritate, *Differt.* III. 4. 5. Tom. IX. *Theſaur. Ital.* part. 2.

OTTO Præf. I. *Theſ. Jur.* p. 42.

Quum hic dicat Vir Ampl. *fruſtra rep. THo*, videtur a priori ſententia in *Comment. Inſt.* ad h. §. prolata recte receſſiſſe, ubi dixerat: *ſed Fabrotus in notis ejus [Theophili] cauſam ſuſcepit.* Licet enim ſuſcepiſſe videri poſſit, tamen non probavit: quum veteri commentatori (dicenti, *Vejentum civitas eſt Campaniæ, ubi naſcitur peſſimum vinum. Sic Perſius: Vejentanumque rubellum*:) ipſe textus Horatianus pro meo intellectu contradicat, qui vſ. 142. ſic: *Pauper Opimius argenti poſiti intus & auri, Qui Vejentanum feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, vappamque profeſtis.* Vocabulum *trulla Campana* forte fefellit commentatorem, quaſi & vinum illud eſſet Campanum; ſed acrior eſt Satyrici morſus, ſi ſic interpreteris: „Opimius potat feſtis diebus peſſimum Tuſciæ vinum, ſed ut „alios fallat & videatur Campanum optimum bi„bere, vas Campanum adhibet"; ſicut & nos hodie vinum Rhenanum ac Moſellanum ex alio poculorum genere, quam aut Gallicum aut Hiſpanicum, bibere ſolemus. Rectius ergo Cruquius, deſerto commentatore, *Vejentanum*, inquit, *vinum ſaporis admodum ingrati, naſcitur in agro Etruriæ Vejentano. Perſ. Sat.* V. [vſ. 147.

Cœna fit in tranſtro,] *Vejentanumque rubellum*
Exhalat vapida læſum pice ſeſſilis obba.

Et ſic Merula Coſmographiæ P. II. L. IV. pag. 721. (quam ſuppeditavit Collega Doctiſſ. W. Prumerus) de Vejis & Vejentibus, Etruriæ populo, agens, „Agrum ignobilius & inſipidum produxiſſe „vinum, innuunt Poëtæ. Horat. *Qui Vejentanum* „&c. Perſ. . . . . Martialis in Epigr. [104. L. I.] „*Sed Vejentani bibitur Fex craſſa rubelli.* De eo vi„no ſic Columella L. IV. *Vejentana uva non ita* „*rubent, ut Aminea, a quo colore Rubellana ap*„*pellantur, eademque Fecennina, quod plus quam* „*cetera fecis habeant*". Columellæ locus longe aliter ſe habet L. III. c. 2. n. 14. in noviſſ. Geſneri edit. unde hoc tantum obſervo, pro *Vejent.* legi *Nomentana* abſque lectionis varietate. Non probat ergo Fabrotus, quod probaſſe aliis forte creditur. Quin immo ſi concederemus, Vejentanum eſſe Campaniæ vinum, tamen THus perperam diceret generali adpellatione, Campanum eſſe omni-

χῶς Καμπανὸν ἀπαιτῶ, διὰ τοῦτο plus πετιτεύω, ἐπειδὴ ὁ ἐναγόμενος ἔσθ᾽ ὅτε εὐχερέστερον οἶνον καλλίονα δίδωσιν ἢ Καμπανὸν, διὰ τὸ τούτου ἀπορεῖν.

num, ſi generaliter ſtipulatus, ſpecialiter Campanum petam, idcirco plus peto, quia *reus* conventus aliquando facilius dat vinum melius quam Campanum, quoniam eo caret.

Ἀλλὰ [e] ταῦτα μὲν πάλαι ἦν ἐν πολι- 219
τείᾳ, τὰ τῶν plus petitionum· μετὰ δὲ ταῦτα διάταξις Ζήνωνος [f] τοῦ τῆς θείας λήξεως, οὐδὲν [99] ἧττον καὶ νομοθεσία τοῦ ἡμετέρου βασιλέως ἐστένωσε ταῦτα τὰ τῶν plus petitionum· καὶ εἰ μέν τις χρόνῳ plus [1] πετιτεύει τι, χρὴ τὸν δικαστὴν ὁρίζειν, ὡς ἡ Ζήνωνος διδάσκει διάταξις· εἰ δὲ καὶ περὶ ποσότητος, [g] ἢ κατ᾽ ἕτερόν τινα τρόπον γίνεται ἡ plus petitio, καί τις ἐντεῦθεν ζημία συμβῇ τῷ ἐναγομένῳ, οἷον σπορτούλων πλειόνων δόσις, (ὡς [2] προειρήκαμεν) εἰς τὸ τριπλοῦν, ὧν ὑπὲρ τὸ δέον ὁ ῥεὸς ἐζημιώθη, ὁ ἄκτωρ καταδικασθήσεται.

Verum hæc quidem plus petitionum *jura* olim in uſu erant: ſed poſtea Zenonis divæ memoriæ, nec non & edictum Imperatoris noſtri hæc plus petitionum *jura* coarctavit: &, ſi quidem tempore quis plus petierit aliquid, judicem oportet definire, ut conſtitutio Zenonis docet: ſi autem & circa quantitatem, aut alio quo modo plus petitio committatur, & aliquod inde damnum reo eveniat, veluti majorum ſportularum datio, (ut ante diximus) in triplum eorum, quibus ultra æquum reus læſus fuerit, actor condemnabitur.

§. XXXIV. Κινῶν τις κατ᾽ ἐμοῦ [h] δι- 220
καστήριον, minus [*2] ἐρεπετίτευσε· δέκα γὰρ ἐποφειλόμενος ἐκίνησε περὶ πέντε· ἢ δεσπόζων

§. XXXIV. Quidam judicium adverſus me movens, minus petiit: nam quum decem ei deberentur, de quinque

99. δὲ ad: F. 1. πετιτεύσει F. debuit πετιτεύῃ. 2. καὶ ad: F. *2. Nonne ἐμινίτευσε? G. O. R.

omnium peſſimum: nec enim de genere prædicare licet, quod de quadam ſpecie dici poteſt. Peccarit ergo per me paraphraſtes, ſed in negotio, cum quoad patriam, tum quoad ſcientiam quam profitebatur, extraneo: cujuſmodi peccata facillime ignoſci, a viris ſaltim humanitate præditis, vere ait Mylius, quem vide in *Hiſt. THi* cap. II. §. 6. in fin. Si quis tamen cauſam noſtri adverſus ſuperiora defendere volet, rectius mea de ſententia responderet, *Campaniam THi ætate prorſus degeneraſſe*; ad quod probandum aliquot ei argumenta ſuppeditabo: (1) dicat, ipſum Plinium XIV. Hiſt. Nat. 6. de CACUBO in ſinu Amyclano ſcribere: *quod jam intercidit, & incuria coloni locique anguſtia, magis tamen foſſa Neronis.* De FALERNO autem Fauſtiano: *Exoleſcit hoc quoque copia potius, quam bonitati ſtudentium.* De SURRENTINO: *Tiberius Cæſar dicebat, conſenſiſſe medicos, ut nobilitatem Surrentino darent, alioquin eſſe generoſum acetum C. Cæſar, qui ſucceſſit illi, nobilem vappam.* Et ſubjungere deinde: *Nam Falerno contermina Statana ad principatus venere non dubie. palamque fecere, ſua quibuſque terris tempora eſſe, ſicut rerum proventus occaſuſque.* (2) Credibile eſſe, non modo notiſſima barbararum gentium incurſione vineas fuiſſe vaſtatas deſtructaſque, ſed & dominos earum ad ſummam redactos paupertatem: nec enim ſine grandibus impenſis vites recte coli vinaque exprimi poſſunt: &c. (3) Italica vina neque hodie, quantum ſcio, in magno amplius pretio eſſe. *Sed manum de tabula.* G. O. R.

e. Plus petens (excipe minorem, & majorem qui juſto errore retinetur, initio hujus paragraphi) olim cauſa cadebat, ſup. *eod.* d. loco. Paul. 1. Sent. 10. §. 1. & 2. tit. 5. §. 1. Poſtea Zenonis conſtitutione, Plus petens tempore, alterum tantum temporis ſine ulla interruptione exſpectare cogitur, quando ſtatutum tempus antevertere conatus eſt, ac præterea ſumptus litis refundit: Qui vero plus loco, ſumma vel qualitate petit, Juſtiniani conſtitutione omne damnum præſtat in triplum. D. GOTH.

f. Hu-

σπόζων εἰς ὁλόκληρον τοῦ ὑπ' ἐμοῦ κατεχομένου ἀγροῦ, περὶ τοῦ ἡμίσεως ἐποιήσατο τὴν ἐναγωγήν· 3 οὐδεὶς αὐτῷ κίνδυνος ἐντεῦθεν συμβήσεται· εἰς γὰρ τὴν λοιπὴν ποσότητα 4 ὁ δικαστὴς ἐν αὐτῷ τῷ δικαστηρίῳ οὐδὲν ἧττον καταδικάζει με, ὡς ἡ εἰρημένη Ζήνωνος βούλεται διάταξις.

que egit: aut quum ex toto dominus eſſet agri a me detenti, de *parte* dimidia actionem inſtituit: nullum ei inde periculum eveniet: namque in reliquam quantitatem judex me nihilominus in eodem judicio condemnat, ut dicta Zenonis vult conſtitutio.

§. XXXV. Ἐάν τις aliud 5 pro alio [i] ἁμαρτήσῃ, οὐκ ἔσται αὐτῷ τὸ πλαῖσμα ἐπιζήμιον· ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ δικαστηρίῳ τῆς ἀληθείας γνωσθείσης, ἡ πλάνη διόρθωσιν [k] ἐπιδέχεται. Τὸ δὲ 6 aliud pro alio ἁμαρτάνεται τρόποις δύο, ἢ πράγματι ἢ αἰτίᾳ· πράγματι μὲν, οἷον, Στῖχον ἐποφειλόμενος τὸν οἰκέτην, ἦλθεν Ἔρωτα ἀπαιτῶν· αἰτίᾳ δὲ, οἷον ἡνίκα ἑτέραν ἀντὶ ἑτέρας ἐκίνησεν ἀγωγήν· δέον γὰρ κινῆσαι [l] τὴν ex teſtamento, ἐκίνησε 7 τὴν ex ſtipulatu, ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου. 221

§. XXXV. Si quis aliud pro alio *petens* erraverit, non erit ei error damnoſus: veritate enim in eodem judicio cognita, error correctionem recipit. Aliud autem pro alio duobus modis delinquitur, aut re aut cauſa. RE quidem, veluti cui Stichus ſervus debebatur, venit Erotem petens: CAUSA vero, veluti ſi aliam pro alia actionem intendit: nam quum ex teſtamento agere deberet, ex ſtipulatu egit, aut etiam ex contrario.

§. XXXVI. Ἔστι καὶ ἄλλη τῶν ἀγωγῶν διαίρεσις. Εἰσὶ γάρ τινες ἀγωγαὶ, δι' ὧν οὐχ ὅλον τὸ ἐποφειλόμενον [m] λαμβάνομεν, ἀλλὰ ποτὲ μὲν ὁλόκληρον, ποτὲ δὲ ἧττον· 222

§. XXXVI. Eſt & alia actionum diviſio. Sunt enim quædam actiones, per quas non totum, quod debetur, capimus, ſed aliquando integrum, aliquando

3. οὐδὲ εἷς Pith. 4. οὐδὲν ἴττον [leg. ἧττον] ad: Pith. 5. *pro alio* de: F. 6. *aliud* κατὰ δύο ἁμ. τρόπους. F. 7. τὴν de: F.

f. Hujus conſtitutionis, quæ deſideratur, fit mentio. §. 34. infr. *eod.* §. 10. verſ. hodie infr. *de exceptionib.* D. GOTH.

Schol. ἀναγ. β. γ'. τοῦ κώδικος τιτ. ι. διατ. α'. intelligit legem 1. C. *de plus petit.* FABR.

g. V. l. 2. in princ. Cod. *de plus petitionib.* D. GOTH.

h. d. l. 2. §. ult. D. GOTH.

i. Sic habetur in duobus codd. ut infra, τὸ δὲ *aliud* κατὰ, &c. in tertio eoque recentiore, ut edit. [*aliud pro alio.* Edit. 2.] FABR.

k. Si id petitum fuerit, quia ultra id quod in judicium deductum eſt, excedere poteſtas judicis non poteſt. l. 18. D. *comm. divid.* Atque ita libellum emendare licet. l. 3. Cod. *de edendo.* adde l. ult. C. *de errore advocat.* D. GOTH.

Juſtin. *corrigere ei permittimus*, in edit. Cujac. videtur eſſe nova Juſtiniani conſtitutio, ut hodie ſine decreto prætoris poſt litem conteſtatam actionem mutare liceat. FABR.

l. Quo caſu, cum idem petitur ex alia tantum cauſa, nequaquam dici poteſt, quod THus ſcribit, etiam hic aliud pro alio peti: & magis eſt, ut dicamus, Juſtinianum plus ſenſiſſe, quam ſcripſiſſe. VINN.

Si ergo Juſtinianum aberraſſe ſtatuis, cur immerens THus vapulat? G. O. R.

m. Recte apud THum λαμβ. male ap. Juſtin. h. l. *perſequimur*: melius mox *conſequimur*. Petimus enim, atque (ut ſtatim in Inſtit. ſcriptum eſt) *perſequimur* quicquid nobis debetur, ſed non ſemper totum obtinemus in judicio. DOUJAT.

In vulg. editt. utrobique *perſequimur* legitur; ſed priori tantum loco, tam in edit. Cujacii, quam in utroque MS. Gottorp. ac Dorvill. unde inſerto & vel *ac* ſic optimo ſenſu legi poſſet: *quibus non ſemper*, hoc abeſſe ab omnibus, nec recte THo ab interprete eſſe additum, monet Charondas:) *ſolidum, quod nobis debetur ac perſequimur, ſed modo ſolidum conſequimur, modo minus.* G. O. R.

 n. Fit

ἧττον· οἷον, ἐὰν κινῶ κατὰ σοῦ τὴν de peculio, ἕνεκα τοῦ σοῦ υἱοῦ ἢ τοῦ σοῦ οἰκέτου, περὶ δέκα νομισμάτων· εἰ μὲν γὰρ εὔπορόν ἐστι τὸ peculium [n], λήψομαι τὰ ί νομίσματα· εἰ δὲ ἄξιά ἐστι τὰ ἐν τῷ peculio πράγματα πέντε νομισμάτων, εἰς τὰ έ μόνα ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης καταδικάζεται. Τίνα δὲ χρὴ τρόπον νοεῖσθαι τὸ peculium, προϊόντες [o] μαθησόμεθα.

quando minus: veluti, ſi adverſus te agam de peculio, ob filium tuum vel ſervum tuum, in x. aureos: nam ſi peculium locuples eſt, accipiam x aureos, ſed ſi res in peculio aureis v. dignæ ſunt, in ſolos v. pater aut dominus condemnatur. Quo autem modo peculium intelligendum ſit, procedentes docebimur.

§. XXXVII. Ἔστι δὲ παρὰ τὴν de 223 peculio καὶ ἑτέρα ἀγωγὴ, οὐ πάντως εἰς ὁλόκληρον ποιουμένη τὴν καταδίκην. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ προῖκα ὑποδέξωμαι παρὰ τῆς ἐμαυτοῦ γαμετῆς, εἶτα συστὰς ὁ γάμος μετὰ ταῦτα διαλυθῇ, κινήσασα κατ' ἐμοῦ τὴν ex ſtipulatu ἐπὶ ἀπαιτήσει τῆς προικὸς, οὐ πάντως λήψεται τὸ ὁλόκληρον, ἀλλ' εἰς [p] ὅσον ἐξαρκεῖ ἡ ἐμὴ περιουσία· καὶ εἰ 224 μὲν συντρέχει ἡ ποσότης τῶν ἐμῶν πραγμάτων τῇ ποσότητι τῆς προικὸς, ἡ γυνὴ λήψεται τὸ ὁλόκληρον· εἰ δὲ ἑκατὸν νομισμάτων οὔσης τῆς προικὸς, [8] ἡ περιουσία εἰς πεντήκοντα συντείνει, εἰς πεντήκοντα καταδικασθήσομαι, διὰ τὸ εἰς τοσοῦτον εὐπορεῖν.

§. XXXVII. Eſt autem præter *actionem* de peculio & alia actio, non ſemper in ſolidum habens condemnationem. Nam ſi ego dotem ab uxore mea accepero, *ac* deinde matrimonium conſtans ſolutum poſtea fuerit, *illa* adverſus me ex ſtipulatu agens ad repetitionem dotis, haud ſemper conſequetur ſolidum, ſed in quantum bonorum meorum quantitas ſufficit: &, ſi quidem meorum bonorum quantitas quantitati dotis concurrat, mulier totum accipiet; ſi autem, quum centum ſolidorum dos eſſet, *meum* patrimonium ad quinquaginta excurrat, in quin-

8. οὐσία ſine artic. F.

n. Fit igitur condemnatio fini peculii. l. 47. §. 2. D. *de peculio.* D. GOTH.

o. De peculio ejuſque definitione dicetur, §. 4. verſ. cum autem. infra *quod cum eo qui in aliena poteſtate.* D. GOTH.

p. Vide l. 17. in fin. & l. non tantum. 20. D. *de re judicata.* Μέχρις εὐπορίας dixit Harmenop. 1. tit. 4. §. 47. & 2. *Eclog.* 3. c. 169. adde l. 173. D. *de regul. jur.* D. GOTH.

Maritus damnatur in id quod facere poteſt, l. 17. D. *de re judic.* hoc enim & æquiſſimum eſt, & reverentiæ debitum maritali, l. un. §. cum autem, C. *de rei uxor. act.* διὰ γὰρ τὴν θάλψιν, καὶ τὴν αἰδῶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου διὰ τοῦ νόμου δίδωνται, ut ait Theod. Hermop. ad l. 68 D. *de reg. jur.* ne repente inops fiat, qui mulieris olim fuit dominus, ut ait Harm. Epitomar. lib. 4. t. 9. §. 14. aut ut elegantius ait Hermop. ad l. 173. *de R. J.* αἰσχύνεται ὁ νόμος παρρησίαν δοῦναι τῇ χθὲς καὶ πρώην συγκοινωνῷ τοῦ βίου, πάντως ἀπογυμνῶσαι τὸν ἴδιον ἄνδρα. ſi tamen maritus cum facere nihil poſſet, dotem ſolverit, non repetet, l. 9. D. *de cond. ind.* FABR. I.

q. Mortua in matrimonio muliere, dos profectitia redibat ad patrem, ex dote in ſingulos liberos quintis relictis penes virum, Ulp. Reg. tit. 6. §. 4. divortio autem facto culpa mulieris, ſextæ relinquuntur penes virum in ſingulos liberos, non tamen ſupra dimidiam partem dotis, Paul. apud Boetium, *comment.* 2. *in Top.* ſed & morum nomine retentio fiebat, Ulp. d. t. 6. §. *morum.* Juſtin. autem ſuſtulit quintas & ſextas, l. un. §. taceat, C. *de rei ux. act.* & actionem de morib. l. ult. C. *de repud.* ſufficiunt enim pœnæ injuſti repudii, l. 8. *eod.* ad quam pertinere videtur, quod ſcribit B. Chryſoſtom. Homil. de libello repudii: ὅθεν ἂν γένηται τῆς διαλύσεως ἡ πρόφασις, καὶ τῇ ζημίᾳ τῆς οὐσίας τοῦτον κολάζουσιν. Ad quintas vero quod idem vir ſanctiſſ. ſcribit Homil. *quales ducendæ ſint uxores:*

ρεῖν. Ἔσθ' ὅτε καὶ εὐπόρου μοῦ ὄντος, οὐ πάντως ἡ ἐμὴ γυνὴ πᾶσαν λήψεται τὴν προῖκα, διὰ τὴν ἀντικειμένην αὐτῇ 9 retentionem 9, ἥτις τὴν ποσότητα μειοῖ τῆς προικός.

quinquaginta condemnabor, quia eo uſque locuples ſum. Interdum quoque, licet ego locuples ſim, uxor mea non ſemper totam recipiet dotem, propter oppoſitam ei retentionem, quæ dotis quantitatem minuit.

Εἰ γὰρ ἐπιδοθῇ μοι πράγματα ἐν προικὶ 225 εἰς χίλια νομίσματα συντείνοντα, δαπανήσω δὲ περὶ αὐτὰ ἑκατὸν νομίσματα, διαλυθέντος δὲ τοῦ γάμου 10 ἀπαιτῶμαι τὴν χιλίων νομισμάτων τὴν ποσότητα, δύναμαι ἀντιτιθέναι καὶ λέγειν, ὅτιπερ ἑκατὸν νομίσματα ἐδαπάνησα περὶ τοὺς ἀγροὺς ἢ τὰς οἰκίας, τὰς λόγῳ προικὸς ἐπιδοθείσας μοι· καὶ ἐπειδὴ r ipſo jure, ἤγουν αὐτῷ τῷ νόμῳ, αἱ τοιαῦται δαπάναι τὴν προῖκα ἀπομειοῦσιν, οὐ καταδικασθήσομαι εἰς τὰ χίλια νομίσματα, ἀλλ' εἰς μόνα ἐννακόσια, εἰ γέγονεν ἡ δαπάνη νεκεσσαρία οὖσα, τουτέστιν ἐξ ἀνάγκης δαπανηθεῖσα· ἤμελλε γὰρ ἔσθ' ὅτε καταπίπτειν ἡ οἰκία, εἰ μὴ περὶ ἀνανέωσιν αὐτῆς ἑκατὸν 11 ἀνηλώθησαν νομίσματα· διὰ τοῦτο ταύτῃ χρήσομαι s τῇ ῥετεντίωνι, τουτέστι τῇ παρακατασχέσει,

Nam ſi mihi bona ad mille ſolidos valentia in dotem data fuerint, *ego* autem centum ſolidos in ea impendero, & diſſoluto matrimonio ſummam mille ſolidorum poſcar, opponere poſſum ac dicere, centum me ſolidos impendiſſe in agros vel domos, dotis no-
226 mine mihi traditas: & quia ipſo jure impenſæ hujuſmodi dotem minuunt, non in mille ſolidos, ſed in ſolos nongentos condemnabor; ſi facta eſt impenſa neceſſaria, id eſt ex neceſſitate erogata: forte enim futurum erat, ut domus corrueret, niſi in renovationem ejus centum ſolidi impenſi fuiſſent: idcirco hac retentione utar, quæ di-

9. *retentiona* F. 10. *ἀπαιτοῦμαι* ante F. 11. *ἀναλωθῇ* F.

res: σὺ δὲ ὅταν μέλλῃς ἄγεσθαι γυναῖκα, αὐτὸς μὲν τοὺς ἔξω νομικοὺς μετὰ πολλῆς τρέχεις τῆς σπουδῆς, καὶ παρακαθήμενος αὐτοῖς, μετὰ πάσης ἀκριβείας ἐξετάζεις, τί μὲν ἔσται, ἐὰν ἄπαις τελευτήσῃ ἡ γυνὴ, τί δὲ ἐὰν ἔχουσα παῖδα, τί δὲ ἐὰν δύο, καὶ τρεῖς; Denique quod ibidem legitur, præmaturam mortem conjugis cum uxore rem omnem eripere: *θάνατος ἄωρος προσπεσὼν, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ πάντα τὰ ὄντα αὐτοῦ ἀφείλετο.* videtur accipiendum de dote profectitia, quæ mortua muliere redit ad patrem citra ullam retentionem, ſi nulli ſint liberi. FABR. I.

r. L. 1. l. 5. D. *de impenſis.* l. 6. §. 2. D. *de jure dotium.* D. GOTH.

s. Vide, quæ ſcripſi ad l. unicam. §. taceat in ea retentionum verboſitas. C. *de rei uxoriæ act.* adde Ulp. 6. §. retentiones. 9. & §. impenſarum. 14. §. §. 15. 16. 17. D. GOTH.

Ita [*marito retentio conceſſa eſt*, apud Juſtinianum] recte vett. libri & TH. ſcribunt. Sciolus quidam adjecerat particulam *quaſi*, propter l. un. §. 5. C. *de Rei ux. act.* ex qua ceſſat omnis retentio, data marito actione mandati vel negotiorum geſtorum: & ita beneficio harum actionum non proprie retentionem, ſed quaſi retentionem maritum homo ineptus habere exiſtimabat. Quis enim non videt hunc §. eſſe accipiendum ſecundum jus Pandectarum, ad quod nominatum nos remittit. A COSTA.

Recte igitur in veteribus Juſtin. legitur: *marito retentio conc. eſt.* Serva quod dicitur in l. un. §. taceat. C. *de rei uxor. act.* ob utiles impenſas mulieris voluntate factas, auctoritate Juſtiniani marito contra uxorem indulgeri: Cum enim, inquit Thalelæus 29. Baſilicῶν, maritus ſit rerum dotalium dominus, & in rem ſuam impenſas fecerit, non videbatur actio mandati viro adverſus uxorem danda ad conſequendas impenſas in rem ſuam factas. Eapropter conſtitutione opus fuit, ex cujus auctoritate actio mandati competit. FABR. I.

Recte

σχέσει, ἥτις λέγεται ob [12] necessarias impensas. Ταῦτα δὲ πάντα τελειότερον ἐκ τῶν Διγέστων ἔνεστι μαθεῖν.

dicitur ob neceſſarias impenſas. Hæc vero omnia perfectius e Digeſtis diſcere licet.

§. XXXVIII. Ἐάν τις κατὰ τοῦ οἰκείου 227
[t] πατρὸς, ἐμανκίπατος ὢν δηλονότι, ἢ ἀπελεύθερος κατὰ τοῦ οἰκείου πάτρωνος, κινῇ οἵαν δήποτε ἀγωγὴν, ἢ ἐὰν ὁ κοινωνὸς [u] κατὰ τοῦ κοινωνοῦ κινῇ τὴν pro socio, οὐ πλέον ὁ ἐναγόμενος καταδικασθήσεται τῷ ἀντιδίκῳ, ἤπερ εἰς ὅσον εὐπορεῖ ἡ αὐτοῦ περιουσία. Τὸ αὐτό ἐστι, καὶ ἐὰν donandi [v] animo ἐπερωτηθῶ δοῦναί τινι ἑκατὸν νομίσματα· οὔτε γὰρ πλέον ὀφείλω καταδικασθῆναι αὐτῷ, ἤπερ εἰς ὅσον εὐπορῶ.

§. XXXVIII. Si quis adverſus patrem ſuum, emancipatus ſcilicet, aut libertus adverſus patronum ſuum, qualemcumque actionem moverit, vel ſi ſocius adverſus ſocium *actionem* pro ſocio inſtituerit, reus haud *in* amplius condemnabitur adverſario, quam in quantum illius patrimonium ſolvendo eſt. Idem eſt, & ſi donandi animo promiſero dare cui ſolidos c. neque enim *in* amplius condemnari ei debeo, quam in quantum ſum locuples.

§. XXXIX. Καὶ αἱ κομπενσατίωνες 228
ἀντιτιθέμεναι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀποτελοῦσιν, ὥστε μὴ ὅλον λαμβάνειν τὸν ἄκτωρα, ὅπερ ἀπαιτεῖν πειρᾶται. [13] Εἰ γὰρ κινεῖ [w] κατ᾽ ἐμοῦ περὶ δέκα νομισμάτων, [14] ἀμοιβαδὸν ἀντεποφείλων μοι τρία νομίσμα-

§. XXXIX. Oppoſitæ quoque compenſationes ut plurimum efficiunt, ut actor non conſequatur ſolidum, quod petere tentat. Si enim mecum de ſolidis x. agat, viciſſim mihi debens ſolidos III. condemnabor in ſeptem, prout

12. *neceſſ.* de: F. 13. *ἐπιτέτραπται* ad: Pith. quod non expedio. 14. *ἀμοιβ.* ante F.

Recte igitur in vett. Juſtin. legitur: *marito retentio conc. eſt.* Juſtin. loquitur tantum de neceſſariis impenſis, quibus ipſo jure dos minuitur. De quibus etiam tantum loquitur TH. quo nomine reprehendi non debuit, quod neceſſarias impenſas non diſtinxerit ab utilibus, quæ ipſo jure dotem non minuebant, ut neceſſariæ. Vid. *Comment. in Inſtit.* FABR. II.

Vide l. 5—10. D. *de Impenſ. in res dot. factis.* G. O. R.

t. L. 16. in fin. verſ. item parens, l. patronus 17. *de Re jud.* D. GOTH.

Διά τε τὴν προσοῦσαν αἰδῶ, καὶ διὰ τὸ τοὺς δέοντος γονεῖς μᾶλλον ὑπὸ τῶν παίδων τρέφεσθαι τὸν νόμον διακελεύεσθαι. Th. Hermopolit. ad l. 28. *de R. J.* & ad l. 173. διὰ τὴν αἰδῶ, καὶ χρῆσιν τῶν γονέων. FABR. I.

u. d. l. 16. verſ. qui pro ſocio D. *de Re judic.* D. GOTH.

Τάξιν γὰρ ἐπέχουσιν ἀδελφῶν. Hermopolit. ad d. l. 173. FABR. I.

Ulpian. l. 63. pr. Pro ſocio: *cum ſocietas jus quodammodo fraternitatis in ſe habeat.* G. O. R.

v. L. 12. D. *de Donatt.* D. GOTH.

Τουτέστι, σκοπεῖ ὁ δικαστὴς, πόσον ἀρκεῖ αὐτῷ, ποσὸν πρὸς τροφὴν, ἔνδυσίν τε, καὶ ὑπόδυσιν, στρωμνὴν, καὶ τὰ ὅμοια· θάλπει γὰρ ὁ νόμος τὸν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως ἔνοχον ἑαυτὸν ἑτέρῳ καταστήσαντα, καὶ τὰ οἰκεῖα δωρησάμενον πράγματα. Hermop. ad d. l. 28. FABR. I.

w. Adde §. 30. ſup. *eod.* Paul. 2. Sent. 5. §. 3. D. GOTH.

V. Cl. Cujacius notis ſecundis cenſet, in hoc §. recte omitti a TH. verbum illud *ex ead. cauſa.* Sed forte verius eſt, Tribunianum voluiſſe adſcribi & intelligi ex debito; nec referre, cujuſmodi debitum. MARCIL.

Ridicula ſane interpretatio. Si verba *ex ead. cauſa* ſignificare poſſunt *ex quocumque debito*, jam quidvis ex quovis faciam. G. O. R.

Hæc verba (*ex ead. c.*) ex jure veteri ſunt interpretanda, quo in b. f. judiciis admiſſa tantum fuit compenſatio ex ead. cauſa: ſed admiſſa deinde fuit ex diverſa etiam, ut Paulus docet 2. *Sent.* 5. quod non animadvertens TH. hæc verba pro ſuperfluis habuit, quæ tamen conſtanter retinent omnes libri. A COSTA.

Theoph. non agnoſcit verba illa quæ vulgo leguntur apud Juſtinianum, *ex eadem cauſa:* utique enim compenſatio etiam ex diſpari cauſa admittitur, Paul. *Recept. Sent.* lib. 2. tit. 5. §. ult. [ex Cujac.] FABR.

[Paulus

ματα, εἰς ἑπλᾶ καταδικασθήσομαι, καθὰ καὶ ἤδη περιείρηται· Διὰ τοῦτο [15] δὲ εἶπον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἐπειδὴ, ἐὰν συμβῇ μὴ σαφὲς εἶναι τὸ εἰς κομπενσατίωνα [x] ἀντιτιθέμενον χρέος, οὐδὲν ἧττον ὁ ἄκτωρ ἀπαιτήσει τὸ χρέος ὁλόκληρον.

§. XL. Ἐχρεώστει Τίτιος διαφόροις 229
κρεδίτωρσι πολλὴν χρυσίου ποσότητα· ἐπικειμένων τῶν δανειστῶν καὶ ἀπαιτούντων τὰ χρέα, ἐξέστη [y] τῆς οἰκείας περιουσίας, οὐκ ἐξαρκῶν πρὸς τὴν τούτων καταβολήν· εἰ συνέβη [16] τὸν Τίτιον αὐτὸν μετὰ χρόνον ἕτερα κλήσασθαι πράγματα, εἰς ἀξιόπιστον συντείνοντα ποσότητα, δύνανται [z] οἱ κρεδίτωρες, οἷα μὴ δυνηθέντες ἀποπληρωθῆναι τὸ χρέος, τὴν λειπομένην [17] αὐτὸν ἀπαιτεῖν ποσότητα· [18] καὶ καταδικασθήσεται αὐτοῖς, οὐκ εἰς ὁλόκληρον, ἀλλ' εἰς ὅσον [zz] εὐπορεῖ· ἀπάνθρωπον γὰρ ἐνομίσθη, τῆς ἰδίας αὐτὸν γυμνωθέντα περιουσίας εἰς ἅπαν καταδικάζεσθαι τὸ χρέος.

prout jam prædictum fuit. Ideo autem dixi Ut plurimum: quia, ſi contingat non liquidum eſſe debitum, quod in compenſationem opponitur, actor nihilominus integrum debitum repetet.

§. XL. Titius diverſis creditoribus magnam auri ſummam debebat: inſtantibus creditoribus ac debita poſtulantibus, ceſſit ſuis bonis, *quod* horum ſolutioni impar *eſſet*. Si eveniat ut idem Titius poſt tempus alia bona adquirat, ad idoneam ſummam excurrentia: poſſunt creditores, utpote quibus debitum exſolvi non potuit, reliquam ab eo quantitatem petere: & condemnabitur iis, non in ſolidum, ſed in quantum locuples eſt: namque inhumanum viſum eſt, ipſum ſuo nudatum patrimonio in totum debitum condemnari.

15. δὲ addo ex F. 16. αὐτὸν h. l. F. 17. ſic feci e vulg. αὐτοῦ ac F. αὐτῶν. 18. καταδ. δὲ F.

[Paulus II: 5, 3. *Compenſatio debiti ex pari ſpecie, & cauſa diſpari admittitur*, &c.] *Et cauſa diſpari*: idque hodie extra controverſiam eſt, & in b. f. & in ſtr. jur. judiciis, l. 30. Inſt. *de Action.* l. ult. C. *de Compenſ.* Et in ſtricti juris judiciis compenſatio debet ex alia cauſa venire, quoniam negotia illa ab una parte tantum obligationem pariunt. In b. f. negotiis & ex ead. & ex alia cauſa poteſt fieri compenſatio, quoniam hic eſt mutua obligatio. Ab initio tamen ex ead. tantum cauſa ea admiſſa hic videtur, quoniam de illa re ſola judicium inſtitutum erat, adeoque poteſtas judicis ulterius non extendebatur, ſecund. l. 18. D. *comm. divid.* atque huc forte pertinent illa verba *ex ead. cauſa* §. 39. Inſt. *de Act.* quæ TH. omiſit, gnarus hodie non differre, ex qua cauſa opponatur compenſatio. Sed antiquus auctor, unde hauſtus eſt ille locus, eo potuit reſpexiſſe: quod & vidit Janus a Coſta ad d. §. SCHULTING.

x. Aut quod magis eſt, τῷ *plerumque* apud Juſtinianum ſignificatur, in quibuſdam compenſationem locum non habere, ut in depoſito, commodato. vide ſupra ad §. 30. FABR.

Aeque bona tamen & vera eſt THi interpretatio. G. O. R.

y. 7. *Eclog.* 6. ex lib. 9. tit. 6. cap. 3. 5. 8. l. is qui bonis ceſſit. 4. D. *de ceſſione bonorum.* Eclog. d. loco ἔκστασις bonor. ceſſio. Novel. 135. D. GOTH.

z. Juſtin. *ex integro creditores experiuntur*. id eſt, ἐξ ὁλοκλήρου, denuo, iterato. FABR.

zz. Schol. Σημείωσαι ἐνταῦθα ἐπὶ λέξεων, ὅτι οὐκ εὐπόρησε δοῦναι εἰς ὁλόκληρον. εἰ δὲ εὐπόρησεν, ὅλον δῆλον ὅτι ἀπεκαθίστα. ὧδε δὲ τὸ θέμα ἐπὶ ἀπόρου κεῖται. FABR.

Latine: *Caſum hic finge de eo qui ſolvendo non eſt, quia in ſolidum ſolvere idoneus non fuit. Si autem locuples eſſet, totum nimirum reſtituit. Hic vero caſus de indigo ponitur.* G. O. R.

[ΠΕΡΙ ΠΕΚΟΥΛΙΟΥ [a].]

ΤΙΤΛΟΣ Ζ.

ΕΝ τοῖς προλαβοῦσι [b] μνήμην ἐποιησά- 230 μεθα τῆς de peculio, ἥτις κινεῖται προφάσει τοῦ [1] peculii τοῦ οἰκέτου ἤγουν τοῦ ὑπεξουσίου υἱοῦ κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ δεσπότου· δεῖ τοίνυν περὶ αὐτῆς εἰπεῖν· εἰς τοῦτον γὰρ τὸν καιρὸν τὴν αὐτῆς ὑπερεθέμεθα διδασκαλίαν ποιήσασθαι. Ἀλλὰ χρὴ καὶ περὶ [2] ἑτέρων ἀγωγῶν, αἵ τινες χάριν τῶν αὐτῶν ὑπεξουσίων κατὰ πατρὸς ἢ δεσπότου κινοῦνται, ἐπιμελέστερον διεξελθεῖν. Ἐπειδὴ 231 δὲ συναλλάγματος γενομένου, εἴτε μετὰ οἰκέτου εἴτε μετὰ ὑπεξουσίου υἱοῦ, τὰ αὐτά ἐστι [c] σχεδὸν νόμιμα, ἵνα μὴ φλύαρος καὶ πολυρρήμων φανῶ, διαλογισμοῖς ἀπείροις κεχρημένος, λόγον ποιήσομαι περὶ μόνων τῶν πρὸς οἰκέτην γενομένων συναλλαγμάτων, καὶ

QUOD CUM EO, QUI IN ALIENA POTESTATE EST, NEGOTIUM GESTUM ESSE DICETUR.

TITULUS VII.

IN ſuperioribus mentionem fecimus *actionis* de peculio, quæ intenditur occaſione peculii ſervi aut filiifam. adverſus patrem aut dominum: oportet ergo de ea dicere; ad hoc enim tempus diſtulimus ejus doctrinam tradere. Sed & de aliis actionibus, quæ eorumdem in aliena poteſtate *hominum* cauſa adverſus patrem aut dominum moventur, diligentius diſſerendum eſt. Sed quia facto contractu, ſive cum ſervo ſive cum filiofam. eadem pæne ſunt jura, ut ne loquax & verboſus videar, infinitis utens diſputationibus, ſermonem faciam de ſolis contractibus cum ſervo initis, deque *ſola*

1. πεκουλίῳ F. t. t. ſed aliis caſib. Latine fere ſcribit. 2. τῶν ad: F. 3. ἀλλ' pro δὲ Pith. ac F. Mox γὰρ. F. 2.

a. Adde §. 8. verſi. Item Prætor. ſup. *de actionibus.* D. GOTH.

b. Id eſt, titulo *de actionibus.* §. 36. D. GOTH.

c. Ut puta filiusfamilias obligatur ex omnibus cauſis, & cum eo agi in ſolidum poteſt, l. 39. D. *de obligat.* ſervus autem jure civili ex contractibus non obligatur, l. 43. *eod.* FABR. l.

d. Adde §. 7. inf. *eod.* D. GOTH.

e. Adde 18. *Eclog.* 3. & 8. D. GOTH.

De juſſu actio, l. ult. D. *quod juſſ.* FABR. l.

Actioni *quod juſſu* proprie locus eſt, quando ut cum ſervo contraheretur, veluti ut mutua ei daretur pecunia, dominus extraneo juſſit aut mandavit, ſive eum hortatus eſt, l. 1. §. 1. ſqq. D. *Quod juſſu.* Nam ſi dominus ſervo ſuo mandaverit, ut pecuniam mutuam acciperet, ceſſare videtur hæc actio, l. 20. D. *de dolo*, & danda potius actio utilis ad exemplum inſtitoriæ, l. pen. & ult. C. *de inſt. & exerc. act.* Quæri autem poteſt, cur priori caſu detur actio prætoria *Quod juſſu*, cum videatur locus eſſe civili actioni *mandati.* Dici poteſt, non aliter dari actionem mandati, quam ſi id actum ſit, fueritque animus contrahendi mandati: in propoſita vero facti ſpecie non mandati, ſed mutui contrahendi animus intervenit. Nec tamen dari poteſt actio mutui, quia jure civili nemo ex alterius contractu tenetur, revera autem hoc caſu contractum eſt cum ſervo. DOUJAT.

Multa hic adverſus Doujatium notari poſſent, quum præſertim poſteriora miſere ſint contorta & Profeſſore Juris Primicerio indigna: ſed tantum priora, quæ proprie contra THum ſcripta voluit, (ut ſeq. nota *ff.* monſtrat) refutabimus Jani a Coſta & Heineccii verbis. G. O. R.

Hac autem actione dominus tenetur, cujus juſſu vel voluntate ſervus contrahit in re peculiari, [quin & meo judicio maxime extra peculium; ſed hæc alia quæſtio eſt. G. O. R.] ſive ſermonem dirigat do-

καὶ τῆς κατὰ τοῦ δεσπότου ἐναγωγῆς· τὰ αὐτὰ γὰρ 4 νοήσομεν καὶ περὶ υἱοῦ, ἔτι δὲ καὶ περὶ πατρὸς ἔχοντος in poteſtate τὸν παῖδα. Εἰ δέ τι ἰδιάζον [d] ἐπὶ τούτων παραφυλάττεται, κεχωρισμένως 5 ἐπιδείξομεν τοῦτο.

232 §. I. Ἔστι τοίνυν κατὰ τοῦ δεσπότου ἀγωγὴ ἡ quod [e] juſſu, προφάσει τῶν πρὸς τὸν οἰκέτην συναλλαγμάτων κινουμένη. Ἐὰν γὰρ κελεύσει τοῦ δεσπότου συναλλάξῃ μοι, γένηται δέ μοι ἔνοχος, ἕξω κατ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότου τὴν quod juſſu· τρόπον γάρ τινα πρὸς αὐτὸν [f] δοκῶ συναλλάττειν, καὶ τὴν αὐτοῦ μεταδιώκειν πίστιν, διὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ [ff] γενομένην κέλευσιν. Εἰς ὁλόκληρον δὲ αὕτη ἡ quod juſſu ἔχει τὴν καταδίκην.

233 §. II. Κατὰ μίμησιν τῆς quod juſſu, καὶ ἑτέρας δύο εἰς ὁλόκληρον ἐχούσας τὴν καταδίκην ἀγωγὰς ὁ πραίτωρ ἐπηγγείλατο· 6 ὧν ἡ μὲν exercitoria [g], ἡ δὲ ἑτέρα inſtitoria προσαγορεύεται.

Καὶ ἡ μὲν exercitoria τότε χώραν ἔχει, ὁπότε τὸν ἴδιον οἰκέτην [h] μάγιστρόν τις τῆς οἰκείας 7 προβάλλεται νηός, καὶ τιμήματος

ſola adverſus dominum actione: eadem enim & de filio intelligemus, item & de patre filium habente in poteſtate. Si vero quid ſpeciale in iis ſervatur, ſeparatim id oſtendemus.

§. I. Eſt igitur adverſus dominum actio Quod juſſu, quæ occaſione contractuum cum ſervo *celebratorum* movetur. Nam ſi juſſu domini mecum contraxerit, mihique obligatus fuerit, adverſus ipſum dominum *actionem* habebo Quod juſſu: quodammodo enim cum ipſo contrahere & fidem ejus ſequi videor, propter juſſum ab eo profectum. Hæc autem Quod juſſu *actio* in ſolidum habet condemnationem.

§. II. Ad imitationem *actionis* Quod juſſu, & alias duas actiones, in ſolidum condemnationem habentes, Prætor promiſit: quarum una exercitoria, altera inſtitoria adpellatur.

Et exercitoria quidem tunc locum habet, quum quis ſervum ſuum propriæ navi magiſtrum præpoſuit, & aliquis

4. νοήσωμεν ante F. 5. ἐπιδείξωμεν ante F. 6. Ἡ δὲ exerc. F. 7. προβάλληται F.

dominus in perſonam ſervi, ſive in perſonam extranei, ut recte gloſſa hoc loco. *Etc.* A COSTA.

Juſſum autem proprie de patre & domino dicitur, ut *mandatum* de extraneis: nam quia hoc conſenſu duorum conſiſtit, pater filio non *mandat*, utpote qui unam cum illo perſonam conſtituit, ſed *jubet*: [ex quo diſcrimine interpretandam cenſeo l. 1. §. 3. D. *Quod juſſu*, quam neque a Coſta in ſeqq. neque Douj. bene explicare videntur. G. O. R.] Quemadmodum tutor *auctoritatem*, curator *conſenſum* interponere dicitur. Accurate hæc diſtinguere ſolebant veteres. HEINECC. *ad Vinn. h. l.*

f. Ulp. in l. 1. eod. *quodammodo contrahitur cum eo qui jubet.* FABR.

ff. Imo extraneo, ut paulo ante eſt obſervatum. DOUJAT.

THum injuſte carpit, ſi carpendus foret, ex Lat. verſione Curtiana, quam ipſe cum Fabroto retinuerat: *ob juſſum, quem ſervo feceris.* Poſſet enim THus & de extraneo intelligi: ſed rectius de ſervo Curtium accepiſſe, ſuperior nota *e.* docet. G. O. R.

g. Adde Paul. 2. Sent. 6. D. GOTH.

Dignæ, quæ conferantur, longiſſimæ Gloſſæ Nomicæ ἡ Εξερκιτωρία ἀγωγή, & altera ἡ Ινστιτωρία (*ſic*) ἀγωγή: in quibus ſunt mala mixta bonis. G. O. R.

h. Græce πιστικός, cujus fidei commiſſa eſt cura totius navis. ſic nardus piſtica, ἄδολος νάρδος, ἥτις κατασκευάζεται μετὰ πίστεως. Auctor incertus in vita S. Mariæ Magdalenæ, quæ nondum edita eſt, & extat in Bibliotheca Meſſanenſi. eandem interpretationem adfert Theophylactus. FABR. I.

i. En illuſtre rurſus exemplum, quam parum fidos hactenus interpretes THus nactus ſit, quum ſuperiores hoc etiam loco, ut alias plerumque, Juſtinianum deſcribere ſatis habuerint, lectore nihil

ματος προβληθέντος αὐτῷ χάριν τοῦ πράγματος, ἐφ' ᾧ καὶ προεβλήθη, γέγονε συνάλλαγμα· ἐπὶ γὰρ τούτου τοῦ θέματος εἰς ὁλόκληρον ἕξω τὴν exercitoriam κατὰ τοῦ δεσπότου. Διὰ τοῦτο δὲ ὀνόμασται exercitoria, ἐπειδὴ exercitor [k] προσαγορεύεται οὗτος, πρὸς ὃν ὁ καθημερινὸς τῆς νεὼς πόρος ἀνατρέχει.

Ἡ δὲ inſtitoria [l] τότε χώραν ἔχει, ἡνίκα τις καπηλείῳ [m] τυχὸν, ἢ οἵας δήποτε πραγματείας, τὸν ἴδιον οἰκέτην προέστησεν· ἐὰν γὰρ μετ' αὐτοῦ τι συνάλλαγμα γένηται, ταύτης [n] χάριν τῆς αἰτίας, ἐφ' ᾗ καὶ προέστη, ἐναχθήσεται ὁ δεσπότης εἰς ὁλόκληρον [o] τῇ inſtitoria. Διὰ τοῦτο δὲ inſtitoria προσαγορεύεται, ἐπειδὴ οἱ προβαλλόμενοι [p] τῶν πραγμάτων inſtitores [q] καλοῦνται.

Χώρα δὲ ταύτῃ τῇ [8] inſtitoriæ καὶ τῇ exercitoriæ, [r] εἰ καὶ ἐλεύθερον [9] ἢ ἀλλότριον οἰκέτην νεὼς, ἢ καπηλείῳ ἢ οἵας δήποτε πραγματείας [10] προέστηκε· κἀνταῦθα γὰρ αὐτὸς ὁ τῆς δικαιοσύνης λόγος κατὰ

liquis cum præpoſito ejus rei gratia, cui & præpoſitus fuit, contractus eſt
234 initus: in hac enim ſpecie adverſus dominum *actionem* exercitoriam in ſolidum habebo. Ideo autem exercitoria dicta eſt, quoniam exercitor is vocatur, ad quem quotidianus navis quæſtus recurrit.

Sed inſtitoria tunc locum habet, quum quis cauponæ forte, vel cuicumque negotiationi, ſervum ſuum præpoſuit: namque ſi cum eo aliquis contractus fiat, ob eam cauſam cui & præpoſitus eſt, dominus *actione* inſti-
235 toria in ſolidum convenietur. Ideo autem inſtitoria adpellatur, quoniam qui negotiis præponuntur, inſtitores vocantur.

Locus autem eſt huic *actioni* inſtitoriæ atque exercitoriæ, etſi liberum *hominem* aut ſervum alienum navi aut cauponæ vel cuicumque negotiationi præpoſuit; nam & inde ipſa æquitatis

8. *inſtitoria . . . exercitoria* F. 9. τις ἢ καὶ F. 10. προέστησε F.

hil admonito. Ego diu quærens, in quos ſenſus καὶ τιμήματος προβλ. αὐτῷ deflecti poſſit, non aliud invenio, quam ſimpliciter legendum videri: καί τι μετὰ τοῦ προβληθέντος, αὐτοῦ χάρ. &c. & ſic verti. G. O. R.

k. Exercitores ratium, vet. inſcript. Grut. p. CCCCXCII. 5. FABR. I.

l. Adde 18. *Eclog.* 1. Paul. 2. Sent. 8. l. 1. D. *de inſtitoria act.* D. GOTH.

m. Καπηλείῳ καὶ πραγματείας loco author *Ecloga* d. loco ἐργαστηρίῳ meminit, hoc eſt *taberna*: unde ἐργαστηριάρχης Gloſſis *tabernarius*: meminit & author inf. eodem τῆς νεώς, quod exercitoriæ proprium. D. GOTH.

Th. tabernam hic accipit, pro cauponio, taberna vinaria, & diverſorio. Theophylact. in act. Apoſt. c. 28. τὸ δὲ τῶν ταβερνῶν, πανδοχείων, τινῶν [an? τινὲς]; ἢ καπηλείων χώραν αἰνίσσονται, τῇ τῶν ῥωμαίων φωνῇ οὕτω ὀνομαζομένων. Suid. ταβερνεῖα, καπηλεῖα, πανδοχεῖα. Gloſſ. Gr. Lat. καπηλεῖον, *popa*, *popina*, *taberna*. καπηλοδύτης, *tabernarius*. imo taberna hic eſt, ἐργαστήριον ſtatio, officina. Gloſſæ juris: *taberna*, ἐργαστήριον. hinc tabernarius, in l. 5. D. *de inſtit.* id eſt, ἐργαστηριάρχης. Gloſſ. Gr. Lat. ἐργαστηριάρχης, *tabernarius*, *inſtitor*. Servius in Eclog. 9. Virgil. *fugit in tabernam carbonariam*, & *beneficio inſtitoris ſervatus eſt.* Tertull. Apolog. c. 42. *tabernis*, *officinis*, *ſtabulis*, id eſt, ἐργαστηρίοις, πανδοχείοις. FABR. I.

Sed unde probas, Fabrote, Juſtinianum non æque de taberna vinaria, quam de alia quacumque loqui? maxime quum addat, *aut cuilibet negotiationi.* Dicet alius, Eclogam pro Fabroto facere: ſed cur ejus auctor plus fidei meret, quam THus? Ejuſdemmodi criſin iniquam ſupra cap. 115. not. *s.* refellimus. Ceterum hic & poſtea καπηλεῖον cum Lov. & F. pro vulgato καπήλιον ideo reſcripſi, ut ſibi orthographia conſtaret, quia per ει omnes conſtanter ediderunt ſup. §. ult. *de Oblig. q. qs. e del.* In Gloſſ. Labbæi καπήλιον pro deminutivo exponitur,

κατὰ τοῦ προστήσαντος τὴν exercitoriam ἤγουν institoriam δίδωσιν· ὁ γὰρ προϊστῶν τινα, δοκεῖ λαμπρᾷ [s] λέγειν τῇ φωνῇ, ὅτι ἐγὼ τοῦτον προέστησα· ὁ βουλόμενος αὐτῷ συναλλαττέτω.

§. III. Ἐπενόησε δὲ καὶ ἄλλην ἀγωγὴν ὁ πραίτωρ, ἥτις tributoria [t] καλεῖται. Ἐὰν γὰρ ὁ ἐμὸς οἰκέτης εἰς τὰ peculiaria αὐτοῦ [11] πραγματεύσηται φορτία, οὐ κατὰ κέλευσιν ἐμήν, οὐδὲ ἐμοῦ προστήσαντος αὐτόν, εἰδότος μέν τοι καὶ οὐκ ἀντιλέγοντος, γένηται δὲ [12] πρὸς αὐτὸν συνάλλαγμα, οὕτως ὁ πραίτωρ ἐπὶ αὐτῷ δικαιοδοτεῖ· εἰ γὰρ συμβῇ, ἐποφλῆσαι αὐτὸν διαφόροις προσώποις, ἐποφλῆσαι δὲ κἀμοὶ τῷ δεσπότῃ, (ὃ δὲ εἶπον ἐποφλῆσαι, φυσικῶς νοητέον, οὐκ ἐννόμως·) παραγένηται δὲ ὁ οἰκέτης, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ τὰ φορτία, προσέρχονται οἱ κρεδίτωρες [x] τῷ πραίτωρι, καὶ ἀναγκάζει τὸν δεσπότην ἀγαγεῖν [y] εἰς μέσον τὰ φορτία, καὶ εἴ τι ἐκ τῶν φορτίων διεπράχθη, [z] καὶ συνήχθη χρυ-

tis ratio adverſus præponentem dat *actionem* exercitoriam aut inſtitoriam: qui enim aliquem præponit, clara voce dicere videtur: Hunc ego præpoſui; qui volet, cum eo contrahito.

236 §. III. Excogitavit & aliam Prætor actionem, quæ tributoria vocatur. Nam ſi ſervus meus circa peculiares merces ſuas negotiatus fuerit, neque juſſu meo, neque me eum præponente, attamen ſciente & non contradicente, cumque eo contractus ſit celebratus, Prætor ſic de eo jus reddit: nam ſi evenerit, ut diverſis debeat perſonis, ſed & mihi domino debeat,
237 (quod autem debere *eum* dixi, naturaliter intelligendum, non legitime) ac ſervus advenerit, merces ſecum habens: creditores Prætorem adeunt, & *is* cogit dominum merces in medium proferre, & ſi quid ex mercibus divenditum ac pecunia *inde* redacta fuerit,

11. πραγματεύσηται F. 12. τι ad: F.

tur, *coponicula*. G. O. R.

n. Præpoſitio certam legem dat contrahentibus. FABR. I.

L. 1. §. 12. D. *de Exercit. act.* l. 11. §. 3. ſqq. D. *de Inſtit. act.* G. O. R.

o. In eo differt inſtitoria, & tributoria quæ ad peculium datur. 18. *Eclog.* 6. 1. in Scholiaſte. Dicitur autem Inſtitoria. 18. *Eclog.* 8. ex lib. 26. tit. 7. c. 41. ἡ κατὰ τοῦ προστήσαντος. D. GOTH.

p. Scholiaſtes: ἀνάγνωθι, οἱ προβληθέντες τῶν πραγμάτων, τουτέστιν οἱ καλούμενοι πραγματευταί. legit, προβληθέντες, ut in Baſil. ὁ προβληθεὶς ἐπὶ τῷ πωλεῖν, ἢ ἀγοράζειν. FABR.

q. Inſtitores, quod *inſtent*, dicti. l. 3. D. *de inſtitoria*. Græcis Inſtitor, προεστὼς ἐργαστηρίου, ὁ προβληθεὶς ἐπὶ τῷ πωλεῖν ἢ ἀγοράζειν. 18. *Eclog.* 1. c. 1. & 11. *Is autem qui præpoſuit* προβαλλόμενος. differt autem φύλαξ. i. cuſtos ab eo quem προεστῶτα diximus: hic alienare poteſt, ille non poteſt. D. GOTH.

r. In duob. codd. legitur, [& ap. Pith.] ἐπείκασιν ἐλεύθερόν τις, εἰ καὶ ἄλλ. rectius vulgo, & in uno R. ut edi curavi. hoc eſt, non ſolum inſtit. & exerc. tenetur pater, vel dominus, qui ſervum ſuum, aut filium filiamve familias præpoſuit, ſed & qui ſervum alienum, aut eum qui ſui juris eſt. FABR.

s. Τὴν προστασίαν, ſeu præpoſitionem τῇ λαμπρᾷ φωνῇ fieri ait Ulp. l. 11. §. 3. D. *de inſtitoria*, claris literis, unde de plano legi poſſit. Idem author *Eclogæ* 18. tit. 1. cap. 5. γεγραμμένα καὶ εὐάγνωστα. D. GOTH.

t. Tributoria actio, Græcis διαιρετική, initio hujus §. & apud Scholiaſt. 18. *Eclog.* 2. c. 1. διαιροῦσα τὸ κέρδος ἀγωγή. Ibidem c. 3. Nam ſi quid ſervus extraneo & domino debet, hac actione inter extraneos & dominum ἀναλόγως διαιρεῖται τὰ φορτία τοῦ δούλου. Scholiaſt. 18. *Eclog.* 1. c. 1. ἀναλόγως τῶν κεχρεωστημένων γίνεται ἡ διαίρεσις, μὴ προτιμωμένου τοῦ δεσπότου ἔν τινι. ἀλλ' ἴσου γινομένου ἐν διαιρέσει τοῖς χρέους Scholiaſt. ibid. tit. 2. c. 1. D. GOTH.

u. L. 1. §. ult. D. *de tribut.* FABR.

x. Dominus tribuendi facultatem habet ex Prætoris edicto, l. ult. D. *de tribut.* FABR.

y. Idem 18. *Eclog.* 1. c. 1. D. GOTH.

z. In duobus codd. [& apud Pith.] poſt verbum,

χρυσίον, [13] καὶ τοῦτο ἀναλόγως διελεῖν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν κρεδιτώρων. Εἰ 238 δὲ αὐτὸς ὁ δεσπότης, ᾧ ἐπετράπη τῶν φορτίων ἡ διαίρεσις, ὑφέληταί τινα ἐξ αὐτῶν, καὶ μὴ πάντα εἰς μέσον ἀγάγῃ, ἔλθῃ δέ τις τῶν κρεδιτώρων αἰτιώμενος καὶ λέγων, [14] ὡς ὅτι ἐλάττονα φορτία τῶν ἀπὸ τοῦ οἰκέτου ἐκ τῆς πραγματείας ἐνεχθέντων εἰς μέσον ἐλήλυθε, δοθήσεται αὐτῷ tributoria [a] κατὰ τοῦ δεσπότου· δι' ἧς ἀναγκασθήσεται, [15] ὅπερ ἔτυχεν ἀποκρυψάμενος φορτίον, εἰς μέσον ἐνεγκεῖν. Λέγεται δὲ tributoria [16] ἡ διαιρετικὴ, παρὰ τὸ distribuere, ὅ ἐστι [17] διελεῖν.

rit, etiam hanc pro rata inter ſe & reliquos creditores diſtribuere. Sin autem ipſe dominus, cui mercium diſtributio permiſſa eſt, quaſdam ex iis ſubtraxerit, neque omnes in medium protulerit, & creditorum aliquis veniat querens ac dicens, pauciores merces, quam quæ a ſervo ex *illa* negotiatione adlatæ fuerint, in medium veniſſe, dabitur ei adverſus dominum *actio* tributoria: per quam cogetur, quamcumque mercem occultaverit, in medium proferre. Dicitur autem tributoria (ſive diviſoria) a *verbo* diſtribuere, quod eſt dividere.

§. IV. Πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἀγωγαῖς 239 ἐπενόησε καὶ τὴν de peculio, ἤτοι de in rem [b] verſo, [18] τουτέστι περὶ τῶν ἐν πράγμασι τοῦ πατρὸς ἢ καὶ δεσπότου τραπέντων ἤγουν δαπανηθέντων· ἵνα, εἰ καὶ παρὰ γνώμην [c] τοῦ δεσπότου συνάλλαγμά τι γένηται πρὸς τὸν οἰκέτην, ὅμως εἴτε τι ἐδαπανήθη περὶ τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου, τουτέστιν [19] in rem verſum ἐγένετο, εἰς τοῦτο ὅλον ὁ δεσπότης καταδικασθῇ· εἴτε οὐκ ἐγένετο verſum, εἰς τοῦτο μέχρι τῆς τοῦ peculii ποσότητος [d] καταδικασθῇ.

§. IV. Præter dictas actiones excogitavit quoque *actionem* de peculio aut de in rem verſo, id eſt de iis quæ in rebus patris aut etiam domini verſa ſive impenſa ſunt: ut, licet præter domini voluntatem aliquis contractus cum ſervo factus ſit, tamen ſive quid circa domini ſubſtantiam impenſum fuerit, id eſt in rem verſum, in id omne dominus condemnetur: ſive verſum non fuerit, in id uſque ad peculii quantitatem condemnetur.

Δοκεῖ δὲ [20] verſum γίνεσθαι εἰς τὴν οὐ- 240 σίαν τοῦ δεσπότου, ἐάν τι κατὰ τὸ ἀναγκαῖον ἀναλωθῇ περὶ τὰ αὐτοῦ πράγματα· οἷον,

In rem vero domini verſum fuiſſe videtur, ſi quid propter neceſſitatem circa ejus res impenſum ſit: velut, ſervus

13. καὶ de: F. male. 14. ὡς ὅτι de: F. 2. Alterum tantum delerem. 15. ἅπερ . . . . φορτία F. 16. ἡ διαιρ. ante hanc. Ambae voculæ de: F. non male. 17. διαιρεῖν F. 2. 18. ſeqq. uſque ad ἵνα deſunt F. 19. *in rem* de: F. ut & ſeq. ἴσ. 20. *verſa* F. male.

bum, συνήχθη, additur, τυχὸν περὶ ἐν τῷ μεταξὺ, τινὰ αὐτῶν διεπράθη, καὶ συνήχθη χρυσίον. FABR. I.

Scholiaſt. τυχ. γ. ἐν τῷ μετ. τ. αὐ. διεπρ. κ. συνηχ. quæ perperam in textum irrepſerant. FABR. II.

Regiorum ſcil. Codd. non in textum Viglianum. Male autem Fabrotus, ſive ex Codd. ſive duce Curtio, qui vertit: *& ſi quid ex mercib. venditum fuerit, pecuniam inde redactam, pro rata inter ſe & creditores ceteros diſtribuere:* copulam καὶ lect. 13. ejecit. quaſi *ſola pecunia* diſtribuatur, quum præter merces ſuperſtites, ETIAM illa pecunia in commune conferenda ſit. G. O. R.

a. Hæc actio dolum malum coërcet domini, l. 7. §. 1. D. *de tribut.* hoc eſt propter iniquam diſtributionem ei locus eſt, l. 3. D. *quando ex fact. tut.* [Sane hoc caſu Prætorem adire neceſſe erit. Ex Edit. 2.] FABR.

b. Unde Græcis actio de In rem verſo ἡ περὶ τῆς

οἶον, δανεισάμενος ὁ ἐμὸς οἰκέτης, τοῖς ἐμοῖς κρεδίτωρσι κατέβαλεν, ἢ μέλλουσάν μοι πίπτειν οἰκίαν ἀνώρθωσεν, ἢ τῇ ἐμῇ φαμιλίᾳ [c] σῖτον ἠγόρασεν, ἤγουν ἀγρὸν, ἢ ἕτερον οἷον δήποτε πρᾶγμα [f] ἀναγκαῖον, ἠγόρασέ μοι· εἰ τοίνυν δέκα νομίσματα ἐδανείσατο παρὰ σοῦ, καὶ πέντε μὲν κατέβαλε [g] τῷ ἐμῷ κρεδίτωρι, τὰ δὲ ἄλλα [21] ὅπως δήποτε ἐδαπάνησεν, ὑπὲρ μὲν τῶν πέντε [22] versorum εἰς ὁλόκληρον καταδικάζομαι, ὑπὲρ δὲ τῶν μὴ δαπανηθέντων εἰς ἐμὲ μέχρι τοσούτου κατασχεθήσομαι, μέχρις οὗ ἐκτείνεται ἡ τοῦ peculii ποσότης· οὐκοῦν ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι εἰ πάντα τὰ δέκα νομίσματα εἰς τὴν ἐμὴν ἐδαπάνησεν οὐσίαν, [23] οὐ τὰ πέντε, ἀλλὰ ὅλα τὰ δέκα νομίσματα, ὁ κρεδίτωρ ἀπαιτήσει με. Αὕτη γὰρ ἡ de peculio μία [h] μέν ἐστιν ἀγωγὴ, διπλῆν δὲ ἔχει [24] τὴν καταδίκην· ἢ γὰρ εἰς τὸ peculium, ἢ εἰς τὸ [25] versum, γίνεται ἡ ἐναγωγὴ καὶ ἡ καταδίκη.

Ὁ τοίνυν δικαστὴς, [26] ὁ τῆς de peculio ἀκροώμενος, πρότερον εἴωθε κατανοεῖν, εἰ ἐδαπανήθη τι παρὰ τὴν οὐσίαν τοῦ δεσπότου, καὶ εἰ μέν τι δεδαπάνηται, εἰς ταύτην πάντως τὴν ποσότητα τὸν δεσπότην καταδικάζει· ἑτέρως γὰρ εἰς τὴν ζήτησιν τῆς ποσότητος τοῦ peculii μεταβήσεται, εἰ μηδὲν τῶν δανεισθέντων τῷ οἰκέτῃ εἰς τὴν οἰκείαν οὐσίαν δα-

vus meus mutuatus, creditoribus meis ſatisfecit, aut domum meam ruituram erexit, aut familiæ meæ frumentum emit, aut agrum, aliamve quamlibet rem neceſſariam, mihi emit: ſi igitur decem a te ſolidos mutuos ſumſit, & quinque creditori meo exſolvit, alios vero quinque quomodocumque impendit; pro quinque quidem
241 *in rem meam* verſis in ſolidum condemnor, pro *aliis* in me non impenſis eo uſque tenebor, quouſque peculii quantitas excurrit: hinc itaque manifeſtum *eſt*, ſi omnes decem ſolidos in meam rem impenderit, creditorem non quinque, ſed totos decem ſolidos, a me petiturum. Hæc enim de peculio actio, una quidem eſt, ſed duplicem habet condemnationem; nam aut in peculium aut in verſum intentio fit & condemnatio.

242 Judex ergo, de peculio *actionem* dijudicans, prius cognoſcere ſolet, numquid circa rem domini verſum ſit; & ſi quid verſum fuit, in hanc omnino quantitatem condemnat dominum: alioquin enim ad quæſtionem quantitatis peculii tranſibit, an nihil *eorum* quæ ſervus mutuatus eſt, in propriam rem

21. ἐ νομίσματα ad: F. cum Curtio. 22. τῶν βέρσων F. 23. οὐ τὰ π. ἀλλὰ de: F. 24. τὴν de: F. 25. βέρσον F. 26. ὁ de: F.

τῆς δαπάνης ἀγωγὴ. 18. *Eclog*. 7. c. 1. & 2. Adde Paul. 2. Sent. 9. & titul. Digeſt. *de in rem verſo*. & Cod. *quod cum eo qui in aliena poteſtate*. D. GOTH.

c. Adde l. 3. §. 1. D. *de in rem verſo* 18. *Eclog*. 7. c. 2. & paſſim. D. GOTH.

Nam ſi domini voluntate, poteſt quod juſſu agi. l. 5. §. 2. D. *de in rem verſ.* FABR. I.

d. Peculii fini, l. 19. D. *de compenſ.* FABR.

f. Diophanes Geoponicῶν 2. ἐις ἐμπορίαν καὶ χρείας τῆς φαμιλίας ἐξαρκοῦντα χρῆσιν. Theophanes in Mauricio: αἰχμαλωτίζομεν τὰς φαμιλίας αὐτῶν. FABR.

f. Vel utilem: nam quod magis ad voluptatem pertinet, non videtur verſum. hoc igitur dominus ſine rei detrimento patietur auferri, l. 3. §. ſed ſi, & l. 5. §. 2. D. *de in rem verſ.* FABR. I.

g. In rem verſum videtur, prout aliquid verſum eſt: ideoque ſi pars verſa eſt, de parte erit actio, l. 10. §. 2. *eod.* FABR. I.

h. Facit l. 19. in fin. D. *de in rem verſo*. D. GOTH.

i. Adde

δαπανηθῇ τοῦ δεσπότου, ἤγουν μὴ πάντα δαπανηθῇ.

Εἰπόντες περὶ τῆς de peculio· εἴπω- 243
μεν τί ἐστι peculium· ὅρος [i] peculii οὗτός ἐστιν, οὐσία φυσικὴ [27] προσκεκυρωμένη ὑπεξουσίῳ, κατὰ γνώμην πατρὸς ἢ δεσπότου, ἐξῃρημένων [k] τῶν φυσικῶν χρεῶν, πατρικῶν φημι καὶ δεσποτικῶν, καὶ τῶν τοῖς [28] συνυπεξουσίοις ἐποφειλομένων. Οὐσίαν εἶπον φυσικὴν, ἐπειδὴ κατὰ νόμους οὐσίαν ἔχειν ὑπεξούσιος οὐ δύναται· προσκεκυρωμένην ὑπ- 244
εξουσίῳ κατὰ γνώμην πατρὸς ἢ δεσπότου εἶπον, ἐπειδὴ ἐκεῖνο peculium ἐστὶν, ὃ οἶδεν ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης· [29] εἰ γάρ τι παρὰ γνώμην [l] αὐτῶν ἔχουσι, τοῦτο τῷ peculio οὐ συναριθμηθήσεται· ἐξῃρημένων φυσικῶν χρεῶν προστέθεικα, ἐπειδὴ κυρίως ἐκεῖνό ἐστι peculium, ὃ περιλιμπάνεται μετὰ τὴν τῶν φυσικῶν χρεῶν ἐξαίρεσιν· οἷον, 245
ἐποφείλει μοι ὁ σὸς ὑπεξούσιος ἑκατὸν νομίσματα, ἔχει δὲ peculium νομιζόμενον κατὰ πρώτην ὄψιν τριακοσίων νομισμάτων· ἀλλ'

rem domini impenſum ſit, an vero non omnia ſint depenſa.

243 Quum diximus de *actione* de peculio, dicamus quid ſit peculium. Definitio PECULII hæc eſt: Bona naturalia adſignata ei, qui in poteſtate eſt, pro voluntate patris vel domini, exemtis debitis naturalibus, paternis ſcilicet ac dominicis, iiſque quæ debentur his qui in ejuſdem ſunt poteſtate.
244 BONA dixi naturalia, quoniam alienæ poteſtatis *homo* ſecundum leges bona habere nequit: ADSIGNATA ei, qui in poteſtate eſt, pro voluntate patris vel domini dixi, quoniam illud eſt peculium, quod pater vel dominus ſcit; nam ſi quid præter eorum voluntatem habent, id peculio haud con-
245 numerabitur: EXEMTIS debitis naturalibus addidi, quoniam illud eſt peculium, quod relinquitur poſt naturalium debitorum exemtionem: veluti, qui

27. προσκεκελευσμένη, & ita i. & 30. PITH. Lego: & ita inf. vſ. 30. (edit. Gothofr. i. e. pr. cap. ſeq. 244.) G. O. R. 28. ὑπεξ. ante F. 29. ἐὰν F. 2.

i. Adde §. 10. ſup. *de actionibus.* l. 5. §. 2. & 3. D. *de peculio.* D. GOTH.
Gloſſ. Lat. Gr. *peculium*, κτῆσις τοῦ ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ ὄντος, τουτέστιν υἱοῦ, ἢ δούλου. [v. Gloſſ. Baſilic. *Ed.* 1.] eſt velut patrimonium ſervi aut filiiſ. l. 19. §. 1. l. 32. l. 47. §. ult. D. *de pecul.* FABR.

k. Cur ita? quia prævenîſſe dominus & cum ſervo ſuo egiſſe creditur l. ſed ſi. 9. §. peculium. 2. D. *de peculio.* quia non eſt veriſimile, dominum id concedere ſervo in peculium habere, quod ſibi debetur. d. l. 9. §. 5. quia naturæ æquum eſt, filium vel ſervum liberari obligatione, eo quod illi debitum videntur exegiſſe. l. ſi noxali. 11. §. 2. D. *de peculio.* D. GOTH.
[Naturalia debita ſpectamus in peculii deductione, l. 11. *eod* l. pen. C. *quod cum eo.* Edit. 1.] Servus (enim) natura domino debere poteſt, l. 40. §. 3. D. *de cond. & dem.* & dominus ſervo, l. 12. D. *de inſtit.* id ergo peculii eſt, quod deducto eo quod ſervus domino debet, reliquum ſit, l. 16. D. *de in rem ver.* FABR.

l. Id tantum peculii eſt, quod ſervus habuit volente domino, l. 4. §. 1. D. *de pecul.* quod ſervus permiſſu domini habet, l. 5. *eod.* FABR.

m. Filius patri, in cujus poteſtate eſt, naturaliter debere poteſt, l. frater, §. quæſitum, D. *de cond. ind.* FABR.

n. Quia prævenîſſe dominus, & cum ſervo ſuo egiſſe creditur, l. 9. §. 2. D. *de pec.* in actione autem de peculio occupantis melior eſt conditio, l. 10. *eod.* FABR. I.

o. Verba οἷον τῷ συνδ. addidimus ex Pith. ac Fabroto. Quum vero Pithoeus inſuper addat, ἢ ὄντος: inde mox reſcripſi, ut antea conjeceram, ἢ ὁ σὸς μὲν υἱὸς pro vulgata ἢ ὁ μὲν υἱός. Tum ſeqq. παρενθέσεως notas, perſpicuitatis gratia, ex Fabr. I. adjeci. G. O. R.

p. Frater fratri naturaliter obligatur, d. l. *frater.* & hoc minus in peculio eſt, quoniam patri id debere creditur, ſicut ſervus domino id, quod debet conſervo, l. 9. §. peculium, D. *de pecul.* filius naturalem quoque obligationem patri adquirit. FABR.

q. Schol.

ἀλλ' 30 ἐπειδὴ ἐποφείλει τῷ [m] πατρὶ ἢ τῷ [n] δεσπότῃ ἑκατὸν νομίσματα, ἐποφείλει δὲ καὶ τῷ συνυπεξουσίῳ, [o] οἷον τῷ συνδούλῳ ἤγουν τῷ ἰδίῳ [p] ἀδελφῷ (ἢ ὁ σὸς μὲν [q] υἱὸς ἐποφείλει τῷ σῷ δούλῳ, ἢ ὁ σὸς δοῦλος ἐποφείλει τῷ υἱῷ σου [r] τῷ ὑπεξουσίῳ) 31 ἑκατὸν καὶ [s] πεντήκοντα νομίσματα, καθαρὸν νομίζεται peculium πεντήκοντα νομίσματα.

qui in tua poteſtate eſt, mihi centum debet aureos, habetque peculium, quod prima facie trecentorum aureorum *eſſe* putatur: ſed quia patri vel domino centum aureos debet, itemque debet ei, qui in ejuſdem poteſtate eſt, veluti conſervo aut fratri ſuo, (vel filius tuus debet ſervo tuo, aut ſervus tuus debet filio tuo familias) centum & quinquaginta aureos, purum cenſetur peculium quinquaginta aurei.

246 Ἔστι δὲ, ὅτε τὸ τῷ ὑπεξουσίῳ ἐποφειλόμενον χρέος οὐκ ἐξαιρεῖται, κινουμένης τῆς de peculio· οἷον ὡς ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος, ὁ σὸς οἰκέτης εἶχεν ἐν τῷ peculio 32 αὐτοῦ οἰκέτην· οἱ δὲ νομικοὶ τὸν μὲν πρῶτον οἰκέτην λέγουσιν ordinarium, τὸν δὲ τοῦ οἰκέτου οἰκέτην λέγουσι [t] vicarium, 33 quia vicem ipſius obtinet, τουτέστιν ὥσπερ ὁ ordinarius οἰκέτης ἐστὶν, οὕτω καὶ ὁ 34 vicarius, ὥστε οὖν συνυπεξούσιοί εἰσιν. Ἐχρεώστει τοίνυν ὁ σὸς οἰκέτης ἐμοὶ

Eſt etiam ubi debitum, quod ei qui in poteſtate eſt, debetur, non eximitur, inſtituta de peculio *actione*: velut in hac ſpecie, ſervus tuus habebat ſervum in peculio ſuo; juris autem periti priorem ſervum vocant ordinarium, ſed ſervi ſervum nominant vicarium, quia vicem ipſius obtinet, id eſt, ſicuti ordinarius eſt ſervus, ita & vicarius; itaque in ejuſdem ſunt poteſtate. 247 Debebat ergo mihi ſervus tuus centum

30. ἐπειδὴ de: F. 31. ἑκατὸν καὶ de: F. peſſime. 32. αὐτοῦ de: F. 33. Quinque voc. ſeqq. addimus ex Pith. ac F. 34. οἰκάριος F.

q. Schol. θεματίσον γάρ τινα ἔχειν υἱὸν καὶ δοῦλον, καὶ ἐχρεώσει ὁ υἱὸς τῷ δούλῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι ὁ δοῦλος ἐχρεώσει τῷ υἱῷ τοῦ δεσπότου αὐτοῦ. Ergo ſervo filiusfam. naturaliter tantum debet, & ſervus filio. Sed & patri dominove naturaliter tantum debetur· certe quod ſervo debetur ab extraneo, dominus recte petit, l. 41. D. *de pecul.* FABR.

r. L. 6. D. *de pecul. leg.* FABR.

s. Mireris profecto, non tam Nannio, quam Fabroto, & JCto & editori, hunc paraphraſtæ locum minime fuiſſe intellectum. Prior ſupra ad cap. 175. exiſtimat, THum ſui qs. oblitum non manſiſſe in eod. exemplo, ſcil. quod modo de *centum* patri aut domino debitis locutus, nunc de 150. fratri aut conſervo debitis memoret. Sed fallitur egregie, quoniam ambæ hæ ſummæ conjungendæ & a 300. (quantum prima facie videtur eſſe peculium) deducendæ ſunt, ut remaneat purum peculium, aurei 50. Poſterior, Fabrotus, tam Gr. quam Lat. delet ἑκατὸν καὶ, quaſi illorum loco ea *centum*, quæ mihi alieno atque extraneo debentur, ex eod. peculio ſint detrahenda, ut remaneant 50. quo nihil huic loco eſt alienius. Senſus enim eſt, me non poſſe conſequi actione de peculio, niſi 50. licet revera 100. mihi debeantur. G. O. R.

t. Ordinarius ὁ πρῶτος δοῦλος. Vicarius, δοῦλος τοῦ δούλου. Scholiaſtes 18. *Eclog.* 5. c. 16. & ut Ulpianus in l. 17. D. *de peculio*, dominus vicarii, ſunt enim vicarii ipſi una cum ſuo peculio, in peculio ordinarii. D. GOTH.

Martialis: *Eſſe ſat eſt ſervum, jam nolo vicarius eſſe.* CURT. *nam* pro *jam* habet ANON. MEERM.

Gloſſ. Gr. Lat. δοῦλος οἰκέτου, *vicarius.* [ordinarius, vicarii veluti dominus eſt. Sic apud Hom. Odyſſ. ξ. Eumæus ſervum habere dicitur. Euſtath. οἱ δὲ μὴ μόνον δεσποτικοὶ οἰκέται ὑπὸ τοῦ Εὐμαίου εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ δοῦλον αὐτὸς ἰδιόκτητον ἔχει. κακῶς ἄρα ὄρχαμος ἀνδρῶν λέγεται. οἰκονομικὴ δὲ ἐνταῦθα ἡ ἱστορία ὡς τῶν ἐνεστώτων δούλων, καὶ πεκουλιαζομένων ἀκολούθως ὡς τὰ πολλά. ordinarius tamen *conſervus* erat. Chryſoſt. Homil. 59. in Matth. Horat. Sat. 7. lib. 2. *ex Edit.* 1.] FABR.

ἐμοὶ ἑκατὸν νομίσματα, εἶχε δὲ peculium ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἡ γὰρ διατίμησις τῶν ἐν τῷ peculio πραγμάτων εἰς τοσαύτην συνέτεινε ποσότητα· ἦν δὲ ἐν τῇ διατιμήσει καὶ ὁ vicarius· ἐχρεώστει δὲ καὶ ὁ ordinarius τῷ vicario ἑκατὸν νομίσματα· ἐναγόμενος [35] οὖν σὺ παρ' ἐμοῦ τῇ de peculio, οὐ δύνασαι λέγειν, ὅτι τὸ peculium τοῦ σοῦ οἰκέτου ἐστὶ πεντήκοντα [36] μόνα νομίσματα, καὶ δεῖ σε εἰς πεντήκοντα μόνα καταδικασθῆναι, ἐπειδὴ [37] ὁ ordinarius, ὑπὲρ οὗ ἐνάγῃ τῇ de peculio, τῷ vicario χρεωστεῖ ἑκατὸν νομίσματα· τοῦτο γὰρ τὸ χρέος οὐκ ἐξαιρεῖται.

Καὶ τίς ἐστιν ὁ λογισμὸς, ἀναγκαῖον εἰπεῖν· ὁ λογισμὸς οὗτός [38] ἐστιν· ἡνίκα βουλόμεθα τὸ peculium [u] τοῦ ordinarii οἰκέτου καταμαθεῖν, ψηφίζοντες τὰς διατιμήσεις τῶν ἄλλων πραγμάτων, προστίθεμεν καὶ τὴν τοῦ [39] vicarii διατίμησιν, καὶ οὕτως ἀποφαινόμεθα λέγοντες, τοσῆσδε εἶναι ποσότητος τὸ peculium· τούτου δὲ οὕτως ἔχοντος, οὐ δύναται ὁ vicarius, οὗ ἡ διατίμησις [40] ηὔξησε τὸ peculium, αὐτὸς καὶ μειοῦν αὐτὸ διὰ τῶν ἐποφειλομένων αὐτῷ, ἵνα μὴ τὸ αὐτὸ πρόσωπον εὑρεθῇ δύο ἐναντία ποιοῦν, καὶ αὖξον καὶ ἀπομειοῦν τὸ peculium [41] ἐν τῇ αὐτῇ ὑποθέσει. Τὸ αὐτό ἐστιν, εἰ καὶ ὁ σὸς [[42] υἱὸς] ὑπεξούσιος ἔχει οἰκέτην ἐν τῷ ἰδίῳ peculio, ὃς λέγεται πεκουλιάριος [43] οἰκέτης, καὶ

centum aureos, habebatque peculium centum & quinquaginta *aureorum*, namque rerum in peculio *inventarum* æſtimatio ad tantam excurrebat quantitatem: erat autem & vicarius in *illa* æſtimatione: ſed & ordinarius centum ſolidos vicario debebat. Tu igitur a me conventus de peculio *actione*, di-
248 cere non potes, peculium ſervi tui ſolos eſſe quinquaginta aureos, teque in ſolos quinquaginta condemnari debere, quia ordinarius, pro quo conveniris de peculio, vicario centum debeat aureos: hoc enim debitum non eximitur.

Et quænam ſit ratio, neceſſe *eſt* dicere. Ratio hæc eſt: quum ſervi ordinarii peculium cognoſcere volumus, calculatis aliarum rerum pretiis, adjicimus & vicarii æſtimationem, atque ita pronuntiamus dicentes, tantæ eſſe quantitatis peculium. Hoc quum
249 ita ſe habeat, non poteſt vicarius, cujus æſtimatio auxit peculium, ipſe etiam illud minuere per ea quæ illi debentur, ut ne eadem perſona inveniatur duo faciens contraria, & augens & deminuens peculium in eadem cauſa. Idem eſt, & ſi filius tuus familias in peculio ſuo ſervum habeat, qui ſervus peculiaris dicitur; & centum mihi aureos debeat, peculii autem ejus æſti-

35. ὢν de: F. 36. μόνον F. 37. ὁ σὸς οἰκέτης ὑπὲρ Pith. & F. 38. ἐστιν de: F. 39. βικαρίου F. & mox βικάριος. Aliis locis Lat. 40. ηὔξει F. 2. 41. ἐν τῇ αὐ. ὑπ. de: Pith. & F. 42. Addendum cenſeo cum Curt. 43. οἰκέτης de: Pith: ac F. Mox ἰκόφιλλί habet F.

u. Quod ordinarius mihi debet, id etiam detraho ex vicariorum peculio. Quod ipſi vicarii mihi debent, detraho tantum ex ipſorum peculio. Quod ordinario ſuo debuerint, id non ex ordinarii peculio detrahitur, ſed ex ipſorum tantum peculio. Quod vicariis ab ordinario debetur, non deducitur de peculio ordinarii. (quia peculium eorum in ipſius peculio eſt) ſed peculium eorum augetur, quemadmodum ſi dominus ſervo ſuo debeat. l. 17. D. *de peculio*. 18. *Eclog.* 5. c. 16. Quod domino debetur ab ordinario, ex vicarii ſervo [ſervi peculio] deducitur. d. c. 16. D. GOTH.

Qua

καὶ ἐποφείλει μοι ἑκατὸν νομίσματα, [44] ἡ δὲ διατίμησις τοῦ πεκουλίου αὐτοῦ συντείνει εἰς ρ' νομίσματα· χρεωστεῖ δὲ [45] καὶ τῷ 250 πεκουλιαρίῳ οἰκέτῃ [x] σου ἑκατὸν νομίσματα· [46] ἐνταῦθα λέγομεν, μὴ ἐξαιρεῖσθαι τοῦτο τὸ χρέος, ἵνα μὴ ὁ πεκουλιάριος οἰκέτης αὐξήσῃ μὲν τὸ τοῦ υἱοῦ σου peculium διὰ τῆς οἰκείας διατιμήσεως, μειώσῃ δὲ διὰ τῶν [47] αὐτῷ φυσικῶς ἐποφειλομένων, καὶ εὑρεθῇ τὸ αὐτὸ πρόσωπον δύο ποιοῦν ἐναντία ἐν τῇ αὐτῇ δίκῃ, καὶ αὖξον καὶ μειοῦν τὸ peculium.

æſtimatio ad c. aureos excurrat; & peculiari quoque ſervo ſuo c. ſolidos debeat: hic dicimus, non eximi illud debitum, ut ne ſervus peculiaris per ſuam quidem æſtimationem augeat filii tui peculium, ſed per ea quæ ipſi naturaliter debentur, minuat; eademque perſona reperiatur duo faciens contraria in eodem judicio, & augens & minuens peculium.

§. V. Ἐκ τῶν εἰρημένων δεδήλωται, ὅ- 251 τι πολλαί εἰσιν [48] αἱ ἀγωγαὶ, αἱ κινούμεναι κατὰ τοῦ δεσπότου προφάσει τῶν ἐποφειλομένων ὑπὸ τοῦ οἰκέτου. Ἔστι γὰρ ἡ quod juſſu, [49] ἡ inſtitoria, ἡ exercitoria, ἡ tributoria· ἔστι [50] δὲ καὶ ἡ de peculio, ἤτοι de in rem verſo. Ἔξεστι δέ τινι, ἐάσαντι τὴν quod juſſu ἢ τὴν exercitoriam ἢ [51] τὴν inſtitoriam, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν de peculio· γενικὴ γὰρ οὖσα ἡ de peculio ἀντὶ πασῶν δύναται κινεῖσθαι· (ἐκεῖναι μὲν γὰρ [52] ἰδικαί, [y] αὕτη δὲ γενική ἐστιν·) ἀνόητος δὲ [53] ἐκεῖνός ἐστιν, ὁ ἐάσας 252 ἐκείνας, αἵ τινες [z] εὐχερεῖς εἰσιν εἰς ἀπόδειξιν, καὶ τὸ ὁλόκληρον περιποιῆσαι τῷ ἐνάγοντι, καὶ ὁρμῶν ἐπὶ τὴν de peculio. Δυσχερὲς γάρ ἐστι πρῶτον μὲν δεῖξαι, πόσον ἐστὶ τὸ peculium· τὰ γὰρ πράγματα τοῦ peculii οὐκ ἔστι πρόδηλα τοῖς ἔξωθεν· ὅτε

§. V. Ex dictis patuit, multas eſſe actiones, quæ adverſus dominum nomine eorum, quæ a ſervo debentur, intenduntur. Eſt enim *actio* Quod juſſu, *eſt* inſtitoria, exercitoria, tributoria; eſt etiam *actio* de peculio. Licet autem alicui, *actionem* Quod juſſu vel exercitoriam vel inſtitoriam omittenti, venire ad *actionem* de peculio: hæc enim de peculio quum ſit generalis, pro omnibus inſtitui poteſt; (illæ enim *ſunt* ſpeciales, hæc autem eſt generalis:) aſt demens is eſt, qui illas omittit, quæ ad demonſtrandum ſunt faciles, & *ad* ſolidum actori comparandum, atque ad *actionem* de peculio decurrit. Primo enim difficile eſt probare, quantum ſit peculium; namque res peculii extraneis non ſunt mani-

44. Seqq. uſque ad Χρεωστεῖ adjecimus ex Pith. ac F. 45. καὶ de: F. 46. κἀνταῦθα F. 47. αὐτῷ φυσ. ἐποφ. αὐτῷ, ἵνα τὸ αὐτὸ πρόσ. εὑρ. δύο π. F. 48. αἱ de: F. 49. ἔστιν ad: F. 50. δὲ de: F. ſeqq. ἤτοι *de in rem verſo* addimus ex Pith. & F. 51. τὴν de: F. 52. ἰδιωτικαὶ (ſic) Pith. 53. ἐστιν ἐκ. F.

Quia peculium vicarii in peculio ordinarii eſt, l. 17. D. *de pec.* & ideo peculium ordinarii decreſcere dicitur, cum ſervi vicarii moriuntur, l. 40. *eod.* FABR.

x. Vide num legend. ſit ἑαυτοῦ i. *ſuo.* ANON. NISP.

Optime, idque ſequimur. Curtius neutrum pronomen expreſſerat. G. O. R.

y. *Generalis* dicitur, quæ concurrit cum ſuperioribus: *ſpecialis*, ſi ſervus citra juſſum domini contraxerit. FABR.

z. Quæ ſunt uberiores. FABR.

ὅτε δὲ καὶ 54 δείξῃ, πολλὰ κοπωθεὶς, ὁπόσον ἐστὶ τὸ peculium, τότε δύναται ἀντιτεθῆναι φυσικὸν [a] χρέος, ἀπομειοῦν τὸ peculium· δυσχερὲς δέ ἐστιν ἀποδεῖξαι, καὶ πόσα τῶν δανεισθέντων αὐτῷ versa ἐποίησε περὶ τὸν δεσπότην.

Ἔστι δὲ, ὅτε ἡ de peculio αὕτη καὶ 253
ὡς εἶδος καὶ ὡς γένος κινεῖται. Καὶ πότε τοῦτό ἐστιν; οἷον, συνήλλαξα τῷ σῷ οἰκέτῃ, οὐδὲ κατὰ κέλευσιν σὴν, οὐδὲ προστάντος αὐτοῦ πραγματείας τῆς κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν· ἐνταῦθα ἡ de peculio ἐστὶ καὶ ὡς εἶδος, καὶ ὡς γένος· εἰ δὲ 55 ἁρμόζει σοι ἡ tributoria, δύνασαι ταύτην ἐάσας ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν de peculio, ἤτοι de in rem verſo. Ἐνταῦθα δὲ οὐ πάντως 254
καταγινώσκομεν τοῦ ἐάσαντος τὴν τριβουτορίαν, καὶ ἐλθόντος ἐπὶ τὴν de peculio· ποτὲ [b] μὲν γὰρ ἡ de peculio καλλίων εὑρίσκεται τῆς 56 τριβουτορίας, ποτὲ δὲ ἐλάττονα προσποιεῖται τῆς τριβουτορίας, καὶ τότε καλλίων ἡ tributoria· οἷον, ἡνίκα πολλὰ ὕπεστι φυσικὰ χρέα. Τῆς μὲν γὰρ τριβουτορίας κινουμένης, οὐδὲν ἐξαιρεθήσεται φυσικὸν χρέος· ἴσον γὰρ τὸ τοῦ δεσπότου 255
χρέος ἐστὶ καὶ 57 τὸ τῶν κρεδιτόρων, καὶ οὐδεμίαν προτίμησιν ἐν αὐτῇ ὁ δεσπότης ἔχει, οὐδὲ ἐξαιρεῖται τὸ αὐτῷ ἐποφειλόμενον· τῆς δὲ de peculio κινουμένης, καλλίων ἡ τοῦ δεσπότου αἵρεσις· ἐξαιρεῖται γὰρ τὸ φυσικὸν χρέος, τουτέστι τὸ τῷ δεσπότῃ ἐποφειλόμενον· καὶ οὕτως εἰς τὴν λειπομένην ποσότητα τῷ δανειστῇ 58 ὁ δεσπότης τοῦ δούλου καταδικάζεται.

Καλ-

manifeſtæ: ſed licet multa laborans probaverit, quantum ſit peculium, tunc opponi poteſt naturale debitum, quod deminuit peculium: porro difficile quoque eſt probare, quantum ex iis, quæ ille mutua ſumſit, in rem domini verterit.

Eſt etiam, ubi hæc de peculio *actio* & ut ſpecies & ut genus inſtituitur. Et quando hoc fit? veluti, contraxi cum ſervo tuo, neque tuo juſſu neque illo præpoſito negotiationi terreſtri vel maritimæ: hic de peculio actio & ut ſpecies eſt, & ut genus. Sin autem tributoria tibi competit, potes ea omiſſa devenire ad *actionem* de peculio aut de in rem verſo. Hic vero non ſemper reprehendimus eum, qui tributoriam omittit, atque ad *actionem* de peculio tranſit: namque de peculio actio nonnunquam melior invenitur tributoria, nonnunquam autem minus efficit quam tributoria; & tunc melior *eſt* tributoria: veluti, quum multa ſunt debita naturalia. Inſtituta enim tributoria, nullum naturale excipietur debitum; nam æquale eſt & domini & creditorum debitum, neque ullam in ea prælationem dominus habet, neque eximitur quod ei debetur: ſed *actione* de peculio mota, melior *eſt* domini conditio; nam debitum naturale deducitur, id eſt quod domino debetur: atque ita in reliquam quantitatem creditori ſervi dominus condemnatur.

Me-

54. δείξει ante F. 55. ἁρμόσει ante F. 2. 56. tributorias, καὶ ποτὲ ἐλ. προσποιεῖ F. 57. τὸ de: ante F. 58. ὁ δεσπ. poſt καταδ. repoſuit F.

a. L. 11. D. *de peculio*. D. GOTH.
b. Idem extat 18. *Eclog.* 2. c. 4. D. GOTH.
bb. Melius προσεσχήκασι. ANON. DUK. Videtur eſſe προσεσχήκασι. ANON. NISP. Utrumque vitioſum. G. O. R.
c. Adde principium hujus tituli in fine [cap. 231. fin.] D. GOTH.
d. Adde tit. Digeſt. & Cod. *de Senatuſconſul.* Ma-

Καλλίων δὲ ἡ εἰσαγωγὴ ἐπὶ τῆς de pe- 256
culio ἐστὶν, ἤπερ τῆς τριβυτορίας ἐν τού-
τῳ, ὅτι κινουμένης τῆς de peculio παντὸς
τοῦ peculii γίνεται λόγος· τῆς δὲ τριβου-
τορίας κινουμένης, ἐκεῖνο μόνον ἐν δικαστη-
ρίῳ σκοπεῖται, εἰς ὃ πραγματεύεται μέ-
ρος 59 τοῦ πεκουλίου ὁ οἰκέτης, τὸ τρίτον
τυχὸν, ἢ τὸ τέταρτον, ἢ καὶ τὸ ἕκτον μέ-
ρος τοῦ peculii· καὶ οὐδὲ αὐτὸ ὅλον φέρε- 257
ται, τὸ ἕκτον μέρος τοῦ πεκουλίου, εἰς ὃ 60 ὁ
οἰκέτης πραγματεύεται, κινουμένης τῆς τρι-
βουτορίας, ἀλλὰ τὸ ὑφαιρεθὲν ἀπὸ τοῦ
δεσπότου ἐν τῇ διανεμήσει τῶν φορτίων
ὥστε οὖν μέρους μέρος φέρεται· τοῦ δὲ ἑτέ-
ρου peculii, ὅπερ ἐστὶν ἐν κτήμασι καὶ ἀν-
δραπόδοις, καὶ οἷς ἐποφείλεται ὑφ' ἑτέρων
61 ὁ οἰκέτης, δανείσας τυχὸν τισιν, οὐ γί-
νεται λόγος· ὥστε δεῖ τινα, σκοπήσαντα 258
62 τὸ συμφέρον αὐτῷ, ἢ τὴν tributoriam
ἢ τὴν de peculio ἐπιλέξασθαι. Εἰ δέ τις
δύναται ἀποδεῖξαι, ὅτι τὰ δανεισθέντα ὑπ'
αὐτοῦ εἰς τὴν οὐσίαν bb περιεχώρησε τοῦ
δεσπότου, ἐπιλεγέσθω μᾶλλον τὴν de pe-
culio, ἵνα ἀπὸ τοῦ κεφαλαίου τῆς de in
rem verſo ἡ καταδίκη γένηται.

§. VI. Τὰ 63 δὲ εἰρημένα ἡμῖν περὶ οἰκέτου καὶ δεσπότου, τὰ αὐτὰ νοοῦμεν 64 καὶ περὶ υἱοῦ καὶ θυγατρὸς, καὶ ἐγγόνου καὶ ἐγγόνης, καὶ πατρὸς, ἔτι δὲ καὶ πάππου, ὧν ὑπεξούσιοί εἰσιν οὗτοι.

§. VII. Ἐκεῖνο δὲ ἰδιαζόντως c ἐπὶ τῶν 259
ἐλευθέρων τῶν in poteſtate σκοπεῖται, ὅτι
τὸ 65 Μακεδονιάνειον d δόγμα ὡς ἐν παρα-
γραφῇ ἀντίκειται τοῖς δανείσασιν ὑπεξου-
σίῳ. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν.
Μακέδων e τις οὕτω λεγόμενος γέγονεν ἐν
τῇ

Melior autem eſt intentio *actionis* de peculio quam tributoriæ in eo, quod mota de peculio *actione*, omnis peculii ratio habetur; inſtituta autem tributoria, ea pars peculii ſolum in judicio ſpectatur, in qua ſervus negotiatur, tertia forte vel quarta vel ſexta etiam peculii parte: & neque iſtam totam aufert peculii partem, in qua ſervus negotiatur, inſtituta tributoria, ſed illud quod a domino in diſtributione mercium ſubtractum fuit; itaque partis partem fert: reliqui autem peculii, quod in poſſeſſionibus & mancipiis atque iis conſiſtit quæ ab aliis ſervo debentur, qui forte quibuſdam mutuavit, non habetur ratio. Ita ut quiſ*que*, conſiderans *quid* ſibi *ſit* utile, aut tributoriam aut de peculio actionem eligere debeat. Si quis autem probare poteſt, ea quæ ipſe *ſervo* credidit, in rem domini verſa fuiſſe, potius *actionem* de peculio eligat, ut ex capite de in rem verſo condemnatio fiat.

§. VI. *Quæ* nobis dicta *ſunt* de ſervo ac domino, eadem intelligimus & de filio & filia, & nepote & nepte, ac patre, nec non avo, quorum hi in poteſtate ſunt.

§. VII. Illud autem ſpecialiter in *perſonis* liberis in poteſtate *conſtitutis* ſpectatur, quod Senatuſconſultum Macedonianum, exceptionis modo iis qui filiofamilias crediderunt, opponatur. Quid autem hoc ſit, neceſſe eſt dicere.

59. τῆς F. 60. ὁ de: F. 61. ὁ de: F. 2. 62. πρότερον καθ' ἑαυτὸν ad: Pith. & F. 63. δὲ de: F. 64. καὶ de: F. 2. 65. Μακεδονιάνειον & ſic deinceps F.

Macedoniano: & Paul. 2. Sent. 10. & 18. *Eclog.* 4. D. GOTH.

e. Ulp. in l. 1. ejus tit. *fœneratorem* in SC. Macedonem appellari ſcribit. CURT.

Errat

τῇ Ῥώμῃ, [66] ὃς ὑπεξούσιος ὢν τῷ οἰκείῳ πατρί· ἐδανείσατο παρά τινος, ἐλπίζων ὅτι τελευτήσαντος αὐτοῦ τοῦ πατρὸς, δυνήσεται τὸ χρέος ἀποδοῦναι. Πολλοῦ χρόνου διαδραμόντος, ὁ δανειστὴς ἐπέκειτο τὸ χρέος ἀπαιτῶν· ὁ Μακέδων οὐκ ἔχων, πόθεν [67] ἂν ἀποδῷ, πῶς γὰρ ὑπεξούσιος ὤν; ἀνεῖλε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα. Ἐγνώσθη τοῦτο τῇ συγκλήτῳ· κἀκεῖνος μὲν δίκας δέδωκε πατροκτονίας· δόγμα δὲ λεγόμενον Μακεδονιάνειον γέγονε, τὸ κελεῦσαι, μηδένα δανείζοντα ἐλευθέρῳ ὑπεξουσίῳ ἀπαιτεῖν [68] τὰ δανεισθέντα, ἵνα τούτῳ τῷ τρόπῳ ἕκαστος εἰδὼς, ὡς οὐ δύναται ἀπαιτῆσαι τὸ δάνεισμα, [69] ἀπέχηται τοῦ δανείζειν αὐτῷ. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπαιτήσει τὸν ὑπεξούσιον ἢ τὴν ὑπεξουσίαν, ἢ τὸν ἔγγονον [f] ἢ τὴν ἐγγό-

re. Macedo quidam ſic dictus Romæ fuit; qui in poteſtate quum eſſet ſui patris, ab aliquo mutuatus eſt, ſpe-
260 rans mortuo patre ſuo, fore ut debitum reddere poſſet. Multo tempore elapſo, inſtabat creditor debitum repetens: Macedo non habens, unde redderet, qui enim, quum ſub poteſtate eſſet? patrem ſuum occidit. Innotuit hoc ſenatui; & ille quidem pœnas dedit parricidii: factum eſt autem Senatusconſultum, Macedonianum dictum, quod ſtatuit ne quis *homini* libero ſub poteſtate *conſtituto* mutuatus debita repo-
261 ſcat, ut hoc pacto quilibet ſciens, ſe debitum repoſcere non poſſe, mutuum illi dare caveat. Non tantum vero ipſum

66. ὃς de: F. 67. ἂν de: F. 68. τὸ δανεισθὲν F. 69. ἀπέχοιτο F.

Errat autem THus, dum putat Macedonem fuiſſe filiumf. nam ex verbis ipſius SCti liquidiſſime patet, Macedonem fuiſſe fœneratorem.

PAG. GAUDENT. II. *Juriſd. Expoſit.* 28.

Macedo igitur filiusf. *cum inter ceteras* patrati *ſceleris cauſas æs alienum adhibuiſſet*: multis enim creditoribus defœneratus parentis fata properaverat: *& ſæpe materiam*, occaſionem, ἀφορμὴν, *malis moribus præſtaret, quiſquis pecunias incertis nominibus*, id eſt, filiisfamilias, *crederet*, Senatus decrevit, ne creditoribus in poſterum eo nomine *actio, petitiove daretur*. Incertum nomen opponitur bono nomini in l. 1. D. *de Senatuſconſulto Maced.* & certo apud Horat. Ep. 2. 1. *Cautos nominibus certis expendere nummos.* & Ciceron. in Quintiana: *Qui tibi, ut ais, certis nominibus grandem pecuniam debuit.* puta, nominibus ſub fidejuſſore factis. Aliis Macedo fœnerator eſt. & hoc probabilius eſt. FABR.

Ita (de fœneratore) SCti verba acceperunt Ant: Auguſtinus *in SCtis*, Hotomanus libello *de Senatu*, Cujacius in parat. ad d. t. *de SCto Maced.* Fabrotus ad THum d. t. *Quod cum eo*, & in enarratione parat. Cujaciani t. C. *ad SC. Maced.* At vero MARANUS in parat. ad t. D. *de SC. Mac.* Macedonem non fœneratorem, ſed, ut ſcripſit TH. filiumfam. fuiſſe dicit, qui gravi ære alieno preſſus, ut ſe a moleſto creditore liberaret, patrem necarit. Quod aperte probant prima SCti verba: *Cum inter ceteras ſceleris cauſas Macedo, quas illi natura adminiſtrabat, etiam æs alienum adhibuiſſet*: quæ ad fœneratorem, qui pecuniam credidit, pertinere non poſſunt: eſt enim *æs alienum*, quod nos debemus, non quod nobis debetur. Ulpian. l. 213. de V. S. *Aes alienum eſt, quod nos aliis debemus: æs ſuum, quod alii nobis debent.* Pergit Maranus: „ Erroris „ cauſſam præbuit ſequens SCti male accepta clauſula, quæ ad Macedonem nequaquam referenda eſt, ſed ad fœneratorem quemcumque: nam „ cum initio dictum ſit, Macedonem inter cæteras ſceleris (i. e. *parricidii*) cauſſas etiam æs alienum adhibuiſſe: ſubjicitur generaliter, creditorem ſæpe materiam peccandi malis moribus „ præſtare, qui incertis nominibus, (i. e. *filiiſfam.*) „ pecuniam crederet: ut SCti de hujuſmodi fœneratoribus coërcendis ratio intelligeretur." .... Veriſimilior tamen videtur ſententia eorum, qui Macedonem fœneratorem, non filiumf. fuiſſe dicunt: ad illum enim aptius & convenientius hæc referas, *qui pecuniam incertis nominibus crederet.* Neque huic ſententiæ repugnant verba præcedentia ..... ibi enim *æs alienum* pro pecunia aliis credita accipi debet: in qua repetenda cum debitores ſuos magnopere vexaret Macedo, eos ad turpia & nefaria cogebat. Similiter τὸ *debitum*, tam de pecunia quæ nobis, quam de ea quæ a nobis debetur, uſurpatum paſſim invenire eſt. Sed & τὸ *æs alienum* de debito dici, tam activo quam paſſivo, ut ita loquar, notavit Car: Stephanus in Dicto-

ἐξγόνην, ὑπεξουσίους ἔτι ὄντας, ἀλλ' οὐδὲ αὐτεξουσίους γενομένους, τελευτῇ [70] τυχὸν τοῦ πατρὸς, ἢ ἐμαγκιπατευθέντας· οὐδὲ μὴν κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ πάππου δύναται g κινεῖν τὴν de peculio, εἴτε ἔτι τοὺς παῖδας ὑπεξουσίους ἔχει, εἴτε τούτους ἐμανκιπάτους ἐποίησε. Ταῦτα δὲ [71] διατάττουσα ἡ σύγκλητος οὕτως ἐνομοθέτησεν, ἐπειδὴ πολλάκις h βαρυνθέντες τῷ χρέει οἱ ὑπεξούσιοι, ὅπερ λαβόντες i ἀσώτως ἐδαπάνησαν, τῇ οἰκείων γονέων ἐπεβούλευον τῇ ζωῇ.

ſum non repoſcet filiumfam. vel filiamfam. aut nepotem vel neptem, in poteſtate adhuc conſtitutos, ſed neque ſui juris factos, morte forſitan patris vel emancipatos. Nec quidem adverſus patrem vel avum *actionem* de peculio intendere poteſt, ſive liberos in poteſtate etiam habeat, ſive eos emancipaverit. Senatusconſultum autem hæc ſanciens ita legem fecit, quoniam filiifam. ære alieno ſæpe onerati, quod *aliunde* acceptum luxurioſe prodegerant, ſuorum parentum vitæ inſidiabantur.

§. VIII. Ἐκεῖνο δὲ ὡς ἐν τέλει ὀφείλομεν εἰδέναι, εἰ [72] κατὰ κέλευσιν πατρὸς ἢ δεσπότου συνάλλαγμα πρὸς τὸν ὑπεξούσιον [73] γέγονεν, ἤγουν καὶ verſum γένηται περὶ τὴν αὐτοῦ οὐσίαν, δύναταί τις, ἐάσας 262

§. VIII. Illud autem velut in ſumma ſcire debemus, ſi juſſu patris vel domini contractus, cum eo qui in poteſtate eſt, celebratus fuerit, aut *quid* in rem ejus verſum ſit: poteſt aliquis, omiſſa

70. τυχὸν de: F. qui mox ἐμαγκιπατεύσας dedit. 71. διὰ τοῦτο F. 72. καὶ ad: F. 73. Pro γέγονεν habet F. καὶ ἐκοφληθῇ. Quis hoc intelligit! G. O. R.

ctionario. MENAG. cap. 39. *Amoen. J. C.*

Plures alios aut pro THo aut adv. eum diſputantes breviter recenſet in *Hiſtor.* THi MYLIUS cap. 2. §. 4. in fin. Quod autem Menagius ait de Car: Stephano, mihi ſuſpectum eſt, quum non credam eum aliud conſcripſiſſe Diction. quam Hiſtorico-Poëticum: Aſt Robertus Stephanus in Theſauro L. L. quadraginta ferme exempla. in quibus *æs alienum* invenitur uſurpatum, adferens, non modo nuſquam illud notavit, quod ait Menagius, ſed nec lectorum quiſquam aliunde hoc, credo, probabit. G. O. R.

Id vero ſingulare habuit hoc SC. quod non ab auctore vel coſ. nomen adeptum eſt, ſed a Macedone quodam, ſive improbo fœneratore, uti vulgo exiſtimant, ſive filiusfam. uti THo videtur, id nomen habuerit. Et ſane quamvis pleriſque vapulet TH. & ipſi in priorib. editt. eum notaverimus: jam tamen veritatis ſtudio adductus ingenue moneo, probabiliorem & ipſius SCti verbis convenientiorem eſſe THi ſententiam. Ajunt enim Patres: *Etc.* HEINECC. *Antiq.* II. 264. edit. ſec.

Fœneratorem autem iſtum dictum eſſe Macedonem, nuſquam dicit Ulpianus. Quid ergo cauſſæ eſt, cur tot conviciis excipiatur TH. ſcriptor ſane non futilis, ſed doctus & Juſtiniano σύγχρονος, cujus dotes pauciores intelligunt, quam contemnunt? Vid. præf. noſtr. *Vinnii Comment. ad Inſt.* præmiſſam! IDEM in *Elem. Pandect.*

Adverſus GRAVINAM *de Legg. & SCtis* §. 69. pro feneratore diſputantem, ſimiliter cauſam paraphraſtæ agit, laudato Heineccio MASCOV.

f. Senatuſconſ. loquitur quidem de filiof. tamen & ad filias quoque pertinet, l. 9. §. 2. *eod.* Sed & in perſona nepotis idem ſervari debere, Julianus primus admiſiſſe videtur, l. 14. *eod.* & deinde ad pronepotes jus Senatuſconſulti porrectum eſt, l. pen. C. *eod.* FABR. I.

g. *d. l. pen.* & ideo nec mortuo filio pater intra annum tenetur de peculio, l. 11. D. *de fidej.* FABR. I.

h. Filiifamiliar. per ſummam fœneratorum nequitiam in voraginem contractuum & fœnorum devoluti, ſive ut loquitur Plut. περὶ φιλοπλουτ. εἰς βάραθρον συμβολαίων καὶ τόκων, dum undique tabulis flagitarentur, vitæ parentum inſidiabantur, ut æs alienum quod luxuria contraxerant, patresfam. effecti diſſolverent: tantum enim æris alieni habebant, quantum vivo patre non poſſent ſolvere. Senatus igitur cenſuit ne filiorumfam. fœneratoribus exigendi crediti jus unquam eſſet, hoc eſt, ne poſt patrum quidem mortem, ut ſcribit Suet. Veſpaſ. c. 11. *ne in mortem parentum pecunias filiisf. fœnerarent*, Tacit. Annal. 11. FABR. I.

i. Prodige & profuſe. B. Auguſtin. contra Julian. Pelag. lib. 2. *Nimium profuſa, & luxurioſa eſt* par-

σας τὴν de peculio 74 ἢ τὴν de in rem
verſo, ἐξ εὐθείας κατὰ τοῦ πατρὸς ἢ
κατὰ τοῦ δεσπότου k κινεῖν τὸν κονδικτί-
τιον, ὥσπερ εἰ πρωτοτύπως πρὸς αὐτὸν
τὸν δεσπότην l ἢ τὸν 75 πατέρα ἐποιήσα-
το τὸ συνάλλαγμα. Ἀλλὰ καὶ ὁ τὴν 263
exercitoriam ἢ τὴν inſtitoriam ἔχων,
δύναται m τὸν κονδικτίτιον 76 κατὰ τοῦ πα-
τρὸς ἢ κατὰ δεσπότου κινεῖν, ἐπειδὴ κε-
λεύσει αὐτοῦ πρὸς τὸν ὑπεξούσιον γέγο-
νε 77 τὸ συνάλλαγμα· εἰρήκαμεν γὰρ ἐν
τοῖς προλαβοῦσιν n, ὅτι ὁ προϊστῶν τι-
να τῆς κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλασσαν ἐμπο-
ρίας, δοκεῖ πᾶσι παραγγέλλειν, ὥστε ἀ-
δεῶς συναλλάττειν τῷ προστάντι ὑπεξου-
σίῳ.

omiſſa *actione* de peculio vel de in rem verſo, directe adverſus patrem vel dominum condictionem intendere, tamquam ſi principaliter cum ipſo domino vel patre contractum feciſſet. Sed & qui exercitoriam vel inſtitoriam *actionem* habet, condictionem adverſus patrem vel dominum inſtituere poteſt, quia juſſu ejus cum eo qui in poteſtate erat, contractum fuit: diximus enim in ſuperioribus, cum qui aliquem terreſtri vel maritimæ negotiationi præponit, omnibus prædicere videri, ut ſecure cum præpoſito alienæ poteſtatis *homine* contrahant.

74. ἤτοι τὴν F. 2. 75. πάτρωνα ante F. 76. καὶ ad: F. 77. τὸ de: F.

parſimonia tua. vel etiam luxurioſe, & libidinoſe. v. §. ult. ſupra, *quib. alien. lic.* FABR.

k. Schol. διὰ τοῦ γενικοῦ κονδικτικίου· κινεῖται γὰρ οὗτος ἀπὸ πάσης αἰτίας καὶ ἐκ πάσης ἐνοχῆς ὡς β. ά. τῶν de reb. τιτ. ί. διγ. θ΄. hoc eſt, l. 9. D. *de reb. cred.* FABR.

l. Corruptiſſime in omnib. meis Cod. etiam calamo exaratis, legitur: ἢ τὸν πάτρωνα. Quis non videt ex initio huj. §. THum ineptiſſimæ ſcripturæ non eſſe auctorem? ſed inſulſæ alicujus mentis impuram manum maculam hanc aſperſiſſe, quum ſcribere debuiſſet πατέρα. ERNST.

Sic jam legendum monuit NANN. & ANON. in ternis exempl. G. O. R.

m. L. 29. D. *de reb. credit.* l. 17. §. ult. D. *de inſt. act.* l. ult. D. *pro ſoc.* FABR. I. D. GOTH.

n. §. 2. ſup. *eod.*

[ΠΕΡΙ ΒΛΑΒΕΡΑΣ a ΑΓΩΓΗΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ Η.

Ὥσπερ ἐκ τῶν πρὸς τοὺς ὑπεξουσίους 264
συναλλαγμάτων ἐνάγεται ὁ δε-
σπότης· οὕτω καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ ἥμαρτον,
κατ-

DE NOXALIBUS ACTIONIBUS.

TITULUS VIII.

SIcuti ex contractibus *initis* cum alienæ poteſtatis *hominibus* dominus convenitur: ita & ex *iis*, quæ illi

a. Adde 18. *Eclog.* 8. ex libro 60. tit. 5. paſſim dicitur autem illi authori, *Noxalis actio* νοξαλία ἀγωγή. Adde Paul. 2. Sent. 31. §. 7. D. GOTH.

b. Scholiaſtes hic notat, poſt litem conteſtatam dominum non habere noxæ dedendæ facultatem, ex l. 20. §. 5. D. *de hered. petit.* hoc eſt, integrum ei non eſt, deditione corporis, quod nocuit, liberari. FABR.

c. Feſtus: *Cum lex jubet noxæ dedere, pro peccato dedi jubet.* Quod jus vetuſtiſſimum eſt. Auctor libelli, qui inſcribitur, Origo gentis Rom. *At vero Euander, excellentiſſimæ juſtitiæ vir, poſtquam*

κατέχονται οἱ δεσπόται. Ἐὰν γὰρ ὁ σὸς οἰκέτης κλέψῃ τὰ ἐμὰ πράγματα ἢ ἁρπάσῃ, ἢ ζημιώσῃ με, ἢ ὑβρίσῃ [1] με, ἡ νοξαλία ἀγωγὴ δίδοταί μοι κατὰ σοῦ· καταδικασθεὶς δὲ ταύτῃ τῇ νοξαλίᾳ ἐξουσίαν [b] ἔχεις ἢ τὸ διαφέρον καταβαλεῖν, ἢ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν [c] παρασχεῖν.

illi deliquerunt, domini obligantur. Si enim ſervus tuus meas res furatus fuerit vel rapuerit, aut damno me adfecerit aut injuria, noxalis mihi actio adverſus te datur. Hac vero *actione* noxali condemnatus licentiam habes aut ſolvendi quod *mea* intereſt, aut ſervum in noxam dedendi.

§. I. Νόξα [d] δὲ λέγεται αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ βλάψαν [2], ἐπειδὴ ἔβλαψεν αὐτὸς ὁ οἰκέτης· νόξια [3] δὲ αὐτὸ τὸ κακούργημα ὠνόμασται, οἷον ἡ κλοπή, ἡ ζημία, ἡ ἁρπαγή, ἡ ὕβρις. 265

§. I. Noxa autem dicitur corpus ipſum quod nocuit, quoniam ipſe ſervus nocuit: noxia vero ipſum maleficium vocatur, velut furtum, damnum, rapina, injuria.

§. II. Ἀρίστῳ δὲ λογισμῷ τοῦτο ἐπινενόηται, τὸ τὸν δεσπότην καταδικασθέντα τῇ νοξαλίᾳ δύνασθαι τὸν οἰκέτην ἐκδοῦναι ἐκείνῳ, εἰς ὅν τι ἐπλημμέλησεν ὁ οἰκέτης· ἀτοπώτατον γὰρ ἐνομίζετο, τὴν [4] τοῦ οἰκέτου ἀγριότητα [e] ἐπιζήμιον εἶναι τοῖς δεσπόταις περαιτέρω [f] τῶν σωμάτων αὐτῶν· ὥστε οὖν καταδικασθεὶς ἐγὼ ὑπὲρ τοῦ οἰκέτου τῇ νοξαλίᾳ εἰς οὐδὲν ἕτερον ἄκων ζημιοῦμαι, ἢ εἰς τὸ δοῦναι αὐτὸν εἰς νόξαν· τὴν γὰρ διατίμησιν τοῦ ἁμαρτήματος ἄκων οὐ καταβάλλω. 266

§. II. Optima autem ratione hoc excogitatum eſt, ut dominus noxali *actione* condemnatus ſervum ei dedere poſſit, in quem ſervus quid peccavit: abſurdiſſimum enim viſum eſt, ſervi ferocitatem dominis ultra ipſorum corpora damnoſam eſſe. Itaque ego noxali *actione* pro ſervo condemnatus in nihil aliud invitus laedor, quam ut eum in noxam dedam: namque delicti æſtimationem invitus haud exſolvo.

§. III. §. III.

1. με de: F. 2. *quod nocuit*, ad: Pith. ac F. 3. δὲ αὐτὸ addo ex Pith. & F. 4. τῶν οἰκετῶν F.

quam rem uti acta erat, comperit, ſervum noxa dedit. FABR. I.

Ut in l. ſi in re 19. §. ult. D. *eod.* l. 1. §. cum arietes D. *ſi quadr. paup.* FABR. II.

d. *Noxa* hic pro damnum dante: *Noxia* pro damno. Feſto vero *Noxa*, peccatum aut pœna peccati. & 2. *Eclog.* 2. c. 138. τῷ ὀνόματι τῆς νόξης πᾶν ἁμάρτημα περιέχεται. ſic *Noxa* pro maleficio ſumitur, non pro ipſo homine in l. 1. D. *de noxalib. act.* adde l. 200. D. *de verb. ſignif.* Sane, cum *noxa dedere* dicimus, pœnæ dedere intelligimur: ut Tribonianus paſſive *Noxam* hoc loco videatur ſumere pro ipſo ſervo: aliud eſt enim *noxa*, aliud *noxam dedere:* ſi *noxa dedere* hoc loco legas, interpretandum eſt, pœnæ dedere: ſi *noxam*, ſervum interpretari poſſis. Quare cum ſit quæſtio de ſervo noxæ, hoc eſt, pœnæ dedendo, male, *noxam* interpretatur ſervum. D. GOTH.

Noxia & noxa promiſcue dicitur. v. ad Gloſſ. Baſilic. & tamen verum eſt quod hic ſcribit Tribun. noxam eſſe ipſum corpus. Serv. in 1. Æn. *Quidam* noxa, *quæ nocuit:* noxia, *id quod nocitum*, *accipiunt.* FABR. I.

De hac quæſtione, maxime cum ad Juſtin. & Tribun. ſpectet, ſatis erit laudaſſe aureolum C. A. DUKERI librum *de Latinit. JCtor.* G. O. R.

e. Scholiaſtes: [illegible]. FABR.

f. L. 2. D. *de noxalib. act.* 8. *Eclog.* ex lib. 60. tit. 5. c. 1. D. GOTH.

Non ultra condemnationem noxæ dominus multandus erit: ſive, ut ait Paulus, nec factum ſervi omnino obeſſe debet, niſi hactenus ut ipſo careat, quando ipſe nihil deliquit, l. 2. *de eo per quem fact.* FABR. I.

g. L. 2.

§. III. Παρασχὼν δὲ εἰς νόξαν τὸν πταί- 267
σαντα οἰκέτην ἐγὼ τῷ ἐνάγοντι, ἐλευθεροῦμαι [g] τῆς νοξαλίας, εἰς τὸ διηνεκὲς [h] μεταφέρων τὴν δεσποτείαν ἐπὶ τὸν λαμβάνοντα· οὐ γὰρ λέγομεν, ὅτι διὰ τῶν οἰκείων [i] ὀπερῶν καὶ τῆς 5 οἰκείας ὑπηρεσίας ὁ οἰκέτης ἀποπληρώσας τοῦ ἁμαρτήματος τὴν διατίμησιν ἐκείνῳ, εἰς ὃν ἥμαρτεν, ἤγουν καὶ εὐπορήσας ποθὲν χρημάτων, καὶ ταῦτα αὐτῷ προσαγαγών, ὑποστρέφει πρὸς τὸν δεσπότην· ἀλλὰ 6 προσίτω τῷ πραίτωρι, καὶ τοῦτο αὐτῷ ἀποδείξας, ἄκοντος τοῦ ἔχοντος αὐτὸν εἰς νόξαν [k], ὑπὸ τοῦ πραίτωρος ἐλευθεροῦται.

§. III. Ubi autem ſervum qui deliquit, actori in noxam dedidi, *actione* noxali liberor, transferens in perpetuum *ſervi* dominium in accipientem: neque enim dicimus, ſervum ſi per operas ſuas & miniſterium æſtimationem delicti ei, adverſus quem deliquit, perſolverit, aut alicunde etiam pecunia ditatus, illi eam tradiderit, ad dominum reverti: ſed adeat Prætorem, atque hoc ei probans, invito illo, qui ipſum in noxam habet, a Prætore manumittitur.

§. IV. Ἐπινενόηνται δὲ 7 αἱ νοξάλιαι 268
ἀγωγαὶ ἢ ἀπὸ τῶν νόμων, ἢ ἐκ τοῦ ἐδίκτου τοῦ πραίτωρος· ἀπὸ τῶν νόμων, οἷον ἡ φούρτι· ταύτην γὰρ ἐξεῦρεν ὁ δυωδεκάδελτος· 8 ἔτι δὲ καὶ ἡ νοξαλία ἡ ἀπὸ ζημίας [l] τοῦ Ἀκουϊλίου· ταύτην γὰρ ἐπενόησεν ὁ Ἀκουΐλιος· ἐκ δὲ τοῦ ἐδίκτου τοῦ πραίτωρος ἡ νοξαλία injuriarum, καὶ ἡ νοξαλία vi bonorum raptorum.

§. IV. Inventæ ſunt autem noxales actiones aut a legibus, aut ex edicto Prætoris: a legibus, velut furti; namque hanc *Lex* XII. Tabb. invenit: item & noxalis damni Aquiliani; hanc enim introduxit *Lex* Aquilia: ex edicto Prætoris noxalis injuriarum, & noxalis vi bonorum raptorum.

§. V. Κανών ἐστιν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων 269
[m] δεδομένος ὁ λέγων, Noxa [n] caput ſequitur. Θεωρεῖται δὲ οὗτος ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων· ὁ σὸς οἰκέτης ἔκλεψεν ἐμὰ πράγματα· ἐφ' ὅσον ἐστὶν ὑπὸ τὴν σὴν ἐξου-

§. V. Regula ab antiquis eſt tradita dictitans, Noxa caput ſequitur. Illa autem ſpectatur in hujuſmodi caſibus: ſervus tuus meas res furatus eſt; quamdiu in tua eſt poteſtate, habeo ad-

5. ἰδίας F. 6. προσίτω ante F. 7. αἱ de: F. 8. ἔστι F. mox omittens ἡ ἀπὸ ζημίας.

g. L. 1. C. *eod.* D. GOTH.

h. Verba *nec minus in perpetuum* ſi referas ad ſuperiora, intelligendum erit, qs. dictum ſit, noxæ deditionem, quamvis fiat ſolius damni ratione, nihilominus reſpectu domini dantis circumferre [an, *ſecum ferre?*] perpetuam alienationem; quia non ſit ei poſtea integrum, alia damni compenſatione ſervum recipere. Quod ſi conjungas cum ſeqq. ſicut videtur legiſſe TH. intelligitur hic l. qs. dixerit Juſtinianus, non ideo minus perpetuum dediti ſervi dominium a domino tranſire, quod poſſit poſtea ſervus ſeſe redimere ſarciendo damnum datum: quia hæc redemptio nihil pertineat ad priorem dominum, ſed ad ſervum liberandum.
BALDUIN. *Comm. Inſt.* p. 693.

Cujac. hic Th. ſententiam ſequitur: ſic enim ſcribit in poſter. *quia nec redit ad eum dominium, ſi ei cui deditus eſt, ſolvat æſtimationem damni, ſed ab eo manumittitur.* v. c. 9. lib. 13. *obſervat.* cæterum quod ait Th. de ſervi operis, & miniſterio certum non eſt. [ſed pone aliquid de demenſo ſuo comparſiſſe. *Edit.* 2.] FABR.

i. Addit TH. idem eſſe, ſi operis ſuis atque miniſterio delicti æſtimationem videatur præſtitiſſe. Sed vereor ne id probari queat jure civili. Nam vel ſolus b. f. poſſeſſor fructus ſuos facit: fructus autem

ἐξουσίαν, ἔχω κατὰ σοῦ ° τὴν νοξαλίαν furti· εἰ δὲ P εἰς ἕτερον 9 μετετέθη δεσπότην, κατ' ἐκείνου κινηθήσεται ἡ νοξαλία· εἰ δὲ ἐλευθερωθῇ, κατ' αὐτοῦ ἕξω τὴν διρέκταν furti, καὶ ἡ νοξαλία ἀποσβέννυται. Καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἡ διρέκτα δύναται γενέ- 270 σθαι νοξαλία· ἐὰν γὰρ ἐλεύθερος ὤν τις, κλέψῃ τὰ ἐμὰ πράγματα, οὗτος δὲ μετὰ ταῦτα γένηται δοῦλος, οἷον (ὡς εἰρήκαμεν ἐν τῇ πρώτῃ Ινστιτουτίων) ἡνίκα ἀνάσχηται ἑαυτὸν πραθῆναι ad pretium participandum, καὶ γένηται σὸς δοῦλος, ἡ πάλαι διρέκτα furti νῦν γενήσεται νοξαλία.

adverſus te noxalem furti *actionem*: ſi vero ad alium translatus ſit dominum, noxalis adverſus eum intendetur: quod ſi manumiſſus fuerit, directam furti *actionem* cum ipſo habebo, 270 & noxalis exſtinguitur. Et e contrario directa poteſt fieri noxalis: nam ſi quis *homo* liber res meas furatus ſit, ſed idem poſt illa ſervus fiat, veluti (quod in prima Inſtitutione diximus) quum ſe ad pretium participandum vendi paſſus fuerit, fiatque ſervus tuus, directa olim furti *actio*, nunc fiet noxalis.

§. VI. Ὁ ἐμὸς οἰκέτης ἔκλεψεν ἐμὰ 271 πράγματα· οὐδεμία τίκτεται ἀγωγή· μεταξὺ γὰρ δεσπότου q καὶ τοῦ ὑπεξουσίου αὐτοῦ οὐδεμία ἐνοχὴ ἀναφύεσθαι δύναται· εἰ δὲ 10 εἰς ἑτέρου ὑπεξουσιότητα ὁ οἰκέτης παρεγένετο, ἤγουν καὶ ἐλευθερωθῇ, οὔτε κατὰ τοῦ 11 ἐλευθερωθέντος, οὔτε κατὰ τοῦ νῦν δεσπόζοντος αὐτοῦ, δύναμαι κινεῖν ἀγωγήν. Ἡ γὰρ μὴ τεχθεῖσα ἀγωγή, 272 ἥτις ἐξ αὐτοῦ τοῦ πλημμελήματος r οὐκ ἐτίκτετο, διὰ τὸ τὸν οἰκέτην ἐμὸν εἶναι τὸν κλέψαντα, αὕτη μετὰ ταῦτα οὐ δύναται τίκτεσθαι ἐκ τοῦ χωρισθῆναι τὸν κεκλοφότα τῆς ἐμῆς ὑπεξουσιότητος.

§. VI. 271 Servus meus meas res furatus eſt: nulla naſcitur actio; nam dominum inter & eum qui in poteſtate illius eſt, nulla naſci poteſt obligatio. Quod ſi ſervus in alterius poteſtatem pervenit, vel manumiſſus quoque fuit, neque adverſus manumiſſum, neque adverſus præſentem illius dominum, 272 actionem movere poſſum. Actio enim non nata, *utpote* quæ ex ipſo delicto non naſcebatur, quia fur meus erat ſervus, ea poſtea naſci non poteſt ex eo quod fur mea poteſtate exierit.

Του- Hoc

9. μετέλθῃ F. 10. καὶ εἰς τὴν ἑτ. F. 11. Sic Pith. & F. pro vulg. ἐλευθερώσαντος.

autem ſervi, ſunt operæ atque miniſteria. BALD. *ibid.*

Ex parte jam reſpondit Fabr. in Edit. 2. eodemque modo exponit Cl. Otto. Ego de meo nihil adferre habeo, quoniam circa ſubtiles veterum *de operis ſervorum* quæſtiones doctam cum Noodtio ignorantiam profiteor. G. O. R.

k. Qui deditum accepit, manumittere eum cogetur a Prætore. FABR. II.

l. Schol. νοξάλιον ἀκκίλιον νόησον εἶναι ἐπὶ δούλου· ἐπὶ γὰρ ἐλευθέρου διρέκτος ἀκκίλιος λέγεται. FABR.

m. Regula juris antiqui dicitur, novella Majoriani *de Curialibus.* FABR.

n. Τὸ ἁμάρτημα τῇ κεφαλῇ ἀκολουθεῖ. *Eclog.* de tit. 5. c. 2. v. l. 1. in fin. D. *de privatis delictis.* D. GOTH.

o. 1. Harmen. 18. §. 19. D. GOTH.

p. Paul. 2. Sent. 31. §. 8. D. GOTH.

q. L. 1. C. *de noxalibus act.* l. 16. l. 17. D. *de furtis.* l. 1. §. 1. D. *ſi is qui teſtamento liber.* D. GOTH.

L. 11. D. *de inſtitor.* quia nonniſi naturalis naſcitur, quæ per abuſionem obligatio dicitur. FABR. I.

r. Adfirmative vertit, totumque ideo locum invertit Curtius, quem ſine neceſſitate ſecutus eſt Fabrotus,

Τοῦτο *11 δὲ ἀληθές ἐστιν, ὅτι μεταξὺ οἰκέτου καὶ δεσπότου οὐδεμία ἐνοχὴ δύναται συνεστάναι, 12 ὅτι καὶ ἐὰν ἀλλότριος [s] οἰκέτης κλέψῃ τὰ σὰ πράγματα, ὡς τεχθῆναί σοι ἐντεῦθεν τὴν furti, καὶ οὗτος μετὰ ταῦτα ὑπὸ τὴν σὴν 13 γένηται δεσποτείαν, ἀποσβέννυται [t] ἡ ἤδη τεχθεῖσα furti 273 ἀγωγὴ, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· ἡνίκα [u] θέμα εἰς τοιοῦτον περισταίη κάσον, 14 ἀφ' οὗ τὴν ἀρχὴν λαμβάνειν οὐκ ἠδύνατο, ἀποσβέννυται. Εἰ δὲ, ἡνίκα ἔκλεψεν, ἦν ὑπὸ τὴν σὴν δεσποτείαν, ἐπειδὴ οὐκ ἐτίκτετό σοι ἀγωγὴ, διὰ τοῦτο σοῦ δεσπόσαντος 15 αὐτοῦ, ἡ ἤδη τεχθεῖσα ἀγωγὴ ἀναιρεῖται.

Οὕτω δὲ ἀποσβέννυται σοῦ 16 δεσπόζοντος 274 μετὰ ταῦτα τοῦ οἰκέτου, ὅτι εἰ καὶ τὴν σὴν ὑπεξουσιότητα 17 ἐκφύγῃ, οὐ δυνήσῃ κινῆσαι τὴν ἀγωγήν· πῶς γὰρ τὴν ἤδη [x] σβεσθεῖσαν; εἶπον γὰρ ἤδη πολλάκις, ὅτι ὁ δεσπότης κατὰ τοῦ οἰκέτου οὐδεμίαν κλᾶται ἀγωγήν· ὥσπερ οὐδὲ ἐὰν 18 δεσπότης [y] πλαίσῃ τι εἰς τὸν οἰκέτην, οἷον ὑβρίσας αὐτὸν ἢ τυπτήσας, οὐδεμία κατασχεθήσεται ἀγωγῇ, οὐ δὲ ἐὰν ἐλευθερωθῇ, ἢ τῆς ἑτέρου 19 γένηται δεσποτείας ὁ ταῦτα ὑποστὰς οἰκέτης.

§. VII.

Hoc vero *adeo* verum eſt, inter ſervum ac dominum nullam poſſe obligationem conſiſtere, ut, ſi alienus ſervus res tuas furatus fuerit, ut inde tibi furti *actio* nata ſit, atque hic poſtea in tuum pervenerit dominium, furti actio jam nata exſtinguatur, propter regulam dictitantem: Quum res in talem inciderit caſum, a quo initium capere non potuit, exſtinguitur. Quoniam autem tibi actio non naſcebatur, ſi ſub tuo erat dominio, quum furaretur, ideo te illum poſſidente, actio jam nata perimitur.

Ita autem exſtinguitur, te poſt illa ſervum poſſidente, ut, licet poteſtatem tuam effugerit, actionem movere non poſſis: qui enim, quæ jam ſit exſtincta? nam ſæpius jam dixi, dominum adverſus ſervum nullam habere actionem: ſicuti neque ſi dominus quid in ſervum peccarit, velut injuria vel verberibus eum adficiens, ulla tenebitur actione, nec ſi ſervus hæc paſſus, manumiſſus aut dominii alterius factus fuerit.

§. VII.

*11. Forte reponend. Οὕτω δὲ τοῦτο. G. O. R. 12. ὅτι ἐὰν ὁ ἀλλ. F. 2. 13. γίνεται F. 14. ἐφ' F. 2. 15. αὐτῷ ante F. 16. δεσπόσαντος F. 17. ἐξῆλθεν F. 18. ὁ ad: F. 19. γενήσεται F.

Fabrotus, h. m. *Quoniam Actio, qua ex delicto ipſo naſcitur, non nata, quia ſervus, qui furtum commiſit, in mea poteſtate eſſet: ex eo nunc naſci non poteſt, quod is qui furtum commiſit, de poteſtate mea exierit.* G. O. R.

s. V. l. ſi alienus ſervus. 37. D. *de noxal. act.* D. GOTH.

t. Ex hoc vero colligimus apud Juſtinianum hoc loco legendum eſſe, *intercidit*, non, *interdicitur.* D. GOTH.

Apud Juſtin. igitur legendum, *intercidat*, ut not. Cujac. FABR.

Quia ſcil. actio ipſo jure ſemel extincta, non poteſt ex poſt facto reviviſcere, l. 98. §. 8. D. *de ſolut.* aliter ac ſi per exceptionem extincta eſſet, in pr. *de Replic.* DOUJAT.

u. V. l. quia in eum caſum. 17. D. *ad l. Aquil.* D. GOTH.

L. exiſtimo 98. D. *de V. O.* l. pro parte 11. D. *de Servit.* l. in ambiguis 8. D. *de R. J.* FABR. II.

x. L. qui res ſuas. 98. §. aream 8. D. *de ſolutionibus.* D. GOTH.

y. Dominus injuriæ ſervo non tenetur, niſi forte gravis & aſpera, l. 2. D. *de His q. ſunt ſui.* D. GOTH.

z. L. 3.

§. VII. Ταύτας δὲ τὰς νοξαλίας ἀγω- 275
γὰς οἱ παλαιοὶ καὶ ἐπὶ τῶν υἱῶν τῶν ὑπεξου-
σίων καὶ ἐπὶ θυγατέρων [z] προσεδέχοντο·
ἡ δὲ μετὰ ταῦτα τῶν ἀνθρώπων [a] ἀναστροφὴ
καὶ πολιτεία τὴν τοιαύτην ἐξέβαλε τρα-
χύτητα, καὶ κατεφρόνησε ταύτης ὀρθῶς
ποιοῦσα, καὶ τῆς κοινῆς χρήσεως παντελῶς
ἐξώθησε. Τίς γὰρ εὖ φρονῶν ἀνάσχοιτο τὸν
ἴδιον [b] παῖδα, καὶ [20] μᾶλλον θυγατέρα,
εἰς νόξαν ἑτέρῳ παρασχεῖν· ὥστε σχεδὸν 276
[c] τὸν πατέρα εἰς τὸ οἰκεῖον κινδυνεύειν σῶ-
μα, ἤπερ τὸν παῖδα, ὃς τὰ τοιαῦτα ὑφί-
σταται; Ἐπὶ δὲ τῶν θυγατέρων καὶ ἡ περὶ
τῆς σωφροσύνης σπουδὴ καλῶς τῆς πολιτείας
ἐξέβαλε τοῦτο. [21] Τούτου χάριν ἤρεσεν ἐπὶ
μόνων οἰκετῶν τὰς νοξαλίας ἁρμόζειν· ὁπό-
τε καὶ οἱ πάλαι τοὺς νόμους ὑπομνηματί-
σαντες εἰρήκασι τοῦτο πολλάκις, ὥστε [22] τοὺς
ἐλευθέρους ὑπεξουσίους [d] ὑπὲρ τῶν οἰκείων πλαι-
σμάτων δύνασθαι μεθοδεύεσθαι [23] καὶ χρη-
ματικῶς εὐθύνεσθαι, καὶ μὴ ἐκδίδοσθαι αὐ-
τούς, ὡς τὸ παλαιόν.

§. VII. Has vero actiones noxales antiqui etiam in filiis ac filiabusfamilias recipiebant: ſed poſterior hominum converſatio civiliſque vitæ ratio hujuſmodi aſperitatem rejecit eamque ſprevit, rectiſſime faciens, & communi omnino uſu expulit. Quis enim ſanæ mentis ſuſtineat, filium ſuum, & maxime filiam, in noxam alteri tradere: ut pæne pater in proprium *magis* corpus periclitetur, quam filius, qui talia patitur? In filiabus autem vel pudicitiæ cura recte hoc ex uſu civili expulit. Hujus *rei* gratia placuit in ſolis ſervis noxales competere actiones: quandoquidem & veteres legum commentatores hoc ſæpe dixerunt, *homines* liberos in poteſtate *conſtitutos* pro ſuis delictis poſſe conveniri & pecuniariter plecti, neque eos dedi *debere*, ut olim.

20. μάλιστα F. 21. καὶ ad: F. cum Curt. 22. αὐτοὺς F. 1. αὐτοὺς τοὺς F. 2. 23. Sequentia ad fin. tit. de: F.

z. L. 3. §. 3. D. *de lib. ho. exhib.* l. ſi quis, §. pen. D. *de oblig. & act.* Paul. Sent. 2. tit. 31. §. filiusfam. Papin. apud legis Moſ. & Rom. pariatorem, tit. 2. FABR.

a. Ἀναστροφὴ eſt conſuetudo immutata; πολιτεία publice recepta vitæ ratio, publici mores, inſtituta civitatis. DOUJAT.

Poſterius facile admitto; ſed prius de privata vitæ & converſationis ratione accipio: quomodo & Curtius reddidit: *Verum poſterior hominum converſatio & vivendi inter ſeſe ratio.* G. O. R.

b. Liberos noxæ dedere parentes non poſſunt. l. 33. 34. 35. D. *de noxal. act.* D. GOTH.

c. L. 8. in fin. D. *quod met. cauſ.* D. GOTH.

Recte igitur hodie apud Juſtinianum legitur hoc modo: *dare: ut pene per corpus, &c.* [B. Chryſoſtom. Hom. 29. in Geneſ. c. 9. Ἴστε γάρ, ἴστε πῶς πολλάκις ηὔξαντο πατέρες ὑπὲρ παίδων τιμωρίαν ὑποσχεῖν, καὶ ὅπως βαρύτερον αὐτοῖς ἐστιν εἰς κολάσεως λόγον, τὸ τοὺς παῖδας ὁρᾶν τιμωρουμένους, ἢ ἑαυτοὺς ὑποσχόντας γεγονότας. Philo περὶ Ιωσ. ἐγὼ δὲ κατὰ μέλη καὶ μέρη διαιρούμενος· μέρη γὰρ τέκνα γονέων. *Edit.* 1.] FABR.

d. Ideoque filiusfamilias ſi furtum fecerit, deinde emancipetur, furti in eum actio dabitur. Paul. 2. Sent. 33. §. 9. l. 57. D. *de judiciis*, l. 39. D. *de obligat.* D. GOTH.

[ΕΑΝ ΤΟ ΤΕΤΡΑΠΟΔΟΝ ΖΗΜΙΑΝ [e] ΠΟΙΗΣΑΙ ΛΕΓΕΤΑΙ.]

ΤΙΤΛΟΣ Θ.

ΚΑΙ τῶν ἀλόγων [f] ζώων χάριν, ζη- 277
μιούντων ἑτέρους, ἐπενοήθησαν νοξά-
λιαι. Ἀλλὰ furti νοξαλίαν, ἢ vi bono-
rum raptorum, ἢ injuriarum, οὐκ ἔστιν
εἰπεῖν ἐπὶ αὐτῶν χώραν ἔχειν· ἆρα δὲ ὁ νο-
ξάλιος Ἀκυΐλιος [1]; καὶ λέγομεν, ὅτι οὐδα-
μῶς, ἐπειδὴ ἔχει [2] τὴν ζήτησιν damni [g] in-
juria, τουτέστι τῆς ἀδίκως γινομένης ζη-
μίας· τὸ δὲ δίκαιον καὶ ἄδικον ἀπὸ διακε- 278
κριμένης [3] προέρχεται ψυχῆς· τὰ δὲ ἄλογα
ζῶα ἐστέρηνται λογισμοῦ. Τί οὖν; ὁ δωδε-
κάδελτος ἐπενόησεν ἐπὶ τούτων [h] τὴν νο-
ξαλίαν· κινεῖται οὖν κατὰ τοῦ δεσπότου ὁ
νοξάλιος δωδεκάδελτος· ἐὰν οὖν ἢ κατὰ
τρυφὴν, ἢ [4] κατὰ θερμότητα [i], ἢ ἀγριό-
τητα [k], τὸ ἄλογόν σου ζῶον pauperiem
[5] fecerit, τουτέστι ζημιώσῃ με, νοξάλιος
κινεῖται ὁ δωδεκάδελτος· καὶ ἐὰν τοῦτο
τὸ

SI QUADRUPES PAUPERIEM FECISSE DICATUR.

TITULUS IX.

ETiam brutorum animalium cauſa, quæ aliis nocuerunt, *actiones* noxales inventæ ſunt. Sed noxalis furti, aut vi bonorum raptorum, aut injuriarum, dici nequit in illis locum habere: an vero noxalis Aquiliana? & dicimus, nequaquam, quia damni injuriâ quæſtionem habet, id eſt damni injuſte facti: juſtum vero & injuſtum ex animo deliberato procedunt; aſt animalia bruta ratione carent. Quid ergo? *Lex* XII. Tabb. noxalem in illis introduxit: itaque adverſus dominum noxalis *actio* ex XII. Tabb. inſtituitur. Si igitur aut per laſciviam, aut per fervorem, aut *per* feritatem, brutum tuum animal pauperiem fecerit, id eſt nocuerit mihi, noxalis ex XII. Tabb. *actio* movetur: &, ſi

1. *ἐπὶ αὐτῶν* ad: Pith. & F. Sequens ὅτι addimus ex Pith. ac F. 2. 2. *τὴν ζήτησιν* cum F. & Curt. admitto. Mox *injuria* habet Pith. & F. 2. 3. *προέρχεται* Lovan. & F. 2. 4. *κατὰ* de: F. 5. *mihi* ad: F.

e. Adde 6. Harmen. 1. *περὶ ζημίας* & 19. *Eclog.* 10. c. *περὶ ζημιώντων.* D. GOTH.
Pauperies, damnum, Caper *de orthogr.* Legis Solonïæ de pauperie meminit Plutarch. *in Solone.* FABR. I.

f. Bruta etiam animantia puniuntur. v. quæ ſcripſi ad l. 2. D. *de legibus.* D. GOTH.

g. Sic habent antiqui codices. Vide Cuj. ad tit. *de L. Aquil.* ſup. FABR. II.

h. Hæc actio *quadrupedaria* dicitur lib. 60. Baſil. tit. 2. & paſſim. Gloſſæ veteres: *quadrupedaria*, *ὑπὸ ζώων τετραπόδων ἀγωγή.* FABR. I.

i. Lege igitur apud Juſtinianum, *aut fervore*, ut legit quoque Gloſſa ad l. 7. §. ſi quadrupes, D. *de dol. mal.* FABR.

k. Adde *μὴ ἔμφυτον*, id eſt, haud naturalem, ut proximo verſiculo. D. GOTH.
Commotam, quoties contra naturam fera mota pauperiem dedit. *ἐξίσταται τῆς φύσεως*, Ariſtot. Moral. Nicom. 7. c. 7. FABR. I.

l. Sane huic loco deeſt exemplum bovis cornu petere ſoliti, quod apud Juſtinianum extat hoc §. Itaque videtur hoc adjiciendum, *ἢ βοῦς εἰωθὼς κερατίζειν, ἐκερατισεν*, ſic enim 19. *Eclog.* 10. & lib. 60. tit. 2. c. 1. 6. Harmenop. 1. §. 3. D. GOTH.
Itaque non recte quidam verba illa Juſt. *velut* ſi

6 τὸ ζῶον εἰς νόξαν παρασχεθῇ, ὁ ἐναχθεὶς ἐλευθεροῦται· τοῦτο γὰρ αὐτός φησιν ὁ δυωδεκάδελτος· οἷον ἵππος [l] ἦν λακτιστὴς, 7 καὶ λὰξ δοὺς τινι, τοῦτον ἔβλαψε.

ſi iſtud animal in noxam ſit traditum, 279 *reus* conventus liberatur: hoc enim ipſa *Lex* XII. Tabb. dicit: veluti, equus erat calcitroſus, & calcem alicui impingens, eum læſit.

Χώρα δέ ἐστι τῷ νοξαλίῳ δυωδεκαδέλτῳ ἐπὶ ἐκείνων τῶν ζώων, ἅ τινα παρὰ φύσιν ἀγριούμενα ἕτερον [8] βλάπτουσιν· εἰ γὰρ ἔμφυτος [m] αὐτοῖς ἐστιν ἡ ἀγριότης, ἀργεῖ ὁ δυωδεκάδελτος· ἀμέλει, ἐὰν [n] ἄρκος φύγῃ, καὶ ἕτερον βλάψῃ, ὁ γεγονὼς αὐτοῦ δεσπότης οὐ κατέχεται τῇ νοξαλίᾳ· διὰ τοῦτο δὲ εἶπον ὁ γεγονὼς, ἐπειδὴ φυγοῦσα αὕτη εἰς τὴν φυσικὴν ἀνέδραμεν ἐλευθερίαν, καὶ ἐπαύσατο τοῦ δεσπόζεσθαι.

Locus autem eſt noxali ex XII. Tabb. in iis animalibus, quæ præter naturam efferata alium lædunt: nam ſi naturalis illis ineſt feritas, ceſſat *Lex* XII. Tab. itaque ſi urſus fugerit aliumque læſerit, qui ejus dominus fuit, 280 non tenetur *actione* noxali: idcirco autem dixi Qui fuit, quoniam ille fugiens in naturalem recucurrit libertatem, & deſiit poſſideri.

Pauperies [o] δὲ λέγεται ἡ ζημία, ἡ δίχα [p] κακουργήματος γινομένη, ἥτις ἐπὶ τῶν ἀλόγων ζώων συμβαίνει· οὐδὲ γὰρ δύναται τὸ ἄλογον ζῶον, τὸ αἰσθήσεως ἐστερημένον, πονηρόν τι κατά τινος βουλεύσασθαι. Ταῦτα μὲν ὅσον πρὸς τὴν νοξαλίαν.

Pauperies autem dicitur damnum, ſine malitia factum, quod in animalibus brutis contingit: neque enim poteſt animal brutum, ſenſu carens, mali quidquam adverſus quem meditari. Hæc quidem quantum ad *actionem* noxalem.

§. I. Ἐπείτοιγε ἰστέον ἐστὶ, τοὺς αἰδίλες 281 ἐν τῷ οἰκείῳ ἐδίκτῳ ἀπαγορεύειν [q] παντὶ ἀνθρώπῳ, κύνα ἢ σύαγρον ἢ 9 ἄρκον ἢ λέοντα ἔχειν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, δι' οὗ παρέρχεται [r] πλῆθος. Εἰ γάρ τις ὑπεναντίον πράξῃ

§. I. Alioqui ſciendum eſt, ædiles in ſuo edicto interdicere omni homini, canem aut aprum aut urſum aut leonem in illo habere loco, per quem multitudo tranſit. Nam ſi quis contra-

6. τὸ de: F. 2. 7. καὶ de: F. 2. 8. βλάπτει F. 9. vid. ſup. not. *n*.

ſi equus calcitroſus, &c. trajiciunt poſt illam clauſulam, *hac autem actio.* v. Cujac. obſerv. 14. c. 11. notat autem Fr. Hotom. Cæterum non debuit Th. omittere exemplum bovis cornu petere ſoliti. FABR.

De ordine præpoſtero & Tribunianum & THum incuſat Hotom. tam I. *Obſerv.* 13. quam *Comment. Inſtitut.* pag. 535. (Edit. V. 485.) cui ſe opponunt CUJAC. XIV. *Obſ.* 11. Fabrotus hic, atque EV. OTTO præf. Theſ. III. pag. 51. nec non in notis Crit. h. l. G. O. R.

m. Juſt. *genitalis.* ut vis genitalis, Gellio 16. 11. genuina feritas & naturalis, l. 1. 6. in beſtiis, D. *eod.* non recte quoque apud Juſt. legunt: *ingenita talis.* FABR. I.

n. Sic editio Viglii, & inf. §. 1. [cap. 281.] & in uno ex Reg. Codd. Vide ad §. 13. ſup. *de L. Aquil.* FABR. II. Ἄρκτος Lovan. ANON. Pith. & F. 1. habent. Conf. ſup. cap. 77. not. *e*. G. O. R.

o. Feſtus: *Pauperies, damnum dicitur, quod quadrupes facit.* injuriam tamen beſtiarum dicit Pind. Nem. Od. 1. ἀμφόνων ὕβρις κνωδάλων, id eſt, τῶν θηρίων βλάβην. FABR. I.

p. Duo codd. διὰ κακουργίας. FABR. II.

q. Idem Harmen. 6. tit. 1. §. 2. 19. *Eclog.* 10. ex lib. 51. tit. 4. c. 30. Paul. 1. Sent. 15. §. 2. l. 40. 41. 42. D. *de ædilitio.* D. GOTH.

r. Unum & idem eſſe in jure noſtro τὰ *ubi vulgo fit iter*, & τὰ *ubi vulgus commeat*, cap. XVIII. *Obſerv.*

[10] πράξῃ τι, καὶ ἐλεύθερος ἐντεῦθεν βλαβῇ, ὁ δεσπότης τοῦ ἀδικήσαντος θηρίου εἰς τοσοῦτον καταδικασθήσεται, εἰς ὅσον κάλλιον καὶ δίκαιον τῷ δικάζοντι δόξει. Εἰ δὲ 282 [11] τι ἕτερόν ἐστι τὸ ἀδικηθὲν, οἷον ὁ ἐμὸς οἰκέτης, ἢ ὁ ἐμὸς ἵππος, ἢ ἕτερον οἷον δήποτε ζῷον, τῆς ἐμῆς ὂν δεσποτείας, τὸ διπλάσιον τῆς γενομένης ζημίας ὁ τοῦ θηρίου παρέξει δεσπότης· οἷον [12] ἐζημιώθην δέκα νομισμάτων, εἴκοσι λήψομαι. Οὐ μόνον δὲ αἱ ædilitiæ ἀγωγαὶ, ἀλλὰ καὶ [s] αἱ νοξαλίαι, χώραν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν τοιούτων θεμάτων· κανονικῶς γὰρ ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι οὐδέποτε αἱ [13] pœnales ἀγωγαὶ [t] ἐπὶ τῷ αὐτῷ συντρέχουσαι πράγματι, ἀλλήλων γίνονται ἀναιρετικαί.

trarium quid fecerit, & *homo* liber inde læſus fuerit, dominus animalis noxii in tantum condemnabitur, in quantum jus dicenti bonum & æquum videbitur. Quod ſi aliud quid ſit quod læſum fuit, velut ſervus meus, vel equus meus, vel aliud quodcumque animal, quod mei ſit dominii, duplum damni facti beſtiæ dominus præſtabit: veluti decem ſolidorum damno adfectus ſum, viginti accipiam. Non vero ædilitiæ tantum actiones, ſed noxales quoque, in his caſibus locum habent: nam regulariter ſcire debes, numquam actiones pœnales, in eadem re concurrentes, invicem ſeſe perimere.

10. πράξει ante F. 11. τι de: F. 12. Sic Nann. ANON. & F. pro vulg. ἐζημιώθη. 13. ποινάλιαι F.

Obſerv. Jur. Civ. magno adparatu nos docet. VRYHOF.

s. Νοξαλίαι hic vocat, quæ Juſtiniano hoc loco *actio de pauperie* dicitur. D. GOTH.

t. L. 60. D. *de oblig.* l. 130. D. *de reg. jur.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ ΩΝ ΤΑΣ ΑΓΩΓΑΣ ΚΙΝΕΙΝ ΔΥΝΑΜΕΘΑ.]

DE IIS PER QUOS AGERE POSSUMUS.

ΤΙΤΛΟΣ I.

TITULUS X.

Εἰπόντες περὶ τῶν ἀγωγῶν, αἳ δύνανται 283 ται κινεῖσθαι καθ' ἡμῶν ἐκ συναλλαγμάτων ἢ ἁμαρτημάτων προφάσει τῶν ὑπὸ ἡμῶν δεσποζομένων, νῦν μετέλθωμεν ἐπὶ ἑτέραν θεωρίαν. Καὶ δεῖ εἰδέναι, ὅτι τὰς [1] ἀγωγὰς, ἃς κινοῦμεν ἐν δικαστηρίοις, ἢ δι' ἡμῶν

Poſtquam diximus de actionibus, quæ ex contractibus aut delictis, eorum nomine quos in poteſtate habemus, adverſus nos inſtitui poſſunt, nunc ad aliam contemplationem transeamus. Et ſcire oportet, nos actiones, quas

1. ἀγωγὰς κινοῦμεν ἐν δικαστηρίῳ F. omiſſo ſeq. κινοῦμεν.

a. Ut in l. 22. D. *de his quæ ut indign.* tutor agere dicitur pupilli ſui nomine, id eſt, pro pupillo. FABR. I.

b. §. 3. ſup. *de fideicommiſſ. hereditatib.* [cap. 569.] D. GOTH.

c. Male Curt. ac Fabr. reddunt: *Atque hæc & hodie obtinent.* G. O. R.

d. Jure quoque Attico non licebat pro altero agere. v. Quintil. lib. 2. 16. FABR. I.

e. Pro

ἡμῶν αὐτῶν, ὅ ἐστι ſuo nomine, κινοῦμεν, ἢ δι' ἑτέρων, ὅ ἐστιν alieno nomine.

Καὶ alieno [a] nomine κινοῦμεν, οἷον ὡς 284
[2] προκουράτορες [b], ἢ ἐπίτροποι, ἢ κουράτωρες. Τοῦτο δὲ [c] κατὰ τὸ σήμερον κρατοῦν· πάλαι [d] γὰρ οὐκ ἦν ἐν πολιτείᾳ τὸ δύνασθαι alieno nomine κινεῖν, εἰ μὴ ἐπὶ φανερῶν αἰτιῶν· οἷον ὑπὲρ τοῦ δήμου [e] ἠδύνατό τις εἰσιέναι δίκην· ἢ [3] ὑπὲρ [f] ἐλευθερίας, ἐπειδὴ γὰρ ἐν νομῇ τις ὑπάρχων δουλείας, καὶ ἀναφωνῶν εἰς ἐλευθερίαν, οὐκ ἠδύνατο δι' ἑαυτοῦ τὴν δίκην εἰσιέναι, ἵνα μὴ κινουμένου δικαστηρίου ἀποδειχθῇ δοῦλος, καὶ 285
συμβῇ ἐξ ἀποτελέσματος [g] δοῦλον ἀγωνίζεσθαι πρὸς δεσπότην, διὰ τοῦτο ἕτερος εἰσίει τὴν δίκην ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅστις καὶ [h] ἐλέγετο [4] aſſertor. Ἔτι δὲ καὶ ὑπὲρ [i] ἐπιτροπῆς· πολλάκις γὰρ ἐδεῖτο πούπιλλος ἐπιτρόπου, καὶ δύο ἐμάχοντο περὶ τοῦ τίνα δεῖ ἐπιτροπεῦσαι· πρόδηλον ὅτι εἷς [5] νικήσει· ὁ οὖν ἡττηθεὶς εὑρίσκετο alieno nomine

quas in judiciis movemus, aut per nos ipſos movere, quod eſt ſuo nomine, aut per alios, quod eſt alieno nomine.

Et alieno nomine agimus, veluti, ut procuratores, vel tutores, vel curatores. Hoc vero prout hodie obtinet: namque olim in uſu non erat, alieno nomine agere poſſe, niſi in certis cauſis: velut pro populo poterat quis judicium ſuſcipere; aut pro libertate, nam quia, qui in poſſeſſione erat ſervitutis, & ad libertatem proclamabat, per ſe judicium ingredi non poterat, ut ne conſtituto judicio probaretur ſervus *eſſe*, atque ex eventu contingeret, ut ſervus cum domino litigaret, idcirco alius pro eo litem ſuſcipiebat, qui & adſertor dicebatur. Itemque pro tutela: ſæpe enim pupillus indigebat tutoris, ac duo litigabant de eo uter tutor eſſe deberet: manifeſtum *eſt*, unum victorem fore: victus igi-

2. οἱ ad: F. 3. καὶ ad: F. 4. *adſ.* F. & mox ἐπιτροπῇ. 5. κινήσει Lugd. & Goth.

e. Pro populo agit actor, ſyndicus, συνήγορος. Æſchylus in Eumenid. μητρὸς τὰς δὲ συνδίκους ὁρῶ. Schol. τὰς συνηγόρους Εὐμενίδας. FABR. I.

f. Livius 3. Etiam lege Attica, Æſchin. contra Timarch. Lyſias Orat. 22. FABR. I.

g. Thalelæus ad l. 1. C. *de adſert. toll.* ἵνα μὴ εὑρεθῇ δοῦλος δικαζόμενος πρὸς τὸν ἴδιον δεσπότην, ἀλλ' ἰσχύειν αὐτὸν δοῦναι τὸν λεγόμενον ἀδσέρτορα, τουτέστιν ἐλεύθερόν τινα ὀφείλοντα δικάσασθαι πρὸς τὸν δεσπότην αὐτοῦ. FABR.

h. Ut differat a procuratore v. tit. C. *de adſertione tollenda.* D. GOTH.

Adſertor eſt vindex alienæ libertatis, Don. in Ad. Act. 2. Sc. 1. vide ad Gloſſ. Baſil. FABR. I.

i. Cum pupillus agere ſuam cauſam per ætatem non poſſit, perſpicuum eſt, tutorem ejus nomine agere oportere. Atque hoc eſt, quod Juſtin. ait *pro tutela*, quod THus Latinæ linguæ imperitus ſic interpretatus eſt, *pro tutela adipiſcenda.* quo nihil obtuſius dici poteſt.

HOTOM. *Comm. Inſt.* Edit. 1. pag. 537.

Pro tutela autem agere eſt, pro novo tutore in ſuſpecti locum ſufficiendo. nam ſuſpecti criminatio popularis eſt, l. 1. D. *de ſuſpect.* quanquam cum hæc famæ cauſa ſit, non facile quiſquam per procuratorem accuſare ſuſpecti poteſt, l. 99. in fin. D. *de Procur.* Quod autem TH. h. l. ſic interpretatus eſt *pro tutela adipiſcenda*, nihil obtuſius dici poteſt. IDEM *in Edit.* V. pag. 487.

Imo pro pupillo, qui per ætatem non habet legitimam perſonam ſtandi in judicio. *tutela* pro *pupillo* apud Juſtin. ut apud A. Gell. 5. 13. FABR.

Carpunt quoque noſtrum a Coſta, Ernſtius, Vinnius, Ev. Otto, & D. GALTIER, qui hanc ſubdit rationem: „Si hæc ratio valeret, ut ab exitu litis „ actio dijudicaretur, dicendum eſſet, omnes qui „ cauſa cadunt, pro ſuis adverſariis litigaſſe: vel „ pro aliis qui ex ea ſententia lucrum percipiunt; „ quod eſſet abſurdiſſimum". Locus Gellii apud Fabr. hic eſſe videtur: *In officiis apud majores ita obſervatum eſt, primum tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum cognato, poſtea affini.* G. O. R.

mine κινῶν, τυτέστι δικαζόμενος ὑπὲρ ἐπιτροπῆς τῆς μὴ διαφερούσης αὐτῷ, ὡς τὸ τέλος ἐδίδαξε τῆς δίκης.

286 Ὁ Ὀστίλιος νόμος ἐπέτρεπεν, εἰ συνέβη τινὸς τῶν ὄντων παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἢ reipublicæ cauſa [k] ἀποδημούντων, πράγματα κλαπῆναι, κινεῖν τὸν βουλόμενον τὴν furti ἀγωγήν. Εἰ δὲ [6] ἐπετρόπευον πουπίλλου, ὑποστῇ δὲ οὗτος κλοπὴν, ἐμοῦ ὄντος παρὰ τοῖς πολεμίοις, ἢ reipublicæ cauſa ἀποδημοῦντος, ὁμοίως ὁ βουλόμενος ἐκίνει τὴν furti. 287 Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἐλαχίστην [7] προσῆγε τὴν βλάβην, τὸ μὴ δύνασθαί τινα alieno [l] nomine μήτε ἐνάγειν μήτε ἐνάγεσθαι, ἐπενόησαν οἱ ἄνθρωποι διὰ προκουρατόρων δικάζεσθαι· ἔσθ' ὅτε γὰρ ἢ νόσος ἢ γῆρας ἢ ἀναγκαία ἀποδημία, καὶ ἄλλαι δὲ πολλαὶ αἰτίαι, ἐμποδὼν γίνονται, τοῦ μὴ δύνασθαι τὸν πρωτότυπον δι' ἑαυτοῦ παραγίνεσθαι εἰς τὸ δικαστήριον.

igitur inveniebatur alieno nomine egiſſe, id eſt de tutela litigaſſe, quæ ad ipſum haud pertinebat, ut exitus litis docuit.

286 Lex Hoſtilia permittebat *cuicumque* volenti furti actionem inſtituere, ſi accideret, ut alicujus eorum, qui apud hoſtes eſſent, aut rei publicæ cauſa abeſſent, res furto ſubriperentur. Quod ſi pupilli tutor eſſem, hic autem furtum paſſus ſit, dum ego apud hoſtes eram, aut rei publicæ cauſa aberam, 287 ſimiliter quiſquis volebat, furti agebat. Sed quoniam hoc non minimum adferebat damnum, quod quis alieno nomine neque agere neque conveniri poterat, inſtituerunt homines per procuratores litigare. Nonnunquam enim aut morbus, aut ſenectus, aut neceſſaria peregrinatio, multæque aliæ cauſæ, impedimento ſunt, ne principalis *actor* per ſe in judicium venire poſſit.

§. I. Ὁ δὲ προκουράτωρ οὕτως καθίσταται, 288 [8] ὅτι ἐντέλλομαί τινι ὥστε ὑπὲρ ἐμοῦ δικάσασθαι, [9] καθὰ καὶ ἐν τῷ mandati [m] εἰρήκαμεν, οὐ δεόμενος ἐν τούτῳ τυπικῶν [n] ῥημάτων, δι' οἵων δήποτε γὰρ δύναμαι προκουράτορα χειροτονῆσαι. Ἀδιάφορον δέ ἐστιν, εἴτε ἀπολιμπάνεται ὁ ἐμὸς ἀντίδικος,

288 §. I. Procurator autem ſic conſtituitur, ſi cui mando ut pro me litiget, quemadmodum & in mandato diximus, neque in hoc ſolemnibus verbis mihi opus eſt; nam per qualiacumque procuratorem poſſum conſtituere. Et indifferens eſt, ſive adverſarius meus

6. καὶ ad: F. 7. προσήνεγκε F. 8. ὅτι de: F. 9. ſeqq. 6. voces de: F.

k. In uno ἀπόντων. FABR. II.

l. L. 1. §. 2. D. *de procurat.* D. GOTH.

In Gallia quoque non licebat citra Principis reſcriptum per procuratorem agere. v. auctorem ſtili Parlam. Pariſ. tit. *de præſent. fac. in Parlam.* & auctorem Summæ Rural. tit. 10. Formula extat apud Marculph. form. 1. c. 21. Recentiorem inveni in libro membranaceo. *Carolus Dei gr. Fr. R. univerſis præſentes literas inſpecturis, Sal. Notum facimus nos de gratia ſpeciali conceſſiſſe dilectis noſtris Decano, & Capellano Eccleſiæ Aurelianenſis, ut ipſi tam conjunctim, quam diviſim in omnibus ſuis cauſis, & querelis motis, & movendis contra quoſcumque ſuos adverſarios coram quibuſcumque regni noſtri judicibus ſæcularibus agendo, & defendendo, in Parlamento, & extra per procuratorem uſque ad annum admittantur.* Ex hoc veteri jure Francico explicandum eſt, cap. 7. ext. *de procur.* & cap. un. §. porro, *de ſtat. regul. in 6.* FABR. I.

m. Sup. tit. *de mandato.* D. GOTH.

n. Mandari poteſt procuratio certis verbis, ut hic. Imo & nudis verbis. Paul. 1. Sent. 3. §. 1. hoc

χος, εἴτε πάρεστιν· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γὰρ, [10] ἀγνοοῦντος αὐτοῦ, προβάλλομαι τὸν προκουράτορα. Καὶ ἁπλῶς, [11] πᾶς ᾧ ἂν ἐπιτρέψῃς τὴν σὴν δίκην κινῆσαι ἢ δεφενδεῦσαί σε, οὗτος προκουράτωρ νοεῖται.

meus abſens ſive præſens ſit: ut plurimum enim, eo ignorante, procuratorem conſtituo. Quin ſimpliciter, cuicumque litem tuam movere aut te defendere permiſeris, is procurator intelligitur.

§. II. Οἱ δὲ ἐπίτροποι καὶ οἱ κουρά- 289
τορες τίνα τρόπον καθίστανται, εἰρήκαμεν
ἐν τῇ πρώτῃ Ἰνστιτουτίων.

§. II. Tutores vero & curatores quem ad modum conſtituantur, diximus in prima Inſtitutione.

Ἔξωθεν δὲ ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι ὁ προ-
κουράτωρ, εἰ μὲν ἄκτωρ ἐστὶν, οὕτως εἴωθε κινεῖν·
Εἰ [o] φαίνεται, τὸν ἀντίδικον χρῆναι δοῦναι
Τιτίῳ, οὗ εἰμι προκουράτωρ, καταδίκασον
[12] αὐτὸν, ὦ δικαστά· καὶ τὴν μὲν ἰντεντίω- 290
να, ἤτοι τὴν ἀρχὴν τῆς ἐναγωγῆς, λαμ-
βάνει ἀπὸ τοῦ δεσπότου, εἰς ἑαυτὸν δὲ με-
ταστρέφει τὴν κονδεμνατίωνα. Εἰ δέ τις ἐνά-
γεται ὡς προκουράτωρ, ὁ κινῶν οὕτως ὀφεί-
λει λέγειν· Εἰ φαίνεται, [13] δοῦναι χρῆναι
Σεΐον δέκα νομίσματα, καταδίκασον Πρῖμον
τὸν αὐτοῦ προκουράτορα [14] εἰς δέκα νομίσ-
ματα.

Verum extrinſecus ſcire debes, procuratorem, ſi actor eſt, ſic ſolere agere: ſi adparet, adverſarium dare oportere Titio, cujus *ego* ſum procurator, condemna eum, Judex: atque intentionem quidem, ſive actionis initium, a domino capit; condemnationem autem in ſe convertit. Sed ſi quis ut procurator convenitur, actor ſic debet dicere: Si adparet, Sejum dare oportere decem aureos, condemna Primum procuratorem ejus in decem aureos.

10. καὶ ad: F. 11. ᾧ πάντως ante F. 12. μου ad: F. 13. χρ. δοῦναι F. 14. εἰς δ. νομ. de: F.

hoc eſt non certis, non ſolemnibus. D. GOTH.
Atqui THus idem & hic dicit. G. O. R.
o. Εἰ φαίνεται formula uſitata apud veteres, qua actiones in perſonam concipiebantur, cujus formulæ fit hic mentio, & infra *eodem*: meminit & Harmen. 1. tit. 2. §. 53. D. GOTH.

[ΠΕΡΙ [a] ΙΚΑΝΟΔΟΣΙΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΑ.

ΝΥΝ ἀναγκαῖον εἰπεῖν περὶ τῶν σατισδατιώνων, τουτέστι τῶν ἱκανοδοσιῶν, αἳ παρέχονται χάριν τῆς κινουμένης δίκης, ἢ ὑπὸ τοῦ ἄκτορος ἢ ὑπὸ τοῦ ῥέου. 291

Τέως δὲ ἐν προοιμίοις ὀφείλεις εἰδέναι, ὅτι πάλαι μὲν ἕτερος τρόπος ἦν τῶν τοιούτων ἐγγυῶν, ἕτερος δὲ νῦν πολιτεύεται. Πάλαι γὰρ τῆς in rem κινουμένης, ὁ ἐναγόμενος ἠναγκάζετο δοῦναι σατισδάτιοντα, ἐν ᾗ ἐπηγγέλλετο, ὅτι ἐὰν ἡττηθεὶς οὐκ ἀποκαταστή- 292
σῃ τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ ἐνάγεται, οὐδὲ τῆς δίκης τὴν διατίμησιν, ἵνα ἐξῇ τῷ ἄκτορι, ἢ κατ' αὐτοῦ κινεῖν τὴν ex ſtipulatu, ἢ κατὰ [b] τῶν ἐγγυητῶν αὐτοῦ· ἐλέγετο δὲ ἡ τοιαύτη ἐγγύη judicatum ſolvi. Ὅθεν δὲ τούτου τοῦ [1] ὀνόματος ἔτυχεν, εὐχερές ἐστι νοῆσαι· ἐπηρώτα γὰρ ὁ ἄκτωρ οὕτως· Ὁμολογεῖς καταβαλεῖν μοι, ὃ ἂν γένηται κριθέν; Καὶ ταῦτα μὲν, ἡνίκα ſuo nomine ἐνήγετό τις τῇ in rem. Πολλῷ 293
δὲ πλέον, εἰ alieno nomine τὴν in rem ὑποδεχόμενος ἐτύγχανε· καὶ γὰρ ἠναγκάζετο διδόναι τὴν judicatum ſolvi, διὰ τὸν κανόνα τὸν λέγοντα· Nemo ſine ſatisdatione alienæ rei defenſor [c] idoneus [2] intelligitur· τουτέστιν, οὐδεὶς δίχα δόσεως ἐγγυῶν ἀξιόπιστος νομισθήσεται δεφένσωρ

DE SATISDATIONIBUS.

TITULUS XI.

NUnc neceſſe eſt dicere de ſatisdationibus, quæ motæ litis cauſa præſtantur, vel ab actore vel ab reo.

Primo autem in exordio ſcire debes, alium olim modum hujuſmodi ſatisdationum fuiſſe, & alium nunc in uſu eſſe. Olim enim inſtituta *actione* in rem, cogebatur reus ſatisdationem præſtare, qua promittebat, ſi victus rem, de qua convenitur, non reſtitueret, neque litis æſtimationem, actori licitum fore aut adverſus ipſum agere ex ſtipulatu, aut adverſus fidejuſſores ipſius: hujuſmodi vero ſatisdatio adpellabatur Judicatum ſolvi. Unde autem hoc nominis nacta ſit, facile eſt intellectu: namque actor ſic interrogabat: Sponden ſolvere mihi, quodcumque judicatum erit? Et hæc quidem, ſi quis ſuo nomine *actione* in rem conveniretur. Multo autem magis, ſi alieno nomine *actionem* in rem excepiſſet: etenim ſatisdare cogebatur Judicatum ſolvi, propter regulam dictitantem: NEMO SINE SATISDATIONE ALIENÆ REI DEFENSOR

1. *σώματος* Goth. 2. *intelligetur* F. 2. Voluit *intelligitur*.

a. Adde 9. *Eclog.* 10. & 11. & 44. tit. 31. D. GOTH.

b. Stipulatio judicatum ſolvi ſatiſdatio erat, non nuda cautio, l. 11. D. *judicat. ſol.* FABR. I.

c. Hanc ſententiam author *Eclog.* 8. tit. 1. c. *περὶ διαδικαστῶν* ſic exprimit: *οὐδεὶς ἀλλοτρίαν δίκην ἄνευ ἱκανοδοσίας διαδικεῖν δοκεῖ, εἰ καὶ ἔστιν ὑποστατικός.* v. l. 110. §. 1. D. *de reg. jur.* D. GOTH.

Ἀξιόπιστος, ἀξιόχρεως, ἀξιόλογος, ἱκανός, locuples. FABR.

Confer inf. cap. 304. not. *c*. G. O. R.

d. Pithoeus in Varr. hæc habet: „Pag. 237. „ [Edit.

φένσωρ πράγματος ἀλλοτρίου. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ῥέου.

Ὁ δὲ τὴν in rem κινῶν, εἰ μὲν ſuo no- 294 mine ταύτην ἐκίνει, οὐδεμίαν ἀπῄτειτο ἱκανοδοσίαν· πῶς γὰρ δεσπότης ἂν εἶχεν ἀπαιτεῖσθαι τὴν ratam rem dominum habiturum; εἰ δὲ alieno nomine, ἔδει αὐτὸν παρασχεῖν ἱκανοδοσίαν, τὴν λεγομένην [d] ratam rem dominum habiturum· ἐν ᾗ ἔλεγεν, ὡς κύρια καὶ βέβαια τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα ὁ δεσπότης ἡγήσεται τῆς δίκης. Δέος γὰρ ἦν, μὴ ἐσθ' ὅτε ὁ δεσπότης 295 παραγενόμενος καὶ λέγων, ὡς ὁ προκουράτωρ οὐ κατὰ γνώμην αὐτοῦ 3 ἐκίνησεν, ἄνωθεν περὶ τῶν αὐτῶν ἄρξηται δικάζεσθαι, καὶ εὑρεθῇ τις περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος δεύτερον ἐναγόμενος.

4 Καὶ ἐπίτροπος καὶ κουράτωρ ὁμοίως βαρύνονται τῇ δόσει τῶν ἐγγυῶν, ὡς τὰ ῥήματα τοῦ ἐδίκτου βοᾷ. Ἔστι δὲ ὅτε κινοῦσιν αὐτοῖς ἡ ἱκανοδοσία συγχωρεῖται· νοητέον δὲ, ἡνίκα [e] ὡμολογημένη ἐστὶν αὐτῶν ἡ κατάστασις, τουτέστιν ὅτι ὁ ἐπίτροπος, ὁ δὲ κουράτωρ ἐστί. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς in rem κινουμένης.

§. I. Εἰ δὲ περσοναλία ἐκινεῖτο, ἐκ μὲν 296 τοῦ ἐνάγοντος μέρους τὰ αὐτὰ ἐκράτει, ἅπερ εἰρήκαμεν 5 καὶ ἐπὶ τῆς in rem· τουτέστιν, ὁ μὲν δεσπότης οὐδεμίαν 6 παρεῖχε σατισδατίωνα, ὁ δὲ προκουράτωρ ἐδίδου τὴν ratam rem· 7 ὁμοίως καὶ οἱ κηδεμόνες, ἡνίκα

SOR IDONEUS INTELLIGITUR. Hæc quidem de reo.

In rem vero agens, ſi quidem ſuo nomine ageret, nullam poſcebatur ſatisdationem: quomodo enim ab eo, qui dominus erat, exigi potuiſſet, ratam rem dominum habiturum? ſin vero alieno nomine, oportebat eum ſatisdationem præſtare, quæ vocatur, Ratam rem dominum habiturum: in qua dicebat, dominum litis rata ac firma habiturum quæ ab ipſo fierent. Metus enim erat, ne forte dominus ſuperveniens ac dicens, procuratorem non ex voluntate ſua egiſſe, denuo de iiſdem litigare inciperet, & *ſic* aliquis inveniretur de eadem re iterum compellatus *eſſe*.

Et tutor & curator ſimiliter ſatisdatione onerantur, ut verba edicti clamant. Sed iis interdum agentibus remittitur ſatisdatio: *hoc* autem intelligendum *eſt*, ſi eorum conſtitutio in confeſſo eſt, id eſt illum tutorem, hunc curatorem eſſe. Et hæc quidem de *actione* in rem inſtituta.

§. I. Quum vero perſonalis inſtituebatur, ex actoris quidem parte eadem obtinebant, quæ & de *actione* in rem diximus: hoc eſt, dominus nullam præſtabat ſatisdationem, ſed procurator *ſatis* dabat Rem ratam: ac ſimiliter

3. ἐκίνησεν καὶ ante F. 4. Καὶ ἐπίτροποι δὲ καὶ κουράτωρες ὁμοίως [τοῖς Pith.] προκουράτωρσι βαρ. Pith. & F. 5. καὶ de: F. 6. παρέχων ante F. 7. ὁμοίως de: F.

„ [Edit. Gothofr. primæ vſ. 11. 12. *ratam rem* „ *nomine*] εἰ μέντοι ἐκίνει τὴν ἰτέραν ἁρμόζουσαν in „ *rem*". quæ ego verba corrupta Scholiaſtæ eſſe puto, interpretantis illa THi, *εἰ δὲ alieno nomine*, atque ſic legenda: *εἰ μέντοι ἐκίνει τὴν ἑτέρῳ ἁρμόζουσαν in rem*. G. O. R.

e. Si non conſtet eos tutores eſſe, vel an durent tutores, vel an geſtus, id eſt, adminiſtratio eis commiſſa ſit, cavent ratam rem pupillum habiturum, l. 23. D. *de adm. tutor.* εὑρίσκονται γὰρ alieno nomine κινοῦντες, ut hic ait Schol. FABR.

ſ. Cæ-

ἡνίκα ἡ κατάστασις αὐτῶν ἀμφιβάλλετο. Ἐκ πλευρᾶς δὲ τοῦ ἐναγομένου, εἰ μέν τις alieno nomine ὑπεδέχετο τὴν περσοναλίαν, [8] πάντα τρόπον ἐγγύας παρεῖχε, διὰ τὸν προειρημένον κανόνα τὸν λέγοντα, Nemo ſine ſatisdatione [9] [f] alienæ rei defenſor idoneus intelligitur· εἰ γὰρ ſuo nomine ὑπεδέχετο τὴν περσοναλίαν, judicatum ſolvi οὐκ ἠναγκάζετο παρασχεῖν.

§. II. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παρὰ τοῖς πα- 297
λαιοῖς, σήμερον δὲ ἑτέρα τάξις ἐπὶ τούτων κρατεῖ. Εἴτε γάρ τις ἐνάγεται τῇ in rem εἴτε τῇ περσοναλίᾳ ſuo nomine, οὐδεμίαν δίδωσι σατισδατίωνα ἕνεκα τῆς διατιμήσεως τῆς δίκης, ἀλλὰ μόνον ἐγγυητὴν παρέχει ὑπὲρ τοῦ οἰκείου προσώπου, τὸν ἐπαγγελλόμενον ὅτι παραμενεῖ [g] ὁ ἐναγόμενος ἐν τῷ δικαστηρίῳ μέχρι τέλους [h] τῆς δίκης. Ἔστι δὲ ὅτε οὐ παρέχει ἐγγυητὴν, 298
ἀλλ' οἰκείᾳ ὁμολογίᾳ καταπιστεύεται [i] ἐνωμότως, ὅτι παραμενεῖ τῷ δικαστηρίῳ, καὶ οὐκ ἀποστήσεται· ἥτις καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ ῥωμαϊστὶ λέγεται juratoria [k] cautio, τουτέστιν ἐξωμοσία. Πολλάκις δὲ καὶ δίχα ὅρκου ψιλὴν ὁμολογίαν ἐκτίθεται [10]. Ταῦτα δὲ πάντα [l] πρὸς τὴν ποιότητα τοῦ προσώπου τοῦ ἐναγομένου προβαίνειν εἴωθεν. Ὥστε οὖν

militer tutores & curatores, ſi eorum conſtitutio in dubium veniret. Ex latere vero *rei* conventi, ſi quis alieno nomine perſonalem excipiebat, omni modo ſatis dabat, propter regulam ſupradictam, quæ ait: Nemo ſine ſatisdatione alienæ rei defenſor idoneus intelligitur: nam ſi ſuo nomine perſonalem excipiebat, non cogebatur *ſatis* dare Judicatum ſolvi.

§. II. Verumenimvero hæc apud veteres *obſervabantur*, ſed hodie alia in his obtinet ratio. Nam ſive quis *actione* in rem ſive perſonali ſuo nomine convenitur, nullam præſtat ſatisdationem pro litis æſtimatione, ſed ſolum fidejuſſorem dat pro ſua perſona, qui promittit reum in judicio ad finem uſque litis permanſurum. Interdum vero neque fidejuſſorem dat, ſed propriæ promiſſioni committitur, jurando ſe in judicio permanſurum neque receſſurum: quæ vulgo etiam Latine juratoria cautio vocatur. Quin & ſæpe ſine jurejurando nudam promiſſionem præſtat. Sed hæc omnia pro qualitate perſonæ *rei* conventi procedere ſolent. Itaque *reus* ſuo nomine conventus,

8. παντὶ τρόπῳ F. 9. ſeqq. uſque ad εἰ δὲ: F. 10. περὶ ἑαυτοῦ ad: Pith. περὶ αὐτοῦ F.

f. Cætera deſunt in tribus MSS, quia jam ſupra regulam TH. appoſuerat. FABR.

g. Cautio hæc *judicio ſiſti*. D. GOTH.

h. Sententia eſt finis litis. FABR.

i. Pro vulgata omnium lectione ἐνομότως reſcripſi ἐνωμ. ut & bis in ſeqq. cum Fabr. 2. ἐξωμοσία pro ἐξομ. quod monendum duxi, ſi quis veterem ſcripturam revocare malit. Ego ob conſtantem aliorum auctorum per ω ſcribentium uſum ita correxi, quomodo & compoſita pleraque cum ὄνομα ſcribuntur, ut ἀνώνυμος, συνώνυμος, ἐπώνυμος &c. G. O. R.

k. Juratoria cautio, quæ hic ἐξομωσία aut potius ἐξωμοσία, de qua dixi apud Harmen. 1. tit. 2. §. 26. 27. D. GOTH.
Græci ad l. 75. D. *de Jure dot.* FABR. II.

l. Hæc verba [Inſtit. *pro qualitate perſonæ.*] TH. in paraphraſi ad præcedentia in genere refert, aitque: *Et hæc omnia* &c. Nec ſine ratione. Omnis cautio fit ob *ſuſpicionem*: hac ceſſante, merito nemo cautione gravandus, quod ex *qualitate perſonæ* judicandum. Sic etiam ex *qualitate* eadem multum dependet, quæ ſpecies cautionis admitti debeat. BÖHMER *ad Inſtit* h. l.

m. *Eclog.* 9. tit. 11. c. 2. τῆς ἀσφαλείας ἱκανοδοσία dicitur. De hac ſtipulatione vide quædam in

οὖν ὁ ἐναγόμενος ſuo nomine, ποτὲ μὲν ἐγγυητὴν, ποτὲ δὲ ἐξωμοσίαν, ποτὲ δὲ ψιλὴν ὁμολογίαν ἐκτίθεται.

§. III. Εἰ δὲ προκουράτωρ ἐστὶν ὁ ἐνά- 299
γων ἢ ὁ ἐναγόμενος, ἐκ πλευροῦ μὲν τοῦ ἄκτωρος ἀναγκάζεται διδόναι τὴν ratam [m] rem dominum habiturum, εἰ μὴ ἄρα ἢ μανδάτον ἐπιδείξῃ, γενόμενον εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ δεσπότου, ἐπὶ πράξεως ὑπομνημάτων ἐμφανισθὲν, ἢ παρὼν ὁ δεσπότης τῆς δίκης ἐν τῷ δικαστηρίῳ τὸ τοῦ προκουράτορος [n] ἐβεβαίωσε πρόσωπον, εἰπών· ὅτι τοῦτον 300
ἐγὼ προεβαλόμην. Τοῦ αὐτοῦ κρατοῦντος τύπου, εἰ καὶ ἐπίτροπος ἢ κουράτωρ δι' ἑτέρου κινεῖ, οἷον διὰ τοῦ λεγομένου [o] ἄκτωρος, [11] καὶ ἕτερα τούτοις ἐοικότα πρόσωπα, ἅτινα τὴν τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων [12] ἐδέξαντο διοίκησιν· πολλὰ [p] δὲ εἴδη κουρατώρων, ὡς ἔγνως καὶ μαθήσῃ. Ταῦτα μὲν περὶ τοῦ ἐνάγοντος.

§. IV. Εἰ δέ τις ἐνάγεται, εἰ μὲν παρ- 301
ὼν ἕτοιμός ἐστι προβάλλεσθαι προκουράτωρα, δύναται [13] τοῦτο δηλονότι ποιῆσαι, ἢ αὐτὸς εἰς [14] τὸ δικαστήριον παραγενέσθαι, καὶ τοῦ οἰκείου προκουράτορος τὸ πρόσωπον βεβαιῶσαι, τὰς ἐξέθους [q] ἐπερωτήσεις ἐπερωτώμενος τῆς judicatum [r] ſolvi, [15] ἃς οἱ ταύτην παρέχοντες εἰώθασιν ὁμολογεῖν. Ἔξεστι

tus, modo fidejuſſorem, modo juratoriam cautionem, modo nudam præſtat promiſſionem.

§. III. Sin autem procurator eſt, qui agit aut qui convenitur, ex latere quidem actoris cogitur *ſatis*dare Ratam rem dominum habiturum, niſi forte vel mandatum exhibeat, in ſe conceptum a domino, in actorum confectione inſinuatum, vel præſens dominus litis in judicio perſonam procuratoris confirmaverit, dicens: Hunc ego conſtitui. Eadem obtinente forma, etſi tutor vel curator per alium agat, veluti per actorem *ita* dictum, aliaſque his ſimiles perſonas, quæ alienarum rerum adminiſtrationem ſuſceperunt. Multæ autem ſunt ſpecies curatorum, ut noſti ac *porro* doceberis. Hæc quidem de actore.

§. IV. Sed quum aliquis convenitur, ſi quidem præſens procuratorem conſtituere paratus ſit, hoc ſcilicet facere poteſt, aut ipſe in judicium venire, & procuratoris ſui perſonam confirmare, ſolitis ſtipulationibus interrogatus de *ſatisdatione* Judicatum ſolvi, quas qui eam præſtant, promittere ſolent.

11. ἢ pro καὶ F. 12. ἀνεδ. 13. τοῦτο δηλ. ποι. de: F. 14. τὸ de: F. 2. 15. ὡς Goth.

in §. ult. ſup. *de diviſione ſtipulationum.* D. GOTH.

n. Ut apud Juſtinianum Nov. 113. *Ne fac. for. ſ. in med. lit.* c. 3. ὑπομνημάτων βεβαιώσεως. vide Cujac. ad d. Nov. FABR.

o. Ipſe quidem tutor non ſatiſdat, ſed actor geſtorve alieni negotii. FABR.

p. Sic *Ecloga* 8. tit. 2. c. περὶ διοικητῶν, διοικηταὶ λέγονται πάντες οἱ διοικοῦντες καὶ φροντίζοντες, εἴτε διοικηταὶ, εἴτε ἐπίτροποι, εἴτε κουράτορες, εἴτε ἐντολεῖς εἶεν. D. GOTH.

Procuratorum hic vertit Curt. & retinuit Fabr. lectore nihil admonito. Etſi vero & *curatorum* multæ ſunt ſpecies, tamen concedo, h. l. rectius fore προκουρατόρων. G. O. R.

q. Th. legiſſe videtur: *Satiſdationis ſolemnes ſtipulationes*, ut habetur in quibuſdam vett. teſte Cujac. in prior. quod & ipſe ibid. probat, in editione tamen ſua à vulgata non receſſit. FABR.

Vide *Obſ. Miſc. Nov.* VII. p. 751. G. O. R.

r. Hæc cautio Græcis Juriſconſultis dicitur τῆς ἀποπληρώσεως τῆς καταδίκης ἱκανοδοσία. 9. *Eclog.* 10. c. 1. Harmen. 4. §. 85. ſed & ἱκανοδοσία δίδοται ἐπὶ ἐκπληρώσει τῶν κριθέντων ἢ κριθησομένων. 9. *Eclog.* 10. D. GOTH.

ſ. Duas

Ἔξεστι δὲ τῷ δεσπότῃ καὶ ἐκτὸς δικαστηρίου ἐγγυητικὴν ὁμολογίαν ἐκτίθεσθαι, ἐν ᾗ τοῦ 302
οἰκείου προκουράτωρος ἐγγυητὴς γίνεται, πάντα τὰ τῆς judicatum ſolvi κεφάλαια ὁμολογῶν, τουτέστιν ὅτι ὁ προκουράτωρ [s] αὐτοῦ παραμενεῖ τῷ δικαστηρίῳ, καὶ [16] δικάσεται μέχρι τέλους, καὶ καταβαλεῖ τὰ κρινθησόμενα· ὑποτιθέμενος [t] μέν τοι ἐπὶ τῇ ταιαύτῃ ὁμολογίᾳ τὴν οἰκείαν περιουσίαν, εἴτε ἐν δικαστηρίῳ [17] ταῦτ' ἐκθῆται [u] εἴτε ἐκτὸς δικαστηρίου, ὥστε καὶ αὐτὸν καὶ κληρο-
νόμους αὐτοῦ ἐνόχους ἐντεῦθεν γίνεσθαι· ἑτέ- 303
ρας δηλονότι ὁμολογίας ἤτοι ἐγγύης ἐκτιθεμένης [x] ὑπὲρ τοῦ προσώπου αὐτοῦ τοῦ ἐναγομένου, (περὶ γὰρ ἑαυτοῦ ἢ δίδωσιν ἐγγυητὴν, ἢ ὁμολογίαν ἐκτίθεται, κατὰ τὰ [18] πρὸ βραχέως εἰρημένα) ἀσφαλιζόμενος [y] ὅτι ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἀποφάσεως [z] εὑρεθήσεται ἐν τῷ δικαστηρίῳ· εἰ δὲ μὴ παραγένηται, πάντα παρέξει αὐτὸς, ἤτοι ὁ τούτου [a] ἐγγυητὴς, τὰ τῇ ἀποφάσει περιεχόμενα· εἰ μὴ ἄρα τὴν ἀπόφασιν [b] ἔκκλητος ἠκύρωσεν.

ſolent. Sed & extra judicium domi-
no licet fidejuſſoriam promiſſionem 302
exponere, in qua procuratoris ſui fit fidejuſſor, omnia *cautionis* Judicatum ſolvi capita promittens, id eſt, procuratorem ſuum *in* judicio permanſurum, & ad finem uſque litigaturum, ac judicanda ſoluturum: oppignerans nimirum in hujuſmodi promiſſione ſua bona, ſive in judicio hæc exponat, ſive extra judicium, ita ut & ipſe &
heredes ejus inde obligentur: alia ſci- 303
licet promiſſione aut fidejuſſione exponenda pro ipſius rei perſona, (namque pro ſe aut fidejuſſorem dat, aut promiſſionem exponit, ſecundum *ea quæ* paullo ante dicta *ſunt:*) cavens *adverſario*, ſe tempore ſententiæ in judicio inventum iri: ſin autem non venerit, omnia ipſum, aut ejus fidejuſſorem, præſtaturum, quæ ſententia continentur: niſi forte ſententiam adpellatio irritam fecerit.

§. V. Εἰ δὲ συμβῇ, αὐτὸν τὸν πρωτό- 304
τυπον ῥέον μὴ παρεῖναι δι' οἵαν δήποτε αἰτίαν, ἕτερος δέ τις ἑκὼν ὑποβάλῃ ἑαυτὸν τῇ ὑπὲρ τοῦ ἀπόντος δεφενσίονι, οὐδεμίας οὔσης

§. V. Quod ſi contingat, ipſum reum principalem non adeſſe propter quamlibet cauſam, alius autem quis volens abſentis defenſioni ſe ſubſtituat, nullo

16. ſic ANON. & F. pro δικάζ. 17. ταύτην F. 18. περὶ F. male.

s. Duas tantum ponit clauſulas, *de re defendenda*, & *de re judicata*. omittit noviſſimam *de dolo malo*. FABR.

t. [*Et de hypotheca ſuarum rerum convenire compellitur.*] Nullum hoc [in Latino Inſt. textu] ſenſum habet. Scribend. omnino: *ubi & hypotheca rer. ſuar. cavere compellitur*. TH. ὑποτιθ. &c. *bona ſua hypothecæ nomine pro tali promiſſo opponens.* GROT. *Flor. ſparſ.* pag. 67.

u. Schol. ἐν δικαστηρίῳ διὰ τοῦ ἐξσκέπτορος, ὁ λιβελλίσιος παρὰ θείοις δικασταῖς, ἐκτὸς δὲ δικαστηρίου διὰ νομικοῦ. videtur leg. διὰ τοῦ ἐξκέπτορος, ἢ λιβελλισίου. & in fin. διὰ νομικοῦ. ἐξκέπτωρ eſt exceptor. Epiphan. 3. *adverſ. hær.* λιβελλίσιος exponitur libellenſis Nov. 20. c. ult. FABR.

x. Scholiaſtes: ὁμολογίαν ποιεῖ, ἢ ἐγγυητὴν δίδωσιν ὁ ἐνάγων, τουτέστιν, ὁ πρωτότυπος περὶ αὐτοῦ· κἂν γὰρ ἔχῃ περὶ αὐτοῦ δίχα τοῦ ε. τὸ κείμενον, ἐνόησον περὶ ἑαυτοῦ μετὰ τοῦ ε. Non recte ſcribit Accurſius ad procuratorem hanc cautionem pertinere, quem errorem ſequutus erat interpres Theophili, unde credebatur eundem errorem erraſſe. ego verſionem & hic emendavi. FABR.

Vel Baronem vel alium quemvis recte notat Fabr. Is ſane in *Comment. Inſt.* pag. 569. *Sed & pro ſua*, inquit, *perſona cavebit dominus, ut ſupra alibi dixit. Accurſius tamen & TH. hanc cautionem ad procuratorem referunt, quod mihi non placet.* Dederat Curtius: *alia inſuper ſatisdatione vel repromiſſione præſtanda a procuratore pro perſona ejus quicum agitur.* G. O. R.

y. Adde Novell. 112. c. 1. D. GOTH.

z. Sic

σύσης διαφορᾶς, πότερον in rem ἢ περσοναλία κινεῖται κατ᾽ αὐτοῦ, ἀκωλύτως δεχθήσεται ἐν τάξει δεφένσορος· οὕτω μέντοι, ὥστε παρασχεῖν τὴν judicatum ſolvi, ἐν ᾗ τὸ ἀσφαλὲς γίνεται, ὅτι τὰ κριθησόμενα παντὶ τρόπῳ καταβαλεῖ, διὰ τὸν παλαιὸν καὶ πολλάκις εἰρημένον κανόνα τὸν λέγοντα, Nemo [c] ſine ſatiſdatione alienæ rei defenſor idoneus [19] intelligitur.

nullo diſcrimine, utrum in rem *actio* an perſonalis adverſus eum moveatur, ſine impedimento admittetur defenſoris loco: ita tamen, ut *ſatis*det Judicatum ſolvi, qua cavetur, *ipſum* omni modo judicanda perſoluturum, propter veterem ac ſæpius memoratam regulam, quæ ait: Nemo ſine ſatisdatione alienæ rei defenſor idoneus intelligitur.

§. VI. Ταῦτα δὲ πάντα σαφέστερον καὶ 305 τελειότερον ἐκ τῆς καθημέραν [20] τῶν ἀνθρώπων χρήσεως τῶν δικαστηρίων, καὶ ἐξ αὐτῶν τις μαθήσεται τῶν πραγμάτων.

§. VI. Hæc vero omnia clarius perfectiuſque ex quotidiano hominum in judiciis uſu, atque ex ipſis rebus aliquis addiſcet.

§. VII. Τοῦτον δὲ τὸν τύπον τῶν ἱκανοδοσιῶν ἤτοι ὁμολογιῶν οὐ μόνον ἐν ταύτῃ τῇ [21] βασιλίδι πόλει, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ταῖς οἰκείαις ἐπαρχίαις ὁ θειότατος ἡμῶν βούλεται κρατεῖν βασιλεύς· εἰ καὶ ἐξ ἀπειρίας ἑτέρως τυχὸν ταῦτα κρατεῖ· ἐπάναγκες γάρ ἐστι, πάντας τοὺς ἐπαρχιώτας ἕπεσθαι τῇ κεφαλῇ [d] πασῶν τῶν πόλεων, τουτέστι ταύτῃ [e] τῇ βασιλευούσῃ πόλει.

§. VII. Hanc autem ſatiſdationum aut promiſſionum formam non modo in hac regia urbe, ſed & in omnibus ſuis provinciis Sanctiſſimus Imperator noſter obtinere jubet; etiamſi forte ex imperitia aliter hæc obtineant: neceſſe enim eſt, ut omnes provinciales ſequantur omnium urbium caput, id eſt hanc urbem regnatricem.

19. *intellegitur.* F. 20. τῶν ἀνθρ. omittit F. & χρήσ. reponit poſt δικασ. 21. βασιλίδι de: F. 2.

z. Sic recte emendatum eſt apud Juſtinianum. FABR.

a. *Vel fidejuſſor.* Cujacius hæc expungebat in Not. prioribus ad Juſtinianum, quæ tamen poſtea retinuit in editione ſua, & omnino retinenda ſunt, ut conſtat ex his verbis, *vel ſatiſdatione.* FABR.

b. Scholiaſt. Θεμάτισον γὰρ ὅτι ἀπὸ τοῦ καταλαβεῖν ὁ προτέροντος τοῦ ἀκοῦσαι τὴν ψῆφον ἐξεφώνησεν ὁ δικαστής, εἰδὼς δὲ ὁ προκουράτωρ ὅτι ἠδικήθη ὁ προτέροντος, ἐξεκαλέσατο. FABR.

Licet καταδικάζειν & ἐδικάσθη emendem, tamen me priora fateor non intelligere. G. O. R.

c. Hanc regulam author *Ecloga* 8. tit. 2. c. 53. ita: expreſſit οὐδεὶς ἀλλοτρίαν δίκην χωρὶς ἱκανοδοσίας διεκδικεῖν θέλων, ἀξιόχρεώς ἐστιν. D. GOTH.

Confer ſupra cap. 293. not. *c.* G. O. R.

d. Roma duplex, vetus & nova. Gregor. Nazianz. carm. de vita ſua. De vetere Liv. 1. *Abi, nuntia, inquit, Romanis, cæleſtes ita velle, ut mea Roma caput orbis terrarum ſit.* Ovid. Faſtor. 4. *Hic, ubi nunc Roma eſt, orbis caput.* Martianus Capella lib. 6. *Ipſa caput gentium Roma. caput orbis*, Lactant. lib. 7. c. 25. *caput totius orbis*, Juſtin. 43. *caput mundi*, Amm. Marcellin. 14. πόλεως κορυφή, Chryſoſt. in Ep. Pauli ad Rom. Hom. 2. FABR. I.

e. Roma *regia* dicta, B. Chryſoſtomus lib. 1. Quod Chriſtus ſit Deus: ἐν τῇ βασιλικωτάτῃ πόλει Ῥώμῃ. & poſtea Conſtantinopolis, *magna quæ dicitur æmula Romæ.* hanc Græci πόλιν κρατοῦσαν, πόλιν βασιλίδα, πόλιν βασιλεύουσαν appellant. *urbs auguſta*, Marcellin. Com. in Chron. FABR. I.

[ΠΕΡΙ ΔΙΗΝΕΚΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΚΑΙΡΩΝ ΑΓΩΓΩΝ [f], ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΥΣ Η ΕΝ ΤΟΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΙΣ ΔΙΑΒΑΙΝΟΥΣΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΒ.

306 Τῶν ἀγωγῶν αἱ μὲν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς [g] καλάγονται νομοθεσίας, αἱ δὲ ἐκ τοῦ πραίτωρος [h] ἐπινενόηνται. Ὅτε δὲ λέγω ἐκ τῆς πολιτικῆς νομοθεσίας, νόει, εἴτε ἀπὸ νόμου, εἴτε ἀπὸ [1] δόγματος ἢ ἐκ διατάξεως ὥρμηνται. Αὗται δὲ περπετούας [i] εἰώθασιν ἁρμόζειν· τοῦτο γὰρ ἡ ἀρχαιοτάτη ἠβούλετο νομοθεσία· ἀλλ' αἱ μετὰ ταῦτα διατάξεις ῥητῷ [k] χρόνῳ τάς τε in rem, τάς τε περσοναλίας περιέκλεισαν· ὅσαι δὲ ἀπὸ τοῦ πραίτωρος καλάγονται, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον [2] ἀνάλιαί [l] εἰσιν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ πραίτωρος ἔδικτον μέχρι ἐνιαυτοῦ [m] ἴσχυε πάλαι.

307 Εἰσὶ δέ τινες [n] πραιτώριαι ἀγωγαὶ περπετούως ἁρμόζουσαι, τουτέστιν ἕως τῶν χρόνων τῶν ὁρισθέντων ὑπὸ τῶν διατάξεων. Εἰσὶ

1. δογμάτων F. Mox διατάξεων F. 2. ἐνιαύσιαι Pith. ἀνάλ. Lov. & F.

DE PERPETUIS ET TEMPORALIBUS ACTIONIBUS, ET QUÆ AD HEREDES ET IN HEREDES TRANSEUNT.

TITULUS XII.

Actionum aliæ ex civili deſcendunt Jure, aliæ a Prætore inventæ ſunt. Quum autem dico Ex Jure Civili, intellige, ſive ex Lege, ſive ex Senatusconſulto aut ex Conſtitutione *Principis* proditæ ſint: hæ autem perpetuo competere ſolent; hoc enim voluit jus vetuſtiſſimum: ſed poſteriores conſtitutiones certo tempore & in rem *actiones* & perſonales concluſerunt: quæcumque vero a Prætore deſcendunt, ut plurimum annales ſunt, quoniam & ipſum Prætoris edictum intra annum olim valebat.

Sunt tamen nonnullæ actiones prætoriæ, quæ perpetuo competunt, id eſt ad tempora a conſtitutionibus definita.

f. Adde 1. Harmenop. 3. περὶ τῶν ἀγωγῶν καὶ χρόνων. D. GOTH.

g. L. 25. in fin. D. *de oblig.* Hæ actiones πολιτικαὶ dicuntur, 1. Harmen. 3. §. 27. 28. D. GOTH.

h. Hæ actiones πραιτώριαι, Harmen. d. loc. D. GOTH.

i. Actiones civiles initio perpetuæ, poſtea temporales factæ. & ut Harmen. 1. tit. 3. §. 1. ſcribit. αἱ ἀγωγαὶ οὐκ ἀθάνατοι, τουτέστιν οὐκ ἀεὶ καὶ μέχρι τῆς τοῦ κόσμου συστάσεως κινεῖσθαι καὶ αὐταὶ δύνανται. D. GOTH.

Εἰς ἀπέραντον. erant æternæ, atque immortales. Gloſſ. Gr. Lat. αἰώνιος, *ſempiternus*, *æternus*, *perpetuus*. FABR. I.

k. L. 3. §. ſeq. D. *de pr. 30. ann.* D. GOTH.

Pleraque jura tempore circumſcribuntur, ut ait Quintil. declam. 278. Actiones igitur in rem intereunt decennio vel vicennio adverſus bonæ fidei poſſeſſorem, tricennio adverſus malæ fidei poſſ. hypothecaria quadricennio. Petrus Ravennas epiſt. ad Eutychen, quæ extat in Concilii Chalcedonenſis parte 1. τριάκοντα ἔτεσιν αἱ ἀνθρώπινοι νόμοι τὰς ἀνθρωπίνας ἀναιροῦσι ζητήσεις. ſive, ut idem Serm. 145. *de generat. Chr.* Humanæ leges intra 30. annos litigioſas omnes interimunt quæſtiones. Adde Fulgent. Epiſt. 7. ad Venant. c. 6. Procop. in ἀνεκδότ. [pag. 124.] ἐπεὶ δὲ ὁ νόμος ἐμποδὼν ἵστατο, τὰς μὲν ἄλλας δίκας ἁπάσας ἐς τριακοντοῦτιν παραγεγραφὲν [leg. παραγεγράφθαι] ἄγειν, ὀλίγας δὲ αἰτίας, καὶ τὰς ὑποθηκαρίας καλουμένας τεσσαράκοντα ἐνιαυτῶν μήκει ὑπεκρέειν, μηχανῶντας τοιάδε. FABR. I.

l. L. 22.

Εἰσὶ δὲ ἀγωγαὶ αὗται, ἃς ἐπαγγέλλεται τῷ bonorum poſſeſſori, καὶ τοῖς λοιποῖς, οἵτινες κληρονόμου τάξιν ἐπέχουσιν. Οἶδας γὰρ, ὅτι ὁ bonorum [o] poſſeſſor ἀπὸ τοῦ πραίτωρός ἐστι διάδοχος, ἄγνωστος ὢν τῇ πολιτικῇ νομοθεσίᾳ, ὅστις (ὡς εἰρήκαμεν ἐν τῇ τρίτῃ [p] Ἰνστιτουτίωνι) [3] πλαγιαστικῶς ἐνάγει καὶ ἐνάγεται· ἐπειδὴ οὖν
308 αἱ τοῖς πολιτικοῖς διαδόχοις, τουτέστι τοῖς κληρονόμοις, παρεχόμεναι ἀγωγαὶ περπετουαί εἰσιν, ὁ δὲ bonorum [q] poſſeſſor, καὶ πᾶς μιμούμενος [r] κληρονόμον, ὁποῖός ἐστιν ὁ [4] Τρεβελλιάνειος Φιδεϊκομμισσάριος, ἐπειδὴ διὰ τῆς πλάσεως περιτιθέασιν ἑαυτοῖς τὸ τοῦ κληρονόμου ὄνομα· ἵνα διὰ [5] πάντα ἡ πλάσις ἀληθὴς εὑρεθῇ, ἀναγκαῖον ἐνόμισεν, ὥσπερ τὰς τοῖς κληρονόμοις, οὕτω καὶ τὰς τοῖς bonorum [6] poſſeſſoribus ἁρμοζούσας ἀγωγὰς [s] εἶναι περπετουάς.

309 Καὶ ἡ furti δὲ manifeſti, εἰ καὶ ἐκ τοῦ πραίτωρος καλάγεται, ὅμως περπετουά ἐστιν· ἀτοπώτατον γὰρ ἦν, ἐνιαυτῷ ταύτην περικλείεσθαι. Ἀλλ' ἔχει τις εἰπεῖν, καίτοι ἡ furti ἀγωγὴ ἔγνωσται τῷ δυωδεκαδέλτῳ, πῶς οὖν πραιτωρίαν αὐτὴν καλεῖς; ἀλλ' ἡ ἀπολογία αὕτη ἐστίν· ὁ δυωδεκάδελτος ἐπινοήσας τὴν furti, κεφαλικὴν [t] μετὰ τοῦ

ta. Hæc autem ſunt actiones, quas promittit bonorum poſſeſſori, & reliquis, qui heredis vicem obtinent. Scis enim bonorum poſſeſſorem, prætorium eſſe ſucceſſorem, qui juri civili incognitus ſit, quique (ut diximus in tertia Inſtitutione) oblique agat & conveniatur: quoniam igitur actiones, quæ ſucceſſoribus civilibus, id eſt heredibus, dantur, perpetuæ ſunt; aſt bonorum poſſeſſor, & omnis qui heredem imitatur, qualis eſt fideicommiſſarius Trebellianus, quoniam ſibi per fictionem nomen heredis imponunt: ut per omnia fictio inveniatur vera, neceſſarium duxit *Prætor*, uti heredibus, ita & bonorum poſſeſſoribus competentes actiones, eſſe perpetuas.

Sed & furti manifeſti actio, etſi ex Prætore deſcendit, tamen perpetua eſt: namque abſurdiſſimum foret, anno eam circumcludi. Sed dicere quis poſſit, atqui furti actio *Legibus* XII. Tabb. cognita eſt: quomodo igitur prætoriam eam vocas? Verum hæc eſt reſponſio: *Lex* XII. Tabb. furti *actionem*

3. πλαστικῶς Pith. Vide Gloſſ. TH. καὶ ante ἐνάγει addidit F. 4. Τελ3. ante hanc: Τελ3ιλλιανὸς F. 5. πάντως F. 6. *poſſeſſorem* F.

l. L. 22. §. ult. D. *de lib. cauſ.* plerumque intra annum *vivunt*, ut loquitur hic Juſt. & in l. pen. C. *de conſt. pec.* ibi: *ſit & ipſa in tali vita menſura.* FABR. I.

m. Prætores in annum creabantur. Liv. 31. Tac. ann. 1. Itaque Prætorum anniverſariorum edicta erant annua, quæ quiſque proponebat initio magiſtratus ſui ex lege Cornelia, Dio 36. FABR. I.

n. De tempore bonorum poſſeſſionis petendæ, adde 1. Harmen. 3. §. 38. & 5. titul. 6. §. ult. §. cum igitur. ſup. *de bonorum poſſeſſ.* l. 1. §. ſi intra. §. largius D. *de ſuc. edict.* D. GOTH.

o. Vice hæredis. l. 2. *de bonor. poſſ.* velut hæres l. 1. D. *de poſſeſſ. hæred. petit.* D. GOTH.

p. Tit. *de bon. poſſ.* D. GOTH.

q. Breviter hæredis appellatione omnes ſucceſſores continentur. l. 170. D. *de verb. ſignificat.* D. GOTH.

r. Bonorum poſſeſſor, & fideicommiſſarius Trebellianus ſunt prohæredes. FABR. I.

s. Bonorum poſſeſſio intra ſtatutum tempus peti debet. ſed, ut aiunt Græci, μετὰ τὴν ὑπερτίθεσιν αὐτῆς, ὁ τῶν πραγμάτων πραιτώριος διάδοχος κληρονόμος ἐστι, καὶ ἔχει διηνεκεῖς ἀγωγάς. &, ut ait Th. Hermop. ad l. 117. D. *de reg. jur.* ἐν πάσῃ αἰτίᾳ τάξιν ἐπέχει κληρονόμου. FABR. I.

t. Serv. in 8. Æneid. *Capitale enim crimen apud majores fuit ante pœnam quadrupli.* quæ verba ex-

τοῦ κλέπτου ὥρισε τιμωρίαν, ὁ δὲ πραίτωρ χρηματικήν. Ἐπειδὴ οὖν διὰ τὴν τραχύ- 310 τητα ἡ τοῦ δωδεκαδέλτου κατεφρονήθη νομοθεσία, πολιτεύεται δὲ ἡ τοῦ πραίτωρος· (δίκαιον u γὰρ ἦν, τὸν εἰς χρήματα ἀδικήσαντα, εἰς χρήματα τιμωρηθῆναι·) διὰ τοῦτο πραιτωρίαν αὐτὴν καλοῦμεν. Περπετοῦα δὲ γέγονε διὰ τοῦτο· ἄτοπον γὰρ ἐνόμισεν ὁ πραίτωρ, διὰ πάντων συντρέχειν τοῖς κλέπταις, τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν χρηματικὴν ποιῶν, καὶ τὴν περπετοῦαν ἀνάλιαν· εἴασεν οὖν ἐπὶ σχήματος τὸ περπετοῦον.

nem introducens, capitalem adverſus furem ſtatuit pœnam, Prætor autem pecuniariam. Quoniam ergo propter aſperitatem jus *Legis* XII. Tabb. ſpretum fuit, & *jus* Prætorium in uſu eſt; (æquum enim erat, eum qui in pecunia nocuiſſet, in pecunia plecti:) ideo prætoriam eam vocamus. Perpetua autem ideo facta eſt: abſurdum enim credidit Prætor, per omnia ſubvenire furibus, ſi capitalem pœnam faceret pecuniariam, & perpetuam annalem; itaque perpetuitatem in ſuo ſtatu reliquit.

311 §. I. Οὐ πᾶσα δὲ ἀγωγὴ ἡμῖν ἁρμόζουσα, ἢ καθ' ἡμῶν παρεχομένη, ἢ ἀπὸ τοῦ x πολιτικοῦ, ἢ ἀπὸ τοῦ πραίτωρος, ὡσαύτως δίδοται κληρονόμοις ἢ κατὰ y κληρονόμων. Καὶ ἁπλῶς τῶν ἀγωγῶν z αἱ μέν εἰσιν 7 ἐξ ἁμαρτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ συναλλαγμάτων· αἱ δὲ 7 ἐξ ἁμαρτημάτων κατὰ κληρονόμων οὐ παραπέμπονται· ἔστι γὰρ σαφέστατος κανὼν ὁ λέγων, τὰς ἐξ ἁμαρ-

§. I. Non omnis vero actio nobis competens, aut adverſus nos data, ſive ex *jure* civili, ſive a Prætore, ſimiliter datur heredibus aut adverſus heredes. Quin ſimpliciter actionum aliæ ex delictis ſunt, aliæ ex contractibus: aſt e delictis adverſus heredes haud tranſmittuntur: eſt enim regula certiſſima, quæ dicit, pœnales e delictis

7. ἀπὸ F.

exſcripſit Iſidorus Hiſpal. Orig. 5. c. 26. ut apud Græcos, Lyſias Orat. 29. *ἐνθυμήθητε δὲ, ὅτι πολλοὺς ἤδη τῶν πολιτῶν ἐπὶ κλοπῇ χρημάτων ἀπεκτείνατε.* cujuſmodi pœna videtur procedente tempore renovata. Jul. Firmic. Matheſ. 8. c. 19. *Fures erunt. Sed qui in iſto facinore deprehenſi publice occidentur.* FABR.

Dignus, qui hac de re videatur, BYNKERSHOEKIUS III. *Obſerv.* 16. G. O. R.

u. Vide ad tit. *de Jure Nat. gent. & civ.* cap. 20. G. O. R.

x. Juſtin. *ipſo jure*, ut l. 1. §. ult. D. *de ſuperfic.* FABR.

y. Euſtath. *περὶ χρ. διαστ.* notat ex prin. tit. & ex hoc loco perpetuum tempus accipi pro ann. 30. vel 40. ut cum dicimus actiones perpetuas eſſe, id eſt, tricennio, vel quadricennio perimi: ſimiliter, *οὐ πανταχοῦ ὁ αἰὼν τοῦ ἀπείρου δηλωτικός, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ὡρισμένου χρόνου σημαντικός.* Theodoret. in Exod. 21. Cyrill. Alex. in Michæam. vel quamdiu vixerit quis, quoniam actiones quædam in heredem rei non competunt. Sic *ſæculum* quandoque humanæ vitæ ſpatium ſignificare ſcribit Olympiodorus in Eccleſiaſtem c. 1. *ὁ αἰὼν ποτὲ μὲν ἀνθρώπινον βίον σημαίνει*, &c. ſic ait JC. in l. 1. *pro ſoc.* ſocietatem coiri poſſe in perpetuum, id eſt, quandiu vivunt ſocii. & procuratorem in perpetuum dari poſſe, l. 4. *de procur.* FABR. I.

z. De qua diviſione dixi §. 2. ſup. *de obligat.* D. GOTH.

a. L. 111. §. 1. D. *de regulis juris.* §. 9. ſup. *de L. Aquil.* Idem eſt in quaſi delictis. §. ult. in fin. ſup. *de obligat. ex quaſi delicto.* D. GOTH.

b. Paul. 2. Sent. 31. §. 6. D. GOTH.

Actio furti, damni injuriæ, injuriarum, in heredem rei non dantur, l. 3. D. *de ſer.* l. 10. D. *comm. divid.* l. 10. §. 1. D. *ſi quis caution.* *ὡς τῶν ἁμαρτημάτων τῇ κεφαλῇ τῶν πλημμελησάντων σβεννυμένων.* morte rei intereunt. FABR. I.

c. Juſtinian. *competunt*, *nec denegantur.* competunt, ſcilicet, ipſo jure. non denegantur à Prætore. vide §. 1. apud Juſtinian. Theophilus hæc omittere non debuit. FABR.

Sic

μαρτημάτων [a] ποιναλίας μὴ δίδοσθαι κατὰ κληρονόμων, οἷον [b] furti, vi bonorum raptorum, [8] injuriarum, Ἀκουϊλίου· κληρονόμοις δὲ αὗται παρέχονται, ἐξῃρημένης [c] τῆς injuriarum, καὶ [9] ἥτις ἐστὶ ταύτῃ παραπλησία, οἷον [10] ἡ in factum [d] ἀγωγὴ, ἥτις ἁρμόζει, ἡνίκα δίχα αἰτήσεως συγγνώμης ὁ πάτρων εἰς δικαστήριον κληθῇ. Καὶ ὁ λογισμὸς πρόδηλός ἐστιν· ἔνθα [11] γὰρ τὸ γενόμενον ἁμάρτημα ἐλαττοῖ τὴν [12] τοῦ μέλλοντος τελευτᾷν περιουσίαν, τότε καὶ ὁ κληρονόμος, ὡς συναδικούμενος, τὴν ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος ἀγωγὴν κινήσει· ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τῆς furti, καὶ τῆς vi bonorum raptorum, καὶ τοῦ Ἀκουϊλίου· ἐπὶ [*12] γὰρ τῆς injuriarum, ἐπειδὴ ἡ ὕβρις ἡ εἰς ἐμὲ γινομένη [e] οὐ μειοῖ τὴν [13] ὑπόστασιν, εἰκότως καὶ ὁ κληρονόμος [14] ὁ ἐμὸς, ὡς μὴ συναδικηθεὶς, ταύτην οὐχ ἕξει. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς [f] in factum. Αἱ δὲ ἀπὸ [15] συναλλαγμάτων [g] ἀκωλύτως κληρονόμοις καὶ κατὰ κληρονόμων [h] δοθήσονται.

Ἔστι

lictis *actiones* non dari in heredes, velut furti, vi bonorum raptorum, in-
312 juriarum, *Legis* Aquiliæ: hæ autem heredibus dantur, excepta injuriarum, & quæ huic eſt ſimilis, velut actio in factum, quæ competit, ubi ſine veniæ petitione patronus in jus vocatus fuerit. Et manifeſta eſt ratio: quum enim delictum commiſſum morituri patrimonium minuit, tunc heres quoque, utpote ſimul læſus, actionem movebit ex delicto: quod evenit in
313 *actione* furti, & vi bonorum raptorum, ac *Legis* Aquiliæ: aſt in *actione* injuriarum, quoniam injuria mihi facta patrimonium non minuit, recte etiam heres meus, quippe ſimul haud læſus, eam non habebit: Idem & in *illa* in factum *actione*, *locum habet*. Sed ex contractibus actiones ſine impedimento heredibus & in heredes dabuntur.

Non-

8. ſic Curt. & F. pro vulg. *damni injuria*. 9. εἴ τις F. cum Curt. 10. ἡ addo ex F. 11. μὲν ad: F. 12. τοῦ τελευτήσαντος Pith. & F. Tum οὐσίαν F. *12. δὲ malim. G. O. R. 13. ἐμὴν ad: F. 14. ὁ ἐμὸς de: Pith. 15. τῶν ad: F.

Sic claris verbis Codex Gottorp. a M. Gudio collatus: *nec a pratore denegantur.* Nec tamen hæc omiſſio ſtudioſos in ullum inducere poteſt errorem. G. O. R.

d. L. pen. D. *in jus voc.* FABR.

e. Magis enim vindictæ, quam pecuniæ habet perſecutionem, l. 2. §. 4. D. *de collat. bon.* & ideo injuriarum actio in bonis noſtris non computatur, niſi lis conteſtata ſit, l. 13. & 28. D. *de injur.* αἱ γὰρ προκατάρξεις, καὶ ἐκ δικαστηρίων καταφοραὶ ἀμείβουσι τὰς φύσεις τῶν ἀγωγῶν, ut ait Hermopolit. ad l. 111. §. 1. & ad l. 164. D. *de R. J.* ideoque quaſi ex contractu heres magis tenetur, quam ex delicto defuncti. FABR. I.

f. Quæ patrono competit: vellem addi: τῆς διδομένης τῷ πάτρωνι χωρὶς συγγνώμης αἰτήσεως κληθέντι εἰς δικαστήριον. vel certe, τῆς παραλειφθείσης. FABR.

g. L. ex contractib. 49. & l. 12. D. *de obligat.* D. GOTH.

Quidam ex Th. reponunt apud Juſtin. hunc verſum: *ex contractibus venientes actiones heredibus, & in heredes dantur.* Puto tamen non eſſe Juſtin. ſed παρεμβεβλημένον, & abeſſe recte poſſe. [Senſus igitur erit: non ſolum ex maleficiis pœnales actiones in heredem rei non competere, ſed etiam aliquando ex contractu actionem adverſus heredem non dari, cum teſtator doloſe verſatus eſt, & nihil ad heredem ejus ex dolo pervenit, licet in contractibus, quibus doli præſtatio, vel bona fides ineſt, heres in ſolidum teneatur, l. 152. §. 3. D. *de R. J.* de depoſito ex cauſa tumultus, incendii, ruinæ plerique putant accipiendum hunc §. vide Cujac. ad l. 121. §. ult. D. *de V. obligat.* qui ſententiam mutavit in Parat. C. *de in lit. jur.* & hic in Not. poſter. *Edit.* 1.] [V. Comment. in Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

h. Τὰ γὰρ συναλλάγματα τῇ οὐσίᾳ τῶν συναλλαξάντων συμμίγνυνται, καὶ τῇ ὁμάδι τῆς κληρονομίας τοῦ τελευτήσαντος εἰς τὸν αὐτοῦ κληρονόμον συμπαρέχεται. Theod. Hermop. ad d. §. 3. FABR. I.

i. Recte

314 Ἔστι δὲ ὅτε ἡ ἀπὸ συναλλάγματος ἀγωγὴ οὐ δίδοται κατὰ κληρονόμων. Ἐὰν γὰρ [i] παράθωμαί σοι πρᾶγμα, εἶτα κατὰ δόλον σὸν ἀφανισθῇ τελείως, ἢ καὶ χείρων γένηται, μηδὲ ἓν δὲ ἐντεῦθεν κέρδος εἰς τὸν σὸν περιγένηται κληρονόμον, οὐ κατασχεθήσεται τῇ depoſiti, καίτοι τὸ depoſitum συνάλλαγμά ἐστιν.

Nonnunquam tamen actio ex contractu adverſus heredes non datur. Nam ſi rem apud te depoſuerim, *eaque* poſtea per dolum tuum omnino perierit, aut deterior etiam facta ſit, neque ullum inde lucrum ad tuum heredem pervenerit, non tenebitur *actione* depoſiti, licet depoſitum ſit contractus.

315 Αἱ δὲ ποιναλίαι [k] ἀγωγαὶ (ἃς εἰρήκαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι κατὰ κληρονόμων μὴ παραπέμπεσθαι, τινὰς δὲ μὴ εἰς κληρονόμους διαβαίνειν·) ἐὰν ζώντων προκαταρχθῶσι τῶν πρωτοτύπων, ἀκωλύτως καὶ μεταξὺ τῶν κληρονόμων ἐγγυμνασθήσονται.

Actiones vero pœnales, (quas diximus in ſuperioribus adverſus heredes non tranſmitti, nonnullas autem ad heredes non tranſire:) ſi vivis principalibus conteſtatæ ſint, ſine impedimento etiam inter heredes exercebuntur.

§. II. Τοῖς περὶ δικαστηρίων [16] λεγομένοις ἀνάγκη κἀκεῖνο προστεθεῖναι· ἐὰν ὁ ἐναγόμενος πρὸ τῆς καταδίκης, τὸ δέον ἐπιγνοὺς, τὸ ἱκανὸν ποιήσῃ τῷ ἄκτορι, τουτέστιν ἀποδῷ τὸ χρέος, ἢ τὸ πρᾶγμα ἐφ' ᾧ ἐνά- 316 γεται, οὐκ ἔστιν ἐπάναγκες, ὥστε αὐτὸν καταδικασθῆναι, ἐπειδὴ ὅλως προκατήρχθη· ἀλλὰ συντρέχομεν αὐτοῦ τῇ εὐγνωμοσύνῃ, καὶ ἀβσολυτίωνος ἀξιοῦται, εἰ καὶ ὁ τῆς προκατάρξεως καιρὸς οὐδὲν αὐτὸν ἄξιον ὄντα τοῦ

§. II. His quæ de judiciis dicta ſunt, neceſſe eſt & illud addere, ſi reus ante condemnationem, æquum agnoſcens, actori ſatisfecerit, id eſt debitum reddiderit, aut rem de qua convenitur, non eſt neceſſe, ut condemnetur, quod ſane lis cum eo conteſtata fuerit: ſed ſuccurrimus ejus bonæ fidei, & abſolutionem adipiſcitur, etiamſi litis conteſtatæ tempus eum dignum

16. διαλεγ. F.

i. Recte h. l. TH. expoſuit: ſi modo de miſerabili depoſito id intelligendum eſſe adſcripliſſet. *Etc.* HOTOM. *Comm. Inſt.* 544. (Edit. V. 494.)
Quemnam caſum intelligat Juſtin. diu & anxie quæſitum eſt. Ego intelligendum ajo actionem depoſiti in duplum ex cauſa tumultus, incendii, ruinæ, naufragii, quæ ex contractu oritur, nec tamen datur in heredem ex dolo defuncti, ſed tantum ex dolo heredis: ut tacite ſignificavit Juſt. in §. ſequens vſ. plane ſup. *de Action.* [cap. 162.] Mecum ſentit & TH. qui imperitiſſime hic reprehenditur a Balduino, ut & ſ. tit. *de Nupt.* §. & ideo [2. ante f. cap. 167. Vide hujus Edit. pag. 110. not. *h.* G. O. R.] & aliis multis locis. Non obſtat, quod dicitur, heredem ſemper in ſolidum teneri ex dolo defuncti, l. ex depoſiti & l. ex contractib. D. *de O. & A.* his enim defenſionibus forſan ille uteretur: ſed illæ regulæ accipi debent de actione depoſiti in ſimplum: nam generi per ſpeciem derogatur, l. in toto D. *de R. J.* A. CONT.
Huic THi exemplo plane repugnat lex ex contractib. 49. D. *de Act. & Oblig.* ERNST.
THi interpretatio adjuvari poterit hac adjectione, ſi quid ex cauſa tumultus, incendii, ruinæ, naufragii depoſitum ſit. Vide tamen Comment. in Inſtit. [& ſuperiorem not. *g.* ex Edit. I.] FABR. II.
Nec excuſari poteſt [THus] hoc obtentu, quod intellexerit actionem depoſiti miſerabilis. Nam & hæc actio ex dolo defuncti in hæredem datur, & ſi nihil ad eum pervenit: & quamvis non in duplum, in ſolidum tamen; quoniam utique ſimplum ſolidum eſt, & pœna alterum tantum, l. 1. §. 1. l. de eo 18. D. *Depoſiti.* VINN.

THi

τοῦ καταδικασθῆναι. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐν τῷ πλήθει λεγόμενον, ὅτι πάντα τὰ δικαστήρια ἀβσολυτώρια ἐστιν· τουτέστιν, ἔξεστι [1] τῷ δικαστῇ πρὸ καταδίκης εὐγνωμονοῦντα τὸν ῥέον 17 ἀφεῖναι τῆς ἀγωγῆς.

gnum norit qui condemnetur. Et hoc eſt quod vulgo dicitur, omnia judicia eſſe abſolutoria: id eſt, judici licet reum, qui ante condemnationem bonam fidem agnoſcat, actione liberare.

17. ἀφιέναι Goth. & F. & τῆς ἐναγ. F.

THi cauſam agit Mathæus *de Fundamentis juris aliter faciendis*, Diſput. XIV. pag. 234.
MYLIUS *in ſchedis.*

Varias de hoc Inſtitutionum loco interpretum ſententias breviter, at clare, proponit in Commentario EV. OTTO.

k. Adde 1. Harmen. 3. §. 9. D. GOTH.

l. Adde l. 73. in fin. D. *de procurat.* D. GOTH.

[ΠΕΡΙ [a] ΠΑΡΑΓΡΑΦΗΣ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΓ.

ΕΙπόντες περὶ τῶν [1] ἀγωγῶν, ἀκόλουθον 317
ἐνομίσαμεν, καὶ περὶ παραγραφῶν διαλεχθῆναι, ἅιτινες ἐπενοήθησαν ἐπὶ βοηθείᾳ τῶν ἐναγομένων. Καὶ τί ἐστι [b] παραγραφή; δικαιολογία [c] τις ἁρμόζουσα τῷ ῥέῳ, κατ᾽ ἀγωγῆς ἐῤῥωμένης [d] μὲν τῷ νόμῳ, ἄδικον [e] δὲ τῇ φύσει προβαλλομένης ἰσχύν.

§. I. Οἷον ὡς ἐπὶ θέματος· φόβον [f] σοι 318
ἐπήγαγον, καὶ παρεσκεύασά σε ἐπερωτηθῆναι, ὅτι δώσεις μοι ἑκατὸν νομίσματα, ἢ

DE EXCEPTIONIBUS.

TITULUS XIII.

QUum diximus de actionibus, conſequens duximus, & de exceptionibus diſſerere, quæ in auxilium reorum inventæ ſunt. Et quid eſt exceptio? Allegatio quædam reo competens, adverſus actionem lege quidem validam, ſed vires natura iniquas exſerentem.

§. I. Veluti pro exemplo: metum tibi injeci, & feci ut promitteres, te centum mihi aureos daturum; aut induxi

1. ἐναγ. F.

a. Adde 51. *Eclog.* 1. περὶ παραγραφῶν. & tit. D. *de except.* D. GOTH.

Exceptio, & præſcriptio idem tit. 35. lib. 8. C. Gloſſ. Gr. Lat. παραγραφὴ, *exceptio*, *præſcriptio*. Sen. Ep. 48. Prætor autem actiones, exceptiones, & replicationes eodem contextu dabat, l. 15. D. *de except.* l. 7. D. *de cond. inſt.* hinc Prætoriæ exceptiones. Cic. 2. *de Invent.* FABR. I.

b. Adde l. 2. & L. 22. D. *eod.* & 51. *Eclog.* 1. c. 3. D. GOTH.

c. Id eſt, *allegatio*, ut exponitur in vett. Gloſſ. & ita accipitur in l. 1. C. *de jur. & fact. ign.* & l. 1. §. his igitur. D. *de poſtul.* Concil. Chalcedon. act. 14. *ut propriis allegationibus uteretur.* Græce, δικαιολογίαις. Jul. Firm. Mat. 1. c. 3. [vel exceptio eſt actionis excluſio, l. 2. D. *de except.* Cur. Fortunat. Præſcriptio excludit actionem. actio litem inducit, introducit: exceptio perimit, diſſoluit, ſummovet, excludit, elidit, impugnat, infringit, infirmat, ἀναιρεῖ καὶ λύει, Plut. in Rom. Q. Euſt. ad Od. α. ἡ παρὰ τοῖς ῥήτορσι παραγραφὴ ζέσις [lego σβέσις] οὖσά τις, καὶ ἀνάληψις δικαιολογίας. *Edit.* 1.] FABR.

d. Juſtin. *juſta*: eſt enim jure civili obligatio & actio efficax, ut mox dicitur. juſta igitur inſpecta ratione, & juris rigore. iniqua autem, inſpecta ſumma ratione, & naturali æquitate. FABR.

e. Juſtin. *tamen iniqua ſit.* Cic. Partit. *de excipienda iniquitate actionis.* FABR. I.

f. V. titul. Digeſt. *de doli mali & metus exceptione*, cujus nuda inſcriptio extat 51. *Eclog.* 4. D. GOTH.

g. Actio

ἢ [2] ἐδελέασά σε, δολερῶς σοι προσελθὼν, ὥστε σε ἐπερωτηθῆναι, ἢ καὶ πλανηθεὶς ὑπόπτευσας ἑαυτὸν ἐποφείλειν, καὶ [3] ἐπηρωτήθης ταῦτα, ἃ χρεωστεῖν ἐνόμιζες· εἰ καὶ ἡ ἐπερώτησις ἐποίησε [4] τὸ ἑαυτῆς, καὶ ἔτεκε τὴν verbis ἐνοχὴν, καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐγειρομένην ἀγωγὴν, [5] ὥστε οὖν ἰσχύουσαν [h] ἔχω τὴν ex ſtipulatu κατὰ σοῦ, ἤτοι τὸν [i] κονδικτίτιον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄτοπόν ἐστι, 319 μηδὲν ἐποφείλοντά σε κατὰ [6] νόμους ἀπαιτεῖσθαι, τούτου χάριν κινοῦντί μοι τὴν ex ſtipulatu, ἀντιθήσεις παραγραφὴν λέγων, ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ φόβον ἐπηρωτήθην· ἤγουν, [7] ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ δόλον ἐνοχός σοι γέγονα· ἢ πάλιν, ἀλλ' εἰ μὴ κατὰ πλάνην ὡμολόγησά σοι δώσειν. Ἰδοὺ ἡ ἀγωγὴ ἴσχυσε τῷ νόμῳ, ἀλλ' ἐπειδὴ κατὰ τὸ φύσει δίκαιον ἄδικος ἦν ἡ ταύτης ἰσχὺς, ἐπενοήθη [8] δικαιολογία ἤτοι [8] παραγραφὴ, δι' ἧς ἐβοήθησας σαυτῷ· αὕτη δὲ ἡ περὶ [9] πλάνης παραγραφὴ [k] in factum λέγεται, ἐπειδὴ [l] διηγηματικῶς ταύτην [10] ἀντιτίθησιν.

duxi te, doloſe te adgreſſus, ut promitteres; aut errans etiam opinatus es te debere, eaque promiſiſti, quæ debere putaſti, licet ſtipulatio *vim* ſuam exſeruerit, & obligationem verborum pepererit, natamque inde actionem, ita ut validam adverſus te ex ſtipulatu *actionem* habeam, ſive conditionem: ſed quia abſurdum eſt, te nihil debentem ſecundum leges poſtulari, idcirco mihi ex ſtipulatu agenti exceptionem oppones dicens, Si non per metum promiſi: aut, Si non per dolum tibi obligatus fui: aut rurſus, Si non per errorem tibi dare ſpopondi. Ecce actio jure valebat, ſed quoniam ejus vis iniqua erat ſecundum æquitatem naturalem, inventa eſt defenſio ſive exceptio, per quam tibi ipſi ſubvenias. Hæc autem de errore exceptio in factum dicitur, quoniam narrative eam quis opponit.

§. II. Ἀντιτίθεται παραγραφὴ καὶ ἐπὶ 320 ἐκείνου τοῦ θέματος· ᾔτησάς με [m] ὥστε ἐκδανεῖσαί σοι ἑκατὸν νομίσματα· ὑπεσχόμην τοῦτο πρᾶξαι· εἰ γοῦν [11] πρότερον [n] ἐκτιθεμένου γραμματεῖον παρέχεις, λαβὼν ἐγὼ τοῦ-

§. II. Opponitur quoque exceptio in hac ſpecie: Rogaſti me, ut tibi centum aureos darem mutuos: promiſi hoc facere: ſi igitur, priuſquam ego ſolverem, cautionem tradas: ego illam

2. καὶ ad: F. 3. ἐπερ. hic & cap. ſq. omnes præter Lovan. 4. τὸ δικαῖον F. 5. ὥστε ἐμὲ ἰσχ. ἔχειν F. 6. νόμους F. 7. Hæc uſque ad ſeq. ἀλλ' ſupplent Pith. ac F. Sed ap. Pith. obſerva παρον. pro πάλιν, quod ortum ex Μ pro ΛΙ. G. O. R. 8. ἡ ad: F. 9. τῆς ad: F. 10. Vel τις addendum, vel ἀντιτίθησι legendum. G. O. R. Nil facilius, quam legere ἀντιτιθέασιν, *opponunt*. GAVEL. 11. σοῦ ad: F. Vid. not. *n*.

g. Actio quidem naſcitur, l. 3. C. *de inutilib. ſtipul.* ſed datur exceptio, niſi per metum promiſi. l. 9. C. *de contrah. & committ. ſtipul.* FABR. I.

h. Inſpecto tamen exitu & eventu, inanis efficitur, oppoſita nimirum exceptione. FABR. I.

i. Si certa ſit ſtipulatio. FABR.

k. L. ult. D. *de Sen. Maced.* FABR.

l. Gloſſæ Lat. Gr. *facto conceptas*, διηγηματικῶς ἴσως, *in factum conceptas*, vel *facto*, id eſt, ipſa rei narratione conceptas. FABR.

m. Adde l. 3. §. 3. D. *de except. doli.* D. GOTH.

n. Vulgatæ lectioni recte Curtius aſteriſcum adpinxit, ſed flagitante ſenſu vertit: *tu igitur, priuſquam pecuniam exhiberem, litteras ſtipulationis mihi dediſti*: in qua verſione Fabrotus *litt. ſtip.* bene quidem mutavit in *cautionem*; ſed dum in Græcis σοῦ addit, locum magis corrumpit. Ego conjicio, Antecesſorem noſtrum hoc dediſſe modo: εἰ γοῦν, πρότερον ΕΚΤΙΣΑΙ ΜΕ, ΣΥ γραμμ. παρέχεις. Neque opus eſt τοῦ ante ἐκτῖσαι: nam ſic Thucyd. VIII. 45. f. πρότερον ἀποστῆναι, *priuſquam defeciſſent.* G. O. R.

o. Hæc

τοῦτο, ὑπεσχόμην τῇ ἑξῆς [12] ποιεῖσθαι τὴν ἀπαρίθμησιν, οὐκ ἐποιησάμην δέ· [13] μετὰ ταῦτα παρῆλθε χρόνος. Εἰδὼς ἐγὼ, ὅτι ἡ ἐπερώτησις ἐποίησε [14] τὸ ἑαυτῆς, κινῶ κατὰ σοῦ τὸν κονδικτίτιον, ὡς ἀπὸ τῆς ἐπερωτήσεως διὰ τὴν τοῦ νόμου ἀκρίβειαν· ἀλλ' 321 ἐπειδὴ ἄδικόν ἐστι καταδικάζεσθαί σε, ὡς τῆς ἀπαριθμήσεως μὴ γενομένης, δοθήσεταί σοι παραγραφὴ ἡ τῆς ἀναργυρίας, ἣν οἱ νομικοὶ λέγουσι [p] pecuniæ non numeratæ. Ἀλλὰ πάλαι μὲν μέχρι πενταετίας ἠδύνατο ἀντιτίθεσθαι ἡ τοιαύτη παραγραφὴ, σήμερον δὲ (καθὰ εἰρήκαμεν ἐν τῇ τρίτῃ Ινστιτουτίων, [q] τίτλῳ κά περὶ τῆς litteris διαλεγόμενοι) διάταξις τοῦ ἡμετέρου βασιλέως ἐστένωσε ταύτην [15] εἰς διετίαν· καὶ εἰ μὲν εἴσω [16] τῆς διετίας κινῶ, ἀντιτίθεταί μοι παραγραφή· ταύτης [17] δὲ παραδραμούσης, ἀρνηθήσεται τῷ ῥέῳ ἡ παραγραφή.

§. III. Ὅμοιόν ἐστι κἀκεῖνο τὸ θέμα· ἐ- 322
δάνεισά σοι ρʹ νομίσματα· μετὰ χρόνον τινὰ πάκτον ἐποίησα, ὅτι [18] οὐκ ἀπαιτήσω τὸ χρέος· τὸ πάκτον τοῦτο οὐκ ἀναιρεῖ [r] ipſo jure τὸν κονδικτίτιον, στρίκτον [s] οὖσαν τὴν ἀγωγὴν, ἀλλὰ μένεις [19] ἔτι τῷ νόμῳ [t] ἔνοχος· ἐπειδὴ οὖν ἰσχύει κατὰ σοῦ ὁ κονδικτίτιος, καὶ καλῶς λέγω, Εἰ φαίνεταί, σε χρῆναι

lam accipiens, promiſi poſtridie ſolutionem facere, ſed non feci: poſtea tempus præteriit. Ego ſciens, ſtipulationem eſſe efficacem, condictionem adverſus te inſtituo, tamquam ex ſtipulatu propter juris rigorem: ſed quoniam iniquum eſt te condemnari, utpote ſolutione non facta, exceptio tibi dabitur, quam Juriſconſulti vocant Pecuniæ non numeratæ. Sed olim quidem ad quinquennium uſque hujuſmodi exceptio poterat opponi: hodie autem (uti diximus in tertia Inſtitutione, Titulo XXI. de *obligatione* litterarum differentes) conſtitutio Imperatoris noſtri eam ad biennium coanguſtavit: & ſi quidem intra biennium ago, exceptio mihi opponitur; illo autem elapſo, reo denegabitur exceptio.

§. III. Similis eſt & ille caſus: mutuos tibi dedi centum aureos: poſt tempus aliquod pactum inii, me debitum non repetiturum: hoc pactum ipſo jure condictionem haud tollit, quum ſtricta ſit actio, ſed jure etiam obnoxius manes. Quoniam igitur condictio adverſus te valida eſt, & *ego* recte

12. Sic Lovan. pro vulg. ποιῆσθαι. Poſſis & ποιήσασθαι legere. G. O. R. 13. καὶ ad: F. 14. τὰ F. 15. διετίᾳ F. 16. τῆς de: F. 17. δὴ de: F. 18. σε ad: F. 19. ἔνεστι F.

o. Hæc exceptio ex principalibus conſtitutionibus procedit. FABR. l.

p. De qua adde §. ult. ſup. *de literarum oblig.* adde 2. Harmen. 2. περὶ ἀναργυρίας. & 23. Eclog. 1. περὶ ἀναργυρίας. Eſt & apud auctorem μικροῦ caput περὶ ἀναργυρίας, & Nov. 100. περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐπὶ τῇ προικὶ ἀναργυρίας. D. GOTH.

q. Citat tit. 21. *de litter. obl.* qui eſt III. 22. Sc. *de Grad. cogn.* & *de ſerv. cogn.* titulus unus eſt. V. Viglii præfat. MYLIUS *in ſchedis*.
Vide notas noſtræ Edit. pag. 572—3. G. O. R.

r. L. 27. §. pactum. D. *de pactis.* D. GOTH.

s. Mutuum eſt contractus, §. 2. ſupra, *de jur. nat.* ſtricti juris: nam qui μονόπλευροι ſunt, ſtricti ſunt. Theodorus Hermop. lib. 10. t. 4. ἐπὶ στρίκτων, ἤτοι μονοπλεύρων. quales ſunt mutuum, promutuum, ſtipulatio, actio ex teſtamento: nam ex his cauſis mutua obligatio non naſcitur, ſed debitor tantum obligatur. FABR.

t. Pactum ipſo jure civilem obligationem non tollit, ſed poſita exceptione pacti. naturalem vero obligationem ipſo jure tollit, l. 95. §. naturalis, D. *de ſolut.* FABR.

χρῆναι δοῦναι, ἀδικῶ δὲ κατὰ [u] τὸ φύσει δίκαιον, ἐναντιούμενος τοῖς ἐμαυτοῦ συμφώνοις, συγχωρήσας καὶ πάλιν ἀπαιτῶν, ἀντιτίθεταί μοι [w] ἡ τοῦ πάκτου παραγραφή.

§. IV. Ἐχρεώστει τις ἐμοὶ ρʹ νομίσματα· ἀπῄτουν αὐτὸν τὸ χρέος· ἠρνεῖτο ἐκεῖνος τὸ ἐποφείλειν· ὅρκον αὐτῷ ἐπήγαγον· ὤμοσεν ὡς οὐδὲν χρεωστεῖ· οὐδὲν ἧττον ἔρρωταί μοι ὁ κονδικτίτιος· ὥσπερ γὰρ τὸ πάκτον, [x] οὕτω καὶ ὁ ὅρκος ipſo jure οὐ διαλύει τὴν ἀγωγήν· ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἄτοπόν ἐστι, κινοῦντά 20 με ἐλέγχειν [y] αὐτοῦ τὴν ἐπιορκίαν, ἀντιτίθεταί μοι παραγραφὴ [z] ἡ τοῦ ὅρκου· λέγει γὰρ ὁ ἐναγόμενος, ἀλλ᾽ εἰ μὴ ὤμοσα μηδέν σοι ἐποφείλειν. 323

Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν περσωναλίων ἀγωγῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν in rem δύνανται ἀντιτίθεσθαι αἱ παραγραφαί· οἷον, ἐκράτεις πρᾶγμα διαφέρον τῇ ἐμῇ δεσποτείᾳ· ᾔτουν τοῦτο λαβεῖν παρὰ σοῦ· σὺ τοῦτο διεβεβαίου 324

recte dico, ſi adparet, te dare oportere; ſed injuriam tibi facio adverſus æquitatem naturalem, meis ipſius pactionibus adverſatus, *modo* remittens & modo petens, opponitur mihi pacti exceptio.

§. IV. Debebat mihi quis centum aureos: petii ab eo debitum: ille ſe debere negavit: jusjurandum ei detuli: juravit nihil *ſe* debere: nihilominus ſalva mihi eſt condictio. Sicut enim pactum, ita & jusjurandum ipſo jure actionem non perimit. Sed quoniam abſurdum eſt, me agentem ejus perjurium arguere, opponitur mihi jurisjurandi exceptio: dicit enim reus, ſi non juravi, *me* nihil tibi debere.

Non ſolum autem in perſonalibus, ſed etiam in rem actionibus, opponi poſſunt exceptiones: veluti, detinebas rem ad meum dominium pertinentem: poſtulavi eam a te recipere: tu ad-

20. τε ante F. pro με.

u. Nihil enim tam congruum fidei humanæ, quæ juris naturalis portio eſt, quam pacta ſervare, l. 1. D. *de pact.* FABR.

w. L. 7. §. ſed cum nulla. D. *de pactis.* D. GOTH.

x. Sicut actio pacto non tollitur ipſo jure, l. ſi unus 27. § pactus D. *de Pact.* ita nec jurejurando, ſed poſita exceptione jurisjurandi, l. 5. D. *de Except.* FABR. II.

y. Id enim Prætor agit, ne de jurejurando cujuſquam quæratur, l. 15. D. *de except.* ne finis non ſit, & lites propagentur. Theoderic. in Edicto, §. 106. *Nec de perjurio agère cuiquam, vel movere permittitur quæſtionem.* FABR. I.

z. Adde §. 11. ſup. *de actionibus.* L 5. l. 15. D. *de except.* D. GOTH.

a. Etiam in rem actiones, juxtim cum perſonalibus, ex obligatione manare, e §. 5. Inſt. *de Except.* haut gravate concedunt omnes, quibus a magiſterio Juſtiniani abiiſſe religio. Primus, quod ſciam, id ex eo loco afferi noluit Hotomannus: & ne adferatur ullibi, pleroſque illos unit, ſecat, jugulatve textus, quibus obligationum memoria actionibus realibus impenditur. . . . . . Accuſari non poterat Juſtinianus in definienda actione, neque uno cauterio perire; niſi hoc quoque loco corrumperetur, jugulata lectione priſca, ac in locum *obligationis* ſurrogata vocula *actionis*: autore, uti prætenditur, Græco paraphraſte THo, a quo hanc locus iſte accepit interpretationem, *ut ſi in judicio tecum in rem aut in perſonam fuerit actum, actiones maneant efficaces*, non obligationes, ſed actiones; *ἀγωγαί*, non *ἐνοχαί*. Enimvero tanta nemini omnium, qui veritatem amant, hactenus fieri potuit autoritas THi, (quamvis doctiſſimæ ejuſdem ad aureos Juſtiniani libros commentationes magni merito fiant) ut ulla ipſi in veteres legum poſſeſſiones vis aut poteſtas permitteretur: quippe interpretis ſolum, ac paraphraſtæ partes ſuſtinuit, non legiſlatoris. Neque raro *in Græca iſta periphraſi puritatis Romanæ puritia major, quam modo in rebus pene omnibus nihil ita perfectum eſt, ut omni ex parte beatum dici poſſit, deſideratur*, Ant. Auguſtini judicio ac verbis L. III. *Emend.* 8. Ad aures certe recti ſenſus apud THum haut ſatis id apte: actionem manere, cum actum fuerit; non fuiſſe actum, quod

βεβαίου τῆς σῆς εἶναι δεσποτείας· ὅρκον ἐπήγαγον περὶ τούτου· ὤμοσας ἑαυτὸν εἶναι δεσπότην· ἐὰν ἔλθω μετὰ ταῦτα κινῶν κατὰ σοῦ τὴν in rem, (ἁρμόζει γάρ [21] μοι οὐδὲν ἧττον, οὐδὲ γὰρ ὁ ὅρκος [22] ἀπέσβεσε τὴν οὖσαν παρ' ἐμοὶ δεσποτείαν·) ἀντιτίθεταί μοι διὰ τὸ φύσει δίκαιον ἡ τοῦ ὅρκου παραγραφή.

adfirmabas illam tui eſſe dominii: *ego* jusjurandum ea de *re tibi* detuli: juraſti te dominum eſſe. Si poſtea veniam adverſus te agens in rem, (namque mihi nihilominus *actio* competit, neque enim jusjurandum exſtinxit dominium mihi competens:) opponitur mihi propter æquitatem naturalem jurisjurandi exceptio.

§. V. Εκίνησα κατὰ σοῦ [23] τὴν ἁρμόζουσάν μοι in rem, ἢ περσοναλίαν· ἡττήθην ἢ ἐγὼ αὐτὸς συναρπαγεὶς, ἢ τοῦ δικαστοῦ κακῶς ἀποφηναμένου· [a] αἱ μὲν ἀγωγαὶ μένουσιν ἐπὶ τῆς οἰκείας ἰσχύος· Εἰ δὲ πειραθῶ ἄνωθεν κινῆσαι [24], ἐκβάλλομαι τῇ rei judicatæ [b] παραγραφῇ.

325 §. V. Competentem mihi adverſus te *actionem* in rem vel perſonalem inſtitui; victus fui aut ipſe ego circumventus, aut judice male pronuntiante: actiones in ſua validitate permanent. Si vero agere rurſus tentem, expellor rei judicatæ exceptione.

§. VI. Ἀρκεῖ μέχρι τοσούτου ἐξαριθμήσασθαι θέματα, ἐξ ὧν τίκτονται παραγραφαί. Πολλαὶ δὲ ἕτεραι καὶ ποικίλαι εἰσὶν αἰτίαι, παραγραφῶν δεκτικαί· ταύτας δὲ τελειότερον μαθησόμεθα ἐκ τῶν Διγέστων [c] ἤτοι τοῦ Πανδέκτου.

§. VI. Sufficit hactenus caſus enumeraſſe, ex quibus naſcuntur exceptiones. Multæ autem aliæ ac diverſæ ſunt cauſæ, quæ exceptiones admittant: has vero e Digeſtis ſive Pandecte plenius addiſcemus.

§. VII. §. VII.

21. Sic pro μὴ correxit Nann. & Anon. deditque F. 2. 22. Sic Pith. & F. pro ἰκίσβ. 23. ἐν δικαστηρίῳ ad: F. 24. κατὰ σοῦ ad: Pith. ac F.

quod actum eſt: cum contra obligatio, ex qua actum fuerat, etiam, finita actione, minus abſurde perhibeatur durare; uniuſque matris (ſi plebeja hac ſimilitudine rem liceat adumbrare) plures eſſe poſſint filiæ. Sed nec facile crediderim, THum id voluiſſe, quod a novatoribus eidem affingitur; quin vel ipſe potius a literatore ac mangone gloſſulario mancus fuerit, ac mendoſus, extruſa vocula ἐνοχαὶ, eique ſubſtituta ἀγωγαί; uti in adfine plerumque voces degenerant, Curtius l. *Conject.* 15. Charondas III. *Veriſim.* 1. Balduinus in Προθεωρίᾳ, & ad pr. Inſt. *de Act.* ubi & Hegius, Coraſius, Vultejus, ipſe etiam Hotomannus. Quæ nec Græculis multum diſplicuit generalitas, nec Latinis. Nam & ita quoque ex Marcello Ulpianus in l. licet 3. §. idem ſcribit 11. D. *de Peculio*, & Pomponius in l. nec ex prætorio 77. in fin. D. *de R. J.* locuti ſunt, ut mutuum obligationi ac actioni conſtituerent locum: autore P. Fabro, emunctiſſimi judicii viro, ad l. 27. D. *de R. J.* &c.

CHR. RICCIUS *Vindic. Jur.* c. 19.

THus videtur legiſſe, *actio durat.* Sic enim hunc l. convertit: αἱ μὲν ἀγωγαὶ μένουσι, eaque lectio Hotomanno & Tuningio magis probatur: in quos cur tam vehementer invehatur Chriſtoph. Riccius, nullam equidem cauſam video. VINN.

Neque ego, maxime quum Riccius tandem mutuum obligationis & actionis locum, id eſt uſum, agnoſcat; unde & titulus D. & C. ſimul inſcribitur *de Obligatt. & Action.* Si quis tamen ἐνοχαὶ hic malit, dicat & alibi ap. THum duas has voces ab exceptoribus fuiſſe confuſas aut permutatas, ut *de Obl. q. qs. ex contr.* cap. 445. & *Quib. mod. toll. obl.* cap. 460. in fin. G. O. R.

b. V. tit. Digeſt. *de exceptione rei judicatæ.* D. GOTH.

V. Jul. Polluc. ὀνομ. lib. 8. cap. 6. in παραγραφῇ. Andocid. Orat. 4. τῶν νόμων ἀπαγορευόντων δὶς περὶ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν μὴ ἐξεῖναι δικάζεσθαι. Demoſthen. adverſ. Timocrat. & adverſ. Lept. v. eund. pro Phorm. Plat. in Crit. Hermogen. περὶ στασ. Sect. 5. & Terent. Phorm. Act. 2. Sc. 3. Donat. in Andr. Act. 3. Sc. 1. FABR. I.

c. Hoc eſt ex lib. 44. Digeſt. D. GOTH.

d. Legit

§. VII. Τοῦτο δὲ εἰδέναι χρὴ, ὅτι τῶν 326
παραγραφῶν αἱ μὲν εἰσιν ἀπὸ [25] νόμου, αἱ δὲ ἀπὸ τῶν νόμου [d] τάξιν ἐχόντων, οἷον δογμάτων [e] καὶ διατάξεων, ἐπινενόηνται· ταύτας δὲ αὐτὸς ἐφεῦρεν ὁ πραίτωρ.

§. VIII. Τῶν παραγραφῶν αἱ μὲν εἰσι [f] περπετοῦαι, αἵ τινες καὶ περεμπτόριαι προσαγορεύονται· αἱ δὲ τεμποράλιαι [26] ἤτοι διλατόριαι.

§. IX Καὶ περεμπτόριαί εἰσιν, αἵ τι- 327
νες διηνεκῶς [g] ἀντίκεινται τῷ ἄκτορι, ἀεὶ τὴν ὑπ᾽ αὐτοῦ κινουμένην ἀγωγὴν ἀναιροῦσαι, ἐπειδὴ διαλύουσι τῆς ἀγωγῆς τὴν ἰσχύν. Τοιαύτη [h] ἐστὶν ἡ τοῦ δόλου παραγραφὴ, ἡ τοῦ φόβου, ἡ τοῦ πάκτου, ἡνίκα πακτεύσω *[29] τῷ δεβίτωρι, ὅτι οὐδέποτέ σε ἀπαιτήσω τὸ χρέος.

§. X. [i] Τεμποράλιαι δέ [28] εἰσιν, αἱ μέ- 328
χρι φανεροῦ χρόνου ἀντικείμεναι, οἷον [29] τοῦ τεμποραλίου [k] πάκτου παραγραφὴ, ἡνίκα πάκτον ποιήσω *[29] τῷ ἐμῷ δεβίτωρι, ὅτι [30] οὐκ ἀπαιτήσω [l] σε τὸ χρέος, ἕως πέντε ἐνιαυτῶν· εἴσω μὲν γὰρ [31] τούτου τοῦ χρόνου ἀντίκειταί μοι ἡ παραγραφή· παραδραμούσης δὲ τῆς πενταετίας ἀποσβέννυται. Ὥστε οὖν, καθὰ εἴρηται, βουλομένῳ μοι εἴσω τοῦ χρόνου

§. VII. Hoc autem ſciendum eſt, exceptionum alias ex legibus, alias ex his quæ legis vicem obtinent, velut SCtis & conſtitutionibus, introductas eſſe: has vero Prætor ipſe invenit.

§. VIII. Exceptionum aliæ ſunt perpetuæ, quæ & peremtoriæ vocantur: aliæ temporales ſive dilatoriæ.

§. IX. Et peremtoriæ ſunt, quæ actori perpetuo obſtant, actionem ab eo motam ſemper perimentes, quoniam actionis vim reſolvunt. Talis eſt exceptio doli, metus, pacti, quando *tecum* debitore pactus fui, me nunquam debitum a te petiturum.

§. X. Temporales vero ſunt, quæ ad certum uſque tempus opponuntur, velut pacti temporalis exceptio, ſi *tecum* debitore meo pactum fecero, me debitum a te haud petiturum ad annos quinque; nam intra hoc tempus exceptio mihi obſtat: ſed elapſo quinquennio exſtinguitur. Itaque, ut dictum eſt, volenti mihi intra *certum* tempus agere

25. νόμων, αἱ δὲ ἀπὸ τῶν νόμων τάξιν ἐπεχ. F. Lego, ἀπὸ τῶν νόμου τάξ. GAVEL. 26. ἢ καὶ F. 27. *quia peremunt vim actionis*, ad: F. idque voluit Pith. varians vitioſe ſcripta. 28. ἤτοι *dilatoriæ* ad: Pith. ac F. Sequens εἰσιν de: F. 29. ἡ τοῦ πάκτου F. 1. ἡ πάκτου F. 2. in utraque omiſſo τεμπορ. *29. Exciditne σοι? 30. ἐπὶ πενταετίαν h. l. F. omittens dein ἕως ἐνιαυτ. 31. τούτου poſt χρόνου F. 2.

d. Legis ordinem, ut §. 5. [cap. 40.] ſupra, *de jur. natur.* FABR.
Id eſt Legis vim, quæ ſcil. pro Lege valent. DOUJAT.

e. §. quos autem, ſupra *de bon. poſſeſſ.* Ex Senatuſc. ut exceptio Senatuſconſulti Maced. & Vellejani. FABR.

f. Quas περπετούας vocat hic, author ſynopſis Baſilicon 51. tit. 1. vocat διηνεκεῖς: quas hic τεμποραλίας, ſynopſi dicuntur πρόσκαιροι, quæ ad certum tempus opponuntur & dilationem tribuunt. l. 3. D. *de exceptionibus.* D. GOTH.

g. Duplex adferri videtur à Juſtin. ratio nominis, & quia perpetuæ ſunt, Gloſſ. Gr. Lat. διηνεκὴς, *perennis, perpetuus, ſempiternus, diuturnus, peremptorius.* & quia peremunt vim actionis. ut edictum peremptorium etiam apud Tertull. de Pudicit. quod perimeret diſceptationem, l. 70. D. *de jud.* & cauſam extingueret, ut ait Anianus ad Paul. Sent. 5. t. 5. cujus verba referuntur in Synodo Rhemenſi, qua deponitur Arnulphus Ep. Rhem. ſolebant enim ineruditis retro ſæculis Aniani verba pro legibus Cod. Theod. vel Pauli ſententiis homines minime mali citare: aut etiam legem una cum interpretatione, ut apud Hincmarum Ep. 7. c. 27. & Epiſt. 8. c. 24. FABR. I.

h. 51. *Eclog.* 1. cap. 4. l. 3. D. *eod.* Hoc etiam numero cenſetur judicati exceptio, & ſi quid contra

χρόνε κινῆσαι, ἀντίκειται παραγραφὴ [32] ἡ τοῦ προειρημένε πάκτε, ἢ ἑτέρα οἵα δήποτε ὁμοία· διὸ ὀφείλω τὴν πενταετίαν ὑπερθέσθαι, καὶ μετὰ ταῦτα κινεῖν· διὰ τοῦτο γὰρ [33] διλατόρια προσαγορεύεται, διὰ τὸ ἔχειν ὑπέρθεσίν τινα· dilatio γὰρ λέγεται ἡ ὑπέρθεσις. [34] Εἰ δὲ πειραθῶ κινῆσαι εἴσω τῆς πενταετίας, τῦτο καθ' ἑαυτὸν λογισάμενος, ὅτι εἰ μὲν [m] δυνηθῶ συναρπᾶσαι, ἐντεῦθεν ἤδη τὸ χρέος ἀπαιτῶ· εἰ δὲ ἀντιτεθῇ μοι ἡ τῦ τεμποραλίε πάκτε παραγραφὴ, ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτήσω μετὰ τὴν πενταετίαν. Ὁ ταῦτα λογισάμενος κακῶς βελεύεται· τέως μὲν γὰρ ἐκβάλλεται, μετὰ δὲ [35] τὴν πενταετίαν εἰ πειραθῇ κινῆσαι, ἀντικειμένην ἔχει τὴν rei judicatæ παραγραφὴν, ἥτις ἐστὶν περεμπτόρια· κανόνα γὰρ ἴσθι καθολικὸν, ὅτι διλατόρια παραγραφὴ ἀντιτεθεῖσα καὶ ἰσχύσασα, τυτέστι δυνηθεῖσα τὸν ἄκτωρα ἐξωθῆσαι τῦ δικαστηρίε, περεμπτόριαν τίκτει παραγραφήν· τούτῳ οὖν τῷ τρόπῳ τῆς δίκης ὁ ἐνάγων ἐκπίπτει.

agere obſtat exceptio dicti pacti, aut
alia quæcumque ſimilis: quare quin-
329 quennium morari ac deinde agere de-
beo: ideo enim dilatoria adpellatur,
quia habet moram quamdam; namque
mora dicitur dilatio. Sin autem intra
quinquennium agere tentavero, hoc
mecum cogitans, ſi quidem *judici* ob-
repere potero, jam nunc debitum exi-
go; ſi vero opponatur mihi tempora-
lis pacti exceptio, ex neceſſitate poſt
quinquennium petam. Hæc cogitans,
330 male ſibi conſulit: nam primo quidem
repellitur; poſt quinquennium autem
ſi agere tentet, oppoſitam habet rei
judicatæ exceptionem; quæ peremtoria
eſt. Regulam enim generalem
eſſe ſcito, quod exceptio dilatoria op-
poſita & probata, id eſt quæ actorem
ab judicio poſſit repellere, peremto-
riam pariat exceptionem: hac igitur
ratione actor lite cadit.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὸ παλαιόν· σήμερον δὲ ὁ θειότατος ἡμῶν βασιλεὺς ἐ βέλεται, ταύτην [36] τὴν ἄδικον χώραν ἔχειν ἀκρίβειαν, ἀλλὰ

331 Sed hæc olim: at hodie ſanctiſſi-
mus Imperator noſter non vult, ini-
quum hunc rigorem habere locum,
ſed

32. ἡ Goth. ἡ τοῦ πάκτε τοῦ προειρ. ἤγεν καὶ ἑτ. F. 33. διλατόριαι προσαγορεύονται, διὰ τὸ περιέχ. F. 34. ἐὰν δὲ F. 35. τῆς πενταετίας παραδραμεῖν κινῆσαι πειραθεὶς ἕξει F. male omittens ἀντικ. 36. τὴν de: F. 2.

tra leges factum eſſe dicetur. d. c. 4. d. l. 3. D. GOTH.

i. Τεμποραλίας quæ hic dicuntur exceptiones, authori *Eclog.* d. c. 4. dicuntur πρόσκαιροι καὶ μηνυτικαὶ, *temporales & indicativa.* D. GOTH.

k. Hæc exceptio τοῦ προσκαίρου συμφώνε dicitur d. c. 4. hoc eſt *pacti conventi temporalis.* d. l. 5. D. GOTH.

l. Ejuſmodi dilatio μέλλησίς ἐστιν ἀπολήψεως, οὐ παντελὴς χρημάτων ἀπόγνωσις, ut eſt in Epiſtola 27. Phalaridis, vel Luciani, ut Politianus exiſtimat, quo genere donatio quædam contrahitur, l. 9. D. *de don.* Cæſar de bello C. 3. c. 32. *Quibus in rebus prolationem diei donationem eſſe dicebant.* FABR. I.

m. Miror quod leviſſimus error in hoc §. commiſſus, tam diu a perſpicaciſſimorum Jureconſultorum oculis ſe ſubducere potuerit. Quis enim non videt, mediocriter ſaltem doctus, quod pro ὅτι εἰ μὲν δυνηθῶ legi debeat: ὅτι εἰ μὲν δυνηθῶ. ERNST.

Sic emendaverat P. Nancelius [& ANON.] in ora libri ſui. quod & Henrico Erneſtio venit in mentem, *obſervat.* lib. 1. c. *ult.* quo in libro vir pereruditus Theophilum noſtrum pluribus locis ex ingenio feliciter emendavit, & conjecturæ ejus Regiis codd. fere confirmantur. Hoc monendum duxi, ut juris ſtudioli gratias habeant eis omnibus, quorum opera Theophilus emendatior in lucem prodit. FABR.

n. De

ἀλλά φησιν· ἐάν τις ἐπερωτήσας, Ὁμολογεῖς διδόναι μοι μετὰ πενταετίαν; ἢ καὶ δανείσας τινὶ, πάκτον ποιήσηται μετὰ ταῦτα πρὸς αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ σε τὸ δάνεισμα 37 ἕως ε ἐνιαυτῶν, εἴσω δὲ πενταετίας τῆς ἐγκειμένης τῇ ἐπερωτήσει ἢ τῷ γενομένῳ πάκτῳ κινήσῃ, χώραν ἐχέτω ἡ Ζήνωνος n διάταξις ἐπ' αὐτῷ, ἡ διαλεγομένη περὶ τῶν κατὰ χρόνον plus πετιτευόντων· ἥτις 332
διακελεύεται, τὸν τοιοῦτόν τι πλημμελήσαντα, nn καὶ πρὸ τριετίας τυχὸν τοῦ περαιωθῆναι τὴν πενταετίαν, τὴν τῷ πάκτῳ περιεχομένην, ἢ καὶ ἐγκειμένην τῇ ἐπερωτήσει, κινοῦντα, ὥστε μηδὲν ἐντεῦθεν ἤδη λαμβάνειν τι, ἀλλὰ 38 διπλασιάζεσθαι o κατ' αὐτοῦ τὴν προθεσμίαν, καὶ ἀναγκάζεσθαι αὐτὸν ἑξαετίαν ἀναμεῖναι· μετὰ δὲ τὴν ἑξαετίαν p τότε κινῶν λήψεται, ἡνίκα 39 πάντα παράσχῃ τὰ δαπανήματα ὁ ἄκτωρ, ὅσα ὁ ῥέος ἐδαπάνησεν ἐναχθεὶς πρὸ τοῦ χρόνου. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ σωφρονισθέντες οἱ κρεδίτωρες τῆς ὑπ' αὐτῶν δεδομένης οὐ 40 καταφρονοῦσι προθεσμίας.

ſed ait: Si quis ſtipulatus, Spondes poſt quinquennium mihi dare? aut etiam mutuum dans alicui, pactum poſtea cum eo fecerit, *dicens*, non petam a te mutuum ad quinque annos: ſed intra quinquennium ſtipulationi aut factæ pactioni inſertum egerit, locum in illo habeto Zenonis conſtitutio, de iis loquens qui tempore plus petunt: quæ ſancit, ut qui tale quid committit & ante triennium forte, quam quinquennium pacto comprehenſum, aut ſtipulationi etiam inſertum, effluxerit, agit, nihil quidquam jam inde capiat, ſed ut præſcriptum tempus adverſus eum duplicetur, & ipſe ſexennium exſpectare cogatur: poſt ſexennium vero agens tunc capiet, ſi impenſas omnes præſtiterit actor, quaſcumque reus ante tempus conventus impendit. Hoc enim modo creditores facti prudentiores tempus ab ſe conſtitutum haud negligent.

§. XI. Τῶν δὲ διλατορίων παραγραφῶν 333
αἱ μὲν ἀπὸ πράγματος, αἱ δὲ ἀπὸ προσώπου ἀναφύονται. Καὶ ἀπὸ πράγματος μὲν, οἷον ἡ τοῦ τεμποραλίου q πάκτου παραγραφή·

§. XI. Porro dilatoriarum exceptionum quædam ex re, quædam ex perſona naſcuntur. Et ex re quidem, veluti temporalis pacti exceptio: ex perſona au-

37. εἴσω πέντε F. 38. καὶ ad: F. 39. πάντα addo ex F. κατὰ πάντα habet Pith. 40. καταφρονήσουσι F. cum Curt. bene.

n. De qua §. 33. verſ. ſed hæc quidem, ſup. *de act.* D. GOTH.

nn. Vel ſic potius: *& triennio forte ante. quam.* GAVEL.

o. Duplum autem illud quod indulgetur debitori, immune eſt ab uſuris pendendis, ut eſt in l. 1. C. *de plus pet.* ad quam notant Gr. ex cauſa primipili agi etiam ante diem ex l. 1. C. *de condict. ex leg.* ἐνταῦθα γὰρ τὴν ἀνάγκην τῆς διαγραφῆς τῶν πριμιπιλαρίων πεπείκασι, καὶ πρὸ τῆς ἡμέρας τὴν ἀπαίτησιν. FABR. I.

p. Duplicatur tempus quod ſupereſt, non tempus pactionis, vel obligationis. FABR.

q. Adde l. 2. ver. temporales. D. *eod.* D. GOTH.

r. Hoc eſt, earum dilatio ex ipſa agentis perſona naſcitur, adde l. 2. in fin. D. *eod.* l. 6. D. *de oper. nov. nunt.* D. GOTH.

s. L. 41. D. *de procurat.* 1. Harmen. 13. §. 1. D. GOTH.

t. L. 7. C. *de procuratoribus.* l. 30. & 31. C. *de locato.* D. GOTH.

L. 5. C. *de cond. ob cauſ. dat.* l. 31. C. *de Loc.* l. 7. C. *de procurat.* Ambroſ. offic. 1. c. 35. *Is qui Imperatori militat, à ſuſceptionib. litium, actu negotiorum forenſium, venditione mercium, prohibetur humanis*

φή· ἀπὸ προσώπου [r] δὲ αἱ προκουρατόριαι· οἷον ἐάν τις διὰ στρατιώτου ἢ γυναικὸς [s] ἐνάγειν βουληθῇ, ἐκβάλλεται παραγραφῇ· στρατιώτης [t] γὰρ, [41] οἷον τοῖς ὅπλοις σχολάζειν ὀφείλων, procuratorio nomine οὐδὲ ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, οὐδὲ ὑπὲρ γαμετῆς, οὐδὲ εἰ ἔχει θείαν ἀντιγραφὴν, συγχωρεῖται κινεῖν· ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ κινεῖν οὐ κεκώλυται· τοῦτο γὰρ τοῖς περὶ στρατιωτῶν οὐκ ἐναντιοῦται νόμοις.

334 Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι διλατόριαι παραγραφαὶ, ἀπὸ προσώπων ἐγειρόμεναι, αἵτινες ἀντίκεινται τοῖς προκουράτωρσι διὰ τὸν λόγον τῆς ἀτιμίας. Τί δὲ τοῦτό ἐστιν, ἀναγκαῖον εἰπεῖν· ἔχε δὲ ταῦτα ὡς ἐν προθεωρίᾳ. Ἐάν τις καταδικασθῇ τῇ [u] depositi ἐναχθεὶς ἢ τῇ [v] injuriarum, γίνεται ἄτιμος, ὁ δὲ ἀτιμωθεὶς πολλὰς ὑφίσταται [42] ποινάς· οὔτε γὰρ συγκλητικὸς [w] γίνεσθαι δύναται οὔτε βουλευτής· οὐδὲ στρατεύεται οὐδὲ συνηγορεῖ· [x] οὐδὲ γίνεταί τινος προκουράτωρ,
335 οὔτε ἐνάγων δύναται διδόναι [y] προκουράτωρα· αὐτὸς μέν τοι δι᾽ ἑαυτοῦ [z] ἐνάγειν οὐ κεκώλυται. Ἐπειδή σοι ταῦτα προτεθεώρηται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον· ἠβουλήθην [43] κατὰ σοῦ κινῆσαι δίκην· προβαλόμην προκουράτωρα ἄτιμον [44] ὄντα, ἢ ἐκεῖνος

μὲ

autem procuratoriæ; velut ſi quis per militem vel mulierem agere voluerit, exceptione repellitur: nam miles, ut qui armis vacare debet, procuratorio nomine neque pro patre aut matre, neque pro uxore, etiamſi ſacrum habeat reſcriptum, agere permittitur; pro ſe autem agere non prohibetur: hoc enim legibus de militibus latis non adverſatur.

Sunt vero & aliæ exceptiones dilatoriæ, ex perſonis orientes, quæ procuratoribus ob infamiæ rationem opponuntur. Sed quid hoc ſit, neceſſe *eſt* dicere: habe autem hæc in modum præviæ contemplationis. Si quis *actione* depoſiti aut injuriarum conventus condemnetur, infamis fit: infamis autem multas ſuſtinet pœnas; neque enim ſenator fieri poteſt neque decurio; nec militat nec patronum cauſarum agit; nec cujuſquam fit procurator, neque agens procuratorem dare poteſt; ipſe tamen per ſemet ipſum agere non prohibetur. Poſtquam hæc tibi ſunt præcognita, vide reliquum argumentum: volebam adverſus te litem

41. οἷα F. 42. τιμωρίας F. 43. ἐγὼ ad: F. 44. τινα pro ὄντα F. & poſt ἄτιμον addit ὄν.

manis legibus. FABR.

Paulus Apoſt. II. ad Timoth. 2, 4. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. G. O. R.

u. Suo nomine, non contrario judicio, l. 1. & l. 6. §. ult. D. *de his qui not. inf.* FABR.

v. L. 1. *eod.* FABR. II.

w. [Infamis decurio fieri non poteſt, EDIT. I. Infamis Senator eſſe non poteſt, l. 2. C. *de Dignit.* l. 1. D. *Ad L. Jul. de vi priv.* nec decurio fieri, EDIT. II.] l. 8. C. *de decur.* nec militiæ nomen dare, l. 4. §. ad tempus, D. *de re milit.* nec advocationem præſtare, l. 1. §. 4. D. *de poſtul.* nec procurator, aut cognitor fieri, Paulus Sent. 1. tit. 2. Quintil. 3. c. 8. & 4. c. 4. FABR.

x. Infamis poſtulare prohibetur: ſed neque cognitor fieri poteſt. l. quos. D. *de poſtulando.* Paul. 1. Sent. 2. §. 1. D. GOTH.

y. Infamis mandata dare non poteſt, Anianus ad 1. Paul. Sent. 2. §. 1. D. GOTH.

Quintil. d. c. 4. & lib. 7. c. 1. *Quæretur, an ei, cujus nomine litigatur, procuratorem habendi ſit jus.* FABR.

Honor eſt per procuratorem poſſe litigare, l. ult. Cod. *de Injur.* quo infamis indignus eſt. *Cujac.* DOUJAT.

z. Vide Paul. d. t. 2. & ibi Cujac. FABR.

22. Exce-

μὲν ἔντιμος, ἐγὼ δὲ ἄτιμος· 45 ἀντιτίθεται παραγραφὴ ἡ τῆς ἀτιμίας· ὁ γὰρ ἐναγόμενος λέγει· ἀλλ᾽ εἰ μὴ ἄτιμος εἶ σὺ ὁ προκουράτωρ, ἤγουν 46 ὑπ᾽ ἀτίμου ἐδόθης· καί ἐστιν αὕτη ἡ παραγραφὴ διλατόρια, ἀπὸ προσώπου ἐγειρομένη.

Τὰς δὲ διλατορίας 47 παραγραφὰς δυνατὸν ἐκκλῖναι μεθόδῳ· εἰ γὰρ εἴπῃ ὁ ῥέος, ὅτι ἄτιμός ἐστιν ὁ προκουράτωρ, δύναμαι ἐγὼ ἀμείψας αὐτὸν προβάλλεσθαι ἔντιμον, ἤγουν δι᾽ ἐμαυτοῦ δικάσασθαι· εἰ δὲ εἴπῃ, 48 ὅτι ἄτιμός ἐστιν ὁ σὲ προβαλλόμενος, ἐκκλίνω ταύτην, ἀποκινῶν μὲν τὸν προκουράτωρα, δι᾽ ἐμαυτοῦ δὲ κινῶν· ὁ γὰρ ἄτιμος, εἰ καὶ μὴ δῷ προκουράτωρα, ἀλλ᾽ οὖν δι᾽ ἑαυτοῦ ἐνάγειν δύναται. Εἰ δὲ ὁ ἄκτωρ 337 καταφρονήσει τῆς τοιαύτης παραγραφῆς, ἐνθυμηθεὶς ὅτι ἢ συναρπάζω καὶ 49 νικῶ τὴν δίκην, ἢ ἐὰν ἀντιτεθῇ ἡ παραγραφὴ, δι᾽ ἐμαυτοῦ κινῶ, καὶ λαμβάνω τὸ χρέος, ἑαυτὸν ἀπατᾷ· πειραθεὶς γὰρ μετὰ ταῦτα κινῆσαι, ἐκβάλλεται περεμπτορίᾳ παραγραφῇ, 50 ἢ τῇ rei judicatæ, διὰ τὸν ἤδη παραδοθέντα σοι κανόνα, τὸν λέγοντα, ὅτι διλατόρια παραγραφὴ, ἀντιτεθεῖσα καὶ ἰσχύσασα, περεμπτόριαν ποιεῖ παραγραφήν.

Ἀλλὰ 51 ταῦτα μὲν περὶ ἀτιμίας τὸ παλαιὸν ἐπραγματεύετο· σήμερον δὲ, διὰ τὸ 338 μὴ 52 συνεχῶς ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἀναστρέφεσθαι ταῦτα, οὐδὲ δυνατὸν διὰ τὴν ἀσυνήθειαν πραγματεύειν τι περὶ ἀτιμίας, τῇ προφάσει τῶν προκουρατώρων ἀντιτιθεμένης· ἄτοπον γὰρ, περὶ 53 προσώπων ποιότητα φιλονεικοῦντας τὴν τοῦ πράγματος 22 ἐπεκτείνειν ζήτησιν.

tem movere: conſtitui procuratorem infamem, aut ipſe quidem honeſtus *erat*, ego autem infamis: opponitur infamiæ exceptio: namque reus ait: niſi vero tu procurator infamis es, aut ab infami datus: atque hæc eſt exceptio dilatoria, ex perſona oriens.

336 Atqui dilatorias exceptiones declinare poſſumus *hac* ratione: nam ſi reus dixerit, procuratorem eſſe infamem, poſſum ego illo mutato honeſtum conſtituere, aut per me ipſum litigare: ſin autem dixerit, infamis eſt qui te conſtituit, devito eam, procuratorem quidem removens, per me ipſum autem agens: nam infamis, licet procuratorem non det, tamen per ſe agere poteſt. Si vero actor hujuſmodi exceptionem contemnit, cogitans *ſecum*, aut obrepo *judici* & litem vinco, aut ſi opponatur exceptio, per me ipſum ago & debitum accipio, ipſe ſe decipit: nam poſtmodo agere tentans, exceptione peremtoria rei judicatæ repellitur, propter regulam tibi jam traditam, quæ dicit, dilatoriam exceptionem, oppoſitam ac probatam, peremtoriam facere exceptionem.

338 Verum hæc de infamia olim tractabantur: hodie autem, quoniam illa non frequenter in judiciis verſantur, ne quidem fieri poteſt propter deſuetudinem, ut quid tractetur de infamia, quæ procuratorum nomine opponitur: abſurdum enim, *nos* de perſonarum qualitate litigantes *ipſius* rei differre diſquiſitionem.

45. ἀντιτεθέσεται F. 46. ἀπ᾽ ante Fabrotianum ὑπ᾽. 47. παρ. de: F. 48. ὅτι de: ante F. 49. κινῶ F. 2. 50. ἢ delendum videtur, ſed F. forte per incuriam ejus loco τῇ ejecit. 51. ταῦτα περὶ τῆς F. 52. Rectius eſſet συχνῶς. GAVEL. Vide Gloſſ. TH. 53. περὶ προσώπου ποιότητος φιλονεικοῦντα F.

22. Exceptiones fere excogitantur ſtudio protrahendæ diſceptationis, l. 1. C. *de conſort. ejuſd. lit.* Juſtin. ait: *ipſius negotii diſceptatio protelatur.* Gloſſæ Iſidori, *protelat, differt, prolongat.* FABR. I.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ [a] ΑΝΑΠΛΟΚΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΔ.

Ὥσπερ ταῖς ἀγωγαῖς ἰσχυούσαις μὲν 339
τῷ νόμῳ, ἀδικούσαις δὲ κατὰ τὸ
φύσει δίκαιον, ἀντιτίθενται [1] αἱ παραγρα-
φαὶ, οὕτω καὶ ταῖς παραγραφαῖς, ἐῤῥω-
μέναις μὲν κατὰ [b] τὸ ἀληθὲς, ἀδίκοις δὲ νο-
μιζομέναις τῇ φύσει, ἀντιτίθεται [c] δικαιο-
λογία ἀπὸ τῶν ἐναγόντων, ἥτις λέγεται
[d] replicatio. Ὠνόμασται δὲ ἐντεῦθεν, ἐπ-
ειδὴ δι' αὐτῆς ἀναπλέκεται καὶ ἀναλύεται
ἡ τῆς παραγραφῆς [e] ἰσχύς. Plico γάρ ἐστι
τὸ πλέκω, replico δὲ τὸ ἀναπλέκω, καὶ
ἀναλύω. Θεωρεῖται δὲ τὸ εἰρημένον ἐπὶ τούτου 340
τοῦ θέματος· πάκτον ἐποίησα τῷ ἐμῷ δε-
βίτωρι, ὅτι οὐκ ἀπαιτήσω αὐτὸν τὸ χρέος·
μετὰ χρόνον τινὰ ὁ δεβίτωρ ἐν εὐπορίᾳ γενό-
μενος χρυσίου, ἢ καὶ τυχὸν ὀνειδισθεὶς παρ'
ἐμοῦ [2] ἢ ὑφ' ἑτέρου, πάκτον ἐποίησεν, ἐν ᾧ
ἐπέτρεψέ μοι ποιήσασθαι τὴν τοῦ χρέους
ἀπαίτησιν· ἐὰν κινήσω ἐγὼ κατ' αὐτοῦ τὸν
κονδικτίτιον, [3] ἀπαιτῶν τὸ χρέος, μετὰ τὸ
γενέσθαι τὸ δεύτερον πάκτον, μεταγνοὺς δὲ
ἐκεῖνος ἀντιτίθησί μοι τὴν τοῦ πάκτου παρα-
γραφὴν, λέγων· Ἀλλ' [f] εἰ μὴ πάκτον ἐποίη- 341
σας

DE REPLICATIONIBUS.

TITULUS XIV.

Sicut actionibus jure quidem validis, ſed naturali æquitate iniquis, exceptiones opponuntur, ita & exceptionibus, ſecundum veritatem quidem validis, ſed natura iniquis viſis, ab actoribus allegatio juris opponitur, quæ REPLICATIO adpellatur. Hinc autem dicta eſt, quia per eam exceptionis vis replicatur ac reſolvitur: nam replico eſt reſolvo. Spectatur autem quod dictum eſt, in hac ſpecie:
340 cum debitore meo pactum feci, me ab eo debitum non petiturum; poſt tempus aliquod debitor auro locupletior factus, aut forte etiam a me vel ab alio contumelia adfectus, pactum fecit, quo mihi permiſit debiti petitionem inſtituere: ſi adverſus eum condictione agam, debitum petens poſt initum pactum ſecundum, ſed ille pœnitens mihi pacti exceptionem opponat, dicens: Niſi vero pactum feciſti de non
341 petendo debito: prima fronte videtur pa-

1. αἱ de: F. 2. 2. ἢ καὶ F. Paullo poſt ἀκριβὲς dedit F. 3. ἀπ. τὸ χρ. de: F.

a. Ἀναπλοκαὶ, quæ hic *replicationes*, authori *Ecloga* 51. tit. 1. dicuntur ἀντιπαραγραφαὶ, ut quæ opponantur ταῖς παραγραφαῖς, id eſt *exceptionibus*. D. GOTH.

In indice, ἤτοι περὶ ἀντιπαραγραφῶν. *exceptio* παραγραφὴ, *replicatio* ἀντιπαραγραφή. Cur. Fortunat. art. rhet. 1. FABR.

b. Recte ita legitur in uno: in cæteris duobus inemendate, κατὰ τὸ ἀληθές. ἀκριβὲς eſt ſtrictum jus. atque ita repoſui in interpr. FABR.

Haud refragarer, niſi ἀληθὲς voluiſſe THum ſequens cap. 341. bis declararet, ubi legimus: συνεφωνήθη γὰρ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μένει οὐδὲν ἧττον ἀληθές: & ipſe ibi Imp. diceret: *namque nihilominus hoc verum manet.* G. O. R.

c. Juſtin. *alia all. opus eſt actoris adjuvandi gratia*: eſt enim exceptio ſubſidium rei, & replicatio actoris, l. 7. & l. 10. C. *de except.* FABR.

d. Replicatio eſt exceptionis exceptio. adde 51. *Eclog.* 1. c. 3. l. 2. §. replicationes, 1. l. 15. l. 22. *de except.* D. GOTH.

e. Ut §. 9. tit. ſup. exceptiones peremptoriæ dicuntur perimere vim actionis [apud Th. & videtur itaque legend. apud Juſtin. *vis exceptionis.* Edit. 1.] FABR.

f. [Exceptiones ita fere concipiebantur: *ſi*, vel,

σας μὴ ἀπαιτεῖν τὸ χρέος· δοκεῖ κατὰ πρώτην ὄψιν ἐμποδίζειν μοι τὸ πάκτον πρὸς τὴν ἀπαίτησιν· συνεφωνήθη γὰρ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μένει οὐδὲν ἧττον ἀληθές· τὸ γὰρ δεύτερον πάκτον 4 οὐκ ἐγεγόνει ipſo [h] jure τοῦ προτέρου ἀναιρετικόν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἄδικόν ἐστι, τὸν κρεδίτωρα ἐξωθεῖσθαι, 5 δίδοται αὐτῷ replicatio [i] ἐκ τοῦ δευτέρου πάκτου, ἐν ᾗ φησιν· Ἀλλ' εἰ μὴ δεύτερον πάκτον ἐγένετο, ἐπιτρέπον μοι τὴν ἀπαίτησιν.

pactum mihi obſtare contra petitionem: conventum eſt enim revera, & nihilominus manet verum: nam pactum ſecundum ipſo jure prius non fecit irritum: ſed quia iniquum eſt, creditorem repelli, datur ei ex pacto ſecundo replicatio, in qua dicit: Niſi vero pactum ſecundum factum eſt, petitionem mihi permittens.

§. I. Ὥσπερ δὲ τῇ παραγραφῇ 6 ἀντιτίθεται replicatio, οὕτω καὶ τῇ replicationi, οὔσῃ μὲν ἐννόμῳ κατὰ πρώτην 7 τάξιν, βλαπτούσῃ δὲ κατὰ τὸ φύσει δίκαιον, ἄλλη 6 ἀντιτίθεται δικαιολογία ὑπὸ τοῦ ῥέου, ἥτις duplicatio [k] προσαγορεύεται. Οἷον, ἐποίησά σοι πάκτον, ὅτι οὐκ ἀπαιτῶ σε τὸ χρέος· σὺ 8 δὲ δεύτερον πάκτον ἐποίησας, ἐπιτρέπων μοι τὴν ἀπαίτησιν· ἐγὼ τρίτον, συγχωρῶν τὸ χρέος. 342

§. I. Sicuti exceptioni opponitur replicatio, ita & replicationi, quæ prima quidem fronte juſta eſt, ſed ſecundum naturalem æquitatem nocet, alia ab reo opponitur allegatio, quæ duplicatio adpellatur. Veluti, tecum pactus ſum, me debitum abs te non petiturum: tu autem alterum pactum feciſti, permittens mihi petitionem: ego tertium, remittens debitum.

§. II. Εἰ δὲ καὶ ἡ duplicatio εὑρεθῇ ἄδικος οὖσα φύσει, χρειώδης ἐστὶ τῷ ἄκτωρι καὶ πρὸς βοήθειαν ἄλλη δικαιολογία, ἥτις λέγεται [l] triplicatio. 343

§. II. Quod ſi etiam duplicatio naturâ inveniatur injuſta, utilis eſt actori in ſubſidium alia quoque allegatio, quæ vocatur triplicatio.

§. III. Τούτων δὲ τῶν παραγραφῶν τὴν χρῆσιν, περαιτέρω ἤπερ εἰρήκαμεν, 9 ἡ τῶν πραγμάτων ἐπενόησε ποικιλία· δύναται γὰρ τῇ

§. III. Harum vero exceptionum uſum, ulterius quam diximus, negotiorum varietas induxit: poteſt enim tri-

4. Vid. not. *g*. 5. Sic F. 2. Vulg. *δίδωται*. Lovan. *δίδοται*, F. 1. *δίδωται*. 6. *ἀντίκειται* F.
7. *ὄψιν* F. 2. 8. *δὴ* de: F. 9. *ἡ* Goth. ac F. Mox *ἐπενόει* F.

ſi non, aut, *niſi*, præter auctores noſtros. Seneca de Benef. 4. c. 34. Tertull. adverſ. hær. c. 21. *Edit.* 1.] [Exceptiones ita fere concipiebantur: *ſi*, vel *ſi non*, *niſi*, *at ſi*, l. 2. §. 1. D. *de dol. mal & met. exc.* l. & generaliter 28 D. *de Noxal.* EDIT. II.] Græce, *ἀλλ' εἰ μὴ*, ut hic, & §. 1. & 4. tit. ſup. Theod. Hermop. ad l. 153. *de R. I.* *διὰ παραγραφῆς αὐτὸν ἐξωθεῖν, καὶ λέγειν· ἀλλ' εἰ μὴ τοῦ χρέους μοι συνεχώρησας.* itaque exceptio dicitur conditio, l. 22. D. *de except.* FABR.

De formulis exceptionum vid. Cujac. V. *Obſerv.* 34. G. O. R.

g. Græce eſt *ἐγέγονει*, quod nihili verbum eſt. Alii ergo legunt *γεγονει*, ego vero *οὐ γεγονει*. Sic enim ſcribit Jul. Paulus in l. ſi unus, de Pactis: *pactus ne peteret, poſtea convenit ut peteret: prius pactum per poſterius elidetur, non quidem ipſo jure* &c. Quare videant, quid agant qui tam temere ejus ſtudii libris manum admovent, in quo non ſatis verſati ſunt. [adde Apol. Nannii §. 15.] CURT.

Baſil. & Pariſ. ſine negatione habent *ἐγέγονει*, unde Reſcius, probante pro more Nannio, fecit *γέγονει*; ſed cum Lugdun. edidit Gothofr. *οὐκ ἐγέγονει*; Fabrotus autem cum Curtio *οὐ γέγονει*: mihi tandem illud placuit, quod exhibeo. G O. R.

h. Sed per replicationem, l. 27. §. 2. D. *de pact.* FABR.

i. Atque ita actor intentionem ſuam *οὐ παραγραφῇ*,

τῇ τριπλικατίωνι κουαδρουπλικατίων ἀντιτίθεσθαι. Ταῦτα πάντα δὲ εὐχερῶς ἔνεστι γνῶναι ἐκ τοῦ [10] πλατυτέρου τῶν Διγέστων [m] συντάγματος.

triplicationi quadruplicatio opponi. Sed hæc omnia facile ex latiori Digeſtorum volumine cognoſcere licet.

§. IV. Αἷς δὲ παραγραφαῖς ὁ πρωτότυπος δεβίτωρ κεχρῆσθαι δύναται, ταύτας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον [n] καὶ ὁ ἐγγυητὴς ἀντιτίθησιν [o] εἰκότως· ὃ γὰρ ἂν ἀπαιτηθῇ ὁ ἐγγυητὴς, ὁ δεβίτωρ ἀπαιτεῖσθαι δοκεῖ· καταβαλὼν γὰρ ὁ ἐγγυητὴς, ἔχει κατ᾽ αὐτοῦ τὴν mandati. Ὅθεν ἐὰν πάκτον ποιήσω τῷ δεβίτωρί μου, μὴ ἀπαιτεῖν τὸ χρέος, ἡ τοῦ πάκτου παραγραφὴ καὶ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ γενομένοις ἐνόχοις δοθήσεται, ὥσπερ εἰ φανερῶς εἶπον, ὅτι οὐδὲ ὑμᾶς ἀπαιτήσω τὸ χρέος. 344

§. IV. Quibus autem exceptionibus debitor principalis uti poteſt, eas ut plurimum & fidejuſſor recte opponit: nam quod fidejuſſor poſcitur, debitor poſci videtur: ſolvens enim fidejuſſor, adverſus eum mandati habet *actionem*. Unde, ſi cum debitore meo pactus fuero, de non petendo debito, pacti exceptio etiam iis dabitur, qui pro ipſo ſunt obligati, perinde acſi expreſſe dixiſſem, neque vos *ceteros* debitum poſcam.

Εἰσὶ δέ τινες παραγραφαὶ, ὧν οὐ συναπολαύει ὁ ἐγγυητὴς τῷ δεβίτωρι· οἷον, ἐδάνεισα Πρίμῳ, Σεκοῦνδον δὲ ἔλαβον ἐγγυητήν· ὁ Πρίμος ἐξέστη τῆς οἰκείας περιουσίας, μηδὲν ἀξιόπιστον ἐπικτησάμενος· ἐναγόμενος [*10] δὲ παρ᾽ ἐμοῦ, δύναται ἀντιθεῖναι [p] παραγραφὴν, καὶ λέγειν· Ἀλλ᾽ εἰ μὴ [11] ἐξέστην, καὶ ἐκβάλλει με τοῦ δικαστηρίου· αὕτη δὲ ἡ παραγραφὴ οὐκ ὠφελή- 346
σει [q] τοὺς ἐγγυητὰς αὐτοῦ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· ἐπειδὴ ὁ παρὰ τοῦ οἰκείου δεβίτωρος 345

Sed ſunt exceptiones quædam, quibus una cum debitore non fruitur fidejuſſor: veluti, mutuum dedi Primo, & Secundum ſumſi fidejuſſorem; Primus bonis ſuis ceſſit: nihil pretio dignum *poſt illa* nactus, & conventus a me, opponere poteſt exceptionem, ac dicere: Niſi vero *bonis* ceſſi; atque ab
346 judicio me repellit. Verum hæc exceptio fidejuſſores ejus non juvabit, propter hanc cauſam: quoniam qui a de-

10. πλατυτάτου F. *10. δὲ de: F. Ego retineo, ac poſt περιουσίας colon, ante ἐναγόμενος comma reponendum puto. G. O. R. 11. ἐξέστην ante F. Sed & Curt. & Anon. Meerm. ſic correxere.

γραφῇ, ἀλλ᾽ ἀντιπαραγραφῇ δύναται ἰσχυροποιεῖν· 7. *Eclog.* 8. ex lib. 54. tit. 4. c. 27. l. 1. l. 2. D. *de except.* D. GOTH.

k. Duplicatio igitur eſt δικαιολογία ſeu allegatio, quæ replicationi actoris opponitur à reo: vel ut uno verbo dicam, *replicationis eſt exceptio.* D. GOTH.

l. L. 2. §. 1. D. *de Except.* D. GOTH.

m. Vid. lib. Digg. 44. D. GOTH.

n. V. l. exceptiones 7. *de exceptionibus.* D. GOTH.

Ἀντιτίθησιν & εἰκότως virgula interſtinguit Fabrotus, duce Curtio, cujus verſionem in prima retinuit: *plerumque & fidejuſſor opponit. Merito.* in ſecunda ita interpolavit: . . . *opponit, idque merito:* quia ſcil. Juſtin. *& recte.* Quamvis autem ſic diſtingui recte poſſit, tamen vulgatam ceterarum editionum lectionem, non minus bonam, ſervavi. G. O. R.

p. Debitor quidem non liberatur, l. 1. C. *qui bon. ced.* ſed eum æquitas auxilio exceptionis munit, l. 3. C. *de bon. auct. jud. poſſ.* FABR. I.

q. Pecuniam quidem fidejuſſor amittit, ſi forte reus ſolvendo non fuerit: ſed creditor fidejuſſores accipit, ut reo facultatibus lapſo, ſuum ab eis conſequatur. nec alia ratio quærenda eſt, quam quæ adfertur hic à Juſtiniano, à qua diſcedere non debuit gloſſa apud eundem Juſtin. non enim verum eſt, exceptionem, niſi bonis ceſſerit, cohærere perſonæ. FABR. I.

ρος λαμβάνων [12] ἐγγυητὴν, διὰ τοῦτο μάλιϛα λαμβάνει, πρόνοιαν [13] ἀυτοῦ ποιούμενος, ἵνα, εἰ συμβῇ ἀπορῆσαι τὸν δεβίτωρα, δυνηθῇ χωρῆσαι κατὰ τῶν ἐγγυησαμένων· εἰ δὲ τὴν ἀπὸ τῆς ἐκϛάσεως παραγραφὴν δῶμεν καὶ τῷ ἐγγυητῇ, ἀνωφελὴς ἔϛαι μοι καὶ ἡ διὰ τῆς λήψεως τῶν ἐγγυητῶν πρόνοια.

debitore ſuo fidejuſſorem accipit, ideo potiſſimum accipit, ſui gerens curam, ut, ſi contingat debitorem non eſſe ſolvendo, adverſus fidejuſſores agere poſſit: quod ſi *jam* ceſſionis exceptionem & fidejuſſori daremus, inutilis mihi foret & *ipſa illa* cura per fidejuſſorum acceptionem.

12. ἐγγυητὰς F. 13. Sic ſcribo pro vulg. ἀυτοῦ & F. ἑαυτοῦ.

[ΠΕΡΙ ΤΩΝ [a] ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΕ.

ΤΟΝ περὶ ἀγωγῶν καὶ παραγραφῶν 347 καὶ ῥεπλικατιώνων διαλεχθέντα, ἀκόλουθόν ἐϛι καὶ περὶ ἰντερδίκτων διεξελθεῖν, ἤτοι τῶν ἀγωγῶν, αἵ τινες εἰς τάξιν τῶν ἰντερδίκτων κινοῦνται· τὸν δὲ περὶ ἰντερδίκτων διαλεγόμενον, ἀναγκαῖον [1] εἰδέναι, πότε

DE INTERDICTIS.

TITULUS XV.

QUi de actionibus & exceptionibus & replicationibus diſſeruit, conſequens eſt *eum* & de interdictis diſſerere, ſive *de* actionibus, quæ interdictorum loco moventur: qui vero de interdictis diſſerit, *eum* neceſſe eſt ſcire,

1. ἐϛιν ad: F.

a. διαλέξεις hic interdicta: παραγγέλια dicuntur authori *Eclog.* 58. tit. 14. περὶ παραγγελιῶν. dicuntur & eidem ibidem c. 1. παραγγέλματα.
D. GOTH.

b. Idem extat §. 4. verſ. fructuarius. ſup. *per quas perſonas cuique adquiritur.* 2. Harmen. 3. §. 4. 50. *Eclog.* 2. §. 6.
D. GOTH.

[Poſſeſſio eſt rei corporalis detentio· quidquid apprehendimus, hoc poſſeſſionem vocamus l. 115. D. *de verb. ſign.* hæc naturalis ſive corporalis dicitur. de qua *Ed.* 1.] Gloſſ. Gr. Lat. κατοχὴ. ἡ διὰ χειρὸς, *detentio, retentio.* [alia poſſeſſio eſt, quæ civilis dicitur, de qua eædem Gloſſæ: κατοχὴ, ἡ ἀπὸ νόμων, *poſſeſſio.* Edit. 1.]
FABR.

Gloſſa Nom. in fin. pag. 1743. Ἰντέρδικτον &c. eadem habet a verbis Καὶ νομὴ μὲν ἐϛι φυσικοῦ (ſic pro THi σωμ. quod verius) σώματος. &c. uſque ad δεσπότα. Prius οἷον, æque ac apud Fabr. deeſt, ſed alterum exſtat, omiſſo contra ἐϛιν.
G. O. R.

c. Jura veluti poſſidentur, l. 18. §. 1. D. *de pet. hered.*
FABR.

d. Uſus pro traditione poſſeſſionis accipitur: ideoque & interdicta veluti poſſeſſoria conſtituta ſunt, l. 10. D. *de ſervit.*
FABR. I.

e. Uſusfr. quaſi poſſideri dicitur, l. 23. §. 2. D. *ex quib. cauſ. maj.* id eſt, jus utendi fruendi.
FABR.

f. Cum de proprietate aut poſſeſſione contenditur, ut plurimum ultra jurgium proceditur, & manibus non temperatur: res procedit ad cædes, vulnera & plagas. ea re Prætor operam ſuam continuo interponit, redditis interdictis: Cur enim ad arma & rixam procedere patiatur? ut eſt in l. 13. §. 3. D. *de uſufr.*
FABR. I.

g. Quæ ad h. l. illuſtrandum pertinent, ita cohærent cum ſequenti interdicti definitione, ut inde divelli nequeant, niſi cum THo bis eadem dicere malimus. Quare ad ſeqq. mi Lector, notas pergito.
G. O. R.

h. In hac definitione quædam obſcura ſunt: primum, quod dixit *inter duos*, nam plures (1) plerumque ſunt heredes, qui ſibi [illegible]as exhiberi poſtulant; plures ſocii de loco publico fruendo. l. 1. D. *de Loco publ.* plures bonorum poſſeſſores; plures qui

πότε μὲν περὶ νομῆς λέγει, πότε δὲ [2] ὡσανεὶ περὶ νομῆς. Καὶ νομὴ [b] μέν ἐστι, σωματικοῦ πράγματος κατοχή· ὡσανεὶ [c] δὲ νομή ἐστιν, ἀσωμάτου πράγματος [d] χρῆσις. Καὶ σωματικὸν μέν ἐστιν, [3] οἷον ἀγρὸς, οἰκία, καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἀσώματον δέ ἐστιν, [3] οἷον [e] uſusfructus, καὶ δουλεία, καὶ τὰ τούτοις ἐοικότα. Ἡνίκα τοίνυν περὶ νομῆς ἢ ὡσανεὶ νομῆς μεταξὺ δύο τινῶν γίνεται φιλονεικία, ἀπέρχονται [f] πρὸς [4] τὸν πραίτωρα, τοῦτο αὐτῷ διηγούμενοι, ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις, καὶ φόνους πλημμελεῖσθαι, καὶ τραύματα ἐπάγεσθαι, καὶ πληγὰς ἐπιφέρεσθαι ἐν ταῖς τοιαύταις φιλονεικίαις, [5] καὶ διηγοῦνται τῷ πραίτωρι τὸ γεγονός· ὁ δὲ λέγει μεταξὺ αὐτῶν ῥήματά τινα, οὐ τέμνων τὴν ζήτησιν, ἀλλὰ παραπέμπων τοὺς αὐτοὺς χαμαιδικαστῇ, [6] ἀκροατῇ γενησομένῳ τῆς μεταξὺ αὐτῶν φιλονεικίας. Δεῖ οὖν συναγαγόντα ὁρίσασθαι καὶ εἰπεῖν, τί ἐστιν ἰντερδίκτον. Ἰντερδίκτον [7] δέ ἐστιν ὁμιλία [h] πραίτωρος μεταξὺ δύο τινῶν

ſcire, quando de poſſeſſione loquatur,
& quando quaſi de poſſeſſione. Atqui
poſſeſſio eſt, rei corporalis detentio:
quaſi autem poſſeſſio eſt, incorpora-
348 lis rei uſus. Et corporale quidem eſt,
veluti ager, domus, & quæcumque
hujuſmodi; incorporale autem eſt,
velut uſusfructus, ac ſervitus, & his
ſimilia. Quando igitur de poſſeſſione
aut quaſi poſſeſſione inter duos aliquos
controverſia oritur, ad Prætorem ab-
eunt, hoc ei exponentes; quia ſæpe
accidit, ut cædes committantur, &
349 vulnera infligantur, & plagæ inferan-
tur in hujuſmodi controverſiis, & fa-
ctum Prætori enarrant: is autem in-
ter illos quædam verba dicit, non di-
rimens quæſtionem, ſed ipſos remit-
tens ad judicem pedaneum, cognitu-
rum de controverſia inter eos. Oportet
350 igitur *hæc* colligentem definire ac di-
cere, quid ſit interdictum. INTERDI-
CTUM

2. περὶ ὡσανεὶ Goth. & F. 3. οἷον de: F. 4. τὸν de: F. 5. καὶ de: F. 6. ἀκροατῇ γενησομένῳ F. 7. δὲ de: F.

qui res hereditarias poſſident. Tum vero illud quod ait, Prætorem non decidere controverſiam, obſcurius videtur: ubi enim Prætori ex tempore (2) probare actor ſuam intentionem poteſt, judicem non conſtituit; ſed ipſe de controverſia (3) pronunciat, non modo poſſeſſionis, verum etiam (quod multo majus eſt) (4) proprietatis, l. 1. Cod. *Uti poſſidetis.* HOTOM. *Comment.* V. Edit. 505.

Ad hæc reſpondeo: (1) Ridicula obſcuritas, quam JCtum proferre pudeat! Quis lectorum haud intelligit, *inter duos* valere inter *duas partes litigantes*? Alioqui & illud obſcurum, in omni judicio *tres* perſonas eſſe principales, *actorem*, *reum*, *judicem*. Cur plura verba perdam? (2) Quomodo ex tempore probare poterit, reo vel abſente vel obloquente, nec cauſa in judicio ventilata? quod ſi ponas reum adquieſcere, jam neque controverſia erit, neque ipſum interdictum dabitur. (3) Plane non intelligit mea de ſententia Hotomanus illam l. 1. Cod. *Uti poſſid.* nam quum in ea dicitur, *Rector provinciæ vim fieri prohibebit*, non jubetur Rector pronuntiare de ipſa poſſeſſionis controverſia eamque dirimere, ſed interdictum tantummodo interponere *Uti poſſidetis*, quo reddito ſequi ſolet ap. judicem pedaneum judicium poſſeſſorium, quod Hotom. & mox Contius videntur cum ipſo interdicto confundere. (4) Quod autem in fine legis dicitur, *de proprietate cognoſcet*, non evincit Rectorem ſolum per ſe in jure id facturum, ſed in judicio vel cum conſilio ſuo vel per judices ab ipſo datos. Quod enim per alium quis fieri curat, ipſe feciſſe cenſetur. Liceat in re, licet notiſſima, exempla inſignia addere. Sueton. Tib. 8. *Fannium Capionem, qui cum Varrone Murana in Auguſtum conſpiraverat, reum majeſtatis apud judices fecit & condemnavit*, id eſt pervicit, ut ab judicibus condemnaretur. Idem Vitel. 9. Publius Germanici comes Cn. Piſonem, inimicum & interfectorem ejus accuſavit condemnavitque. Et ſic Ulpian l. 2. *de* Admin. tut. *Si tutor condemnavit, ſive ipſe condemnatus eſt: pupillo & in pupillum potius actio judicati datur.* Ut concludam, generaliter obſervo Hotoma-

τινῶν περὶ νομῆς ἢ ὡσανεὶ νομῆς ἀγωνιζομένων γινομένη, οὐ τέμνουσα τὴν ὑπόθεσιν, ἀλλὰ ῥυθμίζουσα τὸν δικαστὴν, ὅπως χρὴ κρίνειν περὶ τῆς ὑποθέσεως. Λέγει δὲ ταῦτα τὰ ῥήματα ὁ πραίτωρ, ἢ ὡς κωλύων τι γίνεσθαι, ἢ ὡς κελεύων. Μάλιστα δὲ ἐπὶ νομῆς χώρα τοῖς ἰντερδίκτοις. Διὰ τοῦτο δὲ εἶπον μάλιστα, ἐπειδή ἐστιν ὅτε καὶ νομῆς i οὐχ ὑπόκειται λόγος, καὶ ἰντέρδικτον ἁρμόζει.

§. I.

CTUM eſt Prætoris dictum inter duos aliquos de poſſeſſione aut quaſi poſſeſſione litigantes pronuntiatum, quæſtionem non dirimens, ſed judicem inſtruens, quomodo de quæſtione judicare oporteat. Dicit autem Prætor hæc verba, ſive ut prohibens quid fieri, ſive ut jubens. Maxime vero in poſſeſſione locus *eſt* interdictis. Ideo autem dixi Maxime, quoniam aliquando & poſſeſſionis non ſubeſt cauſa, & *tamen* interdictum competit.

§. I.

manum ejusque ſequaces permiſcuiſſe cognitiones extraordinarias cum diverſo interdictorum uſu.

G. O. R.

Mirum eſt, THum non contentum hac [ipſius Imperatoris] definitione, aliam fabricaſſe falſam, & a natura interdictorum alienam, cum ait Prætorem mittere ſolitum litigatores ad judicem pedaneum. Conſtat enim hoc differre interdictum ab actione, quod in actione inter tres perſonas actio proponeretur, actorem, reum, judicem pedaneum. At interdicta inter duas perſonas tantum, actorem & reum: quod & hic oſtendit Juſtin. & poſtea eod. tit. dum ait dici, quaſi *inter duos* dictum.

A CONT.

Nonne illud *inter duos* ſæpe numero repetit ipſe THus? Vide princip. & n. 3. ſup. notæ, & Marcilium ad Inſtit. in fin. §. 1. Baro eadem fere ante Contium ſcripſerat in Comment. pag. 592. ſed dubitantius.

G. O. R.

Quamvis generali actionis nomine interdicta contineantur, l. 37. D. *de Obl. & Act.* proprie tamen ſumpto nomine interdicta ab actionibus ſeparantur; ut ex h. t. conſtat, & ex diverſitate rubricarum, tam in hoc libro quam in Dig. & Cod. Non eſt tamen admittenda differentia, quæ vulgo traditur ab interpretibus, quod actioni addiceretur judex, interdicto non item, ſed de eo ſolus Prætor cognoſceret: hanc enim falſam eſſe, manifeſto oſtendit THus, cum docet Prætorem verba quædam pronuntiare, quæ litem non dirimunt; ſed eos, inter quos de poſſeſſione aut qs. poſſeſſione controverſia eſt, remittunt ad pedaneum judicem, qui de controverſia cognoſcat: quam ſententiam aperte confirmat Pompon. in l. 21. D. *Quod vi aut clam*, dum aſſerit, judicem ex illo interdicto ſumptum reſtituere opus; ubi judex ſumptus dicitur, judex a Prætore, interdicto reddito, ex cauſa interdicti datus, vel ex conſenſu partium, quod plerumque fit, ut in l. 76. D. *de Judic.* l. 25. §. 3. D. *Fam. erc.* de cujus judicis officio paſſim in hoc tractatu quæritur propriis titulis, & nominatim in l. 15. §. 7. D. *Quod vi aut clam*, & l. ult. §. ult. D. *de Precaria*. Ex quibus conſtat, non eſſe admittendum, quod docet D. Cujac. in Parat. C. *de Interd.* Prætorem reddito interdicto non dare judicem, qui de poſſeſſione cognoſcat, de qua jam ipſe in interdicendo pronuntiavit; ſed qui de proprietate judicet. Quam ſententiam nititur confirmare THi auctoritate, qui contra docet, interdictum nihil aliud eſſe, quam inſtructionem & informationem Prætoris, futuri de poſſeſſione judicii. Prætor ergo interdicendo poſſeſſionis controverſiam non profligabat, ſed reſtabat quæſtio facti, id eſt poſſeſſionis, reſtabat litis æſtimatio & condemnatio. Litem enim a judice eſſe æſtimandam docet l. 1. §. 41. D. *de Vi & vi arm.* & in l. 3. §. ult. D. *Uti poſſid.* dicitur nominatim condemnationis ſummam referri ad rei ipſius æſtimationem, id eſt, ut Accurſius recte ait, æſtimari quanti interſit actoris poſſeſſionem ab adverſario non eſſe turbatam. Quæ omnia dici non poteſt præſtare Prætorem, cum interdictum reddit; nec ullo juris loco proditum eſt, controverſiam omnem poſſeſſionis cauſa cognita, ab eo, qui juriſdictioni præeſt, eſſe judicandam & examinandam, ut fieri ſolet in cauſis, quæ prætoriæ cognitionis eſſe dicuntur: imo prætoria cognitio nominatim opponitur interdicto, & cognitioni, quæ ex interdicto pendet, l. 3. §. 3. vſ. ceterum D. *de Liber. exhib.* Atque ita verum manet, quæſtionem poſſeſſionis apud judicem ex interdicto redditum agitatam fuiſſe, quod tandem agnovit D. Cujac. in Parat. Pandect. & L. V. *Obſerv.* c. 17.

A COSTA *in Comment. poſter.*

[Interdictum eſt ὁμιλία, hoc eſt, effatum Prætoris, formula, & ordinatio, ſeu interlocutio, decretum, conſtitutio, enuntiatum, dictum, quo judicem pedaneum inſtruit, & informat, Mich. Pſell. Synopſ. v. 602. qui de poſſeſſione, vel quaſi poſſeſſione

§. I. Ἡ δὲ ἄκρα διαίρεσις τῶν ἰντερ- 351
δίκτων [8] ἐστὶν αὕτη, ὅτι τῶν ἰντερδίκτων τὰ μέν ἐστι [9] prohibitoria [k] ἤγουν κωλυτικὰ, τὰ δὲ exhibitoria ἤτοι παραστατικὰ, τὰ δὲ reſtitutoria ἤτοι ἀποκαταστατικά.

Καὶ prohibitoria μέν ἐστιν [10], ἐν οἷς κωλύει τι γίνεσθαι· οἷον, ἠπείλει τις ἐπιέναι, καὶ τὴν οὖσαν παρ' ἐμοὶ διαταράττειν νομήν· προσῆλθον [11] ἐγὼ τῷ πραίτωρι, τὴν τοῦ ἀντιδίκου [m] διηγούμενος ἀπειλὴν, εἶπον δὲ ἐμαυτὸν ἀνεπιλήπτως νέμεσθαι· καὶ

§. I. Summa autem interdictorum diviſio hæc eſt, quod interdictorum alia ſint Prohibitoria ſive vetantia, alia Exhibitoria ſive præſentantia, alia Reſtitutoria ſive reparantia.

Et prohibitoria quidem ſunt, quibus quid fieri vetat: veluti, minabatur aliquis irruere & poſſeſſionem mihi ſuppetentem turbare; ego Prætorem adii, minas exponens adverſarii, at me ipſum ſine vitio poſſidere dixi: &

8. ἐστὶν de: F. 9. προϊβιτόρια, τὰ δὲ ῥεστιτουτόρια, τὰ δὲ ἐξιβιτόρια F. ſine interpr. Gr. 10. ἐκεῖνα ad: F. 11. ἐγὼ de: F.

ſeſſione cognoſcat. interdictis enim poſſeſſionem obtinemus vel retinemus. Cicer. Ep. 7. 32.

Urbanitatis poſſeſſionem, amabo, quibuſvis interdictis defendamus.

Prætor igitur ſententialiter, & definitive, ut Tertull. loquitur, non pronuntiat, cum interdicit, ſed judicem informat. judicem interdicto reddito datum fuiſſe videtur probare, l. 21. D. *quod vi aut cl.* Hodie non obſervatur ille ordo, ſed agitur utili in factum actione. *Edit.* I.] Schol. Th. ὅρος ἰντερδίκτου ἐστὶν ἐνδίκιος ἀγωγὴ περὶ νομῆς, ἢ αἰτίασις νομῆς τὴν αὐτὴν δύναμιν ἔχουσα. [THum interpretatur Cujac. Parat. in Cod. & Commentarius in Inſtit. EDIT. II.] FABR.

Exhibui tantum, quæ a Coſta in poſter. Comment. habet, quum in priori plus quadruplo longior ſit in defendendo THo. Ceterum miraberis forſan Lector, cur Fabrotus Cujacii priorem ſententiam & hic & in ſeqq. notis ſequatur, nec tamen Jani a Coſta argumentis ſatisfaciat? Errat enim Vir Juriſconſultiſſimus, qui in Comment. ad §. 2. *de Mandato* ſcribit: *V. THum hoc §. cum nota Fabroti, quam Janus a Coſta h. §. refellit*: quod τὸν ἀδύνατον fuit, quum a Coſta Anno 1637. obierit, & Fabrotus THum primo ediderit A°. 1638. Sed ſcias neque Fabroto viſum fuiſſe Jani Commentarium, quem Nyvard biennio demum poſt ſecundam Fabroti edit. publicavit, A. ſcil. 1659. quo eodem anno Fabrotus, ut hoc addam, obiit. Jam e diverticulo in viam. Pro THo ipſis fere noſtri a Coſta verbis pugnat quoque Schultingius ad Pauli S. R. V. tit. 6. *de Interd.* quem idcirco haud deſcribo. Denique hæc THi definitio uſque ad ὑποθέσεως bis legitur in Gloſſis Nomicis pag. 1743. ſine auctoris nomine, in quarum utraque 1. deeſt δὲ, nec non γινομένη. 2. prior habet in fine περὶ τὸ κρίνειν περὶ αὐτοῦ. 3. poſterior πῶς pro ἔχουσα. G. O. R.

i. Quintil. 7. c. 6. Quædam tamen interdicta proprietatis cauſam continent, l. 2. §. quædam, D. *eod.* FABR. I.

Quædam interdicta ſunt, quæ proprietatis aut qs. proprietatis cauſam habent. Vid. Comment. in Inſtit. FABR. II.

Sunt igitur Interdicta de poſſeſſione, ut tamen taxativa particula *maxime* addatur a Juſtiniano in pr. h. quod explicatur a THo, ἐπειδὴ ἐστιν &c. *Quoniam fieri poteſt, ut poſſeſſionis quoque cauſa non ſubſit, & tamen interdictum accommodet* Prætor. Hæc tamen verba ſic accipienda ſunt, ut poſſeſſio non ſola ſubſit; dari enim Interdicta, quæ nihil de poſſeſſione, verum ſolummodo ſint de proprietate, mihi non conſtat. &c. HUBER. *Prælect. h. t.*

k. Quum Fabrotus has interdictorum adpellationes & vocabula ſimilia modo Græce modo Latine ſcribat, ego malui conſtanter eodem modo exhibere, licet ante F. Græce tantum edita ſint: qua de re plura forte in præfat. noſtra. G. O. R.

l. Author *Eclog.* 58. tit. 14. μικτὰ, id eſt, *mixta*, adjicit: atque ita interdictorum quatuor ſpecies facit: mixta autem dicuntur, quæ & prohibitoria & exhibitoria. l. 1. §. 1. D. *de interdictis.* D. GOTH.

m. Interdicto *Ne vis fiat ei, qui in poſſeſſionem miſſus eſt*, non vetat Prætor vim fieri poſſidenti; ſed ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt, qui nec poſſidere nec qs. poſſidere dicitur. Male igitur Accurſius cenſet de hoc interdicto hæc verba eſſe accipienda: nec felicior eſt THus, qui neſcio quod interdictum comminiſcitur promiſſum a Prætore ei, adverſus quem quis minas jactavit, quaſi ingreſſurus poſſeſſionem. Veriſſimum eſt quod D. Cujacius obſervat, hæc verba pertinere ad interdicta *uti poſſidetis* & *utrubi*; quibus Prætor vim fieri vetat

καὶ ἀπεφήνατο ὁ πραίτωρ οὕτω λέγων, Sine vitio poſſidenti vim fieri veto· τουτέστι, τῷ νεμομένῳ δίχα ἐλαττώματος βίαν γίνεσθαι κωλύω. Ἢ καὶ ἔσθ' ὅτε τις ἠβούλετο λείψανον, αὐτῷ διαφέρον, εἰσαγαγεῖν καὶ ἀποθέσθαι ἐν τῷ τόπῳ, ἔνθα δίκαιον ἦν αὐτῷ ἀποτίθεσθαι· δοθήσεται αὐτῷ προϊβιτόριον ἰντέρδικτον κατὰ τοῦ βουλομένου ἐπέχειν αὐτόν. Ἢ καὶ ἠβούλετό τις ἐν σακρῷ τόπῳ οἰκοδομεῖν, ἢ καὶ ἐν δημοσίῳ ποταμῷ ἢ καὶ ἐν ὄχθῃ αὐτοῦ κατασκευάζειν τι, δι' οὗ κατασκευάσματος χείρονα ἐποίει τὸν [12] τοῦ ποταμοῦ πλοῦν. κἀνταῦθα δοθήσεται προϊβιτόριον ἰντέρδικτον.

Reſti-

352 & Prætor pronuntiabat ita dicens: SINE VITIO POSSIDENTI VIM FIERI VETO. Aut forte etiam aliquis mortuum ad ſe pertinentem volebat inferre ac deponere in loco, ubi jus ei erat deponendi: dabitur huic interdictum prohibitorium adverſus eum qui prohibere ipſum voluerit. Aut volebat etiam quis in loco ſacro ædificare, aut in publico flumine vel ripa ejus aliquid moliri, per quod opus deteriorem
353 facturus erat fluminis navigationem: & hic interdictum dabitur prohibitorium.

Reſti-

12. διὰ ad: F.

tat nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario poſſidenti; & qs. poſſidenti, in interdicto de itinere actuve privato, l. 1. D. *eod.* tit. hæc enim ſunt notiſſima poſſeſſionum vitia. Tertull. adv. Hermog. *de alieno uſus, aut precario uſus eſt, qua agens ejus; aut injuria, qua prævalens ejus; his enim tribus modis aliena ſumuntur, jure, beneficio, impetu;* id eſt dominio, precario, vi, dominio non ſuppetente.
A COSTA *Comment. priori.*

Errat TH. in hujus loci interpretatione: Prætor enim vim fieri vetat interdicto uti poſſidetis, vel utrubi, nec vi, nec clam, nec precario poſſidenti, ut rectiſſime Cujac. hic adnotavit in N. poſt. [nam hæc ſunt poſſeſſionum vitia. Terent. Eun. Act. 2. Sc. 3. & ibi Don. Tertull. *adverſ. Hermog.* ex Edit. 1.]
FABR.

Accurſius ſane errat: ſed THus non aliud interdictum quam ipſe Juſtinianus intelligit, quod Cujacius rectiſſime exponit de interdicto *Uti poſſidetis* vel *Utrubi.* Itaque cum umbra pugnant a Coſta & Fabrotus.
G. O. R.

n. Horum formula ita concepta: *Id reſtituas.* l. 1. in fin. principii D. *quorum bonorum.*
D. GOTH.

o. §. 3. inf. *eod.* [cap. 358.] D. GOTH.

p. V. l. 5. in fin. pr. & §. 1. D. *quod vi aut clam.* l. 2. in fin. pr. D. *de precario.* D. GOTH.

q. Obſtare videtur l. 3. §. plane D. *de Libero hom. exhib.* ſed de libertate tuenda hic agitur, ne invitus retineatur, quem certo conſtat eſſe liberum, non de eo qui tanquam ſervus poſſidetur, de quo adſertori competit actio ad exhibendum, l. 10 *Ad exhib.* non interdictum exhibitorium. Quæ ſequuntur etiam de liberis & libertis intellige, quibus adverſarius non facit controverſiam ſtatus.
CUJAC. *not. poſter.*

Cum eo vero quod ait [Ulpian. l. 3. §. 7. *de Libero hom. exhib.*] ſi de ſtatu agatur, ceſſare interdictum de libero homine exhibendo, non pugnat §. exhibitoria Inſt. *de interd.* qui Prætorem ait per interdictum jubere exhiberi eum, cujus de libertate agitur, quoniam hoc ſic intelligi poteſt, cujus de libertate tuenda agitur, ne invitus ab alio retineatur, quem pro certo conſtat eſſe liberum: vel etiamſi, ut THus, ea verba accipias de controverſia ſtatus, quam fecit qui eum tenet quem in libertatem vindicare volo, hic erit ſenſus, ut hujus judicii præparandi cauſa abſque præjudicio poſſim deſiderare, exhiberi eum vel actione ad exhibendum l. de eo D. *Ad exhib.* vel interdicto Prætoris.
IDEM XIX. *Obſerv.* 17.

In his interdictis recepta erat hæc formula, *Eum eamve exhibeas.* v. l. 1. & 2. D. *de homine libero exhibendo.* & l. 1. D. *de liberis exhibendis.* & l. 1. D. *de tabulis exhibendis.*
D. GOTH.

Si vera eſt THi interpretatio, pugnat e diametro cum hoc §. l. 3. §. 7. D. *de Lib. h. exh.* quo loci Ulp. docet, non eſſe locum interdicto, ſed agendam libertatis cauſam, cum dubitatur, utrum liber an ſervus quis ſit. Sed, ut recte monet Cujac. h. l. & XIX. Obſ. 17. hic agitur de libertate tuenda ejus, quem conſtat eſſe liberum, cui nullus facit ſtatus controverſiam, ne invitus retineatur: quo caſu interdicto opus eſt, d. §. 7. atque ita rejicienda eſt omnino THi interpretatio.
A COSTA *Comment. poſter.*

Verius etiam eſt, quod hic notat Cujac. pugnat enim interpretatio Theophili cum l. 3. §. plane ſi du-

Reſtitutoria [n] δέ ἐστι, δι' ὧν ἀποκατασταθῆναί τι κελεύει· οἷον τῷ bonorum poſſeſſori, ὥστε δοθῆναι τὴν νομὴν τῶν πραγμάτων, ὧν ἕτερός τις pro herede ἢ pro poſſeſſore [13] ἐπελάβετο. Τί δέ ἐστι pro herede ἢ pro poſſeſſore, προϊόντες [o] μαθησόμεθα. Ἢ ἡνίκα κελεύσει ἀποκατασταθῆναί [p] μοι τὴν νομὴν τοῦ ἀγροῦ, ἧς ἐξεβλήθην βίᾳ.

Exhibitoria δέ ἐστιν, ἐν οἷς κελεύει τι 354
εἰς μέσον φέρεσθαι· οἷον, ἀποκρύπτεις τὸν ἐμὸν ἀδελφὸν, [q] λέγων αὐτὸν εἶναι δοῦλον σὸν, ἐμοῦ βουλομένου περὶ τῆς αὐτοῦ δικάσασθαι ἐλευθερίας· ἢ ἀποκρύπτεις τὸν ἐμὸν ἀπελεύθερον, ᾧ τινι βούλομαι operas ἐπιθεῖναι·

Reſtitutoria autem ſunt, per quæ reſtituere quid jubet: veluti bonorum poſſeſſori, ut reddatur poſſeſſio rerum, quas alius quis pro herede vel pro poſſeſſore adprehendit. Quid autem ſit pro herede vel pro poſſeſſore, pergentes docebimur. Aut ſi agri poſſeſſionem mihi jubebit reſtitui, unde vi dejectus fui.

Exhibitoria autem ſunt, quibus quid jubet in medium proferri: veluti, occultas fratrem meum, dicens eum eſſe ſervum tuum, me volente de libertate ejus litigare: aut libertum meum occultas, cui operas injungere volo:

13. ἐστὶν ἐν κατοχῇ Pith. ac F. Scholion credo τοῦ ἐπελάβετο. G. O. R.

dubitat, D. *de lib. ho. exh.* FABR.

Quis credere potuiſſet, Janum a Coſta, qui THinum de interdictis proceſſum ſupra cap. 350. not. *h.* tam egregie defendit, & ipſum tandem Cujacium in viam rediiſſe obſervavit, non modo exempla THi plane rejicere, ſed & poſteriorem Cujacii in Obſerv. libris ſententiam tam callide diſſimulare ac reticere? Primo ego jam loco contendo, ipſum Juſtin. hic agere non de homine, quem pro certo conſtat eſſe liberum, ſed de cujus ſtatu, liber an ſervus ſit, controverſia movetur: idque verum eſſe, ipſa locutio *cujus de libertate agitur*, prima ſtatim fronte manifeſtat; deinde perſpicua hic eſt κλῖμαξ, in tribus ſive poteſtatis ſive nexus ſpeciebus conſiſtens, quarum prima eſt *domini*, altera *patroni*, tertia *parentis*. Verum enimvero dices, nonne ſic pugnant & Imper. & apertius THus cum Ulpiano? Nequaquam: hic enim, ſi uſquam, verum eſt effatum Cæſaris noſtri in Conſtit. *Tanta* §. 15. *Contrarium autem aliquid in hoc Codice poſitum nullum ſibi locum vendicabit; nec invenitur, ſi quis ſubtili animo diverſitatis rationes excutiet: ſed eſt aliquid novum inventum, vel occulte poſitum, quod diſſonantiæ querelam diſſolvit, & aliam naturam inducit diſcordiæ fines effugientem.* Scilicet neque Imperator neque paraphraſtes hic aut intellexerunt aut ullo verbo meminerunt interdicti *de* NB: LIBERO *homine exhibendo*, quod in hoc caſu locum habere nequit, quia Prætor eo interdicto reddito jamnunc agnoſceret eum eſſe hominem liberum, & ſic præjudicium alteri parti, ſive putativo domino, faceret, quem ego ſenſum puto eſſe Ulpiani in d. l. 3. Nec enim quodvis interdictum denegat, ſed ſpecialiter illud *de Libero homine exhibendo.* Inſtabis forte ac rogabis, quale igitur interdictum h. l. intelligendum ſit? Reſpondeo me nomen illius proprium non magis ſcire quam Cujacium, qui in fine ſuper. notæ ſimpliciter *interdictum Prætoris* adpellat. Namque ſicuti plura ſunt negotia, quam vocabula, l. 4. D. *de Præſcriptis verbis & in factum actionib.* atque ideo ceſſantibus judiciis & vulgaribus actionibus Prætor actiones in factum aut præſcriptis verbis pro re nata adcommodat, l. 1. ſqq. *eod.* ita idem itaque cum neceſſario habuit in reddendis interdictis, quæ generali Actionum nomine venire, quis ignorat? nec de eo quiſquam dubitare poterit, qui leges 1. ac 2. D. *de Interd.* totas attenta mente legerit: unde etiam, ſicuti actiones utiles dantur, ita & *interdicta utilia*, l. 1. fin. D. *de ſuperfic.* eaque *ad exemplum interdictorum, quæ in albo propoſita habet Prætor*, dicuntur dari in l. 1. Cod. de Interd. & l. 3. *Interdicta autem licet in extraordinariis judiciis proprie locum non habent: tamen ad exemplum eorum res agitur.* item l. 3. C. de Liberis exhib. *Si ad inſtar interdicti de exhibenda filia* &c. & ſic Accurſius ad l. 2. D. *eod.* notat: *recte convenitur] interdicto de uxore exhibenda: quod non habemus: ad inſtar ejus quod habemus, ut hic & C. eod. l. fin.* Immo nec interdictum *de liberto exhibendo* habemus, neque id *Quod in loco ſacro factum eſt, reſtituatur*, cujus tamen meminit l. 2. §. 1. D. *de Interd.* & monente Accurſio, l. 2. §. 19. *Ne quid in loco publico.* G. O. R.

θεῖναι· ἢ 14 καὶ πολλάκις [r] τὸν υἱόν μου, ἢ τὸν ἔγγονον τὸν ὑπεξούσιον ἀποκρύπτεις, καὶ βούλομαι τούτους εἰς μέσον ἀχθῆναι.

Τινὲς δὲ λέγουσιν interdicta κυρίως ἐκεῖνα καλεῖσθαι, ἐν οἷς κωλύει [s] τι γίνεσθαι· ἐπειδὴ interdicere ἐστὶ τὸ παραγγεῖλαι [t] καὶ κωλύσαι· τὰ δὲ reſtitutoria καὶ exhibitoria οὐκ interdicta, ἀλλὰ decreta καλεῖσθαι, παρὰ τὸ decernere, ὅ ἐστι ψηφίσασθαι. Ἀλλ' ὅμως ἤρεσε, πάντα προσαγορεύεσθαι interdicta, quia inter duos dicuntur, ἐπειδὴ μεταξὺ [u] δύο τινῶν λέγεται. 355

§. II. Δευτέρα τῶν ἰντερδίκτων [x] διαίρεσίς ἐστιν αὕτη, 15 ὅτι τῶν ἰντερδίκτων τινὰ μέν ἐστι τῆς 16 adipiſcendæ [y] ἐνεργείας [z] ἤτοι προσληπτικῆς· αἰτοῦμεν γὰρ ταῦτα, νομῆς δράξασθαι βουλόμενοι· τινὰ δὲ τῆς retinendæ ἤτοι κατασχετικῆς· τινὰ δὲ τῆς recuperandæ [a] ἤτοι ἀναληπτικῆς. 356

§. III. Καὶ τῆς μὲν adipiſcendæ ἐνεργείας ἐστὶν ἤτοι δυνάμεως τὸ ἰντέρδικτον τὸ quorum [b] bonorum, ὅπερ δίδοται τῷ bonorum poſſeſſori· οἷον ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος· ἐτελεύτησεν ὁ ἐμὸς κογνάτος· ᾔτησα 357

volo: aut ſæpe filium quoque meum vel nepotem in *mea* poteſtate *conſtitutum* occultas, hoſque *ego* in medium produci volo.

355 Nonnulli tamen dicunt, interdicta proprie illa vocari, quibus quid fieri prohibet; quoniam interdicere ſit denuntiare ac prohibere: reſtitutoria vero & exhibitoria non adpellari interdicta, ſed decreta, a decernere, quod ſit cenſere *& ſtatuere*. Attamen placuit omnia vocari INTERDICTA, QUIA INTER DUOS DICUNTUR.

356 §. II. Altera interdictorum diviſio hæc eſt, quod interdictorum alia vim adipiſcendi ſive adquirendi habeant; hæc enim poſtulamus, quum poſſeſſionem adquirere volumus: alia retinendi ſeu ſervandi: alia recuperandi ſive recipiendi.

§. III. Et adipiſcendi quidem vim ſeu facultatem habet interdictum Quorum bonorum, quod bonorum poſſeſ-
357 ſori datur; velut in hac ſpecie: deceſſit cognatus meus; petii in hujus bonis

14. καὶ de: F. 2. 15. ὅτι de: F. 16. Vide not. y.

r. V. l. 1. & paſſim tit. *de liberis exhib.* D. GOTH.

s. In his formula hæc uſitata erat, *vim fieri veto.* l. 1. D. *ne quid in loco ſacro:* l. 1. *de loco publ. fruendo:* l. 1. D. *de via publ.* l. 1. *uti poſſidetis*, & paſſim illo libro. D. GOTH.

t. Gloſſ. Lat. Gr. *interdicitur*, παραγγέλλεται. Gloſſ. Gr. Lat. παραγγελία, *denuntiatio*, *condictio*, *interdictum.* FABR. I.

u. Aut certe, quia *interim* dicuntur. Iſid. Hiſp. Orig. 5. c. 25. Anian. ad Paul. Sentent. lib. 5. t. 6. Papias. FABR. I.

Atque ex hac in primis actorum veterum forma rectiſſime intelligi poteſt, *Interlocutiones* & *Interdicta*, non quod *interim* ad tempus dicerentur, ſed quod inter litigantes, ſive, ut Imp. in §. 1. Inſt. *de Interd.* ait, *inter duos dicerentur*, appellata eſſe, ne cum Menagio *Amœn. J. C.* c. 39. aliiſque auctoritatem Iſidori & Aniani ſequamur.

CONRADI *Parerg. L. IV. Art. I. pag.* 441.

x. Auſon. Id. 11. *Interdictorum trinum genus: unde repulſus vi fuero, aut utrobi fuerit, quorumve bonorum.* interdictum enim *unde vi* comparatum eſt reciperandæ poſſeſſionis cauſa: *utrubi*, retinendæ: *quorum bonorum*, apiſcendæ. FABR. I.

y. Sic Libri vett. ut in Gloſſ. vett. *apiſcenda*, *&* *apiſci.* FABR.

Ante Fabrotum hic & deinceps more ſolito ſcriptum fuit ἀδιπισκένδας - - - ῥετινένδας - - - - ῥεκουπεράνδας. Is autem non modo Græcas interpretationes ἤτοι προσλ. . . . ἤτοι κατασχ. . . . ἤτοι ἀναλ. omiſit, ſed & *apiſcenda* & *reciperanda* edidit. Sed quum *adip.* & *recup.* conſtanter ſcriptum inveniam tam

ητησα τὴν unde [c] cognati διακατοχὴν ἐπὶ τοῖς τούτου πράγμασι· τινὰ τῶν πραγμάτων διεκράτουν τινές· δύναμαι διὰ τοῦ quorum bonorum ἰντερδίκτου τούτων γενέσθαι ἐπὶ νομῆς· ἀλλ᾽ οὐ κατὰ παντὸς νομέως δοθήσεταί μοι τὸ ἰντέρδικτον, ἀλλὰ κατὰ δύο μόνον, κατὰ τοῦ pro herede καὶ κατὰ τοῦ pro poſſeſſore.

Καὶ τίς ἐστι [d] pro herede; ὁ νομίζων 358
ἑαυτὸν εἶναι κληρονόμον. Διὰ τί δὲ οὕτως
ὠνόμασται, ἀναγκαῖον εἰπεῖν· πολλαὶ [17] κτή-
σεών εἰσι προφάσεις, καὶ ὅσαι [e] τῶν κτή-
σεών εἰσι προφάσεις, τοσοῦτοι [18] καὶ τίτλοι·
Τίτλος [f] δέ ἐστιν, ἡ τῆς διακατοχῆς αἰ-
τία· οἷον, ἐρωτῶ σε, πόθεν νέμῃ τοῦτο τὸ
πρᾶγμα; καὶ λέγεις, ἐπειδὴ ἐδωρήθη μοι,
καὶ ὁ Τίτλος ἐστὶ pro donato· ἤ, ἐπειδὴ
ἠγόρασα; καὶ ὁ Τίτλος ἐστὶ pro [19] em-
pto· ἤ, εἰς προῖκά μοι ἐπεδόθη, καὶ ὁ 359
Τίτλος ἐστὶ pro dote· ἤ, ἐληγατεύθη
μοι, καὶ ὁ Τίτλος ἐστὶ pro legato. [20] Ἐνταῦθα οὖν ἐρωτώμενος λέγει, ἐπειδὴ νομίζω ἐμαυτὸν εἶναι κληρονόμον, καὶ λέγεται pro herede.

Τίς δέ ἐστι [g] pro poſſeſſore; Pro poſſeſſore

bonis poſſeſſionem Unde cognati; aliqua ex his bonis quidam tenebant; poſſum per interdictum Quorum bonorum in eorum poſſeſſionem venire: ſed non adverſus quemlibet poſſeſſorem interdictum mihi dabitur, verum adverſus duos tantum, adverſus eum qui pro herede & adverſus eum qui pro poſſeſſore *poſſidet*.

Et quis eſt PRO HEREDE? Qui putat ſe eſſe heredem. Quare autem ſic dicatur, neceſſe *eſt* dicere: multæ adquiſitionum ſunt cauſæ; & quot ſunt cauſæ adquiſitionum, totidem *ſunt* & tituli. TITULUS autem eſt poſſeſſionis ratio: veluti, rogo te, unde hanc rem poſſides? & dicis, quoniam mihi donata eſt; & Titulus eſt pro donato: aut, quoniam emi; & Titulus eſt pro emto: aut, in dotem mihi data fuit; & Titulus eſt pro dote: aut, legata mihi eſt; & Titulus eſt pro legato. Heic ergo interrogatus dicit, quoniam me heredem eſſe puto; & dicitur pro herede.

Quis vero eſt PRO POSSESSORE? Pro

17. τῶν ad: F. 18. δὲ ad: F. 19. *emptore* F. 20. Καὶ ad: F. cum Curt.

tam in variis Inſtit. editionibus quam MSS. nec non Viglius cum ceteris editoribus Græce ſic exhibeat, nihil mutare ſuſtinui. G. O. R.

z. *Ἐνεργείας, νομῶν καὶ δυνάμεων* hic & ſequentibus locis videtur pro eodem ſumere. D. GOTH.

a. Quæ & adipiſcendæ poſſeſſionis interdicta l. 2. §. ult. verſ. adipiſcendæ. D. *de interdictis*. Dicuntur, & ſupra interdicta *περιληπτικὰς εἰσαγωγάς*. adde l. 1. in fin. D. *quorum bonorum*. D. GOTH.

b. Adde Gloſſam Nomicam *Ἰντέρδικτον διακατοχῆς* pag. 1745. cum animadverſionib. Schultingii. G. O. R.

c. Interdictum quorum bonorum datur ei, qui bonorum poſſeſſionem unde cognati agnovit cum re, quique probat ſe cognatum, l. 1. C. *quorum bonorum*. FABR. I.

d. L. 11. D. *de heredit. petit.* l. 33. §. 1. D. *de uſurpat.* D. GOTH.

e. V. l. 3. §. genera poſſeſſionum 21. D *de adquir. poſſeſſ.* D. GOTH.

f. V. l. 1. D. *pro donato.* l. 2. *pro emptore*, l. 1. D. *pro dote*, l. 2. D. *pro legato*, l. *pro herede* 11. D. *de rei vindicat.* l. 33. §. 1. D. *de uſucap.* 50. *Eclog.* tit. 6. 4. 8. 5. D. GOTH.

Curtius hunc locum aſteriſco notavit, forte quia διακατοχὴ pro *bonorum poſſeſſione* accipi plerumque ſolet: ſed & pro ſimplici *poſſeſſione* aut *detentatione* ſumi & Lexica & Gloſſaria docent. Quare Fabrotianum κατοχῆς, ut edidit, non ante recipio, quam id ex Codd. proveniſſe conſtet. G. O. R.

g. Adde l. 11. in fin. l. 12. l. 13. D. *de heredit. petitione.* D. GOTH.

Qui

ſeſſore [21] ἐστὶ καὶ λέγεται, ὁ βίαιος ἅρπαξ, ὁ μηδεμίαν εὔλογον [22] ἔχων αἰτίαν τῆς κατοχῆς, ὃς ἐρωτώμενος, πόθεν νέμεται, λέγει, Ἐπειδὴ νέμομαι· καὶ τὴν [23] ἐρώτησιν εἰς ἀπόκρισιν μετατρέπει· οὗτος οὖν λέγεται pro poſſeſſore· οὐ διαφερομένων ἡμῶν, εἴτε πᾶσαν νέμεται τὴν κληρονομίαν, εἴτε ἓν πρᾶγμα.

Pro poſſeſſore eſt ac dicitur, violentus raptor, nullam habens juſtam detentionis cauſam, qui interrogatus, unde poſſideat, ait, Quia poſſideo; 360 atque interrogationem in reſponſionem convertit: hic igitur dicitur pro poſſeſſore: haud diſtinguentibus nobis, utrum omnem poſſideat hereditatem, an rem unam.

Διὰ τοῦτο δὲ ὑπὸ τὴν adipiſcendæ ἐνέργειαν ἀνάγεται τὸ quorum bonorum ἰντέρδικτον, ἐπειδὴ χρειῶδές ἐστιν ἐκείνῳ, ὃς πρῶτον [h] βούλεται δράξασθαι νομῆς.

Ideo autem interdictum Quorum bonorum ad vim *poſſeſſionis* adipiſcendæ refertur, quoniam ei eſt utile, qui poſſeſſionem *nunc* primum adipiſci cupit.

Τοιοῦτό ἐστι τὸ [24] Σαλβιάνειον [i] ἰντέρδικτον, ὅπερ δίδοται τῷ δεσπότῃ τοῦ ἀγροῦ κατὰ τοῦ [25] κολωνοῦ τοῦ συμφωνήσαντος, ὥστε τὰ εἰσαγόμενα ὑπ᾽ αὐτοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ πράγματα ὑποκεῖσθαι [26] ἐν τῷ μισθώματι· ἐὰν γὰρ ἀγνωμονήσῃ, κατὰ παντὸς [k] κατέχοντος τὰ τοῦ κολωνοῦ πράγματα κινηθήσεται τὸ Σαλβιάνειον ἰντέρδικτον.

Hujuſmodi eſt interdictum Salvianum, quod domino fundi datur adverſus colonum qui pactus fuit, ut bona omnia ab ipſo in fundum invecta pro mercede ſint oppignerata. Nam ſi ſolvere ceſſaverit, adverſus quemlibet bona coloni poſſidentem Salviano interdicto agetur. 361

Εἰ μὲν οὖν θελήσει τις πρῶτον δράξασθαι νομῆς, ἔστιν αὐτῷ ἀναγκαῖα τὰ ἰντέρδικτα [27] τῆς adipiſcendæ νομῆς· εἰ δὲ δραξάμενος ἐκπέσῃ, χρὴ αὐτὸν τότε μετιέναι ἐπὶ τὰ ἰντέρδικτα, ἅπερ ἐστὶ τῆς recuperandæ ἐνεργείας.

Si quis igitur poſſeſſionem *nunc* primum volet adprehendere, neceſſaria ei ſunt interdicta adipiſcendæ poſſeſſionis: ſed ſi adeptus eam amiſerit, tunc eum tranſire oportet ad interdicta, quæ vim recuperandæ habent.

§. IV.

§. IV.

21. ἐστὶ καὶ de: F. 22. αἰτ. præponit F. 23. ἐρώτ. F. 2. 24. Σαλβιάνειον F. ubique. 25. Sic ſola ſemper Lovan. pro vulg. κολωνοῦ. 26. ἐπὶ pro ἐν legendum puto. G. O. R. 27. τὰ τῆς *apiſc.* F.

Qui nullo vendente comparavit, & ſine pretio ſuum fecit, ut verbis utar Apuleji Mileſia 10 FABR. I.

h. Neque mutat, quod in l. 1. D. *quorum bonorum* reſtitutorium dicitur. Illo enim loco *reſtituendi* verbo Juriſconſultus abutitur. D. GOTH.

i. V. l. 1. in fin. D. *de interdictis*, & toto titulo *de Salviano interdicto*. D. GOTH.

Fundi dominus utitur utili Salviano interdicto adverſus extraneum poſſeſſorem, l. 1. D. *de Salv. int.* adverſus colonum directo, l. 1. C. *eod.* FABR. I.

k. Quæ heic habet, pugnant cum l. 1. Cod. *de Precar.* ubi dicitur, Salvianum interdictum tantummodo adverſus conductorem debitoremve competere. ERNST.

Sed & ead. l. 1. C. pugnare videtur cum l. 1. D. *de Salv. interd.* quæ pro THo facit. Verum ſpecies ſunt diverſæ, quum in Cod. non agatur de colono: quod pluribus exſequuntur Cujac. V. *Obſerv.* 24. & A Coſta h. l. Dicet alius, ſic tamen THum dicere debuiſſe vel *utile* vel *quaſi Salv. interd.* ſed aut cogitet utiles actiones ſub directis latere, quod vel

§. IV. Εἰπόντες τὰ τῆς [28] adipiſcen- 362
dæ ἐνεργείας, εἴπωμεν τὰ τῆς retinendæ.
Τοιοῦτόν ἐστι τὸ uti [l] poſſidetis, καὶ τὸ
utrubi· χώραν δὲ ἔχει ἐπὶ τούτου τοῦ θέ-
ματος· συνέβη με [m] δράξασθαι οἰκέτου τι-
νός, παρόντος σου· καὶ λέγοντός μου, τοῦ-
τον ἐμὸν εἶναι οἰκέτην, διεβεβαίου σαυτὸν εἶ-
ναι δεσπότην· καὶ ἑκάτερος ἡμῶν εἰς ἑαυτὸν
μετέφερε τὴν δεσποτείαν· τελευταῖον εἶπον
ἐγώ, εἰ νομίζεις σαυτὸν εἶναι δεσπότην, ἰδοὺ
ἐγὼ νέμομαι τὸν οἰκέτην, κίνησον κατ' ἐμοῦ
τὴν in rem, καὶ ἀποδείξας λήψῃ τὸν οἰκέ-
την· ἔλεγες δὲ καὶ σὺ τὰ αὐτά, ὅτι ἐγὼ 363
νέμομαι, καὶ σὺ μᾶλλον κίνησον κατ' ἐμοῦ
τὴν in rem. Καὶ πρότερον ἀρξάμενοι πε-
ρὶ δεσποτείας, ἔλθωμεν εἰς τὸν λόγον [29] πε-
ρὶ τῆς νομῆς· δεῖ γοῦν διακριθῆναι καὶ γνῶ-
ναι, τίς ἐστιν [n] ὁ ρέος, τίς δὲ ὁ ἄκτωρ· ἐπ-
ειδὴ οὐδὲ κατὰ [o] τὸ πολιτικὸν οὐδὲ κατὰ
τὸν φυσικὸν λόγον προβήσεται δικαστήριον,
εἰ μὴ γνῶμεν, τίς [30] ἐστιν ὁ ἐνάγων, τίς
δὲ ὁ ἐναγόμενος. Καλλίων [p] δὲ [31] ἐν τοῖς
δικαστηρίοις ὁ ρέος τοῦ ἄκτορος· καὶ διὰ τοῦ-
το ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μεγάλαι ἀναφύονται
φιλονεικίαι περὶ αὐτῆς τῆς νομῆς, παρὰ
τίνι αὕτη τυγχάνει. Ἔστι γὰρ [q] τὸ κέρδος τοῦ 364
νέμεσθαι ἐν τούτῳ, ὅτι εἰ καὶ μὴ αὐτοῦ
ἐστι τὸ πρᾶγμα τοῦ νεμομένου, ἔσθ' ὅτε τὴν
δίκην

§. IV. Quum diximus *interdicta*, quæ adipiſcendæ *poſſeſſionis* vi pollent, dicamus ea quæ retinendæ. Tale eſt *interdictum* Uti poſſidetis, & *interdictum* Utrubi. Locum autem habet in hac ſpecie: evênit, ut ſervum aliquem adprehenderem, te præſente; atque me dicente, hunc meum eſſe ſervum, adfirmabas temet eſſe dominum; & uterque noſtrum ad ſe dominium transferebat; ego tandem dicebam, ſi te dominum eſſe putas, ecce ego ſervum poſſideo, inſtitue adverſus me *actionem* in rem; ſed tu quoque eadem dicebas, *quin* ego poſſideo, & tu potius adverſus me *actionem* in rem inſtitue. Poſtquam vero de dominio prius cœpimus, veniamus *nunc* ad ſermonem de poſſeſſione. Dijudicandum ergo eſt & dignoſcendum, quis reus ſit, quis actor: ſiquidem neque *jure* civili neque ratione naturali procedet judicium, niſi noverimus, quis ſit actor, quis vero reus. Potior autem in judiciis reus *eſt* actore: eaque propter ut plurimum magnæ oriuntur controverſiæ de poſſeſſione ipſa, apud quem ea ſit. Commodum enim poſſidendi

28. *reciperandæ* (hoc male) omiſſo ἐνεργείας F. 29. τὸν ad: F. Mox οὖν pro γοῦν idem. 30. μὲν ad: F. 31. ἀεὶ ad: F.

vel unius legis Aquiliæ exemplo doceri poſſet; aut illam particulam hinc excidiſſe credat. G. O. R.

l. Vide l. 1. in fin. verſi. Retinendæ D. *de Interdictis*. l. 1. & paſſim D. *uti poſſidetis*. & l. unicam D. *utrubi*. D. GOTH.

m. L. 1. D. *utrubi*. FABR.

n. Adde l. 1. §. 3. D. *uti poſſidetis*. D. GOTH.

Non aliter lis expediri poteſt, quam ſi alter petitor, alter poſſeſſor ſit, l. 62. D. *de judic*. FABR.

o. Sola h. l. Lovan. habet articulum maſc. τὸν, ut ſcil. cum ſeq. λόγον conveniret: Fabrotus & hunc & ſeq. articulum omittens, atque edens, οὐδὲ κατὰ πολ. οὐδὲ κατὰ φυσ. λόγον, in eadem videtur opinione fuiſſe: ſed genus neutrum τὸ πολ. defendi poteſt per ellipſin vocis δικαίου. Vide ſupra pag. 615. lect. var. 8. G. O. R.

p. Favorabilior reus potius, quam actor habetur, l. 125. D. *de reg. jur.* & melior eſt cauſa poſſidentis, l. 128. *eod.* & §. 2. ſupra, *de act.* FABR.

q. Commodum poſſeſſoris, l. 1. §. 2. D. *uti poſſ.* & l. 62. D. *de judic.* FABR. l.

1. Do-

δίκην νικᾷ ὁ ῥέος, τοῦ ἄκτορος μὴ δυνηθέντος ἀποδεῖξαι, προσεῖναι αὐτῷ τὴν δεσποτείαν· διὸ ἡνίκα ἄδηλόν ἐστι, πότερον ὁ ἐνάγων ἢ 32 ὁ ἐναγόμενός ἐστι δεσπότης, ὑπὲρ τοῦ ῥέου [r] ἐκφέρεται ἡ ἀπόφασις· ἀεὶ γὰρ ἡ ἀσθένεια τῶν ἀποδείξεων τοῦ ἄκτορος (αὐτὸς γὰρ εἴωθε [s] βαρύνεσθαι ταῖς ἀποδείξεσι) νίκην περιποιεῖ τῷ ῥέῳ.

Τὰ μὲν οὖν δύο ἰντέρδικτα τῆς retinendæ 365 ἐστὶν ἐνεργείας· διαφορὰ δέ ἐστιν αὐτῶν μεταξὺ, ὅτι τὸ μὲν uti poſſidetis ἐπὶ τῶν ἀκινήτων, οἷον ἀγροῦ [t] καὶ οἰκίας, χώραν ἔχει, τὸ δὲ utrubi ἐπὶ τῶν κινητῶν.

Νικᾷ [u] δὲ ἐπὶ τῷ uti poſſidetis ἰντερδίκτῳ ἐκεῖνος, ὃς νέμεται ἀνεπιλήπτως τὸν ἀγρὸν κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ὅτε ὁ πραίτωρ ἐδίδου τὸ ἰντέρδικτον, 33 τουτέστιν οὔτε βιασάμενος, οὔτε λάθρα λαβὼν, οὔτε κατ' ἀξίωσιν. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ 366
ἕτερον βιασάμενος [x] νέμομαι ἐγὼ τὸν ἀγρὸν, ἢ λάθρα ἔλαβον παρ' ἑτέρου, ἢ ἕτερον παρακαλέσας γέγονα ἐν νομῇ, πλὴν ἡνίκα μηδὲν τοιοῦτον πέπρακταί μοι πρὸς σὲ, ἐν τῷ ἀγῶνι νικῶ σε τοῦ ἰντερδίκτου.

Ἐπὶ

dendi in eo conſiſtit, quod, etiamſi res ipſius poſſidentis non ſit, reus nonnunquam lite vincat, quando actor probare non poteſt, dominium ſibi competere: quare quando incertum eſt, utrum actor an reus ſit dominus, pro reo ſententia fertur: namque imbecillitas probationum actoris (is enim probationibus gravari ſolet) victoriam reo ſemper parat.

Hæc igitur duo interdicta retinendæ *poſſeſſionis* vim habent: differentia autem inter illa *hæc* eſt, quod quidem Uti poſſidetis in immobilibus, velut agro ac domo, locum habeat; Utrubi in mobilibus.

Verum interdicto Uti poſſidetis ille vincit, qui fundum eo tempore, quo Prætor interdictum reddebat, ſine vitio poſſidet, id eſt nec vi ingreſſus, nec clam nactus *ab adverſario*,
nec precario. Quamquam enim ego vel maxime alii vim faciens fundum poſſideo, aut clam ab alio nactus ſum, aut alium exorans in poſſeſſionem veni, ſi tamen nihil hujuſmodi a me commiſſum eſt adverſus te, vinco te in certamine hujus interdicti.

In

32. ὁ de: F. 33. *τυτέστι nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario, οὔτε βιασ.* &c. Pith. ac F. Ergo hinc excidiſſe credo ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου. G. O. R.

r. Dominium apud poſſeſſorem remanet, l. 2. C. *de probat.* l. ult. C. *de rei vind.* FABR. I.

s. Poſſeſſori non incumbit onus probandi, d. l. 2. ſed petitori, §. non ſolum, ſupra *de Legat.* L. 21. D. *de probat.* l. 25. D. *de jur. fiſc.* l. 5. C. *de liber. cauſ.* FABR.

t. In edicto Prætoris: uti eas ædes, l. 1. D. *uti poſſid.* apud Feſtum: [v. Poſſeſſio.] *uti nunc poſſidetis eum fundum.* FABR. I.

u. Vide 2. Harmenop. 1. §. 59. D. GOTH.

x. Siquidem ab extraneo poſſidet, prodeſt ei poſſeſſio: juſta enim an injuſta adverſus cæteros poſſeſſio ſit, nihil refert. ſi vero ab adverſario ſuo vi, aut clam, aut prec. poſſideat, non proderit ei hæc poſſeſſio, l. 1. & l. 2. D. *uti poſſid.* l. ult. D. *de adq. poſſ.* Ego tamen qui ſuperior ſum hoc interdicto, ſi vi armata eum ex poſſeſſione fundi dejecero, vincar interdicto *unde vi.* FABR. I.

y. Paul. 5. Sentent. tit. 6. FABR.

z. L. un. D. *Utrubi.* D. GOTH.

a. L. 1.

Ἐπὶ δὲ τοῦ utrubi 34 οὗτος νικᾷ, ὅστις, εἰς τοὐπίσω y ἀνακλωμένου τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸν πλείονα χρόνον ἐνεμήθη· οἷον, ἐνεμήθην ἐγὼ ἑπτὰ μῆνας, σὺ πέντε τοὺς τελευταίους, ἐγὼ νικήσω· λοιπὸν οὖν τῆς νομῆς ἐμοὶ ἀποδοθείσης, τότε σὺ ἄκτωρ 35 γινόμενος ταῖς ἀποδείξεσι βαρύνῃ.

In interdicto autem Utrubi is vincit, qui, anno retro replicato, plurimo tempore poſſedit: veluti, ego ſeptem menſibus poſſedi, tu quinque poſterioribus; ego vincam: jam igitur poſſeſſione mihi reddita, tu ſic actor factus probationibus gravaris.

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν 36 πάντα τὸ παλαιόν· 367
σήμερον z δὲ ἑτέρως ταῦτα παραφυλάττεται, οὐδεμιᾶς διαφορᾶς, ἐπὶ τῇ ἐξετάσει τῆς νομῆς, τῶν ἰντερδίκτων φυλαττομένης· ἐκεῖνος γὰρ νικᾷ, εἴτε ἀκίνητον a εἴτε κινητόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, ὃς νέμεται 37 ἀνεπιλήπτως τὸν ἀγρὸν, κατὰ τὸν χρόνον τῆς προκατάρξεως· ὥστε οὖν οὐκ ἔτι σκοποῦμεν, τίς ἐνέμετο, ὅτε ἐδίδοτο τὸ ἰντέρδικτον, οὐδὲ τίς ἐνεμήθη τὸν πλείονα χρόνον τοῦ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ.

Sed hæc quidem omnia olim *obtinebant:* aſt hodie hæc aliter ſervantur, nulla obſervanda interdictorum differentia circa poſſeſſionis quæſtionem: is enim vincit, ſive immobilis ſit res ſive mobilis, qui fundum litis conteſtatæ tempore ſine vitio poſſidet. Itaque non ſpectamus amplius, quis poſſideat, quum interdictum redderetur, nec quis plurimo præcedentis anni tempore poſſederit.

§. V. Νεμόμεθα δὲ οὐ μόνον δι' ἡμῶν αὐ- 368
τῶν, ἢ διὰ τῶν ἡμετέρων ὑπεξουσίων, ἀλλὰ καὶ δι' ἑτέρων, οἳ οὐκ εἰσὶν ἡμῖν in poteſtate, ὁποῖός ἐστιν ὁ μισθωσάμενος b παρ' ἡμῶν τὸν ἀγρὸν, καὶ ὁ ἔνοικος, κἀκεῖνος, ᾧ παρεθέμην, ἢ ᾧ ἔχρησα τὸ ἐμὸν πρᾶγμα· ἐκείνων γὰρ κατεχόντων c φυσικῶς, ἐγὼ τῷ νόμῳ νέμομαι. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ παν-

§. V. Poſſidemus autem non modo per nos ipſos, vel per eos quos in poteſtate habemus, ſed etiam per alios, qui in poteſtate noſtra non ſunt, qualis eſt qui agrum a nobis conduxit, & inquilinus, & ille apud quem depoſui, aut cui rem meam commodavi: illis enim naturaliter poſſidentibus, ego

34. *ἰντερδίκτῳ* ad: F. *interdictau* Pith. 35. *γιν.* F. 2. 36. *πάντα* de: F. 37. *nec vi, nec clam, nec precario ab adverſario* F. loco horum, *ἀνεπ. τ. ἀγρ.*

a. L. 1. §. 1. §. 8. D. *Uti poſſid.* D. GOTH.
b. L. 9. l. 3. *ſup.* cæterum. 12. D. *de admi. poſſeſſ.* [ſic] D. GOTH.
Non lubet mihi his corrigendis tempus impendere. G. O. R.
c. Colonus, inquilinus, depoſitarius, commodatarius in naturali poſſeſſione ſunt, naturaliter non poſſident. FABR. l.
Voluit, opinor: *civiliter non poſſident.* Ceterum multiplices de poſſeſſione ejuſque diviſione JCtorum ſententias ſi quis perſequi vellet, juſtum tractatum adimpleret. Præter notiſſimos Inſtitutionum Commentatores, eoſque ſcriptores quos de hac materia Struvius in *Biblioth. Jur. Sel.* pag 232. laudat, mihi ſub manum nunc veniunt Lud. Menckenii *Tractatio Synoptica Inſtit.* per tabulas pag. 170. Al. Arn. Pagenſtecheri *Aphoriſmi Juris* pag. 505. Thomaſii ex *not. ad Dig.* locus apud B. Branchu *Obſerv.* P. II. pag. 267. & G. Maſcovii *de Sectis Sabin & Procul.* Diatriba pag. 255. quos ego omnes in concordiam poſſe redigi opinor hac mea tabula, quam juridice aut explanare aut probare hic jam locus non patitur. G. O. R.

POS-

πανταχοῦ [d] λεγόμενον, δύνασθαι [38] νομὴν παρακατέχειν δι' ἑτέρου, ὃς ἐμοῦ ὀνόματί ἐστιν ἐν κατοχῇ.

369 Ψυχῇ δὲ [e] δύναταί τις παρακατέχειν νομήν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα γὰρ μήτε αὐτὸς, μήτε ὀνόματι αὐτοῦ ἐστί τις ἐν κατοχῇ τοῦ πράγματος, ἀλλὰ κατέλιπε τὸ πρᾶγμα, οὐ ψυχῇ καταφρονοῦντος, ἀλλ' ἐν ἐλπίδι τοῦ μετὰ ταῦτα ὑποστρέφειν εἰς *38 αὐτὸ, καὶ οὕτω δοκεῖ παρακατέχειν τὴν νομήν· τοῦτο δὲ γίνεται ἐπὶ ἀγρῶν ἢ προαστείων· καταλιμπάνομεν γὰρ ταῦτα ὥρᾳ χειμῶνος, ἐπὶ τὸ 39 ἀνεπιτήδειον τῆς οἰκήσεως, ἐλπίζοντες καιροῦ καλοῦντος τοὺς αὐτοὺς 40 καταλήψεσθαι τόπους.
370 Ψυχῇ δὲ πρώτης [f] δράξασθαι νομῆς οὐ δυνατόν· οἷον, ἐπώλησάς μοι κτήματα, διακείμενα ἐν τῇδε τῇ ἐπαρχίᾳ· ἠθέλησάς μοι ταῦτα παραδοῦναι, οὔτε ἐγὼ δύναμαι καταλαβεῖν τοὺς τόπους ἐκείνους,

go jure *civili* poſſideo. Atque hoc eſt, quod vulgo dicitur, poſſe me per alium, qui meo nomine ſit in poſſeſſione, poſſeſſionem retinere.

369 Enimvero animo quis poteſt poſſeſſionem retinere: nam licet vel maxime neque ipſe, neque ejus nomine aliquis in poſſeſſione ſit rei, ſed rem reliquerit, non animo ſpernentis, ſed ſperantis *ſe* deinde ad eam reverſurum; & ſic retinere videtur poſſeſſionem. Hoc autem fit in agris aut ſuburbanis; ea enim relinquimus hiemis tempore, propter habitationis incommoditatem, ſperantes invitante tempore eadem lo-
370 ca recipere. Sed animo primam adprehendere poſſeſſionem non poſſumus: veluti, vendidiſti mihi prædia, ſita in illa provincia; ea mihi tradere volebas; ego neque adprehendere poſſum

38. Addendum μι G. O. R. *38. αὐτὸν ante hanc: quando vertendum foret, eam deinde ad ſe reverſuram. G. O. R. 39. Sic ſola Lovan. pro vulg. ἀνεπιτήδειον. 40. πάλιν ad: F.

- POSSESSIO
  - VERA rerum corporal.
  - QUASI rerum incorpor.
  - Utraque
    - NATURALIS ſ. detentio eor. qui ſunt in poſſeſſione.
      - JUSTA *qua gaudent*
        - commodatarius.
        - depoſitarius.
        - creditor in pignore.
        - fructuarius.
        - uſuarius.
        - precario habens.
        - ſervus.
        - filiiſfam. &c.
      - INJUSTA ſ. Vitioſa.
        - prædo ac fur.
        - malæ fid. poſſ.
        - rei commercio exemtæ.
    - CIVILIS late animo domini.
      - CIVILIS ſtricte.
        - commodans.
        - deponens.
        - debitor in pign.
        - proprietarius.
        - precario dans.
        - dominus in ſervi pec.
        - paterf. in cert. pecul.
        - dominus directus.
        - vi depulſus &c.
      - CIVILIS & NAT. ſimul.
        - dominus abſolutus,
        - & qui utilis vocatur.
        - bonæ fid. poſſeſſor.

d. Juris

ἐκείνους, ȣ ἤγειν οὐκ ἀνέχομαι, οὔτε τινὰ τὸν παραληψόμενον πέμψαι· οὐ δύναμαι λέγειν σοι, Ὅτι ἀπόστηθι τῶν κτημάτων, ἐγὼ γὰρ ταῦτα ψυχῇ νέμομαι· ψυχῇ γὰρ πρώτης δράξασθαι νομῆς οὐ δυνατόν· τὴν δὲ σώματί μοι παραδοθεῖσαν νομὴν, [h] ψυχῇ δύναμαι [41] παραφυλάττειν.

ſum illa loca, aut non audeo, neque aliquem mittere qui adprehendat; dicere tibi non poſſum, Abſiſte *illis* prædiis, nam que ego ea animo poſſideo. Animo enim primam adprehendere poſſeſſionem non poſſumus: ſed poſſeſſionem corpore mihi traditam animo retinere poſſum.

Τίνες δέ εἰσι, δι᾽ ὧν προσπορίζεταί μοι 371
νομὴ, τελείως εἰρήκαμεν ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἰνστιτουτίων.

Quinam vero ſint, per quos nobis poſſeſſio adquiratur, plene diximus in ſecunda Inſtitutione.

§. VI. Τῆς recuperandæ ἐνεργείας ἐστὶ [42] καὶ τὸ unde vi [i] ἰντέρδικτον. Εἰ γάρ τις βίᾳ [43] ἐξελάσῃ με τοῦ ἐμοῦ ἀγροῦ [k] ἢ τῆς ἐμῆς οἰκίας, ἀναγκαῖόν μοι τὸ εἰρημένον ἰντέρδικτον, δι᾽ οὗ ἀναγκασθήσεται ἀποκαταστῆσαί μοι τὴν νομήν· εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἔτυχον αὐτὸν ἐγὼ [l] προβιασάμενος, ἢ λάθρα αὐτοῦ γενόμενος ἐν νομῇ, ἢ κατὰ παράκλησιν λαβὼν παρ᾽ αὐτοῦ τὴν νομήν.

Ἀλλὰ

§. VI. Recuperandæ *poſſeſſionis* vim quoque habet interdictum Unde vi. Nam ſi quis me *de* agro meo vel domo mea vi ejecerit, neceſſarium mihi *eſt* dictum interdictum, per quod poſſeſſionem mihi reſtituere cogetur; licet maxime vim ei ante intulerim, aut clam eo in poſſeſſionem venerim, aut poſſeſſionem precario ab eo acceperim.

Sed

41. φυλ. F. 42. καὶ de: F. 43. ἐξελάσει ante hanc.

d. Juris regula. FABR. I.

e. L. 44. in fin. D. *de adquir. poſſeſſ.* D. GOTH. Prudentes quoque definierunt, animo ſolo retineri poſſeſſionem. FABR. I.

f. L. 3. in princ. & §. 3. D. *de adquir. poſſeſſ.* D. GOTH.

g. Corruptum hunc eſſe locum nullus dubito; quem ſimpliciter tantum verti: nec enim placet cum interpretibus lectori fucum facere, eique cum Curtio & F. 1. obtrudere: *Ego nec accipere ea ex diſtante terrarum ſpatio poſſum*; aut cum Fabr. 2. *Ego nec ea accipere poſſum propter locorum diſtantiam.* An gloſſema eſt τὸ δυνάμενος? G. O. R.

h. Poſſeſſio animo, & corpore adquiritur, animo retinetur, & amittitur. ideoque τὸ *fere* adjectum eſt in l. 153. *de R. J.* Theodor. Hermop. ib. καλῶς οὖν τὸ σχεδὸν ἐπὶ τούτου τοῦ θέματος πρόσκειται· ὃ γὰρ τρόπῳ δυνάμεθα κτήσασθαι νομήν τινος πράγματος, οὐ πάντοτε τούτῳ τούτῳ καὶ ἀπολλύμεθα. FABR. I.

i. Proinde interdicta Recuperandæ poſſeſſionis proponi ſub Rubrica *Unde vi*, ſcribit Paul. in l. 2. §. ult. verſi. recuperandæ. D. *de interdictis.* adde l. 1. §. hoc interdict. D. *de vi & vi.* l. 2. Cod. *unde vi.* c. reintegranda. 2. quæſt. D. GOTH.

Lege *Can.* 3. *Quaeſt.* 1. *can.* 3. & adde Gloſſ. Nom. pag. 1744. pr. G. O. R.

Huc alludit Cic. 15. Ep. 16. *Poſtulabimuſque ex qua hæreſi vi hominibus armatis dejectus ſis, in eam reſtituare.* Græci pro ſuperioribus interdictis habebant ἐξούλης γραφὴν Demoſt. in Mid. Ariſtid. in Panathen. & Orat. Plat. 1. & Baſilius Ep. 169. ad Olympium. v. Harpocr. Polluc. & Suid. FABR. I.

k. Hoc enim interdictum ad res mobiles non pertinet, l. 1. §. illud, D. *de vi.* Lege tamen Attica permittebatur δικάζεσθαι ἐξούλης. καὶ περὶ ἀνδραπόδων, καὶ παντὸς, οὗ φησί τις αὐτῷ μετεῖναι, ut ſcribit Suid. in ἐξούλης 2. FABR. I.

l. Qui vi armata à me ex intervallo dejectus eſt, habet interdictum unde vi, tametſi à me vi aut clam aut precario ipſe poſſideat, odio vis armatæ, l. 14. D. *de vi & vi arm.* Non licet igitur eum, qui vi me dejecit coactis armatiſve hominibus, poſtea dejicere. quod ſi vi quotidiana & inermi à me dejiciatur, impune dejicitur. Sed & ſi ex continenti, & in ipſo congreſſu eum qui à me vi

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ παλαιοί· αἱ δὲ [m] διατάξεις (ὡς εἰρήκαμεν [n] ἤδη) βούλονται, εἰ μέν τις τὸ οἰκεῖον πρᾶγμα ἀπέσπασε βίᾳ, [o] στερεῖσθαι αὐτὸν τῆς αὐτοῦ δεσποτείας· εἰ δὲ ἀλλότριον, καὶ αὐτὸ ἀποδιδόναι, καὶ τὴν τούτου 44 ἀποτίμησιν παρέχειν τῷ βιασθέντι. Ὁ δὲ βίᾳ ἐξωθήσας τινὰ τῆς ὑπ' αὐτοῦ διακρατουμένης νομῆς, οὐ μόνον ὑπεύθυνός ἐστι τῷ εἰρημένῳ ἰντερδίκτῳ, ἀλλὰ ὑπόκειται καὶ ἐγκλήματι τῷ Ἰουλίῳ [p] de vi privata ἢ de vi publica. 45 Τότε δὲ 373 χώραν ἔχει τὸ de vi privata, ἡνίκα δίχα ὅπλων εἰργάσατο τὴν βίαν· εἰ δὲ μετὰ ὅπλων βίᾳ τινὰ τῆς νομῆς ἐξέβαλε, τῷ Ἰουλίῳ de vi publica κατέχεται. Τῇ δὲ τῶν ὅπλων [q] προσηγορίᾳ οὐ μόνον ἀσπίδες καὶ ξίφη καὶ περικεφάλαια σημαίνονται, ἀλλὰ καὶ ξύλα καὶ λίθοι, καὶ πᾶν ὄργανον βλάπτειν δυνάμενον.

372 Sed hæc quidem veteres *ſervabant:* conſtitutiones autem (ut jam diximus) volunt, ut ſi quis rem ſuam vi eripiat, ipſe ejus dominio privetur: ſin vero alienam, ut & illam reddat & æſtimationem ejus vim paſſo præſtet. Qui vero aliquem vi dejecit *de* poſſeſſione quam tenebat, non ſolum memorato tenetur interdicto, ſed & criminali ſubjacet judicio *legis* Juliæ de 373 vi privata aut de vi publica. Tunc autem locum habet *judicium* de vi privata, quum ſine armis vim commiſit: quod ſi cum armis aliquem vi poſſeſſione expulit, *lege* Julia de vi publica tenetur. Armorum vero adpellatione non modo ſcuta & gladii & galeæ ſignificantur, ſed & ligna & lapides, & omne inſtrumentum, quod lædere poteſt.

§. VII. Εἰρήκαμεν [r], τῶν ἰντερδίκτων 374 τὰ μὲν εἶναι prohibitoria, τὰ δὲ reſtitutoria, τὰ δὲ exhibitoria, ἐποιησάμεθα [s] καὶ δευτέραν διαίρεσιν, εἰπόντες τὰ μὲν εἶναι τῆς adipiſcendæ ἐνεργείας, τὰ δὲ τῆς retinendæ, τὰ δὲ τῆς recuperandæ· λεγέσθω καὶ τρίτη διαίρεσις τῶν ἰντερδίκτων· τὰ μὲν γάρ ἐστιν [t] ἁπλᾶ, τὰ δὲ διπλᾶ.

374 §. VII. Diximus, interdictorum alia eſſe prohibitoria, alia reſtitutoria, alia exhibitoria: fecimus & alteram diviſionem, dicentes alia habere adipiſcendæ *poſſeſſionis* vim, alia retinendæ, alia recuperandæ: dicatur etiam tertia interdictorum diviſio; alia enim ſunt ſimplicia, alia duplicia.

Ἁπλᾶ μὲν, ἐν οἷς ὁ ἄκτωρ διακέκριται 375 τοῦ ῥέου, ὁποῖά ἐστιν ἅπαντα τὰ reſtitutoria καὶ τὰ exhibitoria· ἄκτωρ μὲν γάρ ἐστιν,

375 Simplicia quidem, in quibus actor diſcretus eſt ab reo, qualia ſunt omnia reſtitutoria & exhibitoria: namque actor

44. διατιμ. F. 45. ἀντὶ τῶ μὲν de vi privata τότε χώραν ἔχει, ἔν. F.

vi poſſidet, vi armata dejecero, interdictum unde vi ceſſabit, l. 17. *eod.* arma enim armis illico repellere licet, l. 1. §. vim vi *eod.* FABR. I.

m. Vide titul. Cod. *unde vi.* D. GOTH.

n. Sup. tit. *vi bonorum raptorum.* D. GOTH.

o. Dominium autem redigitur in fiſcum, Cuj. par. C. *unde vi.* FABR. I.

p. Vide §. 8. inf. *de publicis judiciis.* D. GOTH.

q. Vide l. 41. D. *de verborum ſignificat.* D. GOTH.

Potius l. 233. *eod.* & inf. *de Public. judic.* cap. 412—3. G. O. R.

r. §. 1. ſup. *eod.* D. GOTH.

s. §. 2. 3. 4. 5. 6. ſup. *eod.* D. GOTH.

t. V. l. 2. D. *de interdictis.* D. GOTH.

u. Paulus tamen ſimplicibus interdictis adnumerat,

ἐστιν, ὁ θέλων ἑαυτῷ τὴν νομὴν [46] ἀποκατα-
στῆναι, ἢ τὸ κρυπτόμενον πρόσωπον ἄγε-
σθαι εἰς μέσον· ῥέος δὲ ὁ τὴν νομὴν [47] ἀπο-
καθιστῶν, ἢ τὸ πρόσωπον εἰς μέσον ἄγειν
ἀναγκαζόμενος.

Τῶν δὲ προϊβιτορίων ἰντερδίκτων [u] τὰ μὲν 376
ἐστιν ἁπλᾶ, τὰ δὲ διπλᾶ. Καὶ ἁπλᾶ μέν
ἐστιν, ἡνίκα κωλύει ὁ πραίτωρ τινὰ κτίσαι
ἐν σάκρῳ τόπῳ, ἢ ἐν δημοσίῳ ποταμῷ ἢ
ἐν τῇ ὄχθῃ αὐτοῦ κατασκευάσαι τι· καὶ
γὰρ ὁ κωλύων ἄκτωρ ἐστὶν, ὁ δὲ κωλυόμενος
ῥέος. Διπλᾶ δὲ, οἷον τὸ uti poſſidetis
καὶ τὸ utrubi. Διὰ τοῦτο δὲ διπλᾶ λέ-
γονται, ἐπειδὴ ἴση τῶν δικαζομένων ἑκατέρου
ἐστὶν ἡ αἵρεσις· καὶ οὐδεὶς κατεξαίρετον ῥέος
ἢ ἄκτωρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς, ἀλλ᾽ ἕκαστος αὐ-
τῶν καὶ ῥέου καὶ ἄκτορος τάξιν ἐπέχει. Ἀ- 377
μέλει καὶ ὁ πραίτωρ, ἡνίκα ἐδίδου αὐτοῖς
τὰ ἰντέρδικτα, μέσῃ ἐκέχρητο ὁμιλίᾳ, οὐ-
δὲ τοῦτον, οὐδὲ ἐκεῖνον ἄκτορα δεικνὺς ἐκ [48] τῶν
οἰκείων ῥημάτων· ἐπὶ γὰρ τοῦ uti poſſidetis
[v] ἔλεγε ταῦτα [49] τὰ ῥήματα· uti poſ-
ſidetis, quo minus poſſideatis, vim
fieri veto· τουτέστιν, ὡς νέμεσθε, ὅπως
ἔλαττον [50] νέμησθε, βίαν γίνεσθαι κωλύω·
καὶ οὐκ εἶπεν uti poſſides, ἵνα [51] μὴ δό-
ξῃ πρὸς ἕνα ἀποτείνεσθαι. Ἐπὶ δὲ τοῦ u- 378
trubi τούτοις κέχρηται τοῖς ῥήμασι [v]· [52] U-
trubi veſtrum ſervus ille, quo de agi-
tur, majore parte hujus anni fuerit,
quo minus is eum ducat, [w] vim fieri
veto·

ctor eſt, qui ſibi vult poſſeſſionem re-
ſtitui, aut perſonam occultatam in
medium produci; reus vero, qui poſ-
ſeſſionem reſtituere, aut perſonam in
medium producere cogitur.

Prohibitoriorum autem interdicto-
rum alia ſunt ſimplicia, alia duplicia.
Et ſimplicia quidem ſunt, quando Præ-
tor vetat quem ædificare in loco ſacro,
aut in flumine publico vel in ripa ejus
quid moliri: prohibens etenim actor
eſt, & prohibitus reus. Duplicia au-
tem, velut *interdicta* Uti poſſidetis &
Utrubi. Ideo autem duplicia vocan-
tur, quoniam par utriuſque litigantium
eſt conditio; & neuter in illis præci-
pue reus eſt aut actor, ſed quiſque co-
rum & rei & actoris vicem obtinet.
Adeoque Prætor, quum illis interdi-
cta redderet, media uſus fuit enuntia-
tione, neque hunc neque illum acto-
rem deſignans ex ſuis verbis: nam in
interdicto Uti poſſidetis hæc verba
pronuntiabat: UTI POSSIDETIS, QUO
MINUS POSSIDEATIS, VIM FIERI VE-
TO; neque dicebat, UTI POSSIDES,
ut ne ad unum dirigere *ſermonem* vi-
deretur. Aſt in *interdicto* Utrubi his
uſus fuit verbis: UTRUBI VESTRUM
SERVUS ILLE, DE QUO AGITUR, MA-
JORE PARTE HUJUS ANNI FUERIT,
QUO

46. Nonne ἀποκατασταθῆναι? G. O. R. 47. ἀποκαθιστῶν lego. G. O. R. 48. τῶν de F 2. 49. τὰ de: ante F. 50. νεμηθήσεσθαι & mox *poſſidetis* Pith. male utrumque. 51. μὴ de: F. vertitque: *ut ad unum.* Vulgatam præfero. G. O. R. 52. *Utrubi ille homo, q. d. a.* Pith. & F.

merat, ſine ulla diſtinctione, prohibitoria interdicta, l. 2. in princ. D. *interdictis.* D. GOTH.

v. Uti nunc poſſidetis eum fundum, q. d. a. (quo de agitur) quod nec vi, nec clam, nec precario alter ab altero poſſidetis, ita poſſideatis, adverſus ea vim fieri veto. Feſtus in *v. poſſeſſio.* l. 1. D. *uti poſſ.* FABR.

w. In ora Reg. cod. hoc adſcriptum eſt. *ille homo meus unde ſit in compellatione, aut in majus parte temporis quam hic non accipiat, fortiam fieri veto.* Hæc fortaſſe fuit ſequioris ſæculi formula, hoc modo emendanda: *utrubi ille homo, unde ſit in compellatione, in majore parte temporis fuerit, quam hic non accipiat, fortiam fieri veto*, id eſt, vim. Mar-

veto· 53 παρ᾽ ὁποτέρῳ ὑμῶν ὁ δεῖνα ὁ οἰκέτης, περὶ ᾧ γίνεται ἡ ἐναγωγὴ, ἐν τῷ μείζονι μέρει τούτου τοῦ ἐνιαυτοῦ ἦν, ὅπως οὗτος μὴ λάβῃ αὐτὸν, βίαν γενέσθαι κωλύω· τουτέστιν, οὐ βούλομαι αὐτὸν κωλυθῆναι, 54 ὥστε λαβεῖν τοῦτον τὸν οἰκέτην, οὗ γέγονεν ἐν νομῇ ἐν πλείονι μέρει τοῦ ἐνιαυτοῦ. Σκόπησον πῶς καὶ ἐνταῦθα εἶπεν utrubi, τουτέστι [x] παρ᾽ ὁποτέρῳ· οὐκ εἶπε, παρὰ σοί.

QUO MINUS IS EUM DUCAT, VIM FIERI VETO: id eſt: Nolo eum prohiberi, quin capiat hunc ſervum, cujus in poſſeſſione fuit majore anni parte. Vide, quomodo & hic dixerit UTRUBI, id eſt Apud utrum; neque dixerit, Apud te.

§. VIII. Τὸ δὲ περὶ τῆς τάξεως [y] καὶ 379 τοῦ ἀποτελέσματος περιττόν ἐστι σήμερον λέγειν. Ἐπὶ γὰρ τῶν ἐξτραορδιναρίων δικαστηρίων, ὁποῖα σήμερόν ἐστι [z] πάντα τὰ δικαστήρια, οὐκ ἔστιν ἐπάναγκες ἰντέρδικτα κινεῖσθαι· ἀλλὰ δίχα τούτων ἐγγυμνάζεται τὰ δικαστήρια, οὐτιλίας ἀγωγῆς ἀντὶ τῶν ἰντερδίκτων ἐγγυμναζομένης. Οὐκοῦν οὕτως εἴωθέ τις ὁρίζεσθαι· ὅτι ὁρίζομαι κατὰ σοῦ οὐτιλίαν ἀγωγὴν, ὡς ἀπὸ τοῦ Σαλβιανείου ἰντερδίκτου, ἢ ὡς ἀπὸ τοῦ unde vi ἰντερδίκτου, 55 ἢ ἑτέρου τινός.

§. VIII. De ordine porro & exitu *interdictorum* hodie ſupervacaneum eſt dicere. Nam in judiciis extraordinariis, qualia hodie ſunt omnia judicia, non neceſſe eſt interdicta interponi: ſed ſine illis judicia exercentur, utili actione pro interdictis inſtituta. Itaque ſic aliquis intendere debet: Utilem adverſus te intendo actionem, velut ex interdicto Salviano, aut velut ex interdicto Unde vi, aut alio quolibet.

53. τουτέστι ad: F. at ſeq. ὑμῶν de: 54. Videtur leg. ὥστε μὴ, *quo minus.* GAVEL. 55. ἐγω F.

Marculph. Form. 1. 28. Capitula Caroli Calvi: *per fortiam illud emendare cogatur.* FABR.

x. Utrubi, pro, apud utrum, dixi ad titul. D. *utrubi.* D. GOTH.

Gloſſæ Lat. Gr. *utrubi*, *παρὰ ποτέρῳ*. alii dicunt *utribi.* Nævius in Tarentilla apud Chariſium lib. 2. *utribi cœnaturi eſtis, hiccine an in triclinio?* FABR. I.

y. Id eſt, de conceptione formularum. de exitu autem interdictorum, id eſt, effectu. ut exitus actionis, l. 10. §. ſi cum mulier, D. *quæ in fraud. cred.* exitus controverſiæ poſſeſſionis, l. 35. D. *de adq. poſſ.* FABR. I.

z. Hodie judicia omnia ſunt exordinaria, in quibus conceptio formularum non obſervatur. olim autem interdicta erant formulæ, & verborum conceptiones. FABR. I.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΙΜΩΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΟΒΟΥ ΤΩΝ [a] ΔΙΚΑΖΟΜΕΝΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ις.

ΟἹ πάλαι τοὺς νόμους ἡμῖν καταστήσαν- 380
τες, καὶ τὴν τάξιν τῶν δικαστηρίων εὑρόντες, τοὺς εὐχερεῖς καὶ ματαίους ἐπὶ δικαστηρίων δρόμους ἠβουλήθησαν ἐπισχεῖν· ὅπερ καὶ βασιλεῖ τῷ ἡμετέρῳ ἐστὶ καταθύμιον. Πολλάκις γάρ τις, οὐκ ἔχων κατ' ἐμοῦ ἀγωγήν τινα, ἐκίνει δικαστήριον, ταῦτα ἐνθυμούμενος· εἰ μὲν δυνηθῶ συναρπάσαι, καταδικασθήσεταί μοι ὁ ἀντίδικος· εἰ δὲ μὴ ἰσχύσω, οὐδὲν ἐντεῦθεν βέβλαμμαι.
[b] Καὶ πάλιν ἕτερός τις ἐποφείλων εἰς ἄρνη- 381
σιν τρέπεται, ἐννοῶν, ὅτι ἢ συναρπάζω καὶ ἀβσολουτίωνος ἀξιοῦμαι· ἢ μὴ δυνηθεὶς συναρπάσαι, οὐδὲν ζημιοῦμαι τὸ ἐποφειλόμενον καταβάλλων. Βουλόμενοι τοίνυν οἱ ἀρχαῖοι τὰς τοιαύτας ἐκκόπτειν, τῶν μὲν ἀκτώρων συκοφαντίας, τῶν δὲ ἐναγομένων τὰς ἀγνωμοσύνας, ἐπενόησαν τιμωρίας, ποτὲ μὲν [c] χρηματικὰς, ποτὲ δὲ ὅρκου [d] δόσιν, ποτὲ δὲ φόβον ἀτιμίας [e] ἐπισείσαντες.

§. I.

DE POENA TEMERE LITIGANTIUM.

TITULUS XVI.

QUi jura olim nobis conſtituerunt, judiciorumque ordinem invenerunt, celeres ac temerarios ad judicia decurſus inhibere voluerunt; quod & Imperatori noſtro cordi eſt. Sæpe enim quis, nullam adverſus me actionem habens, litem moveret, hæc cogitans: ſiquidem *judici* obrepere potuero, condemnabitur mihi adverſarius; quod ſi non potuero, nihil inde
læſus ero. Et alius rurſum, qui debet, ad infitiandum ſe vertit, cogitans: aut obrepo *judici* & abſolutionem merebo; aut ſi non potero obrepere, nihil lædor exſolvens quod debeo. Veteres igitur haſce tam actorum calumnias, quam reorum tergiverſationes, amputare cupientes, excogitaverunt pœnas, aliquando quidem pecuniarias, aliquando autem jurisjurandi præſtationem, & aliquando infamiæ metum incutientes.

§. I.

a. Qui contra jus in judicium veniunt, καὶ δίκας σκολιὰς, ut appellat Heſiodus, intendunt. FABR. I.

TH. καὶ φόβου. Videtur ergo pro *temere* legiſſe *& timore litigantium*, ſive de pœna perperam litigantibus timenda. DOUJAT.

Hanc culpam a THo amolior in *Exc.* VI. G. O. R.

b. Mire hæc turbat Fabrotus in 2. edens: καὶ πάλιν ἑτέρῳ ἐποφείλων, ἄρνησιν τρέπεται, ἐννοῶν ὅτι ἢ συν. καὶ ἀβσ. ἀξ. ἢ μὴ δυνηθῶ &c. vertenſque: *Rurſus, debitor meus debere ſe infiſciatur reputans, ſi obrepam judici, abſolvar. ſi non potero ei obrepere,* &c. Quid judicii de hujuſmodi editione, ſecundis quaſi curis emendata, (at unde, ne hilum quidem monet:) ferendum ſit, lectori nolo præſcribere: nam in prima nihil a Vigliana ac noſtra lectione, neque a Curtiana verſione, quæ ſatis hic eſt paraphraſtica, receſſit. G. O. R.

c. §. 1. inf. *eod.* id autem conſtitutum erat in inficiantes: erat & decima litis, Nov. 112. c. 2. D. GOTH.

d. L. 44. §. 4. D. *familiæ.* D. GOTH.

e. §. 2. inf. *eod.* D. GOTH.

Infamiæ metu terret litigatores improbos, ὥστε τὸ μὲν ἀτιμωθῆναί τινα, καὶ στερηθῆναι τοῦ καλῶς πολιτεύεσθαι, ἤτοι καθαρῶς, μέγα καὶ φοβερόν, TH. Hermopol. ad l. 104. *de R. J.* ſed & φιλοδίκους infamia ſequebatur apud Cyrenæos. Heraclides de Politiis: τιμωρίᾳ δ' ἦν τοὺς πολυδίκους, καὶ κακοπράγμονας ὑπὸ τῶν

§. I. Τέως μὲν γὰρ ὅρκος [f] ἅπασιν ἐναγομένοις [1] ἐκ διατάξεως τοῦ ἡμετέρου βασιλέως ἐπιφέρεται· οὐχ ἑτέρως γὰρ ταῖς οἰκείαις κέχρηνται δικαιολογίαις, εἰ μὴ πρότερον [2] ὀμόσῃ, ὅτι νομίζων ἑαυτὸν [g] ὀρθῷ [3] συνειδότι ἀντιλέγειν τῷ ἄκτορι, ἐπὶ τὸ δικαστήριον παραγένετο. Ἔστιν οὖν μεγίστη τιμωρία, ὅτι καὶ ὑποβάλλεται τῇ ἐπιορκίᾳ, καὶ ἐλεγχθεὶς ἀποδίδωσι τὸ χρέος. 382

§. I. Primo enim reis omnibus ex Imperatoris noſtri conſtitutione jusjurandum defertur: namque haud aliter ſuis utitur allegationibus, niſi prius juraverit, quod putans ſe bona conſcientia actori contradicere, ad judicium venerit. Maxima igitur eſt pœna, quia & perjurio ſubjicitur, & convictus debitum reddit.

Εἰσὶ [4] δέ τινες ἀγωγαί, αἵ τινες εἰς τὸ διπλοῦν, [h] ἤγουν εἰς τὸ τετραπλοῦν, ποιοῦνται τὴν καταδίκην. Εἰς τὸ διπλοῦν, [5] οἷον ὁ Ἀκουίλιος, [i] καὶ τὰ ληγάτα τὰ καταλειφθέντα τόποις σεβασμίοις. Παραινοῦμεν οὖν τοῖς ἐνεχομένοις μιᾷ τούτων τῶν ἀγωγῶν, ὥστε ὁμολογῆσαι· ἀρνούμενοι γὰρ τὸ διπλοῦν καταθήσουσιν, ἕτερον ἁπλοῦν πρὸς τῷ ἐποφειλομένῳ λόγῳ ποινῆς καταβάλλοντες. 383

Nonnullæ autem ſunt actiones, quæ in duplum aut in quadruplum condemnationem habent. In duplum, veluti *Lex* Aquilia, & legata locis venerabilibus relicta. Admonemus ergo eos, qui una harum actionum tenentur, ut confiteantur: nam infitiantes duplum dependent, alterum ſimplum, præter id quod debetur, pœnæ nomine exſolventes.

Εἰσὶ

Por-

1. διατάξεων F. 2. 2. ὀμόσῃ ante hanc. de ſpiritu vid. lect. *de Except.* 3. τῷ ad: F. 4. δὲ de: F. 5. Sic pro ἤγουν habet ANON. Duk. & Niſp. PITH. ac F. Alioqui legiſſem: *a damni injuria*, ἤγουν. G. O. R.

τῶν ἰφόρων προάγεσθαι, καὶ ζημιοῦν τούτους, καὶ ἀτίμους ποιεῖν. FABR.

f. Adde Nov. 90. c. ult. in f. 7. Ecl. 8. c. 16. l. 2. C. *de Jurei. propter cal. dando.* l. rem non novam C. *de Judiciis.* D. GOTH.

Poſtrema lex hic non convenit, quum agat de judicibus ipſis. G. O. R.

g. Juſt. *quod putans ſe bona inſtantia uti*, *&c.* id eſt, reus jurat ſe δικαίαν νομίζων τὴν ἀντίῤῥησιν εἶναι τῆς δίκης. Nov. 49. c. ult. §. 1. eſt igitur inſtantia, ἔνστασις, & ἐνίστασθαι, inſiſtere, inſtare, contradicere. inſtantia, exceptio, ſive defenſio rei, depulſio. [Formula hujus ſacramenti extat in ſcholiis ad Julianum Anteceſſorem. *Edit.* 1.] FABR.

Jurant autem litigantes de credulitate ſua, non de veritate. Ratio peti poteſt ex l. 8. §. 1. D. *de Condit. inſtit.* DOUJAT.

h. Quidam codices hæc non habent *vel tripli*, quidam habent, ſed expuncta, quidam non expuncta. THus ea retinuit: quandoquidem apud eum non εἰς τὸ τετραπλοῦν, ut vulgo, ſed εἰς τὸ τριπλοῦν omnia exemplaria manu exarata habent. Et poni poteſt ex jure veteri exemplum in actione furti concepti vel oblati, quæ fuit in triplum, auctore Paulo & Gellio. ſed ut veroſimile non eſt niſi adverſus inficiantes. CUJAC. *not. poſter.*

Hoc poſterius negat Schulting. ad Paul. II. 31, 3. G. O. R.

Sed forte verius eſt [adv. Cujacium] & hoc §. illud *vel tripli*, & ap. THum illud *vel quadrupli*, abeſſe debere. Primum quia abeſt a veteribus Inſtitutorum membranis, in pleriſque autem etiam deletum eſt illud *vel tripli*. Deinde quia furti concepti & oblati actiones jam olim obſoletæ, §. 4. *de oblig. ex del.* Poſtremo quia doceri non poteſt, ejuſmodi actionum pœnas creviſſe ex inficiatione. MARCIL. *ad h. l.*

Rectius heic ſentit THus quam Tribonianus. Male enim in Latinis Inſtitutionibus legitur, *vel tripli*; nulla quum ſit adverſus inficiantem, ſi recte memini, tripli actio. ERNST.

V. Cl. Cujac. teſtatur omnia exemplaria Th. manu exarata habere, εἰς τὸ τριπλοῦν. ſed Regii codices omnes, εἰς τὸ τετραπλοῦν. omnino videntur expungenda apud Juſt. illa verba, *vel tripli*, & apud Th. εἰς τὸ τετρ. FABR. I.

Teſtatur Cujacius omnia exemplaria THi manu exarata habere εἰς τὸ τριπλοῦν. In uno tantum ex trib. Regiis

Εἰσὶ 6 δέ τινες ἀγωγαὶ, αἵ τινες εἰς πλεῖ- 384
ον k ποιοῦνται τὴν καταδίκην τοῦ ἁπλοῦ, εἰ καὶ κατὰ ὁμολογοῦντος γίνεται ἡ ἐναγωγή. Εἰς μὲν τὸ διπλοῦν 7 ἡ furti nec manifeſti· εἰς δὲ τὸ τετραπλοῦν ἡ 8 furti manifeſti. Αὗται 9 εἰσιν αἱ κατὰ τῶν ἐναγομένων τιμωρίαι 10.

Εἰσὶ δὲ καὶ l κατὰ συκοφαντῶν 11 κολάσεις τινές. Τέως μὲν γὰρ ἐν προοιμίοις τῆς δίκης ὁ ἄκτωρ ἀναγκάζεται ὀμνύειν, ἐκ διατάξεως m τοῦ ἡμετέρου βασιλέως, ὅτι ὀρθῷ n συνειδότι τὴν παροῦσαν ἐνεστήσατο δίκην.

Καὶ ἑτέρα 12 διάταξις o τοῦ αὐτοῦ θειο- 385
τάτου ἐστὶ βασιλέως, ἥτις 13 ἑκάτερον τῶν συνηγόρων p ὑποβάλλει τῷ ὅρκῳ.

Τοῦτον δὲ τὸν ὅρκον ὁ ἡμέτερος ἐπενόησε βασιλεὺς εἰς τάξιν τῆς πάλαι κειμένης καλουμνίας, ἥτις ὑπὸ 14 τῆς ἀσυνηθείας ἀνῃρέθη.

Porro quædam actiones ſunt, quæ in amplius quam ſimplum habent condemnationem, etiamſi actio adverſus confitentem moveatur. In duplum quidem furti nec manifeſti *actio*; in quadruplum autem furti manifeſti. Hæ ſunt reorum pœnæ.

Sunt autem & quædam calumniantium punitiones. Primo enim in principio litis actor jurare cogitur, ex conſtitutione Principis noſtri, quod bona conſcientia præſentem inſtituerit litem.

Alia quoque eſt conſtitutio ejuſdem Imperatoris ſacratiſſimi, quæ utrumque advocatorum jurijurando ſubjicit.

Hoc autem jusjurandum Imperator noſter introduxit in locum inſtitutæ olim calumniæ *actionis*, quæ per deſuc-

6. δὲ de: F. 2. 7. ἡ de: F. 8. *furti* de: F. 9. μὲν οὖν ad: F. 10. ἐπικείμεναι ad: F. Sed ſic αἱ reſcribere quoque debuiſſet. 11. Sic ſola Lov. pro κολ. 12. δὲ ad: F. 2. 13. ἑκατέρου μέρους [τὸν F.] συνήγορον Pith. ac F. 14. τῆς de: F. 2.

Regiis [*& in var. Pith.* G. O. R.] legitur, εἰς τὸ τριπλοῦν. in cæteris, εἰς τὸ τετραπλοῦν. FABR. II.

In quadruplum ergo, non *in triplum*: & ſic ap. Juſt. legend. *quadrupli*, non *tripli*, ut patet ex §. 26. & 27. ſup. *de Action.* Quod enim Cujacius pro eruditione ingenioque ſuo adjicit exemplum tripli . . . . non videtur ad mentem Juſtiniani quadrare. Is enim hoc loco non obſoleta jura, ſed uſum ſui temporis tradit. Magis huc convenire poſſet pœna tripli, de qua §. 24. d. t. *de Act.* DOUJAT.

Indagare nequeo, unde omnes, quos conſului, Latinarum Inſtit. editores, qui variantes addiderunt, & ipſe ego in *Miſc. Obſerv.* THum negaverimus habere verba *vel tripli*, quaſi nec eorum loco *vel quadrupli* habeat. Verius eſt, hodie apud eum deſiderari contra ipſius mentem, quod voces *adverſus infitiantes.* Ceterum quum iidem editores adfirment, illud *vel tripli* abeſſe ab omn. Codd. (uti neque nos aut in Gudiano aut in Dorvill. invenimus) cum Marcilio etiam apud THum id expungam, donec quis certam produxerit actionem, quæ adv. infitiantem ex ſimplo in triplum vel quadruplum olim crevit. Exempla enim Doujatii non video, quomodo huc quadrent. G. O. R.

i. Dixi ſup. §. 19. tit. *de actionibus.* D. GOTH.

k. Ambr. offic. 3. c. 3. *Hæc ipſæ leges nos docent, quæ ea quæ detracta ſunt alicui cum injuria perſonæ, aut rei ipſius cumulo reſtitui jubent, quo furem à detrahendo, aut pœna deterreant, aut multa revocent.* Th. omittere non debuit, hæc Juſt. *ſtatim ab initio.* FABR. I.

l. Adde 60. *Eclog.* tit. περὶ συκοφαντῶν. Novel. 90. c. ult. D. GOTH.

m. d. l. 2. C. *de jurejur. propter calum.* D. GOTH.

Id quidem l. 2. Cod. *de Jurejur. propt. cal.* continetur; ſed ea lex poſt has Inſtitutiones edita eſt, nimirum Juſtiniano IV. & Paulino Coſſ. Itaque reſpicit haud dubie hic locus legem aliam, quæ in priori Cod. extabat, & cujus capita poſteriori Lege repetita ac dilucidata ſint: hæc vero poſterior lex ſola Codici repetitæ prælectionis fuerit inſerta. DOUJAT.

n. *Calumniæ cauſa non poſtulare*, ut in lege Servilia. Jusjurandum de calumnia abolere voluit, ut videtur, Concilium Valentinum tertium Can. XI. FABR. I.

o. L. 14. §. 1. C. *de judiciis.* D. GOTH.

p. Adde 7. *Eclog.* 4. c. 16. Nov. 90. c. ult. in fin. l. 2. C. *de jurejur. propter calum.* D. GOTH.

q. In-

ηρέθη. Εἰ γὰρ ἐκίνησα ἐγὼ κατά τινος οἵαν δήποτε ἀγωγὴν, εἶτα ἡττήθην καὶ εὑρέθην συκοφάντης, ἠδύνατο ὁ ῥέος ἐπιγραφεὶς κινῆσαι κατ' ἐμοῦ τὴν [15] περὶ καλυμνίας ἀγωγὴν, ἔχουσαν τὴν καταδίκην [q] εἰς τὸ δέκατον, ὧν ἐπέζητουν αὐτῷ ἐγώ· οἷον, ἐκί- 386
νησα τὸν κονδικτίτιον, λόγῳ χάριν περὶ ρ' νομισμάτων, καὶ ἡττήθην· ἐκινεῖτο κατ' ἐμοῦ ἡ καλυμνίας εἰς ι' νομίσματα. Ἐπειδὴ οὖν αὕτη ἡ [16] καλυμνίας οὐκ ἦν ἐν πολιτείᾳ, εἰς τάξιν αὐτῆς ἐπενοήθη [17] ἡ δόσις τοῦ προειρημένου [r] ὅρκου· καὶ τὸ τὸν ἀναίσχυντον λιτιγάτωρα ἀναγκάζεσθαι καταβάλλειν τῷ ἀντιδίκῳ [s] τὰς δαπάνας, αἷς αὐτὸν περιέβαλε μάτην αὐτῷ δικασάμενος.

§. II. Πρὸς ταῖς εἰρημέναις ἡμῖν ἐν τοῖς 387
προλαβοῦσι τιμωρίαις κατὰ τῶν ῥέων, εἰσὶ καὶ ἕτεραι τιμωρίαι. Εἰσὶ γὰρ καί τινες ἀγωγαὶ, αἷς οἱ καταδικασθέντες ἄτιμοι [t] γίνονται· ἀπὸ μὲν ἁμαρτημάτων ἡ furti, ἡ vi bonorum raptorum, ἡ [u] injuriarum, ἡ de dolo· ἀπὸ δὲ συναλλαγμάτων, [x] ἢ ὡσανεὶ [18] ἀπὸ συναλλαγμάτων, ἡ tutelæ, ἡ mandati, ἡ [y] depoſiti, ἡνίκα διρέκται κινοῦνται, οὐ μὴν αἱ κοντράριαι· αἱ γὰρ κοντράριαι [z] οὐκ εἰσὶν ἀτιμοποιαὶ, οἷον κοντράρια tutelæ, ἣν ὁ ἐπίτροπος ἔχει κατὰ

ſuetudinem ſublata eſt. Nam ſi ego adverſus quem qualemcumque moviſſem actionem, poſteaque victus & calumniator inventus fuiſſem, reus converſus poterat adverſus me intendere actionem de calumnia, quæ condemnationem habebat in decimam eorum *partem*, quæ ego illum popoſceram: veluti, condictione egi, verbi gratia de centum ſolidis, & victus ſum; inſtituebatur adverſus me calumniæ *actio* in ſolidos decem. Quoniam igitur hæc calumniæ *actio* in uſu non erat, in ejus locum prædicti jurisjurandi præſtatio inventa eſt: & ut litigator impudens adverſario cogatur impenſas refundere, in quas eum conjecit temere cum illo litigans.

§. II. Præter dictas nobis in ſuperioribus reorum pœnas, ſunt & aliæ pœnæ. Etenim aliquæ ſunt actiones, quibus condemnati fiunt infames: ex delictis quidem *actiones* furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, de dolo: ex contractibus autem, aut quaſi ex contractibus, tutelæ, mandati, depoſiti, quum directæ inſtituuntur, non item *ſi* contrariæ: nam contrariæ non ſunt infamantes, veluti contraria tutelæ, quam tutor adverſus pupillum ha-

15. περὶ de: F. 16. καλυμνία F. 2. 17. καὶ ad: F. 18. καὶ de: F. 2.

q. In decimam partem ejus quod petebatur, l. ult. C. Hermog. *de Calumniat.* FABR. I.

r. Ut à lite improba, jurisjurandi Deique religione prohiberentur. FABR. I.

s. L. 79. D. *de judic.* l. 78. §. etiam, D. *de leg.* 2. Nov. de judic. 82. c. 10. Priſcus in Excerpt. Legat. de legib. Romanis agens: ἀπαιτεῖ τὰς δαπάνας, τὴν ἐπὶ τῇ δίκῃ γεγενημένην, ἁλόντας ἐκτίνειν, ἀντιθέντας ἀδικίας σφετέρας, καὶ οὐχ ἑτέρου τὴν βλάβην. FABR. I. Juſtin. *damnum & impenſas.* v. Cuj. nót. poſter. FABR. II.

t. Vide l. 1. D. *de his qui notantur infamia.* D. GOTH.

u. Quintil. decl. 250. FABR. I.

x. Tutores quaſi ex contractu teneri videntur, §. 2. ſupra, *de obl. q. ex contr.* FABR. I.

y. Cum depoſitarius commendatas ſibi res abnegat, ἀποστερεῖ, infamis efficitur: καταφρονήσας γὰρ τὴν πασῶν ἀρετῶν ἀφιλιμωτάτην πίστιν, ceu loquitur

κατὰ τοῦ πουπίλλου, [19] ὑπὲρ ὧν ἐδαπάνησεν εἰς αὐτόν. Κοντράρια mandati ἐστὶν, 388 ὅταν [20] ἐντείλω [a] μοι, ἵνα δικάσωμαι ὑπὲρ σοῦ, καὶ ἀπαιτῶ σε δι' αὐτῆς τὰ περὶ τὴν δίκην δαπανήματα. Κοντράρια depoſiti, οἷον παρέθου μοι οἰκέτην· ἐνόσησεν οὗτος· ἐδαπάνησα περὶ τὴν αὐτοῦ νόσον [21] τινὰ δαπανήματα· ἀπαιτῶ ταῦτα διὰ τῆς κοντραρίας depoſiti. Ἔστι καὶ ἡ pro ſocio ἀτιμοποιός· ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν [22] κοντραρίαν· ἡ δίρεκτα γάρ ἐστιν ἐξ ἑκατέρου πλευροῦ, καὶ ὅστις δήποτε ἐκ τῶν κοινωνῶν καταδικασθῇ, ἀτιμοῦται.

habet, de iis quæ in illum impendit. Contraria mandati eſt, quum mandaſti mihi ut pro te litigarem, atque *ego* per hanc litis impenſas te repoſco. Contraria depoſiti, veluti ſervum apud me depoſuiſti; hic ægrotavit; in morbum ejus aliquas impenſas feci; has per contrariam depoſiti *actionem* repeto. *Actio* etiam pro ſocio famoſa eſt: ſed hic contrariam dicere haud licet; directa enim eſt ab utroque latere, & quicumque ex ſociis condemnatus fuerit, fit infamis.

Διαφορὰ δὲ τῶν [23] ἀπὸ ἁμαρτημάτων 389 καὶ τῶν συναλλαγμάτων αὕτη, ὅτι ἐπὶ τῇ furti καὶ τῶν ὁμοίων [24] οὐ μόνον ὁ καταδικασθεὶς ἀτιμοῦται, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐκτὸς δικαστηρίου [b] διαλυσάμενος· δοκεῖ γὰρ ὥσπερ χρήμασιν [c] ἀγοράζειν τὴν καθ' ἑαυτοῦ μέλλουσαν ἐκφέρεσθαι ποινὴν, καὶ δι' ὧν παρακλεύει, τὸ οἰκεῖον [d] ὁμολογεῖ ἁμάρτημα. Ἐπὶ δὲ τῶν [23] ἀπὸ συναλλαγμάτων ὁ καταδικασθεὶς μόνος ἀτιμοῦται· ὁ γὰρ διαλυσάμενος, [e] καὶ ἄξιος ἐλέους κριθήσεται.

Actionum vero e delictis atque *ex* contractibus hæc *eſt* differentia, quod in *actione* furti ac ſimilibus non modo condemnatus infametur, ſed etiam extra judicium pactus: videtur enim quaſi pecunia redimere pœnam adverſum ſe pronuntiandam; & dum paciſcitur, proprium confitetur crimen. Aſt in *actionibus* ex contractibus ſolus condemnatus fit infamis; namque pactus miſericordia quoque dignus judicabitur.

§. III. Πάντων δὲ [25] τῶν κινουμένων δικαστηρίων τὸ προοίμιον ἐκ τοῦ in jus vocando [f] τίτλου τοῦ πραίτωρος λαμβάνει τὴν πρόφασιν. Ὁ γὰρ βουλόμενος πρός τινα δικάσασθαι, ὀφείλει προσιέναι [g] τῷ ἄρχοντι, 390

§. III. Omnium autem judiciorum inſtituendorum initium ex titulo Prætoris de in jus vocando originem capit. Nam qui cum aliquo litigare vult, magiſtratum adire debet, & illum in jus

19. περὶ F. 20. Vid. notam *a*. 21. τινὰ δαπ. de: F. 22. κοντραρίαν F. 23. λὶν ex Pith. & F. addidi. 24. οὐ μόν. de: F. 2. 25. τῶν addo ex Pith. & F.

tur Damaſcius in Iſidori philoſophi vita apud Photium. FABR. I.

z. L. in fin. D. *de his qui notantur infamia.* D. GOTH.

a. Omnes ante F. 2. ἐντείλωμαι habent: ſed quum non crederem, ἐντέλλωμαι paſſivo quoque ſenſu pro *mandatur mihi* accipi poſſe, conjectabam ἐντείλω μοι; idque in textum recipere non dubitavi, poſtquam in F. 2. ἐντείλωμαι inveni, namque ex eo, licet vitioſo, judicabam & Fabrotum ita voluiſſe. G. O. R.

b. L. 1. D. *de his qui not. inf.* FABR. I.

c. Infamis eſt, qui cum pretio pactus eſt, l. 6 §. 2. *eod.* FABR. I.

d. Paul. Quoniam intelligitur confiteri crimen qui paciſcitur, l. 5. *eod.* FABR.

e. Vide l. 6. §. pactuſque 3. D. *de his qui notantur.* D. GOTH.

f. L. 1. D. *de in jus vocando.* l. 13. in fin. D. *de judiciis.* D. GOTH.

g. Ad magiſtratum vocare, id eſt, ad Prætorem, aliumve qui juriſdictioni præeſt. FABR. I.

τι, καὶ τοῦτον [h] καλεῖν εἰς [26] τὸ δικαστήριον. Εἰ δέ τις τῶν ἀνιόντων [i] ἐστὶν ὁ καλούμενος, ἢ [27] πάτρων ὑπὸ ἀπελευθέρου, ἢ ἀνιόντες αὐτοῦ ἢ κατιόντες, δεῖ αἰτῆσαι αὐτὸν συγγνώμην· εἰ γὰρ δίχα αἰτήσεως συγγνώμης [k] κληθῶσι, κινουμένης κατ' αὐτῶν [l] τῆς in factum, εἰς πεντήκοντα καταδικασθήσονται νομίσματα.

jus vocare. Quod ſi quis adſcendentium eſt, qui vocatur, aut patronus a liberto, vel ejus adſcendentes aut deſcendentes, eum *a magiſtratu* veniam petere oportet: ſi enim ſine veniæ petitione vocati fuerint, inſtituta adverſus eos *liberos aut libertos* in factum actione, condemnabuntur in quinquaginta ſolidos.

26. τὸ de: F. 27. ὁ ad: F.

h. Sic in judicium vocare, l. 1. §. in cauſis, D. *de admin. tut.* Juſtin. *in jus vocandus eſt ad eum, qui jus dicturus ſit.* Sic in vett. Lactant. ex hiſtoria Ennii hæc citat: *Juppiter in monte Olympo maximam vitæ partem colebat, eo ad eum in jus veniebant, ſi quæ res in controverſia erant.* Corn. Nep. Illuſtr. c. 72. Sen. Contr. lib. 3. proœm. M. Tull. 4. & 6. in Verr. FABR. I.

i. Adde 7. *Eclog.* 8. c. 2. περὶ τῶν δυναμένων καλεῖσθαι εἰς δικαστήριον ἢ μὴ δυναμένων. l. 4. §. 1. D. *de in jus vocando.* D. GOTH.

k. Macrob. Saturn. 7. cap. 5. *ab auctoritate veſtra tanquam ab edicto Prætoris impetrata venia.* FABR. I.

l. §. 1. ſupra, *de perp. & temp.* FABR.

[ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΖ.

Υπόλοιπόν ἐστι περὶ τοῦ ὀφφικίου [a] τῶν 391
δικαστῶν σκοπῆσαι. Καὶ τέως κατὰ πρώτην τάξιν τοῦτο παραφυλάττειν ὁ δικαστὴς ὀφείλει, ἵνα μὴ δικάζων [1] ἑτέρως ἀποφαίνηται, ἤπερ [b] ταῖς διατάξεσιν, ἢ τοῖς ἐγγράφοις [c] νόμοις, ἢ τῇ τῶν σοφῶν νομοθεσίᾳ, δοκεῖ.

§. I. Διὸ ἐὰν κινήσω κατὰ σοῦ νοξαλίαν, εἶτα

DE OFFICIO JUDICIS.

TITULUS XVII.

Reliquum eſt de officio judicum diſpicere. Et ſane primo loco hoc obſervare debet judex, ut ne judicans aliter pronuntiet, quam conſtitutionibus, aut ſcriptis legibus, aut prudentium ſcitis, cavetur.

§. I. Ideo ſi *actionem* noxalem adverſus

1. ἑτέρως de: F. habetque ἀποφήνηται.

a. Cic. 2. in Verr. L. *Octavius Balbus judex, homo & juris, & officii periti ſſimus.* FABR. I.

b. Vide l. 2. C. *de pœna judicis.* Novel. 15. c. 1. Novel. 82. c. 13. l. 40. D. *de judiciis.* l. 1. §. ſed etſi quis. D. *de falſis.* D. GOTH.

Judices jubentur νόμοις ἐγκαρτεροῦντας διδόναι ψῆφον, Nov. 116. c. 1. in quas jurabant Athenis & Romæ. Atquin ipſis Juſtiniani temporibus, judices τὰς ψήφους ἐδίδοσαν οὐχ ᾗ περ αὐτοῖς ἐδόκει δίκαιά τε καὶ νόμιμα εἶναι, ſed prout litigatorum quiſque in gratia atque auctoritate erat apud Venetos aut alios factioſos, ut ſcribit Procopius in ἀνεκδ. An Procopius & hic iniquior in Juſtinianum fuit? FABR. I.

c. In uno ἐγγράφοις, ἢ ἀγράφοις νόμοις, ἢ τ. FABR. II.

Et ſic habent varr. Pithœanæ. Quid hinc concludam, in præf. dicturus ſum. G. O. R.

d. Ut in l. 1. §. cum arietes, D. *ſi quadrup.* [ſic jure Attico dominus æſtimationem damni ſufferebat, aut noxam, id eſt, τὸν βλάψαντα αὐτὸν dedebat.]

εἶτα ἀποδείξω τὸ εἰς ἐμὲ γενόμενον ἁμάρτημα, οὕτω δεῖ τὸν δικαστὴν ἀποφαίνεσθαι· Καταδικάζω τὸν Πούβλιον Μαίβιον Λουκίῳ Τιτίῳ τῷ ἄκτορι, ὥστε ἱ νομίσματα παρασχεῖν, ἢ τὸν οἰκέτην εἰς νόξαν [d] δοῦναι.

versus te inſtituero, atque delictum in me commiſſum probavero, judicem ſic pronuntiare oportet: Publium Mævium Lucio Titio actori condemno, ad præſtandos decem aureos, aut ad ſervum noxæ dedendum.

§. II. Εἰ δὲ τὴν in rem κινεῖ τις, εἰ 392
μὲν καταγινώσκει τοῦ ἄκτορος, ἀβσολυτίωνος 2 ἀξιούτω τὸν ῥέον· εἰ δὲ ἐλάττονα ὁρᾷ τὰ τοῦ ἐναγομένου δίκαια, κελευέτω 3 αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἀποκαθιστᾷν μετὰ καὶ 4 τῶν καρπῶν. Εἰ δὲ ὁ ἐναγόμενος ἀρνεῖται ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ μὴ δύνασθαι τὸ πρᾶγμα ἀποκαθιστᾷν, καὶ τοῦτο 5 οὐ δι' ὑπέρθεσιν [e] λέγεται παρ' αὐτοῦ, προσήκει τὸν δικαστὴν χρόνον δοῦναι προθεσμίας, οὗ ἐντὸς ὀφείλει τῷ ἄκτορι ἀποκαταστῆσαι τὸ πρᾶγμα, ὁμολογίαν ἐκτιθέμενος μετὰ δόσεως 6 ἐγγυητῶν περὶ τῆς διατιμήσεως τῆς δίκης, ὡς εἰ μὴ εἴσω τοῦ χρόνου τοῦ ὁρισθέντος ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἀποκαταστήσει τὸ πρᾶγμα, τὴν ὁρισθεῖσαν διατίμησιν παρέξει.

§. II. Sin autem quis in rem agit, ſi quidem contra actorem judicat, reum abſolutione dignetur: ſi vero deteriora *eſſe* rei jura videt, jubeat eum rem reſtituere una cum fructibus. Quod ſi reus neget in præſenti *ſe* tempore rem poſſe reſtituere, & hoc ab eo non dicatur per tergiverſationem, judicem oportet tempus præſtitutum dare, intra quod actori rem reſtituere debeat, cautionem exponens cum datione fidejuſſorum de litis æſtimatione, *ipſum* niſi intra tempus ab judice definitum rem reſtituerit, definitam *litis* æſtimationem præſtaturum.

Εἰ δὲ 7 hereditatis petitio κινεῖται, 393
τὰ αὐτὰ δικαζέτω ἐπὶ τοῖς καρποῖς, ἅπερ ἐπὶ τῆς [f] in rem. Ἐκείνων δὲ τῶν καρπῶν προφάσει, οὓς οἰκείᾳ κούλπᾳ ὁ τῆς κληρονομίας οὐκ 8 ἐξελέξατο νομεὺς, καταδικαζέσθω, ἐν ᾧ mala fide τῆς κληρονομίας γέγονεν ἐν κατοχῇ· τῶν αὐτῶν [h] σχεδὸν κρα-

Si hereditatis petitio inſtituitur, eadem judicet de fructibus, quæ in *actione* in rem. Illorum vero fructuum nomine, quos ſua culpa hereditatis poſſeſſor non percepit, condemnetur, quum mala fide in poſſeſſionem venerit hereditatis: iiſdem & in ſpeciali in rem

2. ἀξιοῦται ante F. 3. Sic reſcribo pro vulg. αὐτὸ. Fabrotus utrumque dedit: αὐτὸν αὐτὸ τὸ πρ. 4. τῶν de: F. 2. 5. οἱ ad: F. 6. ἐγγυητοῦ F. 7. ἡ ad: F. 2. *hereditatis diviſio* Goth. poſter.

dedebat, Plato 11. *de leg.* Edit. 1.] FABR.

e. Tergiverſationem, ſubdolam moram, fruſtratoriam dilationem. Gloſſ. Gr. Lat. ὑπέρθεσις, *fruſtratio*, *mora*. reus igitur fruſtrator non auditur. FABR.

f. In ſpeciali petitione. in ſingularum rerum petitione. FABR.

g. Quædam editiones apud Juſtin. *ſive illorum*, *quos perceperit*, quæ Theop. non agnoſcit, nec libri vett. FABR.

h. Hæc dictio taxativa fruſtra addi non ſolet, veluti in §. 36. ſupra, *de rer. div.* perperam enim Th ait, ibi παρόλιγον. & in §. 1. ſupra, *de don.* τὸ *fere* otioſum non eſt. An ergo dixit *pene*, quoniam in actione in rem ſpeciali intenditur rem reſtitui. ſed officio judicis fructus reſtituuntur, veluti pars fundi. in petitione vero hereditatis ipſius actionis jure & poteſtate veniunt. atque ita Cujac. placet. FABR. I.

Quod de §. 36 *de R. D.* ait, valde fallor, ſi ſupra pag 245. col. *b.* non ſatis refutavi. Ceterum de præſenti quæſtione ad Juſtinianum pertinente vi-

κρατούντων καὶ ἐπὶ τῆς σπεκιαλίας in rem· καὶ ἐπ᾽ αὐτῆς γὰρ ὁ mala fide τοῦ πράγματος ἐν νομῇ γενόμενος, λόγον ὑφέξει καὶ τῶν κατὰ ῥαθυμίαν αὐτοῦ μὴ ληφθέντων καρπῶν. Διὰ τί δὲ εἶπον τὸ σχεδὸν, ἐν τοῖς [i] de judiciis μαθησόμεθα. Εἰ δὲ bona [k] fide νομεύς ἐστιν ὁ ἐναγόμενος, οὐκ ἀπαιτηθήσεται, οὐδὲ οὓς ἐδαπάνησε καρποὺς, οὐδὲ οὓς κατὰ ῥαθυμίαν οὐκ ἔλαβε, προφάσει τῶν ληφθέντων πρὸ τῆς προκατάρξεως καρπῶν· μετὰ γὰρ [l] προκατάρξιν ἕνεκα [8] τῶν ληφθέντων καὶ [9] δαπανηθέντων καταδικαζέτω αὐτὸν ὁ δικαστής. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τῆς σπεκιαλίας in rem· [m] τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἐπὶ τῆς hereditatis petitione εἰρήσθω.

§. III. Τῆς δὲ ad exhibendum [n] κινηθείσης, οὐκ ἀρκεῖ τῷ ῥέῳ πρὸς τὸ διαφυγεῖν τὴν καταδίκην, ἐὰν εἰς μέσον ἀγάγῃ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ τὴν καῦσαν [o] τοῦ πράγματος ὀφείλει παρασχεῖν, τουτέστιν ἀποκαταστῆσαι πάντα ταῦτα τῷ ἐνάγοντι, ἅπερ ἤμελλεν ἔχειν, εἰ ἐν προοιμίοις τῆς δίκης ἀποκατέστησε τὸ πρᾶγμα τῷ ἐνάγοντι· ὅθεν, εἰ καὶ ἐν τῷ παρέλκεσθαι τὸ τῆς ad exhibendum δικαστήριον, ἐσουκαπίτευσεν ὁ ἐναγόμενος τὸ πρᾶγμα,

rem actione fere obtinentibus; nam & in illa, qui mala fide in rei poſſeſſionem venit, rationem quoque reddet fructuum per negligentiam ejus non
394 perceptorum. Quamobrem autem dixerim FERE, in *libris* de Judiciis docebimur. Sin autem bonæ fidei poſſeſſor eſt reus, non poſcetur nec quos conſumſit fructus, nec quos per negligentiam haud percepit, nomine *ſcil.* fructuum ante litis conteſtationem perceptorum: poſt litis enim conteſtationem & perceptorum & conſumtorum cauſa condemnet illum judex. Hæc igitur de ſpeciali in rem *actione*: eadem vero & in hereditatis petitione dicta ſunto.

395 §. III. Inſtituta ad exhibendum *actione*, non ſatis eſt reo ad condemnationem evitandam, ſi rem in medium protulerit, ſed & cauſam rei præſtare debet, id eſt, omnia illa actori reſtituere, quæ habiturus erat, ſi in principio litis rem agenti reſtituiſſet: unde, etſi inter protrahendum *de actione* ad exhibendum judicium, reus rem uſucepit, nihilominus condemnabitur, nec dicere poteſt, per uſucapionem

8. καὶ ad: F. 9. τῶν ad: F. 2.

videndus omnino Clariſſ. Ev. Otto in præf. Tom. V. *Theſaur. Jur.* pag. 19. & 20. varias JCtorum ſententias proponens. G. O. R.

i. Inſ. tit. *de publicis judiciis.* D. GOTH.

Perperam, ut notæ ad §. 20. *de Action.* cap. 168. fuſe docent. G. O. R.

k. Juſtus poſſeſſor. FABR. I.

l. Juſtin. *poſt inchoatam petitionem*: poſt motam enim controverſiam omnes poſſeſſores pares fiunt, l. 25. §. ſi ante, D. *de pet. her.* FABR.

Concludamus ergo, voces *poſt inchoatam petitionem*, notare poſt litem conteſtatam, ut THus exponit, cum petitum eſt, l. 22. *de Reb. cred.* poſt judicium acceptum, l. 31. D. *eod.* cum actio in rem illata eſt, l. 28. D. *de O. & A.* l. 178. §. 2. D. *de V. S.* nam licet mota controverſia ſcrupulum injiciat poſſeſſori, a lite tamen conteſtata fructuum illorum ratio demum habetur, qui culpa b. f. poſſeſſoris non percepti, vel percepti conſumti ſunt: imputet enim ſibi heres vel dominus, quod, poſt controverſiam intra privatos parietes motam, negligens fuit in actione proponenda, arg. l. 22. §. 2. D. *Ad SC. Treb.* & damno ſuo diſcat, jus civile vigilantibus ſcriptum eſſe, l. 24. D. *Quæ in fraud. cred.* OTTO *præf. Tom.* V. p. 20.

m. Ἐπὶ δὲ καὶ τῆς καθ᾽ ὁμαδωτῆς *hereditatis petitio*νος εἰρήσθω. Varr. Pith. ſed Fabr. poſito commate poſt *rem*, ἔτι δὲ καὶ τῆς καθ᾽ ὁμάδα, τουτέστι τῆς *hereditatis* πετιτίονος εἰρήσθω. Optime meo judicio: ſed ejuſdem verſio nimis libera non plane ſatiſfacit.

γμα, οὐδὲν ἧττον καταδικασθήσεται, ὡς δυνάμενος λέγειν, ὅτι δεσπότης γέγονα διὰ τῆς οὐσουκαπίωνος, καὶ οὐ δεῖ [10] με καταδικασθῆναι, καὶ ἀποδοῦναι τὸ γεγονὸς ἐμόν· ἐπειδὴ [11] ἐν τῷ καιρῷ τῆς προκατάρξεως τῆς ad exhibendum οὔπω ἦν περαιωθεῖσα [p] ἡ οὐσουκαπίων, εἰ καὶ μεταξὺ παρολκῆς γενομένης ὁ χρόνος αὐτῆς παρῆλθε. Πλὴν ἐπειδὴ ἀνατρέχομεν εἰς τὴν προκάταρξιν, ὅτε οὔπω ἦν οὐσουκαπιτευθὲν, εἰκότως ἀποκαθίσταται, ὡς μὴ δόξαν γεγενῆσθαι τοῦ ῥέου διὰ τῆς οὐσουκαπίωνος, διὰ τὸ (καθὰ εἴρηται) ἕλκειν ἡμᾶς τὴν καταδίκην [q] πρὸς μίμησιν τῆς προκατάρξεως· καὶ τοὺς καρποὺς δὲ τοῦ μέσου χρόνου, τουτέστι τοὺς μετὰ προκάταρξιν μέχρι καταδίκης, ὁ ῥέος διδότω. Ἀρνούμενος [r] δὲ, [12] οὐ δι' ὑπέρθεσιν, τὸ μὴ δύνασθαι παριστᾶν τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, διὰ τὸ τυχὸν ἐν ἑτέρῳ τόπῳ διακεῖσθαι τὸ πρᾶγμα, ἕξει χρόνον πρὸς ἀποκατάστασιν, ἀσφαλιζόμενος τὸν ἄκτωρα, ὡς ἀποκαταστήσει τὸ πρᾶγμα. Εἰ δὲ μὴ παραχρῆμα, κελεύσει πειθόμενος τοῦ δικαστοῦ, παρίστησι τὸ πρᾶγμα, μηδὲ μὴν ἀσφαλίζεται ὡς ἀποκαταστήσει [13], εἰς τοσοῦτον καταδικασθήσεται, εἰς ὅσον διέφερε τῷ ἄκτορι, [14] τὸ ἐν καιρῷ προκατάρξεως ἀποκαταστῆναι τὸ πρᾶγμα.

§. IV.

396 nem dominus factus ſum, nec me con-
demnari oportet, & quod meum fa-
ctum eſt, reddere: quoniam inſtitu-
tæ ad exhibendum *actionis* tempore u-
ſucapio nondum erat conſummata, et-
iamſi intra factam moram tempus ejus
exiit. Verum quoniam ad litis con-
397 teſtationem recurrimus, quando *res*
nondum erat uſucapta, merito reſti-
tuitur, ut quæ non videtur reo adqui-
ſita eſſe per uſucapionem, quia (ut
dictum eſt) condemnationem ad ex-
emplum litis conteſtatæ trahimus: ſed
& fructus medii temporis, id eſt poſt
conteſtationem uſque ad condemna-
tionem *perceptos*, reus reddat. At ne-
gans, non *tamen* per tergiverſatio-
nem, *ſe* rem ad præſens tempus exhi-
398 bere poſſe, quia forte res in alio loco
ſita eſt, habebit tempus ad reſtituen-
dum; cavens actori, ſe rem reſtitu-
turum. Sin vero non ſtatim, juſſui
parens judicis, rem exhibet, neque
ſe reſtituturum cavet, in tantum con-
demnabitur, in quantum actoris in-
tererat, rem litis conteſtatæ tempo-
re reſtitutam fuiſſe.

§. IV.

10. σὺ F. 2. male. 11. γὰρ ad: F. 12. τὸ h. l. utraque F. in quarum 1. de: ſequens τὸ, in ſecunda autem de: τὸ μὴ. 13. μετὰ ταῦτα ad: Pith. ac F. 14. τὸ de: F. Mox malim ἀποκατασταθῆναι

cit, quæ habet: *Et hac in actione in rem, qua res ſingulares petuntur, dicta ſint. Eadem autem in vindicationibus, qua ſunt de univerſitate, id eſt, in hereditatis petitione dicta credantur.* Malim ſimpliciter: *Hac igitur de ſpeciali in rem* actione, *nec non de univerſali, id eſt hereditatis petitione, dicta ſunto.* G. O. R.

n. Adde 15. *Eclog.* 4. περὶ παραστάσεως ἤτοι ἐπιδείξεως πραγμάτων &c. D. GOTH.

o. Adde l. 22. & l. ult. D. *de verb. ſignificat.* l. 9. §. 5. D. *ad exhibendum.* D. GOTH.

p. Uſucapio enim non interrumpitur litis conteſtatione, vide ſupra tit. 18. lib. 3. §. 1. FABR.

q. Curtius vertit: *Propterea quod (ut dictum eſt) condemnationem retrotrahamus ad hoc, ut ſimilem ſibi ac aqualem faciat litis conteſtationem:* quod Fabrotus in 2. ſic mutavit: *pr. q. (ut d. e.) cond. retrotrahimus ad tempus quo lis conteſtata eſt:* quæ verſio ſicuti bono ſenſui eſt aptior, ita verba THi non exprimit. Quare poſteriora ap. Curtium potius ſic inverto: *ut eam ſimilem ſibi faciat litis conteſtatio;* aut, *ut ſimilis fiat litis conteſtationi.* Ego ſtrictius verti quidem, ſed illud tamen πρὸς μίμησιν mihi ſuſpectum manet. G. O. R.

r. L. 12. §. 1. D. *ad exhibendum.* D. GOTH.

§. IV. Ἡνίκα κινεῖται τὸ familiæ er- 399 ciſcundæ, ὀφφίκιον ἔστω τοῦ δικαστοῦ, τὸ 15 ἓν ἕκαστον ἀκέραιον πρᾶγμα ἑνὶ ἑκάστῳ προσκυροῦν [s] τῶν κληρονόμων· καὶ εἰ συμβῇ πλείονος εἶναι διατιμήσεως τὸ προσκυρωθὲν ἑνὶ τῶν κληρονόμων, καταδικαζέτω τοῦτον τῷ συγκληρονόμῳ, ὥσπερ εἰρήκαμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν, εἰς ῥητὴν χρυσίου ποσότητα, ὅπως ἂν ἑκατέρῳ φυλάξῃ τὸ ἴσον. Οἷον, Πρίμῳ μὲν ἀδιουδικάτευσε 16 πράγματα α νομισμάτων, Σεκούνδῳ δὲ ω΄ κα- 400 ταδικαζέτω τὸν Πρῖμον 17 τῷ Σεκούνδῳ εἰς ρ΄ νομίσματα, ὥστε ἑκάτερον ἀνὰ ἐννεακόσια ἔχειν νομίσματα. Εἰ δὲ καὶ ἕνα τῶν 18 κληρονόμων συνέβη μόνον ἐκ τῶν ἐπικοίνων πραγμάτων καρποὺς ἀναδέξασθαι, ἢ πρᾶγμα ἐρεδιτάριον [t] διαφθεῖραι 19 ἢ καὶ δαπανῆσαι· (τί γὰρ, [u] ὅτι οἶνος ἦν, καὶ τοῦτον ἐξέπιε;) 20 καταδικαζέσθω προφάσει τούτων 21 ἀναλόγως τῷ συγκληρονόμῳ. Ταῦτα δὲ οὐ μόνον, δύο κληρονόμων ὄντων, ἀλλὰ καὶ πλειόνων, χώραν ἐχέτω.

§. V. 22 Τὰ αὐτὰ λέξομεν καὶ ἐπὶ τοῦ 401 communi dividundo, ἡνίκα [x] περὶ πολλῶν ἐπικοίνων πραγμάτων διαιρετέων μεταξύ τινων κινεῖται· εἰ δὲ ἐπὶ ἑνὶ μόνῳ, οἷον λόγου χάριν ἀγρῷ, εἰ μὲν δίχα βλάβης τοῦ ὑποκειμένου εἰς κλίματα δύναται ὁ ἀγρὸς διαι-

§. IV. Quum familiæ erciſcundæ *judicium* agitur, judicis eſto officium, unamquamque rem integram unicuique heredum adſignare: & ſi contingat *rem* uni heredum adſignatam majoris eſſe pretii, coheredi hunc condemnet, ut in præcedentibus diximus, in certam pecuniæ quantitatem, ut æqualem utrique *partem* ſervet. Veluti, Primo adjudicavit res mille 400 ſolidorum, Secundo octingentorum: condemnet Primum Secundo in ſolidos c. ut uterque nongenos habeat ſolidos. Quod ſi evenit quoque, ut unus heredum ſolus ex bonis communibus fructus perceperit, aut rem hereditariam corruperit vel conſumſerit: (quid enim, ſi vinum fuit, atque hoc ebibit?) condemnetur propter hæc coheredi pro rata. Hæc autem non modo, ſi duo ſint heredes, ſed etiam ſi plures, locum habeant.

§. V. Eadem & in *judicio* communi dividundo dicemus, quum inter aliquos de multis rebus communibus dividendis agitur: ſin autem de una *re* ſola, velut exempli cauſa fundo, ſi quidem ſine damno *rei* propoſitæ in re-

15. ἐν de: F. 2. 16. πρᾶγμα F. 17. τῷ Σεκ. admiſi ex Pith. ac F. 18. συγκλ. Pith. & F. 19. ἤγουν καὶ F. 20. δικαζ. ſimplex ante F. 21. ἀναλ. addimus ex Pith. ac F. 22. Ταυτα Pith. Reſcribo Ταὐτά.

s. Adde §. 10. in fin. ſup. *de act.* l. 22. §. 1. l. 52. l. 55. D. *familiæ erciſcundæ.* D. GOTH.

t. L. 3. l. 19. C. *familiæ.* D. GOTH.

u. In recentiori codice ſic habetur: τί γὰρ οἶκος ἦν, καὶ τοῦτον ἐξεποίησεν, ἢ οἶνος ἦν, καὶ τοῦτον ἔπιεν; καταδ. *Quid enim ſi ædes fuerint, & eas alienarit, vel vinum, & id ebiberit?* FABR.

x. L. 1. & paſſim D. *communi dividundo.* D. GOTH.

y. Hic ἢ antea in omnibus legebatur, quod in καὶ mutare juſſit & bonus ſenſus & Curtiana verſio, licet Fabr. in 2. pro & rurſus *aut* reſcripſerit. Confer. Gloſſar. THinum in ἢ & καὶ. G. O. R.

z. L. ſi familiæ. 55. D. *familiæ.* D. GOTH.

a. Adde §. 20. in fin. ſup. *de actionibus.* D. GOTH.

aa. Adde §. 20. in fin. ſup. *de action.* l. 2. D. *finium regundorum.* D. GOTH.

b In Græcis eſt: *Si enim evidentiores fines agros diſtinguant, quam quos judex transferre poſſit.* Id nolui te neſcire. Nos Latina & in vertendo ſumus ſecuti. CURT. *in edit. Antverp.* 1539.

Ἀσαφεῖς non dubito, quin ſit corrigendum, ut locus ſic convertatur: *Si enim obſcuri termini agros diſtin-*

διαιρεθῆναι, ἔχει γὰρ τυχὸν ἐλαιῶνα [y] καὶ ἀμπελῶνα, δύναται ὁ δικαστὴς τῷ μὲν [23] ἑνὶ προσκυρῶσαι τὸν ἐλαιῶνα, τῷ δὲ ἑτέρῳ [24] τὸν ἀμπελῶνα· οὕτω μέντοι, ὥστε τὸν λαβόντα τὸ τιμιώτερον μέρος καταδικασθῆναι τῷ ἑτέρῳ δοῦναι χρυσίον. Εἰ δὲ τοῦτο 402
[25] ἀσύμφωνον [z] εἶναι δοκεῖ, ἢ καὶ ἴσθ' ὅτε οἰκέτης ἐστὶν ὁ ὑποκείμενος, ἢ ἡμίονος, περὶ οὗ [26] τὸ τοιοῦτον κινεῖται δικαστήριον, τῷ ἑνὶ τὸ πᾶν ἀδιαδικατευέσθω [a] πρᾶγμα· οὕτω μέντοι, ὥστε αὐτὸν εἰς ῥητὰ χρήματα τῷ ἑτέρῳ καταδικασθῆναι.

regiones fundus poteſt dividi, namque habet forte & olivetum & vinetum, poteſt judex uni adſignare olivetum, alteri vinetum; ſic tamen ut meliorem portionem accipiens condemnetur pe-
402 cuniam alteri dare. Quod ſi hoc incongruum eſſe videtur, aut etiam ſervus forte ſit propoſitus, aut mulus, de quo tale inſtituitur judicium, uni rem totam adjudicet; ita tamen, ut is alteri in certam pecuniam condemnetur.

§. VI. Ἡνίκα μεταξύ τινων κινεῖται τὸ finium regundorum, χρὴ τὸν δικαστὴν σκοπεῖν, εἴγε χρειώδης ἐστὶν ἐν τῷ παρόντι θέματι [22] ἡ adjudicatio, ἥτις ἐν ἑνὶ θέματι γίνεται κατὰ τὸ ἀναγκαῖον. [b] Εἰ 403
γὰρ σαφεῖς ὅροι διακρίνονται τοὺς ἀγροὺς, οὓς ὁ δικαστὴς οὐχ οἷός τέ ἐστι μετατίθεσθαι, ὀφφίκιον ἔστω αὐτοῦ, ἐξ ἑνὸς τῶν δύο ἀγρῶν μέρος τι τῷ ἀγρογείτονι προσκυρῶσαι, ὅπως ἂν σαφεῖς κατὰ τοῦτο [27] τὸ μέρος τοὺς ὅρους ἀπόθοιτο· ἐν ᾧ θέματι ἀκόλουθόν ἐστιν, ὥστε τὸν ἕτερον καταδικάσαι αὐτῷ εἰς φανερὰ νομίσματα.

§. VI. Quum inter aliquos finium regundorum *judicium* agitur, judicem ſpectare oportet, an in caſu præſenti adjudicatio ſit utilis, quæ in uno ca-
403 ſu neceſſario fiet. Nam ſi obſcuri fines agros diſcernunt, quos judex transferre poſſit, officium ejus erit ex uno duorum agrorum partem aliquam confini adſignare, ut ad illam partem fines perſpicuos conſtituat: quo caſu conſequens eſt, ut alterum in certos nummos illi condemnet.

Εἰ δὲ καὶ τῶν ἀγρογειτόνων ἕνα συνέβη 404
κακούργως περὶ τοὺς ὅρους [c] διαγενέσθαι, διὰ τοῦτο τυχὸν, ἐπειδὴ τοὺς λίθους [d] τοὺς διορίζοντας

404 Sed &, ſi evênit ut unus confinium maligne circa fines verſatus ſit, ideo forte, quod lapides terminos definientes

23. ἑνὶ de: F. 24. ἑτέρῳ de: F. unde tamen articulum τὸν recepi. 25. σύμφωνον ante F. quare Curtius ſtellulam adpinxerat. 26. τὸ de: F. 27. τὸ de: F. z. De ſeq. ἀποθεῖτο Lovan. vide ſup. cap. 199. not. x.

diſtinguunt, quos judex mutare non poſſit. HOTOM. *in Lugd.*

In duobus codd. ita legitur: εἰ γὰρ σαφεῖς ὅρους, διακρίνοντας τοὺς ἀγροὺς, ὁ δικαστὴς οὐχ οἷός τε ἐστὶν μεταξὺ θέσθαι, (pro, μετατίθεσθαι) ὀφφ. Pet. autem Nancelius vir erudiriſſ. ſic leg. putabat: εἰ γὰρ οὐ σαφεῖς ὅροι διακρίνονται τοὺς ἀγροὺς, οὓς ὁ δικαστὴς οἷός τέ ἐστι μετατίθεσθαι, ὀφφ. *Si vero fines non ſatis diſtincti ſint, quos utique jure ſuo alio transferre poteſt, officium ejus erit, ut ex unius,* &c. Nancelii librum utendum accepi beneficio *Ludovici Nublei* JC. doctiſſimi. FABR.

Nos Hotomano & Nancelio in verſione paruimus. G. O. R.

c. L. 4. §. ſi dicantur termini 4. D. *finium regundorum.* adde 58. *Eclog.* 9. περὶ ὅρων ἀποκειμένων. & 6. Harmenop. 1. §. 10. D. GOTH.

d. Lapides terminales, qui & *Grumi*, οἱ τῶν ὅρων λίθοι, οἱ διορίζοντες τοὺς ὅρους λίθοι, ἑρμαῖοι λίθοι, σημεῖα οἷς διακρίνεται τό,τε ἀλλότριον, καὶ τὸ ἴδιον, Strabo 17. ſingulos enim fundos ſeparant, & agrorum confuſionem inhibent. Chryſoſt. Hom. 2. de verbis Eſ. *vidi dom.* Syrianus in Hermog. Lite igitur exorta de finibus judex finium regundorum dirimit

ῥίζοντας τοὺς ὅρους ὑφείλετο, ἢ δένδρα [e] τοὺς ὅρους διακρίνοντα ἐξέκοψε, καταδικασθήσεται [28] τοιαύτης προφάσει βλάβης τῷ ἀντιδίκῳ.

tes ſuſtulit, vel arbores terminos diſcernentes excidit, iſtius damni nomine adverſario condemnabitur.

Ἔστι δὲ ὅτε καὶ προπετῶς ἤτοι ἀπειθῶς τις περὶ τὰς τοῦ δικαστοῦ κελεύσεις διαγινόμενος δίδωσι δίκας, καὶ τούτου προφάσει καταδικάζεται· οἷον, ἐκέλευσεν ὁ δικαστὴς, περὶ ὅρων οὔσης φιλονεικίας, ἑκάτερον ἀγρὸν μετρηθῆναι· ὁ ἕτερος οὐκ ἠνέσχετο· ὡς ἀπειθῶν οὗτος τῷ δικαστῇ κατὰ τὰ εἰρημένα καταδικασθήσεται.

Nonnunquam autem & is, qui contumaciter aut inobedienter circa judicis juſſa verſatur, dat pœnas, ejuſque *rei* cauſa condemnatur: veluti, mota de finibus controverſia, utrumque agrum 405 menſurari judex juſſit; alteruter haud paſſus eſt; hic tamquam inobediens judici ſecundum *jam* dicta condemnabitur.

§. VII. Τὸ δὲ ἀδιουδικατευθὲν ὑπὸ τοῦ δικαστοῦ ἐν ἑνὶ τούτων τῶν δικαστηρίων, τουτέστι [29] τῷ familiæ erciſcundæ, τῷ communi dividundo, τῷ finium regundorum, εὐθέως [f] τῆς δεσποτείας γίνεται ἐκείνου, ᾧ [g] ἀδιουδικατευθῇ. Δεῖ τοίνυν καὶ ταύτην τὴν κτῆσιν ταῖς ἐν νόμοις ἰδικαῖς πράξεσι συναριθμεῖν, τὴν ἀπὸ τῆς ἀδιουδικατίωνος.

§. VII. Quod autem in uno*quoque* horum judiciorum, id eſt familiæ erciſcundæ, communi dividundo, finium regundorum, ab judice adjudicatum fuit, ſtatim in illius dominio fit, cui adjudicatum fuerit. Oportet ergo & hanc adquiſitionem, *ſcil.* ex adjudicatione, ſpecialibus in jure actibus adnumerare.

28. Sic reſcribo pro vulgato τῆς αὐτῆς ac Fabrotiano τῆς τοιαύτης. 29. τῷ hic & deinceps de: F. ter.

dirimit fines: & ſi dicentur termini finium cauſa ejecti, locove moti, pro perſona, & facti conditione, in eum, qui exaravit extra ordinem animadvertitur. ſed & ſi dolo malo terminos quis ejecerit, moverit, datur actio popularis, non ex lege Julia modo, l. ult. D. *de term. moto*, ſed etiam ex lege Mamilia, c. 4. FABR. I.

e. Arbores terminales Paul. 5. Sent. t. 22. qui refertur à Frontino *de lim. agr.* Sic. Flacc. de condit. agr. *finales arbores dejiciant.* Latinus & Myrſont. de Limit. Termini, congeries, maceriæ, vel foveæ, arbores aut emiſſæ. Papianus Reſp. 39. [Schultingio 38.] Invenio & quaſdam herbas limitares. Jun. Philargyrius in 3. Georg. *Sulla, genus herba, quod in limitibus agror. ponitur in Africa.* FABR.

f. Verum dominium hac adjudicatione adquiritur jure civili, non tuitione prætoria. FABR. I.

g. Ulp. 19. §. 16. *Adjudicatione*, inquit, *dominia nanciſcimur per formulam familiæ erciſcundæ, communis dividundi, finium regundorum:* adde l. 11. in fin. D. *de juriſdict.* l. 21. §. 3. D. *de annuis.* D. GOTH.

Ulp. tit. 19. & l. 11. D. *de juriſdict.* FABR.

[ΠΕΡΙ

[ΠΕΡΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ.]

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ

Πολλὴν ἔθεντο φροντίδα τῶν πουβλίκων 406 δικαστηρίων οἱ νόμοι. Ταῦτα δὲ οὐδὲ διὰ ὀρδιναρίων ἀγωγῶν [1] ἐγγυμνάζεται, οὐδὲ τὶ ὅμοιον ἐν ταῖς ἐξετάσεσιν [2] εὑρίσκομεν τῶν λοιπῶν δικαστηρίων καὶ τούτων· πολλὴ γάρ ἐστιν ἡ μεταξὺ αὐτῶν διαφορά, ἔν τε τῇ προκαταρξει, καὶ ἐν αὐτοῖς μέντοι τοῖς ἀγῶσιν. Ὥστε οὐν οὐδεὶς κινῶν που-407 βλικον δικαστήριον δύναται λέγειν, ὅτι Ὁρίζομαι [a] τήνδε τὴν ἀγωγήν, ἀλλὰ Ὁρίζομαι [b] τόνδε τὸν νόμον. Καὶ ἐνταῦθα βασάνους ἐστὶν εὑρεῖν [3] ἐπαγομένας, καὶ ποτὲ μὲν δημεύσεις, ποτὲ δὲ πολιτείας ἐκπτώσεις, καὶ ποτὲ μὲν ἐλευθερίας, ποτὲ δὲ ψυχῆς ἀπώλειαν ἐπαγομένην· ταῦτα δὲ τῶν χρηματικῶν δικαστηρίων ἐστὶν ἀλλότρια.

§. I. Ὠνόμασται [c] δὲ πούβλικα, ἐπει-408 δὴ παντὶ [*3] δημότῃ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, κινεῖν δίδοται παῤῥησία· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ εἶπον, ἐπειδή ἐστί τινα πρόσωπα, οἷς οὐκ ἐπιτέτραπται κινεῖν πούβλικον δικαστήριον· ταῦτα δὲ ἐν τῇ τελειοτέρᾳ τῶν πουβλίκων δικαστηρίων διδασκαλίᾳ μαθεῖν ἐστι [4] ἀνελλιπῶς.

§. II.

DE PUBLICIS JUDICIIS.

TITULUS XVIII.

Magnam publicorum judiciorum curam jura habuere. Hæc autem neque per ordinarias exercentur actiones, neque in diſcuſſionibus reliquorum judiciorum atque horum quidquam ſimile invenimus: magna enim inter illa eſt differentia, & in lite 407 conteſtanda & in ipſis quoque actionibus. Itaque nemo publicum inſtituens judicium dicere poteſt, Intendo hanc actionem. ſed Intendo hanc legem. Atque hic tormenta inveniuntur adhibita, & modo publicationes, modo civitatis amiſſiones; item modo libertatis, modo vitæ ademtio irrogata *invenitur:* aſt hæc *ab* judiciis pecuniariis aliena ſunt.

408 §. I. Dicta autem ſunt publica, quoniam cuivis e populo ut plurimum agendi datur poteſtas. UT PLURIMUM vero dixi, quia quædam ſunt perſonæ, quibus publico judicio agere non permittitur: eæ autem in pleniori judiciorum publicorum doctrina perfectiſſime cognoſci poſſunt.

§. II.

1. ἐναγωγῶν. F. 2. εὑρίσκωμεν F. 1. εὑρίσκομεν F. 2. 3. ἐπαγομένους ante F. 2. *3. δημότῃ ante hanc. 4. ἀνελλειπῶς ante hanc.

a. Actio editur, l. 1. D. *de edend.* FABR.
b. Vide Schol. Baſil. lib. 60. t. 34. ad l. 6. D. *de accuſat.* FABR. II.
Vaga citatio, Fabroto familiaris. Credo eum voluiſſe Scholion γ. pag. 568. Tom. VII. ſuæ edit. quod ſic habet: Καλως ειπεν ο νομοθετης, γραφην επι των εγκληματων τον κατηγορον διδοναι· ουδεις γαρ κινων πουβλικον δικαστηριον δυναται λεγειν, οτι οριζομαι τηνδε την αγωγην, αλλ' οριζομαι τονδε τον νομον, και ειπω τηνδε την κατηγοριαν. ου γαρ, ωσπερ επι των χρηματικων, λεγεται ο εναγων ακτωρ, ουτω και επι των εγκληματων, αλλα κατηγορος ονομαζεται επι των εγκληματων, και εκει μεν λιβελλος, ενταυθα δε γραφη. G. O. R.
* c. Expoſui ad tit. 4. Digeſt. *de publicis judiciis.* D. GOTH.
Chryſoſtom. Hom. 1. ad Antioch. κοινόν ἐστι τὸ ἔγκλημα

§. II. Τῶν πουβλίκων τὰ μέν ἐστι κεφαλικὰ, τὰ δὲ οὐ κεφαλικά. [d] Κεφαλικὰ δὲ λέγομεν, ἅτινα τῇ ἐσχάτῃ ὑποβάλλει [e] τιμωρίᾳ τὸν ἐναγόμενον, τουτέστι τῇ ἀπωλείᾳ [f] τῆς ψυχῆς, [g] ἢ aquæ & ignis interdictioni, ἢ deportationi, ἢ metallo. Τὰ δὲ λοιπὰ, ἅτινά ἐστι πούβλικα δικαστήρια, καὶ ἀτιμίαν μετὰ ζημίας ἐπάγει χρηματικῆς, ταῦτα μὲν πούβλικα 5 λογίζεται, οὐ μὴν κεφαλικά. 409

§. III. Ἀναγκαῖον δὲ τὰ πούβλικα 6 ἐξαριθμήσασθαι. Ἔστιν ὁ Ἰούλιος ὁ de majeſtate, ὅστις ἁρμόζει [h] κατὰ τῶν μηχανησαμένων τι κατὰ βασιλέως ἢ πολιτείας. Ἡ δὲ τούτου τιμωρία [i] ψυχῆς ἀπώλειαν ἔχει· ἐγγυμνάζεται δὲ, ὡς ἐν 7 ἀρχῇ 410

§. II. Publicorum *judiciorum* alia ſunt capitalia, alia non capitalia. Capitalia autem dicimus, quæ reum ultimo ſubjiciunt ſupplicio, id eſt, animæ amiſſioni, vel aquæ & ignis interdictioni, vel deportationi, vel metallo. Sed reliqua, quæ publica ſunt judicia, infamiamque cum damno pecuniario infligunt, ea publica quidem cenſentur, at non capitalia.

§. III. Neceſſe autem *eſt judicia* publica enumerare. *Lex* eſt Julia de majeſtate, quæ contra eos competit, qui quid adverſus Imperatorem vel Rempublicam moliti ſunt. Hujus vero pœna animæ amiſſionem continet: & excr-

5. *λογίζονται* ante F. 6. *πάντα* ad: Pith. ac F. 7. *ἀρχαῖς εἰς. γ΄.* omittens *τῆς* & Ἰνς. F.

ἔγκλημα δημόσιον τὸ ἀδίκημα, ἔξεστιν ἑκάστῳ τῶν βουλομένων κατηγορεῖν. FABR. I.

An legend. δημόσιον· τὸ γὰρ ἀδίκημα ἔξεστιν &c. G. O. R.

d. Expoſui d. loco *de publicis judiciis.* D. GOTH.

e. Recte autem THus ultimum ſupplicium interpretatur animæ ſeu vitæ amiſſionem: *ultimum* enim *ſupplicium*, *ſolam mortem interpretamur*, l. 21. D. *de Pœnis.* quoniam ſumma, ultima, extrema pœna eſt, & ſupplicium extremum, quod exigi poteſt. *Etc.*

FABR. XII. *Exercit.* pag. 1221. Tom. III. *Theſ. Jur.*

Ex quibus ſequitur mors. Sen. Nat. q. 2. c. ult. *Magno æſtimamus mori tardius. in omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium.* Sed & capitalia dicuntur, ex quibus ſequitur maxima, vel minor capitis deminutio. FABR. I.

f. Anima pro vita. Salluſt. Catil. c. 52. *Libertas & anima noſtra in dubio eſt.* & alibi: *alia leges item condemnatis civibus, non animam eripi, ſed exilium permitti jubent.* ut apud Græcos ψυχή. Liban. pro Temp. τῆς ψυχῆς ἐπρίατο τὸ κλέος. Ariſtot. Eudem. 2. c. 7. ψυχῆς ὠνεῖται. Heraclitus apud Jamblichum, θυμῷ μάχεσθαι χαλεπόν· ὅτι γὰρ ἂν χρῄζῃ γίνεσθαι, ψυχῆς ὠνεῖται. Oecumen. in Epiſt. Jac. c. 1. ψυχὴ γὰρ καὶ ἡ ζωὴ λέγεται. FABR. I.

In *Protreptico* puta. Fabricius ὁ πάνυ *Bibliotheca Gr.* Vol. IV. pag. 289. ſic: ,, Heracliti dictum θυμῷ ,, μάχεσθαι χαλεπὸν, ὅ,τι γὰρ ἂν χρῄζῃ γίνεσθαι, ,, ψυχῆς ὠνεῖται, *arduum eſt iræ repugnare, quæ enim* ,, *cupit fieri, vel vitæ pretio emit.* Ita reddendus ille ,, locus p. 140". G. O. R.

Ψυχὴ ſeu anima pro *vita.* Oecumenius in Epiſt. Jacobi cap. I. ψυχὴ γὰρ καὶ ἡ ζωὴ λέγεται. Salluſt. Catil. cap. 52. *Libertas & anima noſtra in dubio eſt.* Ex diverſo vita pro anima. Virg. Æn. XI. *Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.* Homerus, a quo Virg. ψυχή. FABR. II.

g. TH. *veluti aqua* &c. legit: quæ lectio iis, quæ ſequuntur apud Juſtin. non congruit, qui deportationem ab ultimo ſupplicio diſtinxit, §. *item L. Cornelia* inf. EG. BARO *in Comment.*

Ego apud THum ſine varietate ἢ & in verſionis Curtianæ editt. *vel* invenio: quare unde illud hauſerit Baro, cum ignariſſimo ſcio. G. O. R.

h. Adde 60. *Eclog.* 36. περὶ ἐπιβούλων. D. GOTH.

i. Crimen Majeſtatis ἄκρον καὶ κεφάλαιον πάντων τῶν ἀδικημάτων, ut ait Chryſoſtomus. Perduellionis autem rei, ἀντάρται, ἀκαθοσίωτοι (τῆς καθοσιώσεως ἔγκλημα, crimen læſæ majeſtatis, Nicephor. lib. 1. c. 30. Iſidor. Peluſ. lib. 5. Epiſt. 177.) τύραννοι in crucem tollebantur, Theophylact. in Joan. c. 18. Hodie decollatio hujus criminis pœna eſt. FABR. I.

k. Cap. 13. G. O. R.

l. 60. *Eclog.* 36. c. 20. & ibid. tit. 36. c. 12. l. ult. D. *ad leg. Jul. Majeſtatis.* D. GOTH.

m. Τύραννοι hic dicuntur læſæ Majeſtatis rei, qui Eclogæ illo loco ἐπίβουλοι καὶ ἡμαρτηκότες καθοσίωσιν, ſed & ἐπὶ τυραννίδι ἁλισχθέντες. D. GOTH.

Me-

χῇ εἰρήκαμεν τῆς γ' Ἰνστιτουτίωνος k, καὶ μετὰ l τελευτὴν τοῦ m τυράννου.

exercetur, ut in principio tertiæ Inſtitutionis diximus, etiam poſt mortem rebellis.

411 §. IV. Ἔστι καὶ ὁ Ἰούλιος 8 ὁ de n adulteriis, τιμωρούμενος οὐ μόνον o τοὺς ὑβρίζοντας 9 ἀλλοτρίους γάμους, καὶ ὑποβάλλων κεφαλικῇ τιμωρίᾳ, ἀλλὰ 10 καὶ τοὺς ἄρρεσι p μιγνυμένους. Ὁ δὲ αὐτὸς νόμος καὶ τὸ ἁμάρτημα τοῦ στούπρου κολάζει, ἡνίκα τις βίας ἐκτὸς παρθένον ἢ χήραν q σεμνῶς ζῶσαν 11 διαφθείρῃ· εἰς τὸ ἥμισυ δήμευσιν ἐπάγων τῷ 12 τοιαῦτα πλημμελήσαντι τῆς οἰκείας περιουσίας· εἰ δὲ ἐστὶν εὐτελὴς ὁ ταῦτα πράξας, μετὰ τὸ βασανίσαι r αὐτοῦ τὸ σῶμα, ῥελεγάτον αὐτὸν ποιεῖ.

§. IV. Eſt etiam *Lex* Julia de adulteriis, non modo eos puniens, qui alienas nuptias violant, capitalique ſubjiciens ſupplicio; ſed & qui maſculis miſcentur. Eadem vero lex & ſtupri crimen punit, ſi quis extra vim virginem aut viduam honeſte viventem corruperit: infligens ei, qui talia deliquit, publicationem in dimidiam patrimonii ſui *partem*; ſin autem *tenuis ac* vilis ſit qui ea commiſit, poſt afflictatum ejus corpus, ipſum relegat.

412 §. V. Τρίτος ἐστὶν ὁ 13 Κορνήλιος de ſicariis, s ὅστις ἀνδροφόνους ξίφει τιμωρεῖται, ἤγουν

§. V. Tertia eſt *Lex* Cornelia de ſicariis, quæ homicidas gladio punit, aut

8. ὁ de: F. 2. 9. ἀλλότριον γάμον F. 10. τῷ ad: F. 11. διαφθείρει F. 2. 12. τὰ ad: F. ſequens τῆς οἰκ. de: F. 2. 13. Κορνλ. F. ſemper.

Memoria rei [apud Juſtin.] TH. recte *mem. tyranni*, notato §. per contrarium L. III. cap. 1. Cujac. DOUJAT.

Vide v. τύραννος in Gloſſ. noſtro. G. O. R.

n. Vide 60. *Ecloz.* 37. περὶ μοιχείας *paſſim.* D. GOTH.

Quæ in alieni matrimonii expugnatores caſtum fulmen vibrat, ut loquitur Stat. Sylv. 5. FABR. I.

o. Juſtinian. *temeratores alienarum nuptiarum.* Tacit. Ann. 1. *Juliam in matrimonio Marci Agrippæ temeraverat.* Vincent. Lirin Commonit. 1. Adulterium ex lege Julia relegatione vindicabatur. vid. exercitation. noſtram XII. FABR. I.

p. Vide 60. *Ecloz.* 39. περὶ ἀσελγῶν ἤτοι ἀρσενοκοιτῶν 6. Harmen. 4. §. 3. D. GOTH.

Ἰβρισταί, ἢ παιδερασταί, ἀρσενοκοῖται, puerarii, puerorum contaminatores, qui οὐ κατὰ νόμον τῆς φύσεως τὰς μίξεις ποιοῦνται, ut eſt in Procopii ἀνεκδ. quæ verba fruſtra quæras in editis, qui & ibid. vocat, παρὰ φύσιν ἐργασίαν τοῦ σώματος: Maſculorum inquam concubitores Romanis legib. coërcentur, Athanaſ. *adv. Gent.* Sex. Emp. Pyr. Hyp. 1. Firmic. *de error. profan. relig.* Legibus autem Atticis monſtruoſa in maſculos libidinis inſania, ut loquitur Tertull. non erat illicita. Scholiaſt. Græc. in στηλ. α. Gregorii Nazianz. vid. Lyſi. Apolog. in Simon. FABR. I.

q. Σεμνῶν, Pſellus: nam cum meretricibus impune licebat libidinem explere, l. 22. C. *ad leg. Jul. de adult.* Hieron. Ep. ad Ocean. Salvian. 7. de Gubern. D. Auguſtin. de verb. Apoſt. Ser. 4. Chryſoſt. in Epiſt. Pauli ad Cor. Hom. 12. Aſterius Homil. 5. Iſidorus Peluſiot. Epiſt. 241. lib. 5. Cæterum hæc Juſtiniani, *ſi honeſti ſunt*, Theoph. omiſit, quod ab officio paraphraſtæ alienum eſt. FABR. I.

Occinerem Fabroto illud Horatianum, *Cum tua pervideas oculis male lippus inunctis*, &c. niſi ſequenti ſe nota ipſe correxiſſet. Nec tamen paraphraſtes hic quidquam commiſit, quum vel ex oppoſitione ſequenti, εἰ δὲ ἐστιν εὐτελὴς, nemini non clareat, h. l. de honeſto homine ſermonem eſſe. G. O. R.

TH. omiſit hæc Juſtin. *ſi honeſti ſint.* tamen ex pœna, quæ imponitur, ſatis colligitur eum honeſtum eſſe, & in facultatibus. FABR. II.

r. Fuſtibus cæſus aut verberibus, prout judex æſtimaverit, relegatur. FABR.

s. Vide l. 1. & paſſim. D. *ad l. Cornel. de ſicariis.* 6 Harmenop. 6. περὶ φονέων. D. GOTH.

ἤγουν ἐκείνους, οἵ τινες χάριν τοῦ ἀνελεῖν τινα περιέρχονται μετὰ ἀκοντίου, ὅπερ ἐν τῷ ῥητῷ telum προσαγορεύει· ὁ δὲ Γαΐος ἐν τῷ [t] συντάγματι αὐτοῦ, ἐν ᾧ τὸν δυωδεκάδελτον ἑρμηνεύει, φησὶ τὸ telum [u] σημαίνειν παρὰ τῷ [14] πλήθει, οὐ μόνον τὸ βέλος ὅπερ ἀπὸ τοῦ τόξου ἀφίεται, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅπερ [x] ἀπὸ χειρός τινος ἐκπέμπεται. ὥστε οὖν καὶ λίθος, καὶ [y] ξύλον, καὶ σίδηρος, τούτῳ περιέχεται τῷ ὀνόματι. Ὠνόμασται δὲ telum, ἐπειδὴ ἐπὶ διάστημα 413 καὶ μῆκος πέμπεται, ἀπὸ ἑλληνικῆς φωνῆς σχηματισθὲν, [z] ἀπὸ τοῦ [15] τηλοῦ telum· καὶ ταύτην τὴν σημασίαν εὑρεῖν δυνατὸν ἐν τῷ ἑλληνικῷ ὀνόματι, ὅπερ γὰρ Ῥωμαῖοι telum προσαγορεύουσι, τοῦτο Ἕλληνες βέλος ὀνομάζουσιν, ἀπὸ τοῦ βάλλεσθαι.

aut illos, qui alicujus occidendi cauſa obambulant cum ferro, quod in textu TELUM adpellat. Atqui Gajus in ſuo commentario, in quo *Legem* XII. Tabb. interpretatur, ait telum apud vulgus ſignificare, non modo ſagittam quæ ab arcu mittitur, ſed etiam omne quod ab alicujus manu emittitur: itaque & lapis, & lignum, & ferrum, hoc nomine continetur. Dictum autem eſt TELUM, quia ad intervallum & *in* longinquum mittitur, a Græca voce formatum, *ſcil.* a τηλοῦ telum: & hanc ſignificationem in Græco nomine invenire poſſumus; quod enim Romani telum adpellant, id Græci ΒΕΛΟΣ vocitant a *verbo* βάλλεσθαι.

14. πλήθει ad: F. 1. & auctius 2. παρὰ μὲν τῷ πλ. πλ. 15. Vulgo βίλους. F. τίλους. Vid. not. z.

t. In Indice Florentini Pandectæ Gaji opus hoc nominis habet: Δωδεκαδέλτου βιβλία ἕξ. G. O. R.

u. Vide l. 235. §. Telum. D. *de verb. ſignificat.* D. GOTH.

x. Telum vulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur, l. 233. D. *de verb. S.* Gloſſæ Lat. Gr. in telum, ut apud Græcos βέλος. Philo περὶ φυτουργ. ſed & omne ſignificatur quod mittitur manu d. l. 233. ut Græcis etiam βέλος. Dydim. [Didym.] in Homil. Iliad. Θ. Veget. 4. c. 15. FABR. I.

y. Teli appellatione fuſtis continetur. Martianus Capella quinto. & denique omne, quod nocendi cauſa habetur, l. 54. §. 2. D. *de furt.* vel, ut loquuntur Græci, πάντα τὰ βλάπτοντα, ἀκόντια λέγονται. Excerpta MS. Jureconſ. Græci. FABR. I.

z. Mendum eſt, opinor, pro ἀπὸ τοῦ τηλοῦ [*ſic*]. quod apud Cajum & Imp. legimus. HOTOM. *in Lugdun.*

Servius dicit, *telum* dictum eſſe ἀπὸ τοῦ τηλόθεν, id eſt, quod in longinquum mittatur. ANON. DUK.

Pro ἀπὸ τοῦ βέλους, meo quidem judicio, rectius legeretur ἀπὸ τοῦ τηλοῦ, ut eſt in l. ſi calvitur 233. D. *de V. S.* Vide de ea voce Bud. ad §. item lex Corn. 5. Inſt. *de Publ. judic.* ERNST.

ἀπὸ τοῦ τηλοῦ, d. l. 233. & in libris emendatioribus Juſt. in uno Th. cod. ἀπὸ τοῦ τίλους, telum. corrupte, ut puto, pro ἀπὸ τοῦ τηλοῦ. [Vid. Serv. in Æneid. & Non. Marc. *Edit.* 1. Editio Viglii ἀπὸ τοῦ βέλους. *Edit.* 2.] FABR.

Ἤγουν ἀπὸ τοῦ τήλους, Varrh. Pith. qui adſcripſit, ἴσ. τήλου, ſed legend. τηλοῦ. Ego tot virorum conſenſui, quibus & Menagius adcedit in *Amœn. J. C.* cap. 39. v. *Telum*, repugnare nolui, maxime quum & Inſtit. & Dig. τηλοῦ habeant. G. O. R.

2. 5. Ἀναβασ. FABR. I.

Teli nomine ſignificatur omne genus armorum, quod manu cujuſque mittitur. Quod illuſtrat Imp. argumento deducto a Græca voce τέλος, [voluit βέλος, G. O. R.] quæ eamdem vim ac poteſtatem habet, ut oſtendunt epigrammata ſive inſcriptiones in *Xerolopho*, id eſt in ſeptimo colle urbis Conſtantinopolitanæ. Quem locum corrigit THus legens, *admonet nos Xenophon:* ſed citra ullam neceſſitatem. Licet enim eadem verba inveniantur apud Xenophontem 5. ἀναβ. nihil tamen vetat, quin ex eod. loco deprompta in ædificiorum fronte inſcriberentur. Dictus autem fuit *Xerolophus*, quaſi ξηρὸς λόφος *ſiccus tumulus:* in quo ſe epigrammata legiſſe, ſæculo proxime elapſo teſtatus eſt P. Gyllius in *Deſcript. ejus civit.* L. IV. c. 8. D. GALTIER.

Inepte Scipio Gentilis II. *Parerg.* 29. [Theſ. Otton. Tom. IV. p. 1347.] & Pancirolus L. II. *Theſ. var. lect.* c. 286. [*Juriſpr. Rom. & Att.* Tom. II. p. 1400. ubi pluribus *Xerolophum* deſcribit, G. O. R.] tuentur vulgatam: Admonent nos *epigrammata, in Xerolopho urbis fauſtiſſima ſcripta*; contra fidem MS. THum & Cajum in l. 233. de V. S. Locus ille extat apud Xenophontem L. V. ἀναβάσεως, uti Ant. Auguſtinus L. IV. *Emend.* c. 5. & *de Nominibus propr.* D. p. 337. indicavit. OTTO *in not. Crit.*

Quam-

σθαι. Τȣ́τȣ δὲ [16] μάρτυς [a] Ξενοφῶν, οὕτω γράφων· καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόναι, πλεῖστοι δὲ καὶ λίθοι· καὶ προτάξας τὸ ὄνομα τοῦ βέλους, ἐπήγαγε τὰ ἑξῆς.

λεσθαι. Hujus porro *rei* teſtis *eſt* Xenophon, ſic ſcribens: „& tela ſimul „ ferebantur, lanceæ, ſagittæ, fundæ, & plurimi item lapides." *Etenim* præpoſito teli nomine, cetera ſubjunxit.

Ὁ δὲ νόμος λέγεται Κορνήλιος de ſicariis. Sicarii [b] δὲ λέγονται οἱ ἀνδροφόνοι [17] ἐκ τοῦ ſica, [c] ὅπερ σημαίνει σιδηρᾶν μάχαιραν. 414

Hæc autem lex dicitur Cornelia de ſicariis: ſicarii vero dicuntur homicidæ, a ſica, quod *vocabulum* ferreum gladiolum ſignificat.

Ὁ [18] δὲ αὐτὸς νόμος καὶ γόητας [d] κεφαλικῶς τιμωρεῖται, οἳ τέχναις μεμισημέναις καὶ φαρμάκοις, καὶ μαγικοῖς [e] ψιθυρισμοῖς ἤτοι ἐπαοιδαῖς, ἀναιροῦσιν ἀνθρώπους, ἢ θανάσιμα φάρμακα [19] δημοσίᾳ πιπράσκουσιν.

Eadem lex & maleficos capitaliter punit, qui artibus odioſis & venenis, magiciſque ſuſurris vel incantationibus, homines interimunt, aut letalia medicamenta publice vendunt.

§. VI. Ἔστι [20] καὶ ὁ Πομπήϊος [f] de parricidiis, τραχύτατον [g] ἁμάρτημα καινοτέραις 415

§. VI. Eſt etiam *Lex* Pompeja de parricidiis, aſperrimum crimen novis ſubji-

16. *μάρτυρ* F. 17. *ὁ ſica* F. 18. *δὲ* de: F. 19. Sic F. melius quam Goth. qui *δημόσια* fecit e vulg. *δημοσία*. 20 . ad: F.

Quamvis cum Alciato, Auguſt., Cujacio, Vinnio, Ottone &c. MScriptorum, (quibus adcedit Gottorp. cum Criſpino habens: *Admonet nos Xenophon, qui ita ſcripſit*) & THi ac Tituli *de V. S.* auctoritatem potiorem ducamus; tamen quæſitu dignum foret, unde *epigrammata* & *urbis fauſtiſſima* in vulgatam irrepſerint: nam Codex quoque Dorvill. habet: *Ammonent nos epigr. in Scerolopho cauſtiſſime urbis ſcripta.* G. O. R.

b. Gloſſis *ſicarius ἀνδροφόνος*. D. GOTH.

Joſeph. Antiq. 20. c. 7. Iſidorus Peluſiotes lib. 3. Epiſt. 119. Suid. (viri docti *Sudam* appellant, libris, ut videtur auctoribus: nam in MS. cod. Memmiano ſic habetur.) Chryſoſt. Hom. 46. in Actis Apoſt. vide ib. Theophil. & Oecum. Niceph. Calliſt. lib. 3. c. 3. Ægyptiaca verſio ibi addit: *cujus interpretatio eſt, latronum.* gloſſema eſt, uti jam monuerunt eruditiſſ. viri. Schol. Horat. in Satir. 4. lib. 1. per abuſionem tamen ſicarios omnes vocamus, qui cædem telo quocunque commiſerint, Quintil. lib. 10. c. 1. FABR. I.

c. Gloſſis *θρακικὸν ξίφος ἐπικαμπὲς*, unde & Suidæ. *Σίκαι τὰ ἐπικάμπη ξίφη ῥωμαῖοι καλοῦσι.* & in Gloſſis Sica *μάχαιρα*. D. GOTH.

Curtius reddidit *ferreus culter.* Et ſane non abſimilem credo *cultro venatorio*, quem Germani *hirſchfanger*, Belgæ *hartvanger*, adpellitant. G. O. R.

d. L. 3. D. *ad l. Cornel. de ſicariis*. 6. Harm. 10. §. 1. 2. & ibidem §. 3. περὶ γοήτων. D. GOTH.

e. Juſtinian. *Magicis ſuſurris.* ut Zoroaſtræi ſuſurri Prudentio. Juſtin. Nov. 115. c. 4. §. 2. εἰ φαρμακείαις, ἢ γοητείαις, &c. Julian. Antec. ſuſurris magicis. Nov. 107. c. 5. Aventin. Annal. Boic. 4. Sicuti genius ater magico ſuſurro clauſa teneatur æterna illa majeſtas, ut nutu noſtro, vel claudat, vel aperiat cœlos. Greg. Turonenſ. Mirac. 2. 45. *Incantationes inmurmurat.* Cæterum recte Th. vertit *μαγ. ψιθυρ.* Heliodor. Æthiop. 4. FABR. I.

Recte TH. vertit, *μαγ. ψιθ.* Heliodorus Æthiop. 4. *ψιθύροις τοῖς χείλεσι κατευξάμενος*. FABR. II.

f. Vide 36. *Eclog.* ex libro 60. tit. 40. περὶ πατροκτόνων c. 1. & tit. Digeſt. *de lege Pompeia de parricidiis.* & Paul. 5. Sent. 24. D. GOTH.

Gloſſæ juris manuſcriptæ. *Pompeia de parricidis*, *Πομπήϊος νόμος περὶ πατροκτόνων· ἡ δὲ ποινὴ ἀνῃρέθη παρὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος. καίεσθαι γὰρ αὐτὸς τοὺς τοιοῦτόν τι πλημμελοῦντας ἐν τοῖς . . . . ἔγραψε*, ex cujus conſtitutione 60. Baſil. t. 40. ſcriptum eſt, parricidas igni dari. pervulgatum eſt, nullam pœnam aſperrimo crimini Solonem ſtatuiſſe, ut nec adverſus eos, qui patriam deſerunt, legem latam, *διὰ τὸ μέγεθος τοῦ ἀδικήματος*, ſcribit Lyſias Orat. 30. FABR. I.

g. An ultra majus, aut atrocius natura reci-

pit?

νωτέραις ὑποβάλλων τιμωρίαις. Διηγόρευται δὲ τούτῳ, ἵνα ἐάν τις ἀνέλῃ [h] τινὰ τῶν ἀνιόντων, ἢ υἱὸν ἤγουν τινὰ τῶν κατιόντων [21] τῆς αὐτῆς [i] διαθέσεως, καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ parricidii [k] περιεχόμενον, λάθρα ἢ φανερῶς· [22] κἀκεῖνος δὲ, οὗ καὶ δόλον τοῦτο γέγονεν, ἢ ὃς [23] σύνοιδε τῷ γενομένῳ, εἰ καὶ ἐξωτικός ἐστιν, ὑποβάλληται τῇ τοιαύτῃ τιμωρίᾳ· οὐ ξίφος [l] ἐπά- 416 γων ὁ νόμος, οὐδὲ πυρὶ [m] παραδιδοὺς, οὐδὲ ἄλλῃ τινὶ τῶν [24] συνειθισμένων τιμωριῶν τοῦτον ὑποβάλλων, ἀλλ' ἐν ἀσκῷ βοείῳ [n] τοῦτον ἐμβάλλειν, μετὰ κυνὸς καὶ ἀλεκτρυόνος καὶ [o] ἐχίδνης καὶ πιθήκου, καὶ οὕτως αὐτὸν συῤῥάπτειν [25] τῷ ἀσκῷ· ὥστε μεταξὺ τῶν τοιούτων θηρίων ἐν στενοῖς συνεχόμενον, κατὰ τὴν ποιότητα τοῦ κλίματος, ἐν ᾧ τιμωρεῖται, ἢ εἰς τὴν γειτνιάζουσαν θάλασσαν, ἤγουν [p] εἰς ποταμὸν [26] ἐμβάλλεσθαι, τῆς θαλάσσης ἀφεστώσης πολύ· ὥστε 417 παν-

ſubjiciens pœnis. Illa autem cautum eſt, ut ſi quis quemquam adſcendentium, aut filium vel quemquam deſcendentium ejuſdem adfectionis & parricidii nomine comprehenſum, clanculum aut palam, peremerit: nec non is, cujus dolo hoc factum, vel qui facti fuit conſcius, etiamſi extraneus ſit, tali ſubjiciatur ſupplicio: neque gladium intentans lex, neque igni tradens, neque alii ulli ſolitarum pœnarum eum ſubjiciens, ſed culeo bubulo eum indi *jubens*, cum cane & gallo & vipera & ſimia, atque ita culeo eum inſui: ut inter ejuſmodi beſtias in anguſtiis comprehenſus, pro regionis qualitate, in qua punitur, aut in propinquum mare, aut in amnem projiciatur, mari longe diſtante: ut & vivus & mortuus omni elemento pri-

21. τῆς τοιαύτης Pith. & F. de voce *parricidii* vid. not. *k*. 22. κἀκεῖνον & deinde ὑποβάλλει F. 23. Sic Lov. & F. pro συνοῖδ. 24. εἰθισμ. F. 25. τὸν ἀσκὸν Pith. 26. ἐκβ. F.

pit? nefas ultimum vocat Sen. 1. de Clem. c. 23. Joſeph. Antiq. 17. c. 7. FABR. I.

h. Locus eſt corruptus, & legendum videtur ἢ πατέρα ἢ μητέρα, *aut . . . . aliquis ex aſcendentibus.* ANON. DUK.

Voluit procul dubio ſic legendum eſſe: ἐάν τις ἀνέλῃ ἢ πατέρα ἢ μητέρα, ἢ τινα τῶν ἀνιόντων. A qua emendatione ego neutiquam abhorreo. G. O. R.

i. Recte igitur emendatum apud Juſtin. *adſectionis ejus.* [pro vulg. *adfinitatis ej.*] FABR. II.

k. In duobus codd. *parricida* legitur. in recentiore, *parricidiis*, pro *parricidii*. parricida etiam dicitur qui fratrem, aut ſororem occidit, l. 1. D. *ad leg. Pomp. de parr.* [Soſipater Chariſius lib. 4. *Edit.* 1.] [Vid. Comment. in Inſtit. *Edit.* 2.] FABR.

Parricida ideo edidit F. Sed *parricidii* & Cujac. & Criſpinus, quod & nos in utroque MS. invenimus. G. O. R.

l. Notabile ἀνακόλουθον facit ille nominativus ἐπάγων ὁ νόμος: cui dum mederi voluit Fabr. lect. 22. incidit in aliud ἀνακ. namque ſic ſuperiora Διηγόρευται δὲ τούτῳ, ἵνα non habent, quo referantur aut quocum connectantur. Tolerabilior ſane nominativus ille abſolutus, ut Grammatici vocant: de quo poſt alios & ego in Belga Græciſſ. & Frater Optimus ad Lucianum. G. O. R.

m. Imo igni datur. d. cap. 16. Harmenop. 6. §. 16. D. GOTH.

Vide ſupra Fabroti notam ſub litt. *f*. G. O. R.

n. Dixi de hac pœna parricidii ad l. 9. D. *de lege Pompeia de parricidiis.* D. GOTH.

Gloſſæ Gr. Lat. ταύρειος ἀσκὸς, *hoc culleum*. Mart. Cap. 5. Sen. 1. de Ira, c. 16. & 1. de Clement. c. 23. Lactant. de falſa ſap. c. 14. FABR. I.

Conſule Goldaſti notam *ad Doſitheum* p. m. 875. b. G. O. R.

o. Quæ parricidio gignitur, Apul. Apol. Horus Apollo 2. c. 56. Hierax de Juſtitia apud Stob. Iſidor. Peluſiot. Antigon. Caryſtius. FABR. I.

p. Parricidæ deferebantur in profluentem, vel in mare. Tull. 2. de Invent. Auctor ad Herenn. 1. Juvenal. Satira 13. Sen. Contr. 5. 4. & Contr. 7. 1. Abdias hypobolymæus 3. *Proconſul autem ſuper his ira commotus, puerum juſſit in culleum parricidii recludi, & in flumen projici.* FABR. I.

pp. Hæc eadem Cicero copioſius in Orat. pro S. Roſcio Amerino. CURT.

q. Ho-

παντὸς στοιχείου [p] στερεῖσθαι αὐτὸν καὶ ζῶντα καὶ [27] τελευτῶντα· ζῶν μὲν γὰρ, τῷ κεκαλύφθαι ὑπὸ τοῦ ἀσκοῦ καὶ εἶναι ἐν τῷ ὕδατι, τῆς τοῦ ἀέρος ἤτοι [28] τοῦ οὐρανοῦ στερεῖται χρήσεως· τελευτήσας δὲ τῆς γῆς [q] οὐκ ἀξιοῦται, τοῦ ἀσκοῦ φερομένου κατὰ τῶν ὑδάτων. Τὰ δὲ προειρημένα [r] θηρία [29] ἐμβάλλεται διὰ τοῦτο, ἐπειδὴ ὁμοιότροπα αὐτῷ ἐστί· τὰ μὲν γὰρ [s] ἀναιρεῖ τοὺς γονεῖς, τὰ δὲ τῆς πρὸς αὐτοὺς οὐκ ἀπέχεται [t] μάχης. Εἰ δέ τις ἑτέρους [u] συγγενεῖς, ἢ κατὰ ἀγχιστείαν συναπτομένους ἀνέλῃ, τῷ Κορνηλίῳ de ſicariis ὑποβάλλεται.

§. VII. Ἔστι καὶ ὁ Κορνήλιος de fal- 418
ſis, ὃν τεσταμεντάριον [x] καλοῦμεν, τιμωρούμενος [y] τὸν διαθήκην ἢ ἕτερον συμβόλαιον πλαστὸν [30] γράψαντα, ἢ σφραγίσαντα, ἢ ἀναγνόντα, ἢ ὑποβαλόντα, ἢ τὸν δῆθεν ἐπιτεθέντα σφραγῖδα πλαστὴν, ἢ ἐκτυπώσαντα κατὰ κακὸν δόλον. [31] Ἡ δὲ τούτου τιμωρία κατὰ μὲν τῶν οἰκετῶν ἐστὶ κεφαλικὴ,

privetur; vivus enim, quum ſub culeo ſit occultatus, & in aqua verſetur, aëris ſeu cœli uſu privatur; mortuus autem humo non dignatur, culeo in aquis fluctuante. Supradictæ autem beſtiæ idcirco induntur, quia moribus illi ſunt ſimiles: namque aliæ parentes interimunt, aliæ a pugna adverſus eos haud abſtinent. Sed ſi quis alios cognatos aut per adfinitatem conjunctos occiderit, *Lege* Cornelia de Sicariis tenetur.

§. VII. Eſt quoque *Lex* Cornelia de falſis, quam teſtamentariam vocamus, puniens eum qui teſtamentum vel aliud inſtrumentum falſum ſcripſit, aut ſignavit, aut recitavit, aut ſubjecit; vel qui ſcilicet ſignum adulterinum impreſſit, aut dolo malo ſculpſit. Hujus vero pœna adverſus ſervos quidem

27. τελευτήσαντα Pith. ac F. 28. οὐ pro τοῦ Pith. Fuit forte ἤγουν. G. O. R. 29. διὰ τοῦτο σὺν αὐτῷ βάλλεται Pith. & F. 30. Sic damus cum Pith. & F. pro γράψαντα ἢ ἀναγν. & deerat vulgo ἢ σφρ. 31. ἡ δὲ τοῦ τοιούτου ante F. ἡ δὲ τῶν οἰκετῶν Goth. omiſſis mediis, vitioſe.

q. Honore ſepulcri caret. ut apud Virgil.
—— *mortis honore carentes.*
id eſt, ſepultura, Servius. Achilles Stat. Leucipp. 3. τοῦτο ἐκ πάντων κατέχει ἡ θάλασσα, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν μόνον ἀπολέσῃ, ἀλλὰ καὶ τὴν ταφήν. FABR. I.

Eunapius in Maximo: οὐδὲ ταφῆς ἀξιωθείς. honore ſepulchri caret. Virg. Ænei l. VI. *mortis honore carentes*, id eſt ſepultura. Servius. FABR. II.

r. Doſith 3. Gram. *Publice in culeo miſſus conſueretur cum vipera, & cane, ſimia, & gallo, impiis animalib. impius homo.* FABR.

De his animalibus & ſupplicii genere præter Commentatores ſatis notos conſuli poſſunt Cardanus L. x. *Subtilit.* p. m. 339. Pancirollus L. II *Varr. Lect.* c. 236. Ant. Matthæus in *Commentario de Criminib.* h. tit. cap. 2. Goldaſtus in nota *c.* laudatus. & Fabricius *Bibl. Grae.* Vol. XII. pag. 545. ſqq. G. O. R.

s. Vipera parricidio gignitur. Apul. in Apol. Horus Apollo 2. cap. 56. Hierax de Juſtitia apud Stobæum. Iſidor. Peluſ. Epiſt. lib. I. 101. Antigon. Caryſtius. FABR. II.

t. Iſidor. in Gloſſis: *Contendentibus inter ſe animantibus homo majoribus pœnis afficiebatur.* FABR.

Aſt Iſidorus aliud hic dicit, ac THus. Ille de animalibus inter ſe intra ſaccum; hic de iis, qui cum parentibus ipſis pugnant, loquitur. Goldaſtus l. c. ſic: *Vipera patrem & matrem occidit: Simia ex catulis ſuis, quem maxime amat, compreſſu bracchiorum & oſculis enecat: Gallus & Canis cum parentibus & liberis pugnant.* THus, τὰ δὲ πρὸς &c. G. O. R.

u. Hoc eſt, neque aſcendentes, aut deſcendentes. Sed tamen & ſic cognati contineri hac lege videntur l. I. D. *de lege Pompeja.* d. c. I. *Eclog.* d. §. 16. Harmenop. D. GOTH.

Pertinet hæc quæſtio ad Juſtinianum, quam ſatis diſcutit Matthæus in nota *r.* a me citatus. G. O. R.

x. Ita quoque dicitur Paul. 5. Sent. 25. Lex Cornelia teſtamentaria. & lex Cornelia de teſtamentis. l. I. D. *de publicis judiciis.* D. GOTH.

y. Vide l. I. D. *de lege Cornelia de falſis.* Paul. d. loco §. I. & paſſim 60. *Eclog.* 41. περὶ πλαστῶν. D. GOTH.

z. Vide

λικὴ, ὥσπερ καὶ ἡ τοῦ Κορνηλίου de ſicariis & veneficis· κατὰ ἐλευθέρων δέ ἐστι [z] deportatio.

§. VIII. Εἰσὶ [32] δὲ καὶ δύο Ἰούλιοι, ὁ 419
de vi [a] publica, καὶ [33] ὁ de vi privata, κατὰ τῶν βίαν ἔνοπλον ἢ καὶ χωρὶς ὅπλων πλημμελησάντων. Ἀλλ' εἰ μὲν [34] ἔνοπλος βία ἐπενεχθῇ, deportatio [35] εἰσάγεται τῷ πλημμελήσαντι· εἰ δὲ δίχα ὅπλων, εἰς τὸ τρίτον τῆς [36] περιουσίας ἐπάγεται δήμευσις. Εἰ δέ τις [b] κατὰ βίαν [37] παρθένον, ἢ χήραν, ἢ [38] τῷ Θεῷ [c] ἀφωρισμένην, τουτέστιν ἀσκήτριαν ἤγουν [d] διακόνισσαν, [39] ἁρπάσῃ, ἅμα τοῖς αὐτῷ συνεργήσασι κεφαλικὴν ὑπέχει τιμωρίαν, κατὰ τὰ εἰρημένα τῇ τοῦ ἡμετέρου βασιλέως διατάξει, ὡς ἑξῆς σαφέστερόν ἐστι [40] γνῶναι.

§. VIII. Porro & duæ ſunt *leges* Juliæ, una de vi publica, & altera de vi privata, adverſus eos qui vim armatam, aut etiam ſine armis committunt. Sed ſi vis armata inferatur, delinquenti irrogatur deportatio: ſin abſque armis, in tertiam patrimonii *partem* publicatio decernitur. Quod ſi quis per vim virginem vel viduam vel Deo conſecratam, id eſt ſanctimonialem vel diaconiſſam, rapuerit, una cum auxiliatoribus ſuis capitale ſuſtinet ſupplicium: ſecundum ea quæ Imperatoris noſtri conſtitutione ſanciuntur, uti deinceps clarius pernoſci poterit.

§. IX. Προστιθέσθω τούτοις καὶ ὁ νόμος 420
ὁ Ἰούλιος [e] ὁ de peculatu, τούτους τιμωρούμενος, οἵ τινες χρήματα ἢ πράγματα δημόσια, ἢ σάκρα, ἢ ῥελεγιόσα κεκλόφασιν. Ἀλλ' εἰ μὲν ἄρχοντες [f] εἴησαν, ἐν καιρῷ τῆς ἀρχῆς

§. IX. Addatur his etiam Lex Julia de peculatu, eos puniens, qui pecunias aut res publicas vel ſacras vel religioſas furati ſunt. Sed ſi quidem magiſtratus fuerint, qui poteſtatis *ſuæ* tem-

32. οἱ de: F. 33. ὁ de: F. male. 34. ὅπλοις βία ἐπενεχθῇ Pith. ἐν ὅπλοις βία ἐπενεχθῇ F. 35. ἐπάγεται Pith. & F. forte rectius. 36. οὐσίας F. 37. ἢ παρθ. ἢ καὶ χήραν ἢ τὴν Θεῷ F. 38. τὴν ad: Pith. 39. ἁρπάσει ante F. 2. 40. ταῦτα ad: Pith. ἔνεστι ταῦτα F.

z. Vide *Eclog.* d. l. c. 1. in fin. & 35. *Eclog.* 16. ex lib. 60. tit. 41. c. 2. & ibidem Scholion. D. GOTH.

Paul. Sent. V. tit. 25. *honeſtiores quidem in inſulam deportantur: humiliores autem aut in metallum damnantur, aut in crucem tolluntur.* Plin. 10. Ep. 66. Julius Firmicus Matheſ. 6. c. 31. *Propter falſi crimen publica decernunt mortis exitium.* & mox: *Facient in falſi crimine comprehenſos in crucem tolli.* FABR. I.

a. §. 6. ſup. *de interdictis.* adde tit. Dig. *de vi publica, & de vi privata.* adde 60. *Eclog.* 18. c. 1. 6. Harmen. 7. §. 8. & 10. *Eclog.* 2. ex lib. 60. tit. 18. c. 10. 11. D. GOTH.

b. Qui vacuam mulierem rapuit, vel nuptam, noviſſimo ſupplicio punitur, l. 5. §. ult. D. *ad leg. Jul. de vi publ.* Amm. Marcell. 16. *Audito à parentibus virgines raptas, eum qui violarat, convictum relegari decrevit. Hiſque indigna pati querentibus, quod non ſit morte mulctatus, reſponderat,* &c. & lib. 15. *auſus eripere virgini non obſcura pudorem, Patruini conſularis ſententia ſupplicio ob id capitali addictus.* Juſtinianus hic reſpicit ad l. unic. C. *de rapt. virg.* ex qua ſtuprum vi commiſſum in virginem, viduam, aut ſanctimonialem ultimo ſupplicio vindicatur. Lenius autem ſtuprum ſine vi coërcetur: quod tamen gravius eſſe quidam putant. v. Liban. declam. 2. Lyſiam de Eratoſth. cæde. Iſidor. Peluſ. Ep. 215. lib. 2. Porro qui per vim ſtuprum infert, impune occiditur, l. 1. §. ult. D. *ad leg. Corn. de Sic.* Sen. Contr. lib. 1. 2. Auguſtin. *de lib. arb.* lib. 1. c. 5. FABR. I.

c. Juſtin. in l. un. C. *de rapt. virg.* ſi Deo fuerint virgines, vel viduæ dedicatæ. hic autem *ſanctimonialem* appellat. ut in d. t. Cod. Theoph. interpr. *aſcetriam.* aſcetæ vel aſcetriæ in aſceteriis degebant, l. 53. C. *de Epiſc. & Cler.* [vide Gloſſar. noſtrum ad Julian. Anteceſſ. in ea dict. *Edit.* 1.] v. ſup. tit. 3. lib. 1. Addit THus *diaconiſſam* ex d. l. 53. *Edit.* 2.] FABR.

d. Th.

ἀρχῆς ὑφελόμενοι δημόσιά τινα χρήματα, κεφαλικῶς τιμωροῦνται, ἅμα τοῖς ὑπηρετουμένοις αὐτοῖς. Πρὸς τοῦτο δὲ τὴν αὐτὴν ὑφίστανται ποινὴν, καὶ οἱ παρὰ τοῦ κεκλοφότος εἰδότες ὑποδεξάμενοι. Εἰ δέ τις ἕτερος παρὰ τοὺς εἰρημένους ὑποπέσῃ τῷ τοιούτῳ 41 ἐγκλήματι, δεπορτατίωνι σωφρονίζεται.

tempore res quaſdam publicas ſubripuerunt, capitaliter puniuntur, una cum ſuis miniſtris: præterea eamdem ſuſtinent pœnam, & qui a furantibus ſcientes receperunt. Quod ſi quis alius præter memoratos in hoc crimen incidat, deportatione mulctatur.

§. X. Συναριθμεῖται τοῖς πουβλίκοις καὶ 421 ὁ Φάβιος g ὁ de plagiariis, ὃς ἔσθ' ὅτε κεφαλικὴν ἐκ τῶν βασιλικῶν ἐπάγει διατάξεων τιμωρίαν, ἔσθ' ὅτε δὲ κουφοτέραν, ὡς ἐκ τοῦ Κώδικος καὶ τῶν διατάξεων 41 ἔστι γνῶναι.

§. X. Publicis *judiciis* connumeratur quoque *Lex* Fabia de plagiariis, quæ aliquando capitalem ex conſtitutionibus principalibus pœnam irrogat, aliquando autem leviorem, uti ex Codice & conſtitutionibus cognoſcere licet.

§. XI. Εἰσὶ καὶ ἕτεροι πούβλικοι νόμοι· ὁ Ἰούλιος h ὁ de ambitu, ἁρμόζων κατὰ τῶν χρήματα δόντων τισὶν, ἐπὶ τὸ τυχεῖν αὐτοὺς ἀρχῆς ἤγουν τινὸς i τιμῆς.

§. XI. Sunt & aliæ leges publicæ. *Lex* Julia de ambitu, adverſus eos competens qui pecuniam aliquibus dederunt, ut magiſtratum vel honorem aliquem conſequerentur.

Καὶ ὁ Ἰούλιος k ὁ de repetundis, 422 κινούμενος κατὰ ἀρχόντων, ἢ 43 κατὰ δικαστῶν, ἢ καὶ συνέδρων, ἐν δίκῃ l κεκλοφότων.

Et *Lex* Julia de repetundis, quæ exercetur adverſus magiſtratus, aut adverſus judices vel adſeſſores quoque, qui in judicio furati ſunt. (*id eſt, ob judicandum pecuniam acceperunt.*)

Καὶ ὁ Ἰούλιος m ὁ de annona, ὅστις τιμω-

Et *Lex* Julia de annona, quæ eos punit,

41. νόμῳ pro ἐγκλ. Pith. & F.

42. ἔνεστι F. 43. κατὰ de: F.

d. Th. addit diaconiſſam ex d. l. 53. FABR. I.

e. Adde titul. Digeſt. *ad legem Juliam Peculatus.* 60. *Eclog.* 45. περὶ τῶν δημόσια χρήματα ὑφαιρουμένων, &c. D. GOTH.

Crimen apud Romanos infrequens, Polyb. 6. FABR. I.

f. Et THus Inſt. I. tit. 8. §. 2. nunc ἐπαρχίας ἄρχοντα dixit, nunc δικαστήν. Præſides quoque intelligendum eſt in §. 9. Inſt. *de Publ. jud.* nomine *judicum*, quos THus ibid. tranſtulit ἄρχοντας. [& Curtius vertit *judices aut magiſtratus*, G. O. R.] Etenim mirari ſatis nequeo, eſſe interpretes magni nominis, quibus monſtri ſimile videtur, judices in d. § circa pecuniam publicam verſari, quum, ut dixi, Præſides frequentiſſime ita appellentur, & ad eos omnis in provincia pecuniæ publicæ poteſtas pertineat. BYNKERSH. I. *Obſerv.* 2. pag. 16.

g. Adde tit. Digeſt. *de lege Fabia de plagiariis.* 60 *Eclog.* 48. περὶ ἀνδραποδιστῶν. D. GOTH.

Plagiarius, qui liberum hominem, vel ſervum alienum ſupprimit. Lyſ. Orat. 9. οὐδ' εἰ τὸν παῖδα ἐξαγαγὼν ληφθείη, οὐκ ἂν φάσκοις αὐτὸν ἀνδραποδιστὴν εἶναι; & Orat. 10. παῖδ' ἐξῆγε ὡς ἀνδραποδιστής. FABR. I.

h. Adde tit. Digeſt. *de lege Julia ambitus* 60. *Eclog.* 46. περὶ κολάκων. D. GOTH.

Pœna ambitus ante legem Juliam, mors Polyb. 6. παρὰ μὲν Καρχηδονίοις δῶρα φανερῶς διδόντες λαμβάνουσι τὰς ἀρχάς· παρὰ δὲ ῥωμαίοις, θάνατός ἐστι περὶ τοῦτο πρόστιμον. FABR. I.

i. Iſidor. Hiſpal. Orig. L. V. c. 26. *Ambitus judicium in eum eſt, qui largitione honorem capit & ambit, amiſſurus dignitatem, quam munere invadit.* FABR. II.

k. Adde tit. Digeſt. *de lege Julia repetundarum.* D. GOTH.

V. Plin. 6. Ep. 29. Aſcon. in 1. Verr. *Judicium repetundarum publicum eſt.* FABR. I.

l. L. 3. D. *de L. Jul. repet.* Vide tit. 43. libri 60. Baſilic. FABR. II.

m. Adde tit. Digeſt. *de lege Julia de annona.* D. GOTH.

τιμωρεῖται τοὺς τὸν σῖτον ἤγουν τὴν εὐθηνίαν τὴν φερομένην ἐπὶ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν ἀποστρέφοντας εἰς ἑτέρους τόπους.

Καὶ [44] ὁ de [n] reſiduis, κολάζων τὸν 423
διοικήσαντα πολιτικὰ χρήματα, εἶτα τὰς [o] λοιπάδας οὐκ ἀποδιδόντα.

Οὗτοι δὲ καὶ περὶ ἑτέρων τινῶν κεφαλαίων διαλέγονται. Καὶ ψυχῆς μὲν [45] αὐτῶν οὐδεὶς ἀπώλειαν ἐπάγει, ἀλλὰ ἄλλαις ποιναῖς ὑποβάλλει τὸν πλημμελήσαντα, καὶ τὸν ἐναντιωθέντα τοῖς αὐτῶν παραγγέλμασιν.

§. XII. Ἀλλὰ περὶ τῶν πουβλίκων δι- 424
καστηρίων ἀρκεῖ ταῦτα διδάξαι, ὡς δυνατὸν δέξασθαι νέους, καὶ ἄκρῳ [p] γεύσασθαι τῷ δακτύλῳ, διὰ συντόμου παραδόσεως· ἡ γὰρ ἐπιμελεστέρα τούτων γνῶσις ἐκ τῆς πλατυτέρας τῶν Διγέστων ἤτοι τοῦ Πανδέκτου διδασκαλίας, Θεοῦ προηγουμένης εὐμενείας, τοῖς ἀναγινώσκουσι προσγενήσεται.

[q] ΤΕΛΟΣ.

punit, qui frumentum ſive annonam, quæ ad urbem reginam defertur, in alia loca avertunt.

Et *Lex Julia* de reſiduis, puniens eum qui publicas pecunias adminiſtravit, *ac* deinde reliqua non reſtituit.

Hæ autem *leges* de aliis quoque quibuſdam capitibus loquuntur. Et vitæ quidem amiſſionem nulla earum infligit, ſed delinquentem & præceptis illarum adverſantem aliis pœnis ſubjicit.

§. XII. Verum hæc de judiciis publicis docuiſſe ſufficit, ut juvenes *ea* accipere & per compendiariam traditionem ſummo digito guſtare poſſint: namque diligentior horum cognitio ex ampliori Digeſtorum ſive Pandectæ doctrina, duce gratia Divina, legentibus adventura eſt.

FINIS.

44. Exciditne ὁ Ἰούλιος? G. O. N. 45. οὐδεὶς αὐτῶν F. 2.

Ut apud Athenienſes pœna capitis ſtatuta erat in eos, qui frumentum alio comportabant, Lycurg. adverſ. Leocrat. & eos qui annonam ſupprimebant, nec juſto pretio vendebant. Lyſ. Orat. 21. quod Dardanarii factitant, de quibus Simeo Metaphr. M. Dec. in Spiridone, cujus verba e manuſcripto C. hic adponam. συμφορὰ πάλιν ἐκράτει κοινὴ, καὶ ἄγονος ὁ ἐνιαυτὸς καρπῶν· οἱ σιτῶναι δὲ καὶ σιτοκάπηλοι ἐν ἀπειλῇ τοιᾶδε θεοῦ, τρυφᾶν ἐκεῖνοι βουλόμενοι, καὶ σοφιζόμενοι τὸν καιρὸν, τὴν συμφορὰν μᾶλλον ἐπιτείνοντες ἦσαν, τιμαλφοῦντες, ὥς φησιν ἡ θεία γραφὴ τὸν σῖτον, καὶ τοῖς τῶν πλησίον κακοῖς, κέρδος οἰκεῖον ἑαυτοῖς περιποιζόντες. FABR. I.

Ut arctior fieret annona & carior. FABR. II.

n. Adde l. 2. l. 4. §. 3. D. *ad legem Jul. peculatus, & de ſacrilegiis, & de reſiduis.* 60. Eclog. 45. c. 3. D. GOTH.

o. Apud quem ex pecunia publica quid reſedit, l. 4. §. 2. D. *ad leg. Jul. peculat.* FABR.

p. [Juſtinian. *per indicem*, id eſt, ἀκροθιγῶς, καὶ οὐ διὰ πλατέων, ſummatim, ὑποτυπωτικῶς, tenuiore filo, extremis digitis, tactu ſummo, Amm. Marcell. 14. διὰ βραχέων, ὥσπερ ἐν εἰσαγωγῆς τρόπῳ, Porphyr. εἰσαγωγ. Procem. Græci alias dicunt, χείλεσιν ἄκροις ἀπογεύεσθαι, Philo, vel ἄκρῳ δακτύλῳ, Lucian. Niceph. Gregor. Hiſt. 7. & 11. Olympiodorus MS. in Alcibiad. Platon. οὐδ' ὡς Πυθαγόρειοι διὰ τῆς ἀπογεύσεως τῶν παθῶν, καὶ τὸ λεγόμενον, ἄκρῳ δακτύλῳ. *Edit.* 1.] Manuel Bryennius MS. ἁρμονικῶν lib. 2. ſect. 6. οὐ μόνον τοῖς, ὅ φασιν, ἄκροις δακτύλοις φιλοσοφίας ἡψαμένοις [ἡμμ.], ἀλλά γε δὴ καὶ τοῖς ἤδη ἐν λόγοις δεινοῖς. FABR.

q. Princeps VIGLII editio ſic finitur:] ΤΕΛΟΣ. *Baſileæ in officina Frobeniana per Hieronymum Frobenium & Nicolaum Epiſcopium Anno MDXXXIII. menſe Martio.*

LOVAN. RESCII:] Τέλος. *Lovanii ex officina Rutgeri Reſcii, Nonis Jan.* 1536.

PARIS. & LUGDUN. ſimpliciter:] ΤΕΛΟΣ.

GOTH. Latine tantum:] FINIS.

FABROTUS:] Ἐπληρώθη ἡ δ'. Ἰνστιτουτίων Θεοφίλου τοῦ Ἀντικένσορος feliciter.

PITHOEI denique Varr.] Τέλος τῆς Δ τῶν ΙΝΣΤΙΤΥΤΙΩΝ *feliciter.*

F I N I S.

FRA-

F R A G M E N T A
THEOPHILI ANTECESSORIS:

Ex Leunclaii Baſilicorum SYNOPSI, ipſis Fabroti BASILICIS, amborumque SCHOLIIS, nec non e GLOSSIS NOMICIS, HARMENOPULI *Promptuario*, & uno *ad Theophilum* SCHOLIO, collecta, atque ad ordinem Juſtinianeum digeſta, novaque verſione, variantibus lectionibus ac notulis paſſim illuſtrata

A

GUL. OTT. REIZIO, JC^TO^.

FRAGMENTA
THEOPHILI ANTECESSORIS:

Ex Leunclaii Baſilicorum SYNOPSI, ipſis Fabroti BASILICIS, amborumque SCHOLIIS, nec non e GLOSSIS NOMICIS, HARMENOPULI *Promptuario*, & uno *ad Theophilum* SCHOLIO, collecta, atque ad ordinem Juſtinianeum digeſta, novaque verſione, variantibus lectionibus ac notulis paſſim illuſtrata

A

GUL. OTT. REIZIO, JC^TO^.

FRAGMENTA
EX LIBRIS IV. INSTITUT.

* Aſteriſcus denotat loca, quæ ex Theophilo, licet innominato, transſcripta aut expreſſa videntur.

I.

* *Ex tit.* DE JURE NAT. GENT. ET CIVILI I: 2: §. 4. cap. 30. & 32.

[1] Ὁ Ἀκουιλ. [2] Κἂν ὁ κύριος Ἀκουΐλιος plebiſcitum ἐστιν· τουτέστι [3] τὸ ὑπὸ τοῦ πλήθους γνωσθὲν τοῦ χύδην καὶ κυρωθὲν, ὡς Ἰνστιτ. ά. τιτ. 4 ά. Ὁ Ἀκουΐλιος

Exſtat in SCHOLIIS BASILIC. *Tom. VII. pag. 66-7. edit. Fabrot.*

INNOM. Etſi proprie Aquilia plebiſcitum eſt, id eſt a plebe ſcitum & confirmatum, ut Inſt. I: tit. 1. Aquilius tribunus erat plebis: quum enim inſurrexiſſet

1. Scholion hoc ad l. 1. D. *Ad L. Aquil* (qui titulus eſt 3. Libri LX. Baſilic.) pertinens, variis conſtat capitibus. Malui autem integrum uno exhibere loco, quam in plura fragmenta pro diverſis titulis diſcerpere. Cujacianam verſionem, ubi aut liberior aut non ſatis exacta videbatur, interpolavi, ut ſuis mox locis dicam. Utrum vero, quæ hic Scholiaſtes habet cum THo quidem concordantia, ſed a doctis in dubium vocata, ex ipſa ejus paraphraſi, an ex alio Inſtitutionum ſive auctore ſive interprete, hauſta ſint, quiſnam pro certo adfirmabit?

2. *Et* vertit Cujac. qui forte καὶ legit: ſed κἂν multo hic eſt convenientius, quaſi præceſſerit: *Aquilia* dicitur *Lex*. Tum dubito, anne legendum ſit: Κἂν κυρίως ὁ Ακ. quomodo & verti cum Cujacio.

3. Sic & THus definit §. 4. *de Jure N. G. & C.* cap. 32. ubi me vide.

4. Obſervatu dignum, titulum *de Jure Nat.* hic vocari primum, quum in Lat. Inſtit, ſit ſecundus. Statim quidem alius clamaret, librarii eſſe vitium, pro

pro

Ακυϊλιος 5 δημαρχος ην τȣ χυδαιȣ δημου· ὁτι γαρ 6 ἐςασιασε το πληθος προς τȣς συγκλητικȣς, και διεςη απ᾽ αυτων, 7 ειχον τȣτον αρχοντα, και το παρ᾽ αυτων 8 νομοθετουμενον οὑτως εκληθη. Ὁθεν plebiſcitum εςι μαλλον ὁ Ακυϊλιος ἠ νομος· εχει δε 9 τρια κεφαλαια, εν οἱς 10 περι ζημιας περιλαμβανεται. 11 Ἑξ δε παρα Ρωμαιοις νομοθεται· δημος, χυδαιος δημος, συγκλητος, βασιλευς, αρχοντες της Ρωμης, σοφοι.

rexiſſet plebs in Senatores & ab iis ſeceſſiſſet, hunc habuit magiſtratum, & jus ab his conſtitutum ita vocabatur. Unde Aquilia plebiſcitum potius eſt, quam lex: habet autem tria capita, quibus de damno pertractat. Sex autem apud Romanos *erant* legumlatores: Populus, Plebs, Senatus, Princeps, Magiſtratus *urbis* Romæ, Prudentes.

pro ς'. ſcribentis ᾱ. propter præcedens ᾱ: ſed quid ſi jam Scholiaſtæ hujus tempore primus *de Juſt. & Jure* tit. apud THum defecerit? qua de re ad §. 28. Præfat. Viglianæ dicemus.

5. Eamdem Aquilio ætatem tribuit THus §. 15. *de L. Aquil.* cap. 82. quam nos ibi defendendam ſuſcepimus.

6. *Cum enim orta eſſet ſeditio inter populum & Senatores.* Cujac. nimis libere.

7. Singulare verbum ειχε præferrem, & mox παρ᾽ αυτȣ, ſubaudito πληθȣς, (ut apud THum d. c. 32. *de J. Nat.*) ne ob ambiguitatem ad συγκλητικȣς referri poſſit.

8. Typographica apud Fabrotum vitia, veluti h. l. νομοτιθ. notare ſuperſedebo. Vertit Cujac. *& leges ab eo latas:* non ſatis accurate.

9. Et ſic THus pr. *de L. Aquil.* cap. 58. cui alii perperam fidem denegant, ut meæ docent notæ.

10. Cujacianam quidem verſionem retinui; ſed ſupplendum reor artic. τα, ut ſenſus ſit: *in quibus quæ ad damnum pertinent, comprehenduntur.*

11. Eadem prorſus apud THum cap. 30. *de Jure Nat. G. & C.*

II.

* *Ex tit.* DE NUPTIIS I. 10. *pr. cap.* 151-2.

Extat in textu SYNOPS. *pag.* 270. *cap.* LIII. (*ap. Fabr. Tom.* IV. *pag.* 255.) & in HARMENOP. IV. 4. §. 2. uſque ad Αλλ᾽ επι.

ΕΝνομους 1 γαμους μεταξυ αλληλων συνιςωσι Ρωμαιοι, ἡνικα τα περι 2 των γαμων τοις νομοις διηγορευμενα 3 φυλαξωσι. Δει δε τȣς μεν αρρενας εφηβȣς ειναι, τας δε θηλειας ανδρος δεκτικας· τȣτεςι τȣς μεν 4 ὑπερβεβηκεναι το 5 τεσσαρεσκαιδεκατον ετος, τας δε 6 μειζονας ειναι των δωδεκα ενιαυτων. Ταυτα δε λεγομεν, ειτε 7 αυτεξȣσιοι ειτε ὑπεξȣσιοι εισιν οἱ προς γαμον 8 συνιοντες. Αλλ᾽ επι των ὑπεξουσιων και ἑτερον τι ζητȣμεν, συναινεσιν ειναι των γονεων, ὡν ὑπεξȣσιοι εισιν οἱ συναπτομενοι· τȣτο γαρ 9 χρηναι γινεσθαι, και ὁ πολιτικος και ὁ φυσικος απαιτει λογισμος.

LEgitimas nuptias inter ſe cives Romani contrahunt, cum ea, quæ de nuptiis legibus conſtituta ſunt, obſervaverint. Maſculi autem puberes eſſe debent, feminæ autem viripotentes: hoc eſt, illos quidem annum quartumdecimum, has autem annum duodecimum exceſſiſſe oportet. Hæc autem dicimus ſive patresfamilias ſint ſive filiifamilias, qui nuptias contrahunt. Verum in filiisfam. aliud quoque requirimus, nempe conſenſum parentum, quorum in poteſtate ſunt qui conjunguntur: nam hoc fieri debere, & civilis & naturalis ratio poſtulat.

Caput

Caput hoc in tit. 4. Lib. XXVIII. Baſilic. omni procul dubio haud aliunde, quam ex THina paraphraſi deſumtum eſt: Utrum vero Harmen. ex noſtro, an ex Baſil. deſcripſerit, quis dixerit? E regione verſionem Fabrotianam in Baſ. adpoſuimus, & a Curtiana & ab ea, quam ipſe in utraque THi editione dedit, diverſam; ſiquidem nos noſtram in opere THino jam exhibuimus. Qui his contentus non eſt, optet ſibi vel Leunclaianam in Syn. vel Mercerianam in Harm. En hujus loci variantes, in quibus F. notat Fabrotianas THi editt. ſi a Vigliana, quam nos præcipue expreſſimus, diſcrepant:

1. δὲ ad: TH. & Harm.

2. των de: TH.

3. Sic Pith. ac F. ſed Vigl. & Harm. rectius φυλαξωσι.

4. ὑπερβαινοι τον τεσσαρεσκαιδεκατον χρονον. Harm.

5. τεσσαρεσκαιδ. TH.

6. Sic Pith. ac F. cum Harm. μειζους Vigl.

7. Sic F. & Harm. ὑπεξ. οντι αυτεξ. Vigl.

8. συναπτομενοι Harm. in qua voce deſinit.

9. Synopſ. χρη, ſed in marg. Leuncl. χρειαν corrigit.

[III.]

Primo quidem intuitu crederes, textum Baſilicor. Lib. XXVIII. t. V. & Harmen. IV. t. 6. *de prohibitis nuptiis*, ex THina paraphraſi §. 1. Inſt. *de Nupt.* cap. 158. ſqq. transſcriptum eſſe: ſed rem ita ſe non habere, in his Fragm. ad pr. Inſt. *de Legit. agnat. ſucceſſ.* docebo.

III.

* *Ex eod. tit.* DE NUPTIIS *§. I. fin. uſque ad §. IX.*

Edit. noſtræ pag. 93.-103. cap. 164. & ſeqq.

Quum Baſilicorum compilatores cap. 2. tituli V. Libri XXVIII. (Tom. IV. Edit. Fabr. pag. 284-6. & in Synopſi Leuncl. pag. 273-4.) atque Harmenopulus IV. 6. 21-28. procul dubio maximam partem ex paraphraſi Theophilina transſumſiſſe videantur: non poſſum non horum omnium diſcrepantias a noſtra editione hic notare.

§. I. cap. 164. pro verbis THi Και τινες uſque ad κεκωλυται, namque hinc omnes incipiunt, Syn. & Baſ. habent: Οἱ κεκωλυμενοι γαμοι γινωσκονται οὑτως· επι των ανιοντων και κατ. εις απ. ὁ γαμ. κεκ. Harm. autem: Τους κεκωλυμενους γαμους ὁριζομεν οὑτως· επι μεν γαρ των ανιοντων εις απ. ὁ γαμ. κεκ.

——— poſt illud κεκωλυται addunt omnes: κα'ν μια εξ ιννομων ωσι γαμων: id quod in textum THi recipiendum puto, quum & Pith. & Fabr. in Codd. invenerint.

——— μητερα η de: Harm. ut & ſeq. θυγατερα, in quo ſic: ιδ. μαμμην, ουδε την εκγονην. Tum, quod ſemel hic monebo, conſtanter cum Synopſi εκγον. & προεκγον. ſcribit pro Baſil. & TH. εγγ. & προεγγ.

——— ειεν, οντε θετοι.] Baſil. οντε θετοι ειεν: ſed tam leves vocum trajectiones, uti & ſtatim ελυθη ἡ θεσις apud Harm. nihil quidquam ad ſenſum facientes, notare ſuperſedebo.

——— ιμαγκαιπατιον.] Omnes nec non Pith. αυτεξουσιοτητος.

——— αισχυνεσθαι - - - προσηγορια.] Synopſis: αισχ. γαρ τη νυν ἡ παλαι τε πατρος [Leuncl. in marg. emendat της μητρος] η μαμμης προσηγορια. Baſil. Fabr. αισχ. γαρ τη νυν ἡ παλαι του πατρος η παππου προσηγορια. Harmen. denique: αισχ. γαρ τη εκγονη παλαι ἡ τε παππε προσηγορια. Dixi in notis ad THum meam ſententiam: in Addendis daturus eam, quæ V. Doctiſſimo KUHNKENIO placet.

§. II. cap. 165. pr. εςι της κωλυσις.] Hic deſinunt omnes: denuo inchoantes a §. 3. pag. m. 95.

§. III. cap. 168. Την τε.] Syn. & Baſ. Την γαρ τε.

——— η της.] Baſ. η την της.

——— λαμβανειν προς γαμον ε θεμιε.] Harm. ε λαμβανω προς γαμον.

——— τυτων εγγονην.] Hucuſque Syn. & Baſil. Paullo plura habet Harm. h. m. κα'ν τεταρτε εςι βαθμε, δυναμαι λαμβανειν εις γαμον: ubi & hic deſinit.

§. IV. & V. cap. 169. f. & 170. pr. uſque ad μητερων ταξιν επεχουσι, aliis longe verbis, quam noſter THus, omnes efferunt h. m. Ὁμοιως ουδε [male de. ουδε apud Harm.] την θυγατερα τε θειε η της θειας, τυτεςι την εξαδελφην με· αλλ' ουδε ὁ υἱος μου την εγγονην αυτων, οἱτινες λεγονται διςεξαδελφοι. Αλλ' ουδε την προς πατρος η μητρος θειαν, ει και εισι θετοι· επειδη μητερων ταξιν επεχουσι. ſed Harm. ſic variat, την του πατρος

τρϑ ἢ τῆς μητρὸς μου ϑειαν, ubi perperam deeſt πρὸς, ut ad THum pag. 98. pluribus docui. Mirum autem Fabrotum, qui veram lectionem & Leuncl. verſionem ante oculos habuit, peſſime vertiſſe cum Mercero, cui poſteriori prava lectio nec opinanti impoſuerat.

cap. 171. pag. m. 98. Και πως συμβαινει.] Hinc rurſus omnes pergunt.

——— αμιταν, η μεγαλην ϑειαν αμιταν.] Pro his unica voce ϑειαν defunguntur omnes, & in fine h. cap. pro ϑειαν αμιταν iterum ϑειαν habent.

cap. 172-4. admodum pauculis hiſce verbis omnes abſolvunt: ὥσπερ ουδε την μεγαλην [μου ad: Harm.] ϑειαν δυναμαι λαβειν, τουτεστι [την ad. Harm.] του παππου μου [μου de: Syn.] αδελφην, ει και ϑετη εστιν, επειδη μαμμης ταξιν επεχει.

§. VI. cap. 174. Ειρηκαμεν uſque ad γαμους ignorant omnes, namque incipiunt ab, Εισι δε &c.

——— μη πρὸς] Harm. ἢ πρὸς.

cap. 175. συνημμενων] & ſic Synopſis, ſed Baſ. Harm. Pith. ac F. συνημμενην.

——— εγω λαβειν] εγω de: omn. λαμβανειν habent Syn. & Baſ. cum Pith. & F.

——— επειδη ϑυγατερων ταξιν εχουσι.] de: omnib.

——— και νυμφη uſque ad ϑυγατηρ] Invertunt & aliter legunt omnes: και προγονη μεν εστιν ἡ [de: ἡ Syn. & Baſ.] εξ αλλου ϑυγατηρ, και εγγονη και προεγγονη, της γαμετης μου· νυμφη δε, ἡ του υιου και εγγονου και προεγγονου γαμετη. In quibus verbis & Synopſis & Harm. hic deſinunt.

——— προστιθηναι] Baſ. προστιϑεναι, quomodo ego conjeci in varr.

cap. 176. δεικνυομεν] Baſ. δεικνυμεν.

——— και όμως . . . γεγονεν.] deſunt omnia in Baſil.

——— ὁ εμος μεν] de: μεν Baſ.

cap. 177. εαν δε] Baſ. ει δε.

——— δυο εχουσα ανδρας.] In his verbis & Baſilica deſinunt.

§. VII. cap. 179. & 180. Syn. cum Baſil. & Harmen. §. 27. breviſſime ſic exhibent: Ουδε την πενϑεραν μου η την [de: την Syn.] μητρυιαν μου· επειδη μητερων [Syn. μητρων] ταξιν επεχουσιν.

§ VIII. cap. 181. deeſt in omnibus.

§. IX. cap. 182-3. Syn. cum Baſil. & Harm. §. 26. & 28. aliter & conciſe ſic efferunt: Ουδε την ϑυγατερα της αποζευχϑεισης μοι [μου Baſil.] γυναικος, την μετα την [μετα την vitioſe deeſt in Baſil.] αποζευξιν τεχϑεισαν εξ ετερου ανδρος. Την [Ουδε την Harm.] του πατρος μου η του αδελφου [Recte παιδος in marg emendat Leuncl.] μου μνηστην ου δυναμαι λαμβανειν, [ου δυν. λαμβ. nunc de: Harm.] κᾀν γαμεται αυται ου γεγονασιν· ἡ μεν γαρ μητρος, ἡ δε νυμφης ταξιν επεχει. Hic ultimus eſt omnium terminus.

IV.

Ex tit. DE ADOPTION *L. I. t. XI. §. 4.* *Edit. noſtræ pag. 115. cap. 203-4.*

Libri XXXIII. Baſil. tit. 1. cap. 51. in Synopſi pag. 317. (unde Fabr. indubie tranſtulit in Tom. IV. pag. 761.) noſtro etiam Theophilo debetur l. c. quod jam Leuncl. in margine monuit. Deſcripſit quoque Harmenop. II. 8. §. 5. Variantes hæ ſunt:

cap. 203. Δει τον λαμβ.] Hinc omnes incipiunt.

——— του υιοϑετουμενου.] τω λαμβανομενω Omnes cum Pith. & F.

——— πληρουνται.] ſequentia uſque ad δει δε contraxit ſic Harmen. αναγκη τουτους πρεσβυτερους ειναι τω υιω του παιδος.

——— ουδε] Sic in marg. correxit Leuncl. pro corrupto ειναι· Fabrotus nihil monens ουδε edidit. Poſſet autem utrumque conjungi, ειναι ουδε.

——— και επι] επι deerat in textu, ſed in marg. ita legit Leuncl. contra apud Vigl. deerat και. Et hic nihil Fabr. monet.

cap. 204. δει δε] και ſubjungit Syn. & Baſ. cum Pith.

——— εικοσιν ιη] οκτωκαιδεκα εικοσιν Syn. & Baſ. cum Harmen.

——— ἡλικια plena λεγεται pub. τουτ. εφηβ. τελ.] Brevius Syn. & Baſ. ἡλ. εφηβ. λεγ. τελ. Item Harm pro τελεια habens πασιδελης, in qua voce idem deſinit.

——— ὅτι] Sic Synopſis & Vigl. recte. Fabr. in THo & Baſil. perperam ὅτι.

V.

V.

* *Ex eod. tit.* DE ADOPTION. *§. IX. X. & XI.* *Edit. noſtræ pag.* 117-9. *cap.* 208-213.

Itidem cap. LII. & LIII. ejuſdem tit. & L. in Synopſi pag. 317-8. (apud Fabr. Tom. IV. pag. 761-3.) ex THo eſſe deſumta, idem Leunclaius obſervavit. Harmenopulus autem L. II. tit. 8. §. 1. 2. & 3. Synopſin in multo breviorem epitomen contraxit: quare hujus mutationes adſcribere non placet.

§. IX. cap. 208. Ευτυχ@ ονομα] Hinc incipiunt Baſil. addito articulo Ὁ. ſed Synopſis ordine inverſo a med. cap. 209. verbis: Ὅτι ὁ μὲν πατρ. inchoans, & ad finem cap. 210. procurrens, dein retrograditur ad cap. 208. & pr. 209.

—— Τον γαρ ευτυχον] Οἱ μὲν γαρ αυτον Baſ. & Pith.

—— και σπαδωνες] μὲν ſubdit Syn. & Pith.

—— τουτο δε απαιδ. παιδ.] deeſt in Syn.

cap. 209. ακεργατει δε ονου] de: ονου Syn.

—— επειδη σοι - - και λεγομὲν] Deſunt omnia in Syn. & Baſ. ſed ſequens ὅτι in ſolis Baſil.

—— ουδε αυτεξ.] ουτι αυτ. Syn. Baſ. & Pith.

—— καλα παιδας] κ. παιδα Syn. & Baſ. cum Pith.

cap. 210. τουτῳ] τουτον Syn. & Baſ. Utrique ſequens γαρ omittunt.

—— απαλλαχθεντ@] Syn. απαλλαχθεντα, pro quo Leuncl. in margine reſcribit απαλλαχθεντα, ut ipſe ad THum conjeci, lect. var. *70.

—— παιδοποιειν] & ſic emendat Leuncl. pro ſimplici ποιειν, quod edidit.

—— λαβων] λαμβανων Syn. & Baſ.

—— *in poteſtate*] ὑπεξουσιον Syn. & Baſ. in qua voce utrique deſinunt: modo memineris, quod de inverſo Synopſeos ordine monui.

§. X. cap. 211. Εστι δε και ἑβδομη κοινωνια] Εστι και ἑτερα κοιν. υιοθεσιας. Syn. & Baſil.

—— κατ' αδρογατιονα, ουδε κατ' αδοπτιονα] κατα βασιλικην αιτησιν, ουδε κατα αρχοντικην Syn. & Baſ.

—— εικοτως αν] αν de: Syn. & Baſ. pro quo Harm. αρα.

—— χυσα] Cunctæ THi editt. cum Syn. Baſil. & Harm. εχουσα. Cur tamen ego invitis omnibus libris mutaverim, cauſam in notis ad THum dixi.

—— βασιλικης αιτησεως λαβῷ.] βασιλεως αιτ. εις θεσιν λ. Syn. & Baſ. εις θεσιν addit quoque Pith.

§. XI. cap. 212. εστι και αυτη] Hucuſque habet Syn. ubi lacunæ ſigna adpinxit Leuncl. ſed Baſilica Fabroti totum cap. 213. abſolvunt, nec minimam quidem ab editione noſtra varietatem exhibent, adeoque in verbis εχειν ουκ ηδυνατο deſinunt.

VI.

* *Ex tit.* QUIB. MODIS JUS PATR. POT. I. 12. *pr.* *Edit. noſtræ pag.* 123. *cap.* 219. & 220.

A verbis cap. 219. med. Τελευτησαντ@ δε uſque ad finem cap. 220. THum deſcripſit Harmenopulus L. I. t. 17. §. 2. cum his varietatibus:

TH. οἱ εγγονοι και αἱ εγγοναι] HARM. una hac voce defungitur εκγονοι. Et ſemper εκγ. ſcribit pro εγγ.

—— Χρονον] καιρον.

—— την αυτου] ἑτεραν.

VII.

* *Ex eod. tit. §. IV.* *Edit. noſtræ pag.* 126. *cap.* 225.

Et hoc caput ex parte habet Harmen. I. 17. §. 4. qui incipiens ab Ει δε ζωντος, cujus loco ſcripſit Και ζῶ. & omittens τηνικαυτα εκ διατ. του ἡμ. βασ. definit in verbo απαλλαττεται.

VIII.

* *Ex eod. tit. §. V.* *Edit. noſtræ pag.* 127. *cap.* 228.

Poſteriorem huj. cap. partem deſcripſit Harm. I. 17. §. 6. pro Αλλα ζητουμὲν, ſic inchoans: Ζητουμὲν δε. Tum pro his: ποτερον εξ οὗ ελαφθη habet: εξ ὁ ελ. ὁ πατηρ. denique pro παιω, in quo deſinit, ſcribit παιουγε. Sequentia apud THum ſubjunxit ſtatim Scholiaſtes Harm.

IX.

** Ex cod. tit. & §. V.*

Edit. noſtræ pag. 127-8. *cap.* 229. 230.

Duo hæc integra capita deſcripſit Scholiaſtes ad Harmenop. I. 17. §. 7. apud quem hæ varietates occurrunt:

cap. 229. τουτων δε ὁ μεν ην σταδ.] τουτων ὁ μεν εις σταδ.

—— νομισματα χιλια] ῑι δυο vitioſe.

—— ηβουλετο ην] de: ην

cap. 230. ὁσα εκλητω] hæc verba poſt ſequens εςι male rejecta ſunt.

—— χιλια πεντηκοντα] - - αι . . αι.

—— ουν ὡς] de: perperam.

Eadem quoque exempli ſpecies legitur in Synopſi pag. 310. med. (unde verbotenus in Baſilica Tom. IV. pag. 748. transtulit Fabrotus:) ſed verbis adeo a THo diverſis, ut ex noſtro paraphraſte non magis, quam cetera hujus tituli in iiſdem Baſil. eorumque Synopſi, deſumta eſſe videantur. Unde mihi credibile ſit, vel Gajum vel alium antiquarum Inſtitutionum auctorem hoc jam exemplum finxiſſe: quod præter THum alius quidam Græce verterit.

X.

** Ex tit.* DE TUTELIS *I. 13. §. I.*

Edit. noſtræ pag. 137. *cap.* 248.

In definitione tutelæ Harmen. V: 11. §. 1. ſic ab editione noſtra differt: Επιτροπη εςι δικ. τι &c. dein habet επιτετραμμενη, η. Poſt ατελης ſubjungit: η δια το της απεργιας ελληθες επιτετραμμενη, omiſſis reliquis. Eamdem plane cum Harm. definitionem habent Gloſſæ Nomicæ, dummodo επιτροπη pro corrupto επιτροπ῀ legas: unde credibile, utroſque ex vetuſtiori interprete Græco hauſiſſe. Ceterum, uti pro depravato ελληθες D. Gothofr. ad THum αθενες legit, ita Schultingius ad eam Gloſ. veriſimilius ανηθες emendat.

XI.

** Ex tit.* DE SATISDAT. TUTOR. *I. 24. pr.*

Edit. noſtræ pag. 182-3. *cap.* 331.

Finem cap. 331. Harm. V: 11. §. 2. ſic inchoat: Οἱ εξ αναζητησεως αρχοντων δοθεις επιτροπ῀ η κουρατωρ, ουδε ταυτα επιζητεισθαι, (ut in varr. THi conjeci) ει ευπορ῀ εςιν, (hoc præponit, ut Fabr.) Tum pro THino, οἱς εν ταξει διδοται habet, ὁτι εις ταξιν διδονται.

XII.

** Ex tit.* DE RERUM DIVIS. *II. tit. I. §. XIV. & XV.*

Edit. noſtræ pag. 220-2. *cap.* 24-27.

Tria hæc capita, nonnullis omiſſis, habet Harmen. II: 1. §. 23-4. ſic varians a noſtra hac editione:

§. XIV. cap. 24. αμελει τοι] de: τοι

—— ὡς λεγ. κυψ.] de:

—— εξευρεθη] εξ.

—— εςι διστ.] εισι διστ. Pro ſeq. hujus cap. verbis habet: αλλα τη προσκαταλαμβανοντ῀ γινονται.

cap. 25. μελισσηςιδας δε] de: δε

—— τον εμον] τον σον. In verbo γεγονασιν hic definit, omittens reliqua huj. cap.

cap. 26. ἡ τουτ] ἡ τουτων.

—— δυχερης] ſubjungit Harm. ει γαρ δυχερης εςιν ἡ τουτων καταληψις η την σην &c. quomodo fere Pith. & F.

§. XV. Ἡ των] Και ἡ των.

—— εςιν αγελα] αγελα εςιν. Et hic deſinit, clauditque §. ſuam 23.

cap. 27. Τοιουτ῀ ημιν] Τοιουτ῀ δε ημ. Hinc inchoat §. 24.

—— ελαφων] και ελαφων.

—— τοσουτον] τουτον. Mox ταυτα & ſeq. του omittit.

—— πανσηται] παυσονται & mox παυονται, at in fin. tamen γινεται.

—— καταλαμβ.] προσκατ. Cetera quæ ap. Harm. ſequuntur, admodum ſunt & conciſa & libera.

XIII.

XIII.

* *Ex eod. tit.* §. *XXI.* *Edit. noſtræ pag.* 225-6. *cap.* 34.

Priorem partem huj. cap. ad verbum tranſtulit in L. II. tit. 1. §. 41. Harmen. deſinens in τουτο γεγονεν, quomodo & Fabr. habere in Varr. monui.

XIV.

* *Ex eod. tit.* DE RERUM DIVIS. §. *XXV.* *Edit. noſtræ pag.* 230-2. *cap.* 42-44.

Harmen. L. II. tit. 1. §. 27. ſic incipit: Ὅταν εξ αλλοτριας ὑλης εις ειδος παρα τινος αμορφη τι, & inde paraphraſten noſtrum deſcribit a verbis cap. 42. εν το καλασκευασθεν. Variantes hæc ſunt:

cap. 42. fin. γινομ.] γιν.
cap. 43. σκευος] ειδος.
—— αποτελεσαι μορφην] απεκαλεσηται βωλον
—— διαλυεσθαι δυναται] de: δυναται.
—— ὁ πασα] πασα ὁ
cap. 44. οινε και συ] και συ οινε και
—— η εξ ημων - - - εμπλακεσιν] deſunt.
—— τυτε τυ θεμ. . . καλασκευασαντα.] τυτων των θεμελιων του καλασκευασθεντος ειναι μη διεσποτην.
—— παρεχει της ὑλης] παρεχον τ. ὑλ. Hucuſque Harm.

XV.

* *Ex eod. tit.* §. *XXVII.* *Edit. noſtræ pag.* 233-4. *cap.* 47-8.

Principium & finem d. §. expreſſit Harmen. II. 1. §. 30. & 31. incipiens Ει δε δυο ὑλαι τινων. Tum απαν omittens deſinit in κοινον. Sed §. 31. incipit cum noſtro cap. 48. omiſſo και poſt δε, dein συγχεθειεν habet, ut Vigl. ſed το αυτο γιν. (ubi deſinit) ut nos cum Fabr.

XVI.

* *Ex eod. tit.* §. *XXIX.* *Edit. noſtræ pag.* 236. *cap.* 50-1.

Princip. h. §. ex noſtro ad verbum habet Harmen. II. tit. 1. §. 33. uſque ad της δεσποτειας ουκ εκπιπλει της ὑλης, hoc verborum ordine, ut Fabr.

XVII.

* *Ex eod. tit.* §. *XXXIII.* *Edit. noſtræ pag.* 241. *cap.* 60.

Principium quoque h. §. iiſdem pæne verbis legitur apud Harmen. II. 1. §. 42. qui ſic incipit: Εμας μεμβρανας η εμας χαρτας λαβων τις, επιγραψε τι εν αυταις. Deinceps εκεν & εγω minus bene habet pro εκει & κἀγω, denique in δεσποτης deſinit: ſubjungens τουναντιον ex ſeq. §. verbis pauciſſimis.

XVIII.

* *Ex eod. tit.* §. *XXXVI.* *Edit. noſtræ pag.* 245. *cap.* 65.

Ex paraphraſte noſtro tranſſcriptum eſſe crediderim Scholion Græcum ad l. 13. D. *Quib. mod. uſusfr. amitt.* (Baſil. L. XVI. tit. 4. Tom. II. Ed. Fabr. p. 281.) quod ſic incipit: Το αυτο ειρηται και Ινστιτουτων βιβ. Β. τιτ. α. περι το τελος. Τυ αυτε αγρυ &c. ut ap. THum d. §. 36. cum his varietatibus:

THus. την περιουσιαν - - - δεσποτης,] την δεσποτειαν, συ δε την χρησιν των καρπων· ουχ ὅτι ερις συ ὁ την χρησιν των καρπων εχων γινεται δεσποτης των καρπων,
—— αλλα τω περιουσιαν] αλλ' ὡσει τω την δεσποτειαν εχοντι.
—— Τα αυτα - - - μισθωσαμενω] Το αυτο και επι τω μισθωτ.
—— εξελης της γης] In his verbis deſinit Scholion.

XIX.

* *Ex eod. tit. §. XL.*

Gloſſa Nomica Tom. III. Jur. Rom. pag. 1806. ex cap. 75. d. t. deſumta mihi videtur, quæ ſic habet:

Στιπενδιαρια, τα εν ταις επαρχιαις βασιλεως κελευσει ὑπο του δημου κρατουμενα πραγματα.

Pro πραγμ. ex THo malim κτηματα.

Eædem Gloſſæ pag. 1813. habent:

Τριβουτορια. τα εν ταις επαρχιαις κτηματα·

Edit. noſtræ pag. 251. & ſeq. cap. 75-77.

τριβουτον γαρ το βαρυ τελος.

Τριβουτορια. τα εν ταις επαρχιαις διακειμενα βασιλικα κτηματα.

Has vero ex noſtro hauſtas eſſe monuit Schultingius, qui & τριβουταρια, & εν ταις επαρχιαις βασιλικαις διακ. κτημ. legendum cenſet; nec enim erant prædia Imperatoris, ſed in ipſius provinciis ſita. Illud Τριβουτον γαρ &c. habet THus princ. cap. 77.

XX.

* *Ex tit.* DE TESTAM. ORDIN. II: 10. §. 4. & 5.

Totum cap. 240. cum parte 241. tranſtulit Harmen. in §. 8. & 9. tit. I. Lib. V. En variantes:

cap. 240. καθαρευειν] καθαρευσιν. Mox omittit εκ διατ. . . . βασ.

Edit. noſtræ pag. 335-6. *cap.* 240-1.

—— και απλως . . ; . διατ.] Deſunt.

cap. 241. ὅτι και] de: και. Deſinit mox in την διαθηκην.

XXI.

Ex eod. tit. §. VI. & VII. cap. 242-4.

ΦΗσιν Ινστιτουτιονος Β. τιτ. ί. και κεφ. [1] ϛ'. του ΛΕ. των Βασιλ. τιτ. ά. ὅτι ουτε αδοκιμος εν διαθηκη μαρτυρει [2] η διατιθεται. Αναγνωθι τον δεκατον τιτ. της αυτης Ινστιτουτιονος, και μαθησῃ ὅτι 3 αδοκιμος εστιν ὁ κληθεις επι τῳ ὑπογραψαι εν διαθηκῃ, και μη ελθων, ὡς 4 Ὁ ΣΤΕΦΑΝΟΣ Φησιν· η ὁ ὑπογραψας και σφραγισας, και μη θελησας μαρτυρησαι, ὡς ὁ ΘΕΟΦΙΛΟΣ *4 εξηγειται· και ὁ καταδικασθεις [5] ὡς ᾠδην συνταξας αθεμιτον. Λεγει δε και περι δουλου, ὡς ουδε αυτος μαρτυρει, ὥσπερ Φησι και [6] εις το αυτο βιβλ. και τιτ. των Βασιλικων. Πλην Φησιν 7 Ινστιτουτιων Β. ὅτι εαν ηγνοειτο περι της ὑπογραφης, ὡς μη τινος επ' αυτου επαγαγοντος ζητησιν περι καταστασεως, ει και [8] μετα το εὑρεθηναι δουλος, ερρωται ἡ διαθηκη και ισχυει. Προστιθησι 9 δε και γυναικα, και ανηβον, και κωφον, μαινομενον, και ασωτον, ὅτι ουτε αυτοι

Exſtat in SCHOL. BASIL. *Tom. II. p. 554-5. Ed. Fabr.*

DIcit Inſtitutionis II. tit. 10. & cap. 6. *Lib.* XXXV. Baſil. tit. 1. neque improbum in teſtamento dicere teſtimonium aut teſtamentum facere. Legito decimum titulum ejuſdem Inſtitutionis, & diſces improbum eſſe, qui vocatus ad ſubſcribendum in teſtamento, non venerit, ut ait STEPHANUS: aut qui ſubſcripſit & ſignavit, ſed teſtis *deinde* eſſe noluit, uti THEOPHILUS exponit: & condemnatus, quod canticum illicitum compoſuerit. Sed & de ſervo dicit, neque eum teſtem eſſe, ſicut etiam ait idem liber & tit. Baſilicorum. Verum dicit Inſtitutio II. ſi ante ſubſcriptionem ignorabatur, utpote cui nemo controverſiam de ſtatu movebat, licet poſtea ſervus adparuerit, teſtamentum ratum eſſe ac valere. Sed & addit mulierem, & impuberem, & ſurdum, furioſum ac prodigum, neque eos in teſtamento eſſe teſtes. *Quod* autem *ait cum*

τοι ἐν διαθηκη μαρτυρουσι. Το δε κληθηναι παντως περι ταυτης της διαθηκης προς το βεβαιωσαι ἑτεραν διαθηκην νοητεον· ει γαρ κληθεις μη παραγενηται, πως αν μαρτυρησει ἐν ᾗ παρεγενετο; δια γαρ τουτο 10 ουδε μαρτυς λογιζεται, αλλ' ὡς προτερον τουτο ἁμαρτησας, η το μετα την ὑπογραφην και σφραγιδα μη εθελησας ὑπερ εκεινης μαρτυρησαι· κἀν μετα ταυτα εις ἑτεραν διαθηκην εὑρεθη μαρτυρειν, αποδοκιμαζεται. Λοιπον χρη σκοπειν τον διαθεμενον, ἱνα εχη ὁ μαρτυρων 11 τεσταμεντι φακτιονα, ητοι ἱνα δυναται και κληρονομος γραφεσθαι ὑφ' ἡμων, και ἡμας γραφειν, η ληγατευειν και ληγατευεσθαι.

eum vocatum fuiſſe, omnino intelligendum *eſt* ante hoc teſtamentum ad confirmandum aliud teſtamentum *ſuperius*: nam ſi vocatus non adfuerit, quomodo teſtis erit *in teſtamento*, in quo non adfuit? neque enim ideo teſtis non cenſetur, ſed quod antea *aut* illud deliquit, aut hoc quod poſt ſubſcriptionem & ſignationem noluit pro iſto teſtamento teſtis eſſe: & ſi poſtea in alio teſtamento teſtis inveniatur, reprobatur. Denique teſtatorem ſpectare oportet, ut teſtis habeat teſtamenti factionem, ſive ut & heres a nobis ſcribi & nos ſcribere poſſit, aut legare & legatum capere.

1. Κεφ. ϛ'. Hic numerus non quadrat, quum cap. 6. & in Synopſi Leuncl. & in Baſil. Fabr. aliud atque aliud dicant: ut plurimum enim numeri capitum ſive legum & thematum ſ. paragraphorum utrobique diſcrepant, quos Fabrotus in ſupplendis maxime lacunis pro lubitu perperam mutavit. Sed hac de re forte alibi. Hoc loco legendum ſuſpicor κεφ. κϛ', ut ſignificetur lex 26. Dig. *Qui teſtam. fac. poſſ.* quem titulum citatus Baſil. Liber XXXV. primo tit. Græce verſum exhibet, etſi hodie l. 26. ibi deſideratur, quum totus is liber perierit, & a Fabroto tantummodo undecumque ſit compilatus. Utinam autem cuique fragmento ſuum auctorem, unde deſumtum fuit, adſcripſiſſet!

2. Hoc poſterius in Cæſareis Inſtit. non habetur, ſed THus cum aliis addidit, ut mox adparebit.

3. Neque ulla improbi inteſtabiliſve definitio in iiſdem occurrit: quæ ex earum interpretibus mox additur, qui eam ex XII. Tabb. hauſere. Vide Weſtenbergii notam ad noſtrum THum pag. 338.

4. Hæc Stephani ſententia cui probari poſſit, neſcio; niſi ſubintelligas, illum vocatum promiſiſſe ſe venturum, nec tamen veniſſe: ſicuti hoc idem Scholion & THi ſententiam obſcurat, dum mutilatam proponit: de qua poſteriori ſatis multa in notis ad noſtrum pag. 337-8. leguntur.

*4. Eod. tit. *de Teſt. ordin.* §. 6. cap. m. 243. cum quo facere videtur Harmenop. I. 6. §. 59.

5. Hoc neque in Inſt. neque in THo habetur, ſed in Digg. ac Baſilicis.

6. Ego in verſione ως omiſi. Fabrotus vertit: *ut dicitur eod. lib. & tit.* Βασιλ.

7. Tit. *de teſt. ordin.* §. 7. apud THum cap. 244.

8. Legendum opinor, μετα τουτο εὑρεθη δουλος, vel εὑρεθη ειναι δ. quomodo & Fabr. vertit.

9. §. 6. cap. 242.

10. Una negatio hic duplicis vicem fungitur, ut apud Harm. V: 8. 89. & ſic ſolet ου μονον pro ου μονον ου uſurpari. Fabrotus ſatis libere, ut alia omnia, reddidit: *non enim ob id teſtimonii dictione ei interdictum eſt, ſed ex facto anteriore, ſeu quod cum teſtamento ſubſcripſiſſet ac ſignaſſet, ſubſcriptionem ſuam & ſignum noluerit agnoſcere.*

11. Eamdem interpretationem & THus habet pr. cap. 242. ubi vide notas.

XXII.

* *Ex eod. tit.* DE TESTAM. ORDIN. §. *IX.* *cap.* 250.

Και προς συστασιν ὡν λεγουσι, προφερουσι τον ί. τιτ. της Β. Ινστιτουτιονος, οικειακας μαρτυριας ἑρμηνευοντα, „ ουκ εκ „ της συγγενειας, αλλ' εκ της ἑνωσεως της „ ει ὑπεξουσιοτητι".

Exſtat in SCHOL. BASIL. *Tom. II, pag.* 563.

Et ad confirmationem eorum quæ dicunt, adferunt ſecundæ Inſtitutionis titulum X. qui domeſtica interpretatur teſtimonia, non ex cognatione, ſed ex coadunatione per patriam poteſtatem.

Verba

Verba ab aliis diſtincta eadem plane ſunt, quæ apud THum inveniuntur, unde ex eo mutuata fuiſſe quis dubitabit?

XXIII.

* *Ex tit.* QUIB. NON EST PERM. TEST. FAC. II: 12. §. 2. 3. & 5.

Edit. noſtræ pag. 362-4. *cap.* 287. *& ſeqq.*

Videtur quidem Scholiaſtes Harmenopuli ad L. V: tit. 1. §. 25. ob oculos habuiſſe §. II. paraphraſeos THinæ, ſed eam adeo licenter & mutat & auget pro jure ſui temporis, ut hic locum non mereant variantes. Harmenop. itidem eod. tit. §. 17. & Schol. §. 18. noſtri totam §. III. nimis libere tractant: inter alia omittentes omnia a verbis: και επειδη uſque ad παρὰ διαταξιν. Sed §. V. preſſius ab eod. Schol. §. 27. deſcripta eſt; quare variationes adſcribam:

THEOPH. παρ' αυτοις] Schol. Harm. εν αυ.
— ει και] και ει
— την δε] την δε γε
— φασιν - - - αιχμαλωτῳ] ερρωσθαι, κἂν ὁ διαθεμενος μετα ταυτα γενηται αιχμαλωτος.
— ὑπεσρεψε] ὑπεσρεψει. Unde mea conjectura ὑπεσρεψῃ firmatur. Sequentia mutavit, nec *poſtliminii* nec *L. Corneliæ* mentionem faciens.

XXIV.

* *Ex tit.* DE L. FALCIDIA II: 22. §. 3.

Edit. noſtræ pag. 486. *cap.* 555.

Totum hoc caput habet Harmen. V: 9. §. 7. ſic exordiens: Επι τε φαλκιδιε δει εἰδεναι. In ſeqq. ſic variat:

THus την αξιαν] και την π. ut Fabr.
— λοιπον] de:
— το τεταρτον] το ¼. μερος. Pro jure ſui temporis.
— παρακατεχειν] - - χειν. Hic deſinit.

XXV.

* *Ex pr. tit.* DE CODICILLIS II: 25.

Edit. noſtræ pag. 509. *cap.* 609.

Codicilli definitionem in Synopſi Baſilicorum Lib. XXXVI. tit. I. cap. I. pag. 350. (unde Fabr. transtulit in Tom. IV. pag. 819. & THo in margine adſcribit) & apud Harmen. V: 7. §. 3. quum brevis ſit, integram ex noſtro repetemus, adpoſita lectionum varietate:

Κωδικελλος [1] δε εστιν ελλιπους [2] εν διαθηκῃ γνωμης 3 τεσατωρος αναπληρωσις.

1. δε de: omnibus, nec tamen ap. THum, ubi connectit, tollendum erit.

2. διαθηκης Syn. & Harm. cum Pith. Sed Leuncl. in marg. emendat εν διαθηκῃ, quam lectionem Fabr. in Baſil. dedit: & ſane altera hic ferri non poteſt.

3. διατιθεμενε Pith. τε διατιθεμενε Syn. & Baſ. cum Harm.

XXVI.

* *Ex tit.* DE HERED. AB INTEST. III: *tit. I.* §. 12.

Edit. noſtræ pag. 528. *cap.* 33.

Finem h. §. ex noſtro quoque ſumſit Harm. V: 8. 89.: ſic incipiens: Εαν θετον υιον αντεξεσιον ποιησω. Mox τελευταιαν habet, & pro THino γραφεντες εν τῃ εμῃ διαθ.] μνημονευθεις εν τῃ διαθ. τῃ εμῃ. Item pro την *contra tabulas*] una voce, εναντιωσιν. Denique αριθμεισθαι male pro συναρ.

XXVII.

XXVII.

* *Ex eod. tit.* §. 14.

§. 88. tit. 8. Lib. V. Harmenopulus ex noſtro quidem habet, ſed variantes complures, ſic exordiens: Ὁ ἐπιτρόπους ἐξ ἀδιαθέτου δύναται παραχωρεῖσθαι &c.

Edit. noſtræ pag. 531. *cap.* 38-9.

cap. 39. κτι καλα --- δυναται] ſimpliciter, ὡ δυν. —— αποσπασαι] ἀποσπᾶσθαι. Sequentia uſquead κρατουμένοι αυτοι nimium variavit: quare hic deſino.

XXVIII.

* *Ex tit.* DE LEGIT. AGNAT. TUT. III: 2. *pr. cap.* 53-60.

Exſtat in TEXTU BASILIC. *Tom. IV. pag.* 281-4. *&* HARMENOP. *IV. tit.* 6. §. 1-10.

Adſcripſit margini Fabrotus, *Inſtit. de Gradib. Cognat. Inſt.* 3. *tit.* 2. ſed Rubricæ haud reſpondet numerus tituli, quum *de Grad. cogn.* ſit tit. 6. Titulus autem 2. eſt *de legit. agnat. ſucceſſ.* Ex neutro autem Juſtinianearum Inſtit. titulo, uti neque ex Theophilino *de Nuptiis* titulo, quamquam ibi ſimilia leguntur, hoc caput deſcriptum fuiſſe, legentibus & conferentibus ultro adparebit. Verum omnia ad verbum ex THEOPHILINA paraphraſi principii *de Legit. agn. ſucc.* capp. m. 53-60. deſumta ſunt, quod & Harmenopulus fecit Lib. IV. tit. 6. περι βαθμων συγγενειας, και γαμων κεκωλυμενων. Quum autem hic locus (qui tres circiter paginas ſolidas & in Baſilicis & in hac THi editione implet) nimis ſit longus, quam ut cum addita aut mea aut Fabroti aut Merceri verſione hic repetatur, præcipuas tantummodo lectionum varietates ſubjiciam.

THEOPH. cap. 53. Εχε ταυτα εν περιθωριᾳ] de: Baſil. & Harm.
—— ανιοντας, κατιοντας] και interſerit Harm. & mox inter παππος μαμμη.
—— οιον πατηρ] ἀνιοντες π. Harm.
—— προπαππος προμαμμη] de: Harm: & THo ſup. *de Nupt.* c. 158.
—— ετι] de: Harm.
—— γεννηθεντες] γενομενοι Harm.
—— προεγγονος, προεγγονη] de: Baſil. & Harm.
cap. 54. ανεψιοι] εξαδελφος εξαδελφη ſubdunt Baſil. & Harm. e gloſſa credo.
—— καλουμενοι] καλουμενοι Baſil.
—— Ἡ δε εκ πλαγιου - - - θηλυγονιαν] Hæc cum intermediis omittit Harm. pro quibus Baſilica habent: Ἡ δε εκ πλ. συγγ. διαιρ. εις δυο, εις τας καλα αρρενογονιαν και θηλυγονιαν ἡμιν συναπτομενας. Ne ſcil. *agnatorum* voce uterentur, quorum prærogativa præ cognatis nulla amplius erat.

Cap. 55. τοσαυτας και βαθμους ευρησεις. επι δε των εκ πλ. &c.] Harmen. habet ut F. in THo edidit, a quo Baſil. eo tantum diſcrepant, quod εστιν omittant, legantque συγγ. εκ πλ. ἡ των βαθμ. ευρ.
cap. 56. προσωποι] de: Baſil. male. Pro ſeq. το Harm. habet τυ.
—— πασας] ποιησαντας Harm.
—— τυτο δε] και ſubjicit Baſil.
—— ιδιῳ] ιδιαζοντι Baſil. Harm. Pith. & Fabr. Ergo recipienda hæc lectio.
—— ποστου] ποσου Baſil. & Harm. conſtanter; ſequens μοι de: Baſ. ſed μυ habet Harm.
—— μοι εστιν ὁ υιος βαθμυ] μυ Harm. Idem cum Baſil. ὁ υιος omittit.
cap. 57. εγγονος] εκγον. Harm. conſtanter, apud quem ſemel απεγγονυ dedit Goth.
—— ὁ υιος] και præfigit Harm.
—— και εφεξης] και de: Baſil.
—— μοι] de: Baſil. & Harm.
—— πρωτυ μοι] πρ. μυ Baſ. & Harm.
—— ανιοντων, αρρενων] των αν. αρρ. τι Baſil. & Harm.
cap. 58. ἑως ὑ ελθωμεν] μεχρις ὑ ελθωσιν. Harm.
—— σε] de: Baſil. ut & ſeq. συ. tertium σοι de: & Baſil. & Harm.
—— ὁτι] de: Baſ. & Harm.
cap. 59. Δια τι] de: Harm. male.
—— εις σε] προς σε Harm. & deinde δευτεραν pro ἑτεραν.
—— ευρηται ὁτι] ευρ. ὡς Harm.
cap. 60. σε πρωτα] σε de: Baſil. σε πρωτυ Harm.
—— θειος] σε ad: Harm. ſed ſequens σοι de: Baſ. & Harm.
—— ὁτι] de: Harm.
—— συν τριτου] μου τρ. Harm. omiſſo ſequenti μοι.

XXIX.

XXIX.

* *Ex tit.* DE SUCCESS. LIBERTOR. III: *tit.* 7. *pr.* & §. 3.

Edit. noſtræ pag. 575. & 581.

Harmenopulum ſuam §. 2. tit. 3. Lib. V. κατα ποδα transſcripſiſſe ex cap. THi 144. in notis ad d. l. monui, ubi & Variantes jam adſcripſi. Sequenti autem §. 3. in breviſſimam contraxit epitomen, quæ noſter tribus capp. 157—9. exſequitur.

XXX.

* *Ex tit.* DE INUTIL. STIPUL. III: 19. §. 9.

Edit. noſtræ pag. 651. *cap.* 314-5.

Scholiaſtes incertus Tom. VII. Baſilic. pag. 331. A. B. ſequentia habet, quæ nemo infitias ibit, quin ex noſtro ſint expreſſa: *Αναγνωθι και Ινϛιτυτ. Γ. τιτ. ιθ. ὁϛις εις τρια διαιρων τους πουπιλλους, τους μεν ιμφαντας αποκαλει, οἱοι εισιν οἱ θηλαζοντες (1) η και οἱ μικρω μειζονες· τους δε προξιμους (2) ιμφαντι, ὁποιος εϛιν ὁ ζ. η ογδοον αγων ενιαυτον· ὁυτος γαρ, ει και εκφωνειν τα ῥηματα δυναται, αλλα διακρινειν ου δυναται, ὁτι (3) ουπω νοει τα λεγομενα. ὁ δε προξιμος πουβερτατι, ηγουν ὁ πλησιαζων τη ἡβη, ὡς ισχυρως επερωτα.* Hinc jam (1) lectionem 28. Fabr. η και in textum recipiendam cenſeo; ſed (2) alteram *infanti* necdum probo. (3) Optime ſe habet lectio ὁτι ουπω, quamquam nec meæ num. 30. me pœnitet. Male autem, me judice, Cujacius hoc vertit, *quod non intelligat, quid loquatur:* quum ob varias rationes vertendum ſit, *quod nondum intelligat, quæ dicuntur.*

XXXI.

* *Ex tit.* DE EMT. ET VENDIT. III. *tit.* 23. *pr.*

Edit. noſtræ pag. 674-6. *cap.* 361-4.

Harmenop. III: 3. §. 1. 2. & 3. noſtrum magna cum licentia exſcripſit & decurtavit, ut ex variantibus mox ſubjiciendis adparebit. Licet autem ea, quæ Scholiaſtes Baſil. ad Lib. XXII. tit. 1. ex noſtri cap. 362-3. excerpſit, in notis ad THum pag. 675. *b.* jam adtulerim, poſtea tamen deprehendi, eadem auctiora cum integro THi cap. 364. & particula 365. inveniri quoque in Scholio Baſil. ad Lib. XIX. tit. 1. cap. 2. apud Leuncl. in Synopſi pag. 188. (unde Fabr. Tomo II. pag. 378. ad litteram inſeruit.) Ex quibus nunc variantes adſcribam:

cap. 361. Ἡ πρασις και ἡ αγορ.] Harm. Πρασις και αγορασια.

—— ευθεως] de: Harm.

—— ἑκατερον συναινεσῃ μερος] ἑκατερα συναινεσει μερη. Harm. Pro ſeqq. longe alia ſubdit.

cap. 362. Το δε αρραβ.] Το γαρ αρρ. Sic ad THum redit Harm.

—— συϛασεις] συϛασεως H. cum Viglio.

—— Ταυτα περι] Τ. δε περι Harm. Hinc incipit *Synopſis.*

—— ουδεν - - - βασιλευς.] de: Harm. & Syn.

—— εγγραφως γινομενης] εγγραφου Harm. & Syn. quæ hoc princ. paullo aliter & auctius effert: videlicet: χωρις τιμηματος ουδαμως συνισαται πρασις· ὁ δε τιμηματος απαριθμησις ου συνιϛησιν την πρασιν, αλλα το περι τουτου συμφωνον. Ταυτα δε λεγομεν επι της αγραφου πρασεως· επι γαρ της εγγραφου, ουχ ἑτερως το τελος &c.

—— προσγινεσθω] προσχρονιζεσθαι Harm.

—— της πρασεως] de: Harm.

cap. 363. ει μη - - - ὑπογραφης] Sic & Syn. niſi quod habeat παρακολουθησωσι. Sed Harm. longe alia ſuppoſuit, donec in §. 3. ad THum revertitur, ut mox monebo.

—— τη μεταμ.] de: τη Syn. ut Fabr.

—— η ὁ πρατης] και ὁ πρ. Syn.

—— μεν τοι] μεν τοιγε Syn.

—— αρραβ. λογω] λογω αρρ. Syn. cum Fabr.

cap. 364. γινεται] γινεται Syn.

—— ει μεν αγορασας ειη, απολλυσι] Hinc redorditur Harm. ſed h. m. ει μεν αγ. η ὁ διαλυων και αποχωρων, απολεσει

—— ὁ πρατης] de: ὁ Syn. ut ego in Varr. ad THum malebam.

—— παρεχειν] παρασχειν Harm.

—— τουτεϛιν - - - τοσουτον] deſunt in Syn. ſed habet in iiſque deſinit Harm.

—— τοιουτον] de: Syn.

—— καθολου] de: Syn.

cap. 365. Αλλα] και ſubdit Syn. deſinens in ſequenti voce τιμημα.

XXXII.

XXXII.

* *Ex eod. tit.* DE EMT. ET VENDIT. §. 3. — *Edit. noſtræ pag.* 680-1. *cap.* 373-5.

Deſcripſit prædicta capp. HARMENOP. III. 3. §. 14. & 15. qui tamen ſic variat:

Cap. 373. ὁ κινδυνος] Hinc, præmiſſis aliis, THum ſequi incipit.
—— αυτῳ] de:
—— ηγουν] η
—— οντα] πισουσα
cap. 374. κατα τ] η κατα η.
—— απολητος πλημμυρας] απολλυται, οτε τη πλημ. του
—— εκ θυελλης ανεμων] εξ αν.
—— πολλῳ] πολλων. ſeq. ἑαυτω omittit.
—— Αμελει τοι - - - καταβαλειν] deſunt.
—— ει τι] ὁτι
—— και] η
—— συμβη τῳ πραγματι] ει συμβη τῳ πραγ. τι τοιουτον
cap. 375. Και] de:
—— ητοι] και
—— αναχειται, ὁταν της] κατατρεχει, ὁτε
—— ει δ' αλυβ.] ει και δια προσκλυσεως η επιχυσεως ποταμου
—— (ου γαρ - - - δικα πλεθρα) Ex his retinuit tantum: μετα το συναψαι την πρασιν.
—— απολαυσει] Haſtenus Harmen.

XXXIII.

* *Ex tit.* DE SOCIETATE III: 25. §. 8. *fin.* — *Edit. noſtræ pag.* 695. *cap.* 408.

Scholiaſtes Baſilic. Tom. II. pag. 36. εκ του κε. της Γ'. των Ινςιτουτ. Ει μεν τοι &c. uſque ad fin §. iiſdem, ut THus, verbis.

XXXIV.

* *Ex tit.* QUIB. MOD. TOLLITUR OBLIG. III: *tit.* 29. §. 2. — *Edit. noſtræ pag.* 721. *cap.* 464.

Poſtquam Scholiaſtes neſcio quis ad l. 4. D. *de Transact.* Tom. I. pag. 804. Aquilianæ ſtipulationis formulam quam breviſſime propoſuit, deſcribit totum fere noſtri caput 464. ad verbum: quare variantes ſubjiciam:

THEOPH ὁτι ει τι] ὁτως· ει τι.
—— ὁ Νουμεριος Νεγιδιος] εγω
—— Ακυιλιανης] deeſt.
—— Αυλος Αγεριος] ὁ επερωτησας λεγων.
—— η και] de: και
—— δια μεν των προτερων] δια των προτερων
—— διαλυουσα] διαλυσουσα. Forte διαλυσασα. Hucuſque deſcripſit, addens. ὡς φησιν Ινςιτ. γ'. τιτ. κθ'.

XXXV.

Ex eod. tit. §. 3. *cap.* 465-6. — *Exſtat in* SCHOL. BASIL. *Tom. II. pag.* 182-3. *Ed. Fabr.*

Καλως [1] τῳ κινδυνῳ αυτου· ει μη γαρ τουτο ην, ηλευθερουτο δια της κατα νοβατιονα δηλαδη δελεγατζιονος ὁ χρεωστης μου, και ουδε υπεκειτο τη μανδατου. Φησι γαρ Ὁ ΘΕΟΦΙΛΟΣ ει τῳ κθ'. τιτ. της Γ. των Ινςιτουτ. ὡς [2] εαν παρα σου οφειλομενον επερωτησω Τιτιον 3, [Etc. ut in edit. noſtra.]

Recte *periculo ſuo:* niſi enim hoc foret, liberaretur debitor meus, ſcilicet per *factam* novatione delegationem, neque mandati teneretur. Ait enim THEOPHILUS in XXIX. tit. *Lib.* III. Inſtitut: Si quod a te debetur, ego ſtipuler a Titio,

1. Exponit hoc Scholion legem 22. §. 2. D. *Mandati*, ubi ait Paulus: *cum debitor meus periculo ſuo debitorem ſuum mihi delegat.*

2. THus ſic incipit: Και νοβατιων ειωθε γινεσθαι της αγωγας. Εαν γαρ το παρα σε επερωτηθεν μοι επερωτησω εγω Τιτιον,

3. In ſeqq. ad finem uſque cap. 466. hæ occurrunt variantes:

THUS: ινοχη] BASIL. ἐ ει.
—— δευτερον] υστερον
—— τουτο ταυτα ετως] τουτον ετω ταυτα
—— οιον] ut Fabr. edidit in lect. 25.
—— ει τουτῳ - - - επερωτησεις] Deſunt omnia.
—— αναλυτος] de: Deſinit Scholion in μεθ' ην, επερωτησεως μετα ταυτα, namque ita voces tranſpoſuit.

XXXVI.

* *Ex tit.* DE OBLIG. Q. EX DEL. NASC. IV: *tit. I. §.* I

Edit. noſtræ pag. 727-8. *cap.* 3.

Scholiaſtes quis ad l. 1. §. 3. D. *de Furtis*, Baſil. Tom. VII. pag. 315. adfert e noſtro, non tamen laudato, maximam dicti cap. partem, incipiens abrupte: περι αυτο μεν το πραγμα. Varietates hæ ſunt: pro οφειλομενα male in Schol. legitur οφειλομενος. tum habet προς μιας ημερας. Denique poſt διπλασιας ſubjungit: Ταυτα δε φασιν ισως. Δ. τιτ. α. εξ αρχης.

XXXVII.

* *Ex tit.* DE L. AQUILIA. IV: 3. §. 16.

Edit. noſtræ pag. 766. *cap.* 83-86.

Tota hæc §. uſque ad finem tituli tranſcripta eſt in Scholio quodam ad Baſilica, Tom. VII. pag. 72-3. edit. Fabr. Sic autem incipit: Ζητει Ινστιτουτιονα Δ. τιτ. γ'. περι το τελος, εν ῳ λεγεται. Καιτοι δε γενικη περιεχεται, ποτε Etc. In ſeqq. ſic a noſtro variat:

Cap. 83. αρμοσει, ποτε δε] αρμοζει, και ποτε
—— τιας] απ' αρχης. —— ιαυτον] αγωγην
—— περιγινεσθαι] περιγινεται
—— διρεκτος ὁ Ακ. αρμοσει] ὁ διρ. Ακ. αρμοζει
—— διδοσθαι - - - χρη.] διδοται ὁ ουτιλιος Ακ.

Cap. 84. η το εμον πεσεν] deeſt
—— εκκλεισιν] εκλεισις
—— τοσουτον] de:
—— εμον υποζ.] εμον de:
—— ως μη] ωστε μη
—— τυχον] de:
—— η τον εμον βουν] de:
—— ὁτως - - - βλαβηναι] ὑπ. δεσ. ως ειπεν. κατα κρ. και η απολ. η βλαβ.

Cap. 85. η καλεσθαι εις φερας] deeſt.
—— δυσχερεσταλην] ειναι hoc loco ſubdit.
—— ανεστη και η στελεσθηση] ανεσθη και η στελεσθη
—— Τι δε - - - απο] Ει δε τις αλλοτριον απο
—— η εχθης & ſeq. του de:
—— ητα - - - αθησι] και εκνυγη, ὁ διρεκτος διδοσθαι· ως γαρ αυτη

Cap. 86. μηδε] μητε τῃ & mox ητε
—— και ηδειν δε] και του ητ.
—— αδικηθηναι] ηδικησθαι
—— πεισι - - - *factum*] υποκειται τῃ *in factum* ὁ ζημιωσας.
—— αμαρτανοντα - - - περιβαλον] αμαρτησαντα εισπραιωστα
—— ειτε - - - των δεσμων.] φιλανθρωπευσαμενος, ειδως ὁτι φυγῃ, αφηκε των δεσμων. Ζητει κεφαλαιον κδ'. Θεμ. β'.

XXXVIII.

* *Ex eod. tit.* DE INJURIIS §. 10.

Edit. noſtræ pag. 776. *cap.* 104.

Videtur quidem Nicæus in Scholio ad Baſilica, Tom. II. pag. 616. THi magis paraphraſin in brevius contraxiſſe, quam ipſas Inſtitutiones κατα ποδα vertiſſe: ſed aut memoriter, aut liberius ſaltem hoc fecit, quam ut locum hic mereatur.

XXXIX.

Ex tit. DE INJURIIS IV: 4. §. 10. *cap.* 105.

Exſtat in SCHOL. BASIL. *Tom. IV. p.* 280. *Edit. Fabr.*

ΣΗμειωσαι ὁτι το πλατος [1] της νεαρας εχει, μεχρις Ιλλουστριων οι μετηνεγκαν, αντι

OBſerva, diffuſiorem Novellæ textum habere Uſque ad Illuſtres: qui

αντι Ιλλυϛριων εθηκαν [2] Σπαθαριων· Ζητει βιβλ. ί. τυ Κωδικος τιτλ. λά. διαταξει ξέ. και ευρησεις, οτι Κομης δομεϛικων ιλλουϛριος εϛιν. Εν τη δε Δ. Ινϛιτυτ. τιτ. 3 δ΄. λεγει Ο ΘΕΟΦΙΛΟΣ, οτι ιλλυϛριοι εισιν οι Πρωτοσπαθαριοι, και οι υπερβεβηκοτες αυτων, κατα την διαταξιν Ζηνωνος, ητις 4 ουσα ιϛ΄. τιτ. κ΄. βιβ δ΄. τυ Κωδικος, κειται βιβ. κά. Βασιλικυ τιτ. ά. διατ. 5 λέ. Αναγνωθι νεαραν ριζ. κεφαλ. δ΄.

qui tranſtulerunt, pro Illuſtribus poſuerunt Spatharios. Quære Lib. X. Codicis tit. 31. conſtit. 65. & invenies, Comitem domeſticorum eſſe illuſtrem. Sed in quarta Inſtitutione tit. 4. ait THEOPHILUS, illuſtres eſſe Protoſpatharios, & qui eos ſupergrediuntur, ſecundum conſtitutionem Zenonis, quæ cum ſit 16. tit. 20. Libri IV. Codicis, poſita eſt Lib. XXI. Baſilici tit. 1. conſt. 35. Legito Novellam 117. cap. 4.

1. Novella eſt Juſtiniani CXVII. & cap. quidem 4. quod hoc Scholion cum aliis interpretatur.

2. Sic h. l. edidit Fabrotus, etſi in textu ipſo pag. 256. μεχρι Πρωτοσπαθαριων Græce ac Lat. habet: ſed Leuncl. in Synopſi μεχρι σπαθαριων habet, aſt nullum Scholion. Ego crediderim, hunc honorem ac titulum tempore THi nonniſi *Protoſpathariis* conceſſum, poſtea etiam ad *Spatharios*, prout novi tituli in dies ſolent vileſcere, productum fuiſſe.

3. Sic reſcribere audeo pro ά. quum Δ. & Α. millies confundi, nemo paullo humaniorum ignoret. Pertinet enim procul omni dubio hoc fragmenti ad §. 10. cap. m. 105. Inſtit. *de Injuriis*, licet hodie apud THum deſideretur.

4. Imprudentem aberraſſe credo Scholiaſten, non adeo quod citata ab eo lex, quæ eſt 16. Cod. *de Teſtib.* Juſtinianum habeat auctorem, ut docet Cujac. *Obſerv.* VIII. 13. & XIII. 38. quam ideo, quia d. l. de illuſtribus quidem agit, ſed qua teſtibus, non (quod hic locus requirit) quatenus injuriarum & agere & conveniri per procuratorem iis permittitur: atqui hoc Zeno conſtituit l. ult. Cod. *de Injuriis*, quæ poſita eſt L. LX. Baſil. tit. 21. (in Synopſi pag. 515. cap. 68. apud Fabr. T. VII. pag. 478. cap. 56.) quamque Zenonis conſtit. quin THus cum ſuo Imper. intelligat, nemo dubitare poteſt.

5. In Synopſi Leuncl. pag 225. eſt cap. λζ΄. 37. apud Fabr. Tom. II. p. 521. λθ΄. 39.

XL.

* *Ex tit.* DE ACTIONIB. IV: 6. §. 2. *Edit. noſtræ pag.* 789. *cap.* 127-9.

Noſtrum in fine cap. 127. a verbis Ἑκαστος μεν usque ad medii cap. 129. verba, ἡ αἱρεσις του τιμωρειν· deſcripſit Harmenop. II. 1. 53. variantes ad ipſum jam notavi THum.

XLI.

* *Ex eod. tit.* §. 12. *Edit. noſtræ pag.* 801. *cap.* 152.

Utrum Gloſſa Nomica, quæ quid *Album* ſit, deſcribit, e noſtro ſit deſumta, an contra ex Scholio in eumdem ſit illata, vide in notis AD THUM ſub litt. *i.*

XLII.

* *Ex pr. tit.* DE INTERDICTIS IV: 15. *Edit. noſtræ pag.* 888. *cap.* 347.

Quid in Gloſſis Nomicis hinc exſcriptum videatur, monui ad d. cap. ſub litt. *b.*

FRAGMENTA THEOPHILI
EX COMMENTATIONIBUS AD PRIORES TRES DIGESTORUM PARTES:
ET PRIMO AD ΤΑ ΠΡΩΤΑ.

I.

* *Ad l.* 2. DE HIS Q. SUI V. AL. JUR. *Lib. I. Dig. tit.* 6.

In textu BASILIC. *apud Leuncl. pag.* 42-3. SYNOPS. *aut Tom. II. pag.* 662. *Ed. Fabr.*

De h. l. vide quæ in Notis ad THum noſtrum pag. 82-3. diſſeruit Conſultiſſ. MEERMAN.

II.

Ad l. 4. DE PACTIS II: *tit.* 14.

Ex SCHOL. BASIL. *Tom. I. pag.* 751. *Ed. Fabr.*

Ὁ Φιλοξενος παρεθετο εν ταις νεαραις εξηγησιν ΘΕΟΦΙΛΟΥ λεγουσαν· Ινβεκτα μεν εστι τα βασταζομενα, οιον εσθης, χρυσος, αργυρος, βιβλια, και ει τι τοιουτον· Ινλατα, τα εμψυχα, οιον βους, ἱππος, οικετης, και τα τοιαυτα

PHiloxenus in Novellis propoſuit expoſitionem THEOPHILI dicentem: INVECTA quidem ſunt, quæ geſtantur, velut veſtis, aurum, argentum, libri, & ſi quid ejuſmodi *eſt*; INLATA, animantia, velut bos, equus, ſervus, ac ſimilia.

Exponit hic THus verba d. l. 4. „ placet in urbanis habitationibus locandis INVECTA ILLATA „ pignori eſſe locatori, etiamſi nihil nominatim „ convenerit": quæ Baſilici interpretes reddiderunt *τα εισαχθεντα και εισκομισθεντα*.

III.

Ad l. 4. *pr.* DE HIS QUI NOT. INFAM. III: 2.

Ex SCHOLIASTE *ipſius* THEOPHILI *ad fin. pag.* 417. *noſtræ Edit.*

ΚΑι αυτος γαρ Ὁ ΘΕΟΦΙΛΟΣ εν τῳ ιδιῳ [1] *Indici* των πρωτων ου λεγει τους ἡνιοχους αισχρα η ατιμα προσωπα.

ETenim ipſe THEOPHILUS in ſuo Indice *των πρωτων* non vocat aurigas turpes vel inhoneſtas perſonas.

1. Per *Indicem* ego intelligo argumenta & ſummaria legum; prout pluribus ad MYLII *Hiſtoriam* THi, ubi de aliis ejus ſcriptis agitur, adverſus Cujacium docebo.

IV.

IV.

Ad l. 75. DE PROCURAT. ET DEFENS. III. *tit.* 3.

[1] Ὁ αγοραστης εν νομη γενομενος του πραθεντος αγρου [2] αυτω, τουτεστιν παραλαβων την τουτου νομην, απελειφθη, και [3] εξελθων τις εξεδικει τουτον αυτον τον αγρον· ὁ δε του απολιμπανομενου προκουρατωρ λογους εκινησε προς τον πρατην του αγρου, ελθειν και δεφενδευσαι τον αγοραστην εκδικουμενου του αγρου· ὁ πρατης απητει τον προκουρατωρα ratam rem emptorem habiturum. Το ζητουμενον, ει καλως αυτο απαιτει; Και απεκρινατο ὁ Ιουλιανος, λεγων ὅτι και πανυ. Εαν γαρ, φησι, μη λαβη την ratam rem, και συμβη αυτον ἡττηθεντα, ὡς εικος, αποκαταστησαι τω [4] νικησαντι τον αγρον, επανερχομενου του αγοραστου και πειρωμενου τον αγρον εκνικησαι παρα του νικησαντος, και αναπαλαισαι το γεγονος, αναγκαζεται ὁ πρατης, δεφενδευσας δηλαδη τον απολιμπανομενον αγοραστην, αυθις στραφηναι και δεφενδευσαι τον κινησαντα περι του αγρου και νικησαντα, οἱα δεδωκως αυτω την ratam rem dominum habiturum, ὅτε τον αγρον εδεφενδευσεν· οιδας γαρ μαθων εκ του μ'. Διγ. ὅτι πας [5] αλιενομινε την in rem ὑποδεχομενος αναγκαζεται διδοναι προς τη ιουδικατη σολβι και την ratam rem. Καλως ουν ειρηται, ὅτι την ratam rem απαιτει ὁ πρατης τον του αγοραστου προκουρατωρα [6] ἑτερω λογω, ὅτι εκνικουμενου του αγρου κατεχεται τη εξ εμπτο η τη απο της διπλας εκ στιπουλατου. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης, το [7] rurſus defendere προς αυτον ενοησε τον αγοραστην, ειπων ἱνα μη του αγοραστου επανιοντος και βουλομενου τον αγρον εκ του εκνικησαντος εκδικησαι και αναλαβειν, αναγκασθη ὁ πρατης παλιν αυτον δεφενδευσαι,

Ex Scholiis ineditis apud D. RUHNKENIUM.

EMtor in poſſeſſione factus agri ſibi venditi, id eſt, illius poſſeſſionem adeptus, peregre abiit; & veniens quidam vindicabat hunc eumdem agrum: ſed abſentis procurator adpellabat venditorem agri, ut veniret & emtorem agri, qui vindicabatur, defenderet: venditor exigebat a procuratore *cautionem*, ratam rem emtorem habiturum. Quæſtio *eſt*, num recte hoc exigat? Et reſpondit Julianus, dicens Quam maxime. Si enim, inquit, non acceperit cautionem Ratam rem, & evenerit ut victus, quod fieri poteſt, victori agrum reſtitueret, redeunte emtore ac tentante agrum revindicare a victore, & quod factum eſt reſcindere; cogitur venditor, qui ſcilicet abſentem defenderat emtorem, ſe denuo convertere & defendere petitorem agri ac victorem; ut qui *cautionem* Ratam rem dominum habiturum ei præſtiterit, quum agrum defenderet: noſti enim, te ex digeſto 40. [§. 2. *bujus tituli*] didiciſſe, quod quicumque alieno nomine *actionem* in rem excipit, cogatur præter *cautionem* Judicatum ſolvi, & *alteram* præſtare Ratam rem. Recte igitur dicitur, venditorem ab emtoris procuratore Ratam rem exigere *etiam* alia ratione, quod agro evicto *actione* ex emto teneatur aut duplæ ex ſtipulatu. Atqui THEOPHILUS beatæ memoriæ *verba* rurſus defendere de ipſo intelligebat emtore, dicens ut ne redeunte emtore ac volente agrum ab evictore revindicare & recipere, venditor cogatur eum rurſus defendere, id eſt

δευσαι, τυτεςι [8] δικαιολογιαν αυτυ κινυντος χορηγησαι, και επι ακlορος εχρησατο τη διφενσιονι.

eſt illo agente exceptionem ſuppeditare; atque *ſic* de actore uſus eſt *THus vocabulo* defenſionis.

Ex litteris DAV. RUHNKENII V.D. 1747. menſe Decembri ad me datis:

„ Sunt penes me inediti, multoque præſtantiſſimi Commentarii Thalelæi, Anatolii, Theodori, Cyrilli, Stephani, & aliorum in Titt. D. *de Advocatis* „ ſive *de Poſtulando*, & *de Procuratoribus & Defenſoribus.* In „ his etiam THEOPHILUS laudatur, „ ſed, quod doleo, ab Anonymo; „ cujus interpretationem l. 75. D. „ *de Procurat. & Defenſor.* integram hic ſubjiciam". [Ego & verſionem & notulas quaſdam adjunxi G. O. R.]

1. Sicuti hæc eſt Anonymi in d. l 75. ampla paraphraſis & exegeſis, ita eamdem brevius, nec tamen κα|α ποδα verſam, aut ullo Scholio illuſtratam, exhibet Synopſis Baſilicorum pag. 105. & ipſa Baſilica apud Fabr. Tom. I. pag 417.

2. Ita legendum cenſeo pro αυ].

3. Simplex ελθων malim. Gavellius noſter optime conjicit: ἐξης ελθων.

4. Forte κινησαντι aclori. Millies enim hæc verba confunduntur.

5. Facile quilibet hoc corrigat, ut & ſeqq. ιουδικατυ.

6. και ſupplendum arbitror.

7. Verba ſunt ſinalia Juliani in d. l. 75. ff.

8. Ita legendum videtur pro δικαιολ. Ceterum Theophilinam h. l. ſententiam quamvis facile defendendam mihi ſumerem, tamen deſino, tum quia ad Inſtit non facit, tum quia forte Erud. Ruhnkenius hos Commentarios ineditos cum ſuo Harmenopulo vulgare ac notis illuſtrare in animo habet.

V.

Ad l. 57. D. DE HEREDIT. PETIT. L. V. *tit.* 3.

Ὁ Ισιδωρος Φησιν, ἁμα τυς δυο προκαταρξασθαι, και τον ἑνα αμελησαι. ΘΕΟΦΙΛΟΣ δε κα|α διαφορους καιρους αυτους λεγει προκα|αρξασθαι.

SCHOL. BASILIC. *Tom. V. Edit. Fabr. pag.* 644.

ISidorus ait, duos ſimul litem fuiſſe conteſtatos, & unum deſtitiſſe: THEOPHILUS autem diverſis temporibus eos dicit litem conteſtatos fuiſſe.

VI.

Ad verba *ſive ex incerto l. 9. pr.* DE REBUS CREDITIS. XII. *tit.* I.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Ὡς ενθα τις επηρωτησεν· ὁμολογεις διδοναι μοι τα εν κιβωτῳ· Δυνα|ον δε εςιν ειπειν, ὁτι και επι των ιν Φακιενδο επερωτησεων δυναται τις, την του διαφεροντος ποσοτη|α καθ' ἑαυτον διατιμησαμενος, κερτως κινειν· βλεπε γαρ, πως αδιας̈ικ|ως ὁ νομος ευθυς επιφερει λεγων· απο

SCHOL. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. pag.* 249.

STEPHANI. Velut quum quis ſtipulatus eſt, Promittiſne dare mihi ea *quæ* in arca ſunt. Poteſt autem dici, etiam in ſtipulationibus in faciendo *conſiſtentibus* poſſe quem, quantitate ejus quod intereſt per ſe ipſum æſtimata, certi agere. Vide enim, quam indiſtincte lex ſtatim

πο παντος συναλλαγματος εξεστιν ἡμιν κερτως κινειν. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης Φησιν, μητε αντι της ιν Φακιενδο επερωτησεως, μητε αντι της εξ εμπτο, ἡν ὁ αγοραστης δυναται κινειν, κινεισθαι τον κονδικτικιον· καθο ἡ μεν ιν Φακιενδο επερωτησις κατα Φυσιν ινκερτα εστι· των γαρ [1] συναλλαγματων τα μεν κατα Φυσιν ινκερτα ειναι Φησι, ὡς τας ιν Φακιενδο επερωτησεις· τα δε δια την των συναλλασσοντων αγνοιαν, ὡς ενθα τις επερωτα τα εν τη κιβωτω· και επι μεν των κατα Φυσιν ιγκερτων ου Φησι κινεισθαι τον κονδικτικιον· επι δε των, ὁσα μη κατα Φυσιν, αλλα δια την αγνοιαν των συναλλαττοντων, εστιν ιγκερτα, κινεισθαι Φησι τον κονδικτικιον. [2] Επι δε εξ εμπτο ὁ αγοραστης ου καλως λεγει, σι παρετ δαρε· ουτε γαρ αναγκη τον πρατην δεσποτην ποιειν τον αγοραστην, αλλα μονον αυτῳ τραδιτευειν αναγκαζεται το πεπραμενον, και επερωτασθαι την περι εκνικησεως διπλαν. Ταυτα μεν ουν, ὡς ειπον, ΘΕΟΦΙΛΟΣ ὁ μακαριτης. Δηλον δε ὁτι το Φακτον επερωτησας ου δυναται δια του κονδικτικιου αυτο ιδικως το Φακτον απαιτειν· ουτε γαρ ὁ αγοραστης αυτο το πραγμα, ητοι το διαφερον, δια του κονδικτικιου τον πρατην απαιτει· ἑκατερον μεντοι αυτων διατιμησαμενος καλως τον κερτον κινει κονδικτικιον· Γενικως γαρ και αδιαστικτως Φησιν ὁ Ουλπιανος, απο παντος συναλλαγματος, κερτου τε και ιγκερτου, δυνασθαι ἡμας τον κονδικτικιον κερτον κινειν· ἑτερῳ δε λογῳ τον της πλεως πετιτιονος κινδυνον ἑαυτῳ περιτιθησιν [3] ὁ τε το Φακτον επερωτησας και ὁ αγοραστης.

ſtatim inferat, dicens: ex Omni contractu licet nobis certi agere. Beatus tamen THEOPHILUS ait, neque pro ſtipulatione in faciendo *conſiſtente*, neque pro *actione* ex emto, quam emtor intendere poteſt, condictione agi: quatenus ſtipulatio quidem in faciendo *conſiſtens*, ſecundum naturam incerta eſt; namque contractuum quoſdam ſecundum naturam incertos eſſe ait, ſicuti ſtipulationes in faciendo conſiſtentes; alios propter contrahentium ignorantiam, ut ſi quis ſtipuletur quæ in arca *ſunt*: atqui in iis *qui* ſecundum naturam incerti *ſunt*, dicit condictionem non intendi; ſed in iis qui non ſecundum naturam, ſed propter contrahentium ignorantiam incerti ſunt, condictionem ait intendi. In actione *autem* ex emto emtor non recte dicit, Si paret dare: neque enim neceſſe *eſt* venditori, emtorem facere dominum, ſed cogitur tantum ei *rem* venditam tradere, & pro evictione duplam promittere. Hæc igitur, ut dixi, beatus Theophilus: ſed manifeſtum eſt, *eum* qui factum ſtipulatus eſt, non poſſe per condictionem ipſum ſpecialiter factum petere; neque *etiam* emtor ipſam rem, aut quod intereſt, per condictionem a venditore petit: alterutrum tamen horum æſtimans recte certi inſtituit condictionem. Generaliter enim & indiſtincte ait Ulpianus, ex omni contractu, & certo & incerto, poſſe nos condictionem certi inſtituere. Alia autem ratione plus petitionis periculum ſibi induit, tam *qui* factum ſtipulatus eſt, quam emtor.

1. Vide jam, quam inique carpſerint THum noſtrum ad pr. tit. *de V. O.* cap. 254.

2. Sic in margine Fabr. pro his ipſius textus verbis: Επειδη ὁ αγοραστης καλως λεγει.

3. Sic recte Fabr. in marg. pro ἐτι.

[VII.]

Ad l. II. *pr.* & *l.* 15. DE REBUS CREDIT. *Schol.* BASIL. *Tom. III. pag.* 258. & 271.

Quamquam Scholia ad has leges ſcripta ſunt, tamen quæ ex THo adlegant, ipſum ad l. 34. *Mandati* reliquiſſe ajunt; quare eo illa tranſtuli: vide Fragm. penult. & ult.

VII.

Ad l. 25. *D. eod.* *Schol.* BASILIC. *Tom. III. Ed. Fabr. p.* 287.

ΣΤεφανου. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης, το πρωτον ενερμηνευων διγεστον, [1] εις τας περσοναλιας αυτον ειπε προτιμασθαι· και τη μεν αληθεια το πριβιλεγιον εις τας περσοναλιας ὡς επι το πλειστον αγωγας αποτεινεται· ισθι δε, ὁτι και των ενυποθηκων προτιμαται δανειστων, ὡς ὁ Ουλπιανος εν τῳ κ′ βιβ. τιτ. δ′ διγ. ε′. φησιν, [2] [ητοι βιβ. κε′. τιτ. ε′. κεφ. ε′.] ενθα πλατυτερον κειται τα περι τουτου. Αναγνωθι και την ϞΖ′. των μετα τον κωδικα, το γ′. αυτης κεφαλαιον.

STEPHANI. Beatus tamen THEOPHILUS, præſens digeſtum interpretans, in perſonalibus *actionibus* eum dicit præferri: & revera privilegium ad perſonales ut plurimum actiones extenditur. Scito autem, *eum* etiam hypothecariis præferri creditoribus, ut Ulpianus ait in L. XX. tit. 4. Dig. 5. [ſive L. *Baſil.* XXV. tit. 5. cap. 5.] ubi plenius *quæ* hac de *re agunt*, poſita ſunt. Legito quoque XCVII. *conſtitutionum* poſt Codicem *emiſſarum*, tertium illius caput.

1. Fabrotus vertit: *ait*, *ipſum præferri perſonales actiones habentibus.*

2. Quæ incluſi, ne credideris Stephani eſſe, ſed ejus qui Scholia compilavit. Ceterum in Baſilicis hodie hæc lex non exſtat.

VIII.

Ad l. 31. §. 1. *D. eod.* *Schol.* BASIL. *Tom. III. pag.* 292.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ὁ μακαριτης [1] την νεγοτιορουμ γεστορουμ δε πεκουλιο δεδωκεν, ὡς του ορδιναριου διοικησαντος τα του βονα φιδε νομεως πραγματα. Δυνατον δε εστιν ειπειν, ὁτι το ρητον τουτο δηλοι, ὁτι προφασει της αγορασιας του βικαριου, ἡν ορδιναριος εποιησατο, εζημιωθη ὁ καλη πιστει νομευς· τυχον γαρ προξενητη [2] δεδωκεν η συμβολαιογραφῳ η τελωνη, και δικαιον εστι τον βονα φιδε νομεα παθειν επι τουτοις το αζημιον. Ὁ μεντοι ἡμετερος διδασκαλος ἑρμηνευων το ρητον, και ενταυθα και εν τῳ ιθ. βιβ. τιτ. η′. [3] κεφ. κ′δ. (κειται

BEatus THEOPHILUS *actionem* negotiorum geſtorum de peculio dedit, acſi ordinarius negotia bonæ fidei poſſeſſoris geſſerit. Sed dicere poſſumus, textum *ipſum* hoc ſignificare, quod per emtionem vicarii, quam ordinarius fecit, bonæ fidei poſſeſſor damnum fecerit: forte enim proxenetæ *aliquid* dedit aut tabellioni aut publicano, & æquum eſt, b. f. poſſeſſorem in his indemnitatem conſequi. Præceptor tamen noſter textum interpretans, & hic & in L. XIX. tit. 8.

(κειται γαρ επι λεξεως εκεισε το θεμα) ου τον ορδιναριον, αλλα τον βικαριον θεματιζει διοικησαντα τα του βονα φιδε νομεως πραγματα· και δοκει πως ἡ τοιαυτη ζητησις ἁρμοζειν τῃ[4] ακολουθιᾳ του ρητου· περι γαρ του βικαριου διαλεγομενος ὁ Παυλος και λεγων, δυνασθαι αυτον κονδικτικευεσθαι, μηδεν μεσον ειπων, επηγαγεν ευθυς, ὁτι ει τι δε και ὑτος διοικησας εζημιωσε τον βονα φιδε νομεα, [5] τουτ' εστιν ὁ βικαριος, περι οὑ και ὁ λογος εστιν ἡμιν.

tit. 8. cap. 24. (namque ibi ad verbum exſtat hic verſiculus) non ordinarium ponit, ſed vicarium adminiſtraſſe bonæ fidei poſſeſſoris negotia. Et videtur quodammodo hæc quæſtio conſequentiæ textus convenire: nam Paulus de vicario diſſerens ac dicens, poſſe cum condici, nec quidquam medium *inter*loquens, ſtatim ſubjecit, ſi quid autem & hic adminiſtrans bonæ fidei poſſeſſorem læſerit, id eſt vicarius, de quo etiam ſermo nobis eſt.

1. Pertinet hoc Scholion ad verba: *ſi quid mihi abeſſet ex negotio, quod is geſſiſſet, invicem me tecum acturum.*
2. Forte excidit τι.
3. Deſideratur hodie in Baſilicis, quum hic liber XIX. inter deperditos ſit: ſed in Dig. lex eſt 24. §. 1. *de Action. emti.*
4. Ακολουθιᾳ edidit Fabrotus.
5. Sed hoc eſt, quod quæritur; atque adeo nihil probat.

IX.

Ad l. 31. §. 1. *f. Dig.* DE REB. CRED. — *Schol.* BASILIC. *Tom. III. Ed. Fabr. p.* 295.

ΣΤεφανου. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεν ὁ μακαριτης ὑτω φησιν, ὁτι το αυτο εστιν, ει μη και σοι τῃ αληθειᾳ δεσποτῃ ὁ πρατης παραδεδωκε τον βικαριον, αλλ' εμοι τῳ βονα φιδε νομει, καθα δηλονοτι τεθεματισται. Και ἑτεροις δε τισι το παρον εξηγησαμενοις διγεστον, καλως εχειν ἡ τοιαυτη παραδοσις εδοξεν. Ανωτερω γαρ ὁ Παυλος ειπων, ουκ αλλως[1] ὁ προς την αληθειαν δεσποτης κατεχεται τῃ εξ εμπτο, και αναγκαζεται τραδιτευειν αυτῳ τον βικαριον, ει μη τελειον λαβῃ το τιμημα, ἱνα μη τις εκ τουτου νομισῃ, τοτε χωραν εχειν το ειρημενον, ὁτε ὁ πρατης τον Παμφιλον εχει παρ' αυτῳ, και δυναται αυτῳ τραδιτευειν, εναγομενος τῃ εξ εμπτο· εικοτως επηγαγε· ταυτον εστιν, ει και τῳ βονα φιδε νομει τουτον ετραδιτευσεν, ὡς τεθεματισται, και ἑτοιμως εχει τον ινδεβιτον εκχωρησαι κονδικτικιον τῳ προς της αληθειας δεσποτῃ· και ὑτω γαρ ουκ αλλως τῃ εξ εμπτο κατεχεται εις εκχωρησιν του ινδεβιτου

STEPHANI. Beatus quidem THEOPHILUS ſic ait, idem eſſe, & ſi non tibi vero domino venditor vicarium tradidit, ſed mihi bonæ fidei poſſeſſori, ſicuti ſcilicet *hic* proponitur. Et aliis quibuſdam præſens digeſtum exponentibus, recte *ſe* habere talis traditio videtur. Supra enim Paulus quum dixiſſet, vero domino venditor *actione* ex emto non aliter tenetur, nec vicarium ei tradere cogitur, niſi ſolidum accipiat pretium, ne quis inde exiſtimaret, tunc locum habere *quod* dictum *fuerat*, quum venditor Pamphilum penes ſe habet, eumque tradere illi poteſt, conventus *actione* ex emto; merito adjunxit: Idem eſt, etſi cum bonæ fidei poſſeſſori tradidit, uti *hic* proponitur, & paratus eſt indebiti condictionem vero domino cedere: nam ſic quoque haud aliter *actione* ex emto tenetur ad cedendam ſcilicet in-

δεβιτου δηλονοτι κονδικτικιου, ει μη λαβῃ τελειον το τιμημα. Ὁ μεντοι ἡμετερος διδασκαλος οὑτω το παρον εξηγησατο διγεστον, ειπων· το αυτο εστιν, ει και αυτῳ τῳ βονα φιδε νομει ὁ πρατης απελθων κατεβαλε τους πεκουλιαριους νουμμους, οὓς ὁ ορδιναριος αυτῳ δεδωκεν ὑπερ της του βικαριου τιμης. K. T. Λ.

indebiti condictionem, niſi ſolidum acceperit pretium. Præceptor tamen noſter præſens digeſtum ſic exponebat, dicens: Idem eſt, etſi ipſi bonæ fidei poſſeſſori venditor veniens ſolverit peculiares nummos, quos ordinarius ei dederat pro vicarii pretio. *ETC.*

1. Mirum eſt, Fabrotum non animadvertiſſe, hanc lectionem vitioſam eſſe, nec ſuſtineri poſſe. Ego lego ac verto: ὁ πρατης τῳ βονα φιδε αλ. διεκοτῃ, ut ſenſus clamat.

X.

Ad l. 35. *D.* DE REBUS CREDITIS.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 298.

ΣΤεφανου. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεν ὁ μακαριτης οὑτως εθεματισεν, απαλοιφας δεξαμενον το γραμματειον, η αλλως γενομενον αμφιβολον. Δυνατον δε και αλλως ειπειν· οἷον, ὅτι παρεθεμην το γραμματειον Τιτιῳ· ειτα βουληθεις κατα του εμου κινησαι δεβιτορος, ωχλησα Τιτιῳ χαριν του γραμματειου, και ερραθυμησε και εκακουργησε τουτο μοι παρασχειν· και εντευθεν συνεβη τον χρεωστην ελευθερωθηναι. K. T. Λ.

STEPHANI. Beatus quidem THEOPHILUS ſic poſuit caſum, lituras accepiſſe ſcripturam, aut aliter ambiguam factam. Poteſt autem & aliter dici: veluti, me inſtrumentum depoſuiſſe apud Titium; deinde adverſus debitorem meum agere volens, Titium inſtrumenti nomine conveni, & *is* ceſſavit ac malitioſe neglexit illud mihi reſtituere: atque inde evenit, ut debitor liberaretur. *ETC.*

XI.

Ad l. 40. *f. eod.*

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 310.

ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεν ὁ μακαριτης οὑτως εθεματισε, τον επι ιουδικατον σολβι δοθεντα εγγυητην απαιτουμενον μετα καταδικην του ρεου, και τους απο του καιρου της προκαταρξεως καρπους, κἀν μη τουτο συνεδοξεν ιδικως. Ἑτεροι δε το παρον ἑρμηνευοντες και εξηγουμενοι διγεστον, [1] δια συμφωνων ιδικως εκφωνηθηναι ειρηκασιν, επι τοις καρποις αναχλασθαι την επερωτησιν, και τους απο της σημερον ἡμερας του συναλλαγματος απαιτεισθαι καρπους. K. T. Λ.

BEatus quidem THEOPHILUS hunc caſum poſuit, a fidejuſſore dato in *cautione* judicatum ſolvi, poſt condemnationem Rei, etiam fructus peti a tempore litis conteſtatæ, etſi hoc ſpecialiter non convenerit. Alii vero hoc digeſtum interpretantes & exponentes, dixere per pactum ſpecialiter expreſſum eſſe, ut in fructibus ſtipulatio retrotrahatur, & fructus ab hodierno contractus die petantur. *ETC.*

1. Lego δια συμφωνων. Fabrotus ſequentia liberrime vertit: *id ſpecialiter actum, ut fructus retro deberentur ex die contractus.* Sed quid prodeſt, ſi Græca ſimul edas, hujuſmodi verſio ei, qui Græca haud intelligit? Qui autem intelligit, verſione haud indiget.

XII.

XII.

Ad l. ult. §. 1. D. de Reb. cred.

ΣΤΕΦΑΝΟΥ. Τουτ᾽ εστιν, ἱνα ειπης ουτως, Ὁμολογω φροντιζειν δοθηναι σοι δεκα νομισματα. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης οὑτως ἑρμηνευει το θεμα, ὁτι εμου βουληθεντος δανεισαι τινι, και απορουντος ει εστιν αξιοχρεως, ἱνα τουτῳ δανεισω, συ επηρωτηθης μοι λεγων, Ὁμολογω φροντιδα θεσθαι σου [1] επι τοις ί. νομισμασι· και δια τουτο φησιν, ου δυναμαι κινησαι κατα σου και λεγειν· Ει φαινεται [2] σοι χρηναι δουναι μοι νομισματα δεκα· επειδη ειτε [3] θελησης συ δανεισασθαι ταυτα, και το ασφαλες μοι ποιησασθαι επ᾽ αυτοις, ειτε ευπορον αγαγης δεβιτορα, ελευθερωθησῃ της επερωτησεως· και εκ τουτου φησιν ὁ Λαβεων, μητε αναγκαζεσθαι σε το δικαστηριον ὑποδεξασθαι, εαν προσφερης μοι τινα πλουσιον ἑτοιμως εχοντα ταυτα δανεισασθαι. Καλλιον δε την πρωτην ἑρμηνειαν [4] ειπειν.

1. Sic Fabr. in margine pro ετει; ſed nimis libere vertit: *me curaturum, ut decem tibi dentur.*
2. σι reſtituendum eſt.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 319.

STEPHANI. Id eſt, ut ita dicas: Promitto *me* curaturum dari tibi X. aureos. Beatus tamen THEOPHILUS hunc verſiculum ſic interpretatur, me volente alicui credere, ac dubitante an idoneus eſſet, ut ei crederem, te promiſiſſe mihi dicentem, Promitto *me* curam tui habiturum, *quantum* ad aureos X. ideoque ait, non poſſe me adverſus te agere & dicere: ſi paret, te dare mihi oportere aureos X. quandoquidem, ſive tu eos volueris mutuos accipere, & ſecuritatem de iis mihi procurare, ſive locupletem debitorem dederis, ſtipulatione *illa* liberaberis. Et ideo ait Labeo, neque cogi te judicium accipere, ſi adducas mihi quemdam divitem, *qui* paratus *ſit* illos *X. aureos* mutuos ſumere. Melius autem, priorem interpretationem . . . .

3. Sic reſcribo pro vulgato θελησεις.
4. Suſpectum mihi. Gavellius conjicit *απωσειν rejicere.*

XIII.

Ad l. 9. §. 2. D. de Jurejurando XII. tit. 2.

ΕΙ δε μετα τον ὁρκον [1] ου κινηθησεται κατ᾽ αυτου ἡ πρωτοτυπος αγωγη, αλλ᾽ ἡ απο του ὁρκου ιμφακτος, ουκ ατιμωθησεται. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεν ὁ μακαριτης εθεματισεν [2] εξω δικαστηριου δοθεντα τον ὁρκον, και μετα ταυτα εξ αγνωμοσυνης του επενεγκοντος κινηθεισαν κατ᾽ αυτου την μανδατι τυχον η την δεποσιτι· και μετα τον ὁρκον γαρ και το τεχθηναι την ιν φακτουμ, μενει ουδεν ἡττον ἡ πρωτοτυπος αγωγη φυλαττομενη, ὡς εστι μαθειν εξ ών ὁ Παυλος εν τῳ λ΄. διγ. του παρ-

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 147.

QUod ſi poſt jusjurandum non principalis actio, ſed in factum *actio* ex jurejurando adverſus eum movebitur, non infamabitur. Beatus quidem THEOPHILUS poſuit jusjurandum *eſſe* datum extra judicium, & poſtea ex perfidia deferentis adverſus eum motam mandati forte *actionem* aut depoſiti: namque poſt jusjurandum quoque & *poſt* natam in factum actionem, manet nihilominus ſalva actio principalis, ut ex iis diſcere

παροντος τιτλου φθασας φησιν. Ἑτεροι δε φασιν, ὁτι της μανδατι τυχον η της δεποσιτι κινηθεισης, ὁρκος εν αυτω τω δικαστηριω εδοθη, και αντι αποδειξεως πασης δεξαμενος τον ὁρκον ὁ δικαστης καταδικαζε· και ουτω γαρ ατιμουσθαι τον καταδικασθεντα φασιν, επειδη ὁλως ετυχεν ἡ πρωτοτυπος αγωγη κινηθεισα 3. Κ. Τ. Λ.

diſcere eſt, quæ Paulus in dig. 30. præſentis tituli differit. Alii vero dicunt, mandati forte aut depoſiti *actione* inſtituta, jusjurandum in ipſo datum eſſe judicio, & judicem, accepto pro omni probatione jurejurando, condemnaſſe: namque & ſic infamari ajunt condemnatum, quoniam omnino principalis actio mota fuit. *ETC.*

1. ν ex margine Fabrôtiano & bono ſenſu interpoſui.

2. Fabr. in marg. habet: *Sic MS. & infra Οιμαι εκ &c.* Ad hæc enim verba εξω δικαστηριου aliud pag. 148. Scholion legitur, incipiens: Οιμαι εκ τουτου λαβειν αφορμην εν δικαστηριω νυν την του ὁρκου επιλογην. κ. τ. λ. *Puto ex hoc occaſionem cepiſſe jurisjurandi electionem, quæ nunc in judicio frequentatur.* Etc.

3. In ſeqq. legem potiſſimum 30. ejuſd. tit. explanat.

XIV.

Ad l. 9. §. 4. *D.* DE JUREJUR.

Schol. BASIL. *Tom. III. pag.* 149.

ΣΤεφανου. [1] Κατα τουτο αυτο, καθο νεος ων, και δυναμενος αποδειξεσι χρησασθαι, τουτο μεν ουκ εποιησεν, επηγαγε δε ὁρκον. Θεοφιλος μεντοι ουτως ενοησε, κατα τουτο αυτο, τουτ' εστι τη του ὁρκου επιφορα· ουδε γαρ εδει με, φησι, τον ὁρκον επαγαγειν ανθρωπω επιορκω· αμεινον δε τον ὁρκον δια την ἡλικιαν νοησαι, ὁτι δυναμενος αποδειξεσι χρησασθαι, ουκ εχρησατο, αλλ' ὁρκον επηγαγε. Βλεπε γαρ, τι επιφερει ὁ Ουλπιανος, ὁτι ου πας νεος ηδη και περιγραφεσθαι δοκει κατ' αυτο τουτο, καθο νεος εστιν. Ἑτερον εστιν επι πουπιλλου· βοηθειται γαρ αδιαστικτως ὁ ανηβος, ὁρκον επαγαγων διχα της αυθεντιας του επιτροπου, ὡς ὁ Παυλος εν τω ιζ. διγ. φησιν.

STephani. HOC IPSO, quod quum minor eſſet, & probationibus uti poſſet, id quidem non fecit, ſed jusjurandum detulit. THEOPHILUS tamen ſic intelligebat, HOC IPSO, id eſt jurisjurandi delatione; nec enim, inquit, oportebat me homini perjuro jusjurandum deferre: melius autem jusjurandum propter ætatem intelligere, quod quum probationibus uti poſſet, non uſus eſt, ſed jusjurandum detulit. Vide enim, quid Ulpianus ſubjiciat, non omnem minorem ſtatim videri circumſcriptum eo ipſo, quod minor ſit. Aliud eſt in pupillo: namque impubes indiſtincte adjuvatur, jusjurandum deferens ſine auctoritate tutoris, ut Paulus ait in dig. 17.

1. Vel hinc adparet, Stephanum ac THum ad ipſa Digeſta ſcripſiſſe, in quibus legitur *hoc ipſo*, quum Baſilicorum verſio verba κατα τουτο αυτο ignorent.

XV.

Ad l. II. §. I. *D.* DE JUREJURANDO.

Schol. BASILIC. *Tom. III. pag.* 155-6.

ΣΗμειωσαι ὁτι ἡ ιν φακτουμ απαιτει και καρπους και γονας και τοκετον· απαιτει δε και τους μετα τον ὁρκον ληφθεντας κα-

OBſerva, in factum actionem exigere & fructus & fetus & partum: ſed & exigere fructus poſt jusjurandum per-

καρπους· ὁ γαρ ὁρκος μιμειται προκαταρξιν· ουτω γαρ και Θεοφιλος ὁ μακαριτης ενοησεν. Ἑτεροι μεν τινες ουτως ενοησαν, ὁτι μετα το ἁπαξ επενεχθηναι τον ὁρκον, αποδιδονται οἱ ὁτε δηποτε ληφθεντες καρποι και γοναι και τοκετοι· μειζονα γαρ αυθεντιαν δικαστικης αποφασεως εχειν τον ὁρκον, ὡς φησιν ὁ Παυλος εν τῳ β'. διγ.

perceptos: nam jusjurandum imitatur litis conteſtationem: ſic enim & beatus THEOPHILUS intellexit. Quidam tamen alii ſic intellexerunt, quod poſt delatum ſemel jusjurandum, reddantur quandocumque percepti fructus & fetus & partus: majorem enim auctoritatem *præ* judiciali ſententia habere jusjurandum, ut ait Paulus in dig. 2.

XVI.

Ad l. 28. §. 8. *D.* DE JUREJURANDO.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 176.

Στεφανου. Εγω μεν εθεματιζα τινα διφενσορα μη δεδωκοτα την ιουδικατουμ σολβι. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης αυτον ὑποτιθεται τον διφενσορα δεδωκοτα την ιουδικατουμ σολβι· και εχει λογον ἡ τοιαυτη παραδοσις·[1] και γαρ εμφαινει το ῥητον, ὁτι της ιουδικατι[2] κινουμενης ωμοσεν ὁ εναχθεις μη καταδεδικασθαι. Αλλ' ουν και ὁ διφενσωρ, τουτ' εστιν ὁ διχα μανδατου διφενδευων, δεδωκως ἱκανον εναγεται τῃ ιουδικατι, ὡς εγνως εν τῳ δε προκουρατοριβους διγ. ξα'. Παυλου ῥητῳ[3] [ητοι βιβλ. η'. τιτ. β'.] Κ. Τ. Λ.

STEPHANI. Ego quidem poſui quemdam defenſorem non *ſatis* dediſſe judicatum ſolvi. Beatus vero THEOPHILUS ipſum ſupponit defenſorem *ſatis* dediſſe judicatum ſolvi: & rationem habet hujuſmodi traditio *ſive doctrina:* nam & textus oſtendit, mota judicati *actione* juraſſe *reum* conventum, *ſe* non eſſe condemnatum. Ideo autem & defenſor, id eſt qui ſine mandato defendit, ſi ſatiſdederit, judicati *actione* convenitur, uti cognoviſti in *tit.* de Procuratoribus dig. 61. textu Pauli, [ſive *Baſilic.* Lib. VIII. tit. 2.] *ETC.*

1. Sic in margine habet Fabr. pro ει γαρ.
2. Et ſic ibid. Fabr. pro κινουμενης.
3. Quæ parentheſi incluſi, non ſunt ipſius Stephani, ſed ejus qui hæc Scholia compilavit; ut alias forte oſtendam.

XVII.

Ad l. 28. §. 9. *D.* DE JUREJURANDO.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 177.

Ισως γαρ επ' αυτοφωρῳ καταλαβων ὁ δεσποτης τον κλεπτην, ηδυνηθη το πραγμα λαβειν, η αλλως εδεξατο της τουτου νομης, η ope conſilio ὁ κλεπτης γεγονεν ενοχος, ὁπερ μαλιστα συναδει τοις ειρημενοις τῳ Ουλπιανῳ εν τῳ ἑξης βιβλιῳ τιτ. α'. διγ. ϛ'. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ὁ μακαριτης ουτω φησι· Τι γαρ, ὁτι ουκ ην δεσποτης του πραγματος ὁ ομοσας την κλοπην ὑποστηναι· μονῳ δε

Forte enim in ipſo facto furem deprehendens dominus potuit rem recipere, vel aliter ejus poſſeſſionem adeptus eſt, vel fur ope conſilio ſeſe obligavit, quod maxime convenit iis, quæ dicta ſunt *ab* Ulpiano in ſequenti libro, tit. 1. dig. 6. Beatus tamen THEOPHILUS ſic ait: Quid enim, ſi rei non erat dominus, qui juravit furtum *ſe* paſſum eſſe: ſoli autem domino condictio furtiva

δε δεσποτη διδοται ὁ Φουρτιβος κονδικτικιος· δηλον δε ὅτι και κληρονομῳ αυτου, ὡς ὁ Παυλος εν τῳ ἑξης βιβ. τιτ. ά. διγ. ιά. [1] [ητοι βιβλ. ξ΄. τιτ. ί.] Κινει δε αυτον και ὁ δανειστης, ινκερτως μεντοι, ὡς ὁ [2] Παυλος αναφερει λεγοντα τον Νερατιον εν τῳ αυτῳ βιβ. και τιτ. διγ. ίβ. 3 τουτου του τιτλου.

tiva datur: certe autem & heredi ejus, ut Paulus in ſequenti libro *ait*, tit. 1. dig. 11. [ſive libro *Baſilic.* 60. tit. 10.] Hanc quoque inſtituit creditor, ſed incerti, uti Paulus refert dixiſſe Neratium in eod. lib. & tit. dig. 12. hujus tituli.

1. Quæ incluſi, non ſunt ipſius auctoris, ſed compilatoris Scholiorum ad Baſilica.

2. Ulpianus, non Paulus, citatæ legis 12. *de Condict. furt.* auctor perhibetur & in Latino Juris Civ. corpore, & in Baſilicis. Ait autem Ulpian. *Neratius libris membranarum Ariſtonem exiſtimaſſe refert.*

3. Corrupta hæc ſanare neſcio.

XVIII.

Ad l. 30. §. 2. *D.* DE JUREJURANDO.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 180.

ΣΤεφανου. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεν ὁ μακαριτης ρεπουδιῳ εθεματισε διαλυθεντα τον γαμον, και ειπε μετα την υπεξαιρεσιν των νεκεσσαριων δαπανηματων τα δεκα νομισματα λαβειν την γυναικα, την ομωμοκυιαν ταυτα λογῳ προικος επιδεδωκεναι· εθεματισε δε παντως τῃ κουλπᾳ του ανδρος διαλυθεντα τον γαμον, η βονᾳ γρατιᾳ, ηγουν αγαθῃ χαριτι· ει δε κουλπᾳ της γυναικος διελυθη ὁ γαμος, εξεπιπτε της οικειας προικος, και ου χωραν ειχε τα ειρημενα. Τουτο μεν ουν, ὡς ειπον, ει ρεπουδιῳ διελυθη ὁ γαμος. Δυνατον δε και τελευτῃ θεματισαι διαλυθεντα τον γαμον, και ειπειν ὅτι συνεστωτος του γαμου γεγονε τις αμφισβητησις και ἀψιμαχια μεταξυ του ανδρος και της γυναικος περι της προικος, και ωμοσεν ἡ γυνη, του ανδρος επαγαγοντος αυτῃ τον ὁρκον, ὅτι τα δεκα νομισματα λογῳ προικος επιδεδοται παρ᾽ αυτης. Κ. Τ. Λ.

STEPHANI. Beatus quidem THEOPHILUS matrimonium poſuit repudio ſolutum, aitque, poſt deductionem impenſarum neceſſariarum decem aureos conſequi mulierem, quæ juravit *ſe* eos dotis nomine dediſſe: poſuit autem omnino matrimonium culpa viri aut bona gratia fuiſſe diſſolutum: quod ſi mulieris culpa matrimonium fuiſſet ſolutum, dote ſua excideret, neque locum haberent, quæ dicta ſunt. Hoc igitur, ut dixi, ſi matrimonium repudio ſit ſolutum. Poſſumus autem & fingere, matrimonium morte *alterutrius* ſolutum eſſe, & dicere, conſtante matrimonio aliquam controverſiam & jurgium virum inter & uxorem de dote exſtitiſſe, & juraſſe mulierem, viro jusjurandum ei deferente, decem aureos dotis nomine ab ſe datos fuiſſe. *ETC.*

XIX.

XIX.

Ad l. 32. *D.* DE JURE JURANDO.

Στεφανου. Τουτο νοησον, ει [1] [μη] μετα της αυθεντιας του επιτροπου τον ορκον παραχωρει, μεθ' ου και δυναται την αρχην ορκον επαγειν. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ο μακαριτης φησι, μη δυνασθαι τον πουπιλλον τον ορκον παραχωρειν, καν παρῃ ο επιτροπος αυτῳ την αρχην, οτι ουτε δυναται επαγειν τον ορκον, ει μη εν απορια πασης αποδειξεως, ως ο Παυλος εν τῳ λε'. διγ. φησι· πως ουν ο μητε επαγαγειν ορκον ραδιως δυναμενος, δυναται τον ενεχθεντα ορκον παραχωρειν;

1. Ita in margine ſupplet Fabrotus.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 184.

Stephani. Hoc intellige, niſi cum tutoris auctoritate jusjurandum remittat: quicum & ab initio jusjurandum deferre poteſt. Beatus tamen THEOPHILUS ait, non poſſe pupillum remittere jusjurandum, etſi ab initio tutor ei adſit, quia nec jusjurandum deferre poteſt, niſi in penuria omnis probationis, ut Paulus in dig. 35. dicit. Quomodo ergo qui nec jusjurandum facile poteſt deferre, poterit jusjurandum delatum remittere?

XX.

Ad l. 10. *pr. ſ. D.* DE CONDICT. FURT. L. XIII: *tit.* I.

Θες γαρ, οικετην οντα τον κλαπεντα η και ετερον ζωον, και τουτο αναιρεθηναι υπο του κεκλοφοτος, μελλοντος οσον ουπω καταλαμβανεσθαι. Οιδας δε μαθων εν τῳ α'. τιτ. της Δ. των Ινστιτουτων, οτι μανιφεστος εστι κλεπτης ου μονον ο [1] καταληφθεις, αλλα και ο θεαθεις μετα του πραγματος εν τῳ οικῳ η εν τῳ πυλωνι η περιφραγματι η απλως εν οιῳ δηποτε τοπῳ, πριν η το πραγμα αποθηται, ενθα και σκοπος ην αυτῳ αποθεσθαι. ΘΕΟΦΙΛΟΣ μεντοι ο μακαριτης [2] το *occidiſſe* προς αυτον ενοησε τον την κλοπην υπομεμενηκοτα, ειπων· οτι υποθεσις, τον κλεπτην επ' αυτοφωρῳ καταληφθεντα πεφονευκεναι τον καταλαβοντα αυτον. Σημειωσαι εκ τουτου, οτι ενεχεται ο κλεπτης, καν φθαρῃ ο εκλεψεν, η τυχηρως η εξ αιτιας αυτου.

1. Ita reſtituo pro καλαληφθεις, *reliſtur.*

Schol. BASILIC. *Tom. VII. Edit. Fabr. pag.* 261.

Pone enim, ſervum eſſe qui ſubreptus ſit aut aliud animal, idque a fure interemtum, qui tantum non comprehenſus fuiſſet. Didiciſti autem in I. tit. IV. *L.* Inſtitut. manifeſtum eſſe furem non modo *eum qui* comprehenſus *eſt*, ſed & *qui* viſus *eſt* cum re in domo aut in veſtibulo aut *in* ſepto aut ſimpliciter in quocumque loco, antequam rem depoſuerit, ubi & propoſitum ei erat deponere. Beatus tamen THEOPHILUS *verbum* Occidiſſe de eo ipſo intelligit qui furtum fuit paſſus, dicens: quod ſupponatur, furem in facto deprehenſum occidiſſe deprehendentem. Obſerva hinc, teneri furem, etiamſi corruptum ſit, quod clepſit, aut caſu, aut culpa ejus.

2. Hoc loco fateor, me cum THo non facere.

XXI.

XXI.

Ad l. 4. pr. D. DE IN LITEM JURANDO.

Στεφανου. Θεοφιλος μεντοι ὁ μακαριτης την τουτελαε κινουμενην κατα τινος των επιτροπων εθεματισεν, ανηβου ετι τυγχανοντος του πουπιλλου· και δυνατον μεν ουτως ειπειν· θες γαρ ὁτι πολλων επιτροπων, εἱς εξ αυτων η ὡς σουσπεκτος απεκινηθη της επιτροπης, ὁπερ και Δωροθεος ὁ μακαριτης φησιν· η ἑως καιρου τυχον ετυχε δοθεις, και του χρονου παραδραμοντος επαυσατο ειναι επιτροπος· συμβαινει γαρ επι τουτων των θεματων, την τουτελαε κινεισθαι, και ανηβου ετι τυγχανοντος του ορφανου. Κ. Τ. Λ.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fab. p.* 212.

STephani. Beatus tamen THEOPHILUS poſuit, motam *fuiſſe* tutelæ actionem adverſus aliquem tutorum, impubere adhuc pupillo; & ſic quidem dicere poſſumus: pone enim quum multi eſſent tutores, unum ex iis vel ut ſuſpectum *a* tutela eſſe remotum, quod & beatus ait DOROTHEUS; aut ad tempus forte datum fuiſſe, & tempore elapſo tutorem eſſe deſiiſſe: in his enim caſibus evenit, ut tutelæ agatur, impubere etiam adhuc pupillo. *ETC.*

XXII.

Ad l. 4. §. 3. D. DE IN LITEM JURANDO.

--- Και το μεν εκ μεγαλης αιτιας θεματιζων ουτως ειπε· τι γαρ ὁτι κατα τινος των μεχρις ευποριας καταδικαζομενων τις κινων, ωμοσε σ΄. νομισματων αξιον ειναι το πραγμα, περι ου εκινησεν· αλλα μετα τον ὁρκον ὁ εναχθεις εὑρεθη μονα νομισματα ν΄. η και μηδεν [1] εχειν εν περιουσια .. ---- Το δε, η αποδειξεων ὑστερον εὑρεθεισων, οὑτως ειπε· τι γαρ [2] [ὁτε] ωμοσε τις αξιον ειναι το πραγμα ρ΄ νομισματων, και εὑρεθη μονον αξιον δεκα νομισματων· τυχον γαρ εμαρτυρησαν τινες, οὑς ηγαγεν ὁ ακτωρ, αυτο το πραγμα, περι ου εκινησεν, ι΄. νομισματων πωλησαι, η εις επιδοσιν προικος διατιμηθεν αυτο δεκα νομισματων· και ἁπλως, δι᾽ εναργων αποδειξεων εδειχθη τουτο αυτο. Ισθι δε, ὁτι ΘΕΟΦΙΛΟΣ ὁ μακαριτης το εκ μεγαλης αιτιας, και το αποδειξεων εὑρεθεισων, εν ουδεμια διαφορα εποιησατο· αλλα το αποδειξεων εὑρεθεισων προς ἑρμηνειαν εδεξατο του εκ μεγαλης αιτιας,

Schol. BASILIC. *Tom. III. Ed. Fabr. p.* 213-4.

--- ET illud quidem EX MAGNA CAUSA ſic interpretans dicito: quid enim? ſi quis adverſus quemdam eorum agens, qui pro facultatibus condemnantur, juravit aureis CC. dignam eſſe rem, de qua agebat: ſed poſt jusjurandum *reus* conventus comperitur ſolos aureos L. aut nihil etiam in patrimonio habere. ..... Hoc autem, POSTEA REPERTIS PROBATIONIBUS, ſic dicito: quid enim, ſi quis jurarit rem aureis C. eſſe dignam, & inventa eſt X. tantum aureis digna: forte enim teſtati ſunt quidam, quos produxit actor, illam rem, de qua agebat, X. aureis ſe vendidiſſe, aut in dotis dationem X. aureis eam æſtimatam fuiſſe: & ſimpliciter, hoc ipſum per validas probationes oſtenſum eſt. Scito autem beatum THEOPHILUM illud Ex magna cauſa, & hoc Repertis probationibus, in nullo habere diſcrimine: ſed hoc Repertis probationibus ad interpre-

τιας, καὶ οὕτως εἶπε· μεγάλης καὶ εὐλόγου αἰτίας ὑποκειμένης, οἷον εὑρεθεισῶν ἀποδείξεων.

pretationem adhibet illius Ex magna cauſa, & ſic ait: magna ac juſta ſubjacente cauſa, veluti repertis probationibus.

1. ἔχων in marg. habet Fabr. abſque neceſſitate.

2. Hoc ſupplendum cenſeo.

XXIII.

Ad l. 34. *pr.* MANDATI XVII. *tit.* I.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 258.

TOυ Εναντιοφανους. Προσχες τω χρησασθαι, όπερ μη προσκειμενον εστιν εν τω ά. θεμ. του λδ'. διγ. του ά. τιτ. του ιζ. βιβλ. ητοι τω ιδ'. βιβ. [1] το δοκουν εναντιον· λυει, το ενταυθα ειπειν συστηναι δανειον, εκει δε μηδαμως. Ιστεον δε, ότι κακει [2] ΘΕΟΦΙΛΟΣ λεγει συστηναι το δανειον· [3] οἱ δε αλλοι το εναντιον, συμφωνησαι το εκεισε ρητον.

ENANTIOPHANIS. Obſerva *verbum* uteris, quod non adjectum eſt in 1. verſ. 34. leg. 1. tit. XVII. Lib. ſive *in Baſil.* XIV. Lib. Hoc viſum contrarium ſolvitur dicendo, hic mutuum conſtitiſſe, illic vero nequaquam. Scito autem, & illic THEOPHILUM dicere, mutuum conſtitiſſe: alii vero contra putant, conveniſſe quod ibi dicitur.

1. Sic edidit ac diſtinxit Fabr. vertens: *quod obſtare videtur. Solve, heic dici mutuum contrahi, illic autem non item.* Mihi legendum videbatur: Το δοκουν εναντιον λυε τω ενταυθα ειπειν &c. Sed Doctiſſ. Gavellius recte monuit, nihil eſſe mutandum, dummodo diſtinctiones tollantur, ut ſenſus ſit: *viſum contrarium ſolvit τω dixiſſe* &c. quod Latine in paſſivum mutare debui.

2. Vide notulam ſupra pag. 948. ad *Fragm.* [VII.]

3. Poſtremæ periodi verſionem Fabrotianam adpoſui, quia Græca mihi non liquere fateor. Quin totum hoc Scholion eſt abſurdum, quo meliora ſunt bina ibid. ſequentia. Gavellius ſic conjectat: οἱ δε αλλοι (ſc. λεγουσι) τω ενταυθα (ſc. ρητω) συμφ. &c.

XXIV.

Ad idem pr. dictæ legis.

Schol. BASILIC. *Tom. III. Edit. Fabr. p.* 271.

TOυτο παρα κανονα λεγει εισαχθηναι ὁ ΘΕΟΦΙΛΟΣ εν τω λδ'. κεφ. του ιδ'. βιβ. φιλαγαθως δε δεχθηναι· εν ᾧ φησιν, ὡς τα παρα κανονα εισαχθεντα φιλαγαθως δεχεσθαι χρη, ου μην εις αναιρεσιν των κανονων η των ζητουμενων ἑλκειν. Αναγνωθι συν αυτον.

HOc præter regulam ait introductum THEOPHILUS in cap. 34. Lib. XIV. ſed benigne receptum: ubi ait, introducta præter regulam benigne eſſe accipienda, non tamen ad regularum aut quæſtionum ſublationem trahenda. Lege ergo ipſum.

Vide notulam ad ſuperius Fragmentum [VII.] pag. 948.

FRAGMENTORUM THEOPHILI
FINIS.

FRAGMENTA GRÆCA
TITULORUM
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE
ET
DE REGULIS JURIS:

Ex Græcis auctoribus hinc inde collecta, ſtudio

D. GOTHOFREDI & C. A. FABROTI,

NEC NON

G. O. REIZII,

Qui novam verſionem, Variantes Lectiones, ſuaſque & aliorum notulas addidit.

GUL. OTT. REIZII
PROOEMIUM.

§. I. QUum ad criſin feliciter exercendam, verumque de lectionum varietate judicium ferendum, noſtra ac ſtudioſorum maxime interſit, & hiſtoriam editionum & labores editorum bene noſſe; quæ doctis etiam viris, quando de JCtis Græcis diſſerunt, aut non ſatis nota & perſpecta, aut ſaltem inter ſe non collata, plus ſemel video, dum una alterave contenti editione, plus juſto illi confidunt, & tamquam ex ipſis Baſilicis laudant, quæ vel nunquam in his lecta fuere, vel hodie certe in iiſdem deficiunt, quamvis a Fabroto aliunde ſuppleta: operæ me pretium facturum eſſe arbitror, ſi ordine Chronologico, quam breviſſime, at dilucide, exponam, quid alii hactenus circa hos titulos præſtiterint, & quam ipſe in adornando hoc Opuſculo viam ingreſſus ſim.

§. II.

§. II. Anno 1575. LX. LIBRORUM ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ECLOGAM SIVE SYNOPSIN primum ex JO. SAMBUCI Bibliotheca, Græce cum ſua verſione Latina, Baſileæ edidit JO. LEUNCLAIUS: ſic enim ſe ipſe nominat, qui vulgo *Leunclavius* audit. Hujus ergo Eclogæ Liber II. titulo II. & III. paginis circiter 18. (a fine ſcil. pag. 6. ad finem 24.) ſelectas ex titulis *de V. S.* & *de R. J.* leges (quæ κεφαλαια, uti paragraphi θεματα, Græcis vocitantur) exhibet. Adeo autem fideliter Codicem MS. expreſſit Leunclaïus, ut manifeſtiſſimas quoque librarii mendas in contextu Græco relinqueret, contentus in margine eas emendaſſe: quas tamen emendationes D. Gothofredus ex aliis Codd. eſſe hauſtas, minus recte putaſſe videtur. Vide mox in §. IV.

§. III. Neque vero aut ordo aut numeri, Græcis capp. in Synopſi præfixi, ubique cum iis concordant, quos Latinus hodie Pandectes præ ſe fert: præſertim in poſteriori *de R. J.* titulo, in quo non tantum pauciſſima capita eodem numero legibus Latinis reſpondent, ſed etiam longiſſimo ſæpe intervallo aut præponuntur aut poſtponuntur. Ex: gr: legem 59. *de R. J.* Græce verſam invenimus κεφ. ή. [i. e. 8.] Lex 104. eſt κεφ. κβ'. [22.] L. 145. κεφ. μά. [41.] Contra L. 40. Græce eſt κεφ. μθ'. [49.] L. 73. §. 3. κεφ. οή. [78.] L. 80. κεφ. ρή. [108.] &c. Hoc te monendum duxi, Candide Lector, tum ne has illaſve leges in Ecloga deeſſe judices, ſi eodem numero & ordine, quo apud Latinos cenſentur, incaſſum quæſieris: tum ne aut Gothofredi aut calami noſtri errorem eſſe putes, ubicumque Græci numeri a Latinis diſcrepant.

§. IV. Anno 1587. DION. GOTHOFREDUS ſuæ Theophili editioni Græca horum titt. fragmenta ex memorata Ecloga ita ſubjunxit, ut primo marginales Leunclaii emendationes pæne omnes in textum receperit, dum quibuſdam, quaſi ex aliis Codd. eſſent hauſtæ, inter ſemicirculos inſertis, adſcripſit *alii.* Deinde ex ceteris quoque hujus Synopſeos libris, nec non ex THina paraphraſi, atque ex Harme-

 nopuli

nopuli Promtuario, maxime ex poſtremis hujus *de R. J.* & *V. S.* titulis, capita deficientia, quantum potuit, ſupplevit. Tertio minus recte nullam cujuſquam verſionem, (licet Græca ſæpiſſime aliud quid dicant, quam in Digeſtis nunc legimus,) ſed ipſiſſima integri textus Latini verba, e regione adjunxit. Quarto non ad Synopſeos, ſed Pandectarum ordinem legumque numeros, hanc collectionem digeſſit; & hoc quidem recte, mea de ſententia: quare id ſecutus ſum. Quinto ſingulis fragmentis ſuos auctores fideliter ſubſcripſit, eorumque loca exacte ſatis demonſtravit. Sexto notulas ſubinde in margine adpoſuit, tam ad Græca capitula, quam ad Latinum textum, licet ille in Græcis deſideraretur. Quæ deinceps omnia in reliquas THi editt. Gothofredianas, nec non in eam, quam Jac. Stoer 1610. in 16°. dedit, ad verbum translata fuerunt.

§. V. D. Gothofredi conſilium ſecutus C. A. FABROTUS in priori paraphraſtæ noſtri editione Anno 1638. (nam in poſteriori, poſt edita ſcil. ab ipſo Baſilica, non adjecit) *e libris Baſilicωn MSS. Theodoro Hermopolita, & Michaële Attaliota, manu etiam exaratis*, eoſdem titt. Græce vulgavit: vid. illius præfat. ſub fin: in noſtro Excurſu V. Artic. XII. Præterquam autem, quod ſimiliter ac Goth. non verſionem, ſed primigenia Digeſtorum verba Latine exhibet, duo in collectione ejus deſidero, quæ vel non ſatis exacto judicio omiſit, vel non ſatis bona fide diſſimulavit. Namque prlmo nullis ſcriptorum locis fragmenta illa munivit, quod tamen Gothofredus fecerat: ceu vero tanta ajentis Fabroti eſſet auctoritas, ut illud αυτὸς ἔφα hic valeret. Deinde quod longe pejus eſt, Lectoribus fucum facit, qui ex illius verbis nihil aliud concludere poſſunt, quam Fabrotum ex ipſis Baſilicorum libris MSS. (tum nondum ab eo editis) multo maximam iſtorum fragmentorum partem collegiſſe; unde tamen aut nulla omnino hauſiſſe credo, aut ſaltem nonniſi perpauciſſima haurire potuiſſet.

§. VI. Gravis, fateor, hæc mea eſt accuſatio, quam adeo probare ac demonſtrare neceſſe habeo. Sciat ergo Lector, in veris Baſilicis, quæ

quæ ex regia Bibliotheca Fabrotus A. 1647. evulgavit, complures aliquoties libros præter alias lacunas deſiderari, quos defectus aliunde idem Fabrotus, quantum potuit, ſupplere conatus eſt. Jam vero in noſtris hiſce titulis tantus erat hiatus, ut ex legibus 457. quibus ambo tituli conſtant, deſiderarentur 334. nec plures ſupereſſent quam 123. ſcil. priores 56. ex priori *de V. S.* & poſteriores 67. ex poſteriori *de R. J.* titulo. Ergo e veris Baſilicis nonniſi perpauciſſima capita, & quidem ea tantum, quæ Synopſis neglexit, hauriri poſſunt. Sed neque ulla Fabrotum inde hauſiſſe, aut regium illud exemplar evolviſſe, quum hæc fragmina primo ederet, hinc & conjicio & conficio, quod ipſa illa capita, quæ dictis locis in ſolo nunc habentur Baſilico, (neque jam olim in Synopſin relata fuere) non magis in Fabrotiana horum titulorum collectione, quam apud Gothofredum, inveniantur.

§. VII. An vero MS. Synopſeos Codice uſus fuerit Fabrotus, nec ne, haud æque decido: verum illud deprehendi, eum editione Leunclaïana neutiquam uſum, ſed Gothofredianam collectionem ad verbum fere cum vitiis etiam typographicis ſecutum fuiſſe, ſic tamen ut ex Theodoro Hermopolita & Michaële Attaliota aliqua aut mutaſſe aut adauxiſſe videatur. Suam hanc poſtea fragmentorum farraginem in librorum Baſilicorum editione dictæ modo lacunæ ſubrogavit, & (ut reliqua omnia) nova verſione, vel correcta Leunclaïana, inſtruxit. Tomo igitur I. a pag. 39. med. ad 66. uſque exſtat tit. Græco-Lat. *de V. S.* Exinde ad fin. pag. 71. leguntur quædam ſcholia in priores 53. leges. Tum a pag. 72. decurrit tit. *de R. J.* uſque ad pag. 88. med. unde iterum ſcholia in poſtremas 67. leges incipiunt.

§. VIII. Denique unus J. J. WISSENBACHIUS (nec enim alios novi, qui idem hoc fecerint; idque ſummopere miror in Jac. Gothofredo:) ſuis *ad duos poſtremos Pandectarum titulos Commentariis Græcam verſionem ex Baſilicωn Epitome inſeruit.* Cur autem *Epitomen* vocet, plane ignoro: ſiquidem Fabrotianam Baſilicorum editionem (non Synopſin ſeu

Eclogam, neque aut Gothofredianam aut Fabrotianam collectionem) κατα πόδα ſecutus eſt, niſi quod typothetæ ſæpius apud eum aberraverunt. Quare hujus Wiſſenbachii bis tantum aut ter mentionem in notulis meis feci, ubi aut de Græcorum lectione quid dicit, aut ex ingenio aliquid emendaſſe videtur.

§. IX. Hinc adeo ad meam devenio opellam. Sex ego habui fontes, ex quibus nova hæc compilatio hauſta eſt: quorum primus ac princeps fuit ECLOGA *ſive Synopſis librorum Baſilicorum:* (2.) GLOSSÆ NOMICÆ, quæ apud Labbæum & in Tomo III. Theſ. Juris Otton. habentur: (3) HARMENOPULI *Promptuarium*, qui non Libro VI. ut Goth. citare ſolet, hæc habet, ſed poſt Librum VI. duas Appendices ſubjecit, alteram X. titulis de legibus Georgicis, alteram tribus titt. *de Dignitatibus, de R. J. & de V. S.* namque ſic invertit ordinem: (4.) D. GOTHOFREDI, (5) FABROTI *collectio*, quam κατ' ἐξοχὴν in notulis ſignifico per *Fabr.* vel per ſimplex *F.* (6) ipſorum BASILICORUM *editio*, quam, licet ab eodem Fabroto ſit profecta, differentiæ cauſa per *Baſil.* vel *Baſ.* vel ſolitarium *B.* deſigno. Ex his ego omnibus eam lectionem, quæ mihi aptiſſima videbatur, ſelegi; ſumma ubique cura ceterorum lectiones atque emendationes in notulis adnotans, quo ſic Lectorum cuilibet liberum judicandi aliamve præferendi arbitrium relinquerem. In his autem notulis, quibus & aliorum ſubinde obſervatiunculas, veluti Schultingii ad Gloſſas Nom. &c. ſub eorumdem nominibus interſperſi, rariſſime alia tracto, quam quæ ad lectionum variantiam ſpectant. Gothofredianas citationes & auctoritates recognovi omnes, & ubi opus erat, vitioſos numeros vel tacite correxi, vel expreſſe de iis Lectorem admonui. Quod ſi nomini Gothofredi ſubjunctas vides litteras F. & B. ex iis concludere noli, eaſdem citationes in Fabrotiana collectione & Baſilicis reperiri; ſed brevitatis ſtudio ſignifico, idem quoque fragmenti apud Fabrotum utrobique exſtare. Quas ego leges nuſquam Græce reperi, earum numeris οὐ κεῖνται, *deſunt*, adſcripſi: quæ adeo verbula à mea ſolius manu, ſeu bene ſeu male, ſunt profecta.

§. X. Veterum JCtorum nomina, quæ nonnûllis in principio Tituli

tuli *de V. S.* legibus præfixa ſolus oſtentat Baſilicus, itidem adſcripſi. Tum pro primigeniis Digeſtorum verbis, quæ plus millies cum ipſis Inſtitutionibus & earum Compendiis ſunt edita, novam prorſus translationem ſubſtitui, non ideo quaſi aut Leunclaïanam aut Fabrotianam minus fidelem arguam; ſed vera hujus rei cauſa eſt, quod ad Gothofredianam THi editionem & Wiſſenbachianos Commentarios multis ante annis, quam vel Synopſin vel libros Baſilicos ex auctionibus adipiſci potui, eam mihi concinnaveram: neque nunc induci poſſum, (prout ſui quiſque fetus amantiſſimus eſt) ut oleum & operam perdidiſſe videar. Ceterum ad veriorem nunc lectionem aliquoties emendavi. Porro quæ in hac verſione charactere obliquo, quem *curſivum* nominant, expreſſa ſunt, vel Latinitatis vel clarioris ſenſus cauſa præter Græca addidi: quæ autem lunulis ( ) inſuper includuntur, propria textus Latini in Digeſtis ſunt verba, ubicumque Græca ſimpliciter & ἐνεργικῶς interpretari ſatius habui. Poſtremo ex Harmenopulo Appendiculam utrobique ſubjunxi, ut bini ipſius tituli etiam hic exſtarent integri. Scribebam Medioburgi in Selandis, Kalend. Octobr. CIↃIↃCCXXXXVIIII.

FRA-

FRAGMENTA GRÆCA
TITULI
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

ΠΕΡΙ ΡΗΜΑΤΩΝ [1] ΣΗΜΑΣΙΑΣ.

ά. ΟΥλπ. Το τις και αρρενας και θηλειας δηλοι.

β'. Παυλ. Ἡ της πολεως προσηγορια τοις τειχεσι περιοριζεται· ἡ δε της Ρωμης [2] τοις οικημασιν ὁριζεται, ὁπερ πλατυτερον ηπλωκται.

§. 1. Μειζον μερος της ἡμερας εισιν αἱ πρωται [3] ἑξ ὡραι, ου μην αἱ ὑστεραι.

γ'. A. Εικοσι μιλια καθ' ἡμεραν λογιζεται τῳ οφειλοντι παραστηναι, ὑπεξῃρημενης της ἡμερας, καθ' ἡν ὡμολογησε, και καθ' ἡν αυτον δει παραστηναι.

γ'. B. Ουλπ. Τα περι ὁδοιποριαν αφωρι-

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

I. ULp. *Verbum* hoc QUIS & maſculos & feminas ſignificat.

II. Paul. Urbis adpellatio mœnibus includitur; Romæ autem, ædificiis terminatur, quod latius patet.

§. 1. Major pars diei ſunt primæ ſex (*ſeptem*) horæ, non autem poſtremæ.

III. *a.* Viginti milliaria in diem imputantur ei, qui ſiſtere ſe debet, exemto die in quem promiſit, & quo ipſum adeſſe oportet.

III. *b.* Ulp. Ad iter faciendum conſtituta

Ad Rubr. Græca hujus tituli fragmenta ex Græcis authoribus hinc & inde collecta. D GOTH.
Græca hujus tituli fragmenta ex Græcis auctoribus manuſcriptis eruta. *Conſilium Dionyſii Gothofredi V. C. & doctiſſimi ſecuti ſumus.* FABR.

1. Sic 2. Eclog. 2. Περι σημασιας ονοματων 6. Harmenop. D. GOTH.
L. I. & II. totæ exſtant in ſolis Baſil. T. I. p. 39.

2. Proinde Romæ adificia fieri dicuntur quæ in continentibus Romæ ædificiis fiunt. l. 129. inf. *eod.* & qui in continentibus urbis nati, Romæ nati. l. 147. inf. *eod.* Romam enim non muro exiſtimamus, ſed continentibus ædificiis. l. 87. inf. *eod.* D. GOTH. *ad textum Lat.*

3. G. Pancirolus L. II. *Theſ. Var. Lect.* cap. 155. ex Michaele Attaliota hanc §. citans, non modo ου μην habet, ſed etiam propugnat Gr. lectionem ἑξ ὡραι, damnata Florentina *ſeptem hora.* Licet autem nobis propoſuerimus, nullis notis noſtris, niſi quæ ad variantes ſtricte pertinent, hoſce titulos onerare: tamen, quum novi quid adlaturos nos ſperemus, veniam a Lectoribus petimus. MICHAËL MATTAIRE A°. 1736. Londini edidit antiquas Inſcriptiones duas, Græcam alteram, alteram Latinam, ex tabula ærea, a Viro generoſo Briano Fairfax ap. Italos coëmta: quarum poſteriorem illuſtrandam ſibi ſumſit CONRADI in *Parergis* L. III. pag. 351. ſqq. In hac legimus ex certis Mattarii & Conradi conjecturis pag. 364—5. QUOD QUEMQUEM H. L. PROFITERREI OPORTEBIT, IS APUD QUEM EA PROFESSIO FIET, EJUS QUI PROFITEBITUR, NOMEN ET EA, QUÆ PROFESSUS ERIT, ET QUO DIE PROFESSUS SIT, IN TABULAS PUBLICAS REFERUNDA CURATO, EADEMQUE OMNIA, QUÆ UTEIQUE IN TABULAS RETTULERIT, ITA IN TABULAM IN ALBUM REFERUNDA, IDQUE APUT (*ſic hoc loco*) FORUM. ET QUOM FRUMENTUM POPULO DABITUR, IBEI UBEI FRUMENTUM POPULO DABITUR, COTTIDIE MAJOREM PARTEM DIEI PROPOSITUM HABETO, U. D. P. R. L. P. Ex hoc quantivis

ωρισμενα [4] καθ' ἡμεραν εικοσι μιλια, ουτω νοουμεν, ἱνα [5] εαν τα τελευταια μη ωσιν εικοσι, και ουτως ὁλοκληρος ἡμερα αυτοις ὁρισθη· τουτεστι τα κά. μιλια, δυο ἡμερας λαμβανουσι. Τοτε δε ταυτα λεγομεν, ὁτε μη ὁρισθη [6] ἡ ἡμερα ρητη.

§. I. Ἡ του αιχμαλωτου ουσια ου λεγεται κληρονομια, τελευτησαντος αυτου εν δουλεια.

δ'. Παυλ. Τῳ ονοματι του [7] γραμματειου, το κεχρεωστημενον πραγμα σημαινεται.

έ. Ἡ του πραγματος προσηγορια πλατυτερα εστι της των χρηματων, επειδη και τα εξω της ψηφου της ουσιας ἡμων οντα [8] περιεχει· ὁποτε ἡ των χρηματων σημασια εις ταυτα τα πραγματα αναφερεται, [9] τα εν τῃ ουσιᾳ οντα.

§. I. Εν τῃ του εργου μισθωσει το αποτελεσμα θεωρειται.

ς'. Ἡ του γραμματειου και του πραγματος προσηγορια εις παν συναλλαγμα και [10] πασαν ενοχην ὁρᾳ.

§. I. Ὁ λεγων εκ των νομων, και εκ της

ſtituta in diem viginti milliaria ita intelligimus, ut, etſi poſtrema non ſint viginti, etiam ſic integer iis dies adſignetur: id eſt, viginti unum milliaria duos dies accipiunt. Tunc autem hæc dicimus, quum certa dies præfinita non fuerit.

§. I. Captivi ſubſtantia non dicitur hereditas, mortuo eo in ſervitute.

IV. Paul. Nomine inſtrumenti res debita ſignificatur.

V. Rei appellatio latior eſt *quam* pecuniæ; quoniam etiam *ea*, quæ extra computationem patrimonii noſtri ſunt, complectitur: quum pecuniæ ſignificatio ad eas res referatur, quæ in patrimonio ſunt.

§. I. In operis locatione ſpectatur perfectio.

VI. Inſtrumenti & rei appellatio ad omnem contractum omnemque obligationem ſpectat.

§. I. Qui dicit Ex Legibus, & ex mente

vis pretii loco, quem grammaticis tantummodo obſervationibus illuſtratum invenio, pro lectione Florentina *ſeptem* pronuntiare haud dubito, quandoquidem hinc patet MAJOREM PARTEM DIEI non ſumi, ut vulgo explicant horum titt. interpretes, pro *utiliorem & commodiorem*, (quod nec Græca verſio Μειζον μερος, nec ipſa vox Latina *major* admittit; aſt aliud foret, ſi *melior pars*, κρειττον μερος legeretur) ſed proprio ſenſu de inæqualibus cujuſcumque rei medietatibus. Quum itaque e Pauli JCti *libro I. ad Edictum* hoc fragmenti hauſtum eſſe, inſcriptio l. 2. oſtendat, ſuſpicor eum ſive de quocumque Magiſtratuum albo, ſive de Prætorum edicto, eſſe intelligendum, & hos juberi id propoſitum habere *majorem partem diei*; quæ verba poſteriora JCtus ſic exponit: neque Prætorem neque magiſtratum menti hujuſmodi legis ſatisfacere, ſi ab hora diei quinta ad duodecimam uſque edictum in albo propoſitum haberet, quod ab hora diei prima ad octavam, aut ultra, proponendum erat.

L. III. *a.* 7. Eclog. 8. ex tit. 16. c. I. I. Har-

menop. 2. §. 54. D. GOTH.

Ecl. ſ. Synopſ. pag. 85. fin. & Baſil. T. I. p. 367. unde οφειλοντι reſcripſi pro Goth. ωφιλουντι.

L. III. *b.* pr. habet Fabr. in priori THi editione: & exſtat Baſil. Tom. I. pag. 39-40. ſed §. I. in ſolis Baſil. ib.

4. καθεκαστην, omiſſo ἡμεραν Fabr.

5. κἀν Fabr.

6. ἡ ρητη ἡμερα Fabr.

L. IV. 2. Eclog. 2. eod. c. 4. D. GOTH.

Sive Synopſ. pag. 6. in Baſil. pag. 40.

7. Cur *inſtrumenti* Latine transtulerim & hic & l. 6. licet Leuncl. cum Digg. habeat *Nominis*, & Fabr. in verſione Baſil. *Cautionis*, dicam in Gloſſ. THino.

L. V. pr. Eclog. eod. cap. 5. D. GOTH.

It. Fabr. & Baſil. ſed § I. ſol. Baſ.

8. περιεχεται Baſil. Seq. ἡ deeſt Goth. ac F.

9. Quinque voculas has e Baſil. addidi.

L. VI. pr. Eclog. eod. c. 6. D. GOTH.

It. Fabr. & Baſil. §. I. ſol. Baſil.

10. πασαν e Baſ. addo.

11. Hæc

της εννοιας [11] και εκ των ρηματων δοκει λεγειν τε νομε.

ζ΄. Η συνθηκη πασαν επερωτησιν και ὁμολογιαν δηλοι.

ή. Το [12] οπορτεβιτ, και τον ενεστωτα, και τον μελλοντα [13] χρονον δηλοι.

§. 1. Της αγωγης το ονομα, ου δηλοι την παραγραφην.

θ΄. Τῳ ρηματι του απολεσθαι και το σχισθεν και το κλασθεν, και το βια ἁρπαγεν δηλουται.

ί. Δανειστης [14] εστιν, ὁ εξ οιασουν αιτιας [15] χωρις διηνεκους παραγραφης χρεωστουμενος, [16] πολιτικως η πραιτωριως· ου μην ὁ φυσικως κεχρεωστημενος.

ιά. Ου [17] γαρ μονοι οἱ δανεισαντες, δανεισται λεγονται, αλλα και παντες οἱ απο συναλλαγματος

ιβ΄. η ἁμαρτηματος χρεωστουμενοι.

§. 1. Και απο [18] ορφανικης αγωγης μετα προκαταρξιν, ου μην πριν η [19] προκαταρξηται.

§. 2. Ἡττον καταβαλλει [20] ὁ βραδυτερον καταβαλλων, [21] και ὁ μηδε ὁλως, ὡς εν τῳ λδ΄. κεφαλαιῳ φησι.

ιγ΄. Τῳ ονοματι της γυναικος και ἡ εφηβος παρθενος δηλουται.

§. 1. Πραγματα απειναι δοκει και [22] ταυτα, ὡν το μεν σωμα μενει, ἡ δε μορφη ενηλλακται·

mente & ex verbis legis videtur dícere.

VII. Conventio omnem ſtipulationem & promiſſionem ſignificat.

VIII. *Verbum* hoc Oportebit & præſens & futurum tempus ſignificat.

§. 1. Actionis nomen non ſignificat exceptionem.

IX. Verbo Periiſſe & ſciſſum & fractum & vi raptum ſignificatur.

X. Creditor eſt, cui ex quacumque cauſa ſine perpetua exceptione debetur, civiliter vel prætorie: non autem cui naturaliter debetur.

XI. Non enim ſoli, qui mutuum dederunt, creditores vocantur, ſed etiam omnes, quibus ex contractu

XII. vel maleficio debetur:

§. 1. Et ex pupillari actione poſt litis conteſtationem, non ante quam litem conteſtatus ſit.

§. 2. Minus ſolvit, qui tardius ſolvit, & qui nihil omnino, ut in XXXIV. capite dicit.

XIII. Nomine mulieris etiam viripotens virgo ſignificatur.

§. 1. Res etiam illæ abeſſe videntur, quarum quidem corpus manet, ſed for-

ma

11. Hæc duo conjunguntur aut potius ſeparantur, legis ρηματα & ἑρμηνεια. Theoph. §. 10. Inſt. *de l. Aquil.* D. GOTH. *ad textum Lat.*

VII. Eclog. eod. c. 7. D. GOTH. Synopſ. pag. 7. it. Fabr. & Baſil.

VIII. pr. & §. 1. Eclog. eod. c. 8. D. GOTH. It. Fabr. & Baſil.

12. οπορτετ Fabr.

13. Quum χρονον deſit in Baſil. videtur Wiſſenb. mutaſſe in τε ει. και τε μελλ.

IX. Eclog. eod. c. 9. D. GOTH. It. F. & B.

X. Eclog. eod. c. 10. 3. Harmen. 5. §. 61. & 62. D. GOTH.

It. Fabr. & Baſ.

14. Adde omnino 3. Harmen. 5. §. 61. & 62. D. GOTH.

15. Χρεωστουμενος, και χωρις διην. παρ. πολιτ. &c. Baſil.

16. Seqq. Baſil. habet cum Harmen. in quo §. 61. amplum eſt Scholion.

XI. Syn. Goth. Fab. & Baſ. pag. 41.

17. γαρ de: F. μονον eſt in Baſ.

XII. pr. Eclog. eod. c. 10. Sic adde 3. Harmenop. 5. §. 1. ſed maxime, §. 61. & 62. ibi vide Scholion. D. GOTH.

Habet & F. & Baſ. totam, ſub numero ιά.

§. 1. & 2. Eclog. eod. cap. 10. in f. & 12. D. GOTH.

18. Sic

ηλλακται· [23] διὰ τουτο εαν διεφθορότα αποδοθη, η μεταπλασθεντα, δοκει απειναι· [24] επειδη ὡς επι το πλειστον πλεον εστι [25] ταῖς [15] χερσι τȣ τιμηματος, ηπερ εν τῳ πραγματι.

ma mutata eſt. Propterea ſi corruptæ reddantur vel transformatæ, videntur abeſſe: quoniam ut plurimum plus eſt in manus pretio, quam in re.

§. 2. Παυεσθαι δε απειναι το πραγμα τοτε δοκει, ὁταν ȣτως [26] ὑποστρεφη εις την ὑπεξȣσιοτητα, ὡς μη δυνασθαι ἡμας απολλυειν την νομην αυτου, διὰ το κλοπιμαιως πρωην ὑφῃρησθαι.

§. 2. Deſinere autem abeſſe res tunc videtur, quum ſic redierit in poteſtatem, ut non poſſimus amittere ejus poſſeſſionem, quia furtive antea ablata fuit.

§. 3. Απεστι δε και τȣτο το πραγμα, το μη ον εν τοις ανθρωπινοις πραγμασιν.

§. 3. Abeſt autem & illa res, quæ in rebus humanis non eſt.

ιδ'. Εαν δε ἱματιον σχισθεν και πραγμα διεφθορὸς αποδοθη, οἱον σκυφοι συντριβεντες, η σανις ξεσθεισα την ζωγραφιαν, δοκει το πραγμα απειναι, επειδη το τιμημα τȣτων των πραγματων ουκ εν ὑποστασει, αλλ' εν τη τεχνη κειται· ὁμοιως εαν δεσποτης το πραγμα το κλοπιμαιον αυτȣ απον αγνοων αγορασῃ, ορθως λεγεται το πραγμα απειναι, κἂν μετα ταυτα τουτο οὑτως ειναι εγνω, επειδη δοκει το πραγμα απειναι, ᾧ τινι το τιμημα απεστι.

XIV. Si vero veſtis ſciſſa vel res corrupta reddita ſit, veluti pocula colliſa, aut tabula raſa picturam, videtur res abeſſe, quoniam pretium harum rerum non in ſubſtantia, ſed in arte ſitum eſt. Similiter ſi dominus rem furtivam ſuam abſentem ignorans emerit, recte dicitur res abeſſe, etſi poſt illa hoc ita eſſe cognovit, quia videtur res abeſſe, cui pretium abeſt.

§. 1. Πραγμα δε απολωλεκεναι δοκει, και ὁ κατ' ȣδενος ενεκα της απαιτησεως αυτȣ αγωγην τινα εχων.

§. 1. Rem autem amiſiſſe videtur, etiam qui adverſus neminem de illius repetione actionem ullam habet.

ιε'. Ἡ ȣσια της πολεως καταχρηστικως δημοσια [27] ειρηται· μονα γαρ ταυτα δημοσια εστι, τα [28] τȣ Ρωμαιȣ οντα δημȣ.

XV. Bona civitatis abuſive publica dicta ſunt. Sola enim illa publica ſunt, quæ populi Romani ſunt.

ιϛ'. A.

XVI. *a.*

18. Sic Syn. & F. ſed idem in Baſil. edidit *δημοτικης*, recte quidem & textui Lat. convenienter, ſed dubito an e MS. Nos cum Leunclaio errorem Græci interpretis, *pupillari* pro *populari* legentis, notare quam corrigere maluimus.
19. *αποκαταστασεται* Goth. cum Syn.
20. *και* de: Syn. & Goth.
Adde huic loco Theophil. §. 5. in fin. Inſt. *de fidejuſſorib.* & §. 33. verſ. plus autem Inſt. *de actionibus.* D. GOTH.
21. Seqq. deſunt Fabr. & Baſil.
XIII. pr. & §. 1. Eclog. eod. c. 13. in fin. Harmen. eod. §. 2. D. GOTH.
It. Fabr. & Baſ. ſub num. *ιβ.*
22. *εκεινα* Baſil.

23. Sic F. & B. *διὰ τοι τȣτο* Syn. & Harm. *διὰ τι τȣτο* Goth.
24. E ſolis Baſ. omnia ſeqq. uſque ad L. XV.
25. Si Græculus Latinum *in manus pretio* ſerviliter voluiſſet reddere, ſaltim dicere debuiſſet *εν τῳ της χειρὸς τιμηματι*, ſed præſtitiſſet *εν τῳ των χειρων μισθῳ.*
§. 2. & 3. in ſolis Baſil. exſtat.
26. *ὑποστρεψῃ* lego.
XIV. In Baſil. ſolis ſub numero *ιγ.* pag. 41-2.
XV. Eclog. eod. c. 15. D. GOTH.
Syn. pag. 7. Fabr. & Baſil. pag. 42. *ιδ.*
27. *εστι* Baſ. D. GOTH.
28. *του Ρωμαιων* Baſ.

ιϛ'. A. Και εν τωδε τω κεφαλαιω, ὁμοιως περι δημοσιων φησι.

ιϛ'. B. Τον δε μισθωσαμενον, ηγουν το τελος εκ του 29 Ρωμαιου δημου εν μισθωσει εχοντα, δημοσιωνην καλουμεν· η γαρ δημοσια προσηγορια επι πολλων αιτιων εις τον 30 Ρωμαιον δημον ὁρα· και γαρ αἱ πολεις εν ταξει ιδιωτων ενεχονται.

ιζ'. Εν τοις δημοσιοις ου 31 περιεχεται ουτε τα ἱερα, ουτε τα μνημεια, ουτε τα ταις δημοσιαις χρησεσιν αφωρισμενα. Αλλ' ει τινα εστι των πολεων, οἱον 32 τας ουσιας· τα δε πεκουλια των δουλων των πολεων αναμφιβολως δημοσια εστι.

§. 1. Δημοσια δε τελη νοειν οφειλομεν, εξ ὡν το τελος ὁ δημοσιος λαμβανει· ὁποιον εστι το τελος του λιμενος, η πρασιμων πραγματων· ὁμοιως το των ἁλικων και των μεταλλων και 33 της ἁλειας.

ιη'. Ουλπ. Το μουνους τρια σημαινει, δωρεαν, και βαρος, και οφφικιον.

ιθ'. A. Ουτως ὁ Λαβεων ὁριζεται, ὁτι τινα μεν *33 πραττεται, τινα δε χειριζεται, τινα δε συναλλαττεται· και το μεν ακτουμ γενικον φησιν ειναι λογον· ειτε δια της βερβις, ειτε δια της ρε τι ποτε πραττεται, ὡσπερ επι επερωτησεως η απαριθμησεως· το δε κοντρακτον την εξ ἑκατερου ενοχην, ὁπερ οἱ Ἑλληνες συναλλαγμα καλουσιν· οἱον αγορασιαν και πρασιν, μισθωσιν, εκμισθωσιν, κοι-

XVI. *a.* Et in hoc capite ſimiliter de publicis *rebus* loquitur.

XVI. *b.* Conductorem, ſive vectigal a populo Romano in conducto habentem, publicanum vocamus. Publica enim appellatio in multis cauſis ad populum Romanum ſpectat. Etenim civitates loco privatorum tenentur. (*habentur.*)

XVII. Inter publica non continentur, neque ſacra, neque monumenta, neque publicis uſibus deſtinata. Sed ſi qua ſunt civitatum veluti bona: peculia autem ſervorum civitatum ſine dubio publica ſunt.

§. 1. Publica vero vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectigal fiſcus capit; quale eſt vectigal portus, aut venalium rerum: ſimiliter ſalinarum & metallorum & piſcationis. (*picariarum.*)

XVIII. Ulp. Munus tria ſignificat, donum, & onus, & officium.

XIX. *a.* Sic Labeo definit, quod quædam agantur, quædam gerantur, quædam contrahantur. Et ACTUM quidem generale ait eſſe verbum, ſive per *obligationem* verbis ſive re *contractam* quid agatur, ſicut in ſtipulatione vel numeratione: CONTRACTUM vero ultro citroque obligationem, quod Græci συναλλαγμα vocant; veluti emtionem & venditio-

XVI. *a.* Eclog. eod. c. 16. D. GOTH. Item ap. Fabr.

XVI. *b.* E ſolis Baſil. ſub num. ις.

29. & 30. Sic reſcribo pro Ρωμαιων.

XVII. pr. ex Fabr. & Baſil. num. ιζ.

31. περιεχονται Fabr.

§. 1. E ſolis Baſil.

32. Unde accuſativus irrepſit pro nominativo αἱ ουσιαι?

33. Ex corrupta lectione *piſcariarum* pro *picariarum.*

XVIII. Eclog. eod. c. 18. D. GOTH.

It. Fabr. & Baſil. qui *Ulp.* adſcribit, ſed textus Latinus *Paulo.*

XIX. *a.* Totam ſolus Baſil. habet pag. 42-3.

*33. l. 58. inf. eod. D. GOTH. *ad text. Lat.*

34. Sic reſtituo pro [illegible].

35. γεγονεναι dicendum fuerat: ſed videtur interpretis menti hæſiſſe Lat. *geſtum.*

XIX. *b.* Theoph. §. 2. *Inſt. de Oblig.* D. GOTH.

XX. Sola Baſilica pag. 43.

XXI. Eclog. eod. c. 21. D. GOTH. Et Fabr. cum Baſil.

36. τα δε: Syn. & Fabr.

XXII.

κοινωνιαν· Τον δε χειρισμον [34] πραξιν σημαινειν, και διχα ρηματων [35] γεγονος.

ιθ'. Β. Συναλλαγμα δε εστι δυο η και πλειονων εις το αυτο συνοδος τε και συναινεσις επι το συνιστασθαι ενοχην, και τον ἑτερον τῳ ἑτερῳ ποιησαι ὑπευθυνον.

κ'. Τα ῥηματα ταυτα συνηλλαξαν, ενεχειρισαν, ου συντεινει εις το δικαιον του διατιθεσθαι.

κα'. Ὁ βασιλευς παραχωρων [36] τα πραγματα, και τας αγωγας παραχωρει.

κβ'. Γαι. Παριστᾳν εστι [37] το παραστησαι το επιζητουμενον πραγμα. [38] Αποκαθιστᾳν δε εστι το την νομην παραδουναι, και τους καρπους του πραγματος· και αλλα πολλα τῳ ονοματι της αποκαταστασεως περιεχεται.

κγ'. Ουλπ. Τῃ του πραγματος προσηγοριᾳ και [39] αἱ αιτιαι, και τα δικαια περιεχονται.

κδ'. [40] Ἡ κληρονομια εστι [41] διαδοχη εις ὁλοκληρον δικαιον, ὁπερ ὁ τελευτησας ειχεν.

κε'. Εξ ὁλοκληρου πραγμα μου εστι, καθ' ὁ εχει τις [42] χρησιν η δουλειαν.

§. 1. Μερος πραγματος εστι, και το εξ αδιαιρετου και το διῃρημενον.

κϛ'. Ὁ τοκετος της κλοπιμαιας [43] δουλης ουκ εστι μερος αυτης.

κζ'. Αγρος λεγεται ὁ χωρις της κωμης, ητοι των οικηματων [44] τοπος.

§. I.

ditionem, locationem, conductionem, ſocietatem: GESTUM autem actionem ſignificare, etiam ſine verbis factam.

XIX. *b.* Contractus autem eſt duo vel plurium etiam in idem conventio & conſenſus, ut *inde* obligatio exſiſtat, atque alterum alteri faciat obnoxium.

XX. Verba hæc contraxerunt, geſſerunt, non pertinent ad jus teſtandi.

XXI. Princeps concedens bona, etiam actiones concedit.

XXII. Gajus. Exhibere eſt ſiſtere rem quæſitam. Reſtituere autem eſt poſſeſſionem tradere, & fructus rei: & alia multa nomine reſtitutionis continentur.

XXIII. Ulp. Rei appellatione & cauſæ & jura continentur.

XXIV. Hereditas eſt ſucceſſio in univerſum jus, quod defunctus habuit.

XXV. Ex toto res mea eſt, in qua quis uſumfructum vel ſervitutem habet.

§. I. Pars rei eſt, & *quod* pro indiviſo & *quod* diviſum *eſt.*

XXVI. Partus furtivæ ancillæ non eſt pars ejus.

XXVII. Ager dicitur locus ſine villa aut ædificiis.

§. I.

XXII. Eclog. eod. c. 22. D. GOTH.
Παρεχειν male S. G. & F.

37. Adde l. ult. inf. eod. Theophil. §. ſi ad exhibendum. 3. Inſtit. *de actionibus.* D. GOTH. *ad text. Lat.*

38. Hactenus Syn. & Fabr. Reliqua e Baſil.

XXIII. Eclog. eod. c. 23. D. GOTH. It. F. & B.

39. αἱ de: Syn. G. & F.

XXIV. Eclog. eod. c. 24. D. GOTH. it. F. & B.

40. ἡ de: Syn. G. & F.

41. Sic Theophil. Inſt. *de rebus corporalib.* κληρονομια, δικαιον τι φανεροις τροποις συνισταμενον τῳ καταλαμβανομενον, ὁ ποιει μη της ισχυος περιουσιας αθροον γενεσθαι δεσποτην. D. GOTH.

XXV. pr. & §. 1. in ſolis Baſil.

42. Adde Theophilum Inſtit. *de hæredibus inſtituendis.* circa finem principii. D. GOTH. *ad t. Lat.*

XXVI. Eclog. eod. c. 26. D. GOTH. it. F. & B.

43. δουλης de: Syn. G. & F. Lat. eſt *rei.*

XXVII. pr. & §. 1. Eclog. eod. c. 27. D. GOTH. It. F. & Baſ. 43-4. Et §. 1. in Gl. Nom.

44. τοπος de: Goth.

Sic

§. 1. Στιπενδιουμ λεγεται, δια το απο λεπτων αργυριων συναγεσθαι· το δε αυτο και τριβουτον λεγεται, απο του [45] επικλασθαι τοις καταβαλλουσιν, η επιμεριζεσθαι τοις στρατιωταις.

κη'. Εκποιει πραγμα, και ο ανεχομενος [46] αυτου της χρησεως δεσποθηναι, η τη [47] αχρηστια απολλων τας δουλειας [48] αυτου· ο δε μη επικτωμενος, ου δοκει εκποιειν, ως επι [49] του απαγορευοντος κληρονομιαν, η μη χρωμενου τη [50] καταλειφθειση αυτω επιλογη.

§. 1. Ὁ λογος ο [51] μη εχων συμπλοκην η διαζευξιν απο της διαθεσεως του ειποντος, η διαζευκτικος η συμπλεκτικος νοειται.

κθ'. Εστι δε οτε και ο συμπλεκτικος αντι διαζευκτικου νοειται· ως οταν επερωτω δοθηναι μοι και τω κληρονομω μου, η δουναι με και τον κληρονομον μου.

λ'. Ὑλη τεμνομενη εστιν, ως τινες φασιν, ἡ επι τουτω ουσα, ινα τεμνοιτο. Ὁ δε Σερβιος φησιν εκεινην ειναι, ἡτις υποτμηθεισα παλιν εκ των ριζων η κλαδων αναγεννᾶται.

§. 1. Καλαμη δε ανεκλεκτος εστιν, οἱ σταχυες οἱ εν τω θερει ερριμμενοι, και μηπω εκλεγεντες, ὡσπερ οἱ γεωργοι, ὁταν σχολαζουσιν, αθροιζουσι.

§. 2. Νεατη [52] γη εστιν ἡ [53] προτμηθεισα,

§. 1. Stipendium dicitur, quia per exigua æra colligitur. Idem etiam tributum dicitur, ab eo quod indicatur ſolventibus, aut quod diſtribuatur militibus.

XXVIII. Alienat rem, etiam qui patitur ejus uſum poſſideri, aut non utendo amittens ſervitutes ejus. Qui autem non adquirit, non videtur alienare; velut in *eo* qui hereditatem repudiat, aut non utitur relicta ſibi optione.

§. 1. Oratio non habens conjunctionem aut disjunctionem, ex mente dicentis aut disjunctiva aut conjunctiva intelligitur.

XXIX. Nonnunquam vero etiam conjunctivus *ſermo* pro disjunctivo accipitur: ut quum ſtipulor mihi dari & heredi meo, aut me dare & heredem meum.

XXX. Silva cædua eſt, ut quidam dicunt, quæ ad hoc eſt (*habetur*) ut cædatur. At Servius dicit eam eſſe, quæ ſuccisa rurſus e radicibus & ſtirpibus renaſcitur.

§. 1. Stipula illecta eſt, ſpicæ in meſſe dejectæ & necdum collectæ, quas agricolæ, cum vacant, congregant.

§. 2. Novalis terra eſt proſciſſa, quæ ad

45. Sic in Gloſſis Nomicis & Baſ. ſed κλασθαι ſimplex in Syn. Goth. & F. Eædem Gl. τριβουτος habent.

XXVIII. pr. Eclog. eod. c. 28. Harmen. eod. §. 14. D. GOTH.

Sive Synopſ. p. 8. it. Fabr. & Baſil.

46. αυτο εκ της χρ. Baſil.

47. Sic Syn. Alii αχρηστια

48. αυτης Syn. perperam.

49. του απαγορευσαντος κληρονομιν. Baſ.

50. καταλειφθειση αυτω. Baſ. male.

§. 1. Eclog. eod. c. 29, adde l. 53. infra eod. D. GOTH.

Item F. & Baſ. ſed Goth. perperam hoc fragmenti ad l. 29. retulit: Pejus etiam Fabrotus ex l. 28. §. 1. & l. 30. §. 2. unam legem 29. conflavit.

51. μη in Baſ. & eorum verſione male omiſſum.

XXIX. & XXX. pr. cum §. 1. in ſolis habetur Baſil.

§. 2. Eclog. eod. c. 30. D. GOTH. it. F. & B.

52. δε ad: Baſ.

53. Inanis ſane illorum opera eſt, qui Florent. lectionem *præciſa*, licet in X. *de Verb. ſignif.* cap. XI.

θεισα, 54 ἡ επι ενιαυτον αργησασα· ἡν οἱ 55 Γραικες 56 νεασιν καλουσι.

§. 3. Ακεραιος δε εστιν, εις ἡν ουπω ὁ δεσποτης χαριν του νεμειν θρεμματα επεβαλε.

§. 4 Βαλανος δε πιπτουσα εστιν, ἡ απο δενδρου πεσουσα.

§. 5. Νομαια ὑλη εστιν, ἡ τῃ βοσκῃ των θρεμματων αφορισθεισα.

λα'. Λειμων εστιν, εν ᾡ εις το λαβειν καρπον, δρεπανου μονον εστι χρεια.

λβ'. Ἡττον καταβληθηναι λεγεται, και το μηδ' ὁλως καταβληθεν.

λγ'. Φανερον εστι το ενωπιον πολλων.

λδ'. Τῳ ονοματι της αγωγης και προσωπικη περιεχεται απαιτησις.

λε'. Εκεινος αποκαθιστᾳ, ὁ διδους οὑτω τῳ εναγοντι, ὡς ημελλεν αυτο εχειν 57 εν καιρῳ προκαταρξεως· τουτεστιν, ἱνα και τους καρπους και την αιτιαν της δια της χρησεως δεσποτειας αποκαταστησῃ.

λστ'. Τῳ ονοματι της δικης πασα αγωγη περιεχεται.

λζ'. Το ῥημα του χρηναι ουκ εις την ευχερειαν του δικαστου συντεινει, του δυναμενου εις πλεον η εις ἡττον καταδικασαι· αλλ' εις την αληθειαν αναφερεται.

λη'. Τερας ὁριζεται ὁ Λαβεων ἁπαν το παρα φυσιν ἑκαστου πραγματος γεννηθεν, και γεγονος. Δυο δε ειδη τερατων εισιν· ἑν, ὁσακις τις παρα φυσιν τικτεται, τρισι χερσι

ad annum ceſſavit, quam Græci νεασιν vocant.

§. 3. Integra autem eſt, in quam nondum dominus paſcendi gratia pecora immiſit.

§. 4. Glans caduca eſt, quæ ex arbore cecidit.

§. 5. Paſcua ſilva eſt, *quæ* paſtui pecudum deſtinata *eſt*.

XXXI. Pratum eſt, in quo ad capiendum fructum, falce tantum uſus eſt.

XXXII. Minus ſolutum eſſe dicitur, & *ſi* nihil omnino ſolutum *ſit*.

XXXIII. Palam eſt coram multis.

XXXIV. Nomine actionis etiam perſonalis continetur exactio.

XXXV. Is reſtituit, qui ita dat actori, uti illud habiturus fuiſſet tempore litis conteſtatæ: id eſt, ut & fructus & cauſam uſucapionis reſtituat.

XXXVI. Nomine litis omnis actio continetur.

XXXVII. Verbum oportere non ad facilitatem (*facultatem*) judicis pertinet, qui poſſit in plus aut in minus condemnare; ſed ad veritatem refertur.

XXXVIII. Oſtentum definit Labeo omne præter naturam cujuſque rei natum & factum. Duæ vero ſpecies oſtentorum ſunt: unum, quoties quis præter na-

XI. quoque legatur, aut alteram *præſciſſa* huic veriſſimæ *proſciſſa* anteferunt.

54. και pro ἡ Baſ.

55. Γραικοι Baſ.

56. νεασιν F. ut Florentiæ exſtat: qua de re vid. Dukerus *de Latinit. JCtorum* pag. 93. n. 7.

XXX. §. 3. 4. 5. ſolus habet Baſil.

XXXI. Eclog. eod. c. 31. D. GOTH. [Græce λγ'. ſed Lat. XXXI. ſcripſit Leuncl.]

It. F. & Baſ. pag. 45.

XXXII--IV. in ſolis exſtat. Baſil.

XXXV. Eclog. eod. c. 35. Harmenop. eod. §. 3.

Idem 1. titul. 12. §. ultimo. adde l. ult. in f. infr. eod. D. GOTH.

Qui cum Synopſi in προκαταρξεως deſinit. Reliqua exſtant apud Fabr. & in Baſil.

57. ει de: Baſil.

XXXVI. & VII. ſola Baſil. ſuppeditant.

XXXVIII. Eclog. eod. c. 38. D. GOTH.

It. F. & B. ſed G. & F. cum Syn. deſinunt in γεγονος. Reliqua a δυο δε ειδη ſoli Baſilici agnoſcunt.

58. πραγματος hic omittit, ſed poſt γεγονος habet πραγμα F.

XXXIX.

σι τυχον η ποσιν, η αλλῳ τινι μερει του σωματος, εναντιως τη φυσει οντι πεπλασμενῳ. Ἑτερον δε, ὁταν τι τερατωδες εστιν, ὁπερ οἱ Ἑλληνες Φαντασμα καλουσι.

naturam naſcitur, tribus manibus forte vel pedibus, vel alia qua parte corporis contra naturam formata. Alterum, quum quid monſtroſum eſt, quod Græci φαντασμα vocant.

λθ'. Ὑποσημανθεν λεγεται, το [59] ὑφ' ἑτερου ὑπογραφομενον· οἱ γαρ παλαιοι τῳ της ὑποσημειωσεως ονοματι, αντι της ὑπογραφης [60] χρησθαι ειωθησαν.

XXXIX. Subſignatum dicitur, quod ab alio ſubſcribitur. Veteres enim ſubſignationis nomine pro ſubſcriptione uti ſolebant.

§. 1. Ουσια εστιν ἡ μετα τα χρεα.

§. 1. Bona ſunt *quæ* poſt debita *ſuperſunt*.

§. 2. Διαμαρτυρασθαι εστι, το [61] μετα μαρτυρων παραγγειλαι τῳ απολιμπανομενῳ.

§. 2. Deteſtari eſt cum teſtibus denuntiare abſenti.

§. 3. Αδηλος [62] νομευς εστιν ὁ αγνουμενος.

§. 3. Incertus poſſeſſor eſt qui ignoratur.

μ'. Ουλπ. Διαμαρτυρασθαι εστι το επι μαρτυρων παραγγειλαι.

XL. Ulp. Deteſtari eſt cum teſtibus denuntiare.

§. 1. Το ονομα του δουλου και την δουλην δηλοι.

§. 1. Nomen ſervi etiam ſervam ſignificat.

§. 2. Τη φαμιλιᾳ, και οἱ ελευθεροι περιεχονται.

§. 2. Familiâ etiam liberi continentur.

§. 3. Εἱς δε η δυο δουλοι φαμιλιαν ου ποιουσι.

§. 3. Unus autem vel duo ſervi familiam non faciunt.

μα'. Τῳ ονοματι [63] των ὁπλων και τα ξυλα, και οἱ λιθοι περιεχονται.

XLI. Nomine armorum & ligna & lapides continentur.

μβ'. Ονειδος και ονειδισμα ταυτον εστι. Τινα δε ονειδη φυσει εστιν αισχρα, τινα πολιτικως, και ὡσανει εθει της πολιτειας· οἱον ἡ κλοπη και μοιχεια φυσει [64] αισχρον εστι· το δε τη τουτελας καταδικασθηναι, τουτο

XLII. Probrum & opprobrium idem eſt. Quædam vero probra naturâ ſunt turpia, quædam civiliter, & quaſi more civitatis. Veluti furtum & adulterium naturâ turpia ſunt; tutelæ autem *actione*

XXXIX. Eclog. eod. c. 39. D. GOTH. it. F. & B.
59. Ergo Græci *ab alio* legerunt pro *ab aliquo*.
60. κεχρησθαι Baſil. & ſic THum ſolere, docebit noſtrum Gloſſarium.
§. 1. & 2. apud Fabr. & Baſ. §. 3. ſola Baſil.
61. μετα μαρτ. de: Baſ.
62. Huc refer, quæ apud Theophilum. §. 25. Inſt. *de legatis* dicuntur περι ινκερτου ποσσεσσορος.
D. GOTH. *ad text. Lat.*
XL. pr. Eclog. eod. c. 39. D. GOTH. It. F. & B. ſed §. ɪ. in ſolo F. & B.
§. 2. & 3. Eclog. eod. c. 40. D. GOTH. it. F. & B.

XLI. Eclog. eod. c. 41. D. GOTH. & F. cum B.
63. Plenior extat hæc lex apud Theophil. §. 6. Inſt. *de interdict.* τῃ των ὁπλων προσηγορια ου μονον ασπιδες, και ξιφη, και περικεφαλαιαι σημαινονται, αλλα και ξυλα, και λιθοι, και παν οργανον βλαπτειν δυναμενον. Eſt & ita 10. Eclog. 2. ex lib. 60. tit. 17. c. 9. ὁπλα δε εστι παντα τα βελη, οἱον ροπαλον, λιθοι, ξιφη, ρομφαιαι. quod ſumptum ex l. 3. §. 2. D. *de vi & vi.* D. GOTH.
XLII. Solus Baſil. habet.
64. αισχρα legerem.
65. Etſi vulgata ſtare poteſt, ſi poſt ετι diſtinguas,

τουτο ου φυσει αισχρον εστιν, αλλ' εθει της πολιτειας· ουτε γαρ φυσει ονειδος εστι [65] δυναμενον και εις επιτηδειον ανθρωπον εμπεσειν.

μγ'. Τω της τροφης ονοματι και τα βρωσιμα, και τα ποσιμα περιεχεται· και το ενδυμα, και τα προς [66] το ζην αναγκαια.

μδ'. Και τα προς φυλακην η φροντιδα του σωματος επιτηδεια.

με'. Τω ονοματι της στρωμνης πασα εσθης περιεχεται, και τα [67] στραγλια, και τα παλλια, και παν [68] ὁ περιβαλλομεθα· τω ονοματι δε της τροφης, ἡ εσθης, [69] ου μην τα στραγλια περιεχεται.

μς'. Το ψηφισασθαι [70] τω διορισασθαι το αυτο δηλοι.

§. 1. [71] Ματρεμφαμιλιας ητοι σεμνην γυναικα νοειν οφειλομεν, την μη απρεπως ζησασαν· την γαρ σεμνην γυναικα εκ των λοιπων γυναικων οι τροποι διακρινουσι και χωριζουσιν· αμελει ουδεν διαφερει, ποτερον γεγαμηται, η χηρα εστιν· ειτε ευγενης [72], ειτε απελευθερα εστιν· ουτε γαρ γαμος, ουτε γενεσις ποιει την σεμνην γυναικα, αλλα τροποι χρηστοι.

μζ'. Το της ελευθεριας ονομα, την αυτην δυναμιν εχει τω της καταβολης ονοματι.

μη'. Ουκ απολελυται, ὁ χωρις δεσμων χειρι κατεχομενος, η εν δημοσιω τοπω φυλαττομενος.

μθ'. Εν τη περιουσια ἡμων εστι, και ὁσα πιστει

actione condemnari, hoc non naturâ turpe eſt, ſed more civitatis. Neque enim naturâ probrum eſt, quod poteſt etiam in idoneum hominem incidere.

XLIII. Nomine victus & eſculenta & potulenta continentur, & veſtitus, & ad vivendum neceſſaria:

XLIV. Et ad tuitionem aut curam corporis idonea.

XLV. Nomine ſtrati omnis veſtis continetur, & ſtragula & pallia, & omne quo amicimur: nomine autem victus, veſtis, non ſtragula continentur.

XLVI. Decernere & conſtituere idem ſignificat.

§. 1. Matremfamilias ſive honeſtam feminam intelligere debemus, quæ haud indecore vixit. Honeſtam enim feminam a ceteris feminis mores diſcernunt ac ſeparant. Scilicet nihil intereſt, utrum nupta an vidua ſit; ſive ingenua ſive libertina ſit. Neque enim matrimonium neque natales faciunt honeſtam feminam, ſed mores probi.

XLVII. Liberationis nomen eamdem vim habet ac ſolutionis nomen.

XLVIII. Non ſolutus eſt, qui extra vincula manu tenetur, aut in publico loco aſſervatur.

XLIX. In patrimonio noſtro ſunt, etiam

guas, & δυναμενον exponas, *quia poteſt*, pro Lat. textu *quod poteſt*: tamen Lat. *quod* hic potius pronomen eſt, notatque *id quod*. Debet igitur Græce verti cum articulo το δυναμενον.

XLIII. & XLIV. Eclog. eod. c. 43. D. GOTH. It. F. & B.

66. το de: Syn. & Goth. Paullo auctius in Baſ. το ζην τον ανθρωπον αναγκαια οντα.

XLV. Eclog. eod. c. 45. D. GOTH. It. F. & B. cum Gloſſis Nomicis p. 1805.

67. στραγλια και τα παλλια Gloſſ.

68. ὁ Gl. Mox τω δε ονομ. Baſ.

69. ου μην τα στραγαλια π. Gl.

XLVI. pr. & §. 1. Eclog. eod. c. 46. D. GOTH. [pag. 8. in fin.] It. F. & Baſ. pag. 46-7.

70. και το F. & B. ſed Synopſis magis græciſſat, ut in ſeq. l. 47.

71. Ματ. φαμ. ητοι de: Syn. Goth. ac F.

72. εστιν ειτε απελ. Baſil. minus eleganter.

XLVII. Eclog. eod. c. 47. D. GOTH. ſ. Synopſis pag. 9. it. F. & Baſ. pag. 47.

XLVIII. E ſolis Baſil.

XLIX. Ex Fabr. & Baſ.

πιςει καλη νεμομεθα, 73 και τα συπερφικια και τα εν αγωγαις.

ν'. Τω ονοματι της νυμφης, και 74 ἡ προνυμφη, και ἡ 75 πορρωτερω δηλουνται.

να'. Τη 76 τυ γονεως προσηγορια παντες οἱ ανιοντες, αρρενες και θηλειαι, δηλυνται.

νβ'. Τη προσηγορια τυ πατρωνος 77 και ἡ πατρωνισσα περιεχεται.

νγ'. Ὁ συμπλεκτικος και διαζευκτικος εσθ' ὁτε αντ' αλληλων παραλαμβανονται· και παρατιθεται τα παραδειγματα, εν οἱς φησιν, ὁτι επιτροπος χωρις υσιας υ διδοται· [ὁμοιως και εν τω κθ'. κεφαλαιω εφη, και ερειται εις 78 το η.]

§. 1. Και ὁτι επι της κλοπης ὁ σπουδασας υκ αδικειται, ει μη κακοθελη συμβυλην εσχεν· 79 υτε ἡ συμβυλη βλαπτει, ει μη και φακτον 80 παρακολυθηση.

νδ'. Α. Ὁμοιως φησι περι δανειςων.

νδ'. Β. Αἱρετικοι δανειςαι λεγονται, και υτοι, οἱς υπω ἁρμοζει αγωγη, μελλει δε ἁρμοζειν, ητοι οἱ ελπιδας εχοντες, ἱνα ἁρμοση.

νέ. Δα-

iam quæcumque bona fide poſſidemus; & ſuperficies & *quæ* in actionibus *ſunt*.

L. Nomine nurus, etiam pronurus & ulterior ſignificatur.

LI. Parentis appellatione omnes adſcendentes, mares & feminæ, ſignificantur.

LII. Appellatione patroni patrona continetur.

LIII. Conjunctivus & disjunctivus *ſermo* aliquando promiſcue accipiuntur. Et adponuntur exempla, in quibus ait, tutorem extra patrimonium non dari. [Similiter & in 29. capite dixit, & dicetur in *conjunctione* AUT.]

§. 1. Et in furto operam dantem non pati injuriam, niſi malevolum conſilium habuerit. Neque conſilium nocet, niſi & factum conſecutum ſit.

LIV. *a.* Similiter loquitur de creditoribus.

LIV. *b.* Conditionales creditores dicuntur etiam hi, quibus nondum competit actio, ſed competitura eſt, ſive ſpem habentes *fore* ut competat.

LV.

73. και τα συπ. omittit F.

L. Eclog. eod. cap. 50. D. GOTH. it. F. & B.

74. ἡ de: Syn. G. & F.

75. περαιτερω Baſ.

LI. Eclog. eod. c. 51. D. GOTH. it. F. & B.

76. προσηγ. h. l. Baſ.

LII. Eclog. eod. c. 52. D. GOTH. it. F. & B.

77. και de: Syn. Goth. ac F.

LIII. Eclog. eod. c. 53. Vide l. 29. ſup. eod. D. GOTH.

Item F. & Baſil. uſque ad incluſa.

78. η ſine accentibus, quaſi numerus 8. eſſet, ediderat Goth. Nos duce Leuncl. correximus, qui habet τὸ Ἠ. ſignificatur autem κεφ. ρκδ'. l. 124. in f.

§. 1. E ſolis Baſilicis.

79. Malim, ουτε γαρ ἡ συμβ.

80. Sic pro παρακολυθησει reſtituo.

LIV. *a.* Eclog. eod. c. 54. & 55. His paucis ſummam hujus & ſequentis legis indicat author Eclogæ. Facit ad hanc legem §. 4. in fin. qui apud Theophilum Inſt. *de verb. oblig.* D. GOTH.

LIV. *b.* E ſolo Baſ.

LV. E ſolis Baſil. pag. 48.

LVI. pr. & §. 1. Eclog. eod. c. 56. D. GOTH. It. F. & Baſ. ſed tantum pr. Gloſſæ Nom. pag. 1725. ſic: Τι διαφερει το διαςιζειν τυ γινεσθαι δικαιωματα; το μεν γιν. λεγεται κιαγ. και καλαγ. το δε διας. το αιτιξ. τας λ. και τ. δ.

81. δικαιωμα Syn. Goth. & F. in quibus & ſeq. το de:

82. εςι δικ. iid.

83. εξεν. Baſ. quod Schultingio ad Gloſſ. recte non placet. Mox τ. δοτ. και τ. λ. Baſ.

84. και οἱ ὑπεξ. de: Syn. Goth. & F.

85. Sequentia Fabr. non habet, quia ſc. nec in Lat. contextu h. l. habentur, ſed retulit & in edit. priori THi & in Baſil. ad verum locum, ſive legem 156. *inf.* Num autem in Baſilicis olim h. l. lecta ſint, hodie ignoramus: quum poſt κατιοντες in Baſil. legatur hæc FABROTI admonitio:

Deeſt folium in Reg. Cod. quod continebat reliqua hujus tituli, & tit. de reg. jur. uſque ad l. 145. quæ ex Græcorum commentariis, quantum potuit, ſupplevimus.

Utinam

νέ. Δανειϛης δε εϛιν, ὁ μη δυναμενος δια διηνεκȣς παραγραφης αποκινεισθαι. Ὁ δε προσκαιρον παραγραφην δεδιως, εοικε τω αἱρετικω δανειϛη.

νϛ'. Γινωσκειν [81] δικαιωματα εϛι το αναγινωσκειν και καταγινωσκειν· διαϛιζειν δε [81] δικαιωματα εϛι το [83] αντεξεταζειν τας ληψεις και τας δοσεις.

§. 1. Παιδες λεγονται και οἱ αυτεξȣσιοι [84] και οἱ ὑπεξȣσιοι, και οἱ εξ αρρενογονιας, και οἱ εκ θηλυγονιας κατιοντες· [85] των παιδων και ὁ εἱς μονος περιεχεται.

νζ'. A. Μαγιϛροι λεγονται, απο μεταφορας [86] των αρχοντων, οἱ πλεον των αλλων προνοειν οφειλοντες των επιτετραμμενων [87] αυτοις πραγματων· και οἱ διδασκαλοι οἱασδηποτε επιϛημης.

νζ'. B. Πιϛικος [88] λεγεται, ῳ εμπιϛευονται τινα πραγματα· και δια τουτο και τον κριθεντα αξιοπιϛον εις φυλακην πλοιȣ, πιϛικον λεγȣσι της νηος.

νή. Ου κειται.

νθ'. Λιμην εϛι τοπος περικεκλεισμενος, εις ὃν εισαγονται τα φορτια, και εξ ȣ̔ [89] εξαγονται·

LV. Creditor autem eſt, qui non poteſt per exceptionem perpetuam removeri. Sed temporalem exceptionem metuens, ſimilis eſt creditori conditionali.

LVI. Cognoſcere inſtrumenta eſt legere & pernoſcere. Diſpungere autem inſtrumenta eſt conferre accepta & data.

§. 1. Liberi dicuntur etiam *qui* ſui juris *ſunt*, atque ex virili ſexu & ex feminino deſcendentes. Liberorum *nomine* etiam unus ſolus continetur.

LVII. *a.* Magiſtri dicuntur ex ſimilitudine magiſtratuum, qui plus aliis providere debent rebus ſibi commiſſis: & præceptores cujuſlibet ſcientiæ.

LVII. *b.* Magiſter dicitur, cui committuntur quædam res: & propter hoc *eum* quoque, qui judicatur idoneus ad cuſtodiam navis, magiſtrum dicunt navis.

LVIII. *Deeſt.*

LIX. Portus eſt locus circumcluſus, in quem importantur merces & ex quo ex-

Utinam vero cuique fragmento adſcripſiſſet auctorem, unde id hauſerit! D. DE MONTFAUCON in Biblioth. Coiſliniana pag. 216. de Codice Baſ. MS. diſſerens, & cum editione Fabroti comparans, hæc inter alia ſcribit: „Edit. p. 48. habetur hiatus B. „ 6. poſt hæc verba *θηλυγονιας κατιοντες*: monet „ enim Fabrotus, hic folium in Cod. Reg. quo „ uſus eſt, deſiderari. Reſumitur poſtea, *Μαγιϛροι λεγονται.* Sed in MS. hæc conſequenter po„ nuntur in med. pag. ſine ulla hiatus nota. Qui„ dam fortaſſe credent, hunc Cod. ex Regio tran„ ſcriptum fuiſſe, atque ideo hiatum non eum„ dem in utroque reperiri. Verum tanta tamque „ prolixa Lectionum diſcrimina hic habentur, ut „ nullo modo potuerit ab exemplari Regio hic „ Codex tranſcribi. Verum fortaſſe in Cod. R. „ aliquod Scholion in folio abſciſſo deſcriptum e„ rat: in noſtro autem Cod. Scholia non haben„ tur". Utinam vero & hic Vir Venerandus Fabroti admonitionem attentius legiſſet & perpendiſſet, nobiſque deſideratarum legum collationem ex integriori iſto MS. communicaſſet. Errat enim in eo, quod hiatum ſibi & lacunam inter l. 56. & 57. finxerit ob punctula Græcis a Fabroto inſerta, ut dictæ admonitioni in Latinis reſponderent.

LVII. *a.* Eclog. eod. c. 57. D. GOTH. It. F. & B.

86. *των* de: Goth. F. & B. Habet Synopſis.

87. Sic Syn. *αυτȣς* iid. Nam Fabrotus primo in Appendice THina non ipſam Synopſin, ſed Gothofredum cum vitiis, & poſtea in his Baſilicorum titulis, ubi deficiunt, illam Appendicem nimis fideliter ut plurimum deſcripſiſſe, aut operis librariis excudendam dediſſe videtur.

LVII. *b.* Deſcripſi ex Harmen. qui iiſdem verbis bis habet, II. XI. §. 7. & tit. *de V. S.* §. 15.

88. De hac voce & reliquis a Mercero & Goth. confuſis vid. Gloſſar. noſtrum.

LIX. Eclog. eod. c. 59. D. GOTH. it. F. & Baſ.

89. Sic repono pro *εισαγονται*.

αγονται· το αυτο και στατιων λεγεται.

ξ΄. Ὁ τοπος μερος 90 αγρου εστιν, ὁ δε αγρος ὁλοκληρον εστι, και ὡς επιπαν χωρις των οικηματων· δυναται δε απο της διαθεσεως του κεκτημενου και ὁ τοπος αγρος ειναι, ὡς ὁταν αντι αγρου παραδωμεν αυτον· και ὁ αγρος ειναι τοπος, ὡς ὁταν αυτον ἑτερω 91 προσθησωμεν αγρω.

§. 1. Ὁ δε τοπος και επι πολιτικων και 92 επι αγροικικων λεγεται.

§. 2. Και ὁ αγρος ιδιοις ὁροις περικλειεται, ὁ δε τοπος δυναται λανθανειν μεχρι που δηκει.

ξα΄. Τῃ προσηγορια της ἱκανοδοσιας εσθ᾽ ὁτε και ὁμολογια περιεχεται.

ξβ΄. Α. Τῃ προσηγορια του ξυλου 92 πασα ὑλη προς οικοδομην ποιουσα δηλουται.

ξβ΄. Β. Τῃ γαρ του τιγνου προσηγορια ἁπασα ὑλη σημαινεται, δι᾽ ἧς οικοδομειν οἱον τε.

ξβ΄. Γ. Τῳ δε ονοματι του ξυλου πασα ὑλη επιτηδεια προς οικοδομην η αμπελωνα περιεχεται.

ξγ΄. Το παρα σοι πλεον εστι του προς σε· προς σε γαρ εστι, το ὁπωσουν ὑπο σου κρατουμενον· παρα σοι δε εστι τροπῳ τινι νεμομενον.

ξδ΄. Αδιαθετος εστιν, ου μονον ὁ μη διαθεμενος, αλλα και ὁ μη κληρονομουμενος εκ διαθηκης.

ξε΄. Κληρονομος λεγεται, ου μονον ὁ πρωτος, αλλα και ὁ του κληρονομου κληρονομος, και οἱ ἑξης. ξϛ΄. Ἡ

exportantur. Idem quoque ſtatio dicitur.

LX. Locus pars agri (*fundi*) eſt: ſed ager integrum *quid* eſt, & ut plurimum ſine ædificiis. Poteſt autem ex conſtitutione poſſeſſoris locus quoque ager eſſe, ut quum pro agro eum tradamus: & ager eſſe locus, ut quum eum alii adjungamus agro.

§. 1. Locus autem & de urbanis & de ruſticis *prædiis* dicitur.

§. 2. Et ager ſuis finibus includitur: locus autem latere poteſt, quouſque perveniat.

LXI. Appellatione ſatiſdationis nonnunquam etiam ſtipulatio (*repromiſſio*) continetur.

LXII. *a.* Appellatione ligni (*tigni*) omnis materia ad ædificationem faciens ſignificatur.

LXII. *b.* Tigni enim appellatione omnis materia ſignificatur, ex qua ædificari poteſt.

LXII. *c.* Nomine autem ligni omnis materia apta ad ædificium aut vineam continetur.

LXIII. Penes te plus eſt quam apud te: Apud te enim eſt, quod qualitercumque a te tenetur: Penes te autem eſt, quod aliquo modo poſſidetur.

LXIV. Inteſtatus eſt non tantum qui non teſtatus fuit, ſed etiam qui heredem non habet ex teſtamento.

LXV. Heres dicitur, non ſolum primus, ſed & heredis heres & deinceps.

LXVI. Mer-

LX. pr. §. 1. & 2. Eclog. eod. c. 60. D. GOTH. It. F. & B.

90. Lat. textus ubique *fundi* habet. Nos Græca ſolemus κατα ποδα vertere.

91. Sic Syn. προσθησομεθα G. F. B.

LXI. Eclog. eod. c. 61. D. GOTH. ſ. Syn. pag. 9. It. F. & Baſ. pag. 49.

LXII. *a.* Eclog. eod. c. 62. D. GOTH. It. F. & B.

92. Paulo aliter extat apud 5. Harmenop. 6. §. 13. Paulo aliter extat apud Theophil. §. 29. *de rerum diviſ.* D. GOTH.

LXII. *b.* THEOPH. *de Rer. diviſ.* c. 52. & adde ibid. præcedentia.

LXII. *c.* HARMEN. VI. 5. §. 13.

LXIII. Eclog. eod. c. 63. D. GOTH. ſive Synopſ. pag. 10. It. F. & B. 49.

LXIV. Eclog. eod. c. 64. D. GOTH. F. B.

LXV. Eclog. eod. c. 65. D. GOTH. F. B.

LXVI.

ξϛ'. Ἡ του φορτιου προσηγορια, μονα τα κινητα περιεχει.

ξζ'. Το πραθεν και ον παρα τω πρατη, ου λεγεται εκποιηθεν, αλλα πραθεν.

§. 1. Ου κειται.

ξη'. και ξθ'. ου κειται.

ο'. Ἡ του κληρονομου προσηγορια 93 και εις τους πορρωτερους εκτεινεται· σπανιως δε ὁ πρωτος δηλουται, ὡς επι της ανηβου ὑποκαταστασεως· εαν γαρ ειπω, κληρονομον ειναι του ανηβου τον γενομενον μου κληρονομον, ου περιεχεται ὁ του κληρονομου μου κληρονομος.

§. 1. Ου κειται.

οα'. Ἑτερον λαβειν και ἑτερον δεξασθαι· το λαβειν, ενδυναμως νοειται· δεξασθαι δε και ουχ ουτως τις εδεξατο, ἱνα εχη· δια τουτο ου δοκει τις λαβειν, ὁπερ μελλει αποκαθιςαν· ὡσπερ εληλυθεναι κυριως εκεινο λεγεται, το απομενειν μελλον.

§. 1. Ταυτα τα ρηματα, επι τουτοις τοις πραγμασι 94 το ορθως παρασχεθηναι ὡμολογησε, τουτο σημαινει, ἱνα μη τινα κινδυνον η ζημιαν εκ τουτου του πραγματος ὁ επερωτησας ὑπομεινη.

οβ'. Τη προσηγορια του πραγματος και μερος περιεχεται.

ογ'. Το επερωτησαι, πραγμα ορθως αποκαταςηναι, δηλοι μετα των καρπων· 95 το γαρ ρημα το ορθως αντι δοκιμασιας εςιν ανδρος αγαθου.

οδ'. Ὁ σφραγιςηριος δακτυλιος ουκ εςι 96 των κοσμιων.

οε'. Απο-

LXVI. Mercis appellatio, ſola mobilia continet.

LXVII. Venditum & penes venditorem manens, non dicitur alienatum, ſed venditum.

§. 1. *Deeſt.*

LXVIII. & LXIX. *Deſunt.*

LXX. Heredis appellatio ad remotiores extenditur. Raro autem primus ſignificatur, ut in ſubſtitutione impuberis. Si enim dixero, heredem fore impuberis qui exſtiterit meus heres, non continetur heredis mei heres.

§. 1. *Deeſt.*

LXXI. Aliud *eſt* capere & aliud accipere. Capere cum effectu intelligitur: accipere autem, etſi non ſic aliquis accepit, ut habeat. Ideo non videtur quis capere, quod reſtituturus eſt: ſicuti perveniſſe proprie illud dicitur, *quod eſt* remanſurum.

§. 1. Hæc verba, in his rebus recte præſtari promiſit, hoc ſignificant, ut ne quod periculum aut damnum ex ea re ſtipulator ſuſtineat.

LXXII. Appellatione rei etiam pars continetur.

LXXIII. Stipulari, rem recte reſtitui, ſignificat cum fructibus. Verbum enim Recte pro arbitrio eſt viri boni.

LXXIV. Signatorius annulus non eſt ex ornamentis.

LXXV.

LXVI. E Fabr. & Baſ.
LXVII. Eclog. cod. c. 67. D. GOTH. F. B.
LXX. Eclog. cod. c. 70. D. GOTH. F. B.
93. και de: his tribus, qui & πορρωτερω dederant. Πρωτος Leuncl. *primus* quidem vertit, ſed in marg. *proximus* ſcripſit.
LXXI. Eclog. cod. c. 71. D. GOTH. It. F. & Baſ. pag. 50.
§. 1. per incuriam a Goth. & Fabr. omiſſus exſtat Synopſ. p. 10. & in Baſil. pag. 50.
94. το de: Baſ.
LXXII. E Baſil. tantum.
LXXIII. Eclog. cod. c. 73. Harmen. eod. §. 11 D. GOTH. It. F. & B.
95. Seqq. deſunt Syn. & Goth. Habent F. & Baſ.
LXXIV. Exſtat apud F. & in Baſ.
96. των de: Baſ.

οέ. Αποκαθιςᾶν δοκει, ὁ διδȣς τῳ εναγοντι, ὅπερ ημελλεν εχειν μη δικασαμενος.

ός. Ου κειται.

όζ. Τον καρπον αντι προσοδȣ καλεισθαι κρεσιν, ȣ μονον τον απο πυρων, η οσπριων, αλλα και τον απο οινȣ, η ὑλων τεμνομενων.

όη. Εσθ᾽ ὅτε δε και τω ονοματι της νομης ἡ δεσποτεια δηλουται· ὡς ενθα τις τας νομας αυτȣ ληγατευει.

όθ. Δαπαναι εισιν [97] αναγκαιαι, αἵπερ ει μη γενοιντο, πραγμα η απολλυσθαι μελλει, η χειρον γινεσθαι.

§. 1. Χρησιμους [98] δε δαπανας κρεσιν ειναι τας βελτιω ποιησας την προικα, ου μην [99] ȣ συγχωρȣσας ειναι αυτην χειρω· εξ ὧν προσοδος τη γυναικι προσπορίζεται· οιον ὡς επι [1] της τȣ αλσȣς φιλοκαλιας, [2] περα ȣ̓ επαναγκες ην· ὁμοιως και επι της [3] διδαχης των παιδων, ὧν ἑνεκα βαρυνεσθαι την γυναικα αγνοȣσαν η ακȣσαν ȣ χρη, ἱνα μη αναγκασθη τȣ αγρȣ η των ανδραποδων [4] ςερεισθαι. [5] Εν ταυταις δε ταις δαπαναις και το αρτοκοπειον και το ὡρειον το τω προικωω οικω προςτεθεν ὡς επι πολυ λεξομεν.

§. 2. Επιτερπεις δε [6] δαπαναι εισιν, αἱ το ειδος μονον κοσμȣσαι, ȣ μην και τον καρπον αυξȣσαι· ὡς επι τα χλοηφορα γηδια, και τα αναβρυτα ὑδατα, και αἱ μαρμαρωσεις,

LXXV. Reſtituere videtur, qui dat actori quod habiturus erat non litigans.

LXXVI. *Deeſt.*

LXXVII. Frugem pro reditu vocari placuit, non ſolum ex frumentis aut leguminibus, ſed etiam ex vino aut ſilvis cæduis.

LXXVIII. Nonnunquam vero & nomine poſſeſſionis dominium (*proprietas*) ſignificatur: ut ubi quis poſſeſſiones ſuas legat.

LXXIX. Impenſæ ſunt neceſſariæ, quæ ſi non factæ ſint, res vel peritura eſt vel deterior futura.

§. 1. Utiles vero impenſas placuit eſſe, quæ meliorem faciant dotem, non quæ eam deteriorem eſſe non ſinant; ex quibus reditus mulieri adquiritur: veluti in nemoris politione (*arbuſti paſtinatione*) ultra quam neceſſe erat. Similiter & in doctrina puerorum, quorum cauſa onerari mulierem ignorantem vel invitam non decet, ut ne cogatur agro aut mancipiis carere. In his autem impenſis, & piſtrinum & horreum dotali domui adjectum ut plurimum dicemus.

§. 2. Voluptariæ autem impenſæ ſunt, quæ ſpeciem tantum ornant, non fructum etiam augent: ut ſunt viridantia prædiola (*viridaria*) & ſcaturientes (*ſalientes*)

LXXV. Eclog. eod. c. 75. D. GOTH. F. & B.
LXXVII. Eclog. eod. c. 77. [Græce ός] D. GOTH. F. B.
LXXVIII. Eclog. eod. c. 78. D. GOTH. F. B.
LXXIX. pr. ex F. & Baſil. Deeſt in Syn. & Goth.
§. 1. & 2. Eclog. eod. c. 79. D. GOTH. It. F. & Baſ. p. 51. auctius. vid. notam ſeq. 5.
97. *Δι᾽ αναγκην*, & *αναγκαια δαπανηματα* dicuntur. 29. Eclog. 1. ex tit. 10. c. 1. 3. D. GOTH. *ad text. Lat.* Synopſ. pag. 296.
98. *δε* de: Syn. & G.
99. *Δια κερδος* & *επωφελη δαπανηματα* dicuntur ibidem c. 1. & 4. D. GOTH. *ου* de: Syn. & Goth.

Leunclavius ſic in margine: „ Sic Græci legunt: „ aliter Florentina editio". cum qua Baſilicus ex edit. Fabr. concordat. Duplicem autem h. l. negationem recte exponit Vir Cl. JENSIUS in *Stricturis* pag. 518.
1. *της* de: F. & B. De Politione & paſtinatione vid. GESNERI *Lexicon Ruſticum.*
2. *περα* Omnes, quod mutare cum Gavellio non dubitavi.
3. *διαδοχης* habet Syn. in textu, ſed ſic Leuncl. correxit in marg. ediditque Fabr. utrobique. Goth. putans, quæ in margine Ecloges ſ. Synopſeos leguntur, ex aliis eſſe Codicib. ſic edidit: *διαδοχης* (alii *διδαχης*)

4. *ςερη-*

σεις, και αἱ λωρικατιωνες, και αἱ ζωγραφιαι.

π'. Τῃ γενικῃ των ληγατων επαναληψει, και ελευθεριαι περιεχονται.

πα'. Ὁτε [7] διαλαλειται αποκατασταθηναι κτισμα, και την συμβασαν ζημιαν λαμβανει ὁ εναγων· τῳ γαρ ρηματι της αποκαταστασεως, ἡ χρησιμοτης του εναγοντος περιεχεται.

πβ'. Ου κειται.

πγ'. Κυριως ουσια λεγεσθαι ου δυναται, ἡ πλεον βλαβος η οφελος εχουσα.

πδ'. Τῃ του υἱου προσηγοριᾳ, παντας τους παιδας νοουμεν.

πε'. Τρεις συστημα ποιουσιν.

πϛ'. Τα [8] δικαιωματα των αγρων αυτοι οἱ αγροι εισι, τουτεστιν ἡ καλλονη, [9] ἡ ὑγεια και το μεγεθος.

πζ'. Ου κειται.

πη'. Σχεδον τοσαυτα ἑκαστος χρηματα καταλιμπανει, ὁσα εκ της ουσιας αυτου αθροισθηναι [10] δυναται· οὑτω λεγομεν [11] ἑκατοντακις ἑκατον χρυσους εχειν [12] τον μονον εν κτημασι, και τοις λοιποις πραγμασιν εχοντα ουσιαν.

πθ'. Οἱ βοες των βουκολιων εισι μαλλον, η των ὑποζυγιων.

§. 1. Το ειπειν, ἑως ου γαμηθῃ, τον πρωτον δηλοι γαμον.

lientes) aquæ, & marmorationes (*incruſtationes*), & loricationes & picturæ.

LXXX. Generali legatorum repetitione etiam manumiſſiones continentur.

LXXXI. Quum jubet reſtituere ſtructuram (*opus factum*), etiam accidens damnum capit actor. Verbo enim reſtitutionis utilitas actoris continetur.

LXXXII. *Deeſt.*

LXXXIII. Proprie bona dici non poſſunt, quæ plus damni quam emolumenti habent.

LXXXIV. Filii appellatione omnes liberos intelligimus.

LXXXV. Tres collegium faciunt.

LXXXVI. Jura agrorum (*prædiorum*) ipſi ſunt agri, id eſt bonitas, ſalubritas & magnitudo.

LXXXVII. *Deeſt.*

LXXXVIII. Fere tantum quiſque pecuniam relinquit, quanta ex bonis ejus colligi poteſt. Sic dicimus (centies) centenos aureos habere *eum*, qui tantum in poſſeſſionibus (*prædiis*) & ceteris rebus habet patrimonium.

LXXXIX. Boves armentorum ſunt magis, quam jumentorum.

§. 1. Dictum, donec nupta erit, primas ſignificat nuptias.

§. 2.

4. ειρησθαι Goth. F. & Baſ.

5. Sequentia ad §. 2. uſque ſolus F. cum B. habet.

6. Δια τριψιν δικαιωματα etiam dicuntur.

D. GOTH.

LXXX. Eclog. eod. c. 80. [pag. 11.] D. GOTH. It. F. & B.

LXXXI. Eclog. eod. c. 81. D. GOTH. It. F. & B.

7. Sic pro vulgato διακαλειται conjeceram: ſed non modo idem emendaſſe Labbæum, verum & Voſſianum Synopſeos Cod. habere, monuit humaniſſ. Ruhnkenius.

LXXXIII. Sola Baſil. habent.

LXXXIV. Eclog. eod. c. 83. D. GOTH. It. F. & B.

LXXXV. Eclog. eod. c. 84. D. GOTH. It. F. & B.

LXXXVI. Eclog. eod. c. 85. D. GOTH. It. F. & B.

8. δικαια F. & B.

9. ἡ ὑγια Omnes præter Synopſin.

LXXXVIII. Eclog. eod. c. 88. D. GOTH. It. F. & B. pag. 52.

10. δυνανται Goth. & F.

11. ἑκατονταιας Goth. & F. male. Sequens ἑκατον χρυσους pro gloſſa interlineari delerem, uti in Lat. textu (cum Gronovio *de Pecun. vet.* pag. 81.) voculam *aureorum*.

12. Rectius vertiſſet τον τοσαυτην εν κτ.

LEUNCL. *in marg.*

LXXXIX. pr. Eclog. eod. c. 89. D. GOTH. It. F. & B.

§. 1. habent F. & Baſ.

§. 2.

§. 2. Διαφερει [13] αποδȣναι λογους τȣ εκδȣναι· ὁ γαρ κελευσθεις εκδȣναι, ου διδωσι τα λοιπαζομενα.

§. 2. Differt reddere rationes ab edere. Nam edere juſſus, non dat reliqua.

ϟ. Ὁ εν τῳ παραδιδοναι οικον λεγων, ὡς καλλιϛος και μεγιϛος, ȣ δηλοι αυτον δȣλευεσθαι, αλλα μη δȣλευειν.

XC. Qui in tradenda domo dicit, Uti optima & maxima, non ſignificat ei ſerviri, ſed *eam* non ſervire.

ϟα'. Τῃ προσηγορια των εμων και τῃ προσηγορια των σων, και αἱ αγωγαι περιεχονται.

XCI. Appellatione meorum & appellatione tuorum etiam actiones continentur.

ϟβ'. Ου κειται.

XCII. *Deeſt.*

ϟγ'. Το, κινητα και κινȣμενα, το αυτο δηλοι, ει μη αρα δειχθῃ ὁ διαθεμενος [14] το κινȣμενα νοησας επι των εμψυχων.

XCIII. *Vocabulum* mobilia & moventia idem ſignificat, niſi forte probatur, teſtatorem moventia intellexiſſe de animatis.

ϟδ'. Αναδȣναι και την δοσιν δηλοι.

XCIV. Reddere etiam dationem ſignificat.

ϟε'. Τῳ ονοματι των λοιπων και το παν σημαινεται.

XCV. Nomine reliquorum etiam totum ſignificatur.

ϟϛ'. Αιγιαλος εϛι μεχρις ȣ το μεγιϛον της θαλασσης εκτρεχει κυμα.

XCVI. Littus eſt, quouſque maximus maris excurrit fluctus.

ϟζ'. Εαν επερωτησω σε, ὁσα χρηματα εις σε περιελθῃ, απο της κληρονομιας τȣδε, αυτα τα πραγματα δοκω επερωταν, ου μην τα τιμηματα αυτων.

XCVII. Si ſtipuler a te, quanta pecunia ad te pervenerit ex hereditate illius, ipſas res videor ſtipulari, non pretia earum.

ϟη'. Ειτε εν τῃ πρωτῃ ἡμερᾳ τȣ βισεξτȣ, ειτε εν τῃ β. τεχθῃ τις, αδιαφορον εϛιν· εξ εκεινȣ γαρ το εικοϛον ε'. ετος ψηφιζεται,

XCVIII. Sive primo biſſexti die, ſive altero quis natus ſit, indifferens eſt. Inde enim vigeſimus quintus annus numeratur,

§. 2. habent omnes.

13. το ητοι addunt F. & B. Mox κελευθεις omnes præter Synopſin.

XC. Pro Græca numeri nonagenarii nota Synopſis conſtanter pingit ϛ. Hoc autem cap. 90. exſtat apud Fabr. & Baſil.

XCI. In ſolo Baſilico.

XCIII. Eclog. eod. c. 93. D. GOTH. It. F. & B.

14. τα F. & Baſ.

XCIV. Eclog. eod. c. 94. D. GOTH. It. F. & B.

XCV. Eclog. eod. c. 95. D. GOTH. It. F. & B.

XCVI. Eclog. eod. c. 112. hoc eſt 112. §. eod. D. GOTH.

Quid hæc duplicatio ſibi velit, neſcio. Res ita ſe habet: Synopſis legem ſive caput 96. hoc loco & numero omittit, ſed ſeq. pag. 12. habet ſub numero ριβ. 112. Exſtat autem hoc loco & num. ap. F. & Baſ.

XCVII. Eclog. eod. c. 97. D. GOTH. It. F. & B.

XCVIII. Harmen. eod. §. 33. D. GOTH. It. F. & B. pag. 53.

XCIX. pr. Eclog. eod. c. 99. D. GOTH. It. F. & B.

§. 1. apud Fabr. & Baſ.

§. 2. Eclog. eod. c. 99. D. GOTH. It. F. & B.

C. Eclog. eod. c. 100. D. GOTH. ſ. Synopſ. pag. 12. It. F. & B.

15. Adde και συγκλητικων, ex gloſſis ad l. 15. D. *de Jurej.* FABR. *in Emendandis.* Gloſſa ſ. Scholion illud Tom. III. Baſ. p. 163. hoc eſt: Αναγινωσκε βιβ. β'. τιτ. β'. κεφαλ. ϛ'. ὁ φησιν, επισημα λεγονται των λαμπροτατων ανδρων τε και γυναικων και των συγκλητικων. Jam viciſſim ipſa hæc gloſſa e noſtris emendetur, legendo: επισημα προσωπα λεγονται τα των &c.

CI. pr. Eclog. eod. c. 101. D. GOTH. Habent F. Baſ. & Gloſſæ Nomicæ pag. 1816. h. m.

ζεται, ὡς των δυο ἡμερων αντι μιας παραλαμβανομενων.

ϙθ΄. Γνωσιν νοειν δυναμεθα, και την διαγνωσιν και την δικαιοδοσιαν.

§. 1. Συνημμενας επαρχιας λεγομεν τας πλησιαζουσας τῃ Ιταλιᾳ.

§. 2. Δικαιωματα εστι, και τα προς αποδειξιν της δικης συμβαλλομενα προσωπα.

ρ΄. Επισημα προσωπα λεγεται, τα των λαμπροτατων ανδρων τε και γυναικων [15].

ρα΄. Μεταξυ φθορας και μοιχειας τουτο διαφερειν τινες δοξαζουσιν, ὁτι ἡ μοιχεια εις την γεγαμημενην, ἡ δε φθορα εις την χηραν πλημμελειται· ὁ δε περι μοιχειας [16] νομος [17] αδιαφορως τουτῳ [18] τῳ λογῳ χρηται.

§. 1. A. Διαιζευξιν μεταξυ ανδρος και γαμετης γινεσθαι λεγεται· διαζυγιον δε [19] τῃ μνηστῃ πεμπεσθαι δοκει, ὁπερ [20] και εις προσωπον της γαμετης ουκ [21] ευηθως πιπτει.

§. 1. B. Το ρεπουδιον το διαζυγιον δηλοι· διαζυγιον δε το γραμμα το επι χωρισμῳ των κατα γαμους ενωθεντων γινομενον.

§. 2.

ratur, quod duo *illi* dies pro uno accipiantur.

XCIX. Notionem intelligere poſſumus etiam cognitionem & juriſdictionem.

§. 1. Continentes provincias dicimus propinquas Italiæ.

§. 2. Inſtrumenta ſunt, etiam ad probationem litis utiles perſonæ.

C. Inſignes (*ſpecioſæ*) perſonæ dicuntur, clariſſimorum virorum ac mulierum *perſonæ*.

CI. Inter ſtuprum & adulterium hoc intereſſe quidam putant, quod adulterium in nuptam, ſtuprum autem in viduam committatur: ſed Lex de adulterio indifferenter hoc verbo utitur.

§. 1. *a*. Divortium inter virum & uxorem fieri dicitur. Repudium vero ſponſæ mitti videtur, quod & in perſonam uxoris non inepte cadit.

§. 1. *b*. Repudium *Græce* διαζυγιον ſignificat. Διαζυγιον autem libellus *eſt* ad ſeparationem *perſonarum* per nuptias conjunctarum factus.

§. 2.

h. m. Τι διαφερει ἡ φθορα της μοιχειας; ὁτι ἡ μοιχεια, ὡς τινες δοξαζουσιν, εις την γεγ. &c.

16. λογος habent Syn. & Gloſſ. ſed Leuncl. in marg. νομος emendat. Unde Goth. ſic edidit: λογος (alii νομος legunt) Fabr. autem ſimpliciter νομος dedit utrobique. Schultingius ad Gloſſ. νομος emendat, & ex Baſil. firmat: ſed jam ſatis ſcimus, hoc argumenti non eſſe firmum ob ea quæ dixi ad L. LVII. ſupra, not. 87. Atqui ego emendationem Leuncl. in textum non ideo recepi, quaſi λογος περι μοιχ. ferri non poſſet, quod alioqui probare in facili foret; ſed ideo, quia ſtatim ſequitur λογῳ, quæ vox librarii oculis obverſans videtur in cauſa fuiſſe, cur λογος pro νομος ſcriberet.

17. Sic habent Gloſſæ, & correxit Leuncl. in marg. pro αδιαφθορως. Unde iterum Goth. dedit: αδιαφορως (alii αδιαφθορως.)

Sed F. veram lectionem ſimpliciter utrobique exhibet.

18. τῳ de: F. & Baſ.

CI. §. 1. *a*. Eclog. eod. cap. 101. Harm. eod. §. 8. 9. D. GOTH.

Item Fabr. & Baſ. nec non Gloſſ. Nom. pag. 1725.

Sic. Διαισ. και Διαζ. διαφερει. Διαισ. μεν μεταξυ &c.

19. και pro τῃ Syn. & Gl. minus recte. Primus ſic Goth. hoc & ſeqq. ex Harmen. edidit, unde ceteri eadem habent.

20. και de: Syn. & Gl.

21. Goth. ex Harm. ſic recte edidit, ſed quod addit (alii ευντως), vitioſum eſt. In Syn. legitur αηθως, quod Leuncl. non *abſurde*, ut Latinus JCus ait, ſed *raro*, *inſolite* vertere debuiſſet. Gloſſæ habent αηθως, ubi Schulting. e Baſil. ut putat, ευηθως

§. 2. Αληθὲς εϛι, το νοσειν ειναι την προσκαιρον τȣ σωματος ασθενειαν· παθος δε εϛι διηνεκες τȣ σωματος εμποδιον· οιον εαν τον αϛραγαλον εξεβαλε τις· και γαρ και ὁ ἑτεροφθαλμος εμπαθης εϛιν.

§. 3. Δȣλων ληγατευομενων και δȣλαι κεχρεωϛηνται.

ρβ'. Απομειουται νομου τι, η αποδαπανᾶται· [22] απομειουται, ὁταν μερος αφαιρειται· αποδαπαναται, ὁταν παντελως ὁ νομος αναιρειται.

ργ'. A. Τα κεφαλικα θανατον δηλουσι, και πολιτειας εκπτωσιν.

ργ'. B. Εγκληματικη δε ητοι κεφαλικη ποινη εϛιν, ἡ επαγȣσα τῃ κεφαλῃ και τῳ σωματι τȣ ἁμαρτησαντος την τιμωριαν, ȣκ εν χρημασιν, αλλ' εν αυτῳ τῳ σωματι· οιον ὁταν ὁ νομος ὁριζῃ κεφαλης εκτομην, ρινος αφαιρεσιν, η χειρος η αλλȣ τινος μελȣς· η ὁταν επαγῃ τινι ατιμιαν απο τινος ἁμαρτηματος, τοτε λεγεται ἡ ποινη κεφαλικη, ὡς τῃ κεφαλῃ και τῳ ὁλῳ σωματι τȣ ανθρωπȣ επαγομενη.

ρδ'. Ἡ των τεκνων προσηγορια και εις τους εκγονους εκτεινεται.

ρε'. Το ειπειν, τους απελευθερους μου, ου δηλοι και των απελευθερων τους απελευθερους.

ρϛ'. Ου κειται.

ρζ'. Εχων τις δυο ὑιους η πλειους απο νομι-

§. 2. Verum eſt, morbum eſſe temporalem corporis imbecillitatem. Vitium vero eſt perpetuum corporis impedimentum; veluti ſi talum quis excuſſit: etenim & luſcus vitioſus eſt.

§. 3. Servis legatis etiam ancillæ debentur.

CII. Derogatur legi quid aut abrogatur: derogatur, quum pars detrahitur: abrogatur, cum omnino lex tollitur.

CIII. *a.* Capitalia mortem ſignificant, aut civitatis amiſſionem.

CIII. *b.* Criminalis autem ſive capitalis pœna eſt, quæ capiti vel corpori delinquentis ſupplicium infert, non in pecunia, ſed in ipſo corpore: veluti cum lex ſtatuat capitis abſciſſionem, naſi ablationem, vel manus vel cujus alius membri; aut quum inferat alicui infamiam ex aliquo maleficio, tunc dicitur pœna capitalis, tamquam capiti ac toti hominis corpori illata.

CIV. Liberorum appellatio etiam ad nepotes extenditur.

CV. Dictum, Libertos meos, non ſignificat etiam libertorum libertos.

CVI. *Deeſt.*

CVII. Habens quis duos filios aut plures

θως reſcribit. Vide ſup. not. 16. Ego κωθως emendaveram, antequam Synopſin mihi comparare potui. Nunc tamen Harmenopuli h. l. lectionem ob Latini textus auctoritatem ſequor.

Cl. §. 1. *b.* Addo ex Harmen. *de V. S.* §. 17. in cujus editt. male legitur παθειται.

§. 2. Eclog. eod. c. 101. D. GOTH. Synopſ. & F. uſque ad εμποδιον. ſeqq. ab οιον e Baſil. ſubjungimus.

§. 3. Eclog. eod. c. 101. D. GOTH. It. F. & B.

CII. Eclog. eod. cap. 102. D. GOTH. It. F. & B.

22. απομ. ὁτ. μ. αφ. deſunt Goth. nec Syn. habet, ſed Leuncl. lacunam adpinxerat.

CIII. *a.* Harm. eod. §. 19. Eclog. eod. c. 103. D. GOTH. It. F. & Baſ.

CIII. *b.* Transſcripſi ex Schol. Harmen. *de V. S.* §. 43.

CIV. Eclog. eod. cap. 104. D. GOTH. F. & B. pag. 54.

CV. Eclog. eod. cap. 105. D. GOTH. F. & B.

CVII. 40. Eclog. 5. D. GOTH. Synopſ. pag. 416. Habet F. non Baſ. h. l. ſed Tom. VI. pag. 599.

23. Εξεϛιν τῳ πατρι παιδας εχοντι παιδας ἑνι τȣτων αδειγνατευειν η συγκυρωσαι τον απελευθερον. Theoph. ...

νομιμων γαμων, δυναται τῳ ἐπι αυτων εν ζωῃ η κατα διαθηκας [23] προσκυρουν τον ιδιον απελευθερον· κακεινος ἑυρισκεται μετα θανατον του πατρος μονος πατρων.

ρή. Ου κειται.

ρθ'. Καλῃ πιστει αγοραστης ειναι δοκει, ὁ αγνοησας τουτο το πραγμα αλλοτριον ειναι, η νομισας τον πωλησαντα δικαιον εχειν του πωλειν· οἷον, Φροντιστην η επιτροπον ειναι.

ρί. [24] Μεσεγγυητης εστι, παρ' ᾧ πολλοι επιδικον [25] παρατιθενται πραγμα.

ριά. [26] Κενσορι εστι, το διατατεσθαι τι ποιησαι, και το καθ' ἑαυτον τι ποτε κεκρικεναι· εκειθεν το του κενσωρος ονομα δοκει ἑιλκυσθαι.

ριβ. Αιγιαλος εστι, μεχρις οὗ το μεγιστον της θαλασσης [27] εκτρεχει κυμα.

ριγ. Νοσος ολεθρια εστιν, ἡ ἑκαστῳ πραγματι λυμαινομενη.

ριδ. Ου κειται.

ριε. Φουνδος εστι παν [28] ὁ,τι δηποτε ἀπο του εδαφους κρατειται.

ριϛ. Τῃ του υἱου προσηγοριᾳ, και ἡ θυγατηρ περιεχεται.

ριζ. Ου κειται.

ριη. Πολεμιοι εισιν, οἱ προς ἡμας, η προς οὓς ἡμεις δημοσιον ψηφιζομεθα πολεμον· οἱ δε αλλοι λησται η κλεπται εισιν.

ριθ. Ου κειται.

ρκ'. Νομοθετειτω μεν γαρ ἑκαστος επι τοις

res ex legitimis nuptiis, poteſt uni eorum in vita aut per teſtamentum adſignare ſuum libertum: & ille fit poſt mortem patris ſolus patronus.

CVIII. *Deeſt.*

CIX. Bona fide emtor eſſe videtur, qui ignorabat eam rem alienam eſſe: vel credebat vendentem jus habere vendendi, veluti curatorem aut tutorem eſſe.

CX. Sequeſter eſt, apud quem plures litigioſam rem deponunt.

CXI. Cenſere eſt, præcipere quid fieri, & per ſe quidquam conſtituiſſe. Inde Cenſoris nomen videtur tractum.

CXII. Littus eſt, quouſque maximus maris excurrit fluctus.

CXIII. Morbus gravis (*ſonticus*) eſt, qui cuique rei nocet.

CXIV. *Deeſt.*

CXV. Fundus eſt omne, quodcunque a ſolo tenetur.

CXVI. Filii appellatione etiam filia continetur.

CXVII. *Deeſt.*

CXVIII. Hoſtes ſunt, qui adverſus nos, aut adverſus quos nos publicum decernimus bellum. Alii autem latrones aut fures ſunt.

CXIX. *Deeſt.*

CXX. Sanciat enim quiſque in ſuis *rebus*,

περι προσκυρωσεως απελευθερων. [III. Inſt. 8.] D. GOTH.

CIX. Eclog. eod. cap. 109. D. GOTH. F. & B.

CX. Eclog. eod. c. 110. & 13. tit. 2. περι μεσεγγυητων. D. GOTH. F. & B.

24. Sic corr. Leuncl. pro Μεσεγ.

25. παρατιθενται F. & Baſ.

CXI. Eclog. eod. c. 111. D. GOTH. F. & B.

26. Κενσορι ſcribendum foret. Mox διατατεσθαι τι Goth. F. & Baſ.

CXII. Eclog. eod. cap. 112. quæ ſane ſpecies eſt infr. [ſupra] 96. §. eod. D. GOTH. It. Fabr. non Baſil. vid. ſupra ad XCVI.

27. Χειμεριον κυμα εξεισιν, &c. Duobus locis ita legit Harmenop. lib. 2. tit. 1. §. 37. & tit. 4. §. 149. & Theophil. §. 3. Inſt. *de rerum diviſ.* addit χειμεριον μεγιστον εξεισι κυμα. D. GOTH.

CXIII. Eclog. eod. cap. 113. D. GOTH. F. & B.

CXV. Eclog. eod. cap. 115. D. GOTH. It. F. Baſ. & Gloſſæ Nomicæ. vid. inf. l. 211.

28. Sic corr. Leuncl. pro επειδη. qd. & in Gl.

CXVI. Eclog. eod. cap. 116. [pag. 13.] D. GOTH. It. F. & B.

CXVIII. Eclog. eod. c. 118. D. GOTH. F. & B.

CXX. Ex Novella 22. cap. 2. ita duce Goth. damus,

τοις ἑαυτου τα εικοτα, και ΕΣΤΩ ΝΟΜΟΣ Ἡ ΤΟΥΤΟΥ ΒΟΥΛΗ. καθαπερ και ὁ παλαιοτατος ἡμιν των νομων, και πρωτος σχεδον την πολιτειαν Ρωμαιοις διαταξας, Φησι (Φαμεν δε τον δυωδεκαδελτον) κατα την αρχαιαν και πατριον γλωτταν ουτωσι που λεγων, Uti legaſſit quiſque de re ſua, ita jus eſto:

ρκα΄. Ο τοκος των αργυριων ουκ εστι καρπος.

ρκβ΄. Ου κειται.

ρκγ΄. Το ρημα το ειη, ενιοτε και τον παρῳχηκοτα δηλοι· ὅπερ αναγκαιον εστιν ἡμιν ειδεναι· και ὅταν κωδικελλοι ουτω βεβαιωθωσιν εν διαθηκῃ, ὅπερ εν τοις κωδικελλοις γραφεν ειη, ποτερον του μελλοντος χρονου δηλωσις εσται, η και του παρελθοντος, ειγε προγραφεντας κωδικελλους τις [29] καταλιπῃ· ὅπερ εκ της βουλησεως του γραψαντος ἑρμηνευτεον εστιν. [30] Το εστι, και τον [31] ενεστωτα και τον παρεληλυθοτα σημαινει, ὡσπερ και το ειη.

ρκδ΄. Το ειπειν, τοδε η τοδε ἱνα γενηται η δοθῃ, ου [32] παντως διαζευκτικον εστιν, αλλ' εσθ' ὁτε και ὑποζευκτικον, και δει τα δυο γενεσθαι η δοθηναι.

ρκε΄. ρκϛ΄. ρκζ΄. ου κειται.

ρκη΄. Α. Ευνουχος ονομα εστι γενικον· τεμνεται δε εις γ΄· των γαρ ευνουχων οἱ μεν εισι σπαδωνες, οἱ δε καστρατοι, οἱ δε θλιβιαι.

ρκη΄. Β. Τῃ του σπαδωνος προσηγοριᾳ πας ευνουχος δηλουται.

ρκθ΄. Ο τεχθεις νεκρος, ουτε γεννασθαι δοκει,

bus, quæ decet, & ſit lex ejus voluntas, ſicut & vetuſtiſſima noſtrarum legum, & prima fere quæ rempubl. Romanorum conſtituit, ait (dicimus autem *Legem* duodecim tabularum) ſecundum antiquam & patriam linguam ſic alicubi dicens: Uti legaſſit quiſque de re ſua, ita jus eſto.

CXXI. Fenus pecuniæ non eſt fructus.

CXXII. *Deeſt.*

CXXIII. Verbum Sit (*erit*) aliquando etiam præteritum *tempus* ſignificat: quod neceſſarium nobis eſt ſcire. Et cum codicilli ſic confirmati ſint in teſtamento, Quod in codicillis ſcriptum ſit (*erit*); utrum futuri temporis demonſtratio erit, an etiam præteriti, ſiquidem ante ſcriptos codicillos quis relinquat? quod ex voluntate ſcribentis interpretandum eſt. *Verbum* Eſt & præſens & præteritum ſignificat, ſicut & verbum Sit (*erit.*)

CXXIV. Dictum, Hoc vel illud ut fiat aut detur, non ſemper disjunctivum eſt, ſed interdum quoque ſubjunctivum, atque oportet ambo fieri aut dari.

CXXV. CXXVI. CXXVII. *deſunt.*

CXXVIII. *a.* Eunuchus nomen eſt generale: dividitur autem in tria. Eunuchorum enim alii ſunt ſpadones, alii caſtrati, alii thlibiæ.

CXXVIII. *b.* Spadonis appellatione omnis eunuchus ſignificatur.

CXXIX. Mortuus naſcens neque naſci

damus, qui omiſſo pr. abrupte incipit ab Ο παλαιοτ. & dein exhibet Ρωμαιων διαταξις, atque ουτωσιπω, atque inſuper poſtea adjicit, ειδιος δυναμενος uſque ad τοπον, quæ & truncata ſunt, nec quidquam huc faciunt.

CXXI. Eclog. eod. cap. 120. D. GOTH. F. & B.

CXXIII. Eclog. eod. cap. 122. D. GOTH. It. F. & B. pag. 55.

29. ſic Syn. ſed καταλιπει G. F. & B. Sequens ὅπερ cum Baſ. malui, quam ὥσπερ cum Syn. G. & F.

30. Sequentibus, quæ eidem legi cohærent, Synopſis tribuit cap. 123. quod Gothofr. adſcribere oblitus eſt.

31. Sic Leuncl. & inde alii pro ἑστωτα.

CXXIV. Eclog. eod. cap. 124. D. GOTH. F. B.

32. παντος Goth. & F. male.

CXXVIII. *a.* 3. Eclog. 1. 52. 2. Harmenop. 8. §. 2. Theophil. §. 9. Inſt. de adopt. ubi fuſius explicatur qui illi ſint. D. GOTH.

CXXVIII.

δοκει, ουτε παις λεγεται.

ρλ'. Νομιμος λεγεται κληρονομια, και ἡ εκ διαθηκης.

ρλά. Ετερον εστι βλαβος, και ἑτερον ποινη· βλαβος μεν γαρ, διχα ποινης δυναται ειναι· ποινη δε διχα βλαβους, ου δυναται· ποινη εστιν ἁμαρτηματος εκδικησις· βλαβος δε και το ἁμαρτημα λεγεται, και ὡσανει ποινης προπαρασκευη τις.

§. 1. Μεταξυ δε του προστιμου και της ποινης πολυ διαφερει· επειδη ἡ ποινη γενικον εστιν ονομα, ἡ παντων των ἁμαρτηματων κολασις· το δε προστιμον, ιδικου ἁμαρτηματος δειγμα, ου τινος ἡ επιγραφη σημερον χρηματικη εστι· ἡ δε ποινη ου μονον χρηματικη επαγεσθαι ειωθεν, αλλα και εγκληματικη· και το μεν προστιμον 33 εκ δοκιμασιας ερχεται του λεγοντος το προστιμον· ποινη δε ουκ επαγεται, ει μη εξ ἑκαστου νομου, η ιδικου νομιμου, ιδικως τῳ εγκληματι επιτεθεισα.

ρλβ'. Ενιαυσιαιος δοκει τελευταν, ὁ εν τῃ ὑστερᾳ του ενιαυτου ἡμερᾳ τελευτων· και ὁτε γαρ λεγομεν προ δεκατης καλανδων η μετα δεκατην των καλανδων, ου δηλουμεν την ἑνδεκατην ἡμεραν· 34 και κεφαλαιον ρλέ. ὁμοιως φησι.

§. 1. Ου λεγεται γεννησαι αναλμηθεισα.

ργ'. ου κειται.

ρλδ'. Τον ενιαυτον κατα νομον ουκ απο ροπης εις ροπην, αλλ' εξ ἡμερας εις ἡμεραν αριθμουμεν.

ρλέ. και ρλϛ'. ου κειται.

ρλζ.

ſci videtur, neque filius dicitur.

CXXX. Legitima dicitur hereditas; etiam *quæ* ex teſtamento *obvenit.*

CXXXI. Aliud eſt noxa (*fraus*) & aliud pœna. Noxa enim ſine pœna eſſe poteſt: pœna autem ſine noxa, non poteſt. Pœna eſt delicti vindicta: noxa autem & delictum dicitur, & quaſi pœnæ quædam præparatio.

§. 1. Inter mulctam vero & pœnam multum intereſt. Siquidem pœna generale eſt nomen, omnium delictorum punitio: mulcta autem ſpecialis delicti indicium, cujus accuſatio (*animadverſio*) hodie pecuniaria eſt: ſed pœna non tantum pecuniaria irrogari ſolet, ſed & criminalis *ſive capitalis.* Et mulcta quidem ex arbitrio venit *ejus* qui mulctam dicit: pœna autem non irrogatur, niſi ex quaque lege aut ſpeciali jure, delicto ſpecialiter impoſita.

CXXXII. Anniculus videtur mori, qui extremo anni die moritur. Etenim quum dicimus ante decimum Kalendarum, aut poſt decimum Kalendarum, non ſignificamus diem undecimum. Et caput 135. ſimiliter loquitur.

§. 1. Non dicitur peperiſſe diſſecta.

CXXXIII. *deeſt.*

CXXXIV. Annum ſecundum jus *civile* non ex momento in momentum, ſed ex die in diem numeramus.

CXXXV. & CXXXVI. *deſunt.*

CXXXVII.

CXXVIII. *b*. Sic in Baſil. Neutram habet F.

CXXIX. Eclog. eod. cap. 128. Harmenop. eod. §. 22. & 23. Ubi vide Scholion. D. GOTH. F. & B.

CXXX. Ex F. & B. ſumſimus.

CXXXI. pr. Eclog. eod. cap. 131. D. GOTH. It. F. & B.

§. 1. (Harmen. eod. §. 42. 43. Ubi vide Scholion ampliſſimum. adde l. 244. infr. eod. D. GOTH. It. F. & B.

33. Sic apud Harm. recte. Ceteri G. F. & B. ευδοκ. vitioſe.

CXXXII. Eclog. eod. cap. 132. D. GOTH. It. F. & B. pag. 56.

34. Sola addit Synopſis, quod male poſt ſq. rejicit cum Goth. F.

§. 1. Eclog. eod. c. 133. D. GOTH. F. & B.

CXXXIV. Male pro hoc capite nobis clauſulam ſuperioris 132. (not. 34.) obtrudit cum Goth. F. Sed

ρλζ'. Τριτον γεννα και ἡ τρεις εν μια γαστρι γεννησασα.

ρλη'. Και ἡ διακατοχη, κληρονομια λεγεται.

ρλθ'. και ρμ'. ου κεινται.

ρμα'. Δοκει [35] ἡ γυνη ὑιον εχειν εν τῳ τελευταν, ἡς ανατμηθεισης εξηλθε το βρεφος.

ρμβ'. ου κειται.

ρμγ'. Εχειν δοκω το πραγμα, εφ' ᾡ ἁρμοζει μοι αγωγη.

ρμδ'. Παλλακη εστιν, η συζωσα τινι εν τῳ οικῳ αυτου νομιμως χωρις γαμου. [36] Ἡ δε ἡττον τιμιωτερα Φιλη λεγεται.

ρμε'. Τη του αναλογουντος μερους προσηγορια, εσθ' ὁτε και ἡ [37] πασα κληρονομια δηλουται.

ρμϛ'. Η του πενθερου προσηγορια και τον προπενθερον δηλοι.

ρμζ'. ου κειται.

ρμη'. Τῳ ονοματι των παιδων και ὁ εἱς μονος περιεχεται.

ρμθ'. ου κειται.

ρν'. Εαν επερωτησω σε, ὁσον ηττον απο Τιτιου δυνηθω λαβειν, και μηδεν ισχυσω λαβειν απο Τιτιου, συ το παν χρεωστεις.

ρνα'. ου κειται.

ρνβ'. Τη του ανθρωπου προσηγορια, και ανηρ και γυνη δηλουται.

ρνγ'. Και ὁ εν γαστρι ων, δοκει καταλελει-

CXXXVII. Tertium parit etiam quæ tres uno utero peperit.

CXXXVIII. Etiam bonorum poſſeſſio hereditas dicitur.

CXXXIX. & CXL. *deſunt.*

CXLI. Videtur mulier filium habere in moriendo, qua diſſecta exiit infans.

CXLII. *deeſt.*

CXLIII. Habere videor rem, de qua actio mihi competit.

CXLIV. Pellex eſt, quæ cum aliquo vivit in domo ejus legitime extra nuptias. Minus autem honeſtior amica dicitur.

CXLV. Proportionalis (*virilis*) partis appellatione nonnunquam tota quoque hereditas ſignificatur.

CXLVI. Soceri appellatio etiam proſocerum ſignificat.

CXLVII. *deeſt.*

CXLVIII. Nomine liberorum etiam unus ſolus continetur.

CXLIX. *non exſtat.*

CL. Si a te ſtipulatus fuero, quanto minus a Titio conſequi potero, & nihil a Titio conſequi potuero, tu totum debes.

CLI. *deeſt.*

CLII. Hominis appellatione & vir & mulier ſignificatur.

CLIII. Et qui in utero eſt, videtur reli-

Sed Baſilica habent illud, quod exhibeo.

CXXXVII. In ſolis exſtat Baſil.

CXXXVIII. Harmenop. eod. §. 10. Eclog. eod. c. 135. [immo 138. Gr. ρλη.] D. GOTH. It. F. & Baſ.

CXLI. Harmen. eod. §. 1. Eclog. eod. c. 141. Adde 5. Harmenop. 5. §. 26. D. GOTH.

35. ἡ de: Goth. F. & Baſ.

CXLIII. Eclog. eod. cap. 143. D. GOTH. F. & B.

CXLIV. Eclog. eod. cap. 144. D GOTH. F. & B.

36. Seqq. nec Synopſis nec Goth. habent.

CXLV. Eclog. eod. cap. 145. D. GOTH. ſ. Synopſ. p. 14. it. F. & Baſ. p. 56.

37. πασα de: Goth. & Fabr.

CXLVI. Eclog. eod. cap. 146. D. GOTH. F. & B.

CXLVIII. Habent Fabr. & Baſ. Sed Synopſis retulit ſupr. ad cap. LVI. ubi vid. not. 85.

CL. Tranſcripſi Gr. & Lat. ex Addendis, quæ Tom. I. Baſil. pag. 818. ſubjunxit Fabrotus, more ſuo non memorans, unde hauſerit.

CLII. Eclog. eod. c. 146. D. GOTH.

Vitium eſt apud Goth. qui bis idem repetit, quum hic ſcribere debuiſſet 152. ρνβ'. Exſtat & ap. F. & in Baſ.

CLIII. Eclog. eod. cap. 153. D. GOTH. F. & B.

CLV. Eclog. eod. cap. 155. D. GOTH. It.

λειφθαι εν καιρω τελευτης.

ρνδ'. ου κειται.

ρνέ. Εγγυτερος λεγεται 38 και ὁ μονος ων.

ρνϛ'. ου κειται.

ρνζ'. Τειχος εστιν, ειτε περιβολος ειτε 39 θριγκος.

ρνη'. Τα του αυτου γενους οντα, δυνατον και πολλα οντα ἑνικως εκφωνεισθαι, ὡς ὁταν λεγωμεν, πολυς ανθρωπος, πολυς ιχθυς· η ὁτε εμοι και τω κληρονομω μου επερωτησω· και οἱ πολλοι γαρ περιεχονται.

ρνθ'. Και τα νομισματα 40 νομος λεγεται.

ρξ'. ου κειται.

ρξά. Ου λεγεται ανηβος, ὁ εν γαστρι ων.

ρξβ'. Και ἑνος μονου υποντος, καλως υποκαθιστωμεν λεγοντες, τω τελευταιον αποθνησκοντι· και ὁ μονος γαρ συγγενης, πλησιαζων λεγεται.

§. 1 Το ειπειν εαν συμβη τω ὑιω μου τι ποτε, θανατον δηλοι.

ρξγ'. ου κειται.

ρξδ'. Τη των θυγατερων προσηγορια, και αἱ κυοφορουμεναι δηλουνται.

§. 1. Ο λεγων μερος και μη προσθεις ποιον, το ἡμισυ δηλοι.

ρξέ. Ου δοκει περιελθειν εις τον κληρονομον,

relictus tempore mortis.

CLIV. *deeſt.*

CLV. Proximior dicitur etiam qui ſolus eſt.

CLVI. *deeſt.*

CLVII. Paries eſt, ſive murus ſive maceria.

CLVIII. Quæ ejuſdem generis ſunt, poſſunt etiam ſi multa ſunt, ſingulariter enuntiari: ut cum dicimus, multus homo, multus piſcis. Aut cum mihi heredique meo ſtipulor; nam & multi continentur.

CLIX. Etiam numiſmata *ſive aurei* nummus dicitur.

CLX. *deeſt.*

CLXI. Non dicitur pupillus, qui in utero eſt.

CLXII. Et ſi unus ſolus eſt, recte ſubſtituimus dicentes, poſtremum morienti. Nam & ſolus adgnatus proximus dicitur.

§. 1. Dictum, ſi quid filio meo acciderit, mortem ſignificat.

CLXIII. *deeſt.*

CLXIV. Filiarum appellatione etiam poſtumæ ſignificantur.

§. 1. Qui partem dicit, nec addit quantam, ſemiſſem ſignificat.

CLXV. Non videtur perveniſſe ad here-

It. F. & B. pag. 57.

38. και de: F. maic.

CLVII. Eclog. eod. cap. 157. D. GOTH. F. & B.

39. Sic Syn. & Baſ. θριγχος Goth. & F. Eſt & tertia ſcriptura θριγγος, quin & quarta θριγκτος.

CLVIII. Eclog. eod. cap. 158. D. GOTH. F. & B.

CLIX. Eclog. eod. cap. 159 D. GOTH. F. & B.

40. Vertunt quidem Leuncl. in Syn. & Fabr. in Baſ. *Etiam aureos numos* (*nummos*) *as dicimus*, ut Latini habent: ſed hoc non eſt Græca repræſentare, ut ego feci. Videtur ſcil. interpres voculam *as* non legiſſe, ſed ſic intellexiſſe: *etiam aureos, nummos dicimus.* Quam bene, alia quæſtio eſt.

CLXI. Harmenop. eod. §. 12. Eclog. eod. cap. 160. D. GOTH.
It. F. & Baſ.

CLXII. pr. Eclog. cap. 162. D. GOTH.
Item F. & B.

§. 1. Eclog. eod. c. 162. Harmenop. eod. §. 24. & 25. ubi vide Scholion. Adde Theophilum §. 1. Inſt. *de donationib.* D. GOTH.

CLXIV. pr. Eclog. eod. cap. 164. D. GOTH.
It. F. & B.

§. 1. Harmenop. eod. §. 20. Eclog. eod. cap. 165. D. GOTH.
It. F. & Baſ.

CLXV. Eclog. eod. cap. 166. D. GOTH. F. & B.

CLXVII.

νομον, ει μη το μετα τα χρεα.

ρξϛ'. ου κειται.

ρξζ'. Περι εργασιμης ὑλης.

ρξη'. Οἱ χαλοι και οἱ κοντοι τοις εργασιμοις ξυλοις, ου μην τοις καυσιμοις περιεχονται.

ρξθ'. ου κειται.

ρο'. Τη τȣ κληρονομȣ προσηγορια παντες οἱ διαδοχοι καλȣνται.

ροα'. Περιεχεσθαι δοκει και το δια προσπορισμȣ κλωμενον.

ροβ'. Τη προσηγορια τȣ απελευθερου, και ἡ απελευθερα δηλȣται.

ρογ'. ου κειται.

ροδ'. Ἑτερον εστι το ὁμολογειν, κλεπτην μη ειναι, και ἑτερον το κλοπης και ποινης αφιστασθαι. Ὁ γαρ λεγων, κλεπτην μη ειναι, περι [41] προαιρεσεως τȣ ανθρωπου λεγει· ὁ δε ποινης και κλοπης αφεθεις, [42] ȣδενι ειναι κλοπης ενοχον ὁμολογει.

ροε'. Τῳ ρηματι [43] του ποιησαι, και ἡ τȣ αποδȣναι αιτια περιεχεται.

ροϛ'. ου κειται.

ροζ'. Σωριτης λεγεται, ὁ παραλογισμος, ητοι ἡ ειρωνεια.

ροη'. Α. Ου μονον τα αργυρα [44] περιλαμβανεται τη των χρηματων προσηγορια· αλλα παντα τα σωματα.

ροη'. Β. Τῳ ονοματι των χρηματων ου μονον τα αργυρια περιλαμβανονται, αλλα παντα τα σωματα· ὁτι γαρ και τα σωματα τη των χρηματων προσηγορια περιεχονται, ουδεις εστιν ὁ αμφιβαλλων.

§. 1.

heredem, niſi *quod* poſt debita *ſupereſt*.

CLXVI. *deeſt*.

CLXVII. De fabrili materia.

CLXVIII. Pali & perticæ fabrilibus lignis, non uſtilibus (*materia, non ligno*) continentur.

CLXIX. *deeſt*.

CLXX. Heredis appellatione omnes ſucceſſores vocantur.

CLXXI. Perveniſſe videtur etiam quod per adquiſitionem comparatur.

CLXXII. Appellatione liberti etiam liberta ſignificatur.

CLXXIII. *deeſt*.

CLXXIV. Aliud eſt promittere furem non eſſe, & aliud furti ac pœnæ expertem eſſe. Qui enim dicit, furem non eſſe, de hominis propoſito loquitur: qui pœna furtoque ſolutum, nemini eſſe furti obligatum promittit.

CLXXV. Verbo faciendi etiam reddendi cauſa continetur.

CLXXVI. *deeſt*.

CLXXVII. Sorites dicitur captioſa argumentatio ſive cavillatio.

CLXXVIII. *a*. Non ſolum pecunia *numerata* comprehenditur pecuniæ appellatione: ſed omnia corpora.

CLXXVIII. *b*. Nomine pecuniæ non ſolum pecunia *numerata* comprehenditur, ſed omnia corpora. Nam & corpora pecuniæ appellatione contineri, nemo eſt qui ambigat.

§. 1.

CLXVII. Eclog. eod. cap. 167. D. GOTH. *ſolus*.
CLXVIII. Ex F. & Baſ.
CLXIX. Solus Baſil. habet.
CLXXI. Eclog. eod. cap. 171. D. GOTH. It. F. & B. pag. 58.
CLXXII. Harmenop. eod. §. 6. Eclog. eod. c. 173. D. GOTH.
CLXXIV. E Fabr. & Baſ.

41. αἱρεσεως F.

42. ουδε F. Præcedens αφιθης vel mutandum in αφιθεντα vel in αφιθηναι, aut in αφισασθαι. G. O. R. Quid ſi ουχ ὁ ὁμολογειται? GAVEL.

CLXXV. Eclog. eod. c. 175. D. GOTH. It. F. B. & Gl. Nom. vid. inf. l. 218.

43. τῳ Syn. Goth. Fabr. Gl.

CLXXVII. Eclog. eod. c. 177. D. GOTH. ſ. in Synopſi pag. 15. it. F. & Baſil.

CLXXVIII. *a*. Eclog. eod. cap. 178. D. GOTH. *ſolus*.

44. αργυρια legendum. περιλαμβ. Goth. male.

CLXXVIII.

§. 1. Το δε της κληρονομιας ονομα, διχως εστιν, όπερ και προσθηκην η μειωσιν καθ' άυτο επιδεχεται· ή δε κληρονομια απο καρπων μαλιστα αυξεται.

ροθ'. ου κειται.

ρπ'. Καλυβη καλειται, παν αγροικικον οικοδομημα.

ρπα'. 45 Το διαφερειν δηλοι και τα οντα της δεσποτειας ἡμων, και ἅτινα νεμομεθα, η ελπιζομεν κτασθαι η νεμεσθαι.

ρπβ'. Ου κειται.

ρπγ'. Σκηνη λεγεται πασα οικησις.

ρπδ'. Ου κειται.

ρπε'. Ευτρεπισμενον εργαστηριον, το και πραγμασι και ανθρωποις προς πραγματειαν ἑτοιμον.

ρπς'. Ου κειται.

ρπζ'. Το ρημα των απαιτηθεντων χρηματων ου μονον εις καταβολην αναφερεσθαι δει, αλλα και εις εκταξιν.

ρπη'. Ου κειται.

ρπθ'. Τη του ποιησαι σημασια και το μη ποιησαι τα προσηκοντα περιεχεται.

ρϟ'. Επαρχιωται εισιν οἱ την οικησιν εν ταις επαρχιαις ἑχοντες, ου μην οἱ εν αυταις τεχθεντες.

ρϟα'. Ου κειται.

ρϟβ'. Το προστιθεμενον εν τοις συμβολαιοις δεκα η πλεον, ουχ εις αμετρον, αλλ' εις ελαχιστην αναφερεται ποσοτητα.

ρϟγ'. Το ειπειν, ὅσον φανη το πραγμα,

§. 1. Hereditatis autem nomen, juris eſt, quod & augmentum & deminutionem in ſe recipit. Sed hereditas ex fructibus maxime augetur.

CLXXIX. *deeſt.*

CLXXX. Tugurium dicitur omne ruſticum ædificium.

CLXXXI. *Verbum* intereſſe (*pertinere*) ſignificat & quæ dominii noſtri ſunt, & quæ poſſidemus, aut ſperamus adquirere vel poſſidere.

CLXXXII. *deeſt.*

CLXXXIII. Taberna dicitur omne ædificium.

CLXXXIV. *deeſt.*

CLXXXV. Inſtructa officina *ſive taberna, quæ* & rebus & hominibus ad negotiationem parata *eſt.*

CLXXXVI. *deeſt.*

CLXXXVII. Verbum exactæ pecuniæ non ſolum ad ſolutionem referri oportet, ſed etiam ad delegationem.

CLXXXVIII. *deeſt.*

CLXXXIX. Faciendi ſignificatione etiam non facere quæ oportet, continetur.

CXC. Provinciales ſunt, qui domicilium in provinciis habent, non qui in illis nati ſunt.

CXCI. *deeſt.*

CXCII. *Hæc* adjectio in pactionibus decem aut plus, non ad infinitam, ſed ad minimam refertur quantitatem.

CXCIII. Dictum, quanta apparuerit res,

CLXXVIII. *b.* Ex Fabr. & Baſil.
§. 1. Vide l. 24. 6. [lege ſup.] eod. D. GOTH. Nos ex Fabr. & Baſil. ſumſimus.
CLXXX. Eclog. eod. cap. 180. Καλυβη hic pro *tugurio.* apud Theophilum §. 5. Inſt. *de rerum diviſione* pro *caſa.* D. GOTH. It. F. & Baſ.
CLXXXI. Harmenop. eod. §. 11. Eclog. eod. cap. 182. D. GOTH. It. F. & Baſ.
45. Το de: Goth.

CLXXXIII. Eclog. eod. cap. 183. D. GOTH. It. F. & B.
CLXXXV. Eclog. eod. cap. 184. D. GOTH. It. F. & Baſ.
CLXXXVII. Ex F. & Baſ.
CLXXXIX. Ex F. & Baſ.
CXC. Eclog. eod. cap. 188. D. GOTH. It. F. & Baſ. pag. 59.
CXCII. Eclog. eod. c. 189. D. GOTH. F. & B.
CXCIII. Eclog. eod. c. 190. D. GOTH. F. & B.

ου προς το διαφερον, αλλα προς την του πραγματος διατιμησιν [46] φερεται.

ρϟδ'. Ου κειται.

ρϟε'. Τα λεγομενα περι αρρενος [47] επι το πλειστον και περι θηλειας λεγεται.

§. 1. Η Φαμιλια και πραγμα δηλοι· ὡς ὁταν ὁ νομος [48] λεγῃ, ὁ εγγυτερος συγγενης την Φαμιλιαν εχετω. Δηλοι και [49] προσωπα, ὡς ὁταν λεγωμεν περι του πατρωνος και των απελευθερων.

§. 2. 3. & 4. Λεγεται και Φαμιλια κοινως επι παντος [50] του γενους· λεγεται και περι των ὑπεξουσιων του ἑνος προσωπου. Πατηρ γαρ Φαμιλιας λεγεται ὁ οικοδεσποτης, καν μη εχῃ παιδας.

§. 5. Φαμιλια του τελωνου κειται, ου μονον οἱ δουλοι αυτων.

§. 6. Ἡ δὲ γυνη και κεφαλη και τελος της Φαμιλιας αυτης ειναι δυναται.

ρϟϛ'. Ὡς και αυτεξουσια, και μη εχουσα παιδας ὑπεξουσιους· τῳ πατρι γαρ ακολουθουσιν.

ρϟζ'. Μεμηνυκεναι εστι το προσηγγελκεναι, το ελεγξαι, το κατηγορησαι, [51] και το συνελεγξαι.

ρϟη'. Αστυκα κτηματα τα οικηματα δεχομεθα· ου μονον τα εν πολεσιν οντα, αλλα και ει τυχον σταθμοι εισιν, η αλλα εργαστηρια εν ταις χωραις και εν ταις κωμαις· η εαν επαυλια τερψει μονον δουλευοντα. Επειδη το

res, non ad *id* quod intereſt, ſed ad rei æſtimationem refertur.

CXCIV. *deeſt.*

CXCV. Quæ dicuntur de maſculo, ut plurimum etiam de femina dicuntur.

§. 1. Familia etiam rem ſignificat: ut quum lex ait, proximus adgnatus familiam habeto. Significat etiam perſonas, ut quum dicimus de patrono & libertis.

§. 2. 3. & 4. Dicitur quoque familia communiter de omni genere. Dicitur & de ſubjectis poteſtati uni perſonæ. Pater enim familias dicitur dominus *ſive herus*, etſi liberos non habeat.

§. 5. Familia publicani intelligitur, non tantum ſervi eorum.

§. 6. Mulier autem & caput & finis familiæ ſuæ eſſe poteſt.

CXCVI. Ut & materfamilias, & ſi non habet liberos in poteſtate: patrem enim ſequuntur.

CXCVII. Indicaſſe eſt denuntiaſſe, arguiſſe, accuſaſſe, conviciſſe.

CXCVIII. Urbana prædia ædificia accipimus, non ſolum quæ in oppidis ſunt, ſed etſi forte ſtabula ſint, vel aliæ tabernæ (*meritoria*) in agris (*villis*) & in vicis: vel ſi villæ (*prætoria*) voluptati tan-

46. αναφερεται Leuncl. in marg.

CXCV. Eclog. eod. cap. 193. Harmen. eod. §. 7. D. GOTH. it. F. & Baſ.

47. περι Syn. quam Goth. primus correxit.

§. 1. Habet Goth. & ſi nihil adſcripſit, ex Eclog. ſ. Syn. pag. 15. cap. 194. It. F. & B.

48. Sic Syn. Ceteri λεγει, & mox omnes λεγομεν. Sequens ὁ de: Syn. & Goth.

49. τα addunt Goth. F. & B.

§. 2. 3. 4. usque ad προσωπου habet ex Syn. Goth. adſcribens cap. 194. Reliqua addunt F. & B.

50. του de: Syn. & Goth.

§. 5. Vide 56. Eclog. 1. cap. 3. [pag. 466.] D. GOTH. qui ſolus habet.

§. 6. Ex F. & Baſ. pag. 59.

CXCVI. Ex F. & Baſ. pag. 60.

CXCVII. Eclog. eod. cap. 196. D. GOTH. F. & B.

51. Sic primus correxit addito και Leuncl. pro eo quod e MS. ut ſemper edidit, το συναλλαξαι.

CXCVIII. Eclog. eod. c. 197. D. GOTH. F. & B.

52. εν de: F. & Baſ.

53. Sic habet Synopſis: ſed in margine Leuncl. abſque ulla neceſſitate legit, αστυκα ſcil. κτηματα. Unde Goth. & ſeqq. αστυκα in textum receperunt.

CXCIX. Eclog. eod. cap. 198. D. GOTH. Habet tantum cum Syn. uſque ad προικωον. Reliqua cum §. 1. ſumſimus ex F. & Baſ.

54. Sic

το αστυκον κτημα, ουχ ὁ τοπος ποιει, αλλ' η ὑλη· αμελει και τους κηπους, οἱ τινες εισιν [52] εν οικημασι καταστατες, λεκτεον τη των αστυκων προσηγορια περιεχεσθαι· δηλαδη δε και ει το πλεον οἱ κηποι εν προσοδῳ εισιν, αμπελικοι τυχον η λαχανικοι οντες, μαλλον ουκ εισιν [53] αστυκοι.

ρϞθʹ. Απεστιν, ὁ μη παρων ενθα απαιτειται, και ὁ μη [54] προιων εν τη προαστιδι· ὁ δε εν [55] αυτοις ων, ουκ απεστιν, ει μη λανθανει.

§. 1. Ὁ αιχμαλωτος ουκ απεστιν, ὁ δε υπο ληστων κρατουμενος απειναι δοκει.

σʹ. Ου κειται.

σαʹ. A. Τη του υἱου προσηγορια και τη των ὑπεξουσιων, και οἱ εκγονοι περιεχονται.

σαʹ. B. Επι μεν των αλλων τη του υἱου προσηγορια και οἱ εγγονοι περιεχονται· επι δε της επιτροπης ουδαμως.

§. 1. [56] Τη του πατρος προσηγορια και ὁ παππος περιεχεται.

σβʹ. Ὁ κελευσθεις εις [57] ταφην η πενθος δαπανησαι ρʹ. νν. ηττον μεν ου δυναται δαπανησαι, πλεον δε δυναται.

σγʹ. Ου κειται.

σδʹ. Ἡ του παιδος προσηγορια τρεις εχει σημασιας· μιαν, ὁταν παντας δουλους παιδας προσαγορευομεν· ἑτεραν, επειδαν παιδα τῳ ονοματι [58] εναντιῳ της κορης λεγωμεν·

tantum ſervientes. Siquidem urbanum prædium non locus facit, ſed materia. Sane & hortos, qui ſunt in ædificiis conſtituti, dicendum *eſt* urbanorum adpellatione contineri. Scilicet etſi plurimum horti in reditu ſunt, vinearii forte vel olitorii, potius non ſunt urbani.

CXCIX. Abeſt, qui non adeſt ubi petitur, & qui non eſt in ſuburbio. Sed qui in his eſt, non abeſt, niſi lateat.

§. 1. Bello captus non abeſt: ſed a latronibus detentus, abeſſe videtur.

CC. *deeſt.*

CCI. *a.* Filii adpellatione & filiorumfamilias, etiam nepotes continentur.

CCI. *b.* In ceteris quidem filii adpellatione etiam nepotes continentur: in tutela autem nequaquam.

§. 1. Patris adpellatione etiam avus continetur.

CCII. Juſſus in ſepulturam aut luctum conſumere centum aureos, minus quidem non poteſt conſumere, plus autem poteſt.

CCIII. *deeſt.*

CCIV. PUERI adpellatio tres habet ſignificationes: unam, quum omnes ſervos pueros adpellamus; alteram, quum puerum nomine contrario puellæ dicimus;

54. Sic Syn. ſed vel παρων legend. vel cum F. & B. ſimplex ων.

55. εν αυτη, ſc. προαστιδι dicendum fuit, ſed pluralis Latinus *continentia urbis* αυτοις peperit.

CCI. *a.* Sic habet Synopſis in fine pag. 15. ſub numero conjuncto σ. & σκ. id eſt l. 200. & 220. D. Gothofr. nimis licenter ex Harm. partem ſic edidit: „ Τη προσηγορια του υἱου, και οἱ εγγονοι περιε- „ χονται. Eclog. eod. c. 200. hoc amplius additur „ ab Harmenop. eod. §. 5. επι δε επιτροπης ουδα- „ μως". Fabrotus poſt Thum habet: Τη του υἱου προσ. και ὁ εγγονος περιεχεται. in Baſil. autem addidit, forte e Syn. και τη των ὑπεξ. ſed poſteriora tamen itidem ſingulariter extulit: quando malim του ὑπεξουσιου.

CCI. *b.* Deſcripſi ex Harmen. eod. tit. §. 5.

§. 1. Eclog. eod. c. 20. [p. 16.] D. GOTH. F. & B.

56. Και præfigit Goth. ſed F. & Baſ. contractius habent: Και τη του πατρος, ὁ παππος.

CCII. Ex F. & Baſ. in f. pag. 60.

57. Poſſet ταφη *monumentum*, & πενθος *funus* verti, ut in Lat. textu, ſed ſolemus propriam vocabulorum Græcorum vim exprimere.

CCIV. Eclog. eod. cap. 204. D. GOTH. F. & Baſ. pag. 61.

58. Sic emendavit Leuncl. pro edito αυτου.

μεν· τριτην, 59 ην έκαστην παιδικην ήλικιαν δηλȣμεν.

σέ. Ου κειται.

σϛ'. Οινηρα σκευη λεγομεν τα περι την ληνον· οἱ δε πιθοι και οἱ βυτίνες και οἱ κεραμοι, έως οὗ μονον εστιν εν αυτοις ὁ οινος· επειδη μετα το κενωθηναι τον οινον, εις αλλην χρειαν μεταγειν αυτα δυναμεθα.

σζ. Τη τȣ φορτιȣ προσηγορια ȣ περιεχονται οἱ ανθρωποι· όθεν οἱ σωματεμποροι ȣ λεγονται εμποροι, αλλα σωματεμποροι.

ση. Το ονομα των πραγματων, ώσπερ 60 επι της κληρονομιας και της διαδοχης, την όμαδα δηλοι και ȣ το καθ' έκαστον.

σθ'.
σι'. } Ου κεινται.

σιά. Φυνδος καλειται και το οικημα, και ὁ αγρος· αἱ δε 61 οικοδομιαι εν μεν τη πολει οικιαι λεγονται, εν δε τοις χωριοις 62 βιλλαι· ὁ δε χωρις οικοδομης τοπος εν πολει μεν εδαφος λεγεται, εν χωριῳ δε αγρος προσαγορευεται.

σιβ'. Ου κειται.

σίγ. Το παραχωρειν την ἡμεραν, σημαινει το αρχεσθαι χρεωστεισθαι τα χρηματα· το δε ερχεσθαι την προθεσμιαν, δηλοι το ταυτην την ἡμεραν εληλυθεναι, καθ' ἣν τα χρηματα απαιτεισθαι δυναται. Ενθα δε χωρις αἱρεσεως τις επηρωτησε, και παρεχωρησε και ηλθεν ἡ προθεσμια· ενθα δε ὑπο προθεσμιαν επηρωτησε, παρεχωρησε μεν ἡμερα, ȣπω δε ηλθεν· ενθα δε ὑπο αἱρεσιν, ȣπω

mus; tertiam, quum quamlibet ætatem puerilem ſignificamus.

CCV. *deeſt.*

CCVI. Vinaria vaſa dicimus *quæ* ad torcular *faciunt.* Dolia autem & cupæ & teſtæ (*ſeriæ & amphoræ*) quouſque tantum in iis vinum eſt. Siquidem poſt exhauſtum vinum in alium uſum transferre ea poſſumus.

CCVII. Mercis adpellatione non continentur homines. Unde venalitiarii non dicuntur mercatores, ſed venalitiarii.

CCVIII. Nomen bonorum, ſicut in hereditate & ſucceſſione, univerſitatem ſignificat, & non ſingulas *res.*

CCIX.
CCX. } *deſunt.*

CCXI. Fundus vocatur & ædificium & ager. Aedificia autem in urbe ædes dicuntur, in agris villæ. Sed ſine ædificio locus in urbe ſolum (*area*) dicitur, rure autem ager appellatur.

CCXII. *deeſt.*

CCXIII. Cedere diem, ſignificat incipere deberi pecuniam. Venire autem diem, ſignificat eum diem veniſſe, ad quem pecunia peti poteſt. Ubi vero ſine conditione (*pure*) quis ſtipulatus eſt, & ceſſit & venit dies. Aſt ubi in diem ſtipulatus eſt, ceſſit quidem dies, ſed nondum venit: ubi ſub conditione, nondum ceſſit neque venit dies, ſuſ-

Mox λεγομεν G. F. & B.

59. Sic habet Syn. np. εν pro ἑκαϛ. ſed Goth. dedit ἐν, unde olim conjiciebam ᾗ, *quâ*. Fabrotus utrobique ἣν καθ' ἑκαστον. Tum vero rectius foret, καθ' ἣν, puta σημασιαν.

CCVI. Ex F. & Baſ.

CCVII. Eclog. eod. cap. 207. D. GOTH. F. & B.

CCVIII. Ex F. & Baſ.

60. επι male de: Baſ.

CCXI. Eclog. eod. cap. 211. D. GOTH.

ſ. Syn. pag. 16. It. Fabr. Baſil. & Gloſſæ Nomicæ pag. 1818. quæ pr. ſic exhibent: φυνδος εστι και οι τι (ὁ,τι vid. ſupra l. 115. not. 28.) δηλοι το τȣ εδαφȣς κρατειται, και το οικ. &c.

61. οικοδομαι Gloſſæ, quod præfero, quia & οικοδομης ſequitur.

62. Sic omnes pro βιλλαι.

CCXIII. Ex Fabr. & Baſ. pag. 61—2.

§. 2. Eclog. eod. cap. 214. D. GOTH.

It. F. & Baſ. pag. 62.

CCXIV.

υπω προεχωρησει, ουτε ηλθεν ἡ ἡμερα, ηρτημενη επι της αἱρεσεως.

§. 1. Ου κειται.

§. 2. Πλατεια ραθυμια εστιν ἡ σφοδρα αμελεια, τουτεστι το μη νοειν, ὁ παντες νοουσιν.

σιδ. Μυνους κυριως μεν, το εξ αναγκης νομου η εθους η αρχοντος γινομενον, λεγεται.

σιε. Το της εξουσιας ονομα πολλα σημαινει· το των αρχοντων κρατος, των πατερων εις τους παιδας, των δεσποτων εις τους δουλους.

σις. Ὁ ψιλως ων εν φυλακη, ου δοκει [63] δεδεσθαι.

σιζ. Διαφερει το, ὁτε δυνηθη λαλησαι, του μεθ᾽ ὁ δυνηθη λαλησαι· επι γαρ του πρωτου εκβαινει ἡ αἱρεσις, ὁτε πρωτον λαλησαι δυνηθη.

§. 1. Α. Εαν αἱρεσις επιτεθη και μη ὁρισθη, ἡμερας δυο εχει εις το πληρωσαι την αἱρεσιν.

§. 1. Β. Ὁ λεγων [64] ποιησειν εισω ἡμερων, και μη [65] προστιθεις ποσων, εισω δυο [66] δοκει λεγειν.

§. 1. Γ. Εαν αἱρεσις τοιαυτη δοθη, ὁ δεινα τοδε ποιησει εν ἡμεραις, εν δυο η δεκα ἡμεραις χρη αυτον ποιησαι την αἱρεσιν.

σιη. Τῳ ρηματι [67] του ποιησαι [68] παντα τα ποιητα περιεχεται, δουναι, καταβαλειν, αριθμησαι, δικασαι, πορευθηναι.

σιθ.

ſuſpenſus per conditionem.

§. 1. *deeſt.*

§. 2. Lata culpa eſt nimia negligentia: id eſt, non intelligere quod omnes intelligunt.

CCXIV. Munus proprie quidem, quod ex neceſſitate legis aut moris aut magiſtratus *vel præſidis* fit, dicitur.

CCXV. Poteſtatis nomen multa ſignificat. Magiſtratuum imperium, patrum in liberos, dominorum in ſervos.

CCXVI. Qui ſimpliciter eſt in carcere, non videtur vinctus.

CCXVII. Differt hoc Quum potuerit fari, ab illo Poſtquam potuerit fari. In priori enim exſiſtit conditio, quum primum potuerit fari.

§. 1. *a.* Si conditio impoſita nec præfinita fuerit, dies duos habet ad implendam conditionem.

§. 1. *b.* Qui dicit *ſe* facturum intra dies, neque addit quot, intra duos videtur dicere.

§. 1. *c.* Si conditio talis data fuerit, ille hoc faciet in diebus, in duobus aut decem diebus eum oportet efficere conditionem.

CCXVIII. Verbo faciendi omnia facienda continentur, dare, ſolvere, numerare, judicare, proficiſci (*ambulare.*)

CCXIX.

CCXIV. Eclog. eod. cap. 212. D. GOTH. F. & B.
CCXV. Ex Fabr. & Baſ.
CCXVI. Eclog. eod. cap. 216. D. GOTH. F. & B.
63. δεδεσθαι F. & B. perperam.
CCXVII. pr. Eclog. eod. c. 217. D. GOTH. It. F. & Baſ.
§. 1. *a.* Harm. eod. §. 35. Aliter paulo exprimitur hæc regula a Græcis. D. GOTH. ut mox ſequetur ſub litt. *b.* & *c.*
§. 1. *b.* Eclog. eod. c. 217. in fin. Harm. eod. §. 13. D. GOTH. F. & B.
64. Sic recte F. & B. pro ποιησαι Syn.
65. προσθεις ſolus Goth.
66. ἡμερων ὁ τοιουτος inſerunt F. & B.
§. 1. *c.* Harmenop. eod. §. 35. D. GOTH.
CCXVIII. Eclog. eod. cap. 218. D. GOTH. F. B. & Gloſſæ Nomicæ p. 1781.
67. Sic lego pro τῳ omnium.
68. Gloſſæ inſerunt hæc: και ἡ του αποδουναι αιτια περιεχεται, και Ex l. 175. ſup.

σιθ'. Εν τοις συναλλαγμασιν ου τοις ρημασιν, αλλα τη διανοια των συναλλαξαντων προσεχομεν· οθεν εαν παρα πολεως μισθωσωμαι, εφ᾽ ῳ διαβηναι την μισθωσιν εις κληρονομους [69] μου, διαβαινει και εις ληγαταριους.

σκ'. Τη των παιδων [70] προσηγορια, και τη των υπεξουσιων, εκγονοι και απεκγονοι, και παντες οἱ εξ αυτων δηλουνται.

§. 1. Ὡς επι πολυ δε και τη του υἱου προσηγορια και οἱ εγγονοι περιεχονται· εαν γαρ ληγατευσω αγρον μετα του οικονομου και των υἱων αυτου, και οἱ εγγονοι περιεχονται, ει μη εναντιουται ἡ [71] βουλη μου.

§. 2. Και ου λεγομεν απαιδα τελευταν, τον καταλιποντα κληρονομον εγγονον.

§. 3. Τη γαρ του υἱου προσηγορια ἁπαντες οἱ εξ αυτου δηλουνται.

σκα'. Πλαστος επιτροπος εστιν ὁ μη ων επιτροπος· και πλαστη διαθηκη, ἡ μη ουσα διαθηκη· και πλαστος μοδιος, ὁ μη ων μοδιος.

σκβ'. Τῳ ονοματι των χρηματων ου μονα τα χρηματα, αλλα και παντα τα κινητα, και τα ακινητα, και τα σωματικα, και τα δικαια δηλουται.

σκγ'. Ου κειται.

σκδ'. Δεσμα [72] λεγεται και τα ιδιωτικα, και τα δημοσια· Φυλακη δε [73] μονη ἡ δημοσια.

σκε'. Ρεμβος [74] εστιν ὁ μικρος Φυγας, και εκ

CCXIX. In contractibus, non verbis ſed menti contrahentium attendimus. Unde ſi a civitate conduxerim, ut conductio tranſeat ad heredes meos, tranſit etiam ad legatarium.

CCXX. Liberorum adpellatione & filiorumfamilias, nepotes & pronepotes, & omnes ex his *nati* ſignificantur.

§. 1. Ut plurimum autem filii etiam adpellatione nepotes continentur. Si enim agrum legavero cum villico & filiis ejus, & nepotes continentur, niſi adverſetur voluntas mea.

§. 2. Nec dicimus ſine liberis mori, qui nepotem reliquit heredem.

§. 3. Filii enim adpellatione omnes ex eo *prognati* ſignificantur.

CCXXI. Falſus tutor eſt, qui non eſt tutor; & falſum teſtamentum, quod non eſt teſtamentum; & falſus modius, qui non eſt modius.

CCXXII. Nomine pecuniæ non ſola pecunia, ſed & omnia mobilia & immobilia, & corporalia & jura ſignificantur.

CCXXIII. *deeſt.*

CCXXIV. Vincula dicuntur & privata & publica. Cuſtodia vero ſola publica.

CCXXV. Erro eſt modicus fugitivus, atque

CCXIX. Eclog. eod. cap. 219. D. GOTH. F. & B.
69. μου de: Syn. & Goth.
CCXX. pr. Eclog. eod. cap. 220. D. GOTH. F. & Baſ. pag. 63.
Confer ſup. ad l. CCI. *a*.
70. Hic locus oſtendit ſatis, liberorum legendum eſſe, non libertorum. D. GOTH.
§. 1. 2. & 3. ex Fabr. & Baſ.
71. νομη Fabr. vitioſe.
CCXXI. Eclog. eod. cap. 221. D. GOTH. F. & B.
CCXXII. Eclog. eod. cap. 222. D. GOTH. F. & B.

CCXXIV. Eclog. eod. cap. 224. D. GOTH. ſ. Synopſ. pag. 17. it. F. B. & Gloſſæ Nomicæ pag. 1723.
72. λεγονται Gl.
73. μονον Gl.
CCXXV. pr. Harmen. eod. §. 16. 19. Eclog. 10. cap. 12. adde l. 17. §. 14. D. *de ædilitio*. D. GOTH.
Goth. ex Harm. deſcripſit, ſed Synopſ. l. c. pag. 204. has varietates habet:
74. εϛι μικρος Syn. Poſterius quidem vitioſum eſt, ut & deinde πλανομενος, ſed hujuſmodi vitia in edit.

εκ του εναντιου ὁ Φυγας μεγας ρεμβος εϛι· κυριως δε ρεμβος εϛιν [75], ὁ συνεχως αναιτιως πλανωμενος, και τους χρονους εις ανοητα δαπανων, [75] και βραδεως εις τον οικον [75] αναϛρεφων.

§. 1. Κλεπτην και Φυγαδα, και ρεμβον, και μοιχον και κυβιϛην, ουκ απο της προθεσεως αυτων, αλλ᾽ απο του πραξαι λεγομεν.

σκϛ'. A. Κουλπα εϛιν, ἡ μεγαλη αμελεια· ἡ δε μεγαλη κουλπα, δολος εϛιν.

σκϛ'. B. Ἡ μεγαλη αμελεια, [76] κουλπα ειτουν ραθυμια εϛιν· ἡ δε μεγαλη ραθυμια, δολος εϛι.

σκζ'. σκη'. } Ου κειται.

σκθ'. Τα διαλυθεντα η πληρωθεντα νοειν οφειλομεν, ου μονον οἱς αμφισβητησις [77], αλλα και τα διχα αμφισβητησεως [78] κληθεντα.

σλ'. [79] Ὡς εϛι τα εν δικαϛηριω τμηθεντα η μαλλον ὁρισθεντα, και τα εν διαλυσει τεθεντα, και τα υπο σιωπης μακροτερου χρονου πληρωθεντα.

σλα'. Ὁ κυοφορουμενος ἑαυτῳ μονῳ, πριν τεχθη, και ουχ ἑτεροις συμβαλλεται.

σλβ'. σλγ'. αρχη και §. 1. ου κειται.

§. 2. Ακοντιον λεγεται, ου μονον το απο τοξου, αλλα και το ὁπωσουν βαλλομενον.

σλδ'.

atque e contrario fugitivus eſt magnus erro. Proprie autem erro eſt, qui continuo temere errat, & tempora in futilia impendit, & tarde domum revertitur.

§. 1. Furem & fugitivum & erronem & adulterum & aleatorem, non ex propoſito eorum, ſed ex facto dicimus.

CCXXVI. *a.* Culpa eſt magna negligentia: magna autem culpa, dolus eſt.

CCXXVI. *b.* Magna negligentia culpa eſt: magna autem culpa dolus eſt

CCXXVII. CCXXVIII. } *deſunt.*

CCXXIX. Transacta vel impleta (*finita*) intelligere debemus, non ſolum quibus controverſia (*fuit*), ſed etiam quæ ſine controverſia poſſidentur.

CCXXX. Ut ſunt in judicio diremta aut potius terminata, & in transactione poſita, & ſilentio longioris temporis impleta (*finita*).

CCXXXI. Qui in utero eſt, ſibi ſoli, antequam naſcatur, non ceteris prodeſt.

CCXXXII. CCXXXIII. *pr.* & §. 1. *deſunt.*

§. 2. Telum dicitur, non ſolum quod ab arcu, ſed & qualitercumque mittitur.

CCXXXIV.

edit. Leuncl. rara ſunt. Contra Goth. mox εϛιν κυρ. & deinde pejus ανοητα δαπανων edidit.

75. ὡς & in fine αναϛρεφει Syn. omiſſo και ante βραδεως. Melius, me judice quam apud Harm.

§. 1. Eclog. eod. cap. 225. D. GOTH. F. & B.

CCXXVI. *a.* Eclog. eod. cap. 226. D. GOTH. It. F. & Baſ.

CCXXVI. *b.* Ex F. & B.

76. ειτουν κουλπα, inverſe F.

CCXXIX. Ex F. & B. pag. 63—4.

77. Excidit verbum ην, aut γεγονεν, aut ετυγχανεν &c.

78. τμηθεντα F. male.

CCXXX. Ex F. & B. pag. 64.

79. Ὡς δε F.

CCXXXI. Ex F. & Baſ.

CCXXXIII. §. 2. Solus Fabr. non habet.

Eclog. eod. c. 233 adde 6. Harmenop. 5. §. 5. Theophilus ita §. 5. Inſt. *de publ. judiciis.* ὁ Γαι[illegible] Φοσι, Telum [illegible] &c. D. GOTH.

Exinde adfert totum locum ex THo cap. nobis 412. 413. quem non neceſſe ducimus hic repetere.

CCXXXIV.

σλδ'. §. 1. Πλȣσιος ἐςιν, ὁ ἱκανως και επιτηδειως εχων πρὸς το μεγεθος τȣ πραγματος, ὁπερ ὁ εναγων, ὡς [80] οφειλον αποκαταςηναι, απαιτει.

§. 2. Τῳ ρηματι [81] τȣ ζην και τροφη και εσθης και ςρωματα περιεχεται.

σλέ. Κυριως Φερεσθαι λεγομεν τα τῳ σωματι ἡμων βαςαζομενα· κομιζεσθαι δε, διὰ των ὑποζυγιων· αγεσθαι δε, τα εμψυχα οντα.

§. 1. Τεκτονας [82] ξυλων λεγομεν, ου μονον τȣς τα ξυλα πελεκȣντας, αλλα παντας τȣς οικοδομȣντας.

σλς'. Των μεσων εςι το ονομα τȣ Φαρμακȣ, και δει προςτιθεσθαι καλον η κακον.

§. 1. Τῳ ονοματι της βαλανȣ, παντες οἱ καρποι δηλουνται [83]. Τῳ ονοματι των ακροδρυων ὁμοιως παντες οἱ καρποι δηλȣνται.

σλζ'. Ου κειται.

σλή. Πληθος εςιν [84] οἱ λοιποι πολιται, χωρις των αξιωματικων.

§. 2. Κυριως [85] ενεχυρον το κινητον λεγεται, διὰ το εν χειρι διδοσθαι.

§. 3. Τῳ ονοματι της νοξης [86] παν ἁμαρτημα περιεχεται.

σλθ'.

CCXXXIV. §. 1. Locuples eſt, qui ſatis atque idonee habet pro magnitudine rei, quam actor ut reſtituendam petit.

§. 2. Verbo vivendi & cibus & veſtis & ſtramenta continentur.

CCXXXV. Proprie ferri dicimus, quæ corpore noſtro bajulantur: portari autem, per jumenta: & agi, quæ animalia ſunt.

§. 1. Fabros lignarios dicimus, non ſolum qui ligna dolant, ſed omnes qui ædificant.

CCXXXVI. Medium eſt nomen veneni, oportetque adjici bonum aut malum.

§. 1. Nomine glandis omnes fructus ſignificantur. Nomine ακροδρυων ſimiliter omnes fructus ſignificantur.

CCXXXVII. *deeſt.*

CCXXXVIII. Plebs eſt, ceteri cives ſine ſenatoriis *viris.*

§. 2. Proprie pignus dicitur mobile, quod in manu detur.

§. 3. Nomine noxæ omne delictum continetur.

CCXXXIX.

CCXXXIV. §. 1. & 2. Ex F. & Baſ.

80. Sic non dubito reſcribere pro οφειλων.

81. Vid. l. 45. ſup. eod. D. GOTH. *ad text. Lat.*

CCXXXV. Eclog. eod. cap. 234. D. GOTH. It. F. & B.

§. 1. Eclog. eod. cap. 235. D. GOTH. F. & B.

82. Sic emendavit Leuncl. pro edito Τεκτον ξυλον.

CCXXXVI. pr. &. §. 1. Eclog. eod. cap. 236. D. GOTH. It. F. & B.

83. Eclog. eod. cap. 236. Harm. eod. §. 18. apud quem βαλανȣ & καλȣνται. D. GOTH.

CCXXXVIII. pr. Eclog. eod. cap. 238. D. GOTH. It. F. & B.

84. Theoph. *de jure naturali.* §. 4. in fin. τη τȣ πληθȣς ονομασια διχα πατρικιων τε και συγκλητικων οἱ λοιποι πολιται δηλȣνται. D. GOTH.

§. 2. Eclog. eod. c. 238. D. GOTH. It. F. & B.

85. Idem pene Theophil. §. 7. in fin. Inſtit. *de actionibus.* Adde 3. Harmen. 5. §. 7. ſed magis §. 27. 28. ubi dicitur ενεχυρον, το εν χερσι διδομενον τῳ δανειςῃ, κοινῳ δε ονοματι και το διδομενον και το ὑποτιθεμενον ενεχυρον λεγεται. D. GOTH.

§. 3. Eclog. eod. c. 238. D. GOTH. It. F. & B. Sic Latine expreſſit Leuncl. ſed in Græc. eſt σλθ'. 239.

86. Adde Theophil. Inſtit. *de noxalib. act.* §. 11. D. GOTH.

CCXXXIX. pr. & §. 1. Eclog. eod. cap. 239. D. GOTH. It. F. & B. pag. 65.

87. Πενιχρος Syn.

88. Vide omnino THum I. tit. 3. cap. 72.

§. 2. Eclog. ibid. D. GOTH. F. B. & Gl. Nom. pag. 1736.

89. Sic Syn. alii εγκαλα, ſed Gl. εγκολος, unde facio εγκολας, ut apud Modeſtinum de Excuſatt.

σλθ'. [87] Πȣπιλλος εϛι, ὁ ανηβος αυτεξȣσιος.

§. 1. Σερβοι απο τȣ Φυλατ]εσθαι [88] και μη Φονευεσθαι εκληθησαν.

§. 2. [89] Ιſκολα εϛιν, ὁ λεγομενος παροικος, ὃς αλλαχȣ εν πολει η [90] εν χωριω την οικησιν εκτησατο.

§. 4. Αδβενα λεγεται ὁ αποικος.

§. 6. [91] Ουρβς ἡ πολις λεγεται απο τȣ ȣρβαρε, τȣτεϛιν αροτρω διαχαραξαι τον μελλοντα πολιζεσθαι [92] τον τοπον.

§. 7. Οπιδȣμ, απο τȣ εργȣ της [93] τειχων κατασκευης.

§. 8. Τερριτοριȣμ, παντες οἱ ὑπο την πολιν αγροι.

σμ'. και

σμά. ου κειται.

σμβ'. §. 1. Προϊεκτȣμ εϛι, το εξεχον, ὥϛε επιτιθεσθαι αυτω εξωϛην. Ιμμισσουμ λεγεται, ἡ εμβαλλομενη τω τοιχω δοκος.

§. 3. Χηρα λεγεται ȣ μονον [94] ἡ διαζευχθεισα, αλλα και ἡ μηδ' ὅλως ανδρα εσχηκυια [95]. Ακαρδιος [96] και ανυγιης λεγεται, ὁ μη εχων καρδιαν η ὑγειαν.

σμγ'. Ου κειται.

σμδ'. §. 1. Επι της ποινης ουκ εϛιν εκκλητος,

CCXXXIX. Pupillus eſt, impubes ſui juris.

§. 1. Servi a ſervando & non occidendo vocati ſunt.

§. 2. Incola eſt, qui *Græcis* dicitur παροικος, qui alicubi in urbe aut in agro domicilium nactus eſt.

§. 4. Advena dicitur, *qui Græcis* αποικος.

§. 6. Urbs dicitur ab urbare, id eſt aratro circumſcribere urbis condendæ locum.

§. 7. Opidum, ab opere ædificationis mœnium.

§. 8. Territorium, omnes agri *ſunt* ſub urbe.

CCXL. &

CCXLI. *deſunt.*

CCXLII. §. 1. Projectum eſt quod eminet, ita ut mœnianum ei imponatur. Immiſſum dicitur, immiſſa parieti trabs.

§. 3. Vidua dicitur non tantum, quæ disjuncta eſt *a viro*, ſed quæ *etiam* virum omnino non habuit. Vecors & veſanus dicitur, qui cor vel ſanitatem non habet.

CCXLIII. *deeſt.*

CCXLIV. §. 1. In pœna non eſt appel-

ſatt. l. 35. *ad Municip.* Eædem Gl. ignorant λεγομενος, poſt ὃς addunt και.

90. Εν ex Syn. & Gl. addo.

§. 4. a Goth. & ceteris omiſſam e Synopſ. p. 17. eod. cap. 239. hic reſtituo.

§. 6. & 7. Eclog. c. 240. D. GOTH. It. F. & B. It. Gl. Nom. pag. 1773.

91. Sic reſcribo pro lectione Syn. & Gl. Ουρβις ἡ, & aliorum Ουρβεϛιν. Mox Gl. poſt πολις incidentes, λεγεται δε habent. Cetera diſcrimina manifeſta ſunt σφαλματα, quæ Schulting. e Baſil. jam correxit. Mox αροτρω habent cum Goth. reliqui.

92. τον delendum cenſeo, & πολιζεσθαι paſſive capio, non active cum Fabroto.

93. Sic Syn. χωρων Gl. τειχων ceteri. Leuncl. itidem *ab opere conſtructionis* vertens, in margine ſcribit: *vel a re*, απο τȣ εργȣ. h. e. a cauſſa, propter quam mœnia ſtruuntur.

§. 8. Eclog. eod. cap. 240. in fin. D. GOTH. It. F. & Baſ. & Gl. Nom. pag. 1807. in voce monſtroſa Τεππιτοκοτιυμ, ubi ſimiliter vid. Schult.

CCXLII. §. 1. Eclog. eod. cap. 241. D. GOTH. ſ. Synopſ. pag. 18. It. Fabr. & Baſ.

94. ȣ addo ex Syn. ut & ſeq. και.

95. Eclog. eod. c. 242. Harm. eod. §. 26. D. GOTH. It. F. & Baſ. Sed apud Harm. male legitur μη ȣτως pro μηδ' ὅλως.

96. Eclog. eod. c. 242. D. GOTH. It. F. & B. Pro ανυγιης, quod Leuncl. in marg. procul dubio voluit, ſed obſcurius in meo exemplari a typographis expreſſum eſt, in ipſo Synopſeos textu legitur ανοος: unde Goth. edidit, „ανυγυης (*ita* „ *legendum, non* ανοος)" & hinc vitioſum ανυγυης & F. & B. occupavit.

CCXLIV. Harmenop. eod. §. 44. 45. ubi vide ampliſſimum Scholion. Extat & hujus legis portio apud authorem Eclogæ, eod. c. 243. uſque ad verſiculum

κληἶος, αλλ' 97 ἁμα τις καταδικασθῃ, ὑποκειται τῃ απο των νομων ποινῃ· ὡρισται δε ἡ ποινη 98 ὑπο τȣ νομȣ εφ' ἑκαςῳ ἁμαρτηματι· επι δε τȣ προςιμȣ και εκκαλεισθαι δυνατον, και ουκ ερρωται, ει μη ὁ προτροφορος 99 ψηφισηται, και εφησυχαση τις, η εκκαλεσαμενος ἡττηθῃ· κατ' οικειαν δε γνωσιν ὁ δικαςης επιφερει το προςιμον, ει μη ιδικως ὑπο τȣ νομȣ ὡρισται.

σμέ. Ου κειται.

σμϛ'. §. 1. Αποκαθιςαν δοκει ὁ μη μονον το σωμα το ζητȣμενον, αλλα και ὁλην την τȣ σωματος αιτιαν, και τυχην διδȣς· πασα γαρ αποκαταςασις ȣ μονον τȣ σωματος, αλλα και τȣ δικαιȣ εςιν.

pellatio: ſed ſimul ac quis condemnatus fuerit, ſubjacet legitimæ pœnæ: definita enim eſt pœna a lege in unoquoque delicto. In multa autem & appellare licet, & rata non eſt, niſi competens *judex* decreverit, & aliquis adquieverit, aut appellans victus fuerit. Pro ſuo autem arbitrio judex mulctam irrogat, niſi ſpecialiter a lege definita ſit.

CCXLV. *deeſt.*

CCXLVI. §. 1. Reſtituere videtur, qui non corpus ſolum quod quæritur, ſed & integram corporis cauſam & conditionem reddit: Omnis enim reſtitutio non ſolum corporis, ſed etiam juris eſt.

ſiculum επι δε τȣ. adde l. 131. ſupra *eod.* D. GOTH. Totam habet F. & Baſ. In Gl. quoque Nomicis pag. 1782. uſque ad verſ. επι δε τȣ exſtat, ſed tali principio: Ποινη εςιν ἁμαρτηματος εκδικησις· και ουκ εςιν επ' αυτοις εγκλητος, &c. ubi Schulting. rectiſſime corrigit επ' αυτης εκκλ.

97. Sic Syn. & Gl. Ceteri cum Harm. καθ' τις.

Mox ὑπερ. Goth. & F.

98. Sic ſola Syn. Omnes ceteri απο.

99. Sic reſtituo pro ψηφισθησεται Harmen. & Goth. ac ψηφισεται Fabr. & Baſ.

CCXLVI. Harm. eod. §. 4. adde l. 35. ſup. *eod.* Eclog. eod. c. ult. [σμέ. 245.] D. GOTH. It. F. & B.

APPENDIX
EX TITULO
Harmenopuli DE V. S.

§. 27. Θορυβος λεγεται απο δεκα ανθρωπων και πλειονων· ἡ γαρ των ἡττονων μαχη, και ȣ θορυβος λεγεται.

§. 28. Επερωτησις εςι συνθηκη ῥηματων, δι' ὧν αποκρινεται τις προς την επερωτησιν ποιειν τι η διδοναι.

§. 29. Επιβολη εςιν επιδοσις απορου κτη-

§. 27. Turba dicitur ex decem hominibus & pluribus. Pauciorum enim rixa, non turba dicitur.

§. 28. Stipulatio eſt conceptio verborum, per quæ quis reſpondet ad interrogationem, *ſe* quid facturum daturumve.

§. 29. Adjectio eſt adjunctio inopis prædii

§. 27. Verſio Græca eſt l. 4. §. 3. D. *de Vi bon. rapt.* exſtans Tom. VII. Baſil. pag. 401. ubi pr. tale eſt: Θορυβος δε γινεται, & dein legitur η και πλειονων.

§. 28. Lex eſt 5. §. 1. D. *de V. O.* & ad verbum ita habetur Tom. V. Baſil. pag. 748.

§. 29. J. Mercerus h. l. perperam & vertit, & de acceſſione ſive adjudicatione, quæ fit in tribus judi-

κλησεως περι κληρονομους η συντελεςας, η ὁμοχωρους και ὁμοκηνσους.

§. 30. Εργολαβος εςιν ὁ χρηματα δεδωκως, επι τω εκχωρηθηναι αγωγην.

§. 31. Ποινη μεταλλου εςι, το καταδικασθηναι τινα ασβεςον ποιειν η θειον ορυττειν.

§. 32. Ὁτι ἡ ἡμερα απο της ἑβδομης ὡρας της νυκτος αρχεται, και τελευτα εις ἑκτην ὡραν της επιουσης νυκτος· ὡςε και το πραττομενον εν μια τουτων των κδ´. ὡρων, εν τη αυτη ἡμερα δοκει γινεσθαι.

§. 36. Το κοινδουνεκτι ρημα, τουτεςι το παραχρημα, τρεις ἡμερας δηλοι.

§. 37. Μετριος χρονος δεκα ἡμεραι εισιν.

§. 38. Ολιγος χρονος νοειται οἱ δυο μηνες.

§. 39. Ὁ ουτιλιος ενιαυτος ητοι ὡρισμενος, τετραετια εςι.

§. 40. Ὁ ποιησας εν πολει δεκα ετη, δοκει την οικησιν εκει εχειν.

§. 41. Ὁ πληρωσας τα δεκα ἑπτα ετη, και αρξαμενος τα δεκα οκτω, δυναται συνηγορειν.

prædii ad heredes, vel contributarios vel conſortes (ſive ſocios) & eidem cenſui obnoxios *ſpectans.*

§. 30. Redemtor eſt, qui pecuniam dedit, ut *ſibi* cederetur actio.

§. 31. Pœna metalli eſt, ſi quis condemnetur calcem facere aut ſulphur fodere.

§. 32. Dies a ſeptima hora noctis incipit, deſinitque in ſextam horam ſequentis noctis: itaque etiam quod in una harum 24. horarum fit, eodem die factum videtur.

§. 36. Verbum in continenti, id eſt ſtatim, tres dies ſignificat.

§. 37. Modicum tempus decem dies ſunt.

§. 38. Breve tempus intelligitur bimeſtre (ſive duorum menſium).

§. 39. Annus utilis ſive præfinitus, quadriennium eſt.

§. 40. Qui in civitate decem annos confecit, domicilium ibi habere videtur.

§. 41. Qui implevit ſeptemdecim annos, & incepit decimum octavum, poteſt poſtulare.

judiciis mixtis, intellexiſſe videtur D. Gothofredo, qui in Nomenclatore melius expoſuit. De hac επιβολη agunt l. 9. & 10. Cod. Juſt. *de omni agro deſerto*, Nov. Juſt. 128. c. 8. & Nov. 166. cum 168. In Cod. autem Theod. videatur Gothofredus filius Tom. II. pag. 23. *a.* Tom. III. pag. 432. & maxime Tom. IV. pag. 10. Hæc olim ita ſcripſi & verti, nec quidquam nunc muto, poſtquam video, Harmenopulum ea hauſiſſe e Synopſi pag. 474. ubi Tit. XVIII. Libri 56. ſic inſcribitur: Περι επιβολης. Εςι δε επιβολη, επιδοσις &c. ubi Leuncl. mox pro κληρονομους in marg. emendat συγκλ. (quomodo & Mercerus Latine tranſtulit.) Idem Leuncl. ſic vertit: „ DE ADJECTIONE. Eſt autem adjectio, „ translatio poſſeſſionis ſterilis ad coheredes, vel „ ſub eodem titulo tributum pendentes, & haben- „ tes communia prædia, & ejuſdem cenſus onera „ ſuſtinentes". Deſcripſit Gr. & Lat. ad verbum Fabr. Tom. VI. Baſil. pag. 745.

§. 30. L. 22. Cod. *Mandati*, quæ quidem lex Tom. II. Baſ. p. 169. fuſe exſtat, ſed ibi vocantur αγορασται των αλλοτριων δικων.

§. 31. L. 8. §. 10. D. *de Pœnis.* Tom. VII. Baſil. pag. 828. unde η θειον pro Harm. και θ. repono.

§. 32. L. 8. D. *de Feriis*, quæ in Baſ. I. pag. 374—5. ſic habet: Ἡ ἡμερα απο ἑβδομης ὡρας της νυκτος ἑως πληρουμενης της ἑκτης ὡρας της ἐχομενης νυκτος ὁριζεται, και το γινομενον εν οἱᾳ δηποτε ὡρᾳ των εικοσιτεσσαρων ὡρων, εν φωτι δοκει γινεσθαι.

§. 36. Ex l. ult. Cod. *de Errore adv.* ad quam Schol. Tom. I. Baſ. 409. ſic ait: Ἡ ιοτωδιν (*ſic*) τριων ἡμερων νοειται το *ex continenti*, η παρ᾽ ὁλον τον χρονον της δικης. Corruptum vocab. κοιδ. Mercerus in verſione jam emendavit.

§. 37. L. 21. §. 1. D. *de Conſt. pec.* ſed multo hoc pluribus effert Baſilicus Tom. IV. pag. 185.

§. 38. L. 31. in fin. D. *de Re jud.* Longe itidem fuſius Tom. I. Baſ. 507.

§. 39. L. ult. Cod. *de Temp. in int. reſt.* Baſ. I. 697. verboſior eſt.

§. 40. L. 2. Cod. *de Incolis.*

§. 41. L. 1. §. 3. D. *de Poſtulando.* Sed aliter Synopſ. pag. 99. aut Baſil. I. 394.

FRAGMENTA GRÆCA
TITULI
DE REGULIS JURIS.

ΠΕΡΙ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΝΟΜΙΜΩΝ.

α'. Κανων εϛι συντομος τε πραγματος αφηγησις και [1] συνδεσμος, ὁϛις ἁμα τῳ παρει τι πλαισαι, ου σημαινει το υποκειμενον· ὁ δε κανων εκ των νομων, ου μην ὁ νομος [2] εκ του κανονος λαμβανεται.

β'. Αἱ γυναικες παντων των πολιτικων και των δημοσιων οφφικιων κωλυονται· και [3] δια τουτο ου δικαζουσιν, ουκ αρχουσιν, [4] ου συνηγορουσιν, ου παρεμβαλλουσιν ὑπερ αλλων, [5] ου γινονται φροντιϛαι.

γ'. Ο δυναμενος θελειν, δυναται και μη θελειν.

δ'. Ου δοκει θελειν, ὁ πειθαρχων πατρι και δεσποτῃ.

έ.

DE DIVERSIS REGULIS JURIS.

I. Regula eſt conciſa rei narratio & connexio, quæ ſimul ac circa aliquid delinquit, non ſignificat ſubjectam *materiam*. Regula autem e legibus, non lex e regula ſumitur.

II. Mulieres omnibus civilibus & publicis officiis prohibentur. Et ideo nec judicant, nec imperant [*magiſtratum gerunt*], nec poſtulant, nec interveniunt pro aliis, nec fiunt procuratores.

III. Qui poteſt velle, poteſt & non velle.

IV. Non videtur velle, qui obſequitur patri ac domino.

V.

RUBR. 2. Eclog. 3. VI. Harmenop. eod. D. GOTH. ſive Synopſ. pag. 18. ſqq. Item Fabr. in I. Edit. THi, pag. 891. ſqq. & Tom. I. Baſil. pag. 72. ſqq. ſed memineris eorum, quæ ex Fabroto monui ad l. LVII. ſup. not. 85. Hanc autem Rubricam habet Syn. Goth. & F. ſed in Baſ. dedit: Π. Κ. Δ. ΑΡΧΑΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ. Harm. (qui hunc titulum alteri *de V. S.* præmittit): Π. Κ. Δ. tantummodo habet.

I. Eclog. eod. cap. 1. Harmenop. eod. cap. 1. D. GOTH. It. F. & B.

1. Falluntur Latini & Græci interpr. qui legunt *cauſa conjunctio* [pro *cauſa conjectio*] συντ. του πρ. αφ. κ. συνδεσμος, *brevis rei narratio & concatenatio.* WISSENB. *ad h. t.*

2. Εκ των κανονων apud. Harmen.

II. 1. Harmen. 13. §. & 2. adde eundem 1. titul. 1. §. 27. D. GOTH. It. F. & B.

3. Δια τουτο de: Harm. ac Goth.

4. ου συνηγ. de: F. & B.

5. και pro ου apud Harm. & Goth.

III. Eclog. cap. 3. Harmen. eod. §. 56. & 57. ubi v. Scholion. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

IV. Eclog. eod. cap. 4. Harmenop. eod. §. 58. D. GOTH. It. F. & B.

V.

έ. §. 1. Ο μαινομενος ουδε έν συναλλαγμα ποιειν δυναται.

§. 2 Ο ανηβος παν συναλλαγμα ισχυρως συναλλασσει, ίνα μεντοι, [6] ει ποτε χρεια της του επιτροπου γενηται αυθεντιας, [7] προσληφθη ό επιτροπος.

ς́. ζ́. ή. Ου κειται.

θ́. Επι των ασαφων, το ήττον επιλεγομεθα.

ί. [8] Ο την ωφελειαν εχων του πραγματος, και την βλαβην αυτου εχει.

ιά. Το ήμετερον ου διαβαινει προς έτερον ανευ ήμετερου φακτου.

ιβ́. Επι των διαθηκων πλατυτερον έρμηνευομεν την του διατιθεμενου γνωμην.

ιγ́. Ου κειται.

ιδ́. Επι πασων των ενοχων, εφ' ών ήμερα ου τιθεται, τη παρουση ήμερα χρεωστειται.

ιέ. Ο περι πραγματος αγωγην εχων εις απαιτησιν, αυτο το πραγμα δοκει εχειν.

ις́. Ουκ εστιν εικονικη πρασις, καταβαλλομενου τιμηματος.

ιζ́. Ὥσπερ ὑπερ του ὁμολογητου χρονος εντιθεται ταις επερωτησεσιν· οὕτω και εν ταις διαθηκαις ὑπερ του κληρονομου.

ιή. Ου κειται.

ιθ́.

V. §. 1. Furioſus nullum contractum perficere poteſt.

§. 2 Pupillus omnem contractum valide contrahit, ut tamen, ſi quando opus ſit tutoris auctoritate, tutor adhibeatur.

VI. VII. VIII. *deſunt.*

IX. In obſcuris minimum eligimus.

X. Qui commodum habet rei, & incommodum ejus habet.

XI. Noſtrum non tranſit ad alium ſine noſtro facto.

XII. In teſtamentis latius interpretamur teſtatoris voluntatem.

XIII. *deeſt.*

XIV. In omnibus obligationibus, in quibus dies non ponitur, præſenti die debetur.

XV. Qui de re actionem habet ad repetitionem, ipſam rem videtur habere.

XVI. Non eſt imaginaria venditio, perſoluto pretio.

XVII. Sicuti pro promiſſore tempus inſeritur ſtipulationibus: ita & in teſtamentis pro herede.

XVIII. *deeſt.*

XIX.

V. §. 1. Theoph. §. 8. Inſt. *de Inutil. ſtipul.* [cap. 312. f.] D. GOTH.

§. 2. Theoph. §. 9. Inſt. *de Inutil. ſtipul.* [cap. 313. pr.] D. GOTH.

6. *ει ποτε* omiſerat hic Goth.

7. Hæc addo pro *&c.* apud Goth.

VIII. Sub hoc numero Synopſis habet legem h. t. 59. & ſic alibi mire in numero & ordine legum a Lat. Digg. variat: qua de re vide, quæ dixi in *Proœmio* ante binos hoſce titulos §. 3.

IX. Eclog. eod. cap. 9. D. GOTH. It. F. & B.

X. Eclog. eod. cap. 11. Harmenop. eod. §. 16. D. GOTH. It. F. & B. Adde THum *de Emt. & vendit* cap. 375.

8. Ὁ δε: in Synopſi.

XI. Ex Addendis Tom. I. Baſil. pag. 818.

XII Ex Fabr. & Baſ.

XIV. Ex Fabr. & Baſ.

XV. Eclog. eod. c. 15. Harmenop. eod. §. 20. D. GOTH. It. F. & B.

XVI. Eclog. eod. cap. 16. Harmenop. 3. titul. 3. 42. ubi etiam vide §. 40. 41. & 43. D. GOTH. It. F. & B. pag. 73.

XVII. Ex Add: Tom. I. Baſ. pag. 818.

ιθ. §. 1. Ἡ τȣ δολȣ παραγραφη ου βλαπτει, οἱς ουκ εναντιȣται ἡ τȣ διαθεμενȣ γνωμη.

κ'. Ὡσακις αμφιβολος ἑρμηνεια ελευθεριας ειη, ὑπερ της ελευθεριας αποκρινομεν.

κά. Ου κειται.

κβ'. Δȣλος ουκ ενεχεται, ȣτε ενοχοποιειται.

κγ'. A. Οἱ γεγονοτες ἡμιν ενοχοι εκ τινος συναλλαγματος εποφειλουσιν επ' αυτοις οἱς ενεχονται, εσθ' ὁτε δολον μονον, εσθ' ὁτε 9 και diligentiam, τουτεστι σπουδην. Et poſt, Ει μηδεν κερδαινουσιν, απο δολου μονου κατεχονται· ει δε τι προσεστιν αυτοις κερδος, τοτε και απο ραθυμιας ὑπευθυνοι γινονται.

κγ'. B. Εσθ' ὁτε μονος δολος εν τοις συναλλαγμασιν επιζητειται, ὡς επι της παρακαταθηκης, και τȣ κατα παρακλησιν· εσθ' ὁτε και δολος και ραθυμια, ὡς επι της εντολης, και τȣ εις χρησιν 10 διδομενȣ, πρασεως, ενεχυρου, μισθωσεως, προικος, της επιτροπης, και της διοικησεως των αλλοτριων πραγματων· εν τουτοις δε και επιμελεια· ἡ δε κοινωνια δολον και αμελειαν απαιτει. Αλλα ταυτα, ὁτε μη εξ αρχης τι. 11 συμφωνηση, πλεον η ἡττον εισα-

XIX. §. 1. Doli exceptio non nocet, quibus non adverſatur teſtantis voluntas.

XX. Quoties ambigua libertatis interpretatio fuerit, pro libertate reſpondemus.

XXI. *deeſt.*

XXII. Servus non tenetur neque obligatur.

XXIII. *a.* Qui nobis ex aliquo contractu obligati ſunt, debent in iis *rebus* quibus tenentur, aliquando ſolum dolum, aliquando diligentiam. Si nihil lucrantur, ex dolo ſolo tenentur: ſi autem aliquod lucrum iis obvenit, tunc etiam ex negligentia obligantur.

XXIII. *b.* Interdum ſolus dolus in contractibus quæritur, ut in depoſito & precario: interdum & dolus & culpa, ut in mandato & ad uſum dato, (*commodato*) venditione, pignore, locatione, dote, tutela, & geſtione alienorum negotiorum: in his autem & diligentia. Sed ſocietas dolum & negligentiam exigit. Verum hæc, quum non ab initio aliquid convenerit, quod plus aut minus inducit. Quæ enim initio pacta ſunt, na-

XIX. §. 1. Fabr. & Baſ.
XXII. Eclog. eod. cap. 19. 1. Harmenop. §. 1. D. GOTH. It. F. & Baſ.
XXIII. *a.* Theoph. §. 13. Inſt. *de Oblig. q. ex delicto.* [cap. 29. in fin. & cap 30.] D. GOTH.
9. και hic de: Goth. qui ad verbum Latini textus *depoſitum* ait: Vid. THum §. 17. Inſt. *de Obl. q. ex delicto.* [cap. 44.]
XXIII. *b.* F. habet & B.
10. διδομενον malim.
11. Sic, vel συνφωνησει vel συμφωνηθη reſcribend. pro vulg. συμφωνησει.

XXIII. *c.* Eclog. eod. c. 20. Harmen eod. 54 & 55. ubi vide Scholion ampliſſimum ad hanc legem. D. GOTH. It. F. & B.
12. δε de: Syn. & Goth.
XXV. Ex Add. Tom. I. Baſil. pag. 818.
XXVII. 1. Harmen. 9. §. 20. & 21. ubi v. Scholion ſatis amplum ad hanc legem. Eclog. eod. cap. 27. [pag. 19.] adde l. 45. in fin. intr. eod. D. GOTH.
It. F. & B.
13. κοινον de: Synopſ.

41. Le-

εισαγειν· τα γαρ εν αρχη συμφωνεμενα φυσιν διδωσι τοις συναλλαγμασιν· εξηρημενου τε μη δυνασθαι συμφωνειν επι της παρακαταθηκης, μη απαιτεισθαι δολον.

κγ'. Γ. Τα τυχηρα [12] δε των αλογων, και τον χωρις ραθυμιας θανατον, και την φυγην των μη φυλαττεσθαι ειωθοτων δελων και την αρπαγην, και τον θορυβον, και τον εμπρησμον, και τα πληθη των υδατων, και την επελευσιν των ληστων, ουδεις επιγινωσκει.

κδ'. Ου κειται.

κε'. Κρειττων εστιν η εν πραγμασιν ασφαλεια, η εν προσωποις.

κϛ'. Ου κειται.

κζ'. Απο ιδιωτικε συμφωνε το [13] κοινον νομιμον ουκ εναλλασσεται, ει και τα μαλιστα κατ' αρχας [14] αἱ αγωγαι απο συμφωνε εναλλασσονται [15] τῳ αυτῳ δικαιῳ, η δια παραγραφης.

κη'. Ὁ απο δωρεας εναγομενος, μεχρις ευποριας καταδικαζεται.

κθ'. Το εξ αρχης ανυποστατον, ε βεβαιεται τη χρονιᾳ παραδρομῃ.

λ'. Τον γαμον ε το συγκαθευδησαι, αλλ' η συναινεσις αποτελει.

λα'. Ουτε δια συμφωνων, ουτε δι' επερωτησεως δυναται αναιρεθηναι το ἁπαξ γεγονος

naturam dant contractibus: excepto quod conveniri non poſſit in depoſito, ne dolus exigatur.

XXIII. c. Caſus vero brutorum (*animalium*), & mortem præter culpam, & fugam ſervorum qui cuſtodiri non ſolent, & rapinam, & tumultum, & incendium, & magnitudines aquarum, & incurſum prædonum nemo agnoſcit.

XXIV. *deeſt.*

XXV. Melior eſt ſecuritas (*cautio*) in rebus, quam in perſonis.

XXVI. *deeſt.*

XXVII. Per privatum pactum commune jus non immutatur, etſi initio maxime actiones (*obligationes*) per pactum immutantur vel ipſo jure, vel per exceptionem.

XXVIII. Qui ex donatione convenitur, ad patrimonii facultatem uſque condemnatur.

XXIX. Ab initio invalidum, non confirmatur diutino *temporis* lapſu.

XXX. Nuptias non concubitus, ſed conſenſus facit.

XXXI. Neque per pacta neque per ſtipulationem poteſt tolli ſemel factum nego-

14. Legendum *αἱ ποιναι*, quomodo in Baſ. vertit Fabr. ſed Leuncl. *actiones* habet.

15. Certe legend. *ἢ αυτῳ τῳ δ.* Mox *παραγραφων* habet Harmen.

XXVIII. F. & Baſ. pag. 74.

XXIX. Eclog. eod. 29. Harmenop. eod. §. 21. Theophilus Inſt. *de exheredat. liberorum* hanc regulam ita expreſſit: *τα εξ αρχης ανυποστατα εκ των μετα ταυτα επιγινομενων ισχυν λαμβανειν ε δυνανται.* Paulo etiam aliter eandem regulam refert in §. 2. in fin. Inſt. *de inut. ſtipul.* *τα εξ αρχης ανυποστατα εκ των μετα ταυτα γινομενων ε βεβαιεται.* D. GOTH.

Ut Synopſ. & Harm. ita & F. habet & B.

XXX. Eclog. eod. cap. 30. D. GOTH.

It. Fabr. & Baſ.

XXXI. Ex F. & B. Licet ex vulgata Digg. lectione *φακτον* in fine h. l. ſubſtitui poſſet: mihi potius & Latine *pactum* videtur legendum, ut intelligatur *exceptio pacti*, ſicuti ex ſtipulatione *actio* oritur. Sed deſino, ne ad notas ſcribendas delabar.

XXXIII.

γονος πραγμα, ουτε εκ τουτου του συμφωνου αγωγη η πακτον ἁρμοζει.

λβ΄. Ου κειται.

λγ΄. Δυο περι κερδους αγωνιζομενων, χειρων εστιν ἡ του εναγοντος αἱρεσις.

λδ΄. Και εν τη επερωτησει, και εν τοις λοιποις συναλλαγμασιν, ει μη δηλουται το δοξαν τοις μερεσιν, ακολουθουμεν τῳ εθει του κλιματος, εν ᾡ γεγονε το συναλλαγμα· ει δε και αυτο αδηλον ειη, η αδιαφορον, τοτε τῳ ἡττονι ακολουθουμεν.

λε΄. λϛ΄. Ου κειται.

λζ΄. Τα κατα νομους [16] γινομενα, εννομως ανατρεπεσθαι δει.

λη΄. Επι των ἁμαρτηματων [17] ουκ εις την ποινην, αλλ᾽ εις το περιελθον, ὁ κληρονομος ενεχεται.

λθ΄. Εν πασιν αντι του γενομενου νοειται το παρ᾽ αιτιαν αλλου μη γενομενον.

μ΄. Ο μεμηνως και ὁ ασωτος, ουδεμιαν εχει βουλησιν.

μα΄. Ουκ οφειλει τῳ εναγοντι εξειναι, ὁπερ τῳ εναγομενῳ ουκ επιτρεπεται.

§. 1. Επι του ασαφους πραγματος κρειττον εστιν ευνοειν τη απαιτησει, ηπερ τῳ επεισακτῳ κερδει.

μβ΄. Και ὁ κληρονομος εναγομενος, ου μην και εναγων, και ὁ εγγυητης, δικαιαν αγνοιαν προβαλλονται του χρεους.

μγ΄. Ο αρνησαμενος χρεωστειν ου κωλυεται

gotium, neque ex hac conventione actio aut pactum competit.

XXXII. *Deeſt.*

XXXIII. Duobus de lucro certantibus, deterior eſt actoris conditio.

XXXIV. Et in ſtipulatione, & in ceteris contractibus, niſi probetur quod partibus placuit, ſequimur morem regionis, in qua factus eſt contractus. Quod ſi & ille *mos* obſcurus ſit, aut indifferens, tunc minimum ſequimur.

XXXV. XXXVI. *deſunt.*

XXXVII. Secundum leges facta, legitime ſubverti debent.

XXXVIII. In delictis non ad pœnam, ſed ad id quod pervenit, heres tenetur.

XXXIX. In omnibus pro facto accipitur, quod per culpam alius factum non eſt.

XL. Furioſus & prodigus nullam habet voluntatem.

XLI. Non debet actori licere, quod reo non permittitur.

§. 1. In re obſcura melius eſt favere repetitioni, quam adventitio lucro.

XLII. Et heres ſi conveniatur, non ſi agat, & fidejuſſor juſtam prætendunt debiti ignorantiam.

XLIII. Qui negat *ſe* debere, non prohibetur

XXXIII. Eclog. eod. cap. 33. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

XXXIV. Eclog. eod. c. 34. Harmenop. eod. c. 13. D. GOTH. It. F. & B.

XXXVII. 5. Harm. 5. §. 17. D. GOTH.

16. γινομ. præſtaret. ſimile ap. THum II. 17: 7.

XXXVIII. Eclog. eod. c. 37. 5. Harmenop. 8. §. 62. D. GOTH. F. & B.

17. του τελευτησαντος ad: F. & B. quod de: Syn. Harm. & Goth.

XXXIX. Fabr. & Baſ.

XL. Eclog. eod. cap. 49. Harmenop. eod. §. 39. D. GOTH. It. F. & B.

XLI. pr. ex F. & Baſ.

§. 1. Eclog. eod. cap. 40. D. GOTH. It. F. & B.

XLII. Ex add. Tom. I. Baſil. pag. 818.

XLIII. pr. Eclog. eod. cap. 42. 3. Harmen. 5. §. 90. 91. ubi vide Scholion. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ. pag. 75.

§. 1. Eclog. eod. c. 43. D. GOTH. It. F. & B.

XLIV. Eclog. eod. c. 44. 5. Harm. 8. §. 63. D. GOTH. It. F. & B.

XLV.

ται και ἑτερᾳ δικαιολογιᾳ χρησασθαι, ει μη νομος εμποδιζει.

§. 1. Πολλων αγωγων περι τȣ αυτου συντρεχουσων, την μιαν τις κινειν οφειλει.

μδ΄. Τοτε εις το περιελθον ὁ κληρονομος εναγεται, ὁτε ουκ εξ οικειȣ δολȣ, αλλα τȣ τελευτησαντος εναγεται.

με΄. Ουτε ενεχυρον, ουτε 18 παρακαταθηκη, ουτε παρακλησις, ουτε αγορασια, ουτε μισθωσις, επι ιδιῳ πραγματι συνισταται.

§. 1. Το ιδιωτικον συμφωνον ȣκ αναιρει το κοινον νομιμον.

μϛ΄. Ποινη καταβληθεισα ουκ αναλαμβανεται.

μζ΄. Η αδολος συμβȣλη ουκ ενοχοποιει· επι δε της κατα δολον ἁρμοζει ἡ περι δολου.

§. 1. Ο κοινωνος τȣ κοινωνȣ μȣ, ȣκ εστι μου κοινωνος.

μη΄. Το κατ' οργην η θερμοτητα 19 γινομενον η λεγομενον, ουκ εστι βεβαιον, ει μη τοις αυτοις 20 επιμενη· ὁθεν ἡ μετ' ολιγον ὑποστρεψασα προς τον ανδρα, ουτε διαζευχθηναι δοκει.

μθ΄. Αλλȣ περιγραφοντος, αλλος αγωγην ουκ εχει.

ν΄. Ου ποιει πλαισμα, ὁ ειδως μεν, κωλυσαι δε μη δυναμενος.

να΄. Ου δοκει τις λαμβανειν, ὁπερ αλλῳ αποκαταστησαι αναγκαζεται.

νβ΄.

hibetur etiam alia cauſa uti, niſi lex impediat.

§. 1. Multis actionibus de eodem concurrentibus, unam quis movere debet.

XLIV. Tunc in id quod pervenit, heres convenitur, quando non ex proprio dolo, ſed defuncti convenitur.

XLV. Neque pignus, neque depoſitum, neque precarium, neque emtio, neque locatio, in propria re conſiſtit.

§. 1. Privatum pactum non tollit jus publicum.

XLVI. Pœna perſoluta non recuperatur.

XLVII. Conſilium non fraudulentum haud obligat: ſed in *conſilio* cum dolo, competit doli *actio.*

§. 1. Socius mei ſocii, non eſt meus ſocius.

XLVIII. Quod per iram aut calorem fit vel dicitur, non eſt firmum, niſi quis iiſdem inhæreat: unde brevi reverſa ad virum neque divertiſſe videtur.

XLIX. Alio decipiente, alius actionem non habet.

L. Non admittit delictum, qui ſcit quidem, ſed prohibere non poteſt.

LI. Non videtur quis accipere, quod alii reſtituere cogitur.

LII.

XLV. Harm. eod. §. 33. Eclog. eod. cap. 45. D. GOTH. It. F. & B.
18. παραθηκη Syn.
§. 1. Eclog. eod. cap. 45. adde l. 27. ſupra eod. D. GOTH. It. F. & B.
XLVI. 52. Eclog. 3. c. 37. D. GOTH. It. F. & B.
XLVII. pr. Eclog. eod. c. 46. Harm. eod. §. 49. D. GOTH. It. F. & B.
§. 1. Eclog. eod. cap. 47. Harm. eod. §. 37. & 38. D. GOTH. It. F. & B.
XLVIII. Harmen. eod. §. 32. Eclog. eod. c. 48. D. GOTH.

Qui cum Syn. Harm. & Fabr. in επιμενη deſinit. Reliqua adjunxi e Baſil.
19. γινομενον η de Syn.
20. Sic Syn. επιμενει Harm. επιμενη Goth. & Fabr. επιμενει Baſil. Tum Leuncl. in marg. legit: ει μη τις τοις, quod verius puto.
XLIX. Fabr. & Baſ.
L. Ex ſolis Baſil.
LI. Eclog. eod. cap. 52. [pag. 20.] Harmenop. eod. §. 36. D. GOTH. It. F. & B.

νβ΄. Ου κειται.

νγ. Α. Οταν τις μη χρεωστων τινι τι καλαβαλη, ει μεν αγνοει ὁτι ου χρεωστει, αναλαμβανει· ει δε ουκ αγνοει, ουκ αναλαμβανει· δοκει γαρ ὁτι [21] οικειοθελως εδωρησατο.

νγ΄. Β. Το εν αγνοια η κατα πλανην διδομενον, απαιτειται· [22] ὁ δε εν γνωσει διδομενος το μη χρεωστουμενον, δωρειται.

νδ΄. Ου δυναται τις πλεον, ου εχει δικαιου, μεταγειν εις ἑτερον.

νέ. Ου κειται.

νϛ΄. Εν τοις αμφιβολοις το φιλανθρωπον επικρατει.

νζ΄. Ου κειται.

νή. Απο ποιναλιας αιτιας ουχ ἁρμοζει κατα του πατρος [23] *de peculio.*

νθ΄. Ο κληρονομος το αυτο δικαιον εχει, ὁπερ ὁ τελευτησας.

ξ΄. Ου κειται.

ξά. Εξεστιν ἑκαστῳ τον ιδιον οικον ανανεουν, εφ᾽ ὁσον ἑτερον ακοντα μη βλαπτει, [24] ει μη δικαιον εχει.

ξβ΄. Κληρονομια εστιν ἡ εις ὁλοκληρον διαδοχη του δικαιου, ὁπερ ὁ διαθεμενος ειχεν.

ξγ΄. Μοραν ου ποιει ὁ εις δικην αδολως προσκαλουμενος.

ξδ΄. Τα [25] σπανιως συμβαινοντα, ουκ ευχερως εν τοις πραττομενοις [26] συναλλαγμασι καλαλογιζομεθα.

LII. *deeſt.*

LIII. *a.* Quum quis non debens alicui quid ſolverit, ſi quidem ignorat ſe non debere, recipit: ſi vero non ignorat, non recipit; videtur enim ſua voluntate donaſſe.

LIII. *b.* Quod ex ignorantia vel per errorem datur, repetitur: qui autem ſcienter dat non debitum, donat.

LIV. Non poteſt quis plus quam habet juris, transferre ad alium.

LV. *deeſt.*

LVI. In ambiguis humanitas obtinet.

LVII. *deeſt.*

LVIII. Ex pœnali cauſa non competit adverſus patrem *actio* de peculio.

LIX. Heres idem jus habet, quod defunctus.

LX. *deeſt.*

LXI. Domum ſuam cuique renovare licet, dummodo alium invitum non lædat, niſi jus habeat.

LXII. Hereditas eſt in univerſum ſucceſſio juris, quod defunctus habuit.

LXIII. Moram haud facit, qui in judicium ſine dolo provocat.

LXIV. Raro contingentia non facile in negotiis computamus.

ξέ. LXV.

LIII. *a.* 3. Harm. 5. §. 73. L. 1. D. *de Cond. indeb.* D. GOTH.

21. Sic emendare non dubito pro οικονοτελως, quod apud Harm. Mercerus reddidit: *plene abſoluteque.*

LIII. *b.* Ex Fabr. & Baſ.

22. Sic editum & diſtinctum in Baſ. quumque Fabr. ſimiliter diſtinxerit, ſed dederit ὁ - - - διδομενου, forte legend. το - - - διδομενον.

LIV. Eclog. eod. cap. 55. D. GOTH. It. F. & B. pag. 76.

LVI. Eclog. eod. cap. 57. Harmenop. 1. §. 31. & tit. 15. §. 19. & 20. ubi vide Scholion. D. GOTH.

It. F. & Baſil. Totus autem tit. 15. Harm. eſt περι αγραφως και αμφιβολιας.

LVIII. Solus Baſil.

23. ου adderem, ſubintellecto αγωγη.

LIX. Eclog. eod. cap. 8. [pag. 18.] D. GOTH. It. F. & B.

LXI. Eclog. eod. cap. 60. D. GOTH. F. & B. Hæc definitio, non regula eſt. propterea videtur male repeti hoc loco ex tit. præced. l. 24. LEUNCL.

24. Sic pro η μη correxit Leuncl. quem ceteri recte ſecuti ſunt.

LXII. Eclog. eod. c. 61. 5. Harmenop. 5. §. 66. & 67. ubi vide Scholion. D. GOTH. F. & B.

LXIII.

ξέ. Ου κειται.

ξϛ'. Ὁ δικαιαν εχων παραγραφην, ουκ εστι χρεωστης.

ξζ. Εαν ἡ αυτη φρασις διχως νοηται, ἡ ἁρμοζουσα τω δικαιω και κινουμενω πραγματι επικρατει.

ξή. Τα προσωποις ὑπαρχοντα προνομια, [27] σβεννυται αυτοις· τα δε προσοντα ταις αγωγαις, προς παντας μετερχονται.

ξθ'. Ακοντι ευεργεσια ου διδοται.

ό. Το δικαιον, ὁπερ εχει τις του τιμωρεισθαι[28] και ἑτερους κολαζειν, ουκ εντελλεται αλλω.

οά. Ου κειται.

οβ. Καρπος πραγματος εστι, και το δυνασθαι ενεχυραζειν αυτο.

ογ. Οπου κληρονομια, εκει και επιτροπη, χωρις γυναικος.

§. 1. Ουδεις δυναται επιτροπον δουναι τω μη οντι ὑπεξουσιω κληρονομω.

§. 2. Ο μετα το κωλυθηναι ποιων, [29] βιαν ποιει· ὁ δε προσδοκων κωλυεσθαι ποιων, λαθρα ποιει.

§. 3. Τα εν διαθηκη[30] μη νοουμενα, αντι μη γεγραμμενων εισιν.

§. 4. Ουδεις συμφωνων η επερωτων ασφαλειαν ἑτερω προσποιει.

οδ'.

LXV. *deeſt*

LXVI. Juſtam habens exceptionem, non eſt debitor.

LXVII. Si eadem dictio dupliciter intelligatur, conveniens juri & negotio agendo obtinet.

LXVIII. Perſonis competentia privilegia, cum ipſis exſtinguuntur: quæ vero actionibus inſunt, ad omnes transeunt.

LXIX. Invito beneficium non datur.

LXX. Jus, quod quis habet ulciſcendi & alios puniendi, alii non mandatur.

LXXI. *deeſt.*

LXXII. Fructus rei eſt, & poſſe eam oppignerare.

LXXIII. Ubi hereditas, ibi & tutela, præter mulierem.

§. 1. Nemo poteſt tutorem dare heredi, qui non ſit in *ſua* poteſtate.

§. 2. Qui poſtquam prohibitus eſt, facit, vim facit: qui autem metuens prohiberi facit, clam facit.

§. 3. Quæ in teſtamento non intelliguntur, pro non ſcriptis ſunt.

§. 4. Nemo paciſcens aut ſtipulans cautionem alii adquirit.

LXXIV.

LXIII. Sola habent Baſilica.

LXIV. Eclog. eod. cap. 63. Harmenop. eod. §. 47. D. GOTH. F. & B.

25. Sic primus emendavit Leuncl. pro σκαιια. Sed & Harm. σκαιως habet.

26. συναλλαγμασι de: Goth. & Fabr. Pro ſeq. verbo καταλογιζομενα habet Goth. καταλογιζομεν F. & Baſ.

LXVI. Eclog. eod. cap. 64. 3. Harmen. 5. §. 92. D. GOTH. F. & B.

LXVII. Eclog. eod. cap. 65. D. GOTH. F. & B.

LXVIII. Eclog. eod. cap. 66. Harmenop. eod. §. 45. Adde inf. 196. D. GOTH. It. F. & Baſ.

27. Mihi legendum videtur συσβεννυται. Tum aut hic cum Harm. pluraliter reſcribend. σβεννυνται, (vel συσβεννυνται) aut inf. μετερχεται cum F. & B.

LXIX. F. & Baſ.

LXX. Eclog. eod. cap. 67. Harm. eod. §. 53. D. GOTH. It. F. & B.

28. και ἑτ. κολ. addo ex F. & B.

LXXII. Ex Baſil. pag. 77.

LXXIII. pr. Eclog. eod. cap. 73. 5. Harm. 68. & 69. ubi vide Scholion. D. GOTH.

Eadem repetuntur Harm. V: 11. §. 20. & 21. Habent & F. & B. ſed πλην pro χωρις.

§. 1. & 2. Ex F. & Baſ.

29. Malim βια, ut in textu Latino *vi*.

§. 3. Eclog. eod. cap. 78. D. GOTH. It. F. & B.

30. μη primus addi juſſit Leuncl.

§. 4. Eclog. eod. cap. 71. 1. Harm. 9. & 10. ubi vide Scholion. D. GOTH. It. F. & B.

οδ'. Ουδεις δι' ετερου αδικειται.

οε'. οϛ'. και οζ'. ου κειται.

οη'. Οτε περι απατης ζητειται, ου πολυπραγμονουμεν, τι ουκ εσχεν ὁ εναγων, αλλα τι δια του εναγομενου σχειν 31 ενεποδισθη.

οθ'. Η απατη, και αποτελεσμα και σκεμμα επιζητει.

π'. Τα ειδικα 32 των γενικων επικρατεστερα.

πα'. Τα δια το ανελειν αμφισβητησιν επιτιθεμενα τοις συναλλαγμασιν, ουκ αναιρει το κοινον νομιμον.

πβ'. Δωρεα εστι, το χωρις αναγκης διδομενον.

πγ'. Ου δοκει 33 πραγμα απολλειν, ὁ μη ων αυτου δεσποτης.

πδ'. Ου κειται.

πε'. Εν τοις αμφιβολοις ὑπερ της προικος αποκρινομεθα.

§. 1. Τα εξ αρχης βεβαια εκ των επισυμβαινοντων ουκ ακυρουνται.

§. 2. Ηνικα το του αιτουμενου δικαιον ὁ φυσικος λογισμος η ἡ του νομου αμφιβολια ὑπερτιθεται, χρη δια ψηφου των αρχοντων το πραγμα συγκρινεσθαι.

πϛ'. Δια της προκαταρξεως ὡς επιπαν κρειττον ἡ αιρεσις γινεται του εναγοντος.

πζ'.

LXXIV. Nemo per alium adficitur injuria.

LXXV. LXXVI. LXXVII. *deſunt.*

LXXVIII. Quum de fraude quæritur, non inquirimus, quid non habeat actor, ſed quid per reum habere prohibitus ſit.

LXXIX. Fraus & effectum & conſilium requirit.

LXXX. Specialia generalibus potiora.

LXXXI. Quæ ad tollendam dubitationem contractibus inſeruntur, jus commune haud tollunt.

LXXXII. Donum eſt, quod citra neceſſitatem datur.

LXXXIII. Non videtur rem amittere, qui illius non eſt dominus.

LXXXIV. *deeſt.*

LXXXV. In ambiguis pro dote reſpondemus.

§. 1. Ab initio valida per poſt-contingentia non infirmantur.

§. 2. Quando poſtulati æquitatem naturalis ratio aut legis ambiguitas (juris dubitatio) moratur, per decretum magiſtratuum res dijudicanda eſt.

LXXXVI. Per litis conteſtationem ut plurimum melior conditio fit actoris.

LXXXVII.

LXXIV. E Baſil. Legerim autem αδικηθη, *injuria adficiatur*, ut concordet & Digg. & vero ſenſui. Nam ſi nemo per alium injuria adficitur, cui bono eſt actio injuriarum?

LXXVII. Adde Theophil. §. 2. *de nuptiis.* & §. 6. *quibus modis jus patriæ poteſtatis ſolvitur.* ubi emancipatio dicitur νομιμος & εννομος πραξις.
D. GOTH. *ad text. Lat.*

LXXVIII. Eclog. eod. 76. Harmenop. eod. 3.
D. GOTH. It. F. & B.

31. Sic pro ενεποδιστα emendavit Leuncl.

LXXIX. Eclog. eod. cap. 77. Harmenop. eod. §. 4.
D. GOTH. It. F. & B.

LXXX. Eclog. eod. cap. 108. Harm. eod. c. 18.
D. GOTH. It. F. & B.

32. (Alii ιδικα) inſerit Goth. intelligens Synopſin.

LXXXI. Eclog. eod. cap. 79. Harmenop. eod. §. 51.
D. GOTH. It. F. & B.

LXXXII. Eclog. eod. cap. 80. 3. Harm. 1. §. 1.
D. GOTH. It. F. & B.

LXXXIII. 3. Harmen. 9. §. 16. & 17. D. GOTH.

33. το ad: Baſ.

LXXXV. pr. Eclog. eod. cap. 82. Harmen. eod. §. 44. & 1. 15. §. 12. & 13. D. GOTH.
It. Fabr. & Baſ.

§. 1.

πζ'. Λοιπον γαρ ἁρμοζει κληρονομοις, και κατα κληρονομων.

πη'. Ου δοκει γινεσθαι ὑπερθεσις, ενθα μη ἁρμοζει απαιτησις.

πθ'. Εως ου ἡ διαθηκη ερρωται, αργει τα εξ αδιαθετου.

ϟ'. Εν πασι μεν, μαλιστα δε 34 εν τῳ νομῳ το δικαιον σκοπειται.

ϟα'. Εαν εξ δυο δικαιων ἁρμοσῃ μοι κληρονομια, και ρεπουδιατευσω την εκ του καινου, περιλειπεται μοι ἡ εκ του παλαιου.

ϟβ'. Εαν ὁ ταβουλαριος πλανηθῃ περι την γραφην, ουδεν ἡττον και ὁ πρωτοτυπος, και ὁ εγγυητης ενεχονται.

ϟγ'. Ου κειται.

ϟδ'. Τα περιττα ου βλαπτει την γραφην.

ϟε'. Ου κειται.

ϟϛ'. Εν ταις 35 αμφιβολοις αφηγησεσι, τη διανοια δει προσεχειν του αφηγησαμενου.

ϟζ'. Ου κειται.

ϟη'. Ὁταν περι κερδους αγωνιζονται τινες, προτιμαται ὁ περι το κερδος τῳ χρονῳ πρωτευων.

ϟθ'. Ουκ εστιν αναιδης ὁ αγνοων, ποσον οφειλει καταβαλειν.

ρ'. Τα νομῳ 36 συνισταμενα, εναντιῳ νομῳ αναιρειται.

ρα'. Εαν δυο μηνας ειπῃ ὁ νομος, και εξηκοντα

LXXXVII. Poſtea enim competit heredibus, & adverſus heredes.

LXXXVIII. Non videtur mora fieri, ubi petitio non competit.

LXXXIX. Quamdiu teſtamentum valet, ceſſant *jura* ab inteſtato.

XC. In omnibus quidem, maxime autem in jure, æquitas ſpectatur.

XCI. Si ex duobus juribus hereditas mihi competat, & repudiavero eam, *quæ* ex novo *jure defertur*, relinquitur mihi illa ex veteri.

XCII. Si tabularius erraverit in ſcriptura, nihilominus & principalis & fidejuſſor tenentur.

XCIII. *deeſt.*

XCIV. Superflua non vitiant ſcripturam.

CXV. *deeſt.*

XCVI. In ambiguis enuntiationibus, menti enuntiantis attendere oportet.

XCVII. *deeſt.*

XCVIII. Quando de lucro aliqui certant, præfertur qui circa lucrum tempore præcedit.

XCIX. Non eſt impudens, (improbus) qui ignorat, quantum ſolvere debeat.

C. Quæ jure contrahuntur, contrario jure tolluntur.

CI. Si duos menſes dixerit lex, etiam ſexa-

§. 1. Eclog. eod. cap. 84. [pag. 21.] Harmen. eod. 14. D. GOTH. It. F. & B.
§. 2. Fabr. & Baſil. pag. 78.
LXXXVI. Eclog. eod. cap. 85. 1. Harmenop. 2. §. 63. D. GOTH.
LXXXVII. Eclog. eod. cap. 85. Harmenop. eod. D. GOTH. It. F. & B.
LXXXVIII. Eclog. eod. cap. 86. Harmen. eod. §. 60. D. GOTH. It. F. & B.
LXXXIX. Fabr. & Baſ.
XC. Eclog. eod. cap. 87. D. GOTH. It. F. & B.
34. εν addo ex Baſil.
XCI. Ex addendis Tom. I. Baſil. pag. 818.
XCII. & XCIV. Fabr. & Baſ.

XCVI. 1. Harmenop. 15. §. 14. Eclog. eod. c. 94. D. GOTH. It. F. & B.
35. Sic reſtituo ex Harm. & Syn. pro aliorum αμφιβολαις.
XCVIII. 5. Harmenop. 7. §. 3. & 4. D. GOTH. It. Fabr. & Baſil.
XCIX. E Fabr. & Baſ.
C. Eclog. eod. cap. 98. Harmenop. eod. 40. D. GOTH. It. F. & B.
36. Sic Theophil. §. 7. Inſt. *quib. modis teſt. infirm.* τα εννομως γινομενα, εννομως ανατρεπεσθαι δει. & Harmen. 5. tit. 5. §. 17. τα κατα νομους γινομενα, εννομως ανατρεπεσθαι δει. D. GOTH.
CI. Solus Baſil.

ηκοντα ἡμεραι αντι τουτων προσδεχονται.

ρβ'. Κυριως παρα εδικτον ποιει, ὁ του πραιτωρος κωλυοντος ποιων.

ργ'. Ουδεις εκ του ιδιου οικου 37 ἑλκεται.

ρδ'. Εαν δυο αγωγαι προκεινται, ἡ μεν ποσοτητα μειζονα 38 εχουσα, ἡ δε ατιμοποιος, προτιμαται ἡ ατιμοποιος· ει δε δυο ατιμοποιοι εισι, καν διαφορον εχωσι ποσον, ισαι νομιζονται.

ρέ. Ου κειται.

ρς'. Η ελευθερια πραγμα εστιν 39 αδιατιμητον.

ρζ'. Δουλος ουκ εναγεται οια δηποτε αγωγη.

ρή. Σχεδον εν πασαις ταις ποιναλιαις αγωγαις, και τη ἡλικια, και τη αγνοια συντρεχομεν.

ρθ'. Ουδε ἓν εγκλημα ὑπομενει, 40 ὁ δυναμενος κωλυσαι, και μη κωλυων.

ρί. Τα ιδικα των γενικων επικρατεστερα.

§. 1. Ουδεις αλλοτριαν δικην ανευ ἱκανοδοσιας διεκδικειν δοκει, ει και εστιν ὑπατικος.

§. 4. Ταις γυναιξιν εις το εκδικηθηναι συντρεχομεν, ου μην συκοφαντουσαις.

ρια. Ὁ πλησιαζων τη ἡβη και κλοπης και ὑβρεως εστι δεκτικος.

§. 1.

ſexaginta dies pro his accipiuntur.

CII. Proprie contra Edictum facit, qui prætore prohibente facit.

CIII. Nemo ex ſua domo extrahitur.

CIV. Si duæ actiones proponuntur, una majorem quantitatem habens, altera famoſa, præfertur famoſa: ſin ambæ ſunt famoſæ, etſi diverſam habeant quantitatem, pares cenſentur.

CV. *deeſt.*

CVI. Libertas eſt res inæſtimabilis.

CVII. Servus nulla convenitur actione.

CVIII. Fere in omnibus actionibus pœnalibus, & ætati & ignorantiæ ſuccurrimus.

CIX. Nullam injuriam patitur, qui cum prohibere poſſit, non prohibet.

CX. Specialia generalibus potiora.

§. 1. Nemo alienam litem ſine ſatisdatione defendere videtur, etſi conſularis eſt.

§. 4. Mulieribus ut defendantur, ſuccurrimus, non tamen calumniantibus.

CXI. Proximus pubertati & furti & injuriæ capax eſt.

§. 1.

CII. E Fabr. & Baſ. pag. 79.

CIII. Eclog. eod. cap. 101. & 7. tit. 8. cap. 21. 1. Harmenop. 2. 29. & 30. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

37. ἰλκεσθαι οφειλει. Fabr. & Baſ.

CIV. 2. Eclog. 3. cap. 22. 1. Harmen. 3. §. 30. D. GOTH. It. F. & B.

38. ἰλκεσα Syn. & Goth. Pro anteced. μὲν Baſ. male μεῖζα.

CVI. Eclog. eod. cap. 104. 1. Harmen. 18. §. 10. & 11. ubi vide Scholion. Adde inf. 176. in fin. D. GOTH. It. F. & B.

39. ατιμητον Syn.

CVII. Eclog. eod. cap. 105. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

CVIII. Eclog. eod. cap. 106. Harm. eod. §. 42. D. GOTH. It. F. & B.

CIX. Eclog. eod. cap. 107. Harm. eod. 26. D. GOTH. it. F. & Baſ.

40. Vel hinc Lectoribus adparebit, quam vera dixerim ad l. LVII. *a. de V. S.* not. 87. Fabrotus enim non ipſam Synopſin conſulens, ſed Goth. ex Harmen. edentem ſequens, utrobique exhibet: ὁ μη δυναμενος κωλυσαι, και κωλυων. Quam lectionem Gothofr. filius in Comment. ad h. t. *de R. J.* ex ingenio quidem & vera JCti mente falſitatis arguit, ſed nec ipſe Synopſin pro ſe citavit; quæ nunc, prout inde damus, rem ſole evidentiorem reddit.

CX. pr. Author Eclogæ ita videtur hunc locum reddidiſſe, quod tamen videtur eſſe legis 80. ſupra eod. D. GOTH. qui ſolus habet.

§. 1. 2. Eclog. cap. περι διεκδικητων [L. VIII. Syn. pag. 104. in fin.]

Theophil. in pr. & §. 1. Inſtit. *de ſatiſd.* ita Latine hanc regulam profert: *Nemo ſine ſatiſdatione aliena*

§. 1. A. Τας εξ ἁμαρτηματων ποιναλιας μη διδοσθαι κατα κληρονομων, οἷον furti, vi bonorum raptorum, [41] injuriarum, Ακυϊλιυ.

§. 1. B. Αἱ απο ἁμαρτηματος ποιναλιαι αγωγαι ου διαβαινουσι κατα κληρονομων, οἷον ἡ Φυρτι, βι Βονορυμ ραπτορυμ, ιϊνιυριαρυμ, και ὁ Ακυϊλιος.

ρίβ. και ρίγ. Ου κειται.

ρίδ. Εν τοις ασαφεσι το πιθανον, η το ὡς επι το πλειστον γινομενον δει σκοπειν.

ριέ. Ου κειται.

ρίϛ. Ουδεν ὕτως ὑπεναντιον τῃ αγαθῃ πιστει, ὡς ἡ βια και ὁ Φοβος.

§. 1. Ο῾ τῳ κοινῳ νομιμῳ χρωμενος ουκ απαταται.

§. 2. Ο πλανωμενος ου δοκει συναινειν.

ρίζ. Ὁ διαδοχος εν [42] πασι τοπον επεχει κληρονομυ.

ρίη. Ο῾ εν δυλειᾳ ων, ου δια το χρησθαι δεσποζει, επειδη νεμεσθαι ου δοκει.

ρίθ. Ουκ εκποιει, ὁ μονον την νομην αποβαλλομενος.

ρκ΄. Ουδεις πλεον, ὑ εχει, τῳ ιδιῳ παραπεμπει κληρονομῳ.

ρκά.

§. 1. *a.* *Actiones* ex delictis pœnales non dari adverſus heredes, veluti furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, *legis* Aquiliæ.

§. 1. *b.* Actiones ex delicto pœnales non tranſeunt adverſus heredes, veluti furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, & *lex* Aquilia.

CXII. CXIII. *deſunt.*

CXIV. In obſcuris veroſimile, aut quod ut plurimum fit, ſpectandum eſt.

CXV. *deeſt.*

CXVI. Nihil tam contrarium *eſt* bonæ fidei, quam vis & metus.

§. 1. Communi jure utens, non decipitur.

§. 2. Errans conſentire non videtur.

CXVII. Bonorum poſſeſſor in omnibus locum heredis obtinet.

CXVIII. Qui in ſervitute eſt, per uſum non adquirit, quoniam poſſidere non videtur.

CXIX. Non alienat, qui ſolum poſſeſſionem repudiat,

CXX. Nemo plus, quam habet, ſuo heredi transmittit.

CXXI.

aliena rei defenſor idoneus intelligitur. D. GOTH.

§. 4. Eclog. eod. cap. 108. in fin. [θεμ. ί.] D. GOTH. F. & B.

Habet & Harmen. I. 13. §. 35. ubi διαδιχ. legitur.

CXI. pr. Eclog. eod. cap. 109. D. GOTH. It. F. & Baſ.

§. 1. *a.* Theoph. §. 1. Inſt. *de perpetuis & temporalibus actionibus.* adde eundem §. 9. Inſt. *de l. Aquil.* D. GOTH. ſolus.

41. *damni injuria* Goth. ex vulg. lect.

§. 1. *b.* E Fabr. & Baſ.

CXIV. 1. Harmenop. 15. §. 15. Eclog. eod. cap. 111. D. GOTH. F. & B.

CXVI. Eclog. eod. c. 113. Harm. eod. §. 15. D. GOTH. F. & B.

§. 1. Eclog. eod. 114. Harmenop eod. 5. D. GOTH. F. & B.

§. 2. E ſolis Baſil. pag. 80.

CXVII. Eclog. eod. c. 115. Harmen. eod. §. 24. ubi male διαδοχος ſucceſſor & hæres: cum hic ſit bonorum poſſeſſor. D. GOTH. F. & B.

42. παση αιτια F. & B. Artic. ambos τον & τυ, quos duce Goth. Fabrotus utrobique habet, ego ducibus Synopſi & Harm. rurſum ſuſtuli. Si vero διαδοχος alicui h. l. diſplicet, ſubſtituat διακατοχος.

CXVIII. Eclog. eod. 116. 1. Harmen. 14. §. 3. D. GOTH. F. & Baſ.

CXIX. Eclog. eod. cap. 117. D. GOTH. F. & B.

αποβαλλ. vertit abſque neceſſitate Leuncl. *amittit*, ad marg. ſcribens: „In Flor. edit. legitur *O- „mittit.*"

CXX. Eclog. eod. cap. 118. [pag. 22.] 5. Harmen. 14. §. 3. [immo tit. 8. §. 70.] D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

CXXII.

ρκά. Ου κειται.

ρκβ'. Πλειον παντος πραγματος θαλπομεν την ελευθεριαν.

ρκγ'. και ρκδ'. Ου κειται.

ρκέ. Θαλπονται μαλλον οἱ εναγομενοι, ηπερ 43 οἱ εναγοντες.

ρκϛ'. Ουκ εςι κακη πιςει νομευς, ὁ δεδωκως το τιμημα.

ρκζ'. Ὁτε απο δολυ τυ τελευτησαντος εις το περιελθον ὁ κληρονομος εναγεται, αρκει προς ροπην περιελθειν εις αυτον.

ρκή. Εν ιση αιτια, κρεισσων 44 εςιν ὁ νεμομενος.

§. 1. Ὁ εις ὁλοκληρον διαδεξαμενος, αντι κληρονομυ εςιν.

ρκθ'. §. 1. Της πρωτοτυπυ αιτιας μη ερρωμενης, ουδε τα παρακολυθηματα ὡς επι παν ερρωται.

ρλ'. Ουδεποτε αἱ 45 poenales αγωγαι επι τῳ αυτῳ συντρεχυσαι πραγματι, αλληλων γινονται αναιρετικαι.

ρλά. Ὁ δολῳ παυσαμενος νεμεσθαι, ὡς νεμομενος καταδικαζεται.

ρλβ'. Ἡ απειρια 46 τη αμελεια συναριθμειται.

ρλγ'. Δια των δυλων κρειττων ἡ αἱρεσις δεσποτων γινεται, υ μην χειρων.

ρλδ'. §. 1. Ουδεις εκ τυ ιδιυ 47 δολυ κρειττονα ποιει την ιδιαν αἱρεσιν.

ρλέ.

CXXI. *deeſt.*

CXXII. Plus omni negotio fovemus libertatem.

CXXIII. CXXIV. *deſunt.*

CXXV. Reis potius favetur, quam actoribus.

CXXVI. Non eſt mala fide poſſeſſor, qui dedit pretium.

CXXVII. Quando ex dolo defuncti in id quod pervenit, heres convenitur, ſufficit momento ad eum perveniſſe.

CXXVIII. In pari cauſa, melior poſſidentis conditio.

§. 1. In univerſum qui ſuccedit, pro herede eſt.

CXXIX. §. 1. Quum principalis cauſa non valet, neque conſequentia ut plurimum valent.

CXXX. Nunquam pœnales actiones de eadem re concurrentes, alia aliam tollit.

CXXXI. Dolo poſſidere deſinens, ut poſſeſſor condemnatur.

CXXXII. Imperitia negligentiæ adnumeratur.

CXXXIII. Per ſervos melior fit conditio dominorum, non pejor.

CXXXIV. §. 1. Nemo ex proprio dolo ſuam conditionem facit meliorem.

CXXXV.

CXXII. Eclog. eod. cap. 119. D. GOTH. F. & B.

CXXV. 1. Harm. 2. §. 66. & 67. ubi vide Scholion. Eclog. eod. cap. 122. D. GOTH. It. F. & B.

43. οἱ de: F. & B. Tum ex Harm. ſolus Goth. ſubjungit: ηγυν βοηθυντων και συνηγορυμενων.

CXXVI. Eclog. eod. cap. 123. 2. Harmen. 1. §. 75. D. GOTH. F. & Baſ.

CXXVII. Eclog. eod. cap. 124. 5. Harmen. 8. §. 71. D. GOTH. F. & B.

CXXVIII. Eclog. eod. cap. 125. 1. Harmen. 2. §. 53. in fin. & 2. tit. 1. §. 77. & 78. ubi vide Scholion. Theop. 2. in fin. Inſt. *de action.* D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

44. ἡ αἱρεσις τυ νεμομενυ ex Harm. edidit Goth.

§. 1. Harm. eod. §. 23. Eclog. eod. cap. 126. D. GOTH. It. F. & B.

CXXIX. §. 1. Addo ex Harmen. h. t. §. 48.

CXXX. Theoph. §. 1. Inſt. *de Noxal.* D. GOTH. Falſa citatio: repone §. 1. ſive fin. tit. *ſi quadr. pauper.* Habet hoc fragm. F. & Baſ.

45. ποιναλις hoc loco Goth. ποιναλιαι F. & B.

CXXXI. Eclog. eod. cap. 128. 2. Harm. 1. §. 79. D. GOTH. It. F. & Baſ.

CXXXII. Eclog. eod. cap. 135. Harmen. eod. cap. 10. D. GOTH. F. & Baſ.

46. Ἡ απειρια, εις κυλπας αναγεται. Theophil. §. 7.

ρλέ. και ρλϛ'. Ου κειται.

ρλζ. Ὁ κατα κελευσιν [48] αρχοντικην αγορασας, καλη πιϛει νομευς εϛιν.

ρλή. Ὅτε δηποτε ὑπεισελευσθη (*ſic*) ἡ κληρονομια, ἑνουται τη τελευτη του διαθεμενου.

§. 1. Εκ των επισυμβαινοντων ουκ αυξει ἡ διατιμησις του παρελθοντος ἁμαρτηματος.

ρλθ'. Ου κειται.

ρμ'. Ἡ απουσια του δια πραγμα δημοσιον αποντος, ουτε αυτω, ουτε αλλω γινεται επιζημιος.

ρμά. Τα παρα κανονας νομου [49] δεχθεντα ουχ ἑλκεται εις [50] ὁμοια.

ρμβ'. Ὁ σιωπων ου δοκει ὁμολογειν, αλλ' ὁμως ουκ αρνειται.

ρμγ'. Ὅπερ τοις πρωτοτυποις ανθιϛαται, τουτο και τοις συκεσορσιν [*ſic*] αυτων.

ρμδ'. Ου παν ὁπερ εξεϛιν, ηδη και ευπρεπες εϛιν.

§. 1. Εν ταις επερωτησεσι τω καιρω προσεχομεν του συναλλαγματος.

ρμέ. Ὁ γινωσκων και συναινων ουκ απαταται.

ρμϛ'. Ουκ ωφελειται τις, εξ ὧν εν δουλεια πεπραχεν.

ρμζ'.

CXXXV. & CXXXVI. *deſunt.*

CXXXVII. Qui juſſu magiſtratuum emit, bona fide poſſeſſor eſt.

CXXXVIII. Quandocumque adita fuerit hereditas, connectitur morti teſtatoris.

§. 1. Ex poſt contingentibus non creſcit æſtimatio præteriti delicti.

CXXXIX. *deeſt.*

CXL. Abſentia *ejus* qui ob negotium publicum abeſt, nec ipſi, nec alii eſt damnoſa.

CXLI. Quæ præter regulas juris recepta ſunt, non trahuntur ad ſimilia.

CXLII. Tacens non videtur confiteri, attamen non negat.

CXLIII. Quod principalibus obſtat, illud quoque ſucceſſoribus eorum *obſtabit.*

CXLIV. Non omne quod licet, ſtatim & honeſtum eſt.

§. 1. In ſtipulationibus tempus contractûs conſideramus.

CXLV. Sciens & conſentiens non decipitur.

CXLVI. Non adjuvatur quis ex iis quæ in ſervitute egit.

CXLVII.

§. 7. Inſt. *de lege Aquil.* D. GOTH.

CXXXIII. Eclog. eod. cap. 130. 1. Harm. 14. §. 4. D. GOTH. F. & B.

CXXXIV. Eclog. eod. cap. 132. Harmen. 25. D. GOTH. F. & Baſ. pag. 81.

47. Videntur Græci legiſſe apud Latinum authorem hujus loci *dolo*, non *delicto.* D. GOTH.

CXXXVII. 2. Harm. 1. §. 76. Eclog. eod. cap. 76. [immo 134.] D. GOTH. F. & Baſ.

48. αρχικην (alii αρχοντικην) edidit Goth.

Ego cum F. & B. lectionem Harmenopuli alteri Synopſeos prætuli.

CXXXVIII. pr. & §. 1. E ſolis Baſil.

CXL. Eclog. eod. cap. 137. Harm. eod. cap. 11. Idem lib. 1. tit. 3. §. 79. & 80. ubi vide Scholion. D. GOTH. It. F. & B.

CXLI. Eclog. eod. cap. 138. Harm. eod. §. 41. adde l. 172. infr. *eod.* D. GOTH. F. & B.

49. λεχθεντα ex Harmen. dedit Goth. & Fabr. minus recte. Nos cum Syn. & Baſ.

50. Sic Syn. ὑποδειγμα ex Harm. Goth. Fabr. & Baſ.

CXLII. Eclog. eod. cap. 139. Harmenop. eod. §. 50. D. GOTH. It. F. & B.

CXLIII. Ex Addendis Tom. I. Baſil. pag. 818.

CXLIV. pr. Eclog. eod. cap. 140. 4. Harm. 6. §. 46. in fin. D. GOTH. F. & B.

CXLV. Harm. eod. 6. Eclog. cap. 41. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

Hinc jam Fabrotus rurſus ex Cod. MS. Baſilicorum regio edere incipit; vide quæ ex ipſo ad L. LVI. *de V. S.* not. 85. monui: unde & plus fidei merent illius variantes, quæ ſequentur, quam quæ præceſſerunt. Vide notulam 87. ad L. LVII. tit. ſup.

CXLVI. E ſolis Baſ.

ρμζʹ. Τα [51] ιδικα τοις γενικοις ενεισι παντοτε.

ρμηʹ. Οἷς το αποτελεσμα συμβαλλεται, τοις αυτοις και το κατα μερος.

ρμθʹ. Ὁ κερδαινων δια τινος, οφειλει και το φακτον αυτου ειδεναι.

ρνʹ. Ισος εστιν ὁ νεμομενος η εχων, και ὁ δολῳ παυσαμενος νεμεσθαι η εχειν.

ρναʹ. Ουδεις ποιει τινι ζημιαν, ει μη ὁ ποιων, ὅπερ ουκ εξεστιν αυτῳ.

ρνβʹ. Ὁ ποιησας βιαν, η τῳ περι βιας δημοσιας, η τῳ περι βιας ιδιωτικης υποπιπτει νομῳ.

§. 1. Εκβαλλει.

§. 2. Εν τοις ἁμαρτημασιν ἡ του πραγματος αποδοχη σκοπειται· εοικε γαρ ἡ αποδοχη μανδατῳ.

§. 3. Εν τοις συναλλαγμασι τοις εχουσιν αγαθην πιστιν, και βεβαιουμενοις απο δολου, ὁ κληρονομος εις ὁλοκληρον ενεχεται.

ρνγʹ. Σχεδον οἷς τροποις ενεχομεθα η κλωμεθα τι, τοις αυτοις εκ των εναντιων ελευθερουμεθα και αποκλωμεθα· ὥσπερ γαρ ου δυναμεθα κτησασθαι νομην, ει μη ψυχη και σωματι νεμηθωμεν, ουτω ουδε αποκτησασθαι, ει μη ψυχη και σωματι [52] παυσομεθα νεμεσθαι.

ρνδʹ. Εν ισῳ ἁμαρτηματι χειρων εστιν ἡ αἱρεσις του εναγοντος, και ὁ νεμομενος κρειττων εστιν.

ρνεʹ. Ἑκαστον αδικει το ιδιον φακτον, ου μην τον αντιδικον αυτου.

CXLVII. Specialia generalibus ſemper inſunt.

CXLVIII. Quibus effectus prodeſt, iiſdem & pars ſingula.

CXLIX. Qui lucrum facit per aliquem, debet & factum ejus agnoſcere.

CL. Par eſt poſſidens vel habens, atque *is* qui dolo deſiit poſſidere vel habere.

CLI. Nemo damnum alicui facit, niſi qui facit, quod ei non licet.

CLII. Qui vim facit, aut legi de vi publica aut de vi privata ſubjacet.

§. 1. Dejicit.

§. 2. In delictis rei adprobatio ſpectatur: comparatur enim adprobatio mandato.

§. 3. In contractibus bonam fidem habentibus, & munitis adverſus dolum, heres in ſolidum tenetur.

CLIII. Fere quibus modis obligamur vel quid adquirimus, iiſdem ex contrario liberamur atque amittimus. Sicut enim poſſeſſionem adquirere non poſſumus, niſi animo & corpore poſſederimus, ita neque amittere, niſi animo & corpore deſierimus poſſidere.

CLIV. In pari peccato deterior eſt conditio actoris, & poſſidens melior eſt.

CLV. Quemque lædit ſuum factum, non vero adverſarium ejus.

§. 1.

CXLVII. Eclog. eod. c. 141. Harm. eod. §. 19. D. GOTH. It. F. & Baſ.

51. ενδικα (alii ιδικα) edidit Goth. Nos cum Syn. Ceteri cum Harm. ενδ.

CXLVIII. CXLIX. & CL. E ſol. Baſil.

CLI. E Fabr. & Baſil. pag. 82.

CLII. pr. Eclog. eod. cap. 142. D. GOTH. It. F. & Baſ.

§. 1. Hoc unicum verbum ſuperiori voci νομῳ adjicit in Baſil. Fabr. ſed in verſione ſic ſupplet: *dejicit & qui dejicere mandat.* An Græce olim fuit? Εκβαλλει και ὁ εντειλαμενος εκβαλειν. Scholiaſtes Baſil. pag. 89. not. *f.* ſic exponit: Ει γαρ εξ εμης εντολης εκβαλλει σε τις σπευσει [σπευσῃ] απο νομης τινος, εγω ενεχομαι ὁ εντειλαμενος.

§. 2. E ſol. Baſ.

§. 3. Fabr. & Baſ.

CLIII. Ex F. & Baſ.

52. Lege παυσωμεθα.

CLIV. Eclog. eod. cap. 150. 1. Harmenop. 2. §. 64.

§. 1. Ου δοκει βιαν ποιειν, ὁ τῳ ιδιῳ δικαιῳ χρωμενος και εναγων.

§. 2. Εν ταις ποιναλιαις αιτιαις το καλοθελες ἑρμηνευομεν.

ρνϛ'. Ακων ουδεις αναγκαζεται διεκδικειν πραγμα.

§. 1. Ὁ εχων αγωγην, και παραγραφην εχει.

§. 2. Ὁ εις τοπον ἑτερου ὑπεισιων ου βλαπτεται, εξ ὧν εκεινος ουκ εβλαπτετο.

§. 3. Εις το απαιτειν και 53 εκδικεισθαι, την αυτην ὡς επι το πολυ ταξιν ὁ αγοραστης εχει τῳ πρατῃ.

§. 4. Το ὑπερ εμου διδομενον μοι, ἑκοντι μοι διδοται, ου μην και βιαζομενῳ.

ρνζ'. Επι τοις μη τραχεσιν η μυσαροις ἁμαρτημασι, συγγινωσκονται οἱ δουλοι πειθαρχουντες τοις δεσποταις, η τοις εν ταξει δεσποτων, οἱον επιτροποις και κουρατορσιν.

§. 1. Ο δολῳ χρησαμενος εις το μη εχειν, αντι εχοντος εστιν.

§. 2. Εν τοις συναλλαγμασιν απο δολου του τελευτησαντος ουκ εις το περιελθον, αλλ' εις ὁλοκληρον οἱ κληρονομοι ενεχονται, προς αναλογιαν των ιδικων μερων.

ρνή. Επιτρεπων ὁ δανειστης πραθηναι το ενεχυρον, εκπιπτει αυτου.

ρνθ'. Ουχ, ὡσπερ το αυτο πραγμα εκ πολλων αιτιων ἡμιν δυναται καταφερεσθαι και χρεωστεισθαι, ουτως το αυτο εκ πολλων αιτιων δυναται ἡμετερον ειναι.

ρξ'. Αλλο πιπρασκειν, και αλλο συναινειν τῳ πιπρασκοντι.

§. 1.

§. 64. & 65. ubi vide Scholion. D. GOTH.
It. F. & Baſ.
CLV. pr. Fabr. & Baſil.
§. 1. ſol. Baſ.
§. 2. F. & Baſ.
CLVI. pr. & §. 2. ſol. Baſ.
§. 1. F. & Baſ.
§. 3. Eclog. eod. cap. 152. §. 3. 3. Harmen. 3. §. 47. D. GOTH. F. & B.

§. 1. Non videtur vim facere, qui ſuo jure utitur & agit.

§. 2. In pœnalibus actionibus benigne interpretamur.

CLVI. Invitus nemo cogitur rem defendere.

§. 1. Actionem habens, & exceptionem habet.

§. 2. In locum alterius ſuccedens non læditur, ex quibus ille non lædebatur.

§. 3. Ad petendum & defendendum, eamdem ut plurimum conditionem emtor habet quam venditor.

§. 4. Quod mihi pro me tributum eſt, volenti mihi datur, non etiam invito.

CLVII. In delictis non atrocibus aut ſceleſtis ignoſcitur ſervis, qui dominis obtemperant, vel qui loco dominorum *ſunt*, velut tutoribus & curatoribus.

§. 1. Qui dolo utitur, ut ne habeat, pro habente eſt.

§. 2. In contractibus ex dolo defuncti non in id quod pervenit, ſed in ſolidum heredes tenentur, pro ratione ſingularum partium.

CLVIII. Creditor permittens pignus vendi, eo excidit.

CLIX. Non, ſicut eadem res ex multis cauſis deferri ac deberi nobis poteſt, ita eadem ex multis cauſis noſtra eſſe poteſt.

CLX. Aliud *eſt* vendere, & aliud conſentire vendenti.

§. 1.

53. διεκδ. Baſ.
§. 4. ſol. Baſ.
CLVII. pr. Eclog. eod. cap. 152. §. 5. [p. 23.]
1. Harmen. 14. §. 5. D. GOTH.
It. F. & Baſ. pag. 83.
§. 1. & 2. e ſol. Baſil.
CLVIII. F. & Baſ.
CLIX. & ſequens
CLX. ex ſolo Baſil.

§. 1. Προς παντας αναφερεται το δημοσια γινομενον ὑπο του μειζονος μερους.

§. 2. Ο ληγαταριος ουκ εχει πλεον δικαιον του κληρονομου η του διαθεμενου.

ρξα'. Ει εκεινος εμποδισει μοι πληρωθηναι την αἱρεσιν, ᾡ τινι διαφερει 54 μη πληρωθηναι αυτην, αντι πεπληρωμενης εστιν, ὁπερ εστιν επι ελευθεριων, και ληγατων και 55 ενστασεων, και επερωτησεων.

ρξβ'. Τα δι' αναγκην παρα 56 κανονα νομου δεχθεντα, ουχ ἑλκεται εις ὑποδειγμα.

ρξγ'. Ὁ εχων εξουσιαν δωρεισθαι πραγμα, και πιπρασκειν και 57 εκχωρειν αυτο δυναται.

ρξδ'. Αἱ ποιναλιαι αγωγαι προκαταρχθεισαι, παραπεμπονται κατα κληρονομων.

ρξε'. A. Ὁ εχων εξουσιαν δωρεισθαι πραγμα, και πιπρασκειν και 58 εκχωρειν αυτο δυναται.

ρξε'. B. Ὁ δυναμενος εκποιειν, δυναται και συναινειν τη εκποιησει. Ὁ δε μη δυναμενος δωρεισθαι τινι, εαν συναινεση τη εις αυτον γενομενη δωρεα, ουκ ερρωται.

ρξϛ'. Ὁ αλλοτριον πραγμα διεκδικων, ου δοκει ευπορος ειναι.

ρξζ'. Ου δοκει δεδοσθαι, το μη γενομενον του δεξαμενου κατα τον καιρον της δοσεως.

§. 1.

§. 1. Ad omnes refertur, quod publice fit a majori parte.

§. 2. Legatarius non plus juris habet, quam heres vel teſtator.

CLXI. Si is impediet a me impleri conditionem, cujus intereſt eam non impleri, pro impleta eſt: quod obtinet in libertatibus & legatis & inſtitutionibus & ſtipulationibus.

CLXII. Quæ propter neceſſitatem præter regulam juris recepta ſunt, non trahuntur in exemplum.

CLXIII. Qui poteſtatem habet rei donandæ, & vendendæ & concedendæ illius habet.

CLXIV. Pœnales actiones *ſemel* motæ, transmittuntur in heredes.

CLXV. *a.* Qui poteſtatem habet rei donandæ, & vendendæ & concedendæ illius habet.

CLXV. *b.* Qui alienare poteſt, & alienationi poteſt conſentire. Qui autem donare non poteſt alicui, ſi conſentiat donationi in eum factæ, ratum non eſt.

CLXVI. Qui rem alienam defendit, non videtur locuples eſſe.

CLXVII. Non videtur datum eſſe, quod accipientis non fit tempore dationis.

§. 1.

CLXI. Eclog. eod. cap. 156. Harmen. eod. 2. D. GOTH. It. F. & B.

54. μη male de: Syn. Harm. Goth. & F.

55. Syn. habet εστασεων, quod Leuncl. in marg. emendat.

CLXII. Eclog. eod. cap. 162. D. GOTH. It. F. & Baſ.

56. κανονας νεοδιχθεντα Baſ. ſine νομ. an νενοχθεντα voluit?

CLXIII. Fabr. & Baſ.

57. Vide ad l. 165. *a.* not. 58.

CLXIV. Eclog. eod. cap. 159. Harmen. eod. §. 43. adde l. 139. ſupra *eod.* D. GOTH. It. F. & B.

CLXV. *a.* Eclog. eod. cap. 158. Harmen. eod. §. 59. D. GOTH.

Fabrotus hoc fragmenti rectius utrobique retulit ad l. ſup. 163.

58. Sic Syn. & Harm. habent. Ceteri συγχωρειν.

CLXV. *b.* CLXVI. CLXVII. pr. & §. 1. e ſol. Baſil.

CLXVIII. Eclog. eod. cap. 164. 1. Harmen. 15. §. 16. D. GOTH. It. F. & B.

CLXIX. pr. e Baſil.

§. 1. Eclog. eod. cap. 168. Harmen. eod. §. 31. D. GOTH. F. & B.

CLXX. Eclog. eod. cap. 166. D. GOTH. F. & B.

CLXXI. Baſil. ſola.

CLXXII.

§. 1. Ὁ κελευσει αρχοντος ποιων, ου ποιει δολον· αναγκην γαρ εχει πειθαρχησαι.

ρξη'. Εν τοις ασαφεσι το φιλαγαθον εξερμηνευομεν.

ρξθ'. Ὁ κελευσας με ζημιωθηναι, ζημιοι με. Ὁ δε εχων αναγκην πεισθηναι, ουδεν ἁμαρτανει.

§. 1. Το ετι ηρτημενον, ου δοκει ειναι.

ρο'. Το εξω της δικαιοδοσιας εκ του δικαστου γινομενον ουκ ερρωται.

ροα'. Ουδεις δια τουτο μονον γινεται ενοχος, δια το δυνασθαι παρ' ἑτερου λαβειν, ὁπερ απαιτειται παρ' αλλου.

ροβ'. Το [59] ασαφες και αμφιβολον συμφωνον κατα του πρατου [60] και του μισθωσαντος εστιν· ἡ δε αμφιβολος [61] εναγωγη το πραγμα του εναγοντος ου καταβλαπτει.

ρογ'. Οἱ μεχρις ευποριας καταδικαζομενοι, ουκ απαιτουνται παν ὁσον εχουσιν, ἱνα μη πτωχευσωσιν.

§. 1. Τῳ της αποκαταστασεως ρηματι και καρποι περιεχονται, καν μη τουτο ρητως εκφωνηθη.

§. 2. Και επι των δυο εναγομενων και επερωτωμενων ἑκαστον ἡ ιδια ὑπερθεσις βλαπτει.

§. 3.

§. 1. Qui juſſu magiſtratus facit, dolum non admittit. Neceſſe enim habet parere.

CLXVIII. In dubiis benigne interpretamur.

CLXIX. Qui me jubet lædi, lædit me. Qui vero neceſſe habet parere, nihil peccat.

§. 1. Quod adhuc pendet, non videtur exſiſtere.

CLXX. Quod extra judicium ab judice fit, ratum non eſt.

CLXXI. Nemo ideo tantum obligatur, quia ab alio recipere poteſt, quod ab altero patitur.

CLXXII. Dubium & ambiguum pactum adverſus venditorem & locatorem eſt: aſt ambigua actio cauſam actoris non lædit.

CLXXIII. Qui uſque ad facultatem condemnantur, non conveniuntur *in* omne quod habent, ut ne egeant.

§. 1. Reſtitutionis verbo & fructus continentur, licet hoc expreſſe enuntiatum non ſit.

§. 2. Etiam ex duobus reis ac promittentibus quemque ſua mora lædit.

§. 3.

CLXXII. 1. Harmen. 9. §. 24. & 25. & tit. 15. §. 17. & 18. Eclog. eod. cap. 167. & lib. 11. tit. 1. περι αμφιβολων &c. 34. ubi cap. 80. & 25. idem dicitur de ſtipulatore, quod hic de venditore & locatore. D. GOTH. It. F. & B.

Mire ſolet Eclogen ſive Synopſin adlegare Gothofredus: quæ hic citat, leguntur quidem Lib. XI. pag. 141. & 142. ſed poſteriora ex aliis libris eo relata ſunt, & inſuper male a Goth. transſcripta: nam pro cap. 80. (quod potius referendum ad l. 67. *de R. J.* namque eſt verſio l. 80. D. *de V. Obl.* quam Baſilicis, uti & alias, inſerere oblitus eſt Fabr.) cap. præcedens dare debuiſſet, quod Synopſis ſic effert: Αναγινωσκε και βιβλ. μγ' τιτλ. . . . κεφαλαιον λθ'. εν ᾧ φησιν. [L. 38. §. 12. D. eod. neque hanc in Baſil. reperio:] Εν τοις αμφιβολοις την επερωτησιν κατα του επερωτησαντος ερμηνευομεν. Cap. autem 25. deſumtum ibid. ex L. XLIV. tit. 18.

59. ασαφες και de Syn. F. & Baſ. Nos cum Goth. ex Harm. h. l. edimus.

60. και του μισθ. de: iiſdem.

61. Sic & Syn. αγωγη F. & Baſ.

CLXXIII. pr. Eclog. eod. cap. 169. 1. Harmenop. 4. §. 47. adde Theophil. §. 37. Inſt. *de act.* [cap. 223—4. D. GOTH. F. & Baſ. pag. 85.

§. 1. Eclog. eod. cap. 169. Harm. eod. cap. 1. D. GOTH. F. & B.

§. 2. & 3. Ex F. & B.

§. 3. Δολον ποιει τις απαιτων, όπερ [62] αναδιδεναι μελλει.

ροδ'. Ὁ δυναμενος πραξαι το παρασκευαζον αυτον πληρειν την αιρεσιν, δοκει δυνασθαι.

§. 1. Ουδεις δυναται παραιτεισθαι, όπερ ουδε βουλομενος δυναται δεξασθαι.

ροε'. Τα παρα του νομου επιτεθειμενα τοις ελευθεροις οφφικια, δουλοι πραττειν ου δυνανται.

§. 1. Ο λαβων πραγμα παρα τινος, ουκ εστι κρειττονος αυτου αιρεσεως.

ροϛ'. Οἱ ιδιωται τα των αρχοντων πραττειν ου δυνανται.

§. 1. Αδιατιμητος [63] εστιν ἡ ελευθερια, και ἡ συγγενεια.

ροζ'. Ὁ την ἑτερου δεσποτειαν ὑπεισιων η το δικαιον, τοις αυτου δικαιοις οφειλει κεχρησθαι.

§. 1. Ου δοκει κατα δολον απαιτειν ὁ αγνοων, δια τι ουκ [64] οφειλει απαιτειν.

ροη'. Της πρωτοτυπου [65] αιτιας μη ερρωμενης, ουδε τα παρακολουθηματα ὡς επιπαν ερρωται.

ροθ'. Αδηλου της γνωμης ουσης του ελευθερουντος, ἡ ελευθερια θαλπεται.

ρπ'. Εγω δοκω λαμβανειν, ὁπερ κατα κελευσιν μου ἑτερῳ δοθη.

ρπα'.

§. 3. Dolum committit quis petens, quod redditurus eſt.

CLXXIV. Qui facere poteſt quod facultatem ipſi det ad implendam conditionem, videtur poſſe.

§. 1. Nemo repudiare poteſt, quod neque volens adipiſci poteſt.

CLXXV. Impoſita ab lege liberis officia, ſervi gerere non poſſunt.

§. 1. Qui rem ab aliquo accepit, melioris ipſo conditionis haud eſt.

CLXXVI. Privati, quæ *ſunt* magiſtratuum, agere nequeunt.

§. 1. Inæſtimabilis eſt libertas & cognatio.

CLXXVII. Qui in alterius dominium aut jus ſuccedit, ejuſdem juribus uti debet.

§. 1. Non videtur per dolum petere, qui ignorat, quare non debeat petere.

CLXXVIII. Principali cauſa non valente, neque conſequentia ut plurimum valent.

CLXXIX. Si obſcura eſt voluntas manumittentis, libertati favetur.

CLXXX. Ego accipere videor, quod ſecundum juſſum meum alteri datum fuerit.

CLXXXI.

62. αναδιδεναι MSS. inſciens magis credo, quam emendandi cauſa.

CLXXIV. & CLXXV. integræ e ſolis Baſil.

CLXXVI. pr. Eclog. eod. cap. 171. Harm. eod. §. 34. D. GOTH. F. & Baſ.

§. 1. E Baſil.

63. Vide ſupr. l. 105. ſic Theophilo §. 1. Inſtit. *de hæredum qualitate & differentia.* ελευθεριας ουδεν τιμιωτερον, & §. 7. Inſt. *qui & quib. ex cauſis manumiſſi.* αδιατιμητον παρα Ρωμαιοις εστιν ἡ ελευθερια. D. GOTH. *ad text. Lat.*

CLXXVII. pr. Eclog. eod. cap. 173. Harmen. eod. §. 22. D. GOTH.

§. 1. E Baſil.

64. Vel οφειλειν vel οφειλει, aut ſimpliciter οφειλει reſcribe.

CLXXVIII. Eclog. eod. cap. 174. Harmenop. eodem capite 48. & 23. Eclog. 3. cap. 69. in medio: & 3. Harmenop. 6. §. 26. adde l. 129. in fin. ſupra *eod.* D. GOTH. It. F. & Baſ.

Poſterior Harm. locus haud quadrat: ſed Lib. V. tit. 10. §. 9. hæc leguntur: *Των γαρ πρωτοτυπων μη σωζομενων, υφιστασθαι ου δυναται τα παρακολουθηματα.*

65. Theophil. §. 5. Inſtit. *de pupillari ſubſtitut.* & §. 17. verſ. ſed & ſi ſervus Inſt. *de legatis.* D. GOTH.

CLXXIX. Eclog. eod. c. 175. & 1. Harm. 18. §. 13. D. GOTH. F. & B.

CLXXX. Eclog. eod. cap. 176. Harmen. eod. §. 27. D. GOTH. It. F. & B. p. 86.

CLXXXI.

ρπά. Ει μηδεις προσερχεται τω κληρω, πασα ἡ διαθηκη ακυρεται.

ρπβ' Αχρηστως επερωτωμεν το μη δυναμενον ειναι τινος· ουδεμια γαρ επι τουτω ενοχη συνισταται.

ρπγ'. Δυσχερως μεν, ὁμως [66] δε του δικαιου [67] απαιτουντος, εναλλασσομεν την συνηθειαν.

ρπδ'. Ὁ αλογος και ματαιος φοβος ου συμβαλλεται.

ρπέ. Περι των αδυνατων ουδεμια εστιν ενοχη.

ρπϛ'. Ουδεν απαιτεισθαι δυναται προ του χρονου, [68] καθ' ὃν τη φυσει των πραγματων δυναται καταβαλλεσθαι, ουδε πριν η παρελθη ὁ επι τη καταβολη ὁρισθεις χρονος.

ρπζ'. Ου δοκει απαις τελευταν, ὁ καταλιπων εγκυον γαμετην.

ρπή. Τα εν διαθηκη αλληλοις εναντιουμενα ουκ ερρωται.

§. 1. Ουδενι νομω βεβαιουται, το τη φυσει των πραγματων κεκωλυμενον.

ρπθ'. Ουτε θελειν, ουτε μη θελειν ὁ ανηβος ανευ της αυθεντιας του επιτροπου πιστευεται.

ρϟ'. Το εκδικουμενον ουκ εστιν εν ουσια.

ρϟά.

CLXXXI. Si nemo hereditatem adit, totum teſtamentum corruit.

CLXXXII. Inutiliter ſtipulamur, quod nequit eſſe ullius. Nulla enim in eo obligatio contrahitur.

CLXXXIII. Difficiliter quidem, attamen æquitate poſtulante, conſuetudinem immutamus.

CLXXXIV. Abſurdus ac vanus metus haud prodeſt.

CLXXXV. Circa impoſſibilia nulla eſt obligatio.

CLXXXVI. Nihil peti poteſt ante tempus, quo ſecundum naturam rerum ſolvi poteſt: nec ante, quam præterierit tempus ſolutioni deſtinatum.

CLXXXVII. Non videtur ſine liberis mori, qui relinquit uxorem prægnantem.

CLXXXVIII. Quæ in teſtamento ſibi contraria ſunt, non valent.

§. 1. Nulla lege confirmatur, quod rerum naturâ prohibitum eſt.

CLXXXIX. Neque velle, neque nolle impubes creditur ſine tutoris auctoritate.

CXC. Quod evincitur, non eſt in patrimonio.

CXCI.

CLXXXI. Sol. Baſ.

CLXXXII. Eclog. eod. cap. 178. [pag. 24.] Harmen. eod. § 18. D. GOTH. F. & B.

CLXXXIII. Eclog. eod. cap. 172. Harm. eod. §. 52. D. GOTH. It. F. & B.

66. Sic Syn. ſed omnib. al. deeſt δε.

67. Sic Syn. & Baſ. Ceteri cum Harm. ανοντος, ubi Mercerus vitioſæ lectioni, ſed incaſſum, mederi voluit hac paraphraſi: *Difficile quidem, ac præſertim ubi jus deſideratur, conſuetudinem immutamus.* Sequens voc. in Syn. editum εναλλασσομενον, ſed corrigit Leuncl.

CLXXXIV. Eclog. eod. cap. 180. Harmenop. eod. §. ult. D. GOTH. F. & B.

CLXXXV. Eclog. eod. cap. 181. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

CLXXXVI. Eclog. eod. cap. 182. Harm. eod. §. 8. adde 1. Harmen. 2. §. 55. in fin. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

68. Quidni invertimus? ἢ κατα την φυσιν.

CLXXXVII. Eclog. eod. cap. 183. Harm eod. cap. 9. D. GOTH. F. & B.

CLXXXVIII. pr. Eclog. eod. cap. 184. 5. Harmen. 8. §. 59. D. GOTH. F. & B.

§. 1. Eclog. eod. cap. 184. in fin. 1. Harmen. 1. §. 23. D. GOTH. It. F. & B.

CLXXXIX. Habent omnes. Sed omiſit hic auctoritates Gothofr. Atqui in Syn. invenitur p. 24. num. ρπέ. 185. & L. 1. Harmen. 12. §. 44. quibus paria eod. tit. §. 9. occurrunt: *Οἱ ανηβοι χωρις των επιτροπων πραττοντες, ουδεν δοκουσι δυνασθαι ἢ γινωσκειν.* Quis autem THi auctoritates h. l. deſideret?

CXC. Ex Baſil.

CXCI.

ρϟά. Εαν ὁ βασιλευς τῳ ηδη τελευτησαντι, ὡς περιοντι, δωρησηται, ουκ ερρωται μεν· αυτου δε εστι τα περι της ιδιας φιλοτιμιας διακρινειν.

CXCI. Si Imperator jam mortuo, tamquam ſuperſtiti, donaverit, non valet quidem: ſed ipſius eſt de ſuo beneficio judicare.

ρϟβ'. Εξ ὁλοκληρου απαιτουνται οἱ κληρονομοι τα αδιαιρετα.

CXCII. Indiviſa ab heredibus petuntur ex ſolido.

§. 1. Εν τοις αμφιβολοις το καλοθελες δεχομεθα.

§. 1. In ambiguis benignitatem admittimus.

ρϟγ'. Ουτω σχεδον τα του κληρονομου δικαια νοειται, ὡς ἁμα τῳ τελευτησαι τον διαθεμενον εκληρονομησεν.

CXCIII. Ita fere heredis jura accipiuntur, acſi ſtatim cum moreretur, teſtatori ſucceſſerit.

ρϟδ'. A. Ὁ διαδοχος εν πασιν επεχει τοπον κληρονομου.

CXCIV. *a.* Bonorum poſſeſſor in omnibus obtinet locum heredis.

ρϟδ'. B. Και ὁ μετα χρονον κληρονομος, ὁμοιος εστι τῳ εξ αρχης κληρονομησαντι. Ὁ κληρονομος του κληρονομου, και οἱ εφεξης εις απειραντον, κληρονομοι εισι του τελευτησαντος.

CXCIV. *b.* Et qui poſt tempus heres *eſt*, ſimilis eſt ei qui ab initio heres fuit. Heres heredis, & deinceps in infinitum, heredes ſunt defuncti.

ρϟέ. Τα εκφωνουμενα βλαπτει, τα μη εκφωνουμενα ου βλαπτει.

CXCV. Enuntiata nocent, non enuntiata non nocent.

ρϟϛ'. Τα τοις πραγμασι 69 διδομενα προνομια, ου μην τοις προσωποις, 70 και εις κληρονομους διαβαινει.

CXCVI. Privilegia rebus data, non autem perſonis, etiam ad heredes tranſeunt.

ρϟζ'. Εν τοις γαμοις ου μονον τι εξεστιν, αλλα και το ευπρεπες ζητουμεν.

CXCVII. In nuptiis non modo quid liceat, ſed & honeſtum quærimus.

ρϟή. Ειτε ευπορος εστιν ὁ επιτροπος, ειτε απορος, ὁ δολος αυτου τον ορφανον ου βλαπτει.

CXCVIII. Sive locuples ſit tutor, ſive minus, dolus ejus pupillum non lædit.

ρϟθ'. Δολον ποιει, *70 τῳ αρχοντι μη πειθαρχων.

CXCIX. Dolum committit, qui magiſtratui non paret.

σ'.

CC.

CXCI. 3. Harm. 1. §. 19. D. GOTH. F. & B. Sed habetur quoque in Synopſi num. ρπζ'. 187.

CXCII. pr. E Baſ. pag. 87.

§. 1. Eclog. eod. cap. 188. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

CXCIII. E Baſ.

CXCIV. *a.* Eclog. eod. cap. 115. Harm. eod. §. 24. ſed hæc regula videtur eſſe l. 117. ſupra *eod.* Uti eſt ſane. D. GOTH. ſolus. Vide ad d. l. 117.

CXCIV. *b.* E Baſ.

CXCV. Fab. & Baſ. Exſtat apud Schol. Harmen. §. 55. ſub fin. h. t.

CXCVI. Eclog. eod. 192. Harmen. eod. §. 46. D. GOTH. it. F. & Baſ.

69. δεδ. malim.

70. Adde ſup. l. 68. adde Harmenop. 2. titul. §. 10. Authorem μικρου titulo περι ατιλιας. D. GOTH.

CXCVII. Eclog. eod. c. 193. Εν τοις γαμοις ου μονον επιτετραμμενον, αλλα &c. 4. Harm. 6. §. 42. D. GOTH. F. & B.

CXCVIII. Eclog. eod. cap. 194. D. GOTH. It. Fabr. & Baſ.

CXCIX. E Baſil.

*70. ὁ adderem.

σʹ. Ὁτε χωρις βλαβης ουκ ενδεχεται γινεσθαι τι, το ἡττον αδικον επιλεγομεθα.

σαʹ. Τοτε τα εν διαθηκη αποτελεσματα λαμβανουσιν, ὁτε και την αρχην ανεπιψογον εσχηκασιν.

σβʹ. Πας νομικος κανων σαθρος εστιν, ευχερως γαρ ανατρεπεται.

σγʹ. Ὁ εξ οικειου ἁμαρτηματος ζημιουμενος, ου δοκει ζημιουσθαι.

σδʹ. Ἡττον εστι το εχειν αγωγην, ηπερ το πραγμα.

σεʹ. Ὡς επι το πολυ και ἁπερ αποκλασθαι μελλομεν, ὑτως εχομεν ὡς μη μελλοντα αποκλασθαι· ὁθεν ὁπερ ὑποτιθεμεθα τω δημοσιω, εσθ᾽ ὁτε και εκδικειν και εκποιειν και δουλοβαρειν δυναμεθα.

σςʹ. Ου δει γινεσθαι τινα πλουσιωτερον εκ της ἑτερου ζημιας.

σζʹ. Το κριθεν αντι αληθους παραλαμβανεται.

σηʹ. Ου νομιζεται παυεσθαι εχειν, ὁ μηδεποτε κτησαμενος.

σθʹ. Ἡ δουλεια [71] σχεδον εοικε τω θανατω.

σιʹ. A. Τα εξ αρχης εν διαθηκαις [72] ανυποστατα, εκ των μετα ταυτα επιγινομενων ισχυν λαμβανειν ου δυναται.

σιʹ. B. Ἡ εξ αρχης ακυρος ενστασις, ου βεβαιουται εκ των μετα ταυτα γεγονοτων.

σιαʹ.

CC. Quando abſque damno aliquid fieri nequit, minus iniquum eligimus.

CCI. Tunc quæ in teſtamento *exſtant*, eſſectum capiunt, quum & principium invituperabile habuerint.

CCII. Omnis regula juris imbecillis eſt, facile enim ſubvertitur.

CCIII. Qui ex proprio delicto lædi-tur, non videtur lædi.

CCIV. Minus eſt actionem habere, quam rem.

CCV. Ut plurimum etiam quæ amiſſuri ſumus, ita habemus, quaſi non amittenda: unde quod obligavimus fiſco, aliquando & vendicare & alienare & ſervitute onerare poſſumus.

CCVI. Non oportet quemquam fieri locupletiorem ex alterius damno.

CCVII. Judicatum pro veritate accipitur.

CCVIII. Non cenſetur deſinere habere, qui nunquam nactus eſt.

CCIX. Servitus fere morti ſimilis eſt.

CCX. *a*. Quæ ab initio in teſtamentis invalida *ſunt*, ex iis quæ poſtea eveniunt, vim accipere non poſſunt.

CCX. *b*. Invalida ab initio inſtitutio non confirmatur ex iis quæ poſt illa eveniunt.

CCXI.

CC. Eclog. eod. cap. 195. Harm. eod. §. 17. D. GOTH. F. & B.

CCI. Eclog. eod. cap. 197. 5. Harm. 1. §. 60. D. GOTH. F. & B.

CCII. Eclog. eod. cap. 198. Harm. eod. §. 35. & 1. titulo 13. in fin. D. GOTH. F. & B.

Poſtrema citatio erronea eſt, quam tamen corrigere necdum ſcio. ανατρεποντα est in Synopſi.

CCIII. Eclog. eod. cap. 199. Harmenop. eod. §. 29. D. GOTH. It. F. & B.

CCIV. & CCV. E ſol. Baſil. pag. 88.

CCVI. Eclog. eod. cap. 200. Harmen. §. 30. D. GOTH. F. & B.

CCVII. & CCVIII. E ſol. Baſ.

CCIX. Eclog. eod. cap. 201. §. 3. 1. Eclog. 19. §. 6. 1. Harmenop. 14. § 6. D. GOTH. F. & B.

71. Proinde Theophil. Inſt. *de ſtipulatione ſervorum* δουλους απροσωπους dixit, hoc eſt *perſonam non habere*. D. GOTH.

CCX. *a*. 5. Harmenop. 5. §. 23. in fin. V. l. 29. ſup. eod. D. GOTH.

72. Eſt & illa Harmenop. 5. tit. §. 60. Τοτε τα εν τη διαθηκη αποτελεσματα λαμβανουσιν, ὁτε και την αρχην ανεπιψογον εσχηκασιν. D. GOTH.

Sed ipſe hanc ſupra adtulit l. 201.

CCX. *b*. Ex Fabr. & Baſ.

σια´. Δουλος ου δυναται δια πραγμα δημοσιον απολιμπανεσθαι.

CCXI. Servus non poteſt ob negotium publicum abeſſe.

CCXI. E ſol. Baſil.

APPENDIX.

Το εκ των εμων 73 κτηθεν, εμον εστιν· οιον, ει εκ του εμου εριου σαγιον εποιησας. Το δε εκ των εμων ωνηθεν, ουκ εστιν εμον.

Quod ex meis comparatum (*factum*) eſt, meum eſt: veluti ex mea lana lodicem feciſti. Quod autem ex meis emtum eſt, non eſt meum.

ΤΕΛΟΣ των Κανονων.

FINIS *Reg. Jur.*

Appendix eſt §. 7. Harmen. h. t. ad quam faciunt l. 12. §. 3. D. *Ad Exhibend.* & t. t. Cod. *Si quis alteri vel ſibi ſub alterius nomine, vel aliena pecunia emerit.*

73. Vix dubito, quin ποιηθεν vel χρησθεν hic reſcribendum ſit.

XX. EXCURSUS VARIORUM
AD
THEOPHILUM
PERTINENTES.

EXCURSUS I.

Ea ſiſtens, quæ ex FABROTI *Apologia pro Græcis Baſilicωn interpretibus* & THEOPHILO *Anteceſſore* (Tom. III. Theſ. Jur. Otton.) ad inſtitutum noſtrum faciunt. Hanc autem ſcriptam eſſe adparet brevi poſt editos A°. 1638. a Merillio poſteriorum Obſervatt. libros. Paragraphorum diſtinctiones ac numeri a mea ſunt manu.

§. I. EQuidem non inficior, nævos eſſe quoſdam, & παροράματα in Græcorum commentariis. Sed hæc fere leviuſcula ſunt præ iis, quæ veriſſime & diligentiſſime Græci nobis explanata reliquerunt. Et ut de cæteris taceam, quis nobis titulum *de Fideicomm. hered.* fidelius & doctius explicavit, quam THus noſter? quis titulum *de Literarum oblig.* & tit. 12. *Inſtitutionis tertiæ* felicius enarravit, quam idem auctor graviſſimus, ut appellat Cujacius, interpretum facile præcipuus? quis Latinorum, quæſo tecum, Lector, Inſtitutiones, hoc eſt, libellum aureum, accuratius interpretatus eſt? eo duce ſi ſtudioſa legum juventus utetur, optimum, longe doctiſſimum, & antiquiſſimum Anteceſſorem nactus [*nacta*], ad juris cognitionem ſine magno labore perducetur.

§. II. Antiquior eſt, quam hactenus quidem credideram, &, quantum conjicere eſt, vetuſtior ipſis Baſilicis, in quibus interdum totidem pene verbis habetur, quod apud eundem fideliſſimum interpretem legere eſt; ut ante annos octingentos floruiſſe neceſſe ſit. Abſit enim, ut credamus, THum Accurſio poſteriorem fuiſſe, quod tamen ſcripſiſſe Cujacium quidam referunt. Sed hæc in libris emendatioribus non comparent: & nemo neſcit, opera Cujacii poſtuma ſtudioſorum negligentia parum fideliter excepta, mendas ſuas retinuiſſe.

§. III. Viderint igitur, qui vetuſtiſſimi juris interpretis auctoritatem elevare conantur, quam cæci animi ſint, quamque judicii ſui prodigi! Politiani, Viglii, Auguſtini, Cujacii, (quadriga præſtantiſſimorum JCtorum) de THo noſtro judicium verius & ſincerius eſt. Cujacius ille JCtorum phœnix meritiſſime THum noſtrum laudibus extulit. Ille, ſol unicus Juriſprudentiæ, prout ingenuum ac liberalem hominem decebat, laude ſua non eſſe privandum THum, æquum eſſe cenſuit.

§. IV. Viderint, inquam, qui tam eruditum interpretem, tamquam errorum amaxarium, de manibus cupidæ legum juventutis excutere conantur, quam male famæ ſuæ conſulant. Nunquam omnibus ſapere videbuntur, qui ſoli ſibi ſapere videntur. Imo THus longe cæteris Græcis interpretibus eruditione præſtat, ſi unum Thalelæum excipias. Idem mecum ſentiunt plerique omnes clariſſimi juris interpretes, *Ut contra ſi quis ſentiat, nihil ſentiat. ETC.*

§. V. Hactenus res mihi fuit cum gregariis juris interpretibus: nondum enim perſuaſum habebam, virum adprime doctum, quem equidem multis nominibus colo, & obſervo, tam male de Theophilo ſentire poſſe, ut erroribus eum ſcatere, ſcribere auderet: illud vero cui bono? ut in poſterum Theophilus pro imperito audiat; quem me-

melior eruditorum pars, ex quo editus eſt, pro impenſe docto habuit. Et certe multa ſunt in Inſtitutionibus, quæ abſque Theophilo foret, viris etiam doctiſſimis negotium poterant faceſſere.

§. VI. Ubi vero tandem errorum illa ſeges? quod nimirum ſcripſerit, teſtamentum origine juris gentium eſſe. Hereditas enim, inquit vir doctus, liberis debetur naturæ ſimul, & parentum communi voto, ut teſtamento eis parentum bona deferri neceſſe non ſit: quin etiam teſtamentis hereditas ad extraneos & ignotos pervenit, quod naturali rationi minime conveniens eſt. Atqui Noachus, ſi rem ab ultima origine repetas, teſtamento ſcripto tribus filiis orbem terrarum diſtribuit κατὰ θεῖον χρησμὸν, ut literis proditum eſt: & naturæ tamen jure rem obtinere poterant.

§. VII. Porro licet inteſtato parente mortuo prima naturali ratione liberorum cauſa ſit &, pluribus liberis relictis, jure gentium quiſque partem petat, divina tamen providentia teſtamentorum jus inductum eſt, cum ut liberi, partem bonorum ex judicio parentum ſperantes, obſequiis, ac meritis eos provocarent; tum ut pecuniæ reique paternæ diviſio nullas inter fratres diſcordias excitaret. Sed neque teſtamenta eo tantum pertinent, ut liberis hereditas teſtamento detur aut adimatur, & ad alios in necem liberorum transferatur: nec enim ille ſolum jure gentium teſtandi facultatem habet, qui liberos ſuſtulit, ſed & illiberis & cœlebs.

§. VIII. Adde, quod apud omnes gentes adeo libera teſtamenti factio conceſſa non eſt, ut quemlibet heredem facere liceat, aut impune liberos præterire, vel exheredare. Imo, ne quid de jure Attico dicam, jure civili Romanorum inter cætera, quæ ad ordinanda teſtamenta neceſſario deſiderantur, præcipuum jus eſt de liberis heredibus inſtituendis vel exheredandis. Nec igitur teſtamenta naturalem æquitatem heic impugnant: imo liberi, naturæ ſimul & juris ſuffragiis muniti, rei paternæ adminiſtrationem recipiunt.

§. IX. Ipſa quoque liberorum exheredatio a naturali ratione aliena non eſt: quid enim æquitati magis convenit, quam parenti liberorum ferociæ coërcendæ poteſtatem concedi? Nec enim temere pater ad eorum exheredationem procedit: id non ſinit πατρῴη χάρις, & naturalis erga filios charitas: aut certe, ſi pater officium pietatis egreſſus ſit, liberis queri jure conceditur, & inofficioſi querela judicium patris quaſi dementis emendat; idque etiam naturalis ratio ſuadet.

§. X. Denique æquitati conſentaneum eſt, ut quiſque poſteritati ſuæ conſulat: & ex hac animorum affectione orta eſſe teſtamenta recte Tullius ſcribit, & Cujacius eo teſte utitur. In ſumma nihil eſt, quod magis hominibus debeatur, quam ut ſupremæ voluntatis liber ſit ſtilus, & licitum, quod iterum non redit arbitrium, ut reſcriptum eſt. Quæ res æquitatem naturalem imprimis præ ſe ferre videtur. Sed & tutelæ teſtamento mandantur, quo licet naturali juri vis quædam fieri videatur, quia liberum caput alienæ poteſtati ſubjicitur, & pupillus tutoris ſui quaſi quodammodo ſervus efficitur; tamen impuberes, parentibus deſtitutos, in tutela eſſe naturali jure conveniens eſſe, docent Inſtitutiones.

§. XI. Urget idem vir doctus, contra naturalem rationem eſſe ut hominis voluntas poſt mortem valere incipiat: mortem enim omnia ſolvere; & ideo teſtamenta nominatim lege confirmari. Imo ratio ipſa naturalis, ex qua teſtamenta originem ducunt, ea quoque ſuſtinet: nec enim ubique gentium lex teſtamenta confirmat, ſed per ſe ipſa poſt mortem firma ſunt, nec legis auxilio firmandis eis indigent.

§. XII Supremum cujuſque judicium viva quodammodo defuncti vox eſt; & teſtator quaſi ſuperſtes res ſuas, quarum dominio non exciderit, heredi ſuo tradere videtur. Jus autem civile Romanorum anxium, & diligens multa deſiderat, quæ cæteris gentibus incognita ſunt. Hinc tot juris commenta fictioneſque: puta, ut hereditas defuncti vicem ſuſtineat, & poſt aditam hereditatem heres, ut ita continuatio quædam dominii inducatur.

§. XIII. Urget iterum: quod Romani ea, quæ ſunt origine juris gentium, peregrinis facile concederent, ut puta jus connubii, jus commercii, non tamen teſtamenti faciundi,

ciundi, quaſi id fuerit meri juris civilis. Atqui obſides, qui cives non ſunt, teſtari poſſunt, ſi modo eis permittatur, ut ſcribit Ulpianus: & mixto igitur jure teſtantur, id eſt, jure gentium per ſe, & jure civili Romanorum, quatenus eis conceditur.

§. XIV. Addit: errare Theophilum, quod ad jus gentium referat, τὸ διαθήκας συγγράφειν: nam hi, qui literas neſciunt, jure gentium teſtari non poterunt; quod perquam erit abſurdum. Quem tamen errore liberabimus, ſi pro διατίθεσθαι poſitum illud dicemus: nec enim magis origo teſtamenti, quod ſcripto conſtat, quam quod ſine ſcripto, a jure gentium repetenda eſt: eſt enim jus commune omnibus hominibus, qua literatis, qua literarum neſciis. Sed & ſi dices cum Theophilo, eum, qui teſtamentum conſcribit, jure gentium teſtari, non continuo negabis, literas neſcientem eodem jure teſtamentum facere poſſe.

§. XV. Sola teſtandi facultas libera juris ſolemnibus, non modus & forma teſtamentorum inſpicitur: & quo magis Legum nexibus teſtator adſtringitur, eo magis a libero jure gentium receditur. Ille vero naturali jure teſtari creditur, qui rationem animi ſui ſecutus nuda ſcriptura, vel voce teſtatur. Ejuſmodi ſunt militum teſtamenta, quorum ſuprema voluntas qualis qualis pro teſtamento eſt: principes enim propter nimiam imperitiam militum, remiſſa diligenti obſervatione, voluntatem eorum fere ad merum jus gentium revocarunt, quod ut ſolutius, ita & æquius eſt. Nec alia ratione conſtare poterit, quod ſcribit vir doctus, militem poſſe deportatos, qui ad peregrinitatem redacti ſunt, heredes inſtituere, quam quod deportati ea, quæ juris gentium ſunt, retinent.

§. XVI. Imo & in paganorum teſtamentis vetus illa formalis obſervatio paulatim antiquata eſt, quod miſera, totque formulis obnoxia, liberam cujuſque voluntatem impediret: & eo tandem perventum eſt, ut codicillorum uſu recepto, qui nullam juris ſolemnitatem deſiderant, voluntas cujuſque ſuprema citra verborum anxiam obſervationem non minus exitum habeat, quam teſtamentum, quod juris perito dictante ſecundum regulas juris ac leges teſtamentarias conditum eſt. Imo codicilli etiam ſine teſtamento conſiciuntur, ut ſi legata, vel ſingularia fideicommiſſa, aut etiam hereditatem verbis precariis, quæ jus gentium ſapiunt, relinquere velis, teſtamento ſolemni opus non ſit. Unde liquido conſtat, juris auctores, & Principes ſupremas hominum voluntates ad naturalem teſtandi facultatem pene revocaſſe, & commune jus gentium, auctoritate jura conſtituentium coanguſtatum & fere conſopitum, in uſum retraxiſſe.

§. XVII. Reſtat, Theophilum noſtrum non male teſtamentorum originem ad jus gentium referre, id eſt, nudam ſupremæ voluntatis teſtationem: tametſi teſtamenti factionem juris eſſe civilis certiſſimum ſit: vix enim eſt, ut quælibet civitas certam teſtandi legem non præſcripſerit, qua prætermiſſa, merito non jure teſtatus quis dicetur. Libertas teſtandi non adimitur, ſed jure regitur: ſervatis legibus teſtamentariis libertas legitima dicitur, non mere naturalis; & utique tamen naturalis: nec enim recte quis dicet, libertatem nobis ingenitam ac naturalem extingui, quia vi majore aut legibus quædam facere prohibemur.

§. XVIII. Ille autem Theophili multo graviſſimus error eſt, cum ſcripſit, colonum, qui mercede conducit, perceptione fructus ſuos facere, non etiam partiarium, ut conſequenter ſenſiſſe videtur: tam enim colonum partiarium perceptione fructus ſuos facere, quam eum, qui nummis colit. Videamus tamen, ne recte Theophilus, colonum, qui mercede conducit, ſeparet a partiario: Paulus enim cuſtodite ſcribere videtur, colonum, qui nummis colit, cum eo, qui fructus ſtantes ſubripuerit, acturum furti, quia ut primum decerptus eſſet, ejus eſſe cœpiſſet.

§. XIX. Partiarius autem, ut ait Cajus, quaſi ſocietatis jure, & quaſi dominus fructus cum eo, qui partibus locavit, partitur: quanquam poſſit etiam quis apud Theophilum μισθωτάριον, conductorem prædiorum interpretari. Gloſſæ Nomicæ: κολωνός, μισθωτός; & ita μισθωτὸς exponi debuit alicubi apud Harmenopulum, non ſpernendum, ut alibi oſtendam, juris interpretem. Certe quod ait ibidem Theophilus τὸ *fere* παραλαμβάνειν, verum eſt dumtaxat, quantum attinet ad naturalem adquirendi modum, de quo ibi agitur.

 §. XX.

§. XX. Quod autem curiæ traditum decurionem fieri ſcripſerit Theophilus, largiter erravit: quid enim, inquit vir doctus, ſi curiæ oblatus non erat idoneus, vel plenus eſſet numerus ordinis, quo caſu ſi pro Theophilo quis dicet, cum vel in ſpem decurionatus curiæ traditum (nam & minores viginti quinque annis decuriones allecti, ſuffragium inter cæteros interim ferre non poſſunt) vel inidoneum curiæ non jure offerri: Theophilus erroribus ſcatere deſinet, & legi cum ſtudioſorum commodo poterit, qui propter errorum graviorum cumulum ſtultitiæ ac imperitiæ merito poterat inſimulari.

§. XXI. Actionem ſubſidiariam, qua magiſtratus municipales conveniuntur, negat recte appellari *in factum* a Theophilo; & poſſeſſionem, quæ datur familiæ patroni, perperam apud eum ita concipi: *tum quem ex familia*. In duumviros utilis actio eſt, tutelæ ſcilicet, ut putat vir doctus: *quoniam eadem in magiſtratibus actio datur, quæ competit in tutores:* ſic Florentiæ legitur. Ego didici, utili tutelæ teneri tutorem, qui non geſſit, quia ſuo periculo ceſſavit. Magiſtratus autem actione utili, ſeu in factum, tenentur; nec enim tutelæ actione, etiam utili, teneri poteſt, qui nec adminiſtravit, nec adminiſtrare debuit. Actio hæc quaſi ex contractu deſcendit; actio in factum ſubſidiaria ex culpa & quaſi delicto magiſtratus: deficiente igitur directa, & utili tutelæ actione, hæc in ſubſidium competit; & *utilis* ſeu *in factum* dicitur, quia ex SCto introducta eſt, ceſſante vulgari tutelæ actione. Sic actio *præſcriptis verbis* utilis, ſeu in factum dicitur, & pleniore appellatione, *præſcriptis verbis in factum* actio.

§. XXII. Et quoniam aliæ quoque in factum ſunt actiones, videntur auctores diſtinctionis gratia ſubjicere interpretationem hoc modo: *in factum actionem dandam, id eſt, præſcriptis verbis*; vel: *in factum dandum eſſe judicium, id eſt, præſcriptis verbis.* Nec omnis tamen utilis actio eſt in factum. Quod autem ait JCtus eandem *in magiſtratibus* actionem dari, quæ competit in tutores, ſic accipiendum videtur, ut *in magiſtratibus* ſit ἐπὶ τοῖς στρατηγοῖς, id eſt, cum magiſtratus conveniuntur actione in factum, cum uſuris ſors exigitur, ſicut cum tutores actione tutelæ. Eadem actio eſt vi & effectu, nomine diverſa. Vulgo legitur *in magiſtratus*, id eſt μετὰ τοὺς στρατηγούς. Sed Florentina lectio, ni fallor, verior eſt.

§. XXIII. Utique autem rectius apud Theophilum ſcribi videtur, *tum quem*; quia bonorum hæc poſſeſſio datur, ſi non erunt liberi, aut patronus; & concinnior hæc appellatio eſt: ſic enim alia dicitur, *tum quibus ex legibus*, ut docent notæ noſtræ ad Theophilum. Sed hæc & alia fuſius & accuratius exequetur editio nova Theophili, ne longior heic ſim, quam par eſt: aut cum primum ſeſe obtulerit occaſio, quod equidem ſpero, vel potius opto.

§. XXIV. Denique Cujacius, interpretum facile princeps, probat Theophili ſententiam exiſtimantis, teſtamentorum originem ex jure gentium eſſe: & Guilielmus Maranus, V. C. & juriſprudentiſſimus, in ea quoque ſententia eſt: & vir doctus igitur, qui Theophilum heic notat, ὁ διδάσκαλω [*ſic*] κρείττων ἐστίν: eſt enim a Marano profectus, ut ipſe ait. Idemque Cujacius ſcribit, naturales liberos decurionatu juſtos effici: & continuo igitur efficiebantur decuriones, curiæ ſplendore honeſtabantur, ut eſt in Theodoſii conſtitutione, civitatis ordini abſcribebantur, civitatis decurionibus immiſcebantur, neque diutius expectabant, niſi ſi plenus eſſet ordinis numerus.

§. XXV. Actionem illam ſubſidiariam Cujacius in factum appellat; imo etiam gloſſa alicubi & nonnulli veterum, qui Theophilum noſtrum ne de nomine quidem noverant, ut immerito vapulet, quaſi eorum agmen ducat, qui tam fœdum errorem errarunt. Scripturam illam, *tum quem ex familia*, Cujacius quoque tandem ſecutus eſt. Cujacium igitur erroribus, & ineptis interpretationibus ſcatere jure quis dicet? imo non alio magis nomine nugax videri poterit, καὶ μὴ τὸν κοινὸν ἔχειν. Cujacius enim omnes retro juriſconſultos æquat; ſuperſtites, quotquot ſunt, longiſſimo intervallo vincit; & ſæculum nova felicitate cenſeri poterit, quod juris interpretem Cujacio proximum feret.

§. XXVI. Blandiuntur ſibi, qui palmam improbo conanime præripere Cujacio tentant: qui ſi in rebus humanis eſſet, ne hiſcere quidem auderent. Interpretum plerique, ſi verum amamus, ſine dubio cæcutirent, ſi Cujacius facem non prætuliſſet, viam præ-

præmonſtraſſet, & digitum ad fontem intendiſſet. Non erat quidem Cujacius ἀναμάρτητος, qualem Stoici ſapientem ſuum fingunt: & fortaſſe quædam ſunt apud eum adnotamentis digna. Sed hæc imperitiæ nemo ſanus adſcribet, ſed incogitantiæ, vel certe humani generis vitio. Imperitorum errores fere craſſi ſunt & pudendi. Viris magnis excidiſſe quid magis dicere ſolemus, quam erraſſe eos, ſi non ſimus prorſus ἀναμάρτητοι.

§. XXVII. Erravit etiam interdum Theophilus: fateor, homo erat, non Deus. Atque hæc anquirendæ veritatis, non maledicendi ſtudio, ſcripſiſſe me velim, vir doctus exiſtimet: nam & ipſe, ſi rationibus certet, æquiſſimo animo feram. Errores Theophili verecunde notemus, & quantum eruditioni ejus debeatur, candide profiteamur. Errores etiam cujuſque noſtrum benigne patiamur emendari: ſic enim & attentiores & meliores evaſuri ſumus.

EXCURSUS II.

NIC. HIER. GUNDLINGII,

Anteceſſoris Hallenſis &c.

Commentatio de THEOPHILI Paraphraſi Inſtitutionum Græca.

In Gundlingianis Part. II. Artic. 2. pag. 105. ſqq. editis Halæ 1715.

Ex Teutonico Latine verſa & notulis illuſtrata a G. O. Reizio.

ARGUMENTUM.

§. 1. Theophilus Paraphraſtes non alius fuit ac *Theophilus* in Pr. Inſtit.

§. 2. *Thalelæus* tempore Juſtiniani vixit, citatque α. Paraphraſten atque ejus librum.

§. 3. Probatur, Thalelæum β. coætaneum fuiſſe Juſtiniani.

§. 4. Ad argumenta eorum, qui Theophilum Juſtiniani diverſum ſtatuunt a noſtro, reſpondetur.

§. 5. Error Fr. Broei, M. Freheri, J. Gothofredi, V. Gravinæ, qui Thalelæum inter Baſilicorum interpretes repoſuerunt.

§. 6 Quibus addendum, quod Gothofredus eum Sæculo XI. ſcripſiſſe ſtatuit.

§. 7. Utilitas Interpretum Græcorum, & præcipue Theophili. Apologia Fabrotti γ. pro Græcis & Theophilo A°. 1639. edita.

§. 8. Em. Merillius Theophilum contemnit; & librum adverſus eum meditatur: huic ſe opponit Fabrottus.

§. 9. Auguſtinus Politianum ſummis effert laudibus, quod primus Theophilinæ Paraphraſeos mentionem fecerit. Prima Viglii Zuichemi Editio: quam Wecheli & Neidharti Editiones, & verſio δ. tandem Jacobi Curtii, nec non D. Gothofredi editio ſequuta fuit.

§. 10.

α. Nuſquam citat, quantum ſcimus. Vide infr. ad §. 2.

β. Quum Gundlingius complurium Germanorum more Latina Germanicis miſcere ſoleat, etſi aliquando non ſatis Latina, ut hic *coætaneum*: nos ea retinere maluimus, quam pro noſtro captu Latinius reddere. Quamquam autem probe ſumus gnari, quam noſter ſtilus ac Latinitas, præſertim in vertendis aliorum ſcriptis, a vero Romanoque dicendi genere abhorreat, tamen hoc admonendum duximus Lectorem, ne alienos præterea nævos nobis imputet.

γ. Gundlingius, & in ſequenti Excurſu Mylius, nomen FABROTTI per duplex T conſtanter, ſed perperam, ſcribunt.

δ. Error, quem caſtigabo infr. ad ipſum contextum.

ε. Ne-

§. 10. Ambæ editt. Fabrotti laudantur. Utraque opus eſt.

§. 11. Jo. Doujatius Theophilum notis illuſtrat, additque nonnullas Fabrotti; cujus verſionem emendat. Ejuſdem diſſertatio ſingularis de §. 2. *de Att.*

§. 12. Qua methodo in diſcendis Juris Inſtitutionibus utendum ſit.

§. I. IN Procemio Inſtitutionum Theophilus & Dorotheus inter Anteceſſores nominantur, qui in iis componendis operam aliquam navaſſe dicuntur. Hinc B. Briſſonius putavit, hunc Theophilum eſſe paraphraſten noſtrum. Viglius Zuichemus, qui Paraphraſin Theophili primus edidit, in eadem prius ſententia fuit, quam deinde variis de cauſis mutavit. Ego tamen exiſtimo, neutiquam neceſſe fuiſſe, ut id faceret: licet ſciam Car. Ann. Fabrottum in eamdem deſcendiſſe opinionem, quæ & Ant. Auguſtino & multis poſtea JCtis probata fuit.

§. II. Hæc mea ſententia eo nititur, quod Theophilus vel Thalelæo vetuſtior, vel ipſius æqualis fuerit. Nam Thalelæus laudavit ε. Theophilum, allegatis ex ejus paraphraſi verbis nonnullis: id quod ipſe Fabrottus, qui Thalelæum legit, in præf. ad Theophili paraphraſin docuit. Atqui Thalelæus imperante Juſtiniano floruit, ut Ant. Auguſtinus in *Notis ad Tractatum de Nominib. propriis in Pand.* [ad fin. cap. I. pag. 256.] adgnoſcit, etſi ignorabat Thalelæum allegaſſe Theophili paraphraſin. Idem Auguſtinus probat hoc ex Inſcriptione Conſtitutionis *Omnem*, Pandectis præpoſitæ, in qua Thalelæus inter illuſtres Anteceſſores nominatur. Hunc Thalelæum Cujacius L. XIII. Obſ. cap. 33. nominat τῆς νομικῆς ὀφθαλμόν, *Juriſprudentiæ oculum*, *doctiſſimum interpretem*. Fabrottus in præf. ad Baſil. credit, Cujacium doctiſſimas quaſque Obſervationes ex Græcis didiciſſe interpretibus: & certum ſane eſt, Thalelæum Pandectas [Græce] vertiſſe, quam verſionem Haloander legit, ut teſtatur in *præf. ad Novellas*. Theod. quoque Amad. Schwallenbergius, qui Promptuarium Harmenopuli primus edidit, in præf. ſuo hanc ſententiam calculo probat: & Cujacius ipſe non modo Pandectis illius, ſed & ejuſdem interpretatione Codicis uſus eſt.

§. III. Contra Fabrottus Thalelæum, de quo memorata modo Conſtitutio meminit, pro ipſo Pandectarum interprete non videtur habuiſſe: alioqui procul dubio Theophilum quoque, qui & in Inſtitutt. & in Conſtit. eadem atque alibi laudatur, pro ipſo Paraphraſte habuiſſet. Vero quidem ſimile ait, Theophilum vixiſſe ante Thalelæum, quando hic illum laudaverit, & ipſa ejus verba adduxerit; verum non confitetur Thalelæum floruiſſe ſub Juſtiniano: quum tamen in omni horum temporum hiſtoria non alius inveniatur Thalelæus: tandem vero concedit Fabrottus, eum proxime poſt Juſtinianum vixiſſe. Unde jure merito mireris, cur Thalelæum in Conſtit. Juſtiniani aut non viderit, aut videre noluerit: quem tamen & Pancirollus *de claris Legum interpp.* & Ant. Auguſtinus l. c. jam detexerant. Neque hoc prætereundum, eumdem hunc Fabrottum opinari, Theophilum non videri novum ſcriptorem, quia ſolemnibus & legalibus utatur verbis, & procul dubio Caji, Ulpiani, aliorumque JCtorum veterum libros, temporis injuria amiſſos, legerit.

§. IV. Adeoque operæ erit pretium in cauſas inquirere, cur inter Theophilum paraphraſten, & Theophilum in Jure Juſtinianeo memoratum, diſtinxerint? Vigl. Zuichemus ait, [§. 31. Præf. ad Carol. V.] vix ſe adduci poſſe, ut credat Theophilum in ſua paraphraſi nihil ea de re memoriæ proditurum fuiſſe, quum tamen ad Inſtitutionum Procemium opportunam arripere potuiſſet occaſionem. Ego vero exiſtimo, hoc ideo non factum, quod forte tum putaverit jam ſe ſatis notum eſſe ζ. omnibus. Idem fere in omnibus hiſtoriis antiquis uſu venit. Non venit in mentem poſteritatis, quæ de minutiis ſæpe, tum temporis ſat cognitis atque adeo neglectis, poſtea edoceri optat geſtitque. Si Thalelæus & Pandectas & Codicem paraphraſtice vertit, ut cuncti pæne

ε. Nemo adhuc locum iſtum invenire potuit, neque Ev. Otto, neque H. Mylius, neque J. H. Böhmerus, neque ego. Quare μνημονικὸν ἁμάρτημα Fabroti eſſe puto, quum Stephanum nominare debuerit; ut eadem argumenti vis maneat.

ζ. Vereſimilem hujus rei cauſam dabo ad Mylii *Hiſtoriam Thi* cap. II. §. 2.

ε. & ϑ.

pæne adfirmant, de ſe quoque meminiſſe debuiſſet: at enim & ipſe hoc tacuit. Et nos forte idem hodie negligeremus, quod Thalelæus & Theophilus neglexere, ſi eodem eſſemus loco, id eſt, ſi quid de nobis meminiſſe deberemus. Addunt Viglius & Fabrottus, non eſſe credibile, eum, qui Inſtitutiones cum aliis confecerit, in nonnullis antiquitatibus, tam parvi momenti, uti Theophilus fecit, offenſurum fuiſſe. Ad quod mihi dubium facile ac cito reſponderi poſſe videtur. Quis enim ſibi perſuadet, Tribonianum omnes pernoviſſe antiquitates, quarum in Pandectis, Codice & Inſtitutionibus veſtigia comparent? nonne ſummæ hic ignorantiæ incuſatur Tribonianus? nonne in ipſis Juſtiniani Inſtitutionibus graviſſimi errores reperiuntur? Quid tandem nos de antiquitatibus Germaniæ noſtræ ſcimus? Immo ne Fabrottus quidem credit, Theophilum iſtos commiſiſſe errores. Putat, nec ſane temere, imperitum tironem η. hujuſmodi ſibi gloſſas ac frigidas ineptias adnotaſſe ad marginem, quas deinde librarii in ipſum opus retulerint. Ut taceam, non omnia eſſe errata, quæ Theophilo ϑ. adfinguntur. Fabrottus eum adverſus Merillium fortiter defendit; & nos idem mox amplius docebimus.

§. V. Antequam vero ad id aggredimur, obſervamus interim, a doctiſſimis JCtis haud levi culpa Thalelæum iis adnumerari, qui in Baſilica commentati fuere; Franc. Broeus, doctiſſ. alioqui Profeſſor Bituricenſis in *Chronologia totius juris hiſtorica* hac in re erravit, nec non Marq. Freherus in *Chronologia utriuſque Imperii*, immo & Jac. Gothofredus in *Manuali Juris*, & Vinc. Gravina in libro *de Ortu & progreſſu Juris Civ.* pag. 164. [noviſſ. edit. 101.] quorum tamen poſteriorum uterque Joſephi Suarezii *Notitiam Baſilicorum* legiſſe profitetur. Novimus potius, in Baſilicis integra ſæpe loca ex Thalelæo ι. inſerta & ad verbum transſcripta fuiſſe: id quod Cujacius in dicta Obſervatione & poſt eum Fabrottus V. Cl. jam obſervavit.

§. VI. Nihil mirum igitur, ſi Theophilum quidam in ſæculum XI. rejecerunt, Accurſioque dederunt comitem; licet Accurſius nec de Theophilo quidquam noverit, neque hic de Accurſio multis poſt ſæculis nato noſſe quid potuerit. Opinioni priori ipſe Cujacius præbuit originem, dum Theophilum pro Theophilize habuit, qui inter Commentatores Baſilicorum refertur. Cujus rei hæc eſt cauſa, quod non animadverterit, jam a Thalelæo laudari Theophilum, haud magis quam Ant. Auguſtinus, qui alioqui ætatem Thalelæi recte obſervavit ac prodidit. Itaque tota Jac. Gothofredi conjectura, qui eum idcirco in XI. ſæculum rejecit, ficulneo nititur argumento. Otto quidem Tabor diſſert. *de alienatione, quæ in mutuo vertitur*, elench. VI. n. 2. ſcribit, Leunclavium in altero *Notatorum* libro obſervaſſe, Theophilum integras periodos ex Baſilicis ιι. transſcripſiſſe: at quis ei dixit, Collectores Baſilicorum non transſcripſiſſe Theophilum? Ex Thalelæo aliquot loca eos deſumſiſſe, certo conſtat: atqui ipſe Thalelæus laudavit Theophilum. Hinc forte Salmaſius κ. putabat confici, eum ante Juſtinianum floruiſſe: quod tamen veri non eſt ſimile. Alterum errorem contemtores Theophili non modo auctoritate Cujacii confirmare voluerunt, ſed contenderunt quoque, eum antiquitatum Romanarum loco fabulas cum Accurſio narraſſe. Cui nos cavillationi commentitiæ partim reſpondimus, partim, quod ad Cujacium, ex Fabrotto clarius etiam reſpondebimus.

§. VII. Ceterum exiſtimas forte, quiſquis es, non operæ tamen fuiſſe pretium, Theophilum denuo vulgari tantaque verboſitate celebrari. Fortaſſe laudes, quibus Cujacius, Viglius, Ant. Auguſtinus, Jac. Curtius, Fabrottus, Græcos interpretes & commentatores mactarunt, haud aliter comparatæ tibi videntur, atque illi honores, quos quidam Critici auctoribus ſuis Claſſicis, quos in lucem edunt, nimis liberaliter tribuere ſolent. Homines, ais,

η. & ϑ. Vide indicem noſtrum ſub nomine THi, ubi loca adnotavimus, in quibus tam ab aliis quam a nobis vel *gloſſematis purgatur*, vel ſibi *reſtituitur*, vel injuria *ob alterius culpam notatur*, vel denique ejus ſententia *defenditur*.

ι. Pluribus hoc probat Hoffmannus in *Hiſt. Juris* Tom. I. pag. 655-6. *in notis*.

ιι. Vide pag. huj. Edit. 82—3.

κ. Quo loco? Namque Salmaſium putaviſſe, THum poſt Dig. & Cod. vixiſſe ac vertiſſe Inſtit. Juſtiniani, adparet ex nota illius, quam ad Tit. *de Verb. Obl.* pag. 624. & 625. adtuli.

ais, prudentes utilitatem inde oriundam ſtatim oſtendi ſibi volunt: quam quum non percipiunt, haud immerito exiſtimant, adoratores illorum male operam ac tempus collocaſſe, & in opere inutili luſiſſe. Faſtidioſus ſane & importunus Otto Tabor in *Racemationibus Criminalibus ad tit. Arborum furt. caſ.* ſententiam ea de re minus favorabilem captioſamque tulit, quodque nos de nonnullis ſuſpicabamur, ipſe aperte firmavit. Aliis non placet, quando Græce ſcire aut diſcere jubentur, quemadmodum Viglius in præfatione [§. 32.] docuit. Hinc contemnunt, quæ non intelligunt, eoque plures fingunt nævos, ne quis moleſte ferat, ſi nec Theophilum nec alios Græcos legant aut legere poſſint. Non poſſum tamen hos doctores non commonefacere, ipſos a vera via, ad ſolidam Juriſprudentiam ferente, penitus aberrare. Quid enim? Nonne, qui Juſtinianeas leges & libros, quibus hodie utimur, elaboravit, aut eodem tempore vixit, aut veterum prudentium volumina legit, multis ea partibus melius intelligere potuit ac debuit, quam nos? Hæc eadem eſt cauſa, cur Cujacius Græcos interpretes adeo laudaverit, Thalelæumque & Blaſtarem cum aliis ad cœlos extulerit: ac fere in pagellis ſingulis aliquid docuerit, quod ceteris nec in mentem venerat, neque adeo venire poterat. Quid enim boni & docti barbarus cunctarumque artium ac linguarum rudis *Lucas de Penna* ſcribere poteſt, qui ſine juſto apparatu & capacitate ingenii vaſto Romani juris pelago ſeſe committere audet? Tabor, homo & pertinax & ſuperbus, hæc auxilia me hercules ſpernere debuit, quia in juventute a diſcenda Grammatica Græca fere excuſatus fuerat, & inter illos, qui nec aliunde magnam ſunt laudem conſequuti, notiſſimam hanc legulejorum cantiunculam, *Græca ſunt*, ſæpius ingeminaverat. Si defenſores Græcorum primas tenerent, Tabor vix in claſſe tertia ſediſſet, quod ei Salmaſius jam exprobravit. Igitur Car. Ann. Fabrottus, (quia calumnia ignorantium impudentiſſima, & auctoritas interpretum gregariorum aliquando major eſſe ſolet, quam verorum Juris peritorum) Apologiam *pro Græcis* unaque *pro Theophilo* conſcripſit, quæ cum XII. ejuſdem *Exercitationibus* Pariſiis A. 1639. edita fuit, unde, quia rarior eſt, ſequentem locum adjungam: *Quantum autem Juris ſtudioſi* —— λ. *doctiſſimis hactenus incognita fuerant.*

§. VIII. Mirari autem ſatis nequiit Fabrottus, Clariſſimum quoque Em. Merillium Theophili nullam habuiſſe rationem. Ipſum quidem nomine ſuo non appellat, ſed apertum tamen eſt, eum aliquas ex illius *Obſervationibus*. quas cum *Variantibus Cujacii* ediderat, refutaſſe. Merillius contra præ invidia erga Fabrottum Græcos videtur Interpretes contemſiſſe. Unde in memoratis *Variantibus Cujacii interpretationibus* pag. 390. μ. promiſit, ſingulari ſe libello *animadverſiones in Theophilum* editurum, oſtenſurumque quantopere hic ſcriptor aberrarit, nec mentem Juſtiniani perceperit. Idem hic Merillius Cujacium de mutata ſententia incuſavit: quod alibi dixerit, Theophilum eſſe ſcriptorem antiquiſſimum; alibi autem, eum æqualem fuiſſe Accurſio. Poſterius in *Relationibus Cujacii ad Tit. Inſtit. de Action.* ſe legiſſe ait; ſed hoc jam dubium Fabrottus removit. Singulares Animadverſiones ad Theophilum Merillius non confecit: licet aliquando putaverim, ipſum ſignificaſſe novas Obſervationes ſuas, quas cum Variantibus Cujacii præter alios VIII. libros edidit. At L. II. [immo VIII. pag. m. 304.] cap. XXVII. pag. 111. invenio, eum eaſdem denuo promiſiſſe, adeoque juſtum librum conſcribere voluiſſe. „ Scatet, inquit, Theophilus pleriſque aliis erroribus, *&c.*" Fabrottus contra ea jam omnia, quæ ille in Obſervatt. adverſus Theophilum protulit, bene ac fortiter refutavit, eumque modo dicta Apologia forte deterruit, ita ut Animadverſiones ſuas oblivioni dedicaret.

§. IX. Sagaciſſimus Ant. Auguſtinus longe alius eſt opinionis, quam oſores Cujacii & Fabrotti: ſummo cum honore verba facit de Angelo Politiano, qui occaſionem tantummodo præbuit, ut Theophilus doctis in memoriam ac mentem, tandemque in lucem

λ. Quia Fabroti Apologia hodie non eſt rarior, utpote Theſauro Juris Tom. III. inſerta ab Ev. Ottone, deſcribendi labore ſuperſedemus. Sed quæ ad ipſum THum ſpectant, inde excerpta dedimus in Excurſu I.

μ. Appendicis cap. 2. Edit. Neap. pag. 373. pr. unde, nec non ex ejuſd. Obſerv. iniquum Merillii de THo judicium in Teſtimoniis huic paraphraſi præfixis exhibuimus.

n. Sed

cem publicam veniret. „ Quis Angelus (hæc ſcribit *Emend. L. IV. cap. XIV.*) Poli„ tianus fuerit, quo ingenio, qua eruditione, ignorat, ut opinor, nemo: quantum ve„ ro ei juris civilis amatores debeamus, non multis compertum eſt. Quotus enim „ quiſque exiſtimat, nos præter unum atque alterum locum, quos in Epiſtolis & Mi„ ſcellaneis emendavit, ei accepto referre oportere? Sed mihi multo facilius eſſe vide„ tur, ea loca enumerare, quæ Politianus, aut qui a Politiano acceperunt, non reſti„ tuerunt, quam quæ ejus cauſa emendata ſunt. Nam ut illa omittam, animos omnium „ ab eo excitatos ad juris civilis inſtaurationem, Inſtitutionumque Theophili eum pri„ mum fuiſſe præconem: quicquid Bologninus & eum meliori ingenio ſecuti Alciatus „ & Haloander reſtituerunt, e Politiani libris acceptum eſt". Politianus autem in *Miſcellan. cap.* 84. primus de Theophilo mentionem injecit, donec Vir Eruditiſſimus Viglius Zuichemus eum a Cardinale Bembo ex Veneta Bibliotheca S. Marci obtinuit, cui a Cardinale Beſſarione donatus legatuſque fuerat. Et quum ei Joan. Baptiſta Egnatius alterum itidem conceſſiſſet Codicem, primus hanc Paraphraſin A. 1534. edidit. Primus tamen Tit. *de Juſtitia & Jure* deſiderabatur: quem Viglius ipſe tranſtulit, ne quid novæ Editioni deeſſet. Præfatio Viglii ad Carolum V. ſcripta eſt, totumque Opus Baſileæ ex officina Frobeniana in folio minori prodiit. Ipſe ego Epiſtolas Viglii Zuichemi, Leovardiæ in Friſia A. 1661. editas evolvi, ratus eum hac de re plura particularia [& memorabilia] ad Joach. Hopperum ſcripſiſſe: verum enim vero ν. nihil ejus reperi, tum quia hæ epiſtolæ non niſi de rebus novis agunt, tum quia hoc litterarum commercium cum Hoppero ab Anno 1555. demum cœpit: quum vicennio ante Theophili Inſtitutiones typis vulgatæ jam fuerint. D. *Simon Abbes Gabbema* Archivarius Leovardienſis has Epiſtolas in lucem primus protraxit. Interim quoniam argumentum Viglianæ Præfationis Jacobus Gothofredus in Manuali Juris excerpſit, huic ego operæ parcere poſſum. Eodem anno, quo Editio Baſileenſis innotuit, Chriſtianus Wechelus Pariſiis, ope novorum ξ. aliquot Codicum, aliam in 8. typis expreſſit: annoque 1544. juvenis quidam, nomine *Jodocus Petrus Neitbart Ulmenſis* hanc paraphraſin ο. textui Inſtitutionum ad ſingulas paragraphos appoſuit: donec tandem Jac. Curtius Brugenſis A. 1545. π. verſionem in 12. confecit, quam Equiti Halevinio dedicavit, additis aliquot annotationibus: quæ editio ſæpiſſime recuſa fuit. Ipſe exemplar poſſideo, A. 1558. Lugduni apud *Joh. Frellon* in 12. editum. Fallitur Doujatius, qui hanc primam ρ. opinatur fuiſſe editionem. Hoc certum, adjunctas illi nonnullas Franc. Hotomanni annotationes. Ludov. Miræus novam dicitur Editionem A. 1580. Lugduni edidiſſe: cujus Jac. Gothofredus [&] Simon Leewius meminerunt. Hunc tamen crediderim non niſi Græcam paraphraſin cum Jac. Curtii verſione in 12. repetiiſſe: id quod ex Catalogo Bibliothecæ Thuanæ, in quo hæc editio exhibetur, colligo. Tandem ei ſe operi accinxit Dionyſ. Gothofredus, qui textum Theophili A. 1587. cum prototypo Juſtiniani nec non verſione Curtii [in unum] contulit, ac [illegible] inter ſe oppoſuit, additis in margine paratitlis & notis, quæ utiles eſſe poſſunt his, qui litteralem Inſtitutionum ſenſum ac mentem percipere ſtudent.

§. X. Cunctas vero has editiones ſuperant ambæ, quas Carolus Annibal Fabrottus * eruditis impertitus eſt. Hic A. 1638. in 4. Pariſiis textum Viglianum multis, & ut

ν. Sed in litteris ad Craneveldium & Bauſanum non pauca nec parvi momenti habet, quæ ad THi paraphraſin ſpectantia ex edit. Viri Ampliſſimi ac ſumme Venerandi HOYNCK VAN PAPENDRECHT Excurſu V. art. 2. cum Lectore communicabo.

ξ. Falſum hoc librariorum fraudi debetur: ut oſtendi in Prodomo THino, qui facit Excurſum noſtrum IV.

ο. Sed miſerrime truncatam & vitioſiſſimam, ut poſt Mylium docebo *ibid.*

π. Mirum prorſus eſt, Gundlingium hoc ſcribere, quum Fabrotus ad §. 3. *de Nupt.* meminerit Editionis Pictav. A. 1539. quam omnium principem omnes fere docti falſo crediderunt. Vide eumd. Exc. IV. de hac & aliis editt.

ρ. Dubie loquitur Doujatius, unde nihil certi ſtatuas, quid ſenſerit. Vide illius præfat. ſub fin. in Exc. V. art. 14.

* FABROTTUS alioqui, Profeſſor Aquiſextienſis, *Peireſcii* amicitia fruebatur, nec non Præſidis *Gulielmi du Vair*, qui eum ad Profeſſionis munus promovit. Ab A. 1638. Pariſiis commoratus fuit, & tum

ut ipſe ſcribit, ſexcentis locis emendavit, ad quam rem *Nic.* ei *Rigaltius* aliquot veteres Codd. ex regia Bibliotheca commodavit. Unde prorſus fere novam σ confecit verſionem, additis Scholiis utiliſſimis, quæ Paraphraſtæ multum lucis inferunt. Præterea uſus eſt impreſſo *Petri Nancelii* exemplari, cujus margini obſervationes nonnullas & emendationes adſcripſerat, ope Codicis MS. repertas, quem tamen Codicem vix ulla in re a regiis Codd. diverſum eſſe oportuit. Tum *Jac. Mentellum* laudat, qui ei ſuum Theophilum, cum uno Cod. regio collatum, commodaverat: unde aliqua fatetur deſumſiſſe, quæ ipſe neglexiſſet. Monendus quoque eſt Lector benevolus, a Fabrotto A. 1657. iterato editum fuiſſe Theophilum, at ita ut priori Editione carere non poſſis. Multas enim in iterata edit. notas omiſit, alias addidit: quod ideo, ut ipſe τ. ait, fecit, quia illas juſto in Inſtitutt. Commentario inſerturus erat. Quare nec textum Juſtiniani adjecit. Sed Commentarius hic in dictas Inſt. Juſt. nondum in lucem prodiit. D. Menagius magnum ejus deſiderium prodit, quando in *Amœnitatt. Jur. Civ. pag.* 147. [pag. 298.] ſic ſcribit: *Commentarios illos Fabroti in Inſtit. Juſt. publici juris fieri maxime intereſſet. Ut tantos theſauros recludat, qui illos repoſitos penes ſe habet, Fabroti filium Virum Clariſſ. & in ſuprema Monetæ Curia Senatorem digniſſimum, Juris ſtudioſorum nomine per patris manes hic rogo atque obteſtor.*

§. XI. Denique Joan. Doujatius Primicerius Juris Profeſſor Pariſienſis, qui & Livium in uſum Delphini procuravit, Theophili noſtri paraphraſin cum nonnullis Fabrotti & Cujacii, nec non ſuis notis A. 1681. Pariſiis in 8. edidit, non addito textu Græco [nec Imperatoris Latino], ne libellus ſtudioſis fieret gravior cariorque. Græcum textum non adeo deſideratum iri credidit: quum inſuper, ceu notum, ſua ſe elegantia υ. minus commendet. Verſionem quidem Curtii cum emendationibus Fabrotti retinuit, ſed eam aliquoties, ubi obſcurior aut Theophilinæ menti, ipſo judice, minus eſſet conveniens, emendare φ. ſuſtinuit: ſimul errores ejus (THi) partim in notis, partim in margine aſteriſcis notans. In calce legitur ſingularis ipſius Doujatii Diſſertatio de §. 2. *de Actionib.* in qua diligenter diſquirit, *quis ſit ille unus caſus, ubi qui poſſidet, actoris partes obtinet.* Non alium hic caſum arbitratur intelligendum, χ. quam &c.

§. XII. Hanc ego commentationem de paraphraſi Theophili amatoribus Jurisprudentiæ Romanæ gratam fuiſſe ac fore ſpero. Unicuique ſaltim ſtudioſorum ſenſum litteralem Inſtitutionum cordi eſſe oportet, ut artem Juris Civ. Rom. quam cuncti fere multis exornant coloribus, apte addiſcat, atque ita clare obſervet, quibus in rebus noſtri Germanorum mores ab jure R. diſcrepent, aut potius hoc ab illis, quippe admodum ſimplicibus. Hæc qui non facit, aut ab aliis fallitur aut ſe fallit ipſe, & ad tumulum uſque intricatum *occiput & confuſum ſinciput* retinet. Non tam Inſtitutiones aut artem juris, quam farraginem nugarum & variorum jurium chaos diſcit,

tum ſuos tum aliorum libros edidit. Cancellarius Seguierius ipſi idcirco [annuam] penſionem procuravit, quo melius ſe ſuſtinere poſſet. A. 1659. Kal. Januariis obiit. Filius quoque ejus nuper, ut fama eſt, deceſſit, qui Senator fuit in Monetaria Curia. Nota ſunt illius *Baſilica, Cedrenus, Nicetas, Anaſtaſius Bibliothecarius, Conſtantinus Manaſſes, Glycas, Opera Cujacii, Exercitationes ipſius XII. item Prælectio de vita & honeſtate Clericorum, Diſquiſitiones de juſto partu & numero puerperii.* Omnia quæ ſcripſit, magna cum eruditione & induſtria ſunt ſcripta. Salmaſius, qui omnes fere JCtos pro *Coprianis* [id eſt fungis] habuit, Fabrottum honeſtiſſime tractavit: licet ab eo in controverſia, *an mutuum ſit alienatio*, diſſenſerit. [*Ipſius* GUNDLINGII *adnotatio.*]

σ. Falſiſſima gloriatio; nam pauciſſimis locis verſionem Curtianam, & ſæpe in pejus, mutavit. Vide *Editoris Leidenſis admonit.* in Exc. V. Art. 16.

τ. Nuſquam, quod ſcio, diſerte hoc ait: ſed inde facile deprehenditur, quod in Edit. 2. ſæpiſſime ad *Comment.* ſuum *in Inſtit.* provocat.

υ. Quin immo elegantiſſimo, id eſt, naturali & ſimplici, & ut ita dicam Ciceroniano, non inflato nec Aſiatico aut Juſtinianeo, utitur ſtilo, quod & Viri Docti Græcitatis præ me peritiores agnoſcunt. De Latino-Græcis artis juridicæ vocabulis forte ad Mylium dicam.

φ. Neque hoc ex aſſe verum. Vide e. g. *Editoris Leid.* notam in noſtra hac THi edit. pag. 54. col. *b.*

χ. Vide notam Doujatii in noſtra Edit. pag. 789. col. *a.* & Excurſ. XVIII. ex eodem.

ψ. Pag.

ſcit, cerebrumque ita aggravat, ut lapſabundus ſæpe, ubi ipſe habitet, ignoret. Hæc forte admonitio multis haud placebit.

——— ——— clamant periiſſe pudorem
Cuncti pene patres, ea cum reprehendere coner,
Quæ gravis Æſopus, quæ doctus Roſcius egit.

Ego hoc reſpondeo, clament & vociferentur quantum velint,

——— Quia nil rectum, niſi quod placuit ſibi, ducunt,
Vel quia turpe putant parere minoribus, & quæ
Imberbi didicere, ſenes perdenda fateri.

Contra & ratio & experientia docebunt, uter ſcopo ſit proximior, egone an hi clamatores & turbatores. Optandum ſane, ut Theophilus denuo mox edatur, ne exemplaria, præſertim ex edit. Fabrotti tam caro amplius veneant. Tum de his forte, dummodo non præfractæ ſint mentis, dici poterit:

Expulit helleboro morbum bilemque meraco,
Et redit ad ſeſe.

Nam qui confuſo eſt cerebro, æger quoque eſt, aut ut cum poëta rurſus loquar:

——— nihilo ſapientior, ex quo
Plenior eſt.

Quicumque autem eum volet edere, curet ne MS. Vaticani obliviſcatur, cujus Pater Montfaucon meminit *in Diario Italico* ♆., id quod a nullo hactenus eorum, qui Theophilum edidere, viſum aut collatum fuit. Illi qui paraphraſes Inſtitutionum, veluti Pacius & Fuchſius conſcripſerunt, methodum Theophilinam probaſſe videntur. DANIEL GALTIER ω. idcirco *levem ſuam ac ſimplicem viam ad Inſtitutiones Juris Civ.* A. 1658. Pariſiis editam THEOPHILUM RENOVATUM inſcripſit.

♆. Pag. 211. ſqq. longum exhibet MSS. Græcor. catalogum ex Bibliotheca S. Baſilii Romæ, in quo pag. 216. med. occurrit: *In Codice membranaceo XI. ſeculi, liber Inſtitutorum*, qui procul dubio eſt ipſius Juſt. De Biblioth. autem Vaticana Montfaucon paucos tantum Codd. majoris pretii pag. 277-8. memorat, neque inter eos THum invenio. Equidem vix dubito, quin *nullus Thus in tota Bibl.* Vaticana reperiatur, quum in Bibl. Bibl. idem Montfaucon nullam ejus rei faciat mentionem.

ω. Sic ipſe auctor ſuum nomen ſcripſit, ſed a Gundlingio, neſcio cur, appellatur: *Antonius Daniel Galteori*.

EXCURSUS III.

OPUSCULA MYLIANA AD THEOPHILUM FACIENTIA COMPLECTENS.

ARTICULUS PRIMUS.

JO. HENRICI MYLII J. U. D. THEOPHILUS:

ſive de Græcarum Juris Inſtitutionum earumdemque auctoris hiſtoria, ætate, auctoritate, fatis, dotibus, nævis,

LIBER SINGULARIS.

[Qui primum editus Lipſiæ 1730. dein recuſus Leidæ 1733. *nunc tertium ex poſtumis Auctoris ſchedis* emendatus atque auctus, nec non ἐπικρίσει G. O. Reizii inſtructus, prodit.]

CICERO PRO ARCHIA: „ Si quis minorem gloriæ fructum ex græcis putat percipi, „ quam ex latinis, vehementer errat".

[J. H. MYLIUS J. U. D.]

LECTORI S.

NOn ſunt adeo multa, quibus Te in exordio velim aut morer, Lector. Opuſculum, quod Tibi in manibus eſt, antea, ut eſſet, honores, qui juris ſtudioſos expectant, capeſſendi licentia, publicis contradictionibus expoſitum, hac nunc facie prodire malui. Quæ mihi tum fuerit occaſio ſcribendi, quæ inſtituto ratio, quis operæ finis, cognoſces ex iis plenius, quæ in ipſo hoc libro, capite potiſſimum ſexto, habes. Repetam paucis, ut conſtet Tibi ab initio, de conſilio hoc meo. Poſtquam in græca inſtitutionum Paraphraſi, multa perperam poſita, aliqua opinione meliora eſſe dicebantur; putavi dignum pretio facinus fore, ſi quis illa, quæ ad eam rem pertinerent, perſequeretur omnia, ac Theophilum alias jure, alias injuria, vapulare doceret. Videbatur ad illud animum inclinaſſe *Jacobus Gothofredus.* Qui cum ſe iſti negotio ſubtraxiſſet rurſum, nec eidem, quantum ego noveram, ſeſe dediſſet quiſquam alius, cœpi ego ad illud animum ſubinde magis appellere, & quæ Theophilum non errare oſtendebant, colligere. Nam apparebat ſæpius recto tramite incedere, quam errare, quod aliis videbatur. Sufficere hæc res poterat Diſſertationi inaugurali argumentum, non, arbitror, prorſus leve. Quo factum eſt,

eſt, ut ſubinde majori ardore in hanc rem incumberem. Crevit ſenſim eorum, quæ ad vindicias ejus ſpectarent, numerus, ut opellæ Academicæ modum longe exceſſiſſe viderentur. Obvenerunt præterea quædam, quæ ante plenius ſub examen vocanda erant, quam ad ipſam rem accederem. Huc potiſſimum ipſa Paraphraſtæ ætas librique hujus fata pertinere videbantur, & editiones commentatoresque, quos ſubinde adduxi, aliquando notavi. Inde mihi enatus eſt liber, mole exiguus, quem tum *vindiciarum THEOPHILI præparationem* dixi, ac, ut Academiarum mores exigunt, ſubjeci publicæ cenſuræ, abque eorum, qui alia tenuerant, dubiis vindicavi; eundem nunc tibi, ſi tua intereſt, legendum ſiſto, quem tu, qua te decet, fronte, ſuſcipe. Neque tamen habui, quæ addenda eſſe videbantur iis, quæ in diſſertatione dixi. Quodſi vero cuiquam abeſſe videntur, quæ adferri operæ ſit pretium, illum per Theophilum ego, & ejus cauſa, rogatum volo, ut ſufficiat, quæ hiſtoriæ illius deſunt, & oculos meos effugerunt. Neque enim in enarranda hac re, cum data opera primus verſarer, poteram conquirere undique omnia, contentus reperiſſe me, quæ aliorum virorum, eorumque non indiligentium, latuerunt curam & laborem, non adeo pauca. Ita vero hiſtoriam Paraphraſeos & auctoris ejuſdem perſecutus ſum, ut Paraphraſtæ nomen excuſſerim capite *primo, ſecundo* ætatem veram adverſus aliorum dubia adſtruxerim, *tertio* eandem novis argumentis tuitus, *quarto* capite munia & elogia quibus mactatur, commemoraverim, editiones *dein* & fata libri enarraverim, ac quiſnam ſit ipſi Paraphraſi numerus & pretium, diſquiſiverim loco *ultimo*. Id quoque opus eſt, Typothetæ, ſi is nonnunquam, & in græcis aliquoties, erraverit, veniam ut precer & impetrem. Id vero nolim illi imputes, quod *capitis Vti §. ſextus* editionem Neidhardtii opera (1) Baſileæ excuſam duodecima forma prodiiſſe dicat, quæ dum accuratius inſpicio, octava prodiit. Eſt equidem minore forma, & qualis eſſe illa aſſolet, ſed plagulæ ſingulæ tantum octies complicatæ ſunt. Deinde & illud nolim neſcias, *Theophilo* dici *Juſtinianum DOMINUM* §. 12. *Inſt. Paraphr. de Uſucap.* quod ego non adverteram, cum ſcriberem, quæ ſunt *Cap. III. §. II.* Denique eſt unum, quo ultimum libelli caput augeri velim. Inter illos, qui id agunt unice, ut inveniant, quod Theophilo exprobrent, primæ partes ſunt iſtis, qui omne ejus conſilium reprehendunt, atque eundem ut immorigerum imperatori ſiſtunt, quod inſtitutiones induiſſet Paraphraſi græca, cum alio modo quam κατα ποδα transferre in grajum ſermonem vetitum fuerit ab Imperatore. Eſt in eorum claſſe Huetius L. II. de claris interpretibus, pag. 133. *Juſtiniani Inſtitutiones græce retulit Theophilus eleganti & erudita, ſed prolixiſſima Paraphraſi, quo ſapientiſſimi Imperatoris ſanctioni minime paruit, quæ legum vetitis interpretationibus reliquis ſolum την κατα ποδα probavit.* Verum & nequicquam reprehendunt. Sed ut ne his reponam quæ capite VI. deduxi, quæque manifeſte monſtrant, ipſius Imperatoris auctoritate prodiiſſe opus; ne quidem allatæ illæ Codicis leges interdicere,

(1) Ediderat Mylius *Ulmæ*, ſed in ſchedis poſtumis ipſe ſic correxit. e. o. a.

dicere Jure Conſultis paraphraſi Inſtitutionum ſcribenda videntur, quamquam digeſtorum fieri alias, quam alligatas vocibus verſiones, vetuerint. Ad illa enim tantum pertinere, non æque ad alios juris libros, quæ §. 9. *L. II. & III. Cod. de Vet. Jur. Enucleando* ſtatuta ſunt, cum illud oſtendit, quod Digeſtis præmiſſæ præfationes illas paraphraſes prohibeant; non, quæ eſt ante inſtitutiones, eodem tempore emiſſa; tum quod in iis, quæ antecedunt, Imperator de pandectarum libris tantummodo loquatur, non de aliis; tum quoque illa evincunt quæ ſequuntur, & quæ ad edictum perpetuum hæc omnia ordinant, cujus in pandectis habetur ratio, alibi nulla. Nihil amplius tua tempora moror. Lege opellam & æquum Te judicem, aut, ſi id recuſas, arbitrum præſta. Ipſas vindicias expecta propediem, ac ad meum hunc laborem confer, quæ Martialis Lib. XI. Epigr. II.

Nota leges quædam, ſed lima raſa recenti;
Pars nova major erit: lector utrique fave.

ARGUMENTA CAPITUM.

CAPITIS I.

I. Opera JCtorum græcorum deperdita; reſtat Theophili Paraphraſis græca.
II. Autor Theophilus, non Theophilizes.
III. Nec Theophylus.
IV. Alii ejuſdem nominis.

CAPITIS II.

I. Summa diviſio ſententiarum de ætate Theophili; utriuſque ſtatores.
II. Triboniani fuit ſocius; quanquam id non indicaverit, ut ſolent plerique, etiam Salvius Julianus.
III. Quanquam adſcripſerit ſibi elogia.
IV. Vapulat ſæpe, ſed injuria. Emend. §. 3. proœm. Inſtit. Peregrino Prætori eſt jus edicti. Explicatur Dio Caſſius. SCtum a Macedone, an parricida? dictum.
V. Notato Connano, explicatur Theophilus, Ellipſis τῆ LEX frequens Græcis & Latinis.
VI. Jure nonnunquam vapulat Theophilus. Fabrotti conjectura rejecta. Etymologiæ JCtorum, item Græcorum. Vina Campana quæ ſint?
VII. Baſilica non exſcripſit Theophilus. Taboris JCti χαρακτηρ.
VIII. Trivorius corrigitur.

CAPITIS III.

I. Theophilus Juſtiniani σύγχρονος, nam dicit noſtrum. Cajus noſter.
II. Addit elogia alia. Tribonianum laudat & Theodoram. Domini qui?

III. Dict

III. Divi qui ſint? an tantum mortui?
IV. §. 5. de Senatusconſulto Tertulliano explicatur.
V. Illuſtratur L. 2. §. 9. C. de Vet. Jur. enucl. quid ſit extendere?
VI. Verba ſolennia & loca ex JCtis veteribus in Theophilo: in Cajum Theophili amor. §. 4. I. de Nuptiis.
VII. Thalelæus JCtus quo tempore? An duo ejus nominis? Allegat paraphraſin, uti Baſilici.
VIII. Quando deceſſerit Theophilus. §. 6. paraphr. de J. N. G. & Civ. explicatus.

CAPITIS IV.

I. Theophili munia. Comes conſiſtorii illuſtris. Cur clariſſimus dicatur? de hoc elogio plura.
II. Legum magiſter, doctor. qui illi? Reprehenditur Nicaſius.
III. Anteceſſor, Ἀντικήνσωρ. *unde ita? & qui ſic?*
IV. Docuit Conſtantinopoli, non Beryti. Notatur Fabrottus.

CAPITIS V.

I. Theophili paraphraſis. Paraphraſis quid?
II. Juſtiniani auctoritate confecta. Græcæ linguæ eo tempore quæ fata? quis in legibus uſus?
III. Fata libri. Politiani & Viglii in Theophilum merita. Editio prima Viglii. de Viglio plura. editiones aliæ.
IV. Verſiones paraphraſeos, Curtii potiſſimum: ejus nævi.
V. Editio Neidhardti notata.
VI. Gothofredorum, Fabrotti, Doujatii operæ.
VII. Editiones ſæculi XVIII.
VIII. Manuſcripti Codices.
IX. Alia ejuſdem ſcripta.

CAPITIS VI.

I. Paraphraſis an extet integra? Inſtitutiones emendatæ. Inſcriptio proœmii.
II. Græca eſt paraphraſis, immiſtis quibuſdam latinis. Græcæ linguæ quid ſit cum JCtis?
III. Theophilus a multis rejectus. Merillii & Fabrotti æmulatio. Gothofredi laus.
IV. Qui Theophilum magni fecerint?
V. Cauſſæ, ob quas negligitur.
VI. Verum libri pretium, uſus, dotes, auctoritas.
VII. Nævi & vitia.
VIII. Noſtrum inſtitutum.

Nos omnium capitum ſummaria ſive argumenta in unum h. l. colligere, quam ſingulis capitibus ſeparatim præmittere maluimus. Tum indiculos in generales noſtros auctorum & rerum indices tranſtulimus. Quæ in contextu his cancellis [ ] incluſa ſunt, ego de meo addidi; ſed ( ) ſunt ipſius Mylii. Denique paginarum in edit. Leidenſi ſive Hakiana numeros margini adſcribendos curavi. G. O. R.

HISTORIA THEOPHILI.

CAPUT PRIMUM.

Pag. 1. QUam ageretur bene nobiſcum, ſi præſtantium ingeniorum, quæ
ad jus illuſtrandum acceſſerunt, monumenta ſupereſſent inte-
gra! Non repeto juſtas querelas, quas uno ore, quibus juriſpru-
dentiæ ſalus cordi eſt, fundunt, de jactura veterum prudentum,
quorum, quæ evaſerunt bonarum litterarum librorumque nau-
fragium, tabulæ & fruſtula in pandectis extant, pauca alibi. Sed
illam doleo juriſprudentiæ vicem, quod JCtorum Juſtiniano ſu-
perſtitum græca opera ætatem non tulerint, quibus, quid poſſit eſſe ad Juſti-
niani libros intelligendos aptius. video omnino nihil. Græcum fecere pande-
ctarum volumen & codicem (1) *Thalelæus* & *Stephanus* & *Anatolius* & *Iſidorus*:
Sed præſtantiſſima opera noſtræ tempeſtati invidit ſæculorum barbaries: quod
facile eſt ad conjectandum, quam inſigni juriſprudentiæ acciderit damno; ſed
foret majori, niſi jacturam, non dico, ſarciret ſed vel leniret levaretque Theo-
phili Inſtitutionum verſio ſive paraphraſis, quæ nobis ex tot græci juris volu-
minibus reſtat fere ſola. Hic vero fundus eſt juris & antiquitatum; hic fons
ille unde derivant ſua, qui ad inſtitutiones quicquam ſolidi attulerunt. Sed ut
ſit, quem pars JCtorum nobiliſſima tantum non in oculis ferre, fidiſſimumque
Pag. 2. & optimum interpretem dicere; illum alii parvi cenſent, ſuſpectæ fidei ha-
bent, nugarum undique plenum dicunt. Horum quicquid ſit, agetur enim ea
de re inferius, operæ erit pretium, accuratius inveſtigare, & cum ea, quæ
ad auctorem pertinent, excutere, tum verum ipſi libro pretium ſtatuere. Quod
cum data opera, quod ſciam, a nemine factum ſit, dixi egomet mihi illam
legem, ut, quæ ad paraphraſtæ hujus ætatem, vitam, doctrinam. auctorita-
tem, tum & quæ ad ipſius virtutes & laudes, vitia & errores ſpectant, colli-
gam & hoc loco perſequar.

§. II. Principio conſtare certo debet de vero iſtius, quo de agitur, nomine. Dicitur is THEOPHILUS, & ſcriptorum fere omnium ſuffragio ita dicitur. Conſentit huic nomini codicum ſcriptura, conſentiunt Baſilicorum gloſſæ, & ipſe vetus

(1) Vide Suareſii *Notit. Baſil.* §. XIX. & pro *Dorotheo* apud eum reſtitue *Theodorum* ex ipſo Blaſtaris loco, quem in *Conſectario* XVI. *ad Memorab. e Baſil.* adfero in Excurſu XX. G. O. R.

(2) Hunc in editis Baſilicorum Scholiis nuſquam inveni: ſed ejus meminit Freherus apud Suareſ. §. 34. & Fabricius Bibl. Gr. Vol. X. pag. 547. „ *Theophilitzes* Nomicus JCtus, cu„ jus Eclogen Novellarum citat Nic. Comne„ nus pag. 15. & epitomen Baſilicon pag. 372. „ ſcholia ſive ecthesin ad Epitomen legum „ Leonis pag. 400.". G. O. R.

(3) Dicitur laudato Fabricio loco, quem excitavi, meditatus eſſe tractatum de claris Theophilis Gottlieb Schellvigius, prænominis forte ratione eo allectus, quem an abſolverit, mihi quidem non conſtat. MYLIUS.

Sic autem Fabricius Vol. V. pag. 96. „ Plu„ res [Theophilos] exſpectamus a Gottliebio „ Schelwigio, ubi ejus Syntagma de claris „ Theophilis lucem viderit". Poſtea Fabricianum THorum Catalogum auxere *C. A. Heumannus* & *Theod. Haſæus* in Bibl. Bremenſi A. 1721. Claſſ. IV. Faſc. 3. & 6. pag. 488. 507. & 1074. not. Pag. 513. Haſæus ſic concludit: „ Uberior ac luculenta magis THorum exſta„ ret hiſtoria, ſi illam promiſſis ſuis ſtantes „ ſingularibus diſſertationibus illuſtratam exhi„ buiſſent clariſſimi Viri *Humfredus Hodius* vir

„ u

vetus Theophili ſcholiaſtes; nec foret ea de re controverſia, niſi intercederent CUJACIUS *in notis ad Inſt. Tit. de inoff. Teſtam.* & GOTHOFREDUS *in manuali juris pag.* 71. [mihi 77.] GROTIUS *in Florum Sparſ. ad Proœm. Inſt.* [p. 7.] TRIVORIUS *in obſerv. apologet. cap. VI. n.* 4. (Theſ. Jur. Civ. Tom. I. p. 220.) ſique ſunt quidam alii, qui unius Cujacii nomine in ejus ſe trahi partes facile patiuntur. Hi movent illi ejus nominis quæſtionem: his THEOPHILIZES audit, qui omnibus aliis THEOPHILUS. Aves ſcire, unde illud ſit? Dicam. Viderat ille, nam, quod dixi, ſecuti Cujacium ſunt cæteri, commemorari a CEDRENO *Hiſtoriarum p.* 560. quendam Baſilii Macedonis, ante imperiale faſtigium, ſervi, dominum, imperatorique & cognatione junctum & perquam familiarem, cui Theophilizes nomen fuiſſe dicitur. Hic illis locus impoſuit: putarunt eſſe, qui Inſtitutiones græcas fecit, eundem ac illum, cujus ſit a Cedreno mentio: ſed quam fuit diverſus quantaque temporum ſerie divulſus ab noſtro hoc, Cedreni homo. Nec conſtat ſibi CUJACIUS, cui aliquando Theophilizes d. n. ad Inſt. *de In. Te.* ſæpius Theophilus L. 27. *Obſ.* c. 8. L. IV. *reſponſor. Papiniani* & ad L. 2. *de U. & Uſufr. leg.* &c. appellatur. Immo is Michaëlis imperatoris cognatus Theophili nomine gaudebat, nec datur aliud ab ipſo Cedreno: qui circa imperatorem erant, illi, ſive quod blandiri eidem vellent, ſive ex ingenii, ut fieri aſſolet, petulantia, quem Theophilum debebant, ob puſillam corporis ſtaturam Theophilizen appellant. adſcribam ipſa illius verba: ὁ τῦ βασιλέως Μιχαὴλ, καὶ τῦ Βάρδα, τῦ καίσαρος, συγγενὴς Θεόφιλος, ὃν ὑποκοριζόμενοι διὰ τὸ μικρὸν τῆς ἡλικίας Θεοφιλίτζην ἐκάλουν. Memoratur & inter illos, qui in Baſilica ſcripſerunt, quidam (2) Theophilizes, cum quo noſtrum qui confundunt, quam ſint a vero alieni, vel ætas iſtius, quam mox excutiam, evincet. Pag. 3.

§. III. Nec eſt infrequens aut inauditum illa tempeſtate Theophili nomen. Veterum non paucos, hoc nomine aut eruditione & doctrina, aut rebus geſtis illuſtres jam dedit SUIDAS *in Lexico, voce* Theophilus, ex quo & aliis confecit Theophilorum, quorum nomen ſcriptis inclaruit, indicem vir doctus J. A. FABRICIUS *Bibliothecæ Græcæ Lib. V. c. I. Vol. VII p.* 94. [& Vol. XII. pag. 654.] quibus addi poſſunt alii, potiſſimum ex Geſneriana Bibliotheca. Tum & præter hos, quorum nomen in juris noſtri libris celebratur, præfuit Aſiæ vicarius Theophilus anno CCCLXXXXVIII., ad quem extat Arcadii Imperatoris epiſtola *L.* 16. *Cod. Theod. de re militari.* Facit Theophili, celebris illius & orthodoxi Alexandriæ epiſcopi mentionem *L. ult. Cod. eod. de his, qui ſuper religionis.* Alius ejus nominis ſophiſta codicillis comitivæ ordinis primi honoratus eſt anno CCCCXXV. *L. un. Cod. Th. de profeſſ. Urbis Cpol.* Servant Theophili urbi Conſtantinopoleos præfecti nomen plura ad eum data a Theodoſio reſcripta *L. un. C. Th. d. de præf. urb. Conſt. L. un. C. Juſt. eodem. L. un. Cod. J. de ſtud. liber.* (Vide Cujacium ad hanc legem) *it. L.* 22. *C. Th. de diverſis officiis* (3).

§. IV.

„ ἐν μακαρίοις, & *Wilh. Schelguigius* (ſic) in „ Athenæo Gedanenſi Profeſſor meritiſſ. quem „ ut fidem ſuam quam primum liberet, roga„ mus publice". Immo Hodius in Prolegom. ad Joan. Malalam §. 24. id ſe opus perfeciſſe his verbis ſignificat: „ Conſule noſtram diatri„ bam *de Scriptorib. Græcis variis*: ubi de præ„ dictis Anaſtaſii Quæſtt. fuſiſſime tractatum „ eſt . . . . vid. etiam ibid. de Heſychio præ„ dicto in cap. *de Heſychiis variis*; necnon de „ Clemente & Theophilo ſupradictis in capp. „ *de variis Clementib. & Theophilis*, ubi fuſius „ & plenius de illis diſſeruimus". item in notula ad fin. §. 28. ait: „ Vid. Diatr. *de Script.* „ *Gr. Var.* ubi de Jo. Antiocheno Monacho „ Chronographo". Attamen hanc operam tantummodo adfectam reliquiſſe videtur A. 1707. quo obiit, quum Fabricius Vol. VI. pag. 138. diu poſt illius mortem teſtetur, eam diatriben lucem non vidiſſe.

Ceterum mirari ſatis nequeo, neminem eorum omnium, quos de variis Theophilis quidquam commentatos fuiſſe reperio, (quorum in numero quoque eſt Guidotius ad Theophilum Protoſpatharium περὶ Οὔρων) vel verbo meminiſſe THEOPHILI ABBATIS, quem non modo Juſtiniani præceptorem fuiſſe, ſed & vitam Juſtiniani conſcripſiſſe, auctor eſt *Alemannus ad*

 Pro-

Pag. 4. §. IV. Neſcio, an tanti ſit, ut moneam, errari ab illis errorem longe maximum, prodique eximiam litterarum Græcarum ignorationem, qui Theophylum ſcribunt noſtrum, & eo nomine alios. Sed hodie ne minutioris quidem famæ juris magiſtri ea ſcriptione utuntur, quam olim placuiſſe video ANDREÆ MARIÆ CORATIO *de communi opinione doctorum L. II, Cap. IX. caſu* 26. Neſcio an Theophylacti bonis hominibus impoſuit nomen. Theophilus, quod pueri nondum ære loti norunt, eſt απο τȣ φιλειν τον Θεον, Theophylactus, απο τȣ φυλαττειν τα τȣ Θεȣ. Sed hæc obiter, &, ſi Tibi videntur ſuperflua, prorſus non dicta ſunto.

CAPUT II.

Ergo conſtat ex his verum paraphraſtæ nomen. Ergo apparet, recte vocari Theophilum. Opus nunc eſt, videamus, qua is ætate vixerit, & num forte

Procopii Anecdota, qui ejus teſtimonio plus ſemel utitur, etiam in Juſtiniani M. vituperium, in præf. pag. VI. & in notis pag. 16. 21. 22. 23. 34. 35. 66. 68 ter, & 87. Utrum hujus Abbatis vita Juſtin. edita ſit, an in Bibliotheca Vaticana adhuc lateat, cum ignariſſimis ſcio, namque nec in ſcriptoribus *Hiſtoriæ Byzantinæ* occurrit, nec Alemannum ea de re quidquam memorantem invenio, licet P. de Ludewig in *Hiſtoria Juſt. M.* pag. 128. not. 7. ſcribat, eam in membranis Vaticanis Alemanno fuiſſe lectam: ſed quantumvis hoc ſit veriſimile, tamen Ludewigio, tot errorum a Viris Doctis jam convicto, ſine teſte illud adfirmanti credere, minus tutum eſt; quum & in nota ſuperiori ead. pag. ex ingenio, ut alias, finxiſſe videatur, Imperatorem ab eodem in jure & philoſophia fuiſſe inſtitutum. Namque patet ex ipſius Ludewigii verbis pag. 128. not. 6. 7. & 8. it. pag. 403. not. 431. eum nonniſi ex unius Alemanni fide quidquam de hoc Theophilo Abbate cognoviſſe: at is pag. 87. hoc tantum de ſtudiis Theologicis adſerit, ſcribens: *Verum antequam imperium caperet, a THo Abbate præceptore ſuo his erat jam ſtudiis imbutus: nam cum ſanctiſſ. Pontifice Agapeto diu atque pugnaciter pro Eutychiana hæreſi diſputavit.* Ex iis, quæ hactenus dixi, primo concludo, hunc Abbatem diverſum fuiſſe a paraphraſte noſtro, maxime quum hic A. Chr. 534. obierit, ut poſtea cum Mylio probatum dabimus, ut adeo Juſtiniani M. vitam, qui circa A. 568. obiit, conſcripſiſſe vix credi poſſit. Deinde etiam illud ægre admitto, præceptorem Juſtiniani M. qui Imp. tres ſupra octoginta annos vixit, ejuſdem vitam exaraſſe, niſi is præceptor μακροβιωτατων unus exſtitiſſe oſtendatur. Forte igitur Alemannus humani aliquid paſſus eſt, qui Abbatem hunc eidem Juſtiniano, cujus vitam ſcripſit, præceptorem adſignaverit, quum alium Juſtinianum, Magni Juſtiniani ex fratre nepotem, (cujus pater Germanus fuit, quique ſub Juſtino II. contra Perſas feliciter pugnavit, ac deinde Tiberio Imp. inſidias fecit) illi Abbati diſcipulum dare deberet. Juſtiniano enim ſecundo ſive Rhinotmeto locus hic eſſe nequit, quia Alemannus THum Abbatem Procopio æqualem facit. G. O. R.

(4) Quum primum in JCtorum notitiam venerat hæc paraphraſis, conjecit facile quivis eſſe ab illo Juſtiniani adjuva Theophilo confectam. Nec poterat aliter. Cauſſa utrinque æque dubia, & neutra parte argumentis ſatis firmata, erat quædam, ut Scholæ vocabulo abutar, hominis præſumtio, eſſe illum anteceſſorem, ejus auctorem, ſed quæ admiſſura facile fuiſſet contrarii probationem. Poſtea res dubia videri cœpit. Et fuerunt plures, qui poſt Michaëlis demum, aut, quo homines ſine pudore temeritas pepulit, Baſiliorum tempora vixiſſe optabant illum, cujus auctoritas ingenioſis, ſed audacibus inventis & conjecturis obfuerat, ſecure in inſtitutiones graſſandi libertatem cohibuerat, &, quo minus ſceleratiſſimi cujuſque mancipii fronte magis diſpunctas redderent, impedierat. Poſt vero & horum exolevit opinio, & juriſprudentia ſuæ faciei reddita, & coercita magis magiſque quidvis in inſtitutiones audendi licentia, agnita eſt vera ætas, & argumentis ſubinde firmioribus oſtenſa. Recenſebo JCtos quorum auctoritas, ſi non robur, ſpeciem certe addit huic noſtræ ſententiæ. JOSEPHUM MARIAM SUARESIUM primum producam, cujus induſtriæ debemus *notitiam Baſilicorum*, quam ipſis Βασιλικων Διαταξεων libris a ſemet editis præmiſit Fabrottus, & Volumini Bibliothecæ græcæ duodecimo inſeruit J. A. Fabricius. Hac opella id egit, ut Thalelæum, Theophilum, Theodorum, Iſidorum, alios, oſtenderet, non referri adeo recte inter illos, qui in Baſilica commentati ſunt, cum eorum plerique Juſtiniani tempore vixerint, quidam etiam ætate anteceſſerint. Ita vero ille [§. XLI.]: Thalelæus, *cum avo Juſtiniani*

forte ex illis, quos capite I. recenſui, aliquis illam paraphraſin confecerit.
Scinduntur in diverſas partes JCti: Sunt, qui eundem eodem, quo Juſtinia- Pag. 5.
nus, tempore vixiſſe docent, & inde concludunt, fuiſſe illum Conſtantino-
politanum anteceſſorem, Triboniani in colligendis legibus ſocium. Sed ne-
gant id alii, qui, græcum noſtrum Juſtiniano ſuo longe eſſe juniorem, confi-
denter ſtatuunt. Ego utriuſque partis recenſebo argumenta, &, ſubducto cal-
culo apparebit, eorum ſententiam veritati accedere propius, qui illum inſtitu-
tionum latinarum architectum græcas etiam feciſſe perhibent: Neque enim
diſſimulo ab initio, me in horum partes eſſe procliviorem; non tantum, quod
auctoritati illius multum addat, ipſis latinis inſtitutionibus adfuiſſe, verum &
quod magni nominis Jure Conſultos (4) ita cenſuiſſe & non ſine argumentis Pag. 6.
cenſuiſſe viderim; quanquam nec deſint, quibus contraria ſententia viſa fue- Pag. 7.
rit verior (5).

§. II. Et juvat hos, quos ultimo loco commemoravi, egregie, quod ſui Pag. 8.
mentionem non injecerit, nec indicaverit, eſſe ſe eundem, cujus in procœmio
me-

ſtiniani floruerit, ut ſuperius dictum eſt, falſo inter JCtos, *qui ſcripſerunt in* Βασιλικάς, *accenſetur, ſicut &* Stephanus, Iſidorus, Theodorus, Theophilus, Phocas: *cum Stephanus juſſu Juſtiniani græcis digeſtis inſudarit, Theodorus & Iſidorus duo e XVII. viris, qui latinis digeſtis conſuendis præfuerunt, & Codici græco, Theophilus græcis inſtitutionibus, Phocas unus ex X. viris, qui laborarunt in Codice latino, extiterint* (*). *Itaque niſi quis oſtendat alios ab his eſſe, ſed cognomines; potius erunt collocandi inter JCtos, quorum e commentariis* Βασιλικαὶ *fuerunt compilatæ.* Huic jungo, qui eadem ſentit in libro de Nominibus propriis pandectæ Florentini, nuper Theſauro Juris Civilis inſerto, ANTONIUM AUGUSTINUM, Jure Conſultum facile ſummum, &, quod elogii ſatis eſt, priſcis parem, *Virum, cui*, inquit Anton. Contius I. Diſput. VI. *Alciatum ego & omnes ſæculi ſui JCtos poſtpono longiſſime, & quaſi in ima cera ſubſtituo.* Eſſe & unum, qui fecit, & qui tranſtulit inſtitutiones, Theophilum arbitratur B. BRISSONIUS in Libro de Verbor. Signif. voce *Anteceſſor.* Sed Briſſonii purpuræ aſſuit pannum de ſuo TABOR, in acceſſionibus ad hunc librum, eadem voce, *imo*, inquiens, *is fuit longe alius ac poſterior.* Eſt vero eadem, quæ Briſſonio, ſententia JOANNI MERCERIO, Bituricenſi Juris Conſulto, qui in Conciliatore Juris palam ſibi unum videri eundemque Theophilum aſſerit, atque ex ejus inſtitutionibus, quæ diſſidere invicem videbantur, juris loca in concordiam redegit. Eſt quoque (**) STEPHANO RICCIO, qui in *Vindiciis juris ad §. II. de actionibus, c.* 15. (Theſ. Jur. Civ. T. II. p. 792.) utrum coætaneum Imperatori faciat, an non multo juniorem, fluctuat quidem; videtur tamen eſſe in hanc noſtram partem proclivior. Non ita dubitanter, ſed aperte, rem profert GUIDO PANCIROLLUS, de claris LL. interpretibus L. I. c. 80. p. 64. Quos & noſtra ætate ſequuti ſunt viri doctiſſimi, & quos penes indubium eſt in illa re ſuffragii jus, B. GUNDLINGIUS, qui in obſervationibus ab ipſius nomine dictis L. II. cap. 2. data opera id egit, ut ſuæ ætati reſtitueret paraphraſten, neſcio qua vi loco motum, exploſis ſimul eorum, qui aliter ſentiunt, argumentis. Cl. JOH. GOTTLIEB HEINECCIUS, qui ad π. T. *de SCto Macedon.* & *in præf. ad Vinnii commentar. in Inſtit.* eandem tuetur ætatem, æque ac V. Cl. EVERARDUS OTTO, *in notis criticis & commentario, quibus inſtitutiones vere illuſtravit. & in diſſert. de Nuptiis Conſobrinorum Cap. III.* quorum & facta eſt non ita pridem acceſſio J. S. Brunquellius in Hiſt. ria Juris L. III. Cap. II. pag. 401. [edit. tertiæ pag. 300.] MYLIUS.

(5) Equidem, fatendum eſt enim, ſunt fere plures, qui paraphraſeos auctorem, ab illo, qui Juſtiniano ſæpius laudatur, Theophilo, alium,

(*) Omittit hic Mylius verba intermedia, quæ non faciebant ad ejus inſtitutum: *Notiſſimum eſt Calliſtratum & Modeſtinum antiquiores ipſo Juſtiniano fuiſſe:* quibus Suareſius Cujacii, etiam hos inter Scholiaſtas Baſilicorum cenſentis, ſententiam recte oppugnat. Ego illis etiam *Eudoxium* & *Domninum* eximam in Excurſu XX. ubi hos cum *Heroë Patricio* docebo ante Juſtinianum M. floruiſſe. G. O. R.

(**) Duplex ἁμάρτημα μνημονικὸν. *Riccius* enim *Chriſtophori*, non Stephani, prænomen geſſit. Tum hoc Riccii judicium non loco citato, ſed pag. 764. med. cap. III. *Vindic.* ubi de Conſobrinorum nuptiis agit, reperies. Ceterum præter eos, quos hic Mylius & ego in Sylloge Teſtimoniorum ac Judiciorum de Thlo adfero, paraphraſten noſtrum Triboniani ſocium adgnoſcunt G. D'ARNAUD Conject. pag. 4. qui, *unus* (inquit) *ex architectis ipſis, Theophilum dico, ita ſcribit*, &c. ABR. WIELINGIUS in diatribe de Prætore peregrino pag. 6. § VIII. *Et nullus dubito, quin ex vetere aliquo Juris interprete memorata verba Thlus hauſerit, quum Boethius etiam, æqualis fere ſcriptor* &c. Adde alium locum ex

meminit imperator & paraphraſtes. Urget illud potiſſimum VIGLIUS præfatione ad Theophilum pag. 17. & videtur omnino fuiſſe locus id commode indicandi, cum non ſub imperatoris perſona, ut ait VIGLIUS, ſed ſuo id eſt interpretis nomine cuncta narret. Vellem ego monuiſſet illud; faceret multum ad autoritatem operi ſervandam; & erubeſcerent plures anteceſſorem juris arguere erroris, & ignorantiæ, & ſupinæ negligentiæ, & ſi quid his turpius

Pag. 9. pejuſve eſt. Verum patitur ſuos & hiſtoria manes. qui rerum geſtarum monumenta (6) ſcrutati ſunt, queruntur uno ore, omnis ætatis auctores, quæ ſuo tempore ignorata ſunt nemini, tradidiſſe negligentius, & prætermiſiſſe nonnumquam ſecure, incurios poſterorum, quos nunc multa latent, quæ illo tempore & nulli obſcura & exigui momenti eſſe videbantur. Pauca de ſe ipſi, de opera ſua, de excerpendi ex veterum libris ratione Tribonianus & ſocii. Nec, quis fuerit, quave vixerit ætate, aperuit Thalelæus, qui codici & pandectæ operam commodavit, quam noſter inſtitutionibus. Colligo id exinde, quod facili opera & vel exigui pulveris jactu componi potuiſſet, quæ eruditos exercuit de vera Thalelæi ætate controverſia, ab iis, quibus fuit illum inſpiciendi copia. Præſtaret etiam, curatiorem ſui mentionem feciſſent, & qui Baſiliorum [*ſic*] opera, aut compoſuere aut locupletarunt ſcholiis, &, quibus illa juris græci manualia & compendia debemus. Idem ergo quod his omnibus accidit, quidni & Theophilo obtigiſſe dicamus? Potiſſimum cum officio ſuo functus ſit interpres, qui ea, quæ ſunt in archetypo, referat, ut, quæ ſciri e re noſtra fuiſſet, non adjecerit omnia. Equidem ſimili, aut fere eodem argumento utuntur JCti alio loco, ut oſtendant, Salvium Julianum interdicti,

alium, & multis annis diverſum exiſtimant. Quorum non paucos unius alteriuſve JCti, qui eſſe majorum gentium videbatur, in has partes abduxit auctoritas, aut, quæ illi imbiberant a puero, animiſque ſedulo infixerant dogmata, iis quæ tradit Theophilus, ſæpius adverſa, eo compulerunt. Et ne inter ipſos quidem de ea re convenit. Alii ſæculo ſexto proxime vicinum faciunt, alii longius inde divellunt, aut Michaëlis ævo inſerturi, aut ipſi Hexacontabiblo poſtpoſituri; imo pars, ſi id credibile eſt a quoquam ſanæ cervicis fieri poſſe, ex Accurſii familia accerſunt. Videbimus mox de ſingulis. Neſcio vero, qui ſit factum, ut GE. BEYERUS *in delineatione Hiſtoriæ Juris ad Tit. de Or. Juris* §. 271. ſibi tres fingat Theophilos. Unum, Triboniani ſocium, alterum, verſionis Inſtitutionum, forte κατα ποδα, auctorem, & utrumque ab hoc noſtro paraphraſta diverſum. Sed & agnovit, cum iterum recudendas daret poſitiones ſuas, eſſe ſe hic quoque, uti non raro alias in tradenda jurium hiſtoria, lapſum, quum oſtendi præter paraphraſin alia inſtitutorum verſio (*) non potuerit: nec, dari aliam, cuiquam in mentem venit ſerio affirmare. Sed plerique duos ſtatuunt. VIGLIUS ZUICHEMUS, quem ſæpius laudabimus, fluctuavit initio: tandem in alteram partem flexus, eſſe paraphraſin Inſtitutionibus longa annorum ſerie juniorem. Vide *Viglii epiſtolam ad Carolum V.* cedro dignam. Videamus nunc de CUJACIO, cui quod ſæpe objectum novimus, ſibi ipſi non conſtare, id & hic illi exprobratur a MERILLIO *Variantium ex Cujacio Cap. II.* Dixerat illum ſæpius antiquum & probum interpretem, eumque ex optimorum JCtorum diſciplina prodiiſſe dixerat, v. *Notas poſteriores ad Tit. de Inoff. Teſt.* ad L. 19. *de rebus cred.* ad L. 54. *de adilitio edicto.* ad L. 2. *de uſu & uſufr. legat.* Sed ſui immemor, poſt ipſum Accurſium ſcripſiſſe, alibi dixiſſe dicitur etiam ab *Merillio* loco. Quod an cuiquam

ex addendis meis ad pag. 3. col. *b.* THinæ editionis noſtræ. GOTTFR. MASCOVIUS ad Gravinam (§. 138. de Ortu & progr. J. C. dicentem: *Inſtitutiones vero tranſlatæ per THum, alium, ut arbitror, ab eo, qui condendo juri operam navavit,*) notans: „Imo eundem. Etenim Juſtinianum prin„cipem ſæpe & dominum ſuum vocat; & Thale„læo laudatur, qui Juſtiniani tempore floruit". Sed hoc poſterius quod Thalelæo laudetur, videbimus ad cap. III. §. 7. necdum a quodam probatum eſſe. Aſt ſatis auctoritatum. G. O. R.

(*) Si tamen Fabrotianæ Baſilicorum verſioni fideres, Tom. III. pag. 39. A. „Hæc exſtant ad „verbum L. II. Inſtit. tit. 20. qui eſt *de Legatis*", poſſes aliam Inſtitutionum paraphraſin probare: ille enim locus neque textui primitivo nec Theophilinæ verſioni congruit, licet eumdem ſenſum præſtet. Sed Græce eſt, Το αυτο και επι λεξιως κειμενον εν τῳ Β΄. των Ινστ. τιτ. κ΄. ὁς εστι δι ληγατοις. debuit ergo Fabrotus reddere: *Hæc eadem exſtant* &c. G. O. R.

terdicti, quod Salvianum dicitur, non eſſe autorem. Ad *Leg. I. D. ad Salv. interd.* provocant, in qua Julianus interdictum ipſe Salvianum appellat, nec tamen, a ſe compoſitum, indeque ei nomen eſſe, addit, unde Salvium illum autorem non videri, pronunciat illuſtris BYNCKERSHOEKIUS *Obſerv. L. I. c.* 24. & ante eum GIPHANIUS *ad* §. 3. *Inſt. de Interd.* &c, quem vix ſententiam rogaſſes, THESAURUS *in deciſion.* 176. principio. Sed nec illo argumento res confecta eſſet, niſi ſuppeterent alia. Poterat Julianus id monuiſſe alio loco, quem invidit nobis temporum injuria aut Triboniani manus. Et, quodſi non monuiſſet, rem nemini homini incognitam indicare, quid opus erat? Et proinde ante Salvium Julianum, interdictum jam Salvianum audiviſſe, non tam hoc argumento oſtenditur, quam quod ipſe actiones ex interdicto utiles commemoret, quod de ipſo auctore probabile non eſſe monet BYNCKERSHOEKIUS *cit. loc.* utque adeo ſcriptoris de ſe ipſo ſilentium nihil aut parum faciat, ad controverſias, ſi quæ de ipſo oriuntur, componendas (7). Pag. 10.

§. III. Sed accedunt his apud Theophilum alia, quæ rem magis dubiam faciunt. Non tantum Juſtinianeum Theophilum adducit, qua alium, ſed etiam laudibus & encomiis mactatum adducit. Apponam verba: προςιταξιν Θεοφιλῳ και Δωροθεῳ ανδρασιν ἐλλογιμοις τε και αντικηνσωρσιν, οἱ την συνεσιν ἀπαιτων, και την ἐν νομοις παιδευσιν, και το περι τας βασιλικας κελευσεις πιστοταιον, ἐκ πολλων ἐλεγχων ὁ θειοτατος γυιος βασιλευς, &c. Hæc paragr. III. in IVto vero ita: Ευδοξοτατος Τριβουνιανος, και οἱ λοιποι περιφανεις και ἐλλογιμωτατοι ἀνδρες. Videtur inde aut alius fuiſſe ab anteceſſore paraphraſtes, aut ab illa, cui ſtudent JCti, modeſtia nimis procul abfuiſſe; ſed, arbitror, recte in-

quam vero ſimile videbitur, qui Cujacium noverit? defenditur is hac in re Fabrotto, cui vel ſoli hic fidem haberi malim, utpote de illius ſcriptis tam bene merito, *v. Fabrotti apologiam pro græcis interpretibus, ſpeciatimque Theophilo,* exercitationibus ejus adnexam, & Theſauri Jur. Civ. Tomo III. inſertam. *Abſit ut dicamus,* ſunt ipſa Fabrotti verba, *Theophilum Accurſio poſteriorem fuiſſe, quod Cujacium ſcripſiſſe, quidam referunt. Sed hæc in libris emendatioribus non comparent. Et nemo neſcit opera Cujacii poſtuma, ſtudioſorum negligentia parum fideliter excepta, mendas complures retinuiſſe. Viderint igitur, qui vetuſtiſſimi juris interpretis fidem elevare conantur quam cæci animi ſint, quamque judicii ſui prodigi.* Dicitur & ANDREAS ALCIATUS, juriſprudentiæ in Italia ſtator, fuiſſe in eadem hæreſi, ac ſi Accurſium ſequuta fuerit paraphraſis: at vero is, qua fuerunt homines nonnulli ſuſpicione, non doctiorem gloſſatorum ſchola fuiſſe Theophilum ſcribit; ex ipſa prodiiſſe, id non aſſerit: ita ille Lib. V. parergorum Juris cap. 23. operum Tomo II. pag. 333. [p. m. 367.] *Suſpectus mihi valde eſt Theophilus, quem deprehendi Accurſio non valde doctiorem, quod ad hiſtorias & humanitatis ſtudia.* FABROTTUS ipſe non equidem in ultima ſæcula reiicit, attamen Juſtiniano adjungere veretur. Quæ habet ejus rei argumenta, aliis quoque adoptata, hoc ipſo capite refutabimus; quæ vero illi huic ævo vicinum faciunt, illa ipſi ſæculo ſexto aſſerunt, v. præfationem utrique editioni, quam ejus nobis dedit diligentia, præmiſſam. JACOBI GOTHOFREDI quæ ſit de hujus ætate ſententia, docui cap. 1. qui, eſſe illum inter Baſilicorum Scholiaſtas referendum, & Theophilizen audiiſſe, auctor eſt. Qua in re quanquam videatur Fabrotto paulo impudentior, ſentit tamen fere cum eo TRIVORIUS [Tom. I. *Theſ. J.* p. 290.], qui ex §. *ult. de Vulg. Subſtit.* ætatem ejus ſibi exſculpſiſſe viſus eſt. EGUINARIUS BARO (†) *ad Tit. de Nuptiis,* JANUS VINCENTIUS GRAVINA *Originum Juris Libro primo* [p. m. 101.] REINOLDUS *in notis ad Mercerii conciliatorem* C. II. GEORGIUS BEYERUS *quem adduxi,* & fere plerique, qui aut juriſprudentiæ & legum fata enarrant, aut in libros juris commentantur, cum his faciunt.

MYLIUS.

(6) Similiter ſequentibus ratiocinatus eſt Gundlingius §. IV. G. O. R.

(7) In ſchedis poſtumis auctor de Salvio Juliano inſuper citat *Otton. præf.* Tom. I. [Theſ. Jur. pag. 17.] & *Wachtler. in Actis Erud.* 1716. menſe Jun. [edit. Trotzianæ p. 607. ſq.] Ceterum quas objectiones his §§ 2. & 3. Mylius fuſe nec inerudite refutat, leviori pulveris jactu me ſoluturum ſpero adverſus Hoffmannum in Teſtim. ac judic. de TH° num. 39.

G. O. R.

(†) Si Inſtit. ſignificat, in meo exemplari tale quid non legitur: ſed illud, quod ad tit. *Quid. mod. ſ. p. p. ſ.* Baro ſcribit, inter æqua iniqua de THo judicia retuli. Quare hic plures non nominabo.

G. O. R.

intuentibus apparebit neutrum. Juſtinianus eſt procemii autor: tranſtulit illud tantum Theophilus. Eſt, quod monui, paraphraſtæ, referre omnia, &, quanquam addere liceat, demere tamen quicquam, neſas eſt. Prædicavit has laudes Juſtinianus; ſequitur ea in re Theophilus, nec, quod jure poterat, iis, quæ ſunt in Inſtitutionibus quicquam addit, luculento modeſtiæ teſtimonio. Et quæ ſunt illa elogia, quæ ad faſtum uſque ſibi arrogare dicitur? [illegible] ſe & [illegible] dicit: ſcilicet munera recenſet, quod citra arrogantiæ ſuſpicionem licet. Addit imperatorem in ejus fide & doctrina fiduciam poſuiſſe, ut juri in ordinem redigendo admoverit. Cur vera reticeret? & celaret nemini obſcura? Uno verbo: quæ alii de nobis prædicarunt, ſi vera ſunt, & res fert, repetere integrum eſt cuilibet, & modeſtiæ congruum, modo ne addantur alia, quæ jactantiam quandam prodere videantur. Nec alienum eſt ab his temporibus laudes & encomia omni cura aucupari. Imperator quam fuerit laudum ſuarum appetens, vel noſtrum hoc procemium loquitur; ut illa Novellarum capita & lacinias omittam. Tribonianus facile ſe honorari patitur in illo procemio, quod fabricatus eſt ipſe, & ſi quis dixerit compoſuiſſe procemium imperatorem, Tribonianus Inſtitutionum auctor eſt extra dubium, qui ſemetipſum, eminentiſſimum virum & ſacri palatii quæſtorem appellat, aut appellari ſinit §. *VII. quibus alienare &c.* Addo, in Triboniani & Dorothei laudes adjecta videri a noſtro elogia. Eorum prædicanda erat doctrina & auctoritas: an vero quicquam frigidius quam ſocios illuſtres & doctos dicere, principis in eos fiduciam laudare, de ſe nihil addere? Nonne inde ſuſpicio, eſſe ſemet collegis doctrina & auctoritate inferiorem? Sed hæc ſatis.

Pag. 11.

§. IV. Ad novum objectionis caput venio. Aliis noſter ſæpius vapulat, ruditatem & imperitiam prodit, ipſum jus, in quo verſatur, ignorat: id quod turpe & fœdum dictu, de anteceſſore & ſummo juris architecto prædicare. Sed quomodo his occurram? Negabone ineſſe operi tot nævos, tot errores? aut, ſi id largiar, an ambigam de eo, num inde conſequatur ab anteceſſore, & Juſtinianæa ætate, compoſitum non eſſe? Licebit utrumque. Equidem verum eſt ad illum accuſandum catervatim quaſi accedere etiam ex iis, qui elegantiori jurisprudentiæ lucem fœnerati ſunt. Vel conſule JCti libros, & vix invenies, cujus tibi non index Theophili errores ſpondeat. Quænam ſunt frequentiora illis? *Theophilus reprehenditur, notatur. Theophili error.* Imprimis, qui inſtitutiones ſuis commentariis onuſtas fecerunt, quam ſæpe: *male Theophilus; minus recte Theophilus; non cepit hæc; iterum fallit Theophilus.* Et exacerbantur nonnunquam iracundia, ut *fabulari, nugari, delirare* dicant. Immo, neſcio quo fato ex duabus ſententiis, quarum utraque incertis conjecturis nititur, rideatur illa, quæ placuit Theophilo, licet vero etiam ſimilior. Quaſi ſatis ſit ad ſententiam falſitatis arguendam, aſſumtam fuiſſe a Theophilo. Ergo res confecta foret, ſi ex horum ſermonibus æſtimanda ſit; ſed ſi in rem præſentem veniemus, apparebit, ſæpius plecti, quam delirare Theophilum. In promtu ſunt cauſæ, ob quas tot accuſantur in eo nævi, quos ſi intuearis ſollicitius, nihil apparent minus. Adducerem hic eaſdem, niſi vererer nimium a via me diverſurum, ſed faciam, cum ad virtutes & nævos operis indicandos ventum fuerit, Cap. VI. Elaborarunt jam ab aliquo tempore viri ſummi, ut oſtenderent veracem & fidum eſſe Theophilum, qui aliis tam ſubleſtæ fidei eſt: vis exempla? Dabo; ſed admodum pauca. I. Ante Juſtinianum ad imperatorias conſtitutiones excutiendas non admiſſos fuiſſe legum ſtudioſos, niſi quatuor annorum

Pag. 12.

(8) Conſilio hic id fuſius non demonſtravi, verba ipſa Conſtitutionis quam mihi faveant, oſtendam in vindiciis Theophili ad procem. MYLIUS.

Aſt ego contra in Excurſu VII. Fabroti ſententiam probare conabor. Mox de Prætore Peregrino adde ipſius *Mylii Vindicias* in hoc Exc. Artic. III. & noſtrum Excurſum numero IX. G. O. R.

rum curſum emenſos, latinæ inſtitutiones perhibent; ſed poſt operam tres annos juri inſumtam, iis admovet græca noſtri paraphraſis. Notant ob id illam plures, & FABROTTUS, cui alius locus non eſt adeo deſperatus, quem non juvet ingenioſe, & multa eruditione defendat, *aut corruptos eſſe omnes Codices, aut errare illum errorem maximum*, pronunciat ad h. l. nota *b*. Sed ex conſtitutione ad anteceſſores pandectis præfixa, quæ nobis ſola poteſt eſſe præſidio, elucet contrarium, & patet, verius Theophilum, quam Juſtinianum h. l. ſcribere (8). II. Prætorem Urbanum, quid quoque anno ſtatuere velit, edixiſſe; eum, qui Peregrinorum cauſa conſtitutus erat, non æque, communis eſt JCtorum opinio, HOTTOMANNI de *Magiſtratibus Romanorum*, voce: *Prætor Peregrinus* pag. 122. ROSINI, qui fere Hottomannum ſequitur, *Antiquitatum Lib.* VIII. *c.* II. *p.* 701. SCHILTERI *in Diſſert.* de jure Peregrinorum, operi æterno *praxeos juris Romani* inſerta, aliorumque fere omnium, auctoritate ſubnixa: Sed Theophilus jus edicendi Prætori Urbano & Peregrino aſſerit, nec poteſt non ob id vapulare; ſed vapulare injuria, evincunt argumenta, quæ in illam rem, Pag. 13. a REINOLDO *Variorum cap.* 37. *&* HEINECCIO *ad Tit. de Orig. Jur.* §. 41. *pag.* 14. *&* JOHANNE FRIDERICO GRONOVIO *ad Ciceron. Epiſt. Fam. Lib.* XIII. *Ep.* 59. adferuntur, quibus ſi addideris locum DIONIS CASSII *Lib.* XXXVI. [pag. 21. in fin. Edit. Steph.] res omnis confecta, & græci noſtri ſententia defenſa videtur. Verba Dionis hæc ſunt: οἱ στρατηγοὶ ΠΑΝΤΕΣ τὰ δίκαια, καθ' ἃ δικάσειν ἔμελλον αὐτοῖς, συγγράφοντες ἐξετίθεσαν. Cur vero πάντες, niſi ut oſtendat, non ad urbanum modo, ſed alios etiam prætores id ſpectare? III. Senatus Conſultum, quod adoleſcentum luxuriæ & profuſioni modum ponit, a Macedone filiofamilias & parricida dictum eſſe, idem autumat Tit. *quod cum eo qui in aliena* &c. Hic vero quam nugas agere, & fabulas loqui dicitur interpretibus? vide THOMASIUM *hiſtoria Juris* §. 55. BEYERUM *ad h. t.* (PAG. GAUDENT. *Expoſ. Jur.* l. 28. Ex ſched. poſt.) Reprehenditur etiam V. Clar. EVERHARDO OTTONI *ad Inſt. eod. t.* Sed adverſus hos, & MENAGIUM Theophili cauſam tuiti ſunt MARANUS *in Paratitlis ad ff. de Senatus Conſulto Macedoniano.* HEINECC. *Tit. eod.* (LEYSER Diſſert. *de bonis fil. advent.* Cor. I. Ex iiſd. ſched.) & V. C. LUDOV. MENKENIUS *de uſu SCti in Germania* cap. I. Sufficiant hæc adduxiſſe in præſentia rerum. Collegi plura, operamque dedi, ut liberarem ab interpretum ſtricturis Theophilum. Obtulit ſe mihi tam larga errorum, quorum injuria arguitur, ſeges, eorum ut ne partem quidem hæc opella capiat. Proinde, ubi in ordinem ea redegero, & polivero curatius, parabo apologiam Theophilo meo, ordinem forte Inſtitutionum ſecuturus.

§. V. Inprimis deſideres bonam fidem interpretum & Theophilomaſtigum. Non rara ſunt errorum exempla, quos in Paraphraſi notant, & quorum, ſi accuratius contempleris, non vola apparet (9) aut veſtigium. Ne id gratis dixiſſe videar, ſubjungam exemplum unum, quanquam habeam plura, quæ alibi. CONNANUS, Vir acuti alias ingenii *Comment. Jur. Civ. Lib.* II. *cap.* 5. Pag. 14. *pag.* 98. notat noſtrum, quod Æliam Sentiam legem ab uno Ælio Sentio compoſitam dicat, & inde dictam, quæ ab Ælio conſule & collega ejus Sentio nomen habere videtur. Quod ſi feciſſet Theophilus, erraſſet cum POLITIANO Miſcellaneorum *cap.* 84. & ALCIATO *ad leg.* 70. *de Verb. Signif.* Sed tamen erraſſet. Verum inſpice ipſum Theophilum *tit.* 5. *&* 6. & non verbum ullum de autore legis; ſæpius tamen: ὁ Αἴλιος Σέντιος [illegible], [illegible] &c. Prodit Connanus in Græcis litteris ignorantiam, qui ad autorem refert, quod de lege ipſa dicitur; omiſit Græcus, qui ſolemnis ipſorum mos eſt, vocem νόμος, quam ſuppleat

(9) Inprimis, ubi aut ad contextum non attendunt, aut THo objectant, quod ipſe Imperator dixit, aut ex ſola verſione Latina ſapiunt: quod nollem Viris etiam conſultiſſimis accidiſſet. Vide in noſtro auctorum Indice nomen THEOPHILI. G. O. K

ſupplere neceſſe eſt, qui ſenſum deſiderat integrum. Ita noſter illi de *Acquiſ. per Arrog. & de Public. Jud.* & alibi ſæpe. Ita in *Novella* XXII. *cap.* 43. [illegible] quod veteris interpretis ignorantia, non Legem Juliam de rebus miſcellis, ſed [illegible] vertit. Vide ROBERTI Animadv. & MERCATORIS Notas, & [illegible] notata ad nn. *Lib.* I. *cap.* 2. & Cl. BRUNQUELL. *de Conditione ſi non nupſerit &c.* cap. 1. Nec ignorant iſtam ellipſin Latini: Auſonius Epigramm. XXXVIII. [illegible] *non metuit Titiani*: Juvenalis Satyra VI. *Cilari ante* [illegible] Adde Tacitum Lib. III. Annal. cap. 25. *relatum eſt de moderanda Papia Poppæa*. Cui ignotum eſt dici DUODECIM, omiſſa legum aut tabularum voce, apud Ciceronem? Titulo Digeſtorum: *ad Municipalem*, nonne opus eſt ſupplere *Legem* &c. Allegabo ea de re plura, eademque deducam latius, cum ad defendendum Theophilum acceſſero propius.

§. VI. Sunt loca [illegible], ut pateat, quam poſſit ſæpe & defendi & carpi Theophilus. Illi vero robur & æs triplex circa frontem ſit oportet, qui ab omni parte [illegible] certum eſſe hunc librum, ſine rubore doceat. Non [illegible] eſt enim, eſſe operi maculas, ſed quæ illud non magis [illegible]. Equidem FABROTTUS, quoties invenit, quæ cum [illegible] jure congruere & a cenſuris interpretum vindicare non poteſt, [illegible] (10), ea non Theophili, ſed ab imperita ac mala manu addita eſſe libri [illegible] conjicit, atque hujus operis vitia non autoris, ſed ſtudioſi cujuſpiam, imperitiæ adſcribit, qui oras libri ſui gloſſematibus ineptis deturpaverit. Sed ſi hoc non eſt, eſſe in re Critica audaculum, quid aliud eſt? hac ratione quemvis nugivendulum defenderem ſine negotio; puta, ſi liceret, quæ falſa ſunt & nimis improbantur, ejicere omni & codicum autoritate & conjecturis deſtituto. Proinde non acceſſerim facile huic opinioni, licet fecerit illud in Gundlingianis GUNDLINGIUS *Lib.* II. *cap.* 7. & EVERHARDUS OTTO *de Nuptiis Conſobrinorum cap.* 4. §. 2. & *in Præfat. ad Theſaur. Jur. Civ. Tom. II.* Largior tamen illa Theophilo recte abjudicari, ſi qua ex novo jure eidem acceſſerunt, inprimis, ſi in uno alterove Codice ea non extent. Atque adeo arbitror non injuria §. IV. de Nupt. deleviſſe [illegible] Rutgerum Reſcium & Fabrottum. [Nos cum aliis contra.] Fatebor & illud, eſſe alios eidem errores, & quos unius vocis jactura tollere non poteris, ſed illos exiguos & levioris momenti. Jus ipſum aut nunquam [illegible] vit, aut rariſſime. Quando ex antiquitate lucem rei accendit, [illegible] hallucinatur; ſed inde non conſequitur anteceſſorem non fuiſſe, aut non dignum; neque ſi mat hoc conjecturam, ſequioribus, & quæ ad barbariem [illegible] magis inclinabant, ſæculis eſſe inſerendum. Triboniano [illegible] exprobratur imperitia & in antiquitatibus ruditas? Qui quanquam [illegible] gratis, quod & majorum, & noſtri adhuc ſæculi eſt vitium, objurgatur, vanus tamen ſit oportet, qui negaverit ipſum non unquam in hiſtorias & antiquitates impingere. Nec tamen exaudivi ego iſta ætate a quoquam habitum fuiſſe indignum. Sunt alii iterum, quorum poſtulatur jure, nævi, [illegible] omiſſi, ut vitio verti nequeant. Ita, ut ſufficiam [illegible] vocum perſcrutandis a vero aberrat ſæpius. ÆDILEM ab [illegible] *ædilem* deducit, & illud cum FESTO. STIPULATIONEM, ſi [illegible], a STIPE deducit, cum debuiſſet a *ſtipite* (11). In aliis [illegible] deducendis errat itidem. Sed quodſi etiam hic falſus ſit, [illegible] vitæ generi & patriæ. JCtus [illegible] illi vero vim & poteſtatem [illegible] inveſtigare, ad verba fere non attendunt, aut certe negligentius

Pag. 15. Pag. 16.

(10) [illegible] nam in præ[illegible]ioſo adſcribit; [illegible] in utriſque Notis [illegible], & plerumque injuria, ut idem meus index oſtendet; qui ſimul docebit, multa ſane gloſſographis deberi. G. O. R.

(11) In ſchedis addit auctor: „*Adorim* „ ab

tius de iiſdem agunt. Experientia confirmat rem non ſemper acu tangere, cum de verborum ſignificatione incidit controverſia. Imprimis ludunt operam, quam eruendis vocum radicibus impendunt. Eſt vera verborum origo plerumque obſcura, ad minimum ambigua: Nonnullæ voces a radice ſua ita deflectunt, ut non agnoſcas; aliis aſſeri ſui natales non poſſunt; nonnullæ ex tot aliis natæ, ut vulgo conceptæ eſſe, nec noſſe patrem; aliis ne eſſe quidem parentes, videantur. Quæ cum ſint adeo incerta omnia, reprehendenda non videtur eorum induſtria, qui non tam ſtudioſe exquirant, unde profecta ſint vocabula? quam, quid referant? quid ſignificent? qui, ut pateat melius eorum vis & ſenſus, originem adſignant, unde non verba quidem ipſa, ſed res deſcendunt, & quæ ipſius nominis propriam indolem, & poteſtatem indicent; ita inquam JCti, nec male: ita & Theophilus, cui ejus rei, ſi haberet opus, veniam eo facilius faceremus, quod in interiora Latii adeo penetrare non potuit, qui græcus fuit. Si, inquam, id vitium eſt, verborum [illegible] ignorare, eſt illi, cum ceteris græcis autoribus, fere commune, qui quanquam in hiſtoriis & antiquitatibus probe verſati, in prima tamen etymologiæ principia impingunt, vide V. Cl. & doctiſſimi GEBAUERI *Diſſ. de Romulo* c. III. §. 3. & cap. IV. & *de Numa Pompil.* c. II. §. 11. Nec tamen quiſquam ſeverus adeo cenſor fuerit, qui ob id notandos aut ſenatu movendos ſtatuat. Si PLUTARCHO & DIONYSIO HALICARNASSENSI, quos in eruenda *lictorum*, *ancilium*, *pontificum* etymologia gentis vitio commiſerunt errores, facile condonamus, Pag. 17.
certe ipſos libros propterea vili non pendimus; videtur nec Theophilo jure ſuccenſeri poſſe, quod is in derivandis alieni ſermonis vocibus ſit nonnunquam hallucinatus. Facilius ignoſcuntur peccata, in alius populi ſermonem, ritus, inſtituta, leges, commiſſa, quam in ſui. Et ob id ipſum opus eſt, attendant ad patriam auctoris, qui incuſant nævos. Id ſi factum fuiſſet in cenſendo Theophilo, aliquantum rarius notaſſent cenſores vitio creati, ob illa, quæ ſatis, vel cum ad patriam provocat, excuſantur. Certe CHRISTOPHORUS COLERUS adeo invehendi in Theophilum non habuiſſet locum, quod Campana vina omnium peſſima dixerit, *Tit. de edicn.* quæ ſunt dulciſſima & optima: *Parerger. c.* XXIV. *p.* 86. nec feciſſet, niſi græcos humores guſtaſſet, quos, qui Falerno poſtponit, eum demum blenno & inſipido palato eſſe oportet; ſi quidem poteſt de guſtu & palato diſputari. Sed omnia, ut bis dicam, quæ inculcari ſatis non poſſunt, hæc nondum evincunt, paraphraſin Inſtitutorum græcam, ſequiore, & magis vergente ad barbariem ætate, eſſe compoſitam, nec oſtendunt, auctoris doctrinam fuiſſe minorem, quam ut is anteceſſor fuiſſe poſſit.

§. VII. Sed nondum ſalva res eſt; ſi hæc etiam omnia expedita eſſe facias, urgent alii, non poſſe vixiſſe Juſtiniani tempore paraphraſeos auctorem, quod ex Baſilicis multa exſcripſiſſe deprehendatur. Equidem, ubi id factum ſit, neſcio, ſi primum Titulum eximas, in quem ex illis multa tranſtuliſſe Viglium, certum eſt. Sed id exprobrari Theophilo non poteſt. Quinam ſunt ergo, qui plagii inſimulant? ad teſtes provocant, ſed videndum, an quoque ſint exceptione omni majores. LEUNCLAVIUM & TABOREM anteſtantur. Ille *Notatorum L.* II. multa iſtum ex Baſilicis mutuatum * dicit; ſed dicit; non probat; nec aperit, unde habeat. TABORI vero an erit hoc loco teſtimonii dictio? Ut ſit ejus rei gnarus, de qua teſtari vult, oportet teſtem. Hic opus eſt litteris, quæ ab humanitate dicuntur, probe imbuto, quibus TABOR ne leviter Pag 18.

„ ab eo, quod ad *acta* conſtituatur". Ceterum hæc & talia non finxit THus, ſed ex veteribus JCtis Stoiciſſantibus hauſit, quod in tanta litterarum luce quid adtinet probare? Tum quæ Mylius contra eos, qui verborum originem indagant, diſputat, facile dilui poſſent; uti & illud, quod JCti ſint verborum negligentiſſimi: ſed hoc jam non agemus, ne extra oleas cum ipſo vagemur. G. O. R.

* Vid. not. *s.* pag. 82-3. huj. edit. G. O. R.

viter quidem tinctus, & tantum non rudis erat. Certe omnem in illas amorem ejuraſſe videtur, quod vel pugna loquitur, quæ illum & Salmaſium, earum, ſi quis unquam alius, peritiſſimum, intercellit. Litteras græcas palam deſpicit, & JCto negligendas cenſet. Quod ejus minus ſubactum judicium meritas pœnas dedit GUNDLINGIO τῳ μακαριτῃ *in Gundlingianis, citato loco.* Quo modo ergo, qui atticas illas delicias ignorat, nec unquam guſtavit, immo, qui ſcoria & quiſquilias putat, quomodo, inquam, is poſſit ad teſtimonium in Græcos ſcriptores admitti, non video; quum præterea inimicos etiam a teſtimonio arceant leges. Quanquam adeo ille in *ration. criminal.* plagii accuſat paraphraſten, nec tamen de plagio hic convictus, immo nequidem ſemiplene probatum eſt, fuiſſe illud commiſſum. Sed, ut ſim, quam id exigi poteſt, liberalior, concedo, quod nondum oſtenſum eſt, eſſe in Theophilo loca, aliis in Baſilicorum opere, quam ovum ovo ſimiliora. Aſt vero, etiamſi nondum poſuiſſem extra dubium, Theophilum Juſtinianea ætate omnino vixiſſe, cauſa tamen ad minimum foret (12) utrinque dubia, utrum ex Theophilo græculi, an ex his ille ſua hauſerit. Eodem certe robore & Imperatores JCtoſque Græcos plagii inſimulare, & ex noſtro multa quod mutuati ſint, accuſare poſſem; immo majori, cum, qui diu ante Baſilicorum tempora floruit, Theophilus illos exſcripſiſſe non poteſt. Quam citant ſæpe ipſi Græci noſtrum! quam ejus auctoritate nituntur ſæpius! Sed de ea re capite, quod ſequitur, monebo.

§. VIII. Nec tum res confecta eſt. Supereſt GABRIEL TRIVORIUS, (13) qui in *obſervatione apologetica ad Conſtit. ad anteceſſores cap. 6. n. 4* (*Theſ. Jur. Civ. Tom. I. p.* 220.) eum ideo hoc ſæculo expulit, quod ejus tempore jam corrupti extiterint inſtitutionum codices. Ut rei fidem faciat, ad §. *ult. I. de Vulg.*
Pag. 19. *ſubſtitutione* provocat, atque id corrupto libro adſcribit, quod ibi de Antonino referat, quæ Tribonianus de Tiberio. Latius eadem deducturum ſe ſcribit in notis ad h. l. Et nos deducemus, non corrupta eſſe hæc Theophili verba, in vindiciis paraphraſeos, ubi ad illum locum ventum fuerit. Prævivit ea in re, qui pro Theophilo laborat, GUNDLING. P. XXX. obſ. c. 3.

CAPUT III.

Vidimus, quæ ſint eorum argumenta, quibus eſt indignus ſæculo ſexto, anteceſſoriſque munere THEOPHILUS, & ea vacillare pleraque omnia vidimus. Sed unde noſtræ ſententiæ ſuppetant alia, quibus Juſtinianea ætate vixiſſe evincamus? Quæ in eam rem a multis conducuntur, non ejuſdem omnia roboris ſunt: alia, cujus cauſſa adferuntur, extra omne dubium non ponunt; alia, quod debent, evincunt. Perſequamur ſingula. Quædam affert ipſa paraphraſis; ex cujus loquendi generibus vel apparet, inſtitutionibus componendis adfuiſſe eundem, eadem certe ætate vixiſſe. Adverterunt viri docti, quod Theophilus Juſtinianum dicat imperatorem SUUM, & ideo ita dici putarunt, quod fuerit συνεργος, familiaris, & in juris ordinandi laboribus
Pag. 20. adjuva. Exempla in ipſa paraphraſi adeo ſunt frequentia, ut ne illi quidem, qui vel unum aut alterum illius caput perlegerit, poſſint eſſe obſcura. Quid magis inibi obvium, quam illa: ὁ ευσεβεστατος ἡμων βασιλευς, ἡ ἡμετερα βασιλεως διαταξις, & ejuſdem generis plura alia? Equidem non tantum coætaneos appellamus *noſtros*, ſed illos quoque, qui ejuſdem ſunt patriæ, diſciplinæ, familiæ, ſacrorum.

(12) Cauſa neutiquam ei poteſt eſſe dubia, qui Baſilica & eorum Scholia attente legerit. Tu vide THina fragmenta a me primum inde collecta, & Memorabilia e Baſil. in Excurſu ultimo. G. O. R.

(13) Trivorius ibi loquitur de *THo Abbate:* ſed repone h. l. cap. 32. §. penult. & ult. pag. 289. & 290. G. O. R.

rum. Immo & illos, quorum libris, aut excutiendis ſaltem, aut explicandis emendandiſve, operam damus. Eo ſenſu CAJUS JCtus a Juſtiniano noſter dicitur §. 3. procem. & §. 5. Inſt. *de Publ. Jud.* quem, qui imperatori æquævum, & in deliciis & conſiliis fuiſſe fingunt, ſuaviter & ſuo merito ridentur, quos inter eſt FRANC. CONNANUS *in Comment. Jur. Civ. L.* II. *c.* 4. *extrem.* Et eadem ratione, qui fere ad juris libros explicandos quidpiam attulerunt, gloſſatores etiam, ſed quot annorum ſerie omnes ab eo divulſi? Juſtinianum amore ſuo dignantur, & SUUM dicunt imperatorem. Nec negare auſim, ſi paraphraſis tribus etiam poſt Juſtinianum ſæculis eſſet compoſita, forte tamen & non male dicturam fuiſſe *τον βασιλεα τον ἡμετερον*: ſed utimur tamen eodem argumento ſæpius, & quanquam CAJUM non TRIBONIANUS, tamen POMPONIUS, ut coætaneum, SUUM vocat L. XXII. ad Q. Mutium. v. *L.* 39. *de ſtipulatione ſervorum.* Et ad imperatorem NOSTRUM i. e. eo tempore ſuperſtitem provocat ipſe CAJUS *L.* 73. §. 1. *de Legat.* & alii. Vide *L.* 6. §. 6. *de Excuſat.* *L.* 11. §. 3. *de muneribus.* Et qui tam ſæpe alios imperatores nominatim citat, hunc tamen non niſi noſtrum appellat, nec nomen quidem addit; illum, eodem, quo is, tempore floruiſſe mihi admodum credibile videtur, utpote quo quid opus quidem fuiſſet addere nomen imperatoris, quod eo vivo cuiquam eſſe incognitum non poterat.

§. II. Sed imprimis allegari in rem præſentem debent illa epitheta, quibus mactatum producit imperatorem ſuum. Vocat nunc *κρατιστον*, nunc *ευσεβεστατον*, *γαληνοτατον*, *μεγιστον* &c. Quæ cum elogia non facile mortuis ſoleant tribui, nec Pag. 21.
is alii, quam Juſtiniano tribuat, non adeo quidem leve aut imbelle argumentum noſtræ ſententiæ inde agnaſcitur. Confirmat hæc egregie HARMENOPULUS, qui hunc noſtrum Imperatorem & ſuo nomine Juſtinianum appellat, & omittit honorifica elogia. Contra, qui erat illis temporibus propior, Leonem ſapientem, celebratiſſimum Imperatorum dicit, non tamen Sereniſſimum & Clementiſſimum, quod de mortuo incongruum. *Harmenopul. ἀρχῆς de legibus cap. I.* Favet & mihi, arbitror, quod Triboniani dum mentionem facit, eminentiſſimum quæſtorem *ὑπερφυεστατον κοιαιστωρα* appellet: quod, ſi aliquanto ſerius ſcripſiſſet, non facturum fuiſſe ſuſpicor, cum, quo recedant a Juſtiniani ævo JCti magis, tanto liberius in ipſum quæſtorem & impudentius graſſantur; ac, ſi ejus meminerunt, aut vitiis inquinatum deturpatumque fuiſſe innuunt, aut, ſi modeſti ſunt, ſaltem ſine elogio & munerum recenſione tranſmittunt. Indicio huic rei eſſe iterum poteſt Harmenopulus, qui, *ἀρχῆς* titulo de legibus, illum perhibet ad fingendum ingenio callido fuiſſe, & plurium acquirendi rerum dominii modorum prægnarum, ipſique leges & omnia fuiſſe venalia. Sed noſter majori erat in collegam fide, quam ut exprobraret, quæ an vera ſunt, hic non vacat diſquirere. Majori etiam in Auguſtam ſuam pietate, quam ut traduceret, ut ſolent, qui recentiores ſunt; quin eam *ευσεβεστατην δεσποιναν* dicat §. *ult. de uſucap.*; & SUAM, nempe quod dixi, ut coævam & DOMINAM, quas non dicimus, quæ jam deceſſerunt. Adnotavit enim, nec in ea ea re falſus eſt, JACOBUS GOTHOFREDUS, imperatores vivos dici ſolere, DOMINOS, ita, ut fere mortui vocantur DIVI *ad Leg. ult. Cod. Theodoſ. de actionibus certo tempore finiendis.* Extat illuſtre exemplum in novella Valentiniani octava, qua Theodoſius Dominus Pater dicitur, ſcil. ſuperſtes: Honorius vero jam defunctus, Divus Parens. Vidi etiam quendam dixiſſe, vocari a Theophilo Juſtinianum Pag. 22.
Dominum: allegat is *Tit. de uſucap.* ſed ibi quidem (14) Dominus non audit; an alibi neſcio; certe ego me legiſſe non recordor, quanquam plus vice ſimplici

(14) In præfat. huic Hiſtoriæ præmiſſa errorem ſuum corrigit & recte citat §. 12. *de Uſuc.* & tamen oblitus etiam eſt §. 25. *de diviſ. Rer.* cap. m. 42. *ὁ ευσεβεστατος ἡμων δεσποτης*: quibus locis plures forte alii addi poſſent. G. O. K.

plici eundem pervolutaverim: ſi illud factum ſit, ex eodem Gothofredi argu-
mento liceret, ad Theophilum ſuæ ætati reſtituendum, uti.
§. III. Si quid ego de meo ſenſu judicare valeo, videtur & ætatem Juſti-
nianeam quodammodo loqui, quod reliquos imperatores, quorum excitat ſæ-
pe conſtitutiones, D. Auguſtum puta, DD. Fratres, D. Zenonem, D. Juſti-
num, θειοτατους & θειας λήξεως βασιλέας appellet, §. 1. & 12. *fideicom. Hered.* §. 6. &
10. *de Excuſat. Tut.* §. 3. *de Locat. Cond.* §. 14. *de Uſucapionibus* §. 3. *de Donat.*
Juſtinianum vero ſuum nunquam ita, quem tot aliis encomiis dignatus eſt; lu-
culento, niſi vehementer fallor, argumento, ſuperſtitem illo adhuc tempore
fuiſſe. Sed poſſit aliis videri ipſum & a noſtro citari ut jam fatis functum,
quum ſæpius appellitet θειοτατον, ut Marcum & Juſtinum & alios. Sed quis eſt
adeo in his litteris rudis & tyro, qui neſciat & ſuperſtites & denatos impera-
tores divinis titulis, ita ut affectaverant vivi, mactatos eſſe. Superſedeo in ro
non dubia exemplis & auctoritatibus. Vide tamen, ſi lubet, Acta Concilii
Chalcedonenſis a DU FRESNE citata *Gloſſ. Græc.* voce Θειος, & Panegyriſtas
illos duodecim, atque CHRISTOPHORI CELLARII *ad eoſdem præfationem*: quibus
adde Perill. SPANHEMII opus æternum de præſtantia numiſmatum (15): ex
quibus, ſi quis dubitaret, dictos fuiſſe Divos & θειοτατους principes cum defun-
ctis ſuperſtites, apparet evidentius. Ut ne quidem vocem ſubſidio, quod Bi-
bliothecæ Criticæ litterariæ auctor (*Hiſtoire critique de la république des Lettres*
Tom. XI. Art. 10.) ex Homeri aliorumque locis comprobavit, θειος dici etiam
ſæpe præclarum, magnum, præſtans, non ſemper deitatem id nominis in-
volvere.
Pag. 23. §. IV. Sed, quod eſt omnium maximum, indicat ipſe Theophilus ea, quæ
Juſtinianus fecit, ſuo tempore facta eſſe. Ita, quod poſt alios obſervavit do-
ctiſſimus CONRADI, in notis Hiſtoriæ Juris Beyerianæ ſubjectis pag. 31. §. 271.
not. C. conſtitutionem de iis, qui a venerabilis Auguſtæ aut ipſius domo ali-
quid acceperint, *nuper* ... emiſſam eſſe, atteſtatur, quod facere non po-
tuiſſet, ſi Michaëlis demum tempore floruiſſet. Sunt his luculentiora, quæ in
§. 5. *de Senatuſconſulto Tertylliano* comparent. Nam cum ibi Conſtitutiones prio-
rum principum excitaſſet imperator, illas eſſe principum πρὸ βραχέος βεβασιλευκό-
των indicat paraphraſis. Quorumcunque (16) vero ſint; illud eſt certum, proxi-
morum Juſtiniani deceſſorum fuiſſe oportere, cum, quo removeatur a Juſti-
niano Theophilus longius, eo fuerit magis inconveniens, dicere ante paucos
annos latas fuiſſe leges, quæ ante Juſtinianum certe latæ erant. Juvat & me,
dici illi ea, quæ eodem Imperatore conſtituta erant & viguerant, ſuo tempo-
re in uſu eſſe §. 10. *de Except.* ubi alia olim fuiſſe, ſed σήμερον alia ſervari uſu,
quippe a ſanctiſſimo ſuo imperatore ſtatuta, perhibet. Et hac ergo ratione ex
ipſo illius opere conjeci forte non incongrue ipſius ætatem.
§. V. Viſus eſt quibuſdam indicaſſe eandem & Juſtinianus, qui *L.* 2. §. 9.
Cod. de veteri Jure enucl. ſcribit, Theophilum in ſplendidiſſima Conſtantinopo-
leos civitate optimam legum gubernationem laudabiliter extendere. *Quid vero
hæc Paraphraſis eſt aliud, quam laudabilis quædam Inſtitutorum extenſio*, ait VIGLIUS
[in

(15) Et omnium inſtar Alemannum ad Procopii Anecdota pag. m. 22. G. O. K.

(16) Atqui hoc dubium non eſt, quum conſtitutionem maxime Impp. Theodoſ. (Junioris) & Valent. A. Chr. 426. THus intelligat, quæ exſtat in Cod. Theod. l. 7. *de Legit. hered.* cumque titulum clare ſignificet, dum ait: *αἱ τῶν πρὸ βραχέος βεβασιλευκότων διατάξεις*, ΠΕΡΙ ΛΕΓΙΤΙΜΑΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ *διαλεγόμεναι*. Addo tertium exemplum ex §. 15. *de Hered. ab inteſt.* cap. m. 42. ubi noſter ſic: *εἰ δὲ πρὸ ὀλίγου βεβασιλευκότες ἐκαυτὰ ἐ κατέλιπον ἀδιόρθωτον τὸ τοιοῦτον ἀτόπημα.* Eſt vero conſtitutio Impp. Valent. Theod. & Arcadii A. Chr. 389. in Cod. Theod. l. 4. ejuſd. tit. in Juſtin. l. 9. *de Suis & legit.* Et Primum quidem exemplum, quia in ipſo textus Inſtit. Lat. *nuper* legitur, non tantum habet roboris, quam duo reliqua, alterum a Mylio, alterum a me excitata: quum illic nonniſi *antea conſtitutiones*, &

[in præf. §. 31.] quem primum Theophili noſtri ſuſceptorem tutoremque in noſtras partes fere pertraxiſſet ſola hæc imperatoris locutio, niſi, reipſa curatius expenſa, aliæ inde illum rurſus expuliſſent. Et huic *extendendi* verbo nativa illa virtus & poteſtas eſt, ut ſignificet, rem compactam compreſſamve, aut certe perbrevem, protendi & ad amplius ſpatium complendum produci, expandi. Proinde poteſt commode ſcriptis & libris & litteris accommodari, Pag. 24.
& accommodatur ab auctoribus, qui in prima claſſe cenſentur. Adducam vel ſolum, cujus non poſſum niſi cum inſigni voluptate meminiſſe, PLINIUM juniorem, cui L. II. Ep. 13 *preces extendi* & L. VII. Ep. 9. *Epiſtola extendi* dicitur. In Epiſtola 9. quam ultimum adduxi, Aldina aliæque editiones exhibent: *Epiſtola me extendere*: prius tamen loquendi genus & ob plurium Codicum conſenſionem magis placet, &, opinor, accedit genuinæ latini ſermonis indoli propius (17). Ipſo *tendere* eo abutitur HORATIUS *ſermonum II.* 1. 2. & alii, quibus allegandis ſuperſedeo. Eſt tamen voci & alia vis, & illa ſequiori ætati familiarior: uſurpatur de iis, qui docere alios publice & exponere quippiam, & profiteri dicuntur; ſcilicet illos dicunt illius ævi monumenta doctrinas extendere. Non ſuppetit ipſius hujus verbi exemplum: ſed huic admodum ſimilia, &, quæ natura quandam expanſionem aut apertionem exprimunt, ad edocendi ſignificationem inflecti, loca complura demonſtrant. Hoc modo τα *explicare*, *explanare*, *expandere* auctores habent, potiſſimum, qui ſubſidentis aut prolapſæ latinitatis ævo floruerunt. Ultimum etiam probæ ætatis LUCRETIUS, cui ea, quæ pertinent ad naturam, exponere dicitur Lib. I. ỳ. 126. *naturam expandere dictis.* Ita L. unic. Cod. de ſtudiis liberalibus, *legum voluntates pandi* & Leg. 3. Cod. Theodoſ. eodem Tit. *jura & legum formulæ pandi*, i. e. publice proponi & explicari dicuntur. Et convenit imprimis legibus, ut illæ extendi & pandi dicantur, quod contrahere & ſuperflua circumcidere allaborarunt legiſlatores. *Leg. ult. Cod. Theod. de donationibus.* Hic vero eodem ſenſu venire illud: *extendere*, ſimul alia evincunt loca, quibus Juſtinianus eum docere & tradere jura dicit, ſimul græca Conſtitutionis, *Deo auctore*, verba loquuntur: quæ ἐλαύνειν dicunt, non, protendere gubernationem; uſque adeo ut feliciter mutaſſet ſtilum VIGLIUS, niſi ſupereſſent nobis his firmiora, quæ recenſemus, & partem referemus, argumenta.

§. VI. Ipſe Fabrottus non quidem audet ſuæ ætati, id eſt, ſexto ſæculo Pag. 25.
reddere noſtrum; eſſe tamen omnino vetuſtiſſimum, non poteſt non confiteri. Collegit illud ex ſolennibus typiciſque verbis, aliiſque locis, quæ ex veterum JCtorum hauſta voluminibus in paraphraſi comparent. Neque enim inde quicquam mutuari potuiſſet, ſi ſequiori ævo floruiſſet, quo ſubductæ erant hominum uſui illæ JCtorum opellæ, quas ejus tempore extitiſſe oportet, utpote ex quibus hauſit ſæpe, inque ſuam rem vertit, quæ alibi quæres fruſtra. Equidem, ſi mererent calculum, quæ FRANCISCUS HOTTOMANNUS in *Anti-Triboniano cap. XII. pag.* 43. &, qui ejus partes ſecuti, omnia ſibi licere in Tribonianum putant, tradunt, eundem jure poſtulari cujuſdam quaſi ſacrilegii

& hic tantum: *Divi Principes* legamus, quæ THus ita, ut vidimus παραφράζων, ſatis ætatem ſuam prodit. Verum ne quid diſſimulare videamur, erunt qui dicent, eum qui plus juſto probet, ſæpe nihil probare, quum ab anno ſuperioris Conſtit. 389. uſque ad 533. quo Inſt. prodierunt, non ὀλίγοι ſed 144. ſint anni. His reſpondeo, Theophilum non tam reſpicere ad ipſarum Conſtit. annos, quam ad Theodoſium Juniorem, qui illas Conſtitt. ſuo Codici inſeruit. Atqui is Anno demum 450. obiit, id eſt triceſimo circiter anno ante natum Juſtinianum. ETC. G. O. R.

(17) *Extenus* eo loco, quo proprie non tam extendi, quam ſua natura continere ſignificat. Vert. Maurus *de Jure liber.* p. 1079. cap. 42. [III. Theſ. Jur. R.] *Hæc in ſchedis poſt.* MYLIUS. Quod ſequitur, „Ipſo: *tendere* eo abu„titur Hor." vitioſe aut ſcriptum aut expreſſum credo: Horat. habet, *ultra legem tendere opus.* Ceterum ego hoc ſive Vigliano ſive Myliano argumento non utor. G. O. R.

gli & accuſari merito, quod tam præſtantium ingeniorum elaboratos bene fœtus ſuffuratus poſterorum uſui, flammis comburendos dederit; ſi, inquam, eſſent hæc omnia veritati magis congrua, majus accederet ſententiæ noſtræ, & jam firmæ, pondus. Ita enim oporteret, cum ante Triboniani hoc facinus adornaſſe hanc inſtitutionum extenſionem. Sed illa dudum viris doctioribus exploſa ſunt, atque illorum operum jacturam temporis potius longinquitati, atque, quo eorum uſu interdicebatur JCtis, mandato, quam illius invidiæ, dicam, an malitiæ? adſcribi debere oſtenſum eſt; & hac quidem via ad vindicandam Theophilo ſuam ætatem progredi non licet. Convincit tamen erroris hoc ipſum illos, qui Juſtinianum & Theophilum inter, longam annorum ſinem infarciunt, eumque in illud tempus collocant, quo qui vixerunt, illas legitimas formulas, & quæ hauſit ex illis fontibus, alia ignorabant ſecure, nec poterant non ignorare, librorum illorum uſu excluſi. Videtur autem in primis deliciis illi fuiſſe Cajus JCtus. Et cui non ille ſit? Ita uſus eſt inſtitutionibus hujus JCti, ut non raro eadem in Theophilo, quæ in Cajo verba. Si
Pag. 26. quando diſſideat ab Triboniano Cajus, ſequitur is ſæpius illum, quam imperatorem; inde accidit, ut non raro eadem carpantur in Theophilo, quæ in Cajo. Inde emendantur ſæpius, & illius Inſtitutiones, & hujus paraphraſis ex Juſtinianeis Inſtitutionibus, cum hæ debuiſſent ex illis. Inde & ad Cajum ſæpius, ut ne unquam ab illo diſſideret, paraphraſin correxerunt, neſcio qui, ſed deturparunt verius. Exemplo ſint illæ vexatiſſimæ Conſobrinorum nuptiæ, quas permiſit aliquando Cajus, vetant inſtitutiones, uti hodie exſtant, ſed Aniani manu interpolatæ, vide *Schulting. ad Caji Inſt. Lib. I. Tit. IV. pag.* 38. Ut ne diverteret ab iſto græculus noſter, in paragraphum quartum paraphraſeos de Nuptiis inferſit quidam illud nefaſtum (18) *Ov*, quod ferme in ipſas Juſtinianeas Inſtitutiones migraſſet, quodque exercuit diu interpretes, donec multa opera & difficili negotio, etiam quibuſdam invitis, & hinc & inde expulerint. Vide Petrum Nannum [*ſic*] & Fabrottum ad §. IV. Theoph. *de nuptiis* OTTONIS *diſp.* de nuptiis Conſobrinorum c. IV. §. 3. Dabo aliud exemplum, ex quo [Cajum] tuliſſe in oculis apparet. Ille L. I. Inſtitutionum *l. 2. D. de adoptionibus* adſcripſerat quædam adoptioni, *quæ fit a principe:* Tribonianus illa in ſuam penum referens, adoptionem *per ſacrum oraculum* eandem dicit, ac ideo adulandi Juſtiniano ſtudii affectatæque divinitatis notatur ab HESYCHIO voce *Τριβωνιανός*, & CHR. COLERO *παρεργ. c. 17. pag.* 62. Quam bene vel ſecus, hic diſquirendi locus non eſt. Sequitur Cajum ſuum Theophilus, nec cum Triboniano oracula & ſanctitatem crepat. Quanquam, quod moneam obiter, ne quidem inverecundæ aſſentationis argui recte potuiſſet, ſi, æque ac ille, ſacrum principis oraculum allegaſſet, nec inde ſpes Juſtiniani divinitate donaſſe videretur. Manumittendi ſervum modos recenſiturus Cajus, refert eo quoque eum, qui fit cenſu. Omiſit illum, qui inſtitutiones fabricatus eſt. Addidit Theophilus eundem, ſcilicet Cajum ſecutus. Videtur & paraphraſtes §. 6.
Pag. 27. *de Teſtam. ordin.* exſcripſiſſe eundem, quum fere eadem iſtius, quæ hujus ſunt verba, l. 26. D. *qui teſtamenta facere poſſunt*, quod obſervavit B. H. REINOLDUS Vir Doctiſſimus, Anteceſſor Viadrinus, & qui ſuo docuit exemplo quam præſtaret

(18) Immo vero illud *Ov* a THi eſſe manu, & in prima Inſtit. editione comparuiſſe, evincet Excurſus X. G. O. R.

(19) Fuerint per me duo Thalelæi, alter Juſtinianeus, alter junior, quia ſic Fabric. Vol. X. p. 546. *Thalelai junioris Anteceſſoris JCti ſyntagma Novellar. omnium & ſcholia ad Nov. Baſilii Maced. citat Nic. Comnenus pag.* 345. & 403. Sed quæ in noſtris hodie leguntur Baſilicis, cœco cœcior ſit oportet, qui non videat ex Thalelæo vetuſtiori fuiſſe deſumta: quod ſatis probabimus in Exc. ultimo. Ipſe procul dubio Mylius, ſi ei fata longiorem conceſſiſſent vitam, Baſilicorum libris accuratius perlectis, errorem ſuum agnoviſſet, nec Gundlingium cum Suareſio notaſſet. Immo in fine huj. §. quaſi in viam redit. G. O. R.

(20) Inſpexiſſe vero videntur, ſi ſunt vera,

ſtaret multum ſcribere, ac multa, *in Diſſertatione ad L. 27. Cod. de inoff. Teſt.* §. *V.* Sunt alia plura, quæ, quo illi loco, quove numero habitæ ſint Inſtitutiones Caji, docent, certe eaſdem ab Aniani manu integras illi adfuiſſe, indicant. Sed hæc alibi & alio tempore.

§. VII. Venio ad novum argumentum, quo uſus eſt ad aſſerendam genuinam Theophili ætatem N. GUNDLINGIUS *Lib. II. Gundlingianorum cap.* 2. Animadvertit aliquando C. A. FABROTTUS in ſua ante Theophilum præfatione, citari fidum hunc & antiquum interpretem a THALELÆO. Thalelæum ipſum imperatori fuiſſe coævum aſſeruere multi, quorum ſententia ANTONIO AUGUSTINO de Nom. prop. ΠΙ. Florent. probatur, & JOSEPHO MARIÆ SUARESIO, in notitia Baſilicorum: Quæ ſi ita eſſent, quantum accederet noſtræ opinioni pondus & robur? Sed ſunt quædam circa illam rem nata mihi dubia, quorum & aliqua jam tetigit V. Cl. OTTO *ad proœm. loc. cit.* Quo loco aut modo, quod fere eſt omnium primum, uſus fuerit Theophili auctoritate, cum ignariſſimis novimus. Uſus eſt vir clariſſimus ſolius FABROTTI teſtimonio. Sed an ſola illius auctoritate hic ſtandum erit? Niſi ipſa habeamus anteceſſoris verba, res extra dubium poni non poteſt. Neque enim ita certi ſumus, quiſnam ſit ille, qui eo teſte utitur, Thalelæus; utrum is, qui componendo pandectarum volumini adfuit, eidemque ὡς πλάτος vertendo dedit operam; an eodem nomine alius, & ille forſan, qui Baſilicas conſtitutiones explicuit, illuſtravit. Neque enim poſſum, quin duos diſtinctos (19) tempore Thalelæos ſtatuam, quos videtur invicem confudiſſe poſt SUARESIUM ὁ πάνυ GUNDLINGIUS. Equidem Thalelæum, qui græcum fecit pandecten, vixiſſe Juſtiniani tempore, largior facile; nec tamen patior inſimulari eos erroris, qui in Baſilica commentatum eſſe Thalelæum, ab illo diverſum, ſcribunt. Suareſius in Notitia Baſilicorum §. XLI. *Thalelæus ævo Juſtinianeo floruit & falſo inter eos refertur, qui ſcripſere in Baſilicas, ſicut & Stephanus, alii &c.* Quem ſecutus alia ſentientes, Freherum, Brocum, Gravinam reprehendit Gundlingius c. l. Verum ipſæ ſcholiorum Inſcriptiones, quarum ingenuitati, quid opponam, quove ſuſpectas faciam, novi nihil; illæ, inquam, Thalelæi nomen non ſemel, aut bis, ſed ſæpius referunt. Qui, cum ſit ab illo juriſprudentiæ oculo annis multum diviſus, non potuere non duo eſſe Thalelæi. Uter vero vocaverit Theophilum teſtem, an priſcus ille aut recentior? id neſcitur. Migrarunt in Baſilicorum opus quædam ex græco anteceſſoris opere, quem τῆς οἰκουμένης ὀφθαλμὸν JCti nominarunt. vide Cujac. obſ. L. III. cap. 33. & Fabricium Bibl. Græcæ Vol. XII. pag. 462. An vero contineantur his fragmentis, quæ Theophilum excitant verba, ignoro; ſubdubito etiam, cum ex iiſdem oſtendi non poſſint. Sed provocavit ad eundem Fabrottus; at ille an habuit inſpiciendi copiam? Unquam ſe vidiſſe græcum opus non prædicat, quod monent, (20) qui inſpexerunt. Habuit in manibus ſedulo Cujacius, an forte ab eo mutuo accepit Fabrottus? ſunt incerta omnia. Nec diſerte quidem innuit illum antiquum Thalelæum. Contrarium colligo exinde, quod ſæpius Gloſſas & ſcholia Baſilica alleget, abque iis auctoritatem Theophili adhiberi ſcribit. Et ſcholia quidem Baſilicorum ſæpius meminere Theophili, ejuſque libris [*ſic*]. Confecit eorum locorum, quæ Theophili meminere, in dictis Baſilicorum ſcholiis gloſſiſque, indicem diligentiſſimus Fabricius, quem apponam (21) infra. Inde patet,

Pag. 28.

Pag. 29.

vera, quæ ipſi perhibent: CUJACIUS Obſerv. L. XIII. cap. 33. GREGORIUS HALOANDER in præf. ad Novellas, ADAMUS SUALLENBERGIUS in prologo ante Harmenopulum. An alii quoque? latet. MYLIUS.

Thalelæum Codicis fuiſſe interpretem, & Hoffmannus Tom. I. Hiſt. Jur. pag. 630. obſervavit & noſtra Memorab. in Exc. ult. demonſtrant: ſed ab eod. Digeſta Græce eſſe verſa, neque ego exputare potui, & quam infirmæ ſint hæ Suareſii ac Mylii auctoritates, idem Hoffm. ibid. docet. G. O. R.

(21) Non opus eſt, ut hic repræſentem, inprimis cum non ſit plenus. Tu vide mea Memorab. aut potius ipſam fragmentorum THInorum Appendicem. G. O. R.

patet, quam ineptiant Tabor & Leunclavius, qui ex Baſilicorum opere ſuffuratum ſua eſſe, calumniati ſunt. Utuntur ejus teſtimonio plerique illorum ſcholiaſtarum, imprimis vero Stephanus quidam, qui eundem, ut alii, excitat Theophilum τοῦ μακαρίτου, utpote jam fatis functum. Quodſi is Stephanus eſſet, qui vixit Juſtiniani tempore, res in aprico poſita eſſet; ſin minus, non aliud quicquam evincent hæc omnia, quam poſt Baſilios vixiſſe non poſſe. Unum incidit, quo Thalelæi Stephanique, Baſilicorum etiam ſcholiaſtarum, ætatem Juſtinianeo ævo inſerere queamus. Forte nomina, quæ illis interpretum ſcholiis præfixa ſunt, Thalelæi Stephani aliorumque, non indicant, eſſe hos illorum ſcholiorum auctores, ſed tantum monent, ex horum operibus ſumta eſſe, quæ in hoc ſcholio exſtant. Id ſi certum eſſet, non opus foret ulterius, ut nobis demonſtretur locus Thalelæi, qui Theophilum citat, cum, quod monui, in his adducatur ejus auctoritas ſæpius. Fac ergo Juſtinianei Stephani, & Thalelæi hæc eſſe: Theophilus noſter his omnibus antiquior erit, & eadem illum ætate vixiſſe, ſupra omne dubium.

§. VIII. Si quis fuerit, de hac ætate ejus qui adhuc ambigat, is & perpendat probe, non alio tempore magis e re juriſprudentiæ fuiſſe, quam ipſa Sacratiſſ. Imperatoris ætate, libros juris græcorum idiomate donari. Sedet inde mihi ea opinio, ipſo Juſtiniano auctore & auſpice compoſitam fuiſſe, ipſiusque juſſu vulgatam hanc paraphraſin: quæ me, ut id crederem, moverint, argumenta Capite V. perſequar. Ceterum, de ejus vita reliqua conſtat omni-
Pag. 30. no nihil. Niſi tamen videar juſto magis audax, proponam, quæ de ejus morte conjecerim. Theophilus a Juſtiniano codici primo conficiendo admotus erat, una cum novem aliis. *Conſt. de novo Cod. fac.* §. 1. & *de Cod. Juſt. conf.* §. 2. Adlectus ab eodem inter XVII. viros, quorum operæ Digeſta debemus, iiſdem manus adjutrices tulit. *L.* 2. §. 9. & l. 3. §. 9. *C. de V. J. Enucl.* Immo cum primaris elementa componenda eſſent optimos tres ex his electurus Juſtinianus, jujudicavit, poſt Tribonianum ſuum, cum Dorotheo, illum dignum, qui inſtitutionibus componendis adhiberetur §. 3. *procem. Inſt.* Et hæc quidem omnia ab duodetrigeſimo ſæculi ſeptimi anno ad ejuſdem annum trigeſimum tertium. Anno, qui ſequitur, cœpit imperator codicem repetere ſuum & paſſim immu-

(21) Maxime quum THus non aliunde evocandus, ſed præſto ad manum fuerit, utpote jura in ipſa urbe regia extendens. G. O. R.

(23) De *ſe vivo nihil* memorat THus, nec nominatim Juſtinianum nominat, quamquam utrumque credo, ut poſt adparebit. Tum Nov. 118. heic locum non invenit, ſiquidem ante totum jus Juſtinianeum frater omnino præferendus fuit patruo, ceteris paribus: quin & in diſpari cauſa poſt legem Anaſtaſianam A. 498. Quum vero omnes hactenus interpretes hanc a THo relatam controverſiam, licet diſquiſitione digniſſimam, ſicco tranſierint pede, ego eam in *Excurſu* VIII. illuſtrare & planam facere volui. G. O. R.

(24) Bis graviter peccat Mylius, forte quod ſubſcriptionem huj. Nov. nimis præcipitanter legit: primo, quod de anno dubitat, qui ſine controverſia eſt 544. deinde, quod Juſtinianum quaterdecies, quin duodevicies conſulem fuiſſe ſtatuit, quum poſt QUARTUM ejus conſulatum A. 534. nullus in Faſtis alius occurrat. Ceterum ante omnes Nov. noſtrum παραφρασιν ſcripſiſſe, mox oſtendam. G. O. R.

(25) Atque non fictum caſum, ſed revera factum, tota narratio evincit. Vide d. *Exc.* VIII. G. O. R.

(26) His jam argumentis Mylianis, a me paſſim aut correctis aut confirmatis, addam alia, quantum ad criſin hiſtoricam, ἀποδεικτικὰ atque invicta. Primum eſt, quod Memorabilia noſtra probabunt, STEPHANUM illum, qui THum plus ſemel μακαρίτην adpellat, eumdem eſſe, cujus opera Juſtinianus inter alios in condendo ſuo jure uſus fuit. Alterum, quod paullo fuſius exſequar, bimembre eſt; *quod neque expreſſe ac prudenter, neque tacite aut imprudenter uſquam jus Inſtitutionibus recentius memoret, nec in paraphraſi Inſtitutionum, nec in Digeſtorum expoſitionibus.* Namque Novellas non modo Juſtinianeas nunquam citat, ſed ne Codicem quidem repetitæ prælectionis: ubicumque enim ad Codicem provocat, leges ſunt Inſtitutionibus vetuſtiores; quin etiam eas inde adfert, quæ in priori quidem Codice exſtabant, ſed in poſteriori omiſſæ fuerunt. Hoc prudenter feciſſe videri poſſet: ſed nec imprudenti quidquam excidit, unde arguas eum poſt

immutare. Hic labor datus eſt poſt Tribonianum Dorotheo, Mennæ, Conſtantino, Joanni, §. 2. Conſt. *de Emend. Codicis.* Hic nihil de Theophilo. An, quem præ his omnibus, Inſtitutis per eundem ex omni veterum inſtitutionum corpore elimandis, & in unum liquidum ſtagnum ex turbidis fontibus conrivandis, præfecerat §. 2. *Conſt. omnem reipubl.* nunc indignus viſus fuerit, qui codicis emendationi admoveatur? Qui ipſi Codici conficiendo adfuit, nunc ab emendando repellatur? Quem ex tribus optimis judicavit aliquando, eum nunc ne quidem (22) huic labori adſciſceret, cui quinque viros ſeligit? Videtur mihi inde naſci ſuſpicio, (nam certi quicquam in illo auctorum omnium legumque ſilentio affirmare, temerarium fuerit) hoc tempore ſuperſtitem non fuiſſe amplius, cum aliam, qua ductus, ejus operam alias ſibi probatam imperator neglexerit, cauſam exputare non queam. Sed, quod dixi, ſuſpicio eſt, nulla certitudo. Juvat interea, illum a Stephano dici μακαρίτην, ſi verum eſt eſſe Juſtiniani Stephanum, in §. præc. Sed fuere etiam quæ eidem conjecturæ obſtarent. Videbatur ipſe indicare, ætatem ſuam fuiſſe provectiorem. Nam recenſiturus §. *VI. de J. N. G. & C.* varia Conſtitutionum principalium genera, ſopitam eſſe a principe ſe vivo (23) controverſiam, innuit, utrum frater potius, an patruus defuncti cujuſdam ſit hæres? Quod novella CXVIII. cap. 3. cum factum ſit, & illa Juſtiniano (24) aut XIV. aut XVIII. conſule, anno DXL. aut DXLIV. data ſit; antequam Codex ſub repetitas curas vocatus fuerit, mortuus eſſe non videbitur. Verum dicto §. VI. non id, quod ſit reipſa factum refert, ſed exhibet ſpeciem quandam Juris, &, quem vocant pragmatici, (25) caſum. Neque enim Novella illa ad relationem cujuſpiam magiſtratus emiſſa, ſed proprio motu facta videtur. Neque ad ἐπαρχίας ἄρχοντα data eſt, quod dicit Theophilus. Immo veram legem non indigitare, exinde conjicio, quod eandem ſpeciem, quam hic epiſtola deciſam ſcribit, decreto compoſitam exhibet paragrapho, qui ſequitur. Ex his, ſi conjunxeris omnia, conjicio nec, arbitror, conjectura fallor, eum qui græca nos donavit inſtitutionum paraphraſi, fuiſſe iſtum, qui juris ædificio conſtruendo admotus eſt a Juſtiniano, juris architectum, eundemque & ipſo Juſtiniano ſuperſtite (26) diem ſupremum obiiſſe. Pag. 31.

CA-

poſt Novellas ſcripſiſſe, ſiquidem juris Inſtitutionibus recentioris nec volam nec veſtigium uſquam deprehendes. Quod ne ex præconcepta opinione adfirmarem, ſingula Novellarum loca, quibus & vetera & ſua ipſius jura immutavit Juſtinianus, diligenter ac ſedulo examinavi, ſecundum indicem, quem & editiones Cujacianæ, & Wielingius in Juriſprud. Reſt. exhibent. Nos ordine Chronologico omnia hic perſequemur:

ANNO CHR.

535. Nov. I. Licentiam dat teſtatori prohibendi, ne Falcidia in ſuo teſtamento locum habeat.

——— IV. Antiquum ordinis ſive excuſſionis beneficium in uſum revocat.

——— XII. c. 1. Inceſtis nuptiis novas pœnas ſtatuens, mutat jus Codicis *de Inceſt. Nupt.* ad quod THus cum Imp. provocat §. 12. *de Nupt.*

——— c. 2. Patre inceſtas nuptias contrahente, liberi ex priori matrimonio nati ſui juris fiunt.

ANNO CHR.

536. Nov. XXII. 8. Servitutem pœnæ ſuſtulit, quæ apud THum perdurat.

——— XVIII. c. 1. Legitimam auget portionem: cujus ita mutatæ Scholiaſtes meminit ad §. ult. *de inoff. teſt.* ſed THus ubique quadrantem retinet.

——— c. ult. & minus reſtricte A°. 539. Nov. LXXVII: 4. liberos etiam EX SERVA CONCUBINA natos per ſubſequens matrimonium legitimari poſſe concedit, contra l. 10. Cod. *de Nat. lib.* quam paraphraſtes cum Juſt. in fin. tit. *de Nupt.* deſignat.

536. Nov. XLIX. 3. & A. 541. Nov. CXII. & CXXIV. aliqua circa jusjurandum calumniæ mutavit, unde ſunt Authenticæ in Cod. eo titulo: ſed nihil novi eſt apud noſtrum in §. 1. *de Pœna tem. litig.*

537. Nov. LII. c. 2. Donationes Principi factæ inſinuatione haud indigent.

538. Nov. LXXII. Debitor aut creditor prohibetur ejuſdem tutor aut curator fieri.

——— LXXIV.

CAPUT IV.

ERgo & nomen & ætas certa ſunt, supereſt, excutiam, quæ illi munia fue-
rint, qui tituli, qui honores. Fuit, quæ eſt præcipua ejus dignitas, ex
comitibus conſiſtorii, i. e. ex viris intimæ admiſſionis & ſummæ autoritatis,
qui in ipſo ſanctiori concilio, aut conſiſtorio principis, participantes auguſti
pectoris curas agendo claruerunt *L. 3. Cod. Theod. de metatis.* Erat vero ex il-
Pag. 32. lis conſiſtorianis comitibus, qui vocabantur illuſtres, vel ſolo hoc nomine di-
ſtincti ab eodem nomine aliis, de quibus *Lib. VI. Cod. Theod.* integer extat ti-
tulus, & qui ſpectabiles tantum erant. *Leg. un. Cod. Theod. eod. tit.* Ex quorum
numero noſtrum non fuiſſe, colligitur ex §. 3. *Procem. Inſtit.* & conſtitutionis
ſumma reipublicæ §. 2. Oſtendit & illud, quod ei additur nomen magnificentiſ-
ſimo, quo, præter illuſtres, nulli decorantur alii: uti enim eorum, qui ſunt
ſpectabiles, dignitas, *ſpectabilitas*, & clariſſimorum, aut *claritas*, aut *clariſſima-
tus*; ita illuſtrium honor, *illuſtris magnificentia* dicitur, id quod animadvertit &
documentis certioribus confirmat Gutherius de officiis domus Auguſtæ C. XVI.
pag. 204. nec cuiquam præter illuſtres magnifici titulum accommodari, adno-
tavit ampliſſimus BAUDISIUS in Diſſert. *de Titulo illuſtris, ſpectabilis &c. c. 2. §. 5.*
quod & *Nov. XV. c. 1. XLIII. c. 1. §. 1.* LXX. *c. 4.* oſtendunt, ubi μεγαλοπρε-
πέστατοι ἰλλούστριοι, *magnificentiſſimi illuſtres*, vocantur ſæpius. Etenim græci illius
tempeſtatis ſcriptores veriti, ne quid inſitæ ſignificationi detrahant, ſi ſuo
quodam verbo efferrent, quos hi illuſtres, appellitant iſti ἰλλουστρίους §. 3. *para-
phraſeos in Procem. Nov. XLIII. c. 1. Nov. CXVII. c. 4.* quamquam & alii περι-
φανεῖς & ὑπερφανεστάτους dicant §. 4. *dicti Procem.* quod nominis & ſenatoribus ſum-
morumque honorum viris datum fuiſſe, acta concilii Chalcedonenſis evincunt,
& alia loca quæ conduxit DU CANGE *Gloſſario græco* voce ὑπερφανεῖς. Vocat no-
ſtrum conſtitutio *de novo Codice faciendo.* §. 1. clariſſimum, quod elogium illa
tempeſtate, (nam Roma libera erat fere maximum, quo conſules, dictatores,
& ſi qui his majores erant, decorabantur) ea tempeſtate, inquam, inferioris
ſubſellii perſonis, & illis demum competierat, qui dignitate erant infra ſpe-
ctabiles. ISIDORUS *Originum L. IX. c. 4. primos ſenatorum dici illuſtres, ſecundos
ſpectabiles, tertios clariſſimos.* Sed clariſſimi titulum, ſignificatu nonnunquam la-
xio-

ANNO CHR.

——— LXXIV. Legitimationem natura-
lium pater etiam poſt concubinæ mor-
tem, immo vel ex teſtamento a Prin-
cipe petere poteſt.

539. Nov. LXXVIII. omnes libertos pro-
nuntiat ingenuos, ſalvo patronatus
jure.

——— LXXXI. Epiſcopatus &c. ſolvit
quem patria poteſtate: quum ſolus
Patriciatus jure Inſtit. hoc faciat.

——— LXXXIV. & A. 544. Nov. CXVIII.
& A. 548. Nov. CXXVII. vetera a-
gnatorum jura tam in tutelis quam in
ſucceſſionibus adeo immutarunt, ut
quamplurimi Inſtit. tituli & in L. I.
& in III. quantum ad praxin inutiles
fere ſint redditi: quod tamquam ſatis
cognitum generatim monuiſſe ſufficit.

——— XCVII. Omnimodam dotium ac
donationum propter nuptias æqualita-
tem inducit.

ANNO CHR.

541. Nov. CXIX. c. 2. Libertates dare per-
miſit puberibus, qui teſtamenta face-
re poſſunt.

——— c. 7. Bona fides adquirenti non
prodeſt, ſi alienans in mala fuerit,
niſi exacto tricennio.

——— c. ult. Falcidia ceſſat in rebus alie-
nari prohibitis: & Nov. CXXXI. c. 12.
in relictis ad piam cauſam.

——— CXV. Certæ exheredationum cau-
ſæ præſcribuntur: & NB: ab herede
probandæ.

——— CXVII. c. 2. Teſtamento filius no-
minatus, cenſetur legitime eſſe natus.

——— cap. 10. Matrimonium bona gratia
ſolvere vetat. Atqui hoc, tamquam
licitum, ſupponit THus apud Stepha-
num in fragm. XVIII. ad l. 30. §. 2.
D. *de Jurejur.* Scio equidem, hanc
prohibitionem ab illius ſucceſſore Ju-
ſtino A. 565. rurſus ſublatam fuiſſe
Nov.

xlore, ſpectabiles omnes, immo & illuſtres complexum fuiſſe, docet CUJACIUS *ad Cod. de Tut. & Curatoribus perſonarum illuſtrium pag.* 387. Sunt his meliora, & certiora, quæ adnotavit THOMAS REINESIUS *in Theſauro inſcriptionum parte I. inſcriptione* 128. *pag.* 258. dici ſenatores, qua tales, clariſſimos, ſive illi ob alia munia illuſtres, ſive quicunque alii fuerint, quanquam & ita dicantur, qui ſint a ſpectabilibus proximi: inde ipſi conſules republica etiam occupata dicuntur clariſſimi a PLINIO *L. VII. Ep. ult.* niſi dicas, Plinii tempore natum nondum fuiſſe illuſtrium cognomen. Inde ſæpius clariſſimi audiunt, qui paulo ante illuſtres *L.* 7. 11. 13. *Cod. Theod. de Judæis cœlicolis* &c. quæ deduxit omnia latius ſolidiuſque V. A. BAUDISIUS *Diſſert. cit. cap. II.* §. 5. Pag. 33.

§. II. Hi ejus in aula honores. Sed quæ in Academia munera? Dicitur Juſtiniano juris magiſter, doctor, anteceſſor, in alma Conſtantinopoleos urbe imperialia jura docere, extendere, profiteri dicitur. Videbo de ſingulis, ſed pauca, quanquam ſi aliorum ſcrinia expilare animus eſſet, queam admodum multa. *Lex III. Cod. de Vet. Jur. Enucl. Juris Magiſtrum* appellat. Magiſter a magiſtrando, obſoleto uſus verbo, uti a miniſtrando miniſter, ab arbitrando arbiter, FESTO auctore, derivatur, & cui non id jam dictum eſt? JCti cum PAULO ſuo Lib. LIX. ad edictum, *magiſtros* dicunt *quibus præcipua rerum cura incumbit, & qui magis quam cæteri, rebus, quibus præſunt, curam & ſollicitudinem debent, quin etiam,* pergit JCtus, *magiſtratus a magiſtris cognominantur,* ubi non bene DIONYSIUS GOTHOFREDUS: *immo a magiſtratibus magiſtri.* Inde ab infimis ovium armentique paſtoribus, ad ſupremos officiorum præfectos, qui cuipiam rei præſunt, illos ejus rei magiſtros dicunt veteres. *Imprimis*, ſunt verba PAULI, quæ ſequuntur, *cujuslibet diſciplinæ præceptores appellantur a monendo & monſtrando magiſtri. Leg.* 57. *D. de verborum ſignificatione.* Si quis græca amat, in illius gratiam appono verba hujus legis græca, ex Ecloga ſumta: Μαγιστροι λεγονται απο μεταφορας αρχοντων, οι πλειω των αλλων φροντιδα οφειλοντες των επιτετραμμενων αυτοις [αυτοις] πραγματων, και οι διδασκαλοι οιασδηποτε επιστημης. Unde, qui legum formulas pandunt, legum magiſtri ſunt. §. *I. Conſt. ad Anteceſſores & Leg. III.* §. 9 *Cod. de vet. jur. enucl.* Debent vero nobis ludibrium & ſuavem riſum, qui ex hac lege junctaque illi conſtitutione *de Cod. Juſt. Conf.* argumentantur, non tantum, qui a philoſophantium theologorumque ordine ultima laurea ſunt redimiti, magiſtros dici debere, ſed ipſos illos, quos JCtorum conſenſus doctoris titulo Pag. 34.

Nov. CXL. ſed inde nihil ultra adv. me concludi poteſt, quam ut ultimum hunc locum in medio relinquere cogi poſſim.

Quum ergo nullius harum mutationum aut ſciens aut inſciens meminerit THus, patet eum ante omnes Novellas Juſtin. ſcripſiſſe. Quis enim tam peregrinus in criſi hiſtorica hoſpes eſt, qui neſciat, maximum, immo unicum fere hoc eſſe cujuſcumque ſcriptoris τεκμηριον, ut indagemus, quæ jura, quos ritus, quas opiniones, quos Imperatores, quoſve libros &c. aut nominet aut ſignificet; quo κριτηριῳ ſublato, nemo amplius ſuppoſititios ac ſpurios libros a genuinis & antiquis diſcernere poterit. Sed forte quis præfractius inſtabit ac dicet, THum de induſtria nihil præter puras putas Inſtitutiones paullo fuſius enarrare voluiſſe. Huic ego primo loco regero: cui ergo bono veteres ritus ac verba ſolemnia inſerſit? quum novis Juſtinianis & futuris Practicis multo fuiſſet utilius, ſi jura Inſtitutionibus recentiora auditoribus propinaſſet. Deinde nulla poteſt fingi vel minima cauſa, cur tam diſſimulanter agere aut voluiſſet aut debuiſſet, ut nihil de conſtitutionibus recentioribus admiſceret. Denique των αδυνατων eſſe ajo, ut quis in tam longa paraphraſi & ceteris operum ſuorum fragmentis dictum modo κριτηριον ſubterfugere poſſit, quin ætatem ſuam prodat. Quicumque his & reliquis ſive meis ſive aliorum argumentis jam nunc nondum ſe de vera THi noſtri ætate convictum fateatur; quodque ea omnia, quæ habemus, ante finem anni 534. ſcripſerit; quo etiam anno terras eum reliquiſſe, cum Mylio probabiliter admodum autumo: adverſus eum equidem, utpote (quod ajunt) prima negantem principia, in arenam nunquam poſt hac deſcendere apud me conſtitui. G. O. R.

titulo & axiomate dignos fecit, & tales haberi, publice indicavit, poſſe commode & convenienter legibus dici magiſtros. Quaſi vero Juſtinianeo ævo jam invaluerit illa donandi doctoris nomine dignos conſuetudo; immo, quod vidimus, qui alios jura docebat, is doctor; qui juvenum ſtudiis præerat, is magiſter erat. Nec eſſet credibile inter ipſos illos, qui JCti & doctores audire volunt, ea de re poſſe dubitari. Sed dubitari, apparet ex JOHANNIS ab ANANIA lectura in clementinam unicam de magiſtris, & alio commentario in Inſtitutiones, cui lepidum titulum dedit auctor: *Nicaſius ſuper Inſtitutionibus.* En Tibi ipſa boni Nicaſii verba. Ita vero ille *ad* §. cumque *proœm. Notandum finaliter, quod etiam Doctores juris poſſint vocari magiſtri, ut colligitur ex prima propoſitione & ex Textu; ſed Johannes ab Anania dicit, quod ſolum artium & Theologiæ doctores debent dici magiſtri, ſed habetur id expreſſe quod ſic.* Quæ ſi ita forent, eſſet de quo ſibi gratulentur, recepto in illorum numerum Triboniano.

§. III. Præter magiſtri & doctoris elogia, dicitur etiam ſæpe Anteceſſor, Græcis Ἀντικήνσωρ. Quo nomine gaudent, qui doctrina antecedunt alios, & quorum præeuntium legi veſtigia fas eſt. Neque vero, quod ſibi nonnulli perſuadent, tantum ita dicuntur, qui legum formulas pandunt publice, ſed, qui quacunque diſciplina excellunt, eamve alios docent, ita dici, animadvertit
Pag. 35. bene TURNEBUS *adverſar. Lib. VIII. c.* 19. quod & novis argumentis, conductiſque in eam rem auctorum teſtimoniis, tuitus eſt LUDOVICUS DE LA CERDA *in Tertulliani de Virginibus velandis libri Cap. II.* Quibus nihil habeo, quod addam, præter NILI monachi epiſtolam Aglajo anteceſſori inſcriptam, quem quidem non profeſſum Juris prudentiam, ſed philoſophiæ dediſſe operam apparet ex ipſis litteris *Lib.* I. *Ep.* 195. Quod ad nominis originem attinet, mihi, metaphora abs re militari, inſtructaque acie ſumta, dicti ita videntur. Qui exploratum omnia univerſo exercitui præmittuntur, & loca ſtruendis caſtris idonea inveſtigant, quoſque Galli *avantcoureurs* dicunt, illos anteceſſores appellant & tactici ſcriptores & alii. Vide *Sueton. Vitell. c.* 17. *Hirt. de bello Africano* c. 12. *Mauritium Strategicorum L. I. c.* 3. & 9. & 12. Inde & qui aliqua in doctrina antecedit, præitque reliquos, anteceſſor dicitur, qui ſequuntur, ſectatores. Hos enim a diſcipulis & magiſtris eo nomine differre tradit RÆVARDUS *Conject. L* II. *c.* 5. vide tamen CERDAM loco citato. Græci Ἀντικήνσωρα dicunt, alii Ἀντικάνσωρα Heſychius, Ἀντικήνσωρ ὁ τοὺς [illegible]. Gloſſæ Juris *Theſ. Jur. Civ. To. III. p.* 1713. [illegible] Ἀντικήνσωρ, [illegible]. Facile eſt ad videndum, vocem ex latina anteceſſoris effictam, atque a græculis, ut aſſolet fieri, [vid. Gloſſ. Theoph. h. v.] corruptam eſſe; qui, ut ex miſſo [illegible], ita ex anteceſſore ἀντικήνσωρα fabricantur; ut, qui a Cenſore illos derivaret, atque, ut ἀνθύπατοι, proconſules, ita illos procenſores diceret, merito cum ALCIATO *Diſpunct. L. III. c.* 12. a CHRISTOPHORO COLERO, *parergor. c.* 22. vapularet.

§. IV. Hæc de nomine ejus & honorum titulis, nunc ad locum, quem ſua doctrina illuſtravit, ubi, inquam, juriſprudentiam docuit publice. Imperatoris illum epiſtolæ Conſtantinopoli datæ dicunt in hac alma, regia, ſplendida urbe jura extendere & explicare; ut mirer, qui factum ſit, ut FABROTTUS [edit. noſtræ pag. 5. col. *a.*], acutus alias & accuratus Theophili commentator, [& P. LUDEWIG in Juſtin. M. pag. 136. *a.*] eum Beryti dicat docuiſſe jura,

(27) *Traduntur quatuor interpretandi genera:* (1) Paraphraſis, *quæ ſumma utitur libertate, omnia admiſcens quæ vel in fuſiſſimo commentario dici poſſunt, aſſumtis etiam exemplis, ſimilitudinibus & integris expolitionibus.* (2) Metaphraſis, *quæ non ita late vagatur, ut genus præcedens, nonnihil tamen ſibi permittit, in omittendis iis quæ non admodum ſunt neceſſaria, aut paucis verbis reddi non poſſunt, tum addendis &c.* (3) Ermenia, *quæ intra juſtum modum conſiſtit, & magis appendit fideliter ſententiam, quam verba ſuperſtitioſe adnumerat &c.* (4) Kata poda,

ra, Dorotheum vero, quem Beryti fuiſſe profeſſorem *L.* 2. §. 9. & *L.* 3. §. 9. *C. de Vet. Jur. Enucl.* oſtendit, Conſtantinopoli hoc ſubiiſſe munus *ad* §. 3. *proœm. paraphr. nota a.* Et hæc de ejus muneribus, honoribus. Pag. 36.

CAPUT V.

VEnio ad monumenta ingenii, quibus præter labores, coaſſandis legibus, & ordinando juri latos, effecit, ut ne cum Dorotheo, & collegarum aliis, fere ignoraretur. Dedit enim popularium uſui, ut legitimæ ſcientiæ elementa, in ipſorum linguam transferret, ſimul quorum eſſe opus videbatur notitia, ritus & antiquitates explicaret, atque ita inſtitutiones paraphraſi græca indueret. Celebrantur quatuor libros in aliorum linguam vertendi genera, quæ qui differant, nemo, arbitror, melius perſecutus eſt GREGORIO HALOANDRO in præfatione ad Novellas, ab eo in latinum ſermonem tranſlatas, cujus verba, quæ infra apponam, viſa ſunt non indigna (27).

§. II. Videor autem mihi id poſſe conjecturis aſſequi, Juſtiniani auctoritate Pag. 37. confectam eſſe græcam hanc εις πλατος (28) verſionem. Expromam, quæ me eo impulerunt, argumenta. Conſtantinopoli agebat Imperator, medius inter Græcos & Thracas. His græca lingua patria erat & vulgaris; legum, quæ is vulgabat, volumina, latina, ex latinorum ſcriptis hauſta, & quaſi ipſa Roma accerſita; cives, ut dixi, græci, latinæ linguæ, ſi non rudes & ignari, certe nec adeo periti. Ex horum re erat, græcos eſſe juris libros, græcas leges: nec difficilis adeo Juſtinianus, qui ſuorum ſe uſui magis accommodavit, ac anteceſſores. Conſtantinus, qui eo migraverat primus, ſermoni latino civium linguas malebat aſſueſieri, quam ſe græco. Inde græca civitate donabat Romanorum linguam, ſingebatque ſibi novum inter græcos Latium. Inde urbi ROMÆ nomen. Inde vicis & regionibus urbis, præter græcum, romana etiam nomina. Inde leges editæ Conſtantinopoli, quibus in ipſa Roma non quæſiviſſes magis latinas. Inde ipſi Conſtantino ejus linguæ in conciliis & alibi uſus. Vide EUSEBIUM *in vita Conſtantini Lib. III. c. XIII. & paſſim.* Sed defecit conamina ſucceſſus. Romana lingua in barbarorum ore amiſit nitorem, & græca ſordes ſibi & barbariem ex peregrina contraxit. His incertis natalibus vulgo conceptus eſt novus & hybridus ſermo, quem, utrum græcum dicam, an barbarum, ambigo: græco barbarus eſto. Vidit id, & ſerviit loco temporique Juſtinianus. Ad Romanæ linguæ majeſtatem nunquam aſſurrecturos eſſe græculos & patriam linguam & indigenam ab aliunde invecta non ſuperatum iri, fuerat ad conjectandum facile. Accommodavit ſe propterea ſuorum ori, &, Pag. 38. uti bonum principem decet, operam dedit, ut nè leges civibus ſint obſcuræ, illectæ, & inintelligibiles, (ſit voci Ambroſianæ venia) quibus vivere deberent. Proinde a Conſtantino fere primus græcas græcis hominibus dedit leges. His confirmandis affero ipſius verba ex *Novella VII. c. I.* Διοτις αυτον και συνθηκαμεν, και ου τη πατριω φωνη τον νομον συνεγραψαμεν, αλλα ταυτη τη κοινη τε και ἑλλαδι, ὡστε απασιν αυτον ειναι γνωριμον, δια το προχειρον της ἑρμηνειας. *Ideo hanc emiſimus & non patrio ſermone legem conſcripſimus, ſed hoc communi & græco, ut omnibus nota ſit, propter interpre-*

tatio, miſere verbis alligata, non aurium judicio orationem accommodans, ſed quæ ex græcis bonis latina facit non bona.

(28) Confundit Mylius πλατος cum *paraphraſi*, quum illud *textum plenum* ſignificet, oppoſitum epitomæ ac Synopſi inde hauſtæ. Vid. *Memorab. e Baſil.* in Excurſu ult. Ceterum in præfat. oſtendam, THum, utpote juris Doctorem ac magiſtrum, diſcipulis hanc paraphraſin & Inſtitutionum expoſitionem in calamum dictitaſſe: atque eatenus quaſi Imperatoris juſſu ex officii ratione hoc præſtitit. Mylianæ autem conjecturæ *a poſſe ad eſſe* nihil demonſtrant. G. O. R.

pretationis facilitatem. Propterea utraque lingua pleraſque leges emiſit: *Latina*, & quod patria erat, palatina, præcipua, &, ut intelligerent, qui in Italia Galliiſque & aliis occidui ſolis tractibus, ejus imperio obſequebantur: *Græca*, in græcorum, civiumque circa Conſtantinopolin gratiam. Non poſſum id evincere melius, quam ipſius iterum Juſtiniani verbis: ὅθεν γεγράφαμεν ἡμεῖς ἑκατέρων διατάξεις κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἐκστασίας τῶν παίδων, τὰς μὲν τῇ ἑλλήνων φωνῇ γεγραμμένας, διὰ τὸ τῷ πλήθει καταλλήλους. Τὰς δὲ τῇ Ῥωμαίων, ἥπερ ἐστὶ καὶ κυριωτάτη, διὰ τὸ τῆς πολιτείας σχῆμα..... Ἡ δὲ τῇ Ῥωμαίων φωνῇ γεγραμμένη αὐτῆς Σαλλουστίῳ τῷ ἐνδοξοτάτῳ τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἱερῶν [ἐπάρχῳ] πραιτωρίων, & quæ ſequuntur, *Novella LXVI. c.* 1. §. 2. & propterea non alienum videtur ab Juſtiniani moribus & inſtitutis græcam paraphraſeos confectionem illum imperaſſe. Quod eo minus diſſimile vero videtur, cum illo, & quod paulo anteceſſit, tempore doctores utriuſque linguæ fuerint in academiis conſtituti, ita tamen ut Conſtantinopoli græci doctores plures quam latini, & niſi majori, eadem certe cum latinis, dignatione habiti *Leg.* 2. *&* 3. *Cod. Theod. de ſtudiis lib. urb. Rom. Leg.* 1 *&* 2. *Cod. eod. de Profeſſoribus & Medicis. Leg.* 15. *&* 18. *eod. de extraord. mun.* Sed extra græcas regiones linguæ utriuſque ſtudia ſollicite quidem diſtincta, latinis tamen profeſſoribus, quorum erant hic plures, major quam græco, honor. Confirmat Trevirenſium academia ea, quæ
Pag. 39. dixi, *L. XI. Cod. Theod. de Medicis & Profeſſoribus*, quæ & addit: *græco, ſi quis dignus reperiri poteſt*, qua ſollicitudine inter græcos opus non erat. Vide JACOBI GOTHOFREDI notas ad citatas leges, potiſſimum ad dictam legem XI. *de Medicis.* Quidni ergo & græcis, qui in regia urbe ad juriſprudentiam incumbebant, id datum eſſe dicamus, ut græca facta fuerint prima illa juris principia. Monui ſupra, Juſtiniani tempore fuiſſe tranſlatos in græcum ſermonem alios juris libros, & ut ſint, qui ſequiori ævo malint debere illas pandectarum & codicis verſiones, tamen ſuæ ætati reddiderunt, confirmaruntque, præter JOSEPHUM MARIAM SUARESIUM in notitia βασιλικῶν διατάξεων, apud Fabricium *Biblioth. Græc. Volum. XII. pag.* 437. §. 9. Celebris Taraconenſium Epiſcopus, in notis, ad Tractatum *de Propriis Nominibus pandectarum*, & GUNDLINGIANA Part. II. c. 2. §. 2. MATTHÆUS BLASTARES in *hiſtoria juris*, quam duodecimo operis græci volumini Fabricii diligentia inſeruit, tranſlatas Juſtinianea & ætate & auctoritate leges eſſe teſtatur: Ἐξηγηταῖς δὲ καὶ ἐπιτόμοις [οὐκ] εἴασεν ὁ βασιλεὺς εἰς ταῦτα χρήσασθαι. Στέφανος δέ τις εἰς πλάτος τὰ δίγεστα ἐξηγήσατο. Θαλέλαιος Κύντωρ (Ἀντικήνσωρ melius) τὸν Κώδικα εἰς πλάτος ἐκδέδωκε. Θεόδωρος Ἑρμουπολίτης συντετμημένας, ἔτι δὲ συντομώτερον Ἀνατόλιος. Ὁ δὲ Ἰσίδωρος συντομώτερον μὲν τοῦ Θαλελαίου, πλατύτερον δὲ τῶν λοιπῶν ὤν. Si vero pandectæ & codicis neceſſaria videbatur græca verſio; ſi non poterant carere horum librorum interpretatione & paraphraſi; an videtur quidquam antiquius fuiſſe, quam ut darentur ſtudioſæ juventutis uſui inſtitutiones, quas ut εἰσαγωγὰς τῶν διγέστων componere juſſerat imperator, & ſine quibus, ut ipſe

(29) JULIUS CÆSAR SCALIGER *in Hypercrit. p.* 802. *Græcis, quæ puerum ſe conſcripſiſſe dicit Politianus, minus prudenter ætatem appoſuit; tam enim bona ſunt, ut ne virum quidem latina æque bene ſcripſiſſe putem.* MYLIUS.

(30) Liceat hic ſumma vitæ capita illius attingere, cui primam lucem Theophilus debet. Is VIGLIUS e gente illuſtri AB AITA, a villa, quam hereditatis jure tenuit, ZUICHEMUS, natus eſt Barhuſii, ignobili gentis Aitanæ in Friſia Prædio, anno MDVIIII. [reponend. MDVII.] Lovanii duce poſt alios RUTGERO RESCIO, & dein Patavii, juri literiſque dedit operam; hic, cum adeſſet diſcipulus, inter Doctores allectus, & publice inſtitutiones interpretari juſſus, ſingulis diebus fecit illud ter, *ſemel cum apparatu, dein textum cum gloſſis, mox ſolum textum pro incipientibus*, ſunt verba SUFFRIDI PETRI *in ejus vita.* Docuit poſt jura Ingolſtadii; deinde Cameræ, quæ tum Spiræ erat, Aſſeſſor, a Romanorum Rege codicillis Conſiliarii honoratus, ſupremi Belgicæ ſtatus & ſanctioris concilii præſes, aurei velleris ordinis Cancellarius, & extremum cathedralis Eccleſiæ Gandavienſis præpoſitus primatius mitratus fuit. Præter hæc munera, alio tempore, ut præeſſet judiciis Cypri vicarius, rogatus eſt a Venetis; alio, ut Cæſaris filio Philippo eſſet a formandis ſtudiis; alio, ut Francofurti jura doceret, etiam Vicecancellarius ut eſſet imperii: ſed tulere omnes

ipſe ait, animo multitudine rerum onerato, aut deſertores ſtudiorum fient, aut ſerius perducentur eo, quo, ducti leviore via, ſine [magno] labore pervenire potuiſſent. Eſt mihi, præter hæc rerum argumenta, & teſtis, & is quidem non αὐτόπτης, ſed tamen illo ævo, quam nos, propior, laudatus BLASTARES *pag.* 370. Ex his omnibus ſi confecero, illi paraphraſi conficiendæ auctorem fuiſſe Juſtinianum, nil temere ſuſpicatus, & tetigiſſe rem, videbor. Pag. 40.

§. III. Sed horum quicquid ſit, quod commune fuit librorum omnium ea tempeſtate fatum, & ſepulta diu fuit & ipſis etiam JCtis ignorata hæc τῶν ἰνστιτούτων paraphraſis. Nec ipſi forte Haloandro nota, qui cum loco, quem excitavi, varia verſionum genera recenſeat, alioſque ejuſmodi labore functos adleget, quidni addidiſſet hanc omnium luculentiſſimam paraphraſin, niſi quod non innotuerit. Nec unquam illius auctoritate ad emendanda inſtitutionum loca utitur, quod facturus fuiſſet, ſi vidiſſet. Primus JCtis, extare græcas quaſdam inſtitutiones, ſignificavit ANGELUS POLITIANUS, qui præter mirificam utriuſque linguæ peritiam, (29) & multa in rem criticam atque bonos auctores merita, juriſprudentiam exercuit quoque, & juvit multum. Vocat ipſe jus civile ſuum, *Lib. XI. Ep.* 15. felici ſtylo confodit aliena in jure pluſcula; ægra & mendoſa ſanitati ſuæ & decori reſtituit *in miſcellaneis* paſſim; quæ ſunt in pandectis græca, ea latina facere aliquando tentavit *libro V. Ep. ult.* in jus ipſum meditatus commentarios *libro X. Ep.* 4. & vel ex eo celebris apud noſtros, quod pandectas Hetruſcos viderit, conſuluerit, contulerit ex jureconſultis primus *lib. X. Ep.* 4. *Miſc. c.* 41. BEMBI *Ep. Lib.* X. *Ep.* 38. *&c.* Vide potiſſimum Ampl. HENRICI BRENCKMANNI *Hiſtoriam pandectarum Lib. IV. c.* 1. *p.* 306. *ſeqq.* Is ergo POLITIANUS, ut revertar aliquando eo, unde primum digreſſus ſum, vel hoc ſibi beneficio obligavit JCtos, quod extare hanc Theophili operam primus indicaverit Miſcellaneorum c. 84. in Gruteri face artium Pag. 41.
tomo I. p. 102. [vid. Teſtim. & Judicia de THo num. 1.] Excitavit eo Jureconſultorum ſtudium Politianus, ut certatim illi Alpes transvolarent, illum theſaurum ſuis ſibi oculis uſurpandum expeterent, &, ſi fieri poſſet, ſecum aſportarent. Enimvero fefellit ſpes & opera pleroſque omnes, eoſque inter Conradum Heresbachium, JCtum, quem adiiſſe ea de cauſa Italiam, & notis, quas in Inſtitutiones compoſuerat, tamdiu incubaſſe, donec in partes vocare græcum exemplar potuiſſet, ſed fuiſſe fruſtra, memorat VIGLIUS loco, quem ſæpius citavi. Et huic ipſi VIGLIO (30) ſervatum erat, ut & videret, & promeret primum iſtam paraphraſin. Nimirum obtinuerat a Cæſare, ut commendaretur Veneto duci, quo eſſet facilior libros, quos BESSARION reliquerat, inſpiciendi copia. Ex his ergo, beneficio viri ſummi, patris purpurati, PETRI BEMBI, eo nomine multis & meritis laudibus a Viglio elati, impetravit expectatam Pag. 42.

mnes repulſam. Vitam finiit fere ſeptuagenarius MDLXXVII. Reliquit ingenii ſui monumenta, præter Theophili editionem, in titulos Inſtitutionum decem, quibus teſtamentorum abſolvitur materia, commentarium unum in Frobeniana MDXLII. [immo 1534.] excuſum, & in titulum Pandectarum (*) de rebus creditis alterum. Scripſerat & quædam in primam, & ſecundam pandectarum partem, ſed edi noluit, & morti proximus, unquam fieri vetavit. Quæ ad ejus vitam, munia, libroſque ſpectant, perſecutus eſt pluribus SUFFRIDUS PETRI *in ſcriptorum Friſiæ Centuria* [leg. Decade] *XII. cap.* 10. Vide quoque *les Tombeaux des hommes Illuſtres, qui ont paru au conſeil privé des Païs-Bas pag.* 19. Ex quibus ſumtum adjiciam in Viglium epitaphium:

Qui curas regum & regnorum pondera obivit,
Pervigil hoc dormit Viglius in tumulo.
Parce pios, Lector, manes turbare, quietem
Hac poſt tot vigiles poſtulat umbra dies.
At vigilis Vigli exemplo, vigil eſſe memento:
Nil etenim vita eſt, ſit niſi vita vigil.

MYLIUS.

(*) Hanc comment. poſt Viglii obitum Coloniæ 1585. *in Octavo* prodiiſſe & Suffrid. Petri & Jo. Franc. Foppens auctores ſunt. Ceterum ſuam ipſe Zuichemus ſcripſit vitam, quam cum notis perdoctis inter Analecta Belgica edidit Tom. I. pag. 1. C. P. Hoynck van Papendrecht. G. O. R.

ſtatam tamdiu, tamque multorum votis expetitam paraphraſin. Et ſuperavit ſpem votaque ſucceſſus. Nam præter hoc Beſſarionis ex bibliotheca D. Marci, nactus eſt aliud a viro, cujus humanitatem doctrinamque extollit mirifice, JOANNE BAPTISTA EGNATIO, cui erat de meliori nota commendatus. Bina exempla deſcribi is fecit diligenterque ſecum contulit, & foliis ſingulis bis complicitis excudi fecit apud Froben: MDXXXIIII. Qui nobis annus, & juri univerſo fauſtus & ſalutaris extitit, quippe qui opus, quo, qui legibus operam dant, carere non poſſunt, dedit Baſileæ ſemel, & iterum Pariſiis apud Wechelium plagis octuplicatis. Adjecit editionibus his ſuis Viglius epiſtolam equidem prolixiorem paulo, ſed omnino egregiam, nec, quæ ſæpius Theophilo annexa fuerit, indignam, qua id operis, gratam mentem teſtificaturus, Caro-
Pag. 43. lo V. Cæſari inſcripſit, ſimul virtutes recenſet, hiſtoriam texit. Vide GOTHOFREDI Manuale Juridicum pag. 173. Hæ erant primæ Theophili editiones (31) uno anno: ſecuta has eſt alia Lovanii anno MDCXXXVI. [vitioſe pro 1536.] (Nam tunc major Theophili æſtimatio erat, major amor, quam nunc, ubi binæ in integro ſæculo prodeunt) eaque ad VIGLII ZUICHEMI exemplar, adjuncta etiam ejuſdem præfatione: niſi quod RUTGERUS RESCIUS (32) Typographus Clariſſimus, antea Lovanii VIGLII Præceptor, ex cujus officina prodiit, & PETRUS NANNUS [leg. NANNIUS & ſic poſtea.] Latinarum litterarum apud Lovanienſes Profeſſor, quorundam patrum verſione, Miſcellaneorum ſylloge, aliiſque celebris, juris etiam non imperitus, quædam ſuſtulerint, quædam emendaverint, nullis adjuti codicibus, freti ſola conjiciendi dexteritate, re, ut fatentur ipſi, ſatis lubrica & multorum criminationibus obnoxia. His tamen erat propoſitum potiſſimum, quædam eorum, quæ græcæ linguæ puritati adverſari videbantur, corrigere, tum &, ſi quid hiſtoriæ aut juri contrarium apparebat, ſua auctoritate, librorum antiquorum ope nulla ejicere, emendare. Nec diſſimulandum, ſæpiuſcule rem acu tetigiſſe, &, quam illorum ingenio debemus, primam lectionem fuiſſe repertis poſtea codicibus confirmatam. Ita jam Reſcius ſua ſponte [ſed male: vid. ſup. not. 18.] ſuſtulerat τὸ ὀν in §. *duorum*, *Inſt. de nuptiis*, approbavitque id Nanno, poſtea codicibus regiis Fabrotti firmatus. Nec tamen eorum omnia omnium calculum meruere. PETRI NANNI æque ac Præce-
Pag. 44. ptoris quondam ſui RUTGERI RESCII, & hujus, ſuppreſſo quidem nomine, ſed ita evidenter, ut non potuerit non agnoſci, collatos huic rei labores reprehendit ſæpius, & notat paulo etiam acerbius, JACOBUS CURTIUS, cui, quod debuerat, & ſuo & præceptoris nomine rependit NANNUS in apologia ſuper annotatiunculis in Theophilum adverſus quendam (33) Jacobum Curtium, Miſcellaneis ejuſdem in primam Lampadis Gruterianæ partem inſertis, ſubjunctam, pag. 1378. In opella ipſa latine & bene ſcripta ſatis tuitum eſſe pleraque ſua, ex ſingulis, ſi qua in vindiciis, quas paraphraſtæ paramus, excutienda erunt, oſtendent loca. Et hæc de græcis earundem exemplaribus.

§. IV. Nondum erat, cum Lovanienſis prodiret, qui, quæ is ex latinis græca

(31) Equidem celeberrimus FABRICIUS Bibliothecæ Latinæ *L. IV. c.* 10. *Vol. III. p* 811. Pariſienſem primam facit, ſed præceſſiſſe illam Baſileenſem, dubium non eſt. Videtur ita ipſi Fabricio *L. IV. c.* 10. *Biblioth. Latinæ Vol. I. p.* 835. *& Biblioth. Græcæ Vol. XII. L. VI. c.* 6. *p.* 354. MYLIUS. [Vide de his omnib. & ſqq. Prodromum noſtrum.]

(32) LIPPENIUS *Bibliotheca Jurid.* voce: *Inſtitutiones Græcæ*, allegat quaſi duas diverſas MDXXXVI. prodeuntes, Reſcii, & Viglii, qua in re lapſi ſunt, qui illi libro manus admoverunt. MYLIUS.

(33) Non deſunt frequentes ſales & ſarcaſmi in mutuis his ſcriptis, imprimis id pungit Nannum & admodum male habet, quod Curtius illum ut inglorium & incelebrem hominem adduxerit: *Nannus quidam, ut audio, ſic legit: ut cuidam Nanno placuit.* Nec is meliori modo retorquere injuriam poſſe ſibi videbatur, quam

ea fecerat, nunc feciſſet iterum latina, quod tamen eſſe opus videbatur, cum, ut ad eundem aditus eſſet illis, qui puerilem animis imbiberant hæreſin, ad edictum prætoris græca nihil pertinere; tum ut pateret luculentius, quantum latinis Inſtitutionibus præſtaret paraphraſis, etiam latine reddita. Et inventi ſunt, qui ſe illi labori daturos promitterent. Quos inter primas tenet laudatus a PETRO NANNO *in Apol. cit. pag.* 1578. *apud Gruter.* FRANCISCUS CRANEVELDIUS, fere ὀψιμαθής ad græcæ linguæ ſtudium admiſſus, quorundam tamen græcorum librorum in romanam linguam verſionibus celebris. Is paraphraſin hanc latinitate donare occeperat; ſed cum cunctantius edidiſſet ſua, præventus eſt a JACOBO CURTIO Brugenſi, (34) qui primus latinum edidit hunc Theophili libellum. Vid. ipſius CURTII εἰκαστῶν *L. II. c.* 49. Qui, quod omnium eſt, qui primi in aliorum ſermonem transferunt libros, fatum, omnia aſſecutus non eſt, quanquam nec adeo infeliciter tranſtulerit, ut laude omnia orbandus, aut verſio ipſa omnino ſit rejicienda. Ipſe, qui invehitur alias in Curtium ſatis acerbe, laudatus aliquoties Nannus, quod in ea nominatim taxaret, non reperit, utut laudare fere detrectet: *Inde etſi*, ait, *nuo meo voluntate prodiit græcarum Theophili Inſtitutionum verſio, quæ tamen ſub alterius nomine, cum hic non latinum eſt ſalutem*; *Huic Curtio quæſcumque gratiæ agendæ ſunt, quod navaravit operis.* [Reliqua leges in Apologia Nannii.] Vix quinque annos exierat Theophilus in orbem, cum is Curtius eundem ediderat primus latinum [Antverpiæ 1536. non] Pictavii anno MDXXXIX. adjunctis quibuſdam notis, ſed brevioribus, quibus cum aliquoties impeteret Nannum, illi enata eſt ipſa, de qua jam egimus apologia, cui an aliquid reddiderit Jacobus, novi cum ignariſſimis. Ceterum vendicat laudem is ſibi ſoli, quod tranſtulerit hoc opus: nam quicunque poſt eum Theophilum latinum exhibent, Curtii nobis verſionem apponunt, ſed ab aliis aliter emendatam. Quid præſtiterint ſinguli, videbimus ipſas editiones porro enarraturi. Dabo unum, qui in verſione Curtiana te offenderit facile, Pag. 45.

nævum a MARANO, quod ſciam, primo obſervatum in *Paratitlis ad Pandect. T. de rebus cred. p.* 187. Theophilus §. 15. Inſt. *de action.* dixerat, quid ſit *condicere* & cur, quod ante *denunciare* ſignificaverat, nunc ſit fere *agere*; id quo doceret, commonſtraretque evidentius, addit: πάλαι γὰρ ὁ ἔχων δίκην ... ἐπὶ ... ἡμέρᾳ, ... : reddidit interpres: *Nam qui olim cum aliquo litem habebat, denunciabat ei, ut hoc aut illo die ad judicium comparendum adeſſet, aut litem proſequendam.* Manifeſta eſt, quam aſſuit præter Theophili mentem, lacinia, toleranda interim, niſi aliena & adverſa vero eſſet. Denunciatio *ad proſequendam litem* huc non pertinet, nec dicta eſt condictio. Unde & deletis ultimis verbis exhibent hæc omnia integriora nonnullæ, quæ ſecutæ ſunt, editiones. Pergo nunc in hiſtoria paraphraſeos. Pag. 46.

§. V. Et recenſenda eſt minori facie, quam (35) octavam vocant, Baſileæ excuſa MDXLIV. curante PETRO JODOCO NEIDHARD, admodum juvene, & tunc ab academiis reduce. Quæ editio recenſetur a pleriſque, qui operis Theophili texunt hiſtoriam; an tamen eorum cuiquam ſit viſa, neſcio, nec tamen fuiſſe, ſuſpicor, cum eorum nomini dederit pœnas, quisquis etiam fuerit, ſubluſtris editor Neidhardus. Is Theophilum ut exhibeat, tantum abeſt, ut

ſi ipſum quoque *quendam* Curtium appellaret. Inde eſt hæc denominandi ratio. MYLIUS.

(34) JACOBUS CURTIUS nec iis ignotus eſt, qui vel præcipuos & paucos JCtos noverint. Is præter hanc verſionem & alia, ſcripſit quoque libros εἰκαστῶν, id eſt *conjecturalium*, quo modo leges, quæ videntur controverſæ, omnino emendandæ vel explicandæ videantur, illoſque dixit conjecturalium, ut ſuos Ræyardus *conjectaneorum* libros, quoniam conjecturis hic omnia nitantur. Unde ſoloeciſmus egregius eſt, quam TAISAND in vitis JCtorum pag. 155. committit: *On a auſſi de ſa façon un traité de conjecturis.* MYLIUS.

(35) *Duodecimam* & mox *Ulmæ* ediderat Mylius: ſed ipſe tam in præfat. hujus Hiſtoriæ quam in ſchedis poſtumis utrumque errorem correxit. G. O. R.

ut potius exanime & exſangue cadaver. Nam quæ Theophilus præter ea, quæ ſunt in Inſtitutionibus, habet, ut gemmas & margaritas ex aureo monili, ſuſtulit, eoque pretio multum detraxit. Uſque adeo, ut laudes hoc nomine debeantur Neidhardo, adhuc, quo ſibi placet egregie elogio, juveni, nullæ, immo ut & a juniore & eo, qui vix ære lavetur, puero, melior experi potuiſſet. Nec enim Theophilum in hoc Theophilo reperiris facile, aut agnoveris unquam. Daremus tamen hujus facinoris veniam, ni ſi novi criminis po-
Pag. 47. ſtularetur. In ipſum id Theophili cadaver injurius, paſſim id mulcavit truncavitque membris. Exhibitaque ſæpius prima, quæ antecedit ſententiæ parte, eam quæ conſequitur ſecure omiſit, ſenſus omnis ignarus & Priſciani Orbiliique cenſura dignior, quam, qui ob hanc editionem per ora virum volitet barbatulus homo. Obferunt ſe mihi aliæ, & quæ majori ſunt laudi honorique editoribus, quam hæc ſpuria & manca. Annus, ſupra mille & quingentos, quadrageſimus quintus Curtii verſionem dedit, non tamen primum quod videtur autumaſſe GUNDLINGIUS l. c. §. 9. cum Pictavienſis anteceſſerit anno MDXXXIX. [& Antverp. 1536.] excuſa, quam Clariſſimus Fabricius & Lipenius aliique laudant, & a ſe viſam producit DOUJATIUS *ad* §. 3. *Inſt. Theoph. de nuptiis.* Prodiit & tertium MDLVIII. (36) additis in fine quibuſdam Hotomanni & Jacobi Curtii annotatiunculis. Quam DOUJATIO primam fuiſſe habitam, indeque ipſum falſum, auctor eſt GUNDLINGIUS *L. II. obſerv. c. II.* §. 4. *p.* 120. ſed in Præfatione Theophili, Pariſiis a Doujatio editi, ejus rei (37) nihil extat. Et ſcivit is omnino, & vidit quoque illam Pictavienſem Latinarum Theophili primam. *v. ipſius notas ad* §. 3. *de nuptiis p.* 74. *not.* 8. Poſt has alia ſequuta eſt (38) accurante L. Miræo Lugduni MDLXXX. excuſa in duodecimo, &, quod Struvius refert in Bibliotheca Juris C. IV. pag. 55. LXXXI. forma quarta.

§. VI. Attulerunt vero eidem operi manus præter hos, alii inter Jureconſultos celeberrimi, quorum cura & ſtudio prodierunt aliquoties. DIONYSIUS GOTHOFREDUS primum anno MDLXXXVII. additis, ut ille ſolet, paratitlis ſuis, & appoſitis ſimul ipſis inſtitutionum verbis, vulgavit, quæ editio nonageſimo octavo ejuſdem ſæculi anno & eo mortuo (39), procurante JAC. GOTHOFREDO, filio, anno ſequentis ſæculi vigeſimo, recuſa eſt. Forte, & quod
Pag. 48. FABRICIUS *Bibl. Græc. Vol. XII. p.* 354. ſuſpicatur, debetur (40) eidem GOTHOFREDO alia MDCX. duodecima forma, cum verſione Curtii & notulis Hottomanni excuſa. Præter Gothofredos meritus eſt bene de Theophilo noſtro CAROLUS ANNIBAL FABROTTUS, JCtus, & Aquæſextienſium Decanus, Vir græca litteratura æque ac ſingulari juris peritia illuſtris, & ob hæc ſummis Galliæ patribus familiaris. Is hanc paraphraſin tribus, quos Bibliotheca regia ſervarat, codicibus aliiſque, quos ex PETRI NANCELII, JACOBI MENTELLI, humanitate acceperat, collatam, verſionem Curtii multis locis correctam, & notas in ipſum Theophilum eruditas, quibus pleriſque ab injuriis interpretum eundem vindicat, publici juris fecit primum MDCXXXVIII. Pariſiis. (41) repetitis dein curis prodire iterum juſſit anno MDCLVII. quo tempore notarum alias omiſit, alias emendavit, addidit etiam novas, omiſſa, quæ priori editioni acceſſerat, Viglii ad Cæſarem epiſtola. Exhibet præter ſuas, etiam veteris cujuſdam in Theophilum ſcholiaſtæ notas, codici Bibliothecæ regiæ Pariſienſi adſcriptas. Ipſæ FABROTTI notæ omnibus aliorum in paraphraſin commentationibus præſtant multum, & eruditionem auctoris affatim loquuntur.

(36) Fabricius MDLVII. quæ, an forte eadem? MYLIUS.

(37) Exſtat tamen, ſed dubie. Vide illius præf. in Excurſu noſtro V. Nec Doujatius *Pictavienſem* citat, ſed Fabrotus. G. O. R.

(38) Diu poſt fata Miræi. Vid. præf. Tornæſii in Exc. V. Tum in 16. forma prodiit. De altera 1581. *in Quarto* dixi in Prodromo, ubi plenius etiam de Neidhartiana edit. & alior. commentatus ſum. G. O. R.

(39) Errat. Dion. enim Gothofredus A°. 1622. demum obiit: nec in ulla edit. procuraſſe

tur. Tetigit tamen, ut fas erat, tantum ea, quæ ſunt in paraphraſi Theophili præter inſtitutiones, aut ab latinis verbis diverſa. Reliqua, quibus ipſis inſtitutionibus potuiſſet lux accendi, ſervavit commentariis, quibus inſtitutiones illuſtrare animus erat, ad quæ ſæpius provocat. Quæ ſi vidiſſent lucem, non parum illis juvari fuiſſe juriſprudentiam noſtram, non vanum augurium eſt. Vide MENAGII amœnitates juris p. 141. Hæc de FABROTTO. Ad JOHANNEM DOUJATIUM venio, Pariſienſem Antecefforem, qui MDCLXXXII. [1681.] Theophili paraphraſin, ſed latinam edidit, ac, quæ ſunt ipſius verba, *interpretationem ubi opus videbatur, correxit opus ipſum tum aliorum ſelectis, tum ſuis notis illuſtravit, erroris admonuit, paraphraſin adjunxit a verſione.* Præterea adjecit etiam epiſtolas, quas clariſſimi Theophili editores ipſi præfixerant, & quibus Carolo V. VIGLIUS, Jacobo Halwino Equiti CURTIUS, Seguierio FABROTTUS, opus dedicarunt, ipſe inſcripſit Michaeli Tellerio, Franciæ Cancellario. Addidit diſſertationem ſingularem in §. atque Inſt. *de actionibus*, ex qua ipſi Theophilo lux mutua. Pag. 49.

§. VII. Has valere nobis duo ſæcula editiones. Non adeo ferax noſtrum hoc, quod vix bis dedit latinam & ne ſemel quidem græcam paraphraſin. Lugduni in Batavis MDCCXV. van der Linden Bibliopola non incelebris inſtitutionum verbis ſubjunxit paraphraſeos verſionem, quam frons libri Fabrotti vocat, ſed verius Curtii eſt, Fabrotti opera emendata. Addidit is, qui curam libri habuit (quis ipſe ſit, non indicavit) notas, ſed admodum paucas, quibus emendatæ nonnunquam verſionis ratio redditur. Vidit & ſuperior germania paraphraſin, ſed latinam quoque. Subjunxit enim eandem verſionem inſtitutionibus a ſemet non ita pridem editis, Vir illuſtris J. H. BOEHMERUS. Has ego, ſi a paucis receſſeris, oculis uſurpavi pleraſque omnes Theophili editiones: ſi quæ ſunt aliæ, illæ eo facilius oculos effugere meos potuerunt, cum & latuiſſent Viros doctos J. A. FABRICIUM & NIC. HIERON. GUNDLINGIUM, quorum ille in *Bibliothecæ Latinæ Vol. I. pag.* 835. & *Vol. III. p.* 811. & *Biblioth. Græcæ Vol. XII. p.* 552. hic, in *Gundlingianis, L. II. c.* 2 *p.* 119. poſt JACOBUM GODOFREDUM *in manuali Juris p.* 72. editionum iſtarum dedere indicem. Sed cum pleræque, & potiſſimum antiquiores, & illæ quidem meliores editiones hodie non cuivis obviæ ſint, forſan juri noſtro & legitimæ ſcientiæ non adeo conſuluerit male, ſi quis paraphraſin, atque Nannii, Cujacii, Hottomanni, Godofredi, [Ernſtii in *ſelectis addidit.*] Fabrotti, Doujatii aliorumque in eandem notas, tum & ſi quæ habet, ab aliis nondum adverſa, ſua daret publico uſui. Sed de hac re alio tempore. Pag. 50.

§. VIII. Binis verbis dicam (42) de codicibus hujus operis manu exaratis, quos in illuſtrium virorum & eruditorum bibliothecis aſſervari conſtat. Dixi jam ex BESSARIONIS ſuppellectile in D. Marci bibliothecam migraſſe vetus, &, quod primum innotuit, illius exemplar, & inde eſſe VIGLIO mutuo datum. Dixi & fuiſſe aliud J. B. EGNATIO, etiam Viglio uſurpatum. Eſſe vero utrumque, ab eo, quod habuiſſe videtur POLITIANUS, diverſum, adnotavit ipſe VIGLIUS in *præfatione ante Theophilum.* Servatur quoque inter Vaticanas divitias vetus ejuſdem liber, cujus SUARESIUS in notitia Baſilicorum & MONTFAUCONIUS in Diario Italico fecere mentionem, & ex hoc etiam GUNDLINGIUS

raſſe dicitur Jac. Goth. ſed de hoc vid. in Prodromo. G. O. R.

(40) Non debeti, judico in eod. Prodr. G. O. R.

(41) EVERARDUS OTTO in D [illegible] *ſobr[illegible] pag.* 125. allegat [illegible] Curtii MDCXXXIX. Pictavii vulgatam, quam ego non vidi, nec a [illegible]

novi. Inde Typographi forte incuria, annus is dictus eſt, quum ſit liber centum annos antiquior Pictavii 1539. excuſus, quem ſupra vidimus. MYLIUS.

Recte conjicit: namque Vir Conſultiſſ. in præf. Tom. V. Theſ. Jur. verum annum habet. G. O. R.

(42) Ego dicam in mea præfatione. G. O. R.

GIUS *cit. loc. §. ult.* Sed cis Alpes nec deſunt ejuſmodi bona. Regia bibliotheca, quæ aſſervatur Pariſiis, & cui plura ſoli debet juriſprudentia, quam aliis univerſis, dedit tria volumina Fabrotto, beneficio Rigaltii & Puteanorum. Uni eorum acceſſerant Scholia antiqua, & tunc temporis nondum edita, quæ editionibus FABROTTUS adjunxit ſuis. Vide præter iſtius præfationem, DU FRESNE *catalogum librorum bibliothecæ regiæ nondum editorum*, (43) quam ſubdidit *Gloſſario græco*, voce *Theophilus*. Fuit quoque PETRO NANCELIO codex. Communicavit is cum Fabrotto exemplar, cui quædam de ſuo, alia ope Codicis adſcripſerat, ſed qui non multum diſſedit a regiis libris. v. Fabrotti epiſtolam Theophilo præfixam. Hæc ſunt illa, quæ nobis Galliæ & Italia ſufficerunt exemplaria. An apud noſtros alicubi latitet, blattarum tinearumque morſus
Pag. 51. experta charta, quæ Theophilum exhibeat, adhuc non conſtat. Et hactenus expoſui ipſa paraphraſeos fata.

§. IX. Venit nunc in diſquiſitionem, an ſint alia, quæ Theophilus reliquerit, eruditionis ſuæ & ingenii ſpecimina. Nemini ejus rei quicquam ſuboluit, ſi receſſeris a Fabrotto, cujus verba apponam: *Videtur Theophilus commentarium* DE JUDICIIS *edidiſſe, cujus meminit* §. 20. de actionibus & §. 2. de officio judicis, *& alterum de publicis judiciis, cujus mentio in* §. 1. de publicis judiciis. *Nec enim probabilis videri poteſt eorum ſententia, qui putant, Theophilum in dicto* §. 20. *intelligere titulum inſtitutionum*, de officio judicis, *cum in ipſo illo titulo*, §. 2. *citet eundem librum. Præterea ſcholiaſtes auctoris noſtri* ad tit. de inofficioſ. Teſt. *meminit alterius commentarii his verbis*: και αυτος γαρ ὁ Θεοφιλος εν τῳ ιδιῳ indici των πρωτων κ. τ. λ. (44) *Eſt autem* index ἑρμηνεια, ὑπομνημα, *interpretatio, commentarium, ut exponitur in gloſſis Baſilicorum &c.*

CAPUT VI.

EGI de Theophilo hactenus. Enarravi libri fata. Nunc oſtendam, quo ipſum opus loco aut numero habendum ſit, & quo vulgo habeatur. Ipſa paraphraſis an extet integra, ante omnia videndum eſt. Non eſſe, patet ex primi libri primo titulo, qui de *Juſtitia & jure* inſcribitur, qui deeſt, videturque in-
Pag. 52. de id opus eſſe ακεφαλον. Qui id factum ſit, ut integro omnino procemio, (45) primus is titulus deſit, cauſſam ego exputare non poſſum: nec liquet, utrum ſcribarum culpa, an ipſius auctoris conſilio omiſſus ſit. Videtur tamen jam diu de-

(43) Quid velit Mylius, nullus intelligo. Nec enim quidquam, quod ad rem præſentem faciat, invenio in Gloſſarii hujus exemplari, quod utendum conceſſit Collega Doctiſſ. Gavel, edito A°. 1688. qui ipſi Du Cangio fatalis & ultimus fuit. G. O. R.

(44) Quem Fabrotus commentarium THi *de Judiciis* credidit, expoſitiones ſ. interpretationes illius ſunt in Libros Dig. *de Judiciis*, uti bene monuit GALTIER ad §. 20. *de Action.* idque clarius adparebit ex fragmentis THinis, quæ ex Baſilicorum Scholiis collecta ſ. l. dedi. Hoc ergo alterum Anteceſſoris noſtri opus fuit, quod non ultra libros *de Rebus* produxiſſe videtur, ut eadem fragmenta oſtendunt. Tertium conſtituit ejuſdem *Index*, per quem (ut in Conſectariis Memorabilium e Baſ. judicavi) non *commentarium* &c. intelligo, ſed *argumenta, ſummaria, breviaria* legum in Dig. poſitarum. Plura THo opera nuſquam adſcripta invenio: nam quod Anonymus quidam Gloſſarum eum Nomicarum auctorem fuiſſe ſuſpicatur ad v. Τραδιτιον, vix umbram veritatis habet, nec probat Schultingius. Adferamus totum locum: „ Τραδιτιον ἡ απο χειρος εις χειρα „ μεταθεσις. THus t. I. L. II. Unde quis „ poſſet colligere, THum eſſe auctorem harum gloſſarum ". (*) [*quo ſigno Anonymum denotat Schultingius qui ſubdit:*] ſed ha- „ bent hæc Gloſſaria diverſos auctores, & pot- „ eſt aliquis hoc habuiſſe ex THo, vel uter- „ que ex alio". Atqui non pauca ex paraphraſi THina in has Gloſſas migraſſe, noſtra fragmentorum collectio oſtendet. Satis inſuper conſtat, eas poſt Baſilicorum libros ſæculo X. compilatas; aſt THum ſub ipſo Juſtiniano ſæc. VI. floruiſſe, quis amplius negabit? G. O. R.

(45) Forte deſunt quædam & procemio. Omiſit formulam ſolennem, quæ in principio ejuſdem alias comparet. Omiſit & inſcriptionem,

defuiſſe, & aut ab ipſo Theophilo, aut certe ab antiquiſſimis librariis eſſe omiſſum inde conjicio, quod eorum, qui nobis innotuerunt, codicum exhibeat omnino nullus. VIGLIUS in præfatione: *Illud lectorem latere nolo, primum titulum, qui inſcribitur*, de juſtitia & jure, *in utroque noſtro exemplari fuiſſe omiſſum, (conſilione ipſius Theophili an librariorum incuria, non ſatis ſcio,) forte alicujus aliquando & alius reſtituet plenius nactus exemplar, &c.* Sed nec fuere pleniores Pariſiis codices, de quibus Aquæſextienſis Jure Conſultus ad Tit. *de juſtitia & jure* nota a. *Hic titulus deeſt in regiis codicibus, uti in Viglianis.* Reſarcivit jacturam bona avi, qui tam multis nominibus bene meritus eſt de Theophilo, VIGLIUS, ac reſtituit Baſilicorum opera jutus eundem, & tam feliciter expreſſit Theophilum, Pag. 53. ut Viglianam ſupplementa ſervaverint, inſeruerintque in illam lacunam, quaſi ab ipſo profecta, quotquot poſt eundem paraphraſin prodire juſſerunt. Patet inde, quam fruſtra taxarint quicquam in hoc titulo, quibus volupe eſt reprehendere crebro Theophilum, cum Viglium notarent, non Theophilum, cujus carpendi cauſſa ſurrexerant. Quanquam & illum arbitror adeo bene referre Theophilum, ut nec ipſum aliter ſcripturum fuiſſe probabile ſit, nec melius rectiuſque dicere potuiſſet. Et præter hanc lacunam, eſſe paraphraſin, quæ hodie ſupereſt, ab illa, quam fecit Theophilus, aliquantum diverſam & a librariis paſſim nunc mulcatam membris, nunc inſertis peregrinis extenſam, evincunt tum alia, tum Baſilicorum ſcholia, quæ *Lib.* XXVIII. Tit. V. [leg. IV.] Vol. IV. p. 280: *In quarto autem (46) titulo inſtitutionum dicit Theophilus, id ſtres eſſe præſcribentes, & qui ſupra eos ſunt juxta conſtitutionem Zenonis.* Sed hodie ejuſmodi extat in hac opella nihil. Unde conjicit Vir celebris EVERARDUS OTTO *ad §. 4. proœm. Inſt.* p. 17. Theophilum neque integrum neque totum, ſed miſere a ſemidoctis, qui eum poſtea interpretati ſunt, deturpatum, aliis adjectis, aliis omiſſis (47) ad nos perveniſſe. Neque tamen vellem, credat quiſquam, deeſſe inter illa, quæ *gradus cognationum & libertorum ſucceſſiones* exponunt, capita, aliud *de ſervili cognatione*, quod pleræque hoc ipſo loco inſtitutionum latinarum editiones habent. Non enim ibi quicquam deeſt, ſed coaluit cum ſexto titulo is, qui eſt, *de ſervili cognatione*, & injuria ab eodem divellitur. MURETUS ad h. t. *Non eſt titulus per ſe, neque debet ſeparari.* Confirmatur illud cum CHARONDÆ & CONTII libris manu exaratis, tum modo hujus libri titulos allegandi veteribus uſurpato. Ipſe noſter allegat §. *II. de Exceptionibus* caput *de litterarum obligatione*, & vocat vigeſimum primum (48), quod, ſi di-

vel-

nem, titulorumque Imperatoriorum ſuperbiorem paullo laciniam. Sed nec id verti vitio poteſt Theophilo, nec firmat hoc ſilentium eorum conjecturam, qui abfuiſſe hæc a latino codice antiquitus & eſſe poſt hæc addita omnia, autumant. vide POL. LEYSERI Diſſ. *de his quæ imperatori ſupponuntur in proœm. inſtit.* §. 3. Nec enim is potuit aliter. Imperatoris præfatio eſt Διάταξις ἢ βεβαίωσις τῶν ἰνστιτούτων. Is de ſe loquutus prima perſona utitur. *Nos mandavimus, perfecimus, accommodamus, nos adhortamur.* Sed græcus, quanquam eadem fere verba omnia, non tamen imperatoriam epiſtolam, ſed Juſtinianeæ legiſlationis hiſtoriam exhibet, & ſcribendi genere, quod rhetorum ſcholæ relativum vocant, uſus, imperatorem feciſſe, legiſſe, illum confirmare, & per præſentem epiſtolam adhortari ſcribit. Et illa quidem epiſtola his poterat legitimis verbis muniri, non æque, qualis hæc eſt, privati hominis præfatio. Neque enim, ſi ita dicere licet, Juſtinianus hic loquitur, ſed de Juſtiniano Theophilus. Quo ergo jure comparerent in fronte ipſius Juſtiniani tituli? MYLIUS.

(46) Legend. *IV. Libro tit. 4. Inſt.* quamquam m. ſcholion illud habet α'. pro δ'. ut in fragmentis dixi. G. O. R.

(47) Addi poſſet, quod ὡς προϊόντες μαθησόμεθα aliquoties moneat, nec ea tamen uſquam adpareant. Vide ex. gr. pag. 155. not. *p.* & p. 602. c. ſed vel prælectiones ſuas ad Dig. ſignificavit; vel (ut fit inter dictandum) plus promiſit, quam poſtea recordatus fuit; vel mortuus ante eſt, quam ipſe paraphraſin ederet. G. O. R.

(48) Similia his loca ex variis Libri III. titulis invenies in Baſilicis, Tom. II. pag. 182, D. 647, B. Tom. III. 52, D. 77, in fin. 78. pr. 140, B. 253, B. 254, A. 360. 435, D. VI. 85, c. 87, C. &c. G. O. R.

vellemus hæc duo, eſſet, poſt viginti ſecundum. Nec potuiſſet illum, qui
Pag. 54. emendi vendendi pactionem exponit, titulum dici ab HARMENOPULO [illegible] L. III. Tit. III. §. m. 174. vigeſimum & tertium, niſi ſi hæc duo recte ſibi jungantur. Vide præter Muretum ad h. t. & Viglii præfationem, laudatiſſimi OTTONIS notas, hoc titulo.

§. II. Conſtat vero, dixique ſæpius, eſſe hanc paraphraſin græcam. Aperui capite, quod proxime anteceſſit, cauſas, ob quas hoc ſermone exarari oportuerit. Tu vero, ſi atticis illis deliciis innutritus, & ingenuæ græcitatis fontibus adſuetus ſis, nauſeaſque omnia, niſi, ſi quæ Iſocratem & Xenophontem ſapiunt; cave, tuo palato hic dapes augurere. Infectus eſt hujus ſermo (49) ſordibus plurimis & alienis dicendi modis. Ita enim egit cum mortalibus ſors & temporum injuria, ut ex primæ ætatis, probæque latinitatis JCtorum libris fruſtra reliquerit admodum pauca, quæ amiſſorum veræ latinitatis librorum deſiderium, neſcio utrum leniant magis, an excitent. Sed quæ purum & ſincerum græcæ linguæ uſum exhibeant, invenies, arbitror, ex tot græcis juris voluminibus omnino nulla. In his Jure Conſultorum libris ſemibarbara ſunt pleraque & ita deturpata, ut fere non agnoſcas eſſe græca. Et obvia in iſta paraphraſi eſt hæc græco barbara loquendi ratio. Crebræ inibi voces ex Latio petitæ, & modo in græcorum morem flexæ, modo ne quidem civitate donatæ. Crebra dicendi genera, ad latini potius ſermonis, quam græci regulas exigenda. Nec tamen hæc omnia tanta ſunt, ut excutere cuiquam manu paraphraſin debeant. Sæculi illud vitium eſt, non auctoris. Neque ego, ut attici ſermonis lepores & deliciæ inde cognoſcantur, frequentis lectionis auctor ſim: Res ipſas laudo, & commendo vehementer illis, qui juriſprudentiæ Romanæ amore percelluntur. Et inſunt etiam libris græcis purioribus latinæ voces, quas ſuo ſermone efferre non poſſent græculi, & dicendi genera, quæ Latium redolent. De novi Teſtamenti tabulis dubium non eſt, de quibus vide Clariſſ. KAPPII *diſſert. de Latiniſmis novi teſtamenti falſo & merito ſu-*
Pag. 55. *ſpectis.* (50) Ut nec Jureconſultis adeo vertendum vitio ſit, ſi malint latinas voces in græcis libris retinere, quam in eorum locum græcas, quibus res æque

(49) Ejuſdemmodi ſordibus, quibus Excellentiſſimi in Academiis magnæ Germaniæ Profeſſores delectari ſolent, quum auditoribus non modo ſemibarbaras, ſed & Gallico-Germanico-Latinas prælectiones dictant. Ceterum ſi ita dictos artis juridicæ terminos eximas, puriſſimus & elegantiſſimus eſt THi ſtilus, cui Novellarum ſtilus immenſum quantum cedit. Qua de re fortaſſe plura in mea præfatione.

G. O. R.

(50) Polybius [illegible] &c. vide Kirchmayer *Paralleliſm. Novi Teſt.* & Polyb. in præf.

MYLIUS *in ſchedis.*

(51) Ne tibi videar cum larvis pugnare aut ferire auras, φιλομαθέστατε lector, qui illud a quoquam ſanioris ingenii majoriſque doctrinæ ſtatutum fuiſſe ut credas, adduci te ægre pateris, nominabo Jureconſultos ſubſellii non infimi, qui a græcis litteris alieni earum uſum ſtrenue pernegarunt. Ne expectes tamen Gloſſatores, homines ſeſquibarbaros, quorum ſolennis formula, *Græca ſunt*, cui non hodie ridetur? Recenſebo longe majoris eruditionis & famæ homines, nec tamen eos inter AUGUSTINUM, quem græcæ linguæ imperitum dici ab MENAGIO ægre fero. Is Modeſtini græca, quæ ſunt in pandectis, vertit & enarravit libro ſingulari: Sæpius tam in illo libro, quam in aliis prodit inſignem earundem litterarum cognitionem, eandemque & aliis ſæpe inculcat: Vide Emendat. & opinionum L. II. c. 1. p. 107. it. p. 95. 195. 208. 291. & in libro ſingulari ad Modeſtinum p. 354. 370. ſqq. Sed recenſeres in horum numerum, me non intercedente, Auguſtini popularem FRANCISCUM AMAYAM, qui in præfatione ad libros poſteriores Codicis, fatetur ingenue, græca ſe tantum non prorſus ignorare. Jungo huic, ut invitus, ALBERICUM GENTILEM, qui Dialogorum de juris interpretibus tertio, cui *Catoni* nomen dedit, id egiſſe ex animo videtur, ut græcæ litteraturæ eſſe in juris ſtudio uſum nullum demonſtraret. Et TABOREM JCtum doctum, ſed non græce, eadem mente fuiſſe ex *racemat. criminal. ſub titulo arborum furtim cæſarum* patet. Vide ſupra C. III. Addam his CLAUD. CANTIUNCULAM in Paren. *de ratione ſtudii legalis.* Addo quoque CORNELIUM ECKIUM, Trajecti in Batavis Anteceſſorem, qui ex iis, qui noſtra ætate juriſprudentiam colluſtrarunt, fere ſolus non magnos

que feſlciter exprimi non poteſt, ſubmittere. Non quiſquam latinorum vocari ſe in jus patitur, ſi hypotheca, ſyndico, chirembolo, emphyteuſi, chirographo, chomate, eremodicio, ſitonia, aliis utatur, e græcia accerſitis, quorum tamen funt penes latinos nomina. Quis græcos objurget, quod κυρατωρα, ἐξκυσατιονα, πατρωνα, λεγατοι, συστουκαπιτουλοθαι, κονδικτιονα, κομφισοσοριον αγωγη, [προηρεδιγερεντιων i. e. *pro herede gerere* tit. 19. L. II. ex ſchedis] dicunt, quæ quibus reddant, ſui ſermonis voces non habent. Vide l. 1. §. 1. *de excuſationibus* & ANTON. AUGUSTINUM *ad Modeſtin. p.* 370. Sunt & alii, quibus diſplicet paraphraſis, ideo quod ſit græca: illis ſcilicet, quibus græca non leguntur. Hi ſunt, quibus transferri in latinam linguam debuit, & quorum mentes occupavit & inſedit alte ſuperſtitio, græcis litteris eſſe cum legitima ſcientia commercium nullum. Sed ſuperavimus ſæculi barbariem, quæ bonum juriſtam non debere eſſe bonum græciſtam putaverat. Hodie aut exolevit illa opinio, aut pudet ejus defenſores, palam profiteri, quid de græcæ litteraturæ cum juriſprudentia connubio felici ſentiant (51).

§. III. Sed an eſt operæ pretium, has inſtitutiones legiſſe? Nonne expediret Pag. 56.
magis, rejeciſſe eaſdem, utpote nugarum plenas? Non eſt una omnium de hac Pag. 57.
re ſententia. Fuerunt, qui fabulas, nugas, & mendacia exprobrarent. Fuere, qui nihil ad intelligendas Juſtinianeas inſtitutiones prodeſſe magis arbitrarentur. Quæ ſit mihi mens, poteſt colligi ex illis, quæ hactenus dixi. Firmabo eandem, ſi JCtorum, qui ab una alterave parte ſteterunt, recenſuero magna nomina. Producam primum CHRISTIANUM THOMASIUM virum, tam de reſtituenda Germanis ſua, quam de peſſundanda Romanorum juriſprudentia egregie & gnaviter meritum, cujus de Theophilo judicium, ab eo, quod de univerſi juris architectis tulit, non diverſum, exſtat in Delineat. Hiſtoriæ Juris §. LV. *Non multum prudentior fuit paraphraſtes, ut vel ex fabula de SCto Macedon. & aliis patet.* Vide quoque ejuſdem diſſertationes de *rimis initiis ſucceſſionis teſtamentariæ, & de ſenſu Legis Xviralis teſtamentariæ.* Addam eidem diſcipulum ingenuum GEORGIUM BEYERUM in poſition. ad T. π. de Or. Juris. §. 106.
Ignoſci

gnos in eadem fecit progreſſus. V. *epiſtolam ejus ad amicum contra Huberum p.* 17. Sunt & forſan in his caſtris alii. Sed quid opus eſt græcis, ſi abſque eorum auxilio ad illud eruditionis faſtigium pervenerunt viri ſummi? Immo vero ſive numeres ſuffragia, ſive earundem momenta ſpectes, utroque caſu diſcedam ego ſuperior, qui ſine græcis litteris juris ſtudium omne mutilum & hiulcum eſſe affirmo. Equidem non enumerabo eos, qui cum græca doctrina junxerunt felici vinculo juriſprudentiam; nec enarrabo qui, ut jungeret, fuerunt cupidæ LL. juventuti auctores. Nam neutrorum poſſet iniri numerus. Suppeditabo tamen aliquos, illos potiſſimum, quorum beneficio vel ſolo legitima ſcientia & græcanica eruditio reſtituta eſt. Quo labore defunctus ero, ſi vel ſine elogio nominavero GUILIELMUM BUDÆUM GREGORIUM HALOANDRUM, JO. LEUNCLAVIUM, C. A. FABROTTUM. HUBERTUM GIPHANIUM, SCIPIONEM GENTILEM, & alios complures, quos taceo: nom navi ſaltem potiores. Et quid opus eſt his teſtibus, ubi rerum adſunt argumenta, quæ oſtendant, non videre acutum, quorum luminibus officiat græcarum litterarum ignorantia. An opus eſt in hanc rem allegare LL. duodecim a græcis, ut fert fama, petitas. Ibi quidem pauciora, quæ ex græci ſermonis indole, quam quæ ex latini lucem accipiunt. Et forte poterit ex argumentis non adeo nihili oſtendi, ne quidem eſſe ex Græcia. Sed de eo amplius deliberandum! Sed allegabo auctores, ſine quorum lectione leges ipſæ intelligi & explicari commode non poſſunt, & allegabo, qui Juſtinianei & ſequioris ævi geſtas res ſtili officio deſignarunt, & quorum valde opus eſt ad juris & LL. hiſtoriam libris. Et præterea quoque ſtabiliendæ huic meæ ſententiæ affero loca ipſa in juris libris græca, verſiculos Poëtarum iiſdem inſertos, Homerique apud noſtros auctoritatem. Hæc arbitror omnia curatius litterarum græcarum ſtudium flagitant ab eo, qui ſe juriſprudentiæ dedit ſtudio. Sed præcipue id quoque flagitant conſtitutiones Juſtiniani græci imperatoris græcæ, tum & græci Baſilicon libri, & interpretum juris græcorum, ſi quæ ſuperſunt, fragmenta. Addam his demum omnibus vitia & ſoloeciſmos, quos conviciis & riſu in Gloſſatoribus excipimus, qui tamen plerique ex ignoratione hujus linguæ ortum habent. MYLIUS.

Ignoſci debet græculo juriſperito, ſi erret, aliis quoque erroribus non vacuo. & §. 207. *Theophili paraphraſis fabulis ab Accurſianis non adeo differentibus antiquitates obſuſcat.* & V. C. CHRIST. GODOFRED. HOFFMANNUM *in hiſtoria juris* p. 176. *Theophilus ſuo more philoſophatur, multaque falſa & fidei hiſtoriæ contraria enarrat.* Sed ſunt alii quoque, & illi de ſolidiori Romanorum juriſprudentia optime meriti, qui cum iiſdem faciunt. ANDREÆ ALCIATI verba Cap. II. adduxi, ſed & hic re-
Pag. 58. petam: *Suſpectus mihi valde eſt Theophilus, quoad hiſtoriam & humanitatis ſtudia.* FRANCISCUS CONNANUS Commentar. Jur. civilis *L. II. c. XV. p.* 140. nugatoria ab illo adſerri, & eſſe rerum romanarum indagatorem parum diligentem, & *Lib. IX. c. VII. p.* 711. civilis ſcientiæ hoſpitem & peregrinum dicit. His accenſetur etiam a Merillio *append. Variant. ex Cujac. c.* II. CUJACIUS, qui Accurſium illi anteferre dicitur; ſed quam ſint veriora Cujacii de eodem & benigniora judicia, vidimus cap. II. nota *b.* & videbimus §. ſeq. Ipſe vero MERILLIUS, quam ſit acris Theophili cenſor, indicabunt ejus verba: *Scatet Theophilus & aliis erroribus, & ineptiis interpretationibus, &c.* Lib. VIII. Obſerv. c. 20. Vide quoque capp. 24. 25. 26. 27. & Variant. ex Cujac. cit. loc. Notaverat multa in Theophilo, dederatque operam, ut ſtultitiæ & ignorantiæ convinceret, & loca pleraque notaret MERILLIUS, uſque adeo, ut FABROTTUS id æqui conſulere ulterius non poſſet, ſed illorum, quæ is notaverat, pararet defenſionem. Hinc nata eſt illi viro apologia, quam pro græcis interpretibus, ſpeciatimque Theophilo confecit, & exercitationibus XII. præmiſit, qua, quanquam non nominetur, petitur tamen unice MERILLIUS, Marani diſcipulus, ut in apologia vocatur, ſed a præceptoris in Theophilum amore multum diverſus, cujus impactos Theophilo errores amovere ab eodem hic conatur. Sunt non adeo multa, quæ excuſat; ſucceſſu felici an id factum ſit, nondum expeditum eſt. Putat ita feliciter hæc Fabrottum eſſe executum, ut etiam ab erroribus Theophili ſingulari libro indicandis Merillium deterruerit, GUNDLINGIUS *L. II. Obſerv. C. II.* §. 8. Sed non ex aſſe reſpondiſſe expectationi Fa-
Pag. 59. brottum, cenſet CL. OTTO *in præf. Theſ. J. C. T. III. p.* 35. Creverat hæc inter Aquæſextienſem & Bituricenſem JCtos controverſia, ut ad eam componendam opus eſſe videretur arbitro. Recepit in ſe arbitrium de ea re cognoſcendi ferendique ſententiam JACOBUS GOTHOFREDUS, JCtus vere magnus, & molitus eſt benedicta Theophili & perperam ab eodem admiſſa libro ſingulari enarrare, (52) v. *ad Lib. II. Cod. Theod. de Mag. conven.* Spondet eundem frons paraphraſeos ab eodem editæ, ſed non exhibet. Nec fatorum mihi injuria, aut ſupremi diei adventus celer, impediiſſe videtur, quum editioni huic ſuæ fuerit triginta annos ſuperſtes. Forte, quo minus perficeret, obſtitit, quod tempus omne codici Theodoſiano repurgando illuſtrandoque impenderit, operi æterno & ſupra invidiam magno, quo juriſprudentiam, quam ex lateritia marmoream Cujacius, ille fecit auream. Superſederem lubenter hac ſcriptione, his vindiciis, ſi acceſſiſſet ad vindicandum Theophilum Gothofredus. Sed fuit aliter in fatis. [Adde quæ in fine præf. hujus Hiſt. addi vult MYLIUS.]

§. IV. Sunt tamen, qui & præter Gothofredum, magni fecerunt paraphraſin. ANTONII AUGUSTINI dememiniſſe non poſſum, cujus vera & gravia ſunt Emend. & opinionum L. III. cap. VIII. p. 247. verba: *Theophilus antiquus JCtus Juſtiniani inſtitutiones vertit græce, addiditque quaſdam doctas interpretationes. Quo libro nullus extat ad intelligendos inſtitutionum juris libros aptior.* VIGLIUS ZUICHEMUS, quo habeat eundem pretio, oſtendit in præfatione, quam allegavi ſæpius, & quam non poſſum non juriſprudentiæ ſtudioſis vehementer commendare.

(52) Vide quæ Trotzius in *præf. ad Gothof. Opuſc.* MYLIUS *in ſchedis.*
Pace Viri Doctiſſ. dicam, nec in toto corpore Theod. talem extare titulum. Reſpexit forſan Vir Conſultiſſ. *Manuale Juris* . . . . . ſed nihil ibi dicit de Libro bene & male dictorum THi edendo. Clarius ipſe Goth. ad l. 2. Cod. Theod. *de Domeſt. & Protect.* plenius ſe in

dare. Venio tandem ad CUJACIUM, qui ut Gloſſatoribus, ſi quis eſſe poteſt,
ineptiorem judicet, tantum abeſt, ut *paratitl. ad Cod. VIII. Tit. I.* graviſſimum
auctorem, ad *l. 19. D. de rebus cred.* vetuſtiſſimum & juris peritiſſimum appel-
let, abque iis, quæ is affert, non eſſe temere recedendum, moneat, ad *L. 2. de*
uſu & uſufr. leg. vocet optimum interpretem, & quæ docet, eſſe ex intima Pag. 60.
juriſprudentia, ſtatuat, ad *L. 54. de ædilitio edicto*, eo non eſſe meliorem Inſti-
tutionum interpretem, *in notis poſterioribus ad Inſt. de inoffic. Teſtam.* interpretem
eſſe fideliſſimum & antiquiſſimum, & *obſerv. L. XXVII. c.* 28. tam eruditum
eſſe ex græcis interpretibus neminem, cenſeat. Videtur & ſingulari fuiſſe in
Theophilum affectu GUIL. MARANUS, cujus paratitla ad pandectas oſtendunt,
quam is ſæpe paraphraſin legerit, & quam bene nonnunquam defendat. De
FABROTTO ſuperiore paragrapho actum eſt. Hic adſcribam ex ejus apologia
quædam: [Vide ipſam in Excurſ. I.] Quibus & accedunt, qui noſtra ætate
de juriſprudentia bene meriti ſunt. Nominabo ex multis, cujus non adeo pri-
dem fecerunt jacturam, nec adhuc ſatis eluxerunt litteræ, GUNDLINGIUM
loc. cit. & Celeberr. HEINECC. ad π. Tit de SC. Maced. *Quid cauſſæ eſt, ut tot*
conviciis excipiatur Theophilus, ſcriptor non futilis, ſed probus & doctus, cujus dotes
intelligunt pauciores, quam contemnunt. Adſentitur & his, ille Belgii noſtræque
ætatis honos, τῆς νομικῆς ὀφθαλμὸς, EVERARDUS OTTO, in diſſ. de Nuptiis con-
ſobrinorum c. IV. & in præf. Theſ. Jur. Civ. Tomo III. p. 35. *Legendus Theo-*
philus eſt omnino; qui ex intima juriſprudentia tam multa nos docet; abſit ut illum inſi-
pientiæ ſtultitiæque arguamus.

§. V. Apparet inde, quam ſint diverſæ JCtorum de Theophili auctoritate Pag. 61.
ſententiæ. Sunt qui magni æſtimant & in oculis ferunt. Quid hos ceperit,
§. ſequenti oſtendam. Sed alii ſubleſtæ doctrinæ & fidei habent, quos arbitror
non una omnes eo traxit ratio. Fuerunt, qui græca ipſius verba non intelli-
gerent, ſequerentur verſionem, imputarentque interpretis vitia & errores ipſi
paraphraſtæ. Luculentum extat ejus rei in FRANCISCO CONNANO exemplum,
quod Cap. II. recenſui. Fuerunt alii, qui ſuopte ingenio in inſtitutionibus
multa taxaverant, mutaverant, emendaverant. Quod ſi omnia, quæ conje-
cturæ illi favere videbantur, contuliſſent, obſtitit ſæpe auſui Theophili aucto-
ritas, quæ uti ne eſſet remoræ, ipſius fidem ſuſpectam tot conviciis fecerunt.
Apud quoſdam forte & hujus auctoritati obeſt, quod habeat quædam illis ad-
verſa, quæ a præceptoribus ipſi tradita ſervant. Sed etiam illis poterat ali-
quando in opere magno ſomnus obrepere, nunquam certe debuerat poſtponi
doctoribus Theophilus. Traxit alios in has partes opinio, eſſe Juſtiniano ſuo
longe juniorem, ac adeo ad ejus libros intelligendos non aptiorem, quam no-
ſtros, æque intercapedine temporis ab eodem ſatis longa diſtinctos. Si qui his
allecti rationibus tradiderant, erraſſe ſæpius paraphraſten, alii id propagarunt
ulterius, qui nec ipſum inſpexerunt & nonnulli ne quidem inſpicere poterant.
Nam pertinet quoque ad cauſas hujus contemtus exemplarium inopia & rari-
tas, quæ fuit in cauſa, ut plures non lectum, & ne viſum quidem accuſarent,
quam defenderent ſæpius pervolutum. Ita forſan factum, ut Theophilus di-
ctus ſit non recte L. I. c. 10. ſtatuiſſe, capitis mutationem fieri in deterius.
Neque enim eſt in ipſo quicquam, quod oſtendat, requiri ſemper, ut fiat ca-
pite minuti ſtatus infelicior. Qui inſpexerit ipſum titulum, aliud viderit. Poſ-
ſunt & adduxiſſe alios illi, qui inſunt revera, ſed pauci, nævi & errores, ut
univerſam illis ſcatere paraphraſin cum Merillio dicerent.

§. VI.

in Benedictorum THi libris *de Sedetis*, ut ait THus, ſeu de ſedibus militum otioſorum actorum, promittit. TROTZIUS *d. l.* p. 17—18.

Locum Goth. ad Cod. Theod. adtulimus in hac edit. pag. 349. *b.* De hoc promiſſo non exſoluto vid. Art. XIII mei prodromi. Ulr. quoque Huberi errorem circa eamdem rem caſtigavi ad THum pag. 196. *b.* G. O. R.

Pag. 62. §. VI. Qui vero Theophilum majoris æſtimant, ipſumque fidum interpretem, ac opus illius & doctiſſimum & explicandis inſtitutionibus idoneum dicunt; illos pellexit eo tam ætas ipſius, quam dignitas? Quis enim melius certiuſve iſtorum temporum ritus exponeret, quis jurium & Legum cauſas aperiret ſolidius, quis verius accuratiuſque legum verba explicaret, genuinum ſenſum erueret, quam σύγχρονος & Anteceſſor, & in opere ipſo adjuva? Et oſtendit id ipſe liber. Hic enim, ſi variæ & multiplices libri dotes brevi periodo enarrari, & quaſi uno ſpiritu efferri poſſunt, antiquitatum, quarum nihil penitus debet ignorari, notitia lectorem imbuit; ſi quæ ſunt omiſſa, quæ ad rem curatius explicandam conducunt, diſcutit; verba veterum juris auctorum & ſolennes formulas, quæ ubivis alibi fruſtra quæſiveris, pandit; ipſas legum ſpecies & themata, ſive quos vocant pragmatici noſtri, caſus, exponit probe & explicat; definitiones, vocum etymologias, legum rationes, hiſtoriam, docet: atque ideo quamvis intra verſionis ſe contineat aut paraphraſeos fines, nonne tamen omnibus aliorum commentationibus & notis præferri, in omnium manibus eſſe, debet? Mihi quidem eſſe ejuſmodi operis inſignis auctoritas videtur. Sive de veris inſtitutionum aliarumque legum verbis, & genuina lectione controverſia oriatur, ſive de vocum vi & ſenſu diſceptetur, ſive de ipſo jure ambigatur; ad omnes illas lites dirimendas proderit multum vocata in partes paraphraſis. Quis eſt ex jureconſultis, qui nobis dedititiorum originem & jura percenſuit præter Theophilum? Quis plenius perſequutus eſt & fidelius fideicommiſſarias hæreditates? Quis ſucceſſiones ſublatas doctius, quis litterarum obligationes curatius & verius enarravit & perſcrutatus eſt, quam probus hic noſter & doctus interpres? Inde illius ad legendas intelligendaſque inſtitutiones utilitas, & ad firmandam aut lectionem aut ſententiam, auctoritas maxima. Inde & leges, quæ admodum inter ſeſe pugnant, nec ullo ſociari
Pag. 63. fœdere poſſe videntur, vel hujus paraphraſeos auctoritate poſſe in pacem redigi, oſtendit comprobavitque exemplo JO. MERCERIUS (53) in *Conciliatore Juris* C. II. Inde & accidit, ut ipſi communi opinioni Theophili auctoritatem prætulerint CORATIUS *de Communi opinione doctorum* L. II. Tit. IX. caſu 26. & CAPRIOLUS *de ſucceſſione ab inteſtato*, numero LXXXVIII. p. 276. Nec defuere, qui frequenter lectitaverint viri ſummi, interque eos etiam illuſtres, Inſtitutiones juris, juncta hac paraphraſi. Condeo & Borbonio, Galliæ principibus explicuiſſe ſemet, ſcribit EDM. MERILLIUS *L. VIII. Obſerv. Cap.* 27. Quod ipſum ad operis commendationem, arbitror, affert multum.

§. VII. Sed tamen adeo ſe non probavit Jure conſultis paraphraſis, ut ab omni omnino parte beata, numeriſque abſoluta omnibus eſſe videatur. Vanus ſit, aut neſcio qua temeritate inſignis, quem nulli prorſus offenderint paraphraſeos nævi. Quam magnifice de ipſo Auguſtinus ſentiat, vidimus, & is tamen quoſdam illius errores detexit atque notavit *L. III. Emendationum cap.* 8. Fabrottus defenſionem ſcripſit, & reliquit in notis, quæ non excuſaret, ſed quæ non bene dicta eſſe, quo erat animi candore, fatetur. EVERARDUS OTTO *cit. diſſ. d. N. C. cap. III. p.* 125. *Nævos habet, ſed ut pulcherrimæ facies, & optima vina fæces ſuas habere ſolent.* Sed qui ſunt illi nævi? In enarrandis romanæ gentis ritibus, eruendiſque latinarum vocum etymologiis lapſus eſt aliquando, ſed meretur veniam græculus, qui in interiora Latii adeo penetrare non potuit. Quod ſi ex juris naturalis, aut morum doctrina quædam arceſſit, rem nonnunquam acu non tangit: ſed hallucinatur pro ſæculi philoſophia. Quo forſan referas, quod ex rationali jure eſſe ſcribit, homicidam

(53) Edit. Reinoldianæ 1713. pag. 56. ubi „ D. §. 9. Ει δε και παρα γνωμην απεθετο" &c. ſic: „ Florentinam lectionem [L. 6. §. 4. D., ubi ſimilia adfert Reinoldus. G. O. R. „ *de Div. rer.*], confirmat THus. Inſt. de R.

dam capite plecti debere, ſed furem non niſi in mulctam eſſe condemnandum, jure gentium. In ipſum jus aut nunquam, aut perraro impegit, nec adeo ſæpe, imo forte non unquam, in adumbrandis illis thematibus & ſpeciebus a vero aberravit. [Vide Indicem Auctorum v. THus.]

§. VIII. Nec tamen hi ipſi nævi tanti ſunt, ut ea, quæ habet is bona & vera, numero aut pondere ſuperent, atque opus iſtud manibus noſtris excutiant. Jam ab illo tempore, quo primum Juſtiniani imperatoris inſtitutiones verſarem, eorum, qui mihi ad hanc juris ſtudii viam ineundam auctores fuerunt, ſequutus conſilia, cum inſtitutionibus latinis etiam græcam paraphraſin contuli. Et videram illum adeo frequenter ab Juris auctoribus notari, & reprehendi, ut ſuſpicari inciperem non ſemper jure accuſari. Et quod tunc ſuſpicatus eram, poſt, ubi ipſos JCtos, & legum libros magis verſaſſem, deprehendi, eſſe omnino veriſſimum. Dolebam vicem optimi & fidelis interpretis, qui bene docendo audierat peſſime. Cepi inde conſilium, ſi quando tulerit occaſio, ipſum defendendi, & ab injuriis, quibus veteres & noſtri afficiunt, vindicandi. Aggreſſus ſum rem ipſam, atque plura longe vidi ex iis, quæ vulgo caſtigantur, loca poſſe defendi aut commode excuſari, quam jure reprehendi & damnari. Secutus in ea re ipſarum Inſtitutionum ordinem, ea, quæ in juriſprudentiam & antiquitates commiſiſſe dicitur, crimina, vindicare ſuſcepi; omiſi tamen, ſi quos in philoſophiam morumve & juris rationalis doctrinam, aut etymologiæ rationem dicitur errores erraſſe. Hæc eſt Vindiciarum mearum ratio, quibus expedire viſum eſt, ut præmitterem hanc ipſius auctoris & libri hiſtoriam, cum, ut hic ſemel dicerem, quæ ſingulis fere capitibus repetenda videbantur, tum ut ea fundarem, quibus univerſa reliqua opera ſuperſtruetur. Tu, vero, Lector, fave his ſtudiis, & vindiciarum aliquod ſpecimen, quam primum id fieri poteſt, expecta, & dictum Tibi puta quæ Horatius, Pag. 64.

—— —— —— *exemplaria græca*
Nocturnà verſate manu, verſate diurna.

SIVE

JO. HENRICI MYLII J. U. D. SPECIMEN VINDICIARUM THEOPHILI.

Ad proœm. Libr. I. Tit. I. & partem Tit. II.

ARGUMENTA CAPITUM.

CAPITIS I.

I. Vindiciarum noſtrarum ratio. Epigraphe Theophili.
II. Cur Græci ἰςιτȣτα?
III. Dei & imp. nomen omiſſum, & quare?
IV. Emend. & explic. § 3. proœm. Inſt.
V. Methodus ſtudii jur. ante Juſtinian.
VI. & Juſtinianea. Notatur Hotomanus.

CAPITIS II.

I. Deeſt primus Titulus, quem ſupplevit Viglius.
II. L. 10. de juſt. & jur. explic. Quædam de definitione juſtitiæ.
III. De eadem, potiſſimum ex auctoribus veteribus.
IV. Laud. & expl. §. ult. paraphr. h. t.

CAPITIS III.

I. Errores Theophili in jus nat.
II. De homicidæ pœna ex jur. nat. Notatur Theoph.
III. Adulterii pœna ex eodem. Caſtigatur Avellanus.
IV. Furti ex eodem jure.
V. Teſtamenti factio ex quo jure, natur. an civili? Expend. locus Merillii. Tacitus explic.

CAPUT PRIMUM.

§. I. AGgreſſurus ergo ad eas, quas ab aliquo tempore Theophilo paravi, vindicias, ſequar ipſius operis, ſeu, qui idem eſt, Inſtitutionum ordinem. Præmiſit his procemium, vel, ut ex §. 8. [§. 11.] *Conſtitut. de Confirm. Digeſt.* non inconcinne vocari poſſet, de confirmatione Inſtitutionum orationem imperator. Noſter eamdem Græco ſermoni reddidit, &, ſi fides eſt pluſculis, quæ in noſtris hodie manibus verſantur, editionibus, inſcripſit *Διαταξις βεβαιουσα τα ινστιτυτα*. Quæ epigraphe, cum ipſi, quod eſt apud Græcum noſtrum, procemio non bene conveniat, a nonnullis etiam antiquorum codicum abfuiſſe dicatur, non ſine ſpecie in ſuſpicionem (1) adducitur a *V. Cl.* CHRIST. GOTTL. SCHWARZIO *Schol. philol. in procemium Inſtitutionum*, *pag.* 22. Illudque eo magis, ſi ipſam PROOEMII vocem, quam Latinæ Inſtitutiones habent, *προθεωριαν* dicamus, cum LUDEWIGIO *in Juſtinian. cap.* 6. §. 1. *pag.* 105. Quamquam, ut verum fatear, nullum hic punctum ferre videatur laudato SCHWARZIO *Theophili editio* anno 1544. *Baſileæ* (2) typis exſcripta, quam vir eximius bonæ notæ appellat, quæ tamen ſuis Theophilum infamavit verius nugis, & paraphraſin quidem, ſed diſcerptam truncatamque membris exhibet. Pag. 67.

Pag. 67. Pag. 68.

§. II. Neque arbitror tanti fore, ut moneam, Græculum noſtrum *ινστιτουτα* dixiſſe, quas ille, ut Latinorum plerique, Inſtitutiones; aut indicem, Græcis potiſſimum id ſolemne fuiſſe, & Latinorum pauculis, cum id hodie ne tyrones quidem prætereat. Addere licebit, non videri rem acu tangere viri magni (3) ſuſpicionem, Inſtituta ideo Græcis potius dici, quam alterum illud; quod Latinorum verbalia, quæ in TIO finiunt, illorum palato non bene conveniant, ſoleantque illa plerumque neutro genere ab Græcis efferri. Neſcio an præter hoc unicum, alia ſuppetant exempla, quæ eamdem firmant. Id vero probe memini, frequentiſſime apud noſtros *Εμαγκιπατιονις*, *Διτοςτατιονις*, *Αρρογατιονις*, *Εξκεπτιονις* atque id genus centum alia obvenire. Singulare id videtur, quod condictiones maſculino genere efferat per *κονδικτιονας* (4), *tit. Inſt. de actionibus.*

§. III. Ut auguſtiora faciat Inſtitutionum ſuarum principia, a nomine divino eadem auſpicatur *Juſtinianus.* Addidit ſuum nomen, & quam uſurpavit titulorum pompam. Eorum omnium nihil habet Theophilus, ſuo, ut arbitror, jure. Non quod ſuſpectæ hæc fidei ſint, ſed quod, quale ipſe habet, procemio, non conveniant. Quod cum fuſius alio loco perſecutus ſim, nunc de iis ne verbum quidem amplius addam. (5) *Vid. Diſſertationes noſtras de his quæ Imp. Juſtiniano ſuppoſita eſſe in procemiis Inſtitutionum perperam creduntur.* Pag. 69.

§. IV.

(1) In Excurſu VI. docebo, nullam Rubricarum Græcarum a THi eſſe manu. G. O. R.

(2) Vide Art. XI. Prodomi noſtri, ſive Excurſus IV. G. O. R.

(3) Cujus? niſi forte Ludewigium ſignificat, qui videatur in Juſtin. M. pag. 92-4. ubi inter alia ipſum Imperatorem monet Græce *ινστιτουτα* dixiſſe. Contra nihil THo frequentius, quam *εν τῃ αγωγῃ, δευτερα* &c. *ινστιτουτιονι* adlegare. G. O. R.

(4) Nuſquam ſic; ſed *κονδικτιτιους*, ubi ſubaudi *λογους*; ut Gloſſarium noſtrum oſtendet. G. O. R.

(5) Ne quid omittere incuſer, excerpam inde, quæ ad THum ſpectant: in *Vindiciis* ergo *Procemii Inſtit.* cap. 1. §. 3. ait Mylius: „ Nimirum alia eſt imperatoriæ epiſtolæ, alia „ paraphraſtæ procemii facies. Illa *Διαταξις* „ eſt, *βεβαιουσα τα ινστιτουτα*. Inde Imp. de ſe „ locutus, & prima, quam vocant, perſona „ uſus: *Nos mandavimus*, inquit, *perfecimus*, „ *adhortamur.* Sed qui Græcam fecit, verba „ quidem fere eadem omnia, non tamen „ Conſtitutionem, ſed Juſtinianeæ legiſlationis „ hiſtoriam, ſuis quaſi verbis exhibet, & ſui „ procemii ipſe auctor, Imperatorem quaſi „ alium *feciſſe*, *legiſſe*, *firmaſſe*, *adhortarique* „ per præſentem epiſtolam, ſcribit. Et illa „ qui-

§. IV. Quodſi nunc ipſam, quæ eſt ante Inſtitutiones, præfationem cum Græca hac conferre juvat, apparebit §. III. a Latinis Inſtitutionibus Græcum exemplar valde diſſidere. Cum enim imperator ſcribat, ſuperioribus temporibus poſt quadriennium contigiſſe juris ſtudioſis, ut principales conſtitutiones tractarent manibus, noſter hic verbum verbo reddit, niſi quod loco *quadriennii* τριτη χρονω ſufficiat. Ubi ergo ex Latinis verbis rem æſtimes, en tibi egregium, quem in ipſo limine erravit errorem Theophilus. Deſerit illum FABROTTUS, &, *aut corrupti ſunt*, ait *Theophili codices omnes*, *aut erravit inſigniter*, *recte enim apud Juſtinianum legitur*, *poſt quadriennium.* Affert medelam, vel vim potius HOTOMANUS. Deceptus Juſtiniani verbis, tollit τριτη, & τετάρτη (6) ſubſtituit, codicum conſenſu omni deſtitutus. Quorum alterutrum, quamquam reliqui omnes, ut grex ducem, ſequantur, ita ut ne unius ego quidem reminiſcar, qui *triennium* pro *quadriennio* maluerit: vix tamen eſt, ut quiſquam ſeu de loci ſalute, ſeu de Theophili integritate deſperet. Rectius enim & verius apud noſtrum τριτη, quam in Latinis *quadriennium*, legi, quovis ego pignore certem. Quod cum antea vel binis verbis in *Theophili hiſtoria*, *cap.* 2. §. 4. *pag.* 12. indicaſſem, facile perſuaſi laudato SCHWARZIO *l. c. pag.* 45. Nunc, quod in hunc locum diſtuli, rem ipſam conficiam. Uti vero appareat, quo in cardo agatur, res omnis erit altius repetenda. Antiquis temporibus, qui
Pag. 70. ad leges incubuerunt, non ſuopte ingenio, ſuove arbitratu ſtudendi rationem ordinarunt, ſed quibuſdam finibus circumſcripti transgredi eos, & diverſo ab eo, qui præſcriptus erat, modo jurium libris operam dare nefas exiſtimabant. Singulis annis, imo & ſingulis unius anni partibus ſua penſa, ſuus labos erat, nec adhibebantur moderandis cauſſarum fatis, ſolvendiſve ambignis legum ænigmatibus, niſi qui non modo juſtum ſtatumque tempus juri operam dediſſent, ſed etiam eos, qui propoſiti erant, libros verſaſſent. Id ea nobis ætate Scævolas & Servios, Papinianos & Paullos tulit, quos ignorat noſtra, qua ad veram & priſca, ſi ſuperi annuant, meliorem juriſprudentiam pertingere, eo quiſque certius confidit, quo ſui magis animi voluptatem ſecutus, confuſius & inordinatius per juris auctores vagatur. Sed unde eſt, niſi ex hoc fonte, quod cruda plerique in cathedram & forum ſtudia protrudant? Nunc redeo, unde digreſſus eram.

§. V. Illa tempeſtate, quæ Juſtinianum anteceſſerat, *primum* juris ſtudioſis aliquot JCtorum libri, *altero* anno nonnulli legum tituli excuſſi ſunt, biennio elapſo, *tertio* in anno, aliis titulis data opera, & PAPINIANI *Reſponſa* expoſita ſunt. Quibus a profeſſoribus traditis, anno eodem *tertio*, (neque enim quidquam additur, quod quarto demum factum eſſe, indicio ſit.) *Reſponſa* PAULLI ipſorum induſtriæ data ſunt, & inde antiquæ prudentiæ omnis IN QUARTUM annum finis. Hæc ex §. II. *Conſt. ad Anteceſſ.* datæ & Pandectis præfixæ, quæ alio præſidio defectis utramque hic paginam ſola facit. Inde patet, trium annorum opera omne juris ſtudium emenſos in quarto finem eidem impoſuiſſe: quid vero tunc magis probabile eſt, eos uſurpaſſe manibus, quam principales
Pag. 71. illas voces, aut quid oſtendet hunc annum otio datum, & alterum demum Conſtitutionibus impenſum fuiſſe. Tulerunt hoc anno nomen λυτων, quod vel ſolum dirimendis ſolvendiſque litibus pares fuiſſe probat. Qui ipſi juris nodos expediunt, quid obſtat quo minus Conſtitutionibus principum excutiendis habeantur idonei? Quid quod ex allegatæ Conſtitutionis §. 6. recte colligatur, potiori ante Juſtinianum jure λυτας audiviſſe, quam ipſius tempore, qui hoc anno Paulli Reſponſa legi juſſit, nondum permiſit cauſſas ſolvere. Ibi: „ *ſiquidem maluerint, hoc cognomen retineant.*"

§. VI.

„ quidem epiſtola his poterat verbis commode incipere, non adeo bene, qualis hæc eſt, „ privati hominis præfatio. Vid. Theoph. [Hiſtor.] cap. 6. §. 1." [not. 45.] O. O. R.

§. VI. Utne vero videar omiſiſſe, quæ adverſantur meæ huic conjecturæ, quæ in *dicta Conſtit.* hæc ſequuntur, nunc expendam. Quæ attuli, pertinent ad ſtudiorum rationem ante Juſtinianum. Migravit hic mores priſtinos, & hæc voluit alio modo ſervari. Intra primum annum Inſtitutiones & πρῶτα tradit Juſtinianeis novis §. 2. altero libros *de rebus & judiciis*, & quatuor alios verſari jubet edictales §. 3. tertio ex Digeſtis & PAPINIANI *Reſponſis* legi §. 4. quarto, ut ante, poſt hæc, PAULLI *Reſponſa* λυταις explicari §. 5. & ultimo demum anno ipſas *Conſtitutiones* vult tractari. Duo inde nobis opponi videas. Primum, ſi ſolitum fuerit etiam ante imperatorem noſtrum anni quarti ſtudioſos certo quodam vocabulo appellare, nondum emenſos omne juris prudentiæ ſtudium habuiſſe & alia forte, quibus operam quarto hoc anno impenderent, antequam illis patuerit ad conſtitutiones via. Verum illud non conſequi, vel προλυται nomen docet, quod quamquam quintus annus ſuis tribuat; tamen auditum fuiſſe quemquam, non memini, qui ne poſt quadriennium quidem illum curſum finitum dixerit. Deinde verba §. 5. *pro reſponſis Paulli*, quæ antea *recitabant*, oſtendere videntur, annum hunc quartum, quem ego conſtitutionibus pertractandis datum fuiſſe arbitror, JCti Reſponſis inſumtum fuiſſe; at quod ANTE lecta fuiſſe dicuntur reſponſa: poſt Papinianum, ut olim, non tamen præciſe anno quarto fuiſſe tradita, nexus horum omnium docet. Et ita evictum, arbitror, melius Græcum interpretem, certe convenientius Juſtinianeæ Conſtitutioni ſcripſiſſe, quam Latinos Inſtitutionum auctores. Ut vero & videamus, quid abduxerit in aliam ſententiam non paucos, ac Theophilum arguere videatur, hæc forſan contrariæ opinionis eſt origo: quod dicitur, *bis a profeſſoribus traditis* contigiſſe, id exacto tertio anno accidiſſe creditum fuit, cum intra illum factum ſit, id quod patet ex verbis: *inde IN QUARTUM annum finis juris prudentiæ.* Forte & errandi inde provenit occaſio, quod non attenderint interpretes, quæ quarto anno fieri dicuntur, ea non accidere μετὰ τετραετῆ, ſed μετὰ τριετῆ, & multum eſſe diverſa: *poſt quartum annum*, & *quarto in anno.* Quod facile quamquam ſit ad dijudicandum; confudit tamen HOTOMANUS *ad h. l.* qui non recte ait ſcribere Theophilum μετὰ τριετῆ, cum ex *Conſt. ad Anteceſſ.* pateat, quarto anno iis admotos fuiſſe, ſed μετὰ τριετῆ & quarto anno an differunt? an non eadem ſunt? Quæ omnia cum nunc ita ſint, ſequitur, ut aut, quæ SCHWARZII conjectura eſt, ex αὐξήσεως amore, ſuaque omnia extollendi libidine, tribus annis quartus adjectus ſit, aut verius nobis de Latino exemplo pronunciare liceat, quæ ille de Græco: *aut corruptos eſſe omnes* Inſtitutionum *codices*, *aut errare vehementer* Tribonianum. *Omnino enim recte legitur apud* Theophilum *per triennium, prout conſtat ex Orat. ad Anteceſſ.* §. I. Pag. 72.

CAPUT II.

§. I. QUæ cum ita ſint, liceret nunc a proœmio hoc ad primum primi libri titulum aggredi, ſi illum Græco ſermone noſter induiſſet. Quod vero quum factum non ſit, ut ne quidquam deeſſet operi, quod primum vulgaverat, addidit de ſuo has de juſtitia & jure paragraphos VIGLIUS, paraphraſi quidem paullo breviores, neque tamen Theophilo indignos. Impoſuit hoc ipſum non paucis, qui, cum ex hoc titulo ſumta in ſuam rem attulerint, nec attenderint, a quo hæc profecta ſint, teſtimonium denunciarunt Theophilo, re ipſa VIGLIO teſte uſi (7). Proinde nihil attinebit, ſi quando hoc loco aberravit JCtus, in tramitem eum revocari a nobis, qui Theophilo apo- Pag. 73.

(6) Recte Hotom., ut evincam in Excurſu VII. ubi argumenta Myliana refellam. G. O. R.

(7) Vid. HUBERUS, MAURITIUS, cæterique, locis, quæ indicabimus. MYLIUS.

apologiam paramus, non VIGLIO, aut ſi quis alius hanc lacunam eodem ſucceſſu ſupplevit.

§. II. Cum vero *juſtitiam* βουλησιν τα ἑαυτου ἑκαστω απονεμουσαν *voluntatem ſuum cuique tribuentem* finiverit interpres, liceat vel duobus verbis monere, magis nobis id
Pag. 74. probari, quam ſi βουλησιν απονεμεσθαι *tribuendi* dixerit, ut eſt in *L.* 10. *D. de juſt. & jur.* Obſtare ei quidem videntur, quæ in hanc rem diſputarunt viri celeberrimi, GERARDUS NOODT, *Probab. Libr. III. cap.* 2. &, quem honoris cauſſa nomino, LEYSERUS *ad Digeſt. Libr. I. Spec. I. cap.* 2. Qui cum docuerint, virum juſtum non ſemper ipſa re ſuum cuique dare, ſed modo, quo id minus faciat, ipſa publicæ utilitatis ratione prohiberi, modo indiciis & legitimis argumentis deceptum alicui, quod non meruerat, ſupplicium adſignare, nec tamen ideo juſti viri elogio excidere: ſequi videtur, ut juſtitia concinnius fere dicatur voluntas cuique ſua tribuendi, quam re ipſa ſemper tribuens. Verum quod ſi dixeris ea cujuſque eſſe, quæ illi tribui & competere publicæ rei intereſt, & quæ illi indicia vero ſimilia & legitimæ conjecturæ adſignant; facile obtinebis virtutem hanc noſtram non tantum velle, ut tribuatur, ſed re vera quoque, quod cujuſque eſt, tribuere.

§. III. Quæ ſi nunc latius perſequerer, verendum mihi foret, ne in logomachiam abiret omnis diſputatio, cum in eo rei cardo volvatur, quo ſignificatu *tribui* cuipiam *ſuum* a nobis dicatur. Negari illud non poteſt, veterum ſapientum & JCtorum pleroſque frequentius participio, quam gerundio uſos eſſe, (8) quorum loca fere moverant MENAGIUM, ut *L.* 10. *D. juſt. & jur. tribuens* in locum *tribuendi* ſubſtituiſſet, *Amæn. cap.* 4. Cæterum HUBERO *præl. ad* π. *h. t.* §. 2. voluntas *tribuendi* efficacior; OTTONI in *Notis ad h. t. tribuens* propria
Pag. 75. magis JCtis eſſe dicitur. Theophilum, ſi umquam hunc titulum tranſtulit, νεμουσαν dixiſſe non dubito, vel ob Baſilicos, qui eodem prorſus modo loquuntur. Imo ipſe Juſtinianus *Nov. LXVIIII. princ.* Τα δικαια πασι βραβευει.

§. IV. Addi hoc loco poteſt, laudari Theophilum, vel potius, qui nominari debuiſſet, Viglium, quod ſtudii juris poſitiones, ſeu Θεσεις, expoſuerit per ειδη, ſive genera. Non tantum enim Harmenopuli & eclogarum juvatur conſenſu, vid. DION. GOTHOFRED. *ad h. l.* ſed concinnius etiam hæc *genera* quam *partes* dici, vocato in ſubſidium hoc loco, late diſputat MAURITIUS *de princ. jur. publ. cap.* 2. §. 13. *p.* 15.

CAPUT III.

VEnio ad titulum ſecundum (9), qui vindiciis noſtris ampliorem campum aperit. Enumerat hic Theophilus non procul a limine aliquot natura-
Pag. 76. lis ſive gentium juris exempla, qua in re non adeo acutum vidiſſe contendunt, & illud quidem non ſine omni jure aut ſpecie. Neque enim ea, qua vixiſſe illi contigit, tempeſtate perfecta adeo erat naturalis juris ratio & indoles, aut expeditum, quid naturæ aut gentium jus, & quid hæc & civile interſit: ſequitur ergo ſæculi ſui philoſophiam, dum ad hujus juris præcepta refert: Τας φονεις αποτιμασθαι, τον κλεπτην εις χρηματα τιμωρεισθαι, τας διαθηκας συγγραφεσθαι, cet. Vide quæ de ea re in *hiſtor. Theophili cap.* 6. §. 7. *pag.* 63. notavimus. Prædiximus ibi, vindicias noſtras ad hos errores (10) non extendi. Neque enim

(8) CIC. *ad Herenn. Libr. III. cap.* 2. Idem *Libr. II. de Invent. cap.* 53, & *Libr. V. de Fin. cap.* 23. MACROB. in *Somn. Scip. Libr. I. cap.* 8. Quibus adde quæ FABROTTUS in utraque editione *ad h. l.* attulit. MYLIUS.

Add. Chr. Wæchtlerus in Not. ad Noodtii Probab. MEERM.

(9) Equidem paraphraſeos re vera primus eſt. Sed præſtat Latinarum Inſtitutionum numeros ſervare, ut ne, ſi diſſideret ab illis paraphraſis, aliquando turbæ excitarentur. MYLIUS.

(10) Sed non ſunt errores, ut noſtræ notæ & addenda docent. O. O. R.

enim in quæſtione eſt, cujus pretii fuerit Theophili philoſophia aut morum diſciplina, cum auctoritatem ejus in juris prudentia & antiquitatum doctrina expendimus. Juvabit tamen nihilo ſecius oſtendiſſe pleraque hæc, niſi & ipſi veritati, ejus certe, quo vixit, ævi placitis ex aſſe convenire.

§. II. Quod ergo ad gentium jus, ſive hoc nomine communi populorum uſu invectum, ſive idem, quod nos vocamus naturale, intelligat, quod, inquam, ad hoc referat, αποτιμηθηναι της φονης, homicidas capite plecti debere, hoc illis, quibus innutritus fuit, principiis, nos imputamus. Vehementer ſe olim probaverat nonnullis talionis jus, inprimis in cæde hominis vindicanda. SENECA pater, *Controverſ. III. 9. Juſtiſſima patiendi vice, quod quiſque alieno excogitat ſupplicio, excipiat ſuo.* Alter SENECA *Epiſt. VII. occidit ille, & quia occidit, meruit, ut idem pateretur.* Sequuntur hos imperatores *L. 3. C. de epiſcop. audient. homicida, parricidaque, quod fecit, ſemper expectet.* Cæterum ut fatear, quod res eſt, non ipſum naturale jus, imo ne gentium quidem conſenſus, adeo abſciſſe eum, qui hominem dolo malo interimit, ad capitale ſupplicium abſtrahit: EURIPIDES certe, GROTIO *de jure belli Libr. I. cap. 2. §. 5. citatus.*

Καλως εθεντο ταυτα πατερες οι παλαι· Pag. 77.
Εις ομματων μεν οψιν ουκ εων περαν,
Ουδ' εις απαντημ', ὁστις αιμ' εχων κυρει,
Φυγαισι δ' ὁσιουν, ανταποκτεινας δε μη.

Ut nunc taceam Romanorum antiquiora inſtituta, quos leviore pœna in hoc crimen advertiſſe, palam eſt.

§. III. Sequitur in iis, quæ ex jure gentium derivat, paradigmatibus: Τον μοιχον κολαζεσθαι. Neque, ut arbitror, injuria. Si quod enim aliud flagitium, adulterium certe, naturali juri prorſus adverſari ego exiſtimo. Recte ULPIANUS *L. 42. D. de verb. ſignif.* inter probra, quæ non tam more inſtitutoque civitatis, quam ipſa natura turpia ſunt, & hoc refert: non deſunt tamen quibus alia omnia videntur. PETRUS certe AVELLANUS cum vidiſſet furta, quæ naturaliter turpia Ulpianus ſcripſerat, civitatis demum lege injuſta cenſeri ALCIATO ad *d. L. 42.* auſus eſt eadem de adulterio affirmare. Sed nullo, ut videtur, jure. Quantumvis enim daremus inceſtas cognatorum nuptias, majus & turpius, ut videtur, adulterio flagitium, illo jure non prohiberi, neque tamen inde ſequetur, ut nec adulterio nobis ab eodem interdicatur. Uti enim difficile eſt απλως definire, quæ delictorum magis, quæve minus turpia ſint, ſi ipſorum indolem & naturam, non eam, quam publicæ rei afferunt perniciem, ſpectes: ita poteſt contingere, ut, quod naturale jus nequidem interdixerat cuiquam, illud acerbiore pœna vindicare, civitatis exigat utilitas.

§. IV. Dicitur præterea ex hoc jure deſcendere: Τον κλεπτην εις χρηματα τιμωρεισθαι, επειδηπερ εβλαψεν ἡμας εις χρηματα. Quod ipſum ut ut vehementer laudet ALBERICUS GENTIL. *ad L. quiſquis §. 1.* mihi tamen ſe magis probant, quæ FABROTTUS hic locorum adjecit *edit. poſt. n. h. Notatur hic Theophilus, quod pœna furti apud omnes gentes pecuniaria non ſit* (11). Imo vero, quia falſum eſt, quemque eodem, quo deliquit, modo eſſe puniendum. Pag. 78.

§. V.

(11) Scythæ ſaltem non videntur ſola mulcta affeciſſe fures, de quibus JUSTINUS II, 2, 6. *Nullum apud eos ſcelus furto gravius: quippe ſine tecto munimentoque pecora & armenta inter ſylvas habentibus, quid ſalvum eſſet, ſi furari liceret?* MYLIUS.

Nequaquam opus eſt, ad determinandum aliquod jus gentium, ut omnes æque gentes idem obſervent: ſed ſufficit, ſi moratiores pleræque id ſequantur. Præterea mihi ac THo ſatis eſt, & Philoſophos ſummos & JCtos clariſſimos ejuſdem eſſe ſententiæ. Vide ipſum Mylium in hoc Exc. III. Artic. 7. §. 1. & addenda noſtra ad THi pag. 13. G. O. R.

§. V. Poſteaquam his addiderat alia quædam, quæ minus in ſuſpicionem adducuntur, ἐθνικῶν νόμων παραδείγματα, adjecit ultimo loco: Διαθήκας συγγράφωσι. Acris eſt & multum agitata inter JCtos contentio, utrum ex gentium, id eſt, naturali jure, an ex civitatum inſtitutis derivanda ſit teſtamenti factio. Sunt utrique ſententiæ ſui patroni, neque ii exiguæ auctoritatis viri, quos, cum adſcribere jam minus vacet, vide apud OTTON. *in Inſtit. de teſtam. ordin.* & ad PUFFENDORF. *de offic. hom. & civ. Libr. I. cap.* 14. §. 13. Caſtigatur noſter nominatim ea de re MERILLIO *Obſervat. Libr. VIII. cap.* 25. adverſus quem patrocinium ejus, ut alias ſæpe ſuſcipit, FABROTTUS in *apologia pro Græcis.* Si quis hac in re arbitrum ſe præſtabit, id ex oculis non dimittat neceſſe eſt, non tam de ſollemni & legitimo & juris Romani teſtamento quæſtionem nunc eſſe, quam de quavis ultima voluntate, reſque ſuas in eventum mortis alienandi poteſtate (12).
Pag. 79. Non ſatis ad hæc attendit MERILLIUS qui, ut noſtrum confutet, *ſi*, inquit, *teſtamenta fierent JURE GENTIUM, ab omnibus fieri poſſent.* Et poſſunt omnino jure hoc gentium ab omnibus, qui ratione utuntur integra, & rerum ſuarum dominium habent. Ubi nunc expromenda eſt animi mei ſententia, dabo facile, juri univerſali, primo, ſimplici & abſoluto ignorari hæc teſtamenta. Sed tamen hypothetico, quod vocant, ſecundario, ſeu, ut appellat cum JCtis noſter, jure gentium, omnino teſtamentorum jura contineri cenſeo. Et amplius cenſeo, ipſos liberos aut cognatione junctos, naturali jure, non alia ex ratione ad bonorum ſucceſſionem vocari, niſi quia credibile ſit, patrem aut cognatum, de cujus hereditate quæritur, teſtamento, ſi quod condidiſſet, hereditatem eis relicturum fuiſſe.

(12) Quod quamvis videatur vulgare & notiſſimum, vix tamen credi poteſt quam ſæpe in exponendis auctoribus utrumque ſignificatum confundant interpretes. Exemplo ſit TACITI locus *de moribus Germ. cap.* 20. *nullum apud eos teſtamentum.* Quem ſunt qui de ſollemni tantum exaudiant teſtamenti factione, ac ita exponunt, quaſi dixiſſet, Germanos non ea, qua Romani, ſollicitudine rebus ſuis ultimam legem dixiſſe, ſed quocumque modo declaratam moribundi voluntatem ſervaſſe. Quos tamen falli vel ea, quæ antecedunt, & quæ ſequuntur, verba oſtendunt: *heredes ſucceſſoreſque ſui cuique liberi* cet. *Si liberi non ſunt, proximus gradus in poſſeſſione fratres*, cet. unde apparet, Tacitum id voluiſſe, ſuis quemque bona ſua reliquiſſe, nec teſtamentis ad alios, quam quibus lege debebantur, tranſtuliſſe. MYLIUS.

THi auctoritatem hac in parte ſecuti ſunt Vigl. Zuichemus ad §. 2. Inſt. *de Teſt. ord.* n. 4. ſqq. Fr. Connanus L. I. *Comm. Jur. C.* c. 5. n. 6. & L. IX. c. 1. n. 3. Did. Covarruvias L. III. *Var. Reſolut.* c. 6. n. 7. J. Cujacius ad l. 1. & 3. D. *qui teſt. fac. poſ.* P. Perrenonius L. II. *Animadv.* c. 21. Cl. David in *Velit. legali* ad §. 2. Inſt. h. t. Arn. Vinnius ad pr. Inſt. *de Teſt. ord.* & Mylius hic. Alii vero teſtamenta juri civili adſcripſere, & THum hic erraſſe contenderunt, ut Fr. Duarenus ad Tit. П. *qui teſt. fac. poſſ.* ipſe Cujac. in Comm. ad. §. 1. Inſt. *de V. O.* Guil. Fornerius ad l. 3. §. 1. *de V. S.* Ant. Faber *de Error. Pragm.* Dec. 36. err. 2. notatus eo nomine a Deſid. Heraldo L. I. *Rer. quot.* c. 17. n. 5. ſqq. Em. Merillius in *Comm. ad Inſt.* h. l. & L. VIII. *Obſ.* c. 25. & L. III. *Variant. ex. Cuj.* in App. c. 2. reprehenſus a C. A. Fabrotto in *Apolog.* Verius tamen eſt, teſtamenta origine inſpecta eſſe juris gentium, formam vero teſtandi ex jure civili cujuſque regionis proprio deſcendere. MEERM.

Similia his ego jam ſcripſeram in edit. noſtra pag. 16. Ceterum Meriliiana λογομαχία de verbo συγγράφωσι ſerio refutari non meret, quod tamen Fabr. in Apol. facit. G. O. B.

EX-

EXCURSUS III. ARTIC. III.
SIVE
JO. HENRICI MYLII J. U. D.
DISSERTATIO AD
THEOPHILI
Libr. I. Tit. II. §. VII. VIII.
DE
PRÆTORE PEREGRINO.

ARGUMENTUM.

I. Inſtituti ratio. Quinam egerint de prætore peregrino.
II. Prætoris multiplex, latior alia, alia ſtrictior, acceptio.
III. Quando duo creati? Notatur Pomponius.
IV. Quando alter urbanus dictus. Variæ peregrini appellationes. L. 2. D. de orig. jur. explic.
V. Peregrini, omnes non cives, etiam Latini, ſigillatim incolæ urbis Rom.
VI. Prætor major, urbanus. Contentiones de honoratiore prætura.
VII. Peregrini poteſtas an minor?
VIII. An illi jus edicti proponendi. Hotomanus notatur. Edicta quotuplicia?
IX. L. 9. D. de dol. mal. expl. Reinoldus notatur, probatur jus edicti ex Boëthio, Theoph. & Val. Max.
X. Ex Dione Caſſio, Cicerone, ex analogia juris civilis.
XI. Ex Aſconio, & Dione iterum.
XII. Apud peregrinum an cives egerint? An lege egerint, an de repetundis?
XIII. Variæ ſortis peregrinæ fata.
XIV. Quando hic magiſtratus ceſſaverit?

§. I. POſteaquam adpulimus animum ad ſcribendas Græcarum Inſtitutionum vindicias, & nonnulla jam *Tituli ſecundi* capita ſub examen vocavimus; id nunc nobis negotium dari videtur, ut paullo curatius, & ex inſtituto, de PRÆTORE PEREGRINO exponamus. Quamvis enim multi omnino multa tradiderint de Romano prætore, & honorario jure, vix tamen quiſquam eſt, qui pro rei dignitate & data opera peregrinæ jurisdictionis fata perſecutus ſit. Olim aliquando ANTISTIUM LABEONEM libros triginta *prætoris peregrini* compoſuiſſe accepimus, *L. 9. §. 4 D. de dol. mal.* Sed quanto acerbior nobis eſt operis univerſi jactura; tanto miramur magis, non inventum eſſe poſtea, qui ad argumentum hoc, cum cura perpoliendum, tam illuſtri nomine excitari ſe pateretur. Paucis equidem, & velut Pag. 84.

velut in tranſitu nonnumquam hoc caput attigere, qui vel magiſtratuum generatim hiſtoriam compoſuerunt, vel ad Pomponii Enchiridion commentati ſunt, JCti; verum hi, & perfunctorie plerique ac aliud quaſi agentes id præſtiterunt, &, quod inſtituti ratio ſingula excutere non ſineret, non adeo proba & recta appoſuerunt. Quæ cum ita ſint, operæ erit pretium, quæ ad hiſtoriam & jura iſtius provinciæ pertinent, ſimul ex juris noſtri libris, ſimul ex aliis litterarum monimentis repetere, &, quæ alii ſparſim tradiderunt, ea hoc loco colligere & perſequi univerſa. Niſi exigere, certe ferre illud commode videtur, paraphraſeos hic locus, cujus de *peregrino edicto* tradita expendi accurate vix poſſunt, niſi de ipſius prætoris officio recte nobis conſtet. Quod ſi quædam minus aſſecuti, alia prætermiſiſſe videamur, ejus nobis rei
Pag. 85. veniam fieri tanto æquius eſt, quanto ipſius rarior & parcior eſt in legum libris mentio. Uti enim antiquiorum, ſi quæ huc pertinent, fragmenta ætatem non tulere: ita in ſequioris familiæ libris vix umquam opus fuit, magiſtratus peregrini meminiſſe; quod vulgata paſſim, & communicata cum ingenuis omnibus Romana civitas aliam longe peregrinorum faciem induxit. Quæ poſtquam occupavimus, nunc ad rem ipſam aggredimur.

§. II. Quod a principio, omnibus, qui militiæ aut magiſtratui præfuere, commune fuit, & quemcumque in re ſacra aut profana præfectum denotavit, PRÆTORIS nomen; illud poſtea ſupremæ illi & regiæ poteſtati, *conſulatui* puta, peculiariter & quaſi per excellentiam adhæſit: pervulgatum id ipſum & notius fere eſt, quam ut veterum auctoritatibus comprobare opus eſſe videatur. Non tantum *prætorem Tiburtinum*, *prætorem juventutis*, *prætorem ſacrorum* in vetuſtis monimentis deprehendimus; ſed diſerte etiam ASCONIUS PEDIANUS *in Verr. III. p. m.* 157. ait: *veteres omnem magiſtratum, cui paret exercitus*, prætorem *appellarunt*. Cui non dictus eſt CICERONIS locus *Libr. III. de legibus, cap.* 3. *regio imperio duo ſunto, iique* a præeundo, *judicando, conſulendo*, prætores, *judices, conſules appellantor*. Imo, ut nec ignorari videretur, quod FESTUS ait, voce: *prætoria: initio prætores erant, qui nunc conſules*; ipſe imperator noſter, loco valde importuno, *pr. Nov. XXIV. & XXV.* generale hoc & commune aliis elogium fuiſſe, memorat, ac affert eam in rem multa, ut ipſi videntur, valde acuta, ſed, ſi verum amamus, quavis Gallica nive frigidiora. Et eo adhuc tempore, quo ſalutares illæ & æternæ legum tabulæ, divino beneficio Ro-
Pag. 86. mam commigraſſe perhibentur, eo conſules gaviſos eſſe nomine dubitare nos non ſinit LIVIUS *Libr. III. cap.* 55. *His temporibus*, inquiens, *nondum* conſulem *judicem, ſed* prætorem *appellari mos fuit*. Videtur veroſimilis ZONARÆ *T. II. p.* 28. ſuſpicio, inſtaurato poſt exactos decemviros conſulatu, & conſulare nomen in prætorii locum irrepſiſſe. Illa vero appellatio a conſule ad proximam lege poteſtatem, collegamque ipſius tranſiit. Cum enim alterius conſulatus facta eſſet plebi copia, in gratiam ejus amiſſi, peculiarem magiſtratum, qui judiciis præeſſet, & juri dicundo vacaret, conſtitui placuit, eumque *prætorem* nominari. Quo tempore, aut qua potiſſimum ratione permoti hunc magiſtratum creaverint, cum LIVIUS *Libr. VI. cap.* 42. *& VII. c.* 1. & JCtus in *L.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* indicant, tum late diſputant, qui ad hunc locum, alii, ut accuſent, alii, ut defendant, frequentem ſenatum habent, interpretes.

§. III. Et initio quidem unus functus eſt hoc magiſtratu, cujus juriſdictio ad eos, qui in urbe Roma commorabantur, omnino omnes pertinuit. Sed cum ſubinde urbs abundaret incolarum multitudine; ſolus vix ſufficere viſus eſt litibus, quæ, ut fit, aliæ ex aliis ſeri, & cum hominum numero & ipſæ augeri cœperunt. Atque ideo neceſſe fuit, alterum huic adjicere. Quod cum anno ab urbe condita DX, elapſo a primi prætoris natalibus ſæculo integro, &, qui excur-

(1) Ego ſic dicerem: *quoties ſive inter duos peregrinos, ſive peregrinum inter & civem controverſia eſſet*: non habita ratione, uter actor, uter reus ſit. Quale jus hodieque Conſules Bel-

excurrunt, aliquot annis, factum eſſe, LIVII *epitomator Libr. XXIX.* aliique graviſſimi quique hiſtoriæ Romanæ conditores referant: mirum videri poterat, qui POMPONIUS *L.* 2. §. 28. *D. de orig. jur.* poſt aliquot tantum annos a creato primum prætore id contigiſſe memoret. Sed cum ipſum alias in ponendis annorum calculis aberrare, aſſidua eſt & frequens interpretum querela, tum & ſollemne JCtis, vocabula, quæ exiguum alias temporis ſpatium indicant, ad Pag. 87. longiorem moram ſignandam adhibere. Vid. FESTUM *voce: nuper.* JURETUM *ad Symmach. Libr. I. Epiſt.* 6. RUPERT. *ad Pomp. Enchirid.* §. 28.

§. IV. Duo nunc in urbe prætores erant, uterque eadem poteſtate & imperio, ſed non eodem honore & munere. Alter juris inter cives dicundi provinciam retinuit; inter peregrinos, aut civem & peregrinum, accepit alter. Ille ab eo tempore URBANUS, hic PEREGRINUS dictus. Non enim vero ſimile eſt, quod, vereor, ne in mentem venerit POMPONIO, *L.* 2. §. 27. *D. de orig. jur.* illi etiam, cum ſolus eſſet, nec dum adſcitus collega, *urbani* elogium adhæſiſſe. Neque enim tum opus videbatur unum prætorem, ab alio quoquam addita hac nota diſcernere, neque obtulit ſe mihi auctoris locus, qui antiquiorem epitheti uſuram comprobet. Alter peregrinus dictus eſt: quod nemo, niſi litterarum bene vehementerque rudis, ita accipiet, ut ſibi hominem alio ſub ſole calentem, aut jure Romanorum civili defectum fingat. Quemadmodum Deos peregre advenientium tutelares, litterati aliquot lapides, quos ex GRUTERO & GUDIO adlegat EVER. OTTO *de tutela viarum publ. part.* I. *cap.* 6. *pag.* 131. PEREGRINOS dicunt, e. g. JOVI PEREGRINO: ita &, qui jura advenis adminiſtrarunt, ipſos peregrinos dictos eſſe, palam eſt. Qui ſermonis elegantia & caſtitate ſe commendant, auctores, illi ad indicandum hunc magiſtratum ſæpius fere aliqua circuitione uti ſolent, & *prætorem, cujus juriſdictio eſt inter peregrinos, aut inter cives & peregrinos, nominant*, Liv. *XXXIII*, 21. & *XLV*, 21. GRUTER. *Inſcript. pag.* CCCCXCIII, 1. quomodo & Græca inſcriptio apud GRUTER. *pag.* 503. ςρατηγυ κατα πολιν και επι των ξενων, Λευκιου Κορνηλιου Σισεννα. VALERIO MAXIMO tamen I, 4, 2. JCtis ſæpius, marmoribus quibuſdam, imo & aliis non Pag. 88. inauditus prætor *peregrinus*, & Livio perſæpe. ſors, provincia, juriſdictio *peregrina* dicitur. Non erit hic locus incommodus ad perſequendum præcipuas dicendi formulas, quas ad ſignificandum hujus prætoris munus adhibere ſolent rei Romanæ ſcriptores. Liv. *XXII*, 35. *Romæ juri dicundo urbana ſors Pomponio; inter* cives Romanos & peregrinos *P. Furio evenit.* IDEM *XXIII*, 30. *M. Val. Lævinus* peregrinam ſortem in juriſdictione *habuit.* IDEM *XXXII*, 28. peregrina juriſdictio *Minutio obtigit*; & *XXXIII*, 26. *prætores* provincias *ſortiti*, *Fulio urbanam* juriſdictionem. *Acilius* inter cives & peregrinos. Eodemque modo *XXXIX*, 8. & 38. *XLII*, 1. TACITUS *Annal. I*, 15. Idem LIVIUS *XXXVII*, 50. *urbanam ſortitus eſt*, & inter peregrinos, uti & *XL*, 1. *XLI*, 15. 21. 27. IDEM *XLV*, 16. *Prætorum ſortes fuere: Caſſii urbana, Juventii* inter peregrinos. Nec eſt infrequens illius in marmoribus mentio: GRUTER. *pag.* CCCXCIX, 6. CCCCXLVI, 4. CCCCXCIII, 1. DIII, 1. DIV, 1. DVI, 1. & *Reineſiani Syntagmatis* VII. 10. cet. Offerent ſe curatius ſcrutanti longe plura. Nos non adſcripſimus, niſi potiora, & quæ inter legendum olim adverteramus. Ex his ergo omnibus non eſt difficile ad videndum, nunc inter *peregrinos*, nunc inter *cives & peregrinos* juris dicundi munus tribui. Quorum tamen ut ne quis alterum ab altero diverſum eſſe exiſtimet, quod exiſtimaſſe videtur SIGONIUS *Libr. I. de judiciis, cap.* 7. vel LIVIUS efficiet, qui *Libr. XLV*, 21. factum laudat prætoris, cujus *inter cives & peregrinos eſſet* juriſdictio, M. Juvencii Thalnæ, cui is eodem anno *d. l. cap.* 16. ſortem *inter peregrinos* tribuit. Quod ut intelligi poſſit, conſtituimus ante & præſumtum habemus toties ad noſtrum eundum fuiſſe, quoties actio intendebatur (1) a peregrino. Quod cum adverſus Qui- Pag. 89.
rites

Belgici apud exteras nationes fere exercent, ſed adhibitis ex illa natione judicibus, ſi inter Belgam & indigenam jus dicendum eſt. G. G. K.

rites non ſecus, ac adverſus extraneos fieri potuiſſet; ſequitur, ut modo inter duos pluresve peregrinæ ſortis homines jus dixerit, modo inter civem & peregrinum. Aut hoc in animo habuit, aut neſcio, quid ſibi velit POMPONIUS *L.* 2. §. 28. quod *plerumque* tantum inter peregrinos ejus juriſdictioni locum relinquat: niſi dixeris, digitum intendiſſe ad alia quædam, quæ interdum, præter ſortem hanc ſuam, eidem committi aut mandari ſolebant.

§. V. Quæ cum ita ſint, non erit ab hoc loco alienum, diſpicere, qui PEREGRINORUM nomine intelligantur. Antiquiſſimos olim Romanos *hoſtes* dixiſſe, quos poſteri eorum molliori vocabulo, peregrinos, ex FESTO, CICERONE, & *decemviralibus tabulis* conſtat, & hodie nemini, ne tyroni quidem cuiquam, obſcurum eſt. Sed non viguit diu hæc appellandi ratio. Paullo poſt, qui antea *hoſtis*, is dicitur *pereger*, aut, quod idem eſt, *peregrinus*. Quamvis enim frequentior ſit peregrinorum appellatio; tamen nec alteram harum vocum Romanis ignorari, & juris etiam interpretibus in uſu eſſe, comprobarunt JCti primi ordinis, SCHULTING. *ad Ulpian. Tit. XVII.* §. 1. & HEINECC. *ad legem Jul. & Pap. Popp. Lib. III. cap. 6. pag. 406.* Complectuntur vero Romani his vocabulis omnes, quotquot ſuprema illa Quiritium libertate ac jure deſtituuntur; uno verbo, qui cives non ſunt: ita ut verum atque unicum peregrinitatis criterium ſit, inter Romanos cives cenſum adſcitumve non eſſe. Id vero ſi eſt, efficitur inde, ut Latini nominis ſocii, Italici juris participes, & provinciarum, municipiorum, coloniarum aut præfecturarum legibus uſi, æque ac qui ſingulis his omnino carent, ad unum omnes hac appellatione contineantur. Quamvis enim Latinorum jus fere æmulum fuerit civitatis, ipſique
Pag. 90. ſupra cæterorum ἀπολίδων ſortem longe eminuerint, attamen ne hi quidem excluſi videntur, ſi generatim peregrinorum in legibus mentio. Quod cum olim negare intenderet VERTRANIUS MAURUS *de jure liberorum cap.* 29. in ordinem redactus eſt ab doctiſſimo omnium *Legis Juliæ & Papiæ* interprete *Libr. II. cap.* 9. *p.* 15. Adde, viri eleganter docti, NORDKERKII librum *de Lege Petron. cap.* 1. *p.* 15. Eſt hæc generalis, catholica quaſi, & quæ ad urbis externæ [æternæ] incolas non magis, quam ad omnes in univerſo terrarum orbe ἀπόλιδας extenditur, ipſoſque barbaros comprehendit, ſignificatio, quæ & in illis SENECÆ *de morte Claudii, cap.* 2. *Hos pauculos, qui ſuperſunt, civitate donari: conſtituerat enim Gallos, Sauromatas, & ſi qui ultra glacialem boream incolunt Barbari, togatos videre. Sed quoniam placet aliquot* peregrinos *in ſemen relinqui*, cet. locum invenit. Nos vero cum peregrinorum juriſdictionem hoc loco commemoramus, non intelligimus, niſi illos publici privatique Quiritium juris exſortes, qui Romæ viverent. Non enim difficile eſt ad credendum, ad excellentiſſimum hoc & litterarum & quarumlibet aliarum rerum emporium, undiquaque omnis ætatis, ſexus, nationiſque homines, quaſi agmine facto, convolaſſe. Confirmat illud elegantiſſimus alter ejuſdem philoſophi locus ad *Helviam matrem, cap.* 10. quem, ut pæne longus ſit, liceat tamen adſcribere integrum, idque tanto magis, cum vel ex eo conſtare poſſit, quantopere e publica re fuerit, cauſſis peregrinorum ſingularem prætorem aſſignari. Ita vero ille: *Adſpice hanc frequentiam, cui vix urbis immenſæ tecta ſufficiunt, maxima pars illius turbæ ex municipiis & coloniis ſuis, ex toto denique orbe terrarum confluxerunt. Alios adduxit ambitio, alios neceſſitas officii publici, alios impoſita legatio, alios luxuria, opulentum & opportunum vitiis locum quæ-*
Pag. 91. *rens, alios liberalium ſtudiorum cupiditas, alios ſpectacula, quoſdam traxit amicitia, quoſdam induſtria. Nullum non hominum genus concurrit in urbem & virtutibus & vitiis magna pretia ponentem. Jube omnes iſtos ad nomen citari, & unde domo quiſque ſit, quære: videbis majorem partem eſſe, quæ relictis ſedibus ſuis venerit in maximam quidem & pulcherrimam urbem, non tamen ſuam.* Cave tamen exiſtimes, qui peregrino hoc jure, peregrinoque magiſtratu uſi ſunt, omnes alienigenas, & aliunde advectos eſſe; quamvis enim hoſpites illi ac advenæ plerique omnes peregrini ſint, vereor tamen, ut quis etiam inverſa vice peregrinos omnes aliunde

aliunde adveniſſe recte credat. Quid? quod facile contingere poteſt, ut ne unum quidem pedem ex urbe patria umquam extulerit, qui tamen extranei loco habetur. Quod verum eſſe, præter Latinos, vel ii oſtendunt, qui dedititiorum conditionis ſunt, aut qui ad peregrinitatem redacti; Vid. BRISSON. *Antiqu. Libr. I. cap.* 13. & 15. item & ii, qui ex cive & peregrina nati, ut plures alios nunc mittam, optimo maximo civium jure deſtitutos. Et hactenus de iis, quos libera republica, aut ſub initium oppreſſæ, *peregrinorum* nomen denotavit. Poſteaquam enim omnibus, qui in orbe Romano erant, jus civitatis communicaverat ANTONINUS, alia huic vocabulo adhæſit notio, quæ pro multiplici & varia juris, qua olim ſoli Quirites uſi, mutatione & ipſa ſæpius immutata eſt. Sed quæ nos, utpote ab hoc tempore & loco aliena, ſecuri prætermittimus. Quam migraverit ſignificationes ſuas hoc nomen, indicavit VALESIUS ad *Ammianum Marcellinum Libr. XIV. cap.* 6. eaſdemque ſuo more, id eſt doctiſſime, excuſſit vir illuſtris EZECHIEL SPANHEMIUS *Orb. Roman. Libr. II. cap.* 22.

§. VI. Redimus ad prætorem noſtrum, quem & munere & dignitate ab urbano diverſum eſſe diximus. Munere: quod inter peregrinos; ille inter cives jus reddidit: dignitate: quod ille major ac honoratior habitus eſt. Quod præter PLUTARCHUM *in Bruto* affirmat FESTUS: MAJOREM *prætorem L. Cæſar putat dici* urbanum; & paullo poſt: MAXIMUM *prætorem dici putant alii eum, qui maximi imperii ſit; alii, qui maximæ ætatis; pro collegio quidem augurum decretum eſt, quod in ſalutis augurio majores & minores appellentur, non ad ætatem, ſed ad vim imperii pertinere.* Inde forte contigit, ut quoties prætorias provincias, ſuam cuique, aſſignatas LIVIUS aliique auctores referant, toties fere primo loco eum nominent, cui in urbe juriſdictio; poſtea, cui inter peregrinos; poſtremo loco, quibus aliæ provinciæ obvenerunt. Et quamvis prætores deſignati in comitiis incertam omnes acciperent juriſdictionem, & ſorte, quam quiſque haberet, tranſigendum eſſet; poſtulavit tamen nonnumquam urbanæ provinciæ dignitas, ut extra ordinem illa alicui ex iis nominatim, vel SCto, vel populi auctoritate daretur. LIV. *XXIV,* 9. *Comitiis prætorum perfectis SCtum factum eſt, ut Qu. Fulvio* extra ordinem urbana *provincia eſſet, iſque potiſſimum conſulibus ad bellum profectis urbi præeſſet.* Atque hoc ipſum non leves aut exiguas turbas & contentiones excitavit, dum alii deſignatorum, qui ſui fiduciam haberent, honoratiorem hunc locum citra ſortis aleam vehementius appeterent; alii hoc ſe munere, ſortis certe beneficio, excluſos gravius acerbiuſque dolerent. Suppetunt illuſtria duo ejus rei in Romanorum hiſtoriis exempla. Alterum APPIANUS refert *Libr. II. bell. civil. pag.* 811. *edit. Toll.* & PLUTARCHUS *in Bruto*; alterum DIO CASSIUS *Libr. XLII. pag.* 198. Nobis nunc loca ipſa, eaque bene longa adſcribere, non vacat. Præter hæc omnia inter hanc juris Romani civibus dicundi ſortem, & alias quaſcumque, omnino non parum interfuiſſe diſerte CICERO *pro Muræna* comprobat *cap.* 20. *Hujus ſors ea fuit, quam omnes tui neceſſarii optamus* [*tibi optabamus*], *juris dicundi, in qua gloriam conciliat magnitudo negotii, gratiam æquitatis largitio, qua in ſorte ſapiens prætor* [*qualis hic fuit*] *offenſionem evitet æqualitate* [*vitat æqualitate*] *decernendi, benevolentiam adjunget* [*adjungit*] *lenitate audiendi. Egregia & ad conſulatum apta provincia, in qua laus æquitatis, integritatis, facilitatis, ad extremum voluptate ludorum concluditur. Quid tua ſors? triſtis, atrox? cet.* Quæ quamvis ita ſint omnia, vereor tamen ut probari poſſint, quæ non ineruditos etiam Romanorum rituum conditores tradidiſſe memini: unum urbis prætorem *honoratum* dici, &, quod ex hujus edictis deſcendit jus, ſolum honorarii nomine intelligi. Sed de peregrinis edictis paullo poſt agemus ex inſtituto.

Pag 92.

Pag. 93.

§. VII. Et de officio magiſtratus noſtri expoſuimus & de loco; ſequitur ut de imperio ac poteſtate diſpiciamus. Etiam, quantum ad hæc attinet, eſſe urbano illo longe inferiorem, ſunt qui cenſeant; ſed ſi verum amamus, eadem utrum-

que poteſtate fuiſſe conſitebimur. Magiſtratui uni in collegam ſuum imperium tribuere, ab omni juris ratione alienum eſt. Quid, quod urbano peregrinus nonnunquam interceſſiſſe invenitur; aut quæ ille decreverat, revocaſſe: luculento indicio, illum imperio quidem nihil anteiviſſe. *Lucius Piſo*, CICERONIS verba ſunt, *Libr. II. in Verr. cap. 43. multos codices implevit earum rerum, in quibus ille interceſſit, propterea quod iſte aliter, atque ut edixerat, decreviſſet*: & *Cæcilium*, quem vocat, tribunal ſuum prope Trebonii, non forte, ſed Cæſaris voluntate honoratiorem provinciam conſecuti, ſellam collocaſſe, & ſi quis appellaret, auxilium præ ſe tuliſſe, inque iis, quæ ad Cæſaris arbitrium ille edixerat, interceſſiſ-
Pag. 93. ſe. auctor eſt DIO CASSIUS *Libr. LXII.* nec inficiatur ipſe CÆSAR *Libr. III. de bello civil. cap.* 20.

§. VIII. Sed ſi rem ipſam putemus, quid inter utramque præturam interfuit? FRANCISCUS HOTOMANUS *in deſcript. magiſtrat. pop. Rom. hac voce*, &, qui ipſum bene & gnaviter exſcripſerunt, alii, triplicem differentiam ſibi repperiſſe viſi ſunt. Nos ſingulas altius repetemus, ab ea, quam is poſtremo loco commemoravit, initium facturi. *Prætor urbanus*, habes verba HOTOMANI, *edictum in albo proponebat, quibus de rebus jus anno ſuo dicturus ſit, cum alter nuſquam, quod ſciam, legatur propoſuiſſe, ſed, ut opinor, ex urbano edicto jus dicebat.* Cui jus hoc edicti peregrinis prætoribus neganti, vel verbo aſſentiti ſunt bene multi. Nos e turba nominemus, rarum & eximium juriſprudentiæ decus, JO. SCHILTERUM, *de jure peregrinor.* §. *IX.* & ſi parvis magna conferre licet, ROSINUM *Libr. VII. Antiqu. Rom. cap.* 11. Vereor tamen ne injuria fiat SCHUBARTHO, quem vir illuſtris HEINECCIUS in iiſdem numeris habet. Ob ea certe, quæ de *Fatis juriſpr. Rom. pag.* 399. monuit, fere in alia omnia iviſſe cenſeri poteſt. Et recte, ſi quid video, facultatem, quo pacto jus redditurus ſit, edicendi, utrique prætorum eodem jure alii tribuunt. Intelligimus plerumque per hæc edicta, formulas initio magiſtratus publice propoſitas, inque univerſum annum conceptas. Differunt ab his aliæ, eæque ſubitaneæ & ſingulares prætorum edictiones, de eo, ſi quid de improviſo accidiſſet, aut ſi ab uno homine, aut in judicio aliquid faciendum. E. g. ſi vi de poſſeſſione dejectus, eo, unde dejectus, reſtituendus eſſet, aut ſi Cajus intra certum tempus adeſſet, aut alius urbe & Italia exire juberetur, & ſi quæ ſunt alia ejuſmodi. Utriuſque vero generis edicta a prætore peregrino proponi ſolita eſſe, facili opera compro-
Pag. 95. babimus, eam viam inituri, ut quæ ab aliis in hanc rem allata ſunt, primo loco; poſtea etiam, quæ primum detexiſſe viſi nobis ſumus, non dubiæ auctoritatis argumenta, longo ordine recenſeamus.

§. IX. ANTISTIUM LABEONEM *prætoris peregrini libros XXX.* aut ſi plures ſint, ſcripſiſſe, ex *L.* 9. §. 4. *D. de dol. mal.* intelligitur. Equidem, quod video viro apprime erudito REINOLDO *Varior. cap.* 37. in mentem veniſſe, his eum libris edictum peregrini prætoris interpretatum fuiſſe, id ægre mihi perſuaderi patiar, propter ea, quod præter *utriuſque prætoris* libros, diverſos ab his *ad edictum* compoſuiſſe deprehendatur LABEO, GELL. IV, 2. *Noct. Att.* HEINECC. *ad Digeſt. de Orig. jur.* §. 41. Attamen hoc argumento id certe effici poſſe ſpero, peregrinæ ſorti alias omnino partes, aliam rationem, alia jura fuiſſe, quam urbanæ; ut vel ideo peculiari edicto opus fuiſſe videatur. Quid alias attinuit tam amplo, & ſpatioſo volumine, libris plus quam triginta, de officio prætoris peregrini commentari. Nonne ſatis erat, aut generatim de prætore, aut de juriſdictione inter cives expoſuiſſe. Sed quid opus eſt his concluſiunculis, ubi diſerta adſunt auctorum teſtimonia? Alterum BOETHII *in Topic. Cicer.* quod neſcio cur ad partes ſuas trahat diſſentiens a nobis SCHILTERUS *l. c. Edicta*, in-

(2) Peregrinum hunc fuiſſe, recte concludit Mylius. Vide PIGHII *Annales* ad A. U. 703. [704.] Tom. III. pag. 424. med. G. O. N.

(3) Incaſſum hoc adfirmari, atque SCtum illud

inquit BOETHIUS, *magiſtratuum ſunt, quæ prætores urbani & PEREGRINI jura dixerunt cet.* Alterum THEOPHILI eſt, §. 7. & 8. *Inſtit. de jur. nat. gent. & civ.* fundus omnis noſtræ diſputationis & occaſio. Verba ipſa, quia Græca ſunt, & noſtri ea faſtidiunt, dicam an reformidant? non appono. Quorum utrique, Boethio æque ac Theophilo, ut fortaſſe ſint, qui parum auctoritatis & roboris relinquant, hic tamen in tanta omnium conſenſione fides non debet denegari. Quid enim opponent VAL. MAXIMO I, 4, 2. *C. Cornelius Hiſpallus*, PRÆTOR PEREGRINUS, *M. Popitio Lænate Cn. Calpurnio coſſ.* EDICTO *Chaldæos intra decimum diem abire ex urbe, & Italia juſſit.* Pag. 96.

§. X. Quæ quidem ut ne quis omnia ad extemporales illas & extraordinarias edictiunculas referat, leges annuas propoſitas neget, dabo nunc alia, quæ in promtu ſunt, ejus rei argumenta. Cum veteri SCto, tum Cornelia lege, cautum eſt, ut prætores ex edictis perpetuis jus dicerent, nec quod ſemel edixerant varie immutarent. Dederat huic rei anſam, quod illi, ut DIO CASSIUS refert, *jus, quod ad contractus dirigendos poſitum erat, negligerent, neque ſcripto jure facile ſtarent.* Quod quidem potiſſimum ad eum, qui peregrinam ſortem in juriſdictione habuit, ſpectare, obſervat SCHUBARTHUS *de fatis juriſprud. Rom. pag.* 398. *ſeqq.* Et videtur ipſe Dio caviſſe, ut ne ad ſolum urbanum quis reſtringeret. Qui dixiſſet alias in iis, quæ paullo antecedunt, παντες στρατηγοι cet. vide, ſi lubet, *hiſtoriam Theophili, cap.* 2. §. 4. *pag.* 13. Aliud argumentum CICERO ſuppeditat *Epiſtol. ad diverſ. Libr.* XIII. *epiſt.* 59. & ex eo J. F. GRONOVIUS *ad h. l.* & EV. OTTO *ad* §. 7. *Inſtitut. de jur. nat. gent. & civ.* Datæ ſunt hæ Ciceronis litteræ ad *M. Curtium Peducæanum, prætorem* (2), ut inſcriptio indicat: *Servabis*, inquit, *ut tua fides & dignitas poſtulat*, edictum & *inſtitutum tuum.* Sed cum urbanam provinciam Titium Rufum adminiſtraſſe, ea quæ proxime antecedit epiſtola luculenter oſtendat, quid ſupereſt, niſi ut ad alium, ſed in urbe, prætorem hæc referantur. Ut ne quis enim ad eum, qui eſſet pro prætore in provincia, litteras dari exiſtimet, certum eſt Romam ex provincia ſcriptas eſſe. Et præter hæc omnia Romanis & peregrinæ ſortis hominibus recte ex eodem edicto jus redditum eſſe, immo, ſi Romanæ rei ſtatum conſideres, vel reddi potuiſſe, recte ſapienterque negant multiplicis doctrinæ viri Pag. 97.
SCHUBARTHUS & OTTO locis citatis; propterea, quod plura longe propria civibus Romanis fuerint & peculiaria jura, quorum uſura hoſtibus ac *externis* (nam & ſic vocantur civili jure deſtituti, *L.* 13. *D. qui teſtam. facer. poſſ.* & *L.* 7. *de captivis & poſtlim.*) negata.

§. XI. Hactenus eæ, quas aliunde congeſſimus, rationes; ſed habemus & alias, & quæ, niſi fallimur, noſmet ipſi nobis primum reperiſſe viſi ſumus. Suppetunt enim duo loca, quæ edictorum prætoris peregrini non obſcuram mentionem faciunt: CICERO *in Orat. I. pro Cornelio*, majeſtatis reo; cujus nobis pauca fruſtula ſervavit ASCONIUS: *Lucius Siſenna bonorum Cn. Cornelii poſſeſſionem ex* edicto *ſuo P. Scipioni adoleſcenti, ſumma nobilitate, eximia virtute prædito, dediſſet*, cet. *Is eſt L. Siſenna*, adnotavit ad hæc ASCONIUS, *qui res Romanas ſcripſit.* Is vero quam ſortitus eſt provinciam? peregrinam (3), reſpondeo, idque probabo SCti fragmento, quod ſingulari temporum felicitate nobis ſervatum, poſt alios GRUTERUS exhibet *Inſcr. pag.* DIII.

ΕΠΙ ΥΠΑΤΩΝ, ΚΟΙΝΤΟΥ ΛΥΤΑΤΙΟΥ ΚΑΤΛΟΥ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΟΥ ΛΙΜΥΛΙΟΥ ΛΙΠΕΔΟΥ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΤΕ ΚΑΤΑ ΠΟΛΙΝ ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ, ΛΕΥΚΙΟΥ ΚΟΡΝΕΛΙΟΥ ΣΙΣΕΝΝΑ.

Id

lud male ſic verti, docebit Excurſus noſter IX. ubi id multo integrius exhibebimus, quum hic & Mylius & typographus ſæpius aberrarint. Adde etiam finem notæ ſq. G. O. R.

id eſt:

Qu. Lutatio Catulo & M. Æmilio Lepido, coſſ. prætore inter cives & peregrinos L. Cornelio Siſenna.

Pag. 98. M. Cœlium Ruſum, ſeu, ut vocat DIO CASSIUS, *Cæcilium* prætorem, Trebonio majori collegæ adverſatum ſæpe eſſe, ſupra vidimus. Is Cœlius peregrina provincia functus, DIONI *leges publicas* propoſuiſſe, iiſque præter alia, quæ contra jus ac æquitatem edixiſſet, mercedes habitatoribus remiſiſſe dicitur. Quo dicendi modo illum edicta (4) ipſius indigitare, & ea quæ loco & tempore conjuncta ſunt, oſtendunt, & facile patitur Græcorum Romanorumque ſollemnis, edicta legum nomine continendi, conſuetudo. Quæ cum ita ſint, ego in aprico eſſe arbitror, prætorem urbis æque ac peregrinorum publice de ea, qua jus dicturus erat, ratione edixiſſe.

§. XII. Faciliori negotio tranſigemus de reliquis duabus, quas HOTOMANUS ſuppeditat, diſcrepantiis. Sunt enim ita comparatæ, ut facile ex iis, quæ ad nos pervenerunt, litterarum legumque monimentis oſtendi queant. *Solos cives Romanos apud urbanum agere potuiſſe, peregrinos non potuiſſe*, refert JCtus. Quid ſi ergo a peregrinis in jus vocandus erat civis Romanus? Nolim cum CUJACIO *ad tit. de officio prætor.* & MUELEN *de orig. jur. ad* §. 28. quiſquam exiſtimet, rei tum rationem habere, & ad urbanum ire, peregrinos oportuiſſe. Imo ſufficit ASCONIUS exemplum ducti in judicium civis (5) a peregrino, & Lucullum prætorem peregrinum jus dixiſſe, refert, quod fieri non potuiſſet, ſi forum rei potius, non actoris ſpectandum fuiſſet ASCONIUS *in orat. contra competitores: Græci, quos ſpoliaverat, eduxerunt Antonium in jus, ad M. Lucullum prætorem, qui jus inter peregrinos dicebat.* Sed quid dicemus de *actione legis*, quam alii fuiſſe apud hunc peregrinum negant, alii adfirmant: HOTOMANUS: *Apud urbanum lege agebatur; apud hunc nequaquam.* Non convenit ea de re JCtis primariis,
Pag. 99. CUJACIO *ad tit. de offic. prætor.* GRAVINÆ *Orig. jur. civ. Libr. I.* §. 35. CAMPIANO *de officio & poteſtate magiſtrat. Rom.* §. *LXVIII. pag.* 209. Noſtrum non eſt has lites componere, ſed cum ALEANDER *ad Caji Libr.* II. *tit.* I. aliique obſervaverint, actionum harum alias tribunal, alias magiſtratum, alias ne hunc quidem requirere, venit in mentem ſuſpicari, nec peregrino prætori eas negatas fuiſſe. Erit hic locus opportunus quæſtioni, an de repetundis quæſiverit peregrinus prætor. Videri ita poterat ob Aſconii locum, quem paullo ante adſcripſimus; ſed cum Antonius nondum eo tempore prætor, nec publicas, quas non debuiſſet, pecunias acceperit, ſed nactus forte aliquot turmas equitum, Græcos illos ſpoliaſſe videatur; nec repetundarum id crimen, quo de Marcus Lucullus quæſivit, videtur fuiſſe. Vid. HOTOM. *de magiſtrat. Rom. voc.* prætor peregr. & *voce:* quæſtores parricidii.

§. XIII. Nec tamen adeo neceſſaria viſa eſt hæc peregrinorum prætura, quin etiam, poſteaquam duo creari prætores cœperunt, nonnumquam uni & peregrina

(4) Recte quidem, ut eam rem novo argumento firmaret ſupra laudatus MYLIUS, provocavit ad exemplum M. Cælii Rufi, ſive ut eum Dio vocat, Cæcilii, qui peregrina provincia functus, *auxilia debitoribus adverſus creditores, mercedeſque habitationum annuas ſe conducteribus remiſſurum, pollicebatur.* Hæc enim verba edictum non obſcure indicant. Sed quod idem putavit, per *legem* ab eo Prætore *per ſe promulgatam, qua merces habitationum omnis conductoribus remittebatur, tabulæque novæ proponebantur*, Edictum ſignificari, id ſatis refellit ipſa narratio Dionis, & novas tabulas proponendi ratio, quæ fiebat per legem. Neque valet alterum argumentum, quod idem e fragmento Cic. ex Aſconio . . . . duxit. Non enim conſtat, L. Siſennam *eo anno* Prætura peregrina functum eſſe.

CONRADI I. *Parerg.* I. pag. 24.

(5) Vide ſup. not. I. ad §. 4. G. O. Z.

grina ſors & urbana data fuerit, quod potiſſimum eo tempore factum eſſe credibile eſt, quo provinciarum tumultus & turbæ plurium præſentiam expoſcerent. LIV. XXV, 3. *P. C. S.* (6) *peregrina & urbana, quæ duorum antea ſortes fuerant.* Atque ab hac fere tempeſtate continuit urbana juriſdictio peregrinam, atque hic mos per plures annos ſervatus eſt, *conf.* LIVIUM *Lib.* XXV. & XXVI. *paſſim. Item* XXVII, 36. illi, cujus erat major juriſdictio, & peregrinam datam refert, *ut tres in provincias extra paſſent.* Et ſæpius id factum eſſe vel conſtat ex eodem LIVIO XXXVI, 2. XXXVII, 50. Imo præter urbanam alia etiam interdum peregrinæ illi adhæſit, Gallia ſæpius, tum & aliæ nonnunquam, *peregrina cum Gallia evenit* uni prætori apud LIV. XXVII, 1. & XXIX, 13. *Peregrina, & quo ſenatus cenſuiſſet.* XXVII, 22. XLIV, 17. Alias etiam ſua quaſi ſponte tradidiſſe, & collegæ alteri commiſiſſe videntur peregrinam provinciam. LIVIUS XXVIII, 11. *Prætor peregrinus, Manilius, collegæ provincia tradita in provinciam* (7) *habuit.* Pag. 100.

§. XIV. Sed quo uſque hæc juriſdictionis urbanæ ac peregrinæ diſtinctio duravit. Hadriani tempore fuiſſe, qui inter cives ac peregrinos jus diceret, lapis oſtendit apud GRUTER. *pag.* CCCCXCIII, 1. quem jam antea adduximus. Niſi fallimur conjectura, ab eo forte tempore defecit, quo ingenuo cuique facta eſt ab Antonino, ſive is Caracalla fuerit, ſive alius quiſquam, jus Quiritium copia. Inde enim factum eſſe, ut alia *peregrini* vocabulo adhæreret notio, iique, pro omnibus, non ex ipſa urbe oriundis, acciperentur, erudite omnino docet SPANHEMIUS *Orb. Rom. Exerc.* II. *cap.* 22. *pag.* 363. Nec eſt prætoris peregrini ulla in poſterioris ævi monumentis memoria. Et hæc de PRÆTORE PEREGRINO attuliſſe ſufficiat.

(6) *Et Prætores provinciæ ſortiti ſunt: P. Cornelius Sulla urbanam & peregrinam, quæ* &c. Sic Livius. G. O. R.

(7) Forte *abiit* voluit Mylius. Mire autem verba Livii immutavit, apud quem cap. 10. (nihil hujus rei exſtat cap. 11.) hæc invenio: „ Prætores exinde ſortiti ſunt: M. Cæcilius „ Metellus urbanam, Q. Mamilius (*non Manilius*) peregrinam, C. Servilius Siciliam, „ Ti. Claudius Sardiniam. Exercitus ita diviſi: conſulum alteri. . . . Et Q. Mamilio, ut, collegæ juriſdictione tradita, Galliam cum exercitu, cui L. Porcius proprætor præfuerat, obtineret, decretum eſt". G. O. R.

EXCURSUS III. ARTIC. IV.

SIVE

JO. HENRICI MYLII, J. U. D.

DISSERTATIO

AD

THEOPHILI

Libr. I. Tit. II. §. 2. & Tit. V. §. 4.

DE JURE QUIRITIUM.

Pag. 103. §. I. PErtinet ad THEOPHILI vindicias, diſpicere de JURE QUIRITIUM, quod dum deſcribit ille *Paraphr. tit. de jure nat. gent. & civ.* §. 2. non obſcure ſignificat, idem ſibi eſſe cum JURE, quod appellamus CIVILE. Qua in re utut non diſſentiat ab exemplari Latino, cum tamen ſponte ſua eadem titulo *de libertinis* §. 4. repetierit, poſſet nihilo minus erroris, nec immerito, poſtulari, ſi certum ſit, eſſe duo hæc invicem ſejungenda. Verba ipſius: Ὡσαυτως και το νομιμον φασὶ ἡ Ρωμαϊκη κεχρηται πολιτεια *jus Quiritium*, τουτ' εςι, ᾧ κεχρηνται οἱ κυιριται. Οἱ γαρ Ρωμαιοι απο Κυιρινου, τουτ' εστι Ρωμυλου, του εξ Αρεως φυναι εχειν αυχουντος, κυιριται προσαγορευονται. κ. τ. λ. Et tit. *de libertinis:* ὁ γαρ νομιμος δεσποτεια λεγεται *jure Quiritium*, τουτ' εςιν εκ του δικαιου των κυιριτων, (al. εκ του νομου των πολιτων) Ρωμαιων· οἱ κυιριται γαρ Ρωμαιοι απο Ρωμυλου, εξ οὗ
Pag. 104. την αρχαιογονιαν εσχηκασιν. Non conveniunt de duplici hoc jure conſulti: quorum alii latius civitate jus Quiritium, alii anguſtius faciunt; alii alio pacto diſcriminandum, imo pars nequidem eſſe ab illa diverſum pronunciat. Nos in rem præſentem veniemus, & potiores de eo ſententias perſequemur. Sed omnium a vero aberravit longiſſime viri docti THEODORI RYKII *Animadv. ad Tacit. Hiſtor. Libr. I. cap.* 78. ſuſpicio, jus, quo QUIRITES utantur, eſſe id, quod dicimus JUS LATII, quodque eſt inter civitatis & Italiæ jura medium. Sed quis umquam audivit, *Latinorum* jura ad *Quiritium* prærogativas adſurrexiſſe? unde extricabit RYKIUS, quæ eum juvent, idonea argumenta? Et reduxit eum in viam vir magnus EZ. SPANHEMIUS in *Orbe Romano, ad Leg.* 17. *D. de ſtatu hom. Exerc. I. cap.* 9. *pag.* 57.

§. II. Audiamus nunc PAULLUM MANUTIUM (1), quo neſcio an multi feliciore ſucceſſu ad antiquitates Romanorum acceſſere. Is *de civitate Rom. pag.* 12. juris Quiritarii aliquam portionem civitatis jus, & quaſi ignobiliorem ejus ſpeciem, ipſoſque Quirites civibus longe honoratiores cenſet. Juvat eum egregie,

(1) Hanc Manutii ſententiam neque plene ſatis propoſuit (Mylius), neque firmis ſatis rationibus refutavit, adeo ut mentem Manutii ne recte quidem percepiſſe videatur.
TREKELL *in Selečt. Antiq.* P. I. pag. 114.

gle, quod manumiſſo Romano jus hoc Quiritium non raro expetitum aut impetratum dicatur; numquam vero jus civis, quo, ſi pleno jure manumiſſus erat, jam cum ipſa libertate donabatur: perſæpe tamen peregrinos, ſeu ingenuos ſeu libertinos, civitatem hanc impetraſſe, traditum inveniamus. Adſcribam ſententiæ hujus fundum, loca aliquot PLINII JUNIORIS, qui *Epiſt.* X, 4. *Quare rogo des ei* CIVITATEM *Romanam. Eſt enim* peregrinæ *conditionis, manumiſſus a* peregrina: *vocatur ipſe Harpocras. Item rogo, des jus* QUIRITIUM *libertis Antoniæ Maximillæ Heliæ & Antoniæ Harmeridi.* IDEM *Epiſt.* X, 5. *Ago gratias* Pag. 105. *domine, quod & jus* QUIRITIUM libertis *neceſſariæ mihi feminæ*, & CIVITATEM *Romanam Harpocrati Jatraliptæ meo, ſine mora indulſiſti.* Et *Epiſt.* X, 6. *Rogo, ut propinquis ejus des civitatem, Chryſippo Mithridatis, & Stratonicæ Epigoni, item liberis ejuſdem Chryſippi, ita ut ſint in patria poteſtate, utque in libertos ſervetur jus patronorum. Item rogo indulgeas* JUS QUIRITIUM *Lucio Satrio Abaſcantio, & Publio Cæſio Phoſporo*, & *Panchariæ Soteridi.* Neque tamen ſunt hæc conſtanti ſollemnique uſu ſervata. Cum enim alia ſuppetunt loca, quæ peregrinis æque ac civibus jus Quiritium tributum eſſe oſtendunt, tum & Panchariam Soteridem, quid oſtendit Romanum fuiſſe libertum; quod ſi etiam reliquos duos *Epiſt.* 6. memoratos, ob nomen, quod gerunt, Romanos credas. Deinde unde colligas, hos pleno jure, id eſt, tributa una civitate, manumiſſos; nec Latinos Junianos fuiſſe. SUETONIUS *Claud. cap.* 19. *civi vacationem legis Poppææ*, LATINO *jus Quiritium datum*, qui locus nec fugit MANUTIUM *pag.* 19. Poſtremo apud alios promiſcue modo Quiritum jus, modo civitatis datum eſſe libertis, iiſque ſive peregrinis, ſive Romanis palam eſt. PLINIUS certe iſque major, *Libr.* XXIX. *cap.* 6. *primus e medicis Romam venit e Peloponneſo Archagathus Lyſaniæ filius, eique* jus Quiritium *datum*, citra dubium peregrino, nec dum civi. Nonne ipſa manumiſſio QUIRITES efficit, ſi audias PERSIUM *Sat.* V. *una* Quirites *vertigo facit.*

§. III. Ergo opus eſt, ut alia nos ratione his tricis expediamus. Certe aliam viam ingreſſus eſt doctiſſimus de *antiquo jure civium Rom.* commentator *Libr. I. cap.* 6. *ad* 13. *fin.* & *de antiquo jure Italiæ, Libr. I. cap.* 4. traxitque in partes ſuas SPANHEM. *Orb. Roman. Exercit. I. cap.* 9. & *II. cap.* 5. SCHULTING. *juriſpr.* Pag. 106. *ant. pag.* 574. HEINECC. *Antiqu. Roman. Libr. II. app. cap.* 1. §. 23. *ſeqq.* alioſque noſtræ ætatis (2) JCtos. Qui quidem omnes id agunt, ut QUIRITIUM jure, quæ ad domeſticam cujuſque vitam pertinent, contineri oſtendant, CIVITATEM vero ad publica etiam jura porrigant. Ergo, his arbitris, quæ Romanis competunt jura connubiorum, dominii, patrium, hereditatum, uſucapionum, alia, ad *Quiritium* jura pertinent. *Civitas* privilegia, ſuffragiorum, honorum, cenſus, militiæ, vectigalium, & ſi quod aliud eſt, publicum jus complectitur. Sed videbimus, quo id jure aut qua fiat injuria? PLINIUS locis, quæ ante indicavimus, *peregrinis* quibuſdam jus civitatis, id eſt, publicum, *libertis* vero *Romanis* Quiritium ſeu privatum rogat, & quo erat apud Trajanum loco, facile impetrat. Scilicet, quod vetus juris fragmentum apud SCHULTINGIUM *pag.* 803. §. 6. ait: *manumiſſis jam competit civitas Romana*, hoc eſt, SIGONIO interprete, jurium, quæ ad publicam rem pertinent, uſura: at vero ipſe SIGONIUS *Libr.* II. *de ſtat. jur. civ. cap.* 14. tradit, & quis ambigat? eodem jure privato cum civibus uſos eſſe libertini generis homines, ſed honorum, ſtipendiorum, ſuffragiorum, aliorumque id generis, publico jure deſtitutos. Sequitur ex hoc, ut Quiritium jus conſequuti nil aliud acceperint, quam cujus jam antea habuere poteſtatem. Sed fac, quos PLINIUS memorat, Latinos libertos fuiſſe, non cives, atque ideo ne privato quidem hoc jure uſos? cur his

(2) Pro Sigonio diſputat v. Cl. TREKELL *Selectt. Antiq.* P. I. pag. 124. ſqq. Quum vero nec ipſe Sigonium ſequatur, quid opus illa deſcribere? G. O. R.

his privata tantum jura, exteris & peregrinis ipſa etiam publica exorat. Imo jus patrium nonne ad privata pertinet? Non inficiatur ipſe SIGONIUS. Tamen PLINIUS *Libr. X. ep. 6. rogo ut des civitatem Chryſippi libertis, ita ut* SINT IN
Pag. 107. POTESTATE PARENTUM, *utque iis in libertos ſervetur* JUS PATRONORUM. Contra ea ULPIANUS *L. 1. D. de bon. libert.* ait, *grande beneficium, cum liberti ad civitatem perducantur.* An vero credibile illis juribus, quæ hoc nomine comprehendi vult vir doctus, eos gravifos eſſe?

§. IV. Non eſt prætereunda hoc loco, quam vir elegantis doctrinæ JO. FRID. CHRISTIUS *Libr. II. Noct. academ. cap. 6.* expoſuit, conjectura. Cum enim MANUTIO aliiſque jus hoc Quiritium excellentius longe atque auguſtius creditum fuerit, quam jus civium Romanorum, hoc ut ſe viro claro probet, tantum abeſt, ut vilius longe ac tantum fæci civium & proletariæ plebeculæ proprium eſſe exiſtimet. Sed, quod ſi de meo ſenſu judicare fas eſt, eoſdem eſſe cives Romanos, cum his, quos vocamus Quirites: quod ipſum non adeo ut arbitror male comprobavit GUNDLINGIUS eo, quod ad univerſum populum verba facturi oratores, QUIRITES compellarent, quodque præco edicturus comitia, OMNES QUIRITES convocaret. Recte STRABO *Libr. V. Geograph.* [illegible] τινας Ῥωμαίους. Neque videtur mihi poſſe idoneis argumentis firmari, quod vir eximius tradit, de patricio & ſenatore in ſuffragia cum plebe & proletariis non eunte. Imo horum potius, quam ignobiliorum in comitiis habitam rationem vel inde apparet, quod ſedulo operam dederint, ut ſua, pauciorum quamlibet, ſuffragia vincerent reliquorum, ſiquidem numerum ſpectes, omnino majora. Inde enim eſt illa Romanorum omnium in centurias, & harum in quinque claſſes diſtributio. Qui vero ſuffragium tuliſſent in prima claſſe, niſi, ut ita dicam, majorum gentium Quirites, &, ſeu ex
Pag. 108. patribus, ſeu ex plebe nobiliores. A. GELLIUS tradit *Noct. Att. Libr. XV. cap. 27.* TRIBUNOS *neque advocare patricios, neque ulla de re ad eos referre poſſe.* Id vero ſi eſt, efficitur inde tantum, ad plebis comitia, quæ tributa appellamus, advocatos non eſſe (3) civitatis primores. Sed ad comitia centuriatum vocari potuiſſe, quis negabit? & vocatos omnino eſſe, paullo inferius oſtendemus. Equidem nec interfuiſſe tributis comitiis certum eſt, ſed unde id factum eſt, niſi, quod nulla in iis cenſus, ordinis, ætatis ratio haberetur. Quam hinc facile eſt ad conjiciendum eo comparuiſſe frequentius, quando populus in centurias conſcriptus coibat, fierique poterat, ut unius aut duorum primæ claſſis civium tabellæ ſexcentis aut pluribus proletariorum & capite cenſorum ſuffragiis eſſent potiores. Cur diebus comitialibus ſenatum habere nefas erat, niſi quo nemo ullus civis a ſuffragio avocaretur? Sed habemus & alia, eademque exceptione omni majora ejus rei documenta, VARRO *Libr. III. de re ruſt. cap. 4. comitiis ædilibus cum ſole Caldo ego atque Appius* SENATOR *tribulis ſuffragium tuliſſemus.* VALER. MAXIM. *Libr. IV. cap. 5. ex. 3. magna cum modeſtia, fortuna prætoriis comitiis Africani ſuperioris filium Cn. Scipionem & Cicereium in campum deduxerat. Cicereius ut vidit ſe omnibus centuriis Scipioni anteferri, templo deſcendit, abjectaque candida toga competitoris ſui ſuffragatorem agere cœpit.* Sic CICERONI *pro Plancio cap. 14. Plancius, vir ſummo & equeſtri loco natus*, quod antea oſtenderat, ſuffragium *tuliſſe, & primus ſciviſſe legem de publicanis dicitur.* Sic *pro P. Sextio*: *Gellius*, ait, *homo & fratre indignus, viro clariſſimo atque optimo conſule, & ordine equeſtri, cujus ille ordinis nomen retinet, is de me ſuffragia tulit, is affuit*, cet. Aut ego vehementer fallor, aut ex his omnibus efficitur, patricios omnino, & no-
Pag. 109. biliorem quemvis, ipſos etiam ſenatores, non ſecus ac tenuioris ſortis homines in ſua quemque tribu & centuria ſuffragii tabulam in ciſtam injeciſſe, nec vide-

(3) Advocati ſunt procul dubio, ſiquidem in iis capitum, non cenſuum magnitudo præ-
nemo Quiritium tribu carebat; ſed multitudo valebat: unde forte, ſi res eſſet minoris mo-
menti,

videtur quidquam ſubeſſe cauſſæ, ut hos tamquam ſexagenarios & inutiles de ponte deturbemus. Omiſi prudens loca, quæ tantum probant præſentes adfuiſſe comitiis, de quibus loquimur, civitatis principes, cum poſſint adfuiſſe, vel ut eorum ratio haberetur in magiſtratuum; vel ut ad ſuadendum diſſuadendumve prodirent in legum comitiis, vel in quibuſcunque, ut ſedentes pro tribunali arbitros aut ſpectatores ſe præberent, quod de conſulibus ait LIVIUS *Libr.* XXXIX.

§. V. Quæ quidem omnia ſi ita ſunt, uti omnino eſſe, poſt ea quæ diſputavimus, ambiget opinor nemo, videtur omnino illa QUIRITIUM compellatio non ad ſolam togatam plebem pertinuiſſe. Quod ipſum ut magis firmem, provoco ad legis Publiliæ formulam apud LIV. *Libr.* VIII. *cap.* 12. *ut plebis ſcita omnes* Quirites *tenerent*; provoco ad ſollemne devotionis carmen, *pro* POPULO ROMANO QUIRITIUM; ad illas: fidem *populi*, fidem *Quiritium*, implorandi obteſtandique formulas; ad certa illa & typica quaſi: *proh fidem veſtram Quirites! porro Quirites!* Quæ certe tantum ad vilioris ſortis popellum retinere [pertinere], VIX patitur horum omnium dignitas, & prorſus reſpuit Publiliæ legiſlationis hiſtoria. Ita ego teneo, QUIRITES dictos, qui erant Romanæ civitatis participes, omnino omnes, idque nominis tunc potiſſimum ſibi vindicaſſe, cum, qua cives, auguſtiſſimorumque horum jurium participes eos contemplamur. Quotieſcumque ergo cives, qua ſunt cives, qua portionem populi Romani, illius terrarum domitoris, conſiderant, toties nomine hoc uti ſolent Pag. 110. veteres. Inde nimirum Publiliæ legis, devotionis, quiritationis, inde publicæ comitialiſque rogationis verba: VELITIS JUBEATIS QUIRITES. Inde illa: UTI EGO DIXI, ITA VOS QUIRITES ROGO: Inde aliæ ſollemnes formulæ arceſſendæ ſunt. Imo inde accidit, ut ipſi Quirites patribus & magiſtratibus opponantur; non generatim honoratioribus & nobilioribus quibuſcumque, ſed ſenatui & magiſtratu functis. Sic QUIRITES ſciſcere & ferre, PATRES auctores fieri perſæpe dicuntur. Sic LIV. *Libr. IX. quid ceſſatis*, QUIRITES, *voſque*, PATRES *conſcripti, arma capere?* IDEM *Libr. XXXVIII. hoc die*, ait, TRIBUNI *plebis voſque* QUIRITES. Omnium vero elegantiſſime *Libr. XXXIV. cap.* 3. *quorum alterum ad nos* CONSULES *reliquoſque* MAGISTRATUS, *alterum ad vos*, QUIRITES, *pertinet: nam utrum ex re publica ſit, nec ne? id quod ad vos fertur, veſtra exiſtimatio eſt, qui in ſuffragium ituri eſtis.*

§. VI. Quid ergo? An jus Quiritium idem eſt cum civitate? Nullumne hæc duo diſcrimen ſegregat? Ita certe videtur, ſi ex promiſcuo & vario auctorum juriſque peritorum uſu rem æſtimes? Præter ea, quæ in eam rem ante allata ſunt plura, adde nunc ex PLINIO *Hiſtor. natur. Libr. VI. cap.* 5. *uni huic omnium externo curru &* Quiritium *jure donato. Quippe Gadibus genito* civitas *Romana data eſt.* ULPIAN. *tit.* III. §. 2. *beneficio principali Latinus* civitatem *Romanam accipit, ſi ab imperatore jus* Quiritium *impetraverit.* IDEM *L.* I. *D. de rei vindic. ſi quis*, ait, *ita petit filium ſuum in poteſtate*: ex jure Romano; *videtur mihi Pomponius conſentire, recte eum egiſſe: ait enim adjecta cauſſa*: ex lege Quiritium, Pag. 111. *vindicare* poſſe. Abſque duobus iſtis, quos ſupra adſcripſimus, PLINII JUNIORIS locis foret, & libere ac ſine hæſitatione pronunciarem, non eſſe diverſa. Sed cum is hæc tanta cura, tantaque ſollicitudine diſtinxerit, ut non umquam ea inter ſe commutaret, aut cui alterum rogare intenderat, alterum accommodaret: venit in mentem ſubvereri, ut hæc acu rem tangat opinio? Ergo tamen erunt diverſa? Sed quo pacto? Hic mihi aqua hæret, nec eſt in manibus tabella, qua ſuffragium feram. Quodſi hæc aliquis compoſuerit, & de vero utriuſque diſcrimine meliora me edocuerit, is *ingenue* (4) habebit, & ſi hæc cum cura tangit, Veneris baſia, & Phyllida ſolus. [Hactenus MYLIUS.]

menti, nobiliores ad tributa comitia, quaſi plebeja, venire aliquando dedignabantur. C. O. R.

(4) Huic loco bona fide adſcribam, quæ olim ad primam ejus lectionem ante editas

APPENDIX I.

ARTICULI IV. EXCURS. III.

ex Obſervatt. Miſcell. CORN. VAL. VONCKII *pag.* 104. *ſqq.*

PRimum itaque mihi quemvis facile conceſſurum puto, *jus Quiritium*, proprie ſic dictum, fuiſſe jus Civitatis optimum maximum, omnibus privilegiis, Quiritibus ſive civibus ingenuis, id eſt Romæ natis & domicilium habentibus, tantum propriis, munitum. . . . . Itidem nec ullo negotio cuilibet perſuaſurum me arbitror, non omnes, qui cives Romani cluebant, eodem jure gaviſos fuiſſe, ſed in multis a ſe invicem diverſos. Quis namque poſt Sigonium & Spanhemium, in *Colonias Romanas* miſſos deteriori civitatis jure, atque Quirites reliqui, uſos, amplius dubitaverit? quid notius, quam *Municipiorum* legibus viventes Cives Rom. audiiſſe, ſed non eodem, quo in Urbe domina viventes, jure? . . . . Si itaque in colonia R. habitanti jus civitatis plenum, civibus tantum ingenuis proprium, concederetur; quid tum? non poterat dici jus civitatis, quod dudum habuerat, inpetraſſe. Quid ergo? *Jus Quiritium.* Pari modo, ſi in municipio vivens, per negotia forte ſua, aliave de cauſa, Romam migrare inpediretur, & tamen ille ſpeciali privilegio jus civitatis optimum inpetraret, recte *jure Quiritium* donatus dici poterat. Idque eo ſæpius expetiiſſe municipes credibile eſt, quod poſterioribus temporibus adeo obliterata eſſent Municipiorum jura, ut iis per ignorantiam uti nequirent, Gellius XVI. *N. A.* 13. *Jus* itaque *Quiritium* erat optimum civitatis jus, adeoque etiam jus Quiritium revera conprehendit jus Civitatis; aſt non viciſſim omne jus civitatis continet jus Quiritium. Et eo ſenſu potuit jus iſtud cum civitate & confundi, & ab eadem etiam diſtingui. Ita, verbi gratia, ſervi ſollemniter manumiſſi fiebant quidem cives R. ſed non poterant dici *jus Quiritium* habere; nam in multis a reliquis civibus diſcrepabant. Si vero ab Imperatore jura impetrarent civium legitimorum, ut nempe natalibus reſtituerentur, jam fiebant Quirites, & civitatem plenam adeoque & Quiritium jus adipiſcebantur. Ita Plinius *ETC.*

Vonckii Obſervationes exemplari meo ea mente adleveram, ut fuſius ſuo tempore deducerem ac probarem; quod nunc facere ſuperſedebo, pro Adpendice ſubjuncturus, quæ Vonckius ac poſtea Trekellius eadem de re commentati fuerunt. En jam meam notulam: [paucis additis.]

Quid ſi *jus Quiritium* [id eſt jus Romanorum civium] olim ita fuerit unicum ac ſimplex, uti ipſa libertas a cive Romano ſervis tributa, quos ſcimus manumiſſos nihil a dominis diſtitiſſe, auctoribus Dionyſio Halic. noſtroque Theophilo. Poſtquam vero & coloniæ & municipia & varia manumiſſorum jura introduci cœperunt, videtur *jus Civitatis Romanæ* ita diſtinctum fuiſſe a *jure Quiritium*, ut hoc generatim dictum omnia civitatis jura complecteretur, qua publica qua privata; ſed in ſpecie notaret ea, quæ ad publicum rei R. ſtatum pertinerent: dum *jura civitatis* non niſi privatæ civium R. eſſent prærogativæ circa patriam poteſtatem, nuptias, jus dotis, patronatus &c. Eamdem differentiam inter cives natos & adſcitos ſervant multæ Belgii Fœderati civitates, ſoluſque Princeps [id eſt Civitatium Ordines, vulgo Provinciarum ſtatus] natalium tribuendorum jus habet, quod *naturaliſeren* vocamus. [In quibuſdam magnæ Germaniæ urbibus idem eſt diſcriminis inter cives, ut ita dicam, majorum ac minorum gentium, aut, ſi mavis, melioris deteriorisque juris: vulgo, *Grootburgers en Kleinburgers.*] C. O. R.

AP.

APPENDIX II.

ARTICULI IV. EXCURS. III.

ex Selectis Antiquitt. ALB. DIET. TREKELLII, *P. I. pag.* 111. *ſqq.*

SI quis tamen paullo clarius & accuratius exprimere velit, qua in re optimum JUS CIVITATIS R. conſiſteret, is, me auctore, dicere poteſt, civem R. optimo jure plenum fuiſſe eum, quicunque omnibus civitatis R. juribus, nullo excepto gauderet: contra minus plenum fuiſſe eum, qui quibuſdam juribus deſtitueretur. . . . . Quæritur ergo, quot jura ſufficerent, ut aliquis pro cive R. haberetur. Mihi ea ſedet ſententia, omnia jura privata (excepto jure connubii) omnino fuiſſe neceſſaria ad civem R. efficiendum: non perinde vero jura publica. Publica ergo jura magis faciebant, ut aliquis pleniori jure civis eſſet, quam ut omnino eſſet civis: id quod aliis tamen accuratius excutiendum in præſenti relinquere volo. . . . . . Neceſſe omnino eſt, ut Pag. 112.
quædam etiam DE JURE QUIRITIUM admoneam. Licet enim poſt alios hanc rem peculiari Diſſertatiuncula pertractandam ſibi ſumſerit Juvenis doctiſſ. & ſi quis unquam longiori vita digniſſimus, J. H. MYLIUS, tantum tamen abeſt, ut ille aliis hac de re dicendi facultatem præripuerit, ut in fine potius aquam ſibi hærere ingenue fateatur, aliiſque [illegible] promittat. . . . . Primo quidem id mihi certum eſſe videtur, Romanos non ſemper diſtinxiſſe inter jus Quiritium & jus civitatis, ſed utrumque potius pro uno eodemque jure quam ſæpiſſime ſumſiſſe: id quod bene etiam obſervavit locisque veterum quibuſdam firmavit laudatus Mylius, quem mea tamen ſententia non recte eo retuliſſe locum Ulpiani Fragm. t. III. §. 2. infra oſtendam. Si vero Ulpiano etiam teſtimonium denunciandum eſt, ego huc potius pertinere puto §. 6. h. t. *Nam Latinus civitatem R. accipit*, *&c.* ubi . . . . . Suet. in Claud. 19. *Latinis jus Quiritium* &c. . . . . Quum enim omnes omnino cives R. dicerentur *Quirites*, ut
pariter recte docuit idem juvenis doctiſſ. §. 5. quis dubitabit amplius, jus Quiritium eſſe ipſum jus civium R. Et hoc ſatis fuiſſet ad THEOPHILUM defendendum. Licet enim vel maxime quædam aliquando inter duo iſta jura differentia intercedat: ſufficit tamen, ipſos plerumque veteres hanc diſtinctionem non obſervaſſe. Immo, ſi dicendum, quod res eſt, Th. in iis locis, ubi jus Quiritium per jus civile ſive jus civium R. explicavit, plane non erravit: ibi enim ſaltim nec potuit nec debuit aliter explicari, ne dicam, illum in §. 2. *de Jure N. G. & C.* nudum egiſſe tranſlatorem. Quid enim verius eſt, quam jus illud, quo Populus R. utitur, jus civile vel jus Quiritium appellari? Quid itidem verius eſt, quam jus dominii legitimi ſive civilis, appellari etiam ex jure Quiritium? Sane qui hac in re THum reprehendunt, illi nihil aliud agunt, quam ut propriam prodant inſcitiam. Pag. 113.

Jam opinionem quoque ONUPHRII PANVINII (quam Mylius non attigit) ex Pag. 119.
ejus libro *de Imperio R.* c. 9. exhibebimus . . . . cujus ſententia cum Manutii Pag. 120.
in eo tantum convenit, quod jus Quiritium jure civitatis nobilius exiſtimet: id quod tamen mihi haud veroſimile ſit . . . . ego potius cum aliis facerem, qui jus civitatis nobilius fuiſſe, quam jus Quiritium exiſtimant . . . . in cæteris Panvinii ſententia multum a Manutiana differt. Nam (1) Manutius nullum determinavit tempus, quando hæc diſtinctio orta fuerit: Panvinius contra tempus determinare voluit, ſed ita ut admodum hac in re fluctuet. (2) Deinde & Panvinii ſententia in eo a Manutiana differt, quod Man. exiſtimet, Pag. 121.
ſolos libertinos caruiſſe jure Quiritium, ingenuos vero omnes cum jure civitatis habuiſſe etiam jus Quir. Panvinius vero ſuſpicatur, jus Quir. competiiſ-

ſe ſolis civibus antiquis & nobilibus, cives vero novos, ſive ingenuos ſive li-
Pag. 122. bertinos, habuiſſe tantum jus civitatis. (3) Tandem in eo quoque differunt hi laudati duumviri, qua in re jus Quir. quando a jure Civ. diſtinguitur, conſtiterit. Manutius id in jure ingenuitatis præcipue quærit, idque ex ſua hypotheſi, quam jam antea refutavimus. Panvinius vero putat, eos qui jus Q. habebant, omnibus gaviſos fuiſſe privilegiis, quæ civibus veteribus competerent, eoſque præterea tanto quoque tributo non gravatos fuiſſe quam cæteros. Sed hæc omnia gratis affirmantur. *ETC.*

Pag. 123 Sequitur jam CAR. SIGONII ſententia, quæ ſuperioribus quidem melior eſt, neque tantis premitur difficultatibus, quam Manutii & Panvinii, unde eam ſummi quoque viri, Spanhemius, Heineccius, Cellarius (in Diſſert. *de Paulli Ap. civitate R.* §. 10.) Cortius (in not. *ad Plin.* pag. 716. qui tamen falſo Manutium huic ſententiæ adſcribit,) aliique ſunt ſecuti: neque tamen illam omni exceptione majorem eſſe, jam oſtendit ſæpe laudatus Mylius §. 3. licet ejus rationes non unius ejuſdemque ſint ponderis.

Pag. 127. Sic igitur pro Sigonio contra Mylium hactenus diſputavimus, ut ſi nulla alia ſupereſſent dubia, Mylii quidem rationes non obſtarent, quo minus ſecure in Sigonii ſententiam pedibus ire poſſemus.

Pag. 130. Primo quidem probabile eſſe puto, non omnibus apud Romanos temporibus diſcrimen aliquod inter jus Q. & C. fuiſſe obſervatum...... Deinde quando accuratius paullum conſidero, quibuſnam Imperatorum temporibus jus Q. in ſpecie ſic dictum, conceſſum fuerit, ego ſane nullos alios reperio, quam Latinos, ſive colonarios ſive Junianos, ſive ingenuos ſive libertinos.

Pag. 132. Quando ergo ex Latinis illis civis R. erat efficiendus, non neceſſe erat, ut tunc demum omnia illa, quæ ad jus C. conſequendum neceſſaria erant, jura acciperet, quia jam varia ante habebat: ſed neceſſe tantum erat, ut in ſupplementum & iſta acciperet jura, quæ hactenus illi defuerant, quibuſque civis R. carere haud poterat. Puto igitur poſt L. Juniam Norbanam ſpeciali aliquo ſenſu complexum jurium illorum civitatis R. quæ Latinis adhuc deerant, quominus eſſent Quirites ſive cives R. vocatum fuiſſe jus Q. Jus ergo Quiritium cum jure Latinorum ſimul ſumtum totum jus civitatis R. complectebatur: eo tamen diſcrimine, ut Latini libertini per jus Q. illa tantum conſequerentur jura, quibus gauderent cives R. libertinæ conditionis: Latini vero ingenui illa etiam jura, quibus utebantur cives ingenui plebei.

IDEM *in præfat. Antiq. Select.*

Id tamen adhuc monere volo, partem ejus [cap. 4.] primam uſque ad §. 44. jam ante fuiſſe compoſitam, quam Diſſertatio V. Cel. F. C. CONRADI *de jure Q.* in lucem emiſſa fuerit. Aliam viam vir iſte doctiſſ. ingreſſus eſt: neque tamen meæ [me] pœnitet ſententiæ; neque neceſſe eſſe putavi, ut propterea aliquid mutarem aut adderem, ſed liberum potius lectoribus relinquo judicium. Dum hoc ſcribo, ex litteris amiciſſimis Viri Nobiliſſ. GER. MEERMAN perſpicio, nuperrime in Belgio hac de re ſententiam quoque ſuam dixiſſe C. V. VONCK *in Obſ. Miſc.* c. 24. ſed quum illa non multum differat a ſententia Paulli Manutii, & falſa illa (*) nitatur hypotheſi, ac ſi libertis civibus R. datum fuerit jus Q. reſponſio jam ex iis ipſis, quæ in Opere diſputavi, peti poteſt.

(*) Nullus video, unde V. Cl. hanc hypotheſin Vonckio tribuat, qui tantum quibuſdam libertis ſingulari privilegio ab Imperatore hoc jus Quiritium conceſſum fuiſſe, ex ſua & mea ſententia recte adfirmat. Ceterum vix dubito, quin ipſe Trekellius, qui multa jam nobiſcum communia habet, licet aliis ea efferat verbis ad finem uſque pag. 113. perpenſis denuo omnibus, in noſtram utriuſque ſententiam, multo ſane ſimpliciorem & locis Plinianis explicandis aptiorem, pro ſuo candore acceſſurus ſit. G. O. R.

EX-

EXCURSUS III. ARTIC. V.

SIVE

JO. HENRICI MYLII J. U. D. DISSERTATIO POSTUMA DE SCTO SABINIANO,

de adoptione ex tribus maribus.

ARGUMENTUM.

§. I. Variæ emendationes §. XIV *I. de Hered. ab inteſtato.*

§. II. *Rævardi* & *Wielingii* conjecturæ expenſæ. Δογμα Græcis Senatus Conſultum. *Theophilus* explic.

§. III SCtum de tribus *maribus* recte dicitur, non de tribus *manibus* aut *mancipationibus*. Qui in nepotis locum adoptati ſunt, an ter mancipati? *Ulpianus* & *Cajus* exponuntur. *Rævardus* confutatus.

§. IV. Nec ex *tribus manumiſſionibus*. Lectio vulgaris defenſa.

§. V. Quid ſit *adoptare ex tribus maribus*? *Accurſii*, *Connani*, aliorum ſententiæ exploſæ.

§. VI. *Theophilus* explic. & defenditur.

§. VII. Idem vindicatur contra *Connanum*.

§. VIII. Conjecturæ de ætate SCti.

§. I. NOn una cicatrice deformis eſt §. 14. *I. de Hered. qu. ab inteſt.* Ait JUSTINIANUS: *Nec neceſſitas patri adoptivo imponitur vel heredem eum inſtituere, vel exheredatum facere, utpote nullo vinculo naturali copulatum, neque ſi ex SCto Sabiniano de tribus maribus fuerit adoptatus.* Gemina his habet, unde hæc decerpſit, *L. 10. §. 3. C. de adoptionibus.*

§. II. Sine his locis eſſet & interiiſſet omnis SABINIANI SCTI memoria, adeo illud omnes veterum Libri quaſi ex compacto ignorant. Imo ne hoc quidem loco omnes ferunt. RÆVARDUS certe *de auctoritate prudentum Cap. VI. p. 39.* vetat, SCtum perſcribi. Quin quod ſcriptum fingit EX SABINIAN. SEN. id a librariis non intellectum, exponit: *ex Sabinianorum ſententia*, audaci niſi fallor & luxurianti emendatione, quam omnis ratio, quam Codicum fides, quam *L. 10. C. de adopt* & vel ſola THEOPHILI auctoritas, ſatis convellit. Quod enim WIELINGIUS *Juriſp. reſtit. T. ult. p. 198.* hunc a RÆVARDI partibus ſtare exiſtimat, id oppido falſum eſt. ΔΟΓΜΑ, qua is voce utitur, non JCtorum opinionem aut alterutrius ſcholæ ſententiam, ſed *Senatus Conſultum* Græcis denotat. Certa res & expedita eſt, & quæ, ſi opus ſit, advocatis quam plurimis Græcorum Prudentum locis facile intelligetur. NOSTER §. 5. *de J. N. G. & C.* σκλητῳ *Senatusconſultum*, τετ' ἐςι της συγκλητε το δογμα. §. 2. *de Uſufructu.* Δογμα συγκλητε γεγονε το λεγον ὅτι. & §. 5. *de fideicom. hered.* Δογμα πηγασιανειον. §. 7. *eod.* Τρεβελλιανειε Δογματ☉. §. 7. *quod cum eo, qui in al.* Μακεδονιανειον δογμα,

γμα, & paſſim ſæpius. Vidit id jam ERNSTIUS *Obſ. L. 1. C. 14. p. 58. Alibi legitur* Συγκλητε δογμα *& ſimpliciter* Δογμα, *quod ſi probe notaveris, multa loca a paucis intellecta perſpicua deprehendes.* Quod ne Theophilo proprium exiſtimes, aut contra aliorum Græcorum conſuetudinem factum putes, efficiet MODESTINUS qui *L. 6. D. de Excuſat.* SCtum Δογμα βουλης appellat. Conf. ANT. AUGUSTIN. *ad Modeſtin.* p. 390. GLOSSÆ etiam Juris Δογμα θεσπισμα interpretantur, quæ & Ορφιτιανον δογμα, Τερτυλλιανον δογμα habent, κ. τ. λ.

§. III. Eſt igitur Senatus Conſultum, ſed qua de re latum? DE TRIBUS MARIBUS ait vulgaris lectio, quam non capiunt, qui immutant. *Tres manus* in *marium* locum ſurrogat *Alciatus parerg. L. IV. c.* 3. quod in alienam poteſtatem tranſlati e manu patris naturalis in fiduciariam *manum* tranſirent, inde in *manus* patris adoptivi traditi, ſed is in viam reductus eſt a CONNANO *Commentar. jur. L. II. c.* 15. §. 3. Neque enim veteri jure in ulla omnino adoptione hic trium manuum concurſus defuit, nec ſine his manibus unquam adoptio peracta eſt. Et quamvis peracta eſſet, unde conſtat, his ſolenni more adoptatis potius ſuccedendi jus fuiſſe, quam iis, qui ſine his ambagibus modo, ſi quis fuit, minus ſolenni adſumti fuerunt. Nonnihil diverſa eſt JACOBI RÆVARDI emendatio qui iterum corruptelam omnem librariis imputat, cauſſam corruptelæ ſigla: TRIB. MANC. allegat, & profligatis *maribus*, *mancipationes* reſtituit. Sed cum omnis, quæ ex non intellectis litterarum compendiis petitur emendatio, periculoſa ſemper mihi viſa eſt: tum hoc loco vereor, ne tam multiplici fictione & ſalutari illo ſiglorum arcano commodo ſuperſedeamus. Et amplius vereor, ut ne omne, quo RÆVARDUS ſubnititur, fundamentum lubricum ſit, & facile ſua ipſum vi corruat. Qui in *nepotis* locum adſciſcuntur, eos una tantum mancipatione, ut in adoptivi manum tranſeant, indigere, atque ab iis, qui ter mancipati, in *filii* locum adſumuntur, etiam quod ad ſuccedendi jus differre contendit, idque ſibi ſine pignore credi poſtulat RÆVARDUS. ULPIANI *Tit. X.* §. 1. & CAJI *Tit. VI.* §. 3. quibus ſolet in ea re ab aliis teſtimonium denuntiari loci nihil efficiunt, quin tantum id probant, nepotem ex avi naturalis poteſtate una emancipatione, manumiſſioneque exire, & ſui juris effici, a quo niſi vehementer fallor, diverſum eſt adoptivo patri in nepotis locum adſumi. Neque aliter JUSTINIANUS *L. ult. C. de adopt.* accipi debet. *Veteres*, inquit, *circuitus in adoptionibus, quæ per tres emancipationes in filiis, aut per unam emancipationem in cæteris liberis fieri ſolebant, &c.* Qui, dum ait, *in cæteris liberis*, filios [*lege* filias.] nepotes neptesque intelligit, quos aliis in adoptionem damus, non quos ab aliis nobis in hunc locum dari ſinimus. Id vero, ſi eſt, idem RÆVARDO obſtabit, quod ALCIATO, nullam ſine terna mancipatione adoptionem conſtare, & quod, ſi nonnulla conſtet, oſtendi non poſſe ter mancipatos, alio quam ſimplici mancipatione ex patria manu emiſſos, jure uti. Certe, quod is porro cenſet, *L.* 10. *pr. C. de adopt.* & cujus eſt in ea lege mentio, MARCIANI diſtinctionem ad diverſum emancipationum numerum pertinuiſſe, ac utriuſque familiæ JCtis in ea ſpecie non ſatis conveniſſe, ea, ut ſolent eſſe hujus JACOBI pleraque, ingenio ſe auctoris, & veri ſpecie commendant, ipſis rerum teſtimoniis & argumentis deficiuntur.

§. IV. Quemadmodum autem omnium longiſſime a vero abhorrent, qui tres *manumiſſiones* infarciunt propterea, quod ne in filiis quidem niſi duplici manumiſſione opus eſt, ac mancipationes ab ea, quæ has ſequi ſolet, manumiſſione omnino ſejungendæ ſunt, RÆVARD. *L. c. p.* 37. Ita qui rem curatius expendimus, locum, quomodocunque immutetur, injuria ſollicitari, facile deprehendimus. Quæ ante Senatus Conſulti nomen Sabiniani huic placito vindicarunt, argumenta, ea vulgarem & hoc loco lectionem firmant. Quid cauſæ ſubeſt, ut manum injiciamus verbis, quæ conſtanti exemplorum ſcriptura, & cum aliarum legum tum Theophili conſenſu, juris denique omnis

ana-

analogia facile adverſus omnem vim & injuriam muniuntur. Ut temerarent locum interpretes, ſola effecit rei difficultas & quod de trium marium adoptione alias nil inaudiverant. Qui norunt, quæ ſit illa ex tribus maſculis adoptio, illi ab omni injuria ſe lubenter abſtinebunt conſentientque FABROTTO, qui præclare & ſapienter, ut ſolet, ad THEOPHILI *h. l.* annotavit, *edit. prior. Qui lectionem hanc immutant, corrumpunt, non corrigunt locum, qui mendo vacat*: quibus *poſter. edit.* addit, *qui Theophilum hæc commenſum putant, a veri regione multum aberrant.* Nos rem, quam pauci, certe non ex inſtituto pertractarunt, altius repetemus.

§. V. Nihil vidit ACCURSIUS, aut quiſquis gloſſæ ad d. *L.* 10. auctor eſt. Verba Gloſſatoris: *Tres erant patres, quorum quiſque ſuum filium adoptanti offerebat, ut eum adoptaret, ex quibus unus adoptabatur, aut contra erant tres volentes adoptare, ſed uni eſt datus, cui plus videbatur providendum, cum ſit adoptatus cum majori ſolennitate.* Ridet ACCURSIUM CONNANUS *l. c.* ſed qui nihilo certiora in eam rem affert. Vocat ex tribus maribus adoptatum, qui ex Lege datus eſt in adoptionem, ut patri adoptivo eſſet loco quarti filii, h. e. ut eum quarta ſaltim parte bonorum ſuorum augeret, quamvis plures filios haberet, quaſi EX TRIBUS MARIBUS h. e. *poſt tres mares*, hic quartus ſit. Sed nec ipſa cohærent, nec idoneo autore confirmantur, & quis tolerabit hæc: EX TRIBUS h. e. *poſt tres.* Imo ne ipſe quidem ſatis in ea re conſtare videtur. Paullo poſt de eo locum accipit, quem pater naturalis tanquam ex tribus ſuis filiis quartum dedit adoptandum, ut quemadmodum ſibi quarta parte ſuccederet, ita patri adoptivo & tanta parte ſuccedat. Quæ aut non ſatis capio, aut palam eſt, eſſe ab omnis veri ſpecie & ab hoc loco valde aliena. Alii alia attulerunt, ſed quod nec ipſi inficiantur, meras conjecturas, & eas pleraſque ſic ſatis inficetas.

§. VI. Optime omnium hæc expoſuit THEOPHILUS Paraphraſtes, quem eo facilius credibile eſt, rem acu tetigiſſe, quod & ipſius SCti ætati propior, & juris, in quo tum verſabatur, peritior cenſendus eſt. Quamquam ne his quidem coloribus opus eſſe videatur, quod ipſa res oſtendit, ejus ſententiam aliorum commenta multis paraſangis antecedere. Ἐὰν ἔχων τις τρεῖς ἄῤῥενας παῖδας [&c.] Res eo redit, ut quod in arrogationibus ex D. PII reſcripto neceſſe fuit, ut impuberi quarta bonorum pars integra linqueretur, id quodammodo ad adoptiones productum eſſe, græcus ſignificet, idque inter fœcunditatis præmia recenſeat, ut trium filiorum uni in adoptionem dato ab adoptivo patre quadrans bonorum ab inteſtato deberetur. Quæ quidem ejus ſententia eo propius ad verum accedit, quod & alias Leges noſtræ ex tribus filiis uni commoda nonnulla indulgeant. Sane *L.* 132. *Cod. Theod. de decurion*: *Si quis Curialis tres mares filios ſuſceperit, unum dare ſenatui non vetetur.* Quod enim JACOBUS GODOFREDUS ad *h. l.* id non tam ex fœcunditatis privilegio arceſſat, quam propterea, quod Imperatori ſatis viſum ſit, patrem tres Curiales Curiæ ſufficere, conſtitutum eſſe exiſtimet, id neſcio, quo idoneo argumento confirmari poſſit. Neque enim inauditum eſt*, & ipſos aliquot filiarum parentes, ut liberis porro operam darent, allicit magis ſolos filios ad capienda hæc præmia numerum facere. Sed, quid, inquis, ad patrem πολύτεκνον, filium Senatorem eſſe? quid, filio in adoptionem dato Sabinianum hunc quadrantem ab inteſtato deberi? Eſt vero innatum illud mortalibus gloriolæ ſtudium, & ipſa erga hos, qui ex ſe nati ſunt, voluntas, quæ facile efficit, ut & liberis bene cupiant, & quo illis melius ſit, operam omnem impendant. V. VERTRAN. MAURUM *de Jure Liberorum*, *c.* 23. ut recte paulo ante GODOFREDUS, (qui tamen vereor, ut ſibi nunc ipſi conſtet) ab iis diſſentiat, qui quadrantem inductum putant, quod qui ex tam parvo numero liberos in adoptionem daret, in adoptantis gratiam, non exonerandæ domus cauſæ id facere videatur, quod MURETUS [non invenio hæc præcedentia apud Muretum. G. O. R.] exiſtimaverat ad *Inſt. h. l. Cum*, inquit, *quis ex tribus maſculis filiis unum in adoptionem dediſſet, cum ſe multis*

multis commodis privaret, æquum erat, aliqua ratione ſuccurri, Sabiniano igitur SCto cautum eſt, &c. Vereor, ut recte. Neque enim privat ſe commodis liberorum, qui eos adoptandos dedit. Quin dati in adoptionem nihilominus tamen patri naturali proſunt. *pr. I. de excuſ. Tutor.*

§. VII. Quæ, cum ita ſunt, nihil cauſſæ eſt, ut Paraphraſtes CONNANO *d. l.* vapulet, aut parum diligentis rerum Romanarum indagatoris nomine traducatur, maxime cum melius quicquam a ſe afferri poſſe deſperet. Neque difficile nunc erit eidem, *cur non idem in eo, qui unicus patri cum eſſet, datus ſit in adoptionem*, quærenti reſpondere: ſcilicet ob πολυτεκνίας illud præmium, aut ſi MURETUS magis placeat, quod qui unum tantum aut duos filios habebant, ſi eos in adoptionem dare & domo quodammodo ejicere voluiſſent, non ſatis humane facere viderentur, at, qui tres aut plures habebant, ſi exonerare ſe vellent, & in aliquam locupletem familiam unum ex iis dare in animum inducerent, viderentur id facere benevolentia adducti: &c. Quod vero is addit. *Cur non id ipſum in eo, qui ex quatuor aut quinque maribus?* non intelligendum eſt, ita abſciſſe ternarium liberorum numerum exigi, ut plures non æque proſint, ſed ut ſignificetur, pauciores non prodeſſe. Cæterum, qui ex pluribus adoptatur, eodem emolumento fruetur, imo ubi ex analogia rem æſtimes, ex ſex aut ſeptem maſculis forte duo fruentur, quanquam in tanta argumentorum penuria certi quidquam præſtare vix auſim.

§. VIII. Fuerit operæ pretium, de ætate Δόγματος Sabiniani, deque ejus auctoritate pluribus diſpicere, niſi & hic eadem monumentorum penuria luminibus noſtris officiat. Fallor, aut poſt D. PII demum Reſcriptum, quo de quadrante arrogatis proſpicitur id factum eſt. Et ſi quis Conſulares faſtos excutiat ante Pii tempora, æque ac poſt illa non unum ejus nominis Conſulem deprehendet (1). Et quot non ſuffecti ejus nominis eſſe poterant. Venit aliquando in mentem ſuſpicari, antiquius longe & forte ante Neronis tempora latum eſſe. Adduxerat eo SENECÆ auctoritas, qui *Controverſ. L. II. c. 1. Dives ſuſtulit unum filium, non fuit contentus, quid enim erat diviti unus, tres ſuſtulit, poterat unum in adoptionem dare, abdicavit unum, alterum, tertium.* Sed res ipſa & quæ loco conjuncta ſunt docent, Rhetorem aliud nihil velle, niſi oſtendere, divitis patris filios injuria abdicari, quos, ſi ejicere pater voluiſſet, potuiſſet dare in adoptionem.

(1) Scil. Divi Pii tempore A. U. 908. i. e. A. Chr. 155. C. Jul. Severus & M. Rufinius Sabinianus Coſſ. fuere. Sed nihil prohibet, quin & SCtum Sabinianum ab uno Sabinorum nomen accipere potuerit, quorum memoria inter conſules frequens eſt: ex. gr. A. U. 715. 750. 762. 779. 835. 837. ante Pium, & poſt cum A. U. 967. 969. 993. 1069. 1070. Incerta ergo hujus SCti manet ætas. C. O. R.

EXCURSUS III. ARTIC. VI.

SIVE

JO. HENRICI MYLII J. U. D. DISSERTATIO POSTUMA

DE TRIBUS LEGIS AQUILIÆ CAPITIBUS.

ARGUMENTUM.

§. I. Legis *Aquiliæ* ſunt tria tantum capita: diſſentientibus *Balduino* & *Noodtio*.
§. II. Quod argumentis uno pluribus oſtenditur. Nova de Cap. II. L. Aqu. ſuſpicio.
§. III. Commentitia quædam legis capita profligantur.
§. IV. Nominatim quod de Noxali actione egit.
§. V. Aut de pœna dupli adverſus inficiantem. *Gloſſæ Jur.* notatæ.
§. VI. De ſervo corrupto, &c.

§. I. LEGIS AQUILIÆ tria commemorantur capita. PRIMUM *L.* 2. *pr.* [*D.*] *ad h. t.* continetur. ALTERUM jam a longo tempore in deſuetudinem abiit *L.* 27. §. 4. *eod.* & §. 12. *eod.* TERTIUM vide in *pr. d. l.* 27. §. 5. *eod.* De his conſtat: non æque an plura habuerit, quorum aut argumentum, aut legitima certe verba, monumentorum veteris ævi ſumma infrequentia nobis invidit. Si BALDUINUM *ad L. Aquiliam pag.* 160. & 178. NOODTIUM *Lib. ſing. ad h. t. c.* 1. *p.* 138. & qui hoc ſecuti ſunt, alios audis, longum accipies eorum, quæ hac lege contineri dicuntur, capitum ordinem. Sed, ſi rem ipſam putes, contra deprehendes tribus illis, quas habemus hodie ſuperſtites, partibus univerſam legem abſolvi.

§. II. Me quidem, ut ita cenſeam, movet, quæ non ſat ſcio an alios movebit, Noodtium ſane movere non potuit, *Inſtitutionum græcarum* auctoritas: Ἡ δὲ νομοθεσία εἰς τρία διαιρεῖται κεφάλαια, ait THEOPHILUS *pr. h. t.* In cauſa pari & utrinque æque incerta vincet credo Theophilus, vincet ea, quæ præter capita, quæ extant, alia non agnoſcit opinio. Quin ad eos, qui plura deprehenderunt, redibit ea oſtendendi & demonſtrandi neceſſitas, & niſi fallor, ipſa capitis *tertii* verba legitima oſtendunt, *ultimum* id fuiſſe. Poſteaquam de pecude & homine occiſis, primo capite, & de quocunque id fuerit, (1) ſecundo

(1) Cogitavi aliquando, an ex *prioribus* capitibus *alterum* de pecude, *alterum* de homine occiſo egerit. Videbatur id velle caput *ultimum*, quod dum priorum argumentum commemorat, *præter* PECUDEM HOMINEMVE *occiſos*, ait. Poterat id Tribonianus ignoraſſe, & quod ipſe §. 12. *I. ad L. Aquil.* tradit, *hoc caput in uſu non eſſe*, id ULPIANO invito & ignoranti *L.* 27. §. 4. *eod.* obtrudere. Sed re amplius deliberata ab hac ſuſpicione tanto me magis abſtinui, quo ſe mihi minus ſemper probaverunt illi Emblematum Tribonianeorum artifices.

MYLIUS.

do expoſuerat, omnia quæ fieri injuria poſſunt, damna uno quaſi faſce comprehenſa, ultimo loco vindicat. *Ceterarum rerum* ait, *præter hominem pecudemve occiſos, ſi quis alteri damnum faxit, &c.* Scilicet ſolent Legiſlatores, ubi primis capitibus de ſingulis criminibus monuerunt, ea quæ reſtant omnia in ſummam contrahere, & ſanctionibus reliquis loco ultimo quaſi appendere.

§. III. Sed, quid efficient hæc omnia, ſi oſtendi poſſit, de quibus AQUILIA caverit, ea neque ex iis, quæ hodieque ſuppetunt, legis partibus recte derivari omnia, neque ad id, cujus argumentum noſtratium omnium induſtriam effugit, caput pertinere. Sane BALDUINO & NOODTIO in promtu ſunt capita, quorum argumentum certum, non niſi legitima verba in obſcuro eſſe videntur. Alii & ipſa verba commenti ſunt. Sed ubi nova hæc legis capita curatius æſtimes, aut ad veterum trium unum referes, aut ad Aquiliam utique non pertinere, aut poſt Aquiliam rogationem prætorio jure vel prudentum interpretatione invecta eſſe pronunciabis. Sane illis, qui cum CUJACIO, MORNACIO, aliiſque ſibi perſuadent, de intercepto quocunque, quod jure ad nos pertinuiſſet, commodo, ſingulari capite Tribunum egiſſe, NOODTIUS *c. l.* & BYNCKERSHOECKIUS *Obſerv. Lib. I. c.* 13. plane ſatisfecerunt.

§. IV. Sed nihilum verius eſt, quod ipſe NOODTIUS & cum eo Ampl. HEINECCIUS *Antiq. Jur. L. IV. Tit.* 3. *p.* 153. & ante eos alii tradunt, *de noxali actione damni injuriæ* eum ſtatuiſſe. Quanquam enim imperator omnino §. *IV. Inſt. de noxal. act.* ajat, *conſtitutam eſſe noxalem actionem damni injuria ex lege Aquilia*, inque eo conſentientes habere videatur e veterum prudentum ſchola non paucos *L.* 2. *D. de noxal. act.* Vereor tamen ut diſertis verbis ea de re populi ſcitum quicquam caverit. Et quid opus erat expreſſa ſanctione, poſtquam in mundo erat illa ex duodecim: *Si ſervus domino ſciente furtum faxit, noxiamve nocuit, noxæ deditor.* Imo inquis Legibus, quæ ante ſe de damno injuria locutæ ſunt, ſive XII. Tabulis, ſive quæ alia lex fuit, derogavit Aquilii ſcitum *L.* 1. *D. ad h. l.* & *Celſus Ulpiano L.* 2. §. 1. *eod.* teſte diſcrimen ſibi inter has leges deprehendiſſe viſus eſt? Verum & ipſa, quæ hodieque habemus Legis capita, quod Tabulæ juſſerant, facile admittunt, imo vel ex juris analogia id abſciſſe exigunt. Quæ enim lex vetat damnum fieri & factum vindicat, illa nec per alium noſtro juri ſubjectum impune cuiquam inferri ſinit: contra ea, cujus inſcii aut inviti ſervus noxiam nocuit, is ex juris noſtri indole non niſi ad dedendum noxæ tenetur, ſive AQUILIA id præciſe dixerit, ſive non dixerit. Sequitur inde, ut quicquid eorum ſit, id ad ſententiam Legis & argumentum, & prudentum interpretationem pertineat, diſertam ſanctionem neceſſario non requirat. Fallor, aut veteres legis interpretes id luculenter indicant. ULPIANUS *d. L.* 2. *pr. de noxal. act.* quæ lex particula eſt *Libr. XVIII. ad Edictum*, in quo de lege Aquilia JCtum egiſſe, reliqua, quæ inde ſuperſunt, fragmenta oſtendunt: *Si ſervus ſciente Domino occidit, in ſolidum dominum obligat, ipſe enim videtur occidiſſe. Si autem inſciente, noxalis eſt, neque enim debuit ex maleficio ſervi plus teneri, quam ut noxæ eum dedat.* Et hæc omnia ita ſunt, quamvis nihil de ea re nominatim ſanxerit Aquilia. Vide hæc præclare exponentem NOODT C. *XI. p.* 152. Nec aliter PAULUS *L.* 169. *de Reg. Jur.* quam itidem ad Aquiliam rogationem pertinere, ex *L.* 33. *de L. Aq.* & *L.* 13. *de interrogat.* probat NOODT. c. l. ut oſtendat eum, cujus ſervus domino volente damnum dedit injuria, ſervi nomine teneri, non ad caput legis, non ad expreſſa verba, ſed ex artis noſtræ principiis concludit. Verba PAULI: *Damnum dat, qui jubet dare.* Senſus, quamvis de ea re abſciſſe nil ſanxerit Aquilius, tamen vel iis verbis: *Si quis alteri damnum faxit*, & ea contineri: *Si quis facere juſſerit.*

§. V. Reſtat inſpectio de actione in duplum adverſus inficiantem, quam ex eadem lege deſcendere primum prodidit CAJUS *L.* 2. *d. T.* & adſentiuntur veterum plures. Sed quo ſpeciatim loco, & an nominatim de illa egerit lex,

lex, non liquet. Sane BALDUINO nihil cauſæ fuit, ut *caput IV.* præciſe, idque ut vocat, poſtremum huic argumento aſſignaret *p.* 178. Forte rectius alii, inter quos HOTTOMANNUS eſt de LEGIBUS *b. v.* Capiti primo (2) vindicant, vel propterea, quod Cajus poſtquam legitima primi verba adduxerat, addit: *& infra cavetur, ut actio adverſus inficiantem in duplum eſſet.* Niſi dixeris; hæc verba non tam de ipſa lege, quam de edicto Prætoris, ad quod commentatus eſt h. l. Jureconſultus, accipienda eſſe. Certe pleraſque omnes inficiationum pœnas ex Prætorio jure deſcendere, facile foret ad demonſtrandum, ſi nunc vacaret per partes latius ire. Ut taceam, ne quidem omnibus ſine ullo dubio videri, adverſus confitentem æque ac negantem actionem hanc eſſe in duplum. GLOSSÆ Juris: Ακυιλλ. αγωγη κινειται κατα τυ ὁμολογυντος διπλυ το καταλαμβανειν. Mihi tamen, ne quid diſſimulem, vero propius videtur gloſſæ ſive auctorem ſive librarium falſum eſſe. Vid. SCHULTING *ad b. l.* Nihilo tamen minus id palam eſt, ejus rei cauſa novum caput effingi, & Jureconſultum græcum (3) erroris convinci non debere.

§. VI. Nihil addo de ſervo corrupto, de effuſis, vel dejectis, & aliis, quæ *Capite II.* vindicari creduntur, damni ſpeciebus, illas enim generali *Capitis III.* ſanctione comprehendi ipſa ejus verba dubitare nos non ſinunt. Et ita arbitror, quæ luxata erant, capita, reſtituimus: de argumento ſecundi non laboramus, quod qui faciunt, illi, ut comicus ait, & operam ludos faciunt, & retia.

(2) Primo Legis capiti uno ductu adſerit Schol. Baſil. Tom. VII. pag. 66. Και εν τῳ μεν α. κεφαλαιῳ διαγορευει ὁ νομος. Εαν τις οικετην η θεραπαιναν αλλοτριαν, η τετραποδον αγελαιον βοσκημενον αδικως ανελῃ, ὁσῳ πλειονος αξιον ην το αναιρεθεν ζωον εν τῳ παρελθοντι ενιαυτῳ, εις τουτο καταδικαζεσθαι. Ει δε αρνειται ὁ εναγομενος, διπλασιον μετα της ελεγξεως καταβαλλεται. G. O. R.

(3) Sunt & quædam in hoc THEOPHILI capite alia, quæ ab interpretibus obelo notantur, quorum aliis ſuppetias deinde laturi ſumus, aliis alio tempore. MYLIUS.

Iniquum Parcarum obſtitit fatum, quominus promiſſa adimpleret. G. O. R.

EXCURSUS III. ARTIC. VII.

SIVE

JO. HENRICI MYLII J. U. D.

DISSERTATIO POSTUMA

AD

THEOPHILINÆ PARAPHRASEOS

Lib. I. Tit. II. §. 1. *&* 2.

ARGUMENTUM.

§. I. Notatur *Fabrottus* & *Albericus Gentilis.*
§. II. Recenſentur furta puniendi apud Græcos & Romanos veteres modi.
§. III. Refutatur *Schultingius.*
§. IV. & V. Significationes variæ verbi νομου ſ. Legis.
§. VI. Non datur populus ſine omni Lege. Explicantur varia Autorum loca.
§. VII. Error *Theophili.* *Fabrottus* τα των Ανεκδομενων ejicit. Conſilium *Nanni.* Excuſatur *Theophilus.*

§. I. SI ex THEOPHILI mente rem æſtimemus, Jus naturale abſciſſe exigit, qui rei noſtræ familiari damnum intulit, ut is pœnæ loco in eadem detrimentum capiat. Quod ipſum & veterum non pauci, interque eos præter ARISTOTELEM *Problem. Sect. XXIX. qu.* 17. & CICERO *L. III. de Leg. c.* 20. ſuo calculo comprobat, dum *par eſſe*, ſcribit, *ut e ſuo quiſque vitio plectatur, vis capite, avaritia multa*; & ipſe THEOPHILUS alio loco, tantum non iiſdem verbis, repetit: Δικαιον γαρ εστι τον εις χρηματα αδικησαντα, εις χρηματα τιμωρηθηναι. *v. tit. de perp. & temp. action.* Quæ quantumvis ita ſint, ego tamen horum auctoritate ſola, mihi perſuaderi non patiar, adeo naturale, & neceſſarium eſſe, ut illa, quam pœna infligit, noxa, jacturæ, quæ delicto data eſt, & gravitate ſupplicii & genere ex aſſe reſpondeat. Sed tamen nec illud fero, quod FABROTTUS ad hunc locum ait; *notari* THEOPHILUM, *quod furti pœna non ſit apud omnes gentes pecuniaria.* Fac enim in furibus ære plectendis populos, qua meliorum partium ſunt, conſpirare omnes; ex hoc certe eorum conſenſu nunquam conficies, eo neceſſitate aliqua & communi juris præcepto adſtringi. Neque eſt ex hac ratione, quod ad gentium juris

(1) Idem hoc quum ſexcenties ab aliis dictum & recoctum ſit, bona cum Lectoris venia totam §. II. nimis longam omittimus. Confer, quæ pag. 1079. ad not. 11. dixi. G. O. R.

(2) Neſcio an tanti ſit, ut moneam quæ latinæ inſtitutiones copulandi modo, *legibus* ET *moribus*, ea græcum ſub disjunctione extuliſſe: η εγγραφοις νομοις η αγραφοις, atque inde illum *legibus* AUT *moribus* legiſſe videri FABROTTO *ad h. l.* &, qui FABROTTUM bene & gnaviter exſcribit,

juris paradigmata ille referat, τον κλεπτην εις χρηματα τιμωρηθηναι, quum vel *pr. paraphraſcos de perp. & temp. act.* evidenter oſtendat, varia, quibus in hoc crimen ſolemne fuit animadvertere, cum non præteriiſſe. Et quis eſt, qui cum ALB. GENTILI *ad L. quiſquis ad L. Jul. Majeſt.* §. 1. affirmet, pecuniariam ejus pœnam apud omnes peræque cuſtodiri? Ut enim nunc nihil addam de iis gentibus, quas barbararum nomine traducebat Græcorum Romanorumque ſupercilium, neque illas memorem, quibus in laude habebatur, certe extra pœnam fuerat, rapto vivere, quod de Lacedæmoniis, Ægyptiis, ipſiſque majoribus noſtris veteres quidam, & ex iis AB ALEXANDRO *Dier. genial. L VI. c.* 10. tradidere, v. V. Cl. J. S. GRIBNERI *diſſ. de furti apud Lacones licentia*: id tantum nunc agam, ſi unius mihi detur digreſſionis venia, ut varios, qui in Græcia & urbe Roma frequentabantur, furta puniendi (1) modos perſequar.

§. III. Quod Imperator in §. 1. huj. tit. de nonnullis tantum populis videtur intellexiſſe *legibus ac* (2) *moribus uti*, id ad omnes extendit Paraphraſtes. Eſt hoc quidem leviculum, nec tamen ſicco pede prætereundum, quod videamus noſtrum ea de re nominatim notari ab JCto inclyto ANT. SCHULTINGIO, *qui ad* CAJ. *Inſt. L. I. T. I. non eſt verum*, ſcribit, *omnes populos legibus aut moribus uti, quod ait Paraphraſis* THEOPHILI. A cujus partibus cum non abhorrere alios viros doctrina & ingenio præſtantes videam, interque eos ſubtilis ingenii Philoſophum PETRUM BAYLIUM *Contin. medit. de cometa p.* 569. deprehendam, neque indignum opera, neque ab hoc loco alienum exiſtimavi, oſtendere, non eſſe in mundo, imo non exiſtere poſſe populum, qui nullis legibus nulloque teneatur imperio.

§. IV. Cum vero non Græci minus, quam Latini his LEGIS & νομου vocibus multiplici ratione uti ſoleant, verendumque nobis ſit, ne diverſas earum notiones confudiſſe videamur, operæ erit pretium, potiores, eas certe, quas miſceri hic ſolenne eſt, ſigillatim perſequi. Primum, quæ ampliſſima eſt græcæ latinæque vocis ſignificatio, omnem omnino ejus, cui ſupremas populus partes detulit, voluntatem; omnem ad quam civium mores exigendi ſunt, normam deſignat, ac jus in ſcriptura promulgatum æque ac vetuſto utentium more introductum, naturale nil minus, quam cuique civitati proprium continet. Appoſite CICERO *partit. orat. c. XXXVII. propria legis ſunt & ea, quæ ſine literis aut gentium jure, aut moribus continentur.* Hanc verbi poteſtatem ante oculos habuere PAPINIANUS & MARCIANUS, & quos illi citant *L.* 1. & 2. *D. de legibus.* Neque eſt anguſtior aut minor vis græcorum illis νομος, νομιμον, νομικον, quæ nihilominus ad omnes quocunque modo promulgatas juris ſpecies extendi, quamvis in ſuſpicionem vocetur a GUIL. BUDÆO *annot. prior. ad L.* 6. *D. de J. & J.* poteſt tamen vel ex ipſis, quæ conduxit *Budæus h. l.* auctorum teſtimoniis, tum & ex aliis aliorum locis comprobari, quorum vide, quantum ſatis eſt, apud FERRAND. ADDUENS. *Expl. J. C. L. I. ad d. L.* 6. & meliora apud VALESIUM *in notis ad Mauſſac. in Harpocrationem p.* 96. Unde accidit, arbitror, ut hæc utriuſque linguæ vocabula ſolos interdum mores, excluſo jure ſcripto, indicare videantur, quod de latino VV. Cll. BURMANNUS *ad Petron.* 136. & CORTIUS *ad Salluſt. de rep. ordin. Ep. II.* & de græco ADDUENS. & VALESIUS *locis indicatis* tradidere. Sed, verſa etiam vice, mores non raro pro legibus uſurpantur, v. NOODT *probab. L. I. c. XI.* §. 3. & viri celeberrimi HEINECCII *epiſtol. ad Pagenſtecb.* Quamvis vero hæc ita ſint, deprehendes tamen multo frequentius pro eo tantum jure utraque hæc verba accipi, quod diſerte &

ſcribit, OISELIO *ad Caj. l. c.* Quis enim eſt, qui neſciat non aliud quicquam eſſe mutua illa disjungentium & conjungentium particularum permutatione apud noſtrates frequentius. Quod etiam τῷ ἢ græcorum contingere, patet vel ex fragmentis JCtorum græcorum, tituli *de verb. ſignif.* a GOTHOFREDO Theophili editioni additis *L.* 154. MYLIUS.

& palam promulgatum eſt, opponique ei, quod diuturno civium uſu paulatim invectum. Hinc ſæpius leges moribus, ἔθη νόμοις, videas jungi. Cujus rei ſi argumenta exigas, ſiet tibi numeratio a RITTERSHUSIO *ad Inſt. h.* §. SIGONIO *de jure civ. Rom. L. I. c.* 5. ADDUENSE *l. c.* Poſtremo qui tertius, & JCtis fere proprius eſt vocis uſus (3) ad ſingularem juris ἐγγράφου ſpeciem ſignificandam adhibetur, quam populus comitiis centuriatis ſcivit, ut ait BOËTHIUS *in Top. Cic. L. III.* Quum enim varia ſoleant a JCtis conſtitui juris genera, primum eorum, & quaſi præcipuum eſt, quod Senatorio Magiſtratu rogante populus centuriatim calatus jubet, quod lex vocatur. §. 2. *Inſt. h. t.*

§. V. Non tamen poteſt negari, adeo ſæpe cum aliis ſcripti juris ſpeciebus hoc nomen communicari, ut, niſi aliunde id conſtet, fere neſcias, cui proprie competat. Plebis enim ſcita potiſſimum poſt Horatias, Publilias, & Hortenſias rogationes hoc nomine appellari, cum ex CIC. *II. de Lege Agrar.* patet, tum nemo dupondiorum hodie ignorat, v. §. 2. *Inſt. h. t.* Et SCta (4) eodem verbo comprehendi luculenta auctorum loca oſtendunt. TACITUS *L. II. Annal. c.* 13. cum de eo, quod a Macedone nomen habet, quædam tradidiſſet: *lata*, inquit, *hac* LEGE. Idem TACITUS *Annal. XI.* 25. & SUETON. *Jul. XLI.* LEGEM Sæniam commemorant, quam cum [illegible] latam eſſe, Dio tradat, non abs re LIPSIUS *ad h. l.* ſuſpicatus eſt, fuiſſe ampliſſimi ordinis conſultum, non legem. SCtum Orphitianum a CAPITOLINO *M. Anton. c. XI.* nomine LEGIS de ſucceſſionibus filiorum in parte materna intelligitur. Illa denique, quibus ſolvit Principem legibus, eique & in eum omne imperium tranſtulit, Senatus conſulta, ſiquidem genuina ſunt, nonne LEGIS Regiæ nomine celebrantur? Hæc de SCtis. Sic & Principum Orationes LEGIS nomine ſæpius intelligi NOODT auctor eſt *ad D. Tit. de Feriis.* v. *L. 6. ff. de Feriis L. 16. ff. de Pign. Act.* Quæ a Magiſtratibus edicebantur, quanquam alias juris honorarii nomine legibus opponi ſolent, ut ſupra oſtendimus, non tamen raro & ipſa eadem appellatione comprehendi certiſſimum eſt. Cui ignota ſunt illa CICERONIS *Lib. I. in Verrem* §. 42. *Qui plurimum tribuunt edicto, Prætoris edictum annuam* LEGEM *dicunt eſſe.* PLINIUS *Hiſt. Nat. LXXXIII. c.* 9. *Gatidiani Prætoris edictum* LEGEM vocat, & ex noſtris Ulpianus *L.* 1. §. 2. *D. unde cognati: pertinet hæc* LEX, puta edictum Prætoris. JUL. PAULI *Rec. Sent. L. III. T.* 3. *de* LEGE *Fabiana*, & ipſæ illæ leges cenſoriæ, quarum eſt frequens in autoribus & jure mentio, quid ſunt, niſi de vectigalibus P. R. operibus publicis, agriſque elocandis cenſorum edicta? Recte ergo THEOPHILUS: [illegible] & in eandem ſententiam *fragmentum veteris regularum juris* apud SCHULTING. *p.* 8̣3. LEGES *& ceteræ partes juſti appellantur.*

§. VI. Nunc ut in arcem controverſiæ veniam, ultro patet in quæſtione hac, noſtræ artis peritos primo vocis ſignificatu uti, quo ad omnes omnino ſu-

(3) Nolo in conquirendis unius vocu'æ ſignificatibus videri moleſte ſedulus, alias adderem plures, qui in promtu ſunt. Velim tamen notari jus, quod honorario opponimus, quodque civile vocamus, nonnunquam legum nomine κατ' ἐξοχὴν venire. Ita certe §. 4. *I. de Noxal. action. hujuſmodi actiones, aut ex legibus aut ex edicto prætoris deſcendere* dicuntur. Præterea nemini obſcurum eſt, Legem præciſe dici de quacunque, quam in quæſtione habemus e. g. Cincia, Papia, Voconia, & inprimis de XII. Tabulis. PAULLUS *recept. Sent.* v. 4. 6. injuriarum actio aut lege aut more aut mixto jure introducta eſt. Quid eſt mixtum jus, niſi quod poſt XII. Tabulas ſeu ſcriptura, ſeu uſu conſtitutum eſt. v. Noodt Prob. J.C. *L. I. c.* 12. Schulting ad Jul. Paul. *d. l.* Hoffmann. *Diſſ. de Jure Conſuetud. c.* 11. §. 4. MYLIUS.

(4) Inprimis SCta mutato ſubinde nomine comparent: Non tantum, quod nemo tyronum eſt, qui ignoret, cum *principum orationibus*, ſed nec rarius cum *Principum edictis* in quorum aut ſententiam propoſita, aut ut majus ipſis robur accommodarent aut eorum quædam immutarent, edita erant, confundi videas. Inde quæ *L.* 1. *ff. in qu. cauſ. Pignus tacit. &c.* Senatus Conſulto adſcribit, ea ex principali edicto arceſſit *L.* 21. §. 1. *de rebus auctor. Judic. poſſ.* Inde *L.* 2. *de ædificiis privatis* eadem res & *SCto* & Veſpaſiani *edicto* vetita

ſuperiorum voluntatis ſpecies ſcriptas & receptas, naturales & poſitivas, & quaſcunque alias extenditur (5). Eſſe enim, quantumvis id etiam de Lacedæmoniis negares, aut eſſe certe poſſe, qui ſcripto jure careant, populos, & apud quos boni mores bonarum legum loco ſint, nemo ambiget; ſed inveniri nationes, quæ neque promulgatis palam tabulis, neque more aliquo inſtitutoque civitatis regantur, ut credam, adduci non poſſum. Quod tamen ipſum ſi qui faciant, illi, quid opus eſt verbis, inquiunt, ubi rerum argumenta loquuntur. Appellant auctores, quos cum ſcribendi genere, tum dictorum veritate in prima claſſe cenſemus, quorum ſunt luculenta in hanc rem teſtimonia. CICERO pro Sextio c. XLII. *Quodam tempore homines neque naturali neque civili jure deſcripto fuſi per agros ac diſperſi vagabantur, tantumque habebant, quantum manu ac viribus per cædem ac vulnera eripere aut retinere potuerunt.* JUSTINUS Trogi Epitomator L. I. c. 1. *Populus nullis legibus tenebatur, arbitria principum pro legibus erant.* SALLUST. *Jugurth.* c. XVIII. §. 2. *Neque moribus, neque lege, neque imperio cujuſquam regebantur.* IDEM Catil. c. VI. *Aborigines genus hominum agreſte ſine legibus, ſine imperio, liberum & ſolutum.* adde TACIT. Annal. III. c. 26. LACTANTIUM Div. Inſtit. L. V. c. 5. OVIDIUM Metam. L. I. ℣. 59. (6) alioſque plures, atque illos etiam, qui aureæ, quam ſibi fingunt, tempeſtatis mores deſcribunt, quos longo agmine recenſet BROUKHUSIUS *ad Tibull. L. I. Eleg. III.* ℣. 35. Sed hæc omnia, ut ſint multa, videanturque eſſe evidentia, nil tamen quicquam adverſus nos conficiunt. Quod ſi enim accuratius ſingula intuearis, facile deprehendes, eorum alia de ſcriptis tantum aut publice propoſitis legibus agere, alia καθ' ὑπερβολὴν de paucis potius quam nullis accipienda eſſe, pleraque non de legitima & juſta civitate, ſed de diſſociato aliquo confluentium undiquaque latronum nebulonumque globo loqui. Nos vero cum *legis* vocabulum in ampliſſimo ſenſu, juncto & more & gentium jure uſurpamus, tum de eo, qui in legitimam civitatem coivit, atque adeo reipublicæ nomine intelligi poteſt, populo tantum loquimur. Quod ſi vera ſunt, quæ alicubi elegantiſſime habet CICERO: *Ne illi quidem, qui maleficiis & ſcelere paſcuntur, poſſunt ſine ulla particula juſtitiæ vivere. Nam qui eorum cuipiam, qui una latrocinantur, furatur aliquid, aut eripit, is ſibi ne in latrocinio quidem relinquit locum. Ille autem, qui Archipirata dicitur, niſi æqualiter prædam diſpertiat, aut occiditur a ſociis, aut relinquitur. Quin etiam leges latronum eſſe dicuntur, quibus pareant, quas obſervent, Offic. L. II. c. 11.* Quanto magis credibile eſt, legitimam civitatem ſine legibus eſſe, imo ne quidem animo aut cogitatione effingi non poſſe. Hæc enim eſt reipublicæ ſeu civitati ratio, ea indoles, ut aliquot homines coëant, illi, quam natura cuique dedit, libertati repudium mittant, ac certa quadam ratione invicem colligati, non tam ſingulorum, quam univerſi cœtus utilitatem ante oculos habitum iri invicem in ſe recipiant. Quis non videt, ejuſmodi corpus ruere mole ſua, ſuſti-

tita dicitur. Illuſtriſſimum multo eſt exemplum in SCto Liboniano, & quod hoc ſecutum eſſe dicitur, Edicto D. Claudii; quæ duo verius duplici nomine una Sanctio fuiſſe videtur V. ad hoc SCtum diſſertationem habitam Maſcovio noſtro Præſide, quem nos honoris cauſſa nominamus. MYLIUS.

(5) Niſi ſi expreſſe addas: *moribus*, ceu fecit noſter & alii, tum enim in ea, quam ſecundo loco excuſſimus, ſignificatione de ſcriptis tantummodo legibus uſurpari ſolet. MYLIUS.

(6) Omiſi prudens Pomponium Melam, quamquam is L. I. de ſitu orbis. c. 8. de interioris Africæ incolis tradit, *in familias paſſim & SINE LEGE diſperſos nihil in commune conſultare*; vereor enim ut hæc cum BAYLIO *penſées ſur la Comète* l. c. ita accipi poſſint ut ſignificent, nullo civili legis vinculo illos invicem nexos colligatoſque fuiſſe. vide Vir. Ill. RECHENBERGII *diſſ. de Norma Juſtar. Legum* §. 1. Imo vero ut non raro alibi, ita hic *legem* pro *ordine & modo* ſumi verius eſt, & ipſa loci ſeries oſtendit. SINE LEGE *diſperſi*, ſunt qui paſſim incolunt ac ſeparatis ſinguli locis habitantes nullo invicem contineri vinculo videntur. Perinde ut *ſparſos* ſine lege *capillos* dixit OVIDIUS *Heroid. XV.* 73. *Comam* ſine lege *jacentem* SENECA *Hippolyto v.* 804. *effuſos* ſine lege. MYLIUS.

In his verbis deſinit Myliana nota, quam ſupplere non laboro. G. O. R.

ſuſtinerique non poſſe, niſi conſtantibus quibuſdam & certis inſtitutis tam diſcordes atque diſſimiles hominum animi contineantur, atque ipſo pœnæ metu, ut aliquando alienam vel communem potius ſuæ ſalutem præferant, adigantur. Quod ipſum, ſive ab initio a populo publice edictum conſtitutumque ſit, ſive longo uſu tacitaque ejuſdem voluntate admiſſum intelligatur, ſive ex ejus cui ſummas rerum detulere, libera voluntate pendeat, *legis* nomine venire neceſſe eſt. Ut nunc ne quidem id adjiciam, illi certe juri, quod inter omnes omnino nationes natura conſtituit, in unaquaque republica locum eſſe debere, quod ipſum νομων και εθων vocabulo complexus eſt *Theophilus*. Neque eſt, quod nos morentur populorum exempla, quos ſeu princeps, ſeu plures & optimates ſua manu, & ad mentis quaſi voluptatem gubernant. His enim, quod ille ait, arbitria magiſtratuum pro lege ſunt, quæ & ipſa id nominis jure occupare vel inde colligimus, quod, quem TACITUS *Annal. L. I. c.* 1. ut libitum imperitaſſe refert, Romulum, leges tuliſſe, cum alias certum ſit, tum ex Livio, Dionyſio aliiſque certiſſimum. Quæ cum ita ſint, conſequens eſt, ut & recte ſuoque jure paraphraſis ajat: ἅπας δῆμος ἢ νόμοις ἢ ἔθεσι κέχρηται, nec injuria illius vindicem agat ALEANDER *ad Caj. L. I. T.* 1. fruſtra, ſi quid video, notatus a viro de arte noſtra multum vehementerque merito *ad Caj. d. l.* in *Juriſprud. Antejuſtinianeæ* opere aurum contra caro *pag.* 2.

§. VII. Videbimus nunc paucula de paragrapho, qui proxime hunc ſequitur, ει τις εθελει του Σολωνος του των Αθηναιων νομοθετου, η του Δρακοντος του των Λακεδαιμονιων πολιτικοι νομιμοι των Αθηναιων η των Λακεδαιμονιων αποκαλειται, κ. τ. λ. quibus verbis inepte, & adverſus omnem hiſtoriarum fidem Draconem Lacedæmoniorum legiſlatorem exiſtimari facile patet. Quod ſi a Theophilo factum eſſet, & injuria fieret, & mereretur ipſe, ut debitas ignorantiæ pœnas daret D. GOTHOFREDO aliiſque commentatoribus *ad h. l.* tum & viro de græcis literis præclare merito MEURSIO *Solon. c.* 13. Sed ego abſtinebo me a turpi & inficeto gloſſemate, quo nunc paraphraſin liberavit verus & unicus Theophili ſoſpitator, FABROTTUS, qui, quæ ad Codicum Regiorum marginem adleverat indocta manus: του των Λακεδαιμονιων, ea prorſus ejecit & ſuſtulit. Parum aberat, quin idem jam auderet nulla codicum ope adjutus PETRUS NANNUS in annotationibus *ad h. l.* Sed qui, ut ſervaret Lacedæmoniorum nomen, inſeruit η του Λυκουργου του των Λακεδαιμονιων κ. τ. λ. quod & fecit MEURSIUS *l. cit.* ſed quod addit NANNUS, mirum illi videri, græcum hominem græcas res ignoraſſe, aliis mirum non eſt, quod eo tempore eoque loco, quo vixerat Theophilus, res ille græcas non melius, quam nos Romanas, & ne quidem eadem ratione noſſe poterat. Si quis enim illos Athenienſes Laconeſque recentium illorum Græculorum, & Byzantinorum majores faceret, næ is non minus erraret illo, qui Germaniæ Auguſtorum originem ſeu ex Roma vetere, ſeu Conſtantinopoli repetierit.

MYLIANORUM OPUSCULORUM FINIS.

EX-

EXCURSUS IV.
SIVE
GUL. OTT. REIZII JCti
PRODROMUS THEOPHILINUS:

Superiorum *Editionum* pæne omnium *Hiſtoriam*, virtuteſque ac vitia enarrans.

GUL. OTTO REITZ

Lectori Erudito ac Benevolo

S. P. D.

Quandoquidem novam Theophili Paraphraſtæ editionem Græco-Latinam (variantibus lectionibus, Doctorumque notis tam editis quam ineditis, ac verſione plane nova, inſtructam) prelo typographico propediem commiſſurus ſim; cui editioni Excurſus aliquot more Lipſiano [illegible] cogito: placuit ex amicorum conſilio hunc numero quartum, Prodromi inſtar, cum Viris Eruditis communicare; non alium in finem, quam ut omnes ac ſingulos, cum debita honoris ac veniæ præfatione, rogem, & per communia Muſarum Themidoſque ſacra obteſter, ut, quæ mihi deeſſe [illegible] perlectum hunc Excurſum perſpicient, quantumvis videantur tenuia, ſuppeditare ſive per ſe, ſive per Bibliopolarum commercia benigne velint: inprimis, ſi qua in ſuis exemplaribus vel [illegible] vel aliunde adſcripſerunt, aut aliquam ex Codicibus MSS. lectionum varietatem collegerunt. Quam grato ac religioſo animo ſuum cuique [illegible], ipſum hoc ſpecimen loquetur. Vale Lector Erudite ac Benevole, [illegible], ſi re [illegible] fuerit, officii præſtationem a me exſpecta. [illegible] Kal. Julii 1745.

P. S. Vixdum hunc Prodromum emiſeram in [illegible] certe Viri eruditionis aliarumque virtutum & [illegible] mina ſuis quæque locis adparebunt, varia benigne [illegible]: unde, quæ ad hunc Excurſum ſpectant, [illegible] communico. Spectant autem [illegible] ad Latinam [illegible] repetitam: namque [illegible] aut Græco-Latinam, [illegible] olim laudavi ac verſavi; [illegible] hactenus [illegible], nunquam deteget. *Typis denuo expreſſi* [illegible]

 SUM-

SUMMARIUM.

Artic. I. Generalia præmonita.

EDITIONES GRÆCÆ.

II.	* Princeps BASILEENSIS Viglii Zuichemi. - - - - -	1534.	Fol.
III.	* PARISIENSIS ſive Wecheliana. - - - - -	1534.	8.
IV.	* LOVANIENSIS Reſcii & Nannii. - - -	1536.	4.

LATINÆ EX VERSIONE J. CURTII:

V.	* Princeps ANTVERPIENSIS apud J. Steelſium. - -	1536.	8.
	* iterata ibid. apud eumdem. - - - -	1539.	8.
	* PICTAVIENSIS apud Marneſios fratres. - - -	1539.	8.
VI.	LUGDUNENSIS dubia. - - - - -	1545.	12.
	* - - - - - - - - apud Jac. Faure. - - -	1554.	16.
	* - - - - - - - - - - - Jo. Frellon. - - -	1558.	16.
	* - - - - - - - - - - - Lud. Cloquemin &c. - -	1572.	16.
	* - - - - - - - - - - - Jo. Huguetan. - - 1581. &	1587.	16.
VII.	† GENEVENSIS apud Jac. Stoer. - - - -	1598.	
	- - - - - - apud eumdem. - - - - -	1610.	16.
	* - - - - - - apud eumdem (forte eadem quæ COLONIENSIS.)	1628.	16.
	† - - - - - - apud Sam. Chouët. - - - -	1651.	24.
	- - - - - - dubia. - - - - 1738. (forte	1638.)	16.
	† LOVANIENSIS apud Jo. Maſium, ead. ac ſeq. - -	1573.	12.
	† ANTVERPIENSIS apud Jo. Keerberg (ead. quæ Lovan.) -	1594.	12.
VIII.	Brugenſium nulla videtur exſtitiſſe. - -	-	
	Veneta. - - - - -	1588.	12.
	* TOLOSENSIS apud Raym. Boſc. - -	1663.	12.
IX.	Aliæ editt. ſuſpectæ. - - - -	-	
X.	* DOUJATIANA 2. Voll. *Pariſiis*. - - - -	1681.	8.
	* LEIDENSIS apud Jo. van der Linden (aut Theod. Haak 1733.)	1715.	12.
	* BÖHMERIANA impenſis Orphanotrophii, Halæ. - -	1728.	4.
	* VENETA ex typographia Pitteriana. - - -	1738.	4.

GRÆCO-LATINÆ.

XI.	* Baſil. JOD. P. NEITHARDI apud Henr. Petri. - -	1544.	8.
XII.	* LUGDUN. L. Miræi apud Tornæſium. - - -	1580.	16.
	- - - - - ejuſdem (mihi ſuſpecta) - - - -	1581.	4.
XIII.	* D. GOTHOFREDI tripartita Genevæ. - - -	1587.	4.
	Ejuſdem. - - Genevæ. - - - -	1598.	4.
	* Ejuſdem. - - - Lugduni. - - - -	1608.	4.
	* Ejuſdem - - Genevæ. - - -	1620.	4.
XIV.	GENEVENSIS apud Jac. Stoer (dubia.) - - -	1590.	12.
	* - - - - - - apud Jac. Stoer. - - - -	1610.	16.
XV.	* C. A. FABROTI prior editio Pariſ. - - -	1638.	4.
	* Ejuſdem poſterior ibid. (innovato titulo 1679.) - -	1657.	4.

GALLICA.

XVI.	* *Paraphraſe de Theophile, traduite en François, &c.* -	1689.	8.

ALIORUM SCRIPTA HUC MAXIMÈ SPECTANTIA:

XVII.	* Dictionariolum Juris Civ. ex IV. libris THinarum Inſtit. *Lugd.*	1552.	8.

XVIII.

XVIII. * THus renovatus, auctore DAN. GALTIER. Toloſæ. - 1677. 4.
XIX. * Jo. Henr. Mylii Hiſtoria THi & Vindiciæ. *Lugd. Bat.* 1733. & 1738. 12.
XX. * Juſtiniani Inſtit. ex THi paraphraſi illuſtratæ, &c. - 1746. 8.

NB: Stellulæ adpictæ denotant, me non tantum vidiſſe, ſed verſaviſſe etiam atque excerpſiſſe, quæ uſui erant. Cruces, Viros Eruditos *αὐτοψίας* ita per litteras me edocuiſſe. Denique ſ. l. in hoc Excurſu legendum, quaſi integre ſit ſcriptum, *ſuo loco.*

ARTIC. I.

UT minimæ in re qualibet *ἀπειρασίας* ignorantia homines aut ſuſpenſos tenere, aut in errorem etiam inducere ſolet: ita non mirum, ſi hoc omnibus eruditis, qui de noſtro Theophilo atque editionibus ejus aliquid commentati fuerunt, plus ſemel accidit; quod meo ipſius exemplo edoctus tanto magis verum eſſe deprehendi. Confer quæ GUNDLINGIUS §. 4. *de Paraphraſi Th.* diſſerit: qui tamen ipſe non ſuis cuncta perluſtravit oculis, ſed ſcriptores vetuſtiores, uti eum recentiores, tantummodo deſcripſit: quod, ſi non plagii, tamen ſervilis imitationis, vitium utinam ab Erudito Orbe tandem exulet! Quare operæ me pretium facturum arbitror, ſi paullo uberiorem editionum ac librorum, in ſummario modo recenſitorum, hiſtoriam contexam, & de ſingulis editionibus meum pronuntiem judicium. Attamen duo hæc generaliter præmonenda cenſeo: primo, me nihil ceteris Editorum laudibus detractum velle, ſi quando editionum nævos ac vitia ingenue, ut hiſtoricum decet, aperiam; deinde neminem ante me, ne Fabrotum quidem, diverſas inter ſe editiones commiſiſſe, aut variantium lectionum inſtituiſſe optionem, ſed unam tantummodo vetuſtiorum ad verbum fere expreſſiſſe, exceptis tamen propriis unicuique correctionibus. Sic Baſileenſem principem, ſed incorrectam NEITHARDUS, correctam WECHELUS, RESCIUS & MIRÆUS expreſſerunt. Lugdunenſem Miræi editionem *κατὰ πόδα* ſecutus eſt GOTHOFREDUS tam in prima edit. quam in poſterioribus, & Gothofredianam ſecundam in Genevenſi JAC. STOER. De FABROTO nondum certi quid ſtatuere poſſum, ad quam ſuperiorum præcipue editionum ambas ſuas concinnaverit: tam varius eſt in ipſis etiam erroribus ac *σφάλμασιν.* Videtur tamen, ut ex paragraphorum & verſiculorum diremtionibus maxime concludo, unam ex Gothofredianis adhibuiſſe. Ego poſtrema Gothofredi editione A. 1620. (nam & talia ſæpe ſcire intereſt) uſus fui, quam plus millies correctam, cum adſcripta lectionum varietate virorumque doctorum notis, typographo exprimendam dedi.

ARTIC. II.

BASIL. *Editionis Titulus integer.*

„ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΝΤΙΚΗΝΣΩΡΟΣ.

„ INSTITUTIONES JURIS CIVILIS IN GRÆCAM LINGUAM PER THEOPHILUM
„ Anteceſſorem olim traductæ, ac fuſiſſime planiſſimeque explicatæ: nunc vero
„ primum in lucem reſtitutæ & recognitæ, cura & ſtudio VIGLII ZUICHEMI
„ Phryſii. Quarum eximiam utilitatem ejuſdem præfatio ad Opt. Max. Imp.
„ CAROLUM abunde declarat. Baſileæ in officina Frobeniana Anno M. D.
„ XXXIV.

Pagina verſa Privilegium Cæſareum exhibet, bibliopolis conceſſum. Sequitur ipſius VIGLII præfatio, quam ſuo loco dabimus: hanc excipiunt Titulorum Indices, Græcus ac Latinus; ſed in ipſo opere Rubricæ Latine tantum exhibentur. Vide Viglii præf. §. 28. & 29. quod & inſequentes editores ſervaverunt,

 runt,

runt, [illegible]s D. Gothofredus Græcas Rubricas ipſi etiam operi inte[illegible], & pejori novam adfinxit [illegible]. Sed de his Ru[illegible] dicemus.

[illegible] opus Theophilinum, additis margini primis §§. Latinorum ver[illegible] quoque editores præter Neithardum & Fabrotum cuſto[illegible] ſemel hic moneo) idque paginis 284. in folio minori abſolutum, ſic [illegible]bitur:

[illegible] BASILEÆ IN OFFICINA FROBENIANA PER HIERONYMUM FROBENIUM ET NICOLAUM EPISCOPIUM ANNO MDXXXIV. MENSE MARTIO.

Denique in folio ſequenti legimus:

„LECTORI S.

„ Quum jam haſce Inſtitutiones imprimere cœpiſſemus, allatum eſt nobis aliud „ exemplar ab ipſo Viglio ad utriuſque veteris Codicis (cujus in præfatione „ mentio fit) collationem recognitum. Itaque quæ illic ad eum uſque locum, „ ad quem perveneramus, emendata comperimus, honeſtum judicavimus pau„ cis annotare. Deinceps vero recognitum exemplar ſequuti ſumus."

Has nos emendationes, (quæ in pagina 96. ſub fin. tit. *de Milit. Teſt.* definebant) in Var. Lectionibus Lectori impertivimus, niſi cum manifeſta tantum operarum [illegible] corrigi juberentur: quorum tamen ſat magna remanſit copia, ut ipſe conqueritur Viglius, nimiam Frobenii feſtinationem incuſans, in epiſtolis [illegible] ſubjungendis.

Viglianæ autem editionis exemplar verſavimus Trajecti ad Rhenum in Bibliotheca publica, unde mihi Fratres Cariſſimi, JO. FRIDERICUS & JO. [illegible] (alter germanus, alter patruelis) variantes ad poſteriorem Fabroti [illegible] adſcriptas ſubminiſtrarunt: donec Vir Cl. idemque Huma[illegible] C. A. [illegible]RUS ſuum exemplar tranſmiſit, de quo ipſe in litteris ad me [illegible] ſcribit: „ Exemplar meum Ed. Viglii fuit quondam Matthæi Sla„ di, Viri Græce doctiſſimi, deinde P. Francii, poſtremo Petri, fratris Ha„ [illegible], [illegible]. In margine multa emendata, ſed pleraque ex indice co„ rum, quæ [illegible]ante emendaverat Viglius, tranſſcripta ſunt. Quis præter „ ea conjecturas [illegible] notulas nonnullas adſeverit, non ſcio; nec magis quam ve„ rum ſit, quod Francius, ut puto, in fronte ſcripſit, plurima ei adſcripſiſſe „ Alciatum & alios. Nam de Alciato nihil pro certo adfirmari poteſt, niſi „ conſtet ea [illegible] manum eſſe."

Scil. in fronte [illegible] Titulo Libri hæc adſcripta ſunt margini:

Sum Matthæi Sladi 1599.

[illegible] Francii. Plurima huic libro adſcripſit A. Alciatus & alii.

[illegible]

[illegible]rnere haud potuimus, quæ in ipſo opere aut Sladi aut Al[illegible]ſet manus, omnia ſub nomine ANONYMI excerpta damus: [illegible] pauca ſint, quæ tantis viris forent indigna. Multa quoque [illegible]io tranſſcripta videntur. Tandem de Baſil. hac edit. adde [illegible] Viglii, quæ hunc Excurſum excipient. Transmiſit poſtea [illegible]AN NISPEN, Curiæ ſupremæ Senator, aliud ejuſdem edit. [illegible] eædem fere conjecturæ & notulæ, ſed ut plurimum con[illegible] adſcriptæ erant. Hinc quæ diverſæ aut novæ ſunt, cum [illegible]fico in Addendis ad pag. 184. uſque, quoniam typographi [illegible], antequam eas acciperem. Deinceps ANONYMUM UUR. [illegible]inxi: ſed ſi ſimpliciter ANON. ſcribo, Lector ſciat, apud utrumque

[illegible] ita me inveniſſe. [illegible] V. Nobiliſſ. G. [illegible] aliud rurſus [illegible] ſimiliter conſcribillatum [illegible] mihi miſit; quod ſi quid ſingulare habet, ſub ANON. [illegible] adlego. Unde conjicio omnia hæc, & ſi quæ alia ſunt ſimilia exemplaria, [illegible] hujus [illegible] Profeſſoris prælectionibus aut dictatis ab auditoribus, magis [illegible] in literatura provectis, eo modo conſcribillata fuiſſe. Denique [illegible] Viri [illegible] memoro, [illegible] V. Clariſſ. exemplar Baſilcenſe, non niſi ex Vigliano [illegible] variarumque lectionum indice, correctum eſſe.

ARTIC. III.

PARIS. [illegible]

„ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΝΤΙΚΕΝΣΩΡΟΣ.

„ INSTITUTIONES JURIS CIVILIS IN GRÆCAM LINGUAM PER THEOPHILUM
„ Antecesſorem olim traditæ ac fœliciſſime planiſſimeque explicatæ. Superioribus
„ diebus cura & ſtudio [illegible] in lucem æditæ: nunc vero
„ exemplarium collatione, [illegible] loco reſtituta at-
„ que inſtaurata: quod [illegible], qui noſtra cum illis conferre non grava-
„ bitur. Eximiam autem [illegible] utilitatem VIGLII præfatio ad Opt. Max. Imp.
„ [illegible] abunde declarat.

„ PARISIIS [illegible] Chriſtianus Wechelus, ſub ſcuto Baſilienſi, in vico
„ [illegible]."

[illegible] Præfatio Viglii [illegible]; eodem plane ordine, quo in [illegible] capitulis, [illegible] Addenda & Corrigenda [illegible] habet: & [illegible] quædam ſuperioris correxit; ſed [illegible] ut fieri ſolet [illegible] commiſit. Fallax autem editionis hujus [illegible] & Fabricium & [illegible] in eam induxit opinionem, quaſi Wechelus [illegible] inſuper Codicum uſus fuiſſet, quum non alia quam [illegible] collatio, [illegible], intelligi debeat. Ipſum opus [illegible] pag. 20. incipit, [illegible] media 675. (ſic enim [illegible]) [illegible], adeoque paginis [illegible] abſolvitur. Bina Pariſ. hujus edit. exemplaria [illegible]: quorum alterum in publica Bibliotheca Trajectina habetur, [illegible] Celeberrimi [illegible] diu penes me [illegible].

ARTIC. IV.

[illegible] Theophili [illegible] ſubjicio [illegible] a me ſcriptus:

„ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΙΩΝΕΣ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΑΝΤΙΚΗΝΣΩΡΟΣ.

„ Inſtitutiones Juris Civ. in Græc. [illegible] traditæ, ac
„ [illegible] primum in [illegible]
„ [illegible] a Rege [illegible] etiam aliquot
„ [illegible] ad O. M. Imp.
„ Ca[illegible]li, 1530."

Epiſto[illegible] hunc Nannii præfatio, qu[illegible]SELINGII f. 1. habebis. S[illegible]nata vel in Lectiones Variantes [illegible]is nihil eſt frequentius, quam [illegible] legit Reſcius &c. Ex. gr. „ Pag. [illegible] 3. [illegible] pag. 25. v. 10. [illegible] „ mi-

„ mutatum a Reſcio pro δικαςῶν. Pag. ead. verſ. a fin. 11. ἀφειληθῇ pro ἀφειλῆθαι „ mutavit Reſcius. Plurima hujuſcemodi orthographiæ errata emendavit Re„ ſcius, quare non eſt conſilium amplius tales lapſus annotare.".

His Annotatiunculis ſubjectæ ſunt caſtigationes mendarum, quas ego ſedulo obſervavi. Sequitur opus Theophilinum, eodem contextu, quo in editt. ſuperioribus, conſtans paginis 463. in 4. min. Eſt autem hæc editio omnium omnino caſtigatiſſima & maxime ſibi conſtans: neque dignus aut Reſcius aut Nannius, qui ob unum alterumve errorem tam male haberetur. Uſus ego ſum binis exemplaribus, uno Amitini conjunctiſſimi F. L. ABRESCHII, altero Theologi ac Medici Litteratiſſimi GER. WINDII.

ARTIC. V.

(α) *Princeps* CURTIANÆ *verſionis Editio*, quam mihi utendam conceſſit V. Cl. VRYHOVIUS, hunc habet titulum:

„ INSTITUTIONUM JURIS CIVILIS LIBRI QUATUOR. Olim a THo Antec. in „ Græcum e Latino huberius diffuſiuſque tranſlati, & nunc nuper in gratiam „ eorum, quibus operam Græcis literis dare non admodum vacat aut libet, „ e Gr. in Lat. per D. JAC. CURTIUM, Brugenſem JC. converſi, ac jam pri„ mum excuſi, 1.*Joan. II. Juſtitiam qui facit, ex DEO natus eſt.* Antverpiæ ap. „ Jo. Steelſium An. 1536. menſe Septemb. In ſcuto Burgundiæ."

Titulum excipit Epiſtola Curtii dedicatoria, quam ſ. l. dabimus. Tum abſolutis IV. Inſtit. libris ſequitur Index Titulorum Alphabeticus, & tandem hæc Typographi admonitio:

„ TYPOGRAPHUS LECTORI.

„ Quantumcumque a nobis atque operis noſtris advigilatum ubique ſit, ne „ quid errorum his libris immiſceretur: excuſo tamen jam opere, deprehen„ dimus quoſdam non indignos, quorum te admoneremus. Multos ex iis vi„ deas, quos ad ejus negligentiam, cui Curtius ipſe rem totam concredide„ rat, melius quam ad noſtram referre poſſis. In cæteris quoque, qui levio„ res ſunt, adnotandis colligendiſque ideo diligentiores fuimus, ne boni ad„ uleſcentes jam primum ad Juris ſtudium admoti, quibus hic labor potiſſi„ mum datus eſt, facile uſquam hærerent. Id tu, quicquid eſt, boni conſu„ le, ac vale. Ex officina noſtra Typographica, Idib. Septemb.".

Minoris fere momenti ſunt omnes illi errores: in quibus una tantummodo notula, quæ in noſtra hac edit. *de Adopt.* pag. 112. *p.* occurrit, nove additur; quam ſequentes editt. ſuo inſeruerunt loco, atque ideo hanc admonitionem omiſerunt. Triennio poſt eadem verſio Curtiana & Antverpiæ iterato & Pictavii excuſa eſt. ANTVERPIENSIS 1539. exemplar eſt in Bibl. Trajectina ad Rhenum,

(α) Quæ in prima hujus Prodromi editione hanc in rem ſcripſeram, placet hic ſubjicere, ut, quam ſollicite omnia examinaverim, Eruditis ſemel adpareat:

ART. V. Principi verſionis Curtianæ editioni omnes adhuc Eruditi, præter Struvium, (de quo mox) vel Pictavium annumque 1539. vel Lugdunum atque annum 1545. adſignant. Sed cum Viglius in Epiſtola A. 1537. d. 10. Januar. Spiræ ſcripta, P. Bauſano pro exemplari verſionis Curtianæ transmiſſo gratias agat, [& eod. anno 1537. die 25. Apr. Apologiam Nannii non ſine animi dolore ſe legiſſe reſcribat:] neceſſe eſt eam anno jam 1536. prodiiſſe. Atque ita apud me ſtatueram, antequam B. G. STRUVII *Bibl. Jur. Selectam a Buder o auctam* conſului, quæ pag. 57. Latinam hanc verſionem PRIMUM editam & excuſam memorat *Antverpiæ apud Joannem Steelſium* 1536: 8. idque nullus dubito quin ſit veriſſimum, quia Antverpienſis 1539: 8. apud eumdem in fronte ſe ITERATAM profitetur, cujus integer hic eſt titulus:

„ INSTITUTIONUM JURIS CIVILIS LIBRI „ QUATUOR. Olim a Th. Antec. in Græcum

„ e

Rhenum, quæ hic illic paullum interpolata eſt, tam quoad verſionem, quam quoad notulas in margine (ut in ceteris editt.) adjectas: id quod ipſum feciſſe Curtium ſuſpicor poſt editam Nannii Apologiam, & ſcriptas a Viglio ad Bauſanum litteras A. 1537. d. 25. Apr. quas Excurſ. ſequens exhibebit. Pictavienſis editionis exemplar Bleſis A. 1747. emtum dono mihi miſit Vir Ampliſſ. G. Meerman, nunc Rotterodamæ civitatis Syndicus. Hæc Antverpienſem primam (ni fallor; nec enim omnes ſimul editiones ad manum unquam habui, nec habere potui) κατα ποδα exprimit, edita PICTAVII *ex officina Marneſiorum fratrum ſub Pelicano* M. D. XXXIX. in 8.

ARTIC. VI.

Lugdunenſem verſionis Curtianæ editionem 1545. in 12. ut primam laudant Suareſius in *Notit. Baſilic.* §. 18. Jac. Gothofredus in *Manuali Juris* p. m. 76. & Gundling *Commentationis de THo* §. 9. Meminerunt ejuſdem Mylius *Hiſt. THi* cap. V. §. 5. & Hoffmannus in *Hiſtor. Jur.* Vol. I. pag. 634. Tantum vero abeſt, ut prima fuerit, (vid. ſuper. artic. & notam) ut, an exſtiterit unquam, dubitari jure poſſit: primo quia nullus illorum eam ſibi ait viſam eſſe: ſecundo quia nullus Lugdunenſem 1554: 16. (de qua mox) memorat: tertio quia facilis lapſus vel Suareſii vel typographi in deſignando anno eſſe potuit, quorum alteruter inverſe 45. pro 54. forte dedit: hunc vero errorem reliqui, ut perperam fieri ſolet, transſcripſiſſe videntur. Reſpondebit alius, formam editionis haud eſſe eamdem, quum illa in 12. hæc in 16. dicatur: verum quemnam fugit, has formas ob variam chartæ amplitudinem primo nequaquam obtutu poſſe dignoſci, niſi plagularum indices & pagellarum numeros inter ſe compares; ut taceam in Catalogis Bibliothecarum minoris formæ libellos, ſi non ſub 8. ſaltim ſub 12. ut plurimum comprehendi. Melius reſponderetur, fraude bibliopolarum factum, ut is titulus annum 1545. præferens hodie non compareat; quippe qui eo reſciſſo novum titulum, recentiorem annum, & alius forte & loci & typographi nomen ſubſtituerint. Sed niſi ea fraus, cujus certa exempla tam ſuperiorum quam hujus ſeculi inferius (β) dabo, hoc in caſu probetur, manebit dicta mihi editio dubia ac ſuſpecta. Ego quatuor exemplaria LUGDUNENSIA inter ſe diverſa vidi & verſavi. Primi cum Antverpienſi principe concordantis A. 1554: 16. apud *Jacobum Faure* copiam fecit Vir Venerandus G. DE WIND. Alterum 1558: 16. apud *Jo. Frellonium* communicavit Vir Nobiliſſ. G. MEERMAN: quod in calce poſt Indicem Rubricarum Alphabeticum hoc opuſculi adjunctum habet, pagellis 17. conſtans:

„ In Theophili Inſtitutiones notæ ex Franc. Hotomani & Jac. Curtii libris „ collectæ. *Lugduni apud Jo. Frellonium* 1558. (at in fine legitur: *Lugd. excudebat* „ *Symphor. Barbierus* 1558.") Cujus præfatiunculam ſ. l. dabo. Notas tamen Curtianas nequaquam omnes, ſed ex Hotomano non paucas habet, quæ nihil ad

„ e Latino huberius diffuſiuſque tranſlati, & „ nunc NUPER in gratiam eor. quib. operam „ Græcis literis dare non admodum vacat aut „ libet, e Gr. in Lat. per D. JAC. CURTIUM, „ *Brugenſem* J. C. converſi, ac jam ITERUM „ excuſi. 1 *Joan. II. Juſtitiam qui facit, ex* „ *DEO natus eſt.* Antverpiæ in ſcuto Burgun„ diæ ap. Jo. Steelſium A. M. D. XXXIX.

ART. VI. Ex *Pictavienſi* 1539. ratiocinatur ad §. 3. *de Nupt.* Fabrotus: eamque pro principe venditant Fabricius in *Bibl. Gr. Vol. XII. pag.* 354. Ev. Otto in *Præf. V. Tomi Theſ. Jur. pag.* 14. Mylius in *Hiſt. Th. pag.* 45. Hofmannus in *Hiſt. Jur. pag.* 634. & plures forte, qui nunc non occurrunt.

(β) Exempla harum fraudium, hiſtoriæ litterariæ admodum noxiarum, in editionibus hujus paraphraſeos tam Latinis quam Græco-Latinis dabunt loca ſeqq. hujus Prodromi. (1) Ed. Lugd. IV. hoc ipſo Art. (2) Antverpienſis tertia Artic. ſeq. VII. (3) Genevenſium aliqua eod. Art. (4) Leidenſis Art. X. (5) Fabroti poſterior Artic. XV.

ad Theoph. faciunt, atque idcirco a me neglectæ ſunt. Tertium 1572: 16. *ex Officina Lud. Cloquemin & Steph. Michaëlis* cum primo conveniens, niſi quod præfatiunculam addat, (quam, quia brevis eſt, non quia memorabilis, ſ. l. inſeram) idem MEERMANNUS mihi donavit. Quartum 1587: 16. apud *Jo. Huguetan*, primo ac tertio ſimile, utendum miſit Vir Eruditiſſ. D. RUHNKENIUS: ſed alia eſt præfatiuncula, ut ſ. l. adparebit,) cui annus 1581. ſubſcriptus eſt: unde poſſeſſor ejus ſuſpicabatur, eam eſſe editionem L. Miræi, quam Goth. & Fabr. deſignaverint: (v. inf. Art. VIII. ad locum Fabricii, nec non quæ ad edit. Tornæſianam dicemus) ſed argumentis meis ad ipſum reſcriptis, quæ hic memorare haud adtinet, ceſſit; unde in aliis litteris ita reſpondit: „ Editio illa THi, „ quam tibi transmiſi, vix digna fuit oculis tuis." [*Immo digniſſima, quum in præfatione Prodromi Eruditos omnes rogaverim, ut, quæ mihi deeſſent*, quantumvis viderentur tenuia, *ſuppeditare vellent*, &c. G. O. R.] „ Eadem nuper incidit in „ manus meas impreſſa, ne verbo quidem mutato, apud *Jacobum Stoer* 1598. „ quæ cum nondum in Catalogo tuo appareat, velim ne quid deſit, inſeras."

ARTIC. VII.

Venio ad Latinas editiones GENEVENSES, quarum ego unam tantum tractavi, beneficio Viri Conſultiſſ. G. MEERMANNI, excuſam apud *Jac. Stoer* 1628: 16. quæ Huguetanam cum ipſa præfatiuncula ex aſſe refert, omiſſo tantum in fine loco & anno. Eumdem Stoer tricennio ante 1598. hanc Curtii verſionem edidiſſe, ex Ruhnkenio modo memoravimus: ſicuti nunc ex MEERMANNI litteris aliam ejuſdem adferemus, quas Anno 1745. menſe Julio mihi ſcribere dignatus fuit: „ Cæterum Genevenſi editioni verſionis Curtianæ Anno 1628. a- „ pud Jacobum Stoer, cujus uſum tibi conceſſeram, jam præceſſerat alia La- „ tina apud eund. typographum A. 1610. *in* 16. quam memorat Catalogus Bibl. „ Hulſianæ inter libros in 8. & min. form. N. 2305. h. t. *Inſt. J. Civ. olim a* „ *THo in Græcum, poſtea e Gr. iterum in Lat. per Jac. Curtium converſæ: cum ar-* „ *gum. compend. impr. apud J. Stoer* 1610: 16. Eſt ſane hic tit. diverſus ab eo, „ quem præfert Edit. Gr. Lat. ejuſd. anni & typogr. & plane convenit cum „ eo, qui in edit. 1628. invenitur; ut adeo neceſſe ſit, eo ipſo anno 1610. „ quoque idem typographus meram verſionem Latinam in lucem emiſerit. „ Quam vero in §. VII. [ſuperioris Prodromi: vide nunc §. VIII. ſq.] ex Fa- „ bricio & Foppenſio memoras COLONIENSEM editionem, eam non puto di- „ verſam ab aliqua ex Genevenſibus apud Jac. Stoer impreſſis. Per Coloniam „ enim non Agrippinam, ſed Allobrogum h. e. Genevam intelligo. Moris „ quippe fuit illi typographo, (ob quam cauſam ignoro) in libris a ſe editis, „ nonnullis exemplaribus adponere nomen urbis Genevæ, in aliis Coloniæ „ Allobrogum; in quibuſdam vero ſine loci mentione ſimpliciter typographi, „ adeoque ſui ipſius, ut & anni mentionem facere, id quod in quam plurimis „ obſervavi libris. Et ſic etiam in *Biblioth. Jurid. Lipeniana* noviſſime cura *Je-* „ *nichii* edita Lipſiæ 1736. pag. 268. memorantur J. CURTII INST. J. C. (in- „ tellige THinæ) *ex edit. Colon.* 1628: 12. quæ tamen eſt ipſiſſima Genevenſis „ ejuſdem anni a me transmiſſa. LOVANIENSIS editio d. §. VII. memorata pro- „ diit A. 1573. in 12. ejuſque meminit J. W. Freymonius in *Elencho omnium au-* „ *ctorum, qui in Jure Civ. & Can. ſcripſerunt*, edito Francof. ad Mœn. 1585. „ hunc ei adſignans tit. fol. 48. vſ. (γ). *Inſtitutt. Gr. & Lat. THi Antec. D. J.* „ *Curtio interprete. In quibus multa ſunt reſtituta. Acceſſerunt Obſervatt. in THum* „ *cum arg. in ſingulos* §§. *Lovanii* 1573. *in* 12. Vix tamen eſt, ut credam, THum „ in

(γ) Freymonium deſcripſiſſe videtur M. Georg. Draudius in *Bibl. Claſſica*. Ffurti 1611: in 4. edita, (quam Collega Doctiſſ. GAVEL ſuppeditavit) nam pag. 519. eumdem titulum ad litteram

„ in illa edit. Græce & L. inveniri, ſed potius verba *Gr. & Lat.* a Fremonio „ adjecta puto ad ſignificandum, THum Græce ſcripſiſſe. Nam quum titulus „ ille cætera conveniat cum illo, quem præfert Lugdunenſis apud Frellonium „ 1558. & Obſervatt. illæ in utraque illa edit. reperiantur, nullus dubito, quin „ Lovanienſis illa memoratam Lugdunenſem ad verbum expreſſerit." Hanc Lovanienſem fraude librariorum deinde in Antverpienſem 1594. in 12. (quam ex Catalogo Biblioth. Leidenſis Artic. VI. citaveram) eſſe transformatam, patebit ex his epiſtolæ RUHNKENIANÆ verbis: *Excuſſi quoque eam bis diebus, quæ ſcriniis Bibl. Batavæ attinetur.* *Prodiit* Antverpiæ apud *Jo. Keerberg* 1594. *at in fine legitur:* Lovanii ex officina Jo. Maſii, typographi jurati 1573. *Sed hæc editio non niſi loco & anno diverſa videtur ab illa Lugdunenſi, quam G. Meermannus V. Cl. & amicus noſter tecum communicavit; ſiquidem hic etiam in fine notæ apparent eod. judicio ex Hotomanni & Curtii libris collectæ.*

ARTIC. VIII.

„ Jenichius (*ſunt rurſus verba Meermanni ex ead. epiſt.*) in modo citata Bibl. „ t. THus Part. 5. pag. 14. memorat editiones Brugenſes 1545. 1558. *in* 12. „ 1580. ib. 1581. *in* 4. at ea re nihil falſius: ſunt enim omnes editt. illæ Lugdu„ nenſes, quæ iis annis prodiere: niſi illa 1581. *in* 4. plane ſit ſpuria; nam de „ priori 1545. *in* 12. id definire non auſim, præſertim quum totiens illa Curtii „ verſio in forma minori lucem adſpexerit.) Error autem ille exinde mana„ vit, quod Mylius in *Hiſt. THi* cap. V. §. 5. de editt. 1545. & 1558. loquatur „ ſine mentione loci; unde quum Curtius patria Brugenſis fuerit, errandi oc„ caſio Jenichio enata fuit: quemadmodum etiam Mylius male *Ulmæ excuſam* „ *Neithardi* editionem ſcripſit, quam Neithardus patruis ſuis Ulmenſis Reip. „ patriæ patribus dedicaverat, ut recte notaſti §. X." [nunc XI.] Aliis litteris idem Vir Nobiliſſ. mihi ſignificavit, & Venetiis 1568. *in* 12. Curtianam verſionem prodiiſſe. In aliis rurſus ſic ſcripſit: „ Vidi porro adhuc alicubi in Gallia „ editionem verſ. Curt. quæ prodiit *Genevæ ſumptibus Sam. Chouët* 1651. *in* 24. „ & in Catalogo quodam Genevenſi aliam memoratam, impreſſam Genevæ 1738. „ *in* 16. Sed credo vitium eſſe operarum, & legend. 1638." Idem denique Vir Amiciſſ. pro ſummis in THum ac me meritis ad partes ſæpe vocandus, TOLOSENSI editione *apud Raym. Boſc in vico Portæ Arietis* 1663. *in* 12. titulo tenus forte recuſa, (namque cum Huguetana 1557. & Genevenſi 1628. omnia habet communia, ne quidem excepta præfatiuncula,) me beavit.

ARTIC. IX.

His inſuper aliæ ex Fabricio addendæ forent, dummodo ſatis diſtincte eas nominaſſet; quare ipſius verba cum notulis meis apponam. Poſtquam ergo de Græcis Baſil. Pariſ. & Lovan. dixerat, pergit: „ Latina autem verſio Franciſci „ Cranenveldii, quam laudat P. Nannius in Apologia adv. J. Curtium Tom. I. „ Lampadis artium Gruter. pag. 1378. [*& Viglius in Epiſt.*] non vidit lucem. Sed „ exſtat Latina interpretatio Jac. Curtii Brugenſis JC. ſeparatim edita Pictavii „ 1539. ac deinde Coloniæ, Lugd. 1557. 12. & 1581. curante Lud. Miræo, & „ Lovanii, noviſſime etiam Pariſiis 1681. 12. cum J. Doujatii notis impreſſa": [*de Colonienſi & Lovanienſi, quarum & Vir Reverendus J. Fr. Foppens in Bibl. Belg. de J. Curtio agens pag.* 511. *meminit, vide præced. artic. Sed pro Lugdunenſi* 1557. *ultimum*

litteram exhibet. Pag. autem 421. f. hæc habet: „ THi paraphraſis Gr. in Jur. Civ. Inſtit. „ cum Lat. J. Curtii interpr. Genev. apud J. „ Stoer 1610: in 16. Lovanii 1573: in 12. Antverp. 1573: in 12."

timum numerum mutandum eſſe cenſeo vel in 4. *vel in* 8. *de altera* Lud. Miræi 1581. *dicam in fine Artic. XII.*] „ Verum una cum Græcis, ſine editoris nomine, „ quem Dion. Gothofredum eſſe non dubito, [*Ego admodum dubito, vid.* §. *XIV.*] „ Genev. apud Jac. Stoer 1610: *in* 12. [*verius* 16.] additis notis brevibus: & in „ calce voluminis ſubjuncto utroque titulo de V. S. & R. J. cum fragmentis „ ad eos ex Gr. auctoribus hinc inde collectis. Et notæ illæ & fragmenta „ hæc auctiora etiam [*vide quæ dicam in fin.* §. *XIV.*] exſtant in editione Græ- „ co-Latina altera optima, in qua Græca paraphraſis media poſita eſt inter „ textum Latinum Inſtitutionum & Curtii verſionem. Hæc Dion. Gothofre- „ di nomen præfixum habens, excuſa Genevæ 1587. 4. apud Euſtathium Vi- „ gnon, repetita 1598. 1620. 4. Denique C. A. Fabrotus &c."

Artic. X.

Quid DOUJATIUS, cujus editionem WIELINGIUS ὁ μακαρίτης utendam dederat, & BÖHMERUS præſtiterint, ex Gundlingio & Mylio, additiſque a me ἐπικρίσεσι atque ex ipſorum præfationibus ſ. l. patebit.

LEIDENSIS editio (ſic autem appellare malo, quamquam *Lugduni Batavorum* nomen præfert, ne confundatur cum Lugdunenſibus in Gallia excuſis) prodiit apud *Jo. van der Linden Jun.* 12. maj. anno 1715. aut innovato tantum titulo apud *Theod. Haak* 1733. Admonitionem librarii (quæ verius Editoris Doctiſſ. qui ſe nominari necdum vult, præfatio eſt) ſ. l. dabimus. Hanc ſequuntur in 6. paginis notulæ, quæ Fabroti potiſſimum interpolationes in verſione Curtiana perperam admiſſas emendant, quas Boehmero in fine præfat. jure optimo laudatas, ſuis quaſque locis operi Theophilino inſerui, ſub nomine ED. LEID. i. e. *Editoris Leidenſis.* Adduntur bini Titulorum Indices, alter ſecundum ordinem litterarum, alter ſecundum librorum ordinem. Hinc per paginas 622. ipſæ Inſtitutiones Cæſareæ cum ſubjecta paraphraſeos verſione decurrunt, quibus in fine adjunguntur duo poſtremi Digg. tituli cum Alphabetico utriuſque Indice.

VENETA 1738: 4. cujus duo exemplaria luſtravii, alterum Viri Conſultiſſ. J. W. BLONDEEL, alterum noſtri MEERMANNI, Doujatianam verbotenus cum ipſo titulo refert, ita ut nonniſi forma diſcrepet, & Græca notulis a Doujatio interſperſa perquam vitioſe exprimat.

Artic. XI.

Hæc de Latinis paraphraſeos Theophilinæ editionibus. Venio ad Græco-Latinas, quarum prima tempore, poſtremiſſima bonitate, eſt decantata illa NEITHARDI, de qua prius audiamus laudatum plus ſemel Meermannum: „ *Jod.* „ *Petri Neithardi* editio, *Baſileæ apud Henr. Petrum* Anno 1544. forma Octava „ excuſa eſt. Sane Neithardum eandem curaſſe præmiſſa editioni illi Epiſtola „ dedicatoria evincit: unde mirari quis poſſet, cur Vir Celeb. Chr. Gotl. „ Schwarzius, in Epiſt. ad Mylium die 24. Sept. 1732. data, eam Neithardi no- „ men haud præferre ajat; item, cur idem Vir Doctiſſ. in Schol. Philol. ad „ Procem. Inſt. pag. 22. (edit. 1739.) ne quidem Theophili nomen in ea ex- „ primi inquiat, quum tamen in ipſo Titulo illius edit. hæc verba occurrant: „ *e regione Latinis Theophili Gr. tralationem plurimis locis emendatam oppoſuimus.* At „ vero, quum nos jam quatuor vel quinque ejus edit. exempla viderimus, in „ quibus primus octernio (qui operis titulum, dedicationem & tabulam Ru- „ bri-

(δ) In priori edit. ſubdideram: *niſi quod dicat, quam Neithardus patruis ſuis Ulmenſis aberrante vel calamo vel animo Ulmæ excuſam Reip. patriæ patribus dedicavit:* quæ nunc deleo,

„ bricarum [*alphabeticam*] continet) deërat, & credibile ſit, in ſimile exemplar „ incidiſſe Celeb. Schwarzium, ignoſcendum erit, Viro illi Doctiſſ. hac in parte „ erranti, qui defectum illum non obſervaverat, imo ſine collatione integri „ exemplaris ne quidem animadvertere poterat: nam ſecundi octernionis in- „ dex eſt prima alphabeti litera A, & prima ejuſdem pagina ſimiliter Titulum, „ (ſed priori longe concinniorem) exhibet h. m. *Inſtitutionum ſive Elementorum* „ *D. Juſtiniani ſacratiſſimi Principis, Græce & Latine Libri* 4. Neque in ipſo libro „ deinceps uſquam aut Theophili aut Neithardi nomen invenias, ut adeo ſu- „ ſpicer, ipſum Neithardum, ubi edoctus fuit, male ſe ob interpolationem „ Græci hujus auctoris famæ ſuæ conſuluiſſe, exemplaribus Editionis ſuæ, quæ „ quidem invenire poterat, primum octernionem, qui ſolus nomen ſuum pro- „ debat, detrahi juſſiſſe, ut ſic editor, qui de auctore ipſo tam male meritus „ erat, in incerto foret. Eo ipſo tamen ſubterfugere non potuit, quominus „ aliqua adhuc ſupereſſent exemplaria integra, editorem prodentia. Et tale „ exemplum non ſolum Mylius habuit, ſed & ego præterito vere, fortuna faven- „ te, montibus Hannoniæ in officina quadam libraria mihi comparavi, quod adhuc „ in Bibliotheca mea adſervo, &, ſi tuis uſibus inſervire poterit, lubens ad te „ transmittam". Hanc ego conjecturam non veræ ſimilem, ſed veriſſimam judicavi, poſtquam ſuum non modo exemplar Vir Amiciſſimus transmiſit, ſed & aliud, in quo primus ille octernio deerat, ab humanitate Viri Cl. DUKERI nactus fui. Veriſſima etiam ſunt, quæ Mylius in *Hiſt. Th. pag.* 46 – 7, de ſubluſtri hoc auctore diſſerit (δ). Eſt autem Titulus integer:

„ Juſtiniani Aug. ſacratiſſ. Principis Inſtitutionum Libri 4. quibus legum juriſ- „ que immenſi uberrimam materiam, in epitomen redactam, breviter ſine ob- „ ſcuritate complexus eſt. Qui libri omnibus & incipientibus & doctiſſimis „ jureconſultis quotidiana manu neceſſario verſandi ſunt. Quoniam autem ſtu- „ dioſis juris eſt quoque Græcæ linguæ utilis cognitio, e regione Latinis THi „ Græcam tralationem, plurimis locis emendatam, oppoſuimus, quo facile ea- „ dem opera ſtudioſa juventus rerum peritiam ſimulque linguam conſequatur. „ *Baſileæ apud Henrichum Petrum*".

Præfationem Neithardi ſ. l. dabimus. Latina ergo hujus editionis non verſionem Theophili, ſed ipſum Juſtiniani textum cum titulis Imperatoris exhibent: Græca autem præter frequentiſſima operarum σφάλματα primam Viglii editionem ita referunt, ut nec emendationum nec recognitionum, in calce operis Vigliani adjectarum, ulla ſit habita ratio: tantum abeſt, ut hæc Baſil. altera ex MS. ſit derivata. Quare nec ego illam in Variantibus uſquam in auxilium vocare ſuſtinui. Quæ Mylius inſuper de lacero Theophili cadavere loquitur, lubet ex unico Tit. 2. Lib. I. docere: unde clarebit, hunc editorem Græca non videri intellexiſſe, cum aliquando Græce longe aliud dicat quam Latine. (namque Procemium & Tit. 1. a Viglio verſum exhibet integra.) Principium ergo Tituli 2. claudit his verbis: ἐν τοῖς τιμῶσι τοῦτον τὸν νόμον ἀναστρεφόμενα, *iſtius juris peritia cenſeri.* [Omittit hinc ἡ γὰρ φύσις ὁρῶσα uſque ad ἐμηχανήσατο.] Incipit rurſus: *Jus autem civile*: εἴρηται μὲν ἐν τοῖς προλαβοῦσιν uſque ad ἢ ἐγγράφως ἢ ἀγράφως. [omittit Τί ἐστιν ἐθνικὸν νόμιμον - - - - - - - - οὐκ ἐκίνησαν.] Sequitur: *Nam quod quiſque populus* Ἅπας οὖν δῆμος uſque ad τῶν σοφῶν ἀποκρίσεις. pergitque *Lex eſt*, ἰδίως δὲ ἐμάνθανεν - - - - - - - - καὶ πᾶς τὰ παρ᾽ ἑκάστου νομοθετούμενα κέκληται. Egregria ſane legis definitio! [quippe omiſſis ἐξ ὧν Ῥωμαίοις εἰσιν - - - - - - - ὁ δῆμος ἐποίησεν.] Sequitur: *Plebiſcitum eſt*: Ὁ χυδαῖος δῆμος ἐστι τὸ λοιπὸν - - - - - - - - πολῖται δηλοῦνται. [omittuntur Ἐν τρίτῃ τάξει νομοθετοῦσι παρὰ Ῥωμαίοις ἡ σύγκλητος.] Pergit, *Senatusconſ. eſt* Σύγκλητος δὲ ἐστι - - - - - - - ἰδιωτικοῦ παντός. [omiſſis Τὸ δὲ καθ᾽ αὐτὸν - - - - - - - - - ἡ δὲ αἰτία ἐστὶν αὕτη: quæ

leo, quoniam ipſe Mylius in ſchedis poſtumis, a Patre V. Cl. ad me transmiſſis, hunc errorem caſtigavit.

quæ minime pro ſcopo ſuo omittere debebat; ut Lector per ſe facile videbit.] Seq. *Nam cum auctus* Ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλαπλασιασθέντων αὐτῶν, οἷα φιλεῖ γίνεσθαι, στάσις καὶ διχόνοια τις ἀνεφύη. Hæc ſcil. Latina exprimunt! [Omiſſa μεταξὺ τῶν συγκλητικῶν & reliqua omnia aduſque ταῖς ἑαυτῶν ἐμάχοντο ψήφοις.] Hinc *Sed & quod principi* perquam abſurde ſic incipit: Ὁ γὰρ δῆμος τούτους ἐχειροτόνησε - - - - - - - τουτέστιν ἄρχοντες τοῦ δήμου τοῦ Ῥωμ. [omittuntur Ἐνομοθέτουν δὲ οὗτοι - - - - - - - - - - ὥστε δικαιοδοτεῖν τοῖς περεγρίνοις.] Sequitur: *Proponebant & Ædiles*, Οἱ δὲ *ædiles curules* καὶ αὐτοὶ ἐνομοθέτουν· ὠνομάσθησαν δὲ ἐντεῦθεν. [At unde? hoc ſiletur: namque omittit ab ἐπειδὴ φροντὶς αὐτοῖς ἦν - - - - - - - - - τῶν δύο πραιτώρων, οὐρβανοῦτε καὶ περεγρίνου.] Incipit rurſus *Reſponſa prud.* ἐν ἕκτῃ τάξει νομοθετοῦσιν οἱ σοφοὶ - - - - - - - - - - - - - τῶν σοφῶν ἀποκρίσεις.] Inc. *Sine ſcripto jus* Ἄγραφος δὲ νόμος - - - - - - - - ἡ δευτέρα νόμου θέσις

Huic Tit. 2. aliorum exemplo ſubjungit principium tituli ſeq. ſed truncatum. [omiſſis enim Εἰπόντες τί ἐστι δικαιοσύνη - - - - - - - - - - καταγίνεται νομοθεσία] incipit, *Omne autem jus* Πρὸς τρία τοίνυν - - - - - - - - - καὶ μετὰ ταῦτα περὶ ἀγωγῶν. [Poſt hæc om. συμβαίνει - - - - - - - - ἐπινοεῖται νόμος.] Hinc tandem Tit. III. inchoatur: *Summa itaque* Ἡ τοίνυν τῶν προσώπων &c. Ex ungue leonem! Cognationum nullum aut invenio aut deſidero typum. Pag. tandem 927. ſic concluditur.

ΤΕΛΟΣ. BASILEÆ IN OFFICINA HENRICHI PETRI ANNO M. D. XLIIII. MENSE MARTIO.

Artic. XII.

Lugdun. Gr. Lat. Titulus integer, niſi quod litterarum compendio utar: „ INSTITUTIONES JURIS CIVILIS per Theoph. Antec. in Gr. L. traductæ, ac „ fuſius explicatæ. Cura ac ſtudio Viglii Z. primum in lucem editæ: nunc „ vero a Ludovico Miræo emendatiores redditæ, addita Lat. interpr. Jac. „ Curtii Brug. J. C. Præter typum graduum cognationum a Franc. Roaldo J. „ C. Celeberr. reſtitutum, ſubjunximus & alios ab eodem J. C. delineatos, „ quib. integra l. *Juriſc.* plana ac dilucida redditur. LUGDUNI APUD JOAN. „ TORNÆSIUM, TYPOGR. REGIUM. M. D. LXXX."

Hujus exemplar nobis ex auctione Hagienſi comparavimus. Poſt præfationem *Tornæſii* ſatis memorabilem, quæ f. l. adferetur, ſequitur Titulorum Index Gr. Lat. & exinde opus Theophilinum, addita e regione Curtiana verſione, ſine ullis ullius notulis. Emendata ſatis eſt hæc Edit. non ſic tamen ut Lovan. Singulare hoc habet, quod formulas & ῥηματα τυπικα majuſculis ſive uncialibus litteris G. ac Lat. exprimat. De binis graduum ſtemmatibus, altero Gr. altero Lat. f. l. in ipſo Opere dicam. Abſolvitur pag. 992: 16. [al. male 12.] Quæ vero Roaldus ad operis calcem adjunxit, in meo exemplari deſiderantur. Necdum aliud reperi, unde id ſuppleri poſſit, quamquam ad ipſum Theophilum non faciunt. Laudant L. Miræi editionem Lugd. 1581: 4. Struvius & Hofmannus: ille tamquam Lat. tantum, hic tamquam Gr. Lat. Gothofredus autem in *Man. Jur.* & Fabricius, non memorata libri forma, ſimpliciter ut Latinam, citant: ſed & hæc editio mihi ſuſpecta, primo quia inter hos doctos haud convenit; ſecundo quod nullus horum eam ſibi viſam ait; tertio, quod nec Gundlingius nec Mylius de ea quid meminerunt. Alia argumenta, tam quam minus ſtringentia, non adduco.

Nec præterire hic poſſum errorem, neſcio cujus, in ſcholiis Philolog. Viri Conſultiſſimi Chr. G. Schwartzii pag. 37. in not. ubi lego: *equidem in Gr. verſione THi, ſecundum editt. A.* 1580. 1610. *&* 1630., *quas inſpeximus.* & mox ſequitur de Baſileenſi A. 1544. Errorem ajo eſſe in numero 1630. non modo, quia eo anno nullam edit. Gr. prodiiſſe ſatis certum eſt: ſed quod Schwartzius ipſe in litteris ad Mylium, paullo poſt horum ſcholior. editionem datis, hæc ſcribat: „ Etiam ex impreſſis iſtis libris non niſi quatuor exemplaria poſſideo, ce-„ teris

„ teris amicorum beneficio aliquando uſus. Primum exemplar Baſileæ in offi-
„ cina Frobeniana A. 1534. excuſum eſt in Fol. Alterum itidem Baſ. in offic.
„ H. Petri 1544. *in* 8. Tertium Lugduni apud Jo. Tornæſium 1580: 12. Quar-
„ tum apud Jac. Stoer 1610. 12.". Forte autem pro 1630. reponend. 1620.

Artic. XIII.

GOTHOFR. I. hunc habet Tit.

„ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΑ ΘΕΟΦ. ΑΝΤΙΚΗΝΣ. INSTITUTIONES THEOPHILO ANTEC. Græco „ interprete. IMPER. JUSTIN. INSTITUTIONUM L. IV. Paratitla & Notæ ad „ eundem Th. Græcum, Latinumque ipſis Inſtit. Latinis ἐκ παραλλήλου conjun- „ ctum commiſſumque. GRÆCA TITULORUM DE V. S. ET DE R. J. fragmenta „ hinc & inde collecta. *Dion. Gothofredo J. C. authore.* Apud Euſtathium Vi- „ gnon. M. D. LXXXVII." (ſic in meo exemplari lego, ſed Hofmannus ſcribit: *Apud Guillelmum Læmarium Genevæ* 1587. in 4.)

Alteram D. Gothofredi, cujus & Fabricius meminit, Hofmannus repetitam ait apud *Euſtathium Vignon* 1598. in 4. quam necdum vidi.

Alia ejuſdem, quam Profeſſor Celeb. ARN. DRAKENBORCHIUS ſubminiſtravit, eumdem plane titulum ſic ſubſcribit: *Lugduni Sumptibus Pauli Frellon M. DCVIII.*

Poſtrema Anni 1620. in meo exemplari & binis aliis, quæ vidi, in Titulo (ne ſcil. nimis oneretur) omittit quinque hæc verba *Imp. Juſt. Inſt. L. IV.* ſed poſt *Authore* ſequitur: *Animadverſiones* THEOPHILI BENEDICTORUM ET PERPERAM AB EODEM ADMISSORUM LIBRI IV. AUTORE JAC. GOTHOFREDO *JC. Sumptibus Sam. Criſpini* M. DC. XX. Sed in aliis exemplaribus hæc deſiderari, monuit MEERMANNUS ſic ſcribens: „ Quæ autem cura D. Gothofredi prodiit, poſtre- „ ma editio Anno 1620. *in* 4. in quibuſdam duntaxat exemplaribus aureum il- „ lum, dummodo exſtaret, Jac. Gothofredi libellum" [*de quo promiſſo non perſoluto vid. Mylium Hiſt. Th. pag.* 59. *& Otton. Præf. III. Tom. Th. ſ. Jur. pag.* 2. *&* 55.] „ promittit, nam in aliis, ut in meo, quæ præferunt *Sumptibus Sam. Criſpi-* „ *ni* M. DC. XX. nihil ſimile reperias." quam forte ob cauſam horum *Benedictorum &c.* nec Fabricius nec Hofmannus nec Gundlingius nec Struvius meminerunt.

In omnibus his Editt., nec tamen titulotenus ſed omnino diverſis, & paginæ & ſingula verba conveniunt, exceptis aliquando erratis manifeſtis, ita ut & dedicatio & præfatio identidem eædem repetitæ ſint, quas ſ. I. dabimus. Has ſequitur Index Titt. Græco-Lat. [quos Græcos titulos in Rubricas primus introduxit D. Gothofr. vid. ſupra §. II.] deinde ipſum opus, ut ſæpius dictum, tripertitum; editionem Lugdunenſem L. Miræi A. 1580. in Græcis exprimens. Poſt pag. 308. quæ Librum II. abſolvit, incipitur nova paginarum enumeratio, quarum 276. claudit IV. Librum. Hinc a pag. 277. incipiunt Tituli Latini *de V. S.* & *de R. J.* additis e regione Fragmentis Græcis abſque verſione, & deſinunt in p. 329. Sequitur *Index Rerum ac verborum* paginis 4. conſtans: & in ſola Edit. I. *Erratorum correctio.* Opus Theophilinum illuſtratur tum Paratitlis ſive Summariis, ſingulorum titulorum capiti præmiſſis, quam Notis ac Scholiis a D. Gothofredo in margine adjectis, quæ in Titulis *de V. S. & de R. J.* ſubjunctis perquam ſunt rara. Nos & Paratitla & Scholia his ſimilia in novum Materiarum Indicem; alia in Gloſſarium noſtrum Theophilinum rejecimus: ceteras autem Notas in opere ipſo exhibuimus.

Artic. XIV.

Editionem aliam in Bibliotheca Barbeyraciana memoratam invenio inter Libros in 12. pag. 58. N°. 80. h. m.

Theophili Paraphraſis Græca in Juris Civ. Inſtit. cum Latina interpretatione J. Curtii. Genev. 1590. Sed forte eadem eſt quæ ſequitur: ut is qui catalogum fecit, pro anno M. DCX. aberrante oculo legerit MDXC.

ED. GENEV. 1610. Titulus integer.

„ THI PARAPHRASIS Gr. in Jur. Civ. Inſt. cum Lat. J. Curtii Brungenſis (*ſic*) „ JC. interpr. Additæ ſunt notæ ſuccinctæ ex fuſioribus viror. Doctor. com- „ mentariis ſelectæ, partim Græca interpretantes, partim breviſſimis ſumma- „ riis & legum citatt. textum illuſtrantes. Adjecta ſunt etiam Græca titt. de „ V. S. & de R. J. fragm. hinc & inde collecta. *Genevæ ap. Jac. Stoer.* M. DCX." Sequitur præfatio Typographi, quæ vid. ſ. l. Exinde Index Titt. Gr. Lat. & reliqua cum Indice Rerum, ut in editionibus Gothofredianis, præterquam quod Inſtit. textus non ſit adjectus. Opus Theoph. deſinit in pag. 1007. & Tit. adjecti in pag. 1240. Hanc D. Gothofredi eſſe non dubitat Fabricius ὁ πάνυ, atque ex eo repetit Mylius l. c. aſt ego illam a neutrius aut patris aut filii manu profectam fuiſſe, inde judico potius quam conjicio: (1) quia ipſorum nomen non præfert: quæ autem cauſa fingi poteſt, cur illud ſuppreſſerint, quum & ante illum annum & poſt ita facere conſueverint? (2) quia de D. Gothofredo aliquoties in tertia, ut loquimur, perſona verba facit. ex gr. Περι ση. δουλων *h. t. reſtituit D. Goth.* aliquoties autem in perſ. prima, *dixi ad* hanc illamve *legem*: unde patet ſupina vel editoris vel correctoris opera: (3) quia Gothofredianis notis ſæpiſſime omiſſis aut varie truncatis alienæ vel immixtæ vel ſubſtitutæ ſunt, nominibus auctorum rarius additis.

Inde nos, quæ auctiora habet, Gothofredianis notis ita addidimus, ut primo intuitu diſtingui poſſint. Variantium vix ullam rationem habuimus, quia ex ſecunda aut tertia Goth. ed. tantummodo ad litteram expreſſa eſt. Ceterum & in eo fallitur Fabricius, quod Fragmenta quoque auctiora exſtare ait in ipſis GOTHOFR. editionibus, cum ſint ad verbum una eademque. Duo hujus edit. Genev. exemplaria tractavimus: alterum Viri Nobiliſſ. Spectatiſſ. P. BODDARTII, alterum Medici expertiſſ. G. WINDII, donec ipſi tertium nobis comparavimus.

Artic. XV.

ED. FABROT. I. Tit. integer.

„ ΘΕΟΦ. ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΗΝΣ. ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Δ. THEOPHILI ANTEC. INSTITU- „ TIONUM L. IV. CAROLUS ANNIBAL FABROTUS Anteceſſor Aquiſextienſis ex „ tribus MSS. Codd. Bibl. Regiæ recenſuit, & Scholiis Græcis auxit. Idemque „ JAC. CURTII Latinam interpretationem emendavit & notas adjecit. *Huic* „ *edit. acceſſere Græca Titt. de V. S. & de R. J. fragmenta e Regiis Codd. MSS. eru-* „ *ta, ejuſdem ſtudio & cura.* PARISIIS ſumptibus Mathurini du Puis, via Jaco- „ bæa, ſub ſigno Coronæ. M. DC. XXXVIII."

FABR. II. eumdem Tit. habet uſque ad verbum *adjecit*. Inde ſequitur: *Editio Secunda* PARIS. *apud Viduam Math. du Puis, via Jac. ſub ſigno Cor. aureæ.* M. DC. LVII. Eadem plane eſt ſub novo tantum titulo, quæ a Fratre tranſmiſſa ſubſcriptum habet: *Ed. Sec.* PAR. *apud Anton. Dezallier, in Vico San-Jacobæo ad Coronam auream.* M. DC. LXXIX.

Ego

Ego uſus fui duobus utriuſque edit. exemplaribus ex inſtructiſſ. Biblioth. Viri Illuſtris, Ordinum Zeelandiæ Conſiliarii ac Syndici, DIGNI KETELAAR: donec ipſe ambas ex auctione Mediob. & poſteriorem cum collatione principis Viglianæ a fratre Optimo JO. FREDERICO nactus fui.

Jam quæ Fabrotus præſtiterit, & quibus in rebus Editiones ambæ inter ſe ſint diverſæ, ex parte docuerunt GUNDLING. & MYLIUS in Excurſibus ſuperioribus. Videtur autem Fabrotus tot ſimul negotiis ac librorum editionibus ſe oneraſſe, ut in corrigendis operarum ſpeciminibus ipſe aut nullam aut non niſi perfunctoriam poſuerit operam. Tam multa & in utraque hac & in Pariſ. Inſtit. Lat. edit. 1643. errata comparent. De his cum Gudio conqueſtus ſum in *Obſ. Miſc. Novis* T. V. pag. 323. De illis teſtabuntur Lect. Varr. quamvis vix alia errata, quam in quibus utraque editio conſpiraret, in Varr. retulerim. De verſione Fabroti interpolata veriſſimum eſt judicium Viri Docti in præf. Leidenſis Ed. quam ſ. l. videſis. Eadem eſſe videtur cauſſa, cur de frequentiſſimis lectionis Viglianæ mutationibus ter tantum quaterve rationem reddat: quod quam inique ferant, nec injuriâ, Viri Eruditi, exemplo ſit locus ex nota SCHULTINGII ad Cajum pag. 163. a. „ Optandum vero eſſet, *inquit*, ut viri eruditi, quoties in veteribus ſcriptoribus, quos edunt, aliquid „ mutant, ſimul etiam lectores monerent, quo pacto antea lectum fuiſſet, & „ quo modo & quas ob rationes ac auctoritates aliquid emendaverint: quale „ nihil video factum eſſe â Fabroto". Idem conqueritur WIELINGIUS Lect. Jur. Civ. pag. 214. „ Qua ergo de cauſſa eruditiſſimus Fabrottus, in utraque „ ſua edit., ſive ex ingenio, ſive ſcripto codice, pro τριτης [*in pr. de L. Falcid.*] „ repoſuerit δευτερας, ignorare me fateor." nec non G. D'ARNAUD Var. Conject. pag. 330. „ Nec quidquam cauſſæ video, cur Fabrottus, omiſſis Imperatorum nominibus, [*in* §. 6. *de excuſatt.*] & integra voce deleta, ediderit: „ Τουτο γαρ οἱ θειοτατοι αδελφοι, και Μαρκ(ος) δε καθ' ἑαυτον αντεγραψαν. ita in priore ed., „ in poſteriore exhibuit αντεγραψεν". Similia de Baſilicorum editione adferre & conqueri poſſem, ſed uno nunc teſte defungar, CHR. WÆCHTLERO, qui in Opuſc. a Trotzio editis pag. 510. „ Sed mirum hic eſt, inquit, Fabrotum, „ quum A. 1647. opus Baſilicorum, cum Novellis Græco-Latinis, Pariſiis ederet ex Bibl. Regis Chriſtianiſſimi, non ſecutum fuiſſe edit. Pariſ. priorem „ 1542. neque cauſas attuliſſe, quare codices alios huic prætulerit, & quinam „ fuerint illi" ETC.

Dedicationem & Præfationem ſecundæ editionis cum adnotatis ex prima diverſitatibus ſ. l. dabimus. Has ſequitur in priori ed. Epiſtola Viglii, quam in poſteriori omiſit; & poſt illam Magnor. Viror. de THo teſtimonia, in altera edit. paullo auctiora. De ipſo opere hoc reſtat monendum, notas ac ſcholia in prima ed. in oras paginarum laterales, ſed in ſecunda infra textum eſſe conjecta. Nos ea omnia in noſtra editione ita diſtincte exhibemus, ut ſtatim appareat, utrius Edit. an ambarum, vel omnino vel pro parte, communis ſit nota. Fragmenta Græca in multis paſſim a Gothofredianis, ſicuti utræque ſæpe a Wiſſenbachianis diſcrepant; quorum itidem varietates ſedulo notavimus. Editio prior Fabroti pag. 847. abſolvit opus Theophilinum. Hinc Græci Digg. Tituli ad finem pag. 912. excurrunt: quos excipiunt primo ADDENDA tribus pag. & in quarta pagina CORRIGENDA *in Græcis. In Verſione. In Notis*: quæ me multo melius obſervaſſe affirmo, quam in ipſa edit. ſecunda factum eſt.

Poſterior Ed. pag. 720. Librum IV. concludit, nec quidquam amplius comparet.

ARTIC. XVI.

Verſionis Gallicæ notitiam uni debeo MEERMANNO, qui eam ex Gallia ſecum deportavit. Titulum hunc habet:

PARA-

PARAPHRASE DE THEOPHILE *ſur les Inſtitutes de l'Empereur Juſtinien, traduite de Grec en François, & à côté le texte Latin du même Empereur. Par Mr. F. C. Avocat au Parlement à Paris chez Nicolas le Gras au troiſième Pillier de la Grande Salle du Palais à l'L. Couronnée. MDCLXXXIX. avec Privilége du Roi.* Sed in fine utriuſque Tomi legitur: *à Paris de l'Imprimerie de Pierre le Mercier* 1688. Tom. I. pag. habet 592. Tom. II. pag. 558. excepto ordine Rubricarum. Verſio Gallorum more perquam eſt libera, & vel ex poſteriori Fabroti vel ex Doujatiana editione expreſſa; tantum abeſt, ut, quod Titulus mentitur, e Græco ſit converſa, nihilque mihi præter præfationem, quam ſ. l. oſtendet, præcipui habere viſa eſt: quare nullam ejus rationem habui, nec uſquam in notis citavi.

ARTIC. XVII.

Idem Vir Conſultiſſ. roganti mihi utendum transmiſit cum Galterii THo renovato hunc libellum, pagg. 140. conſtantem, nec ulli, quantum ſcimus, memoratum. „ Dictionariolum Jur. Civ. ex IV. Lib. Theophilinarum Inſtit. in „ gratiam eor. qui juris ſacris initiari volunt, concinnatum. Magna vi vo- „ cabulorum legalium ex Epitome Legum Conſt. Hermenopuli huc adjecta. „ Pontio a Quadraginta, Lorigena auctore. Lugduni apud Mathiam Bonhom- „ me 1552." Præfationem ſequitur ipſum opuſculum, a pag. 5. ſic incipiens: *Acceptilatio* eſt imaginaria ſolutio *&c. Accipere b. f.* ſi credam eum dominum eſſe, qui vendidit *&c. In ſq. pag. 6. & 7. Acquiſitiones* aut juris gentium ſunt aut civiles. Et Juris gentium quidem ſunt 14. *&c.*

In hunc libellum ob raritatem tantummodo inſignem conveniunt, quæ FR. BALDUINUS in præfat. *Juſtiniani ſ. de Jure Novo* diſſerit: „ Fuerunt ſuperio- „ bus annis multa utilia, & fortaſſe neceſſaria, quibus jam carere facile poſſe- „ mus. Multa fuere optima, quibus jam meliora proferri poſſunt. Sed ad „ ſecundum hunc gradum perventum non eſſet, niſi ſi prior ille viam muniiſ- „ ſet: & prior fortaſſe, quamvis deinde cedat & jaceat, laude dignior eſt ſe- „ cundo: neque quia tertius poſtea ſuccedet excellentior, medius ſua laude „ carebit. Multa quæ antea rara & ſingularia erant, jam ſunt vulgaria atque „ protrita, & nonnulla quæ a doctiſſimis etiam viris tunc ignorabantur ſine re- „ prehenſione, nunc pueri ſine admiratione ſciunt: quæque hæc ætas nondum „ percepit, proxima exponet, ut indies Antiquitatis monumenta proferuntur, „ quæ prius latuerunt."

ARTIC. XVIII.

THEOPHILUS RENOVATUS *auctore* DAN. GALTIER *Biterrenſi, Toloſæ apud Bern. du Puy, Bibliopolam in vico Portæ-Arietis.* 1677. in 4.

Ex hujus præfat. quæ ad THum faciunt, ſ. l. cum lectore communicabo: ſicuti in Notas Theophilinas retuli, quæ ad illuſtrandam paraphraſin pertinent, in qua ſat multa, ſæpius tamen injuria (ut ὑπομνήματα mea oſtendet) carpit. At ſi loca illa, quæ in THo laudat aliorumque explicationi antefert ac præponit, aut ex ipſo aut ex aliis Juris Interpretibus adſcribere voluiſſem, in nimis grandem molem excreviſſet noſter labor. Addidit Galtier diſſertationes tres:

I. An recte adjiciantur hæc verba in definitione legati, *ab herede præſtanda.* Concluditque adſirmative.

II. Ad L. *precibus* 8. C. *de Impub. & al. ſubſtitutt.*

III. Ad L. *ejus* 41. D. *de Reb. creditis.*

Hunc Galterii THum renovatum (ob multas ſane dotes magni æſtimandum) A. 1728. in Hiſpania recudi curavit G. Majanſius; quem ſi conſulas in Epiſtt. pag. 211. & 274. facile intelliges, primam editionem huic ſecundæ multum antiſtare.

ARTIC.

ARTIC. XIX.

Jo. HENR. MYLII *Theophilum* ſive *Hiſtoriam Theophili* Lipſiæ 1730. in 8. maj. primum editam, Theod. Haak Lugd. Batav. 1733. in 12. maj. recudit, atque editioni, a me Leidenſi dictæ, adjecit. Deinde A. 1738. ſubjunxit huic Hiſtoriæ ejuſdem MYLII *ſpecimen Vindiciarum THi de Prætore* PEREGRINO *& de Jure Quiritium*: nec non binas Vindicias Proœmii Inſtit. *de iis quæ Juſtiniano Imp. ſuppoſita perperam creduntur*: atque his omnibus Titulum generalem J. H. MYLII *Opuſcula Academica* &c. cum præfat. G. A. JENICHII *de Vita & ſcriptis Mylianis* præfixit.

ARTIC. XX.

Ultimo loco memoranda eſt ſequens editio, ab omnibus ſuperioribus diverſiſſima, quam mihi procurarunt Bibliopolæ, quorum ſumtibus THinum hoc opus publicatur. Titulus hic eſt:

DIVI FL. JUSTINIANI INSTITUTIONUM *ex Theophili paraphraſi illuſtratarum Libri IV. Queis non ſolum textus, una ſerie interpoſitis THi luminibus, in uſum tam docentium, quam diſcentium, genuina interpretatione dilucidatur, ſed inſimul, ad obtinendum aliquando jus* certum, *planiſſima via, hac ex parte, ſternitur. Ffurti & Lipſiæ ex officina Beati Knochi, & Jo. Georg. Eſlinger. Excudebat Jo. Gotl. Imman. Breitkopf. MDCCXLVI.* Auctor hujus opellæ *Franc. Edm. Chr. de Beaurieux* videtur, cujus dedicatiunculam ſ. l. dabimus. Ipſum opus cum præfatione, ejuſdem credo de Beaurieux, pagg. 380. in 8. continet, nec aliud quidquam adjunctum habet. Quid autem præſtitum ſit, dicta præfatio ſ. l. adferenda docebit. Nec tamen ingratum Lectori eſſe poterit, ſi harum illuſtrationum exempla ex ipſo proœmio adtulero. Authentica ergo Imperatoris verba ex paraphraſi THina hoc modo per litteras inflexas ſuppleta ſunt:

pr. per legitimos tramites, *legales nempe adinventiones*, calumniantium juris religioſiſſimus, *ſeu in jure conſtituendo venerabilis*, quam victis
§. 1. ſummaque *rerum futurarum* providentia,
§. 2. Et cum ſacratiſſimas *Principum* conſtitutiones, antea confuſas, *& inter ſe pugnantes* (*quæ partim, tribus illis codicibus: Gregoriano, Hermogeniano, & Theodoſiano, comprehendebantur; partim, poſt codicem theodoſianum emiſſæ, extravagabantur*) in luculentam ereximus conſonantiam;
veteris prudentiæ, *id eſt: Veterum prudentum*, volumina;
euntes, *tam corrigendo, quam probatas receptaſque veterum ſententias, in unum pandectarum volumen redigendo*, cœleſti j. ad.
§. 3. Inſtitutiones, *ſive introductiones in leges*, componerent:
cunabula, *& juris exordia*, non
argumentis, *& ipſa nititur experientia*, accipiant:
§. 4. collectum, *& collatum* eſt,
in quatuor *hos* libros, eaſdem, *dictorum digeſtorum* inſtitutiones
ſcientiæ, *& legalis diſciplinæ*, prima elementa.
§. 6. quotidianarum (*in quibus, de rebus quotidianis, Cajus diſputat*) aliiſque
§. 7. has *præſentes* leges

PRODROMI SIVE EXCURS. IV. FINIS.

EXCURSUS V.
SUPERIORUM EDITIONUM DEDICATIONES AC PRÆFATIONES COMPLECTENS.

ARTIC. I.

VIGLII ZUICHEMI *Præfatio ad Carolum Imper. V.*

Auguſtiſſimo invictiſſimoque Imperatori Carolo, ejus nominis quinto, Viglius Zuichemus Phryſius, S. D.

§. 1. SÆPE EGO MECUM, IMPERATOR CAROLE, Optime Maxime princeps, animo reputare ſoleo, quonam rerum humanarum fato, conſiliove factum fuerit, ut Jus hoc noſtrum Civile, quod tam parvis principio fontibus ortum, ac duodecim tantum tabulis olim comprehenſum fuit, in tam immenſam Conſtitutionum, Commentariorumque molem excreverit. Et quanquam nullam ſine legibus Rempublicam ſtare diu poſſe, naturaliterque fere evenire ſciam, ut Jus Civile ex caſuum varietate, novitateque, interpretationem, atque autoritatem prudentium deſideret, provideri tamen in primis, & debuiſſe, & potuiſſe exiſtimo, ne in tantam immenſitatem confuſionemque produceretur: Nam nunc ſi quis rem ipſam exacte ſecum expendere voluerit, haud facile dijudicet, ſatiuſne fuerit, nullo omnino ſcripto jure Rempublicam gubernari, ut veteribus illis Lacedæmoniis mos olim fuit: an vero tot eam ſcriptorum opinionibus, opinionumque ambagibus ſurſum, & deorſum (quod dicitur) ferri. Principia tamen ſi quis ſecum mente repetat, non minus utilia, ac honeſta, quam neceſſaria fuerunt, ſed paulatim (ita uti ſit) quæſtus, & famæ cupiditate, adeo in deteriora prolapſi ſumus, ut inſtauratore tandem aliquo, qui collapſam Reipublicæ diſciplinam, confuſamque Juris Civilis prudentiam, quaſi in integrum reſtituat, magnopere indigeamus. Adfert hoc malum omnibus prope rebus humanis diuturnitas, longævuſque uſus, qui dum
§. 2. conſiſtere nequit, in abuſum fere tendit. Quapropter bene illi de mortalibus merentur, qui rebus ad interitum properantibus ſuccurrunt, & quaſi ruentibus vetuſtate ædificiis novas ſupponunt columnas. Quod quidem ante Juſtinianum, ipſe Julius Cæſar efficere in Jure Civili deſtinabat: videlicet, ut ex immenſa, & diffuſa legum copia optima quæque, & neceſſaria in pauciſſimos libros conferret (hanc enim ejus voluntatem Suetonius Tranquillus in literas retulit) poſt quem nonnullam etiam opem huic noſtræ diſciplinæ optimus Imp. Auguſtus Cæſar attulit: nam (ut autor eſt Sex. Pomponius) cum antea quicunque ſtudiorum ſuorum habebant fiduciam, publice de Jure reſponderent, ac in contemptum abiret indoctorum multitudine prudentium autoritas, edictum ab illo propoſitum eſt, ut nemo deinceps citra ipſius autoritatem, & per-

permiſſum reſpondere auderet. Quod tamen haud diu ratum manſit, temporumque tandem curſu, & deſuetudine penitus abolitum eſt: præſertim poſt D. Adriani epiſtolam, qua reſpondendi jus non peti, ſed præſtari debere reſcriptum eſt. Qui tamen uſque ad Gordiani Imperatoris tempora, vel reſponſa, vel Commentaria ediderunt, egregie profecto, & cum magna immortalique pene laude ſuſceptum munus exornaverunt: Nam ad Juris Civilis prudentiam, Græci ſermonis peritiam, & literarum prope omnium ſcientiam, tantamque ſtili elegantiam adjunxerunt (liceat mihi hoc cum bona cæterorum venia dicere) ut poſt ipſum Ciceronem, qualiacumque hæc illorum fragmenta, conciſim a Tribuniano nobis tradita, nullis veterum ſcriptis cedant: tanta eſt in dictione puritas, in verbis proprietas, atque in tota oratione non affectata, ſed ſimplex quædam, & naturalis venuſtas. Atque ego quidem arbitror, §. 3. neque unquam, neque uſquam Juriſprudentiæ ſtudium magis viguiſſe, floruiſſeve, quam apud Romanos: idque trecentis illis potiſſimum annis, qui ab tempore, quo ob partium diſſenſionem cœpit iterum Reipubl. per unum conſuli, ad Gordiani Cæſaris ætatem numerantur: unde & ad alias gentes provinciaſque magno omnium mortalium aſſenſu, atque applauſu mox dimanavit. Nec ſcio an ſperare liceat, ut æque unquam floreat: cum tunc abſolutum, quaſique ad ſummum perpetua quadam contentione perductum fuiſſe videatur: poſtea vero cum progredi ulterius nequivit, peſſum rurſus deſcendit: Nam qui illis ſucceſſerunt, nihil fere præter nudam docendi operam, relictum ſibi crediderunt, vel quod prioribus pares eſſe non poterant, vel quod exhauſtam occupatamque eſſe ab aliis materiam cenſebant, nihil ut jam ferme quiſquam addere poſſet: aut certe ſi quid adhuc erat, de quo dubitabatur, Imperatoribus id diſceptandum decidendumque ſuggerebatur. Quapropter ab eo tempore, Juris conſtituendi autoritas ad ſolos Principes venit: quorum Edicta, Reſcripta, Decreta, ſub generali Conſtitutionum appellatione comprehenſa, eo mox & ipſa excreverunt, ut aliis ſuper alios codicibus multitudinem ipſorum moderari ſuccedentes Imperatores ſatagerent: donec tandem Juſtinianus extremam admovit manum, & hunc, quo adhuc in ſcholis utimur, Codicem edidit. Ab Gordiano autem uſque ad Lotarium penultimum ex Saxonica gente Imperatorem, qui ante quadringentos plus minus annos in fata conceſſit, nullius (quod ſciam) Jureconſulti nomen, aut monumentum dumtaxat Latini (nam de Græcis mox dicemus) celebratur. Tandem vero, ut ad noſtra ve- §. 4. niam ſecula, Italia exterarum & Barbararum (ut vocant) nationum excurſionibus, defuncta, priſtinoque decori reſtituta, intermiſſam multis ſeculis, & tantum non extinctam Romanarum legum diſciplinam incredibili docentium diſcentiumque multitudine, & ſtudio inſtauravit, ac reſtituit, cujus ubi celebritas increbeſcere cœpit, tanta continuo per totam Europam Juris Civilis, & qui ipſum profiterentur, autoritas invaluit, ut & gymnaſia paſſim conſtituta, & præmia propoſita fuerint, cum his qui Juriſperiti eſſent, & judiciis, arbitriis, aut conſiliis hominum inter ſe controverſias finire & decidere poſſent, tum vero illis, qui publice Juriſprudentiam profiterentur, quorum omnium autoritas creſcere paulatim cœpit, ubi commentaria in lucem exierunt, per quæ etiam poſteris admirationem ſui relinquerent, quæque nunc continua ſucceſſorum æmulatione eo ſunt adducta, ut Jus Civile magnitudine prope ſua laboret. Nec tamen modus vel finis adhuc ſcribendi accumulandique ponitur, ut niſi tua optime Cæſar autoritas tandem intercedat, humanæ vitæ ſpatium abſolvendæ huic diſciplinæ deinceps non ſit ſuffecturum: valdeque timendum ſit, ne omnium pulcherrima, ac reipublicæ multo utiliſſima diſciplina, quæque hoc tuum Romanum imperium immortali, incomparabilique gloria illuſtrat, in contemptum, & interitum adducatur: poſtquam ſcilicet non erunt, qui eam ſeſe aſſequi poſſe ſperent, cumque cæteræ gentes ob operoſa, im-

menſa, ambiguaque interpretum commentaria iterum leges haſce repudiare cogitent, quas ob ſummam admirabilemque æquitatem, juſtitiam, ac prudentiam olim tanquam divinitus latas conſtitutaſque amplexæ ſunt: paſſim etiam
§. 5. de eo doctorum bonorumque virorum querelas audimus. Atque utinam aliquando eorum votis, CAROLE, annuas, novuſque nobis exoriare Julius, aut Juſtinianus: nec ſolum inveteratum hoc ſcribendi, & coacervandi cacoëthes (ut ille vocat) inhibeas, verum ab ipſis radicibus tot, & tantarum opinionum diſſenſionumque ſeminaria, novis ſubſtitutis conſtitutionibus evellas, vel ſaltem immenſa librorum volumina ad mediocrem aliquem modum perducas: Illo etenim malo, non tantum diſcentium ſtudia jam pridem graviter exercentur, atque adeo affliguntur, ſed privatorum etiam fortunæ cum luculento Reip. damno adteruntur. Tam multa enim interpretum jactitata opinionibus, cum in forum ac tribunal deferuntur, judicibus quidem bonis, & probis magnum in diſcernenda veritate, examinandaque juſtitia ſcrupulum injiciunt: improbis vero januam ad gratiam, odium, ſordes, ambitionem patefaciunt: diſpendioſa ſcilicet victis, & parum ipſis victoribus compendioſa, dum lucra pragmatici diſpartiuntur. Et profecto Auguſtiſſ. CÆSAR, nihil ſupereſt, quo tot illuſtribus rebus a te geſtis, majorem, diuturnioremque tibi gloriam apud poſteros comparare poſſis, quam ſi Jus Civile, quo publica, & privata reguntur, in ordinem, in concordiam, in brevitatem redigas: quo tandem ſciamus, quo jure uti debeamus, atque ut idem deinceps & intelligere, & ediſcere commodius poſſimus. Scio quantis quotidie occupationibus Majeſtas Tua diſtringatur, quæ hic religionis diſſidium componere, alibi Turcarum occurrere minis, atque etiam Mauros, & Indos, Novoſque orbes ad Chriſtia-
§. 6. nam fidem, & ſub ſuum Imperium compellere ſtudeat. Sed tamen haut levioribus negotiorum procellis Divum Juſtinianum agitatum legimus, qui parem tamen cum maximis Imperatoribus laudem ſive bello, ſive pace aſſecutus eſt, nec tantum armorum, ſed & legum gloria cæteris facile principibus antecelluit. Non deſunt tibi Tribuniani, Theophili, vel Dorothei, quorum opera in tam præclaro opere uti poſſis, quique talem nominis in poſteros propagandi occaſionem dari ſibi exoptent. Cæterum interea illi maxime, & ſuæ famæ, & publicæ ſtudioſorum utilitati conſulere mihi videntur, qui donec tibi Deus tam eximio operi incipiendo, abſolvendoque conſilium, atque ocium conceſſerit (nam auxilium certe non deerit) ſedulo dant operam, quo ea, quæ jam longa, & infideli librariorum deſcriptione, typographorumque poſtea ſocordia depravata ſunt, emendent, quæ omiſſa ſunt ſuppleant, quæ confuſa diſtinguant, ac totum legum Corpus mirabiliter diſſolutum pro virili reſarciant. Qua quidem ratione & commentandi occaſio utcunque ſucciditur, & magnum procul dubio lumen diſciplinæ noſtræ infertur. Nemo enim, ut arbitror, ſano præditus judicio dubitat, legum textibus, ceu fontibus reſtitutis, permulta quoque in Doctorum commentariis, magno legentium faſtidio a ſingulis prope hactenus repetita, reſecari poſſe. Neſcio tamen quo fato fiat, ut ad ea quæ optima utiliſſimaque ſunt, pauci admodum animum, atque ingenium intendant: ac ut etiam ſint aliqui, quibus iſta ſint curæ, ii tamen quo tendunt, pervenire nequeunt: Nam in hoc diſciplinæ genere, Italicæ Bibliothecæ ſemper excelluerunt, & de Florentinis Pandectis celeberrima eſt ubique fama. Sed non cuivis homini (ut eſt in proverbio) contingit adire Corinthum, & alioqui multa occurrere ſolent, quæ honeſtos conatus remo-
§. 7. rentur. Qui tamen tentaverunt, & qui aliquid effecerunt, non ſunt ſua laude defraudati: Nam ut nihil nunc de Alciato, Zaſio, Budæo, ac aliis majorum gentium ſcriptoribus dicam, quantum ſibi gratiæ, atque gloriæ Gregorius Haloander nuper peperit, qui Pandectas ſublatis tot maculis, nævis, mendiſque ad novam quandam venuſtatem redegit? Cui deinde & Codicis

non

non pœnitendam emendationem, cum pulcherrimo veterum Conſulum catalogo adjecit: Noviſſimeque etiam Novellas primus omnium Græca lingua, hoc eſt, vere authenticas (ſic enim ſunt ab initio compoſitæ) publicavit, Latina quoque ſubjecta interpretatione, longe certe puriore elegantioreque, quam ſit ea, qua vulgo in ſcholis utimur, in qua nonnumquam, nec verborum ſyntaxis cohæret, nec rerum ſenſus percipi poteſt. Fuit enim prior interpres (quiſquis is demum fuit) utriuſque linguæ æque imperitus. Utinam vero Haloander ille, ad hæc ſtudia noſtra juvanda natus, diutius nobis ſuperſtes fuiſſet, pulcherrimiſque cœptis colophonem imponere potuiſſet. Nam eo conſilio redierat in Italiam: ſed vix ingreſſus, Venetiis miſere quaſi in ipſo conſiliorum rerumque præclararum portu extinctus eſt. Cujus nobis mors minus deploranda eſſet, ſi ſaltem exiſterent, qui tam glorioſi conatus ſucceſſionem capeſſerent, atque illius æmulatione excitati, hoc quod adhuc deſideramus implere, atque perficere ſtuderent: Ille enim tantummodo hunc gloriæ campum aliis aperuit, multaque poſt ſe reliquit, quibus cæteri ſibi laudem comparent: ille notas ædidit: at utinam aliquis integrum Pandectarum corpus in lucem proferat, quod quidem beneficium à Florentina Repub. ſtudioſi jam olim expetiverunt. Quanquam autem poſt tot ſecula, mutatis tot rebus, tot veterum abolitis conſuetudinibus, & novis quotidie irrepentibus (ut plerunque jam Municipiorum inſtituta moreſque Juri Civili prævaleant, & reſponſis magis Doctorum, quam certa aliqua lege controverſiæ diffiniantur) neceſſe prope ſit (quod antea diximus) legum corpus innovare: attamen ſic recte atque ordine id fiet, ſi prius diligenter perſcrutati fuerimus, ſi quæ forte ex veterum librorum fide reſtitui queant. Multa enim adhuc latent, & interpretum controverſiis, altercationibuſque involuta ſunt: quæ tamen ex emendatis codicibus, vel ex antiquis diſciplinæ noſtræ monumentis, quorum pauca adhuc prodiere in lucem, diſſolvi poſſunt. Et profecto, veluti antea dicere cœperam, qui huc conatus ſuos intendère, videntur mihi multo ſolidiora diuturnioraque famæ fundamenta ponere, quam qui nunc Cramben (quod ajunt) nobis toties reponunt, & ex conſarcinatis Repetitionibus, temporalem induſtriæ ſuæ gloriam apud imperitum ſtudioſorum vulgus aucupantur. Ego certe hoc ipſum ad quod alios hortor ſtudio, & cordi ſemper habui, nec omnino infeliciter mihi ceſſit, quo minus alii meliore nati ſydere deſperare debent, ne non induſtriæ ſuæ, & conatui ſucceſſus reſpondeat. Ecce enim, Maxime CÆSAR, Imperiales Inſtitutiones Græcas primus omnium in lucem profero, & quaſi ſtudiorum meorum primum fructum Tibi, qui ſanctiſſimo Juſtitiæ templo præſides, cujus ſtat arbitrio tota Juris Civilis diſciplina, dedico conſecroque. Quas ſi tu benigna fronte ſuſceperis, non modo mihi, ſtudioſiſque aliis animum ad majora perſequenda addideris, verumetiam clementia, & humanitate tua rem digniſſimam geſſeris: multi enim ex hoc laudantur, quod doctorum hominum Mœcenates & patronos ſeſe præſtiterint: non audeo vero meum nomen in illorum album inſerere, ſed tamen ſi id mihi bene apud te ceſſiſſe alii magis propiciam adepti Minervam conſpexerint, ipſorum quoque ſtudia ad tuum concelebrandum nomen excitaveris. Quod quidem ego non modo confido, verumetiam certo perſuaſum habeo. Quapropter & hoc qualequale opus ſub tui nominis auſpiciis in lucem emittere auſus fui. Cum enim conſtet te honeſtis omnibus ſtudiis apprime favere, tum vero erga Juriſprudentiam peculiariter te affici conſentaneum eſt: quæ ad legitimam Reipublicæ adminiſtrationem a veteribus conſtituta Imperatoribus, tota hodie tuo nomine & autoritate regitur: ut in ea videlicet jus tibi ſoli ſit & tollendi, & mutandi, & emendandi quicquid velis. Nec nos aliud ſcire, aut profiteri phas eſt, quam quod Tibi, tuiſque majoribus placuit, cum Cæſarei juris ſtudioſi cenſeamur. Hoc noſtrum itaque ſtudium Auguſte CÆSAR, Tuum peculiariter

Marginal notes: §. 8. (beside "expetiverunt. Quanquam autem…"); §. 9. (beside "ne non induſtriæ ſuæ… Ecce enim, Maxime")

§. 10. favorem promeretur. Poſſem tamen ego, & alias multas hujuſce nuncupationis meæ cauſas recenſere, ſed paucas tantum percurram. Nam cui potius hæc dedicem quam Optimo Clementiſſimoque patriæ meæ principi, cujus avus MAXIMILIANUS, cujus amita Margareta, qui ipſe illum, cui ego omnem in literis profectum debeo, Bernardum ſcilicet Buchonem, Decanum olim Hagenſem, cognatione quidem mihi patruum, ſed pietate & beneficentia erga me pene plus, quam patrem, tot commodis auxerit, tot ornamentis honorarit, ut me quaſi hæreditarium æs diſſolvere par ſit. Et Inſtitutiones Imperiales cui potius, quam ipſi Imperatori nuncupem? ut quæ olim Latinæ ſunt per Juſtinianum ſtudioſis exhibitæ, nunc etiam ſub tuo Auguſtiſſimo nomine, Græcæ in lucem tandem prodeant. Quæ porro inde utilitas ad eos qui Juri dant operam, provenire poſſit (quando hoc in primis ad operis tibi dicati commendationem pertinet) ſtatim ſubjiciemus. Ego autem non ob publicum tantum commodum gratum tibi hoc munus noſtrum fore ſpero, verum etiam ob id quoque non diſpliciturum exiſtimavi, quod privatim uſui tibi eſſe ali-

§. 11. quando poterit. Celebratur enim vulgo Neoptolemi apud Ennium ſententia, Principi philoſophari quidem eſſe neceſſe, ſed paucis: nam omnino haud placere, & ut ego etiam addendum puto, haud licere. Philoſophia porro in qua principum liberos erudiri oporteat, non alia mihi magis idonea eſſe videtur, quam Juriſprudentia: Nullius enim diſciplinæ ſtudium æque illi, qui civitatis, qui regni, vel Imperii aliquando gubernacula ſuſcepturus eſt, magis utile, aut neceſſarium, aut proprium eſſe poteſt, quam legum, & juris. Et veteres cum regem laudare volebant, juris & æqui ſcientiſſimum, ſervantiſſimumque fuiſſe prædicabant. Nominatim vero D. Marcus Philoſophus Juri ſtuduit, ac L. Voluſium Metianum audivit. Severum Serbidius Scevola inſtituit, Alexandri tutor ac præceptor fuit Ulpianus. Quos quidem Imperatores optime Remp. adminiſtraſſe conſtat. Non aliunde vero aliquis, vel melius, vel maturius univerſæ Juriſprudentiæ ſummam, quam ex iſthoc Inſtitutionum opuſculo, haurire queat. Erit itaque hic liber aliquando Principi PHILIPPO, primo unicoque adhuc filiolo tuo, cæteriſque liberis, quos tibi Deus complures, uti tibi omnes comprecamur, largiturus eſt, utiliſſimus. Ex Græcis enim Latina, veluti infra declarabimus, plurimum adjuvantur, & tum etiam amplius, atque pluribus proderunt, cum ipſa hæc Græca Latina aliquando facta fuerint. Verum quo clarius appareat, quid ſit, quod tibi dicare auſi ſumus, & unde ad nos pervenerit, quæve inde utilitas accipi poſſit, ac quo reliqua quibus vera hujus operis commendatio continetur, cuncti intelli-

§. 12. gant, rem totam ordine exponere incipiam. Inſtitutiones itaque, quas Græci brevitatis cauſa Inſtituta fere vocant (unde & ad nos eandem fluxiſſe conſuetudinem arbitror) cum in omni diſciplina apprime ſint utiles, tum vero in Jure prope neceſſariæ ſunt, propter ſummam ejus difficultatem, immenſitatemque. Magni autem eſt momenti a ſuis principiis, ac elementis artem aliquam didiciſſe: Et ut non alia eſſet ratio, quæ Inſtitutiones nobis commendaret, quam quod eas bene edocti multo maturius ad præſtitutam ſtudiorum metam pervenire queunt, ſufficere tamen ſola hæc deberet, ob quam tyrones ſummo ſtudio Inſtitutiones initio diſcendas ſibi proponerent. Nam cur in eo tres annos conſumamus, quod uno exequi poſſumus? Et quanquam ille noſter, etiamſi alterum in ſepulchro pedem haberet, diſcere ſe velle dicebat, non tamen nos ideo in ſcholis totam ætatem commorabimur, quaſi apud Minoëm,

§. 13. vel Æacum (ut dicere ſolebat Cato) cauſas olim dicturi. Et in hac vitæ humanæ brevitate in primis curandum eſt, ut ſtudia noſtra quod ad fieri poteſt, maturemus. Nemo autem citius ſe abſolvit, quam qui certam rationem, & viam elegit, quæ maxime in Inſtitutionum diſciplina conſiſtit, quales citra controverſiam pulcherrimæ ſunt, quibus in Jure Civili utimur. Continent enim

enim ſummam quandam, & legum pene omnium compendium. Nam quæ Pandectis vel Codice, titulis libriſque totis explicantur, ea hic brevibus paragraphis ſeu verſiculis, incredibili ordine & elegantia comprehenſa habemus, quæ non aditum modo ad ſecretiora juris myſteria patefaciunt, verum toto itinere, & in quibuſcunque legum ænigmatis, non aliter ac fax quædam prælucent. Scripſere autem multi veterum ejuſdem argumenti libros, inter quos præcipui fuere nominis, Ælius Martianus, Calliſtratus, Domitius Ulpianus, Julius Paulus, Florentinus, & Titus Cajus. Hujus etiam fragmenta quædam adhuc extant, unde veluti ex unguibus, quod dicitur, leonem. Ex quorum omnium libris D. Juſtiniani juſſu Tribunianus, duoque ejus collegæ Latinum inſtitutionum noſtrarum opus concinnaverunt, Zeuxidis imitati exemplum, qui Crotoniatis Helenam delineaturus, virgines earum nudas inſpexit, ut quod in quaque laudatiſſimum eſſet, pictura redderet: Nam & illi quicquid in veterum libris utile, quicquid & argumento aptum, conſentaneumque eſſet, huc tranſtulerunt. Primus autem Angelus Politianus in Miſcellaneis (*) Græco quo- §. 14.
que ſermone ſcriptas haſce prodidit, ſub eodem prorſus intellectu, niſi, inquit, quia ritus quidam conſuetudineſque Romanorum veteres, uberius aliquanto & laxius in Græco, quam in Latino codice referuntur, ut peregrinis hominibus, atque a Romanorum more conſuetudineque alienis, res tota penitus innoteſceret. Quoniam tamen novum pleriſque videbitur, exiſtere hac tempeſtate, qui Græcos libros Jureconſultorum ſcholis inſerant, operæ precium fuerit eorum autoritatem, ac vetuſtatem paucis oſtendere. Illius nobis non obſcura extant argumenta, poſteriores ſcilicet Imperatores, qui uſque ad Juſtinianum Juri Civili componendo, ferendiſque legibus operam navarunt, linguæ Romanæ honorem utcunque tueri conatos fuiſſe, qua & ii qui in Principum Curia, & comitatu tunc agebant, utebantur, cum vulgaris ſermo Conſtantinopoli Græcus eſſet. Nam & veteres fere Conſtitutiones Latinas fuiſſe §. 15.
legimus, cum abſurdum adhuc videretur alia lingua leges conſcribi, quam eorum, à quibus originem, nomen, autoritatemque cœperant. Atque eum honorem veteri, & æternæ urbi Romæ Cæſares Romanæ Reip. principes ſemper tribuerunt, ut linguam ejus populi venerarentur, à quo Imperium acceperant. Quapropter & Byzantium Romam vocari Conſtantinus juſſit, & Juſtinianus in Novellis Romanam linguam πατρῴαν φωνὴν, id eſt, patriam, vocat. Cujus etiam illic profeſſores non obſcuri fuere, inter quos Priſcianus Cæſarienſis clarus etiam nunc inter Latinos Grammaticos. Græcos tamen linguæ ſuæ retinendæ, excolendæque ſtudioſiſſimos, & Latinorum gloriam ſemper obſcurare connixos fuiſſe ſatis conſtat. Proinde in Græcia & Thracia extitere mox nonnulli, qui quo ſuis hominibus laborem adimerent addiſcendi linguam Latinam, ob Romanarum artium maximeque legum cognitionem valde neceſſariam, Jus Civile in ſuam linguam traduxerunt, quod fieri etiam Juſtinianus in Græcorum gratiam non vetuit: deinde quoque publice ipſum Græco ſermone doceri cœptum eſt, atque inde paulatim factum eſt, ut conſtitutiones novæ, quæ poſt æditum Codicem exigente rerum uſu promulgatæ fuerunt, Græce tantum ſint æditæ, quas deinde ſciolus quiſpiam Latinas fecit. ut autem Græce proponerentur, illa etiam non levis cauſa viſa fuit, quo vulgo commodius perciperentur, quum Græcus ſermo latiſſime in Aſia pateret, & Romanus tot calamitatibus continuo vexata Italia, jampridem quoque tranſlato, ſeu amiſſo propemodum Imperio, paulatim cederet concideretque. Cæterum cum tri- §. 16.
bus locis Jura doceri Juſtinianus permiſerit, apud Romam, Berytum, & Conſtantinopolim, an tamen Romæ aliqui ſint profeſſi poſt illud privilegium incertum eſt. Et veriſimile, cum Urbis ſtatus ſemper poſtea Longobardorum, aliarumque gentium irruptionibus, & domeſticis etiam diſſidiis agitatus fuerit,

(*) Cap. 84. Vide *Teſtimonia & Judicia de THo*, num. I. G. O. R.

rit, inter arma leges ſiluiſſe. Quapropter Innocentius quartus, Pontifex Maximus, renovandum hoc privilegium putavit, quum jam Juris interpretandi uſus Romæ abolitus fuiſſet. De Beryto autem ſcribit Agathius (*) rem ſane oppido acerbam, ſed tamen memorabilem, pulcherrimam ſcilicet illam Phœniciæ civitatem, quæ nunc ſolo Barbarorum portu nota eſt, prodigioſo terræ motu penitus proſtratam, ſoloque æquatam fuiſſe, haud ita certe diu poſt hoc privilegium. Quo tempore ruentium ædificiorum mole plurimi, nobiliſſimique juvenes, qui Juris diſcendi cauſſa illic degebant, una cum clariſſimis Doctoribus periere, nec unquam poſtea illa Academia priſtinum decus recuperavit. Sola igitur Conſtantinopolis legum ſemper doctores, diſcipuloſque habuit. Et ii quidem, qui Conſtantinopoli leges profitebantur (quæ principio lingua Latina compoſitæ, ac conſcriptæ, & in vernaculum deinde ſermonem, qui ut diximus, Græcus erat, tranſlatæ fuerant) eodem eas idiomate, ac ſermone exponebant, quod apud Berytum quoque factum crediderim.

§. 17. Quapropter vetuſtiſſimas in jus noſtrum interpretationes, ac gloſſas Græcorum eſſe comperio, qui ipſum etiam legum textum, ut nunc loquimur, multifariam traduxerunt. Diverſæ enim citantur apud ipſos interpretationes, aliæ κατὰ πόδας, aliæ μεταφραστικῶς, aliæ παραφραστικῶς: vidi etiam quaſdam epitomæ non abſimiles. Cum vero prima ſcientiæ noſtræ rudimenta Inſtitutiones contineant, veriſimile eſt, nec ibi Græcorum diligentiam, vel induſtriam ceſſaſſe. Sed tamen uſque ad Politianum nemo de Græcis cogitavit: ille vero mirum in modum ſtudioſorum omnium deſyderia indicio ſuo excitavit. Noſtrates enim non paucos noſco, qui diligentiſſime ſcrutati ſunt, ſicubi eas invenire poſſent, & Conradus Heresbachius utriuſque linguæ peritia cum primis excellens, Italiam etiam hac potiſſimum de cauſſa adire non eſt gravatus, ut illic Græcum exemplar venaretur, quem ſcio jam olim ſcholia quoque in Inſtitutiones noſtras paraſſe, ſed tamen hactenus preſſiſſe, quod Græcam illi interpretationem nanciſci non licuit. Omnes quidem, inquit D. Paulus, currunt, unus autem accipit præmium: quod mihi Patavii agenti clariſſimi viri Petri Bembi beneficio obtigit, qui me ſibi ab D. ERASMO Roterodamo unico bonarum literarum, ſeculique noſtri ornamento, & patrono multo, me hercle, digniſſimo commendatum, perquam humaniter complexus eſt, & exemplar benigniſſime ex Marciana (†) Bibliotheca communicavit, pro quo immortales gratias debere me illi confiteor: cum enim hocce munus per ſe ſit magnificum, tum

§. 18. tali autore longe precioſiſſimum, atque jucundiſſimum duco. Cui enim obſecro lubentius hoc debeam quam ei, qui non patriæ modo ſuæ, ſplendidiſſimæque Reipubl. Venetæ, non huic tantum Patavinæ Academiæ, ſed toti Italiæ, literarum doctorumque hominum vetuſtiſſimæ parenti & alumnæ, maximo, ac prope ſingulari ornamento exiſtit? haud enim quenquam temere in Italia hodie reperias pluribus majoribuſve dotibus præditum. Quapropter quum illud recordor de P. Craſſo Mutiano, qui quinque rerum bonarum maxima & præcipua habuit, quod eſſet ditiſſimus, quod nobiliſſimus, quod eloquentiſſimus, quod Jure conſultiſſimus, quod Pontifex Maximus, tu mihi Bembe occurris, in quo eadem prope omnia, & longe plura decora conſpiciam. Nam priora certe tria citra controverſiam obtines, & quanquam Jureconſulti titulum non ſis admiſſurus, de jure tamen optime te meritum omnes poſthac veri ſynceri que Jureconſulti prædicaturi ſunt. Veterum autem ſacerdotum, Pon-

(*) Potius Agathias, L. 2. περὶ Ἰουστινιανοῦ βασιλείας, pag. 47—8. Gr. pag. 44. Lat. ſed de juvenibus tantum memorat, eorum multos periiſſe: de *Doctoribus* autem, hos Sidonem, urbem viciniam commigraſſe, Scholaſque eo tranſlatas, dum Berytus inſtauraretur, *&c.* G. O. R.

(†) In Bibliotheca Florentina Pluteo LXXX. N°. 1. exſtant *Juſtiniani Imp. Inſtitutionum Lib. IV. traducti a Theophilo Antecessore.* Codex bonus & antiquus, in fol. Gr. *MS.*

P. FRANC. *ad Exemplar Duker.*

Pontificumque collegiis, ut non inferior, ita neque abſimilis, mihi ordo iſte veſter Rhodienſis videtur, in quo ſane tu cæteris & dignitate & celebritate longe præſtas. Quid hic recenſeam, quantum tibi ſtudioſi omnes debeant, qui te Mœcenatem, & patronum habent, ut doctiſſimum, ita humaniſſimum. Debent etiam ipſæ Venetiæ, quarum res geſtæ eloquentiſſimo ſuaviſſimoque ſtilo tuo ſplendeſcunt. Poſthac vero, & Juris ſtudioſi plurima ſe tuæ humanitati debere mecum fatebuntur, & debent lubenter, & debere plura majoraque cupiunt, quum in tua ſit manu, nobiliſſimos illos Juriſprudentiæ theſauros, quibus non minus, quam opibus incredibilibus D. Marcus exuberat, ad publicam ſtudioſorum utilitatem in lucem tandem emittere, quod quidem ipſi autores à te poſtulant, qui tot jam ſecula in ſitu jacentes, & imperitorum neſcio an invidorum, ſeu incuria, ſeu injuria obſoleſcentes, quo à te omnis literariæ antiquitatis diligentiſſimo patrono in lucem tandem reſtituantur, efflagitant: quam profecto benignitatem, vel potius pietatem tuam, ſummo plauſu, maximaque gratia ſtudioſi omnes excipient. Nec quenquam fore arbitror adeo depravati judicii malignæve voluntatis, qui hoc vitio tibi vertere audeat: neque enim vel exhauritur, vel imminuitur hac beneficentia incomparabilis ille Marcianæ bibliothecæ theſaurus, ſed clariſſimæ Reip. tuæ Venetæ ingens decus, & gloria iſthinc accedet, cum ex ditiſſimo terrarum emporio tales deinceps merces ad literarum, honeſtarumque artium cultores venire conſpicientur. Illi nos profecto ſemper præſens hoc Inſtitutionum Græcarum opus acceptum feremus, à Florentinis fruſtra hactenus expectatum: cum inde & alterum nobis exemplar poſtea communicatum ſit, vetuſtum in primis, & quod nobis ad prioris emendationem multis locis uſui fuit: fecit autem nobis ejus copiam vir eruditiſſimus juxta ac humaniſſimus Jo. Baptiſta Egnatius. Quid porro hoc nomine ipſi Bembo ac Egnatio debeamus, ita credo melius omnibus eſſe conſtiturum, ſi operis quoque ipſius uſum, & precium paucis explicaverimus. Hoc ego hic aſſerere non verebor, non modo ipſum expectationi, quam de eo jam olim Politianus fecit, abunde reſponſurum, ſed tale omnino eſſe, quo nullus non ſolum Juris, alteriuſve diſciplinæ ſtudioſus, verum quicunque in Repub. verſari velit, quive ſcire cupiat, quo Jure, & cum liberis ſuis propinquiſque, & civibus, cæteriſque hominibus ſibi vivendum ſit, carere debeat. Si enim turpe eſt, ac ſæpenumero etiam damnoſum, verſari in civium cœtu, nec ſcire quid honeſtum, quid æquum, & bonum ſit, quid ipſe alteri, quid alter viciſſim ſibi debeat, quomodo jure ab injuria, quæ plerumque incidit, ſeſe vendicet, nec alios ipſe lædat (iſta enim fere eſt diſciplinæ noſtræ ſumma) quis obſecro non videt, non modo Jureconſultis, verum etiam cæteris hominibus, qualem qualem publici, & privati Juris ſcientiam maximo uſui eſſe? eſt enim illa ſane politicæ & communis vitæ optima magiſtra. Jureconſultorum vero profeſſio hoc à cæteris differt, quod illi exactiorem quandam doctrinam præſtare debeant, ad quam in raris intricatiſque controverſiis recurramus: at ſimpliciora illa, quæque quotidie in vitam noſtram, humanaſque actiones incurrunt, unumquemque ſcire decet, quorum etiam ignorantia culpæ adſcribitur: ea autem ex Inſtitutionibus pleniſſime, minimoque negotio diſci poſſunt, in quibus neminem, vel prolixitas deterreat, vel obſcuritas deinceps offendat, cum Græca interpretatio ita cuncta dilucida & perſpicua reddiderit, ut ſine gloſſis intelligi modo ab omnibus facile poſſint. Theophilus enim tranſtuliſſe in Græcum ſermonem eas videtur, non ob eam ſolum cauſam, quo Romanæ linguæ ignaris gratificaretur, verumetiam ut explicatis difficultatibus omnibus, & quaſi novo quodam illato lumine commendabilius vulgo hoc opus redderet, & tyrones quoque minus laboris vel faſtidii in diſcendis Juriſprudentiæ rudimentis perciperent. In primis autem ut commode ars

§. 19. §. 20. §. 21.

§. 22. aliqua tradatur, & ſemel tradita perpetuo in animis diſcentium hæreat, rerum ordinem accuratiſſime ſervare oportet, quod etiam ſi in prima Inſtitutionum compoſitione eximie præſtitum fuit, ad commodiorem tamen diſcendi facultatem ipſius explicatio maxime conducit, quam noſtræ jam ſcholæ Continuationem vocant, eoque non in rerum ſolummodo ſimilium apta connexione, ſed etiam in commodo ad novum diverſumque caput (quod tamen ipſum aliquam habeat in genere cum præcedentibus affinitatem) tranſitu, potiſſimum conſiſtit. Nec indiligenter meo judicio, nec inſubtiliter, quæ ad hanc rem pertinent, in toto Juris Corpore Accurſius annotavit, ſi modo eo contenti eſſe poſſemus, nec abuteremur ocio in moroſis ſophiſticiſque cavillationibus. In Inſti-
§. 23. tutionibus vero, quæ nobis Methodi cujuſdam inſtar exhibent, magnopere refert hoc non minus plane, quam diligenter fieri, id quod non modo egregie Theophilus præſtitit, ſed quod in omni prope re difficillimum eſt, modum etiam ſervavit, ut in eo neque nimius eſſet, neque parcus. Sic certe poſteriora præcedentibus cohærere oſtendit, atque omne ordinis artificium expoſuit, ut non tituli modo titulis, ſed ipſi propemodum inter ſe verſiculi (quos nos Paragraphos appellamus) ad unguem commiſſi eſſe videantur. Cum vero in Latinis Inſtitutionibus non pauca inveniantur, quæ incognitis (ut ſic dicam) rerum fontibus ac fundamentis, non ſatis intelligi, præſertim à rudibus, queant, huic etiam parti pulchre hic eſt conſultum: Nam Interpres ſicubi vidit locum vel brevitate vel rei natura ſubobſcurum eſſe, ad evidentiorem ejus intelligentiam quædam fere præfatus eſt, ex quibus cætera de quibus agitur, perfectius & apertius perciperentur: hæc à noſtris vulgo Evidentialia vocantur, quæ plurimum ad docendum conferunt, ſi tamen cum judicio & delectu modum quoque omni in re optimum adhibuerimus: Nam qui nunc in ſcholis publicis & Academiis regnant, vel ſuperiore ætate commentaria ſcripſerunt, quicquid à majoribus bene traditum præceptumque fuit, confuderunt. Ecce
§. 24. enim quoſdam videas illotis, quod dicitur, manibus, ac ſine ullis omnino procemiis, mox in ipſos difficillimarum opinionum labyrinthos irrumpere, quo ſæpe fit, ut ne ipſi quidem explicare ſeſe poſſint, tantum abeſt ut quicquam ab illis ad auditores utilitatis perveniat: alii rurſus lucernam (quod ajunt) in meridie accendunt, & ne in re facili prælectio ipſorum minus neceſſaria exiſtimetur, vel ne idiotis (ſi Diis placet) ſacræ hujus ſcientiæ myſteria prophanent, conquirunt quaſdam ſubtilitates, & ea ipſa quæ clara erant, ſtudio obſcurant. Evidentialia autem hujuſmodi, Græci ἀποδείξεις ſive ἀποδείξεις vocant, quarum in omnibus ipſorum ſcholiis frequens eſt uſus: in Inſtitutionibus tamen multo creberrimæ ſunt & apertiſſimæ, exigente hoc operis natura, quod ipſi, me hercle, ſatis magnam commendationem per ſe adferre poſſet, etiamſi nullis aliis dotibus præditum eſſet. Nec opus quidem eſt, ut hujus rei exempla vel ſubjiciamus vel demonſtremus, cum ubique obvia ſint, quorum tamen quaſi ſignum ſequi lector poterit, illa verba, Ἔχει ταῦτα, ὡς ἐν ἀποδείξει: & ne forte confunderetur id, quod extrinſecus adjunctum eſt expoſitionis cauſa, cum ipſo textu fere illa ſubjuncta verba comperies, ἐπειδὴ σοι ταῦτα ἀποδεδείχαται, ὅρα λοιπὸν τὸ προκείμενον. Neque rerum tantum, ſed & dictionum multarum inter-
§. 25. pretatio obiter inſerta eſt, ne quid omnino remoræ eſſet, veluti ſi de Inſtrumento fundi mentio inciderit, declaratur quid id ſit, non definitione tantum, ſed & exemplis: ſi de peculio, quid ſit peculium: ſi de poſſeſſione quid ſit poſſeſſio, breviter quidem, nec minus dilucide: veluti νομή ἐστι τὸ ψυχῇ δεσπόζοντος νέμεσθαι. Sic quum in Aquiliana ſtipulatione tenendi verbum a poſſidendi diſtinguatur, mox ſubjicit Theophilus, διαφορὰ γάρ τι κρατεῖν, καὶ νέμεσθαι αὐτό· ὅτι κρατεῖν μέν ἐστι τὸ φυσικῶς κατέχειν, νέμεσθαι δὲ τὸ ψυχῇ δεσπόζοντος κατέχειν. Hujus generis infinita exempla proferre poſſem, ſed id hic nobis ſatis erit ſtudioſum admonuiſſe, ut intelligat, & quantum Græcæ hæ Inſtitutiones Latinis

Latinis præſtent, & quid ipſe inter legendum obſervare debeat. Sed & vetera pleraque, quorum cognitionem jam prope amiſeramus, hic nobis diſerte explicantur, ad quæ tanquam in ſcopulos quoſdam impingentes antea hærere ſolebamus, vel quæ ab diverſæ profeſſionis autoribus inquirenda fuerant, velut quæ ſit manumiſſio, quæ vel vindicta, vel cenſu, vel teſtamento, vel apud conſilium fiebat, quæ Latinorum dedititiorumque libertorum origo, quæve olim inter ipſos differentia fuerit, tum quæ legatorum proprietas, quæ per vindicationem, per damnationem, per ſinendi modum, per præceptionem fiebant, quæ & in Caji Inſtitutionibus enucleata ſunt. Item quale fuerit teſtamentum §. 26.
procinctum, quale quod per æs & libram, qui ſtipendiarii agri, qui Tributarii dicantur. Ejuſdem generis eſt, quæ fuerit lex Furia, quæ Voconia, quarum ſimpliciter tantum in Latinis ad legem (*) Aquiliam mentio ſit. Jam & bonorum poſſeſſionis vetera capita, unde pleraque in ipſis etiam Pandectis melius declarantur, atque alia prope infinita hic eleganter expoſita comperire licet. Erant præterea & Græca nonnulla carmina, & vocabula Latinis Inſtitutionibus paſſim inſerta, quæ hic & integra, & explicata leguntur, quæ certe antea vel non intelligebantur, vel omnino deerant: quale eſt illud quod de Teli ſignificatione, & etymologia ex Xenophonte citatur, κὴ τὰ βέλη ὅσα ἐξέστο· λόγχαι, τοξεύματα, σφενδόνη, πλῆσοι δὲ κὴ λίθοι. quod teſtimonium propoſito etiam accommodat Theophilus: inquit enim, κὴ συντάξας τὸ ὄνομα τῦ βέλυς, ἐπήγαγε τὰ ἑξῆς §. 27.
His accedant pleraque τυπικὰ, ſolenniaque veteris Juris verba, & formulæ antiquitus uſitatæ, quæ etſi nunc in deſuetudinem abierint, plurima tamen inde plenius & penitius intelligi, nemo inficiari poterit. exemplum eſto de literarum obligationibus, quæ olim nominibus fiebant: hinc autem quæ tandem iſthæc nomina fuerint, cognoſcere licebit. Quid dicam de exemplis, quæ rem præceptis ſæpe numero, & regulis involutam mirum in modum explanant, quæ in Græcis ſeſe paſſim plurima offerunt, cum illorum in Latinis magna ſit paucitas. Maxime etiam ad artem diffinitiones pertinent, niſi quod inde non modicum obſcuritatis invehitur, dum pleræque res in ſuas fines collectæ minus ſubinde à rudibus ad dialecticas exercitationes non ſatis aſſuetis percipiuntur, quam ſimplex ipſum nomen, quod diffiniebatur: Nam in obligationis, actioniſque diffinitione, ne ipſi quidem majores doctores ſatis ſeſe explicare poſſunt: ne quid interea de tyronibus dicam. at in Græcis, cur quodque verbum adjectum ſit, quemve uſum, aut quod in diffinitione officium habeat, dilucide exponitur. Adferunt & rationes, ac cauſæ in rerum intellectu plurimum perſpicuitatis: hoc enim optime intelligimus, cujus vel rationem videmus, vel cauſam cognoſcimus. Theophilus autem ubicunque hoc locus poſcere viſus eſt, rationibus, cauſis, reguliſque id jus quod conſtituitur, ſic communivit, ut non autoritatem tantum legiſlatoris, ſed & conſtitutionis æquitatem lector intueri poſſit. Illud lectorem latere nolo, primum titulum qui in- §. 28.
ſcribitur de Juſtitia & Jure, in utroque noſtro exemplari (conſilione ipſius Theophili an librariorum incuria, haud ſatis ſcio) fuiſſe omiſſum: ego tamen quando ita quibuſdam viſum fuit, utcunque eum Græce redditum, propoſui, ne ἀκέφαλον opus prodiret: forte aliquis aliquando & illum reſtituet (†) plenius nactus exemplar: nam alia haberi præſertim in Italia minime dubito, certe neutrum eorum quibus ego ſum uſus, Politiani fuiſſe arbitror, quem tamen conſtat exemplar harum Inſtitutionum habuiſſe. Prius autem quod Bembus nobis communicavit, à Beſſarione Cardinale Niceno relictum fuit: in quo tituli fere Latini erant, qui tamen in Eguatii libro Græce habebantur. Nos autem

(*) *Falcidiam* vo'uit, ſaltim debuit ſcribere.

(†) Non videtur plenius uſquam extare exemplar: nam neque Fabrotus in trib. regiis, neque Pithœus, teſte Ernſtio ad h. t., in novem ſuis Codd. hunc Tit. I. invenit. Quin V. Cl. d'Orville in duobus Codd. altero Meſſanenſi, altero Florentino, Librum I: deeſſe teſtatur. Confer, quæ pag. 929. not. 4. dixi.

tem fere prius exemplar ſequi maluimus, vel quod hoc primo ſe obtulerit, vel quod diligentiſſime id, poſteaquam deſcriptum fuit, relegerimus, ac noſtrum apographum cum hoc archetypo rurſus contulerimus, adjuvantibus nos ea in re Hieronymo & Marco Agninis fratribus, & moribus & literis ornatiſſimis, quos ſua equidem laude & gratia, quam nobiſcum ſunt promeriti, defraudare hic nolo, quando non ſolum in conferendo, verumetiam in deſcribendo promptiſſimam ac fideliſſimam mihi operam navarint: Ego enim publico & privato quotidie profitendi munere occupatus, ſolus ei rei, quæ maturanda erat, non ſufficiebam, & alioqui ea mihi occaſio in illud tempus inciderat, quo poſt diutinam vacationem inchoatæ iterum lectiones erant, ac major aliqua diligentia a me recens in profeſſorum numerum cooptato requirebatur.
§. 29. Titulos tamen Græcos (ne quid quiſquam ea in re deſideraret) præfationi ſubjici curavimus, relictis ad contextum Latinis: vel eam etiam ob cauſam, quod illi magis ſint noti, ut ſi quis forte aliquid quærat, per eos facilius inveniat. Cæterum & cognationum gradus in figuram ab Juſtiniano deſcripti, quo oculorum inſpectione facilius a juvenibus comprehenderentur, ut in Latinis, ita & in Græcis exemplaribus non comperiuntur. Nam quod arborem quidam affinxerunt, eamque in nonum uſque gradum extenderunt, autoritate caret, & cum ipſo titulo de gradibus cognationum non ſatis convenit. Nobis autem Bonifacius Amerbachius Juris Civilis, & omnium bonarum artium apprime doctus, ex vetuſto Græcorum Canonum volumine, ubi titulus iſte ex Inſtitutionibus refertur, exceptam formulam exhibuit, quam editioni noſtræ inſerendam curavimus. Nec dubito, quin ea figura fuerit olim ab Juſtiniano, vel ejus adjutoribus concepta: habet enim certe aliquid antiquæ majeſtatis: nam arboris, trunci, & ſtipitis vocabula, neotericorum conſtat eſſe commenta.
§. 30. Hic illud etiam admonendum duxi, Latinos temere titulum de ſervili cognatione, qui pars eſt tituli de gradibus cognat. ſeparaſſe, propter arboris, uti arbitror, intervallum deceptos. Certe in Græcis unus eſt titulus, quod poſteriores paragraphi in titulo de ſervili cognatione etiam exigunt, ejuſque etiam ſatis manifeſtum extat argumentum apud Theophilum in titulo de exceptionibus, ubi de literarum obligationibus titulum citans, vigeſimum primum eum ponit, qui vigeſimus ſecundus erit, ſi vulgatam ſequamur diſtinctionem.
§. 31. Autorem hujus tranſlationis jam ſæpe Theophilum citavimus: ſic enim in utroque exemplari reperimus, cum Anticenſoris adjectione, quem noſtri nunc Anteceſſorem vocant. Putavi autem aliquando eum hunc eſſe Theophilum, qui & Latinarum Inſtitutionum cum Tribuniano & Dorotheo autor fuit: movebat me, quod Juſtinianus ſcriberet, illum Conſtantinopoli optimam legum gubernationem extendere: nec enim eſt aliud hæc interpretatio Græca (*), quam quædam Latinarum Inſtitutionum extenſio; quanquam aliud fortaſſis extendendi verbo Juſtinianus intellexit: & vix hoc, ipſum Theophilum in operis procœmio taciturum fuiſſe arbitror, præſertim cum non ſub Imperatoris perſona, ut in Latinis, ſed interpretis cuncta narrentur. Quicunque autem iſte fuerit, non eſt dubium, ante multa cum ſæcula vixiſſe, proximumque fuiſſe Juſtiniani ætati, cum adhuc veterum libri extarent, ex quibus pleraque intelligi poterant, quæ nunc detruncata, abbreviataque magnam obſcuritatem, atque ambiguitatem pariunt: Nam quod vulgo jactatur, Juſtinianum poſt novam legum compoſitionem, antiquorum Jureconſultorum concremaſſe monumenta, nec veriſimile mihi unquam viſum
§. 32. eſt, nec (ut arbitror) verum eſt: nullum enim ejus fide dignum teſtimonium adfertur, & multa diverſam humanioremque ſuadent ſententiam. Scio me jamdudum audire à barbaris iſtis (ut ſuo eos nomine vocem) Juriſtis, *Quis novus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes?* Noſne hic etiam Græce diſcere jubet, quum

(*) Pluribus hæc extendit Mylius pag. 23. ſq.

quum anteſignanus noſter Accurſius linguam illam ubique rejecerit, & citra eam tot inſignes extiterint Jureconſulti, quibus ne in mentem quidem unquam venit lingua Græca? Difficile fateor eſt ſenum (ut inquit Hieronymus) mutare linguam, nec minus forte arduum fuerit eam opinionem, quam ſemel illi imbiberunt, eximere: quam ideo etiam pertinacius defendunt, ne vulgo indoctiores habeantur, ſi ſe aliquid neſcire fateri debeant, quod ad artis, quam profitentur, abſolutionem pertineat. Non hic igitur cum talibus fruſtra contendere lubet: quid enim apud ſurdas & Bœoticas aures proficiam? ſed apud ſtudioſos id quod ſentio, & quod ſequendum ipſis puto, & ante expoſui, & exponere porro pergam. Illud igitur ſciendum, Græcos omnium primos gloſſas in jus noſtrum ab Juſtiniano digeſtum, ac in linguam ipſorum paulo poſt converſum ſcripſiſſe, quas Scholia & Paragraphas, & Paratitla quoque interdum vocant: quia per titulorum ſubtilitatem, quæ ſimilia vel diſcordia videbantur, annotabant: paulatimque etiam ipſi ad interpretationis latioris licentiam conniventibus principibus progreſſi ſunt: qualia ego non pauca nec contemnenda vidi, & extare ſcio antiquiſſimas Theodori, Thalelæi, Iſidori, Dorothei, Stephani, Joannis, multorumque aliorum gloſſas, quæ ſi aliquando in lucem prodibunt, Latinis, uti arbitror, non multum ceſſuræ ſunt. Hoc enim nemo inficias ire poteſt (quod & antea aſſerui) in Italia ante quadringentos annos Jus Civile in nullo vel honore vel uſu fuiſſe, tantumque Longobardicas leges, & neſcio quas alias magis Barbaras (quarum adhuc veſtigia in Municipalibus ſtatutis extant) valuiſſe, ut ne nunc quidem ſatis Juri Civili tam eleganter compoſito, & humanitatis æquitatiſque pleno, cedere dignentur. Nullius item Latini interpretis opus, vel nomen vetuſtius oſtendere, vel citare quiſquam poteſt: Nam Bulgarus, Hugolinus, Placentinus, Martinus, Pyleus, cæterique, quos nos antiquiſſimos ſcientiæ noſtræ expoſitores habemus, poſt Lotarium Saxonem omnes vixere: vetuſtiſſimæque illæ Pandectæ, quæ nunc Florentinæ dicuntur, ac antea Piſanorum fuerunt, in lucem primum prodiere anno ſalutis noſtræ MCXXXVI. repertæ in urbis Malfitanæ direptione, magnaque veneratione ab victoribus Piſanis domum relatæ, cum nulla vel ſane pauciſſima tunc in Italia Digeſtorum exemplaria extarent. Porro Conſtantinopolis ſque ad patrum noſtrorum memoriam (octoginta enim tantum ſunt anni, quod in immaniſſimi Turcæ, proh dolor, dominationem, tyrannidemque venit) literis omnibus, & in primis diſciplina Juris viguit, atque illic celeberrimum ſemper Jureconſultorum gymnaſium, & totius orientis ſupremum tribunal diutiſſime ſtetit. Quin & latinarum literarum ſecreta, quæ una cum Imperio Conſtantinopolim ceſſerant, in Græcam traducta linguam, omneſque bonæ artes ſummo illic ſtudio excultæ fuere. Proinde interpretationem genuinam, & verum legum ſenſum, quem per manus a majoribus acceperant, longe illos melius calluiſſe probabile eſt, quam Latinos, quum & veterum Jureconſultorum volumina, unde Pandectæ ſunt compilatæ, Imperatorum temporibus illuc tranſlata fuerint: quæ ſi extarent, dubio procul, multarum quæſtionum examina evaneſcerent. Non ſunt igitur Græci, qui legum ſcientiam a fontibus hauſerunt, a nobis contemnendi, vel etiam poſtponendi Latinis noſtris, qui nec pleno Juris corpore, nec eo emendato frui unquam potuere. Meminimus quales viros in Italiam ſuperiore ætate Græcia miſerit, qui ſi Latinorum non vicerunt ingenia, ſtudia tamen excitarunt, autoreſque fuerunt, ut Græcæ linguæ diſciplinam Latini reciperent, cum ipſi Græci in Latinis paria propemodum cum noſtris facerent. Quis enim Beſſarionem, Georgium Trapezuntium, Theodorum Gazam, ac Argyropulum contemnere audeat? Et apparuiſſent etiam Græci, ut arbitror, apud nos Jureconſulti, ſi linguæ ipſorum ſtudioſi fuiſſent, qui juri hic operam dabant: vel ſi non nimis obſtinate reſtitiſſent, neſcio quo fato ſtudiorum noſtrorum, quæ adhuc in tenebris, & veteri ſqualore ſeſe continent,

§. 33. (margin, beside "dibunt, Latinis…")
§. 34. (margin, beside "ma tunc in Italia…")
§. 35. (margin, beside "Theodorum Gazam…")

nent, cæteris omnibus diſciplinis magna cum gloria pulcherrime nunc renaſcentibus. Illud etiam in Græcorum commentariis laude dignum eſt, quod neutiquam tantum eſt in ipſis opinionum quæſtionumque pelagus, quantum in noſtris, cum illi per manus tradita, vel ex antiquorum libris repetita, pro certis plurima habuerint, in quibus nos ariolari, nec raro hallucinari neceſſe eſt. Nec Græci Imperatores tantum excreſcere doctorum ſuorum opiniones permiſere: ſi quid enim forte ſæpius in controverſiam incidebat, præſto erant conſtitutiones, quæ deciderent. Itaque apud illos habentur multæ Novellæ Juſtini, Tiberii, Leonis, item Alexii Comneni, Conſtantini Porphyrogenetæ, Michaëlis Ducæ filii, & aliorum Imperatorum. Quarundam tamen ex iis, quod poſt Imperii diviſionem latæ ſint, id eſt, poſt Carolum Magnum, non plena apud nos forte autoritas fuerit, niſi tuo eas Auguſte Imperator reſcripto
§. 36. approbaveris, rataſque habueris. Quid autem contra de noſtris dicam commentariis, quæ in Euripi modum currunt, recurrunt, perpetuoque æſtu ſurſum, ac deorſum feruntur? Et quod ab uno conſtructum eſt, ab alio diruitur, iterumque ſuccedit novus aliquis artifex, qui exædificet. Eſt igitur illa propria Græcorum ſcholiorum laus, quod in ipſis non modo veriora, ſed etiam certiora tradantur: cujus mihi pleniorem habebit fidem, quicunque in hujus generis libros inciderit. Ego quæ aſſero expertus ſum: & percurri aliquando voluminis, quod βασιλικον inſcribitur, bonam partem, quæ quinque libros continebat, tituloſque ex Pandectis, Codice, & Novellis plus minus nonaginta, ſub eodem legum ordine & ſenſu, niſi quod reſecata erant, quæ ſuperflua videbantur. Inter hos eſt primus titulus de excuſationibus Tutorum, ſed tamen in eo quoque Modeſtini leges, quæ in Florentinis Pandectis Græce, & integre habentur, conciſæ abbreviatæque exiſtunt: addita autem ſunt iſtis diverſorum interpretum ſcholia, brevia ſane ſed elegantia, & quæ noſtris gloſſis multis in locis præferas. Quod ut magis credas, notabile aliquod exemplum lubet ſubjicere. Scribit Marcellus, cum de annuo legato Falcidia deducenda eſt, tantum videri legatum, quantum ſufficit ſorti ad uſuras trientes ejus ſummæ, quæ legata eſt, colligendas. Hic præfatur Paulus Caſtrenſis, ſe nunquam vidiſſe textum, de quo non videret aliquam rationem, vel aliquem fructum, excepto iſto, quem ſe non intelligere ingenue fatetur: erraveruntque in ejus interpretatione Latini omnes, donec Hermolaus Barbarus veterum uſurarum rationem explicaret: unde poſtea edoctus Bartholomeus Socinus veri intellectus lucem aſſecutus eſt. At eadem res clariſſime, breviſſime, & citra ullam con-
§. 37. troverſiam in Græcorum exponitur ſcholiis. Placet itaque Joannis adſcribere verba, unde & Græcorum commentariorum ſinceritas cognoſci, & Hermolai Socinique confirmari poſſit ſententia. τυτεςι τοσαυτης ποσοτητος δοκει ληγατευθηναι, ὅσα ει εληγατευθη, ηδυνατο εφ' ἕνα ενιαυτον συναγαγειν τοκον απο τριτης ἑκατοστης, αναλογον τη ληγατευθειση τη κυκλω ποσοτητι. οἷον εληγατευθη κυκλια δεκα νομισματα, δοκει σ' νομισματα ληγατευθηναι. τοκος γαρ απο τριτης ἑκατοστης της τοσαυτης ποσοτητος τα δεκα νομισματα. ει δε εληγατευθη κ'. νομισματα κυκλια, φ' δοκει ληγατευθηναι· τοκος γαρ απο τριτης ἑκατοστης των φ' νομισματων, τα κ' νομισματα. In eandem ſententiam & alii concurrunt interpretes, concordi & plana expoſitione, quæ noſtris difficilima ſunt viſa, breviter extricantes, unde quoque totius uſurariæ rationis certa diſciplina colligi poteſt. In tanta autem intellectuum apud Latinos varietate, vix fieri poteſt, quin unus aliquis ſcopum attigerit, ſed quem potius ſequi debeamus, non ſatis ſubinde dijudicare licet: uni quippe ratio, alteri autoritas ſuffragatur, & qui pertinaciter aliquid aſſeverat,
§. 38. fidem nonnunquam invitis extorquet. Ego autem lubenter ad illius inclinabo partes, cujus opinio vetuſtiſſimis Græcorum interpretationibus confirmabitur: veluti etiam, cum quæritur, qualiter illa Conſtantini verba in titulo *Qui admitti* Codice, ſint intelligenda, in ultima conſtitutione. Eo addito, ut etiamſi intra alienam vicem, id eſt, prioris gradus properantius exeratur, nihilominus tamen

men efficaciam parem quaſi ſuis ſitam curriculis conſequatur: hic Theodorus interpres manifeſto exemplo Ludovici Rom. ſententiam adſtruit, quæ & ex textu Græco aperte ſatis colligitur, & Latino maxime congruit. Longum autem fuerit omnia adſcribere, cum ejus generis infinita animadverterim. Illud etiam non indignum relatu fuerit, mirabiliter utrumque τὸν παρ' ἡμῖν interpretem in ipſo ſtatim primæ conſtitutionis veſtibulo lapſum eſſe. Quid enim abſurdius eo ſenſu, quem ipſi reddiderunt, *Carthaginenſes primum ſub Juſtiniano in Romani nominis ditionem fuiſſe redactos*, cum nihil in Latinis hiſtoriis notius vel celebrius ſit Punicis bellis ac victoriis? Haloander legit ἄρτι: quid vetus, non ſatis conſtat, cum Accurſius diverſam tranſlationem citet. At οἱ τῷ βασιλικῷ interpretes ſic legerunt, Τζάνοι τε νῦν πρῶτον ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων, &c. & de Tzanis populis hoc ipſum atteſtatur Procopius lib. I. belli Perſici: illos ſcilicet primum Juſtiniani tempore duce Sitta victos, Romanum imperium venerari cœpiſſe. Sed de Græcorum commentariis ſatis dictum eſt, nunc ad Inſtitutiones noſtras redeamus: in quibus cum oſtenderim ordinatius, planius, ac expreſſius omnia enucleari nunc, & illud addam, pleraſque difficiles, & intricatas quæſtiones, quæ multum diuque Doctorum diſputationibus ſcholaſticiſque controverſiis agitatæ fuerunt, hic decidi: quod ipſum non gravabor exemplis demonſtrare: quo, & illis interim ſatisfaciam, qui ſuo judicio ſoli ſapiunt, ac Accurſiii, Bartoli aliorumque præclara nomina prætendentes, quicquid non eſt ejus farinæ, οὐδὲν πρὸς ἔπος, καὶ οὐδὲν πρὸς τὰ ἄλφιτα facere jactitant. Non nos quidem illos autores contemnimus, quibus magnam ſtudiorum noſtrorum partem lubenter impendimus: verum nec illi credo (qua fuerunt induſtria) ſi quid ſeſe reperturos ſperaſſent, quod ad diſciplinam noſtram conducere credidiſſent, eo ſupercilio ſprevíſſent, quo iſti nunc illorum diſcipuli, qui Accurſianos & Bartoliſtas ſeſe nuncupant. Bartolus ſane nec Hebraïce quidem diſcere gravatus eſt, quanto minus Græcis literis operam dare detrectaſſet, ſi præſentem earum utilitatem ſenſiſſet? illum igitur atque alios ipſa tempora excuſant, quibus non modo Græca lingua, ſed ipſa propemodum Latina interciderat. Nos vero iſto ſæculo, utraque lingua ſic florente, cæteriſque diſciplinis tam feliciter renaſcentibus, pudeatne veterem adhuc Barbariem diſcere ac tueri? Rerum (inquiunt illi) nobis, non linguarum cura eſt. Sed an non ſunt ipſæ res linguis contentæ ac expreſſæ? & ſi nihil haberet Græca lingua in rebus ipſis utilitatis, haud equidem exigerem, ut in ea Jureconſultus magnam operam collocaret. Nunc vero ſi lubet, & rerum ipſarum non contemnenda exempla accipe. Teſtamenti factio originem habeat a Jure gentium an Civili, tritiſſima eſt in ſcholis quæſtio, & in utramque partem multa adferuntur: cum aperte hic (*) legamus ἐθνικῶν νομίμων εἶναι τὴν διαθήκας συγγράφεσθαι. Item in illa ſpecie, qua quidam ſervum alienum inſtituit, quem patremfamilias arbitrabatur, & ſi heres non erit, Mevium ſubſtituit, quanta eſt de hereditatis diviſione altercatio? Semis ſcilicet ne unus tantum dividi ac alter alteri præcipuus eſſe debeat, & cui potius adjiciendus ſit? At hic ſine ulla verborum ambiguitate, æqualiter (†) hereditatem dividi oſtenditur, idque Imperatorem ſive Tiberium, ſive, ut alii volunt, Titum in perſona Parthenii ſervi ſui feciſſe traditur: ſibi enim Cæſar ſemiſſem retinuit, alterumque ſubſtituto permiſit. Addo aliud: In Latinis legitur, Amitam licet adoptivam ducere uxorem non licere, Item nec materteram: an & hic repetere adoptivam debeamus, Accurſius Aretinuſque diſputant. Theophilus vero clare diffinit (‡) Materteram adoptione nobis non conjungi. Quod tamen quando in incerto adhuc eſt, propter Caji autoritatem dicentis, magnam Materteram adoptione conjunctam, uxorem non licere ducere, paucis diſſolvam, quo & hanc anti-

§. 39. (margin, beside "Juſtiniani tempore duce Sitta victos")
§. 40. (margin, beside "& rerum ipſarum non contemnenda exempla accipe")
§. 41. (margin, beside "doptivam ducere uxorem non licere")

(*) L. I. Tit. 2. cap. 21.
(†) L. II. T. 15. fin.
(‡) Vide ad Lib. I. Tit. 10. cap. 171.

antinomiam tollam, & Theophili autoritatem confirmem. Accurſius tum Materteram adoptione jungi exiſtimavit, cum quis quaſi ex filia eſſet adoptatus, quod recte (meo judicio) Aretinus improbavit: nam cum ex ea natum in poteſtate habere non poſſimus, multo minus adoptatum, cum ſic quoque adoptio non recte fiat. Eſt & alius Accurſii intellectus, qui nihilo magis ſuſtineri poteſt, nec mediocriter hæc me olim antinomia torſit, quam eleganti diſputatione explicuit Clariſſimus Doctiſſimuſque Majeſtatis tuæ, Maxime Cæsar, Procancellarius Mathias Heros in Annotationibus ſuis in Inſtitutiones, quas nobis aliquando optimus idemque eruditiſſimus amicus Franciſcus Rupilius communicavit. In quibus, me hercle, cum ſumma ingenii ſubtilitas, & multijugæ eruditioni ſingulare conjunctum judicium, tum dictionis mirabilis quædam & plane Romana elegantia relucet, nec dubito quin ampliſſimam laudem adſequi potuiſſet, ſi in hoc pulcherrimo commentandi cepto conſtitiſſet, nunc tamen amplius quoddam gloriæ theatrum ingreſſus eſt, majoremque Reipub. de ſe uſum præbere poteſt, in tuarum occupationum, Auguſte Cæsar, partem vocatus. Cæterum inexplicabilem prope antinomiam illam G. Haloandri tandem editio diſſolvit, vel potius (quod de Gordio nodo Magnus faciebat Alexander) diſſecuit, quæ loco Materteræ, Amitam ſubſtituit, hoc videlicet modo: Utique autem amitam & amitam magnam prohibemur uxorem ducere: tanti eſt momenti in emenda-
§. 42. tum Codicem incidere. In diviſione quoque ſtipulationum, Cautiones illæ de dolo, & ſervo qui in fuga eſt perſequendo, multo hic declarantur melius, totique ei tractatui magnum lumen accedit, ut & Literarum obligationi, de qua etſi nuſquam plura, quam in Inſtitutionibus, in Græcis tamen omnia dilucidius exponuntur, multorumque errorum materia præciditur. Jam in exemplo (*) quod habemus ob præpoſtere concepta verba ſtipulationem fieri inutilem, ut ſi navis ex Aſia venerit, hodie dare ſpondes, quam intricata eſt Interpretum expoſitio? hanc tamen Theophilus breviter explicat, *Inutilis*, inquit, *præpoſtera ſtipulatio erat, veluti ſi quis ſic roget, Si navis cras ex Aſia venerit, hodie dare ſpondes?* Ideo autem erat inutilis, quod datio conditionis eventum præcedebat, quæ poſterior eſſe debebat. Sed dotis exemplum ad ſtipulationes extendit Juſtinianus: ut hodie τὸ ὕστερον πρότερον nihil impedimenti adferat: Item quæ dicantur præjudicia, & præjudiciales actiones, quis antiquitus Ordinariorum judiciorum ritus, quæ item eorum origo fuerit, quomodo deinde extraordinaria ſucceſſerint, tum quoque elegantiſſime forma, qua bona debitorum poſſideri vendique ſoleant, & quis venditionis magiſter, quiſve bonorum emptor dicatur, luculente hic deſcribitur. Præterea, quomodo utilis actio ex interdictis proponatur, quare furti actio cum ſit prætoria, ſit ta-
§. 43. men perpetua. Quid autem hic conor enumerare, quæ ſunt infinita, & prope innumerabilia, cum diligens examinatio, collatioque Græcarum cum Latinis ſemper aliquid diligenti lectori allatura ſit novi: ac tum ſeſe vel maxime earum utilitas exeret, cum dubitandi de aliquo articulo occaſio oblata fuerit. Quapropter puto non ingratum lectori fore, quod paragraphorum capita ex Latina editione adſcripſerimus, quo ad manum ſtatim eſſet hoc, quod quæritur. Scio autem nonnullos deſyderaturos eſſe, ut totæ hæ Inſtitutiones Latinæ iterum fiant, cum ob uberiorem expoſitionem, quam quæ eſt in antiquis, quibus vulgo utimur, tum ob multas alias dotes, quas ſupra recenſuimus, quo & ii, qui Græcis literis non ſunt imbuti, communem ex his fructum capiant. Non defuere tamen rurſus, qui dehortati ſunt, quibus totum etiam hoc ſtudium ex Græcis Latina tranſferendi nimium diſplicere animadverti. Nam dum quorundam, inquiunt, ignaviæ, atque imperitiæ conſulitur, pulcherrimæ linguæ uſus in diſcrimen venit, argumentoque utuntur ſatis evidenti: poſtquam enim cepere in vernaculam linguam Latini quoque autores verti, literarum ſimul

(*) L. III. Tit. 19. cap. 321.

ſimul Latinarum ſtudium admodum refrixit. Et cur Gallicum & Italicum,
inquiunt, ſermonem diſcimus, niſi propter commercia, & neceſſitatem hu-
manorum negociorum, quæ ſi vernacula lingua expedire poſſemus, quis tan-
dem eſſet, qui inani ſeſe diſcendi labore fatigare vellet? Sic fit ut hodie, dum
omnia Græcorum monumenta in linguam Latinam transferuntur, admodum
pauci exiſtant qui Græcam linguam exacte diſcere dignentur. Quod ſi ea, §. 44.
quæ vulgo vocantur Authentica, Latina facta non fuiſſent, jam ſane neceſſitas
omnes juri operam dantes ad Græcas literas diſcendas compuliſſet: nunc ve-
ro prava quadam conſuetudine fere fit, ut illud tantum unuſquiſque diſcat,
quod neceſſitas artis, cui ſe dedidit, efflagitat, & ad quod quæſtus invitat.
Ego tamen quod Ciceronem, & maximos quoſque linguæ Latinæ autores,
cum ſtili exercendi, tum publicæ utilitatis gratia, feciſſe video, improbare
non auſim: multis enim non vacat Græce diſcere, multis defuere præcepto-
res, & difficile ac incommodum eſt in ea ætate, quæ ſeriis negotiis dedicata
& occupata eſſe debet, ad hæc rudimenta animum revocare. Non deſunt
quidem eorum, qui ſenes Græcas literas didicerint, exempla, ſed non omnes
Catones, vel Auguſtini eſſe poſſunt. Quapropter haud illubenter hanc gra-
tiam iniiſſem, non modo ut Græcæ, ſed etiam, ut & illæ ipſæ Latinitate ite-
rum donatæ Inſtitutiones, me autore atque interprete in lucem ſimul prodiiſ-
ſent. Verum cum ego publico hic munere profitendi occupatus eſſem, in quo
quod ingenio & doctrinæ deerat, diligentia ſaltem compenſare cupiebam,
& amici nonnulli iiſdem nobiſcum ſtudiis initiati moram non ferrent, ſive ut
ipſi maturius eo fruerentur, ſive quod verebantur, ne nobis hic theſaurus pe-
riret (cum non deſint, qui quo ſoli ſapere videantur, quicquid eſt talium opum,
præripere & ſupprimere ſtudent) ad bene profecto & eleganter transferen-
dum, non ſatis habui ocii: poſſet vero hoc ſupervacaneum videri, cum ipſe
Theophilus ex Latino in Græcum primum haſce Inſtitutiones converterit, niſi
tanta optimarum rerum acceſſione locupletatæ eſſent. Certe viſum mihi fuit §. 45.
ſic ampliorem Græcis principio gratiam fore, ſi per ſe prodirent, ne pleri-
que, dum laborem fugiunt, ad Latinam ſe interpretationem convertentes Græ-
ca prius negligerent, quam cognoſcerent. Illos certe, quibus ætas adhuc eſt
integra, & ad diſcendum idonea, admonitos rogatoſque velim, ne ipſi Græ-
carum literarum diſciplinam parare ſibi graventur, neve Latinam tranſlatio-
nem expectent, ſed ex Græcis linguam una cum legum rudimentis perdiſce-
re ſtudeant. Aliquando profecto fore ſpero, ut ea non minus Juriſconſulto
ſit uſui, quam eſt vel medico, vel theologo, vel philoſopho, quorum o-
mnium artes Græcis literis diligentiſſime tractatæ ſunt. Trebatius certe ille
noſter etiam Ariſtotelem legebat, & Rhetores audiebat, ut Cicero in To-
picorum prooemio oſtendit, & nos nunc ipſam linguam diſcere gravabi-
mur, tam magno nobis non modo honori, ſed etiam uſui futuram? videli-
cet, cum tam multa Græce in Jure noſtro ſcripta modo reperiamus: per-
curre enim quæſo Pandectarum opus, illico intelliges, Papinianos Ulpia-
noſque legum κορυφαίους non minus Græce, quam Latine de Jure reſpondiſſe.
His adde noviſſimas Juſtiniani Conſtitutiones Græce tantum ſcriptas, ex qui-
bus veluti a ſuis fontibus, multo ſynceriorem intellectum, quam ab tranſlatio-
nibus dubio procul haurire licet. Venient etiam brevi uti ſpero in lucem an-
tiquiſſima Græcorum in Jus Civile commentaria, quorum utilitas ad eos ſolos
pertinebit, qui Græce didicerunt, penes quos etiam ex hoc Inſtitutionum
opere, donec Latinum fiat, peculiaris fructus erit. Nullus autem unquam §. 46.
tam bonus fuit interpres, ut non aliquo in loco à ſcopo, quod dicitur, aber-
raret, & habent etiam optima vina ſuas feces. Quapropter inveniet fortaſſis
quædam, qui diligentius volet ſingula excutere, quæ reprehendi poſſint, vel-

uti, quod Draconem (*) Lacedæmonium legiſlatorem fuiſſe tradit, quod Macedonem, (†) non fœneratorem, ut nos accepimus, ſed filium familias, quod pro Tiberio (‡), Pium nominavit, ac ejus generis alia, non ita tamen (ut exiſtimo) multa. Quibuſdam fortaſſis etiam peculiaris character, quo non ſolum hic Theophilus, verum ſcholiographi quoque cæteri uſi ſunt, non ſatis placebit: propterea quod non ſit mere Græcus: mixta enim ſunt multa ex lingua Latina vocabula, ac ad Græcam declinationem pronunciationemque neſcio an ſatis apte, vel licenter deflexa. Quod tamen in antiquiſſimis etiam Jureconſultis annotare licet, qui legata λεγατα, & incolas ιγκολας dixerunt. Parcius tamen, inquies, illi quam recentiores iſti: at id nobis fortaſſis ſic videtur, quod illorum pauca, horum plurima extent: ſunt autem non modo uniuſcujuſque linguæ, ſed etiam artis quædam idiomata: non mirum itaque videri debet, Jus Romanum, quod Civile vocamus, Romana & propria in pleriſque habere vocabula, quæ deſcribere quidem pluribus verbis alia in lingua poſſis, una voce reddere non poſſis, veluti bonorum poſſeſſio, peculium, legatum, interdictum, condictio, ſtipulatio, tutela, emancipatio, familia, uſucapio, & ejus generis infinita alia: Nam cum & ipſæ res, quæ his vocabulis ſignificantur, propriæ ſint civium Romanorum, conſequens eſt non facile, quæ per
§. 47. omnia reſpondeant, in alia lingua vocabula reperiri. Multarum etiam dictionum, quæ apud alios autores aliud ſignificent, proprius eſt in Jure uſus: Nam Inſtitutionem nos proprie ad heredes, Arrogationem ad eos qui in filios ſuſcipiuntur, referimus. Multa quoque vocabula ad certam aliquam ſignificationem reſtricta ſunt, ut tutela, actio, pactum, arbitrium, aliaque multa ejuſdem generis. Idem etiam in aliis diſciplinis accidit, ut diverſæ ſcholæ, ac profeſſionis homines vix ſeſe mutuo intelligant, dum quiſque de ſua arte, ſuis loquitur vocabulis. Quo magis certe Græci excuſandi ſunt, qui ab ejus fori vocabulis non auſi ſunt recedere, à quo ipſi jura ſua pendere intelligebant. Erant etiam olim apud nos multa ſolennia verba, quibus præciſe erat utendum: hæc igitur Græci neceſſitate quadam receperunt, ac ſemel recepta, tametſi ſoluti neceſſitate retinuerunt. Et ſolet etiam fere accidere, ut cujus ſubſimus imperio, ejus quoque linguam perdiſcere ſtudeamus, evidentiſſimumque eſt argumentum originis uniuſcujuſque gentis vel civitatis, ab linguæ & vocabulorum ſimilitudine, vel colonos ſcilicet ipſos fuiſſe eorum, ad quorum linguam vernaculus ſermo accedit, vel imperio aliquando fuiſſe ſubjectos: & ſolennia quidem verba Juris Civilis adeo curioſe obſervabantur, ut plerique olim dubitarent, poſſet ne ſtipulatio, fidejuſſio, acceptilatio, teſtamentum, & ejuſmodi Græcis verbis æquipollentibus fieri, donec ſublata ſunt ſolennia omnia, permiſſumque, ut qua quiſque lingua vellet, voluntatem ſuam exprime-
§. 48. ret. Proprietas itaque Juris Civilis, & curioſa periculoſaque verborum apud antiquos formularumque conceptio, & ipſorum denique Romanorum apud Græcos imperium & juriſdictio pleraque linguæ Latinæ vocabula Græcorum ſermoni inſeruit. Idem licet etiam in Germanicis, Gallicis, cæteriſque tribunalibus, & in Judiciorum actis, quæ vernacula lingua ſcribuntur, animadvertere, quæ Latinis vocabulis referta ſunt: nec aliam tibi rationem pragmatici redditurі ſunt, quam quod non reperiant in ſua lingua, quæ idem ſignificent vocabula, & quod Latina ſint, & propria magis & εμφατικωτερα. Quod Medicis etiam noſtris accidit, qui diſciplinam ſuam ex Græcis Arabiciſque ſcriptoribus repetentes, extraneis exoticiſque vocabulis linguam Latinam repleverunt. Ac multi etiam Latini ſcriptores pulchrum putant, ſi ſtilus ipſorum

(*) Vid. L. I. Tit. 2. §. 2. pr. & ib. Notas.

(†) Vid. L. IV. Tit. 7. §. 7.

(‡) Vid. L. II. Tit. 15. fin.

rum Græcæ linguæ peritiam redoleat. Et ſi Græca viciſſim ullius alterius admittit conſortium, nulla profecto minus erit barbara, & cum qua melius ipſi convenire debeat, quam Latina. Jam credo aliquis dicet, munus noſtrum ſatis à nobis verbis ornatum eſſe. §. 49. Sed cum etiam ea quæ optima ſunt, & mortalium uſibus utiliſſima, plerumque negligantur, non ob aliud, quam quod ignorentur, neceſſe interdum eſt, ea etiam, quæ per ſe bona ſunt præconio aliquo adjuvare. Quod nos equidem lubentius hic fecimus, quo adoleſcentum ſtudiis bene conſuleremus, atque eos ad utiliſſimam harum Inſtitutionum lectionem excitaremus. Nihil autem in laudando hoc opere negocii nobis fuit, cum ipſum nobis tam divitem, ac copioſam ad inſtruendam commendationem ſupellectilem ſubminiſtraret. Quantumvis autem multa congeſſerimus, minimam tamen partem vix nos attigiſſe teſtabitur, qui diligenter omnes dotes expenderit. Siquidem nos capita tantum quædam percurrimus rerum præcipue laudabilium, quæ is demum pleniſſime cogniturus eſt, qui attente ipſe legerit, & cum Latinis Græca contulerit. Nec quicquam equidem timeo, ne quis nos ſtudioſorum reprehendat, quaſi præfationis modum exceſſerimus, cum ea, quæ non modo de hiſce Inſtitutionibus, verum de cæteris Græcorum monumentis & commentariis, quæ ad Jus Civile illuſtrandum pertinent, in medium adduximus, complures (uti ſpero) incitatura ſint, ut nobis ſeſe ſocios addant, quo tandem in lucem id genus theſauros hactenus abſconditos revocemus. Protraxere etiam me longius moroſa, & iniqua quorumdam criticorum judicia, qui publicæ utilitati invidentes, magnis excipiunt conviciis, ſi quid in lucem proferatur melius, quam ipſi didicerunt, adverſus quorum malignas cenſuras & linguas, opus hoc quaſi antidoto præmunire volui. §. 50. Quanquam ii ſpero, ii qui erunt, aliquantum ſibi temperabunt, minus certe palam id facere audebunt, poſtquam ſub felicibus Auguſtiſſimi nominis tui auſpiciis, Invictiſſime Imperator CAROLE, exire hoc opus conſpexerint. Tibi enim ipſum inſcribimus, dedicamus, conſecramus. Quod quidem jus etiamſi in alieni autoris opere, permitti tamen nobis arbitramur: quando id nunc aliqua ex parte noſtrum cenſeri poteſt: nam ſuppreſſum hactenus, & in tenebris jacens latenſque, in lucem primi omnium reduximus, ac quoad licuit ad vetuſtiſſimorum exemplarium fidem recognovimus, formuliſque deinde eleganter excudendum curavimus, idque in Frobeniana totius Germaniæ facile principe officina: quod ut hilari fronte Majeſtas tua ſuſcipere dignetur, etiam atque etiam rogo. Bene vale, & perge Opt. Max. CÆSAR, divino opitulante numine, & Imperium tuum florentiſſimum ac ampliſſimum, & nomen æternæ laudis monumentis digniſſimum reddere. Datum Patavii pridie Calend. Junii Anno M. D. XXXIII.

EXCURSUS V. ARTIC. II.

VIGLII ZUICHEMI

Epiſtolæ ternæ ex Analectis Belgicis Viri Ampl.

C. P. HOYNCK VAN PAPENDRECHT

Tom. II. P. I.

EPISTOLA LX. pag. 176.

FRANCISCO CRANEVELDIO.

BElle tu quidem *&c.* . . . . Quod THum a me editum tuis laboribus (1) dignum duxeris, mihi multo gratiſſimum eſt. Nec te id quæſo ab incepto opere avertat, quod Gallus (2) quiſpiam eandem ſibi operam ſumpſerit. Etenim tua verſio non modo melior erit, ſed etiam magis gratioſa, multis de cauſis, quas hic tibi in os referre ſuperſedeo. Illud tamen te latere nolim, me græcum exemplum rurſus relegiſſe, contuliſſe emendaſſeque, atque id te in tua verſione ſequi malim, quam quod editum eſt. Communicabo autem libenter cum propius acceſſero. Id tamen nolim ſpargi, ne Frobenio (3) damno ſit, qui ſua exemplaria nondum omnino diſtraxit, *&c.*

EPISTOLA XCI. pag. 231.

PETRO BAUSANO.

Epiſtola tua *&c.* . . . . De Inſtitutionibus THi ad me miſſis multum te amo, nec poſſum non probare Curtii tui operam in illis transferendis, non infeliciter, quantum mihi de prima facie judicare licuit, inſudatam. Nam totum opus relegere, & ad Græcum exemplar conferre ob quotidianas occupationes aſſeſſorii muneris, quo hic fungor, nondum potui. Quod ſi ego illum hoc molire [*moliri*] tempeſtive cognoviſſem, haud mediocre auxilium adferre potuiſſem. Frobenius enim edendi ejus operis feſtinatione in cauſa fuit, ut inemendatius exiret, quod ego poſtea ad Græcum exemplar diligenter rurſus contuli, mendaque accurate expunxi. Nec dubito, ſi Curtius recognitum a nobis exemplar habuiſſet, quin iſte labor multo ei levior fuiſſet, quamquam ſane ille non infeliciter multa divinavit. Ceperam [*Coeperam*] & ego id opus aliquan-

(1) *Franciſcus Craneveldius*, qui fuit Noviomagus Gelder. equeſtris dignitatis vir, & Senator in Parlamento Mechlinienſi ab anno 1522. dicitur (in *Bibl. Belg.* Val. Andreæ) ſexagenario major græcas literas didiciſſe, tanto cum ſucceſſu, ut latina de græcis faceret. *&c.* H. VAN PAPENDR.

(2) *Jac. Curtius.* Inde nata eſt concertatio literaria cum Petro Nannio, de qua Viglius doluit, uti videbimus in epiſtola ad P. Bauſanum A. 1537. H. VAN PAPENDR.

(3) Alibi ipſimet Frobenio imputat, quod eas diſtrahere nequiverit, qui nimia feſtinatione illas inemendatius excudit: quamquam damno ei fuit, (4) *quod Curtii paraphraſes Reſcius ediderit.* H. VAN PAPENDR.

(4) Poſteriora ſic legenda cenſeo: quod ipſo non modo anno 1534. *Wechelus* Pariſiis fucato titulo, ſed & *Reſcius* Lovanii A. 1536. cum ſuis ac *Nannii* emendationibus Græcam THi paraphraſin, & *Steelſius* præterea eodem A. 1536. Antverpiæ Latinam *Curtii* verſionem ediderint. G. O. R.

aliquando transferre; ſed poſtea ab Clariſſ. Viro D. Fr. Craneveldio admonitus, idem illum conari, incepto deſtiti, doctiſſimoque viro eam provinciam haud illubenter ceſſi. Qui tamen, uti ego exiſtimo, haud indigne feret, eam gloriam a Curtio ſibi præreptam eſſe; & ſe impedito maturius illum id opus ſtudioſis communicaſſe. Quidam meus amicus non ſat candide ab illo factum putat, quod mei nuſquam meminerit. Sed ego interpretor, illum mendis fortaſſis primæ editionis offenſum, de mea opera, quam laudare non potuit, tacere maluiſſe. Me ſane ejus ſilentium nihil offendit, ſed publico potius nomine gratias ago, qui Græcæ linguæ ignaris inventum a me opus commune fecerit, & a me prædicatas ejus dotes confirmaverit. Bene vale. Ex Spira 10. Januar. 1537.

EPISTOLA XCIV. pag. 237.

PETRO BAUSANO.

Nannii in Curtium apologiam legi non ſine animi dolore: nihil enim ægrius fero, quam homines doctos adeo teneris eſſe animis, ut potius, quam diſſimulare aliquid velint, odia diſſidiaque ſua non modo publica ſed etiam perpetua faciant. Nam privatæ offenſæ, quam diu latent, amicorum interceſſionibus ſæpenumero ita abolentur, ut ex inimicis amiciſſimi fiant. At literis ac typis evulgatæ vix ſolent eſſe reconciliabiles. Quod ſi Reſcius editione Inſtitutionum Græcarum abſtinuiſſet, jam ipſe eas rurſum prælo dediſſem, omnibus mendis quibus illi torquentur, expurgatas. Nunc vero Frobenius ſua nequit diſtrahere exemplaria, poſtquam Reſcius eas imitatus eſt. Et ego ſi iterum prælo ipſas commiſero, videbor fortaſſis Reſcio diſpendium afferre, quem virum uti præceptorem colere me par eſt. Quod vero attinet ad ſeptem loca marginibus ab Curtio annotata, nihil eſt ille conjectura falſus. Nam Egnatii exemplar, quod ego poſterius nactus ſum, quodque priore multis locis emendatius eſt, habet το τριτου, item κωλυσιν: illa autem verba χωρις του η διαζευτικου omnino deſunt, ſuperfluoque inſerta, nec poſterioribus etiam adglutinari debent. Utrumque autem exemplar meum habet ακων: legendum eſt κακων, & de ſportulis noſtra editio utrique exemplari ſcripto conformis eſt. Legendum item γεγονεν. De his multiſque aliis digladiandi anſam ſecunda mea editio facile præcidiſſet, ſi eam expectare voluiſſent. Quoniam vero Curtium ſcribis verſionem ſuam elimare, poteris homini tibi amico & mihi ignoto, meam offerre operam, ut ſi quid eum alibi in Græcis exemplaribus offenderit, id mihi indicet: neque enim gravabor rem ſtudioſis utilem pro mea virili una promovere, ea tamen lege, ut ab Nannio abſtineat. Nam is mihi non indoctus vir eſſe videtur, & ejus cauſæ Reſcius noſter, qui de Græcis ſtudiis optime meritus eſt, adhæret, & quem omnes fere noſtri æquales, quique poſt nos Græcas litteras didicerunt, præceptorem habuerunt. Loca ab Nannio notata, etſi ſint haud ita magni momenti, tamen quoniam ingenui eſt animi non deſpicere, ſi quis meliora ſuggeſſerit, mutare Curtium pudere non debet. Ac tribus in præfatione additis verbis, totam iſtam tragoediam fortaſſis non male conſopiet, ſi dicat non fuiſſe ſibi animum, Nannium ſuggillandi, eumque adeo ſe non contemnere, ut ab eo melius ſuggeſta ſequi non fuerit gravatus: idem ſe rogare ut faciat Nannius, atque απολογειν deinceps deſinat, quando quod factum eſt, revocari nequit. Bene vale. 25. Aprilis 1537.

EXCURSUS V. ARTIC. III.

EDITIONIS LOVANIENSIS PRÆFATIO.

PETRUS NANNIUS CANDIDO LECTORI S. P. D.

QUum ſenſiſſet Rutgerus Reſcius non pauca eſſe loca depravata in exemplaribus iſtis inſtitutionum hactenus æditis, multaque vitia ipſe in ſua impreſſione ſuſtuliſſet, ut ex collatione aliorum exemplarium facile patuerit, rogavit me, ut ſicubi adhuc aliquid errati deprehenderem, id quaſi ſuccidanea cura emendarem. Ego vero tali amico ſtatim optemperavi, ſperans me non minus reliquis ſtudioſis, quam ipſi Reſcio gratificaturum. Sed ut facilem me præſtiti ad obſequendum, ita hunc laborem non facilem ſenſi. Non enim collatione librorum, quod melius erat, eligere potui (ſunt enim omnia exemplaria ab uno Archetypo Baſileenſi nata) ſed tota ſpes ſita erat in dexteritate conjiciendi, re, ut lubrica, ita multorum criminationibus obnoxia. Quare nos, ubi non evidens erat corruptela ſententiæ, nihil tentavimus. Ubi autem erat, pauciſſimis immutatis, plerumque pro depravatis, ea quæ maxime cognata videbantur, reponentes, ex proximo petito remedio locum ſanare ſtuduimus, ut & lector in tractando noſtram ευλαβειαν, & ex affinitate vocum lapſus occaſionem intelligeret. Vale. Lovanii XII. Cal. Feb. 1536.

EXCURSUS V. ARTIC. IV.

PETRI NANNII ALCMARIANI

Apologia ſuper annotatiunculis in Theophilum

adverſus quendam Jacobum Curtium.

[Ex Lampade ſ. Face Critica Gruteri Tom. I. pag. 1238. ſqq.]

§. 1. ETſi cum meo vulnere Græcarum Theophili inſtitutionum tranſlatio prodiit, gaudeo tamen ſtudioſorum nomine, cum librum latinum eſſe factum. Multi nobis hanc ſpem dederunt, inter quos facile princeps eruditiſſimus ille Franciſcus Craneveldius, Cæſareæ majeſtatis Conſiliarius & utriuſque juris Doctor, qui mihi ferme ante biennium primum ac ſecundum hujus Theophili librum exhibuit, ea fide & caſtimonia verborum tranſlatum, ut nihil unquam viderim aut integrius, aut elegantius. Sed quia ille graviſſimis & ampliſſimis negotiis implicitus, vel ſerius abſolvit, vel cunctantius edit, quæ in manibus habet, gratiæ huic Curtio qualeſcumque agendæ ſunt, quod maturavit. Futurum eſt enim, ut interim ejus verſione utantur ſtudioſi, donec aliorum lucubrationes publicentur. Nec enim puto incepta de manibus propterea deponent, quod iſte prævertit. Nam ſi felix hac in re viſus fuerit, ad æmulationem gloriæ accendi debent, qui illi nec ingenio, nec eruditione cedunt; ſin autem

autem infelix, ab ipſis corrigendum eſt, quod apud hunc infelicius natum eſt. Omnino enim curandum eſt, ne quid ſtudioſæ juventuti deſit, cum qua tum optime agitur, cum multi ejuſdem rei interpretes exſtiterint. Alius enim alio ſignificantius, fidelius, elegantius reddit, & cum omnes eodem ictus deſtinant, fieri non poteſt, quin ſaltem aliqui ſcopum attingant.

Video enim priſcis temporibus priorem interpretationem poſteriores ſemper elicuiſſe. Sic poſt 70. interpretes, Aquila, Symmachus, Theodoſion, Hieronymus, alii poſt alios biblia tranſtulerunt. Nec retardavit Trapezuntius ſtudium Gazæ, quo minus libros Ariſtotelis de animalibus denuo in linguam retexeret, nec Rodolphi Agricolæ prior in Iſocratem tranſlatio, Eraſmum ab iiſdem libris vertendis deterruit. Nunquam ita prior apicula florem delibavit, quin ſecunda ſuos ſuccos inveniret. Hæc mihi eo dicta ſunt, ut ad eos fructus adferendos, quos Curtius ſtudioſis vel attulit vel ſtuduit adferre, etiam alios adhortarer. Quibus cum jam labor transferendi, aut in totum aut magna ex parte exantlatus ſit, non debent ſuppreſſis ſuis lucubrationibus ſibi gloriam, juventuti magnam utilitatem invidere. Curtii gloriæ, ſi qua illa eſt, §. 2.

non invideo: illud doleo, quod nobis ſuggillandis magnum gaudium attulerit oſoribus linguarum, quibus nihil lætius, quam homines ejuſdem linguæ ſtudioſos inter ſeſe conflictari. Ego igitur, quo illis ſubtraham materiam gaudendi, nihil in Curtium dicam, niſi quod ratio mei defendendi exegerit: eo enim & meus animus inclinat & amicorum adhortationes impellunt, inter quos præcipuus eſt D. Haloinus Brugenſis Canonicus, vir apprime & eruditus & humanus, Curtiique amantiſſimus, cui ſi parere volo, aut nihil, aut ſine ſtomacho ſcribendum eſt, quod alterum magni animi, alterum manſueti ſit. Quare exemplum Curtii non imitabor, qui primos ingenii ſui fœtus, alieno ſanguine rubere voluit, ac clypeo magis quam telo utar. Quod ſi denuo provocer, alia mihi ratio pugnæ habenda fuerit. Vellem autem, Curtium, ſi omnino lædere §. 4.
ſtatuerat, meam cauſam a Rutgeri Reſcii cauſa ſecreviſſet. In me illi quidlibet licebat, in Reſcium præceptorem nihil illi pietas concedebat. Sed dulcis ſemper undecunque gloria: voluit ſuo præceptore doctior videri, quo ſibi etiam illud adagii competeret, πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Atqui licebat illi eodem tendere, & quidem longe civiliori modo, nimirum ſi ſua ſine conviciis tradidiſſet. Contumelia verborum non eruditiorem aliquem, ſed petulantiorem demonſtrat, aut ſi ſtomachus bilem non continebat, potuiſſet aliunde reſarcire, quod alibi læſerat. Erant ſane multa bene a Reſcio annotata ac emendata, quæ licet ſit ſecutus Curtius, tamen immemor Plinii ſententiæ, minime agnoſcit, per quæ profecerit. His ſi album calculum addidiſſet, & gravior judex & ſincerior in paucis illis, quæ nititur condemnare, apparuiſſet. Nunc arroſis pauculis, cum de aliis mentionem non faciat, videtur libidinem carpendi habuiſſe, laudandi voluntate caruiſſe. Id quantum candoris habeat, ipſe ſentit, præſertim cum ſe ſimulat alia nulla vidiſſe, niſi in quæ obeliſcum figit, eaque non libris accepta, ſed a fama ad ſe allata; ſic enim ſcribit; *Nannius quidam, ut audio, ſic legit*; & rurſus alibi: *Nannius quidam, ut fertur* &c. §. 5.
Atqui bone vir, non ſolum mendacem, ſed & ſimulatorem memorem eſſe oportet. Fruſtra ſimulas, te non legiſſe, cum poſtea oblitus tuæ ὑποκρίσεως Lovanienſem editionem citas. Non me fallit, quo conſilio ſingas, te noſtra non legiſſe, ne ſcilicet ubi noſtram caſtigationem ſequeris, videare aliena opera adjutus, & quo fidem facias, quam nihil indigeas alienis inventis, paucula arrodis non e libris, ſed ex fama, ut tua ſimulatio habet, cognita. Credemus tibi, ſi credi vis, tantum tibi inertiæ adeſſe, ut in re, quam tractas, quamque vitioſam ipſe fateris, non conſulas, quid alii ſenſerint. Forſitan dices, quid mihi vobiſcum? Juriſperiti §. 6.
non eſtis: Tale enim quiddam indicat tua iſta præclara quiritatio (*); *Videatis, quid*

(*) *Pr.* de Replicatt. L. IV. Tit: 14.

quid agant, qui tam temere ejus ſtudii libris manus admovent, in quibus parum verſati ſunt; Atqui juriſconſultiſſime Curti, ſæpe etiam eſt holitor valde opportuna locutus. Vis audire, quid egimus? Plus minus 70. loca a nobis reſtituta ſunt, hoc noſtrum crimen, hoc ſcelus, hoc piaculum. Para fuſtuarios, uncos, gemonias ſcalas. Habes reos ſua crimina agnoſcentes, peroraſti, parce Clepſydris, ſua ipſi confeſſione convicti ſunt. Noſtra iſta opera, quæ tibi tam audax & temeraria videtur, multis multorum & magnorum virorum epiſtolis collaudata eſt, non me Hercule Grammaticorum, (ne id cavilleris) ſed juriſprudentiſſimorum, niſi D. Craneveldius, ut de aliis taceam, Juriſperitus non eſt.

§. 7. Certe tu tam acer cenſor, non niſi 7. loca ex toto acervo attrectas, & ex illis ipſis 7. non niſi 3. laceſſere auſus es, non parſurus reliquis, ſi potuiſſes. Hic ergo non parum vereor, ne lector me putet iracundum, vel otii abundantem, qui ob 3. vellicata loca Apologiam parem. Suggillat ille, fateor, non niſi 3. loca, infamia tamen in omnia ſpargitur. Solent enim homines leonem ex unguibus æſtimare, & mercatores ex pauculis granis ſpecimen totius acervi exhibere; Quamquam, quod ad me attinet, facile hanc indignitatem toleravero. Reſcii partes deſerere, nec debeo, nec poſſum, quondam præceptoris mei, nunc amici ſinceriſſimi, & mecum in eadem criminatione conjuncti, præſertim, cum ab eo tam indigne tractetur, cui olim vigilias ſuas & doctrinam ut præceptorem decuit, ſedulo impartitus eſt. Hactenus de Curtio, nunc de Curtii cenſuris agamus.

§. 8. Scripſeram in Titul. *Quibus modis jus patriæ poteſtatis ſolvitur*, parag. *præterea* (*): επιπρασκεν αυτον τω πατρι, legendum eſſe pro πατρι, ὁ πατηρ: alioqui tres emancipationes, & tres manumiſſiones, quæ olim in ſolvenda patria poteſtate in uſu erant, ſuum numerum non habere. Deinde quomodo poteſt patri vendi, qui tacita ratione in patriam poteſtatem rediit, ut plenius poſtea docetur. Tit. *de bonor. poſſeſſione*, parag. *ſunt*. ει επειδη μεν τον εμον παιδα εμαγκιπατον δεικαι σοι αυτον εις πρωτον μαγκιπιον και δευτερον και τριτον. Si in emancipando filio eum tibi tradidero in primum, ſecundum & tertium mancipium. Patrem autem filium ter ſolere vendere, ſatis apparet ex commentariis Caji. Titul. prioris libri ſexto, ubi ſic loquitur: *ſed filius maſculus tribus emancipationibus de patria poteſtate exit, & ſui juris efficitur. Emancipatio autem, hoc eſt manus traditio, quædam ſimilitudo eſt venditionis, quia & in emancipationibus præter illum, hoc eſt, certum patrem, alius pater adhibetur, qui fiduciarius nominatur.* Ergo naturalis iſte pater filium ſuum fiduciario patri mancipat, hoc eſt manu tradit, a quo fiduciario patre naturalis pater unum aut duos numos, quaſi in ſimilitudinem pretii accipit, & iterum cum acceptis numis, fiduciario patri tradit. Hoc ſecundo & tertio fit, cum fiduciario patri mancipat ac tradit. Et ſic de patris poteſtate exit. Hæc verba Caji videtur Theophilus ſuis Græcis Inſtitutionibus attexuiſſe. Curtius ex πατρι, τριτον facit, per me, ſi libet, vel tritionem, vel trituram ex eadem voce refingat, ac ita loquitur: *Nannius quidam (ut audio) pro* πατρι πατηρ *legit, ego vero lego, ut verti*, το τριτον. Hæc ſunt *illius rationes*, *quas adducit*, credamus, αυτος εφα. Ille autem ne cogeretur me ſequi, cum Græce haberetur επιπρασκεν, hoc eſt, vendebat, vertebat vendebatur, ne opus eſſet perſona venditoris, cum haud dubie ex contextu Græcorum verborum, & Caji narratione, patrem conſtet illum venditorem fuiſſe, quod mea annotatio, unica mutata litera, planum faciebat.

§. 9. Titul. *de nuptiis*, parag. *Affinitatis*, ita Curtius loquitur, *Majore probibitione*] *Græce eſt, in editione Baſilienſi* κωλασιν *quod nibili verbum eſt, ideoque* κολασιν *legendum eſt, aut* κωλυσιν. *Editio Lovanienſis habet* κολασιν, *ego malui* κωλυσιν. Hactenus ille. Caſtigatio autem illa noſtra in indicem annotatiuncularum relata non eſt, ut multa maluimus caſtigare quam annotare, vel quod minimi momenti putabamus, vel

(*) Lib. I. Tit. 12. cap. 237.

vel quod verebamur minutiis illis attendendis in notam oſtentationis incurrere. Nolo hic tecum φιλονεικεῖν; probas enim & noſtra, quamquam tua anteponas; facile ferimus ſuum cuique placere: Quod autem κολάζειν, hoc eſt pœnam, potius legendum ſit, quam κωλύειν, quod prohibitionem ſignificat, indicant ſtatim ſubſequentia verba, quibus interpretatur, quid per κολάζειν intelligat, ita dicens: λέγω δὲ τὴν κεφαλικὴν τιμωρίαν, hoc eſt te ipſo interprete, de capitali pœna loquor.

Tit. *de inutilibus ſtipulat.* parag. *ſi ſcriptum.* Hæc verba Curtius in margine adjecit. *Hic in Græcis additum erat* χωρὶς τῆς συζεύξεως, *quod nihil ad præſentem literam facit, quapropter ego id in ſequentem transtuli, quoniam ibi non niſi de conjunctionibus agitur. Nannius quidam legere ferme* χωρὶς τῆς ἐπερωτήσεως, *quod non intelligo, niſi dicere voluit* διαζευκτικῶς. Recte conjicit, ita enim a me ſcriptum erat, ſed erravit chalcographus omittens ex media dictione duas literas, & certe facilis eſt lapſus in ἐπερωτήσεως duarum ſyllabarum, ferme inter ſe ſimilium, ει, ει, quam juſtiſſimam excuſationem ſi mihi non permittit; quo tandem colore elabetur, ubi ipſius librarius ſæpe ad eundem modum peccat.

Titulo de fidejuſſoribus, paragr. *In omnibus.* Hic Curtius ita ſcribit: *Hunc locum aliqui interpretantur, ac (ut videtur) conſenſi, quod dicat Theophilus ex ſolutione ejus, quod jure civili debetur, repetitionem non dari: quo quid verius dici poteſt, quamvis id civilis cum naturali obligatione commune habeat.* Hactenus Curtius. §. II.

Niſi intelligas de obligatione civili & naturali ſimul, hoc eſt, quæ mixti generis ſit, falſiſſima adfers: quæ enim civilis tantummodo obligatio eſt, ea ſola repetitionem admittit, cum naturalis idem non faciat. Quare eam particulam de non repetendo ſoluto, potius ad naturalem obligationem pertinere arbitratus ſum. Certe ſi ἰκὼν legas pro ἄκων, ut ego exiſtimavi legendum, non poſſunt iſta verba, niſi importune, civili debito attribui. Naturalis enim debitor, ut cogi non poteſt, ita ſi ſolverit, repetere ſolutum nequit. Nunc autem, cur ἄκων in ἑκὼν mutandum cenſui, rationes addam. Primum tamen ab æquiſſimo lectore ſtipulabor, ut totum locum excutiat. Diviſerat Theophilus ſtipulationes in civiles & naturales. Et civiles eas eſſe dicit, unde naſcantur actiones, quæ obligatum condemnari faciunt, & quod inde ſolutum eſt, repeti non poſſe. Plena, me hercle, definitio. Sed nunc audi, quomodo naturales definiat eas eſſe, quæ nec actionem nec condemnationem pariant. An plena ſit definitio, alii viderint, certe ex hac definitione nullam efficaciam aut vires hujus obligationis reperias. Quod ſi hic tantummodo pro ἄκων ἑκὼν legas, unica ſolum litera mutata, addasque ea verba, quæ mihi de ſuo loco tranſlata videntur, nempe hæc, ſi tamen ſponte quis ſolverit, ſolutum repetere non poteſt, nihil video quod plenitudini definitionis deeſſe poſſit: contra ſi ἄκων retineas, eademque verba definitioni civilis obligationis aſſuas, vide quam frigeat ſermo. Sed reddamus omnia ejus loci verba, quo cuncta oculis evidentius pateant. Ait Theophilus, civiles obligationes eſſe, ex quibus naſcantur actiones, quæ inſtitutæ contra obligatum eum condemnari faciunt, & ſolutio inde facta non admittit repetitionem. Nam ſi invitus qui obligatus eſt conveniatur, ubi ſolverit, repetere non poteſt; obſecro cui rei ſervit hæc vox *invitus*? ſive enim volens ſive nolens ſolverit, æque ſolutum repetere non poteſt. In naturali autem obligatione, nonniſi a volente ſolutionem impetres. Unde ibi mentio volentis peropportuna fuiſſet. Deinde quorſum ille battologiſmus, ut quod ſtatim dixerat iiſdem verbis repeteret, non aliter quam Mercurius ille apud Ovidium: Et me mihi perfide prodis, Me mihi prodis ait. Age mi Curti, qui hunc locum ut ſanum integrumque transfers, ac tam ægre fuſtines, quidquam a nobis attrectari, dic mihi rogo, per tuam iſtam incomparabilem Juriſprudentiam, cur, cum Theophilus exorſus, de bifida natura obligationum, ſtatim non obligationem, ſed ſtipulationem in duas ſpecies dividat, aliam civilem, aliam naturalem aſſerens. Commonſtra mihi, ſi potes, naturalem ſtipulationem, quæ ea natura contenta eſt, ut civilis non ſit.

Ego ſi hunc locum tranſtuliſſem, pro [illegible] legiſſem [illegible], aut ſi Græcam vocem retinere voluiſſem, quo minor offenſa eſſet, eam nomine *pactionum* expoſuiſſem.

Plures adhuc ſunt ſcrupuli in eodem loco. Sed quid agas in tanta moroſitate hominum. Utinam Curtius tam diligenter in reliqua vitia non emendata oculos intendiſſet, quam in alienos labores ſeveriter inquirit. Objicit mihi, quod locum inverto. Ne litera quidem a me mutatur, ſed quid mihi videatur, in catalogo annotatiuncularum admoneo, liberum cuique ſuum ſenſum relinquens.

§. 12. Mutatum eſt a chalcographis in Lovanienſi exemplari (*) καινὸν in κοινὸν, id quia recte mutatum dixi, ac eo elogio meam quodammodo litem feci, una cum Rutgero Reſcio vapulo.

Pie certe Curtius facit, qui Rutg. Reſcium præceptorem ſuum ita propalam ſugillat, ut ejus verba mentem habere neget: Θρέψαι καὶ λυκιδεῖς, θρέψαι κύνας, ὥς τὸ φαγῶντι. Sed dicit mihi Curtius. Amicus Socrates, amicus Plato, magis amica veritas. Recte. Sed ubi erat iſta veritas in tot bonis Reſcii caſtigationibus? Præclara veritas, quæ ubi ſe multa laudanda offerunt, tacet, linguam non habet: ubi chalcographi error carpendi occaſionem dedit, plus nimio loquax eſt. Atqui dicet, ſuppreſſo nomine egi. Qui potuiſti evidentius? qui bis me nominatim citas, citas etiam Lovanienſem editionem. Adhuc ſcilicet latebimus, & ignorabitur in quos ſpicula contorqueas, quaſi non æque indices, ſive dicas Homerum, ſive Trajani belli ſcriptorem. Plus certe aliquando lucis habent ἀντονομασίαι, quam propria nomina.

Sed audi lector, quomodo res acta ſit. Cum annotationes Rutgeri Reſcii meis adjectæ eſſent, ne aliena mihi cederent, ſingulas illius caſtigationes ipſius nomini aſſerui, ſubinde accinens hoc elogium, recte mutavit Reſcius, ſecurus nimirum de fide auctoris. Animadverti enim eum multa religione libros tractare, quamobrem nihil ab eo temere mutatum credidi, nec jam credo; quidquid enim hic vitii eſt, chalcographorum culpa datum eſt. Tibi fortaſſe durior excuſatio videtur (ut debet diſcipulus ἀκριβοδικαίως cum præceptore agere) mihi tamen veriſſima habetur; ſcimus enim omnes quantopere peccent chalcographi, præſertim in affinibus vocabulis: id ſi neſcires, ex tuo iſto libro

§. 13. addiſcere poteras. Pag. enim 33. Titul: *de capitis diminutione*, paragr. fin. *Cum autem*, ita transfers. Quod ſi plures ſint cognati, non ad omnes tutela pertinet. Niſi culpa in chalcographos rejecta, te eripias, ut illis attribuas pro hac voce *agnati* cognati poſuiſſe, quomodo quæſo elaberis? Atqui minor hic eſt ſimilitudo vocum, quam in κοινὸν & καινὸν. Et rurſus *de legitima patron tutel.* ita tuus liber habet: *Libertus & Liberta tutor indigebant*, *pro tutore.* Scimus tuam culpam non eſſe, non ſumus tam iniqui: tantum cuperem te eadem ergo nos æquitate uti. Me certe καινὸν legiſſe, uti tu vis, teſtes ſunt D. Petrus Amicus, LL. Doctor, literarumque humanarum & juris peritiſſimus. D. Daniel Secretarius Epiſcopi Brixinenſis, nunc etiam laurea utriuſque juris a D. Alciato condecoratus. Filii Buſlidiani & illi nequaquam indocti. Sed afferam ſi vis teſtes etiam tibi domeſticos, M. Jacobum Haloinum, M. Gerardum Bacchuſium, Canonicos Brugenſes municipes tuos, viros & conditione & humanitate ac fide inſignes.

§. 14. Titul. *De Actionibus*, paragr. *Tripli*, ubi in noſtram annotationem ita ſcribit. *Sunt*, inquit, *qui hanc literam mutent*, *& quidem corruptus innumeris locis videtur*; *ſed recte nec ne*, *an falſo: item quomodo corrigendus ſit*, *non poſſum dicere*, *quoniam conſtitutio Cæſaris*, *quæ modum ſportularum fecit*, *majorum incuria in Codice non extat*. Hactenus ille. Videtur Curtius intellexiſſe, quaſi certam quantitatem ſportulis præfinierim, qui ſi mea verba perpendiſſet, ſentiret me potius exiſtimaſſe, a Theophilo hanc ſummam pecuniariam ſportulis aſſignatam, non quod reli-

(*) Tit. de Societate §. 3. cap.

religioſe definiret, ſed quod vel exemplum fingeret, vel ſecundum leges poſteriores eiſdem nominibus pecuniarum diverſum pretium ſtatueret, quod & ipſe Juſtinianus fecit Inſtitu. *De libertorum ſucceſſ.* paragr. *ſed noſtra*, ubi mille ſeſtertios pro uno aureo computat, cum centum ſeſtertii tantundem conficiant. Sunt autem hæc noſtra verba: hic numerus cum ſequenti numero non convenit, ubi fingit ſex numos ultra æquum, ratione ſportularum eſſe petitos; mille enim numi pro ipſius hypotheſi non conficiunt, niſi quinque numos ſportularum nomine præſtandos. Quam procul autem abſim ab aſſeveratione, ipſa verba per ſe clamant. Non enim neſcii eramus, quam ſæpe in ſportulis variatum eſſet, quæ nunc decimas, nunc plus minus duodecimas eorum, quæ in lite petebantur, auferebant. Nihil autem in tota annotatione a me dictum eſt, niſi Theophilum ſibi non conſtare, atque huic malo unica litera τ ſubveniri, quæ ſi adjecta ſit, Theophilum ſibi concordem fore.

Titul. *De replicatione*, pag. 444. verſu a fine 8. [cap. 341.] pro ἐγίγνεται Reſcius ſubſtituit γίγνεται. Nunc audiamus illius cenſuram. *Græce eſt*, inquit, ἐγίγνεται, *quod nihili verbum eſt, ego vero lego* οὐ γίγνεται; *ſic enim ſcribit Julius Paulus in lege, ſi unus, de pactis. Pactus ne peteret, poſtea convenit ut peteret, prius pactum per poſterius eliditur, non quidem ipſo jure, &c. Quare videant quid agant, qui tam temere ejus ſtudii libris manus admovent, in quo non ſatis verſati ſunt.* Quid ais Juriſconſultorum alpha Curti? adeone male fecit Reſcius, quod ex ἐγίγνεται voce (ut ipſe ais) nihili germane Græcam fecit? teque in ea re approbatorem habet. Verum quia τὸ οὐ, quod in omnibus exemplaribus deerat, nec a Viglio vigilantiſſimo & juriſconſultiſſimo homine emendatum erat, non adjecit, ut ἀναλφάβητος juris, a te alpha Juriſconſultorum, quaſi ferula converberabitur homo ad annos aliquot in ſtudio juris non oſcitanter verſatus. Probe rependis τὰ δίδακτρα, pius diſcipulus. Atqui quod iſte locus jam ſanatus eſt, in eo ille tecum partiarius eſt. Ille literam, quæ ſupererat reſecuit, tu duas literas quæ deerant adjeciſti. Non audet tecum agere de communi dividundo, quia tuum beneficium duas literas, ipſius tantummodo unam habet, id tantum cupit ne vapulet. Libenter tibi etiam ſuam literam cedit, ut tres habeas ad uberiorem materiam exſultandi. Libere triumphes, modo ne ipſe triumphetur. Vide quantum habeat momenti unica litera, quos animos, faſtus, inſultationes faciat. §. 15.

Si tam male accipiendus eſt, qui ex duobus vitiis unum ſuſtulerit, alterum reliquerit, qua cruce dignus erit medicus, qui morbum non tollit, ſed mutat, ut quotidie fit in ægrotationibus peracutis, magno cum bono ipſius ægroti, qui inſtantibus fatis eripitur. Age, mi Curti, docebo te tuis exemplis, veniam nobis deberi, ſi non ubique εὐστοχῶμεν. cum tu tantus Juriſconſultus, ut videri vis, & tantæ Græcitatis, non ſemel in reddenda ſententia impingas, neque per totam tuam tranſlationem decurram (id fortaſſe alias facturus, ſi denuo reſpondendum fuerit.) Sed mihi, ut te tui commonefaciam, pauciſſima loca ſufficiunt, nec tibi illa objiciam, quod meliora non potueris, ſed quod meliora non feceris. Habes antidotum etiam ab adverſario: cupio enim non te lædere, ſed me cum Rutgero Reſcio defendere. §. 16.

Tit. *Ex quibus cauſſis manumitt. non poſſ. §. Licet.* οὐδεὶς γὰρ ἀνέξεται τῶν εὖ φρονούντων προσελθεῖν κληρονομίας, ἐξ ἧς κέρδος μὲν οὐδὲν τῷ ἀδιτεύοντι, ὕβρεις δὲ μυρίαι, καὶ ζημίαι, καὶ οἱ ἐπὶ δικαστηρίων ἑλκυσμοί. Hæc Curtius ita vertit: *Nemo enim, qui modo mentem aliquam habeat, hereditatem admittet, ex qua adiens nullum emolumentum ſperare poſſit, ſed quæ multorum arrogantiam, moleſtiaſque, damna & lites ſecum adferat.* Quam iniqua lance pondera Græcorum verborum rependis. Ubi illic arrogantia? ubi moleſtia? aut quid denique hic facit arrogantia? Quam ignava & diluta ſunt iſta, lites ſcilicet præ Græcis illis, οἱ ἐπὶ δικαστηρίων ἑλκυσμοί. Quanto ſimplicius & fortius Græca ſonant, quæ ad hunc modum interpretari poſſis. *Nullus enim prudens eam ſuſtinebit adire hereditatem, ex qua adeunti lucri nihil, contumeliæ autem & damna & raptationes in judiciis infinitæ.* Ac ſtatim pro εὐτελίζεσθαι, quod eſt evile- §. 17.

ſcere, tranſtulit lacerari ac minui, præpoſtera αὐξῆται. Sed habeat hoc impu-
§. 18. ne; permitto enim ut verbis ludat, modo ſententiam non lædat. Poſt aliquot deinde verſus μέχρι γὰρ ἑνὸς τὴν οἰκείαν διαχαράττει νομοθεσίαν. Hæc Curtius ita reddit, *nam uſque ad unum lex conſtitutionem ſuam vitiat ac corrumpit.* Cum ſenſus ſit, legem Æliam Sentiam unum tantummodo ſuæ conſtitutioni aſcribere. [Vide Notas ad L. I. T. 6. cap. 105.]

§. 19. Mox §. *Eadem*, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὴν ἑαυτῶν ἐλαττοῦσι τὴν ὑπόστασιν, id eſt, *hoc modo bona ſua diminuunt.* Curtius tranſtulit, *Et ita facultates leviter diminuere. Leviter* ſi hic intelligas pro parum, ſententia vitiatur. Sed puto Curtium per hanc vocem intelligere temere, ſive facile. Id admonendum viſum eſt, ne Lector deciperetur ambiguitate vocis in illam, quam in hanc ſignificationem pronioris.

§. 20. Tit. *de his qui ſui aut alieni juris ſunt*, paragr. *In poteſtate*, ἢ χεῖρας ἐπιβάλλει τούτῳ, ὁ δὲ προλαβὼν ξίφει τοῦτον ἀνεῖλεν, Curtius ſic. *Aut cum Domino manus injicere vellet, dominus eum ferro occupatum interemerit.* Bona quidem ſententia, ſed non horum verborum. Græcus enim intelligit, dominum in feriendo priorem fuiſſe, & illius ictus antevertiſſe (*).

§. 21. Tit. eod. paragr. *Sed mater.* ἀλλὰ συγκροτεῖν δικαστήν, καὶ διαγινώσκειν τὰ μεταξὺ αὐτῶν. Curtius ad hunc modum: *Sed Judicem cauſſam utriuſque cognoſcere, & apud ſeſe ſtatuere.* τὸ συγκροτεῖν τὸν δικαστήν, pro *apud ſeſe ſtatuere* vertit, cum ſit ſenſus, judicem debere partes convocare, atque ita de utriuſque cauſſa cognoſcere.

§. 22. Tit. *De nuptiis.* paragr. *Affinitatis*, ἀγχιστεία δέ ἐστιν οἰκειότης προσώπων. Curtius ſic: *Eſt autem affinitas propria quædam perſonarum qualitas*, cum vertendum erat: *Eſt autem affinitas perſonarum neceſſitudo*, quod certum genus, & non tam vagum definitioni addit.

§. 23. Tit. *De excuſationibus tutorum vel curatorum*, paragr. *Item tria*, ἐπειδὰν εἰ πολλάκις ἐσπούδασα τῆς τοῦδε ἐπιτροπῆς ἢ κουρατωρείας ἐπιλαβέσθαι οὔσης εὐτελεστάτης, οὐκ ἀποπληρώσει τὸν τῶν τριῶν ἀριθμόν. Curtius ita vertit. *Quia ſi forte hujus vel illius tutelam vel curationem affectaverim ſuſcipere, cum opulenta eſſet, ea numerum trium tutelarum non explebit.* Atqui Græcus non loquitur de opulentis tutelis affectatis, ſed de non onerosis. Nec ſcio cur quiſquam ad defugienda onera tutelarum, opulentam tutelam affectare velit, niſi ad prædam inhiet.

§. 24. Tit. *Quibus alienare licet vel non*, εἰκότως οὖν τὸ μὲν τῆς ὑποθήκης διὰ τῆς οἰκείας ἠσφαλίσατο νομοθεσίας. Curtius ſic, *Non injuria ergo ſua rogatione hypothecarum cauſſam ſubvertit*, cum Theophilus intelligat, id quod ad hypothecam attinet, fundi dotalis lege communitum eſſe.

§. 25. Non deeſſet mihi occaſio hic, mi Curti, reponendæ tuæ exclamationis, vide quid agant qui tam temere ejus ſtudii libris manus admovent, in quo non ſatis verſati ſunt. Poſſem ſingulas tuæ interpretationis offenſas magno odio exagitare, ſed nolui gratum facere oſoribus linguarum, nolui te hac in parte imitari. Statutum mihi fuit ἀπολογεῖν οὐκ ἀντικατηγορεῖν. Tu ſi ſcribere velis, fac id civiliter agas, ne ad ſecundum ictum non de defenſione ſolum, ſed etiam de ultione mihi cogitandum ſit. Ad quam ſi incubuero, ut nec cauſſa, ita fortaſſe nec induſtria, nec animi mihi defuturi ſunt.

(*) At id ipſum Curtius quoque voluit, recteque expreſſit. An vim verbi *occupatum* non intellexit Nannius?

EXCURSUS V. ARTIC. V.

JACOBI CURTII JC^TI

Epiſtola Dedicatoria.

Ampliſſ. Clariſſimoque Viro D. Jac. ab Halevinio, Eq. Au. Domino de Maldeghem, Wtkercke, Lembeke, &c. Jac. Curtius S.

QUum impellentibus hoc amicis V. C. editionem horum librorum adornarem, quidvis potius in animo habebam, quam ut cuiquam eos dicarem: propterea, quod nihil in iis meum viderem præter verba, hoc eſt, rem adeo levem ac nihili, ut inde natum ſit proverbium de iis, qui compoſita in fraudem oratione falſa pro veris obtrudunt, quod verba dare dicantur. Et ecce repente frequens accurrit ex latere turba cavillantium, hominem eſſe me putidum ruſticumque, ac plane indignum qui literas norim: quod tenebras quæram, famamque detrectem, ac lucem ſpectare non auſim. Quod quantumvis falſo dicatur, nam quomodo is qui in vulgus aliquid edit, ſperare poſſet ut lateat? autoritas tamen ipſorum velut de gradu ſententiæ, quam inſtitueram tenere, me dejecit. Quid enim facerem? quum præſertim ex eo numero eſſet Dammius tuus: qui quia ipſius juſſu hanc omnem rem primum ſubiſſem, hoc quoque ſibi putaret deberi, ne quid injuſſu ſuo de editione conſtitueretur. Ac mihi videtur ſatis acerbe ac rigide jus ſuum, ſi quod habebat, in me & mea exercuiſſe: quando ne ita quidem ad præſens hominem potui differre, quod alia mihi in incude eſſe dicerem, quæ longe juſtius mea poſſem vocare. Venit igitur ad te Theophilus noſter, V.C. venit, ſed incultus & incompoſito habitu, dubitanſque ac hærens, quid primum quidve ultimum dicat: quippe ex medio itinere, ad alium quam ad quem emiſſus erat, abreptus. Amico & honeſta valde, & parum, ut ajebat, gravia efflagitanti morem gerere me putabam: ſimul & illud futurum ſperans, ut prima eorum, qui Juri operam darent, ſtudia utcumque pro virili mea juvarem. Itaque & eo tempore, quo feſta ac læta (ut cum Vopiſco loquar) fieri dicique ſolent omnia, rem aggreſſus, per intermiſſionum dilationumque moras, diſſimili, ut neceſſe erat, & inæquali textura tandem abſolvi. Verum, ut aliquando tibi inſcriberetur, nihil omnium minus tunc agebam. Nec vero quærendum eſt, quare non in manus reſumpto libro, mutarim correxerimque, quæ mutata aut correcta magis placere poſſe crederem: Quoniam, ut omittam integrum id mihi non fuiſſe, multo maxima parte jam excuſa: quum omnis emendatio etiam in facili ac jucunda materia, ingratum quiddam & amarum habet: tum vero hic tantum in vertendo moleſtiarum exhauſtum mihi fuerat, ut & ipſum emendationis nomen velut earum memoriam refugerem. Etenim ſi plærisque in rebus, iis maxime in quibus mercedem non ſpectamus, ipſa muneris quod tractamus dignitas diligentiam noſtram cumprimis intendere & exacuere conſuevit: quid tandem in omnibus his libris eſt, quod adeo mihi id quidquid eſt laboris, quod ego hic ſubii, commendare debuerit? Eſt quidem ea juris civilis excellentia, ut neque eorum, qui ad minima quæque & infima ſe demittunt, non honeſta functio & laudanda ſit opera: ſed longe alia eſt vertendi & alia ſcribendi ratio. Qui ſcribit, ſolutus ac liber nullique addictus ſe ipſum, h. e. naturam ſuam ſequitur: quæ tempore mutata ſunt, tranſit: quæ in præſens omitti poſſunt, differt: modo capita rerum percurrit, alias in altum penitus deſcendit: nunc ſtilum cohibet, interdum latius excurrit. Omnia prorſus varie. Denique quod vel maxime animos noſtros accendit, ſolidam laudem, ſi ad

ad eam aſpirat, ſperare poteſt. At illi alteri, intra ingenium ejus quem vertit, ſtandum eſt: ac multa etiam præter animi ſui rationem dicenda: ſive quid frigidius collectum ſive audacius tranſlatum, ſeu durius aut inflatius dictum eſt, mutare non licet. Quod ſi qua deinde laus ſequitur, major & melior pars ejus ei, qui transfertur, decidi debet. Atque hæc eo minora ſunt, quo major ac gravior eſt autor quem vertis, ubi ſcil. & figuris juvet certare & ſelectis verbis uti liceat. Nec enim omnia ut e Græcis converſa ſint, elaborandum eſt, ſicut M. Cicero docet: ſatis eſt, ſi vel ejuſdem generis ſint. At vero hic noſter adeo non habet, quod contentionem illam admittat, ut etiam videri poſſit operam dediſſe, ne haberet. Sic & in verbis negligens eſt, & longus in exemplis & in docendo remiſſus. Non quod ea commode caſteque transferri non poſſint (quis enim id dicat?) ſed quod animos ejus qui transfert, non ſatis iis ſe oblectet, parumque tali opere paſcatur. Quid tædii mihi concoquendum fuerit, quantumque nauſeæ inter vertendum obortum ſit, oſtendo: non Theophili ſtudium vel operam damno: quando is aliter ac ſcripſit, ſcribere nec potuit fere, nec in his libris debuit: ſive naturam rerum quæ traduntur ſpectes, ſive perſonam eorum quibus ſcribuntur. Quoniam & Juris Civilis ea ratio eſt, ut quemadmodum res in medio poſitas atque in communi hominum uſu verſantes amplectitur: ita & ſermone e media hominum vita deſumto contentum nullas dicendi figuras, nulla verborum lumina, nullos tractandi colores magnopere deſiderare videatur. Et omnibus in artibus id cum primis animadvertendum ac cavendum eſt iis, qui rudibus earum εἰσαγωγὰς inſtitutioneſque componunt, ut nec ſummam ingenii laudem ex eo labore captent, nec tanquam parva contemnant, quæ viam ad majora faciunt & ſine quibus majora non conſiſtunt. Quid ergo inquies V. C. mihi inſcribis? nihil ne habet quod quenquam capere poſſit? Imo enim vero complura. Quæ quamvis (ut dixi) non admodum grata ſint nomen aliquod ex tranſlatione quærenti, tamen eum qui magis rem ipſam quam alia quædam expendat, vehementer delectare debeant. Etenim (ne ſingula quæque tam anxie conſecter) quam tibi probatum iri credimus eum docendi modum, quem Theophilus obſervat, tam facilem, tam expoſitum, tam familiarem? Primum quum nomen aliquod juris Civilis vel principaliter in diſceptationem venit, vel obiter in re tractanda incidit, nec ſatis apertam habet ſignificationem: mirum quam brevi, quam plana, quam commoda definitione id explicet. Quin etiam in pleriſque eo deſcendit, ut quare in definiendo quidque adjectum ſit, exequi non gravetur. Quod ſi quando non verba ſed res ipſæ, ut ſæpe fit, obſcuritate aliqua laborant, eas ὡς ἐπὶ θέματος, id eſt exemplis quibuſdam pro tempore confictis, tam apte tamque aperte declarat, ut quamvis teneras diſcentium aures, quamvis rudes adoleſcentum animos facile ſubire poſſint. Deinde ubi per medias juris regulas eſſe eundum videt, antequam ad ea veniat, quæ propria ſunt ejus diſputationis, προθεωρίαις quibuſdam (ſic enim ab eo vocantur) diſcentis animum præparat atque inſtruit: ne quum illuc venerit, aut ille velut in tenebris oberrans ad multa offendat, nihil videat, aut ipſe ſeriem rerum, ſi tunc demum docere velit, ſolvere ac ſcindere cogatur. Poſtremo quoniam hoc nonnunquam evenit, ut iis quæ autor quem exponis, dixit: vel aliqua non male poſſis addere, vel tale aliquid ſit conſequens, quod omitti vix debeat: habet & Theophilus nonnullos id genus exceſſus. Incredibile tamen quam ſeſe reprimat, quam modum teneat: in ea re præſertim, quæ neque ſi ſemper ſequaris, modum aut finem habeat, & hodie ſane ad nimium venerit. Ne dicam interim, quam ubique timeat, ne cui impudentior videri poſſit: ſic enim fere veniam præfatur, τοῦτο δὲ ἐξέστω εἰπεῖν, aut ἐξέστω δὲ ποιῆσαι ἀφελῶς. Ab hac docendi ratione, qua melior nulla eſt, pudet dicere quam longe recedant, qui his temporibus vulgo Inſtitutiones Juris prælegunt. Nam perinde quaſi non primam & infirmam ætatem inſtituant, ſed omni genere hujus ſtudii perfectis ſummam (quod ajunt) manum

manum imponant, difficillimas quaſque & maxime arduas quæſtiones jam inde a Pylii vel Azonis ſæculo in doctorum diſputationibus verſatas ſub incudem revocant: ac diffuſe iis quæ in utranque partem a multis multa dicta ſunt, relatis & quibuſdam etiam ab ipſis, ne nihil ſuum videantur adferre, additis: ita rem omnem involvunt, ut neque ipſi ſe (mitto nunc adoleſcentes) explicare omnino aut exitum ullum invenire poſſint. Mirantur hæc ii, qui nuper ad hæc ſtudia admoti ſunt: tam exundans leges ac jura citandi flumen, tam paratam argumentorum copiam, tam variam opinionum expoſitionem. Sed cum tempore hoc omni, quod prælectioni conſtitutum erat, in eum modum extracto ac conſumpto domum abeunt: ſi quem ipſorum roges, quid ſecum e ſcholis afferat, quod vel in uſum aliquem transferri, vel viam munire ad majora poſſit: nihil habeat opinor, quod commode & ad rogatum dicat. Habere tamen pro more doctores noſtri videntur, ut priuſquam ad rerum ipſarum interpretationem accedant, quædam de tituli ſignificatione præmittant: ac breviter & paucis conſtituant, quomodo id de quo agitur, intelligendum ſit: faciunt id ſane nonnunquam (cur enim vera diſſimulem?) ſed plerumque tam obſcura ſunt omnia, tam dubia, tam coacta, ut prima ſtudia magis onerent quam juvent, & diſcentem incertiorem, quam ante fuerit, dimittant: Fingunt etiam caſus aliquos (ſic enim hodie vocant, quæ Græce θέματα & veteres *ſpecies* dicunt) ſed quam ineptos, quamque abſurdos? In his præſertim libris, ubi hoc decebat eſſe convenientiores, quo rudes animos magis exempla intrant quam regulæ. Equidem non opinor quenquam tam triſtem eſſe aut ſeverum, qui in iis legendis riſum tenere poſſit. Evidentialia vero (nam & ea ſic dicuntur) quæ ſimile quiddam ταῖς ὑποθέσεσι habent ut putantur: quam indigna ſint eo nomine, res ipſa vel me tacente clamat. Quod ſi ad partes & ii mihi vocandi ſunt, qui neque delectu ullo habito, neque veniam ullam (quod minimum eſt) præfati, omnia undevis in prælectionibus ſuis ἔξωθεν aſciſcunt, veluti parum interſit quo quicque loco dicatur: vides jamdudum quantam hic ſcribendi materiam habeam: quam latus ſe mihi campus oſtendat: quid enim minus ferendum eſt, quam quod iſti unius verbi arrepta occaſione tractatum ex iis aliquem, quos maximos fuſiſſimoſque habet Jus Civile, alieno loco, non ſuo tempore, totum a capite acceſſunt, ac tanquam Peliam quendam recoquunt? Ita ſit, ut, dum contra quam Juſtinianus factum voluit, infirmas bonorum adoleſcentum aures multitudine ac varietate rerum obruunt, aut ſpes illorum infringatur & deſertores hujus ſtudii fiant: aut ſerius & magno cum labore ad ea veniant, ad quæ maturius per faciles quaſdam methodos ſine labore perduci poſſent. Huc adde, jus Civile in tam tenuem & obſcuram artem contruſum non eſſe, ex qua tanquam e piſtrino educendum diſſipandumque ac diſpergendum ſit: quin e contrario doctiſſimum quenque & ſapientiſſimum id jam diu optare, uti exiſtat tandem aliquis, qui ita Jus omne in artis formam redigat, ut & quæ diſperſa non protinus ad manum ſunt, in unum colligat: & quæ divulſa jacent, iis quæ adfinem tractatum habent, ſubjungat: & quæ confuſa magnos tumultus cient, multos errores gignunt, per genera ſua diſponat: ac aliquando certa ſit apud omnes peræque gentes & omnibus in ſcholis juris civilis ratio: quod Ælius noſter Martianus non tantum fieri poſſe, ſed etiam debere ſcribit. Quid porro memorem, nihil ægrius caveri poſſe, quam ne quantum operæ ac temporis iis datur, quæ obiter & (ut dixi) ἔξωθεν oblata vel aſcita ſunt: ei omne pereat & decedat, cujus potior ac prior in tractando eſſe ratio debebat. Magna ſunt hæc & gravia: majus ac gravius illud, quod etiam exemplo, non tantum peccato nocent. Pronior ſemper in deteriora mortalium natura eſt: faciliuſque præceptorum vitia, ut parentum liberi, quam virtutes reddunt & exprimunt diſcipuli. Vix menſem unum aut alterum in ſcholis verſati ſunt: jam Digeſta cogitant, jam Codicem poſcunt. Pudet e numero Juſtinianiſtarum eſſe. Ardet animus cum Baldo, cum Bartolo, pedem conferre.

Exper-

Expertus dico: eadem enim me imperitiæ mala quæ cæteros tam ſtultis cogitationibus fatigarunt. Inde ubi de Jure publice reſpondendi poteſtas facta eſt, ne id quidem nos ſequitur, ut regulas rationeſque Juris ad cauſſam, de qua conſulti ſumus, accommodare poſſimus: ſed magna temporis jactura per immenſa conſiliorum, repetitionum, lecturarumque volumina rapimur, deciſionem (ſic enim loquimur) doctoris alicujus quærentes. Haud aliter atque is qui viam, quam non probe didicit, ingreſſus eſt, ad ſingula pene trivia hæret animo, & in proximas villas deflectit, ut diſcat qua eundum ſit. Quod tamen ſic nolim accipi, ut eos probare videar, qui ex una & altera Juris regula de tota re, quæ magnum & varium forſan tractatum habet, confidenter impudenterque reſpondent: ſed ut me vicem meam & aliorum dolere intelligas, qui gravi valetudinis jactura nec æſtimandis quoque ſumptibus Juri Civili operam damus, ſi qui ad doctoris nomen aſpirant, ſine cortice (ut ajunt) interdum nare non poterunt, ſed toti ſemper ex veterum ſcriptis pendebunt. Unde ergo hoc flagitium, unde hoc dedecus fluxit? nimirum ex eo, quod omnis jam docendi ac diſcendi ordo inverſus & ratio perverſa eſt: nec quiſquam omnium, ſeu magiſtri perſonam ſumit, ſive ad diſcendum venit, circa minora illa tantiſper hærere poteſt, dum ſolida in ſequentes annos fundamenta jaciuntur. Nec vident miſeri, quanto minore negocio in cacumem evadat, qui obliquum & circa montis latera pendentem clivum ſequitur, quam qui per abruptas & aſperas cotes recta in altum contendit. His ego cogitationibus & me inter relegendi deſcribendique tædia refocillari plurimum ſenſi, & te inter legendum, ſi quando tantillum tibi eſſet a maximis quæ curæ tuæ incumbunt, rebus otii, acquieturum mihi perſuaſi. Quin etiam (vide quo progrediar) de eventu translationis tam magnifice non dubitavi ſentire, ut in ſpem venirem: noſtros homines quum accepiſſent, quemadmodum Græci, qui vivo etiamnum Juſtiniano Jura tractarunt, in docendo Jure ſeſe geſſerint: rationem inſtituendorum adoleſcentum in melius commutaturos. Porro in vertendo (nam & ejus rei reddenda eſt ratio) eum morem ſervavi, ut orationis elegantiam verborumque lenocinia non ſane captarem, ſed verbum verbo, quoad fieri poſſet, ſumma fide redderem. Quod eo pertinet, ne quis aut ſermonis dictioniſque negligentiam mihi potius quam ei quem transtuli, adſcribat, aut timide ſe translationi meæ tanquam ad exercendum ingenium, magis quam ut res intelligeretur, ſcriptæ committat. Quanquam ó nemo ſe committat, ſed omnes potius Græcis literis operam dent, & in priſtinum decus redeat Juriſprudentia. Nec rurſus tamen ita me huic ſuperſtitioni alligavi, quin aliquando cum Græca ſignificantius quid efferrent (ut propria quædam cuique linguæ ſunt, quæ in aliam translata indolem illam amittant) non vererer longiore verborum circumductu tam appoſitam unius verbi ſignificationem utcunque exprimere. Sed ea omnia (ſcio) tu boni conſules: apud quem omnis quidem ſemper excuſatio facilis eſt. Sed illa hoc tempore facillima erit, quod nec animi cauſſa nec operis amore, ſed ejus rogatu, cui nihil negare poſſem, tam gravem arduamque provinciam tam temere forſan ſuſceperim. Apud cæteros quoque eo nomine paratiorem mihi veniam fore confido, quod non admodum ſpectem aut poſtulem, ut inter ingenii mei monumenta, ſi tale quid unquam curabo, translatio hæc ponatur. Vale. VII. Idus Septemb.

AD LECTOREM.

Ignorare nolumus te, Lector Optime, multa in Græcis temporum vitio aut ſcriptorum incuria corruptiora eſſe quam Latina Curtii translatio oſtendat. Sicuti in omnibus fere rebus natura fert, ut initio minus perfectæ prodeant. Ne quem tamen id falleret, aſteriſci notulam iis locis omnibus diligenter Curtius in margine adſcripſit.

EX-

EXCURSUS V. ARTIC. VI.

J. P. NEITHARDI
DEDICATIO.

Omnibus fortunæ animique dotibus ornatiſſimis Viris, Hulldericho conſuli, & Joanni Henricho Neithardis, Ulmenſis Rei publicæ Patriæ patribus, patruis patroniſque ſuis colendiſſimis JODOCUS PETRUS NEITHART in Chriſto χαίρειν.

QUanquam non ignarus ſim, chariſſimi patriſque loco colendi patroni, hanc ætatem meam ſatis maturo judicio exercitatave ratione eſſe non poſſe, ut adoleſcens admodum exigui ingenii aliquid elaborare poſſim in literis inferioribus etiam, nedum in hoc genere, quod præter naturalem prudentiam, magnum uſum requirit. Quum in minoribus rebus, in emendo, vendendo, ædificando, fere ſemper pœniteat eos (quantavis naturali prudentia polleant) qui iſta conantur ante ætatis ἀκμήν.

Quamobrem nihil omnino ante maturitatem ætatis putavi ædendum, quod poſtea non poſſit revocari. Veriſſimum enim illud eſt, optimum aliena inſania frui: quid enim ſtultius & levius, quam committere ut alii noſtra fruantur inſania? non eſt igitur, optimi patres, quod putetis mihi meam audacem juventutem atque adeo puerilem rerum imperitiam non eſſe ſuſpectam: ſcio enim quomodo φιλαυτία imponat imperitioribus, qui ſe ſuo non metiuntur pede. Aliquando (ſi Dominus vitam ex gratia longiorem conceſſerit) illud poëtæ dicam: ἐγὼ δ᾽ ἔτι νήπιος ἦα· Νῦν δ᾽ ὅτε δὴ μέγας εἰμὶ, καὶ ἄλλων μῦθον ἀκούων, Πυνθάνομαι, καὶ δή μοι ἀέξεται ἔνδοθι θυμός. Ob has igitur cauſas ne epiſtolium quidem in primo immaturoque adoleſcentiæ flore in hoc ſcribendum ut æderetur, duxi, præſertim cum intellexerim, quod quo quiſque doctior eſt, hoc eſſe iniquiorem noſtri temporis imperitæ ſcriptorum turbæ, quorum præcipitati abortus, cum non habeant animam, non diu vivent. Sed nunquam quiſquam tam conſtanti animi propoſito tamque bene ſubducta ratione eſt, ut non occaſio, tempus, locus, aliter aliquando ſuadeat atque cogat.

Quod mihi jam evenit: quum enim me ex juſſu veſtro, quibus ſicut optime volentibus & conſulentibus parentibus ſemper obſequi, ut debeo, paratus ſum, contuliſſem Baſileam, cauſa audiendi dominum doctorem *Bonifacium Amorbachium*, jus civile maximo auditorum fructu, maximaque laude profitentem, quem reperi omnibus modis talem, qualem mihi olim Sacroſanctæ memoriæ *Eobanus Heſſus*, non ſine judicio candidus, præceptor meus Marpurgi ſæpe prædicavit. Nam hunc virum non modo inter hujus ſeculi, ſed etiam inter veteres in omni genere literarum principes viros connumerare non dubitavit doctiſſimus & graviſſimus Poëta & Philoſophus.

Cum inquam veniſſem Baſileam, ſingulari induſtria typographus Henrichus Petrus, cui curæ erat, ut Inſtitutiones in utraque lingua quam emendatiſſimæ, eo quo videtis modo, in ſtudioſorum manus prodirent, obtulit mihi eas, ut collatis exemplaribus a mendis pro virili repurgarem. Quod viro omnibus ſtudioſis, mihi præcipue, amico negare non potui, hoc lubentius feci, quod videbatur hæc opella mea ſtudia juvare. Principia enim neglecta & contempta ubique pulcre ſe ulciſcuntur, neque enim eos qui ea contemptim prætereunt, permittunt ad altiora venire. Quid præſtiterim, aliorum eſto judicium; quidquid eſt vobis, amantiſſimi patres, dedico & me quoque. Valete in Domino Jeſu, qui quam diutiſſime vos incolumes nobis veſtræque Reipublicæ conſervet. Datæ Baſileæ menſe Martio anno a Jeſu nato, 1544.

EXCURSUS V. ARTIC. VII.

DICTIONARIOLI THEOPHILINI

PRÆFATIO.

Nobilitate ac literis inſigni Viro D. Arnoldo Verneto, apud Longenas in ſede Caſtri novi ab Arrio judici æquiſſ. Pontius a Quadraginta S. D.

AGitur tertius annus plus minus, ex quo quum inter Juſtinianeos Juris Civilis rudimenta addiſcerem, quædam ex libris Theophilinarum Inſtitutionum memoriæ cauſa decerpſi: quæ quum neſcio quo fato, per hoſce dies in manus meas incidiſſent, non paſſus ſum ut *rudis indigeſtaque moles*, (ut de veteri Chao ait poëta) oculos contuentium detineret. Proinde omnem rudem adhuc, & impolitam materiam in unum velut acervum contuli, ac feci, ut finitionum ac ſignificationum Legalium cumulus faciem dictionarioli cujuſpiam indueret, diſpoſitis rebus ordine literario. Quem libellum recens auximus, quæſitis magno labore ex epitome legum Conſtant. Hermenopuli civilis diſciplinæ vocabulis: quorum quidem vim maximam in hoc noſtrum dictionariolum inde tranſtulimus. Porro cum iſthæc lucubrationes noſtræ hominem quærerent, ſub cujus patrocinio tuto in publicum exire poſſent, facturum me operæ pretium putavi, ſi tuo nomini inſcriberentur. tuo, inquam nomini, qui non ſolum induſtrios omnes eorumque vigilias foves, ac protegis: ſed & divina quadam providentia nobiliſſ. oppidum Caſtrum novum ab Arrio exornas, gubernas, tueris. Quo circa clariſſ. vir, hoc opuſculum ſub tuo nomine interim adoleſcentibus communicatum prodeat: qui ſi boni noſtram operam conſulent, abunde mihi laboris mei fructum relatum eſſe credam. Vale, Toloſæ tertio Nonas Apriles anno 1552.

EXCURSUS V. ARTIC. VIII.

Frelloniana verſionis Curtianæ editio 1558.

hunc habet prologum.

ANTONIUS VINCENTIUS ANTONII F. LECTORIBUS S. D.

HArum antea notarum particulam in hujuſce libri marginem conjicere ſolebamus: eam ſcil. quæ a Jac. Curtio viro eruditiſſimo harum Inſtitutionum interprete profecta eſt. Verum quum alias præterea nonnullas ſtudioſus aliquis nobis ex libro FR. HOTOMANI, JCti excellentis & græce latineque doctiſſimi, deſcriptas attuliſſet: utraſque unum in locum ordine collectas & collocatas in extremum librum rejecimus. Valete & noſtrum ſtudium boni conſulite. Lugduni 1557.

EXCURSUS V. ARTIC. IX.

Alia Lugdunenſis 1572. ſic præfatur.

LUDOV. CLOQUEMIN ET STEPH. MICHAEL, SOCII, LECTORI S.

EX quo ſocietatem inivimus, lector candide, eo cogitationes noſtræ ſpectarunt, ut ea præſtare poſſemus, quæ ſtudioſis omnibus utilitatem aliquam adferrent. Cum igitur civilis juris Inſtitutiones, olim a THo Græcas factas, eaſque longe ampliores, tandem vero a Jac. Curtio Latinas redditas, typis mandandas de integro conſtituiſſemus: ne inſtituto noſtro deeſſemus, eas a mendis, quæ plurima erant, repurgavimus: hanc noſtram induſtriam, & noſtrum, quicunque eſt, laborem tibi dicantes. Quod munus a nobis habe, unde quid tua cauſa velimus, conjicias, & majora, cum facultas exiſtet, officia ſtudiaque a nobis expecta. Vale. Lugduno M. D. LXXII.

EXCURSUS V. ARTIC. X.

Præfatio Tornæſiana.

JOAN. TORNÆSIUS STUDIOSO LECTORI S.

JAm tandem habes a nobis Inſtitutiones Theophili cum Latina interpretatione, tam diu a te expetitas & expectatas. Quod eas in manibus habeamus, præcipua gratia debetur Viglio Zuichemo Phryſio, qui magno ſtudio, ac diligentia prope ſingulari, primam earum editionem procuravit, variis exemplaribus inter ſe collatis, ut ipſe in epiſtola ad Carolum V. luculente ſcripſit, in qua aperte indicat, quanti momenti juris ſtudioſis poſſint eſſe lucubrationes Græcorum.

Pater meus cum cuperet has inſtitutiones in tui gratiam minori forma excudere, ac e regione addere Curtii interpretationem, quod videret id a quam plurimis probari, neque a Viglio improbari (quem etiam de iis vertendis conſilium cepiſſe conſtat) perlegendum dedit Græcum Theophilum, & ejus verſionem, Ludovico Miræo, viro ſane diligenti ac erudito, qui tunc temporis, in emendandis libris qui edebantur, nobis operam præbebat.

Is cum patri morem geſſiſſet, cœpta eſt hæc noſtra editio, ſed ſtatim, ac in ipſo limine, intermiſſa, cum Miræus vitam cum morte commutaſſet.

Hanc mortem paulo poſt ſecutum eſt bellum civile: bellum vero lues illa peſtifera anni M. D. LXIIII. quæ maximam Lugduni ſtragem edidit.

Quam ater, quam infauſtus mihi fuerit annus ille, dici non poteſt. Cohorreſco, cum ejus recordatio ſubit.

Familia noſtra, quæ ex quindecim conſtabat, quot videlicet Madaurenſis in familia eſſe putat, ad duas redacta fuit.

Atque ego relictus, qui parentum, adgnatorum, cognatorum & affinium obitum deflerem.

In his, proh dolor, amiſi patrem: patrem, inquam, cui plus debebam, quam ullus alius unquam patri ſuo debuerit, tum ob ejus in me verè paternum amorem, tum etiam ob aſſiduam de me curam, quæ eum jugiter exercebat.

 Neque

Neque vero me ſolum afflixit hæc acerba mors, verum etiam omnes viros frugi, qui eum noverant, ac omnes litteratos.

Nec immerito. Quantopere enim ſtuduerit, quandiu vixit, rem litterariam juvare, noſſe licet ex variis ac laborioſis librorum editionibus, quos ſuis typis excudit, tum ſuo nomine, tum etiam nomine ac impenſis Seb. Gryphii, typographi de litteris, ſi quiſquam alius, bene meriti, ab anno videlicet M. D. XL. ad LVI.

Vix recreabamur ab illa peſte, cum nec opinantibus ſupervenit ſecundum bellum civile, ac deinde aliud ex alio, velut unda ſupervenit undam. Nec adhuc ſedati ſunt fluctus.

Hoc te volui ſcire, ne mihi paulo durius ſuccenſeres, quod tamdiu carueris hac editione. Cum licuit, eam denuo prælo commiſi, nec deſtiti, donec opus conſummatum viderem.

Typus graduum cognationis me aliquandiu ſuſpenſum habuit, quod a paucis viderem probari eos, qui hucuſque editi ſunt, quamvis nonnulli a doctiſſimis viris ſint delineati: ſed in ea hæſitatione oportune apparuerunt Ledæ filii. Clariſſ. vir Fr. Roaldus J. C. nulli noſtræ ætatis poſtponendus, ab Italia rediens cogitur hic commorari, donec certior fiat de rebus Aquitanicis: ſicque ejus diſpendium mihi compendio fuit. Peto ab eo, ut dignetur typum cognationis deſcribere ex ſententia Juſtiniani.

Is, ut eſt mihi amiciſſimus, quod in primis bonis duco, ac in rem litterariam propenſiſſimus, non ſolum deſcripſit typum inſtitutionum, ſed etiam eos quibus explanatur l. *Juriſconſultus*. Hos autem, eruditiſſimi illius viri Judicium ſecutus, ſubjunxi ad calcem Inſtitutionum, cum brevi ac dilucida eorum expoſitione.

Itaque hanc habes a nobis editionem omnibus numeris abſolutam, quam cupio a te probari, nobiſque ob id gratulari.

Ne integram ejus laudem arripere viderer, volui tibi indicare eos, qui aut vigilias ſuas, aut ſtudium in hunc librum attulerunt.

Tu eis, aut eorum memoriæ gratiam habebis. Bene vale. Lugd. Idib. Aug. 1580.

EXCURSUS V. ARTIC. XI.

EDITIONUM

Lugdunenſis apud Jo. Huguetan 1587.
Genevenſis apud Jac. Stoer 1628.
& Toloſenſis apud Raym. Boſc 1663.

communis Præfatiuncula.

TYPOGRAPHUS AD LECTOREM.

EN tibi denuo, Candide Lector, Juris Civ. Inſtitutiones excuſas, olim a THo Græcas factas, eaſque longe ampliores, tandem vero a Jac. Curtio Latinas redditas, quas ſumma quam fieri potuit diligentia & fide, priuſquam typis mandarem, a mendis omnibus, quibus ſcatebant, repurgandas, & cum Græco exemplari conferendas, ut quam proxime ei reſponderent, curavi, viri cujuſdam Juris Græcarumque litterarum peritiſſimi opera, ita ut nunquam caſti-

caſtigatiores purgatioreſque poſtrema hac editione editæ ſint. Tu igitur noſtra induſtria, noſtroque labore, quicumque eſt, fruere, gratoque animo, quæ in tuum juriſque ſtudioſorum omnium uſum proferuntur, excipias, & majora, cum facultas exiſtet, officia ſtudiaque a nobis exſpecta. Vale. [Lugduno, 1581.]

EXCURSUS V. ARTIC. XII.

DION. GOTHOFREDI *Dedicatio ac Præfatio*, in Editt. 1587. 1608. & 1620. ſine ulla varietate exſtantes.

Generoſis & Magnificis D. D. GEORGIO A SAYN, Comiti in Witgenſtein, Domino in Homburg, &c. & PHILIPPO A SAYN, Baroni in Winemberg, Domino in Beihelſtein

DIONYSIUS GOTHOFREDUS, J. C. S.

HÆret animo, Generoſiſſimi Comites & Barones, benevolentiæ mihi a vobis exhibitæ ſincera tenaxque memoria, cujus recordatio diuturnior eo mihi futura eſt, quo magis in illa ætate ac nobilitate veſtra priſcæ germanæque virtutis, hoc eſt humanitatis, pudoris, conſtantiæ, animi erga ſtudia bene affecti exempla, pene innumera, deprehendi. Quæ utinam hocce ævo, omnibus ita cumulate ſuppeterent omnia, minus ut opinor, malorum nobis à cœlo nunc metuendum foret: quæ niſi numen propitium, nobis, qui nunc vivimus, proximo quaſi exitio ac fato [*ſic*]. In hoc tamen publico & quaſi totius univerſitatis luctu cum animo frangi debilitarique turpe eſt, tum maxime, præſens remedium ab una re litteraria, juriſque ſtudio mihi petendum eſſe exiſtimavi. Pars operæ in illo otio, aut potius negotio, Theophilus Græcus juris interpres: quem dudum & animo & voto, vobis (hic tunc agentibus, & in juris ſtudio adſiduis) dictum deſtinatumque, nunc in vulgus editum, generoſitati veſtræ, ex animo palam nuncupo atque offero. Cultus erga vos mei, pro veſtra æquanimitate, id, uti ſpero, pignus perpetuum habebitis. Valete. Datum Kal. Mart. 1587.

AD LECTOREM.

Theophilum juris anteceſſorem, Lector, tripartitum, hoc eſt Græcum ipſum cum Latina interpretatione Jacobi Curtii, & ipſo Inſtitutionum textu, editum tibi exhibeo: ut qui Græca Latinis adjungere volent juris ſtudioſi, vel ab ipſis Inſtitutionibus voti ſui initium faciant. Fuit & alia conſilii mei ratio, quod ut Græcus à paucis, ita Latinus tantum dimidiate, hoc eſt, non perfecte: ab ipſo vero Inſtitutionum textu ſeparatus, non niſi obſcure ac moleſte intelligatur. Ut perfecta ac plena tibi editio conſtaret, tripertitum feci. Paratitla ſingulis titulis adjeci: ſed & in oram notas atque ſcholia rejeci: Græca titulorum de verborum ſignificatione & de regulis juris fragmenta hinc & inde emendicata, in unum ita collegi, atque commiſi, ut ſuis ac ipſis legum capitibus Latinis reſpondeant. Munus, lector, æquo ac placido animo accipe, & vale.

EXCURSUS V. ARTIC. XIII.

JACOBI STOER *Præfatio* A. 1610.

TYPOGRAPHUS LECTORI BENEVOLO S.

THeophilum Græcum Inſtitutionum Juris Civilis Paraphraſten tibi iterum exhibemus, Lector Candide, ſed non tantum Græce, verum & Latine jura edisserentem CURTIO interprete. Cujus Paraphraſtica μετάφρασις tam ſcita eſt, ut nulla alia videatur huic anteponenda Inſtitutorum ἐξηγητὰς, ſi commodam Juris diſcendi rationem reſpicias. Etenim a perſpicua & plana Principiorum Juris intelligentia auſpicandum eſt: non a prolixis Interpretum rixantium diſceptationibus; quibus non promoventur tyrones, ſed a Juris ſtudio absterrentur; aut ſaltem implicantur, & in rebus per ſe facilibus plus nimio detinentur; ut ſi deſertores ſtudiorum hac numeroſa inſtitutione non efficiantur; ſerius multo ad Juriſprudentiæ ſcopum perducantur, ad quem leviore via maturius perduci potuiſſent. Theophilus vero ita plano tramite ad rectam τῶν ἀρχῶν τῆς νομικῆς ὁδὸν novos Juſtinianæos perducit, ut nec ſit obſcura brevitate moroſus, nec diffuſa enarratione moleſtus. Ritus veterum ſtudioſe aperit; criteria Juris commonſtrat, quæ ſæpius caſuum, ut vocant, poſitione commode illuſtrat; eruditas verborum ἀπογραφὰς non raro affert, dictione admodum facili & perſpicua uſus, ut ſe ad diſcentium captum tanquam interpres accommodaret. Unde videtur probe gnarus conſilii Juſtiniani, qui tyrones in Inſtitutionibus diu detineri noluit; ſed ad veterum Juriſconſultorum ſcripta, Pandectas dico, primo quoque ſtudiorum Juris anno adduci præcepit. Nec tamen inde colligo Theophilum noſtrum, Anteceſſorem illum eſſe, quem in jure componendo cum aliis compilatoribus Juſtinianus adhibuit; quod vero antiquitatis peritiſſimo Barnabæ (*a*) Briſſonio viſum; Potior eſt apud me Antonii Auguſtini (*b*), Cujacii (*c*), & aliorum, qui diverſum hunc Paraphraſten ab illo Triboniani ſocio faciunt: quod frequenter de verbo ad verbum illa tranſcribat, quæ in Baſilicis habentur (*d*): imo ſi credimus Cujacio (*e*), Accurſii Gloſſam ſæpe convertat, ut eum non longe ab Accurſii ſeculo floruiſſe conjiciat vir incomparabilis Cujacius. Sed utcunque ſit de Theophili ætate, nec enim magno in diſcrimine poſuerim, conſtat hanc Paraphraſin Doctiſſimorum virorum, Vigli Zwichemi, Auguſtini & aliorum judicio magni faciendam: juriſque ſtudioſos multum debere Angelo Politiano, qui Inſtitutionum Theophili primus præco fuit; plurimum vero Viglio Zwichemo, qui deliteſcentem hanc Paraphraſin primus in lucem emiſit, & luculentiſſima doctiſſimaque præfatione commendavit. A tantis igitur viris commendatum Theophilum tibi commendamus, Lector benevole, eumque notis auctum exhibemus: non tamen prolixis, ne nimium excreſceret libellus, quem manuali forma in tyronum gratiam edere voluimus, tanquam Enchiridion prima Juriſprudentiæ Romanæ principia complectens. Vale Lector Candide, & hunc noſtrum laborem grato animo accipe.

(*a*) Lib. 1. de Verb. ſign. in voce *Anteceſſor.* (*b*) Lib. 3. Emendat. cap. 8.
(*c*) Ad §. *æque* Inſt. *de Action.* (*d*) Leunclavius L. 2. Notator.
(*e*) Ad d. §. *æque.* [V. Apolog. Fabroti §.].

EX-

EXCURSUS V. ARTIC. XIV.

SIVE

C. A. FABROTI *Dedicatio ac Præfatio.*

ILLUSTRISS. VIRO D. D. PETRO SEGUIERIO FRANCIÆ CANCELLARIO.

Silent leges inter arma, ut olim veriſſime Orator dixit, VIR ILLUSTRISSIME: hoc eſt, ſordent pacis ſtudia inter armorum ſtrepitus, & hoſtiles tumultus: quid enim Paci Dearum humaniſſimæ cum ſæviente Marte? Exit tamen ex umbroſo, & ſcholaſtico pulvere legum interpres Theophilus armorum ſecurus, & pulverem Martium non reveritus, togatus ſagatos non horret. Prodit, inquam, ornatior & politior, ut tam vere, quam animoſe profiteatur, belli rationem non aliter conſtare, quam ſi ſua legibus dignitas, & majeſtas ſervetur illæſa: prædonio more, & nullo jure gentium bellum geri, quod contra fas piumque indicitur. Sacratiſſimum Principem noſtrum jure bellum inferre, quia de alienis non certat, ſed res ſuas repetit, & arma armis propulſat, repellit bellum, non infert

JUSTITIA *dubium, validiſne potentior armis.*

hoc purum, piumque duellum eſſe. Ea re cœpta quæque ei proſpere fluere: quod nuper quidem Provincia experta eſt, cum *feroces* hoſtes inſulis ſuis incubantes, auſpiciis invictiſſimi Regis excedere vidit. Intellexit *fera gens*, inſulas non *exulibus aptas*, ſed ſanctitate præſtabiles ſe non ſine ſcelere invaſiſſe. Demirata eſt non dicam audaciam, ſed animi magnitudinem militum per rupes prope invictas erumpentium, & primo impetu ſine ullo fere ſanguine ac cæde in valla, & foſſas munitiſſimas inſiliiſſe, & caſtra perrupiſſe obſtupuit: *tantuſque terror Gallici nominis, & armorum invicta felicitas erat*, ut mox bellicis tormentis, & traditis Aquilis, deditione ſervari, & loco cedere maluerit, quam victrici noſtrorum manu ad internecionem cædi. Hoſtes à Duce fortiſſimo ſalutem petierunt. noſtri recepta deditione claram, æternamque gloriam ſibi quæſierunt, & ſervatos hoſtes ſibi in perpetuum obſtrinxerunt.

Longe autem optima ratione juris, & legum interpres Te patronum elegit, & vindicem, quia Tu VIR ILLUSTRISSIME *vox legum es, idemque cuſtos.* & quia Tua quoque intereſſe putat, dignitatem ſuam ſartam tectam haberi, *quia conſtare non poteſt jus, niſi ſit aliquis Juriſperitus, per quem poſſit quotidie in melius produci.* Sed præterquam quod *Legum conditorem*, *jurium* quoque *conditores* in tutelam ſuam recipere convenit, literatus orbis Te literatæ militiæ principem profitetur, ac munus Tuum velut *dignitatem literarum* ſuſpicit, & reveretur. Principis quidem indulgentiam mereri glorioſum eſt, & judicio Principis *ſummæ rei* admoveri, regnique negotia tractare: ſed ejus demum gloria propagatur, & diuturna eſt, qui ingenii, ac doctrinæ claritate, & quod præcipuum eſt, vitæ integritate, ac ſine ulla rei familiaris lacuna ad altiorem dignitatem provectus eſt. Illud Principis beneficium eſt: hoc virtutis, & recti animi merces. Scimus autem etiam nos ILLUSTRISSIME VIR, qui Te e longinquo reveremur, ſcit univerſa Gallia, Te qua ætate, qua rerum experientia tantæ moli parem, non inſano fortunæ adblandientis nutu, ſed ſagaciſſimi Principis judicio, & eximia virtute, & in Principem devotione ad ſupremum Juſtitiæ ſacerdotium, & ſecundam à Principe poteſtatem evectum. Hoc ſcilicet deerat genti patritiæ, & tot magiſtratibus illuſtri, ut Te Optimus Princeps ad magi-

magiſtratuum apicem vocaret. Scimus & quanti literas facias, & quam benigne literatos foveas. Videmus jam in urbe Regia, quo cuncti qui literas amant, undique confluunt, quod apud nos ſolo remotiſſimos fama vulgaverat, Teque non minorem fama Tua experimur. Itaque, VIR ILLUSTRISSIME, ea me res impulit, ut Te auſu forte temerario adirem, & hunc fœtum literarium Tibi literarum parenti, & Mœcenati libens merito donarem, dicaremque. Cui profecto laudis & gloriæ multum accedet, quod eum Tibi inſcripſerim: ea enim longe pretioſiora haberi ſolent, quæ ſanctius, & auguſtum aliquod nomen præferunt. Vale. Deum veneror, uti diu Principi proximus ſedeas, & cum rerum æternitate certet nominis Tui decus & claritudo. Lutetiæ Pariſ. (*) Kal. Aug. CIƆIƆCLVI.

Amplitudini tuæ devotiſſimus,

CAROLUS ANNIBAL FABROTUS.

LECTORI.

Edidit ante annos centum, & quod excurrit, V. Cl. Viglius Zuichemus Græcum paraphraſten Inſtitutionum Juſtiniani. De eruditione ejus ſemper inter omnes conſtitit. de nomine poſt Jacobum Cujacium V. Cl. cœpit addubitari: ipſe (1) enim Theophilitzen appellat, quem plerique omnes Theophilum. & puto tamen, quod & credi par eſt, virum præſtantiſſimum id ei nominis indidiſſe libris auctoribus, vel certe ſcholiis Baſilicorum, in quibus interdum laudatur. quanquam & membranei Theophili codices, manu perantiqua exarati, & libri Baſilicωn, quos ipſe Cujacius latinitate donavit, Theophili nomen præferunt libro ſexageſimo, quorum omnium apud me potiſſima auctoritas eſt. Denique Scholiaſtes antiquus eruditiſſimum hunc paraphraſten, Theophilum appellat. Nec igitur ei nominis quæſtionem movendam cenſeo. Quo autem ſæculo floruerit Theophilus noſter, etiam in diſquiſitionem venit. & illi quidem errorem longe maximum errare mihi videntur, qui Juſtiniano coætaneum fuiſſe autumant, cujus etiam opera Juſtinianus ipſe in componendis Inſtitutionibus uſus fuerit, quemque unum ex Pandectarum architectis appellant: Nec enim veriſimile eſt, Theophilum illum virum Illuſtrem, & Anteceſſorem Conſtantinopolitanum, jus illud in quo verſabatur, ignoraſſe, & interdum lapſum fuiſſe, ut hujuſce Theophili errata quædam obſervavimus in Notis noſtris. (2) Quamquam ut verum fatear, non puto errata graviora eſſe Theophili noſtri, ſed ſtudioſi alicujus, qui hæc in ora libri ſui primum adſcripſerit, unde in Theophili ipſius contextum poſtea irrepſerint. Id ſuadet Theo-

(*) Editio prior hunc habet diem: *Kal. Decemb.* CIƆIƆCXXXVII. Ceteræ varietates nihil habent præcipui, quum in ſingularibus conſiſtant vocibus, pro quibus in poſteriori alias ſubſtituere maluit. Ex: gr. in princ. antea dederat: *quid enim humaniſſima Dearum Eirene cum ferociſſimo Marte?*

(1) *In priori Edit. fuit:* ipſe novum ei nomen impoſuit, ſecurus legis Corneliæ de falſis: Theophilitzen enim appellat, quem *&c.*

(2) *Hinc uſque ad* peritia *ignorat edit. prima.*

(3) *Pro ſeqq. uſque ad*, Baſilicis inſerta ſint, *Edit. 1. habuit*: Crediderim tamen non multo poſt Conſtantinum Porphyrogenetam Leonis Philoſophi filium, hunc Theophilum claruiſſe, eumque inter cæteros Baſilicorum interpretes numerari libro ſexageſimo, & alibi. aut certe, non multo antiquiorem eſſe. eique ſententiæ præter alia, argumentum præbet, quod duorum fratrum filios non jure conjungi ſcribat, quod ſine dubio Juniorum Principum conſtitutionibus, vel ſacris Patrum definitionibus tribuendum eſt, qui veterem Theodoſii conſtitutionem in uſum retraxerunt. Nec moveor, quod cum multa Leonis conſtitutionibus abrogata ſint, ubique tamen Juſtinianum noſtrum exhibet, nec e novo jure quidquam adſpergit, ut omnino videri poſſit, & Conſtantino & Leone Impp. antiquior: nec enim aliter paraphraſtæ munere fungi potuit, quam illibato relicto Juſtiniano, nec tamen ſibi temperare

Theophili auctoritas & peritia. Certe & antiquiſſimum & eruditiſſimum eſſe ſatis conſtat ex verbis certis, ac legitimis, quibus utitur: ut veriſimile ſit, veteres eum Juris auctores, puta Cajum, aut Ulpiani titulos præ manibus habuiſſe: nec enim apud cæteros Græcos interpretes, tot formulas, totque verba τυπικὰ invenire eſt (3). Et crediderim equidem ante auctorem Baſilicῶν eum claruiſſe: obſervo enim quædam in eis ex Theophilo tranſcripta, & Theophilum noſtrum citari à Thalelæo [Stephano, dicendum erat], quem Baſilicis antiquiorem eſſe non ambigitur, cum ex ejus ſcriptis nonnulla, ut Græci interpretes monent, Baſilicis inſerta ſint.

Ex Theophili ſcriptis an aliud quidquam exſtet, præter hanc paraphraſin videndum eſt. Et nemini (4) quidem ſuboluit, quidquam exſtare, vel interiiſſe. Videtur tamen Theophilus commentarium (5) *de judiciis* edidiſſe, cujus ipſe meminit in §. 20. de Actionib. & §. 2. *de Offic. jud.* & alterum *de publicis judiciis*, cujus mentio in §. 1. *de publ. judic.* Nec enim probabilis videri poteſt eorum ſententia, qui putant, Theophilum in d. §. 20. intelligere titulum *de officio judicis.* Nam Theophilus ipſe in d. §. 2. citat eundem tractatum *de judiciis.* Præterea ſcholiaſtes auctoris noſtri ad tit. *de inoffic. teſtam.* meminit alterius commentarii Theophili his verbis: καὶ αὐτὸς γὰρ ὁ Θεόφιλος ἐν τῷ ἰδίῳ *indici* τῶν πρώτων, &c. eſt autem Index, ἑρμηνεία, ὑπόμνημα, interpretatio, commentarium, ut exponitur in Gloſſis Baſilicorum. quæ omnia vel perierunt, vel forte cum blattis & tineis luctantur.

Ut autem intelligas, erudite Lector, quid hac editione præſtitum ſit à nobis, paucis accipe. Editionem Viglii ſexcentis locis emendavimus, trium librorum veterum ductu, & ſubſidio, quos e Regia bibliotheca utendos mihi dedit clariſſimum Galliæ decus, & ornamentum maximum, Nicolaus Rigaltius ejuſdem bibliothecæ Curator. Latinam interpretationem concinnavimus, ut Græco textui reſponderet. Scholia quædam hactenus inedita, ex eiſdem libris protulimus, quæ Theophilo noſtro non modicam lucem adferre videntur. Uſus præterea ſum libro edito Petri Nancelii V. Cl. & Græce ac Latine eruditiſſimi, ad cujus oram idem, ut fieri amat, emendationes quaſdam adſcripſerat de ſuo, vel certe manuſcripto cod. fretus, qui in pleriſque à Regiis codd. non diſſidet (6). Nec prætereundus eſt Jacobus Mentellus v. c. & eruditiſſimus, qui pro ſingulari humanitate ſua Theophilum cum Regio codice collatum, ut animadverti, utendum mihi dedit. in quo nonnulla notavi, quæ me fugerant, ut ſæpe nos fallunt oculi, tametſi laborum ſimus patientiſſimi. Ut autem nihil deſiderari poſſet, deſcriptionem graduum, quam Cujacius edidit, ut antiquam, & optimam inſeruimus: nec enim in MSS. Theophili codicibus ulla comparet. (7) Ad ſummam editio quodammodo nova eſt, quia non emendatior tantum, ſed

perare potuit, quin paragraphum, *duorum autem, de Nupt.* ad jus novum inflecteret.

(4) Immo Contio ad §. 10. *de Injur.* Ceterum vide nos ad Mylii Hiſtoriam pag. 51. not. 44. & noſtram fragmentorum Appendicem.

(5) Vide eadem, & Galterium ad §. 20. *de Actionib.*

(6) Seqq. uſque ad vocem, *patientiſſimi* non leguntur in Edit. 1.

(7) *In priori Edit. hic amplius exſtat:* Sed & Viglii præfationem & doctiſſimam, & utiliſſimam edi curavimus, ne intercideret: intereſt enim Reip. literariæ fœtus ejuſmodi literatiſſimorum hominum non interire. Denique Græca titulorum de verb. ſign. & de Reg. jur. fragmenta e libris Baſilicῶν MSS. Theodoro Hermopolita, & Michaële Attaliota, manu etiam exaratis ſublegimus, ut invicem collata mutuam ſibi lucem præferrent. Hoc autem beneficium, Lector, mecum debes humaniſſimis, candidiſſimis, & laudatiſſimis fratribus Puteanis, qui perhumaniter abſente V. Cl. Nic. Rigaltio, utendos ex Biblioth. Reg. libros mihi dederunt, quibus in exornando Theoph. non mediocriter adjutus ſum. Ad ſummam editio quodammodo nova eſt, quia non emendatior modo, ſed Scholiis, & Notis auctior prodit. Notas noſtras ex integro in Theophilum commentario delibavimus, quem & aliquando cum bono Deo ſumus edituri. Ipſum autem &c.

ſed Scholiis, & Notis auctior prodit. Ipſum autem Juſtiniani contextum conſulto omiſimus, cum ne liber in nimiam molem excreſceret, tum quia novam, & emendatiſſimam ejus editionem adornamus. His igitur interim utere fruere candide Lector, & Vale.

EXCURSUS V. ARTIC. XV.

GALTERIANÆ *Præfationis pars.*

INſcribitur hic liber THEOPHILUS RENOVATUS: quia erudiendis eum ſcripſi, non eruditis: non ut in juris apicibus dirimendis, meum commendem ingenium, & veſtrum torqueam; ſed ut poſſim prima vobis legum fundamenta perſpicue tradere; & ut Horatii verbis utar,

Non fumum ex fulgore; ſed ex fumo dare lucem.

Uno verbo Theophilum in ſuo ſtylo ſimplici ac paraphraſtico imitandum ſuſcepi: qui inter Inſtitutionum interpretes non ſolum antiquitatis, ſed etiam perſpicuitatis ac methodi, primam laudem obtinet; nec immerito. Quis enim ex ipſis, neceſſarias textui intelligendo diviſiones ac definitiones aptius tradidit? Quis in quæſtionibus arduis & captum rudium ſuperantibus; propoſitâ facti ſpecie, & depromptis ex notitia antiquitatis præviis inſpectionibus, legentis animum ſapientius præmunivit? quis formulas rerum gerendarum ſolemnes; quis verba typica; quis ſingularia jura, quæ aliunde cognoſci non poſſunt, frequentius expoſuit? quis adhibitis rationibus & principiis, æquitatem juris melius fulſit, & mentem atque efficaciam legum apertius exhibuit tyronibus intuendam.

Sed (quod caput omnium arbitror, & in juris interprete difficillimum) tanto judicio ſua ubique præcepta diſponit Theophilus; ut quid ſciant; quid ignorent; & quid ſcientiæ portare poſſint eorum ingenia præcognoſcens: modum ac tempus docendi ſingula prudentiſſime obſervet:

Et jam nunc dicat, jam nunc debentia dici,
Pleraque differat, & præſens in tempus omittat.

Verum fateamur neceſſe eſt, non pauca emendationem & renovationem exigere in Theophilo paraphraſte: quem conſtat diverſum eſſe ab illo Theophilo, qui cum Triboniano & Dorotheo Juris Civilis inſtitutiones compoſuit. Primum enim conſtat locos eſſe non paucos inſtitutionum, quos minime intellexit: ita ut quædam ejus interpretationes unica litura delendæ ſint; eo quod interdum meram fabulam redolent: interdum vero textui Juſtinianæo ex diametro adverſantur. Dictionum inſuper Latinarum etymologiam & ſignificationem (quod in homine Græco mirum non eſt) nonnumquam ignoravit: puta cum aſſeruit ad §. *ult. de curat: Actorem* dictum fuiſſe; eo quod apud *acta* conſtituatur: & cum dixit ad §. I. *de verb. oblig.* duas illas voces ſpondes, ſpondeo, Græce efferri non poſſe. Præterea legum citationes in univerſo libri ſui decurſu prætermiſit. quas tamen eſſe neceſſarias juris ſtudioſo certiſſimum eſt: cum debeat erubeſcere, quoties ſine lege aliquid dicit, arg. Nov. 18. de triente & ſemiſſe cap. 5. quid referam locutiones græcæ illius paraphraſeos mixtobarbaras, ubi larvata paſſim latinitas & græcum idiotiſmum ementita, legentibus riſum aut ſaltem faſtidium parit. Latinarum autem vocum cum Græcis permixtio, qua ſæpe utitur; Græcis quidem auditoribus Latinam Juriſprudentiam ſitientibus, quorum duntaxat gratia opus illud editum fuerat, placere olim potuit, & prodeſſe.

deſſe. Verum nobis, qui plerumque Græce parum ſcimus, vix poteſt non eſſe inſuavis atque inutilis.

Neque huic incommodo plene medetur Latina Verſio variorum interpretum: qui interdum vitioſa exemplarium editione, interdum aliis ex cauſis decepti, legentem quoque incauti decipiunt, & alienum a mente Juſtiniani ſenſum obtrudunt. His addo quod multa Theophilus reliquerit in textu Juſtinianæo intacta & omni penitus expoſitionis adminiculo deſtituta: de jure autem noſtris inſtitutionibus poſteriore, ne verbum quidem unicum attulerit. Id tamen jus novum vobis tradi, aut ſaltem ſæpiſſime delibari perneceſſarium eſt haud dubie: ut tam aures quam animi veſtri quod in ipſis rerum obtinet argumentis, juxta mentem Juſtiniani accipiant. *§. cumque hoc in proœm. Inſtit.*

His de cauſis methodo Theophili, tanquam omnium faciliimæ & vobis commodiſſimæ, inſiſtendum credidi: a Theophilo tamen ipſo ſæpe diſceſſi. Multa quæ deerant ad uſum pertinentia, ex Novellis vel ex aliis Juris libris ſupplere conatus ſum. Locos ejus reprehenſioni obnoxios addito ad marginem aſteriſco notavi: quia metuendum viſum eſt, ne tanti viri auctoritas multos traheret in erroris conſortium. &c.

EXCURSUS V. ARTIC. XVI.

JO. DOUJATII *Dedicatio & Præfatio.*

Virò ſuperilluſtri D. MICHAELI LE TELLIER Franciæ Cancellario JOANNES DOUJAT Anteceſſor, Salutem.

QUidquid in Jure Civili, Canonico, Patrio, conamur publici Legitimæ ſcientiæ Profeſſores, id tibi totum debemus, CANCELLARIE DIGNISSIME. Tuo unius patrocinio inſtaurata vigent ſtudia noſtra. Per te, ut in Sacro Conſiſtorio, in Senatu, in Minoribus Tribunalibus Juſtitia floret; ita & in Academiis Juriſprudentia (magno publico malo jamdiu per Galliam jacens) nunc te auctore renaſcitur, nunc demum ſpirat, vividiſque benignitatis tuæ radiis illuſtrata, & quaſi refocillata, in priſtinum tandem ſplendorem feliciter reſurgit, fructus brevi, ut ſperamus, datura, tantorum auſpiciorum honore non prorſus indignos.

Nimirum in hac Juris cognitione poſitam eſſe viam certiſſimam noveras ad bonam mentem, ad morum probitatem, ad æquitatis præſertim amorem, rectamque Juſtitiæ ac totius reipublicæ adminiſtrationem.

Harum tu virtutum pleniſſima poſſeſſione uſuque inſtructus, CANCELLARIE GLORIOSISSIME, cum probe intelligas, quantum publice interſit, eas latiſſime ſpargi atque diffundi; in eo providentiam tuam optime collocari putas, ſi id imprimis egeris, ut in dies imitatorum tui copia ſuccreſcat. Neque enim tibi verendum, ne dum tanti exempli ſequendi deſiderio cuncti tenebuntur, reperiatur quiſquam, qui transgredi poſſit aut aſſequi, quod tamen pervelis ipſe, ſi fieri poſſet: tanta eſt in publica commoda propenſio tua; tantumque abes ab Auguſti, ambitione dicam, an puſillanimitate, qua ex deterioris comparatione gloriam creditur aucupatus. Similes ergo tibi per te ſperare poterit ætas ventura: at parem neminem. Longe proſequentur impoſterum adorantes præclara veſtigia tua, eruditi tuo nutu Juriſconſulti, ſub iis enutriti legibus,

quas te ſuggerente & enucleante dictas a MAXIMO REGE, & ex officio alacres exequimur, & ſuſpicimus attoniti ex veneratione.

Tuis nempe ſalutaribus conſiliis redditam videmus Academiæ Urbique Principi Civilis ſapientiæ Profeſſionem; additamque Romanæ Juriſprudentiæ Francicam, velut dignam tanta parente ſobolem. Eodem te moderante, INCOMPARABILIS CANCELLARIE, quam proxime ad Juſtiniani mentem atque antiquam ad formam, imo & aliquatenus ultra veterem formam reſtituta eſt Juridici ubique ſtudii diſciplina: cui rei mecum tota (ut noſti) ſchola noſtra dudum allaboraverat.

Sic docentibus ſuus honos, diſcentibus utilitas ſua conſtabit, felici utriſque impoſita implendi officii neceſſitate. Quæcumque huc pertinent, ea, quantum tibi cordi ſint, ignorare nemo poteſt, BENEFICENTISSIME TELLERI. In iis ſic probas maxima incæpta, ut minima non aſpernere.

Hinc mihi fiducia ſub nomine tuo conſecrandi vetuſti & probatiſſimi Inſtitutionum Interpretis THEOPHILI Paraphraſin mea cura emendatam, ſelectiſque notis dilucidatam. Prodit ergo typis non inelegantibus, & commodiori forma, cum non pœnitenda, ut ſpero, ſtudioſæ Juventutis utilitate; cui magis quam privatæ noſtrum cujuſque famæ conſulere, ſemper Anteceſſorii eſſe muneris duxi. Annue, quæſo, his noſtris levibus cœptis VIR SUPERILLUSTRIS, dum majora meditamur. Sic tecum floreant apud nos quam diutiſſime veritas & Juſtitia, felici velutoſculo per te conſociatæ.

Sic ſumma illa tibi innata, raroque virtutum cæterarum comitatu ſubnixa, & tot tantarumque rerum, experimentis conſummata ſapientia, futuris per ſecula Magiſtratibus juriumque Conſultis, vel mortalibus potius cunctis perpetuo præluceat: quod hodie facit ad omnium admirationem; non privatorum modo, ſed & MAGNI LUDOVICI, qui, omnium Judicio, incredibile eſt, æternumque erit orbi univerſo, tam pace quam bello miraculum. Vale, Lutetiæ Pariſiorum X. Kal. Mart. an. Chriſtiano M. D. C. LXXXI.

JOANNES DOUJATIUS

LECTORI SALUTEM.

CUm non facile venalia reperirentur exemplaria Paraphraſeos inſtitutionum Juſtiniani, Græce olim a THEOPHILO Anteceſſore conſcriptæ, atque a JACOBO CURTIO in Latinum ſermonem verſæ, aut ſi quæ proſtabant, Græco-Latina quidem voluminis mole, Latina vero mendorum multitudine minus ad ſtudioſorum uſum idonea viderentur: Bibliopola, hortantibus amicis, novam & accuratiorem ejus Operis editionem ſuſcipiendam putavit. Ea, ne legentium aut manus pondere gravaret, aut oculos mentemque erroribus offenderet, priori incommodo, non aliter exiſtimavit occurri poſſe, quam ſi Latinam tantum Interpretationem typis curaret excudi, Græco textu prætermiſſo, ut quo, nec ob ſtyli elegantiam docti ſupra modum delectarentur, & vulgus ſtudentium non ægre careret; poſterius vero incommodum correctoris diligentia, & characterum concinnitate ſe non difficile ſperavit amoturum. Verum, ut ultra hæc, quæ ſuarum eſſe partium noverat, eſſet aliquid præterea, quo poſſet hæc Editio in publicum commodatior paulo exire, a me popoſcit, ut nonnihil ei operæ meæ in id commodarem. Ego, etſi publicis privatiſque occupationibus plus ſatis diſtentus; pro mea tamen perpetua Cupidæ Legum juventutis promovendi ſtudia propenſione, negare petenti non ſuſtinui, quin horas

ras aliquot ſubciſivas eam in rem ſuffurarer. Itaque verſionem primum, qua CURTIUS optime de re Juridica meritus fuerat, & quam FABROTUS a ſe emendatam eſſe profeſſus erat: quia tamen alicubi minus ad amuſſim ſenſum Græci Auctoris exprimere mihi viſa eſt, aut non ſatis perſpicuum tyronibus reddere; recenſendam Judicavi, & hic ibi aliquatenus immutandam. Tum ad Autoris, ipſiuſque Juſtiniani contextum ſelectas quaſdam partim Cujacii (ex utraque prælectione) partim Fabroti, ac meas quoque Notas, ubi a ſtudioſis deſiderari poſſe videbantur, adjiciendas duxi, dilucidandis præcipuis difficultatibus. Errores deinde qui Theophilo vitio humani ingenii exciderant, indicare annotationibus non contentus, adpictis ad marginem aſteriſcis deſignavi, ut minus fallerent. Præterea, quo facilius hæc Interpretatio cum textu inſtitutionum comparari poſſet, & legentium memoria juvari; initium ac ſummam Paragraphi cujuſque ad latus adjunxi.

Denique, cum hæc Paraphraſis non verbum verbo, aut periodum periodo ſenſuſve ſenſibus ſervilem in modum reddere ſoleat, ſed tum ex Juris regulis, tum ex minus cognitis veterum moribus ritibuſque, tum etiam ex Hiſtoria præcognoſcenda, aliaque ad pleniorem rerum intelligentiam conducentia ſubinde interſerat, ac præſertim hypotheſes ſeu facti cujuſque ſpecies proponat: e re ſtudioſi cujuſque fore arbitratus ſum, ſi excurſiones ejuſmodi, quibus abundat, & quibus maxime utilem ſe THEOPHILUS diſcentibus præſtat, a ſimplici metaphraſi, & mera verſione, additis marginalibus ſemicirculis diſtinguerem.

Hæc de conſilio hujus Editionis. Pauca de prioribus, deque ipſo Auctore adjicienda. Primus hanc Paraphraſin e tenebris eruit, atque in publicam protulit lucem VIGLIUS ZUICHEMUS, Friſius, Juriſconſultus præfixa valde longa de operis utilitate, deque Jure Civili epiſtola, vel Præfatione potius ad Carolum V. Imperatorem, quam hic prætermittere religio fuit.

Prodiit per eum Græcus contextus Baſileæ ex officina Frobeniana in folio minoris formæ anno M. D. XXXIV. Paulo poſt inſtauratum & collatione exemplarium (*) reſtitutum dedit Pariſiis Chriſtianus Vechelius eodem anno charta octuplicata. Poſt decennium ferme adjuncta eſt hæc Græca Paraphraſis Inſtitutionum ipſarum textui Latino, reſpondentibus invicem Paragraphis, Baſileæ apud Henricum Petrum, curante JODOCO PETRO NEITHART, Ulmenſi, adhuc adoleſcente; idque foliis in minorem formam contractis, vulgo *in Duodecimo* appellant. Circa idem tempus JACOBUS CURTIUS Brugenſis Juriſconſultus Interpretationem Latinam emiſit, addita Epiſtola dedicatoria ad JACOBUM HALEVINIUM Equitem Auratum non ſane brevi, qua incœpti ſui rationem reddit.

Ejus editionis Exemplum vidi Lugduni exſcriptum typis Joannis Frellonii, additis ad calcem obſervationibus ex ejuſdem Curtii & FR. HOTOMANI libris in loca non pauca Græci contextus. Plures deinde hujus Interpretationis tum ſolitariæ, tum e regione appoſitæ Græcæ Paraphraſi, extant variis locis confectæ Editiones.

DIONYS. GOTHOFREDUS anno M. D. LXXXVII. admodum commodo invento, Græca Theophili, hinc Juſtiniani verbis, inde Curtianæ Interpretationi commiſit ἐκ παραλλήλου, margineſque paratitlis, & utilibus notis adſperſit. Sed inter omnes Editiones palmam haud dubie tulit Fabrotiana gemina G. L., quæ ſcilicet V. Cl. CAR. ANNIBALE FABROTO, Anteceſſore eruditionis haud vulgaris, autore exiit ex membranis Regiæ Bibliothecæ emendatior, ſub auſpiciis viri ſuperilluſtris P. SEGUIERII Franciæ Cancellarii, Colendi mihi, quoad vivam,

(*) Vide de hac edit. & reliquis, præſertim de prima Curtianæ verſionis Prodromum noſtrum ſ. Excurſum IV. G. O. R.

vivam, Patroni. Harum prior apud Maturinum Dupuis anno MDCXXXVIII. poſterior notis haud paucis decurtata, (quas ſuis ad Inſtitutiones commentariis deſtinabat FABROTUS:) ſed & aliis quibuſdam ad ipſum THEOPHILUM enucleandum pertinentibus paulo locupletior anno M. DC. LVII.

Utrum hic THEOPHILUS tempore Juſtiniani vixerit & idem ſit, qui in Præfatione Inſtitutionum nominatur; an, (quod Cujacius cenſet) tribus fere ſeculis recentior & THEOPHILITZES nomine dictus, parum refert: quandoquidem non de illius nomenclatura hic agitur, ſed de fructu ex ejus ſcriptis percipiendo.

EXCURSUS V. ARTIC. XVII.

Verſionis Gallicæ Præfatio.

AU LECTEUR.

LA Paraphraſe, que Theophile Auteur Grec a faite en ſa langue ſur les Inſtitutes, a été comme enſevelie pendant pluſieurs ſiécles. En effet, ſoit qu'il ait veçu en 533. du tems de Juſtinien, ſoit qu'il n'ait écrit que trois cens ans après, comme le veut M. Cujas, il eſt certain, que l'Ouvrage n'a paru, qu'en 1534. Viglius Zuichemus en a le premier fait la déconverte, & l'a dedié à Charles Quint. Jacobus Curtius ayant reconnu, que le texte Grec, à côté duquel on avoit mis paragraphe par paragraphe le Latin de Juſtinien, n'étoit utile, qu'à peu de perſonnes, fit quelque tems après la traduction Latine, qui eſt ſi eſtimée de tous les ſçavans. On ne s'eſt point encore aviſé de le donner en François, cependant comme il n'y a point de Livre ſelon le ſentiment des Docteurs, plus propre à l'intelligence des Inſtitutes, *quo libro nullus extat ad eos Juſtiniani libros intelligendos aptior, Anton. Aug. lib. 3. Emend. c. 8.* On conviendra, que cette Traduction eſt beaucoup neceſſaire non ſeulement pour contenter la curioſité des perſonnes, qui ne ſçavent ni Grec ni Latin, mais même pour faire entendre plus facilement le Grec & le Latin à ceux, qui commencent leurs études en Droit. On peut donc, ſi on veut ſçavoir les premiers Elemens de la Juriſprudence Romaine, conferer le Texte Latin de l'Empereur avec la Paraphraſe Françoiſe, & enſuite on ſe trouvera plus diſpoſé à Lire la traduction de Jacobus Curtius, & les ſçavantes Notes de Mrs. Cujas, & de Fabrot, auxquelles Mr. Doujat, fameux Anteceſſeur en a ajoûté depuis peu de nouvelles, en ſorte qu'en moins d'une année on ſe rendra capable à l'ouverture du Code & du Digeſte d'entendre les matières, qui y ſont traitées.

EXCURSUS V. ARTIC. XVIII.

Editionis Leidenſis Prologus.

ADMONITIO LIBRARII AD LECTOREM.

THeophili paraphraſeos Græcæ verſionem, quæ ſecundis curis Fabroti Lutetiæ Pariſiorum Anno 1657. prodiit, cum Inſtitutionibus Juris Juſtiniani conjunctum editurus, ante omnia id operam dandam exiſtimavi, ut ea paulo diligentius recognoſceretur, & cum verſione, quam jam ante Curtius

tius dederat, compararetur. Ea collatione inſtituta animadverſum eſt, cum multis erroribus operarum typographicarum Editionem illam Fabroti ſcatere; tum Fabrotum ipſum quibuſdam in locis vel incautius, quam par erat, fidem Manuſcriptorum Græcorum ſecutum, vel aliis quibuſdam cauſis ductum, verſionem Curtii, cui in prima Editione Anni 1638. magis adhæſerat, ita interpolaſſe, ut pro ea interdum non modo nihilo meliorem, ſed deteriorem etiam ſubſtituerit. Itaque, quo accuratior hæc prodiret Editio, curavi, ut & errores typothetarum, quantum quidem ejus fieri potuit, emendarentur, & ſicubi verſio a Fabroto interpolata ejuſmodi eſſet, ut perſpicuitati ſententiæ officere, vel aliis de cauſis ferri non poſſe videretur, ea rejecta vetus Curtii interpretatio revocaretur; iis præſertim locis, quibus eam in prima Editione Fabrotus ipſe non mutaverat. Nam quæ ab eodem deinde ita aliter converſa erant, ut eadem maneret, & æque aperta ſententia, ea etſi Curtianis ſæpe non meliora, tamen, quia ab initio hanc, quam dixi, illius Editionem ſequi, non novam verſionem dare conſtitueram, fere omnia intacta relicta ſunt: niſi quod nonnumquam ſingulas quaſdam voces, particulaſve ex auctoritate librorum Græcorum, & verſione Curtii reſtitutas, vel omiſſas deprehendes. Quamquam & alia nonnulla, ſed ejuſmodi fere, quæ nullo diſcrimine ſententiæ varie verti poſſunt, hic aliter quam apud Fabrotum leguntur: quæ non tam conſulto ex interpretatione Curtii relicta, quam vel negligentia operarum ex ea expreſſa vel ab illo, qui verſiones comparandas ſuſceperat, non animadverſa ſunt. Cujus generis eſt, v. g. quod pag. 36. ℣. 1. legitur, cum & animo perverſo ſervos manumitto, & pag. 130. ℣. 21. quod revertendi conſuetudinem non obſervaverit: quum Fabrotus priore loco habeat malo animo, poſteriore, non ſervaverit: & alia nonnulla non majoris momenti. Ea autem, quæ de induſtria mutata ſunt, non quidem omnia, ſed ex iis præcipua quædam ſelecta, huic Admonitioni ſubjeci, & uno in conſpectu videnda propoſui; ut tibi verſiones Latinas inter ſe, & cum Græco fonte ſine tuo labore comparandi, & qua ratione pleraque hic mutata ſint, cognoſcendi exiſtimandique facultas ſuppetat. Vale.

EXCURSUS V. ARTIC. XIX.

Sive Pars Diſſertationis Præliminaris J. H. BOEHMERI: *qui §§. 7. prioribus in compendio ſiſtit, quæ Viglius, Trivorius, Merillius, Gundlingius, &c. de eodem argumento diſſeruerant.*

QUamvis vero eruditi magni faciant ex merito hanc paraphraſin, & ut in- §. 8.
ſigne antiquitatis monumentum venerentur, in ætate tamen Theophili determinanda & deſignanda admodum variarunt. Qui eundem illum Theophilum fuiſſe exiſtimant, qui in componendis inſtitutionibus Tribuniano & Dorotheo adjutor fuit, quemque ipſemet imperator in proœm. inſtitut. laudat, ſine dubio ingens pondus huic paraphraſi adferunt, quod ita verum & primarium videamur habere interpretem inſtitutionum, qui forſan potiorem operam ad concinnanda hæc elementa attulit; neque enim Triboniano hæc gloria unice aſſerenda, ſub cujus directione quidem illa compoſita ſunt, ut tamen Theophilus & Dorotheus ſine dubio laborem ipſum ſuſceperint, Triboniano aliis gravioribus negotiis occupato atque diſtricto. Neque deſunt, quod admodum gratum fuit, qui hanc paraphraſin eidem Theophilo, de quo dixi, vindicant. *Joa. Mercerius* in conciliat: pag. 51. ex Edit. Bernard. Henr. Reinoldi eam fovit ſententiam, aitque: *a Theophilo græce editæ ſunt inſtitutiones, quibus Latine conſcribendis adjutor fuerat.*

Id vero nullo argumento probavit, adeoque eidem dicam ſcripſit prælaudatus Reinoldus in not. Pariter *Barnabas Briſſonius de verb. ſignif.* voce *anteceſſor* obiter obſervat, inſtitutionum paraphraſten Theophilum titulo anteceſſoris in *proœm. inſtit.* honoratum, adeoque illum ab hoc non diverſum fuiſſe credidit. Nec in diverſa ſententia fuit Epiſcopus Tarraconenſis ANTONIUS AUGUSTINUS *de nominibus propr.* relatis tom. I. Theſ. Rom. Pag. 255. ubi ita: Triboniano proximus eſt Theophilus, cujus exſtant Græcæ inſtitutiones valde utiles juris ſtudioſis. Sed etiam probatione nulla uſus eſt, quæ tamen deſiderata fuit. Graviora ſunt argumenta & magis ſtringentia, quæ pro hac ſententia illuſtris Dn. Gundelingius, Collega honoratiſſimus, in medium adfert in *Gundeling. cit. l.* Recte enim exiſtimavit, nullum validius atque evidentius argumentum pro hac veritate adduci poſſe, teſtimonio Fabrotti, obſervantis, in præfat. ad ſecundam edit. Theophili, Theophilum noſtrum citari a Thalelæo, & nonnulla ex ejus ſcriptis ab hoc adducta fuiſſe. Conſtat autem, & notiſſimum eſt, Thalelæum ſub Juſtiniano floruiſſe & in colligendis pandectis adjutorem fuiſſe, ut teſtatur inſcriptio ad conſt. Juſtiniani, *omnem.* quam de ratione & methodo juris docendi ad anteceſſores direxit, & Thalelæum quoque cum Theophilo inter hos nominavit. Merito ergo miratur Dn. Gundelingius, doctiſſimum atque acutiſſimum Fabrottum hoc non obſervaſſe, & aſſerendo, Thalelæum Theophili paraphraſin allegaſſe, nihilo minus conſtituiſſe, Theophilum paraphraſten poſt Juſtinianum vixiſſe, quod minus cohæret, ſed ut alterutrum erroneum, falſumque ſit, neceſſe eſt.

Optaſſem vero, ut Fabrottus loca attuliſſet, in quibus Theophilum a Thalelæo allegatum eſſe exiſtimavit. Neque enim in hoc argumento acquieſcere poſſum, quo etiam utitur Fabrottus, quod quædam ex Theophilo in annotationibus ſuis retulerit Thalelæus, cum ſi vel maxime appareat, ſimilia cum Theophilo tradidiſſe Thalelæum, nondum tamen evictum eſt, hunc ex illo talia mutuaſſe, cum Theophilus eadem facilitate ex Thalelæo eadem depromere, & in ſuos uſus poſt aliquot ſecula, ut quidam credunt, transferre potuerit. Magis vero ſtringeret argumentum, quod Theophilum allegaverit Thalelæus, id quod ſi verum, indubium eſt, paraphraſten eundem Theophilum fuiſſe, qui in *proœm. inſtit.* laudatur. Quia vero quæſtio facti eſt, utrum a Thalelæo excitatus fuerit, dedi operam, ut omnia loca, quæ in Baſilicis eorumque ſcholiis ex Thalelæo & Theophilo adducta ſunt, magna cum cura evolverem, & in veritatem hujus facti inquirerem. Uſus ſum duce Fabricio, viro doctiſſimo, qui vol. XII. *Biblioth. Græcæ* edidit indicem JCtorum in Baſilicis memoratorum, & omnia loca, in quibus vel Thalelæi vel Theophili mentio fit, pag. 462. & 464. indicavit, quibus evolutis in veritatem facti inquirere commode licuit. Enim vero Thalelæus, quem Scholiaſtes ad *Baſil. tom. V. pag.* 732. Τῆς νομικῆς ὀφθαλμὸν *oculum juris prudentiæ* appellat, in locis, ex ejus annotationibus ſcriptiſque adductis, tantum leges citat, non autores, multo minus Theophilum, ſicuti loca, in quibus Theophilus laudatur, non ſunt Thalelæi, ſed alterius interpretis. Hiſce poſitis, argumentum hoc, quod magni ponderis videbatur, veritate facti deſtituitur.

§. 9. Enim vero, his non obſtantibus, adhuc in ea perſiſto ſententia, Theophilum paraphraſtem eſſe illum ipſum, quem in componendo jure antiquo & inſtitutionibus conficiendis elegit adjutorem Juſtinianus. In eo erraſſe videtur Fabrottus, quod Thalelæum nominaverit lapſu facile excuſabili, & tamen ſine dubio Stephanum JCtum antiquum intellexerit, quem etiam Juſtinianus in conſtitutione *tanta* inter eos, qui pandectis colligendis præfuerunt, recenſuit, eumque cum aliis, *patronum cauſarum apud maximam ſedem Præfecturæ, quæ orientalibus prætoriis præſidet, fuiſſe*, retulit. Multa ex ejus ſcriptis a ſcholiaſtis Scholiis Baſilic... inſerta ſunt, quemadmodum Thalelæi obſervationes & annotationes

tationes paſſim referuntur, id quod decepit forſan ſummum Cujacium, ut hos cum pluribus aliis commentarios in Baſilica ſcripſiſſe crediderit, quem errorem etiam notavit & refutavit JOSEPHUS MARIA SUARESIUS in *notitia Baſilicorum in fin.* quem Fabrottus *Tom. I. Baſil.* præmiſit, & ex eo doctiſſimus Fabricius Vol. XII. *Bibl. Græcæ pag.* 467. repetiit. Stephanus hic poſt fata Theophili adhuc vixiſſe videtur, quem, ubi laudat, μακαρίτην appellat, & Theophilum tanti habuiſſe videtur, ut ejus obſervationes primario in ſuos uſus transtulerit. Præter paraphraſin enim adhuc annotationes in pandectas ceteraſque juris partes ſcripſiſſe videtur, quod loca ex ejus ſcriptis adducta docent. Paraphraſin quoque deguſtavit Stephanus, ut ex *Tom. III. Baſilicorum* pag. 249. liquet, exemplo deducto ab eo, quod in arca eſt, quo utitur Theophilus ad *pr. I. de verb. oblig.* Paraphraſtes *Tom. II. p.* 554. conjungit (*) Dorothei & Theophili doctrinam in quæſtione, quis dicatur inteſtabilis, reſpexitque ad paraphraſin *Lib. II. Tit.* 10. §. 6. eoſque ut paris & æqualis auctoritatis in teſtes vocavit, quod imprimis iis Græcis interpretibus, qui tempore Juſtiniani vixerunt, applicari poteſt. Præterea ubi Theophilus Juſtiniani mentionem injicit, ſemper eum dominum ſuum vel noſtrum appellat: & ſpeciatim in §. f. *de fideic. hered.* conſtitutionis mentionem facit, quam Juſtinianus haud ita longo abhinc tempore promulgaſſe, ait. Quamvis enim textus Juſtiniani particulam *nuper* adhibeat, cogitandum tamen eſt, Theophilum κατὰ πόδα textum non transtuliſſe in græcum ſermonem, ſed paraphraſten egiſſe; adeoque, ſi Juſtiniani temporibus haud vixiſſet, ſine dubio alia & longe commodiori paraphraſi uſus fuiſſet, quæ ad ipſius tempora, ſi longo poſt eum intervallo vixiſſet, conveniens fuiſſet. Pari ratione in §. *f. I. de uſuc.* ait: *extat & principis noſtri conſtitutio, quam nuper emiſit*, quæ verba tali paraphraſtæ conveniunt, qui tempore Juſtiniani vixit. Quæ argumenta in contrarium adferuntur, eam vim non habent, ut hanc ſententiam enervare queant: quod cum jam in *Gundl. cit. l.* oſtenſum ſit, ſupervacaneum eſſe credidi, dubiis his denuo removendis tempus terere. Hoc unicum argumentum addit Gabriël Trivorius in *obſerv. Apolog. ad inſcript. Orat. ad anteceſſ. cap.* 32. *infr.* quod Theophilus in §. *ult. I. de vulgar. ſubſtit.* ſecutus fuerit vulgarem inſtitutionum lectionem jam corruptam in voce *Tiberii*, loco cujus *Antonini* appellatio ſubſtituta eſt. Inde vero infert Trivorius, diu poſt Juſtinianum paraphraſten, & quidem eo tempore vixiſſe, quo variis corruptelis jam infecti fuerint codices Manuſcripti. Multum huic rationi confidit Trivorius, quæ admodum levidenſis mihi videtur. Si integra volumina tum Juſtiniani, tum Theophili vidiſſet Trivorius; ſi conſtaret, Theophilum incorruptum ad nos perveniſſe, cujus ſpecimina contraria varia exhibet Fabrottus; ſi denique palam eſſet, exemplaria prima tempore Juſtiniani conſcripta *Tiberii*, non *Antonini* mentionem feciſſe, aliquid forſan roboris ejus argumento tribuendum eſſet. Nunc vero hæc omnia incerta & ita comparata ſunt, ut hoc non obſtante, paraphraſis Theophilo, qui tempore Juſtiniani vixit, adſcribi queat.

Neque vero hæc obſervatio inanis aut pure critica eſt, ſed majorem para- §. 10.
phraſi conciliat auctoritatem atque fidem, excitatque ſimul ſtudium eorum, qui primis hiſce elementis imbibendis ſedulam dant operam.

Hoc modo enim perſuaſiſſimum habent, ſe, duce Theophilo, duplici via ad id perduci poſſe, ad quod alii aut nunquam aut raro pertingunt, qui hiſce elementis addiſcendis tantum ſuperficiariam, non vero debitam operam impendunt. Sicuti vero hac utriuſque textus combinatione eis prodeſſe volui, qui ſolidis ſeſe paſcere amant principiis ſtudiiſque, ita hoc unicum addo, me quidem verſionem Fabrotti latinam ſecutum fuiſſe, non tamen eandem, quæ duplici vice Pariſiis edita eſt, ſed quæ anno 1715. *Lugd. Batav.* de novo pro-

diit

(*) Dorothei h. l. nulla mentio, ſed Stephani & Theophili.

diit ex typographia *Joannis vander Linden junioris.* Obſervavi enim interpretationem Fabrotti latinam aliquot locis emendatam, ſenſumque Theophili in nonnullis planum magis facilemque redditum fuiſſe, quod potiſſimum in verſionibus obſervandum eſſe arbitror. Dabam Halæ d. 30. Sept. MDCCXXVII.

EXCURSUS V. ARTIC. XX.

Inſtitutionum ex THi paraphraſi illuſtratarum.
Dedicatio & Præfatio.

AUGUSTÆ CAMERÆ IMPERIALI, MAJESTATEM AUGUSTISSIMI IMPERATORIS AC EMINENTISSIMORUM SERENISSIMORUM POTENTISSIMORUMQUE SANCTI ROMANI IMPERII ELECTORUM, PRINCIPUM, ET RELIQUORUM ORDINUM, IN JURE DICUNDO REPRÆSENTANTI: LEGUM IMPERIALIUM CUSTODI ET VINDICI VIGILANTISSIMÆ GRAVISSIMÆ, TENUES PAGELLAS HAS DEVOTISSIMO DEMISSISSIMI OBSEQUII CULTU,

D. D. D.

HUMILLIMUS ET OBSEQUENTISSIMUS
FRANCISCUS EDMUNDUS CHRISTIANUS
DE BEAURIEUX.

PRÆFATIO.

Divi Flavii Juſtiniani inſtitutiones verbotenus recenſet hic libellus: Theophili autem paraphraſin congruis locis interſerit, alio charactere textum, & alio Theophili explanationem exhibens; porro rubricas paragraphorum, utpote authentica auctoritate deſtitutas, a latere ſiſtens. Prodiit prima vice Theophili paraphraſis Baſileæ A°. 1534. adcurante Viglio Zuichemo. Dein, in eadem illuſtranda Petrus Nannius, Jacobus Curtius, Joannes Doujatius, Dionyſius Gothofredus, Carolus Annibal Fabrottus, Lugduni Batavorum A°. 1715. recuſus, operam ſuam præcipue collocarunt. Hiſtoriam vero harum aliarumque Theophili editionum juxta ſeriem temporum exhibet Albertus Fabricius Vol. XII. Biblioth. Græc. Pag. 354. & Gundling in Gundlingian. Par. 2. Diſſ. 2. Et licet Edmundus Merillius L. 8. O. c. 27. erroribus eam ſcatere temere omnino judicaverit; Fabrottus tamen, peculiari Apologia de Græcis Baſilicon interpretibus & Theophilo Anteceſſore, Anno 1639. edita, Theophili auctoritatem ſtrenue vindicavit: adeo ut, judice Fabrotto, ſtudioſa legum juventus, Theophilo duce utens, optimum, longeque doctiſſimum, & antiquiſſimum anteceſſorem nacta, ad Juris cognitionem ſine magno labore perducatur. Si quidem hoc libro, ut ait Auguſtinus L. 3. Emend. c. 8. nullus exſtat, ad eos Juſtiniani libros intelligendos aptior. Quibus accinit Meyerus in Colleg. Argent. L. 1. t. 2. §. 51. dum ſcribit: hac paraphraſi, nullam meliorem inſtitutionum interpretationem prodiiſſe. Cœterum ætatem Theophili Gundling d. l. & Mylius in hiſtoria Theophili inveſtigarunt, atque in apricum deduxerunt: eſſe illum ipſum Theophilum, qui ſub directione Tribuniani, cum Dorotheo, inſtitutiones Juſtinianeas compilavit. Sane Stephanus JCtus, & Baſilic.. interpres, qui in conſtitutione tanta §. 9., inter collectores pandectarum commemoratur, Theophilum tanti habuit, ut ejus obſervationes, quas præter paraphraſin ſcripſit, præcipue in uſus ſuos verterit. Sed & Theophili paraphraſin deguſtavit Stephanus, ut ex tom. III. Baſilicorum

rum pag. 249. liquet, argumento deducto ab eo, quod in area eſt: quo utitur Theophilus ad pr. I. de V. O. Pariter tom. II. pag. 554. conjungitur (*) Dorothei & Theophili doctrina in quæſtione: quis dicatur inteſtabilis; quo ipſo reſpicitur ad paraphraſin L. 2. t. 10. §. 6. Denique Theophilus Juſtinianum, ſemper dominum ſuum, vel noſtrum, appellat; & ſpeciatim §. f. d. fideicommiſſ. hered. ac §. 12. de uſucap. mentionem facit conſtitutionis Juſtiniani, haud ita longo abhinc tempore, item nuper, promulgatæ: quæ omnia arguunt, eum Juſtiniano coævum eſſe. Inde vero, quod in §. ult. Inſt. d. Vulg. ſubſtit. in voce Tiberii, loco Antonini, error irrepſerit; necdum ſequitur, Theophilum ſequiora tempora ſapere, quibus inſtitutiones variis mendis depravatæ erant; cum hic nævus, æque jam dum, tempore Juſtiniani irrepere potuerit. Noviſſime, & quidem A°. 1728. Juſtus Henningius Bœhmer, inſtitutiones Juſtiniani, ſubjuncta Theophili paraphraſi, recenſuit. Verum, cum modo textum Juſtiniani, mox Theophili paraphraſin legere, & in multis utrobique, eadem verba, aut vix non eadem, immo & integros paragraphos idem ſonantes, deprehendere, ac quatenus Theophilus textui facem accenderit, ſtudioſe perquirere, tædio non careat; hinc utrumque ſollicite inter ſe contuli, & quidquid lucis ex Theophilo haurire potui, ipſi textui inſperſi, ut ſic illuſtratus, facillime a quovis intelligi poſſit. Fruere lector, & fave.

(*) Hoc perperam ex Böhmero, ſicut & alia, ſumtum eſt: ad quem dixi. G. O. R.

EXCURSUS VI.

De inſcriptione operis Theophilini, & de titulorum Rubricis:

AUCTORE GUL. OTT. REIZIO.

Quum in præfatione oſtenderim, Græcam hanc paraphraſin ex dictanti Theophili Anteceſſoris ore a novis Juſtinianis calamo exceptam fuiſſe: credo eoſdem toti operi titulum pro ingenio ſuo ac lubitu præfixiſſe; & inde Viglianæ ac Fabrotianæ editionis exſtitiſſe varietatem, quorum ille Ἰνστιτοῦτα Θεοφίλου Ἀντικήνσωρος inſcripſit, hic Θεοφ. Ἀντικ. Ἰνστιτούτων Βιβλία Δ. Ceterarum editionum nullam heic rationem habeo, quoniam præter illos duumviros nemo adhuc ex Codd. Manuſcriptis eum edidit. Theophilus ſane neutrius inſcriptionis, (neque aliarum ſimilium, quas Bibliothecarum ſcriptores Manuſcriptis Theophili Codicibus pro ſuo paſſim arbitrio tribuunt, ut mea itidem docet præfatio) auctor vel ideo eſſe poteſt, quod ſibi tantum adrogare nec voluit nec debuit, ut Inſtitutiones Juris, quæ, ut antea maxime JCti Gaji, ita nunc magnifico Imperatoris Juſtiniani nomine fulgebant, Ἰνστιτοῦτα Θεοφίλου ex ſe adpellaret. Ipſe procul dubio ſi paraphraſin vivus edidiſſet, hunc ſimilemve ei titulum adcommodaſſet: Θεοφίλου Ἀντικ. Παράφρασις Ἐξήγησις aut Ἑρμηνεία) τῶν Ἰνστιτούτων τοῦ Θειοτάτου ἡμῶν Βασιλέως. Pluribus hoc ſive argumentum ſive conjecturam exſequi, apud eos ſupervacuum eſt, qui & ipſius Imperatoris prooemium & Theophilinam ejuſdem expoſitionem vel in numerato habent, vel attente perlegere volent.

Quod autem de totius Operis inſcriptione, id quoque de ſingulorum ſive capitum ſive titulorum inſcriptionibus ac Rubricis ſtatuere multo minus dubito, eas ſcil. ex ore dictitantis Anteceſſoris neutiquam profluxiſſe, ſed aut ab auditoribus ejus pro ſua eruditione, aut a Codicum poſſeſſoribus & magiſtellis,

qualis

qualis olim Doſitheus fuit, pro ſua ſapientia poſtmodum fuiſſe additas. Tres ſatis validæ, ni fallor, rationes in eam me opinionem adducunt. Prima in diverſiſſimis duarum editionum principum (Viglianam & Fabrotianam ſignifico) lectionibus conſiſtit; quas ipſa Rubricarum Tabula, Operi præmiſſa, per ſe oſtendit. Altera, quod titulorum plerique aut ex verbis Paraphraſtæ perperam intellectis, aut ſervili imitatione ex Inſtitutionibus Latinis, etiam vitioſe aliquando ſcriptis, nimis fideliter ſint expreſſi. Tertia, quod voces Theophilo nuſquam uſitatæ haud raro in iis inveniantur. Hæc autem poſteriora fuſius probare ideo neceſſe duco, quod multi magni nominis JCti, quorum nominibus parco, ex his etiam rubricis injuſtam invehendi in noſtrum occaſionem captaverunt: quem ne lectu quidem dignum, multoque minus, ut ſtudioſis commendetur & in exemplum proponatur, meritum eſſe judicarem, ſi plus quam puerilibus hujuſmodi peccatis teneretur. Pro quarta ratione & hæc accedere poteſt, quod Mylius cum Schwartzio de ipſa procemii ἐπιγραφῆς (Διατ. ἡ βιβ. τῶν ἰνστ.) idem ferant judicium, eam ſcil. νοθευθῆναι, quod ego de omnibus pronuntio. Sed jam videamus, quæ voces Theophilo ſint incognitæ: qua in re non ſpero fore, ut memoria me ſemper fallat, ſi forte accidat, ut alius poſt me unam vel plures earum in paraphraſte inveniat.

Lib. I. tit. 9. πατρικὴ ἐξουσία & tit. 12. τὸ ὑπεξούσιον in rubrica, ſed neutrum apud Theophilum uſquam inveni, qui vel ὁ ὑπεξούσιος vel τὸ *in poteſtate* uſurpat.

Tit. 15. 17. & 18. ἐπιτροπεύσεις occurrit, ſed noſter ſemper ἐπιτροπὴν dicit.

Tit. 16. ἀρχὴ ἐλευθέρων. THus conſtanter κάπιτις δημινούτιων.

Tit. 19. τεθαρρημένη ἐπιτροπὴ adpellatur, quæ illi ſemper φιδουκιαρία.

Lib. II. tit. 4. inſcribitur, περὶ χρήσεως καρπῶν. Atqui THus dixiſſet, ut in contextu, vel περὶ συσουφρούκτου vel περὶ ἐπικαρπίας. Quid autem eſt χρῆσις καρπῶν; Uſusnefructus? neutiquam, ſed *uſus fructuum*, de quo, ut de aliarum quoque rerum uſu, agit ſeq. caput. Scio in Baſilicis ipſum ita uſumfructum nominari, ſed etiam ſcio illorum auctores, dum Latinas voces ἐξελληνίζουσι, ex bonis Latinis feciſſe malas Græcas: quum Theophilus & ejus æquales Stephanus, Thalelæus, Iſidorus, Theodorus &c. eas in additis ſcholiis vel pure & Latine maluerint efferre, vel Græca tantum terminatione donare.

Tit. 15. Vel unica hæc Rubrica, quæ Latine *de Vulgari Subſtitutione* inſcribitur, demonſtrare poteſt, quod intendo. Interpretum quidam epitheton *vulgari* capiens pro *plebeja* & *vili*, reddidit apud Viglium περὶ χυδαίας ὑποκαταστάσεως: alius *popularem* potius aut *generalem* intelligi credens, apud Fabr. addidit ἤτοι πληθυντικῆς. THus βουλγαρίαν dixit.

Libr. III. tit. 10. in Rubrica Vigliana exſtat vox υἱοθεσία pro ſpeciali *adrogatione*, ſed haud ſcio, an noſter ubique ἀδρογατίωνα dixerit, & υἱοθεσίαν pro adoptione in genere uſurparit. Deterior eſt multo & recentior vox παιδοκλήσεως, quam hic pro *adrogat.* edidit Fabr.

Lib. IV. tit. 15. Διαλήξεως pro *interdicti* vocabulo apud THum non memini occurrere.

Nunc ad ridiculas & pluſquam pueriles Latinorum titulorum interpretationes devenio: omiſſis, quæ minus ſunt notabiles.

Lib. II. tit. 3. Viglius habet περὶ δόλου ἀγωγῆς. Quis ſibi perſuadeat, paraphraſten noſtrum ita ſcribere potuiſſe? Verum quia in pr. explicat, quid ſit δόλου ἀγωγὴ, inde translata hæc adpellatio in Rubricam. Sic Lib. IV. tit. 7. ex pr. inſcriptionem nactus eſt περὶ πεκουλίου, ubi tamen non de ipſo peculio, cujus propria ſedes fuit in cap. 9. Libri II. ſed *de actione in peculium* tractatur.

Lib. III. tit. 10. Fabr. habet: περὶ ἀδ ἐπιζητήσεως διὰ παιδοκλήσεως. Etiam hic ſuo indicio ſorex perit! ſcil. ex Latino vocabulo *adquiſitione* duo formavit, vertens *ad* ἀδ, & *quiſitione*, quaſi pro *quæſitione* ἐπιζητήσει. De παιδοκλήσει ſupra dixi. Contrarium errorem vide ad tit. 14.

Tit.

Tit. 12. Vigl. περι του ὁτι τη των ελευθεριων αιτια τα πραγματα επιζητουνται; quæ ſervilis eſt translatio bis corrupti tituli Latini, *De eo* QUOD *libert. cauſa bona* ADQUIRUNTUR, quem in notis memorat Fabr. qui ipſe fatetur, THum in contextu habere προσκυρωθηναι, *addici*. Miror autem, quod non tantum Viglianæ lectionis nullam habuerit rationem, ſed & diverſiſſimam & ineptiſſimam ejus loco ſubſtituerit: περι της εν ταις ελευθεριαις εκζητουμενης αιτιας. Nam prout verba jacent, *de exquiſita (ſive inquiſita) in libertatibus cauſa*, pertinerent rectius ad caput L. Æliæ Sentiæ, ne quis minor 20. annis ſervum manumittat, niſi dicta, inquiſita & apud conſilium probata cauſa.

Tit. 14. Τισι τροποις ανθελκεται ἡ ενοχη, apud Fabr. Euge, σοφως! Latine invenitur *Quib. mod. re contrahitur oblig.* Inde contrario errore, quam tit. 10, ex duabus vocibus *re* & *contr.* unam *recontraho* conflavit alius quivis præter THum.

Tit. ult. *obligatio tollitur*, αιρεται apud Fabr. quaſi in altum ſuſtollatur.

Lib. IV. tit. 16. περι τιμωριας και φοβου των δικαζομενων. Hic, ſi uſquam, in facinore hominem deprehendimus, qui pro *temere* legit vel *timere* vel *timore*.

Hæc ad abjudicandas THo omnes Rubricas, apud cordatos Græcas intelligentes & candidos Lectores ſufficere mihi videntur.

EXCURSUS VII.

Ad §. 3. Proœmii de voce τριετη *pro* τετραετη:

AUCTORE GUL. OTT. REIZIO.

Μετα τριετη μολις χρονον Græce legimus, ubi Latine exſtat *vix poſt quadriennium*. Quæritur ergo, utra lectio verior ſit. Pro Latina pugnant Hotomanus, Marcilius, Ernſtius, Fabrotus, & Galtier: Mylius contra in Vindiciis pag. 69. ipſas Inſtitutiones ex Theophilo emendandas cenſet, idemque ſe perſuaſiſſe Cl. Schwartzio gloriatur: hic vero in Scholiis Philol. conjicit, Juſtinianum ex αυξησεως amore ſuaque omnia extollendi libidine tribus annis adjeciſſe quartum. Ego tamen pro communi opinione cum Fabroto pronuntiare auſim, omnes THi codices eſſe corruptos: idemque G. d'Arnaud ſenſiſſe, in diſputatione ſub præſidio Abr. Wielingii A°. 1734. habita, monuit Juvenis Doctiſſ. Jo. de Timmerman JC. Exſcribamus locum: *Mylius . . . . Juſtinianum ejuſve exſcriptores lapſos eſſe, ex Conſtit.* OMNEM *evincere conatur. Sed V. D. egregie fallitur. Ex ipſa illa Conſt. liquido apparet* poſt quadriennium *demum juris ſtudioſis conceſſam fuiſſe Conſtitutionum Principalium lectionem. Recitatio enim Paulianorum reſponſorum* quarto anno *fiebat, qui idem erat finis antiquæ juriſprudentiæ. Hoc ignoraſſe THum quis affirmaverit? Amanuenſes peccarunt, & pro* τετραετη *nobis dederunt* τριετη. *Primam ſcil. ſyllabam in* τετραετη *abſorbſerat ultima in* μετα; *reſtabat tunc* τραετη, *quod cum nauci eſſet, inde effictum* τριετη. Nunc mea ſubjungam argumenta, quæ ante repertum illum locum conſcripta jam habueram.

Primo verbis paragraphi primæ, *& hinc erat in quartum annum omnis antiquæ prudentiæ finis*, vix quiſquam, qui ſimpliciter legit, alium tribuere ſenſum poteſt, quam hunc: cum fine quarti anni omnem veterum JCtorum doctrinam ac lectionem olim fuiſſe abſolutam; ſic, ut accedente deinde ex Conſtitutionibus Principalibus novo jure, ſtudioſi quintum illi perlegendo atque intelligendo annum ipſi per ſe impenderent, §. 5. ejuſd. Conſt. *Omnem*.

Bbbb 3 Se-

Secundo: ſtudioſos Pauliana olim reſponſa anno quarto lectitaſſe, non tertio, quod vult Mylius, ſatis ſuperque ex ead. §. 5. patet, ubi legimus: *ſed quia ſolitum, anni quarti ſtudioſos Græco & conſueto quodam vocabulo* λυτας *appellari: habeant quidem, ſi maluerint, hoc cognomen: NB. pro reſponſis autem prudentiſſimi* PAULI, &c. Atque hinc explicanda verba §. 1. *His igitur ſolis* (per præcedens triennium) *a profeſſoribus traditis, Pauliana reſponſa* (anno quarto) *perſemet ipſos recitabant .... & hinc erat in quartum an.* &c. Quomodo & Accurſius utrobique intellexit.

Tertio: Nuſquam meminit Juſtinianus, longius ſe in ſtudiorum curſu tempus, quam antea fieri conſueverit, præſcripſiſſe: quod eum in tanta verboſitate, atque omnis, quam introduxit, novationis ac mutationis argumentatione, omittere aut voluiſſe aut adeo debuiſſe, quis credat? Tum

Quarto ſtudioſos anni quinti non ipſe novo dignatur vocabulo, (quod alioqui non ſine pompa & oſtentatione, ut in primo anno, feciſſet) ſed vetus των προλυτων nomen §. 5. in fin. iis ſimpliciter relinquit: de quo nomine vide WIELINGII notam ad h. Conſt. pag. 32. Nec enim ait, *quo prolytæ nuncupantor*, aut *nuncupentur*, aut *nuncupabuntur*, ſed *nuncupantur*, id eſt nuncupari ſolent: unde perſpicuum ſit, id nominis ante ipſum in uſu jam fuiſſe, & quinto, non quarto, anno Conſtitutiones etiam olim lectitatas.

Quinto denique obſervo, τρια & τιτρα a librariis alias quoque confuſa fuiſſe, ut in ipſo noſtro §. 1. *de Pœna tem. litig.* & in Theſauro L. Gr. Stephani male legimus: τιτραλογια i. e. τρεις λογοι, pro τισσαρες: ſive illud ex litterarum compendio ſit ortum, ſive ſyllaba τι ob plurium ταυ concurſum in verbis THinis μετα τιτραιτη abſorpta fuerit.

EXCURSUS VIII.

ad §. 6. Tit. 2. Libri I. *De controverſa inter fratrem defuncti ac Thium ſucceſſione*:

AUCTORE GUL. OTT. REIZIO.

REſcripti æque ac decreti Principalis unum idemque hoc exemplum proponit noſter: „Contendiſſe in quadam provincia de „defuncti hereditate fratrem ac Thium, & utrumque eam ſibi „totam vindicaſſe: quia autem nulla tum temporis exſtiterit „lex, hanc controverſiam dirimens, Præſidem ea de re ad „Principem retuliſſe, atque hunc a fratre litem decidiſſe". Atqui cui hæc legenti mirum non videatur, primo indiguiſſe eam rem deciſione Imperatoria; deinde negare THum, ullam hujus controverſiæ meminiſſe legem; neminem denique interpretum declaraſſe, cujus generis hic & frater & thius fuerit: quum ſatis certum ſit, ſive agnatus ſive cognatus uterque fuerit, ſive frater agnatus & ὁ θειος cognatus, omni tempore prælatum eſſe fratrem: eoque ſolo olim caſu, quo θειος agnatus, id eſt patruus capite non deminutus, frater autem cognatus fuerit, τω θειω jure ſcripto prævaluiſſe; adeoque in omni ſpecie caſuque definitum legibus fuiſſe, uter eſſet potior. Scio equidem, Dion. Gothofredum ad marginem notare ex Nov. 118. c. 3. *fratrem præponi patruo*; & H. Mylium in *Hiſt. THi* pag. 31. in ea eſſe opinione, quaſi THus innuat, eam *controverſiam ſe vivo ab Juſtiniano ſopitam* eſſe: ſed

ſed neutrum ipſi quæſtioni motæque a me dubiis ſatisfacere, vel puer videat; ut taceam, omnes Novellas poſt factam paraphraſin eſſe emiſſas. Nos ergo juſti ordinis cauſa progreſſum juris circa fratrum filiorumque ab inteſtato ſucceſſionem, quantum ad hanc quæſtionem ſufficiens erit, obſervabimus; atque inde, quid nobis videatur, concludemus. Principio igitur, quid Lex XII. tabb. ſanxerit, audiamus ex §. 5. Inſt. *de Legit. agnat. ſucceſſ.* „Si plures ſint gra„dus agnatorum, aperte Lex XII. tabb. PROXIMUM vocat. Itaque ſi verbi „gratia ſint defuncti FRATER, & alterius fratris filius, aut PATRUUS, *frater* „*potior habeatur*". Idemque [illegible] jam præmiſerat THus §. 1. in fin. *eod.* Adde ejuſdem exempla ſive caſus in §. 6. & 7. *eod.* Hoc, ſi ambo agnati: quantoque magis, ſi frater agnatus, filius autem cognatus eſſet, id eſt vel avunculus vel patruus capite deminutus? Quod ſi uterque eſſet cognatus, Prætor fratri quidem ſubveniebat aliquando ac ſorori, nunquam vero aut patruo aut avunculo, quod manifeſtum ex §. 3. Inſt. *de Bon. poſſ.* ubi in tertio ordine, poſt ſuos ac legitimos, bonorum poſſeſſionem dediſſe dicitur decem perſonis, quas extraneo manumiſſori præferebat, inter quas ultimo loco memorantur *frater ſororve conſanguinei vel uterini*; ſed ultra ſecundum gradum ex tranſverſo nemo vocatur: ita ut tales haud agnati poſt decem illas perſonas ipſi manumiſſori extraneo poſtponantur; nec niſi his omnibus deficientibus, inter *cognatos proximos* vocentur, ead. §. 3. & §. 1. Inſt. *de ſucceſſ. cognat.* Reſtat, ut videamus, ſi & patruus exſtaret agnatus, & frater cognatus, quid juris fuerit? Tum vero & L. XII. & jure Prætorio patruum ſine controverſia fuiſſe potiorem, ex ſuperioribus patet, ſiquidem cognatorum nemo, niſi poſt agnatos & legitimos vocabatur, pr. Inſt. *de ſucceſſ. cognat.* & l. 1. §. 1. D. *ſi tab. teſt. nulla extab.* Idemque jus manſiſſe ad Anaſtaſium Imp. uſque, docet §. 1. Inſt. *eod.* his verbis: „Nam agnati capite deminuti --- a Prætore tertio (*cognatorum*) ordine vocan„tur, exceptis ſolis tantummodo fratre & ſorore emancipatis, non etiam li„beris eorum, quos lex Anaſtaſiana (*quæ ante annum Chr.* 4[illegible]. *lata eſſe debuit*, „*ut colligo ex l.* 4. *C. de Legit. tut.*) cum fratribus integri juris conſtitutis, vocat „quidem ad legitimam fratris hereditatem ſive ſororis, non æquis tamen par„tibus": quæ partes quales fuerint, explanat ibidem paraphraſtes noſter. Poſſem multa jam addere de fratrum patruorumque concurſu cum matre ex l. 5. Cod. Theod. *de Legit. heredit.* nec non de fratrum uterinorum jure & varia ſubinde ſucceſſione; ſed ea prætermitto, quia ad hypotheſin nihil facere credo. Primo enim ait Thus, καὶ μὴ ὄντος τινὸς ἢ κληρονόμων τῶν ἀνιόντων ἢ κατιόντων, quæ verba haud ſcio an Fabrotus male omiſerit; itaque nec mater erat: ſecundo quod de fratribus uterinis ſanxit Juſtinianus A°. 534. in l. ult. C. *de Legit. hered.* id poſt editas Inſtitutiones ac poſt THinam paraphraſin ſancitum fuit: tertio ſi de fratre uterino ſenſiſſet THus, vidimus tamen, eum a Prætore inter decem perſonas ante patruum vocatum fuiſſe, adeoque legem fuiſſe, quæ hanc controverſiam dirimeret: quarto quia ex ſupradictis veriſimilem quæſtionis propoſitæ ſolutionem inveniſſe mihi videor. Scilicet in Orientis tantum Imperio, provinciiſque ei parentibus, hanc Anaſtaſii conſtitutionem valuiſſe arbitror; dum in Occidente, ſub quo Africa quoque comprehendebatur, barbarorum jam armis multo maximam partem ſubacto, antiqua agnationis cognationiſque jura etiam in fratribus permanſiſſe, & Codex Alaricianus A°. Chr. 506. editus, & Pſeudopapiani Reſponſa tit. X. *de Succeſſ. div.* (Juriſprud. Antejuſt. pag. 8[illegible]4.) teſtantur: quæ ego reſponſa cum Lindenbrogio crediderim in uſum eorum, qui Romana lege vivere mallent, juſſu Gundebaldi, Burgundionum regis, (qui A°. 509. aut ſecundum alios 516. obiit) compoſita fuiſſe: idque confirmo his dicti regis verbis, pag. 338-9. editt. Heineccii & P. Georgiſch: *Inter Romanos vero, interdicto ſimili conditione venalitatis* [judiciariæ] *crimine, ſicut a parentibus noſtris ſtatutum eſt,* Romanis legibus *præcipimus judicari: qui formam & expoſitio-*

nem

nem legum conſcriptam, qualiter judicent; ſe noverint accepturos, ut per ignorantiam ſe nullus excuſet. Unde conjicio, (quid enim aliud licet? quum THus nec Imperatorem, nec Præſidem, nec provinciam, nec annum, ſimilemve notam indicet:) quæſtionem illam de PATRUO AGNATO & FRATRE EMANCIPATO, quorum quiſque totam defuncti hereditatem ſibi vindicabant, propoſitam fuiſſe noſtro Juſtiniano, poſtquam is tam Africam, quam alias (ut gloriatur) innumeras provincias, iterum ditioni Romanæ, ſuoque addiderat imperio: quod A°. 533. factum fuiſſe, præter hiſtoricos demonſtrant §. 1. *Proœm. Inſt.* & pr. Conſtit. *Tanta*, item l. 1. & 2. C. *de Offic. Pr. Pr. Afr.* quarum priorem eodem anno 533. editam fuiſſe credo, ſolo Juſtiniano III. Conſule, licet Charondas ei annum 534. adſignet, quo conſtitutio poſterior prodiit, ſed tum Juſtinianus IV. Coſ. collegam habuit Paullinum. Errat ſane Relandus, cui d. l. 1. Anno 528. Juſt. II. Coſ. promulgata creditur. In eadem vero conſtit. 1. pro 95. legendum omnino eſt 105. uti inter alias lectiones quoſdam codices exhibere, teſtis eſt laudatus modo Charondas: namque cum liqueat, Genſericum Vandalorum regem Africam occupaſſe A°. 428. atque eamdem ab Juſtin. A°. 533. barbarorum jugo liberatam eſſe, patet eam annis 105. a Vandalis captivatam fuiſſe, ut ipſe loquitur. Sed redeamus ad rem: Patruus ergo ille antiquo agnationis jure ſe prævalere dictitabat; dum frater potiorem ſe eſſe defendebat, aut, quod Romanæ leges ſub Afrorum regibus obſoleverint, quare naturalem graduum ordinem præferendum eſſe; aut forte ad Anaſtaſianam legem etiam provocabat, quod Africa nunc Romani Imperatoris legibus judicari deberet. Fluctuans itaque non immerito Africæ præſes, nec ſatis certus, utro jure controverſiam decideret, Juſtinianum conſuluit; qui pro Anaſtaſiana lege tum temporis (i. e. Anno Chr. 533. vel 534. namque Novellam 118. decennio poſt A. 544. promulgavit) & ad Præſidem RESCRIPSIT, & inter litigantes DECRETUM interpoſuit. Jam vero, Lector Benevole,

——— ——— ———— ſi quid noviſti rectius iſtis,
Candidus imperti: ſi non, his utere mecum.

EXCURSUS IX.

GUL. OTT. REIZII

DISSERTATIUNCULA

De Siſenna Prætore.

§. I. QUum ea, quæ de Prætore peregrino conſcripſit Mylius in Excurſus III. Articulo 3. ad vindicandum THum ſufficere mihi videantur, nolui editionem hanc vel ſingulari ABR. WIELINGII *de Edicto Prætoris peregrini Diatribe*, vel FR. CAR. CONRADI Parergo I. Libri I. *de Pr. Per.* vel MEERMANNI ac TREKELLII ad me transmiſſis Obſervationibus gravare: quod nemo mihi vitio poterit vertere, qui tria hæc noverit: primo, me ſæpius pro meo Editoris jure poſtulaſſe, ut meo mihi judicio uti liceret; deinde, abhorrere me a crambe toties repetita; denique a me, ſi ab ullo alio, plagii vitium eſſe alieniſſimum. Sed ſi forte in ſeqq. propter diſputationis cohærentiam eadem dixero, quæ Conradi, aut alius forte, habet, ſciat non tantum, hunc mihi Excurſum multis ante annis jam elaboratum fuiſſe, quam eos legiſſem; ſed & hujuſmodi ea fore, quæ nemini non, niſi plane illiteratus eſt, ſponte in mentem & calamum venire debeant.

§. II. Agam autem hic de errore noſtri Mylii in §. 11. pag. 97. circa SISENNÆ PRÆTURAM commiſſo, ubi ſe novum inveniſſe argumentum putat in explicando Ciceronis fragmento ex SCto veteri, quod mutilum & male verſum exhibet. Principium hujus SCti apud BRISSONIUM *de Form. P. R.* pag. 221. (al. 238.) tale eſt: Επι ὑπατων Κοιντου Λυτατιου Κοιντου υἱου, Κατλου και Μαρκου Αιμιλιου (Κοιντου υἱου *hæc ignorat Gruterus*) Μαρκου υἱωνου Λεπιδου (Grut. vitioſe Λεπιδου·) Στρατηγου δὲ κατα πολιν και επι των ξενων Λευκιου Κορνηλιου (. . . . . υἱου deeſt Grut.) Σισεννα, ETC. quod apud Gruterum pag. DIV. ſic verſum a quibuſdam legitur: *Q. Lutatio Q. F. Catulo, M. Æmilio Q. F. M. N. Lepido Coſ. Prætore inter cives & peregrinos L. Cornelio Siſenna*: unde non longe abit verſio, quam Mylius habet. Inde autem hoc Ciceronis fragmentum (*Lucius Siſenna bonorum Cn. Cornelii poſſeſſionem* EX EDICTO SUO *P. Scipioni adoleſcenti, ſumma nobilitate, eximia virtute prædito dediſſet*:) illuſtrare conatus, Siſennam facit prætorem peregrinum.

§. III. Verum enimvero incertiſſimum eſt PRIMO loco, an Cicero, qui iſtam Orationem A. U. 689. habuit, de eadem Siſennæ prætura loquatur, de qua illud SC. A. U. 676. factum: namque eumdem ſæpius præturam geſſiſſe, exinde colligo, quod A. 688. Prætor Achaiæ fuerit, de qua re dein plura: atqui ſolebant ex prætura in Urbe geſta proficiſci in provincias. Vid. Pighii *Annal.* Tom. II. pag. 467. & 471.

§. IV. SECUNDO, quo pacto Prætor Peregrinus jus dixiſſet inter ſolos cives Romanos, nam vix quemquam (hujus ſaltem rei admonitum) dubitaturum credo, quin & Cn. Cornelius defunctus, & P. Scipio bonorum petitor, cives Romani fuerint: cui Scipioni quomodo peregrinus aliquis controverſiam de hereditate facere potuiſſet, haud invenio; quum id temporis neque ex teſtamento neque ab inteſtato peregrinus civi ſuccedere potuerit; fideicommiſſa autem nullum juris habuerint vinculum.

§. V. TERTIO ex ipſius SCti verbis liquet, hunc Siſennam non modo inter cives & peregrinos, quod & Rupertus *ad Enchir. Pomp.* §. 28. putavit, ſed etiam ſolos inter cives jus dixiſſe, id eſt utramque & urbanæ & peregrinæ Præ-

turæ provinciam obiiſſe: adeoque rectius apud Sigonium *de antiquo Jure Provinc.* pag. 12. verſum eſt: „ Coſſ. Q. Lut. Q. F. Catulo, M. Æm. Q. F. M. N. „ Lep. Prætore vero Urbano & Peregrino L. Corn. . . . . F. Siſenna" quam idem ipſe *de Judiciis* L. I. c. 7. *de Prætor.* &c. pag. 417. & alii ſupra ap. Gruterum cum Urſino ad d. Cic. loc. ac noſtro Mylio *Prætore inter cives & peregr.* extulerunt. Similia autem utriuſque præturæ conjunctæ exempla ſat multa & Mylius §. penult. & Conradi pag. 12. 13. & alii jam collegerunt. Nihil ergo illa Ciceronis & SCti loca ad demonſtrandum Prætoris Peregrini Edictum faciunt.

§. VI. Hæc vel ideo paullo fuſius diſcuſſi, quod diligentiſſimus Pighius neque hanc Siſennæ præturam duplicem A. U. 676. (ipſi 675.) commemoravit, neque Achaicæ, niſi obiter, meminit, ad annum ipſi 676. pag. 290. inter Quæſtores provinciales ſic eum reponens: *L. Cornelius. . . . f. . . . . n. Siſenna, Cn. Norbani Pr. in Sicilia* [*Quæſtor,*] *Lilubetanus fortaſſis. . . . . . Atqui in Sicilia niſi eum magiſtratu Quæſtor hic L. Siſenna fuiſſe videtur, quando poſtmodum Prætor Achaiam obtinuit, ut NB. ſuo loco dicemus.* Atqui nuſquam eum hoc dicentem reperire potui, niſi quod pag. 337. eam tangat hiſtoriam, quam mox ex Dione ſum relaturus: idque eo minus miror, quod Tom. 2. & 3. Annalium ejus auctoris opus ſit poſtumum.

§. VII. Magis miror, Voſſium in *Hiſtor. Lat.* non modo præter Pighium auctorem laudare neminem, ſed & duplicem ea in re committere errorem, quorum tamen alter typographicus eſſe poteſt, ſiquidem pro anno 666. reponendus eſt 676. Alter in eo conſiſtit, quod *Prætorem* Siciliæ dicit, quem *Quæſtorem* fuiſſe Pighius conjicit: namque Siciliæ eo anno 676. (677.) pro prætore præfuiſſe Cn. Norbanum, idem ſatis probat.

§. VIII. Quod igitur & Pighius & Voſſius prætermiſerunt, nos ex Dione ſupplebimus, qui princ. L. XXXVI. narrat: „Metellum, dominandi cupidi-
„ tate impulſum, Cretenſes, quibuſcum certis conditionibus pactus fuerat, in-
„ vaſiſſe, & antequam Pompejus adveniret, damnum iis dare properaſſe. Nam
„ Octavium, Pompeji legatum, ſine exercitu adfuiſſe. At vero *Corn. Siſen-*
„ *nam, Græciæ ea tempeſtate præfectum,* comperta re in Cretam cum exercitu
„ veniſſe, paulloque poſt ibi diem obiiſſe ſupremum". Inde colligo, eum Siſ. A. U. 688. (al. 687.) Præturam Achaicam obtinuiſſe; namque Metellus ex conſulatu, A. U. 685. (684.) geſto; in Cretam provectus, intra biennium (al. intra triennium) ea fuit potitus. Oportuit ergo eumdem Siſennam anno ſuperiori 687. (686.) Prætorem in ipſa Urbe Roma iterum fuiſſe: eoque alluſiſſe Cicero videtur, tamquam ad proximam illius præturam; non ad primam, qua tredecim totis annis ante eam Orationem Siſenna fuit functus.

EXCURSUS X.

AD §. 4. INSTIT. DE NUPTIIS.

GUL. OTT. REIZIUS

LECTORI SALUTEM.

TRes litterulæ NON in nullo uſquam auctore tantum turbarum dederunt, quantum in hac §. ita ut necdum poſt trium ſæculorum decurſum ſatis ſedatæ ſint. Tam vero multa a tot JCtis ac Theologis circa *conſobrinorum nuptias* ſcripta ſunt, ut, eorum omnium ſententias atque argumenta, toties repetitæ crambes inſtar propoſita, & ab aliis rurſus refutata, colligere & juſtum inde librum contexere, tædioſum plane ac faſtidioſum opus foret. Nec enim ſoli Inſtitutionum Cæſarearum Commentatores, Jac. Cujacius, Franc. Hotomanus, Franc. Brocus, Jo. Jac. Wiſſenbachius, Dan. Galtier, &c. &c. varie hac de re diſputarunt, ſed complures etiam ſingularibus libellis aut digreſſionibus eamdem materiam tractarunt: veluti (1) ANT. CONTIUS Libro II. *Subſecivarum Lectionum* cap. 1. (2) BARN. BRISSONIUS *de Jure Connubiorum* pag. 379. ſqq. edit. Trekellianæ. (3) ANT. FABER *Juriſpr. Papin.* tit. IX. pr. 6. illat. 6. (4) JOSEPHUS NERIUS Lib. II. *Analectorum* cap. 32. pag. 471. ſqq. Tom. II. Theſ. Otton. (5) CHRISTOPH. RICCIUS cap. 3. *Vindiciarum Juris*, pag. 755. ejuſd. Tomi. (6) BENEDICTUS A JESU CHRISTO Artic. 4. *Novar. Veterum Vindiciarum Juris Civ.* pag. 1344. ſqq. Tom. V. ejuſd. Theſ. (7) FRANC. FLORENS in *ſingulari de Nuptiis Conſobrinarum Tractatu.* (8) JAC. SIRMONDUS in *Quæſtione Triplici*: de Lege *Celebrandis*: de §. *duorum fratrum*: de Codice *Alarici Regis.* Tom. IV. Operum ejus, pag. 262. ſqq. (9) JAC. GOTHOFREDUS tam in Diſſert. *de Nuptiis Conſobrinorum*, quam in *Commentario ad Cod. Theod.* (10) HENR. BROUWER *de Jure Connubiorum* Lib. II. cap. XI. (11) ANTON. SCHULTINGIUS ad *Juriſprud. Antejuſtin.* variis locis. (12) EVER. OTTO in Diſſertatione *de Nupt. Conſobr.* & noviſſime omnium (13) GEORG. D'ARNAUD Lib. I. *Var. Conjectur.* cap. 23. Quum vero principalis quæſtio, quæ nobis hic tractanda eſt, utrum ſcilicet hic Inſtitutionum locus adfirmative ſit legendus an negative, ex his quatuor fontibus potiſſimum dependeat: primo ex ipſo tituli Inſt. *de Nuptiis* contextu; ſecundo ex paraphraſte Theophilo; tertio ex binis Codicis Theodoſ. legibus, l. un. *Si nuptiæ ex reſcripto petantur*, (Lib. III. tit. 10. collata l. 1. Cod. Juſtin. *eod.*) & l. 3. *de Inceſtis nupt.* (Lib. III. tit. 12. coll. l. 6. Cod. Juſt. *eod.*) quarto ex l. *Celebrandis* 19. Cod. Juſt. *de Inc. & inut. nupt.* quumque nemo ante Franc. Florentem, qui primus omnia utrarumque partium argumenta dilucide ultro citroque propoſuit, operæ mihi pretium feciſſe videatur: ideo optimum factu judicavi, facto inde initio, ex ejus tractatu potiſſima cum Lectoribus communicare, & illi ſimiles ex Sirmondo, Gothofredo, Ottone atque Arnaldo epitomas, hiſque tandem meam ἐπίμετρον ſubtexere. Hos enim quinque viros ſi conſulueris, omnia ita ab iis exhauſta reperies, ut ceterorum quorumcumque labores haud deſideraturus ſis.

EXCURSUS X. ARTIC. I.

EPITOME EX

FRANCISCI FLORENTIS,

Antoceſſoris Aurelianenſis, Diſputatione

de nuptiis conſobrinarum prohibitis aut permiſſis:

ad illuſtriſſimum Præſidem

HENRICUM MEMMIUM.

(primum edita A. 1636. dein repetita Ffurti 1643. *in Octavo* pagg. 28.)

Pag. 3. DUbitatum fuit nuper, Præſes illuſtriſſime, de Conſobrinarum nuptiis, an etiam Juſtiniani tempore prohibitæ vel permiſſæ fuerint: ex utraque parte multæ & firmæ rationes, tam ex jure ci-
Pag. 4. vili quam canonico, diligenter quæſitæ fuerunt. . . . . Ab illa parte, quæ prohibitas fuiſſe Conſobrinarum nuptias etiam temporibus Juſtiniani aſſerebat, initium faciemus. Legem *celebrandis* C. *de Nupt.* multis argumentis irrepſiſſe in Codicem & ſuppoſititiam ſubodoratur, & in eo maxime ſtatus cauſæ & τὸ κρινόμενον conſtituitur. Inſcriptio dictæ legis ita concipitur, *Impp. Arcadius & Honorius Eutychiano*: nec tamen reperitur illa lex in Codice Theod. imo duæ plane contrariæ: & quidem l. un. C. Theod. *ſi nuptiæ ex reſcr. pet.* quæ eundem Honorium & Theodoſium authores habet, meminit legis Theodoſii Magni, quæ nuptias conſobrina-
Pag. 5. rum, niſi impetrato reſcripto damnat. Lex illa Theodoſii Magni quamvis hodie non extet, cjus tamen multi meminerunt, ut animadvertunt viri docti, in eam rem etiam allata inſigni (1) Ambroſii ad Paternum epiſtola, & Auguſtini cap. 16. lib. 15. *de Civit. Dei*, quibus addimus ex Libanii oratione περὶ τῶν Ἀγγαρειῶν· Μηδὲ ἱερατας ἀνεψιῶν γάμοις, γεγραφας, ἐν ἐξουσίᾳ πολλῇ τοῦ πράγματος ὄντος, licet
Pag. 6. aliquando ἀνεψιοὶ ſint fratrum (2) filii & tertii gradus . . . . . Præterea legem *celebrandis* non eſſe Arcadii & Honorii, dubitare non ſinit l. 3. Cod. Theod. *de Inceſt. nupt.* Eadem eſt inſcriptio *Impp. Arcadius & Honorius Augg. Eutychiano*, ſubſcriptio dictæ l. 3. *Dat. VI. Id. Dec. Conſtant. Arcad. IV. & Honor. III. Coſſ.* Inſcriptionis ſimilitudine deceptus Ruſſardus, ſubſcriptionem l. *celebrandis*, quæ in antiquis Codd. deerat, ex d. l. 3. *Cod. Theod.* ſupplevit, cum plane jus diverſum contineant: qui error in aliquibus editt. noviſſimis remanſit, & falſo tribuitur D. Cujacio, cum ſit proprius Ruſſardi. In d. l. 3. confirmatur prohibitio hujuſmodi nuptiarum, idemque jus in Italia obtinuiſſe, poſt expulſos Ro-
Pag. 7. manos a Gothis, ex formula Caſſiodori pridem notatum eſt . . . . . adeoque ſuppoſititia merito videtur d. l. *celebrandis*, quare nec in Baſilicis habetur, [ac] mutila & ſine ſubſcriptione in omnibus fere editt. Cod. circumfertur, cum tamen ex l. 1. Cod. Theod. *de Conſtit. Princ.* edicta ſive conſtitutiones ſine die & conſule deprehenſa auctoritate careant. Poſtremo Juſtinianus ipſe pugnaret ſecum, ſi legi *celebr.* in ſuo Cod. repet. præl. locum dediſſet: nam in Inſtit. quæ

ante

(1) Hæc loca & Contius & Nerius integra adferunt.
(2) Vide de hac voce Gloſſarium noſtrum THinum.

ante promulgaverat, ita ſcripſerat: *Duorum autem fratrum vel ſororum liberi, vel fratris & ſororis, jungi non poſſunt.* Negationem in antiquis Codd. extare Cujacius in prior. notis, Contius, Hotomanus, & alii fatentur ingenue, quæ & apud Ivonem reperitur parte 9. cap. 1. ubi Molinæus notat, *Ex hoc loco reſtitui poteſt* §. Duor. autem fratrum Inſt. de Nupt. *qui paſſim corruptus legitur.* Confirmat & authoritas Theophili, qui negationem retinet; quam, ſi deeſſet, mens & ſententia reponendam eſſe ſuaderet: in quam ſententiam Hotomanus eſt pronior: particula enim *autem* opponitur proxime præcedenti verſic. in quo ſpecies permiſſarum nuptiarum refertur; itaque in verſ. *Duorum* prohibitarum ſpecies erat referenda, ut præcedenti adverſaretur. Sequens etiam verſ. qui incipit *Item amitam*, particulâ *Item* connectitur cum ſuperiori: in eo vero pro- Pag. 8.
hibitarum nuptiarum ſpecies proponuntur. Quamvis autem Contius in eo Inſtit. loco negationem retineat, legem tamen *celebrandis* non eſſe Arcadii & Honorii (3) aſſerit Lib. I. lection. cap. 9. . . . . Contra in diverſam abit ſententiam V. C. Barn. Briſſonius libro ſingulari *de jure Connub.* legem enim *celebr.* probat, alteras duas, quas ex Cod. Theod. retulimus, ab Aniano vel confictas vel interpolatas cenſet.

Alterius partis ſententiam & rationes proponamus. Leges illas omnes tam Cod. Theod. quam Juſt. veras eſſe, non fictas vel ſuppoſititias, & recte iis Impp. tribui, quorum nomina præferunt, quas inter ſe ratione temporum habita conciliamus. Occurrit prima tempore l. *Manente* 3. Cod. Th. *de Inc. nupt.* ſequitur l. *celebr.* C. Juſt. *de Nupt.* poſtrema eſt l. un. C. Th. *Si nupt. ex reſcr.* Pag. 9.
Quod ut demonſtremus, l. 3. ſubſcriptio hæc eſt: *Dat. VI. Kal. Dec. Conſt. Arc. IV. Hon. III. AA. Coſſ.* l. celebr. *Stilicone II. & Anthemio Coſſ.* annis novem poſt d. l. 3. Quamvis enim in pleriſque editt. Cod. deſit inſcriptio [*legend.* ſubſcriptio] d. l. celebr. ſicut etiam hodie multarum Conſtitutionum, librariorum incuria, eam tamen Contius in prima & ſecunda editione Cod. reſtituit, quam & acceptam D. Cujacio refert L. 2. *Lect.* cap. 1. Poſtrema tempore l. un. C. Th. *ſi nuptiæ ex reſcr.* edita ſcil. *Honorio VIII. & Theod. III. AA. Coſſ.* poſt l. celebr. annis quatuor. Itaque temporis ordine prius explorato l. 3. C. Theod. *conſobrinarum nuptias* damnat, quas & ante Theodoſius M. damnaverat. L. celebr. poſtea lata eas probat & revocat, poſterior priorem abrogat, nec tamen obtinuit diu: nam & iterum lex celebr. abrogata eſt per l. un. C. Th. *ſi nupt. ex reſcr.* Ex illis tribus contrariis & inter ſe pugnantibus conſtitutionibus, quas ad manum Tribunianus habuit, elegit mediam id eſt l. *celebr.* quam & in utrumque Cod. primæ & repet. prælect. retuliſſe non dubito. Abrogatam vero fuiſſe d. l. 3. C. Th. per legem *celebr.* qui utramque diligenter comparaverit, non inficiabitur, ſive verba ſive rem ſpectet. . . . . Omnem vero ſcrupulum exi- Pag. 11.
mit ſtylus & verba d. l. celebr. qui longe diverſus eſt ab eo, quo Tribunianus in ſuis legibus conſcribendis utitur. . . . . Videbatur V. C. & doctiſſimo (4) Pag. 13.
legem *celebr.* ab initio non fuiſſe ex illis legibus, quæ generales appellantur, & omnes tenent, ſed ea contineri beneficium, indulgentiam ſpecialem principum Arcadii & Honorii, in aliquarum perſonarum vel provinciarum gratiam. Poſtea vero Tribunianum, authoritate a Juſtiniano ſibi conceſſa, conſtitutionibus *de Novo Cod. confic.* & *de Juſt. Cod. confirm.* ſpeciale beneficium, omnium commune feciſſe, cujus rei in jure multa exempla habemus. . . . . Conciliationis au- Pag. 16.
thor l. celebrandis veram & germanam eſſe agnoſcit, ab Arcadio & Honorio promulgatam: & quidem contextus verba ejuſdem coloris & formæ non fuiſſe ſuppoſitam vel interpolatam manifeſtiſſime produnt. Cui bono? cum & novam

(3) Sed idem Contius ſibi non conſtans L. II. Lect. 1. Arcadio quidem & Honorio tribuit, ſed vel ita ab iis non ſcriptam, vel ab Honorio rurſus lege ſingulari *ſi nupt. ex reſcr.* abrogatam ſtatuit.

(4) Quem hic deſignet, nondum expiſcari potui.

vam conſcribere Tribuniano in promptu foret, qui & gloriam novi juris cu-
dendi vel innovandi cupide aucupatur: nec contra receptam & publicam Co-
Pag. 17. dicis Juſt. authoritatem conjecturis facile credendum. Eadem illa authoritate
freti putamus legem *celebr.* non continere aliquam ſpecialem indulgentiam, ſed
primum ab Arc. & Hon. eo fuiſſe animo editam, ut omnes peræque teneret.
Generalem fuiſſe conſtitutionem, univerſus legis contextus convincit, & ea
maxime verba, quibus *revocata dicitur priſci juris authoritas*, juris quod ante
Theod. M. obtinebat: ſi tantum indulgentiam ſpecialem conceſſiſſent, non ideo
revocaretur jus antiquum. . . . . Supereſt ut, quæ legi *celebr.* opponuntur,
breviter refutemus: & quidem ex vera ſubſcriptione cum legibus Codicis
Theod. eam conciliavimus, & diverſitatis rationem oſtendimus: proindeque
mirum videri non debet, ſi omiſſa fuerit in eo codice, cujus collectores jus
ab ea prorſus diverſum amplexi ſunt: quin & hodie mutilum eſſe codicem
Theod. variæ editt. aliæ aliis auctiores, multæ conſtitutiones nuper bono pu-
Pag. 18. blico editæ, & quæ apud Pariatorem reperiuntur, integriores, imo & plures
quæ habentur in Cod. Juſt. & quæ ſuperſunt lacunæ, maniſeſtiſſime demon-
ſtrant. - - - - Quin imo licet ſine die vel conſule a Tribuniano Codici fuiſſet
inſerta, valeret tamen juxta præceptum Juſtiniani in conſtit. *de Novo Cod. con-
fic.* & *de Juſt. Cod. confirm.* - - - - Sed ut omnem dubitandi cauſam removea-
mus, authoritate Gregorii M. utemur, in reſponſionibus ad conſultationem Au-
guſtini de Anglis interrog. 6. in qua ſententiam l. *celebr.* ita refert: *Quædam lex
terrena in Romana rep. permittit, ut ſive fratris & ſororis, ſeu duorum fratrum ger-
manorum, ſeu duarum ſororum filius & filia miſceantur.* Nullo enim juris loco a-
pertius exprimitur hæc permiſſio, quam in l. *celebr.* Conſentit poſtremo omnium
Pag. 19. Cod. editionum & interpretum fides. - - - - Quid ſi concedamus, legem *ce-
lebr.* ſuppoſititiam fuiſſe & Juſtiniano incognitam? nihilominus ab eo permiſſa
fuiſſe conſobrinarum conjugia, certis argumentis conficiemus. In l. *Nemini* C.
de Nupt. quam inſcriptio Diocletiano tribuit, enumerantur perſonæ, cum qui-
bus nuptiæ contrahi non poſſunt: inter eas, quæ ex latere, non recenſentur
Pag. 20. conſobrinæ, quas profecto Tribunianus in interpolanda Diocletiani conſtitu-
tione non omiſiſſet; eadem ratione, qua clauſulam illam addidit, *Præterea fra-
tris tui filia & ex ea nepte*, quæ in integra conſtitutione Diocl. apud Pariatorem
Pag. 21. tit. *de Inc. nupt.* deſideratur. - - - - Cum ergo Juſtinianus in d. l. *nemini* ex
Cod. Th. filiam fratris non tantum inſeruerit, ſed etiam neptem fratris, au-
thoritate propria, ei profecto non adeo grave fuiſſet, vel ex eod. Cod. vel
authoritate propria pariter conſobrinarum meminiſſe, ſi ei fuiſſet animus ea-
rum nuptias vetare; ſed ea non fuit ejus ſententia, quam evidentiſſime depre-
hendimus, ex eo quod leges, quas ex Cod. Th. retulimus, in ſuum Cod.
tranſtulit, mentione conſobrinarum prætermiſſa, l. un. Cod. *ſi nupt. ex reſcr.* &
l. ſi quis C. *de Inc. nupt.* Contra vero idem Juſt. in Codicis & Pandectarum
compoſitione prudentum ſcripta & conſtitutiones principum, quibus in locis
conſobrinarum nuptiæ dicuntur permiſſæ, ſincere & bona fide, citra omnem
immutationem & omiſſionem integra retulit; nec uno quidem aut altero lo-
co, ne quis forte obtendat obrepſiſſe in tanto opere quæ jam juris veteris &
obſoleti veſtigia, ſed in plurimis. l. 3. D. *de Ritu nupt.* l. 78. §. 8. D. *ad SC.
Treb.* l. 23. & 24. D. *de Condit. inſtit.* l. 3. C. *de Inſtit.* & paſſim. - - - - - - -
Pag. 22. Reſtat, ut exploremus quid in Inſtitutionibus reperiatur - - - - & certe vel-
uti quidam Codd. negationem agnoſcunt, abeſt pariter a multis, quod in li-
bris noſtris ſæpius in locis controverſis evenit: & quidem vulgata lectio, quam
veteres interpretes & gloſſa ſequuntur, legit affirmative, ſicut & editt. Ha-
Pag. 23. loandri, Ruſſardi, Contii, Charondæ, Cujacii. - - - - In enumerandis per-
ſonis, quarum nuptiis eſt abſtinendum, obſervandum, Juſtin. perpetuo compa-
rare perſonas, quæ naturali cognatione nos contingunt, cum adoptivis: &
quidem in perſonis aſcendentium & deſcendentium, tam naturalibus quam
adopti-

adoptivis, nulla graduum habita ratione, perpetua eſt & in infinitum extenditur prohibitio. Accedit deinde Juſt. ad perſonas, quæ ex transverſo cognationis gradu junguntur; in quibus ait eſſe ſimilem quandam obſervationem, ſed non tantam: eas deinde enumerat ratione graduum, & naturalium cum adoptivis comparatione ſervata: in ſecundo gradu fratres & ſorores naturales & adoptivos; in ſequenti perſonas tertii & quarti gradus: & incipit a filiis fratrum & ſororum, qui tertio gradu ſunt: numerat poſtea neptes fratris & ſororis, quas ait eſſe quarto gradu, & hac ſpeciali nota deſignat, (5) *quamvis quarto gradu ſint*: quæ verba nemo non videt intendere, & augere difficultatem, & hunc habere naturalem intellectum, Quamvis ex quarto gradu liceat uxorem ducere, tamen neptem fratris vel ſororis non licet: unde ſtatim infert, *Duor. aut. fratr.* &c. *jungi poſſunt*, nempe quia ſunt quarto gradu, ex Pag. 24.
quo regulariter licet uxorem ducere; exceptis neptibus fratrum aut ſororum. Reliquas deinde perſonas tertii & quarti gradus perſequitur, quæ neceſſariam habent relationem cum prius enumeratis, *Item amitam* &c. - - - - Extremus Pag. 25.
labor in eo verſatur, unde in multis Codd. negatio in d. verſ. irrepſerit, quam retinet Theophilus: itemque cur l. *celebr.* a Baſilicis abſit, quæ ideo conjungimus, quia communem reſponſionem habent: diverſitatem locorum nempe & temporum, & mutationem juris. Nam in Oriente d. l. *celebr.* una cum im- Pag. 26.
perio & reliqua legiſlatione Juſtiniani obtinuit diu, & vix ante Synodum (6) ſextam fuiſſe abrogatam colligimus ex Synodi ſextæ can. 54. quo prohibitæ primum videntur conſobrinarum nuptiæ: Ἀπὸ τῦ νῦν τὸν τῇ οἰκείᾳ ἐξαδέλφῃ πρὸς γάμου κοινωνίαν συναπτόμενον, quibus verbis ſignificatur jus novum. Interpretes Zonaræ & Balſamonis male ἐξαδέλφην *fratris filiam* vertunt. Poſt ſextam Synodum & ejus immutationem procedente tempore ad ulterioris gradus ſobrinos prohibitio producta eſt uſque ad ſeptimum gradum, ita ut ex octavo tantum apud Græcos liceret uxorem ducere. Ex eo jure Theophilus (7) negationem addidit, & in Baſilicon L. XXVIII. tit. 5. *de Nupt. probib.* refertur d. verſ. cum negatione; præterea ſubjicitur, *ſed nec filius meus eorum neptem*, qui dicuntur διεξάδελφοι. ETC.

(5) De ea dicam ſpeciatim poſt Arnaldum.
(6) Habita Conſtantinopoli ſub Imp. Conſtantino Pogonato A°. Chr. DCLXXX.
(7) Theophilus, quem Tribuniano ſocium alibi addicimus, ex jure poſteriori haurire non potuit: ſed hac de re poſtea.

EXCURSUS X. ARTIC. II.

EPITOME EX

JACOBI SIRMONDI

Quæſtione Triplici &c. conſtante 5. pagg. dimidiatis in Folio, ac primum edita Anno 1642.

„ IS primo quidem omnium decantato illi §. 4. Inſt. *de Nupt.* negationem aſ„ ſerit iiſdem argumentis, quæ ex Florente pag. 7. & 8. modo adtulimus; „ ſed eamdem, cum initio poſita eſſet, detractam poſtea arbitratur ab ipſo Tri-

„ Tribuniano, poſt fictam ab eodem legem *celebrandis*: quod poſterius ut pro„ bet, pag. 264. ſic ratiocinatur":

At enim abrogaſſe filios (Arcadium & Honorium per d. l. *celebr.*) legem Theodoſii quis perſuadeat, cum eandem centum poſt annos in uſu adhuc fuiſſe arguant Formulæ Caſſiodori - - - & auctoritas S. Auguſtini, qui tum etiam, cum libros de Civitate Dei ſcriberet, hoc eſt annis amplius XX. poſt alterum Stiliconis conſulatum, quo data lex iſta dicitur, ſtetiſſe legem Theodoſii, & conſobrinarum prohibita fuiſſe conjugia, teſtatur Libro XV. cap. 16. *Experti ſumus*, inquit, *in connubiis conſobrinarum, etiam noſtris temporibus, propter gradum propinquitatis fraterno gradui proximum, quam raro per mores fiebat, quod fieri per leges licebat, quia id nec divina prohibuit, & nondum prohibuerat lex humana*; Theodoſii ſcil. Auguſti. Et poſt alia, cum cauſam expoſuiſſet, cur antiquis temporibus de ſuo genere ducerent uxores, iterum addit: *Verumtamen quis dubitat honeſtius hoc tempore etiam conſobrinarum prohibita eſſe conjugia?* Si tunc adhuc perſtabat Theodoſii prohibitio, aut ignotam tot annis, quod nemo dixerit, Auguſtino fuiſſe legem oportet, quæ conſobrinarum nuptias, reſciſſa Theodoſii lege, dicitur indulſiſſe, aut nullam omnino ad id tempus extitiſſe. Quid quod ipſa ſibi lex repugnare, adverſarique videtur inſcriptioni ſubſcriptio? Miſſa enim dicitur ad *Eutychianum Præfectum prætorio*, & data *Stilichone II. & Anthemio Coſſ.* Atqui ſi Anthemio conſule data eſt, ad Eutychianum Præf. mitti non potuit: quia quo anno conſul Anthemius fuit, præfecturam prætorianam geſſit non Eutychianus, ſed Anthemius ipſe, qui Eutychiano ſucceſſerat. - - - -
265. Sequitur ut concludamus, primum quidem haud injurios videri eos, qui l. *celebr.* quæ tot modis in falſi ſuſpicionem adducta eſt, & in antiquis Codd. Cujacio teſte, non extat, a Triboniano fabricatam arbitrantur, eundemque legem 3. *de Inc. nupt.* & l. un. *Si nupt. ex reſcr. pet.* quæ incorruptæ & integræ, uti ab auctoribus ſuis promulgatæ ſunt, in Cod. Theod. leguntur, iis clauſulis quæ de conſobrinarum nuptiis erant truncatis, mutilas in Juſtiniani Codicem redegiſſe, ne a Lege illa diſſentirent. Nec enim alienum judicari hoc facinus debere a Triboniano, qui alia tam multa in legibus omnium conſenſu interpolarit. Deinde in §. *Duorum* recte illos ſentire, qui abſque negatione, ut cum eadem illa lege cohæreat, nunc legendum cenſent. Ceterum ita nunc propterea legi, quod detracta ſit negatio, quam olim prorſus habuiſſe illa perſuadent, quæ ſupra diſcuſſimus. Quo autem eventu & quando facta ſit hæc mutatio, ſi in re obſcura & perplexa divinandum eſt, non ineptus fortaſſe conjector is fuerit, qui e duabus Codicis Juſt. editt. quas inter conditæ feruntur Inſtitutiones, priorem circa conſobrinarum nuptias a Theodoſiano non diſcrepaſſe ſuſpicetur, legemque *celebr.* & aliarum ejus cauſa duarum mutilationem, quam diximus, in repetitæ poſtea lectionis Codice locum habere cœpiſſe. Quod ſane ſi admittimus, tum diverſæ Inſtitutionum lectionis explorata & perſpicua erit ratio.

EX-

EXCURSUS X. ARTIC. III.

EX JACOBI GOTHOFREDI

Diſſertatione *de Nuptiis Conſobrinorum:*

ubi L. *celebr.* Arcadio Imperatori tribuitur.

„ HÆc primum edita fuit cum opere Philoſtorgiano A. 1642. & noviſſi-
„ me inter *Opuſcula J. Goth. minora* Anno 1733. a Trotzio procurata, a
„ pag. ſeu verius columna 609. ad 626. uſque. Ipſe autem auctor præ-
„ cipua hujus Diſſertationis capita repetiit in *Commentario ad Cod. Theod.* Lib.
„ III. tit. 10. l. un. & tit. 12. l. 3. Obſervandum inſuper, Gothofredum non-
„ niſi judicium Sirmondi de lege *Celebr.* refutare, nec verbulum de §. Inſt.
„ *Duorum* immiſcere; ita ut quid hac de re ſenſerit, mihi nec inde nec aliun-
„ de innotuerit. Quare non dubito, quin ſententiam ſuam in libris IV. *Theo-*
„ *phili Benedictorum & perperam ab eodem admiſſorum* dicere conſtituerit".

Ut igitur ordine procedat oratio, eademque Legem *celebr.* juſta interpretatione illuſtremus, tria initio jura ea l. proponi notandum eſt. 1. *Priſcum*, videlicet quod Theodoſii M. legem præceſſit. 2. *Medium*, Theodoſii ipſius Arcadiique. 3. *Noviſſimum*, quod ea l. reducitur. „ Priſcum igitur jus illud eſſe, quo con- Pag. 611.
„ ſobrinorum nuptiæ legitimæ erant, & ex priſcis Juriſconſultis & ex Impe-
„ ratorum conſtitutionibus probat; ſed ſub fin. pag. 612. hæc ſubjungit":

Ex illis ipſis tamen ferme legibus colligere mihi videor, etſi per leges licitæ eæ forent, non tam promiſcue tamen uſurpatas eas, neque apud omnes ſatis honeſtas viſas: quod ſane & Auguſtinus ſcribit, qui ait, hac in re *raro per mores factum, quod fieri per leges licebat*: ſeu ut Libanius ait, etſi ἐν ἐξουσίᾳ πολλῇ τὸ πρᾶγμα eſſet: quandoquidem ſuperioribus ferme legibus omnibus videmus, nuptias has proponi, non tam ſponte ſuſceptas contractaſque, quam a parentibus pro imperio conciliatas - - - - probabili conſilio ſive divitiarum cogendarum, Pag. 613.
ſive quo alio contemplatu: a quo alioquin haud adeo abludit, quod Plutarchus (1) memorat, de prima harum inter conſobrinos nuptiarum permittendarum origine.

„ Hinc delabitur ad *Jus medium*, ſive conſtitutionem Theodoſii M. & paul-
„ lo clementiorem Arcadii legem 3. C. Theod. *de Inc. nupt.* datam ad eundem
„ Eutychianum A. D. 396. Theodoſii vero conſtitutionem, quum nuſpiam ho-
„ die exſtet, ex ſeris veterum teſtimoniis fuſe conſarcinat, & primum de
„ tempore illius pag. 616. med. ſic concludit":

Ut proinde ex his omnibus conſiciatur, eam Orationem περὶ ἀγγαρειῶν a Libanio ſcriptam A. D. 384. vel 385. idque ſementis tempore, arg. eorum, quæ ibid. ſcribit §. 19. - - - - Quare definire jam licet, eam Theodoſii M. conſtitutionem latam circa initium Anni 384. vel 385. Et quidem, ut exiſtimare licet, emiſſa ea fuit *ad Cynegium P. P.* qui ab eo anno 384. menſe jam medio Januario Præfectus Prætorio reperitur, in l. 5. C. Th. *de auro coron.* l. 23. *de Operib. publ.* Nam & ad eundem Cynegium P. P. ſine die tamen & conſ. extat altera quoque Theodoſii M. conſtitutio, vel potius interdictio ſimilis, puta l. *fratris uxorem* 5. Cod. *de Inc. nupt.* qua is pariter licentiam ſubmovet, *Fratris uxorem ducendi, vel duabus ſororibus conjungendi.* Quam quidem legem ipſam (quod ſecundo notandum) illi, de qua nunc agimus, cohæſiſſe puto. - - - - Hinc ſimul liquet, (quæ tertia jam circumſtantia - - - - -) ejuſce ſuaſorem fingi non poſſe Am-

(1) Hunc Plutarchi locum in Excerptis ex Ottone dabo.

Ambroſium Epiſc. Mediol. quod quidam ariolantur, quandoquidem ea lex condita promulgataque fuit, antequam Theodoſius Imp. in Occidentem profectus fuiſſet.

„ Exinde de ipſa harum nuptiarum prohibitione, de prohibitionis ratione, „ de pœna, de generalitate tam quoad Chriſtianos quam Gentiles, & de venia per Reſcriptum petenda, agit uſque ad fin. pag. 618. Tum tribus fere „ pagg. ex *[illegible]*, contextu & ſtylo legem *Celebrandis* Arcadio aſſerit, & quomodo eam Tribunianus concepturus fuiſſet, oſtendit. Denique eorum argumenta, qui hanc l. in falſi ſuſpicionem adducunt, reſolvit: Primum, „ quod in antiquis *Codd. Juſt.* nonnullis non exſtet; & ſecundum, quod in „ Cod. Theod. nunc deſideretur; ita fere refutat, (nec enim magni ſunt ponderis) ut in Excerptis ex Florente pag. 17. & 18. vidimus. Tertium meretur longiorem diſquiſitionem. Quare ipſum audiemus":

P. 622. m. Tertio moventur illi vel eo maxime, quod L. illa *celebr.* contraria ſit corundem Arcadii & Honorii legibus, quæ integræ extant Codice Theod. - - - - Qui enim, inquiunt, par eſt credere, duos iſtos principes, qui primo (imo ſecundo) Imperii ſui anno conſobrinarum nuptias Patris exemplo interdixerant l. 3. C. Th. *de Inc. nupt.* ſuam ipſorum legem poſt novem annos reſcidiſſe, atque iterum quarto poſt anno, velut immemorem ſui, Honorium contrariam huic legem un. *Si nupt. ex reſcr. pet.* condidiſſe, qua paternam legem de vetitis conſobrinarum nuptiis mutato rurſus conſilio comprobavit. Præcipuum iſtud contrariæ ſententiæ patronorum argumentum eſt, ex multiplici errore conflatum, dum neque Imperatores ipſos ſatis diſtinguunt, neque temporum rationem, quam præ ſe tamen ferunt, exactam habent. Enimvero e tribus illis legibus, quæ Arcadium & Honorium Impp. ex æquo inſcriptos præferunt, puta A. D. 396. l. 3. C. Th. *de Inc. nupt.* A. 404. l. *celebr.* Anno vero 409. l. un. C. Th. *Si nupt. ex reſcr.* duæ Arcadium Orientis Imp. ſignate auctorem habent, puta d. l. 3. & d. l. *celebr.* tertia Honorium Occidentis Imp. puta d. l. un. Nam ut maxime utriuſque Imperatoris nomina præferant tres illæ leges, pro more videl. tum recepto, (quo Imperatorum omnium, qui eod. tempore imperabant, diviſis tamen Imperii partibus, nomina conſtitutionibus ab uno latis ex æquo inſcribebantur) attamen ſuos revera ſingulosque Imperatores auctores eæ habent: quod ex eorum partim nominibus, quibus inſcriptæ ſunt leges illæ, partim ex loci ſubſcriptione, ubi eæ datæ ſunt, colligere licet. Arcadius inquam auctor eſt d. l. 3. & d. l. *celebr.* quæ utra-
Pag. 623. que data eſt ad Eutychianum P. P. Orientis ſcil. Quin d. l. 3. data Conſtantinopoli. Honorium vero auctorem habet A. 409. d. l. un. utpote ad Theodorum P. P. (Italiæ ſc.) idque Ravennæ. Hoc poſito, conciliatio jam in proclivi, omni hæſitatione ceſſante. Arcadius ſc. Orientalium partium Imp. initio quidem A. 396. d. l. 3. patris Theodoſii exemplo Conſobrinorum conjugium inter illicita habuerat, ſic tamen ut pœnam tantum a patre ſtatutam temperaret: idem vero poſtea mutato conſilio A. 405. in l. *celebr.* nuptias illas prorſus pro legitimis haberi voluit. Hactenus Arcadius per Orientem. - - - - Quid Honorius igitur per Occidentem? Is anno 409. & ſic poſt d. l. *celebr.* a fratre latam, nonniſi ex reſcripto legitimas haſce nuptias eſſe voluit.

„ Inde Contii & Briſſonii opiniones refellit, & ſimilia mutatæ ab Impp. „ propriæ ſententiæ exempla proponit. Tum Auguſtini & Caſſiodori loca, „ utpote in Occidente viventium, nihil obſtare monet".

P. 624. m. Ultimum, ſed novum jam præſidium indiciumque ad falſi ſuſpicionem attulit nuper doctiſſ. *triplicis Quæſtionis author*, nempe quod ipſa ſibi l. *celebr.* repugnare, adverſarique inſcriptioni ſubſcriptio videatur. - - - - Verum equidem eſt, Stilicone 2. & Anthemio Coſſ. eundem Anthemium P. P. fuiſſe: ſed enim verum illud, a menſe primum Julio eum P. P. reperiri in l. 1. C. Th. *Ne quis in palatiis maneat*; Eutychianum vero, qui iterum P. P. eſſe cœpit A.

404.

404. (quod docet l. 25. C. Th. *de Judæis*, l. 42. *de Oper. publ.* ut & in rebus Chryſoſtomi Georg. Alexandrinus num. 61. & Theodorus Diac. apud Pallad. in dialogo, ubi male *Prætoris* pro *Prætorio* editum) ad finem ejuſdem anni eſſe perſtitiſſe, quod teſtatur l. ult. C. Th. *de His qui ſuper relig.* quæ data eſt XIV. Kal. Dec. eo anno Honorio 6. & Ariſtæneto Coſſ. ſic ut idem Eutychianus P. P. porro eſſe potuerit initio anni, ſeu conſulatus proximi A. 405. *ETC.*

„ Denique pag. 625—6. conjecturam ſuam proponit, Arſacium Epiſcopum „ Conſtantinopolitanum, amoto Joanni Chryſoſtomo ſuffectum, hujus legis „ ferendæ Arcadio forte conſilium præbuiſſe: & viceverſa conjicit, Theodo- „ ſium M. de Nectarii, Epiſcopi Conſtant. (qui Arſacii frater erat, verum „ ab eo multum diverſus) conſilio ſuam de vetandis iis nuptiis conſtitutionem „ promulgaſſe".

EXCURSUS X. ARTIC. IV.

EX EVERARDI OTTONIS

Diſſertationum Juris Publ. & Priv.

Parte Prima.

Traj. ad Rhen. 1723. *in Quarto* Diſſert. II.

„ IN qua Vir Cl. poſt procemium Capite primo EXPONIT VOCES, veluti nu- „ ptiarum, conſobrinorum, ſobrinorum &c. Capite ſecundo probat, *Ju-* „ *re Naturæ & divino vetitas non eſſe conſobrinorum nuptias.* Capite autem tertio „ docet, *Jure Romano conſobrinorum nuptias varie & improbatas & permiſſas*: & „ hoc quidem ordine".

ARGUMENTUM.

§. 1. Antiquo jure Romano conſobrini jungi non potuere, donec plebiſcito id concederetur.

§. 2. Ulpianus [tit. 5. fragm. §. 6.] ex Plutarcho vindicatus.

§. 3. Quando harum nuptiarum prohibitio prima & permiſſio cœperit, ex Dionyſio & Tacito diſquiſitum.

§. 4. Varia earum exempla, ſtante Rep. & occupata, in medium prolata.

§. 5. Alia ex libris JCtorum & Impp. reſcriptis. l. 3. D. *de R. N.* explicatur.

§. 6. Theodoſius M. primus eas comminatione ſeveriſſimæ pœnæ vetuit: nec tamen ejus deperditæ conſtitutionis ſuaſor Ambroſius fuit.

§. 7. Ejus filius Arcadius per Orientem pœnam primum temperavit, dein omnem ſuſtulit.

§. 8. Honorius vero per Occidentem nuptias ex reſcripto peti juſſit: cujus exemplum ex Symmacho [L. X. Epiſt. XI.] illuſtratum.

§. 9. J. Sirmondi argumenta, quibus l. 19. C. *de Nupt.* a Triboniano fabricatam exiſtimat, referuntur.

§. 10. Eadem refelluntur.

EXCERPTA EX §. I.

Antiquiſſimo jure civili matrimonio inter ſe jungi non potuerunt; fortaſſis quod, ex rigida Sabinorum diſciplina, ſatius duxerunt Quirites, conjugiis augere neceſſitudines, atque ab aliis uxores accipiendo, multos ſibi affines comparare. Inde Vitellius quæſitis undique coloribus inceſtas fratris filiæ nuptias caſtas facere annitens, apud Tacitum XII. *Annal.* 6. coram Senatu ait: So-

Sobrinarum (1) *diu ignorata*, id eſt improbata, *conjugia tempore addito percrebuiſſe.* Mutationis cauſam nobis retulit Plutarchus in Quæſt. Rom. c. 6. *Antiquitus*, inquit, *ſanguine junctas Romani non copulabant ſibi in matrimonio, ut ne nunc quidem matertcras aut ſorores. Sero conceſſum fuit, ut ducere* ἀνεψιὰς *(conſobrinas) liceret, idque ex tali occaſione. Vir quidam pecunia indigens, alioqui honeſtus, & præ ceteris vulgo civium gratus, conſobrinam in matrimonio habere, & ex ea locupletatus credebitur. Cum autem hac de re accuſatus eſſet, populus remiſſa cauſæ cognatione illum abſolvit, decreto facto: „ut omnibus liceret ducere agnatas, uſque ad conſobrinas; ſupe„riores autem gradus prohiberentur."*

EXCERPTA EX §. III.

Sero conditum illud populi decretum enarrat, pariter ac Tacitus, *diu ignoratas* illas nuptias. Id vero ſobrie accipiendum videtur. Dionyſius enim Halic. L. IV. Antiquit. refert, Tullias duas Lucio & Arunti Tarquiniis, conſobrinis ſuis, matrimonio junctas fuiſſe: jam autem quod uſque a Regum tempore obtinuit, id Plutarchus minime ſerum vocare potuit. - - - - - - Quid igitur? An ex hoc demum tempore nuptias conſobrinorum tacito populi conſenſu dicemus improbatas, quod tam infelix earum in Tarquiniis fuerat eventus? An vero legibus moribuſve, quibus privati utebantur, Regum liberi fuerunt ſoluti? quemadmodum omni ætate Principibus hac parte plus eſt indultum. Optimum eſt, quod eligas. Illud ſane probabile videtur, nulla certa lege Populi R. horum conjugia vetita eſſe: paſſim enim JCti de nuptiis agentes ad *mores* provocant, l. 8. l. 39. §. 1. D. *de R. N.* & Tacitus apte *ignorata* dixit. Jus antiquum de caſtis inceſtiſque nuptiis totum Pontificium fuit, ut ex Dione conſtat lib. 48. Pontifices vero cum lucri gratia, vel ex alia politica cauſa, difficiles eſſent in nuptiis his permittendis, ſenſim in mores id abiit, quorum deinde populus pertæſus, moleſtum hactenus jugum abjecit. Et bella ſe nunc offerebat occaſio, ubi connubii hujus in conſervandis familiis utilitas tam manifeſto apparebat, quare *morem accommodari oportuit, quemadmodum conducebat*, ait Tacitus d. l.

EXCERPTA EX §. IV.

Tot ac tam illuſtria, poſt Plebiciſcitum hoc, ejuſmodi matrimoniorum occurrunt exempla, ut vere idem dixerit Tacitus, ea *tempore percrebuiſſe.* Jam enim anno ab U. C. 582. Sp. Liguſtinus centurio uxore patrueli ſua ita gloriatur apud Liv. 42. cap. 32. [leg. 34.] ac ſi bonum factum eſſet, ſi quis conſobrinæ nuptias ambiret: unde jam pridem legem illam, a Plutarcho memoratam, rogatam conjicere licet. Brutus utique paulo poſt uxorem duxit Portiam conſobrinam (2) ſuam, *ETC.*

„ Caput IV. *de Jure Græcorum, Gothorum, Francorum, Alamannorum,*
„ *Canonico & Moribus*, hæc ſpeciatim tractat.".

ARGUMENTUM.

§. 1. Tempore Juſtiniani nuptiæ conſobrinorum permiſſæ in Oriente. Lectio affirmativa §. 4. *de Nupt.* quatuor argumentis adſtruitur. Marcilius notatus.

§. 2. Fabri, Hotmani & Sirmondi rationes contrariæ refelluntur.

§. 3. Theophilus fideliſſimus paraphraſtes & Triboniani ſocius, nitori redditus, & a calumniis vindicatus. Variorum errores & fraudes caſtigantur.

§. 4.

(1) Hoc loco pro *conſobrinarum* voce accipi, primo cap. §. 3. cum Lipſio & Rykio monuit.

(2) Plura ex hoc capite non adfero, quum Gothofredus ea, licet aliquanto conciſius, ſatis jam probaverit.

§. 4. Sæculo nono & ſequentibus conſobrinorum nuptias a Græcis Impp. prohibitas, ex Baſilicis, Harmenopulo, Cedreno, Anna & aliis demonſtratur.

§. 5. Per Occidentem Honorii conſtit. viguit. Apud Gothos ſæculo ſexto nuptiæ hæ ex reſcripto impetratæ; cujus formula ex Caſſiodoro prolata. Cajus ab Aniani manu interpolatus. Auguſtinus & Hotmanus notati.

§. 6. Sæculo octavo & deinceps conciliis eccleſiaſticis & legib. Francor. Alamannor. Bojoarior. Langobardor. rurſus vetitæ.

§. 7. Maximum juris Canonici ſtudium coërcendarum nuptiarum non impedivit, quominus Pontifex in conſobrinorum conjugiis diſpenſarit.

§. 8. Gentium hodiernarum fluctuatio.

§. I.

„ Affirmativam lectionem propugnat ita, ut fere in Florente vidimus pag. „ 22. 23. & 24. (1) per editiones Vulgatam & alias. (2) per tot Reſponſa Pru- „ dentum & Principum reſcripta: contrarium autem ſibi Juſtinianum fore, ſi „ eas nuptias in Inſtit. ſeu medio tempore inter Pandectas & Codicem compo- „ ſitis, improbaſſet. (3) per verba Juſtiniani in §. 3. præced. *quia quarto gradu* „ *ſunt*. (4) per locum Gregorii M. quem Florens adtulit pag. 18.

§. II.

„ Adverſus eos, qui negativam ex orationis contextu propugnant, ſic ratioci- „ natur":

Juſtinianus totam illam de permiſſis prohibitiſque nuptiis orationem ſic contexuit & diſtinxit, ut ſive generis ejuſdem aliæ alias ſubſequantur, ſive diverſi, notas ubique interponat, *Sed &*, *Item*, vel *Sed*, *Vero*, *autem* quæ ſingularum inter ſe vel cognationem denotant vel diſcrimen. - - - - Recte inſuper reponit Huberus, non ſemper particulas relativas referendas ad periodum proximam, (5) ſed aliquando ad remotiorem, quæ præcipua eſt: nec diſtinctionem textus in verſiculos, quam habemus, antiquam eſſe, ut nihil adeo diſcrimen initii & finis paragraphorum juvare poſſit.

§. III.

„ Poſtquam Theophilum bene defendit, & graviora in illo errata ſtudioſi „ alicujus culpa in contextum irrepſiſſe, cum Fabroto judicavit, veriſſimum & „ perſuaſiſſimum habet, eumdem (6) affirmative hunc §. legiſſe & transtuliſſe": ſed qui poſteriori ævo, mutatis moribus, in libello hoc quotidiano, & in uſum ſcholarum Græcarum, ut videtur, adhibito, transfiguratus eſt. In duob. THi codd. regiis negationem reperiri, in tertio deeſſe Fabrotus teſtatur. Manifeſtum quoque hujus mangonii indicium præbet §. præcedens, cui extra oleas idem ineptus gloſſator hanc ſententiam THo affinxit, ne quid in ſeq. §. depravaſſe videretur: εξ ὧ βαθμων ου δυναμαι λαμβανειν αυτας γαμειν, οιον την θετην θυγατερα του θειου η της θειας. Nec minus inepti ſunt hic interpretes Latini, Curtius & Gothofredus, quos Bachovius ad §. 4. *de Nupt.* reprehendit.

§. IV.

„ Quæ deinceps Vir Conſultiſſ. differit, ad inſtitutum noſtrum non faciunt. „ Moneo tantum, ut Lector Synodi Sextæ, A. 680. habitæ, meminerit, cujus „ canonem Florens pag. 26. citavit".

(1) His opponuntur, quæ Florens pag. 7. & Contius cum Hotomano in notis noſtris ad THum habent.

(2) & (3) Hæc fortiſſima adfirmantium eſſe argumenta, fateor; de quibus ad Arnaldum dicam

(4) Hic locus A. D. 604. ſcriptus facit pro hodierna adfirmatione: non contra veterem negationem ante Cod. rep. præl.

(5) Nimis dura hic forent ὑπερβατα.

(6) Vide mox Arnaldum, & quæ ibid. addo.

EXCURSUS X. ARTIC. V.

EX GEORGII D'ARNAUD
Variarum Conjecturarum
Lib. I. cap. 23.

Dicam tantum, quod mihi in mentem venit, ab omnibus, quod ſciam, (1) diverſum: Juſtinianum hac in materia variaſſe, in Inſtitutionibus ejus vetitas, in Codice repetitæ prælectionis permiſſas eſſe. Miraberis forte, me in Inſt. vetitas dicere, cum tamen in §. 4. *de Nupt.* hodie expreſſe legatur - - - *jungi poſſunt.* Verumenimvero, ſi quis in toto jure locus eſt, in quem ſanioris critices regulæ negationem inſerere jubeant, hic certe eſt. - - - - - Neve quis objiciat illa in §. 3. - - - *quamvis quarto gradu ſint.* Haud enim inde paret, reliquos omnes qui quarto gradu ſunt jungi poſſe; ſed tantum eſſe eo gradu, ut mox videbimus, inter quos nuptiæ jure conſiſtunt. Quin Juſtinianum ita locutum eſſe affirmare liceret, quia præceſſerant prohibitiones tertii gradus, quibus illam ſubjungit, acſi dixiſſet: *imo, ulteriori quamvis gradu ſit neptis fratris vel ſororis, nec eam uxorem ducere licet.* Poſt illud ex ipſis Imperatoris verbis argumentum, aliud ex THo, ipſius æquali & Inſtitutionum paraphraſte, exhibebo. - - - - Novi quidem Fabrottum teſtari in uno ex Codd. R negationem ab alia manu & alieno loco poſitam eſſe: ſed præter antiquiſſimam THi editionem, duo Regii Codd. eodem auctore, clare negationem habent. At non tantum ibi negatio, verum & in præced. §. reperitur: Ita Viglius edidit: Την του αδελφου μου - - - - η της θειας. Longe aliter hæc leguntur in utraque Fabrotti edit. licet ne hilum de diverſitate ſcripturæ moneat: εξ ου βαθμου δυναται λαμβανειν τις γαμετην ου θεμις· οιον την θυγατερα του θειου η της θειας. *Ex quo gradu non licet uxorem ducere: puta filium thii aut thiæ.* Hæc lectio, ut quivis videt, æque meæ ſententiæ favet atque altera, quam tamen veriorem eſſe putem: non enim nihili eſt verbum illud θετην, quod Fabrotti editt. non adgnoſcunt. Porro illa εξ ου βαθμου ου δυναται λαμβανειν, pro quibus Fabr. exhibet, εξ ου βαθμου δυναται λαμβ. ſine negatione, quæ ex ultima ſyllaba vocis præcedentis βαθμου orta eſt, ita conſtituenda cenſeo, εξ ου βαθμου δυναται λαμβ. Sententia THi hæc eſt, non licere fratris ſororiſve neptem uxorem ducere, quamvis quarto gradu ſint, ex quo tamen liceat uxorem habere: addit vero exemplum nuptiarum eo in gradu conceſſarum, ſi quis thii vel thiæ adoptivam filiam duxerit. - - - - Utcunque exiſtimem Juſtinianum in Inſtitutionibus ſuis prohibitionem nuptiarum inter conſobrinos ſervaſſe, ſententiam mutaſſe, cum Codicem repet. præl. ederet, & in illum inſerta Arcadii conſtitutione, quæ eſt l. 19. C. *de Nupt.* permiſiſſe connubia conſobrinorum haud inficior. Non ipſe novam legem condidit, iſtinſque juris de novo ab ſe introducti, pro more ſuo, gloriam adfectavit, quia forſitan ſacerdotes & ſuperſtitioni deditam multitudinem metuebat, quorum opera antea hæ nuptiæ vetitæ fuerant. Atque ita iſtius ætatis homines ab iſtis conjunctionibus abhorrebant, ut poſt Juſtinianum denuo prohibitæ fuerint. Breviter, tanquam in tabella, proceſſum hujus juris exhibebo. Temporibus Imperatorum gentilium, & JCtorum proinde, ex quorum libris pandectæ compilati ſunt, permiſſæ erant conſobrinorum nuptiæ, quod ex quibuſdam digeſtorum locis manifeſtum eſt: quamvis enim, cum digeſta ederet Juſtinianus, vetitæ eſſent hæ nuptiæ, quod ex Inſtitt. demonſtravimus, veſtigia antiqui juris, ut in aliis bene multis materiis evenit, in pandectis remanſerunt,

(1) Non tamen reapſe a Sirmondi ſententia diverſum quid eſt, nam & ille l. 19. C. *de Nupt.* agnoſcit, licet a Tribuniano confictam contendat.

ferunt, idque eo facilius factum, quod hac in parte veterem juriſprudentiam probare videretur Imperator. (*Reliqua de Theodoſii M. & filiorum ejus conſtitutionibus epitomen Gothofredianæ ſententiæ exhibent; niſi quod addit:*) Poſt hanc (Honorii A. 409.) conſtitutionem, Arcadio jam annum mortuo, niſi privilegio indulgerentur, ceſſante illa Arcadii in utroque Imperio, nuptiæ conſobrinorum prohibitæ videntur uſque ad prima Juſtiniani tempora, &c.

EXCURSUS X. ARTIC. VI.

GUL. OTT. REIZII

Ἐπικρισις.

IN procemio hujus Excurſus diximus, ortæ circa §. 4. Inſt. *de Nupt.* controverſiæ deciſionem ex quatuor maxime fontibus deducendam eſſe. Jam ſicuti duos horum, qui ad Cod. Theod. & Juſtin. pertinent, Jacobus Gothofredus adeo exhauſit, ut JCtis poſterioribus nonniſi ſequendi ac deſcribendi gloriam reliquiſſe videatur: ita duo alii, qui ex Inſtitutionum contextu atque ex THo derivantur, nondum me judice ad liquidum ſunt perducti. Nam licet ipſe in Sirmondi & Arnaldi ſententiam ſim pronior, tamen binis aliter ſentientium argumentis, quæ Conſultiſſ. Otto cap. IV. §. 1. n. 2. & 3. protulit, a nemine adhuc plene ſatisfactum eſſe, lubens fateor. A noſtra quidem parte verum eſt, duriſſima & vix ferenda [illegible] eos admittere, qui d. 4. ab initio ipſo adfirmative ſcriptam ſtatuunt: dum non modo illam periodum *Duor. a. fratr.* non proxime ſuperiori, ſed remotiori *Fratris vero vel ſor. filiam* opponunt; ſed & ulterius ſequentem *Item amitam* eidem longius remotæ quaſi ſubnectunt, quam ſimplicis ſtili ratio proxime antecedenti *Duor. a. fr.* adjungere jubet. Illud quoque verum eſt, ſummam hic eſſe paraphraſtæ Græci auctoritatem, utpote quem ante Cod. repet. præl. ſcripſiſſe alias patebit: maxime quum is non ſemel tantum hac §. ſed etiam præcedenti, tam ex probabili Arnaldi lectione, quam ex ipſa Fabroti editione, negationem habeat. At totum hunc locum obſtantem manui ſtudioſi alicujus tribuere, res eſt mali exempli, nec ſat credibilis, quum vera lectio gloſſemate quid altius ſapiat. Verumenimvero ab illorum parte primo ſtant verba Juſt. in §. præc. *quamvis quarto gradu ſint*: quæ ſane verba & illic & in l. 17. §. 2. D. *de R. N.* idoneum vix ſenſum præſtant, niſi ſignificant, in tertio quidem cognationis gradu nuptias nunquam, ſed in quarto interdum permitti. Si autem nec conſobrinis permittuntur, nullæ in quarto gr. omnino licitæ reſtant: nam nec [illegible] ducere poſſum §. 5. Licet vero & huic difficultati occurrat partim Arnaldi explicatio, partim THi *de* [illegible] additamentum: reſtat tamen altera gravior objectio ex Pandectis deſumta, quæ non magis tempore JCtorum quam ipſius Juſtin. (quum Pandectas & Inſtit. uno & ſimul ederet) has nuptias conceſſas fuiſſe, demonſtrare videtur. Hæc juris antiqui veſtigia adpellat Arnaldus, eaque facile in iis Digg. locis, ubi de diverſiſſima a nuptiis materia ſermo eſt, at ægre in l. 3. & l. pen. §. 1. *de R. N.* admittere poſſum. Reſpondeat, qui volet, vel ipſos inter ſe Compilatores diſſenſiſſe, Juſtinianumque ea de re edoctum ajentium doctrinam comprobaſſe, vel Tribunianum (non ipſos vett. JCtos) principis reſcriptum ſubintelligi voluiſſe. Ego certi nihil ſtatuere audeo, donec integro Theodoſii Junioris Codice caremus, aut quouſque Arcadii conſtitutio viguerit,

rit, ignoramus. Nam ſi ad principia uſque Juſtiniani perſtitit, nulli unquam in Inſtitutionibus negationi locum fuiſſe crediderim: ſin autem vel priori Codice vel aliter ſublata fuit, pro priſtina olim negatione cum THo pronuntiandum videtur, quam Codex poſterior ſuſtulit.

EXCURSUS XI.

Ad §. 6. (al. 5.) Inſtit. *de Adoption.*

quo reſpondet Hotomano G. O. REITZ.

Ad hæc verba: *Et tam filium alienum quis in locum nepotis adoptare poteſt, quam nepotem in locum filii:* ſic commentatur FRANC. HOTOMANUS:

EDIT. I. pag. 62.

HOrum verborum, ſi Latinæ linguæ conſuetudinem ſatis intelligo, ſenſus hic eſt: Quemadmodum alieni, h. e. non cognati mei, filium in locum nepotis adoptare poſſum, ita poſſum ejus nepotem in locum filii adoptare. Qua ſententia nihil abſurdius dici poteſt: quid enim refert, nepos ſit extranei, an pronepos aut abnepos? Quare THus ita locum interpretatus eſt, ut longe obſcurior ſit quæſtio: an videlicet, cujus filium in nepotem adoptavi, ejuſdem nepotem in filii locum adoptare poſſim? quod ipſe quaſi ex hujus loci ſententia confirmat. Sed videamus primum ne locus hic, uti Latine ab Imperatore conceptus eſt, hanc interpretationem non admittat: deinde ex natura, cujus imitatrix eſt adoptio, hanc ordinis perturbationem reſpuat, ut qui natura pater eſt, per adoptionem ſit filius: quod neceſſe eſt ex THi diſputatione contingere? Quare ſupereſt, ut de nepote non extranei,

EDIT. V. pag. 56.

THus ſic locum interpretatur, quaſi & de filio & de nepote alieno ageretur, ut ſit ſenſus: mihi æque licet, vicini mei filium in nepotem adoptare, ut ejuſdem nepotem in filium. Prior fictio non modo perſpicua eſt, verum etiam oblata non levi dubitandi cauſſa ſuperius exaggerata: ut etiam ſi filium non habeam, tamen fingar habere. In poſteriore nullam fere dubitandi cauſſam video. Nam ſi adoptare quis in nepotem poteſt, etiamſi filium non habeat, quanto magis in locum filii adoptare poterit? præterea quid ad ſummam diſputationis intereſt, utrum nepotem, an pronepotem, an trinepotem alienum in filii locum adſciſcam? quare commodius eſſe arbitror, ut de nepote non extranei,

(*In utraque edit.*)

ſed ipſius adoptatoris locum intelligamus, eamque ſubeſſe quæſtionem ſtatuamus: an avus nepotem ex emancipato filio adoptare in filii locum poſſit? Dubitandi enim cauſa eſt, quod adoptio hæc naturæ conſentanea non videtur: nam qui natura ſecundo gradu eſt, per adoptionem primo in gradu collocabitur: ut jam filius patrem ſuum fratrem appellet. Reſpondet tamen Juſtinianus, id

id licere: propterea quod filius propter emancipationem de medio jam ſublatus fingitur: & revera in familia, in quam nepos adoptatur, non reperitur. Sublato autem primo, id quod deinceps ſequitur, eſt omnium primum, ut ait Ariſtot. *Lib. Analyt.* II. cap. 14. Quare nihil eſt incommodi, nepotem ex emancipato filio in primum gradum inanem & vacuum ſuccedere, l. 3. §. filium D. *cont. tab.* Atque hæc meo judicio hujus loci ſententia eſt: in quo tamen poſt verbum NEPOTEM, vocem SUUM inſerendam putarem, ut ſit: *quam nepotem ſuum in locum filii*: niſi forte dicamus, eam iccirco Tribonianum non adjeciſſe, ne ambiguitatem pararet ex eo, quia *ſuus* in jure plerumque dicitur, qui in poteſtate eſt: quod mihi tamen non ſit veriſimile. Commodiſſima autem hæc erit contrariorum comparatio: *alieni filii*, & *ſui nepotis*: atque hujus adoptionis mentio ſit in l. 15. §. 1. D. *h. t.* & l. 3. §. 1. §. 3. D. *cont. tab.*

Hæc HOTOMANUS: qui mihi vegrandes in ſimpulo fluctus excitare videtur. Unde diſcimus, quam mira ſæpe Viris etiam doctiſſimis allucinatio oboriri poſſit. Errat autem in eo, quod in prima editione credat, THum ſtatuere, ambos alterius & filium & nepotem ab eodem ſimul & ordine quidem inverſo adoptari; ut hic, qui fuerat nepos, fiat pater ei cujus ipſe fuerat filius: quod ſane abſurdiſſimum foret. In quinta quidem edit. veram paraphraſtæ mentem, licet obſcurius, profert, ſed perperam reſpuit, & alienam plane Juſtiniano adfingit, qui nihil aliud voluit, quam THus expreſſit. Audiamus illuſtrantem VINNIUM: „ Qui „ filius eſt patri naturali, poteſt per adoptionem nepos fieri patri adoptivo, & „ contra: nam, ut bene THus, neceſſe non eſt, ut qui adoptatur, eundem „ ordinem gradumque, quem apud patrem naturalem habet, ſervet apud pa- „ trem adoptivum". Latinum *tam quam* & Græcum πάλιν optime hic Vinnius effert per *contra*, i. e. pater adoptivus aut nepotem alicujus ſibi pro filio, aut ex contrario filium alicujus ſibi pro nepote disjunctive, non conjunctive ſimul, adoptare poterit. Sed hoc tantummodo de *alieno & extraneo* vel filio vel nepote intelligendum, non de naturali ſeu emancipato ejus, qui adoptaturus eſt, ut male Juſtinianum interpretatur Hotomanus; cujus tamen ſententiam tacite amplexus eſt MURETUS in ſuis ad h. l. notis.

EXCURSUS XII.

Ad pr. tit. *de Atiliano tut.* ſcriptus a G. O. REIZIO, ut probet Leges duas fuiſſe, Juliam & Titiam.

AIt THus: γεγονασι β΄. νομοι, Ιουλιος και Τιτιανος· (Τιτιος Fabr. in 2.) ubi Fabrotus & Vinnius breviſſime notant: *Unica lex eſt, L. Julia & Titia, ut L. Julia & Papia.* Cum quibus facit Ev. Otto in Comment. Inſtit. pag. 121--2. ſcribens: *Male THus duas ex hac leges facit, quum a duobus Coſſ. ſicut L. Julia & Papia acceperit nomen.* Contra H. Mylius in Corollario IX. Vindiciis THi ſubjecto: *Juliam & Titiam non unam, ſed duas leges eſſe, probabile eſt.* Quibus autem argumentis hoc probaturus fuiſſet Juvenis doctiſſimus, prœmaturo fato Juriſprudentiæ ſuoque Theophilo ereptus, quia ignoramus, nos pro virili ſententiam ejus tuendam ſuſcipimus (*). Primo igitur dicam, illos qui

unam

(*) Aliquot ante annis hunc Excurſum exaraveram, quam Heineccianam Juris Hiſtoriam a Cl. Rittero iteratam legi, in qua V. C. AUG. CHRIST. MARCHE memoratur ſingularem diſſertationem

unam legem fuiſſe volunt, nullam pro ſua opinione auctoritatem, ſed ſolam adferre conjecturam, ut ita dicam, dictatoriam: quum nos certo antiquiſſimi Theophili nitamur teſtimonio. Deinde vocula ET, quam & textus Inſtitutionum & Ulpiani Fragmenta Tit. XI. §. 18. abſque ulla uſquam variatione exhibent, notat duas fuiſſe leges, ſicuti *L. Julia* ET *Papia*, non una, quod illi dicunt, ſed binæ fuerunt leges, altera ab Auguſto lata A. U. 757. & dicta *L. Julia de Maritandis Ordinibus*, altera dicta *Papia Poppæa* a duobus conſulibus A. 762. ſuffectis, id quod latius demonſtrat J. C. ſummus Heineccius in Hiſt. harum *LL. L. I. c.* 3. §. 2. *pag.* potiſſimum 48. Sic *Juliam* quoque ET *Plautiam* binas fuiſſe leges, neminem video ambigere: qua in re VINNIUS ad §. 2. *de Uſucap.* pag. 244. b. eodem utitur argumento, inquiens: „ Leges hæ non uno tempo„ re latæ: alioqui Julia Plautia diceretur ſine copula", &c. Ibid. ſic HEINECC. „ Recte notat Vinnius, binas has eſſe leges: & tamen illarum, tanquam unius, „ meminerunt leges noſtræ etiam alibi", &c. Vel hinc maximum pro THo argumentum elicias. Idem ſtatuendum foret de *L. Julia & Sempronia*, cujus ſe auctores non ſatis perſpectos habere profitetur Pratejus *T. V. Theſ. Otton.* at ego nuſquam ſic appellatam invenio, ſed ſemper *Semproniam & Juliam*, uti apud *Rei Agr. ſcriptores Edit. Goes. pag.* 110. *med: pag.* 126. *med: pag.* 145. *fin: pag.* 347. *med.* Locus autem Hygini *de Limit. conſtit.* quem Pratejus in mente habuiſſe videtur, *pag.* 152. *pr.* ſic habet: „ Actuarii autem [limites] extra maximos, De„ cumanum & Cardinem, latitudinem habent ped. XII. Per hos iter populo, „ ſicut per viam publicam, populo debetur. ita enim cautum eſt lege Sem„ pronia & Cornelia & Julia". i. e. ut ego interpretor, ternis legibus a Sempronio Graccho, a Corn. Sulla atque a C. Julio Cæſare latis: de quibus, ne nimis extra oleas vagemur, conſuli poterit Pighius ad A. U. 630. *pag.* 52. A. U. 672. *pag.* 265. & A. U. 694. *pag.* 351—2. Jam redeo ad noſtras Juliam & Titiam, atque auctoritates veterum ſcriptorum deſidero, qui ex. gr. Legem *Papiam* ET *Poppæam*, *Æliam* ET *Sentiam*, *Fuſiam* ET *Caniniam*, *Juniam* ET *Norbanam*, *Juniam* ET *Vellejam*, *Juniam* ET *Petroniam*, dixerint. Contra conſtantem hunc JCtorum uſum, ut Legem a binis aut Conſulibus aut Tribunis dictam ſine copula efferant, duo tantum apud Ciceronem exempla mihi ſe obtulerunt; alterum, quod legem a Coſſ. L. Licinio Craſſo, & Q. Mutio Scævola A. U. 659. de regendis in ſua civitate ſociis latam, in fragm. Orat. pro C. Cornelio & cap. 24. pro Corn. Balbo *Liciniam & Mutiam* appellat: alterum, quod ead. orat. §. 32. ſ. cap. 14. *L. Gellia & Cornelia* ei dicatur, quam A. U. 682. *L. Gellius Poplicola & Cn. Corn. Lentulus* Coſſ. tulere. Neque hoc tamen a ſententia me dimovet, qui putem, nullam earum legum, quas Corn. Sulla & Jul. Cæſar Dictatores, ac neutro horum minor Auguſtus Princeps ſuo, ipſi nomine tulerunt, binominem fuiſſe, ne ſcil. imperium cum quoquam diviſiſſe viderentur, quippe in quos omnes conveniebant verſiculi noti:

Non

tationem *de tuterib. ex L. Jul. & Titia datis Lipſ.* 1736 edidiſſe, neque unam eſſe legem, ſed duas ſtatuere, quarum *Titia* antiquior lata ſit A. U. C. vel 488. vel 526. ſive a C. Titio, ſive a Q. Titio Tribb. pl. *Julia* contra a Cæſare Auguſto A. 726. „ Et ſunt ſane, addit „ Heineccius, ejus argumenta non nullius mo„ menti. Urget enim teſtimonium THi ..., „ urget copulam ET..... Enimvero quemad„ modum non adeo claſſicum videtur THi de „ re tam antiqua teſtimonium: ita exemplo „ non caret copulativa ET, etiam unius legis „ auctorum nominibus interjecta. Quod ut „ uno probem exemplo, notiſſima eſt *L. Lici„ nia & Mutia*", &c. THi, ego regero, auctoritas hic tanto gravior eſt, quod nemo ei veterum contradicat. Sed de illius auctoritate abbi. Quod ad voculam ET adtinet, ſatis in ipſo Excurſu dixi. Nec tamen cum Marchio ſtatuere poſſum, legem Titiam antiquiorem fuiſſe, quum nuſquam dicatur *Titia & Julia*, ſicuti *Plautia & Julia* l. 33. §. 2. D. *de Uſurp.* quæ in Inſt. eſt *Julia & Plautia.* Ceterum, an mea conjectura in fine huj. Exc. propoſita firmior ſit, judicent JCti.

Non Bibulo quidquam nuper, ſed CÆSARE *factum eſt:*
Nam Bibulo fieri Conſule nil memini.

Denique liceat mihi, quid conjectabundus putem, proponere: Potuit M. Titius, Conſul in ipſius forte Auguſti locum ſuffectus A. U. 723. ejuſdem ſuaſu L. Juliam retuliſſe, (ſicuti alias leges Julias ab aliis Coſſ. auctore eodem Principe relatas ſcimus:) atque ad omnes Orbis R. provincias extendiſſe, eo quod ipſa L. Julia ſolis forte Prætoribus Siciliæ ſpecialiter conſuluerat, ut quibus notante Schultingio ad d: Ulpiani l. diu ante annum 723. tutores dare conceſſum fuerit. Sic etenim conjicere malo, quam cum Pighio *ad A. U.* 526. *pag.* 114-5. omnes librarios erroris incuſare, & *Villiam Titiam* legere, a duobus Tribunis pl. ita dictam; aut Marcilium ſequi, qui hanc quoque, uti Atiliam, non legem, ſed plebiſcitum fuiſſe ait.

EXCURSUS XIII.

Ad §. 2. *De Satiſdat. tutorum.*

quo oſtenditur, ſubſidiariam eſſe actionem in factum:

AUCTORE GUL. OTT. REIZIO.

PRimus in THum, qui ſubſidiariam actionem in factum eſſe dicit, inſurrexit MERILLIUS VIII. *Obſ.* c. 24. cui reſpondit FABROTUS in *Apologia pro Græcis:* ſed hic nec WISSENBACHIO P. 1. Diſp. LIII. §. 6. ad Pand. pag. 546--7. nec OTTONI in *Comment. Inſt.* p. 141. ſatisfecit. Satis tamen validas habere mihi videor rationes, cur neque hic THum deſeram, & Fabroto vindicias (*a*) parem. Ut autem Lectores evolvendi tædio liberem, bona fide ſingulorum argumenta breviter exponam, meaſque ſimul ἐπικρίσεις diſtincte interjiciam. Merillianæ orationis hæc eſt epitome: „ THum hoc primum dixiſ„ ſe, eumque ceteros fuiſſe ſecutos". Non jam dicam, ipſum hunc THum fuiſſe Tribuniani ſocium; ſed rogo tantum, unde Accurſius hoc idem hauſerit, cui & Græca & multo magis THus erat incognitus, niſi vel ex veteri JCtorum doctrina vel juris ἀναλογίᾳ? Tum concedit Merillius, „ actiones utiles „ ſæpe dici in factum actiones, & ſubſidiariam dici utilem in *l.* 1. *D. de Magg.* „ *conven. & l.* 5. *C. eod.* verum non omnes ideo actiones utiles eſſe in factum, „ nec contra". Utrumque hoc & nos fatemur: videndum ergo, utrum ſubſidiaria ſit utilis tantum, an & in factum ſimul, quod ille ſic negat: „ Actiones „ in factum, quæ dicantur utiles, dari ad exemplum directarum: at ſubſidia„ riam

(*a*) HUBERUS enim *Digreſſ.* L. I. *cap.* 38. in fin. nimis conciſe ſic diſputat: „ Videndum, „ ne non pro THo dici poſſit, actiones in „ factum eſſe vel ſeparatas, de negotiis, quo„ rum aliæ nullæ ſunt actiones, vel acceſſo„ rias aliarum & ſuo ſenſu utiles, qualis eſt „ actio in factum L. Aquiliæ in §. ult. Inſt. „ *ad L. Aq.* quæ revera eſt utilis Aquilia, ſed „ in factum vocatur, eo quod longius rece„ dat a verbis Aquiliæ L. Pari ſenſu actio ſub„ ſidiaria in Magiſtratus eſt utilis tutelæ, ve„ rum quia longius recedit a proprietate tu„ telæ actionis, quo tendit argumentatio Fa„ broti, THus eam in factum vocavit, *Tutela* ſc. h. e. paulo minus quam utilem; & „ tamen largiore vocis uſu, etiam utilem".

„ riam non dari deficiente directa tutelæ actione, ſed eandem eſſe: licet ex „ SC. detur adverſus alias perſonas, quam adverſus tutorem, l. *ult.* D. *de Magg.* „ *conv.*" Immo vero datur deficiente directa tutelæ actione: namque is nullam videtur actionem habere, cui propter inopiam adverſarii inanis eſt actio, ut ait Gajus in ſimili quæſtione l. 6. *de Dolo malo*: ſicuti deficientibus omnibus, atque ipſa etiam ſubſidiaria, (ſive magiſtratus extra culpam, ſive non ſolvendo ſit) reſtitutio in integrum eſt petenda: quam ego quidem non putem ante ſubſidiariam concedi, quod quidam volunt: qua de re forſan alias. An vero hæc ſubſidiaria eadem ſit, quæ tutelæ actio, principalis quæſtio eſt, de qua poſtea ad Wiſſenbachium. Pergit Merillius: „ Adverſus Magiſtratus utilis tutelæ a- „ ctio data eſt, licet non adminiſtraverint, & tenentur, quaſi adminiſtraſſent, „ *l.* 4. §. 1. D. *Rem. pup. ſalv. fore.*" Et de hoc cum Fabroto poſtea videbimus. „ Denique actio in factum eſt, quæ factum demonſtrat, & rem uti geſta eſt. „ l. 6. C. *de Tranſactt.* at cum Magg. ſatisdationem non exegerunt, nullum eſt „ factum. Ergo" &c. Itaque concedere cogitur, ſi exegerint ſatisdationem, licet non ſatis idoneam, eſſe factum. Sed etiamſi nullam exegerint, attamen factum eſſe dico: ſicut enim *peccata* vel *commiſſionis* vel *omiſſionis* dicuntur; ita *faciendi* verbo & *non factum*, quod factum oportuerat, comprehenditur, *l.* 189. *de V. S. l.* 121. *de R. J. &c.* Potuiſſem quoque dicere l. 6. C. *de Tranſactt.* loqui de *præſcriptis verbis actt.* cujuſmodi ſubſidiariam eſſe, nec Theophilus nec Defenſorum quiſquam dixit. Jam videamus, quid his Fabrotus oppoſuerit: I. „ Ego didici, utili tutelæ teneri tutorem, qui non geſſit, quia ſuo periculo „ ceſſavit. Magiſtratus autem actione utili, ſeu in factum tenentur: nec enim „ tutelæ actione, etiam utili teneri poteſt, qui nec adminiſtravit nec admini- „ ſtrare debuit. II. Actio hæc quaſi ex contractu deſcendit; actio in factum „ ſubſidiaria ex culpa & quaſi delicto magiſtratus: deficiente igitur directa & „ utili tutelæ actione hæc in ſubſidium competit: & utilis ſive in factum dici- „ tur, quia ex SC. introducta eſt, ceſſante vulgari tutelæ actione. III. Quod „ autem ait JC. eandem in magiſtratibus actionem dari, quæ competit in tu- „ tores, ſic accipiendum videtur, ut *in magiſtratibus* ſit επι τους στρατηγους, i. e. cum „ magiſtratus conveniuntur actione in factum, cum uſuris ſors exigitur, ſicut „ cum tutores actione tutelæ. Eadem eſt actio & vi & effectu, nomine diver- „ ſa. Vulgo legitur *in magiſtratus*, i. e. μετα (cur non κατα?) τους στρατηγους: ſed „ Flor. lectio, ni fallor, verior eſt". Ad primum Fabroti argumentum reſpondet Wiſſenbachius: „ Propoſitionem illius in ſufficiente enumeratione par- „ tium laborare, & ſic formandam fuiſſe: *Qui non adminiſtravit tutelam, nec ad-* „ *miniſtrare debuit, nec ſatiſdationem idoneam exigere neceſſe habuit, is actione tutelæ,* „ *etiam utili, conveniri non poteſt*". Atqui primo velim, vel unicus mihi Juris locus proferatur, qui directæ utiliſve actionis tutelæ definitionem docens, magiſtratuum quoque culpam comprehendat. Sane in Digg. æque ac Codice Titulus *de Magg. conven.* longiſſime ſeparatur ab iis titulis, quibus de directa atque utili tutelæ actione agitur: quum alioqui Prætorum Edicta, SCta & Principum Conſtitutiones huic illive negotio aut actioni accommodata eodem comprehendantur titulo. Quid aliud deinde notat ſubſidiariæ actionis vocabulum, quam quæ in ſubſidium detur, aliis omnibus ceſſantibus? idque vel Merillius ipſe agnoſcere cogeretur, quum *L. I. Var. ex Cujac. cap.* 30. *pag.* 231. hanc ei vim, licet in alia re, tribuat: „ Alia eſt actio, inquit, in factum, quæ eſt ſubſidia- „ ria omnium actionum, quando & ipſa actio de dolo non competit. l. 11. *de* „ *D. M.*" Nego tertio & pernego, actionem hanc ſubſidiariam in noſtris uſquam libris *utilem actionem tutelæ* dici. Atqui quum hoc ſit capitale contra ſentientium argumentum, videamus, quid pro eo adferat Wiſſenb. „ Actio illa „ ſubſidiaria eſt utilis actio tutelæ *l. ult.* D. *de Magg. conv.* Eadem, inquit Mo- „ deſtinus, in magiſtratibus actio datur, quæ competit in tutores. Directa a- „ ctio tutelæ competit in tutores; utilis in Magiſtratus l. 1. §. *pen. eod.* quæ ex

„ SC.

„ SC. data eſt adverſus alias perſonas, quam adverſus tutorem. *l.* 5. *Cod. de* „ *Magg. conv.*" His ſi addas l. 4. §. 3. [ſic enim legendum] *Rem pup. ſalv. f.* quam Merillius ſupra citavit, habebis omnia juris loca, quæ pro ſua ſententia adferunt. Ad *l. ult. D. de Magg. conv.* reſpondit quidem Fabrotus: aſt ego addo, etiamſi *in magiſtratus* legere quis malit, tamen epitheton *Idem* non ſemper *unum idemque*, ſed & *ſimile* notare. Ex. gr. l. 26. §. 12. *de Cond. indeb.* „ Et Cel„ ſus L. VI. Digg. putat, eam eſſe cauſam operarum, ut non ſint eædem, *i. e.* „ *pares ac ſimiles*, neque ejuſdem hominis, neque eidem exhibeantur". Et Horatianum hoc in Arte poët. ℣. 10. a fine: *Invitum qui ſervat, idem facit occidenti*, nonne eſt, *ſimiliter facit*? Virgil. Æn. 4. ℣. 77. de amante Didone: *Nunc eadem, labente die, convivia quærit.* & 7. ℣. 321. *Quin idem Veneri partus ſuus, & Paris alter*, ubi Servius exponit *Talis, ſimilis.* Terent. Adelphis 3: 3: 70. *Conſervis ad eundem iſtbunc præcipio modum.* Eun. 4: 7: 13. *Idem hoc jam Pyrrhus factitavit.* Cajus l. 5. §. 3. de Oblig. & act. *Is quoque, qui non debitum accipit per errorem ſolventis, obligatur quidem quaſi ex mutui datione, & eadem actione tenetur, qua debitores creditoribus.* Nonne in his exemplis, nec enim plura conquirere libet, manifeſto *Idem* valet *par* ac *ſimile*, non *ipſum* & *idem unum* in ſpecie? Immo, ſi ex hac voce *eadem actio* inferre volunt, neceſſario utilem tutelæ actionem intelligendam, eodem ego jure inferam, non utilem, ſed ipſam directam in Magg. competere. Atqui argumentum quod nimium probat, nihil probare dicitur. In *l.* 1. *§. pen. D. & l.* 5. *Cod. de Magg. conv.* omnino legitur vocabulum *utilis*, ſed quid additur? *in ſubſidium indemnitatis nomine.* Ergo in tantum eſt actio utilis, quantum ad pupilli indemnitatem, immo in tantum eſt eadem actio: eoque ſenſu & in tutorum fidejuſſores dicitur dari *actio utilis*, cum limitatione *ex ſtipulatu*, in quos adhuc nemo ipſam tutelæ actionem dari dixit, quamquam hos fidejuſſores ad EANDEM uſurarum rationem revocandos, EASDEMQUE reputationes habituros, QUAS TUTORES, docent *l.* 3. *&* 5. *D. de Fidej. & Nomin. tut.* Reſtat l. 4. §. 3. *Rem pup.* Atqui gratis & vix ſine fraude hæc adlegatur, ubi ne minima quidem Magiſtratuum occurrit mentio. Secundum Fabroti argumentum ita proponit & diluere ſibi videtur Wiſſenbachius: „ A„ ctio tutelæ deſcendit ex quaſi contractu *l.* 5. §. 1. *D. de O. & A.* Magiſtratus „ autem hi non conveniuntur ex quaſi contractu, ut inter omnes conſtat. *Reſp.* „ Ideo SCto opus fuit, quo actio tutelæ utilis daretur adverſus Magiſtratus, qui „ vel a tutoribus ſatiſdari non curaſſent, vel non curaſſent idonee *d. l.* 5." Quid opus ut neceſſario actio tutelæ utilis detur? anne idem hoc actio in factum, quæ ex omnibus pæne quaſi delictis ſolet dari, præſtare poterit? Tertium Fabroti argumentum jam ſupra propter cohærentiam ſermonis amplius contra Wiſſenb. deduximus. Sic, ni fallor, quæ ab aliis contra Theophilum adferuntur, ſatis refutavi. Cl. enim OTTO pro ſuo inſtituto ſatis habuit hos ſcriptores laudaſſe. Sed alia etiam mihi tela ſuperſunt, quibus pro Theophilo pugnem: Primo enim Merillii & Wiſſenbachii auctoritatibus oppono auctoritates haud paullo minores, ſi non majores, cum THi noſtri, tum ipſius Cujacii, atque juris (etſi non linguæ) peritiſſimi Accurſii, quos tres ſiquando conſentientes invenio, pæne religio mihi eſt, eorum opinionem non ſequi. Secundo, omnis tutelæ actio, tam directa quam utilis, duplex eſt, *directa* a pupilli, *contraria* a tutoris vel curatoris parte: at ſubſidiaria nonniſi unica & ſimplex eſſe poteſt, æque ut altera *ex ſtipulatu.* Poſtremo, ſi ſubſidiaria eſt utilis tutelæ actio, quomodo ipſa ſubſidiaria & in directam & in utilem rurſus (quod vel unum ex validiſſimis puto argumentis) dividitur in l. 1. *pr.* D. *eod.* his verbis: „ In Ordinem ſubſidiaria actio non dabitur, ſed in Magiſtratus - - - „ ſed ſi Ordo receperit in ſe periculum, dici debet, teneri eos, qui præſen„ tes fuerunt: - - - - UTILIS ergo in eos actio competit". Ut tandem concludamus, ingenue fateor, in eo non verti Reipublicæ ſalutem, utrum hæc actio ſubſidiaria, utilis tutelæ actio, an utilis in factum dicatur; atque adeo tota

tota me quæſtione ſuperſeſſurum facile fuiſſe, niſi Theophilus ob tantillam rem tam male fuiſſet habitus. Simul oſtendere volui, me æque philoſophari poſſe atque alios, ſi caſus atque animus ferat, quum alioquin brevitatem ſecter, & mea tantum proferre amem.

EXCURSUS XIV.

Ex Gundlingianis. P. xxx. A. 1723. Artic. 3. p. 445. ſqq. Latine redditus a G. O. R.

DE TIBERII CÆSARIS SERVO PARTHENIO: *ad §. ult. Inſtit. de Vulg. ſubſtit.*

ARGUMENTUM.

§. 1. Parthenius ſervorum apud Romanos celebratorum unus eſt.

§. 2. Servi Cæſaris plerumque variis inſignibus ab aliis privatorum ſervis diſtinguebantur. De atrato ſeu pullo ſervorum veſtitu.

§. 3. Alciatus noſtrum *Parthenium Domitiani* ſervum fuiſſe exiſtimat. Quibus de cauſis.

§. 4. Theophili Paraphraſtæ MSS. *Antoninum Pium* nominant, qui Antoninus ſæpius Titus Antoninus fuit dictus. Quæ opinio eo redditur veroſimilis, quod JCti Julianus & Pomponius hujus hiſtoriæ de Parthenio ſervo Cæſaris ſpecialem fecerunt mentionem: & hi vel Antonini Pii ætate vel paulo poſt vixerunt. Nova argumenta, cur Parthenius Tiberii ſervus fuiſſe videri queat. Tiberii ſervus *Antheros*: num hinc forte *Parthenius* ſit enatus?

§. 5. Edm. Merillius exiſtimat Parthenium fuiſſe ſervum Tiberii; producitque e Grutero inſcriptionem: ſed ea rectius ad Sæculum Caracallæ refertur.

§. 6. Id quod probatur. *Eutychius* ſ. *Torpacion*, cujus meminit Tertullianus, habuit fratrem nomine *Parthenium*. Torpacion autem vixit ætate Sept. Severi & Caracallæ. Abbatis Tillemontii errores. Nec tamen Parthenius Caracallæ poteſt idem eſſe qui, in Inſt. memoratur, etſi quædam conjecturæ eo ducunt.

§. 7. Cur tot ſervi dicti Parthenii?

§. 8. Qua in re ſpecialis illa deciſio in Inſt. circa hunc Parthenium conſiſtat? Quid ſignificent verba: *Mævius ſubſtitutus in partem admittitur?* Cujacii conjectura in verbis *l.* 40. *D. de hered. inſtit.* ALTER SEMIS.

§. 9. Merillii contra eam objectiones. Hic enim arbitratur, deciſionem pro Parthenio, vel Parthenii potius domino non ſpecialem, ſed antiquam JCtor. deciſionem eſſe.

§. 10. Idem Merillius novam etiam profert conjecturam, putans *alterum ſemiſſem* non aliud eſſe ac *utrumque ſemiſſem*. Vigl. Zuichemus ejuſdem jam fuit opinionis. Num Merillius Viglium deſcripſerit, ut Wiſſenbachius ait?

§. 11. Auctoris opinio de Merilliana expoſitione.

§. 12. Qui fieri potuerit, ut ſervus Cæſaris pro homine libero haberetur?

§. III.

(*a*) Ejuſdemmodi cubicularius Cæſareus noſter fuit Parthenius. At ſub quo? Id vero obſcurum quodammodo, atque adeo controverſum eſt. In Inſtitutt. Juſtiniani legimus, Parthenium fuiſſe ſervum Tiberii. Theophilus ſervum Imp. Antonini fuiſſe ait. Car. enim Annib. Fabrotus fatetur, in 3. MSS. pro

(*a*) §. I. & II. quum nihil ad Juſtinianum aut THum faciant, hic a me negliguntur. G. O. R.

pro Tiberio Antoninum legi. Si Tiberius ſervum ejuſdem habuiſſet nominis, lis deciſa foret. Sed nemo hactenus Parthenium (*b*) reperire potuit, qui Tiberii aut ſervus aut pediſſequus aut miniſter fuerit. Fortiſſimum argumentum, quod adferri poteſt, hoc eſt, quod JC. tamen Pomponius in d. l. [41. *D. de Hered. inſt.*] Parthenium TIBERII CÆS. ſervum nominet. Verumtamen ſi e contrario perpendimus, MS. non concordare, atque Alciatum in ſuo exemplari pro *Tiberio* inveniſſe *Titum*, ſtatim advertimus, vulgatam lectionem non eſſe omni exceptione majorem, quod Ruſſardus in ſuis jam Pandectis ad eamdem l. obſervavit. Autographum Pandectarum Florentinorum litem fortaſſe poſſet decidere, non eo autem modo, quo illud Lælius Taurellus edidit. Sed quis noſtrum ſcit, quid miellus ille homuncio Florentinarumque Pandectarum ſcriptor, qui Latina haud intellexit, ſcripſerit? Alciatus ſane in conjectura ſua *Lib. Diſpunct. I. cap.* 2. eo confirmabatur, quod obſervabat Parthenium Titi ſervum fuiſſe, & præfectum cubiculi, nec non Domitiani enſiferum, qui conjurationis in eum factæ fuit conſcius, ut narrat *Sueton. c.* 16. *n.* 5. item *Dio Caſſius L. LXVII. pag.* 766. *lit. D. & ſeq.* ne Aurelium Victorem commemorem. Idem hic Dio Caſſius refert, dictum Domitianum in pretio habuiſſe Parthenium, & evexiſſe ὡς καὶ ξιφηφορεῖν, *ut jus ferendi gladii haberet.* Quæ circumſtantiæ & ſimiles Alciati opinionem certe reddunt vero ſimillimam.

§. IV.

Sed quum rurſus ad MS. Theophili reſpicio, qui ANTONINUM exhibent, dum quartus (*c*) ipſum nomen PII oſtendit, & præterea is qui veterem ſcribendi morem intelligit, facile percipiat, ineptos librarios æque pro *Titus Antoninus* (TAĪUS) atque pro *Titus* potuiſſe TIBERIUS ſcribere; quinimo incertum plane ſit, num Parthenius *Titi* ſervus fuerit, ut ſibi perſuadet Alciatus, & contra celeber Domitiani Parthenius tamquam homo liber ac libertus deſcribatur, fateri cogor, me potius in Pium quam in Titum Veſpaſianum aut Tiberium inclinare. Huc accedit, quod Julianus & Pomponius eo tempore vixerunt, quorum ille hunc caſum *l.* 40. *D. de hered. inſt.* in terminis decidit; hic autem ſatis ſcire potuit, quid Titus Antoninus Cæſar in gratiam ſervi ſui Parthenii conſtituerit. Nam Julianum attigiſſe tempora Antonini Pii, Pomponiumque & circa & poſt ea tempora floruiſſe, neque Antoninum quidquam ſine prudentum conſilio ac ſententia decreviſſe, ex annalibus, qui de hoc Imperatore agunt, & inprimis ex Capitolino atque aliis conſtat: docent itidem faſti conſulares, hunc Julianum (*d*) ſub Antonino Pio fuiſſe conſulem. Nomen autem *Tiberii* in memorata l. 41. repeti, nihil (*e*) obſtat, ſiquidem incertum adhuc eſt, quo tempore hoc mendum & librarii error irrepſerit. Ipſius jam Juſtiniani tempore hoc accidere potuit: quamquam ego potius credo, hunc errorem poſtea exortum: quandoquidem Theophilus, qui mea de ſententia (quam P. *Gundlingianorum* IV. [*legend.* II.] expoſui) ſub Juſtiniano vixit, Antoninum nominat, quod non facturus fuiſſe videtur, niſi hoc nominis in Inſtit. & in l. Pomponii 41. *de Hered. inſt.* fuiſſet: unde librarii poſt illa *Tiberium* effinxerunt. Legimus quidem, Parthenium eroticum poëtam magni factum a Tiberio, ut Sueton. refert c. 70. atque hinc interpres gloſſabundus addere poſſet, eam ob cauſam & ſervum Parthenium Tiberio fuiſſe carum, quod ejuſdem poëtæ nomen geſſerit, cujus carmina

(*b*) Quaſi vero omnium omnino Romanorum, nedum ſervulorum, nomina hodie ſcire aut poſſimus aut debeamus. G. O. R.

(*c*) Unum ex Viglianis intelligit. G. O. R.

(*d*) Anno Chr. 148 Immo a Divis fratribus *amicus noſter*, & *clariſſ. vir* appellatur in l. 17. *de Jure Patronatus.* G. O. R.

(*e*) Sed hæc obſtant: quod nuſquam in Digg. inveniam *Antoninum Pium* dici aut *Titum Cæſarem*, aut *Pium Cæſarem*, ſed aut *D. Pium* aut *Pium Imp.* Sic & *Titus Veſp.* ubique *D. Titus*, nuſquam *Titus Cæſar*; at contra *Tiberius* ubique aut ſimpliciter *Tiberius* at *Tiberius Cæſar* appellatur. G. O. R.

carmina tantopere amabat. Dum hæc ſcribo, venit in mentem, alium forte dicturum, Parthenium Tiberii eſſe ipſum poëtam Parthenium. Narrat Suidas, eum Nicæa oriundum & a Cinna bello Mithridatico captum, ad tempora TIBERII CÆSARIS vixiſſe, immo ipſi veniam datam alios docendi, ἀφείθη διὰ τὴν παίδευσιν. Ex quibus verbis G. J. Voſſius *L. II. c.* I. *de Hiſtor. Gr. & Lat. & Poët.* collegit, eum ob doctrinam fuiſſe manumiſſum: quod tamen Jacobo Gronovio haud perſuadet, utpote qui credit fortaſſe ἀφείθη non *manumiſſum*, ſed *dimiſſum* ſignificare. Si ergo Suidæ narratio vera eſſet, aliqua veritatis ſpecies huic meæ accederet conjecturæ. Sed jam Fabricius *in Bibl. Gr. L. III. c.* 27. *pag.* 677. docuit, Tiberium centum fere annis poſt Cinnæ obitum regnare cœpiſſe: adeoque Parthenius centenario major fuiſſet, licet vel 16. vel 18. tantum annos tempore Cinnano habuiſſet. Hinc exiſtimat laudatus modo Fabricius, Tiberii nomen aut a Suida aut ab alio Gloſſatore invectum. Ego crediderim, aliquem ex Inſtitt. aut Pand. occaſionem arripuiſſe hoc nominis adlinendi: quamquam certum eſt, hunc Parthenium tempora Auguſti attigiſſe, præceptoremque Virgilii fuiſſe, quem idem hic imitatus fuit, teſtante Gellio aliiſque. Veroſimilius autem hoc fieret ei qui advertit, Tiberio libertum fuiſſe, cui nomen ANTHEROS, quique antea ejuſdem ſervus fuerat, unde facile PARTHENIUS naſci potuit. De hoc liberto Marcellus Empiricus obſervavit, eum apud Tiberium HÆREDITATIUM PROCURATORIS officio functum.

§. V.

Cæterum *Edm. Merillius* illum Parthenium confidenter pro Tiberii ſervo venditare non dubitavit, poſtquam in quadam inſcriptione apud Gruterum legit:

PARTHENIO CÆSARIS
ULPIA RESTITUTA
UXOR.

Fabrotus hanc ex eo Inſcriptionem (*f*) transſcripſit in notis prioribus ad Th. nec tamen definivit, an ea Tiberii tempore poſita fuerit? Quis enim omnibus ſparſim inventis Inſcriptionibus certum tempus adſignare poteſt? niſi aliæ præſto ſint circumſtantiæ, quæ conjecturis anſam præbent. Dicta inſcriptio aut Domitiani ætate aut Caracallæ aut paulo poſt facta eſſe poteſt, ut mox clarius oſtendam. Nam ſub hoc Caracalla reperiuntur *Parthenii Cæſaris*. In Theſauro Gruteriano alia etiam Inſcriptio legitur, quæ nec tempori Domitiani, nec Tiberii, nec Antonini Pii convenit, ſed Caracallæ, quæque priorem, ut opinor, illuſtratura eſt. Quare eam adponam, prout apud Grut. legitur p. DLXXXII.

M. VLPIO. ERIDANO.
AVG. L. AVRO. ES
CARIO PRAEPOSITO
ARION. CAESARIS. N. A VES
TE MATVTINA. PARTENI
VS. CAESARIS. N. AB ARGENTO
POTORIO. PARTENIVS. CAE
CILI. EVTYCHI. FRATRES
BENEMERENTI. FEC.

§. VI.

Hic autem mentio fit *Eutychii*, qui & apud Septimium Severum & apud Antoninum Caracallam in ſumma floruit gratia, ut ex IV. *L. Tertulliani ad Scapulam c.* 4. *n.* 3. patet. Hic Eutychius Punice *Torpacion* appellabatur, quod nominis

(*f*) Non transſcripſit, ſed ſolum indicavit. G. O. R.

minis idem ſignificat ac Græcum *Eutychius*, (*g*) *in quem inclinant bona*: ut Jeſuita La Cerda recte expoſuit. Idem Eutychius ægrotantem Antonini patrem Severum quodam curavit oleo. La Cerda (*h*) putavit, Tertullianum hic intelligere OLEUM SACRUM, ut mos erat Chriſtianis. Ipſum Tertullianum audiamus: „Nam & Proculum Chriſtianum, qui *Torpacion* cognominabatur, Euho„ diæ procuratorem, qui eum per oleum aliquando curaverat, requiſivit, & „ in palatio ſuo habuit uſque ad mortem ejus: quem & Antoninus optime no„ verat, lacte Chriſtiano educatus." In noſtra autem Inſcriptione vocatur *Eutychius* (*i*) *Parthenii frater*. Vix dubito quin Ulpii Eridani filia, *Parthenii* Cæſaris fuerit uxor, memorata antea *Ulpia Reſtituta*. Hi omnes Chriſtianiſmo imbuti fuere: unde nec in hac inſcriptione de *Diis Manibus* ulla fit mentio, quod alioqui in paganorum monumentis frequens eſt. Parthenius a ſuo domino manumiſſus videtur, ſicuti Torpacion ſive Eutychius a Septimio Severo, nec non M. Ulpius Eridanus. In alio monumento apud eumdem Grut. quod in honorem Caracallæ fabri poſuerunt, inter Honoratos a dextra legitur ULPIUS *Caracacallæ Auguſti libertus*, nec non *Eutychius & Parthenius*: ita ut quovis fere pignore contendere liceat, illam a Merillio & Fabroto ex Grutero adductam inſcriptionem pertinere ad Sæculum Caracallæ, cui & Ulpius & Parthenius famulabantur. Interim hinc ſatis apparet, ſi non alius ſupereſſet ſcrupulus, Parthenium ſæpius memoratum, vel ſub Antonino Caracalla, qui & in nummis & in Inſcriptionibus (*k*) PIUS nominatur, quæri poſſe. Sed Pomponius & Julianus prohibent, ne hoc credam. Namque hi de ſpeciali deciſione, in favorem Parthenii facta, amplam jam mentionem fecerunt: nec tamen alteruter horum aut circa Caracallæ tempora, aut poſt vixit.

(*g*) Duas notas Gundlingii de Nomine *Torpacion* & *Euhodia* adv. Tillemontium omittimus, quippe ad Parthenium, nedum ad Th. nihilum facientes. G. O. R.

(*h*) Etiam Fr. Junius: & recte quidem, ſi ipſum Tertullianum perſpectes. G. O. R.

(*i*) Immo poſterioris Parthenii dominus; ſicuti prioris Cæſar. &c. G. O. R.

(*k*) Nuſquam tamen ſolo hoc nomine deſignatur: ſicuti cum *Auguſtus* ſimpliciter dicitur, nullus Imperatorum præter eum, qui primus ita dictus eſt, ſignificatur. G. O. R.

EXCURSUS XV.

G. O. REIZII argumenta pro THo, ad §. 2. *de Hered. ab inteſt.* quod curiæ oblati DECURIONES ſint facti:

UT rem totam Lectoribus, quam clariſſime, ſi non breviſſime, fieri poſſit, ob oculos ponam, ſciant velim a Merillio & ſectatoribus ſubjectos curiæ confundi cum curialibus, quos curiales contra a decurionibus diverſos ſtatuunt, ita ut Heineccius Jac. Gothofredum erroris inſimulet, quod eoſdem non ſatis diſtinxerit. Jam primo equidem reſpondere poſſem, hac in re, ſi dubia eſſet, Gothofredi ſententiam, qui tantum in Codice Theod. diligentiæ & ſtudii impenderit, longe præferendam eſſe: deinde auctoritatem THi, poſt cujus etiam tempora legitimatio per curiæ oblationem frequentiſſima fuit, demonſtrationis inſtar eſſe, etiamſi alia argumenta deforent: quin tertio culpam in verſionem Curtianam, quæ hos viros in errorem duxerit, rejicere poſſem, ut qui *decuriones* hic vertere maluerit, quum & multiplices Gloſſæ βελευτην *curialem* æque ac *decurionem*, & vulgatus non tantum interpres in Nov. 17. cap. 8.

§. 1. tota Nov. 38. item Nov. 89. c. 2. & 3. &c. ſed & Julianus Anteceſſor eamdem vocem Græcam conſtanter (niſi admodum fallor) per *curialem* reddiderit, nam ſic poſterioribus ſeculis dicere malebant. Verum enimvero ad nullam harum excuſationum confugere neceſſe habemus, quum ſequentia loca ex ſolo Cod. Theod. Tit. *de Decurion*: oſtenſura ſint, tam Curialibus quam Decurionibus promiſcue & dignitatem, ſplendorem, atque Ordinem, & onera ac munia tribui; ſelegi autem ex abundanti copia nonniſi pauca in exemplum: „ L. XXXXVII. *Oppidaneis Ordinibus* conſulentes, dudum juſſimus ab injuriis „ corporalibus tutam eſſe debere *Ordinis dignitatem* - - - - ideoque ſancimus, „ ut ſi judex - - - - in corporalibus injuriis contra *Curialem* exarſerit. L. LIV. „ Providendum eſt eorum *novitati Decurionum*, qui nuper *nomen curiis* addiderunt. L. LVII. - - - - liberos quos poſt ediderit, habeat Senatores, Prætores jam, Quæſtoreſque, non *muneri decurionum obnoxios*. L. LXIV. Privilegio militiæ paternæ ſe non vindicet, quem avitus *curiæ nexus* adſtringit „ - - - - quod ſi militari avo & patre *Decurione* naſcetur, paternæ erit ſuccedaneus functioni. L. LXXX. Omnis *ordo curialis* a tormentis - - - - habeantur immunes. L. XCII. Si quis procurationem facultatum ſuarum *Curiali* crediderit eſſe mandandam, totius dignitatis exceptione depulſa, patrimonium ejus, quod crediderat Curiali, proſcriptio fiſcalis invadat. Ille vero qui immemor libertatis, & generis, infamiſſimam ſuſcipiens vilitatem, exiſtimationem ſuam ſervili obſecundatione damnaverit, deportationis incommodo ſubjugetur. L. XCVI. Conceſſum Curialibus provinciæ Myſiæ, ut ſi quos e plebe idoneos habent, ad Decurionatus munia devocent. L. CVI. „ Curiales quicumque perfuncti provincialibus dignitatibus fuerint. L. CVIII. „ ne quis æſtimet, Curiæ loco ſupplicii quemquam deputandum: cum utique „ unumquemque criminoſum non dignitas debeat, ſed pœna comitari. L. „ CXXXXII. Si omnes qui albo curiæ [*quod alibi album Decurionum*] continentur, adeſſe non poſſunt, ne paucorum abſentia - - - - debilitet, quod a majore parte Ordinis ſalubriter fuerit conſtitutum. L. CLXXXVI. ut nullus „ pene Curialis idoneus in Ordine cujuſquam urbis valeat inveniri". Quid vero illuſtrius eſt principio Novellæ D. Majoriani pag. 144. Edit. noviſſ.? *Curiales, nervos* [vulgo vitioſiſſime *ſervos* legitur, ſed veram lect. reſtituit Cl. Editor RITTERUS.] *eſſe Reip. ac viſcera civitatum nullus ignorat, quorum cœtum recte appellavit antiquitas minorem Senatum*: de qua appellatione vid. Gothofr. ad leg. LXXXV. Nunc ad *ſubjectos curiæ* deveniamus: „ L. CLXXXI. Si quos ſane *curiæ obnoxios* in diverſis officiis atque militia ſubterfugientes *decurionatum* ante „ eſſe claruerit. L. CLXXXVII. Si qui - - - - ex *Decurionibus* vel *ſubjectis Curiæ* ad ſpectabilium gradum proceſſerint, per ſe tam *curialia* quam ſenatoria „ ſubeant *munera* - - - - liberos (Illuſtrium honorariorum) & poſt eorum illuſtrem dignitatem progenitos non ſolum Senatorum ſed etiam *Decurionum* „ *munia* per ſe, non per ſubrogatos ſubire conveniet. L. CLXXXVIII." [quæ eſt l. 55. Cod. Juſt. eod. tit. a Merillio potiſſimum allegata] „ Si quis *decurio* „ aut *ſubjectus Curiæ* ullam ante H. L. geſſit militiam".

Uti jam per *ſubjectos Curiæ*, ſi ſtricte a curialib. aut decur. ſeparantur, atque ut Jac. Goth. hic obſervat, alibi *debiti Curiæ* vocantur, eos intelligere debemus, qui nominationibus obnoxii in curiam pervenire poterant, necdum tamen aut onerum aut honorum participes, ſed vel curialibus ac decurionibus nati, vel municipes plebeji idonei &c. (de quibus conſulendus idem Goth. in paratitlo ſive Prolegomenis ad h. tit.) ita & ipſorum *Curialium* ac *Decurionum* nomen ſic diſtinguere poſſumus, ut illud ſit generale, totique Ordini Municipali commune, ad quem Ordinem decurionatus primum aperiebat aditum; atque adeo omnes quidem Decuriones fuerint Curiales, ſed non omnes Curiales manſerint in primo Decurionatus gradu, verum ad altiores honores & Magiſtratus, veluti

uti

uti Primorum ſ. Principalium, Ædilium, Flaminum, Duumvirorum &c. adſcenderint.

Jam vero tempus eſt oſtendere, hoc modo legitimatos, non curiæ ſubjectos ſtricto illo ſenſu, ſed reipſa decuriones eſſe factos. Ne autem quiſquam opinetur, hoc Novellis tantum Juſtiniani poſt THum ſcriptis, (quas ſupra memoravimus, præſertim 38. & 89.) effectum fuiſſe, adferam Theodoſii conſtitutionem vulgo minus cognitam, quæ prima hoc introduxit atque inter ejus Nov. Tit. XI. occurrit Tom. VI. append. pag. 35. unde excerpta eſt l. 3. Cod. Juſt. *de Natur. lib.* „Illi etiam parti - - - - conſulendum eſſe credidimus, quantum „favoris ſplendoriſque legitimæ proli ex legum ſuffragatione præſtatur, tan„tum naturali ac degeneri ſoboli derogatur. Nam cum de ſucceſſionibus pa„ternarum facultatum quædam ſeveriora, quædam humaniora circa eos jura „prolata ſint, nulla lex adeo eis pepercit, ut ejuſmodi ſorte conceptos ſal„tem in aliorum loco poneret, quos naturæ conjunctione proximos inveniſ„ſet. Sed nos - - - - & horum conditioni & *Curiarum commoditati* ſubvenien„dum eſſe perſpeximus, ut cum & naturalium liberorum vilitas *ſplendidiorem* „*fortunam & decurionum nobilitas* multitudinem deſideret auctiorem, utriuſque „generis utilitatibus in commune perpenſis, ab altero commodetur, quod „alteri deficit: lexque undique temperatiſſima collocetur, quæ & naturæ vi„tium *dignitatis impartitione* ſoletur, & *ordinum dignitatem* a corporum exigui„tate defendat". His præfatis, quæ Tribunianus ſuo inſtituto minus neceſſaria exiſtimans omiſit, ſequuntur maxima ex parte, quæ in d. l. 3. idem Trib. tranſtulit, ex qua ipſe Merillius ſuum errorem corrigere debuiſſet, quum non tantum occurrat, *Curiæ ſplendore boneſtare*, ſed & cujuſcumque civitatis *Decurionibus immiſcere*, nec non *illuſtris ordine civitatis illuminet.* Tum in ſeq. Nov. Theod. (ſive mavis ead.) pag. 37. legimus inter alia: „Præcipimus namque, „ut ad ſimilitudinem naturalium liberorum, quos *Decurionatus ſorti* paterna „ſententia dedicavit, filia quoque naturalis in matrimonium Curialis aſcita" &c.

Reſtat, ut in veram hujus legitimationis rationem inquiramus, quam necdum a Viris doctis ſatis expoſitam mirabar, donec nuper admodum Vir Cl. A. D. TREKELL ad Briſſonii Sel. Antiq. L. IV. c. 13. hac in re mihi ſatisfecit, in cujus ego verbis adquieſcam & finiam, monito lectore, ut conferat dictas ſæpius Juſtin. Novellas, & d. l. 3. Cod. „Hunc legitimandi modum locum tantum ha„bere potuiſſe in ſplendidioris fortunæ, non vero in tenuioris ſortis homini„bus. Curiæ enim addicti certam bonorum ſummam poſſidere debebant, quia „certus erat decurionum cenſus, ut ex Plinio I. Epiſt. 19. patet. Hinc natu„ralis pater tali filio legitimando tantam bonorum ſuorum portionem conce„dere debebat, quanta ad cenſum Decurionum ſecundum legem municipa„lem requirebatur. Quum ergo alias & ſpurii & inceſtuoſi a dignitatibus & „honoribus municipalibus non erant excluſi, l. 6. D. *de Decur.* mirum non eſt, „Imperatores hunc legitimandi modum introduxiſſe, ut per eum divites in„vitarent, ad filios ſuos naturales cum parte facultatum ſuarum curiæ man„cipandos."

EXCURSUS XVI.
SIVE
GUL. OTT. REIZII DISQUISITIO,

cur ſervis ac ſervabus plura aliquando nomina tributa reperiantur.

§. I. NOviſſimus ſcriptorum, qui ſervis bina nomina abnegant, eſt (quantum ſcio) EVER. OTTO (1), qui adeo nobis hic inſtar omnium erit: nec enim Alciatus, Auguſtinus, Mercerius II. *Opin.* 18. Weſtenbergius in *D. Marco*, Bynkerſhoekius in *Obſerv.* ceterique, quos evolvi, aliud quid in hoc genere memorabile habent. Ille igitur V. Cl. in præfat. Tom. I. *Theſ. Jur.* pag. 41. ad Auguſtinum *de Nomin. prop.* τοῦ Παιδ. hæc inter alia commentatur:

§. II. „ Hoc non ita vulgatum addo, vix tolerari poſſe, quod CUJACIUS (2) „ ſcripſit in §. 1. Inſt. *de Eo cui libert.* Popilium Rufum ſervum videri, quia ſer- „ vi etiam binomines fuerint. Quæ enim eam in rem adferuntur ex l. 23. D. „ *de Manum.* & l. 32. §. 2. *de Teſtam. tut.* minime id probant, quia in priore (3) „ Cajus Sejus ſe pro libero geſſerat, ut Barbarius Philippus in l. 3. D. *de Offic.* „ *Præt.* in altera vero (4) Lucio Eroti in teſtamento tutori dato prænomen „ patroni imponitur, ſicut in manumiſſionibus vindicta, *Verterit hunc dominus,* „ *momento turbinis exit Marcus Dama*, apud Perſ. Sat. V. ℣. 78. ubi Caſaubonus „ plura huc pertinentia obſervavit. Alias vero prænomen, nomen & cogno- „ men, hominis liberi (5) propria vocavit Quintil. VII. *Inſt.* 4. ſoloſque li- „ beros cognomine uti, Diocletianus reſcripſit in l. 9. C. *de Liber. cauſa*, ad „ quam vide Alciat. V. *Parad.* 5. & Auguſtin. III. *Emend.* 8. JCtis præterea „ & Imperatoribus, ubi de ſervis agunt, ficta (6) Titii & Caji nomina quan- „ doque exciderunt in l. 40. D. *de Hered. inſt.* & l. 9. C. *de Oper. lib.* quæ pæ- „ ne ſuſpecta videbatur Alciato VI. *Parerg.* 9. tum hanc ob cauſam, tum quod „ veteres Græcis potius nominibus Eros, Pamphilus, utantur, quale vero & „ Caji nomen a γαῖος tandem agnoſcit. Italis, ſi Euſtathio credimus Lib. II. „ Iliad. Etym. ὁ μόθιος eo ſignificatur, ut Cujac. notat ad §. 6. Pr. Inſtit. Cæ- „ ſarum

(1) Necdum enim prodierat, quum hunc Excurſum conſcriberem, elaborata doctiſſ. Juvenis JANI ANDREÆ HULTMANNI Diatriba Inaug. *de Servis Binominibus*, quam quia integram hic ſubnectere non licet, neque ipſum neque candidum Lectorem ægre laturum ſpero, ſi inſumtam mihi operam perdere omnino ac ſupprimere noluerim; tum quia compendium quaſi exhibet eorum, quæ Hultmannus & fuſius & doctius diſſerit, ut ſubjectæ nunc notæ docebunt; tum quia, ut mihi, ſic ipſi, volupe forte futurum eſt, duorum hominum, inter ſe hactenus & facie & litterarum commercio ignotorum, mirum in eadem re conſenſum cognoſcere. ut tertiam, quæ me impulit, cauſam lectori divinandam relinquam.

(2) Omnia Cujacii argumenta, quibus adde mancam inſcriptionem, quam Fabrotus inter noſtras jam notas pag. 604. ſupplevit, falſe & ſolide refutat Hultmannus a pag. 19. ad 32.

(3) Hultm. pag. 24.

(4) Idem pag. 23.

(5) Idem pag. 19.

(6) Idem pag. 23.

(7) De natura & origine ſervilium nominum Hultm. a pag. 2. ad 19. diſſerit.

(8) Commodum hujus rei exemplum præter alia ex l. 14. D. *de Fideic. lib.* adfert laudatus toties Juvenis pag. 25. ubi ſic teſtator: EROTEM *ſervum meum, qui & PSYLLUS vocatur, liberum eſſe volo, ſi uxori meæ placeat.*

(9) Idem pag. 24.

(10) Ita etiam judicat Hultm. pag. 21. 2.

(11) De his agens juvenis noſter poſt adlata compluria exempla ſubjungit pag. 34. „ Unde juſtiſſima mihi eorum ſuſpicio vide- „ tur, qui libertos Palatinos, ſive Cæſarum per „ adula-

„ ſarum porro & Auguſtarum ſervi plus ſibi arrogabant, ingenuorum inſtar
„ agentes, ad quorum jura accedebant, Ulp. tit. XX. fin. Tales molli præno-
„ mine gaudentes erant, C. LIVIUS ET JULIUS EROS AUGUSTÆ SERVI PEDIS-
„ SEQUI apud Spon. *Miſc.* pag. 229. In ceteris vero brevitas, unius vel dua-
„ rum ſyllabarum, pleriſque dominorum placebat". ETC.

§. III. Recte omnia mea de ſententia, qui & ipſe cenſeo, ſervis qua ſervis nonniſi unum a dominis (7) datum fuiſſe nomen, quod novi rurſus domini pro lubitu in aliud (8) mutare ſolebant, uti hodieque in India fieri, teſtes ſat idonei mihi adfirmarunt. Quum vero Vir Cl. ad pauca tantum ſervorum binominum, ut putantur, exempla reſponderit, & complura tamen diverſi generis in Gruterianis ac Gudianis inſcriptionibus invenerim, quibus ſolvendis argumenta ſuperius adlata haud ſufficiunt, operæ erit pretium, varias conjectando cauſas proponere, a Viris Doctis amplius examinandas, unde factum arbitrer, ut ſervi ſervæque bina aliquando aut terna uſurparint nomina.

§. IV. Harum tres ex ipſius Ottonis adlegationibus exſculpemus. (I) Eorum qui ſe pro liberis hominibus (9) geſſerunt, l. 3. D. *de Offic. Præt.* & l. 23. *D. de Manum.* (II.) STATULIBERORUM, quibus per prolepſin patroni nomen imponitur, l. 32. §. 2. *de Teſt. tut.* quo ex communi DD. ſententia (10) Theophili POPILIUS RUFUS pertinet, ut in notis ad h. l. videre licet; quamquam laudatus ſæpius Otto in Comment. ad Inſt. hunc liberum fuiſſe cum aliis ſtatuit. (III.) Quod Auguſtorum Auguſtarumque ſervi ingenuorum aliquando aut libertorum ſaltem inſtar agebant. Unico Sponii exemplo addo ſequentia:

GRUT. Pag. 577: 3. *Tito Flavio Oleno ſervo & procurat. balnei T. Flavi Aug. VCT.* (unctori) *mediaſtino. &c.*

—— Pag. 596: 4. *D. M. Julia Pelagia - - - - Thyrſius Halis Ti. Claudi Cæſaris Aug. German. ſer. diſpenſ. contubernali ſanctiſſimæ.*

GUD. Pag. 189: 1. *C. Achryſius Aug. ſer. a Corinthiis fecit ſibi & Juliæ Joſide Liviæ Aug. Servæ Cubicul.*

—— Pag. 196: 8. *Diocheus Diogenes ſervus oſtiar. a cubic. Aug. N. hic ſit. eſt.*

—— Pag. 199: 1. *Cajæ Iſmeniæ Liviæ Aug. ſer. a ſandaliis & a veſte Aug.*

—— ibid. 11. *Juliæ Tagalmæ Juliæ Domnæ Aug. ſer. a cubicul.*

—— ibid. 14. *Julia Iſandra Liviæ Aug. ſerva.* Etc.

§. V. Quos ego tamen omnes, non qua ſervos, ſed qua libertos, bina nomina (11) uſurpaſſe crediderim. Namque occurrunt exempla, quæ eidem homini & libertinitatem & ſervitutem tribuunt:

GUD.

„ adulationem, ſive alia de cauſſa ſeſe ſervos
„ adpellaſſe [credunt], etiamſi revera jam ex
„ ſervitute forent manumiſſi. Illuſtre exem-
„ plum, & quo veritas eorum, quæ diximus,
„ mirum in modum adſtruitur, exhibet in-
„ ſcriptio Gruter. XXV: 12. *Hermeros Ti. Clau-*
„ *di Cæſaris Aug. Germ. Ser. Theamidianus ab*
„ *marmorib. Magiſter Feroniæ aras quinque D. S.*
„ *D. D.* Hunc recte Reineſ. Cl. I. n. 31. con-
„ tra Octav. Boldonium non *magiſtrum ab*
„ *marm.* ſed *mag. Feroniæ* h. e. ſacris ejus præ-
„ fectum fuiſſe docet: ſed quid audio? Fe-
„ roniæ libertatis Deæ Magiſter ſive Præfe-
„ ctus ſacrorum fuit ſervus? abſit, ut creda-
„ mus, quin libertum eum Palatinum pute-
„ mus, & omnia plana erunt". His ſimilia
ad pag. 39. decurrunt. Non poſſum tamen
non ejuſdem ſive notam ſive additamentum ex
pag. 34. adſcribere: „ Neque ſolum in Palati-
„ nis, ſed & aliis quibuſcumque, maxime il-
„ luſtrium virorum, quod infra aliquot exem-
„ plis confirmabimus, libertis hoc verum fuit.
„ Pertinet huc elegantiſſima Viri Doctiſſ. JO.
„ CASP. HAGENBUCHII obſervatio, qui Epiſt.
„ Epigr. p. 164. contra Fabrettum *ſervos quan-*
„ *doque in ſervitute remanentes ſuos ſibi libertos*
„ *habuiſſe* dictitantem Inſc. pag 302. b. diſpu-
„ tans, *Nobis* inquit *explanatius dicturis vide-*
„ *tur, quoſdam ex ſervis factos libertos ap. Pa-*
„ *tronos ita in ſervitute permanſiſſe, ut ſervo-*
„ *rum lectiſſimorum muneribus fungi perrexerint,*
„ *ſervique qui fuiſſent, quam liberti qui eſſent,*
„ *dici maluerint, & ipſi ſervos ſe potius, quam*
„ *libertos, in monumentis quæ faciebant, inſcri-*
„ *pſerint. Ejuſmodi libertos revera factos, at*
„ *opere & nomine ſervos manentes, ſuos ſibi ſer-*
„ *vos comparare, eos manumittere, Patronos*
„ *adeoque fieri, & libertos habere potuiſſe.* Hæc

„ Ha-

GUD. Pag. 18: 9. *Cereri conſerv. horreorum Aothenianorum L. Aurelius Aothenius Priſcus Aug. Lib. ſervus horreorum publicor. Aventin.*
—— Pag. 200: 5. *Liviæ Alope Liviæ Aug. ſer. a cur. ſandal. libertæ &c.*
—— Pag. 204: 5. *Ulpia Matidia Diotima Plotinæ Aug. Lib. a cubic. ſer. &c.*
Jam vero credibile admodum eſt, liberorum hominum non paucos, qui ægre victum & amictum ſibi quærere poterant, in ſervitutem ſe addixiſſe vel privatis dominis, vel domui Auguſtæ, vel Populo Rom. aliiſve civitatibus, l. 6. §. 5. D. *de Injuſto, rupto.* tit. Cod. *Ne quis liber invitus actum reip. gerere cogatur.* Cujuſmodi forte hominibus vetus & liberum quaſi nomen reliquit dominorum benignitas. Simili prorſus modo hodieque videmus, multos opificum magiſtros (quos quidam officinatores, Belgæ *Meeſters en Bazen* vocant) præ inopia cogi, clauſis ſuis officinis, ad miniſterium & velut in ſervitutem opificum nobiliorum redire, ut diurna mercede ſe ſuoſque ſuſtentare poſſint. Huc facit, quod P. Burmannus ſenior ad Petronii, c. 57. [EQUES ROM. *es*; *at ego regis filius. Quare ergo ſervivisti? quia ipſe me dedi in ſervitutem*; *& malui civis Rom. eſſe, quam (rex) tributarius.*] adſcripſit: „ Hac arte peregrini emebant civitatem Rom. dando ſe „ in ſervitutem Romano, adjecto pacto, ut manumitterentur". Sed quam vellem, juſtis auctoritatibus hanc rem confirmaſſet!

§. VI. PETRUS FABER II. *Semeſtrium* cap. 24. *de actibus legitimis* diſputans, *quorum alii a ſolis patribusfam. alii a liberis qui in poteſtate ſint, alii & a ſervis peragi potuerint*, pag. m. 367. hæc memorabilia habet: „ Ii ſervi, late ſumpto vocabu- „ lo, *publici* nominantur, qui (licet ſervitute liberati manuque miſſi fuerint) „ miniſterium tamen publicum aut magiſtratibus aut ſacerdotibus exhibent: „ qui ex libertinorum corpore plerumque ſumebantur. Sic enim Tacitus l. „ XIII. Annal. *Quippe late fuſum id corpus: hinc plerumque tribus, decurias, miniſte-* „ *ria magiſtratibus & ſacerdotibus, cohortes etiam in urbe conſcriptas*, &c. Itaque „ (meo quidem judicio) de libertino (qui recte ſervus, ex opinione Chryſippi „ διὰ τὸ τοὺς ἀπελευθέρους μὲν δούλους ἔτι εἶναι, ab Athenæo VI. Δειπνοσοφ. relata, nomina- „ tur) accipi debet, quod *ſervum publicum prætoriſve*, aut (ut noſter Cujacius „ legit) *Pop. Rom.* parte dimidia teſtamenti faciendi jus olim habuiſſe, Ulpia- „ nus in Inſtit. tradit. Cujus ſervi meminit, ex veteribus Varro, lib. VII. *de* „ *L. L.* ad fin. de quo, ut ſuam nuper docti aliquot viri, ſic ipſe meam (quod „ non eadem eſt) opinionem aliquando proferam: Ex recentioribus vero, Ca- „ pitolinus in Gordianis". Hæc e Fabro in præſentia ſufficiunt, cujus mihi locum indicavit Frater dilectiſſ. JO. FRED. Addam tamen ſingularem illum VARRONIS locum: *Alii nomen habent ab oppideis: alii aut non habent; aut non, ut debent, habent. Habent plerique libertini a municipio manumiſſi. in quo, ut ſocietatum & fanorum ſervi, non ſervarunt proportionem & rationem, & Romanorum liberti debuerunt dici, ut a Faventia Faventinus, a Reate Reatinus, ſic a Roma Romanus. ut nominantur a libertineis orti publici ſervi, Romani, qui manumiſſi antequam ſub magiſtratus nomina, qui eos liberarunt, ſuccedere cœperunt.*

§. VII. Aliam rurſus cauſam nobis præbebit LAUR. PIGNORIUS pag. 72. hæc ſcribens: „ Celadi Antinoi" [perperam *Antinoi*, pro quo legendum Antoniæ, ut correxit Gudius ad Grut. 581: 1.] „ alumnus Lyrius" [alii aliter, ut mox dicam] „ cujus elogium deſcripſimus Romæ prope collem Hortulorum:

„ TI' LYRIUS TI. CAESARIS AUG. SER. CELADIANUS MEDICUS OCULARIUS" [TIBERIUS TI. CÆS. Gruterus fide Sirmondi, ILLUSTRIUS Fabrett. Spon. & Malvaſ. habent. Ego verum ac ſervile nomen conjicio fuiſſe ILLYRIUS.] „ Ce- „ ladianus autem a Celado dictus eſt. Quæ ſane denominandi ratio admodum „ re-

„ Hagenb. vere per Muſas! & erudite". Pag. autem 39. formulas *ſive ſervo ſive liberto, ſive ſerva ſive liberta*, poſt aliorum conjecturas explicat ex l. un. §. 1. in fin. C. *de Lat. lib. toll.* ubi Juſtin. ait: ſimul & *libertas & ſervitus concurrant.* &c.

„ recepta fuit in ſervis apud noſtros, ut videlicet ab illo, qui inter ipſos fa-
„ miliam veluti duceret, nominarentur. Ita a Creſcente Creſcentianus, a
„ Theamide Theamidianus, a Thamyra Thamyrianus”.

Huc refero inſcriptionem (12) Gruter. pag. 996: 9.

Terentianæ Cl. Secundi Servæ &c. *Hermes Callippianus contubernali ſuæ cariſſ. & piiſſimæ.*

§. VIII. Quum mulieres etiam ingenuas uno tantum nomine adpellare ſint ſoliti Romani, quid mirum, ſi ſervarum binominum exempla perquam ſint rara. Ego tria tantum in Gudio inveni:

Pag. VII: 13. *Irenes Lanipendæ V. A. XXIII. Olympus contubernali B. M. fec.*

Pag. LXI: 8. *Chreſtenis Pontiæ oſſa hei: requieſcunt. Auctus ſuæ conſervæ* &c.

Pag. LXIII: 4. *Nummalliæ* [Grut. 998: 8. *Mummiæ*] *Nigrinæ fec. Celtiber conjugi cariſſ.*

Ad primum & ſecundum reſpondeo, *Lanipendæ & Pontiæ* nomina non videri κυρια, ſed illo opificium, hoc patriam deſignari. In tertio (13) hæreo, num ſerva Nigrinæ vel liberta ejuſdem, an Æthiopia fuerit. Hiſce non adjungo, quæ apud Gruterum memorantur:

Pag. 1035: 14. *Anton. Traj. ſibi & Antoniæ Arete contubernali ſuæ nutrici M. Antoni Flori.*

Pag. 1047: 1. *Veraniæ Thaumaſte Piiſſimæ contubernali B. D. S. M. Q. Veranius Pharnaces & Agathemer. fecer.*

quia dubium eſſe nequit, quin liberti & libertæ fuerint, plane ut

Pag. 952: 4. *Q. Propertius Secundus - - - - Propertiæ Dyname libertæ & contubernali ſanctiſſ.*

unde patet, *contubernalis* vocabulo non ſemper ſervam proprie dictam intelligi. Neque huc refero cum FABRETTO Inſcript. pag. 711. n. 329. [Grut. DC: 8.]

D. M. Eubemeri Cæſaris N̄. Vernæ Pediſequo - - - - Ælia Succeſſa mater &c. ſed Joſ. Caſtalioni potius adſtipulor ſcribenti, *Libertum potius puto, cujus mater ex gentilicio nomine libera cognoſcitur, quique tum matris commendatione, tum ſuis meritis facile libertatem ab indulgentiſſimo principe impetrare potuit:* licet FABRETTUS ſubdat: „ Frivola omnia; mulieres namque dominico quam„ vis primo nomine (14) vocatas, paſſim in ſervorum connubio” [voluitne *contubernio?*] „ ſervilibuſque parentibus ortas legimus”. Atqui ego putem, ſi quando ancillæ dominorum ſuorum nomina adſumſerunt, eas vel libertas vel concubinas eorum fuiſſe.

§ IX. Reſtant aliquot VERNARUM, tam maſculorum quam feminarum, exempla, quæ plura uno iis nomina adſcribunt:

GRUTER. DLII: 2. *Furfannia L. F. Saturnina fecit ſibi & A. Mannejo A. F. Col. Celſo filio ſuo militi cohortis VII. prætoriæ, & M. Valerio Iſauro Conjugi ſuo, &* M. VALERIO SEMNO VERNÆ SUO, *& M. Valerio Iſmari L. Iſychio tutori ſuo &* SATURNINÆ VERNÆ SUÆ, *& Epicbariniæ libertæ, &* JUCUNDÆ VENERIÆ VERNÆ SUÆ, *& libertis libertabus poſteriſque eorum.* NATALI VENERIÆ VERNÆ SUÆ.

Huic ſimiles, quas deſcribere tædet, exſtant Pag. 953: 1. 1152: 7. & 1153: 3. item apud GUDIUM Pag. 342: 10. 346: 1 & 7. 350: 2 & 3. Vernulas autem ut plurimum ſuis dominis percaros fuiſſe, omnes Antiquarii & Lexicographi ſatis docuerunt. Unde ſuperiores cunctos, nam & alii multi unico nomine dicti reperiuntur, ſuſpicor vel naturales (vid. meam ad Theoph. notam pag. 106--7.) dominorum ex ſerva concubina filios filiaſve fuiſſe, vel teſtamento aut adoptione liberos libertoſve effectos. Habeo ſane exemplum *vernæ liberti* (15) apud Gudium pag. 344: 3. *Fulviæ Fatali Lib. & Vern.* &c.

Deſinam

(12) Plura dedit exempla Hultm. p. 40. ſq.

(13) Vid. inf. not. 16.

(14) Fabretti ſententiam ample & erudite refutat Hagenbuchius Epiſt. Epigr. p. 172-181, novem cauſſis imparia & claudicantia ſervorum ac liberarum conjugia tribuens.

(15) Alia nonnulla habet Hultm. in quibus tamen *vernæ* vocabulum pro cognomine potius acci-

Deſinam in Gruteriana inſcript. Pag. 586: 6. quam mihi Pratejus non ſatis recte intellexiſſe videtur, in Lexico ſcribens: „ *Libertos* autem *vernas* etiam an„ tiquæ inſcriptt. nobis referunt, ut hæc: *Fortunatus Auguſti libertus verna*". Namque ibi legimus:

FORTUNATUS. AUG. LIB.
VERNA. PATERNUS
AB EPISTULIS
ACCENSUS. PATRON.
DIVO. AUG. VESPASIANO. &c.

Fortunatus ſcil. verna fuerat patris Veſpaſiani, ſed ipſius poſtea Veſpaſiani Libertus.

(16) Hæc qualiacumque, Erudite Lector, judicio ſtentque cadantque tuo.

accipiendum eſſe conjectat. Id vero in adlatis a me inſcriptt. locum invenire nequit, ubi *verna ſuus*, ut conjux ſuus, & tutor ſuus &c. occurrit.

(16) Haud abſimiliter concludit tandem p. 47. Juvenis Eruditiſſ. ſed dicta ejus ob cohærentiam paullo altius a pag. 45. carptim repetemus: „ Gruter. 990: 11. *M. Porcio Felici* „ *Euodia coſerva bene merenti de ſuo caro conju-* „ *gi* . . . . plane ut M. Porcius Felix, liber„ tus, ut ex tribus ejus nominibus conficitur, „ Euodiæ tamen adpellatur conſervus, ita „ *Mummia Nigrina Celtiber conſervus* in Grut. „ ut adeo recte Fabr. l. c. *Conſervam* inquit „ *vocat ex priori fortuna: Ita priſtinæ fortunæ* „ *ſuæ memor M. Creparii libertus ſervam patro-* „ *ni ſui ſepeliens apud Murat.* FORTUNATÆ M. „ CREPARIUS FORTUNATUS CONSERVÆ. Verba „ ſunt Cl. Hagenb. p. 164. quæ quidem cum „ ita ſint, cumque hermeneuticas, quæ uni„ verſaliter procedant, interpretandorum mar„ morum, uti vere alibi Hagenb. non habea„ mus regulas, nihil eſt, quod *Feſtum Virgi-* „ *lium Fortunatæ ſervum* in Grut. 957: 2. aut „ *Fauſtum Erotem* [*Eronem*] *vicarium ſupra co-* „ *cos* 580: 12. . . . . curemus".

EXCURSUS XVII.

EX GUNDLINGIANIS.

Parte XL. Artic. II. pag. 410. ſqq. A°. 1727. edita.

Latine redditus a G. O. R.

OBLIGATIO NOMINIBUS FACTA, ITEMQUE LITTERARUM.

ARGUMENTUM.

§. 1. Obligationis origo in conventionibus & contractibus.

§. 2. & 3. Romani in promiſſionibus ſolennitates requirebant, præſertim in conventionibus unilateralibus, adeoque in ſuis ſtipulationibus. An idcirco culpandi ſint?

§. 4. & 5. In mutuo ſpectatur numeratio & *realis* præſtatio: quamobrem creditor ſecurus vult reddi, ſe numeratam pecuniam recepturum, neque debitorem negaturum ſe accepiſſe. Quæ res obligationi litterariæ & cautioni ſcriptitiæ originem dedit.

§. 6. & 7. De origine vocabuli Latini *Nominis*. Cur *debitum* deſignet?

§. 8. Obligatio nominum antiqua. *Expenſum ferre*, *acceptum ferre*; quod interdum differt ab *acceptum referre*. Tabulæ creditoris & debitoris.

§. 9. 10. & 11.

§. 9. 10. & 11. Clare oſtenditur, quomodo *Obligatio nominum* & contractus ſit, & ſimul *pecuniæ acceptionem* arguat probetque. Unica & vera Theophili Paraphraſtæ doctrina *de obligatione nominum.* Cur Theophili opinionem alii rejiciant? *Briſſonius* & *Salmaſius* refutantur. Cur debita ex variis contractibus in obligationes nominum ſint transfuſa? *Hadriani Cardinalis* diligentia in explicandis locutionibus, *acceptum & expenſum ferre.*

§. 12. Cur ſibi quidam perſuadere non potuerint, *veram nominum obligationem* ex ſcriptura privata in tabulis creditoris & debitoris oriri? Error *Heraldi.* Utriuſque codices conſentire ideoque inter ſe comparari debebant. *Scontro*, *Scontrare* quid ſit? Veterum Romanorum induſtria in accurata codicum tabularumque ſcriptura.

§. 13. Antiquum Romanorum morem in *expenſilando* & *acceptilando* optime docemur ex Oratione Ciceroniana pro Roſcio Comœdo. *Adverſariorum & Tabularum differentia.*

§. 14. Cur tandem & extraneæ perſonæ adhibitæ ſint, qui expenſilationem & acceptilationem Creditoris & Debitoris in Codices ſuos referrent? Hic mos ex Seneca oſtenditur. J. Rævardi error.

§. 15. Interpretatio loci Horatiani.

§. 16. Ut & Ciceroniani, quæ dictum morem comprobant.

§. 17. *Obligatio nominum apud menſam & argentarios.* Unde orta ſit? Heraldi & Salmaſii errores circa expenſilationem. Multiplices expenſilationis modi, qui omnes ordine enumerantur.

§. 18. Cauſæ redduntur, cur obligationes nominum cunctæ exoleverint, etiam illæ quæ olim apud argentarios fiebant? Novus Salmaſii error.

§. 19. Origo ita dicti Contractus litterarum ſive *Chirographarii.* Cur olim ſcripturæ ſolitariæ & confeſſioni nulla probationis vis tributa ſit? Quamobrem hoc ſit mutatum? *Honorii & Juſtiniani leges.*

§. 20. Bachovii opinio, Contractum Chirographarium eſſe mutuum præſumtum.

§. 21. Adverſarii ejus, nonniſi verbotenus, ab eo diſcrepant.

§. 22. Titius Juſtinianum vituperat ob novam Legiſlationem, cui quodammodo reſpondetur. Num *exceptio non numeratæ pecuniæ contra ſcripturam* æqua ſit? anne biennium ſit ſuperfluum?

§. 23. Æquitas cerebrina eorum, qui poſt biennium etiam probationem de non numerata pecunia debitori relinquunt.

§. 24. Concluſio.

§. I. Obligatio conventionum præcipue conſiſtit in mutua eorum voluntate, qui quid inter ſe paciſcuntur ac promittunt. Hoc quivis facile percipiat. Cui autem quid promiſſum eſt, ejus poſcendi jus adquirit, vel ideo quia promiſſum eſt. Verum enim vero, *promittere* quid eſt?

§. II. Romani ſimplicibus, tumultuariis & inconcinnis verbis haud adquieſcebant. Exiſtimabant, facile id, quod geſtum eſſe diceretur, poſſe negari, & prætexi, conventionem non fuiſſe conſummatam; ſed partem utramque intra nudum pactum ſtetiſſe, nec acceptationem manifeſtam, adeoque promiſſionem non ſatis fuiſſe validam. Ideo voluerunt, ut promiſſa ſua certam formam, modum & concinnitatem haberent, præcipue quum una ſe tantum perſona obligaret, veluti *in ſtipulatione, mutuo, litteris.*

§. III. Hinc in conventionibus verbalibus ſimplicia ac nuda verba nondum inducebant obligationem, ſed acceptatio poſt ſolennem interrogationem accedere, & promiſſio in concinna atque interrogationi conjuncta & congrua reſponſione (*a*) manifeſta eſſe debebat. Hoc ubi factum, & certum eſſet, quid,

(*a*) Stat penes legislatores, quam formam in promiſſis ratam eſſe velint. Sicuti Germani, & hodie imprimis Saxones non injuſte agunt, quum cenſent mulierem ſine curatoris conſenſu nihil poſſe promittere: ita Romanis non eſt vitio vertendum, ſi verba ſolennia in promiſſionibus ac ſponſionibus validis requiſierunt. quod ipſum Hugo Grotius fratri Wilhelmo reſpondit, qui hac de re ad eum ſcripſit *Epiſt.* [Append.] *XII. pag.* 757. Modus promittendi

quid, quantum, quale; ac legitima acceſſiſſet forma, naſcebatur inde *condictio certi ex ſtipulatu*: Itaque id modo curandum, quo pacto probari liquido poſſit, ſtipulationem a præſentibus legitime factam eſſe: id quod per teſtes, per inſtrumenta, per confeſſionem propriam, aut denique per jusjurandum fiebat, aliiſque modis.

§. IV. In mutuo itidem præſtatio & promiſſæ pecuniæ numeratio præcipue requirebatur. Nec enim ſolennis promiſſio faciebat mutuum. Numeratio & præcedere & probari debebat, ut certi condictioni ſua conſtaret vis, *cum non eſſe & non apparere in moralibus idem ſint ac unum.*

§. V. Jam vero neceſſe non erat, ut in mutuo chirographum aut ſcriptura adhiberetur. Sufficiebat numerationem eſſe factam. Neque ſolennibus verbis ore prolatis opus erat: ſed quod mutuum dantibus curæ eſſe debebat, in eo potiſſimum conſiſtebat, ut de modo probandi, præſtationem ſive numerationem reapſe factam fuiſſe, ſolliciti eſſent; & hanc probationem, ubi ſuum vellent recipere, ad manum haberent; ſiquidem mutuum ſine [ſcripta] cautione incertum magis quam certum eſt. Atqui, ſi res in judicium veniat, illud certum & caput & pedes actionis facit: hinc ergo inſtrumentorum, litterarum & ſcripturæ origo eſt arceſſenda.

§. VI. Qui mutuum ſumit, haud ſemper id vult fieri palam: ei autem, qui dat mutuum, ſuæ aliquando ſunt rationes, cur hoc aliis aperire ac manifeſtare nolit. Itaque & hic recurrebatur ad ſcripturam ſive litteras. Hæ clanculum & remotis arbitris poterant ſcribi, atque omnia a contrahentibus ſolis confieri.

§. VII. Qui mutuum ſumit, nomen ſuum edere cogitur: & qui dat, nomen ſuum memorare neque occulere debet. Hæc nomina Latinum vocabulum NOMEN in ſignificatione DEBITI pepererunt. Nec tamen nominum ſcriptura ſufficiebat: [*aut, ut hodie loqui ſolemus,*] non ſatis erat ea retuliſſe in *Credit* & *Debet.* Certa forma (*b*) invenienda fuit, ſicuti & in verborum obligatione [Romani] nudis verbis non adquieſcebant, ſed ſolennes locutiones invenerunt & excogitarunt.

§. VIII. Boni ergo patresfamilias in accuratas TABULAS & CODICES omnia referebant: adeoque qui *Mutuum* contracturi erant, reſpiciebant ad *mutuas tabulas.* Mutuum dans in ſuo Codice ſcribebat ex. gr. *Ego Titius expenſum* (*c*) *tuli Cajo X. millia Seſtertium.* Mutuatarius in ſuo: *Ego Cajus acceptum* (*d*) *tuli Titio X. millia ſeſtertium.* Sic oriebatur *Nomen ex mutuo*, & *obligatio nominum*: atque ex hac obligatione nominum naſcebatur denique *condictio certæ pecuniæ*: id quod eamdem obtinebat vim, acſi numeratio ſeu acceptio fuiſſet probata. Atque hoc ipſum eſt, quod Cicero in Oratione pro Roſcio Comœdo cap. 5. ſcribit: *actionem pecuniæ certæ niſi numeratione*, EXPENSILATIONE, *ſtipulatione.* Aulus Gellius *Noct. Attic. L. XIV. c.* 2. plures quidem modos probandi pecuniæ acceptionem memorat; ſed jam nunc opus non eſt eos pertractare.

§. IX. Potius oſtendendum inprimis, quomodo obligatio nominibus facta contractus ſpecialis eſſe potuerit, quum probationi tantum inſerviiſſe videatur,

mittendi jure civili determinatur & definitur: nec quiſquam tamen dubitat, *an promiſſa ſint ſervanda?* GUNDL.

(*b*) Loquor ex Romanorum hypotheſi. nec enim ipſa me ratio docet, neceſſario verba ſolennia in verborum ac litterarum obligatione requiri. Attamen ſi ſecuri eſſe volumus, prudentia nobis præcipit, ut & in verbis cauti ſimus, ne illorum ambiguitate decipiamur. GUNDL.

(*c*) Ego *expenſa* & mox *accepta* X. *ſeſtertia* ſcriberem. Aliud foret, ſi adverbium haberet locum, e. gr. *expenſum aut acceptum decies.* G. O. R.

(*d*) Quidam credunt idem eſſe, *acceptum ferre* & *referre.* Sed acceptum referre non raro notat *liberare*, [ſive hodiernum] *quittare.* Etiam creditor in ſuis aliquando tabulis ſcribebat, acceptum refero: i. e. *quod expenſum tuli, refero acceptum* Menardus hanc nobis obſervationem commendavit. GUNDL.

(*e*) BARN. BRISSONIO tota Theophili narratio *in Formulis L. VI. pag. m.* 537. dubia videtur. SALMASIUS Theophilum horum nihil intellexiſſe

tur, pecuniam eſſe acceptam? Itaque notandum, neminem præter Theophilum in ſua paraphraſi rem acu tetigiſſe: immo Fabrotus jure optimo eam ob cauſam Paraphraſtæ ſummam impertit laudem: ſiquidem abſque eo Juriſconſultorum nullus hanc rem intellecturus fuiſſet: qui autem Juris non ſunt periti, tanto minus Ciceronem intelligere, Gelliumque & alios auctores, qui de hac re ſive proprie ſive tranſlate meminerunt, cum fructu legere poſſunt.

§. X. Theophilus autem modo laudatus docet, vel ideo *obligationem nominibus factam* ut plurimum adhibitam, ut debita incerta, veluti *ex empto*, *locato conducto*, *mutuo*, *ſocietate* & aliis contractibus novarentur, atque in certam litterarum obligationem, ope ſolennium & concinnorum verborum redigerentur ac formarentur: ſicuti idem per ſtipulationes quoque fieri potuit. Sed quum inſtrumenta præſtent verbis, & hæc facile evaneſcant; ſæpe eveniebat, ut contrahentes hac obligatione nominum uterentur: præſertim ubi metus erat, ne poſtea de ſumma debita lis oriretur, & condictio certi deficeret. Sic enim verba iſta ſcriptitia tam novum producebant contractum, quam novam obligationem: eoque ſimul pacto probatio *in debitis ex mutuo*, *locato conducto*, *empto vendito*, non modo facilius procedebat, ſed & *condictio certi ex ſcriptura* manifeſtior reddebatur, adeoque & *nomina* fiebant *certa*, quamquam nec actiones priores tollebantur, ſed in ſua manebant forma, quod Menardus JCtus in ſuis obſervatt. ad Orationem Ciceronis *pro Roſcio Comœdo* in proœmio recte docuit.

§. XI. Quod autem eruditorum (*e*) haud pauci hoc non perceperint, ſed dubitarint, an obligatio nominum modus quoque fuerit novandorum contractuum, obligationiſque certa ratione augendæ: inde ortum eſt, quia videbant, circa contractum mutui hanc cautionem immediatam & ſolennia hujuſmodi verba in uſu fuiſſe: verum ad reliquos contractus, novationes & formæ mutationes pauciſſimi reſpexerunt. HADR. CARDINALIS pæne primus ex hoc genere aliquid vidit in libello *de Elegantia Latini Sermonis*, ubi locutiones *acceptum ferre* & *expenſum ferre* p. m. 31. explanat. Nam hac in re, inquit, binæ tabulæ requirebantur, *Acceptorum* & *Expenſorum* Sic patrumfamilias quiſque & ſibi & aliis rationes conficere, & debita juſto ordine, ac modo conſcribere poterat, ſive eſſent activa & expenſa, ſive paſſiva & accepta.

§. XII. Altera cauſa e diverſo, cur privata expenſilatio non ſatis intellecta ſit, hæc erat, quod ſibi perſuadere non poterant, propriam ſcripturam aliquid pro creditore valere aut probare. Neque autem hoc unquam in Romana praxi obtinuit, neque nunc obtinet. Ideo hoc præmittendum eſt ac tenendum, creditoris & debitoris codices in debitis & creditis (expenſis atque acceptis) debuiſſe convenire: id quod Deſ. Heraldus in opinione Salmaſii aut non percepit aut percipere noluit. Uno verbo: utriuſque tabulæ & Codices produci congruæque eſſe debebant. Itaque HERALDUS in *Animadverſ. in Salmaſii Obſerv. L. I. cap. XI. pag.* 56. aërem ferit, cum ſcribit: „ Sed quod docere nos vult homo ſtulti juris conſultus, quod quiſque in tabulas ſuas retuliſſet, feciſſe id fidem contra debitorem, neſcio, an quenquam inventurus „ ſit

tellexiſſe exiſtimat, *de Uſur. c. VI.* Nec DESID. HERALDUS his ſe difficultatibus plane expedit: Attamen omnia fiunt levia & intellectu facilia, dummodo obſervemus, Romanos per hanc *nominum Obligationem* incertas rationum ſubductiones ex variis contractibus, voluiſſe certas reddere, adeoque eam & in *Mutuo* adhibuiſſe, quo facilius numeratio & acceptio probaretur. Illi autem objectioni, quæ intelligendæ huic rei ſola adhuc obſtat, non apparere ſcil. quomodo in novatione aliorum contractuum acceptilatio locum invenerit, quandoquidem exemp. gr. vel *emptor* vel *conductor* nihil reapſe accepit; ſic occurritur: acceptilationem fuiſſe acceptionis imaginem, expenſique lationem crediti & ſolutionis imaginem. Finge enim, emptorem in centum adhuc reliquatum; ergo nunc ex obligatione nominum centum debet: & hinc, omnibus legitime ſcriptis atque in tabulas relatis, condictio certi jure optimo competebat, quum alioqui actio venditi ſola ſuperfuiſſet, nomenque ratione quadam incertum manſiſſet. Ideo tandem locutio hæc nata eſt: *nominibus certis cavere.* GUNDL.

„ ſit tantæ credulitatis, ut id ei perſuadeat. Certe ſi jus illud locum habuiſ-„ ſet, facile fuiſſet cuique, debitores ſibi conſtituere". Non, Heralde! Alter codex ſine altero ſidem non facit. Expenſi tabulas & accepti congruere oportebat. Menardus melius hoc intellexit, cum l. c. pag. 224. ſufficienter docet, *non fuiſſe ſatis ad* expenſilationem *legitime faciendam, in codicem alterutrius, vel creditoris vel debitoris, vel expenſum vel accepto latum, ſed* UTRIUSQUE *ex mutuo mandatu.* Adeoque cuilibet ab alio *editionem tabularum*, quippe communium, petere licebat, quæ interim tabulæ ſacræ habebantur: immo ſi quis in his falleret, metuendum habebat, ne a cenſore notatus, bonam famam & fidem perderet. Ut autem quiſque codices ac tabulas bona fide conſcriberet ſervaretque, cogebantur cives R. quoties cenſebantur ſeu luſtrabantur, tabulas ſuas exhibere, ut appareret qua quiſque ratione eas conficeret: quin & patresf. jurabant, ſe id ſine fraude facturos, ut Dionyſius Halicarn. L. IV. p. 221. *edit. Oxon.* docet. Hinc Cicero in Orat. ait Cluentiana: *Confecit tabulas diligentiſſime.* Qui nondum hæc intelligit, roget mercatores noſtros, & quærat quid ipſis ſit (*f*) *Scontrare.* Sic diſcet, eos ſuos inter ſe codices conferre, diſpungere, & ſic pariare ut appareat, quantum alter in alterius ære maneat.

§. XIII. Ceterum hæc antiqua Romanorum expenſilatio nuſquam melius quam ex allegata CICERONIS *Oratione pro Roſcio Comœdo* diſcitur, ubi Fannius Chærea ab Roſcio quoddam debitum petebat, quod huic NOMINIBUS RITE FACTIS *abs ſe expenſum dicebat*: (quod ſe huic *a conto* ſcripſiſſe ajebat) atqui Cicero defendens Roſcium *expenſilationem negabat* RITE *factam.* Nam Fannium hoc nomen in *adverſariis* tantum ſcripſiſſe: neque in Roſcii codice eſſe acceptilationem. *Tabulas alterutras nihil probare: utraſque debere concordare.* Adverſaria nihil probare: quoque ea menſe abjici, aut nihili æſtimari, nec omnia debita cum diligentia iis inſcribi. „ Quid eſt, *inquit* Tullius *c.* 2. *ejuſdem Orat.* quod „ *negligenter* ſcribamus adverſaria? quid eſt, quod *diligenter* conficiamus tabu-„ las? qua de cauſſa? quia hæc ſunt *menſtrua*; illæ ſunt *æternæ*: hæc *delentur* „ ſtatim; illæ *ſervantur* ſancte: hæc *parvi temporis* memoriam; illæ *perpetuæ exi-„ ſtimationis* fidem & religionem amplectuntur: hæc ſunt *dejecta*, illæ in *ordi-„ nem* confectæ. Itaque adverſaria in judicium protulit nemo; codicem pro-„ tulit; tabulas recitavit". *Tabulas*, ego repeto: pro quibus præſumtio militabat, eas diligentiſſime & ſanctiſſime fuiſſe ſcriptas.

§. XIV. Sed poſtquam Cenſura deſiit, aut magnam ſaltim mutationem ſubiit, nec jusjurandum in cenſu ac luſtro amplius præſtare, ſed fraudes ac doli invaleſcere cœperant: rurſus novum quid excogitandum erat, maxime quum in ipſis codicibus, qui alioqui ſancti habebantur, multa ſeſe proderent vitia. Hinc ſoli Tabularum expenſi atque accepti comparationi fides haud amplius habebatur; ſed *teſtes* advocabantur, qui expenſum & acceptum in ſuis ſimiliter ſcriberent codicibus. *Moris erat*, ait Fr. Hotomanus in Obſerv. ad cap. 1. Orat. pro Roſcio Com. *ut cui ſi quid expenſum ferretur, creditor non modo in utriuſque, verum etiam in* ALIQUOT ALIORUM *tabulas id referendum curaret, quo* RES CAUTIOR *eſſet.* Quæ obſervatio ex loco *Senecæ L. III. de Benef. c.* 15. optime probatur: „ Utinam, inquit, nulla ſtipulatio emptorem venditori obliga-„ ret, nec pacta conventaque impreſſis ſignis cuſtodirentur: fides potius illa „ ſervaret & æquum colens animus. Adſcribuntur ex utraque parte teſtes. „ Ille per *tabulas plurium*, nomina, interpoſitis parariis, facit. Ille non eſt „ interrogatione contentus, niſi rem manu ſua teneat". JAC. RÆVARDUS in *Variis*

(*f*) Ipſe quidem Italus non pronuntiat *ſcontrare*, ſed *ſcontare*, *contare*, [corrupte pro *computare*] uti Ferrarius in *Originib. L. Italica* docet. At mercatores ſibi aliquando ex uſu vocabula ſingularia & artis terminos formant. Hoc ſufficit nunc intelligi, quomodo expenſilatio, quæ alias obligatio nominum dicebatur, comparata fuerit. GUNDL.

(*g*) *Nerius* Horatianus fenerator fuit, non Juriſconſultus, ut J. F. Gronovius *de Vet. Pec.* credidit

Variis L. III. cap. 1. exiſtimat, de Chirographo ſermonem hic fieri, cui plures ſubſcripſerint: at *Jo. Fred. Gronovius* ad h. l. reſpondet: „ Dubium non ſit „ Ræwerdo, quin de obligatione illa hic ſentiat Seneca, quæ *olim fieri nomini-* „ *bus dicebatur* ". Marq. contra Freherus in Parergis L. I. cap. XI. obſervat, pleroſque contractus, atque adeo conventiones *in ſcriptum* redigere veteres fuiſſe ſolitos. Atqui hoc ſciamus neceſſe eſt, illos non ſubſcripſiſſe tabulis, ſed ſimul, quid geſtum, in ſuos retuliſſe codices. Hinc illæ phraſes: *multis nominibus debere, deberi.*

§. XV. His præcognitis poterimus forſitan locum Horatianum Serm. II. Lib. II. ỳ. 68. ſq. intelligere:

„ Scribe decem (*g*) a Nerio: non eſt ſatis; adde Cicutæ
„ Nodoſi *tabulas centum*; mille adde catenas:
„ Effugiet tamen hæc ſceleratus vincula Proteus.
„ Cum rapies in jus, malis ridentem alienis,
„ Fiet aper, modo avis, modo ſaxum. & cum volet, arbor ".

Quibus verbis Horatius hæc dicit: *homines ſtulte agere eoſque decipi, quidquid faciant. Quamvis maximam quærant cautionem, & millies petitiones ſuas ab optimo cauſſidico & clauſularum artifice Cicuta conſcribi curent; tamen malum debitorem effugiturum, etiamſi illum in jus ad Prætorem rapiant. Evaſurum eum more apri, avolaturum ut alitem, fore denique ut deliteſcat atque obmuteſcat lapidis aut arboris inſtar, niſi ultro ac ſponte ſolvere velit.*

§. XVI. Data hac occaſione neque locus Ciceronis ad Atticum L. IV. Epiſt. ult. negligendus videtur, cum de multis tabulis in confecta obligatione nominum ſic ait: „ hæc pactio non verbis, ſed *nominibus & perſcriptionibus, multorum* „ *tabulis* cum eſſe facta diceretur, prolata a Memmio eſt, *nominibus inductis* ". Grævius cenſet, multos ſeſe ſimul obſtrinxiſſe fidejuſſores: hanc eſſe *multorum tabulis factam pactionem.* Sed obſervandum, veram nominum obligationem ſeſe hic prodere. Quamobrem ipſe corrigens, ſcribit: „ aut etiam tanquam pro- „ xenetæ in SUAS tabulas referebant hæc nomina, illis præſentibus, hoc aut „ illo die Domitium & Calvinum tantum nummorum mutuum accepiſſe a Con- „ ſulibus ". Id quod multo eſt doctius. Memmius tandem quidem faſſus eſt, ſe cum Conſulibus pactum, ut conſul crearetur. Produxit tabulas, ſed nomina erant deleta, cum pecuniæ ſumma, quam promiſerat, Appio ſcil. Claudio & Domitio Ahenobarbo Conſulibus. Hæc Ciceroni ſcribit Atticus, [immo Cicero ſcribit Attico,] narrans quantæ corruptiones & ambitus crimina Romæ committantur. Quare paulo ante, dixerat *Lepidum, quo exeat*; hæc enim lectio præſtat vulgatæ *excedat*, aut aliorum *res cedat.* Memorat Atticus [Cicero,] Pompejum hæc ſuaſiſſe Memmio: ſed idem incredibilia exiſtimat omnia, licet Memmius tabulas induxerit ac deleverit, *cum aliorum* MULTORUM TABULIS *pactio hæc eſſet facta.* Neget Memmius, quantum velit, tamen credi non poſſe, quæ ſe egiſſe diceret. Itaque nunc intelligimus, cui rei conduxerit, alios quoque teſtes & proxenetas ſive pararios debita ac nomina in ſuos codices & tabulas, verbis æque ſolennibus, retuliſſe.

§. XVII. Uti autem in obligatione nominum tanta cautela, verba (*b*) ſingularia,

credidit *pag.* 643. Bentlejus ex veteri Scholiaſte Perſii docet, eum pro feneratore divite habitum fuiſſe, qui per matrimonia atque uxores tantas conſecutus fuerit opes. Verbum autem SCRIBERE idem eſſe, ac [*mutuam*] *ſumere pecuniam*, & RESCRIBERE *ſolvere*, ex vero Scholiaſte Horatii, Porphyrione, ad h. l. conſtat: ne memoremus, quæ idem Bentlejus ad *Epiſt. I. L. II. Horat.* nimiis pæne verbis & ſine cauſſa ſontica collegit. GUNDL.

(*b*) Schultingius [immo OISELIUS] in notis ad *Cajum pag.* 161. exiſtimat, in obligatione nominum

gularia, multæ perſonæ & inſtrumenta litteraria ob irrumpentem perfidiam adhibita fuere, nec ſic tamen poſt tædioſam hanc curam plena exſtitit ſecuritas: ita mirandum non eſt, novam expenſilationis ſpeciem enatam, quæ tantum cautelarum, catenarum atque laboris haud deſideraret. Atqui hæc erat *fides ſolennis argentariæ menſæ*, de qua Gellius l. c. memorat. Non dico ignoraſſe hanc Ciceronem: immo & hæc ei ſpecies plus ſatis nota erat. Lector benignus quærat XVII. cap. Orat. *pro Cæcinna*: verum in Orat. *pro Roſcio Com.* nihil ſingulare ea de re invenitur; ſed ejus tantum mentio obiter ſemel fit. Argentarii autem primo erant magnæ fidei & honeſtatis viri. Quæ alioqui creditor & debitor ipſi agebant, atque ita mutua nomina faciebant, ea nunc fiebant apud menſas argentarias. Argentarii recipiebant nomina, tabulas accepti & expenſi conſcribebant, & *in ſuos codices* ac libros referebant. Apud hos fiebant novationes: apud hos *obligationes nominum* contrahebantur. Hanc expenſilationem Menardus appellat *expenſilationem* SOLENNEM. Titulus [Pandectarum] *de Edendo* hodieque oſtendit, quomodo Argentarii aliquando convenirentur *ad rationes & cautiones edendas ad cauſam meam inſtruendam*. Errat Heraldus in eo quod exiſtimat, hunc ſolum fuiſſe modum, *ut fieret obligatio nominum*: & Salmaſius itidem fallitur, cum ſolam expenſilationem inter ipſum creditorem & debitorem ſtatuit *obligationem eſſe nominum*. In uſu erat varii generis expenſilatio 1. *mediata* & 2. *immediata*; item 1. *menſaria*, 2. *privata* & 3 *mixta*, de qua antea dixi, hujuſmodi obligationes nominum non ab ipſis tantum paciſcentibus, ſed a parariis quoque & proxenetis in tabulas ſuas & Codices majoris cautionis gratia fuiſſe relatas, quo facilior exigendi debiti foret probatio, *ſive principaliter fuerit contracta, ſive per novationem ex aliis contractibus obligatio nominum facta*. Neque hoc oblivifcendum, aliquando nonniſi mediate (*i*) ex alio contractu obligationem nominum ortam fuiſſe, quæ ideo maxime placuit, ut condictio certi (quod ſæpius monitum) locum haberet. Dolendum, ex jure antiquo condictionem certi non ſatis poſſe exponi ac declarari. Ipſe enim Cujacius (*k*) hinc ſe expedire neſciit. Nec tamen præcedens (*l*) obligatio, veluti ex empto vendito, vel locato conducto tollebatur. Creditor aut condictionem certi, aut actionem venditi &c. inſtituere poterat, ut jam ante monui. Hoc autem pacto Theophilo ſua ſalva eſt fides & auctoritas, quam ei abrogat Salmaſius, neque aut obligatio menſæ ſolennis aut privata expenſilatio ſic tollitur. Modo tempora & circumſtantiæ recte diſtinguantur. Qui de *obligationibus nominum apud menſam* aliqua legerunt, ſtatim cenſebant, has eſſe obligationes nominum (*m*) privative, & contra. Unde tantum rixarum inutilium exortum, ut ſinguli aliquam veritatis partem viderint, nemo totam. Salmaſius in eo quoque erravit, quod expenſilationem apud argentarios factam idcirco pro obligatione nominum non habuit, quia obſervabat, Juſtinianum in ſuis etiam Edictis loqui de argentariis, atque ita obligationem argentariorum ejus adhuc tempore

nominum interveniſſe etiam ſtipulationes, verba ſolennia & litteras, *ῥήματα καὶ γράμματα τυπικὰ*, ut Th. dicit. Hinc refutat Hotomanum: & mea de ſententia vera ſunt, quæ ait. GUNDL.

(*i*) Ideo modo dixi, obligationem nominum in mediatam & immediatam poſſe dividi. Obligatio Memmii, qua de in ſuperiori §. egimus, immediata erat obl. nominum. GUNDL.

(*k*) V. Merillius in Variantib. Cujacii cap. XV. GUNDL.

(*l*) Nempe niſi paciſcentes diſerte priorem & præcedentem obligationem tollere atque in obligationem nominum transfundere vellent. Hoc enim facto vetus obligatio exſtinguebatur. Atqui ſæpiſſime hoc accidebat: etſi negari nequit, ante Juſtiniani tempora haud raro diſputatum, an novandi animo aliquid eſſet factum? qua de re vid. Balduinus in Juſtiniano pag. 156. ſq. [noviſſ. Edit. L. II. pag. 1088.] GUNDL.

(*m*) Sic ipſe loquitur Gundlingius: nam quod ſupra dederit *locato conductione*, vix memorabile videbatur. G. O. R.

(*n*) *V. Schulting. ad Cajum pag.* 160. *a.* GUNDL.

(*o*) Poſſeſſori chirographi i. e. creditori incumbere probationem, etiam inde videtur ortum,

tempore perduraſſe: quum autem Juſtinianus teſtetur, obligationes nominum exoleviſſe; conficit inde, obligationem apud argentarios contractam, non fuiſſe obligationem nominum. Sed hoc argumenti claudicat. Nemo enim negat, me cum argentariis ipſum potuiſſe contrahere, vel pecuniam meam illis credere ac mutuari; aut actionem adeo receptitiam in uſu fuiſſe. Quæritur autem de vera obligatione nominum, quam nos in *privatam*, *menſariam* & *mixtam*, *mediatam* & *immediatam* diviſimus. Hoc ipſum eſt τὸ κεχρεωμένον. Hæc ab uſu receſſit. Cur? partim quia contrahendi modus erat prolixior; partim quia argentarii tantæ haud amplius fidei erant, nec ſtatum integritatis ſalvum habebant; partim quia non obſtante qualibet cautione, exceptio doli & non numeratæ pecuniæ ex bono & æquo ſæpe locum inveniebat. Nam & obligatio nominum naſci poterat, licet debitor (*n*) nihil accepiſſet: quod in ſtipulationibus quoque ſæpius eveniebat.

§. XIX. Hoc autem modo facile perſpicimus, quo tandem pacto nova litterarum obligatio introducta ſit, quæ a veteri obligatione nominum multum diſtabat. Namque olim nudæ litteræ, quas debitor ſolus ſcripſerat, aut parum aut nihil probabant, niſi alia confirmarentur ratione. Eas Romani credebant feſtinato, ſummaſque promiſſas obtinendi ſpe, fuiſſe conſcriptas, nec tamen ipſam ſemper interveniſſe numerationem. Ideo exceptio non numeratæ pecuniæ primo erat perpetua, atque alter alia ratione probare debebat, memoratam in chirographo ſummam revera fuiſſe perſolutam. Solum chirographum nihil probabat, quamvis contra ſcriptorem & editorem teſtari videretur, qui diſerte confitebatur, ſe ſcripſiſſe illud chirographum & numerationem accepiſſe. Attamen nulla hinc dabatur condictio certi, aut certe inefficax erat, donec ea res tandem aliter ordinata ac perpenſa fuit. Nam finge, aliquo poſt tempore confeſſionem & chirographum renovatum; aut finge, in poſteriori cautione prioris ſummæ mentionem factam; finge, debitorem jam ex parte quid ſolviſſe &c. tum vero hujuſmodi ſcriptura, quamquam unilateralis, inefficax amplius eſſe non poterat, quandoquidem præſumtio de nimia debitoris præcipitantia intercidebat, nec pacta relativa, quibus inſuper acceſſerat ſcriptura, omnino negligebantur. His accedebat, quod, licet (*o*) præſumptio eſſet, numerationem poſt confeſſionem ſecutam non fuiſſe, pro creditore tamen hoc militabat, ſolutionem & acceptionem confeſſæ ſummæ factam videri, quod debitor & chirographi editor illud non repetiiſſet. Hinc non iniquum exiſtimabant Imperatores, ſi exceptio non numeratæ pecuniæ anguſtaretur nec perpetua amplius eſſet. Itaque inducebatur quinquennii præſcriptio, quo elapſo etiam exceptio ceſſabat: ſiquidem ſolutio credebatur ſequuta, quoniam is, qui cautionem ſive chirographum tradiderat, tamdiu tacuiſſet, eamque [apud creditorem] reliquiſſet, quam per *querelam non numeratæ pecuniæ*, item per *condictionem ſine cauſa*, vel denique *cauſa dati cauſa non ſecuti* (*p*) in judicio repoſcere ei licuiſſet. Juſtinianus (*q*) tempus tantum imminuit & biennium præfinivit.

§. XX.

tum, quia debitor ſolutionem ſibi factam negabat. Nemo vero ejus, quod negat factum, rationem aut poteſt, aut debet, aut ſolet reddere, quod in partitionibus oratoriis jam obſervavit Cicero. Reliquæ exceptiones ad factum provocant. Factum vero debet probari. Præſumtio inde enaſcens, quod debitor ſcripſiſſet *ſe accepiſſe*, alia rurſus præſumtione elidebatur, ſolere ſcil. debitores aliquando ſpe & cupidine potiendæ ſummæ promiſſæ confiteri. GUNDL.

(*p*) Sunt qui Honorium Imper. hujus quinquennii credunt auctorem. Mihi ſatis conſtat, jam ante Honorium moram quinquennalem innotuiſſe. Hermogenianus Codex Honorio eſt antiquior; atqui in hoc aliquid hujus exſtat in *l. un. Tit. de cauta & non numerata pecunia*, de qua nihil ſciremus, niſi interpres Codicis Theodoſiani ejus feciſſet mentionem, dicens a ſe h. l. Codici Alariciano eſſe inſertam. Honorius autem quinquennii meminit in l. un. Cod. Th. *ſi certum pet. de chirogr.* GUNDL.

(*q*) Conſtitutio ipſa legitur in l. 14. C. *de non numer. pec.* Fr. Balduinus eam commemorat in Juſtiniano ſuo edit. Baſil. p. 20. (Edit. noviſſ. L. I. pag. 1039. in fin.) his verbis: „ Idem Juſtinianus ad eundem Mennam P. P. „ edidit longam conſtitutionem de exceptione „ non

§. XX. Hæc autem eſt cauſa, cur Bachovius novam hanc litterarum obligationem nominaverit *mutuum præſumtum.* Nam licet ſine numeratione mutuum non exſiſtat, nunc tamen *ex lege* numeratio poſt lapſum biennii præſumitur, atque ita *mutuum ex præſumtione juris & de jure* negari amplius nequit.

§. XXI. Hi qui Bachovio contradicunt, ſibique perſuadent, obligationem naſci poſt biennium *e chirographo*, atque adeo *ex litteris*, non valde ei contradicunt. Namque hi *de cauſa proxima*, ille *de cauſa remota* loquitur. Hæc in eo conſiſtit, *quia poſt hoc tempus elapſum, mutuum præſumitur*; *actio datur igitur*: cum adverſarii Bachovii contra putent, nunc litteras obligationem producere, quia biennium effluxerit. Cauſſam vero Bachovii remotam reticent. Hæc adeo controverſia nullius eſt ponderis vel conſequentiæ.

§. XXII. Lipſienſis olim Profeſſor Titius, qui ſubtili pollebat ingenio, ſed a ſcientia hiſtorica non ſatis inſtructus, antiquique Juris R. non admodum gnarus erat, in *Obſerv. ad Lauterbachium*, nec non in *Jur. Rom. Germ. pag. 256. ſq.* Juſtinianum carpit, primo quod Chirographis non ab initio vim probandi tribuerit; tum quod quinquennium mutaverit in biennium: quo ipſo Juriſprudentiam non plane emendaverit, ſed parvam admodum correctionem, quæ vix perſpici poſſit, induxerit. Sed qui animo meditato perpendit, antiquos olim Romanos unilateralibus confeſſionibus litterariis atque inſtrumentis nullam tribuiſſe vim probandi, & ſero admodum ſub Imperatoribus *exceptionem non num. pec.* ad quinquennium fuiſſe reſtrictam; is procul dubio intelliget, cur Juſtinianus non ſimul ac ſemel confeſſiones & chirographa plene confirmare conſtituerit: immo ſi perpendit, Juſtinianum fuiſſe (r) *herciſcundum*, qui & priſcas opiniones dividendo moderatus ſit, & ſolita tempora longiora mediare amaverit; is intelliget, opinor, cur de biennio cogitaverit. Immo ſi annus dimidiatus æque facilis fuiſſet computatu ac totus, futurum fuerat, ut ſeſtertius annus ei placeret. In legibus autem arbitrariis non tam id videndum, quid fieri potuerit, quam quæ circumſtantiæ legumlatores aut impulerint aut retinuerint, ut hoc vel illud re ipſa facerent & conſtituerent. Noſtris jam temporibus ſine ambage ſtatui poſſet, ut *ſyngrapha tantum valeret, quantum cambiales litteræ*; ſic enim exceptiones non num. pec. non modo tollerentur, & parata executio præſto foret, ſed cambialia quoque ſtatuta multo breviora fierent, & [negotiatorum] fides accreſceret. Neque tamen hoc fit, licet viri prudentes ſuaſerint. Retinemus in foro, quod ad mutuum, exceptionem non num. pec. eamque defendimus æquitatis valde neceſſariæ ſpecie, dicentes ſæpius ſyngrapham ex nimia præcipitantia ſummoque pecunias promiſſas accipiendi deſiderio conſcribi, nec ta-

men

„ non numeratæ pec. Cujus quidem legis ſubſcriptionem, diem & conſulem deſideramus: „ ſed facile conjicimus, eſſe hujus, quo de „ nunc agimus, temporis". Tempus quo de Balduinus agit, ſecundus eſt imperii Juſtinianei annus. Nam paulo ante probavit, l. ult. C. *de dote cauta non num.* ſecundo conſulatu, i. e. ſecundo imperii anno promulgatam. V. D. cujus ego nomen ignoro, in margine Baſileenſis editionis, quæ apud Oporirum A°. 1564. prodiit, ad verba Balduini *ſubſcr. diem & conſ. deſider.* adſcripſit: „ Immo in meo exemplari „ *habetur* ad finem l. 14. C. *de non num. pec.* „ (de qua conſtitutione loqui hic videtur Balduinus) Rem ipſam conjectura ſua prope „ aſſequitur auctor. Prior nempe conſtitutio „ Juſtiniani *de dote c. n. n.* KAL. JUNII, hæc „ vero poſterior KAL. JULII, utraque tamen „ *ipſo Auguſto II. Conſule* data". In Corpore Juris a *Sim. van Leeuwen* procurato legitur itidem ſubſcriptio *Kal Jul.* ſed & memorata lex ult. *de dote c. n. n.* apud eumdem van Leeuwen itidem *Kal. Jul.* ſubſcripta invenitur: & ſic ambæ Conſtitutiones eodem die fuiſſent datæ, quod vix videtur credibile. Interim quocunque meus Annotator appelletur nomine, ipſum credo vera dixiſſe, ſcil. l. ult. C. *de dote c. n. n.* KAL. JUNII, & alteram *de except. n. n. pec.* i. e. 14. C. h. t. KAL. JULII toto menſe poſt, ad Mennam fuiſſe ſcriptam & editam. Et hoc ipſum divinavit Balduinus, l. ult. *de dote c. n. n.* antiquiorem eſſe lege 14. *de n. n. pec.* Quo autem ſive Codice MS. ſive exemplari edito Annotator hic uſus fuerit, ignoro: cæterum haud negligenda, quæ adſcripſit. *Jac. Gothofredus* ad d. l. un. C. Th. *ſi cert. pet. de chir.*

Juſti-

men ipſam ſemper numerationem ſequi: etſi certum eſt, hoc in mille annis bis forte aut ter evenire. Plerumque hæc non num. pec. exceptio falſa, ficta & injuſta eſt. Sed in litteris cambialibus digito compeſcimus labellum, neque hanc exceptionem admittimus. Itidem agimus in non memorata cauſa debendi: at in cambio nemo ad illam animum advertit. In ſyngraphis cauſſa debendi patere debet; alioqui pro ſchedulis nullius valoris habentur. Id quod Naturaliſtæ [i. e. ſolius juris Naturalis propugnatori] æque abſurdum videri poteſt, ac Titio biennium Juſtinianeum, & temporalis ſyngraphæ reprobatio ante lapſum biennii, quo demum exacto exceptioni de non num. pec. præſcribitur.

§. XXIII. Noſtri hodie JCti abſurdius etiam ratiocinantur, licet æquitatem cerebrinam in animo habeant, eamque tandem aperiant & pronuntient. Namque contendunt, æquiſſimum eſſe ut exceptio n. n. p. poſt biennium quoque admittatur, dummodo debitor probare velit, numerationem non eſſe factam. Audiendum illum utique. Clamant, queruntur & quiritant, iniquitatemque exclamationibus exaugent, ſi quis ſolvere cogatur, quod revera non acceperit: nec cogitant, millenis caſibus hanc exceptionem falſam eſſe ac doloſam, etiamſi ſemel omnino fieri poſſit, ut vel poſt biennium non numeratio probari queat. Romani poſt biennium nullius unquam exceptionem n. n. p. admiſerunt, neque creditori numerationem factam probandi onus impoſuerunt, neque a debitore acceperunt. Reſpondebatur illi, *cur non repetiiſti litteras? præſcripta eſt exceptio, licet vera ſit & probatu facilis.* Hunc qui juris uſum velut iniquum (*s*) exagitat, is & univerſam *de uſucapione & præſcriptione* doctrinam ac legiſlationem rejicere debet. Plurimæ legum pœnalium ſic tollentur: atque adeo hæc opinio me hercules cerebrina nititur æquitate, quæ lites prolongat, & civium negligentiæ æquitatis prætextum ſubſternit. *Cur*, ego reſpondeo, *confeſſus es & ſcripſiſti? curque chirographum tuum non repetiiſti?* Si quis dicat, *Neglexi*, ego ſubdam, *jam etiam tu negligeris cum toto æquitatis, exceptionis atque indiligentiæ apparatu.* Vale mi Lector, neque mirare, me aliorum nugas non multis refutaſſe. Studio id facere nolui, cum & inurbani ac ſuperbi, & ventri ac ſtomacho ſint ſimiles, qui præcepta non audit.

Juſtinianum ait *quinquennium* mutaviſſe in *triennium*: ſed error procul dubio eſt typographorum. GUNDL.

(*r*) Quid JCtis *herciſcundus* ex opinione Cujacii (quæ tamen ſe mihi necdum probare potuit) ſignificet, docebit Maſcovius de Sectis JCtorum pag. 125. G. O. R.

(*s*) Doctiſſ. ceteroqui Alex. Chaſſanæus, Barthol. F. qui patrem longe ſuperavit, quippe qui Gloſſator ſummus erat, duriſſimum quidem eſſe putat, ſi nec poſt lapſum biennii jurisjurandi delatio locum habeat. *Quia vero*, inquit in Commentariis ad Alex. Severi Reſcripta p. 407. (qui liber rarus inter noſtrates eſt.) *favore creditorum hæc querela vel exceptio biennio concluditur, ideo biennio tranſacto ne quidem creditori, qui ſcripta cautione nititur, poteſt jusjurandum deferri a debitore* d. l. 14. §. illo. *quod forte jure noſtro aliter eſſet conſtituendum. Ut enim non facile ejuſmodi querelam admittimus; ita ſi reus deſideraret ab actore jusjurandum, quo ſe numeraſſe diceret*, vix eſt *ut non ejuſmodi deſiderium admitti debeat.* Ego e diverſo exiſtimo, debitorem non poſſe conqueri, qui ob negligentiam ſuam ad ſolvendum compellitur. Si non eſt iniquum, eum exceptionem n. n. p. poſt biennium amiſiſſe, neque hoc iniquum eſt, jurisjurandi ei delationem negari. Mirum eſt, ipſum Cujacium in *Recitatt. ad Cod. de n. n. pec.* ſcribere, Romanos ſemper permiſiſſe debitori, ſi vellet probare numerationem non eſſe factam. Quin ea in re Alex. Chaſſanæus eum refutat, etſi hic putavit, jurisjurandi delationem non eſſe adeo iniquam, ſi poſt biennium etiam admittatur. Ex Cujacio procul dubio JCtus Rintelianus *Hermannus Zollius* ſua hauſit. GUNDL.

EXCURSUS XVIII.

JO. DOUJATII *Diſſertatio* de uno caſu: in §. *æque ſi agat quis* 2. de Action.

§. I. PLeniores ſive Annotationes, ſive Obſervationes, aut etiam Diſſertationes in maxime controverſa Inſtitutionum loca hic adjicere deſtinaveram. Verum hinc Titi Livii, (quem notis & Interpretationibus, juſſu Regis Chriſtiani ad uſum Sereniſſimi Delphini, illuſtrare conatus ſum) explendæ lacunæ, aliarumque rerum moles; inde impatiens moræ longioris Bibliopola, id conſilii ſi non prorſus abjicere, ſaltem in tempus aliud differre compellunt. Datam tamen ad §. 2. de Actionibus fidem deſerere religio eſt. Illi itaque, ejuſque poſteriori præſertim parti ab Eruditiſſimis Juriſconſultorum varie vexatæ, nova ratione lucem afferre tentabo.

§. II. Agitur in hoc §. de duplici genere actionum in rem, quæ in ſervitutibus tum perſonalibus, tum realibus, locum habent; quarum aliis actor ſervitutem vindicat, hoc eſt, ſibi prædiove ſuo deberi ait: aliis negat prædium ſuum alii perſonæ aut prædio ſervitutem debere. Hinc priores actiones *Confeſſorias*, poſteriores *Negatorias* dici placuit: quamvis revera illæ ſervitutem aſſerant, hæ libertatem. Addit Juſtinianus, hoc poſterius genus actionis in controverſiis rerum corporalium proditum non eſſe: cum in his agat is, qui non poſſidet, nec prodita ſit actio, per quam quis neget rem actoris eſſe. Quod quidem poſtremum ſatis improprie dictum videri poteſt: quandoquidem per actionem actor non repellitur. Hic etenim actionum de eadem re inter eoſdem litigantes conflictus, ne tunc quidem proprie fuiſſe, intelligi poteſt, cum veteri more rem ab actore vindicatam reus contra vindicabat.

§. III. Hoc quippe ipſum genus erat exceptionis, non actionis. Quapropter perſpicua magis fuerit oratio, ſi pro actoris, reponas alterius, (quod Hotomanno placet,) ita ut legatur: *per quam quis neget rem alterius eſſe.* Sed nimirum actorem minus proprie dixit Imperator pro acturo, ſive pro eo, quem quis ſuſpicatur ſibi moturum controverſiam: qui ſane rem non poſſidet, & nondum agit; ſed ſi de re lis fieret, deberet actoris partibus fungi.

§. IV. Cur autem in rebus corporalibus recepta non ſit, ut in ſervitutibus, actio negatoria, & cur generaliter actio in rem non detur poſſeſſori; evidens hæc ratio eſt: quod cum ejuſmodi actione vindicetur rei dominium, cumque rei corporalis ea ſit natura, ut eam obtinenti non poſſit ejus poſſeſſio citra vim avelli, ſufficit ad ſecuritatem poſſeſſoris id ipſum, quod poſſideat, ut actionem ei ultro dari, qua vel rem ſuam a ſe poſſeſſam vindicet, vel neget ad alium eam pertinere, ſupervacaneum ſit. *l.* 1. §. 6. *D. uti poſſidetis.*

§. V. Et vero vindicationis hic finis eſt, ut res noſtra nobis reſtituatur: fruſtra autem petat quis ſibi reſtitui quod jam habet; & ridiculum eſſet reſtitutionem poſtulare ab eo, qui non poſſidet. Inutile quoque, ſi negem alterius eſſe rem a me poſſeſſam; quippe cum ad aſſerendum rei dominium ſatis non ſit probare, eam non eſſe alterius: certe inde non ſequatur eam eſſe actoris; poteſt enim neutrius eſſe, & ad tertium aliquem pertinere.

§. VI. At in rerum incorporalium controverſiis non dominium & proprietas vertitur; ſed agitur de quaſi proprietate, vel magis de quaſi poſſeſſione; quæ cum in re aliena ejuſque uſu verſetur, eoque non continuo; facilius, nobis

bis etiam ignorantibus, ſine vi interverti poteſt: ita ut aut impedimentum ſervitutis uſui afferatur, aut a vicino ſervitus indebita, vel ultra modum debitum uſurpetur. Quapropter dandæ etiam poſſidenti actiones fuerunt, quibus utrique incommodo obviam iretur: eo, qui in ſervitutis quaſi poſſeſſione eſt, atque a domino prædii turbari incipit, jus ſuum vindicante; domino vero prædii, ſervitutem indebitam tentanti, jus illud competere negante, ac prædii ſui libertatem, in qua hactenus fuit, aſſerente. Quo pertinent *l.* 5. §. 6. *D. ſi uſuſfr. pet. l.* 8. *ſi ſervit. vindic.* aliæque ſimiles.

§. VII. Subjicit deinde Juſtinianus: *ſane uno caſu, qui poſſidet, is actoris partes obtinet.* Sed caſum illum cum tribus verbis indicare proclive eſſet, inquirendum relinquit in latioribus Digeſtorum libris: qua de re non immerito conqueruntur Donellus & Hotomannus hic, aliique, quaſi id torquere ſit, non docere. Certe hoc ſilentio quoddam velut diſcordiæ pomum Interpretibus objeciſſe dici poteſt; adeo in diverſa & contraria abeunt.

§. VIII. Eorum in hujus loci explanatione tres in genere claſſes diſtingui poſſunt: textum vulgatum alii velut incorruptum amplectuntur: plures diverſe, quaſi ex quorumdam Codicum auctoritate, immutant, nec deeſt, qui verba illa pro ſpuriis habeat. Communem lectionem agnoſcunt probantque cum Accurſio, Theophilus ejuſque Scholiaſtes, Johannes Faber, & præter alios pleroſque veterum, ex recentioribus Zaſius, Corraſius, Contius, Jo. Robertus, Mynſingerus. At Eguinarius Baro, cum caſum ejuſmodi nullum inveniat in rei corporalis vindicatione, quo is agat, qui rem poſſidet; hæc ad ipſum vindicandarum ſervitutum caſum coarctat. Ei adhærent Goveanus, Cujacius, Hotomannus, A Coſta, Merillius: leguntque, *ſane hoc uno caſu:* vel *ſane in hoc caſu:* aut *ſane illo caſu.* Æmilius autem Ferretus, eumque ſecuti Donellus, Weſembecius, Vinnius, Pacius, Alteſerra, qui plurimos ejuſmodi caſus reperiri exiſtimant, negationem inſerentes receptæ lectioni, ſcribunt, *ſane non*, vel *nec uno caſu.* Denique Hub. Giphanius totum hoc tanquam pro abſurdo & ſuppoſititio omnino rejicit.

§. IX. Sed tam mutationi cuivis, quam ſuppreſſioni horum verborum, vehementer adverſatur Græcorum cum Latinis Editionibus, atque harum inter ſe mira concordia; a qua temere recedere, quid eſt aliud, quam interpretationis obtentu jura ſubvertere? Præterea opinio, quæ hunc Juſtiniani locum redigit ad unum illum caſum actionis, qua vindicatur aut negatur ſervitus, etſi magnis ſe auctoribus tuetur, tria procul dubio habet incommoda eaque gravia. Primo particulam *ſane*, quam ratio & Latinitas adverſativam eſſe oſtendunt, (ut quæ aperte novi quid indicet, quod paulo ante allatis opponit) non ſine manifeſto vitio accipit pro affirmativa eorum, quæ proxime de actionibus rerum incorporalium tractata fuerant. Hæc deinde ſententia Imperatorem inepte & abſurde prorſus ea repetentem inducit, quæ jam ſatis ſuperque docuerat. Denique apparet hunc caſum nullatenus accipi poſſe de actione confeſſoria aut negatoria: quandoquidem has ipſas Auctor hic memorat. Caſum autem illum alibi, in Digeſtorum nempe libris, profitetur eſſe quærendum: ex quo perſpicue ſequitur a proxime dictis longe diverſum eſſe, & ſic ad actiones rerum corporalium, de quibus prius actum fuerat, omnino ſpectare.

§. X. Eorum autem ſententia, qui non unum, ſed ſexcentos caſus cogitant, quibus in re corporali vindicanda poſſeſſor agat, non uno ex capite refellitur. Nam ſi admittantur ejuſmodi caſus innumeri, dicendum erit, vindicationibus rerum incorporalium perperam opponi rerum corporalium vindicationes, (ut ſine dubio hic opponuntur a Juſtiniano) ſiquidem in utriſque non uno caſu agat, qui poſſidet. Porro quod Ferretus multiplices caſus conſtituit in mixtis ſive duplicibus Judiciis, *familiæ erciſcundæ*, *communi dividundo*, *finium regundorum*, (quæ pro uno caſu ponuntur a Gloſſa, quam Dynus & Jaſon in hac parte

te defendunt:) verum quidem eſt, in his actionibus coheredes aut conſortes & poſſidere, & actoris partes ſuſtinere *l.* 2. §. 3. *famil. erciſc.* Sed iidem invicem rei quoque partes ſuſtinent *ibid.* ſive rei ſunt, *l.* 44. §. 4. *eod. Tit.* quod non vult in caſu propoſito Juſtinianus. Neque hi id petunt, quod jam poſſident, ſaltem ea ratione qua poſſident. Poſſident enim totum pro indiviſo, petunt autem partem quiſque ſuam pro diviſo; nec agunt rei vindicatione, nec alium dominum eſſe negant, quemadmodum Angelus obſervat. Et quod caput eſt, abſurdum prorſus eſſet ad latiores Pandectarum libros explicationem caſus illius remittere, qui in ipſis Inſtitutionibus traditur, atque hoc ipſo *tit. de Action.* §. *quædam Actiones* 20. explicatur.

§. XI. Joannes apud Gloſſam, cui adhærent non pauci, caute a Juſtiniano hic dici ait, *eum qui poſſidet, actoris partes obtinere*; non autem, eum proprie agere: quam diſtinctionem in hoc caſu non admittit Cujac. *tract.* 9. *ad Africanum, ad l. ſi priuſquam, de novi oper. nunc.* Amplectitur tamen poſt alios Ant. Faber *l.* 19. *in princ. D. de prob.* Inde hunc caſum Gloſſa 2. hic cum aliquot ſequacibus ſtatuit in quavis exceptione proponenda, in qua reus actor eſſe dicitur, *l.* 1. *D. de except.* Idque præter cæteros ſequitur Vultejus. Sed Petrus de Bella-Pertica, & poſt eum Jo. Faber, Charondas, &c. caſum illum ſibi fingunt in quolibet poſſeſſore probandi onus, quod actori regulariter incumbit, in ſe ſuſcipiente, aut ſe rei petitæ dominum contendente, ut *l. circa eum*, 14. *D. de probat.*

§. XII. Accurſius hoc loco ad hæc verba, *neget actoris eſſe*, facti ſpeciem ponit in domino, qui rem ſuam alteri utendam, ſervandam, fruendamve tradidit, commodatore puta, depoſitore, locatore, adverſus detentorem, commodatarium, nempe, depoſitarium, conductorem, vindicante dominium ejuſdem rei, cujus tamen penes ipſum actorem eſt civilis poſſeſſio, ex *l. officium* 9. *D. de rei vind. l.* 1. *&* 8. *D. commod. l. non ſolum.* 33. *D. de uſurp. & uſucap. l.* 3. §. 18. *& ſeqq. de acquir. poſſ.* idque Jo. Roberto probatur. Referunt alii hunc caſum cum Corraſio 3. *Miſcell. c.* 23. ad interdictum *uti poſſidetis*, in quo ambo actores & rei ſunt, *l. ſi duo.* 3. §. 1. *D. uti poſſid.* Alii cum Contio 1. *ſubceſ.* 1. *ad novi operis nunciationem*, in qua non defendenti hæc pœna imponitur, ut ex reo actor fiat, *l. ſi priuſquam* 15. *d. Tit.*

§. XIII. Alii atque in his Mynſingerus poſt Placentinum, præjudiciales in rem actiones intelligunt, in quibus, qui in ſervitutem petitur, quamvis in poſſeſſione libertatis ſit, ſi ultro probare deſideret, ſe liberum eſſe, audiendus eſt, *l.* 39 *in pr. D. de liber. cauſ.* & *ſupr. d. l.* 14. *de probat.* Donellus plures caſus agnoſcit trium generum, in mixtis actionibus, in præjudiciis atque in Interdictis. Denique Interpres Theophili caſum hunc aptat ad filium exheredatum, qui poſſidet paternam hereditatem, eamque petente herede ſcripto, objicit querelam inofficioſi, ut *l. Papinianus* 8. §. 13. *D. de inoffic. teſtam.*

§. XIV. Horum nil ſatis, ni fallor, ad rem. De mixtis ſeu duplicibus actionibus jam dixi. Quod de eo proponitur qui exceptionem opponit, id Petro ac Dyno diſplicet, duabus præſertim de cauſis. Primo quidem, quod ſic plus quam mille caſus pro uno ponerentur. Quæ tamen ratio mihi minus arridet: in omnibus enim his caſibus occurrit eadem ratio & cauſa, & eodem modo partes actoris obtinet reus. Altera ratio eſt, quod Juſtinianus loquatur de actione proprie dicta: non igitur intelligendus eſt de exceptione. Jam ad eum, qui præjudiciali actione de ſtatu ſuo litigat, aliumve reum ſuſcipientem onus probandi, accommodari non poteſt hic locus: id enim per modum exceptionis fit, non actione, de qua hic ſermo, uti jam dictum eſt. Eædem rationes interdicta excludunt, & novi operis nunciationem: cum neutro horum generum res vindicetur; interdicta præterea differant ab actionibus, & horum, quemadmodum & exceptionum ac præjudiciorum etiam materia in Inſtitu-

ſtitutionibus tractetur, ut neceſſe non fuerit harum rerum enucleationem remittere ad vaſtum opus Pandectarum.

§. XV. Nec magis conſtare videtur, quod de commodatore, depoſitore, locatore ac ſimilibus dicitur. Etſi enim civilem poſſeſſionem retineant, non de hac ſola cogitare videtur Imperator; ſed de naturali quoque, & de occupatione ac detentatione corporali. Poſſidendi quippe verbum abſolute dictum, utrumque conjunctim ſignificat, exigitque ut factum cum jure concurrat. Conſtantino certe Harmenopulo poſſeſſio definitur ψυχῇ τοῦ δεσπόζοντος κατοχή, *detentio, quæ domini animo fit.* Atque ita ſumitur haud dubie poſſidendi verbum in interdicto *uti poſſidetis.* Faciunt huc quoque *l.* 8. §. 8. *D. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* & l. 153. *de reg. Jur.* Adde etymologiam Labeonis, qui poſſeſſionem appellatam cenſet a ſedibus, quaſi *ſedis poſitionem*, quia naturaliter tenetur ab eo, qui ei inſiſtit, *l.* 1. *D. de acquir. poſſ.* Et vero & facto & animo ejus, qui rem corporaliter detinet, interverti civilem domini poſſeſſionem, multis legibus probari poteſt, ac præſertim, *l.* 40. §. 1. *l.* 44. §. *ult. l.* 46. *eod. Tit.*

§. XVI. Probabilior cæteris apparet expoſitio quam ex *l.* 8. §. 13. *de inoff. teſt.* profert Theophili Scholiaſtes. Obſtant nihilominus huic quoque ſententiæ verba ipſa illius §. 13. Papinianus enim id exceptionis, non actionis modo fieri teſtatur; cum ait, *filium exheredatum, ſi ab illo poſſeſſam hereditatem petat heres ſcriptus, poſſe in modum contradictionis querelam inducere, quemadmodum ageret, ſi non poſſideret, ſed peteret:* unde patet filium hoc caſu non eſſe petitorem, nec ſuſtinere partes actoris.

§. XVII. Verum ut hæc redarguere proclive, ſic certius quid afferre difficile, tentandum tamen. Videamus, num in Digeſtorum volumine caſus aliquis inveniatur, quo qui rem plene, civiliter nimirum, & naturaliter, poſſidet, is nihilominus non ſolum actoris partes ſuſtinere, ſed vere ac proprie ſive in perſonam, ſive etiam in rem, agere poſſit. Ejuſmodi caſus tunc videtur contingere, cum quis rem ita accepit, ut tamen juri rei aliquid deſit, ſive acceſſorium quid adhuc deſideretur. Hæc regula diſertis verbis habetur in *l. etiam* 27. *D. de ſolut. & liberat.* Verba ejus ſunt: *etiam circa ſtipulationem & ex teſtamento actionem, ſi res tradita fuerit, quæ debebatur, quandiu aliquid Juri rei deeſt, adhuc tamen ipſa res petenda eſt.* τὸ *etiam* oſtendit antea circa actiones alias, & ni fallor, circa actiones quaſdam in rem ab autore traditum fuiſſe *lib. XXV. ad Edictum*, ex quo ea Lex deſumpta eſt. In ea exemplum adjicit: *ut puta*, inquit, *poſſum fundum petere, licet mihi traditus ſit, ſi jus quoddam cautionis ſupererit.* Facit *l. ſi rem* 20. *eod. Tit.* Idque in re, quæ ex ſtipulatione alternativa debetur, explicat Scævola in *l. Julianus* 131. §. 1. *D. de verb. oblig.* Ait enim: *qui fundum ſibi aut Titio dari ſtipulatur, quamvis fundus traditus ſit, nihilominus petere fundum poteſt, ut ſibi de evictione promittatur.*

§. XVIII. In ea vero re, quæ ex teſtamento debetur, facti hæc ſpecies adducitur a Paullo Juriſconſulto, in *pr. l.* 5. *de action. emption.* ubi ſi heres Titio quid vendere damnatus ſit a teſtatore, quamvis id Titio vendiderit ac tradiderit; quamdiu tamen deeſt eorum aliquid, quod ad plenum certumque dominium transferendum requiritur, poteſt Titius in eum agere, vel ex empto vel ex Teſtamento de reliquis, quæ propria ſunt emptionis, id eſt, de adminiculis ſeu præſtationibus, quæ debentur a venditore, eodemque herede; veluti de evictione. Hinc ſequitur fundo per vindicationem legato & tradito, agere in rem legatarium poſſe, ſi quid ſuperſit adhuc ei præſtandum, uti evincitur ex *l. Mævius* 66. §. 6. *de legat.* 2. Ibi enim autore Papiniano, fundum legatum & traditum petit tamen adhuc ab herede legatarius, ſi uſusfructus alienus ſit: itemque ſi aliena ſit poſſeſſio, aut fundus pignori datus. Sic cogitur heres uſumfructum redimere, aut vacuam & liberam poſſeſſionem præſtare. Valet hæc regula in commodato quoque, ſi res commodata reddita quidem

 fuerit,

fuerit, ſed deterior: non enim videtur eo caſu proprie reddita, *l. ſed mihi* 3. §. 1. *D. commod.* Idem in depoſito ſervatur, *l.* 1. §. 16. *D. depoſ.* Quin & ſi depoſitum integrum quidem, ſed non niſi accepta mercede redditum fuerit, agi depoſiti poteſt, *l. ult. eod. Tit.*

§. XIX. Neque his obſtat, quod non unus, ſed plures caſus videntur a nobis proponi contra vulgatam lectionem, quam tuemur. Hi quippe caſus pro uno habendi, qui ad unam certam regulam, atque adeo ad unum & idem genus revocari poſſunt, cum eadem omnes ratione nitantur, quod nempe juri rei aliquid deſit. Parum etiam refert, quod ut Cujacius notat, aliis Inſtitutionum locis, ubi ad Digeſtorum libros amplior rerum tractatio rejicitur, certi libri, aut certi ſaltem tituli indicantur, non leges paucæ, in diverſos Titulos ſparſæ, ut hic. Alibi ſic natura actionum ferebat, hic aliter ſe res habet: cum in variis cauſarum figuris reperiatur ex pari ratione jus ſimile.

§. XX. Quin etiam, ut verum ſit, quod hoc loco ait Juſtinianus, ſufficit caſum illum vel ſemel perſpicuis verbis in Digeſtorum libris memorari, & ſaltem ex *d. l.* 27. *de ſolut.* apparere. Nec vero ad hunc ultimum §. noſtri verſum referre neceſſe eſt ſuperiora verba, per quam neget rem actoris eſſe, in quibus actionum, quæ in rebus incorporalibus locum habent, & earum, quæ ſunt de rebus corporalibus, præcipuum diſcrimen verſatur. Ad rationem hujus noſtri caſus ſufficit, ſi ei, qui rem corporalem poſſidet, detur actio, ſive ut agat, qui poſſeſſor eſt, & rem, quam habet, nihilominus petere eo caſu poſſit. Niſi velimus eodem modo hic quoque negari rem eſſe adverſarii, quo in negativa ſervitutis actione dicimus vindicari libertatem.

EXCURSUS XIX.

SIVE

JOANNIS DANIELIS RITTERI

[ANTECESS. EXCELLENTISSIMI]

ad Clariſſ. Theophili Editorem

DISSERTATIO

de itineris, actus & viæ differentia.

MUlta de itineris, actus & viæ differentia a viris doctiſſ. diſputata ſunt; quorum diverſas opiniones, cum pæne in vulgus notæ ſint, ſcriptaque verſentur in plurimorum manibus, ſilentio potius præterire malui, quam Te longa earum recenſione fatigare. Etenim id tantum acturus ſum, ut Digeſtorum & Inſtitutionum ope Theophili, optimi Juris Rom. interpretis, loca quædam obſcura, quæ immerito Fabrotus V. Cl. vituperare videtur, illuſtrentur. Quod igitur ad ITER attinet, Ulpianus id l. 1. D. *de ſervit. præd. ruſt.* atque ex eo Inſtit. Juſt. ita definiunt, ut ſit *jus eundi ambulandi hominis, non etiam jumentum agendi vel vehiculum.* Quid *ambulare* ſit, nemo forte ambigit. At enim vero

vero τὸ *ire* non omnes ea, qua debebant accuratione expoſuerunt, quamvis ipſæ leges multa cum circumſpectione de *itu* aut *itinere* egerint. *Eunt* vero homines aut propriis pedibus, aut alienis, id eſt, vel equis muliſque inſidentes, vel lectica vecti. Inde Modeſtinus *l.* 12. *d. t.* ſcribit, *iter eſt, qua quis pedes vel eques commeare poteſt*: & Paullus *l.* 7. *qui ſella*, inquit, *aut lectica vehitur, ire non agere dicitur.* Hoc autem cum ſit, equi mulique non *agi*, ſed *regi* dicuntur. Ex quo ſequitur, in itinere quoque nec jumentum nec vehiculum agi potuiſſe. Male etiam nonnulli, ad Gellium provocantes *lib.* 20. *c.* 1. jumentum vectabulum eſſe, quod adjunctis pecoribus trahebatur, exiſtimant. Cum enim vehiculi vox generalis ſit, & quod mox ſumus viſuri, denotet ploſtrum minus, duarumque rotarum, facile patet, ea jumenti notione admiſſa vehiculum inter jumentumque nullam poni poſſe differentiam. Imo confutat opinionem hanc *l.* 13. *D. de ſervitut.* ibi: *Sed ſi jumentum ea duci poterit, non etiam vehiculum, actus videbitur acquiſitus.* Nam aliquando ob actus anguſtiam jumentum quidem commode, minime vero vehiculum duci potuit. Ex his vero, quæ diximus, evidens eſt, in itinere neminem, nec ſarcinaria jumenta, nec etiam ſine ſarcinis, ut vel in vicino agro paſcantur, vel fundum modo tranſeant, agere poſſe: quoniam dum aguntur, ab eo, qui agit, regi tam caute provideque non poſſunt, uti minime verendum eſſet, ne jumenta præſertim immunito itinere, fructibus aliquid damni afferant. Vehiculum ob itineris anguſtiam agi non potuiſſe, nemo dubitat. Sed forte nonnullis in mentem veniet, opus ſic non fuiſſe, ut veteres Prudentes vehiculi in ſervitute itineris mentionem facerent, cum id ipſa itineris conditio excludat. Quorum opinioni ut obviam eamus, tenendum eſt, aliquando totum quoque agrum itineri inſerviiſſe, *l.* 13. *D. de ſervitut. præd. ruſt.* adeoque fuiſſe ſpatioſum iter, ut non vehicula modo, verum etiam quatuor rotarum currus, trigas, quadrigaſque admitteret. Et hanc propter cauſſam legibus definiendum fuit, ut, licet ſpatium adeſſet ampliſſimum, is tamen, qui itineris tantum ſervitutem haberet, vehiculum agere non poſſet. Hæc cum planiſſima ſint; videamus jam Theophilum. Is vero de itinere hæc ſcripſit: Iter, τυτεςιν ὥςε ἐξεῖναί μοι βαδίζειν διὰ τοῦ σοῦ ἀγροῦ; & deinde: iter, ὥςε μὴ περιπατεῖν ἢ μετὰ ὑποζυγίου ἢ μετὰ ὀχήματος. Quæ omnia optime ſe habere, licet diſſentiat Clar. Fabrotus, perſpicue demonſtrabimus. Nam injurius in Theophilum eſt vir ille doctiſſimus, lectoribuſque perſuadere conatur, JCtum Conſtantinopolitanum ne quidem *ambulandi* vocem intellexiſſe. Sed mirum profecto eſt, noluiſſe Fabrotum ad τὸ βαδίζειν & περιπατεῖν attendere, quibus tamen vocabulis, & *ire* & *ambulare* a Theophilo pulcre expreſſum eſt. Imo Fabrotus, cum homines animi tantum gratia per fundos ambulare credidit, in errorem ipſe inductus eſt. Eſt enim hoc certiſſimum, veteres JCtos, in deſcribenda itineris ſervitute, *ambulandi* voce propterea uſos eſſe, ut id exprimerent, quod Modeſtinus *l.* 12. *D. de ſerv. præd. ruſt.* dixit, *iter eſt, qua quis pedes commeare poteſt.* Neque facile quiſquam exiſtimabit, ſervitutem olim ruri fuiſſe impoſitam, ut ruſticus animi gratia ambulare poſſet. Poterat enim voluptati quiſque, vel in ſuo vel in amici fundo ambulando ſatisfacere. Et profecto Theophilus intellexit hanc vocis ambulandi vim, ſatiſque prodidit, non voluptuarium eam ſed neceſſarium denotare iter, quoniam, indicaturus ſervitutis conſtituendæ cauſſam, hæc notat: *Nam hoc iter compendio ducebat in fundum meum.* Functus eſt igitur hoc loco optimi interpretis officio: quandoquidem neminem futurum eſſe confidam, qui non videat, βαδίζειν καὶ περιπατεῖν διὰ τοῦ ἀγροῦ, eſſe, *ire & ambulare per agrum.* Nam cui eſt per fundum tranſitus permiſſus, is itum iterque quoque habeat, neceſſe eſt. Qui vero tranſit, vel pedes vel eques commeare, ſive ire ambulareque poteſt. Sed optime etiam docet idem Theophilus, non licere περιπατεῖν μετὰ ὑποζυγίου, ſive, quod idem eſt, *jumentum per fundum agere.*

Ve-

Veniamus ad actum. Ulpianus *d. l.* 1. *Actus*, inquit, *eſt jus agendi vel jumentum vel vehiculum. Itaque qui iter habet, actum non habet: qui actum habet, & iter habet etiam ſine jumento.* Jam vero de actu minime diſputari poteſt, niſi prius de latitudine & actus & viæ ſimus certiſſimi. Sollicite propterea JCti *titulo D. de ſervit. præd. ruſt.* ad eam reſpiciendam eſſe cenſuerunt, l. 8. & 13. quoniam perſpecta & cognita latitudine, de vehiculo, quod in actu agi potuit, accurate demum pronuntiare valemus. Cum vero ex Varrone, Iſidoro ac Paullo conſtet, actus latitudinem pedum fuiſſe quatuor, in primis conſiderandum eſt, utrum potuerit eo in ſpatio agitari vehiculum, ne ſtatim in ſententiam Illuſtr. Bynkerſhoekii ire cogamur, qui id fieri potuiſſe, confidentiſſime negavit. Inveſtigare jam nolo, an non pes ille Romanus Italicuſque, quo Architecti olim uſi ſunt, a menſura agreſti paullulum abierit, cum res iſta tenebris ſit multis involuta, & variis obnoxia dubiis. Sufficiat nobis Iſidorus, qui *Origin. XV. c.* 15. menſuras agreſtes commemorans, pedem ſedecim habuiſſe digitos, ſive palmos quatuor, ſcriptum reliquit. Quatuor vero pedes, & ſinguli quidem digitorum ſedecim, tantum efficiunt actus ſpatium, in quo vehiculum commode poteſt agitari. Hinc in Gloſſ. Nom. ακτους, ἡ πλατυτερα ὁδὸς. Jam vero accurate exponendum eſt, vehiculum id cujus generis fuerit, quod actus olim admiſit. Hi enim ne probabilem quidem in medium attulerunt opinionem, qui vehiculum, currum truſatilem interpretati ſunt, cum neque probari poſſit unico veteris auctoris teſtimonio, vocem vehiculi currum indigitare truſatilem, neque etiam id patiatur linguæ Romanæ genius, ut dicere poſſimus, *currum truſatilem agere.* Imo, quod Ulpianus vehiculum appellat, Paullo *l.* 7. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Plauſtrum eſt. At quis unquam audivit, plauſtri nomine apud veteres currum quoque truſatilem veniſſe? Quoniam vero actus agriculturæ inſerviit, ejus quoque generis vehiculum exquirendum eſt, quo in colendis agris, convehendiſque fructibus Romani olim uſi ſunt. Tale vero vehiculum Varro produxit *de L. L. lib.* 4. *pag.* 23. *Aut. LL.* qui, *vehiculum*, inquit, *eſt*, *in quo faba aliudve quid vehitur, quo ex viminibus uterentur*, (ſiv. ut recte emendat Schefferus, *quod ex viminibus vieretur*) *& quod eo vehitur; brevis veha vehiculum dictum fuit. Plauſtrum, quod ab omni parte palam eſt: quæ in eo vehuntur, quod perlucent, lapides, aſſeres, tignum.* Quo loco, vehiculum ſpeciali notione profert Varro, & a tragula, ſirpea, in qua ſtercus, aliudve quid evehitur, arcera, imo & ploſtro ipſo diſtinguit, & ſui ac peculiaris generis eſſe oſtendit, ut obſervatum eſt a Scheffero *de re veh. lib.* 2. *c.* 20. Idem Varro, vehiculum, brevem veham eſſe teſtatur. At Feſtus auctor eſt, *Veiam* apud Oſcos eſſe plauſtrum; ex quo ſequitur, vehiculum, ſive brevem veham, nil aliud fuiſſe, quam parvum plauſtrum, aut ploſtellum, cujus mentio apud Varronem *de Re Ruſt. lib.* 1. *c.* 52. Ex plauſtro vero facile ſit vehiculum. Nam *plauſtrum* Varro id appellat, *quod ab omni parte palam eſt*, ita ut conſpici poſſent lapides, tignum, &c. quæ in eo vehebantur. Huic igitur nudo planoque plauſtro; ſi cratem ex viminibus contextam imponas, plauſtrum in vehiculum commutabis. Jam vero animadvertimus, eleganter & accurate Paullum id *plauſtrum* appellare, quod apud Ulpianum *vehiculi* nomine venit. Multa enim nudo poſſunt imponi plauſtro, ut ſaxa, tigna, aſſeres; multa vero, quia minuta ſunt, ut rapa, olera, poma, legumina, vaſe debent contineri, vehiculumque ex viminibus contextum, aut ſirpeam, ex ſcirpo colligatam, poſtulant. Imo, cum quædam ne ita quidem contineri poſſint, v. gr. arenæ; arcera opus eſt, ex tabulis ligneis conjuncta. Eſt itaque ploſtrum, quaſi genus, & ſpecies ejus, vehiculum. Ploſtrum autem duarum rotarum erat. Iſidorus *XX.* 12. *Plauſtrum vehiculum duarum rotarum, quibus onera deferuntur.* Optime enim animadvertit laudatus Schefferus *lib.* 2. *c.* 19. ea vehicula, quæ quatuor habuere rotas, non ſimpliciter plauſtra, ſed *plauſtra majora* dicta fuiſſe,

ſe, quorum tantum tria ad villam bene inſtructam requirit Cato *de R. R. c.* 11. Porro hæc plauſtra, quæ primo loco adduximus, duo tantum boves, aut muli, aut aſini trahebant, docente eodem Catone *c.* 62. qui, *quot juga boum*, inquit, *mulorum, aſinorum habebis, totidem plauſtra eſſe oportet.* Quid jugum, ſive ζυγὸς ſit, notum ex Etymologo. Fuit autem plauſtrorum uſus in agris frequentiſſimus, quæ ideo inter inſtrumenta ruſtica numerantur. Et propterea in ſervitute actus hæc quoque plauſtra occurrunt, quorum ope partim colendi agri, partim vero fructus ex iis convehendi erant. Plauſtra vero, vehicula, & reliqua ejus generis vectabula, cum plana eſſent, & duarum modo rotarum; quæ non erant radiatæ, ſpatio pedum quatuor agitari bene potuerunt. Etenim hoc probe obſervandum eſt, rotas non quales vulgo cæteris in vehiculis cum radiis modioloque fuiſſe, verum ex conjunctis inter ſe tabulis ligneis contextas, quales tympana nominarunt; ne forte quis putet, axes etiam plauſtrorum majus requiſiviſſe ſpatium. Huc pertinet locus Probi ad Virgil. Georg. 1. a Schеffero *lib.* 2. *c.* 19. excitatus: *Plauſtra ſunt vehicula, quorum rotæ non ſunt radiatæ, ſed tympana cohærentia axi, & juncta cantbo ferreo. Axis autem cum rota volvitur, nam rotæ circa ejuſdem cardinem adhibentur.* Neque opus majori fuiſſe latitudine quam pedum IV. quando circumagenda etiam eſſent plauſtra, deprehendent facillime, qui rem vehicularem veterem notam ſibi reddiderunt. Plauſtrum autem aut vehiculum, ubi duci potuit, ibi & trajici armenta, ut eſt *l.* 12. *D. de ſerv. præd. ruſt.* Sed trahendi lapidem, aut tignum jus in actu ideo non eſt, quia corrumpi actus, & lacunoſus aut voraginoſus fieri poteſt, quem planiſſimum ruſtici conſervare ſtuduerunt, ne res vehicularis & ipſa agri cultura impedimenti quid pateretur. Propterea etiam factum eſt, ut in ſervitute conſtituenda, in primis ſi terra lutea ac limoſa eſſet, ea adjiceretur conditio, ut certum tantum veheretur pondus, unde lucem capiunt *l.* 4. *de ſervit.* & *l.* 11. *quemadm. ſervit.* Quæ de haſta recta, *l.* 7. *de ſervit. præd. ruſt.* leguntur, adeo hodie nota ſunt, ut interpretatione indigere non videantur. Ex his itaque, quæ hactenus diximus, apparet, rectiſſime veteres pronuntiaſſe, *actum jus eſſe agendi vel jumentum vel vehiculum.* Uti vero accurati ſunt Juriſconſulti in rebus definiendis, ita conſulto quoque *vel jumentum, vel vehiculum*, actui tribuerunt, cum aliquando actus tam anguſtus eſſet, ut jumenta quidem duci *l.* 13. *de ſervit.* aut armenta trajici, *l.* 12. *de ſervit. præd. ruſt.* minime vero vehicula in eo agitari poſſent. Sunt igitur, quæ de actu in jure dicuntur, ſtrictiſſimæ, ut ajunt, interpretationis, ita quidem, ut is, qui ejus ſervitute gaviſus eſt, præter duo illa, definitione expreſſa, jumenta nimirum, vel vehicula, agere nihil potuerit. Actum vero, quoniam nemo cogitare poteſt, ut non ſimul in mentem ipſi quoque veniat latitudinis illius, quæ actui eſt propria, facile ad conjiciendum eſt, JCtos veteres, homineſque ruſticos, audita actus ſervitute, bigas tantum rotarumque duarum vehicula eidem tribuere potuiſſe, quandoquidem trigæ & quadrigæ, ploſtra majora, aut currus rotarum quatuor, & in altitudinem aſſurgentes, viam requirebant. Jam quod ad Theophilum attinet, ex his, quæ paullo verboſius diſputavimus, patet, bene & accurate eum ſcripſiſſe, *actum* eſſe in quo liceat βαδίζειν καὶ παρεῖναι μετὰ ὑποζυγίου ἢ ὀχήματος. Fabrotus quidem notat, actum a via Theophilum non diſtinguere, cum actus etiam intelligatur, licet vehiculum duci non poſſit, dummodo commode agatur jumentum. At vir iſte doctiſſimus non cepit *l.* 13. *de ſervit.* & *l.* 23. *de ſervit. præd. ruſt.* quibus, quod ajunt, exceptio a regula continetur, uti ſupra jam obſervavimus. Accurati quoque ſunt Græci, actum, ἁμαξικὴν ὁδὸν interpretantes. Ἅμαξα autem *plauſtrum* eſt aut *ſarraca.* Quæ vox iterum edocet, Illuſtrem Bynkerſhoekium præter rem in actu currum ſinxiſſe truſatilem.

Sed *viam* etiam ingrediamur. Eſt *via*, Ulpiano docente, *jus eundi. & agendi, & ambulandi: nam & iter & actum in ſe via continet.* Male emendant nonnulli,

nulli, *jus vehundi* pro *eundi*, ab actu viam diſtincturi. Sed ea emendatione nihil efficiunt, cum & in actu jus vehundi ſit, & conſtantiſſime in Digeſtis legatur, *eundi*. Ita Celſus *l.* 9. *de ſervit. ſi cui via cedatur, vel relinquatur, in infinito ire agere licebit*: & paullo poſt; *ut, qua primum viam direxiſſet, ea demum ire agere deberet.* Paullus *l.* 7. *de ſerv. præd. ruſt. Qui viam habet, eundi & agendi jus habet.* Celſus *l.* 11. *eod. jus mihi eundi agendi poteſt ſeparatim cedi.* Papinianus *l.* 34. *eod. jus eſſe ire agere.* Et hæc omnia optime ſe habere, ex iis, quæ mox dicturi ſumus, clarius apparebit. Id vero, quod ſupra jam monuimus, hic loci quoque repetendum eſt; de via ſcilicet judicium accuratum ferre poſſe neminem, niſi perpendat prius ejus latitudinem. Habet autem latitudo viæ in porrectum pedes octo, & in anfractum ſedecim, ut Cajus notat *l.* 8. *D. de ſerv. præd. ruſt.* quam latitudinem Javolenus *l.* 13. *eod.* eleganter, *legitimam* appellat. Cum igitur via actu ſit latior, ſtatim intelligimus, in ſervitute ejus plus eſſe conceſſum, quam in actu. Hinc Jureconſulti veteres, ut actum a via diſtinguerent, limitibus illum quibuſdam circumſcripſerunt, quo poſſent omnes, & ruſtici in primis, cognoſcere, ei, qui actum habeat, jus quidem agendi competere, ſed ita tamen definitum, ut præter jumentum, vel vehiculum ejuſmodi, quod actus latitudo admittit, agere ipſi nihil liceat. Iidem vero Prudentes, de viæ ſervitute diſputantes, cogitate accurateque nuda *agendi* voce uſi ſunt, ſignificaturi ea, quidvis agendi poteſtatem in via eſſe. Etenim latiſſime patet hujus vocis ſignificatus, ut, niſi definitum ſit expreſſis verbis, quid poſſis debeaſque agere, pro lubitu tuo in via tibi quidvis agere liceat. Nam conceſſa libera agendi poteſtate, & nullis plane limitibus circumſcripta, licebit tibi agere jumenta, bigas trigas, quadrigas, vehicula, plauſtra majora rotarum quatuor, currus in altitudinem exſurgentes, imo ad pompam quoque extructos. Aptiſſime itaque JCti pronuntiarunt, *viam jus eſſe eundi*, AGENDI *& ambulandi*, quoniam in ejus ſervitute ex arbitrio eſt omnigena vectio *agendique* liberrima facultas. Propterea etiam *l.* 9. *de ſervit. dicitur, ſi cui ſimplicius via cedatur vel relinquatur*, IRE AGERE licebit. Quæ cum ita ſint, neminem jam futurum exiſtimo, qui non videat, veteres JCtos, ſola *agendi* voce, viæ ſervitutem bene & accurate deſcripſiſſe. Is enim, ut tandem concludamus, qui libere poteſt *agere*, agit ſuo jure omnis generis vehicula, & in primis ploſtra majora, de quibus ſupra diximus. Id autem qui facere poteſt, recte etiam jumenta agit atque armenta trajicit: pro lubitu it denique & ambulat. Etenim pervulgatum hoc eſt, ei, cui plus conceſſum, minus quoque competere; ut propterea veriſſime JCti pronuntiarint, viam & iter & actum in ſe continere. Theophilum intueamur. Is viam deſcripturus, Βία, inquit, ἐςὶ δίκαιον τοῦ πορεύεσθαι καὶ ἔχειν καὶ ὑποζύγιον· ὥςε οὖν ἡ via ταῦτα ἔχει ἃ καὶ τὸ actus. Fabrotus JCtum Conſtantinopolitanum jus ambulandi cum jure eundi hic permiſcere in notis obſervat, qua tamen in re ipſi injuriam facere videtur. JCti recentiores, quibus Ulpiani definitio, quam de via dedit, diſplicuit, non potuerunt non ſtatuere, vocem aliquam e Theophili libro excidiſſe. Eam ob cauſſam Illuſtr. Bynkerſhoekius legendum eſſe cenſebat, πορεύεσθαι, καὶ ἄγειν, καὶ ὑποζύγιον; ita ſcilicet interpretem Græcum Latina Inſtitutionum verba & optime in linguam tranſtuliſſe Græcam, & tria etiam dixiſſe, exiſtimans; πορεύεσθαι nimirum, quod itineri; ἄγειν, quod actui; ὑποζύγιον, quod viæ proprium eſt. Et eſt profecto ingenioſa hæc conjectura, quam & ego lubentiſſime amplecterer, dummodo poſſem mihi perſuadere, ἄγειν ſimpliciter poſitum idem plane apud Græcos denotare, quod eſt JCtis Romanis *agere*, a quibus ea vox nequaquam ad actum tantum relata eſt, uti magni nominis viro placuit. Et ſenſit forte difficultatem hanc V. Cl. Jo. Alberti, Academiæ Leidenſis decus, qui in *Miſcellan. Critic. p.* 233. maluit legere: πορεύεσθαι, καὶ ὀχεῖν, &c. At concedam licet, τὸ ὀχεῖν mutari potuiſſe a librariis in ἔχειν, pace tamen tanti viri alia omnia ſentio, quoniam admiſſa hac

hac emendatione, nulla ponitur a Theophilo viam inter & actum differentia. Ego leviſſima emendatione locum, qui tot doctos viros exercuit, bene ſanari poſſe puto, dummodo legamus, πορευθῆναι, καὶ ἔχειν τὸ ὑποζύγιον. Faciliime librarios, qui compendiis literarum uſi ſunt, τὸ & καὶ potuiſſe confundere, nemo dubitat. Ut vero lectionem Theophili tueamur, primo loco obſervandum eſt, JCtum hunc Conſtantinop. Paraphraſten egiſſe, non nudum interpretem, erraréque eos vehementer, qui, ab eo Inſtitutiones Latinas in linguam Græcam κατὰ πόδα converſas eſſe, ſibi perſuadent. Is igitur de itinere & actu exponens, τῷ πατεῖν & ἐλαύνειν vocibus, ut ſupra vidimus, uſus eſt, eaſque ſervitutes tam accurate deſcripſit, ut jure deſiderari nihil poſſit. De via vero acturus, Jureconſultos ſecutus eſt veteres, qui una *agendi* voce, quid viæ ſervitus ſit, belliſſime expreſſerunt. Eam enim ob cauſſam Theophilus, cum intelligeret ſolemnia illa verba, IRE, AGERE LICEBIT, aptiſſime, ſi quid video, viam ita definire potuit, βία ἐστὶ δίκαιον τοῦ ἐμὲ πορευθῆναι. Eſt enim vocabuli πορευθῆναι generalis latiſſimuſque ſignificatus, ut, ſi quis dicat, jus mihi eſſe πορευθῆναι, liceat etiam πορευθῆναι μετὰ ὀχήματος, & adhibere καὶ δίκυκλα καὶ τετράκυκλα, & omnis generis quoque vehicula εἴτε ἁρμάματα, εἴτε ὄχους, εἴτε ἁμάξας, quæ apud Pollucem recenſentur; cujus auctoris locus *Lib. III. c.* 14. quod ad vocem πορευθῆναι attinet, notatu quoque dignus eſt. Scribit enim ibidem, πορεύεται, πορευόμενος· ὅθεν καὶ πορεῖα, τὰ ὀχήματα; *proficiſcitur, proficiſcens: unde etiam profectio, &* πορεῖα *pro vehiculis.* Certe τὸ πορευθῆναι abſolute poſitum ea omnia involvit, quæ & commoditatis & neceſſitatis cauſſa fieri ſolent. Cum autem animadverteret Theophilus, vocem hanc nondum ſatis τὸ *agere* Latinum exprimere, poſſeque adeo fieri, ut de jumentis agendis oriretur quædam dubitatio, tollendæ omnis ambiguitatis cauſſa, addidit, καὶ ἔχειν τὸ ὑποζύγιον, *& agendi jumentum.* Ἔχειν τὸ ὑποζύγιον, eſt ἐλαύνειν τὸ ὑποζύγιον. Edocent enim vulgata etiam Lexica, ἔχειν pro ἐλαύνειν frequenter uſurpari. Ita vero clariſſimum eſt, Theophilum in viæ ſervitute deſcribenda officio ſuo bene defunctum eſſe. Etenim ſi quis mihi concedat jus πορευθῆναι per fundum, eo potero jure uti, adhibitis ploſtris minoribus majoribuſque, trigis quadrigiſque. Jam ſi addamus, καὶ ἔχειν τὸ ὑποζύγιον, & reliqua, ὥστε ἡ via ταῦτα ἔχει ἃ καὶ τὸ ἄκτυς, non poterimus non concludere, JCtum Conſtantinopolitanum idem dixiſſe, quod eſt apud Ulpianum in viæ definitione.

EXCURSUS XX.

MEMORABILIA
ex Scholiis Baſilicorum excerpta
A GUL. OTT. REIZIO.

Licet JCtorum &c. quorum in Baſilicis mentio, Indicem ſatis amplum, paginis 32. in 4. conſtantem, concinnaverit laborioſiſſimus ac litteratiſſimus FABRICIUS in Bibl. Gr. Vol. XII. pag. 435. ſqq. quem magno mihi ſæpe uſui fuiſſe, nequaquam diſſimulabo: eumdem tamen, quum controverſam Theophili noſtri & συγχρόνων JCtorum ætatem inde ad liquidum deducere conabar, nec ſufficientem nec nævis immunem deprehendi. Itaque ipſe bis ac ter ſingulas Operis Baſilici paginas perluſtrans, loca inde memorabilia, maxime quæ ad JCtos Juſtinianeos & ad cruenda Theophili fragmenta facerent, ſumma cura enotavi. Tum vero haud pauca detexi, quæ Viris Eruditis necdum animadverſa, ſat gravibus circa ſcholiorum auctores erroribus anſam præbuerunt. Hinc mihi ſpes nata eſt, fore ut ſecundum ſtrictiſſimas κρίσεως hiſtoricæ regulas & Theophilum & ſocios ejus ſuo vindicarem Juſtiniano, atque in priſtinum reſtituerem honorem. Quæ ſpes utrum me feſellerit, nec ne, ex ſequentibus poſt Memorabilia Conſectariis ac Poriſmatis Lector judicabit. Quamvis autem poſt conſummatam alicujus ædificii conſtructionem adminicula & machinas amoliri ſoleamus, & ego ſimiliter illum Memorabilium Indicem, aut maximam ſaltem illius partem ſupprimere nunc debere videar: ob tres tamen rationes eumdem tibi, Benevole Lector, ob oculos ſiſto. Prima eſt, quod pleraque alioqui loca multo verboſius in Conſectariis enarrare cogerer; altera, ut juvenes ſtudioſi (quibus me potiſſimum ſcribere, ſæpius profeſſus ſum) qualequale κρίσεως hiſtoricæ habeant exemplum; tertia, quod aliis inpoſterum uſui eſſe poſſint, quæ ego nunc pro inſtituti ratione ſciens prætermitto. Necdum tamen ad ipſam rem tranſire poſſum, quin generaliter quædam præmoneam, quæ, ſi ignorantur, eos, qui in Baſilica forte incidunt, nec opinos, præter ſuam fere culpam, in præjudicia falſiſſima inducunt.

I. Compilatores horum ſcholiorum non modo perperam auctorum nomina, unde ea deſumta ſint, plus millies omiſerunt; ſed pejori etiam methodo ſuas additiones atque ἐπικρίσεις ita interſperſerunt, ut a commentationibus veterum nullo aut ſigno aut nota diſtinxerint: unde ſæpius dubium admodum eſt, utris hic ille locus tribuendus ſit. Indicium tamen harum additionum ut plurimum ſolent eſſe hujuſmodi verba: Ζήτει καὶ Μέμνησο· Ἀνάγνωθι.

II. Quum βιβ. & τιτ. & aliquando θέμα vel θεμάτιον pro *verſiculo*, communiter tam Digeſtis & Codici, quam ipſis Baſilicis tribuantur, (nam Inſtitutiones & Nov. ſignum διακριτικὸν ἰνστιτ. & νεαρᾶς διατ. adjunctum ſemper habent) non poteſt Lector minus exercitatus hæc omnia non confundere, & Baſilicis tribuere, quæ Digg. aut Cod. ſunt verba. Hinc ergo ut ſe expediat, obſervet, terna hæc ſtatim ex addito vel διγ. vel διατ. vel κεφ. vocabulo facillime diſtingui: namque διγ. notat δίγεστον, i. e. ut hodie loquimur *legem Digeſtorum*: διατ. διάταξιν, *conſtitutionem* ſive *legem Codicis Juſt.* κεφ. κεφάλαιον, *ſive caput Baſilicorum.*

III. Textibus ex Inſtit. Digeſtis aut Codice citatis Compilator ſæpe ſubjungit locum, quem poſtea in Baſilicis accepere; cujus rei indicium eſt ἤτοι vel ἢ, quod alicubi in καὶ degeneravit (de quo plura in Gloſſ. THino.)

Ut

Ut jam de una fidelia non duos, ſed tres dealbem parietes, uno exemplo ex Tomo III. Baſil. defungar: Pag. ergo 24, C. legimus: Τοῦ Ἀνωνύμου. Ἀνάγνωθι τὰ παρὰ τοῦτο εἰρημένα βιβ. μθ΄. τιτ. ιδ΄. διγ. ιθ΄. Τί δέ ἐστι τακιτον φιδεικομμισσον, μάθε ἐκ διγ. τοῦ αὐτοῦ ιδ΄. τιτ. ἤτοι βιβ. νϛ΄. τιτ. β΄. Ἀνάγνωθι βιβλ. μδ΄. τιτ. α΄. κεφ. ρβ΄. ὅ φησιν &c. Quem locum intellige, quaſi ſic ſcriptus eſſet: ANONYMI. *Legito præter hoc, quæ dicuntur Libro XLIX. Digeſt. tit. 14. leg. 19. Quid autem ſit tacitum fideicommiſſum, diſce ex l. 3. ejuſd. tit. 14.* [Hactenus Anonymus: ſequitur Compilatoris additio:] *ſive Libro Baſilic. LVI. tit. 2. Legito Lib. Baſil. XLIV. tit. 1. cap. 102. quod ait.* Exemplum e Codice hoc eſto: Tom. I: 437, g. Τοῦ Ἀνων. Ἀνὴρ ὑπὲρ γυναικὸς *ſine mandato* κινεῖ, ὡς βιβ. β΄. τοῦ Κωδ. τιτ. ιβ΄. διάταξ. κα΄. [βιβ. μδ΄. τιτ. κα΄. κεφ. α΄.] Quæ incluſi, manifeſte ſunt Compil. quo loco in Baſilicis illa lex inveniatur. Ead. pag. e. Τοῦ Ἐναντιοφανοῦς. Οὐ πάντες οἱ ἐγγυηταὶ τῷ νῦν βοηθοῦνται, ὡς βιβ. δ΄. τιτ. δ΄. διγ. ιγ΄. καὶ [lege ἢ] βιβ. ι΄. τιτ. ϛ΄. κεφ. α΄. Et ſic μυριάκις. Quin fieri poteſt, ut veterem citationem aliquando in citationem Baſilicorum mutaverint.

IV. Pro Compilatorum adſumento etiam habe, ſi verbis τὰ κάτω ποδός aut Thalelæi aut alius JCti ſubjungant, ὡς κεῖται ἐν τοῖς Βασιλικοῖς, vel καὶ ἴσως, ὡς ἐν Βασιλ. nam ſic reliqua deſcribendi tædium recte effugere voluere. Exemplis, licet ubique obviis, abſtineo, quum & Thalelæum & alios bene multos ante Baſilica ſcripſiſſe, ipſe etiam Hoffmannus ſtatuat.

V. Nec te fallat, quum ex: gr: III: 51, B. dicitur: *Quære lib. X. tit. 25. cap. 4. & ibi Thalelæi adnotat.* aut alibi *Indicem*, *Stephanum*, *Theodorum* &c. ad aliquod Baſilicorum cap. citant: quaſi vero hi in libros Baſil. commentati ſint: ſed ſic intellige quod aut ipſi Baſilicorum confectores, aut eorum Gloſſatores, antiquorum JCtorum in jus Juſtinianeum interpretationes ad illa Baſil. capita tranſtulerint, ſicut nos ex. gr. ad Suetonium vetuſtioris verba auctoris, Livii, Ciceronis, &c. adlegamus.

VI. Ordo, quo in Scholiis Baſil. commentationes JCtorum ad eumd. locum ſucceſſive ſequuntur, nihil certi habet. unde tali argumento non utar. Nam, licet v. c. Cyrilius præponi ſoleat Stephano, & Thalelæus Theodoro, hoc tamen haud raro aliter fit

VII. Singula quidem argumenta, quibus adhuc pro vera Theophili ætate pugnatum eſt, ſi per ſe ſola ſpectentur, fateor. non ſatis firma poſſe videri: unde ea levi, quod ajunt, brachio refutare ſibi videtur Hoffmannus, cui in ἐπιχειρήσει ad ejus de THo judicium ex parte jam reſpondimus. Verum enim vero ſi eadem argumenta conjungantur, & nove a me inventis cumulentur, vix dubito quemquam fore, qui Pyrrhonium amplius & ſcepticum agere velit. Neque enim res hiſtorica demonſtrationibus Mathematicis, ſed evidentibus ſanæque rationi ſufficientibus documentis indiget.

VIII. Stellula ſimplex deſignat tam JCtos, quam alios Viros illuſtres, quos ſub Juſtiniano floruiſſe certum eſt: duplex, quos paullo ante Juſtinianum vixiſſe probabo. Si citationibus Baſil. nullius nomen adſcripſi, illæ ſunt incertorum Scholiaſtarum, qui nullo, nec Anonymi quidem, nomine ibi gaudent. Tum ex. gr. IV: 375, B. ſignificat Baſilic. Tom. IV: pag. 375, & diviſionem paginæ per litteras majuſculas A. B. C. D. Sed V: 186, d. notat Baſilic. Tom. V: pag. 186, ſcholion inſignitum littera minuſcula *d.* Denique ſub *Heroë Eudoxio & Patricio* numerus e. g. 293. ſubjectus legi Codicis deſignat Annum Chriſti, quo illa conſtitutio prodiit.

MEMORABILIA
EX SCHOLIIS BASILICORUM,
QUÆ FACIUNT AD INDAGANDAM ÆTATEM
JCTORUM, MAXIME EORUM

qui ſub Imperatore Juſtiniano Magno floruerunt: nove collecta & conſectariis ac poriſmatis illuſtrata a G. O. REIZIO.

Amblichus. *vide* Heros Ambl.

*ANASTASIUS ad Dig. commentatur IV: 701, C. VII: 258, m.

*ANATOLIUS ad Cod. Juſtin. comment. I: 100, A. II: 360, A. 562, B. 566, B. 570, B. III: 66, c. *&c.*
ad Dig. comm. IV: 20, p.

*ANONYMUS citat Inſtit. Juſtin. II: 601, m. *Dig.* I: 99, e. 260, l. 265, q. 372, a. c. *&c.* item III: 252, y. ubi pro κεφ. legendum διγ.
citat Cod. Juſt. I: 38, u. 265, q. 437, g. II: 263, d. 543, bis. *&c.*
Nov. *de Teſtib.* [Juſtiniani XC.] II: 543, fin. 556, A. *de Lenonibus* [Juſtin. 14.] II: 610, C. Novellam Juſt. CXI. III: 48, C. *&c.* ὡς ἡ μετα τον Κωδικα νεαρα VI: 207, e.
Pronuntiatum εχει το ρητον, ait II: 626, C. *Exulat* εχει το ρητον. κυριως δε το *exilium* δηλοι &c. VI: 161, u.
το πλατος Digeſtorum edidiſſe videtur VII: 89, c. ubi ſic: Τουτο δε το θεμα κειται εν τῃ του Κυριλλου ινδικτῳ, ου μην και εν τῳ Ανωνυμῳ.
citat Dorotheum V: 144, A. 260, in fin. notat Dorotheum VI: 49, d. & 259, in fin. ubi in marg. Fabrotus, neſcio qua auctoritate: *Dorotheus ſcripſit* το πλατος: nam quod ibi adſertur, procul dubio ex ejus commentationib. non ex Gr. Dig. verſione deſumtum eſt.
Nullum denique Anonymi hujus locum obſervari, qui non ad ſola Digeſta commentetur.

ANONYMUS (alius credo) citat Nov. 59. Leonis Philoſophi IV: 272, A.
citat Baſilica I: 37, o. p. III: 56, c.

Antiquus & Antiquum. *vide* Παλαιος & Παλαιον.

*ATHANASIUS ad Nov. Juſt. comment. II: 585, D. 586, D. III: 94, c. NB: Fabr. XII: 477.

BAPHIUS laudatur VII: 787. locus lectu dignus, ſed longior quam ut hic adferatur; maxime quum nihil ſatis certi inde eruere poſſim.

BASILICUS εκ των κατα ποδας, ex Cyrillo, ex Theophilo, ex Thalelæo transſcriptus. Vide horum nomina.

*BELISARIUS PATRICIUS (quo nomine procul dubio dux Juſtinianeus intelligitur, nam ſic vocatur etiam a Procopio in notis Alemanni pag. 85.) ὅπερ εγενετο και εν Θεουπολει [i. e. Antiochiæ] παρεστωτος και του Πατρικιου Βελισαριου. II: 80, B.

CALOCYRUS ad Baſilica comment. IV: 403, g. V: 39, x. 292, q.

το KEIMENON των Βασιλικων, aliud quam hodie legimus II: 363, b.
εν τῳ Βασιλικῳ εκ του Κυριλλου πλατει V: 82, med.

CODEX *Hermog. & Gregor.* I: 811, B. Locum totum in notis adferam.
Codici Hermog. obrogavit Anaſtaſius l. ult. C. *de Tranſact.* I: 816--7.

*CYRILLUS

*CYRILLUS ad Digeſta commentatur, quæ loca ex ejus Indice deſumta mihi videntur: II: 190, q. 192, A. 363, c. 446, in fin. 447. in fin. 448, bis. 449, ter. 450, bis &c.
Ινδικευτης vocatur III: 184, y. cum Stephano. Indici conſequenter ſcribit VII: 154, B.
ex Cyrillo in Baſilica relatum V: 82, med.
το πλάτος Dig. edidiſſe videtur VII: 89, D. Vide ſupra ſub *Anonymo*, & in fin. ſub το πλάτος.
ad Codicem Juſt. comment. III: 60, a. 61, b. 62, c. 63, B. IV: 323, B. &c.
ante Nov. 115. A°. Chr. 535. ſcripſiſſe videtur V: 225. in fin. Vide *Conſectaria*.

**DOMNINUM, præceptorem ſuum vocat Theodorus VI: 217, B. Forte idem, qui *Domnenus*, ad quem Imp. Zeno reſcripſit, VII: 711, A. cujus Domneni ſeu Domnini nomen e Baſilicis adſcribendum l. ult. Cod. Juſtin. *de fide & jure haſtæ*.

*DOROTHEUS ad Dig. commentatur IV: 336, h. 337, n. o. 338, p. q. &c.
ad το πλάτος Dig. comm. IV: 704, B.
menſes pro *meſſes* legiſſe notat Fabrotus IV: 373, C. ab Anonymo notatur VI: 49, D.
citat Cod. Juſtin. IV: 375, B. 379, D.
ſcripſit το πλάτος, ſi fides Fabroto VI: 259, in fin. Vide ſupra ſub *Anonymo*.
μακαρίτης adpellatur a Stephano III: 212, A. 265--6.
Dorothei & Joannis locus adfertur ad Dig. V: 410, C.

*ENANTIOPHANES citat Dig. I: 70, c. 99, d. e. 100, k. m. &c. item I: 260, in fin. ubi pro *διατ. conſtit.* legend. *διγ. digeſtum.*
citat Cod. Juſt. I: 408, d. & I. II: 560, C. 609, h. 610, D. &c.
citat Nov. Juſt. I: 99, A. [ubi quærendum inſuper, quis Imperatorum & qua Nov. *bonorum poſſeſſionem* in linea recta ad tricennium extenderit:] II: 540, in fin. 560, pr. III: 43, t. &c.
citat Theophilum III: 258, A.
citat Stephanum II: 628, C.
Ei conſentit Baſilicus III: 170, A.
citat Baſilica I: 262, d. Ego autem credo citationem Dig. excidiſſe, & reſtituendum: βιβλίῳ [μβ΄. τιτ. α΄. διγ. κα΄. η βιβλίῳ] δ΄. τιτ. γ΄. κεφ. κα΄. ut millies alibi.

Eudoxius. *vide* Heros Eud.

GARIDAS ad Michaëlem Ducam περὶ διαφορετικῶν φωνῶν &c. ſcribit VII: 693--4.
citatur a Nicæo II: 653--4. στοιχεῖον τοῦ Γαρίδα ί, ς΄, π΄. citatur III: 78, D. II: 653--4. III: 389, B. D.

GOBIDAS Cyrillum & Stephanum citat III: 182, A.

GREGORIUS citat Baſilicum II: 566--7.

HEROS AMBLICHUS citatur a Stephano III: 256, in fin. An Ιαμβλιχος? in Baſilicorum Indice rogat Fabritius. Mihi nihil aliud de eo liquet.

**HEROS EUDOXIUS & alii antiquiores magiſtri male exponunt l. 4. Cod. *Ex quib. cauſ. infam. irrog.* A°. Chr. 199. quos ex laboribus *Herois Patricii* refellit Thalelæus II: 644--5.
Eudoxius ibid. ex Libro 9. *de offic. proconſ.* qui libri Ulpiani procul dubio ſunt, quid profert.
Ejus ſententiæ præfertur alia Herois Patricii I: 810-11. ad l. 18. Cod. *de Tranſact.* A°. Chr. 293. quem locum inſignem in notis adferam.

** HEROS

**HEROS EUDOXIUS laudatur ab Heroë (Patricio) III: 61, A. ad l. 9. C. *de Probat:* A°. Chr. 293.
——— a Theodoro VI: 227, B. ad l. 3. C. *de Donat. q. ſub modo.* 290.

**HEROS PATRICIUS. Ὁ Ἥρως Πατρίκιος Cujacio redditur (male, credo) *Excellens ille Patricius* VII: 31, C. ad l. 1. Cod. *de Calumn.* quæ eſt Imp. Alexandri.
commentatur ad l. 9. C. *de Probat.* 293. (ubi ſimpliciter *Heros* vocatur, & Eudoxium Heroëm laudat) III: 60-1. ad l. 6. C. *de Oblig.* 293. III: 536, A.
comm. ad l. 13. C. *de Pœnis*, quæ eſt Dioc. & Maxim. VII: 864.
——— l. 16. C. *ſi cert. petatur* A°. Chr. 408. III: 344, A.
——— l. 5. C. *de Non num. pec.* quæ eſt Alexandri III: 350, B.
——— l. 1. C. *Loc. Cond.* quæ eſt Antonini II: 486, A.
——— l. 5. C. *de Inoff. Donat.* 286. V: 487, D. citante Calocyro duce.
ὁ μόνος (forte ὁ ἐμὸς) διδάσκαλος vocatur a Theodoro VI: 217, A. ad l. 27. C. *de Donatt.* 333.
citatur a Theodoro V: 186, d. ad l. 3. Cod. *de in lit. jur.* A°. Chr. 290. & VI: 575, B. ad l. 1. C. *de L. temp. præſcr.* 302.
citatur a Thalelæo III: 535, B. ad l. 4. Cod. *de Oblig.* 287. item V: 265, C. ad l. 18. & 20. C. *de Inoffic. teſtam.* 286. & 294. qui μακαρίτην eum vocat VI: 60, n. ad l. 3. C. *de Hered. decur.* 349.
citatur a Stephano III: 161, C. ad l. 2. Cod. *de Reb. cred.* 224.
Baſilic. Tom. III: 459, D. in l. Cod. 26. *de Uſuris* A. Chr. 528. ſic ait: Τῆς διατάξεως, τῆς βουλομένης τὰς προσωπικὰς ἀγωγὰς φθείρεσθαι τριάκοντα ἐνιαυτοῖς, [quæ eſt Honorii & Theodoſ. A. 424. in Cod. Juſt. l. 3. *de præſcr. 30. v. 40. ann.*] εἰσενεχθείσης, ὁ Ἥρως Πατρίκιος μέθοδον ἐπενόει τοιαύτην, &c. Addunt Scholia pag. 476. D. Ἰδὲ ἀντίρρησις ὁ τοῦ Πατρικίου γνώμη, (ab Juſtiniani ſcil. d. l. 26.) καὶ κρατεῖ τὰ παρόντα.
Num Heros ipſum Cod. Juſt. citet III: 60, C. in Conſectariis §. XI. dicam.
Adde, quæ ſub *Heroë Eudoxio* adtuli.

Innominatus *vide* Anonymus.

JOANNES NOMOPHYLAX comment. ad Dig. II: 544, D. 558, A. 559, B. III: 390, C. &c.
——— ——— Cod. III: 360–1. citans Athanaſium & Theodorum Hermop.
——— ——— Cod. IV: 658, t. 662, B.
——— ——— Nov. Juſt. II: 587. ubi Athanaſium præfert eid. Theodoro.
citat Baſilicum II: 549, C. & 648, B. III: 400, in fin.
ei obloqui credo Nicæum II: 549.
Dorothei & Joannis locus ad Dig. adſertur V: 410, C.

*ISIDORUS ad Dig. commentatur II: 535, a. 553, B. 556, t. 558, D. &c.
——— παραγραφευόμενος II: 558, B. III: 53, B. &c.
Latinum in Digeſtis verbum *teſtimonii officio* interpretatur II: 553, B.
ad Cod. Juſt. comment. VI: 211, i. 212, A. B. C. D. 213, B, C, D. &c.

*ISIDORUS

*ISIDORUS ad Cod. κατα δε την του θειοτατου Λεοντος διαταξιν VI: 219, D. quæ non eſt Leonis Philoſ. ut Fabricius in Indice male citat, ſed Leonis Thracis A°. Chr. 459. ſive l. 30. Cod. Juſt. *de Donat.*

προσκειται εν τη του Ισιδωρου εκδοσει V: 356, in fin. quod ex Cod. Juſtin. habet.

Iſidori & Theophili ſententiæ opponuntur V: 644, B.

*JUSTINIANUS M. σημερον απο νεαρας του δεσποτου διαταξεως. Stephanus III: 140, B.

καθολου ερρωται η τοιαυτη διαλυσις απο διαταξεως του ευσεβεστατου ημων βασιλεως, κειμενης εν τω Δ. βιβ. του Κωδ. τιτ. κα΄. διατ. ιζ΄. I: 809, A.

αναγινωσκε την ρλ΄. νεαραν του δεσποτου διατ. V: 238, B.

νεαρα του δεσποτου διατ. ριε΄. (Lat. 115.) V: 225, B.

LATINA Juris Juſtinianei verba citantur & explicantur ſæpiſſime. Exempla hæc ſunto:

præſcriptis verbis. Heros Eudoxius apud Theod. VI: 227, B.

beneficiarios Patricius apud Thal. VI: 60, n.

litis ordinandæ gratia, in Dig. Cyrillus V: 235, y.

tuo facto Cyrillus VII: 263, A. B.

invecta & illata a Philoxeno ex THo ad l. 4. D. de Pactis I: 751, d.

teſtimonii officio ab Iſidoro II: 553, B.

Pronuntiatum το ρητον (Digeſtorum) εχει. Anon. II: 626, C.

certis rationibus in Cod. Thalel. II: 643, D.

mortis tempore ad Cod. Thal. V: 438, D. *hereditatem*, Idem 458, in fin.

filii nomine, Idem εκ του Παλκιου VI: 133, g.

ωστε το *ſententia jure lata* ειπεν (ο Θαλελ.) VI: 548, C.

το δε *conſenſum* απρεπως, νοησον, αντι του συναινεσις γενομενη, ωσπερ και το *itum*, αντι του οδος γενομενη. Thalel. VI: 549, B.

Ουτως συνταξον, *nomini quo liberi dumtaxat*. Thal. VI: 551, A. ubi in marg. Fabrotus: „ Videtur legend. *cognomini*": Peſſime, nec enim animadvertit, Thalelæo (commentanti ad l. 9. Cod. *de liber. cauſa*, ubi dicitur: *nomini cognomen, quo liberi dumtaxat nuncupantur, addiderit*) χρηματισμον notare *nomen proprium*, non *cognomen*, ut Fabr. vertit. Vult ergo Thal. ſenſum eſſe, *quo nomina*, non, *quo cognom.* quamvis haud adſentiar.

Ουτως συνταξον, *vel ratione actus*, και τα λοιπα δια μεσου. Thal. VI: 551, B.

η συνταξις ουτως· *non mutant honores ſervi ſtatum*· και τοτε παλιν, *ſi ad civiles honores*, και τα εξης. Thalel. VI: 551, D. &c.

donandi animo Theod. IV: 642, l.

judicio Theod. VII: 775, z. *Civis*, Id. ibid. a. *Telo*, Id. VII: 698, z. &c.

de Rebus creditis fuſe declaratur III: 233—4.

quoſcumque, item *tutores dare* ex Cod. V: 48, d. *ſi qua vero* 188, B. *convenerit* VII: 270—1. ETC.

Liberi εχει το ρητον. Τη δε του *liberi* προσηγορια &c. IV: 263, m. Plura vide in Το ρητον.

LEONIS ANAMARZEUS (*ſic*) interrogationem ad Dig. ſolvit Stephanus II: 633, A.

Μονοβιβλος *de dotibus* citatur a Thalelæo IV: 278, in fin. 279, i. 301, a. 306, C. &c.

, πρωτον *de tutelis* V: 151, t. 152, c. Obſerva, μονοβιβλος maſculino ſemper genere in Baſilicis reperiri.

εν τω *de tutelis* μονοβιβλω υπο τον τιτ. εκεινον, ος εστι *Qui petant tutores & ubi petantur*, Thalel. VI: 52, c, *bis*.

της πιγνορατικιας II: 654, B. ex Thal.

της υποθηκαριας V: 155, A.

Παπιανου μονοβιβλιος *de ſponſalibus*. Steph. III: 280, A.

Μονοβιβλος, Παυλος εν τῳ *de ſponſalibus* μονοβιβλῳ. II: 623, B.
Παυλος εν τῳ γ΄. των Αδιτατιων μονοβιβλων V: 642, A.
Ulpiani *de teſtamentis* II: 554, B. 555, in fin. 557, B.

NICÆUS refellit Joannem II: 549, D. citat Cyrillum, Steph. & Thal. III: 141, C.
ὁ διδασκαλος ἡμων Στεφανος III: 208, A.
citat Inſtit. Juſt. III: 616, A. C.
—— Digeſta III: 275, Γ. τα πρωτα II: 650, B.
—— Cod. Juſt. & το κατα ποδας III: 101, C. D.
—— Nov. Leonis Philoſ. 99. III: 186, C.
—— ipſa Baſilica II: 550, A. 615, z. 616, B. 619, C. III: 194, A. B. 240, B.
—— Garidæ ειχησεν ς΄. II: 653--4.
comment. ad Nov. Juſt. III: 113--4.
—— —— ad Baſil. II: 651, D. coll. cum pag. 616, C. III: 240, B. 372, c. ubi plene dicitur *Dom. Conſtantinus Nicæus.*
incertum, an ipſe memoret litem Βερωνικ Κυρα Ιωαννε III: 186, in fin.

Nomophylax. *vide* Joannes.

ὁ Παλαιος ad Digeſta plus millies citatur, & ab ipſo Stephano VII: 149, x.
citat Baſil. III: 56, A. niſi hoc Compilatori Scholiorum tribuendum.
comment. ad Dig. VII: 660, a.
—— —— ad Cod. III: 55--6, 343, a. 353, A. 362, D. &c.

οἱ Παλαιοι citantur ad Dig. III: 389, D. 391, C. D.
—— —— ad Cod. VII: 673, K.
και ἁπλως οἱ πλειονες παλαιοι III: 416, D.
παλαιον σχολιον citat ipſa Baſilica VII: 757, n.

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ δοταλιτς εχει, και φησιν ὁ Θαλελαιος IV: 645, z.
extraneo conſtituto εχει, και φησιν ὁ Θαλελ. IV: 654, z.
filii nomine εχει· ὡς ὁ φησιν ὁ Θαλ. VI: 133, D. ubi in marg. Fabrotus: το παλαιον *vocat Codicis Juſt. contextum, ad differentiam novi contextus* Βασιλικων. Recte hoc loco, ſed in ſeq. textus Digeſtorum deſignatur:

ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ πραιλεγατευσα εχει, και φησιν ὁ Στεφανος IV: 705, in fin.

ΠΑΡΑΤΙΤΛΑ. Σημειωσαι δε το περι γαμου παρατιτλον, ότι και αγραφως συνισταται γαμος. III: 53, A.
Τουτο το κεφ. ου κειται εν τῳ Ινδικι· ὁμως αναγνωθι αυτον, και δια τουτο εϛι και παρατιτλον· του γαρ τιτλου περι δουλων διδασκοντος, το παρον διδασκει περι την μνειας ελευθερων προσωπων περιγινομενων· οἱ δουλοι γαρ μονον εκδιδονται. VII: 387, n.
Ὁ παρων τιτλος - - - ὁ αρχαιος καθεστηκε - - - προστιθησι δε τοις απ᾽ αυτου του λς΄. κεφ. ὡς χρησιμοις και κρατουσι νυν· ου μην αλλα και τοις εξ αρχης του τιτλου - - - - και ουδεν ἡττον τα παρατιτλα. V: 521, A.

Patricius *vide* Heros Patr.

Paulus *vide* Μονοβιβλος.

* Philoxenus ad Nov. comment. II: 585, C. 586, B. III: 114--5. 116, A. εν ταις ειςφοραις *invecta & illata* ex Theophilo interpretatur I: 751, D.

* Phocas ad Cod. citat το κατα ποδας VI: 286, A.

* ΤΟ ΠΛΑΤΟΣ (Digeſtorum) & a Cyrillo & ab Anonymo editum videtur VII: 89, C.
Τουτο ουκ εϛιν εκ του ῥητου του πλατους, αλλ᾽ εκ της του Κυριλλου μαλλον εκδοσεως ειληπται &c. IV: 410, C.
ουκ εστι το παρον θεμα της του πλατους ὑφης VII: 387, m. neque enim in Digeſtis legitur.

* ΤΟ ΠΛΑΤΟΣ ἐχει καυτας III: 401, z. Similia IV: 304, e. 305, g. 566, in fin. &c. in id comment. Steph. Thalel. Doroth. IV: 704, B.

ἐν πλατει τῳ Ινδικος VII: 379, A.

non convenit cum textu Latino V: 44, k. nec ſequentia:

περικειται εις το πλατος V: 47, x. 84, n. quorum neutrum ad textum facere mihi videtur.

δεοι γαρ εξελληνισθηναι ενταυθα το *de falſis*· ὁυτως γαρ το πλατος ειχεν, περι πλαστων, ȣ περι πλαστογραφιας εξελληνισθεν. VII: 573, q.

* ΤΟ ΠΛΑΤΟΣ (Codicis) III: 337, m. 472, q. V: 175, t. VII: 210, y. &c.

ὡς και εν τῃ κε. διατ. εν πλατει σοι ειπον V: 269, y.

* ΤΟ ΠΛΑΤΟΣ της Νεαρας IV: 280, B. C. V: 483, D.

το πλατος (Nov.) κατα την δ΄. εχει, και παρακουστει τουτο χωλιον παλαιον, V: 483, B. Sermo eſt in Nov. hac l. de quarta legitima, quam Baſilic. ex recentiore Nov. mutavit in trientem.

* ΤΟ ΚΑΤΑ ΠΟΔΑΣ (Codicis) II: 128, in fin. 193, o. 485, in fin. 486, b. 488, ter. 489, bis. &c.

relatum in Baſilicorum textum: II: 517, A. IV: 224, B. VI: 108, C. &c.

habet, ut Baſilicus II: 654, D. III: 193, A. 195, in fin. 333, B. &c.

non exſtans in Baſil. III: 99, D. 101, D.

εχει λεξεις κειλται V: 86, D. περικειται εν τῳ Κ. Π. ȣ λιβελ κειλται V: 88, C. &c.

citatur & exponitur a Thalelæo, cujus nomen vide; nec non Phocæ & Theodori.

In plus millenis τȣ κ. π. citationibus, quæ ad Cod. Juſtin. ſpectant, unam omnino invenio VII: 765, in fin: quæ ad Digeſta pertinet: unde non dubito, quin eo loco το πλατος ſit reſtituendum.

Unde & errare credo Fabrotum, qui VI: 24, a. margini adſcripſit το κατα ποδας, quum το πλατος ſit Digeſt. i. e. litteralis (ut nunc loquimur) verſio legis 1. D. *ſi tab. teſt. nullæ exſt.*

PRISCUS. Errorem Fabricii in poriſmatis ad Παλαιος refutabo.

* ΤΟ ΡΗΤΟΝ (Digeſtorum) *pronuntiatum* εχει. Anon. II: 626, C. *liberi* εχει. IV: 263, m.

exulat εχει Anon. VI: 161, A.

ταυτα τȣ ρητȣ εισιν VI: 98, c. 99, A.

το πλατος εχει &c. εξηγȣμενος δε το ρητον ὁ Στεφανος IV: 609, A. Το πλατος ὁυτως εχει &c. παραγεγραμμενος δε εις το ρητον ὁ Στεφανος &c. και Θαλελ. φησιν &c. Δωροθεος μεντοι το ρητον κατακολȣθων &c. IV: 704, B.

* ΤΟ ΡΗΤΟΝ της Ινστιτȣτιονος *bonorum poſſeſſor* λεγει. Anon. V: 586, B.

* ΤΟ ΡΗΤΟΝ (Codicis.) *filio* το ρητον εχει IV: 302, x.

Το αρχαιον ρητον της διαταξεως V: 262, A.

Το κατα ποδας εχει &c. εξηγȣμενος δε ὁ Θαλελ. το ρητον λεγει IV: 233, b. 235, in fin. 727, n.

περικειται εν τῳ κατα ποδας &c. και φησι περι το ρητον ὁ Θαλ. IV: 644, A.

Το ρητον της διατ. Thal. VI: 120, y.

* STEPHANUS ad Digeſta comment. II: 264, g. 450, bis. (ubi & τα παρατιτλα, ut ſæpiſſime alibi citat) 454, B. 455, D. 456, i. 463, b. &c.

εν ταις παραγραφαις (ad Dig.) III: 572, b. ινδικευων V: 661, A. ὁ ινδικευτης vocatur III: 184, y. αναγνωθι τον Ινδικα Στεφανȣ III: 445, D.

ad το πλατος Dig. comment. IV: 565, A. B. D. 566, in fin. 704, B. V: 234, t. παραγεγραμμενος IV: 584, D. 612, e. το ρητον τȣ πλατȣς εξηγȣμ. IV: 609, t.

*STEPHANUS citat Heroëm Patricium III: 161, C. Heroëm Amblichum III: 256, in fin.
—— Cod. Juſt. II: 294, g. III: 140, B. 167, A. &c.
—— Nov. Juſt. 49. & 112. III: 140, A. B. C. ubi ſic: ὁ μ'θ. των μετα τον Κωδικα νεαρων διαταξις &c. σημειωσαι δε απο νεωτερας του δεσποτου διαταξεως χωραν τῳ της καλυμνιας, και τῃ δικαιομοσιας ὁμολογια. quod *jusjur. cal.* rurſus in deſuetudinem abiiſſe, teſtatur Schol. incertus III: 181, in fin.
—— ſe ad Inſtit. III: 140, B. nihilque apud eum frequentius, quam ὡς εγνως vel μαθων οιδας &c. εν τοις Ινστιτ.
—— Antiquum VII: 149, x. &c. vid. poriſma meum 15.
—— Theophilum III: 149. D. μακαριτην adpellat 176, i. Reliqua ſub Theophilo dabo.
—— Dorotheum μακαριτην III: 212, A. & 266, A. item Thalelæum III: 266.
—— magiſter Theodori II: 580, A. ὁ διδασκαλος ἡμων dicitur a Nicæo III: 208, A.
ſolvit interrogationem Leonis Anamarzeus (*ſic*) II: 633, A. Incerti III: 317–8. &c.

* THALELÆUS commentatur ad Cod. Juſt. II: 193, r. 487, B. 490, ter. 562, B. D. 563, A. &c.
—— —— ad το πλατος (Cod.) IV: 645, z. Latina Cod. verba exponit II: 643, D. Plura vid. ſub LATINA.
—— —— ad τα κατα ποδας (Cod.) II: 576, q. III: 69, in fin. 77, D. 100, pr. IV: 228, A. 237, A. &c.
παραγεγραφων εις το ρητον (τῳ κατα ποδ. Cod.) IV: 727, n. αποκειται εν τῳ κ. π. - - - - και φησιν ὁ Θαλ. Το μεν παλαιον ὑπως ελεγομεν - - - νυν δε, ὁτι [lego ὁτε] συνεπαγω ὁ αγωγη επερωτησιν εχει εκ της διαταξεως. IV: 413, C. Θαλιλαιου. Εκ του κατα ποδας. Τῳ δανειῳ &c. III: 472, r.
citat τα κατα ποδας (Cod.) II: 563, pr. III: 60, A. 199, c. &c.
citat Dig. II: 641, C. &c. Libros *de Rebus* II: 487, B. III: 58, C. 79, g. &c. τα αγωγικα II: 643, D. εγνως εν τοις *de Judiciis* V: 261, C.
—— Nov. 90. Juſtin. II: 562, in fin.
comment. ad το πλατος (Dig.) IV: 704, B. unico hoc loco, quantum ſcio: niſi eo quoque pertinet III: 265–6.
—— ad Nov. III: 370, C. & hic unicus eſt, ni fallor.
ejus expoſitio præ Stephaniana placet Nicæo III: 141, C.
—— παραγραφαι in Baſilica relatæ II: 654, A. coll. cum pag. 620. in fin. VII: 116, z. 230, r.
citat Heroëm Patricium III: 535, B. cujus expoſitionem præfert Eudoxio Heroï II: 644–5.
—— μονοβιβλους *de tutelis*, *de dotibus*, της προικος. Vide Monob.
ὁ της νομικης οφθαλμος nominatur V: 732. d.
ὁ μακαριτης IV: 721, m. & VII: 270, in fin. ab antiquiſſimo Scholiaſte, ut ex ſtilo adparet: item a Stephano III: 265–6.

* THEODORUS (Hermopolites) ὁ διαταξεων εξηγητης III: 57, C.
Chriſtianus fuit, ut patet ex hiſtoriis Vet. Teſt. quas citat VII: 337, t.
citat Heroëm Patricium, eumque *præceptorem* vocat. Vid. *Heros Patr.*
—— Domninum, quem *præceptorem* vocat. Vide ſupra *Domn.*
—— Stephanum, & hunc *præceptorem* vocat II: 580, A.

* THEO-

* THEODORUS citat Digeſta II: 490, B. III: 55, B. Cod. Juſt. I: 237, l. Nov. Juſt. II: 565, z. 647, q. III: 74, t. &c.
comment. ad Dig. III: 40—2. 388, a. 390, e. IV: 408, D. &c.
——— ad Cod. II: 364, d. 485, m. 486, o. 487, s. t. 488, quater. &c.
——— ad τε κωδ. ποδ. (Cod.) VII: 209, B.
——— ad Nov. Juſt. II: 583, y. 585, 586, m. 588, f. III: 93, b. &c.
ejus ad Nov. expoſitionem poſtponit expoſitioni Athanaſii Nicæus, II: 587. ſed ſubjungit: πλην οιμαι, μητε αυτον τον Θεοδωρον το τοιουτον ατοπον εισαγαγειν, μη τοι γε και ειπειν· αλλ' εκεινον μεν φιλοσυντομον (*brevitatis amantem*) οντα, ὅτω γραψαι. Idem tamen II: 356, B. Καλε Θεοδωρε, ουδ' ὅλως ενοησας την διαταξιν.
notatur ab incerto III: 346, n. 349, C. 359, C. VII: 532, u. & in fin.
(alius credo) ad Nov. Leonis Philoſophi ſcribit VII: 911. Vide Conſectaria §. XII. ſub fin.
* THEOPHILUS, in ipſa Baſilica ex παραφρασει relatus IV: 281, ſqq. 761, ſqq. 819, A.
Inſtit. loca adferuntur II: 182—3. & 554, C. IV: 280, D.
comment. ad Dig. citante Philoxeno, I: 751, D.
——— ——— ——— Stephano III: 149, D. qui in ſeqq. locis eumd. μακαριτην adpellat, III: 176, i. 180, a. 184, d. 212, A. 249, B. D. 287, A. 295, x. 298. i. 319, B.
——— ——— citante Stephano aut alio III: 271; B.
——— ——— ——— Enantiophane III: 258, pr.
——— ——— ——— incerto, qui μακαριτην vocat: III: 147, D. 155, m. 177, in fin. 214, A. 292, A. 310, e. VII: 261, C.
& Iſidorus opponuntur V: 644, B.
Ulpiani Liber IX. de Officio procoſ. citatur ab Heroë Eudoxio II: 645, B.
Μονοβιβλος *de Teſtamentis*, vide Μονο3.

CONSECTARIA ET PORISMATA.

§. I. QUum μακαριτας non niſi homines noſtrâ ætate defunctos adpellare ſoleamus; ſicuti ex. gr. nunc temporis eo cognomine nec Eraſmum nec Grotium nec Vinnium, ſed vel Bynkerſhoekium τον μακαριτην, vel Heineccium & Wielingium τους μακαριτας dicimus: adparet, 1. *Theophilum*, 2. *Dorotheum* & 3. *Thalelæum* vivente adhuc 4. *Stephano* obiiſſe.

§. II. Quumque eumdem 4. *Stephanum*, nec non 5. *Heroëm Eudoxium* ac 6. *Domninum* præceptores ſuos vocet 7. *Theodorus*, concludo inde, ſeptem hoſce JCtos, etſi alium alio ſeniorem, haud longo adeo inter ſe intervallo floruiſſe.

§. III. An vero ſub Juſtiniano M. vixerint, principalis nunc eſt quæſtio. Namque eos cum aliis ante Baſilicorum confectionem vixiſſe, nemo facile negabit, niſi ſe hoſpitem velit fateri, non dicam in Baſilicorum lectione, (id quod ob Operis raritatem præter culpam alicui accidere poteſt) ſed in omni Juris R. ac Gr. hiſtoria, toties & a Philologis & ab JCtis edita ac varie repetita. Ego igitur eos ad Juſtiniani ætatem non tantum adſcendere, ſed & duos eorum *Eudoxium* & *Domninum*, cum alio tertio *Patricio Heroë*, jam ante hunc Imperatorem floruiſſe, non tentabo probare, ſed (tanta eſt veritatis fiducia!) reapſe probabo. Qua in re tam multa mihi ſeſe offerunt argu-

menta, tamque varie inter ſe apta & connexa, ut quid primum, quid deinceps, quid poſtremum dicendum ſit, dubius hæream. Pro leviſſimo hic adferam, quod STEPHANUS Novellas Juſt. 49. & 112. ſic laudet Tom. III: pag. 140. ν μθ΄. των μιβ΄ του Κωδικα παρων διαταξεις &c. Σημειωσαι δε απο ταυτης της Δεσποτου διαταξεως χωρα τω της καλυμνιας και τη δικαστικη ορκω: quod *jusjur. calumniæ* in deſuetudinem rurſus abiiſſe, teſtatur Scholiaſtes incertus III: 181, in fin.

§. IV. Sequens argumentum aliquanto eſt firmius: ex omnibus ſcil. indiciis patet, THEOPHILUM, cujus ad Digeſta non tantum commentationes, ſed loca etiam ex Inſtit. adferuntur, eumdem eſſe qui παράφρασιν noſtram confecit. Atqui hunc non alium eſſe ab eo, qui cum Triboniano ac Dorotheo Inſtit. Cæſareas compoſuit, poſt Gundlingium Mylius & nos ad eum tam perſpicue docuimus, ut objectiones Hoffmannianæ nullam amplius vim habeant.

§. V. Bene perpendat, quæſo, Lector harum rerum curioſus, non modo hos ſeptem JCtos, ſed plures quoque, quos deinde laudabo, ſæpiſſime ipſa Latini Corporis verba, ubi res exigit, interpretari; vid. in MEMORAB. articulum *Latina Juris Juſt. verba*: & inde concludat, Latinum textum eorum tempore plenum obtinuiſſe uſum ac vigorem, qui poſt varias in Græcam L. verſiones, ſub ipſo jam Juſtiniano factas, ſenſim evileſcere cœpit.

§. VI. Quum quinque ex ſupra dictis JCtis, *Theophilus*, *Dorotheus*, *Thalelæus*, *Stephanus*, *Theodorus*, eodem tempore floruerint, §. I. & II. atque eorumdem nomina inter JCtos Juſtinianeos in præfatt. Digeſtorum & Codicis reperiantur: mirum ſane & inauditum credo hactenus fuerit, ſi non uni iidemque ſint Viri. Adeoque ei, qui contradicere volet, vel incumbet oſtendere, quo ſeculo illi, qui in Baſilicis his nominibus occurrunt, vixerint; vel ſimili ſaltim exemplo probare, diverſis ſeculis quinos ejuſdem & nominis & temporis & profeſſionis Viros floruiſſe.

§. VII. Quod argumentum validius reddetur, ſi tres alios *Phocam*, *Iſidorum*, *Anatolium*, adjungas, qui non minus inter JCtos Juſtinianeos, quam in ſcholiis Baſil. memorantur. Nam licet horum ætas in his ſcholiis haud æque definiatur, quum nec μακαρῖται, nec præceptores, nec diſcipuli, aut inter ſe aut ab aliis (quantum obſervavi) vocitentur: reliqua tamen τεκμήρια JCtorum Juſtinianeorum omnino habent. Inconcuſſum denique idem hoc argumenti fiet, ſi ternos inſuper, *Eudoxium*, *Domninum* & *Patricium*, qui paullo ſunt vetuſtiores, ut deinde monſtrabo, adnumeremus. Sic enim UNDECIM habebimus Viros pro ſolis quinque, quos ſuperiori §. nominavi.

§. VIII. Antequam pergo, non poſſum non ternos Fabricii errores in Tabula JCtorum Juſtinianeorum commiſſos caſtigare, ne his alii deinceps ſimiliter Hoffmanno decipiantur, qui eamdem Tabulam abſque ulla aut nota aut correctione ſuæ Juris Hiſtoriæ inſeruit. Primo inſcribit eam Fabricius: *Juſtiniani tempore celebres JCti & Anteceſſores, quibus Imperator ad jus condendum fuit uſus*: Hoffmannus plenius etiam: *Nomina JCtorum, qui operam ſuam in conficiendo illuſtri illo Corpore Juris collocarunt*, &c. quum tamen quinque ex illis, *Iſidorus*, *Julianus*, *Salaminius*, *Thalelæus* ac *Theodorus*, ad ejuſmodi Catalogum haud pertineant, quippe quos Imperator nuſquam inter juris ſui compoſitores memoret, ſed iis, demto Juliano, in Conſtitutione *Omnem*, tamquam Anteceſſoribus, inter alios novum ordinem in tradendo ac docendo Jure præſcribit. Uti ergo Hoffmanniana inſcriptio neutiquam quadrat, ita Fabriciana facile per ſupplementum corrigi ac perfici poteſt, ſi legas: *ad jus condendum* ET DOCENDUM. Alter error eſt, quod JULIANUS his perperam accenſetur; cujus Juſtinianus non meminit; licet eum ſub hoc Imp. jam floruiſſe concedamus. Tertio & TRIBUNIANUM & THALELÆUM contrario errore omittunt. Qua ratione JCtos Juſtinianeos numero viginti ſex fuiſſe inveniemus.

§. IX. Octo ex his, præter alios quoſdam ejuſdem fere ævi, ad Jus Juſtinianeum, aut eo vetuſtius, varie commentatos fuiſſe, ſequens Catalogus evincet,

cet, ex Memorabilibus confectus; quem deinceps ſpecialius illuſtrabo, & quantum res hiſtorica patitur, demonſtrabo:

Ad CODICES, GREGORIANUM, HERMOGENIANUM & THEODOSIANUM, ſcripſere *Heros Eudoxius*, *Heros Patricius*, & proculdubio *Domninus*. Ex quibus necdum cuiquam JCto obſervatis duo priores Codices admodum locupletari & Scholiis vetuſtis explanari deinceps poterunt.

INSTITUTIONES Cæſareas expoſuerunt *Theophilus* ac *Stephanus*.

DIGESTIS interpretandis operam navarunt *Theophilus*, *Dorotheus*, *Theodorus*, *Iſidorus*, (*Anatolius*, *Thalelæus*, quorum ad Dig. commentatio ſemel mihi tantum occurrit) *Stephanus*, *Cyrillus*, *Anonymus*, *Enantiophanes*.

AD CODICEM JUSTINIANEUM commentantur (*Phocas*, quem Fabricio in Baſilicorum Indice haud memoratum, nonniſi ſemel reperi) *Theodorus*, *Iſidorus*, *Anatolius*, *Thalelæus*, *Stephanus*, *Cyrillus*.

NOVELLÆ JUSTINIANEÆ illuſtrantur a *Theodoro*, (a *Thalelæo* ſemel) *Stephano*, *Philoxeno*, & *Athanaſio*. Unde patet ſolum ex his omnibus STEPHANUM in omnes juris Juſtinianei partes commentarios ſcripſiſſe.

In his recenſendis ſcito mihi ordinem illum placuiſſe, quo ipſe Imperator eos, quos in ſuis præfationibus magis pro honorum dignitate, quibus fungebantur, quam pro ætate ſeniori, recenſet, collocavit: quibus deinde ceteros ibidem haud memoratos ſubjunxi. Nunc ad ſpecialia deveniamus, ubi generaliter dixero, nullos horum jus Juſtiniano recentius adferre; dummodo eorum memineris, quæ præfationis modo ante ipſa Memorabilia monui.

§. X. Ut probem HEROËM EUDOXIUM atque HEROËM PATRICIUM ad tres Codices ante Juſtinianum commentatos fuiſſe, obſervo primum, nuſquam ab iis jus Juſtinianeum citari, ſed omnes eorum interpretationes ad ſolas ejuſmodi leges pertinere, quæ ex dictis Codd. in Juſtinianeum tranſlatæ fuerunt: quem in finem in Memorabilibus aut Imperatoris nomen aut Annum Chriſti ſingulis conſtitutionibus adpoſui. Harum autem prima eſt *Severi & Antonini* (*Caracallæ*) *A. D.* 199. ultima *Honorii ac Theodoſii* (*Junioris*) *A. D.* 424. Alterum argumentum eſt, ſi mihi credis Thalelæum ac Theodorum in Baſilicis memoratos e numero eſſe JCtorum Juſtinianeorum: namque hic eum præceptorem ſuum vocat, ille Eudoxium Heroëm cum antiquioribus magiſtris laudat. Sed tertium atque invictum illud eſt, quod Eudoxii & Patricii ſententias Imperator noſter partim improbavit, partim comprobavit. Improbavit Patricii ſententiam per l. 2. Cod. *de Uſuris* A°. Chr. 528. Vide in Memorab. locum e Baſil. III. 459. Comprobavit ejuſdem, improbata Eudoxii, per l. 18. Cod. *de Tranſactis*. dum veteri ante ſe conſtitutioni per Tribunianum duo addidit verba, *excepto adulterio*, quod nemo inpoſterum negare audebit. Sic enim intelligendum eſt Scholion Baſil. I: 810--11. quod ait: Pag. 810. D. Ἡ διάταξις αὕτη τὴν τοῦ Ἥρωος Πατρικίου ἑρμηνείαν ἐδέξατο. Καὶ γὰρ ὁ Ἥρως [Ἥρωος edidit Fabr.] Εὐδόξιος ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ μὲν πάντων τῶν κεφαλικῶν, κἂν εἰς δεπορτατίονα ἤγουν ἐξορίαν, κἂν εἰς μέταλλον ἔχωσι τὴν τιμωρίαν, ἔξεστι διαλύεσθαι. Ὁ δὲ Ἥρως [ἥρωος iterum Fabr.] Πατρίκιος ἔλεγεν, ὅτι ἐπὶ μὲν [forte μόνων] τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν κατάκρισιν ἔξεστι διαλύεσθαι. Αὕτη οὖν ἡ διάταξις [ἐπὶ adderem] τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν κατάκρισιν σαφῶς ἐδέξατο, καὶ ἐβεβαίωσε τὴν τοῦ Πατρικίου παράδοσιν. . . . Pag. 811. B. Καὶ μὴν ἡ μοιχεία οὐ δι' αἵματος οὐδὲ κεφαλικὴν ἔχει τὴν τιμωρίαν, ὡς πολλάκις μεμαθήκαμεν· ἀλλ' εἰς τὸ ἥμισυ μόνον δημεύεται ὁ μοιχός· πῶς οὖν μετὰ τῶν δι' αἵματος ἐχόντων τὴν τιμωρίαν ὑπεξεῖλε τὴν μοιχείαν ἡ διάταξις αὕτη; Μάθε· κατὰ τοὺς παλαιοὺς νόμους καὶ τὰς ἐν τῷ Ἑρμογενιανῷ καὶ Γρηγοριανῷ διατάξεις καλῶς λέγεις· [interpunctionibus male poſitis male vertit Fabr.] ἀλλὰ σήμερον ἀπὸ διατάξεως Κωνσταντίνου, κειμένης ἐν τῷ θ'. βιβλίῳ τοῦ Κώδικος τίτλῳ θ'. διατάξει λ'. κεφαλική ἐστι. Verto κατὰ πόδα: „Conſtitutio hæc [*a Tribuniano ſic aucta*] interpretationem Herois Patricii recepit. Etenim Heros Eudoxius dicebat, ſuper omnibus capitalibus [criminibus,] ſive ad deportationem ſeu exilium, ſive „ ad

„ ad metallum habeant condemnationem, licere tranſigere: ſed Heros Patri-
„ cius dicebat, in ſolis [criminibus,] quæ ad ſanguinem habent condemna-
„ tionem, licere tranſigere. Hæc igitur conſtitutio de iis, quæ ad ſanguinem
„ habent condemnationem, manifeſte accepit, [*quum additum ſit*, excepto adul-
„ terio,] & Patricii traditionem confirmavit. - - - - Atqui adulterium neque
„ ad ſanguinem, neque capitale habet ſupplicium, ſicut ubique didicimus; ſed
„ in ſemiſſem [bonorum] tantum condicatur adulter. Quomodo igitur in-
„ ter ea, quæ ad ſanguinem habent condemnationem, hæc conſtitutio exemit
„ adulterium? Diſcito: ſecundum leges veteres & conſtitutiones in Hermoge-
„ niano ac Gregoriano [Codice exſtantes] recte dicis: ſed hodie ex Conſtan-
„ tini conſtitutione, inſerta in Lib. IX. Cod. tit. 9. conſt. 30. capitale eſt
„ [adulterium".] Plura de hac l. 18. Cod. *de Tranſactt.* (controverſiſſima qui-
dem, ſed apud eos tantum, qui Baſilica non ſatis conſuluerunt) nunc commen-
tari non lubet. Nullus ego jam dubito, quin Eudoxius & Patricius iidem ſint, qui ab Juſtiniano in Conſtit. *Tanta* §. 9. inter vetuſtiores JCtos & parentes ANATOLII memorantur, licet verba Conſtitutionis, tam Græca quam Latina, [nam utroque ſermone Imperator eam promulgavit,] adeo ſint corrupta, ut necdum ea conciliare aut reſtituere valuerim. Hæc tamen duo clara eſſe videntur, (1) ANATOLIUM genus ſuum retuliſſe ad ternas Anteceſſorum Berytiorum ſtirpes, *Leontiorum*, *Eudoxiorum* & *Patriciorum*, qui ſibi invicem in hac Phœniciorum Academia ſucceſſerint. (2). Anatolii patrem fuiſſe *Leontium*, & avum *Eudoxium*. Hunc jam Eudoxium, & alterum ex Patriciis, (vel Patricii Quæſtoris vel Leontii filium) noſtros Heroës fuiſſe, facile quis concedet. Plura autem de his omnibus aut ex Pancirolo aut ex Cod. Theodoſ. aut aliunde non addo, quoniam ad liquidum nequaquam deduci poſſunt: namque ſufficit, me ἀποδεικτικῶς probaſſe, illos Heroas, Eudoxium & Patricium, ante A. D. 528. adeoque ante primum ex operibus Juſtinianeis ad jus vetuſtius ſcripſiſſe.

§. XI. Sed objiciat quis, Codicem Juſtin. ſi non Baſilica, citari ab Heroë (Patricio) Tom. III: 60, C. (ubi ſic: Ἥρωϛ. Καὶ τὰς κειμένας ἐν τῷ β΄. βιβ. τοῦ Κωδ. τιτ. κα΄. διατ. ιϛ΄. [ἤτοι βιβ. ι΄. τιτ. ιϛ΄. κεφ. ιδ΄.] ὅτι ὁ διαδίκων τοῦ ἀδήλου ὀφείλοντι δοῦναι, ὡς παρῆλθεν ὁ τῆς ἀποκαταστάσεως χρόνος.) & pro τιτ. κα΄. legendum eſſe κδ΄. Verum enimvero quod ad Baſilica adtinet, ei difficultati in præmiſſis ad Memorab. §. III. & IV. ſatisfeci. Quod autem ad Codicem, ſciat, non Juſtinianeum, ſed Gregorianum intelligi, atque hinc nequaquam corrigendum eſſe numerum tituli. Sic enim Schultingius in prima ad Cod. Gregor. nota, pag. 684. *a*: „ Ordinem
„ quod adtinet, quem in his Codd. ſervarunt ipſorum auctores, videri poteſt
„ is ad Edictum perpetuum adcommodatus fuiſſe, quatenus conſtitutiones con-
„ tinebant eo pertinentes: quod & in Juſtinianeo Cod. obſervare licet: uti no-
„ tatum cum aliis, tum præcipue J. Gothofredo *in Manuali Serie Dig. & Cod.*
„ In Gregoriani certe fragmentis id ſæpe videbimus, illa eod. ex libro citari
„ & titulo, in qualibus etiam in Juſtiniano collocatæ ſunt". Data hac occaſione non poſſum inſignem ejuſdem Viri Conſultiſſimi & ſcriptoris cetera accuratiſſimi errorem non caſtigare, quem Hoffmannus (ut ſæpius queror) re non examinata itidem deſcripſit: in dicta ergo nota, pag. 683, *a*. „ Citari vero, in-
„ quit, Gregorianus & Hermogenianus ita ſolent, ut primo loco ponatur Gre-
„ gorianus, conſtit. *de novo Cod. fac.* pr. & *de Juſt. Cod. confirm.* §. 1. nec aliter
„ SCHOLIASTES BASILICORUM ad l. 18. C. *de Tranſactt.* Harmenop. *Prompt.* I:
„ 1, §. 7. unde colligi poſſet, Gregorianum præceſſiſſe". Illud de *Schol. Baſ.* veritati e diametro eſſe contrarium, locus inde modo a me adlatus evincit, nec Fabrotus in verſione ordinem mutavit. Jac. Gothofredus in Prolegom. ad Cod. Theod. Scholiaſtæ hujus omnino non meminit, ſed cetera loca jam adtulit. Aſt redeamus in viam.

§. XII.

§. XII. Quum Eudoxii & Patricii ætatem ſtabilierimus, hinc jam & ANATOLII, cujus ille fuit avus, & THEODORI, qui hoc uſus eſt magiſtro, ætas ita ſaltim manifeſtatur, ut ſub ipſo eos Juſtiniano floruiſſe haud dubium amplius ſit. In Theodoro illud quoque accedit, quod DOMNINUM doctiſſimum præceptorem ſuum adleget. Atqui hunc credibile eſt eumdem eſſe, ad quem Imp. Zeno reſcripſit (Anno forte 487.) ut locus in Memorab. ſub ejus nomine oſtendit. Adeoque & hic Domninus ad Codices ante-Juſtinianeos vel ſcripſit, vel auditoribus ſaltim ſuis eos expoſuit. Quumque idem Theodorus præterea STEPHANUM ut magiſtrum laudet, patet Stephanum, qui totum Jus Juſtinianeum in Baſilicis illuſtravit, eum eſſe, qui cum aliis Pandectas compoſuit. Sed hic etiam duas mihi formo objectiones: alteram, quod Theodorus ad Novellam Leonis Philoſ. ſemel citetur; alteram, quomodo hic Stephanus Conſtantini Nicæi (qui poſt Garidam ſub Conſtantino Duca viventem floruit) magiſter eſſe potuerit? Primo generaliter reſpondeo, ambo loca eſſe ſolitaria, unde contra tot alia evidentia nihil certi recte concludas: deinde arbitror, vel in Theodori nomine vitium irrepſiſſe, vel illum intelligi, qui a Fabricio Vol. IX: pag. 183. dicitur: *Theodorus Anagnoſtes JCtus, cujus Græcam Synopſin Canonum citat Nic. Comnenus &c.* Nicæus autem Stephano Juſtinianeo forte adhærens, ejuſve labores auditoribus interpretans, cum pari jure magiſtrum noſtrum adpellat, quo Dan. Heinſius Ariſtotelem in præfat. ad Terent. Magis tamen inclino, ut credam hunc *Antonium Stephanum* eſſe, quem judicem & Magiſtratum in ſcholiis ad compendium Legum Leonis citat Nic. Comnenus ap. Fabricium vol. X. pag. 438.

§. XIII. Nullum hujuſmodi obſtaculum nec in THEOPHILO, nec in DOROTHEO aut THALELÆO invenio, qui tres ab eod. Stephano μακαριται adpellantur. Licet autem propoſitum mihi fuerit, hoc loco ſatis multa de THeophilo diſſerere, tamen mutata poſt ſententia ad Mylii hiſtoriam ea referre placuit. Interim hoc Lectorem rogabo, anne obſervatione memoriaque digniſſimum judicet, quod non modo ſolas Inſtitutiones ac Digeſta enarraverit Theophilus, ſed neque ad Codicem multoque minus ad Novellas Juſt. uſquam provocet, neque juris Inſtitutione Cæſarea poſterioris vel minima uſquam veſtigia prodiderit? Quid inde concludam, dicto dixi loco.

§. XIV. Atque hic ſubſiſtere poſſem, quum in paraphraſtæ noſtri gratiam potiſſimum hoc opellæ ſatis operoſæ ac laborioſæ inſumſerim: verum haud ab re Lectoris ſtudioſi judico, ſi alia quædam ſubjungam.

De ATHANASIO Suareſius §. 26. Notitiæ, & Fabricius in nota ad eum Vol. XII. pag. 477. hæc memorant: SUAR: „ *Athanaſii Scholaſtici de criminibus*, qui fuit in „ biblioth. Ant. Auguſtini Cod. 188. cujuſque aliqua εκ των Διγεστων και τε Θ΄. βιβλ. „ Κωδικος leguntur in Vaticanæ Cod. 226. Palatino". FABRIC. „ Hujus Athan. „ Schol. ſive Advocati Emeſeni ecloga ſive delectus legum ex Codice & No- „ vellis MS. in Bibl. Cæſarea. Αθανασιε Σχολαστικε Εμισηνε εκ τε τε Κωδικος και των „ Νεαρων διαταξεων τε μεγαλε Ιεστινιανε, ὁμοιως και εκ των παρατιτλων. Incip. περι χειροτονιας „ Επισκοπων". qui titulus Juſtinianeum ſeculum prodit.

CYRILLUS cum Stephano pari paſſim paſſu ambulans ante CXV. Nov. Juſtin. A. D. 535. promulgatam ſcripſiſſe videtur ad l. 3. Dig. *de Inoffic. teſt.* namque in Baſ. Tom. V. pag. 225. hoc legimus: Κυριλλε. Ὁ κινων την δε ινοφιcιοσο (leg. *de inofficioſo*) οφειλει δικαιολογεισθαι, διοτι εξηρεδατος η πραιτεριτος (legend. *exheredatus* η *præteritus*) ουκ οφειλει ζητεισθαι. Atqui illam Nov. hoc jus innovaſſe, vel tironibus eſt notum.

De GOBIDA ſive *Cobida* videatur Suareſius §. 27. & 42. nec non Lambecius apud Fabric. Vol. XII. pag. 563. Ego nuſquam eum invenio aut Leonis Phil. Nov. aut Baſilica, ſed Digeſta ſæpius citantem.

§. XV. Ὁ ΠΑΛΑΙΟΣ & ΤΟ ΠΑΛΑΙΟΝ video hactenus & ab aliis & aliquando ab ipſo Fabroto confundi, qui tamen de poſteriori recte monuit, quod in Memorab. retuli. De priori male judicat Fabricius, quum Vol. XII. pag. 459. ſcribit: „ PRISCUS, ὁ Πρισκος VI. (250. idem mihi videtur cum ſæpius allegato

„ interprete *Antiquo*, de quo ſupra in παλαιοϛ”. Minime gentium. Ille *Priſcus*, ſive Neratii ſive Javoleni prænomen habuerit, ex antiquiſſimis JCtis fuit, atque ſub Hadriano floruit: namque Scholion illud nonniſi Græca verſio eſt legis 21. D. *de Donat. m. c.* Suareſius §. 40. hæc habet: „ παλαιοϛ antiquus mihi „ quoque videtur interpres, nempe Stephanus Pandectarum, & Thalelæus „ Codicis ex Blaſtare, κατα ποδα interpres verbis inhærens, & in ea veluti ju- „ rans”. Reſpondeo primo, a Blaſtare neutrum horum, immo nec alium, hoc nomine παλαιου aut æquipollente adpellari: deinde, quum Thalelæus ſæpe eadem periodo citetur cum τῳ Παλαιῳ vel τοις Παλαιοις, ex. gr. II: 582, o. III: 390, A. 391, C. VII: 665, D. 821, t. ac ſimiliter Stephanus II: 626, k. IV: 24, B. 705, in fin. immo hic ipſe *Antiquum* citet, VII: 149, x. & 256, B. credibile eſt, *Eudoxium* & alios antiquiores magiſtros intelligi: quod qui volet, amplius examinet eodem modo, quo hujus Eudoxii & Patricii ætatem exſculpſi.

§. XVI. De PARATITLIS poſt Menagium in *Amœnit. Jur. Civ.* pag. 98. ſqq. inſignem addo *Matthæi Blaſtaris* locum, quem ob convenientiam cum noſtris Memorab. paullo longius producam: Αλλ᾽ επει το συνταγμα των Διγεστων και Ἰνστιτουτων, (i. e. Inſtitutiones,) ὡς ειρηται, συνετεθη, εδοξε τισι πολλα των καιριωτερων εκ της σπουδασθεισης συντομιας παραλελειφθαι. Διο παλιν ὡρισθη και εγενετο τα λεγομενα Παρατιτλα, καθ᾽ ἑκαστον τιτλον αναπληρωσεις εχοντα των παραλελειμμενων χρησιμων. Εξηγηταις δε και ὑπουργοις ουκ ολιγοις ὁ βασιλευς εις ταυτα εχρησατο. ΣΤΕΦΑΝΟΣ δε τις εις πλατος τα Διγεστα εξηγησατο. ΘΑΛΕΛΑΙΟΣ Αντικηνσωρ [ſic emendatur recte pro Κηνσωρ) τον Κωδικα εις πλατος εκδεδωκε. ΘΕΟΔΩΡΟΣ Ἑρμουπολιτης συντετμημενως, ετι δε συντομωτερον ΑΝΑΤΟΛΙΟΣ· ὁ δε ΙΣΙΔΩΡΟΣ στενωτερον μεν του Θαλελαιου, πλατυτερον δε των λοιπων δυο. Quæ poſteriora cur apud Viros Doctos ſubleſtæ ſint fidei, cauſam non video, quum iis Scholia Baſil. ſingulis fere paginis teſtimonium perhibeant. Ad Paratitla itaque & illa ſpectant, quoties noſter Theophilus aut alii Τουτο δε εξωθεν ισθι vel ſimiliter loquuntur: ſicuti παραφερνα recentioribus Græcis εξωπροικα dicta eſſe, Menagius monet.

PHILOXENO & CYRILLO, qui Jus Juſtinianeum illuſtrarunt, haud injuria Gloſſaria ſatis nota tribui, (licet a ſequioribus, ut in hujuſmodi operibus fieri amat, non raro interpolata atque aucta fuerint) prudens Lector poſt perlecta hæc Memorab. & præfat. Labbæi facile agnoſcet: ſive ipſi ea ediderint, ſive alii ex interpretationibus Cyrilli ac Philoxeni excerpſerint. Scio quoſdam Viros Doctos exiſtimare, Gloſſarium Philoxeni ante Jus Juſtinianeum collectum eſſe, ſed horum argumentis, ſi commodum nunc foret, facile ſatisfaceremus.

§. XVII. De τῳ Πλατει, quod commune eſt omnibus Juris Juſt. partibus, & τῳ κατα ποδας, quod ſoli Codici proprium eſt, ſatis jam dixi in ipſis Memor.: Hic addo principium perquam longi & memorabilis loci ex Gloſſario Gr. Domini DU CANGE: „ ΠΛΑΤΟΣ (in Cod. Reg. 558. nunc 2522.) ſumitur pro univerſo „ Juris corpore: Χρη γινωσκειν, ὁτι το Πλατος των νομων εισι βιβλοι ξϛ΄. πεντηκοντα μεν των Διγε- „ στων, και ιϛ. του Κωδικος”. Ιδου autem & ιδου mihi neutiquam videtur late diffuſus fuiſſe, quod & πλατος των νομων nuncuparint, ut ait Cujacius in Epiſtola Dedicat. ad L. LX. Baſil. ſed nonniſi Epitomen ſive Summaria legum exhibuiſſe, a Cyrillo potiſſimum ac Stephano confecta; id quod vel unico ultimæ §. Inſtit. teſtimonio probaſſe nunc ſufficit, ubi ait Imp. *ſummo digito & quaſi per INDICEM ea tetigiſſe*, ei mox opponens *diligentiorem ſcientiam* ex latioribus Digeſtorum libris: ubi *per indicem* THus vertit δια συντομου παραδοσεως. His a me hactenus diſputatis multa ex multis ſuperaddi non tantum poſſent, ſed & plures aliorum errores notari & corrigi: verumenimvero *eſt modus in rebus* &c. Viam me ſtudioſis præiviſſe, quo pacto in magiſtrorum verba jurare, eoſque cœcorum inſtar deſcribere, atque eadem ſemper chorda circa Baſilicorum Scholia oberrare dediſcant, nunc mihi ſufficit.

FINIS EXCURSUUM.

G. O.

G. O. REIZII GLOSSARIUM THEOPHILINUM.

A.

A & Ευ confunditur: vide Ευ.

Αβλαβεις, το. *indemnitas* I, 6: 132.

Αβσενατευειν ἑαυτον II, 16: 359 &c. αβσενευσας II, 19: 432.

ἡ Αγαπη, *in capita* Schol. III, 1: 17 & 50.

Αγιατα vide Αδιατα.

Αγνοω vid. γινωσκω.

Αγνωμων, *debitor improbus* III, 15: 259. ὁ μη αποδιδους τα χρεα, ut Ulpianus in Demoſth. exponit; vid. not. Fabroti ad IV, 6: 118. qui *contumacem & indevotum* exponit. Cicero Catil. II. cap. 10. ejuſmodi homines adpellat *inſitiatores lentos.* Huic contrarius ὁ ευγνωμων, *in reddendo debito ad tempus conſtitutum adcuratus.* Vid. ib. Hemſterh. & meam notam pag. 784.

Αγνωμοσυνης χρωμενος περι την του χρεους αποδοσιν, *mora, cunctatio, tergiverſatio in reddendo debito.* II, 8: 187. IV, 6: 144. Αγνωμονειν IV, 6: 141. Ευγνωμονειν. III, 14: 245. ψυχη ευγνωμονουντος και βουλομενου διαλυσαι ενοχην. &c.

Αγοραζειν τους αιχμαλωτους *redimere captivos* II, 1: 10. ubi Gavellius conjicit αναρρυσασθαι pro αγορασαι.

Αγορανομος interpretatio eſt *Ædilis* I, 2: 59. 60. ubi & alias interpretationes adfert.

Αγορασια *emtio.* I, 2: 21. &c.

Αγραμματος *illitteratus, qui litteras neſcit.* I, 25: 352.

Αγραφοι νομοι I, 2: 19. & 64.

Αγριογιδες. Fabr. αγριογιδια II, 1: 29. *gallinæ feræ.*

Αγριοχηναριον *anſer ferus*, II, 1: 29.

Αγρογειτων *confinis, vicinum fundum habens* II, 1: 58. III, 24: 384. in fin.

Αγχιστεια εστι, οικειοτης περιγινομενη εκ γαμων ημιν συνημμενων, συγγενειας εκτος I, 10: 175. *adfinitas.*

Αγω. Αγεσθαι γυναικα *uxorem ducere* I, 6: 26. 10: 157. προς γαμον 10: 185. επι το βελτιον αγειν 12: 239. αγειν επι το δικαστηριον, vide mox Αγωγη.

Αγωγη *actio.* I, 3: 68. 69. Ἁς δικας εκαλουν οἱ Αθηναιοι, ταυτας Ακτιονας καλουσιν οἱ Ρωμαιοι· Ειρηνται δε αγωγαι παρα το αγειν τους αγνωμονας επι το δικαστηριον. IV, 6: 118. Per ellipſin ſexcenties ſubauditur, veluti: ἡ *in factum* I, 24: 336—7. ἡ *ſubſidiaria* 339. ἡ *in rem* II, 1: 28. ὑπευθυνος τῃ *furti* 30. Confunditur alias cum εισαγωγη & ενοχη, quæ vide.

Αγων, *lis, controverſia.* I, 25: 348. του αγωνος κρατειν 357.

Αδεια *Licentia, facultas.* Αδειαν διδωσι του ελευθερουν I, 6: 103. &c.

Αδελφων αρρενων η θηλυων παιδες *fratrum ſororumve liberi* I, 10: 169. Sic uno hoc loco in omnibus legitur, ſed legendum θηλειων, uti alias occurrit III, 3: 102. & 5: 113 &c. Αδελφοι οἱ ἐσωτατοι quinam ſint, docet TH. vel potius Gloſſator I, 25: 350.

Αδιμπλευειν *adimo*, II, 20: 466. Mirum, cur Græci pleraque ex verbis Latinis, quæ in ſuam linguam tranſtulerunt, a ſupinis formarint. Ejuſdemmodi ſunt αδδιτευειν, αδιουδικατευειν, αδσιγνατευειν, ιμαγιναριευειν, πετιτευειν, ρεπουδιατευειν, & alia ſexcenta ſuis invenienda locis.

Αδεσποτα πραγματα. *Res nullius, in nullius dominio.* II, 1: 3.

Αδηλος πατηρ I, 4: 75. *incertus pater.*

Αδιαδοχος τελευτα *ſine ſucceſſore moritur* II, 6: 147.

Αδιαθετος *Inteſtatus* I, 15: 271 &c. ἐξ αδιαθετου κλησις *ſucceſſio ab int.* I, 11: 196.

Αδιακοπως *ſine intermiſſione* III, 1: 10.

Αδιακριτος *Indiſtinctus* II, 25: 616.

Αδιαστικτως *indiſtincte* II, 15: 351.

Αδιατιμητος ἡ ελευθερια I, 6: 130. quod Connanus fruſtra carpit. Vid. addenda ad p. 76.

Αδιαφορος *indifferens* II, 1: 19 &c.

Αδικεω. Αδικουνται οἱ δανεισται I, 6: 110. *Creditores fraudantur.*

Αδικημα *culpam*, & αδικιαν *iniquitatem, injuſtitiam* interpretatur IV, 4: 87—8.

Αδιλιοι εισι αγορανομοι I, 2: 60. ſed vide ibi lect. *17.

Αδιουδικατιων IV, 17: 399, 402, 405.

Αδιτευειν την κληρονομιαν *adire hereditatem* I, 6: 104.

Αδιατιων. De Græca ſcribendi ratione vid. pag. 91. lect. 29. Αδιατοι εισιν, οἱ εξ αρρενογονιας ἡμιν συναπτομενοι I, 10: 159. 15: 273. III, 2: 54. ἡ αδιατιων I, 10: 160. 161. 166. &c. τα αδιατικα δικαια I, 16: 279. Οἱ αδιατοι λεγονται και λεγιτιμοι, τουτεϛι νομιμοι, και κοινοτοι ηγουν φυσικοι I, 10: 161.

Αδελκιος II, 1: 70. & ceteris locis omnibus levigato ſpiritu ſcriptum invenio: niſi quod unico II, 10: 244. vetuſtiores Lugdunenſi editiones aſperum per errorem adpinxerunt.

Αδσιγνατιων ητοι ωροσκυρον III, 8: 168. ſqq.

ὁ Αιλιος Σεντιος νομος I, 14: 263. & omiſſo νομος I, 5: 86. ubi vid. not. *c.*

Αεναον ὑδωρ *perennis aqua* II, 1: 4. not. *m.*

Αερια ζωα I, 2: 17.

Αζημιος αποβασις *Eventus innoxius*, *indemnis* I, 6: 112. το αζημιον *Indemnitas* I, 24: 332, 337 &c. ἡ *in factum* ῃ το αζημιον 336, ubi gloſſema eſſe credo.

Αθανασια. Ἡ φυσις δια του γαμου και της εντευθεν παιδοποιιας την αθανασιαν τοις ζωοις εμηχανησατο I, 2: 18. ubi vid. notas.

Αθανατος. Τας εχθρας αθανατους μενειν ουκ εϛι I, 2: 38.

Αιρ. Χωρα βαρυτατους αερας εχουσα I, 8: 143.

Αθεμιτοι γαμοι I, 10: 188. Juſtin. *probibitæ nuptiæ*, Curt. *illicitæ*, nos *nefariæ*.

Αἱρεσις *conditio*, *lex.* αἱρεσει καλη πωλησαι I, 8: 142. αἱρεσεις βαρειας 143. ὑπο τοιαυτην αἱρεσιν διδομενην επιτροπου I, 14: 266. εφ' ὁσον ἡ αἱρεσις η ἡμερα ηρτηται I, 20: 301. *quamdiu conditio vel dies pendet*: εξεβηκεν 302. εκβαινει I, 22: 319. Εαν μητηρ επι ταυτη τη αἱρεσει γραψῃ υἱους κληρονομους Modeſtinus L. I. Excuſatt. in l. 21. de tutor. & curat. datis. ἡ αἱρεσις ἡ τη διαθηκη προσγραφεισα πεπληρωται Idem L. II. in l. 2. de Excuſatt. utrobique Ant Auguſtinus in ſingulari ad Modeſt. libello (Tom. IV. Theſ. Otton.) recte *conditionis* vocabulum habet: quare miror, cur in l. 6. §. 2. eod. (ubi exſtat κατ αἱρεσεις τινας προσκειμενη τῳ νομῳ) verterit: *diviſio que quædam civitatium lege facta eſt.* Quem magni Viri errorem ſignificare mihi videtur Cujacius VI. Obſerv. 6. his verbis: *dum* αἱρετικα *legata interpretantur eſſe optionis legata, & in Modeſtino* αἱρεσεις *diviſiones; ego conditionalia & condiciones.*

Αἱρεσις *Conditio*, *ſtatus.* I, 5: 86. απλην ἡ την απελευθερων αἱρεσις 90. την οικειαν αἱρεσιν καλλιονα ποιειν I, 21: 309. &c.

Αἱρετικως *conditionaliter* II, 19: 428–9.

Αἱρετος δικαϛης *Receptus arbiter* IV, 6: 119.

Αισχυνομαι. Vid. notam *b.* & addenda ad I, 10: 164.

Αιτησις. Εν αιτησεσιν ησαν αἱ διακατοχαι III, 9: 204. *Bonorum poſſeſſiones peti ſolebant; in petitione conſiſtebant.*

Αιτια ευλογος *juſta cauſa* I, 6: 117. &c. σεμνη *boneſta* I, 11: 199.

των Αιτιασεων βιβλιον, *libellus conventionis.* IV, 6: 174.

Αιτιον αμφιβολιας γεγονεν εκεινο I, 10: 153. αιτια της αρχαιοτητος προσεθηκε 179.

Αιωρας χαριν, *geſtationis cauſa.* Sic reſtitui IV, 1: 15.

Ακεραιος μενει ἡ ελευθερια *integra*, *ſalva manet lib.* I, 16: 281. σωα και ακεραια φυλαττειν τινος πραγματα I, 24: 330. ακεραιοι ἡμεραι, *integri*, *pleni dies* I, 25: 361. ubi vulgo ακαιριοι & ακαιριαιοι.

Ακινδυνος ὁ φονος, *Impunis cædes* I, 8: 139. —νως 138. & 25: 345. *impune*, *ſine periculo.*

Ακοη & Ακοαι. *Auditus* pro *auribus* I, Pr: 6. II, 20: 449. II, 23: 596. III, 6: 134. ubi opponitur τοις οφθαλμοις.

Ακολαϛος, *Impudicus*, *luxurioſus.* Curtio *improbus* I, 10: 186.

Ακοντιον. Sic interpretatur vocem Lat. *telum* IV, 18: 412.

Ακριβειαν πολιτικην I, 13: 248 & 254. Janus a Coſta in Comment. Inſtit. pag. m. 135. interpretatur *diligentiam juris civilis*; Curtius ſimpliciter *jus civile*; ego *juris civ. rationem.* κατα την ακριβειαν I, 10: 184. *ad juris ſubtilitatem*, Ακριβεια παλαια I, 21: 314. *vetus juris ſubtilitas & rigor*, ubi Curtio *ſolennitas* placuit. Idem II, 10: 250. *juris regulas* vertit, ubi vel *rigorem* vel *ſolennitatem præfero*, uti & II, 11: 260. πολλης ακριβειας εχομενα παραφυλακην, ad q. l. Gavellius hoc monebat: Vide, an placeat, *adcuratio.* Cic. [in Bruto de Claris Orator. c. 67.] in inveniendis componendiſque rebus mira adcuratio.

Ακριβει και πολιτικῳ λογῳ, τουτεϛιν τῳ ιδικῳ των Ρωμαιων *ſtricta & civili ratione* II, 1: 17. ubi me vide in nota *r.*

Ακροασθαι τινος *Audire quem*, *de judice* I, 2: 44. 58. &c. unde *judico* reddidi I, 26: 364. II, 11: 264 &c. ὁ ακροατης *judex* I, 26: 365. qui & ὁ ακροωμενος IV, 4: 98.

Ακρο-

Ανεξιν εξουσιαν interpretatur vocab. *Poteſtatis* I, 8: 138.

Ακυρωται ἡ ελευθερια, *manumiſſio irrita eſt* I, 6: 115. ὁ Αιλιος Σεντιος ακυροι τας ελευθεριας 116. &c. ακυρος διαθηκη *irritum teſtamentum* II, 13: 293.

Ακωλυτον *licitum* II, 15: 347. &c. ακωλυτως *licite, ſine obſtaculo*, I, 6: 125. 7: 134. 10: 155. &c.

τῃ αληθειᾳ *vere*, (in waarheid) I, 12: 230. απ' (nonne επ') αληθες I, 19: 294.

Αλλα pro αλλα και I, 15: 277. Pro eodem αλλα γαρ I, 20: 301. Αλλα vel αλλ' ουν *tamen, attamen* I, 6: 107. I, 11: 215. II, 1: 74. Similia ex aliis profert Clariſſ. Dorville ad Charitonem pag. 50. Αλλ' ουδε *quin, immo nec* I, 10: 186. II, 1: 43. III, 1: 23.

Αλληλοπρογονοι *Comprivigni* I, 10: 181. ubi utramque vocem adv. Curtium defendimus.

Αλογος των οικετων αναιρεσις I, 8: 140. αλογως *ſine cauſa juſta* I, 11: 201.

Αλυβιων (Fabr. 2. αλλυβιων) εστιν ἡ προσκλυσις η προσχωσις II, 1: 32. &c.

Αλσους φιλοκαλια, Synopſis Baſil. l. 79. *de V. S.* proprie *nemoris politio*, ubi textus Lat. habet *arbuſti paſtinatio*.

Ἁμαρτημα *crimen, delictum* I, 12: 224.

Ἀμαθρεπτος vide αναθρ.

Αμαχον εστι II, 1: 26. *extra controverſiam eſt*. αμαχως I, 11: 197. 12: 219.

Αμβλωθηναι *abortum feciſſe* II, 13: 299.

Αμειωτος εξουσια I, 8: 146. *imminuta, illibata poteſtas*.

Αμελει & αμελει τοι. *Nimirum, ſcilicet, utique, ſane, profecto, immo, itaque, adeo* I, 2: 52. 25: 345. & 362. II, 1: 6, 24, 30. 13: 292. IV, 1: 12.

Αμεσως onmiddelyk, vulgo *immediate* I, 12: 231. ubi vid. Gothofr.

το Αμετακινητον και βεβαιον *Immutabilitas & firmitas* I, 2: 66.

Αμειβαδον υποκαθισταν *invicem ſubſtituere* II, 15: 349.

Αμοιρω των εκ πλαγιου III, 6: 146. *collaterales cognatos non habeo*.

Αμυδρως εναντιουσθαι *obſcure adverſari* III, 1: 48.

Αμφιβολον πραγμα *Res ambigua, dubia, controverſa* I, 2: 42. αμφιβολια 43. τα αμφιβολα τεμνειν I, 6: 119. αμφιβολιας αιτιον γεγονε εκεινο I, 10: 153.

Ανα χιλια λαβειν *quum ſinguli millena accipiant* I, 12: 230. ανα τρεις εχοντες ουγκιας II, 14: 340. *ſinguli quadrantem capientes*. ανα μιαν και ἡμισυ ουγκιαν καταλιμπανειν *ſeſquiunciam ſingulis relinquere* II, 18: 414. &c.

Αναβρυτα ὑδατα Synopſis Baſil. in l. 79. de V. S. *ſcaturientes aquæ*, ubi textus Lat. *Salientes aquæ*.

Αναγκαια προσωπα, οιον συζυγεις και παιδα αδελφους τινι συναπτομενοι I, 26: 368. *Neceſſarii, Propinqui*.

Αναγραφαι. Και τα λοιπα ζωα ἑωραμεν εν τοις τιμωσι τουτον τον νομον αναγεγραμμενα I, 2: 18. *accenſeri, adnumerari, computari*. φανερα αιτια εις αχαριστιαν αναγραφομεναι, al. αναφερ. II, 7: 171.

Αναγειν εις τυχην ουκ οφειλομεν το εν ἡμετερᾳ ον εξουσιᾳ I, 14: 266.

Αναθρεπτος, αναθρεπτη. I, 6: 125. ubi Nannius mutat in ὁμαθρεπτος -- πτη, quia vulgo ſequitur, τουτεστιν ὁμογαλακτος. Ego per tranſpoſitionem refero ad ſuperius αλουμνος, αλουμνα. Vid. not. pag. 74.

Αναιρεισθαι *occidi* I, 3: 72. της αδιαθετου αναιρεθεισης (*ſublata*), αποκλυεται (lego αποκλειεται) και ἡ κογνατιων I, 10: 166.

Αναισχυντουσα και την της φυσεως εξιουσα αιδω γυνη I, 26: 367.

Ανακαλεισθαι εκ βασιλεως φιλανθρωπιας *Revocari, reſtitui*. I, 12: 222. εις το αρχαιον σχημα I, 5: 89. Ανακαλων confunditur cum ſequenti ανακλων, quod vide.

Ανακλαω *reflecto, retorqueo, replico*. επι εαυτον ὁ δικαστης ἑαυτον ανακλα IV, 3: 81. ειδως, ὁτι ὁ δικαστης ανακλα ἑαυτον εις τ' εκτισιν επι ὁλοκληρον εαυτον IV, 6: 165. εις τ' εκτισιν ανακλωμενη τη εαυτου IV, 15: 366. Participium hujus verbi ανακλων confunditur cum ανακαλων IV, 3: 70. & 72. vid. lect. 24. & 30. cum mea nota o. pag. 759. & 760.

Ανακολουθα ſive INCONSEQUENTIA, ſub quibus varias vocum εναλλαγας, aliaſque ακυρολογιας hoc loco complector, tam magno apud noſtrum inveniuntur numero, ut ea vel ſola Lectori æquanimo & Theophilinæ lectioni adſueto perſuadere debeant, hanc paraphraſin ab ipſo Anteceſſore non fuiſſe editam & expolitam, ſed extemporalium prælectionum inſtar ex ore dictantis magiſtri ab auditoribus exceptam. Talis enim Lector ignorare non poteſt, quam puro ac ſimplici, ve-

nuſtoque & perſpicuo alias ſtilo ſcribere ſoleat. Omnia hic perſequi, & inutilis & tædioſus labor foret: quare paucis, attamen ſat multis, hic defungar exemplis, prout ſub manum venient. Pag. 2. cap 1. legimus: ὥςε ἑκατερον - - καιρον ορθως κυβερναθῃ, και ὁ Ρωμαιων βασιλευς αποφερεται νικας, ubi cohærentia flagitat, και τον Ρ. βασιλεα αποφερειν νικας. Pag. 6. cap. 6. ὥςε τοις νεοις ἐξειναι - - - αλλα - - γινωσκοντες - - μανθανειν. Pag. 54–5. cap. 86. φ. σ. γαρ, εαν τις - - - c. 87. ελευθερωθῃ, εγενετο ελευθερος δεδιτικιος. ubi Curtius ſenſum recte ſic expreſſit: *Ait enim, ſi quis - - - manumiſſus ab eo fuerit, libertinum dediticium hunc fieri.* P. 112. cap. 196. ει δε ὁ φυσικος πατηρ &c. επι τουτων γαρ των θεματων. In hac αποδοσει particula γαρ locum proprie non invenit, quam idcirco Curtius & Fabr. in 2. omiſerunt; ſed THus longioris περιστασεως immemor, novam hinc periodum incipit. Pag. 32. cap. 51. εαν γαρ τινα - - φιλοτιμησητε - - εαν ου συμβῃ, ubi poſterius εαν ουν valet και, quomodo Curtius quaſi correxit. Pag. 262. cap. 92. Επειδη δε των πραγματων τα μεν εςι σωματικα, τα δε ασωματα - - - - ενιοτε εν τοις σωματικοις. Ubi illud επειδη nullius nunc eſt uſus. Pag. 335. c. 240. Παςα δε ἡ τοιαυτη παραφυλακη - - - - πρεσβυτερῳ, ubi ſenſus dativum flagitat, παςῃ δε τῃ &c. Vide ibi notam *p*. Pag. 655. c. 323. *Cum morieris*, ατεκνου η ατεκνωμενος, ἡ ατεκνωτους ερρωται. Rectius foret, ατεκνωτος τινος η - - μενου. Ceterum de nominativis, ita dictis abſolutis, ſatis dixi in *Belga Græciſſante.* Alia etiam anacolutha occurrunt P. 76. l. 72. P. 106. l. 22. P. 132. l. 48. P. 134. l. 59. P. 148. l. 1. P. 163. l. 18. P. 165. l. 15. P. 169. l. 2. P. 478–9. not. *d.* & *e.* P. 652. l. 35. Pag. 107. c. 189. a plurali επιχθονιων παιδες, deflectit ad ſingularem, αλλ' εςι φυσικος ὁ παις. Perſonas miſcet Pag. 467. c. 512. ελευθερους τις - - - - εχοι' η και ὥςτε ειπεν. quod quidem Fabr. in 2. mutavit in εχω & ειπω, ſed variantes ſecundæ nullam merent fidem, ut alibi dixi. Sic P. 644. c. 299. ει τις αφορμην επιτροπης σωφρον η φιλογυναιον, αλλ ανθρωπινον δικαιον επιεικες εστω, ubi vid. not. *g*. Pag. 749. c. 51. ὑποτιθεντας εξειναι τῳ δεσποτῃ το οικειον πραγμα και βιᾳ δυνασθαι λαμβανειν. ubi vel εξειναι vel δυνασθαι ſuperabundat. De vacanti vocabulo αυτος dicam infra h. v. Pag. 184. c. 334. αυτοςατον correlatum habet εκεινος, ſed hoc & ſimilia non ſunt tanti.

Αναλαμβανω *Repeto, reitero.* Vid. totum locum III, 19: 310.

Αναλισκω (Fabr. αναλ.) αγωγαι. IV, 12: 306. & 310.

Αναλογως και εξ ισου *viriliter & ex æquo* II, 18: 414.

Αναμιγνυμι τινων I, 10: 184. Fabr. ſimplex μιγνυμι habet.

Αναμφιβολος *indubius, ſine controverſia* I, 10: 156. —— λως III, 14: 248.

Αναπαυω εαυτον εν καλυβῃ *in caſam ſe recipere* II, 1: 7.

Αναπλεχθεισας ητοι ανατραπεισας της συγκλητικης *replicata ſ. reſciſſa uſuc.* IV, 6: 137.

της Αναργυριας παραγραφη *Pecuniæ non numeratæ exceptio* III, 21: 356.

Αναρρυσις (al. male αναρρησις) των αιχμαλωτων *Redemtio captivorum* II, 1: 9.

Αναστρεφομαι κακουργως περι τι I, 26: 373. *malitioſe in re verſari.*

Αναστροφη και πολιτεια. Vid. IV, 8: 275. not. *a*.

Ανατροφη *educatio* I, 2: 18. quæ auctori Eclogæ αναγωγη, monente D. Gothofr.

Αναφαινεσθαι *exſiſtere, repente adparere.* αναφαινεται ευθεως κληρονομος τῳ πατρι ὁ παις II, 16: 359. αναφαινεις κληρονομος ὁ παις 362. μηδε τελευτων του πατρος ευθεως αναφανη &c. II, 19: 433. ὁ δυναμενος δικαιοτερος ειναι μη αναφαινεσθαι ποιει . . . ποιει δε αδιτιους III, 9: 172. ubi vid. Fabr. & cap. 177. idem repetitur. Sic in Baſilicis Tom. V. pag. 233. A. το της αναφανσεως δικαιον Fabrotus optime vertit, *ipſo jure heres exſiſtit*: adde ſeq. pag. A.

Αναφερω. Ἅτινα αναφερεται ὑπο την δεσποτειαν των καθ' ἑκαστον ανθρωπων *quæ ad dominium referuntur ſingulorum* II, 1: 17. Adde ſupra αναγραφω. ὡς αναφερει αυτον *ut refert de eo, ut citat eum* II, 14: 321. Sic Schol. Baſil. ad l. 5. *Qui & a quib. manum.* Ταυτα ὑποτιθεται τον Ιουλιανον αναφερει και ὁ Κελσος εν τοις Διγεστοις αυτου. Suidam habere, αναφερει, αναμιμνησκοντα monuit Gavellius.

Αναφορα αρχοντος προς βασιλεα *Præſidis relatio ad Cæſarem* I, 2: 42.

Αναφυονται πραγματα *Exſiſtunt, exoriuntur* I, 3: 69. αναφυεται τι παρα δοξαν I, 6: 128. αναφυομενη ὑποθεσις I, 2: 45.

Αναφωνειν εις ελευθεριαν IV, 6: 154. εις ελευθεριαν 155. *Provocare, proclamare.*

Ανα-

Αναψηλαφαν *retractare, reſumere* I, 6: 127.

Ανδραποδον *mancipium, ſervus* I, 5: 96. &c.

Ανδροφονια *homicidium* III, 19: 336.

Ανενδοιαστης του νομου αυθεντια *pleniſſima, perfectiſſ. juris auctoritas* II, 17: 399. ανενδοιαστως II, 12: 289. &c.

Ανελπιστα αυτοις τα της παιδοποιΐας I, 11: 210.

Ανεμποδιστως *ſine obſtaculo aut impedimento* I, 14: 256. &c.

Ανεμφανιστος δωρεα, *donatio non inſinuata, non relata in acta publica* II, 7: 169.

Ανενεργητος *inefficax* II, 4: 116. III, 17: 283.

Ανενοχλητος μενω *moleſtiæ expers maneo, non inquietor* III, 26: 414. το ανενοχλητον απο των δανειστων παρεχειν τινι *a creditoribus ſecurum præſtare* II, 19: 433. 23: 568.

Ανεξεταστως *inexplorate, inconſulto* II, 8: 188.

Ανεπαισθητως *non ſenſibiliter, ſine cujuſquam intellectu* II, 1: 33--4.

το Ανεπιβουλευτον εξει ο παις II, 16: 370. *ab inſidiis tutus erit filius.*

Ανεπιληπτος νομοθεσια *inculpatus, irreprehenſibilis* I, 2: 54. ανεπιληπτως, *inculpate, ſine reprehenſione* 65. II, 10: 245. &c.

Ανεπιτηδειος *inidoneus, inutilis, impar.* I, 23: 326. 25: 351.

Ανευθυνος *qui non tenetur nec obligatur,* (onanſprzeliclph) II, 20: 476.

Ανεχομαι *ſuſtineo, audeo.* Ουδεις ανεξεται προσελθειν τη κληρονομια I, 6, 104. Hoc verbi intruſum aut corruptum videtur IV, 15: 371. ubi vid. not. *g.*

Ανεψιος *fratris filius.* I, 19: 294. Συμβαινει δε, ου μονον αδελφον αδελφω γινεσθαι φιδουκιαριον κληρονομον, αλλα και ΘΕΙΟΝ ΑΝΕΨΙΩι, και πατερα παιδι. & cap. ſeq. Θειος δε ανεψιω, τινα τροπον; An alio etiam loco hanc vocem ſic accipiat Theophilus, ignoro. Occurrit quidem I, 10: 158. it. I, 15: 273. & III, 2: 54. ubi collateralium exempla proponit hæc, οιον αδελφος αδελφη, θειος θεια, ανεψιος ανεψια. ſed dubium, anne *conſobrinum* aut *patruelem* ſignificare voluerit, quomodo & Curtius & Fabrotus expoſuerunt: idemque me ex incogitantia feciſſe, nunc pœnitet; inprimis, quum Baſilici L. XXVIII. Tom. IV. pag. 282. A. & Harmen. IV. tit. 6. §. 5. ſubjungant εξαδελφος εξαδελφη. quo nomine *patrueles & conſobrinos* venire, nullum eſt dubium. (Sic enim Baſ. eod. pag. 284. D. & Harm. eod. §. 22. την θυγατερα του θειου η της θειας, τουτεστι την εξαδελφην μου.) Ergo & Theophilus in poſterioribus locis ſibi potius conſtet, & intelligatur *de fratris aut ſororis filio, filia*; nec tantum mea THi, ſed & verſio tam Baſilicorum Fabrotiana, quam Harmenopuli Merceriana emendetur, qui male ανεψιος ανεψια, εξαδελφος εξαδελφη, reddiderunt *conſobrinus conſobrina, frater patruelis, ſoror patruelis.* Ipſe quoque Harmenop. clare ſqq. locis ανεψιον ανεψιαν ad *thium ac thiam* refert, ut IV, 6: 12. ος (θειος) και τριτω βαθμω εστι προς τον ανεψιον η την ανεψιαν αυτου, ubi Mercerus recte *fratris aut ſor. filium filiamve.* it. §. 14. όταν θειος και ανεψιος ανεψιαν και θειαν λαβωσιν &c. it. VI, 4: 2. η ανεψιος εις την του θειου γυναικα &c. Denique & Nomenclator D. Gothofredi in Harm. eamdem vocem male interpretatur. Poſſem equidem multas in utramque partem Grammaticorum ſententias addere, ſed præfero lectores ad noviſſimas Thomæ Magiſtri & Phrynichi editiones remittere, & coronidis loco ſubdere Magni Cujacii *obſervationem* ex L. VI. cap. 6. ubi vel Hervetianam Baſilicorum, vel Mercerianam Harmenopuli verſionem notare videtur. Sic autem ſcribit: „ Ανεψιον plerique *conſobrinum* interpretantur; per„ peram, ſi locum ſpectas, cui adhibe„ tur ea interpretatio: nam & pro *con„ ſobrino* veteres dixerunt, vel Zonara „ teſte in Baſilii epiſtola ad Diodorum „ his verbis: πολλαχου δε ευρηται (l. ευρηνται) „ παρα τοις παλαιοις τω των ανεψιων ονοματι καλου„ μενοι οι εξαδελφοι. Alias vero ανεψιος re„ fertur ad patruum, avunculum, ami„ tam, materteram; εξανεψιος ad patruum „ magnum & ceteros, μειζων ανεψιος ad „ propatruum, proav. proam. promat. „ Εξανεψιων nomine uſus eſt Menander, „ ſed alio ſenſu, pro his ſcil. qui poſtea „ dicti ſunt τρισεξαδελφοι”. Etc.

Ανηβος *impubes* I, 11: 198. &c.

Ανθισταμαι *oppono me, contradico* I, 24: 333.

Ανθρωπινος. Ει τι ανθρωπινον αυτω συμβη II, 7: 163.

Ανθυπατος *Proconſul* I, 5: 85. ανθυπατου ληγατος I, 26: 364.

Ανιοντες (*Adſcendentes*) ητοι, οἱ ἡμας γεγεννηκοτες I, 10: 158. I, 15: 272. III, 2: 53. *Parentes* λεγονται παντες οἱ ανιοντες I, 12: 218.

Ανισχυρος ἡ αυθεντια I, 21: 312. *invalida & vana eſt auctoritas.* ανισχυρως *non recte, non jure* I, 23: 325.

Ανοητος

Ανοητος *demens* I, 23: 327. cum not.

Ανονητος *inutilis*, *frivolus* I, 3: 69. III, 18: 287. & 290. atque alibi, quibus in locis vulgo ανωνητος legebatur, quod foret *inemtus*.

Ανταλλαγη *Permutatio* II, 6: 127.

Ανταλλογος *Compenſatio* III, 25: 398. αντιλλογιζεσθαι τα εποφειλομενα IV, 6: 189.

Ανταποφειλω *contra*, *viciſſim debeo.* IV, 6: 188. &c.

Αντεχεσθαι της επιτροπης *tutelam ſuſcipere* I, 20: 302. της διοικησεως *adminiſtratione fungi* I, 25: 344. Aliter Scholiaſtes Harmen. I, 15: 8. Αντειχου συ της ασαφειας της συμφωνιας, quod bene vertit Mercerus: *excipiebas pacti obſcuritatem.*

Αντιγραφην ποιεισθαι προς τινα *Reſcriptum ad quem remittere* I. Pr. 12. Αντιγραφη βασιλικη vel βασιλειας I, 2: 42. II, 194: 212. αντιγραφει ο βασιλευς I, 2: 42.

Αντικειμενοι *oppoſiti*, *contrarii*, *diverſi* I, 5: 82.

Αντικηνσωρ *Anteceſſor*, Pr. 5. Uti poſt Cujacium XII. *Obſerv.* 40. Broeus in *Expoſit. Inſtit.* p. 18. Fabrotus in notis ad THum, Bynkerſhoekius VI. *Obſerv.* 3. & H. Mylius *Hiſt. THi* pag. 34–5. in hujus vocabuli ſignificationem inquiſierunt: ita liceat mihi de Græca ſcribendi ratione quædam adjicere. Primo de ιντι in αντι pro Latino *e* in *ante* obſervo, illud forte non tam a Græculis Latinam præpoſitionem cum ſua permutantibus ortum eſſe, quam ipſam Romanorum pronuntiationem ei rei anſam præbuiſſe. Ut enim nihil de promiſcuo vocalium E & I uſu in *bere* & *heri*, *ſaltem* & *ſaltim*, *mare* & *mari*, *vulpes* & *vulpis* &c. dicam, nonne *anticipo*, *anticus* & *antiquus*, *antilena*, *antiſto* & *antiſtes* ex *ante* ſunt compoſita? poteſt ergo, ut & *anticedo* veteres dixerint. Deinde de N inſerto in ſyllaba penultima audiamus prius PACIUM, qui ad XII. Tab. pag. m. 67. de eodem *Anteceſſoris* vocabulo agens ait: „ Recentiorum Græcorum eſt, literam „ *ν* ſive *n* peregrinis verbis corrupte in- „ terjicere, quo nomine rideri ſolent, „ cum Italice loqui volentes pro *Rodi* „ dicunt *Rondi*, pro *adeſſo andeſſo*, pro „ *repoſo remposo*, & alia ejuſmodi". Atqui quod de recentioribus ſcribit Græcis, apud vetuſtiores quoque Romanos locum inveniſſe, ex ſequentibus patebit. Salmaſius ad Hiſtor. Aug. Tom. I. pag. 550. a. *thenſaurum*, *formonſum*, & Gallicum jongleur pro Lat. *joculator*, ac lanterne pro *laterna*, & Tom. II. pag. 578. alia adfert. Sic in Pandectis Florentinis *totiens*, *vicenſimus*, *Peloponnenſi*, *ſemenſtria*, *nanctus*; & contra *prægnas*, *prægnatis* &c. legimus. Multa his ſimilia ex Briſſonii *Parergis*, Auſonii Popmæ L. I. *Antiq. Locut.* & Voſſii *Etymologico* addi poſſunt: ſed nunc non aliud probabo, quam literam N ante ſibilum modo addi, modo ſubtrahi. A *pando* igitur & *ſcindo*, *findo*, *fundo* fiunt *paſſus*, *ſciſſus*, *fiſſus*, *fuſus*: a *metior*, *menſura* ac *menſis*, & hinc rurſus *ſemeſtris* &c. *Uxor*, *conjux*, *nix*, *ſtrix* derivantur ab ungo, jungo, ningo, τελγξ. Antiquorum fuit *fros*, *Coſus*, *coſul*, *teſus* pro *frons*, *Conſus*, *conſul*, *tenſus*. De μισσωριον pro miſſorium vide notas ad THum *de R. D.* §. 44. De κανσεντωρ & κανσευτωρ vid. Nobiliſſ. RÖVER *ad Gloſſ. Nom.* pag. 91. Contra Græci dicunt Ουαλης, Κλημης, Ορτησιος pro Lat. *Valens*, *Clemens*, *Hortenſius.* Immo Velius Longus apud GESNERUM in nota ad auctores *de R. R.* pag. 855. „ Sicut Cicero, „ qui *foreſia* & *Megaleſia* & *Horteſia* ſine „ *N* litera libenter dicebat".

Αντιλαμβανεσθαι της επιτροπης *tutelam ſuſcipere* I, 14: 256. I, 20: 301. των οικειων πραγματων *ſua gerere negotia* I, 25: 351.

Αντιληψις *compenſatio*, *mutuum commodatum* III, 24: 386. eoque forte ſenſu capiendum hoc vocabulum in Harm. I, 16: 9. ει μεν καλη πιστει, τουτεστιν αγορας, η δωρεας, η ανταλλαγης, η αντιληψεως τροπω ταυτας εκτησατο, ubi Mercerus habet *vendicationis nomine*: Goth. in Nomencl. *vindic.* vel *defenſionis nomine*, addens: *niſi forte inibi legendum* αντιχρησεως. Qua jam correctione non opus erit.

Αντιφωνεω *reſpondeo*, *conſtituo* IV, 6: 143. ſqq. αντιφωνησις *conſtitutio*, *conſtitutum* (*ſolvendæ in certum diem pecuniæ*) 145. Conſule Goth. Nomencl. ad Harmen.

το Ανυβριστον τω τελευτησαντι φυλαττεσθαι I, 6: 107. *fama illæſa*, *honos ſalvus.* *Defuncto nulla infertur ignominia.*

Ανυποστατος η διαθηκη *teſtamentum ſubſiſtere nequit* II, 13: 292.

Ανυεται το δικαστηριον *judicium peragitur* I, 21: 314.

Ανωθεν

Ανωθεν φιλοτιμηθεισαι νικαι *ſuperne, cœlitus, divinitus conceſſæ victoriæ.* ανωθεν περι των αυτων δικαζεσθαι *denuo, rurſus.* IV, 11: 295.

Ανωτατω των πραγματων διαιρεσις *ſumma rerum divisio* II, 1: 3. οι ανωτερω *ſuperiores, majores* I, 10: 158. ανωτερω ſupra, ſuperius I, 14: 261. &c.

Αξιοπιςος *fide dignus, idoneus* I, 23: 327, 331. ποσοτης *ſumma ſatis magna, idonea* IV, 6: 229. μηδεν αξιοπιςον επικειστασθω IV, 14: 345. το αξιοπιςον της πολιτειας *gravitas, dignitas vitæ* IV, 4: 99.

Αξιουμαι *dignus habeor* I, Pr. 7. *donor* I, 2: 22. *Merere* III, 11: 217. ubi Fabr. male accuſ. habet pro genit. αβσολυτιωνος αξιουμαι IV, 16: 381. αξιω *volo, capio* I, 2: 43.

Αξιωμα *Dignitas, ordo.* Το των Ιππεων Ρωμαιων αξιωμα ην υποβεβηκος της συγκλητικης I, 6: 121. ςρατειας η υπατειας αξιωμα I, 12: 225. κατ' αξιωσιν *Precario* IV, 15, 365.

Αοριςως (indefinite) ſic Latinum *inter ceteros* vel THus vel gloſſator reddit II, 13: 296.

Απαιδια *orbitas liberorum* III, 19: 322. απαιδα (*improlem, ſine liberis*) τελευτησαι I, 12: 240. απαιδων παραμυθια η υιοθεσια I, 11: 191, 193.

Απαιτησις προικος *Dotis repetitio* I, 10: 188.

Απαλλαγη δουλειας *ſervitutis liberatio* I, 12: 218. παθους *vitii & incommodi ablatio, diſceſſio* I, 24: 330.

Απαλλαττειν τινα της δουλειας I, 6: 131. &c. *liberare quem ſervitute, manumittere.* απαλλαττεσθαι της υπεξουσιοτητος *liberari poteſtate, emancipari, manumitti* I, 5: 81, 97. &c. απαλλαγεντες του παθους *vitio liberati* I, 11: 208. unde cap. 210. pro απαλλαγεντος του παθους legendum απαλλαγεντα.

Απαλλοτριωσις *abalienatio, tranſlatio* II, 8, 183.

Απατορες παιδες *ſine patre liberi* I, 10: 188. Vid. not.

Απεγγονος —— η *abnepos, abneptis* III, 6: 127. &c.

Απελευθερος *libertinus, libertus* I, 3: 74. ſqq. I, 5: 80. ſqq. Ignorant enim Græci diverſam *libertini* & *liberti* acceptionem pro diverſa aut ad ingenuos ac ſervos aut ad patronos relatione. Et perperam Marcilius Theophilum notat, quaſi απελευθερος proprie ſit *libertus*, απελευθερικος *libertinus* ſecundum gloſſas Philoxeni; nec ſatis bona fide agit, dum diſſimulat, plene in iis legi: απελευθερος *libertus* —— *libertinus*: atque in Gloſſis Nomicis, λιβερτινος, απελευθερων. quod autem ſequitur απελευθεριος *libertinus*, vel vitium ſubeſt pro απελευθερος aut απελευθερικος, vel adjective tantum capiendum, ut idem ſit quod απελευθερικος, quomodo Gl. Nom. habent, λιβερων πεκουλι αδμινιςρατιονεμ, ελευθεριαν πεκουλιου διοικησιν, ubi Schultingius ελευθερων emendat: & ſane ελευθεριος *liberale* quid & *ingenuo homine dignum* notat. (V. ἐπηρεινωτατος Animadverſionum in Charitonem ſcriptor pag. 134.) ſed απελευθεριος alibi nuſquam adhuc legi.

Απελευθεροτης *libertinitas*, σημερον ατοπος εςι και μονοειδης εποιηθη I, 5: 83, 89, 101. & I, 8: 136.

Απραγμων πραξις *actio minime negotioſa* II, 1: 72.

Απιθανος εςι I, 6: 127. *non perſuadet, ei non creditur.*

Απλουςερον λεγοντες *ſimpliciter dicentes* I, 12: 239. &c. απλως *uno verbo* II, 19. 424.

Απο pro εκ vel δια. I, 5: 86. απετελουντο *Latini Juniani* απο νομου Ιουνιου Νορβανου. 88. απο του Αιλιου Σεντιου ονομασθησαν δεδιτικιοι I, 6: 106. κληρονομειν απο διαθηκης. Eodem trahas licet I, 5: 91. ποσως συγγενεια απο Τρεβωνιανου, vel dicas vacare, aut deſignare *a parte*, ut apud Ariſtænetum II, epiſt. 1. pag. edit. noviſſ. Abreſchianæ 73. εςι δε η σε σπουδη ιδιων της απο των ανδρων.

Απο των πολεμιων λαμβανεσθαι *ex hoſtibus capi* explico I, 3: 72. ubi Fabrotus male υπο dedit, vid. Not. meam. Contra υπο mutavit in απο I, 23: 325. aſt ego ibid. αφ' in υφ' vid. lect. 8.

Απο κοιαιςωρων Exquæſtor I, Pr. 5.

Απ' αληθως I, 19: 294. reſcribo επ' αλ. *vere.*

Αποβασις eventus, exitus I, 6: 111. 112. &c.

Αποιχομενων προσωπα *Perſonæ mortuæ* I, 10: 176.

Αποδεικνυμαι *oſtendo, demonſtro, probo.* Ευλογου αιτιας αποδειχθεισης I, 11: 200. του αμαρτηματος αποδειχθεντος I, 12: 224. ψευδης ο λογος αποδειχθη I, 26: 372. *Oſtendo, facio, reddo.* αναξιον εαυτον αποδειξας I, 3: 74. η θεσις τον οικετην ελευθερον αποδεικνυσι I. 11: 215. ο του πατρος θανατος τον εγγονον αυτεξουσιον αποδεικνυσι I, 13: 252. Adde not. *i.* ad I. Pr. 12.

Αποδοκιμαζω *reprobo, adſpernor* I, 2: 49. αποδοκιμαζεσθω *rejici*, *cauſam magiſtratui non probare* I, 25: 357.

Αποιχομενος *mortuus*, *defunctus* I, 2: 42.

Αποκαθιστημι reſtituo I, 12, 222, 226. &c. αποκαθιστασι; II, 19: 434. &c.

Αποκινειν επιτροπον I, 26: 365. 369. *removere tutorem.* Confunditur cum αποκλειειν III, 1: 15. lect. 29.

Αποκλειει (Fabr. αποκινει) ὁ εγγυτερος τον απωτερον, III, 1: 15. *Excludit* (*removet*) *propior remotiorem.*

Αποκληρον ποιειν *exheredem facere*, *exheredare.* I, 11: 201. II, 13: 292 &c.

Αποκρισεις των σοφων *Reſponſa prudentum* I, 2: 29. I, 24: 337. Αποκρισις αυτοτελης και αναμφιβολος eſt *JCti ſententia*: ὑποσταλμενη και μιλα ενδοιαστικου προσθεμενη αποκρισις ejuſd. *opinio*, I, 2: 62. ubi vid. not.

Απολαυειν *frui* I, Pr. 7. Vide de h. v. Nerii I, Analect. 21.

Απολιμπανεσθαι της οικειας πατριδος *extra patriam peregrinari* I, 6: 113. της οικιας απελειφθη *domo afuit* II, 1: 28. & ſimpliciter ὁ απολιμπανομενος *Abſens* I, 21: 312. &c.

Απολυται legend. videtur pro απολελυται I, 10: 166. απωλετο ληφθεις ὑπο των πολεμιων I, 12: 234.

Απολυπραγμονητος *inelaboratus* III, 9: 191.

Απολυειν τινα της επιτροπης *liberare quem tutela* I, 25: 353. απολελυται ἡ κουρατωρια I, 10: 166. (ſed malim απολυεται.) Και απολυθη τα συμβολαια τοις μερεσιν III, 23: 363. *& inſtrumenta partibus fuerint abſoluta.* Sic ipſe Imp. in Inſtit. h. l. ſed in l. 17. Cod. de Fide inſtrum. (unde is locus deſumtus) legitur: *a partib. abſ. ſint*: ubi *a* deeſſe in pleriſque monet Charondas. Baſilicorum auctores & Harm. omiſerunt hoc comma brevitatis ſtudio, in Scholiis vero pag. 78. eadem inter alia leguntur, quæ apud THum. Quin & aliud Schol. Baſil. II: pag. 379. pr. & inde Schol. Harm. III, 3: 4. habet: ἡ δε εγγραφος αγορασις ου συνισταται, ει μη και απολυθη το παρα αυτης συμβολαιον. Erit ergo Latiniſmus, & απολυω, ut *abſolvo*, notabit *perficio*, *conſummo.*

Απομαμμη *abavia* III, 6: 127.

Απομειουται ἡ περιουσια *Patrimonium deminuitur* I, 6: 113.

Απομαχεσθαι προς τινα *contendere*, *controverſiam facere* IV, 6: 154.

Αποπαππος *abavus* III, 6: 127.

Αποπληρουν τουν χωραν Loci neceſſitatem explere I, 2: 21. το χρεος I, 6: 106. τους κρεδιτωρας *ſatisfacere* 109, 112. &c.

Απορειν *egere*, *minus idoneum fieri* I, 20: 307. ει Απορησοι επιτροπος *deficiente tutore* I, 20: 300. το απορον *inopia* II, 19: 416.

Απορος εγγυητης *fideiuſſor non idoneus*, *non locuples*, *qui ſolvendo non eſt*, *obæratus* I, 24: 337. Απορος εστιν, ᾡ μηδεν ὑπολιμπανεται μετα την χρεων ὑπαιρεσιν· η ουτως, ὁ πλειονα οφειλων, ὠν κεκτηται I, 6: 103. quarum definitionum differentiam docet cap. 109.

Αποσβεννυται το δικαστηριον *exſtinguitur judicium* I, 26: 370.

Αποσιωπαω *ſilentio quem in teſtamento prætereo* II, 13: 317.

Αποτεινομενος προς τινα II, 11: 266. *converſus ad aliquem.*

Αποτελεσμα *Effectus*, την αυτην εκβασιν εχει, και του αυτου ετυχεν αποτελεσματος I, 2: 40. *Ex facto* ſignificat II, 8: 203. τοτε εξ αποτελεσματος ελευθερωθησεται του χρεους, ſicuti *ex poſt facto* apud Harmen. III, 5: 32. *Ex opere facto corpus aliquod perfectum* Græcis αποτελεσμα dici, Labeo docet l. 5. D. *de V. S.*

Αποτεμνεσθαι *capite truncari*, *decollari* I, 2: 20.

Αποτιθεσθαι την πολιτειαν *civitatem amittere* I, 22: 320. λειψανον *condere reliquias mortui* II, 1: 12. ſqq.

Αποτροφη (pro ανατροφη) των στρατιωτων *ſuſtentatio militum* II, 1: 77. Sic in Baſil. L. LX. pag. 888. A. καταλιμπανεται δε αυτοις [τοις στρατευομενοις] εν διαθηκαις τα προς αποτροφην και της αλλης αναγκαιας χρειας αρκουντα, ubi Cujac. *victum* reddidit.

Αποφαινομαι *Pronuntio*, *ſententiam dico* I, 2: 44, 55. &c.

Αποφασις *ſententia*, *decretum.* αποφασιν εκφερειν I, 2: 44. vide Δικαστον. Αποφασιν του αρχοντος δεχεσθαι *ſententiam a magiſtratu accipere* 12: 221. το τραχυ της κατ' αυτων εξενεχθεισης αποφασεως 16: 280.

Απραχτος ἡμερα *dies feriatus*, *feſtus* I, 5: 85. cui opponitur εμπρακτος. D. Goth.

Απροστατον καταλιμπανειν, incuſtoditum (onbezorgd) relinquere III, 1: 104. III, 27: 437. *ſine cura.* Adde ex Harm. I, 28: 30. απροστατος δουλος.

Απροοπτον χρεος *improviſum debitum* II, 19: 435.

Απροσδιοριστως *indefinite* I, 2: 27.

Απροσποριστα πραγματα II, 9: 208. *Bona* (*adventitia*) *quæ adquiſitionem effugiunt*, *quæ patri non adquiruntur per filium.*

Απροσπορος

Απροσωπος ὁ δουλος III, 17: 276. απροσωπως *impersonaliter* 278.

Απροχωρητον λεγατον *ceſſionis expers* II, 20: 498.

Αργα χρηματα *nummi otioſi* III, 26: 418.

Αργυρια τα *Pecunia* II, 4: 112, 115. III, 23: 368. Δια το τιμημα ει αργυριοις ειναι. Sed & ſingulariter occurrit αργυριον III, 24: 380, 385.

Αρκος *Urſus* rectius quam αρκτος. Vide IV, 3: 77. not. *c.* & IV, 9: 279. not. *n.*

Αρμαριον II, 1: 41.

Ἁρμοδιος δικαστης ηγουν αρχων *Competens* I, 12: 239.

Ἁρμοζουσα ελευθερια *libertas cui competens* I, 6: 127. ἁρμοζει επι παντος *convenit*, *quadrat*, *competit in quemcumque*. I, 16: 357.

Αρραβων, ωνος *arra* III, 23: 361. ſqq.

Αρρενογονια *Adnatio*. Αδνατοι εισιν, οἱ εξ αρρενογονιας ἡμιν συναπτομενοι I, 10: 159. I, 15: 273. III, 2: 54.

Αρρενος και θηλεως συναφεια I, 2: 17. παιδος αρρενος I, 19: 294.

Αρρητῳ λογῳ υπεισερχει εις την του πατρος υπεξουσιοτητα I, 12: 237. Verti, *arcana ratione*; ſed nunc malo, *tacita rat: tacito modo*, *tacite & per ſe*.

Αρταν. Τα της υπεξουσιοτητος εν αρτησει εστι I, 12: 227, 232. *in ſuſpenſo*, *in pendenti*, ubi vid. Goth. αρταται το δικαιον 231. εφ ὁσον ἡ αιρεσις ἡ ἡμερα αρταται I, 20: 301.

Αρχαιογονια *prima origo* I, 2: 65. 5: 81, 94.

Αρχη *ditio* I, Pr. 2. των Ρωμαιων I, 5: 90. &c. *magiſtratus*, *poteſtas*, *imperium* I, 25: 348. &c. Αρχη ελαττουμενη *capitis deminutio* in Rubrica tit. 16. L. 1. ſed ſic THus nuſquam.

Αρχην *Omnino*. Vide JENSII præfat. ad *Stricturas Juris R.* ubi ſæpius imperite verſum oſtendit. Poſſis ita accipere apud noſtrum III, 3: 104. ὁπου μη εστιν επιτροπος την αρχην.

Αρχων της επαρχιας *Præſes provinciæ* I, 2: 43. Αρχοντες της Ρωμης *Magiſtratus urbis Romæ* I, 2: 30. 53. ſqq. αρχων συγκλητικος 31. Επι αρχοντος ελευθερουν, *vindicta manumittere* I, 5: 84. 95. 6: 117. ubi vid. not. 14: 261. Utrum *Præſidem* an *magiſtratum* notet, vid. I, 12: 221. not. ἁρμοδιος δικαστης ηγουν αρχων 12: 239. Curtius vertit *Magiſtratus*, ego *Præſes*. vid. Δικαστης. Ὁ δε Πραιτωρ ητοι ὁ αρχων 13: 254. *Prætor aut Præſes*. Confer Dorvillium ad Charitonem pag. 407.

Αρχοντικη τιμωρια II, 12: 289. *pœna a magiſtratibus aut præſidibus inflicta*.

Ασβεστος *calx* unde dicatur, III, 3: 104. not. *d.*

Αθετειν pro ατονειν, *Deficio*, *ad legatum vel hereditatem non pervenio* II, 20: 460. & Fabr. 471. αθετησει ubi Vigl. ατονησει. Το λεγατον αθετει 478. της αιρεσεως αθετουσης 514. Adde εξαθετειν.

Ασκητρια *ſanctimonialis virgo*. IV, 18: 419. ubi not. vid.

Ασπαζεσθαι γαμους αθεμιτους I, 10: 188. *nefarias nuptias ſectari*, *amplecti*. την του πατρος βουλησιν *patris voluntati obſequi* II, 18: 409. τον κληρον του τελευτησαντος III, 2: 78. *hereditatem amplecti*, *admittere*. Adde obſervata Cl. Dorvillio ad Charitonem pag. 42.

Τῃ Ασυνηθειᾳ συγκαλυφθεν I, Pr. 10. *deſuetudine obumbratum*. εις ασυνηθειαν χωρειν *in deſ. venire* I, 5: 89.

Ασφαλεια *ſecuritas*, *cautio*. Ασφαλειαν ποιειν I, 11: 200. ποιειται I, 24: 330. παρεχειν I, 20: 304. *cautionem præſtare*, *ſatiſdare*. Corruptum videtur in ωφελειαν IV, 1: 24. In tutelarum materia eſt *tuitio* I, 13: 248. το Ασφαλες ποιειν τινι III, 11: 219. *ſecurum quem reddere*. Του ασφαλους τοις κρεδιτωρσι φροντιζομενου III, 11: 216. ασφαλεστερα ταξις *ſtatus tutior* I, 13: 249. ασφαλεστερα τῃ νυν των εγγυων ἡ δοσις της του τελευτησαντος μαρτυριας I, 24: 332.

Ασφαλιζομαι τινα *ſecurum quem reddere*, *ſatiſdare vel cavere cui* IV, 17: 398. Ita etiam capio apud Harmen. I, 4: 25. ubi Mercerus reddidit *ſe purgare*. Noſter porro I, 13: 249. *qui ædes tuentur*, exponit οἱ τοις της οικιας ασφαλιζοντες. Et ſic Harmen. II, 9: 1. ὁπλοις δε ἑαυτους μη ασφαλιζομενοι.

Ασχολια. Ησχολημενος (onledig) περι την στρατειαν II, 11: 261. *occupatus in militia*.

Ασωματον εστιν, ὁ τῳ μονῳ γινωσκεται, ουτε δε ἁφη ουτε θεᾳ υποπιπτει — ασωματον εστιν, ὁ εν δικαιῳ ισταται, οἱον κληρονομια II, 2: 92. το ασωματον της κληρονομιας *jus hereditatis incorporale* II, 14: 328 & 330. Baſil. Tom. V. pag. 241. ſin.

Ασωτος *prodigus* I, 23: 325. ασωτια II, 12: 287.

Ατακτος διαθηκη *Teſt. inofficioſum*. Sic Rubrica tit. 18. Lib. II. ſed nuſquam ipſe THus.

Ατελειας αξιουσθαι τους σιτεμποροις *frumentarios negotiatores immunitate vectigalium donari* I, 2: 22. ατελεια της κηδεμονιας *immunitas a tutela & cura* I, 25, 349. *Vacationa* ητοι ατελειας 346. vid. lect. 15.

Ατελης. Το της ἡλικιας ατελες I, 13: 248. *ætas imperfecta.* ἡλικια ατελης I, 20: 307. Corrupte pro εντελης vide in Εν.

Ατιμος *infamis* I, 26: 369. Ατιμια *infamia*, ατιμωθεις *inf. notatus* IV, 13: 334. &c.

Ατιμοτατον εςι το της ὑποψιας δικαςηριον *ſuſpecti poſtulatio famoſa eſt* I, 26: 365. ατιμοποιος vel —— ποια αγωγη IV, 16: 387--8.

Ατοκως *ſine fenore* III, 26: 416.

Ατομον εςιν ἡ δουλεια I, 3: 74. vid. not. 5: 83. 8: 135. ατομος και ἡ ευγενεια I, 5: 83. & 8: 135. και ὁ απελευθερωθεις ευμοιρει ατομος εςιν ibid.

Ατονει ἡ αἱρεσις I, 16: 358. *conditio deficit.* ὁ ληγαταριος II, 20: 460. Confunditur cum ασθενει, quod vid.

Ατοπος τοις ηθεσι *pravus moribus*, *perverſis moribus* I, 26: 374. Ατοπον *abſurdum* I, 2: 46, 47. I, 19: 298. & Pithœi var. III, 1: 42. ubi nos cum Viglio ατοπημα. Ατοπια νομου I, 6: 129.

Αυθεντια *auctoritas* I. Pr. 5. &c. αυθεντιω, *auctor ſum vel auctoritatem interpono* I, 21: 308. ſqq.

Αυτεξουσιος, τουτεςιν ὁ ιδιου δικαιου *ſui juris* I, 8: 137. ſqq. *paterfamilias* I, 11: 198. &c.

Αυτος abundanter additum I, 25: 344. τον φιδεικομισσον διοικουντα πραγματα . . . παραιτησιν αυτον εχειν. IV, 6: 200. τῳ γαρ αφηλικι . . . . ὁ πραιτωρ αυτῳ συνεχει. Singularis locutio exſtat III, 21: 355. ἡ αυτο τουτο ουδε γεγονεν ἡ επερωτησις. *aut etiam nulla facta eſt ſtipulatio.* Melius congruit Belgicum zelfs, vel Gallicum *même.*

Αυτοτελης και αναμφιβολος αποκρισις interpretatio eſt *ſententiæ JCti* I, 2: 62. vid. not. ubi Curtius *perfecta reſponſio*, ſed hoc non exhaurit vim ſignificationis. Ego *abſoluta* malui, quæ vulgo *definitiva*, *cathegorica* dicitur. Scævola l. 13. §. 1. de Ann. leg. *Non poſſe abſolute reſponderi.*

Αφαιρουμαι cum genitivo perſonæ conſtruit noſter I, 12: 223. αφαιρειται ὁ νομος του πατρος την πολιτειαν. I, 16: 283. ὧν το αξιωμα ὁ βασιλευς αφειλετο. II, 6: 149. μηδενος αφαιρεθησομαι την μακραν και αναμφιβολον νομην. IV, 6: 214. αφαιρουμαι σου την εκλογην. Sic Matthæus Evang. XXVI, 51. αφειλεν αυτου το ωτιον, ſed Lucas XXII: 50. αφειλεν αυτου το ους το δεξιον. Utrumque Atticum, teſte Thoma Mag.

Αφανιζομαι *deperdor*, *corrumpor*, *depravor* IV, 3: 79. de oleo & vino.

Αφισωσα θαλασσα IV, 18: 416. quod poëticum eſſe Gaza ſcribit. Αθηναιοι τοσουτον της ξενηλασιας αφεςωτες *Athenienſes ab expellendis peregrinis alieni & abhorrentes* I, 2: 24.

Αφηλιξ *minor annis*, *adoleſcens.* I, 14: 267. ubi Schol. exponit, ὁ απο των ιδ. ετων ἑως των κε. ελθων. I, 20: 306. ἡ του ανηβου ηγουν του αφηλικος ὑποςασις *pupilli aut minoris patrimonium.* I, 23: 326. κουρατωρευονται ὡς τοις αφηλιξι μαρτυρουμενοι. I, 24: 336. ἡβησας δε ὁ νεος, ηγουν ὁ αφηλιξ γενομενος τελειος, I, 25: 353. τον πατερα των ανηβων η των αφηλικων. III, 1: 11. ὁ εφηβος μεν, αφηλιξ δε. *pubes quidem*, *at minor etiam annis.* Phrynichus pag. 28. Αφηλιξ λεγοντες ἁμαρτανουσιν οἱ ρητορικοι· τουναντιον γαρ, ἡ δει, χρωνται· τον μεν γαρ πρεσβυτερον ρητεον αφηλικα, οἱ δε επι τε μειρακιω της εννομου ἡλικιας χρωνται. Ubi ſic inter alia Nunneſius: „ Suidas idem monet, non eſſe αφηλικας nominandos, qui ſunt εντος της εννομου ἡλικιας; „ quamvis exempla, quæ adfert, non „ videntur illud plane confirmare. THus „ tamen in Inſt. hoc nomen uſurpat in „ illis, qui prætergreſſi ſunt pubertatem, & minores ſunt 25. annis, qui „ ſc. adhuc ſunt ſub curatore”. Similis locus eſt Phrynichi Arrabii apud Montfaucon in Bibl. Coiſl. pag. 465. qui poſitivum αφηλιξ inſuper damnat. Sed quum Moeris dicat, Αφηλικεςερος Αττ. πρεσβυτερος, την δε νεωτερον ἑλληνες: patet ceteros Græcos, & quidem ρητορας eopſe uſurpaſſe ſenſu, quo THum. Addamus quæ Du Cangius in Gloſſario habet: „ Αφηλικες „ *Minores* 25. *annis*, apud Modeſtinum „ non ſemel. Gloſſæ Lat. Gr. αφηλιξ, μηπω πολιτευομενος. [*inproles. adultæ ætatis. minor. inlex.*] V. Ant. Auguſt. ad „ eund. pag. 299. & Cujac. ad Nov. 5. „ Juſtin.”

Αφιημι τονδε της εμαυτου χειρος I, 12: 239. *Hunc manumitto.*

Αφορητον (*graviſſimum*) τουτο ην τοις παλαιοις IV, 4: 97.

Αφορίζω. II, 1: 75. τας μεν επαρχιας εκαςοτε αυτος ἑαυτῳ, τας δε αφωρισε τῳ δημῳ. *attribuit*, Curt. *reliquit.* Εςι χωρια τινα τυχικα, ἁπερ ιδια λεγεται αφωρισμενα. ubi *propria* verti, II, 20: 443.

Αχαριςος *ingratus* I, 16: 280. II, 7: 170. φανερας αιτιας εις αχαριςιαν αναγομενας 171.

Αχρηςος διαθηκη *Teſt. inutile*, *irritum* I, 3: 68. αχρηςος I, 14: 266.

Αχω-

Αχωριστος συνηθεια τυ βιυ *individua vitæ conſuetudo* I, 9: 149.

B.

B litteram in Codicibus Viglianis figuram habuiſſe Latinæ vocalis U, & cujus ſæculi ea ſcriptura fuerit, monuimus pag. 87. lect. 5. & pag. 322. not. *k*. Multi inde errores nati, quorum exempla habes apud Virum Cl. Dorville ad Charitonem pag. 45.

Βαδιζω. Δια μεσυ βαδιζων πελαγους I. Pr. 4. proverbii ſpecies. Ὁ νομ⊗ κατα ποδας βαδιζων της φυσεως I, 11: 210. μεσην τινα ὁδον (ὁ βασιλευς) βαδισας I, 6: 130.

Βαθμον ωρωτον επιχειν I, 11: 195. εγγυτερον β. επιγεγραφθαι *propriori gradu cenſeri* I, 16: 286. βαθμ⊗ κληρονομων &c. II, 15: 347.

Βακαντια πραγματα *Bona vacantia* III, 11: 218.

Βαρβαροι pro *hoſtibus*, II, 1: 10. ει συμβη ληφθηναι τινα ὑπο βαρβαρων.

Βαρυνειν & βαρυνεσθαι τη επιτροπη I, 17: 287, 291. &c.

Βασιλεια *Imperium* I, Pr. 2. &c. ἡ Κλαυδιυ βασιλεια III, 8: 171.

Βασιλευς *Cæſar*, *Imperator*, *Princeps*. Vid. Gothofr. ad I, Pr. 1. Βασιλευς εστιν, ὁ το κρατος του αρχειν παρα του δημου λαβων I, 2: 41. & 49. Ὁ βασιλευς ſæpiſſime κατ' εξοχην pro Imp. Juſtiniano Magno, ut I, 6: 132. &c. alibi addit ἡμων vel ἡμετερος, vel ſimpliciter, uti I, 5: 84, 89. 6: 108. 10: 156. vel cum alio epitheto. Ὁ γαληνοτατος (*Sereniſſimus*) ἡμων βασιλευς I, Pr. 9. II, 10: 256. ευσεβεστατος *religioſiſſimus*, I, 6: 133. 8: 136. 10: 190. II, 196. ἡμερωτατος *clementiſſ.* I, Pr. 12. θειος vel θειοτατος *ſanctiſſimus* I, Pr. 5. I, 5: 91. 6: 129. 10: 185, 190. κρατιστος I, Pr. 3. μεγας I, Pr. 11. Ceteris Imperatoribus nomen proprium addit, veluti Αντωνινος ὁ βασ. I, 8: 139. Μαρκος ὁ βασ. I, 25: 344. του βασ. Σεβηρου II, 9: 221. &c. οἱ παλαι βεβασιλευκοτες *veteres Impp.* II, 7: 169.

Βασιλικος. *Principalis*, *Imperialis*. βασιλικη λαμπηδων *ſplendor Imp.* Pr. 6. ὁ της βασιλικης εξουσιας ογκος pro *Imperatoria celſitudo* βασιλικη αντιγραφη I, 11: 194. & 212. &c. διαταξις Pr. 3. &c.

Βασιλις πολις de urbe Conſtantinopoli Juſtin. l. 7. C. *de SS. Trinit.* & noſter IV, 11: 305. ubi & βασιλευουσα πολις, ſicut etiam IV, 18: 422.

Βεβαιουν και κουφιζομεντουν I, 13: 254. Βεβαιω πιστει τη pro *fidei tuæ committo* gloſſema apud THum II, 24: 608.

Βεβηλος ητοι ιδιωτικος τοπος *profanus ſ. privatus locus* II, 1: 10.

Βελος *telum*, a βαλλεσθαι dictum & quid comprehendat, docet IV, 18: 412. ſqq.

Βετερανος quis, II, 10: 249.

Βηρος corruptum in Σεβηρος & contra, vide Σεβ.

Βισκλον quid ſit, docebunt notæ II, 1: 52.

Βιβλιον *tractatus* vertit Curtius, laudante Goth. II, 1: 2. ego *liber*, ubi vide.

Βικαριος οικετης II, 20: 478. &c.

Βικιναλια ὁδος *via vicinalis*, quænam ſit. IV, 3: 65.

Βινδικιος τις, ων οικετης, επιβουλην ευρων κατα των Ρωμαιων εμηνυσε, και ηλευθερωθη δημοσια I, 5: 96.

Βινδικτα ελευθερουσθαι I, 5: 96. &c.

Βλαβερα αγωγη *Actio noxalis*. Rubrica tit. 8. Lib. IV. ſed nuſquam THus.

Βοηθ pro Juſtinianeo *proteſtor* I, Pr. 2. διαταξις Βοηθ I, 2: 64. *declarat*.

Βοκωνιος νομος II, 22: 544.

Βολουνταριοι κληρονομοι II, 19: 432.

Βονιταριος δεσποτης I, 5: 94.

Βουλγαρια ὑποκαταστασις *ſubſtitutio vulgaris* II, 16: 357. βουλγαροπουπιλλαρια 361. & 374.

Βουλευτηριον *Curia*. παιδα επιδεδωκα εις βουλευτηριον I, 10: 189. τω βυλ. III, 1: 5. ει βυλ. III, 5: 112. ubi vid. not. Βυλευτης *decurio* III, 1: 5. & IV, 13: 334. opponitur τω συγκλητικω *Senatori*.

Βουλησις τελευταια Laatſte wille I, 5: 84.

Βους. de differentia generis vid. pag. 678. not. *z*.

το Βραχυ της ἡλικιας *ætatis defectus* malui, quam cum Curtio *ætas minor*, quia de impuberibus ſermo eſt, I, 17: 287. Pejus idem reddidit *ob ætatis brevia tempora* II, 16: 367. ανηλικος δια το βραχυ της ἡλ. ὁ πυπιλλος εις επιβουλην, rectius Fabr. *ob ætatis infirmitatem*. Εν βραχει μερει quid ſit, vid. not. & add. III, 1: 49.

Βωμος ελεου παρα Αθηναιοις *Ara miſericordiæ* I, 2: 24. vid. not.

Γ.

ΓΑληνος, *Serenus*. Ὁ γαληνοτατος ἡμων βασιλευς *de Juſtiniano* I, Pr. 9. & per ſubſtantivum metonymice: Κωδιξ ὁμωνυμος τη αυτω

 γαλη-

γαληνοτητι I, Pr. 5. ſimilia ſunt I, Pr. 11. II, 6: 161.

Γαμβρος *gener* I, 10: 167.

Γαμετη *Uxor* I, 10: 177. γαμετην λαβειν I, 6: 126. συγγινεσθαι γαμετη I, 8: 139.

Γαμος & Γαμοι *Matrimonium, Conjugium, Nuptiæ* I, 2: 17. I, 9: 149. εννομους γαμους συνιςαν 10: 151. προς γαμον συνιεναι 152. επι γαμον ελθειν 153—4. προς γαμον λαμβανειν I, 10. paſſim. αλληλοις προς γαμον συναπτεσθαι 169. γαμοις προσιεναι 183. γαμος γινεται αυτων αναμεταξυ 184. αγεσθαι τινα προς γαμον 185. αναζευχθηναι γαμους αθεμιτους 188.

Γαρ mutarem in και I, 10: 301. Alicubi in γε mutavi, & ſic ſi fiat pag. 112. l. 27. anacoluthon tolletur. Sæpe confuſum memini cum δε, quod vide.

Γαστηρ *Venter, Uterus.* εν γαστρι ων I, 4: 77. εκ δουλης γαστρος προελθειν I, 6: 124.

Γενεσις. Ρωμυλου τε εξ Αρεως την γενεσιν εχειν αυχουντος I, 2: 27. τα εκ της γενεσεως (Fabr. γενεσ.) δικαια I, 11: 197.

Γενικη διαταξεις I, 2: 52. γενικον ονομα I, 2: 62. I, 10: 158. γενικος λογος I, 24: 330. γενικως I, 6: 108.

Γεννητικα μορια *partes genitales* I, 11: 209.

Γενος & εθνος confuſa. Vid. nota *n.* pag. 3. γενος ἡμετερον i. e. *genus humanum* I, 2: 28. Opponitur γενος τῳ ειδει, *genus ſpeciei* I, 2: 33.

Γενομαι. Μητε γενομενος τε ζυγου της δουλειας I, 4: 75.

Γενομαι & τικτομαι differunt. I, 3: 73. Δουλοι η τικτονται η γινονται. I, 24: 337. ὡτις (αγωγη) εκ του γενομενου εκληθη *ſubſidiaria.*

Γινωσκω. Αιτια νομοις εγνωσμενη *Cauſa legibus cognita & probata.* I, 8: 139. πληβισκιτον, τουτεστι το ὑπο του πληθους γνωσθεν και κυρωθεν I, 2: 32. ubi vid. not. Κογνατοι οἱ εκ θηλογονιας ἡμιν γνωριζομενοι vel εγνωσμενοι I, 10: 160, 169, 173. III, 5: 120. ὁ απο μητρος γνωριζομενος συγγενης III, 5: 119. οἱ απο αισχρας μιξεως εγνωσμενοι II, 18: 404. ubi verti, *qui ex turpi conſuetudine notitiam contraxere*; ſicuti Fabr. cum Curtio, *quorum familiaritas ex turpi conſ. conflata eſt*: ſed nunc malo, *ex turpi conſuet. natos* cum Jac. Gothofr. ad l. 1. C. Theod. *de inoffic. teſt.* Οὓς ἡ φυσις γινωσκει, ου παντως οιδεν ὁ νομος I, 10: 161. Confer Οιδα. Vulgatum γνωστος ſæpiuſcule mutavi in γνωτος, veluti II, 1: 2. lect. 9.

Γνωμη. Αἱ ευδοκιμησασαι των παλαιων γνωμαι I, Pr. 4. *receptæ veterum ſententiæ*, ex quibus Pandectæ conſtant. Κατα γνωμην γενεσθαι των συγκλητικων I, 2: 37. *ex ſententia & auctoritate Patrum.* γνωμη πονηρα I, 6: 111. *mala mens, conſilium pravum.* γνωμην του τελευτησαντος αναπληρουν I, 13: 254. *defuncti voluntatem exſequi.* γνωμη ρεπουσα εις το ευσεβειν I, 26: 367. *voluntas in pietatem propenſa.* γνωμη των αναγκαιων προσωπων I, 26: 368. *de ſententia & conſilio neceſſariorum.*

ΓΝΩΜΑΙ *ſeu SENTENTIÆ THEOPHILINÆ, tam ipſi propriæ, quam cum Juſtiniano communes.*

Βασιλικης μεγαλοφροσυνης εστιν ιδιον, ου μονον ὁπλοις κοσμεισθαι, αλλα και νομοις ὁπλιζεσθαι I, Pr. 1.

Αυτος ὁ νομος ὑπο του βασιλεως ιθυνεται I, Pr. 3. *Ipſa lex ab Imperatore regitur.*

Δια μεσου βαδιζων πελαγους I, Pr. 4.

Ἡ φυσις τοις ζωοις δια παιδοποιιας την αθανασιαν εμηχανησατο I, 2: 18. *Natura per ſobolis procreationem animantibus immortalitatem procuravit.*

Δει τινα, δι' ων ηδικησε, τιμωρεισθαι I, 2: 20. *Oportet quemque, per quæ peccavit, puniri.* τον κλεψαντα εις χρηματα τιμωρεισθαι, επειδη περι εβλαψεν ἡμας περι χρηματα ibid. Sic IV, 12: 310. Δικαιον γαρ ην, τον εις χρηματα αδικησαντα, εις χρηματα τιμωρηθηναι.

Δια της των ξενων επιμιξιας διαφθειρεται το ηθος I, 2: 24. *Per peregrinorum admixtionem corrumpuntur mores.*

Ἡ φυσις εξ αρχης παντας ανθρωπους ελευθερους ουδε τικτομενους I, 2: 28. Similiter capp. 71. & 81.

Εν πολυανθρωπῳ πολει στασις και διχονοια αναφυεται φιλει I, 2: 35. *In populoſa urbe ſeditio & diſcordia oriri ſolet.*

Εν πολιτεια διχα πραγματων ουκ εστι βιουν ibid. & cap. 118. *In civili ſocietate ſine negotiis vivere non datur.*

Τας εχθρας αθανατους μενειν ου πρεπει I, 2: 38. *Inimicitiæ immortales eſſe nequeunt.*

Ὁ αρχων πολλακις ὑποψιας ὑποκειται, ὁτι η φιλιᾳ χαριζομενος, η δωρα λαβων, η προς εχθραν κρινων, απεφηνατο τοιως δε βασιλευς δε τουτων κρειττων. I, 2: 55. Vide ipſum contextum.

Βασιλευς ουτε χρυσῳ δελεαζεται, ουδε φιλιᾳ ὑπερβαινει το νομιμον, ουδε δι' εχθραν τι ποιει eod. cap. 55—6.

Βασιλευς ου μονον της ἡμετερας ἐξουσιας, αλλα και αυτων των σωματων εςι κυριος *ibid.*

Ὃν ὁ βασιλευς μισει, τοις τελευτωσι συγκληρονομηθησεται *ibid.*

Οικετῃ ποιειν τι κατα γνωμην και δεσποτου δια εμποδιζει I, 3: 71. vid. Not.

Εσθ' ὁτε ἑτερως οιομεθα περι της ἡμετερας εξουσιας, περ εχει το αληθες I, 6: 115.

Οἱ αγαθοι ευχερως απατωντες, και ταις των οικετων εικουσι κολακειαις 116.

Καταγελαςος ὁ νομος, ὁς τα μεν μειζονα φιλοτιμειται, τα δε ἡττονα ε διδωσιν εν εξουσια I, 6: 129.

Μεσην τινα ὁδον βαδισαι. . . 130.

Απανθρωπον τοις τελευτωσι μη επιτετραφθαι, ὡν ζωντες εχουσιν αδειαν I, 7: 134.

Φυσει ὁ δουλος τω δεσποτη πολεμιος I, 8: 141.

Ὁ βασιλευς και ακοντας τους ὑπηκοους ευεργετει. . . . 145.

Λυσιτελες τῃ πολιτεια, το μηδενα κακως τῃ οικεια κεχρησθαι εξουσια ibid.

Συμφερει και τοις δεσποταις, το βοηθεισθαι τους οικετας κακως φερομενους ὑπο των δεσποτων cap. 146.

Ου χρη αρνεισθαι τοις δικαια αιτουσιν οικεταις ibid.

Οὑς ὁ νομος επιςαται, τουτους οιδε και ἡ φυσις· ὡς δε ἡ φυσις γινωσκει, ου παντως οιδεν ὁ νομος. I, 10: 161. Simile I, 15: 274.

Τα νομιμα τοις νομιμοις συναπτεται. . 162.

Το εν φυσει κογιατον, εν θεσει ουδεν οικος νομιζεται 163. 169. 173.

Οὑς ἡ φυσις εδωρησατο, ὁ νομος αγνοει, ὡς μη κατα την αυτην τεχθεντας αφαιρειται. I, 10: 187. I, 15: 274.

Οἱς ἡ φυσις ηρνησατο το παιδοποιειν, τουτοις και ὁ νομος, κατα ποδας βαδιζων της φυσεως I, 11: 209.

Ὁ νομος ακολουθει τῃ φυσει - - 212.

Τον εν ἡμετερα ουτα εξουσια, τουτον εις τυχην αναγειν ουκ οφειλομεν I, 14: 266.

Ὁ πολιτικος λογος τα πολιτικα δικαια διαφθειρειν δυναται, τα δε φυσικα ου παντως I, 15: 278.

Ενθα της διαδοχης εςι το κερδος, εκει και της επιτροπης το βαρος ειναι χρη I, 17: 291.

Ατοπον, τον δεομενον της ἑτερου κηδεμονιας, την ἑτερων διοικειν εξουσιαν I, 19: 298. Similis ſententia I, 25: 355. fin.

Τω αιτουντι καλλιονα μεν την οικειαν αιρεσιν εξεςι ποιειν και αυξειν την αυτου εξουσιαν *ſine tutoris auctoritate*, ελαττουν δε ου. I, 21: 309.

Οἱ ὑπερ της πολιτειας τεθνηκοτες δοκουσι δια των εργων ευκλειας αει αξιουσθαι I, 25: 343.

Εςιν εὑρειν και πενιαν φιλην - - 350.

Εικει τα επικειμενα της ὑποκειμενοις II, 1: 7. & 60.

Τα αργυρια ου διατιμαται, ὁτι αυτα ἑτερων εςι διατιμησις II, 4: 115.

Λυπει γαρ τινα ουχ ἡττω το μη κληθεν, ὡς το μετα την κλησιν αφαιρεθειν II, 9: 207.

Ου δει ιδιωτου γνωμην ισχυροτεραν ειναι των νομων II, 12: 279.

Τα εξ αρχης ανυποςατα, εκ των μετα ταυτα επιγενομενων ισχυν λαμβανειν ου δυναται. II, 13: 293.

Ουδεις δυο φυσικους πατερας εχειν δυναται - - - - - 312.

Ὁ δουλος απροσωπος ων, εκ του οικειου χαρακτηριζεται δεσποτου II, 14: 327.

Προχειρος δια το βραχυ της ἡλικιας ὁ τοιουτος εις επιβουλην II, 16: 367.

Παρακολουθημα εὑρειν ου δυνατον, μη ὑποκειμενου προτοτυπου - - - 376. & ſimile II, 20: 481.

Τα εννομως γενομενα, εννομως ανατρεπεσθαι δει II, 17: 397.

Ει και τοις νομοις ουχ ὑποκειμεθα, αλλ' ουν κατα νομους πολιτευομεθα - - 399.

Της ελευθεριας ουδεν τιμιωτερον II, 19: 419.

Εν δυο ευγενεσι καλλιον ὑβριζεσθαι τον τελευτησαντα η τον ζωντα II, 19: 423.

Πλειον ισχυει ἡ αληθεια της ὑπονοιας II, 20: 465.

Μητερες των αγαγων αἱ ευχαι III, 13: 235.

Ὁ ραθυμως φιλῳ το πραγμα παραδεδους φυλαττειν, την οικειαν ανοιαν αιτιασθω III, 14: 250.

Ἡ εμη φωνη, το ὑπεξουσιον μου ειναι δοκει· ὡσπερ ἡ του υἱου μου φωνη, εμη νομιζεται ειναι III, 19: 308.

Τοις πλειοσι τα ελαττονα περιεχεται III, 26: 423.

Το τροπῳ τινι συνιςαμενον, τουτο και τροπῳ τινι διαλυεται III, 29: 455.

Το δικαιον και αδικον απο διαφορουσης προαιρε ψυχης IV, 9: 278.

Στρατιωτας τοις ὁπλοις χολαζειν οφειλει. IV, 13: 333.

Γνωριζεσθαι ὑπο των νομων αρχηθεν ελευθερωθεις οικετης I, 16: 283. Confer γινωσκω & Οιδα.

Γοης, γοητος, unde Belgicum guit. IV, 18: 414. Γοητες, οἱ τεχναις μαγγανευτικαις και φαρμακοις και μαγικοις ψιθυρισμοις ητοι επαοιδαις αναιρουσιν ανθρωπους.

Γονεως τελευτη *patris mors* I, 12: 2:8. γονεις φυσικοι I, 11: 195. &c.

Γονη θρεμματων *fetura pecudum* II, 22: 551.

Γονιμα μορια *partes genitales* I, 11: 208.

οἱ Γραικες, ſi ſana eſt lectio, in l. 30. §. 2. *de V. S.*

Γραμμα. Εν γραμμασιν ειναι *ſcriptum exſtare* I, 2: 65.

Γραμματειον προικωον *inſtrumentum dotale* II, 20: 475. Pro *cautione & chirographo* III, 21: 354. &c. ſic in l. 4. & 6. *de V. S.* accipi poteſt, ubi Latine eſt *Nomen*.

Γραφειν τινα κληρονομον I, 6: 105. &c. νομοι προ

ξαντο

ξαντο γεγραφεσθαι II, 1: 18. ubi a potiori fit denominatio, & quæcumque legiſlatio intelligitur; ſicuti I, 2: 21. juri gentium adſcribit, διαθηκας συγγραφεσθαι, quo de Fabrotus *in Apologia* pag. huj. edit. 1025. §. XIV.

Γυνη adjective. II, 8: 185. το της γυναικος (γυναικειας Fabr.) φυσεως σαθρον.

Δ.

Δανειακος κονδικτιτιος *Condictio mutui*, ſubintellige λογος, quod vide. III, 14: 243. ſqq.

Δανειζω *mutuum do* I, 2: 47. δανειζομαι *mutuum accipio* III, 14: 247.

Δανειον *mutuum* I, 2: 21. definitur III, 14: 239. quod 246. δανεισμα dicitur, & I, 2: 28.

Δανειστης *Creditor* I, 6: 110.

Δε & γαρ confuſa I, Pr. 3. lect. 10. I, 3: 69. I, 11: 200. & 203. III, 21: 351. &c.

Δεδιτιτιος απελευθερος I, 5: 87.

τα Δεοντος μειζων τιμωρια *Pœna juſto major* I, 2: 52. Curtius: *gravior quam pro delicto, vel quam lege cautum eſt, pœna.*

Δεικνυμι *Probo, arguo, demonſtro.* I, 26: 374. ως εκ των ηθων δεικνυσθαι, οτι συσπεκτος εστι. II, 7: 170. αχαριστος περι τον ευεργετησαντα εδειχθη. Pro *reddo, facio*, ut compoſitum αποδεικνυμι: I, 12: 219. ο τελευτη του πατρος αυτεξουσιον δεικνυσι τον παιδα. II, 13: 291. αχρηστον δεικνυσι την διαθηκην. IV, 3: 73. ο δε υπεκρατης εκοσμει τον κωμωδον, και θαυμαστον εδεικνυεν, εν τοις αγωσιν αυτω συνων.

Δεκρετον explicat θεωρησαι I, 2: 45. vid. Not.

Δεκρετον εστιν αποφασις βασιλεως μεταξυ δυο μερων παρ' αυτω δικαζομενων εκφερομενη. I, 2: 44. λεγεται δε ομωνυμως δεκρετον και η του αρχοντος αποφασις 45. Paullo ante: *Decernere* εστι θεωρησαι.

Δεσποτικη ανδρος θηλεια *viripotens femina*, I, 10: 151.

Δενδροφορος αγρος II, 1: 34. ubi vid. not.

Δεηθεις *egens, indigus* I, 6: 102.

Δεπορτατευθεις εις νησον I, 16: 281.

Δεπορτατος τοπω περιεκλεισθη, τουτεστι τη νησω ibid.

Δεπ. χρονιος 285.

Δεποσιταρ διρεκταν η κοντραριαν εχει I, 21: 310. pro *actione depoſiti*.

Δεστιγατιυον ητοι αποδεικνυμι II, 20: 503.

Δεσμος της υπεξουσιοτητος I, 12: 225. *vinculum poteſtatis.*

Δεσποτης per excellentiam Juſtinianus dicitur II, 6: 157. (& alibi, vid. ad Mylii Hiſtor. cap. III. §. 2. in fin.) & Δεσποινα, Theodora ejus conjux ib. cap. 161. Δεσποτης ratione ſervi I, 2: 20. &c. Δεσπ. βονιταριος I, 5: 94. τελειω δικαιω δεσπ. *pleno jure ſ. jure Quiritium dominus* 95. Opponit hanc vocem κυριω Harmen. I, 3: 7. de uſucapione loquens: ο δε κατεχων αυτο δεσποτης κυριος γινεται, Idem ib. §. 2. εαν αποληση τις το οικειον, και γενηται τουτο υπο δεσποτειαν αλλου και κυριοτητα, *dominium & proprietatem.*

Δεσποτεια εννομος και φυσικη I, 5: 93. &c.

Δεσποτικον χρεος IV, 7: 243.

Δεφενδευω I, 13: 249.

Δεχομαι *admitto, concedo,* I, 10: 155. ει δεξωμεθα, συναινεσιν ειναι. Δεχθησεται εαυτον εξαγοραζοντων I, 25: 351. *admittendus, audiendus eſt.* Δεχεσθαι αποφασιν *ſententiam accipere* (vonnis krijgen) I, 12: 221. την συνηγοριαν I, 13: 249.

Δημαρχος *tribunus plebis* I, 2, 32. Δημαρχοι δεκα ησαν οι παντες I, 20, 299.

ο Δημευθεις *cujus bona publicata ſunt* III, 25: 407. Δημευσις *publicatio, confiſcatio*, ibid.

Δημος *Populus*, χυδαιος δημος *Plebs* I, 2: 30. & ſqq. Δημος εστι κοινης τυχης συνοδος ibid. ο ιδιωτης δημος *Plebs* 40.

Δημοσιον προσωπον *perſona publica* I, 11: 200. φισκαλια ητοι δημοσια πραγματα I, 25: 344. δημοσιου πραγματος χαριν 345. ubi vid. not. *rei publicæ cauſa.* Δημοσια *publice* I, 5: 96. Δημοσιευοντα προσωπα *publicæ perſ.* I, 20: 306. Adde not. *d.* Pag. 203. & infra Κοινος.

Δημοτης πας *quivis e populo* IV, 18: 408.

Δηναριον *neutro genere* III, 29: 458. τοσα δηναρια.

Δια corruptum in διχα I, 12: 138. Δια παντων *per omnia, omnino* I, 24: 335.

Διαγινεσθαι κακουργως περι τι *malitioſe verſari in re* I, 23: 328. ητοι διαγινεσθαι, ως αν διεγινετο καλλιστος οικοδεσποτης II, 1: 69.

Διαγινωσκειν τα μεταξυ τινων *de controverſia aliquorum cognoſcere, inter aliquos cognitorem fieri* I, 8: 142. περι πραγματος 146. Unde διαγνωμων apud Harmen. I, 4: 57. *diſceptator, cognitor.*

Διαγορευω. *Conſtituo, ſancio, caveo.* I, 10: 151. 17: 289. 20: 304. 22: 317.

Διαδεχεσθαι τινα vel κληρονομιαν τινος *ſuccedere, heredem cui eſſe* I, 17: 290. II, 16: 379. Ενθα της διαδοχης το κερδος, εκει και της επιτροπης

τα

το βαρος I, 17: 291. Διαδοχος *ſucceſſor* I, 6: 108. II, 6: 155—6.

Διαδοχη & διαθηκη confuſa in Varr. Pith. III, 1: 42.

Διαζευκτικως *disjunctive* II, 14: 345.

Διαθεσις πονηρα *malum conſilium, animi propoſitum* I, 6: 114. διαθεσεως εκλειψις *voluntatis defectus* I, 10: 190.

Διαθηκαι συγγραφονται νομῳ εθνικῳ I, 2: 21. επι διαθηκη τελευταν *teſtatum, cum teſtamento mori*, I, 12: 240. Διαθηκη εςι των οντων διατυπωσις II, 10: 248. & 12: 278. διαθηκαι pro uno teſtamento III, 11: 222. Ceterum διαθηκη in ſingulari proprie de *compacto, pacto convento ac fœdere*, at in plurali de *teſtamento* & ultima morientis voluntate dici, obſervant Grammatici apud Cl. Salmaſium *de Modo Uſur.* p. 516-7. In Varr. Pith. male διαθηκη ſcriptum pro διαδοχη apud noſtrum III, 1: 42.

Διαιρουμαι *divido, partior.* Noſter ex mea lectione I, 2: 34. διῃρεθησαν ſenſu activo uſurpat, uti Lucianus V. Dial. Mort. pag. m. 346. οἱ δε ηδη τον κληρον εν ελπισι (vel ελπισι Hemſterh.) διῃρημενοι βοσκονται, *jam hi hereditatem inter ſe jam partiti paſcuntur.* Solent enim Græci deficientibus verbi medii temporibus paſſiva ſubſtituere: quin etiam citra neceſſitatem, ut noſter I, 8: 147. διεκριθη pro διεκρινατο, & διελεχθην vel διελεχθην *differui* II, 1: 66, 83. ὁ δε ουκ ενθυμηθη, διαπραξατο I, 11: 216. &c. Sic ειρημαι activum animadvertit Dorvillius ad Charitonem pag. 209.

Διαιρεσις εςιν ὁλης κρατησις συντομος καταληψις II, 1: 2.

Διακατοχη *Bonorum poſſeſſio* I, 21: 311. pro διαδοχη *ſucceſſio* ſumitur III, 3: 92. ſi ſana eſt lectio. —κατοχος των πραγματων *bonorum poſſeſſor* II, 6: 151.

Διαλαλια *interlocutio, interdictum* III, 12: 232.

Διαλαμβανω *Tracto, differo.* Διαλαβωμεν περι των ισομων λεγειν II, 6: 126. &c.

Διαλεκτος Ρωμαϊκη *Lingua R.* ſeu *Latinus ſermo* I, 9: 149.

Διαλλαττουσι τη προσηγορια *differunt, diſcrepant nomine* I, 19: 296.

Διαλυσις των κυριων *liberatio, miſſio* I, 24: 330. διαλυθεισης της θεσεως I, 10: 165. της εμαγκιπατιονος διαλυσεως την θεσιν 166. Ο γαμος διαλυθησεται 167. Διαλυθεισης της συναφειας 188. *diſſoluta conjunctione.*

της Διανοιας το εδραιον *Judicii ſtabilitas, firmum judicium* I, 6: 131.

Διαπιπρασκω I, 3: 73. *Vendo, venumdo.*

Διαπραττομαι *efficio, perficio* I, 11: 216.

Διαπωλειν τα πραγματα I, 26: 371. *venumdare, ſecare bona.* Utitur etiam hoc verbo Chariton. V. Dorvillii Animadv. pag. 92.

Διασκεπτεται ὁ κληρονομος *Heres diſpicit ac deliberat* I, 20: 302. III, 1: 19.

Διαςασις *ſeceſſio plebis a patriciis.* εν τῳ καιρῳ της διαςασεως I, 2: 60.

Διαςημα ενιαυτου *anni ſpatium* I, 25: 346.

Διαςιξις I, 12: 219. *diſtinctio.* Confunditur cum διαταξις II, 2: 91. not. *f.*

Διαταξις *conſtitutio principis* I, 2: 41. &c.

Διατασσω *Ordino, diſpono.* ἡ φυσις διεταξε τα ςοιχεια I, 2: 17.

Διατεμνω. Το της αδελφης προσωπον διατεμνει την αδελφοτητα I, 10: 161. &c.

Διατιθεσθαι, *teſtari, teſtamentum facere* I, 6: 128. Διατιθεσθαι την περιουσιαν *de bonis ſtatuere, diſponere* ibid.

Διατιμησις *æſtimatio, pretium* I, 6: 107.

Διατυπω. *formo, ordino.* ἡ φυσις τα εν τη γῃ διετυπωσε I, 2: 17. το *jus gentium* τεια των ανθρωπων εθνη ζῳη διετυπωσεν. 5: 82. διατυπων τα ἑαυτου πραγματα 6: 129.

Διατυπωσις & διαταξις interpretatio eſt *Conſtitutionis* I, 2: 41. Διαθηκη εςιν εθνικη νομιμων διατυπωσις 3: 71. & II, 8: 199.

Διαφερει *pertinet, proprium eſt.* ετραδιτευσας μοι οικιας Τιτιῳ διαφερουσαν II, 6: 132. ὁ τοκετος εμοι τῳ δεσποτῃ διαφερει 143. &c. Sic Modeſtinus in fin. l. 4. *de Excuſatt.* επειδαν το βαρος εις οικον, ουχι διακεχειρισμενοις, διαφερει. Vulgo verſum *contingit*, & in marg. *attingit*, ab Auguſtino *defertur*: ego malo *pertinet.* Idem l. 6. §. 2. *eod.* επισολης γραφεισης μεν τῳ κοινῳ της Ασιας, παντι δε τῳ κοσμῳ διαφερουσης, ubi Auguſt. cum veteri interpr. *convenit.* Sed rectius idem l. 13. §. 1. *pertinet* reddidit. Alioqui nihil uſitatius, quam ut id *quod intereſt* ſignificet in Græcis JCtis; maxime ſubſtantivum το διαφερον. Διαφερομαι pro præſenti *differo ab* frequens noſtro, ut I, 2: 33. & 45.

Διαφορουμαι *curioſius tractare* Curtio I, 5: 101. ου διαφορουμενων ἡμων ουτε περι διαφορας, quod ego verti, *nobis haud quærentibus*: ſed nunc malo, *non diſtinguentibus nec ullum diſcrimen facientibus*, quomodo poſtea ſæpius reddidi, ut II, 1: 74. & 10: 257. &c.

Διαφυλαττειν μνημην της νομης I, 2: 65.

Διγεςα ητοι ὁ Πανδεκτης I, 10: 185. τα βιβλια των διγεςων ητοι Πανδεκτων I, Pr. 9.

Διδασκαλια πολιτων *Diſciplina*, I, 2: 65. ubi Juſtin. *inſtituta*. Vide inf. εντυξια.

Διδοναι τι εξουσιαν *permittere*, *concedere*, *veniam dare* I, 6: 129. Το ισχυρον τη διαθηκη διδωμι II, 11: 271. *teſtamenti vires agnoſco, ratumque habeo*. Διδυμοι vide in Τιτλοι.

των διδυμων εκθλιψις I, 11: 209. *teſticulorum contritio*.

Διεξελθειν τι vel περι τινος. *differuiſſe*, *enarraſſe*, *exſecutum eſſe* I, 3: 67. I, 12: 217. II, 4: 107.

Διηγεσαι ante Fabroti edit. legebatur pro διαγεγραμμενοι I, 2: 38.

Διηρημενως *disjunctim*, *diviſim*. THus vel gloſſator II, 20: 460.

οἱ Δικαζομενοι *litigantes*, *rei*. I, 2: 44. 6: 119. 21: 313.

Δικαιοδοτειν *jus reddere* I, 2: 58.

Δικαιολογεισθαι *cauſas (excuſationis) adlegare* ap. Modeſtinum ſæpius in tit. *de Excuſ.* Sic noſter I, 25: 351. ubi Fabr. active δικαιολογειν. Δικαιολογιας ψευσμεναι I: 25: 363. *falſæ allegationes*, *cauſificationes*. Sic II, 23: 600. ματαιας ουσας τας τοιαυτας δικαιολογιας. & IV, 13: 317. Τι εστι παραγγραφη; Δικαιολογια τις αρμοζουσα τῳ ειρ &c.

Δικαια & ισονομος δουλεια *juſta & legitima ſervitus*, diſtinguitur a THo I, 5: 80. Δικαιον αιματος I, 10: 184. Δικαια φυσικα I, 11: 197. πολιτικα *jura civilia* I, 15: 278. τα τε διεστωτα δικαια μονον I, 8: 146. Δικαιῳ τελειῳ δεσποτης *dominus Quiritarius* I, 5: 95. δικαιῳ ιδιῳ η αλλοτριῳ *qui ſui aut alieni juris eſt* I, 8: 137. δικαιον πυβλικον εστι ὁ πολιτικος II, 1: 38. Δικαιον ſubaudiri videtur in το Πολιτικον quod vide. Δικαιον οικονομικον miro ſenſu occurrit in Schol. Baſilicis Tom. I, pag. 35, B. Στηθηναι δε φησι το δικαιοσυνην· ου γαρ οικονομικον τι δικαιον επαγγελλεται, σημερον μεν χρηματιζον, αυριον δε μη. Vertit Fabr. *jus quoddam diſtributivum*; malim *præſenti ſtatui accommodum*: & hoc ſenſu capio, quæ du Cange in Gloſſ. Gr. pag. 1032. ex Photio adlegat: *Niſi ſi quando Imperator* οικονομικῳ τινι λογῳ *& ſponſalia & conſecratione peragendam conjunctionem intra præſtitutos annos permiſerit. Licitum eſt enim Imperatoribus*, *aliter quam ſecundum leges* οικονομειν. -- *quod enim perfecto ſponſaliorum nuptiarumque tempori deeſt*, *ſupplens Imperatoris* οικονομια. Vides ergo, & interpretem Photianum & du Cangium haud inveniſſe, quomodo id vocabuli Latine redderent.

Δικαστην συγχωρειν vulgo I, 8: 142. ſed ſanior lectio videtur δικαστηριον, uti IV, 6: 170. αιρουμενος δικαστης αγων αρχων I, 12: 239. BYNKERSHOEKIUS L. 1. *Obſerv.* 16. hæc habet: *Præſides per eminentiam ſimpliciter appellantur* Judices: *ad eum modum D. Hieronymum intelligo* in c. 41. C. VII. q. 1. *cum ait*: In apibus princeps unus eſt; grues unam ſequuntur ordine literario; Imperator unus; judex unus provinciæ. *Et THus* Inſt. I, t. 8. §. 2. *nunc* επαρχιας αρχοντα *dicit*, *nunc* δικαστην. [Si vulgatam, ut modo monui, lectionem ſequaris.] *Præſides quoque intelligendum eſt in* §. 9. de Publ. jud. *nomine* Judicum, *quos THus ibidem tranſtulit* αρχοντας.

Δικαστηριον συγχωρειν *judicium conſtituere* I, 8: 142. εστω του αρχοντος εν τῳ οικειῳ δικαστηριῳ, habet Fabr. cui tamen Viglianum πραιτωριῳ non diſplicet I, 5: 85. ubi eſt pro *tribunali*, & Schol. exponit επι βηματος: quo etiam ſenſu noſter habet I, 6: 120, 121. &c. επι δικαστηριον ελκυσμοι I, 6, 104. *in jus raptiones*, ubi Curtius jejune nimis *lites*. Αγεται το δικ. *judicium peragitur* I, 21: 314. αιρειται ibid. & I, 26: 370. το της υποψιας δικαστηριον ατιμωτικον εστι I, 26: 365. Δικ. κινειν 366. αποτιθεται 370. καθως καθ' εαυτο δυναται κινειν δικ. II, 20: 515. *litem movere*. Subauditur in ſqq. το *familiæ erciſcundæ* IV, 6: 167. το *communi dividundo* 168. το *finium regundorum* 169. namque ſubdit: εν δε τουτοις τοις τρισι δικαστηριοις.

Δικη *cauſſa*, *lis*, *controverſia*, *actio*. I, 2: 35, 37. &c. Ας δικας εκαλουν οἱ Αθηναιοι, ταυτας ακτιονας καλουσιν οἱ Ρωμαιοι IV, 6: 118. Confunditur cum νικη III, 18: 287. lect. 9. Δικας διδοναι *pœnas dare* IV, 17: 404.

Δικολογοι της Καισαρειας II, 8: 198. *cauſidici*, *advocati Cæſarienſes*.

Διληγετιος in uno Codicum occurrit I, 6: 125. pro *collactaneus*, vid. not. Fabr. *t*.

Διμοιρον, *Bes*. διμοιρον και διωδεκατον, *Dodrans*. διμοιρον [και] εκτον, *Dextans*. διμ. [και] τεταρτον, *Deunx*. II, 14: 333. διμ. μερος IV, 6: 204. Mirum admodum eſt, & Mercerum & D. Gothofr. in hac voce, quam alibi recte exponunt, apud Harmen. II, 4: 24. ſi non erraſſe, ſaltim intelligi vix poſſe; ubi de piſtrino inter alia dicitur: ινα δε το μη καπνιζεσθαι, τειχιζετωσαν το διμοιρον μερος των επι τοις κριβανοις αεροδοχων. verititurque: *Ceterum ne ſuffumigationi obnoxius ſit clibanus*,

clibanus, reſpondeat duplæ parti interſtitii, quod in privatis balneis poſitum eſt. Scholiaſtes §. 25. ſubdit: εγω ει μεν νοτιωτερον ιη . . . . πηχεις αφιςαν τε γειτον© ιγ. μοιας· ει δε βορειοτερον . . . . πηχεις ουκ ελατῖος των κ΄. In Varr. Goth. habet, „ ιγ* μοιας. al. ι΄. i. e. „ *decem.* Verum id minus quadrat dupli „ illi proportioni quam piſtrino adcom- „ modandam ſuperius dixit: alias ιγε΄. „ i. e. *trientem*". Dicam clarius & verius: Mercerus vertere debuiſſet, *reſpondeat duabus interſtitii partibus ſive beſſi*, idque Schol. recte in auſtralibus ait eſſe tredecim cubitorum cum triente, & in borealibus viginti cub.: namque Harmen. §. 23. in conſtruendo balneo privato auſtrali cubitos 20. in boreali 30. exegerat.

Διοικητης *actor, diſpenſator.* Εκ του διοικητου της εμης ουσιας ελευθερωσω II, 20: 494. Ap. Harmen. II, 4: 8. exponi poteſt *negotiorum geſtor*, ſicut eidem II, 3: 5. η περι διοικησεως αγωγη *negotiorum geſtorum actio* dicitur. Confer. Clar. V. Dorville ad Charitonem pag. 127—8.

Διορθοω. II, 10: 238. ſi ſana eſt lectio, exſtat εδιορθωσατο, vid. lect. 22.

Διουγκιον *Sextans* II, 14: 332.

Διπλοω. IV, 3: 79. τα συνθλασθεντα σκευη, η ως ευθαρει λεγειν, διπλωθεντα, *vaſa colliſa & duplicata.* Vid. notas pag. 763—4. Διπλωσις επισκηψει γαμου I, 10: 160.

Διρεκτα ελευθερια I, 14: 256. ρηματα 259. διρεκτα, ſubaudi αγωγη I, 21: 310. διρεκτας II, 23: 564.

Διστεγον© —— η *Abnepos, abneptis* III, 6: 130. quinto gradu. At Harmen. ſunt *pronepos, proneptis* tertio gradu IV, 6: 11. ubi ait: ο διστεγον© η η διστεγονη περι του προπαππου η την προμαμμην τριτη.

Διςμαμμη *Atavia* III, 6: 130. Διςπαππ© *Atavus*, ibid.

Διφρ© η σελλα ὑπατικη *Sella curulis* I, 2: 53, 61.

Διχα corruptum pro δια I, 12: 238.

Διχονοιω *diſſentio, diſcordo.* μεταξυ αλληλων I, 24: 335. Την διχονοιαν παυειν *ſedare diſcordiam* I, 2: 39.

Διωκω *ſequor.* Οἱ τεθεμενοι την τε πατρος διωκουσι φαμιλιαν I, 15: 276.

Δογμα της συγκλητου *Senatusconſultum* I, 2: 36. & ſæpe abſolute Δογμα. Subauditur autem in ſqq. το Τρεβελλιανειον, το Πηγασιανειον, το Τερτυλλιανειον, το Ορφιτιανειον &c. Δογμα βασιλεως, *Placitum Principis, Conſtitutio*, I, 2: 48.

Δοκιμαζω *Probo, adprobo cui* I, 6: 117. ευλογον αιτιαν I, 14: 263.

Δοξαζω *Opinor, exiſtimo.* η γνωμη των δοξαζοντων νομικων II, 6: 149.

Δουλεια εστι εθνικου νομιμου διαταξις &c. I, 3: 71. ατομος εσι 74. vid. Not. Δουλεια οικιας και αγρε quid ſit, definitur II, 2: 96.

Δουλον ην το τεχθεν, ως εκ δουλης γαςρ© προελθον, I, 6: 104. φυσει γαρ ο δουλ© τω δεσποτη πολεμι© I, 8: 142. Δουλοι της τιμωριας I, 16: 280.

Δυναμαι pro *Scio.* ο μεν σπουδαιος εξ οικειων καματων ηδυνηθη χιλια νομισματα εμπορευσαμεν© κερδαναι I, 12: 229. Pro *debeo* III, 15: 265. αυτη η στιπυλατιων ει περι ης εχει χρεαν εν εαυτη και υποσχεσιν, δια δυναται διαχωρισθηναι. μεχρις ν οιον τε εσι περιγραφεσθαι εν Καρχηδονι. Sic Latinum *poſſe* pro *debere* obſervavit ο μακαριτης Bynkersh. L. III. cap. 14. in fin. Ουκ επιζητησας, ποτερον ευπορος η, η των δυνατων τα τε ιδιου διοικειν πραγματα I, 13: 254. in fin. & 20: 304.

Δυσανασχετω, *indignor, ægre fero* I, 2: 39.

Δυστυχουντας μανιας *furore laborans*, I, 10: 153.

Δυω in principe edit. Vigliana hac figura ū deſignatur. Δυοδικα ſic iū. Vide ſupra ad literam ſingularem B.

Δωδεκαδελτ© νομ© I, 17: 288. *Lex XII. tabularum.* Fabr. δωδεκ. Goth. δωδεκ. dare ſolet. Paullo poſt & alibi νομος ſubauditur.

Δωρεα *donatio* I, 2: 21. Græcis etiam de *legato* dici, contra Salmaſium probat Ez. Spanh. in O. R. pag. 138.

E.

E & η confuſa. Vide κινες & κηνσος, λογιαται & ληγατον. Sic centies futurum indic. medii occurrit, ubi cum Fabr. vel abſque eo aoriſtum ſubjunct. præfero ut I, 6: 131. αρξεται pro αρξηται. &c.

Ε & Σ confuſa. Vid. not. meam pag. 119. y. ubi εχοντα mutavi in σχοντα. Similia invenies apud Clariſſ. Charitonis Commentatorem pag. 772.

Ἑαυτον pro ημαυτον ediderat primo Viglius I, 25: 347. vid. lect. 19. δυναμαι εαυτον εξωνασθαι. Licet autem & alio loco, ſc. IV, 13: 329. poſtea invenerim, ει δε πεπραθω κινησαι, τουτο καθ᾽ εαυτον λογισαμενος,

pro κατ' εμαυτον: tamen priori loco εμαυτον adhuc præfero. Occurrit etiam in Scholio ead. pag. in fin. ἱνα εξκυσατευσω ἑαυτον εκ της μελλουσης διδοσθαι μοι επιτροπης. In plurali II, 16: 375. ὁπηνικα ἑαυτους [i. e. ἡμιν αυτους] γραφωμεν κληρονομους, τουτεστιν ὁτι ποιησωμεν πριγκιπαλιαν. Conſule præter alios Fratrem optimum ad Lucianum Tom. II. pag. 845.

Εαω. Η φυσις ουκ εια τα εν θαλασσῃ τικτομενα της οικειας αμοιρηθηναι εκτος I, 2: 17. *providentiæ ſuæ expertia eſſe non paſſa eſt*, vertit Curtius. του ιδιου υιου εαν αφεθῃ τῳ φυσικῳ παππῳ relinquere 11: 212. ελευθεριαν τινι *libertatem dare, legare* 14: 257. ἐαν απο σχηματος 22: 317. Εω σε κληρονομον II, 11: 267.

Εγγονος, εγγονη *Nepos, neptis* I, 9: 150. I, 10: 158. &c. Pro eo εκγονος —— νη ſæpiuſcule apud Harmenop. Sed hoc æque pro filiis ac nepotibus ceteriſque poſteris uſurpari, docemur in Obſerv. Miſcell. VII. pag. 53--4. Adde Eruditiſſimas in Charitonem Animadv. pag. 209.

Εγγραφεσθαι εγγυτερον βαθμον *propiori gradu cenſeri* I, 16: 286. εγγραφοι νομοι *jus ſcriptum* I, 2: 19.

Εγγυαις βαρυνεσθαι *ſatisdationibus gravari* I, 24: 331. εγγυας απαιτουμαι *ſatis a me exigitur* ibid. εγγυας παρεχειν vel διδοναι *ſatisdare* 332. προτεινειν 333. προσφερειν *ſatiſdationem offerre* 334. λαβειν *ſatis accipere* 337.

Εγγυασθαι τινα *pro aliquo fidejubere* III, 20: 343. εγγυητης cod. t. t. *fidejuſſor.* εγγυητων δοσις *ſatiſdatio* I, 24: 330. εγγυητας δεχομαι *ſatis accipio* 337.

Εγγυμναζειν αγωγην πουκλιαν *inſtituere, movere act. pœn.* IV, 12: 315. &c.

Εγκαλουμαι, Fabr. εκκαλουμαι. *Provoco, adpello* I, 25: 357. Vide εκκλητος.

Εγκληματικως *criminaliter* IV, 4: 104.

Εγκλητος *provocatio, adpellatio* I, 2: 45. & I, 25: 357. ubi Fabr. εκκλητος. q. v.

Εγχειρισμος *adminiſtratio* I, 24: 333.

Εγχωρειν τινι αγωγην *actionem cui cedere, tradere* II, 20, 495.

τῳ Εδαφει εικει το εποικοδομηθεν *ſuperficies cedit ſolo* II, 1: 50.

Εδικτον εστι ταυ, ὁπερ εξ οικειας φυσεως κινηθεις ὁριζει ὁ βασιλευς, προς την των ὑπηκοων ευταξιαν και λυσιτελειαν I, 2: 46. *Edicere* εστι προλεγειν και προαναστελλειν τα ιδ' ὁτι τοις ὑπηκοοις συμβησομενα λυπηρα. ibid. Εν εδικτῳ μονον νομοθετουσιν οἱ αρχοντες 54. ſqq. τῳ εδικτῳ, ηγουν νομοτεθηματι, προεχεται του πραιτωρος. I, 24: 335. ubi gloſſema eſſe, cum Fabroto credo.

Εθιμ & ηθος confuſa: vid. pag. 3. not. *n.*

Εθνικοι νομοι I, 2: 19. εθνικον νομιμον 20. *jus gentium.* Εθνος *provinciam* & εθνικος *provincialem* ſignificare videtur apud Modeſtin. l. 6. §. 2. §. 8. & 14. *de Excuſatt.* quomodo & Ant. Auguſt. vertit: ſed vulgatus interpres τας μητροπολεις των εθνων *metropoles gentium* exponit, & pejus μητε εις αλλην ὑπηρεσιαν εθνικην η τινα αλλην αναγκαζεσθαι caſtrabundus dedit: *neque ad alium famulatum cogi.* Εθνους autem ἡγεμονια, οιον Αρχαρχια, æque imperite tranſtulit *Gentium præſidatus.*

Ει & ει vel η propter ſimilem poſteriorum ſeculorum pronuntiationem (de qua præter alios conſulatur Lamb. Bos in Prolegom. ad LXX. pag. 12.) ſexcenties confunduntur. Ει (*ſi*) pro η (vel) male olim editum fuerat Pag. 114. l. 41. Pag. 165. not. *f.* & P. 429. *y.* ει ἑαυτοις ει ἑτερῳ pro η ἑαυ. η ἑτ. P. 50. l. 3. ἱυρεισθαι pro ευρεσθαι. P. 103. l. 93. ει και pro η και. Ει pro η. P. 44. l. 6. & P. 74. l. 64. κωλυσει mutavi in κωλυσῃ. P. 55. l. 25. ὁμολογησει in —— γησῃ. P. 84. l. 24. ευρεις in ευρῃς. P. 95. l. *54. πραξει in πραξῃ. P. 127. l. *26. τελευτησει in —— σῃ. P. 144. l. *17. δοκιμασει in —— σῃ. P. 146. l. 26. αναιρεψει in —— ψῃ. P. 171. l. 12. ενδημει & l. 13. δηλωσει in ενδημῃ & δηλωσῃ. Η male occurrit pro ει P. 166. l. 21. Sic P. 51. l. 10. χειρωδης pro χειρωδεις. P. 102. l. 90. προστεθηκα pro —— θεικα. P. 107. l. 30. εκληψις pro εκλειψις. P. 135. l. 67. επιθηναι pro —— θειναι. P. 139. l. 26. & P. 147. l. 35. καταληψη pro καταλειψη. P. 256. l. 75. διαλιχθεις pro διαλ. Denique η pro ει occurrit P. 76. l. 78. ubi Fabr. male dedit ελευθερωσῃ pro —— ωσει. *Etc.* Conſule inſuper Indicem Animadverſionum in Charitonem.

Ει cum indicat. aliquando conſtruit THus, ubi ſubjunctivus exigi videtur: Ει δε εγκαθισταμαι κληρονομους, και ὑπερεβην τας δυωδεκα ηλικιας, II, 14: 340. Ει μη αυτος επιλεξεται ζων, αλλα —— επιλευτησει, II, 20: 497. Ει pro η και I, 17: 289. αλλ' ερωμεν, ὡς ει μη (*etiamſi non*) σαφως τοις ῥημασι του νομου περι αυτης διηγορευται, αλλ' ουν εκ της εννοιας του δυωδεκαδελτου εστι τουτο λαβειν.

Ειδηκει vide Οιδα. Pro ειδε *vidit* malim ειδε *novit* I, 4: 76.

Ειδος pro *juris poſitio* vertit Viglius I, 1: 16. ubi

ubi not. vid. Opponitur γένει, *ſpecies generi* I, 2: 33. ὑπόστασις εἶδος I, 11: 194. Ἐξ ἀλλοτρίας ὕλης εἶδος ἐποίησέ τις II, 1: 40. ὁ τὴν ὕλην εἰς εἶδος ἀμείψας ibid. ὁ τὸ εἶδος κατασκευάσας 41.

Εἰκονικὸν τίμημα *Pretium imaginarium* I, 12: 236. εἰκονικὴ πρᾶσις 239.

Εἰκός ἐστι cum infin. *Veroſimile eſt, fieri poteſt, forte.* I, 8: 145. II, 210. 12: 231. 24: 332.

Εἰκοσαετία *vicennium* II, 6: 131.

Εἰκοσάκις κ'. υ. *vicies viginti, quadringenta* I, 361.

Εἰκότως *nimirum, ſine dubio, conſequenter* I, 2: 23. 36. I, 10: 166. 11: 212. 12: 244. III, 7: 146.

Εἴκειν κολακείαις τινός I, 6: 116. *blanditiis alicujus obſecundare.* Corruptum in ἐκεῖ II, 1: 7. εἴκει τὰ ἐπικείμενα τοῖς ὑποκειμένοις. *ſuperficies cedit ſolo.*

Εἰμὶ *conſto, conſiſto.* Ἐστι τὰ τῆς διατάξεως ῥήματα ἐν τούτοις I, 8: 145. Πάλαι μὲν ἐν ταῖς αἰτήσεσιν ἦσαν αἱ διακατοχαί, III, 9: 204. Δεῖ τὸ τίμημα ἐν ἀργυρίοις εἶναι III, 23: 368. ἐν τρίπλῳ ἐστὶν ἡ ποινὴ IV, 2: 49. ἐν κωλύσει εἶναι, οὐ μὴν ἐξκουσατίονι I, 25: 354. *prohiberi, non excuſari.* Ἐστιν & ἔνεστιν idem quod ἔξεστι: *licet, datur, poteſt.* Δίχα πραγμάτων οὐκ ἐν βίῳ I, 2: 35. τὰς ἔχθρας ἀθανάτους μένειν παρ' αὐτοῖς οὐκ ἔστιν 37. ἐστὶ λέγειν, ἐστὶ μαθεῖν, ἐστὶ δὲ ἰδεῖν I, 10: 188--9. Τῶν δυναμένων (ſubaudi εἰς ἐστὶ) τὰ τῇ γῇ δοῦναι πράγματα I, 13: 254.

Εἴρηκεν ἡ διάταξις *conſtitutio ſanxit* I, 10: 190. ταῖς βασιλικαῖς εἴρηται διατάξεσι *ſancitum, cautum fuit.* I, 4: 78. Ὁ γάμος εἴρηται Ῥωμαϊκῇ διαλέκτῳ *nuptiæ*, I, 9: 149. ubi eſt pro præſenti *dicitur* &c.

Εἱρκτὴ (al. εἰρκτὴ) δημοσία *carcer publicus*, non *carceres* nec *vincula.* I, 5: 87. ubi vid. not.

Εἰς pro πρὸς *ad* de perſona: ἑτοίμως τὰς εἰς αὐτὸν φοιτώσας ὑποδεχομένου I, 2: 24. Alia aliunde dabit Clariſſ. *Animadverſionum in Charitonem* auctor pag. 401. Pro ἐν, I, 13: 252. εἰς ἀντίξοον ἐλθοῦσα ἡ ἐπιτροπή. Pro *quoad, quantum ad*, I, 6: 107. ἢ καὶ εἰς τὴν τοῦ οἰκέτου διατίμησιν ἐλάττωσιν τὴν οἰκείαν πεποίηκεν.

Εἰσαγωγαὶ τῶν Διγέστων vocantur *Inſtitutiones* Juſtinianeæ I, Pr. 9. ubi vid. not. *b.* pag. 10.

Εἰσιέναι τὴν δίκην I, 21: 313. *litem ingredi, ſuſcipere.*

Εἰσέρχομαι κινῶν IV, 6: 128. *actionem intendo.*

περιελθοῦσα εἰς ἐμὲ κληρονομία III, 29: 463. *Hereditas ad me perveniens, rediens.*

Ἐκ & ἐξ pro ὑπὸ, διὰ. Τὸ νομοθετηθὲν ἐκ τοῦ ἰδιώτου δήμου I, 2: 40. *Plebiſcitum.* Cauſſam notat I, 4: 79. ubi *propter* verti, alii *ex.* Aliquando vacat, ut aliæ præpoſſ. vel notat unde & a qua parte quid oriatur: ἡ εὐεργεσία ἐκ τῆς ἐλευθερίας I, 5: 82. *beneficium manumiſſionis.* Τὸ ἐκ τῆς φύσεως ἐλάττωμα *naturæ vitium*, I, 11: 192. Sic I, 10: 186. in var. lect. 16. habemus τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας κωλύσεως.

Ἕκαστος. Τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν κινούμενα πράγματα I, Pr. 11. *Res quotidianæ.* ὑπὸ τῶν καθ' ἕκαστον δεσποζόμενα II, 1: 3. *quæ in ſingulorum ſunt dominio, a ſingulis poſſeſſa.* ὁ καθ' ἕκαστον ἄνθρωπος *quilibet* II, 1: 12. τὰ καθ' ἕκαστον τῶν ζώων I, 2: 18. *animantia quæque & ſingula.*

Ἑκατὸν corruptum in ἕκτον turbas dedit II, 22. in fin.

Ἐκβαίνει ἡ αἵρεσις I, 22: 319. *conditio exſiſtit* τὴν αὐτὴν ἔχειν ἔκβασιν *eumdem exitum, eventum habere*, I, 2: 40.

Ἐκβάλλω. Modeſt. l. 13. pr. *de Excuſatt.* pro *Aufero, adimo* uſurpare videtur: καλῶς φέρεται τὴν ψῆφον τὴν ἐκβαλοῦσαν αὐτοῖς τὰς ἐξκουσατίονας ἄδειαν ἔχειν ἐκκαλεῖσθαι. Noſter proprie uſurpat pro *Ejicio, removeo.* I, 11: 201. ἐκβληθῆναι τῆς ὑπεξουσιότητος. I, 16: 283. ἐκβληθεὶς τῆς συγκλήτου. I, 25: 364. ἐκβάλλονται εἰς ὑποψίαν.

Ἐκβιβαστὴς τῶν ὑποθέσεων *Exſecutor litium* IV, 6: 174.

Ἔγγονος vide ἔγγονος.

Ἐκδανείζω *fenori dare* (uitzetten) II, 9: 213. IV, 13: 320.

Ἐκδίδωμι ἐμαυτὸν, *dedo me* I, 5: 88.

Ἐκδικεῖν *vindicare* I, 5: 96. II, 1: 46. Ἐκδικεύσιμον pro *legato per vindicationem* THus vel verius Gloſſator II, 20: 443.

οἱ Ἔκδικοι τῶν πόλεων *Defenſores civit.* I, 20: 306. I, 24: 339.

Ἐκδόσεις τῶν παλαιῶν νόμων pro *Digeſtis* I, Pr. 8.

Ἔκθλιψις τῶν διδύμων I, 11: 209.

Ἔκκλητος, ἡ *Adpellatio, provocatio*, ex lect. Fabr. I, 25: 327. ſed alibi cum ceteris habet ἔγκλ. Prius occurrit in Gr. fragm. l. 244. *de V. S.* it. ap. Modeſt. l. 4. pr. *de Excuſ.* & Harmen. I, 4: 21. ſicuti ἐκκαλεῖσθαι ib. §. 20. & l. 13. pr. *cod.* videturque rectius quam ἔγκλ. quod eſt *incuſare.*

Εκκοπτειν το λυπουν τοπον τινα I, 2: 21. *tollere quod locum lædit.*
Εκμισθωσις *Conductio* I, 2: 21. & 28. III, 24: 380.
Εκνικησις *Evictio* II, 1. fin.
Εκπιπτειν της πολιτειας *amittere civitatem* I, 12: 224. I, 16: 281.
Εκποιειν *alienare* II, 1: 9. II, 6: 148.
Εκτεμνειν την αμφισβητησιν υποθεσιν *litem exortam decidere* I, 2: 45.
Εκτιθεσθαι Ipſi Juſtiniano *exponere* IV, 11: 298. πολλακις δε και διχα ερμη ψιλην ομολογιαν εκτιθεται, *nullam promiſſionem præſtare, exhibere,* & ſic paullo poſt: & cap. 303. ετερας ομολογιας ητοι εγγυης εκτιθεμενης. & mox: η διδωσιν εγγυητην ο ομολογιαν εκτιθεται. Γραμματειον εκτιθεσθαι *cautionem emittere, edere, chirographum tradere* III, 21: 355. Aſt IV, 13: 320. in nota *n.* pro εκτιθεμενου lego εκτισαι μισθον.
Εκτομη των γλωσσων μοςιων I, 11: 209.
Ἐκτος corruptum pro εκαστου II, 22. fin.
Εκτος. Εαν τι προμηθειας εκτος I, 2: 17. *providentia ſua indignum æſtimare.* Curtio: *providentiæ expers quid eſſe pati.* Ουκ εκτος λογου εστι *non præter rationem eſt* II, 20: 442.
Εκφερειν αποφασιν *ſententiam ferre* I, 2: 44.
Εκφωνειν νομον *legem promulgare* I, Pr. 3. διαταξιν I, 5: 91. Ὁ μεν εξεφωνησεν, ουκ επραξεν· ο δε ουκ ενθυμηθη, διεπραξατο. I, 11: 216. *quod quidem expreſſit, non peregit: quod autem non cogitavit, effecit.*
Ελασια *actus* II: 3: 99.
Ελαττουν την οικειαν περιουσιαν I, 6: 107. *deminuere patrimonium.* τα των νεων δικαια I, 25: 344. Ελαττωσις της υποστασεως I, 6: 114.
Ελαττωμα μεγιστον, το της σιτοδειας βαρος I, 2: 22. *frumenti penuria, maximum incommodum.* Το εκ της φυσεως ελαττωμα I, 22: 192. *naturæ vitium.*
Ελαφος. femin. gen. II, 1: 27. lect. 10.
Ελεου βωμος παρα Αθηναιοις *Ara miſericordiæ* I, 2: 24. vid. not.
Ελευθεροι, η ευγενεις εισιν η απελευθεροι I, 3: 74. 4: 75. ſqq.
Ελευθερια εστιν ευχερεια φυσικη &c. I, 3: 70. Της ελευθεριας υφαιρεσιν υφισταται 74.
Ελευθερια (Fabr. ελευθερωτης) λεγεται παρα Ρωμαιοις *manumiſſio* I, 5: 80. τροποι ελευθεριας η ισομοι εισιν η φυσικοι, quos vide I, 5: 95—99.
Ελευθερωθηναι της δουλειας *liberari ſervitute, manumitti* I, 4: 77. ο μεν ελευθερωθεις απελευθερος εστι, ει και ο ελευθερων ευγενης υπαρχει 5: 90.
Ελευθερωτης (Goth. male ελευθερωθεις) *manumiſſor, emancipans* I, 19: 294.
Ἑλκειν & ἑλκω. Εις παραδειγμα ελκειν I, 2: 50. εις επιτροπην ελκεσθαι *ad tutelam vocari* I, 19: 298. υπο της ευσεβειας ελκεσθαι I, 26: 367. εις αισχροτατην ελκυσθεις πραξιν I, 8: 147. Επι δικαστηριων ελκυσμοι I, 6: 104. *in jus raptiones*, ubi Curt. jejune *lites.*
Ελλειψις της διαθετικης *voluntatis defectus* I, 10: 190.
Ελλογιμωτατοι ανδρες I, Pr. 9. *facundiſſimi Viri.*
Ελπις. υπο ποιας τρεφεσθαι τε και θαλπεσθαι της ελπιδος Pr. 12.
Εμανκιπατος, ο και η. I, 10: 165. 167. η εμανκιπατα pag. 95. lect. *53. εμανκιπατοι γινεσθαι 165. ποιειν 167. εμανκιπατευειν ibid.
Εμμιγνυναι εαυτον τη διοικησει I, 25: 363. Εμμιξις *immixtio* tribuitur heredibus neceſſariis II, 19: 432.
Εμπαιγμα, IV, 1: 45. κατα τρυφην και εμπαιγμα *Per laſciviam & luſum.*
Εμπαρασιασμος *repræſentatio* II, 20: 471. V. not.
Εμποδιζω *Impedio* cum dativo I, 3: 71. 6: 102. 11: 193. II, 6: 148. item in Fragm. Gr. l. 161. *de R. J.* Sic etiam Latini, Varro, & JC. Paulus cum Juliano, nec non Imperator tit. 7. Inſt. *de L. Fuſia Can.* ex lectione optimi MS. Gottorpienſis & Codd. vett. apud Cujac. uti fuſe docui in Novis Obſerv. Miſcell. Tom. V. pag. 353—5. quare nec ego alicubi dativum in verſione THina refugi.
Εμποιειν *infero.* II, 8: 185. ινα μη το της γυναικος (γυναικειας) φυσεως σαθρον απωλειαν τοις αυτης πραγμασιν εμποιησειτο (εμποιηση Fabr.)
Εμπορευομαι *Negotior* I: 12: 229. εμπορια, ας *negotiatio* I, 2: 23.
Εμφερης. Επι των ισως εμφερων ſc. θεματων III, 24: 386. *in caſibus admodum inter ſe ſimilibus.*
Εμφερομαι, *inferor, contineor, invenior, exſto.* Εμφερεσθαι τοις συνταγμασι διαταξεις I, Pr. 3. εμφερεται τω Κωδικι III, 1: 97. δια το τον Τιτιον μονον εμφερεσθαι τη επερωτησει III, 19: 308. & 29: 469. Plura exempla ſuppeditare ex aliis poteſt Du Cangius.
ο Εμφυτευτης, ο εμφυτευσαμενος, & το εμφυτευθεν. Vide III, 24: 389. η Εμφυτευσις 388.
Εν pro εις. I, 11: 216. εισελθοντος εν δικαστηριω. I, 5: 87. εμβληθη εν δημοσιω ειρκτη. III, 15: 265. παραγενεσθαι εν Καρχηδονι. Delendum puto

to ει I, 11: 200. lect. 36.

Εναγχος. *Modo, paullo ante, ſupra.* Κατα τα εναγχος ειρημενα II, 9: 219.

ὁ Εναγων και ὁ εναγομενος *Actor & reus* I, 21: 313. &c.

Εναγωγη ab αγωγη eo proprie differt, quod hæc ſit *actio* ſive jus agendi a legibus aut Prætore datum; illa *actio* in judicio inſtituta, ſive actionis intentio aut agendi ratio. Demus exempla: IV, 6: 130. επι της νεγατοριας εναγωγης των ασωματων, ει και τοις ρημασι νεγατοριως κινειται την *in rem.* cap. ſq. και εστιν ουτως νοουμενη της *in rem* ἡ εναγωγη κονφεσσορια, uti nunc legere malo, & vertere: *atque ſic actionis in rem intentio intelligitur eſſe confeſſoria.* cap. 164. και ἡνικα (ἡ εκ τε Ακυιλιε αγωγη) εις το διπλουν κινειται την εναγωγην. cap. 198. εις κρειττον πραξιν ποιεισθαι την καταδικην, ει και εγκειται εστιν ἡ παρ' αυτω κειμενη εναγωγη. cap. ſq. Παραινουμεν δε τω ακτορι, αυτον την εντεινεται και την εναγωγην εις το αληθες περιποιεισθαι χρεων. cap. 207. τουτου χαριν ὁ Πραιτωρ επινοησε την τοιαυτην εναγωγην (της *plus petitionis*) ubi nunc cum Curtio reddere malim, *agendi rationem.* IV, 7: 241. ἡ γαρ εις το *peculium*, ἡ εις το *verſum*, γινεται ἡ εναγωγη και ἡ καταδικη. cap. 256. Καλλιων δε ἡ εναγωγη επι της *de peculio* εστιν, *Melior autem eſt intentio actionis de peculio.*

Εναλλαγη μονης της ὑπεξουσιοτητος η αυτεξουσιοτητος I, 16: 282. Vid. contextum.

Εναποκλειω *includo* II, 1: 24.

Ενδημειν τη πολει *in urbe habito* I, 21: 312. I, 25: 358.

Ενδοξοτατος μαγιστρος ὁ Τριβωνιανος I, Pr. 5. & 9. Imper. habet *magnificus & excelſus.* Nos cum Curtio, *glorioſiſſimus.*

ἡ Ενεγκαμενη pro *Patria* I, 24: 331. ubi vid. Not. & Add. Sic quoque Harmen. V, 11: 2.

Ενεχυρα βια, τουτεστι παιδος I, 24: 331. ενεχυρων απαιτησει 338. ſic vel THus vel Gloſſator *captis pignoribus* reddit. Quid ενεχυρον differat ab ὑποθηκη, docet noſter IV, 6: 142.

Ενιαυσιαιον το τεχθεν I, 4: 78. *anniculus infans.*

Ενιςηκι vel ενισταμενης κληρονομιας I, 6: 123. 128. &c. pro *Urgere, inſtare* II, 20: 453.

Εννεαουγκιον *Dodrans* II, 22: 547. εννεαουγκιον omnes habent IV, 6: 202.

Εννοια τη τελευτησαντος I, 14: 265. *defuncti mens & ſenſus.* τα δωδεκαδελτω I, 17: 289. εννομικοις μη ακολουθων II, 9: 218. *legalibus notionibus non obſequens.*

Εννομος & δικαια δυναμει diſtinguitur I, 5: 80. εννομοι γαμοι I, 9: 148. &c. εννομωτατη ελευθερια I, 5: 86.

Εννομωτατως vid. Εννομ.

Ενοπλον στρατειαν στρατευεσθαι I, 12: 224. *armatam militiam ſequi.*

Ενοχη *obligatio*, definitur II, 2: 93. & III, 13: 236. Confunditur cum αγωγη III, 27: 445. III, 29: 460. & ſecundum Riccium IV, 13: 325. item in Tit. *de R. J.* l. 27.

Ενοχον γενεσθαι τινι *Obligari cui* I, 21: 310.

Ἑνοω, *aduno, coaduno* II, 1: 37. adde σωματιον.

Ενστατος (Fabr. ενσταθεις) κληρονομος I, 14: 261. ὁ ενστατωτερος ηγουν ὁ ενστατος II, 15: 353. ſed hic Fabr. pro gloſſ. ejecit.

Ενστασις κληρονομιας I, 6: 108. I, 14: 258. &c.

Εντυγχανω proprie *incido*, inſuper ap. THum & alios *lego* notat. εντυγχανειν μυθοις *fabulas legere* I, Pr. 6. βασιλικαις διαταξεσι c. 7. & II, 7: 170. διαθηκη *teſtamentum legere* I, 14: 257.

Ενωμοτως pro ενομοτως cur ſcripſerim, vid. IV, 11: 298. not. *i.*

Εξαιρειται αυτον ὁ νομος την πολιτειαν I, 12: 221. vid. Αφαιρεω. Εξελεσθαι τινα της ὑπεξουσιοτητος I, 12: 225. *patriæ poteſtati eximere.* Εξῃρημενος *exceptus, exemtus*, vid. not. I, 11: 202.

Εξαιρεσις των χρεων I, 6: 103. *æris alieni detractio, deductio.* εξαιρεσις της των οικετων διατιμησεως 112.

Εξαιρετος pro *legato per præceptionem*, gloſſema procul dubio II, 20: 443. ει εξαιρετον εχειν 446. *præcipuum habere.* εξαιρετως II, 23: 586.

Ἐξαμηνιαι διαταξεις Μαρκου του βασιλεως I, 25: 344. Vid. lect. 6.

Ἑξαουγκιον *ſemis, ſex unciæ* II, 13: 295.

Εξαρκειν *ſufficere, parem eſſe* προς την διοικησιν I, 25: 351. &c.

Εξασθενει το λεγατον *deficit* II, 20: 481. &c.

Εξιθος, ὁ η. IV, 11, 301. τας εξιθους επερωτησεις επερωτωμενος, *ſolitus, ſolennis.* Agnoſcit hoc adjectivum Lexicon ex MS. Budæi a Criſpino editum: mihi tamen ſuſpectum eſt, & apud THum diviſim legerem εξ εθους, *ex more, de more*; in primis quum Gloſſæ Labbæi hoc habeant, atque adjectivum ignorent.

Εξωκειν

Εξιεναι της φυσεως αιδω I, 26: 367. *de muliere.*
Εξελαυνειν της πολιτειας I, 5: 92. *civitate ejicere.*
Εξηρεδατευω I, 11: 201. &c. *Exheredo.*
Εξερχεται ἡ αἱρεσις I, 20: 302. *Conditio exſiſtit.*
Εξετασις *inquiſitio* I, 24: 331.
Εξισημι. III, 25: 408. εκσηναι της οικειας περιουσιας *cedere bonis.*
Εξικνεκτευω μη της επιτροπης I, 23: 328. & 25. t. t.
Εξομοσια vid. εξωμ.
ὁ Εξονομασθεις Τιτιος III, 23: 366. *Titius, qui nominatus fuerat.*
Εξορίζω σε εις νησον *Relego te in inſulam* I, 12: 223.
Εξυσια ακρα. ſic *Poteſtas* definitur I, 8: 138.
co Εξπιδοτω διαγειν II, 11: 261. & 13: 316.
Εξωθεν notat extra Inſtitutionum textum, III, 28: 452. & 468. IV, 1: 26. & 10: 289.
Εξωθειν τινα της επιτροπης *a tutela removere* I, 26: 368.
Εξωμοσια bis reſcripſi pro εξομοσια, *juratoria cautio*, IV, 11: 298. vid. Nomencl. D. Gothofredi ad Harmenop.
Εξωστης. *Menianum* IV, 6: 123. ubi vid. not. *p.* & monente in litteris Ruhnkenio, *Franc. Raguelli* comment. ad Cod. Juſt. *Scipio Gent.* ad Apul. Apol. p. 24. *Conr. Ritterſh.* Sacr. Lect. VIII, 12. & plurimis locis *Fr. Balduinus* ad Inſtit.
Εξωτικος opponitur οικειῳ I, 11: 190.
Επαγω ελευθεριαν τινι I, 12: 238. *libertatem do, præſto.* ζητησιν καταστασεως I, 25: 354. *ſtatus controverſiam cui movere.* ως εκ των επαγομενων διεχθησεται *ut ex ſequentibus adparebit* II, 1: 3. επηγαγον δε ὁυτως II, 15: 352. *addidi, adjeci.*
Επαινει ἡμιν μη περιιεναι, Fabr. ἡμας μη περιιοδας I, 10: 183.
Επαμφοτερισμος *alternatio* IV, 6: 214.
Επαναβαινω & επαναβασις *adſcenſio in gradum ſuperiorem* II, 13: 305—6.
Επαρχια *provincia* I, Pr. 2. &c.
Επαρχος της πολεως *Præfectus Urbi* I, 20: 305. & 23: 326.
Επ᾽ αυτοφωρῳ λαμβανεσθαι IV, 1: 5. *de fure manifeſto.* V. not. *t.*
Επαχθη i. e. επαχθεια, reſtitui pro επαχθη ab επαγω I, 6: 103.
Επειγω. I, 10: 153. επι γαμον ελθειν επειγοντο *geſtiebant in matrimonium coire.* Curt. *ad nuptias ſollicitabantur.*
Επεισαγεται διπλωσις γαμου I, 10: 180. επεισαγωγη, *introductio, inſtitutio* II, 20: 449.
Επεισακτῳ σιτῳ ἡ των Αθηναιων πολις εχρητο *frumento advectitio* I, 2: 22.
Επεισφερειν νεκρον τοπῳ τινι II, 1: 12.
Επεκτεινεται ὁ νεως εις ποδας ρ΄. II, 1: 36.
Εντρυφαν τοις του νεου πραγμασιν I, 26: 373. *graſſari in pupilli bonis.*
Επερωτω τινα *ſtipulor a quo* I, 21: 308. &c. επερωτασθαι τινι *promittere, ſpondere, cavere cui* III, 18: 292. &c. Επερωτησις *ſtipulatio* I, 21: 308. &c. III, 15: 253. &c.
Επιτρεψε perperam pro επιτρεψαι I, 10: 185.
Επεχω *habeo, obtineo.* ταξιν νομου επεχειν I, 2: 40. μητρος (μαμμης) ταξιν επεχειν 10: 179 &c. *Inhibeo, prohibeo,* επεχεται ἡ της ελευθεριας δοσις I, 6: 110. ὁ νομος επεχει τας ελευθεριας 116. την ελευθεριας δοσιν επεχειν 127. niſi potius ab επισχειν derives. επεχει ὁ βασιλευς την αλογον των οικετων αναιρεσιν 8: 140. των ακολαστων επεχειν την περιαιρεσιν 10: 186.
Επι & ὑπο confuſa. Sic pag. 129. lect. 39. cum Pith. & Fabr. & p. 172. l. 17. cum Pith. & Anon. it. p. 774. l. 27. & 793. l. 52. cum Fabr. nec non pag. 89. lect. 15. ὑπο præfero vulgato επι Pag. autem 190. l. 10. prætuli vulg. επικειμενης, ubi Pith. ac F. habent ὑποκ. at p. 222. l. 12. Fabr. ὑπεισφερειν vulgato επισφ. &c. Confunditur etiam cum παρα. vid. pag. 655. l. 45. & p. 700. l. 15. Tertio idem ſæpe eſt quod παρα, ſi ſenſus *apud, coram* deſideret, ut I, 5: 84. & 95. ελευθερουν επι αρχοντος. I, 6: 117. ελευθεριαν διδοναι επι ευλογῳ αιτιας, επι αρχοντος εν κονσιλιῳ δοκιμαζομενης. cap. 120. και επ᾽ αυτων (*apud recuperatores*) ελεγοντο ευλογοι αιτιαι ὑπο των ελευθερουντων II, 11: 263 & 265. την οικειαν γνωμην επι μαρτυρων (*coram teſtibus*) δηλωσαι. Sic quod I, 11: 198. dicitur ἡ μεν αδρογατιων επι βασιλεως γινεται, ἡ δε αδοπτιων επι αρχοντων, cap. 207. dicitur, ειτε παρα βασιλει, ειτε παρα τῳ πραιτωρι, ειτε αρχοντι, & cap. 209. ου λαμβανουσιν εις θεσιν, ουδε αυτεξουσιοι παρα βασιλεως, ουδε ὑπεξουσιοι παρα αρχοντος. Ex aliis auctoribus vide exempla in Lectt. Ariſtæneteis Cognati Eruditiſſ. ABRESCHII pag. 173. & 208. Huc ergo trahas licet Matth. Euang. XXVIII: 14. και εαν ακουσθη τουτο επι του ἡγεμονος, ἡμεις πεισομεν αυτον, ubi vulgatus vertit *a præſide*, alii *apud præſ.* Belgæ van den Stadhouder / qui pro linguæ genio rectius reddidiſſent by den St. niſi taciti correxerunt in ὑπο.

Επι

Επι διαθηκη τελευταν *cum teſtamento mori*, ſ. *teſtatum* I, 12: 240. τελευτησειν επι σοι κληρονομῳ *te herede relicto* II, 6: 140. & 155. επι τρισιν η πλειοσι παισιν I, 25: 350. Vide Hemſterh. ad Luciani Tom. I. p. 356. επ' αληθες reſcribo pro απ' αλ. I, 19: 294. Latine hæc præpoſitio aliquando vacat, veluti I, 6: 129. επι τη τα νομου κινησεις απατῃ. I, 10: 180. κεφαλικη επι των διπλων γαμων τιμωρια.

Επιβιωναι πολυν χρονον τῃ ποιησει της διαθηκης II, 20: 519. *ſupervivere.*

Επιβουλη *conſpiratio*, *conjuratio* I, 5: 96. *inſidiæ* I, 6: 117. eoque ſenſu επιβουλευω τινι I, 11, 201.

Επιγινεσθαι *adnaſci* II, 17: 384. & 391. επιγενομενη αρχη *ſuperveniens poteſtas* ſ. *magiſtratus* I, 25: 348.

Επιγραφεσθαι ιδικον δεσποτην II, 1: 7. *ſpecialem agnoſcere dominum.* κληρονομιαι τον δωδεκαδελτον ευρετην επιγραφομεναι III, 4: 109. *hereditates quæ Legem XII. tabb. auctorem agnoſcunt.* Confer Fratris notam ad Luciani Tom. II. p. 829.

Επιδεικνυμι *oſtendo.* ουτως εαυτους επιδειξαι σοφους Pr. 12. quod Caſaubonus exponit per ποιειν, *facere*, *reddere*: quam expoſitionem ſenſus optime admittit, dummodo pluribus exemplis probetur. (Verbum certe αποδεικνυμι ſic uſurpari conſtat. Noſter I, 3: 74. αναξιον εαυτον της ελευθεριας αποδειξας *indignum ſe libertate* ſive *oſtendens* ſive *reddens.* ἡ θεσις τον οικετην ελευθερον αποδεικνυσι I, 11: 215.) επιδεικνυειν αζημιως τα οικεια κακουργηματα IV, 2: 52. ubi pro *perficere* & *perpetrare* ſane ſumitur.

ἡ Επιζημιος, *actio damni infecti.* Gloſſator credo III, 18: 288.

Επιζησας τῃ ποιησει της διαθηκης *ſupervivens* II, 19: 425.

Επικαθεσθηναι *inſidere* II, 1: 87. vid. Καθισθ.

Επικαρπια jungitur χρησει II, 1: 13. II, 2: 93. II, 4: 107. &c. ad exprimendum *Uſusfructus* vocabulum.

τα Επικειμενα εικει τοις ὑποκειμενοις II, 1: 7. &c. *Superficies cedit ſolo.* επικειμενη (Fabr. ὑποκ.) κηδεμονια I, 25: 345. *incumbens & præſens tutela vel cura*, ubi opponitur τῃ εσομενῃ *futuræ.*

Επικερδης αιτια *lucrativa cauſa* II, 20: 457. &c.

Επικλαω *injungo*, *indico*, *impero*, *impono.* Τριβουτον εστι το βαρυ τελος, όπερ επικλω (ut Fabr. habet pro Vigliano επεβαλε) τοις οικειοις επαρχιωταις ὁ βασιλευς II, 1: 77. ει δε ουτε αδυνατα εστι τα επικλασθεντα τῳ ληγαταριῳ II, 20: 538. ubi Nancelius fruſtra tentat επαγγελθεντα. Sic in l. 27. §. 1. *de V. S.* & in Gloſſis Nom. Το δε αυτο (*ſtipendium*) και τριβουτον λεγεται, απο του επικλασθαι τοις καταβαλλουσιν. Gloſſæ Labbæi: επικλασαι *indicere*. επικλασθεντα *indicta.* Neglexit hoc verbum du Cangius.

Επικλυζω. Ὁ ποταμος ὁλον επεκλυσε μου τον αγρον II, 1: 39. *inundavit.*

Επικοινος τοκος II, 1: 12. οικετης II, 7: 178. &c.

Επιλαβεσθαι ιερωσυνης *capeſſere ſacerdotium* I: 2: 59. της ταξεως III, 13: 234. *ordinem reprehendere*, *vituperare.*

Επιλεγομαι *Eligo* I, 24: 334. επεδεξατο & επιλ. confuſa II, 1: 42.

Επιλογην (*optionem*) διδωμι τινι I, 24: 334. II, 20: 496.

Επινευω *Annuo*, *adſentior* I, 2: 31.

Επινοεω, *excogito*, *invenio*, *introduco*, επινοηθησαν τα συναλλαγματα I, 2: 28. νομοι 3: 69. επινοηθεισα προσηγορια 3: 70. *Dedititios* επινοησεν ὁ Αιλιος Σεντιος 5: 86. ουτος χρονος προς καθολικην δικην επινενοημενος 6: 118.

Επινοιας νομιμους pro Juſt. *legitimos tramites* Pr. 1. ἡ των πολεμων επινοια την δουλειαν ευρε I, 3: 71. & 5: 80. Curtius vertit, *machinamenta bellorum*; nos *ratio bellica*, quæ mox πολεμου νομος dicitur. Confer Litteratiſſimi Dorvillii *Animadv. in Charitonem* pag. 37.

Επιπαιμη vide Ωδα.

Επιστολη εστιν αντιγραφη βασιλεως προς αρχοντος αναφοραν, περι τινος αμφιβολου πραγματος γενομενη I, 2: 42. Επιτριψω & επιτρεψω confuſa I, 10: 185. Plura vide apud Clariſſ. Dorville ad Charitonem p. 566.

Επισυμβασα ζημια στυχειν I, 25: 363. ſed participium hoc ignorat Fabr. & Pith. in Varr.

Επισχειν vide Επεχω.

Επιτηδειος επιτροπος I, 20: 300. *tutor idoneus.*

Επιτηδευω την επιτροπην *tutelam adfecto* I, 25: 349. επιτηδευμα τι μετιεναι I, 25: 356. *de ſtudiis liberalibus.* II, 13: 297. opponit τῃ τεχνῃ *opificio* his verbis. απο επιτηδευματος, ὁ Γραμματικος ειτα εξεροδατος· απο τεχνης, ὁ Χαλκευς.

Επιτιθημι ποινην I, 10: 186. αναγκην τινι I, 12: 245. τας εμας δοκους τοις σοις επιθειναι τοιχοις II, 3: 101. & 106.

Επιτιμιας τε πατρωας φεισασθαι *famæ*, *honori parcere*

cere patroni I, 26: 365. επιτιμος & ειτιμος opponuntur ατιμῳ IV, 13: 335—6.

Επιτροπη τεσταμενταρια και αδιατινα I, 16: 286. λεγιτιμα I, 17: 288. φιδουκιαρια I, 19: 293. quæ in Rubr. ſed nuſquam a THo τεθαρρημενη dicitur. πατρωνικη I, 20: 299. ὑπο τω αρχοντος διδομενη I, 22: 320. Επιτροπευσεως vocabulum occurrit in Rubricis 15. 17. & 18. Lib. I. ſed non memini legere in ipſa paraphraſi. Επιτροπος *tutor* millies occurrit, ſed nuſquam feminino genere, ut apud Harmen. I, 13: 36. Ει μεν τοιγε γυνη καταλειφθεισα επιτροπος (ωσπερ) του ανδρος: quia nempe THus ante omnes Novellas ſcripſit, quibus demum virile hoc officium cum certis mulieribus communicatum fuit. Επειδη το επιτροπευειν (*tutorem eſſe*) αρρενων, θηλειων δε αλλοτριον εστιν ait noſter I, 17: 291. Των ὑπεξουσιων αλλοτριον εστι το επιτροπευεσθαι *in tutela eſſe* I, 13: 247. &c. Επιτροπικον οφφικιον *tutoris officium* II, 18: 410.

Εποφειλω (*Debeo*) πλειονα ὧν κεκτημαι I, 6: 109. εποφειλομαι *mihi debetur* III, 12: 230. &c. unde τοις εποφειλομενοις I, 6: 115. verti *creditoribus*, ſed Curtius neutro genere pro *debitis & ære alieno* ſumſit. ὑπερ ὧν εποφλησει III, 20: 342. ἱνα εποφλησωσι 347.

Επωνυμον *Cognomen.* vid. II. 20: 508.

Ερανος. Sic *ſtipem* interpretatur THus, recte judice Brechæo ad l. 17. *de V. S.* num. 25. ex comment. G. Budæi.

Εργαζομαι νομοθεσιαν I, 2: 19. *legiſlationem conficio, abſolvo.*

Ερμηνευειν τους νομους I, 2: 63. *leges interpretari, exponere jura.*

Ερχεσθαι επι γαμον *in matrimonium coire* I, 10: 153. &c.

Ερωταν επι το *conſulere* I, 2: 63. unde *JCti* οἱ περι τα νομιμα επερωτωμενοι, ibid.

'Ετερωθεντες ortum ex ἑτερῳ δοθεντες I, 25: 342.

Ευ & α confuſa. Audiamus primo, quæ in Palæographia Lib. V. pag. 343. *de Sæculo IX.* obſervavit induſtrioſiſſ. B. de Montfaucon: „ α pro ευ frequentiſſime „ occurrit, & in formas typographiæ „ advectum eſt; verum a multis pro α „ vel pro αυ habitum fuit, & viciſſim α „ pro ευ, unde lapſus innumeri orti „ ſunt: pleroſque notavimus in editio„ nibus Athanaſii, maximeque in hiſto„ ria Arianorum ad Monachos, ubi epi„ theton ασεβεστατος *impiiſſimus*, quod fre„ quentiſſime Conſtantio tribuit Atha„ naſius, a Nannio in ευσεβεστατος verſum „ eſt". Hæc inde ſufficiunt. Nihil ergo mirum, ſi & hoc aliquando THo accidit, velut IV, 1: 37. ευπορος pro απορος in omnibus. IV, 4: 100. ατελεστατου pro ευτελ. & IV, 6: 182. αγνωμονουντος pro ευγν. ante Fabr. legebatur. Ex aliis auctoribus exempla adfert V. Cl. Dorville ad Charitonem pag. 46.

Ευαπατρεπτος ὁ νομος Βοκωνιος II, 22: 544. *Lex Voconia facile ſubverti & eludi poterat.*

Ευαπαλλακτος πραξις II, 1: 72. *actio perfunctione facilis.*

Ευαποδεικτον τουτο σοι γενησεται IV, 1: 7. *hoc tibi perſpicue oſtendetur.*

Ευγενης *Ingenuus* I, 3: 74. ſqq. ευγενεια *ingenuorum ſtatus, ingenuitas.* 4: 76. &c. [illegible] ἡ ευγενεια 5: 83.

Ευγνωμων & ευγνωμοσυνη vide Αγνωμων. Ambo confuſa vide modo in Ευ.

Ευδοκιμειν εν ταις των πολεμιων συμπλοκαις I, Pr. 1. *excello, præſto.* ευδοκιμουσαι των παλαιων γνωμαι 4. *probatæ receptæque veterum ſententiæ.* εξ ὧν μαλλον ευδοκιμει I, 2: 56. ubi vid. not. uu. ὁποτε ειδεν ὁ Πραιτωρ το πολιτικον ευδοκιμουν *comprobari, bene audire* III, 9: 176.

Ευθυνεσθαι χρηματικως IV, 8. in fin. *pecuniariter plecti, mulctari.*

Ευκολως (Fabr. 2. ευκολος) ἡ γυνη γινεται προς παιδα II, 8: 184.

Ευκοσμια των ναων I, 2: 59. *ſplendor & exornatio templorum.*

Ευκτηριον *Oratorium* II, 1: 9. vid. not.

Ευλαβεστατος επισκοπος I, 20: 306. ubi fruſtra ευσεβ. legit Gothofr.

Ευλογος *Rationi conveniens, juſtus.* τον οικετην δε ὑποτεταχθαι τοις ευλογοις προσταγμασι των δεσποτων I, 2: 21. ευλογος αιτια 6: 117. ſqq.

Ευνομεισθαι *bonis legibus uti ac regi* I, 2: 54.

Ευνους γενομενος τῳ δεσποτῃ I, 5: 87. *reconciliatus cum domino.* οἱς (οικεταις) χαριτας ὁμολογει δια την περι αυτον ευνοιαν I, 6: 114. & 115. ευνουστατους ηλευθερωσεν οικετας. Bene ergo Thomas Magiſter: Ευνοια, και απο του ελαττονος προς τον μειζονα, και απο του μειζονος προς ελαττονα· ευμενεια δε αει απο του μειζονος προς ελαττονα· ευρηται δε και το εναντιον. &c.

των Ευνουχων οἱ μεν εισι σπαδωνες, οἱ δε καστρατοι, οἱ δε θλιβιαι I, 11: 208. ſqq.

Ευπορος *locuples* I, 20: 304. Confuſum cum απορος, vid. ſupra Ευ.

το Ευπρεπες *honeſtas* I, 20: 182—3.

Ευρισκω

Εὑρισκω & Ἐφευρισκω *Invenio, reperio, introduco, auctor ſum.* ἰσα νομιμα ὁ φυσικος ητοι ἐθνικος λογος κατα παντων ανθρωπων ἐφευρε I, 2: 25. το ἡμετερον γενος παμπολλα (νομιμα) ἐφευρεν ητοι κατεστησατο, 28. ἐκ των εὑρεθεντων ἐκληθη *Senatusconſultum* 36. Τα *jura gentium* ἐκ θεσεως εὑρεθεντα απεδειξας 66. ἡ των πολεμων ἐπινοια την δουλειαν ἐφευρεν 3: 71. ἡ λεγιτιμα ὑπο του δωδεκαδελτου εὑρεθη 17: 288. ἐκ του νομοθετου τα εὑρεθεντος 20: 300. &c. ὁ νομος εὑρετης εγεγονει ταυτης ωρειως I, 5: 86. unde patet, pro εὑρεθεντων eod. cap. 86. ab aliis perperam corrigi ηρεθηντων. Addam unicum Novellæ Juſt. XII. 43. exemplum: Αλλα ταυτην δη την αποθηκην και αυτος ὁ Ιουλιος Μαρκελλος ἐξευρεν. Sic etiam Ælius Lampridius in Anton. Heliog. c. 11. *Ferunt multi ab ipſo primo repertum, ut in vindemiarum feſtivo* &c. & Tacit. 2. Ann. 30. *Callidus & novi juris* repertor *Tiberius.* it. 3. Ann. 26. *repertaque quædam a Tullo & Anco.* &c. 69. *ne verterent ſapienter reperta, & ſemper placita.*

ὁ Εὐσεβεστατος ἡμων βασιλευς, *de Juſtiniano.* v. in βασιλευς.

Εὐταξια των ὑπηκοων I, 2: 46. Curtio *honeſtas ſubditorum*: mihi placuit *diſciplina*, quam Galli dicerent *bonne ordre.* Cicero εὐταξιαν hanc I. *de Offic.* c. 40. *ordinis conſervationem* interpretatur, & c. 44. §. 2. *diſciplinam reip.* adpellat. Unde & *diſciplina militaris*, ac *domeſtica* dicitur. Et forte ſic ipſe THus vocem διδασκαλιας intelligit I, 2: 65.

Εὐτελης & ἀτελης confuſa, vide Ευ. Εὐτελεις αφορμαι *facultates exiguæ* I, 20: 305. ἐπιτροπη εὐτελεστατη *tutela tenuiſſima* I, 25: 349. ubi Curtius male verterat *opulenta.* Εὐτελιζεται ἡ του τελευτησαντος μνημη. *defuncti memoria vilipenditur.* I, 6: 104.

Εὐτυχεστατα καινοτερας γνωμης διαθηκη II, 11: 274. vid. not. & Dorvillii in Charitonem Animadv. pag. 558.

Εὐχερεια φυσικη ἡ ἐλευθερια I, 3: 70. *Libertas eſt naturalis facultas* &c.

Ἐφεξης τριακοντα ἡμεραι *dies continui* I, 25: 358.

Ἐφευρισκω vide Εὑρ.

Ἐφηβος *Puber* I, 10: 151. definitur I, 22: 315—8. ἐφηβοτης τελεια *plena pubertas* I, 11: 204.

Ἐφιστημι. I, 25: 359. ἐπιστηναι πολει τινι *in urbe aliqua ſe ſiſtere.*

Ἐφοδος *violenta poſſeſſio, invaſio* IV, 2: 53.

Ἐφολκιον *acceſſio* III, 20: 347.

Ἐχω, *habeo* pro *poſſum*, ἐχει τις ειπειν I, 2: 34. &c. Ουχ ἡδεως ἐχων I, 10: 155. Curt. *non ut placide quieſcens*: malui, *non adquieſcens.* ἐπειτα ὁ ὁρος ἐχει II, 6: 139. *haud plena eſt definitio, non plene ſe habet.* ἑτερως, η ὡς ἐχει το αληθες *aliter quam pro rei veritate* I, 6: 115. Συμβαινει τω καλως ἐχοντι ἡ τοιαυτη ταξις I, 3: 69. Curt. *hic enim ordo veriſſimus & rectiſſ. eſt*: Fabr. *ſic enim recte atque ordine res procedet*: mihi placuit, *concinnitati congruit hujuſmodi ordo.* ἐναντιουμενον τω καλως ἐχοντι II, 20: 500. ubi vide not. *k.* Ἐχε ταυτα ὡς ἐν παραθηκη, vid. Παραθ. Ἐχεις λαβων δηναρια τοσα; Ἐχω λαβων. III, 29: 458. & 464. *Habeſne accepta? Habeo.*

Ἐχομαι, *conjunctum eſſe, ſecum habere vel trahere.* II, 11: 260. πολλης ακριβειας ἐχομενη παραφυλακη. II, 17: 382. παρειληφθη τι των της ακριβειας ἐχομενων. II, 20: 448. τα λεγατα πολλης ακριβειας ἐχομενα. Adde Animadv. in Charitonem pag. 195. in fin.

Ἐωρα, vid. not. IV, 1: 15. *geſtatio.*

Z.

ἐκ Ζηλου και παρακλησεως I, 24: 333. Curt. *per æmulationem atque ea re commotus.* Ego, *ex æmul. atque exſtimulatione.*

Ζημια *damnum.* ἡ ἐπι ατελει τη ζημιας *damni infecti actio* III, 18: 289.

Ζημιοω, *lædo, fraudo, damno adficio* I, 6: 111. &c. ὁ δεσποτης ζημιουται τον οικετην I, 8: 144. ζημιουται τον δεσποτην την οικειαν τιμην 145. *pretio ſui fraudare dominum.*

ἐκ Ζητησεως *Ex inquiſitione* I, 24: 331—2. κατασχεσεως ζητησιν τινι επαγειν I, 25: 354.

Ζυγος *libra* & ζυγοστατης (*libripens*) επιφερομενος ζυγον και χαλκουν νομισμα I, 12: 235. Adde II, 10: 234. ſqq.

Ζωα χερσαια, ἐνυδρα και αερια I, 2: 17.

H.

H & ε confuſa, vide E.

H, η & ει permutata, vide Ει.

H & ι ſæpius apud Goth. & Fabr. ex. gr. δημαστησιν, δημοσιον, αχελος, quæ pronuntiationi dubiæ & promiſcuæ originem debent. Vide de his Palæographiæ indicem ſub ε & η ſ. ητα.

H & κ commutata ob figuræ ſimilitudinem, vid. me ad I, 2: 47. ubi pro ἡ. *octo*, malim

malim κ΄. *viginti.* Hinc etiam η *vel* cum και & compendioſe ſcripto ſæpiſſime permiſcentur. Vide I, 5: 83. lect. 11. I, 12: 238. l. 45. I, 14: 269. l. 37. II, 10: 242. II, 14: 324. l. 10. II, 20: 457. III, 9: 181. III, 19: 325. l. 47. III, 29: 464. l. 20. IV, 5: 112. l. 11. & 12. Nulla ergo licentiæ venia eſt petenda, ſi apud Plutarchum η legam pro και in loco pag. 330. citato, de quo poſt Huber. Præl. T. I. pag. 201. ſic Heineccius ad Vinn. pag. 289. „ Immo in textu Plutarchi eſt „ τρεις και τεσσαρες, qui conficiunt ſeptem. „ Forte και pro η ponitur, particula co„ pulativa pro disjunctiva, quod ſæpe „ & alibi fit. Vid. Jo. Strauch. *Lexic.* „ *partic.* [pag. 62.] in voce *Et*". & Salmaſ. ad Tertull. *de Pallio* p. 372. & infra Και.

Η & ſimiles conjunctiones diſcretivas frequentiſſime noſter cum plurali verbo jungere ſolet, quaſi και legeretur. I, 10: 153. υιος η θυγατηρ επι γαμον ελθειν ηπειγοντο. I, 17: 287. απελευθερος η απελευθερα εδοντο επιτροπω. & 290. και απελευθερος η απελευθερα απαιδες και αδιαθετοι τελευτησωσιν I, 18: 292. εχοντα τον εμον υιον, η την εμην θυγατερα, η εγγονον η εγγονην, απαιδους οντας, εμαγκιπατευσ. Mox. ὁ πατηρ και (pro η) ὁ παππος, ει ελευθερωσαντες αυτους, atqui unus tantum emancipat. I, 20: 299. Πυπιλλος η πυπιλλα εδοντο επιτροπον. I, 24: 336. ηβησας δε ὁ νεος, ηγουν ὁ αφηλιξ ζητουμενος τελειος, ... εξεστω, ubi ſic editum Viglius fruſtra corrigit in εξεσ. ut in var. 19. docui. Ita etiam ουτε & ουδε conſtruit I, 24: 339. Ουτε δε ὁ της πολεως επαρχος, ουτε ὁ πραιτωρ, ουτε ὁ της επαρχιας αρχων, υπευθυνοι ζητουνται (Fabr. υπευθυνος ζητειται) τη συμβουλευσει. I, 25: 355. ουτε ουν ουδε πουπιλλος, ουδε εφηβος ηδη αφηλιξ δε, εις την λεγιτιμαν επιτροπην κληθησεται. Sic etiam JCti Latini: Paulus R. S. II, 4: 3. *Servus vel equus ſi a latronibus - - - occiſi ſunt.* Idem II, 7: 3. *Nave vel arbore vi tempeſtatis amiſſis.* Idem III, 6: 82. *Purpura vero aut ſtamen ſubtemenve hoc nomine non continentur.* Similia ſunt loca Africani l. 33. §. 1. *de S. P. R.* & l. 23. *de Pact. dotal.* Papiniani l. 71. §. 3. eod. Ulpiani l. 36. pr. *de Pecul.* & l. 4. §. 1. *de Re judic.* Idem l. 9. *de Injur.* „ tam fe„ minam, quam maſculum, ſive inge„ nuos, ſive libertinos, impudicos fa„ cere". Juſtinianus §. 8. *de Nupt.* Servius ad Cicer. IV, epiſt. fam. 2. in fin. *Quid eſt, quod tu aut illa cum fortuna hoc nomine queri poſſitis?* Nulla ergo emendatione indiget Julianus in l. 44. §. 1. de Jure dotium: *Quod mihi debes, vel quod mihi filius tuus debet, doti tibi ERUNT.* Immo & NEQUE ſic uſurpat Ulpianus l. 1. pr. de V. O. *neque mutus, neque ſurdus, neque infans, ſtipulationem contrahere poſſunt.* Sed hoc vulgare: quare deſino.

Ἡβη *pubertas* I, 22: 315. In Harmenopulo conſtanter ſine adſpiratione legitur, quod novo editori vel emendandum vel defendendum relinquo. ἡβωντες βραδεως *tarde pubeſcentes* I, 11: 204. ἡβησας ὁ νεος *pubes factus, adultus* I, 24: 336.

Ἡγεμονες των πολεμων I, 3: 72. *duces, imperatores.*

Ἡγουμαι κυριον *ratum habeo* II, 1: 14. Δει τον του πατρος ἡγεισθαι κληρον I, 10: 153. *præcedere.*

Ἡδεως επαιδευθην *libenter diſcerem* I, 2: 30. ut Lucianus Tom. I. pag. 299. & 392. ἡδεως αν μαθοιμι παρα σου. Charito p. 105. ỳ. 19. ἡδεως σε ειδε, & p. 135. ỳ. 9. ἡδεως ειδε. V. priori loco Dorvillium. Ουχ ἡδεως εχων. (Fabr. ουχ ἡδομενος τω γαμω) I, 10: 155. *non adquieſcens.*

Ἠλεκτρος *ex auro & argento* II, 1: 47. vide not. o.

Ἡλικια φθανει ἡ εἴσω των λ. ενιαυτων, ατελης δε ἡ ὑπερ των λ΄. I, 5: 93. in ſervis puta manumittendis. ἡλ. ατελης *minor ætas, imperfecta,* I, 20: 307. Το ατελες vel το βραχυ της ἡλικιας I, 13: 245. & 17: 287.

Ἡμερα απρακτος *dies feriatus, feſtus* I, 5: 85.

Ἡμεραι εφεξης τρεχουσαι, ου μην ωφελιμοι *dies continui, non utiles* I, 25: 358.

Ἡμερωτατος βασιλευς I, Pr. 12. *Clementiſſ. Imp.* de Juſtiniano.

Ἡμετερος *Noſter* qui dicatur, docet Mylius pag. 1048—9. Sumitur etiam pro *humanus.* Το γενος ἡμετερον i. e. *genus humanum* I, 2: 28. item ἡμεις cap. 17. uſurpat pro *nos homines*, ubi ait: παραδεδωκε δε τον φυσικον νομιμον, αρρενος τε και θηλειας συναφεια, ὁ παρ' ἡμιν γαμος συνταγορευομενος. Sic Ovidius XV. Metam. ỳ. 166.

——— *& quoslibet occupat artus*
Spiritus, eque feris humana *in corpora tranſit,*
Inque feras noſter.

Ἡμισυ

Ἡμιτυμοιριτης λεγαταριος THus aut gloſſator II, 23: 574. *legatarius partiarius.*

Ηνιοχος *auriga*, an infamis ſit, vide II, 18: 404. cum not. & Baſil. Tom. II. pag. 608—9.

Θ.

ΘΑλπειϑαι και τρεφεσϑαι ὑπο καλλιϛης ελπιδος I, Pr. 12. επι των φιδεικομμισσων μαλλον ἡ βελτιϛις ϑαλπεται του τιϛατορος II, 20: 448. ead. ſignif. apud Harmenop. I, 2: 66. & IV, 8: 24.

Θαρρειν τινι *alicui quid credere, ſecreto dicere* IV, 1: 7.

την Θεαν εκφευγειν viſum, conſpectum effugere II, 1: 20. ὑποπιπτειν τη ϑεᾳ ibid.

Θειος *divinus.* Τα jura gentium παρα πασιν εϑνεσι πολιτευεται, εκ ϑειοτερας ευρεϑεντα προνοιας I, 2: 66. vid. Not.

Θειος *divinus*, *ſacer* de Imperatore ac Principe: το ϑειον παλατιον Pr. 5. ὁ ϑειοτατος βασιλευς de Juſtiniano Pr. 5. I, 5: 91. 6: 129. 10: 185. &c. ὁ ϑειος Μαρκος I, 25: 348. οἱ ϑειοτατοι αδελφοι 350. & 353. ὁ ϑειοτατος Πιος 352. Σεβηρος και Αντωνινος οἱ ϑειοτατοι 362. ϑεια διαταξις I, 10: 156. 25: 355. Confer Mylium pag. 1050.

Θειος vel *patruus* vel *avunculus.* Θεια, vel *amita* vel *matertera.* I, 10: 158. ſimpliciter pro *patruo* 16: 286. 19: 294. ſqq. &, ut credo, I, 2: 42. & 44. Alioqui ſic diſtinguuntur, ϑειος (ϑεια) προς πατρος· ϑειος (ϑεια) προς μητρος I, 10: 159. 160. III, 6: 125. ſqq. ubi & de ϑειοις μεγαλοις &c.

Θεμα *poſitio*, *caſus*, *ſpecies*, *exemplum.* I, 2: 44. &c. ϑεμα παραλαβειν & παρειν I, 14: 265. Pro πραξεως *res* occurrit IV, 8: 273. Θεματιζω *caſum fingo* , *exemplum propono* I, 6: 124. &c. ϑεματισμος idem quod ϑεμα, I, 25: 361. II, 1: 49.

Θεμιτος γαμος licitum matrim. I, 10: 157.

Θεραπαινα *ancilla*, *ſerva* I, 3: 73. &c.

Θεραπεια βασιλικη *remedium Imperiale* I, Pr. 10.

Θεσις *adoptio* I, 10: 162. εις ϑεσιν λαβειν *adoptare* 167. εις ϑεσιν διδοναι *adoptandum dare* I, 11: 196. Θεσις in φυσις depravatum 206. Apud Harmen. II, 4: 24. &c. ſumitur quoque pro *contignatione* (verdieping, Gall. *étage*) ubi Mercero placuit *ſubſtructio* vel *ſtructura.*

Θεσμος συγγενειας *jus aut vinculum cognationis* I, 10: 174. niſi malis δεσμος.

Θεσπεσιος Ὁμηρος II, 7: 166.

Θεσπιζω *ſancio*, *ſtatuo*, *legem facio* I, 11: 216. &c. ϑεσπισμα της συγκλητου *Senatusconſultum* I, 2: 34. &c.

Θετος, ϑετη, *adoptivus*, *va*, *qui quæve adoptatur.* I, 10: 163. &c. Cap. tamen 162. ϑετος αδελφος non eſt ipſe qui adoptatur, ſed cui alius adoptatur, quum ait, ὁ υιοϑετουμενος του ιδιου ϑετου αδελφου εστιν αδελφος: eademque ratione ϑετων αδελφων cap. 165. ſumere poſſis.

Θεωρησαι & σκεψασϑαι Latinis ait dici *decernere* I, 2: 45. vid. Not.

Θηλυ προσωπον *perſona feminina* I, 10: 160. I, 15: 276. II, 18: 402. αρρενος και ϑηλειας συναφεια *maris & feminæ conjunctio* I, 2: 17. αταξοι αρρενος και ϑηλειας I, 13: 251. Θηλεια ανδρος δεκτικη *viripotens* I, 10: 151. τη ἡβη του αρρενος και της ϑηλειας I, 22: 315, 317. & 23: 324. &c. Αδελφων αρρενων η ϑηλυων παιδες occurrit I, 10: 169. ut omnes exhibent editt. ſed non dubitem ϑηλειων reponere, quia noſter ſic ſolet cum ceteris Græcis αρρενα & ϑηλειαν conjungere, ut vel Lexica docent. Scilicet adjectivum proprie nomen eſt ὁ ϑηλυς, ἡ ϑηλεια, το ϑηλυ: aſt omnia adjectiva τελγοντα in υς per εως, non υος genitivum facere, docet Laſcaris p. m. 361. Et licet ἡ ϑηλυς inveniatur, tamen genitivus ϑηλυος nondum mihi ſeſe obtulit, ſed ϑηλεος apud Thomam Mag.

Θηλυγονια *cognatio*, in ſpecie ſic dicta. Κογνατοι εισιν, οἱ εκ ϑηλυγονιας ἡμιν γινωσκομενοι I, 10: 160. & 15: 274. III, 2: 54.

Θηρα *captura*, *captio* II, 1: 21. ϑηρευω *venor* 19.

Θηρια αγρια *feræ beſtiæ* II, 1: 18. Θηριοις σε παραδιδωμι I, 12: 224. & 16: 280.

Θλιβιαι, οἱτινες ὑπο της τροφου η της μητρος τυχον εκϑλιψιν των διδυμων ὑπεστησαν I, 11: 209.

Θνησκειν ὑπερ της πολιτειας I, 25: 343. *Pro rep. mori.*

I.

I & η confuſa, vide H.

Ιδια διαγειν *ſeparatim ac ſeorſim agere* I, 2: 35. ιδια συμφωνησας *clanculum pactus* I, 8: 147.

Ιδιαζοντι λογῳ δεσμειν, και ιδιαζοντι σφραγιζειν κηρῳ II, 16: 369. πρακτωρ ιδιαζων επι τη απαιτησει των φιδεικομμισσων II, 23: 563. ιδιαζοντως *ſpecialiter* II, 16: 377.

Ἰδικη κτησις *ſingularis*, *ſpecialis adquiſitio* II, 20: 441. πραξις 444. ἰδικῳ ονοματι I, 2: 34. ubi Fabr. ἰδιωτικῳ, ſed vid. Not. ἰδικως *ſpecialiter*, *expreſſe*, *nominatim* I, Pr. 5. I, 10: 155. &c.
Ἰδιωμα της *in rem* IV, 6: 167. *Actionis in rem proprietas.*
Ἰδιωτης *plebejus*, *privatus* I, 2: 30. vid. omnino notam meam *t.* cum addendis ad cap. 34. Sic ἰδιωται *privati*, *pagani* apud Modeſtin. l. 8. pr. *de Excuſat.* opponuntur τοις στρατιωταις *militibus*. Adjective ὁ ἰδιωτης δημος *Plebs* I, 2: 40. ειτε ἰδιωτου ειτε βασιλεως τοπος II, 9: 226.
Ἰδιωτικος ητοι βεβηλος τοπος II, 1: 10. *locus privatus vel profanus.* δημοσιον χρεος η ἰδιωτικον II, 20: 466. *debitum publicum aut privatum.*
Ἰθυνω *rego*, I, Pr. 3. τῃ ἑτερων ιθυνεσθαι διοικησει I, 20: 307. & 25: 355.
Ἱκανοδοσιαν προσφερειν *ſatiſdationem offerre* I: 24: 334. & 26: 373. λαμβανειν παρα τινος 336. παρεχειν *ſatiſdare* 338.
το Ἱκανον ποιειν *ſatisfacere* I, 6: 106. 110. &c. δυναται εντευθεν το ἱκ. γενεσθαι τοις εποφειλομενοις 114. περιουσια ἱκανη τους δανειστας απαλλαξαι 112.
Ἰλλουστριοι ανδρες και αντικηνσωρες I, Pr. 5. vid. pag. 5. not *f.* & pag. 7. not. *z.* ac Mylium 1056.
ὁ Ἰμφανς *infans* I, 23: 329. alii ιμφαντς. Iterum II, 19: 260.
Ἱνα *ſi*, *quum.* οἱον, ἱνα ειπω I, 14: 268. III, 15: 260.
τα Ἰνστιτουτα ητοι εισαγωγαι των νομων I, Pr. 6. Etiam τα στοιχεια των νομων προοιμια, & των Διγεστων εισαγωγη vel ſimiliter ibid. vocantur. V. pag. 6. not. *l.* pag. 7. not. *t.* & pag. 8. not. *b.*
ἡ Ἰνστιτουτιων pro uno ex IV. libris Inſtitutionum Cæſarearum frequens, ut III, 1: 4. εν τῃ προλαβουσῃ Ἰνστιτουτιων cap. 23. εν τῃ δευτερᾳ Ἰνσ. III, 2: 62. ὡσπερ εν τῃ πρωτῃ παραδεδωκαμεν Ἰνσ. Et ſic plus millies in Scholiis Baſil.
ὁ Ἰντερδικτος παντος ειργεται τοπου I, 16: 281.
Ἰουλιος και Τιτιανος, νομοι δυο I, 20: 300. Ἰουλιο-Τιτιανος επιτροπος ibid. Ἰουλιοτιτιανος 303. &c.
Ἰουριδικος (Vigl. Ἰουρισδικος) εν Ἀλεξανδρειᾳ I, 20: 307.
Ἰουρισγεντιος, α, ον. Pag. 18. lect. 17. & pag. 80. lect. 7.
Ἰουρισδικτιων male legebatur pro *inquiſitio* I, 20: 305.
το Ἱππικον *Circus* II, 20: 451. Curt. male *Equirium.*
Ἱπποκενταυροι III, 19: 298. vid. not.
Ἱππευς Ῥωμαιος I, 6: 121. Το των ἱππεων Ῥωμαιων αξιωμα ην ὑποβεβηκος της συγκλητικοτητος ibid.
Ἰσημι. *Scio.* Elegantem hujuſmodi verborum uſum vide in Οιδα.
Ἰσοδυναμειν τινι I, 2: 47.
το Ἰσοτυπον *exemplar* II, 10: 257. ισοτυπως *uniformiter*, *ead. forma* ibid.
Ἱστημι. Ου μονον μεχρις ανθρωπων ιστησιν ἡ φυσις τα ἑαυτης I, 2: 17. ὁσα νομιμως μεχρι της πολεως ἱσταται 25. μεχρι των τετυχηκοτων ἱσταται ταυτα 52.
Ἰσχυροποιειται ἡ επιτροπη *rata eſt tutela & valida* I, 14: 256.
Ἰσχυροτατος κανων παραδεδοται ἡμιν II, 1: 27. ισχυρως *valide*, *jure*, *recte* I, 23: 324.
Ἰσχυει ὁ νομος κατα τινος I, 2: 48.

K.

K pro ή ſubſtituo I, 2: 47. in not. *d.*
Καδρουπλικατιων *Quadruplicatio* IV, 14: 343.
Καθα I, 10: 190. ubi Fabr. perperam κατα.
Καθαρευει της εν εργῳ βιας *nulla in facto vis eſt* II, 6: 146. Συγκλητος εστι συστημα εξ επιλεκτων ανδρων, καθαρευον ιδιωτου παντος I, 2: 34.
Καθαρος τοπος opponitur *religioſo* II, 1: 12.
Καθεσθεισαι μελισσαι εν δενδρῳ II, 1: 24. Damnant hoc verbi Thomas Mag. & Phrynichus, propugnat Vir Cl. Jenſius ex Luciano L. 1. *Veræ hiſt.* & Heſychio, quibus Frater optimus Tom. II. pag. 89. addidit Longum in Paſtor. Habet etiam Apollodorus pag. m. 151. ẏ. 24. item Charito pag. 2. ẏ. 23. p. 48. ẏ. 2. p. 85. ẏ. 2. ad cujus primum locum plures etiam auctoritates citat Dorvillius. Atticam tamen vocem non eſſe, probat Lexiphanes, cujuſcumque ſit auctoris, ſub fin. οἱον το ιξατο, inquiens, και το απαντωμενος, και το καθεσθεις, ουδ μετοικικα της Αθηναιων φωνης.
Καθιζω δικαστας *conſtituo judices* I, 6: 119.
Καθιστημι *Conſtituo*, *ſancio.* Παμπολλα το ἡμετερον γενος κατεστησατο I, 2: 28. πολιτειαν καθισταναι *remp. ſeu civitatem conſt.* I, 2: 54. εν πολλῃ καθεστηκει αθυμιᾳ I, 6: 103.
Καθο quomodo vertendum ſit I, Pr. 3. vid. not. *t.*

Καθολικος κανων regula generalis I, 10: 168. καθολικοι II, 15: 270.

Και pro η I, 18: 192. [illegible] Sæpe confunditur perperam cum cod. vide n. [illegible]

Και pro δε I, 10: 170. και [illegible] μεγαλη [illegible]. Pro αλλα 176. και ουδε [illegible] &c. id quod ex contextu apparet. Pro [illegible] men IV, 15: 350. in fin.

Και pro etiam, vel I, 3: 71. not. p.

Και mutavi in κατα IV, 5: 111. quod mox vide.

Και συνδεσμος συμπλεκτικος εν III, 9: 367.

Και duplicatur in lect. 36. Pag. 67. [illegible] Vid. Abreſchii noſtri Lect. Ariſtæn. pag. 169. pr.

Και ſingularem vim habet apud Harmen. pro [illegible], vel [illegible], ſubintellecto [illegible] aut κατα. Ex. gr. I, [illegible] 53. [illegible] annorum præſcriptione, [illegible] quidem) excludi. Paullo poſt: [illegible] & §. 7. [illegible] apud noſtrum III, 20: 417. [illegible] Fabr. Sequentia mihi loca [illegible] Gavel [illegible] diligentia: Ex Anonymi Excerptis Chronol. Jo. Malelæ [illegible] pag. 4. de [illegible] tho: [illegible] vertitur — & quin[illegible] ignoſcentur. ibid. p. 12. ubi de antiquitate L. Hebrææ: [illegible]

[illegible]

Κ[illegible] II, 14: 320.

Κ[illegible] I, 6: 108. vid. Pag. 11. not. p.

Κ[illegible] II, 7: 172. [illegible] II, 12: 281.

Κ[illegible] propoſitum I, 26: 373.

Κ[illegible] I, 23: 328. [illegible] 26: 373. [illegible] Pith. ac Fabr. 772.

Κ[illegible] II, 14: [illegible] III, 15: 253. [illegible] 259. &c.

Καλεω pro exigo. Της χρειας καλουσης I, 2: 28. ubi haud amplius opus eſt, ut κελευουσης legamus, nam ſic non modo ipſe Th.us III, 9: 197. ως αν η χρεια καλη; & IV, 15: 359. [illegible] καλουντος τους αυτους κατακλ[illegible] [illegible], ſed & alii ſcriptores, quorum exempla ex Doctiſſimi Ruhnkenii epiſtolis ſubjiciam: Herodianus VI. p. 138. edit. Steph. της αναγκης αυτου καλουσης. Ælianus V. H. III: 17. καλουσης [illegible] της χρειας του δυνηθηναι σωσαι τους [illegible]. Heliod. Æthiop. I. p. 21. edit. Bourd. [illegible] τον αγρον, μιαρου τινος χρειας καλουσης, [illegible]. Harmenop. Leg. Georg. p. 395. edit. Suallemb. [illegible] Caſſianus Baſſus Geopon. VII: 5. [illegible] In Ταξει [illegible] a Bonav. Vulcanio in The[illegible] edita pag. 321. (ſic a [illegible] id ignorante repertum in [illegible] Cajl. p. [illegible]) [illegible] η χρεια καλη.

[illegible]

Κ[illegible] III, [illegible] in fin. [illegible] III, 24: [illegible] IV, [illegible] 10[illegible].

[illegible] I, 15[illegible] §. 2. & I, 172. §. 1. [illegible] II, 25: [illegible]

Κ[illegible] IV, [illegible] an [illegible] invenitur [illegible] vid. Pag. [illegible] not. [illegible]

Κ[illegible] tralite, præſcribere, [illegible] Steph. in Baſil. [illegible] Fabr. [illegible]

[illegible] apud Th.us IV, [illegible] vid. [illegible] pag. 7[illegible]

Κανων [illegible] Regula generalis I, 10: 168. [illegible] II, 1: 27.

Κανων corruptum in κανων Pag. [illegible]2. not. n.

Κ[illegible]νικως, ubi Fabr. male και I, 11: 245.

Καπηλειον caupona, taberna. V. not. IV, 7: 234.

Καρδουκα, καρτουλα & καρρουχα. Vid. not. ad II, 1: 86.

τα Καστρα II, 11: 261. καστρενσιον πεκουλιον II, 9: 205. &c.

Καστρατοι εισιν, αφ' ων γεγονεν εκτομη των γεννητικων μοριων I, 11: 208.

Κατα corruptum in και IV, 5: 111. Conſule Indicem Animadverſ. in Charit. & με-

τα

τα confunduntur I, 13: 252. lect. 18. καθ' ἑαυτον *ſolus* III, 21: 354. & I, 25: 350. vid. not. *d.* Pag. 193. Chariton pag. 107. ẏ. 3. καθ' ἑαυτην *ſola*. Conf. Dorvillius.
Κατα μικρον II, 10: 236. *paullatim*, *particulatim.* ubi vid. not. & confer ejuſdem Viri Cl. Anim. in Char. pag. 109.

Καταβιβαζεσθαι εις δουλειαν *in ſervitutem redigi* I, 12: 238.

Καταγινεσθαι περι τι *circa quid verſari*, *occupatum eſſe.* I, 3: 67.

Καταγνοντες των ανθρωπων οἱ θεοι, απολιποι αυτους II, 1: 16. *Pertæſi.*

Καταγομενοι εκ τινος *Orti & prognati ex quo* I, 10: 159.

Καταδεξασθαι κληρονομιαν *adire*, *ſuſcipere*, *admittere hered.* I, 14: 261. I, 21: 311. II, 19: 439.

Καταδικαςικη Gloſſator apud THum I, 20: 443. pro *Legato per damnationem.*

Καταδοχη *Aditio* II, 19: 432. vel TH. vel gloſſ.

Καταδουλουσθαι *ſervum fieri* I, 4: 76. &c. καταδουλωσις 77.

Καταλαμβανω corruptum ex καταλιμπανω I, 14: 255. δικαιον τῳ καταλαμβανομενον II, 1: 13. &c. Οἱ εκ πλαγιε εκ των αιτιων καταλαμβανοντες I, 17: 287. vid. not. Adde II, 6: 145. & Λαμβανω.

Καταληψις των νομων *legum cognitio* I, 3: 69. προς καταληψιν τουτων *ad meliorem horum intellectum* I, 10: 157. Adde III, 17: 276. Διαιρεσις εστιν ὁλης αμετρε συντομος καταληψις, *comprehenſio* II, 1: 2. δυσχερης του ζωου καταληψις II, 1: 21. *captura.*

Καταλυσις δικων I, 6: 118. *litium diremtio.*

Καταπιστευομαι *conſtituor*, de tutore I, 24: 332. μονῳ αυτῳ ἡ διοικησις καταπιστευεται *committitur*, *demandatur* ibid. καταπιστευθεντα τῃ πιστει II, 23: 561. *fideicommiſſa.*

Κατασκευαζειν ἑαυτῳ εξουσιαν I, 25: 353. *comparare*, *adipiſci.*

Καταστασις *ſtatus*, *conditio* I, 5: 80. &c. καταστασεως ζητησιν επαγειν τινι I, 25: 354. *ſtatus controverſiam cui movere.* ἡ των επιτροπων καταστασις IV, 11: 295—6. *conſtitutio.*

Καταστοχαζεσθαι του νομου I, 17: 291. *legis mentem conſiderare*, *perpendere.* καταστοχασαμενος ὁ δυωδεκαδελτος της τοιαυτης ανθρωπων ευνοιας II, 6: 130.

Κατασχετικης επεργειας ιντερδικτον TH. vel gloſſ. IV, 15: 356. *Int. retinendæ poſſeſſionis.*

Κατατιθεναι τελος *ſolvere vectigal* I, 2: 23.

Καταφερεται σιωπηρως αυτῳ ἡ ελευθερια I, 14: 262. & 265. κληρονομια απο διαθηκης καταφερομενη II, 20: 441. ὑπο παλαιοτητος κατενεχθηναι II, 1: 11. *præ vetuſtate collabi.*

Καταφορα (*delatio*, *ceſſio*) εστιν ἡ της αγωγης αφιωσις II, 20: 485.

Κατεισιν ἡ επιτροπη προς εμε I, 16: 286. *pervenit*, *redit.* Κατιοντες εισιν, οἱ εξ ἡμων γεννωμενοι (γεννηθεντες) I, 10: 158. & 15: 272. III, 2: 53. *Deſcendentes.* Παντες οἱ κατιοντες λεγονται *Liberi* I, 12: 218.

Κατοικιδιοι ορνιθες *gallinæ domeſticæ* II, 1: 29. not. *t.*

Κατοιχομενος *defunctus*, *mortuus* I, 2: 44. &c.

Κατοπτευω σε IV, 6: 123. &c. *in ædes tuas deſpicio.*

Κατοχη *detentio*, *poſſeſſio* II, 1: 20.

Κειται νομος I, 2: 43. III, 1: 48. *Exſtat lex.* Sic Harmen. I, 1: 24. & 29. & Belgæ: 300 ligt de Wet. Unde Ulpianeum illud explicandum, κειται, ε κειται.

Κειμηλια τιμια *vaſa pretioſa.* II, 1: 9. vid. not. *q.* & Addenda.

Κειτος vide Κηος.

Κεφαλην κδεμιαν εχει ὁ οικετης I, 16: 283. κεφαλικη τιμωρια I, 10: 178. εχθος I, 25: 353. δικαστηρια κεφαλικα IV, 18: 409.

Κεχωρισμενως II, 20: 459.

Κηδεμων *tutor* I, 21: 308. *& tutor & curator* I, 24: 330. & 336. unde aliquando *adminiſtrator* verti, & I, 25: 355. *rector* cum Sueton. in Aug. 48. Sic κηδεμονια *cura hominum ſui juris* I, 19: 298. *& tutela & cura* ſive *adminiſtratio* I, 25: 340. &c. οἱ κηδεμονευομενοι I, 24: 330 *qui in tut. vel cura ſunt.* Et ſic expono Harmen. I, 12: 15.

Κηνσος ην στασις ητοι χαρτης, ενθα Ρωμαιοι απεγραφοντο τας οικειας περιουσιας &c. I, 5: 97. v. Not.

Κηρια πληγη Fabr. pro καιρια II, 1: 22.

Κηρυτlειν. Vid. Pag. 3. not. *o.*

Κινειν δικαστηριον *movere litem* I, 26: 366. κινειν την *in rem* II, 1: 50. *in rem agere*, *actionem in rem mov.* &c. Τα καθ' ἑκαστην ἡμεραν κινουμενα πραγματα *Res quotidianæ* I, Pr. 11. V. not. & Addenda.

Κλεπτω. ſingulari ſignificatu IV, 18: 422. δικασται η και συνεδροι εν δικῃ κεκλεφοτες, *qui ob judicandum pecuniam accepere.*

Κληρονομος *heres*, κληρονομια *hereditas*, κληρονομεω *heres ſum*, ὁ κληρονομουμενος *deceſſor* III, 2: 84. κληρονομιαιοι οικεται II, 22: 553. ——— μαια

πραγματα

[illegible] *hereditariæ* II, 19: 438. Unde vox Græca componatur & quam rationem habeat, poſt Budæum fuſe diſputat Jo. Brechæus ad l. 24. *de V. S.* [illegible] 69. 70.

Κλῆρος, *patrimonium*, *hereditas*. [illegible] *conſequi hereditatem* I, 2: 43. [illegible] II: 200. [illegible] 12: 229. [illegible] *ſo*[illegible] II, 20: 501.

Κλῆσις *Vocatio*, [illegible] I, 2: 41. *præ alio ad hereditatem vocari*. [illegible] II: 196. *ſucceſſio ab inteſtato*. [illegible] II, 19: 422. [illegible] III, 2: 83.

Κογνάτοι [illegible] I, 10: 160. 15: 274. III, 2: 54. Οἱ κογνάτοι [illegible] I, 10: 161. [illegible] 163. 166. 8. 3. [illegible] 15: 278. 16: 279. [illegible] III, 3: 92. *cognatorum ordo.*

Κοιαίςωρ. [illegible] *Exquæſtor* Pr. 5. [illegible] *excellentiſſimus* I, 5: 91. [illegible] *glorioſiſſ.* ibid.

Κοινὸς, *communis*. Vid. pag. 209. not. *t*, & adde ſeqq. ex Huberi Digreſſionib. L. II. cap. 1. pag. m. 525. „Profertur o„mnium primo Michaëlis Attaliatæ te„ſtimonium [a G. Noodtio *l. Probab. cap.* „7.] ex [illegible] pragmaticorum, cujus „hæc ſunt verba: *Quædam vero ſunt uni„verſorum, ut aër, aqua fluens, mare, lit„tus marinum & amnes. Prope modum & „portus communes ſunt.* Græci utique „[illegible] vernacula verba maxime, „[illegible] eorum ſignificatione agunt; „[illegible] erant; & tum manifeſtum „ſeniſſe, [illegible] voce [illegible] tam de pu„blicis quam de *communibus* ex linguæ „ſuæ genio uti potuiſſe, quando & ipſa „Reip. [illegible] græce appellatur: cujus „ambiguitatis tollendæ gratia THus a„liique Græculi res quidem *communes* „[illegible], publicas autem [illegible] dicere „[illegible]. Quod ſi Attaliates negligens „[illegible] voce generaliter uti, quam La„tino verbo orationem inficere malue„rit; an [illegible] comparatum eſt, ut diſ„crimen R. juris & ſermonis inter res „publicas [illegible]que communes tollat”? Rectius [illegible] δημοσίας quam κοινοὺς illos portus dixiſſet q. v. vide ſupra.

Κοινωνέω *communicor*, *communis fio* II, 1: 49.

Κοινοπραξία *ſocietas totorum bonorum* III, 25: 394. vid. not.

Κοινωνὸς *particeps ſum*. [illegible] I, 10: 159. [illegible] I, 5: 88.

Κοινωνία *ſocietas* I, 2: 21. III, 25: 394. ubi v. Not. *Communionem & convenientiam, ſive id quod commune eſt*, notat I, 11: 203. I, 12: 217. & I, 25: 340. & opponitur *differentiæ*. Κοινωνὸς *ſocius* II, 1: 12. &c.

Κοινῶς [illegible] II, 1: 35. v. not. *n*.

Κολασις, κολλασις & κολυσις confuſa I, 10: 178. *p*.

Κομμέλαντες I, 6: 125. not. *u*.

Κομμόδος *Commodus*, quid fuerit I, 6: 118.

Κομίζεσθαι ἀσφάλειαν *cautionem accipere* I, 20: 307.

[illegible] *committitur ſtipulatio* III, 17: 279.

Κομπενσεύειν *compenſare* IV, 6: 180. vid. ſup. [illegible]

Comparativus gradus pro ſuperlativo III, 2: 80. ubi Lat. *proximum* THus [illegible] it. IV, 10: 165. [illegible] *quocumque tempore ſervum* [illegible] *fuiſſe invenerit.* Aliquando pro poſitivo uſurpatur, ut I, 12: 239. [illegible] *ſimpliciter dicentes*. [illegible] II, 23: 563. [illegible] III, 19: 325. [illegible] [i. e. [illegible]] [illegible] *à litteris* III, 21: 353. & ſic fere III, 25: 408. Aliquando incluſam habet ſignificationem [illegible] *quidam*; vid. quæ notav[illegible] *b*. Quo de loco quum al[illegible] Abreſchium noſtrum [illegible] ſic inter alia reſpondit: „ [illegible] „ſic ſe haberent, [illegible] „[illegible] „[illegible], vel [illegible] „[illegible]. Nunc loca quæpiam accipe, „quæ forſan inſervire poſſint. Zoſimus „L. I. ſub ipſum pr. [illegible] „[illegible] „[illegible]. Cic. „pro Archia poëta c. 7: *Naturæ ipſius* „*habitu prope divino*; perinde foret ac ſi di„xiſſet, *diviniore nat. hab.* & c. 8. [illegible] „*quodam ſpiritu*. Horat. L. I. Sat. IV: „43. *Ingenium cui ſit, cui* [illegible] „Juſtinianea phraſis pura puta eſt Cice„ronis; vid. Lexicon in v. *Providentia*.

„ Ce-

„ Ceterum adparet ex hoc THi exem-
„ plo & reliquis hic adſcriptis, qua ra-
„ tione comparativi minus ſignificent,
„ quam poſitivi, nempe relationis ra-
„ tione habita a majori ad minus. de
„ quo agunt Voſſ. *Art. Gramm.* cap. 16.
„ p. 389. B. L. II. *de Anal.* c. 23. p. 252.
„ B. Edit. in fol. & Periz. ad *Sanct. Min.*
„ II: 10. not. 6.".

Κομφιρματευω *confirmo* I, 13: 254. &c.

Κομφεσσορειως *confeſſorie* IV, 6: 121. ſqq.

Κονδικτιτιος ὁ *ex lege* IV, 6: 176. ubi Doujatius ἡ pro ὁ, ut intelligatur αγωγη, legend. ſuſpicatur, vid. Pag. 815. ante not. *a*. Sed non modo ſic ſemper ſolent Græculi, (uti noſter ex. gr. II, 8: 195. ter. item ſæpiuſcule III, 14: 243. ſqq. αλλ' ὁ μεν λεγεται δανειακος κονδικτιτιος, ὁ δε ινδεβιτος κονδ. IV, 6: 158. &c. occurrit ὁ φουρτιβος κονδικτ.) ſed & λογος intelligitur, ut proprie valeat *cauſſa condictitia*. Sic enim Gloſſator Nomicus: Κονδικτικιος· απαιτητικος λογος του οικειου δανειου, η εστιν απαιτητικος λογος του κατα πλανην καταβληθεντος χρεους· και λεγεται ουτος Κονδ. ινδεβιτος, εκεινος δε Κονδ. δανειακος.

Κονστιτουτιων ητοι διαταξις η διατυπωσις I, 2: 41. & 50.

Κοντινουατευω *Continuare* II, 6: 157. III, 1: 90.

Κοντραρια δεποσιτα ſc. αγωγη I, 21: 310.

το Κοντρακτον & το κουασι κοντρακτον IV, 5: 108.

Κορυφαιοτατος I, 2: 31. an proba ſit vox, vid. not. *e*.

Κοσμεισθαι ὁπλοις I, Pr. 1. *armis decorari*. vid. not. *e*.

Κυϊεστος & Κυϊεσται I, 2: 27. Fabr. Κυϊεστες I, 5: 94.

Κουρατωρ I, 21, ſqq. κουρατωρεια (κουρατορεια) I, 19: 298. I, 25: 349. κουρατωρευεσθαι *in cura eſſe* I, 13: 247. &c. Κουρατιων *Cura* I, 23: 324. &c.

Κουραλις αιδιλες I, 2: 61.

Κυφοτερον οἱ πλειστες βουλομενοι ποιησαι το επικειμενον τῃ ναϊ βαρος II, 1: 85.

οἱ Κρατουντες *victores* I, 3: 71. κρατειν τῃ αγωνος I, 25: 357. αἱ κρατουσαι διαταξεις *quæ nunc obtinent* I, Pr. 4. τα παλαι κρατησαντα ib. 6. & 10. ὁ νομος κρατει κατα τινος I, 2: 38. & 48. Εκρατησε abſolute I, 6: 110. *obtinuit*, *prævaluit*. κρατειν τινα ὑπεξουσιον I, 12: 241. *in pot. habere*. Κρατειν & νεμεσθαι quid differant, ipſe docet III, 29: 462.

Κρατος Ρωμαϊκον *Imperium R.* I, 12: 233.

Κρειττων *melior*, *potior*, *ſuperior*, *major*, *fortior*. παρα μαθειν τον κρειττονα Pr. 2. ϖραγματα πασης ελπιδος κρειττονα Pr. 4. Βασιλεως τουτων (των ὑποψιων) κρειττων εστι, I, 2: 55. quod Curtius vertit: *quæ* (ſuſpiciones) *in Principem non cadunt*. της αφης κρειττονα *tactus haud capacia* II, 1: 73. του διαπραξασθαι II, 6: 133.

Κρουνος *canalis*, *tubus*, *fiſtula*, per quas pluviæ aquæ flumen ex tegulis collectum decidit, Juſtin. *flumen* II, 3: 102—3. Sic Heſychius: κρουνοι, ρειθρα, οχετοι. ὑδατων εκβολαι . . . . . κρουνων, ρευματων. Gloſſæ Nom. inter alia *Silvanum*, quod laudat Cujac. XI. Obſ. 2. Ap. Harmen. II, 4: 49. Mercerus vertit *aquæductus*, & §. 87. *torrentes*, unde Goth. in Nomencl. *aquæductus*, *tubi*, *ſalientes aquæ*, *torrentes*. Neuter ſatis recte expreſſit, ut loca inſpicienti jam ſatis patebit. Errat inſuper Goth. quum §. 49. μηχανωμενοι των κρουνων διατην του τοιχου βλαβην, emendare vult in μηχανημ. non immutata *ſtillicidii cauſa*.

Κταομαι. Perf. κεκτημαι pro præſ. *Poſſideo*, *in bonis habeo* I, 6: 109. &c. κεκτησθαι abſolute *Prædium habere* II, 9: 223. Belg. gelandt zyn

Κτηματα *poſſeſſiones*, *prædia* II, 1: 6. &c. κτηματα & εγκτηματα a Grotio *de J. B. & P.* II, 3: 4. perverſe exponi docet Schulting. in Enarr. Pand. pag. 44. qui vid.

Κτισμα *ædificium* II, 1: 4. Pro *ſtructura*, in l. 81. de V. S. ubi Lat. *opus factum*.

Κυνηγιω *venor* II, 1: 19. Κυνηγος *arenarius*, *beſtiarius* II, 18: 404. vid. not. κυνηγιον *amphitheatrum* II, 20: 451. vid. not. & addenda pag. 419.

ὁ Κυοφορουμενος *qui in ventre eſt* I, 4: 76. II, 13: 314. & Harm. I, 18: 7. Idem tamen V, 5: 28. Κυοφορουμενος εστιν, ὁ μετα θανατον του πατρος τεχθεις, ergo *poſtumus*.

Κυριος proprie dicitur, *de cujus poteſtate omnia pendent*, Anonymus ad THum pag. 230, a. Maſſon in Hiſt. Crit. T. I. p. 52. a κυρω deducit, unde & *quæro* & Gall. *acquerir*. Quid differat a δεσποτης, dixi in h. v. Κυριον ονομα *nomen proprium* I, 2: 27. *præcipuum* (B. hoofdnaam) II, 20: 508. κυριον ἡγεισθαι II, 1: 14. *ratum habeo*. κυριως *proprie* I, 11: 195. κυριοτης προσηγοριας *adpellationis proprietas* II, 17: 394. Apud Harm. I, 4: 44. ἡ κυρια ſc. ἡμερα eſt *tempus*

pus fatale, coll. l. 3. Cod. *de temp. & repar. appell.* item κυριον δικαστηριον *ſupremum tribunal.* Harm. I, 4: 62. & 66.

το Κυρος εχειν II, 7: 172. *ratum eſſe.* Unde κυρω *ratum habeo, confirmo.* I, 2: 50. Et paullo ante cap. 32. *Plebiſcitum* deſinitur το ὑπο τȣ πληθȣς γινωσθεν και κυρωθεν.

Κυψελη vel κυψελα. *Alveare* II, 1: 24. περι αυτας (τας μελισσας) σιμβλοις υποκλειοντες, ας λεγομεν κυψελας. Fabr. κυψελας.

Κωδικες τρεις, Γρηγορ. &c. I, Pr. 3. Γαϊȣ II.

Κωδικιλλοι της πατρικιοτητος I, 12: 225. Fabr. κωδικελλοι, & ſic ipſe Viglius non modo II, 21: 539. ſed & t. t. *de Codicillis*: quum vero & Gloſſ. Nom. & Harm. (ap. quem aliquoties κωδικιλλ. invenio) & Iſid. V, 24. cum Viglio & Fabr. κωδικελλ. habeant, nolui ſcripturam mutare.

Κωλυσις & κολασις confuſa I, 10: 178. not. *p.*

Κωμαι II, 1: 4. Gloſſ. *villæ, caſtella, vici.* it. II, 3: 100.

Λ.

Λαμβανειν γυναικα vel προς γαμον t. t. *de Nupt.* γαμετην I, 6: 126. εις θεσιν I, 10: 167. &c. *adoptare.* εις υιοθεσιαν I, 11, 192. Τουτο εστι λαβειν *hoc intelligi, deprehendi poteſt* I, 17: 289. εκ της συνηθειας τουτο ληψομεθα II, 1: 28. Adde καταλαμβ. Εν τω λαμβ. I: 10: 186. *animadverto, obſervo.* λαμβ. στιγματα I, 5: 87. οπλα ibid.

Λαμπαδων βασιλικη *Juſtiniani* I, Pr. 6.

Λεγατος (rectius foret ληγατος) ὁ εκ προσωπου exponitur ſeu a THo, ſ. a Gloſſ. I, 26: 364. Gl. Nom. αντιπροσωπος reddunt.

Λεγω *ſentio, intelligo, puta, ſcilicet* I, 10: 179. &c. λεγεται imperſon. cum inſin. *dicitur* I, 10: 160. αμα τω λεχθηναι την αποφασιν I, 12: 221. *ſimul ac ſententia fuerit dicta.* Alii verterunt: *fuerit lecta.*

Λειτουργημα δημοσιον *munus publ.* I, 25: 341. vid. not. λειτουργουντες male verſum III, 2: 68. vid. not.

Λειψανον αποτιθεσθαι *reliquias condere* (hominis) II, 1: 12. ſqq. Not. *d.*

Λελογισμενως βιον εθελοντες I, 2: 20.

Λεπτοι νουμμοι II, 8: 191, III, 14: 241.

Λευκαντιος, ſi ſana lectio, III, 26: 433. ubi pro λευκαντει malim λευκαντη (v. ſup. de ει, η & ῃ) a λευκαντης, quod habent Gloſſ. & Græcitati magis convenit.

Ληξις. II, 12: 290. ὁ της θειας ληξεως Ιουστινος, quaſi dicas, *divinæ quietis*, aut *beatæ ſortis.*

Λιτρα *libra, as hereditarius* II, 14: 332. ſqq.

Λογισμος (*ratio*) φιλανθρωπιας καινοτερος I, 6: 108. πολιτικος και φυσικος I, 10: 152. υγιης *ſana mens* 153. ὁ λογ. δηλος I, 11: 213. *manifeſta eſt ratio.* προδηλος I, 14: 266. λογισμων απαιτησις *rationis exactio* I, 20: 307. lect. Fabr. υγιης λογισμος *ſana mens* I, 10: 153.

Λογος (*ratio*) φυσικος ητοι εθνικος I, 2: 25. πολιτικος I, 15: 278. ὁ της επιτροπης λογος ibid. σιωπηρω λογω & αρρητω λογω I, 12: 236—7. *tacite & ipſo jure.* λογω δεσποτειας *jure proprietatis* II, 9: 208. λογω τοκου I, 2: 47. *uſuræ nomine.* λογω τιμηματος εικονικου I, 12: 236. *in ſpeciem pretii imaginarii.* λογω της οδου I, 25: 361. *itineris cauſa, in viam.* Subauditur λογος in κωδικιλλοις, quod vide.

Λειπαδες *Reliqua.* II, 20: 494. λειπαδας καταβαλλειν, ibid. απαιτειν τινα τα λειπαδευθεντα.

Λοιπον *deinceps, deinde, porro, ceterum, jam, igitur* I, 8: 13. I, 10: 163. II, 1: 17. & 34. IV, 6: 175. IV, 15: 366. ὁρα λοιπον το προκειμενον, *vide porro* (vel *jamnunc*) *quod nobis propoſueramus.* Loca dabimus in Προθεωρια.

Λοξοτης *obliquitas, ordo tranſverſus.* III, 6: 123. οἱ απο λοξοτητος ερχομενοι.

Λυσις των επιτροπων II, 1: 2. *tutorum dimiſſio, liberatio.* ἡ θεσις ελυθη I, 10: 164. Adde απολυω & διαλυσις.

M.

Μαγιστρος ενδοξοτατος ὁ Τριβωνιανος I, Pr. 5. vid. not. De *magiſtro bonorum.* vid. III, 12: 229. cum notis.

Μαινομενος *furioſus* I, 14: 267. I, 23: 326. not. μαιμωντες male pro μεμηνως I, 10: 156.

Μακεδονιανειον δογμα IV, 7: 259.

Μαμμη *avia* I, 10: 158. &c.

Μανδατου *mandati actio* I, 21: 310. vid. var. lect.

Μανθανειν πειρᾳ τον κρειττονα I, Pr. 2.

Μαρτυρειν τη ποιησει της διαθηκης II, 10: 251. confer cap. 246. lect. var.

Μαρτυρειον vel μαρτυρικον II, 1: 9. *oratorium, martyris ſacellum.*

Ματερτερα εστιν ἡ προς μητρος θεια I, 10: 170. Μεγαλη ματ. εστιν ἡ αδελφη της εμης μαμμης 171.

Μαχομενος (*repugnans, adverſans*) τῃ ελευθερια νομος I, 6: 133.
Μεγαλοφροσυνη proprie *magnanimitas*, noſtro *majeſtas*, I, Pr. 1. v. Not.
ὁ Μεγας βασιλευς Juſtinianus audit I, Pr. 11.
Μεθοδευθηναι *conveniri*, *in jus vocari* II, 23: 590. III, 16: 275. Μεθοδευειν τι τινα *Petere quid a quo* IV, 6: 176. & 179.
Μεθοδος ſingulari ſignificatione noſter uſurpat pro *certa ratione*, *invento*, *remedio*, *calliditate*, *fictione* II, 4: 112. δια μεθοδου συνεσταθαι ποσοφευκτον & 115. δια της μεθοδου *cautionis*, ubi de qs. *uſufructu* ſermo eſt. Και ὁταν ὁ Φαλκιδιος ουκ εδιδου, τουτο ἡ μεθοδος παρεχει του κληρονομου, δια το ακωλυτως εκδικασθαι II, 22: 554. vid. not. z. Τας δε διαλεκτικας παραγραφας δυνατον εκκλινειν μεθοδῳ IV, 13: 336. (Ait III, 17: 279. pro μεθοδος rectius credo Fabrotianum μεθοδεια, i. e. *actio*, *conventio*.) Huc facit, quod in Lexico Criſpini lego: Item μεθοδος *fictio*, *ludificatio*, *illuſio*: ſic in Canone Concilii Ancyrani: & in Gloſſario Dom. du Cange, apud Nicetam Græcobarb. μεθοδεια eſt δολοφροσυνη. Adde his Dorvillii Animadv. in Charit. pag. 644.
Μελικηρις, ιδος *favus* II, 1: 25.
Μεμψις II, 18: 408. *de inofficioſo teſtamento querela.*
Μεν & μην confuſa I, 12: 219. lect. 7. Εδιδαχθη μεν male diviſum pro εδιδαχθημεν 217.
Μερικος κληρονομος II, 20: 446. *heres ex parte.*
Μερος pro *parte adverſa* vel *litigante* quid opus notare? οἱ κατα μερος θεματισμοι I, 25: 361. *exempla particularia.*
Μεσαυλον *area*, *impluvium* II, 3: 101-2. vid. not. *t*.
Μεσιτεια *arbitrium*, *arbitratus*. II, 18: 408.
Μεσον προσωπον I, 12: 219. μεσος τις 235. V. Not.
Μετα & κατα confuſa I, 13: 252. l. 18.
Μεταθεωρειν πιστιν τινος *fidem alicujus ſequi* IV, 7: 232.
Μετατιθεσθαι εις την ὑπεξουσιοτητα I, 11: 206. &c.
Μετιων επιτηδευμα τι I, 25: 356. *exercens artem.*
Μετεχομενος αρχην I, 25: 348. *magiſtratum vel imperium adeptus.*
Μετεχοντες μηδ' ἑτερου I, 13: 247. *qui neutro jure tenentur.*
Μη perperam pro μεν I, 12: 219. lect. 7.
Μηδ' ἑτερον *neutrum* I, 13: 247.
Μητρος corruptum pro πατρος I, 15: 274. & 276. not. g. & *i*. V. Πατηρ.
Μητρυια (*Noverca*) εστιν, ἡ του εμου πατρος γαμετη, εξ ἡς ουκ ετεχθην I, 10: 179.
Μητρωος *Avunculus* III, 6: 126. κληρος μητρωος 137. *hered. materna.*
Μιγνυμαι *Miſceor*, *coëo*. Οικετιᾳ δουλῃ μιγεις I, 6: 124. το πληθος των μιγνυμενων I, 10: 187. εμιγνυμην (al. εμιγνυον) γυναικι τινι 189. de differentia μιξεως & συγχυσεως vid. Pag. 234. col. *a*.
κατα Μικρον *particulatim*, *minutatim*, *partim* II, 1: 76. II, 10: 235.
Μιλιον I, 25: 358. ſq. *milliarium*, *lapis*.
Μιλιταρια ὁδος, ſive βασιλικη & *publica* IV, 3: 66 not.
Μιμησις *imitatio*, *ſimilitudo*, *inſtar*, *exemplum* I, 5: 87. I, 11: 191, 203. & 207. I, 17: 290. II, 7: 164.
Μιμοι inter turpes perſonas II, 18: 404.
Μισσωριον II, 1: 82. *miſſorium*. V. not.
Μισθος της ὑβρεως ἡ ελευθερια I, 6: 107.
Μισθω (Fabr. μισθῳ) οικειν IV, 4: 101. ter huur wonen. It. IV, 5: 110.
Μισθωσις, εκμισθωσις *Locatio*, *conductio*. I, 2: 21. & 28.
ἡ Μνημη αυτου ευτελιζεται *Memoria ejus vileſcit*, Curt. *laceratur ac minuitur* I, 6: 104.
Μνηστη I, 10: 183. *ſponſa*.
Μοδιος σιτου II, 4: 112.
Μονοειδης ὁ απελευθερωτης &c. *Uniformis*, *unius generis* I, 5: 89. & 91. I, 8: 136.
Μορια γονιμα vel γεννητικα I, 11: 208--9. *genitalia.*
Μυλων, ὁ IV, 3: 68. ζυγος μυλων 74. *par mularum.*
Μυθοι αρχαιοι *antiquæ fabulæ* I, Pr. 6. not. *n*. & *o*.
Μυθωδης των τειχων αιτια II, 1: 16. *fabuloſa mœnium origo*, quam ib. vide.

N.

N pro numero 50. inſero I, Pr. 9. not. *x*. & I, 25: 361. lect. 53. ν'. per compendium pro νομισματα ſæpiuſcule occurrit.
Νεγατοριας IV, 6: 121. ſqq.
Νεμομαι *Poſſideo*. Ενεμηθην αγρον αλλοτριον II, 1: 64. Quid a κρατειν differat, docemur III, 29: 462.

ὁ Νεῶ ἡβηταις *de pupillo*, qui opponitur αφηλιξι I, 24: 336. tam de pup. quam de adoleſcente 337. & I, 25: 344. Contra νεῶ *adol. minor* opponitur τελειῶ 348.

Νηδυς (νηδυ ὁ) ητοι κοιτη *Alveus fluminis* II, 1: 37. ſq. Not. *n.*

Νηπιος, ητοι αφωνος I, 23: 329.

Νησον αναφυηναι εν μεσῳ της θαλασσης των σπανιως συμβαινοντων εστιν, εν δε ποταμῳ συνεχως συμβαινει II, 1: 35. νησω τοπον επεχειν 37.

Νηφων λογισμος I, 10: 153. *ſana mens.*

Νικη corruptum in δικη III, 18: 287. lect. 9. νικωμενῳ ὑπο τε παθους I, 10: 156.

Νοβατιων *novo*, III, 29: 461.

Νομη *poſſeſſio* intelligi videtur IV, 15: 356. ſqq. εις νομην πραξματων πιπτειν τινα I, 26: 371

Νομιζεται κ φορητον ειναι I, 6: 129. *videtur non ferendum.* Ιδιωτας εν ὁπλοις γυμναζεσθαι κ νενομισται IV, 3: 64. σπορτυλα νενομισμενα IV, 6: 183. *ſportulæ legitimæ.*

Νομικος, η, ον. *Legitimus*, *legalis*, *juridicus.* παν το νομικον εργον διαγινωσκειν Pr. 12. νομικης παιδευσεως πρωτα στοιχεια Pr. 9.

Νομικος. *Juriſconſultus.* τα αναγεγραμμενα των παλαι νομικων βιβλια Pr. 4. ubi Goth. „idem quod „ *veteres prudentes.* tit. Dig. *de Orig. Jur. &* „ *authoritate veterum prudentium*". πολλαι των νομικων αμφιβολιαι I, 10: 156.

Νομιμον φυσικον *jus naturale* I, 2: 17. εθνικον, *gentium* 20. πολιτικον, ὁπερ τοπικον και χρησιμως προσαγορευομεν 21. *civile, locale, utile.*

Νομιμος, ὁ ἡ & ἡ νομιμη. Νομιμοι ατραποι pro *legitimi tramites* Pr. 1. νομιμος πραξις *actus legitimus* I, 10: 163. νομιμη πραξις. I, 11: 191. ubi Fabr. male cum Cujacio *civilis ratio* exponit. θεσις, νομιμος εστι, *adoptio*, *quæ civilis & legitima eſt* I, 10, 166. νομιμος συγγενεια ibid. νομιμον ονομα εστι ἡ αδιατιων I, 15: 278. νομιμως *legitime*, *rite* I, 5: 85.

Νομισμα eſt 72. pars libræ. Sic enim Harmen. II, 10: 14. το τριτον των οβ. λιτρων, ητοι λιτρας ἡ. νομισματα κδ. Ergo valet *aureum* ſive *ſolidum*, ut & THus vertit I, 20: 306. II, 7: 169. III, 6: 155. ſemel tamen pro *nummis æreis* uſurpat II, 22: 543. ſive *aſſibus*, ubi Curtium peccaſſe obſervarunt Eruditi. In fictitiis etiam exemplis, ut I, 2: 47. I, 6: 129. I, 12: 229. &c. quamquam perinde foret, utrum nummos aureos, an argenteos, an vero æreos denotet, aperte tamen pro *aureis* ſive *ſolidis* accipit.

Νομοθεσια των αρχαιων pro *Digeſtorum jure* Pr. 9. νομοθετικον εργαζεσθαι I, 2: 19. *legiſlationem perficere.* Omnes ſex juris ſpecies noſter hac voce adpellat I, 2: 31. &c. νομοθ. πολιτικη *Jus civile* I, 25: 355.

Νομος *Lex, Jus.* φυσικος, εθνικος, πολιτικος, εγγραφος, αγραφος I, 2: 19. ſqq. δυωδεκαδελτος I, 15: 271. &c. Αιλιος Σεντιος, Φουριος Κανινιος &c. vide Latinum Indicem rerum. Sæpiuſcule in talibus vocabuli νομος ellipſis impoſuit Viris doctis, vid. Pag. 54. not. *e.* Νομον ειργεν τουτο κυρωσαντος I, 2: 49. ὁ εν νομοις παιδευσις I, Pr. 5. διδασκαλια των νομων 8. των παλαιων νομων εκθεσις pro *Digeſtis* ibid. Νομος πολεμου I, 3: 71. Νομος κειται vide Κειμαι. Νομου ταξιν επεχειν I, 2: 40. vid. var. Νομοις ὁπλιζεσθαι I, Pr. 1. κοσμεισθαι I, 2: 19. νομον εκφωνειν & συντιθεναι I, Pr. 3. τιθεναι I, 2: 19. Alibi ισχυειν, εφισχυειν, γραφειν, καθισταναι, συνισταναι, εκτιθεναι, φυλαττειν, μεμνησθαι διαφυλαττειν, ἑρμηνευειν &c. ὁ νομος ισχυει vel κρατει κατα τινος. απαγορευεται νομοις.

Νομοτιθεω *ſancio*, *conſtituo*, *legem fero*, *jus condo.* Λυκουργε των Λακεδαιμονιων νομοθετησαντος I, 2: 23. ſimilia toto hoc titulo, ubi νομοθεσιας nomine omne *jus civile* adpellat, & cap. 30. ἑξ Ῥωμαιοις νομοθετας enumerat, *Populum*, *Plebem*, *Senatum*, *Principem*, *Magiſtratus & Prudentes.* Vide omnino ad cap. 57. notam meam *a.* adverſus Averanium.

Νοξαλια αγωγη IV, 8: 264. in Rubrica βλαβης. Νοξαλιος Ακυιλιος IV, 9: 277. ὁ δυωδεκαδελτος 278.

Νουμμος χαλκους I, 12: 235. ἑνος νουμμου πιπρασκειν II, 23: 567. Generaliter pro pecunia ſ. argento II, 24: 601. λιτρα νουμμων II, 8: 191. III, 14: 241.

Νυμφη εστιν ἡ του υιου γαμετη I, 10: 175. *Nurus.*

Ξ.

Ξενη ſubaudito γη. Επι ξενης διαγειν *peregre eſſe* II, 14: 346. ξεναγοι επεχοντο ἡ των Λακεδαιμονιων πολις I, 2: 23. vid. not.

Ξεστης (*ſextarius*) οινου ἡ ελαιου II, 4: 112.

O.

Ὁ, ἡ, το. Οἱ εφεξης *poſteri*, I, 9: 150. ἡ συγγενεια ἡ εν δουλεια *cognatio ſervilis* 10: 184. το *in poteſtate* I, 9: 148. ſqq. 11: 191 &c. το των Ῥωμαιων ιδιον jus *Rom. proprium* I, 10: 152. Miram vero vim apud noſtrum habet

bet neutrum ſing. το & plur. τα addito genitivo, ut varie quid ſuppleri debeat. Το γαρ της θυγατρος, jus *filiæ* I, 10: 156. το μεν της υποθηκης ησφαλιζετο, το δε της εκποιησεως ειασε. II, 8: 184. cauſam *quidem oppignerationis muniit, alienationis autem* cauſam *reliquit.* το της μαρτυριας ακωλυτον jus *teſtimonii non probibitum* II, 10: 246. εικοτα το τε φαμιλιαεμπτορος εκεφρει 252. ſolemnitas *familiæ emtoris.* ου γαρ μονον μεχρις ανθρωπων εστησεν η φυσις τα εαυτης I, 2: 17. *nec enim ad homines tantum natura ſuam* vim & curam *reſtrinxit.* τα των απελευθερων I, 5: 90. *libertinorum* jura & ſtatus. διαγινωσκειν τα μεταξυ αυτων I, 8: 142. cauſam *inter illos cognoſcere.* τα της υπεξουσιοτητος I: 12: 227. 232 &c. jus *poteſtatis.* τα της διαθηκης jus ac vis *teſtamenti* II, 10: 248. Ειποντες τα περι των εξκουσατιονων, ειπωμεν και τα περι της κατηγοριας ea *quæ ad excuſationes* pertinent. I, 26: 364. ανηλωτα γαρ αυτοις τα της παιδοποιιας I, 11: 210. *procreandi* vires.

Οιδε vel vacat fere vel per *ſolet* aut *poteſt* explico I, 22: 319. Οιδε και ο τε επιτροπου τελευτη η του επιτροπευομενου διαλυειν την επιτροπην. I, 25: 350. Οιδε και τινα παραιτησιν παρεχειν της κηδεμονιας. III, 19: 316. Οιδε και αδυνατος αιρεσις προσκειμενη τη επερωτησει ταυτην ακυρουν. Ariſtæn. I, Epiſt. 17. φησι γαρ υδατος εκδοχας επιταζουσα και πετραν οιδε κοιλαινειν, ad q. l. Abreſchius in Lectt. pag. 336. ſic: „ De hac periphraſi per verbum οιδε, „ & Lat. *ſcit*, *novit*, ſeq. Infinit. adi Barth. „ in Claud. p. 892. Noſter Epiſt. 12: φυ„ σει γαρ ο της ευκλειας ων, και της ακοσμητους „ οιδε κοσμειν. & ep. 14. pr. ουτε πολις ειναι „ εχει οιδε προτρεπειν". Alio etiam ſenſu ſ. μεταφορικως ſ. μετωνυμικως rebus inanimatis hoc verbum tribuitur. I, 2: 28. παντας ανθρωπους η φυσις ελευθερους οιδε τικτομενους. & ſic I, 3: 76. malim ο της συνηθειας καιρος οιδεν αυτην λυειν, quam vulgo οιδεν. I, 10: 161. Οις γαρ ο νομος επιτρεπει, τουτους οιδε και η φυσις· ους δε η φυσις γινωσκει, ου παντως οιδε ο νομος (& ſimiliter I, 15: 274.) I, 4: 79. ο νομος την αληθειαν ειδως. I, 5: 80. την φυσιν ουκ ειδυιαν τους δουλους. I, 6: 117. Τουτο ειδως ο νομος (it. I, 25: 340.) I, 11: 203. η δε φυσις πρεσβυτερον οιδε τον υιον του πατρος. Eadem ratione verba ſimilia occurrunt: I, 2: 65. Οπως (νομους οι Αθηναιοι) εν γραμματι ισασιν οντας. ſed hoc quidem magis proprium eſt, ſicut illud Caſſiod. divin. lect. c. 21. de Hieronymo: *quando nos facundiæ ſuæ multa cognoſcitur ubertate ſatiaſſe*, q. l. Gavellius ſuggeſſit. I, 5: 90. η Ρωμαιων αρχη αλλην τινα των απελευθερων αιρεσιν ησκησατο. I, 6: 116. ησκησατο ο νομος. Adde ſupra Γινωσκω & γνωριζω, quæque Schultingius poſt Cujac. & Gothofr. notavit ad Ulp. Tit. I, §. 12. not. 50. it. Otto præf. Theſ. Tom. V, p. 16. *Scire* pro *noſſe* ſ. *cognoſcere* Hiſt. Aug. ſcriptoribus familiare eſſe docent Caſaubonus & Salmaſius potiſſ. T. II. p. 717.

Οικειος *proprius*, *ſuus* JCtis Græcis perpetuum. υπεξουσιος ο πατηρ αναληψεται τους παιδας υπο το οικειον *in poteſtate* I, 12: 227. ſed Pith. lect. ignorat υπο το οικ. Ποιειν τα οικεια I, 12: 243. *vim ſuam exſerere.*

Οικειοτης προσωπων η αγχιστεια I, 10: 175. *Adfinitas eſt neceſſitudo perſonarum.*

Οικετης *ſervus* I, 2: 21. &c. Οικετη in ου ετι abiit apud Harmen. Vid. ad THum I, 3: 71.

Οικιακη μαρτυρια II, 10: 250. οικειακη Harmen. I, 6: 58.

Οικονομος (της εκκλησιας) II, 1: 10. *diſpenſator pauperum.*

Οιον pro τουτεστι II, 16: 358. V. τουτεστι. Ουχ οιος τε εστι [illegible] ο τοπος [illegible] II, 1: 14. *Locus rel. dominum habere non poteſt.* Τινας οιον τε καταλιμπανειν I, 14: 255. *quos relinquere licet.*

Ολως pro *ſaltim*, *certe*, II, 17: 385. IV, 12: 316.

Ομαιμος III, 2: 62. *conſanguineus.* ομαιμιαιος, ... 64.

Ομας, αδος *univerſitas* II, 1: 8. V. not. καθ' ομαδα φιδεικομμισσαριος II, 20: 469. &c. *fideic. univerſalis.*

Ομογαλακτος I, 6: 125. *collactaneus.* V. N. pag. 74.

Ομογενης II, 1: 48. *ejuſdem generis.*

Ομοιως *ſimiliter* I, 4: 75. ubi Curt. cum Imper. *nibilominus.*

Ομολογειν τινι χαριτας I, 6: 114. *gratiam habere. Promittere*, *ſpondere*, I, 21: 309. III, 15: 253. ſqq. ωμολογηται *in confeſſo eſt*, *conſtat*, I, 25: 341. II, 1: 18. των ωμολογημενων εστι I, 2: 47. I, 3: 69. &c. ομολογουμενως I, 6: 132. *procul dubio*, *ſine controverſia.*

Ομομητριος & ομοπατριος confuſa Pag. 91. lect. 33. ſicuti alibi Μητηρ & πατηρ. Ομομητριος αδελφος I, 10: 160. αδελφη I, 15: 274. *Uterinus frater*, *ſoror.* Ομοπατριος αδ. I, 10: 159.

159. *Conſanguineus frater.*

Ὁμωνυμως *æquivocus* I, 11: 194. proprie *cognominis.* Ὁμωνυμως I, 2: 45. *æquivoce.*

Ονομα κυριον I, 2: 27. *Nomen proprium.* Ἴδιον και ἰδικον I, 11: 194--5. Quæ Latinis *Nomen, cognomen, prænomen*, paraphraſtes II, 20: 508. interpretatur ονομα κυριον, επωνυμον, χρηματισμος.

Ονομαζειν επιτροπον *Nominare* (benoemen,) *deſignare*, I, 25: 359 & 362--3.

τα Οντα *Res, bona, ſubſtantia* &c. Διαθηκη επι των οντων διατυπωσις II, 10: 248. & 12: 278.

Οπλομαχ. I, 5: 82. χρημασι αφθη ἡ ελευθερια. I, 16: 280. & 22: 318. οἱ απελευθεροι οἱ οφθεντες αχαριστοι.

Ορθως *recte, jure, rite.* κατα τροπον ορθον II, 1: 9. vid. hic Gothofr.

Ὁριζω *ſtatuo, conſtituo, ſancio* I, 2: 46. I, 8: 139. κεφαλικη τιμωρια ὡρισται I, 10: 178. II, 1: 15. ὁριζειν τινι *alimenta* I, 26: 371. ὡρισμενος μισθος II, 9: 214. *certa, præſtituta merces.* ὁρισθεντος μισθου 215.

Ὁριζομαι *definio, circumſcribo* I, 2: 29. I, 13: 248. ὡς Σερβιος ὁριζεται ibid. ὁριζομαι κατα του κτιλιαν αγωγην IV, 15: 379. ὁριζομεθα τον δι τον νομον IV, 18: 407. *Intendere actionem, legem.*

Ὁρμηθεις κινηθειν ὁ βασιλευς I, 11: 216. *Motus:* Ὁρμησον ευθεως επι τον δευτερον κρατατον II, 6: 135: *decurre, deveni.* Εκ τοιαυτης εννοιας ὁρμηθεις ηλθεν επι τουτο τον λογισμον ὁ νομος· ηδει γαρ ὁ νομος II, 8: 184. *Lex tali cogitatione mota, impulſa.* ὁρμασιν pro ὁρωσιν legend. cenſeo III, 29: 471.

Ορνιθες κατοικιδιοι II, 1: 29. not. *t. Gallinæ domeſticæ.* ορνεις αγριαι adpellantur αγελαιοι ib. Ορνιθιον ib.

Ὁρος *finis, terminus.* ὁροι Ῥωμαιων I, 12: 233. *limes* ελιχθη ὁ ὡσπερ τελος τε και ὁρος 234.

Ὁρος *finis, definitio.* ὁ τω φυσικω νομιμω ὁρος και προσθησεται I, 2: 19. προσκειται τω ὁρω, Δικαιας. *Adjectum eſt definitioni, Juſta*, 5: 80. &c. ὡς ει ὁρω *per modum definitionis*, vide ὡς.

Ὁρος *limitatio, conditio, lex.* προσκειμενοιται (addici) επι τουτω τω ὁρω III, 11: 217. πωλησασθαι *legem bonorum vendundorum*, τουτεστιν ὁρον των διαπιπρασκομενων 12: 230. επι τουτοις τοις ὁροις ἱσταται το συναλλαγμα 23: 366. & ſic Harmen. III, 3. §. 20. & IV, 3. §. 5. cui & *lex commiſſoria* eſt κομμισσοριος ὁρος III, 3. §. 50. Apud Modeſtinum l. 4. pr. *de Excuſat.* invenio: αλλα μεινειν αυτης της επι τη τριτη χειροτονια δικαιολογιας, το εκεινης τελος περιμενειν, ΟΡΟΝ ισομενον τη τεταρτη χειροτονια, quod vulgo ſatis bene verſum: *ſed pendente tertiæ creationis excuſatione, illius finem exſpectare*, TER-MINUM *futurum quartæ creationis*, Ant. Auguſtinus multo pejus reddidit: *ſed dum pendet, allegationum tertiæ judicium exſpectare, cujus finis FINEM quartæ excuſationibus facit.* Rectius tamen ὁρον hic interpretandum arbitror per *regulam, præſcriptum* & *PRÆJUDICIUM.*

Ορτιχιος corruptum ex Ὁρτησιος. I, 2: 38, 39. & 48. *Hortenſius.* V. Not. *b.* Pag. 27.

Ορφανος *orbus, pupillus* I, 24: 331. V. N.

Ὁτι frequens noſtro pro ὡστε, *Ut*, Τοσουτον της ξενηλασιας αφισατες, ΟΤΙ και βωμους ελεω τιμασθαι παρ' αυτοις· ὡστε ἑτοιμως της εις αυτους φυγοντας ὑποδεχεσθαι, ΟΤΙ πολλακις &c. I, 2: 24. ὡστε εστι μεγιστη αὑτη ἡ ὑπεξουσιοτης, ὁτι *vitæ necisque poteſtatem* εχειν επ' αυτων. 8: 138. επι τοσουτον κεκωλυται διατιθεσθαι, ὁτι ει και &c. II, 12: 279. 16: 376. &c. Pro ἱνα III, 15: 268. επηρωτα, ὁτι κατασκευασεις μοι οικον. Sic etiam ὁτι προ uſurpatur I, 24: 338. Aſt IV, 11: 292. occurrit ὁτι — ἱνα, ubi alterutrum vacat. de ὡς — ὁτι vid. in ὡς. Ὁτι προ vix quidquam amplius quam ὁτι infert I, 11: 191. III, 28: 450. IV, 6: 225.

Ου & οι vix differunt in terminationibus ους & οις conjunctim ſcriptis aut typo expreſſis: unde apud Fabrotum typographi aliquando aberrarunt. Ου & ω confunditur I, 24: 338. lect. 27. Ου ex fine βαθμου male repetitum I, 10: 168. not. *r.* Ου μην *Non autem, immo, quin* I, 10: 170. & 172. I, 20: 305. Ου δε μην I, 20: 299. *ne quidem.* Ου μην αλλα και *nec non* frequens THo, ut I, Pr. 5. &c. Duæ negationes pro una, vid. Pag. 205. notas *m.* Contra una pro duabus IV, 1: 3. Ου μονον pro ου μονον ου. Sic ουδε pro ουδε μη ap. Harm. V, 8: 39. & in Schol. Baſil. II, 555. Vide Append. noſtram P. 937. not. 10.

Ουαλης *Valens* III, 11: 213.

Ουγκιασμος II, 15: 350. *Aſſis diviſio.*

Ουδ' ὁλως *Omnino non.* III, 19: 332. & 21: 357. Falli eos, qui Græcas has voculas *non omnino* vertunt, A°. 1739. in Miſc. Obſerv. Vol. X. T. 3. Pag. 161. plus ſatis oſtendi, unde Ulpianum in l. 8. § 7. *de Fidej. & mand.* perperam ex Græcis inter-

interpretibus explicare adgreſſi ſunt.

Ουδος, ο *limen* I, 12: 233—4.

Ουκετι *non jam*, Curt. ſimpliciter *non* I, 6: 107. *non amplius* I, 10: 166. *Non æque* Curt. cum Juſt. I, 26: 369. ubi ego cum Fabr. *non item*, alii aliter, ut notæ docent. II, 1: 46. Curt. *nequaquam*. Apud Harmen. ουκετι corruptum videtur ex THlino ουκετι, Vid. nos Pag. 44. *p*.

Ουρανος ut Lat. *cælum* pro *aëre* II, 1: 19. not. *y*.

Ουσια, η *Patrimonium, bona, opes* &c. I, 12: 240. πατριμωνιον I, 24: 335.

Ουσιακαπιτιον, τουτεστι δια της χειρος λαμβανειν II, 6: 128. &c.

Ουτιλιος ημερα I, 25: 358. ουτιλιος χρονος III, 9: 203. ουτιλιως II, 23: 578.

Ουτω omiſſum II, 13: 305. vid. not. *a*. & Abreſchii Lectt. Ariſtæn. pag. 235. it. noviſſimam Ellipſium L. Bos editionem.

Οχυρον [ιχυρον Fabr.] εστω ουδεν των υπο του περιτταλια ... II, 1: 14. *Sancire* γαρ εστι το οχυρον 15.

Π.

ΠΑγανικη διαθηκη II, 11: 260. *commune pagani teſt*. oppoſitum *militari*. Sic παγανικον πεκουλιον II, 12: 281. ſqq. opponitur *caſtrenſi*, ubi Curtius male reſtrinxit ad *profectitium*, vid. Pag. 360. not. *n*. Harmen V, 2: 4. ſqq. ita omnino ſumit, cum quo facit Gloſſ. Nom. pag. 1777. τα Πεκουλια τετραχως εστι, κασρενσια, παγανικα, κασρησια, (ſic leg.) και ουασι κασρενσια —— Παγανικα δε, α και προσπορίζονται, οσα εξ αιτιων και πραγματων του πατρος προσηλθη (quidni προσηλθε?) τω παιδι ΕΤC.

Παθος υπεστι vel υποκειται I, 5: 86. & 100. *vitium ſubeſt*. νικωμενος υπο τω παθους I, 10: 156. *victus morbo ſ. malo*. παθους απαλλαγη I, 24: 330. *incommodi liberatio*. Παθος τι συνεβη II, 17: 391. τρια παθη παρενοχλει ταις διαθηκαις 393.

Παιδοποιειν I, 11: 192. &c. *liberos gignere*. Παιδοποιια & γαμος an brutis recte tribuat Anteceſſor noſter, vid. in mea nota *b*. ad I, 2: 18.

Παις *puer*, *filius*. Παιδες *liberi*. Παιδες αρρενες *filii* I, 19: 294. Παις *proles*, *ſuboles* I, 11: 204. in fin.

Πακτευειν III, 24: 388. &c. *paciſcor*, *ſtipulor*.

Παλη legend. pro παλαι I, 5: 86. l. 21.

Παλλακη I, 10: 189. *concubina*.

Πανδοχειον *diverſorium*, *ſtabulum*. V. not. IV, 5: 115.

Πανδεκτ. [ο.] βιβλια των Διγεστων ητοι Πανδεκτων I, Pr. 9. ubi ſola Lovan. ultimam circumflectit, ut ſit a ſingulari Πανδεκτης. Ceteræ acuunt penultimam, qs. a ſing. πανδεκτος vel —— κτον. Sic I, 10: 185. omnes ante Fabr. εν τοις Διγεστοις ητοι τω Πανδεκτω, cum quo Πανδεκτη maluimus. Των Διγεστων ητοι τε πανδεκτε IV, 6: 138.

Παντως Omnino, ſemper, utique per omnia I, 10: 161. 172. 173. I, 12: 219. I, 15: 274. (ubi Curt. *protinus*) 278. I, 19: 297. II, 14: 334.

Πανυ. Λεγομεν, οτι και πανυ I, 13: 253. I, 14: 270. *Reſpondemus*, *vel maxime*. Curt. *ſane id ita dicimus*.

Παππος προς πατρος, προς μητρος I, 9: 150. I, 10: 158 &c. *Avus paternus*, *mat.* παππωα κληρονομια III, 1: 44.

Παρα το τριτον *tertia minus parte* III, 1: 43. ſqq.

Παρα & περι confuſa vid. Περι.

Παραγραφη *exceptio* apud JC. Græc. Confer Huberi I. Prælect. 534. η τε δολε παραγραφη II, 1: 56. Και τι εστι παραγραφη; Δικαιολογια τις αρμοζουσα τω ενω κ. τ. λ. IV, 13: 317.

Παραδιδωμι σε θηριοις I, 12: 224. η πυρι I, 16: 280. ο τω τεσσαρων ημιν παραδιδωκε μαρτυρια I, 24: 331. Παραδιδομενος τυπος II, 16: 365. *forma præſcripta*. ο τω οικειω παραδοθησεται τοπω 381. *tradetur*, *docebitur*.

Παραδοξον I, 6: 128. *abſurdum* cum Curt. verti. Παραδοξα θεματα II, 8: 181. *caſus mirabiles*. παραδοξως διορθουν II, 20: 506. *mirabiliter emendare*.

Παραδρομη ημερων I, 25: 361. *decurſus dierum*.

Παραιτεισθαι την κληρονομιαν I, 6: 106. *repudiare*. De tutore, qui *deprecatur*, & *excuſat ſe* I, 22: 322. &c. παραιτησις των επιτροπων και κουρ. I, 25. rubr. παραιτησεις ητοι εξκουσατιονες 340. &c.

Παρακαλω σε, ω κληρονομε. *Rogo te heres* I, 14: 259. ſqq. formula fideicommittentis.

Παρακαταθηκη I, 2: 21. & 28. *Depoſitum*.

Παρακλησις *exſtimulatio* jungitur ζηλω I, 24: 333. κατα παρακλησιν *precario* IV, 15: 371. unde παρακλητικα ρηματα *verba precaria* in fideicommiſſis I, 14: 260. Παρακλησις pro *adrogatione* I, 11: 194. lect. 13. pro ſcholio ejecimus cum Fabr. quia nuſquam ſic ſolet THus, immo nec Harmenop.

Παρα-

Παρακαλεθησα τε συγγενους. Vide omnino II, 20: 479.

Παρακρατειν τινα in poteſtate, I, 12: 241. ubi & παρακατεχειν.

Παραλαμβανονται αντι των ηδη τεχθεντων οἱ κοσμιοι I, 13: 253.

Παραμυθια αυτων ἡ ὑιοθεσια I, 11: 191. & 193.

Παραστασις & Παραστατικη vide in Παριστημι.

Παρεχειν vid. Παρεχω.

Παρατιθειν male pro παρεντιθειν I, 15: 276.

Παρατρεχω de tempore. I, 4: 77. I, 22: 321.

Παραφυλακη obſervantia, cautio I, 5: 91. I, 11: 198. II, 11: 260. Alias hujus vocis auctoritates habet Dorvillius ad Charit. pag. 674.

Παραχαραττειν. Μεχρις ἱνος την ουσιαν παραχαραττει νομοθεσιαν I, 6: 105. Hotom. induxit: Curt. vitiat & corrumpit. Rectius Gavellius περιχαραττει, circumſcribit, terminat. Vid. inf. Περι.

Παρεντιθειν (male alii παρατ.) θηλυ προσωπον διατιμα την αδιατιμητα I, 15: 276. interpoſita, interjecta, interveniens perſona. παρεντιθεισα capitis deminutio I, 16: 284. φιλια I, 25: 353.

Παρεπεται τη δοσει της ελευθεριας το της επιτροπης βαρος I, 12: 240. I, 17: 288.

Παρεχω & περιεχω confuſa I, 9: 149. V. N. Παρεχειν τινα εις ὑιοθεσιαν I, 11: 202. & 12: 242. παρεχειν εις θεσιν 243. τα αυτα αυτῳ παρασχεθησεται eadem illi præſtabuntur I, 12: 240. Παρεχειν εις δοξαν IV, 8: 264.

Παριστᾳν (ut Teutonicum darſtellen, darthun) oſtendere, demonſtrare, probare, ἡ των αρχοντων παριστωσι εξετασις I, 24: 331. ubi Curt. argumento eſt. καθα οἱ κατα μερος παριστωσιν θεματισμοι I, 25: 361. ει τοινυν ὁ τελευτησας σαφως παριστασι, τινα βουλεται εχειν κληρονομον. II, 11: 265. Apud Harm. I, 3: 10. Mercerus vertit Proteſtari, malim oſtendere & probare, ubi ait: και παριστᾳν φανερως, ὁτι ἑτοιμος ην —— εγκλητευσαι. Sic etiam uſurpat S. Paulus in Act. Apoſt. XXIV. V. 13. Hinc παραστασις Probatio ap. noſtrum I, 12: 254. μερος τελειοτατην τουτων παραστασιν εχει. Alioqui ſimpliciter notat exhibere, in medium proferre, ut in l. 22. de V. S. & THus IV, 17: 397. unde παραστατικη ſc. αγωγη II, 1: 51. ad exhibendum actio vocatur, ſive a noſtro ſ. a gloſſatore. Utrum exhibere reddas, an oſtendere & docere III, 6: 123. nihil refert, δι' αυτου παραστησαι τα ρητα. Alio ſenſu occurrit III, 19: 301. βασιλεως τουτο παριστωντος, principe concedente, ut Belg. toeſtaan.

Παρολκη mora III, 15: 267. IV, 17: 396.

Παρρησια τινι προσεστι I, 3: 74. liberum arbitrium alicui competens. παρρησιαν εχειν τι, licere cui, audere I, 2: 64. παρρησια γινεται τινι facultas & poteſtas I, 8: 143. παρρησιαν χορηγειν τινι I, 26: 373. παρρησια προσεστιν ελευθεροις II, 1: 6.

Πατηρ & μητηρ confuſa a librariis I, 15: 274. & 276. (vid. Pag. 150. g. & i.) III, 1: 68. l. 36. & ex aliis ſcriptoribus exempla profert Fabr. Pag. 559. not. d. in fin. & ego Pag. 151. i. Sic etiam ὁμοπατριος & ὁμομητριος confunduntur Pag. 91. l. 33. it. πατηρ & πατρων P. 852. l. 75.

Πατρικιος & πατρικιοτης, τητος I, 2: 33. I, 12: 225.

Πατρικη εξουσια I, 9. in Rubr. ſed ſic nuſquam THus (nec Harmen. quod ſciam) quamvis IV, 7: 243. πατρικον χρεος legatur.

Πατριμος & Πατριμα, nomina exempli gratia ficta, pro quibus Fabr. habet Πριμος, Πριμα I, 10: 181. II, 7: 177.

Πατρων, ωνος I, 12: 240. &c. Πατρωνιστα III, 6: 157. ſqq. Πατρωνα & πατερα confunditur Pag. 852. l. 75.

Πατρωνικη (male πατρονομικη) επιτροπη I, 20: 299. πατρωνικα δικαια III, 6: 136.

Πατρῳος κληρος I, 12: 229. paterna her. Πατρως Patruus III, 6: 126. Deſignat quoque Vitricum apud Harm. VI, 4. περι αἱμομικτων· ὁ πατηρ εις γυναικα ὑιου, ὁ πατρως εις προγονην: alia loca Lexicographi jam occuparunt. Sed quid apud eundem notat in Tabula Prompt. V, 9. p. m. 14. Περι φαλκιδιου και αποκληρων πατρωων και ὑιων? ubi Mercerus vertit: De Falcidia & exhæredatione liberorum ac nepotum. Crediderim parentum ac liber. Sic enim in ipſo Opere V, 9: 11. bis γονεων vocabulo; & bis πατρωων promiſcue uſurpat. Locus longior hic locum non invenit.

Παυειν την διχονοιαν I, 2: 39. παυεται το δυνασθαι το ἱκανον ποιησαι I, 6: 110. το εχειν I, 10: 153. πεπαυσθαι το ειναι δουλον I, 11: 216. επιτροποι παυονται & παυθησονται I, 22. toto tit. Singulare eſt hoc c. 322. Παυει τον επιτροπον.

Πειθομεθα ταυτη μαλλον τῃ γνωμῃ I, 12: 230. Hanc potius ſententiam ſequimur. Πεισθησεται τῳ προσερχομενῳ III, 11: 215. adeunti favebit. Curtius paraphraſtice, rationem deſiderii ejus habebit.

Πειρᾳ μανθανειν τον κρειττονα I, Pr. 2. fortiorem re

re ipſa experiri. ὅπερ δι' αυτης των πραγματων ισχυει πειρας 6. Πειραθεις ευνοιας I, 4: 79. *benevolentia adfectus.*

Πεκουλιαριος οικετης IV, 7: 249.

Πεκους. Εν τῳ αριθμῳ των πεκουδων IV, 3: 58. συνεληλυθμενται τοις πεκουδοις 77.

Πενθερα (*ſocrus*) εστιν ἡ της εμης γαμετης μητηρ I, 10: 179. Πενθερος *Socer* I, 11: 196.

Πεινων εστιν ευρειν σταφιλης I, 25: 350.

Περαινεται το δικαστηριον I, 21: 314. I, 26. 370. *Judicium peragitur.* πριν περαινωθη ὁ εναγοντος I, 25: 347. Περαινεσθαι videtur mutandum in περιαιρεισθαι I, 8: 146. & ſic περιαιρεμενος & περαινομ. confuſa II, 14: 343. lect. 68.

Περι Latine vacat: τας περι τας αδεσποτους διαφορας I, 12: 217. Apud Harmenop. ſæpius confunditur cum παρα. I, 3: 53. in fin. τοις ἐλκομενοις προσωποις περι (leg. παρα) των ευαγων οικων, *quibus controverſia fit ab ædibus venerabilibus.* I, 4: 19. εαν ὁ Πετρος δικαζομενος μετα τε Παυλε περι (παρα) Μαρκῳ δικαστῃ περι βιβλιε διελυσατο· ειτα μετα καιρον ρηχθη παλιν ὁ αυτος Πετρος περι (παρα) τον αυτον Παυλε περι του αυτου βιβλιε περι (παρα) δικαστῃ Ιωαννῃ. Sic I, 9: 23. f. Goth. περι mutat recte in παρα. Contra bis παραγραφη legitur pro περιγραφη I, 13: 33. Adde ſupra παραχαραττω & Indicem Animadv. in Charitonem.

Περιαιρειν διαταξιν aut νομον I, Pr. 4. *tollere.* Confunditur cum περαινεσθαι, q. v.

Περιγραφη *circumſcriptio, fraus, eluſio.* Προς περιγραφην των δανειστων I, 6: 110. &c. της διαταξεως I, 8: 147.

Περιειναι αει δια της των εργων ευκλειας I, 25: 343. Περιων *ſuperſtes, vivus* I, 11: 201. &c.

Περιεκτικος cum genit. *complectens, continens* I, 12: 235.

Περιεργαζεσθαι *ſatagere, ſollicitum eſſe, curioſius inquirere* I, 11: 202. II, 17: 395.

Περιεχομενα τῃ διαταξει I, 10: 190. &c. *quæ conſtitutione continentur.* Confunditur cum παρεχ. I, 9: 149.

Περιστασα τινα συμφορα I, 4: 76. *calamitas cui accidens.* απεμειωθη αυτου ἡ περιουσια, ὡστε περιεστηκε αυτῳ εις τ'. νομ. I, 6: 113. περιεστη εις το μη δυνασθαι παιδοποιειν I, 11: 211. λς'. ουγκιας δυναμεις εις μιαν περιιστανται λιτραν II, 14: 342. ubi Fabr. λς'. ουγκιαι εις δυναμιν μιας περιιστανται λιτρας.

Περικεκλεισται προσωπῳ ὁυτος ὁ νομος I, 2: 51. *ad perſonam reſtricta eſt hæc lex.*

Περιωρισμενος *deportatus* I, 22: 318.

Περιουσια ſubſtantia, patrimonium, bona, opes, facultates I, 4: 79. I, 5: 97. II, 1: 3. διχιλιων νομισματων I, 12: 229. &c. Liceat hic paullum evagari. Verbum περιουσιαζω H. Stephanus cum aliis exponunt *divitiis affluo, ſuppetunt mihi opes & copiæ*, ſed nulla auctoritate firmant. Ego inveni in epiſt. Hippocratis de Democrito, pag. 118. edit. Reland. ubi in longo vitiorum catalogo etiam hæc leguntur: και τουτεων ὁκοσοι μεν νεοι, ὁκοσοι και πρεσβυται, αιτευντες, αρνευμενοι, πενομενοι, περιουσιαζοντες, λιμῳ θλιβομενοι, vertunturque: *Atque in his quotquot juvenes, quotquot ſenes; deprehenderentur petentes, negantes, pauperes,* opibus adfluentes, *fame preſſi.* Aſt qui fieri poteſt, ut pauperes fame preſſi mendicantes & debita negantes adfluant opibus? Nullus ergo dubito, quin περιουσιαζω ſignificet, ſaltim h. l. *circa opes laboro, opibus inhio, divitias adpeto,* ut ſit verbum deſiderativum.

Περιποιειν ἑαυτῳ παραπλησια I, 2: 51. *ſimilia ſibi vendicare.* το αβλαβες *indemnitatem ſibi procurare* I, 6: 132.

Περιττος ὁ νομοθετων ταυτα I, 2: 23. *nihil agit, fruſtra eſt.* κατα το περιττον I, 4: 78—9. *ex abundanti & ſupervacuo.*

Περιστασις νομων I, 16: 279. vid. verſionem & not. *bb.* cum Add. των καιρων II, 20: 487. *circumſtantia.* τυχηρα I, 6: 113. III, 14: 247—8. *caſus fortuitus.*

Περιτιθεναι ἑαυτῳ το τε κληρονομου ονομα IV, 12: 308.

Περιφανης ανηρ I, Pr. 9. *Vir illuſtris.* V. Fabr. hic, & Mylium 1056.

Περιχαραττω vid. παραχ.

Περσοναλιαι κοντιτουτιωνες I, 2: 50. —λια αγωγη II, 20: 445. Sola Lovan. περσον. Latinius effert.

Περπετουως IV, 12: 306. το περπετουον 310. *Perpetuitas.*

Πετευνα Fabr. pro πληνα II, 1: 19. ſq.

Πετιτιον IV, 6: 205. *Peto.*

Πευσις I, 2: 62. *conſultatio.*

Πῃ μεν — πῃ δε I, 2: 25. *tam — quam, partim — partim,* quod Goth. non debuerat mutare in τῃ μεν — τῃ δε.

Πηγασιανειον δογμα II, 23: 572. ſqq.

Πιστευκιλευω III, 15: 255. *fidejubeo.* πιστικαστιγιλλομαι ib. in nota *oo.*

Πιστικος l. 57. V. S. *magiſter navis.* Putaveram de h. v. hic agere: ſed quum eam nec

nec THus habeat, & Schultingius ad Gloſſ. Nom. potiſſima jam præceperit, etſi Harmenopuli non meminit, deſino.

το Πιϛοτατον περι της βασιλικης κελευσεως I, Pr. 5. *ſumma fides.*

Πλαγιαϛικας αγωγας i. e. *obliquas actiones* interpretatur *utiles* fideicommiſſarii *actiones* II, 23: 571. & 590. Sic III, 9: 180. & IV, 12: 307. ait, *bonorum poſſeſſorem* πλαγιαϛικως εναγειν και εναγεσθαι. Variantes autem Pithœanæ primo & ultimo loco haud minus bene exhibent πλαϛικας (*fictitias*) & πλαϛικως. Vide not. *o.* Pag. 591. & adde ſeqq. Ipſe ſic THus de Actionib. cap. 133. ενθα τις μη ουσαν κατεινουσαν πλαττεται εαυτον ουσαν κατειναι, ubi Fabr. *eſt ergo actio fictitia.* & IV, 12: 308. επειδη δια της πλασεως περιτιθεασιν εαυτοις το του κληρονομου ονομα· ινα δια παντα η πλασις αληθης ευρεθη. Confer nunc Cujac. & Schulting. ad Ulpian. XXVIII. §. 12.

Πλαγιοσ. Οἱ εκ πλαγιου εισιν, οἱ μητε ἡμας γεγεννηκοτες, μητε εξ ἡμων γεννωμενοι, της δε αυτης γενας αμφοτεροις ἡμιν κεκοινωνηκοτες I, 10: 158. 15: 272. III, 2: 53. Ἡ δε εκ πλαγιου συγγενεια διαιρειται εις δυο, εις αγνατους και κογνατους iiſdem locis.

Πεπλανημενος & πεπλασμενος confuſa I, 6: 127. l. 68.

Πλαϛικος & πλαττω vide in Πλαγιαϛικος. Το γαρ ποϛλιμινιον ὁυτως αυτον πλαττει, ὡς αει εν τη πολιτεια μεμενηκοτα I, 12: 227.

το Πλειον φημι I, 26: 366.

Πλεονεκτειν III, 1: 43. *præcipuum quid habere.* πλεονεκτειοθαι τῳ βαθμῳ III, 2: 79. Πλεονεκτημα hominis *excellentia* II, 23: 562.

Πληγη καιρια (καιρια Fabr.) II, 1: 22. *vulnus letale.*

Πλημμελεω *delinquo*, *pecco* I, 2: 47. & 52. τοιαυτα I, 8: 147.

Πλημμυρησας ὁ ποταμος II, 1: 39.

Πλην & πριν vitioſe pro πριν I, 25: 347. l. 18.

Πεπληρωται ἡμιν ἡ περι τη των προσωπων διαιρεσις I, 8: 135. *abſolvimus, ad finem perduximus.* Πληρωσαντες την των προσωπων διδασκαλιαν II, 1: 1. Poſſis etiam *docendi* ſignificatione accipere, quomodo C. Vitringa L. I. *Obſerv. Sacr.* pag. 199. exponit, ſed ex Chaldaiſmo, Matth. V: 17. Paul. ad Rom. XV: 19. ad Coloſſ. I: 25. & IV: 12.

Πλησιαζω τινι II, 1: 35. *propior ſum.*

Πλουτων (*abundans*) ὑδατι αγρος II, 3: 100.

Πλυτεος, α, ον *lavandus.* πλυτης, ου *lotor*, *fullo.* IV, 1: 35. vid. Not.

Ποιειν τινι το ἱκανον I, 6: 106. &c. *ſatisfacere cui.* τα οικεια I, 12: 243. *vim ſuam exſerere.* το ἑαυτης I, 14: 261. ϱηματα πεποιημενα (ubi conjeci επινενοημενα) προς φιδεικομμισσου δοσιν II, 24: 608. ποιεισθαι αντιγραφην προς τινα I, Pr. 12. *reſcribere cui.* ποιητον η μη ποιητον III, 15: 268. ſq. *faciendum aut non faciendum.*

Ποινην αποτιθεναι I, 10: 186. ποινας ὑφιϛασθαι 188.

Πολεμιος & πολεμος confuſa I, 3: 71. & 80. φυσει ὁ δουλος τω δεσποτη πολεμιος I, 8: 142. Ὁ τε πολεμου νομος κτημα των κρατουντων θελει τους αιχμαλωτους ειναι I, 3: 71. Πολεμος & Lat. *bellum* pro prælio II, 10: 232. not. *o.* Adde Fabr. not. l. ad I, 25: 343.

Πολις & Ρωμη conjuncta I, 24: 339. an Romam veterem ac novam ſignificent, vide not. *b.* *Urbs* κατ' εξοχην λεγεται ἡ Ρωμη I, 2: 58. Stephanus Byzant. in v. Αλεξανδρεια. Ελεγετο δε (Alexandria) κατ' εξοχην πολις, και πολιται [οἱ] εξ αυτης· ὡς αϛυ αἱ Αθηναι, και αϛοι και αϛικοι οἱ Αθηναιοι. ὡς και επι Ρωμης λεγεται Ουρψ.

Πολιτεια *reſpublica*, *civitas*, Pr. 12. πολιτειαν συνιϛαν *remp. conſtituens* I, 2: 19. καθιϛαντες 54. ὑπερ της πολιτειας θνησκειν 25: 343. πολιτειας αρχην Pr. 12. εν πολιτεια οντας διχα προϛιματων (εκτος δικων) ουκ εϛι βιουν I, 2: 35. 6: 118. Pro *jure civitatis* I, 12: 221. εξαιρειται αυτου ὁ νομος την πολιτειαν και τα προϛιματα· και γινεται περεγρινος, της Ρωμαϊκης ϛερουμενος πολιτειας 222. αναλαμβανειν την πολιτ. &c. Pro *civili uſu* ac more II, 24: 608. ταυτα εν πολιτεια και χρησει εϛι. Sic ſq. tit. cap. 609. prius ουκ ην εν χρησει, dein εις πολ. ηγαγε dicit. v. ſeq. πολιτευομαι. Pro *vita & converſatione hominis* IV, 4: 99. το αξιοπιϛον της πολ. *vitæ gravitas & dignitas.*

Πολιτευομαι. Ιδια διαγειν και ιδια πολιτευεσθαι I, 2: 35. *ſeparatam civitatem inſtituere.* εκρατει ταυτα και επολιτευετο *hæc obtinebant*, *vigebant*, *& ſervabantur* 61. τα εθνικα νομιμα παρα πασιν εθνεσι πολιτευεται 2: 66. 8: 138. II, 1: 79. (Sic Harmenop. III: 5, §. 16. τῳ συμφωνῳ τῳ εν τῳ πληθει πολιτευομενῳ εμμενειν.) τω παλιν πολιτευομενω II, 10: 230. ἡνικα οἱ Λατινοι επολιτευοντο III, 6: 163. ενημως η ατιμως πολιτευεσθαι IV, 4: 99. *vivere.*

Πολιτης Ρωμαιος I, 5: 86. qui alibi ſæpe ſimpliciter Ρωμαιος.

Πολιτικοι νομοι I, 2: 19. Το πολιτικον νομιμον εκ μιας ἑκαϛης πολεως ηρξατο 26. δικαια πολιτικα 15: 278. πολιτικος λογος *ratio civilis* ib. πολιτικη ακριβεια

ακριβεια *civilis juris rigor* 13: 248. & 254. πολιτικος vel πολιτικον, ſubaudi νομος vel δικαιον III, 13: 237. IV, 6: 156. IV, 15: 363.

Πολλακις pro *forte*, *aliquando*. I, 2: 52. I, 25: 349. Sic Virgil. I. Æneid. 154. *Sic veluti in magno populo cum SÆPE coorta eſt ſeditio.* ubi Servius: *ſæpe autem, ut fieri ſolet.*

Πολλοι male pro παλαι I, 5: 86. Πολυς pro πλειων II, 10: 246. Sic απαιδευτοτερος pro comparativo, I, 8: 147.

Πολυπραγμονειν I, 22: 317. *curioſius inquirere.*

Πολυρρημων IV, 7: 231. & ſic Gl. Labbæi, malim tamen πολυρρημων, *verboſus*, *multiloquus.*

απο Πορνικης συνηθειας, τεχθεις I, 4: 76. I, 10: 187. *meretricia conſuetudo.* Merc. in Harm. I, 18: 7. *ſtuprum* reddidit.

Ποσιμοριον [ut Gallicum *quote part*: GAVEL.] *portio legitima*, in notis Fabr. Pag. 421. Du Cangius ignorat.

Ποςλιμινιον I, 12: 226. & 233.

Ποςυμοι εισι, οἱ μετα την ἡμετεραν τελευτην τικτομενοι I, 13: 253. ποςυμος και ποςυμα I, 14: 269.

Ποτε pro ὅτι vel ὅποτε II, 8: 181. ter. 186. II, 14: 322.

Πυβλικα ητοι δημοσια II, 1: 3. Πυβλικοι, τυτεςι τυ δημυ τυ Ρωμαϊκυ, ibid. 5. *publica qs. populica.* Πυβλικα ητοι *juris gentium* II, 1: 6. δικαιυ πυβλικυ II, 1: 38. An idem quod Κοινον, vid. κ.

Πυπιλλος I, 11: 199. &c. alibi αφηλιξ. Πυπιλλαρια ουσια I, 24: 335. ὑποκαταςασις II, 16: 360. —— ειως 367.

Πυρος I, 14: 266. &c.

Πους. Κατα ποδας βαδιζειν τινος I, 11: 2'0.

Πραγματα *Res*, *bona* &c. I, 12, 221. &c. *Quantitas*, *ſubſtantia*, *res*, πεκουλιον εχον πραγματα δεκα νομ. II, 20: 484. *Res*, *negotium*, *factum*, εξ αυτων, ὡς ειπειν, των πραγματων I, Pr. 7. τα καθ᾽ ἑκαςην ἡμεραν κινουμενα πραγματα I, Pr. 11. *Res quotid.* V. not. & Add.

Πραγματευεσθαι τι *ſtudere quid* I, 2: 22. *operam dare.*

Πραιποσιτος επιτροπευσεις III, 19: 321. το του πραιποσιτου παθος ibid. το πραιποσιτον 323.

Πραιτεριτιον II, 13: 292. &c.

Πραιτωρ ερβανος και περεγρινος aut των περεγρινων I, 2: 57—8.

Πραιτωριον *tribunal*, I, 5: 85. ubi Fabr. δικαςηριον, cujus not. vid.

Πραξις νομιμος I, 10: 162. I, 11. 191. ubi V. N. δια της πραξεως των ὑπομνηματων χειροτονεισθαι I, 23: 329. *per acta conſtitui.* Confunditur interdum cum ſeq.

Πρασις I, 2: 21. Etc. *venditio*, quod in quibuſd. editt. abiit in πραξις. Εικονικη πρασις I, 12: 239. *vend. imaginaria.*

Πρεκαρια ητοι φιδικ. ελευθερια I, 14: 261.

Πριγκιπαλια ſcil. διαθηκη II, 16: 375.

Πριμος. Vide Πατριμος.

Πριν corruptum in πλην I, 25: 347.

Προ & προς confuſa in Προειμι, προελευσις, προφερω. Non pœnitebit conſuluiſſe doctiſſimas Dorvillii in Charitonem Animadv. pag. 144—5.

Προαγω. *Produco.* ἡ φυσις παντας ελευθερους προηγαγε I, 6: 120. Ου προαγεται συγκαταθεσις II, 9: 218. *non procedit.*

Προαιρεσις *voluntas*, *propoſitum*, ſed Curtius varie exponit, ut I, 2: 36. *conſenſus*, δια το μη προσειναι την του χυδαιου δημου προαιρεσιν. I, 10: 186. *cupiditates*, επειδη ταυτα των ακολαςων επεχειν ου δυναται την προαιρεσιν, & cap. 187. *præcepta*, ὡς μη κατα την αυτου (του νομου) τεχθεντας προαιρεσιν. &c. εν προαιρεσει εχειν II, 19: 432. (ut B. in de keur) *optionem habere.*

Προανας ελλειν τα τοις ὑπηκοοις συμβαινοντα λυπηρα I, 2: 46. *Reprimere* verti, ſed malim *prævenire*, *præcavere.* Curt. *obviam ire.*

Προαπεφηναμεθα ανω II, 20: 444. *ſupra commemoravimus.*

Προβαινω *Procedo*, *effectum ſortior.* Της ελευθεριας προβασης I, 6: 127. Curt. *manum. ſecuta*: malui, *procedente libertate.* Ὁ γαμος προβαινεται I, 10: 155. & 165.

Προβαλλομαι *deſigno*, *creo*, *conſtituo* I, 2: 60. I, 20: 305. I, 23: 329. &c. Sic Modeſtinus l. 4. & 6. *de Excuſ.* ubi Auguſtinus *onerandi* verbo Latine utitur. Harm. I, 1: pr. προεβαλλοντο γαρ καθ᾽ ἑκαςον χρονον ὑπατοι δυο. Idem I, 2: 57. ὁ προβαλλομενος (ſic edit. princeps) προεςωτα εργαςηριου, *qui inſtitorem tabernæ præponit*, *præficit.* & ſic noſter IV, 7: 233. τον ιδιον οικετην μαγιςρον τις της οικιας προβαλλεται τινος. & 235. οἱ προβαλλομενοι των πραγματων *inſtitores* καλουνται.

Προβαλλομαι το πριβιλεγιον II, 11: 264. *privilegium propono*, *prætexo.* Αδικον τη φυσει προβαλλεσθαι ισχυν IV, 13: 317. *vires natura iniquas exſerere.* ἡντινα προβαλλεται προς σε συγγενειαν; I, 15: 276. *qua te cognatione contingit?*

Προβιαςαμενος IV, 15: 371. *qui vim ante intulit.*

Προ-

Προγαμιαια δωρεα IV, 6: 187. *donatio ante nuptias.*

Προηγουμεν⊗ λογ⊗ *prior, potior ratio* II, 6: 137. —— εν ταξις III, 6: 138.

Προγονη (*Privigna*) εστιν ἡ της εμης γυναικος θυγατηρ I, 10: 175. ἡ προ των εμων τεχθεισα γαμων 182.

Προεγγονοι I, 9: 150. Προεγγον⊗ ἡ προεγγονη I, 12: 241. *Pronepos, proneptis.* Harm. προεκγ. Vid. εγγονος.

Προειμι *Procedo.* Νεμομενον εκ μιας ἑκαστης πολεως προϊον I, 2: 26. Προϊοντος χρονου 40. του λογου I, 5: 83. Προϊοντες (*Pergentes*) ερουμεν I, 12: 226. μαθησομεθα I, 23: 328. Αὑτη ἡ *poteſtas* και επι τους θετους προεισι παιδας I, 11: 191. *procedit vel locum habet.* εις αυτεξουσιον προϊουσα (ἡ επιτροπη) I, 13: 252. Προϊεναι pro vulg. προσιεναι lego Pag. 91. l. 32.

Προελευσις *Proceſſus* II, 1: 84. ubi vulgo προσελ. Vid. notas r.

Προερεδιγεραιτευειν II, 19: 438—9. *Pro herede gerere.*

Προερχομαι *Exeo, naſcor.* Εκ δουλης γαστρος προελθων I, 6: 124. ὁταν εξ εννομων γαμων παιδες προελθωσι I, 10: 162. προηλθε διαταξις II, 7: 165.

Προηγειτο γαμος I, 10: 189. *præceſſit matrimonium.* Προηγεισθαι τινα ενιαυτοις ιά. I, 11: 204.

Προθεσμια III, 19: 331. *conſtitutum tempus.* Et ſic apud Modeſtin. l. 13. §. 1. de Excuſatt. ubi & εισπροθεσμιας.

Προθεωρια *Prævia inſpectio & contemplatio.* Nihil autem noſtro & Gr. JCtis uſitatius, quam hujuſmodi protheoriæ, de quib. conſule Viglium in præfat. §. 24—5. (Excurſ. V. Artic. 1.) Εχε ταυτα ὡς εν προθεωρια —— επειδη σοι ταυτα προτεθεωρηται, ὁρα λοιπον το προκειμενον I, 5: 92—99. I, 10: 157—164. I, 11: 208—9. I, 14: 257—262. I, 15: 272—5. ETC. Videamus ſimiles formulas in Scholiis Baſilicorum: Tom. III. p. 27. B. Προθεωρησον κατα την επι παραγραφη —— C. τουτο ειδως, ελθε επι το προκειμενον. P. 139. C. Steph. ειπον σοι εν τη προθεωρια τα παροντος τιτλου. 140. B. ειπον σοι παλιν προθεωρων. & ſic ib. C. & 248. B. Pag. 401. C. Προθεωρησον —— τουτο ειδως ὁρα το προκ. Tom. IV. 561. B. Εχε ταυτα ὡς εν προθεωρια —— μαθε και τουτο —— ειδως δε και τουτο μαθων —— ταυτα ειδως, ελθε επι το προκ. & ſic fere 635. A. Tom. V. 226. A. Προθεωρησις —— 228. C. ταυτα ειδως, ελθε επι το προκ. 242. C. Προθεωρ. —— επει εν τουτο εγνως, ελθε &c. 250. A. Προθεωρησις. —— τουτο γνους, ὁρα το προκ. ETC.

Προικωα I, 10: 190. *dotalia,* ſupple *inſtrumenta.* προικιμαια πραγματα IV, 6: 186. προικος απαιτησις I, 10: 188. *dotis repetitio.*

Προϊστασθαι ἑαυτου ου δυναται I, 13: 248. *ſe ipſum regere nequit.* Curt. cum Juſtin. *defendere.*

Προϊσχομαι τουτο το χρωμα II, 18: 402. *colorem prætexo.* δικαιολογιαν III, 19: 318. ἡ τις προϊσχεται προς εμε συγγενειαν I, 15: 276. *qua me contingit cognatione.* αδελφικα προς αλληλους προϊσχονται δικαια III, 2: 63.

Προκαταλαμβανω II, 1: 19. ubi Goth. „non „tantum eſt *occupantis,* ſed *prioris occupantis*". confuſum cum προλαμβ. II, 1: 35.

Προκαταρξις *litis conteſtatio* III, 20: 344. IV, 1: 41. &c. ει προκατηρχθη ἡ τα συνεστωτα κατηγορια I, 26: 370. Επειδη μηπω εγνως το αληθες προκατηρξατο κατα του χρεωστου IV, 1: 42.

το Προκειμενον *materia propoſita, res de qua agitur.* V. exempla in Προθεωρια.

Προκριμα μη ποιειν τη ευγενεια I, 4: 78. *præjudicium.* μηδεν ὑφισταται προκριμα II, 18: 410.

Προλαμβανω *occupo,* ubi Fabr. προκαταλ. II, 1: 35. Ὁ δε προλαβων ξιφει τουτον ανειλεν I, 8: 139. ubi vide criſin Nann. & meam. οἱ μη προλαμβανομενοι 13: 253. *quos nemo præcedit.* προλαμβανειν κατα βαθμον II, 13: 303. *gradu prior.* ου συναριθμησαμεν προλαβοντες *ſupra non adnumeravimus* 14: 264. ειπον προλαβων 17: 288. εν τοις προλαβουσι *in ſuperioribus, ſupra* 2: 19. &c. τα προλαβοντα 6: 102. εγνωμεν εκ των προλαβοντων 6: 116. &c. εν τω προλαβοντι θεματι 14: 265. ἡ συνηθεια ἡ προλαβουσα φυλαττεσθω εστι Harmen. I, 1. §. 43.

Προλεγειν & προαναστελλειν interpretamenta ſunt verbi *Edicere* I, 2: 46. προλεχθεις I, 19: 298. *prædictus, præfatus,* & III, 9: 193.

εν Προληψει διδοναι *præſumtionem concedere* III, 9: 193. III, 19: 324. & 20: 350.

Προμαμμη *Proavia* III, 6: 125.

Προμηθεια *Providentia, Cura.* Εαν τι προμηθειας εστ⊗ I, 2: 17. ἡ του νομου προμ. I, 6: 106.

Προνοιαν ποιεισθαι interpretatio eſt του *conſulere.* I, 2: 36—7.

Προνομιον *Privilegium* II, 11: 262. &c.

Προξιμοι οντες πυβιστατι I, 22: 318. Confer Hemſterh. ad Lucian. Tom. I. pag. 2. *a.*

Προοιμια ποιηται των νομων I, Pr. 6. προοιμιον της των νομων διδασκαλιας 8. *Inſtitutiones Juris.* απο των αρχαιων ποιησασθαι της διδασκαλιας τα προοιμια. II, 1: 18. εκ προοιμιων *a principio* I, 5: 90. τα της ἡμετερας βασιλειας προοιμια Imp. Juſt. l. 6. pr. C. *de SS. Trin.* Ad-

de his Animadv. Dorvillii in Charit. pag. 443.

Προπαλαι antiquius tempus notat quam παλαι I, 5: 92.

Προπαππος *Proavus* I, 10: 172. III, 6: 125. προπαππῳα κληρονομια III, 1: 44.

Προπηδησας ισως ερεις II, 6: 136. *præcipitans forte dices.*

Προπριεταρια II, 4: 109. ſqq. *Proprietas.* γυμνη (*nuda*) II, 14: 321.

Προς πατρος η προς μητρος παππος I, 11: 197. *avus paternus aut mat.* προς πατρος θειος και θεια *Patruus & amita.* προς μητρος θειος και θεια *avunculus & matertera*, vid. Θειος. Προς τουτοις I, 11: 200. *ad hæc, inſuper.* Προ (*præter*) τοις ειρημενοις τροποις I, 19: 293. προς ενα βιον ἑκατερος αυτων εκεκτητο (*pro* ενα, *ſingulum*) III, 24: 385. Προς & προ confuſa, notavi in προ.

τὴν Προσαπαιτησιν τυτιλας εχειν I, 20: 307. ſed magis placet Fabr. lectio, προς απαιτησιν των λογισμων την τυτ. εχ.

Προσαρμοζειν corruptum ex Προσορμιζειν II, 1: 4.

Προσαυξησις *adcretio, jus adcreſcendi* II, 7: 177. Προσαυξ. εστι μειζους αφαιρεσις II, 13: 294. προσαυξανομαι II, 7: 179. προσαυξω II, 13: 294.

Προσγινομαι *Obvenio* I, 3: 73. ubi Curt. *gignor.* I, 8: 138. Curt. *pertinet.* προσγινομενη τινι ὑβρις I, 6: 103. Curt. hic oratorem agit.

Προσδεχεσθαι προς vel εις κατηγοριαν I, 26: 366–7. *ad accuſationem admittere.*

Προσειμι *Competo.* Προσεστι μοι αγωγη I, 3: 68. προσουσα τινι παρρησια 74. ελευθερια προσεστι παρρησια II, 1: 6. Adde II, 6: 135–6. II, 9: 205. IV, 6: 126–7. νοσος αυτῳ προσεστι I, 25: 351. *laborat morbo.*

Προσιεναι male vulgo pro προϊεναι I, 10: 160. προσιεναι γαμοις I, 10: 183. *accedere ad nuptias.*

Προσελευσις, I, 2: 60. I, 8: 141. *aditus, aditio.* Confunditur cum προελ. q. v. Singulare mihi videtur participium προσελευθεις *aditus, a, um.* III, 11: 214–5. προσελθειν τῃ κληρονομιᾳ, al. τη—μιαν I, 6: 104.

ου Προσποιουμαι του κληρου II, 19: 440. *hered. non adeo.*

Προσκλυσις. vide Προχωσις.

Προσκρουειν τῳ νομῳ II, 22: 543. *in legem committere, incidere.*

Προσκυρωσις & προσκυρωσις III, 8: 168. *de adſignatione libertorum.*

Προσληπτικης ενεργειας *interdictum* IV, 15: 356.

vel THus vel gloſſ.

Προσορμιζειν την ναυν η το πλοιον ταις οχθαις II, 1: 4. & 6. ſed priori loco ante Fabr. legebatur προσαρμοζειν.

Προσπηγνυμι. II, 1: 6. αν ταις χωμασιν αἱ οχθαι προσπεπηγασιν ητοι συνεχωνται. Vid. verſ. & not. Aor. paſſ. προσεπαγη occurrit c. 34.

Προσποιησις (Fabr. προσποιητ.) *diſſimulatio* IV, 6: 106. V. N.

Προσποριζω *adquiro* I, 8: 138. &c.

Προστιμον *mulcta, pœna* II, 3: 105. Conſule l. 131. & l. 244. *de V. S.* cum Harm.

Προσφερειν ἱκανοδοσιαν *ſatis offerre* I, 24: 334. εγγυας ibid. Προσφερεσθαι τινι *affectum eſſe, ſe gerere erga quem* 331. Muto in περιφερειν Pag. 40. l. 25.

Προσφορος αρχων I, 12: 242. *magiſtratus competens.* προσφορως 238. *congrue, commode, non abſurde.* Προσφορα τοις πραγμασιν ονοματα II, 7: 175. *nomina rebus competentia, convenientia, congrua.*

Προσχωσις. Αλλουβιων δε εστιν ἡ προσκλυσις η προσχωσις II, 1: 32. ubi Curt. *quaſi Latine dicas, adundatio vel adaggeratio.* Utrumque & Harmen. jungit III, 3: 15.

Προσωπον δημοσιον I, 11: 200. Ὁ εκ προσωπου *Legatus* eſt vel THo vel Gloſſatori I, 26: 364. V. N. *c.*

Προτεινειν εγγυας I, 24: 333. *ſatis offerre.*

Προτεκδικος vide προτεκδικος.

Προτελευταν τινος I, 12: 220. *mori ante.*

οἱ Προτεχθεντες των πραγματων I, 10: 190.

Προτιμησιν εχειν βουλομαι I, 2: 35. *Principatum* verti cum Corn. Nepote: Curt. *omnium rerum primas.*

Προϋποκειμενος II, 20: 446. *præſuppoſitus.*

Προφασις *cauſſa, occaſio.* Δικων προφασεις επικλοντο I, 2: 37. Sic fere Phædrus in prima fab. *Jurgii cauſſam intulit.* εκ προφασεως τοιαυτης ελαβε την αρχην I, 8: 140. προφασει της διοικησεως *ex cauſſa vel nomine adminiſtr.* I, 24: 336. & 338. της ὁδου I, 25: 361.

Προφερομενη αποκρισις degeneravit in προσφ. I, 2: 63.

Προχρεωστειν III, 29: 468. *antea debere.*

Προεχωρει ἡ επερωτησις μεταξυ τινων II, 23: 576. *ſtipulatio intercedebat.* Προχωρησις (*Ceſſio*) εστι των μετα ληφθεντων ληγατων ἡ εις κληρονομους παρακομιδη II, 20: 484. Παλιν *ab adita hered.* προεχωρει τα ληγατα 486. adde not. *n.* Εις την ουσιαν προχωρειν τῳ δεσποτῃ IV, 7: 258. *in rem domini verti*, ubi ANON. male προχωρειν ſubſtituit.

Προτο-

Πρωτοσπαθαριος. Deſideratur hodie hæc vox apud THum IV, 4: 105. vid. not. *q.* & Appendicem noſtram Fragmentorum pag. 943. cum notis: nec non Guidotium ad Theophilum περι Ουρων pag. 143. & 145. ut Lexica & Gloſſaria taceam.

Πρωτοτικτωρες της πολεως, Schol. ad THum pag. 167. col. *b.* ubi Fabr. emendat προτικτορες, qua de voce *du Cange* multa in utroque Gloſſario. Sed in noſtro hoc loco *protectores ac defenſores civitatium*, non *ſatellites principis*, denotat.

Πρωτοτυπα πραγματα II, 4: 107. *res primitivæ & principales.* Το ονομα τυ λεγατυ πρωτοτυπον εςι II, 20. 443. Εςι τινα πρωτοτυπα, εςι δε και τουτων παρακολουθηματα &c. 479. ὁ πρωτοτυπος, puta *debitor*, opponitur εγγυητη III, 20: 347. &c. πρωτοτυπως IV, 7: 262.

Πτυχιον ελεφαντινον II, 10: 257. *pugillares eborei.*

P.

PΕλεγατιων I, 12: 223.

Ρελεγιοσια II, 1: 8. &c. Sola Pariſ. ρελιγ.

Ρεοι σιπυλακιδων &c. Vid. Pag. 632. not. *a.*

Ρεπετιτευω II, 7: 164. &c. Confunditur cum ſeq. II, 23: 585.

Ρεπουδιατευω την κληρονομιαν II, 16: 358. ρεπουδιω διαλυειν του γαμου I, 10: 182.

Ρητος (*ſtatus, certus*) ωιαυτου χρονος I, 6: 117-8. ρητον πραγμα, ρητη αιτια I, 14: 269. ρητον προσωπον I, 24: 334.

το Ρητον III, 6: 123. *Contextus.* Curt. *ordinatio rerum.* Pro Latino Inſtit. textu IV, 18: 412. & ſic ſæpe in Scholiis Baſil.

Ρυθμιζω. *Inſtruo, informo.* Ιντερδικτον εςιν ὁμιλια πραιτορος —— ρυθμιζουσα δικαςην &c. IV, 15: 350.

Ρωμαϊκη πολιτεια *civitas Romana, Pop. Rom.* I, 2: 26. *jus Romani civis* I, 12: 221. διαλεκτος I, 9: 149. *Rom. ſermo, Lingua Lat.* φωνη I, 11: 194. βασιλεια I, 8: 139. *Rom. imperium,* κρατος I, 12: 233. Ρωμαϊκοι ὁροι ibid. νομιμοι I, 2: 27.

Ρωμαιος πολιτης I, 5: 86. & ſubaudito πολιτης I, 10: 151. I, 12: 222. ſqq. Ρωμαιος. Ρωμαια συναπλομενος I, 10: 164. Ρωμαιων αρχη I, Pr. 2. I, 5: 90. Ρωμαϊςι *Latine* I, 13: 249.

Ρωμη & Ρωμα I, 2: 58. Confer ſup. πολις.

Ρωμ. Ερρωται ἡ διαθηκη I, 3: 68. *Ratum ac validum eſt teſt.* ἡ θεσις I, 11: 215. &c.

Σ.

Σ & E confuſa. Vid. Pag. 119. *y.*

Σαθρα ενοχη III, 29: 470. *oblig. debilis & invalida.* σαθραν δε καλουμεν την αιρετικην. ibid. Εκ των σαθρων του αντιδικου ιαυτω την νικην περιποιει. IV, 6: 130. *ex vitioſo adverſari jure.*

Σαλβιανιον ιντερδικτον IV, 15: 360.

Σεβασμιωτατος ;;ενοιτο εν νομοις ὁ βασιλευς dixit I, Pr. 1. pro eo, quod Juſtin. *juris religioſiſſimus.* Qua de re ſic Marcilius: „ dixiſſet „ melius εν νομοις ακριβεςατος. Gloſſæ *Reli-* „ *gione* ακριβειας. Sic Marcus *Princeps ju-* „ *ris religioſiſſimus* l. 67. §. ult. *de Legat.* „ 2. videlicet qs. Pontifex aut ſacerdos „ juris libros ejus identidem relegens". Sylveſter autem Aldobrandinus ap. Meſſaggium hæc habet: „ Religioſus, ut ait „ Cic. L. II. *de Nat. Deor.* dicitur, qui „ diligenter ac fideliter tractat, quæ ad „ cultum deorum pertinent: & quia Ju- „ ſtitia olim pro Dea colebatur, factum „ eſt, ut ejus obſervatores religioſi ju- „ ris recte appellentur". Brevius Vinnius *juris ad ſummam religionem obſervantiſſimum* interpretatur; & recte quidem, prout verba jacent; ſed quoad mentem & ſenſum Imperatoris, quem THus expreſſit, rectius Ever. Otto *obſervantia legum venerabilem* exponit.

Σεβηρος perperam pro Βηρος I, 25: 350. Contra Βηρος legebatur pro Σεβηρος I, 26: 366. 368. & 371.

τα Σεδιτα II, 11: 262. vid. Notas ſatis longas.

κατα Σειραν *in ſtirpem.* Scholiaſtes ad III, 1: 17. & 50.

Σελλα ἱππατικη ὁ διφρος I, 2: 53. & 61. *Sella curulis.*

Σερβοι απο του σερβαρεσθαι I, 3: 72.

Σιμβλοι ὡς λεγομεν κυψελας II, 1: 24. ſqq. *alvearia.*

Σιτεμπορος *negotiator frumentarius.* I, 2: 22. το της σιτοδειας βαρος ibid. *penuriæ frumentariæ onus.*

Σκαιβολας I, 25: 360. *Scævola.*

Σοβερνος pro κουτοβερνος recte repoſuit Fabr. III, 5: 122. not. *x.* Adde Pag. 569. l. *19. & longam meam notam. Contra in Baſilicis II, 546. B. aliquoties κουτοβερ. legendum pro σοβερ.

Σουγγερευω i. e. αναφερω, & σουγγεστιων i. e. αναφορα I, 5: 91. vid. not. *t.*

το Σουον & το του σουυ δικαιον II, 19: 421. III, 1: 8. & 25. *Jus ſui heredis. Suitas.*

Σοφος *prudens* i. e. Jureconſultus. Των σοφων αποκρισεις I, 2: 29. & 24: 337. τρεις σοφωτατοι ανδρες Tribun. Theoph. Doroth. Pr. 11. ἑαυτους αποδειξαι σοφους *juriſperitos ſe reddere* Pr. 12. Σοφους λεγω, οἷς το νομοθετειν η δημος η συγκλητος η βασιλευς επετρεψε I, 2: 62. ubi vid. not.

Σπαδωνες quinam ſint, docet I, 11: 208. ſqq.

ὁ Σπειρας *genitor, qui genuit* I, 12: 244.

ἡ Σπεκιαλια in rem IV, 17, 393—4. *ſpecialis in rem actio.*

Σποραδην συλληφθεντες I, 10: 188. *Vulgo concepti.*

τα Σπορτουλα IV, 6: 174. ſqq. *Sportulæ.*

Σπουδη προθυμω I, Pr. 12. *alacri ſtudio.* περι τους ανηβους σπουδη I, 14: 256. *pupillorum favor.* Pro *culpa* vel *artificio* ſumit Harm. I, 4: 37. μη ευλογως αγορασειν απο σπουδης του πωλουμενου.

το Σταθηρον της διαγνωσεως I, 6: 131. *judicii firmitas.*

Σταλαγμος *ſtillicidium* II, 3: 101—2. Gothofr. confundit cum κρουνος, q. v.

Στασιαζεται verbum imperſon. IV, 6: 185. μεχρι της σημερον εστασιαζετο, *ad hodiernum uſque diem controverſia erat.*

Στασις I, 2: 35. *Seditio.* Viglius pro *Statu* ſumſit I, 1: 16. ſed THus dixiſſet καταστασιν vel τυχην.

Στερουμενος της Ρωμαϊκης πολιτειας I, 2: 222. *Expers.* στερηθεις του φρονειν I, 10: 154. πασης χειρονος ὑποψιας εστερηται I, 2: 57. *liber a ſuſpicione.*

Στοιχεια πρωτα, *prima Elementa* de Inſtitutionibus I, Pr. 9. ε στοιχειον I, 2: 60. *littera E.*

Στρατα Schol. Pag. 265. not. *b. Via.*

Στρατειαν ενοπλον στρατευεσθαι I, 12: 224. *armatam militiam ſequi.*

Στρατηγοι *Duumviri, magiſtratus municipales* I, 20: 305. V. N. & Add. it. I, 24: 339. & Dorvillium ad Charitonem pag. 407.

Συγγενεια *Cognatio.* φυσικη I, 6: 124. Ἡ συγγενεια ονομα εστι γενικον· διαιρειται δε εις τρια, εις ανιοντας &c. 10: 157. 15: 272. III, 2: 53. Adde III, 5: 123. Αὑτη δε η συγγενεια διχως συνισταται, η φυσει, η νομω και θεσει I, 10: 162. ubi eſt pro *Adnatione.* ἡ εν δουλεια συγγ. *ſervilis cognatio* 184. Sic συγγενεις ſpecialiter *agnatum* deſignat III, 2: 83. 5: 117. 9: 184. & l. 195. §. 1. *de V. S.*

Συγγινομαι τη γαμετη I, 8: 139.

Συγγραφοντας η διαθηκας I, 2: 21. De iniqua Merillii cenſura vide Fabroti Apol. pag. 1025. & Mylium pag. 1080.

Συγκαθιζομενων (τω πραιτωρι) τινων συγκλητικων &c. I, 6: 121.

Συγκαθευδω γυναικι τινι I, 10: 190.

Συγκαταλυεσθαι III, 29: 459. V. N.

Συγκλητος ἡ, *Senatus* I, 2: 30. ſqq. Συγκλητος εστι συστημα εξ επιλεκτων ανδρων, καθαρευον ιδιωτου παντος 34. ubi vid. not. συγκλητου διατυπωμα *SCtum* vel δογμα 34. 36. &c.

Συγκλητικος *Senator* vel *Vir Senatorius.* I, 2: 30. ſqq. αρχων συγκλητικος *Magiſtratus Senatorius* 31. συγκλητικων γνωμη *Senatus auctoritas* 37.

Συγκλητικοτης, τητος *Ordo Senatorius* I, 6: 121.

Συγκουρατωρ I, 24: 332.

Συγκροτειν δικαστην vel potius δικαστηριον I, 8: 142. *judicium conſtituere.* Δικην ει δυναιτο συγκροτεισθαι III, 19: 311.

Συγχυσις & μιξις an differant, vide Pag. 234. col. *a.*

Συγχωνευω II, 1: 47. *colliquo, conflo.*

Συγχωρουμαι *Permittitur mihi, venia datur.* I, 6: 130. I, 8: 144. II, 24: 604.

εκ Συζητησεως *Ex inquiſitione* I, 23: 326.

Συκοφαντης *calumniator* Pr. 1. vid. notæ. (Συκοφαντων δογμα pro *SC. Turpiliano* Harmen. I, 4: 26. fin.) των μεν αιτιωμενων συκοφαντιας, των δε εναγομενων τας αγνωμοσυνας εκκοπτειν IV, 16: 381.

Συλληφθεις απο πορνειας *Vulgo conceptus* I, 10: 187.

Συλληγαταριος II, 20: 501. quomodo & Fabr. habet cap. 460. ubi Vigl. συλληγατωρ. *Collegatarius.*

Συμβαινει τω καλως εχοντι η τοιαυτη ταξις, *convenit, congruit* I, 3: 69. συμβαινει τας δωρεας αδικεισθαι *evenit, accidit* 6: 110. συνεβη μοι cum infinito modo perquam familiare eſt noſtro 19: 294. 297. 298. &c. quin ſæpe vacat aut ſuperfluum eſt, e. g. ὅθεν συμβαινει ανατιθεσθαι τω φυσικω νομω, I, 2: 28. ubi de *ſervitute* loquitur.

Συμβολαια προικωα III, 1: 6. *inſtrumenta dotalia, tabulæ dotales:* ubi & ſimpliciter προικωα & προικωοι dicuntur.

Συμπαυομαι *ſimul finem habere* III, 25: 406.

Συμπεπλεγμενως *complexim, conjunctim.* THus vel Gloſſ. II, 20: 460.

Συμφορα

Συμπλοκαι των πολεμιων, ubi Juſtinianus hoſtilia prælia. Pr. 1. εν τη παραταξει και εν αυτη περιπεπτωκασι τη συμπλοκη I, 25: 343.

Συμφορα τινα συμβασα I, 4: 76. calamitas alicui accidens.

Συμφωνειν paciſci I, 8: 143.

Συν omiſſum. V. pag. 125. lect. 20.

Συναγω concludo, colligo, conficio. Τουτο γαρ εστι το συναγομενον εχουσι το αποτελεσμα II, 19: 429.

Συναδει νομιμω φυσικω I, 20: 307. concinit, convenit. τη φυσει II, 1: 72.

Συναδικουμενος & συναδικηθεις IV, 12: 312--3. ſimul læſus.

Συναινεσις Conſenſus I, 10: 152. επιτροπου tutoris auctoritas I, 14: 264. &c.

Συναιρειν. Δει συνελοντα ειπειν I, 6: 115. III, 6: 129. Paucis dicendum eſt: in pauca contrahentem oportet me dicere.

Συναλλαγμα Contractus I, 2: 21. Definitur ac dividitur III, 13: 238.

Συναλλαττειν τινι Contrahere, paciſci cum quo I, 21: 310. &c.

Συναναιρεισθαι una tolli I, 21: 314. II, 20: 478.

Συναναμιγνυμι II, 1: 49. & 68. Commiſceo.

Συναναπεμπω III, 3: 95. & 6: 154. Una admitto.

Συναναπλεκω II, 1: 53. Adplico, injungo.

Συναπολαυω IV, 14: 345. una fruor.

Συναπολλυμι I, 10: 154. Una amitto. τη πολιτεια συναπολλυσι την ελευθεριαν I, 16: 280. συναπολλυντες τη ψυχη την ελ. III, 7: 163.

Συναποσβεννυμαι II, 20: 479. Una exſtinguor.

Συναπτομενοι ημιν εξ αγχιστειας I, 10: 159. Agnati. Οι συναπτομενοι 152. qui nuptiis junguntur. Ρωμαιος Ρωμαια συναπτομενος 164. συναπτεσθαι αλληλοις προς γαμον 169. η νομιμος πραξις συναπτεται τη αδικια 162. προσωπα εκ γαμων ημιν συνημμενα 175. adfines.

Συναπτως Conjunctim II, 10: 239. Mercerus Utilis perperam reddidit pro Continuus apud Harm. I, 2: 51. εντος τριακοντα συναπτων ημερων, ſed ſq. §. recte dedit.

Συναρπαζων αρχοντι ſubrepens, obrepens. Baſilici in l. 29. D. ad L. Corn. de Falſis. THus ſine caſu uſurpat IV, 13: 325. 329. & 337. Primo loco, ηττηθην εγω αυτος συναρπαγεις, ubi Curt. & victus ſum, quod judici obreptum fuerit; ego, victus fui ipſe circumventus. Altero, ει μεν δυνηθω συναρπασαι, ubi Curt. ſi illum præcipitem dare ante diem & judici obrepere potero: ego poſterius tantum ſervavi cum Fabr. Tertio, ενθυμηθεις οτι η συναρπαζω και νικω την δικην, η &c. ubi Curt. cum Fabr. ita ſecum in animo ſuo cogites, (Fabr. an. ſ. reputet) ſive feſellero ac cauſam vicero (Fabr. omittit cauſam): ego, cogitans ſecum, aut obrepo judici.

Συναφεια αρρενος και θηλειας I, 2: 17. ανδρος και γυναικος I, 9: 149. ubi mea de ſententia Fabrotus minus recte συνοδον και συνουσιαν κοιτης explicat, quaſi concubitus faceret nuptias, contra l. 30. de R. J.

Συναφισταμαι II, 13: 310. una abſcedo.

Συνδιαπιπρασκω II, 12: 282. Una vendo.

Συνεγγυητης III, 20: 344. Confidejuſſor.

Συνεδριον φανερων ανδρων &c. I, 6: 117. Conſilium. Vide contextum & not.

Συνειδοτι ορθω IV, 16: 382. &c. bona conſcientia.

Συνειθισμενη (Fabr. ſimplex ειθ.) τιμωρια IV, 18: 416.

Συνειναι τοις ανθρωποις φασι παλαι τους θεους II, 1: 16.

Συνιεναι προς γαμον I, 10: 152. in matrim. convenire.

Συνεισφερω & συνεισφορα III, 25: 397. Conferre, collatio in ſocietatem.

Συνελαυνειν εις φιλιαν I, 2: 38. απαιτησει ενεχυρων συνελαυνεσθαι I, 24: 338. captis pignoribus coërceri, textus Lat.

Συνελευθερουσθαι τινι I, 10: 184. 186. cum alio manumitti.

Συνενουν. Adunare. ων τοις κλημασιν (αι οχθαι) προσεπεπηγασιν ητοι συνενωνται II, 1: 6. vid. Not. Simplex ενουν exſtat bis II, 1: 45.

Συνεπερωτησας conſtipulator III, 16: 274. συνεπερωτηθεις compromiſſor ibid.

Συνεπιτροπος Contutor I, 24: 332.

Συνεστιασθαι τινι I, 5: 98. Convivari cum quo.

Συνετοι παλαιοι I, Pr. 2. veteres Prudentes, ſive JCti.

Συνευδοκειν legend. pro συνευδοκιμειν I, 10: 153. lect. 7.

Συνεφελκομαι I, 11: 214. ſecum trahere.

την Συνεχειαν διασπασειν της διδασκαλιας II, 20: 441. Continuatio, continentia, ſeries.

Συνεχομενος δικαις I, 23: 329. diſtentus litibus. συνεχεσθαι υπο της φυλακης II, 1: 20. cuſtodia contineri.

Συνεχης frequens, & συνεχως frequenter, frequentiſſimum eſt THo. II, 1: 35. Ει δε ποτε ο ποταμος αναφυει, συνεχως δε τουτο συμβαινει

ad q. l. Gavellius nos ita monebat: „ Omnino legend. videtur συχνως, quod „ eſt *frequenter*; συνεχως autem eſt *indeſinenter*, *perpetuo*. Vide nos, ſi tanti eſt, „ in Obſ. Miſc. Nov. T. IV. pag. 236." [ubi in Stephano Byz. & ter apud Hephæſt. de Metris, duce præceptore ſuo Hemſterhuſio, eamdem proponit mutationem.] „ Adde T. V. pag. 464. [ad „ eumdem Steph.] Quamquam ita He- „ ſychius: Συνεχως, ενδελεχως, πυκνως, αει, „ αδιαλειπτως. item, συχνα, πυκνα, συνεχη, „ πολλα. Συχνοις, συνεχεσι· και τα ὁμοια". Sed præter Heſychium H. Stephanus & Lexicon Budæi hanc ſignificationem multis probant exemplis ex puriſſimo quoque ſcriptore. Nos ſolius THi loca congeremus, ut taceam, Latinorum *continuus* & *continuo* eodem prorſus modo accipi. II, 2: 88. ἡ (νησος) εν ποταμῳ αναφυεισα, ὁθεν συνεχης. II, 4: 112. συνεχης ανακαγη των αργυριων. II, 25: 613. αἱ αποδημιαι συνεχεις ησαν παρα τοις παλαιοις III, 2: 68. συνεχεστεροι της αρρενας επι τας κληρονομιας καλειοθαι. IV, 4: 98. ἡ μεν ὑπο του δωδεκαδελτου ποινη ως ασυνηθειαν εχωρησεν, ἡ δε ὑπο των πραιτωρων εισαχθεισα εν τοις δικαστηριοις συνεχης εςι. &c.

Συνηγορειν τινι *poſtulare pro quo* I, 6: 131. οἱ συνηγοροι Καισαρειας III, 19: 317. *advocati Cæſareenſes.*

Συνηθεια (*Conſuetudo*) αρχαιοτερα τε βιε I, 9: 149. Εν τῃ συνηθειᾳ λεγομενον I, 6: 125. *quod vulgo dicitur*. Et ſic Fabr. I, 10: 181. ubi Vigl. εν τῃ συνηθειᾳ. Συνηθες μοι εςι I, 24: 339. II, 1: 26.

Συνιςαω & συνιςημι. Ὁ πολιτειαν συνιςων, *qui remp.* (*civitatem*) *conſtituit* I, 2: 19. νομιμα 25. συνεδριον κατα ρητον χρονον συνιςαμενον 6: 117--8. ν συνιςαται γαμος *non conſiſtit* 126. εννομους γαμους συνιςωσι *contrahunt* 10: 151. εφ' ὁσον συνεςηκεν ἡ θεσις *conſiſtit*, *rata eſt adoptio* 165. των αλλων γαμον συνιςωντων 178. συνιςασθαι γαμον προς τινα 189. την υιοθεσιαν συνεςησατο 11: 199. Το τροπῳ τινι συνιςαμενον και τροπῳ τινι διαλυεται 22: 315. Το ειλογισμενον ὁ καθ' ἑκαςον ανθρωπος οικειᾳ συνεςησε γνωμῃ II, 1: 12. ὁσα γαρ νομιμα ἑκαςη πολις ἑαυτῃ συνεςησατο I, 2: 25.

Συνοδος *cœtus*, *concilium* I, 2: 30. Curt. minus recte *comitium*, quod numero ſingulari de loco tantum reperitur. Aſt II, 10: 231. *Comitia* ſ. *conventum populi R.* noſter συνοδον reddit.

Συνοικεσιον *Matrim. nuptiæ* I, 4: 75. II, 7: 173. & ſic ſæpe Harmenop.

Συνομολογειν *Promitto*, *reprom.* I, 24: 330. &c. συνωμολογηται I, 12: 228. II, 8: 196. *res confeſſa eſt: conſtat.*

Συνταγματα de Codicibus Greg. Hermog. ac Theod. Pr. 4. de Inſtit. Juſtin. Pr. 8. de Commentariis JCtorum I, Pr. 11. Γαϊος εν τῳ συνταγματι αυτε, εν ᾧ τον δωδεκαδελτον ἡρμηνευσεν IV, 18: 412. de Digeſtis IV, 14: 343.

Συντεινοντα πραγματα εις τοσα νομ. II, 22: 546. &c. *Res tot aureos valentes*. τα ως ακριβη συντεινοντα διαγνωσιν της αληθειας III, 1: 2. *quæ pertinent & ſpectant ad.*

Συντομος καταληψις ὁλης αμετρε, *Diviſionis* deſinitio eſt II, 1: 2. ὡς εν συντομῳ *velut in ſumma* II, 5: 125.

Συνυπεξουσιος II, 10: 246. &c. *Qui cum alio in ejuſdem poteſtate eſt.*

Συνωθειν I, 20: 304. *Cogo*, *compello.*

Συς. De genere grammatico apud Homerum vide IV, 3: 61. not. *o*.

ἡ Συςασις *Conſtitutio*, B. aanſtelling. της επιτροπης I, 22: 315. των κουςτωρων I, 24: 330. των επιτροπων II, 1: 2. προ της συςασεως του συνοικεσιου *ante contractum matrim.* II, 7: 173. Το δε αρραβωνος χαριν παρεχομενον ελεγχος εςι και αποδειξις πρασεως και αγορασιας συςασεως, ου μην αυτη συςασις *non ipſe contractus* III, 23: 362. Liceat hic Harm. explicare I, 6: 153. Οἱ δε γε παλαιοι τρεις τας γυναικας εν μεν ταις συςατικαις μαρτυριαις μη μαρτυρειν αυτας αποφαινονται· εν δε ταις αποδεικτικαις καλως μαρτυρειν· συςατικας μεν λεγοντες Διαθηκην, Κωδικελλον, Δωρεαν αιτιᾳ θανατου, αποδεικτικας δε τας λοιπας. Vertit Mercerus, teſtimonia *commendatoria* & *demonſtratoria*. Gothofr. in Nomencl. ſcribit: „ Συςατικαι forte dicuntur, quod in „ his *commendare* homines ſoleant quædam poſt mortem exequenda: αποδ. „ vero, quod præſentem agentis volun- „ tatem arguant". Neutrum placet, Συςατικαι mihi ſunt *conſtitutoria*, quæ rem nunc primum conſtituunt, atque ut ſubſiſtat & jure rata ſit, efficiunt, quæque in futurum proſpiciunt; adeo ut in agentium poteſtate ut plurimum ſit, viros potius quam mulieres facere teſtes. Αποδ. vero ſunt *demonſtratoria* vel verius *probatoria*, quibus factum aliquod ſuperioris temporis probamus. In tali autem facto noſtrum vix eſt eligere & facere teſtes, ſed illis uti cogimur, quos vel

vel quas forte interfuiſſe cognoſcimus. Sic [illegible] συντάγματα in Nov. Juſt. VI. cap. 3. *Probabilia* rectius vertit interpres vetus, quam Charondas literas *commendatitias*, Cujacius Operum T. II. pag. 546. *teſtimoniales*. Sed ſatis pro meo inſtituto.

Σ[illegible] ἐξ ἐπιλέκτων ἀνδρῶν &c. I, 2: 34. de Senatu R.

Σ[illegible] I, 5: 89. ἐν τοῖς [illegible] οὐκ ἦν *inter* [illegible] *erat*. Confer συν[illegible].

Σ[illegible]ιβεσθαι *intervertere, ſibi vindicare* IV, 1: 4. de fure.

Σ[illegible] του σωματ[illegible] I, 22: 315, ſq. *habitus ſ. forma corporis*. του σωμ. omittitur I, 11: 204. Pro *forma & ſtatu* εἰς το ἀρχαῖον [illegible] ἀποκαλεῖσθαι I, 5: 89. ἐπι [illegible] φυλάττειν I, 16: 284. [illegible] I, 22: 317. [illegible] I, 12: 223. I, 22: 320. Pro *ſpecie*, [illegible] & [illegible] I, 12: 239. Pro *ſpecie vel caſu* I, 21: 313. Unde [illegible]ατίζομαι I, 11: 206. *ſpeciem fingo, caſum pono.*

Σ[illegible]αζειν τας δικας I, 6: 119. *Vacare litibus.* [illegible]ελλαζεν ἡ [illegible] ἐπιτροπη I, 20: 2[illegible]. *ceſſabat.*

Σ[illegible]τικος ἐπι &c. II, 2: 92.

Σω[illegible] φυλαττ[illegible] τα των [illegible] πραγματα I, 20: 304. & 26: 373. [illegible] &c. I, 24: 330. Latine: *rem pupilli ſalvam fore.*

Σ[illegible]σις *conſolidatio* dicitur vel THo vel Gloſſatori II, 4: 117.

Σωφροσυνη *caſtitas* I, 22: 316. [illegible] I, 24: 331. *homo frugi.*

Σωφρονιζεσθαι *admonetur* IV, 18: 420. deportationis pœna. Sic Imp. Commodus l. 6. §. 1. de Agnoſc. lib. *primum eos in poteſtatem patronorum redigi, & miniſterium dominis præbere cogi: ſin autem nec hoc modo admoneantur*, &c. Belgice, zoo ze daardoor noch niet wyzer worden. Sic ap. Ovidium X. Metam. 625. de Hippomane ait Atalanta: *Viderit. intereat; quoniam tot cæde procorum Admonitus non eſt, agiturque in tædia vitæ.* Sic Calliſtratus *fuſtium admonitionem* dixit, quem pluribus auctoritatibus illuſtrat Bynkerſh. Tomo I. Obſerv. pag. 85. Adde omnino Ludovicum de la Cerda ad Virgil. Æneid. X. ℣. 153. & 587. Quod autem hic THus σωφρονιζεσθαι adpellat, Jenſius [illegible] recte quidem exponit, ſed minus recte Lat. verbum damnat in *Strictura ad Pand.* pag. 179.

T.

T Latinum Græculi per τζ. quod vide, ſæpe exprimebant.

Τ[illegible] I, 11: 200. Sic toto tit. *de Bonor. poſſ.* ante Fabr. edebatur [illegible] & [illegible] ταβυλας.

Ταξιν νομου [illegible] *legis vigorem habet* I, 2: 40. ubi vid. Var. ἐν ταξει του παντος δημου *loco*, ibid. μητρος ταξιν ἐπεχειν *vice, loco matris eſſe* 10: 179. &c. κατα ταξιν *ex ordine, deinceps* I, 10: 160. εἰς καλλιω ταξιν μεταφερειν *in meliorem ſtatum & ordinem* I, 5: 89. εἰς την ἀρχαιαν ἀποκαθισταςθαι ταξιν 12: 222. [illegible] ταξει δουλου 236. ἐν ἀσφαλεστερα ταξει τιθεσθαι τα του [illegible] 13: 249.

Τ[illegible] *talio* IV, 4: 97.

Τ[illegible] in Rubrica tituli 19. L. I. dicitur, quam THus conſtanter φιδεικ[illegible] adpellat.

Τελειος γεγονως το παιδιον I, 4: 79. *adultus*. Αδελφος τελειος I, 19: 295, *frater perfectæ & legitimæ ætatis*. Αφηλιξ [illegible] τελειως I, 24: 336. *adoleſcens major annis factus*. το τελει[illegible] [illegible] την δωρεαν II, 7: 168. *vim & robur donationi tribuere*. το τελ. ἐχει ἡ δωρ. 170. Τελειοτερος, Fabr. τελειοτατον II, 20: 447.

Τελειουν ἐπι τρισιν ἡ πλειοσι παισι I, 25: 350. V. [illegible]

Τ[illegible] I, 5: 84.

Τελειν ὑπο την δεσποτειαν I, 6: 122. II, 1: 3. *in dominio eſſe*. ὑπο την Ρωμαϊκην τελων βασιλειαν *ſubjectus Imperio R.* I, 8: 139. [illegible] I, 13: 247. Sic Theophraſtus in pr. Charact. της Ἑλλαδος ὑπο τον αὐτον ἀερα κειμενης. Ἐν οἰκεταις τελων I, 14: 264. *qui in ſervis cenſetur*, μενει τελων (*Permanet*) ὑπο την [illegible] II, 14: 324.

Τελος κατατιθεσθαι I, 2: 23. *vectigal dependere*. ὡς ἐν τελει τουτο ἐστιν I, 26: 373. *poſtremo.*

Τεμνειν τας δικας I, 2: 60. ἀμφιβαλλειν vel τα ἀμφιβολα I, 2: 43. I, 6: 119. *decidere.*

Τεσσαρεσκαιδεκατον ἐτος I, 10: 151.

το Τεταρτον *Quadrans* II, 14: 332. &c.

Τετραστης & τετρης confuſa I, Pr. 7. ubi vid. not. & Excurſ. VII. Τετραστης Vox proba pro τετρης, ut probo ad I, Pr. 9.

Τ[illegible] III, 1: 30.

Τεχνι[illegible] τους των ἀγρων ὁρους IV, 6: 144. *agellorum fines vel definitiones artificioſe & callide captans.*

Τεως *quidem, ſane, utique, imprimis, ante omnia,*

omnia, *primo*, Belgice vooraf: I, 10: 164. I, 12: 218, 226. I, 13: 247, 248. II, 6: 148. II, 19: 426.

Τηθις vide Τιτθις.

Τζ pro Latinorum τ in δεδιτιτζιος, Τιτζιος, διμινουτζιων, εξκουσατζιων, apud Viglium legitur: nos autem cum Fabroto illud ζ, ex mala poſteriorum ſeculorum pronuntiatione ortum, tanto magis delevimus, quia ipſe Viglius alia multa ſine eo edidit, velut ιμαγινατιων, αδρογατιων, αδοπτιων, εντεντιων, κονδικτιτιος &c.

Τιθεναι διαταξιν *conſtitutionem edere*, *facere* Pr. 3. νομον I, 2: 19. &c. Τιθεις τον νομον, correxi pro τιθως I, 2: 61. *auctor legis*. Τιθεασι, κατατιθεασι, uti διδωμιν & διδωσι THus amat, I, 2: 23. I, 14: 266. I, 23: 326. II, 10: 243. III, 14: 242. &c.

Τικτω *Pario*. Δουλοι η τικτονται η γινονται I, 3: 73. *Servi aut naſcuntur aut fiunt*. Εγω ετικον *Genui*, de Viro III, 2: 56. quod barbarum non eſſe, Eruditi jam ſatis probarunt. Το τικτομενον, το τεχθεν, & ὁ τεχθεις *Partus*, *infans*, *natus*. I, 4: 77—9. I, 12: 244. &c.

Τιμαν τον νομον I, 2: 18, 24. &c. *Legem obſervare*.

Τιμημα εικονικον I, 12: 236. *Pretium imaginarium*.

Τιμωρεισθαι δει, δι' ὧν τις ηδικησεν I, 2: 20. IV, 12: 310. εις χρηματα I, 2: 20. εις σωμα I, 26: 372. Τιμωριας δουλοι I, 16: 280. τιμωρια κεφαλικη ὁριζεται I, 10, 178. II, 1: 15.

Τις & τοις commutata I, 14: 269. l. *23.

Τιτθις, alii τηθις, i. e. θεια, Gallis *Tante* III, 6: 126.

Τιτικιος και Ιουλιος δυο νομοι I, 20: 300. V. N.

Τιτλος ὁ προ τουτου I, 19: 293. &c.

Τοιουτοτροπος I, 2: 45. &c. *Ejuſmodi*.

Τοκετος εξ εννομων γαμων γινομενος I, 10: 154.

Τοπικον και χρειωδες νομιμον *Jus locale & utile* I, 2: 21. τοπω περικεκλεισμενον και τοπου χρειας αποπληρουν ibid. Τοπος corrupte pro τροπος II, 1: 13.

Τοτε & τοδε permutata I, 12: 243. ubi ambo conjunxi.

Τουτεστι pro οἷον. *Id eſt* pro *veluti*, *exempli cauſa*. η *in diem*, τουτεστι μετα διετιαν 20: 301. η και εις ελαττονα (των ἑκατον,) τουτεστιν εις ὁ. II, 22: 553. Contra Juſtinianus dixit *veluti* pro *id eſt*, ubi recte THus τουτεστι I, 2: 33. not. *m.* & contra noſter II, 26: 358. οἷον habet pro τουτεστι.

Τουτο μεν —— τουτο δε familiare noſtro, *tam* —— *quam*, *partim* —— *partim* I, Pr. 2. I, 13: 251. &c.

Τραδιτιων II, 1: 73. ſqq.

Τρακταϊζειν. I, 10: 178. Ουδεις την μειζονα κωλυσιν αφεις, τρακταϊζει την ελαττονα. II, 1: 63. και ταυτα μεν τετρακταϊσται, όσον επι τη διεσποτεια της εικονος, ubi *locum habere*, *uſu venire* reddi poteſt, ut & III, 11: 220. αμηχανον και οὕτως τρακταϊζεσθαι την διαταξιν. cap. 223. ελευθεριας μη καταλειφθεισης, ου δυνατον αυτην (διατ.) τρακταϊζειν. IV, 1: 39. Ταυτα παρα τοις παλαιοις επι του χρεωστουμενου ετρακταϊζετο. Harmen. I: 10: 13. ὁπου φιλια εστιν, ου βια τρακταϊζεται. & II, 3: 9. επι παρανομων γαμων ου τρακταϊζεται απαιτησις.

Τρανσλατευω II, 20: 531. & 21: 540. *transfero*.

το Τραχυ της αποφασεως I, 16: 280. *ſententiæ atrocitas*.

Τρεβελλιανειον δογμα II, 23: 578. ſqq. IV, 12: 308.

Τριακονται εφεξης ἡμεραι I, 25: 358. *Dies continui*.

Τριβουνος εστιν ὁ δημαρχος I, 2: 32.

Τριβουνιατης ὁ ενδοξοτατος μαγιστρος και απο κοιαιστωρων του θειου παλατιου Pr. 5. & 9. ὁ ὑπερφυεστατος κοιαιστωρ I, 5: 91.

Τριτης & τετραιτης confuſa I, Pr. 7. ubi vid. not. & *Excurſ.* VII.

Τριουγκιον *Quadrans* II, 22: 548. &c.

Τρισεγγονος —— νη III, 6: 131. *trinepos*, *trineptis*. Τρισμαμμη III, 6: 131. *Tritavia* Τρισπαππος ibid. *Tritavus*.

το Τριτον *Triens* II, 14: 332. τριτον [και] δωδεκατον 333. *Quincunx*.

Τριχη vel τριχως I, 5: 86. *trifariam*.

Τροπος corruptum in τοπος II, 1: 13.

Τροφευς ὁ I, 16: 125. *nutritor*, *altor*. τροφος ἡ *nutrix* ib. & I, 11: 209.

Τυγχανω, uti πασχω, in bonam ſimul & malam partem I, 2: 52. οἱ τετυχηκοτες *qui adfecti ſunt aut pœnis aut præmiis*. Curt. *perſonæ eorum*, *quibus ſubventum eſt vel auctum ſupplicium*. τυγχανειν εξκουσατιωνος I, 25: 363. *impetrare*. ετυχεν επισυμβασα ζημια ibid.

Τυπικα ῥηματα II, 10: 234. II, 20: 443. *Verba ſolemnia*.

Τυπος προδιωρισμενος II, 16: 365. *forma præſcripta*.

Τυπουν *Conſtituo*, *ſancio* I, 22: 317. adde Διατυπ. Την πεκουλιαριαν ὑποκαταστασιν ἡνικα τις βουλεται τυπουσι II, 16: 369. *formare*, *ordinare*.

Τυπτειν,

Τυπ]ω. *Verbero, pulſo.* Εαν τυπτηση την ιδιαν μητερα II, 20: 537—8. τυπ]ηθη IV, 4: 89. &c.

Τυραννος *Rebellis, reus perduellionis vel majeſtatis.* Ποτε γαρ τινες των περεγρινων, ὑποτελεις οντες Ρωμαιοις, τυραννικον τι φρονησαντες κατα των Ρωμαιων I, 5: 87. *rebellionem molientes,* Curt. minus ενεργικως, *infeſtis adv. Rom. animis.* Το της τυραννιδος εγκλημα III, 1: 13. ubi vide notas *l.* & *m.* & paullo poſt αποδειχθη τυραννος ὁ Περμος. Sic IV, 18: 410. Εſγυμναζεται δε (ὁ Ιουλιος ὁ *de majeſtate*) και μετα τελευτην τε τυραννε. Imp. Leo l. 6. Cod. de Diverſ. reſcr. *Hanc autem ſacri encauſti confectionem nulli ſit licitum aut conceſſum habere, aut quærere, [aut] a quocunque ſperare: eo videlicet, qui hoc aggreſſus fuerit tyrannico ſpiritu,* &c. ubi Baſ. itidem, ὡς τυραννος. Sic ipſe Cicero pro Dejotaro cap. 5. *cujus tam inhumani & ingrati animi, a quo rex adpellatus eſſet, in eum Tyrannum inveniri?* i. e. parricidam. & majeſtatis reum. Adcedant denique Gloſſæ Labbæi: Τυραννος, *tyrannus, rebellis.* Τυραννοι *delliones,* ubi Viri D. legunt *duelliones.*

Τυχη *fortuna, caſus.* Εις τυχην αναγειν ου οφειλομεν το εν ἡμετερα ον εξουσια. I, 14: 266. &c. Δημος εστι κοινης τυχης συνοδος I, 2: 30. *communis ſive publici ſtatus concilium,* ubi vid. not. τυχη των δουλων *ſervilis ſtatus* 3: 74. την οικειαν ηγνοει τυχην *conditionem ſuam ignorabat* 4: 78. & 79. ἡ των δεδιτιτιων και Λατινων τυχη. 5: 89.

Υ.

Ὑβριζειν την ἑαυτου ελευθεριαν I, 3: 74. ὑβρ. τινα μονη προσηγορια I, 5: 88. περιυβρισθησεται II, 13: 294.

Ὑιοθεσια (*Adoptio*) εστι νομιμη πραξις, μιμουμενη την φυσιν, προς απαιδων παραμυθιαν επινοηθεισα I, 11: 191. εις υἱοθ. λαμβανειν 192. την υἱοθ. συνεστησατο 199. εις υἱοθ. παρεχειν τινα 202. υἱοθετουμενος 203. υἱοθετειν 209. &c.

Ὑλης αμετρου συντομος καταληψις *diviſio* definitur II, 1: 2. αναλυθηναι εις την παλαιαν ὑλην 42. αναδραμειν εις την αρχαιαν ὑλην. ibid.

Ὑπαναχωρειν *recedere* III, 29: 474.

Ὑπατος *Conſul* I, 2: 31. 60. &c. ὑπατικος *Conſul vel vir conſularis* 12: 224. ὑπατικη σελλα *ſella curulis* I, 2: 53. & 61. ὑπατεια *Conſulatus* 12: 225.

Ὑπειμι, *ſubſum, adſum, exſiſto,* ὑποντων πραγματων και περι αγωγων αναγκη ζητειν I, 3: 69. Παθος ὑπεστι I, 5: 100. ει μη ὁ γαμος ὑπην I, 11: 193. ηνικα μη ὑπεστιν αδιατος &c. I, 23: 326.

Ὑπεισιεναι κληρονομιαν I, 6: 104. *hered. adeo.*

Ὑπεισερχομαι την τε πατρος ταξιν I, 25: 342. την επιτροπην ὑπεισελθειν εσπουδασα 349.

Ὑπεξουσιος *alieni juris, in al. poteſtate.* I, 8: 137. &c. *filiusfam.* I, 11: 196. &c. ἡ ὑπεξουσιοτης *poteſtas,* vel dominica vel patria, I, 5: 81. I, 8: 137. I, 10: 152. &c. κατα των οικετων I, 9: 148. κατα των παιδων 149. Το ὑπεξουσιον non niſi in Rubrica tit. 12. L. 1. inveni. Pag. 85. not. *b.* vocem ὑπεξουσιαν divido in ὑπ' εξουσιαν.

Ὑπερβαινει με ἡ γνωσις III, 23: 367. *illa cognitio excedit captum meum: vel juriſdictionem* addit Curtius.

Ὑπερβαλλουσα αγανακτησις, I, 8: 140. (Sic fere Belgæ overſlaande) *excedens terminos indignatio.* επιμελεια III, 23: 376. & 26: 437.

Ὑπερβολαι αγρυπνιων, quæ Juſt. *ſummæ vigiliæ* Pr. 2. φιλανθρωπιας ὑπερβολην noſter tribuit Athenienſibus I, 2: 24.

Ὑπερφυεστατος κοιαισωρ *Excellentiſſ. Quæſtor* I, 5: 91.

Ὑπευθυνον γινεσθαι τινι *obligari* I, 21: 310. I, 24: 339. εχειν τινα I, 24: 336.

Ὑπηκοος *ſubditus, ſubjectus* I, 2: 46.

Ὑπο, απο, & επι confuſa vide ſuperius. ὑπο τινα τελειν, vid. Τελειν.

Ὑποβαινω *inferior ſum.* I, 6: 121. το των ἱππεων των Ρωμαιων αξιωμα ην ὑποβεβηκος της συγκλητικης (?) ...κολητα.

Ὑποβαλλεσθαι τη ὑπεξουσιοτητι I, 12: 245. τω της επιτροπης βαρει I, 25: 346.

Ὑποθεσις (*Cauſſa, lis*) αναφυομενη I, 2: 45. νομος την ὑποθ. τεμνων I, 8: 141. & IV, 15: 350. οἱ των ὑποθεσεων εκβιβασαι IV, 6: 174. *litium exſecutores.*

Ὑποθηκη & ενεχυρον quid differant, docemur IV, 6: 142. Pro *ſuaſione, conſilio, monito* I, Pr. 6. ubi v. not.

Ὑποκαθιστημι *ſubſtituo* II, 15: 348. &c. ὑποκαταστασεις 347. ὑποκαταστατος 349.

Ὑποκεισθαι ὑποψιαις I, 2: 55. *ſubjacere ſuſpicionibus.* τη χειρι και τη εξουσια I, 5: 81. παθος ὑποκειται 100. *vitium ſubeſt.* προσωπων ὑποκειμενων αναφυεται πραγματα I, 3: 69. *perſonis exſiſtentibus naſcuntur negotia.* ὑποκειμενης θεσεως I, 10: 173. *interjecta adoptione.* ὑποκειμενη κηδεμονια Fabr. pro Vigl. επικ. I, 25: 345. Τοις ὑποκειμενοις εικει τα επικειμενα II, 1: 7.

 Solo

Solo cedit ſuperficies.

Ὑποκριτης. IV, 3: 75. Εκεκτητο τις κωμῳδον και τον τουτου ὑποκριτην· ὁ δε ὑποκριτης εκοσμει τον κωμῳδον, και θαυμαςον εδεικνυεν, εν τοις αγωσιν αυτῳ συνων. Verſum erat *comœdus & hujus hiſtrio.* Licet autem ὑποκριτου adpellatio veteribus omnem fabulæ ſcenicæ actorem deſignarit, qui Latinis *hiſtrio* dicebatur: hoc tamen loco malim κωμῳδον *hiſtrionem*, & ὑποκριτην *mimum*, ſive *ſcurram mimicum* reddere: quos alias *ſanniones*, *geſticulatores*, γελωτοποιους, ac *ſecundarios* dictos crediderim; Germanicis *Naüſſen*, *Pickelbæringen*; Belgis *Hansnarren*, *Poetſemakers*; Gallis *Boufons* & *Arlequins*. Huc pertinet Horat. I. Epiſt. 18. ℣. 10.

Alter in obſequium plus æquo pronus, & imi
Deriſor lecti, ſic nutum divitis horret,
Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,
Ut puerum ſævo credas dictata magiſtro
Reddere, vel *partes mimum tractare ſecundas.*

ubi vetus Commentator: *hiſtrio*, *joculator*. Unde patet apud Latinos quoque hiſtrionum deinde nomen contemtius fuiſſe, & eos maluiſſe comœdos vel tragœdos vocari. Confer Eruditos ad Liv. VII: 2. Suet. Ner. 24. & Calig. 54.

Ὑπομνηματα Γαϊου I, Pr. 10. *Commentarii Gaji.* ὑπομνηματα πραττομενα επι του αρχοντος *Acta*, *geſta* I, 12: 242. πραξις των ὑπομν. I, 23: 329. Fabr. in Baſil. VI: 53. *i.* & alibi *monumenta* vertit, perperam; quamvis ſæpius veram ſignificationem expreſſerit. Pro eodem exſtat ὑπομνησεις I, 11: 216.

Ὑπονοθευειν (*corrumpere*) δουλον τινος IV, 1: 18. ſqq.

Ὑποπιπτειν ταις δικαις I, 2: 37. V. N. τῃ θεᾳ η τοις οφθαλμοις II, 1: 21. & 26. τα ὑποπεπτωκοτα τῃ κληρονομιᾳ, τῃ ενυφεςωτα, τῃ ενεχῃ II, 2: 95. *quæ ſubjacent & inſunt hereditati*, &c.

Ὑποπτοι επιτροποι, & ὡς ὑπ. I, 26. Rubr. & cap. 364. ὑποπτευομενον οφειλημα *debitum putativum* III, 27: 445. gewaande ſchuld.

Ὑποςασις, *ſubſtantia*, *qualitas.* ουκ αυτα ταυτα, αλλ' εις ἑτερα της αυτης ὑποςασεως και ποσοτητος II, 8: 189. ubi Varr. Pith. της τοιαυτης ποιοτητος κ. ποσ. Pro *patrimonio & bonis* I, 5: 97. I, 6: 109. &c.

Ὑποςρεφειν corruptum in επιςρ. II, 1: 27.

Ὑποτελης *ſubditus*, *ſubjectus* I, 2: 46. *tributarius*, *vectigalis* I, 5: 87.

Ὑποτιθεναι active *pignero*, *pignori opponere*: ὑποτιθεσθαι medie *pigneror*, *pignori accipere.* V. Budæus in *Annot. prior. ad Pand.* fol. CLIIII. *b.* Negligit hunc canonem noſter II, 1: 10. II, 8. 183. ubi ὑποτιθεσθαι eſt *pignerare*, *pignori dare.*

Ὑποψιαις πολλαις ὁ αρχων ὑποκειται I, 2: 55. βασιλεως δε τουτων κρειττων. ibid. ὑποψιας δικαςηριον *ſuſpecti judicium.*

Ὑφαιρειν (vel αφ.) ελευθεριας ὑφιςασθαι I, 3: 74.

Ὑφη μιᾳ συναπτως λεγειν την ληθοντων II, 20: 229. *Uno contextu.*

Φ.

Φακος de vaſe potius lenticulari, quam de lente ipſa intelligendus THus II, 20: 480. not. *b.*

Φαινομαι pro *eſſe* vel *ſe præbere* I, 8: 147. πικροτατος αυτῳ φαινεται ὁ βασιλευς. Sic χρηςικος ωφθη I, 2: 20. *benignus fuit.*

Φανερος *Certus.* Συνεδριον φανερων ανδρων I, 6: 117. φανερα αἱρεσις I, 22: 319. δικη I, 23: 325. Δικαιον φανεραις τροπαις συνεςαμενον II, 1: 13. Et ſic lego atque intelligo I, 7: 133. vid. not. *r.* in fin. in qua alii aliter.

Φερεσθαι κακως ὑπο τινος I, 8: 146. *male haberi.* τα εις τουτο φεροντα II, 11: 277. *pertinentia.* φερειν λεγομεν το λαμβανειν τα αλλοτρια IV, 1: 4. συντομος ην αὑτη επι τον εμον αγρον φερουσα ὁδος II, 3: 98. *compendio ducebat* Curt.

Φημι perpetuum THo pro *ſcilicet*, *nimirum*, *puta*, ut I, Pr. 3. I, 2: 65. Aſt I, 10. 182. *fateor* reddidi, Curt. *adfirmo.* De differentia inter λεγω & φημι ſcrupulum injeci Pag. 668. not. *e.*

Φθανω. I, 12: 218. φθασαντες ειρηκαμεν, *ſupra diximus.* Εφθασεν ἑαυτον εμμιξαι τῃ διοικησει I, 25: 363. *immiſcere ſe cœpit adminiſtrationi.*

Φιλαγαθος μαλλον γνωμη III, 26: 422. *benignior ſententia.* το φιλαγαθον 425.

Φιλανθρωπιας τυχειν I, 2: 52. *gratiam*, *veniam conſequi.* φιλανθρωπιας καινοτερῳ χρησθαι λογισμῳ I, 12: 222. ubi valet *benignitas*, *indulgentia.* φιλανθρωπευομαι I, 5: 88. *humane*, *benigne ago.*

Φιλοκαλειν ιδιους αγρους II, 8: 200. *agros inſtruere colere, polire.* φιλοκαλια των αγρων III, 19: 330. & in l. 79. §. 1. de V. S. ubi laudavi Geſneri *Lex. Ruſt.*

Φιλο-

Φιλοπολις η Ὀρτυσιος τις I, 2: 38.

Φιλοτιμεισθαι *honoro, præmio adficio, indulgeo, concedo* I, Pr. 2. & 11. I, 2: 51: I, 6: 129. I, 11: 196. φιλοτιμια του βασιλεως 212.

Φισκαλια ηγουν δημοσια πραγματα I, 25: 344.

ιφουτησι διαταξις II, 6: 161. *exiit conſtitutio.*

Φονος, ſi ſana lectio, pro φονευς I, 2: 20. κινδυνος επι τουτω ὁ φονος I, 8: 139. ubi & *cædes* & *homicida* reddi poteſt.

ὁ Φορος *Forum* III, 23: 379. & ſic Harmen. I, 2: 2. & III, 3: 73.

Φρονειν τυραννικον, vid. Τυρ. Εν φρονουντες I, 6: 104. *ſana mente præditi.*

Φροντιδας τινι των πραγματων καθιστησιν II, 9: 213. φροντιδα τιθεσθαι vel ποιεισθαι τινος II, 13: 298. 304. 310. φροντισμα της κηδεμονιας *tutela vel curæ ſollicitudo.* I, 25: 340.

Φυγας, αδος II, 6: 133. *fugitivus ſervus.*

αἱ Φυλλαδες II, 5: 119. V. N.

Φυσις *Natura* I, 2: 17. &c. της ἑκατερας φυσεως κληθει I, 20: 303. *utriuſque ſexus.* γυνη παρ της φυσεως εξιστα αιδω I, 26: 367. Sic Harm. I, 7: 15. οἷας δηποτε ἡλικιας η φυσεως ειη ὁ ομοτας. Pro *vita* vel Belgico wereld I, 13, 253. οἱ εν φυσει παιδες, *liberi jam nati*, ubi Schol. τους ζωντι και φαινομενους. Hi opponuntur τοις πατρωμοις II, 13: 315. ubi Goth. perperam, οι φυσει οντες dicuntur, *qui in utero ſunt*, &c. Τεκνος τελευτησας ουκ εστιν εν φυσει II, 14: 328. φυσις & θεσις confuſa I, 11: 206. το φυσει δικαιον II, 19: 423. *naturalis æquitas.* φυσικον νομιμον I, 2: 17. & φυσικος νομος 19. *jus naturale.* φυσικος υιος, αδελφος· φυσικη θυγατηρ, αδελφη, συγγενεια I, 6: 123—4. φυσικος παις I, 10: 189. V. N. φυσικοι γονεις & παιδες opponuntur θετοις I, 11: 195. I, 25: 342. φυσικη ελευθερια, δεσποτεια, ἡλικια I, 5: 93. ſqq.

οἱ Φυσαντες *Parentes* I, 6: 123.

Φωνη Ῥωμαϊκη *vocabulum Rom.* vel *lingua Latina* I, 11: 194. Ἑλληνικη IV, 1: 4.

X.

XΑμαιδικαστης *judex pedaneus* IV, 15: 349.

Χαρακτηριζω *perſonam cui induo, perſono* in Gloſſ. Labb. unde ſic verti II, 14: 327—8. & III, 17: 276.

Χαρωνειτος απελευθερος *Orcinus libertus* II, 24: 606.

Χειρ *manus* pro *poteſtas.* τη χειρι και τη εξουσια ὑποκεισθαι I, 5: 81. Τοιδε της εμαυτου αφιημι χειρος I, 12: 239. χειρας επιβαλλειν τινι I, 8: 139.

Χειροτονειν *creare, conſtituere.* Βασιλεια I, 2: 50, επιτροπον τινι I, 20: 305. αυτουργ I, 23: 329. οἱ χειροτονηθεντες επιτροποι και κουρατωρες I, 24: 338. αρχοντες χειροτονεισθαι ηρξαντο II, 1: 18.

Χηνες αγγελοι λεγονται αγγελοχηναρια II, 1: 29.

Χρησθαι τη φυγη I, 8: 145. τουτω χρωμεθα τω νομω I, 20: 305. Perfecto κεχρημαι pro præſenti, & plusquamperfecto εκεχρημην pro imperfecto uti ſolet noſter, ut I, 2: 23. 25. 53. 61. II, 5: 119, 122, &c. Similia verba congeſſit FRATER ad Luciani Tom. I. pag. 740.

Χρεωδες νομιμον, τουτ χρειαν αποπληρουν I, 2: 21. V. N. χρεωδες male legebatur I, 5: 81.

το Χρεος αποπληρουν I, 6: 106. *debito ſatisfacere.*

Χρεωστης *debitor* I, 2: 20. Confunditur cum χρηστης *creditor, fenerator* apud Harmenop. III, 5: 94. Ουδεμια γαρ ουτε τω χρεωστη ουτε τω οφειλετη οφειλεια, ubi quidam pro οφειλετη legunt δανειστη, ſed quid facilius, quam χρεωστη mutare in χρηστη? Idem I, 13: 29. Εαν εν τω καιρω του γαμικου συναλλαγματος ελθη ὁ χρεωστης, επιφωνουμενος τη γυναικι, ὡς ὁ ανηρ χρεωστει. Noli cum Mercero vertere *Debitor*, ſed emenda χρηστης *Creditor.*

Χρεωστειν I, 6: 111. &c. *Debeo, debitor ſum.*

Χρη cum dativo II, 20: 241. not. *s.*

εις Χρηματα τιμωρεισθαι I, 2: 20. *pecunia mulctari.* Conf. l. 5. *de V. S.* χρηματικη ποινη II, 20: 532. χρηματικα φιδεϊκομμισσα II, 24: 604. χρηματικως η πολιτικως IV, 4: 104.

Χρηματισμος i. e. *prænomen* II, 20: 508. V. N. ſed Baſilicis eſt ονομα κυριον T. IV. p. 777. VI. 551. A. & VII. 921.

Χρησις και επικαρπια *Uſus & fructus* II, 1: 13. II, 2: 93. χρησις εστι δικαιον τι φανεροις τροποις συνισταμενον, ου καταλαμβανομενον, ὁ ποιει μη κατα της ἑτερου δεσποτειας εχειν χρησιν μονην. 97. χρησις καρπου pro *uſufructu*, ut barbarum damno in Rubr. tit. 4. Lib. II. Δια χρησεως λαμβανειν *Uſucapio* II, 6: 128.

Χρηωδης male pro χρεωδης I, 5: 81.

Χρονος etiamſi apud Harmen. I, 1: pr. & ſæpiſſime tit. 3. *de actionum temp.* atque apud Euſtathium *de Præſcriptis.* & in nota Labbæi ad Gloſſ. Nom. pag. 1723. *Annum* deſignet, quomodo & χρονικος *annalis* expono in Baſil. contra quam Jenſius in *Strict.* pag. 500. tamen in THo nullum certum exemplum reperi. Quare I, 5: 89. nunc cum Imperatore & Curtio εκ πλειστων ηδη χρονων *ex multis jam temporibus* reddere malo. Quod autem

Goth.

Goth. II, 1: 33. χρονον pro *momento* accipit, nulla eſt neceſſitas. Neque opus, ut III, 3: 105. Διδωσι δε αυτη χρονον ενιαυτον —— τουτεστιν εισω ενιαυτου, poſteriora verba pro gloſſemate habeamus. Sicuti autem Curtius IV, 13: 328. εισω του χρονου minus recte *intra annum* vertit, ita idem II, 6: 128. χρονιαν τιμην *poſſeſſionem temporalem* dedit rectius, quam ego *annalem*. Quare nunc Lectorem rogo, ut quatuor priores verſus notæ meæ *f*. deleat, & reliquos ſic legere incipiat: „ Hoc „ verbi (ενισιστο) & ſeqq. Curtius directe per indicat. &c.

Χρυσοχοος III, 24: 390. *aurifex*.

Χυδαιος δημος *Plebs* I, 2: 30. &c.

Χωραν εχει επι υπαρξεσιν I, 11: 198. *Locum habet*. χωρει τη αδιατιων I, 15: 277.

Χωρειν εις ασυνηθειαν I, 5: 89. *in deſuetudinem abire*. χωρειν κατα τινος. *Experiri*, *agere cum quo*, *convenire quem* II, 18: 412. III, 20: 344. & 346.

Χωριζεσθαι μιλιοις χιλιοις *Abeſſe*, *diſtare*, I, 25: 361.

Χωρικη υποκαταστασις pro *Vulgari ſubſtit*. in ſola Rubr. tit. 15. L. II.

Χωρισμος *Repudiatio*, vel THus vel Gloſſ. II, 19: 432.

Ψ.

Ψευσματη δικαιολογια I, 25: 363. *allegatio ementita*, *falſa*.

Ψηλαφαω *Contrecto* quid ſit, docemur II, 6: 138.

Ψηφις, ιδος *Gemma* II, 1: 31.

Ψηφος *ſuffragium populi* I, 2: 50. πραιτωρος η αρχοντος *decretum* I, 23: 325. τον κατωνα αποφερεσθαι ψηφον II, 6: 160. *potiori jure cenſeri*. ψηφω διαιρεσεως I, 25: 359. *facta dinumeratione*.

Ψιλαις χερσιν IV, 3: 83. *nudis manibus*.

Ψογος pro *vitio* Gloſſator II, 6: 136.

Ψυχης απωλεια animæ i. *vitæ amiſſio* IV, 18: 407. &c. V. N.

Ω.

Ω & ου centies confuſa. E. G. I, 24: 338. & 25: 343.

Ωθειν *trudo*, *pello*, *pulſo*. V. not. IV, 4: 101.

Ωρειον *borreum* II, 1: 83. III, 15: 254. l. 79. §. 1. *de V. S.*

Ως — οτι pleonaſtice III, 18: 288. ει μη βουληθη επιτροπευθηναι, ως, ει συμβη εκ της αυτης καταστασεως βλαβηναι με, οτι διορθωσει μοι &c. IV, 7: 238. λεγων, ως οτι ελαττονα φορτια —— εις μισον εληλυθε. Suidas (ex indicio Gavellii) v. Απαχθεν· τοιουτος ουν εις υμας κατηντησε λογος —— ως οτι —— αγαθος εφη θεος τυχει. Dionyſ. apud Viger. επεγνως, ως οτι εν εσχατοις ειμι. Ex recentioribus Euſtathium maxime hac geminatione delectatum fuiſſe, putat H. Stephanus in *Theſ. L. Gr.* Tom. III. p. 808. Convenit plane Belgicarum particularum uſus, hoe dat.

Ως *tamquam*, *quippe*, *utpote*, ελευθερουν τινα, επι τω, ως ελευθεροι αυτοι οντα, δικαιον. I, 6: 125. ως ουν μη κινδυνευων του γαμου I, 10: 173. ως επι το πλειστον *ut plurimum* I, 11: 193. I, 15: 278. I, 16: 279. & 284. &c. Non alia autem magis particula noſter delectatur, ita ut vel dubites, quomodo Latine ſit reddenda, vel vacare prorſus videatur. Εστι δε ως ει ειπω αλλουβιων αυξησις λανθανουσα II, 1: 32. ubi Curt. *Eſt autem alluvionis definitio*, ego: *quantum ad definitionem*. Οιον ως επι θεματος II, 1: 43. II, 4: 109. &c. In ſeqq. locis plerumque cum Curtio *veluti* reddidimus, ſed & omitti poſſe, non negamus: Τουτο δε προβαινει ως επι τουτου του θεματος II, 8: 186. εκτιμων ως επι θεματος I, 4: 78. ως ει τελει τουτο εστιν I, 26: 373. II, 22: 541. & 545. επειδη δε ειρηκαμεν ως ει συντομω II, 5: 125. ως ει παραβασει II, 7: 162. ως ει κεφαλαιω δε *mortis cauſa* δωρεα εστιν &c. Γεγονε ως ει ιδικτω διαταξις Μαρκου του βασιλεως II, 6: 159. ubi cum Curtio dedimus, *in modum*, *per modum Edicti*, etſi Juſtin. ſive Tribun. ſimpliciter: *Edicto D. Marci cavetur*. Sic ſolemne illud, Εχε ταυτα ως ει υποθεσεως valet, *Hæc habeto in modum præviæ contemplationis*. Vid. Προθ. Εαν τις ως επι διαθηκη τελευτηση edidit Fabr. II, 6: 151. ſed Viglius illud ως ignorat, & ſane prorſus vacat: uti ap. Lucian. in Dial. Mort. Tom. I, pag. 408. πλην κατ᾽ εκεινο αυτο αποβλεψον, ως επι τα δεξια, Benedictus vertit *dextrorſum reſpice*, ſed recentior interpres, *quaſi ad dextram*. Confer notam Cl. Viri Hemſterhuſii ad eumdem Tom. pag. 394. ως χρησιμος. Verum alios

lios hic auctores miſſos facio, & venio ad difficilem noſtri locum, cujus gratia exempla ſuperiora olim collegi. In procœmio §. 6. (nobis cap. 10.) legimus: Ταυτας δε τας εισαγωγας εκ παντων των τους αρχαιους γεγραμμένων Ινστιτουτων, και μαλιστα των ὑπομνηματων Γαΐου, τουτο μὲν των ὡς εν Ινστιτουτοις, τουτο δὲ και εκ των Κωδίκων αυτου &c. Verti: *& maxime ex commentariis Gaji, tam quos in modum Inſtitutionum* conſcripſit, *quam ex Codicibus ejus*; neque nunc ſententiam muto, etſi G. d'Arnaud ſub Præſide Wielingio in *Doctrina Inſtitutionum* A°. 1734. hæc ſcripſiſſe video: „ Locus certo certius in mendo cubat. „ Quid dederit THus, non liquido poterit demonſtrari. Forte pro ὡς legendum ὅσα· ita ut innuatur, Juſtinianum totas fere Gaji inſtitutiones, „ in ſuas transfudiſſe. Alias, quæ mihi in mentem venerunt, hariolationes, ut longius ab antiquæ lectionis „ veſtigiis recedentes, prudens ſilentio premam".

Ὥσπερ ειπειν damnaveram cum Viglio I, Pr. 7. & cum eo ceteriſque Editoribus dedi ὡς ειπειν. Nunc cum Fabroto reſtituo, quoniam ſic & Origines L. VIII. adv. Celſum p. m. 401. & Lucianus I. Veræ hiſtor. cap. 29. Corrupte legitur pro ὡσει I, 10: 156. l. 23. & I, 15: 276. l. 11. Contra pro ὡσει lego ὥσπερ II, 16: 372. l. 35. Poſt ὥσπερ ſubauditur ειπω II, 13: 105. not. *a*.

Ὥστε ουν ſexcenties pro *Itaque*, *igitur* I, 2: 49. I, 6: 115. & 132. I, 9: 149. &c. ὡσει & ὥσπερ confuſa, vid. paullo ante. Corruptum pro ὡς τις I, 11: 216. l. 82.

Ωφελειν τινα, al. τινι I, 6: 132. V. Abreſchium ad Æſchyl. p. 235. ωφελεισθαι *commodum capere*, B. bevoordeeld worden II, 8: 199. ωφελεια muto in ασφαλεια IV, 1: 24.

GLOSSARII THEOPHILINI FINIS.

ADDENDA ET CORRIGENDA

IN TOMO II.

Pag. 619. lect. 14. νοχῃ quoque addunt Varr. Pith. & vſ. 18. habent τῃ τυ αυτυ πραξει. vſ. autem 23. πλειων pro λεγων.

Pag. 629. in verſione vſ. 19. pro *dilatio-nem* corrige *relationem*.

Pag. 651. cap. 314. Vide Appendicem pag. 940. Fragm. XXX.

Pag. 660. col. *b.* ex vſ. 6. numerus XVIII. adſcribatur ſeq. voci *Excurſus.*

Pag. 669. notæ meæ *d.* nunc addo:] Noviſſime omnium hunc THi locum non minus docte quam fuſe & illuſtravit & adverſus obtrectatores defendit Egregius Juvenis HERM. HENR. WESSELING in *Diſſert. Jurid. Inaug. de Antiqua Nominum Obligatione, Traj. ad Rhen.* 1750. *menſe Junio.* Quæ Diſſertatio (quum nec facile in compendium redigi atque huc transferri poſſit, nec metuendum ſit, ne communem vulgarium diſputationum ſortem non effugiat) ſi conjungatur cum Gundlingiana, quam Doctiſſ. idem Juvenis plane ignoraſſe videtur: habebunt Lectores omnium omnino Eruditorum opiniones recenſitas, & vel refutatas, vel pro THi & Caji auctoritate ampliſſime defenſas.

Pag. 676. not. *l.* adjice:] Quid ſit *completio inſtrumenti*, optime docet ſimulque illuſtrat Novellam 73. V. Cl. CONRADI in *Parerg.* pag. 471. not. *n.* ubi *Inſtrumentum plenariæ ſecuritatis Ravennenſe*, ſub ipſo Juſtiniano A. 564. completum & abſolutum, doctiſſimo commentario inſtruit. Noſtrates illud adpellant verlyden, aut Gallico verbo paſſeren.

Pag. 688. vſ. 24. leg. αποληται.

Pag. 706. vſ. 10. Emendandum judico λιοκαιτη. V. Gloſſ. THinum in η & ει.

Pag. 707. col. *b.* vſ. 9. leg.] obſervat Dan.

Pag. 724. vſ. 15. Malim] ἐρμωσιν *deveniant.*

Pag. 732. notæ *o.* præmitte:]

Nihil vero refert, ſcripſeris [in l. 1. §. 6. D. *quar. rer. actio non detur*] απαιωρημένον, an απαιωρηθεν, ut vulgo legitur: ſicut apud THum in §. *furtum I. de Oblig. q. ex del. naſc.* nihil refert, emendes δι' αιωρας an δι' αιωρας χαριν, i. e. *geſtationis cauſa*, ut in l. 7. D. de Man. vind. *geſtandi cauſa* Baſilica interpretantur αιωρας χαριν: & Sophocles in Oedipo tyr. πλεκταις αιωραις, quod alibi πλεκταισιν αρτανοισι. Et legi etiam, neſcio quo loco, oſcillorum ſuſpendia promiſcue appellari αιωρας & εωρας. Etc.

CUJAC. XVI. *Obſerv.* 8.

P. 749. col. *b.* vſ. 16. Hotomanus ait, *Verrinæ tertiæ*:] quæ hodie *Liber I. in Verrem* adpellatur, in cujus cap. 3. Cicero ait: *Non enim furem, ſed ereptorem: non adulterum, ſed expugnatorem pudicitiæ; non ſacrilegum, ſed hoſtem ſacrorum religionumque; non ſicarium, ſed crudeliſſimum carnificem civium ſociorumque; in veſtrum judicium adduximus.* Nullam vero adnotationem Hotomani ad h. l. in editione Græviana invenio.

Pag. 754. not. *k.*] Eamdem hujus loci ſuppletionem a Meurſio fuiſſe factam in *Exercit. Crit. P. II. L. II. Animadv. Miſc. c.* 13. monuit me Vir Nob. MEERM.

Pag. 762. vſ. 9. & 11. Lector etiam, me indicente, videbit ϑεὶ legendum eſſe, ſed ſyllabam εὶ alieno loco poſitam fuiſſe.

Ibid. col. *b.* vſ. 12. lege:] Omittit Cujacius hanc voc.

Pag. 765. col. *a.* poſt Doujat:] THo dicam non temere ſcripſerim, quum ille integris Veterum libris uſus, una cum Triboniano Inſtitutiones conſcripſerit. Accedit, quod de ſeceſſione in Aventinum nihil plane referat, ceu male ipſi paſſim affingitur: latam vero legem hanc fuiſſe in plebejorum gratiam, adeoque invitis patriciis, nemo temere inficiabitur. Videſis Cl. Noodtii præf. ad *lib. ſing. de L. Aq.* & Thomaſii Diſſ. *de Larva Legi Aq. detr.*

WIELING *ad Chaſſanæi Parat. Inſt. h. t.*

Pag. 790. vſ. ult. nunc legere malim: της *in rem* ἡ ιναγωγη, ac vertere: *actionis in rem intentio.*

Pag. 796-7. Salmaſiana nota cum επικρισει mea, poſt Fabroti notam *m.* ponenda.

Pag. 802. vſ. 3. non dubitarem χρονιων reſcribere.

Pag.

Pag. 827. in verſione vſ. 1. lege: hujuſmodi agendi rationem.

Pag. 832. col. *b.* vſ. 8. deleatur totum argum. (3) quum Clariſſ. Vir Weſſelingius ex ipſis Italis didicerit, Campaniæ vina etiam hodie haberi optima.

Pag. 836. col. *a.* vſ. 5. *reprehendi non debuit*, adde: [*uti facit Merillius ad Inſt.* G. O. R.]

Pag. 842. notæ a. *ſubjunge*:] Hoc addit Fabr. in 2. adverſus Merillium ad Inſt. qui ſic: „Cæterum THus hic male exiſtimat, „ dominum prius Prætorem adire debuiſ„ ſe, antequam merces diſtribueret inter „ ſe & creditores peculiares ſervi, quia „ ex edicto Prætoris domino illam diſtri„ butionem facere permittitur, l. ult. D. „ *de Tribut. act.* & ita neceſſe non eſt, ut „ a Prætore poſtuletur, quod ex edicto „ permittitur." Sed vel ſolum *actionis* nomen, quod dominum inter & creditores controverſiam eſſe indicat, adeundi Prætoris neceſſitatem inducit, & Merillianam criſin refellit. Audiamus ergo HUBERUM in Præl. ad h. t. „ Quarta actio *tributoria* „ ex facto alieno eſt, quæ datur credito„ ribus ſervi aut filiif. contra patrem vel „ dominum, ex eo quod inique merces „ peculiares inter ſe & reliquos credito„ res diviſerit. Proinde non datur ad pe„ tendam diviſionem ipſam, ſed ad cor„ rectionem doli in diviſione commiſſi, „ nunquam aliter, l. 7. §. 2. l. ult. D. *de* „ *Trib. act.* Obſtare videbantur verba Ju„ ſtiniani: *ita Prætor jus dicit* ——— quæ „ verba Weſembecio [*ac Merillio & aliis*] „ impoſuerunt, ut tributoriam de ipſa „ diſtributione mercium primitus facien„ da dari putaret: quod refellitur ex d. „ l. 7. & l. ult. Hunc locum bene TH. „ interpretatur: προσέρχονται οἱ κρεδ. τῷ πραιτ. „ — quibus (*mercibus*) diſtractis, pergit „ TH. ſi quid ſuperfluum ſit, tum demum „ *tributoria* adv. dominum dabitur. Ex „ quibus verbis intelligimus, quod Præ„ tor omnium primum fecit, id cum non „ per modum actionis atque judicis dati, „ ſed extra ordinem facere ſolitum fuiſ„ ſe". Per *interdictum* ego crediderim.

G. O. R.

Pag. 851. col. *a.* adde:] Contra Menagium Vir Conſultiſſ. TROTZIUS Marani cauſam peroravit & erudite evincit, in præf. pag. XIII. ſcribens:

Nihil ergo hic adtulit novi [Menagius,] nihil memoratu dignum: contra, principium SCti contorta explicatione, contra mentem ejus, ad fœneratorem adplicat, quum per *ſceleris cauſas*, & verba *exſpectata patris morte*, & quæ ad vocem *exſpectare* adtulit Scipio Gent. I. Parerg. 13. nihil ſit evidentius, quam parricidium innuere SCtum, quod ſane non de fœneratore, ſed de improbo filio, patrios in annos ante diem inquirente, dici poterit. Spiſſo etiam errori ſe involvit, *æs alienum* explicans pro pecunia aliis credita, contra verba l. 213. §. 1. D. *de V. S.* ubi: *Aes alienum eſt, quod nos aliis debemus.* ad quam a Marano adductam, quemadm. & ad alia ejus argumenta haud invenuſta, ne γρῦ quidem reſpondet. Quæ hæc nova eſt ratiocinandi & refutandi ratio, verbis certare nihilque ad argumenta adverſarii reponere? Aes alienum clariſſime JCtus pro pecunia aliis debita exponit, cui conſentit Cic. *ad Famil.* V. ep. 4. & VII. 3. *ad Att.* XIII. ep. 42. & II. *Offic.* 24. & ad unum, niſi vehementer fallor, veteres omnes, demum & ipſa vocis analogia hoc manifeſto ſuadet. Contra hanc certam juris definitionem ſtrophas invenire, oppido eſt cavillari. Ipſe Hotomanus fateri cogitur, non pertinere æs alienum ad fœneratorem; & Cujacius pariter, obſervante Marano, in Parat. Cod. videtur fluctuaſſe. Immo haud bona fide egit Menagius, citans Car. Stephanum in Dict. qui *æs alienum* de debito dici, tam activo quam paſſivo, ut ait Menagius, notavit. Quam vellem locis aliquot adductis ipſe hoc probaſſet: Stephanus certe ne verbum quidem de diverſo ac novo hoc ſignificatu adfert. [*Reliqua ap.* TROTZIUM *ipſum legantur.*]

Pag. 880. in verſione vſ. ult. pro *certum* lege *illud.*

Pag. 907. col. *a.* vſ 16. deleto *quod*, legend:] mentem voces,

Pag. 921. vſ. 13. corrige:] ἐπαοιδαῖς

Pag. 923. col. *a.* vſ. 16. repone:] nota *n.*

Pag. 931. col. *b.* vſ. 20. lege:] νυν η παλαι

Pag. 939. col. *a.* vſ. a fine 9. dele:] c gloſſa credo.

Pag. 969. in nota 37. *de actionibus* muta in:] *de Offic. judic.*

Pag. 972. ad leg. 39. §. 2.] LABBÆUS in *Obſerv. ad Synopſin* pag. 2. hæc habet: „ cap. „ 39. mancum & mutilum ſic ex MS. re- „ ſtituimus: Διαμαρτυρασθαι εϛι το παραγγειλαι τῳ „ ἀπολιμπανομενῳ. Εν δὲ τῳ κεφ. σλή. Διαμαρτυ- „ ρασθαι εστι, το επι μαρτυρων παραγγειλαι. *Dete-* „ *ſtari eſt abſenti denuntiare. Cap.* 238. *deteſta-* „ *ri eſt per teſtes denuntiare.* Vide l. 38. f. & „ l. 238. D. *de V. S.* Sic in l. 40. *cod.* De- „ teſtatio definitur, *denuntiatio facta cum* „ *teſtatione.* Unde apparet Leunclavium „ male 39. cap. hoc adſcripſiſſe, Διαμ. εστι „ το επι μαρτ. παρ. cum ſit vel ex 40. vel ex „ 238."

Pag. 973. not. 70. Labbæus pag. 3. mavult, neſcio cur, και το.

Pag. 974. not. 85. pro l. 156. reſcribe l. 148.

Pag. 975. vſ. 11. lege:] τῳ ονοματι των παιδων &c. cum Labbæo p. 3. Aut potius totam periodum hinc tolle.

Pag. 980. not. 13. addit quoque Labbæus. p. 4.

Pag. 982. not. 22. habet Labbæus pag. 5.

Pag. 996. de l. 238. §. 1. vide quæ ad l. 39. ſup. addenda monui.

Pag. 1033. col. *a.* vſ. 4. *Pro his verbis*; qui procul dubio eſt ipſius Juſt. *ſubſtitue:*] de quo in præfat. agemus, ubi de Codd. MSS. ſermo erit.

Pag. 1117. vſ. 8. Vir Ampliſſ. JO. VAN NISPEN eadem mihi triennio ante ſignificaverat, quæ memoriæ vitio, non conſulto, omiſſa nunc publicabo: „ Editionis „ Antverp. 1594. exemplar quoque apud „ me eſt: adjectas habet notas in THum „ ex Hotom. & Curtii libris collectas. Sed „ illud forte aliqua attentione dignum: in „ fine enim legitur, *Lovanii ex offic. Jo.* „ *Maſii Typogr. jurati* 1573. Unde Keer- „ bergius mihi videtur Maſii editioni, quæ „ jam anno 1573. in lucem emiſſa fuit, ti- „ tulum novum præpoſuiſſe tantum. Ve- „ rum quidquid ſit, quiſquis in publicum „ emiſerit, eum non multum laudis me- „ ruiſſe, quam primum inſpexeris, te ju- „ dicaturum confido.

Pag. 1123. vſ. 11. a fine leg:] Fragmenta Græca titulorum *de V. S.* & *de R. J.* in prima tantum editione exſtant, & in multis paſſim a Gothofredianis, ſicuti utraque ſæpe ab ejuſdem Fabroti Baſilicis diſcrepant: quorum omnium, nec non Synopſeos &c. varietates ſedulo notavimus. [Vide ſupra pag. 962.]

Pag. 1152. §. 21. Etiam hinc patet, Curtium aliquando paruiſſe Nannio, ut ſuſpicatus ſum in Prodromo init. pag. 1115. Namque in editionibus Pictavienſi poſterioribus hunc locum ſic verſum invenio: *Sed judicem eos convocare, & quid inter eos controverſiæ ſit, cognoſcere debere.* At neutra mihi ſe verſio probat; qui non putem ſententiam hanc eſſe, ἵνα ὁ δικαστης συγκαλεσῃ και διαγνωσῃ &c. ſed, ἵνα Αιλιος Μαρκιανος συνέλθῃ δικαστηριον &c.

Pag. 1203. in notis vſ. penult. pro *at Tib.* legend. *aut Tib.*

Pag. 1252. vſ. 8. adde:] Multo pluribus hæc augeri poterunt exemplis ex Viri Clar. HAGENBUCHII *Epiſtolis Epigraphicis*, pag. 584. & paſſim aliis.

INDEX

INDEX GENERALIS
TAM RERUM, QUAM VOCUM LATINARUM, PLANE NOVUS:

in quo prior numerus paginam, poſterior caput ſive ſectionem; litteræ autem notas deſignant.

A.

Abſolutorium eſt omne judicium 874, 316.
Abſtinere dicuntur ſui 429, 432.
Acceptilatio quid 718, 457.
—— per Aquil. ſtipul. 719. ſqq.
Acceſſionum & principalium exempla 452, 479.
Acceſſorii idem jus, quod principalis 403, 376.
Acceſſio perit cum principali 452, 479.
Accuſatio ſuſpecti tutoris 202, 366.
Actio Atticis δίκη 783, 118.
—— unde dicta *ibid.*
—— quid ſit 784, 118.
—— I. diviſio: In rem & in perſonam 784, 119: 804, 157: 805, 159.
II. rei perſecutoriæ & pœnales 805, 160. ſqq.
III. in ſimplum & multiplum 810, 171. ſqq.
IV. bonæ fidei & ſtricti juris 817, 184. ſqq.
V. ſolidum perſequentes vel minus 833, 222.
—— confeſſoria & negatoria 786, 121. ſqq.
—— Publiciana 791, 132. ſqq. 821, 194.
—— Pauliana 793, 138.
—— Serviana & qs. 794, 139: 821, 194.
—— conſtitutæ pecuniæ 796, 143 -- 150.
—— receptitia ſublata 797, 145. ſqq.
—— de peculio 799, 148, 150: 833, 222.
—— in factum ex jurejurando 799, 148. 151.
—— de albo corrupto &c. 801, 152.
—— præjudiciales 802, 154.
—— mixtæ 807, 164. ſqq.
—— quæ adv. infitiantem in duplum creſcunt 816, 180. ſqq.
—— æſtimatoria 817, 184.
—— rei uxoriæ 818, 186.
—— arbitrariæ 821, 193.
—— metus cauſa & de dolo 822, 196.
—— ad exhibendum 822, 197.
—— de dote repet. 834, 224.
—— de peculio 838, 230. ſqq. generalis & ſpec. 253.
—— quod juſſu 839, 232.
—— exercitoria & inſtitoria 233. ſqq.
—— tributoria 841, 236.
—— de in rem verſo 842, 239.
—— noxalis 853, 264. ſqq.
—— ſi quadrupes pauperiem &c. 858, 277.
—— ædilitia de feris 859, 281.
—— calumniæ quid olim 907, 385. ſeqq.
—— famoſæ actiones quænam 908-9.
—— ex ſtipulatu quid 623, 254. ſqq.
—— ſubſidiaria, qualis 185, 336. not. *u.* & 1199, ſqq.
Actiones temporales vel perpetuæ 870, 306.
—— in heredes tranſeunt vel non 872, 311.
—— fictitiæ 591, *o.*
Actionum matres ſunt obligationes 613, 235.
Actor & *diſpenſator* an differant 458, not. *x.*
Actor a tutore conſtitui poteſt 180, 329.
Actus quid 266, 99. & toto Excurſu XIX. p. 1226.
Adcreſcendi jus in ſervo communi 303, 177.
Addictio bonorum libertatum cauſa 603, 212.
Adfinitas quæ 99, 175.
Adfines qui jungi vetantur 100, 175.
Adfinitas morte ſolvitur 100, *m.*
Adgnati *vide* Agnati.
Aditio heredis eſt voluntarii 429, 432.
Adjudicatio quomodo fiat 914, 399. ſqq.
—— quam vim habeat 916, 405.
Adoleſcens [illegible] 177, *a.* & *d.*
Adoptio quid 109, 191.
—— quotuplex 111, 194.
—— in ſpecie 111, 195. duplex 112, 196-7.
—— in quibus 6. ab adrogatione differat 113, ſqq. 122, 217.
—— in quibus 7. conveniat 115, ſqq. 122, 217.
—— quando transferat poteſtatem patriam 134.
Adoptione diſſoluta, ſolvitur & cognatio 94—5. 166.-7.
Adoptati quomodo olim & hodie parenti aut naturali aut adoptivo ſuccedant 525, 26. ſqq.
—— quibus fiant agnati 542, 65.
Adoptivus filius cujusnam heres legitimus 373, 310. ſqq.
—— quando rumpat teſtam. 408, 384.
Adventitiorum bonorum filii emancipandi jus vetus ac novum 319, 208—9.
Adulterium natura turpe 15. *s.*
Adulterii pœna 919, 411.
Adultera ſervum adulterum nec manumittit nec heredem facit 378, 322—3.
Adquirendi dominii naturales modi 218, 18. ſqq. ſunt quatuordecim 260, 88. & 325, 223.

Adquirendi dominii civiles modi, vel ſingulares vel univerſales, utrique hodie quatuor 326—7.
Adquirendæ hereditatis modi 432, *m*.
Adquiſitio per adrogationem 601, 205.
Adquiſitio per quas perſonas fiat 316, 204.
Adriani epiſtola de fidejuſſ. 665, 344.
Adrogatio quid 111, ſqq.
——— generalem facit adquiſitionem 601, 205.
Adſcendentes quinam 90, 158. 149, 272.
——— dicuntur etiam Parentes 122, 218.
Adſertor quis 861, 285.
Adſignatio libertorum quibus fiat 585, 168. ſqq.
Aedes & *ſedes* confuſa 348. *h*.
Aedificatio ex aliena materia in ſuo ſolo 236, 50.
——— ex ſua mat. in alieno ſolo 238, 54.
Aedificium ſolo cedit 236, 50. 238, 54. &c.
Aedilium origo 37, 60.
——— munia 36, 59. ſqq.
——— Græcis ἀγορανόμοι 37, 60.
——— Curules unde dicti 36, 59. ſqq.
——— ——— an ſacerdotum annos examinarint? 36. *m*.
Aedilitium edictum *vide* Edict.
Aedilitiæ cautiones 641, 292.
Aeſtimatoria actio 817, 184.
Aetas vel naturalis vel legitima 58, 93.
Agere per quos poſſimus 860, 283.
Agitatores *vid.* Auriga.
Agnati quinam 91, 159. 149, 273.
——— duplices 92, 162.
——— ſunt ſimul cognati 92, 162-3. 150, 274.
Agnatio an ſit in recta linea 538-9. not.
——— quomodo interrumpatur 151, 276.
——— quomodo tollatur, 151, 278.
Agnatorum tutela 148. ſqq. 156, 286.
Album quid 801, 152. & not.
——— corrupti albi actio *ibid.*
Alexandria frumenti ferax 17. *e*.
Alienare quibus liceat & non liceat 305, 281. ſqq.
Alieni vel ſui juris 79, 137. ſqq.
Alienum eſt, cujus ſolum uſumfr. habeo 379, 323.
Aliis conſulens, conſulere ſcit ſibi 76, 131.
Alluvio quid, & illius jus 225, 32-3.
Alveus fluminis relictus cujusnam 228, 38.
Amiſſarum rerum jus 258, 85, ſqq.
Amita adoptiva quomodo fiat 98, 171.
——— magna, quæ 97, 170.
Animadverto quem i. e. punio 123. h.
Animalium fetura 225, 32.
Anni vacatio 190, 346.
Annales leges obſcuræ 37. *m*.
Anteceſſor, quid 5. *g*.
Anteſtatus quisnam? 130-1.
Antoninus & Verus aut Severus 192-3. not.
Apium natura fera 220, 24.
Appulſio quid, & illius jus 226, 34.
Aquæductus quid 267, 100.
Aquæhauſtus quid 269, 103.
Aquilia Lex, *vide* Lex.
Aquiliana ſtipulatio 719, 461. ſqq.
Ara miſericordiæ Athenis 18, 24.
Arborum in alieno ſolo jus 239, 57.
Arenarii turpes ſunt perſonæ 418, 404. not.
Arrhæ jura in emtione vend. 675, 361. 676, 364.
Aſſis partes qui vocentur 382—3.
Athenienſes jure ſcripto utebantur 41, 65.
——— alliciebant peregrinos 18, 24.
Attica erat ſterilis 16, 22: 17. *e*.
Auctoritas tutorum 169, 308.
Auctor in rem ſuam tutor fieri nequit 172, 313.
Aureus quanti pretii 168-9. *u*.
Aurigæ ſintne turpes perſonæ 417-9. not.

B.

BEllum ſervitutem induxit 44, 71: 50, 80: 51, 82:
Bellum pro *pugna* 189, *l*. 330, *o*.
Beneficium inventarii 431, 436.
Beroë & Berytus an eadem? 5, *g*. *in Add.*
——— ——— legum nutrix 5. *g*.
Beſſalis, later coctus 236-7.
Beſtiæ & volucres ſunt nullius 218, 19.
Beſtiarii turpes ſunt perſonæ 418, 404. not.
Bona, *adde* Patrimonium.
in Bonis & ex Bonis differunt 751, 54.
Bona vacantia 292, 152.
Bonorum addictio libertatum cauſa 603, 212.
——— raptorum actio, vide *Rapt*.
——— poſſeſſiones priſcæ & Juſtin. 596. *not.*
——— contra tabulas 591, 181.
——— ſecundum tabulas *ibid.*
——— ab inteſtato 592, 181. ſqq.
——— unde liberi 525, 24: 592, 181.
——— unde Legitimi . . . . 182.
——— unde perſonæ . . . . 183.
——— unde cognati 529, 34. 553, 92. 558, 106. 562, 114. ſqq. 593, 186.
——— tamquam ex familia 593-4.
——— unde liberi patroni &c. 594, 187.
——— unde vir & uxor 594, 189.
——— unde cognati manumiſſoris 595, 190.
——— quas Juſtin. exulare juſſerit 191. ſqq.
——— quibus ex legibus &c. 597-8, 197. ſqq.
——— intra quod tempus petendæ 598, 199. ſqq.
Bonorum venditio ignominioſa 64, 104. ſqq.
——— ſublata 609, 226.
——— quibus ritibus olim facta 610, 228. ſqq.
Bona fides quid? 281, 127.
Brutis conjugium &c. tribuitur 13. *h*.

C.

CAjus *vide* Gajus.
Calumniatores, quid. 2. *k*.
Calumniarum pœna 905, 381. ſqq.
Campus Martius intra an extra urbem 440, 451. not. *a*.

Capacitas heredis quo tempore requiratur 427, 416, ſqq.
Capitis deminutio adgnationem plerumque tollit 151, 278. 152, 279. 155-6.
—— quid & quotuplex, 152-3. ſqq.
—— quibus non accidat 155, 283. ſqq.
—— perimit teſtam. 411, 392.
Captivi teſtamentum an valeat 364, 190.
Captivitas naturalis adquirendi modus 218, 18. 224, 231.
Carcer & vincula quid diſtent 55. not. *i.* ſqq.
Catoniana regula 469, 519.
Cauſa falſa legatario aut heredi non nocet 467, 513.
—— quid differat a conditione 514.
Cautio damni infecti, vid. *Damni*, & ſic in aliis, vel vid. *Stipulatio.*
Cautio uſufructuarii 274, *r.*
Cenſus quid. 60, 97.
Cenſu manum. *vide* Manum.
Cedit legatum, quid 454, 484. ſqq.
Certa quantitas in ſententiis exprimenda 823, 198.
Ceſſio legati, quid 454, 484.
Civilis ratio civilia tantum jura tollit 152, 278.
Clariſſimi quinam? 1056.
Codex Juſtinianeus 4, 4.
Codicillus quid 509, 609.
—— origo & hiſtoria *ibid.*
—— ab inteſtato 512, 614.
—— pendent ex teſtamenti jure *ibid.*
—— fideicomm. non directa hereditas datur 513, 616.
—— plures fieri poſſunt 514, 618.
—— quot teſtes requirat *ibid.*
Cœcus teſtamentum poteſt facere 363, 290.
Cognatio triplex eſt 90, 158. 149, 272.
Cognati in genere 90, 157-8. 150, 274. ſqq.
—— in ſpecie 91, 160. 149, 274.
—— tertio loco ad ſucceſſionem inteſtati vocantur, 562, 113.
—— qui eo pertineant 114. ad 120.
—— ex quoto gradu vocentur 565, 122.
Cognationis gradus 565, 123. ſqq.
—— ſervilis jura 572. ſqq.
—— ſervilis an nuptias impediat 104, 184.
—— naturalis nulla in adoptione 99, 173.
Cognomen quid 465, 508.
Collactaneus 74. *u.*
Collegatarii jura 444, 460. ſqq. 461, 499. ſqq.
Columbarum natura fera 221, 26.
Commercium quid ſit 644, 300.
Commixtarum rerum jus 233, 47. ſqq.
Commodatum quid a mutuo differat 619, 246.
—— ad quid commodatarius obligetur 247. ſqq.
—— gratuitum eſſe debet 620, 249.
Communes res 209, 4.
Communi dividundo actio 710, 441. ſqq.
Communis ſervus cui adquirat 715, 453.
Compenſantur in ſocietate damna & lucra 691, 398.
Compenſationis jura 820, 190. ſqq.
Comprivigni recte junguntur 103, 181.
—— hoc vocabulum finxit Curtius optime, licet ipſe repudiet 102-3. *q.*
Conceptionis tempus ſpectatur in juſtis nuptiis 135.
Condicere quid olim 805, 159.
Condictio eſt in perſonam actio *ibid.*
—— certi quid 623, 254 ſqq.
—— mutui & indebiti quid differant 618, 244. ſqq.
Conditionibus bonis ſervos vendere, quid 82, 143.
Conditio impoſſibilis in teſt. pro non ſcripta habetur 387, 344.
—— conjunctim aut disjunctim ſcripta, quid 388, 345.
Conditionalis legati jus 469, 518. ſqq.
Conductio *vide* Locatio.
Confeſſoria actio 786, 121. ſqq.
Confuſarum rerum jura 233, 47. ſqq.
Conjugium *vide* Nuptiæ.
Conjunctim legare quid 444, 461.
Connubium *vide* Nuptiæ.
Conſenſus ſolus quos contractus pariat 673, 358.
—— etiam tollit obligationem 725, 473.
Conſentit qui tacet ſciens 89, 155.
Conſilium & eventus in manumiſſionibus ſpectatur 66, 110. ſqq.
—— an mandati obliget 700, 414. & not.
—— quouſque furti obliget 737, 25. ſqq.
—— quid Romæ fuerit 69, 117. & 72, 121.
—— quid in Provinciis 69, 117. & 70, 118. ſqq.
Conſobrinorum nuptiæ vetitæ 96, 169.
Conſobrini quinam 567, 128.
—— majores & minores 569. & 570. not.
Conſolidatio quid 276, 117.
Conſtitutio quid & quotuplex 28, 41. & 32, 50.
Conſtitutionum perſonalium exempla 32, 51. ſqq.
Conſtitutiones generales 32, 52.
Conſtitutum quid 796-7. *l.* & *m.*
—— quam actionem pariat 796, 143. ſqq.
Conſuetudo defin. 41, 64.
Conſulere quid 25, 37.
Conſulens aliis, conſulere ſibi poteſt 76, 131.
Contractus ferè ſunt juris gentium 20, 28.
—— quinam διπλευροι & μονοπλευροι 673, 360.
—— re initi 616, 239. ſqq.
—— verbis initus vid. *Verb. oblig.*
Contrectare quid? 286, 138.
Conventus quid in Provinciis 70, 118. ſqq.
Convicium quid 769, 89.
Corporales res 262, 92. ſqq.
Correi ſtipulandi & promittendi 631, 271.
Creditor pignus quando recte alienet 309, 186. ſqq.
Creditorum in fraudem, quæ manumiſſio fiat 66, 109. ſqq.
Cura tantum dativa 179, 326. not. *q.*
Curator datur puberibus 177, 324.
—— & majoribus 179, 326-7. & impuberi *ibid.*

Curatoris & tutoris differentiæ 178, 325.
——— excuſatio 187, 340.
——— ſatisdatio 181, 330.
——— ſuſpecti remotio 201, 364.
Curiæ oblati decuriones fiebant 517-8. not. 1205-7.
Curialis & decurio an differant *ibid.*

D.

DAmnati ad metallum aut beſtias fiunt ſervi jure Inſtit. 125. coll. not. *u.*
Damnum quomodo ſocii agnoſcant 690. ſqq.
Damni infecti cautio 639, 288.
Dardanarii pœna 926, 422. & not.
Dare quid ſit 636, 282. 644, 300.
Datio dotis & traditio an differant 306-7. not. *b.*
Debitor *ἄχρεως* quis 63, 103.
Debitor pupilli, quomodo ſolvere debeat 313, 198 ſqq.
Decretum principis defin. 29, 44.
——— magiſtratus & principis differunt. 29-30.
Decurio & *Curialis* an differant 1205-6.
Dedititii liberti 54, 86. ſqq.
——— a quo ſublati 57, 91.
Defertur legatum quid 455, 485.
de Dejecto vel effuſo aut ſuſpenſo &c. actio 780-1.
Delatio legati quid 455, 485.
Deliberandi jus 431, 437.
Delictum privatum quadruplex 727, 2.
Demens diſtinguitur a furioſo 179, 326-7. not. *rr.*
Deminutio capitis vide *Capitis dem.*
Demonſtratio falſa legatariis aut heredibus non nocet 465-7, 509. ſqq.
Deportati fiunt peregrini 123-4.
Deportati & interdicti differentia 154, 281.
——— & relegati differ. 123-5.
Depoſitum quid requirat 621, 250.
Derelictæ rei jus 258, 84.
Deſcendentes quinam 91, 158. 149, 272.
——— etiam vocantur Liberi 122, 128.
Dies. *In diem* notat vel *ex die*, vel *ad diem* 165, *f.*
Directa teſtamenti verba 142, 259.
Disjunctim legare quid 444, 461.
Diſpenſator quiſnam 703, 426.
——— & actor an differant 458. not. *x.*
Divi fratres, quinam 192-3. not.
Divi & defuncti & vivi vocantur 1049. ſqq.
Divini juris res ſunt nullius 213, 8.
Diviſio quid? 209, 2.
Diviſoria judicia 809, 167. ſqq.
Divortium non eſt actus legitimus 86. *k.*
Doctores juris an *magiſtri?* 1057.
Dominium naturale vel legitimum 58, 93.
——— bonitarium 58, 94.
——— quiritarium 58, *z.* 61, *pp.*
——— adquirendi 14. naturales modi 260, 88. 325, 223.
——— rei traditæ quando tranſeat 254, 80. ſqq.
Dominus quis alienare nequeat 305, 281. ſqq.
——— qui non eſt, recte aliquando alienat 309, 186.
——— parentis filius eſſe poteſt &c. 72, 122. ſqq.
Dominus pro herede 433, *r.* pro *Principe.* 1049.
Dominis expedit ſervos adjuvari 84, 146.
Domino etiam invito ſervus adquirit præter hereditatem 320, 210.
Donatio mortis cauſa quid 297, 163. 298, 166.
——— legato ſimilis 164. ſqq.
——— inter vivos 299, 167. ſqq.
——— quænam inſinuanda 300, 169.
——— ab ingrato revocatur 170-1.
——— ante nuptias 301, 172.
——— propter nuptias 303, 176.
——— inter conjuges prohibita 302, 173.
Dos conſtante matrimonio augeri poteſt 302, 173-4.
Dotis & vir dominus, & uxor domina 305—6. not. *b.*
——— datio & traditio an differat 306—7. not. *b.*
de Dote repetenda actio 834, 224.
——— retinenda 835, 226.
Dotalia prædia alienari & oppignerari vetantur 306, 182. ſqq.

E.

EDictum Ædilium connexum Edicto Prætoris Urb. & Peregr. 38, 61.
Edicta magiſtratuum in provinciis obtinebant 37, 61.
Edicti perpetui origo 33, 5.
Edictum principis defin. 30, 46.
——— de in jus vocando 909, 390.
Eludere leges non licet 84—5, 147.
Emancipatio quid 130. ſqq.
——— antiqui ejus ritus *ibid.*
——— Juſtinianea 132, 239.
Emancipationis præmium vetus ac novum 319, 208—9.
Emancipatorum teſtamento præteritorum jus 371, 307. ſqq.
Emancipati concurrunt cum ſuis 524, 23. ſqq.
Embola ſacra quid 17, *e.*
Emphyteuſis inter emtionem & locationem fluctuat 686—7, 387. ſqq.
Emtio venditio quando contracta ſit 674, 361.
——— quas actiones pariat . . . 362.
——— quando ſcripto conſummetur 675, 363.
——— arrham quo jure admittat 676, 364.
——— certum requirit pretium . . . 365.
——— pecuniâ conſtans 677, 368.
——— diverſa a permutatione 679, 371.
——— periculum a venditore transfert 680, 373.
——— ſed & commodum 681, 375.
——— quid a parte venditoris requirat . . . 376. & 683, 379.
——— ſub conditione facta valet 682, 378.
——— rei commercio exemtæ . . . 379.

Emtio bonorum ſublata 609, 226.
Emtor quando dominus fiat 254, 79 & 80.
Epigramma in Julianum Anteceſſ. 5. *g.*
——— in laudem Theodoræ 2. *m.*
Epiſtola Principis defin. 28, 42.
——— Adriani Cæſaris 665, 344.
Equeſtris dignitas inferior Senatoria 72, 121.
Error Chronologicus 27. *b.*
——— pragmaticorum 30. *z.*
——— uſucapionem non juvat 293, 154.
Etymologiæ JCtorum quales 1046—7.
Eventus & conſilium ſpectatur in manumiſſionibus 66, 110. ſqq.
Eunuchorum tria genera 117, 208.
Exceptio quid 875, 317.
——— metus, doli, erroris 318—9. ſqq.
——— pecuniæ non numeratæ 671, 356. & 877, 321.
——— pacti 322. jurisjurandi 878, 323—4.
——— rei judicatæ 879, 325.
——— perpetuæ & peremtoriæ, vel temporales & dilatoriæ 880, 327.
——— dilatoria quando fiat perpetua 881, 330.
——— perſonales vel reales 882, 333. & 887, 344.
——— infamiæ ſublata 883, 334. ſqq.
——— eliditur replicatione 885, 339.
——— ceſſionis bonorum 887, 345.
Excuſatio tut. & curat. 187, 340.
Exercitor qui 840, 234.
Exercitoria actio 781—2, 115.
Exheredatio unde deſcenderit 370—1. in not.
——— liberorum 365, 292. ſqq.
——— nominatim aut inter ceteros 367, 297.
Exheredati de inofficioſo teſt. agere poſſunt 416, 402.
Exheredatis liberis ſubſtituere licet 401, 372.
Extendere jura quid ſit 1051. & 1136.
Extranei heredes quinam 426, 424. ſqq.

F.

FAbulæ antiquæ quid Juſtin. 6. not. *o.*
Facultates *vide* Patrimonium.
Falſarii pœna 923, 418.
Familiæ emtor quis 332, 234. ſqq. 342, 252. ſqq.
Feminæ viripotentes, quænam 87, 151.
ex Feminino ſexu deſcendentes quomodo parentibus ſucceſſerint 532, 41. ad finem tituli.
——— quomodo cognatis 543, 67. ſqq.
Feræ beſtiæ ſunt nullius 218, 19.
Fetura, naturalis adquirendi modus 225, 32.
Fide bona quid? 281, 127.
Fideicommiſſa vel univ. vel ſpec. 488, 559.
——— unde originem traxerint 489, 560. ſqq.
——— Prætorem acceperunt 490, 563.
——— univerſalia directum heredem requirunt 491, 564.
——— olim per emtionem procedebant 492, 567.
——— SCtum Trebell. pepererunt 493, 570.
——— & Pegaſianum 494, 572.
——— heres cogitur adire 498, 581.
——— quid Juſtin. mutaverit 499, 583. ſqq.
——— ab inteſtato 503, 594.
——— nullo teſte, quando validum 504, 598. ſqq.
——— ſingulare quid 505, 601.
——— in quibus rebus conſiſtat 506, 602. ſqq.
——— libertatis 507, 604. ſqq.
——— verba fideicommittentis 508—9.
Fideicommiſſaria libertas 143, 259. ſqq.
Fiduciaria tutela 161, 293.
Fidejuſſor cur accipiatur 662, 338.
——— in quibus obligatt. 663—4.
——— heredem ſuum obligat 665, 343.
——— poteſt præcedere obligationem *ibid.*
——— plures in quam partem obligentur. . . . 344.
——— haud durius quam principalis obligatur 667, 347. ſqq.
——— quam actionem adv. principalem habeat 667, 349.
Fidejuſſio pro tutoribus & curatoribus 181, ſqq.
Filia cujus duci nequit, nec illius neptis 96, 168. & not. *s.*
Filiusf. eſt quaſi ſervus 160. not.
——— quibus modis ſui juris fiat 121. ſqq.
——— de caſtr. & qs. caſtrenſi peculio recte teſtatur 356, 276. 358, 280.
——— non de aliis rebus 358, 279.
Fiſcalis res haud uſucapitur 292, 153.
Fiſcus vendens quid juris emtori tribuat, olim & hodie 295, 159. ſqq.
Flumina ſunt publica 210, 5.
Frater defuncti potior patruo 29, 43. & 44. Excurſ. VIII. pag. 1178.
Fructuum bona fide perceptorum jus 244, 64. ſqq.
Frumentariorum privilegia Athenis 16, 22. ſqq.
Fur an jure gentium pecunia multetur 15. *s.*
Furtum quid 727, 3.
——— unde dicatur 728, 4.
——— manifeſtum & nec manif. 729, 5. ſqq.
——— conceptum 730, 9.
——— oblatum 731, 10.
——— prohibitum . . 11.
——— non exhibitum *ibid.*
——— pœna manifeſti & nec man. 732, 13.
——— quam varie committatur furtum 732, 14. ſqq.
——— affectum animi requirit 734, 16.
——— an fiat ſcienti domino . . . 17. ſqq.
——— & in libero homine committitur 736, 23.
——— & in re propria 737, 24.
——— ope & conſilio alterius factum 25. ſqq.
——— admiſſum inter quos furti actionem non pariat 739, 28.
——— actio furti cui competat 740. ſqq.
——— in ſurrepto pignore, locato, commodato, depoſito, uſque ad 745.

Furtum, impubes tenetur me furti 745, 45.
——— actio furti pœnalis tantum 746, 46.
——— non eſt immobilium 290, 149.
Furtiva non uſucapiuntur 285, 134.
——— quænam ſint 286, 138. ſqq. 732, 14.
Furia, an Fuſia Caninia dicenda 77, o. *in Add.*
Furioſi filius an nuptias contrahere poſſit 88, 153. ſqq.
Furioſus conſentire nequit 89, 154.
——— eſt parens, qui liberos odit 417, 403.
Furioſis curator datur 179, 326.
Furor teſtamentum non vitiat 362, 286.

G.

GAji res quotidianæ quid 9. *g.* & Add.
Genere legato quid juris 459, 496.
Gentium jus *vide* Jus G.
Geſtio pro herede quid 432—3, 438. ſqq.
Gradus heredum multi 389, 347.
Gradus primus cognationis 566, 124.
——— ſecundus, *ibid.*
——— tertius . . . 125.
——— quartus 567, 127.
——— quintus 568, 130.
——— ſextus, 569, 132.
Græca an JCto diſcenda 1068. & not. 1136. in fin. & pagg. ſqq.
Græco-barbara lingua in JCtis 1059. & 1068.
Grammatici quinam 196. *r.*
Gubernatur Reſp. 9. *l.*

H.

HAbitatio quid 265, 97.
Habitationis jus 280, 124.
Habitatoris ædium, unde alicui nocitum eſt &c. mulcta 780—1. 110. ſqq.
Hereditas quid, 262, 93.
——— *redire* dicitur 149, *c.*
——— in duodecim uncias &c. dividi ſolet 382, 332. ſqq.
——— duplex ex uno teſtamento 399, 365—6.
——— jacens defuncti, non heredis, perſonam obtinet 381, 329.
——— inteſtati quibus deferatur 515, 1. ſqq.
——— PRIMO ad ſuos heredes 517, 4.
——— tam remotiores quam proximos 521, 15. ſqq.
——— qui in ſtirpem partiuntur . . . 17.
——— ſuis quinam adnumerentur 517, 5. & 525, 24.
——— qua portione ad deſcendentes ex filiabus delata fuerit 532, 41. ad fin. tituli.
——— SECUNDO ad Agnatos 541, 61.
——— utriuſque ſexus 543, 67. ſqq.
——— & quidem proximos 548, 81.
——— quando his prælata ſit mater 553. ſqq.
——— quando non pereat cap. deminutione 560, 109.
——— TERTIO cognatis 562, 113. ſqq.
——— libertorum quo pertineat 575, 144. ſqq.
——— & tutela eodem ut plurimum redeunt 149, 159. & 291.
Hereditas pro rebus hereditariis 808, 4.
Hereditatis adquirendæ modi 432. *m.*
——— emtæ & vend. ſtipulat. 492, 567.
Hereditates fideicommiſſariæ vid. *Fideicomm.*
Heredum tres ſpecies 423, 415.
Heres ſolus & neceſſarius 64, 105.
——— princeps quando eſſe velit 414—5. cum not.
Heres pro Domino 433, 439. cum not. *p.* & *r.*
Heredes qui recte inſtituantur 377, 319.
——— voluntarii & neceſſarii 379, 324. 423, 415. ſqq.
——— extranei ſ. voluntarii 426, 424. 429, 432.
——— ſui hodie non ſunt neceſſarii 426, 423.
——— ſui *immiſcent* ſe hereditati aut *abſtinent*: extranei *adeunt* eam aut *repudiant* 429, 432.
——— quot ſcribi poſſint 382, 331.
——— multi quomodo hereditatem dividant 384, 336. ſqq.
——— ſine parte ſcripti, quomodo *ibid.*
——— ex certa parte 385, 339. ſqq.
——— ſub condit. & pure ſcribuntur 387, 343.
——— non ad tempus nec ex tempore *ibid.*
——— quomodo ſubſtituantur 389, 347.
Heredis capacitas quo tempore ſpectetur 417, 426. ſqq.
——— nomen ſemel infixum ægre in alium tranſit 396, 359. 430, 443. 491, 566. 521, 14.
Hieme conventus agebantur 70, 118. ſqq.
Homo non eſt in fructu 246, 67.
Homines naturali jure pares 51, 82.
——— jure gentium triplices, *ibid.*
——— ſui vel alieni juris 79, 137. ſqq.
——— ſui juris triplices 136, 247.
Homicida capite plectitur 15. *r.*
Homicidarum pœna 919, 412.
Honorarium jus *vide* Jus.
Honorariæ obligationes 615, 237.
Hortenſius Senatum ac plebem in concordiam egit 26, 38. ſqq.
Hoſtium captorum & corpora & bona victoris ſunt 224, 31.
Hypothecaria actio 794, 139.
Hypotheca & pignus differunt 796, 142.

I.

IGnorantia juſta excuſat 704, 428.
Ignotus recte heres ſcribitur 388, 346.
Illuſtres qui 1056.
Illuſtrium circa injuriarum actionem privilegium 777, 105.
Immixtio eſt heredis ſui 429, 432.
Immortalitas generis procreationi & ſucceſſioni debetur 14. *k.*
Immunitas *vide* Privilegium.
Imperator *vide* Princeps.

Improbus & inteſtabilis quis 338, 243.
Impubes quatenus recte ſtipuletur 650, 313. ſqq.
——— tripliciter dividitur 651, 314.
——— *adde* Pupillus.
Impuberis adrogatio 113—4.
In cum ablat. pro accuſ. 136. *f.*
Inæſtimabilis res libertas 76, 130.
Incerta perſona quænam 462, 502.
——— ei olim legari nequibat *ibid.*
——— tutor nec hodie datur 464, 507.
Incorporales res 262, 92. ſqq.
Indebiti ſoluti condictio 711, 445.
——— quibus non detur 712, 446. ſqq.
Induxit & *introduxit* quid differant 275. *x.*
Infanti matris calamitas non nocet, 48, 76. ſqq.
Infitians in quibus caſibus duplum ſolvat 712—3, 446. ſqq. 816, 180. ſqq.
Ingenuitas ἄτομος eſt 52, 83.
Ingenuus quis 47, 75.
Ingenuo non nocet manumiſſio, 49, 78. ſqq.
Ingenuis vivis potius quam mortuis favetur 426, 423.
Ingratus amittit donata 300, 169. ſqq.
Injuriæ vocabulum polyſemon 768, 87—8.
——— pro contumelia ſumtum vel facto fit vel verbo 769, 89.
——— patimur injuriam & per nos & per alios 771, 92.
——— an per ſervos . . . 93. ſqq.
——— pœna ex XII. Tabb. 773, 97.
——— prætoria 774, 99.
——— ex L. Cornelia 775. 101.
——— atrox injuria unde æſtimetur 776, 102. ſqq.
——— injuriarum agi poteſt vel criminaliter vel civiliter 777, 104.
——— an per procuratorem . . . 105.
——— diſſimulatione exſtinguitur 778, 106.
Inofficioſum teſtamentum 415, 400.
Inquiſitio in tutorem quid 140, 254. 166, 304. 182—3.
Inſcriptiones titulorum *vide* Rubrica.
Inſtitor quis 840, 235.
Inſtitui heredes quinam poſſint 377, 319.
Inſtitutio ſola ſervum proprium facit liberum 66, 108.
Inſtitutiones Juſtin. quid 6. l. 7. t. 8. b. c.
Inſtituta & Inſtitutiones differunt. 1. *b.*
Inſtrumentum agri quid 452, 480.
Inſula marina fit occupantis 226, 35.
——— fluviatilis cujuſnam ſit? 227, 35—6.
Interdictum quid 889, 350. unde dictum 894, 355.
——— I. Diviſio in prohibitoria 891, 351.
——— reſtitutoria 893, 353.
——— exhibitoria . . . 354.
II. Diviſio: Adipiſc. poſſeſſ. 894, 356.
——— Retinendæ 897, 362.
——— Recuperandæ 901, 371.
III. Diviſio: Simplicia 902, 375.
——— Duplicia 903, 376.
——— Quorum bonorum 894, 357.
Salvianum 896, 361.
Uti poſſidetis & utrubi 897, 362. 898, 365—7. 903, 376. ſqq.
Unde vi 901, 371.
in utiles actiones converſa ſunt interdicta 904, 379.
Inteſtabilis quiſnam 338, 243.
Inteſtatus eſt vel facto vel jure 516, 2.
Inteſtati hereditas vid. *Hereditas.*
Invecta & illata, quæ ſint 944.
Inventarii beneficium 431, 436.
Inventi theſauri jus 247, 50. ſqq.
Inventio naturalis adquirendi modus 218, 231.
Invitis ſubditis Princeps bene facit, 83, 145.
Inundationis quodnam jus 229. 39.
Iter quid 265, 98. & toto Excurſu XIX. pag. 1226.
Judex omnis, non pedaneus modo, reſponſis prud. ſtare debet 40. *b.*
Judicis officium 910, 391.
——— eſt ad certam quantitatem condemnare 823, 198.
——— male judicantis pœna 778—9.
Judiciorum peſtes, 33. *t.*
Judicia diviſoria 809, 167. ſqq.
——— publica ut a privatis differant 917, 406.
——— capitalia aut minus 918, 409.
Julianus Anteceſſor laudatur 5. *g.*
Julius Sabinus in ſervos ſævus 81, 140. ſqq.
Jus naturale cum exemplis 12, 17. ſqq.
Jus naturale an brutis commune 14. *o.*
Jure naturæ omnes liberi ac pares ſunt 51, 82.
Jus gentium cum exemplis 15, 20. ſqq.
——— divina providentia conſtitutum 41, 66. cum not. *p.*
——— tria hominum genera induxit 51, 82.
——— immutabile 41, 66.
Jus civile cum exemplis 16, 21. ſqq. quid proprie 601, 206.
Juris civ. & gent. differentia 18, 25—20, 28.
Juris civilis objecta tria 43, 68.
Jus civile olim penes Pontifices 38. *x.*
——— pro XII. Tabb. 371. in not. 588. *f.*
——— quomodo mutetur 42, 66. cum notis.
——— a Prætore corrigitur, emendatur, confirmatur 588, 172. 590, 178.
Jus privatum & publicum 12, 16.
——— unde collectum, *ibid.*
Juris ſcripti & non ſcripti origo 41, 65.
Juris ſcripti ſex ſpecies 21, 29. ſqq. 40, 64.
Jus non ſcriptum 40-41, 64.
Jus honorarium quid 37, 61.
Jus vel certum vel dubium 39. *c.*
Jure pleno dominus 59, 95.
Juris præcepta 11, 16.
Juris ſui vel alieni 79, 137. ſqq.
Jura redduntur & reguntur 3. *t.* *cum Addendis.*
Juris diſcendi methodus 10, 14. ſqq.
Juriſconſulti unde dicti, 40, 63.
——— *adde* Prudentes.

Juriſprudentia defin. 10, 13.
——— media quænam 545. y.
ex Jurejurando in factum actio 799, 148. & 151.
Juſtitia defin. 10, 13.
Juſtitiam tria corrumpunt 33, 55.
Juſtiniani res geſtæ. 3, 2.
——— legumlatio 3, 3. ſqq.
Juſtinianus leges temere immutavit 41. z.

L.

LAcedæmonii jure non ſcripto utebantur. 41, 65.
——— peregrinos expellebant 17, 23.
Latino-græcus ſermo 1059. & 1068.
Latini Juniani, quinam? 54, 86. 62, 101.
——— a quo ſublati 57, 91.
Legandi liberrima ex Tabb. XII. licentia 480, 541.
——— quibus legibus coërcita, 481, 541. ſqq.
Legatum quid 435, 442. etymologia 433-4. not. a.
——— quadruplex olim cap. 443. immo quintuplex 495, 574.
——— per vindicationem 435, 444.
——— per damnationem 436, 445.
——— ſinendi modo, *ibid.*
——— per præceptionem 436, 446.
——— fideicommiſſo exæquatum 438, 448. 473, 530.
——— rei alienæ 439, 450. ſqq.
——— rei oppigneratæ 441, 454. 446, 467.
——— rei naſcituræ 443, 459.
——— conjunctim vel disjunctim fit 460.
——— rei propriæ 445, 464.
——— rei alienatæ 446, 466—8.
——— liberationis 447, 468.
——— debiti 448, 470. ſqq.
——— dotis 450, 474.
——— ſervi poſt manumiſſi 476. ſqq.
——— ſervæ cum natis 451, 478.
——— ſervi cum peculio 453, 481.
——— agri cum inſtrumento 482.
——— gregis. *ibid.*
——— domus 454, 483.
——— peculii 484 & 456, 487. ſqq.
——— quando deferatur ac cedat 454, 484. ſqq.
——— quando ad heredes transmittatur, *ibid.*
——— rerum incorporalium 458, 495.
——— generis 459, 496.
——— optionis . . . 497. ſqq.
——— quibus legari poſſit 461, 500.
——— non incertis olim perſonis 462, 502.
——— nec alieno poſtumo. 463, 505.
——— non perit falſa demonſtratione vel cauſa 465—7, 509. ſqq.
——— ſervo heredis relictum 468, 515. ſqq.
——— conditionale 518. ſqq.
——— hujus & pœnæ nomine differentia 476-7. not.
——— purum ſubjacet regulæ Caton. 519.
——— domino ſervi relictum 470, 520.
——— ante heredis inſtitutionem hodie valet 471, 524. ſqq.
——— item poſt mortem heredis 472, 527. ſqq.
——— item pridie mortem 473, 529. ſqq.
——— pœnæ nomine quid 473, 531. ſqq.
——— cur olim non valuerit 475, 533.
——— hodie permittitur 476, 536. ſqq.
——— niſi probroſum quid jubeatur *ibid.*
——— quomodo adimatur aut transferatur 478—9, 539.
——— indebitum quo caſu non repetatur 713, 448. ſqq.
Legatarii adv. heredem actio 710, 443.
Legatarius partiarius quis 495, 574.
Legatorum cautio 640, 290.
Legitima hereditas vid. *Hered. inteſtati.*
——— portio quanta 422, 414. & not.
——— tutela 148. 163.
Legitimatio per curiam 107, 190.
——— per matrimonium *ibid.*
Legitime facta legitime ſubvertenda 413, 397.
Legis vocabulum generale 22, 31. 24. x. 35. a.
——— ſpeciale 22, 31. 25, 36. 26, 37, 27, 39.
Lex ab jure civili qui differat 601, 206.
——— majora indulgens, minora prohibens, ridicula eſt 75, 129.
Legem *ferre* & *condere* diff. 35. a.
in Legiſlatione quæ vitia 4, 4.
Legibus legem dicit Princeps 3. t.
Legumlatores ſex apud Rom. 21, 30. ſqq.
Leges annales obſcuræ 37. m.
Lex Aelia Sentia 54, 86. & 63, 102. ſqq.
——— vetuſtior quam Caninia 77. p.
——— Aquilia trium capitum 753, 58. *not.* 930. not. 9. & 1101.
——— quid primo ſanxerit, *ibid.* & ſqq.
——— quis teneatur aut non, 756, 63. ſqq.
——— pœnalem habet actionem 760, 71.
——— omnem cauſam comprehendit . . . 72.
——— concurrit cum aliis actt. 761, 76.
——— ſecundum caput obſoletum 762, 76.
——— tertium quid ſanxerit . . . 77.
——— differentiæ primi & tertii capitis 764, 80. ſqq.
——— directa quæ ſit actio 766, 83.
——— quænam utilis . . . 84-5.
——— quæ in factum 767, 86.
——— a quo & quando lata 765, 82. & not.
——— Atilia vel Atinia 164, 300. & 285. s.
——— Cornelia de captivis 364, 290.
——— de falſis ſ. teſtamentaria 923, 418.
——— de ſicariis . . . 412.
——— Fabia de plagiariis, *ibid.*
——— Falcidia 482, 545. ſqq.
——— in ſingulis heredibus obſervanda 483, 546. ſqq.
——— quo tempore bona defuncti computet 484, 549. ſqq.
——— nonniſi purum patrimonium ſpectat 486, 555. ſqq.

Lex Falc. quando lata 480. not. *a*.
——— Furia Caninia recentior quam Ælia 77. *p*.
——— cur abolita 78, 133-4.
——— Furia de teſtamentis 481, 543.
——— Hortenſia 27. *k*.
——— Hoſtilia quid ſanxerit 862, 286.
——— Julia de vi priv. & publ. 902, 373. 924, 419.
——— majeſtatis 918, 410.
——— de adulteriis 919, 411.
——— de peculatu 924, 420.
——— de ambitu, de repet. de annona, de reſiduis 925, 421. ſqq.
——— de prædio dotali 307, 182. ſqq.
——— Julia & Plautia 285, 134.
——— Julia & Titia 164, 300.
——— an una fuerit an duæ, Excurſu XII.
——— Julia Velleja 371, 306.
——— Junia Norbana 54, 86. 584, 164-5.
——— Papia de juribus patroni 579, 153.
——— Pompeja de parricidiis 921, 415.
——— Publilia quando lata 27, *b*.
——— Regia 31, 50.
——— Regiæ leges ſublatæ 148. *b*.
——— XII. Tabb. vide *Tabula*.
——— Valeria triplex 26. *d*.
——— Voconia de teſtamentis 482, 544.
Liberi ſunt ingenui vel libertini 46. fin. 47, *pr*.
Libera liberum parit 47, 76. ſqq.
Liber pro filio, ſingulariter 318. *k*.
Liberi dicuntur omnes deſcendentes 122, 218.
——— qui & quot, a tutela vel cura excuſent 188, 341.
——— paternorum bonorum qs. domini 425, 422. cum not.
——— quinam aut heredes ſcribendi aut exheredandi 365, 292. ſqq.
——— quinam præteriti adcreſcant 365, 294.
Libertas quid 43, 70. & not. *i*.
——— res inæſtimabilis 76, 130.
Libertatis ſummus favor 304, 180.
Libertas vel directa vel precaria ſive fideicommiſſaria 143, 261.
Libertatum cauſa bona addicuntur 603, 212.
Libertus & Libertinus 50. not. *b*.
Libertinus quis 50, 80.
Libertinitas olim triplex 53, 86. ſqq. 62, 100. & 101.
——— hodie *ατομος* & *μονοειδης* 52, 83. 56, 90. 62, 101.
Libertus centenarius quis 580, 155.
Libertorum hereditas ad quos perveniat 576, 144. ſqq.
Liberti quis tutor? 157, 287. ſqq.
——— quibus adſignentur 585, 168. ſqq.
Libertina Senatori nubere nequit 74, 126.
Litteras neſcire, quid 194. *b*.
Litterarum obligatio priſca 668, 351, ſqq.
——— nova 670, 354. ſqq.
Litus quid 210, 5. publicum eſt 212, 7.
Locatio conductio quando contrahatur 683, 380.
Locatio quas actiones pariat . . . 381.
——— iiſdem regulis gaudet quibus emtio, *ibid.*
——— quid ſi merces in alterius arbitrium ſit collata 684, 382.
——— diverſa a permutatione 685, 384. ſqq.
——— & ab emphyteuſi 686, 387.
——— quid a conductore deſideret 688, 392.
——— ad heredem tranſit 689, 393.
Lucrum quomodo inter ſocios dividatur 690. ſqq.
——— quid comprehendat 739, 30.
Lucrativæ cauſæ in eadem re duæ non concurrunt 442, 457. ſqq.

M.

MAcedonis patricidæ hiſtoria 849, 259.
Magiſter an idem qui *doctor* 1057.
Magiſter bonorum quinam 610, 229. & not.
Magiſtratus ſuſpicionibus ſubjacet 33, 55.
——— cur nonniſi edicto jus conſtituat 33, 54. ſqq. 34. *y*.
Majeſtas quid Græcis. 1. *d*.
Majeſtatis crimen 918, 410.
Major XVII. annis pro aliis recte poſtulat 76, 131.
——— ſervos recte manumittit *ibid.*
Maleficium *vide* Delictum.
Mancipia unde dicantur 45, 72.
Mandatum quotuplex 696, 410. ſqq.
——— non contrahitur ex conſilio 699, 417. ſqq.
——— nec quod contra bonos mores fit 700, 420.
——— ad quid obliget mandatarium 701, 421.
——— quomodo diſſolvatur 702. ſqq.
——— ſuſcipere nemo cogitur 704. 429.
——— in diem & ſub conditione 705, 431.
——— gratuitum eſſe debet . . . 432.
Manumiſſio quid 51, 81.
——— variis fit modis, 52, 84.
——— naturalis vel legitima 58, 93.
——— naturalis triplex 60, 98.
——— legitima triplex 59, 95.
——— vindicta, quid 59, 96.
——— cenſu 60, 97.
——— teſtamento 60, 98.
——— inter amicos *ibid.*
——— per menſam 61, 98.
——— per epiſtolam *ibid.*
——— omni loco & tempore procedit 53, 85.
——— non omni domino licita 63, 102.
——— ſummum eſt præmium 51. *k*. 68, 114. 76, 130. 424, 419.
——— in fraudem creditorum 63, 102. & 109. ſqq.
——— ingenuo non nocet, 49, 78. ſqq.
——— matrimonii cauſa 74, 126.
——— procuratoris habendi cauſa *ibid.*
Manumiſſionis cauſa ſemel probata non retractatur 74, 127.
Manumittendi juſtæ cauſæ 72, 122. ſqq.

Manumittere an poſſit XX. annis minor 69, 116. ſqq.
Mare & litus maris publica ſunt 210, 4. cum not.
Mares puberes, quinam 87, 151.
Mater pro *patria* 183. *n.*
Mater ad legitimam ſucceſſionem quando vocata ſit 553, 93.
Matris calumnitas partui non nocet, 48, 76. ſqq.
Matertera adoptiva quomodo fiat 99, 174.
——— magna, quæ 97, 171.
Materteram adoptivam ducere poſſum 97, 170. 99, 173.
Materiæ dominus an ſpeciei factæ maneat dominus 229, 40. ſqq.
Matrimonium pro uxore 90. *q.*
Matrimonium an brutis tribuatur 13. *b.*
Media Juriſprudentia quænam 545. *y.*
Mediaſtinus differt ab homine medii actus 774—5. *s.*
Meum *vide* Noſtrum.
Miles ſurdus aut mutus cur militare amplius nequeat, 352, 268.
——— & teſtatus & inteſtatus decedere poteſt 384, 335.
Militare teſtamentum 346, 260.
Militia excuſat a tutela & cura 196, 356.
Militis in præteritione liberorum licentia 375, 316.
Minor pro pupillo 311. *y.*
Minor 20. annis an manumittat 69, 116. ſqq. 75, 128. ſqq.
Minus licet, cui plus licet 75, 128—9.
Miſericordiæ ara Athenis 18, 24.
Miſſilium rerum jus 257—8.
Miſſorium quid 256. not.
Modi adquirendi dominii, vid. *Adquir.*
Mœnium fabuloſa origo 217, 16.
Morienti debet licere quod viventi 78, 134.
Mulier an adoptare poſſit 119, 212.
Mulierum natura fragilis 309, 185. not. *b.*
Mutui definitio 310, 189. & 616, 239.
——— in quibus rebus conſiſtat 311, 191. & 617, 241.
——— unde dictum . . . 242.
——— quam actionem pariat *ibid.*
——— quid a commodato differat 619, 246.
in Mutuo a pupillo dato quid juris 312, 193. ſqq.
Mutus quis dicatur 363, 288.
——— cur a militia removeatur 352, 268.

N.

NAturale jus *vide* Jus N.
Naturales dicuntur etiam extra concubinatum nati 106—7. *k.*
Naturalis rerum adquiſitio 218, 18. ſqq.
——— quaterdecuplex 260, 88. 325, 223.
Neceſſarii heredes 379, 324. 390, 347. 423, 416. ſqq.
Negatoria actio 786, 121. ſqq.
Negotiorum geſtorum actio duplex 707, 435. ſqq.
Nomen quid 465, 508.
Nomina rebus convenire oportet 302, 175.
Noſter qui dicatur 1048—9.
Noſtrum quoque eſt, cujus uſumfructum alius habet 378, 321.
——— non eſt, cujus ſolum uſumfr. habemus 379, 323.
Novationis effectus 721, 465. ſqq.
——— quando fiat 724, 471.
Noverca, quæ 102, 179.
Noxa & *noxia*, qui differant 853, 265.
Noxa caput ſequitur 854, 269.
Nullius res 213, 8.
Nuptiæ quid 86, 149.
——— & matrimonium differunt 85. *e.*
——— non ſunt actus legitimus 86. *k.*
——— quorum parentum conſenſum requirant 88, 152. ſqq.
——— in linea recta prohibitæ 93, 164.
——— linea obliqua partim prohibitæ, partim conceſſæ 94, 165. ſqq.
——— conſobrinorum an vetitæ 96, 169. vid. totum Excurſum X.
——— inter adfines partim vetantur 100, 175.
——— inter adoptivos partim prohibitæ, partim conceſſæ 93, 164. 94, 165. ſqq.
——— cum matertera adoptiva, non cum amita adopt. licitæ 97, 170. 98, 171.
——— non nuptiæ 104. *b.*
——— duplices capitaliter puniuntur 101, 178. 102, 180.
Nuptiarum illicitarum pœnæ 105, 186. ſqq.
Nuptias juſtas qui contrahant 87, 151.
in Nuptiis juſtis tempus conceptionis ſpectatur 135.
——— honeſtas ſpectanda 104, 183.
Nurus quænam 100, 175.

O.

OBæratus quiſnam 63, 103.
Obligatio quid ſit 163, 93. & 614, 236.
——— vel civilis vel prætoria . . . 237.
——— I. ex contractu quadruplex 615, 238.
——— (1) re 616, 239.
——— (2) verbis 622, 253.
——— (3) litteris 668, 351.
——— (4) conſenſu 671, 358. quadruplex, *ibid.*
——— II. quaſi ex contractu 707, 434.
——— (1) negotiorum geſtorum . . . 435.
——— (2) tutelæ 709, 439.
——— (3) communio rei . . . 441.
——— (4) ——— hereditatis 710, 442.
——— (5) indebiti ſoluti 711, 444.
——— III. ex delicto 726, 1.
——— (1) Furti 727, 3.
——— (2) Bonorum raptorum 746, 47.
——— (3) Damni injuria dati 753, 58.
——— (4) Injuriarum 768, 87.
——— IV quaſi ex delicto 778, 107.
——— (1) Judicis, *ibid.*

——— (2)

——— (2) & (3) habitatoris 780, 110.
——— (4) exercitoris 781, 115.
——— naturalis vel civilis &c. 663, 339. ſqq.
——— per quas perſ. adquiratur 714, 450.
——— quibus modis tollitur 717, 455.
Obligationes actionum matres 613, 235.
Occupatio rerum naturalis 218, 18. ſqq.
Operæ ſervorum ex operis ſuis, quid 321, 214.
Opes *vide* Patrimonium.
Opinio & ſententia an eadem 39. *c. d.*
Opinio JCti defin. 40, 63.
——— de facultatibus noſtris nimia ſolet eſſe 68, 115.
Oppignero *vide* Pignus.
Optionis legatum 459, 497.
Oſtendere i. facere 9. *i*
Oſtorii nomen vindicatum 587. *m.*

P.

PAganus teſtatus & inteſtatus decedere nequit 384, 334.
Pandectæ quid 4. *a.* 7, 9.
Paraphraſis quid 1035—6. & 1059. not. 28.
Parentes dicuntur omnes adſcendentes 122, 218.
Parentum tutela 160, 292.
Parricidarum pœna 921, 415.
Pars pro ſemiſſe 393. not. *s.*
Partitio, quintum legati genus 495, 574.
——— num univ. an partic. not. *e.*
Partus ancillæ non ſunt in fructu 246, 67.
——— *vid.* Infans vel Mater.
Patrem non habent ex illicitis nuptiis nati 105, 187.
Patriæ poteſtatis origo 426. *m.*
Patria poteſtas quibus modis ſolvitur 121. ſqq.
Patriſfamilias omnia olim per liberos adquirebantur 317, 205.
——— quid Juſtin. ſanxerit 206. ſqq.
——— quid juris in bonis emancipandi retineat 318, 208—9.
Patriciatus ſolus ſolvit patria poteſtate jure Inſtit. 125—6. coll. not. *z.*
Patrimonium purum quid 486, 555. ſqq.
Patrimonii proprii ſpes ſæpe nimia 68, 115.
Patronorum tutela 157, 287.
——— jura in bonis liberti defuncti 576, 146. ſqq.
Patronus quibus libertos adſignare poſſit 585, 168. ſqq.
Patrueles in capita ſuccedunt 548. *g.*
Pauliana actio 793, 138.
Pauperies quid 859, 280.
Pecudum numero, quid 753, 60.
Peculatoris pœna 924, 420.
Peculium quid 844, 243. ſqq.
——— quid contineat 457, 492. ſqq.
Peculii caſtrenſis & pagani differentiæ 359, 281.
de Peculio caſtr. & quaſi caſtrenſi licet teſtari 356, 276. 358, 280.
de Peculio actio 799, 148. & 150.
Pecunia non æſtimatur 275, 115.
——— quid comprehendat 208, not. *a.*
Pegaſiani SCti origo & jura 494, 572. ſqq.
——— abolitio per Juſtin. 499, 583. ſqq.
Peregrinos expellebat Sparta 17, 23.
——— alliciebant Athenæ 18, 24.
Periculum ad emtorem tranſit 680, 373.
Permutatio diverſa ab emtione 679, 371.
——— & a locatione 685, 384.
Perſonarum ſumma diviſio 43, 70.
Picturæ in aliena materia jus 242, 61.
Pignerari prædium dotale nequit 307, 183.
Pigneratitia actio 621, 251.
Pignus & hypotheca differunt 796, 142.
——— a creditore quando recte alienetur 309, 186. ſqq.
Pius, *Titus* & *Tiberius* confuſa 593—4. not.
Plagii pœna 925, 421.
Plantarum in alieno ſolo jus 239, 57. ſqq.
Plebis a Senatu diſceſſio 24, 35. ſqq.
Plebiſciti cauſa & origo 26, 37.
Plebiſcitum defin. 23, 32.
Plebs defin. 22, 32.
Plus cui licet, ei minus licet 75, 128—9.
Plus petitionis jura 823, 199.
——— quot modis fiat 825, 204.
——— pœna nova 882, 331.
Pœna infitiantis 712—3, 446. ſqq.
——— ſtipulationi inſerta quid efficiat 657, 327.
——— temere litigantium 905, 380.
Pœnæ capitales & minus 918, 409.
——— variorum delictorum 410. ſqq.
——— nomine nec legatum nec hereditas olim valebat 473—8, 531. ſqq.
Pœnales actiones 806, 160. ſqq.
Pontifices juris civilis arbitri 38. *x.*
Populus defin. 22, 30.
Populi & plebis differ. 23, 33.
Populus pro *plebe* 23. *r.*
Portio legitima quanta 422, 414. & not.
Poſſeſſio & qs. quid 323, 218. & 889, 347.
——— pro herede 895, 358.
——— pro poſſeſſore, 896, 359.
——— poſſeſſionis commodum 897, 364.
——— per quos poſſideamus 899, 368.
——— quomodo adquiratur, retineatur & amittatur poſſeſſio, *ibid.* & ſqq.
——— quotuplex ſit, tabula oſtendit 900. *not.*
——— longi temporis 283, 131.
——— bonorum vide *Bonorum poſſ.*
Poſſeſſionem recte adquiſitam vel dominium vel uſucapio ſequitur 325, 221.
Poſſidere & *tenere* differunt 720, 462.
Poſſeſſum vi, quid 289, 45. ſqq.
Poſtliminium quid 126—9.
Poſtremus idem aliquando qui primus 156. *x.*
Poſtumis teſtamento præteritis quid juris 367, 298. ſqq.
Poſtumus quiſnam 139, 253. & 367. *p.*
——— ſæpe pro jam nato eſt, *ibid.*
——— alienus quiſnam 463, 505.

Poſtumo olim legari non poterat 463, 505.
Poſtumus heres inſtitui poterat 464, 507.
Poteſtas, quid 80, 138.
——— in ſervos quanta 80, 138. ſqq.
——— in ſervos illibata eſſe debet 83, 146.
——— in ſervos juris gentium 80, 138.
——— in liberos juris civilis 86, 149.
——— patria quanta 86. *l.*
——— origo 426. *m.*
——— in quoſnam liberos 85, 148. 86, 150.
Poteſtatem furioſus retinet 88, 153.
Prædia dotalia Italica cur alio jure quam provincialia gaudeant 307. not. *c.*
——— ſtipendiaria & tributaria 251, 75. ſqq.
Præjudicium quid 802, 154. & not.
Præjudiciales actiones, *ibid.*
Prænomen quid 465, 508.
Præſumitur interrogatio ex reſponſione 656, 324.
——— actum, quod ſcriptum eſt 653, 318. & 668, 350.
Præteritio liberorum in teſtamento 365, 292. ſqq.
Præteriti liberi de inoff. teſt. agere poſſunt 416, 402.
Prætextatus & —ta quinam 778, 91.
Prætor unde dictus 35—6, 58.
——— jus civile vel corrigit vel impugnat vel confirmat 588, 172. 590, 178.
——— fideicommiſſarius 490, 563.
——— peregrinus 36, 58. & 1081. ſqq.
——— urbanus 35, 58.
Pragmaticorum error 30. *z.*
Precaria teſtamenti verba 143, 260.
Primogenitus interdum unigenitus 156. *x.*
Primus idem aliquando, qui poſtremus, *ibid.*
Princeps defin. 28, 41. 31, 49. & 50.
——— quid Græcis 1. *c.* 2. *i.*
——— & armis & legibus decoratur 1, 1. & *N.*
——— ſubditis etiam invitis bene facit 83, 145.
——— nec gratiæ nec odio quidquam dat 33-34.
——— & bonorum & corporum noſtrorum dominus 34. princ.
——— legum dominus 3. *t.*
——— unus cur legem faciat 31, 48. ſqq.
——— cur & decreto & edicto jus condat 33, 54. ſqq.
——— quando hereditatem adgnoſcat 414, 399.
——— legibus ſolutus, tamen legibus vivit 415, 399.
Principis ira, mortis nuntius 34. *x.*
——— epitheta 9. *h.* Θεὸς 1050.
——— Conſtitutio *vide* Conſt.
Principale teſtamentum quid 402, 375.
Principalium & acceſſionum exempla, 452, 479.
Principali ſublato tollitur acceſſorium 403, 376. 452, 479.
Privilegia frumentariorum Athenis 17. *c. d.*
Privilegium illuſtrium circa injuriarum actionem 777, 105.
Privigna quæ 100, 175. 103, 182.
Procurator quomodo conſtituatur 862, 288.
Procurator quomodo agat & conveniatur 863, 290.
——— noſter nobis adquirit 324, 221.
Prodigis curator datur 179, 326.
Prodigi teſtamentum facere nequeunt 362, 287.
Promittendi correi 631, 271. Reliqua in *Stipulatio.*
Proprietas ſejuncta eſt ab uſufructu 272, 109.
Provincialia prædia cur alio jure quam Italica gaudeant 307, not. *c.*
Proximus etiam, qui ſolus 156. *x.*
Prudentes qui? 38, 62.
——— jura condunt 35. *a. fin.* 38, 62.
Prudentum auctoritas & vis 35. *a.* in fin. 38. *x.* 40, 63. cum not. *i.*
——— reſponſa duplicia 39, 62.
——— reſponſa cur Pomponius ſine ſcripto conſtitiſſe dicat 38. *x.*
Puberes quinam 87, 151.
Pubertas quomodo olim & nunc æſtimetur 173, 315. ſqq.
——— plena, quænam 115, 204.
Publicæ res 210, 5. ſqq.
Publiciana actio 791, 132. ſqq.
Pupilli tutela cognatis, bona adgnatis a Charonda committebantur 148—9. not.
Pupillis quando curator detur 172, 314. 180, 327—8.
——— quando actor aut procurator 180, 329.
Pupillus, *adde* Impubes.
Pupillus nihil recte alienat 310, 189.
——— ſine tutore alios, non ſe obligare poteſt 169, 308. ſqq.
——— mutuum non recte dat 310, 189. ſqq.
——— an debitum recte accipiat 313, 196.
——— an debitum recte ſolvat 315, 202.
——— ſolutio quomodo pupillo recte fiat 313, 198. ſqq.
——— naturaliter obligatur 664, 341.
Pupillaris ſubſtitutio 396, 360. ſqq.
——— quam cautionem requirat 399, 367. ſqq.
Pupillare teſtamentum quid 402, 375.
Purpura in veſtibus quid 232. *i.*
Purum patrimonium quid 486, 555. ſqq.

Q.

QUadrans legitimus hereditatis 421, 413.
——— ex L. Falcidia qui computandus 483, 546. ſqq.
Quarta Pegaſiana 494, 573. ſqq.
——— in re & in jure quid differant 501, 589.
——— D. Pii 114, 201.
Quaſi delicta 778. uſque ad 782.
——— poſtumi 369, 303.
——— traditio 256, 82. ſqq.
——— uſusfructus 273, 111. ſqq.
Querela de inofficioſo teſtam. 416, 402.
——— quibus competat 417, 404.
Quirites unde dicti 19, 27.
——— jure Quiritum 58, 94. & 1090. ſqq.
Quotidianæ res quid 9. *g.* & Add.

R.

RAptorum vi bonorum actio 747, 47.
——— quanta ſit pœna . . . . . . 48—9.
——— an levius quam furtum puniatur 748—9. cum not.
——— quis non committat 749, 51.
——— qui rem qs. ſuam rapit, quomodo puniatur 750, 52.
——— quis agere poſſit 751—2.
Receptitia actio 797, 145. ſqq.
Recuperatores quinam 71, 119. ſqq.
Redire hereditas dicitur 149. *c.*
Regula Catoniana 469, 519.
Relegati retinent jura civium 124—5.
Religioſa res 214. 12.
Renuntiatio ſocietatis quid efficiat 692, 402. ſqq.
Repetundarum rei pœna 925, 422.
Replicatio quid 885, 339.
——— eliditur duplicatione &c. 886, 342.
Repudiatio eſt heredis volunt. 429, 432.
Res quid JCtis notet 207—8. *a.*
Rerum diviſio 209, 3. ſqq.
——— adquiſitio civilis 281, 126.
Res mea quid ſignificet THo 321. *d.*
——— ex re mea, quid 321, 213.
Res corporales & incorp. 262, 92. ſqq.
Res quotidianæ quid. 9. *g.*
Rei amiſſæ & derelictæ differ. 258, 84—5.
Reſp. *gubernatur* 9. *l.*
Reſpublica & *res publica* diſtinguuntur 190. *q.*
Reipub. intereſt, ne quis re ſua abutatur 83, 145.
Rei ſtipulandi & promittendi plures 631, 271.
Reſponſa Prudentum *vide* Pr.
Reſtituere plus quam accepimus non cogimur 506, 603.
Rex *vide* Princeps.
Ripæ uſus publicus 211, 6.
Rogatio i. e. *lex* 23. *o.*
Roma duplex 186, *b.* item 869, *d.* & *e.*
Rubricæ titulorum Græcæ non ſunt Theophili . . . . 1. *a.* & Exc. VI. pag. 1175.
Ruptum, generale vocabulum 763, 78.

S.

SAbinianorum & Proculianorum diſputatio de permutatione & emtione, 678—9.
——— circa mandatum. 701, 422.
Sacerdos quadragenarius eſſe debebat, 36, 59.
Sacræ res 213, 9.
Sævitia in ſervos punitur 80, 139. ſqq.
Salvianum interdictum unde nomen habeat 1043.
Sanctæ res 216, 15.
Sanctio legis quid 216—7.
Satiſdant tutor & curator 181, 330.
Satiſdatio litigantium antiqua & nova 864, 291. ſqq.
——— judicatum ſolvi 292.
——— ratam rem &c. 865, 294. ſqq.
Scripti ſine parte heredes, quam portionem accipiant 384, 336. ſqq.
——— ex certa parte, quam 385, 339.
——— ad tempus aut ex tempore 387, 343.
——— ſub condit. impoſſibili . . . 344.
Scripturæ in aliena materia jus 241, 60.
Seceſſio plebis a Senatu 24, 35. ſqq. 37, 60. 765, 82. cum not.
Secundum an *contra* uſquam ſignificet 589. *b.*
Sedes vel ſedeta, quid 348—9. not.
Sedes & ædes confuſa 348. *b.*
Senator libertinam ducere nequit 74, 126.
Senatus defin. 23, 34.
Senatusconſultum defin. 24, 34.
——— cauſa & origo 24, 35. ſqq.
——— Claudianum 611, 232.
——— ſublatum ab Juſt. 612, 233.
——— Claudianum de adſignandis libertis 587, 171.
——— Largianum 584, 164.
——— ſublatum ab Juſtin. 585, 167.
——— Macedonianum 849, 259.
——— Orphitianum 559, 107.
——— Pegaſianum 494, 572. ſqq.
——— Sabinianum quale 529, 36. & 1097. ſqq.
——— ab Juſtiniano ſublatum 531, 39.
——— Tertullianum 553, 93.
——— Trebelliani origo & jura 493, 570. ſqq.
Sententia JCti defin. 39, 62.
——— & opinio an eadem 39. *c. d.*
——— certam quantitatem continere debet 823, 198.
Sequens pro ſecundus ſ. alter 805—6. *k.*
Servarum partus non eſt in fructu 246, 67.
Serviana & qs. actio 794, 139.
Serviens bona fide quid ſibi, quid qs. domino adquirat 322, 216.
Servitus urbana & ruſtica quid 264, 96. 270, 104.
Servitutes ædium quænam 268, 101.
——— quomodo conſtituantur 270, 105.
Servitus quid 44, 71.
——— naturæ contraria 20, 28.
——— juſta & legitima quid differat 50, 80.
Servi unde dicti 45, 72.
——— aut naſcuntur aut fiunt 45, 73.
Servorum conditio ἄτιμος 46, 74. & 52, 83.
Servus filii, parens eſſe poteſt &c. 72, 122. ſqq.
——— adoptatus fit liber 120, 215.
——— ſola domini inſtitutione liber fit 66, 108.
——— domino omnia adquirit 80, 138.
——— ex domino perſonatur 380—1, 327—8.
——— hereditarius quis, & cui adquirat 381, 328—9. & 634, 276.
——— communis cui 382, 331. & 715, 453.

Servus communis ab uno dominorum hodie liber poteſt fieri 304, 179.
——— domino etiam nolenti adquirit præter hereditatem 310, 210.
——— ordinarius & vicarius 451, 478. 845, 246. ſqq.
——— heres eſt neceſſarius 413, 416. ſqq.
Servi noſtri & alieni quomodo heredes recte inſtituantur 377, 319. ſqq.
——— quibus hereditatem adquirant 379, 314. ſqq.
——— ad aras, ad ſtatuas &c. confugiebant 81, 140.
——— ſæviter tractari prohibentur 80, 139. ſqq.
——— quinam recte tutores dentur 141. ſqq.
——— corrupti actio 734, 18. ſqq. 811, 172.
Seſtertios mille aureo uno taxat Juſtin. 580, 155.
Severus & Verus confuſa 192—3. not.
Sica quid 921, 414.
Sicariorum pœna 919, 412.
Societas univerſalis aut ſpecialis 689, 394.
——— quomodo lucrum & damnum partiatur 690. ſqq.
——— quæve pacta admittat *ibid.*
——— quouſque conſiſtat 691, 402.
——— quouſque noceat renuntianti 693, 403.
——— ſolvitur morte 694, 405.
——— & aliis modis . . . 406. ſqq.
——— quam actionem pariat 695, 408.
Socrus, quænam 102, 179.
Solidus quanti pretii 168—9. *n.*
Solo cedit ſuperficies 211, 7. 236, 50. 238, 54.
Solutio quid 717, 455. ſqq.
Spadones quinam 117, 208.
Specificationis jus 229, 40. ſqq.
Spondeo Græce dici nequit 624, 255.
Sponſa, qs. uxor: ſponſus, qs. maritus 103. *t.*
——— patris aut filii duci nequit 103, 183.
Sportularum exactio 812, 174. ſqq. & not.
Spurii patrem non habent 105, 187.
——— unde ſic dicti 105, 188.
Stipendiaria prædia, quænam 251, 75.
Stipes eſt minuta collectio 252, 76.
Stipulatio unde dicta 624, 254. & 1046. in fin.
——— hodie ſolennia verba non requirit 625, 257.
——— pura & in diem quænam 626, 258.
——— temporalis proprie non fit 627, 260—1.
——— conditionalis quænam . . . 261.
——— ——— ad heredes tranſit 628, 264.
——— locus ei poteſt inſeri 629, 265.
——— in tempus præteritum qualis ſit . . . 266.
——— etiam facta admittit 630, 268.
——— cum clauſula pœnæ *ibid.*
——— duorum reorum 631, 271.
——— ſervorum 634, 276.
——— ——— ſi factum ſtipulentur 635, 279.
Stipulatio ſervorum communium quo jure . . . 280.
——— diviſio quadruplex 637, 284.
——— (1) Judiciales *ibid.*
——— (2) Prætoriæ 639, 288.
——— (3) Conventionales 641, 293.
——— (4) Communes . . . *ibid.*
——— damni infecti 639, 288.
——— legatorum 640, 290.
——— ædilitiæ . . . 292.
——— rem pupilli ſalvam fore 641, 293.
——— ratam rem dominum habiturum 642, 295
——— inutilis variis modis 643, 297.
——— (1) ejus quod in rerum natura non eſt 643, 298.
——— (2) Rei quæ humani juris non eſt . . . 299.
——— (3) Rei jam ſuæ . . . 300. & 660, 333.
——— (4) alieni facti 646, 305. & 659, 332.
——— (5) quid ſi extraneo ſtipuler 646, 306. ſqq. & 657, 327. ſqq.
——— (6) ob incongruum reſponſum 648, 309. & 661, 335.
——— (7) ob perſonæ unitatem 649, 311.
——— (8) cum muto, ſurdo, furioſo . . . 312.
——— (9) quatenus cum pupillo 650, 313. ſqq.
——— (10) ob conditionem impoſſib. 652, 316.
——— (11) inter abſentes . . . 317.
——— (12) poſt mortem, &c. nunc valet 654, 320.
——— (13) præpoſtera, nunc valet 655, 323.
——— (14) poſt mortem tertii valet . . . 324.
——— ſi plures res ſtipulemur 656, 325.
——— cum addita pœna . . . 657, 327.
——— pupillo, procuratori & creditori recte ſtipulamur 658—9.
——— (15) ex turpi cauſa 661, 336.
——— ſub conditione facta *ibid.*
——— in tempus collata 662, 337.
——— Aquiliana 719, 461. ſqq.
Stipulationes emtæ & vend. heredit. 491, 567.
——— partis & pro parte 496, 576.
Subſidiaria actio, qualis 185, 336. not *n.* 1199. ſqq.
Subſtitutio heredum 389, 347. ſqq.
——— vulgaris 395, 357.
——— pupillaris 396, 360.
——— quaſi pupillaris 398, 363—4.
——— vulgaris quoties locum habeat, 395, 358.
——— vulgaripupillaris 397, 361.
Subſtituitur etiam filio exheredato 401, 372.
——— & poſtumo 402, 373—4.
——— quouſque liceat 405, 380.
Subſtitutus ſervo pro libero quid capiat 392, 352. ſqq.
Succeſſio vide *Hereditas.*
Succeſſor an uſucapiat 293, 155. ſqq.
Sui vel alieni juris 79, 137.
——— heredes qui ſint iiſque adnumerentur 517, 4. & ſeqq.

Sui

Sui etiam ignorantes fiunt heredes 519, 9.
—— qui eſſe ſui deſinant 521, 13.
—— concurrunt cum emancipatis 524, 23. ſqq.
—— haud amplius ſunt heredes neceſſarii 416, 423.
Superficies ſolo cedit 211, 7. 236, 50. 238, 54.
Surdus quis dicatur 363, 287.
—— cur militare nequeat 352, 268.
Suſpectus tutor vel cur. removetur 201, 364.

T.

TAbulæ XII. quid de tutelis ſanxerint 158, 289.
—— quid de hereditate ingenuorum *ibid.*
—— quid de hered. libertorum, 159, 290.
—— eboreæ 148. *b.*
Tacens qui conſentiat 98, 155.
Telum quid & unde dictum 920.
Tenere & *poſſidere* differunt 710, 462.
Teſtamentum an juris gent. 16. *z.*
—— unde dictum 328, 229.
—— quid ſit 340, 248.
—— calatis comitiis 329, 231.
—— in procinctu factum 330, 232.
—— per æs & libram 331, 233. ſqq.
—— Prætorium 334, 237.
—— hodiernum 335, 239.
—— quot & quos teſtes requirat 334, 237. ſqq. 337, 242. ſqq.
—— in qualibet materia 344, 257.
—— in pluribus exemplaribus 344—5.
—— nuncupativum 345—6.
—— militare 346, 260.
—— veterani militis 353, 270.
—— in quaſi caſtrenſi peculio 356, 276.
—— quibus non permiſſum 357, 278.
—— quomodo infirmetur 406. ſqq.
—— injuſtum, quodnam 406, 382.
—— ruptum, quodnam 407, 384.
—— poſteriori quando prius rumpatur 385—7. 398.
—— irritum, quodnam 411, 392. ſqq.
—— quando reviviſcat 412, 395.
—— ſola voluntate non fit irritum 397.
—— quando Princeps in ſui gratiam adgnoſcat 414, 399.
—— invalidum quotuplex 411. in not.
—— inofficioſum 415, 400.
—— unum duas habens hereditates 399, 365-6.
—— principale & pupillare quo jure gaudeant 402—3, 375—6.
Teſtamenti factio quibus temporibus ſpectetur 427, 426. ſqq.
—— quis habeat 428, 430.
—— diverſa verba 142—3.
ex Teſtamento actio 710, 443.
Teſtes quot & quinam in teſtamentis 334, 237. ſqq. 337, 242. ſqq.
—— quinque, imo aliquando nullus in fideicommiſſis requiritur 504, 597. ſqq.
—— item quinque in codicillis 514, 618.
Teſte uno vel nullo miles teſtamentum recte facit 347, 261. cum not.
Teſtis domeſticus quis 341, 250.
—— eſſe poteſt legatarius, non heres 343—4. 254—6.
Theodoræ laus in epigramm: 2. *m.*
Theſauri inventi jura 247, 70. ſqq.
Thius & Thia, quinam 566, 125—6.
Tiberius, *Titus* & *Pius* confuſa 393—4. not.
Tigni injuncti actio 237, 51. ſqq.
Tignum quid 237, 52.
Titulus quid 895, 358—9.
Titulorum inſcriptio *vide* Rubrica.
Traditio, naturalis adquiſitionis modus 249, 792.
—— ejus requiſita 249, 73.
—— quando dominium transferat 254, 80 ſqq.
—— an naturale, & *datio* civile dominium transferat 306—7. not. *b.*
Trajani edictum ſublatum 584—5, 166—7.
Tranſverſa cognatio, quæ 91, 158. 149, 273.
—— duplex eſt 91, 159. 149, 273.
Trebelliani SCti origo & jura 493, 570. ſqq.
Tribunianus, quibus honoribus functus 5. *c. d.* ej. fides 7. *y.*
Tributaria prædia, quænam 252, 77.
Tributum eſt grave vectigal *ibid.*
Turpium perſonarum exempla 417, 404. & not.
Tutela definitur 137, 248.
—— eſt quintuplex 177, 323, not. *b.*
—— virile officium 159, 291.
—— adgnatorum 149. ſqq. 156, 286.
—— patronorum 157, 287.
—— parentum 160, 292.
—— fiduciaria 161, 293.
—— Atiliana & Juliotitiana 164 ſqq.
—— dativa 164. *a.*
—— quibus modis finiatur 173, 315.
Tutelæ onus, ubi ſucceſſionis commodum 149. *e* 159, 291.
—— actio duplex 709, 439. ſqq.
Tutelam cognatis Charondas tribuit 148-9. not.
Tutor quis, & unde dictus 137, 249.
—— teſtamentarii 138, 250. ſqq. 141, 255. ſqq.
—— quibus dentur 138, 253. ſqq. 147, 269.
—— prætorius ſublatus 172, 314.
—— ſuſpectus removetur 201, 364.
—— majorennis eſſe debet 146, 267. 163, 298 196, 355.
—— teſtamentum pro ſe adgnoſcens, non præjudicat pupillo, & contra 420, 409. ſqq.
Tutoris & Curatoris differentiæ 178, 325.
Tutorem habenti tutor non datur 180, 327.
Tutorum auctoritas 169, 308.
—— excuſatio 187, 340.
—— ſatiſdatio 181, 330.
—— ſuſpectorum accuſatio 201, 364.

V.

VAcantia bona 292, 152.
Vacatio anni 190, 346.
Veluti pro *id eſt* 23. *m.*
Venatores ſ. beſtiarii turpes perſonæ 418, 404. cum not.
Vendicatio dicitur in rem actio 805, 159.
Vendere ſervos bonis conditionibus, quid 82, 143.
Vendita a fiſco vel Imperatore 295—6.
Venditio bonorum quibus ritibus olim facta 610, 228. ſqq.
Venditio *vide* Emtio.
Verba directa vel precaria 142—3.
Verborum obligatio quænam 622, 253.
——— quas actiones pariat 623, 254.
——— ſolennia olim verba requirebat 624, 255.
——— quavis lingua recte fit 625, 256. Reliqua vide in *Stipulatio.*
Verus & Severus confuſa 192—3. not.
Veſticeps 87. *c.*
Veſtium & verus & qs. uſusfr. 273. *kk.*
Veteranus quis 340, 249.
——— ejus teſtamentum quale 353, 270.
Via quid 266-7. & toto Excurſu XIX. pag. 1226.
—— publica & militaris quæ 757, 66. & not.
—— vicinalis *ibid.*
Vincula & carcer quid diſtent 55. not. *i.*
Vindicius ſervus conjurationem detexit 59, 96.
Vindicta *vide* Manumiſſio.
Vinum Campanum an peſſimum 831, 218. & not.
Vi bonorum raptorum actio, vid. *Rapt.*
Vi poſſeſſa quænam 289, 45. ſqq.
Vitæ calamitas tolerabilior quam ignominia poſt mortem 64, 103.
Vitium uſucapioni obſtans qui tollatur 291, 150.
Vivorum favor major quam mortuorum 426, 423.
Unciarum adpellatio 382—3.
Univerſitatis res 212, 8.
Voluntarii heredes quinam 429, 432.
Uſucapio 281, 127. 8.
——— XII. tabb. introducta 282, 128, 130.
——— ejus æquitas 282, 129.
——— ab Juſtiniano mutata 283, 131.
——— in quibus rebus non procedat 284, 133. ſqq.
——— jura in ſucceſſore 293, 155. ſqq.
Uſus quid 264, 97.
—— ædium quid contineat 279, 121.
—— ſervi 279, 122.
—— pecorum 123.
Uſus & uſusfructus differentia 278, 119. ſqq.
Uſusfructus quid 215, 13. 262, 93. 271, 107.
——— ſejunctus eſt a proprietate 272, 109.
——— quibus modis pereat 272, 108. 275, 116.
——— quibus modis conſtituatur 272, 109. ſqq.
Uſufructuarius quænam per alienos ſervos adquirat 321, 213.
——— cur non uſucapiat 323, 218.
——— circa fructus & feturam jus 244-6.
——— quid ei incumbat 246, 68-9.
——— cautio 274. *r.*
Vulnerata beſtia cujus ſit 219, 22. ſqq.

INDEX AUCTORUM:

tam *Veterum*, qui vel illuſtrantur vel emendantur; quam *Novorum*, unde & editas & ineditas in Theophilum obſervationes collegimus.

* *Aſteriſcus deſignat commentationes Manuſcriptas, nunc primum editas.*

A.

ABRESCHII (*Fred. Lud.*) Animadv. ad Aeſchylum 84, a.

——— *Ariſtænetea Lect.* in Gloſſ. THino aliquoties citantur.

* ——— ex litteris ejuſdem. Pag. 1277—8.

ACCURSIUS cum THo comparatus 1043. not.

AGATHIAS de Juſtiniano 1132. not.

ALBERTI (*Joa.*) ad Gloſſ. Nom. 267, l.

ALCIATUS (*Andr.*) in Teſtimoniis de THo, num. 3. it. pag. 433-4.

ALEANDER ad Gaji Inſtit. 51, d. 86, k. 435-6.

ALEMANNUS ad Procopium 1039. ſqq. not. de THo Abbate.

AMAYA (*Franc.*) Obſervat. 286, z. græcæ linguæ rudis 1068. not.

AMERBACHII (*Bonifacii*) laudes 1136.

* ANONYMUS *Duk. Niſp. Meerm.* (de quibus vide *Prodromum THinum*, pag. 1112-3.) 3, n. 13, g. 19, o. 22, d. 25, a. 26, c. 27, k. 37, oo. 50, a. 73, s. 75, e. 82, lect. 16. 90, s. 111, m. 114, y. 116, l. 120, a. 150, h. 177, a. 179, o. 192, a. 193, d. 215, c. 230, a. 236, a. c. 243, f. 245, n. 250, s. 256, m. 257, n. p. 269, t. 270, d. 278, c. 293, z. 379, k. 416, n. 417, r. 425, i. 452, b. 453, c. 559, f. 562, n. 585, b. 586, i. 604, c. 679, e. 776, a. 847, z. 848, bb. 920, z. 922, h.

APULEJI lectio vulg. defenditur 71, c.

D'ARNAUD (*Georgii*) Conjecturæ 37, o. 46, f. 54, e. 96, r. 163, i. 167, p. 193, c. 392, q. 538, c. 612, q. 715. 1041, not.**. 1194-5.

AVERANII Interpretatt. Jur. 35, a.

AUGUSTINI (*Antonii*) Emendatt. 15, t. 57, u. 604, d. græca an callueri 1068. not.

——— ad Modeſtinum de Excuſatt. 192, c. 194, f.

——— de Nomin. propr. Pandect. error 145, l. Ejuſd. Judicium de THo, num. 8.

* AULISII (*Dom.*) Comment. Jur. Civ. 317, b. d.

B.

BALDUINI (*Franc.*) Comment. ad Inſtit. 110, h. 376. 407, f. 412, s. 466-7. 548, g. 823, s. 854, h. i.

——— Juſtinianus 1124.

BALSAMON ad Synod. Laod. notatur 106, k. defenditur 107, k.

BARO (*Eguin.*) ad Inſtit. 231, c. 232, m. 245, n. 336, y. 337, b. 354-5. 360, n. p. r. 374. 376. 406, b. 492, q. 564, x. 568-9. 613, b, 623, i. 628-9. 641, b. 646, s. 648, d. 664, l. 714 i. 793, l. 797, p. 802, p. 821, l. 868, x. 918, g. Ejuſdem Judicium de THo, num. 4.

BASILICORUM *Libri* a Fabroto 1647. editi: 185. col. *a*. 929. ſqq. 944. ſqq. 960. ſqq.

——— *ſcriptores* poſt THum vixere 1048-8. 1053-4.

——— ex Scholiaſtis Excerpta, quoad ætatem JCtorum. *Excurſ.* XX. pag. 1232. ſqq.

BEMBI (*Petri*) laudes 1132-3.

G. BEYERI *Hiſt. Jur.* 1042. not.

DE BEAURIEUX Inſtit. ex THo illuſtratæ. 1174-5.

BIBLIA *ſacra* illuſtr. 11, n. 34, x. 183, k. 196, q. 370, a. 546, a. 811, o. 883, t.

BLASTARIS *Hiſt. Jur.* 1060.

BOEL (*Tob.*) ad Loenii Deciſion. 332, b.

BÖHMER (*Juſt. Henn.*) ad Inſtit. 464, y. 564, s. 639, h. 712-3. 866, l.

——— Pars præfat. exſtat 1171. ſqq.

BRISSONII (*Barn.*) Antiq. Selectæ: 418, 458, x.

BROËUS (*Franc.*) ad Inſtit. 77, p. 163, i. 235, q. 529. 536, n. 604, d. Et in Teſtim. de THo, num. 22.

BURGII (*Petri*) Electa in Tom. I. Theſ. Otton. 19, p.

BUTEONIS (*Joa.*) Opera Geometrica & Juridica recenſentur 227.

BYNKERSHOEKII Opera. 108, o. 174, g. 253, b. 266, l. 332, z. 475. 476, k. 512-3. 925, f.

C.

CAIMI (*Antonii*) Lucubratt. 495, c.

CAJUS vide *Gajus*.

CANGII Gloſſar. Lat. 256, m. 1066, not. 43.

CANONICI *Juris* Corpus 173, d.

CAPPELLUS (*Jac.*) in Teſtim. de THo, num. 9.

CARERIUS (*Alex.*) de Sponſal. & Matrim. 13, h.

CASAUBONUS (*Iſaacus*) ad Theocritum 9, i.

CEDRENUS explic. 1039.

CHARONDAS (*Lud.*) ad Inſtit. 55, i. 204, i. 407, f. 573, i.

——— Veriſimil. (in Tom. I. Theſ. Otton.) 340, q.

CHRISTII (*J. F.*) Noct. Acad. 58, a.

Cicero 334, g. 611, i.
Codex *Gregor. & Hermog.* 1243-4.
Codex *Theodoſ.* illuſtratur 40, i. 106-7.
Codex *Juſtin.* illuſtr. vel emend. 17, c. 106-7. 140. 185. 314, m. 348, h. 463, u. 889. 1180.
Coleri (*Chriſtoph.*) Parerga (in Tom. I. Theſ. Otton.) 830, d.
Colombeti (*Claud.*) in Paratitlis Digg. *error*, 145, l.
Connani (*Franc.*) comment. Jur. Civ. 55, i. 57, p. 1049. Judicium de THo, num. 5. & 6.
Conradi (*Fr. Car.*) Parerga 9, g. 38, s. 153, in Add. 333, d. 894, u. 1088. not.
——— de pacto fiduciæ 332, d.
Constantinai (*Jac.*) Enodatt. (in Tom. IV. Theſ. Otton.) 333, f.
Contius (*Ant.*) ad Inſtit. 3, t. 16-7. 69, x. 96, u. 231, m. 348, h. 764-5. 777, g. 787, s. 805, k. 874, i. 890.
——— Lectt. ſubſecivæ.
Costa (*Janus a*) ad Inſtit. 12, t. 80, i. 132, f. 249, h. 276, b. 298, i. 307, c. 333, f. 349, h. 389, d. 407, f. 444, z. 510, h. 696-7. 722-3. 785, kk. 818, d. 835, s. 836, w. 838-9. 890. 891-2. 892, q.
Costani (*Ant. Guib.*) Quæſt. Jur. (in Tom. V. Theſ. Otton.) 54, e.
Covarruvias (*Didac.*) de Matrim. 13, h.
Craneveldius THum vertere conſtituerat 1063. 1117. & 1144.
Crispini editio Inſtit. 407, f.
Cujacius ad Inſtit. 459, f. 561, c. 714, i. 892, q. 906, h.
——— ad Ulpiani Fragm. 55, i.
——— ad Jus Canon. 61, m. 86, k.
——— Obſervatt. 236, c. 248, h. 251, t. 480-1. 638-9. 721, g. 803, p. 812-3. 891, q.
——— defenditur a Fabroto adv. Merillium 1026-7.
——— Teſtimonia de THo, num. 10-17.
Curtius (*Jac.*) ad Theoph. 30, z. 35, d. [101, p.] 102, q. 109, c. 112, p. [131, z.] 213, q. 269, z. 318, h. 318, d. 330, m. 370, b. 470, s. 536, n. 548, g. 611, i. [656, u. 663, g. 692, m.] 703, n. [812, y.] 828, u. 849, c. [886, g.] 914, b. [Incluſa adv. Nannium ſunt ſcripta.]
——— Epiſtola Dedicatoria 1153. ſqq.
——— verſio Theophilina caſtigatur aut defenditur 21, 22. 22, b. 34, uu. 38, s. 40, i. 64, cc. 65, k. 80, g. 81, mm. 82, r. 92, a. 93, h. 96, r. 99, c. 162, h. 169, d. 191, x. 192, y. 218, r. 271, d. 370, b. 389, c. 399, t. 441, c. 455-6. 459. & 460, f. 480-1. 486, z. 544, t. 562, n. 590, k. 610, c. f. 620, u. 642, c. 693, pp. 744, y. 784, d. 786, p. 805, h. 808, b. 855, r. 913, q. 1151-2. Curtianæ verſionis editiones 1114. ſqq.
——— *Eixaσα* (in Tom. V. Theſ. Otton.) 102, q. 376.
——— illius lis cum Nannio 1062. cujus Apologiam vide 1146. ſqq.

D.

Daniel, Secretarius Epiſcopi Brixienſis 458. not. g.
Digesta illuſtrantur, 3. in Add. 10, h. 12, t. b. 38, x. 39, z. 98—9. 214, z. 273. kk. 359, m. 691, k. 701, r. 893. 964—5. in Theophili fragmentis 944. ſqq.
Dio *Caſſius* 1045. 1182.
Dionysii *Cato* ſive Diſt. Mor. illuſtrantur 3, t.
Dionysius *Halicarn.* 36, l. 1047.
Donatus ad Terent. 39, d. 313, l.
Donellus (*Hugo*) de Actionib. 785, kk. 786, r. 787-8. 794, x. 804, x. 814, z. 819, f.
Dorotheus Anteceſſor 5, g. 1059. pr.
d'Orville (*Jac. Petr.*) Animadverſ. in Charitonem ſæpenumero laudantur in Gloſſario THino.
Doujatius (*Joa.*) ad Theoph. 5, c. 14. 16. 18, k. l. n. 21. 24. 25. 26. 29. 30. 36. 54. 57. 58. 69. 70. 71, d. f. 84. 96, s. t. 101. 104. 114. 118. 119. 133. 141. 144. 159. 168. 175. 194. 199. 204. 219. 234. 245. 252. 253. 257. 264-5. 270. 330. 350. 394. 418. 420. 450. 452-3. 463. 471. 510. 530. 545. 579. 582. 650. 697. 709, l. 00. 761. 762. 765. 774. 775. 777. 784. 789. 796. 814. 821-2. 828. 830-1. 833. 838. 857. 905. 907, h. m. 1065.
——— ejuſdem editio THina 1032. & 1065.
——— Dedic. & Præf. 1167. ſqq.
——— 2 § 2 *de Act.* de uno caſu. 1222. ſqq.
Dukerus (*Car. Andr.*) ad Thucyd. 38. s.
——— ad verſionem Curtii & Fabroti. *Præf. mea* §. 18. [Vid. Editor Leid.]

E.

Eck (*Corn. van*) in Græcis rudis 1068. not.
Ecloge *Baſilicorum*, vide *Synopſis*.
Editio Genevenſis apud Jac. Stoer 1610. *in Duodecimo* Pag. 4. 7. 8. 9. 11. 17. 23. &c.
Editor Leidenſis Inſtit. & Paraphraſ. 54. d 106, h. 119, y. 138, k. 157, b. 162, f. 205. m. 211, y. 234, n. 386, x. 389, c. 421-2. 455-6. 572-3. 610, f. 625, p.
Egnatii (*Jo. Bapt.*) laudes 1133.
Ernstii (*Henr.*) Obſervatt. (in Tom. V. Theſ. Otton.) 10. 19. 24. 31. 37. 44. 51. 54. 61. 97. 98. 101. 113. 114. 116. 130 155. 166. 167. 210. 214. 245. 245. 294. 296. 334. 336. 337. 367. 376. 390. 407. 465. 536. 559. 602. 607. 611-2. 646. 722. 729. 748. 769. 795. 813. 814. 821. 852. 881. 896. 906. 920. Ejuſd. Teſtimonium de THo, num. 23.
Erasmi *Roterodami* laus 1132.

Fabricii

F.

Fabricii (*Jo. Alb.*) Biblioth. Gr. 1038. not. 3. 1062. not. 31. 1117—8.
Fabroti (*Car. Annib.*) Notæ ex utraque THi editione, occurrunt ſingulis fere pagg.
——— Apologia pro Theophilo exſtat pag. 1023. ſqq.
——— Dedic. & Præf. utriuſque Editionis THinæ exſtant pag. 1163—5.
——— Ejuſdem verſio & editio laudatur 1031—2. & 1064—5. notatur 1123. & 1171.
——— caſtigatur 5, g. 62, qq. 130, u. 135. 138, k. 157, b. 162, f. 170, l. 174, f. 205, m. 211, y. 271, d. 451, ss. 456, o. 461, k. 474, g. 477, m. 482. g. l. 486, z. 600, u. 633, b. 642, c. 775, s. x. 782, s. 817, r. 829, y. 842, z. 845, s. 905, b. 960. ſqq.
——— Exercitatt. XII. (in Tom. III. Theſ. Otton.) 918, e.
——— verſio Baſilicorum emendatur 98. in Add.
Ferandi *Adduenſis* Explicatt. (in Tom. II. Theſ. Ott.) 748, l.
Floccus (*Andr. Dom.*) 35, a.
Florens (*Franc.*) de Nupt. Conſobr. 1184. ſqq.
Forsteri (*Val. Guil.*) Interpres. (in Tom. II. Theſ. Ott.) 819, d.

G.

Gaji *Inſtitut.* emend. aut illuſtr. 132, e. 522, r. THo amatus 1052.
Galtier (*Dan.*) THus renovatus. 8, b. 10, h. 74, x. 138, i. 223, s. 350. 389, d. 391, m. 396, d. 435, g. 436, k. 511. 599. 615. 660, o. 667—8. 808—9, 861, i. 920, a. 1124. ejuſdem Præfatio 1166—7.
Galvani (*M. Aurelii*) de Uſufructu Diſſert. 244, k. 329, i. 340—1. 370—1. 615. 670. 749, 792, l. Teſtimonium de THo, num. 30.
Gatakerus ad Antoninum περὶ ἑαυτοῦ. 193.
Gaudentii (*Pagan.*) Expoſitt. Jurid. (in Tom. III. Theſ. Ott.) 850.
*Gavel (*Joa.*) Subitariæ ad THum obſervatt. 65, k. 227. lect. 35. 370, a. 438, x. 510, h. 544, t. 558, y. &c it. aliquoties in Gloſſ. THino.
Gebaueri Diſſert. 1047.
Gentilis (*Alber.*) de Juris Interprett. (in collectione Hoffmanniana) 108. græca odit 1068. not.
Gentilis (*Scipio*) ad Apulejum. 72, h.
Gerardus (*Ephr.*) de L. Fuſia Caninia. 77, p. & in Add.
Glossæ *Nomica & alia* illuſtr. & emend. 29, b. 35, d. 37, r. 137, in Add. 150, i. 438, u. 639, nn. 721, rr. 719, s. 750, q. 801, i.
Goddæus (*Joa.*) de Verb. Signif. 252, z.
Goesius (*Gul.*) de Mutui alienat. 321, d.
Goldastus (*Melior Hamenvelius*) ad Doſitheum, in Juriſpr. Ante Juſtin. Schultingii. 181, y.
Gothofredi (*Dion.*) ad THum notæ, ſingulis occurrunt paginis.
——— ad Cod. Juſtin. 348, h. ad Fragmenta de V. S. & R. J. 959. ſqq. 1057.
——— ad Harmenop. 786, p.
——— editt. Theophilinæ 1031. 1064. & fuſius 1121. ſqq.
——— Dedic. & Præf. 116.
Gothofredus (*Jac.*) ad Reg. Jur. 39, c. in fine.
——— ad Codicem Theodoſ. 40, i. 107, k. 349. 530—1.
——— Benedictorum &c. liber 1070. cum not. & 1121. Ejuſd. Judicium de THo, num. 27.
——— de Nupt. Conſobr. 1189. ſqq.
Gravinæ (*Jan. Vinc.*) Opera. 531, t.
Gronovius (*Joa. Fred.*) de Pecunia vet. 237, c.
Groslotius de Uſucap. (Tom. V. Theſ. Otton.) 252, z.
Grotii (*Hug.*) Florum ſparſio 868, t. Judicium de THo, num. 28.
Guidotius ad Theophilum περὶ Οὔρων 1039. not.
Gundlingii (*Nic. Hieron.*) Commentatio de Theophilo 1027. ſqq. 1053.
——— de Parthenio Tiberii Servo 1202. ſqq.
——— de Oblig. Nominum 1212. ſqq.

H.

Hagenbuchii (*Jo. Caſp.*) Epiſtolæ Epigraphicæ 1209. not. 1211. not. 1252. in Add.
Haloandri (*Greg.*) præfat. ad Novellas 1058. not. 27. ejus merita 1129.
Harmenopulus (*Conſtant.*) caſtigatur 16, z. 44, p. 48, lect. 2. 94, h. 98, c. 137, g. 252, y. Indidem fragmenta THina excerpta, nec non Tituli de V. S. & de R. J. ſæpius emendantur pag. 930. ſqq.
Hasæus (*Theod.*) de variis Theophilis 1038. not. 3.
Heineccii (*Jo. Gottl.*) Antiquitatum Rom. Syntagma, Edit. IV. 38, x. 329, h. 605, d. 851, e.
——— Elementa Pandect. 851, e. Judicium de THo, num. 34. & 35.
——— Animadv. ad Vinnii Comment. Inſtit. 16, z. 62, q. 235, q. 307, c. 351, l. 605, d. 613, b. 794, x. 839, e.
Hemsterhusius (*Tib.*) in ſubjunctis G. Raphelio ad N. Teſt. obſervatt. 784, d.
——— ad Lucianum, in Gloſſ. THino aliquoties laudatur.
Herois (*Mathia*) Adnot. in Inſtitut. 1140.
Heresbachius (*Conr.*) cur Italiam adierit 1061. & 1132.
Heumannus (*C. A.*) de variis Theophilis 1038. not. 3.
Hodius (*Humfredus*) ad Joa. Malalam 1039. not.
Hoffmanni (*Chr. G.*) Judicium de THo, num. 39.
Homerus 678, z. 679, e. 754, o.
Horatius *Flaccus* exponitur 831.
Hotomani (*Franc.*) Commentarius in Inſtit. edit. I. 1560. & V. 1568. ejuſdemque notæ in Lugdunenſi

dunenſi THi edit. 1558. Pag. 2. 3. 7. 15. 37. 38. 39. 47. 54. 56. 65. 68. 70. 71. 77. 96—7. 108. 109. 114. 116. 234—5. 250. 329. 337. 394. 412. 413. 440. 464—5. 528. 528. 568. 601. 609. 716. 749. 764. 803. 861. 874. 888—9. 914. 920. Judicium de THo, num. 18.

Hoynck van Papendrecht *Analecta Belgica* 1061. not. * laudatur in Præf. mea §. 30.

Huberi (*Ulrici*) Prælect. 163, i. 198—9, 249, h. 266, d. 269, u. 396, d. 398, l. 642, b. 646, s. 769, m. 785, kk. 819, f. 891, i.

——— Digreſſiones Juſtin. 6, b. 25, a. 87—8. 153, b. 155, i. 175, g. 192, c. 193, d. 196, p. 250, p.

Hultmannus (*Jan. Andr.*) de ſervis binominibus 1108. not.

Husmani (*Franc.*) Paradoxa. 494, z.

I.

Institutiones *Juris Cæſareæ* illuſtrantur vel tentantur 3, q. 5, k. 6, n. o. 8, d. 12, t. u. 20, p. 23, m. 38, x. 47, n. 84, d. 96—7. 99, c. 108, o. 121—2. 122—3. 136, e. 137—8. 144. *i. 147, z. 151, k. 162, g. 162—3. 166, l. 168, y. 171, q. 175, m. 189, l. 192—3. 206, q. 209, i. 210, q. 216, h. 231, b. 232—3. 240, s. 248, f. 271, d. 273, kk. 276, b. 299, p. 317, d. 348, h. 351, l. 372, d. f. 388, b. 393—4. not. 398, l. 399, t. 422, l. 424, e. 425, k. 426, m. 432, p. 464, y. 467, i. 495, e. 564, s. 573, i. 587, m. 593—4. 607, o. p. 614, f. 619—20. 640, t. 647, a. 654, n. 666, b. 668, c. 687, q. 700. r. r. 716, m. 720, n. 733, q. 756, t. 758, k. 787, r. s. 791, f. 794, x. 796, h. 814, z. 833, m. 835-6, s. w. 858, i. l. m. 873, g. 893. 921, a.

Isidori Origines. 199, b.

L.

Leunclavii (*Joan.*) Notata: (Tom. III. Theſ. Otton.) 82-3. 1047.

——— Ecloge ſive Synopſis Baſilicorum 927. ſqq.

Leyseri (*Pol.*) Diſſert. 1067. not.

Lippenii Bibl. Jur. 1062. not. 32.

Ludewig (*Petri*) Juſtin. M. 1058, f. 1040. not.

——— Judicium de THo, num. 38.

M.

Majansii (*Greg.*) Judicium de THo, num. 32. & 33.

Marani (*Gul.*) Paratitla ad Dig. 85, e. 109. in Add. 851, e. 1063.

Marcilius (*Theod.*) ad Inſtit. ex edit. Jo. van de Water: 27, h. 50, b. 130, t. 202, d. 348, h. 351, b. 632, b. 726, c. 755, q. 768, m. 769, n. 836, w. 906, h.

——— ad XII. Tabb. (Tom. IV. Theſ. Ott.) 248, h. 337, b. 480, b.

Mascovius (*Gotfr.*) de Sectis JCtorum 40, 175, g. & 1221, r. ad Gravinam 851, e. 1042. not.

Marche (*Aug. Chr.*) de tutorib. ex L. Jul. & Titia. 1197-8. not.

Matthæus (*Ant.*) de Criminibus 101, o.

*Meermanni (*Ger.*) Obſervatt. in THum ad me tranſmiſſæ: & Diſſert. Inaug. de Rebus mancipi, atque Animadv. ad Cajum. 9. 12. 13. 14. 17. 18. 27. 29. 35. 38. 50. 51. 53. 54. 55, g. i. 58—62. 69. 71. 72. 82. 85. 130, t x. 209, i. m. 244. 248. 250. 266. 282. 318. 321. 323. 331-335. 371. 391. 395. 435. 436. 437. 588-9. 769. & in Addendis aliquoties. Excerpta ex ejuſdem ad me litteris 1116. ſqq.

Menagii (*Ægid.*) Amœnit. Jur. Civ. 5. in Add. 266, d. 267, l. 851, e.

Mentellus (*Jac.*) laudatur 1165.

Merceri (*Joa.*) verſio Harmen. emendatur 98, c.

Mercerii (*Joa.*) Teſtim. de THo, num. 21.

Merillii (*Edm.*) Comment. Inſtit. 14, o. 60, k. 231, m. 489. in Add. 1042. not.

——— Obſervatt. 16, z. 61, m. 245, n. 460, f. 516-7. 1070.

——— de ſubſidiaria actione refutatur 1026. & plenius 1199. ſqq.

——— Judicium de THo, num. 24. & 25.

Merulæ (*Pauli*) Coſmographia. 831.

Messaggii (*Hieron.*) editio Inſtit. 1561. Venetiis 11, b. 407, f.

Miræi (*Lud.*) editio THi dubia 1110. ejus mors 1159.

Muelen (*Wilb. van der*) de Juſtit. & Jure 38, x.

Muretus (*M. Anton.*) ad Inſtit. ex edit. Jo. van de Water: 108, o. 529.

Mylii (*Henr.*) Opuſcula ad Theophilum facientia 1034. ſqq. cum επιχειρει noſtra.

*——— ex ſchedis poſtumis: 132, e. 144, *i. 220, d. 269, u. 393, s. 481, e. 763—4. 769, m. 875, i. 877, q. 1097. ſqq.

N.

Nancelius (*Petrus*) 300, y. 478, r. 518, q. 757, b. 881, m. 914, b. 1165.

Nannius (*Petrus*) ad Lovanienſem Reſcii edit. & in Apologia adv. Curtium: 1-2. 5-6. 19. 53-4. 64. 65. 70. 74. 81. 82. 85. 96. 101. 109, b. e. 114. 116. 117. 131. 150. 192, y. a. 242. 340. 352. 391. 429. 488. 559. 562. 586. 656. 663, f. g. 692. 695. 801. 810. 812. 886.

——— Apologia integra exſtat 1146. ſqq.

Neidharti (*P. Jod.*) editio Theophili, 1063—4. 1118. ſqq. Præfatio integra habetur 1157.

Nerii (*Joſ.*) Analecta (Tom. II. Theſ. Otton.) 4, yy. 6, p. 7, rr. 77-8. 162, i.

Nicasius *ſuper Inſtitutionibus* 1058.

Novellæ *Juſtin.* illuſtrantur 3, t.

O.

OISELIUS (*Jac.*) ad Caji Inſtit. 105, e. 669—670. 689, c.
——— Judicium de THo, num. 29.
OTTONIS (*Ever.*) Comment Inſtit. 20, a. 39, c. 69, x. 84, d. 108, o. 175, g. 202—3. 245, n. 357, o. 373, i. 380—1. 514, a. 517. 675, k. 765. 804—5. 920, a. 1067.
——— Præfatt. ad Theſ. Jur. 16, z. 54, e. 307, c. 494, z. 831. 912, l.
——— Juriſpr. Symbolica 6, b. 115, in add.
——— de Aedilib. Colon. 37, m. o. q. 517.
——— de Nupt. Conſobr. 1191. ſqq. Teſtimonium de THo, num. 36. & 37.
OVIDIUS *Naſo* 509, q.

P.

PACIUS (*Jul.*) ad Inſtit. 426, m. 573, i. 805, k.
PANCIROLI (*Guid.*) Judicium de THo, num. 19, & 20.
PANDECTÆ vide *Digeſta*.
PERIZONIUS (*Jac.*) ad Melam 538, c.
PERRENONII (*Petri*) Animadv. (Tom. I. Theſ. Otton.) 16, z. 70, b. 251, t.
PETITI (*Sam.*) Var. Lectt. 250, r. 253, z. ad Leges Attic. 17, c.
* PITHOEI (*Franc.*) Variantes ex Cod. Regio, præmiſſæ partim Tomo I. partim decurrunt in Tom. II. à pag. 624.
POLITIANI (*Ang.*) Miſcell. 53—4. 55, i. 1061. 1131—2.
——— Ejuſdem Judicium de THo, num. 1. locus ex THo verſus pag. 53—4.
PLINII Hiſt. Nat. 619, b.
PSEUDOFENESTELLA 35, a.
PLINII *Jun.* Epiſtolæ 1051. 1057.
PLUTARCHUS lapſus in Etymologiis 1047.
PONTII a *Quadraginta* Dictionariolum Juris &c. 1124. Ejuſd. præfatio 1158.

Q.

QUINCTILIANO (*Fabio*) lux 16, b. 39, c.

R.

RAVARDI (*Jac.*) Opera. 60, g. 61, m. 70—1. 71, cc. 77, p.
REINOLDI (*B. H.*) Differt. 1052. fin. & Judicium de THo, num. 31.
* REIZII (*Gul. Ott.*) Animadverſiones ac Vindiciæ Theophilinæ, ſingulis fere exſtant paginis.
——— differt. Inaug. de Matheſi Juridica 78, r. 199, c. 487, f. 568, u. 726, a.
——— Belga Græciſſans 316. lect. 1. 546, a. 922, l.
——— Prodromus Theophilinus ſive Excurſus IV. pag. 1109. ſqq.
* ——— de Græcis THini operis Rubricis Excurſ. VI. pag. 1175.
* ——— de voce τριτα pro τετρατα. Excurſ. VII. pag. 1177.
* ——— de fratre & patruo litigantibus de hereditate. Exc. VIII. p. 1178.
* ——— de Siſenna Prætore Exc. IX. p. 1181.
* ——— de Nupt. Conſobr. Exc. X. p. 1183. & 1195.
* ——— ad §. 6. Inſt. *de Adopt.* adv. Hotom. Exc. XI. p. 1196.
* ——— de duabus legibus, *Julia & Titia*. Exc. XII. p. 1197.
* ——— ſubſidiariam eſſe in factum actionem Exc. XIII. p. 1199.
* ——— Curiæ datos decuriones fuiſſe factos Exc. XV. p. 1205.
* ——— cur ſervis bina aliquando adſcribantur nomina Exc. XVI. p. 1208.
* ——— Memorabilia ex Scholiis Baſilicorum, ad ætatem THi aliorumque JCtorum ſtabiliendam Exc. XX. p. 1228. ſqq.
* ——— Gloſſarium Theophilinum p. 1247. ſqq.
* REIZIUS (*Jo. Fred.*) ad marginem ſui exemplaris: 4, b. 6, q. 9, i. 33, s. 174, f.
——— Ambiqua & Contraria 778, l.
——— ad Lucianum, aliquoties in Gloſſ. THino.
RELANDUS (*Hadr.*) ad faſtos fraternos 193, c.
REICII (*Rutgeri*) Editio THi 1062. & 1113—4.
RICCII (*Chriſt.*) Vindiciæ Jur. 878—9.
RIGALTIUS (*Nic.*) laudatur 1165.
RITTERUS (*Jo. Dan.*) ad Cod. Theodoſ. 40, i. 186, b. 800—1.
* ——— Ejuſdem ad me litteræ de L. Fuſia Caninia. Vid. addenda pag. 77.
* ——— Differt. pro Theophilina itineris, actus, viæ definit. Excur. XIX. pag. 1226. ſqq.
RÖVER (*Matth.*) ad fragm. Vet. JCti 61, pp. 453, c. & 1252.
* RUHNKENIUS (*David*) in epiſtolis ad me datis aliquoties in Addendis: it. pag. 1116. & in Gloſſario pag. 1275.

S.

SALMASIUS (*Claud.*) de modo Uſurarum 424-5. 624-5. 796-7. 1019, x.
——— de Mutuo 306. b. 321, d.
SANGERMERIUS (*Ant. Lautr.*) 528, t.
SCHELLWIGIUS (*Gottl.*) de claris Theophilis 1038. not. 3.
SCHOETTGENII (*Chr.*) Antiquitates Trituræ & Fulloniæ. 741, m.
Scholiaſta Baſilicorum pag. 295, gg. 929. ſqq. 1232. ſqq.
Scholiaſtes Horatii notatur 831.
Scholiaſtes Theophili *Græca* a Fabroto toties adfertur, ut ſingula loca indicare ſuperſedeam. *Latine* autem ab eodem citatur Pag. 13, f. 16, x. 106, i.

106, i. 114, u. 147, y. 157, y. 166, h. 238, i. 291, p. 417, r. 425, g. 651, t. 652, z. 661, u. 674, c. 731, l. 768. 795, b. 810, h. 818, a. 821, o. 903, w. Errat 770, p.
Schultingii (*Ant.*) Juriſpr. Ante-Juſtin. 55, i. 71, f. g. 105, e. 154, i. 174, g. 269, x. 481, e. 495, e. 579-580. 591, o. 670-1. 689-690. 837, w.
Servius ad Virgilium 174, g.
Sibben (*Corn.*) 743, s.
Sirmondi (*Jac.*) Opera. 256, m. 1187. ſq.
Spanhemius (*Ezech*) de Orbe Rom. 56, m. 62, qq.
Stephanus Schol. Baſil. 1054. not. 26.
Stoer (*Jacobi*) Præf. in edit. THi 1162.
Suetonius *Tranquillus* ill. 71, c. 377, a.
Suarezii (*Joſ. Mar.*) Notitia Baſilic. 1038, c. 1040, b. 1053, not. 19.
Synopsis *Baſilicorum* pag. 929. ſqq. 959. ſqq.

T.

Tabor (*Jo. Otto*) 1041, not. 1047-8.
Tabulæ XII. illuſtr. 130, t.
Taisandi Vitæ JCtor. 1063. not.
Terentius *Afer* 51, k. 153, c. &c.
Tertullianus (*Q. Sept. Flor.*) 60-1.
Thalelaus JCtus 1028, not. e. 1032. 1053, not. 20. an duo fuerint 1052, not. 19.
Theophilizes 1038, not. 2.
Theophili varii 1038, not. 3.

THEOPHILUS ABBAS

an Juſtiniani M. præceptor & biographus fuerit 1039. *ſqq. in notis.*

THEOPHILUS ANTECESSOR:

Verum ejus nomen 1038, ſq.
Aetas 1028. ſq. 1041. ſq. 1048. ſq. Præf. meæ §. 44.
Munera 1056. ſqq.
Paraphraſis Inſtit. 1059. &c.
Libri alii 1066. cum nota 41. quorum Fragmenta exſtant a pag. 929. ad 957.
Scripſit ante Codicem repetitæ prælectionis, certe ante Novellas omnes 1054-5. & maxime in nota 26. ad pag. 1057. excurrente. Adde Præf. meæ §. 44.
Quando obierit 1054-5. & dicta §.
Laudatur fuſe a Viglio 1133. ſub fin. & pagg. ſqq. Aliorum *Teſtimonia* Tomo I. præmiſi.
Sententia THi communi opinioni prælata 1072. V. mox *Defenditur*.
Paraphraſin ejuſdem diu ignoratam primus Politianus laudavit 1061.
——— ea nihil de auctore habet 1028-9. & 1042.
——— Galliæ principibus lectitata 1072.
——— ... eſt 10, b. 930, not. 4. 1066-7. 1135, not.
——— Codd. MSti 1065-6. Præf. meæ §. 32. ſqq.
——— Editiones 1031-2. 1062. ſqq. 1107. ſqq.
——— Verſiones 1031. 1063. 1114.
——— nec Curtius nec Fabrotus fideliter verterunt, Præf. meæ §. 11.
——— κατα ποδα a me redditus §. 12. & 13.
Rubricas Latinas ſervavit, neque Græce vertit. *Excurſ. VI. pag.* 1175-7.
Puro ac naturali utitur ſtilo 1032, v. 1068, not. 49. Præfat. §. 48.
An ſolœciſet 22, s 102-3, q. 1068, not. 49.
Dictavit paraphraſin auditoribus, nec ipſe edidit 1059, not. 28. 1067. not. 47. Præfat. §. 46.
Remittit auditores ad ſuas Digeſtorum expoſitiones 155, cap. 284. 267, cap. 99. 450, cap. 474. 602, cap. 207. 809, cap. 168. 912, cap. 394.
Sæpe vapulat, ſed injuria 1029, u & 9. 1044-6. cum notis. 1071. Præf. meæ §. 47.
Gloſſematis purgatur 19, o. 33, p. 35, x. 59, a 88, lect. 7. 99, lect. 74. 104, l. 9. 111, l. 13. & m. 114, y. 131, l. 44. 153, l. 3. 174, l. 6. 186, b. 192-3. 228, l. 40. 239, l. 96. 245, n. 410, l. 582-3. &c.
Ab exceptoribus corruptus reſtituitur: 4, b. 7, r. 24, z. 26, e. 61, l. 54. 65, k. 84, a. 91, l. 33. 94, b. 95-6. 109, e. 116, l. 118, *70. 119, y. 134, l. 61. 150 g. h i. 236. 260-1. 302, f. 376, u. 391, m. 733, e. 849, i. &c.
Notatur ob interpretis vel alius culpam: 10, h. 11, m. 12, t. 96, t. 103, q. 276, b. 285, x. 320, s. 460, f. 868, x. &c.
Notatur perperam, ubi cum Juſtiniano concordat: 25, bb. 65, i. 85, e. 141, b. 144. *i. 145, e. 155, i. 163, i. 174-5. 178, l. 188, g. 319, r. 330, m. 367, r. 380-1. 413, t. 590, b. &c.
Defenditur adverſus aliorum notas atque injurias: 9, in Addend. 16, z. 24, s. 29, q 31, in Add. 41, d 47, m. 54, e. 58, z. 61, q. 70, b. 76, in Add. 80, i. 95, e. 101, o. 105, e. 110-1. 116-7. *137-8. 144, *i. 153, bb. & Add. 181, y. 184, m. 198-9. 223, s. 244, k. 252-3. 263, n. 266, d. & Excurſu XIX. 269, m. 271-2. 276, b. 282, d. 298, i. 321, d. 323, p. 338, b. 341, q. 351, l. 361, r. 371. 392, q. 396, d. 412-3. 418-9. 435, i. 517, e. 529. 531. 599, o. 601-2. 604-5. 613, b. 615, l. 638-9. 669-671. 689, e. 715. 723-4. 726-7. 785, kk. 803, p. 820, f. 821, l. 837, w. 850. 890-1. 1023. ſqq. In his hactenus locis THi ſententia defenditur ab aliis: in ſequentibus autem a G. O. R. 13, b. 14, n. 15, t. 22, e i. 23, m. 24, t. 25, b. 26, d. 35, a. 36, l. m. 37, p. 38, x. 39, e. 50, b. 56, m. 60, g. 62, Add. 69, x. 70, a. 71, cc. d. f. & g. in Add. 74, x. 98-9. 103, q. 107, k. 116, i. 118, s. 161, c. 178, l. 196, p. 220, d. 249, b. 264, s. 277, b. 283, i. 286, z. 290, n. 301, b. 306, b. 316, z. a. 329, f. h. i. 330, o. q r. 332, c. d. 333, e. 344, b. 347, e. 350. 356, a. 358, g. 389, d.

389, d. 404, s. 406, b. 415, z. 435, e. 436, k. 440, z. 444, z. 455, n. 495, e. 500, x. 510, d. 511. 514, s. 561, c. 605, d. 614, f. 623-4. 642, b. 660, o. 674, i. 713. 735, d. 755. 765. 775, x. 782, s. 783, c. 792, l. 797, p. 819, d. 829, y. 840, m. 889. 893. Adde [illegible] noſtras aliorum iniquis de THo judiciis ante Tomum I. paſſim ſubjectas. Subjungam loca, maturiori examini a me relicta: 38, x. 58, d. 194, f. 232-3. 268, e. 374, o. 609, c. 675, k. 696-7. 855, s. 861, i. 874, s. 901, g. 1195-6.
Lectio vulgata defenditur: 8, a. b. 44, p. 46, f. 51, f. 8[illegible], k. 96-7. 121, c. 124, l. 15. 125, l. 20. 168, x. 171, e. 250, r. 301, c. 352, s. 379, k. 408, f. 559, f. &c.
——— tentatur: 6, lect. 16. 7, x. 8, d. 19, l. 21. 19, c. 23, l. 30, d. 33, l. 6. 58-9. 74, s u. 78, r. 98, l. 72. 111-2. 112, l. 30. 112, p. 113, l. 36. 116, l. 55. 122, l. 2. & 3. 129, oo. 131, z. 132-3. 158, f. 166, l. 21. 169, l. 2. 172, l. 17. 174, l. 4. 182, l. 6. 253, l. 50. 215, c. 218, r. 267, l. 269, z. 293, z. 314, m. 312, l. 36. 336, y. 370, b. 379, n. &c.
——— ſuppletur: 22, b. cum Add. 150, f. 479, e. 569-571. 586, g. 625, oo. 656, n. 747-8. 753, d. 754, k. 771, y.
Humani quid patitur, ſed in jus ipſum nuſquam peccat: 103, o. 243, f. 279, f. 391, m. 408, f. 663, f. 769, m. 831. 2. 823, s. 1072-3.
Thomas *Magiſter* 107, k.
Thomasius (*Chriſt.*) 329. ſqq. 1069.
Tornæsii (*Joan.*) Præfatio in THum 1159.
Trekelli (*Alb. Diet.*) de Origine atque progreſſu Teſtamenti factionis a pag. 319. ad 334, g.
——— Judicium de THo, num. 40. & 41.
——— Antiquitt. Selectæ 1090-1. not. 1095-6.
——— ad Briſſonii Antiq. Sel. 418-9. 458, x. 1207.
* ——— Obſervatt. Extemporales 22, b. 24, s. 58, z. 674, s.
Tribunianus injuria ſæpe vapulat 1046. 1052.
Trivorii (*Gabr.*) Apologia (Tom. I. Thes. Otton.) 349, h. 1049.
Trotzii præf. ad Jac. Gothofr. Opuſc. 1070-1. not. & 1303.

V.

Varro de L. L. & R. R. 1228.
Viglii *Zuichemi* præf. ad Carolum V. 19, e. 572, f. Extat integra 1126. ſqq.
——— Epiſtolæ ad Craneveldium & Bauſanum 1144-5.
——— verſio Græca tituli *de Juſt. & Jure*: 10, b. &c.
——— Commentarius ad x. tit. de Teſtam. jure. 348, ll. 390, m. 394. 410, l. 464, b.
——— primus Theophilum edidit &c. 1031. 1061-2. 1111. Ejuſdem vita 1060. not. 30.
Vinnii (*Arn.*) Comment. ad Inſtit. 16. 23. 27. 38. 62. 163. 202. 235. 307. 347. 351. 360. 388, a. b. 391. 416. 474-5. 498-9. 500. 605. 614. 641-2. 700. 713. 785. 794. 819. 833. 874. 879.
Voncxii (*Corn. Val.*) Specimen Criticum 625, oo.
——— Obſervatt. Miſcell. 1094.
——— Theſes Inaugurales 19, b.
Vossii de Scriptorib. Græc. error 1182.
Voorda (*Jac.*) Interprett. J. R. 460, f.
Vryhoff (*H. G. van*) Obſervatt. J. C. 727. 776, y. 859, r.

W.

Wachtleri (*Chriſtfr.*) Opuſcula ex edit. Trotzii 35, a. 473-4. 475-6.
Water (*Jo. van de*) Obſervatt. J. R. 371.
Wesseling (*Herm. Henr.*) de Oblig. Nom. *in Addendis* pag. 1302, a.
Westenbergii (*Jo. Ortw.*) D. Marcus 193, c. 338, b.
Wielingii (*Abrah.*) Lect. J. C. 209, i. 481, c. 482, g. & ad Chaſſan. 1302.
——— Diatribe de Præt. peregr. 1041. not. **.
——— Juriſpr. Reſtit. 1055. not.
Wissenbachius (*Jo. Jac.*) de V. S. & R. J. 109, c. 237, c. & 961.
——— de Subſidiaria actione refutatur 1200. ſqq.

Pag. 946. vſ. 4, 5. *adde*:] Inceptos hoſce Commentarios V. Cl. Ruhnkenius in Theſauro Juris Meermanniano dibit. Vide hujus præf. Tom. I.
Pag. 1177. vſ. 16. *leg.*:] Rubrica Græca, apud cordatos & candidos Lectores.
Pag. 1234. vſ. 27. *leg.*:] obſervavi.
Ibid. vſ. 33. *dele*:] NB: Fabr. XII. 477. quod memoriæ cauſa ad leveram, ut patet ex pag. 1245. §. XIV.

Plura nunc non occurrunt.

F I N I S.

576261

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google